

BIBLIA SACRA
SIVE
Testamentum vet^s.
Ab IM. TREMELLIO et
FRAN. IVNIO ex
Hebræo Latinè redditū.
ET
Testamentum novū
à THEOD. BEZA è Græco
in Latinum versum.

Argumentis Capitum additis, versibusq; singulis distinctis. et seorsum expressis.

Cum Indice.

LONDINI.
Typis Miloris Flesher & Rob: Young. cIↃIↃCXI.
Cum privilegio.

Typographi Lectori.

QUi lenociniis ambiunt emptores, præſtigiarum arguuntur; qui fucatis ſe venditant encomiis, impudicitiæ: Mercimonia mendacî præconio evecta, potiùs venditoris fucum redolent quàm ingenuitatem; iſtiuſmodi fraudes illis placeant, quibus diſplicet veritas. Fœtum hunc noſtrum ornatu vellemus gaudere modeſtè decoro, non laſcivè faſtuoſo; laudis debitæ potiri optamus, non immeritæ: ideoque uti palliatis ipſum non inſignivimus indumentis, ita nec nudum emiſimus. Opus ſanè fuiſſet ingenuo dignum Typographo, editionem hanc, nativo ſplendori reſtitutam, in lucem protuliſſe; ſiquidem tranſmarinæ illæ (neſcio quo facto) novercali quadam aut inſcitiâ aut incuriâ mutilatæ, abortivæ ut plurimùm prodiêre: attamen ne aliqui deeſſe videremur; aut, quod publicæ utilitati ſubſerviret, quidpiam omiſiſſe, non modò unicuique librorum capiti Breviarium, & cuilibet paginæ *Summulas*, hactenus expetitas, præponi curavimus, verùm etiam, ne ſine auctuario aliquo inſigni, emptoribuſq; aprimè utili, in publicum prodiret, *Indicem Biblicum* (non ſine magno olei & operæ impendio) Alphabeti ordine digeſtum, eidem appoſuimus; quod, repoſitorii inſtar, & fœlici ubertate, & præcipuâ Veteris & Novi Teſtamenti ſupellectili, locupletatum, Lectori haud ingratum peramus: cui, ſiquid opis aut adjumenti ſubminiſtraverimus, non modò gratulabimur nos finem noſtrum auſpicatò attigiſſe, ſed & ſtudiorum moleſtiam reputabimus abundè repenſam.

Ordo

Ordo Librorum Veteris Testamenti.

Genesis	cap. 50	Proverbia	31
Exodus	40	Ecclesiastes	12
Leviticus	27	Canticorum lib.	
Numeri	36	Jeschahja	66
Deuteronomium	34	Jirmeja	52
Jehoschuah	24	Lamentationes Jirmejæ	
Judicum lib.	21	Jechezkel	48
Ruth	4	Danijel	12
1. Schemuelis	31	Hoscheah	14
2. Schemuelis	24	Joël	
1. Regum	22	Hamos	
2. Regum	25	Hobadja	
1. Chronicorum	29	Jona	
2. Chronicorum	36	Mica	
Hezra	10	Nachum	
Nechemja	13	Chabakkuk	
Esther	10	Tzephanja	
Job	42	Chaggai	
Psalmi	150	Zecarja 14.	Malead

Ordo librorum Apocryphorum.

Tobit	14	Adjectiones ad lib. Estheræ	
Oratio Menaschis		Schimbonis lib. unus, qui	
Judith	16	vulgo Machæorū tertius	5
Baruc cum Epist. Jirmejæ	7	1 Machæorum	
Adjectiones ad Danijelem	3	2 Machæorum	
3. Hezræ	9	Liber Sapientiæ	
4. Hezræ	16	Ecclesiasticus	

Ordo librorum Novi Testamenti.

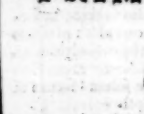
Evangelia secundum		1. ad Thessalonicenses	
Matthæum	28	2. ad Thessalonicenses	
Marcum	16	1. ad Timotheum	
Lucam	24	2. ad Timotheum	
Johannem	21	Ad Titum	
Acta Apostolorum	28	Ad Philemonem	
		Ad Hebræos	
Epistolæ		Jacobi Epistola	
Pauli ad Romanos	16	1. Petri	
1. ad Corinthios	16	2. Petri	
2. ad Corinthios	13	1. Johannis	
Ad Galatas	6	2. Johannis	
Ad Ephesios	6	3. Johannis	
Ad Philippenses	4	Judæ	
Ad Colossenses	4	Apocalypsis	

PRIM

PRIMUS LIBER *MOSCHIS*, SIVE GENESIS.

CAPUT I.

Creatio totius mundi sex diebus absoluta.

IN principio creavit Deus cœlum & terram.

2 Terra autem erat res informis & inanis, tenebræque *erant* in superficie abyssi, & Spiritus Dei incubabat superficiei aquarum.

3 Tum dixit Deus, Esto lux: & fuit lux.

4 Viditque Deus lucem hanc esse bonam: & distinctionem fecit Deus inter hanc lucem & tenebras.

5 Lucemque Deus vocavit diem, tenebras verò vocavit noctem: sic fuit vespera & fuit mane diei primi.

6 Deinde dixit Deus, Esto expansum inter aquas; ut sit distinguens inter aquas istas & alteras.

7 Fecit ergo Deus hoc expansum quod distinguit inter has aquas, quæ *sunt* ab ista sphæra expansi istius, & aquas illas quæ *sunt* à regione supera expansi: & fuit ita.

8 Expansum autem hoc Deus vocavit cœlum: sic fuit vespera, & fuit mane diei secundi.

9 Postea dixit Deus, Confluant aquæ *istæ quæ* sub hoc cœlo *sunt* in locum unum, & conspicua sit arida: & fuit ita.

10 Aridam autem vocavit Deus terram, congula verò aquarum conceptacula vocavit maria: & vidit Deus id *esse* bonum.

11 Iterum dixit Deus, Herbascat terra herbulas, herbas sementantes semen, arbores fructiferas edentes fructum in species suas, in quibus suum *sit* semen super terram: & fuit ita.

12 Nam produxit terra herbulas, herbas sementantes semen in species suas, & arbores edentes fructum in quibus semen suum *est* in species suas: & vidit Deus id esse bonum.

13 Sic fuit vespera, & fuit mane diei tertii.

14 Post dixit Deus, Sunto luminaria in expanso cœli, ad distinctionem faciendum inter diem & noctem: ut sint in signa & in tempestatibus, tum diebus & annis.

15 Sintq; in luminaria in expanso cœli, ad asserendum lucem super terram: & fuit ita.

16 Fecit enim Deus duo illa luminaria magna: luminare majus ad præfecturam diei, & luminare minus ad præfecturam noctis, atque stellas.

17 Et collocavit ea Deus in expanso cœli, ad asserendum lucem super terram,

18 Et ad præsidendum diei ac nocti, & ad distinctionem faciendum inter lucem hanc & tenebras: viditque Deus id esse bonum.

19 Sic fuit vespera, & fuit mane diei quarti.

20 Postea dixit Deus, Abundè proglignunto aquæ reptilia animantia; & volucres volanto supra terram, superficiem versùs expansi cœlorum.

21 Et creavit Deus cetos maximos: & animantia omnia repentia, quæ abundè progenuerunt aquæ in species ipsorum, omnesque volucres alatas in species suas: viditque Deus id esse bonum:

22 Et benedixit eis Deus, dicendo: Fœtificate, ac augescite, & implete aquas per maria, & volucres augescunto in terra.

23 Sic fuit vespera, & fuit mane diei quinti.

24 Deinde dixit Deus, Producat terra animantia in species ipsorum, pecudes & reptilia, bestiasque terrenas in species suas: & fuit ita.

25 Fecit enim Deus bestias terrenas in species suas, & pecudes in species suas, omniaque reptilia terræ in species suas: & vidit Deus id esse bonum.

26 Postea dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundum similitudinem nostram: qui dominentur in pisces maris, & in volucres cœli, & in pecudes, & in universam terram; atque in omnia reptilia reptantia super terram.

27 Itaque creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem, *inquam*, Dei creavit eum: marem & fœminam creavit eos.

28 Deinde benedixit eis Deus: & dixit eis Deus, Fœtificate, ac augescite, & implete terram, eamque subjicite: & dominamini piscibus maris, & in volucres

cœli,

cœli, & in omnes bestias reptantes super terram.

29 Præterea dixit Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam sementantem semen quæ *sunt* in superficie totius terræ; omnesque arbores in quibus *est* fructus arboreus, sementantis semen: vestræ ad comedendum erunt.

30 Omnibus autem bestiis terræ, & omnibus volucribus cœli, omnibusque reptantibus super terram, in quibus *est* anima vivens, *dedi* omnes herbas virides ad comedendum: & fuit ita.

31 Tum inspexit Deus quicquid fecerat, ecce autem bonum *erat* valde: fuit vespera & fuit mane diei sexti.

CAPUT II.

Dies septimus consecratur. Conjugium instituitur.

ITaque perfecti sunt cœli & terra, omnisque exercitus illorum.

2 Quum autem perfecisset Deus die septimo opus suum quod fecerat, quievit ipso die septimo ab omni opere suo quod fecerat:

3 Et benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit ipsum: quum in eo quievisset ab omni opere suo, quod creaverat Deus, faciendo.

4 ISTÆ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt: quâ die Jehova Deus fecit terram & cœlum:

5 Et omnem stirpem agri, *qui* nondum fuisset futurus in terra, omnemque herbam agri, *quæ* nondum fuisset oritura: quum non demisisset Jehova Deus pluviam super terram, & nullus homo *fuisset* ad colendum terram,

6 Aut vapor ascendens è terra, qui irrigaret universam superficiem terræ.

7 Finxit verò Jehova Deus hominem de pulvere terræ, insufflavitque in nares ipsius halitum vitæ: sic factus est homo anima vivens.

8 Ornaverat autem plantis Jehova Deus hortum in Hedene ab Oriente: ubi collocavit hominem illum quem finxerat:

9 Feceratque Jehova Deus ut germinaret è terra illa quævis arbor desiderabilis ad adspectum, & bona ad cibum: arbor quoque vitæ in horto illo, & arbor scientiæ boni & mali.

10 Fluvius autem procedit ex Hedene ad irrigandum hunc hortum: & inde sese dividit, fitque in quatuor capita.

11 Primi nomen *est* Pischonthie: *est* qui alluit totam regionem Chavilæ, ubi *est* aurum.

12 Et aurum illius regionis præstans: ibidem *est* Bdellium, & lapis Sardonyx.

13 Nomen verò fluvii secundi *est* Gichon: hic *est* qui alluit totam regionem Cuschi.

14 Et nomen tertii fluvii, Chiddekel: hic *est* qui labitur ad Orientem Assyriam versus: fluvius autem quartus est Euphrates.

15 Accipiens itaque Jehova Deus hominem; collocavit ipsum in horto Hedenis, ad colendum eum & ad custodiendum eum:

16 Interdixitque Jehova Deus homini, dicendo, De fructu quidem omnis arboris hujus horti liberè comedes:

17 De fructu verò arboris scientiæ boni & mali, de isto ne comedas: nam quo die comederis de eo, utique morituris es.

18 Dixerat autem Jehovah Deus, Non *est* bonum esse hominem solum: faciam ei auxilium commodum ipsi.

19 Nam quum formavisset Jehova Deus è terrâ omnes bestias agri, omnesque volucres cœli, & adduxisset ad Adamum ut videret quî vocaret singulas (etenim quocunque nomine vocavit illas Adam, animantem quamque; id nomen ejus *est*.)

20 Vocavissetque Adam nominibus pecudem quamlibet, & volucrem cœli, omnemque bestiam agri: non aderat Adamo auxilium commodum.

21 Quapropter injecit Jehova Deus soporem altum in Adamum quo obdormivit: & desumpta una de costis ejus, inclusit carnem pro illa:

22 Exstruxitque Jehova Deus ex costa illa, quam sumpserat de Adamo, mulierem: eamque adduxit ad Adamum.

23 Tum dixit Adam, Hac *demum* vice adest os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: hæc vocabitur vira, eò quòd hæc ex viro desumpta est.

24 Idcirco relicturus est vir patrem suum & matrem suam: & adhærebit uxori suæ, eruntque in carnem unam.

25 Erant autem illi ambo nudi, Adam & uxor ejus: ac non erubescebant.

CAPUT III.

Lapsus hominis, & promissio reparationis per semen mulieris.

SErpens autem erat astutus, *astutior* quàvis bestiâ agri quam fecerat Jehova Deus: ille dixit mulieri, Etiamne dixisse Deum, ne comedatis ex omni fructu arborum hujus horti?

2 Tum dixit mulier serpenti illi, De fructu *quidem* arborum hujus horti comedemus:

3 At de fructu arboris istius quæ *est* in horto hoc dixit Deus, Ne comedatis ex isto, neq; attingatis eum: ne moriamini.

4 Dixit vero serpens ille mulieri, Non utique moriemini:

5 Novit enim Deus, quo die comederitis ex eo, aperturos se oculos vestros: & vos fore sicut Deos, scientes boni & mali.

6 Quum ergo videretur mulieri bonum esse fructum arboris illius in cibum, & gratissimam *esse* illam oculis, ac desiderabilem esse arboris fructum ad habendum intelligentiam, accepit de fructu ejus & comedit: etiamque dedit *comedendum* viro suo secum, qui comedit.

7 Tunc aperuerunt sese oculi amborum, noverantque

noverunt quòd se nudos esset & consutis foliis ficuleis fecerunt sibi subligacula.

8 Deinde audiverunt vocem Jehovæ Dei itantem per hortum ipsum ad ventum illius diei: quare abscondit se Adam & uxor ejus à facie Jehovæ Dei, inter arbores illius horti.

9 Inclamavit autem Jehova Deus Adamum, & dixit ei, Ubi es?

10 Qui dixit, Vocem tuam audiebam in hoc horto: extimui autem, eò quòd nudus sim, & abscondi me.

11 Dixit verò *Deus*, Quis indicavit tibi nudum esse te? An de fructu illius arboris, de quo interdixeram tibi ne comedas ex eo, comederis?

12 Cui dixit Adam: Mulier ista quam posuisti mecum, ipsa dedit mihi de fructu illius arboris, & comedi.

13 Tum dixit Jehova Deus mulieri, Quid hoc *est quod* feciſti? dixit autem mulier, Serpens iste seduxit me, & comedi.

14 Quapropter dixit Jehova Deus serpenti illi: Cum feceris istud, maledictus esto præ omni jumento, & præ omni bestia agri: super ventrē tuum ito, & pulverem comedito omnibus diebus vitæ tuæ.

15 Præterea, inimicitiam pono inter te & mulierem hanc, similiterque inter semen tuum & semen hujus: hoc conteret tibi caput, tu autem conteres huic calcaneum.

16 Mulieri dixit, Admodum multiplico dolorem tuum, etiam conceptus tui; in dolore paries liberos: quin erga virum tuum appetitus tuus *esto*, & ipse præsto tibi.

17 Adamo verò dixit, Quia auscultavisti voci uxoris tuæ; & comedisti de fructu arboris illius quo interdixeram tibi, dicendo, Ne comedas ex isto: maledicta *esto* terra propter te; cum dolore comedito proventum ejus omnibus diebus vitæ tuæ:

18 Eaque spinam & carduum proferto tibi, tu verò comedito herbam agri.

19 In sudore vultûs tui vescitor cibo, donec revertaris in humum, cum ex ea desumptus fueris: nam pulvis es, & in pulverem reverteris.

20 Vocavit autem Adam nomen uxoris suæ Chavvam: eò quòd ipsa mater *sit* omnium *hominum* viventium.

21 Fecitque Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas, quibus vestivit eos.

22 Et dixit Jehova Deus, Ecce, homo *est* ut sicut unus ex nobis, cognoscendo bonum & malum? nunc igitur *videndum* ne extendens manum suam accipiat etiam de fructu arboris vitæ, ut comedat victurus in seculum:

23 Emisit itaque eum Jehova Deus ex horto Hedenis, ad colendum terram illam ex qua desumptus fuerat.

24 Quumque expulisset hominem; instituit à parte anteriore horti Hedenis Cherubos, flammamque gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam *quæ ferebat* ad arborem vitæ.

CAPUT IV.

Nativitas Kajini & Hebeli. Diversa fratrum studia. Fratricidium. Fratricidæ progenies. Propagatio sanctorum.

DEinde Adam cognovit Chavvam uxorem suam: quæ ubi concepit & peperit Kajinum, dixit, Acquisivi virum à Jehova.

2 Postea pergens parere, *peperit* fratrem ipsius, Hebelum: fuitque Hebel pastor gregis, & Kajin fuit agricola.

3 Fuit autē post dies multos, quum obtulit Kajin de fructu terræ munus Jehovæ.

4 Et ipse quoq; Hebel obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipe eorum: respexitque Jehova ad Hebelum & ad munus ejus.

5 Ad Kajinum verò & ad munus ejus non respexit: quapropter accensa est *ira* Kajini valde, & cecidit vultus ejus.

6 Tum dixit Jehova Kajino, Quare accensa est *ira* tua? & quare cecidit vultus tuus?

7 Nonne si bene egeris, remissio; si verò non bene egeris, præ foribus *est* peccatum excubans? at erga te *est* appetitus illius, & tu præes illi.

8 Post colloquebatur Kajin cum Hebelo fratre suo: evenit autem quum essent in agro, ut insurgens Kajin in Hebelum fratrem suum interficeret eum.

9 Quamobrem dixit Jehova Kajino, Ubi *est* Hebel frater tuus? qui dixit, Non novi: An custos ego *sum* fratris mei?

10 Dixit vero *Deus*, Quid feciſti? *ecce* vocem sanguinum fratris tui, me ab ipsa humo inclamantium.

11 Nunc itaque tu maledictus *esto*: *exsul* ab ista terra, quæ aperuit os suum ad excipiendum sanguinem fratris tui è manu tua.

12 Quum humum ipsam colueris, ne pergito edere vim suam tibi: vagus & infestus agitationibus esto in terra.

13 Tum Kajin dixit Jehovæ, Major est pœna mea quàm ut sustinere *possim*.

14 En expellis me hodie à superficie istius terræ, ut à facie tua abscondam me: eamque vagus sim & infestus agitationibus in terra, si ullus fuerit qui me inveniat, interficiet me.

15 Dixit verò Jehova illi, Propterea quisquis interfecerit Kajinum, septuplo vindicator: & imposuit Jehova Kajino signum, ne eum cæderet ullus qui foret inventurus eum.

16 Egressus itaque est Kajin à facie Jehovæ: & consedit in terra Nodi, ad Orientem Hedenem versus:

17 Et cognovit Kajin uxorem suam, quæ concepit & peperit Chanocum: quamobrem studebat ædificare civitatem, & vocavit

cavit nomen civitatis illius de nomine filii sui Chanoc.

18 Deinde Chanaco natus est Hirad, & Hirad genuit Mechujaelem: Mechujaël verò genuit Methuschaelem, & Methuschaël genuit Lemecum.

19 Assumpsit autem sibi Lemec uxores duas: prioris nomen fuit Hada, & nomen secundæ Tzilla.

20 Peperitque Hada Jabalum: hic fuit autor habitantium in tentoriis, & pecuriæ.

21 Nomenque fratris ejus *fuit* Jubal: hic fuit autor omnium tractantium citharam & organon.

22 Tzilla verò ipsa quoque peperit Thubal-Kajinum, qui erudivit omnem fabrum æratium & ferratium: sororemque Thubal-Kajini, Nahamam.

23 Tum dixit Lemec suis uxoribus; ô Hada & Tzilla audite vocem meam, uxores Lemeci auribus percipite sermonem meum: nam virum interfecero ad vulnus meum, etiam adolescentem ad tumicem meum.

24 Cum septuplo sit vindicandus Kajin, utique Lemec septuagies septies *tanto*.

25 Cognovit autem denuo Adam uxorem suam, quæ peperit filium, & vocavit nomen ejus Schethum: nam reposuit mihi Deus, *inquit*, semen alterum pro Hebelo, quum ipsum interfecit Kajin.

26 Sed & ipsi Schetho genitus est filius, cujus nomen vocavit Enoschum: tunc cœptum est invocari nomen Jehovæ.

CAPUT V.

Vita Patrum ante Diluvium. Enoschi in cœlum ascensio.

HIc liber *est* generationum Adami: quo die creavit Deus hominem, ad similitudinem sui fecit ipsum.

2 Marem & fœminam creavit eos: ac benedixit eis, vocavitque nomen eorum hominem, quo die creati sunt.

3 Adam autem vixerat triginta & centum annos, quum genuit *filium* ad similitudinem suam, ad imaginem suam, vocavitque nomen illius Schethum.

4 Fueruntque dies Adami, postquam genuit Schethum, octingentorum annorum: quibus genuit filios & filias.

5 Sic fuerunt omnes dies Adami, quibus vixit, nongentorum triginta annorum, ac mortuus est.

6 Scheth autem vixerat centum quinque annos, quum genuit Enoschum.

7 Vixit verò Scheth, postquam genuit Enoschum, octingentis septem annis: quibus genuit filios & filias.

8 Sic fuerunt omnes dies Schethi, nongentorum duodecim annorum: ac mortuus est.

9 Vixerat autem Enosch nonaginta annos, quum genuit Kenanem.

10 Vixit verò Enosch, postquam genuit Kenanem, octingentis quindecim annis; quibus genuit filios & filias.

11 Sic fuerunt omnes dies Enoschi, nongentorum quinque annorum: ac mortuus est.

12 Vixerat autem Kenan septuaginta annos, quum genuit Mahalaleelem:

13 Vixit verò Kenan, postquam genuit Mahalaleelem, octingentis quadraginta annis: quibus genuit filios & filias.

14 Sic fuerunt omnes dies Kenanis, nongentorum decem annorum: ac mortuus est.

15 Vixerat autem Mahalaleel sexaginta quinque annos, quum genuit Jeredum.

16 Vixit verò Mahalaleel, postquam genuit Jeredum, octingentis triginta annis: quibus genuit filios & filias.

17 Sic fuerunt omnes dies Mahalaleelis, octingentorum nonaginta quinque annorum: ac mortuus est.

18 Vixerat autem Jered centum sexaginta duos annos, quum genuit Chanocum.

19 Vixit verò Jered, postquam genuit Chanocum, octingentis annis: quibus genuit filios & filias.

20 Sic fuerunt omnes dies Jeredi, nongentorum sexaginta duorum annorum: ac mortuus est.

21 Vixerat autem Chanoc sexaginta quinque annos, quum genuit Methuschelacum:

22 Ambulavitque indesinenter Chanoc secundùm Deum, postquam genuit Methuschelachum, trecentis annis: quibus genuit filios & filias.

23 Sic fuerunt omnes dies Chanoci, trecentorum sexaginta quinque annorum:

24 Quumque indesinenter ambulavisset Chanoc secundùm Deum, non exstitit *amplius*, quia assumpsit eum Deus.

25 Vixerat autem Methuschelach centum octoginta septem annos, quum genuit Lemecum:

26 Vixit verò Methuschelach, postquam genuit Lemecum, septingentis octoginta duobus annis: quibus genuit filios & filias.

27 Sic fuerunt omnes dies Methuschelachi, nongentorum sexaginta novem annorum: ac mortuus est.

28 Vixerat autem Lemec centum octoginta duos annos, quum genuit filium:

29 Vocavitque nomen ejus Noachum, dicendo, Hic consolabitur nos de labore nostro, & de dolore manuum nostrarum, de maledictione quâ maledixit Jehova terræ.

30 Vixit verò Lemec, postquam genuit Noachum, quingentis nonaginta quinque annis: quibus genuit filios & filias.

31 Sic fuerunt omnes dies Lemeci septingentorum septuaginta septem annorum: ac mortuus est.

32 Quum autem fuisset Noach natus quingentos annos, genuit Noach Schemum, Chamum, & Jephetum.

CAPUT

CAPUT VI.

Defectio hominum. Diluvii prædictio. Mandatum de fabricanda Arca.

EVenit autem quum cœpissent homines multiplicari in superficie terræ, & filiæ genitæ essent illis:

2 Ut videntes filii Dei filias hominum bonâ formâ esse, acciperent sibi à quibusvis mulieres quas eligebant.

3 Quapropter dixit Jehova, Non disceptabit Spiritus meus pro hominibus istis in seculum, eò quòd etiam isti caro sint: itaque dies hominis futuri sunt, centum viginti annorum.

4 Gigantes erant in terra *diebus* illis; ac etiam *fuerunt* postea, quibus diebus congrediebantur filii Dei cum filiabus hominum, quæ *liberos* pariebant illis: ii *sunt* potentissimi illi, qui *fuerunt* jam olim viri celeberrimi.

5 Quum itaque videret Jehova augescere malitiam hominis in terra; & omne figmentum *ac* cogitationes cordis ejus, tantummodo malum esse omni tempore:

6 Pœnituit Jehovam quòd fecisset hominem in terra, & doluit apud animum suum:

7 Dixitque Jehova, Delebo hominem quem creavi, de superficie terræ, tum hominem, tum jumenta reptiliaque & volucres cœli: nam pœnitet me quòd fecerim ea.

8 Sed Noach invenit gratiam in oculis Jehovæ.

9 Hæ sunt generationes Noachi; *qui* Noach, vir justus, integer erat in ætatibus suis; secundùm Deum indesinenter ambulabat Noach:

10 Genuit igitur Noach tres filios: Schemum, Chamum, & Jephetum.

11 Quumque terra corrupta esset coram Deo ipso, & impleta esset terra violentiâ:

12 Aspiciens Deus terram, ut ecce corrupta erat; quia corruperat omnis caro viam suam super terram:

13 Dixit Deus Noacho, Finis universæ carnis adventat coram me, quia plena est terra violentiâ ab istis: quamobrem ecce ego perditurus sum istos cum *reliqua* terra.

14 Fac tibi Arcam è lignis Gopher, mansionum *multarum* facito Arcam: & pica eam intrinsecus & extrinsecus pice.

15 Atque hæc *forma* quâ facies eam: trecentorum cubitorum *esto* longitudo Arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo ejus, & triginta cubitorum altitudo ejus.

16 Clarum lumen efficito Arcæ, & in cubiti longitudinem consummato ejus tectum superne, ostiumque Arcæ in latere ejus ponito; infimarum, secundarum, & tertiarum *mansionum* facito eam.

17 *De* me enim, ecce ego adducturus sum aquas diluvio super terram, ad perdendum omnem carnem in qua *est* spiritus vitalis sub cœlo; quicquid *est* in terra, exspirabit.

18 Stabilio autem fœdus meum tecum; ut ingrediaris in Arcam, tu, & filii tui, cum uxore tua, uxoribusque filiorum tuorum tecum.

19 Præterea de omnibus viventibus, de omni carne, de omnibus, *inquam*, bina introducas in Arcam, quæ in vita conserves tecum: mas & fœmina futura sunt.

20 Ex volucribus in species suas, & ex jumentis in species suas, ex omnibus reptilibus humi in species suas; ex omnibus bina ventura sunt ad te, ut in vita conserves *ipsa*.

21 Tu ergo accipe tibi de omni cibo qui comeditur, receptumque asserva penes te; ut sit tibi & illis ad comedendum.

22 Quod fecit Noach: secundùm omnia quæ præceperat ipsi Deus, sic fecit.

CAPUT VII.

Immissio diluvii, & consecratio reliquiarum mundi.

POstea dixit Jehova Noacho, Ingredere tu & universa familia tua in Arcam hanc: te enim perspexi justum coram me in ætate hac.

2 Ex omnibus pecudibus mundis accipito septenas tibi, marem & fœminam ejus: ex iis verò bestiis quæ non *sunt* mundæ binas, marem & fœminam ejus.

3 Similiter ex volucribus cœli septenas, marem & fœminam ejus; ad conservandum in vita semen *eorum* in superficie totius terræ.

4 Nam ante dies adhuc septem, ego pluviam demissurus sum super terram quadraginta dies & quadraginta noctes: ac deleam omne corpus vivens quod feci è superficie terræ.

5 Quod fecit Noach, secundùm omnia quæ præceperat ei Jehova.

6 Noach autem natus *erat* sexcentos annos, quum diluvium illud fuit, aquis *exundantibus* super terram.

7 Et ingressus est Noach, & filii ejus, & uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in Arcam, propter aquas diluvii.

8 Ex pecudibus mundis, & ex bestiis quæ non *sunt* mundæ, & ex volucribus, denique omnibus quæ reptant super terram,

9 Bina ingressa sunt ad Noachum in Arcam, mas & fœmina: quemadmodum præceperat Deus Noacho.

10 Evenit autem ipso die septimo, ut aquæ diluvii exsisterent super terram.

11 Anno sexcentesimo vitæ Noachi, mense secundo, decimo septimo die hujus mensis; hoc ipso die diffuderunt se omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli se aperuerunt:

12 Ut esset imber ille super terram, quadraginta dies, & quadraginta noctes.

13 Eodem ipso die, *quum* ingressus esset Noach, & Schem, & Cham, & Jephet filii Noachi; uxorque Noachi, & tres uxores filiorum ejus cum ipsis in Arcam:

14 Ipsi & quævis bestiæ in specie

suam, & quævis pecudes in speciem suam, & quævis reptilia reptantia super terram in speciem suam; & volucres quævis in speciem suam, omnes aves cujuscunque alæ.

15 (Venerant enim ad Noachum in Arcam, binæ ex omni carne, in qua *erat* spiratio vitæ.

16 Et quæ venerunt, mas & fœmina ex omni carne ingressi erant: sicut præceperat ipsi *Noacho* Deus) occlusit Jehova pro eo.

17 Sic fuit diluvium hoc quadraginta dies super terram: *quo* primum ita creverunt aquæ, ut sustulerint Arcam, & elevatus sit è terra.

18 Deinde invalescentibus aquis & crescentibus admodum super terram, ambulavit Arca in superficie aquarum.

19 Tandem invalescentibus aquis quàm plurimum super terram; operti sunt omnes montes altissimi qui *sunt* sub universo cœlo.

20 Quindecim cubitis sursum versùs invaluerunt aquæ; postquam operti fuerunt montes illi.

21 Exspiravit itaque omnis caro quæ reptabat super terram, volucrium, pecudumque & bestiarum, & omnium reptilium quæ repunt super terram: & omnis homo.

22 Omne cujus in naribus halitus *erat* spirationis vitæ, ex universis quæ *degunt* in sicco, mortuum est.

23 Et deletum est omne corpus vivens quod *erat* in superficie terræ, tum hominis, tum pecudes, reptilia, & volucres cœli, deleta inquam sunt è terra, sed superstes relictus est tantummodo Noach, & quæ cum eo *fuerunt* in Arca.

24 Prævaluerunt autem aquæ illæ super terram, centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Remissio diluvii, & Noachi gratiarum actio.

RRecordatus autem Deus est Noachi, & omnium bestiarum, omniumque pecudum quæ *erant* cum ipso in Arca: & transmisit Deus ventum super terram, ut sedarentur aquæ.

2 Occlusis fontibus abyssi & cataractis cœli, cohibitoque imbre è cœlo.

3 Sic recedentibus aquis è superficie terræ, & *quidem* indesinenter recedentibus; defecerunt aquæ exactis centum quinquaginta diebus.

4 Adeo ut requieverit Arca mense septimo, decimo septimo die ejus mensis, super *uno* montium Ararati.

5 Deinde quum pergerent aquæ deficere ad mensem usque decimum; ipso mense decimo, primo die illius mensis conspecti sunt vertices montium.

6 Fuit autem exactis quadraginta diebus, quum aperuit Noach fenestram Arcæ quam fecerat.

7 Et emisit corvum: qui indesinenter ibat & redibat, usque dum exaruissent aquæ ex superficie terræ.

8 Quamobrem emisit columbam à se, ut videret an esset levata aquis superficies terræ.

9 Sed quum non inveniret columba hæc quietis locum plantæ pedis sui, reversa est ad eum in Arcam, quia erat aquæ in superficie totius terræ illius: *Noach* verò emissâ manu suâ recepit eam, & intromisit eam ad se in Arcam.

10 Itaque exspectavit adhuc septem dies alios; iterumque emisit columbam illam ex Arca.

11 Et venit ad eum columba illa tempore vespertino, ecce autem folium olivæ decerptum in ore illius: sic cognovit Noach levatam esse aquis superficiem terræ.

12 Deinde quum expectavisset adhuc septem dies alios; emisit columbam illam, quæ non est denuo reversa ampliùs.

13 Fuitque uno & sexcentesimo anno, *mense* primo, *die* primo mensis, siccatis aquis illis è superficie terræ; quâ removens Noach operculum Arcæ circumspiceret, ecce autem siccata erat superficies terræ.

14 Mense autem secundo, vicesimo septimo die illius mensis exaruerat terra.

15 Tunc edixit Deus Noacho, dicendo,

16 Egredere ex Arca hac, tu, & uxor tua, & filii tui, uxoresque filiorum tuorum tecum.

17 Omnes bestias quæ *sunt* tecum ex omni carnis genere, ex volucribus, & ex jumentis, & ex omnibus reptilibus quæ reptant super terram, tecum educito: ut abundè progignant in terra, fœtificentque, & augescant super terram.

18 Egressus itaque est Noach; & filii ejus & uxor ejus; uxoresque filiorum ejus cum eo.

19 Omnes bestiæ, omnia reptilia, omnesque volucres, quæcunque reptant super terram; per genera sua ex Arca egressa sunt.

20 Postea exstruxit Noach altare Jehovæ: & accipiens ex omnibus mundis pecudibus, & ex omnibus volucribus mundis obtulit holocausta in altari illo:

21 Quumque odoratus esset Jehova odorem illum gratum; dixit Jehova cum animo suo, Non iterum maledicturus sum ampliùs terræ propter hominem, eò quòd figmentum cordis hominis *sit* malum à pueritia ipsius: iterumque non percutiam ampliùs omnia viventia, quemadmodum feci.

22 Deinceps quamdiu erit terra; sementis & messis, frigusque & æstus, & æstas & hyems, dies; & nox non cessabunt.

CAPUT IX.

Benedictione Deus Noachum consolatur, trim statuit fœderis signum. Chami improbitas & maledictio.

PRæterea benedixit Deus Noacho & filiis ejus: & dixit eis, Fœtificate, & augescite

augescite ; ac replete terram.

2 Et timor vestri terrorque vestri insto omnibus bestiis terræ, omnibusque volucribus cœli : tum omnia quæ caleant humum, tum omnes pisces maris in manum vestram traditi sunt.

3 Omne reptile, quod *quidem* vivum est, vobis ad comedendum esto ut viridem herbam, *illis*, sic illa omnia dedi vobis.

4 Verumtamen carnem cum sanguine ipsius, *qui* anima *est* ipsius, ne comeditote.

5 Quinetiam sanguinem vestrum, animarum vestrarum, reposcam ; ab omni bestia reposcam illum : adeoque de manu ipsius hominis, de manu cujusque fratris ipsius, reposcam animam hominis.

6 Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effunditur : quoniam ad imaginē suam hominem fecit Deus.

7 Vos ergo fœtificate & augescite : progignite abundē in terra, atque in ea augescite.

8 Deinde alloquutus est Deus Noachum & filios ejus cum eo, dicendo,

9 *De* me autem, ecce ego stabilio fœdus meum vobiscum, & cum semine vestro sequuturo vos,

10 Et cum omnibus animantibus quæ vobiscum *sunt*, de genere voluctium, pecudum, & omnium bestiarum terræ vobiscum : tum omnibus egressis ex Arca, tum omnibus bestiis terræ.

11 Stabilio igitur fœdus meum vobiscum, quod non excindetur ampliùs omnis caro ab aquis diluvii ; neque futurum est ampliùs diluvium ad perdendam terram.

12 Dixitque Deus, Hoc *est* signum illius fœderis quod ego dispono inter me & vos, omnemque animantem quæ *est* vobiscum ; in *omnes* ætates seculi.

13 Arcum meum dispositi in nube, qui sit in signum fœderis inter me & terram.

14 Ita futurum est, quum nube terram obnubilavero, ut conspicuus sit arcus ille in nube.

15 Et recordabor fœderis mei, quod *est* inter me & vos, omnemq; animantē ex omni carne : & non erunt deinceps aquæ in diluvium, ad perdendum omnem carnem.

16 Nam quum erit arcus ille in nube ; aspiciam ad illum, recordaturus fœderis perpetui inter Deum & omnem animantem *initi*, ex omni carne quæ *fuerit* super terram.

17 Denique dixit Noacho Deus, Hoc illud *est* signum fœderis quod statui inter me & omnem carnem quæ *est* super terra.

18 Erant autem filii Noachi qui egressi sunt ex Arca, Schem, & Cham, & Jepheth : Cham verò is pater *est* Canahanis.

19 Tres isti *erant* filii Noachi ; & ab istis respersa *est* incola universa terra.

20 Quum autem cœpisset Noach vir agricolturæ deditus, plantavit vineam :

21 Et bibens de vino illius inebriatus est, tetexitque se in medio tentorii sui.

22 Respiciens verò Cham pater Canahanis nuditatem patris sui, indicavit duobus fratribus suis foris.

23 Tum accepit Schem cum Jepheto pallium ejus, quod imposuerunt suo amborum humero, & accedentes retrorsum texerunt eo nuditatem patris sui : facie suâ, inquam, retrorsum, adeo ut nuditatem patris sui non respexerint.

24 Sed quum evigilâsset Noach è vino suo, rescivit quid fecisset ipsi filius suus minimus :

25 Et dixit, Maledictus *erit* Canahan ; servus servorum erit fratribus suis.

26 Præterea dixit, Benedictus Jehova Deus Schemi seriti ; Canahan servus illius.

27 Alliciet Deus Jephetum, ut habitet in tentoriis Schemi seriti ; Canahan servus eius.

28 Vixit autem Noach post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29 Sic fuerunt omnes dies Noachi, nongentorum quinquaginta annorum ; postea mortuus est.

CAPUT X.

Trium filiorum Noachi posteritas, & gentium origo.

ISTæ sunt autem generationes filiorum Noachi, Schemi, Chami, & Jepheti : quibus filii post illud diluvium nati sunt.

2 Filii Jephethi, Gomer, & Magog, & Madai, Javanque, & Thubal, & Meschec, & Thiras.

3 Filii autem Gomeri, Aschenaz, & Riphat, & Thogarma.

4 Filii verò Javanis, Elischa, & Tharschisch ; Citthim, & Dodanim.

5 Ab his divisæ sunt *postea* regiones gentium per terras earum, cuius secundùm linguam suam ; secundùm familias ipsorum in gentibus suis.

6 Filii autem Chami ; Cusch, & Mitzrajim, & Phut, & Canahan.

7 Et filii Cuschi, Seba, & Chavila, & Sabbetha, & Rahma, & Sabtheca, filii verò Rahmæ, Scheba, & Dedan.

8 Præterea Cusch genuit Nimrodum : iste cœpit potens esse in terra.

9 Iste fuit potens venatione coram Jehova : propterea dici solet, tamquam Nimrod potens venatione coram Jehova.

10 Erat enim principium regni ejus Babel, & Erec, & Accad, & Carne ; in terra Schinharis.

11 E terra hac processit *in* Assyrian : ubi ædificavit Nineven, & Rechobothas urbem, & Celachum.

12 Et Resenum inter Nineven & Celachum : illa est urbs illa maxima.

13 Mitzrajim autem genuit Ludæos, & Hanamæos, & Lahabæos, & Naphthachæos.

14 Pathrosæos quoque, & Casluchæos, unde egressi sunt Philisthæi, & Caphthoræos.

15 Canaan verò genuit Tzidonem primogenitum

primogenitum suum, & Chethum:
16 Jebusæum quoque, & Emorræum, &
Girgaschæum,
17 Et Chivvæum, & Harkæum, Sinæ-
umque,
18 Et Arvadæum, & Tzemaræum, &
Chamathæum: posteaque sparserunt sese
familiæ Cenahanæorum.
19 Fuitque terminus Cenahanæorum à
Tzidone, quâ venis Gerarum Hazzam us-
que, & Hazza quâ venis Sedomum & Ha-
moram, Admamque & Tzebojima, Lescha
hum usque.
20 Isti sunt filii Chami in familias suas
secundùm linguas suas: in terris ipsorum
per gentes suas.
21 Denique ipsi quoque Schemo edita
est *proles* à patri omnium filiorum Hebe-
ri, fratri Jepheti *natu* maximi.
22 Filii Schem, Helam, & Aschur, & Ar-
pacschad, & Lud, & Aram.
23 Filii autem Aramì: Hutz, & Chul,
& Gether, & Mesch.
24 Arpacschad verò genuit Schelachum,
& Schelach genuit Heberum.
25 At Hebero editi sunt duo filii: *quo-*
rum uniùs nomen *est* Peleg, quia diebus
hujus fuit divisa terra, nomen verò fratris
hujus Joktan.
26 Joktan autem genuit Almodadum,
& Schelephum: & Chatzar-mavethum, &
Jerachum,
27 Et Hadoramum, Uzalemque, & Di-
klam,
28 Et Hobalem, & Abimaëlem, & Sche-
bam,
29 Et Ophirum, & Chavilam, & Joba-
bum: hi *fuerunt* omnes filii Joktanis.
30 Fuitque horum habitatio à Mescha:
quâ venis Sepharum, *ad* montes Orientis
usque.
31 Isti sunt filii Schemi in familias
suas secundùm linguas suas: in terris
ipsorum per gentes suas.
32 Hæ familiæ filiorum Noachi, secun-
dùm genetationes ipsorum in gentes suas:
atque ex his sese diviserunt gentes in ter-
ra post diluvium illud.

CAPUT XI.

Turris Babylonica. Linguarum confusio.
Schemi posteri ad Abrahamum usque.

Fuerat enim universa terra sermone
uno, & verbis eisdem *usa*.
2 Evenit autem, quum ab Oriente pro-
fecti essent: ut invenientes convallem in
terra Schinharis considerent illic.
3 Dicerentque alter alteri, Agedum, for-
memus lateres, & excoquamus optimè: fic
fuerunt eis lateres pro lapidibus, & bitu-
men illius fuit eis pro intrito.
4 Nam dixerant, Agedum, exstruamus
nobis urbem & turrim, cujus fastigium
assurgat in cœlum, ut nobis faciamus no-
men: *videamus* ne dispergamur in super-
ficiem totius terræ.
5 Descendit verò Jehova ad videndum
urbem illam & turrim, quam exstruebant
filii hominum,
6 Dixitque Jehova, En populum unum
quibus omnibus sermo *est* unicus, atque
hoc *est quod* isti cœperunt facere: jam au-
tem non præcideretur iftis quicquam eo-
rum quæ cogitaverunt facere?
7 Agedum, descendamus, & confunda-
mus ibi sermonem eorum: ut non intelli-
gant alter sermonem alterius.
8 Sic dispersit illos Jehova inde in su-
perficiem totius terræ: & desiverunt ex-
struere urbem illam.
9 Propterea vocavit *quisque* nomen illi-
us Babel, quòd ibi confudisset Jehova
sermonem totius terræ: & inde Jehova
dispersit eos in superficiem totius terræ.
10 Hæ *sunt* genetationes Schemi. Schem
natus *erat* centum annos, quum genuit Ar-
pacschadum: biennio post diluvium.
11 Vixitque Schem, postquam genuit
Arpacschadum quingentis annis: quibus
genuit filios & filias.
12 Arpacschad autem vixerat triginta
quinque annis, quum genuit Schelachum.
13 Vixitque Arpacschad, postquam ge-
nuit Schelachum, quadringentis tribus an-
nis: quibus genuit filios & filias.
14 Schelach autem vixerat triginta an-
nis, quum genuit Heberum.
15 Vixitque Schelach, postquam genuit
Heberum, quadringentis tribus annis: &
quibus genuit filios & filias.
16 Heber autem vixerat triginta qua-
tuor annis, quum genuit Pelegum.
17 Vixitque Heber, postquam genuit
Pelegum, quadringentis triginta annis:
quibus genuit filios & filias.
18 Peleg autem vixerat triginta annis,
quum genuit Reha.
19 Vixitque Peleg, postquam genuit
Reha, ducentis novem annis: quibus ge-
nuit filios & filias.
20 Reha autem vixerat triginta duobus
annis, quum genuit Serugum.
21 Vixitque Reha, postquam genuit Se-
rugum, ducentis septem annis: quibus ge-
nuit filios & filias.
22 Serug autem vixerat triginta annis,
quum genuit Nachorem.
23 Vixitque Serug postquam genuit
Nachorem, ducentis annis: quibus genuit
filios & filias.
24 Nachor autem vixerat vigiati no-
vem annis, quum genuit Therachum.
25 Vixitque Nachor, postquam genuit
Therachum, centum novendecim annis:
quibus genuit filios & filias.
26 Therach autem vixerat septuginta
annis, quum genuit Abramum, Nachorem,
& Haranem.
27 Atqs hæ generationes Therachi. The-
rach genuit Abramum, Nachorem, & Ha-
ranem: Haran verò genuit Lotum.
28 Postea mortuus est Haran in conspe-
ctu Therachi patris suijin solo natali suo,

Ure

Ure Chaldæorum *oppido*.

29 Duxerunt quoque Abram & Nachor uxores sibi: nomenque uxoris Abrami *fuit* Sarai: nomen verò uxoris Nachoris, Milca, filia Haranis patris Milcæ & patris Jiscæ.

30 Eratque Sarai sterilis: *ideoque* nulla *erat* ipsi proles.

31 Assumsit autem Therach Abramum filium suum, & Lotum filium Haranis nepotem suum, & Sarain nurum suam uxorem Abrami filii sui: & egressi unà *oppido* Chaldæorum Ure ad proficiscendum in regionem Cenahanis, pervenerunt Charanem usque, & consederunt illic.

32 Quumque fuissent dies Therachi ducentorum quinque annorum, mortuus est Therach Charane. *Caput* XII.

33 Dixerat enim Jehova Abramo, Abi à terra tua, & à cognatione tua, atque à familia patris tui, in eam terram quam ostendam tibi.

34 Et efficiam te patrem gentis magnæ, ac benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum: Adeoque *jam* esto benedictioni.

35 Nam benedicam iis qui benedicent tibi, & qui maledixerit tibi eum execrabor: & benedictæ erunt in te omnes familiæ terræ.

CAPUT XII.

Abram vocatur, & ex Cananea migrat in Ægyptum. Uxor ejus amittitur ad tempus, & recipitur.

DEinde profectus est Abram *Charane*, sicut edixerat ei Jehova, & Lot cum eo profectus est: *erat* autem Abram natus septuaginta quinque annos, quum proficisceretur Charane.

2 Assumsit enim Abram Sarain uxorem suam, & Lotum filium fratris sui, cum universis facultatibus suis quas comparaverant, & animis quas acquisiverant Charane, & profecti ut abirent in regionem Cenahanis, tandem pervenerunt in eam.

3 Et transivit Abram per regionem illam ad locum usque Shecemi ad planitiem usque Moræ: *erat* autem Cenahanæus tunc in regione illa.

4 Quamobrem apparuit Jehova Abramo & dixit, Semini tuo daturus sum regionem hanc: *Abram* verò exstruxit ibi altare Jehovæ qui apparuerat ipsi.

5 Postea refugens inde ad montana profectus est, versus Orientalem tractum Bethelis, & tetendit tentorium suum: Bethel ab Occidente, & Hai ab Oriente *erat ipsi*, quum illic Jehovæ ædificaret altare, & invocaret nomen Jehovæ.

6 Deinde profectus est Abram indesinenter pergendo in meridianum tractum.

7 Erat autem fames in regione illa: quapropter descendit Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur illic, quia gravis *erat* fames in regione illa.

8 Fuitque quum prope esset ut ingrederetur Ægyptum, ut diceret Sarai uxori suæ, Ecce nunc novi mulierem pulcram aspectu esse te:

9 Itaque eventurum est, quum te viderint Ægyptii dixerintque, Hæc uxor *est* illius, ut me interficiant, te verò in vita servent.

10 Dic quæso sororem meam *esse* te, ut bene sit mihi propter te, & vivam ego causâ tuâ.

11 Sic autem evenit ingresso Abramo in Ægyptum, quum viderent Ægyptii mulierem illam pulcram esse valde;

12 Nam visâ eâ Principes Parhonis, laudaverunt eam apud Parhonem: & capta mulier illa *in* Parhonis domum *perducta* est.

13 Qui Abramo benefecit propter illam: adeo ut fuerint ei oves, bovesque & asini, servi quoque & ancillæ, asinæque & cameli.

14 Sed affecit Jehova plagis magnis Parhonem, & familiam ejus; propter Sarain uxorem Abrami.

15 Quamobrem accersivit Parho Abramum & dixit, Quid hoc *est quod* fecisti mihi? quare non indicaveras mihi uxorem tuam *esse* hanc?

16 Quare dixisti, Soror mea est? adeo ut ducturus eam mihi fuerim uxorem: jam itaque ecce uxorem tuam, recipe *eam* & abi.

17 Tunc dedit mandata de eo Patho *certis* hominibus: qui dimiserunt eum & uxorem ejus, & quicquid *erat* ei.

CAPUT XIII.

Secunda Abrami vocatio, ejusque a Lotho separatio. Promissio seminis innumerabilis.

AScendit itaque Abram ex Ægypto, ipse & uxor ipsius, & quicquid *erat* ipsi, Lot quoque cum ipso in meridianum tractum.

2 (Erat autem Abram gravis valde pecore, argento, & auro,)

3 Et ivit suis itineribus à Meridiano tractu Bethelem usque, ad locum usque illum, ubi fuerat tentorium ipsius ante, inter Bethelem & Haium:

4 Ad locum illius altaris quod fecerat illic prius: & ibi invocavit Abram nomen Jehovæ.

5 Quin etiam Loto qui ibat cum Abramo, erant greges & armenta & tentoria.

6 Itaque non ferebat eos terra illa ut habitarent simul: nam erant facultates eorum multæ, adeo ut non possent habitare simul.

7 Essetque contentio inter pecuarios Abrami & pecuarios Loti: Cenahanæus enim atque Perizæus tunc habitabat in terra illa.

8 Dixit ergo Abram Loto, Ne quæso sit contentio inter me & te, aut inter pastores meos & pastores tuos: nam viri fratres sumus.

9 Nonne universa hæc terra tibi est exposita? separa te quæso à me; quod si sinistram

stram *versùs dixisse*ris, dexteram petam; sin autem dexteram *versùs*, sinistram petam.

10 Quum itaque sublatis oculis suis aspiceret totam planitiem Jardenis, totam irriguam esse: similem horto Jehovæ, similem terræ Ægypti *esse totam*, quà venis Tzoharem, antequam perdidisset Jehova Sedomum & Hamoram:

11 Elegit sibi Lot totam illam planitiem Jardenis, & profectus est Lot Orientem versùs: & separaverunt se alter ab altero.

12 Abram habitavit in regione Cenahanis; Lot verò habitavit in civitatibus planitiei illius, movens tentoria Sedomum usque:

13 Quamvis Sedomitæ *essent* mali & peccatores in Jehovam valde.

14 Jehova autem edixit Abramo, postquam seſe Lot separavisset ab eo, Attolle nunc oculos tuos, & circumspice ab isto loco ubi es, ad Septentrionem, & ad Meridiem, & ad Orientem, & ad Occidentem versùs.

15 Nam totam hanc regionem quam vides tibi daturus sum; & semini tuo usque in seculum:

16 Et disponam semen tuum, *ut sit numerosum* sicut pulvis terræ: quem si poterit quisquam numerare, pulverem, *inquam*, terræ, etiam numerari poterit semen tuum.

17 Surge, perambula regionem hanc in longitudinem ipsius, & in latitudinem ipsius: nam tibi daturus sum eam.

18 Movit ergo Abram tentoria, venitque habitavit in planitie Mamræ, quæ *est* ad Chebronem: & ibi exstruxit altare Jehovæ.

CAPUT XIV.

Lot captivus abducitur, & liberatur. Abram victor, benedictionem à Melchisedeco accipit.

Fuit autem temporibus Amraphel regis Schinharis, Arioci regis Ellasaris, Cedor-lahomeri regis Helami, & Tidhalis regis Gentium.

2 Quum gererent *isti* bellum contra Berahum regē Sedomi, & contra Birschahum regem Hamoræ, Schineabum regem Admæ, & Schemeeberum regem Tzebojimorum, regemque Belahi, quæ *jam dicitur* Tzohar.

3 Omnes hi junxerunt *copias* ad vallem Siddimorum, quæ *jam est* mare salsum.

4 Duodecim annos servierant Cedorlahomero, tertio decimo autem anno rebellarant.

5 Quapropter decimoquarto anno venit Cedor-lahomer, & reges qui *erant* cum ipso, percusserant Raphaæos Haschterothis Karnajimorum, & Zuzæos Hami, & Emzæos in planitie *ad* Kiriathajima:

6 Chorræos quoque in monte suo Sehire, usque ad planitiem Paranis quæ est juxta solitudinem *est*.

7 Inde reversi venerant Hemmischpatum (ipsum *jam dicitur* Kadesch) & cæciderant omnes incolas agri, *qui nunc est* Hamalekitarum, etiamque Emoræum illum qui habitabat Chatzatzone-thamaris:

8 Quum procedens rex Sedomi, & rex Hamoræ, & rex Admæ, & rex Tzebojimorum, & rex Belahi, quæ *est* Tzoar, instructi inierunt contra eos prælium in valle Siddimorum.

9 *Nempe* contra Cedor-lahomerum regem Helami, & Tidhalem regem Gentium, & Amraphelum regem Schinharis, & Arioc um regem Ellasaris: quatuor hi reges *inierunt* prælium contra illos quinque.

10 Vallis autem Siddimorum referta erat puteis bituminis; itaque fugientes rex Sedomi & Hamoræ se dejecerunt illuc: residui verò profugerunt in montanum tractum.

11 Et accipientes illi omnes facultates Sedomi & Hamoræ, omnemque commeatum horum ut abirent:

12 Ceperunt quoque Lotum filium fratris Abrami cum facultatibus ejus, & abierunt: nam ipse habitabat Sedomi.

13 Venit autem quidem qui evaserat ut nunciaret Abramo Hebræo habitanti in planitie Mamræ Emorai fratris Eschcolis & fratris Hanerī, qui erant fœderati Abrami.

14 Quum itaque audisset Abram captivum abduci agnatum suum, armavit vernas suos instructos à se trecentos octodecim, & persequutus est *reges illos* Danem usque.

15 Ubi distribuens se invasit eos nocte, ipse cum servis suis, ac cæcidit eos: & persequutus est eos Chobam usque, quæ à sinistra Dameschekho *sita est*.

16 Sic reducebat omnes facultates illas: etiamque Lotum agnatum suum cum facultatibus ejus reducebat, & mulieres quoque ac populum.

17 Quare egressus est rex Sedomi obviam Abramo, postquam rediit à cæde Cedor-lahomeri & eorum regum qui fuerant cum eo: ad vallem Schavæ quæ *jam dicitur* vallis Regis.

18 Melchi-tzedek autem rex Schalemi proferens panem & vinum: prout hic erat Sacerdos Deo forti excelso.

19 Benedixerat illi, dicens: Benedictus Abram *Deo* forti excelso, possessori cœli & terræ:

20 Et benedictus *Deus* fortis excelsus, qui tradidit hostes tuos in manum tuam! dabatque ei *Abram* decimam de *rebus* omnibus.

21 Quapropter dixit rex Sedomi Abramo, Da mihi animas, facultates verò tibi accipe.

22 Dixit verò Abram Sedomi regi: Juravi elatâ manu meâ ad Jehovam Deum fortem excelsum, possessorem cœli & terræ:

23 Dirā

23 *Dira mihi imprecans*, si vel filum, vel corrigiam calceamenti *accepero*, si inquam accepero de re ulla quæ *sit* tua: ut non dicas, Ego ditavi Abramum.

24 Penes me nihil futurum est tantùm quod isti pueri comederunt, & pars horum virorum qui profecti sunt mecum, *ipsorum esto*: Haner, Eschcol, & Mambre, illi accipiunto partem suam.

CAPUT XV.

Deus fœdus init cum Abramo, & promissiones de numerosa prole confirmat.

HIs rebus transactis, fuit sermo Jehovæ cum Abramo, per visionem, dicendo, Ne timeas Abram, ego clypeus *sum* tibi, merces tua ampla *est* valde.

2 Cui dixit Abram, Domine Jehovi, quid dares mihi, cum ego incedam liberis carens: & is cui relinquetur domus mea *sit* Dammasekenus Elibezer iste?

3 Amplius dixit Abram, En mihi non dedisti semen: ecce itaque verna meus, is hæres meus futurus est.

4 Ecce autem sermonem Jehovæ ad illum, dicendo, Iste non erit tuus hæres: sed qui prodibit è visceribus tuis, is hæres tuus futurus est.

5 Deinde quum eduxisset eum, dixit, Intuete nunc cœlum versùs, & numera ipsas stellas, si poteris numerare eas: si, inquit ei, futurum est semen tuum.

6 Tunc credidit Abram Jehovæ, qui imputavit ei illud in justitiam.

7 Dixerat etiam ei: Ego *sum* Jehova, qui eduxi te Ure Chaldæorum, ut dem tibi terram hanc quam possideas jure hæreditario.

8 Quumque dixisset Abram: Domine Jehovi, quo agnoscam me hæreditario jure possessurum eam?

9 Edixerat ei, Sumens offer mihi vitulum triennem, & capram triennem, & arietem triennem, turturemque cum pullo columbarum.

10 Abram itaq; sumpta offerens ei omnia hæc, quum dissecuisset ea per medium, posuerat dimidiatam cujusque partem è regione suæ alterius: aves verò non dissecuerat.

11 Descendentibus autem volucribus in cadavera hæc, arcuerat ea Abram.

12 Donec fuit inclinante sole, quum altus sopor Abramum occuparet: ecce autem terror & tenebræ magnæ occupaverunt eum.

13 Dixitq; *Jehova* Abramo, Scito certò peregrinos fore posteros tuos in terra aliena, & ejus *incolis* servitutos, qui affligent ipsos: idque quadringentos annos:

14 Atque etiam in gentem illam cui servierint, me judicia exercituram esse: & postea egressuros ipsos cum facultatibus magnis:

15 Ac te quidem abiturum ad patres tuos cum pace, sepultum iri in canitie bona.

16 *Ipsos* verò in tute quartâ hac reversuros: non enim completa est iniquitas Emorræi adhuc.

17 Fuit autem condito jam sole, quum cœca nox esset: & ecce fumantem futnum, & ardentem lampada, transeuntem inter segmenta illa.

18 Hoc die pepigit Jehova cum Abramo fœdus, dicendo, Semini tuo dedi terram hanc, à flumine Ægypti ad flumen illud usque magnum, flumen Euphratis:

19 *Terram* Kenæorum, Kenizzæorumque, & Kadmonæorum,

20 Et Citthæorum, & Perizzæorum, Raphaæorumque,

21 Et Emorræorum, & Cenahanæorum, Girgaschæorumque, & Jebusæorum.

CAPUT XVI.

Hagar post conceptionem superbit, ejicitur, humiliatur, & parit Ismaelem.

SArai autem uxor Abrami non pariebat ei *liberos*: (sed erat ipsi ancilla Ægyptia, cujus nomen Hagar.)

2 Dixit ergo Sarai Abramo, Ecce nunc, occlusit me Jehova ne parerem; nunc congredere cum ancilla mea, fortasis liberos consequar ex ea: & auscultavit Abram voci Sarai.

3 Accipiens enim Sarai uxor Abrami Hagaram Ægyptiam ancillam suam, exactis decem annis ex quo habitabat Abram in regione Cenahanis, quum tradidisset eam Abramo viro suo, *ut esset* ei pro uxore:

4 Congressus est Abram cum Hagara quæ concepit: quumque videret se concepisse, levis habita est hera ejus in oculis ejus.

5 Quapropter dixit Sarai Abramo, Injuria *quæ sit* mihi, in te *recidet*: ego posui ancillam meam in sinum tuum, quæ quum vidit se concepisse, levis habita sum in oculis ejus: judicabit Jehova inter me & te.

6 Dixit autem Abram uxori suæ Sarai, Ecce ancilla tua in manu tua, fac ei quod *videtur* bonum in oculis tuis: itaque affixit eam Sarai, adeo ut profugeret à conspectu ipsius.

7 Sed inveniens eam Angelus Jehovæ ad fontem aquarum in deserto, ad fontem illum *qui est* in via Schurem *versùs*,

8 Dixit, Hagar ancilla Sarai, unde advenis, & quò itura es? quæ dixit, A conspectu Sarai heræ meæ fugio.

9 Tum dixit ei Angelus Jehovæ, Revertere ad heram tuam: & te parere affligi sub manibus ejus.

10 Iterum dixit ei Angelus Jehovæ, Valde multiplicabo semen tuum: adeo ut non possit numerari præ multitudine.

11 Præterea dixit ei Angelus Jehovæ, Ecce tu prægnans es, & paturæ filium: nomen verò illius vocabis Jishmahaelem, eò quòd attendit Jehova ad afflictionem tuam.

12 Ipse autem erit ferus homo: ejus manus feretur contra omnes, & manus omnium contra eum: & coram omnibus fratribus suis habitabit.

13 Tum

13 Tum vocavit Hagar nomen Jehovæ alloquentis ipsam, Tu és fortis *Deus* visionis: dicebat enim, Etiamne jam video post videntem me?

14 Idcirco vocat *quisque* puteum illum, puteum Lachai-roi: ecce *est* inter Kadeschum & Beredum.

15 Peperit itaque Hagar Abramo filium; vocavitque Abram nomen filii sui, quem peperit Hagar, Jischmahelem.

16 Erat autem Abram natus octoginta sex annos, quum pareret Hagar ipsi Jischmahelem.

CAPUT XVII.

Mutatio nominibus Abram & Sarai instituitur circumcisio, & filius ex Sara Abramo promittitur.

QUum autem Abram natus esset nonaginta novem annos, apparuit Jehova Abramo, & dixit ei, Ego *sum Deus* fortis omnipotens, indefinenter ambula coram me, & esto integer.

2 Et disponam fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te quamplurimum.

3 Tum procidente Abramo super faciem suam; loquutus est cum ipso Deus, dicendo:

4 De me, ecce fœdus meum tecum: quod pater futurus es multitudinis gentium.

5 Itaque non vocabitur amplius nomen tuum Abram: sed erit nomen tuum Abraham, quia patrem multitudinis gentium constitui te:

6 Fœcundabo enim te quamplurimum, efficiens tibi gentes multas; & Reges prodibunt ex te.

7 Stabilio autem fœdus meum inter me & te, ac semen tuum post te per ætates suas, ut fœdus sit perpetuum: me esse tibi Deum & semini tuo post te:

8 Daturumque tibi & semini tuo post te terram peregrinationum tuarum, universam terram Cenahanis, in possessionem perpetuam: ut sim illis Deus.

9 Deinde Abrahamo dixit Deus, Tu ergo fœdus meum servato; tu *inquam* & semen tuum post te per ætates suas.

10 Hoc *est* fœdus meum inter me, & vos & semen tuum post te, quod servabitis; ut circumcidatur vobis omnis mas.

11 Circumcidetis igitur carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos.

12 Natus autem dies octo vobis circumcidetur omnis mas per ætates vestras; natus domi, & emptus pecuniâ de quibuscunque alienigenis, qui non *erit* ex semine tuo.

13 Omnino circumciditor natus domi tuæ, & emptus pecuniâ tuâ: fic erit fœdus meum in carne vestra, in fœdus perpetuum.

14 Præputiatus autem mas qui non circumciderit carnem præputii sui, utique excindetur homo ille è populis suis: *nam* fœdus meum fecit fœdus meum.

15 Præterea dixit Deus Abrahamo, Quod *ad* Saran uxorem tuam, ne voces nomen ejus Sarai: nam Sara nomen ejus *est*.

16 Nam ita benedicam ei, ut etiam dem tibi ex ea filium: ita, inquam, benedicam ei ut mater sit multarum gentium, Reges populorum ex ea futuri sunt.

17 Tum procidens Abraham super faciem suam risit: dixitque in animo suo, An nato centum annos nascetur *proles*? an etiam Sræ? an nata nonaginta annos pariet?

18 Post dixit Abraham Deo, Utinam Jischmahel vivat coram te.

19 Cui dixit Deus, Imò Sara uxor tua paritura est tibi filium, cujus vocabis nomen Jitzchakum: stabiliamque fœdus meum cum eo, ut sit fœdus perpetuum semini ejus post eum.

20 De Jischmahele quidem exaudivi te; ecce, benedixit ei, ut fœcundem eum, augeamque eum quamplurimum: duodecim principes generabit, & efficiam eum patrem gentis magnæ.

21 Fœdus verò meum stabiliam cum Jitzchako: quem pariet tibi Sara hoc eodem tempore, anno altero.

22 Quum autem absolvisset colloqui cum eo, ascendit ab Abrahamo Deus.

23 Tunc accepit Abraham Jischmahelem filium suum, omnesque natos domi suæ, & quemcunque emerat pecuniâ suâ, unumquemque marem è domesticis suis: & circumcidit carnem præputii illorum eo ipso die, quemadmodum loquutus fuerat cum ipso Deus.

24 Erat autem Abraham natus nonaginta novem annos, quum circumcideretur carne præputii sui:

25 Jischmahel verò filius ejus natus tredecim annos, quum circumcideretur carne præputii sui.

26 Eodem ipso die circumcisus est Abraham, & Jischmahel filius ejus:

27 Omnesq; domestici ejus, natus domi, & emptus pecuniâ ex alienigena: & circumcisi sunt cum eo.

CAPUT XVIII.

Abraham Angelos excipit, monetur de excidio urbium, quod deprecatur.

APparuit porro ei Jehova in planitie Mamræ, quum sederet ipse ad ostium tentorii sui, æstuante die.

2 Quum enim sublatis oculis suis aspexisset, ecce tres viros sistentes se coram eo: quos videns accurrit obviam eis ex ostio tentorii sui, & incurvavit se in terram *honorem exhibens*:

3 Et dixit, Domini mei, si nunc inveni gratiam in oculis tuis, ne quæso præteras a servo tuo.

4 Sumetur jam panum aquæ, inde lavate pedes vestros; atque innitimini sub ista arbore.

5 Interim accipiam *afferam* frustum panis, & reficite animum vestrum, postea progredimini, quandoquidem transiit præter

præter servum vestrum. Qui dixerunt, Ita facito ut loquutus es.

6 Itaque festinavit Abraham in tentorium ad Saram; & dixit, Festina, tria sata, farinam similagineam depsce, & fac placentas.

7 Ad armentum verò cucurrit Abrahams & accipiens lactentem *vitulum* tenerum & bonum dedit *ferendum* ad puerum, qui festinavit apparare eum.

8 Deinde accepto butyro & lacte vitulóque lactente quem apparaverat, apposuit illa coram eis: & ipse adstabat eis sub illa arbore comedentibus.

9 Dicentibus autem, Ubi *est* Sara uxor tua? dixit *Abraham*, Ecce in tentorio illo *est*.

10 Et dixit *Jehova*, Certè revertar ad te quum vigebit hoc ipsum tempus, ecce autem filius erit Saræ uxori tuæ: Sara verò audiebat *ab* ostio tentorii sui, quod *erat* post tentorium illius.

11 Abraham autem & Sara senes *erant*, vergentes ætate: defierat esse Saræ secundùm consuetudinem mulierum.

12 Quapropter ridebat Sara, apud se, dicendo, Postquam vetula facta sum, foret mihi voluptas? deinde dominus meus senex est.

13 Tum dixit Jehova Abrahamo, Quid ita risit Sara, dicendo, An etiam verè paritura essem, quum ego consenui?

14 An potest occultari à Jehova quicquam? hâc tempestate revertar ad te, quum hoc tempus vigebit, & Saræ *erit* filius.

15 Mentiens verò Sara quum negaret, dicendo, Non risi, quia timebat: *Jehova* dixit, Nequaquam *ita est*, nam risisti.

16 Postea surgentes inde viri illi prospectabant Sedomum versùs: Abraham verò ibat cum eis, dimissurus eos.

17 Dixit autem Jehova, Occultemne ego ab Abrahamo, quod *sum* facturus?

18 Cum Abraham prorsus futurus sit gentis magnæ ac potentis patet; & in eo benedicendæ sint omnes gentes terræ?

19 Nam agnovi eum, ut quum præceperit filiis suis & familiæ suæ post se, etiam observent viam Jehovæ exercendo justitiam & justitiam: atque præstet Jehova Abrahamo id quod promisit ei.

20 Dixit ergo Jehova, Clamor Sedomi & Hamoræ, eum multus sit, & peccatum istorum eum grave sit valde:

21 Descendam nunc, & videbo, an secundùm clamorem istius qui pervenit ad me, omnino faciant: sin autem minus cognoscam.

22 Itaque respicientes aliorsum inde viri illi abibant Sedomum versùs: ipse verò Abraham stetit adhuc coram Jehova.

23 Et accedens Abraham dixit, An etiam perimes justum cum injusto?

24 Sunt fortasis quinquaginta justi in civitate ista: an etiam perimes, ac non parces isti loco propter illos quinquaginta justos qui *fuerint* in ea?

25 Absit tibi ut facias tale quippiam, morti tradendo justum cum injusto, ut ita sit justo sicut injusto: absit tibi: an judex totius terræ non exerceret jus?

26 Cui dixit Jehova, Si invenirem Sedomi quinquaginta justos in civitate ipsa, parcerem etiam toti illi loco propter eos.

27 Abraham verò subjecit, dicens, Ecce nunc cuperem alloqui Dominum, tametsi ego *sim* pulvis & cinis.

28 Fortasis quinquaginta illos justos deficient quinque, an perditurus es propter hos quinque totam civitatem istam? dixit, Non perderem, si invenirem ibi quadraginta quinque.

29 Deinde pergenti denuo alloqui eum ac dicenti, Fortasis invenientur ibi quadraginta: dixit, Non essem facturus propter hos quadraginta.

30 Postea dicenti, Ne quæso accendatur *ira* Domini si loquar, Fortasis invenientur ibi triginta: dixit *Jehova*, Non essem facturus, si invenirem ibi triginta.

31 Rursus dicenti, Ecce nunc cuperem alloqui Dominum, Fortasis invenientur ibi viginti: dixit, Non essem perditurus propter illos viginti.

32 Postremò dicenti, Ne quæso accendatur *ira* Domini, si loquar tantùm hâc vice, Fortasis invenientur ibi decem: dixit, Non essem perditurus propter illos decem.

33 Tunc abiit Jehova, postquam absolvisset alloqui Abrahamum: Abraham verò reversus est in locum suum.

CAPUT XIX.

Evertitur Sedomum cum sororibus. Lot eripitur. Nascuntur Moab & Ammon.

PErvenientibus autem duobus illis Angelis Sedomum vespere, Lot sedebat ad portam Sedomi: quos quum videret Lot, surgens *i vit eis* obviam, & incurvavit se vultu *demisso* in terram *honorem exhibens*:

2 Et dixit, Ecce nunc domini mei, divertite quæso in domum servi vestri, atque pernoctate, & lavate pedes vestros, deinde surgentes mane abibitis viam vestram: *illi* autem dixerunt, Non *faciemus*, nam in platea ipsa sumus pernoctaturi.

3 Sed quum institisset apud eos valde, divertentes ad eum ingressi sunt domum ejus: qui fecit eis convivium, & infermentatos panes coxit, atque comederunt.

4 Nondum cubaverant, quum cives illi, Sedomitæ, obsederunt domum illam æque pueri atque senes: universus populus ab extremitate *civitatis una ad alteram*.

5 Et inclamaverunt Lotum, dicentes, Ubi sunt viri illi qui ingressi sunt ad te hac nocte? fac prodeant illi ad nos, ut cognoscamus eos.

6 Ad quos egressus Lot ad ostium, quum januam claussisset post se,

7 Dixit

7 Dixit, Ne quæso fratres mei, faciatis malum.

8 Ecce jam duas filias meas quæ non cognoverunt virum, jam producam illas ad vos, & facite illis prout bonum *videlicet* in oculis vestris: tantummodo viris istis ne faciatis quicquam, quandoquidem venerunt in umbram tabulati mei.

9 Tum dixerunt illi, Secede illuc, deinde dixerunt, Hic unus venit ad hospitandum & judicem indefinenter agit: nunc plus tibi quàm illis faciemus mali; institeruntque in virum illum, in Lotum valde, & accesserunt ut effringerent januam.

10 Quapropter emittentes viri illi manum suam introduxerunt Lotum ad se domum; & januam occluserunt.

11 Viros verò illos qui erant ad ostium domûs percusserunt subito scotomate eum minimum, tum etiam maximum: adeo ut defessi sint *laborando* ad inveniendum ostium.

12 Tum edixerunt viri illi Loto, Quis præterea hic tibi est? *vir* gener, sive filii tui, sive filiæ tuæ, denique quicunque tibi *junctî sunt* in hac civitate: cura exeant ex isto loco.

13 Nos enim perdituri mox sumus locum hunc: eò quod magnus est clamor istorum in conspectu Jehovæ, misitq; nos Jehova ad perdendum *civitatem* istam.

14 Egressus itaque Lot alloquutus est generos suos qui brevi fuerant ducturi filias suas, dixitque, Surgite, egredimini è loco isto, quia mox perditurus est Jehova civitatem istam: sed fuit *habitus* tanquam jocabundus in oculis generorum suorum.

15 Quum autem ascenderet aurora, urgebant Angeli ipsi Lotum, dicendo, Surge, assumens uxorem tuam & duas filias tuas quæ adsunt *ibi*, ne perimaris in pœna civitatis istius.

16 Cunctabatur autem; quapropter prehenderunt viri illi manum ejus, & manum uxoris ejus, manusque duarum filiarum ejus, propterea quòd Jehova clementer, amplectabatur eum: ut educerent eum & collocarent eum extra civitatem ipsam.

17 Fuitque dum educerent eos foras, ut *Jehova* diceret, Eripe te ad vitam tuam *attendens*, ne intuere post te, neque consistas in tota hac planitie: ad montem illum *fuga* eripe te, ne perimaris.

18 Lot verò dicebat eis, Ne quæso Domine.

19 Ecce nunc invenit gratiam servus tuus in oculis tuis; quam amplificâsti benignitatem tuam quam exercuisti erga me, incolumem servando vitam meam: ego autem non possum *fuga* me eripere ad montem illum, ne quod me assequatur malum, & moriar.

20 Ecce nunc civitatem istam propinquitate suâ commodam ad fugiendum illuc, quæ est *res* perexigua: *fuga* eripiam me quæso illuc (nonne res perexigua est?) & vivam.

21 Cui dixit ille, Ecce rationem habeo tui etiam in hac re: ut non subvertam civitatem istam quam dixisti.

22 Festina, *fuga* te eripe illuc, non enim potero facere quicquam usque dum perveneris illuc: propterea vocavit *quisque* nomen illius civitatis Tzoharem.

23 Sole prodeunte super terram, quum Lot ingrederetur Tzoharem:

24 Jehova demisit super Sedomum & super Hamoram, pluviam sulphuris & ignis, à Jehova è cœlis:

25 Subvertitque civitates ipsas & planitiem illam totam; omnesque incolas illarum civitatum, & fœtum terræ:

26 Sed quum intueretur uxor ejus ulterius post eum, statua salis effecta est.

27 Mane surgens autem Abraham eodem matutino, *abiit* in locum illum, ubi steterat coram Jehova;

28 Prospectansque Sedomum & Hamoram versùs, & totam regionem versùs illius planitiei: vidit quum ecce ascenderet fumus illius regionis tanquam fumus fornacis calcariæ.

29 Fuit itaque quum perderet Deus civitates illius planitiei, ut recordaretur Deus Abrahami: ideoque emisit Lotum è medio illius subversionis, quum subverteret civitates illas apud quas habitaverat Lot.

30 Lot verò ascendens Tzohare, consedit in monte illo, & duæ filiæ ejus cum eo, (quia metuebat habitare Tzohare) & consedit in spelunca quadam ipse cum duabus filiabus suis.

31 Dixit autem primogenita minori *natu*, Pater noster senex *est*: nec quis *superest* in hac terra qui congrediatur nobiscum, secundùm consuetudinem totius terræ.

32 Agedum, demus bibendum patri nostro vinum, & cubemus cum eo; ut in vita servemus ex patre nostro semen.

33 Quum itaque dedissent bibendum patri suo vinum in nocte illa; accedens primogenita cubavit cum patre suo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exsurgeret.

34 Postridie verò evenit ut diceret primogenita minori *natu*, Ecce cubavi præteritâ nocte cum patre meo: demus ei bibendum vinum etiam hac nocte, deindeveni concumbe cum eo, ut servemus ex patre nostro semen.

35 Quumque dedissent bibendum etiam in nocte illa patri suo vinum; surgens minor *natu* cubavit cum eo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exsurgeret.

36 Ita conceperunt duæ filiæ Loti ex patre suo.

37 Peperitque primogenita filium, & vocavit

vocavit nomen ejus Moabum, is *est*, pater Moabitarum in hunc usque diem.

38 Et ipsa quoque minor *natu* peperit filium, & vocavit nomen ejus Ben-hammi: ipse *est* pater Hammonitarum in hunc usque diem.

CAPUT XX.

Sara Abrahamo ablata, restituitur inviolata. Abimelech curatur precibus Abrahami.

PRofectus autem inde Abraham ad regionem meridianam, ut habitaret inter Kadeschum & Schurem, hospitatus est Gerari:

2 Ubi quum dixisset Abraham de Sara uxore sua, Soror mea est; mittens Abimelec rex Gerari *homines*, accepit Saram.

3 Sed venit Deus ad Abimelecum in somnio nocturno: & dixit ei, Ecce tu illico morituris es propter hanc mulierem quam accepisti, cùm sit marito juncta.

4 Abimelec autem non accesserat ad eam: quapropter dixit, Domine, an gentem etiam justam interficietes?

5 Nonne ipse dixit mihi, Soror mea est? & illa ipsa quoque dixit, Frater meus est? cum integritate cordis mei, & munditie manuum mearum feceram istud.

6 Tum dixit ei Deus in somnio, Tum ego sciebam cum integritate cordis tui te fecisse istud, tum etiam cohibui ego te ne peccares in me: idcirco non sivi te attingere eam.

7 Nunc itaque restitue uxorem illius viri, propheta enim est, quinquo oraverit pro te, vivito: quòd si non restitueris, scito te omnino moriturum, te, *inquam*, & *eos* omnes qui tui *sunt*.

8 Mane itaque surgens Abimelec matutino ipso, quum vocavisset omnes servos suos, proloquutus est omnia verba hæc ipsis audientibus: timuerutque viri illi valde.

9 Deinde vocans Abimelec Abrahamum dixit ei, Quid fecisti nobis? aut quid peccavi in te, quòd induxisti super me & super regnū meum noxam magnam? opera quæ non sunt facienda fecisti adversū me.

10 Præterea dixit Abimelec Abrahamo, Quid videbatur tibi, quum faceres rem hanc?

11 Cui dixit Abraham, *Feci* quia dicebam, duntaxat vacuitas reverentiæ Dei *est* in loco isto: quare occident me causâ uxoris meæ.

12 Sed etiam revera soror mea *est*, filia patris mei, non autem filia matris meæ: mihi verò nupta est.

13 Fuit autem quum faceret Deus ut errare è domo patris mei, ut diceremei, Hæc *esto* benignitas tua quam exercebis erga me: ad quemcunque locum pervenerimus, dicito de me, Frater meus est.

14 Tunc accipiens Abimelec greges & armenta & servos & ancillas, dedit Abrahamo & restituit ei Saram uxorem ejus.

15 Dixitque Abimelech Abrahamo, Ecce, regio mea tibi exposita est: in *loco* qui tibi videbitur commodus habita.

16 Saræ verò dixit, Ecce dedi mille *sicles* argenteos fratri tuo, ecce *is* tibi *est* operimentum oculorum apud omnes qui tecum *futuri sunt*: atque hæc omnia, ut erudita sis.

17 Quum itaq; orasset Abraham Deum, curavit Deus Abimelecum, & uxorem ejus & ancillas ejus, ut parerent.

18 Nam planè occluserat Jehova omnem vulvam familiæ Abimeleci, causâ Saræ uxoris Abrahami.

CAPUT XXI.

Nascitur Jitschak ex Sara, circumciditur, ablactatur. Hagar cum Jischmahele ablegatur.

POstea visitavit Jehova Saram quemadmodum dixerat, fecitque Jehova Saræ quemadmodum loquutus fuerat.

2 Concepit enim & peperit Sara Abrahamo filium senectuti ejus eâ ipsâ tempestate quam dixerat Deus.

3 Vocavitque Abraham nomen filii sui qui natus est ipsi, quem peperit ipsi Sara, Jitzchakum.

4 Et circumcidit Abraham Jitzchakum filium suum natum octo dies; sicut præceperat ei Deus.

5 *Erat* autem Abraham natus centum annos, quum nasceretur ei Jitzchak filius ejus.

6 Dixit verò Sara, Risum fecit mihi Deus: quisquis audiet, arridebit mihi.

7 Præterea dixit, Quis fuisset dicturus Abrahamo, *certò* lactabit filios Sara? cùm tamen pepererim filium senectuti ejus.

8 Quum autem crevisset infans ut depelleretur à lacte: fecit Abraham convivium magnum, quo die à lacte pellebatur Jitzchak.

9 Et videns Sara filium Hagaræ Ægyptiæ, quem pepererat Abrahamo *Hagar*, irridentem,

10 Dixit Abrahamo, Ejice ancillam istam & filium ejus: non enim futurus est hæres filius ancillæ istius cum filio meo, cum Jitzchako.

11 Mala autem videbatur hæc res valde in oculis Abrahami, propter filium suum.

12 Sed edixit Deus Abrahamo, Ne malum videatur in oculis tuis de puero hoc & de ancilla tua, quicquid indixerit tibi Sara, ausculta voci ejus: nam in Jitzchako vocabitur tibi semen.

13 Attamen etiam filium ancillæ hujus efficiam patrem gentis *magnæ*, quia semen tuum est.

14 Quum ergo manè surrexisset Abraham eodem matutino, accipiens panem & utrem aquæ allatum ad Hagaram tradidit, imponens humero ejus, puerumque ipsum, ac dimisit eam: itaque profecta vagabatur per desertum *quod dicitur* Beer-schebahi.

15 Sed deficiente aqua ex utre, abjecit puerum

puerum ſub unam arborum:

16 Abienſque ſubſedit è regione, procul abſcedendo ut qui jaculantur arcu: dicebat enim, Ne videam quum morietur puer: ſub ſidenſque è regione, voce ſublatâ flebat.

17 Audivit autem Deus vocem ipſius pueri: quapropter inclamans Angelus Dei Hagaræ è cœlo, dixit ei, Quid tibi eſt Hagar? ne timeas; attendit enim Deus ad vocem ipſius pueri in loco ubi eſt.

18 Surge, tolle puerum iſtum, & apprehende manu tuâ ipſum: nam patrem gentis magnæ efficiam ipſum.

19 Tum aperuit Deus oculos illius, ut videret puteum aquæ: & abiens *illa* implevit utrem ſuum aquâ, & dedit bibendum puero.

20 Deinde adfuit Deus iſti puero: ita ut creverit: habitabat autem in deſerto, eratq; jaculator arcitenens.

21 Et habitanti in deſerto Paranis, aſſumpſit ei mater ejus uxorem, è terra Ægypti.

22 Evenit autem illo tempore, ut alloqueretur Abimelec & Picol princeps militiæ ejus Abrahamum, dicendo, Deus tecum eſt in omnibus quæ facis:

23 Nunc itaque jura mihi per Deum hìc, *dira tibi imprecans*, ſi mentitus fueris mihi, aut filio meo, aut nepoti meo, ſore ut benignitatem parem huic quam exercui erga te, exerceas erga me, & erga regionem hanc in qua peregrinaris.

24 Cui dixit Abraham, Ego jurabo.

25 Reprehendit verò Abraham Abimelecum, propter puteum aquæ illum, quem vi occupaverant ſervi Abimeleci:

26 Cui Abimelec, Neſcio quis fecerit rem hanc, inquit: quinetiam neque tu indicaveras mihi, neque etiam ego audiveram præterquam hodie.

27 Et accipiens Abraham greges & armenta dedit Abimeleco: pepigeruntq; ambo ipſi fœdus.

28 Statuerat autem Abraham ſeptem agnas gregis ſeorſim.

29 Quamobrem Abimelec Abrahamo dixit, Quorſum iſtic ſeptem agnæ iſtæ, quas ſtatuiſti ſeorſim?

30 Et ille, Quia, inquit, has ſeptem agnas accepturus es è manu mea: quò fit mihi *iſtud* in teſtimonium me fodiſſe puteum hunc.

31 Idcirco vocavit *quiſque* locum illum Beer-ſchebah, quia ibi juraverunt ambo.

32 Quumque pepigiſſent fœdus ad Beer-ſchebah, ſurgens Abimelec & Picol princeps militiæ ejus, reverſi ſunt in regionem Peliſchtæorum.

33 Plantavit verò *Abraham* nemus ad Beer-ſchebah, & invocavit illic nomen Jehovæ *Dei* fortis æterni.

34 Peregrinatus enim eſt Abraham in regione Peliſchtæorum diebus multis.

CAPUT XXII.

Immolatio Jitzchaki imperatur. Obedit Abraham. Jitzchak liberatur.

EVenit autem his rebus tranſactis, ut Deus ipſe tentaret Abrahamum: nam dixit ei, *Heus* Abraham; cui *ille*, Ecce me, inquit.

2 Et dixit *Deus*, Aſſume nunc filium tuum, unicum tuum, quem diligis, Jitzchakum, & abi in regionem Moriæ, & offer eum ibi in holocauſtum, ſuper uno illorum montium quem dixero tibi.

3 Mane itaque ſurgens Abraham eodem matutino, inſtravit aſinum ſuum, & aſſumpſit duos pueros ſuos ſecum, & Jitzchakum filium ſuum: & ſiſſis lignis ad holocauſtum, ſurrexit abiturus in locum illum quem dixerat ei Deus.

4 Tertio die attollens Abraham oculos ſuos, vidit locum illum è longinquo:

5 Edixitq; Abraham pueris ſuis, Vos conſiſtite hìc cum aſino, ego verò & hic puer ibimus conſque; quumque adoraverimus, revertemur ad vos.

6 Et accipiens Abraham ligna ad holocauſtum, impoſuit Jitzchako filio ſuo, accepit verò in manum ſuam ignem & cultrum: ſic abibant ambo ſimul.

7 Alloquens autem Jitzchak Abrahamum patrem ſuum, dicebat, Mi pater: qui dixit, Ecce me, fili mi: tum dixit *Jitzchak*, Ecce ignem & ligna, at ubi *eſt* parva pecus ad holocauſtum?

8 Cui dixit Abraham, Deus ipſe proſpiciet ſibi de parva pecude ad holocauſtum, fili mi: quum abirent ambo ſimul.

9 Ut autem pervenerunt ad locum illum quem dixerat ei Deus, exſtructo ibi altari Abraham diſpoſuit ligna: poſtea colligans artubus Jitzchakum filium ſuum, impoſuit eum altari ſupra ipſa ligna:

10 Et immittens Abraham manum ſuam accepit cultrum ad jugulandum filium ſuum.

11 Inclamans verò eum Angelus Jehovæ è cœlo, dixit, Abraham Abraham: qui dixit, Ecce me.

12 Tum dixit *Angelus*, Ne immittas manum tuam in puerum hunc; nec facias ei quicquam: nunc enim expertus ſum timentem Dei eſſe te, eum non ſubtraxeris filium tuum, unicum tuum, à me.

13 Quum autem Abraham ſublatis oculis ſuis aſpiceret, ecce arietem qui retroſum detinebatur in perplexitate *vepriumi* cornibus ſuis: abiens itaque Abraham accepit arietem illum, obtulitq; eum in holocauſtum loco filii ſui.

14 Propterea vocavit Abraham nomen loci illius, Jehova providebit: ex quo dici ſolet hodie, In monte Jehovæ providebitur.

15 Inclamavit porro Angelus Jehovæ Abrahamum ſecundò è cœlo:

16 Ac dixit, Per meipſum juro, dictum Jehovæ; quandoquidem tecuſti rem hanc,

& non subtraxisti filium tuum, unicum tuum:

17 Me prolixè benedicturum tibi, & cumulatissimè multiplicaturum semen tuum, *ut sit numero* sicut stellæ cœli, & sicut arena quæ est in litore maris: & hæreditario jure possessurum semen tuum portam inimicorum suorum.

18 Et benedictas fore in semine tuo omnes gentes terræ: quandoquidem auscultasti voci meæ.

19 Deinde reverso Abrahamo ad pueros suos, surgentes abierunt simul in Beerschebah: habitabat enim Abraham in Beer-schebah.

20 Evenitque his rebus transactis, ut nunciaretur Abrahamo, dicendo: Ecce peperit ipsa quoque Milca filios Nachori fratri tuo:

21 Hutzum primogenitū ipsius, & Buzū fratrem ejus, & Kemuelem patrem Arami,

22 Cesedumque, & Chazonem, & Pildaschum, & Jidlaphum, etiamque Bethuelem:

23 Bethuel autem gennit Ribkam: octo istos peperit Milca Nachori fratri Abrahami.

24 Concubina verò illius uxor, cui nomen *est* Reūma, peperit igitur illa quoque Thebachum, & Gachamum, & Tachaschum, & Mahacam.

CAPUT XXIII.

Saræ obitus & sepultura.

Fuit autem vita Saræ centum viginti septem annorum; *bi* anni vitæ Saræ.

2 Post mortua est Sara in urbe Arbah (ea *jam dicitur* Chebron) in regione Cenahanis: & ingressus est Abraham ad lugendum propter Saram, & ad flendum eam.

3 Surgens verò Abraham *quum abivisset* à facie mortui sui, alloquutus est filios Chethi, dicendo,

4 Peregrinus & inquilinus sum apud vos: date mihi possessionem sepulcri apud vos, ut sepeliam mortuum meum *sublatum* è conspectu meo.

5 Responderunt autem filii Chethi Abrahamo, dicendo ei,

6 Audi nos domine mi, princeps Dei, tu inter nos, in lectissimo sepulcrorum nostrorum sepeli mortuum tuum: nemo ex nobis sepulcrum suum occludet tibi, quò minus tuum mortuum sepelias.

7 Tum assurgens Abraham incurvavit se coram populo ejus regionis *honorem exhibens* coram filiis Chethi:

8 Et loquutus est cum eis, dicendo, Si est in animo vobis ut sepeliam mortuum meum *sublatum* à conspectu meo; auscultate mihi, & intercedite pro me apud Hephronem filium Tzocharis:

9 Ut det mihi speluncam Macpelæ *loci* sui, quæ *est* in extremitate agri ipsius; justâ pecuniâ det illam mihi inter vos, in possessionem sepulcri.

10 Hephron autem sedebat inter filios Chethi: respondit verò Hephron Chitthæus Abrahamo, audientibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis suæ, dicendo,

11 Neqnaquam, domine mi, audi me: agrum illum dederim tibi, & speluncam quæ in eo *est*, ipsum tibi dederim: præsentibus populoribus meis dederim eam tibi, sepeli mortuum tuum.

12 Tunc incurvavit se Abraham coram populo regionis illius *honorem habens*:

13 Et alloquutus est Hephron audiente populo regionis illius, dicendo, Sed si tu *es*, quæso audi me: Do pretium agri illius, accipe à me: tum sepeliam mortuum meum illic.

14 Respondit autem Hephron Abrahamo, dicendo ei,

15 Domine mi, audi me, terra quadringentorum *siclorum* argenti, inter me & te, quid est? tuam ergo mortuum sepeli.

16 Auscultavit itaque Abraham Hephroni; & appendit Abraham Hephroni argentum illud, quod indicaverat audientibus filiis Chethi: quadringentos *siclos* argenti commeantis ad mercatorem quemvis.

17 Ita cessit ager Hephronis quæ *est* Macpelæ, quæ *est* è regione Mamræ, ager cum spelunca ipsa quæ in eo *est*, omniq; arbore quæ in agro *erat*, quod *denique* erat in toto termino ejus circumquaque,

18 Abrahamo in possessionem præsentibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis ejus.

19 Postea demum sepelivit Abraham Saram uxorem suam, *elatam* in speluncam agri Macpelæ è regione Mamræ, ea *jam dicitur* Chebron, in regione Cenahanis.

20 Quum cessisset ager ille & spelunca quæ *est* in eo, Abrahamo in possessionem sepulcri, à filiis Chethi *empta*.

CAPUT XXIV.

Ribkam ex Mesopotamia ab Eliezero adductam Jitzchak uxorem accipit.

Abraham autem erat senex vergens ætate: benedixerat que Jehova Abrahamo in *rebus* omnibus:

2 Quum edixit Abraham servo suo vetustissimo domesticorum suorum, qui præerat omnibus, quæ *erant* ipsius, Pone nunc manum tuam sub femore meo:

3 Ut jurejurando obstringam te per Jehovam Deum cœli, Deumque terræ, te non accepturum uxorem filio meo ex filiabus istorum Cenahanæorum, inter quos habito:

4 Sed te in regionem meam & ad cognationem meam profecturum, & accepturum uxorem filio meo Jitzchako.

5 Dixit autem ille servus ei, Fortasis nolet mulier illa sequi me in regionem hanc: an verò reducam filium tuum in regionem illam ex qua egressus es?

6 Cui edixit Abraham, Cave tibi ne reducas filium meum illuc.

7 Jehova

7 Jehova Deus cœli, qui aſſumpſit me è domo patris mei & è terra cognationis meæ; quique loquutus eſt mihi, & qui juravit mihi, dicendo, Semini tuo dabo regionem hanc: is mittet Angelum ſuum ante te, ut accipias uxorem filio meo inde.

8 Quòd ſi nolit mulier illa ſequi te, tum inſons eris ab adjuratione hac mea: tantummodo filium meum ne reducas illuc.

9 Ponens itaque ſervus ille manum ſuam ſub femore Abrahami domini ſui juravit ei ſuper hac re.

10 Deinde accepit ſervus ille decem camelos è camelis domini ſui, profecturus, ut qui omnes opes domini ſui *habebat* in manu ſua: ſurgensq; profectus eſt in Syriam inter amnem ad civitatem Nachoris.

11 Tunc curavit ut flecterent genua cameli extra civitatem ipſam, juxta puteum aquæ, tempore veſpertino; quo tempore *mulieres aquam* haurientes exire ſolent:

12 Et dixit, ô Jehova Deus Abrahami Domini mei, fac quæſo ut obveniat mihi hodie, & exerce benignitatem *hanc* erga dominum meum Abrahamum.

13 Ecce ego conſiſto juxta fontem hunc aquæ, dum filiæ virorum civitatis iſtius egredientur ad hauriendum aquam.

14 Si qua puella erit, quam dixero ipſi, Inclina quæſo hydriam tuam, ut bibam, quæ dicat, Bibe, etiamque camelis tuis bibendum dabo: hanc præſtiteris ſervo tuo Jitzchako, & in hac experiar te exercere benignitatem erga dominum meum.

15 Evenit autem idipſum, antequam abſolviſſet loqui; ecce enim Ribkam egredientem, quæ nata fuerat Bethueli filio Milcæ uxoris Nachoris fratris Abrahami: cum hydria ſua humero ſuo impoſita.

16 (Puella autem iſta erat formâ bonâ valde, virgo quam vir non cognoverat) quæ deſcendit ad fontem illum, & impletâ hydriâ ſuâ aſcendebat.

17 Accurrit ergo ſervus ille obviam ei, & dixit, Sine me ſorbere quæſo parum aquæ ex hydria tua.

18 Et illa, Bibe, inquit, domine mi: feſtinanterque dimittens hydriam ſuam ſuper manum ſuam, bibendum dedit ei.

19 Quumque abſolviſſet dare bibendum ei, dixit, Etiam camelis tuis hauriam, uſque dum abſolverint bibere.

20 Feſtinans itaq; deplevit hydriam ſuam, *fundendo* in aqualiculum, & cucurrit denuo ad puteum ut hauriret; hauſitque omnibus camelis ejus.

21 Interea vir ille ſtupebat ſuper ea, tacitus *obſervans* ut cognoſceret utrum ſecundaſſet Deus viam ſuam necne.

22 Factum eſt autem quum abſolviſſent cameli bibere, ut accipiens vir ille *imponeret naſo ejus* monile aureum, cujus pondus *erat* dimidii ſicli, & duas armillas imponeret manibus ejus, quarum pondus *erat* aureorum decem.

23 Poſtquam dixiſſet, Cujus filia *es* tu? indica quæſo mihi: eſtne in domo patris tui nobis ad pernoctandum locus?

24 Et illa dixiſſet ei, Filia ſum Bethuelis, filii Milcæ, quem peperit *hæc* Nachori.

25 Dixiſſet quoque, tum ſtraminis, tum pabuli multum *eſt* penes nos; tum ad pernoctandum locus.

26 Tum inclinans verticem vir ille *adoravit*, ſe incurvans Jehovæ.

27 Dixitque, Benedictus *ſit* Jehova Deus Domini mei Abrahami, qui non dereliquit benignitatem ſuam & fidem ſuam, quin *exerceret eam* erga dominum meum: me, me *inquam* hâc eâdem viâ deduxit Jehova in domum agnatorum domini mei.

28 Itaque currens puella nunciavit in domo matris ſuæ, ut *ſe* habebant iſta.

29 Ribkæ autem *erat* frater, cui nomen Laban: cucurrit ergo Laban ad virum illum foras ad fontem.

30 Hoc verò factum eſt, quum vidiſſet monile illud, & armillas impoſitas manibus ſororis ſuæ, & quum audiſſet verba Ribkæ ſororis ſuæ, dicentis, Ita alloquutus eſt me vir ille: igitur venit ad virum illum: qui ecce adſtabat camelis prope fontem.

31 Et dixit *Laban*, Ingredere benedicte à Jehova: quare maneres foris? nam ego expedivi domum, & locus *eſt* pro camelis iſtis.

32 Et ingreſſo viro illo domum, ſolvit camelos: deditque ſtramen & pabulum camelis, & aquam ad lavandum pedes illius, pedeſque virorum qui *erant* cum illo.

33 Sed quum apponeretur illi ut comederet, dixit, Non comedam uſque dum eloquutus fuero res meas: cui dixit *Laban*, Loquere.

34 Tum dixit, Servus Abrahami ego *ſum*.

35 Jehova autem benedixit Domino meo valde, adeo ut magnus effectus ſit: dedit enim ei greges & armenta & argentum & aurum, ſervoſque & ancillas, & camelos & aſinos.

36 Præterea peperit Sara uxor domini mei filium domino meo, poſtquam ſenuit ipſa: deditque *dominus meus* illi quicquid habet.

37 Jurejurando autem obſtrinxit me dominus meus, dicendo, Ne accipias filio meo uxorem è filiabus Cenahanæorum, in quorum ego regione habito.

38 *Dira tibi imprecare*, niſi ad domum patris mei proficiſcaris & ad familiam meam, ut accipias uxorem filio meo.

39 Quum autem dixiſſem domino meo, Fortaſis mulier illa non eſt ſequutura me?

40 Dixit *ille* mihi, Jehova, in cujus conſpectu indefinenter ambulavi, mittet Angelum ſuum tecum: & ſecundabit viam tuam, ut accipias uxorem filio meo è familia mea, & è domo patris mei.

41 Tunc inſons eris ab execratione mea, quum veneris ad familiam meam: etſi

ctſi non dabunt tibi, tamen eris inſons ab execratione mea.

42 Veniens ergo hodie ad fontem iſtum, dixi, Jehova Deus domini mei Abrahami, ſi tu nunc ſecundare pergis viam meam per quam ego ambulo:

43 Ecce, ego conſiſto juxta fontem hunc aquæ: ſiqua virgo erit mox egreſſura ad hauriendum *aquam*, quæ ubi dixero ipſi, Da mihi quæſo bibendum parum aquæ ex hydria tua,

44 Reſpondeat mihi, Cùm tu bibe, tum etiam camelis tuis hauriam ea ipſa *ſit* uxor, quam præſtituit Jehova filio domini mei.

45 Ego nondum abſolveram loqui cum animo meo, quum ecce Ribka egreſſa eſt, *habens* hydriam ſuam ſuper humerum ſuum, deſcendenſque ad fontem hauſit: dixi autem ei, Da mihi bibendum quæſo.

46 Illa verò feſtinanter demittens hydriam ſuam à ſe, dixit, Bibe, etiamque camelis tuis bibendum dabo: & poſtquam biberam, etiam camelis meis bibendum dedit.

47 Quare rogavi eam, dicens, Filia cujus es? & illa, Filia, inquit, Bethuelis filii Nachoris, quem peperit ei Milca: & impoſui monile iſtud naſo ejus, & armillas manibus ejus.

48 Et inclinato vertice *adoravi* incurvans me Jehovæ ac benedixi Jehovæ Deo domini mei Abrahami, quòd duxiſſet me per viam veram, ad accipiendū filiam fratris domini mei pro filio ipſius.

49 Nunc igitur ſi eſtis porro exercituri benignitatem & fidem erga dominum meum, indicate mihi: ſin autem minus, indicate mihi, ut convertam me ad dexteram vel ad ſiniſtram.

50 Cui reſpondens Laban & Bethuel, dixerunt, A Jehova profecta eſt hæc res: non poſſumus eloqui tibi malum aut bonum.

51 Ecce, Ribka tibi expoſita *eſt*, accipe & abi: ſitq; uxor filio domini tui, quemadmodum loquutus eſt Jehova.

52 Itaque factum eſt, quum audiviſſet ſervus Abrahami verba eorum, ut *adorans* incurvaret ſe Jehovæ ad terram *uſque*:

53 Et depromens ſervus ille inſtrumenta argentea & inſtrumenta aurea ac veſtes, tradidit Ribkæ: ſimiliter res pretioſas dedit fratri ejus & matri ejus.

54 Deinde comederunt & biberunt ipſe & viri illi qui cum ipſo *erant*, ac pernoctaverunt: quum autem *poſtero* mane ſurrexiſſent, dixit *ſervus ille*, Dimittite me ad dominum meum.

55 Dicente verò fratre ipſius *Ribka* & matre ipſius, Reſideat hæc puella nobiſcum *aliquot* dies, ſaltem decem, poſtea abitura eſt:

56 *Ille* dixit eis, Ne remoremini me, quū Jehova ſecundaverit viam meam: dimittite me ut abeam ad dominum meum.

57 Tunc dixerunt, Advocemus puellam ipſam & interrogemus os ejus:

58 Et advocantes Ribkam dixerunt ei, Viſne proficiſci cum hoc viro? quæ dixit, Proficiſcar.

59 Dimittentes itaque Ribkam ſororem ſuam & nutricem ejus, cum ſervo Abrahami ac viris ejus:

60 Benedixerunt Ribkæ, dicentes ei, Tu ſoror noſtra mater eſto mille myriadum, & hæreditario jure poſſideat ſemen tuum portam inimicorum ſuorum.

61 Surgens verò Bibka & puellæ ejus inſederunt camelis ut ſequerentur virum illum: acceptâq; ſervus ille Ribkā abiit.

62 Jitzchak autem veniebat ex ambulatione ad puteum Lachairoi: (nam ipſe habitabat in regione meridiana *Cenahame:*)

63 Quò egreſſus erat Jitzchak ad meditandum in agro, appetente veſperâ: quumque ſublatis oculis ſuis reſpiceret, ecce camelos venientes.

64 Ribka verò ſublatis oculis ſuis quum videret Jitzchakum, dejecit ſe de camelo.

65 Quum illa dixiſſet ſervo, Quiſnam eſt vir ille qui ambulat in agro obviam nobis? ſervuſque dixiſſet, Is *eſt* dominus meus: & accepto peplo operuit ſe.

66 Tunc enarravit ſervus ille Jitzchako omnes res quas fecerat.

67 Et introducens eam Jitzchak in tentorium illud *quod fuerat* Saræ matris ſuæ, accepit Ribkam ut eſſet ſibi uxor, & amavit eam: ſic conſolatus eſt ſe Jitzchak poſt *obitum* matris ſuæ.

CAPUT XXV.

Liberi Abrahami ex Ketura. Ejus mors. Naſcuntur Jitzchako Heſau & Jahakobo.

PErgens verò Abraham accepit uxorem, cujus nomen Ketura,

2 Quæ peperit ei Zimranem, & Jokſchanem, & Medanem, & Midianem, Jiſchbakum quoque & Schuachum.

3 Jokſchan autem genuit Schebam & Dedanem: filii verò Dedanis fuerunt Aſchurim, & Letuſchim, & Leummim.

4 Filii autem Midianis, Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Edaha: omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.

5 Dederat autem Abraham quicquid *erat* ſibi, Jitzchako:

6 Filiis verò concubinarum uxorum quas habuit dedit Abraham dona: ac dimiſit eos à Jitzchako filio ſuo, dum adhuc viveret, Orientem verſus, ad regionem Orientalem *incolendam*.

7 Hoc autem *eſt* tempus annorum vitæ Abrahami, quibus vixit, centum ſeptuaginta quinque anni.

8 Poſtea exſpirans mortuus eſt Abraham in canitie bona, ſenio ſatur: & aggregatus eſt ad populares ſuos.

9 Nam ſepeliverunt eum Jitzchak & Jiſchmahel filii ejus, *elatum* in ſpeluncam Macpelæ, in agrum Hephronis filii Tzo-

hatis

haris Chitthæi, qui *est* è regione Mamræ.

10 Agrum, *inquam*, illum quem emerat Abraham à filiis Chethi: ibi sepultus est Abraham cum Sara uxore sua.

11 Fuitque post mortem Abrahami, ut benedicetet Deus Jitzchako filio ejus: habitabat autem Jitzchak juxta puteum Lachai-roi.

12 Atque hæ *sunt* generationes Jischmahelis filii Abrahami; quem peperit Hagar Ægyptia ancilla Saræ Abrahamo.

13 Hæc, inquam, nomina filiorum Jischmahelis de nominibus ipsorum *qua imposita sunt* generationibus ipsorum: primogenitus Jischmahelis Nebajoth, tum Kedar, & Adbeel, & Mibsan,

14 Et Mischmah, & Duma, & Massa,

15 Chadar, & Thema, Jethur, Naphisch, & Kedma.

16 Hi fuerunt filii Jischmahelis, & hæc nomina eorum indita villis & castellis ipsorum, duodecim principes per nationes suas.

17 Hi autem sunt anni vitæ Jischmahelis centum triginta septem anni: deinde exspirans mortuus est, & aggregatus ad populares suos:

18 Qui habitaverunt à Chavisa Schurem usque, quod *desertum est* è regione Ægypti, *& inde* usque quâ venis in Assyriam: ex adverso omnium fratrum suorum accidit ei *habitatio*.

19 Hæ verò *sunt* generationes Jitzchaki, filii Abrahami: Abraham genuit Jitzchakum.

20 Erat autem Jitzchak natus quadraginta annos, quum acciperet Ribkam filiam Bethuelis Syri, ex Padane Syriæ sororem Labanis Syri uxorem sibi.

21 Postea supplex Jitzchak oravit Jehovam ob uxorem suam, eò quòd sterilis *esset*: & exoratus est illi Jehova, ita ut conceperit Ribka uxor ejus.

22 Quumque inter se conquassarent filii ejus in ea, dixit, Si sic *est*, quare *hac conditione sum* ego? itaque abiit ad consulendum Jehovam.

23 Jehova autem dixit ei, Duæ gentes *sunt* in ventre tuo, & duæ nationes *edita* ex visceribus tuis separabuntur, quarum natio una robustior erit altera, & major serviet minori.

24 Completis itaque diebus ejus ad pariendum, ecce geminos in ventre ejus.

25 Prodiit autem prior rufus totus similis togæ villosæ: ideo vocarunt *omnes* nomen ejus Hesaum.

26 Postea verò prodiit frater ejus, cujus manus tenebat calcaneum Hesaui, ideo vocat *quisque* nomen ejus Jahakobum. Erat autem Jitzchak natus sexaginta annes, quum *Ribka* pareret eos.

27 Deinde quum crevissent isti pueri, fuit Hesau vir peritus venationis, vir agrestis: Jahakob verò vir integer, habitabat in tentoriis.

28 Amabat itaque Jitzchak Hesaum, quia venatio *grata erat* in ore ipsius: Ribka verò amabat Jahakobum.

29 Coquente autem Jahakobo jusculum, venicbat Hesau ex agro, ut erat fessus:

30 Et dixit Hesau Jahakobo, Sine me haurire quæso de isto *edulio* admodum rufo, nam fessus sum: idcirco vocavit *quisque* nomen ejus Edomum.

31 Dicenti verò Jahakobo, Vende jam hodie tuum jus primogenitorum mihi.

32 Dixit Hesau, Ecce ego propero ad mortem: quorsum ergo jus primogenitorum mihi?

33 Et dicente Jahakobo, Jura mihi jam hodie. Juravit ei: sic vendidit jus suum primogenitorum Jahakobo.

34 Jahakob verò dedit Hesauo panem & jusculum è lentibus, qui comedit ac bibit, deinde surgens abiit: sic contempsit Hesau jus ipsum primogenitorum.

CAPUT XXVI.

Jitzchakus peregrinatur inter Pelischtæos. Berschabeam secedit, & benedictionis confirmationem accipit.

Fuit autem fames in ea regione, præter famem illam priorem quæ fuerat tempore Abrahami: quapropter profectus est Jitzchak ad Abimelecum regem Pelischtæorum Gerarum.

2 Apparuit autem ei Jehova, & dixit, Ne descendas in Ægyptum, sed habita in ea regione quam dixero tibi.

3 Peregrinare in hac regione, & ero tecum ac benedicam tibi: nam tibi & semini tuo dabo omnes regiones istas, & præstabo juramentum illud quod juravi Abrahamo patri tuo.

4 Multiplicabo enim semen tuum, *ut sit numero* sicut stellæ cœli, & dabo semini tuo omnes regiones istas: & benedictas se reputabunt in semine tuo omnes gentes terræ.

5 Propterea quòd auscultavit Abrahã voci meæ: & observavit observationem meã, præcepta mea, statuta mea, & leges meas.

6 Consedit itaque Jitzchak Gerari.

7 Ubi rogantibus viris loci illius de uxore ipsius, dicebat, Soror mea est: nam metuebat dicere, Uxor mea *est*, ne occidant me (*inquiens*) viri hujus loci propter Ribkam, quòd bonã formã sit.

8 Fuit autem quum multos dies ibi transegisset, ut prospectaret Abimelec Rex Pelischtæorum per fenestram: quumq; respiceret, ecce Jitzchakum colludentem cum Ribka uxore sua.

9 Quapropter vocans Abimelec Jitzchakum, dixit, Omnino ecce uxor tua est hæc; & quomodo dixisti, Soror mea est? Cui dixit Jitzchak, *Feci*, quia dicebam, *Cavendum* ne moriar propter eam.

10 Tum dixit Abimelec, Quid hoc *est quod* fecisti nobis? parum *abfuit* quin concubuerit unus ex hoc populo cum uxore tua, & nos in reatum induxeris.

11 Præce-

11 Præcepitq; Abimelec toti populo
suo, edicendo, Qui tetigerit hunc virum
aut uxorem ejus, omnino morte plectetur.
12 Serens autem Jitzchak in terra illa,
adeptus est eodem anno centuplas mensu-
ras: adeo benedicebat ei Jehova.
13 Sic crescebat vir ille; & progredie-
batur indesinenter crescendo, usque dum
crevisset valde.
14 Fuit enim ipsi possessio gregum, &
possessio armentorum & familitium
magnum: quamobrem Pelischtæi inviderunt ei.
15 Et omnes puteos quos foderant ser-
vi patris ejus tempore Abrahami patris
ejus, occluserunt Pelischtæi, implentes
eos pulvere.
16 Et Abimelec indixit Jitzchako, Di-
scede à nobis, nam multò potentior nobis
factus es.
17 Itaque discessit inde Jitzchak, & ca-
stris positis in valle Gerari, consedit illic.
18 Refodit autem Jitzchak puteos aqua-
rum quos foderant *servi* tempore Abra-
hami patris sui, quosque occluserant Pe-
lischtæi post mortem Abrahami: & in-
didit eis nomina, secundùm nomina quæ
indiderat eis pater ipsius.
19 Et fodientes servi Jitzchaki in ea
valle invenerunt ibi puteũ viventis aquæ.
20 Sed contenderunt pastores Gerari
cum pastoribus Jitzchaki, dicendo, Nostra
est aqua hæc: quamobrem vocavit nomen
putei illius Hesek, quia sponte litem mo-
verant cum ipso.
21 Deinde quum fodissent puteum al-
terum, contenderunt etiam propter il-
lum: quamobrem vocavit nomen ejus
Sitnam.
22 Refigens verò inde tentorium quum
effodisset puteum alium, non contende-
runt propter eum: quapropter vocavit no-
men ejus Rechobothas: jam enim, inquit,
dilatavit Jehova nobis *terminos*, ut fructu-
osi simus in hac regione.
23 Postea inde ascendit in Beer-schebah.
24 Ubi apparuit ei Jehova illa ipsa nocte,
& dixit, Ego sum Deus Abrahami patris
tui: ne timeas, nam ego *sum* tecum, & be-
nedicam tibi, & multiplicabo semen tuum
propter Abrahamum servum meum.
25 Exstructo itaque illic altari invoca-
vit nomen Jehovæ, tetenditque ibi ten-
torium suum: & foderunt ibi servi Jitz-
chaki puteum.
26 Abimelec autem profectus est ad
eum Gerato, cum Achuzatho amico suo, &
Picole principe exercitus sui:
27 Et dixit eis Jitzchak, Cur venistis
ad me, cum vos oderitis me, & dimiseri-
tis me à vobis?
28 Qui dixerunt, Certò perspeximus esse
Jehovam tecum: ideo diximus, Sit nunc
jusjurandum inter nos, *hoc est*, inter nos &
te: pangamus itaque fœdus tecum.
29 *Dura tibi imprecare* si nos afficeris
malo, quemadmodum non tetigimus te, &
quemadmodum te duntaxat bono affeci-
mus, dimisimusque te cum pace. Ut tu
nunc à Jehova benedictus *es*.
30 Quum itaque feciſſet eis convivium,
comedissentque & bibissent,
31 Surgentes mane juraverunt alter al-
teri: deduxitque eos Jitzchak, & abierunt
ab eo cum pace.
32 Fuit autem eo ipso die, ut venientes
servi Jitzchaki nunciarent ei de puteo il-
lo quem foderant; dicerentque ei, Inve-
nimus aquam.
33 Et vocavit illum Schibham: idcirco
nomen civitatis illius est Beer-schebah, ad
hunc usque diem.

CAPUT XXVII.

*Jahakob matris consilio usus præripit Esau
benedictionem, inde odium Hesaui
ad fratrem. Consilium de eo ablegando.*

QUum autem esset Hesau annus qua-
draginta annos, duxit uxorem Jehu-
ditham filiam Beeri Chitthæi, & Basma-
tham filiam Elonis Chitthæi:
2 Quæ fuerunt amaritsimæ animis Jitz-
chaki & Ribkæ.
3 Deinde fuit quum senuisset Jitzchak,
& caligarent oculi ejus adeo ut non vide-
ret; ut, vocans Hesaum filium suum ma-
jorem, diceret ei, Fili mi: atque *hic* illi,
Ecce me, inquit:
4 Tum dixit *ille*, Ecce nunc senui, non
novi diem mortis meæ.
5 Jam itaq; sume quæso instrumenta tua,
pharetram tuam, & arcum tuum; exieníq;
in agrum, venare mihi venationem.
6 Et para mihi cupedias quemadmodum
diligo, & adfer ad me ut comedam: &
benedicet tibi anima mea antequam mo-
riar.
7 (Ribka verò audiebat quum alloque-
retur Jitzchak Hesaum filium suum) ab-
iit ergo Hesau in agrum, ad venandum ve-
nationem quam afferret.
8 Interea Ribka alloquuta est Jahako-
bum filium suum, dicendo, Ecce, audivi
patrem tuum loquentem cum Hesauo fra-
tre tuo, dicendo,
9 Affer mihi venationem, & para mihi
cupedias, quas comedam; post benedicam
tibi coram Jehova, priusquam moriar.
10 Nunc itaque fili mi, ausculta vocì
meæ, tei quam ego præcipio tibi.
11 Abi nunc ad gregem, & acceptos in-
de adfer mihi duos hœdos lactentes optimos, ut ex eis parem cupedias patri tuo, quemadmodum diligit.
12 Sic adfer ad patrem tuum, & come-
dettut benedicat tibi antequam moriatur.
13 Sed dixit Jahakob Ribkæ matri suæ, En Hesau frater meus, vir pilosus est, ego verò *sum* vir glaber:
14 Fortasis palpabit me pater meus, &
videbor in oculis ejus tanquam planus: sic
adducam super me maledictionem, non au-
tem benedictionem,

15 Cui dixit mater ejus, Super me *adveniat* maledictio tua fili mi: tantùm ausculta voci meæ, & abi, accipe, *adfer* ad me.

16 Abiens ergo accepit, & attulit matri suæ: paravitq; mater ejus cupedias, quem admodum diligebat pater ejus.

17 Deinde acceptis Ribka vestimentis Hesavi filii sui majoris desideratissimis, quæ *erant* apud se domi, induit Jahakobum filium suum minorem,

18 Pellibusque hœdorum lactentium induit manus ejus, & glabritiem colli ejus.

19 Et posuit cupedias illas quas paraverat; cum pane, in manu Jahakobi filii sui.

20 Sic veniens ad patrem suum, dixit, Pater mi: quo dicente, Ecce me, quis *es* tu, fili mi?

21 Dixit Jahakob patri suo, Ego *sum* Hesau primogenitus tuus, feci quemadmodum edixisti mihi: surge nunc, sede & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

22 Dixit verò Jitzchak filio suo, Quàm jam citò invenisti, fili mi? *& ille, Certe,* inquit, quia fecit Jehova Deus tuus ut obveniret mihi.

23 Tum dixit Jitzchak Jahakobo, Accede nunc ut palpem te, fili mi, tune *es* ? filius meus Hesau, necne?

24 Accessit ergo Jahakob ad Jitzchakum patrem suum, qui palpavit eum, & dixit, Hæc vox vox *est* Jahakobi, at hæ manus *sunt* manus Hesaui.

25 Non tamen agnovit eum, eò quòd essent manus ejus similes manibus Hesaui fratris ejus pilosæ: quare benedixit ei.

26 Quum enim dicenti Tu is es? filius meus Hesau respondisset Jahakob, Sum;

27 Dixit, Admove mihi, & comedam de venatione filii mei, ut benedicat tibi anima mea; & admovente eo *cibum* comedit, vinumque afferente bibit.

28 Postea edixit ei Jitzchak pater ejus, Accede nunc, & osculare me, fili mi.

29 Accedente igitur eo & osculante illum, odoratus *Jitzchak* odorem vestimentorum ejus benedixit ei: ac dixit, Vide, odor filii mei cui benedixit Jehova, *est* sicut odor agri.

30 Det itaque Deus ipse tibi de rore cæli, variaque pinguedine terræ, & copiam frumenti ac musti.

31 Serviant tibi populi, & incurvent se tibi nationes honorem exhibentes, esto herus fratribus tuis, & incurvent se tibi filii matris tuæ: maledicentium tibi quisque maledictus *esto*, & qui benedixerit tibi esto benedictus.

32 Fuit autem quum absolvisset Jitzchak benedicere Jahakobo; fuit, inquam, vix dum egresso prorsus Jahakobo à facie Jitzchaki patris sui: ut Hesau rediret a venatione sua.

33 Itaque paravit ipse quoque cupedias, & attulit patri suo; dixitque patri suo, Surgat pater meus, & comedat de venatione filii sui, ut benedicat mihi anima tua.

34 Dicente verò ei Jitzchako patre ejus, Quis *es* tu? dixit, Ego *sum* filius tuus, primogenitus tuus, Hesau.

35 Tunc contremuit Jitzchak tremore magno admodum, & dixit, Quis? ubinam ille *est*, qui venatus venationem attulit mihi de qua tota comedi, antequam venires, &, cui benedixi? etiam benedictus erit.

36 Audiens etiam Hesau verba patris sui, exclamavit clamore magno & amaro admodum: dixitque patri suo, Benedic mihi, mihi quoque, pater mi.

37 Qui dixit, Venit frater tuus per fraudem, & abstulit benedictionem tuam.

38 Quapropter dixit *Hesau*, An quia vocatum est nomen ejus Jahakob, supplantaverit me jam secundò? primogeniti jus meum abstulerat, & ecce modò abstulit benedictionem meam: deinde dixit, An non penes te reservasti mihi benedictionem?

39 Respondens autem Jitzchak dixit Hesaŭo, En, herum constitui eum tibi, & omnes fratres ejus tradidi ei servos, frumento quoque ac musto fulcivi eum: tibi igitur jam quid facerem, fili mi?

40 Dicebat verò Hesau patri suo, An benedictio unica tibi est, pater mi? benedic mihi, mihi quoque, pater mi: & sublatâ Hesau voce suâ flebat.

41 Respondens itaque Jitzchak pater ejus dixit ei, Ecce, præpinguis soli *erit* habitatio tua, & rore cœli persua superne.

42 Sed gladio tuo vives, & fratri tuo servies: erit tamen quum planxeris, & rumpendo excutias jugum ejus è collo tuo.

43 Intestino autem odio prosequutus est Hesau Jahakobum propter iftam benedictionem quâ benedixerat ei pater ejus: & dixit Hesau cum animo suo, appropiquant dies luctus patris mei, tunc occidam Jahakobum fratrem meum.

44 Cumque nunciata essent Ribkæ verba Hesaui filii sui majoris; mittens vocavit Jahakobum filium suum minorem, dixitque ei, Ecce, Hesau frater tuus se mox consolaturus esset de te, occidendo te.

45 Nunc itaque fili mi, ausculta vocem meæ: & surgens fugâ te eripe ad Labanem fratrem meum Charanem:

46 Ut habites cum eo dies pauciss. usque dum avertatur excandescentia fratris tui.

47 Dum aversa ira fratris tui à te, oblitus fuerit ejus quod fecisti ipsi, postea mittens recipiam te inde: quare orbabor etiam utroque vestrûm die uno?

48 Jitzchako verò dixit Ribka: Taedet me vitæ meæ propter Chitthæas: si accipiet Jahakob uxorē de Chitthæis quales istæ *sunt*, de filiabus regionis istius, quorsum mihi vita?

CAPUT

CAPUT XXVIII.

Jahakobi peregrinatio in Mesopotamiam. Visio scalæ cœlestis in via, in qua confirmatur divinis promissionibus.

VOcans itaque Jitzchak Jahakobum ut benediceret ei, præcepit ei ac dixit ei, Ne accipito uxorem de filiabus Cenahanæorum.

2 Surge, abi in Padanem Syriæ in domum Bethuelis avi materni tui, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Labanis avunculi tui.

3 *Deus* autem fortis omnipotens benedicat tibi, fructuosumq; te reddat ac multiplicet, ut *pater* fis cœtui populorum.

4 Detque tibi benedictionem Abrahami, tibi *inquam* & semini tuo tecum; ut hæreditario jure possideas terram peregrinationum tuarum, quam Deus dedit Abrahamo.

5 Sic dimisit Jitzchak Jahakobum ut abiret in Padanem Syriæ ad Labanem filium Bethuelis Syrum, fratrem Ribkæ, matris Jahakobi, & Hesaui.

6 Videns autem Hesau Jitzchakum benedixisse Jahakobo; & dimisisse eum in Padanem Syriæ ad accipiendum sibi inde uxorem, quumque ei benediceret interdixisse ei, dicendo; Ne accipias uxorem de filiabus Cenahanæorum.

7 Jahakobum verò auscultantem patri suo ac matri suæ, abiisse in Padanē Syriæ:

8 Videns quoque Hesau malas videri filias Cenahanæorum in oculis Jitzchaki patris sui,

9 Abivit Hesau ad Jischmahelitas, & accepit Machalatham filiam Jischmahelis filii Abrahami, sororem Nebajothi, præter *superiores* uxores suas, uxorem sibi.

10 Verùm Jahakob profectus è Beerschebah ut iret Charanem.

11 Incidit in quendam locum, ubi pernoctavit quia occiderat Sol, & accipiens de lapidibus illius loci disposuit cervical sibi: ita cubavit in eo loco.

12 Eoque somniante, ecce scalam constitutam in terra, cujus summitas pertingebat ad cœlum: & ecce Angelos Dei ascendentes & descendentes per eam.

13 Ecce autem Jehovam stantem supra eam, qui dixit, Ego *sum* Jehova Deus Abrahami patris tui, & Deus Jitzchaki: hanc ipsam terram in qua tu cubas, tibi dabo & semini tuo:

14 Eritque semen tuum *numero* sicut pulvis terræ, adeo ut erumpas *multitudine* in Occidentem, & in Orientem, & in Septentrionem, & in Meridiem: benedicentur in te omnes familiæ terræ, id est, in semine tuo.

15 Ecce autem ego *sum* tecum, ut servem te quocumque ivetis, & reducam te in hanc ipsam terram: non enim deseram te usque dum perfecero quæ eloquutus sum tibi.

16 Quam itaque evigilaret Jahakob à somno suo; dixit, Certè *est* Jehova in hoc loco: attamen ego nesciveram.

17 Posteà ductus veverentia, dixit, Quàm reverendus *est* hic locus! nihil *est* hic *locus* nisi domus Dei, & hæc porta cœli *est*.

18 Et mane surgens Jahakob eodem matutino, accepit illos lapides quos disposuerat pro cervicali sibi, & disposuit eos *in* statuam, & effudit oleum in summitatem ejus.

19 Vocavitque nomen loci illius Bethelem: siquidem Luz *erat* nomen civitatis illius ante.

20 Præterea vovit Jahakob votum, dicendo, Quum fuerit Deus mecum, & servaverit me in via ista quâ ego profecturus sum, dederitque mihi panem ad comedendum, & vestimentum ad induendum,

21 Reversusque fuero prosperè ad domum patris mei, deniq; fuerit mihi Jehova Deus;

22 Tum hæc strues lapidum quam disposui in statuam, erit domus Dei: & quicquid dederis mihi, ejus decimas omnino tibi dabo.

CAPUT XXIX.

Jahakob servit Labano pro Rachele. Substituitur Lea; hæc fœcunda, illa sterilis.

DEinde sublatis Jahakob pedibus suis perrexit in regionem Orientalem.

2 Quum autem circumspiceret, ecce puteum in quodam agro; & ecce ibidem tres greges pecudum recubantes juxta illum, quia de illo puteo adaquabantur greges; & lapidem magnum super os illius putei.

3 Congregari enim solebant illuc omnes greges, & devolventes *pastores* lapidem illum ab ore illius putei adaquabant pecudes: posteà reponebant eumdem lapidem super os putei in locum suum.

4 Tum dicenti illis Jahakobo, Fratres mei, unde estis? dixerunt, Ex Charane sumus.

5 Et ille eis, Nostisne, inquit, Labanem filium Nachotis? qui dixerunt, Novimus.

6 Deindè dixit eis, An ei rectè *est*? qui dixerunt, Rectè, & ecce Rachelam filiam ejus advenientem cum pecudibus.

7 Tunc dixit, En adhuc dies multus *est*, nec tempus congregandi pecoris: adaquate has pecudes, & abeuntes pascite.

8 Illi autem dixerunt, Non possumus, usque dum congregati fuerint omnes greges, & devolverint *pastores* ipsum lapidem ab ore putei: tum adaquabimus pecudes.

9 Ipso adhuc loquente cum illis, advenit Rachel cum pecudibus quæ *erant* patris sui; nam pascebat illas.

10 Fuitque quum videret Jahakob Rachelam filiam Labanis avunculi sui, & pecudes Labanis avunculi sui *advenisse*: ut accedens Jahakob devolveret lapidem illum ab ore putei, & adaquaret pecudes Labanis avunculi sui.

11 Quumque osculatus Jahakob Rachelam, sublatâ voce suâ flevisset.

12 Indicavit Jahakob Rachelæ se cognatum esse patris ipsius, & se esse Ribkæ filium: illa verò cucurrit, ut nunciaret patri suo.

13 Fuit itaq; quum audiret Laban nuncium de Jahakobo filio sororis suæ, ut accurrens obviam ei amplexaretur atque osculareturque eum, introduceretque eum in domum suam: tunc enarravit Labani omnes res istas.

14 Et dixit ei Laban, Profectò os meum & caro mea es: sic mansit apud eum mensem integrum.

15 Deinde dixit Laban Jahakobo, An quia cognatus meus es, ideo gratis mihi servituris esses? indica mihi quæ merces tua futura sit.

16 *Erant* autem Labani duæ filiæ: nomen majoris Lea, & nomen minoris Rachel.

17 *Eranteque* oculi Leæ teneri; sed Rachel erat pulcra forma & pulcra aspectu.

18 Amans itaque Jahakob Rachelam, dixit, Serviam tibi septem annos pro Rachela filia tua minore.

19 Cui dixit Laban, Melius fuerit me tradere eam tibi, quàm ut tradam eam viro alteri: Mane apud me.

20 Ita servivit Jahakob pro Rachela septem annos, qui visi sunt in oculis ejus tanquam dies pauciſsimi, propterea quòd amabat eam.

21 Quum autem Labani dixisset Jahakob, Cedo uxorem meam, quoniam completi sunt dies mei, ut congrediar cum ea.

22 Congregatis Laban omnibus viris illius loci, fecerat convivium.

23 Sed fuerat vespere, ut accipiens Leam filiam suam, introduceret eam ad illum, qui congressus est cum ea.

24 Dederat autem illi Laban Zilpam ancillam suam, *ut esset* Leæ filiæ suæ ancilla.

25 Quapropter fuerat mane, quum ecce ista *agnosceretur* Lea; ut diceret *Jahakob* Labani, Quid hoc *est* quod feciſti mihi? nonne pro Rachela servio apud te: quare igitur decepisti me?

26 Cui dixit Laban, Non ita fieri solet in loco nostro, ut detur minor *natu* ante primogenitam.

27 Comple septimanam hujus: tum dabimus tibi etiam illam pro servitute qua servies apud me adhuc septem annos alteros.

28 Quum itaq; sic faciens Jahakob complevisset septimanam hujus: dedit Laban ei Rachelam filiam suam, *ut esset* ei uxor.

29 Deditque Laban Rachelæ filiæ suæ Bilham ancillam suam, *ut esset* ei ancilla.

30 Itaque & congressus est Jahakob cum Rachela, & amavit Rachelam præ Lea: servivitque apud illum, septem annos præterea alteros.

31 Videns autem Jehova exosam esse Leam, aperuit vulvam ejus: at Rachel *erat* sterilis.

32 Nam concepit Lea & peperit filium, cujus vocavit nomen Reubenem: dicebat enim *sic vocandus est*, eò quòd respexit Jehova ad afflictionem meam, nunc enim amabit me vir meus.

33 Posteà iterum concepit peperitq; filium; & dixit, Quia audivit Jehova me esse exosam, ideo dedit mihi etiam hunc: itaque vocavit nomen ejus Schimbonem.

34 Deinde concepit tursus, peperitque filium, & dixit, Nunc demum se adjunget mihi vir meus, cùm filios tres ipsi pepererim: idcirco *ille* vocavit nomen ejus Levin.

35 Posteà concepit denuo, parieniq; filium, dixit, Celebrabo hac vice Jehovam, idcirco vocavit ejus nomen Jehudam: tum verò destitit parere.

CAPUT XXX.

Æmulatio sororum, variæ Jahakobi cum Socero pactiones, in quibus Jahakob divinitùs juvatur.

QUlum autem videret Rachel se non parere Jahakobo, æmulata est Rachel sorori suæ, dixitque Jahakobo, Cedo mihi liberos, sin minus, morior.

2 Sed accensa est ira Jahakobi in Rachelam: adeo ut diceret, An loco Dei *sum* ego, qui prohibuit à te fructum ventris?

3 Quapropter dixit *Rachel*, Ecce ancillam meam Bilham, congredere cum ea, ut pariat super genua mea, & liberos consequat ego quoque ex ea:

4 Deditque ei Bilham ancillam suam pro uxore: & congressus est cum ea Jahakob.

5 Ita concepit Bilha, & peperit Jahakobo filium.

6 Tunc dixit Rachel, Causam meam egit Deus, etiamque exaudivit vocem meam, dans mihi filium: idcirco vocavit nomen ejus Danem.

7 Deinde concepit iterum, peperitque Bilha ancilla Rachelæ, filium secundum Jahakobo:

8 Et dixit Rachel, Luctationibus divinis luctata sum cum sorore mea, etiamque valui: quapropter vocavit nomen ejus Naphthalim.

9 Videns autem Lea se destitisse parere; similiter accepit Zilpam ancillam suam, & dedit eam Jahakobo pro uxore.

10 Peperitque Zilpa ancilla Leæ, Jahakobo filium:

11 Ideoque dixit Lea, Venit turma: & vocavit nomen ejus Gadem.

12 Iterum pariente Zilpa ancilla Leæ, filium secundum Jahakobo:

13 Dixit Lea, Beatè *est* mihi, nam beatam prædicabunt me mulieres: idcirco vocavit nomen ejus Aſcherem.

14 Quum autem abiens Reuben temporibus messis triticeæ, invenisset amabiles *flores* in agro, eosq; attulisset ad Leam matrem suam, dixit Rachel Leæ, Da quæso mihi de *floribus* amabilibus filii tui.

15 Ha-

15 Hæc autem illi, An parum videtur, inquit, te recepisse virum meum? an etiam capias flores filii mei amabiles? cui dixit Rachel, Propterea cubet ille tecum hac nocte pro amabilibus *floribus* filii tui.

16 Redeunte itaq; Jahakobo ex agro vespere, egrediens Lea obviam ei, dixit, Congressurus es mecum, nam omnino mercede conduxi te, pro amabilibus *floribus* filii mei: cubavitque cum ea nocte illa.

17 Deus verò exaudivit Leam: concepit enim peperitq; Jahakobo filium quintum:

18 Et dixit Lea, Deus reddidit mercedem meam, postquam dedi ancillam meam viro meo: ideoque vocavit nomen ejus Issacarem.

19 Deinde concepit rursus Lea, peperitque filium sextum Jahakobo:

20 Et dixit Lea, Donavit me Deus, me *inquam* donatione bona; nunc tandem cohabitabit mecum vir meus, quia peperi ei sex filios: idcirco vocavit nomen illius Zebulonem.

21 Postremò verò peperit filiam, & vocavit nomen ejus Dinam.

22 Recordatus autem est Rachelæ Deus: & exaudiens eam Deus aperuit vulvã ejus.

23 Concepit enim peperitque filium: & dixit, Recepit Deus opprobrium meum.

24 Vocavitque nomen illius Josephum, dicendo, Addat mihi Jehova filium alterum.

25 Fuit autem quum peperisset Rachel Josephum, ut diceret Jahakob Labani, Dimitte me, ut abeam in locum meum, & ad regionem meam.

26 Da uxores meas pro quibus servivi tibi, & natos meos, ut abeam: tu enim nosti quã servitute servivi tibi.

27 Dixit verò ei Laban, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis (experimento didici, ut benedixerit mihi Jehova tuâ causâ.)

28 Dixit igitur, Definitam mercedem tuam impone mihi, & dabo.

29 Cui *Jahakob*, Tu novisti, inquit quomodo servierim tibi; & quale fuerit pecus tuum apud me.

30 Nam exiguum quod erat tibi ante adventum meum, id erupit in multitudinem, quia benedixit Jehova tibi ad *illatum* pedem meum: jam verò quando rem facturus sum ego similiter pro familia mea?

31 Dicenti verò *Labani*, Quid dabo tibi? dixit Jahakob, Ne dederis mihi quicquam, si facturus es mihi rem hanc, iterum pascam gregem tuum *atque* custodiam.

32 Transeunte me per universum gregem tuum hodie, remove inde omnem parvam pecudem punctulis respersam, & latis maculis interstinctam, omnemque parvam pecudem fuscam inter oves, & latis maculis interstinctam ac punctulis respersam inter capras: ut *talium posthac* sit merces mea.

33 Sic attestabitur mihi justitia mea in posterum coram te, quum accedes ad *inspiciendum* mercedem meam: quicquid non punctulis respersum, & latis maculis interstinctum aut *præterea* fuscum inter oves fuerit apud me, id furtivum *esto*.

34 Cui dixit Laban, En: ô utinam sit quemadmodum dixisti.

35 Quum itaq; removisset *Laban* eodem die hircos varios cruribus & latis maculis interstinctos, omnesq; capras punctulis respersas, & latis maculis interstinctas, omne in quo *erat* alba nota, præterea omne fuscum inter oves, tradidit ea in manum filiorum suorum.

36 Interposuitque iter trium dierum inter se & Jahakobum: pavitque Jahakob pecudes Labanis reliquas.

37 Accepit autem sibi Jahakob baculos ex alba populo virentes, coryloque, & platano: & decorticavit in eis spatia decorticationis alba, denudando albarum quod *erat* in baculis illis.

38 Postea baculos illos quos *ita* decorticaverat collocabat in canalibus & in aqualiculis: quum venirent pecudes ad bibendum, è regione pecudum *collocabat*, ut incalescerent venientes ad bibendum.

39 Ita incalescebant pecudes ad baculos illos: pariebantque pecudes *partus* varios cruribus, punctulis respersos, & latis maculis interstinctos.

40 Deinde hos agnos separabat Jahakob, obvertebatque ora pecudum, pecudum *inquam* Labanis, ad varias cruribus & ad omnes fuscas: sibi autem collocabat greges seorsim, nec obvertebat eas versus pecudes Labanis.

41 Evenit autem quandocunq; incalescebant pecudes compactæ corpore, ut ponerent Jahakob virgas illas ante oculos istarum pecudum in canalibus: ut incalescerent ipsæ ad baculos illos:

42 Sed quum sero coibant pecudes, non ponerẽt: sic erant serotinæ Labanis, compactæ verò *corpore* Jahakobi.

43 Itaque erupit vir ille *in multitudinem* quam plurimum: fuerantque ei greges multi, ancillæque & servi & cameli & asini.

CAPUT XXXI.

Jahakob de reditu cogitat, quum persequitur Laban: qui tandem fœdere pacis inito, discedit.

SEd quum audivisset Jahakob verba filiorum Labanis, dicentium, Accepit Jahakob quicquid *erat* patris nostri: & ex eo quod *erat* patris nostri, acquisivit omnem istam gloriam.

2 Vidisset quoque Jahakob vultum Labanis, quòd ecce non erat erga ipsũ sicut antea:

3 Denique edixisset Jehova Jahakobo, Revertere in regionem patrum tuorum & ad cognationem tuam, & ero tecum:

4 Mittens Jahakob accersivit Rachelam & Leam, in agrum ad gregem suum:

5 Et dixit eis, Video ego vultum patris

vestri non esse erga me sicut antea: tum Deus patris mei fuit apud me.

6 Atqui vos nostis, omni facultate mea *me* servisse patri vestro:

7 Patrem autem vestrum illudisse mihi & mutasse mercedem meam decies; quamvis non permiserit ei Deus ut damno afficeret me:

8 Quum ita diceret, Punctulis respersorum *esto* merces tua, tum peperisse pecudes omnes punctulis respersos fœtus: quum verò sic diceret, Variorum cruribus *esto* merces tua, tum peperisse omnes pecudes varios cruribus:

9 Ita eripuisse Deum pecus patris vestri, & tradidisse mihi.

10 Fuit enim quo tempore incalescunt pecudes, ut attollens oculos meos viderem per somnium, ecce autem hircos istos qui pecudes ineunt varios cruribus, punctulis respersos, & *quasi* grandine guttatos.

11 Dixit autem mihi Angelus Dei ipsius per somnium, Jahakob, cui dixi, Ecce me.

12 Et *ille*, Attolle nunc, inquit, oculos tuos, & respice hircos omnes istos qui ineunt pecudes *sunt* cruribus varii, punctulis respersi, & *quasi* grandine guttati: nam vidi quicquid Laban facit tibi.

13 Ego *sum Deus* ille fortis, *Deus* Bethelis, ubi unxisti statuam, ubi vovisti mihi votum: nunc surge, exi è regione hac, & redi in regionem cognationis tuæ.

14 Tunc respondens Rachel & Lea, dixerunt ei, An adhuc nobis *est futura* pars & hæreditas in domo patris nostri?

15 Nonne extraneæ reputatæ fuimus ab ipso, quum venderet nos? etiam ne exederit indesinenter pecuniam nostram?

16 Nam omnes hæ divitiæ quas eripuit Deus *transferens* à patre nostro, nostræ *sunt*, & filiorum nostrorum: quare nunc quicquid Deus edixit tibi fac.

17 Surgens itaque Jahakob, sublatos filios suos & uxores suas imposuit camelis:

18 Et abduxit universum pecus suum, omnesque facultates suas quas comparaverat, pecus acquisitionis suæ quæ comparaverat in Padane Syriæ, ut proficisceretur ad Jitzchakum patrem suum in regionem Cenahanis.

19 Laban autem abierat ad tondendum oves suas; itaque furata est Rachel imagines quæ *erant* patris sui.

20 Jahakob verò surripiens se furtim fefellit animi Labanis Syri, eò quòd non indicasset ei *qui* *squam* ipsum aufugere.

21 Sic fugit ipse cum omnibus quæ habebat, & surgens trajecit flumen ipsum: obversus; facie contendit ad montem Gilhadis.

22 Sed quum renunciatum esset Labani die tertio, fugere Jahakobum,

23 Assumens cognatos suos secum, persequutus est eum itinere septem dierum: & assequutus est eum in monte Gilhadis:

24 Veniens autem Deus ad Labanem Syrum in somnio nocturno, dixerat ei, Cave tibi ne loquaris cum Jahakobo sive bonum sive malum.

25 Itaque assequutus Laban Jahakobum, ptout Jahakob fixerat tentorium suum in monte illo, sic Laban fixit cum cognatis suis in monte Gilhadis.

26 Tum dixit Laban Jahakobo, Quid fecisti quòd surripiens te fefellisti animum meum? & abduxisti filias meas quasi mancipatas armis?

27 Cur clam fugisti, & furtim surripuisti te à me? neq; indicasti mihi, ut dimitterem te cum lætitia, & cum canticis, instructus tympano & citharâ?

28 Neque permisisti mihi ut oscularet filios meos & filias meas? nunc *verò* stultè fecisti.

29 Esset in potestate manus meæ malo vos afficere: sed Deus patris vestri hesternâ nocte alloquutus est me, dicendo, Cave tibi ne loquaris cum Jahakobo sive bonum sive malum.

30 Nunc autem *esto*, omnino abieris, quia summo desiderio tenebaris *eundi* in domum patris tui, quare furatus es Deos meos?

31 Respondens verò Jahakob, dixit Labani, *Clam fugi* quia timui; dicebam enim, *Videndum esse mihi*, ne vi abriperes filias tuas à me.

32 Apud quem inveneris Deos tuos, non est victurus; coram cognatis nostris recognosce quid tuum *sit* apud me, & recipe tibi: non enim sciebat Jahakob Rachelam furatam esse illos.

33 Ingressus itaque Laban in tentorium Jahakob, & in tentorium Leæ, & in tentorium duarum ancillarum, non invenit eos: egrediens autem è tentorio Leæ, venit in tentorium Rachelæ:

34 (Rachel verò acceptas imagines illas posuerat in clitellis cameli sui, sedebatque super illas *imagines*:) & contrectavit Laban totum tentorii illius, ac non invenit.

35 Dixit enim patri suo Rachel, Ne displiceat in oculis domini mei, quòd non possum assurgere tibi, quia *secundùm* consuetudinem mulierum *est* mihi: perscrutans itaque non invenit imagines suas.

36 Tunc accensa est *ira* Jahakobi, adeo ut jurgaretur cum Labane: loquutus enim Jahakob Labani dixit, Quid *est* quod ego amoverim? quod peccatum meum, quod insectatus es me fervidè?

37 Quandoquidem contrectasti omnia supellectilia mea, quid invenisti ex omnibus supellectilibus domus tuæ? pone hic coram cognatis meis & cognatis tuis, ut dijudicent inter utrumque nostrum.

38 Hic *est* vigesimus annus *ex quo* fui tecum, oves tuæ, & capræ tuæ non abortiverunt; & arietes gregis tui non comedi.

39 Discerptam *pecudem* non retuli ad te,

te, ego illud luebam, de manu mea reposcebas illam; furto mihi sublatam interdiu, furtoque mihi sublatam noctu.

40 Fui quum interdiu absumeret me æstus, & gelu noctu, profugeretque somnus meus ab oculis meis.

41 Hic *sunt* mihi vigesimus annus in domo tua; servivi tibi quatuordecim annos pro duabus filiabus tuis, & sex annos pro grege tuo: immutasti autem mercedem meam decies.

42 Nisi Deus patris mei, Deus Abrahami & pavor Jitzchaki adfuisset mihi, quia nunc vacuum fuisses dimissurus me: *nisi* afflictionem meam, & laborem manuum mearum respexisset Deus quum repreheudit *te* hesterna nocte.

43 Respondens verò Laban, dixit Jahakobo, Hæ filiæ *sunt* filiæ meæ, & hi filii *sunt* filii mei, & hoc pecus pecus meum, denique quicquid vides meum est: filiabus autem meis istis quid facturus essem hodie, aut filiis earum quos pepererunt?

44 Nunc itaque age, pangamus fœdus ego & tu: quod sit testimonio inter me & te.

45 Accepit ergo Jahakob lapides, ut erigeret ex eis statuam:

46 Et dixit Jahakob cognatis suis, Colligite lapides, & illi acceptis lapidibus fecerunt cumulum; postea comederunt super illum cumulum:

47 Quem appellavit Laban Jegarem sahaduthæ, Jahakob verò appellavit Galhedem.

48 Dixerat enim Laban, Hic cumulus *sit* testis inter me & te hodie: idcirco vocavit *Jahakob* nomen ejus Galhedem:

49 Etiamque Mitzpam, quia dixerat Laban, Speculetur Jehova inter me & te, quando absconditi erimus alter ab altero.

50 Si afflixeris filias meas, & si assumseris mulieres præter filias meas, nemo homo *futurus est* inter nos, vide, Deus testis inter me & te *futurus est*.

51 Præterea dixit Laban Jahakobo, Ecce cumulum hunc, & ecce statuam istam, quam jeci inter me & te.

52 Testis cumulus iste, & testis statua illa est: sive ego *prætergrediar*, te non prætergressurum ad te cumulum hunc, sive tu *prætergrediaris*, te non prætergressurum ad me cumulum hunc & statuam illam, ad malum.

53 Deus Abrahami & Dii Nachoris judicent inter nos, Dii patris eorum: sed juravit Jahakob per pavorem patris sui Jitzchaki.

54 Tunc mactavit Jahakob animalia in monte illo, & invitavit cognatos suos ad comedendum cibum: qui ubi comederunt cibum, pernoctaverunt in eodem monte.

55 Deinde mane surrexit Laban postero matutino, & osculatus filios suos ac filias suas benedixit eis: abiensque reversus est Laban in locum suum.

CAPUT XXXII.

Jahakob obviam habet Angelos, fratrem metuit, luctatur cum Deo, & à metu liberatur.

JAhakob verò abiit itinere suo, veneruntque ei obviam Angeli Dei.

2 Dixitque Jahakob quum videret eos, Acies Dei hæc *est*: quapropter vocavit nomen loci illius Machanajima.

3 Postea Jahakob misit nuncios ante se ad Hesaum fratrem suum in regionem Sehiris, agrum Edomæorum.

4 Mandavitque eis, dicendo, Sic dicetis domino meo Hesuo, Sic ait servus tuus Jahakob, Apud Labanem peregrinus fui, & moratus sum usque adhuc.

5 Sunt autem mihi boves, & asini, greges, servique & ancillæ: itaque misi nunciatum *tibi* domino meo, ut inveniam gratiam in oculis tuis.

6 Sed quum reversi nuncii illi ad Jahakobum essent, dicendo, Venimus ad fratrem tuum, ad Hesaum, qui etiam procedit obviam tibi, & quadringenti viri cum eo:

7 Timuit Jahakob valde, & fuit anxius: quamobrem distribuit populum illum qui *erat* secum, & greges & armenta, & camelos in duas acies:

8 (Dicebat enim, Si invaserit Hesau aciem unam, & cæciderit eam, erit saltem acies illa quæ relicta fuerit, salva.)

9 Et dixit Jahakob, ô Deus patris mei Abrahami, & Deus patris mei Jitzchaki, Jehova qui edixisti mihi, Revertere in regionem tuam, & ad cognationem tuam, & benefícus tibi futurus ega te:

10 Impar sum omnibus his beneficiis, totiq; illi fidei quam præstitisti servo tuo: etenim cum baculo meo solum transveram Jardanem istum, nunc autem in duas acies dominus effectus sum.

11 Eripe me quæso è manu fratris mei, è manu Hesaui: nam timeo ab ipso ne veniens cædat me & matrem cum liberis:

12 Tu autem dixisti, Omnino benefícus sum futurus erga te, reddamque semen tuum *numerosum* ut arenam maris, quæ numerari non potest præ multitudine.

13 Deinde pernoctans ibi nocte illâ, accepit ex eo quod veniebat sibi ad manum, munus offerendum Hesaio fratri suo,

14 Capras ducentas, cum hircis viginti, oves ducentas cum arietibus viginti.

15 Camelos *fœminas* lactantes cum pullis earum triginta, vaccas quadraginta cum juvencis decem, asinas viginti cum asellis decem.

19 Quumque traderet in manum servorum suorum quemq; gregem seorsim, edixit servis suis, Transite *torrentem* ante me, & spatium interponite inter gregem unum & alterum.

17 Præcepitque primo, dicendo, Quum occurrerit tibi Hesau frater meus, & interrogaverit te, dicendo, Cujus es? & quò

abis? & cujus *ſunt* iſta quæ antecedunt te?

18 Tum dices, *Sum* ſervi tui Jahakobi, hoc *eſt* præmiſſum munus domino meo Heſauo; ecce autem ipſum quoque ſubſequentem nos.

19 Idem præcepit tum ſecundò, tum tertiò, tum omnibus *aliis* proſequentibus greges illos, dicendo, In hanc ſententiam alloquiminí Heſauum, quum inveneritis eum:

20 Sed dicetis etiam, Ecce Jahakobum ſervum tuum ſubſequentem nos: dicebat enim *Jahakob*, Placabo vultum ejus hoc munere quod procedit ante me, ut poſtea aſpiciam vultum ejus, fortaſsis ſuſcipiet vultum meum.

21 Sic tranſivit *torrentem* munus illud ante ipſum: & ipſe pernoctavit eâ nocte in acie ſua.

22 Deinde ſurgens eâ ipsâ nocte, accepit duas uxores ſuas, eum duabus ancillis ſuis, & undecim natos ſuos, & trajecit vadum Jahakobi;

23 Iiſque acceptis & tranſmiſsis trans torrentem illum, tranſmiſit etiam quicquid erat ipſi.

24 Sed quum reliquus eſſet Jahakob ſolus quidam luctatus eſt cum eo, donec aurora aſcenderet.

25 Qui quum videret ſe non prævalere ei, læſit acetabulum femoris ejus: ita pendebat acetabulum femoris Jahakobi, quando luctabatur cum eo.

26 Deinde dixit, Dimitte me, nam aſcendit aurora: cui Jahakob, Non dimittam, inquit, te, quàm quum benedixeris mihi.

27 Quamobrem dixit ei, Quod eſt nomen tuum? qui dixit, Jahakob.

28 Tum dixit *Angelus*, Non Jahakob *ſolum* dicetur ampliùs nomen tuum, ſed Iiſrael: nam ut principẽ te geris apud Angelos & apud homines, & potentiâ vales.

29 Reganti Jahakobo & dicenti, Indica quæſo nomen tuum, dixit, Quorſum verò rogas de nomine meo? & illic benedixit ei.

30 Quapropter vocavit Jahakob nomen illius loci Penuelem: nam Deum, *inquit*, vidi hiſce oculis in os, & erepta eſt anima mea.

31 Exoriebatur autem ſol ipſi, quando prætergreſſus eſt Penuelem: & ipſe claudicabat ſuper femur ſuum.

32 Idcirco non comedunt filii Iiſraelis nervos mutuos, qui *ſunt* ad acetabulum femoris, in diem uſque hunc; quia læſerat *Angelus* mutuos nervos ad acetabulum femoris Jahakobi.

CAPUT XXXIII.

Jahakob cum Heſau reconciliatur. Schecemum venit, ubi agrum emit.

QUum autem Jahakob ſublatis oculis ſuis reſpiceret, ecce Heſauum venientem & quadringentos viros cum eo: quamobrem diſtribuit natos juxta Leã & juxta Rachelã & juxta duas ancillas ſuas.

2 Collocavitq; ancillas & natos earum primo *loco*, deinde Leam & natos ejus poſteriores, Rachelam verò & Joſephum poſtremos.

3 Ipſe autem tranſivit ante eos, & incurvavit ſe in terram ſepties, donec accederet ad fratrem uſque ſuum.

4 Sed accurrens Heſau obviam ei, amplexatus eſt eum, & ruens in collum ejus, deoſculatus eſt eum: ita fleverunt.

5 Deinde Heſau ſublatis oculis ſuis videns mulieres illas & natos illos, dixit, Qui *ſunt* iſti tibi? dixit verò *Jahakob*, Hi *ſunt* nati, quos largitus eſt ſervo tuo gratioſè Deus.

6 Tum accedentes ancillæ, ipſe cum natis ſuis, incurvaverunt ſe *honorem exhibentes*.

7 Deinde accedens etiam Lea & nati ejus incurvaverunt ſe: poſtremò verò juſſus accedere Joſeph & Rachel incurvaverunt ſe.

8 Dixit autem *Heſau*, Quæ tibi *eſt* tota acies illa cui occurri? & *ait*, *Miſi*, inquit, inventurus gratiam in oculis domini mei.

9 Dicenti verò Heſauo, Eſt mihi ſatis, mi frater, eſto tibi quod tuum *eſt*.

10 Dixit Jahakob, Ne quæſo, ſi nunc inveni gratiam in oculis tuis, jam accepturus es munus meum de manu mea: quandoquidem aſpexi faciem tuam, ac ſi faciem Dei aſpexiſſem, adeo placidè excepiſti me, *ut quaſo recuſes*.

11 Accipe quæſo donum meum quod adductum eſt ad te, cùm gratioſè mihi ſit largitus Deus, eumque *ſit* mihi ex omnibus: & ita inſtitit apud eum ut tandem acceperit.

12 Poſtea dicente Heſauo, Proficiſcamur & pergamus; nam ego præibo tibi:

13 Dixit *Jahakob*, Dominus meus novit hos natos eſſe teneros, & gregis atque armenti lactantes *fœminas* in cumbere mihi; quas ſi pulſaverint *agentes pecuarii vel* diem unum, morituram totum gregem.

14 Tranſeat quæſo Dominus meus ante ſervum ſuum: ego autem præbebo me ducem leniter pro commoditate mea ducendis rebus iſtis quæ antecedunt me, & ducendis his natis, uſquedum venero ad dominum meum in Sehirem.

15 Tandem dixit Heſau, Conſtituam quæſo tecum *aliquot* è populo hoc qui mecum *eſt*: & *ille*, Quorſum hoc? inquit, inveniam gratiam in oculis domini mei, *conſtituas quemquam*.

16 Revertit itaque eodem ipſo die Heſau itinere ſuo, Sehirem versùs.

17 Jahakob verò profectus eſt Succothas, ubi exſtruxit ſibi domum: pecori autem ſuo fecit tuguria, idcirco vocavit nomen illius loci Succoth.

18 Deinde venit Jahakob incolumis ad civitatem Schecemã, quæ *eſt* in regione Cenahanis, quum veniret ex Padane Syriæ, & caſtra poſuit ad aſpectum civitatis illius.

19 Emitq; portionem illius agri in quo tetendera

te tenderat tentorium suum, à filiis Chamoris patris Schecemi, centum numis:

20 Et statuit ibi altare, quod appellavit *altare Dei* fortis Dei Israelis.

CAPUT XXXIV.

Dina vitiatur. Schecemitæ à Jhakobi filiis circumventi, farinæ morte luunt.

EGressa autem est Dina filia Leæ, quam pepererat Jahakobo, ut spectaret puellas regionis illius:

2 Sed quum vidisset eam Schecem filius Chamoris Chivvæi principis in regione illa, rapuit eam, & concumbens cum ea compressit eam:

3 Adhæsitque animus ejus ad Dinam filiam Jahakobi adeo ut deamaret puellam, & loqueretur *quæ erant* puellæ cordi.

4 Et alloquutus est Schecem Chamorem patrem suum, dicendo, Accipe mihi puellam hanc in uxorem.

5 Interea Jahakob audiverat Dinam filiam suam abillo vitiatam esse, dum ipsius filii in agro *essent* cum pecore suo: filuit tamen Jahakob donec advenissent.

6 Prodiit verò Chamor pater Schecemi ad Jahakobum, ut alloqueretur eum.

7 Veneruntque filii Jahakobi ex agro quum audivissent, & dolore affecti sunt homines illi: adeo ut accensa fuerit *ira* ipsorum valde, quòd flagitium fecisset, concumbendo cum filia Jahakobi, cujusmodi non sit faciendum:

8 Itaq; colloquutus est cum eis Chamor, dicendo, Schecemi, filii illius mei animus amore propendet in filiam vestram; date ipsam quæso uxorem illi:

9 Et affinitatem inite nobiscum; filias vestras date nobis, & filias nostras accipite vobis:

10 Denique nobiscum manete: nam hæc regio exposita vobis futura est, inhabitate & negotiamini in ea, & possessores vos ipsi in ea constituite.

11 Prætetea dixit Schecem parri puellæ & fratribus ejus, Inveniã gratiã in oculis vestris: & quod mihi indixeritis dabo.

12 *Quamvis* magnam valde imponite mihi dotem *solvendam*, & donum, & dabo prout indixeritis mihi; tantùm date mihi puellam ipsam in uxorem:

13 Respondernnt verò filii Jahakobi per fraudem Schecemo & Chamori patri ejus, quum alloquerentur eos; quòd vitiavisset Dinam sororem ipsorum.

14 Et dixerunt eis, Non possumus facere rem istam, dare sororem nostram viro *cui est* præputium: nam ipsum *præputium est* probrosum nobis.

15 Verumtamen hac lege acquiescemus vobis, si etitis sicut nos, & circumcisus fuerit vobis omnis mas;

16 Tunc dabimus filias nostras vobis, & filias vestras accipiemus nobis; habitabimusq; vobiscum, & conveniemus in populum unum:

17 Quod si non auscultabitis nobis ut circumcidamini, reciplentes puellam nostram abibimus.

18 Quum itaque bona *viderentur* verba eorum in oculis Chamoris & in oculis Schecemi filii Chamoris;

19 Non distulit iple adolescens rem istam facere, quia deamabat filiam Jahakobi *erat* autem hic honoratissimus omnium domestiçorum patris sui.)

20 Sed abiit Chamor & Schecem filius ejus ad portam civitatis suæ, & alloquuti sunt cives suos, dicendo,

21 Homines isti pacis colentes sunt apud nos, ut habitent in hac regione, & negotientur in ea, atque hæc regio (ecce ampla spatiis est) exposita est eis; filias eorum accipiemus nobis uxores, & filias nostras dabimus eis.

22 Verumtamen hac *lege* acquiescent nobis homines isti, ut habitent nobiscum, ut conveniamus in populum unum; si circumcisus fuerit nobis omnis mas, quemadmodum ipsi circumcisi sunt.

23 Pecus eorum & possessio eorum, & omnia jumenta eorum nonne nostra *sunt*? tantùm acquiescamus eis, ut nobiscum habitent.

24 Auscultaverunt itaque Chamori & Schecemo filio ejus omnes egredientes portã civitatis ejus; & circumcisi sunt omnes mares, omnes egredientes portã civitatis ejus.

25 Evenit autem die tertio, quum essent in dolore illi, ut accipientes duo filii Jahakobi Schimhon & Levi fratres Dinæ quisq; gladium suũ, invaderent civitatẽ illam securè: ubi marem quemq; occiderunt.

26 Chamorem quoque & Schecemum filium ejus occiderunt acie gladii, & acceptâ Dinâ è domo Schecemi, abiverunt.

27 *Deinde* filii Jahakobi supervenientes confossis deprædati sunt civitatem ipsam, eò quòd vitium inde fuisset oblatum sorori ipsorum.

28 Greges eorum & armenta eorum, asinosque eorum: tim quòd *erat* in civitate quàm quod *erat* in agro, acceperunt.

29 Universas quoq; opes eorum, & omnes parvulos eorum, uxoresque eorum captivas abduxerunt & deprædati sunt; denique quicquid *erat* in domo cujlibet.

30 Quamobrem dixit Jahakob Schimhoni & Levi, Perturbastis me, qui feciltis ut fœteam apud incolas regionis hujus, apud Cenahanæum & apud Perizzæum: nam cum ego *sim* hominibus paucis *instructus*, si congregaverint se adversum me, cæsuri sunt me, & exscindar ego & familia mea.

31 Illi verò dixerunt, An tanquam cum scorto ageret *quisquam* cum sorore nostra?

CAPUT XXXV.

Jahakob Beth-elem venit. Binjamino nascente moritur Rachel. Jitzchakum patrem septelit.

EDixit autem Deus Jahakobo, Surge, ascende Beth-elem, & confide ibi: & fac

ibi altare *Deo* illi forti qui apparuit tibi quum fugeres metu Hesaui fratris tui.

2 Quapropter edixit Jahakob familiæ suæ & omnibus qui *erant* secũ, Removete Deos alieni *populi* qui *sunt* inter vos, & mundate vos ac mutate vestimenta vestra.

3 Postea surgentes ascendemus Beth-elem, ut faciam ibi altare *Deo* illi forti qui exaudit me in die angustiæ meæ, & adfuit mihi in via illa quâ profectus sum.

4 Affetentes itaque dederunt Jahakobo omnes Deos alieni *populi*, qui *erant* in manu sua, & in aures quæ *erant* in auribus suis, absconditque ea Jahakob sub illa quercu quæ prope Schecemum *est*.

5 Deinde profecti sunt (nam inerat terror Dei civitatibus illis quæ circumstabant ipsos, adeo ut non persequerentur abeuntes filios Jahakobi.)

6 Pervenitque Jahakob Luzum (quæ *civitas est* in regione Cenahanis, eaque *jam dicitur* Beth-el) ipse & cunctus populus qui *erat* cum ipso.

7 Et exstruxit ibi altare *Deo* forti Bethelis, prout vocaverat locum illum: eò quòd illic se ipsi revelavisset Deus quum fugeret metu fratris sui.

8 Mortua autem est Debora nutrix Ribkæ, ac sepulta infra Beth-elem sub quadam quercu; ideo vocavit *Jahakob* nomen illius Allon bacuth.

9 Tum apparuit Deus Jahakobo rursus in reditu ejus ex Padane Syriæ, & benedixit ei.

10 Nam dixit ei Deus, Nomen tuum *est* Jahakob: non vocabitur deinceps nomen suum *solum* Jahakob, sed Jisrael *quoque* erit nomen tuum: ideo vocavit Jahakob nomen suum Jisraelem.

11 Præterea dixit ei Deus, Ego *sum Deus* fortis, omnipotens, fructuosus esto & multiplicator; gens imò cœtus gentium esto ex te: etiam reges è lumbis tuis prodeunto.

12 Regionem verò hanc quam dedi Abrahamo & Jitzchako, tibi daturus sum: id est, semini tuo post te dabo regionem hanc.

13 Postea ascendit ab illo Deus, in ipso loco ubi loquutus fuerat cum illo.

14 Statuit autem Jahakob statuam in eodem loco ubi loquutus est *Deus* cum ipso statuam lapideam, insperfitque eam liquore, & perfudit eam oleo.

15 Quamobrem vocavit Jahakob Bethelem, nomen illius loci ubi loquutus est cum ipso Deus.

16 Deinde quum profectis Beth-ele superesset adhuc exiguũ spatiũ itineris *conficiendum* ut pervenirent Ephratam; pariens Rachel difficiliore partu utebatur.

17 Fuit verò quum difficili amplius partu uteretur, ut diceret ei obstetrix, Ne timeas, nam etiam hic tibi filius *est*.

18 Exeunte itaque anima illius, quum moreretur, accidit ut vocaret nomen ejus Benoni: sed pater ejus vocavit eum Binjaminem.

19 Sic mortua est Rachel, sepultaque in via *spectante* Ephratam, ea *jam est* Bethlechem:

20 Statuitque Jahakob statuam super sepulcrum ejus: ea *dicitur* statua sepulcri Rachelæ in hunc usque diem.

21 Deinde profectus Jisrael, tetendit tentorium suum ultra turrim Hederis.

22 Evenit autem quum habitaret Jisrael in regione illa, ut abiens Reuben concumberet cum Bilha concubina uxore patris sui: quod audivit Jisrael: erant autem filii Jahakobi duodecim.

23 Filii Leæ, primogenitus Jahakobi, Reuben, postea Schimhon, & Levi, & Jehuda, & Jisscar, & Zebulun.

24 Filii Rachelæ, Joseph, & Binjamin.

25 Filii autem Bilhæ, quæ ancilla fuit Rachelæ, Dan, & Naphtali.

26 Filii verò Zilpæ, quæ fuit ancilla Leæ, Gad, & Aschet: hi filii Jahakobi, qui editi sunt ei in Padane Syriæ.

27 Tandem pervenit Jahakob ad Jitzchakum patrem suum Mamrem, in urbem Arbah; ea *jam est* Chebron: ubi peregrinus fuerat Abraham & Jitzchak:

28 Fuerunt autem dies Jitzchaki, centum octoginta annorum.

29 Quum itaq; exspiraret Jitzchak mortuus esset, aggregatusque ad populos suos senex & satur diebus, sepeliverunt eum Hesau & Jahakob filii ejus.

CAPUT XXXVI.

Hesaui conjugia, à quo Gens Idumæorum, cujus Reges enumerantur.

HÆ autem *sunt* generationes Hesaui; idem *est* Edom.

2 Hesau acceperat uxores suas è filiabus Cenahanæorum, Hadam filiam Helonis Chitthæi, & Aholibamam filiam Hanæ, filiam Tzibbonis Chivvæi:

3 Deinde Basematham filiam Jischmahelis, sororem Nabajothi:

4 Peperit autem Hade Hesauo Eliphazum, Basematha verò peperit Rehuelem:

5 Et Aholibama peperit Jehuschum, Jalamum, & Korachum: isti *sunt* filii Hesaui, qui editi sunt ei in regione Cenahanis.

6 Assumserat autem Hesau uxores suas & filios suos & filias suas, omnesque domesticos suos, pecus quoq; suum & omnia jumenta sua, deniq; omnem possessionem suam quam acquisiverat in regione Cenahanis: & abierat in regionem *Sehiris* ante adventum Jahakobi fratris sui.

7 Erant enim eorum facultates ampliores quam ut habitarent simul, neq; poterat terra peregrinationum eorum ferre eos propter pecora eorum.

8 Habitabat ergo Hesau in monte Sehiris: Hesau is *est* Edom.

9 Hæ autem *sunt* generationes Hesaui patris Edomæorum in monte Sehiris.

10 Hæ

10 Hæc nomina posterorum Hesaui; Eliphaz filius Hadæ uxoris Hesaui, Reuhel filius Basemathæ uxoris Hesaui.

11 Filii autem Eliphazi *sunt*; Theman, Omar, Tzepho, & Gahtham, & Kenaz.

12 Thimnah verò *fuit* concubina uxor Eliphazi filii Hesaui, quæ peperit Eliphazo Hamalekum: hi filii Hadæ uxoris Hesaui.

13 Hi verò filii Reuhelis; Nachath, & Zerach, Schamma, & Mizza: hi *sunt* filii Basemathæ uxoris Hesaui.

14 Hi denique filii Aholibamæ filiæ Hanæ, filiæ Tzibhonis, uxoris Hesaui: peperit enim Hesaui Jehuschum, & Jahlamum, & Korachum.

15 Hi *sunt* duces filiorum Hesaui; filiorum Eliphazi, qui fuit Hesaui primogenitus, dux Themam, dux Omar, dux Tzepho, dux Kenaz,

16 Dux Korach, dux Gahtham, dux Hamalek; hi duces Eliphazi in regione Edomæa, hi filii Hadæ.

17 Hi autem *duces* filiorum Reuhelis filii Hesaui, dux Nachath, dux Zerach, dux Schamma, dux Mizza; hi duces Reuhelis orti in regione Edomæa, hi filii Basemathæ uxoris Hesaui.

18 Hi denique *duces* filiorum Aholibamæ uxoris Hesaui; dux Jehusch, dux Jahlam, dux Korach: hi duces nati Aholibamæ filiæ Hanæ, uxore Hesaui.

19 Isti *sunt* filii Hesaui, & isti duces eorum; is *est* Edom.

20 Hi *sunt* filii Sehiris Chorræi, incolentes eam regionem; Lotan, & Schobal, & Tzibhona, & Hana,

21 Et Dischon, & Etzer, & Dischan: hi duces Chorræorum filii Sehiris in regione Edomæa.

22 Fuerunt autem filii Lotanis, Chori, & Heman; sororq; Lotanis Thimnah.

23 Hi verò filii Schobalis, Halvan, & Manachath, & Hebal, Scepho, & Onam.

24 Et hi filii Tzibhonis, cum Aja, tum Hana: is *est* Hana qui invenit mulos in deserto, quum pasceret asinos Tzibhoni patri suo.

25 Hi autem filii Hanæ, Dischon, Aholibama quoque filia Hanæ.

26 Et hi filii Dischanis; Chemdan, & Eschban, & Jithran, & Ceran.

27 Hi *quoque* filii Etzeris; Bilhan, & Zaavan, & Hakan.

28 Item hi filii Dischanis, Hutz, & Aran.

29 Hi duces Chorræorum, dux Lotan, dux Schobal, dux Tzibhon, dux Hana:

30 Dux Dischon, dux Etzer, dux Dischan; hi duces Chorræorum per ducatus eorum, in regione Sehiris.

31 Hi autem *sunt* Reges qui regnaverunt in regione Edomæa, antequam regnaret Rex filiis Israelis.

32 Primùm regnavit in Edomæa Belah filius Beheris, cujus civitas *fuit* nomine Dinhabah.

33 Mortuo autem Belah, regnavit pro eo Jobab filius Zerachi è Botzra.

34 Item mortuo Jobabo, regnavit pro eo Chuscham ex regione Themanæorum.

35 Item mortuo Chuschamo, regnavit pro eo Hadad filius Bedadi, qui cæcidit Midjanitas in agro Moabitarum: cujus civitas nomine *erat* Havith.

36 Item mortuo Hadado, regnavit pro eo Samla è Masreka.

37 Item mortuo Samla, regnavit pro eo Schaul ex Rechobothis ad flumen sitis.

38 Item mortuo Schaule, regnavit pro eo Bahal-chanan filius Hacboris.

39 Item mortuo Bahal-chanane filio Hacboris, regnavit pro eo Hadar, cujus civitas nomine *erat* Vahu: nomen verò uxoris ejus Mehetabeel, *quæ erat* filia Matredis & Mezahabensis.

40 Atque hæc *sunt* nomina ducum Hesaui secundùm familias suas per loca sua, de nominibus illorum: dux Thimnah, dux Halva, dux Jetheth,

41 Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon,

42 Dux Kenaz, dux Theman, dux Mibtzar,

43 Dux Megdiel, dux Hiram: hi *fuerunt* duces Edomo nati secundùm habitationes suas in regione possessionis suæ, hic *fuit* Hesau auctor Edomæorum.

CAPUT XXXVII.

Josephi somnia. Fratrum æmulatio, ejus venditio, & in Ægyptum abductio.

1 Itaque habitavit Jahakob in regione peregrinationum patris sui, in regione Cenahanis:

2 Illæ *sunt* generationes Jahakobi; Joseph natus septemdecim annos degebat pascens cum fratribus suis gregē (erat enim puer) cum filiis Bilhæ & cum filiis Zilpæ uxorum patris sui; referebatq; Joseph famam eorum malam ad patrem ipsorum.

3 Jisrael autem diligebat Josephum præ omnibus filiis suis, eò quòd filius esset ipsi in senectute natus, feceratque ei tunicam versicolorem:

4 Videntes verò fratres ejus à patre suo diligi eum præ omnibus fratribus ipsius, oderant eum; adeo ut non possent alloqui eum placidè.

5 Præterea quum somniaverat Joseph *aliquod* somnium, narrabat *illud* fratribus suis: quamobrem magis adhuc oderant eū.

6 Nam dixit eis, Audite nunc somnium hoc, quod somniavi:

7 Ecce ergo nobis colligantibus segetum fasces in quodam agro, ecce inquam surgebat fascis meus, etiamq; stabat: ecce autem circumibant fasces vestri, & incurvabant se fasci meo *honorem exhibentes*.

8 Tum dixerunt ei fratres ejus, Ergone planè regnaturus es super nos, aut planè dominaturus nobis? quare adhuc magis oderunt eum propter somnia ejus, & propter verba ejus.

9 Deinde quum somniasset adhuc somni-

um alterum, narravit illud fratribus suis, & dixit, Ecce somniavi adhuc somnium, ecce autem ipse Sol & Luna stellæque undecim incurvabant se *honorem habentes* mihi.

10 Narrabat autem patri suo, & fratribus suis: sed increpans eum pater ejus dicebat ei, Quodnam *est* hoc somnium quod somniasti? an omnino venturi sumus ego & mater tua & fratres tui, ut incurvemus nos in terram *habituri honorem* tibi?

11 Invidebant itaque ei fratres ejus: pater verò ejus observabat rem ipsam.

12 Quum autem abiissent fratres ejus ad pascendum gregem patris sui apud Schecemum,

13 Dixit Jisrael Josepho, Nonne fratres tui pascunt apud Schecemum? adesdum ut mittam te ad eos: qui dixit ei, Ecce me.

14 Deinde dixit ei *Jahakob*, I nunc, cognosce de incolumitate fratrum tuorum, & de incolumitate gregis, & refer ad me aliquid: sic quum dimisisset eum è valle Chebronis, abiit *in* Schecemum versùs.

15 Invenit autem eum vir quidam, quum ecce erraret per agrum; & interrogavit eum vir ille, dicendo, Quid quæris?

16 Qui dixit, Fratres meos quæro; indica quæso mihi, ubinam illi pascant.

17 Dixit verò vir ille, Profecti sunt hinc, nam audivi dicentes, Eamus Dothajina: insequutus igitur Joseph fratres suos invenit eos Dothanis.

18 Isti autem viderunt eum è longinquo; quumq; nondum accessisset ad ipsos, machinati fuerunt contra eum ut morti traderent eum.

19 Dixerunt enim alter alteri, Ecce dominus somniorum iste advenit.

20 Nunc igitur agite, interficiamus eum, & injiciamus eum in unam ex cisternis istis, postea dicemus, Bestia mala devoravit eum: tandem videbimus quid futura sint somnia ejus.

21 Sed quum audiret Reüben, eripuit eum è manibus illorum, dicens, Non percutiemus eum lethaliter.

22 Nam dixit eis Reüben, Ne effundite sanguinem: injicite eum in cisternâ istam, quæ *est* in hoc deserto, & manum ne immittite in eum: ut eriperet eum è manu illorum, eumq; reduceret ad patrem suum.

23 Itaq; accidit quum advenisset Joseph ad fratres suos, ut Josephum tunicam suam, tunicam illam versicolorem, quâ erat indutus, juberent exuere:

24 Et assumentes eum projicerent in cisternam illam: cisterna autem illa vacua *erat*, non *erat* aqua in ea.

25 Deinde sedebant ad comedendum cibum, quum sublatis oculis suis viderunt, ecce autem cœtum commeantium Jischmahelitarum venientem ex Gilhadet quorum cameli ferebant myxaria, & opobalsamum, & ladanum, pergentes ut deportarent *ea* in Ægyptum.

26 Dixitque Jehuda fratribus suis, Quid lucri futurum est, quum interfecerimus fratrem nostrum, & occultaverimus sanguinem ejus?

27 Agite vendamus eum Jischmahelitis istis, & manus nostra ne sit infesta ei, quia frater noster caro nostra est: cui auscultaverunt fratres ejus.

28 Itaq; transeuntibus quibusdam Midjanitis mercatoribus extrahentes sustulerunt Josephum ex ipsa cisterna, vendiderantque Josephum Jischmahelitis viginti *siclis* argenteis: qui deduxerunt Josephum in Ægyptum.

29 Reverso autem Reübene ad ipsam cisternam, ecce non *erat* Joseph in ea cisterna: & laceravit vestimenta sua.

30 Quamobrem reversus ad fratres suos dixit, Puer ille non adest, ego verò, quorsum iturus sum ego?

31 Tum acceperunt tunicam Josephi; & jugulantes hircum lactentem intinxerunt tunicam illam sanguine ejus.

32 Postea miserunt tunicam illâ versicolorem, & curantes ut ferretur ad patrem suum, dixerunt, Hanc invenimus: agnosce nunc utrum hæc tunica filii tui *sit*, necne?

33 Ille verò agnoscens eam, dixit, Tunica filii mei *est*, bestia mala devoravit eum: omnino discerptus est Joseph.

34 Laceransq; Jahakob vestimenta sua, imposuit cilicium lumbis suis: luxitque propter filium suum diebus multis.

35 Et quamvis surrexissent omnes filii ejus, omnesque filiæ ejus ad consolandum eum, renuit consolationem admittere, dicens, *Non faciam*, nam descensurus sum ad filium meum lugens in sepulcrum: flevit etiam illum pater ejus.

36 Medianæi autem vendiderunt illum *abductum* in Ægyptum, Potiphari aulico Parhonis, præfecto satellitum.

CAPUT XXXVIII.

Jehuda filii ex uxore Cenahanæa, eorum mali mores: Incestus cum Thamara, & liberi ex ea nati.

EVenit autem per illud tempus, quum descendisset Jehuda *profectus* à fratribus suis; ut diverteret ad quemdam Hadullamæum, cujus nomen *erat* Chira.

2 Et videns ibi Jehuda filiam cujusdam Cenahanæi cui nomen *erat* Schuah, duceret eam *uxorem*, & congrederetur cum ea.

3 Itaque concipiens illa peperit filium, cujus nomen *Jehuda* vocavit Herum.

4 Deinde concipiens iteram, peperit *illa* filium, cujus nomen vocavit Onanem.

5 Post rursus peperit præterea filium, cujus nomen *illa* vocavit Schelam: erat autem Jehuda Cezibi, quâ hunc illa pareret.

6 Accepit autem Jehuda uxorē Hero primogenito suo, cujus nomen *fuit* Thamar.

7 Sed factum est, quum Her primogenitus Jehudæ malus *visus* esset in oculis Jehovæ, ut morti traderet eum Jehova.

8 Tum edixit Jehuda Onani, Congre

gere

dere cum uxore fratris tui, & fratris nomine duc eam: sic suscita semen fratri tuo.

9 Sciebat autem Onan non fore suum semen illud: ideo evenit, si quando congressurus erat cum uxore fratris sui, ut corrumperet *semen effundens* in terram, ne suppediteret semen fratri suo.

10 Sed malum visum est in oculis Jehovæ quod faciebat iste; & morti tradidit etiam istum.

11 Quamobrem dixit Jehudà Thamaræ nurui suæ, Mane vidua in domo patris tui, donec adoleverit Schela filius meus, dicebat enim, *Videndum* ne moriatur hic quoque sicut fratres ejus: sic abiens Thamar manebat in domo patris sui.

12 Quum autem dies multi elapsi essent, mortua est filia Schuhæ, uxor Jehudæ: & Jehuda se consolaturus ascendit ad tonsores gregis sui, ipse cum Chira amico suo Hadullamæo Thimnam.

13 Quod ut renunciatum est Thamaræ, dicendo, Ecce socer tuus ascendit Thimnam ad tondendum gregem suum:

14 Deponens *illa* vestes viduitatis suæ à se, operuit se peplo & obtexit se, consediteq; in bivio quod *est* in via Thimnam versus: videbat enim adoleviſſe Schelam, se verò non fuisse datam ei uxorem.

15 Videns autem eam Jehuda existimavit eam esse scortum; operuerat enim faciem suam.

16 Divertens itaq; ad eam in viam illam, dixit, Age, quæso, congrediar tecum, non enim noverat nurum suam esse: quæ dixit, Quid dabis mihi ut congrediaris mecum?

17 Et ille, Ego, inquit, missurus sum hœdum lactantem è grege: cui dixit illa, *Acquiesco* si des pignus donec miseris illum.

18 Tum dixit *ille*, Quodnam *est* pignus quod dem tibi? & illa, Sigillū tuum, inquit, fudarium tuum, & scipio tuus qui *est* in manu tua: itaq; dam ei congressus est cum eo, & concepit ea ex illo.

19 Deinde surgens *Thamar* abiit, depositoque peplum suum à se; ac induit vestes viduitatis suæ.

20 Misit autem Jehuda hœdum lactentē illum per amicum suum Hadullamæum illum, ut reciperet pignus suum è manu istius mulieris; sed non invenit eam:

21 Quumq; rogaret viros loci ubi illa fuerat, dicendo, Ubinam *est* meretrix illa *quæ* erat in isto bivio ad hanc viam? dixerunt, Non fuit hic *ulla* meretrix.

22 Quamobrem reversus ad Jehudam dixit, Non inveni eam: quin etiam homines illius loci dixerunt, Non fuit hic *ulla* meretrix.

23 Et dixit Jehuda, Acceptū retineat sibi, ne simus contemtui: ecce misiram hœdum istum, tu autem non invenisti eam.

24 Accidit verò, quum mensis quasi tertius ageretur, ut nunciaretur Jehudæ, dicendo, Scortata est Thamar nurus tua, etiamque ecce gravida *est* ex scortatione: quare dicebat Jehuda, Educite eam ut comburatur.

25 Educebatur illa, quum *hominem* misit ipsa ad socerum suum qui diceret, Ex viro cujus hæc *sunt*, ego sum gravida: dicebatque, Recognosce, quæso, cujus *sint* ista, sigillum, fudariumque, & scipio iste.

26 Quæ agnoscens Jehuda dixit, Justior est me, quandoquidem *uxorem* non dedi eam Schelæ filio meo: neque amplius deinceps cognovit eam.

27 Fuit demum quo tempore pariebat illa (ecce autem gemellos in ventre ejus.)

28 Fuit, inquam, quum illa pareret, ut *unus* exierit manum: & acceptum obstetrix coccineum *filum* dibaphum alligavit manui ejus, dicendo, Hic prodierit primum.

29 Sed fuit quum *hic* retraxisset manum suam, & ecce prodiret frater ejus, ut diceret illa, Quam perrupisti? tua *est* eruptio? ideo vocavit *quisque* nomen ejus Peretzum.

30 Postea verò prodivit frater ejus, ad cujus manum *erat* illud dibaphum: & vocavit *quisque* Zetachum nomen ejus.

CAPUT XXXIX.

Josephi servitus, castitas, incarceratio, & in vinctos præfectura.

JOseph igitur deductus fuerat in Ægyptum: emeratq; eum Potiphar aulicus Parhonis, præfectus satellitum, vir Ægyptius, è manu Jischmahelitarum illorum qui deduxerant eum illuc.

2 Adfuit autem Jehova Josepho, ut rebus secundis uteretur dum fuit in domo domini sui Ægyptii.

3 Quum itaque videret dominus ejus Jehovam adesse ei, & omnia quæ ipse faciebat Jehovam secundare in manu ejus:

4 Invenit Joseph gratiam in oculis ejus adeo ut ministraret ei: postremò præfecit eum domui suæ: & quicquid *erat* sibi, tradidit in manum ejus.

5 Fuitq; ex quo præfecerat eum domui suæ & omnibus quæ *erant* sibi, ut benediceret Jehova domui illius Ægyptii propter Josephum: inerat enim benedictio Jehovæ omnibus quæ *erant* ei domi & rure.

6 Quapropter relinquebat omnia quæ *erant* sibi in manu Josephi, neq; cognoscebat cum eo de re ulla præterquam de cibo quo vescebatur ipse: erat autem Joseph pulcer formâ & pulcer aspectu.

7 Accidit itaq; his rebus gestis, ut attolleret uxor domini ejus oculos suos in Josephum, & diceret, Concumbe mecum.

8 Qui renuens dicebat uxori domini sui, En dominus meus non cognoscit mecum quid *sit* in hac domo, sed quicquid *est* ipsi, tradidit in manum meam:

9 Ne ipse quidem *est* me major in hac domo: non enim subtraxit à me quicquam præter te, quatenus uxor ejus es? quo-

modo ergo facerem malum hoc maximum, & peccarem in Deum.

10 Sic erat, quum alloqueretur ipsa Josephum quotidie, non acquiescebat ei ut cubaret juxta eam, *aut* ut esset cum ea.

11 Evenit autem die quodam ejusmodi, quum venisset *Joseph* domum ad faciendum opus suum, ut non esset quisquam ex domesticis ibi intus.

12 Tum illa prehendit eum veste ejus, dicendo, Concumbe mecum: sed is relictâ veste suâ in manu ejus, fugiens egressus est foras.

13 Fuit ergo quum illa videret eum reliquisse vestem suam in manu ipsius, & fugisse foras;

14 Ut inclamaret domesticos suos, & loqueretur eis, dicendo, Videte, adduxit nobis virum Hebræum ad illudendum nobis: accesserat ad me ut concumberet mecum, sed inclamavi voce magnâ.

15 Itaque accidit quum audiret ille me sublatâ voce meâ inclamantem, ut relictâ veste suâ juxta me, fugerit & foras discesserit.

16 Deposuit autem vestem illius penes se, donec veniret dominus illius domum suam.

17 Tunc alloquuta est eum hujusmodi verbis, dicendo, Accesserat ad me servus iste, Hebræus iste quem adduxisti nobis, ut illuderet mihi:

18 Accidit autem, quum sublatâ voce meâ inclamarem, ut relinquens vestem suam juxta me, profugerit foras.

19 Fuit verò, quum audiret dominus illius verba uxoris suæ, quibus alloquebatur ipsum, dicendo, Omnino hæc fecit mihi servus tuus, ut accenderetur ira ejus.

20 Quamobrem rapiens dominus Josephi eum, tradidit ipsum *abducendum* in rotundam turrim, in locum ubi vincti regis captivi *erant*: ut esset ibi Joseph in rotunda turri.

21 Sed adfuit Jehova Josepho, extendens in eum benignitatem, & effecit eum gratiosum in oculis præfecti turri.

22 Itaq; præfectus turri credidit Josepho omnes vinctos qui *erant* in turri: & quidquid facere solent ibi, id faciebat ipse.

23 Præfectus turri non inspiciebat in rem ullam planè quæ *esset* in manu Josephi, eò quòd Jehova adesset ipsi: nam quæ faciebat ipse Jehova secundabat.

CAPUT XL.

Somnia servorum Pharaonis interpretatur Joseph, qua via fuit ad libertatem.

Fuit autem his rebus gestis, quum peccaverunt à poculis regis & coquus, in dominum suum, in regem Ægypti.

2 Effervescens itaque Parho contra duos aulicos suos, contra præfectum à poculis, & contra præfectum coquis.

3 Tradidit eos in custodiam *abducendos* in domum præfecti satellitum, in locum ubi Joseph vinctus erat.

4 Et commisit præfectus satellitum Josephum cum eis, qui ministraret eis: fuerunt que in custodia *per multos* dies.

5 Somniaverunt autem somnium uterq; illorum, quisque somnium suum nocte eadem, conveniens interpretationi somnii quod somniavit quisque, à poculis ille & coquus qui *fuerant* regis Ægypti, qui vincti *erant* in rotunda illa turri.

6 Quum itaque venisset ad eos Joseph mane, respiciens eos animadvertit quòd ecce mœsti essent.

7 Et interrogavit satrapas Parhonis qui secum *erant* in custodia, *in* dome domini sui, dicendo, Quare vultus vestri afflicti *sunt* hodie?

8 Qui dixerunt ei, Somnium somniavimus quisque, sed nemo *est* qui interpretetur illud: dixit verò eis Joseph, An non Deo *sunt* interpretationes? narrate quæso mihi *illa*.

9 Narravit ergo præfectus à poculis somnium suum Josepho, & dixit ei, In somnio meo, quum ecce vitis coram me *esset*:

10 Quæ in vite tres *erant* palmites: ea tum quasi germinavit, erupit flos ejus, maturas botri ejus protulerunt uvas.

11 Erat autem poculum Parhonis in manu mea, accipiens itaq; illas maturas uvas exprimebam eas in poculum Parhonis, & porrigebam poculum ipsum in Parhonis manum.

12 Cui dixit Joseph, Hæc *est* interpretatio ejus: Tres illi palmites tres *dies* sunt.

13 Quum adhuc tertius futurus est dies, recensebit te Parho, idque restituendo te in statum tuum, porrigesque poculum Parhonis in manum ejus: secundùm rationem pristinam, quum esses à poculis ejus.

14 Quòd si memor etis mei apud te quum bene erit tibi, tunc exerceas quæso erga me benignitatem, aut mentionem facias mei apud Parhonem, & facias ut exeam ex ista domo.

15 Etenim omnino per plagium surreptus sum è terra Hebræorum: quinetiam hic non feci quicquam cur ponerer in ista fovea.

16 Quum autem videret præfectus coquis eum bonam interpretationem attulisse; dixit Josepho, Mihi quoque in somnio meo quum ecce tria canistra crebris farinibus super caput meum *essent*:

17 In canistro autem supremo ftmes esset è quolibet cibo Parhonis, opere coquinario; tum volucres comedebant ea è canistro illo *quod erat* supra caput meum.

18 Cui respondens Joseph, dixit, Hæc *est* interpretatio ejus: tria canistra illa tres dies sunt.

19 Quumadhuc tertius *futurus est* dies, recensens Parho te, faciet *ne sit deinceps recensio* tui, & suspendet te de ligno: comedentque

comedentque volucres carnem tuam *ablatam* ex te.

20 Id autem factum est ipso die tertio, quo die editus fuerat Pharao, quum faceret convivium omnibus servis suis: recensuit enim præfectum à poculis & præfectum coquis inter servos suos.

21 Et restituit præfectum à poculis in suum poculi ministrandi munus; ut porrigeret poculum in manum Pharonis:

22 Præfectum verò coquis suspendit quemadmodum interpretatus fuerat eis Joseph.

23 Non est autem præfectus à poculis recordatus Josephi; sed oblivioni tradidit eum.

CAPUT XLI.

Somnium Pharonis, quod interpretatur Joseph, regno præficitur, Ægyptio providet.

FLuit autem exacto justo biennii tempore; quum Pharo somniaret, quod ecce stabat juxta rivum quendam:

2 Ecce autem ex illo rivo ascendentes septem vaccæ pulcras specie, & pingues carne quæ pascebant in ulva:

3 Deinde ecce septem vaccas alias ascendentes post eas ex illo rivo, deformes specie & tenues carne; quæ stabant juxta vaccas illas ad ripam ipsius rivi:

4 Sed devorarunt istæ vaccæ deformes specie & tenues carne septem illas vaccas pulcras specie & pingues: tunc evigilavit Pharo.

5 Redormiscens verò somniavit secundò: ecce autem septem spicas assurgentes culmo uno, pingues & bona *forma*:

6 Deinde ecce septem spicas tenues & adustas Euro, provenientes post eas.

7 Sed deglutiverunt istæ spicæ tenues septem illas spicas pingues & plenas: quumq; evigilavit Pharo, ecce somnium.

8 Quamobrem factum est ipso mane, quum consternatus esset animus ejus, ut mittens accerseret omnes magos Ægypti, & omnes sapientes ejus: quibus enarravit Pharo somnium suum *utrumque*, sed nemo *fuit* qui interpretaretur ea Pharoni.

9 Tunc alloquutus est præfectus à poculis Pharonem, dicendo, Peccata mea ego recordaturus sum hodie.

10 Pharo effervescens contra servos suos, tradidetque me in custodiam in domo præfecti satellitum, me & præfectum coquis.

11 Somniavetamus autem somnium nocte eâdem ego & ille; convenienter interpretationi somnii quod habuit quisque somniaveramus.

12 Erat autem ibi nobiscum puer Hebræus servus præfecti satellitum, cui ut narravimus, somnia nostra interpretatus est nobis: cuique convenienter somnio suo interpretatus est.

13 Evenit enim, ut sicut interpretatus est nobis ita esset: me restituit *Pharo* in statum meum, illum verò suspendit.

14 Mittens itaque Pharo accersivit Josephum, qui celeriter eductus est ex illa fovea: posita quum abrasisset caput, & mutâsset vestes suas venit ad Pharonem.

15 Tunc Pharo dixit Josepho, Somnium somniavi, & nemo *est* qui interpretetur illud; ego autem audivi de te dicentem, te *esse* intelligentem somnii ut interpreteris illud.

16 Respondit verò Joseph Pharoni, dicendo, Non *est* penes me: Deus respondendo enunciabit prosperitatē Pharonis.

17 Dixit itaque Pharo Josepho, In somnio meo, ecce me adstante ripæ cujusdam rivi,

18 Ecce, inquam, ex illo rivo ascendentes septem vaccas pingues carne & pulcras formâ, quæ pascebant in ulva.

19 Deinde ecce septem vaccas alias ascendentes post eas, macilentas, & malâ formâ admodum, & exhaustas carne: non vidi illis deformitate similes in tota terra Ægypti.

20 Sed devorarunt hæ vaccæ exhaustæ & malâ formâ, septem illas vaccas priores pingues:

21 Et quamvis pervenissent in ventrem istarum, non animadvertebatur illas venisse in ventrem istarum; adeo *manebat* species istarum mala sicut antea: tum evigilavi.

22 Iterum videbam in somnio meo: Ecce autem spicas septem quæ assurgebant culmo uno, plenas & bonâ *forma*:

23 Deinde ecce septem spicas graciles, tenues, adustas Euro, provenientes post eas.

24 Sed deglutiverunt spicæ illæ tenues septem illas, spicas bonâ *forma*: atque hæc dixi magis, sed nemo *fuit* qui exponeret mihi.

25 Tunc dixit Joseph Pharoni, Somnium Pharonis unum est: id quod Deus ille facturus est, exponit Pharoni.

26 Septem illæ vaccæ bonâ *forma*, septem anni sunt, & septem illæ spicæ bonâ formâ, septem anni sunt: somnium unum est.

27 Septem verò vaccæ istæ exhaustæ & malâ *forma* ascendentes post illas, septem anni erunt, & septem spicæ exhaustæ, adustæ Euro: *hi* erunt septem anni famis.

28 Hoc *est* verbum quo alloquebar Pharonem: quod Deus ipse facturus est, ostendit Pharoni.

29 Ecce septem anni venturi sunt, saturitatis magnæ in tota terra Ægypti.

30 Sed exsurgent septem anni famis post illos, quibus oblivioni tradetur tota ista saturitas in terra Ægypti: consumet enim fames ista hanc terram.

31 Neque animadvertetur saturitas illa in hac terra propter ipsam famem *eventuram* postea: eò quòd gravis futura sit valde.

32 Quod autem iteratum est somnium

apud

apud Pharaonem bis; *factum est*, quia stata est hæc res à Deo ipso, & festinanter factutus est illam Deus.

33 Nunc ergo provideat Pharo *de* viro prudente & sapiente; quem constituat super terram Ægypti.

34 Iacumbat in hanc rem Pharo, & præficiat præfectos huic terræ: ut recipiat quintam *proventuum* terræ Ægypti septem illis annis saturitatis:

35 Qui colligant omne cibarium istorum annorum bonorum qui adveniunt; & congerant commeatum sub manu Pharonis: omne cibarium per civitates singulas, & asservent:

36 Ut sit illud cibarium in depositum pro incolis hujus terræ ad septem annos illos famis, qui futuri sunt in terra Ægypti; ac non exscindatur terra hæc fame illa.

37 Quum autem bona *videretur* hæc res in oculis Pharonis, & in oculis omnium servorum ejus.

38 Dixit Pharo servis suis, An invenire possimus huic parem virum, in quo spiritus Dei *sit*?

39 Deinde Pharo dixit Josepho, Quandoquidem nota fecit Deus tibi omnia hæc; nemo *est* prudens & sapiens sicut tu.

40 Tu præeris domui meæ, & ad os te osculabitur universus populus meus; tantummodo hoc solio major te futurus sum.

41 Amplius Josepho dixit Pharo, Vide, constituo te super universam terram Ægypti:

42 Detrahensque Pharo annulum suum è manu sua, indidit illum in manu Josephi: jussitque ipsum induere vestes xylinas, & apposuit torquem aureum collo ejus.

43 Et jusit eum insidere curtui secundani, qui *secundus* à se futurus esset, ut proclamarent *præcones* ante eum flectenda esse genua, constituisse enim eum super universam terram Ægypti.

44 Denique Pharo Josepho dixit, Ego *sum* Pharo: attamen sine te non attollet quisquam manum suam ac pedem suum in universa terra Ægypti.

45 Vocavit autem Pharo nomen Josephi Tzophnathpahaneach, deditque ei Asenatham filiam Potipherahi Præfidis Oniorum uxorem: quando egressus est Joseph ad *obeundam* terram Ægypti.

46 Erat; Joseph natus triginta annos, quum stetit coram Pharone rege Ægypti, egressusque Joseph à conspectu Pharonis, obivit universam terram Ægypti.

47 Produxit verò terra septem illis annis saturitatis, manipulatim.

48 Collegit itaque septem annis omne cibarium, quæcunque *erant* in terra Ægypti, reposuitque per civitates cibariumcibarium agri cujusque civitatis, qui circumstat ipsam, reposuit in ea.

49 Sic congessit Joseph cõmeatum multum valde, instar arenæ maris; adeo ut desierit numerare, eò quòd *esset* innumerus.

50 Josepho autem nati sunt duo filii; quum nondum advenisset *ullus* annus famis, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Præfidis Oniorum.

51 Vocavitq; Joseph nomen primogeniti Menaschen: nam facit Deus, *inquit*, ut obliviscar omnem labotem meum, etiam *illum qui fuit* à tota familia patris mei.

52 Nomen autem secundi vocavit Ephraimum, quia me, *inquit*, fructuosum reddidit Deus in terra afflictionis meæ.

53 Sed absolutis septem illis annis saturitatis, quæ fuit in terra Ægypti,

54 Ubi cœperunt septem illi anni famis venire, quemadmodum prædixerat Joseph, fuit fames in omnibus regionibus *fuisset*, in tota verò terra Ægypti erat cibus.

55 Tandem verò quum tota terra Ægypti ex fame laboraret, inclamavit populus Pharonem cibi causa: sed dixit Pharo omnibus Ægyptiis, Ite ad Josephum, quod indixerit vobis facite.

56 Et quia fames illa erat in universa superficie illius terræ, aperuit Joseph omnia *promptuaria* in quibus commeatus erat, vendiditque Ægyptiis, quum invaluisset fames in terra Ægypti.

57 Præterea cujusque regionis *populi* veniebant in Ægyptum ad Josephum, ut emerent; eò quod invalnisset fames in unaquaque regione.

CAPUT XLII.

Fratrum Josephi in Ægyptum adventus. Josephi in eos inquisitio, & mixta rigore humanitas.

QUum itaque videret Jahakob esse annonam in Ægypto, dixit Jahakob filiis suis, Quare aspicitis alter in alterum?

2 Ecce, inquit, audivi esse annonam in Ægypto: descendite illuc, & comparantes *apportate* nobis inde, ut vivamus ac non moriamur.

3 Descenderunt itaque fratres Josephi decem, ad comparandum commeatum *& apportandum* ex Ægypto.

4 (Binjaminem autem fratrem Josephi non mittebat Jahakob cum fratribus ejus; quia dicebat, *Videndum* ne obveniat ei exitium.)

5 Et venerunt filii Jisraelis ad comparandum *annonam* inter alios advenientes; quia erat eadem fames in terra Cenahanis.

6 Joseph autem is qui imperium habebat in ea regione, idem *erat* qui curabat vendi *annonam* toti populo terræ: advenientes itaque fratres Josephi incurvaverunt se vultu *demisso* in terram ei *honorem exhibentes*.

7 Ac Joseph *quidem* videns fratres suos, agnovit eos; sed alienum se fingens eis, alloquutus est eos duriter, & dixit eis, Unde advenitis? cui dixerunt, E regione Cenahanis ad comparandum cibarium.

8 Agnovit ergo Joseph fratres suos, licet ipsi non agnoscerent eum.

9 Et recordatus Joseph illorum somniorum

tum quæ somniaverat de eis, dixit eis, Exploratores estis, ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

10 Qui dixerunt ei, Non, domine mi: & servi tui venerunt ad comparandum cibarium.

11 Nos omnes filii unius viri sumus: probi sumus, nunquam fuerunt servi tui exploratores.

12 Hic autem dixit illis, Nequaquam: nam ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

13 Tandem dicentibus, Duodecim fratres suimus servi tui, filii viri unius in regione Cenahanis: quorum ecce minimus *est* cum patre nostro hodie, unus verò non superest:

14 Dixit illis Joseph, Hoc illud *est* quo alloquutus sum vos, dicendo, Exploratores estis.

15 Hac re probabimini: ita vivat Parho ut exibitis hinc, nisi quum advenerit huc frater vester minimus.

16 Mittite ex vobis unum qui recipiens *adducat* fratrem vestrum: vos autem vincti estote, ut probentur verba vestra, an veritas *sit* penes vos: sin autem minùs, ita vivat Parho, *ut probatum fuerit* vos exploratores esse.

17 Itaque contraxit eos in custodiam tribus diebus.

18 Postea dixit eis Joseph die illorum tertio, Hoc facite & vivite, Deum illum ego timeo:

19 Si probi estis, frater unus ex vobis vinctus maneat in loco custodiæ vestræ: vos autem abite, exportate annonam, & si cujus rei fame tenentur familiæ vestræ.

20 Deinde fratrem vestrum minimum adducite ad me, ut vera probentur verba vestra, & non moriamini: & illi fecerunt ita.

21 Tum dicebant alter alteri: Imò rei sumus de fratre nostro, qui videbamus angustiam animæ ejus, quum deprecaretur nos, nec tamen auscultavimus: idcirco angustia hæc obvenit nobis.

22 Et respondebat eis Reüben, dicendo, Nonne alloquebar vos, dicendo, Ne peccetis in istum adolescentem? sed non auscultâstis: ideo etiam sanguis ejus ecce reposcitur.

23 Ipsi autem nesciebant Josephum intelligere, eò quòd interpres *fuerat* inter eos.

24 Sed divertens *Joseph* ab illis flevit: deinde reversus ad eos alloquutus est eos, & accipiens ex eis Schimhonem, vinxit eum ante oculos ipsorum.

25 Et præcepit Joseph ut implerent *ministri* instrumenta eorum commeatu, restituendo insuper pecuniam eorum cuique in saccum suum, & dando illis viaticum ad iter: curavit denique agi cum illis rectè.

26 Imponentes itaque annonam suam asinis suis, abierunt inde.

27 Aperiens autem illorum unus saccum suum ut daret pabulum asino suo in quodam diversorio; quum videret pecuniam suam quæ ecce *erat* in ore manticæ suæ:

28 Dixit fratribus suis, Restituta est pecunia mea, etiamque ecce *illam* in mantica mea: quamobrem defecit animus illorum, & exterriti sunt, dicendo alter alteri, Quid hoc *est quod* fecit nobis Deus?

29 Sed ubi venerunt ad Jahakobũ patrẽ suum in regionẽ Cenahanis enunciaverunt ei omnia quæ acciderant sibi, disendo:

30 Loquutus est vir ille, dominus ejus terræ, nobiscum duriter; & excepit nos tanquam exploratores illius terræ.

31 Quum verò dixissemus ei, Probi sumus, nunquam fuimus exploratores,

32 Duodecim fratres fuimus filii patris nostri; unus non superest, & minimus hodie *est* cum patre nostro in regione Cenahanis:

33 Dixit nobis vir ille, dominus ejus terræ, Hac re cognoscam vos esse probos: fratrem ex vobis unum relinquite apud me, & id cujus fame tenentur familiæ vestræ accipite atque abite.

34 Postea adducite fratrem vestrum minimum ad me, ut cognoscam vos non exploratores, sed probos esse: fratrem vestrum reddam vobis, & hac terrâ negotiari poteritis.

35 Accidit autem ipsis evacuantibus saccos suos, ut ecce cuique fasciculus pecuniæ suæ in sacco suo *esset*: quamobrem videntes fasciculos pecuniæ suæ, ipsi & pater ipsorum timuerunt.

36 Dixitque illis Jahakob pater ipsorum, Me orbatis: Joseph non superest, & Schimhon non superest, & Binjamimem interimeretis? contra me sunt hæc omnia.

37 Sed alloquutus est Reüben patrem suum, dicendo, Hos duos filios meos morti tradito si non reduxero eum ad te: trade illum in manum meam, & ego reducam illum ad te.

38 Et ille, Non descendit, inquit, filius meus vobiscum: nam hujus frater mortuus est, atque hic solus est relictus, cui si obvenerit exitium in hoc itinere quod estis obituri, sic demiseritis canitiem meam mœrore in sepulcrum.

CAPUT XLIII.

Restitus fratrum cum Binjamine, quos Joseph convivio excipit.

INterea fames illa ingravescebat in terra.

2 Puit ergo absolventibus ipsis comedere annonam illam quam attulerant ex Ægypto; ut ediceret eis pater ipsorum, Redite, comparate nobis paulum cibarii.

3 Jehuda verò alloquutus est eum, dicendo, Seriò contestatus est nos vir ille, dicendo, Non estis visuri faciem meam nisi frater vester adfuerit vobiscum.

4 Si missurus es fratrem nostrum nobiscum, descendemus & comparabimus tibi cibarium.

5 Quòd

5 Quòd si non missurus es, non descendemus: nam vir ille dixit nobis, Non estis visuri faciem meam, nisi frater vester adfuerit vobiscum.

6 Tum dixit Jisrael, Quare malo affecistis me? quòd indicastis viro illi an vobis adhuc *esset* frater?

7 Qui dixerunt, Diligenter percunctatus est vir ille de nobis & de cognatione nostra, dicendo, An adhuc pater vester vivit? an *est* vobis frater? & indicavimus ei pro ratione verborum istorum: poteramusne illo pacto cognoscere dicturum illum fuisse, Facite ut descendat frater vester?

8 Postea dixit Jehuda Jisraeli patri suo, Mitte puerum hunc mecum, & surgentes abibimus: ut vivamus, ac non moriamur, & nos, & tu, & parvuli nostri.

9 Ego spondeo pro eo, de manu mea reposcito eum: si non reduxero eum ad te, & stitero eum coram te, omnino peccavero in te omnibus diebus.

10 Etenim nisi cunctati fuissemus, jam reversi fuissemus bis *in* hoc *tempore*.

11 Dixit ergo eis Jisrael pater ipsorum, Si ita jam *faciendum est*, id facite; accipite de laudatissimis rebus hujus regionis in vasis vestris, & deferte ad virum illum munus: parum opobalsami & parum mellis, myxaria & ladanum, nuces terebinthinas, & amygdalas.

12 Pecuniæ quoque duplum accipite in manu vestra: pecuniam verò illam quæ restituta fuit in ore manticarum vestrarum acceptam referte in manu vestra; fortassis error est.

13 Fratrem quoque vestrum accipite; & surgite, redite ad virum illum.

14 *Deus* autem fortis omnipotens det vobis *consequi* misericordiam coram viro illo, ut dimittat vobis fratrem vestrum alterum & Binjaminem: ego verò quum orbatus fuero, orbatus fuero.

15 Tum homines isti accepto munere illo, duploque pecuniæ accepto in manu sua cum Binjamine; surgentes descenderunt in Ægyptum, steteruntque in conspectu Josephi.

16 Videns autem Joseph cum eis Binjaminem, dixit ei qui præerat domui suæ, Duc homines istos intro: & macta animalia & para, mecum enim comedent homines isti meridie.

17 Fecit, vir ille sicut edixerat Joseph: & introduxit vir ille homines istos in domum Josephi.

18 Sed timuerunt homines isti, quum ducerentur in Josephi domum; quia dicebant, De causa illius pecuniæ quæ reposita fuit in manticis nostris prius, nos introducimur: ut volutetur supra nos, & irruat in nos, manucipetque nos *sibi* servos & asinos nostros.

19 Et accedentes ad virum illum qui præerat domui Josephi, alloquuti sunt eum in ostio domûs ipsius,

20 Dixeruntque, *Attende* ad me, domine mi: tantummodo descenderamus antea ad comparandum cibarium.

21 Accidit autem quum venissemus in diversorium quoddam, ut aperientibus nobis manticas nostras, ecce pecunia cujusque *esset* in ore manticæ suæ, pecunia nostra secundùm pondus suum: eam itaque retulimus in manibus nostris.

22 Præterea pecuniam alteram descendentes attulimus in manibus nostris ad comparandum cibarium: nescimus quis reposuerit pecuniam nostram in manticis nostris.

23 Et *ille*, Pax, inquit, *sit* vobis, ne timeatis, Deus vester & Deus patris vestri dedit vobis thesaurum in manticis vestris, pecunia vestra pervenit ad me: & eduxit ad eos Schimhonem.

24 Introduxit igitur vir ille homines istos in domum Josephi: quumque dedisset aquam ut lavarent pedes suos, dedit quoque pabulum asinis ipsorum.

25 Interea parabant munus suum, dum venitet Joseph sub meridiem; ut audierunt se ibi sumpturos cibum.

26 Quum verò Joseph advenisset domum, attulerunt ad eum munus illud quod *habebant* in manu sua intro: & *honorem exhibuerunt* illi incurvantes se in terram.

27 Et ille rogans eos de prosperitate, dixit, An prosperè est patri vestro, seni illi quem dicebatis? An adhuc vivit?

28 Qui dixerunt, Prosperè est servo tuo patri nostro, is adhuc vivit: & inclinato vertice incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

29 Postea sublatis oculis suis contemplatus Binjaminem fratrem suum filium matris suæ, dixit, Hiccine *est* frater ille vester minimus, quem dixeratis mihi? & dixit, Deus gratiosus esto tibi, fili mi.

30 Joseph autem, quia æstuabant viscera misericordiæ ipsius erga fratrem suum, festinavit quærere ubi fleret; & ingressus quoddam cubiculum flevit in eo.

31 Postea lotâ facie suâ egressus; continebat se, & dixit, Apponite cibum.

32 Itaque apposuerunt ei seorsim, & illis seorsim: Ægyptiis verò comedentibus apud eum seorsim; non enim poterant Ægyptii sumere cum Hebræis cibum, quia abominationi id *est* in Ægypto.

33 Sederunt autem coram eo, primogenitus secundùm primogenita sua, & qui minor *erat* secundùm minorem ætatem suam; adeo ut mirabundi *respicerent* homines illi alter ad alterum.

34 Et accipiens fercula de eo quod *erat appositum* in conspectu suo, *mittebat Joseph* ad eos, majusque fuit ferculum Binjaminis quàm fercula singulorum illorum quintuplò: sic convivati sunt & asa-

tim biberunt cum eo.

CAPUT

CAPUT XLIV.

Joseph cum fratribus astutè agit, eosque variè exagitat.

DEinde præcepit *Joseph* ei qui præerat domui suæ, dicendo, Imple manticas hominum istorum cibario, quantum poterunt ferre: & repone pecuniam cujusque in ore manticæ suæ:

2 Scyphum verò meum, scyphum argenteum ponito in ore manticæ minimi, & pecuniam annonæ ejus: itaque fecit secundùm verbum Josephi quod loquutus fuerat.

3 *Posterum* mane illuxerat, quando homines isti dimissi sunt, ipsi cum asinis suis.

4 Ipsi egressi civitate illâ non longè abcesserant, quum Joseph dixit ei, qui præerat domui suæ, Surge, persequere homines istos: & ubi assequutus fueris eos, dices eis, Cur rependitis malum pro bono?

5 Nonne ille est in quo solet dominus meus bibere? & nonne ipse experimento certo didicerit per illum *quales sitis? malè* egistis quod feceritis *illud*.

6 Assequutus itaque est eos, & alloquutus verbis ejusmodi.

7 Ii verò dixerunt illi, Quare loquitur dominus meus talia verba? absit servis tuis, ut faciant rem ejusmodi.

8 En pecuniam quam inveneramus in ore manticarum nostrarum retulimus ad te è regione Canahanis: quomodo ergo furati essemus è domo domini tui argentum vel aurum?

9 Apud quem ex servis tuis reperitur, is motiturus est: quinetiam nos erimus domino meo servi.

10 Qui dixit, Jam etiam prout loquuti estis, sic esto: apud quem reperietur, is esto mihi servus, vos autem estote innoxii.

11 Itaq; festinaverunt dimittere quisque manticam suam in terram; & aperuerunt quisque manticam suam.

12 Et ille scrutatus est, à maximo incipiens & in minimo desinens: inventus autem est scyphus ille in manticâ Binjaminis.

13 Tunc lacerarunt vestimenta sua; quumque imposuissent onus quisque asino suo, reversi sunt in civitatem illam.

14 Venit itaque Jehuda cum fratribus suis in domum Josephi, quum ipse adhuc esset illic; & prociderunt ante faciem ejus in terram.

15 Dixit autem eis Joseph, Quodnam est facinus istud quod fecistis? an ignoratis virum cujusmodi ego *sum* certo posse experimento discere?

16 Tum dixit Jehuda, Quid diceremus domino meo? quid eloqueremur? aut quo purgaremus nos? Deus ipse deprehendit iniquitatem servorum tuorum; ecce nos servos domino meo, tam nos quàm eum in cujus manu inventus est scyphus ille:

17 Et *ille*, Absit mihi, inquit, ut faciam hoc: vir ille in cujus manu inventus est scyphus, is *esto* mihi servus, vos autem ascendite cum pace ad patrem vestrum.

18 Sed accedens ad eum Jehuda, dixit, *Attende* ad me domine mi: loquatur quæso servus tuus verbum audiente domino meo, nec accendatur ira tua in servum tuum: nam tu *es* perinde ac Pharo.

19 Dominus meus interrogaverat servos suos, dicendo, Est ne vobis pater aut frater?

20 Diximus verò domino meo, Est nobis pater senex & natus senectutis *frater* minimus: frater autem ejus mortuus est, & relictus est ipse solus ex matre sua, ideo pater ejus deamat *ipsum*.

21 Dixisti servis tuis, Facite ut descendat ad me; & oculis meis intuear illum.

22 Et quamvis diceremus domino meo, Non poterit puer ille relinquere patrem suum: simul ac reliquerit patrem suum, morietur pater:

23 Dixisti servis tuis, Nisi descenderit frater vester minimus vobiscum, non amplius deinceps videbitis faciem meam.

24 Fuitque quum ascendissemus ad servum tuum, patrem meum; ut nunciaremus ei verba domini mei.

25 Postea dicente patre nostro, Revertimini, comparate nobis parum cibarii:

26 Diximus, Non possumus descendere, sed si fuerit frater noster minimus nobiscum, descendemus, quia non possumus videre faciem illius viri, si frater hic noster minimus non fuerit nobiscum.

27 Dixit autem servus tuus pater meus nobis, Vos noviſtis duos peperisse mihi uxorem meam:

28 Digresso autem priore à me, dixisse me, Profectò omnino discerptus fuerit: nec vidisse eum hactenus.

29 Quòd si abduxeritis hunc quoque à facie mea, & obvenerit ei exitium; deduxeritis canitiem meam in sepulcrum malo.

30 Nunc igitur quum venero ad servum tuum patrem meum, si hic puer non fuerit nobiscum; prout anima illius animæ hujus devincta est:

31 Accidet ut motiatur, quum puerum hunc non adesse viderit: sic deduxerint servi tui canitiem servi tui patris nostri mœrore in sepulcrum.

32 Cum servus tuus spoponderit pro hoc puero *abducturus* à patre meo, dicendo, Nisi reduxero eum ad te, utique peccavero in patrem meum omnibus diebus:

33 Ideo nunc maneat quæso servus tuus loco hujus pueri, servus domino meo: hic autem puer ascendat cum fratribus suis.

34 (Nam quo modo ascenderem ad patrem meum, cum hic puer non erit mecum?) ne videam illud malum quod deprehensurum est patrem meum.

CAPUT XLV.

Joseph se fratribus patefacit, eosque solatur, & patrem accersit.

QUare quum non posset Joseph se continere coram omnibus adstantibus sibi,

sibi, exclamavit, Facite ut exeat quisque à me: sic non remansit quisquam cum eo, quando se cognoscendum præbuit Joseph fratribus suis.

2 Tunc edidit vocem suam cum fletu; adeo ut audierint Ægyptii, audierit etiam familia Pharonis:

3 Et dixit Joseph fratribus suis, Ego *sum* Joseph, an adhuc pater meus vivit? sed non poterant fratres ejus respondere ei, quia perturbati erant ex conspectu ejus.

4 Quapropter dixit Joseph fratribus suis, Accedite quæso ad me, & accesserunt: tum dixit, Ego *sum* Joseph frater vester, quem vendidistis *deducendum* in Ægyptū.

5 Sed nunc ne vos dolore crucietis, neque displiceat in oculis vestris, quod vendidistis me *adducendum* huc: nam victûs causâ misit me Deus ante vos.

6 Jam enim biennium fames *est* in terra; *supersunt* autem adhuc quinque anni, quibus non erit aratio aut messis.

7 Misit itaque me Deus ante vos, ut efficiat vos superstites in hac terra, & ut in vita conservet vos, liberatione maximâ.

8 Nunc itaque nequaquam vos *estis*, qui misistis me huc, sed Deus ipse: qui constituit me patrem apud Pharonem & dominum toti familiæ ejus, præfectumque in universa terra Ægypti.

9 Festinate, & ascendite ad patrem meum: & dicite ei, Sic ait filius tuus Joseph, Constituit me Deus dominum toti Ægypto: descende ad me, ne subsistito:

10 Ut habites in terra Goschenis, & sis vicinus mihi tu & filii tui, & filii filiorum tuorum; gregesque tui & armenta tua, & omnia quæ *sunt* tibi.

11 Et te sustentem ibi, quia adhuc quinque annos *futura est* fames: ne paupertate consumaris tu, & familia tua, & omnia quæ *sunt* tibi.

12 Ecce autem oculi vestri vident, & oculi fratris mei Binjamitis; os meum *ipsum esse* quod alloquitur vos.

13 Nunciabitis igitur patri meo omnem gloriam meam in Ægypto, & quæcumque vidistis: ac festinantes deducetis huc patrem meum.

14 Tum ruens in collum Binjaminis fratris sui flebat: Binjamin quoque flebat ad collum ejus.

15 Osculatusque omnes fratres suos flebat super eos: postea demum loquuti sunt fratres ejus cum eo.

16 Quam itaque rumor iste auditus esset in domo Parhonis, dicendo, Venerunt fratres Josephi; bonum visum est in oculis Parhonis, & in oculis servorum ejus.

17 Edixitq; Parho Josepho, Dic fratribus tuis, Hoc facite: onerate jumenta vestra, & abeuntes redite in regionem Cenahanis.

18 Inde assumite patrem vestrum, & familias vestras, & redite ad me: & daturus sum vobis quod est præstantissimum *in terra* Ægypti, ita vescimini pinguedine hujus terræ.

19 Tu autem *Joseph* mandato instructus es, hoc facite: sumite vobis è terra Ægypti plaustra pro parvulis vestris, & pro uxoribus vestris, & deportantes patrem vestrum redite.

20 At oculum vestrum ne tardeat propter supellectilia vestra: nam quod est præstantissimum in universa terra Ægypti vestrum est.

21 Facientibus ergo sic filiis Jisraelis, dedit eis Joseph plaustra ex mandato Parhonis; dedit etiam eis viaticum ad illud iter:

22 Ac eis quidem omnibus donavit vicissim mutandas vestes; Binjamini verò dedit trecentos *siclos* argenteos, & quinque vestes mutandas:

23 Patri autem suo misit consimiliter, decem asinos portantes de rebus præstantissimis Ægypti; & decem asinas portantes commeatum, panis & opsonii patri suo ad iter illud.

24 Tandem verò quum dimitteret fratres suos ut abirent; edixit eis, Ne commoveamini in hoc itinere.

25 Sic ascendentes ex Ægypto, venerunt in regionem Cenahanis ad Jahakobum patrem suum.

26 Cui quum renunciarent, dicendo, Adhuc Joseph vivit, & ipsum præesse universæ terræ Ægypti: defecit animus ejus, quia non credebat eis.

27 Sed quum eloquuti essent apud eum omnia verba Josephi quibus erat alloquutus ipsos, vidissetque plaustra quæ miserat Joseph ad deportandum ipsum, revixit spiritus Jahakobi patris eorum:

28 Et dixit Jisrael, Sufficit, adhuc Joseph filius meus vivit: ibo & videbo eum antequam moriar.

CAPUT XLVI.

Jahakob in Ægyptum venit, quem Joseph recreat, & universæ ejus familiæ prospicit.

PRofectus itaque Jisrael cum omnibus quæ *erant* ipsi venit in Beer-schebah; ubi mactavit victimas Deo patris sui Jitzchaki.

2 Et alloquens Deus Jisraelem in visionibus nocturnis, dixit, Jahakob, Jahakob: quo dicente, Ecce me.

3 Dixit, Ego *sum Deus* ille fortis, Deus patris tui: ne timeas à descensu in Ægyptum: nam patrem gentis magnæ efficiam te ibi.

4 Ego descendam tecum in Ægyptum, & ego faciam ut ascendas, similiter ascendendo *tecum*: & Joseph imponet manum suam oculis tuis.

5 Surrexit ergo Jahakob *profecturus* è Beer-schebah: deportaveruntque filii Jisraelis Jahakobum patrem suum, parvulosque suos & uxores suas plaustris, quæ miserat Parho ad deportandum eum.

6 Assumpserunt quoque pecora sua, & facultates suas quas comparaverant in regione

regione Cenahanis, & pervenerunt in Ægyptum, Jahakob & universum semen ejus cum eo:

7 Filios suos & filios filiorum suorum secum, filias suas & filias filiorum suorum, denique totum semen suum deduxit secum in Ægyptum.

8 Hæc autem *sunt* nomina Jisraelitarum venientium in Ægyptum, Jahakob & filii ejus: primogenitus Jahakobi Reúben.

9 Filii autem Reubenis, Chanoc, & Pallu, & Chetzron, & Carmi.

10 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jachin, & Tzochar, Schaul quoque filius cujusdam Cenahanitidis.

11 Et filii Levi, Gerschon, Kehath, & Merari.

12 Et filii Jehudæ, Her, & Onan, & Schela, & Peretz cū Zerachot etsi mortuus erat Her & Onan in regione Cenahanis, sed erant filii Peretzi, Chetzron, & Chamul.

13 Et filii Jissacaris, Tholah, & Puva, & Job, & Schimron.

14 Et filii Zebulunis, Sered, & Elon, & Jachleel.

15 Hi *sunt* filii Leæ, quos pepererit Jahakobo in Padane Syriæ, & una Dina filia ejus: omnes animæ, *ipse*, filii ejus, filiæque ejus triginta tres.

16 Et filii Gadis, Tziphjon, & Chaggi, Schuni, & Etzbon, Heri & Arodi, & Areeli.

17 Et filii Aschеris, Jimna, & Jischva, & Jischvi, & Beriha, & Serach soror eorum: filii autem Berihæ, Cheber, & Malciel.

18 Hi *sunt* filii Zilpæ, quam dederat Laban Leæ filiæ suæ: & illa peperit istos Jahakobo, sexdecim animas.

19 Filii Rachelæ uxoris Jahakobi, Joseph, & Binjamin.

20 Nati autem sunt Josepho in terra Ægypti, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Pranidis Oniorum, Menasche & Ephraim.

21 Et filii Benjaminis, Belah, & Becer, & Aschebel, Gera, & Nahaman, Echi, & Rosch, Muppim, & Chuppim, & Ard.

22 Hi *sunt* filii Rachelæ, qui edit sunt Jahakobo, omnes animæ quatuordecim:

23 Filii autem Danis, Chuschim.

24 Et filii Naphthali, Jachtzeel, & Guni, & Jetzer, & Schillem.

25 Hi *sunt* filii Bilhæ, quam dederat Laban Rachelæ suæ: & *illa* peperit istos Jahakobo, omnes animæ septem.

26 Omnes animæ quæ ingressæ sunt *cum* Jahakobo in Ægyptum, egressi è femore ejus, exceptis uxoribus filiorum Jahakobi, omnes animæ sexaginta sex *erant*.

27 Filii autem Josephi qui editi sunt ei in Ægypto *sunt* animæ duæ: sic omnes animæ familiæ Jahakobi, quæ venit in Ægyptum, *sunt* septuaginta.

28 Jehudam autem miserat ante se ad Josephum, qui præmoneret *eum* ut veniret obviam sibi in Goschenem; ut convenirent in terram Goschenis

29 Jungens itaque Joseph currum suum ascendit obviam Jisraeli patri suo in Goschenem: quumque *Joseph* se aspiciendum obtulisset ei, irruit *Jahakob* in collum ejus, flevitque ad collum ejus diu.

30 Et dixit Jisrael Josepho, Moriar hac vice: quandoquidem vidi faciem tuam, quum tu adhuc vivis.

31 Deinde dixit Joseph fratribus suis & familiæ patris sui, Ascendam ut renunciem Pharaoni: sed dicam ei, Fratres mei & familia patris mei quæ *erat* in regione Cenahanis venerunt ad me:

32 *Sunt* autem homines isti pastores gregis, nam homines pecuarii *semper* fuerunt: gregesque suos, & armenta sua, & quæcunque *erant* eis adduxerunt.

33 Erit autem quum vocaverit vos Pharao, ut dicat, Quæ sunt opera vestra?

34 Tunc dicetis, Homines pecuarii fuerunt servi tui ab adolescentia nostra; tum nos tum majores nostri; ut habitetis in terra Goschenis, quia abominationi *est* Ægypto omnis pastor gregis.

CAPUT XLVII.

Joseph fratres primùm, deinde patrem suum ad regem adducit, eisque commodam habitationem obtinet.

VEniens ergo Joseph nunciavit Pharaoni: ac dixit, Pater meus & fratres mei cum gregibus suis, & armentis suis, & omnibus quæ *sunt* ipsorum advenerunt ex regione Cenahanis; ecce autem ipsos in terra Goschenis.

2 Et partem fratrum suorum assumens, quinque *videlicet* homines; stitit eos coram Pharaone.

3 Tunc dixit Pharao fratribus ejus, Quæ *sunt* opera vestra? qui dixerunt Pharaoni, Pastor gregis *est quisque* servorum tuorum, tum nos tum majores nostri.

4 Dixerunt insuper Pharaoni, Ad hospitandum in hac terra venimus; eò quòd non *esset* pascuum gregibus quos *habent* servi tui, gravis enim *est* hæc fames in regione Cenahanis: nunc itaque habitent quæsumus servi tui in terra Goschenis.

5 Quamobrem alloquutus est Pharao Josephum, dicendo, Pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6 Terra Ægypti exposita est tibi, in optimo *loco* hujus terræ colloca patrem tuum & fratres tuos, habitent in terra Goschenis: quòd si noveris, & sint inter eos homines strenui, hos constitues magistros pecuariæ super *illos* qui *sunt* mihi.

7 Adducens quoque Joseph Jahakobum patrem suum, statuit eum coram Pharaone; & benedixit Jahakob Pharaoni.

8 Tum dixit Pharao Jahakobo; Quot *sunt* dies annorum vitæ tuæ?

9 Dixit verò Jahakob Pharaoni, Dies annorum peregrinationum mearum *sunt* centum triginta annorum, pauci & mali fuerunt dies annorum vitæ meæ, neque attigerunt

gerunt dies annorum vitæ patrum meorum, quibus diebus illi peregrinati sunt.

10 Quumque benedixisset Jahakob Pharoni, egressus est a conspectu Pharonis.

11 Collocans itaque Joseph patrem suum & fratres suos, dedit eis possessionem in terra Ægypti in optimo *loco* ejus terræ in regione Rahmeseſi: quemadmodum præceperat Pharo.

12 Sustentavitque Joseph patrem suum, & fratres suos, & universam familiam patris sui, cibo *quasi* in os parvulorum *inducto*.

13 Quum autem cibus non esset in tota terra, eò quòd gravis *erat* fames illa valde, furebat terra Ægypti & regio Canahanis propter famem istam.

14 Et collegit Joseph totam pecuniam quæ inveniebatur in terra Ægypti & in regione Canahanis pro annona quam illi comparaverant: intulitque Joseph pecuniam illam in domum Pharonis.

15 Absumpta itaque pecunia sua è terra Ægypti & è regione Canahanis; conveniebant omnes Ægyptii ad Josephum, dicendo, Date nobis cibum: cur enim moreremur coram te? *date*, nam defecit pecunia.

16 Dixit verò Joseph, Date pecora vestra, & dabo vobis cibum pro pecoribus vestris, si defecit pecunia.

17 Adducentibus itaque pecora sua ad Josephum, dedit eis Joseph cibum pro equis, & pro possessu grege, & pro possessu armento, & pro asinis: ita fecit ut transfigerent cum cibo isto pro omnibus pecoribus suis annum illum.

18 Sed quum absolutus esset annus ille, redeuntes ad eum anno altero, dixerunt ei, Celare non possumus dominum meum, *sed necesse habemus dicere* absumptam esse pecuniam, & possessum pecus ad dominum meum *perveniſſe*: non est reliquum quod exponamus domino meo, præter corpora nostra & agros nostros.

19 Quare moreremur ante oculos tuos? tum nos, tum agros nostros *exponimus*, eme nos & agros nostros pro cibo: & simus nos cum agris nostris servi Pharoni, & da to semen, ut vivamus ac non moriamur, & agri ipsi non desolentur.

20 Emit itaq; Joseph totum agrum Ægypti Pharoni, quum venderent Ægyptii quisque agrum suum, eò quòd invalusset supra eos hæc fames: sic cesſit terra ipsa Pharoni.

21 Ipsum verò populum transtulit in certas civitates: ab *una* extremitate limitis Ægypti, usque ad *alteram* extremitatem ejus.

22 Tantummodo agros Præfidum non emit: nam portio attributa erat Præfidibus à Pharone, comedebantque portionem suam quam attribuerat ipsis Pharo, idcirco non vendiderunt agros suos.

23 Edixit autem Joseph populo, En, emi hodie vos & agros vestros Pharoni, ecce vobis sementem, ut seratis agros:

24 Sed quod erit in proventibus, quinta dabitis quintam Pharoni: quatuor autem partes erunt vestræ ad sementem agri, & ad cibum vestrum, & eorum quæ *pertinent* ad familias vestras, & ad cibum parvulorum vestrorum.

25 Qui dixerunt, Conservâsti nobis vitam, inveniamus gratiam in oculis domini mei, ut simus servi Pharoni.

26 Itaque sanxivit Joseph illud in statutum ad diem usque hunc de agris Ægypti, ut Pharoni tenerentur de quinta tantummodo agri Præfidum solum non cesserunt Pharoni.

27 Habitantes verò Israelitæ in terra Ægypti in regione Gôschenis, constituerunt se possessores in ea, fœtificarunque & aucti sunt valde.

28 Vixitque Jahakob in terra Ægypti septemdecim annos: ita fuerunt dies Jahakobi anni vitæ ejus, centum quadraginta septem anni.

29 Quum autem prope essent dies Israelis ut moreretur; accerseas filium suum Josephum, dixit ei, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis, pone quæso manum tuam sub femore meo: prout exercuisti erga me benignitatem & fidem, ne quæso sepelito me in Ægypto:

30 Sed ubi occubuero cum patribus meis, reportabis me ex Ægypto, & sepelies me in sepulcro eorum: qui dixit, Ego faciam secundum verbum tuum.

31 Dicendo verò *Israele*, Jura mihi jaravit ei; tunc incurvavit se Israel ad cervical lecti sui.

CAPUT XLVIII.

Jahakobi morbus, filiorum Josephi adoptio, & benedictio.

ACcidit autem his rebus gestis, quum dixisset *quibusdam* Josepho, Ecce pater tuus ægrotat; ut assumptis duobus filiis suis secum, Menasche & Ephrajimo, *adveniret*.

2 Quod quum renunciâsset *ille* Jahakobo, dicens, Ecce filius tuus Joseph venit ad te: confirmavit se Israel ut sederet super lectum suum.

3 Et dixit Jahakob Josepho, *Deus* fortis omnipotens apparuit mihi Luzi in regione Canahanis, & benedixit mihi:

4 Dicens mihi, Ecce ego fœcundabo te, & augebo te, patremque efficiam te cœtus populorum: & dabo terram hanc semini tuo post te, possessionem perpetuam.

5 Nunc itaque duo filii tui qui nati sunt tibi in terra Ægypti ante adventum meum ad te in Ægyptum, mei sunt: Ephrajim & Menasche, tanquam Reuben & Schimhon, sunto mei.

6 Progenies autem tua, *si* quos genueris post eos, tui sunto: de nomine fratrum suorum vocantor, in possessionem ipsorum.

7 Ego verò quum rediremex Padano, mortua est apud me Rachel in regione Canahanis

Cenahanis in itinere, quum adhuc *superesset* exiguum spatium terræ ad perveniendum Ephratham: & sepelivi eam in via ad Ephratham, ea *jam est* Beth-lechem.

8 Sed videns Jisrael filios Josephi, dixit, Qui *sunt* isti?

9 Dicente verò Josepho patri suo, Filii mei sunt, quos dedit mihi Deus hic: dixit, Assumens quæso *admove* eos mihi, & benedicam eis.

10 Oculi enim Jisraelis graves erant præ senio, non poterat cernere: sic postquam eos admovisset illi, osculatus est eos & amplexatus eos.

11 Tum dixit Jisrael Josepho, Me visurum faciem tuam non judicaveram: sed ecce, fecit Deus ut viderem etiam semen tuum.

12 Deinde abducens illos Joseph à genibus ejus, incurvavit se in faciem suam ad terram usque *honorem exhibens*.

13 Et assumptos *disposuit* Joseph illos ambos, Ephrajimum ad dexteram suam à sinistra Jisraelis, Menaschen verò ad sinistram suam à dextera Jisraelis: sic *illos* admovit ei.

14 Sed extendens Jisrael dexteram suam, ut imponeret capiti Ephrajimi (quamvis esset *natu* minor) & sinistram suam capiti Menaschi; cognoscebat *palpando* manibus suis Menaschen esse primogenitum:

15 Benedicebatque Josepho, dicens, Deus ille, ante cujus conspectum indefinenter ambularunt patres mei Abraham & Jitzchak, Deus ille qui pascit me ex quo *die* ium usque in diem hunc,

16 Angelus ille qui vindicat me ab omni malo, benedicat pueris istis, & vocentur in eis nomen meum, & nomen patrum meorum Abrahami & Jitzchaki: & tanquam pisces multiplicentur in hac terra.

17 Quum autem videret Joseph patrem suum imposituram esse manum dexteram suam capiti Ephrajimi, malum visum est illud in oculis ejus: quare sustinuit manum patris sui, ut averteret eam à capite Ephrajimi ad caput Menaschis:

18 Dixitque Joseph patri suo, Non ita pater mi: quum iste *sit* primogenitus, impone dexteram tuam capiti istius.

19 Renuit vero pater ejus, dicens, Novi fili mi, novi, tum pater *unius* populi iste, tum etiam magnus futurus est: veruntamen frater ejus *natu* minor major erit isto, & semen illius erit magna multitudo gentium.

20 Itaque benedixit eis die illo, dicendo, *Proposito* benedicent Jisraelitæ dicendo, Constituat te Deus sicut Ephrajimum & sicut Menaschen: sic posuit Ephrajimum ante Menaschen.

21 Deinde Jisrael dixit Josepho, Ecce ego brevi moriturus sum: eritque Deus vobiscum, & reducet vos in regionem patrum vestrorum.

22 Ego itaque do tibi partem unam supra fratres tuos; quam cepi è manu Emoræi gladio meo & arcu meo.

CAPUT XLIX.

Jahakobi testamentum, continens varias prophetias; præceptum de sepultura sua.

DEinde convocavit Jahakob filios suos, & dixit, Colligimini, ut prænunciem vobis id quod eventurum est vobis sequentibus temporibus?

2 Congregamini & audite filii Jahakobi: Attendite, inquam, ad Jisraelem patrem vestrum.

3 Tu Reüben, primogenitus meus *fuisti* vis mea, & principium potentiæ meæ, excellentiâ dignitatis, & excellentiâ roboris:

4 Rapiditate, aquarum instar *rursus* ne excellas, quia ascendisti cubilia patris tui: tunc prophanâsti *ea*, stratum meum ascendit.

5 Schimhon & Levi, fratres: instrumenta violentiæ, conventionibus ipsorum.

6 In arcanum eorum ne ingreditor anima mea, in cœtum eorum ne adunator gloria mea: quia pro ira sua occiderunt viros, & pro arbitrio suo avulserunt boves.

7 Maledicta ira eorum, quia vehemens, & furor eorum, quia sævus fuit: dispertiam eos per Jahakobi, & dispergo eos per Jisraelis *posteros*.

8 Jehuda, te, te, *laudabunt*, celebrabunt fratres tui, manu tuâ impositâ cervici hostium tuorum: incurvabunt se tibi *honorem exhibentes* filii patris tui.

9 Catule leonis Jehuda; à præda fili mi ascendisti: in crura se demiserit, cubuerit tanquam leo, & tanquam immanis leo, quis illum suscitet?

10 Non desistet tribus à Jehuda, neque Legislator è medio pedum ejus, usquedum venturus erit filius ejus, & *erit* ei obedientia populorum.

11 Ligans ad vitem asellum suum, & ad generosam vitem pullum asinæ suæ; lavat in vino vestimentum suum, & in succo uvarum operimentum suum.

12 Rubicundus oculis ex vino, & albus dentibus ex lacte.

13 Zebulun ad portum marium habitabit; ipse, *inquam*, ad portum navium, latusque ejus versus Tzidonem *erit*.

14 Jissacar asinus ossibus valens, cubans inter duas sarcinas.

15 Quum videns quietem *rem* bonam esse & terram suam esse amœnam: inclinaverit humerum suum ad bajulandum, & factus fuerit tributarius.

16 Dan judicabit populum suum, tanquam una tribuum Jisraelis.

17 Erit Dan *ut* serpens juxta viam, aspidis juxta semitam: qui mordet calces equi, & *per quem* decidit sessor ejus retrorsum.

18 In salutem tuam exspecto Jehovam.

19 Gad, turma turmatim populabitur eum; sed ipse populabitur *alios* tandem.

20 Ex

20 Ex Aſchero pinguis *exſtabit* cibus ejus, & ipſe præbit delicias regias.

21 Naphtali, *eſt* cerva emiſſa: qui profert verba elegantia.

22 Ramus fœcundus Joſeph, ramus fœcundus ſecus fontem: *duobus* ramis *ſuis* procedit ultra murum.

23 Quamvis amaritudine affecerint eum & jaculati ſint, quamvis inteſtino odio proſequuti ſint eum ſagittarii:

24 Tamen permanſit in robore arcus ejus, roborataque ſunt brachia manuum ejus, à manibus robuſti Dei Jahakobi, unde *fuit* paſtor & lapis Iſraelis:

25 A ſorti *Deo* patris tui qui adjuvatur eus eſt te, & ab omnipotente, qui benedicturus eſt tibi benedictionibus cœlorum ſuperne, benedictionibus abyſſi ſubjacentis, benedictionibus uberum & vulvæ.

26 Benedictiones patris tui, validæ ſunt cum benedictionibus progenitorum meorum uſque ad finem collium ſæculi: *hæ* adſunto capiti Joſephi, & vertici ſeparati inter fratres ſuos.

27 Binjamin, lupus qui diſcerpit, mane comedit prædam, & ad veſperam dividit ſpolium.

28 Omnes iſtæ *ſunt* tribus Iſraelis duodecim, & hoc *eſt* quod eloquutus eſt eis pater earum quum benediceret eis, earum cuique prout benedictioni ipſius convenit benedicens.

29 Deinde præcepit eis ac edixit eis, Me aggregato ad populum meum, ſepelite me cum patribus meis, *efferentes* in ſpeluncam illam quæ *eſt* in agro Hephronis Chitthæi,

30 In eam ſpeluncam quæ *eſt* in agro Macpelæ, qui *eſt* è regione Mamræ in terra Cenahanis, quam emit Abraham cum ipſo agro ab Hephrone Chitthæo in poſſeſſionem ſepulcri.

31 Ibi ſepelierunt *majores* Abrahamum & Saram uxorem ejus, ibi ſepelierunt Jitzchakum & Ribkam uxorem ejus, ibique ſepelivi Leam.

32 *In* poſſeſſione agri illius, & ſpeluncæ quæ *eſt* in eo *emta* à filiis Chethi.

33 Quumque abſolviſſet Jahakob præcipere filiis ſuis, recepit pedes ſuos in lectum ſuum: ita exſpiravit, & aggregatus eſt ad populos ſuos.

CAPUT L.

Jahakobi mors & corporis conditura. Joſeph fratres ſolatur & poſt præceptum de oſſibus ſuis transferendis, moritur.

1 TUnc ruens Joſeph ſuper faciem patris ſui, flevit ſuper eum, & oſculatus eſt eum.

2 Quumque præcepiſſet Joſeph ſervis ſuis medicis, ut aromatibus conderent patrem ſuum; aromatibus condierunt medici Iſraelem.

3 Et impletis ei quadraginta diebus (nam ita impleri ſolent dies eorum qui aromatibus condiuntur,) fleverunt eum Ægyptii ſeptuaginta diebus.

4 Poſtquam autem præteriiſſent dies fletus ejus, alloquutus eſt Joſeph familiam Pharonis, dicendo, Si nunc inveni gratiam in oculis veſtris, loquimini quæſo apud Pharonem, dicendo,

5 Pater meus adjuravit me, dicendo, Ecce ego brevi moriturus ſum: in ſepulcro meo quod fodi mihi in regione Cenahanis, ibi ſepelito me: nunc itaq; aſcendam quæſo, ut ſepeliam patrem meum, deinde revertar.

6 Cui dixit Pharo, Aſcende & ſepeli patrem tuum, quemadmodum adjuravit te.

7 Aſcendit itaq; Joſeph ad ſepeliendum patrem ſuum: aſcenderuntque cum eo omnes ſervi Pharonis, Seniores familiæ ejus, & Seniores omnes terræ Ægypti:

8 Præterea tota familia Joſephi, & fratres ejus, ac familia patris ejus: tantummodo parvulos ſuos & greges ſuos & armenta ſua reliquerunt in terra Goſchenis.

9 Denique aſcenderunt cum eo tum currus, tum equites; adeo ut eſſet exercitus ille numeroſus valde.

10 Quum autem veniſſent uſque ad aream quandam ſeptam cynosbatis, quæ *eſt* ad vadum Jardenis, planxerunt ibi planctu magno & gravi valde: inſtituit enim patri ſuo luctum ſeptem diebus.

11 Quapropter videns incola ejus regionis *populus* Cenahanæus luctum illum in area illa ſepta cynosbatis, dicebant, Luctus gravis hic *eſt* Ægypto: idcirco vocavit nomen illius *areæ*, *aream* lugentis Ægyptii, quæ *eſt* ad vadum Jardenis.

12 Facientes ergo filii ejus ei, præciſe quemadmodum præceperat eis.

13 Extulerunt eum filii ejus in regionem Cenahanis, & ſepeliverunt eum in ſpelunca agri Macpelæ; quem agrum emerat Abraham in poſſeſſionem ſepulcri ab Hephrone Chitthæo, è regione Mamræ.

14 Deinde reverſus eſt Joſeph in Ægyptum, ipſe & fratres ejus, & omnes qui aſcenderant cum eo ad ſepeliendum patrem ejus; poſtquam ſepeliviſſet patrem ſuum.

15 Videntes autem fratres Joſephi mortuum eſſe patrem ſuum, dicebant, Fortaſſis inteſtino odio proſequitur nos Joſeph, & omnino rependet nobis totum illud malum quod intulimus ipſi.

16 Ideoque amandarunt aliquos ad Joſephum, qui dicerent, Pater tuus præcepit ante mortem ſuam, dicendo,

17 Ita dicetis Joſepho, Obſecro, condona nunc defectionem fratrum tuorum & peccatum eorum, quòd malum intulerunt tibi, nunc inquam condona quæſo defectionem ſervorum Dei patris tui: ſed flebat Joſeph quum illi alloquerentur ſe.

18 Deinde adeuntes etiam fratres ejus prociderunt ante faciem ejus; ac dixerunt, Ecce nos tibi ſervos.

19 Dixit verò eis Joſeph, Ne timeatis, nam an loco Dei *ſum* ego?

20 Vos quidem cogitaveratis contra me malum; *ſed* Deus cognovit illud in bonum

converteret,

convertere, ut faceret ſicut *eſt* die hoc, conſervando in vita populum multum.

21 Nunc itaq; ne timeatis, ego ſuſtentabo vos & parvulos veſtros; ita conſolatus eſt eos, & loquutus quæ *erant* eis cordi.

22 Sic habitavit Joſeph in Ægypto, ipſe cum familia patris ſui: vixitque Joſeph centum decem annos.

23 Et vidit Joſeph ab Ephraimo *natos* abnepotes: etiam filii Maciris filii Menaſchis nati ſunt, *& educati* ſuper genua Joſephi.

24 Tum dixit Joſeph fratribus ſuis, Ego brevi moriturus ſum: Deus autem omnino viſitabit vos, & faciet ut aſcendatis ex hac terra in regionem illam quam juramento dedit Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

25 Adjuravitq; Joſeph filios Iſraelis, dicendo, Omnino viſitabit Deus vos, *adjuro* ut deportetis oſſa mea hinc.

26 Deinde mortuus eſt Joſeph natus centum decem annos; & poſtquam eum condiviſſent *medici* aromatibus, in quadam arca repoſitus eſt in Ægypto.

Liber ſecundus Moſchis, SIVE EXODUS.

CAPUT I.

Parho imperat infanticidium ob multitudinem Iſraelitarum.

ATque hæc *quidem ſunt* nomina filiorum Iſraelis qui venerant in Ægyptum (venerant *autem* cum Jahakobo, quiſque cum familia ſua.)

2 Reüben, Schimbon, Levi, & Jehuda,

3 Iſſacar, Zebulun, & Binjamin,

4 Dan, & Naphthali, Gad, & Aſcher.

5 Eranteq; omnes animæ, egreſſi è femore Jahakobi ſeptuaginta animæ, cum Joſepho *qui* erat in Ægypto.

6 Mortuus autem eſt Joſeph, omneſque fratres ejus, & tota ætas illa:

7 Et filii Iſraelis fœtificaverunt, & abundè progenuerunt, atque adaucti ſunt & corroborati quàm plurimùm; adeo ut terra illa impleretur ipſis.

8 Quapropter exſiſtens Rex novus ſuper Ægyptum, qui non agnoſcebat Joſephum.

9 Dixit populo ſuo, Ecce populus Iſraelitarũ numeroſior, & potentior *ſit* nobis.

10 Agedum, ſapienter nos geramus adverſus illum; ne augeſcat, eveniatq; ſi quando inciderint *occaſiones* belli, ut adjungat ſe ipſe quoq; inimicis noſtris, vel pugnet contra nos, vel aſcendat ex hac terra.

11 Conſtituerunt itaque ſuper eum præfectos angariis, qui affligerent eum oneribus ſuis: & ædificavit *populus Iſraelis* urbes armamentariorum Parhoni, Pithotum & Rahamſeſum.

12 Sed prout affligabant eum, ita augeſcebat & ita erumpebat *in multitudinem*: adeo ut diſtraderet *Ægyptios* propter filios Iſraelis.

13 Coegerunt itaque Ægyptii filios Iſraelis ſervire per ſævitiam,

14 Et amarum effecerunt vitam eorum ſervitute durâ, *occupantes* in luto, & in lateribus, & in omni ſervitute ruſtica; præter omnem ſervitutem ipſorum, quam exigebant ab iis per ſævitiam *domi*.

15 Præterea alloquens Rex Ægypti illas quæ obſtetricabantur Hebræis, quarum uni nomen *erat* Schiphra, nomen verò alteri Puha.

16 Edixit, Obſtetricando *mulieribus* Hebræis, quum inſpicietis in ſellas parturientium, ſi filius fuerit, *edico* ut enecetis illum, ſin filia fuerit, ut vivat.

17 Sed timuerunt obſtetrices illæ Deum ipſum, neque fecerunt quemadmodum edixerat eis Rex Ægypti: nam vivos conſervabant natos.

18 Vocante autem Rege Ægypti obſtetrices illas, & dicente eis, Quare feciſtis rem hanc? nam vivos conſervaſtis natos.

19 Dixerunt obſtetrices illæ Parhoni, Quia Hebrææ non *ſunt* ſicut mulieres Ægyptiæ; ſunt enim vividæ, quũ nondũ venit ad ipſas ulla obſtetrix, jàm peperierunt.

20 Idcirco benefecit Deus obſtetricibus illis; quum augeretur populus ille, & corroborarentur valde.

21 Deinde factum eſt, quia timebant illæ obſtetrices Deum, & domos *natis* illis ſtatuebat Deus:

22 Ut præciperet Parho toti populo ſuo, edicendo, Omnem horum filium qui natcetur in rivum ipſum projicite, omnem verò horum filiam vivam conſervate.

CAPUT II.

Moſchis educatio regia, zelus heroicus, fuga & conjugium.

ABiens autem quidam ex familia Levi, duxerat filiam Levi,

2 Concepitque mulier illa & peperit filium: & videns eum eſſe bonâ *forma*, abſcondit eum tribus menſibus.

3 Sed quum non poſſet ampliùs efficere ut eſſet abſconditus, accipiens ei arcam ſciripeam oblivit illam bitumine & pice: & poſitum in ea puerulum expoſuit in alga juxta ripam cujuſdam rivi:

4 Stiterat autem ſeſe illius ſoror procul cognitura quid fieret illo:

5 Quum deſcendit filia Parhonis ut lavaret ſe ad rivum illum, puellis ejus deambulantibus ſecundùm rivum: & videns arcam illam in media alga, miſit ancillam ſuam quæ accepit eam.

6 Aperiens itaque vidit ipſum puerulum, ecce autem puer flebat: & miſerta illius dixit, Ex natis Hebræorum illorum *eſt* hic.

7 Tunc dixit ſoror illius filiæ Parhonis, An ibo vocatum tibi mulierem nutricẽ ex Hebræis,

Hebræis, quæ lactet tibi hunc puerulum?
8 Dicente verò filia Parhonis illi, I, abiens illa adoleſcentula vocavit matrem ipſius pueruli.
9 Cui dixit filia Parhonis, Abduc puerulum hunc & lactato eum mihi, & ego dabo mercedem tuam: ſic accipiens mulier illa puerulum, lactavit eum:
10 Quum autem creviſſet ille puerulus, adduxit eum ad filiam Parhonis, cui erat filii loco, vocavitq; nomen ejus Moſchen, dicens, Ex aquis enim extraxi eum.
11 Fuit autem diebus illis quum creviſſet Moſche, ut exiret ad fratres ſuos & aſpiceret onera eorum: & videret quendam Ægyptium, percutientem virum Hebræum è fratribus ſuis;
12 Quapropter ut reſpiciens huc illuc vidit neminem adeſſe: cæcidit Ægyptium illum, & abſcondit eum in arena:
13 Deinde exiens die poſtero, quum ecce duo viri Hebræi contenderent, dixit iniquo, Cur cædis proximum tuum?
14 Qui dixit, Quis conſtituit te virum principem & judicem ſuper nos? an me interfecturus loqueris, ut interfeciſti illum Ægyptium? idcirco timuit Moſche, & dixit, Profectò innotuit res iſta.
15 Audiens verò Parho rem iſtam, quærebat ut interficeret Moſchen: ſed fugit Moſche metu Parhonis, ut habitaret in terra Midjanis, & ſedit ad quendam puteum.
16 Præſidi autem Midjanitarum ſeptem erant filiæ: quæ advenientes hauriebant aquam, & implebant aqualiculos illius putei, ut adaquarent greges patris ſui.
17 Supervenientibus verò paſtoribus quibuſdam, & abigentibus eos; ſurgens Moſche defendit eas, & adaquavit greges earum.
18 Quum itaque rediiſſent ad Rehuelem patrem ſuum, dixit, Quare tam citò rediiſtis hodie?
19 Quæ dixerunt, Quidam Ægyptius eripuit nos è manu paſtorum: etiamque abunde hauſit nobis, & adaquavit greges.
20 Tum dixit filiabus ſuis, At ubi ille eſt? quamobrem jam reliquiſtis virum illum? vocate eum ut ſumat cibum.
21 Acquievit tandem Moſche ut maneret cum hoc viro: qui dedit Tzipporam filiam ſuam Moſchi uxorem.
22 Quumque peperiſſet filium, vocavit Moſche nomen ejus Gerſchomum: dicebat enim, Peregrinus ſum, in terram alienam pulſus.
23 Fuit autem diebus illis, qui multi fuerunt; quum mortuus eſſet rex Ægypti, ut ſuſpirarent filii Iſraelis præ ſervitute illa & vociferarentur: & eorum clamor de ſervitute illa aſcendit ad Deum ipſum.
24 Quamobrem ut audivit Deus gemitum eorum; recordatus eſt Deus fœderis ſui cum Abrahamo, cum Jitzchako, & cum Jahakobo.
25 Reſpexitque Deus filios Iſraelis, & cognovit Deus.

CAPUT III.

Rubus ardens non conſumptus. Vocatio, inveſtitura & inſtructio Moſchis.

MOſche enim paſcebat gregem Jithronis ſoceri ſui Præſidis Medjanitarum; quum abducto grege illo poſt quoddam deſertum, venit ad montem ipſum Dei in Chorebum.
2 Tunc apparuit Angelus Jehovæ ei in flamma ignis è medio cujuſdam rubi: quumq; aſpiceret, ecce rubus ille ardebat igne, nec tamen rubus conſumebatur.
3 Itaq; dicebat Moſche, Divertam nunc ut videam viſionem iſtam magnam, quare non comburatur rubus iſte.
4 Videns autem Jehova ipſum divertere ad aſpiciendum, inclamavit eum Deus è medio illius rubi, dicens, Moſche, Moſche, qui dixit, Ecce me.
5 Tum dixit *Deus*, Ne appropinques huc: extrahe calceamenta tua à pedibus tuis, nam locus in quo ſtas, terra ſancta eſt.
6 Deinde dixit, Ego *ſum* Deus patris tui, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi: abſcondit verò Moſche faciem ſuam, quia timebat, ne intueretur Deum.
7 Et dixit Jehova, Probè vidi afflictionem populi mei qui *eſt* in Ægypto; & clamorem eorum ab exactoribus ejus audivi, quin cognovi dolores ei *allatos*.
8 Ideo deſcendi ut liberem eum è manu Ægyptiorum, & educam eum è terra illa; in regionem bonam & amplam, in regionem affluentem lacte & melle: in locum Cenahanæi, & Citthæi, & Emoræi, & Perizzæi, & Chivvæi, & Jebuſæi.
9 Nunc itaque, ecce clamor filiorum Iſraelis pervenit ad me; atq; etiam vidi oppreſſionem, quâ Ægyptii opprimunt eos.
10 Nunc inquam adeſdum, ut mittam te ad Pathonem: deinde educito populum meum, filios Iſraelis ex Ægypto.
11 Sed dixit Moſche Deo, Quis *ſum* ego, ut eam ad Parhonem; & ut educam filios Iſraelis ex Ægypto?
12 *Cui ille, Fac*, inquit, nam ero tecum, & hoc ipſum *eſto* tibi ſignum, quòd ego miſerim te: quum eduxeris populum illum ex Ægypto, ſervietis Deo juxta hunc montem.
13 Dixit autem Moſche Deo, Ecce, me veniente ad filios Iſraelis; quum dixero eis, Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos: ſi dicerent mihi, Quod *eſt* nomen ejus, quid dicerem illis?
14 Dixit itaque Jehova Moſchi, Eheje, qui ſum: dixitque, Ita dices filiis Iſraelis, Eheje miſit me ad vos.
15 Edixitque iterum Deus Moſchi, Sic dicito filiis Iſraelis, Jehova Deus patrum veſtrorum, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi miſit me ad vos: hoc *eſt* nomen meum in ſeculum, & hoc memoriale meum, in omnem ætatem.
16 I, & congregatis Senioribus Iſraelis, dices eis, Jehova Deus patrum veſtrorum

rum apparuit mihi, Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, dicendo, Omnino tationem habeo vestri, & ejus quod fit vobis in Ægypto.

17 Quapropter dico, Deducam vos ex afflictione Ægypti; in regionem Cenahanzi, & Citthzi, & Emorazi, & Perizzazi, & Chivvazi, & Jebusazi: in regionem affluentem lacte & melle.

18 Sic auscultabunt voci tuæ: deinde accedens tu & Seniores Jisraelis ad regem Ægypti, dicetis ei, Jehova Deus Hebræorum obviam factus est nobis, nunc itaque abire nobis liceat quæsumus itinere trium dierum in illud desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro.

19 Ego autem novi non esse vobis permissurum regem Ægypti ut abeatis, ne quidem manu forti *pressum*.

20 Sed quum extendens manum meam percussero Ægyptum omnibus mirabilibus meis quæ facturus sum in ea; postea demum dimittet vos.

21 Reddam verò gratiosum populum illum in oculis Ægyptiorum: sic fiet quum abibitis, *ut* non abeatis vacui:

22 Petet enim unaquæque à vicina sua, & ab hospita domûs suæ instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestimenta: quæ imponentes filiis vestris, & filiabus vestris spoliabitis Ægyptum.

CAPUT IV.

Mosches tandem aliquando vocationem divinam suscipit, & fit cancellarius Dei. Ipse & Aharon sunt imago concordiæ inter magistratum & pastores Ecclesiæ.

TUnc respondens Mosche, dixit, At ecce non credituri sunt mihi, neque auscultaturi voci meæ: nam dicent, Non apparuit tibi Jehova.

2 Dixit autem ei Jehova, Quidnam est in manu tua? eóque dicente, Baculus;

3 Dixit, Abjice eum in terram; quumque abjecisset eum in terram, conversus est in serpentem: fugiebatque Mosche, metu ejus.

4 Postea dixit Jehova Moschi, Extendens manum tuam prehende caudam ejus; quumq; extensâ manu suâ prehendisset eum, conversus est in baculû in manu ejus.

5 Ut credant, *inquit*, apparuisse tibi Jehovam Deum patrum suorum; Deum Abrahami, Deum Jitzchaki, & Deum Jahakobi.

6 Deinde rursus dicente Jehova ei, Infer nunc manum tuam in sinum tuum, intulit manum suam in sinum suum; quumque eduxisset eam, ecce manus ejus leprosa, *erat alba* sicut nix.

7 Dicente verò, Refer manum tuam in sinum tuum, retulit manum suam in sinum suum: quumque eduxit eam è sinu suo, ecce restituta est ut *reliqua* caro ejus.

8 Hoc fiet, *inquit*, si non crediderint tibi, neque auscultaverint voci & signo prioris; ut credant voci & signo alteri.

9 Erit quoque, si non crediderint etiam duobus signis istis & non auscultaverint voci tuæ, si accipiens de aquis alicujus rivi effundas *in* aridam; ut convertantur aquæ illæ quas acceperis è rivo, convertantur, inquam, in sanguinem in ipsa arida.

10 Dixit verò Mosche Jehovæ, *Attende* ad me Domine; non sum vir facundus, neque unquam antea fui, ne quidem ex quo loquntus es cum servo tuo: sed impedito ore & impedità linguâ sum.

11 Tum dixit Jehova illi, Quis statuit os homini? aut quis statuere potest mutum aut surdum, aut sensibus valentem, aut cæcum? nonne ego *qui sum* Jehova?

12 Nunc itaque I; & ego adero ori tuo, & docebo te quæ loquturus es.

13 Dicente autem *illo*, *Attende* ad me Domine, mitte quæso per eum *quem* missurus es:

14 Accensus ira Jehova contra Moschen, dixit, An non Aharonem Levitam fratrem tuum, hunc scio omnino valere eloquio? adeoque ecce ipse prodit obviam tibi, & quando videbit te, lætabitur cum animo suo.

15 Quando alloquntus fueris eum, & inseruerís hæc verba in ore ejus; tum ego adero ori tuo & ori ejus, & docebo vos quæ facturi estis.

16 Nam alloquetur ipse pro te populum: fietque ut ipse sit tibi vice oris, tu verò sis ei vice Dei.

17 Baculum autem istum accipito in manu tua, quo edas signa illa.

18 Abiens igitur Mosche reversus est ad Jetherum socerum suum, dixitque ei, Eam quæso, & revertar ad fratres meos qui *sunt* in Ægypto, ut videam an adhuc vivant: & dixit Jithro Moschi, Abi cum pace.

19 Edixit; Jehova Moschi apud Midjanitas, I, revertere in Ægyptum; mortui enim sunt omnes homines illi qui quærebant animam tuam:

20 Itaque accipiens Mosche uxorem suam & filios suos, imposuit eos asino, ut reverteretur in terram Ægypti: accepitque Mosche baculum Dei in manu sua.

21 Tum edixit Jehova Moschi, Quandoquidem proficisceris ut revertaris in Ægyptum, vide ut omnia illa prodigia quæ posuero in manu tua, facias coram Pharone: sed ego obfirmabo cor ejus, ut nolit dimittere populum illum.

22 Tandem dices Pharoni, Sic dicit Jehova, Filius meus, primogenitus meus est Jisrael.

23 Sed quum ediderem tibi, Dimitte filium meum ut serviat mihi, renuisti dimittere eum: ecce ego interfecturus sum filium tuum, primogenitum tuum.

24 (Evenit autem in illo itinere, in diversorio quodam; ut occurreret ipsi *Moschi* Jehova *velut* quærens morte afficere eum.

25 Sed accipiens Tzippora *cultrum* acutum, amputavit præputium filii sui, & admovit

admovit pedibus illius: nam, inquit illa, Sponsus sanguinum es mihi:

26 Sic dereliquit *Jehova* ab illo: dixerat autem tunc sponsum sanguinum, propter circumcisionem.)

27 Edixit item Jehova Aharoni, Abi obviam Moschi in desertum: qui abiens occurrit ei juxta montem Dei, & osculatus est eum.

28 Tum retulit Mosche Aharoni omnia negotia Jehovæ *ad* quæ mittebat se; & omnia signa illa quæ præceperat sibi.

29 Abiens itaque Mosche & Aharon; congregaverunt omnes Seniores filiorum Jisraelis.

30 Proloquente autem Aharone omnia verba illa quæ eloquutus fuerat Jehova Moschi, & edente *Mosche* signa illa ante oculos ipsius populi;

31 Credidit populus: & postquam audiverunt Jehovam visitâsse filios Jisraelis, & vidisse afflictionem ipsorum, vertice inclinato incurvaverunt se *adorantes eum*.

CAPUT V.

Parho, admonitus à Mosche & Aharone, multiplicat pressuram.

POstea verò accedentes Mosche & Aharon dixerunt Parhoni, Ita ait Jehova Deus Jisraelis, Dimitte populum meum ut festum celebrent mihi in deserto.

2 Dicenti autem Parhoni, Quis *est* Jehova, cujus voci ansculter dimittendo Jisraelem? non novi Jehovam, ideo etiam Jisraelem non dimittam:

3 Dixerunt, Deus ipse Hebræorum obviam factus est nobis: liceat quæsumus nobis abire itinere tridui in illud desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro, ne occurrens nos *cadat* peste aut gladio.

4 Tum dixit eis rex Ægypti, Mosche & Aharon, quare abstrahitis populum hunc ab operibus suis? abite ad onera vestra.

5 Dicebat enim Parho, En multus nunc *est* populus hujus terræ: & cessare facere tis eos ab operibus suis?

6 Deinde præcepit Parho eodem die illis qui exactores agebant in populum, & moderatoribus ejus, dicendo,

7 Ne pergatis dare huic populo stramen ad faciendos lateres suos, sicut antea: ipsi eant ut conquirant sibi stramen:

8 Summam verò laterum quam ipsi faciebant antea imponite eis, ne minuite ex ea: nam desides sunt, idcirco clamant ipsi, dicendo, Abeamus, sacrificemus Deo nostro.

9 Aggravetur hæc servitus super homines istos, & operentur in ea; neque attendunto verbis falsis.

10 Egressi itaque exactores ipsi populi & moderatores ejus alloquuti sunt populum ipsum, dicendo, Ita ait Parho, Ego non sum daturus vobis stramen.

11 Vos ite, accipite vobis stramen undecunque inveneritis: etsi non deminutum est de servitute vestra quicquam.

12 Ita dispersus est populus ipse per totam terram Ægypti, ad conquirendum stipulam pro stramine.

13 Exactores autem urgebant, dicendo, Perficite opera vestra, pensum diei die suo, ut quum adesset stramen:

14 Et cædebantur moderatores filiorum Jisraelis, quos illis præfecerant exactores Parhonis, dicendo, Quare non perfeciftis demensum vestrum faciendo lateres sicut antea, nec heri, nec hodie?

15 Quamobrem accedentes moderatores filiorum Jisraelis, clamaverunt ad Parhonem, dicendo, Quare facis ita servis tuis?

16 Stramen non datur servis tuis, lateres autem, inquiunt nobis, perficite: ecce itaque cæduntur servi tui, culpa verò *est* populi tui.

17 Qui dixit, Desides estis, desides: idcirco vos dicitis, Abeamus, sacrificemus Jehovæ.

18 Nunc itaque abite, servite, stramen autem non dabitur vobis: summam tamen laterum datote.

19 Quum autem moderatores filiorum Jisraelis viderent se *loco* malo esse, dicente *rege*, Ne deminuite de lateribus vestris, demensum diei die *suo date*:

20 Incidentes in Moschen & Aharonem qui stabant è regione ipsorum; quum exirent à Parhone:

21 Dixerunt illis, Cognoscat Jehova de vobis & judicet: qui feciftis ut forteat odor noster ante oculos Parhonis & ante oculos servorum ejus, tradendo gladium in manum eorum ad interficiendum nos:

22 Reversus itaque Mosche ad Jehovam dixit, Domine, quare malo affecisti populum hunc? quamobrem jam misisti me?

23 Nam ex quo veni ad Parhonem & loquutus sum nomine tuo, malo affecit populum hunc: & prorsus non liberâsti populum tuum. *Caput 6.*

24 Dixit verò Jehova Moschi, Nunc videbis quid facturus sim Parhoni: nam per manum fortem *coactus* dimittet eos, & per manum fortem expellet eos è terra sua.

CAPUT VI.

Nomen Jehova *manifestatur ipso facto. Moschis verecunda excusatio; & metamorphosis baculi Moschi.*

ALoquutus autem Deus Moschen, dixit ei, Ego *sum* Jehova.

2 Apparueram quidem Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo nomine *Dei* fortis omnipotentis: at nomine meo Jehova non cognitus sum illis.

3 Itaq; etiam prout stabiliveram fœdus meum cum illis, me daturum illis terram Cenahanis; terram peregrinationum ipsorum, in qua peregrinabantur:

4 Etiam ego audivi gemitum filiorum Jisraelis quos Ægyptii servire cogunt; & recordor fœderis mei.

5 Idcirco dic filiis Jisraelis, Ego *sum* Jehova; itaque eximam vos ne subjecti sitis oneribus Ægyptiorum, & eripiam vos à servitute

à servitute eorum: redimamque vos brachio exserto & judiciis magnis.

6 Et assumens vos mihi in populum, ero vobis Deus: sic experiemini me esse Jehovam Deum vestrum eximentem vos ne subjecti sitis oneribus Ægyptiorum.

7 Denique introducam vos in eam terram quam sublatâ manu meâ *juravi* me daturum Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: & dabo eam vobis *in* hæreditatem; ego *sum* Jehova.

8 Hæc ita eloquutus est Mosche filiis Jisraelis: sed non attenderunt ad Moschè præ angustia spiritûs, & præ servitute dura.

9 Alloquutus item est Jehova Moschen, dicendo,

10 I, alloquere Parhonem regem Ægyptiqui dimittat filios Jisraelis è terra sua.

11 Sed loquutus est Mosche coram Jehova, dicendo, En filii Jisraelis non attenderunt ad me, quomodo ergo attenderet ad me Parho; qui sum præputiatus labiis?

12 Tamen alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem; & mandata dedit eis ad filios Jisraelis, & ad Parhonem regem Ægypti: ad educendum filios Jisraelis è terra Ægypti.

13 Hi *sunt* primarii familiarum paternarum ipsorum; filii Reübenis, primogeniti Jisraelis, Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi: hæ *sunt* familiæ Reübenis.

14 Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar, & Schaul filius cujusdam Cenahanitidis: hæ *sunt* familiæ Schimhonis.

15 Hæc autem *sunt* nomina filiorum Levi per generationes suas, Gerschon, & Kehath, & Merari: anni verò vitæ Levi *fuerunt* centum triginta septem anni.

16 Filii Gerschonis, Libini & Schimhi per familias suas.

17 Filii verò Kehathi; Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzzieltanni autè vitæ Kehathi *fuerunt* centû triginta anni.

18 Filii verò Merari, Machli, & Mushithæ *sunt* familiæ Leviticæ *tribus* per generationes suas.

19 Accepit autem Hamram Jocebedam amitam suam sibi in uxorem, quæ peperit ei Aharonem & Moschen: anni verò vitæ Hamrami *fuerunt* centum triginta septem anni.

20 Filii verò Jitzcharis, Korach, & Nepheg, & Zicri.

21 Et filii Huzzielis, Mischael, & Eltzaphan, & Sithri.

22 Postea accepit Aharon Elischebah filiam Hamminadabi sororem Nachaschonis sibi in uxorem: quæ peperit ei Nadabum, & Abihu, & Elhazerem, & Ithamarem.

23 Filii autem Korachi, Asir, & Elkana, & Abiasph: hæ *sunt* familiæ *gentis* Korachææ.

24 Elhazar quoque filius Aharonis accepit sibi unam de filiabus Pucielis, *ut esset* sibi uxor quæ peperit ei Pinchasum: hi *sunt* primarii patres Levitarum per familias suas.

25 Hic ille Aharon & Mosche; quibus edixit Jehova, Educite filios Jisraelis è terra Ægypti per exercitus suos.

26 Ipsi iidem *sunt* qui alloquuti sunt Parhonem regem Ægypti; ad educendum filios Jisraelis ex Ægypto: *hoc* ille *est* Mosche & Aharon.

CAPUT VII.

Prima plaga Ægypti.

Fuit ergo, qua die alloquutus est Jehova Moschen in terra Ægypti,

2 Quum alloqueretur Jehova Moschen, dicendo, Ego *sum* Jehova: eloquere apud Parhonem regem Ægypti omnia quæ *sum* eloquuturus tibi:

3 Ut diceret Mosche coram Jehova, En, ego *sum* præputiatus labiis, quomodo ergo attenderet ad me Parho? *Caput 7.*

4 Tum dixit Jehova Moschi, Vide, constituetam te vice Dei Parhoni; Aharonem vero fratrem tuum, ut esset interpres tuus.

5 Tu loquitor quæcunque præcepero tibi: Aharon verò frater tuus alloquitor Parhonem, ut dimittat filios Jisraelis è terra sua.

6 Ego verò obdurabo cor Parhonis; ut multiplicem signa mea & prodigia mea in terra Ægypti:

7 Neque auscultabit vobis Parho, quum apposuero manum meam ad Ægyptum; sed educam exercitus meos, populum meum, filios Jisraelis è terra Ægypti judiciis magnis.

8 Et experientur Ægyptii me esse Jehovam, quum extendero manum meam adversùs Ægyptum: nam educam filios Jisraelis è medio ipsorum.

9 Fecit ergo Mosche & Aharon quemadmodum præceperat Jehova eis, sic fecerunt.

10 Mosche autem natus *erat* octoginta annos, & Aharon natus octoginta tres annos; quum alloquerentur Parhonem.

11 Alloquutus enim est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

12 Quum alloquetur vos Parho, dicendo, Edite vobis prodigium; ubi ederis Aharoni, Accipe baculum tuum & projice coram Parhone, vertetur in draconem.

13 Veniens itaque Mosche & Aharon ad Parhonem, fecerunt ita ut præceperat Jehova: projecit enim Aharon baculum suum coram Parhone & coram servis ejus, & conversus est in draconem.

14 Tum vocavit etiam Patho sapientes & præstigiatores; ut facerent ipsi quoque Magi Ægyptii suis incantationibus similiter.

15 Et projecerunt quisque baculum suum, & conversi sunt *baculi* in dracones: sed deglutivit baculus Aharonis baculos eorum.

16 Attamen obfirmatum est cor Parhonis, ita ut non auscultaret illis; quemadmodum

modum prædixerat Jehova.

17 Deinde edixit Jehova Moschi, Aggravatum est cor Pharonis; renuit dimittere populum hunc:

18 I ad Pharonem hoc mane, ecce egreditur ad aquam, ut confistas è regione ejus ad ripam ipsius rivi: baculum verò qui versus fuerat in serpentē accipe in manu tua:

19 Et dices ei, Jehova Deus Hebræorum miserat me ad te ut dicerem, Dimitte populum meum ut serviat mihi in deserto: sed ecce non auscultavisti adhuc.

20 Ita ait Jehova, Hac *re* experieris me esse Jehovam: ecce ego percussurus sum baculo hoc qui *est* in manu mea superficiem aquæ quæ *est* in hoc rivo, & convertetur in sanguinem:

21 Et pisces qui *sunt* in quovis rivo morientur, adeo ut fœteat rivus quisque: & defetiscentur Ægyptii aquam ex rivo quovis bibituri.

22 Dixit ergo Jehova Moschi, Edic Aharoni, Accipe baculum tuum, & extende manum tuam *operaturam* in aquas Ægyptiorum, in flumina earum, in rivos earum, & in stagna earum, deniqs in omnem congregationem aquarum illorum, ut convertantur in sanguinem: eritque sanguis in tota terra Ægyptiorum, etiam in *vasis* ligneis & in lapideis.

23 Fecerunt itaque sic Mosche & Aharon, ut præceperat Jehova, & sublato baculo suo *Aharon* percussit aquam quæ *erat* in eo rivo ante oculos Pharonis, & ante oculos servorum ejus: & conversæ sunt omnes aquæ quæ *erant* in unoquoque rivo in sanguinem:

24 Et pisces qui erant in unoquoque rivo mortui, fœtuit unusquisque rivus, adeo ut non potuerint Ægyptii bibere aquam ex ullo rivo: erat enim sanguis ille per universam terram Ægyptiorum.

25 Sed fecerunt similiter Magi Ægyptii incantationibus suis: quapropter obstinatum est cor Pharonis, adeo ut non auscultaret eis, quemadmodū prædixerat Jehova.

26 Avertens enim se Patho rediit domum suam; nec adjecit animum suum etiam ad istud.

27 Tum effodientes omnes Ægyptii *quærebant* circa rivum quemque aquam ad bibendum: quia non poterant bibere ex aqua ullius rivi.

28 Ita completum est septidnum, postquam percussit Jehova rivum illum.

CAPUT VIII.

Secunda, tertia, & quarta plaga Ægypti.

DEinde edixit Jehova Moschi, I ad Pharonem & dices ei, Ita ait Jehova, Dimitte populum meum, ut serviant mihi.

2 Quòd si tu renues dimittere; ecce ego verberaturus sum totam oram tuam ranis.

3 Nam abundè producet rivus quisque ranas; quæ ascendentes ingredientur domum tuam, & conclave cubilis tui, & in lectum tuum; in domos quoque servorum tuorum, & in *domos* populi tui, etiam in furnos tuos & in mactras tuas.

4 Si contra te, & contra populum tuum, & contra omnes servos tuos; hæ ranæ adscenduræ sunt.

5 Dixitque Jehova Moschi, Edic Aharoni, Extende manum tuam cum baculo tuo *operaturam* in ipsa flumina, in rivos, & in stagna: ita fac ut ascendant ranæ super terram Ægyptiorum.

6 Itaqs extendit Aharon manum suā *operaturam* in aquas Ægyptiorū; & ascenderes ranæ operuerunt terram Ægyptiorum.

7 Sed fecerunt similiter Magi ipsi incantationibus suis: fecerunt enim ut ascenderent ranæ super terram Ægyptiorum.

8 Accersens autem Patho Moschen & Aharonem, dixit, Supplices orate Jehovam, ut amoveat ranas istas à me & à populo meo: & dimittam hunc populum ut sacrificent Jehovæ.

9 Dixit verò Mosche Pharoni, Gloriam adsume supra me: intra quod *tempus* supplex orabo ipsum pro te, & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut exscindat ranas istas à te & à domibus tuis? tantùm in unoquoque rivo relinquantur?

10 Quo dicente, Intra crastinum: dixit *Mosche*, Secundùm verbum tuum *fiet*, ut experiaris neminem esse parem Jehovæ Deo nostro.

11 Tunc recedent istæ ranæ à te, & à domibus tuis, & à servis tuis, & à populo tuo; tantùm in unoquoque rivo relinquentur.

12 Sic exivit Mosche & Aharon à Pharone: inclamavitq; Mosche Jehovam propter illas ranas quas imposuerat Pharoni.

13 Fecit autem Jehova secundùm sermonem Moschis; nam mortuæ sunt ranæ à domibus, & ex vivariis, & ex agris ipsis.

14 Quas colligebant *Ægyptii* acervatim, adeo ut fœteret ipsa terra.

15 Sed ubi vidit Patho aliquam esse respirationem, aggravans cor suum non auscultavit eis; quemadmodum prædixerat Jehova.

16 Quamobrem dixit Jehova Moschi, Edic Aharoni, Extende baculū tuum, & percute pulverem terræ, ut convertatur in pediculos per totam terram Ægyptiorum.

17 *Illi* sic facientibus, quum extendens Aharon manum suam cum baculo suo percussisset pulverem terræ, exstitit pediculorum copia in hominibus & in jumentis: totus pulvis terræ erant pediculi in universa terra Ægyptiorum.

18 Laborantes verò similiter Magi incantationibus suis ut producerent pediculos, non potuerunt: sic fuit illa pediculorum multitudo in hominibus & in jumentis.

19 Et quamvis dicerent Magi Pharoni, Digitus Dei hic *est*, obstinatum tamen est cor Pharonis ut non auscultaret illis, quemadmodum prædixerat Jehova.

20 Deinde edixit Jehova Moschi, Mane surge

surge hoc mane, & te siste coram Pharone, ecce egreditur ad aquam: ut dicas ei, Ita ait Jehova, Dimitte populum meum ut serviant mihi.

21 Nam nisi dimittas populum meum, ecce ego immissurus sum in te, & in servos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas, quandam colluviem *animalium*: adeo ut impleantur domus Ægyptiorum illâ colluvie *animalium*, atque etiam tellus ipsa super quam illi sunt.

22 Sed excipiam in die illo terram Goschenis in qua populus meus moratur, ut non sit ibi colluvies *animalium*: quo cognoscas me Jehovam esse in medio hujus terræ.

23 Sic ponam redemptionis indicium inter populum meum & populum tuum: in crastinum futurum est signum hoc.

24 Sic igitur faciente Jehova, advenit colluvies *animalium* gravis in domum Pharonis & domum servorum ejus; adeo ut in tota regione Ægyptiorum corrumperetur terra ab illa colluvie *animalium*.

25 Tunc accersens Pharo Moschen & Aharonem, dixit, Ite, sacrificate Deo vestro in hac terra.

26 Dixit verò Mosche, Non convenit sic facere, quia quod abominationi est Ægyptiis *fortassis* sacrificaturi sumus Jehovæ Deo nostro: ecce *si* sacrificaremus id quod est abominationi Ægyptiis ante oculos eorum, nonne lapidaturi essent nos?

27 Itinere tridui liceat nobis ire in desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro, quemadmodum edixerit nobis.

28 Dicenti autem Pharoni, Ego dimittam vos ut sacrificetis Jehovæ Deo vestro in deserto, tantummodo ullo pacto ne longiùs abeatis: supplices orate pro me.

29 Dixit Mosche, Ecce ego mox egressus abs te supplex orabo Jehovam ut recedat hæc colluvies *animalium* à Pharone, à servis ejus, & à populo ejus cras: tantummodo ne pergat Pharo illudere, non dimittendo populum istum ad sacrificandum Jehovæ.

30 Egressus ergo Mosche à Pharone, supplex oravit Jehovam:

31 Fecitque Jehova secundùm verbum Moschis, ut recederet colluvies ista *animalium* à Pharone, à servis ejus, & à populo ejus: ne unum quidem relictum est.

32 Attamen aggravavit Pharo cor suum etiam hac vice, neque dimisit populum hunc.

CAPUT IX.

Quinta, sexta & septima plaga Ægypti.

DEinde edixit Jehova Moschi, I ad Pharonem, ut dicas ei, Ita ait Jehova Deus Hebræorum, Dimitte populum meum ut serviant mihi.

2 Nam si tu renues dimittere, & adhuc vi detinebis eos,

3 Ecce, manus Jehovæ futura est in pecus tuum quod *erit* in agro, in equos, in asinos, in camelos, in armenta, & in greges, peste gravi valde.

4 Discrimen autem ponet Jehova inter pecus Israelitarum & pecus Ægyptiorum: non enim morietur ex omnibus *quæ sunt* filiorum Israelis quicquam.

5 Constituitque Jehova certum tempus, dicendo, Cras facturus est Jehova rem istam in hac terra.

6 Fecit itaque Jehova rem illam postero die, adeo ut moreretur omne pecus Ægyptiorum: de pecore verò filiorum Israelis ne unum quidem motiebatur.

7 Et quamvis mittens Pharo *observaret* quod ecce non motiebatur è pecore Israelitarum vel unum, tamen aggravatum est cor Pharonis, neque dimisit populum.

8 Quapropter edixit Jehova Moschi & Aharoni, Sumite vobis plenos pugnos vestros favillâ fornacis: quam spergat Mosche cœlum versùs ante oculos Pharonis.

9 Et erit in pulviculum *spargentem se* per omnem terram Ægypti: fietque super homines & super jumenta ulcus erumpens *multis* pustulis in tota terra Ægyptiorum.

10 Accepta itaque favilla cujusdam fornacis steterunt coram Pharone, sparsitque illam Mosche versùs cœlum; sic fuit ulcus, pustulæ multæ, *quibus* erumpebat in hominibus & jumentis:

11 Adeo ut non possent ipsi Magi consistere coram Mosche propter illud ulcus: erat enim ulcus illud in ipsis Magis, ut in omnibus Ægyptiis.

12 Sed obdurmavit Jehova cor Pharonis, ut non auscultaret eis; quemadmodum prædixerat Jehova Moschi.

13 Deinde edixit Jehova Moschi, Mature surgens hoc mane te siste coram Pharone: ut dicas ei, Ita ait Jehova Deus Hebræorum, Dimitte populum meum ut serviant mihi.

14 Quoniam hac vice ego immissurus sum omnes plagas meas in cor tuum, & in servos tuos, & in populum tuum, ut experiaris non esse parem mihi in universa terra.

15 Modo enim *quum* extendi manum meam, percussissem etiam te & populum tuum peste illâ: sic fuisses excisus de terra.

16 Verumtamen propterea feci ut restares, ut ostendam *in* te virtutem meam: & ut enarretur nomen meum in tota terra.

17 Adhuc tu teipsum extollis in populum meum, ut non dimittas eos?

18 Ecce ego dimittam pluviam sub hoc tempus cras, & grandinem gravem valde; cui par non fuit in Ægypto ex quo die fundata fuit usque adhuc.

19 Nunc itaque mitte congregatum pecus tuum, & quicquid *est* tibi in agro: quicunque homo aut jumentum invenietur in agro, neque receptus fuerit in domum, simul ac descenderit super eos hæc grando, morientur.

20 Quisquis ex servis Pharonis timuit verbum Jehovæ: fecit ut confugerent servi sui, & pecus suum in domos:

21 Quisquis verò non adjecit animum suum ad verbum Jehovæ, reliquit quoque servos suos & pecus suum in agro.

22 Edixit ergo Jehova Moschi, Extende manum tuam versus cœlum, ut fit grando in tota terra Ægyptiorum, super homines, & super jumenta, & super omnes herbas agri *quæ sunt* in terra Ægyptiorum.

23 Itaq; extendit Moscheh baculum suum versus cœlum; & Jehova edidit sonos & grandinem, adeo ut obiret ignis per terram: & dimisit Jehova Deus pluviam cum grandine super terram Ægyptiorum.

24 Fuit q; grando, in qua permistus ignis sese ascendebat; *grando* gravis admodum, cui par non exstitit in tota terra Ægypti, ex quo fuit gentis *illius*:

25 Cæciditque illa grando in tota terra Ægyptiorum, quicquid *exstabat* in agro, tam homines quàm jumenta: omnem quoque herbam agri læsit illa grando, & omnem arborem agri fregit.

26 Tantummodo in terra Goschenis, ubi *erant* filii Jisraelis; non fuit grando.

27 Quaptopter quum misisset Pharo *qui observarent*, accersivit Moschen & Aharonem, & dixit eis, Peccavi hac vice: Jehova justissimus, ego verò & populus meus improbissimi *sumus*.

28 Supplices orate Jehovam (nam satis est) ne pergant esse soni Dei & grando: tum dimittam vos, & non ultra manebitis.

29 Dixit verò ei Moscheh, Quum egressus hac civitate expandero manus meas ad Jehovam, soni illi cessabunt, & grando non erit ampliùs, ut experiaris Jehovæ esse terram hanc.

30 Tu autem & servi tui, novi quod nondum timebitis ob præsentiam Jehovæ Dei.

31 Linum autem & hordeum læsum erat, quia hordeo spica *erat* mutica, & lino culmus:

32 Triticum verò & zea non erant læsa, eò quòd latentia erant *sub terra*.

33 Itaque Moscheh à Pharone egressus urbe, expandit manus suas ad Jehovam: cessaverunt que soni illi & grando, & pluvia non est effusa in terram.

34 Pharo autem videns cessasse pluviam illam, & grandinem, & sonos, perrexit peccare: aggravavit enim cor suum, ipse & servi ejus.

35 Adeo ut obfirmatus sit corde Pharo nec dimiserit filios Jisraelis: quemadmodum prædixerat Jehova per Moschen.

CAPUT X.

Octava & nona plaga Ægypti.

DEinde edixit Jehova Moschi, I ad Pharonem: nam ego aggravavi cor ejus & cor servorum ejus, ut edam signa mea hæc in medio Ægypti.

2 Et ut enarres audiente filio tuo & filio filii tui, quæ præclarè gessero in Ægyptios, & signa mea quæ edidero in eis; ita cognoscatis me esse Jehovam.

3 Itaque venit Moscheh & Aharon ad Pharonem; & dixerunt ei, Sic ait Jehova Deus Hebræorum, Quousque renuis abjicere te ob præsentiam meam? dimitte populum meum, ut serviant mihi.

4 Nam si tu renues dimittere populum meum, ecce ego inducturus sum cras locustas in otam tuam:

5 Quæ operient superficiem terræ, ita ut non possit *quisquam* videre terram: absumentque residuum quod evasit, quod relictum est vobis à grandine, & absument omnem arborem, quicquid oritur vobis ex agro:

6 Præterea implebunt domos tuas, domosque omnium servorum tuorum, denique domes omnium Ægyptiorum; quales non viderunt patres tui, aut patres patrum tuorum, à die quo exstiterunt per terram usque in diem hunc: deinde avertens se exibat à Pharone.

7 Tum dixerunt servi Pharonis ei, Quousque erit iste nobis in laqueum? dimitte homines istos ut serviant Jehovæ Deo suo: an nondum cognoscis periisse Ægyptum?

8 Itaque reductus est Moscheh & Aharon ad Pharonem, qui dixit eis, Ite servitum Jehovæ Deo vestro: quinam *sunt* illi qui abituri sunt?

9 Dicente verò Moscheh, Cum pueris nostris, & cum senibus nostris abeundum est nobis; cum filiis nostris, & cum filiabus nostris, cum gregibus nostris, & cum armentis nostris abeundum est nobis, quia festum Jehovæ nobis *indictum est*.

10 Dixit eis, Ita sit Jehova vobiscum, ut sum dimissurus vos & parvulos vestros: videte *versuti* malum ante faciem vestram.

11 Non ita *fiet*, Ite nunc qui viri *estis* & servite Jehovæ, nam id vos postulabatis: sic expulit eos Pharo à facie sua.

12 Tunc edixit Jehova Moschi, Extende manum tuam contra terram Ægyptiorum pro locustis, ut ascendant super terram Ægyptiorum & absument omnem herbã ejus terræ, quicquid grando illa reliqui fecit.

13 Extendente ergo Moscheh baculum suum contra terram Ægyptiorum Jehova adduxit Eurum in eam terram toto die illo & totâ illâ nocte; mane erat, quum Eurus ille apportavit locustas.

14 Et ascendentes locustæ illæ super universam terram Ægyptiorum, resederunt in ora tota Ægyptiorum: numeroſæ valde, ante quas non fuerant sic locustæ pares istis, & post quas non sunt futuræ sic.

15 Operiebant enim superficiem totius terræ illorum, ita ut obscuraretur terra: absumebantque omnem herbam terræ illorum, & omnem fructum cujusvis arboris, quicquid residuum fecerat grando illa; neque residua facta est ulla viriditas in ulla arbore, aut in herba agri per totam terram Ægyptiorum.

16 Quapropter

16 Quapropter festinavit Pharo accersere Moschen & Aharonem, dixitque, Peccavi in Jehovam Deum vestrum, & in vos.

17 Sed nunc condona quæso peccatum meum tantùm hac vice, & supplices orate Jehovam Deum vestrum, ut amoveat à me tantummodo mortem istam.

18 Quamobrem *ille* egressus à Pharone, quum supplex orâsset Jehovam,

19 Immisit ex adverso Jehova ventum Occidentalem vehementem valde, qui exportans locustas illas defixit eas in mare algosum: non relicta est locusta una in tota tota Ægyptiorum.

20 Sed obstirmavit Jehova cor Pharonis, ita ut non dimitteret filios Jisraelis.

21 Deinde edixit Jehova Moschi, Extende manum tuam versùs cœlum, ut sint tenebræ super terram Ægyptiorum, & *quivis* palpet tenebras.

22 Extendente itaque Mosche manum suam versùs cœlum; exstiterunt tenebræ caliginosæ in terra tota Ægyptiorum tribus diebus:

23 Non videbant alter alterum, neque surgebant ullus à loco suo tribus diebus: at omnibus filiis Jisraelis erat lux in habitationibus ipsorum.

24 Deinde accersivit Pharo Moschen, ac dixit, Abite, servite Jehovæ, tantùm greges vestri & armenta vestra sistuntur: etiam parvuli vestri abeunto vobiscum.

25 Sed dixit Mosche, Cum tu permissurus es in manu nostra victimas & holocausta, quæ faciamus Jehovæ Deo nostro:

26 Tum etiam pecora nostra eant oportet nobiscum, non relinquetur *vel* ungula, quia ex eis accepturi sumus ut serviamus Jehovæ Deo nostro: nos autem ignoramus quo colere nos oportebit Jehovam, donec pervenerimus illuc.

27 Obstirmavit verò Jehova cor Pharonis, adeo ut nollet dimittere eos.

28 Nam dixit ei Pharo, Apage à me: cave tibi, ne deinceps intuetor faciem meam; nam quo die intuitus fueris faciem meam, morieris.

29 Cui dixit Mosche, Rectè loquutus es: non ampliùs deinceps intuebor faciè tuâ.

CAPUT XI.

Decima plaga denunciatur Pharoni.

DIxerat enim Jehova Moschi, Adhuc plagam unam inducam super Pharonem & super Ægyptios, postmodum dimittet vos hinc: quum dimittet, ad unum celeriter expellet vos hinc.

2 Loquere nunc audiente hoc populo; ut petant quisque ab amico suo, & quæque ab amica sua, instrumenta argentea, & instrumenta aurea.

3 Reddideratque Jehova gratiosum populum illum in oculis Ægyptiorum: etiam virum illum Moschen, magnum valde in terra Ægypti ante oculos servorum Pharonis, & ante oculos ipsius populi.)

4 Præterea dixit Mosche, Ita ait Jehova, Circiter medium hujus noctis ego egressurus sum per medium Ægyptiorum:

5 Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, tum primogenitus Pharonis qui sessurus erat super thronum ejus, tum primogenitus ancillæ quæ *est* post molas: etiam omne primogenitum jumenti.

6 Itaque erit clamor magnus in tota tetra Ægyptiorum; cujusmodi non fuit *editus*, & cujusmodi non deinceps erit.

7 At contra omnes filios Jisraelis non movebit canis linguam suam contra ullum hominem aut jumentum: ut cognoscatis quantum discrimen ponat Jehova inter Ægyptios & Jisraelitas.

8 Tunc descendent omnes servi tui isti ad me, & incurvantes se *honorem habebunt* mihi, dicendo, Exi tu & totus iste populus qui tua vestigia sequitur, & postea exibo: sic exivit à Pharone, accensus iræ.

9 Dixerat autem Jehova Moschi, Non auscultabit vobis Pharo, ut multiplicem prodigia mea in terra Ægypti:

10 Itaque Mosche & Aharone edentibus illa ipsa prodigia omnia coram Pharone; obduravit Jehova cor Pharonis, adeo ut non dimiserit filios Jisraelis è terra sua.

CAPUT XII.

Pascha instituitur. Decima plaga immittitur. Sexcenties mille viri exeunt ex Ægypto.

ALloquutus autem fuerat Jehova Moschen & Aharonem, in terra Ægypti dicendo,

2 Hic mensis vobis principium *est* mensium; primus ille *esto* vobis inter menses cujusque anni.

3 Alloquimini totum congregationem Jisraelis, dicendo, In ipso decimo *die* mensis hujus; ut accipiant sibi quisque parvam pecudem pro familia paterna, parvam pecudem pro quaque familia.

4 Si verò minor fuerit aliqua familia, quàm ut sit par edendæ parvæ pecudi; accipiet ipse *paterfamilias* & vicinus ejus qui proximus *est* domui ejus *parvam pecudem* pro numero animarum: quisque pro ratione cibi sui numerabitis ad ipsam parvam pecudem *comedendam*.

5 Parva pecus integra, mascula, amicula esto vobis: *eam* ex ovibus aut ex caprís accipitote.

6 Sitque apud vos in custodia, usque ad decimumquartum diem hujus mensis: quo jugulabunt eam totus cœtus congregationis Jisraelis inter duas vesperas.

7 Deinde accipientes ex ipsius sanguine, imponent duobus postibus & superliminari, in domibus illis in quibus edunt eam ipsam.

8 Comedent verò carnem illius eâ ipsâ nocte: eam assam igne, & azymos panes cum *herbis* amaris comedunto:

9 Ne comedatis ex ea crudum *quidquam* aut coctile coctum in aqua; sed assum

sum igne, caput ejus cum cruribus ejus, & cum intestinis ejus.

10 Neque reliquum faciatis ex ea *quicquam* in matutinum usque: quod autem reliquum fuerit ex ea usque mane, igne comburitote.

11 Ita verò comedite eam, lumbis vestris succinctis, calceamentis vestris ad pedes vestros, & baculo vestro in manu vestra: sed comedetis eam cum festinatione, Pascha est Jehovæ.

12 Transiturus enim sum per terram Ægypti eâ ipsâ nocte; & percussurus omne primogenitum in terra Ægypti, tum homines, tum etiam jumenta: & in omnes Deos Ægyptiorum exercituras judicia, ego Jehova.

13 Erit autem sanguis ille pro vobis in signum super illas domos ubi eritis, ut videam sanguinem illum transeam præter vos: sic non erit in vobis plaga exitialis, quam cædā *primogenita* in terra Ægypti.

14 Quamobrem erit dies iste vobis in monimentum, ut celebretis ipsum *diem* festum Jehovæ: per ætates vestras statuto perpetuo celebrate ipsum.

15 Septem dies panes azymos comeditote, verumtamen ipso die primo *jam* amoveritis vetus fermentum è domibus vestris: nam quisquis comederit fermentatum à die illorum primo usque ad septimum diem, utique exscindetur illa ipsa anima ex Jisraele.

16 In primo autem illorum die convocatio sancta, similiter die septimo convocatio sancta esto vobis: nullum opus fiat in eis, verumtamen quod comedendum erit unicuique animæ, illud solùm parabitur vobis.

17 Observabitis igitur *diem* ipsum azymorum; quum eodem ipso die eduxero exercitus vestros è terra Ægypti: observabitis inquam illum ipsum diem per ætates vestras statuto perpetuo.

18 Primo ipso *mensis*, quartodecimo ejus mensis, vespere comeditote azymos; usque ad diem vigesimum primum ejusdem mensis vespere.

19 Septem dies vetus fermentum ne reperitor in domibus vestris: nam quisquis comederit fermentatum, utique exscindetur illa ipsa anima ex congregatione Jisraelis, tam peregrini, quàm indigenæ ipsius regionis.

20 Nihil fermentati comeditote: in omnibus habitationibus vestris comeditote *panes* azymos.

21 Convocatis itaq; Mosche omnibus Senioribus Jisraelis, edixit eis, Extrahite, & accipite vobis parvam pecudem per familias vestras, deinde jugulate ipsum Pascha.

22 Tum acceptum fasciculum hyssopi intingetis in sanguine ipsius qui *erit* in pelvi, & admovebitis superliminari, duobusque postibus de sanguine illo qui *erit* in pelvi; vos autem ne exitote ullus è porta domûs suæ ad matutinum usque.

23 Procedens enim Jehova ad percutiendum Ægyptum, quum viderit sanguinem illum in superliminari & in duobus postibus: transibit Jehova præter portam illam, nec sinet interfectorem ipsum ingredi domos vestras ad percutiendum.

24 Observate autem rem hanc, pro statuto tibi & filiis tuis usque in seculum.

25 Erit itaque quum veneritis in terram illam quam daturus est Jehova vobis, quemadmodum dixit; Ut observetis hunc ipsum cultum.

26 Et erit, quando dicent filii vestri vobis, Quid hic cultus vobis *designat*?

27 Ut dicatis, Victima Paschatis est Jehovæ; qui transiens præter domos filiorum Jisraelis in Ægypto quum cæderet Ægyptios, familias nostras eripuit: tunc verticem inclinavit populus ipse & incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

28 Abeuntes igitur id fecerunt filii Jisraelis, quemadmodum præceperat Jehova per Moschen & Aharonem, sic fecerunt.

29 Fuit autem sub mediam noctem, ut Jehova cæderet omnem primogenitum in terra Ægypti, tam primogenitum Parhonis qui sessurus erat super thronum ejus, quàm primogenitum captivi qui *erat* in ergastulo: & omne primogenitum jumentorum.

30 Quapropter surrexit Parho nocte, ipse & omnes servi ejus, omnes denique Ægyptii & exstitit clamor magnus in Ægypto; eò quòd nulla *erat* domus ubi non *esset* mortuus.

31 Inclamabatque Moschen & Aharonem nocte, dicens, Surgite, exite è medio populi mei, tum vos, tum filii Jisraelis; & abite, servite Jehovæ, sicut loquuti estis.

32 Greges quoque vestros, & armenta vestra accipite, quemadmodum loquuti estis; ac abite: ut benedicatis etiam mihi.

33 Etiam Ægyptii vehementer instabant apud populum festinando dimittere eos è sua regione; dicebant enim, Nos omnes jamjam morituri sumus.

34 Itaque accepit ipse populus massam suam, nondum fermentatam; mactris suis super humerum suum *quisque* circumligatis ad vestes suas.

35 Filii autem Jisraelis fecerant secundum edictum Moschis: petierant enim ab Ægyptiis instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestes.

36 Et Jehova reddiderat gratiosum populum hunc ante oculos Ægyptiorum, adeo ut dederint eis petentibus: ita spoliaverunt Ægyptios.

37 Profectiq; sunt filii Jisraelis Rhamesseo Succothas; ad sexcenta millia peditum, virorum, præter parvulos.

38 Quinetiam miscellanea turba multa ascendit cum eis; greges quoque & armenta, possessio gravis valde.

39 Tunc coxerunt è massa illa, quam extulerant

extulerant ex Ægypto, placentas azymas. quum nondū fermentata essent, nam expulsi ab Ægyptiis, non potuerunt cunctari, etiamque viaticum non comparaverant sibi.

40 Incolatus autem Israelitarum, quo commorati sunt in Ægypto, *fuit* quadringentorum triginta annorum.

41 Fuit verò exactis quadringentis triginta annis: fuit, inquam, eodem ipso die, ut egrederentur omnes exercitus Jehovæ, è terra Ægypti.

42 Nox plurimā observanda est Jehovæ, qua eduxit eos è terra Ægypti: hæc est illa nox Jehovæ, plurimum observanda omnibus Israelitis per ætates suas.

43 Quamobrem edixit Jehova Moschi & Aharoni, Hoc *esto* statutum ipsius Paschatis: nullus alienigena vescitur illo.

44 Omnis verò servus cujusque, emptus pecuniā: quum circumcideris eum, tum vescitor illo.

45 Inquilinus, aut mercenarius ne vescitor illo.

46 In eadem domo editor, ne efferto ex ulla domo de carne illius foras: & os ne confringatis in illo.

47 Tota congregatio Israelis faciunto illud.

48 Quòd si peregrinabitur apud te peregrinus, qui facere voluerit Pascha Jehovæ: circumciditor ei omnis mas, tum demum accedito ad faciendum ipsum, & esto sicut ipse indigena terræ: at nullus præputiatus vescitor illo.

49 Lex eadem esto indigenæ ipsi, & peregrino huic, qui peregrinatur inter vos.

50 Quod fecerunt omnes filii Israelis: quemadmodum præceperat Jehova per Moschen & per Aharonem, sic fecerunt.

51 Fuit autem hoc, eodem ipso die, *quo* eduxit Jehova filios Israelis è terra Ægypti per exercitus suos.

CAPUT XIII.

Obligatio populi per varias leges, ejusque directio & protectio per columnam nubis & ignis.

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

2 Consecra mihi omne primogenitum, quicquid aperit vulvam ullam apud Israelitas, ex hominibus & ex jumentis: meum *enim* est.

3 Edixit itaque Mosche populo, Memento diei hujus, quo egressi estis ex Ægypto, è domo servorum, quòd robustā manu eduxerit vos Jehova illinc: ne ergo comeditor fermentatum.

4 Hodie vos exitis; in mense Abib.

5 Idcirco futurum est, quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanzi, & Chitthzi, & Emorzi, & Chivvzi, & Jebusi, quam juravit majoribus tuis se daturum tibi, terram affluentem lacte & melle: ut obeas cultum istum hoc mense.

6 Septem diebus comedito panes azymos: etiam die septimo, *die* festo Jehovæ.

7 *Panes* azymi comeduntor septem illis diebus: neqi conspicitor apud te fermentatum *quicquam*, neque conspicitor apud te vetus fermentum in toto termino tuo.

8 Et annunciabis filio tuo die illo, dicendo, Propter hoc fecit *ista* Jehova mihi, quum exirem ex Ægypto.

9 Ut sit tibi in signum ad manum tuam, & in monimentum inter oculos tuos, ut sit doctrina Jehovæ in ore tuo: quia manu forti eduxit te Jehova ex Ægypto.

10 Observabis itaque statutum hoc, constituto tempore suo, à quotannis.

11 Item erit quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanzi, quemadmodum juravit tibi ac majoribus tuis: & deritque eam tibi:

12 Ut emancipes quicquid aperit vulvam Jehovæ: etiam quicunque aperuerit *vulvam* fœtus jumentorum eorum quæ tua erunt, masculos, Jehovæ.

13 Sed omnem asinum aperientē *vulvam*, parvā pecude redimito: quod si non redimes, decollabis ipsum: omnem verò primogenitum humanum ex filiis tuis, redimito.

14 Itaque quum interrogaverit te filius tuus in posterum, dicendo, Quid hoc *sibi vult?* ut dicas ei, Robustā manu eduxit nos Jehova ex Ægypto è domo servorum.

15 Fuit enim quum durum se præbuisset Pharo in dimittendis nobis, ut occiderit Jehova omne primogenitum in terra Ægypti, tum primogenitum hominum, tum primogenitum jumentorum: idcirco ego macto Jehovæ ex omni *bestia* aperiente vulvam masculos, omnem verò primogenitum filiorum meorum redimo.

16 Quod erit pro *signo* ad manum tuam, & pro frontalibus inter oculos tuos: manu robustā eduxisse nos Jehovam ex Ægypto.

17 Fuit autem, quum dimisisset Pharo populum, ut non duceret eos Deus viā regionis Pelischtæorum, quod propinqua esset: dicebat enim Deus, *Videndum* ne pœniteat hunc populum, quum viderint bellum, & revertantur in Ægyptum.

18 Sed circumduceret Deus populum viā ipsā deserti, *ad* mare algosum: militari autem ordine ascendebant filii Israelis è terra Ægypti.

19 Acceperat verò Mosche ossa Josephi secum: nam jurejurando obstrinxerat filios Israelis, dicendo, Omnino visitabit Deus vos, *adjuro* ut *nunc* deportetis ossa mea hinc vobiscum.

20 Profecti itaque Succothis, castra metati sunt Ethami, in fine ipsius deserti.

21 Jehova verò antecedebat eos interdiu in columna nubis, ad deducendum eos viā illā, & noctu in columna ignis, ad asserendum eis lucem, ut progrederentur interdiu ac noctu:

22 Non amovit columnam illam nubis interdiu, aut columnam illam ignis noctu, à conspectu ipsius populi.

CAPUT XIV.

Pharo, perſequens Iſraelitas per mare rubrum tranſeuntes, ſubmergitur.

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Alloquere filios Iſraelis; ut divertant, & caſtrametentur ante fauces *montium* Chirotharum, inter Migdolum & inter mare: ante Baal-tzephonem, è regione ejus caſtrametamini ad mare.

3 Dicet autem Pharo de filiis Iſraelis, Perplexi *ſunt* iſti in hac regione, concluſit eos deſertum illud.

4 Et obfirmabo cor Pharonis, ut perſequatur eos, quo glorificer in Pharone & in omnibus copiis ejus, experianturque Ægyptii me eſſe Jehovam: & fecerunt ita.

5 Nam quum nunciatum eſſet regi Ægypti fugere populum hunc; mutatus eſt animus Pharonis & ſervorum ejus erga populum hunc, adeo ut dicerent, Quid hoc *eſt quod* fecimus? quod dimiſimus Iſraelitas ne ſervirent nobis?

6 Junxit itaque currum ſuum, & populum ſuum aſſumens ſecum,

7 Aſſumpſit ſexcentos currus delecti *militis*, & omnes currus Ægypti: quibus omnibus præerant duces.

8 Obfirmaverat enim Jehova cor Pharonis regis Ægypti, ut perſequeretur filios Iſraelis: quum filii Iſraelis procederent ſublatâ manu.

9 Ita perſequentes eos Ægyptii aſſequuti ſunt eos caſtra habentes ad mare omnes equites cifiarii Pharonis, & equites ejus, & copiæ ejus, ad fauces *montium* Chirotharum ante Baal-tzephonem.

10 Et admovit *caſtra* Pharo; ſublatis verò filii Iſraelis oculis ſuis *aſpicientes*, ecce autem Ægyptium profectum poſt ipſos, timuerunt valde, & clamaverunt filii Iſraelis ad Jehovam:

11 Dixeruntque Moſchi, An propterea quòd nulla prorſus *ſint* ſepulcra in Ægypto, abduxiſti nos ut moreremur in hoc deſerto? quid hoc *eſt quod* feciſti nobis, educendo nos ex Ægypto?

12 An non hic ille ſermo *eſt*, quo alloquebamur te in Ægypto, dicendo, Deſiſte à nobis, ut ſerviamus Ægyptiis? nam melius fuiſſet nobis ſervire Ægyptiis, quàm nos mori in hoc deſerto.

13 Edixit autem Moſche ipſi populo, Ne timeatis; conſiſtite & ſpectate ſalutem Jehovæ, quam edet vobis hodie: nam quos vidiſtis Ægyptios hodie, non pergetis videre eos poſthac uſque in ſeculum.

14 Jehova pugnabit pro vobis; vos ergo quieſcite.

15 Dixit verò Jehova Moſchi, Quid clamas ad me? alloquere filios Iſraelis, ut proficiſcantur.

16 Sed tu attolle bacnlum tuum, & extenſâ manu tuâ verſus ipſum mare finde ipſum, ut ingrediantur filii Iſraelis per medium maris in ipſa arida.

17 De me autem, ecce ego obfirmo cor Ægyptiorum ut ingrediantur poſt illos; & glorificabor in Pharone, & in omnibus copiis ejus, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

18 Et experientur Ægyptii me eſſe Jehovam, quum glorificabor in Pharone, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

19 Tum profectus Angelus ipſe Dei, qui antecedebat caſtra Iſraelitarum, ivit à tergo eorum: & profecta columna illa nubis à conſpectu eorum ſtabat à tergo eorum.

20 Procedensque inter caſtra Ægyptiorum, & caſtra Iſraelitarum, *illis* quidem fuit tenebræ nubes illa, *his* verò illuſtravit noctem ipſum, adeo ut non appropinquaverit alter ad alterum totâ illâ nocte.

21 Quum autem extendiſſet Moſche manum ſuam verſus illud mare, abigens Jehova mare ipſum Euro vehemente totâ illâ nocte, redegit mare in ſiccum: & diſſidit ſe aquâ illius.

22 Sic procedebant filii Iſraelis in medio maris per ipſum aridam, quum aquæ eſſent eis murus à dextera eorum, & à ſiniſtra eorum.

23 Perſequentes quoque Ægyptii procedebant poſt eos, totus equitatus Pharonis, cifiarii ejus, & equites ejus in medium illius maris.

24 Fuit autem in vigilia matutina, quum proſpectaret Jehova ad caſtra Ægyptii in columna ignis & nubis, ut funderet caſtra Ægyptiorum.

25 Ablatiſq; rotis currnum ejus ducere eum tarde: quamobrem dicebat Ægyptius, Fugiam à conſpectu Iſraelitarum, nam Jehova pugnat pro eis contra Ægyptium.

26 Tum dixit Jehova Moſchi, Extende manum tuam verſus ipſum mare, ut revertantur aquæ ipſius ſuper Ægyptium, ſuper currus ejus, & ſuper equites ejus.

27 Extendente itaque Moſche manum ſuam verſus ipſum mare, reverſum eſt mare ipſum appetente mane ad vim ſuam, Ægyptii autem fugerunt obviam mari: Sic excuſſit Jehova Ægyptium in mediũ maris.

28 Nam revertentibus aquis illis, & operientibus illorum currus & equites cum omnibus copiis Pharonis, qui proceſſerant poſt eos in ipſum mare, non eſt relictus ex eis vel unus.

29 Interea filii Iſraelis ibant per aridam in medio ipſius maris, & erant aquæ illæ eis murus à dextera eorum, & à ſiniſtra eorum.

30 Ita ſervavit Jehova in die illo Iſraelitas è manu Ægyptiorum; videruntque Iſraelitæ Ægyptios morientes, in littore maris.

31 Quum autem vidiſſent Iſraelitæ opus illud maximum, quod edidit Jehova contra Ægyptios: timuerunt populus ipſe Jehovam, crediderunteque Jehovæ & Moſchi ſervo ejus.

CAPUT

CAPUT XV.

Epinicium Moschis, Jisraelis, & Mariæ: primaque populi murmuratio ad aquas Marę.

TUnc canens Mosche & filii Jisraelis canticum istud Jehovæ, loquuti sunt, dicendo, Cantabo Jehovæ, eò quòd admodum excelluit, equum & sessorem ejus dejecit in mare.

2 Robur meum & carmen Jah, qui fuit mihi saluti: hic *est* *Deus* fortis meus, cui habitaculum decorum ponam, Deus patris mei quem exaltabo.

3 Jehova *est* bellicosissimus, nomen ejus est Jehova.

4 Currus Parhonis & copias ejus præcipitavit in mare; delectusque præfectorum ejus demersi sunt in mare algosum.

5 Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profunda velut lapis.

6 Dextera tua, ô Jehova, magnificat se mihi virtute illâ: dextera tuâ, Jehova, confringis hostem:

7 Et magnitudine excellentiæ tuæ subvertis insurgentes *contra* te: furorem tuum immittis, consumit eos tanquam *ignis* stipulam.

8 Quum flatu narium tuarum coacervatæ sunt aquæ, constiterunt velut cumulus fluida: concreverunt abyssi in intima parte maris:

9 Dixerat hostis, Persequar, assequar, dividam prædam: explebitur eis anima mea, exseram gladium meum, afferet eos in hæreditatem manus mea.

10 Flavisti vento tuo, operuit eos mare: profunda petierunt tamquam plumbum, in aquis validis.

11 Quis *est* sicut tu inter fortissimos, Jehova? quis *est* sicut tu, magnificus sanctitate? reverendus laudibus? mirificus?

12 Extendisti dexteram tuam, deglutivit eos terra.

13 Deducis benignitate tuâ populum quem redemisti: cómodè ducis robore tuo ad decorum habitaculum sanctitatis tuæ.

14 Ut audierint populi, commovebuntur: dolor corripiet incolas Pelischthææ.

15 Tunc turbabuntur duces Edomæorũ, fortissimi Moabitarum, corripiet eos tremor: diffluent omnes incolæ Cenahanææ.

16 Irruet super eos formido magna & pavor, magnitudine brachii tui conticescent *immoti* tanquam lapis; donec pertransierit populus tuus Jehova, donec pertransierit populus quem acquisivisti.

17 Introduces eos, & plantabis eos in monte possessionis tuæ, loco *quem* ad habitationem suam operatus es Jehova; sanctuario, ô Domine, *quod* stabiliverunt manus tuæ.

18 Jehova regnabit in omnia sęcula.

19 Quum procederet equitatus Parhonis in curribus ejus & equitibus ejus per ipsum mare, reduxit Jehova super eos aquas illas maris; filii autem Jisraelis ivere-

runt in arida per medium ejusdem maris.

20 Accepit quoque Prophetissa Mirjam soror Aharonis tympanum in manu sua; & egressæ sunt omnes fœminæ post eam cum tympanis & cum fistulis.

21 Sic illis autem respondebat Mirjam: Cantate Jehovæ, eò quòd admodum excellait, equum & sessorem ejus dejecit in mare.

22 Deinde proficisci jussit Mosche Jisraelitas à mari algoso, ut progrederentur in desertum Schrisseunteisque triduò per illud desertum, non invenierant aquam.

23 Inde pervenientes Maram, non potuerunt bibere aquas è Mara, eò quòd amarę essent: idcirco *quisque* vocat nomen ejus *loci* Maram.

24 Tunc murmuravit populus contra Moschen, dicendo, Quid bibemus?

25 Sed quum inclamâsset *Mosche* Jehovam, ostendit Jehova ei lignum, quo injecto in aquas illas, dulces factæ sunt aquæ: ibi imposuit ei statutum & judicium, postquam ibi tentavit ipsum *Deus*:

26 Dixit enim, Si sedulò attendens ad vocem Jehovæ Dei tui, quòd rectum videtur in oculis ejus feceris, & si aurem accommodans ad præcepta ejus, observaveris omnia statuta ejus; nullum morbum quem imposui Ægypto, imponam tibi, sed ego Jehova ero curator tuus.

CAPUT XVI.

Secunda populi murmuratio, ejusque cibatio per Coturnices & Mannam.

DEinde venerunt Elima, ubi *erant* duodecim fontes aquarum & septuaginta palmæ: & castra metati sunt ibi ad aquas illas. *Caput 16.*

2 Profecti verò Elimis, venerunt tota congregatio filiorum Jisraelis in desertum Sinis, quod *est* inter Elima & inter Sival, quintodecimo die mensis secundi ab exitu eorum ex Ægypto.

3 Tunc murmurarunt tota congregatio filiorum Jisraelis contra Moschen & contra Aharonem, in deserto illo:

4 Dixeruntque eis filii Jisraelis, Utinam mortui fuissemus manu Jehovæ in terra Ægypti, quum assidentes ollæ carnis comederemus panem ad saturitatem: nam eduxistis nos in desertum istud, ut mortem afferretis toti huic cœtui fame.

5 Dixit verò Jehova Moschi, Ecce ego faciam ut pluat vobis panis ex ipso cœlo: quare egredietur hic populus, & colligenti sunt demensum cujusque diei quotidie, ut tentem eum, utrum ambulaturus sit in lege mea, necne.

6 Erit autem unoquoque die sexto, ut parent quod intulerint hoc verò futurum est duplum supra quam collegerint quotidie.

7 Dixit ergo Mosche & Aharon omnibus filiis Jisraelis, Vespere, jam tum cognoscetis Jehovam eduxisse vos è terra Ægyptiæ

8 Manè quoque, quum videritis gloriam Jehovæ; quandoquidem audit murmura-

tiones vestras contra Jehovam: nos enim quid *sumus*, ut murmuretis contra nos?

9 Dixitque Moyses; *Cognoscetis*, quum dederit vobis Jehova hoc vespere carnem ad edendum, & panem ipso mane ut saturemini, quandoquidem audit Jehova murmurationes vestras, quibus murmuratis contra se: nos enim quid *sumus*? non *sunt* contra nos murmurationes vestræ, sed contra Jehovam.

10 Deinde dixit Moyses Aharoni, Edic toti congregationi filiorum Israelis, Appropinquate ante conspectum Jehovæ: nam audivit murmurationes vestras.

11 Fuitque alloquuto Aharone totam congregationem filiorum Israelis, quum se convertissent ad ipsum desertum, ut ecce gloria Jehovæ appareret in ipsa nube.

12 Et alloquutus est Jehova Moysen, dicendo,

13 Audivi murmurationes filiorum Israelis, alloquere eos dicendo, Inter has duas vesperas comedetis carnem, & ipso mane saturabimini pane: ita cognoscetis me esse Jehovam Deum vestrum.

14 Fuit itaque eodem vespere, ut ascendentes coturnices tegerent castra; mane verò, fuit stratus ros circa ipsa castra.

15 Quumque se elevasset stratus ille ros, ecce in superficie ipsius deserti tenue *quiddam* rotundum, tenue, *inquam*, sicut ipsa pruina super terram.

16 Quod videntes filii Israelis dicebant alter alteri, Man est; non enim sciebant quid esset: dixit verò Moyses eis, Hic *est* panis ille quem dat vobis Jehova ad comedendum.

17 Hoc *est* verbum quod præcepit Jehova, Colligite ex eo quisq; pro ratione cibi sui: *mensuram* Homer in singula capita, *pro* numero animarum vestrarum, quisque pro iis qui *sunt* in tentorio suo accipite.

18 Et fecerunt sic filii Israelis; collegerunt enim alii plus, alii minus.

19 Post metiebantur mensura Homer, ita ut non abundaret qui plus collegerat, & qui minus, non laboraret penuriâ: quisque pro ratione cibi sui colligebant.

20 Sed quamvis Moyses edixisset eis, Nemo relinquat ex eo usq; in crastinum:

21 Non auscultantes Moysi reliquum fecerunt quidam ex eo in crastinum, quod produxit vermes, fœtuitque; quapropter efferbuit contra eos Moyses.

22 Sic colligebant illum quovis mane, quisque pro ratione cibi sui, nam incalescente sole, liquescebat.

23 Fuit autem ipso die sexto, quum colligerent cibum duplum, binas mensuras Homer in nanmemque; & venientes omnes duces congregationis renunciarunt Moysi.

24 Qui dixit eis, Illud *est* quod edixit Jehova, Quies sabbathum sanctum *est* Jehovæ cras: quod coturi effetis, coquite *hodie*, & quod elixaturi effetis, elixate; quicquid autem abundat, deponite vobis asservandum usque in crastinum.

25 Quum itaque deposuissent usque in crastinum, sicut præceperat Moyses, non fœtuit, nec *ullus* vermis in eo fuit.

26 Dixitq; Moyses, Comedite illud hodie, nam sabbathum hujus diei *est* Jehovæ hodie non invenietis illum *cibum* in agro.

27 Sex diebus colligetis eum, die verò septimo, sabbatho, non erit.

28 Fuit autem ipso die septimo, quum exivissent *aliqui* de populo ad colligendum, sed non inventerunt.

29 Quamobrem dixit Jehova Moysi, Quousque renuitis observare mandata mea, & leges meas?

30 Considerate, quia Jehova dedit vobis ipsum sabbathum, idcirco idem dat vobis quovis die sexto cibum bidui: manete quisque in loco suo, ne exeat ullus è loco suo die septimo.

31 Sic quiescebant populus die septimo.

32 Vocavit autem domus Israelis nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, & ejus sapor velut epichyti ex melle.

33 Dixit etiam Moyses, Hoc *est* verbum quod præcepit Jehova, Plena *mensura* Homer asservanda est ex eo per ætates vestras: ut videant panem illum, quo vos cibaverim in hoc deserto postquam eduxi vos è terra Ægypti.

34 Quare edixit Moyses Aharoni, Accipe urnam unam, & repone illic plenam *mensuram* Homer Man: & colloca ipsam ante conspectum Jehovæ asservandam per ætates vestras.

35 Quemadmodum præcepit Jehova Moysi, sic collocavit eam Aharon coram testimonio ipso asservandam.

36 Filii autem Israelis vescebantur Man isto quadraginta annis, donec venirent in regionem habitabilem: hoc, *inquam*, Man vescebantur, donec pervenirent ad extremitatem regionis Canaanæ.

37 Homer autem, decima est Ephæ.

CAPUT XVII.

Tertia populi murmuratio: petra fundit aquas. Preces Moysis victrices contra Hamalekum.

DEinde profecti sunt tota congregatio filiorum Israelis à deserto Sinis itineribus suis ex præstituto Jehovæ, & castra metati sunt Rephidimis, ubi non erat aqua quam populus biberet.

2 Quapropter contendens populus cum Moyse, dicebant, Date nobis aquam ut bibamus: quibus dixit Moyses, Quid contenditis mecum? quid tentatis Jehovam?

3 Sed quum sitiens ibi populus esset aquæ, & murmuraret populus ipse contra Moysen, dixit, Quare jam feciti ut ascenderemus ex Ægypto *nos* ad mortē affectandum mihi, filiis meis, & pecori meo sitī?

4 Quamobrem inclamavit Moyses Jehovæ,

vam, dicendo, Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabunt me.

5 Edixit verò Jehova Moschi, Transi ante populum hunc, & accipe tecum de Senioribus Israelis: baculumque tuum, quo percussisti fluvium illum, accipe in manum tuam, quam eris abiturus.

6 Ecce me stante coram te ibi super illam rupem in Chorebot ubi percusseris rupem ipsam, procedent ex ea aquæ ut bibat hic populus: faciitque sic Mosche ante oculos Seniorum Israelis.

7 Vocavit autem nomen illius loci Massam & Meribam; propterea quòd contenderant filii Israelis, & propterea quòd tentaverant Jehovam, dicendo, Estne Jehova inter nos, an non?

8 Sed venientibus Hamalekitis, ut pugnarent contra Israelitas, Rephidima,

9 Edixit Mosche Jehoschuæ, Delige nobis homines, & procede pugnatum contra Hamalekitas: eras, me consistente in vertice istius collis cum baculo Dei in manu mea.

10 Fecit itaque Jehoschuah quemadmodum dixerat ei Mosche, pugnando contra Hamalekitas: Mosche verò, Aharon, & Chur ascenderunt verticem illius collis.

11 Eratque quum attollebat Mosche manum suam, ut prævaleret Israelitæ; quum verò quiëti dabant manum suam, prævalerent Hamalekitæ.

12 Quamobrem *quum* manus Moschis graves *essent*, acceptum lapidem supposuerunt ei, ut insideret illi: Aharon verò & Chur sustentabant manus ejus, hinc unus & illinc alter, fuitque utraque manus ejus firma usque ad occasum Solis.

13 Sic fregit Jehoschuah Hamalekum, & populum ejus acie gladii.

14 Postea edixit Jehova Moschi, Inscribe hoc monimentum libro, & insere ipsum in aures Jehoschuæ: Me omnino deleturum esse memoriam Hamalekitarum è terra sub cœlo.

15 Tunc extruxit Mosche altare, cujus vocavit nomen, Jehovæ vexilli mei;

16 Et dixit, Quia manus *Hamalekii fuit* contra *solium* Jah, bellum Jehovæ in Hamalekum *erit*, de ætate *in ætatem*.

CAPUT XVIII.

Jithro invisit Moschen, & dat ipsi consilium salutare.

AUdiens autem Jithro Præses Midjanitarum socer Moschis quæcunque fecerat Deus Moschi & Jisraeli populo suo, eduxisse Jehovam Jisraelem ex Ægypto:

2 Assumpsit Jithro socer Moschis Tzipporam uxorem Moschis, postquam remisit eam *Mosche*;

3 Duosque filios ejus, quorum unius nomen *erat* Gerschom, quia dixerat *Mosche*, Peregrinus sum, in terram alienam *pulsus*.

4 Nomen verò alterius Eliëzer, *quia dixerat*, Nam Deus patris mei auxilio *fuit* mihi, quia eripuit me è gladio Pharonis;

5 Et venit Jithro socer Moschis cum filiis ejus & cum uxore ejus ad Moschen in desertum illud ubi is castra habebat, *ad* montem Dei:

6 Dixitque Moschi, Ego socer tuus Jithro venio ad te, uxor quoque tua, & duo filii ejus cum ea.

7 Tunc processit Mosche obviam socero suo, & incurvans se osculatus est eum, rogavitque alter alterum de prosperitate: postea ingressi sunt in tentorium ipsius.

8 Ubi enarravit Mosche socero suo quæcunque fecerat Jehova Pharoni & Ægyptiis propter Jisraelem, omnesque molestias quæ obvenerant ipsis in via illa, unde eripuerat eos Jehova.

9 Et lætatus Jithro super omnibus illis beneficiis quibus affecerat Jehova Jisraelem, quòd eripuisset eum è manu Ægyptiorum;

10 Dixit Jithro, Benedictus *sit* Jehova qui eripuit vos è manu Ægyptiorum, & è manu Pharonis, qui eripuit hunc populum ne subjectus esset manui Ægyptiorum.

11 Nunc agnosco magnum esse Jehovam præ omnibus diis, eâ ipsâ re quâ superbiunt, superiorem *esse* illis.

12 Acceptumque *obtulit* Jithro socer Moschis holocaustum & victimas Deo: & venit Aharon & omnes Seniores Jisraelis ad comedendum cibum cum socero Moschis coram Deo ipso.

13 Fuit autem postero die, sedente Mosche ad judicandum populum; quum adstaret populus ipsi Moschi, à mane illius *diei* usque ad vesperam;

14 Ut aspiciens socer Moschis quicquid ipse faciebat populo, diceret, Quid hoc *est quod* facis huic populo? cur sedes tu solus, & totus hic populus stitit coram te à mane usque ad vesperam?

15 Tum dixit Mosche socero suo, Nam venit ad me hic populus ad consulendum Deum,

16 Quum est inter illos negotium, venit *quisque* ad me, ut judicem inter utrumque: & nota facio statuta Dei & leges ejus.

17 Dixit verò socer Moschi ei, Non *est* bona hæc res quam tu facis.

18 Omnino decides, cum tu, tum populus hic qui *est* tecum; nam gravis *est* hæc res supra te, non poteris eam præstare solus.

19 *At* nunc audi vocem meam, consiliam tibi, & erit Deus tecum: Esto tu pro hoc populo erga Deum ipsum, ut tu referas eorum res ad Deum;

20 Et commonefaciens eos de statutis ac legibus ejus, ac tam facias eis viam ipsam per quam ambulandi sunt, & opus ipsum quod sunt facturi.

21 Tu autem provideto ex toto hoc populo *& curato tibi* viros strenuos, timentes Dei, viros veraces, osores turpis lucri: quos constitues super eos, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones.

22 Ut judicent populum hunc omni tempore; ſitque ut omnem rem quæ magna *erit* referant ad te, omnem verò rem quæ parva *erit* judicent ipſi: ſic alleva te *onere* ut ferant tecum.

23 Quumque feceris hanc rem, & præceperit tibi Deus, poteris conſiſtere; etiamque totus populus hic ad locum ſuum redibit cum pace.

24 Auſcultatus itaque Moſche voci ſoceri ſui, fecit quicquid dixerat.

25 Eligens enim Moſche viros ſtrenuos ex toto Iſraele, conſtituit eos primores in populo, præfectos ſeptenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones:

26 Qui judicarunt populum ipſum omni tempore: rem quæ difficilis *erat* referebant ad Moſchen, rem verò quæ parva *erat* judicabant ipſi.

27 Poſtea deduxit Moſche ſoceram ſuum, qui rediit in regionem ſuam.

CAPUT XIX.

Deus apparet in monte Sinai, & Moſchi mandat ut ſanctificet populum ad legem percipiendam.

IN novilunio tertio ex quo exierunt filii Iſraelis è terra Ægypti; eo ipſo die pervenerunt in deſertum Sinai.

2 Quum itaque profecti Rephidimis venijſſent in deſertum Sinai, & caſtra haberent in illo deſerto (caſtra autem fecerant ibi Iſraelitæ è regione ipſius montis)

3 Moſche aſcendit ad Deum: clamavitque ad eum Jehova ex ipſo monte, dicendo, Sic dicito familiæ Jakakobi, & enunciato filiis Iſraelis:

4 Vos vidiſtis quæ fecerim in Ægyptiis; ut ſuſtulerim vos *quaſi* alis aquilarum, & adduxerim vos ad me.

5 Nunc itaque, ſi ſedulò attendetis voci meæ, & ſervabitis fœdus meum, utique eritis mihi peculium præ omnibus aliis populis, nam mea *eſt* tota terra.

6 Vosque eritis mihi regnum ſacerdotale, & gens ſancta: hæc *ſunt* verba illa quibus alloquêris filios Iſraelis.

7 Veniens itaque Moſche vocavit ſenores populi; & propoſuit eis omnia hæc verba quæ præceperat ei Jehova:

8 Cui reſpondentes totus ipſe populus unâ, dixerunt, Quicquid dixerit Jehova faciemus: retulitque Moſche verba populi ad Jehovam:

9 Tunc dixit Jehova Moſchi, Ecce ego venturus ſum ad te in denſa hac nube, ut audiat hic populus quum alloquar te, etiamq; tibi fidant in ſeculũ: poſtquã renunciaſſet Moſche Jehovæ verba illa populi.

10 Et edixit Jehova Moſchi, Ito ad ipſum populum, ut ſanctifices eos hodie & cras, & lavent veſtimenta ſua:

11 Ut ſint parati in diem tertiũ, nam ipſo die tertio deſcenſurus eſt Jehova ante oculos totius populi hujus ſuper montẽ Sinai.

12 Pones autem terminum huic populo circumquaque, dicendo, Cavete vobis ne aſcendatis in hanc montem, attingatiſve finem ejus: quicquid tetigerit hunc montem omnino morte afficitor.

13 Ne attingito illud ulla manus, ſed lapidibus obruitor, aut jaculando conficitor, ſive *jumentum*, ſive homo *fuerit*, ne vivitot quum tractim ſonuerit cornu, ea aſcendere poterunt in ipſum montem.

14 Deſcendit ergo Moſche ex monte illo ad populum: ſanctificavitque populum, ut lavarent veſtimenta ſua:

15 Edicens populo, Eſtote parati in diem ipſum tertium, ne accedite *ullus* ad uxorẽ.

16 Fuit verò die illo tertio, quum cœpiſſet mane, ut eſſent ſoni, & fulgura, & nubes denſæ ſuper illum montẽ, ſonituſq; tubæ vehemens valde: adeo ut trepidaret totus ipſe populus qui *erat* in caſtris.

17 Eduxit Moſche populum obviam Deo ipſi è caſtris ſuis; qui conſtiterunt ad imum illius montis.

18 Mons autem Sinai fumabat totus, propterea quod deſcendebat ſuper eum Jehova in ipſo igne, emittenſque fumum ſuum tamquam fumum fornacis, tremebat totus ille mons valde.

19 Quumque ſonus ille tubæ pergeret & invaleſceret valde; Moſche loquebatur, Deus verò ipſi reſpondebat voce:

20 Tum deſcendit Jehova ſuper montem Sinai ad ipſum verticem montis: vocavitque Jehova Moſchen ad ipſum verticem montis; & aſcendit Moſche.

21 Edixitque Jehova Moſchi, Deſcende, conteſtare hunc populum: ne perrumpant *terminum, aſcendendo* ad Jehovam videndi animo, ut *non* cadant ex eo multi.

22 Etiamq; ipſi ſacrorum adminiſtri, qui ad Jehovam appropinquant ſeipſos ſanctificantcut non irrumpat in eos Jehova.

23 Dixit autem Moſche Jehovæ, Non poterit *quiſquam* hujus populi aſcendere montem Sinai; quòd tu conteſtatus es nos, dicendo, Terminum pone huic monti, ut ſanctifices illum.

24 Et reſpondit ei Jehova, Abi, deſcende, ut aſcendas tu & Aharon tecum: ipſi verò ſacrorum adminiſtri & populus ne perrumpunto *terminum* aſcendendo ad Jehovam, ut non irrumpat in eos.

25 Deſcendit ergo Moſche ad populum, atque *hæc* retulit eis.

CAPUT XX.

Promulgatio legis ſolemnis & terribilis facta.

TUm eloquutus eſt Deus omnia hæc verba, dicendo,

2 Ego *ſum* Jehova Deus tuus, qui eduxi te è terra Ægypti, è domo ſervorum:

3 Ne eſto tibi *alius* deorum alienorum ante faciem meam.

4 Ne facito tibi ſculptile, aut ullam imaginem *eorum* quæ *ſunt* in cœlis ſupra, aut quæ in terra infra, aut quæ in aquis infra terram.

5 Ne incurvans te *honorem exhibeto* eis, neque colito ea: nam ego, Jehova Deus tuus *Deus* fortis zelotes *sum*, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos qui odio prosequuntur me;

6 Exercens verò benignitatem in millesimos, *à patribus*, qui diligunt me, & qui observant mandata mea.

7 Ne assumito nomen Jehovæ Dei tui in vanum: nam non relinquet impunè Jehova eum qui assumpserit nomen suum in vanū.

8 Recordare diei sabbathi, ut sanctifices illum:

9 Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:

10 Dies verò septimus sabbathum *est* Jehovæ Deo tuo: ne facito ullum opus tu, aut filius tuus, aut filia tua, servus tuus, aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus qui *est* intra portas tuas.

11 Nam sex diebus perfecit Jehova cœlum ipsum, & terram, mare, & quicquid *est* in eis, quievit verò die illo septimo: idcirco benedixit Jehova diei sabbathi, & sanctificavit illum.

12 Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut prolongent dies tuos super terram illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

13 Ne occidito.

14 Ne scortator.

15 Ne furator.

16 Ne proferto contra proximum tuum testimonium falsum.

17 Ne concupiscito domum proximi tui: ne concupiscito uxorem proximi tui, aut servum ejus, aut ancillam ejus, aut bovem ejus, aut asinum ejus, denique quicquid *est* proximi tui.

18 Ipse autem populus totus percipiebant illos sonos, & fulgetra, & sonum tubæ, montemque ipsum fumantem: percipiensque populus, commoti sunt *loco*, & steterunt procul.

19 Dixerunt itaque Moschi, Loquete tu nobiscum, & audiemus: sed ne loquatur nobiscum Deus, ut non moriamur.

20 Edixit verò Mosche populo ipsi, Ne timeatis, nam ut tentaret vos venit Deus ipse, & ut sit timor ejus ante faciem vestram, ne peccetis.

21 Stabat ergo populus ipse procul, Mosche vero accessit ad illam caliginem ubi erat Deus.

22 Tunc edixit Jehova Moschi, Sic dicito filiis Jisraelis: Vos vidistis, ex cœlis me loquutum esse vobiscum.

23 Ne facite *deos* mecum: deos argenteos, aut deos aureos ne facite vobis.

24 Altare terreum facito mihi, ut sacrifices super ipsum holocausta tua, eucharisteria tua, greges tuos, & armenta tua: quocunque in loco jubebo celebrari memoriam nominis mei, & veniens ad te, benedicam tibi.

25 Quòd si altare ex lapidibus facies mihi, ne extruito *ex* eis cæsis: nam quum primum cœlum tuum exulteris super ipsos, profanaveris ipsos.

26 Neque ascendito per gradus ad altare meum; ut non deteguntur pudenda tua ad illud.

CAPUT XXI.

Leges forenses, sive judiciales, incipiunt.

HÆc autem *sunt* judicia illa, quæ proponeS eis.

2 Quum emeris servum Hebræum, sex annis serviet: septimo autem exibit in libertatem gratis.

3 Si *solus* corpore suo venit, corpore suo exibit: si maritus uxoris est, exibit quoque uxor ejus cum eo.

4 Si dominus ejus dederit ei uxorem, peperitque illi filios aut filias; uxor ipsi cum natis suis erit domini ipsius, ille verò exibit *solus* corpore suo.

5 Quòd si ingenuè dixerit ille servus, Amo dominum meum, uxorem meam, & filios meos, nolo exire liber:

6 Tum sistens eum dominus ejus coram magistratibus ipsis, sistet eum ad januam suam, aut ad alterutrum postem: ubi perforabit dominus ejus aurem ejus subulâ, sic serviet ei in seculum.

7 Quum autē vendiderit quis filiam suam ut sit ancilla; ne exito ut hi servi exeunt.

8 Si mala videbitur in oculis domini sui, ita ut non desponset eam sibi, nec curet eā redimi *facias* è populo extero ne jus habeto vendendi eam, perfidè agendo cum ea.

9 Quòd si filio suo desponset eam, secundum jus ipsum puellarum facito ei.

10 Si alteram acceperit sibi, alimentum ejus, operimentum ejus, & habitationem ejus ne diminuito.

11 Quòd si tria ista non fecerit ei, tum exito gratis absque pecunia.

12 Qui percutit quemquam ita ut moriatur, omnino morte plectitor.

13 Si quis tamen non quæsiverit, sed Deus ipse objecerit manui ejus, constituam tibi locum quo ille confugiat.

14 Quum autem quis arrogaverit contra proximum suum occidere eum astu, *etiam* ab altari meo rapito eum ad mortem.

15 Item qui percutit patrem suum aut matrem suam, omnino morte plectitor.

16 Item plagiarius, sive vendiderit hominem, sive deprehensus fuerit in manu ejus, omnino morte plectitor.

17 Item qui maledicit patri suo aut matri suæ, omnino morte plectitor.

18 Item quum altercantibus hominibus percusserit unus alterum lapide aut pugno, ita ut non mortuus sit, sed decumbat in lecto:

19 Si surgens ambulaverit foris ejus scipione suo, tum impunis erit percussor: tantummodo cessationem ejus reddito, & plenam curationem ejus præstato.

20 Item quum percusserit quispiam servum suum aut ancillam suam virga, ita ut moriatur

moriatur sub manu ipsius, omnino vindicator.

21 Sed si diem unum aut biduũ superfuerit, ne vindicator, nam pecunia ejus est.

22 Itẽ certantibus hominibus, si percusserit *unus* illorum mulierem gravidã, ita ut ejiciatur fœtus ejus, non tamen sit exitium: omnino mulctatur prout imposuerit ei maritus ipse mulieris, & per judices dato.

23 Sin autem exitium sit, tum reddes vitam pro vitã;

24 Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede;

25 Ustionem pro ustione, vulnus pro vulnere, tumicem pro tumice.

26 Item quum percusserit quis oculum servi sui, aut oculum ancillæ suæ, ita ut corruperit eum; in libertatem dimittito eum pro oculo ejus.

27 Et si dentem servi sui, aut dentem ancillæ suæ excusserit; in libertatem dimittito eum pro dente ejus?

28 Item quum cornu ferierit bos aliquis virum aut mulierem, ita ut moriatur: omnino lapidator bos ille, neque comeditor caro ejus, dominus verò bovis illius *erit* innocens.

29 Quòd si bos petulcus fuerit antea, & quamvis denunciatum fuerit testibus adhibitis domino ejus, non asservaverit eum, itaque interfecerit virum aut mulierem: bos ille lapidator, etiamque dominus ejus morte plectitor.

30 Si redemptionis pretium impositum fuerit ei, tum dato pretiũ redemptionis vitæ suæ, omnino prout impositũ fuerit ei.

31 Sive filium cornu petierit, sive filiam cornu petierit, secundum hoc jus fiat ei.

32 Si servum cornu petierit bos ille aut ancillam, triginta argenteos siclos dato domino ejus, & bos ille lapidator.

33 Item quum retexerit quis foveam, aut quum foderit quis foveam, deinde non operuerit illam; itaque ceciderit illuc bos aut asinus:

34 Dominus ille foveæ rependito, pecuniam restituito domino illius; quod autem mortuum fuerit, ejus esto.

35 Item si ferierit bos unius bovem alterius ita ut moriatur; tum vendito eo qui vivit partientur pecuniam pretii ejus, & similiter mortuum partientur.

36 At *si* indicatum est bovem petulcum fuisse antea, nec tamen asservaverit eum dominus ejus; omnino rependito bovem pro illo bove, qui autem mortuus fuerit, ejus esto.

CAPUT XXII.

Leges forenses continuantur.

QUi quis furatus bovem, aut parvam pecudem macta verit, aut vendiderit eam, quinque boves rependito pro uno bove, & quatuor *pecudes* gregis pro una pecude.

2 Si in effossione deprehendatur fur *de nocte*, & percussus moriatur, reus cædis ne *illo percussor*.

3 Si Sol ortus fuerit ei, cædis reus esto; *fur verò* omnino rependito, si non *sit* ei, vendetur pro furto suo.

4 Sin autem eorum furtum deprehensum fuerit in manu ejus, sive bos, sive asinus, sive parva pecus, viventes; duplum rependito.

5 Si quis depascens agrum aut vineam immiserit pecus suum quod pascat in agro alterius, optimo agri sui, & optimo vineæ suæ rependito.

6 Si egressus ignis invenerit spinas, ibi fumaturque meta frumenti aut ipsa seges, aut aliquis ager, omnino rependito is qui fecit ut incendium esset.

7 Si quis dederit proximo pecuniam aut supellectilia ad servandum, & id furto ablatum fuerit è domo illius: si deprehendetur fur ipse, rependito duplum:

8 Si non deprehendetur fur ille, tum sistetur dominus illius domûs coram ipsis magistratibus, *jurejurando se purgaturus*, si non extendit manum suam in rem proximi sui.

9 De omni negotio rerum amotarum, de bove, de asino, de parva pecude, de vestimento, de omni re amissa, quum dixerit *ejus dominus* illud ipsum esse, ad ipsum magistratus venito negotium amborum: quem condemnabunt magistratus, rependito duplum proximo suo.

10 Si dederit quispiam proximo suo *ex conducto* asinum, aut bovem, aut parvam pecudem, aut ullum jumentum ad servandum, mortuum autem, vel fractum *aliquid*, vel vi abductum fuerit, nemine vidente:

11 Juramentum Jehovæ esto inter utrosque, *quo se purget vedemptor*, si non extendit manum suam in rem proximi: quod ubi acceperit dominus rei, ille ne rependito.

12 Quòd si furto ablatum fuerit illi, rependito domino ejus.

13 Si omnino direptum est, affecto ejus *aliquid*, in testimonium: quod direptum est, ne rependito.

14 Item quum quis quid à proximo suo acceperit *commodato*, quod corrumpatur aut moriatur, *si* dominus ejus *rei* non adfuerit ei, omnino rependito:

15 Si dominus ejus adfuerit ei, ne rependito; Si mercede conductum est, venerit pro mercede sua.

16 Item si quis pellexerit virginem quæ non est desponsata, & cubaverit cum ea, omnino constituens ei dotem *accipiat eam* in uxorem.

17 Si plane renuet pater ejus eam dare illi, pecuniam pendito, prout *est* dos virginum.

18 Præstigiatricem ne finito vivere.

19 Quisquis cubat cum jumento, omnino morte plectitor.

20 Qui sacrificat diis aliis ut anathema perditor: præterquam *qui sacrificat* Jehovæ soli.

21 Item peregrino vim ne facito; nec opprimito.

opprimito eum: nam peregrini fuistis in terra Ægypti.

22 Nullam viduam aut orphanum affligitote.

23 Siqua afflictione afflixeris eum (nam si tantillum clamet ad me, utique exauditurus sum clamorem ejus.)

24 Tum accensa ira mea occidam vos gladio: sic erunt uxores vestræ viduæ, & liberi vestri orphani.

25 Si pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi ipsi qui *est* tecum, ne esto ei tamquam fœnerator, ne imponito ei usuram.

26 Si pignore ullo acceperis vestem proximi tui; dum inclinat Sol restituito illam ei.

27 Nam id solum operimentum ejus *est*, illud *est* vestimentum ejus ad cutem ejus *tegendam*: in quo cubaret? alioquin erit quum inclamabit me, ut exaudiam, quia clemens sum.

28 Magistratus ne exsecrator: & principi in populo tuo ne maledicito.

29 Frugum tuarum maturarum, & liquoris tui *primitias* ne differto *dare*: primogenitum filiorum tuorum dato mihi.

30 Sic facito bove tuo & pecore tuo: septem dies esto cum matre sua, die autem octavo dato illud mihi.

31 Item homines sancti estitis mihi: ideoq; carnem in agro discerptam ne comeditote, cani projicite illam.

CAPUT XXIII.

Leges forenses absolventur, additio ad varios locum ceremonialium & moraliums.

NE efferto rumorem mendacii, ne apponito manum tuam cum improbo, gendo testem injurium.

2 Ne insistito vestigiis potentiorum ad mala: neque loquitor de lite, declinando post potentiores ad perverteodum *eam*.

3 Attamen pauperem ne honorato in lite ejus.

4 Si offenderis bovem inimici tui, aut asinum ejus errantem: omnino reducito eum ad illum.

5 Si videris asinum osoris tui succumbentem oneri suo dum abstines à deponendo *onere* illius, omnino depositio cum eo *onus*.

6 Ne pervertito judicium egentis tui, in lite ejus:

7 A verbo mendacii procul abesto, & innocentem ac justum ne occidito, quia non absolvam improbum:

8 Et munus ne accipito: nam munus ipsum excæcat oculatos, & pervertit verba justorum:

9 Et peregrinum ne opprimito: vos enim experti estis affectum peregrini, quum peregrini fuistis in terra Ægypti.

10 Item sex annis conseres tertam tuam, & colliges proventum ejus:

11 Septimo autem quoq; intermittito eam, & relinquito eam incultam, ut comedant egentes è populo tuo, residuum verò eorum comedant bestiæ agrestes; sic facito vineæ tuæ & oliveto tuo.

12 Sex diebus facies opera tua, die autem ipso septimo cessato, ut quiescat bos tuus, & asinus tuus, & recreetur filius ancillæ tuæ & peregrinus.

13 Et in omnibus quæ edixero vobis continetote vos: nomen autem deorum alienorum ne recordamini, ne auditor in ore tuo.

14 Tribus vicibus feriator mihi quotannis.

15 Festum azymorum observato; septem dies comedito azymos, quemadmodù præcepi tibi, constituto tempore, ipso mense Abib, quia in eo egressus es ex Ægypto: & ne *ullo* comparento eorum me vacui:

16 Item festum *anni vertentis* messis, primitiarum laborum tuorum quas severis in agro tuo: festumq; collectionis in exitu cujusque anni, quum collegeris labores tuos ex agro.

17 Tribus vicibus quotannis comparetо omnis mas tuus in conspectu domini Jehovæ.

18 Ne mactando *fundito* sanguinem sacrificii mei cum fermentato: neq; pernoctato adeps sacrificii festi mei usque mane.

19 Prima *quæque*, primitias tertæ tuæ asferto *in* domum Jehovæ Dei tui: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

20 Ecce, ego mitto angelum ante te ad servandum te in hac via, & ad introducendum te in locum illum quem præparavi.

21 Cave tibi ob præsentiam ejus, & auscultа voci ejus, ne exacerbes eum: quia non feret defectionem vestram; quia nomen meum est in eo.

22 Nam si sedulò auscultaveris voci ejus, & feceris omnia quæ edicam, planè inimicabor inimicos tuos, & hostilitet agam cum hostibus tuis.

23 Quum iverit angelus meus ante te, & introduxerit te in tertam Emoræi, & Chittæi, & Perizzæi, & Cenahanæi, & Chivvæi, & Jebusæi: & excidero eum:

24 Ne incurvando te *honorem habeto* diis eorum, neq; colito eos, neq; facito secundùm opera eorum: sed omnino demolitor eos, & omnino perfringito statuas eorum:

25 Sic coletis Jehovam Deum vestrum qui benedicet pani tuo & aquæ tuæ: & amovebo *quæcunq;* morbum è medio tui.

26 Non erit abortiens, aut sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum complebo.

27 Terrorem meî præmittam ante faciem tuam, & fundam quemlibet populum, in quos venies: & omnium inimicorum tuorum exponam tibi cervicem.

28 Mittam inquam *terrorem meî* ante *quam* crabronem ante te; qui expellet Chivvæum, Cenahanæum, & Chittæum à conspectu tuo.

29 Non expellam eum à conspectu tuo

anno unos ne sit terra ipsa desolata, & potentior sit bestia agrestis te:

30 Paulatim expellam eum à conspectu tuo, usque dum fœtaveris, ut possideas terram illam.

31 Et ponam terminos tuos à mari algoso usque ad mare Philisthæorum, & à deserto usque ad illud flumen *Euphratis*: nam dabo in manum vestram habitatores illius terræ, ut expellas eos à facie tua.

32 Ne pangito cum iis, & cum diis eorum fœdus.

33 Ne habitanto in terra tua, ut non inducant te ad peccandum in me: nam serviturus esses diis illorum, nam *id* esset tibi in tendiculum.

CAPUT XXIV.

Moschi concio, devotio, & vocatio in montem, & Quadragesima ejusdem.

1 DIxit autem Moschi, Ascende versus Jehovam tu & Aharon, Nadab & Abihu, & septuaginta è Senioribus Jisraelis: & incarvantes vos è longinquo honorem exhibete.

2 Deinde accedat Mosche solus ad Jehovam, isti verò ne accedanto: populus quoque ne ascendanto cum eo.

3 Veniens ergo Mosche quum enarrassiset populo omnia verba Jehovæ & omnia illa jura: respondit populus una voce, dixeruntque, Omnia hæc verba quæ edixit Jehova faciemus:

4 Itaque scripsit Mosche omnia verba Jehovæ, & surgens manè exstruxit altare sub ipso monte, & duodecim statuas pro duodecim tribubus Jisraelis.

5 Postea misit pueros filiorū Jisraelis, qui obtulerunt holocausta: & sacrificaverunt sacrificia eucharistica Jehovæ, juvencos.

6 Et accipiens Mosche dimidium sanguinis illorum, posuit in crateribus: dimidiū verò sanguinis sparsit super altare illud.

7 Quumque acceptum librum illum fœderis legisset audiente populo: & dixissent *ili*, Quicquid edixerit Jehova, faciemus & auscultabimus:

8 Accipiens Mosche reliquū sanguinem, sparsit super ipsum populumque dixit: Ecce sanguis illius fœderis quod pepigit Jehova vobiscum, secundum omnia verba hæc.

9 Deinde ascendit Mosche & Aharon; Nadab & Abihu, & septuaginta è Senioribus Jisraelis,

10 Aspexerunt; Deum Jisraelis & sub pedibus ejus velut opus pavimentatū sapphiro, & velut corpus ipsum cœli nitore.

11 Tamen in selectos filiorum Jisraelis non extendit manum suam: sed postquam intuiti essent Deum ipsum, comederunt & biberunt.

12 Tum edixit Jehova Moschi, Ascende ad me in hunc montem, & esto ibi: & dabo tibi tabulas lapideas, id est, legem ac præcepta quæ scripsi ad docendum eos.

13 Quare surrexit Mosche cum Jehoschuha ministro suo, & ascendit Mosche ad montem Dei:

14 Senioribus autem illis edixit, Sedentes nos *exspectate* hîc, usque dum revertamur ad vos: ecce autem Aharon & Chur vobiscum, qui habebit aliquid dicendum, accedat eos.

15 Et ascendit Mosche montem illum (operiebat autem nubes montem illum.

16 Habitabat enim gloria Jehovæ in monte Sinai) & operuit eum nubes illa sex diebus: postea inclamavit Moschen die septimo è medio ipsius nubis.

17 Species autem gloriæ Jehovæ *erat* tanquam ignis consumens in summitate illius montis, ante oculos filiorum Jisraelis.

18 Ita ingressus Mosche in medium ipsius nubis ascendit montem: fuitque Mosche in ipso monte quadraginta dies & quadraginta noctes.

CAPUT XXV.

Spontanea oblatio ad structuram tabernaculi divinitus imperata: itemque descriptio arcæ, propitiatorii, &c.

1 TUm alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Edic filiis Jisraelis, ut accipientes *offerant* mihi oblationem: ab omni viro cujus animus sponte moverit eum, accipite oblationem mihi.

3 Hæc autem *est* oblatio illa, quam accipietis ab eis: aurum, & argentum, & æs:

4 Et hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & linum xylinum, & *lana* caprarum;

5 Pelles etiā arietum rubefactæ, & pelles melium, & ligna cedrorum lectissimarum.

6 Oleum ad lumināre, odoramenta ad oleum unctionis, & ad suffitum aromata.

7 Lapides sardonyches, & lapides infitivi; pro amiculo, & pro pectorali sacro:

8 Ut faciant mihi sacrarium, & habitem inter eos.

9 Omnino prout ostendo tibi structuram ipsius tabernaculi, & structuram omnium instrumentorum ejusdēm ergo curate fieri.

10 Primum facturi sunt arcam è lignis cedrorum lectissimarum, longitudine sua dimidium cubitorum cum dimidio, & sesquicubiti latitudine sua, similiterque sesquicubiti altitudine sua.

11 Et obducens eam auro puro, intrinsecus & extrinsecus obduces eam: faciesque super eam limbum aureum circumquaque.

12 Et fundens ei quatuor annulos aureos, indes *eos* quatuor impagibus ejus; ut duo annuli sint in latere ejus uno; & duo annuli in latere ejus altero.

13 Facies quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, & obduces eos auro:

14 Et induces vectes illos in annulos ad latera illius arcæ, ad ferendum eis arcam illam.

15 In annulis illius arcæ sunto vectes illi, ne amoveantur inde.

16 Deinde collocabis in ea arca, testimonium ipsum quod daturus sum tibi.

17 Faciesque operculum propitiatorium

ex auro puro, duorum cubitorum cum dimidio longitudine suâ, & sesquicubiti latitudine suâ.

18 Et facies duos Cerubinos aureos; continente opere facito eos, è duobus extremitatibus operculi ipsius propitiatorii.

19 Fac autem Cerubinum unum ex extremitate *una* hinc, & Cerubinum alterum ex *altera* extremitate inde: ex operculo propitiatorio facitote Cerubinos in duobus extremitatibus ejus.

20 Sintque Cerubini illi passis alis suis sursum versus, obtegentes alis suis operculum illud propitiatorium, & faciebus suis obversis unius ad alterum; versus ipsum operculum propitiatorium sunto facies Cerubinorum.

21 Impones autem operculum hoc propitiatorium arcæ ipsi superne, postquam in arca posueris testimonium illud quod daturus sum tibi:

22 Ubi conveniam tecum, & loquar tecum è superiore parte operculi propitiatorii, è medio duorum Cerubinorum qui *erunt* super arcam illam testimonii: quæcunque præcepero tibi *referenda* filiis Israelis.

23 Item facies mensam è lignis cedrorum lectissimarum, duum cubitorum longitudine suâ, & unius cubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ.

24 Et obduces eam auro puro, faciesque ei limbum aureum circumquaque.

25 Facies quoq; ei tæniam palmarem circumquaque; & facies limbum aureum ad tæniam ejus circumquaque.

26 Tum facies ei quatuor annulos aureos; quos indes quatuor ejus angulis, qui *erunt* in quatuor pedibus ejus.

27 E regione istius tæniæ sunto ipsi annuli, ut sint sedes vectibus ad portandum mensam.

28 Facies autem vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduces auro, ut portetur eis hæc mensa.

29 Præterea facies scutulas ejus, & acerras ejus, & scutellas ejus, & scopulas ejus, quibus tegetur; ex auro, *inquam*, puro facies illas.

30 Et impones huic mensæ panem faciei, ante faciem meam jugiter.

31 Item facies lychnuchum *ex* auro puro: opere continente fiat lychnuchus ille scapus ejus, & rami ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex eo sunto.

32 Sex autem rami egredientes *sunto* è lateribus ejus, tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero.

33 Tres lances, speciem amygdalæ referentia in uno ramo *sunto* malum oblongum & calyculus; & tres lances, speciem amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum & calyculus: sic *esto* sex illis ramis prodituris è lychnucho ipso.

34 In ipso verò lychnucho quatuor *sunto* lances, amygdalæ speciem referentibus malis oblongis ejus, & calyculis ejus.

35 Malum autem oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, *nimirum* sub sex illis ramis prodituris ex lychnucho ipso.

36 Mala oblonga ramorum, & rami eorum ex eo sunto: totus *esto* continentis operis ejusdem, ex auro puro.

37 Facies item lucernas ejus septem, ut accendat *sacerdos* lucernas ejus, ad lucem præbendum ab omni parte ejus:

38 Et forcipes ejus, & trullas ejus *ex* auro puro.

39 Talento auri puri faciat illum, cum omnibus instrumentis istis.

40 Vide igitur, & fac: ex structura istorum, quæ tibi exhibita est videnda in hoc monte.

CAPUT XXVI.

Sciagraphia tabernaculi & veli.

IPsum verò tabernaculum facito decem aulæorum, è xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho; Cerubinis *referta* opere artificiosissimo facito ea.

2 Longitudo aulæi uniuscujusque vicenum octonum cubitorum, & latitudo quaternum cubitorum, cujusque aulæi: mensura eadem omnibus his aulæis *esto*.

3 Quinque aulæa sunto conjuncta unum ad alterum, & quinque aulæa conjuncta unum ad alterum.

4 Facies itaq; loramenta hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: & similiter facies in ora cujusvis aulæi ulteriore in commissura secunda.

5 Quinquaginta loramenta facito in aulæo primo, & quinquagena loramenta facito in extremitate cujusq; aulæi, quæ *est* in commissura secunda: continentia hæc loramenta unum *aulæum* cum altero.

6 Et facies quinquaginta ansulas aureas: ut conjungas aulæa illa alterum alteri *jaditis loramentis* in ansulas illorum, & sit ipsum tabernaculum unum.

7 Deinde facies aulæa *è lana* captiva; *ut sint* pro tentorio super tabernaculum: undecim aulæa facito ista.

8 Longitudo aulæi uniuscujusque tricenum cubitorum, & latitudo quaternum cubitorum: aulæi uniuscujusque mensura eadem *esto* undecim aulæis.

9 Et conjunges quinque horum aulæorum, seorsim, & sex horum aulæorum seorsim: conduplicabisq; aulæum sextum è regione anterioris partis ipsius tentorii.

10 Facies itaque quinquaginta loramenta ad oram aulæi primi ulteriorem in ipsa commissura: & quinquagena loramenta ad oram cujusvis aulæi commissuræ secundæ.

11 Facies quoq; ansulas æreas quinquagenas; ut inseras ansulas in loramenta, conjun-

conjugalq; ipſum tentorium, ut ſit unū.

13 Redundans autem, quod ſuperſtuum erit in aulæis tentorij dimidium illud aulæi quod ſuperſtuum erit, redundato verſus poſteriorem partem tabernaculi:

14 Cubitus quoque unus hinc, & cubitus unus inde, ex eo quod ſuperſtuum erit in longitudinem aulæorum ipſius tentorii, eſto redundans ad latera, ipſi tabernaculi hinc & inde ad tegendum ipſum.

14 Facies præterea tegmen ipſi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium ſupernè.

15 Item facies aſſeres ipſi tabernaculo, è lignis lecti ſiſimarum cedrorū arrectarios.

16 Decem cubitorum *eſto* longitudo cujuſque aſſeris, ſeſquicubiti verò latitudo aſſeris uniuſcujuſque.

17 Duo cardines *ſunto* aſſeri uniuique, ſcalari formâ compoſiti, unus cum altero: ſic facito omnibus aſſeribus iſtis tabernaculi.

18 Facies autem aſſeres iſtos huic tabernaculo: viginti aſſeres ad plagam Auſtralem dextrorſum;

19 Quadraginta verò ſtylobatas argenteos facies ſub viginti aſſeribus illis *ponendos*: duos ſtylobatas ſub aſſere uno ad duos cardines ejus, & duos ſtylobatas ſub aſſere altero ad duos cardines ejus.

20 Item lateri tabernaculi ſecundo ad plagam Aquilonalem, viginti aſſeres,

21 Cum quadraginta ſtylobatis eorū argenteis: duobus ſtylobatis ſub aſſere uno, & duobus ſtylobatis ſub aſſere altero;

22 Angulis verò ipſis tabernaculi ad Occidentem, facito ſex aſſeres;

23 Præterea duos aſſeres facito in antas ipſas angulares tabernaculi, in utroque angulo:

24 Qui ſint gemelliparæ infernè; pariterq; ſint gemelliparæ ad verticem illius, inditi annulo uno: ſic eſto duobus illis *qui* pro duabus antis angularibus futuri ſunt.

25 Sic erunt octo aſſeres cum ſtylobatis ſuis argenteis, ſexdecim ſtylobatis; duobus ſtylobatis ſub aſſere uno, & duobus ſtylobatis ſub aſſere altero.

26 Facies etiam tranſtilla è lignis cedrorum lectiſiſimarum quinque pro aſſeribus unius lateris ipſius tabernaculi.

27 Et quinque tranſtilla pro aſſeribus ſecundi lateris ipſius tabernaculi; & quinque tranſtilla pro aſſeribus lateris ipſius tabernaculi ad utrumque angulum *pertingentia* Occidentem versùs:

28 Ita ut tranſtillum medianum *ſit* in medio ipſo aſſerum, tranſcurrens ab uno extremo ad alterum.

29 Illos verò aſſeres obducito auro, annuloſque eorum facito ex auro, *ut ſint* ſedes tranſtillis ipſis: obduces quoque ipſa tranſtilla auro.

30 Sic eriges tabernaculum illud; ſecundùm juſtam conſtitutionem ejus, qua tibi exhibita eſt videnda in hoc monte.

31 Deinde facies velum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere artificioſiſſimo faciet illud Cerubinis *reſertum artifex*.

32 Et appendes hoc ad quatuor columnas è cedris lectiſiſimis obductas auro, mucis earum aureis; poſitas quatuor ſtylobatis argenteis:

33 Et collocato hoc velo illatum anſe latum loco; inferes illuc intra hoc velum arcam teſtimonii, ut diſtinctionem faciat vobis illud velum inter ſanctum & ſanctum ſanctorum.

34 Indes autem operculum propitiatorio ipſi arcæ teſtimonii, in ſancto ſanctorum.

35 Et pones menſam extra illud velum, & lychnuchū è regione ipſius menſæ, ad latus unū tabernaculi verſus meridiem, menſam autem collocabis ad latus Aquilonale.

36 Facies quoq; tegumentum portæ hujus tentorii *ex* hyacinthino, & purpureo & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere Phrygiano.

37 Et facies pro hoc tegumento quinque columnas è cedris lectiſiſimis, quas obduces auro, uncis earum aureis: & fundes illis quinque ſtylobatas æneos.

CAPUT XXVII.

Sciagraphia altaris & ſupellectilium ejus.

ITem facies altare è lignis cedrorum lectiſiſimarum, quinque cubitorum longitudine, & quinque cubitorum latitudine, quadratum ſit altare illud, & trium cubitorum altitudine ſua.

2 Facies etiam illi cornua ſuper quatuor angulis ejus, ex ipſo ſunto cornua ejus, & obduces illud ære.

3 Facies autem lebetes ejus ad excipiendos cineres ejus, & palas ejus, & crateras ejus, & fuſciculas ejus, & forcipes ejus: omnia inſtrumenta ejus facito ex ære.

4 Et facies ei cribrum opus reticulatum æreum: faciesque ſecundùm illud reticulum quatuor annulos æreos, in quatuor extremitatibus iſtius altaris.

5 Et pones illud ſub ambitu ipſo altaris inferne, ita ut ſit reticulum ad medium illius altaris.

6 Facies etiam vectes huic altari, vectes è lignis cedrorum lectiſiſimarum: & obduces eos ære:

7 Inducenturque vectes hujus *altaris* in annulos: ut ſint vectes iſti in duobus lateribus illius altaris, quum portabitur.

8 Cavum è tabulis facito illud: quemadmodum oſtendit tibi *Dominus* in hoc monte, ſic faciunto.

9 Item facies atrium iſtius tabernaculi: ad plagam meridianam dextrorſum, tapetes ocellatos atrii è xylino internexo, centum cubitorum longitudine, in latus unum;

10 Columnaſque ejus viginti, & ſtylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum & faſcias illarum argenteas:

11 Similiter ad plagam Aquilonalem in longitudinem, tapetes ocellatos centū *cubitorum*

bitorum longitudine, columnas ejus viginti, & stylobatas earũ viginti æreos, uncos columnarum, & fascias illarum argenteas:

12 Latitudinis verò ipsius atrii ad plagam occidentalem, tapetes ocellatos quinquaginta cubitorum, columnas eorum decem, & stylobatas earum decem.

13 Similiter latitudo ejusdem atrii ad plagam anteriorem Orientem versùs, *erit quidem* quinquaginta cubitorum:

14 Sed in quindecim cubitos tapetes ocellati in uno latere *sunto*, columnæ eorum tres, & stylobatæ illarum tres:

15 Similiter in latere altero *in* quindecim *cubitos* tapetes ocellati *sunto*, columnæ eorum tres, & stylobatæ illarum tres.

16 Deniq; in porta ipsa atrii tegumentum *esto* viginti cubitorum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo opere Phrygiano: columnæ eorum quatuor, & stylobatæ illarum quatuor.

17 Omnes columnæ istæ atrii circumquaque redimitæ fasciis argenteis, uncí eorum argentei, *illæ verò &* stylobatæ illarum æreæ.

18 Longitudo istius atrii centum cubitorum, & latitudo quinquaginta ex omni parte, altitudo verò quinque cubitorum, è xylino internexo: *columnæ verò*, & stylobatæ illarum æreæ.

19 Omnia instrumenta ipsius tabernaculi ad totum ministerium ejus; tum omnes paxilli ejus, tum omnes paxilli ipsius atrii ex ære *sunto*.

20 Item tu præcipito filiis Israelis, ut accipientes *afferant* ad te oleum olivæ purum, tusum, pro luminari, ad accendendum lucernam quotidie.

21 In tentorio conventus extra illud velum, quod *erit* versùs ipsum testimonium, aptato illam Aharon aut filii ejus, *ut luceat* à vespere usque mane coram Jehova: statutum perpetuum *esto* generationibus eorum, à filiis Israelis *observandum*.

CAPUT XXVIII.

Habitus Aharonis, seu pontificalia ipsius præscripta.

TU autem jube accedere ad te Aharonem fratrem tuum cum filiis suis secum, è medio filiorum Israelis, ut sacerdotio fungatur mihi, Aharonem, Nadabum, & Abihu, Eleazarem, & Itharamem filios Aharonis:

2 Ut facias vestes sacras Aharoni fratri tuo, ad gloriam & ad ornatum.

3 Quapropter tu edicito omnibus industriis, cujuscunque replevero animum spiritu sapientiæ, ut faciant vestes Aharonis, ad consecrandum eum, quo sacerdotio fungatur mihi.

4 Hæ autem *sunt* illæ vestes quas facturi sunt, pectorale sacrum, & amiculum, & pallium, & tunica tessellata, cidaris, & balteus: facturi sunt inquam *has* vestes sacras Aharoni fratri tuo & filiis ejus, ut *quisque eorum* sacerdotio fungatur mihi.

5 Ideoque illi accipiunto aurum illud, & hyacinthinum, & purpureum, & coccineum, dibapho, & *xylinum* illud xylinum.

6 PRIMUM facturi sunt amiculum illud; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificiosissimo.

7 Duo humeralia conjungentia sunto illi in duabus extremitatibus, quibus conjungatur.

8 Cingula quoque amictus ejus quæ in ipso *erit*, prout opus ejus fuerit, ex ipso esto: ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9 Tum accipiens duos lapides Sardonychas, insculpes ei nomina filiorum Israelis.

10 Sex è nominibus eorum uno istorum lapidum; & nomina illa sex quæ superetint, istorum lapidum altero, prout illi nati sunt.

11 Opere artificis lapidarii, sculpturis *sanctum* sigilli insculpes duobus istis lapidibus nomina filiorum Israelis: circumclusos fundis aureis aptato illos.

12 Et impones duos istos lapides humeralibus illius amiculi, lapides monimenti pro filiis Israelis; ut portet Aharon nomina eorum coram Jehova super duos humeros suos in monimentum.

13 Facies itaque fundas ex auro;

14 Et duas catenas auri puri æquabiles facere curabis illas opere tortili: apponesque illas catenas tortiles ad fundas.

15 ITEM facies sacrum pectorale juris opere artificiosissimo, sicut opus amiculi facito illud; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, xylino internexo facito illud.

16 Quadratum esto, duplicatum: spithamæ unius longitudine sua, & spithamæ unius latitudine sua.

17 Et inseres ei insitivos lapides, lapides ordinibus quatuor: ORDO, pyropus, topazius, & smaragdus, hic ordo primus.

18 Hic autem ordo secundus, chrysoprasus, sapphirus, & adamas.

19 Et hic ordo tertius, cyanus, & achates, & amethystus:

20 Hic denique quartus ordo, beryllus thalassius, & sardius, & jaspis impacti fundis aureis sunto insitionibus suis.

21 Hi autem lapides sunto cum nominibus filiorum Israelis duodecim, secundùm nomina eorum: sculpturis *sanctum* sigilli secundùm cujusque nomen sunto pro duodecim tribubus.

22 Et aptabis ad istud pectorale sacrum catenas æquabiles, opere tortili; *ex* auro puro.

23 Factisque pro illo sacro pectorali duobus annulis aureis; pones duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius sacri.

24 Tunc indes duas illas *catenas* tortiles aureas duobus istis annulis, *in* extremitatibus

remitatibus pectoralis illius sacri.

25 Duas verò alias extremitates illarum duarum tortilium *catenarum* indes duabus illis fundis, apponesque humeralibus ipsius amiculi, versùs anteriorem partem ejus.

26 Facies quoque duos annulos aureos, & indes eos duabus extremitatibus illius sacri pectoralis ; intrinsecus, in ora ejus quæ *erit* secus amiculum.

27 Similiter facies duos annulos aureos; quos indes duobus humeralibus ipsius amiculi infernè, versùs anteriorem partem ejus, è regione *alterius* commissuræ ejus : à superiore parte cingulæ ipsius amiculi.

28 Ita attollunto pectorale illud sacrum annulis suis ad annulos illos amiculi vitta hyacinthina, ut incumbat ipsi cingulæ amiculi ; neque separator pectorale hoc sacrum ab illo amicalo :

29 Ut portet Aharon nomina filiorũ Jisraelis in sacro illo pectorali juris supra cor suum, quum ingredietur in sanctum ; in monimentum coram Jehova jugiter.

30 Deinde pones in sacro illo pectorali juris Urim & Thummim, quæ sint supra cor Aharonis quum ingredietur coram Jehovâ : sic portabit Aharon jus filiorum Jisraelis supra cor suum coram Jehova jugiter.

31 Item facies pallium ipsius amiculi totum hyacinthinum :

32 In cujus medio sit os *transmittendo* capiti ejus : limbus esto ori illius circumquaque opere textili, veluti os loricæ esto illi, ne laceretur.

33 Et facies in fimbriis ejus malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, in fimbriis ejus circumquaque ; & tintinnabula aurea inter illa circumquaque.

34 Tintinnabulum aureum, deinde malogranatum, tintinnabulum aureum, deinde malogranatum ; in fimbriis illius pallii circumquaque.

35 Hoc erit super Aharonem quum ministrabit : ut audiatur sonus ejus, quum ingredietur ipsum sanctum coram Jehova, & quum egredietur, neque moriatur.

36 Item facies bracteam ex auro puro : & insculpes ei sculpturis *tanquam* figilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

37 Quam appones cum vitta hyacinthina, ita ut sit super ipsam cidarin : è regione anterioris partis ipsius cidaris esto.

38 Sic erit super frontem Aharonis ; ut auferat Aharon iniquitatem rerum sacrarum quas consecraverint filii Jisraelis omnium donorum, rerum consecratarum ab illis : erit inquam super frontem illius jugiter, ut sit benevolentia erga illos coram Jehova.

39 Item tessellatam facies tunicam illam è xylino, faciisque cidarin è xylino : baltheum verò facito opere Phrygiano.

40 Filiis autem Aharonis facies tunicas, & facies eis baltheos : tiaras quoque facies eis ad gloriam & ad ornatum.

41 Deinde indues illis Aharonẽ fratrem tuum & filios ejus cum eo : & ungens eos consecrabis ministerium eorum, ac sanctificabis eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

42 Fac quoque eis femoralia linea ad tegendum carnem nudam : à lumbis usque ad *ima* femina sunto.

43 Hæc erunt super Aharonem & super filios ejus, quum ingredientur tentorium conventus, aut quum accedent ipsum altare ad ministrandum in sancto, ne ferentes iniquitatis pœnam moriantur, statuto perpetuo ei & semini ejus post eum.

CAPUT XXIX.

Sanctificatio seu consecratio Sacerdotum.

HOc autem illud *est* quod facies eis, sanctificando eos ut sacerdotio fungantur mihi : Accipe juvencum unum subrumum & arietes duos integros :

2 Et panes azymos, collyraque azyma mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo ; è similà tritici facito ea.

3 Positisq; iis in canistro uno admovebis ea in ipso canistro, cum juvenco illo & duobus arietibus.

4 Tum jubebis Aharonem & filios ejus accedere ad portam tentorii conventûs, & lavabis eos aquâ.

5 Deinde accipiens vestimenta illa, indues Aharonem tunicâ, & pallio amiculi, amiculoque ac pectorali sacro ; quæ accinges per cingulam amiculi :

6 Et impositâ cidari capiti ejus apte bis coronamentum sanctum super illam cidarin :

7 Acceptumque oleum unctionis fundes super caput ejus : sic unxeris eum.

8 Postea filios ejus jubens accedere, indues eos tunicis :

9 Et cingens eos baltheo, Aharonem & filios ejus, alligabis eis tiaras, ut sit eis sacerdotium decreto perpetuo : sic consecraveris ministerium Aharonis & ministerium filiorum ejus.

10 Tum admovebis juvencum illum ante tentorium conventûs, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci :

11 Et jugulabis juvencum illum coram Jehova, *ad* ostium tentorii conventûs.

12 Deinde accipiens de sanguine illius juvenci, impones cornibus altaris digito tuo : totum autem reliquum sanguinem effundito versùs fundamentum altaris.

13 Accipiens quoque totum adipem qui operit intestina, & reticulum *quod est* super jecur ; amboque renes ejus, & adipem qui *erit* super illos, adolebis super illud altare.

14 Carnem verò illius juvenci, & pellem ejus, simumq; ejus igne comburito extra castra : oblatio est pro peccato.

15 Postea arietum illorum unum accipito, super caput cujus arietis nitentur Aharon & filii ejus manibus suis :

16 Jugulatoq; ariete isto, accipiens sanguinẽ ejus inspergesaltari circumquaque.

17 Arietem

17 Arietē verò ipsum divides in membra sua, quumq; laveris intestina ejus & crura ejus, apponesq membris ejus & capiti ejus.

18 Sic adolebis arietem istum totum in ipso altari, holocaustum est Jehovæ; odor gratus, igne absumendum, sacrificium Jehovæ est.

19 Accipies quoque arietem illorum alterum nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis.

20 Jugulatoq; ariete isto, accipiens sanguinem ejus impones infimæ auriculæ Aharonis, & infimæ auriculæ filiorum ejus dexteræ, & pollici manus eorum dexteræ, pollicique pedes eorum dexteri: insperges verò reliquum sanguinem altari ipsi circumquaque.

21 Tum accipiens de illo sanguine qui *erit* super altare & de oleo illo unctionis insperges Aharonem & vestimenta ejus, filiosque ejus & vestimenta filiorum ejus cum eo: ita sanctus erit ipse vestimentaq; ejus, atque filii ejus & vestimenta filiorum ejus cum eo.

22 Deinde accipiens ex isto ariete adipē cum cauda, adipem quoque tegentem intestina, & reticulum jecoris, amboſq; renes, & adipem qui *erit* super eos, & armū dexterum (nam aries consecrationum est.)

23 Tractam quoque panis unam, & collyram panis oleosi unam, laganumq; unum, ex canistro illo azymorum quod erit coram Jehova.

24 Impones hæc omnia manibus Aharonis, manibusque filiorum ejus; & agitabis illa agitatione coram Jehova:

25 Postea accipiens illa è manu eorum, adolebis in ipso altari super holocaustum, in odorem gratum coram Jehova, sacrificium est igne absumendum Jehovæ.

26 Accipiens verò pectus ipsum ex ariete consecrationum qui *erit* pro Aharone, quum agitaveris illud agitatione coram Jehova, tibi in partem cessurum est.

27 Sic ubi sanctificaveris pectus illud agitationis, armumque elationis quod agitatur, & qui elevatur ex ariete consecrationum, ex eo qui *fuerit* pro Aharone, & ex iis qui *fuerint* pro filiis ejus:

28 *Ut sumpque* futurum est Aharonis, & filiorum ejus statuto perpetuo à filiis Jisraelis, quia est elatio: quum erit elatio à filiis Jisraelis ex sacrificiis eucharisticis eorum, elatio eorum Jehovæ *erit*.

29 Vestes autem sacræ quæ *fuerint* Aharonis, sunto filiorum ejus post eum, ad ungendum indutos eis, & ad consecrandum in eis ministerium illorum.

30 Septem dies induito eas qui sacerdos *fueris* pro eo ex filiis ejus, qui ingressurus erit in tentorium conventûs ad ministrandum in sancto.

31 Arietem autem istum consecrationum accipiens, coques carnem ejus in loco sancto.

32 Et comedito Aharon & filii ejus carnem istius arietis, & panem illum qui *erit* in canistro, *ad* portam tentorii conventûs:

33 Comedunto, *inquam*, ista ii pro quibus expiatio facta fuerit, ad consecrandum ministerium eorum, ad sanctificandum eos: extraneus autem ne comeditoz, nam res sancta sunt.

34 Quod si reliquum fuer de ista carne consecrationum, aut de pane isto usque mane, tum combures quod reliquum factum fuerit igne, ne comeditor, nam res sancta est.

35 Faciens itaq; Aharoni & filiis ejus sic, secundùm omnia quæ præcepi tibi, septem diebus consecrato ministerium eorum.

36 Juvencum verò pro peccato parabis quolibet die ad expiationes, & pro peccato insperges altare expiationem faciendo in eo postquam unxeris illud ad sanctificandum illud.

37 Septem diebus expiato super illo altari, ut sanctifices illud: sic erit illud altare res sancta sanctarum, quicquid tetigerit altare illud, sanctum esto.

38 Hoc quoque *est* quod offeres in isto altari, agni anniculi bini unoquoque die jugiter.

39 Horum agnum unum offerto mane, & agnum alterū offerto inter duas vesperas:

40 Præterea decimam Ephæ similæ, mistæ quarta hinis olei tusi, & libamen quartam hinis vini, in priorem agnum.

41 Agnum verò alterum offerto inter duas vesperas, secundùm oblationem matutinam, & secundùm libamen ejus facito ei, in odorem gratum, sacrificium igne absumendum Jehovæ.

42 Holocaustum juge *esto* generationibus vestris, intra portam tentorii conventûs coram Jehova, ubi conveniam vobiscum alloquendo te ibi.

43 Conveniam autem illuc cum filiis Jisraelis, ut sanctificetur gloriâ meâ.

44 Et sanctificabo tentorium conventûs & altare ipsum, Aharonem etiam & filios ejus sanctificabo, ut sacerdotio fungantur mihi:

45 Et habitabo inter filios Jisraelis, ac ero illis Deus.

46 Experientur, me esse Jehovam Deum suum, qui eduxi ipsos è terra Ægypti, ut habitem inter ipsos: ego *sum* Jehova Deus ipsorum.

CAPUT XXX.

Capitatio Jisraelitarum.

FAcies item altare, thymiaterium suffitûs, è ligois cedrorum lectissimarum facito illud.

2 *Unius* cubiti longitudine suâ, & cubiti latitudine suâ, quadratum esto, & duorum cubitorum altitudine suâ: ex ipso cornua ejus *sunto*.

3 Et obduces illud auro puro, tectum ejus, & latera structuræ ejus circumquaque, & cornua ejus: faciesque ei limbum aureum circumquaque.

4 Deinde

4 Deinde binos annulos aureos faciens ei, infra limbum ejus juxta binos angulos ejus, aptato eos ad duo latera ejus, quod erit in sedes vectibus, ad portandum illud eis.

5 Facies autem ipsos vectes è liguis cedrorum lectissimarū, & obduces eos auro.

6 Et pones illud ante velum quod *erit* ante arcam testimonii, è regione operculi propitiatorii illius quod *erit* supra testimonium, quo conventurus sum tecum:

7 Ut adoleat super illud Aharon suffitum aromatum; unoquoque mane, quum aptaverit lucernas, adolebit illum;

8 Similitèr quum accenderit Aharon lucernas inter duas vesperas, adoleat illum: suffitus jugis coram Jehova per generationes vestras *esto*.

9 Ne offeratis in eo suffitum exterum, aut holocaustum, aut oblationem: neque libamen libatote super illud.

10 Tantùm expiationem faciet Aharon super cornua ejus semel quotannis: è sanguine sacrificii pro peccato *diei* expiationum semel quotannis expiationem faciet in eo per generationes vestras: res sancta sanctarum est Jehovæ.

11 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

12 Quum recensebis summam filiorum Jisraelis per numerandos eorum, tum dabunt quisque redemturam vitæ suæ Jehovæ, numerando eos: ut non fit in eis plaga quum numerabis eos.

13 Hoc dato quisquis transit in numeratos, dimidium sicli prout est siclus sacer; (viginti obolorum *est* hic siclus) dimidium sicli oblationem Jehovæ.

14 Quisquis transit in numeratos à nato viginti annos & supra, dato oblationem Jehovæ.

15 Qui dives est ne augeto, & qui tenuis est, ne diminuito de dimidio sicli, dando oblationem Jehovæ, ad expiandum animas vestras.

16 Accipiens autem pecuniam istam expiationum à filiis Jisraelis, repones eam ad ministerium tentorii conventus: eritq; pro filiis Jisraelis in monimentum coram Jehova, ad expiandum animas vestras.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

18 Facies etiam labrum æneum, & scapum ejus æneum ad lavandum: & pones illud inter tentorium conventus & ipsum altare, ac pones ibi aquam:

19 Ut lavent Aharon & filii ejus ex eo, manus suas & pedes suos.

20 Quum erunt ingressuri tentorium conventus, lavanto aqua ut non moriantur; aut quum erunt accessuri ad ipsum altare ad ministrandum, ut adoleant sacrificium igne absumendum Jehovæ:

21 Lavabunt, inquam, manus suas & pedes suos, ut non moriantur: hoc esto illis statutum perpetuum, ipsi *Aharoni* & semini ejus per generationes eorum.

22 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

23 Tu autem accipe tibi aromatum præstantissimum; myrrhæ ingenuæ quingenta *pondo*, & cinnamomi odorati dimidium ejus, ducenta quinquaginta: & calami odorati ducenta quinquaginta:

24 Et casiæ quingenta prout est pondus sactum, & olei olivæ hinem:

25 Et parabis ex illo oleum unctionis sactæ unguentum unguentariæ opere unguentarii: oleum unctionis sactæ esto.

26 Eoque unges tentorium conventus, & arcam ipsam testimonii:

27 Mensamq; illam cum omnibus instrumentis ejus, & lychnuchum ac instrumenta ejus, & altare ipsum suffitus:

28 Altare quoque holocausti, & omnia instrumenta ejus, labrumq; & scapum ejus:

29 Ut sanctifices illa, fintque res sancta sanctarum: quicquid tetigerit illa sanctum esto.

30 Aharonem quoque & filios ejus ungito: ita sanctificaveris eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31 Filios verò Jisraelis alloquitor, dicendo, Oleum unctionis sanctæ esto hoc mihi per generationes vestras.

32 Carnem hominis ne *quisquam eo* ungito, aut secundùm confecturam ejus ne ficitote simile ei: res sancta est, res sancta esto vobis.

33 Quisquis conficiet simile ei, aut quisquis imponet ex eo rei exteræ; propterea excindetur è populis suis.

34 Item edixit Jehova Moschi, Accipe tibi aromata, staclen & onychen & galbani, nardi folia cum spicis & thus purum: *unumquodque* solum *cum altero* solo esto.

35 Et parabis ex eo suffitum, pigmentum opus pigmentarii, salitum, purum, sanctum.

36 Contundensque ex eo minutim ponet ex eo coram ipso testimonio in tentorio conventus quo conventurus sum tecum: res sancta sanctarum esto vobis.

37 At secundùm hujus suffitus quem feceris confecturam ne facitote vobis: res sancta esto tibi, Jehovæ *est*.

38 Quisquis fecerit ei similem ad adorandum eam, utique excindetur è populis suis.

CAPUT XXXI.

Betzaleel princeps architectus, & ejus collega.

DEinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Vide, nominatim vocavi Betzaleelem filium Uri filii Chutis è tribu Jehudæ:

3 Quem implevi spiritu Dei, peritiâ, & intelligentiâ, notitiâque, & omni arte:

4 Excogitandi res industriè inventas, & operandi in auro & in argento & in ære:

5 Et artificio gemmario inserendi, & artificio lignario; operandi opus quodlibet.

6 Præterea ego ecce addidi ei Aholibum

bum filium Achisamaci è tribu Dani, & animo cujusq; industrii indidi peritiam: ut faciant quæcunque præcepi tibi.

7 Tentorium conventus, & arcam pro testimonio ipso, & operculum propitiatorium quod erit super eam, & omnia instrumenta ipsa tentorii:

8 Mensamque cum instrumentis ejus, & lychnuchum purum cum omnibus instrumentis ejus; & altare suffitus:

9 Et altare holocausti cum omnibus instrumentis ejus, labrumq; & scapum ejus:

10 Et vestes ministerii, & vestes sactas Aaronis sacerdotis, ac vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio:

11 Denique oleum unctionis, & suffitum aromatum pro sanctuario, secundùm omnia quæ præcepi tibi faciunto.

12 Præterea edixit Jehova Moschi, dicendo,

13 Tu autem alloquere filios Jisraelis dicendo, Verumtamen sabbatha mea servate: nam signum est inter me & vos per generationes vestras, ad cognoscendum me Jehovam esse qui sanctifico vos.

14 Observabitis ergo sabbathum, quia res sancta est vobis: profanantium illud *quisque* omnino morti traditor, nam quicumq; fecerit in eo opus, utiq; exscindetur anima illa è medio populorum suorum

15 Sex diebus fiet opus; at die quovis septimo sabbathum requies *est*, res sancta Jehovæ: quisquis fecerit opus die ullo sabbathi, omnino morti traditor.

16 Observabunt itaq; filii Jisraelis sabbathum ipsum; celebrando sabbathum per generationes suas, fœdere perpetuo.

17 Inter me & filios Jisrael: signum est in perpetuum; quia sex diebus fecit Jehova cœlum & terram, die autem septimo quievit & recreavit se.

18 Tandem quum absolveret alloqui eum in monte Sinai, dedit Moschi duas illas tabulas testimonii: tabulas lapideas scriptas digito Dei.

CAPUT XXXII.

Vitulus aureus tragœdia.

QUum autem videret populus admodum differre Moschen descendere ex ipso monte, congregatus populus ad Aharonem, dixerunt ei, Age, fac nobis deos, qui anteeant nobis: jam enim Mosche viro illo, qui eduxit nos è terra Ægypti, quid factum sit ignoramus:

2 Et dixit eis Aharon, Rumpentes detrahite inaures aureas quæ *sunt* in auribus uxorum vestrarum, filiorum vestrorum, filiarumq; vestrarum, & afferte ad me.

3 Rumpentes ergo detraxerunt sibi totus ille populus inaures aureas, quæ *erant* in auribus suis, & attulerunt ad Aharonē.

4 Qui acceptum è manu eorum formavit illud cœlo, quum fecisset ex eo vitulum fusilem, tum dixerunt, Hi *sunt* dii tui Jisrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

5 Quod videns Aharon, exstruxit aram coram eo, proclamavitque Aharon, dicendo, Festum Jehovæ cras *esto*.

6 Surgentes itaq; postridie mane, obtulerunt holocausta, & applicarunt eucharisteria: sedit q; populus ad edendum & bibendum, deinde surrexerunt ad ludendum.

7 Edixit verò Jehova Moschi, Abi, descende, nam corrupit *se* populus tuus, quem eduxisti è terra Ægypti.

8 Recesserunt celeriter ab ea via quam præcepi illis, fecerunt sibi vitulum fusilem: & incurvantes se sacrificaverunt ei, ac dixerunt, Hi *sunt* dii tui Jisrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

9 Dixit etiam Jehova Moschi, Vidi populum istum, quod ecce populus durâ cervice est.

10 Nunc igitur sine me ut accensâ irâ consumam eos: efficiam verò te in gentem magnam.

11 Quamobrem deprecatus est Mosche faciem *vultum* Jehovæ Dei sui, & dixit, Quare Jehova accenderetur ira tua in populum tuum, quem eduxisti è terra Ægypti, virtute magnâ & manu forti?

12 Quare loquetentur Ægyptii, dicendo, Malo *animo* eduxit eos, ut occideret eos in istis montibus, & consumeret eos è superficie terræ? converte te ne accendatur ira tua, & pœniteat te istius mali *quod proposuisti* contra populum tuum.

13 Recordare Abrahami, Jitzchaki, & Jisraelis, servorum tuorum, te juravisse eis per te; & promisisse eis, Multiplicabo semen vestrum tamquam stellas cœli: & totam hanc terram quam promisi dabo semini vestro, ut possideant in seculum.

14 Tum pœnituit Jehovam istius mali quod facturum se dixerat populo suo.

15 Et Mosche revertens descendit de monte illo cum duabus tabulis testimonii in manu sua; tabulis scriptis à binis paginis suis, hinc & inde scriptis.

16 Erantque tabulæ istæ opus Dei; & scriptura scriptura Dei erat, insculpta tabulis.

17 Audiens autem Jehoschuah sonum ipsum populi dum vociferaretur, dicebat Moschi, Sonum bellicum in castris *audio*.

18 Qui dixit, Non *est* sonus quo strenui clamant, neque *est* sonus quo debiles clamant: sonum cantantium ego audio.

19 Fuitque quum appropinquans ad castra videret vitulum illum & choros, ut accenderetur ira Moschis, & abjiciens è manibus suis tabulas frangeret eas sub ipso monte.

20 Deinde accipiens vitulum illum quem fecerant exussit igne, commoluitq; donec minutus esset: dispergensq; in superficiem aquarum, jussit bibere filios Jisraelis.

21 Dixitque Mosche Aharoni, Quid fecit tibi populus iste, quòd induxeris super eum peccatum maximum?

22 Cui dixit Aharon, Ne accendatur ira

ita domini mei, tu noſti populum hunc in malo jacere.

23 Nam dixerunt mihi, Fac nobis deos qui anteeant nobis: jam enim Moſche viro illo, qui eduxit nos è terra Ægypti quid factum ſit ignoramus:

24 Et dixit eis, Cui eſt aurum? rumpentes itaque detraxerunt ſibi, & dederunt mihi: quod ubi conjeci in ignem, prodiit vitulus iſte.

25 Quum ergo videret Moſche populum eſſe nudatum; quòd nudaſſet eum Aharon ad ignominiam ſubeundam ab *inimicis* qui inſurrecturi fuiſſent in eos:

26 Subſiſtens Moſche in porta caſtrorum, edixit, Quiſquis eſt Jehovæ, ad me *aggregator*: ſic aggregati ſunt ad eum omnes filii Levi.

27 Dixitq; illis, Sic ait Jehova Deus Iſraelis, Apponite quiſque gladium ſuum femori ſuo: tranſite & redite per caſtra de porta in portam, & occidite quiſque fratrem ſuum, & quiſque amicum ſuum, & quiſque propinquum ſuum.

28 Quod fecerunt filii Levi ſecundùm edictum Moſchis, & ceciderunt de populo illo, eo ipſo die, ad tria millia virorum:

29 Dicebat enim Moſche, Conſecrate miniſterium veſtrum hodie Jehovæ, quum quis filio ſuo, aut fratri ſuo aderit: & inducetur eſt vobis hodie benedictionem.

30 Fuit autem poſtridie, quum diciſſet Moſche populo, Vos peccaſtis peccato maximo: nunc itaque aſcendam ad Jehovam, fortè expiationem faciam pro peccato veſtro:

31 Ilt reverſus Moſche ad Jehovam dicetet, Obſecro, peccavit populus iſte peccato maximo quod fecerunt ſibi deos aureos.

32 Attamen nunc an condonatnus es peccatum eorum? nam ſi non *ita eſt*, dele me nunc de libro tuo quem ſcripſiſti.

33 Dixit verò Jehova Moſchi, Eum qui peccaverit mihi, delerem de libro meo.

34 Sed nunc abi, deduc populũ iſtum quò dixi tibiſt ecce angelus meus præibit tibi: & quo die viſitaturus ſum; utique viſitaturus ſum adverſus eos peccatum ipſorum.

35 Itaq; percuſsit Jehova populum iſtum propter *id* quod fecerat illi vitulo quem fecit Aharon.

CAPUT XXXIII.

Reſpiſcentia Iſraelitarum, Deique indulgentia.

1 Dixit igitur Jehova Moſchi, Abi aſcende hinc tu & populus iſte quem eduxiſti è terra Ægypti, in terram quã juramento promiſi Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, dicendo, Semini tuo dabo illam.

2 Et mittam ante te Angelum: quo expellam Cenahanæum, Emoræum, & Chittheæum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebuſæum:

3 In terram affluentem lacte & melle: nam non aſcendam in medio tui, quia populus durus cervice es, ne conſumam te in hoc itinere.

4 Et audiens populus verbum malum iſtud, luctui ſe dederunt, & non impoſuerunt ullus ſuum ornamentum ſibi:

5 Quia edixerat Jehova Moſchi, Edic filiis Jiſraelis, Vos *eſtis* populus durus cervice, uno momento, ſi aſcendero in medio tui, conſumſero te: nunc itaque depone ornamentum tuum à te, & cognoſcam quid ſim facturus te:

6 Sed ſpoliaverunt ſe filiis Jiſraelis quiſque ornamento ſuo, *procul* à monte Chorebo.

7 Moſche verò acceptum tentorium ſuum tetendit ſibi extra caſtra procul recedendo à caſtris, vocavitq; illud tentorium conventũs: erat enim ut quiſquis conſulturus erat Jehovam, exiret verſus tentorium conventũs, quod *erat* extra caſtra.

8 Fuit autem quum prodibat Moſche in tentorium illud, ut ſurgentes totus populus ſtaret quiſq; ad oſtium tentorii ſuiſſic intuebantur tergum Moſchis donec ingrederetur in tentorium illud.

9 Fuit verò, quum ingrederetur Moſche in tentorium illud, ut deſcendens columna illa nubis conſiſteret *ad* oſtium illius tentorii, ſic loqueretur cum Moſche.

10 Quumobrem videns totus populus columnam illam nubis conſiſtentem *ad* oſtium illius tentorii, ſurgebat totus populus ut incurvantes ſe *ad* oſtium tentorii ſui *honorem exhiberent*.

11 Alloquebatur autem Jehova Moſchen facie ad faciem, quemadmodum alloqui ſolet quis amicum ſuum: redeunte verò ad caſtra *Moſche* cum miniſtro ſuo Jehoſchua filio Nunis puero, non recedebat è medio illius tentorii.

12 Tum dixit Moſche Jehovæ, Vide tu edicis mihi, Deduc populum hunc, interim tu non indicaſti mihi quem miſſurus fuiſti mecum: tu tamen dixiſti, Agnoſco te nominatim, atque etiam inveniſti gratiam in oculis meis.

13 Nunc ergo, ſi modò inveni gratiam in oculis tuis, indica mihi quæſo vias tuas, & agnoſcam te ut inveniam gratiam in oculis tuis: conſidera etiam gentem hanc populum tuum eſſe.

14 Quo dicente, Facies mea præcederet, ut quietem darem tibi?

15 Dixit ei *Moſche*, Si facies tua non præcedet, ne jubete nos hinc diſcedere.

16 Nam quanam re cognoſcetur jam inveniſſe gratiam in oculis tuis me & populum tuum? nonne quum ibis nobiſcum? ita ſeparabimur ego & populus tuus ab omni populo qui *eſt* in ſuperficie terræ.

17 Dixit itaque Jehova Moſchi, Etiam hanc rem quam dixiſti faciam, quia gratiam inveniſti in oculis meis, & agnovi te nominatim.

18 Amplius dicenti *Moſchi*, Fac quæſo videam gloriam tuam:

19 Dixit, Ego faciam ut tranſeat tota bonitas mea ante faciem tuam, & inclama-

bo

bo nominatim Jehova ante faciem tuam: sed gratiosus ero cui fuero gratiosus, & misereboi cujus misertus fuero:

20 At non posses, inquit, videre faciem meam; quia non potest me homo videre, & vivere.

21 Postea dixit Jehova, Ecce locum apud me, consistes igitur super istam rupem.

22 Erit autem quum transibit gloria mea, ut ponam te in cavitate ipsa rupis, & obtegam te manu meâ donec transivero:

23 Sed quum amovero manum meam, videbis posteriora mea, facies autem mea videri non potest.

CAPUT XXXIV.

Duæ tabulæ novæ: confessio & precatio Moschi: leges variæ: quadragesima, & velamen Moschi.

DIxit autem Jehova Moschi, Dola tibi duas tabulas lapideas similes illis prioribus, ut inscribam istis tabulis eadem verba quæ fuerant in tabulis illis prioribus quas fregisti.

2 Et esto paratus in crastinum mane, ut ascendas ipso mane in montem Sinai, & fistaris mihi illic in vertice istius montis.

3 Sed ne quisquam ascendito tecum, etiamq; ne quisquam conspicitor in toto isto monte; etiam pecudes aut armenta ne pascunto è regione istius montis.

4 Quum igitur dolasset duas tabulas lapideas similes illis prioribus, surgens Mosche ipso mane ascendit in montem Sinai, quemadmodum præceperat Jehova ipsi accepto in manu sua duabus tabulis lapideis.

5 Tum descendens Jehova in ipsa nube constitit cum eo ibi; inclamavitque nominatim, Jehova.

6 Transiens enim Jehova ante faciem ejus, inclamavit, Jehova, Jehova, *Deus* fortis, misericors, & gratiosus, longanimis & multus benignitate ac fide:

7 Custodiens benignitatem millibus, condonans iniquitatem & defectionem & peccatum; *& qui* ullo pacto non absolvit *sontem*, visitans iniquitatem patrum in filios, & in filios filiorum, in nepotes & in abnepotes.

8 Festinans autem Mosche, inclinato vertice in terram, incurvavit se *honorem habituus*:

9 Et dixit, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis Domine, eat quæso Dominus in medio nostri: quia populus durus cervice est, ideo condones iniquitatem nostram & peccatum nostrum, & compares nos in hæreditatem.

10 Qui dixit, Ecce ego pango fœdus; coram toto populo tuo facturus sum mirabilia, quæ non fuerunt patrata in tota terra & in omnibus gentibus: adeo ut videat totus hic populus (in cujus medio es) opus Jehovæ reverendum esse, quod ego facturus sum tecum.

11 Observa idquod ego præcipio tibi hodie: ecce ego expulsurus sum à facie tua Emoræum, & Cenahanæum, & Chittheum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebusæum.

12 Cave tibi, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ ad quam venturus es; ut non sit in laqueum, in medio tui:

13 Sed altaria eorum demolimini, & statuas eorum frangitote; ac lucos eorum succiditote.

14 Nam non convenit te incurvatum honorem exhibere deo alieno; Jehovæ enim nomen *est* Zelotes, Deus fortis zelotes est.

15 *Cave tibi inquam*, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ: *ne* quum scortabitur sectando deos suos & sacrificabit diis suis, invitet te, & comedas de sacrificio ejus:

16 Et accipias de filiabus ejus pro filiis tuis; scortantesque filiæ ejus sectando deos suos, efficiant ut scortentur filii tui sectando deos ipsarum.

17 Deos fusiles ne facito tibi.

18 Festum azymorum observato; septem dies vescitor azymis, quemadmodum præcepi tibi, constituto tempore, ipso mense Abib: quia ipso mense Abib egressus es ex Ægypto.

19 Omne *masculum* aperiens vulvam meum *est*: quare totius pecoris tui masculum separator, apperiens vulvam bovis aut parvæ pecudis.

20 Asinæ autem aperientem vulvam redimes parvâ pecude, quòd si non redimes ipsum, decollabis: omnem primogenitum filiorum tuorum redimito, neque comparento *ulli* coram me vacui.

21 Sex diebus operaberis, die autem septimo cessato: in ipsa aratione, & in messe cessato.

22 Etiam festum septimanarum feriatot tibi, *festum* primitiarum messis triticeæ: & festum collectionis, revolutionem cujusque anni.

23 Tribus vicibus quotannis compareto omnis mas tuus ante conspectum Domini Jehovæ Dei Jisraelis.

24 Nam ejiciam gentes à conspectu tuo, & dilatabo terminum tuum: neque concupiscet quisquam terram tuam, quum ascendes comparituras ante conspectum Jehovæ Dei tui ternis vicibus quotannis.

25 Ne jugulando *fermento* cum fermentato sanguinem sacrificii mei: neq; pernoctato usq, mane sacrificium festi Paschatis.

26 Prima quæque primitias terræ tuæ afferto in domum Jehovæ Dei tui: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

27 Tum edixit Jehova Moschi, Scribe tibi verba hæc: quia ex præsentato horum verborum pango tecum fœdus, & cum Jisraele.

28 Itaq; fuit ibi cum Jehova quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedit, & aquam non bibit: inscripsitq; *Jehova* tabulis verba fœderis hujus, decem illa verba.

29 Fuit verò descendente Moscbe è monte Sinai, quum essent duæ illæ tabulæ testimonii in manu Moschis, descendendo ex monte illo; ut ignoraret Mosche splendidam esse factam cutem faciei suæ, quum ille loqueretur secum.

30 Videns autem Aharon & omnes filii Israelis Moschen, quòd ecce splendida facta esset cutis faciei ejus; timebant accedere ad eum:

31 Sed revocante eos Mosche, reversi sunt ad illum Aharon & omnes principes in eo cœtu: & alloquutus est eos Mosche.

32 Postea demum accesserunt omnes filii Israelis, quibus præcepit omnia quæ loquutus fuerat Jehova secum in monte Sinai.

33 Donec verò absolvisset Mosche loqui cum eis, imposuit faciei suæ velamen.

34 Quum autem veniret Mosche in conspectum Jehovæ ad loquendum cum eo, amovebat illud velamen donec exiret: egressus verò *sic* eloquebatur filiis Israelis id quod mandatum erat sibi.

35 Respiciebant enim filii Israelis in faciem Moschis, quòd splendida facta esset cutis faciei Moschis: quapropter reponebat Mosche velamen illud super faciem suam, donec rediret loquutum cum eo.

CAPUT XXXV.

Recapitulatio legum ceremonialium, & spontanea populi oblatio.

COngregavit ergo Mosche totum cœtum filiorum Israelis, & dixit eis, *Hæ sunt* illæ res quas præcepit Jehova ut faciatis.

2 Sex diebus fiet opus, die autem septimo, esto vobis *dies* sanctus, sabbathum quietis Jehovæ: quisquis fecerit in eo opus, morte plectitor.

3 Ne accenditote ignem in ullis habitationibus vestris, die sabbathi.

4 Præterea alloquutus est Mosche totum cœtum filiorum Israelis, dicendo, Hæc est illa res quam præcepit Jehova, dicendo:

5 Accipite ex *iis* quæ penes vos *sunt* oblationem Jehovæ, cujuscunq; animus sponte moverit eum afferto hanc oblationem Jehovæ: aurum, & argentum, & æs:

6 Et hyacinthinam, & purpuream, & coccineam dibapha, & linum xylinum, & *lanam* caprarum:

7 Et pelles arietum rubefactas, pelleſq; melium, & ligna cedrorum lectissimarum:

8 Et oleum ad luminare, odoramentaq; ad oleum unctionis, & ad suffitum aromata illa:

9 Et lapides sardonychas, & lapides insitivos, pro ipso amiculo, & pectorali sacro.

10 Industrius autem ex vobis quisque, veniunto ut faciant quicquid præcepit Jehova.

11 Tabernaculum, tentorium ejus, & tegmen ejus, ansulas ejus, & asseres ejus, transtilla ejus, columnas ejus, & stylobatas ejus:

12 Arcam ipsam, vectesq; ejus, cum operculo propitiatorio, & velum tegumenti:

13 Mensam, & vectes ejus, & omnia instrumenta ejus, & panis faciei *instrumenta*,

14 Lychnuchumque luminaris, & instrumenta ejus, ac lucernas ejus, & oleum luminaris:

15 Item altare suffitus & vectes ejus, & oleum unctionis & suffitum aromaticum: & tegmentū portæ ad portam tabernaculi:

16 Altare holocausti & cribrum æneum quod illi *erit*, vectes ejus, & omnia instrumenta ejus, labrum & scapum ejus:

17 Tapetes ocellatos atrii, columnas ejus, & stylobatas ejus, & tegmentum portæ atrii:

18 Paxillos tabernaculi, & paxillos atrii, cum funibus suis:

19 Vestes ministerii ad ministrandum in sancto; vestes sanctas Aharonis sacerdotis, & vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio.

20 Postea egressi sunt totus cœtus filiorum Israelis, à conspectu Moschis:

21 Et reversi sunt quisque quem extulit animus ejus, & quemcunq; spiritus ejus sponte movit, attulerunt oblationem Jehovæ ad opus tentorii conventûs, & ad totum ministerium ejus, & ad vestes sanctas.

22 Venerunt itaque viri cum mulieribus: quemcunque sponte movit animus afferebant fibulas, & monilia, & annulos cingulaſque pendulas, omnia instrumentum aureum, & quisquis obtulit, *offerebat* oblationem auri Jehovæ:

23 Item unusquisque quicquid præsto sit penes se, hyacinthinum, aut purpureum, aut coccineum dibaphum, & linum xylinum, & *lanam* caprarum; pelleſque arietum rubefactas, & pelles meliū afferebant.

24 Quisquis offerebat, oblationem argenti aut æris attulerunt *in* oblationem Jehovæ: & penes quoscunq; præsto *erat* ligna cedrorum lectissimarum pro toto opere illius ministerii, attulerunt.

25 Præterea singulæ mulieres industriæ neverunt manibus suis, attulerunt quæ nebat hyacinthinum, & purpureum, & coccineum dibaphum, & xylinum.

26 Omnes etiam mulieres quas extulit animus earum *ad nendum* industriæ, nevrunt *lanam* caprarum.

27 Principes verò attulerunt lapides sardonychas & lapides insitivos, pro amicu & pectorali sacro:

28 Et odoramentum & oleum, pro luminari & pro oleo unctionis, & pro suffitu aromata.

29 Omnes viri & mulieres, quos sponte movit animus ipsorum, ad afferendum pro toto illo opere quod præceperat Jehova fieri per Moschen: attulerunt filii Israelis voluntariam oblationem Jehovæ.

30 Tum dixit Mosche filiis Israelis, Videte, vocavit Jehova nominatim, Betsaleelem filiū Uri filii Churis, è tribu Jehudæ:

31 (Quem

31 (Quem implevit spiritu Dei, peritiâ, intelligentiâ, & notitiâ, & omni arte;
32 Tum ut excogitet res industriè inventas, & operetur in auro, & in argento, & in ære:
33 Et in artificio gemmario ad inserendum, & in artificio lignario: operando opus quodlibet ingeniosissimum:
34 Tum animo ejus indidit ut docere posset) *vocavit, inquam,* ipsum & Aholiabum filium Achisamaci è tribu Danis.
35 Implevit eos industriâ animi, ad faciendum omne opus fabri, & opificis artificiosissimi, phrygionisque, & textoris, hyacinthinis, & purpureis, & coccineis dibaphis, & xylino; facturos omne opus, & excogitaturos res industriè inventas. *Cap. 36*
36 Faciet itaque totum opus *ad* ministerium sanctuarii Betzaleel & Aholiab, & omnis vir industrius, quibus indidit Jehova peritiam, & intelligentiam ut sciant facere; secundum omnia quæ præcepit Jehova.

CAPUT XXXVI.

Architectura tabernaculi inchoatur.

VOcavit ergo Mosche Betzaleelem & Aholiabum, & omnem virum industrium cujus animo indiderat Jehova peritiam: quemcunque extulerat animus ipsius, ut accederet ad opus illud, ad faciendum illud.
2 Qui cum accepissent à conspectu Moschis omnem illam oblationem, quam attulerant filii Jisrael pro opere ministratorio sanctuarii ad faciendum illud; tamen adhuc *illi* afferebant ad eum voluntariam oblationem unoquoque mane.
3 Quapropter venientes periti illi omnes qui faciebant totum opus sanctuarii; quisque ab opere suo quod ipsi faciebant:
4 Alloquuti sunt Moschen, dicendo, Excedunt populus afferendo: plus satis *est* hujus administrationis, pro illo opere quod præcepit Jehova faciendum.
5 Tum præcepit Mosche ut proclamaretur in castris, dicendo, Ullus aut ulla ne faciunto, deinceps opus ad oblationem sanctuarii: sic cohibitus est populus ne afferret.
6 Nam illius rei erat satis illis pro toto hoc opere ad faciendum illud; adeoque supererat.
7 Fecerunt itaque industrius quisque inter facientes hoc opus, tabernaculum illud è decem aulæis, xylino intexto, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho cerubinis *referta*, opere artificiosissimo fecit ea.
8 Longitudo aulæi uniuscujusque viginti octo cubitorum, & latitudo quatuor cubitorum cujusque aulæis; mensura eadem *fuit* omnibus his aulæis.
9 Et conjunxit quinque aulæa unum ad alterum; & quinque aulæa conjunxit unum ad alterum.
10 Nam fecit loramenta hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: similiter fecit in ora cujusvis aulæi ulteriore, in commissura secunda.
11 Quinquaginta loramenta fecit in aulæo primo, & quinquagena loramenta fecit in extremitate cujusque aulæi quæ *erat* in commissura secunda: continuerunt hæc loramenta *aulæa* unum cum altero.
12 Factisque quinquagenis ansulis ansulis aureis; conjunxit ista aulæa alterum alteri *inditis loramentis* in ipsas ansulas, ut esset tabernaculum unum.
13 Item fecit aulæa è *lana* caprina ad tentorium super ipsum tabernaculum, undecim aulæa fecit illa.
14 Longitudo aulæi unius triginta cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo aulæi uniuscujusque; mensura eadem *fuit* undecim aulæis.
15 Conjunxit; horum aulæorum quinque seorsim, & sex horum aulæorum seorsim.
16 Faciens enim loramenta quinquaginta *aptavit* ora aulæi ulteriori in commissura secunda, & quinquagena loramenta aptavit ora aulæi cujusque commissura secunda.
17 Similiter fecit ansulas æreas quinquagenas, ad conjungendum ipsum tentorium, ut esset unum.
18 Præterea fecit tegmen ipsi tentorio è pellibus arietum tubefactis, & tegmen è pellibus melium supernè.
19 Item fecit asseres huic tabernaculo è lignis cedrorum lectissimarum arrectarios.
20 Denum cubitorum longitudo asseris, sesquicubiti verò latitudo asseris uniuscujusque:
21 Binos cardines asseri unicuiq; scalariformâ compositos unum ad alterum: sic fecit omnibus asseribus ipsius tabernaculi.
22 Fecit autem asseres istos huic tabernaculo: viginti asseres ad plagam Austrolem dextrorsum:
23 Et quadraginta stylobatas argenteos fecit sub viginti illis asseribus, duos stylobatas sub assere uno ad duos cardines ejus: & duos stylobatas sub assere altero ad duos cardines ejus.
24 Similiter in latere tabernaculi secundo ad plagam Aquilonalem fecit viginti asseres.
25 Et quadraginta stylobatas eorum argenteos, duos stylobatas sub assere uno, & duos stylobatas sub assere altero.
26 Angulis autem ipsius tabernaculi ad Occidentem, fecit sex asseres.
27 Duos præterea asseres fecit ad antas angulares ipsi tabernaculo, in utroque angulo:
28 Qui erant gemellipatæ infernè, pariterq; erant gemellipatæ ad verticem suum inditi annulo uno: sic fecit utrique illorum pro duabus antis illis angularibus.
29 Sic erant octo asseres, & stylobatæ eorum argentei sexdecim stylobatæ; bini stylobatæ sub assere unoquoque.
30 Fecit etiam transtilla è lignis cedro-

rum lectissimarum ; quinque pro asseribus primi lateris ipsius tabernaculi,

31 Et quinque transtilla pro asseribus secundi lateris tabernaculi, & quinque transtilla pro asseribus tabernaculi, ad utrumq; angulum *pertinentia* occidentem versus.

32 Fecit autem transtillum horum medianum, quòd transcurreret in medio ipsorum asserum, ab uno extremo ad alterum.

33 Asseres verò ipsos obduxit auro, & annulos eorum fecit ex auro, *qui essent* sedes ipsis transtillis, obduxit quoque ipsa transtilla auro.

34 Item fecit velum illud ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificiosissimo fecit illud Cerubinis *refertum*.

35 Et factis ei quatuor columnis é cedris lectissimis obduxit eas auro, uncis earum aureis, fuditque eis quatuor stylobatas argenteos.

36 Item fecit tegumentum portæ ipsi tentorii *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere phrygiano.

37 Et columnas ejus quinque & uncos earum (obduxit tamen earum epistylia, horumque fascias auro) & stylobatas earum quinque ex ære.

CAPUT XXXVII.

Continuatur architectura tabernaculi.

ITem fecit Betzaleel arcam illam è lignis cedrorum lectissimarum : duum cubitorum cum dimidio longitudine suâ, ac sesquicubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ.

2 Eaque obducta auro puro intrinsecus & extrinsecus ; fecit ei limbum aureum circumquaque.

3 Et fudit ei quatuor annulos aureos ad quatuor impages ejus, ita ut duo annuli *essent* in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

4 Fecit quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit auro :

5 Et induxit vectes illos in annulos ad latera illius arcæ, ad ferendum arcam illam.

6 Deinde fecit operculum propitiatorium ex auro puro : duum cubitorum cum dimidio longitudine suâ, & sesquicubiti latitudine suâ.

7 Fecit etiam duos Cerubinos aureos ; continente opere fecit eos, è duabus extremitatibus ipsius operculi propitiatorii :

8 Cerubinum unum ab extremitate *una* hinc, & Cerubinum alterum ab extremitate *altera* inde : ex operculo propitiatorio fecit Cerubinos istos in duabus extremitatibus ejus :

9 Ita ut essent Cerubini illi pasis alis sursum, obtegentes alis suis operculũ ipsum propitiatorium, & facie suâ *obversa* unius ad alterum, versus ipsum operculum propitiatorium facies Cerubinorum essent.

10 Item fecit mensam illam è lignis cedrorum lectissimarum : duum cubitorum longitudine suâ, & *unius* cubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ :

11 Et obduxit eam auro puro, fecitque ei limbum aureum circumquaque.

12 Facta quoque ei tænia palmari circumquaque, fecit limbum aureum tæniæ ejus circumquaque.

13 Et fudit ei quatuor annulos aureos ; indiditque annulos ipsos in quatuor angulos qui *erant* in quatuor pedibus ejus.

14 E regione ipsius tæniæ fuerunt illi annuli, sedes vectibus ad portandũ mensam

15 Fecitque vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, & obduxit eos auro ; ad portandum mensam.

16 Fecit quoque instrumenta illa quæ imponerentur mensæ, scutulas ejus, & acerras ejus, & scopulas ejus, & scutellas quibus tegeretur, *ex* auro puro.

17 Item fecit lychnuchum illum *ex* auro puro ; continente opere fecit lychnuchum illum, scapus ejus & *quisque* ramus ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus, ex ipso erant.

18 Sex autem rami egredientes è lateribus ejus ; tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero :

19 Tres lances, speciem amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum, & calyculus : & tres lances, speciem amygdalæ referentia in uno ramo malum oblongum, & calyculus ; similiter sex illis ramis qui prodibant è lychnucho illo.

20 In ipso verò lychnuchi *scapo* quatuor lances ; amygdalæ speciem referentia mala oblonga ejus & calyculi ejus :

21 Nempe malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, sex illos ramos prodeuntes ex ipso :

22 Mala oblonga eorum & rami eorum ex ipso erant : totus ille continente opere uno *fuit* ex auro puro.

23 Et fecit lucernas ejus septem : & forcipes ejus, & trullas ejus ex auro puro.

24 Talento auri puri fecit illum, & omnia instrumenta illius.

25 Item fecit altare ipsum suffitûs è lignis cedrorum lectissimarum : unius cubiti longitudine suâ, & unius cubiti latitudine suâ, quadratum, & duum cubitorum altitudine suâ, ex ipso erant cornua ejus.

26 Et obduxit illud auro puro, tectum ejus, lateraque ejus circumquaque, & cornua ejus, fecitque ei limbum aureum circumquaque.

27 Et binos annulos aureos fecit ei infra limbum ejus juxta binos angulos ejus, in duobus lateribus ejus ; ut *essent* sedes vectibus ad portandum illud eis.

28 Fecit autem vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit auro.

29 Fecit

29 Fecit quoque oleum ipsum unctionis sanctum, & suffitum aromaticum purum, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Consummatur architectura Tabernaculi.

ITem fecit altare holocausti è lignis cedrorum lectissimarum: quinque cubitorum longitudine suâ, & quinque cubitorum latitudine suâ, quadratum, & trium cubitorum altitudine suâ.

2 Factisque cornibus ejus, super quatuor angulos ejus (ex ipso fuerunt cornua ejus) obduxit illud ære.

3 Fecit etiam omnia instrumenta ipsius altaris, lebetes, & palas, & crateras, & fuscinulas, & forcipes; omnia instrumenta ipsius fecit ex ære.

4 Et fecit illi altari cribrum opere reticulato æreo: sub ambitu illius ab ima parte usque ad medium illius.

5 Et fundens quatuor annulos indidit quatuor extremitatibus illius ad cribrum æreum, *ut essent* sedes vectibus illius.

6 Fecitque vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit ære.

7 Et induxit illos vectes in annulos ipsos in lateribus illius altaris ad portandum illud eis: cavum ex tabulis fecit illud.

8 Item fecit labrum illud chalybeum, & scapum ejus chalybeum; è speculis mulierum turmatim convenientium, quæ turmatim conveniebant *ad* portam tentorii conventûs.

9 Item fecit illud atrium: ad plagam meridianam dextrorsum, tapetes ocellatos illius atrii è xylino internexo, centum cubitorum.

10 Columnas eorum viginti, & stylobatas earum viginti æneos; uncos illarum columnarum fasciasque illarum argenteas:

11 Similiter ad plagã aquilonalem, centum cubitorum; columnas eorum viginti & stylobatas earum viginti æneos, uncos columnarum fasciasque illarum argenteas:

12 Ad plagam verò occidentalem, tapetes ocellatos *in* quinquaginta cubitos, columnas eorum decem, & stylobatas illarum decem, uncos columnarum fasciasque illarum argenteas:

13 Et ad plagam anteriorem orientem versùs, quinquaginta cubitorum.

14 Tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos ab uno latere, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.

15 Et à latere altero, hinc & inde ad portam ipsius atrii, tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.

16 Omnes tapetes ocellatos ipsius atrii circumquaque è xylino internexo;

17 Et stylobatas ad istas columnas æneos; uncos columnarum cum fasciis earum argenteos, & obductionem epistyliorum earum ex argento: erant enim omnes columnæ atrii redimitæ fasciis argenteis.

18 Tegumentum autem portæ ipsius atrii opere Phrygiano, *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, cujus longitudo viginti cubitorum, altitudo verò in latitudine *segumenti* quinque cubitorum, è regione tapetium ocellatorum cujusque atrii:

19 Et columnas eorum quatuor cum stylobatis earum quatuor æneis; uncos earum argenteos, & obductionem epistyliorum earum cum fasciis earum ex argento:

20 Omnes autem paxillos ad tabernaculum & ad atrium circumquaque æneos.

21 Ista *sunt* numerata ipsius tabernaculi, tabernaculi testimonii, quæ numerata sunt ex præstituto Moschis, *ad* ministerium Levitarum opera Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

22 E quibus Betsaleel filius Uri filii Churis è tribu Jehudæ, fecit omnia quæ præceperat Jehova Moschi:

23 Et cum eo Aholiab filius Achisamaci de tribu Danis, faber & ingeniosus artifex, phrygioque in hyacinthino, & in purpureo, & in coccineo dibapho, & in xylino.

24 Totum illud aurum quod factum est ad istud opus in toto opere sanctuarii: fuit inquam, aurum oblationis, viginti novem talenta, septingenti triginta sicli, prout *est* siclus sacer.

25 Item argentum numeratorum è cœtu, centum talenta, cum mille septingentis septuaginta quinque siclis, prout *est* siclus sacer.

26 Didrachma in singula capita, dimidium sicli prout *est* siclus sacer, in quemqs transeuntem adnumerato à nato viginti annos & deinceps, in sexcentos ter mille quingentos quinquaginta.

27 Cujus argenti fuerunt centum talenta, ad fundendum stylobatas sanctuarii & stylobatas veli; centum stylobatæ in centum talenta, talentum in stylobatam:

28 *Ex* mille verò septingentis septuaginta quinque *siclis*, fecit uncos *singulis* columnis, & obduxit epistylia earum, redimivitque eas fasciis.

29 Item ex oblationis septuaginta talentorum, & bis mille quadringentorum siclorum *pondere*.

30 Ex quo fecit stylobatas portæ tentorii conventûs, & altare æneum, & cribrum æneum quod ei *est*, & omnia instrumenta illius altaris:

31 Stylobatas quoque ipsos atrii circumquaque, & stylobatas portæ ipsius atrii; omnes præterea paxillos tabernaculi, & omnes paxillos atrii circumquaque.

CAPUT XXXIX.

Habitus pontificalis perficitur.

ITem ex illis hyacinthinis & purpureis & coccineis dibaphis fecerunt vestes ministerii, ad ministrandum in sancto: fecerunt quoque vestes sacras quæ *essent* Aharonis, sicut præceperat Jehova Moschi.

2 Fecit itaque amiculum illud *ex auro*, hyacinthino, & purpureo, & coccineo

dibapho, & xylino internexo.

3 Ductis enim bracteis illius auri, scinderat *artifex* filamenta; ad inserendum inter hyacinthina ipsa, & inter purpurea, & inter coccinea dibapha, & inter illud xylinum, opere artificiosissimo.

4 Humeralia fecerunt ei conjungentia; *ut* duabus extremitatibus ejus conjungeretur.

5 Et cingulâ amictus ejus quæ in eo *erat*, prout *erat* opus ejus, ex ipso fuit; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

6 Quumq; aptassent lapides illos sardonychas circumclusos fundis aureis, insculptos sculpturis *tamquam* sigilli, de nominibus filiorum Jisraelis:

7 Imposuit eos humeralibus hujus amiculi, *ut essent* lapides monimenti pro filiis Jisraelis, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

8 Item fecit sacrum illud pectorale opere artificiosissimo, sicut opus amiculi; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9 Quadratum fuit duplicatum, *sic* fecerunt pectorale illud sacrum, spithamæ longitudine suâ, & spithamæ latitudine suâ, duplicatum.

10 Inseruntq; ei quatuor ordines lapidum. ORDO. pyropum, topazium, & smaragdum, hunc ordinem primum:

11 Et hunc ordinem secundum, chrysoprasum, sapphyrum, & adamantem.

12 Hunc quoque ordinem tertium, cyanum, achatem, & amethystum.

13 Hunc deniq; quartũ ordinem, beryllum, thalaisium, sardium, & jaspidem: circumclusos fundis aureis insitionibus suis.

14 Hi ergo lapides cum nominibus filiorum Jisraelis erant duodecim de nominibus eorum, & sculpturæ *tamquam* sigilli pro duodecim tribubus, unaquaque de nomine ipsius.

15 Et fecerunt in isto pectorali sacro, catenas æquabiles, opere tortili, *ex* auro puro

16 Factisque duabus fundis aureis, & duobus annulis aureis, posuerunt duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius sacri.

17 Indiderunt que duas illas *catenas* tortiles aureas duobus istis annulis, in extremitatibus illius pectoralis sacri:

18 Duas verò *alias* extremitates istarum duarum tortilium catenarum apponentes duabus illis fundis indiderunt humeralibus ipsius amiculi, *ut essent* ante faciẽ ejus.

19 Fecerunt quoq; duos annulos aureos, quos apposuerunt duabus extremitatibus pectoralis illius sacri, intrinsecus, in ora ejus quæ *est* ad latus ipsius amiculi.

20 Similiter fecerunt duos annulos aureos, quos apposuerunt duobus humeralibus illius amiculi infernè ante faciem ejus è regione *alterius* commissuræ ejus: à superiore parte cingulæ ipsius amiculi.

21 Ita sustulerunt pectorale illud sacrum annulis suis ad annulos illius amiculi vittâ hyacinthinâ, ut esset super cingulam ipsius amiculi, neque separaretur pectorale illud sactum ab ipso amiculo: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

22 Item fecit pallium illud amiculi, opere textili; totum hyacinthinum:

23 Os verò illius pallii in medio ejus velut os loricæ, limbum ori ejus circumquaque, ne laceraretur.

24 Et fecerunt in fimbriis illius pallii malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha; *filis* intermexis.

25 Factisque tintinnabulis ex auro puro, posuerunt tintinnabula hæ inter malogranata, in fimbriis ipsius pallii circumquaque inter malogranata illa.

26 Tintinnabulum deinde malogranatum, tintinnabulum deinde malogranatum, in fimbriis illius pallii circumquaque ad ministrandum, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

27 Item fecerunt tunicas illas è xylino, opere textili; Aharoni & filiis ejus:

28 Et cidarin illam è xylino, & item illas ornamentorum è xylino; & femoralia linea à xylino internexo.

29 Et baltheum illum è xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, opere Phrygiano: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30 Item fecerunt bracteam coronamenti sancti ex auro puro; cui inscripserunt inscriptionem sculpturis *tamquam* sigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

31 Et indiderunt ei vittã hyacinthinam, imponendo eam cidari ipsi superne: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32 Absoluta itaque tota opere tabernaculi, tentorii conventûs; quum fecissent filii Jisraelis, secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecissent:

33 Attulerunt tabernaculum illud ad Moschen, tentorium ipsum, & omnia instrumenta ejus, ansulas ejus, asseres ejus, transtilla ejus, columnasque ejus, & stylobatas ejus:

34 Et operimentum è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium: & velum tegumenti:

35 Arcam ipsam testimonii, & vectes ejus, & operculum illius propitiatorium:

36 Mensam cum omnibus instrumentis ejus, & panis faciei *instrumenta*;

37 Lychnuchum illum purum, lucernas ejus lucernas aptandas, & omnia instrumenta ejus, & oleum luminaris:

38 Et altare aureum, & oleum unctionis & suffitum aromaticum, & tegumentum portæ ipsius tentorii.

39 Altare æneum, & cribrum æneum quod ei *est*, vectes ejus, & omnia instrumenta ejus, labrum & scapum ejus:

40 Tapetes ocellatos atrii, columnas ejus, &

& ſtylobatas ejus, & tegumentum ad portam atrii, funes ejus & paxillos ejus; deniq; omnia inſtrumenta miniſtratoria ipſius tabernaculi, pro tentorio conventûs:

41 Veſtes miniſterii ad miniſtrandum in ſanctuario, veſtes ſacras pro Aharone ſacerdote, & veſtes filiorum ejus ad fungendum ſacerdotio:

42 Secundùm omnia quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic fecerant filii Iſraelis totum illud opus.

43 Quumque videret Moſche totum illud opus, ecce fecerant illud, & quemadmodum præceperat Jehova ſic fecerant: quapropter benedixit eis Moſche.

CAPUT XL.

Tabernaculum erigitur & majeſtate Dei repletur.

ALoquutus autem fuerat Jehova Moſchen, dicendo,

2 Tempore menſis primi, primo die ejus menſis, erigito tabernaculum, tentorium conventûs.

3 Et pones ibi arcam ipſam teſtimonii, & obtreges eam arcam illo velo.

4 Deinde inferes menſam, & ordinabis quæ ordinari oportet in ea: inferes quoque lychnuchum illum, & accendes lucernas ejus:

5 Et pones altare illud aureum ad ſuffitum, coram arca ipſa teſtimonii: tunc appones tegumentum portæ ipſi tabernaculo.

6 Poſtea pones altare holocauſti, ante portam tabernaculi tentorii conventûs.

7 Pones verò labrũ inter tentorium conventûs & altare illud, ubi ponas aquam.

8 Poſtremò pones atrium circumquaque & appones tegumentum portæ ipſi atrii.

9 Tunc accepto oleo unctionis unges tabernaculum ipſum & quicquid *erit* in eo ſic ſanctificabis ipſum & omnia inſtrumenta ejus, ut ſit res ſancta:

10 Unges quoq; altare holocauſti & omnia inſtrumenta ejus: ſic ſanctificabis ipſum altare, ut ſit altare illud res ſancta ſanctarum:

11 Unges etiam labrum ipſum, & ſcapum ejus; ſic ſanctificabis ipſum.

12 Deinde jubens accedere Aharonem & filios ejus ad portam tentorii conventûs; lavabis eos aquâ:

13 Et induto Aharone veſtibus ſacris, ungens eum ſanctificabis eum, ut ſacerdotio fungatur mihi:

14 Filios verò ejus jubebis accedere, induesque eos tunicis,

15 Et unges eos quemadmodum unxeris patrem eorum, ut ſacerdotio fungantur mihi: ſic fiet ut ſit illis hæc unctio eorum in ſacerdotium perpetuum, per generationes eorum.

16 Quod fecit Moſche, ſecundùm omnia quæ præceperat ei Jehova, ſic fecit.

17 Fuit enim ipſo menſe primo, anno ſecundo, primo die menſis, *ut* erigeretur tabernaculum.

18 Nam erexit Moſche tabernaculum, poſitiſque ſtylobatis ejus, impoſuit aſseres ejus, & appoſuit tranſtilla ejus, ac erexit columnas ejus.

19 Deinde expandit tentorium in tabernaculo ipſo, cui impoſuit tegmen ipſius tentorii ſupernè, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

20 Acceptumque ponens teſtimonium in arca illa, appoſuit vectes arcæ, & impoſuit operculũ propitiatorium arcæ illi ſuperpoſit.

21 Poſtea intulit arcam in tabernaculum, & appoſuit velum tegumenti, ut obtegeret arcam ipſam teſtimonii: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

22 Item poſuit menſam in tentorio conventûs, in latere tabernaculi Aquilonem verſùs, extra velum illud:

23 Eamque inſtruxit inſtructione panis coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

24 Similiter poſuit lychnuchum in tentorio conventûs è regione illius menſæ, in latere altero tabernaculi Meridiem verſùs:

25 Et accendit lucernas ejus coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

26 Poſuit etiam altare aureum in tentorio conventûs, ante velum ipſum:

27 Et adolevit in eo ſuffitum aromaticum, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

28 Appoſuitque tegumentum portæ, ipſi tabernaculo:

29 Item altare holocauſti poſuit, *ad* portam tabernaculi tentorii conventûs: & obtulit in eo holocauſtum & munus; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

30 Et poſuit labrum inter tentorium conventûs & altare iſtud, ubi poſuit aquam ad lavandum:

31 Laverũntque ex eo Moſche, deinde Aharon & filii ejus, manus ſuas & pedes ſuos.

32 Quum ingreſſuri erant in tentorium conventûs, & quum acceſſuri erant ad ipſum altare, lavaturi erant: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

33 Denique erecto atrio ipſo circa tabernaculum & altare illud, appoſuit tegumentum portæ ipſius atrii: ſic abſolvit Moſche opus illud.

34 Tunc operuit nubes illa tentorium conventûs; & gloriâ Jehovæ implevit tabernaculum:

35 Adeo ut non poſſet Moſche ingredi in tentorium conventûs, quum incubuiſſet illi nubes: nam gloria Jehovæ implebat ipſum tabernaculum.

36 Quum autem ſuſtollebatur nubes illa è tabernaculo, proficiſcebantur filii Iſraelis; in omnibus profectionibus ſuis.

37 Sin autem non ſuſtollebatur nubes illa, neque ipſi proficiſcebantur, uſque ad diem quo ſuſtollebatur illa.

38 Nubes enim Jehovæ *erat* ſuper ipſum

tabernaculum interdiu, ignis verò in ea noctu, in oculis totius domûs Jisraelis, omnibus profectionibus eorum.

Tertius Liber Moschis, SIVE LEVITICUS.

CAPUT I.

Lex holocausti.

1 Inclamavit autem Moschen; deinde alloquutus est Jehova eum è tentorio conventûs, dicendo,

2 Alloquere filios Jisraelis & edicito eis, Quisque quum offeret è vobis oblationem Jehovæ; ex jumentis, *hoc est*, ex bobus aut ex ovibus sive capris offertote oblationem vestram.

3 Si holocaustum *erit* oblatio ejus è bobus, maris integri offerto illam: ad portam tentorii conventûs offerto illam, pro voluntate sua coram Jehova.

4 Et nitetur manu suâ super caput holocausti sui, ut sit acceptum pro ipso ad expiandum ipsum:

5 Quando jugulabit *Sacerdos* subrumum illum *juvencum* coram Jehova, & offerentes filii Aharonis Sacerdotes sanguinem illius, spargent sanguinem illum circumquaque super illud altare quod *est ad* portam tentorii conventûs.

6 Deinde mudans *pelle* illud holocaustum, dividet illud in membra sua.

7 Tunc componentes filii Aharonis Sacerdotes ignem super altari, struent ligna super ignem illum.

8 Postea disponent filii Aharonis Sacerdotes membra illa cum capite & intestinis, super illa ligna quæ *fuerint* appositа igni, qui *est* super altare illud:

9 Quum exta ejus & cruta ejus laverit aquâ: sic adolebit Sacerdos ea omnia in illo altari, holocaustum, sacrificium igne absumtum, odoris grati Jehovæ.

10 Quòd si è grege oblationem suam, ex ovibus aut ex capris *offeret* in holocaustum; maris integri offerto eam.

11 Jugulabit eo illam ad latus illius altaris versùs aquilonem coram Jehova: & spargent filii Aharonis Sacerdotes sanguinem ejus super altare illud circumquaque.

12 Dividetque illa in membra sua cum capite ejus, & intestinis ejus, & disponet ea Sacerdos super illa ligna quæ *fuerint* appositа igni, qui *est* super illud altare:

13 Quum exta cruraque laverit aquâ: sic offerens Sacerdos ea omnia adolebit in ipso altari, holocaustum est, sacrificium igne absumtum, odoris grati Jehovæ.

14 Sin autem ex aliqua volucri holocaustum oblationem suam *offerat* Jehovæ; tum offeret è turturibus, aut è pullis columbæ oblationem suam;

15 Quam admovens Sacerdos ad ipsum altare, ungue secabit caput ejus, adolebitque in illo altari; quum expressus fuerit sanguis ejus ad parietem ipsum altaris.

16 Deinde amovens ingluviem ejus, cum sordibus ejus; projiciet eam juxta altare illud orientem versùs, ad locum cineris.

17 Findet autem ipsam cum alis, non separabit *eas*, sic adolebit eam Sacerdos in ipso altari super ea ligna quæ *fuerint* appositа igni: holocaustum est, sacrificium igne absumtum, odoris grati Jehovæ.

CAPUT II.

Lex muneris voluntarii.

1 Cujus autem animæ, quum offeret oblationem muneris Jehovæ, è simila esto oblatio; cui superfundet oleum & imponet thus.

2 Sic afferet illud ad *aliquem* filiorum Aharonis, Sacerdotum, qui accipiet inde plenum pugillum suum è simila ejus *muneris* & ex oleo ejus cum toto thure ejus: adolebitque Sacerdos suffimentum memoriale ejus in ipso altari, munus igne absumtum odoris grati Jehovæ.

3 Quod autem remanserit ex isto munere, *esto* Aharonis & filiorum ejus tres sancta sanctarum *est* ex igne absumtis Jehovæ.

4 Quod si offeres oblationem muneris, coctum *aliquid* furno; *sunto* è simila collyræ azymæ mixtæ oleo, aut lagana azyma uncta oleo.

5 Quòd si munus ad sartaginem coctum *sit* oblatio tua, *è* simila azyma mixta oleo esto,

6 Frangendo illam in frusta, postquam effuderis super eam oleum: munus est.

7 Sin autem munus cacabi sit oblatio tua, è simila cum oleo conficitor.

8 Tum afferes munus ipsum quod fuerit confectum ex istis Jehovæ: eoque oblato sacerdoti admovebit *sacerdos* illud ad altare.

9 Et tollens Sacerdos de munere isto suffimentum memoriale ejus, adolebit in altari illo, igne absumtum munus odoris grati Jehovæ.

10 Quod autem remanserit ex isto munere *esto* Aharonis aut filiorum ejus: res sancta sanctarum ex igne absumtis Jehovæ.

11 Nullum munus quod offeretis Jehovæ conficitor fermentatum: nam ex nullo fermento, & ex nullo melle adolebitis, igne absumendum munus Jehovæ.

12 *In* oblatione *quidem* primitiarum offeretis ea *fermentata* Jehovæ: sed ad hoc altare ne offerantor in odorem gratum.

13 Omnem autem oblationem muneris tui sale salito; neque cessare finito salem fœderis Dei tui à munere tuo: cum omni oblatione tua offerto salem.

14 Quòd si offeras munus primitiarum Jehovæ, aristas recentes tostas igne, quod contusum fuerit è spicis virentibus, offerto munus primitiarum tuarum;

15 Cui addes oleum, & impones thus: munus est.

16 Sic

16 Sic adolebit Sacerdos memoriale suffimentum ejus ex eo contuso, & ex oleo ejus cum toto thure ejus: munus igne absumtum *est* Jehovæ.

CAPUT III.

Lex sacrificii eucharistici.

QUòd si sacrificium eucharisticum oblatio ejus *erit*, quum ex bobus offert sive marem sive fœminam, integram offerto eam coram Jehova.

2 Et nitente *illo* manu suâ super caput oblationis suæ, mactabit eam *Sacerdos ad* portam tentorii conventûs: fundentque filii Aharonis Sacerdotes sanguinem illius super ipsum altare circumquaque.

3 Postea offeret *Sacerdos* de sacrificio hoc eucharistico igne absumendum Jehovæ, adipem illum qui operit exta; & totum illum adipem qui adhæret extis:

4 Præterea ambos renes ejus, & adipem qui *erit* super illos & qui ad ilia, & reticulum quod *erit* super jecur, cum renibus auferet illud.

5 Et adolebunt filii Aharonis in eo altari, pro ratione holocausti, quum *erit* super illa ligna quæ *fuerint* imposita igni: igne absumtum odoris grati Jehovæ.

6 Quòd si è grege *erit* oblatio ejus in sacrificium eucharisticum Jehovæ; marem aut fœminam, integram offerto eam.

7 Si ovem offert hic oblationem suam, tum offeret illam coram Jehova;

8 Et nitente *illo* manu suâ super caput oblationis suæ, jugulabit eam coram tentorio conventûs; spargentque filii Aharonis sanguinem ejus super ipsum altare circumquaque.

9 Postea offeret de sacrificio hoc eucharistico igne absumendum Jehovæ, adipem ejus, caudam ipsam integram, quam ad orthopygium offeret: & adipem illum qui operit exta, & totum illum adipem qui adhæret extis:

10 Præterea ambos renes ejus, & adipem qui *erit* super illos & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

11 Et adolebit Sacerdos in eo altari: cibus *est* igne absumtus Jehovæ.

12 Sin autem capra *erit* oblatio ejus, tum offeret illam coram Jehova.

13 Et nitente *illo* manu suâ super caput ejus, jugulabit eam coram tentorio conventûs: spargentque filii Aharonis sanguinem ejus super ipsum altare circumquaque.

14 Postea offeret de ea oblationem suam, igne absumendum Jehovæ, adipem illum qui operit intestina, & totum adipem qui adhæret intestinis:

15 Præterea ambos renes ejus, & adipem qui *erit* super illos & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

16 Et adolebit Sacerdos in eo altari cibus igne absumtus in odorem gratum, omnis adeps Jehovæ *est*.

17 Statuto perpetuo per generationes vestras in omnibus habitationibus vestris, nullum adipem, & nullum sanguinem comeditote.

CAPUT IV.

Lex sacrificii pro peccato per ignorantiam commisso.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere filios Israelis dicendo, Quisque quum peccaverit per errorem præter omnia mandata Dei *peccatis* quæ non sunt facienda: & fecerit præter unum ex illis:

3 Si Sacerdos ille qui unctus est, peccaverit in reatum populi: tum offeret propter peccatum suum quo peccavit, juvencum subrumũ integrum Jehovæ, in peccatum.

4 Adductoq; juvenco illo ad portam tentorii conventûs coram Jehova, nitetur manu suâ super caput ipsius juvenci, & jugulabit juvencum illum coram Jehova:

5 Deinde accipiens ipse Sacerdos unctus de sanguine illius juvenci; inferet eum in tentorium conventûs:

6 Et intinget Sacerdos ipse digitum suum sanguine illius: aspergetque de sanguine illo septem vicibus coram Jehova, ante velum sanctuarii.

7 Ponet quoque Sacerdos de sanguine illo super cornua altaris suffitûs aromatici coram Jehova, quod *est* in tentorio conventûs; totum verò *reliquum* sanguinem juvenci effundet versùs fundamentum altaris holocausti, quod *est ad* portam tentorii conventûs:

8 Præterea totum adipem illius juvenci pro peccato auferet ab eo, adipem qui operit exta, & totum adipem qui adhæret extis,

9 Amboſq; renes, & adipem qui *erit* super illos & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud,

10 Sicut auferetur ex bove sacrificii eucharistici: & adolebit Sacerdos in altari holocausti.

11 Pellem verò juvenci illius, & totum carnem ejus cum capite ejus & cum cruribus ejus, extaque ejus, & fimum ejus.

12 Denique totum illum juvencum efferet extra castra ad locum mundum, ad locum ubi effunditur cinis, & comburet eum super ligna igne: in loco ubi effunditur cinis comburitor.

13 Quòd si totus cœtus filiorum Israelis erraverint, & abdita sit res ab oculis ipsius ecclesiæ; fecerintq; aliquid præter ullum præceptorum Jehovæ, eorum quæ non sunt facienda, ita ut rei sint:

14 Quum innotuerit peccatum quo peccaverint contra *mandatum* illudq; tunc offerent Ecclesia juvencum subrumum in peccatum, adducentque eum ante tentorium conventûs:

15 Nitentibusq; Senioribus ipsius cœtus manibus suis super caput illius juvenci coram Jehova, & jugulabit *Sacerdos* juven-

cum illum coram Jehova ;

16 Deinde inferet Sacerdos ipse unctus de sanguine illius juvenci, in tentorium conventûs :

17 Et intingendo Sacerdos ipse digitum suum *accipiet* de illo sanguine, aspergetq; septem vicibus coram Jehova ante velum ipsum :

18 De eodem verò sanguine ponet super cornua illius altaris quod *est* coram Jehova, quod *est* in tentorio conventûs ; totam verò reliquam sanguinem effundet versùs fundamentum altaris holocausti quod *est ad* portam tentorii conventûs :

19 Præterea totum adipem illius auferens ex illo adolebit in isto altari.

20 Denique faciet juvenco illo quemadmodum facit juvenco pro peccato suo, sic facito eo : ita expiabit eos Sacerdos ille, & remittetur eis.

21 Efferet verò juvencum illum extra castra, & comburet illum quemadmodum comburit juvencum illum priorem : peccatum Ecclesiæ est.

22 Quum princeps peccaverit, & fecerit aliquid præter ullum mandatorum Jehovæ Dei sui, eorum quæ non sunt facienda, per errorem ita ut reus sit :

23 Ubi notum factum fuerit peccatum ejus quo peccavit contra illud ; tunc adducet oblationem suam, hircum lactentem marem integrum :

24 Et nitente *illo* manu suâ super caput illius hirci, jugulabit *Sacerdos* illum in loco ubi jugulat holocaustum ipsum coram Jehova : peccatum est.

25 Deinde accipiens Sacerdos ipse de sanguine istius peccati digito suo, ponet super cornua altaris holocausti : *reliquum* verò sanguinem effundet versùs fundamentum altaris holocausti.

26 Præterea totum adipem ejus adolebit in isto altari, sicut adipem sacrificii eucharistici : ita expiabit eum Sacerdos a peccato ejus, & remittetur ei.

27 Quod si unus quispiam peccaverit per errorem ex vulgo, faciendo aliquid præter mandata Jehovæ eorum quæ non sunt facienda, ita ut sit reus :

28 Quum notum factum fuerit ei peccatum ejus quo peccavit ; tum adducet oblationem suam capram lactentem integram, fœminam, pro peccato suo quo peccavit :

29 Et nitente *isto* manu suâ super caput istius peccati, jugulabit *Sacerdos* peccatum istud in loco holocausti.

30 Deinde accipiens Sacerdos de sanguine ejus digito suo, ponet super cornua altaris holocausti ; totum verò sanguinem *reliquum* effundet versùs fundamentum istius altaris.

31 Præterea totum ejus adipem auferens, sicut auferetur è sacrificio eucharistico adeps ; adolebit eum Sacerdos in ipso altari, in odorem gratum Jehovæ : sic expiabit eum Sacerdos, & remittetur ei.

32 Sin autem ovem adducet oblationem suam pro peccato, fœminam integram adducito eam :

33 Et nitente *illo* manu suâ super caput illius peccati ; jugulabit illam pro peccato in loco ubi jugulat Sacerdos holocaustum ipsum.

34 Deinde accipiens Sacerdos de sanguine illius peccati digito suo, ponet super cornua altaris holocausti ; totum verò sanguinem *reliquum* effundet versùs fundamentum illius altaris.

35 Præterea totum ejus adipem auferens, sicut auferetur adeps ovis è sacrificio eucharistico ; adolebit eos Sacerdos in altari illo, prout igne consumenda adolentur Jehovæ : ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus quo peccavit, & remittetur ei.

CAPUT V.

Casus variî peccatorum, & modus illa expiandi.

ITem quum peccaverit quispiam, & audierit vocem blasphemiæ, cujus ipse testis sit, sive viderit, sive cognoverit ; si non indicet, utique feret iniquitatem ejus.

2 Aut quum quispiam tetigerit rem ullam immundam, aut cadaver feræ immundæ, aut cadaver jumenti immundi, aut cadaver reptilis immundi ; etsi abditum fuit ab eo, ipse tamen immundus est & reus.

3 Aut quum tetigerit immunditiam hominis, secundùm omnem immunditiam ejus qua fit immundus : sive abditum fuerit ab eo, sive ipse noverit, reus tamen est.

4 Aut quû quispiam juraverit effutiendo labiis suis se male aut bene facturum, secundùm omnia quæ effutire solet homo juramento, & abditum fuerit ab eo ; deinde cognoverit se reum esse unius ex istis :

5 Tum erit, quia reus est unius ex istis ; ut id confiteatur in quo peccavit.

6 Et adducet reatum suum Jehovæ propter peccatum suum quo peccavit, fœminam lactentem ovem, aut capram lactentem in reatum : ita expiabit eum Sacerdos à peccato suo.

7 Quod si non adipiscatur manus ejus quod satis erit pro parva pecude *comparanda*, tunc adferet reatum suum quo peccavit, duos turtures aut duos pullos columbæ Jehovæ : unum in peccatum, & alterum in holocaustum.

8 Et asferet eos ad Sacerdotem, qui offeret eum qui *est* in peccatum prius, & ungue secabit caput ejus è regione cervicis ejus, ita ut non separet.

9 Et asperget de sanguine illius peccati super parietem altaris, quod verò remanserit de illo sanguine exprimetur versùs fundamentum illius altaris : peccatum est.

10 Ex altero autem conficiet holocaustum pro more : ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus quo peccavit, & remittetur ei.

11 Quod si non assequatur manus ejus duos turtures aut duos pullos columbæ ; tunc adferet oblationem suam qui peccavit,

decimam

decimam Ephæ similæ in peccatum: ne addito ei oleum, neque imponito ei thus, quia peccatum est.

12 Quam ubi attulerit ad Sacerdotem, accipiet ex ea Sacerdos plenum pugillum suum *in* suffimentum memoriale ejus, & adolebit in ipso altari pro ratione igne absumendorum Jehovæ: peccatum est.

13 Ita expiabit eum Sacerdos à peccato suo quo peccavit de aliquo ex istis, & remittetur ei: erit autem *reliquum* Sacerdotis, sicut muneris *reliquum*.

14 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

15 Quum quispiam fefellerit falsitate aliquâ, & peccaverit per errorem *minuens* è rebus sacris Jehovæ; tunc afferet reatum suum Jehovæ, arietem integrum lactentem cum æstimatione tua, siclis argenteis prout est siclus sacer, pro reatu.

16 Sic quod peccavit *minuens* è re sacra rependito, & quintam partem ejus superaddito ei quam det Sacerdoti: ita Sacerdos expiabit eum per arietem illum reatus, & remittetur ei.

17 Quod si quispiam quando peccavit, fecit præter ullum mandatorum Jehovæ eorum quæ non sunt facienda; & nescivit se reum fieri, laturumq; iniquitatem suam:

18 Adducet arietem integrum lactentem cum æstimatione tua pro reatu ad Sacerdotem: ita expiabit eum Sacerdos ab errore suo quo erravit quum ipse nesciret, & remittetur ei.

19 Reatus est, omnino reum se fecit Jehovæ. *Caput 6.*

20 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

21 Quum quispiam peccaverit & fefellerit falsitate contra Jehovam; mentitus contra proximum suum de deposito, aut de societate, aut de rapto, aut *de dolo quo* fraudavit proximum suum:

22 Sive inventâ re illâ mentitus erit de illa: aut juraverit de mendacio; de aliqua re ex omnibus quas facere potest homo peccando in eis:

23 Tum erit, quia peccavit & reus est, ut restituat rapinam ipsam quam rapuit, aut ipsam rem dolo interversam, aut depositum ipsum quod apud se depositum fuerat; aut ipsam rem amissam quam invenit:

24 Aut de quocunque juraverit mendaciter, rependat illud quanti fuerit, & quintam ejus superaddito ei: ei cujus est dato illud quo die reus peractus est:

25 Deinde reatum suum afferto Jehovæ, arietem integrum lactentem cum æstimatione tua, in reatum, ad Sacerdotem.

26 Ita expiabit eum Sacerdos coram Jehova, & remittetur ei, pro aliquo ex omnibus quæ fecerit, reatum obeundo in eo.

CAPUT VI.

Leges & ritus sacrificiorum repetuntur.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Præcipe Aharoni & filiis ejus, dicendo, Hæc *esto* lex ipsius holocausti: ipsum offertur in adustionem *quæ sit* in altari totâ nocte usque mane, ubi ignis ipse altaris alendus est.

3 Indutus vero Sacerdos vestimento suo lineo, & femoralibus lineis superindutus carni suæ; tollet cinerem ubi consumpserit ignis holocaustum in isto altari, & ponet illum secus ipsum altare:

4 Deinde nudans se vestibus suis induet vestes alias; efferetque cinerem ipsum extra castra in locum mundum.

5 Ignis autem *qui est* super altare alitor in eo, ne extinguitur, sed facito Sacerdos ut ardeant ligna super illud quolibet mane: ut disponat super illud unumquodq; holocaustum, & adoleat super illud adipes eucharisticorum.

6 Ignis jugiter alitor in eo altari, ne exstinguitor.

7 Hæc autem *esto* lex ipsius muneris: offerto illud *aliquis* filiorum Aharonis coram Jehova ante idem altare:

8 Et tollens ex eo pugillo suo, de simila illius muneris & de oleo ejus, totumq; thus illud quod *erit* in eo munere, adolebit *in* altari, odor gratus est, suffimentum memoriale ejus Jehovæ.

9 Quod autem remanserit ex eo comedent Aharon & filii ejus: azymis *facta* comeditor in loco sancto, in atrio tentorii conventûs comedunto illud.

10 Ne coquitor fermentatum, dedi illud *ut sit* pars eorum ex meis igne absumptis: res sancta sanctarum est, sicut peccatum, & sicut reatus ipse.

11 Omnis mas ex filiis Aharonis comedet illud, statuto perpetuo per generationes vestras de igne absumptis Jehovæ: quicquid tetigerit ea, sacrum esto.

12 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

13 Hæc *esto* oblatio Aharonis & filiorum ejus, quam offerent Jehovæ semper, quo tempore ungetur eorum aliquis, decima Ephæ similæ munus; dimidium ejus mane, & dimidium ejus vespere.

14 In sartagine cum oleo parator, bullitum afferto illud; cocta muneris frusta, offerto odorem gratum Jehovæ.

15 Similiter Sacerdos ille filius ejus, qui unctus fuerit pro eo, faciito idem, statuto perpetuo, Jehovæ prorsus adoletor.

16 Sic esto omni munere integro Sacerdotis, ne comeditor.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

18 Alloquere Aharonem & filios ejus, dicendo, Hæc *esto* lex peccati: in loco ubi jugulari solet holocaustū, jugulator peccatum coram Jehova, res sancta sanctarū est.

19 Sacerdos ille qui offert peccatum illud comedet ipsum: in loco sacro comeditor, in atrio tentorii conventûs.

20 Quicquid tetigerit carnem illius, sanctum

sanctum esto: & quum quis asperserit de sanguine illius super ullum vestimentum, illud vestimentum super quod asperserit lavato in loco sancto.

21 Et vas testaceum in quo coctum fuerit frangitor: quòd si in vase æneo coctum fuerit, tum defricabitur & immergetur in aquam.

22 Omnis mas in Sacerdotibus comedere poterit illud: res sancta sanctarum est.

23 Sed omne peccatum, de cujus sanguine aliquid illatum fuerit in tentorium conventûs ad expiandum in sancto, ne comeditor, igne comburitor. *Caput 7.*

24 Item hæc *esto* lex ipsius reatus, res sancta sanctarum est.

25 In loco in quo jugulare solent holocaustum ipsum, jugulanto reatum: sanguinem autem ejus spargito super altare circumquaque.

26 Totum verò adipem ejus offerto ex eo, caudâ & adipe illum qui operit exta.

27 Ambosq; renes & adipem qui *erit* super illos, & qui ad ilia, & reticulum *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

28 Et adolebit illa Sacerdos in ipso altari, igne absumendum Jehovæ, reatus est.

29 Omnis mas è Sacerdotibus comedere poterit illum: in loco sancto comeditor, res sancta sanctarum est.

30 Prorsus sicut peccato, sic reatui, lex eadem *esto* utrisque: Sacerdotis illius qui eo expiationem fecerit, ipsius esto.

31 Sacerdos autem quum offert holocaustum alicujus: pellis holocausti quod obtulerit, illius Sacerdotis esto.

32 Item omne munus quod coquitur in furno, & quicquid paratur in cacabo aut in sartagine: Sacerdotis qui offert illud, illius esto.

33 Similiter omne munus mixtum oleo, vel aridum omnium filiorum Aharonis esto unius sicut alterius.

CAPUT VII.

Tria genera sacrificii eucharistici; gratulatorium, votivum, & voluntarium.

ITem hæc *esto* lex sacrificii eucharistici, quod *quis* offeret Jehovæ.

2 Si pro gratiarum actione offeret ipsumtunc offeret cum ipso sacrificio gratiarum actionis collyras azymas mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo: *tunc* autem hæ collyræ mistæ oleo, è simila bullatæ.

3 Præter collyras panem fermentatum offerto in oblationem suam: cum sacrificio gratiarum actionis, eucharistico suo.

4 Et offeret ex ea panem *unum* ex tota oblatione Jehovæ in elationem: sacerdotis qui sparget sanguinem eucharisticorum, ipsius esto.

5 Caro autem sacrificii gratiarum actionis, eucharistici ejus, die oblationis ejus comeditor: nemo relinquito ex illa quicquam usque mane.

6 Si verò votivum, aut voluntarium *erit* sacrificium oblationis ejus, quo die offeret sacrificium suum, comeditor: & postero die similiter quod remanserit ex eo comeditor.

7 Quod autem *diei tertii* remanebit è carne illius sacrificii, ipso die tertio igne comburitor.

8 Nam si quicquam comedetur de carne sacrificii eucharistici ejus die tertio, non erit acceptum: ei qui obtulit illud, non imputabitur, res abominabilis estot quamobrem is qui comederit ex ea, iniquitatem suam ferto.

9 Et hotum caro quæ tetigerit ullam rem immundam ne comeditor, igne comburitor: quod autè *ad* carnè *reliquam*, quilquis mundus est comedere poterit illam.

10 Quisquis autem comederit carnem è sacrificio eucharistico quod *est* Jehovæ, cum immunditia sua in se, utique exscindetur homo ille è populis suis.

11 Quum autem quis tetigerit ullam rem immundam, sive immundum hominem, sive jumentum immundum, sive quicquid *est* abominatio immunda, deinde comederit de carne sacrificii eucharistici quod *est* Jehovæ, utique exscindetur homo ille è populis suis.

12 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

13 Alloquere filios Jisraelis, dicendo, Nullum adipem bovis, aut ovis, aut capræ comeditote.

14 Adeps quidem cadaveris, & adeps discerpti adhiberi poterit ad omne opus, sed omnino ne comeditote eum.

15 Nam quisquis comederit adipem ex iis jumentis è quibus offert *homo* igne absumendum, utique exscindetur homo ille qui comederit è populis suis.

16 Similiter nullum sanguinem comedite in ullis habitationibus vestris, ullius volucris, aut ullius bestiæ.

17 Quisquis homo comederit ullum sanguinem, utique exscindetur homo ille è populis suis.

18 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

19 Alloquere filios Jisraelis, dicendo, Qui offert sacrificium suum eucharisticum Jehovæ, afferto oblationem suam Jehovæ de sacrificio suo eucharistico.

20 Manus ejus asferunto igne absumenda Jehovæ: ipsum adipem impositum pectori adferto, & pectus ad agitandum ipsum agitatione coram Jehova.

21 Tum adolebit Sacerdos adipem illum in ipso altari; pectus verò ipsum erit Aharonis & filiorum ejus.

22 Armum etiam dextrum date in elationem Sacerdoti, ex vestris sacrificiis eucharisticis.

23 Illius è filiis Aharonis qui obtulerit sanguinem & adipem illum eucharisticorum, ipsius esto armus hic dexter in partem.

24 Nam pectus ipsum agitationis, armumque

mumque elationis excepi à filiis Israelis; è sacrificiis eucharisticis eorum, & dedi ea Aharoni Sacerdoti & filiis ejus statuto perpetuo, à filiis Israelis *accipienda in partem*.

25 Hæc *est pars* unctionis Aharonis & unctionis filiorum ejus ex igne absumendis Jehovæ; quâ die jussit eos accedere ad sacerdotio fungendum Jehovæ:

26 Quam præcepit Jehova dari eis, quo die unxit eos, à filiis Israelis; statuto perpetuo per generationes eorum.

27 Hæc *est* lex de holocausto ipso, de munere, & de peccato, & de reatu: item de consecrationibus ac de sacrificio eucharistico:

28 Quam præcepit Jehova Moschi in monte Sinai, quo die præcepit ipse *Jehova* filiis Israelis ut offerant sacrificia sua ipsi in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Consecratio rerum & personarum ecclesiasticarum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Accipe Aharonem & filios ejus cum eo, vestesque illas, & oleum ipsum unctionis, juvencum quoque ipsum peccati, ac duos arietes, canistrumque illud azymorum:

3 Et totum hunc cœtum convoca ad portam tentorii conventûs.

4 Quæ fecit Mosche sicut præceperat Jehova ei, & congregatus est cœtus ipse ad portam tentorii conventûs.

5 Tunc dixit Mosche cœtui, Hæc *est* res illa, quam præcepit Jehova facere.

6 Jubens ergo Mosche accedere Aharonem & filios ejus: lavit eos aquâ.

7 Deinde imponens ei tunicam accinxit eum baltheo, induxitque ei pallio imposuit ei amiculum: & accingens illud cingulâ amiculi, eum amicivit illo:

8 Et apposuit ei pectorale sacrum; indiditque pectorali sacro Urim & Thummim:

9 Postea imposita cidari capiti ejus; imposuit cidari è regione faciei ejus bracteam auream, coronamentum sacrum, sicut præceperat Jehova Moschi.

10 Quumque accipiens Mosche oleum unctionis unxisset tabernaculum ipsum, & quicquid in eo erat, ut sanctificaret illa:

11 Et aspergens eo altare ipsum septem vicibus, unxisset ipsum altare, & omnia instrumenta ejus, & labrum, & scapum ejus, ad sanctificandum ea.

12 Effundens de illo oleo unctionis super caput Aharonis, unxit eum ad sanctificandum eum.

13 Similiter jussit Mosche accedere filios Aharonis, & induens eos tunicis cinxit eos baltheo, alligavitque eis tiaras, sicut præceperat Jehova Moschi.

14 Deinde admovit juvencum illum peccati, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci peccati

15 Quem quum jugulâsset; accepta Mosche sanguinem illius posuit super cornua altaris circumquaque digito suo, & expiavit altare: *reliquum* verò sanguinem effudit versus fundamentum altaris, & sanctificavit ipsum ad expiandum in eo.

16 Postea accipiens totum illum adipem qui *est* super exta, & reticulum jecoris, amboseque renes & adipem eorum, adolevit Mosche in ipso altari:

17 *Reliquum* verò juvencum, id est, pellem ejus, & carnem ejus, & fimum ejus combussit igne extra castra, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

18 Deinde admovit arietem holocausti; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

19 Quem quum jugulâsset, sparsit Mosche sanguinem ejus super altare circumquaque:

20 Et diviso ariete in membra sua, adolevit Mosche caput, & membra, & intestina:

21 Postquam exta & crura ejus lavisset aquâ: sic adolevit Mosche totum arietem hunc in eo altari, holocaustum fuit in odorem gratum igne absumptum Jehovæ, quemadmodum præcepit Jehova Moschi.

22 Deinde admovit arietem illorum alterum, arietem consecrationum; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

23 Quem quum jugulâsset, accipiens Mosche de sanguine ejus imposuit in summæ auriculæ Aharonis dexteræ; & pollici manûs ejus dexteræ; & pollici pedis ejus dexteri:

24 Similiter jubens accedere filios Aharonis imposuit Mosche de illo sanguine in summæ auriculæ eorum dexteræ, & pollici manûs eorum dexteræ, ac pollici pedis eorum dexteri; deinde sparsit Mosche *reliquum* sanguinem super illud altare circumquaque:

25 Quumque accepisset illius adipem & caudam, totumque adipem qui *erat* super exta, & reticulum jecoris, amboseque renes & adipem eorum, armumque dexterum;

26 De canistro verò illo azymorum quod *erat* coram Jehova, accepisset collyram unam azymam, & collyram panis cum oleo unam, & laganum unum; apposuit adipibus illis armoque dextero:

27 Et imponens hæc omnia manibus Aharonis, & manibus filiorum ejus, agitavit illa agitatione coram Jehova.

28 Postea accepta Mosche illa è manibus eorum, adolevit in illo altari super ipsum holocaustum: consecrationes fuerunt in odorem gratum, igne absumpta fuerunt Jehovæ.

29 Accepit autem Mosche pectus illius, quod agitavit agitatione coram Jehova; ex illo ariete, consecrationum Mosche cessit in partem, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30 Tunc accipiens Mosche de illo oleo unctionis, & de sanguine isto qui *erat* super

per altare ; aſperſit Aharonem, veſtes ejus, & filios ejus, & veſtes filiorum ejus cum eo : ſic ſanctificavit Aharonem & veſtes ejus, filioſque ejus, & veſtes filiorum ejus cum eo.

31 Poſtea edixit Moſche Aharoni & filiis ejus, Coquite iſtam carnem *ad* portam tentorii conventûs ; & ibi comedite eam, panemque iſtum qui *eſt* in caniſtro conſecrationum : quemadmodum præcepi, dicendo, Aharon & filii ejus comedunto illud :

32 Quod autem reliquum fiet de iſta carne aut de iſto pane ; igne comburite.

33 Sed extra portam tentorii conventûs ne exite ſeptem diebus, uſque ad diem complementi, diebus conſecrationum veſtrarum : nam ſeptem diebus conſecrabit Jehova miniſterium veſtrum.

34 Sicut facit die hoc, præceperat Jehova facere ad expiandum vos.

35 Quapropter *ad* portam tentorii conventûs manete interdiu & noctu ſeptem diebus, ut obſervetis obſervationem Jehovæ ; ac non moriamini : ſic enim juſſus ſum.

36 Quod fecit Aharon & filii ejus ; ſecundum omnia verba quæ præceperat Jehova per Moſchen.

CAPUT IX.

Miniſterium eccleſiaſticum inchoatur, & divinitùs approbatur.

Fuit autem die octavo, *quo* convocavit Moſche Aharonem & filios ejus, ac Seniores Iſraelis :

2 Ut ediceret Aharoni, Accipe tibi vitulum ſubrumum in peccatum, & arietem in holocauſtum integros, & offer coram Jehova :

3 Filios verò Iſraelis alloquitor, dicendo, Accipite hircum lactentem in peccatum, vitulumque & agnum anniculos integros in holocauſtum :

4 Et bovem, & arietem in euchariſtica, ad ſacrificandum coram Jehova, munuſque mixtum oleo : nam hodie Jehova apparituras eſt vobis.

5 Accipientes ergo quæ præceperat Moſche *adduxerunt* ante tentorium conventûs, & accedentes totus cœtûs ſteterunt coram Jehova.

6 Tum dixit Moſche, Hanc rem, quam præcepit Jehova, facitote, & apparebit vobis gloria Jehovæ.

7 Et dixit Moſche Aharoni, Accede ad hoc altare, & para peccatum tuum, & holocauſtum tuum, expiationem facturus pro te & pro populo hoc deinde para oblationem ipſius populi, & expiationem fac pro eis, quemadmodum præcepit Jehova.

8 Accedens itaque Aharon ad altare, jugulavit illum vitulum qui *erat* pro ſe :

9 Et admoventibus filiis Aharonis ſanguinem illius ad eum, intingens digitum ſuum in illo ſanguine, poſuit ſuper cornua illius altaris : *reliquum* verò ſanguinem effudit verſus fundamentum altaris.

10 Adipem autem, & renes, & reticulum jecoris ex peccato ipſo adolevit in eo altari ; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi :

11 Carnem verò, & pellem ejus combuſſit igne extra caſtra.

12 Deinde jugulavit ſuum holocauſtum, cui porrigentibus filiis Aharonis ſanguinem illius, ſparſit eum in illo altari circumquaque :

13 Similiter holocauſtum porrigentibus ei per membra illius, & caput illius, quæ adoleret in ipſo altari :

14 Poſtquam lavit exta, & ambo crura illius ; adolevit *ea* cum *reliquo* holocauſto in illo altari.

15 Poſtea obtulit oblationem populi : primum accepit hircum peccati qui *erat* pro populo, quo jugulato paravit eum pro peccato, ritu ſui prioris :

16 Deinde obtulit holocauſtum ipſum ; & paravit illud pro ritu :

17 Obtulit quoque munus illius ; & implens manum ſuam illo, adolevit in ipſo altari, præter holocauſtum matutinum.

18 Quumque jugulâſſet bovem, & arietem *in* ſacrificium euchariſticum quod *erat* pro populo : porrigentibus ei filiis Aharonis ſanguinem illorum, ſparſit eum in ipſo altari circumquaque.

19 *Porrigentes* deinde adipes ex illo bove ; & ex illo ariete caudam, & *adipem* operientem exta & renes, & reticulum jecoris,

20 Impoſuerunt illos adipes ad ipſa pectora : & adolevit adipes in ipſo altari.

21 Pectora verò ipſa, & armum illorum dexterum agitavit Aharon agitatione coram Jehova, quemadmodum præceperat Moſche.

22 Tum attollens Aharon manus ſuas verſus populum benedixit eis ; ac deſcendit parato illo peccato, holocauſtoque, & euchariſtico.

23 Poſtea venit Moſche cum Aharone in tentorium conventûs, egreſſique benedixerunt populo, quum apparuiſſet gloria Jehovæ toti populo.

24 Exiens enim ignis à conſpectu Jehovæ, conſumpſit in illo altari holocauſtum ipſum, & adipes : quod videns totus populus, acclamaverunt, & prociderunt ſuper faciem ſuam.

CAPUT X.

Ignis peregrinus in ſanctuarium illatus accerſit panam ignis.

Sed accipientes filii Aharonis Nadab & Abihu quiſque thuribulum ſuum, indito eis igni impoſuerunt ſuffitum eis : ut offerrent coram Jehova ignem alienum, quod non præceperat eis.

2 Quapropter exiens ignis à conſpectu Jehovæ, exanimavit eos : ita mortui ſunt coram Jehova.

3 Tum dixit Moſche Aharoni, Illud *eſt* quod loquutus erat Jehova, dicendo, In propinquis

propinquis meis sanctificabor, & ante conspectum totius populi glorificabor: sed conticuit Aharon.

4 Et vocavit Mosche Mischaelem & Eltzaphanem filios Huzzielis patrui Aharonis: edixitque eis, Accedite, sublatos deportate fratres vestros à conspectu sanctuarii extra castra:

5 Qui accesserunt, sublatosque tunicis eorum deportaverunt eos extra castra, sicut edixerat Mosche.

6 Edixit verò Mosche Aharoni, & Elhazari, & Ithamari filiis ejus, Capita vestra ne nudate, neq; vestimenta vestra discindite, ut non moriamini, & contra totum hunc cœtum efferveſcat *Jehova*: sed fratres vestri, tota familia Jisraelis deflebunt hoc incendium quod incendit Jehova.

7 Neque à porta tentorii conventûs exite, ne moriamini, nam oleum unctionis Jehovæ super vos *est*: qui fecerunt secundùm verbum Moschis.

8 Et alloquutus est Jehova Aharonem, dicendo,

9 Vinum aut potum inebriantem ne bibito tu aut filii tui tecum, quando ingressuri estis tentorium conventûs, ut non moriamini; statuto perpetuo per generationes vestras:

10 Cum ad discernendum inter sacrum & profanum, atque inter mundum & immundum,

11 Tum ad docendum filios Jisraelis omnia illa statuta, quæ edixerit Jehova eis per Moschen.

12 Edixit autem Mosche Aharoni, & Elhazari & Ithamari filiis ejus qui reliqui erant, Accipite munus istud quod reliquum est ex igne absumptis Jehovæ, & comedite illud *cum* azymis prope hoc altare; quia res sancta sanctarum est.

13 Ideo comedetis illud in loco sacro, quia demensum tuum & demensum filiorum tuorum est ex igne absumendis Jehovæ: sic enim jussus sum.

14 Pectus autem agitationis & armum elationis comedetis in loco mundo, tu, & filii tui, & filiæ tuæ tecum: quia *in* demensum tuum, & demensum filiorum tuorum data sunt ex sacrificiis eucharisticis filiorum Jisraelis.

15 Armum elationis & pectus agitationis, cum igne absumendis adipibus afferent ad agitandum agitatione coram Jehova: eritque tibi & filiis tuis tecum *in* demensum perpetuum, quemadmodum præcepit Jehova.

16 Hircum autem illum peccati accuratè perquisivit Mosche, sed ecce exustus erat: quapropter efferbuit contra Elhazarem, & contra Ithamarem filios Aharonis qui reliqui erant, dicendo,

17 Quamobrem non comedistis peccatum hoc in loco sancto? nam res sancta sanctarum est: & illud dederat vobis *Jehova* ad ferendam iniquitatem hujus cœtûs, expiationem faciendo pro eis coram Jehova.

18 En, non est illatus sanguis ejus in sanctuarium intrinsecus: omnino comedere illud tenemini in *loco* sancto, sicut præceperam.

19 Tum dixit Aharon Moschi, Ecce, hodie obtulerunt peccatum suum & holocaustum suum coram Jehova, acciderunt autem mihi res ejusmodi: si comedissem peccatum hodie, an bonum videretur in oculis Jehovæ?

20 Quod quum audivit Mosche, bonum visum est in oculis ejus.

CAPUT XI.

Delectus animalium mundorum & immundorum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, edicendo eis:

2 Alloquimini filios Jisraelis, dicendo, Hæc *sunt* animalia quæ vos comedetis, ex omnibus bestiis quæ *sunt* super terram.

3 Quicquid habet ungulam scissam & bisidarum est fissura ungularum, revocans ruminis *cibum* ex quavis bestia; illud comedetis.

4 Veruntamen hoc ne comeditote, ex revocantibus *cibum* ruminis; aut ex habentibus scissam ungulam solùm; camelum, quia revocat quidem *cibum* ruminis; sed scissam ungulam non habet, immundus est vobis:

5 Et murem montanum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed ungulam scissam non habet, immundus est vobis:

6 Et leporem, quia revocat quidem *cibum* ruminis, sed ungulam scissam non habet, immundus est vobis:

7 Et suem, quia habet quidem scissam ungulam, & bisida est fissura ungularum, sed ruminis *cibum* non ruminat, immunda est vobis.

8 De carne istorum ne comedite, & cadaver eorum ne tangite, immunda *sunt* vobis.

9 Hoc comedetis ex omnibus quæ *sunt* in aquis: omne quod habet pinnas & squamas in aquis, tum per maria, tum in fluminibus, illa comedetis.

10 Quicquid verò non habet pinnas aut squamas tum per maria, tum in fluminibus, ex omni reptili aquatico, denique ex omni animante quæ *sit* in aquis; abominationi sunt vobis.

11 Itaque abominationi sunto vobis de carne eorum ne comedatis, sed cadaver eorum abominemini.

12 Quicquid non habet pinnas aut squamas in aquis, abominationi esto vobis.

13 Ista autem abominamini ex volatilibus, ne comedantur, abominationi sunt: aquilam, & ossifragum, & haliæetum:

14 Et milvum, & picam secundùm speciem suam:

15 Omnem corvum secundùm speciem suam:

16 Et ululam, & himadinã, & ardeolam & acci-

& accipitrem ſecundùm ſpeciem ſuam :
17 Et bubonem,& mergum,& nocturam:
18 Et monedulam,& plateam, & merope-
pem :
19 Et ciconiam,ardeam ſecundùm ſpeciẽ
ſuam:& attagenem, & veſpertilionem.
20 Omne reptile volucre ambulans quatuor *pedibus*,abominationi eſto vobis.
21 Veruntamen hoc comedetis ex omni
reptili volucri quod ambulat quatuor *pedibus* ; quod non habet crura ſupra pedes
ſuos,quibus ſaliat ſuper terram.
22 Ex illis comedetis iſta, locuſtam ſecundùm ſpeciem ſuam, & bombycem ſecundùm ſpeciem ſuam, & cantharum ſecundùm ſpeciem ſuam, & cicadam ſecundùm ſpeciem ſuam.
23 Omne verò reptile volatile quatuor
habens pedes, abominationi eſto vobis.
24 His autem polluemini : quiſquis tetigerit cadaver horum, immundus erit
uſque ad veſperam :
25 Et quiſquis portaverit de cadavere
horum,lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam.
26 *Cadavera* omnis beſtiæ quæ ſciſſam quidem habet ungulam, ſed fiſſura non *eſt* bifidata, aut *cibum* ruminis non revocat, immunda ſunt vobis: quicunque tetigerit ea, immundus erit :
27 Similiter omnis incedentis ſuper
marculos ſuos ex omni animante quadrupede,immunda ſunt vobis : quiſquis tetigerit cadaver eorum, immundus erit uſq; ad veſperam.
28 Quare qui portaverit cadavera eorum lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit
uſque ad veſperam : immunda ſunt vobis.
29 Item hoc vobis immundũ *eſt* ex reptilibus quæ reptant ſuper terram: muſtella,
& mus,& teſtudo ſecundùm ſpeciẽ ſuam :
30 Et attelabus,& lacerta,& ſtellio; &
chamæleon,& glis.
31. Iſta immunda ſunt vobis ex omnibus
reptilibus : quiſquis tetigerit iſta poſt
mortem illorum, immundus erit uſque ad
veſperam.
32 Et res omnis ſuper quam *aliquod* eorum poſt mortem ſuam ceciderit, immunda erit,ex quocunq; *ſit genere* inſtrumentorum,ligno aut veſte,aut pelle,aut ſacco,
denique inſtrumento quolibet eorum
quibus ſit aliquod opus : in aquam inferetur, & immundum erit uſque ad veſperam,deinde mundum futurum eſt.
33 In quodcunque autem vas teſtaceum
aliquid illorum ceciderit, omne quod intra ipſum fuerit, immundum erit, ipſum
verò frangite.
34 Cuicunque cibo qui comeditur ſuper venerit aqua, immundus eſto : & omnis potus qui bibi ſolet, in quocunque
vaſe,immundus eſto.
35 Similiter ſuper quodcunque ceciderit de cadavere illorum, immundum
eſto : furnus & teſtus minuitor,immundi
ſunt : ideo immundi ſunto vobis.
36 Veruntamen fons aut ciſterna, congregatio aquarum erit munda : ſed quod
tetigit cadaver eorum,immundum eſto.
37 Quòd ſi ceciderit de cadavere eorum ſuper aliquod ſemen ſativum quod
ſeminari ſolet ; mundum erit.
38 Sed ſi impoſitâ aquâ ſemini : ceciderit de cadavere illorum ſuper ipſum ;
immundum eſto vobis.
39 Item ſi moriatur ex beſtiis *aliqua*
quæ vobis *eſt* cibo, qui tetigerit cadaver
ejus, immundus eſto uſque ad veſperam.
40 Qui autem comederit de cadavere
ejus, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſq; ad veſperam:ſimiliter qui aſportaverit cadaver ejus, lavabit veſtimenta
ſua,& immundus erit uſque ad veſperam.
41 Item omne reptile quod reptat ſuper
terram ; abominationi eſto,ne comeditor.
42 Quicquid it ſuper ventrem, & quicquid it quatuor *pedibus*, & quicquid numeroſius *eſt* pedibus ex omni reptili
quod reptat ſuper terram, ne comedite ea,
nam abominationi ſunt.
43 Ne abominabiles redditote voſmet ipſos
ullo reptili quod reptat ; neque polluitote vos illis,ut ſitis polluti illis.
44 Nam ego Jehova *ſum* Deus veſter ;
ut ſanctificetis vos,& ſitis ſancti,quia ego
ſanctus ſum : ne ergo polluite voſmet ipſos
ullo reptili,quod reptat ſuper terram.
45 Nam ego *ſum* Jehova qui educo vos
è terra Ægypti,ut ſim vobis Deus : ut ſitis ſancti,quia ſanctus ego ſum.
46 Hæc *eſt* lex *de* beſtiis,& volatilibus,&
omni animante quæ repit in aquis:deniq;
de omni anima quæ reptat ſuper terram :
47 Ad diſcernendum inter immundum
& mundum,atque inter animal quod comeditur,& animal quod non comeditur.

CAPUT XII.

Agenda puerperalia.

ALloquutus etiam eſt Jehova Moſchen,
dicendo,
2 Alloquere filios Iſraelis,dicendo,Mulier quum edit ſemen,ſi pepererit maſculum,ut immunda eſſe ſolet ſeptem dies,
ſecundùm dies quibus ſeparatur languoris ſui,immunda eſto.
3 Die autem octavo, circumciditor caro
præputii ejus.
4 Deinde triginta tres dies maneto in
ſanguinis purgatione : nullam rem ſacram
tangito, & ad ſanctuarium ne venito, donec completi fuerint dies purgationis ſuæ.
5 Quod ſi fœminam pepererit,tunc immunda erit duabus hebdomadibus, ſecundùm *immunditatem* ſeparationis ſuæ : deinde ſexaginta ſex dies maneto in purgatione ſanguinis.
6 Quum autem impleti fuerint dies purgationis ejus, à filio aut à filia, afferet
agnum anniculum in holocauſtum,& pullum columbæ aut turturem in peccatum
ad portam tentorii conventûs,Sacerdoti.

7 Qui offerens illum coram Jehova expiationem faciet pro ea, sic purgata erit à profluvio sanguinis sui: hæc *est* lex puerperæ à mare aut à formina.

8 Quòd si non assequatur manus ejus quantum satis est pro parva pecude, tum accipiet duos turtures, aut duos pullos columbæ, unum in holocaustum, & alterum in peccatum; & expiationem faciet pro ea Sacerdos, sic munda erit.

CAPUT XIII.

Lex & cognitio lepræ.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

2 Homo quum erit in cute carnis ejus tumor, aut abscessus, aut papula, quorum aliquid erit in cute carnis ejus *vergens* ad plagam lepræ: tum adducetur ad Aharonem Sacerdotem, aut ad unum è filiis ejus Sacerdotibus.

3 Quumque inspexerit Sacerdos ipse plagam illam in cute carnis ejus, si pilus in plaga illa mutatus fuerit *in* album; & species illius plagæ profundior fuerit cute carnis ejus, plaga lepræ est: quum ergo eam *esse* viderit Sacerdos, immundum illum pronunciabit.

4 Quòd si papula alba erit in cute carnis illius, & profundior non erit species ejus ipsâ cute, neque pilus ejus mutatus erit *in* album: tum recludet Sacerdos plaga illa *affectum* septem diebus:

5 Postea inspiciet eam idem Sacerdos die septimo; si ecce plaga illa constiterit judicio ejus, nec diffuderit se plaga illa in ipsam cutem: tunc recludet eum ipse Sacerdos septem diebus secundò.

6 Deinde inspiciet eam idem Sacerdos septimo die secundò: si ecce contracta est plaga illa, neque diffudit se plaga illa in ipsa cute; tum mundum pronunciabit eum Sacerdos, absessus est, itaque lavabit vestimenta sua, & mundus erit.

7 Sin autem omnino diffuderit se absessus ille in cute ejus, postquam ostensus fuerit Sacerdoti ipsi ad purgationem sui, & ostensus fuerit secundò Sacerdoti:

8 Si videbit Sacerdos, quòd ecce diffudit se absessus ille in cute ejus; tunc pronunciabit illum immundum Sacerdos ipse, lepra est.

9 Plaga lepræ si erit in homine, adducetur ille ad Sacerdotem:

10 Si autem viderit Sacerdos ille, quòd ecce tumor albus *est* in cute, & ipsa mutavit pilum in album; etiamsi *aliqua* sanitas carnis vivæ *sit* in tumore illo:

11 Lepra inveterata est in cute carnis ejus, ideo immundum pronunciabit eum Sacerdos ille: ne igitur recludito eum, immundus enim est.

12 Quòd si omnino efflorescet illa lepra in cute ejus, tegetque illa lepra totam cutem plagâ *affecti* a capite ejus usque ad pedes ejus; quacunque inspicient oculi Sacerdotis,

13 Si viderit Sacerdos ipse, quòd ecce texit lepra illa totam carnem ejus, tum mundû declarabit plaga illa *affectum*: tota mutata est *in* album, mundus est *igitur*.

14 Sed quâ die apparebit in ea caro viva, immunda erit.

15 Quum itaque inspexerit ille Sacerdos carnem istam vivam, immundum pronunciabit illum: caro illa viva immunda est, lepra est.

16 Aut quum versa fuerit caro illa viva, & mutata *in* album, tum veniet ad Sacerdotem:

17 Si autem inspiciens eum Sacerdos ille videbit, quòd ecce versa fuerit plaga illa in album: tum pronunciabit mundum Sacerdos illû plagâ *affectum*, mundus est.

18 Item caro, quum fuerit in ipsa cute ejus ulcus, & sanata est,

19 Deinde oboritur in loco ipsius ulceris tumor albus, aut papula alba subrubida: tum ostendetur Sacerdoti.

20 Si autem viderit Sacerdos ille, quòd ecce species ejus *est* depressior ipsâ cute, & pilus ejus mutatus *in* album: tum immundum pronunciabit eum Sacerdos, plaga lepræ est, ulcere effloruit.

21 Quòd si quû inspiciet eam Sacerdos, ecce non *est* in ea pilus albus, neq; depressior est ipsâ cute, sed est contracta; tunc recludet eum Sacerdos septem diebus.

22 Postea si omnino diffuderit se per ipsam cutem: tum Sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga est.

23 Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec se diffuderit, cicatrix illius ulceris est: ideo mundum pronunciabit eum Sacerdos.

24 Item caro, quum fuerit in cute ejus adustio ignis, si erit pars sanata ab illa adustione, papulâ albâ, subrubidâ, aut albâ *tantùm*:

25 Quum inspiciet eam Sacerdos, si ecce mutatus est pilus *in* album in ipsa papula, & species ejus est profundior ipsâ cute, lepra est, in adustione effloruit, quapropter immundum pronunciabit eum Sacerdos, plaga lepræ est.

26 Quòd si quum aspiciet eam Sacerdos, ecce non erit in papula pilus albus, neque depressior erit ipsa cute, sed ipsa contracta *erit*, tunc recludet eum Sacerdos septem diebus.

27 Deinde aspiciet eam Sacerdos die septimo: si omnino se diffuderit per cutem, tum Sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga lepræ est.

28 Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec diffuderit se per cutem, sed contracta fuerit, tumor illius adustionis est; quapropter mundum pronunciabit eum Sacerdos, nam cicatrix illius adustionis est.

29 Item quum in viro aut muliere erit plaga; in capite, vel in barba;

30 Inspicience Sacerdote plagam illam, si ecce

si ecce ſpecies ejus profundior *eſt* ipſâ cute, & in ea *eſt* pilus fulvus tenuis: tum immundum pronunciabit eum Sacerdos, porrigo eſt, lepra capitis aut barbæ eſt.

31 Inſpiciente verò Sacerdote plagam illam porriginis, ſi ecce ſpecies ejus profundior non *erit* ipſâ cute, & pilus nigricans non *erit* in ea: tum recludet Sacerdos *affectum* plagâ porriginis ſeptem diebus.

32 Deinde inſpiciet Sacerdos plagam illam die ſeptimo; ſi ecce non diffudit ſe porrigo illa, neque factus eſt in ea pilus fulvus; neque ſpecies ipſa porriginis profundior *eſt* ipſâ cute:

33 Tunc radet ille ſe, porriginem verò ipſam ne radito: & recludet Sacerdos porrigine illâ *affectum* ſeptem diebus ſecundò.

34 Inſpiciente autem Sacerdote porriginem illam die ſeptimo, ſi ecce non diffudit ſe porrigo illa per cutem, & ſpecies ejus non *eſt* profundior ipſâ cute: tunc mundum pronunciabit eum Sacerdos, & quum laverit veſtimenta ſua mundus erit.

35 Sin omnino diffudit ſe porrigo illa per ipſam cutem, poſt mundationem ejus:

36 Tunc inſpiciente eum Sacerdote, ſi ecce diffudit ſe porrigo illa per ipſam cutem: ne inquirito Sacerdos de pilo illo fulvo, immundus eſt.

37 Quòd ſi judicio ejus conſtitit porrigo illa, & pilus nigricans efflоruit in ea, ſanata eſt porrigo illa, mundus eſt: quapropter mundum pronunciabit eum Sacerdos.

38 Item quum erunt in cute carnis viri aut mulieris papulæ, papulæ albæ;

39 Tunc inſpiciet Sacerdos, ſi ecce in cute carnis eorum papulæ erunt contractæ albæ, phlyzacium eſt, *quod* efflоruit in cute, mundus eſt.

40 Item quum alicujus caput glabrum fiet; calvus eſt; mundus eſt.

41 Et ſi *tantùm* ex parte faciei ejus glabreſcet caput ejus; recalvaſter eſt, mundus eſt.

42 Quum autem erit in ipſo loco calvo aut in recalvo plaga alba ſubrubida, lepra efflоreſcens eſt in loco calvo aut recalvo ejus:

43 Quare inſpiciente eum Sacerdote, ſi ecce tumor illius plagæ albus ſubrubidus *erit* in loco calvo aut recalvo ejus; ſecundùm ſpeciem lepræ in cute carnis:

44 Homo leproſus eſt, immundus eſt: omnino immundum pronunciabit eum Sacerdos, in capite ejus *eſt* lepra ejus.

45 Leproſi autem in quo plaga iſta eſt, veſtimenta ſunto ſciſſa, & caput ejus eſto retectum, & myſtacem obvelato; & Immundus immundus clamato.

46 Omnibus diebus quibus ea plaga in ipſo fuerit, immundus habetor, immundus eſt; ſolus habitato, extra caſtra habitatio ejus *eſto*.

47 Item quum erit in aliqua veſte plaga lepræ, in veſte lanea, aut in veſte linea:

48 Aut in trama, aut in licio, lineis laneiſve; aut in pelle, aut in quovis opere pelliceo:

49 Eritque plaga illa ſubviridis aut ſubrubida in aliqua veſte, aut in pelle, aut in trama, aut in licio, aut in ullo inſtrumento pelliceo, plaga lepræ eſt: oſtendetur itaque Sacerdoti.

50 Quumque inſpexerit Sacerdos plagam illam; recludet illud *affectum* plagâ ſeptem diebus.

51 Deinde inſpiciente *eo* plagam illam die ſeptimo, quum diffuderit ſe plaga illa in ea veſte, aut in trama, aut in licio, aut in pelle, ad quodcunque opus aptata ſit pellis illa; lepra dolorifica *eſt* plaga illa, res immunda eſt.

52 Quamobrem comburet veſtem illam, aut tramam, aut licium è lana ſive è lino, aut omne illud inſtrumentum pelliceum in quo erit plaga iſta: nam lepra dolorifica eſt: igne comburitor.

53 Quòd ſi inſpiciente Sacerdote, ecce non diffudit ſe plaga illa in ea veſte, aut in trama, aut in licio, aut in ullo inſtrumento pelliceo:

54 Tunc præcipiet Sacerdos ut lavent id in quo *eſt* plaga illa; deinde recludet id ſeptem diebus ſecundò.

55 Inſpiciente autem Sacerdote ubi ablatum fuerit illud plagâ *affectum*, ſi ecce non mutaverit plaga illa colorem ſuum, etiamſi plaga illa non diffudit ſe, res immunda eſt, igne comburito eam: res eſt diminuens, exteriore aut interiore parte ejus.

56 Quòd ſi inſpiciente Sacerdote, ecce contracta eſt plaga illa poſtquam id lavatum eſt, tum rumpet illud ab ea veſte, aut ab ea pelle, aut à trama, aut à licio.

57 Sin apparebit adhuc in ea veſte, aut in trama, aut in licio, aut in quocunque inſtrumento pelliceo, refloreſcens eſt *lepra*: igne comburito illud, in quocunque *eſt* plaga iſta.

58 Illa autem veſtis, aut trama, aut licium, aut quodcunq; inſtrumentū pelliceum, quum laveris, ſi receſſerit ab eis plaga iſta, tunc lavabitur ſecundò, & mundum erit.

59 Hæc *eſto* lex plagæ lepræ, veſtis lineæ, aut lineæ, aut tramæ, aut licii, aut cujuſcunq; inſtrumenti pellicei: ad pronunciandum illud mundum aut immundum.

CAPUT XIV.

Expiatio lepræ.

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2 Hæc eſto lex leproſi, die purgationis ejus: ut adducatur Sacerdotem verſus.

3 Exibit autem Sacerdos ipſe extra caſtra: inſpicietque Sacerdos, ſi ecce ſanata eſt plaga illa lepræ à leproſo:

4 Tunc præcipiet Sacerdos ut accipiat *quiſpiam* pro eo qui purgandus erit duas aviculas

aviculas vivas mundas, & lignū cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum.

5 Deinde præcipiet Sacerdos ut jugulet aviculam unam *sanguinem fundens* in vas testaceum super aquam vivam.

6 Aviculam *verò* vivam accipiet, lignumque cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum: & intinget illa simul cum avicula viva in aviculæ sanguinem jugulatæ super aquam vivam:

7 Ita asperget eum qui purgandus erit à lepra septem vicibus: & pronuncians eum mundum; dimittet aviculam vivam in superficiem agri.

8 Tum qui purgandus est, abluens vestimenta sua, & radens totum pilum suum, lavabitur aquâ ut mundus sit, & postea veniet in castra: sed emanebit extra tentorium suum septem dies.

9 Eritque die septimo *ut* radat totum pilum suum, caput suum, & barbam suam, superciliaque oculorum suorum, denique totum pilum suum abradat: & ablutis vestimentis suis lavabit carnem suam aquâ, ut sit mundus.

10 Die autem octavo accipito duos agnos integros, & agnam unam anniculam integram; & tres decimas *Ephæ* similæ *in* munus mistæ oleo, & sextarium unum olei.

11 Sacerdos autem ille qui purgat, statuet virum istum qui purgatur, una cum istis; coram Jehova, *ad* ostium tentorii conventûs.

12 Et acceptum Sacerdos ille agnum unum offeret in reatum simul cum illo sextario olei, & agitabit illâ agitatione coram Jehova.

13 Deinde jugulabit agnum illum in loco ubi jugulare solet peccatum & holocaustum, in loco sancto; nam sicut peccatum, *sic* reatus ipse *est* Sacerdotis, res sancta sanctarum est.

14 Tum accipiens Sacerdos de illo sanguine reatus, imponet Sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur; & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

15 Similiter accipiens Sacerdos de sextario illo olei, infundet manui Sacerdos manui sinistræ alterius:

16 Et intincto Sacerdos digito suo dextero, *accipiens* de oleo illo quod *erit* in manu suâ, sinistrâ; asperget de illo oleo digito suo septem vicibus coram Jehova.

17 De residuo autem illius olei quod *erit* in manu suâ, imponet Sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur, & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri, super ipsum sanguinē reatus:

18 Quod autem remanserit de illo oleo quod *erit* super manum Sacerdotis, imponet capiti ejus qui purgatur: sic expiationem faciet pro eo Sacerdos coram Jehova.

19 Tum parans Sacerdos peccatum expiationem faciet pro eo qui purgatur ab immunditia sua; posteà autem jugulabit holocaustum:

20 Et offeret Sacerdos holocaustum illud & munus ejus in altari: sic quum expiationem fecerit pro eo Sacerdos, mundus erit.

21 Quòd si tenuis sit, neque assequatur *ista* manus ejus, tum accipiet agnum unum *in* reatum ad agitationem, quo expiationem faciat *Sacerdos* pro eo: & decimam *Ephæ* unam similæ mistæ oleo in munus, atque sextarium olei:

22 Et duos turtures, aut duos pullos columbæ, quæ assequi poterit manus ejus, ut sit unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum.

23 Quæ afferet die octavo purgationis suæ Sacerdoti, ad portam tentorii conventûs, coram Jehova.

24 Tunc accipiet Sacerdos agnum reatus, & sextarium olei, agitabitque illa Sacerdos agitatione coram Jehova.

25 Deinde jugulabit agnum reatus, & accipiens Sacerdos de sanguine illius reatus, imponet infimæ auriculæ dexteræ ejus qui purgatur: & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

26 De oleo quoque effundet Sacerdos, super manum suam sinistram:

27 Et asperget Sacerdos digito suo dextero de illo oleo quod *erit* in manu sua sinistra, septem vicibus coram Jehova.

28 Postea imponet Sacerdos de illo oleo quod *erit* in manu sua, infimæ auriculæ ejus qui purgatur dexteræ, & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri, in loco sanguinis reatus ipsius.

29 Quod autem remanserit ex illo, quod *erit* in manu Sacerdotis, imponet capiti ejus qui purgatur; ad expiationem faciendam pro eo coram Jehova.

30 Deinde parabit unum ex turturibus illis, aut è pullis columbæ, ex *eis* quæ assequi potuerit manus ejus.

31 Prout assequuta fuerit manus ejus, unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum, cum suo munere: sic expiationem faciet Sacerdos pro eo qui purgatur coram Jehova.

32 Ista *esto* lex *ejus* in quo *erit* plaga lepræ; cujus manus assequi *illa* non potuerit in purgatione sui.

33 Alloquutus quoque est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

34 Quum perveneritis in terram Canaanis, quam ego daturus sum vobis in possessionem; si indidero plagam lepræ *alicui* domui regionis quam possidebitis:

35 Tunc veniens is cujus *est* domus illa, indicabit Sacerdoti, dicendo, Velut plaga *esse* mihi videtur domi.

36 Et præcipiet Sacerdos ut expediant domum illam, antequam veniat Sacerdos ad aspiciendum plagam illam, ut non polluatur quicquid *est* in ea domo: postmodùm verò adveniet Sacerdos ad aspiciendum domum illam.

37 Inspiciens autem plagam illam, si ecce

plaga

plaga illa in parietibus illius domûs *concava* fossulis subviridibus aut subrubidis, quarum species *sit* depressior ipso pariete:

38 Egredietur Sacerdos illâ domo ad januam ipsius domûs, & recludet eam septem diebus.

39 Postea redibit Sacerdos die septimo: si autem viderit, quòd ecce diffudit se plaga illa per parietes illius domûs,

40 Tunc præcipiet Sacerdos, ut eruant lapides illos in quibus *erit* plaga ista: & projicient eos extra civitatem in locum immundum.

41 Domum autem nudabit tectorio intrinsecus circumquaque: & effundet pulverem illum quem detraxerunt, extra civitatem in locum immundum.

42 Deinde acceptos lapides alios inducet in locum illorum lapidum; similiter pulvete alio accepto ipsam domum inducturus est.

43 Quòd si rediens eadem plaga efflorescet in ista domo, postquam eruit lapides illius, & postquam detraxit *pulverem* ex ea domo, & postquam induxit:

44 Tunc adveniens Sacerdos, si viderit quòd ecce diffuderit se plaga hæc per domum illam; lepra dolorifica est in ea domo, immunda est.

45 Quapropter destruet domum illam, lapides ejus, & ligna ejus, omnemque pulverem illius domûs, & educet extra ipsam civitatem in locum immundum.

46 Qui autem ingressus fuerit domum illam ullo dierum *quibus* recluditur eam, immundus erit usque ad vesperam.

47 Et qui cubaverit in ea domo, lavato vestimenta sua: similiter qui comederit in ea domo, lavato vestimenta sua.

48 Sin autem omnino ingressus Sacerdos viderit, quòd ecce non diffudit se plaga illa per domum, postquam inducta est domus illa: tunc mundam pronunciabit Sacerdos domum illam, quia sanata est plaga.

49 Itaq; accipiet ad expurgandû domum illam, duas aviculas, item lignû cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum:

50 Et jugulans aviculam unam, *sanguinemque* infundens vasi fictili super aquam vivam,

51 Accipiet lignum illud cedrinum, & hyssopum, & dibaphum coccineum, aviculamque alteram vivam, & intinget in sanguine aviculæ jugulatæ, & in aqua vivâ: aspergetq; domum illam septem vicibus.

52 Sic quum mundaverit domum illam sanguine illius aviculæ, & aquâ vivâ, aviculâ quoque altera vivâ, lignoque cedrino, & hyssopo, & dibapho coccineo:

53 Dimittet alteram aviculâ vivam extra civitatem in superficiem agri: sic expiationem fecerit pro domo illâ, & erit munda.

54 Ista *est* lex, de omni plaga lepræ, & de porrigine,

55 De lepra quoque vestimenti, & de *lepra* domûs,

56 Item de tumore, & de abscessu, & de papula:

57 Ad docendum quâ die quis immundus sit, & quâ die quis sit mundus: ista *est* lex lepræ.

CAPUT XV.

Immundities seminis & sanguinis menstrui.

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2 Alloquimini filios Jisraelis, edicentes eis, Unusquisque quum est gonorrhœâ affectus à carne sua, profluvio suo immundus est.

3 Hæc autem esto immunditia ejus in profluvio ejus: *si* salivaverit caro ejus profluvium ejus, aut obstruxerit se caro ejus à profluvio ejus, immunditia ejus est.

4 Omne cubile cui incubuerit gonorrhœâ affectus, immundum esto; & omne instrumentum cui insederit, immundû esto.

5 Et quisquis tetigerit cubile ejus, ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.

6 Item qui insederit instrumento ulli cui insedit gonorrhœâ affectus; ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.

7 Item qui tetigerit carnê gonorrhœâ affecti; ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.

8 Item quum despuerit gonorrhœâ affectus in *aliquem* mundum; is ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.

9 Item omne sedile cui insidens vehitur gonorrhœâ affectus, immundum esto.

10 Item quisquis tetigerit rem ullam quæ substrata fuerit ei, immundus esto usq; ad vesperam: itaque portaverit illa, ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.

11 Item quemcunque tetigerit gonorrhœâ affectus, manibus suis non immersis in aquam; is ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus *erit* usque ad vesperam.

12 Item vas testaceum quod tetigerit affectus gonorrhœâ, frangito: omne verò vas ligneum immergitor in aquam.

13 Quum autem mundabitur affectus gonorrhœâ à profluvio suo, primùm numerabit sibi septem dies ad purgationem sui, & abluet vestimenta sua; deinde lavabit carnem suam aquâ vivâ, ut sit mundus.

14 Denique die octavo accipiet sibi duos turtures, aut duos pullos columbæ: veniensque coram Jehova ad portam tentorii conventûs, dabit illos Sacerdoti.

15 Quorum parabit Sacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum: sic expiationem faciet pro eo Sacerdos coram Jehova à profluvio ejus.

16 Item quisque quum exibit ex eo concubitûs semen; is lavabit aquâ totam carnem suam, & immundus *erit* usque ad vesperam:

17 Et

17 Et ſuper quocunque panno, aut quocunque pelle fuerit concubitûs ſemen; id abluetur aquâ, & immundum *erit* uſq; ad veſperam:

18 Mulier etiam, quum vir concubuerit cum ea concubitûs ſemine, *ambo* lavabuntur aquâ, & immundi erunt uſque ad veſperam.

19 Mulier autem quum erit affecta profluvio, *quum* profluvium ſanguinis ejus erit in carne ejus; ſeptem dies eſto in ſeparatione ſua, & quiſquis tetigerit eam, immundus eſto uſque ad veſperam.

20 Et ſuper quodcunq; cubaverit tempore ſeparationis ſuæ, immundâ eſto: ſimiliter cuicunq; inſederit, immundum eſto.

21 Et quiſquis tetigerit cubile ejus, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, ac immundus erit uſque ad veſperam.

22 Quiſquis etiam tanget ullum inſtrumentum cui illa inſederit; ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus erit uſque ad veſperam.

23 Etiam ſi illud *quod quis tanget* erit ſuper cubile, aut ſuper inſtrumentum illud, cui illa inſidebat quum is tangeret illud; immundus eſto uſque ad veſperam.

24 Quòd ſi omnino concubuerit quis cum ea, ita ut id cujus causâ ſeparatur ea ſit ſuper ipſum, is immundus erit ſeptem diebus: ſimiliter omne cubile in quo cubaverit, immundum eſto.

25 Item mulier quum profluet profluvio ſanguinis diebus multis præter tempus ſeparationis ſuæ, aut quum profluet ultra ſeparationem ſuam: omnibus diebus profluvii immunditiæ ſuæ, ſicut diebus ſeparationis ſuæ, immunda ipſa futura eſt.

26 Omne cubile in quo cubaverit omnibus diebus profluvii ſui, ut cubile ſeparationis ſuæ eſto ei: & omne inſtrumentum cui inſederit immundum eſto, ſecundùm immunditiam ſeparationis ejus.

27 Et quiſquis tetigerit illa, immundus eſt: quapropter ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus erit uſque ad veſperam.

28 Quum autem mundabitur à profluvio ſuo; numerabis ſibi ſeptem diebus poſtea mundabitur.

29 Itaque die octavo accipito ſibi duos turtures, aut duos pullos columbæ; quos afferat Sacerdoti ad portam tentorii conventûs:

30 Et parabit Sacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocauſtum; & expiationem faciet pro ea Sacerdos coram Jehova à profluvio immunditiæ ejus.

31 Sic curabitis ut ſe ſeparent filii Iſraelis ab immunditia ſua; ut non moriantur in immunditia ſua, quum impuraverint tabernaculum meum quod *eſt* inter ipſos.

32 Iſta *eſt* lex affecti gonorrhœa, ejuſque ex quo exit concubitûs ſemen quo fit immundus,

33 Item languentis *mulieris* in ſeparatione ſua, & *cujuſque* profluentis profluvio ſuo tam maris quàm fœminæ: de viro quoque qui concubuerit cum immunda.

CAPUT XVI.

Anniverſaria expiatio.

QUamobrem alloquutus eſt Jehova Moſchen, poſtquam mortui ſunt duo filii Aharonis: (mortui autem ſunt quum appropinquâſſent ante conſpectum Jehovæ.)

2 Edixitque Jehova Moſchi, Alloquere Aharonem fratrem tuum; ut ne ingrediatur quovis tempore in *locum* ſanctum intra velum: ante illud operculum propitiatorium, quod *eſt* ſuper arcam *conſtitut*, ut non moriatur, quia in nube appareo ſuper operculum illud propitiatorium.

3 Cum hoc ingreditor Aharon locum hunc ſanctum; cum juvenco ſubrumo in peccatum, & ariete in holocauſtum:

4 Tunicam lineam ſanctam induito, & femoralia linea ſunto ſuper carnem ejus; baltheoque lineo accingitor, & cidari lineâ tegitor: veſtes ſacræ ſunt, ideo lavabit aquâ carnem ſuam quum induet eas.

5 A cœtu verò filiorum Iſraelis, accipiet duos hircos è capris in peccatum; & arietem unum in holocauſtum.

6 Et offeret Aharon juvencum illum peccati qui *fuerit* pro ſe & expiationem faciet pro ſe & pro familia ſua:

7 Deinde accipiens duos illos hircos, ſiſtet illos coram Jehova *ad* portam tentorii conventûs.

8 Et imponet Aharon his duobus hircis ſortes; ſortem unam Jehovæ, ſortem verò alteram Hazazelis.

9 Tunc offerens Aharon hircum cui obvenerit ſors pro Jehova, parabit illum in peccatum:

10 Hircus verò ille cui obvenerit ſors Hazazelis, ſiſtitor vivus coram Jehova ad faciendum expiationem ſuper eum; ut dimittant eum *qui* Hazazelis *eſt* in deſertû.

11 Quum autem offerens Aharon juvencum illum peccati qui *erit* pro ſe, expiationem faciet pro ſe & familia ſua; jugulabit juvencum illum peccati qui *erit* pro ſe.

12 Et accipiens plenum thuribulum prunis ardentibus ex ipſo altari à conſpectu Jehovæ, plenoſque pugillos ſuos ſuffitu aromatum comminuto, inferet *ea* intra velum ipſum:

13 Et imponet ſuffitum illum igni coram Jehova; ut tegat nubes illa ſuffitûs ipſum operculum propitiatorium quod *eſt* ſuper teſtimonium, & non moriatur.

14 Poſtea accipiens de ſanguine illius juvenci inſperget digito ſuo ſuperficiem ipſius operculi propitiatorii orientem verſus: ante illud autem operculum propitiatorium inſpergito ſeptem vicibus de illo ſanguine digito ſuo.

15 Jugulato verò hirco illo peccati qui *erit* pro populo, inferet ſanguinem ejus intra ipſum velum; & faciet ſanguine ejus ſicut

sicut fecit sanguine illius juvenci, inspergens eo ipsum operculum propitiatorium, & ante operculum propitiatorium.

16 Sic expiationem faciet pro loco sancto ab immunditiis filiorum Jisraelis, & à defectionibus eorum, ex quibusvis peccatis eorum: similiterque faciet tentorio conventûs, manenteapud eos inter immunditias eorum.

17 (Nullus autem homo esto in tentorio conventûs quum ille ingredietur ad expiationem faciendam in loco sancto, usque dum egrediatur: quum expiationem faciet pro se, & pro familia sua, & pro tota congregatione Jisraelis.)

18 Postea exibit ad ipsum altare quod *est* coram Jehova, ut expiationem faciat pro eo, accipiensque de sanguine illius juvenci, & de sanguine illius hirci, imponet cornibus ipsis altaris circumquaque:

19 Et inspergetipsum ex illo sanguine digito suo septem vicibus: sic mundabit ipsum, & sanctificabit ipsum ab immunditiis filiorum Jisraelis.

20 Quumque finem fecerit expiandi *locum* sanctum, & tentorium conventûs, atque altare ipsum; admovebit hircum illum qui vivus erit.

21 Nitensque Aharon ambabus manibus suis super caput illius hirci qui vivus *erit*, confitebitur super ipsum omnes iniquitates filiorum Jisraelis, & omnes defectiones eorum ex quibusque peccatis eorum, & postquam imposuerit illa capiti ejus hirci, emittet *eum* per hominem commodum in desertum.

22 Nam portabit hircus ille super se omnes iniquitates eorum in regionem inhabitabilem: quamobrem dimissurus est hircum illum in desertum.

23 Postea veniens Aharon in tentorium conventûs exuet vestes lineas quas induerat quum venturus esset in *locum* sanctum: & relinquet eas ibi.

24 Deinde ubi laverit carnem suam aquâ in *loco* sancto, & induerit vestimenta sua; exiens parabit holocaustum suum & holocaustum populi, & expiationem faciet pro se & pro populo.

25 Adipem verò cujusque peccati adoleto in ipso altari.

26 Qui autem dimiserit hircum illum Hazazelis, ablutis vestimentis suis lavabit carnem suam aquâ, & postea ingredi poterit in castra.

27 Juvencum verò illum peccati & hircum peccati, quorum sanguis illatus fuit ad expiationem faciendam in sancto, efferto extra castra: & comburent igne pelles eorum, & carnê eorum, simumque eorum.

28 Qui autem combusserit ista, ablutis vestimentis suis lavabit carnê suam aquâ, postea demum ingredi poterit in castra.

29 Atque *hoc* erit vobis in statutum perpetuum: mense septimo, *die* decimo illius mensis affligitote animas vestras, & nullum opus facitote, indigena, aut peregrinus qui peregrinatur inter vos:

30 Quia isto die expiationem faciet pro vobis, ad mundandû vos: ab omnibus peccatis vestris, coram Jehova mundabimini.

31 Cessatio, requies esto vobis, quâ affligatis animas vestras, statuto perpetuo.

32 Expiabit autem Sacerdos ille quem *Deus* unxerit, & cujus consecraverit ministerium ad fungendum sacerdotio loco patris sui, quum induerit vestimenta linea, vestimenta sacra:

33 Expiabit, inquam, sanctuarium sacrû, tentorium quoque conventûs, & altare expiabit: etiam Sacerdotes ipsos, & totum populum hujus congregationis expiabit.

34 Est itaque futurum hoc vobis in statutum perpetuum, ad expiationem faciendam pro filiis Jisraelis ab omnibus peccatis eorum, semel quolibet anno: quod fecit *Aharon* quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

CAPUT XVII.

Sanguis non comedendus.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere Aharonem & filios ejus, omnesqs filios Jisraelis, edicens eis, Hoc illud *est* verbû quod præcepit Jehova, dicendo,

3 Quicunque è familia Jisraelis jugulaverit bovem, aut agnum, aut caprum in castris, aut quisquis jugulaverit extra castra:

4 Si ad portam tentorii conventûs non adduxerit illam; oblationem Jehovæ, ante tabernaculum Jehovæ: sanguis imputator viro illi, sanguinem effudit, quapropter exscindetur vir ille è medio populi sui:

5 Ut, quum adducent filii Jisraelis sacrificia sua, quæ sacrificant in superficie cujusvis agri; adducant illa Jehovæ versûs portam tentorii conventûs ad Sacerdotem; & sacrificent sacrificia ipsa eucharistica Jehovæ.

6 Et asperget Sacerdos ipse sanguinem illorum super altare Jehovæ *ad* portam tentorii conventûs; adolebitque illorum adipem in odorem gratum Jehovæ.

7 Neque sacrificanto deinceps sacrificia sua dæmonibus, quos sectantur isti scortando: statutum perpetuum hoc esto eis per generationes eorum.

8 Quapropter eis edicito, Quicunque è familia Jisraelis, aut è peregrina *gente* qui peregrinatur inter eos; offeret holocaustum aut *aliud* sacrificium:

9 Ac ad portam tentorii conventûs non adducét illud, ut parat illud Jehovæ: omnino exscindetur vir ille è populis suis:

10 Et quicunque è familia Jisraelis, aut è peregrina *gente* qui habitat inter eos vescetur ullo sanguine, utique illi ipsi opponam iratam faciem meam qui comederit ullum sanguinem: & exscindam illum è medio populi mei.

11 Nam anima cujusque carnis in sanguine

guine est; ego verò destinavi eum vobis in altari ad expiationem faciendam pro animabus vestris: nam sanguis *est* qui pro anima expiationem facit.

12 Idcirco edico filiis Israelis, Nulla anima ex vobis comedito sanguinem: etiam peregrinus qui peregrinatur inter vos ne comedito sanguinem.

13 Et quicunque è filiis Israelis, aut è peregrina *gente* qui peregrinatur inter eos, venando ceperit capturam bestiæ aut avis quæ comeditur; primùm effundet sanguinem ejus, & teget eum pulvere.

14 *Est* enim anima cujusque carnis, sanguis ejus pro anima ejus est; ideo edico filiis Israelis, Sanguinem ullius carnis ne comeditote; nam cujusque carnis anima sanguis ejus est, comedentium eum quisq; exscinditor.

15 Quicunque autem comederit morticinum, aut discerptum, sive indigena, sive peregrinus, is ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus erit usque ad vesperam, post mundus erit.

16 Quòd si non abluerit illa, & carnem suam non laverit; feret iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii prohibiti.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere filios Israelis, edicens eis, Ego *sum* Jehova Deus vester.

3 Secundùm opera terræ Ægypti in qua habitastis ne facitote: similiter secundùm opera terræ Cenahanæi, in quam duco vos, ne facitote, & in statutis eorum ne ambulatote:

4 *Sed* judicia mea exercitote; & statuta mea observatote ambulando in eis: ego *sum* Jehova Deus vester,

5 Si observabitis statuta mea & judicia mea, homo qui fecerit ea vivet in eis, ego *sum* Jehova.

6 Nemo homo ad ullum propinquum carnis suæ accedito, ad retegendum nuditatem: ego *sum* Jehova.

7 Nuditatem patris tui, aut nuditatem matris tuæ ne retegito: mater tua est, ne retegito nuditatem ejus.

8 Nuditatem novercæ tuæ ne retegito: nuditas patris tui est.

9 Nuditatem sororis tuæ, filiæ patris tui aut filiæ matris tuæ, cognationis domesticæ aut exteræ cognationis; harum ne retegito nuditatem.

10 Nuditatem neptis tuæ ex filio filiave, harum ne retegito nuditatem: nam nuditas tua sunt.

11 Nuditatem filiæ *nata* ex noverca tua, cognata patris tui, soror tua est: hujus ne retegito nuditatem.

12 Nuditatem amitæ tuæ ne retegito, propinqua patris tui est.

13 Nuditatem materteræ tuæ ne retegito, nam propinqua matris tuæ est.

14 Nuditatem patrui tui ne retegito ad uxorem ejus ne appropinquato, amita tua est.

15 Nuditatē nurûs tuæ ne retegito uxor filii tui est, ne retegito nuditatem ejus.

16 Nuditatem fratriæ tuæ ne retegito, nuditas fratris tui est.

17 Nuditatem mulieris & filiæ ejus ne retegito; filiam filii ejus, aut filiam filiæ ejus ne accipito ad retegendam nuditatem ejus, proximæ ejus sunt, scelus est.

18 Item mulierem *unam* ad alteram ne assumito; angustiâ affecturos *hanc*, retegendo turpitudinem illius *ductæ* super hanc in vita ipsius.

19 Item ad mulierem in separatione immunditiei suæ, ne accedito, ut retegas nuditatem ejus.

20 Item cum uxore proximi tui ne committito ut concumbas ad semen; polluendo *te* cum ea:

21 Item de semine tuo ne permittito traducendum Moleco: neque profanato nomen Dei tui, ego *sum* Jehova.

22 Cum mare ne concumbito concubitu muliebri, abominatio est.

23 Item cum ulla bestia ne committito ut concumbas, polluendo *te* cum ea: mulier quoque ne consistito coram bestia ut incubet sibi, confusio est.

24 Ne polluitote vos ullo horum: quia omnibus his pollutæ sunt gentes illæ quas ego dimitto à facie vestra:

25 Nam quia polluta est terra, in ipsius iniquitatem animadverto in ea: evomitque terra habitatores suos.

26 Sed vos observaturi estis statuta mea & judicia mea, neq; facturi *istam* ex omnibus istis abominationibus, indigena aut peregrinus qui peregrinatur inter vos.

27 (Nam omnes abominationes istas fecerunt homines istius terræ, quæ vobis exposita est; unde polluta est ipsa terra.)

28 Ut non evomat eadem terra vos quum polluetitis eam, quemadmodum evomuerit gentem illam quæ vobis est expositæ.

29 Nam quisquis fecerit *aliquam* ex omnibus abominationibus istis, utique exscindentur animæ quæ *illud* fecerint è medio populi sui.

30 Observabitis igitur observationem meam, ut non faciatis ex istis institutis abominandis quæ facta fuerunt inter vos, neque polluatis vos illis: ego *sum* Jehova Deus vester.

CAPUT XIX.

Explicatio Decalogi divinissima.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere totum cœtum filiorum Israelis, edicens eis, Sancti estote: quia sanctus *sum*, ego Jehova Deus vester.

3 Quisque matrem suam & patrem suum timetote, & sabbatha mea servatote: ego *sum* Jehova Deus vester.

4 Ne convertatis vos ad idola, & deos fusiles

fusiles ne facitote vobis: ego *sum* Jehova Deus vester.

5 Quum autem sacrificabitis sacrificium eucharisticum Jehovæ: pro voluntate quidem vestra sacrificabitis illud:

6 *Sed* quo die sacrificabitis illud, comeditor, & postridie; quod autem remanserit usque ad diem tertium, igne comburitor.

7 Quòd si ejus quicquam comedetur die tertio; res abominanda est, non erit acceptum.

8 Ideo comedentium illud *quisque* iniquitatem suam ferto, quia *rem* sanctam Jehovæ profanavit: ideo exscindetur anima illa è populis suis.

9 Item quum metetis messem terræ vestræ, ne prorsus demetito latus agri tui: neque spicilegium messis tuæ facito.

10 Similiter vineam tuam ne racemato, & deciduos acinos vineæ tuæ ne relegito: ipsi pauperi & peregrino relinquito ista: ego *sum* Jehova Deus vester.

11 Ne furamini; & ne mentimini, neque fallacià utimini ullus in proximum suum.

12 Neque jurate per nomen meum ad fallaciam ullam: sic profanaveris nomen Dei tui: ego *sum* Jehova.

13 Ne fraudem facito proximo tuo, neq; rapito: ne pernoctare finito mercedem mercenarii apud te ad matutinum usque.

14 Ne maledicito surdo, & ante cœcum ne ponito offendiculum: sed timebis à Deo tuo: ego *sum* Jehova.

15 Ne exercetote perversitatem in judicio, ne accipito personam tenuis, neque honorem exhibeto personæ magni; justè judicato proximum tuum.

16 Ne ambulato *cum* detractione per populareis tuos, ne insiato contra sanguinem proximi tui: ego *sum* Jehova:

17 Ne odio habeto fratrem tuum in corde tuo: liberè corripito proximum tuum, neque ferto in eo peccatum.

18 Ne ulciscitor, neque *iram* asservato in populareis tuos, sed diliges proximum tuum sicut te: ego *sum* Jehova.

19 Statuta mea observatote; jumentorum tuorum ne finito coire duo genera, in agro tuo ne ferito duo seminum genera, & vestimentum duorum generum variè commixtum ne obtegito te.

20 Item quum quis cubaverit cum ulla seminis concubitu, quæ sit ancilla despecta cuique, *aut* quæ omnino non redimitur, aut libertas non datur ei; flagellatio adhibetor, ne morte afficiuntor, quia non fuit libertate donata:

21 Postea afferet *vir* reatum suum Jehovæ, ad portam tentorii conventus; arietem reatus:

22 Et expiationem faciet pro eo Sacerdos illo ariete reatus coràm Jehova, pro peccato ejus quo peccavit, & condonabitur ei *liberando eum* à peccato ejus quo peccavit.

23 Item quum veneritis in istam terram, & plantaveritis quamvis arborem esculenti *fructus*, omnino putabitis præputium ejus, *præputium* fructûs ejus: tribus annis sunto *singula* vobis præputiatæ; nihil *earum* comeditor.

24 Anno verò quarto esto omnis fructus ejus, sancta res laudationum Jehovæ.

25 Anno demum quinto comedetis fructum ejus, & augebit vobis proventum ejus: ego *sum* Jehova Deus vester.

26 Ne comeditote *quicquam* cum sanguine; ne utimini conjectationibus, neque præstigiis.

27 Ne circumcidite *pilos ad* latus capitis vestri, neq; corrumpito latus barbæ tuæ:

28 Neq; cæsuram pro ullo mortuo inditote carni vestræ, & inscriptionem stigmatis ne imponitote vobis: ego *sum* Jehova.

29 Ne profanato filiam tuam prostituendo eam: ut non scortetur terra illa, & impleatur illa terra scelere.

30 Sabbatha mea observatote, & sanctuarium meum reveremini: ego *sum* Jehova.

31 Ne vos convertite ad pythones, & ariolos ne consulitote, polluendo vos eis: ego *sum* Jehova Deus vester.

32 Coram canitie assurgito, ut honorem habeas faciei senis: & timebis à Deo tuo: ego *sum* Jehova.

33 Itè si peregrinatur apud te peregrinus in terra vestra, ne injuriâ afficitote illum.

34 Tanquam indigena ex vobis, esto vobis peregrinus qui peregrinatur apud vos, & diliges eum sicut te, quia peregrini fuistis in terra Ægypti: ego *sum* Jehova Deus vester.

35 Ne exercetote perversitatem in ullo munere; in dimensione, in pondere, aut in mensura.

36 Trutinæ justæ, pondera justa, Epha justum, & Hin justus esto vobis: ego *sum* Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægypti.

37 Observabitis itaque omnia statuta mea, omniaque judicia mea, facientes ea: ego *sum* Jehova.

CAPUT XX.

Sanctio Decalogi per varias pœnas.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Item filiis Jisraelis edicito, Quisquis è filiis Jisraelis, aut è peregrina gente qui peregrinatur in Jisraele, dederit de semine suo Moleco, omnino morte afficitor populus ipse terræ obruunto eum lapidibus.

3 Aut ego opponens iratam faciem meam viro illi, exscindam illum è medio populi sui; quia de semine suo dedit Moleco, ut pollueret sanctuarium meum, & ut profanaret nomen sanctum meum.

4 Quod si omnino occultaverint populus illius terræ oculos suos à viro isto, quum dedidit de semine suo Moleco; ut non efficerent eum morte:

5 Tunc opponam ego iratam faciem meam viro illi, & familiæ ejus, & exscindam eum, omnesque qui *scortando* sectantur ipsum,

ipsum, ut scortentur sectantes Molecum, è medio populi sui.

6 Animam item quæ converterit se ad pythones & ad ariolos, ut scortando sectetur eos: ponamque faciem meam animæ illi, exscindam illam è medio populi sui:

7 Ut sanctificetis vos, & sitis sancti; quia ego Jehova *sum* Deus vester:

8 Et observetis statuta mea, & faciatis illa: ego Jehova *sum* sanctificator.

9 Nam quicunque maledixerit patri suo aut matri suæ, omnino morte afficiendus est: patri suo aut matri suæ maledixit, cædis suæ causa *est* in ipso.

10 Similiter vir qui adulterabit cum uxore alicujus, qui adulteravit uxorem proximi sui: omnino morte plectitor adulter ipse & adultera.

11 Item is qui cubaverit cum uxore patris sui, nuditatem patris sui retexerit; omnino morte afficiuntor ambo: cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

12 Item is qui cubaverit cum nuru sua, omnino morte afficiuntor ambo: confusionem fecerunt, cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

13 Item is qui cubaverit cum mare concubitu muliebri, rem abominandam fecerunt ambo: omnino morte afficiantor, cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

14 Item is qui duxerit mulierem, & matrem ejus, scelus est: igne comburunto eum & eas, ut non sit scelus in medio vestri.

15 Item is qui sibi arrogaverit cubare cum jumento, omnino morte afficitor: jumentum quoque ipsum occidito.

16 Item mulier quam accesserit ad ullum jumentum ut incubet sibi, occides mulierem & jumentum ipsum: omnino morte afficiantor, cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

17 Item is qui accipiens sororem suam filiam patris sui, aut filiam matris suæ viderit nuditatem ejus, vicissim illa viderit nuditatem ipsius, probrum est, quapropter exscindentur in oculis populi sui: nuditatem sororis suæ retexit, iniquitatem suam ferto.

18 Item is qui cubaverit cum muliere languente *è fluxu*, & retegens nuditatem ejus profluvium ejus nudaverit, ipsaque retexerit profluvium sanguinis sui: exscindentur ambo è medio populi sui.

19 Item nuditatem materteræ tuæ, aut amitæ tuæ ne retegito: quia proximum suum nudaverit, iniquitatem suam ferunto.

20 Item qui cubaverit cum amita sua, nuditatem patrui sui retexit: peccatum suum ferunto, sine liberis moriuntor.

21 Item qui sponsa acceperit uxorem fratris sui, res exterminanda est: nuditatem fratris sui retexit, sine liberis sunto.

22 Denique observabitis omnia statuta mea & omnia judicia mea, & facietis illa, ut non evomat vos terra illa, ad quam ego adduco vos ut habitetis in ea.

23 Neque ambuletis in statutis istius gentis quam ego ejecturus sum à facie vestra: quia omnia ista fecerunt, ideo tæduit me eorum:

24 Et dixi vobis, Vos hæreditario jure possidebitis terram istorum; & ego daturus sum illam vobis ut hæreditario jure possideatis eam, terram affluentem lacte & melle: ego *sum* Jehova Deus vester, qui discrevi vos à *reliquis* populis.

25 Vos igitur discernetis inter bestiam mundam & immundam, & inter avem immundam & mundam: neque abominandas efficietis animas vestras ulla bestia, aut ulla ave, aut ullo quod premit terram, quæ discrevi vobis ut immunda habeatis:

26 Sed eritis mihi sancti, quia sanctus ego *sum* Jehova, qui discrevi vos à *reliquis* populis, ut sitis mei.

27 Viri autem aut mulieres, si erit ex eis pytho aut ariolus, omnino morte afficiuntor: lapidibus obruuntor, cædis eorum causa *est* in eis.

CAPUT XXI.

Idea boni Sacerdotis.

PRæterea edixit Jehova Moschi, Alloquere Sacerdotes filios Aharonis, edicens eis, Pro mortuo ne polluito se *Sacerdos* in populis suis:

2 Nisi pro proximo suo propinquo sibi pro matre sua, aut pro patre suo, aut pro filio suo, aut pro filia sua, aut pro fratre suo,

3 Aut pro sorore sua virgine propinqua sibi, quæ non est *juncta* viro; pro ea polluet se.

4 Ne polluito se maritus *pro uxore ducta* in populis suis; ita ut profanet sese.

5 Ne capillos evellendo calvitium capiti suo inducunto, neque latus barbæ suæ raduntо: neque in carne sua exsuram *ullam* incidunto.

6 Sancti sunto Deo suo, neque profananto nomen Dei sui: quia igne absumenda Jehovæ, cibum Dei sui ipsi offerunt, ideoque sancti futuri sunt.

7 Mulierem meretricem aut profanatam ne accipiunto, & mulierem repudiatam à viro suo ne accipiunto; nam sanctus est eorum *quisque* Deo suo.

8 Itaque sanctificabis illum, quia cibum Dei tui ipse offert; sanctus esto tibi, quia sanctus *est*: ego Jehova *sum* sanctificator vester.

9 Filia autem alicujus Sacerdotis quum profanaverit se scortando; patrem suum profanat, igne comburitor.

10 Sacerdos autem ille qui maximus est fratrum suorum, cujus capiti infusum est oleum illud unctionis, & consecravit ministerium suum ut induat vestes illas; caput suum ne retegito, & vestimenta sua ne discindito:

11 Neque ad ulla cadavera mortui venito; ne pro patre quidem suo, aut pro matre sua se polluito:

12 Neque è loco sancto exito, ut non

profanet sanctuarium Dei sui: nam coronamentum & oleum unctionis Dei sui super ipsum *est*: ego *sum* Jehova.

13 Hic autem, uxorem in virginitate ejus ducito:

14 Viduam, aut repudiatam, aut profanatam meretricem, istiusmodi ne ducito: sed virginem è populis suis ducito uxorem.

15 Neque profanato semen suum in populis suis, quia ego Jehova *sum* sanctificator ejus.

16 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

17 Alloquere Aharonem, dicendo, In quocunque è semine tuo per generationes eorum fuerit corporis vitium, ne accedito ad offerendum cibum Dei sui.

18 Nam nullus vir in quo *est* corporis vitium, accessurus est: vir cœcus, aut claudus, aut curtus, aut prælongus membra:

19 Aut vir in quo est fractura pedis, vel fractura manus:

20 Aut gibbosus, aut gracilis, aut in cujus oculo *est* suffusio; aut *in quo est* psora, aut scabies, aut thlibias testæ.

21 In quocunque fuerit aliquod corporis vitium è semine Aharonis Sacerdotis, ne appropinquato ad offerendum igne absumenda Jehovæ: corporis vitium *est* in eo, cibū Dei sui ut offerat ne appropinquato.

22 Cibum *quidem* Dei sui è rebus sanctis sanctarum, & è rebus sanctis comedet:

23 Veruntamen ad ipsum velum ne venito, & ad altare ne appropinquato, quia corporis vitium *est* in eo: non profanabit ergo loca mea, nam ego Jehova *sum* sanctificator eorum.

24 Quæ retulit Mosche ad Aharonem filiosque ejus, & ad omnes filios Jisraelis.

CAPUT XXII.

Qualitates rerum Deo offerendarum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Alloquere Aharonem & filios ejus, ut separent se *inepti* à rebus sanctis filiorum Jisraelis, ut non profanent nomen sanctum meum; *rebus* quas illi sanctificant mihi ego *sum* Jehova.

3 Edic eis, Quicunque è toto semine vestro per generationes vestras accesserit ad res illas sacras, quas sanctificaverint filii Jisraelis Jehovæ, dum immunditia ejus in ipso est; utique excindetur ille ipse à facie meatego *sum* Jehova.

4 Quisquis è semine Aharonis est leprosus, aut gonorrhœa laborans, de rebus sacris ne comedito usq; dum mundus fuerit: similitet qui tangit ullū immundū à mortuo, aut eū ex quo exiit concubitūs semen:

5 Aut quicunque tetigerit ullum reptile quo quis imputatur; aut hominem quo quis imparatur, secundum omnem immunditiam ejus.

6 Anima quæ tetigerit illud, immunda quoque erit usque ad vesperam: ne itaque comedito de illis rebus sacris, nisi laverit carnem suam aquâ:

7 Postquam autem occubuerit Sol, mundus erit: & postea comedere potetit de rebus illis sanctis, quia cibus ejus est.

8 Morticinum aut discerptum ne comedito, ut imputetur eo: ego *sum* Jehova.

9 Si observabunt observationem meam, ut non importent in illam *rem sanctam* peccatum, ac moriantur in eo, quia profanaverint illam: ego Jehova *sum* sanctificator earum.

10 Nullus quoque alienus comedito rem sanctam: inquilinus Sacerdotis, & mercenarius ne comedito rem sanctam.

11 Quum autem Sacerdos emerit quempiam emptione pecuniæ suæ, is comedet eam: similiter verna ejus, isti comedent de cibo ejus.

12 Sed filia Sacerdotis quum fuerit *nupta* viro alieno, ipsa de oblatione illarum rerum sanctarum ne comedito:

13 Filia verò Sacerdotis quum erit vidua aut repudiata, si semen non sit ei; revertaturque ad domum patris sui sicut *erat* in adolescentia sua, de cibo patris sui comedet: at nullus alienus comedito de illo.

14 Quòd si quis comederit rem sanctam per errorem; is addet ei quintam ejus, reddetque Sacerdoti rem sanctam:

15 Ut non profanent res sanctas filiorum Jisraelis, quas obtulerunt Jehovæ:

16 Neque finant eos ferre pœnam reatus, comedendo res sanctas ipsorum; quia ego Jehova *sum* sanctificator illarum.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

18 Alloquere Aharonem filiosque ejus & omnes filios Jisraelis, edicens eis, Quicunque è domo Jisraelis aut ex peregrino *qui erit* in Jisraele, oblaturus erit oblationem suam secundùm omnia vota sua, & secundùm omnia voluntaria munera sua, quæ offerunt Jehovæ in holocaustum:

19 Pro voluntate vestra integrum mas rem ex bobus, ex agnis, aut ex capris.

20 Nullum in quo *sit* corporis vitium, offertote: non enim acceptum esset pro vobis.

21 Etiam quum quis oblaturus erit sacrificium eucharisticum Jehovæ, segregando votivum aut voluntarium munus ex bobili aut ex grege; integrum esto ut sit acceptum, nullum corporis vitium esto in eo.

22 Cœcum, aut fractum, aut mutilum; aut fluxu, aut psorâ, aut scabie *affectum*, ne offerte hujusmodi Jehovæ: & igne absumendum ne imponite ex istis altari Jehovæ.

23 Sed bovem aut pecudem prælongam curtamve membra; in voluntarium *quidem* munus parabis eam, pro voto autem non erit accepta.

24 Compressum verò, aut contusum, aut avulsum, aut excisum ne offertote Jehovæ, & in regione vestra ne fieri sinatis istud:

25 Ne quidem è manu alienigenæ offertote cibum Dei vestri ex ullis hujusmodi quia

quia corruptio eorum in eis, in his corporis vitium *est*, non erunt accepti vobis.

28 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

27 Bos aut agnus, aut capra quum nata fuerit, fuerítque septem dies sub matre sua: postmodum à die octavo, & deinceps accepta erit in oblationem igne absumendam Jehovæ.

28 Eovem verò, aut pecudem, ipsam cum fœtu suo ne jugulate eodem die.

29 Quumque sacrificabitis sacrificium laudis Jehovæ, pro voluntate vestra sacrificate.

30 Die eodem comeditor, ne reliquum facite ex eo *quicquam* usque mane: ego *sum* Jehova.

31 Observabitis itaque mandata mea, & facietis illa: ego *sum* Jehova.

32 Neque profanabitis nomen sanctum meum, ut sanctificem me inter filios Israelis; ego Jehova *sum* sanctificator vester.

33 Qui deduco vos è terra Ægypti, ut sim vobis Deus: ego *sum* Jehova.

CAPUT XXIII.

Leges festales.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere filios Israelis, ut indicas eis solennitates Jehovæ quibus estis convocaturi eos, convocationes sanctas: hæ sunto solennitates meæ.

3 Sex diebus fiet opus: die verò septimo Sabbathum cessationis, convocatio sancta *est*, nullum opus facite: Sabbathum est Jehovæ in omnibus habitationibus vestris.

4 Hæ *sunt* solennitates Jehovæ, convocationes sanctæ; quibus convocabitis eos statuto tempore suo.

5 Primo mense, *die* quartodecimo illius mensis, inter duas vesperas, Pascha *est* Jehovæ.

6 Quintodecimo autem die ejusdem mensis, festum azymorum *est* Jehovæ: septem diebus panes azymos comeditote.

7 Die horum primo convocatio sancta esto vobis: nullum opus servile facitote.

8 Offeretis autem igne absumenda Jehovæ septem diebus: die illorum septimo convocatio sancta *esto*, nullum opus servile facitote:

9 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

10 Alloquere filios Israelis, ediceas eis, Quum ingressi in terram illam quam ego daturus sum vobis messuri eritis messem ejus: tunc afferetis manipulum frugum, primitias messis vestræ ad Sacerdotem:

11 Qui agitabit manipulum istum frugum coram Jehova ad acceptionem vestri: postridie illius cessationis agitabit eum Sacerdos.

12 Parabitis autem, quo die agitabitis manipulum illum *frugum*, agnum anniculum integrum in holocaustum Jehovæ:

13 Et munus ejus, duas decimas *Ephæ* similam mistam oleo, igne absumenda Jehovæ *in* odorem gratum: libamenque ejus vinum, quartam hinis.

14 Panem autem tostasve aristas, aut spicas virentes ne comeditote usque ad illum ipsum diem, usque dum attuleritis oblationem Dei vestri: statuto perpetuo per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

15 Deinde numerabitis vobis à postero die istius cessationis, ex quo attuleritis manipulum istum *frugum* agitationis: septem septimanæ integræ sunto.

16 Usque ad posterum diem septimanæ septimæ numerabitote quinquaginta dies: tunc offeretis munus novum Jehovæ.

17 Ex habitationibus vestris afferetote panes agitationis duos, duarum decimarum *Ephæ*: è simila sunto, fermentati coquuntor: primitiæ *sunt* Jehovæ.

18 Offeretis autem cum illo pane septem agnos anniculos integros, & juvencum unum subrunum, atque arietes duos: sunto holocaustum pro Jehova cum munere suo, & libamentibus suis igne absumenda odoris grati Jehovæ.

19 Parabitis quoque hircum caprarum unum in peccatum, & duos agnos anniculos in sacrificium eucharisticum:

20 Quæ agitabit Sacerdos cum pane primitiarum agitatione coram Jehova cum duobus agnis: res sancta sunto Jehovæ pro Sacerdote.

21 Et convocabitis *omnes* eo ipso die, convocatio sancta *est* o vobis, nullum opus servile facitote: statuto perpetuo *in* omnibus habitationibus vestris per generationes vestras.

22 Quum autem metetis messem terræ vestræ, ne protsus demetito latus agri tui, & spicilegium messis tuæ ne facito: ipsi pauperi & peregrino relinquito ista: ego *sum* Jehova Deus vester.

23 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

24 Alloquere filios Israelis, dicendo, Mense quoque septimo, primo *die* ejus mensis esto vobis cessatio, monimentum clangoris, convocatio sancta.

25 Nullum opus servile facitote; sed offeretis igne absumenda Jehovæ.

26 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

27 Sed *die* decimo mensis hujus septimi dies expiationum est, convocatio sancta esto vobis, ut affligatis animas vestras: tum offeretis igne absumenda Jehovæ.

28 Quare nullum opus servile facitote illo ipso die; quia dies expiationum est ad expiationem faciendam pro vobis coram Jehova Deo vestro.

29 Omnis enim anima quæ non fuerit afflicta eo ipso die, omnino exscindetur è populis suis:

30 Et omnem animam quæ fecerit ullum opus eo ipso die; omnino perdam

animam istam è medio populi sui.

31 Nullum opus facitote, statuto perpetuo per generationes vestras in omnibus habitationibus vestris.

32 Sabbathum cessationis esto vobis quo affligatis animas vestras: quum nonus dies ejus mensis fuerit vespere, à vespera usque ad vesperam celebratote cessatione vestram.

33 Item alloquutus est Jehova Moschen dicendo:

34 Alloquere filios Jisraelis, dicendo, Decimo quinto die mensis hujus septimi festum tabernaculorum septem diebus *est* Jehovæ.

35 Die primo convocatio sancta *esto*, nullum opus servile facitote.

36 Septem diebus offertote igne absumenda Jehovæ: die octavo convocatio sancta esto vobis, quo offeretis igne absumenda Jehovæ; *dies* interdicti est, nullum opus servile facitote.

37 Istæ *sunt* solennitates Jehovæ quibus convocabitis *eos*, convocationes sanctæ: ad offerendum igne absumenda Jehovæ, holocaustum & munus, sacrificium & libamina, rem dici *cujusque* die suo.

38 Præter Sabbatha Jehovæ, & præter dona vestra, & præter omnia vota vestra, & præter omnes voluntarias oblationes vestras, quas dabitis Jehovæ.

39 Veruntamen quintodecimo die hujus mensis septimi, quum collegeritis proventum terræ, celebratote festum Jehovæ septem diebus: horum dierum primo cessatio, itemque die octavo cessatio *esto*.

40 Sumptis itaq; pro vobis ipso die primo termitibus arborum speciosarum, spathis palmarum, & ramis arborum densarum cum salicibus torrentis: lætabimini coram Jehova Deo vestro septem diebus.

41 Et celebrabitis illud festum Jehovæ septem dies unoquoque anno; statuto perpetuo per generationes vestras, quolibet mense septimo celebratote illud.

42 In illis tabernaculis manetote septem diebus; quisquis indigena est in Jisraele, manebo in tabernaculis:

43 Ut cognoscant generationes vestræ; me fecisse ut in tabernaculis habitarent filii Jisraelis, quum educerem eos è terra Ægypti: ego *sum* Jehova Deus vester.

44 Ita edixit Mosche solennitates Jehovæ filiis Jisraelis.

CAPUT XXIV.

Leges miscellæ, & historia blasphematoris.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Præcipe filiis Jisraelis, ut accipientes *adferant* ad te oleum olivæ purum tusum pro luminari; ad accendendum lucernas quotidie.

3 Extra velum ipsum testimonii in tentorio conventûs aptabit unamquamque illarum Aharon, *ut lucrant* à vespere usque mane coram Jehova quotidie; statuto perpetuo per generationes vestras.

4 Super ipsum lychnuchum purum aptabit lucernas illas, coram Jehova quotidie.

5 Item accipiens similam coques ex ea duodecim collyras, duarum decimarum *Ephe* esto unaquæque collyra:

6 Quas dispones duobus ordinibus, senas in ordinem quemque; super mensam puram coram Jehova.

7 Et impones cuique ordini thus purum; ut sit unicuique pani in memoriale suffimentum, igne absumendum Jehovæ.

8 Quolibet die Sabbathi aptato eum *Sacerdos* coram Jehova jugiter; *acceptum* à filiis Jisraelis fœdere perpetuo:

9 Postea erit Aharonis & filiorum ejus, qui comedent illa in loco sancto: quia res sancta sanctarum est pro eo, ex absumptis igne Jehovæ, statuto perpetuo *eximenda*.

10 Egressus autem est filius cujusdam Jisraelitidis, qui erat filius viri Ægyptii, inter filios Jisraelis: & concertaverunt in castris filius hic Jisraelitidis, & Jisraelita quidam.

11 Tum exsectans filius ille Jisraelitidis mulieris nomen illud *Dei* blasphemavit, quapropter adduxerunt illum *judices* ad Moschen (nomen autem matris ejus *erat* Schelomith filia Dibri de tribu Danis.)

12 Posuerunt que illum in custodia, ut exponeret eis *Mosche quid faciendum* ex præstituto Jehovæ.

13 Alloquutus itaque est Jehova Moschen, dicendo:

14 Educito blasphemum istum extra castra, ut nitantur quicunque audiverunt manibus suis super caput ejus: deinde lapidabunt eum totus cœtus.

15 Filios verò Jisraelis alloquitor, dicendo, Illius quum blasphemaverit Deum suum; omnino laturus est peccatum suum:

16 Itaque qui exsecratur nomen Jehovæ; omnino afficitor morte, omnino lapides conjicianto in eum totus cœtus: tam peregrinus quàm indigena, quum exsecratus fuerit nomen *Dei*, morte afficitor.

17 Item quum quis percusserit ullum animam hominis, omnino morte afficitor.

18 Qui autem percusserit animam jumenti, rependito illam; animam pro anima.

19 Quòd si quis intulerit corporis vitium proximo suo; quemadmodum fecit, sic fiat ei.

20 Fractura *esto* pro fractura, oculus pro oculo, dens pro dente: prout intulerit corporis vitium homini, ita inferetur ei.

21 Denique qui occiderit jumentum, rependito illud; sed qui occiderit hominem, morte afficitor.

22 Jus idem esto vobis, ut peregrini ita indigenæ *jus* esto: nam ego Jehova *sum* Deus vester.

23 Quæ eloquutus est Mosche filiis Jisraelis; eduxerunt itaque blasphemum illum extra castra, & obruerunt eum lapidibus: sic filii Jisraelis fecerunt quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

CAPUT

CAPUT XXV.

Sabbatismus annorum.

ITem alloquutus est Jehova Mosehen ad montem Sinai, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraelis, edicens eis, Quum ingressi fuetitis in eam terram quam ego do vobis; tum quiescet terra, Sabbatho Jehovæ.

3 Sex annis seminabis agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, & colliges proventum illius:

4 Anno verò septimo Sabbathum cessationis esto ipsi terræ, Sabbathum Jehovæ: agrum tuum ne seminato, & vineam tuam ne putato.

5 Sponte natum ex messe tua ne metito, & uvas intermissæ tuæ *vineæ* ne vindemiato: annus cessationis esto ipsi terræ.

6 Sed erit *fructus* Sabbathi ipsius terræ vobis ad comedendum tibi, & servo tuo, & ancillæ tuæ: & mercenario etiam tuo, & inquilino tuo, qui peregrinantur apud te.

7 Jumenti etiam tui, & cujusque bestiæ quæ *est* in terra tua, esto totus proventus illius ad comedendum.

8 Præterea numerabis tibi septem septimanas annorum, septem annos septem vicibus, ita ut tempus septem septimanarum annorum sint tibi quadraginta novem anni.

9 Tunc facies ut ubique personet clangor tubæ mense septimo die decimo ejus mensis: die expiationum facitote ut personet tuba in tota terra vestra:

10 Ut sanctificetis annum quinquagesimum, & proclametis libertatem in ipsa terra omnibus habitatoribus ejus: Jubilæi *annus* ille esto vobis, ut revertamini quisque ad possessionem suam, & quisque ad familiam suam revertamini.

11 Jubilæus hic est, annus quinquagesimus esto vobis: ne seminate neque metite sponte nascentia ejus *anni*, neque vindemiate uvas intermissarum *vinearum* ejus *vobis*.

12 Quum jubilæus est, sanctus esto vobis: ex quovis agro comedetis proventum ejus.

13 Anno jubilæi isto quisque redibitis in possessionem suam.

14 Quare quum rem venalem vendideris quisque proximo tuo, aut emeris è manu proximi tui; ne fraudem facitote alter alteri.

15 Secundùm numerum annorum à jubilæo emito à proximo tuo: secundùm numerum annorum proventuum vendito ille tibi.

16 Pro multitudine annorum augebis pretium emptionis ejus, & pro pancitate annorum minues pretium emptionis ejus: nam numerum proventuū ille vendit tibi.

17 Ne igitur fraudem facitote alter alteri, sed timebis à Deo tuo; quia ego Jehova *sum* Deus vester.

18 Quòd si feceritis statuta mea, & judicia mea observaveritis faciences ea; habitabitis in ea terra securè;

19 Et terra illa edet fructum suum, quem comedetis ad saturitatem: ut habitetis securè in ea.

20 Sin autem dicatis, Quid comederemus anno illo septimo? ecce non sumus seminaturi, neque collecturi proventum nostrum.

21 At mandabo benedictionem meam vobis anno sexto; ita ut proferat in annos ternos proventum suum.

22 Nam seminabitis anno octavo, & comedetis de illo proventu veterem *fructum*, usque ad nonum annum, usque dum provenerit proventus ejus, comedetis veterem.

23 Terra autem ne venditor lege mancipii, mea enim *est* illa terra: nam peregrini & inquilini vos *estis* apud me.

24 Itaq; in tota terra possessionis vestræ, redempturæ *legem* relinquite ipsi terræ.

25 Quum facultatibus attenuatus erit frater tuus, ita ut vendat de possessione sua; tunc accedens vindex ejus qui propinquus *est* ei, redimet rem venditam à fratre suo:

26 Quòd si cui non erit vindex; sed consequuta fuerit manus ejus, & aderit ei quantum satis est redempturæ suæ:

27 Tunc supputatis annis venditionis suæ restituet quod supereſt viro cui vendidérat: sic revertetur in possessionē suam.

28 Sin verò non adest manui ejus quantum satis erit ad restituendum ei; tunc erit res ejus vendita in manu illius qui emit *ipsam*, usque ad annum jubilæi: deinde discedet *emptor* in ipso jubilæo, & revertetur *venditor* in possessionem suam.

29 Item quum quis vendet domum habitabilem *in* civitate muro *cincta*: tum erit jus redempturæ ejus usque ad complementum anni venditionis ejus: anno pleno esto jus redempturæ ejus.

30 Quòd si non fuerit redempta interea dum completur ei annus integer; tunc cedet domus illa quæ *est* in civitate muro *cincta*, in mancipium illi qui emit eam per generationes illius: non discedet in ipso jubilæo.

31 Domorum autem in villis quibus non *sunt* muri circumquaque, secundùm agrum terræ fiat supputatio: redempturæ *jus* esto ipsi *venditori*, aut in jubilæo *emptor* discedito.

32 Quòd autem ad civitates Levitarum domos civitatum possessionis eorum; *jus* perpetuum redempturæ esto Levitis.

33 Sed qui redimit *ab* ex Levitis, aut discedet *emptor* à vendita domo & civitate possessionis illius in jubilæo: nam domus civitatum Levitarum *sunt* possessio eorum inter filios Jisraelis.

34 Ager verò suburbanus civitatum illorum ne venditor: quia possessio perpetua est eis.

35 Item si *facultatibus* attenuato fratre tuo apud te, vacillabit manus ejus; tunc confirmabis illum, *etiam* peregrinum aut

inquilinum, ut vivat tecum:

36 Non accipias ab eo usuram aut fœnus, sed timebis à Deo tuo; ut vivat frater tuus tecum.

37 Pecuniam tuam ne dato ei in usuram; nec in fœnus dato cibum tuum.

38 Ego *sum* Jehova Deus vester qui eduxi vos è terra Ægypti, ut dem vobis regionem Cenahanæi, & sim vobis Deus.

39 Item quum *facultatibus* attenuatus frater tuus se vendiderit tibi; ne exerceto eum servitute servili.

40 Tamquam mercenarius, tamquam inquilinus esto apud te, usque ad annum jubilæi serviet apud te.

41 Tunc egredietur à te ipse, & filii ejus cum eo; ut revertatur ad familiam suam, & in possessionem patrum suorum revertatur.

42 Quia servi mei sunt quos eduxi è terra Ægyptiaca venduntor venditione servili.

43 Ne dominium exerceto in eum per sævitiam: sed timebis à Deo tuo.

44 Servum autem tuum aut ancillam tuam qui *sunt* tui, ex illis gentibus quæ *erunt* circa vos, ex illis acquiretis servum & ancillam.

45 Et filiis quoque inquilinorum qui peregrinantur apud vos ex eis acquiretis, & ex familia eorum qui *erunt* apud vos, quos gignent in terra vestra; cedentque vobis in possessionem:

46 Itaque constituetis vos possessores illorum, cum filiis vestris post vos, obtinendo hæreditario jure possessionem *eorum*, in perpetuum eorum servitute uteminini: at in fratres vestros filios Israelis, nemo in fratrem suum dominator per sævitiam.

47 Imò quum assequuta facultates manus peregrini aut inquilini apud te, iis attenuatus erit frater tuus apud eum; adeo ut vendiderit se peregrino habitanti apud te, aut indigenæ è familia peregrini:

48 Postquam vendidit se, redemptura jus esto ei; unus è fratribus ejus redimet eum:

49 Aut patruus ejus, aut filius patrui ejus redimet eum, aut aliquis è propinquis carnis ejus ex familia ejus redimet eum; aut si assequuta erit *facultates* manus ejus, redimet sese.

50 Supputabit autem cum emptore suo ab anno quo vendidit se ei usq; ad annum jubilæi, ut sit pecunia venditionis ejus pro numero annorum, sit, *inquam*, penes eum tanquam *pecunia* dierum mercenarii.

51 Si adhuc multi *supersunt* ex illis annis *ante jubilæum*, pro numero illorum restituito redemptoram summ de pecunia emptionis sui:

52 Sin autem param supersit ex illis annis usque ad annum jubilæi, ubi supputaverit cum eo, pro numero annorum ipsius *jubilæi* restituito redemptoram suam.

53 Tamquam mercenarius annuus esto apud eum; ne dominator in eum per sævitiam *emptor* ante oculos tuos:

54 Quòd si non redemptus fuerit anno ex his; attamen discedet anno jubilæi, ipse & filii ejus cum eo.

55 Nam mihi *sunt* filii Israelis servi, servi mei sunt quos eduxi è terra Ægypti: ego *sum* Jehova Deus vester.

CAPUT XXVI.

Obsignatio sive sanctio Legis Dei, adjecto prognosticum sacrum de felicitate & infelicitate hominis.

NE facite vobis idola, & sculptile, aut statuam ne erigitote vobis, neque lapidem figuratum ponite in terra vestra ut incurvetis vos ante eum: nam ego Jehova *sum* Deus vester.

2 Sabbatha mea observatote, & sanctuarium meum reveremini: ego *sum* Jehova.

3 Si ambulaveritis in statutis meis, & mandata mea servantes feceritis ea:

4 Ultique dabo pluvias vestras tempore suo: edetque terra proventum suum, & arbor agri edet fructum suum:

5 Et attinget vobis tritura vindemiam, & vindemia attinget sementem: comedetisque cibum vestrum ad satietatem, & habitabitis secure in terra vestra.

6 Dabo enim pacem in illa terra, ita ut cubetis & non *sit* qui exterreat: & faciam ut cesset bestia mala ex illa terra, & gladius non transibit per terram vestram.

7 Sed persequemini inimicos vestros, & cadent ante vos gladio:

8 Et quini ex vobis persequentur centenos, & centeni ex vobis persequentur myriadas; ita cadent inimici vestri ante vos gladio.

9 Respicienique ad vos faciam ut fœtificetis, atque augebo vos, & stabilium fœdus meum vobiscum:

10 Et comedetis *ciborum* vetus, valde vetus, & vetus propter novum deprometis.

11 Et ponam tabernaculum meum inter vos; neque fastidiet anima mea vos:

12 Denique indefinenter ambulabo inter vos, ac ero vobis Deus, vos quoque eritis mihi populus.

13 Ego sum Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægyptiorum ne essetis illis servi; & frangens temones jugi vestri feci ut ambuletis erecti.

14 Quòd si non auscultabitis mihi, neque facietis omnia mandata ista:

15 Si inquam statuta mea spernetis, & si judicia mea fastidiet anima vestra; ut non faciatis omnia mandata mea, *sed* faciatis irritum fœdus meum:

16 Etiam ego hoc faciam vobis, præficiam vobis terrorem cum tabe, & cum æstuante morbo, conficientes oculos, & cruciantes animum: & seminabitis frustra semen vestrum, comedentque illud inimici vestri.

17 Et opponam faciem meam iratam vobis, ut cædamini coram inimicis vestris dominantunque exercent in vos oderes vestri,

stri, & fugiatis nemine persequente vos.

18 Quòd si adhuc non auscultaveritis mihi, tunc addam castigando vos septuplum propter peccata vestra.

19 Frangam enim excellentiam roboris vestri, & reddam cœlum vestrum, tanquam ferrum, terramque vestram sicut æs:

20 Deficietque frustra virtus vestra, non enim edet terra vestra proventum suum, & arbores ipsæ terræ non edent fructũ suum.

21 Quòd si ambulaveritis mecum temere, & non acquieveritis ut auscultetis mihi, tunc addam contra vos plagam septuplam secundùm peccata vestra:

22 Nam immittam in vos bestias agri, ut edent vos exstindentes jumenta vestra, & diminuentes vos; adeo ut desolatæ reddantur viæ vestræ.

23 Quòd si istis non erudiemini *ut redeatis* ad me; sed ambulabitis mecum temere:

24 Utique ambulabo etiam ego vobiscum temerè: & percutiam ego vos quoque septuplo propter peccata vestra.

25 Nam inducam contra vos gladium ulciscentem ultionem fœderis, ita ut congregetis vos in civitates vestras: tum immittam pestem inter vos, & trademini in manum inimici:

26 Quum fregero vobis sciptonem panis; & coquentes decem mulieres panem vestrum in furno uno retulerint panem vestrum *distribuendum certo* ponderе: & comederitis, non tamen satiabimini.

27 Quòd si hac *ratione* non auscultaveritis mihi; sed ambulaveritis mecũ temerè:

28 Utique ambulabo vobiscum excandescens, temerè: & castigabo vos ego quoque septuplo propter peccata vestra:

29 Nam comedetis carnem filiorum vestrorum, & carnem filiarum vestrarum comedetis:

30 Et perdam excelsa vestra, & succidam subdiales statuas vestras, ponamque cadavera vestra cum cadaveribus stercoreorum deorum vestrorum: adeo fastidiet anima mea vos:

31 Et redigens civitates vestras in vastitatem desolabo sanctuaria vestra; neque odorabo odorem gratum à vobis.

32 Desolabo itaquam ego istam terram, adeo ut obstupescant de ea inimici vestri qui habitabunt in ea.

33 Vos autem ventilans dispergam in gentes, faciamque ut persequantur vos gladio stricto: ut sit terra vestra desolata, & civitates vestræ sint ipsa vastitas.

34 Tum in Sabbathis suis acquiescet terra omnibus diebus quibus desolata manebit, quum eritis in terra inimicorum vestrorum; tum quiescens terra ipsa in Sabbathis suis acquiescet.

35 Omnibus diebus quiescet quibus desolata manebit; quia non quieverit septimanis vestris, quum habitaretis in ea.

36 Quòd autem ad eos qui remanserint è vobis, inducam mollitiem in animum eorum in regionibus inimicorum ipsorum; ita ut persequente eos strepitu folii agitati fugiant fugâ *tanquam* à gladio, cadantque nemine persequente.

37 Et impingent alter in alterum tanquam à gladio, nemine persequente: nec erit vobis consistendi facultas adversùs inimicos vestros:

38 Sed peribitis in ipsis gentibus; & absumet vos terra inimicorum vestrorum.

39 Qui autem reliqui fuerint è vobis, tabescent propter iniquitatem suam in regionibus inimicorum vestrorum: etiamque propter iniquitates patrum suorum cum ipsis tabescent.

40 Sin autem confitebuntur iniquitatem suam, & iniquitatem patrum suorum, cum prævaricatione sua quâ prævaricati sunt in me: & tum se ambulâsse mecum temerè:

41 Tum me quoque ambulantem cum ipsis, temerè, induxisse ipsos in terram inimicorum suorum: si tunc abjiciatur cor istud eorum præputiatum, & tunc acquiescant in pœna iniquitatis suæ:

42 Utique recordabor fœderis mei *cum* Jahakobo; adeoque fœderis mei *cum* Jitzchako, atque fœderis mei *cum* Abrahamo recordabor, ac terræ ipsius recordabor:

43 Quum terra deserta ab illis acquieverit in sabbathis suis dum esset desolata illis, & illi acquieverint in pœna iniquitatis suæ: quia multis modis judicia mea spreverunt, & statuta mea fastidivit animus eorum:

44 Sed insuper hujus etiam *rei recordabor*, quum erunt in terra inimicorum suorum, me non spreviſſe eos, neque fastidiviſſe eos ad consumendum eos, irritum faciendo fœdus meum cum eis: quia ego Jehova *suus* Deus ipsorum:

45 Recordabor, inquam, ergo illos fœderis priscorum, quos eduxerim è terra Ægypti ante oculos gentium, ut essem ipsis Deus ego Jehova.

46 Ista *sunt* statuta illa, judicisque, & leges, quas dedit Jehova inter ipsũ & filios Jisraelis, ad montem Sinai per Moschen.

CAPUT XXVII.

Vota & Decima.

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere filios Jisraelis edicens eis, Quum quis nuncupaverit votum, pro æstimatione tua personæ *sanctæ* Jehovæ.

3 Erit autem æstimatio tua maris, à nato viginti annos usque ad sexagenarium; erit, inquam, æstimatio tua quinquaginta sicli argenti, prout *est* siclus sacer.

4 Quòd si fœmina erit, tunc erit tua æstimatio triginta sicli.

5 Sin autem à nato quinque annos usque ad natum viginti annos, tunc erit æstimatio tua *in* matrem viginti sicli, in fœminam autem decem sicli.

6 Quòd si *erit* à nato uno mense usque

ad natum quinque annos, tunc erit æstimatio tua in marem quinque sicli argentei: in fœminam verò erit æstimatio tua tres sicli argentei.

7 Quum autē à sexagenario & deinceps, si *vir* mas, tunc erit æstimatio tua quindecim sicli: in fœminam verò decem sicli.

8 Quòd si tenuior fit *facultatibus* quàm pro æstimatione tua, tunc sistet eum coram Sacerdote, ut æstimet eum Sacerdos: prout assequetur manus illius qui vovit, æstimato eum Sacerdos.

9 Sed si bestiam *vovit* ex cujus genere oblationem offerre solent Jehovæ; quicquid ex eo dederit Jehovæ, esto sanctum.

10 Ne aliam sufficito pro ea, neque commutato illam, *substituens* bonum pro malo, aut malum pro bono: quòd si ullo pacto commutet bestiam bestiæ, tunc erit illa & quæ subjecta est pro illa, erit inquam sancta.

11 Si autem ullam bestiam immundam *vovit*, ex cujus genere *Jisraelita* non possunt offerre oblationem Jehovæ; tunc sistet bestiam illam coram Sacerdote.

12 Et æstimabit Sacerdos eam sive bonam sive malam: prout æstimaveris, ô Sacerdos, sic esto.

13 At si planè volet redimere illam; addet quintam ejus supra æstimationē tuam.

14 Quum autem quis sanctificaverit domum suam *ut sit* sancta Jehovæ, & æstimaverit eam Sacerdos, sive bonam, sive malam: prout æstimabit eam Sacerdos, sic stabit esto.

15 Quòd si qui sanctificavit, redimere volet domum suam; similiter addita quinta pecuniæ æstimationis tuæ supra eam, erit illius.

16 Sin verò de agro possessionis suæ sanctificaverit quis Jehovæ, tunc erit æstimatio tua secundùm sementem ejus: Corus sementis hordeaceæ quinquaginta ficlis argenteis.

17 Si ab anno jubilæi sanctificaverit agrum suum, secundùm æstimationem tuam stabit esto.

18 Sin post jubilæum sanctificaverit agrum suum; tunc supputabit ei Sacerdos pecuniam illius pro numero annorum qui reliqui *sunt* usque ad annum jubilæi, & diminuetur de æstimatione tua.

19 At si planè volet redimere agrum illum is qui sanctificavit eum; similiter addita quinta pecunia æstimationis tuæ supra eam, cedet illi.

20 Quòd si non redimet agrum illum, aut si vendet agrum illum viro alteri, ne redimitor amplius.

21 Est enim ager ille postquam exiit à *jure ejus*, in jubilæo, tes sancta Jehovæ, sicut ager devotus: penes Sacerdotem esto possessio illius.

22 Si autem agrum emptum sibi, qui non *est* ex agris possessionis suæ; sanctificavit Jehovæ;

23 Tunc supputabit illi Sacerdos summam ipsam æstimationis tuæ usque ad annum jubilæi, & dabit illam æstimationem tuam eo die, rem sanctam, pro Jehova.

24 Anno jubilæi revertetur ager ille ad eum à quo emerat illum; ad eum cujus *est* possessio ipsius fundi.

25 Omnis autē æstimatio tua esto per sicl um sacrum: viginti obolorum erit sicl us.

26 Veruntamen primogenitum quod primum gignitur Jehovæ ex bestiis, ne quis sanctificato illud: sive bos, sive pecus, Jehovæ est.

27 Sed si ex bestiis immundis *erit*, tunc redimet pro æstimatione tua addens quintam ejus supra eam: quòd si non redimetur, vendetur pro æstimatione tua.

28 Ulla autem res devota quam devoverit quis Jehovæ, ex omnibus quæ *sunt* ei, ex hominibus aut bestiis, aut ex agris possessionis suæ, ne venditor neque redimitor: omnis res devota sancta sanctarum est Jehovæ.

29 Omnis *bestia* devota quæ devovetur ab homine, ne redimitor: omnino morte afficitor.

30 Omnes quoque decimæ illius terræ ex semine terræ, ex fructu arborum, Jehovæ sunt: res sancta Jehovæ.

31 Quòd si planè redimere volet quis de decimis suis; quintam illarum superaddito illis.

32 Et omnium decimarum boum aut gregum, eorum quæ transeunt sub virga decimum quodque esto sanctum Jehovæ.

33 Ne disquirat inter bonum & malum, neque commutet ipsum: quòd si ullo pacto commutabit ipsum, tum erit illud & quod suffectum est pro eo, res sancta erit, ne redimitor.

34 Ista *sunt* mandata illa, quæ mandavit Jehova Moschi ad filios Jisraelis referenda; ad montem Sinai.

Quartus Liber Moschis, SIVE NUMERI.

CAPUT I.

Recensio populi; videl. virorum qui ex Ægypto exierunt, numero 603550. excepto Levitis.

ALloquutus autem est Jehova Moschen in deserto Sinai in tentorio conventûs, primo *die* mensis secundi, anno secundo ab egressu eorum è terra Ægypti, dicendo,

2 Recensete capita universi cœtûs filiorum Jisraelis per familias ipsorum secundùm domos paternas eorum; per enumerationem nominum, omnem matem in singula capita eorum:

3 A nato viginti annos & deinceps, omnes aptos ad egrediendum in militiam in Jisrael;

Israele: recensebitis eos per exercitus ipsorum, tu & Aharon.

4 Sunto autem vobiscum vir unus ex unaquaque tribu: vir primarius in domo majorum suorum esto.

5 Hæc itaque *sunt* nomina virorum illorum qui adstabunt vobis: ex Reubene, Elitzur filius Schedeüris:

6 Ex Schimhone, Schelummiel filius Tzurischaddai:

7 Ex Jehuda Nachschon filius Hamminadabi:

8 Ex Issacare, Nethaneel filius Tzusharis:

9 Ex Zebulune, Eliab filius Chelonis:

10 De filiis Josephi, ex Ephrajimo Elischamach filius Hammihudis: ex Menasche, Gamliel filius Pedah-tzuris:

11 Ex Binjamine, Abidam filius Gidhoni:

12 Ex Dane, Achihezer filius Hammischaddai:

13 Ex Aschere Paghiel filius Hocranis:

14 Ex Gade, Eliasaph filius Dehuëlis:

15 Ex Naphthali, Achirah filius Henanis.

16 Hi *sunto*, convocati è cœtu, principes tribuum paternarum suarum, primarii duum Israelis sunto.

17 Assumpsit itaque Mosche & Aharon viros istos, qui expressi nominatim fuerant.

18 Et totum cœtū congregaverunt primo *die* mensis secundi; qui professi sunt natales suos per familias suas secundùm domum majorum suorum, per enumerationem nominum suorum à nato viginti annos & deinceps, in singula capita ipsorum.

19 Sicut præceperat Jehova Moschi, sic recensuit eos in deserto Sinai.

20 Fuerunt itaque filii Reübenis primogeniti Israelis, generationes eorū per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum *facta* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

21 Numerati eorum ex tribu Reübenis, quadragies sexies mille quingenti.

22 Ex filiis Schimhonis, generationes eorum per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum, numerati ejus in enumeratione nominum *facta* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

23 Numerati eorum ex tribu Schimhonis, quinquagies novies mille trecenti.

24 Ex filiis Gadis, generationes eorum per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

25 Numerati eorum ex tribu Gadis, quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.

26 Ex filiis Jehudæ, generationes eorum per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

27 Numerati eorum ex tribu Jehudæ, septuagies quater mille sexcenti.

28 Ex filiis Issacaris, generationes eorū per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

29 Numerati eorum ex tribu Issacaris, quinquagies quater mille quadringenti.

30 Ex filiis Zebulunis, generationes eorū per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

31 Numerati eorum ex tribu Zebulunis, quinquagies septies mille quadringenti.

32 De filiis Josephi ex filiis Ephrajimi, generationes eorum per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

33 Numerati eorum ex tribu Ephrajimi, quadragies mille quingenti.

34 Ex filiis Menaschis, generationes eorū per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

35 Numerati eorum ex tribu Menaschis, tricies bis mille ducenti.

36 Ex filiis Binjaminis, generationes eorum per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum a nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

37 Numerati eorum ex tribu Binjaminis, tricies quinquies mille quadringenti.

38 Ex filiis Danis, generationes eorum per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

39 Numerati eorum ex tribu Danis, sexagies bis mille septingenti.

40 Ex filiis Aschæris, generationes eorū per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis *erat* aptus ad egrediendum in militiam:

41 Numerati eorum ex tribu Aschæris, semel & quadragies mille quingenti.

42 Filiorum Naphthali, generationes per familias eorum secundùm domum majorum ipsorum in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:

43 Numerati eorum ex tribu Naphthali, quinquagies ter mille quadringenti.

44 Isti *sunt* numerati illi, quos recensuit Mosche & Aharon cum duobus Israelis duodecim viris: vir unus pro unaquaque domo majorum suorum erant.

45 Ita fuerunt omnes numerati filiorum

Jisraelis secundùm domum majorum suorum, à nato viginti annos & deinceps, quisquis in Jisraele aptus *erat* ad egrediendum in militiam.

46 Fuerunt, inquam, omnes isti numerati, sexcenties ter mille; cum quingentis quinquaginta.

47 At Levitæ per tribum majorum suorum; non fuerunt recensiti inter illos.

48 Alloquutus enim fuerat Jehova Moschen, dicendo,

49 Verumtamen tribum Levi ne numerato, & capita eorum ne recensito, inter filios Jisraelis:

50 Sed tu præfice Levitas tabernaculo testimonii, & omnibus instrumentis ejus, ac omnibus quæ *sunt* ejus, ipsi ferunto tabernaculum & omnia instrumenta ejus, & ipsi ministranto ei: ac circa tabernaculum castra habento:

51 Ut quum profecturum erit tabernaculum, deponant illud Levitæ, & quum castrametaturum erit tabernaculum, erigant ipsum Levitæ; sed quicunque extraneus accesserit, afficietur morte.

52 Quare castra habebunt filii Jisraelis, quisque in castris suis, & quisque ad vexillum suum per exercitus suos:

53 Levitæ autem castra habebunt circa tabernaculum testimonii, ut non sit ira fervens contra cœtum filiorum Jisraelis; & observabunt Levitæ observationem tabernaculi testimonii.

54 Quod fecerunt filii Jisraelis; secundùm omnia quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt.

CAPUT II.

Ordo Castrorum.

DEinde alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

2 Filii Jisraelis, quisque juxta vexillum suum cum signis, secundùm domum majorum suorum, castra habento: ex adverso *procul* circa tentorium conventûs castra habento.

3 Castra habentium autem ab anteriore parte Orientem versùs, vexillum *esto* castrorum Jehudæ per exercitus suos; cum principe filiorum Jehudæ Nachschone filio Hamminadabi:

4 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, septuagies quater mille sexcenti.

5 Qui autem castra habebunt juxta eum, *sunto* tribus Jissacaris, cum principe filiorum Jissacaris Nathanaeele filio Tzuharis:

6 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies quater mille quadringenti:

7 Et tribus Zebulunis, cum principe filiorum Zebulunis, Eliabo filio Chelonis:

8 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quinquagies septies mille quadringenti:

9 Omnes numerati in castris Jehudæ, centies octogies sexies mille quadringenti per exercitus suos: in prima *acie* proficiscuntor.

10 Vexillum castrorum Reubenis *esto* Meridiem versùs per exercitus suos; cum principe filiorum Reubenis Elizure filio Schedeutis:

11 Cujus exercitus, id est, numerati ejus, quadragies sexies mille quingenti.

12 Qui autem castra habebunt juxta eum, *sunto* tribus Schimbonis, cum principe filiorum Schimbonis Schelumniele filio Tzurischaddai:

13 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies novies mille trecenti:

14 Et tribus Gadis, cum principe filiorum Gadis Eljasapho filio Reduelis:

15 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.

16 Omnes numerati in castris Reubenis, centies quinquagies semel mille quadringenti quinquaginta per exercitus suos: atque *hi* secundani proficiscuntor.

17 Tum proficiscetur tentorium conventûs *cum* castris Levitarum in medio *reliquorum* castrorum: sicut solent castrametari sic proficiscuntor, quisque ad latus illius ad vexilla sua.

18 Vexillum castrorum Ephrajimi per exercitus suos *esto* Occidentem versùs; cum principe filiorum Ephrajimi Elischamaho filio Hammibudis:

19 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quadragies mille quingenti:

20 Et juxta eum tribus Menaschis, cum principe filiorum Menaschis Gamliele filio Pedahzuris:

21 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies bis mille ducenti:

22 Et tribus Binjaminis, cum principe filiorum Binjaminis Abidane filio Gidhoni:

23 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, tricies quinquies mille quadringenti.

24 Omnes numerati in castris Ephrajimi, centies octies mille centum per exercitus suos: atque *hi* tertiani proficiscuntor.

25 Vexillum castrorum Danis *esto* Aquilonem versùs per exercitus suos; cum principe filiorum Danis Achibezere filio Hammischaddai:

26 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, sexagies bis mille septingenti.

27 Qui autem castra habebunt juxta eum, *sunto* tribus Ascheris, cum principe filiorum Ascheris Paghiele filio Hocranis:

28 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, semel & quadragies mille quingenti:

29 Et tribus Naphthali, cum principe filiorum Naphthali Achirabo filio Henanis:

30 Cujus exercitus, id est, numerati illorum, quinquagies ter mille quadringenti.

31 Omnes numerati in castris Danis, centies quinquagies septies mille sexcenti: in postrema *acie* proficiscuntor per vexilla sua.

32 Isti *sunt* numerati filiorum Jisraelis secundùm domum majorum suorum: om-

nes numerati castrorum per exercitus suos, sexcenties ter mille quingenti quinquaginta.

33 Levitæ autem non sunt numerati inter filios Israelis, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

34 Quod fecerunt filii Israelis: secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi, ita castrametabantur per vexilla sua, & ita proficiscebantur, quisque per familias suas, secundùm domum majorum suorum.

CAPUT III.

Recensio Levitarum, numero 22000. *& primogenitorum, numero* 22273.

HEc autem *sunt* generationum Aharonis & Moschis, quo die loquutus est Jehova cum Mosche ad montem Sinai.

2 Et hæc nomina filiorum Aharonis, primogenitus Nadab, deinde Abihu, Elhazar, & Ithamar:

3 Hæc, *inquam*, nomina filiorum Aharonis Sacerdotum qui uncti fuerunt: quorum consecraverat ministerium *Mosche* ad fungendum sacerdotio.

4 Sed mortuus est Nadab & Abihu coram Jehova, quum offerrent ignem extraneum coram Jehova, in deserto Sinai; & filii non essent illis: quapropter sacerdotio functus est Elhazar & Ithamar in conspectu Aharonis patris sui.

5 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

6 Jube appropinquare tribum Levi, ut sistas eam coram Aharone Sacerdote, ac ministrent ei;

7 Observentque observationem ejus, & observationem totius cœtûs coram tentorio conventûs, exercendo ministerium tabernaculi.

8 Et custodiant omnia instrumenta tentorii conventûs, *nempe* custodiam filiorum Israelis; exercendo ministerium tabernaculi.

9 Dabis itaque Levitas Aharoni ac filiis ejus: hi omnino donati sunt ei è filiis Israelis:

10 Aharonem verò & filios ejus præficito, ut observent sacerdotium suum: nam quicunque extraneus accesserit, morte plectetur:

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

12 Ego enim, ecce assumpsi Levitas è medio filiorum Israelis loco omnis primogeniti aperientis vulvam ex filiis Israelis; ut sint mei Levitæ.

13 Nam meum *est* omne primogenitum; quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi mihi omne primogenitum in Israele tam hominũ quam jumentorum: mea sunto, ego Jehova.

14 Præterea alloquutus est Jehova Moschen in deserto Sinai, dicendo,

15 Recenseto filios Levi secundùm domum majorum suorum per familias suas: omnes mares à nato uno mense & deinceps numerato:

16 Numeravit ergo eos Mosche ex præstituto Jehovæ: quemadmodum præceptum fuerat ipsi.

17 Erant autem hi filii Levi nominibus suis, Gerschon, & Kohath, & Merari.

18 Et hæc nomina filiorum Gerschonis per familias eorum; Libni, & Schimhi:

19 Filii verò Kohathi per familias ipsorum: Hamram, & Jitzear, Chebron, & Huzziel:

20 Filii autem Merari per familias eorum, Machli & Muschi: istæ *sunt* familiæ Levitarum, secundùm domum majorum ipsorum.

21 Gerschoni *est* familia Libnitica & familia Schimhitica, hæ familiæ Gerschonitarum.

22 Numerati eorum in enumeratione cujusque maris à nato *uno* mense & deinceps; numerati inquam eorum, septies mille quingenti.

23 Familiæ Gerschonitarum, post tabernaculum castrametabantur, Occidentem versùs:

24 Princeps autem paternæ domûs Gerschonitarum, Eljasaph, filius Laëlis.

25 Custodia verò filiorum Gerschonis in tentorio conventûs *est* tabernaculi, & ipsius tentorii; operimenti ejus cum tegumento portæ tentorii conventûs.

26 Et tapetum ocellatorum atrii, cum tegumento portæ ipsius atrii, qui *sunt* ante ipsum tabernaculum, & ante altare circumquaque, & funium illius pro toto ministerio ejus.

27 Kohatho autem familia Hamramæa, & familia Jitzeharitis, & familia Chebronitis, & familia Huzzielitica; istæ *sunt* familiæ Kohathitarum.

28 In enumeratione cujusque maris à nato *uno* mense & deinceps, *erant* octies mille sexcenti, custodientes custodiam sanctuarii:

29 Familiæ filiorum Kohathi castrametabantur; ad latus tabernaculi, Meridiem versùs:

30 Princeps autem domûs paternæ familiæ Kohathitarum, Elitzaphan filius Huzzielis.

31 Custodia verò horum *est* arcæ, & mensæ, & lychnuchi, & altarium, instrumentorumque sanctuarii, quibus ministrant, & ipsum tegumentum, totumque ministerium ejus.

32 At princeps principum ordinis Levitici, Elhazar filius Aharonis Sacerdotis; *hæc præfectura* custodientium custodiam sanctuarii.

33 Merari est familia Machlitica & familia Muschitica: istæ *sunt* familiæ Merari:

34 Et numerati eorum in enumeratione cujusque maris à nato *uno* mense & deinceps, *erant* sexies mille duceti.

35 Princeps autem domûs paternæ familiæ Merari, Tzuriel filius Abichajilis:

ad

ad latus tabernaculi castrametabatur Aquilonem versùs.

36 Præfectura verò custodiæ filiorum Merari, *est* asserum ipsorum tabernaculi, & transtillorum ejus, & columnarum ejus, ac stylobatarum ejus: & omnium instrumentorum ejus, ac totius ministerii ejus:

37 Item columnarum ipsius atrii circumquaque, & stylobatarum illarum; & paxillorum, funiumque illarum.

38 Qui autem castrametantur ante tabernaculum ab anteriore parte ante tentorium conventûs Orientem versùs, *sunt* Moschè & Aharon cum filiis ipsius, custodientes custodiam sanctuarii pro custodia Israelitarum: extraneus verò qui accesserit, morte plectendus est.

39 Omnes numerati Levitarum, quos recensuit Moschè & Aharon ex præstituto Jehovæ per familias ipsorum; omnes mares à nato *uno* mense & deinceps, vicies bis mille.

40 Deinde edixit Jehova Moschi, Recenseto omnem primogenitum marem ex filiis Israelis, à nato *uno* mense & deinceps, & collige numerum nominum illorum:

41 Et accipies Levitas mihi (ego *sum* Jehova) loco omnis primogeniti in filiis Israelis; & jumenta Levitarum loco omnis primogeniti in jumentis filiorum Israelis:

42 Recensente itaque Moschè, quemadmodum præceperat ei Jehova, omnem primogenitum in filiis Israelis:

43 Fuerunt omnes primogeniti mares; in enumeratione nominum à nato *uno* mense & deinceps per numeratos illorum vicies bis mille ducenti septuaginta tres.

44 Quapropter allocutus est Jehova Moschen, dicendo,

45 Accipe Levitas istos loco omnium primogenitorum in filiis Israelis, & jumenta Levitarum loco jumentorum illorum, ut sint mei Levitæ: ego *sum* Jehova.

46 Quòd autem ad redimendos illos, ducentos septuaginta tres; qui reduudant supra Levitas ex primogenitis filiorum Israelis:

47 Accipies quinos siclos pro quoque capite, prout *est* siclus sacer accipito, viginti obolorum *est* siclus ille:

48 Et dabis pecuniam illam Aharoni & filiis ejus, pecuniam redemptorum qui redundaverint inter illos.

49 Accepit itaque Moschè pecuniam illam redemptionis; ab iis qui redundabant, præter redemptos per Levitas.

50 Acceptaque à primogenitis filiorum Israelis hac pecunia; mille trecentis sexaginta quinque siclis, prout *est* siclus sacer:

51 Dedit Moschè pecuniam redemptorum istorum Aharoni & filiis ejus ex præstituto Jehovæ, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

CAPUT IV.

Ministerium Leviticum.

ALloquutus etiam est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

2 Recenseto capita filiorum Kohathi inter filios Levi, secundùm familias eorum per domum majorum ipsorum,

3 A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos, omnem aptum ad obeundum hanc militiam, ad faciendum opus in tentorio conventûs.

4 Hoc *est* ministerium filiorum Kohathi in tentorio conventûs: res sanctæ sanctarum.

5 Priùs accedet Aharon & filii ejus quum profectura sunt castra, & deponent velum tegumenti, quo obtegent arcam testimonii:

6 Deinde imponentes ei tegmen è pellibus melium, postquam expanderint vestem totam hyacinthinam supernè, apponent demum vectes ejus.

7 Similiter super mensam *panum* facient expandunto vestem hyacinthinam; impositis ei scutulis ejus, & acerris, scopulisque & scutellis tegumenti; & panis jugis super eam esto.

8 Deinde expandentes super hæc vestem coccineam dibapham, tegent illam tegumento è pellibus melium: apponentque demum vectes ejus.

9 Accipientes quoque vestem hyacinthinam tegent lychnuchum luminaris, & lucernas ejus, & forcipes ejus, & trullas ejus, & omnia vasa olearia ejus quibus ministrare solent in eo:

10 Eoque repositò, & omnibus instrumentis ejus in tegumento è pellibus melium, imponent eum palangæ.

11 Item super altare aureum expansâ veste hyacinthinâ; tegent illud tegumento è pellibus melium; deinde apponent vectes ejus.

12 Accipient quoque omnia instrumenta ministerii quibus ministrare solent in sanctuario, positaque in veste hyacinthina tegent illa tegumento è pellibus melium: sic imponent palangæ.

13 Præterea acceptis cineribus ex altari expandent super illud vestem purpuream:

14 Et imponent ei omnia instrumenta ejus quibus ministrare soleut in eo forcipes, fusciculas, & palas, & crateras, omnia instrumenta altaris: expansoque super illud tegumento è pellibus melium, apponent vectes ejus.

15 Denique quum absolverit Aharon & filii ejus tegere sanctuarium & omnia instrumenta sanctuarii, quando profectura erunt castra; postmodum accedunto filii Kohathi ad deportandum ea, sed ne attingunto ullam rem sanctam ne moriantur: ista *sunto* onus filiorum Kohathi in tentorio conventûs.

16 Præfectura autem Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis *esto* oleum luminaris & suffitus aromaticus, & munus ipsius jugis

jugis *sacrificii*, oleumque unctionis: *hæc* præfectura totius tabernaculi & omnium quæ *sunt* in eo, tum sanctuarii, tum instrumentorum ejus.

17 Alloquutus verò est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

18 Ne committite ut exscindatur tribus, *aut ulla* familiarum Kohathitarum, è medio Levitarum:

19 Sed hoc facite eis, ut vivant ac non moriantur, quum accedunt ad res sanctas sanctarum; Aharon & filii ejus advenientes collocent eos, quemque in ministerio suo & in onere suo:

20 Ut non inspiciant veniendo, quum tegunt *Sacerdotes* rem sanctam, & moriantur.

21 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

22 Recense capita etiam ipsorum filiorum Gerschonis; per domum majorum ipsorum secundùm familias ipsorum:

23 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos recenseto illos: omnem aptum ad obeundam militiam, ad exercendum ministerium in tentorio conventûs.

24 Hoc *est* ministerium familiarum Gerschonitarum, ministrandi, & onus *portandi*:

25 Ut portent aulæa tabernaculi, & tentorii conventûs, tegumentû ejus, & tegumentum mellum quod imponitur ei superne; & tegmen portæ tentorii conventûs:

26 Et tapetes ocellatos atrii, & tegmentum *in* janua portæ atrii quod *est* ante tabernaculum, & ante altare circumquaque & funes eorum, & omnia instrumenta ministerii eorum; & quæcunque fiunt ad illa ut subserviant *illis*.

27 Ex præstituto Aharonis & filiorum ejus esto ministerium totum filiorum Gerschonitarum in toto eorum onere, & in toto ministerio eorum: committetis autem eis in custodiam omnia onera ipsorum.

28 Hoc *est* ministerium familiarum filiorum Gerschonitarum in tentorio conventûs; quorum observatio *esto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

29 Filios Merari, secundùm familias ipsorum, per domum majorum ipsorum recenseto.

30 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos recenseto eos, quemque aptum ad obeundum hanc militiam, ad exercendum ministerium tentorii conventûs.

31 Hæc autem *esto* observatio oneris eorum, præter omne ministerium eorum in tentorio conventûs; *ut portent* asseres tabernaculi, & transtilla ejus, columnasque ejus, & stylobatas ejus:

32 Columnas quoque atrii circumquaque & stylobatas earum, & paxillos earum, ac funes earum, cum omnibus instrumentis illorum, & cum omni ministerio eorum: nominatim autem, recenseto omnia instrumenta observationis oneris eorum.

33 Hoc ministerium familiarum filiorum Merari, præter omne ministerium eorum in tentorio conventûs: *esto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

34 Recensuit itaque Mosche cum Aharone & principibus cœtûs filios Kohathitarum; secundùm familias ipsorum, per domum majorum ipsorum:

35 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos, quemque ad obeundum illam militiam, ad ministerium in tentorio conventûs.

36 Fuerunt que numerati eorum secundùm familias eorum, bis mille septingenti quinquaginta.

37 Hi *sunt* numerati familiarum Kohathitarum, quisque aptus ad ministrandum in tentorio conventûs: quos recensuit Mosche cum Aharone ex præstituto Jehovæ per Moschen.

38 Numerati autem filiorum Gerschonis, secundùm familias suas per domum majorum suorum:

39 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum illam militiam, ad ministerium in tentorio conventûs:

40 Numerati, inquam, eorû secundùm familias suas per domum majorum suorum fuerunt: bis mille sexcenti triginta.

41 Hi *sunt* numerati familiarum filiorum Gerschonis, quisqs aptus ad ministrandum in tentorio conventûs: quos recensuit Mosche & Aharon ex præstituto Jehovæ.

42 Numerati verò familiarum filiorum Merari, secundùm familias suas per domum majorum suorum:

43 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum militiam illam, ad ministerium in tentorio conventûs:

44 Numerati, inquam, eorum secundùm familias suas fuerunt, ter mille ducenti.

45 Hi *sunt* numerati familiarum filiorû Merari, quos recensuit Mosche & Aharon ex præstituto Jehovæ per Moschen.

46 Levitæ omnes numerati, quos recensuit Mosche cum Aharone & principibus Jisraelis, secundùm familias suas, & per domum majorum suorum:

47 A nato triginta annos & deinceps, usque ad natum quinquaginta annos, quisque aptus ad obeundum militiam *illam*, ad exercendum ministerium cultûs, & ministerium oneris in tentorio conventûs:

48 Numerati, inquam, eorum fuerunt octies mille quinaginti octoginta.

49 Ex præstituto Jehovæ per Moschen recensuit eos, unumquemq; ad ministerium suum, & ad onus suum: & numerati ab eo *fuerunt* quos præceperat Jehova Moschi.

CAPUT V.

Immundorum è castris ejectio.

1 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

2 Præcipe

2 Præcipe filiis Israelis, ut ejiciant è castris omnem leprosum, & omnem gonorrhœâ laborantem, & omnem immundum ex cadavere.

3 Sive marem sive fœminam ejicite, extra castra ejicite eos, ut non polluant castra sua, in quorum medio ego habito.

4 Facientes ergo sic filii Israelis ejecerunt eos extra castra: quemadmodũ edixerat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Israelis.

5 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

6 Edic filiis Israelis, Quum vir aut mulier fecerint ullum ex peccatis humanis fallendo falsitate, contra Jehovam, ita ut rea sit anima illa:

7 Primũ confitebuntur quisq; peccatum suum quod fecerunt, deinde restituens reatum suum quanti est quintam ejus superaddet ei, dabitque illi in quem reus est.

8 Quòd si non erit isti viro vindex ad restituendum ei reatum, reatus qui restituitur Jehovæ, Sacerdotis *esto*, præter arietem expiationum, quo expiationem faciet pro eo.

9 Similiter omnis oblatio omnium rerum sanctificatarũ à filiis Israelis, quas attulerint ad *aliquem* Sacerdotẽ, illius esto.

10 Et cujusque res sanctificatæ, illius sunto: quod quis ulli Sacerdoti dederit, illius esto.

11 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

12 Alloquere filios Israelis ut dicas eis, Quum ullius uxor declinans *ab eo* omnino sefellerit in eum *peccans*,

13 Et concumbente aliquo cũ ea concubitu seminis; absconditum sit ab oculis mariti ejus, eaque dissimulaverit se, quum tamen immunda facta sit: & nemo testis fuerit contra eam, neq; fuerit deprehensa:

14 Si invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut sit zelotypus uxotis suæ, quæ immunda facta sit; aut invaserit eum affectus zelotypiæ, ita ut zelotypus sit uxoris suæ, quamvis ipsa non sit facta immunda:

15 Tunc adducet vir ille uxorem suam ad Sacerdotem: & afferet oblationem ejus pro ea decimam Ephæ farinæ hordeaceæ: ne superfundito ei oleum, neque imponito ei thus, quia oblatio zelotypiarum est, munus monimenti revocans in memoriam iniquitatem.

16 Eamque jubens accedere Sacerdos, sistet eam coram Jehova.

17 Et accipiet Sacerdos aquam sanctam in vase fictili; & de pulvere qui *erit* in solo tabernaculi accipiens Sacerdos indet in aquam illam:

18 Sistensque Sacerdos mulierem illam coram Jehova, reteget caput illius mulieris, & imponet manibus illius munus monimenti, *quod* munus zelotypiarum est: in manu vero Sacerdotis erit aqua illa amaritudinis quæ maledictionem importat.

19 Et adjurans eam Sacerdos dicet ei, Si non concubuit ullus tecum, & si non declinasti *ad eum* immunditiæ loco mariti tui, insons esto ab aqua ista amaritudinis quæ maledictionem importat.

20 Sin autem tu *sic* declinasti loco mariti tui & immunda facta es, si indiderit in te aliquis *semen* concubitûs sui præter maritum tuum:

21 Adjurans inquam Sacerdos mulierem illam adjuratione diratum, dicet Sacerdos mulieri illi, Ponat te Jehova in *formulam* diratum & juramenti in medio populi tui: quum reddiderit Jehova femur tuum cadivum, & ventrem tuum tumidum.

22 Ingredietur itaque hæc ipsa aqua maledictionem importatura in viscera tua, ad tumidum reddendum ventrem, & ad efficiendum femur cadivum: & dicet mulier ipsa, Amen, amen.

23 Deinde scribet Sacerdos diras istas in quodam libro, & delebit eas aquâ illâ amaritudinis:

24 Curabitq; ut bibat mulier illa aquam istam amaritudinis quæ maledictionem importat: ut ingrediatur in eam aqua ista quæ maledictionem importat, ad amaritudinem.

25 Accipiens autem Sacerdos è manu mulieris illius munus zelotypiarum; agitabit munus illud coram Jehova, & offeret illud super altare;

26 Et pugillo acceptum Sacerdos de munere illo instimentum memoriale ejus adolebit in altari; & postea curabit ut mulier illa bibat aquam istam.

27 Quum enim curaverit eam bibere aquam istam, erit si immunda facta fuerit, *fidemq;* omnino fefellerit in virum suum, ut intrante in eam aqua illa quæ maledictionem importat in amaritudinem, intumescat venter ejus, & cadat femur ejus: sic erit mulier illa in diratum *formam* apud populares suos.

28 Quòd si non immunda facta fuerit mulier illa, sed fuerit munda; tum insons erit, & consequetur semen.

29 Hæc *est* lex zelotypiarum: quum declinaverit mulier *ad virum* loco viri sui, ita ut immunda facta sit:

30 Aut quum invaserit aliquem affectus zelotypiæ, ita ut zelotypus sit uxoris suæ, ut sistat mulierem ipsam coram Jehova & exsequatur erga eam Sacerdos totam legem hanc.

31 Sic insons erit vir ille ab iniquitate; mulier verò illa feret iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Lex de Nazireatu. Forma benedicendi populum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere filios Israelis, & edices eis, Quum vir aut mulier *nuncupaverit votum* vovendo votum Nazirei, se Nazirum fore Jehovæ:

3 A vino aut alio potu inebriante ab-

stinebit

ſtineto, acetum vini & acetum ullius potûs inebriantis ne bibito: & nullum potum è maceratis uvis bibito, nec ullas uvas recentes aut ſiccas comedito.

4 Omnibus diebus Nazirætûs ſui, de nulla re quæ ſit ex vite vinifera, vel *ipſis* nucleis acinorum & cute comedito.

5 Omnibus diebus voti Nazirætûs ſui novacula ne tranſito ſuper caput ejus, uſquedum compleantur dies illi quibus voverit ſe Jehovæ Naziræum fore, ſanctus eſto, ſinendo creſcere comã, capillos capitis ſui.

6 Omnibus diebus quibus ſe Jehovæ Naziræum fore voverit, ad cadaver mortui ne accedito.

7 Propter patrem ſuum aut propter matrem ſuam, propter fratrem ſuum aut propter ſororem ſuam, ne ſe polluito propter illos, quum mortui ſint: quia Nazirætum Dei ſui *geris* in capite ſuo.

8 Omnibus diebus Nazirætûs ſui, ſanctus eſt Jehovæ.

9 Quod ſi is qui mortuus eſt, mortuus fuerit juxta eum repentino caſu; itaque polluerit Nazirætum capitis ejus: tunc radet caput ſuum die purgationis ſuæ, die ſeptimo radito illud:

10 Die autem octavo afferet duos turtures aut duos pullos columbæ ſacerdoti, ad portam tentorii conventûs:

11 Quorum parans ſacerdos unum in peccatum & alterum in holocauſtum, expiationem faciet pro eo, ab eo quod peccavit circa illud cadaver: ſic ſanctificabit caput illius eo die.

12 Deinde ſeparans Jehovæ dies Nazirætûs ſui adducet agnum anniculum in reatum: dies autem illi priores irriti ſunto, quia pollutus fuit Nazirætus ejus.

13 Hæc autem *eſto* lex Naziræi, quo tempore complentur dies Nazirætûs ejus, aſſerto iſtuc ad portam tentorii conventûs.

14 Offeret ergo oblationem ſuam Jehovæ, agnum anniculum integrum unum in holocauſtum, & agnam unam anniculam integram in peccatum; arietemq; unum integrum *in ſacrificium* euchariſticum:

15 Præterea caniſtrum azymorum, collyras è ſimila miſtas oleo, & lagana azyma uncta oleo; cum munere eorum, & libamibus eorum:

16 Quæ offerens Sacerdos coram Jehova, parabit peccatum ejus & holocauſtum ejus.

17 Arietem autem ipſum parabit in ſacrificium euchariſticum Jehovæ cum caniſtro azymorum: ſimiliter parabit Sacerdos munus ejus & libamen ejus.

18 Tunc radet Naziræus in porta tentorii conventûs Nazirætum capitis ſui, & acceptos capillos Nazirætûs ſui imponet igni, qui ſubeſt ſacrificio euchariſtico.

19 Deinde accipiens Sacerdos armum coctum ex illo ariete, & collyram azymum unam ex illo caniſtro cum lagano azymo unc: imponet ea manibus Naziræi, poſtquam ſibi raſerit Nazirætum ſuum:

20 Et agitabit ea Sacerdos agitatione coram Jehova: res ſancta eſt pro Sacerdote, præter pectus agitationis & armum elationis: & poſtmodum bibet Naziræus ille vinum.

21 Hæc *eſt* lex Naziræi qui voverit; obſ latio Jehovæ pro Nazirætu ſuo, præter id quod aſſequetur manus ejus: prout fuerit votum ejus quod vovit, ſic facito, præter legem Nazirætûs ſui.

22 Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

23 Alloquere Aharonem & filios ejus, dicendo, Sic benedicitote filiis Iſraelis, dicendo eis,

24 Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te:

25 Faciat Jehova, ut luceat facies ſua tibi, & gratiam faciat tibi:

26 Attollat Jehova faciem ſuam erga te, & apponet tibi pacem.

27 Et imponentes manus filiis Iſraelis invocabunt nomen meum: & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes principum Iſraelis.

Fuit autem quo die abſolvebat Moſche erigere tabernaculum, & ungens illud ſanctificaverat illud cum omnibus inſtrumentis ejus, & altare cum omnibus inſtrumentis ejus; quum inunxiſſet iſta & ſanctificaſſet iſta:

2 Ut offerrent principes Iſraelis primarii domûs majorum ſuorum: Chi *erant* principes tribuum, qui iidem præerant numeratis.)

3 Et adducerent oblationem ſuam coram Jehova, ſex plauſtra camerata, & duodecim boves, plauſtrum unum in binos principes, & bovem unum in unumquemque: & offerrent illa ante tabernaculum.

4 Alloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo,

5 Accipe *iſta* ab illis, ut ſint ad exercendum miniſterium tentorii conventûs; & dabis ea Levitis, cuique prout eſt miniſterium ejus.

6 Accipiens itaque Moſche plauſtra illa & boves, dedit ea Levitis:

7 Duo plauſtra & quatuor boves dedit filiis Gerſchonis, prout erat miniſterium eorum:

8 Quatuor verò reliqua plauſtra & octo boves dedit filiis Merari: prout erat miniſterium eorum, penes Ithamatem filium Aharonis Sacerdotem.

9 Sed filiis Kohathi non dedit, quia miniſterium rei ſanctæ incumbebat illis, humero laturi erant.

10 Afferebant ergo principes illi cum dedicatione altaris, quo die illud ungebatur; afferebant inquam principes illi oblationem ſuam ante ipſum altare.

11 Edixit autem Jehova Moſchi, Principes ſinguli in ſingulos dies oblationem ſuam afferunto, in dedicatione altaris.

12 Itaque fuit qui obtulit die primo ob-

lationem

lationem suam, Nachshon filius Hamminadabi pro tribu Jehudæ.

13 Oblatio autem ejus, scutula argentea una, centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer; ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

14 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

15 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

16 Hircus è capris unus in peccatum:

17 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Nachshonis filii Hamminadabi.

18 Die secundo obtulit Nethaneel filius Tzuharis, princeps Jissacaris:

19 Obtulit oblationem suam, scutulam argenteam unam centum triginta *siclorum* ponderis, cratetem unum argenteum septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambos plenos similâ mistâ oleo in munus.

20 Acerram unam decem *siclorum* aureorum plenam suffitu:

21 Juvencum unum subrumum, arietem unum, agnum unum anniculum in holocaustum:

22 Hircum è capris unum in peccatum:

23 In sacrificium verò eucharisticum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc *fuit* oblatio Nethaneelis filii Tzuharis.

24 Die tertio princeps filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.

25 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis: crater unus, argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer; ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

26 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

27 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

28 Hircus è capris unus in peccatum:

29 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliabi filii Chelonis.

30 Die quarto princeps filiorum Reubenis, Elitzur filius Schede-uris.

31 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer; ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

32 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

33 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

34 Hircus è capris unus in peccatum:

35 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elitzuris filii Schede-uris.

36 Die quinto princeps filiorum Schimhonis, Schelummiel filius Tzurischaddai.

37 Oblatio ejus, scutula una argentea centum triginta *siclorum* ponderis; crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

38 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

39 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

40 Hircus è capris unus in peccatum:

41 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Schelummielis filii Tzurischaddai.

42 Die sexto princeps filiorum Gadis, Eljasaph filius Dehuelis.

43 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater argenteus unus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni similâ mistâ oleo in munus.

44 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

45 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

46 Hircus è capris unus in peccatum:

47 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eljasaphi filii Dehuelis.

48 Die septimo princeps filiorum Ephraimi, Elischamah filius Hammihudis.

49 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer: ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

50 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

51 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

52 Hircus è capris unus in peccatum:

53 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elischamahi filii Hammihudis.

54 Die octavo princeps filiorum Menasschis, Gamliel filius Pedah-tzuris.

55 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* ponderis, crater unus argenteus septuaginta siclorum prout est siclus sacer, ambo pleni similâ mistâ oleo in munus.

56 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

57 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

58 Hircus è capris unus in peccatum:

59 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Gamlielis filii Pedah-tzuris.

60 Die nono princeps filiorum Benjaminis, Abidan filius Gidhoni.

61 Oblatio ejus, scutula argentea una

centum triginta *siclorum* ponderis, crater argenteus unus septuaginta siclorum pront est siclus sacer, ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

62 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

63 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocaustum:

64 Hircus è capris unus in peccatum:

65 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Abidanis filii Gidhoni.

66 Die decimo princeps filiorum Dan, Achihezer filius Hamischaddai.

67 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere, crater argenteus unus septuaginta siclorum pronut est siclus sacer: ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

68 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu.

69 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

70 Hircus è capris unus in peccatum:

71 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achihezeris filii Hammischaddai.

72 Die undecimo princeps filiorum Ascheris, Paghiel filius Hocranis.

73 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere; crater unus argenteus septuaginta siclorum pronut est siclus sacer: ambo pleni similâ mistâ oleo in munus.

74 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu.

75 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocaustum:

76 Hircus è capris unus in peccatum:

77 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Paghielis filii Hocranis.

78 Die duodecimo princeps filiorum Naphthali, Achihah filius Henanis.

79 Oblatio ejus, scutula argentea una centum triginta *siclorum* pondere; crater argenteus unus septuaginta siclorum pronut est siclus sacer: ambo pleni similâ mistâ oleo in munus:

80 Acerra una decem *siclorum* aureorum plena suffitu:

81 Juvencus unus subrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocaustum:

82 Hircus è capris unus in peccatum:

83 In sacrificium verò eucharisticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achirahi filii Henanis.

84 Hæc *est oblatio* dedicationis altaris, post diem quo illud unctum fuit, *oblata* à principibus Israelis: scutulæ argenteæ duodecim, crateres argentei duodecim, acerræ aureæ duodecim.

85 Centenum triticeum *siclorum* scutula argentea unaquæque, & septuagenum crater unusquisque; totum argentum horum vasorum, bis mille quadringenti *sicli* pront est siclus sacer:

86 Acerræ aureæ duodecim plenæ suffitu denum *siclorum* unaquæque; acerra pronut est siclus sacer; totum aurum illarum acerrarum, centum viginti *sicli*.

87 Omnium boum in holocaustum *numerus*, duodecim juvenci, arietes duodecim, agni anniculi duodecim cum munere suo; & hirci è capris duodecim in peccatum:

88 Omnium verò boum sacrificii eucharistici *numerus* viginti quatuor juvenci, arietes sexaginta, hirci sexaginta, agni anniculi sexaginta: hæc *fuit oblatio* dedicationis altaris, postquam illud unctū fuerat.

89 Deinde quum ingrederetur Moscheh in tentorium conventûs, ut loqueretur cum *Deo* ipso, tunc audiebat vocem sermocinantem secum è superiore parte illius operculi propitiatorii quod *erat* super arcam testimonii, è medio duorum Cherubinorum; sic alloquebatur eum.

CAPUT VIII.

Consecratio Levitarum.

ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

2 Alloquere Aharonem ut edicas ei: Quando accendes lucernas, è regione faciei lychnuchi lucem præbento septem illæ lucernæ.

3 Fecitque sic Aharon, è regione faciei lychnuchi *lucem prabitura* accendit lucernas ejus; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

4 Hoc autem opus lychnuchi *erat* continens ex auro usque ad scapum ejus, usque ad calyculum ejus opus *erat* continens: secundùm speciem illam quam ostenderat Jehova Moschi, sic fecerat lychnuchum illum.

5 Alloquutus etiam est Jehova Moschen, dicendo,

6 Assume Levitas è medio filiorum Jisraelis, ut purifices eos.

7 Sic autem facito eis ad purificandum eos, Sparge super eos aquam expiationis: & novaculam ducentes super totam carnem suam lavabunt vestimenta sua, & purificabunt se.

8 Postea accipient juvencum subrumum cum munere ejus, similâ mistâ oleo; & juvencum alterum subrumum accipito in peccatum.

9 Jubensque Levitas accedere ante tentorium conventûs, & congregari totum cœtum filiorum Jisraelis:

10 Admovebis Levitas coram Jehova, & nitentur filii Jisraelis manibus suis super ipsos Levitas.

11 Ita offeret Aharon Levitas oblatione coram Jehova *oblatos* à filiis Jisraelis; ut sint ad exercendum ministerium Jehovæ.

12 Quum autem Levitæ nixi fuerint ca-

pitibus

nibus suis super caput illorum juvencorum: para eorum unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum Jehovæ, ad expiationem faciendam pro ipsis Levitis.

13 Sic sistes Levitas coram Aharone & coram filiis ejus; offerens eos oblatione Jehovæ:

14 Et separabis Levitas ipsos *e* medio filiorum Israelis, ut sint mei Levitæ.

15 Postmodum verò veninnto Levitæ ad ministrandum tentorio conventûs; quam purgaveris eos & obtuleris eos oblatione:

16 Nam omnino donati *sunt* mihi è medio filiorum Israelis; pro omni aperiente vulvam, primogenito, cujusque è filiis Israelis, assumsi eos mihi:

17 Meum enim *est* omne primogenitum in filiis Israelis ex homine & jumento; quo die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi illa mihi:

18 Assumsi autem Levitas; pro omni primogenito in filiis Israelis.

19 Et dedi Levitas ipsos dono Aharoni & filiis ejus è medio filiorum Israelis, ut exerceant ministerium filiorum Israelis in tentorio conventûs, & ut sint pretium redemtionis pro filiis Israelis: sic non erit in filiis Israelis plaga quum accedent filii Israelis ad sanctuarium.

20 Quod fecit Moschè & Aharon, & totus cœtus filiorum Israelis Levitis secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi *suo* Levitis, sic fecerunt eis filii Israelis.

21 Purificantes enim *se* Levitæ quum lavissent vestimenta sua, obtulit eos Aharon oblatione coram Jehovah: expiavitque fecit pro eis Aharon, ad purgandum eos.

22 Postea demum accesserunt Levitæ ad exercendum ministerium suum in tentorio conventûs coram Aharone & coram filiis ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moschi de Levitis, sic fecerunt eis.

23 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

24 Hoc *est* quod ad Levitas *pertinet*: à nato viginti quinque annos & deinceps, venito Levita ad militandum militiam in ministerio tentorii conventûs:

25 Et quo verò natus fuerit quinquaginta annos, revertetur à militia hujus ministerii; ut non ministret ampliùs.

26 Attamen servito fratribus suis *obeuntibus militiam* in tentorio conventûs observando observationem, quamvis ministerium ipsi non exerceant: sic facito Levitis in observationibus eorum.

CAPUT IX.

Paschæ celebratio.

ALloquutus autem fuerat Jehova Moschen in deserto Sinai, anno secundo ab exitu eorum è terra Ægypti, mense primo, edicendo,

2 Ut celebrarent filii Israelis Pascha ipsum statо suo tempore.

3 Quartodecimo die mense isto, inter duas vesperas, eum celebrate statо tempore suo; secundùm omnia statuta ejus, & secundùm omnes rationes ejus celebrate eum.

4 Edixit itaque Mosche filiis Israelis, ut celebrarent Pascha:

5 Et celebrantes Pascha primo mensi, quartodecimo die ejus mensis, inter duas vesperas in deserto Sinai; secundùm omnia quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecerant filii Israelis.

6 Fuerunt autem quidam qui quum immundi essent ex cadavere hominis, non poterant celebrare Pascha die illo; quapropter appropinquarunt ante Moschen & ante Aharonem eo ipso die.

7 Dixeruntque homines illi ei, Nos immundi, *sumus* ex cadavere hominis, quare subtrahemur ne offeramus oblationem Jehovæ statuto tempore suo inter filios Israelis?

8 Quibus dixit Mosche, Consistite, dum audiam quid præcepturus sit Jehova vobis.

9 Alloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo,

10 Alloquere filios Israelis, dicendo, Si ullus è vobis erit immundus propter cadaver, aut *ullus* è vobis aut ex generationibus vestris in via remota fuerit: tamen celebrabit Jehovæ Pascha.

11 Mense secundo, decimoquarto die inter duas vesperas celebrando illud; cum azymis & herbis amaris comedunto illud.

12 Ne relinquunto *quicquam* exeo usque mane, & os ne frangunto in eo: secundùm totum statutum Paschatis celebrando illud.

13 Sed vir ille qui *est* mundus, aut in itinere non est, & desierit celebrare Pascha, omnino excindatur anima illa è populis suis: quia oblationem Jehovæ non obtulit statо tempore ejus, ponam peccatum suum super virum illum.

14 Et si habitet vobiscum peregrinus qui celebret pascha Jehovæ, secundùm statutum ipsius Paschatis & secundùm rationem ejus sic celebrabit statutum ejus: unum erit vobis, tam peregrino quam indigenæ ipsi regionis.

15 Quo autem die erectum est tabernaculum, operuit nubes ipsa tabernaculum *interdiu*, versus tentorium testimonii: vesperæ autem erat super tabernaculum quasi species ignis usque mane.

16 Sic erat jugiter, nubes tegebat illud, sed specie ignis noctu.

17 Prout autem offerens se nubes illa super tentorio illud *proficiscebatur*, ita postmodum proficiscebantur filii Israelis: & in loco ubi residebat eadem nubes, ibi castrametabantur filii Israelis.

18 Ex præstituto Jehovæ proficiscebantur filii Israelis, & ex præstituto Jehovæ castrametabantur: omnibus diebus quibus residebat illa nubes super tabernaculum, castra habebant:

19 Quumque continuabat nubes illa residere super tabernaculum diebus multis, tum observabant filii Israelis observatio-

nem

nem Jehovæ; & non proficiscebantur:

20 Sive acciderent ut esset illa nubes diebus paucis super tabernaculum: ex præstituto Jehovæ castra habebant, & ex præstituto Jehovæ proficiscebantur:

21 Sive acciderent ut esset illa nubes à vespere usque mane, postea efferens se proficisceretur nubes illa mane, tum proficiscebantur: sive per diem & noctem, quam efferens se proficiscebatur nubes illa, tum proficiscebantur.

22 Sive biduo, sive mense, sive anno, prout continuabat nubes illa residere super ipsum tabernaculum, castra habebant filii Israelis & non proficiscebantur: & prout efferens se proficiscebatur illa, proficiscebantur:

23 Ex præstituto Jehovæ castra habebant, & ex præstituto Jehovæ proficiscebantur: observationem Jehovæ observabant ex præstituto Jehovæ per Moschen.

CAPUT X.

Usus tubarum. Castrorum ordo, & quo modo deponerentur & elevaretur arca.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Fac tibi duas tubas argenteas, opere continente factio illas; ut sint tibi ad convocandum cœtum, & ad imperandum profectionem castrorum.

3 Quum clangent *Sacerdotes* illis, tunc congregabunt se ad te universus cœtus ad portam tentorii conventûs:

4 Quum autem unâ clanxerint, tunc congregabunt se ad te principes, primarii millium Israelis.

5 Quum autem clangetis fracto sono, tunc proficiscentur castra illa quæ metantur versùs orientem.

6 Quumque fracto sono clangetis secundò, tunc proficiscentur castra quæ metantur meridiem versùs: fracto sono clangunto in profectionibus eorum.

7 Quum verò congregabitis congregationem; clangetis quidem, sed non edetis fractum sonum.

8 Et filii Aharonis Sacerdotes clangunto tubis: hæc erunt vobis in statutum perpetuum per generationes vestras.

9 Quum autem procedetis *ad* bellum in regione vestra, contra oppugnatorem oppugnantem vos, similiter fracto sono clangetis tubis: & fiet vestri memoria coram Jehova Deo vestro, ac servabimini ab hostibus vestris.

10 In die quoque lætitiæ vestræ, & in solennitatibus vestris, & in principiis mensium vestrorum; similiter clangetis tubis illis ad holocausta vestra, & ad sacrificia eucharistica vestra: eruntque vobis in monimentum coram Deo vestro: ego *sum* Jehova Deus vester.

11 Fuit autem anno secundo, mense secundo, vigesimo *die* mensis, *ut* efferens se nubes illa à tabernaculo testimonii *profecta est*.

12 Itaque profecti sunt filii Israelis profectionibus suis à deserto Sinai: sedebat nubes illa in deserto Paranis.

13 Sic profecti sunt primùm, ex præstituto Jehovæ per Moschen:

14 Nam profectum est vexillum castrorum filiorum Jehudæ primùm per exercitus suos: cujus exercitui præerat Nahschon filius Hamminadabi:

15 Et exercitui tribui filiorum Issacharis, Nethanel filius Tsuharis:

16 Exercitui verò tribui filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.

17 Tum deposito tabernaculo, profecti sunt filii Gerschonis & filii Merari ferentes tabernaculum.

18 Postea profectum est vexillum castrorum filiorum Reübenis per exercitus suos: cujus exercitui præerat Elitsur filius Schedeuris.

19 Et exercitui tribui filiorum Scimhonis Schelumniel filius Tsurischaddai.

20 Exercitui verò tribui filiorum Gadis, Eliasaph filius Dehuelis.

21 Tunc profecti sunt Kohathitæ ferentes sanctuarium: ut erigerent *illi* tabernaculum, dum hi veniebant.

22 Postea profectum est vexillum castrorum filiorum Ephraimi per exercitus suos: cujus exercitui præerat Elischamah filius Hammihudis:

23 Et exercitui tribui filiorum Menasschis, Gamliel filius Pedahtsuris:

24 Exercitui verò tribui filiorum Benjaminis, Abidan filius Gideoni:

25 Postremò profectum est vexillum castrorum filiorum Dani, extrema acies omnium illorum castrorum per exercitus suos: cujus exercitui præerat Achiezer filius Hammischaddai:

26 Et exercitui tribui filiorum Aschoris, Pagiel filius Hocranis:

27 Exercitui verò tribui filiorum Naphtali, Achirah filius Henanis:

28 Hæ *erant* profectiones filiorum Israelis per exercitus eorum, quando proficiscebantur.

29 Dixerat autem Mosche Chobabo filio Rehuelis Midjanitæ socero Moschis, Profecturi sumus ad locum de quo dixerat Jehova, Illum dabo vobis, veni nobiscum, & benefaciemus tibi, quia Jehova promisit bona Israeli.

30 Qui dixit ei, Non *jam* ibo, sed quum ad terram meam & ad cognationem meam ivero.

31 Dixit verò Mosche, Ne quæso destitues nos; quandoquidem noviti mentationes nostras in hac deserto, erisque nobis oculorum loco.

32 Eritque *h* iveris nobiscum, quum fuerit bonum illud quo benefactus est nobis Jehova, ut benefaciamus tibi.

33 Profecti itaque sunt à monte Jehovæ itinere triduì: & arca fœderis Jehovæ profecta est in conspectu illorum itinere triduì

tridui explorando eis locum quietis:

34 Et nubes Jehovæ supra eos fuit quotidie, quum proficiscerentur ex castris.

35 Erat autem, quum proficiscitur esset arca, ut diceret Moseh, Surge Jehova, & dissipentur inimici tui, fugiantque oderes tui à facie tua.

36 Quum verò consisteret illa, diceret, Da quietem Jehova myriadibus, millibus Israelis.

CAPUT XI.

Murmuris pœna plexi Jehovæi coturnicum carnes insipirant. Sanhedrin institutur, sive collegium 70. virorum.

QUum autem populus plane querebundi essent, malum visum est audiente Jehova: quapropter audiens Jehova accensus est ira, & exardescens in eos ignis Jehovæ consumebat *eos qui erant* in extremitate castrorum:

2 Sed clamante populo ad Moschen, supplicavit Moshe Jehovam, & compressus est ignis ille.

3 Idcirco vocavit *quisque* nomen illius loci Thabberam, quia exarserat in eos ignis Jehovæ.

4 Convenarum quoq; turba quæ in medio ejus *erat* graviter concupiverunt: quare rursus fleverunt etiam filii Israelis, dicentes: *O si* quis daret nobis comedendam carnem!

5 Recordamur piscium quos edebamus in Ægypto gratis, cucumerum, & peponum, & porrorum, & cæpatum, & alliorum.

6 Et nunc anima nostra arida *est*, nihil quicquam *est*, tantum Man ob oculos nostros.

7 (Man autem ut semen coriandri erat, & color ejus ut color bdellii.

8 Ibantes populus colligebant ac molebant molis, aut tundebant tudicula, coquebantq; in cacabo, aut conficiebât ex eo placentas subcinericias: erat q; sapor ejus tanquâ sapor humoris præstantissimi ex oleo.

9 Et quum descenderet ros super castra nocte descendebat Man cum eo.)

10 Audivit ergo Moshe populum ipsum flentem per familias suas, quemque ad portam tentorii ipsius: quare accensa est ira Jehovæ valde, & in oculis Moschi malum visum est.

11 Dixit itaq; Moshe Jehovæ, Quare malo afficisti servum tuum? & quare non inveni gratiam in oculis tuis? quod imposuisti onus hujus populi totius mihi?

12 An ego concepi totum populum hunc? an ego peperi illum? quod dicis mihi, Exporta eum in sinu tuo, quemadmodum portat nutricius lactentem, ad illam terram quâ juramento promisisti majoribus ejus.

13 Unde mihi *esset* caro quam dem toti populo huic? nam flent adversum me, dicendo, Da nobis carnem ut comedamus.

14 Non possum ego solus ferre *onus* totius populi hujus, nam grave hoc *est* supra me.

15 Quòd si tu sic facturus es mihi, occide me tum, occide, si inveni gratiam in oculis tuis: & ne videam malum meum.

16 Dixit ergo Jehova Moschi, Congrega mihi septuaginta viros è Senioribus Israelis, quos nosti esse seniores populi & moderatores ejus: & assumtos *adduxisti* eos ad tentorium conventûs, ut fistant se ibi tecum.

17 Tum descendens loquar tecum ibi; & seponam de spiritu qui *est* super te, pariterque in eis: sic portabunt tecum onus populi neque portabis tu solus.

18 Populo autem edicito, Parate vos in crastinum, ut comedatis carnem; quia flevistis audiente Jehova, dicendo, *O si* quis daret nobis comedendam carnem, nam bene *erat* nobis in Ægypto! dabit igitur vobis Jehova carnem & comedetis.

19 Non uno die comedetis, neque duo; imo non quinque diebus, neque decem diebus, neque viginti diebus.

20 Usque ad plenum mensem *comedetis*, usque dum exeat è naso vestro, & sit vobis in ejectamentum: propterea quòd sprevistis Jehovam, qui *est* in medio vestri, & flevistis coram illo, dicendo, Quare nos eximimus ex Ægypto?

21 Dicente verò Moshe, Sexcenties mille peditum *est* populus hic in cujus medio *ego sum*: & tu dicis, Carnem dabo eis sum eis ut comedant mensem plenum:

22 An greges & armenta jugulabuntur eis, ut satis sit eis? an omnes pisces maris congregabuntur eis ut *satis* sit eis?

23 Dixit Jehova Moschi, An manus Jehovæ curta esset? jam videbis utrum eventorum sit tibi verbum meum, necne.

24 Egressus itaq; Moshe eloquutus est ad populum verba Jehovæ; & congregavit septuaginta viros è Senioribus populi, quos stitit circa tentorii *conventum*.

25 Tum descendens Jehova in nube illi alloquutus est eum; & seponens de illo spiritu qui *erat* super eum, indidit septuaginta illis viris senioribus: fuitque quum resideret super illos spiritus ille, ut *illi* prophetarent, & non amplius.

26 Remanserant autem duo viri in castris quorum uni nomen *erat* Eldad; nomen verò alteri Medad, super quos resedit quoque spiritus ille, quia ipsi *erant* inter conscriptos, quamvis non prodiissent ad tentorium: sic prophetarunt in castris.

27 Quare cucurrit puer & renunciavit Moschi, dicens, Eldad & Medad prophetant in castris.

28 Respondens verò Jehoschuah filius Nunis minister Moschis à juventute sua, dixit, Domine mi Mosche, cohibe eos.

29 Cui dixit Mosche, An invides tu mei causâ? Atqui utinam totus populus Jehovæ *esset* prophetæ, indente Jehova spiritum suum illis.

30 Postea recepit se Mosche ad castra, cum Senioribus Israelis.

31 Tum ventus profectus à Jehova abripuit coturnices à mari; & dissevit ad castra, quasi itinere unius diei hinc, & quasi itinere unius diei illinc circa castra: idq; ad duos cubitos in superficie terræ.

32 Surgensque populus toto die illo, & tota nocte illa, & toto die postero collegerunt coturnices, qui minimum, decem acervos collegit: & composite expandemunt eas sibi circa castra.

33 Earum caro erat adhuc inter dentes illorum, nondum exesa erat: quum ira Jehovæ accensa est in populum, & percussit Jehova populum plagâ magnâ valde.

34 Quamobrem vocavit qui sque nomen loci illius Kibrothat-thavæ: quia ibi sepelivetunt populũ, eos qui concupierant.

35 Kibrothis thavæ profecti sunt populus Chatzerothas: & substiterunt Chatzerothis.

CAPUT XII.

Maryam lepra sanatur.

NAm obloquuta est Mirjam cum Aharone contra Moschen, propter uxorem illam Cuschidem quam duxerat; quod uxorem Cuschidem duxisset:

2 Ac dixerunt, An tantummodo per Moschen loquutus est Jehova? nonne etiã per nos loquutus est? quod audivit Jehova.

3 Vir autem ille Mosche mansuetus erat valde: præ omnibus hominibus qui *erant* in superficie terræ.

4 Quapropter edixit Jehova repentè Moschi, & Aharoni, & Mirjamo, prodite vos tres ad tentorium conventus; & prodierunt ipsi tres.

5 Tum descendens Jehova in columna nubis, substitit *ad* portam ipsius tentorii: Quamque vocãsset Aharonem & Mirjamum, prodierunt ambo.

6 Quibus dixit, Audite nunc verba mea, si *est* Propheta *ex* vobis, per visionem me ipsum Jehovam notum facio ei, *aut* per somnium alloquor eum:

7 Non sic servus meus Mosche, qui *est* in tota domo mea fidelis:

8 In os alloquor eum, adeo ut speciem, similitudinemque Jehovæ intueatur, ac non per ænigmata: quare igitur non timuistis obloqui contra servum meum, contra Moschen?

9 Accensa itaque est in eos ira Jehovæ, & abiit.

10 Simul ac verò nubes illa recessit à superiore parte tentorii, ecce Mirjam leprosa *erat*, *alba* sicut nix: quamque respexisset Aharon ad Mirjamam, ecce leprosa *erat*.

11 Quamobrem dixit Aharon Moschi, *Attenae* ad me domine mi, ne quæso imponas nobis peccati pœnam, quo stultè egimus, & quo peccavimus:

12 Ne quæso sit *Mirjam* similis mortuo; cujus dimidiata caro exesa est quum egreditur ex utero matris suæ.

13 Inclamante ergo Mosche Jehovam, dicendo, *Deus* fortis quæso sana nunc eam!

14 Edixit Jehova Moschi, Si pater ejus sputum in faciem ejus, annon rubore suffusa esset septem dies? secluditor septem dies extra castra, & postmodum aggregabitur.

15 Secluta est itaque Mirjam extra castra septem dies, ideo populus non est profectus donec aggregaretur Mirjam. *Cap.* 13.

16 Postea verò profecti populus Chatzerothis, castrametati sunt in deserto Paranis.

CAPUT XIII.

Exploratores mittuntur in terram promissam.

POstea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Mitte tibi viros qui explorent terram Cenahanis, quam ego daturus sum filiis Jisraelis, virum unum pro unaquaque tribu majorum suorum mittite, quemque principem inter eos.

3 Misit itaque illos Mosche à deserto Paranis ex præstituto Jehovæ: omnes viri illi, primarii filiorum Jisraelis erant.

4 Hæc autem *sunt* nomina illorum; pro tribu Reubenis, Schammuah filius Zaccuris:

5 Pro tribu Schimhonis, Schaphat filius Chori:

6 Pro tribu Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

7 Pro tribu Jissacaris, Jigeal filius Josephi:

8 Pro tribu Ephrajimi, Hoscheah filius Nunis:

9 Pro tribu Binjaminis, Palti filius Raphu:

10 Pro tribu Zebuluni, Gaddiel filius Sodi:

11 De tribu Josephi, pro tribu Menaschis, Gaddi filius Susi:

12 Pro tribu Danis, Hammiel filius Gemalli:

13 Pro tribu Ascheris, Sethur filius Micaelis:

14 Pro tribu Naphthali, Nachbi filius Vophsi:

15 Pro tribu Gadis, Geül filius Maciv

16 Hæc *sunt* nomina virorum illorum quos misit Mosche ad explorandum terram illam: appellabat autem Mosche Hoscheam filium Nunis, Jehoschuham.

17 Mittens ergo eos Mosche ad explorandum terram Cenahanis, edixit eis, Ascendite hac meridianâ plagâ, & conscendetis istum montem:

18 Ut consideretis terram illam qualis sit: tum populum qui habitat in ea, utrum fortis sit, an debilis, utrum pancus sit, an multus:

19 Tum qualis sit ea terra in qua habitat, utrum bona sit, an mala: id est, quales civitates illæ in quibus habitat, utrum in castris, an in munitis locis:

20 Rursus qualis *sit* ipsa terra, utrum pinguis sit, an macilenta, utrum sint in ea arbores,

nubem, nocte, confirmetisque vos ut accipiatis de fructu illius terræ: dies autem illi dies erant primitivorum uvarum.

21 Ascendentes igitur exploraverunt terram illam, à deserto Sinis Rechobam usque, qua venis Chamathum.

22 Ascenderunt enim per meridianã plagam, & venit Caleb Chebronem usque, ubi erant Achiman, Schefschai, & Thalmai nati ex Hanako: Chebron autem extructa fuerat septem annis ante Tzohanem Ægypti.

23 Deinde pervenerunt usque ad vallem Escholis, unde excisso imo palmite cum botro uvarum, deportaverunt eum palangã duobus *hominibus*: similiter ex malogranatis & ficubus ejus *terra*.

24 Locum illum vocavit *quisque* vallem Escholis; propter botrum illum quem exciderunt inde filii Israelis.

25 Reversi autem sunt ab exploratione illius terræ, exactis quadraginta diebus.

26 Et abeuntes pervenerunt ad Moschen, & ad Aharonem, & ad totum cœtum filiorum Israelis, versus desertum Paranis in Kadeschã: & relato illis ac toti cœtui negotio, ostenderunt eis fructũ illius terræ.

27 Narrantes itaque ei dixerunt, Pervenimus ad terram illam quò misisti nos: & certè affluens est lacte & melle, atque hic est fructus ejus.

28 Nisi quòd robustus *est* populus qui habitat in ea terra; & civitates ipsæ munitæ magnæ valde, etiamque natos ex Hanako vidimus ibi.

29 Hamalek habitat in regione australi, Chitthæus verò & Jebusæus & Emoræus habitat in ipso monte, & Cenahanæus habitat ad mare & ripam Jardenis.

30 Et quamvis compesceret Caleb populum *versentem* ad Moschen, dicebat enim, Imo ascendamus ut hæreditario jure possideamus eam; nam omnino prævalebimus adversus eam.)

31 Tamen alii viri qui ascenderant cum eo dicebant, Non prævalebimus ascendendo ad istũ populum, nam fortior est nobis.

32 Et induxerunt famam malam de terra illa quam exploraverant, in filios Israelis, dicendo, Terra illa per quam transivimus ad explorandum eam, terra est quæ consumit habitatores suos, & totus ille populus quem vidimus in ea, homines *suos* proceri.

33 Præterea ibi vidimus gigantes filios Hanaki: qui sunt reliquus gigantes, ita ut *videremur* in oculis nostris *esse* ut cicadæ, & sic essemus in oculis eorum.

CAPUT XIV.

Populo murmurante, Jehoschuah & Caleb perstans in pietate, ferunique illius præmium amplissimum.

QUã *fama* acceptã totus cœtus edidерunt vocem suam, fleveruntque populus nocte illã.

2 Et murmuraverunt contra Moschen & contra Aharonem omnes filii Israelis, dicebant enim eis totus cœtus, Utinam mortui essemus in terra Ægypti, aut in deserto hoc utinam moreremur.

3 Nam quorsum Jehova adducit nos in terram istam? ut cadamus gladio? *quorsum* uxores nostræ & parvuli nostri sint prædæ? an non melius esset nobis redire in Ægyptum?

4 Dicebantque alter alteri, Constituamus ducem, & revertamur in Ægyptum.

5 Tum prociderunt Mosche & Aharon super faciem suam coram tota congregatione cœtus filiorum Israelis.

6 Jehoschuah verò filius Nunis & Caleb filius Jephunæ, ex illis qui exploraverant terram, laceraverunt vestimenta sua.

7 Et alloquuti sunt totam cœtum filiorum Israelis, dicendo, Terra per quam transivimus ad explorandum eam, terra *est* perquam optima.

8 Si delectatur nobis Jehova, introducet quoque nos in terram istã & dabit eam nobis; terram quæ *est* affluens lacte & melle.

9 Tantummodo contra Jehovam ne rebellate; præterea vos ne timete populum istius terræ, nam cibus noster sunt: recessit umbraculum eorum ab eis, & Jehova *est* nobiscum, ne timete eos.

10 Tunc colloquebantur totus cœtus, ut obruerent eos lapidibus: sed gloria Jehovæ apparuit in tentorio conventus, omnibus filiis Israelis.

11 Dixitque Jehova Moschi, Quousque contemtim provocabunt me populus hic? & quousque non credent in me ad omnia illa signa quæ feci in medio ejus?

12 Percutiam eum peste & cæspellam eum: te autem efficiam in gentem magnam & robustiorem hac.

13 Dixit verò Mosche Jehovæ, Atque audirent Ægyptii: è quorum medio fecisti virtute tuã ut ascenderet hic populus;

14 Ac dicerent, Cum habitatore istius terræ (audiverunt *enim* te Jehovam *esse* in medio populi hujus, quia tu Jehova oculo conspiciendus appares, quòd nubes tua resident super eos, ac in columna nubis antecedis eos interdiu, & in columna ignis nocte.)

15 Si inquam morte afficeres populum hunc omnes ad unum, loquerentur gentes istæ quæ audiverunt famã tuam, dicendo,

16 Propterea quòd non poterat Jehova introducere populum hunc in terram illam, quam juramento promiserat eis, ideo jugulavit eos in hoc deserto.

17 Nunc igitur magnificetur quæso virtus Domini, quemadmodum pronunciasti, dicendo,

18 Jehova *est* longanimus & multus benignitate, condonans iniquitatem & defectionem, qui prorsus non absolvit *nocentem*, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes & in abnepotes:

19 Condoni quæso iniquitatem populi hujus pro magnitudine benignitatis tuæ, & prout condonasti populo huic

ab

ab Ægypto huc usque.
20 Cui dixit Jehova, Condono secundum verbum tuum.
21 Verumtamen me vivam ego, aut impleatur gloriâ Jehovæ tota terra:
22 Quia omnes isti homines qui viderunt gloriam meam & signa mea quæ feci in Ægypto & in deserto hoc tentarunt me jam decies, & non auscultarunt voci meæ
23 Si viderint terram illam quam juramento promisi patribus eorum: nulli inquâ qui provocaverunt me videbunt eam.
24 At servum meum Calebum, quia fuit spiritus alius cum eo, & plenè sequutus est me; ideo inducam ipsum in terram in quam venerat, & semen ejus hæreditario jure posidebit eam.
25 Sed Hamalekita & Cenahanæus consistit in ista valle: eras revertimini, & vestro bono proficiscimini in desertum: via ad mare algosum.
26 Deinde alloquutus est Jehova Mosen & Aharonem, dicendo,
27 Quousque cœtum istum malum eorum qui sunt murmuratores adversum me? obmurmurationes filiorum Israelis, quibus murmurant contra me audivero?
28 Dicito eis, *Ne* vivam ego, dictum Jehovæ, nisi quemadmodum loquuti estis audiente me, ita fecero vobis:
29 *Nisi* in deserto hoc ceciderint cadavera vestra, & omnes numerati vestri in toto numero vestro à nato viginti annos & deinceps, qui murmuratis adversùs me:
30 Si vos ingressuri estis in terram, in qua *juravi* tollens manum meam me collocaturum vos; præter Calebum filium Jephunnæ, & Jehoschuham filium Nunis.
31 Parvulos autem vestros, de quibus dixistis, Prædæ erunt, utique introducam ipsos ut fruantur eâ terrâ quam spreveristis.
32 Cadavera ergo vestra, vestra inquam cadent in hoc deserto:
33 Filii verò vestri pascentes in deserto quadraginta annos, ferent pœnam scortationum vestrarum, donec deficiant cadavera vestra in deserto,
34 Pro numero dierum quibus explorastis terram quadraginta dierum, unoquoque die in annum *verso*, feretis pœnam iniquitatum vestrarum quadraginta annos: ut cognoscatis abruptionem meam.
35 Ego Jehova loquutus sum *mentior* nisi hoc fecero toti cœtui malo isti, qui congregati fuerunt contra me; in deserto isto deficient, & ibidem morientur.
36 Quamobrem viri illi quos miserat Mosche ad explorandum terram, propterea quòd reversi, ad murmurandum incitarunt contra eum totum cœtum, inducendo famam malam de terra illa.
37 Viri inquam illi qui induxerunt famam de terra illa malam, mortui sunt, plagâ illâ coram Jehova.
38 Jehoschuah verò filius Nunis & Caleb filius Jephunnæ, vivi remanserunt ex viris illis, qui iverant ad explorandum terram illam.
39 Quum itaque eloqueretur Mosche omnia verba illa apud omnes filios Israelis, luxerunt populus valde.
40 Deinde mane surrexerunt ut ascenderent verticem illius montis, dicendo, Præstò sumus ut ascendamus in locum illum de quo dixerat Jehova, nam peccavimus.
41 Sed dixit Mosche, Quare jam transgredimini vos præceptum Jehovæ? atqui hoc non succedet.
42 Ne ascenditote, nam non *eris* Jehova in medio vestri, ut non afficiamini plagâ coram hostibus vestris.
43 Hamalekita enim & Cenahanæus ibi *est* ante vos, cujus gladio caderetis, quandoquidem aversi estis à sequendo Jehova, neque futurus est Jehova vobiscum.
44 Nihilominùs contendebant in altum ut ascenderent verticem illius montis: sed arca fœderis Jehovæ & Mosche non discesserant è medio castrorum.
45 Quapropter descendit Hamalekita & Cenahanæus qui consistebat in monte illo, & percutientes eos contuderunt eos Chormam usque.

CAPUT XV.

Ingressis terram quæ sacrificia offerenda. Lapidatur qui sabbathum prophanavit.

POstea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,
2 Alloquere filios Israelis edicens eis, Quòd pervenerit is in terram habitationum vestrarum, quam ego daturus sum vobis:
3 Si facietis igne absumendum Jehovæ holocaustum, aut sacrificium, nuncupando votum, aut in voluntaria oblatione, aut in solennitatibus vestris, parando odorem gratum Jehovæ ex armento aut ex grege:
4 Tunc qui offert oblationem suam, afferet Jehovæ; in munus decimam *Ephæ* similæ commistam olei quarti hinis:
5 Et vini in libamen quartam hinis, parabis in holocausto aut in sacrificio, pro unoquoque agno.
6 Aut pro ariete parabis munus similæ duas decimas, mistæ olei tertii hinis;
7 Et vini in libamen tertiam hinis, offeres odorem gratum Jehovæ.
8 Quòd si parabis juvencum subrumum in holocaustum aut sacrificium: nuncupando votum aut eucharisticum Jehovæ,
9 Tunc offeret cum *juvenco* subrumo munus, tres decimas *Ephæ* similæ, mistæ olei dimidio hinc:
10 Et vini offeres in libamen dimidium hinem: igne absumendum odoris gratî Jehovæ.
11 Sic fiat in bovem unumquemque, aut in arietem unumquemque, aut in parvam pecudem ex ovibus aut ex capris.
12 Pro numero quem parabitis, sic facitote in unumquemque pro numero eorum.
13 Omnis indigena sic parato ista, offerendo igne absumendâ odoris gratî Jehovæ.
14 Si-

14 Similiter si peregrinetur apud vos peregrinus aut inquilinus in generationibus vestris, qui paret igne absumendum odoris grati Jehovæ, quemadmodum facturi estis, ita facito.

14 O congregatio, vobis & peregrino qui peregrinatur *apud vos*, statutum idem *esto*: statuto perpetuo per generationes vestras, ut vos, ita peregrinus erit coram Jehova.

15 Lex eadem & ratio eadem esto vobis, & peregrino qui peregrinatur apud vos.

17 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

18 Alloquere filios Jisraelis, edicas eis, Quum perveneritis in terram illam, quo ego sum introducturus vos:

19 Tum erit comedentibus vobis de pane illius terræ, ut offeratis oblationem Jehovæ.

20 Primitias cujusque massæ vestræ collyrum offerte *in* oblationem: sicut oblationem ex area, sic offerte illam.

21 Ex primitiis cujusque massæ vestræ date oblationem Jehovæ: per generationes vestras.

22 Quum autem errabitis, non facientes omnia mandata ista, quæ eloquutus est Jehova Moschi:

23 Omnia, *inquam*, quæ præcepit vobis Jehova per Moschen; ex quo die præcepit *illa* Jehova & deinceps per generationes vestras:

24 Tum erit si non animadvertente ipso cœtu commissum est *illud* per errorem; ut pareat totus ille cœtus juvencum subrumum unum in holocaustum, in odorem gratum Jehovæ, & munus libamenque ejus ritu ratione ejus: præterea hircum lactentem unum in peccatum:

25 Et expiationem faciet Sacerdos pro unoquoque cœtu filiorum Jisraelis, ut condonetur eis: quia error est, & ipsi oblationem suam igne absumendum Jehovæ; peccatumque suum adduxerunt coram Jehova pro errore suo:

26 Hoc condonabitur cuique cœtui filiorum Jisraelis, & peregrino qui peregrinatur inter eos; quia toti illi populo *accidit* per errorem:

27 Quod si anima una peccaverit per errorem, ea offeret capram anniculam in peccatum.

28 Et expiationem faciet Sacerdos pro anima quæ erravit peccato per errorem, coram Jehova; expiando pro ea, sic condonabitur ei.

29 Indigenæ ex filiis Jisraelis, & peregrino qui peregrinatur inter eos: lex eadem esto vobis pro committente *peccatum* per errorem.

30 Anima verò illa quæ cõmiserit elatâ manu, *sive* ex indigenis sive ex peregrinis, Jehovam afficit iste probrotomnino excindetur anima illa è medio populi sui.

31 Quia verbum Jehovæ sprevit, & mandatum ejus irritum fecit; omnino excindetur anima illa, iniquitas ejus in ea *est*.

32 Quum autem essent filii Jisraelis in deserto illo; invenerunt quendam colligentem ligna in die Sabbathi:

33 Quem adducentes ii qui invenerant illum colligentem ligna; ad Moschen, & ad Aharonem, & ad totum cœtum:

34 Posuerunt eum in custodia; quia non fuerat declaratum quid faciendum esset ei.

35 Edixit autem Jehova Moschi, Omnino morte afficitor vir ille; obruito eum lapidibus totus cœtus extra castra.

36 Educentes itaque totus cœtus illum extra castra, obruerunt illum lapidibus ita ut moreretur, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

37 Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

38 Alloquere filios Jisraelis & edicas eis, ut faciant sibi penicilamentum in oris vestimentorum suorum per generationes suas; & adhibeant penicilamento ipsius oræ filum hyacinthinum.

39 Erit autem vobis penicilamentum, ut videatis illud recordemini omnium mandatorum Jehovæ & faciatis ea; ac non attentâ observatione sequamini animum vestrum & oculos vestros, quæ vos sequentes scortamini.

40 Ut, *inquam*, recordemini & faciatis omnia mandata mea; & sitis sancti Deo vestro.

41 Ego Jehova Deus vester qui eduxi vos è terra Ægypti, ut sim vobis Deus, sum Jehova Deus vester.

CAPUT XVI.

Seditio Korach, Dathan, & Abiram, aliorumque 14700 summorum divinitùs punitorum.

ASsumpsit autem *homines* Korach filius Jitzeharis filii Kohathi filii Levi, similiter Dathan & Abiram filii Eliabi, & On filius Pelethi filii Reubenis.

2 Et insurgentes stiterunt sese coram Mosche *Korach* & homines ex filiis Jisraelis ducenti quinquaginta, principes cœtûs, convocati è cœtu, homines celebres:

3 Et congregantes se adversùs Moschen & adversùs Aharonem, dixerunt eis, Satis esto vobis; nam totus hic cœtus, hi omnes sunt sancti, & inter eos *est* Jehova: quare ergo effertis vos super congregatione Jehovæ?

4 Quo audito Mosche procidit in faciem suam:

5 Deinde alloquutus est Korachum & totum cœtum ejus, dicendo, Mane, *quum illuxerit*, planè notum faciet Jehova eum qui ipsius *est*, & qui sanctus *est*, & quem admovit ad se; nam eum quem elegerit, admovebit ad se.

6 Hoc facite, sumite vobis thuribula, Korach cum toto cœtu suo.

7 Et indite eis ignem, & imponite eis thus coram Jehova cras; eritque is quem elegerit Jehova ille ipse sanctus: satis esto vobis, filii Levi.

8 Dixit

8 Dixit verò Moſche Koracho, Audite nunc filii Levi:

9 An parva tes *eſt* præ vobis, quòd ſeparavit Deus Iſraelis vos à cœtu Iſraelis admovendo vos ad ſe, ut exerceatis miniſterium tabernaculi Jehovæ, ſtantes coram hoc cœtu pro miniſterio eorum?

10 Poſtquam admovit te & omnes fratres tuos filios Levi tecum; & quæratis etiam ſacerdotium?

11 Idcirco tu & totus cœtus tuus *ii eſtis* qui congregatis vos adverſus Jehovam: Aharon verò quid *eſt* quòd murmuratis contra eum?

12 Quum autem miſiſſet Moſche vocatum Dathanem & Abiramum filios Eliabi, dixerunt, Non aſcendemus:

13 An parum eſt quòd feciſti ut aſcenderemus è terra affluente lacte & melle, ad morte afficiendum nos in iſto deſerto; quòd & indefinenter imperium tibi aſſumis in nos:

14 Et non introduxiſti nos in terram affluentem lacte & melle, nec dediſti nobis poſſeſſionem agri aut vineæ? an oculos iſtorum hominū fodies? Non aſcendemus.

15 Tum accenſus iræ Moſche valde, dixit Jehovæ, Ne reſpicito ad munus eorum: ne aſinum quidem ullius ex eis uſurpavi, neque malo affeci ullum ex eis.

16 Edixitque Moſche Koracho, Tu & totus cœtus tuus eſte coram Jehova, tu *in*quam, & illi cum Aharone eras:

17 Et accipite quiſque thuribulum ſuum, ut indito illis ſuſtitu admoveatis coram Jehova quiſque thuribulum ſuum; ducenta quinquaginta thuribula: tu quoque & Aharon quiſque thuribulum ſuum.

18 Acceperunt igitur quiſq; thuribulum ſuum, & indito eis igne impoſuerunt eis ſuffitum: conſtiteruntque ad portam tentorii conventūs cum Moſche & Aharone.

19 Ut autem congregavit contra eos Koracha totum cœtum ſuum ad portam tentorii conventūs: apparuit gloria Jehovæ toti cœtui.

20 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo,

21 Separate vos è medio cœtus hujus, ut conſumam eos momento.

22 Qui procidentes in faciem ſuam dixerunt, *Deus* ſortis, Deus ſpirituum, *Deus* omnis carnis: hic vir unus peccaverit, & contra totum hunc cœtum efferveſces?

23 Iterum alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

24 Alloquere cœtum dicendo, Recedite à circuitu tabernaculi Korachi, Dathanis & Abirami.

25 Surgens itaque Moſche ivit Dathanem & Abiramum verſus: ſequentibus eum Seniotibus Iſraelis.

26 Et alloquutus eſt cœtum dicendo, Recedite nunc à tentoriis iſtorum improborum hominum, & ne attingite quicquam quod illorum *ſit*; ne conſumamini in omnibus pœnis eorum.

27 Itaque receperant *ſe filii Iſraelis* à tabernaculo Korachi, Dathanis, & Abirami circumquaque; Dathan verò & Abiram egreſſi ſtabant quiſque *in* oſtio tentorii ſui cum uxoribus ſuis, filiiſque ſuis & parvulis ſuis.

28 Quibus dixit Moſche, Hac re cognoſcetis Jehovam miſiſſe me ad faciendum omnia opera iſta: non autē ex me *facta ea*.

29 Si ut moriuntur omnes *reliqui* homines morientur iſti, & animadverſione omnium *reliquorum* hominum animadvertetur in eos, ne Jehova miſerit me:

30 Sin autem aliquid novi patrabit Jehova, & aperiens humus os ſuum abſorbebit eos cum omnibus quæ eorum *ſunt*, deſcendentque vivi in ſepulcrum, tunc cognoſcetis homines iſtos contemtim provocāſſe Jehovam.

31 Fuit ergo quum abſolveret eloquī omnia verba hæc, ut finderetur humus quæ ſuberat illis.

32 Et aperiens terra os ſuum abſorbuit eos & domos eorum; omnes etiam homines qui *erant* Korachi, & omnes facultates ejus.

33 Ita deſcenderunt illi cum omnibus quæ ipſorum *erant*, vivi in ſepulcrum, & operiente eos terrā perierunt è medio congregationis.

34 Omnes verò Iſraelitæ qui *erant* circa illos, fugerunt ad vocem illorum: dicebant enim, *Videndū* ne abſorbeat nos terra.

35 Præterea ignis egreſſus eſt a Jehova, & abſumpſit ducentos quinquaginta illos viros qui offerebant ſuffitum.

CAPUT XVII.

Virgā florens Aharonis.

1 Tunc alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Edic Eliazari filio Aharonis Sacerdotis, ut tollat thuribula iſta è medio incendii, ignem verò eorum diſperge illac; ſancta enim ſunt.

3 Ex thuribulis iſtorum qui peccatores *fuerunt* in animas ſuas, ut faciant ductiles lamināſ ad inducendas altari, quia admoverunt illa coram Jehova, ut ſancta eſſent, & ſunto Iſraelitis ſigno.

4 Aſſumſit itaque Eliazar Sacerdos thuribula illa ærea quæ admoverant ii qui fuerant exuſti; deduxeruntque ea obducenda altari,

5 In monimentum filiis Iſraelis, ne accedat quiſquam extraneus qui ex ſemine Aharonis non *eſt*, ad adolendum ſuffitum coram Jehova: ut non ſit ſicut Korach, & ſicut cœtus ejus, quemadmodum edixerat Jehova ipſi per Moſchen.

6 Sed murmuraruntotus cœtus filiorum Iſraelis poſtridie contra Moſchen & contra Aharonem, dicendo, Vos morte afeciſtis populum Jehovæ.

7 Fuitque congregato cœtu contra Moſchen & contra Aharonem, aſpiciēsque ad

bus ad tentorium conventûs, ut ecce operiret illud nubes ipsa: apparebat enim gloria Jehovæ.

8 Venit ergo Moſche & Aharon ante tentorium conventûs.

9 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

10 Recedite è medio hujus cœtûs, ut abſumam eos momento: *hi* verò procidérunt in faciem ſuam.

11 Edixitque Moſche Aharoni, Accipe thuribulum: inditoque ei igne ex altari & impoſito thure, fac ut citò percurrat cœtum, & expiationem fac pro eis: exivit enim fervens ira à facie Jehovæ, *jam* incipit ipſa plaga.

12 Quo accepto Aharon, quemadmodum ediderat Moſche, quum accurreret in medium cœtûs, ecce inceperat plaga illa in populo: quamobrem indidit *Aharon* ſuffitum, & expiationem fecit pro populo.

13 Stetitque inter mortuos & vivos: ſic cohibita eſt plaga illa.

14 Fuerunt autem qui mortui ſunt iſtâ plagâ, quatuordecies mille ſeptingenti; præter mortuos ob negotium Korachi.

15 Deinde reverſo Aharone ad Moſchen verſus portam tentorii conventûs, quum plaga jam cohibita eſſet: *Caput* 17.

16 Alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

17 Alloquere filios Iſraelis, & accipe ab eis ſingulas virgas pro paterna familia, ab omnibus ducibus eorum ſecundùm paternam familiam ſuam, duodecim virgas, cujuſque nomen inſcribito virgæ ejus.

18 Nomen verò Aharonis inſcribito virgæ Levi: nam virga una *eſt* in quemque primarium familiæ paternæ ſuæ.

19 Et relinques illas in tentorio conventûs ſ coram teſtimonio ubi convenire ſoleo vos:

20 Eritque *ut* ejus quem elegero, virga floreat: ſic ſedando *avertam* à me murmura filiorum Iſraelis, quibus murmurant contra vos.

21 Quæ quum eloquutus eſſet Moſche filiis Iſraelis, dederunt ei omnes duces eorum virgas ſingulas in duces ſingulos domûs paternæ ſuæ, duodecim virgas: *atque* virga Aharonis inter virgas illorum.

22 Reliquit autem Moſche virgas illas coram Jehova, in tentorio teſtimonii.

23 Et fuit poſtridie, ingreſſo Moſche in tentorium teſtimonii, ut ecce floruiſſet virga Aharonis pro familia Levi; producens enim germen emiſerat florem, & educebat amygdala.

24 Protulitque Moſche omnes virgas illas à conſpectu Jehovæ ad omnes filios Iſraelis; quas inſpexerunt, & receperunt quiſque virgam ſuam.

25 Edixit autem Jehova Moſchi, Refer virgam Aharonis ante teſtimonium, obſervandam in ſignum contra deditos rebellioni: ut ſuſtetas à me murmura eorum, ac non moriantur.

26 Quod fecit Moſche, quemadmodum præceperat ipſi Jehova, ſic fecit.

27 Tunc alloquuti ſunt filii Iſraelis Moſchen, dicendo, En exſpiramus, petiimus, omnes periimus.

28 Quicunque ſe temerè ingerit acceſſurus ad tabernaculũ Jehovæ moriturus eſt: an verò omnes ad unum exſpirabimus?

CAPUT XVIII.

Officia, & beneficia, ſeu ſtipendia Levitarũ.

QUapropter edixit Jehova Aharoni, Tu & filii tui, & familia patris tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſanctuarium; tũque & filii tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſacerdotio veſtro *commiſſa*.

2 Idcirco etiam fratres tuos tribum Levi, tribum paternam tuam admove tecum, ut adjuncti tibi miniſtrent tibi: tu autem & filii tui tecum miniſtrabitis ante tentorium teſtimonii.

3 Ut obſervent obſervationem tui & obſervationem totius tentorii; verumtamen ad vaſa ſanctuarii, & ad altare ne accedunto, ut non moriantur tum ipſi tum vos.

4 Adjungentur ergo tibi, ut obſerveat obſervationem tentorii conventûs in toto miniſterio tentorii: at nullus extraneus accedito vobiſcum.

5 *Vos* autem obſervabitis obſervationem ſanctuarii & obſervationem altaris: ſic non erit deinceps fervens ira contra filios Iſraelis.

6 Etenim ego, ecce, deſumpſi fratres veſtros Levitas è medio filiorum Iſraelis: vobis dono dantur pro Jehova, ad miniſtrandum miniſterium tentorii conventûs.

7 Tu verò & filii tui tecum obſervate ſacerdotium veſtrum in omni negotio altaris, & *eorum* quæ *ſunt* intra ipſum velum, ut miniſtretis: dativo miniſterio dono ſacerdotium veſtrum, Ideo extraneus qui prope acceſſerit, morte plectetur.

8 Præterea dixit Jehova Aharoni, Etenim ſuper ego do tibi *ad* obſervationem oblationes meas ex omnibus rebus ſanctis filiorum Iſraelis tibi do eas propter unctionem, & filiis tuis in ſtatutum perpetuum.

9 Hoc eſto tuum, è rebus ſanctis ſanctarum *ſervatis* ab igne: omnis oblatio eorum ex omni munere eorum, & ex omni peccato eorum, & ex omni teatu eorum quæ reſtituent mihi, res ſancta ſanctarum ea eſto & filiorum tuorum.

10 In ſanctiore loco comedito illud: omnis mas comedet illud, res ſancta eſto tibi.

11 Hoc quoque tuum *eſto*, elatio donorum eorum cum omnibus *donis* filiorum Iſraelis quæ agitantur, tibi dò illa, & filiis tuis, filiabuſque tuis, tecum ſtatuto perpetuo: quiſquis mundus *erit* in familia tua, comedet illud.

12 Quodvis optimum oleum, & quodvis optimum muſti ac frumenti, primitias eorum quas dederint Jehovæ, do tibi.

13 Primitiæ omnium quæ fuerint in ter-

terra illorum, quas attulerint Jehovæ, sunto tuæ: quisquis mundus erit in familia tua, comedet ex eis.

14 Omne devotum in Jisraele, tuum esto.

15 Quicquid aperit vulvam ex omni carne quam oblaturi sunt Jehovæ tam ex homine quàm ex jumentis, tuum esto: sed omnino redimi jubeto primogenitum hominis, primogenitum quoque jumenti immundi redimi jubeto.

16 Redimendos autē illorum à nato uno mense redimi jubeto secundùm æstimationem tuam, argenti quinque siclis prout est siclus sanctuarii: viginti obolorum est:

17 Primogenitum verò bovis, aut primogenitum ovis, aut primogenitum capræ ne finito redimi, res sancta sunt: sanguinem eorum spargito super altare, & adipem illorum adoleto, *ut sit* igne absumptus in odorem gratum Jehovæ:

18 Et caro eorum tua esto, sicut pectus agitationis, & sicut armus dexter, tua esto.

19 Omnes oblationes rerum sanctarum quas offerent filii Jisraelis Jehovæ, do tibi, & filiis tuis, ac filiabus tuis tecum in statutum perpetuum: fœdus salis, perpetuum est coram Jehova, pro te & pro semine tuo tecum.

20 Edixit etenim Jehova Aharoni, In terra illorum ne habeto possessionem, & pars ne esto tibi inter eos: ego *sum* pars tua & possessio tua inter filios Jisraelis.

21 Filiis autem Levi ecce do omnes decimas ex Jisraele in possessionem, pro ministerio ipsorum quo ipsi ministrant, ministerio tentorii conventûs.

22 Ut non accedant deinceps filii Jisraelis ad tentorium conventûs, portaturi peccatum *atque* morituri:

23 Sed ministrent Levitæ ipsi ministerium tentorii conventûs, & ipsi ferant iniquitatem suam: statuto perpetuo per generationes vestras, ut inter filios Jisraelis non possideant possessionem.

24 Nam decimas filiorum Jisraelis quas afferent Jehovæ in oblationem, do Levitis in possessionē: idcirco edico de illis, Inter filios Jisraelis ne possidento possessionem.

25 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

26 Levitas item alloquere & edicas eis, Quum acceperitis à filiis Jisraelis decimas quas do vobis ab illis pro possessione vestra: tunc offeretis ex eis oblationem Jehovæ decimas ex illis decimis.

27 Ut imputetur vobis oblatio vestra, sicut frumentum ex area, & sicut maturus liquor ex torcularis lacu.

28 Sic offertote vos quoque oblationem Jehovæ de omnibus decimis vestris quas acceperitis à filiis Jisraelis: ut detis ex illis singulis oblationem Jehovæ, Aharoni Sacerdoti.

29 Ex singulis quæ dabuntur vobis offertote omnem oblationem Jehovæ: ex singulorum optimo, ex eo *offerte* sacram partem ejus.

30 Dices etiam eis, Quum offeretis ex eo optimum ejus, tum imputabitur Levitis tamquam proventus ex area, & tamquam proventus è lacu torcularis.

31 Tum comedetis ipsas *decimas* quovis in loco, vos & familiæ vestræ: nam merces est vobis pro ministerio vestro in tentorio conventûs.

32 Sic non portabitis illarum nomine peccatum, offerentes ex eis optimum earum; & res sacras filiorum Jisraelis non profanabitis, neque moriemini.

CAPUT XIX.

De expiatione per Juvencæ rufam.

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo,

2 Hoc *est* statutum legale, quod præcepit Jehova, dicendo, Edic filiis Jisraelis, ut accipientes *adducant* ad te junicem rufam, integram, in qua non *sit* vitium, cui jugum nondum impositum sit:

3 Et dabitis eam Elhazari Sacerdoti, qui jubebit eam educi extra castra, ut jugulet eam *quis* coram ipso.

4 Tum accipiens Elhazar de sanguine ejus digito suo, asperget versus anteriorem partem tentorii conventûs de sanguine ejus septies.

5 Et jubebit comburi juniceē illam ante oculos suos: pellem ejus, & carnem ejus, & sanguinem ejus cum fimo ejus comburet.

6 Assumendi; Sacerdos lignū cedrinum, & hyssopum, & dibaphum coccineum; projiciet ea intra rogum illius junicis.

7 Deinde lotis vestimentis suis Sacerdos ablnet carnem suam aquâ, ac postmodum veniet in castra; & immundus erit Sacerdos usque ad vesperam.

8 Similiter qui combuserit eam, lavabit vestimenta sua aquâ, & ablnet carnē suam aquâ; & immundus erit usque ad vesperam.

9 Tum colliget quispiam mundus cinerem illius junicis, & relinquet extra castra in loco mundo; ut coetui filiorum Jisraelis asservetur in aquam separationis, *aqua* peccati est.

10 Deinde lavabit qui collegit cinerem illius junicis vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam: hoc erit filiis Jisraelis & peregino peregrinanti inter eos statutum perpetuum.

11 Qui tetigerit mortuum, quodcunque cadaver hominis, is erit immundus septem dies.

12 Ubi autem purgaverit se *aqua* illa die tertio & die septimo, mundus erit: quod si non purgabit se die tertio & die septimo, non erit mundus.

13 Quisquis tacto mortuo, cadavere hominis qui mortuus est, non purgaverit se, tabernaculum Jehovæ polluit, ideo excindetur anima illa è Jisraele: quia aqua separationis non fuerit aspersa super eum, immundus esto, deinceps immunditia ejus in eo *est*.

14 Hæc *esto* lex, quum homo mortuus

fuerit in tentorio: quisquis accedit ad tentorium ipsum, & quisquis *est* in ipso tentorio, immundus esto septem dies.

15 Etiam omne vas apertum super quo non fuerit pannus circumtortus, immundum *est*.

16 Et quicunque tetigerit in superficie agri confossum gladio, aut mortuum, aut os hominis, aut sepulcrum, immundus esto septem dies.

17 Accipient itaque pro illo immundo de pulvere ustionis exustæ *juncis* peccati: cui imponet aquam vivam in vase.

18 Et accipiens hyssopum intinget aquâ illâ vir mundus, & asperget eâ tentorium illud, & omnia illa vasa, & animas quæ ibi fuerint: similiter eum qui tetigerit aliquod os, aut confossum, aut mortuum, aut sepulcrum ullum:

19 Asperget, inquam, mundus ille immundum istum die tertio & die septimo: quumque purgaverit eum die septimo, lotis vestimentis suis abluet *ille* se aquâ, sic mundus erit vespere.

20 Quisquis autem immundus fuerit & non purgaverit se, omnino excindetur anima illa è medio hujus congregationis, nam sanctuarium Jehovæ polluit, aqua separationis non fuit inspersa illi, immundus est.

21 Hoc erit illis in statutum perpetuum: tum qui spargit aquam separationis lavato vestimenta sua, tum qui tangit aquam separationis, immundus erit usque ad vesperam.

22 Quicquid autem tetigerit is qui immundus *est*, immundum esto: & anima quæ tetigerit *illud* immunda esto usque ad vesperam.

CAPUT XX.

Murmur ad aquas contentionis.

VEnientibus autem filiis Israelis, toto cœtu illorum in desertum Tzinis novilunio primo, consedit populus ad Kadeschum: ubi mortua est Mirjam, & sepulta ibi.

2 Quumque non esset aqua illi cœtui, congregati sunt adversus Moschen & adversus Aharonem.

3 Et contendit populus cum Mosche: loquebantur enim, dicendo, At utinam exspirassemus, quum exspirarent fratres nostri coram Jehova.

4 Nam cur adduxistis congregationem Jehovæ in desertum istud, ut moriamur ibi nos & jumenta nostra?

5 Et quare fecistis ut ascenderemus ex Ægypto? ad adducendum nos in locum malum istum? non *est* locus sementis, aut ficuum, aut vitium, aut malogranatorum, ac ne aqua *quidem* ad est ad bibendum.

6 Veniens itaque Mosche & Aharon me tu illius congregationis ad portam tentorii conventûs, procidérunt in faciem suam: & apparuit eis gloria Jehovæ.

7 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

8 Accipe virgam hanc, & congregate cœtum hunc tu & Aharon frater tuus, ut alloquamini petram istam ante oculos eorum, & edat aquam suam; ita proferens eis aquam ex ista petra, dabis bibendum isti cœtui & jumentis eorum.

9 Quum itaque accepisset Mosche virgam illam à conspectu Jehovæ, quemadmodum præceperat ei:

10 Congregaverunt Mosche & Aharon congregationem istam versûs petram illam; dixitque eis, Audite nunc ô rebelles, an ex petra hac proferemus vobis aquam?

11 Deinde Mosche attollens manum suam percussit petram illam virgâ suâ bis: tunc prodiit aqua multa, & bibit cœtus ille & jumenta illorum.

12 Quamobrem dixit Jehova Moschi & Aharoni, Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me ante oculos filiorum Israelis: idcirco non introducetis congregationem istam in terram quam ego do eis.

13 Illa *est* aqua contentionis, ubi contenderunt filii Israelis contra Jehovam; & sanctificavit sese inter illos.

14 Tum misit Mosche nuncios à Kadesche ad regem Edomæorum, *qui dicerent*, Sic ait frater tuus Israel, Tu nôsti omnes molestias quæ obvenerunt nobis:

15 Ut descenderunt patres nostri in Ægyptum, manseruntque in Ægypto temporibus multis; ac malo affecerunt nos Ægyptii, sicut patres nostros:

16 Quumque clamavissemus ad Jehovam, ut exaudivit Jehova vocem nostram, misitque angelum qui eduxit nos ex Ægypto: & ecce *jam* sumus ad Kadeschum, civitatem ad finem termini tui *sitam*.

17 Transeamus quæsumus per terram tuam; non transibimus per agrum aut per vineam *ullius*: neque bibemus aquam *ullius* putei: viâ regiâ ibimus, non declinabimus ad dextram aut sinistram, usque dum transiverimus terminum tuum.

18 Cui respondit Edomæus, Ne transito per regionem meam: ut non prodeam cum gladio obviam tibi.

19 Rursus dicentibus ei filiis Israelis, Tritâ viâ ascendamus; & si aquam tuam bibemus ego & pecora mea, simul dabo pretium venditionis ejus: tantummodo *istud*, nihil *aliud*, pedibus meis transeam.

20 Respondit, Non transibis; prodiitque Edomæus obviam ei cum populo numeroso & manu forti.

21 Renuente itaque Edomæo permittere Israeli ut transiret per terminum suum: deflexit Israel ab eo.

22 Profecti sunt enim à Kadesche, & venerunt filii Israelis, totus cœtus illorum ad Horem montem.

23 Tum alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem ad montem Horem, juxta terminum terræ Edomæorum, dicendo,

24 Aggregandus est Aharon ad populos suos,

suos, non enim ingredietur in terram quam do filiis Israelis: eò quòd rebellastis contra præstitutum meum ad aquam contentionis.

25 Assume Aharonem & Elhazarem filium ejus, eosque jube ascendere in montem ipsum Horem.

26 Et exue Aharonem vestibus suis ut induas eis Elhazarem filium ejus: deinde Aharon aggregabitur & morietur ibi.

27 Fecit ergo Mosche quemadmodum præceperat Jehova: nam ascenderunt in montem Horem ante oculos totius cœtus:

28 Et exuens Mosche Aharonem vestibus ipsius, induit eis Elhazarem filium ipsius, & mortuus est Aharon ibi in vertice montis: postea descendit Mosche cum Elhazare de monte illo.

29 Quumque viderent totus ille cœtus expirasse Aharonem: fleverunt Aharonem triginta diebus tota domus Israelis.

CAPUT XXI.

Vincuntur rex Cenahaneus, rex Hog, & rex Sichon. Serpentes æneus erigitur.

QUum autem audivisset Cenahanæus rex Haradi inhabitans Australem partem adventare Israelitas viâ ipsâ exploratorum: pugnavit contra Israelem, & captivam fecit ex eo captivorum multitudinem.

2 Quapropter vovens Israel votum Jehovæ, dixit, Quum omnino tradideris populum istum in manum meam, tunc devotas efficiam civitates eorum.

3 Auscultans ergo Jehova voci Israelis tradidit Cenahanæum *ibi*, qui devotos effecit eos & civitates eorum: quamobrem vocavit nomen illius loci Chormam.

4 Deinde profecti sunt ex illo monte Hore viâ *ad* mare algosum, ut circumirent terram Edomæorum: sed imminutus est animus populi propter viam illam.

5 Dicebat enim populus contra Deum & contra Moschen, Quare feciſtis ut ascenderemus ex Ægypto? ad moriendum in hoc deserto? nam non adest panis, nec adest aqua, & animam nostram tædet hujus panis vilissimi.

6 Tum immisit Jehova in populum illum serpentes pestiferes qui morderent populum: ita moriebatur populus multus ex Israele.

7 Veniens itaque populus ad Moschen, dixerunt, Peccavimus, quòd loquuti sumus contra Jehovam & contra te, ora Jehovam ut amoveat à nobis hos serpentes: oravitque supplex Mosche pro populo.

8 Edixit verò Jehova Moschi, Fac tibi pestferem, & impone eum perticæ: eritque *ut* quisquis morsus fuerit, quum aspexerit eum, sanitatem recipiat.

9 Et faciens Mosche serpentẽ æneum imposuit eum perticæ: eratque quum momordisset serpens aliquem, ut intuens in serpentem illum æneum sanitatem reciperet.

10 Profecti autem filii Israelis, castrametati sunt Obothis.

11 Deinde profecti Obothis: castrametati sunt ad cumulos *montium* Habarimorum in illo deserto quod *est* ante conspectum Moabitarum ab ortu Solis.

12 Inde profecti, castrametati sunt in valle Zeredi.

13 Inde profecti, castrametati sunt ad vadum Arnonis, quod *est* in ipso deserto, procedens à termino Emoræi: nam Arnon terminus Moabitarum inter Moabitas & Emoræos *est*.

14 Idcirco dici solet in recensione bellorum Jehovæ; contra Vahebum in regione Suph & contra flumina *flumina* Arnonis.

15 Decursus enim istorum fluminum qui divertit ad situm Harz; is pertinet termino Moabitarum.

16 Et inde *profecti sunt* Beerumtis *est* ille puteus de quo edixerat Jehova Moschi, Congrega populum, & dabo eis aquam;

17 Tum cecinit Israel canticum hoc, Ascende putee, acclamate ei:

18 Putee, quem fodiunt principes, quem effodiunt ingenui è populo, cum Legislatore scipionibus suis: à deserto verò Matthanam *sunt profecti*.

19 Et Matthana Nachalielem, & Nachaliele Bamothas:

20 Bamothis verò ad illam vallem quæ *est* in agro Moabitarum ad initium colli-um; & respicit versus ipsam solitudinem.

21 Tum misit Israel nuncios ad Sichonem regem Emoræorum, qui dicerent,

22 Transeam per terram tuam, non divertemus in *ullum* agrum aut vineam, neque bibemus aquam *ullius* putei: viâ regiâ ibimus usque dum transiverimus terminum tuum.

23 Non permisit autem Sichon Israeli transire per terminũ sum: sed congregato Sichon toto populo suo processit obviam Israeli in ipsum desertum, & venit ad Jahatzam: ubi pugnavit contra Israelem.

24 Percussit verò eum Israel acie gladii: & hæreditario jure acquisivit terram ejus ab Arnone Jabbokum usque, usque ad Hammonitas: nam munitus erat terminus Hammonitarum.

25 Occupavit ergo Israel omnes civitates illas: ideo habitat Israel in omnibus civitatibus Emoræi, Cheschbone, & in omnibus opidis ejus.

26 Cheschbon enim civitas erat Sichonis regis Emoræi, qui pugnans contra regem Moabitarum priorem ademerat totam regionem ejus è manu ejus Arnonem usque.

27 Idcirco dicere solent qui proverbiis utuntur, Adite Cheschbonem: ædificetur & firmetur civitas Sichonis.

28 Quum ignis egressus est Cheschbone, flãma ex civitate Sichonis, absumsit Haram Moabitarum, incolas excelsorum Arnonis.

29 Væ tibi Moab, periisti populo Cemoschi: tradidit filios ejus qui evadebant & filias ejus in captivitatem regi Emoræo Sichoni.

30 Sed jaculis confecimus eos, pereunte Cheſchbone, Dibonem uſque: & deſolavimus Nophachum uſque, *deſolatione* pertingente Medebam uſque.

31 Itaque habitavit Iſrael in terra Emoræi.

32 Deinde miſit Moſche ad explorandum Jahzetem, quam ceperunt *cum* opidis ejus: ſic expulit Emoræum qui *erat* illic.

33 Poſtea converſi quum aſcenderent viâ *ad* Baſchanem; proceſſit Hog rex Baſchanis obviam eis, ipſe cum toto populo ſuo in prælium Edrehin.

34 Edixit autem Jehova Moſchi, Ne timeto eum, nam in manum tuam trado eum, totumque populum ejus, ac regionem ejus: ſed facies eo quemadmodum feciſti Sichone rege Emoræorum qui habitabat Cheſchbone:

35 Percuſſerunt itaque eum, filioſque ejus, & totum populum ejus, adeo ut non relinquerent ei ſuperſtitem: ſic hæreditario jure conſequuti ſunt terram ejus.

CAPUT XXII.

Aſina loquitur.

POſtea profecti ſunt filii Iſraelis; & caſtra poſuerunt in campeſtribus Moabitarum cis vadum Jerichuntinũ Jardenis.

2 Quod videns Balak filius Tzipporis; cum omnibus quæ fecerat Iſrael Emoræo ipſi:

3 Timuit Moabita à præſentia iſtius populi valde, eò quòd multus eſſet: taduitq; Moabitam ob præſentiam filiorũ Iſraelis.

4 Quapropter dixit Moabita Senioribus Midjanis, Nunc delingent hæc congregatio omnia quæ circum nos *ſunt*, ſicut delingit bos viridem herbam agri (erat autem Balak filius Tzipporis rex Moabitarum tempore illo.)

5 Et miſit nuncios ad Bilhamum filium Behoris Petoram, quæ *eſt* impoſita ipſi fluminii, in regione populariũ ejus, accerſitum eum, dicendo, Ecce populus egreſſus eſt ex Ægypto, ecce operit aſpectum hujus terræ, & ipſe conſidet è regione mei:

6 Nunc itaque veni quæſo, maledic meã causã populo huic, quia robuſtior eſt me, fortaſſe prævalebo, percutiemus eum, aut expellam eum ex hac terra: noveram enim benedictum fore eum cui benedixeris, & cui maledixeris fore maledictum.

7 Iverunt ergo Seniores Moabitarum & Seniores Midjanitarum cum divinationum honoratiis in manibus ſuis: quumque perveniſſent ad Bilhamum, retulerunt ei verba Balaki.

8 Qui dixit eis, Pernoctate hìc nocte iſtâ, & reddã vobis reſponſum quemadmodum edixerit Jehova mihi: ſic manſerunt principes Moabitarum cum Bilhamo.

9 Venit autem Deus ad Bilhamum, & dixit, Qui *ſunt* viri iſti apud te?

10 Et dixit Bilham Deo, Balak filius Tzipporis rex Moabitarũ miſit *eos* ad me,

11 *Dicens*, Ecce populus egreſſus ex Ægypto jam tegit aſpectum hujus terræ; nunc veni, exſecrate meã causã illum, fortaſſe prævalebo pugnando adverſus eum, aut expellam eum.

12 Sed dixit Deus Bilhamo, Ne ito cum illis: ne maledicito populo illi, nam benedictus eſt.

13 Quare ſurgens Bilham, eo mane dixit principibus Balaki, Redite in terram veſtram; quia renuit permittere Jehova ut eam vobiſcum.

14 Et ſurgentes principes Moabitarum venerunt ad Balakum, dixerunt quæ *ei*, Renuit Bilham ire nobiſcum.

15 Sed perrexit ulterius Balak, mittendo principes plures & honoratiores iſtis.

16 Qui quum veniſſent ad Bilhamum, dixerunt ei, Sic ait Balak filius Tzipporis, Ne quæſo excuſes te interdicto, quò minùs venias ad me:

17 Nam valde cumulabo te honore, & quicquid edixeris mihi efficiam: quare veni quæſo, exſecrate populum hunc meî causã.

18 Reſpondens autem Bilham, dixit ſervis Balaki, Si daret mihi Balak domum ſuam plenam argento & auro, non poſſem tranſgredi præfinitum Jehovæ Dei mei, faciendo *aliquid* parvum aut magnum.

19 Nunc tamen manete quæſo hìc vos quoque hac nocte; ut cognoſcam quid perrecturus ſit Jehova loqui mecum.

20 Veniens autem Deus ad Bilhamum nocte, dixit ei. Quandoquidem accerſitum te veniunt viri iſti, ſurge, abi cum eis: verumtamen rem quam edixero tibi, illam facies.

21 Surgens itaque Bilham ipſo mane ſtravit aſinam ſuam, abiitque cum principibus Moabitarum.

22 Sed accenſa eſt ira Dei quòd ipſe abiret: & oppoſuit ſe Angelus Jehovæ in via ut eſſet adverſarius ei: is autẽ inſidebat aſinæ ſuæ, habens duos pueros ſuos ſecum.

23 Quum autem videret aſina illa Angelum Jehovæ ſtantem in via illa, & gladium ejus eductum in manu ejus, declinavit aſina ab illa via ut iret in agrum: ſed percuſſit eam Bilham ut cogeret eam reflectere *ad* viam illam.

24 Tum ſtetit Angelus Jehovæ in trimite quodam vineârum macerium utrinque habente.

25 Quumq; videns aſina Angelum Jehovæ *ſtantem* comprimeret ſe ad alteram maceriem, compreſſit pedem Bilhami ad maceriem illam: quare denuo percuſſit eam.

26 Poſtea Angelus Jehovæ pertranſire: ſtetitque in loco anguſto, ubi nulla erat via ad declinandum dextrorſum aut ſiniſtrorſum.

27 Itaque videns aſina *ſtantem* Angelum Jehovæ, ſuccubuit ſub Bilhamo: & accenſus iræ Bilham percutiebat aſinam baculo ſuo.

28 Aperuit autem Jehova os aſinæ, quæ dixit

dixit Bilhamo, Quid feci tibi, quòd percussisti me jam ter?

29 Dicente verò Bilhamo asinæ, Quia ludificata es me: utinam esset gladius in manu mea, jam enim occiderem te:

30 Dixit asina Bilhamo, Nonne asina tua sum, quâ vehi soles ex quò tua fui usque in diem hunc? an solita fui unquam tibi ita facere? qui dixit, Non.

31 Tum detexit Jehova oculos Bilhami, qui vidit Angelum Jehovæ consistentem in ipsa via, & gladium ejus eductum in manu ejus: quare inclinans verticè incurvavit se in faciem suam *honorem exhibens*,

32 Et dixit ei Angelus Jehovæ, Quamobrem percussisti asinæ tuam jam ter? ecce ego egressus sum ut sim adversarius, quia declinat hæc via in conspectu meo.

33 Quum vidit me asina, tum divertit à conspectu meo jam ter: fortasse divertit à conspectu meo, quia jam etiam te occidissem, & illam vivam conservâssem.

34 Dicenti itaque Bilhamo ad Angelum Jehovæ, Peccavi, quia nesciebam te consistere obviam mihi in hac via: quare nunc si malum videtur in oculis tuis, revertar:

35 Dixit Angelus Jehovæ Bilhamo, Abi cum istis viris, sed tantùm verbum quod edixero tibi illud loquitor: ivitque Bilham cum principibus Balaki.

36 Quum autem audiret Balak adventare Bilhamum; processit obviam ei ad urbem Moabitarum, quæ *erat* in termino Arnonis, qui *est* in extremitate ipsius termini:

37 Et dixit Balak Bilhamo, An non sedulo miseram ad te ad accersendum te? quare non veniebas ad me? an verò non possum honore afficere te?

CAPUT XXIII.

Bilham semel atque iterum benedicit Jisraeli.

DIxit verò Bilham Balako, Ecce veni ad te: Jam possemne ullo pacto aliquid loqui? illud ipsum verbum quod indiderit Jehova ori meo eloquar.

2 Ivitque Bilham cum Balako, & venerunt *in* urbem, finibus *adjacentem*:

3 Ubi mactans Balak boves & pecudes: misit ad Bilhamum, & ad principes qui cum eo *erant*.

4 Fuit autem ipso mane, ut assumens Balak Bilhamum deduceret eum *ad* excelsa Bahalis: unde videbat extremam partem populi. *Capit* 23.

5 Tum dixit Bilham Balako, Exstrue mihi hic septem altaria; & præpara hic mihi septem juvencos, & septem arietes:

6 Et fecit Balak quemadmodù loquutus erat Bilhã, obtulitque Balak cum Bilhamo juvencum & arietem in unoquoque altari.

7 Dixit autem Bilham Balako, Consiste juxta holocaustum tuum; dum abeo, fortasse obviam fiet Jehova mihi, & quamcunque rem ostenderit mihi indicabo tibi: & abiit in clivum.

8 Quumque obviam factus esset Deus Bilhamo, dixit ei *Bilham*, Septem altaria disposui, & obtuli juvencum atque arietem in unoquoque altari.

9 Iadens verò Jehova verbum ori Bilhami, dixit, Revertere ad Balakum, & sic loquitor.

10 Est itaq; reversus ad illũ, quum ecce consisteret juxta holocaustum suum: ipse cum omnibus principibus Moabitarum.

11 Protulitque sententiam suam, dicens, E Syria jussit me adduci Balak rex Moabitarum è montibus Orientalibus, *accendo*, Veni, maledic meâ causâ Jahakobo, veni, detestare Jisraelem.

12 Quid exsecraret? non exsecratur *Deus* fortis illum: aut quid detestaret? non detestatur Jehova.

13 Quum è summitate rupium illum aspicio, & è collibus contemplor illum; en populus *qui* solus habitat, & aliis gentibus sei ipsum non annumerat.

14 Quis numeret pulverem Jahakobi? & *quis* numerum? *quis* quartam partem Jisraelis? moriat ego morte justorum, & sit finis meus sicut illius.

15 Tum dixit Balak Bilhamo, Quid facis mihi? ad exsecrandũ inimicos meos assumpsi te, ecce autem indesinenter benedicis.

16 Qui respondens dixit, Annon quod indidit Jehova ori meo, ipsum cum observantia eloquerer?

17 Deinde dixit ei Balak, Veni quæso mecum ad locum alterum ex quo videas eum, tantùm extremitatem ejus vides, eum verò totum non vides: & exsecrare eum meâ causâ inde.

18 Sic assumens eum *deduxit* in agrum Tzophim ad initium collium; ubi exstructis septem altaribus obtulit juvencum & arietem in unoquoque altari:

19 Dixitque Balako, Consiste hic juxta holocaustum tuum, ego verò obvius fiam illic *Jehovæ*.

20 Obviam itaque factus Jehova Bilhamo indidit verbum ori ejus; ac dixit, Revertere ad Balakum: & sic loquitor.

21 Venit itaque ad illum, ecce autem consistebat juxta holocaustum suum & principes Moabitarum cum eo: & dixit Balak, Quid loquutus est Jehova?

22 Tum protulit sententiam suam, dicens, Surge Balak & audi, autes attende ad me fili Tzipporis.

23 *Deus* fortis non *est* homo qui mentiatur, aut filius hominis, quem pœniteat: an ipse dixerit & non faciet? an loquutus fuerit, & non præstabit illud?

24 Ecce recepi benedicendi onus: benedixit enim, nec revocabo illud.

25 Non intuetur iniquitatem in Jahakobo, nec aspicit perversitatem in Jisraele: Jehova Deus ejus cum eo *est*, & clangor regius *est* in eo.

26 *Deus* fortis eductor eorum ex Ægypto, *est* ei ut vires Monocerotis.

27 Nam non est incantatio contra Jahakobum,

kobum, neque divinatio contra Jisraelem: jam hoc tempore dicendũ est de Jahakobo & de Jisraele, Quid operetur *Deus* fortis.

28 En populus *qui* tanquam immanis leo assurget, & tanquam leo seipsum attollet: non cubabit donec comederit prædam, & sanguinem confossorum biberit.

29 Tum dixit Balak Bilhamo, Nec *ulla* exsecratione exsecrator eum, nec benedictione benedicito ei.

30 Respondens verò Bilham, dixit Balako, An non alloquutus eram te, dicendo, Quicquid loquutus fuerit Jehova, illud faciam?

31 Deinde dixit Balak Bilhamo, Age quæso, assumens te *ducam* in locum alium; fortasse rectum videbitur in oculis Dei illius, ut istum inde meâ causâ exsecreris.

32 Et assumens Balak Bilhamum, *duxit* in verticem Pehoris, qui respicit solitudinem versùs.

33 Ubi dixit Bilham Balako, Exstrue mihi hìc septem altaria; & præpara mihi hìc septem juvencos, & septem arietes.

34 Et fecit Balak quemadmodum dixerat Bilham; obtulitque juvencum & arietem in unoquoque altari.

CAPUT XXIV.

Bilham tertium benedicit Jisraeli, & vaticinatur de Christo.

VIdens autem Bilham bonum videri in oculis Jehovæ ut benedicetet Jisraeli, hac vice ut antea non ivit ad captandas incantationes: sed convertit faciem suam versùs desertum.

2 Quumque sublatis oculis suis videret Bilham Jisraelem commorantem per tribus suas, adfuit ei spiritus Jehovæ:

3 Et protulit sententiam suam dicens, Dictum Bilhami filii Behoris, & dictum viri aperti oculis:

4 Dictum audientis sermones *Dei* fortis; qui visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.

5 Quàm sunt bona tentoria tua, ô Jahakob! tabernacula tua, ô Jisrael!

6 *Ut* valles extenduntur, ut horti juxta flumen; ut tentoria quæ plantavit *eos* Jehova, ut cedros juxta aquas.

7 Fundet aquam è situlis suis, ut semen ejus *sit* in aquis multis: sic assurget supra Agagum rex ejus, & attollet se regnum ejus.

8 *Deus* fortis eductor ejus ex Ægypto, ut vires monocerotis *eris* ei: consumet gentes inimicas sibi, & ossa eorum detrahet, aut sagittis suis franget.

9 Incurvavit se, jacet tanquam leo & tanquam immanis leo; quis excitet eum? benedicentium tibi *quisque est* benedictus, & maledicentium maledictus.

10 Tunc accensus irâ Balak adversùs Bilhamum complosit manibus suis: dixitque Balak Bilhamo, Ad exsecrandum inimicos meos vocaveram te, & ecce benedixisti indesinenter tribus jam vicibus.

11 Nunc ergo effuge in locum tuum: dixeram, Honore cumulabo te, sed ecce avertit te Jehova ab honore.

12 Sed dixit Bilham Balako, Nonne etiam nuncios tuos quos miseras ad me alloquutus eram, dicendo?

13 Si daret mihi Balak plenam domum suam argento & auro, non possem transgredi præstitutum Jehovæ, faciendo tem bonam aut malam ex me: quod loquetur Jehova, illud eloquar.

14 Nunc itaque ecce ego abiturus sum ad populum meum: age, consulam tibi *res* quales facturus est hic populus populo tuo extremis temporibus.

15 Deinde proferens sententiam suam dixit, Dictum Bilhami filii Behoris, dictum viri aperti oculis:

16 Dictum audientis sermones *Dei* fortis, & noscentis notionem excelsi, *qui* visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.

17 Video illud, non tamen nunc, contemplor illud, sed non propinquum: procedit stella ex Jahakobo, & exsurgit sceptrum ex Jisraele, quod franget latera Moabitarum, & destruet omnes eos qui ponè sunt.

18 Et erit Edom possessio, erit, inquam, Sehir possessio hostibus suis; nam Jisrael faciet strenuè:

19 Dominiumque obtinebit ex Jahakobo *natus*, qui perdet superstitem è civitate *quaque*.

20 Quumque aspiceret Hamalekum, proferens sententiam suam dixit: *Ut* principio gentium Hamalek, ita fine suo ad pereuntem *pertinet*.

21 Quum verò aspiceret Kenæum, proferens sententiam suam dixit: Forte *est* habitaculum tuum, & ponere in petra nidum tuum:

22 Attamen erit quum depascetetur Kajin; tantisper dum Assyrius captivum tenebit te.

23 Denique proferens sententiam suam dixit, Eheu, quis vivet ex quo disposuerit hoc *Deus* fortis?

24 Sed quum naves à litore Citthæorum *solventes* afflixerint Assyrios, & afflixerint Hebræos, tum etiam *populus* ille in perpetuum peribit.

25 Postea surgens Bilham abiit ut reverteretur in locum suum; atque etiam Balak abiit itinere suo.

CAPUT XXV.

Scortatio carnalis & spiritualis Jisraelitarum, & zelus Pinchæ obisti ad facinus.

TUm manebat Jisrael Schittimis; ubi cœpit populus scortari cum filiabus Moabitarum.

2 Nam invitaverunt populum ad sacrificia deorum suorum; comedebatque populus, ac incurvabat se diis illarum *honorem exhibens*.

3 Sic copulato Jisraele cum idolo Pehoris, accensa est ira Jehovæ in Jisraelem.

4 Et

4 Et edixit Jehova Moschi, Sume omnes primarios istius populi, & suspende eos Jehovæ coram isto Sole: ut avertatur furor iræ Jehovæ ab Israele.

5 Deinde edixit Mosche judicibus Israelis, Occidite quisque homines suos qui copulârunt se idolo Peoris.

6 Ecce autem quidam è filiis Israelis veniens adduxit versùs fratres suos Midjanitidem quandam, ante oculos Moschi, & ante oculos totius cœtûs filiorum Israelis; ipsis flentibus *ad* portam tentorii conventûs.

7 Quod quum videret Pinchas filius Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis, surgens è medio illius cœtûs arripuit spiculum manu suâ:

8 Venitque post illum Israelitam in lupanar ipsum, transfixit ipsos ambos, virum Israelitam & mulierem illam in lupanari illius: tum coërcita est plaga illa ne *pergeret* in filios Israelis.

9 Fuerunt autem qui mortui sunt plagâ illâ, vicies quater mille.

10 Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

11 Pinchas filius Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis avertit excandescentiam meam à filiis Israelis, quum ageret zelotypia mei inter eos; ita ut non consumerim filios Israelis zelotypiâ meâ.

12 Idcirco dicito, Ecce do ei meum fœdus, *fœdus* pacis.

13 Erit enim ei ac semini ejus post eum fœdere Sacerdotium perpetuum; eò quòd zelotypus fuit pro Deo suo, & expiationem fecit pro filiis Israelis.

14 Nomen autem viri Israelitæ illius percussi, qui percussus *fuit* cum illa Midjanitide, *erat* Zimri filius Sallu; princeps paternæ familiæ ex Schimbonitis:

15 Nomen verò illius mulieris Midjanitidis percussæ, Cozbi filia Tzuris, *qui* primarius nationum paternæ familiæ inter Midjanitas erat.

16 Deinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

17 Hostiliter agite cum Midjanitis istis, ut cædatis eos.

18 Nam ipsi hostiliter agunt contra vos machinationibus suis, quas machinati sunt contra vos in negotio Peoris, & in negotio Cozbi filiæ principis Midjanitarum gentilis suæ, quæ percussa fuit die ipso plagæ ob negotium Peoris *impositæ*.

CAPUT XXVI.

Secunda recensio populi numero 601730. *exceptis Levitis numero* 22000.

Fuit autem post illam plagam, ut ediceret Jehova Moschi & Elhazari filio Aharonis Sacerdoti, dicendo,

2 Recensete capita totius cœtûs filiorum Israelis à nato viginti annos & deinceps, per familias paternas eorum: omnem aptum ad egrediendum in militiam Israel Israelitas.

3 Itaque alloquutus est eos Mosche & Elhazar Sacerdos in campestribus Moabitarum, secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis, dicendo,

4 *Recensete* à nato viginti annos & deinceps: quemadmodum præceperat Jehova Moschi & filiis Israelis, qui egressi fuerant è terra Ægypti.

5 Reüben, primogenitus Israelis: filiorum Reübenis, Chanoci familia Chanocæa; Pallu familia Palluitis:

6 Chetzronis familia Chetzronitis; Carmi familia Carmitis.

7 Hi *sunt* è familiis Reübenitarum, quorum fuerunt numerati quadragies ter mille septingenti triginta.

8 Nati autem Pallu, Eliab:

9 Et filii Eliabi, Nemuel, & Dathan, & Abiram; hi *sunt* Dathan & Abiram convocati è cœtu, qui moverunt rixas contra Moschen & contra Aharonem per cœtum Korachi, quando motæ sunt rixæ contra Jehovam.

10 Quare aperiens terra os suum absorpsit eos, & *qua erant* Korachi, moriente cœtu illo: quum absumpsit ignis ducentos quinquaginta viros, fuerunt que *omnes* in signum.

11 Filii verò Korachi non sunt mortui.

12 Filiorum Schimbonis per familias suas; Nemuëlis familia Nemuëlitica; Jaminis familia Jaminitica; Jacinis familia Jacinitica:

13 Zerachi familia Zetachæa; Schaulis familia Schaulitica:

14 Hi *sunt* è familiis Schimhonitarum, vicies bis mille ducenti.

15 Filiorum Gadis per familias suas, Tzephonis familia Tzephonitis; Chaggi familia Chaggitica; Schuni familia Schunitica:

16 Ozni familia Oznitica; Heri familia Heritica:

17 Arodis familia Aroditica; Areeli familia Areelitis:

18 Hi *sunt* è familiis filiorum Gadis per numeratos eorum, quadragies mille quingenti.

19 Filii Jehudæ *fuerant* Her & Onan, sed mortuus est Her & Onan in terra Cenahanis.

20 Fuerunt autem filiorum Jehudæ per familias suas; Schelæ familia Schelanitis; Peretzi familia Peretzæa; Zerachi familia Zetachæa.

21 Fueruntque filiorum Peretzi, Chetzronis familia Chetzronitis; Chamulis familia Chamulitis.

22 Hi *sunt* è familiis Jehudæ per numeratos eorum, septingies sexies mille quingenti.

23 Filiorum Jissacaris per familias suas, Tholahi familia Tholahæa; Puvæ familia Puvæa:

24 Jaschubi familia Jaschubæa; Schimronis familia Schimronitis.

25 Hi *ſunt* è familiis Iſſacaris per numeratos eorum, ſexagies quater mille trecenti.
26 Filiorum Zebulunis per familias ſuas; Seredi familia Seredæa, Elonis familia Elonitis, Jachleelis familia Jachleelitis.
27 Hi *ſunt* è familiis Zebulunitarum per numeratos eorum, ſexagies mille quingenti.
28 Filii Joſephi per familias ſuas; Menaſche, & Ephraim.
29 Filiorum Menaſchis, Maciris familia Macititis, Macir autem genuit Gilhadem: Gilhadis familia Gilhaditis:
30 Hi filii Gilhadis, Jhezeris familia Jhezeritis: Cheleki familia Chelekæa:
31 Et Aſtielis familia Aſtielitis, & Schecemi familia Schecemæa:
32 Et Schemidahi familia Schemidahæa, & Chepheris familia Chepheritis.
33 Tzelophchado autem ipſi filio Chepheris non fuerunt filii, ſed filiæ: & nomen filiarum Tzelophchadi *ſunt* Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.
34 Hi *ſunt* è familiis Menaſchis, quorum numerati quinquagies bis mille ſeptingenti.
35 Hi *ſunt* filii Ephrajimi per familias ſuas; Schutelachi familia Schutelachæa: Beceri familia Beceræa: Taconis familia Tacanitis:
36 Atque hi *ſunt* filii Schutelachi; Heranis familia Heranitis.
37 Hi *ſunt* è familiis filiorum Ephrajimi per numeratos eorum tricies bis mille quingenti: hi *ſunt* filii Joſephi per familias ſuas.
38 Filiorum Binjaminis per familias ſuas; Belahi familia Belahæa, Aſchbelis familia Aſchbelitis: Achirami familia Achiramæa:
39 Schephuphami familia Schephuphamæa, Chuphami familia Chuphamæa:
40 Fuerunt que filiis Belahi, Ardi, & Nahami; *itti* familia Arditis, Nahami familia Nahamitis.
41 Hi *ſunt* filii Binjaminis per familias ſuas, quorum numerati quadragies quinquies mille ſexcenti.
42 Hi *ſunt* filii Danis per familias ſuas; Schuchami familia Schuchamæa; hi *ſunt* è familiis Danis per familias ſuas.
43 Omnes familiæ Schuchamæorum per numeratos eorum; ſexagies quater mille quadringenti.
44 Filiorum Aſcheris per familias ſuas; Jimnæ familia Jimnæa, Iſchvi familia Iſchvitis: Berihæ familia Berihæa:
45 Filiorum Berihæ, Cheberi familia Cheberæa, Malcielis familia Malcielitis:
46 Nomen verò filiæ Aſcheris, Serach.
47 Hi *ſunt* è familiis filiorum Aſcheris per numeratos eorum, quinquagies ter mille quadringenti.
48 Filiorum Naphthali per familias ſuas; Jachzeelis familia Jachzeelitis, Guni familia Gunitis:
49 Jetzeris familia Jetzeritis; Schillemi familia Schillemæa.
50 Hi *ſunt* è familiis Naphthalitarum per familias eorum, quorum numerati quadragies quinquies mille quadringenti.
51 Hi *ſunt* numerati filiorum Iſraelis, ſexcenties mille cum mille uno, & ſeptingenti triginta:
52 Tum alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,
53 Iſtis dividitor terra in poſſeſsionem, pro numero nominum.
54 Ei qui multus eſt multiplicato poſſeſsionem ſuam, ei verò qui paucus eſt pauciorem aſſignato poſſeſsionem ſuam: cuique ſecundùm numeratos ſuos attribuitor poſſeſsio ſua.
55 Verumtamen ſorte dividitor terra: pro nominibus tribuum paternarum ſuarum poſſidento.
56 Per ſortem dividitor poſſeſsio ejus, inter multum & paucum.
57 Hi autem *ſunt* numerati Levitarum per familias ſuas; Gerſchonis familia Gerſchunnitis, Kehathi familia Kehathæa, Merari familia Meratitis.
58 Hæ *ſunt* familiæ Levi, familia Libnitis, familia Chebronitis: familia Machlitis, familia Muſchitis, familia Korachæa: Kehath autem genuit Hamramum.
59 Et nomen uxoris Hamrami Jocebed filia Levi, quam peperit *uxor* Levi in Ægypto: peperitque Hamramo Aharonem, & Moſchen, atque Mirjam ſororem eorum.
60 Natus autem eſt Aharoni Nadab, & Abihu, Elhazar & Ithamar.
61 Sed mortuus eſt Nadab & Abihu, quum admoverunt ignem extraneum coram Jehova.
62 Fuerunt que numerati illorum vicies ter mille, omnis mas à nato uno menſe & deinceps: non enim recenſiti ſunt inter filios Iſraelis, quia non dabatur illis poſſeſsio inter filios Iſraelis.
63 Hi *ſunt* numerati à Moſche & Elhazare Sacerdote, quum numerarunt filios Iſraelis in campeſtribus Moabitarum, ſecundùm Jardenem *ex adverſo* Jetichuntis.
64 In iſtis autem non erat quiſquam ex numeratis à Moſche & Aharone Sacerdote, quum numerarent filios Iſraelis in deſerto Sinai.
65 (Dixerat enim Jehova de illis, Omnino morientur in iſto deſerto) neque reliquus erat ex illis quiſquam, niſi tantùm Caleb filius Jephunnæ, & Jeheſchuah filius Nunis.

CAPUT XXVII.

Prærogativa filiarum Tzelophchadi: Moſches moritorus jubet in locum ſuum Jeheſchuam ſubrogari.

ACceſſerunt etiam filiæ Tzelophchadi filii Chepheris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaſchis ad familias Menaſchis filii Joſephi; & ejus filiarum hæc *ſunt* nomina; Machla, Noha, & Chogla,

Chogli, & Milca, & Thirtza:

2 Steteruntque coram Moſche & coram Elhazare Sacerdote, & coram principibus ac toto cœtu, *ad* portam tentorii conventûs, dicentes,

3 Pater noſter mortuus eſt in deſerto; ipſe tamen non fuit inter eorum cœtum qui convenerant contra Jehovam in cœtu Korachi: ſed in peccato ſuo mortuus eſt, quum filii non eſſent ei.

4 Quare ſubtraharetur nomen patris noſtri è medio familiæ ſuæ, eò quod non *ſit* ei filius? da nobis jus poſſeſſionis inter fratres patris noſtri.

5 Retulit itaque Moſche cauſam earum coram Jehova:

6 Et alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

7 Rectè filiæ Tzelophchadi loquuntur; omnino dato illis jus poſſeſſionis hæreditariæ inter fratres patris earum, ut transferas poſſeſſionem patris earum in ipſas.

8 Ad filios autem Jiſraelis loquere, dicendo, Quum quis morietur, ſi filius non erit ei, tunc transferetis poſſeſſionem ejus ad filiam ejus:

9 Quòd ſi filia non erit ei, tunc tradetis poſſeſſionem ejus fratribus ejus.

10 Quòd ſi non erunt ei fratres, tunc tradetis poſſeſſionem ejus fratribus patris ejus.

11 Sin autem non *ſupererunt* fratres patris ejus, tunc tradetis poſſeſſionem ejus neceſſario ejus, propinquiori ei ex familia ejus, ut hæreditario jure poſſideat eam: atque hoc erit filiis Jiſraelis in ſtatutum judiciale, quemadmodum præcepit Jehova Moſchi.

12 Deinde edixit Jehova Moſchi, Aſcende iſtum montem Habarimorum; & aſpice terram quam do filiis Jiſraelis:

13 Ut quum aſpexeris eam, aggregeris ad populos tuos tu quoque, quemadmodum aggregatus eſt Aharon frater tuus:

14 Quandoquidem rebelliſtis in deſerto Tzinis in contentione cœtûs contra præſtitutum meum, *quod erat* ut ſanctificaretis me ad aquas illas ante oculos eorum: iſtæ ſunt aquæ contentionis Kadeſchi, *in* deſerto Tzinis.

15 Alloquutus autem eſt Moſche Jehovam, dicendo,

16 Præficiat Jehova Deus ſpirituum, *Deus* omnis carnis, virum huic cœtui:

17 Qui procedat ante eos, & qui veniat ante eos, quique educat eos, & qui reducat eos: ut non ſit cœtus Jehovæ ſicut pecudes quibus non *eſt* paſtor.

18 Edixit verò Jehova Moſchi, Sume tecum Jehoſchuham filium Nunis, virum in quo *eſt* ſpiritus *meus*: ut imponas manum tuam illi.

19 Siſtenſque illum coram Elhazare Sacerdote, & coram toto cœtu mandatis inſtruas illum ante oculos eorum:

20 Et impertiaris ei de gloria tua: ut auſcultent *ei* totus cœtus filiorum Jiſraelis.

21 Is coram Elhazare Sacerdote ſtato, ut eum conſulat de judicio Urim coram Jehova: ad ejus præſtitutum exeunto, & ad ejus præſtitutum redeunto ipſe & omnes filii Jiſraelis cum eo, denique totus cœtus.

22 Fecit ergo Moſche quemadmodum præceperat Jehova ipſi: aſſumens enim Jehoſchuham, ſtitit eum coram Elhazare Sacerdote, & coram toto cœtu:

23 Et imponens manus ſuas illi mandatis inſtruxit illum, quemadmodum edixerat Jehova *ſuo* per Moſchen.

CAPUT XXVIII.

Leges ſacrificiorum repetuntur.

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo,

2 Præcipe filiis Jiſraelis, edicens eis, Oblationem meam cibi mei, in igne abſumenda mihi odorem gratum meum, obſervatote ut offeratis mihi, ſtato tempore ſuo.

3 Itaque dices illis, Hoc *eſt* igne abſumendum quod offeretis Jehovæ: agni anniculi integri bini unoquoque die *in* holocauſtum jugiter.

4 Agnum illorum unum parato mane, agnumque alterum parato inter duas veſperas:

5 Et decimam Ephæ ſimilæ in munus, miſtæ olei contuſi quarta hinis.

6 Holocauſtum juge, quod paratum fuerat in monte Sinai in odorem gratum, igne abſumendum Jehovæ:

7 Et libamen ejus quartam hinis in agnum unumquemque in loco ſancto libato libamen generoſi vini Jehovæ:

8 Agnum verò alterum parato inter duas veſperas, ut munus matutinum, & ut libamen ejus parato, igne abſumendum odorem gratum Jehovæ.

9 Die autem Sabbathi bini agni anniculi integri: & binæ decimæ ſimilæ in munus miſtæ oleo cum libamine ſuo.

10 Holocauſtum Sabbathi *eſto* Sabbatho ſuo, præter ipſum holocauſtum juge cum libamine ſuo.

11 Item in initiis menſium veſtrorum offertote holocauſtum Jehovæ: juvencos ſubtrumos binos, & arietem unum, agnos anniculos ſeptenos integros:

12 Et ternas decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo, in juvencum unumquemque: binaſque decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo, in arietem unumquemque:

13 Singulis verò decimas ſimilæ *in* munus miſtæ oleo in arietem unumquemque, holocauſtum, odorem gratum, igne abſumendum Jehovæ.

14 *De* libaminibus autem eorum, dimidium hinis eſto in juvencum, tertiaque hinis in arietem, & quarta hinis vini in agnum: hoc holocauſtû menſis incuntis, *eſto* in initio ſuo, per ſingulos menſes anni.

15 Præterea hircus è capris unus in peccatum Jehovæ præter holocauſtum juge, parator cum libamine ſuo.

16 Item menſis primi, decimoquarto die

die illius mensis; Pascha *esto* Jehovæ.

17 Quintodecimo autem die ejus mensis, festum: septem diebus azyma comeduntor.

18 Horum dietum Primò convocatio sancta *esto*; nullum opus servile facitote:

19 Sed offeretis igne absumendum holocaustum Jehovæ, juvencos subrumos binos & arietem unum: præterea septenos agnos anniculos, integri sunto vobis:

20 Munus verò illorum, similam mistam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem paratote:

21 Singulas decimas parato in unumquemque agnum ex septem illis agnis:

22 Prætereà hircum peccati unum, ad expiationem faciendam pro vobis:

23 Præter holocaustum illud matutinum quod *est* pro holocausto jugi paratote ista.

24 Qualia hæc *sunt* facitote in quemque diem septem diebus, *in* cibum igne absumendum odoris grati Jehovæ: præter holocaustum juge paratot cum libamine suo.

25 At die horum septimo convocatio sancta esto vobis: opus servile nullum facitote.

26 Item die primitiarum, cum offeretis munus novum Jehovæ post septimanas vestras; convocatio sancta esto vobis, nullum servile opus facitote.

27 Sed offeretis holocaustum, odorē gratum Jehovæ; juvencos subrumos binos, arietem unum, septenos agnos anniculos:

28 Et munus illorum, similam mistam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem.

29 Singulas decimas in agnum unumquemque, ex septem illis agnis:

30 Hircum lactentem unum, ad expiationem faciendam pro vobis:

31 Præter holocaustum juge & munus ejus facitote *ista*; integri sunto vobis cum libaminibus suis.

CAPUT XXIX.

Leges sacrificiorum continuantur.

MEnse verò septimo, primo *die* mensis, convocatio sancta esto vobis, opus servile nullum facitote: dies clangoris esto vobis:

2 Quo parabitis holocaustum in odorem gratum Jehovæ, juvencum subrumum unum, arietem unum, agnos anniculos septenos integros:

3 Munus verò eorum similam mistam oleo; ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem,

4 Et decimam unam in agnum unumquemque, ex septem illis agnis:

5 Prætereà hircum lactentem unum *in* peccatum, ad faciendam expiationem pro vobis:

6 Præter holocaustum mensis illius inceptis cum munere suo; & holocaustum juge cum munere suo, & libaminibus suis pro ratione eorum; in odorem gratum igne absumendum Jehovæ.

7 Item decimo *die* mensis hujus septimi convocatio sancta esto vobis, ut affligatis animas vestras: nullum opus facitote.

8 Sed offeretis holocaustum Jehovæ *in* odorem gratum, juvencum subrumum unum, arietem unum; agnos anniculos septenos, integri sunto vobis:

9 Et munus eorum similam mistam oleo; ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem unumquemque:

10 Singulas decimas in agnum unumquemque, ex septem illis agnis:

11 Hircum lactentem unum *in* peccatum: præter peccatum expiationum, & holocaustum juge cum munere suo ac libaminibus suis.

12 Item decimo quinto die hujus mensis septimi convocatio sancta esto vobis, opus servile nullum facitote: ut celebretis festum Jehovæ septem diebus.

13 Offeretis igitur holocaustum igne absumendum odorem gratum Jehovæ, juvencos subrumos ternos denos, arietes binos; agnos anniculos quatuor denos, integri sunto:

14 Et munus eorum similam mistam oleo; ternas decimas in juvencum unumquemque ex trēdecim juvencis, binas decimas in arietem unumquemque ex duobus illis arietibus.

15 Et singulas decimas in agnum unumquemque ex quatuordecim agnis:

16 Prætereà hircum lactentem unum, peccati: præter holocaustum juge, munus ejus & libamen ejus.

17 Deinde die illorum secundo juvencos subrumos duodenos, arietes binos, agnos anniculos quatuor denos integros:

18 Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quosque ex numero eorum, pro eadem ratione:

19 Prætereà hircum lactentem unum peccati: præter holocaustum juge, & munus ejus, ac libamina eorum.

20 Die autem illorum tertio juvencos undenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

21 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quosq; ex numero eorum, pro eadem ratione:

22 Prætereà hircum peccati unum; præter holocaustum juge & munus ejus ac libamen ejus.

23 Die autem illorum quarto juvencos denos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

24 Munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quosque, ex numero eorum, pro eadem ratione:

25 Prætereà hircum lactentem unum peccati: præter holocaustum juge, munus ejus; & libamen ejus.

26 Die autem illorum quinto juvencos novenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

27 Et munus eorum, ac libamina eorum

in

in juvencos, in arietes, & in agnos quosque ex numero eorum, pro eadem ratione.

28 Præterea hircum peccati unum, præter holocaustum juge, & munus ejus ac libamen ejus.

29 Die autem illorum sexto juvencos octonos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

30 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quosq; ex numero eorum, pro eadem ratione:

31 Præterea hircum peccati unum, præter holocaustum ejus, munus ejus, ac libamen ejus.

32 Die autem illorum septimo juvencos septenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros:

33 Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quosque ex numero eorum, pro ratione eorum.

34 Præterea hircum peccati unum, præter holocaustum juge, munus ejus, ac libamen ejus.

35 Die ipso octavo, interdicti *dies* esto vobis: opus nullum servile facitote.

36 Sed offeretis holocaustum igne absumendum odorem gratum Jehovæ, juvencum unum, arietem unum; agnos anniculos septenos integros:

37 Munus eorum cum libaminibus eorum in juvencum, in arietem, & in agnos quosque, ex numero eorum pro eadem ratione.

38 Præterea hircum peccati unum, præter holocaustum juge, & munus ejus ac libamen ejus.

39 Hæc paratote Jehovæ in solennitatibus vestris præter votiva vestra & voluntaria oblationes vestras, cum holocaustis vestris, & cum muneribus vestris, & cum libaminibus vestris, & cum eucharisteriis vestris. *Caput* 30.

40 Quæ retulit Moscheh ad filios Jisraelis, secundum omnia quæ præceperat Jehova Moschi.

CAPUT XXX.

Lex voti & juris-jurandi.

ITem alloquutus est Moscheh principibus tribuum, ut filiis Jisraelis dicerent, Hoc *est* verbum quod præcepit Jehova:

2 Vir quum voverit votum Jehovæ, aut juraverit juramento, obligatione obligando seipsum, ne profanato verbum suum; secundum omne verbum quod prodierit ex ore suo, facito.

3 Fœmina verò quum vovit votum Jehovæ; aut obligavit se obligatione, domi patris sui in adolescentia sua:

4 Si quum audit pater ejus votum ejus aut obligationem quâ obligavit seipsam, tacebit apud eam pater ejus; tunc stata erunt omnia vota ejus, & omnis obligatio quâ obligavit seipsam stata erit.

5 Sin autem efficiet pater ejus ut ea infringat *illud* quo die audiverit; nullum ex votis ejus aut obligationibus ejus quibus obligavit seipsam, statum esto: & Jehova condonabit ei, quia pater ejus effecit ut ea infringeret illud.

6 Sed si omnino nubet viro votis ei incumbentibus; aut pronunciato labiorum suorum quo obligavit seipsam;

7 Audiensque maritus ejus, quo die audiverit illud tacebit apud eam: tum stata erunt vota ejus, & obligationes ejus quibus obligavit seipsam, stataæ futuræ sunt.

8 Sin quo die audivit maritus ejus, effecit ut ea infringeret, irritumque fecit votum ejus quod incumbebat ei, aut pronunciatum labiorum ejus quo obligaverat seipsam: similiter Jehova condonabit illi.

9 *Quod* autem *ad* votum viduæ aut repudiatæ; quicquid *erit* quo obligaverit seipsam, statum incumbet ei.

10 Sed si *in* domo viri sui vovit; aut obligavit obligatione seipsam per juramentum;

11 Audiensque maritus ejus tacuerit apud eam; nec fecerit ut ea infringeret *illud*: tunc stata erunt omnia vota ejus, omnisque obligatio quâ obligavit seipsam, stata futura est.

12 Sin verò omnino irrita fecerit illa vir ejus quo die audiverit; nihil prolatum labiis ejus, ex votis ejus, aut ex obligatione sui ipsius, statum esto: vir ejus irrita fecit illa, quapropter Jehova condonabit illi.

13 Omne votum, & omnem obligationem juramento confirmatam de seipsa affligenda; vir ejus stabilito illam, aut vir ejus irritam facito illam.

14 Quod si omnino taceat apud eam vir ejus de die in diem; tunc stabilierit omnia vota ejus, aut omnes obligationes ejus quæ incumbunt ei; stabilierit, *ingnam*, ea cum tacuerit apud eam quo die audivit illud.

15 Sin omnino irrita fecit illa postquam audiverit, tunc ipse sustulerit iniquitatem ejus.

16 Hæc *sunt* statuta quæ præcepit Jehova Moschi inter virum & uxorem ejus, *servandos* inter patrem & filiam ejus in adolescentia ipsius, dum *est* in domo patris sui.

CAPUT XXXI.

Spolia ex Midjanitis.

ALloquutus autem est Jehova Moscheh, dicendo,

2 Sume ultionem Jisraelitarum de Midjanitis istis; postmodum aggregaberis ad populos tuos.

3 Alloquutus itaque est Moscheh populum, dicendo, Expedite ex vobis aliquos ad hanc militiam: ut sint contra Midjanitas, ad edendum ultionem Jehovæ contra Midjanitas.

4 Millenos in singulas tribus; ex omnibus tribubus Jisraelis mittite ad hanc militiam.

5 Traditis itaque millenis è millibus Jisraelis in singulas tribus; duodecies mille expeditis ad militiam:

6 Misit Moscheh hos millenos in singulas tribus *delectos* ad hanc militiam, eos, in-

quem, & Pinchasum filium Eliazaris Sacerdotis in hanc militiam cum vasis sanctis tubisque clangoris in manu ejus.

7 Qui militantes contra Midjanitas, quemadmodum præceperat Jehova Moschi, occiderunt omnes mares.

8 Reges quoque Midjanitarum occiderunt præter confossas *copias* eorum, Evim, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, quinque reges Midjanitarum: etiam Bilhamum filium Behoris occiderunt gladio:

9 Et captivas fecerunt filii Jisraelis mulieres Midjanitarum ac parvulos eorum, omnia etiam jumenta eorum, & omnia pecora eorum, omnesque facultates eorum prædati sunt.

10 Omnes verò civitates eorum per habitationes eorum, & omnes arces eorum; combusserunt igne.

11 Deinde acceptis omnibus illis spoliis & omni captura, tam hominum quàm jumentorum:

12 Adducebant ad Moschen, & ad Eliazarem Sacerdotem, & ad cœtum Jisraelitarum, captivos, & reliquam capturam, spoliaque ad castra, in campestria Moabitarum quæ *sunt* secundum Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

13 Sed egressi sunt Mosche, & Eliazar Sacerdos omnesque principes cœtûs obviam eis extra castra.

14 Effervescensq; Mosche contra præfectos illarum copiarum, chiliarchos & centationes qui redibant ab illo militari prælio:

15 Dixit eis Mosche, An conservâstis vivas omnes fœminas?

16 En ipsæ fuerunt filiis Jisraelis ex sermone Bilhami, quæ suppeditarunt prævaricationem contra Jehovam in negotio Pehoris: unde fuit plaga illa in cœtu Jehovæ.

17 Nunc itaq; occidite omnes mares ex parvulis, omnem quoque mulierē quæ cognovit virum concubitu maris occidite:

18 Omnes verò parvulos ex fœminis quæ non cognoverunt concubitum maris, vivos conservate vobis.

19 Vos autē castrametamini extra hanc castra septem dies, *et am* quisquis occidit *horum* aliquē, & quisquis tetigit *eorum*, purgatote vos die illorum tertio & die septimo, vos, *in suam*, & captivos vestros:

20 Cum omni vestimento, & omni instrumento pelliceo, omnique opere *è pellibus* caprarum, & omni instrumento ligneo, purgatote vos.

21 Edixit quoque Eliazar Sacerdos omnibus viris illis militaribus, qui iverant in illud prælium, Hoc *est* illud statutum legale, quod præcepit Jehova Moschi.

22 Tantummodo aurum & argentum, æs, ferrum, stannum, & plumbum:

23 Quicquid est ignem, transmittite per ignem, et mundum fit; verumtamen aqua separationis purgator: quicquid autem non fert ignem, transmittite per aquam.

24 Et lavabitis vestimenta die horum septimo, ut mundi sitis; ac postmodum venietis in castra.

25 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

26 Recense capita capturæ captivorum, tam hominum quàm jumentorum; tu & Eliazar Sacerdos, & primarii paternarum *familiarum* cœtûs:

27 Ut dividas capturam ipsum inter gestores hujus prælii, qui egressi sunt in militiam, & totum cœtum.

28 Deinde auferens portionem pro Jehova ab istis prælitatoribus qui egressi sunt in hanc militiam, animam unam è quingentis: ex hominibus, & ex bobus, & ex asinis, & ex gregibus.

29 E media parte ad istos *pertinente* accipitote, ut des Eliazari Sacerdoti oblationem Jehovæ.

30 At è media parte ad filios Jisraelis *pertinente*, accipe unum captum è quinquagenis, ex hominibus, ex bobus, ex asinis, & ex gregibus, ex quibuscunque jumentis, quos des Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ.

31 Quod fecit Mosche & Eliazar Sacerdos, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32 Fuit autem captura illa, residuum prædæ quam prædati erant populus ille militaris; pecudum sexcenta septuaginta quinque millia:

33 Item boum septuaginta duo millia:

34 Item asinorum unum & sexaginta millia:

35 Item animæ humanæ ex fœminis quæ non cognoverant concubitum maris; universæ animæ triginta bis mille:

36 Fuit autem hujus dimidium, pars eorum qui prodierant in hanc militiam: numerus pecudum, trecenties tricies septies mille quingentæ.

37 Fuitque portio pro Jehova ex pecudibus, sexcentæ septuaginta quinque:

38 Item boum triginties sexies mille, portio eorum pro Jehova septuaginta duo:

39 Item asinorum tricies mille quingentorum, portio eorum pro Jehova sexaginta unus:

40 Item animarum humanarum sexdecies mille, portio earum pro Jehova triginta duæ animæ.

41 Quam dedit Mosche portionem oblationis Jehovæ, Eliazari Sacerdoti sicut præceperat Jehova Moschi.

42 De dimidio autem ad filios Jisraelis *pertinente*, quod partitus Mosche *recuperat* ab hominibus illis qui militaverant

43 (Erat autem dimidium ad cœtum *pertinens* ex pecudibus, trecenties tricies septies mille quingentæ:

44 Et ex bobus tricies sexies mille:

45 Et ex asinis triginta mille quingentis

46 Et:

46 Et ex animis humanis sexdecies mille)

47 Sumens, inquam, Moſche de dimidio ad filios Iiſraelis *pertinente* unum captum ex quinquagenis quibuſque, ex hominibus & ex jumentis, dedit ea Levitis obſervantibus obſervationem tabernaculi Jehovæ, ſicut præceperat Jehova Moſchi.

48 Tum accedentes ad Moſchen ii qui præfecti *erant* millibus illius militiæ; chiliarchi & centuriones,

49 Dixerunt Moſchi, Servi tui recenſuerunt capita virorum hujus prælii qui fuerunt in manu noſtra: & non deeſt ex nobis quiſquam.

50 Quapropter offerimus oblationem Jehovæ quiſque quod nactus eſt, inſtrumentum æreum, periſcelidem, aut armillam, annulum, inaurem, aut cingulum pendulum, ad faciendum expiationem pro animis noſtris coram Jehova.

51 Accepit ergo Moſche & Elhazar Sacerdos aurum ab illis, totum in inſtrumentis affabrè factis.

52 (Erat autem totum illud aurum oblationis quod obtulerunt Jehovæ, ſedecies mille ſeptingentorum quinquaginta ſiclorum) à chiliarchis & centurionibus.

53 *Quia ad* viros militares, prædam habuerunt quiſque ſibi.

54 Quumque accepiſſet Moſche & Elhazar Sacerdos aurum illud à chiliarchis & centurionibus, intuleruntque illud in tentorium conventûs, monimentum pro filiis Iiſraelis coram Jehova.

CAPUT XXXII.

Filiis Reubenis & Gadis portio datur trans Jardenem, modò fratres in terram promiſſionis armati præcedant.

ERat autem filiis Reübenis & filiis Gadis pecus multum, numeroſum admodum: ecce autem videbant terram Jahzeris & terram Gilhadis, locum illum eſſe locum pecuariæ.

2 Quapropter acceſſerunt filii Gadis & filii Reübenis, & alloquuti ſunt Moſchen, Elhazaremque Sacerdotem, ac principes cœtûs, dicendo,

3 Hatarothæ, & Dibon, & Jahzer, & Nimra, & Cheſchbon, & Elhale, cum Schebamo, & Nebunte, & Behone:

4 Horum regio quam percuſſit Jehova coram cœtu Iiſraelis, regio pecuariæ eſt: & ſervis tuis *ſunt* pecora.

5 Si invenimus, aiebant illi, gratiam in oculis tuis, detur regio iſta ſervis tuis in poſſeſſionem: ne nos ducas trans Jardenem.

6 Sed dixit Moſche filiis Gadis & filiis Reübenis, An fratres veſtri procederent in bellum, & vos conſideretis hic?

7 Imò quare rumpitis animum filiorum Iiſraelis, ne tranſeant in terram illam quam dat eis Jehova?

8 Sic fecerunt patres veſtri, quum miſiſſem eos Kadeſch-barneæ ad conſiderandum illam terram.

9 Nam quum aſcendiſſent ad vallem Eſchcolis conſiderantes illam terram, ruperunt animum filiorum Iiſraelis, ne venirent in eam terram quam dabat eis Jehova.

10 Idcirco accenſus irâ Jehova die illo, juravit, dicendo,

11 *Ne* unus, ſi viderint homines iſti qui aſcenderunt ex Ægypto à nato viginti annos, terram illam quam juramento promiſi Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: eò quòd non ſunt plenè ſequuti me:

12 Præter Calebum filium Jephunnæ Kenizzæum, & Jehoſchuham filium Nunis: quia plenè ſequuti ſunt Jehovam.

13 Et accenſus irâ Jehova in Iiſraelem, agitavit eos per hoc deſertum quadraginta annos, donec conſumeretur tota illa ætas quæ fecerat malè iſtud in oculis Jehovæ.

14 Ecce autem ſurrexiſtis loco patrum veſtrorum, turba hominum peccatis deditorum, ut addatis adhuc ad æſtum iræ Jehovæ contra Iiſraelem.

15 Si vos avertetis ab obſequio ejus omnino perget adhuc relinquere eum in hoc deſerto, ſic perdetis totum populum hunc.

16 Accedentes autè rurſus ad eum dixerunt, Septa gregû ſtruemus hic pro pecore noſtro, & civitates pro parvulis noſtris:

17 Nos autem expediti erimus, celeres *ad procedendum* ante filios Iiſraelis, uſque dum introduxerimus eos in locum ſuum: interea manebunt parvuli noſtri in civitatibus iſtis munitis, metu habitatorum iſtius terræ:

18 Non redibimus in domos noſtras donec adierint filii Iiſraelis quiſque poſſeſſionem ſuam.

19 Quin non erimus poſſeſſores cum illis trans vadum Jardenis, quum obvenerit poſſeſſio noſtra nobis cis vadum Jardenis Orientem verſus.

20 Tum dixit eis Moſche, Si feceritis rem hanc, ſi expediti eritis ante Jehovam ad bellum:

21 Si tranſibit quiſque expeditus è vobis Jardenem iſtum coram Jehova, donec expulerit inimicos ſuos à facie ſua,

22 Quum domita fuerit terra illa coram Jehova, poſtea demum revertimini, eritiſque inſontes apud Jehovam & apud Iiſraelem: ſic cedet terra hæc vobis in poſſeſſionem coram Jehova.

23 Quòd ſi non ſic facietis, ecce peccaveritis Jehovæ: agnoſcite jam peccatum veſtrum, quod *eſt* obventurum vobis.

24 Ædificate vobis civitates pro parvulis veſtris, & ſepta pro gregibus veſtris: ſed quod prodiit ex ore veſtro facitote.

25 Tum alloquuta eſt *tribus* filiorum Gadis & filiorum Reübenis Moſchen, dicendo, Servi tui facient, quemadmodum dominus meus præcipit.

26 Parvuli noſtri, uxores noſtræ, pecus noſtrum, & omnia jumenta noſtra ibi erunt in civitatibus Gilhadis:

27 Servi autem tui tranſibunt quiſque expeditus

expeditus ad militiam coram Jehova in bellum, quemadmodum dominus meus loquitur.

28 Quapropter præcipiens Mosche de eis Elhazari Sacerdoti, & Jehoschuhæ filio Nunis; primatiis etiam paternarum familiarum in filiis Jisraelis.

29 Edixit Mosche illis, Si transierint filii Gadis & filii Reübenis vobiscum Jardenem, quisque expeditus ad bellum coram Jehova, & domita fuerit terra illa coram vobis: tum dabitis illis hanc terram Gilhadis in possessionem.

30 Sin autem non transierint expediti vobiscum; tunc possessores fiant inter vos in terra Cenahanis.

31 Responderuntque filii Gadis & filii Reübenis, dicendo, Quod edixit Jehova servis tuis, sic faciemus:

32 Nos transibimus expediti coram Jehova *in* terram Cenahanis, & penes nos manebit jus possessionis nostræ cis Jardenē.

33 Dedit itaque eis Mosche, filiis Gadis, & filiis Reübenis, ac dimidiatæ tribui Menaschis filii Josephi, regnum Sichonis regis Emoræorum, & regnum Hogi regis Baschanis: regionem ipsam cum civitatibus per terminos ejus, civitates illius terræ circumquaque.

34 Et ædificârunt filii Gadis Dibonem, & Hatarothas, & Haroheremi:

35 Item Hatrothas, Scophanis, & Jahzetem, & Jogbeham,

36 Et Beth-nimram, & Beth-haranem, civitates munitas cum septis gregum.

37 Filii verò Reübenis ædificârunt Cheschbonem, & Elhalen, & Kirjathajimi:

38 Item Nebuntem, & Bahalmehonem mutatis nominibus, atque Sibmam; quibus indiderunt nomina *mutatis* nominibus illis civitatum quas ædificârunt.

39 Profecti autem filii Maciris filii Menaschis in Gilhadem quum cepissent illum, expulissentque Emoræos qui habitabant in eo:

40 Dedit Mosche Gilhadem Maciri filio Menaschis, qui inhabitavit eum.

41 Jair enim filius Menaschis profectus ceperat villas ipsorum *Gilhaditarum*, quas vocavit villas Jairis:

42 Similiter Nobach profectus ceperat Kenatham cum pagis ejus, quam vocavit Nobachum de nomine suo.

CAPUT XXXIII.

Recensentur mansiones Jisraelitarum in deserto 42. Omnes Cenahanæi jubentur expelli.

HÆ *sunt* profectiones filiorum Jisraelis, quum egressi sunt è terra Ægypti per exercitus suos, ministerio Moschis & Aharonis.

2 Scripsit autem Mosche progressus eorum in profectiones eorum ex præstituto Jehovæ: hæ igitur sunt profectiones eorum in progressibus eorum.

3 Primum proficiscentes Rahmesseso, mense primo, decimoquinto die mensis ipsius primi, postridie ipso Paschatis egressi sunt Jisraelitæ manu sublatâ ante oculos omnium Ægyptiorum.

4 Ægyptiis sepelientibus omnes primogenitos, quos percusserat Jehova in eis, quum in deos etiam illorum exercuisset Jehova judicia.

5 Profecti autem filii Jisraelis Rahmesseso, castra posuerunt Succothis:

6 Deinde profecti Succothis, castrametati sunt in Ethamo quod *est* in extremitate deserti.

7 Deinde profecti ex Ethamo reversi sunt ad fauces Chirotharum quæ *sunt* ante Bahal-tzephonem, & castrametati sunt ante Migdolum.

8 Deinde profecti ex adverso Chirotharum transiverunt per medium ipsius maris in desertū: pergentesq, itinere tridui per desertum Ethami, castrametati sunt Maræ.

9 Deinde profecti Mara pervenerunt Elima: erant autem Elimis duodecim fontes aquæ, & septuaginta palmæ, & castrametati sunt ibi.

10 Deinde profecti Elimis, castrametati sunt ad mare algosum.

11 Deinde profecti à mari algoso, castrametati sunt in deserto Sinis.

12 Deinde profecti à deserto Sinis, castrametati sunt Dophkæ.

13 Deinde profecti Dophka, castrametati sunt Aluschi.

14 Deinde profecti Aluscho, castrametati sunt Rephidimis, ubi non erat aqua populo quam biberet.

15 Deinde profecti Rephidimis, castrametati sunt in deserto Sinai.

16 Deinde profecti à deserto Simai, castrametati sunt Kibrothis-thaavæ.

17 Deinde profecti Kibrothis-thaava, castrametati sunt Chatzerothis.

18 Deinde profecti Chatzerothis, castrametati sunt Rithmæ.

19 Deinde profecti Rithma, castrametati sunt Rimmone-peretzi.

20 Deinde profecti Rimmone-peretzi, castrametati sunt Libnæ.

21 Deinde profecti Libna, castrametati sunt Rissæ.

22 Deinde profecti Rissa, castrametati sunt ad Kehelam.

23 Deinde profecti à Kehela, castrametati sunt ad montem Schepheris.

24 Deinde profecti à monte Schepheris, castrametati sunt Charadæ.

25 Deinde profecti Charada, castrametati sunt Makehelothis.

26 Deinde profecti Makehelothis, castrametati sunt Thachathi.

27 Deinde profecti Thachatho, castrametati sunt Therachi.

28 Deinde profecti Therecho, castrametati sunt Mithkæ.

29 Deinde profecti Mithka, castrametati sunt Chaschmonæ.

30 Deinde

30 Deinde profecti Chaschmona, castrametati sunt Moserothis.

31 Deinde profecti Moserothis, castrametati sunt apud filios Jahakanis.

32 Deinde profecti à filiis Jahakanis, castrametati sunt Chore-gidgadis.

33 Deinde profecti Chore-gidgadis, castrametati sunt ad Jotbatham.

34 Deinde profecti à Jotbatha, castrametati sunt Habronæ.

35 Deinde profecti Habrona, castrametati sunt Hetzjone-gebeti.

36 Deinde profecti Hetzjone-geberi, castrametati sunt in deserto Tzinis, quod *est* Kadesch.

37 Deinde profecti Kedesche, castrametati sunt ad Horem montem juxta fines terræ Edomæorum.

38 Ascenditque Aharon Sacerdos Horem montem ex præstituto Jehovæ, & mortuus est ibi; anno quadragesimo ab exitu Jisraelitarum è terra Ægypti, mense quinto, primo die illius mensis.

39 *Erat* autem Aharon natus centum viginti tres annos, quum moreretur in Hore monte.

40 Tunc audivit Cenahanæus rex Haradi, qui inhabitabat Australem partem in regione Cenahanis, quum adventarent filii Jisraelis.

41 Deinde profecti ab Hore monte, castrametati sunt Tzalmonæ.

42 Deinde profecti Tzalmona, castrametati sunt Punone.

43 Deinde profecti Punone, castrametati sunt Obothis.

44 Deinde profecti Obothis, castrametati sunt ad cumulos Habarimotum *montium* ad terminum Moabitarum.

45 Deinde profecti è cumulis, castrametati sunt Dibone-Gadis.

46 Deinde profecti Dibone-Gadis, castrametati sunt Halmone ad Diblathajima.

47 Deinde profecti Halmone ad Diblathajima, castrametati sunt ad montes Habarimorum ante Nebuntem.

48 Deinde profecti à montibus Habarimorum, castrametati sunt in campestribus Moabitarum secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

49 Et castra habuerunt secundùm Jardenem à Beth-jeschimothis usq; Abel-schittinos, in campestribus Moabitarum.

50 Alloquutus autem est Jehova Moschè, in campestribus Moabitarum, secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis, dicendo,

51 Alloquere filios Jisraelis, edicens eis, Quandoquidem vos *mox* transituri estis Jardenem in terram Cenahanis:

52 Ejicietis igitur omnes habitatores ejus terræ à facie vestra, & perdetis omnes effigies eorum; & omnes imagines fusas eorum perdetis, omniaque excelsa eorum destruetis.

53 Quumq; expulsis *eis* è terra illa habitabitis in ea (nam vobis trado terram illam ut hæreditario jure possideatis eam.)

54 Tunc adibitis possessionem illius terræ sorte per familias vestras, ei qui multus est multiplicatote possessionem ejus, ei verò qui paucus est pauciorem assignato possessionem ejus, in quemcunque locum exierit cuiq; sors sua, is illius esto per tribus paternas vestras possessiones adito te.

55 Quòd si non expuleritis habitatores istius terræ à facie vestra; utiq; erit quicquid reliquum feceritis ex eis in spinas oculis vestris, & in aculeos lateribus vestris: & hostiliter agent vobiscum in illa terra in qua habitaturi estis;

56 Eritque *ut* quemadmodum cogitavi facere illis, faciam vobis.

CAPUT XXXIV.

Geodæsia terræ Cenahanis.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

2 Præcipe filiis Jisraelis edicens eis, Quandoquidem vos mox adituri estis terram quæ *est* Cenahanis: hæc *esto* terra quæ accidet vobis in possessionem, terra Cenahanis per terminos suos.

3 Primùm erit vobis plaga Australis à deserto Tzinis secundùm sedes Edomæorum; eritque vobis terminus Australis, extremitas maris salsi ad Orientem.

4 Et divertens vobis terminus hic ab Austro ad ascensum Hakrabbimorum pertransibit Tzinem, eruntque exitus ejus ab Australi plaga per Kadeschum-barneæ: unde procedet Chatzar-Adarem, & transibit Hatzmonem.

5 Postea divertet hic terminus Hatzmone ad vallem Ægypti, ubi sunt ejus exitus ad ipsum Occidentem.

6 Terminus verò Occidentalis ut est vobis ipsum mare magnum ita terminus *esto*: hic esto vobis terminus Occidentalis.

7 Hic verò esto vobis terminus Aquilonalis: à mari magno definitote vobis Horem montem.

8 Ab Hore monte definitote quà itur Chametham; eruntque exitus illius termini Tzedadi.

9 Et procedente eodem termino Ziphronem erunt exitus ejus Chatzer-henanis: hic esto vobis terminus Aquilonalis.

10 Item definietis vobis in terminum Orientalē: à Chatzer-henane Schephamum:

11 Et descendens hic terminus Schephamo Riblam versùs ab Oriente Hajini, descendere perget terminus, donec attingat litus maris Cinnereth Orientem versùs.

12 Et descendente termino ad ipsum Jardenem, erunt exitus ejus ad mare salsum: *ista* esto vobis terra per terminos suos circumquaque.

13 Quæ præcepit Mosche filiis Jisraelis, dicendo, Hæc *esto* terra, cujus possessione adibitis per sortem, quam præcepit Jehova dari novem tribubus & dimidiatæ tribui.

14 Nam acceperunt tribus filiorum Reubenitarum per familias paternas suas, & tribus

tribus filiorum Gadi tarum per familias paternas suas, dimidiataque tribus Manasshis acceperunt possessionem suam.

15 Duæ hæ tribus cum dimidiata tribu, acceperunt possessionem suam eis vadum Jardenis Jerichuntinum ab anteriore parte Orientem versus.

16 Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo,

17 Hæc *sunt* nomina virorum qui possidendam vobis distribuent istam terrã; Elhazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis.

18 Et principem unum ex unaquaque tribu, adhibitote ad distribuendam possessionem illius terræ.

19 Hæc autẽ nomina horum virorũ *sunt*; tribus Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

20 Et tribus filiorum Schimhonis, Schemuel filius Hammihudis:

21 Tribus Binjaminis, Elidad filius Cissonis:

22 Et tribus filiorum Danis princeps, Bukki filius Jogli:

23 E filiis Josephi, tribus filiorum Manasshis princeps, Channiel filius Ephodis:

24 Et tribus filiorum Ephraimi princeps, Kemuel filius Schiphthanis:

25 Et tribus filiorum Zebulunis princeps, Elitzaphan filius Parnaci:

26 Et tribus filiorum Jissacaris princeps, Paltiel filius Hazzanis:

27 Et tribus filiorum Ascheris princeps, Achihud filius Schelomi.

28 Denique tribus filiorum Naphthali princeps, Pedah-el filius Hammihudis.

29 Hi *sunt* quibus præcepit Jehova, ut possessionem distribuerent filiis Jisraelis, in terra Cenahanis.

CAPUT XXXV.

Civitates Levitarum 48. pro refugio in homicidio non voluntario: item lex homicidii.

ITem alloquutus est Jehova Moschen in campestribus Moabitarum; secundùm Jardenẽ *ex adverso* Jerichuntis, dicendo,

2 Præcipe filiis Jisraelis ut dent Levitis de possessione juris sui civitates ad habitandum; suburbanũ quoq; prædium in singulas civitates circa ipsas datote Levitis:

3 Ut sint illis civitates ad habitandum, suburbana verò prædia illarum sint pro jumentis eorum, & pro facultatibus eorum, & pro omnibus animalibus eorum.

4 Suburbana autem prædia illarum civitatum quæ daturi estis Levitis, sunto à muro civitatis cujusque extrinsecus mille cubitorum circumquaque.

5 Ideoque metimini extra civitatem quamque, ad plagam Orientalem bis mille cubitos, & ad plagam Australem bis mille cubitos, & ad plagam Occidentalem bis mille cubitos, & ad plagam Aquilonalem bis mille cubitos, ita ut quæque civitas sit in medio eorum: hæc esto illis *mensura* prædiorum suburbanorum singularum civitatum.

6 Civitatibus autem quas dabitis Levitis sex civitatibus receptûs, quas dabitis ut confugiat illuc qui *hominem* occidit, his igitur additote quadraginta duas civitates.

7 Omnes civitates quas dabitis Levitis, *sunto* quadraginta octo civitates: ipsæ cum prædiis suburbanis suis.

8 Istas autem civitates quas dabitis de possessione filiorum Jisraelis, de ejus *possessione* qui multus est multas datote, de ejus verò *possessione* qui pancus est datote pauciores: quisque prout erit possessio sua quam possessuri sunt, dato de suis civitatibus Levitis.

9 Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo,

10 Alloquere filios Jisraelis, edicens eis, Quandoquidem mox transituri estis Jardenem, *& venturi* in terram Cenahanis:

11 Posquam sortiti eritis civitates obventuras vobis, civitates receptûs sunto vobis, ut confugiat illuc occisor qui aliquem percusit per errorem.

12 Erunt autem vobis civitates istæ in receptum à vindice *occisi*; ut non moriatur qui occidit, tantisper dum stet coram cœtu in judicium.

13 Civitates autem illæ quas dabitis, sex civitates receptûs sunto vobis.

14 Tres harum civitatum datote cis Jardenem, & tres reliquas civitates datote in terra Cenahanis: civitates receptûs sunto.

15 Filiis Jisraelis peregrinoque & inquilino inter eos sunto sex civitates istæ in receptum, ut fugiat illuc quisquis percusit aliquem per errorem.

16 Sed si instrumento ferreo percussit eum ita ut mortuus sit, occisor est, omnino morti traditor occisor ille:

17 Similiter si lapide manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita ut mortuus sit, occisor est, omnino morti traditor occisor ille:

18 Aut *si* ligneo instrumento manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita ut mortuus sit, occisor est, omnino morti traditor occisor ille.

19 Vindex ipse illius sanguinis morti tradet occisorem illum, quum incidet in eum, ipse morti tradet eum.

20 Quòd si ex simultate depulerit eum, aut projecerit *aliquid* in eum de industria ita ut mortuus sit,

21 Aut per inimicitiam percusserit eum manu suâ ita ut mortuus sit, omnino morti traditor percussor ille, occisor est: vindex ipse sanguinis morti tradet occisorem illum quum incidet in eum.

22 Quòd si derepentè sine inimicitia depulit eum, aut projecit in eum ullum instrumentum non de industria,

23 Aut *percussit eum* incogitanter ullo lapide, quo *quis* mori potest, faciens ut decidat in eum ita ut moriatur, quum ipse non *sit* inimicus ei, nec quærat malũ ei:

24 Tunc jus dicent cœtus inter ipsum

percussorem

percussorem & vindicem illius sanguinis, secundùm judicia ista.

25 Sic eripientes cœtus occisorem istum è manu vindicis illius sanguinis, remittent eum cœtus ad civitatem receptûs sui quò confugerat, in qua manebit usque ad mortem Sacerdotis maximi, quem unxit *Deus* oleo sacro.

26 Quòd si ullo pacto exibit occisor iste, termino civitatis receptûs sui, quò confugerat.

27 Et inveniet eum vindex ille sanguinis extra terminum civitatis receptûs ejus, quum occiderit vindex ille sanguinis occisorem istum, non est reus sanguinis.

28 Nam in civitate receptûs sui manere debet usq; ad mortem Sacerdotis maximi: post mortem verò Sacerdotis maximi revertetur occisor in terrâ possessionis suæ.

29 Erunt autem hæc vobis in statutum judiciale per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

30 Quicunque percussurus est aliquem, ex sermone testium occidet occisorem: sed testis unus non poterit testari contra aliquem, ut moriatur.

31 At ne accipitote redemptionis pretium pro ullo occisore qui sons sit dignus morte: sed omnino morti tradetur.

32 Ne quidem accipitote pretium redemptionis ab eo qui effugit in civitatem receptûs sui, ut revertatur ad habitandum in suam terram, donec mortuus fuerit Sacerdos ille:

33 Ut non contaminetis terram ipsam in qua eritis, quia sanguis iste contaminaturus esset hanc terram: pro ea autem terra fieri non posset expiatio à sanguine qui effusus esset in ea, nisi per sanguinem effundentis eum:

34 Neque polluito terram ipsam in qua residebitis, in cujus medio habitaturus sum: nam ego Jehova habito in medio filiorum Jisraelis.

CAPUT XXXVI.

Lex connubialis poluisse Mosaice.

TUnc accedentes primores patrum ex familiis filiorum Josephi, cum familia filiorum Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis, loquti sunt coram Mosche, & coram principibus primoribus patrum inter filios Jisraelis:

2 Ac dixerunt, Domino meo præcepit Jehova, ut det istam terram in possessionem sorte filiis Jisraelis: & Dominus meus præceptum habet à Jehova, ut det possessionem Tzelophchadi fratris nostri filiabus ejus.

3 Si nubent alicui è tribulibus *aliis* filiorum Jisraelis, tum detrahetur possessio earum de possessione paterna nostra, & adjicietur ad possessionem tribûs eorum quibus nupserint: utique de sorte possessionis nostræ detrahetur.

4 Etiam quû erit jubilæus filiis Jisraelis, tamen adjecta manebit possessio earum ad possessionem tribûs *illorum* quibus nupturæ sunt; ita ut de possessione tribûs paternæ nostræ detracta maneat possessio earum.

5 Præcepit itaque Mosche filiis Jisraelis ex præstituto Jehovæ, dicendo, Rectè tribules filiorum Josephi loquuntur.

6 Hoc *est* verbum quod præcipit Jehova de filiabus Tzelophchadi, dicendo, Cui bonum videbitur in oculis suis nubent: verumtamen in familia tribûs paternæ suæ nubunto.

7 Nam non avertetur possessio in filiis Jisraelis à tribu in tribum: quum filii Jisraelis adhærebunt quisque possessioni tribûs paternæ suæ.

8 Quapropter quæcunq; filia è tribubus filiorum Jisraelis hæres est possessionis; alicui è familia tribûs paternæ suæ nubito, ut filii Jisraelis hæreditario jure possideant quisque possessionem paternam suam:

9 Sic non avertetur possessio à tribu *sua* in tribum alteram; quando quisque possessioni suæ adhærebunt tribulium filiorum Jisraelis.

10 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filiæ Tzelophchadi:

11 Nupserunt enim Machla, Thirtza, & Chogla, & Milca, & Noha filiæ Tzelophchadi, filiis patruorum suorum:

12 *Virin* è familiis filiorum Menaschis filii Josephi nupserunt: fuitque possessio earum conjuncta tribui ac familiæ paternæ earum.

13 Hæc *sunt* illa præcepta & judicia quæ præcepit Jehova per Moschen filiis Jisraelis, in campestribus Moabitarum secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

Quintus Liber Moschis, sive DEUTERONOMIUM.

CAPUT I.

Repetitio eorum quæ Jisraeli in deserto contigerunt, pœneque infideli populo infictæ.

ISta *sunt* verba quæ eloquutus est Mosche universo Jisraeli cis Jardenem; in deserto, in campestribus *quæ sunt* è regione Suph, inter Paranem & Thophelem, & Labanum, & Chatzerothas, ac Dizahibum:

2 *Distantia* undecim dierum à Chorebo, *facto* itinere *per* montana Seheris, ad Cadesch am barnchæ usque.

3 Fuit igitur quadragesimo anno, undecimo mense, primo *die* mensis; *ut* alloqueretur Mosche filios Jisraelis secundùm omnia quæ præceperat ei Jehova *referenda* ad illos:

4 Postquam percussit Sichonem regem Emoræorum, qui habitabat Cheschbone: & Hogum regem Baschanis qui habitabat Haschtherotis, *percussit* in Edrehi.

5 Cis Jardenem in terra Moabitarum, placuit Moschi declarare legê istam, dicendo,

6 Jehova

6 Jehova Deus noster alloquutus erat nos in Chorebo, dicendo, Satis habitâstis in monte isto.

7 Convertite vos, & proficiscentes ingredimini in montem Emoræorum & in omnia vicina ejus, in campestria, in montana, & in humilia loca, & in Australem plagam, & in portus maris, *in* terram Cenahanæi & Libanum usque ad flumen maximum, flumen Euphratis.

8 Vide, expono vobis terram illam: ingredimini & hæreditario jure possidete illam terram, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo daturum se illis, id est, semini eorum post eos.

9 Et alloquutus fueram vos tempore illo, dicendo, Non posse solus ferre onus vestri.

10 Jehova Deus vester auxit vos, & ecce vos hodie sicut stellas cœli multitudine.

11 Jehova Deus majorum vestrorum augeat vos supra quam estis millecuplo, & benedicat vobis, quemadmodū dixit vobis.

12 Quomodo ferrem ego solus molestias à vobis, onera à vobis, & contentiones vestras?

13 Exhibete homines sapientes, & prudentes, & cognitos per tribus vestras, ut constituam illos primores vestros.

14 Tum respondistis mihi, dicentes, Bonum est eam rem de qua dixisti facere.

15 Accipiens itaque primores tribuum vestrarum, homines sapientes & cognitos, constitui istos primores vobis; chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones, & moderatores per tribus vestras.

16 Et præcepi judicibus vestris tempore illo, dicendo, Audiendo causas inter fratres vestros, judicate justè inter vitam & fratrem ejus; etiamque peregrinum ei.

17 Ne suscipite personam in judicio, æquè parvum atq; magnū auditote, ne metuitote a quoquam; nam judicium ipsum Dei est: item autem quæ difficilis *erit* præ vobis, refertote ad me ut audiam eam.

18 Præcepi etiam vobis illo tempore, res illas omnes quas facturi estis.

19 Deinde quum profecti Chorebo obissemus totum illud desertum magnum & formidabile quod vidistis, via ad montem Emorræorum, quemadmodum præceperat Jehova Deus noster nobis, & venissemus Kadeschum-barneæ usque:

20 Edixi vobis, Venistis usque ad montem Emorræorum quem Jehova Deus noster dat nobis:

21 Vide, exponit Jehova Deus tuus istam terram tibi: ascendens hæreditario jure posside, quemadmodum dixit Jehova Deus patrum tuorum tibi, ne timeto, neque consternator.

22 Accedentes verò ad me vos omnes, dixistis, Mittamus homines ante nos qui nobis perveſtigent illā terrā: & referant nobis aliquid de via per quā ascensuri sumus, & civitatibus in quas perventuri sumus.

23 Quæ res quū bona videretur in oculis meis, accepi è vobis duodecim homines, hominem unum in quamque tribum:

24 Qui convertentes se & ascendentes montem istum, venerunt usque ad vallem Escholis: ita exploraverunt illam;

25 Et accipientes in manu sua de fructu illius terræ deportārunt ad nos: retulerunt-que nobis aliquid, dicentes, Bona *est* illa terra quam Jehova Deus noster dat nobis.

26 Noluistis tamen ascendere, sed maximo opere rebellavistis præstituto Jehovæ Dei vestri.

27 Murmurastis enim in tentoriis vestris, dicentes, Eò quòd Jehova odio prosequitur nos, eduxit nos è terra Ægypti: ut tradat nos in manum Emorræorum ad perdendum nos.

28 Quò ascenderemus? fratres nostri dissolverunt animum nostrum, dicendo, Populus *est* major & excelsior nobis, civitates magnæ & munitæ *assurgentes* in cœlum usque: quinetiam filios Hanakitarum vidimus illic.

29 Me autem dicentem vobis, Ne expaveſcite, neque timete ab illis:

30 Jehova Deus vester qui anteit vos, is pugnaturus est pro vobis, secundùm omnia quæ exercuit pro vobis contra Ægyptios ante oculos vestros:

31 Et quæ vidisti in deserto, Jehovam Deum tuum portâsse te, quemadmodū portat quis filium suum, in tota via per quam ivistis donec pervenistis ad locum hunc:

32 Tamen propter hunc sermonem non credidistis Jehovæ Deo vestro,

33 Qui anteit vobis in hac via ad explorandum vobis locum pro castrorum metatione vestra, igne nocte, ut lucem vobis præbeat in via per quam ituri estis, & nube interdiu.

34 Quamobrem quum audisset Jehova vocem sermonum vestrorum, effervescens juravit, dicendo,

35 *Ne vivam*, si quis ex hominibus istis, *si* generatio prava ista visura est terram illam optimam, quam juramento promisi me daturum patribus vestris:

36 Solummodò Caleb filius Jephunnæ, ipse videbit eam, & ei tradam illam terram quam calcavit ac filiis ejus, eò quòd plenè sequutus est Jehovam.

37 (Etiam contra me ità percitus est Jehova occasione vestri, dicendo, Neque tu ingredieris illuc:

38 *Sed* Jehoschuah filius Nunis, qui adstat in conspectu tuo, ipse ingredietur illuc: eum confirma, quia ipse possidendam dividet eam Israelitis.)

39 Parvuli autem vestri de quibus dixistis, Prædæ erunt, & filii vestri qui non cognoscunt hodie bonum aut malum, ipsi ingredientur illuc: nam eis tradam eam, & ipsi hæreditario jure possidebunt eam.

40 Vos igitur revertimini, & proficiscimini

mini in desertũ ipsũ, viâ *ad* mare algosum.

41 Tum respondentes dixistis mihi, Peccavimus Jehovæ; nos ascendemus, & pugnabimus secundùm omnia quæ præceperat nobis Jehova Deus noster: & accingentes vos quisque armis bellicis suis, obtulistis vos ad ascendendum montem illum.

42 Edixit autem Jehova mihi, Dicito eis, Ne ascenditote, neque pugnatote; quia non sum in medio vestri, ut non afficiamini plagâ coram inimicis vestris:

43 Et quamvis edixissem vobis, Tamen non auscultâstis: sed maximo opere rebellavistis præstituto Jehovæ, quum arroganter ascenderetis ipsum montem.

44 Egressi enim Emoræi qui inhabitant montem illum, obviam vobis, persequuti sunt vos ut facere solent apes: & contriverunt vos in Sehire Chormam usque.

45 Reversi itaque flevistis coram Jehovæ ac non auscultavit Jehova voci vestræ, nec aurem præbuit vobis:

46 Sed consedistis Kadeschi dies multos, ut *multi fuerunt* dies quibus consedistis ibi.

CAPUT II.

Quam terram in deserto non licebat invadere, & quam licebat.

DEinde convertimus nos & profecti sumus in ipsum desertum viâ *ad* mare algosum, quemadmodum edixerat Jehova mihi: & circumivimus montem Sehiris diebus multis.

2 Tandem alloquutus est me Jehova, dicendo,

3 Satis circumiistis montem istum: convertite vos Aquilonem versùs.

4 Item populo præcipe, dicendo, Vos mox pertransituri estis terminum fratrum vestrorum, filiorum Hesaui inhabitantium Sehirem: quanquam metuant à vobis, tamen cavete vobis valde.

5 Ne bellum miscete cum illis, non enim daturus sum vobis de terra eorum vel vestigium plantæ pedis: nam hæreditarium dedi Hesuno montem Sehiris.

6 Cibum comparate ab eis pecunia quem comedatis; & similiter aquam emitote ab eis pecunia quam bibatis.

7 Nam Jehova Deus tuus benedixit tibi in omni opere manûs tuæ, agnovit iter tuum in deserto maximo isto: jam quadraginta annos Jehova Deus tuus tecum *fuit*, non eguisti *ulla* re.

8 Prætergressi itaque fratres nostros, filios Hesaui inhabitantes Sehirem à via campestri ũ, *quæ fuit* ab Elatha & à Hetzjone-geberi, convertimus nos ut transiremus viâ deserti Moabitarum.

9 Tum edixit Jehova mihi, Ne hostiliter age cum Moabitis, neque misceto cum eis bellum: quia non sum daturus tibi de terra ejus hæreditatem, nam filiis Loti dedi Harem *in* hæreditatem.

10 (Emæi antea inhabitabant eam; populus magnus, multusque, & excelsus ut Hanakita;

11 Gigantes reputabantur etiam illi, sicut Hanakitæ; sed Moabitæ vocabant eos Emæos.

12 Sehirem inhabitabant quoq; Choræi antea, in quorum hæreditatem filii Hesaui successerunt quum perdidissent eos à facie sua, & inhabitabant loco eorum: quemadmodum faciunt Israelitæ terrâ hæreditatis suæ quam dedit Jehova eis.)

13 Nunc surgentes transite vallem Zeredi: quare transivimus vallem Zeredi.

14 Dies autem quibus iter fecimus *consumpti* à Kadeschobarneâ usque dum transivimus vallem Zeredi, fuerunt triginta octo annorum: donec confecta esset tota ætas illa, viri illi militares è medio castrorum, sicut juraverat Jehova de eis.

15 Nam etiam manus Jehovæ erat contra eos ad quassandum eos è medio castrorum donec conficerentur.

16 Fuit itaque, quum omnes viri illi militares moriendo confecti essent è medio populi,

17 Ut alloqueretur me Jehova, dicendo,

18 Tu transiturus es hodie terminum Moabitarum, Harem,

19 Et appropinquaturus è regione Hammonitarum, ne hostiliter agito adversùs eos, neque bellum misceto cum eis, quia non sum daturus tibi de terra Hammonitarum hæreditatem; nam filiis Loti dedi eam in hæreditatem.

20 (Terra gigantum reputatur ipsa quoque: gigantes inhabitabant eam antea, quos Hammonitæ vocabant Zamzummæos:

21 Populus magnus multusque & excelsus, sicut Hanakitæ: sed perdidit eos Jehova à facie istorum, ut succedentes in hæreditate eorũ inhabitarent *ipsi* loco eorum:

22 Quemadmodum fecit filiis Hesaui inhabitantibus Sehirem; à quorum facie perdidit Choræos, ut succedentes in hæreditatem eorum inhabitarent loco illorum usque in hunc diem:

23 Havvæos quoque qui inhabitabant Chatzerima Hazzam usque, Caphthoræi qui prodierunt è Caphthore perdiderunt illos, & inhabitabant loco illorum.)

24 Surgite proficiscimini & transite flumen Arnonis; vide, tradi in manum tuam Sichonem regem Cheschbonis Emoræum & terram ejus, incipe adire hæreditatem: & misce cum eo bellum.

25 Die hoc incipiam imponere pavorem tui & timorem tui populis sub universo cœlo tot qui audierint famam tuam, ii trepidabunt, & languescent à facie tua.

26 Itaque misi nuncios è deserto Kedemotharum, ad Sichonem regem Cheschbonis ad dicendum verbis pacis:

27 Transeam per terram tuam, indesinenter procedam eâdem viâ; non recedam dextrorsum aut sinistrorsum.

28 Sine me comparare cibum pecuniâ ut comedam, & aquam pecuniâ date mihi ut bibam; tantùm transibo pedibus meis:

29 Quemad-

29 Quemadmodum fecerunt mihi filii Hesau inhabitantes Seirem, aut Moabitæ inhabitantes Harem; usque dum transiens Jardenem, *veniam* in eam terram quam Jehova Deus noster dat nobis.

30 Sed noluit Sichon rex Cheschbonis sinere ut transiremus per agrum suum: quia obduravit Jehova Deus tuus spiritum ejus, & obfirmavit animũ ejus, ut traderet illũ in manum tuum sicut *est* hoc tempore.

31 Et dixit Jehova mihi, Vide, cœpi exponere tibi Sichonem & terram ejus: incipe adire hæreditatem, ut hæreditario jure possideas terram ejus?

32 Quum egressus est Sichon obviam nobis, ipse cum toto populo suo in prælium ad Jahatzam,

33 Et exposuit eum Jehova Deus noster nobis: itaque percussimus eum & filios ejus, & totum populum ejus.

34 Et cepimus omnes civitates ejus eodem tempore, devovimusque internecioni homines cujusque civitatis, etiam fœminas & parvulos; non reliquum fecimus superstitem:

35 Tantummodo jumenta prædati sumus nobis; & spolia civitatum illarum quas cepimus.

36 A Harobere quæ *est* in ripa fluminis Arnonis, & civitate ipsa quæ *est* in flumine usque ad Gilhadem, nulla fuit urbs quæ superior esset nobis: omnia hæc exposuit Jehova Deus noster nobis.

37 Cæterùm ad terram Hammonitarum non accessisti: totum tractum torrentis Jabboki, & civitates ipsius montis, denique omnia quibus interdixerat Jehova Deus noster.

CAPUT III.

Subjugatur Hog rex Baschanis. Portio filiorum Reubenis & Gadis. Mosthes non intrat terram.

INde nos convertentes ascendebamus viã ad Baschanem: quum processit Hog rex Baschanis obviam nobis, ipse cum toto populo suo in prælium *ad* Edrebin.

2 Et edixit Jehova mihi, Ne timeto eum, nam in manum tuam trado eum, cum toto populo ejus, ac terra ejus: ut facias eo, quemadmodum fecisti Sichone rege Emoræorum qui habitabat Cheschbone.

3 Tradidit itaque Jehova Deus noster in manum nostram Hogum quoque regem Baschanis cum toto populo ejus; quem percussimus adeo ut non fecerimus ei reliquum superstitem.

4 Et cepimus omnes civitates illius tempore eodem, nulla *est* urbs quam non ceperimus ab eis; sexaginta civitates, totum tractum Argobi, regnũ Hogi in Baschane:

5 Omnes istas civitates munitas muro alto, portis, & vectibus, præter civitates paganorum multas admodum:

6 Devovimusque internecioni eos quemadmodum feceramus Sichone rege Cheschbonis; devovendo internecioni cujusque civitatis homines, fœminas, & parvulos:

7 Omnia verò jumenta & spolia singulatim civitatum prædati sumus nobis.

8 Ita cepimus tempore illo terram hanc è manu duorum regum Emoræorum, quæ *est* cis Jardenem; à flumine Arnonis usque ad montem Chermonis:

9 (Tzidonii Chermonem vocant Schirjonem, Emoræi verò illum vocant Schenirem.)

10 Omnes civitates planitiei totumque Gilhadem & totam Baschanem, Salcam & Edrehin usque; civitates regni Hogi in Baschane.

11 Nam tantùm Hog rex Baschanis sæliquum servârat ex residuo Gigantum; ecce sponda ejus, sponda ferrea, nonne est Rabbathæ Hammonitarum? novem cubitorum *est* longitudo ejus, & quatuor cubitorum latitudo ejus cubito virili.

12 Quum itaque terram hanc hæreditario jure consequuti essemus tempore illo, à Harobere quæ *est* ad flumen Arnonis, & dimidium montis Gilhadis cum civitatibus ejus, dedi Reubenitis & Gaditis.

13 Residuum autem Gilhadis cum toto Baschane, regnum Hogi dedi dimidiatæ tribui Menaschis (totus tractus Argobi per totum Baschanem, is ipse vocari solebat terra gigantum.

14 Jair filius Menaschis ceperat totum tractum Argobi usque ad terminum Geschuritarum & Mahacathitarum: ideo vocavit eas cum Baschane de nomine suo, villas Jairis, usque in diem hunc.)

15 Maciri autem dedi *reliquum* illud Gilhadis.

16 Sed Reubenitis & Gaditis dedi à Gilhade usque ad fluvium Arnonis, interamnem *agrum* cum termino; ad Jabbokum torrentem usque, qui terminus *est* Hammonitarum:

17 Præterea campestria hæc & Jardenem cum termino; à Cinnereth usque ad mare campestrium, mare salsum, sub decursibus ipsius collis versus Orientem.

18 Quamobrem præcepi vobis tempore illo, dicendo, Jehova Deus vester dat vobis terram hanc quam hæreditario jure possideatis, expediti transite ante fratres vestros filios Jisraelis, viri militares omnes.

19 Sed fœminæ vestræ, parvulique vestri, & pecora vestra (novi pecora multa esse vobis) manento in civitatibus vestris quas dedi vobis.

20 *Transite igitur*, usque dum quietè largiatur Jehova fratribus vestris ut vobis, & possideant hæreditario jure ipsi quoq; terram illam quam Jehova Deus vester dat eis trans Jardenem; tunc revertimini quisque ad hæreditatẽ suam quam dedi vobis.

21 Jehoschuhæ autem præcepi tempore illo, dicendo, Oculi tui *sunt*, qui vident omnia quæ fecit Jehova Deus vester duobus regibus istis, sic facturus est Jehova omnibus regnis quò tu transiturus es.

22 Ne

22 Ne timeatote illos: nam Jehova Deus veſter, is eſt qui pugnabit pro vobis.

23 Quumque deprecaretur Jehovam tempore illo, dicendo,

24 Domine Jehovi, tu cœpiſti oſtendere ſervo tuo magnitudinem tuam, & manum tuam robuſtiſſimam, quâ quis *eſt* Deus fortis in cœlo aut in terra, qui faciat ſecundum opera tua, & ſecundum virtutes tuas?

25 Tranſeam, quæſo, ut videam terram iſtam optimam, quæ eſt trans Jardenem, montem iſtum optimum, & Libanum.

26 Prout excanduerat Jehova contra me propter vos, ſic non auſcultavit mihi, ſed edixit Jehova mihi, Satis eſto tibi, ne ultra deinceps alloquitor me de hac re.

27 Aſcende verticem iſtius collis, & attollens oculos tuos Occidentem, Aquilonem, & Auſtrum, & Orientem verſus proſpice oculis tuis: quia non es tranſiturus Jardenem hunc.

28 Mandatis verò inſtrue Jehoſchuham, & confirma eum atque corrobora eum: is enim tranſiturus eſt ante populum hunc, & idem poſſidendam diſtributurus eſt eis terram, quam proſpexeris.

29 Sic conſedimus in hac valle è regione Beth-pehoris.

CAPUT IV.

Exhortatur Moſches ad obſervationem mandatorum Dei: ab omni imagine deterret: ſuam prædicit mortem, præſque urbes refugii ſeparat.

NUnc ergo Iſrael, attende ad ſtatuta & judiciaque illa quæ ego doceo vos facere, ut vivatis & ingreſſi hæreditario jure poſſideatis terram iſtam quam Jehova Deus majorum veſtrorum dat vobis.

2 Ne addite ad verbum illud quod ego præcipio vobis, neque detrahite de eo, ut ſervetis præcepta Jehovæ Dei veſtri quæ ego præcipio vobis.

3 Oculi veſtri *ſunt*, qui viderunt quæ fecit Jehova propter Bahal-pehorem: nam omnem virum qui ſequutus eſt Bahal, pehorem perdidit Jehova, Deus tuus è medio tui:

4 Vos autem qui adhæſiſtis Jehovæ Deo veſtro, vos, *in quam*, omnes vivitis hodie.

5 Vide, docui vos ſtatuta & judicia, quemadmodum præcepit mihi Jehova Deus meus: ut ſic faciatis in medio illius terræ quò mox ingreſſuri eſtis ad poſſidendum eam jure hæreditario.

6 Obſervabitis ergo atque facietis; nam hæc *eſt* ſapientia veſtra & prudentia veſtra ante oculos populorum, qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, Tantùm gens iſta maxima populus ſapiens eſt & prudens.

7 Nam quæ gens maxima *futura eſt* cui *eſt* Deus propinquus ei, ſicut Jehova Deus noſter *eſt* quotieſcunque invocamus eum.

8 Rurſus quæ gens maxima *futura eſt* ? cui *ſunt* ſtatuta & judicia juſta, ſicut *eſt* tota hæc lex quam ego propono vobis hodie.

9 Tantùm cave tibi, & ſerva teipſum valde, ne obliviſcaris rerum illarum quas viderunt oculi tui, neque recedant ab animo tuo illo die rum v.tæ tuæ, ut notas eas facias filiis tuis & nepotibus tuis:

10 Die *nimirum* quo ſtetiſti coram Jehova Deo tuo in Chorebo, quum edixiſſet Jehova mihi, Congrega mihi populum, ut audienda proponam eis verba mea: quibus diſcant timere me quibuſcunque diebus victuri ſunt ſuper terram, & filios ſuos doceant.

11 Quò accedentes ſtabatis ſub illo monte, quum mons ille arderet igne uſque ad ſummum cœlum, cum tenebris, nube, & caligine:

12 Tum alloquutum eſſe vos Jehovam è medio illius ignis; vocem verborum vos audiviſſe; at ſimilitudinem nullam vos animadvertiſſe præter vocem:

13 Et ipſum indicâſſe vobis fœdus ſuum, quo præcipiebat vos obſervare decem illa verba, & inſcripſiſſe ea duabus tabulis lapideis.

14 Me autem præcepiſſe Jehova tempore illo docere vos ſtatuta & judicia, ut exercentis ea in iſta terra, quò mox tranſituri eſtis ad poſſidendâ eam jure hæreditario.

15 Quamobrem cavebitis vobiſmet ipſis valde: nam non animadvertiſtis ullam ſimilitudinem, quo die alloquutus eſt Jehova vos in Chorebo è medio illius ignis:

16 Ut non corrumpatis vos, & faciatis vobis ſculptile, ſimilitudinem ullius ſimulacri, formam maris aut fœminæ,

17 Formam ullius animalis quod *ſit* in terra, formam ullius avis alatæ quæ volat verſus cœlum,

18 Formam ullius repentis in terra, formam ullius piſcis qui *ſit* in aqua ſub terra:

19 Et ne ſublatis oculis tuis verſus cœlum, quum aſpexeris ſolem, aut lunam, aut ſtellas, ullam rem exercitûs cœleſtis, tum impellaris & incurvans te eis colas ea, quæ impertitus eſt Jehova Deus tuus reliquis omnibus populis ſub univerſo cœlo.

20 Vos enim aſſumpſit Jehova, & eduxit vos è catino ferri ex Ægypto, ut eſſetis ei populus hæreditarius, ſicut *eſtis* hodierno die.

21 Ac Jehova quidem percitus fuit ira contra me propter verba veſtra, & juravit me non tranſiturum Jardenem, nec ingreſſurum terram illam optimam quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* poſſeſſionem:

22 Itaque moriturus ſum in hac terra, non ſum tranſiturus Jardenem: vos autem eſtis tranſituri, & poſſeſſuri terram illam optimam jure hæreditario.

23 Cavete vobis, ne obliviſcamini fœderis Jehovæ Dei veſtri, quod pepigit vobiſcum, aut faciatis vobis ſculptile, ſimilitudinem ullius rei, quia interdixit tibi Jehova Deus tuus:

24 Nam Jehova Deus tuus ignis conſumens eſt *Deus* fortis æmulator.

25 Quum genueris filios & nepotes, & habitatores

habitatores veteres facti fueritis in ea terra; si corrumpetis vos, & facietis sculptile similitudinem ullius rei, vel feceris aliquod malum in oculis Jehovæ Dei tui provocando eum:

26 Contestor contra vos hodie cœlum & terram, fore ut omnino pereatis quàm celerrimè; è terra illa quò *ut veniatis* transfluvii estis Jardenem ad possidendum eam jure hæreditario: non prolongabitis dies in ea, sed omnino perdemini.

27 Aut disperget Jehova vos in alios populos; & reliqui fietis homines pauci in gentibus, quò Jehova vos abduxerit:

28 Et servietis illic deis, operi manuum hominis; ligno aut lapidi, qui non vident, neque audiunt, neque comedunt, neque odorantur.

29 Quòd si requiretis inde *quisque* Jehovam Deum tuum, invenies; quum quæsieris eum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

30 Quum angustia fuerit tibi, & obvenerint tibi omnes res istæ, in extremitate dierum; si conversus usque ad Jehovam Deum tuum, auscultaveris voci ejus:

31 Quandoquidem Jehova Deus tuus *est* Deus fortis, misericors, non deseret te, neque perdet te: nam non obliviscetur fœderis majorum tuorum, quod juramento sancivit illis.

32 Nam interroga nunc à temporibus priscis, *quæ fuerunt* ante te, inde ab eo die quo creavit Deus hominem super terram, ab *una* extremitate cœli usque ad *alteram* extremitatem cœli: num facta fuerit res cujusmodi hæc maxima, aut num audita fuerit similis ei:

33 Num audierit *ullus* populus vocem Dei loquentis è medio ignis ut tu audisti, & vixerit:

34 Aut num tentaverit *ullus* Deus veniens assumere sibi gentem *aliquam* è medio *alterius* gentis, probationibus, signis ac prodigiis, belloque & manu forti, & brachio extento, denique terroribus maximis: qualia *sunt* omnia quæ fecit pro vobis Jehova Deus vester in Ægypto ante oculos tuos?

35 Tibi exhibita sunt videnda, ut cognoscas Jehovam esse Deum ipsum, nullum amplius *esse* præter eum.

36 E cœlis audiendâ proposuit tibi vocem suam, ut erudiret te: & in terra exhibuit tibi videndum ignè suum maximum, quum verba ejus audiveris è medio ignis.

37 Et propterea quòd dilexit majores tuos, elegitque semen *cujusque* eorum post eum, ideo eduxit te præsens virtute suâ maximâ ex Ægypto:

38 Ut expellat gentes majores & robustiores te à conspectu tuo, ut introducens te det tibi terram eorum in possessionem, sicut *est* hodie.

39 Agnoscas igitur hodie, & revoces in animum tuum, Jehovam Deum ipsum esse in cœlis supernè, & in terra infernè, nullum amplius *esse*:

40 Et observes statuta ejus & præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie, quibus bene sit tibi & filiis tuis post te: ut prolonges semper dies super terram illam quam Jehova Deus tuus dat tibi.

41 Tunc selegit Moschè tres civitates cis Jardenem, ad ortum Solis:

42 Ut confugeret illuc occisor qui occidisset proximum suum per imprudentiam, quum ipse non odisset eum antea, & fugiens in unam ex illis civitatibus viveret:

43 Betzerem in ipso deserto, in terra plana, Reubenitarum, & Ramothas in Gilhade Gaditarum, atque Golanem in Baschane Menaschitarum.

CAPUT V.

Decalogus repetitur & explanatur, & de terrore quo à voce legislatoris perculsi fuerunt.

HÆc autem illa *est* lex, quam proposuit Moschè filiis Jisraelis:

2 Hæ testificationes illæ, statutaque, & judicia, quæ eloquutus est Moschè apud filios Jisraelis, qui exivissent ex Ægypto:

3 Cis Jardenem in ipsa valle è regione Beth-pehoris in terra Sichonis regis Emoræorum habitantis Cheschbone, quem percusserat Moschè & filii Jisraelis quum abirent ex Ægypto:

4 Quum jam hæreditario jure possiderent terram ejus & terram Hogi regis Baschanis amborum regum Emoræorum, quæ *est* cis Jardenem, ab ortu Solis,

5 A Harobere quæ *est* ad ripam fluminis Arnonis, usque ad montem Sionis qui *est* Chermon:

6 Et omnia ipsa campestria cis Jardenem Orientem versus usque ad mare campestrium; sub ipsis decursibus collis. *Cap. 5.*

7 Nam Moschè advocatis omnibus Jisraelitis, edixit eis, Audi Jisrael statuta & judicia illa quæ ego loquuturus sum hodie vobis audientibus: ut discatis illa & observantes faciatis illa.

8 Jehova Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Choreb.

9 Non cum patribus nostris pepigit Jehova fœdus istud, sed nobiscum, nobis, *inquam*, iis qui hic *sumus* hodie, omnibus nobis qui vivimus.

10 In os loquutus est Jehova nobiscum in monte illo è medio ignis,

11 Me stante inter Jehovam & vos tempore illo, ad referendum vobis sermonem Jehovæ (timebatis enim propter ignem illum, neque ascendistis montem illum) dicendo,

12 Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui eduxi te è terra Ægypti, è domo servorum:

13 Ne fit tibi *ullus* deorum alienorum ante faciem meam.

14 Ne facias tibi sculptile, *aut* ullam imaginem *eorum* quæ *sunt* in cœlis supra, aut quæ *sunt* in terra infra, aut quæ *sunt* in aquis infra terram.

15 Ne

15 Ne incurvans te *honorem exhibeto* illis, neque colas ea: nam ego Jehova Deus tuus *sum Deus* fortis, zelotes, visitans iniquitatē patrū in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos qui odio prosequuntur me:

16 Exercens verò benignitatem in millesimos, *à patribus, eos* qui diligunt me, id est, qui observant mandata ejus.

17 Ne assumas nomen Jehovæ Dei tui in vanum: nam relinquet impunè Jehova eum, qui assumpserit nomen ipsius in vanū.

18 Observa diem sabbathi, ut sanctifices illum, quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus.

19 Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:

20 Dies verò septimus sabbathum *est* Jehovæ Deo tuo: ne facias ullum opus, tu, aut filius tuus, aut filia tua, aut servus tuus, aut ancilla tua, aut bos tuus, aut asinus tuus, aut ullum jumentum tuum, aut peregrinus tuus qui *est* intra portas tuas, ut quiescat servus tuus & ancilla tua sicut tu:

21 Et memineris te servum fuisse in terra Ægypti, Jehovam verò Deum tuum eduxisse te inde manu forti & brachio extento: idcirco præcipit tibi Jehova Deus tuus ut observes diem ipsum sabbathi.

22 Honora patrem tuum, & matrem tuam, quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus: ut prolongentur dies tui, & bene fit tibi super illam terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

23 Ne occidas:

24 Neque scorteris:

25 Neque furteris:

26 Neque proferas contra proximum tuum testimonium falsum.

27 Neque concupiscas uxorem proximi tui, neque expetas domum proximi tui, agrum ejus, aut servum ejus, aut ancillam ejus, aut bovem ejus, aut asinum ejus, denique rem ullam quæ *sit* proximi tui.

28 Hæc verba edixit Jehova toti congregationi vestræ in ipso monte, è medio ignis nubis & caliginis, voce magnâ neqs *ulterius* pertexit: sed inscripsit illa duabus tabulis lapideis, quas dedit mihi.

29 Fuit autem quum audiffetis vocem illam è medio tenebrarum illarum & montis ardentis ignę, ut accederetis ad me, omnes primores tribuum vestrarum & scalores vestri:

30 Et dixistis, En, ostendit nobis Jehova Deus noster gloriam suam & magnitudinem suam, & vocem ejus audivimus è medio ignis: hodierno die viditmus quando Deus cum homine loquutus est, *homine* etiam vivere.

31 Nunc itaque quare moreremur? nam absumeret nos ignis ille maximus, si pergeremus deinceps audire vocem Dei nostri, utique moreremur.

32 Nam quæ *est* ulla caro, quæ audita voce Dei viventis loquentis è medio ignis sicut nos, deindè vixerit?

33 Accede tu & audi quæcunq; dicturus est Jehova Deus noster: deinde tu eloquitor nobis quæcunq; edixerit Jehova Deus noster tibi, ut audiamus faciamusque.

34 Audiens itaque Jehova vocem verborum vestrorum quum alloquerentur me, dixit Jehova mihi, Audivi vocem verborum populi hujus quibus alloquuti sunt te: quæcunq; loquuti sunt, bene sunt loquuti.

35 O si esset hic eorum animus illis, ad timendum me, & observandum omnia præcepta mea omnibus diebus, ut bene esset eis & filiis eorum in seculum.

36 Ide dic illis, Revertimini ad tentoria vestra.

37 Tu autem hic consiste apud me, & edicam tibi omnia præcepta, statutaque, & judicia illa quæ docebis eos: ut exerceant *illa* in ea terra quam ego do eis possidendam hæreditario jure.

38 Observabitis igitur ut faciatis quemadmodum præcepit Jehova Deus vester vobis: ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum.

39 Totā illā viā quam præcepit Jehova Deus vester vobis itote, ut vivatis, & bene fit vobis, & prolongetis dies in ea terra quam hæreditario jure possessuri estis.

CAPUT VI.

Ulterior explicatio Decalogi.

Hoc autem *est* præceptum, statuta, judiciaque illa, quæ præcepit Jehova Deus vester ut docerem vos, ut exerceatis *ea* in terra, quò mox transituri estis ad possidendam eam, jure hæreditario:

2 Ut timeas Jehovam Deum tuum, observando omnia statuta ejus, & præcepta ejus quæ ego præcipio tibi, tu & filius tuus, & nepos tuus omnibus diebus vitæ tuæ: & ut prolongent dies tuos.

3 Quum audies, ô Jisrael, & observans faciēs *id* quo bene erit tibi, & quo augescetis valde, quemadmodum dixit Jehova Deus patrum tuorum tibi, *in* terra affluente lacte & melle.

4 Audi Jisrael: Jehova Deus noster Jehova unus *est*.

5 Itaque diliges Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo, & ex totis viribus tuis:

6 Et erunt verba ista quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo.

7 Eaque acutè ingeres filiis tuis, ac loquēris de eis quum sedes domi tuæ, & quum ambulas per viam, quum cubas, & quum surgis:

8 Etiam alligabis ea in signū manui tuæ, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos:

9 Denique inscribes ea postibus domūs tuæ, & portis tuis.

10 Quum autem *hoc* evenerit, quum introduxerit te Jehova Deus tuus in terram quam juramento promisit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, Jahakobo se daturum tibi, *in* civitates maximas & optimas quas non ædificāsti:

11 Et *in* domos plenas omni bono quas non implevisti, & *ad* cisternas effossas quas non effodisti, *ad* vineis & oliveta quæ non plantasti: & comedens saturatus fueris.

12 Cave tibi, ne obliviscaris Jehovæ, qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorū.

13 Jehovam Deum tuum timeto, & ipsum colito, ac per nomen ejus jurato.

14 Ne sequimini deos alienos, è diis populorum qui circumstant vos:

15 (Nam *Deus* fortis zelotes Jehova Deus tuus *est* in medio tui) ne accensus ira Jehova Deus tuus in te, perdat te è superficie terræ.

16 Ne tentatote Jehovam Deum vestrum, quemadmodum tentâstis Massæ.

17 Diligenter observatote præcepta Jehovæ Dei vestri, & testimonia ejus, statutaque ejus quæ præcepit tibi:

18 Ut facias quod rectum & quod bonum videtur in oculis Jehova (ut bene fit tibi, & ingressus hæreditario jure possideas optimam illam terram quam juramento promisit Jehova majoribus tuis.)

19 Expellendo omnes inimicos tuos à facie tui; quemadmodū loquutus est Jehova.

20 Quum autem interrogaverit te filius tuus posthac, dicendo, Quid *sibi volunt* testimonia, statutaque, & judicia illa quæ præcepit Jehova Deus noster vobis?

21 Dices filio tuo, Servi eramus Pharaoni in Ægypto; sed eduxit nos Jehova ex Ægypto manu forti.

22 Ediditque Jehova signa prodigiaq; maxima & pessima contra Ægyptios, contra Pharaonem, & contra totam familiam ejus ante oculos nostros.

23 Eduxit autem nos inde, ut introduceret nos, & daret nobis terram hanc, quam juramento promiserat majoribus nostris.

24 Et præcepit nos Jehova exercere omnia statuta ista timendo Jehovam Deum nostrum, ut bene sit nobis omnibus diebus, ut nos conservet in vita ficut hodie:

25 Et justitia sit nobis, si observantes fecerimus omnia hæc præcepta coram Jehova Deo nostro, quemadmodū præcepit nobis.

CAPUT VII.

Cum gentilibus non ineundum fœdus, quia sibi Deus redemit Israelem, sibique contra omne malum consulet tibi.

QUum introduxerit te Jehova Deus tuus in eam terram, quo tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, & dejecerit gentes magnas à facie tua, Chittæam, & Girgaschæam, & Emoræam, & Cenahanæam, & Perizzæam, & Chivvæam, & Jebusæam, septem gentes majores & robustiores te,

2 Exposueritque eas Jehova Deus tuus tibi ut percutias eas: omnino internecioni devoveto eas, ne pangito cum eis fœdus, neque gratiam facito eis:

3 Neq; conjungito te affinitate cum eis, filiam tuam ne dato filio ullius *earum*, & filiam ullius ne accipito pro filio tuo;

4 Abduceret enim filium tuum à sequendo me, & colerent deos alienos, quamobrem accensus ira Jehova in vos, perderet vos celeriter:

5 Quin potius sic facitote eis, altaria eorum dirnitote, & statuas earum frangitote, etiam lucos earum succidito te, & sculptilia earum comburitote igne.

6 Nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo: te selegit Jehova Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis qui *sunt* sub universo cœlo.

7 Non eò quòd plures essetis omnibus reliquis populis, amore propendit Jehova in vos, ac selegit vos: vos enim *estis populus* paucissimus omnium populorum:

8 Sed eò quòd diligit Jehova vos, & eò quòd servat juramentum illud quod juraverat majoribus vestris, eduxit vos Jehova manu forti: ac redemit te è domo servorum, è manu Pharaonis regis Ægypti.

9 Ut agnoscas Jehovam Deum tuum esse Deum ipsum, *Deum* fortissimum, fidelissimum, observantem fœderis sui & benignitatis suæ erga diligentes se, & observantes mandata ejus in mille generationes.

10 Et rependentem odio habentibus se *cuique* in faciem ejus perdendo eum; *qui* non dilaturus est odio habenti se, in faciem ejus rependere ei:

11 Et observes mandatum, statutaque, & judicia illa, quæ ego præcipio tibi hodie ut facias ea.

12 Eritque propterea quòd audientes judicia ista observaveritis ac feceritis ea: ut observet Jehova Deus tuus tibi fœdus illud & benignitatem, quam juramento promiserat majoribus tuis.

13 Diliget enim te, & benedicet tibi, atque augebit te; benedicet, inquam, fructui ventris tui & fructui terræ tuæ, frumento tuo, mustoque tuo, & oleo tuo, fœtui boum tuorum, & gregibus pecudum tuarum, in ea terra quam juramento promiserat majoribus tuis se daturum tibi.

14 Benedictus eris præ omnibus populis: non erit in te ullus ullave sterilis, etiam in jumentis tuis.

15 Et amovebit à te Jehova omnem morbum: & nullos languores Ægyptiorum pessimos quos novisti, imponet tibi, sed indet eos omnibus odio habentibus te.

16 Quum autem absumpturus es omnes illos populos quos Jehova Deus tuus dat tibi, ne parcito oculus tuus illis: neque colito deos eorum, quia tendicula id *esset* tibi.

17 Si dicas in animo tuo, majores *sunt* istæ gentes me: quomodo possem expellere eas?

18 Ne timeto ab eis: sed diligenter recordare eorum quæ fecit Jehova Deus tuus contra Pharaonem & totam Ægyptum:

19 Probationum illarum maximarū quas viderunt oculi tui, & signorum, prodigiorumque, & manūs illius fortis, & brachii extenti,

extenti, quibus eduxit te Jehova Deus tuus: sic facturus est Jehova Deus tuus omnibus illis populis à quorum facie times.

20 Sed etiam *tamquam* crabronem immittet Jehova Deus tuus in eos, donec pereant qui reliqui fuerint, quique abconderint se à facie tua.

21 Ne consternator metu illorum: nam Jehova Deus tuus in medio tui *est*, *Deus* fortis, magnus, & formidabilis.

22 Et quamquam dejiciet Jehova Deus tuus gentes illas à facie tua paulatim, non poteris consumere eas celeriter, ne numero supetent te bestiæ agri:

23 Exponet tamen eas Jehova Deus tuus tibi, & divexabit eas vexatione maximâ donec perdantur,

24 Et tradet reges earum in manum tuam, ut perdas nomen eorum sub cœlis, non consistet quisquam coram te donec perdideris eos.

25 Sculptiles deos earũ comburite igne; ne concupiscas argentum vel aurum *quod sit* in eis, aut accipias tibi, ne illaqueeris eo, nam abominationi est Jehovæ Deo tuo:

26 Ut ne inferens rem abominabilem domum tuam sis anathema, sicut ea *est*: omnino detestator eam, & prorsus abominator eam, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia Dei in deserto præstita, ne illorum & Dei sui fiant immemores.

UNumquodque præceptum quod ego præcipio tibi hodie observantes facitote, ut vivatis & augeamini, ac ingressi possideatis hæreditario jure terram illam quam juramento promisit Jehova majoribus vestris.

2 Ideoque recordaberis totius istius viæ, quâ deduxit te Jehova Deus tuus jam quadraginta annos per ipsum desertum; ut affligeret te tentando te, ad cognoscendum id quod *erat* in animo tuo, utrum observares præcepta ejus necne.

3 Afflixit enim te, & fecit ut esurires; sed cibavit te Man, quod non cognoverat, neque cognoverant majores tui: ut notum faceret tibi non solo pane vivere hominem, sed omni eo quod prodit ex ore Jehovæ vivere hominem.

4 Vestimentum tuum non veteravit quin tegumento sit tibi, & pes tuus non intumuit, ipsos quadraginta annos:

5 Ut agnoscas cum animo tuo, sicut erudit quis filium suum, Jehovam Deum tuum erudire te:

6 Et observes præcepta Jehovæ Dei tui, ambulando per vias ejus, & timendo eum.

7 Quandoquidem Jehova Deus tuus mox introducturus est te in terram optimam, terram *irriguam* fluminibus aquarum, fontibus & voraginibus prodeuntibus in convalles & in montes singulos:

8 Terram *feracem* tritici, & hordei, & viteis, & ficûs, & malogranati; terram *feracem* olez oleosz, & mellis:

9 Terram in qua non comedes cum penuria panem, neque egebis quoquam in ea; terram è cujus lapidibus ferrum, & è cujus montibus excides æs:

10 Quum comederis & saturatus fueris, benedices quoque Jehovæ Deo tuo in bella terra optima quam dederit tibi.

11 Cave tibi ne obliviscaris Jehovæ Dei tui, non observando præcepta ejus, judiciaque ejus, & statuta ejus quæ ego præcipio tibi hodie:

12 Ne, quum comedens saturatus fueris; & domos bonas exstruxeris ac inhabitaveris,

13 Armentaque tua & greges tui aucti fuerint, ac argentum & aurum auctum fuerit tibi; denique quicquid *est* tibi auctum fuerit:

14 Efferat se animus tuus, & obliviscaris Jehovæ Dei tui, qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorum:

15 Qui duxit te per desertum illud maximum & formidabile, *abundans* anguibus, præsteribus, & scorpionibus, ac sitiendosum ubi non *sunt* aquæ; qui produxit tibi aquam è rupe ipsa adamantina:

16 Qui in eo deserto cibavit te Man, quod non noverant majores tui; ut affligeret te, & ut tentaret te ad benefaciendum tibi ad extremum:

17 Neque dicas cum animo tuo, Virtus mea, & robur manûs meæ paravit mihi opulentiam hanc:

18 Sed recordaberis Jehovæ Dei tui, quia ipse *est* qui dat tibi virtutem ad comparandum opulentiam, ut præstet fœdus suum quod juramento sanciverat majoribus tuis, sicut *est* hodie.

19 Erit enim si omnino oblitus Jehovæ Dei tui sequutus fueris deos alienos, & colens eos incurvaveris te eis: contestor contra vos diem hunc, *fore* ut omnino pereatis:

20 Sicut hæ gentes quas Jehova perdiderit à facie vestra, ita pereatis; propterea quod non auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio ne fortes victoriæ sibi ascribant, quum semper Deo adversati fuerint.

AUdi Jisrael, Tu transiturus es die hac Jardenem, ut ingressus hæreditario jure possideas gentes majores & robustiores, civitates magnas & munitas *assurgentes* in cœlum usque:

2 Populum magnum & excelsum, filios Hanakitarum, quos tu novisti, & *de quibus* tu audivisti, Quis consisteret coram filiis Hanaki?

3 Scias ergo hodie Jehovam Deum tuum ipsum qui transit ante te ignem *esse* consumentem, ipsum perditurum eos, & ipsum prostraturum eos ante te, ut expellas eos & perdas eos celeriter quemadmodum Jehova dixit tibi.

4 Ne loquitor cum animo tuo, quum expulerit Jehova Deus tuus eos à facie tua, dicendo, Propter justitiam meam introduxit me Jehova ad hæreditario jure possidendum terram hanc, & propter improbitatem gentium istarum Jehova expellit eas à facie tua.

5 Nequaquam propter justitiam tuam, aut propter rectum animum tuum ingrediturus es ad possidendum hæreditario jure terram earum, sed propter improbitatem gentium istarum Jehova Deus tuus expellit eas à facie tua, & ut præstet verbum quod juramento promisit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

6 Ut autem cognoscas non propter justitiam tuam Jehovam Deum tuum dare tibi terram istam optimam ad hæreditario jure possidendum eam, sed populum durum cervice *esse* te:

7 Recordare, ne obliviscitor eorum quibus effecisti ut irâ efferveseceret Jehova Deus tuus in ipso deserto, inde ab ipso die quo exivisti è terra Ægypti usq; dum venisti in hunc locum, rebelles maximo opere fuistis contra Jehovam.

8 Etiam in Chorebo fecistis ut efferveseceret irâ Jehova; nam percitus fuit irâ Jehova contra vos ad perdendum vos:

9 Quum ascendissem montem ipsum accepturus tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis quod pepigerat Jehova vobiscum, & consedissem in ipso monte quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedissem, nec aquam bibissem:

10 Et daret mihi Jehova duas illas tabulas lapideas scriptas digito Dei, quibus erat secundùm omnia illa verba quæ loquutus fuerat Jehova vobiscum in ipso monte è medio ignis, die congregationis.

11 Fuit enim exactis quadraginta diebus, & quadraginta noctibus quum daret mihi Jehova duas illas tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis;

12 Ut ederet Jehova mihi, Surge, descende celeriter hinc, nam corrupit *se* populus tuus quem eduxisti ex Ægypto: recesserunt citò ab ea via quam præstitui ipsis, fecerunt sibi fusile.

13 Præterea alloquutus est Jehova me dicendo, Consideravi populum hunc, ecce autem populus durus cervice est:

14 Desiste à me, ut perdam eos, & deleam nomen eorum sub cœlis, efficiam autem te in gentem robustiorem & majorem ea.

15 Quamobrem convertens me descendi ex ipso monte (mons autem ille ardebat igne) cum duabus tabulis ipsis fœderis in ambabus manibus meis.

16 Quumque inspicerem, quòd ecce peccaveratis Jehovæ Deo vestro, facientes vobis vitulum fusilem, recesseratis celeriter ab ea via quam præstituerat Jehova vobis:

17 Apprehendens duas illas tabulas, abjeci eas ab ambabus manibus meis, & confregi eas ante oculos vestros.

18 Deinde prorui coram Jehova sicut prius, quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedi, & aquam non bibi; propter omnia peccata vestra quibus peccaveratis, faciendo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum:

19 Metuebam enim ab ira illa & excandescentia, quâ efferbuerat Jehova contra vos ad perdendum vos; & auscultavit Jehova mihi etiam vice illâ.

20 In Aharonem quoque irâ percitus est Jehova valde ad perdendū eum: sed supplex oravi etiam pro Aharone eodem tempore.

21 Peccatum autem vestrum, ipsum quem feceratis vitulum, accipiens combussi igne, & contrivi eum molendo optimè, donec comminutus esset in pulverem: & projeci pulverem ejus in torrentem, qui descendit ex illo monte.

22 Etiam Tabheræ, & Massæ, & Kibrothis-thaavæ, fecistis ut Jehova efferveseceret irâ.

23 Itē quum mitteret vos Jehova Kadesch-barneæ, dicendo, Ascendite & hæreditario jure possidete terram istam quam dedi vobis; rursus maximo opere rebellavistis in præstitutum Jehovæ Dei vestri, non credentes ei, neque auscultantes voci ejus.

24 Rebelles fuistis maximo opere in Jehovam, ex quo die cognovi vos.

25 Ideoque prorui coram Jehova quadraginta illos dies, & quadraginta noctes quibus dixi me prorupturum, eò quòd dixerat Jehova se perditurum vos:

26 Et supplex oravi Jehovam, dicens, Domine Jehova, ne perdito populum tuum, & *quidem* possessionis tuæ, quem redemisti magnitudine tuâ: quem eduxisti ex Ægypto manu forti.

27 Recordare servorum tuorum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, ne respicito ad duritiem populi hujus, & ad improbitatem ejus, & ad peccatum ejus:

28 Ut non dicant *incolæ* illius terræ unde eduxisti nos, Propterea quòd non poterat Jehova introducere eos in illam terram quam promiserat eis, & quia oderat eos, eduxit eos ad morte afficiendum eos in deserto illo.

29 Sunt enim populus tuus, & *quidem* possessionis tuæ, quem eduxisti virtute tuâ maximâ, & brachio tuo extento.

CAPUT X.

Instauantur novæ tabulæ & earum observantia spiritualis commendatur.

(TEmpore illo edixerat Jehova mihi, Dola tibi duas tabulas lapideas sicut illæ priores *erant*, & ascende ad me in montem, & sciesque tibi arcam ligneam:

2 Ut inscribam istis tabulis eadem verba, quæ fuerant in tabulis illis prioribus quas fregisti, deinde ponas eas in arca illa.

3 Arcam itaq; curavi fieri è lignis cedrorum lectissimarum, & dolavi duas tabulas lapideas sicut illæ priores *fuerant*, & ascendi montem cum duabus illis tabulis in manu mea.

4 Is-

4 Inscripsitque tabulis illis secundùm scripturam priorem, eadem decem verba, quæ ediderat vobis Jehova in monte è medio ignis, die congregationis: & dedit eas Jehova mihi.

5 Tunc convertens me descendi è monte, & posui tabulas illas in arca quam feceram, quæ sunt ibi quemadmodum præcepit mihi Jehova.

6 Filii autem Jisraelis quum eò progredientes à puteis filiorum Jahakanis & Mosera, ubi mortuus est, & ubi sepultus Aharon, functusque sacerdotio Elhazar filius ejus in loco ejus:

7 Inde Gudgodum, & Gudgodo Jotbatham regionem fluminibus aquarum *irriguam* progressi fuissent *Horem usque:*

8 Tempore illo separavit Jehova tribum Leviticam ad portandum arcam fœderis Jehovæ ad standum coram Jehova ut ministraret ipsi, & ad benedicendum in nomine ipsius, usque in diem hunc.

9 Idcirco non *est* Levitæ pars aut possessio cum fratribus suis: Jehova *est* possessio ejus, quemadmodum loquutus est Jehova Deus tuus ei.)

10 Cùm igitur ego steterim in illo monte sicut diebus prioribus, quadraginta dies & quadraginta noctes, exaudivit me Jehova etiam vice illâ, noluit Jehova perdere te:

11 Sed edixit Jehova mihi, Surge, suscipe profectionem ante populum hunc, ut ingressi possideant hæreditario jure terram, quam juramento promisi majoribus eorum me daturum eis:

12 Nunc itaque Jisrael, quid Jehova Deus tuus petit abs te? nisi ut timeas Jehovam Deum tuum, ambules in omnibus viis ejus, & diligas eum, & colas Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo:

13 Observando præcepta Jehovæ, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut bene sit tibi;

14 En Jehovæ Dei tui *sunt* cœli & cœli cœlorum, terra & quicquid *est* in ea:

15 Tantùm in majores tuos propensus fuit amore Jehova diligendo eos, unde selegit semen eorum post eos, vos *inquam* præ omnibus populis, sicut *est* hodie.

16 Circumcidetis ergo præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne obturetis ampliùs.

17 Nam Jehova Deus vester, is *est* Deus deorum, & Dominus dominorum, *Deus* fortissimus, maximus, potentissimus, summéque formidabilis, qui non accipit personam, neque recipit munus:

18 Agit causam pupilli & viduæ: & amat peregrinum dando ei cibum & vestimentum.

19 Itaque amabitis peregrinum, quia peregrini fuistis in terra Ægypti.

20 Jehovam Deum tuum timeto, eum colito, & ei adhæreto, ac per nomen ejus jurato.

21 Ipse *est* laus tua, idemque Deus tuus, qui fecit apud te *res* maximas & formidabiles istas, quas viderunt oculi tui.

22 Ad septuaginta animæ descenderunt patres tui in Ægyptum: nunc autem disposuit te Jehova Deus tuus, *ut sis* sicut stellæ cœli multitudine.

CAPUT XI.

Commentarius ad primum præceptum.

ITaque diliges Jehovam Deum tuum, & observabis observationem ejus, & statuta ejus, judiciaque ejus, & præcepta ejus omnibus diebus:

2 Et agnoscetis hodie, non filios vestros, qui non noverunt, neque sunt experti eruditionem Jehovæ Dei vestri: *videlicet* magnitudinem ejus, manum ejus fortem, & brachium ejus extentum:

3 Et signa ejus, & facta ejus quæ fecit in medio Ægypti, adversùs Pathoream regem Ægypti, & adversùs totam terram ejus,

4 Quæque fecit exercitui Ægyptiorum, equis ejus, & curribus ejus, quod fecit ut aquæ maris algosi inundarent super faciem eorum quum persequerentur vos, & ita perdiderit eos Jehova usque in diem hunc;

5 Et quæ fecit vobis in deserto, donec pervenitetis ad locum hunc;

6 Et quod fecit Dathani & Abiramo filiis Eliabi filii Reubenis, quum aperiens terra os suum absorbuit eos, & domos eorum, & tentoria eorum, & omnia corpora viventia quæ sequebantur eos in medio totius Jisraelis:

7 Sed oculos vestros *fuisse*, qui viderunt quodque opus Jehovæ maximum quod fecit:

8 Ut observetis quodq; præceptum quod ego præcipio tibi hodie, ut roboremini, & ingressi hæreditario jure possideatis terram quò mox tranfituri estis ad possidendum eam jure hæreditario:

9 Et ut prolongetis dies super illam terram, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris se daturum eis, id est, semini eorum: terram affluentem lacte & melle.

10 Terra enim quò mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, non est ut terra Ægypti unde exivistis, ut semines semen tuum, deinde irriges *labore* pedis tui sicut hortum olitorium:

11 Sed terra illa quò mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario, terra montium & convallium *est*, ad plaviam cœli imbibit aquam:

12 *Est* terra quam Jehova Deus tuus curat: jugiter oculi Jehovæ Dei tui *intenti sunt* in eam, à principio anni usque ad finem ejus.

13 Erit itaque si seriò auscultaveritis præceptis meis quæ ego præcipio vobis hodie, diligendo Jehovam Deum vestrum, & colendo eum ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro:

14 Ut dem pluviam terræ vestræ tempore suo, tempestivam & serotinam, ut colligas

ligas frumentum tuum, & mustum tuum, & oleum tuum;

25 Etiam dem herbam in agro tuo pro jumentis tuis: ut comedas & saturèris;

26 Cavete vobis ne seducatur animus vester, ut recedentes colatis deos alienos, & incurvantes vos honoretis illos:

27 Unde accensus irâ Jehova in vos ita claudat cœlos ut non fiat pluvia, & terra non edat proventum suum: sic pereatis celeriter à terra illa optima quam Jehova datarus est vobis:

28 Sed reponetis hæc verba mea in corde vestro, & in animo vestro, & alligabitis ea in signum manui vestræ, eruntque pro frontalibus inter oculos vestros:

29 Præterea docebitis ea filios vestros loquendo de eis, quum sedes domi tuæ, & quum incedis per viam, & quum jaces, & quum surgis.

30 Etiam inscribes ea postibus domûs tuæ, & portis tuis:

31 Ut tam multiplicentur dies vestri & dies filiorum vestrorum super terram illam, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris se datarum eis quam multi sunt dies cœli super terram.

32 Nam si diligenter observaveritis totum hoc præceptum quod ego præcipio vobis faciendum, diligendo Jehovam Deum vestrum, incedendo per omnes vias ejus, & adhærendo ei:

33 Utique expellet Jehova omnes gentes istas à facie vestra, & hæreditario jure possidebitis gentes majores & robustiores vobis.

34 Omnis locus quem calcaverit planta pedis vestri, vester erit: à deserto ad Libanum usque, ab ipso flumine, flumine Euphratis usque ad mare posterum erit terminus vester.

35 Non consistet quisquam ante faciem vestram: pavorem vestri timoremque vestri inder Jehova Deus vester super faciem totius terræ quam calcabitis, sicut loquutus est vobis.

36 Vide ego propono vobis hodie benedictionem aut maledictionem:

37 Benedictionem, si auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri quæ ego præcipio vobis hodie:

38 Maledictionem vero, si non auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri, sed recedetis ab hac via quam ego præcipio vobis hodie, sequendo deos alienos quos non nostis.

39 Erit autem quum introduxerit te Jehova Deus tuus in terram istam, quò tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, ut edas benedictionem hanc in monte Gerizzinorum, & maledictionem istam in monte Hebalis?

30 Nonne sunt trans Jordenem secundum viam ad occasum Solis, in terra illius Cananæi qui inhabitat campestria, è regione Gilgalis juxta planitiem Moreh?

31 Nam vos transituri estis Jordenem, ut ingredientes hæreditario jure possideatis terram quam Jehova Deus vester dat vobis? & hæreditario jure possessuri estis eam, ac habitaturi in ea.

32 Itaque observantes facietis omnia hæc statuta, & judicia, quæ ego propono vobis hodie.

CAPUT XII.

Commentarius ad secundum præceptum.

HEc sunt illa statuta & judicia quæ observantes facturi estis, in ea terra, quam dat Deus majorum tuorum tibi ut hæreditario jure possideas eam: omnibus diebus quibus victuri estis super terram.

2 Omnino perdite omnia illa loca, ubi gentes quas hæreditario jure possessuri estis, coluerunt deos suos: in singulis montibus excelsis, & in singulis collibus, & sub quaque arbore virente.

3 Diruetis igitur altaria earum, & confringetis statuas earum, & lucos earum comburetis igne, ac sculptiles deos illarum succidetis: sic perdetis nomen eorum à loco illo.

4 Ne facitote sic Jehovæ Deo vestro:

5 Sed in loco quem elegerit Jehova Deus vester ex omnibus tribubus vestris, ad collocandum nomen suum ibi, in habitatione ejus exquiritote eum, quem venetis illuc.

6 Igitur adducetis eò holocausta vestra, & sacrificia vestra; decimasque vestras, & oblationem manûs vestræ; item votiva vestra, & voluntarias oblationes vestras, & primogenita armenti vestri, ac gregis vestri:

7 Ut comedatis ibi coram Jehova Deo vestro, & lætemini vos, & familiæ vestræ comedentes ex omni re ad quam admoveritis manum; quâ benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

8 Ne facitote secundùm omnia quæ nos hîc facimus hodie; quisque quicquid rectum videtur in oculis ejus.

9 Non enim adhuc ingressi estis, ad locum illum quietis, & ad possessionem illam quam Jehova Deus tuus dat tibi.

10 Sed ubi trajecto Jordene habitabitis terram quam Jehova Deus vester possidendam dat vobis, & quietem dederit vobis ab omnibus inimicis vestris circumquaque, ita ut habitetis securè:

11 Erit ut eo loci quem elegerit Jehova Deus vester ad collocandum nomen suum ibi, adducatis quæcunque: ego præcipio vobis; holocausta vestra, & sacrificia vestra, decimas vestras, & oblationem manûs vestræ, & selectum quodque votum vestrum quod voveritis Jehovæ:

12 Ut lætemini coram Jehova Deo vestro, vos, & filii vestri, filiæque vestræ, & servi vestri, ancillæque vestræ, Levita etiam qui intra portas vestras erit, quia non est ei pars aut possessio vobiscum.

13 Cave tibi, ne offeras holocausta tua

in

in omni loco qui videbitur tibi:

14 Sed in eo loco quem elegerit Jehova, in aliqua tribuum tuarum, ibi offerto holocausta tua: & ibi facito quæcunque ego præcipio tibi.

15 Verumtamen omnino prout desiderat animus tuus mactare poteris, & comedere carnem in omnibus portis tuis, secundùm benedictionem Jehovæ Dei tui, quam largitus fuerit tibi: immundus & mundus comedere poterit ex ea, ut capreæ & ut cervi *carnem*.

16 Tantùm horum sanguinem ne comedite, super terram effunditote illum sicut aquam.

17 Non poteris comedere intra portas tuas decimas frumenti tui, aut musti tui, aut olei tui, vel primogenita armenti tui, aut gregis tui: neque ulla votiva tua quæ voveris, aut voluntarias oblationes tuas, denique *ullam* oblationem manûs tuæ:

18 Sed coram Jehova Deo tuo comeditо illam in loco quem elegerit Jehova Deus tuus: tu, & filius tuus, filiaque tua, & servus tuus, ancillaque tua, & Levita qui *est* intra portas tuas: sic lætaberis coram Jehova Deo tuo *comedens* ex omni re ad quam admoveris manum.

19 Cave tibi ne deseras Levitam, ullo dierum tuorum in terra tua.

20 Quum dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum, quemadmodum promisit tibi: & si dixerit, Comedam carnem, eò quòd desiderit animus tuus comedere carnem, omnino prout desiderabit animus tuus, comedes carnem:

21 Si procul aberit abs te locus ille, quem electurus est Jehova Deus tuus ad collocandum nomen suum illuc: & mactabis de armento tuo, aut de grege tuo quem dederit Jehova tibi, quemadmodum præcepi tibi: tum comedes intra portas tuas omnino prout desiderabit animus tuus:

22 Verùm quemadmodum comeditur aliqua capreæ aut cervus, sic comedes eam: mundus simul & immundus comedet eam.

23 Tantummodo pertà ut non comedas ullum sanguinem, quia sanguis cujusque est ejus anima: ideo ne comedito ullius animam cum ipsius carne.

24 Ne comedito illum: super terram effundito illum, sicut aquam.

25 Ne comedito illum, ut bene sit tibi & filiis tuis post te, quum feceris quod rectum videtur in oculis Jehovæ.

26 Sed res sacras tuas quæ tuæ *erunt* & votiva tua: sumito ut venias ad locum quem elegerit Jehova:

27 Et paratis holocaustis tuis, carnem cum sanguine eorum *adducto* in altari Jehovæ Dei tui, sacrificiorum verò tuorum *aliorum* sanguis effunditor in altari Jehovæ Dei tui, & carnem comedito.

28 Observa ut auscultes omnibus verbis istis quæ ego præcipio tibi, ut bene sit tibi & filiis tuis post te usque in sæculum, quum feceris quod bonum & rectum videtur in oculis Jehovæ Dei tui.

29 Quum excidierit Jehova Deus tuus à facie tua gentes illas quò mox ingressurus es ad possidendum eas jure hæreditario, & hæreditario jure possidens eas habitabis in terra earum;

30 Cave tibi ne sequendo eas illaqueeris, postquam perditæ fuerint à facie tua, & ne exquiras de diis earum, dicendo, Quomodo coluerunt gentes istæ deos suos? ut sic faciam ego quoque.

31 Ne facito sic Jehovæ Deo tuo: nam quicquid abominationis quod Jehovæ, quicquid odit, fecerunt diis suis, cum etiam filios suos & filias suas combusserint igni, *offerendos* diis suis.

32 Unamquamque rem quam ego præcipio vobis, eam observantes facite; ne addito ei, neque detrahito ex ea.

CAPUT XIII.

Spiritus apostasiæ quomodo plectendus.

QUum surgens in medio tui Propheta, aut somnians somnium, ediderit tibi signum aut prodigium,

2 Quamvis eveniat signum illud aut prodigium quod prædixerit tibi dicendo, Sequamur deos alienos quos non noveras, & colamus eos:

3 Ne auscultato verbis Prophetæ istius, aut isti somniatori somnium: quia tentat Jehova Deus vester vos, ad cognoscendum an sitis amantes Dei vestri ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro.

4 Jehovam Deum vestrum sequimini, & ipsum timete: & mandata ejus observate, ac voci ejus auscultate, eumque colite, & adhærete ei.

5 Propheta autem iste, aut somniator somnium iste plectitor morte, quia suasit apostasiam contra Jehovam Deum vestrum, qui eduxit vos è terra Ægypti, & qui redemit vos è domo servorum, depellatque te à via quam præstituit tibi Jehova Deus tuus ut ambules in ea: ita tu auferetis illum malum è medio tui.

6 Si clam incitet te frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor charissima tibi, aut amicus tuus qui *est* sicut tu ipse, dicendo, Eamus & colamus deos alienos, quos non noveras tu aut majores tui:

7 E diis populorum qui sunt circa vos propinquorum tibi aut longinquorum abs te, ab una extremitate terræ usque ad *alteram* extremitatem ejus:

8 Ne acquiescito illi, neque auscultato illi, neque parcito oculus tuus illi, neque clementiâ utitor, neque celato illum:

9 Sed omnino occidito illum, manus tua primùm esto contra illum ut morte afficias illum, postea verò manus totius populi.

10 Et obrues eum lapidibus ita ut moriatur, quia quæsivit te depellere à Jehova Deo tuo, qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorum.

11 Ut audiant omnes Israelitæ & timeant: nec pergant *ulli* facere secundùm rem malam hanc in medio tui.

12 Si audieris de aliqua civitatum tuarum, quas Jehova Deus tuus dat tibi ad habitandum illic, dicentes:

13 Egressi homines nequissimi è medio tui depulerunt habitatores civitatis suæ, dicendo, Eamus & colamus deos alienos quos non noveratis:

14 Ubi inquisiveris, & pervestigaveris, ac percunctatus fueris bene, si ecce vera certaque erit res illa, *si* commissa fuerit abominatio hæc in medio tui,

15 Omnino percutito habitatores civitatis illius acie gladii: interneciòni devoveto eam, & omnes qui erunt in ea, jumentaque ejus acie gladii.

16 Omnem verò prædam ejus comportato in medium plateæ ejus, & combures igne civitatem ipsam, omnemque prædam ejus prorsus Jehovæ Deo tuo: ut sit tumulus perpetuus, ne ædificetur deinceps.

17 Neque adhærescito manui tuæ quicquam de *illo* anathemate: ut convertat se Jehova, ne accendatur ira ejus, & *ut* conferat tibi misericordiam, & misereatur tui, atque augeat te, sicut *sè fallacem* juramento promisit majoribus tuis:

18 Quum auscultabis voci Jehovæ Dei tui observando omnia præcepta quæ ego præcipio tibi hodie, faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei tui.

CAPUT XIV.

Gestium ritus super mortuo fugiendus: animalium mundorum & immundorum delectus, & decimarum modus & usus.

Filii estis Jehovæ Dei vestri: ne incidite vos, neque inducite calvitium inter oculos vestros propter mortuum:

2 Quia populus sanctus es Jehovæ Deo tuo, & te elegit Jehova ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis qui *sunt* in superficie terræ.

3 Ne comedito ullam rem abominandã.

4 Hæ *sunt* bestiæ quas comedetis, boves, ex pecudibus oves & capræ:

5 Cervi & capreæ, & damæ, & rupicapreæ, & strepsicerotes, & bubali, & camelopardalides:

6 Denique omnem bestiam habentem ungulam scissam, & bifidatam fissura *in* binas ungulas, revocantem ruminis *cibum* inter bestias, ipsam comedetis.

7 Verumtamen hæc ne comeditote ex revocantibus ruminis *cibum*, & ex habentibus ungulam scissam bifidatam solùm: camelos, & lepores, & montanos mures, quia revocant *quidem cibum* ruminis ista, sed ungulam scissam non habent, immunda sunto vobis.

8 Similiter suem, quia ungulam *quidem* scissam habet, sed non *revocat cibum* ruminis, immunda esto vobis: de carne eorum ne comeditote, & cadaver eorum ne tangite.

9 Hæc comedetis ex omnibus quæ *sunt* in aquis: quæcunque habent pinnas & squamas comedetis:

10 Quæcunque verò non habent pinnas aut squamas, ne comeditote: immunda sunto vobis.

11 Omnem avem mundam comedetis:

12 Hæc autè *sunt* ex quibus non comedetis: aquilæ, & ossifragæ, & haliæeti:

13 Et cornices, & picæ, & milvi secundùm speciem suam;

14 Et omnes corvi secundùm speciem suam:

15 Et ululæ, & hirundines, & æsalones, & accipitres secundùm speciem suam;

16 Et bubones, & nocturæ, & monedulæ,

17 Et plateæ, & meropes, & mergi;

18 Et ciconiæ, & ardeæ secundùm speciem suam, & attagenes, & vespertiliones.

19 At omne reptile volucre immundum esto vobis: ne comeduntor.

20 Omne volucre mundum comedetis.

21 Ne comeditote ullam cadaver (peregrino qui *erit* intra portas tuas dabis illud, ut comedat illud, aut vendes alieno) nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

22 Fideliter decimato omnem proventum sementis tuæ, qui provenit in agro, quotannis:

23 Et comedes coram Jehova Deo tuo, in loco quem elegerit ad collocandum nomen suum ibi; decimas frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primogenita armenti tui, gregisque tui: ut discas timere Jehovam Deum tuum omnibus diebus.

24 Quod si magnum sit præter facultatem tuam iter ipsum, ut non possis ferre illa *decimas*; si distet præter facultatem tuam locus quem elegerit Jehova Deus tuus ad collocandum nomen suum ibi: eò quòd benedixit tibi Jehova Deus tuus:

25 Tum comutabis pecuniã, & colligatam pecuniam *habens* in manu tua, ibis ad locum quem elegerit Jehova Deus tuus:

26 Expendisque pecunia illa in omnia quæ desideraverit animus tuus, in boves, aut in pecudes, & in vinum, aut in aliam potum inebriantem, denique in omnia quæ expetierit ab te animus tuus; comedes ibi coram Jehova Deo tuo, ac lætaberis tu cum familia tua:

27 Sed Levitam qui *erit* intra portas tuas ne derelinquito: non enim *est* ei pars aut possessio tecum.

28 A fine trium annorum depromito omnes decimas proventûs tui *provenientis* illo anno, & relinques *eum* intra portas tuas:

29 Quem venientes Levitæ (quia non *est* ei pars aut possessio tecum) & peregrini, pupillique, & viduæ, qui *sunt* intra portas tuas, comedant, & saturentur, ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manûs tuæ quod facies.

CAPUT XV.

Sabbatismus annorum, & jus servorum.

A Fine septem annorum facito intermissionem.

2 Hoc autem *esto* jus intermissionis; intermittito omnis creditor, jus habens vindicandi manu suâ, id quod vindicaturus esset à proximo suo: ne exigito à proximo suo, & à fratre suo, quum indicta fuerit intermissio Jehovæ.

3 Ab alienigena exiges; sed ab eo quòd *erit* tibi apud fratrem tuum intermittito manum tuam:

4 Tantùm quia per te non debet esse egens; cum omnino benedicturus sit tibi Jehova in ea terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem, ut hæreditario jure possideas eam:

5 Si tamen diligenter auscultaveris voci Jehovæ Dei tui; observans ut facias totum præceptum hoc quod ego præcipio tibi hodie.

6 Nam Jehova Deus tuus benedicit tibi, quemadmodum loquutus fuerat tibi: adeo ut poteris mutuare gentibus multis, & tu non habebis opus mutuari, & poteris dominari in gentes multas, neque in te dominaturæ sunt.

7 Si fuerit apud te egens quispiam è fratribus tuis intra aliquam è portis tuis, in terra tua quam Jehova Deus tuus dat tibi; ne obfirmato animum tuum, neque occludito manum tuam adversùs fratrem tuum, qui egens sit:

8 Sed liberaliter aperito manum tuam ei, & liberaliter mutuato ei quantum satis est indigentiæ ejus, id cujus indiget.

9 Cave tibi ne sit quicquid in animo tuo nequam ut dicas, appropinquat annus ille septimus, annus remissionis, & malignus sit oculus tuus in fratrem tuum qui egens *est*, ita ut non des ei: idcirco inclamet contra te Jehovam, & sit in te peccatum.

10 Liberaliter dato ei, neque malignus esto animus tuus quum das ei: nam hujus rei causâ benedicit tibi Jehova Deus tuus in omni opere tuo, & in omni re ad quam admoves manum tuam:

11 Quia non definet egens è medio hujus terræ: idcirco ego præcipio tibi, dicendo, Liberaliter aperito manum tuam erga fratrem tuum, erga paupertem tuum, & erga egenum tuum in terra tua.

12 Si vendatur tibi frater tuus Hebræus aut Hebræa, is serviet tibi sex annis: anno verò illo septimo dimittito eum liberum abs te.

13 Quum autem dimittes eum liberum abs te, ne dimittito eum vacuum:

14 Liberaliter imponito collo ejus de grege tuo, & de area tua, & de torculari tuo; quo benedixerit Jehova Deus tuus, dato ei:

15 Et recordare te servum fuisse in terra Ægypti, ac redemisse te Jehovam Deum tuum: idcirco ego præcipio tibi rem hanc hodie.

16 Sed erit si dicat tibi, Nolo exire à te; eò quòd diligat te & familiam tuam, quia bene *est* ei apud te:

17 Ut acceptam subulam infiges auri ejus & ipsi juxta, sic erit tibi servus in seculum: & etiam ancillæ tuæ facito similiter.

18 Ne durum videtor in oculis tuis quum *sic* dimittes eum liberum abs te (nam duplum *est* mercedis mercenarii, qui servivit tibi sex annis) ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omnibus quæ facies.

19 Omne primogenitum quod nascetur in armento tuo, & in grege tuo, quòd mas *erit* sanctificato Jehovæ Deo tuo: ne utitor primogenito bovis tui, neque tondeto primogenitum gregis tui.

20 Coram Jehova Deo tuo comedito illud quotannis in loco quem elegerit Jehova; tu & familia tua.

21 Sin autem erit in eo vitium, si *erit* claudum aut cæcum, ullum *si erit ex* vitiis malis; ne mactato illud Jehovæ Deo tuo.

22 Intra portas tuas comedito illud; immundus & mundus pariter, tamquam capream & tamquam cervum.

23 Tantummodo sanguinem ejus ne comedito: super terram effundito eum sicut aquam.

CAPUT XVI.

De tribus festis cardinalibus, & de judicibus constituendis, vitandaque omni idolatriæ occasione.

OBservato mensem Abib, ut celebres Pascha Jehovæ Deo tuo, quia in mense ipso Abib eduxit te Jehova Deus tuus ex Ægypto noctu.

2 Tum mactabis Pascha pecudes & boves Jehovæ Deo tuo; in loco quem elegerit Jehova ad collocandum nomen suum ibi.

3 Ne comedito cum illo fermentum, septem diebus comedito cum illo azyma, panem paupertatis: cum festinatione enim exivisti è terra Ægypti, ut recorderis diei exitûs tui è terra omnibus diebus vitæ tuæ.

4 Neque conspicitor apud te vetus fermentum in toto termino tuo septem diebus; neque pernoctato quicquam de ea carne quam mactaveris vespere die primo, in mane usque.

5 Non poteris mactare Pascha; intra aliquam è portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi:

6 Sed ad locum illum quem Jehova Deus tuus elegerit ad collocandum nomen suum *prosectus* ibi mactato Pascha vespere; quum occidit Sol, statò tempore exitûs tui ex Ægypto.

7 Tum coques, comedesque illud in loco quem elegerit Jehova Deus tuus: deinde revertens mane, ibis ad tentoria tua.

8 Sex diebus comedito azyma: die autem septimo *qui dies est* intendito Jehovæ Deo tuo, ne facito ullum opus.

9 Septem septimanas numerato tibi: ex quo cœperit falx *immitti* in segetem, tu

cipito numerare septem septimanas.

10 Tunc celebrabis festum septem septimanarum Jehovæ Deo tuo, tributo & voluntariâ oblatione manûs tuæ quã dabis: prout benedixerit tibi Jehova Deus tuus:

11 Et lætaberis coram Jehova Deo tuo, tu, & filius tuus, & filia tua, servusque tuus, & ancilla tua, & Levita qui *erit* intra portas tuas, peregrinus quoque, & pupillus, & vidua qui *erunt* in medio tui: in loco quem elegerit Jehova Deus tuus ad collocandum nomen suum ibi.

12 Ita recordaberis te servum fuisse in Ægypto, quam observabis & facies statuta ista.

13 Festum tabernaculorum celebrato septem diebus: quum collegeris ex area tua, & ex torculari tuo.

14 Lætaberis autem celebrando festum; tu, & filius tuus, & filia tua, servusque tuus, & ancilla tua, Levita quoque & peregrinus, pupillusque & vidua, qui *erunt* intra portas tuas.

15 Septem diebus festũ celebrato Jehovæ Deo tuo in loco quẽ elegerit Jehova: quum benedixerit tibi Jehova Deus tuus in toto proventu tuo, & in omni opere manuum tuarũ, eritque tantummodo lætus.

16 Tribus vicibus comparebo quotannis omnis mas tuus ante conspectum Jehovæ Dei tui in loco quem elegerit, in festo azymorum, & in festo septimanarum, & in festo tabernaculorum: sed ne comparebo ante conspectum Jehovæ vacuus.

17 Quisque prout donatum est manui suæ; pro benedictione Jehovæ Dei tui, quæ donavit te, *afferto*.

18 Judices & moderatores constituito tibi in singulis portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi, per tribus tuas; qui judicent populum judicio justo.

19 Ne pervertito judicium, ne accipito personam: neque suscipito munus, quia munus excæcat oculos sapientum, & pervertit verba justorum.

20 Justissimam justitiam sectare; ut vivas, & hæreditario jure possideas terram quam Jehova Deus tuus dat tibi.

21 Ne conserito tibi lucum ullis arboribus; secundum altare Jehovæ Dei tui, quod fecerit tibi:

22 Neque erigito tibi statuam; quæ odit Jehova Deus tuus.

CAPUT XVII.

Leges de integritate sacrificiorum, de interficiendis idololatris, & de consulendis sacerdotibus: de summo judice, & jure regio.

NE macta Jehovæ Deo tuo bovem aut pecudem in qua *sit* vitium, rem nulla mala: nam abominationi Jehovæ Deo tuo est.

2 Si inveniatur in medio tui, in aliquo portis tuis quas Jehova Deus tuus dat tibi, ullus ullave qui fecerit quod malum videatur in oculis Jehovæ Dei tui, transgrediendo fœdus ejus:

3 Et abiens coluerit deos alienos & incurvaverit illis, aut Soli, aut Lunæ, aut ulli exercitûs cœlorum, quod non præcepi:

4 Nunciatumque fuerit tibi atque audiveris: quum inquisiveris bene, si ecce vera certaque res illa *erit*, si commissa fuerit abominatio ista in Israele,

5 Omnino produces virum illum, aut mulierem illam, qui commiserint rem pessimam hanc, ad portas tuas, virum, *inquam*, illum, & mulierem illam: ut obruas eos lapidibus, ac moriantur.

6 Ex sermone duorum testium, aut trium testium, morte afficitor: is qui moritur: ne afficitor morte ex sermone testis unius.

7 Manus testium primùm esto contra eum, ut morte afficiant eum; postea verò manus totius populi: sic tolletis illud malum è medio tui.

8 Si occulta erit res tibi in judicio *ferendo* inter cædem & cædem, inter litem & litem, aut inter plagam & plagam, è rebus controversis intra portas tuas: tunc surgens ascendes ad locum quem elegerit Jehova Deus tuus;

9 Et adibis Sacerdotes Leviticos, vel ad summum judicem qui erit diebus illis: ut consulas eos, & indicent tibi statum illius judicii.

10 Deinde facies ex præstituto illius sententiæ quam indicaverint tibi, *professus* à loco illo quem elegerit Jehova: & observabis ut facias secundùm omnia quæ docuerint te.

11 Ex præstituto legis quam docuerint te, & secundùm judicium illud quod dixerint tibi, facito: ne recedito ab ea sententia quam indicaverint tibi, dextrorsum aut sinistrorsum.

12 Vir autem ille qui commiserit superbè, ut non auscultet Sacerdoti constanter ministranti ibi Jehovæ Deo tuo aut *summo* judici; utique morietur vir ille, & tolles malum illud è Israele:

13 Ut omnis populus audiant, & timeant; neque superbiant deinceps.

14 Quum ingressus fueris in terrã quam Jehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas illam, & habitabis in illa; si dixeris, Statuam super me regem, sicut omnes gentes quæ *sunt* circa me:

15 Tantùm statuito super te regem quem elegerit Jehova Deus tuus: è medio fratrum tuorum statuito super te regem, non poteris tibi præficere virum extraneum qui non frater tuus sit.

16 Veruntamen ne multiplicato sibi equos, neque facito ut hic populus revertatur in Ægyptum ad multiplicandam equos: cum Jehova edixerit vobis, Ne deinceps redeatis per viam hanc amplius:

17 Neq; multiplicato sibi uxores, ut non recedat animus ejus à me; argentum quoq; & aurum ne multiplicato sibi admodum.

18 Sed erit quum sederit solio regni sui; ut describat sibi exemplum legis hujus

gis in libro, ex eo qui erit in conspectu Sacerdotum Levitarum:

19 Eritq; penes eum, & leget in eo omnibus diebus vitæ suæ; ut discat timere Jehovam Deum suum, observare omnia verba hujus legis, & statuta ista faciendo ea:

20 Ne efferatur animus ejus præ fratribus suis, & ne recedat ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum: ut prolonget dies in regno suo, ipse & filii ejus, in medio Israelis.

CAPUT XVIII.

De jure tribus Levitica in oblationes, decimas & primitias. De Propheta mediatore, & pseudoprophetis.

NE esto Sacerdotibus Leviticis, toti tribui Leviticæ, pars & possessio cum reliquo Israele: ex igne assumendis Jehovæ, & de possessione ejus comedendo.

2 Quamobrem ne esto possessio ipsi inter fratres suos: Jehova est possessio ejus, quemadmodum dixit ei.

3 Hoc autem esto jus Sacerdotum à populo, à sacrificantibus aliquod sacrificium, sive bovem, sive pecudem: ut det populus Sacerdoti armum, & ambas maxillas, & ventriculum.

4 Primitias frumenti tui, musti tui, & olei tui, & primitias velleris ovium tuarum dato ei:

5 Quia eum elegit Jehova Deus tuus ex omnibus tribubus tuis: ut constanter ministret in nomine Jehovæ, ipse & filii ejus, omnibus diebus.

6 Item si adveniat Levita quispiam ab aliqua è portis tuis ex universo Israele, ubi habitabat: adveniat, inquam, omnino prout desiderabit animus ejus ad locum quem elegerit Jehova:

7 Is ministrabit in nomine Jehovæ Dei sui, sicut omnes ejus fratres Levitæ, qui stant ibi coram Jehova.

8 Partem ex æquo comedent præter pretium rerum quas quisque eorum vendiderit, secundum paternas familias.

9 Quum ingressus fueris in terram quam Jehova Deus tuus dat tibi: ne discito facere secundum abominationem gentium istarum:

10 Ne inveniter in te qui traducat filium suum, aut filiam suam per igne: mutentes divinationibus, planetariis, aut conjectori, aut præstigiator:

11 Item utens incantatione, aut requirens pythonem, aut ariolum, aut necromantin:

12 Nam abominationi est Jehovæ quisquis facit ista: & propter abominationes istas Jehova Deus tuus expellit istos gentes à facie tua.

13 Integer esto cum Jehova Deo tuo.

14 Nam gentes istæ quarum tu hares haturus es, planetariis & divinis auscultant: de te autem non ita fecit quos dat tibi Jehova Deus tuus.

15 Prophetam è medio tui è fratribus tuis, sicut ego sum, suscitabit tibi Jehova Deus tuus: ei auscultabis:

16 Secundum omnia quæ petiisti à Jehova Deo tuo in Chorebo, die congregationis, dicendo, Ne pergam audire vocem Jehovæ Dei, & ignem maximum istum ne videam amplius, ut non moriar.

17 Quamobrem dixit Jehova mihi, Bene loquuti sunt quod loquuti sunt.

18 Prophetam suscitabo eis è medio fratrum ipsorum, sicut tu es: & indam verba mea ori ejus, ut eloquatur eis quicquid præcepero ipsi.

19 Erit autem, ut quisquis non auscultaverit verbis meis quæ loquuturus est in nomine meo, ego reposcam ab illo.

20 Veruntamen Propheta ille, qui sibi arrogarit eloqui aliquid in nomine meo quod non præcepero ei eloqui, aut qui eloquetur in nomine deorum alienorum, omnino morietur Propheta ille.

21 Quòd si dicas cum animo tuo, Quomodo cognoscemus verbum illud quod non eloquutus fuerit Jehova?

22 Quod fuerit loquutus ille Propheta in nomine Jehovæ, si non erit illud verbum, neq; eveneritibuc illud est verbū quod ab eloquutus est Jehova: superbè eloquutus illud est Propheta ille, ne timeto ab eo.

CAPUT XIX.

De jure Asyli. De non movendo terminos. De jure testium, & de pœna falsi testimonii irrogandâ.

QUum exciderit Jehova Deus tuas gentes istas, quarum terram Jehova Deus tuus dat tibi; ita ut hæres sis earum, habitesque in civitatibus earum, & in domibus earum:

2 Tres civitates seperato tibi, in medio terræ tuæ quam Jehova Deus tuus dat tibi ad possidendum eam jure hæreditario.

3 Parato tibi viam ad eam quam tripertita fueris terminum terræ tuæ quem possidendam tradiderit tibi Jehova Deus tuus: eritque ut fugiat illuc omnis occisor.

4 Hoc autem esto jus occisoris qui fugerit illuc, ut vivat: qui percusserit proximum suum imprudenter, quum ipse non oderit eum antea:

5 Ut qui iverit cum proximo suo in silvam ad cædendos ligna, si vibrante se manu ejus cum securi ad cædendū lignum, dejecerit ferrū è manubrio ejus, quod offendat proximum ejus ita ut moriatur: is ad unam harum civitatum fugito, ut vivat:

6 Ne persequens vindex illius sanguinis occiseret, quum irealuit animus ipsius, assequatur eum si major ei via ad eum, & percutiat eum lethaliter: cum non sit ei eum judicium mortis, quia non oderat illum antea.

7 Idcirco ego præcepi tibi, dicendo, Tres civitates separato tibi.

8 Quum verò dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum quemadmodum juramento promisit majoribus tuis: & dederit tibi totam illam terram quam promisit se daturum majoribus tuis:

9 Siquidem

9 Siquidem observes totum præceptum hoc faciendo illud quod ego præcipio tibi hodie; diligendo Jehovam Deum tuum, & ambulando per vias ejus omnibus diebus: tum adjicies tibi ampliùs tres civitates ad tres istas:

10 Ut non effundatur sanguis innoxii, in medio terræ tuæ quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem: neve sit in te culpa cædis.

11 At si fuerit quispiam odio habens proximum suum, qui insidiatus fuerit ei, & insurgens in eum, percusserit eum letaliter ita ut moriatur; deinde fugerit in aliquam harum civitatum:

12 Tunc mittentes seniores civitatis illius accipient eum inde; & tradent eum in manum vindicis illius sanguinis, ut moriatur.

13 Ne parcito oculus tuus ei; sed tolles reatum sanguinis innoxii ex Israele, ut bene sit tibi.

14 Ne moveto terminum proximi tui, quem determinaverint prisci in possessione tua quam possidebis, in ea terra quam Jehova Deus tuus dat tibi ad possidendum eam jure hæreditario.

15 Ne surgito testis unicus in quemquam, pro ulla iniquitate, aut pro ullo peccato ex omnibus peccatis quibus quis peccat: ex sermone duorum testium, aut ex sermone trium testium stata res esto.

19 Si surrexerit testis injurius in aliquem, ad testificandum in eum apostasiam:

17 Tum sistent se duo viri quorum *sors* controversia ista, coram Jehova ante sacerdotes aut judices qui erunt in diebus illis.

18 Quumque inquisiverint judices illi bene, si ecce testis falsus *est* testis ille, falsum testatus est contra fratrem suum:

19 Omino facietis ei, quemadmodum molitus fuerat facere fratri suo: ut tollas malum è medio tui:

20 Et qui reliqui sunt, audientes timeant, neque pergant deinceps facere simile quicquam hujc rei malæ in medio tui.

21 Ne igitur parcito oculus tuus; vita pro vita, oculus pro oculo, dens pro dente, manus pro manu, pes pro pede *esto*.

CAPUT XX.

Leges militares.

QUum prodiens in prælium contra hostem tuum, videbis equos & currus, populum majorem te, ne timeto ab eis: nam Jehova Deus tuus tecum *est*, qui fecit ut ascenderes è terra Ægypti.

2 Quapropter erit quum procederis in prælium: ut accedens Sacerdos alloquatur populum:

3 Et dicat eis, Audi Israel, vos proceditis hodie in prælium contra hostes vestros: ne molliscat cor vestrum, ne timete, neq; trepidate, neque expaviscite metu eorum:

4 Nam Jehova Deus vester ambulat vobiscum; prælians pro vobis contra hostes vestros ad servandum vos:

5 Deinde alloquantur moderatores populum, dicendo, Quis *est* ille vir qui ædificavit domum novam, & nondum cœpit uti eâ? abiens revertitor domum suam: ne moriatur in hoc prælio, & vir alius uti incipiat eâ.

6 Item quis *est* ille vir qui plantavit vineam, nec dum eâ sacris jam solutâ usus est? abiens revertitor domum suam: ne moriatur in hoc prælio; & vir alius illâ sacris solutâ utatur.

7 Item quis *est* ille vir qui desponsavit uxorem, necdum duxit eam? abiens revertitor domum suam: ne moriatur in hoc prælio, & vir alius ducat eam:

8 Et pergent moderatores illi alloqui populum, dicendo, Quis *est* ille vir, qui timidus & mollis corde est? abiens revertitor domum suam: ut non liquescat cor fratrum ejus, sicut cor ejus.

9 Tum erit desinentibus moderatoribus alloqui populum, ut præficiant principes ordinum militarium in principiis populi.

10 Quum accedes ad aliquam civitatem ad belligerandum contra eam; primùm invitabis eam ad pacem.

11 Erit autem si pacem tuam responso probet, aperiatque tibi: erit, inquam, ut populus totus qui aderit in ea sint tibi tributarii, & serviant tibi.

12 Quòd si non ineat pacem tecum, sed gerat contra te bellum: tum obsidebis eam.

13 Quumque tradiderit eam Jehova Deus tuus in manum tuam, percuties omnem marem ejus acie gladii:

14 Tantùm feminæ, parvuliique, & jumenta, & quicquid erit in ea civitate, omnia spolia ejus diripies tibi: fruerisque prædâ hostium tuorum quam dederit Jehova Deus tuus tibi.

15 Sic facito omnibus civitatibus longinquis à te valde, quæ è civitatibus gentium istarum non sunt:

16 Sed è civitatibus populorum istorum, quas Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem; ne finito vivere ullam rem halitu prædituri.

17 Quin potiùs interneciones devovebis eos, Chitthæum, & Emoræum, Cenahanæum, & Perizzæum, Chivvæum, & Jebusæum quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus:

18 Ut non doceant vos facere secundum omnes abominationes suas, quas exercuerunt erga deos suos: neque peccetis Jehovæ Deo vestro.

19 Quum obsidebis aliquam civitatem diebus multis, oppugnando eam ut capias eam, ne perdito arbores ejus vibrando in eas securim, si ex eis comedere potes, easque ne excidito: num agrestes arbores cuivis *expositæ sunt*, ut procedant ante te ad propugnaculum.

20 Verumtamen arbores quas nôsti non esse esculenti *fructus* arbores, eas perdes & excindes; ut ædifices propugnaculum contra civitatem quæ gerit in te bellum, donec ea corruat.

CAPUT

CAPUT XXI.

De expiatione cædis incerto auctore. De ducente uxorem captivam. De primogenito. De filio contumace. De suspendio.

1 Si quis inveniatur confossus in terra quam Jehova Deus tuus dat tibi ut hæreditario jure possideas eam, jacens in agro; nec norum sit quis percusserit eum:

2 Tunc egressi seniores tui & judices tui; metientur *spatium inde* usque ad civitates quæ *sunt* circa confossum illum.

3 Erit que ut civitatis illius quæ proxima *erit* isti confosso; civitatis ergo illius accipiant Seniores vitulam de armento quæ non sit ad usum adhibita, quæ non traxerit jugum:

4 Et deducentes Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem horridam, in qua nihil colitur, neque seminatur, decollabunt ibi vitulam in illa valle.

5 Deinde accedentes sacerdotes filii Levizeos enim elegit Jehova Deus tuus ad ministrandum sibi, & benedicendum in nomine Jehovæ: & ex eorum præstituto agetur omnis controversia, & omnis plaga:

6 Omnes quoque Seniores civitatis illius qui sunt proximi ad confossum istum, lavabunt manus suas super vitulam decollatam in ea valle:

7 Et protestantes dicent: Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, & oculi nostri *effundentem* non viderunt.

8 Expia populum tuum Israelem, quem redemisti Jehova, & ne impone reatum sanguinis innoxii in medio populi tui Israelis: sic expiabitur illis reatus illius sanguinis.

9 Tu ergo tollito reatum sanguinis innoxii è medio tui: nam facturus es quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

10 Quum egressus fueris in prælium contra hostes tuos: si dante eos Jehova Deo tuo in manum tuam, captivam feceris ex eis captivorum multitudinem:

11 Et videns in ea captivorū multitudine mulierē pulcrum forma; amore properderis in eam, ita ut accipias tibi in uxorem:

12 Ideoque introduxeris eam domum tuam: prius radet caput suum, & alet ungues suos:

13 Depositoque vestimento captivitatis suæ à se, sedebit domi tuæ, & deflebit patrem suum & matrem suam mense pleno: postea verò congredieris eam & maritus eris ejus, eritque illa tibi in uxorem.

14 Erit tamen si non delectaberis ea, ut dimittas eam arbitrio suo, at nequaquam pecuniâ vendito eam, ne utitor ea ad quæstum, quandoquidem compressisti eam.

15 Si fuerint alicui duæ uxores, una dilecta, & altera exosa, peperentque ei filios dilecta & exosa: fuerit autem filius primogenitus ejus quæ exosa est:

16 Tum erit ut quo die possessores instituet filios suos eorum quæ *sunt* ipsius non possit primogenitum efficere filium dilectæ, in conspectu filii exosæ qui primogenitus est;

17 Sed eum qui primogenitus *est* filium exosæ agnoscito, dando ei portionem duorum ex omnibus quæ præsto sunt ei: eum is *est* principium potentiæ ejus, ipsius *est* jus primogenitorum.

18 Si cui fuerit filius contumax & rebellis, qui non auscultat voci patris sui & voci matris suæ, quamvis castigaverint eum, tamen non auscultat illis:

19 Ideoque prehendentes eum pater ejus & mater ejus; produxerint eum ad seniores civitatis suæ, & ad portam loci sui:

20 Dicentes senioribus civitatis suæ, Filius noster iste contumax & rebellis non auscultat voci nostræ: comessator & ebriosus est:

21 Tunc obruent eum omnes cives ejus lapidibus ita ut moriatur, & tolles malum illud è medio tui; ut omnes Israelitæ audiant & timeant.

22 Quum autem erit in aliquo peccatum adjudicandum morti, & tradetur morti; si suspenderis eum de ligno:

23 Ne pernoctato cadaver ejus in ipso ligno, sed omnino sepelito eum eodem die, nam suspensus exlectionis est Deo: ut non polluas terram tuam quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem.

CAPUT XXII.

Leges charitatis & honestatis in vestitu item de casibus matrimonialibus.

1 Videns bovem fratris tui, aut peculem ejus devios, non occultabis te ab illis; *sed* omnino reducito eos ad fratrem tuum.

2 Quòd si frater tuus non erit propinquus tibi, aut non noscet eum: tum recipies illum intra domum tuam, ut sit apud te donec quærat frater tuus illum, & illum restituas ei.

3 Et sic facito asino ejus, sic etiam vestimento ejus; & sic facito omni re amissa fratris tui, quum petierit ei & inveneris illam: non poteris teipsum occultare.

4 Videns asinum fratris tui aut bovem ejus jacentes in [illegible], non occultabis te ab eis, omnino [illegible] eam illo.

5 Ne esto instrumentum virile super fœminam, neque induito vir vestem fœminæ: nam abominationi *est* Jehovæ Deo tuo quisquis facit illa.

6 Si obviam fiet tibi nidus avium in via, in ulla arbore aut humi, *cum* pullorum aut ovorum, ubi mater incubet pullis aut ovis; ne accipito matrem cum pullis.

7 Prorsus dimittito matrem, pullos verò accipies tibi; ut bene sit tibi, & prolonges dies *tuos*.

8 Quum ædificas domum novam; tum facies loricam ad tectum tuum; ut non imponas reatum sanguinis domui tuæ, si decidat aliquis ex eo.

9 Ne conserito vineam tuam duobus generibus; ne sanctus fit illius fructus maturus, *semen* quod severis, & proventus vineæ.

10 Ne aras bove & asino simul.

22 Ne induito vestimento varié commixtum, lanâ & lino pariter.

23 Fimbrias facito tibi; in quatuor oris tegumenti, quo tegis te.

13 Quum duxerit quis uxorem, si postquam congressus est cum ea, odit eam;

14 Ideoque dedit occasiones *habendorum* sermonum de ea, proferens de ea famam malam; puta dixit, Mulierem hanc duxerim, sed congressus cum ea non inveni in ea virginitatem:

15 Tunc accipiet pater puellæ, aut mater ejus *eam*, & proferent *signa* virginitatis puellæ apud Seniores civitatis suæ ad portam:

16 Dicetque pater puellæ Senioribus; Filiam hanc meam dederam viro huic in uxorem, qui odit eam;

17 Unde ecce ipse dedit occasiones *habendorum* sermonum, dicendo, Non inveni in filia tua virginitatem, cum hæc *sint* signa virginitatis filiæ meæ: & expandent pannum ejus coram Senioribus civitatis.

18 Tunc accipientes Seniores civitatis illius virum ejus; castigabunt eum:

19 Et mulctabunt eum centum *siclis* argenteis, quos dabunt patri puellæ, eò quòd protulit famam malam contra virginem Israelis: & erit ei in uxorem, ne potesto dimittere eam omnibus diebus tuis.

20 Sed si vera fuerit res ista; *si* non inventa fuerit virginitas in puella:

21 Tunc educent puellam ad portam patris ejus, & obruent eam cives ejus lapidibus ita ut moriatur, eò quòd commisit flagitium in Israele; scortando domi patris sui: sic fustuleris malum è medio tui.

22 Si quis deprehendatur cubans cum muliere maritata marito, omnino morientur pariter ambo, vir qui cubavit cum muliere, & mulier ipsa: sic fustuleris malum è medio tui.

23 Si puella virgo desponsata est viro, quam inveniens quis in civitate, concubuerit cum ea;

24 Omnino producetis eis ambobus ad portam ipsam civitatis, obruetis eos lapidibus ita ut moriantur; puellam, propterea quòd non clamavit in civitate, virúmque autem, propterea quòd compressit uxorem proximi sui; sic fustuleris malum è medio tui.

25 Sed si in agro invenerit vir ille puellam desponsatam, & vim faciens ei vir ille concubuerit cum ea; tunc morietur vir ille qui concubuerit cum ea solus:

26 Puellæ autem ne facito quicquam, non *est* in puella peccatum capitale; nam quemadmodum surgit quis in proximum suum, & occidens *animam* ei vitam, sic *est habet* hæc res;

27 Quum in agro invenerit eam, clamaverit puella desponsata, nec fuerit qui servaret eam.

28 Si inveniat quis puellam virginem quæ non est desponsata, & prehendens eam concubuerit cum ea; & inventi sunt;

29 Tunc dabit vir ille qui concubuit cum ea, patri puellæ quinquaginta *sicles* argenteos: & esto illi in uxorem; quòd compressit eam, ne potesto dimittere eam omnibus diebus suis.

30 Ne ducito quisquam uxorem patris sui, neque retegito oram *vestimenti* patris sui.

CAPUT XXIII.

Disciplina militaris & civilis.

NEc vulneratus teste, neque exsectus virilitate, venito in congregatione Jehovæ:

2 Spurius ne venito in congregatione Jehovæ: etiam decima ejus generatio ne venito in congregatione Jehovæ.

3 Ne venito Hammonita aut Moabita in congregatione Jehovæ; etiam decima generatio illorum, ne venito in congregatione Jehovæ usque in seculum:

4 Propterea quòd non occurrerunt vobis cum pane & aqua in ista via, quum exiretis ex Ægypto; & quia mercede conduxit contra te Bilhamum filium Beboris à Pethore Mesopotamiæ, ad maledicendum tibi:

5 Quanquam noluit Jehova Deus tuus audscultare Bilhamo, sed convertit tibi Jehova Deus tuus maledictionem illam in benedictionem: eò quòd diligeret te Jehova Deus tuus.

6 Ne quærito pacem illorum, & bonum illorum, ullis diebus tuis unquam.

7 Ne abominare Edomæum, nam frater tuus est: ne abominare Ægyptum, eam peregrinus fuisti in terra ejus.

8 Filiorum, qui nascentur ex illis, generatio tertia; venito ex illis in congregatione Jehovæ.

9 Quum exibit exercitus contra hostes tuos, tum cavebis tibi ab omni re mala.

10 Si fuerit in te quispiam qui non sit mundus casu nocturno; is exibit extra castra, ne ingreditor intra castra.

11 Sed erit appetente vespera *ut* lavet se aquâ, deinde quum occidit sol, veniet intra castra.

12 Item spatium esto tibi extra castra, ut egrediaris illuc foras;

13 Et paxillus esto tibi præter arma tua, eritque quum sessurus eris foris, ut eo fodias, & rursus tegas excrementum tuum;

14 Nam Jehova Deus tuus indesinenter ambulat in medio castrorum tuorum, eripiendo te, & exponendo inimicos tuos tibi, ut sancta sint castra tua: ideoque non est visurus in te turpitudinem ullius rei, quamobrem avertat se à te.

15 Ne tradito servum domino suo, qui confugierit ad te, erripuerit se à domino suo.

16 Tecum maneto in medio tui, in loco quem elegerit in aliquo portarum tuarum, ubi bonè videbitur ei; ne oppriminito eum.

17 Ne esto meretrix è filiabus Israelis, neque esto mercinarius è filiis Israelis.

18 Ne inferto mercedem scorti aut pretium canis *in domum* Jehovæ Dei tui, pro ullo voto; nam abominationi Jehovæ

Deo

Deo tuo *sint* pariter ambo ista.

19 Ne dato in usuram fratri tuo, usuram pecuniæ, usuram cibi, usuram ullius rei quæ in usuram datur.

20 Extraneo isti dabis in usuram, fratri autem tuo ne dato in usuram: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni re ad quam admoveris manum tuam; super terram quò tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hereditario.

21 Si voveris votum Jehovæ Deo tuo, ne differto solvere illud: nam omnino requireret illud Jehova Deus tuus abs te; & esset in te peccatum.

22 Quòd si abstinueris à vovendo, non erit in te peccatum.

23 Quod prodiit è labiis tuis observato ut facias quemadmodum voveris Jehovæ Deo tuo voluntariam oblationem, quod dixeris ore tuo.

24 Si ingrediaris vineam proximi tui, comedes quidem uvas pro desiderio tuo ad saturitatem tuam; at instrumento tuo ne indito.

25 Si ingrediaris segetem proximi tui, decerpes quidem spicas manu tua: at falcem ne agitato in segetem proximi tui.

CAPUT XXIV.

Libellus repudii, & praxis charitatis erga proximum.

QUum duxit quis uxore maritus fuerit ejus, fieritque si non invenit gratiam in oculis illius (quia invenit in ea turpem rem aliquam) ut scribens ei libellum repudii, tradensque in manum ejus, dimiserit eam è domo sua:

2 Itaque egressa domo ejus, abierit, & nupserit alteri viro:

3 Deinde odio habens eam hic vir posterior, scriptamque ei libellum repudii tradens in manum ejus, dimiserit eam è domo sua: aut si mortuus vir ille posterior, qui acceperat eam sibi in uxorem:

4 Ne potestò maritus ejus prior qui dimiserat eam rursus ducere eam, ut sibi sit in uxorem, postequam *per eum* factum est ut polluereturque, quia res abominanda est coram Jehova: ne itaque permittito ut peccet *populus* terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem.

5 Quum acceperit quis uxorem novam, non exibit in militiam, neque imponitor ei *onus* ullius rei: immunis esto domi suæ annum unum, ut exhilaret uxorem suam quam duxit.

6 Ne pignori accipito *quis* molam metam aut catillum: nam is vitam accipere.

7 Si inventus fuerit quis plagiarius alicujus è fratribus suis è filiis Israelis, & ad quæstum abusus fuerit eo, aut vendiderit eum: omnino morietur plagiarius ille, sic sustuleris illud malum è medio tui.

8 Cava tibi in plaga leprosa ut observes valde, & ut facias secundum omnia quæ docuerint vos sacerdotes Levitici, quemadmodum præcepi eis, observate faciendo.

9 Recordare eorum quæ fecit Jehova Deus tuus Mirjamæ, in itinere quum exiretis ex Ægypto.

10 Quum mutuaveris proximo tuo ullius rei mutuum; ne ingreditor domum ejus ad pignorandum pignus ejus.

11 Foris subsistito; ut vir ille cui tu mutuus proferat ad te pignus foras:

12 Quòd si vir pauper est, ne cubato habens pignus ejus:

13 Omnino restituito ei pignus ejus quum occidit Sol, ut cubans in veste sua benedicat tibi; quod tibi erit justitiæ coram Jehova Deo tuo.

14 Ne fraudem facito mercenario, pauperi, & egeno; è fratribus tuis, aut è peregrinis apud te, qui *est* in terra tua intra portas tuas.

15 Die suo dato mercedem ejus, neque occumbito super eam Sol, nam pauper est, quare ad eam ipse attollit animam suam: ut non invocet contra te Jehovam, & sit in te peccatum.

16 Ne morte afficiantor patres pro filiis, nec filii morte afficiantor pro patribus: quisque propter peccatum suum afficiantor morte.

17 Ne pervertito judicium peregrini, & pupilli; neque pignori accipito vestem viduæ:

18 Sed recordaberis te servum fuisse in Ægypto, redimisse autem te Jehovam Deum tuum inde: idcirco ego præcipio tibi ut facias rem hanc.

19 Quum metes messem tuam in agro tuo, si oblitus eris manipuli in agro ipso, ne revertitor ad accipiendum illum, peregrini, pupilli, & viduæ esto: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20 Quum excutes olivas tuas, ne ramos figillatim recognoscito post quam excussæris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.

21 Quum vindemiabis vineam tuam, ne racemato postquam vindemiaveris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.

22 Recordaberis igitur te servum fuisse in terra Ægypti: idcirco ego præcipio tibi ut facias rem hanc.

CAPUT XXV.

Modus puniendi. Fratres frumen fricandum: in bubilia jugenda. Amalekita delendi.

SI fuerit controversia inter aliquos: ac eoque accesserint ad judicium, ut judices sententiam de eis ferant; tum justum pronunciaturi sunt eum qui justus est, & improbaturi eum qui improbus est.

2 Erit autem, si dignus est flagris improbus ille, ut dejiciendum curet eum judex & cædendum coram se pro improbitate ejus certo numero.

3 Quadragenis *plagis* cædendum curabit eum, ne addito: *vide*, ne pergat plagis numerosiores his cædere eum, & frater tuus vilescat in oculis tuis.

4 Ne capistrato bovem triturantem.
5 Si habitantibus fratribus pariter moriatur primus ex eis, cui filius non *sit*, ne nubito uxor mortui foris viro extraneo: levir ejus congreditor cum ea, & ducens eam sibi in uxorem, leviri officium præstato ei.
6 Eritque ut primogenitus quem pariet, succedat in nomen mortui fratris illius: ut non deleatur nomen ejus ex Israele.
7 Quòd si non placuerit viro illi ducere glorem suam: tum ascendens glos ejus in portam ad Seniores, dicet, Renuit levir meus excitare fratri suo nomen in Israele, noluit leviri officium præstare mihi.
8 Quumque accersentes eum Seniores civitatis ejus *id* eloquuti fuerint ei: si persistens dixerit, Non placet mihi ducere eam
9 Accedet glos ejus ad eum ante oculos Seniorum, exuensque calceum ejus è pede ejus, spuet ante faciem ejus: & protestans dicet, Sic fieri debet viro illo, qui non volet exstruere domum fratris sui:
10 Et vocabitur nomen *familiæ* ejus in Israele, familia exuti calceo.
11 Si concertantibus hominibus inter se, viro cum fratre suo, accedat uxor viri unius illorum ad eripiendum maritum suum è manu percutientis ipsum, & extendens manum suam, apprehendat pudendis eum:
12 Tunc amputabis manum illius: ne parcito oculus tuus.
13 Ne esto tibi in loculo tuo diversum pondus, magnum & parvum.
14 Ne ædo tibi domi tuæ diversum Epha, magnum & parvum.
15 Pondus integrum & justum esto tibi, Epha integrum & justum esto tibi, ut prolongent dies tuos in ea terra quam Jehova Deus tuus dat tibi:
16 Nam abominationi *est* Jehovæ Deo tuo quisquis facit ista: quisquis facit iniquitatem.
17 Recordare eorum quæ fecit tibi Hamalek in itinere, quum exiretis ex Ægypto:
18 Qui occurrens tibi eo itinere, in postremo agmine tuo exercidit omnes qui debilitate affecti sequebantur te, quùs tu *esses* lassus & fatigatus: nec reveritus est Deum.
19 Ideoque futurum est, quum quietem dederit Jehova Deus tuus tibi ab omnibus inimicis tuis circumquaque, in terra quam Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem ad possidendum eam jure hæreditario, ut deles memoriam Hamaleki sub cœlis: ne oblivisceris.

CAPUT XXVI.

Primitiarum & decimarum lex.

ERit autem quum ingressus fueris in terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem, & hæres factus ejus habitabis in ea:
2 Ut accipiens de primitiis omnium fructuum illius terræ, quas oblaturus es de terra tua, quas Jehova Deus tuus dat tibi, impones corbi: exisque ad locum quem elegerit Jehova Deus tuus ad collocandum nomen suum ibi.
3 Et accedens ad Sacerdotem qui erit diebus illis: dices ei, Profiteor hodie Jehovæ Deo tuo me ingressum esse terram, quam juramento promisit Jehova majoribus nostris se daturum nobis.
4 Tunc accipiens Sacerdos corbem è manu tua, statuet eum ante altare Jehovæ Dei tui.
5 Deinde protestaberis, dicens coram Jehova Deo tuo, Syrus miser *erat* pater meus, qui descendit in Ægyptum hominibus paucis, ut peregrinaretur illic: evasit autem illic in gentem magnam, robustam, & amplam.
6 Quumque malo nos afficientes Ægyptii, & affligentes nos, imponerent nobis servitutem duram:
7 Inclamavimus Jehovam Deum majorum nostrorum: exaudiensque Jehova vocem nostram, respexit afflictionem nostram, molestiamque nostram, & oppressionem nostram.
8 Nam educens Jehova nos ex Ægypto manu forti & brachio extento, & terrore magno; signis etiam & prodigiis:
9 Introduxit nos in locum hunc, dedítque nobis terram hanc, terram affluentem lacte & melle.
10 Nunc itaque ecce attuli primitias fructuum terræ, quam dedisti mihi Jehovæ: sic relinques illas coram Jehova Deo tuo, & incurvabis te coram Jehova Deo tuo *honorem exhibens*.
11 Postea lætaberis de omni bono quod dederit tibi Jehova Deus tuus, & familiæ tuæ: tu & Levita, & peregrinus qui *eris* in medio tui.
12 Quum absolveris dare omnes decimas proventus tui anno tertio, qui annus decimarum *est*: & dederis Levitæ, peregrino, pupillo, ac viduæ, ut comedant in portis tuis, & saturentur:
13 Tunc dices coram Jehova Deo tuo, Sustuli quod sanctum est è mea domo, etiamque illud dedi Levitæ, & peregrino, pupillo, & viduæ, omnino secundum præceptum quod præcepisti mihi: non sum digressus à mandatis tuis, neque oblitus sum *eorum*;
14 Non comedi in luctu meo ex illo, neque sustuli ex eo ad rem immundam, neque dedi ex illo in mortuum: auscultavi voci Jehovæ Dei mei, feci secundum omnia quæ præcepisti mihi.
15 Prospice ex habitaculo sanctitatis tuæ è cœlis, & benedic populo tuo Israeli, & terræ illi quam dedisti nobis; quemadmodum juramento promiseras majoribus nostris, terræ affluente lacte & melle.
16 Hodierno die Jehova Deus tuus præcipit tibi, ut facias statuta hæc & judicia hæc: observabis igitur, & facies ea ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.
17 A Jehova stipulatus es, sponsionem hodie: fore tibi Deum, tum ut ambules in viis ejus, tum ut observes statuta ejus,

præceptaque ejus, & judicia ejus; & auscultes voci ejus:

18 Jehova verò stipulatus est sponsionem à te hodie, te fore ei populum peculiarem, quemadmodum edixit tibi, & observaturum omnia præcepta ejus.

19 Tum ut efficiat te sublimem supra omnes gentes quas fecit, laude, & nomine, & gloriâ; tum ut sis populus sanctus Jehovæ Deo tuo, quemadmodum loquutus est.

CAPUT XXVII.

Decalogus inscribitur lapidibus.

PRæcepit autem Moscheus cum Senioribus Israelis populo, dicendo, Observate unumquodque præceptum quod ego præcipio vobis hodie.

2 Erit autem, quâ die transiveritis Jardenem; ingressi terram quam Jehova Deus tuus dat tibi: ut erigas tibi lapides magnos, & linias eos calce:

3 Et inscribas eis omnia verba Legis hujus, quum transieris: ut pervenias in illam terram quam Jehova Deus tuus dat tibi, terram affluentem lacte & melle; quemadmodum loquutus est Jehova Deus majorum tuorum tibi.

4 *Hoc* ergo ubi fuerit, quum trajeceritis Jardenem, erigitote lapides istos, de quibus ego præcipio vobis hodie, in monte Hebalis: & oblines eos calce:

5 Et exstrues ibi altare Jehovæ Deo tuo altare è lapidibus, ne agitato super illos ferrum.

6 Lapidibus integris ædificato altare Jehovæ Dei tui, ut offeras in eo holocausta Jehovæ Deo tuo.

7 Mactabis etiam eucharistica, quæ comedas ibi: & lætaberis coram Jehova Deo tuo:

8 Et inscribes istis lapidibus omnia verba hujus Legis bene perspicuè.

9 Tum alloquutus est Moscheus & Sacerdotes Levitici totum Israelem, dicendo, Attende & audi Israel, hodierno die effectus es populus Jehovæ Deo tuo.

10 Auscultabis igitur voci Jehovæ Dei tui: & facies præcepta ejus ac statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie.

11 Præcepitque Moscheus in die illo populo, dicendo:

12 Hi stanto ad benedicendum populo in monte Gerizzimorum, quum transieritis Jardenem, Schimhon, & Levi, & Jehuda, & Jissacar, & Joseph, & Binjamin:

13 Hi verò stanto ad maledictionem in monte Hebalis, Reuben, Gad, & Ascher, & Zebulun, Dan, & Naphthali.

14 Protestantesque Levitæ dicent omnibus Israelitis, voce altâ:

15 Maledictus *est* vir ille qui fecerit sculptile aut fusile, rem abominandam Jehovæ, opus manuum artificis, qui etiam posuerit in abdito: & respondentes totus populus dicent, Amen.

16 Maledictus qui vilipendit patrem suum aut matrem suam: & dicet totus populus, Amen.

17 Maledictus qui movit terminum proximi sui: & dicet totus populus, Amen.

18 Maledictus qui facit ut cæcus erret in via: & dicet totus populus, Amen.

19 Maledictus qui pervertit jus peregrini, pupilli, aut viduæ: & dicet totus populus, Amen.

20 Maledictus qui cubat cum uxore patris sui, quia retexit oram *vestimenti* patris sui: & dicet totus populus, Amen.

21 Maledictus qui cubat cum ulla bestia: & dicet totus populus, Amen.

22 Maledictus qui cubat cum sorore sua, filia patris sui aut filia matris suæ, & dicet totus populus, Amen.

23 Maledictus qui cubat cum socru sua: & dicet totus populus, Amen.

24 Maledictus qui cædit proximum suum clam: & dicet totus populus, Amen.

25 Maledictus qui accipit munus ad percutiendum quemquam cæde innocentis: & dicet totus populus, Amen.

26 Maledictus qui non præstiterit verba Legis hujus faciendo ea: & dicet totus populus, Amen.

CAPUT XXVIII.

Prognosticon sacrum de felicitate & infelicitate hominis.

ERit autem si fideliter auscultaveris voci Jehovæ Dei tui cum observantia faciendo omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie; ut disponat te Jehova Deus tuus sublimem supra omnes gentes terræ:

2 Et obvenientes tibi omnes benedictiones istæ assequantur te, quum auscultabis voci Jehovæ Dei tui.

3 Benedictus eris in civitate, & benedictus eris rure.

4 Benedictus *eris* fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, & fructus jumentorum tuorum; fœtus boum tuorum, & greges pecudum tuarum:

5 Benedictus corbis tuus, & mactra tua.

6 Benedictus eris in ingressu tuo, & benedictus eris in egressu tuo.

7 Exponet Jehova tibi inimicos tuos cæsos, qui insurgent adversùm te: quum viâ unâ processerint contra te, septem vîs fugient coram te.

8 Amandabit Jehova penes te benedictionem in horrea tua, & in quodcunque admovebis manum tuam: benedicetque tibi in terra quam Jehova Deus tuus dat tibi.

9 Stabiliet te Jehova sibi in populum sanctum, quemadmodum juramento promisit tibi: quum observabis præcepta Jehovæ Dei tui, & ambulabis in viis ejus,

10 Unde videntes omnes populi terræ, nomen Jehovæ invocari in te, timebunt ibi te.

11 Quum

11 Quum faciet Jehova ut excellas bonis in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, & in fructu terræ tuæ; super terram quam juramento promiserat Jehova majoribus tuis se daturum tibi.

12 Aperiet tibi Jehova thesaurum suum optimum e cœlis, dando pluviam terræ tuæ tempore suo, & benedicendo cuique operi manûs tuæ: ita ut mutuare possis gentibus multis, tu autem opus non habeas mutuari.

13 Statueteque te Jehova in caput, non autem in caudam: ut sis tantummodo superior, non autem sis infimior: quum auscultabis præceptis Jehovæ Dei tui; quæ ego præcipio tibi hodie, ut observes & facias.

14 Et non recedes ab ullis verbis quæ ego præcipio vobis hodie, dextrorsum aut sinistrorsum, sequendo deos alienos ad colendum eos.

15 Sed erit si non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, cum observantia faciendo omnia præcepta ejus & statuta ejus quæ ego præcipio tibi hodie; ut obvenientes tibi omnes maledictiones istæ assequantur te.

16 Maledictus eris in civitate, & maledictus eris rure.

17 Maledictus corbis tuus, & mactra tua.

18 Maledictus fructus ventris tui, & fœtus terræ tuæ, fœtus boum tuorum, & greges pecudum tuarum.

19 Maledictus eris in ingressu tuo, & maledictus eris in egressu tuo.

20 Immittet in te Jehova ipsum maledictionem, vexationem, & exitium, in omnem rem ad quam admovebis manum tuam, quam faciet donec exscindaris, & donec pereas cito, propter malignitatem actionum tuarum, quia deseveris me.

21 Faciet Jehova ut adhæreat tibi pestis; donec consumserit te ex ea terra quò tu venturus es ad possidendum eam jure hæreditario.

22 Percutiet te Jehova tabe, calidaque & æstuante, ac adurente febre, & siccitate & uredine, & morbo regio, quæ persequentur te donec pereas.

23 Præterea erunt cœli tui qui *sunt* supra caput tuum, æri, & terra quæ subest tibi ferrea.

24 Efficiet Jehova ut pluvia terræ tuæ sit pulviculus aut pulvis, è cœlis descendet super te, donec exscindaris.

25 Faciet Jehova ut cædaris coram hostibus tuis; viâ quâ procedes contra eos, & coram eorum, ac septem viis fugies à facie ejus: eritque in commotionem omnibus regnis terræ:

26 Et erit cadaver tuum in cibum omnibus volatilibus cœli & jumentis terræ: nec erit qui deterreat.

27 Percutiet te Jehova ulcere Ægypti, & hæmorrhoidibus, & scabie, & prurigine; quibus non poteris sanari.

28 Percutiet te Jehova amentiâ, & cæcitate, & stupore cordis;

29 Adeo ut palpes in meridie, quemadmodum palpat cæcus in caligine, neque prosperis viis tuis eris; sisque tantummodo infestus fraudi & rapinæ omnibus diebus, neque erit qui servet *te*.

30 Uxorem desponsabis, sed vir alius cubabit cum ea: domum ædificabis, sed non inhabitabis eam: vineam coneres, sed eâ factis solutâ non uteris.

31 Bove tuo mactato ante oculos tuos, nec tamen comedes ex eo, asinus tuus abreptus à conspectu tuo, non tamen redibit ad te: pecudes tuæ tradentur inimicis tuis, nec erit tibi qui servet.

32 Filii tui filiæque tradentur populo extraneo, oculis tuis aspicientibus, & deficientibus *attentione* ad eos totâ die: tamen nihil erit in potestate manûs tuæ.

33 Fructum terræ tuæ & omnem laborem tuum absumet populus, quem non novisti: eritque tantummodo infestus fraudi & quassationi, omnibus diebus:

34 Et fies amens; propter visum oculorum tuorum, quod videbis.

35 Percutiet te Jehova ulcere maligno in genibus & in cruribus, quo non poteris sanari à planta pedis tui usque ad verticem tuum.

36 Abducet Jehova te & regem tuum, quem præfeceris tibi, ad gentem quam non novisti tu aut majores tui; colesque ibi deos alienos, ligna, aut lapides:

37 Eritque in stuporem, in parabolam, & in dicterium; apud omnes populos quò abduxerit te Jehova.

38 Semen multum deferes tuis; sed parum colliges, quia absumet illud locusta.

39 Vineas conseres & coles, sed vinum non bibes neque comportabis, quia absument illas vermes.

40 Olææ erunt tibi in toto termino tuo: sed oleo non unges te, quia dejicient *olivas* oliva tua.

41 Filios filiasque gignes; non tamen erunt tui, sed abibunt in captivitatem.

42 Omnes arbores tuas & fructus terræ tuæ hæreditario jure obtinebit fidetario.

43 Peregrinus qui in medio tui *erit*, ascendet supra te perquam supremè; tu autem descendes perquam infimè.

44 Ipse mutuabit tibi, tu verò non mutuabis ei: ipse evadet in caput, tu verò evades in caudam.

45 Venientes autem super te omnes maledictiones istæ persequentur te, & assequentur te, donec exscindaris; quum non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, observando præcepta ejus & statuta ejus quæ præcepit tibi:

46 Eruntque in te pro signo & pro prodigio; atque in semine tuo usque in sæculum:

47 Propterea quòd non servieris Jehovæ Deo tuo in lætitia, & in hilaritate cordis, præ copia *rerum* omnium:

48 Propterea servies inimico tuo, quem mittet

mittet Jehova contra te, in fame, & in siti, & in nuditate, & in inopia *rerum* omnium; imponetque jugum ferreum collo tuo, donec exciderit te.

49 Efferet Jehova contra te gentem è longinquo ab extremitate terræ, *involantem* quemadmodum volare solet aquila; gentem cujus linguam non intelliges.

50 Gentem impudentem: quæ *nec quidem* senis personam suscipiet, neque puero gratiam faciet;

51 Quæ absumet fœtum jumenti tui, & fructum terræ tuæ, donec exscindaris: quæ non reliquum faciet tibi frumentum, mustum, aut oleum, fœtum boum tuorum, aut greges pecudū tuārū: donec perdiderit te:

52 Quæ premet te in omnibus portis tuis, donec corruerint mœnia tua altissima & munitissima quibus tu confideris, in tota terra tua; premet, inquam, te in omnibus portis tuis, in tota terra tua quam dederit Jehova Deus tuus tibi;

53 Adeo ut comedas fructum ventris tui, carnem filiorum tuorum, filiarumque tuarum, quas dederit tibi Jehova Deus tuus; in oppressione & in angustia, quâ anget te inimicus tuus.

54 Viri illius qui mollis *fuerat* in te, & qui *fuerat* delicatus valde; maligne erit oculus in fratrem suum, & in uxorem sibi charissimam, atque in residuum filiorum suorum quos reliquos fecerit:

55 Adeo ut non det ulli ex eis de carne filiorum suorum quam comedet, adeo ut non reliquum faciat illi quicquam in oppressione & angustia, quâ anget te inimicus tuus in omnibus portis tuis.

56 Mollis in te, & delicata, quæ non tentârat plantam pedis sui figere super terram præ deliciis, & præ mollitie; oculus maligne erit in virum charissimum ipsi, & in filium ipsius, ac in filiam ipsius;

57 Etiam in secundas ipsius quæ prodeunt inter pedes ejus, & in filios ipsius quos pariet, nam comedet eos clam præ inopia *rerum* omnium, in oppressione & in angustia, quâ anget te inimicus tuus in portis tuis.

58 Nisi observaveris omnia verba legis hujus quæ scripta sunt in libro hoc; timendo nomen gloriosissimum & summè reverendum istud, *nempe*, Jehovam Deum tuum:

59 Omnino mirabiles efficiet Jehova plagas tuas, & plagas seminis tui; plagas magnas & constantes, morbosque malignos & constantes:

60 Et revocabit in te omnes languores Ægyptiorum, à quibus metuebas; ut adhæreant tibi:

61 Omnem etiam morbum, & omnem plagam quæ scripta non *est* in libro legis hujus; inducet Jehova in te, donec exscindaris.

62 Sic reliqui fietis hominibus paucis, pro eo quod fuistis sicut stellæ cœli multitudine; eò quòd non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui.

63 Eritque ut quemadmodum lætabatur Jehova de vobis, benefaciendo vobis, & augendo vos: sic lætetur Jehova de vobis, perdendo vos, & exscindendo vos: quam convellemini è terra, quò tu ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario.

64 Nam dispergetque Jehova in omnes populos ab extremitate terræ, *una* usque ad *alteram* extremitatem ejus: ubi servies diis alienis quos non noveras tu aut majores tui, lignis & lapidibus.

65 In gentibus verò illis non requiesces, neque erit quies plantæ pedis tui: sed dabit Jehova tibi illic cor trepidum, & hebetationem oculorum, & mœrorem animi:

66 Eritque vita tua suspensa tibi è regione; pavebisque nocte & interdiu, nec eris certus de vita tua.

67 Unoquoque mane dices, O si esset vespera, & unaquaque vespera dices, O si esset mane: præ pavore cordis tui quo pavebis, & præ viso oculorū tuorum quod videbis.

68 Et reducet te Jehova in Ægyptum navibus; via ad eam *terram* de qua dixeram tibi, Non deinceps amplius videbis eam: exponetisque vos ibi venales inimicis tuis in servos, & in ancillas, sed non *erit* ullus emptor.

CAPUT XXIX.

Prærogativa populi Dei, fœdusque Dei renovatum.

HÆc *sunt* verba fœderis quod præcepit Jehova Mosi, ut pangeret cum filiis Israelis, in terra Moabitarum; præter fœdus illud quod pepigerat cum illis in Chorebo.

2 Convocatis igitur Mosche omnes Israelitas, dixit eis; Vos vidistis omnia quæ fecit Jehova ante oculos vestros in terra Ægypti, Parhoni, & omnibus servis ejus, totique regioni ejus:

3 Probationes illas maximas quas viderunt oculi tui; signa & prodigia illa maxima.

4 Sed non *dum* dederat vobis Jehova mentem ad cognoscendum, & oculos ad videndum, & aures ad audiendum usque in diem hunc.

5 Deduxi autem vos quadraginta annos per desertum: non inveteraverunt vestimenta vestra, quin tegumento essent vobis, neque calceus tuus inveteravit, quin tegumento esset pedi tuo.

6 Panem non comedebatis, nec vinum aut potum inebriantem bibebatis; ut cognoscerentis me Jehovam esse Deum vestrum.

7 Tandem perveniestibus vobis ad locum hunc; processit Sichon rex Chesbonis, & Hog rex Baschanis obviam nobis in prælium, & percussimus eos:

8 Occupatoque terra eorum, dedimus eam in possessionem Reubenæi, Gaditicæque, & dimidiæ tribui Menaschæ.

9 Quapropter observabitis verba fœde-

ris

ris hujus, & facietis ea, ut secundetis quicquid facturi estis.

10 Vos statis hodie omnes coram Jehova Deo vestro ; primores vestri tribuum vestrarum, seniores vestri, & moderatores vestri, omnes viri Israelitæ :

11 Parvuli vestri, fœminæ vestræ, & peregrinus qui *est* in medio castrorum tuorum : tum is qui putat ligna tua ; tum qui haurit aquam tuam.

12 Ad ineundam fœdus Jehovæ Dei tui cum adjuratione ejus : quod Jehova Deus tuus pangit tecum hodie :

13 Ut statuat te hodie sibi in populum, & ipse sit tibi Deus, quemadmodum dixit tibi ; & quemadmodum juramento promisit majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

14 Neque vobiscum solis ego pango fœdus meum hoc, cum adjuratione hac :

15 Sed cum eo qui adstat hic nobiscum hodie, coram Jehova Deo nostro ; & cum eo qui non *est* hic nobiscum.

16 (Quandoquidem vos noviſtis quomodo nos habitaverimus in terra Ægypti ; & quomodo transiverimus per illas gentes, quas pertransiſtis :

17 Et vidiſtis abominandos & stercoreos deos illorum ; ligna & lapides, argentum & aurum, quæ *sunt* apud eos.)

18 Ne sit in vobis vir, aut mulier, aut familia, aut tribus, cujus animus averset se hodie à Jehova Deo nostro, ut eat ad colendum deos gentium illarum ; ne sit in vobis radix proferens cicutam, aut absinthium :

19 Neve fit, quum audiverit verba adjurationis hujus, ut benedicat sibi cum animo suo, dicendo, Pax erit mihi, quum ex sententia animi mei ambulabo ; quo addat ebriam sitienti.

20 Non acquiescet Jehova ut condonet ei, sed tunc fumante iræ Jehovæ & zelo ejus contra virum illum, incumbet ei omnis adjuratio quæ scripta est in libro hoc : delebitque Jehova nomen ejus sub cœlis.

21 Et separabit eum Jehova ad malum, ex omnibus tribubus Israelis, secundum omnes adjurationes fœderis, quod scriptum est in libro hoc Legis :

22 Adeo ut dicat generatio sequens, Filii vestri qui exsurgent post vos, & extraneus qui adveniet è terra longinqua, quum videbunt plagas istius terræ, & morbos ejus, quibus effecerit Jehova eam :

23 Sulphure & salsilagine exustam totam terram ejus, non seri, neque pullulare, neque provenire in ea ullam herbam ; cujusmodi *fuit* subversio Sedomi, & Hamoræ, Admæ, & Tzebojimorum, quas subvertit Jehova iræ suâ, & excandescentiâ suâ.)

24 Denique dicant omnes gentes, quamobrem affecit Jehova sic terram istam ? quid *sibi vult* æstus iræ istius maximæ ?

25 Deinde dicant, Quia deseruerunt fœdus Jehovæ Dei majorum suorum ; quod pepigerat cum ipsis quando educebat eos è terra Ægypti ;

26 Abeuntes enim coluerunt deos alienos, & incurvaverunt se *honorem habentes* eist deos quos non noverant, neque impertitus fuerat eis *Deus*.

27 Ideo accensa est ira Jehovæ in terram illam ut inferret in eam totam maledictionem istam, quæ scripta est in libro hoc :

28 Exstirpavitque eos Jehova è terra ipsorum, iræ & excandescentiâ, ac fervore magno : & disjecit eos in terram aliam, sicut *est* hodie.

29 Quæ occulta sunt, penes Jehovam Deum nostrum *sunto* : at quæ revelata, nobis & filiis nostris usque in seculum *revelata sunt*, ut faciamus omnia verba hujus Legis.

CAPUT XXX.

Pœnitentia cordis fieri conversionem, & prope nos esse quod exigit Deus.

ERit tamen quum obvenerint tibi omnes res istæ, benedictio & maledictio hæc, quam proposui tibi : si revocabis ea in animum tuum apud omnes gentes, quò depulerit te Jehova Deus tuus :

2 Et conversus usque ad Jehovam Deum tuum auscultabis voci ejus secundum omnia quæ ego præcipio tibi hodie ; tu & filii tui ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo :

3 Ut reducat Jehova Deus tuus multitudinem captivorum tuorum miserius tui, & se convertens colligat te ex omnibus populis quò dispersserat te Jehova Deus tuus.

4 Etiamsi quis ex tuis depulsus esset ad extremitatem cœli, inde colliget te Jehova Deus tuus, & inde recipiet te ;

5 Reducetque te Jehova Deus tuus in eam terram quam hæreditario jure possederant majores tui, ut hæreditario jure possideas eam : & benefaciet tibi, & augebit te supra quam majores tuos.

6 Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum, & animum seminis tui ; ad diligendum Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, ut vivas.

7 Indet autem Jehova Deus tuus omnes adjurationes istas, inimicis tuis & osoribus tuis, qui persequuti fuerint te.

8 Tu verò conversus quum auscultabis voci Jehovæ, & facies omnia præcepta ejus quæ ego præcipio tibi hodie ;

9 Excellentem efficiet te bonis Jehova Deus tuus in omni opere manûs tuæ, in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, ac in fructu terræ tuæ : nam rursus Jehova lætabitur de te benefaciendo *tibi* : quemadmodum lætatus fuerat de majoribus tuis :

10 Si auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, observando præcepta ejus & statuta ejus ; *quicquid* scriptum *est* in libro hoc Legis ; si conversus fueris ad Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

11 Nam præceptum hoc quod ego præcipio tibi hodie, occultum non *est* à te, neque longinquum.

13 Non

12 Non est in cœlis, ut dicas, Quis ascendet nobis in cœlum, qui sumens *afferat* illud nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?

13 Neque est ultra mare, ut dicas, Quis transibit nobis trans mare, qui sumens illud *afferat* nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?

14 Sed propinquum *est* tibi verbum hoc valde; in ore tuo & in animo tuo, ad faciendum illud.

15 Vide, propono tibi hodie vitam, & bonum; item mortem, ac malum:

16 Qui præcipio tibi hodie, ut diligas Jehovam Deum tuum ambulando in viis ejus, & observando præcepta ejus, statuta que ejus, & judicia ejus, ut vivas & augearis; ac benedicat tibi Jehova Deus tuus in terra, quò tu venturus es ad possidendum eam jure hæreditario.

17 Quòd si avertente se animo tuo non auscultabis, sed impulsus incurvabis te *honorem exhibens* diis alienis, & coles eos:

18 Denuncio vobis hodie vos omnino perituros; non prolongabitis dies super terram, quò tu venias ad possidendâ eam jure hæreditario tu transiturus es Jardenem.

19 Contestor hodie contra vos cœlum & terram; me vitam ac mortem proposuisse tibi, benedictionem ac maledictionem: quare vitam electurus es, ut vivas tu cum semine tuo.

20 Diligendo Jehovam Deum tuum, auscultando voci ejus, & adhærendo ei: nam ipse *est* vita tua, & longitudo dierum tuorum, ut habites super terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo se daturum eis.

CAPUT XXXI.

Valedictio Moschis.

DEinde veniens Mosche, quum eloquutus esset verba ista apud omnes Jisraelitas.

2 Dixit eis, Natus sum hodie centum viginti annos, non possum deinceps procedere & venire: præterea Jehova dixit mihi, Non ex transiturus Jardenem hunc.

3 Jehova Deus tuus, is qui transit ante te, ipse exscindet gentes istas à conspectu tuo, ut hæreditario jure possideas eas: Jehoschuah is transiturus est ante te, quemadmodum dixit Jehova.

4 Facietque Jehova illis, quemadmodum fecit Sichoni & Hogo regibus Emoræis, terræque illorum: qui exscidit eos.

5 Nam exponet eas Jehova vobis, ut faciatis eis secundùm quodque præceptum quod præcepi vobis.

6 Confirmamini, & fortes estote, ne timete, neque expavescite metu eorum: nam Jehova Deus tuus is qui ambulat tecum, non deseret te, neque derelinquet te.

7 Postea evocans Mosche Jehoschuham, edixit ei ante oculos omnium Jisraelitarum, Confirmare, & fortis esto; nam tu ingressurus es cum populo hoc in terram quam juramento promiserat Jehova majoribus eorum se daturum eis: & tu eam possidendam divides eis.

8 Jehova autem, is qui antecedit te, ipse erit tecum, non deseret te, neque derelinquet te: ne timeto, neque consternator.

9 Quumque Mosche scriptâ hac Lege, dedisset eam sacerdotibus filiis Levi qui portant arcam fœderis Jehovæ; & omnibus senioribus Jisraelis:

10 Præcepit eis Mosche, dicendo, A fine septem annorum, stato tempore, anno intermissionis, in festo tabernaculorum,

11 Quum veniens totus Jisrael comparebit ante faciem Jehovæ Dei tui in loco quem elegerit: legito *in* Lege hanc coram toto Jisraele, illis audientibus:

12 Congregando populum, viros, fœminasque, & parvulos, & peregrinum tuum qui *erit* in portis tuis; ut audiant, & ut discant, timeantque Jehovam Deum vestrum, & observantes faciant omnia verba Legis hujus.

13 Filii quoque ipsorum qui experti non fuerint, audientes discant timere Jehovam Deum vestrum: quibuscunque diebus vivetis in terra, quò ut *venatis* hæreditario jure possessuri eam, mox transituri estis Jardenem.

14 Edixit verò Jehova Moschi, En prope sunt dies tui, quum moriendum est, voca Jehoschuham, & fistite vos ad tentorium conventûs, ut mandatis instruam eum; quapropter iens Mosche & Jehoschuah stiterunt se ad tentorium conventûs.

15 Apparuitque Jehova in tentorio per columnam nubis; stante columnâ nubis super portam ipsam tentorii.

16 Dixit quoque Jehova Moschi, Ecce tu cubaturus es cum majoribus tuis: surgens verò populus iste scortabitur sequendo deos alienigenarum illius terræ in quam venturus est, & derelinquet me, irritumque faciet fœdus meum quod pepigi cum eo.

17 Quamobrem accensa ira meâ contra eum die illâ, derelinquam eos, & abscondam faciem meam ab eis, ut sit esui, & obveniant ei mala multa atque angustiæ: adeo ut dicant die illâ, Nonne eò quòd Deus meus non *est* in medio mei, obvenerunt mihi mala hæc?

18 Ego verò prorsus abscondero faciem meam die illâ; propter omne malum quod commiserit, quòd averterit se ad deos alienos.

19 Nunc itaque scribite vobis canticum istud, quod doceas filios Jisraelis indendo illud ori ipsorum; ut sit mihi hoc ipsum canticum loco testis contra filios Jisraelis.

20 Nam introducam eum in terram quam juramento promiseram majoribus ejus, affluentem lacte & melle, ubi somendens saturabitur, ac faginabitur; sed avertat se ad deos alienos & colent eos: me autem contemtim irritabunt, idque irri-

irritum faciendo fœdus meum.

21 Erit igitur, quum obvenerint ei mala multa atque angustiæ, ut testetur canticum hoc in facie ejus loco testis (non enim oblivioni tradendum est, quin versetur in ore seminis ejus,) me cognovisse figmentum ejus, quid is sit facturus jam hodie, antequam introducam eum in terram quam juramento promisi.

22 Scripsit igitur Mosche canticum istud die illo, quod docuit filios Israelis.

23 Et mandatis instruxit Jehoschuham filium Nunis, dicens, Confirmator & fortis esto; nam tu introduces filios Israelis in terram quam juramento promisi eis: & ego ero tecum.

24 Fuit autem quum absolvisset Mosche scribere verba legis hujus in libro, usque ad finem illorum;

25 Ut præciperet Mosche Levitis portantibus arcam fœderis Jehovæ, dicendo:

26 Accipientes librum hunc legis, ponite eum à latere arcæ fœderis Jehovæ Dei vestri; ut sit ibi contra te loco testis.

27 Nam ego novi rebellionem tuam, & cervicem tuam durissimam: en, dum adhuc ego vivo vobiscum hodie, rebelles fuistis contra Jehovam, quantò igitur magis post mortem meam?

28 Congregate ad me omnes Seniores tribuum vestrarū, & moderatores vestros: ut eloquar audientibus ipsis verba hæc, & contestet contra eos cœlos & terram.

29 Novi enim fore post mortem meam, ut omnino corrumpatis & recedatis ab hac via quam præstitui vobis: unde obveniet vobis hoc malum extremis temporibus, quum feceritis quod malum videtur in oculis Jehovæ, provocando eum opere manuum vestrarum.

30 Eloquutus itaque est Mosche audiente totâ congregatione Israelis verba cantici hujus, usque ad finem eorum.

CAPUT XXXII.

Canticum Moschis.

PRæbete aures cœli, & eloquar, & audito terra sermones oris mei.

2 Stillet tamquam pluvia disciplina mea, fluat tamquam ros sermo meus; ut tenues pluviæ super teneram herbam, & sicut imbres super adultam herbam.

3 Quandoquidem nomen Jehovæ prædicaturus sum, tribuite magnitudinem Deo nostro.

4 Rupis illius opus *est* perfectum; omnes enim viæ illius *sunt* jus: *Deus* fortis fidelis, & expers iniquitatis, justus, & rectus est.

5 Corrupit se, vitium ipsius non est filiorum ejus; generatio perversa & contorta *est*.

6 An ei istis Jehovæ repensuri istud, populo stulto & insipiens? nonne ipse *est* pater tuus, redemtor tuus? *nonne* ipse magnificavit te, & confirmavit te?

7 Recordate dierum seculi, animadvertite annos cujusque generationis: interroga patrem tuum ut annunciet tibi, seniores tuos ut dicant tibi.

8 Quum possessionem distribueret excelsus gentibus, quum dispararet filios Adami, statuit terminos populorum pro numero filiorum Israelis:

9 Quia pars Jehovæ *est* populus ejus, Jakob funiculus possessionis ejus.

10 Invenit eum in terra deserti, ac in inanitatis & ejulatus solitudine: circumduxit eum, erudivit eum, custodivit eum tanquam pupillam oculi sui.

11 Ut aquila excitat nidum suum, pullis suis incubat, pandit alas suas, assumit eum, portat eum super alas suas:

12 *Sic* Jehova solus duxit eum, nec fuit cum eo *Deus* fortis alienigena.

13 Vexit eum super excelsa terræ, adeo ut comedat reditus agrorum: datque ei sugendum mel *etiam* è petra, & oleum è rupe adamantina:

14 Butyrum ex armento, & lac è grege, cum adipe agnorum & ducum inter oves Baschanæorum, & hircorum, cum adipe renum tritici: etiam sanguinem uvarum bibisti merum.

15 Sed saginatus Jescharum recalcitravit, saginatus es, obesatus es, adipe obduxisti: deseruit enim Deum qui magnificaverat ipsum, & vilipendit rupem salutis suæ.

16 Ad zelotypiam commoverunt eum propter extraneos; propter abominationes provocarunt eum.

17 Sacrificaverunt dæmonibus, non Deo, diis quos *non* noverant: novis *qui* è propinquo advenerant, quorum *metu* non horruerant majores vestri.

18 Rupis *quæ* genuit te oblitus es: & oblivioni tradidisti *Deum* fortem formatorem tuum.

19 Quod quum vidit Jehova, sprevit eos: præ indignatione à bliis suis, & filiabus suis *commota*:

20 Et dixit, Abscondam faciem meam ab illis, videam quis *erit* finis illorum: sunt enim generatio perversitatibus dedita, filii in quibus non *est* fides.

21 Ipsi commoverunt me ad zelotypiam per ea quæ *non sunt Deus* fortis, provocaverunt me vanitatibus suis: ego quoque ad zelotypiam commovebo eos per eum qui non *est* populus, per gentem stultam provocabo eos.

22 Nam ignis accensus *est* iræ meæ, qui ardebit usque ad imum sepulcrum: absumetque terram & proventum ejus, & inflammabit fundamenta montium.

23 Impendam in eos mala, sagittas meas consumam in eos:

24 *In* exhaustos fame, & exesos anthrace, ac lue amarissimâ: dentes etiam bestiarum immittam, cum veneno serpentum terræstrium.

25 Foris orbabit gladius, & *inde* à conclavibus terror; tam adolescentulum quam virginem,

virginem; lactentem cum viro cano.

26 Dixiſſem, Angulatim proſligam eos: faciam ut ceſſet è mortalibus memoria eorum:

27 Niſi indignationem ab inimico metuiſſem, ne ignorent hoſtes illorum; ne dicant excelſa manus noſtra fuit, nec Jehova operatus eſt omnia hæc.

28 Nam gens perdita conſiliis ſunt; & nulla eſt in eis intelligentia.

29 Utinam ſaperent, intelligerent iſta: animum adverterent ad finem ſuum.

30 Quomodo proſequeretur unus mille, & duo fugarent myriadem? ſi non, *fieri* quia rupes eorum dedidit eos, & Jehova tradidit eos.

31 Non enim ut rupes noſtra rupes illorum eſt, ac inimici noſtri *ſunt* judices.

32 Nam ſuperat vitem Sedomi vitis eorum, & ſuperat vites Hamoræ: uvæ eorum *ſunt* uvæ venenoſæ, botri amari ſunt eis.

33 Venenum draconum vinum eorum *eſt*, ac venenum aſpidum ſævum.

34 Nonne illud reconditum eſt penes me? obſignatum in theſauris meis?

35 Mea *eſt* ultio & retributio, tempore *ſuo* vacillabit pes eorum: nam propinqua *eſt* dies calamitatis eorum, & feſtina *dies* eventuum illis.

36 Quum judicaverit Jehova populum ſuum, tunc propter ſervos ſuos pœnitebit ipſum; quum videbit abiiſſe vires, & concluſum cum derelicto nihil *eſſe*:

37 Et dicet, Ubi *ſunt* dii eorum? rupes ad quam recipiebant ſe?

38 Qui victimarum adipe veſcebantur, & qui bibebant vinum libaminis, ſurgant & opitulentur vobis, ſit vobis latebra *rupes illa*.

39 Videte nunc me, meipſum *eſſe*, & nullum *eſſe* Deum mecum: me morte afficere, & vitæ reſtituere, frangere me & ſanare, nec *eſſe* qui è manu mea eripiat.

40 Nam attollo ad cœlos manum meam, & dico, Vivo ego in ſeculum:

41 Quum acuero comſcantem gladium meum, & arripuerit manus mea *arma* judicii; reddam ultionem hoſtibus meis, & oſoribus meis rependam.

42 Inebriabo ſagittas meas ſanguine, & gladius meus abſumet carnem; *inebriabo* ſanguine conſoſſorum & captivorum, inde à principio ultiones inimici *ſuæ* ſunt.

43 Cantate gentes & populus ejus, nam ſanguinem ſervorum ſuorum ulciſcitur: & ultionem reddit hoſtibus ſuis, ac terram ſuam, populumque ſuum expiat.

44 Venit itaque Moſche ut eloqueretur omnia verba cantici hujus audiente populo, ipſe & Hoſchea filius Nunis.

45 Quumque abſolviſſet Moſche eloqui omnia hæc verba omnibus Iſraelitis;

46 Edixit eis, Adjicite animum veſtrum ad omnia hæc verba quæ ego teſtificor contra vos hodie: quæ præcipitote filiis veſtris, ut obſervantes faciant omnia verba legis hujus.

47 Nam non eſt res inanior quàm ut ſcipiatis illam, ſed eſt vita veſtra: & hac re prolongabitis dies ſuper terram, quò ad veniatis poſſeſſuri eam ſuite hæreditatio, mox tranſituri eſtis Jardenem.

48 Poſtea alloquutus eſt Jehova Moſchen eo ipſo die, dicendo:

49 Aſcende montem hunc Habarimorum, montem Nebonis, qui *eſt* in terra Moabitarum, qui *eſt* in conſpectu Jerichuntis: & proſpice terram Cenahanis, quam ego do filiis Iſraelis in jus poſſeſſionis.

50 Deinde morere in eo monte quo tu adſcenſurus es, & aggregare ad populos tuos: quemadmodum mortuus eſt Aharon frater tuus in Hore monte, & aggregatus eſt ad populos ſuos:

51 Eò quòd prævaricati eſtis contra me in medio filiorum Iſraelis, ad aquas contentionis Kadeſchi, in deſerto Tzinis: eò quòd non ſanctificaſtis me in medio filiorum Iſraelis.

52 Nam ex adverſo proſpicere poteris terram illam; at illuc non ex ventutus, in terram illam quam ego do filiis Iſraelis.

CAPUT XXXIII.

Teſtamentum Moſchis.

Hæc autem benedictio *eſt*, quâ benedixit Moſche vir Dei filiis Iſraelis, ante mortem ſuam.

2 Dixit ergo, Jehova è Sinai prodiens quum oriretur è Sehire iſtis, illuceſceret è monte Paranis, & adveniret *turba* è myriadibus ſanctorum: à dextera ejus ignis edictalis *fuit* ipſis.

3 Etiam valde diligis populos, omnes ſanctos hujus *habes* in manu tua: viciſſim ipſi medii inſeruntur pedibus tuis, ſuſcipiat *quiſque* è verbis tuis, *dicens*:

4 Legem præcepit nobis Moſche; hæreditatem congregationi Jahakobi.

5 Fuit enim in Jeſchurune rex quum ſe congregarent primores populi, ſimul tribus Iſraelis.

6 Vivat Reüben, & non moriatur; imò *non* ſit hominibus ejus numerus:

7 Idem quoqs Jehudæ *precatus* amplius dixit; Exaudi Jehova vocem Jehudæ, & ad populum ſuum reduc eum: manibus ejus ſatis *ſit* ei, & auxilium ab hoſtibus ejus ſis.

8 De Levi autem dixit, Thummim tui & Urim tui penes virum tuum quem benefacio proſequeris; quem probaſti probitione, cum quo contendiſti ad aquas Meribæ.

9 Dicentem de patre ſuo & de matre ſua, Non reſpicio eum, qui fratres ſuos non agnoſcit, & filios ſuos non recognoſcit: quia obſervant ſermonem tuum, & fœdus tuum cuſtodiunt:

10 Docent judicia tua Jahakobum, & legem tuam Iſraelem, apponunt ſuffitum ad faciem tuam, & prorſus conſumendum ad altare tuum.

11 Benedic Jehova copiis ejus, & opus manuum ejus grato animo ſuſcipe: frange lumbos inſurgentibus *in* eum & oſoribus

bus ejus, ex *quo* inſurrexerint.

12 De Binjamine dixit, Dilectus Jehovæ habitet ſecurè cum eo: protegente eum quotidie, & inter humeros ejus habitante.

13 Et de Joſepho dixit, Benedicta Jehovæ *ſit* terra ejus: à rebus pretioſis cœli, à rore, & ab abyſſo ſubjacente:

14 Item à rebus pretioſis, proventibus Solis, & à rebus pretioſis, quas quæque Luna protrudit:

15 Item à præſtantiſſimis rebus montium antiquiſſimorum; & à pretioſis rebus collium æternorum:

16 Denique à pretioſis rebus terræ cum plenitudine ejus, & beneplacito *Dei* mei habitantis rubum: veniant abundanter ad caput Joſephi, & ad verticem ſeparati è fratribus ſuis.

17 Primogeniti, bovis illius decor *eſt* ei, & *velut* cornua monocerotis duo cornua ejus *ſunt*, quibus populos fortiet pariter, *populos* finium terræ: *ſunt* autem hæc, myriades Ephrajimi, & ſunt millia Menaſchis.

18 De Zebulune autem dixit, Lætare Zebulun de exitu tuo: & Jiſſacar de tentoriis tuis.

19 Populos *ad* montem invitent, ibi ſacrificent ſacrificia juſta: quia affluentiam marium ſugent, & occulta, *id eſt*, theſauros arenæ.

20 De Gade autem dixit, Benedictus *eſt* qui dilatat Gadem: tamquam leo habitat, ut rapiat brachium & verticem:

21 Qui proſperit de principiis ei, quia ibi in portione legiſlatoris protectus eſt: ideo veniens *cum* primoribus populi, juſtitiam Jehovæ facit, & judicia ejus cum *reliquo* Iſraele.

22 De Dane autem dixit, Dan *ut* catulus leonis *ſit*, qui exſilit ex Baſchane.

23 De Naphthali quoque dixit, O Naphthali, ſatur beneplacito, & plene benedictione Jehovæ: ad Occidentem & Meridiem hæreditatem obtine.

24 Deniq; de Aſchere dixit, Benedictus à *reliquis* filiis Aſcher: ſit acceptus fratribus ſuis, intingat in pinguedine pedem ſuum.

25 Ferrum & æ ſub calceo tuo: & quamdiu *durabunt* dies tui, ſermones *habeantur* de te.

26 Nullus *eſt* ſimilis huic *Deo* forti ô Jeſchurun: qui cœlis inſidet in auxilium tuum, & magnificentiâ ſuâ ſuperioribus nubibus:

27 Protectio ut Deus ſempiternus, & inferné brachia æterna, expellat à facie tua inimicum, aut dicat, Perde:

28 Ut habitet Jiſrael ſecurè ſolus, fonte Jahakobi, in terra frumenti & muſti *ferace*; etiam cœlis ejus ſtillantibus rorem.

29 Beatus es Jiſrael, quis *eſt* ſicut tu, populus ſervatus per Jehovam, clypeum auxiliarem tuum; & cujus gladius *eſt* excellentia tua? Sic reddentur abjecti inimici tui tibi, tu autem excelſa eorum conculcabis.

CAPUT XXXIV.

Moſche mortuus ſepelitur à Deo, & deſletur à Jiſraelitis.

POſtea aſcendit Moſche è campeſtribus Moabitarum in montem Nebuntis in vertice m illius collis qui eſt in conſpectu Jerichuntis: ubi oſtendit ei Jehova totam terram à Gilhade Danem uſque:

2 Nempe totam *terram* Naphthali, terramque Ephrajimi & Menaſchis; & totam terram Jehudæ, uſque ad mare poſterum;

3 Meridianam quoque, & planitiem ipſam, convallem Jerichuntis civitatis palmiferæ Taoharem uſque.

4 Dixitque Jehova ei, Hæc *eſt* illa terra, quam juramento promiſerim Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, dicendo, Semini tuo dabo eam: oſtendo eam tibi videndam oculis tuis, ſed eò non es tranſiturus.

5 Mortuus itaque eſt ibi Moſche ſervus Jehovæ in terra Moabitarum, ex præſtituto Jehovæ:

6 Qui ſepelivit eum in eadem valle in terra Moabitarum, è regione Beth-pehoris: neque novit quiſquam ſepulcrum ejus uſque in diem hunc.

7 Erat autè Moſche natus centum viginti annos, quum moreretur: non caligaverat oculus ejus, neque fugerat viriditas ejus.

8 Et defleverunt filii Jiſraelis Moſchen in campeſtribus Moabitarum triginta diebus: quibus abſoluti ſunt dies fletus, *id eſt*, luctus Moſchis.

9 Erat autem Jehoſchuah filius Nunis plenus ſpiritu ſapientiæ, quum impoſuiſſet Moſche manus ſuas ei: quapropter auſcultantes ei filii Jiſraelis, fecerunt quemadmodum præceperat Jehova per Moſchen.

10 Sed non ſurrexit Propheta præterea in Jiſraele par Moſchi, quem cognovent Jehova in os:

11 Tum omnibus ſignis & prodigiis, quæ miſerat eum Jehova facturum in terra Ægypti, contra Pathonem, & contra omnes ſervos ejus, totamque terram ejus:

12 Tum omnibus *operibus* manûs fortis, & omnibus *operibus* terribilibus maximis, quæ fecit Moſche ante oculos totius Jiſraelis.

JEHOSCHUHÆ LIBER UNUS.

CAPUT I.

Inauguratio, inveſtitura, & inſtructio Jehoſchuhæ.

FUlit autem poſt mortem Moſchis ſervi Jehovæ; ut ediceret Jehova Jehoſchuhæ filio Nunis miniſtro Moſchis, dicendo:

2 Moſche ſervus meus mortuus eſt: jam itaque ſurge, tranſi Jardenem hunc tu, & totus populus hic *venturus* in terram quam ego do ipſis, filiis Jiſraelis.

3 Omnem

3 Omnem locum quem calcaverit planta pedis vestri dedi vobis: quemadmodum alloquutus sum Moschen.

4 A deserto illo & Libano isto usque ad flumen maximum, flumen Euphratis, totam terram Chitthæorum usque ad mare magnum, *ad* occasum Solis, erit terminus vester.

5 Non poterit consistere quisquam ante faciem tuam, allis diebus vitæ tuæ: quemadmodum fui cum Mosche, ero tecum, non deseram te, neque derelinquam te.

6 Confirmare & fortis esto: tu enim possidendam trades populo huic terram illam quam jutamento promiseram majoribus eorum, me daturum eis.

7 Tantummodo confirmare & fortis esto valde, ut cum observantia facias prorsus secundùm legem illam, quam præcepit tibi Mosche servus meus, ne recede ab eo dextrorsum aut sinistrorsum: ut secunderis quocunque iveris.

8 Ne discedito liber iste legis ex ore tuo, sed meditaberis de eo interdiu ac noctu, ut cum observantia facias omnino prout scriptum est in eo: tunc enim prosperaberis *in* viis tuis; & tunc secundaberis.

9 Nonne præcepi tibi? Confirmare & fortis esto, ne expaveſcito neque contremator: quia tecum *est* Jehova Deus tuus quocunque iveris.

10 Præcepit itaque Jehoschuah moderatoribus populi, dicendo:

11 Transite per castra, & præcipite populo, dicendo, Parate vobis viaticum: nam intra tres dies vos trajecturi estis Jardenē hunc, ut ingrediamini ad possidendū jure hæreditario terram, quam Jehova Deus vester dat vobis possidendam jure hæreditario.

12 Reübeniticæ autem, & Gaditicæ, ac dimidiæ tribui Menaschiticæ, edixit Jehoschuah, dicendo,

13 Recordamini rei illius quam præcepit vobis Mosche servus Jehovæ, dicendo, Jehova Deus vester quietem largitur vobis, quòd dedit vobis terram hanc.

14 Fœminæ vestræ, parvuli vestri, & pecora vestra manebunt in hac terra, quam dedit vobis Mosche cis Jardenem: at vos transite militari ordine ante fratres vestros, quotquot *estis* valentes robore, & adjuvate eos:

15 Usque dum quietē largitus sit Jehova fratribus vestris, ut vobis, & jure hæreditario possideant etiam ipsi terram, quam Jehova Deus vester dat eis: tunc revertemini in terram hæreditatis vestræ, quam dedit vobis Mosche servus Jehovæ cis Jardenem ad ortum Solis, & hæreditario jure possidebitis eam.

16 Qui respondentes Jehoschuahæ, dicendo, Quicquid præcepisti nobis faciemus, & quocunque miseris nos ibimus.

17 Omnino secundùm ea quibus auscultavimus Moschi, sic auscultabimus tibi: tantummodo sit Jehova Deus tuus tecum, quemadmodum fuit cum Mosche.

18 Qui quis rebellaverit præcepto tuo, & non auscultaverit verbis tuis in omnibus quæ præceperis ei, morte plectitor: tantummodo confirmare & fortis esto.

CAPUT II.

Bene meretur Rachab de exploratoribus ab illa Jerichuntis missis.

MIserat autem *prius* Jehoschuah filius Nunis Schittimis duos viros exploratores eram dicendo, Ite, inspicite terram istam, adeoque Jerichuntem: qui abeuntes venerunt in domum cujusdam meretricis cauponæ, cujus nomen erat Rachab, ut cubarent ibi.

2 Sed quum renunciatum fuisset regi Jerichuntis, dicendo, Ecce quidam venerunt hac per noctem è filiis Israelis ad perveſtigandum hanc terram;

3 Misit rex Jerichuntis ad Rachabam, qui ediceret, Produc viros illos venientes ad te, qui ingressi sunt domum tuam, nam ad perveſtigandū totam hanc terrā venerunt.

4 Assumens autem mulier illa duos viros illos, absconderat utrumque; & ita respondit, Venerant quidem ad me viri, nec sciebam unde essent:

5 Sed quum claudenda esset porta in ipsis tenebris, viri illi exierunt, non novi quo abiverint viri illi; persequimini eos celeriter, nam assequemini eos.

6 (Illa autē jusserat ipsos conscendere tectum suū: & absconderat eos in stipulis lini, quæ erant ipsi di positæ super tectum.)

7 Quamobrem virorū illorum *alii* persequuti fuerunt eos viā ad Jardenē per vada fingula, *alii* autē portam clauserunt postea, qui egressi essent qui persequebantur illos.

8 Illi autem nondum cubaverant, quum ipsa ascendit ad istos super tectum.

9 Dixitq; viris istis, Novi Jehovam dedisse vobis terrā hanc: tum quia irruit terror vestri super nos, tum quia diffluxerunt omnes habitatores istius terræ metu vestri.

10 Audivimus enim quomodo aresecit Jehova aquas maris algosi propter vos, quum exiretis ex Ægypto: & quæ fecistis duobus regibus Emorræorum, qui *erant* trans Jardenem, Sichoni & Hogo, quos interneciōi devovistis.

11 Quod audientibus nobis liquefactum est cor nostrum: neque constat animo quisquam amplius metu vestri: nam Jehova Deus vester, est Deus in cœlis supra, & in terra infra.

12 Nunc itaque jurate mihi, quæso, per Jehovam, quia exercui benignitatem erga vos; sic exercituros vos quoque erga familiam paternam meam benignitatem, & date mihi signum certum,

13 *Fore* ut vivos conservetis patrem meum, & matrem meam, & fratres meos, & sorores meas, & quicquid illorum est, eripiatisque animas nostras à morte.

14 Respondentque ei viri illi, Animæ

nostra loco vestri ad moriendum *esto exposita*; si non enunciaveritis sermonem nostrum hunc: id futurum esse, quum dederit nobis Jehova terram hanc, ut exercemus erga te benignitatem & fidem.

15 Tunc illa demisit eos sune per senestram (nam domus ejus erat impositi parieti mœnium, ita ut in ipsis mœnibus habitaret illa.)

16 Dicens ipsis, Ad istum montem ite, ne occurrant vobis qui persequuntur, & latitate illic tribus diebus, donec revertantur persequentes, deinde ibitis vià vestrà.

17 Ei vero dixerunt viri isti, Insontes erimus ab adjuratione tua hac, quà adjurasti nos:

18 Ecce nobis intrantibus in hanc terram, hunc funiculum fili dibaphi ligato in hac senestra per quam nos demisisti, & patrem tuum cum matre tua, ac fratribus tuis, denique totam familiam patris tui jubebo convenire ad te in hanc domum.

19 Erit enim ut cujusque qui egressus fuerit è foribus domûs tuæ, cædis causâ in caput ejus *recidat*, & nos simus insontes: cujusque vero qui erit tecum in hac domo, cædis causâ *recidat* in caput nostrum, si manus fuerit in eum *infesta*.

20 Sed si enunciaveris sermonem nostrum hunc, tunc erimus insontes ab adjuratione tua, quâ adjurasti nos.

21 Quâ dicente, Secundùm verba vestra sic esto, & dimittente eos abiverunt: postea alligavit *illa* funiculum dibaphum senestræ illi.

22 Abeuntes ergo venerunt in montem illum, ac manserunt ibi tribus diebus donec rediissent qui persequebantur *ipsos*: quæsierant enim eos qui persequebantur totâ illâ viâ, sed non invenerant.

23 Deinde revertentes duo viri isti quum descendissent è monte trajecto *Jardene*, pervenerunt ad Jehoschuhâ filiû Nunis: & enarrarunt ei quæcunque obvenerant sibi.

24 Dixeruntque Jehoschuhæ, Eamus, nam tradet Jehova in manum nostram totam terram istam, atque etiam diffluent omnes habitatores istius terræ metu nostri.

CAPUT III.

Transitus per Jardenem miraculosè divisum.

1 Tum quum surrexisset Jehoschuah mane, profecti Shittimis, pervenerunt usq; ad Jardenem, ipse & omnes filii Israelis, pernoctaruntque ibi, nondum trajecerunt.

2 Fuitque tertio post die, ut transirent moderatores per castra:

3 Et præciperent populo, dicendo, Quum videbitis arcam fœderis Jehovæ Dei vestri, & Sacerdotes Leviticos portantes eam *proficisci*: vos quoque proficiscimini è loco vestro, & sequimini eam.

4 Veruntamen longinquum *spatium* esto inter vos & eam, quasi bis mille cubitorum mensura: *ne propius* accedite ad eam, ut possitis noscatis viam per quam ituri estis, non enim transfivistis per viam hanc antea.

5 Edixitque Jehoschuah populo, Sanctificate vos: nam cras facturus est Jehova in medio vestri mirabilia.

6 Deinde edixit Jehoschuah Sacerdotibus, dicendo, Portate arcam fœderis, & transite ante populum: qui portantes arcam fœderis, iverunt ante populum.

7 Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, Isto die incipiam magnificare te ante oculos totius Israelis: ut agnoscant, quemadmodum fui cum Mosche, me futurum tecum.

8 Tu autem præcipito sacerdotibus portantibus arcam fœderis, dicendo, Quum perveneritis usque ad extremitatem aquarum Jardenis, in ipso Jardene consistite.

9 Edixit itaque Jehoschuah filiis Israelis, Accedite huc, & audite verba Jehovæ Dei vestri.

10 Deinde dixit Jehoschuah, Hac re cognoscetis *Deum* fortem, vivum esse in medio vestri, & omnino expulsurum à facie vestra Cenahanæum, & Chittheum, & Chivvæum, & Perizzæum, & Girgaschæum, & Emoræum, & Jebusæum.

11 Ecce arca fœderis, *arca* Domini totius terræ, transit ante vos per Jardenem.

12 Nunc itaque sumite vobis duodecim viros è tribubus Israelis; virum unum in unamquamque tribum.

13 Erit enim, quum primum quiescent plantæ pedum Sacerdotum portantium arcam Jehovæ, Domini totius terræ, in aquis Jardenis, ut aquæ Jardenis discindantur, aquæ descendentes superne: quæ consistent acervo uno.

14 Fuitque quum proficiscèretur populus è tentoriis suis ad trajiciendum Jardenem; & Sacerdotes portantes arcam fœderis ante populum:

15 Dum pervenerunt portantes arcam usque ad Jardenem, & pedes Sacerdotum portantium arcam cœperunt intingi in extremitate aquarum ejus; (est autem Jarden plenus, superans omnes ripas suas omnibus diebus messis.)

16 Ut consistentes aquæ, quæ descendebant superne, consurgerent in acervum unum, procul valde ab Adamo civitate quæ *est* à latere Tzarthanis, quæ autem descendebant ad mare campestrium, mare salsum, prorsus excinderentur: itaque transiverunt populus è regione Jerichuntis.

17 Stabant autem Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ in ipso sicco in alveo Jardenis firmi: dum omnes Israelitæ transirent per siccum, usque dum absolvissent tota gens illa trajicere Jardenem.

CAPUT IV.

Monimentum beneficii Dei erigitur.

1 Fuit autem quum absolverent tota gens hæc trajicere Jardenem (quia edixerat Jehova Jehoschuhæ, dicendo:

2 Sumite vobis è populo duodecim virosvirum unum ex unaquaque tribu:

3 Et præcipite eis, dicendo, Tollite vobis

bis hinc ex medio Jardenę, ex ipso loco ubi stant Sacerdotum pedes fixi, duodecim lapides: & transportantes eos vobiscum, collocabitis eos in statione in qua pernoctaturi estis hac nocte.)

4 Ut vocaret Jehoschuah duodecim illoi viros, quos statuerat è filiis Jisraelis; virum unum è quaque tribu:

5 Quibus edixit Jehoschuah; Transite in conspectum arcæ Jehovæ Dei vestri, in medio Jardenę: & tollentes vobis quisq; lapidem unum *impositio* humero suo, pro numero tribuum filiorum Jisraelis:

6 Ut sit hoc signum in medio vestri: ut quum interrogabunt filii vestri postha, dicendo, Quid lapides isti vobis *designant?*

7 Dicaris eis, Discissas fuisse aquas Jardenis à præsentia arcæ fœderis Jehovæ quũ transiret per Jardenę, discissas manisse aquas Jardenis: ideoq; sunt lapides isti monimento filiis Jisraelis usque in seculum.

8 Itaque facientes sic filii Jisraelis, quemadmodum præceperat Jehoschuah, sustulerunt duodecim lapides è medio Jardenę, quemadmodum edixerat Jehova Jehoschuæ, pro numero tribuum filiorum Jisraelis: quos transportarunt secum ad illam stationem, & collocarunt eos ibi.

9 Præterea duodecim lapides erexit Jehoschuah in medio Jardenę, *in* loco ubi stabant pedes Sacerdotũ portantiũ arcam fœderis; fuerunt que ibi usq; in diem hunc.

10 Interea sacerdotes portantes arcam stabant in medio Jardenę; donec absolutum esset id totum quod præceperat Jehova Jehoschuæ ut ederet populo, secundum omnia quæ præceperat Mosche Jehoschuæ: dum festinantes populus trajicerent.

11 Fuitque quum absolvisset totus populus trajicere, ut trajiceret arca Jehovæ, & Sacerdotes in conspectu populi.

12 Trajecerunt autem Reubenitæ & Gaditæ, & dimidiata tribus Menaschis militari ordine ante filios Jisraelis: quemadmodum edixerat eis Mosche:

13 Quasi quadragies mille expediti ad militiam; trajecerunt ante Jehovam in bellum, in campestria Jerichuntis.

14 Die isto magnificavit Jehova Jehoschuam ante oculos omnium Jisraelitarum, ut revererentur eum, quemadmodum erant reveriti Moschen, omnibus diebus vitæ ejus.

15 Edixit ergo Jehova Jehoschuæ, dicendo:

16 Præcipe Sacerdotibus portantibus arcam testimonii, ut ascendant è Jardene.

17 Præcepitque Jehoschuah Sacerdotibus, dicendo, Ascendite è Jardene.

18 Fuit autem quum ascenderent Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ è medio Jardenę in siccum, *tantùm* avellebantur plantæ pedum Sacerdotum: ut reverterẽ aquæ Jardenis in locum suum, irent ut antea, supra omnes ripas ejus.

19 Populus itaque ascenderant è Jardene decimo die mensis primi; & castra posuerunt Gilgale, in extremitate, ad Orientem Jerichuntis.

20 Illos autẽ duodecim lapides, quos acceperant è Jardene, erexit Jehoschuah Gilgale.

21 Edixitq; filiis Jisraelis, dicendo, Quũ interrogabunt posthac filii vestri patres suos, dicendo, Quid *sibi votunt* lapides isti?

22 Tunc instruetis filios vestros, dicendo, Per aridam trajecit Jisrael Jardenem istum:

23 Nam arefecit Jehova Deus vester aquas Jardenis propter vos, donec transissetis: quemadmodum fecerat Jehova Deus vester mari algoso, quod arefecit propter nos donec transissemus.

24 Ut cognoscant omnes populi terræ manũ Jehovæ robustam esse: ut timeatis Jehovã Deũ vestrũ omnibus diebus. *Cap. 5.*

25 Sic fuit quum audirent omnes reges Emoræorum, qui erant in latere Jardenis versus Occidentem, & omnes reges Cenaanæorum, qui accolebant mare, arefecisse Jehovam aquas Jardenis propter filios Jisraelis, donec trajecissemus: ut liquefieret cor illorum, nec esset amplius in iis animus metu filiorum Jisraelis.

CAPUT V.

Circumcisionis reflauratio, & Paschæ celebratio.

1 TEmpore illo edixit Jehova Jehoschuæ, Para tibi gladios acutos, & secundò repetens circumcide filios Jisraelis?

2 Paravit itaque Jehoschuah sibi gladios acutos: quibus circumcidit filios Jisraelis ad collem præputiorum.

3 Hæc autem est ratio cur circumcidit Jehoschuah: totus populus ille qui exierant ex Ægypto mares, omnes viri ad bellum apti mortui erant in deserto, in ipso itinere, postquam exivissent ex Ægypto:

4 Quum autem circumcisi fuissent totus iste populus qui exierant: totum populum hunc tamen qui nati fuerant in deserto, in ipso itinere, postquam exivissent ex Ægypto, non circumciderant.

5 Quadraginta enim annis iverant filii Jisraelis per desertum, donec consumeretur tota gens illa, viri apti ad bellum egressi ex Ægypto, qui non auscultaverunt voci Jehovæ: eò quod jurasset Jehova eis, se non permissurum eis ut viderent terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus eorum se daturum nobis terram fluentem lacte & melle.

6 Illorum ergo filios statuens loco ipsorum, hos circumcidit Jehoschuah: quia præputiati erant, ac non circumciderant eos in ipso itinere.

7 Fuitque quum omnino tota hæc gens circumcisa esset: ut confideret loco suo in castris, donec sanitatem recepissent.

8 Tum dixit Jehova Jehoschuæ, Hodie devolvi opprobrium Ægypti à vobis: vocavitque nomen loci illius Gilgalem usq; in diem hunc.

9 Quumque filii Jisraelis castra haberent Gilgale, celebrarunt Paschæ quarto

decimo die illius mensis vespere in campestribus Jerichuntis:

10 Comederuntque ex annona ipsius terræ postridie Paschatis, azymos panes, & tostum igne, eo ipso die.

11 Quam ob rem cessavit Man postridie *illius*, quum comederent de annona illius terræ, neque fuit deinceps filiis Jisraelis Man: sed comederunt de proventu terræ Cenahanis anno illo.

CAPUT VI.

Princeps militiæ apparet Jehoschuhæ, & Jericho expugnatur miraculosè.

FUit autem quum esset Jehoschuah ad Jerichuntem, ut attollens oculos suos videret, quod, ecce vir *quidam* staret ex adverso ejus cum gladio suo stricto in manu sua: hunc itaque adiens Jehoschuah, dicebat ei, Utrum noster es, an hostium nostrorum?

2 Qui dixit, Neutrum, nam ego *sum* princeps militiæ Jehovæ, modò veni: quamobrem procidens Jehoschuah super faciem suam in terram, incurvavit se, dixitque ei, Quid Dominus meus edicit servo suo?

3 Tum edixit princeps militiæ Jehovæ Jehoschuhæ, Extrahe calceamentum tuum à pedibus tuis, nam locus in quo stas sanctus est: fecitque sic Jehoschuah. *Cap. 6.*

4 (Cives autem Jerichuntis occluserant *eam*, & occlusam continebant merè filiorum Jisraelis: non *erat* qui exiret, nec qui intraret.)

5 Dixit deinde Jehova Jehoschuhæ, Vide, trado in manum tuam Jerichuntem & regem ejus; valentes robore.

6 Circumibitis itaque civitatem ipsam, omnes viri apti ad bellum, circumdando civitatem semel: sic facito sex diebus.

7 Et septem Sacerdotes portanto septem buccinas arietinas ante arcam, die verò septimo circuitote civitatem septies: Sacerdotes verò clangunto buccinis illis.

8 Erit autem quum tractim sonabitur cornu arietino, quum primùm audietis vocem buccinæ, ut vociferentur totus populus vociferatione magnâ; sic concidet murus civitatis in loco suo, ut ascendant populus quisque ex adverso sui.

9 Vocavit itaque Jehoschuah filius Nunis Sacerdotes, & edixit eis, Portate arcam fœderis: septem verò Sacerdotes portanto septè buccinas arietinas ante arcam Jehovæ.

10 Populo autem edixerunt, Transite & circuite civitatem istam: & expeditus *quisque* transito ante arcam Jehovæ.

11 Fuit ergo, quum *hoc* edixisset Jehoschuah populosut septem Sacerdotes portantes septem buccinas arietinas ante Jehovam, tranfirent & clangerent buccinis illis: arca verò fœderis Jehovæ sequeretur eos:

12 Expeditus autem *quisque* ibat ante Sacerdotes illos clangentes buccinis: denique extrema acies sequebatur arcam, pergentibus *Sacerdotibus* & clangentibus buccinis illis.

13 Populo autem præceperat Jehoschuah, dicendo, Ne vociferemini, neque facite ut audiatur vox vestra, nec prodeat ex ore vestro ullum verbum: usqs in diem quo edicam vobis, Vociferamini, tunc vociferabimini.

14 Sic, quum circumduxisset arcam Jehovæ, circa civitatem ipsam circumeundo semel: reversi in castra, pernoctârunt in castris.

15 Deinde quum surrexisset Jehoschuah mane: rursus portaverunt Sacerdotes arcam Jehovæ.

16 Et septem alii Sacerdotes portantes septem buccinas arietinas ante arcam Jehovæ, ire pergebant & clangebant buccinis illis: expeditus autem *quisque* ibat ante eos, & extrema acies sequebatur arcam Jehovæ, pergentibus *Sacerdotibus* & clangentibus buccinis illis.

17 Sic circuierunt civitatem die secundo semel, ac reversi sunt in castra: ita fecerunt sex diebus.

18 Fuit autem die septimo ut surgerent, quum aurora ascendebat, & circumirent civitatem hâc eâdem ratione septies: tantùm die illo circumiverunt civitatem illam septies.

19 Fuit verò vice septimâ, buccinatoris Sacerdotibus, ut ediceret Jehoschuah populo, Vociferamini, nam dedit Jehova vobis civitatem istam.

20 Erit autem civitas ista anathema, ipsa & quicquid est in ea, Jehovæ: tantùm Rachab meretrix caupona vivat ipsa, & quicquid *est* cum ea domi ejus, quia fideliter abscondit legatos illos quos miseramus.

21 Verumtamen vos tantùm servate *vos* ab anathemate, ne efficiatis *vos* anathema accipientes de isto anathemate: & subjicientes castra Jisraelis anathemati perturbetis ea.

22 Nam totum argentum, & aurum, & instrumenta ærea, aut ferrea res sancta sunt Jehovæ: *in* thesaurum Jehovæ venito.

23 Vociferatus itaque est populus, quum *illi* clangerent buccinis: fuitque quum populus audiret sonum buccinæ, & vociferarentur populus voce magnâ, ut corrueret murus loco suo, ita ut ascenderet populus in civitatem, quisque ex adverso sui, caperuntque civitatem illam.

24 Devoverunt autem internecioni quicquid erat in ea civitate, tam fœminas quàm viros, tam pueros quàm senes, & boves, & pecudes, asinosque acie gladii.

25 Duobus autem viris illis qui explo-raverant illam terram, edixit Jehoschuah, Ite in domum mulieris illius meretricis cauponæ; & educite inde ipsam mulierem, & quicquid ejus *est*, quemadmodum juramento promisistis ei.

26 Quum itaque ingressi pueri illi exploratores eduxissent Rachabam, & patrem ejus, ac matrem ejus, atque fratres ejus, & quicquid *erat* ei, etiam omnes familias ejus eduxissent, collocârunt eos extra castra Jisraelis.

27 Ipsam

27 Ipsam autem civitatem combusserunt igni, & quicquid erat in ea: tantummodo argentum & aurum, instrumentaque ærea & ferrea, posuerunt in thesauro domus Jehovæ.

28 Sed Rachabam meretricem cauponam, & familiam patrem ejus, cum omnibus quæ erant ei, vivam conservavit Jehoschuah, quæ habitavit inter Israelitas usq; in diem hunc: eò quòd abscondisset legatos illos, quos miserat Jehoschuah ad explorandum Jerichuntem.

29 Præterea adjuratione exsecratus est Jehoschuah tempore illo, dicendo, Maledictus *esto* vir ille coram Jehova, qui surget ut ædificet civitatem hanc Jerichuntem, pretio primogeniti sui fundet eam, & pretio minimi sui statuat fores ejus.

30 Erat autem Jehova cum Jehoschuah, adeo ut esset fama ejus in tota illa terra.

CAPUT VII.

Abusus anathematis punitur in Hacane.

SEd prævaricati sunt Israelitæ prævaricatione in anathemate: accepit enim Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi è tribu Jehudæ de illo anathemate: quapropter accensa est ira Jehovæ in filios Israelis.

2 Quum itaque mitteret Jehoschuah quosdam Jerichunte Hajum, quod erat prope Beth-Avenem ab Oriente Beth-Elis, edixisset eis, dicendo, Ascendite & explorate terram istam: ascendentesque homines illi explorassent Hajum:

3 Reversi ad Jehoschuham dixerunt ei, Ne ascendat totus hic populus: quasi bis mille viri, aut quasi ter mille viri ascendant ut percutiant Hajum: ne fatiges *inutendo* illuc totum populum hunc, quum pauci sint isti.

4 Ascenderunt ergo de populo illuc quasi ter mille viri, & fugerunt à facie virorum Haji.

5 Cæciderunt que ex eis viri Haji ad triginta sex viros, persequentes eos à *loco qui* erat ante portam usque ad Schebarimos, cæciderunt, inquam, eos in declivi illius: quamobrem liquefactum est cor populi, adeo ut in aquam abiret.

6 Jehoschuah autem lacerans vestimenta sua, procidit super faciem suam in terram, ante arcam Jehovæ usque ad vesperam, ipse & Seniores Israelis: imposueruntque pulverem quisque capiti suo.

7 Dicebatque Jehoschuah, Aha Domine Jehovi, quare unquam traduxisti populum hunc trans Jardenem? ut dedas nos in manum Emoræi ad perdendum nos? at utinam voluissemus morari trans Jardenem.

8 *Attende* ad me, Domine: Quid dicam, postquam obvertit Israel cervicem ante hostes suos?

9 Nam audientes Cenahanæi & omnes habitatores istius terræ, circumvenient nos, & exscindent nomen nostrum ex hac terra: & quid facies nomini tuo maximo?

10 Dixit autem Jehova Jehoschuhæ, Surge, quorsum hoc? te manere dejectum in faciem tuam?

11 Peccavit Israel, atque etiam transgressi sunt fœdus meum quod præceperam eis: nam & acceperunt de anathemate, & furati sunt, & mentiti sunt, & reposuerunt denique illud inter instrumenta sua.

12 Ideo non poterunt consistere filii Israelis ante hostes suos, cervicem vertent ante hostes suos, quia sunt rei anathematis: non pergam esse vobiscum, nisi perdatis hoc anathema è medio vestri.

13 Surge, sanctifica populum hunc, dicens, Sanctificate vos in crastinum: sic enim ait Jehova Deus Israelis, Anathema *est* in medio tui, Israel, non poteris consistere ante hostes tuos, donec amoveritis anathema istud è medio vestri.

14 Appropinquabitis ergo mane per tribus vestras: eritque ut tribus illa quam prehenderit Jehova, appropinquet per familias suas, & familia illa quam prehenderit Jehova, appropinquet per domos suas, & domus quam prehenderit Jehova, appropinquet per viros suos.

15 Tum erit, ut deprehensus cum hoc anathemate comburatur igni, ipse & quicquid *est* ei: quia transgressus est fœdus Jehovæ, & quia comisit flagitium in Israele.

16 Quum itaque surgens Jehoschuah mane, jussisset Israelem appropinquare per tribus suas, prehensa est tribus Jehudæ.

17 Deinde quum jussisset appropinquare *quamque* familiam Jehudæ, prehendit familiam Zerachæam: postea jussit appropinquare familiam Zerachæam per viros suos, & prehensus est Zabdi:

18 Denique jussit appropinquare familiam ejus per viros ejus, & prehensus est Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi è tribu Jehudæ.

19 Tum dixit Jehoschuah Hacani, Fili mi, tribue nunc gloriam Jehovæ Deo Israelis, & ede ei confessionem: & enunc a nunc mihi quid feceris, ne celes me.

20 Respondit itaque Hacan Jehoschuhæ, dicens, Verum *est*, ego peccavi Jehovæ Deo Israelis: & hoc & illud commisi.

21 Quum enim viderem inter illa spolia togam Babylonicam unam præstantem, & ducentos siclos argenti, & lingulam auream unam quinquaginta siclorum ponderę, concupiscens accepi ea: ecce autem sunt abscondita in terra in medio istius tentorii mei, argentum autem *est* sub ipsa *toga*.

22 Tunc misit Jehoschuah legatos, qui cucurrerunt in illud tentorium: & ecce *toga* abscondita *erat* in tentorio ejus, & argentum illud sub ea.

23 Hi verò accipientes ea è medio illius tentorii, attulerunt ea ad Jehoschuham, & ad omnes filios Israelis: statueruntque ea coram Jehova.

24 Tunc Jehoschuah, & totus Israel cum eo, assumto Hacane filio Zerachi, & argen-

10, & togã, & lingulã auream, & filios ejus, ac filiabus ejus, & bobus ejus, asinisque ejus, & gregibus ejus, & tentorio ejus, denique omnibus quæ *erant* ei: deduxerunt ea in convallem Hacoris.

25 Ubi dixit Josuæ Achan, Quam perturbasti nos? perturbabit te Jehova hac die: obruerunt que eum totus Israel lapidibus, & combusserunt eos igni, quum obruissent eos lapidibus.

26 Posteà erexerunt super eum acervum lapidum magnum *exstantem* usque in hunc diem, sic aversus est Jehova à furore iræ suæ: idcirco vocavit *quisque* nomen loci illius convallem Hacoris usque in hunc diem.

CAPUT VIII.

Stratagema Josuæ divinitùs præscriptum, & Decalogi lapidibus insculptus.

TUm dixit Jehova Josuæ, Ne timeto, neque consternator, sume tecum totum populum aptum ad bellum, & surgens ascende versus Hajum: vide, trado in manum tuam regem Haji, & populum ejus, civitatemque ejus, & terram ejus.

2 Ut facias Hajo & regi ejus, sicut fecisti Jerichunti & regi ejus, tantùm spolia ejus, & jumenta ejus diripietis vobis: dispone tibi insidias contra civitatem istam à posteriore parte ejus.

3 Surrexit itaque Josuæ & totus populus aptus ad bellum, ut ascenderet versus Hajum, & delegit Josuæ triginta millia virorum valentium robore, ut præmitteret eos noctu:

4 Præcepitque eis, dicendo, Videte vos qui insidiaturi estis huic civitati à posteriore parte ipsius civitatis, ne procul collocetis *vos* ab ipsa civitate valde, ut sitis vos omnes parati.

5 Ego autem totusque hic populus qui mecum *erit*, appropinquabimus ad istam civitatem: eritque quum procedent obviam nobis, quemadmodum prius, ut fugiamus ante eos.

6 Itaque exibunt post nos, donec avellerimus eos ab ipsa civitate, dicent enim, Fugiunt ante nos quemadmodum prius: quando fugiemus ante eos?

7 Tum vos surgitote ex insidiis, ut expellatis reliquias ipsius civitatis: tradet enim Jehova Deus vester eam in manum vestram.

8 Erit autem quum occupabitis ipsam civitatem, *ut* incendatis ipsam civitatem igni, secundum verbum Jehovæ facitote: videte, præcepi vobis.

9 Sic præmisit eos Jehoschuah, qui abeuntes ad locum insidiarum, consederunt inter Beth-Elem & inter Hajum, ab occasu Hajo: pernoctavit autem Jehoschuah nocte illã in medio populi.

10 Deinde surgens Jehoschuah mane, recensuit populum: ascendebatque ipse cum Senioribus Israelis ante populum, Hajum versus.

11 Totus quoque populus, acies quæ erat cum eo, ascendentes appropinquarunt donec venirent è regione ipsius civitatis: posuerunteque castra ab Aquilone Hajo, valle quãdam inter eos & Hajum *sita*.

12 Præterea sumsit quasi quinquies mille virosque disposuit in insidiis inter Beth-Elem & Hajum, ab occasu civitatis Haji.

13 Admovente itaque populo tota castra, quæ *erant* ab Aquilone civitati illi, & extremam partem eorum ab occasu ipsius civitatis, perrexit Jehoschuah eã nocte in medium illius convallis.

14 Unde fuit quum *id* vidisset rex Haji, ut mane, festinanter surgentes procederent viri illius civitatis obviam Israeli in prælium, ipse cum toto populo suo, eo ipso tempore ante planitiem illam: nesciebat autem ille sibi insidias esse à parte posteriore civitatis.

15 Tunc finxerunt se plagã affici Jehoschuah & totus Jisrael ante eos, fugeruntque viã ad desertum.

16 Quapropter conclamati sunt totus populus, qui remanserat in civitate Haji ad persequendum eos: qui persecuti sunt Jehoschuham, ita ut avelleretur à civitate sua.

17 Neqi remansit quisquã Haji aut Beth-Ele qui non exirent ad persequendum Jisraelem: reliqueruntque civitatem suam apertam, dum persequebantur Jisraelem.

18 Posteà quum edixisset Jehova Jehoschuæ, Extende vexillum istud quod *est* in manu tua versus Hajum, quia in manum tuam tradam ipsum: extendit Jehoschuah vexillum illud quod *erat* in manu sua versus ipsam civitatem.

19 Tunc illæ insidiæ surgentes citò è loco suo, accurrerunt, quum extendisset manum suam, & ingressæ civitatem ipsam, ceperunt eam, & festinanter incenderunt civitatem igni.

20 Quumqi respicientes viri Haji post se, viderent quod, ecce, ascenderet fumus ipsius civitatis versus cœlum, non erant eis vires ad fugiendum huc & illuc: populus verò qui fugiebat ad desertum, convertit se contra eum qui persequutus fuerat *ipsum*.

21 Etenim Jehoschuah & totus Jisrael videntes suas insidias cepisse civitatem, & ascendere fumum ipsius civitatis, reversi percusserunt viros Haji:

22 Ipsæ verò *insidiæ* exierunt ex ipsi civitate obviam illis, ita ut essent Jisraelitis in medio, isti is hinc, & illis inde: & percusserunt illos adeo, ut non relinqueretur illis superstitem aut effugientem.

23 Sed regem Haji ceperunt vivum, quem obtulerunt Jehoschuæ.

24 Fuit autem quum absolvissent Jisraelitæ occidere omnes habitatores Haji in agro, in eo deserto ubi persequuti fuerant ipsos, & cecidissent omnes illi acie gladii, donec consumerentur: ut reversi omnes Jisraelitæ Hajum, percuterent *reliquias* ejus acie gladii.

25 Fuerunt que

25 Fueruntque omnes qui ceciderunt die illo, cum viri tum fœminæ, duodecies mille; omnes viri Haji.

26 Nam Jehoschuah non retraxit manum suam, quam extenderat cum vexillo, usque dum internecioni devovisset omnes habitatores Haji.

27 Tantùm jumenta & spolia civitatis illius diripuerunt sibi Israelitæ, secundùm verbum Jehovæ, quod præceperat per Jehoschuam.

28 Deinde combussit Jehoschuah Hajum: & disposuit ipsum *in* tumulum perpetuum, *in* solitudinem usque in diem hunc.

29 Deniq; regem Haji suspendit è ligno usq; ad tempus vespertinum: quum autem occideret sol, præcepit Jehoschuah ut cadaver ejus dimitterent *Israelita* è ligno, quod projecerunt ad ostia portæ civitatis ipsius, & statuerunt super ipsum acervum lapidum magnum usque in diem hunc.

30 Tunc exstruxit Jehoschuah altare Jehovæ Deo Israelis, in monte Hebalis:

31 Quemadmodum præceperat Mosche servus Jehovæ filiis Israelis, sicut scriptum *est* in libro legis Moschis, altare è lapidibus integris, super quos non agitaverat ferrum: in quo obtulerunt holocausta Jehovæ, & sacrificaverunt eucharistica.

32 Præterea inscripsit ibi *alia* lapidibus, exemplum legis Moschis, quam præscripserat filiis Israelis.

33 Quumque totus Israel, & Seniores ejus, moderatoresque, & Judices ejus adstarent arcæ utrinque, coram Sacerdotibus Heviticis portantibus arcam fœderis Jehovæ, peregrinus æquè ac indigena, dimidium ejus è regione montis Gerizzimorum, alterum verò dimidium ejus è regione montis Hebalis: quemadmodum prius præceperat Mosche servus Jehovæ populo ipsi Israeli:

34 Postmodum pronuntiavit omnia verba ipsius legis, benedictionem ac maledictionem prorsus ut scriptum *erat* in ipso libro legis.

35 Nullum fuit verbum ex omnibus quæ præceperat Mosche; quod non pronuntiavit Jehoschuah coram tota congregatione Israelis, & fœminis, & parvulis, peregrino etiam qui ibat inter eos.

CAPHT IX.

Dolus Gibbonitarum.

Fuitque quum *ista* audivissent omnes reges illi, qui erant cis Jardenem in montanis, & in planitie, & in omnibus portubus maris magni usque ad *regionem* subjectam Libano: Chitthæus & Emoræus, Cenahanæus, Perizzæus, Chivvæus, & Jebusæus:

2 Ut congregarent se pariter ad pugnandum contra Jehoschuham & contra Israelem, animo uno.

3 Habitatores autem Gibbonis quum audivissent quæ fecerat Jehoschuah Jerichunti & Hajo:

4 Ipsi quoque fieri curaverunt astu, ut *sui* abeuntes fingerent se legatos venisse *è longinquo*: sumentes enim saccos tritos *imposuerunt* asinis suis, & utres vini tritos, ruptosque, & colligatos:

5 Et calceamenta trita & resuta pedibus suis, & vestimenta trita sibi induta: omnisque panis viatici eorum aruerat, ibi erat in micas.

6 Sic adeuntes Jehoschuham in castra Gilgalem, dixerunt ei, & *primoribus* viris Israelis, E terra longinqua advenimus, nunc ergo pangite nobiscum fœdus.

7 Dixerunt autem *primores* viri Israelis Chivvæo, Fortasis in medio mei habitas, & quomodo pangerem tecum fœdus?

8 Qui dixerunt Jehoschuæ, Servi tui sumus: dixitque eis Jehoschuah, Qui estis? & unde venitis?

9 Tunc dixerunt ei, E terra longinqua valde venerunt servi tui ad nomen Jehovæ Dei tui; nam audivimus famam ejus, & omnia quæ fecit in Ægypto:

10 Omnia etiam quæ fecit duobus regibus Emoræorum, qui *erant* trans Jardenem, Sichoni regi Cheschbonis, & Hogo regi Baschanis, qui *erat* Haschtharothis.

11 Quapropter edixerunt nobis Seniores nostri & omnes habitatores terræ nostræ, dicendo, Sumite in manu vestra viaticum ad ipsum iter, & abite obviam eis, dicetis ad eos, Servi vestri sumus, nunc ergo pangite nobiscum fœdus.

12 Hic panis noster *est*, calidum in viaticum accepimus illum è domibus nostris, quo die exivimus ut veniremus ad vos: nunc autem ecce aruit, & abiit in micas.

13 Et hi *sunt* utres vini, quos implevimus novos, jam ecce rupti sunt: similiter hæc vestimenta nostra, & calcamenta nostra detrita sunt, quia magnum est iter hoc valde.

14 Hæc quum accepissent viri illi *primores* ex viatico eorum, & os Jehovæ non consuluissent.

15 Fecit cum eis Jehoschuah pacem, pepigitque cum eis fœdus de illis in vita servandis: quod juramento promiserunt eis principes cœtus:

16 Fuit autem tertio post die quàm pepigissent cum eis fœdus: ut audirent eos propinquos esse sibi, & in medio sui eos habitare.

17 Profecti itaq; filii Israelis venerunt ad civitates eorum tertio die: *erant* autem civitates eorum Gibbon, & Cephira, & Beerothæ, & Kiriath-Jearim.

18 Sed non percusserunt eos filii Israelis, eò quòd juramento promisissent eis duces cœtus per Jehovam Deum Israelis: quapropter murmuraverunt totus cœtus contra ipsos duces.

19 Dixerunt autem omnes duces toti cœtui, Nos juramento promisimus eis per Jehovam Deum Israelis: ideo nunc non possumus tangere eos.

20 Hoc faciamus eis, ut servemus in vita eos: ut non sit super nos indignatio, propter illud juramentum quo juravimus eis.

21 Quum ergo dixissent eis duces illi, Sinuntor vivere, fuerunt putatores lignorum, & haurientes aquam pro toto cœtu, quemadmodum dixerunt ipsis duces.

22 Vocavit enim ipsos Jehoschuah, & alloquutus est eos, dicendo, Quare decepistis nos, dicendo, Longinqui sumus à vobis valde, cum vos in medio nostri habitetis?

23 Nunc enim maledicti estis: quapropter ne deficiat ex vobis servus, & qui putent ligna, ac hauriant aquam pro domo Dei mei.

24 Qui respondentes Jehoschuhæ dixerunt, Quia certò nunciatum fuerat servis tuis, id quod præcepit Jehova Deus tuus Moschi servo suo, ut daret vobis totam hanc terram, & ut perderet omnes habitatores hujus terræ à facie vestra: idcirco metuimus valde vitæ nostræ à vobis, & fecimus rem hanc.

25 Nunc autem, ecce nos in manu tua, ut bonum & ut rectum *videtur* in oculis tuis facere nobis, fac.

26 Fecit ergo eis sic, & eripuit eos è manu filiorū Jisraelis, ut non occiderent eos:

27 Constituitque eos Jehoschuah die illo putatores lignorum, & haurientes aquam pro cœtu, idque pro altari Jehovæ usque in diem hanc, *asserendam* in eum locum quem delecturus esset.

CAPUT X.

Sistuntur à Jehoschuah Sol & Luna ad persequendum quinque reges.

FIlit ergo, quum audivisset Adoni-Tzedek rex Jeruschalaimorum cepisse Jehoschuham Hajam, & exitio devovisse ipsum, quemadmodum fecerat Jerichunto, & rege ejus, sic feciſſe Hajo & rege ejus: præterea pacem feciſſe habitatores Gibhonis cum Jisraelitis, & *Jisraelitas* esse in medio ipsorum:

2 Ut timerent valde, eò quòd civitas magna esset Gibhon, sicut una ex civitatibus regiis: imò quòd etiam major esset Hajo, & omnes cives ejus essent strenui.

3 Quapropter misit Adoni-Tzedek rex Jeruschalaimorum, ad Hohamum regem Chebronis, & ad Piramum regem Jarmuthi, & ad Japhiham regem Laciſchi, & ad Debirum regem Heglonis, qui dicerent:

4 Ascendite ad me, & auxiliamini mihi, ut percutiamus Gibhoneum: nam pacem fecit cum Jehoschuah, & cum filiis Jisraelis.

5 Congregati itaque, ascenderunt quinque reges Emoræorum, rex Jeruschalaimorum, rex Chebronis, rex Jarmuthi, rex Laciſchi, rex Heglonis, ipsi cum omnibus copiis suis, & castra ponentes contra Gibhonem, bellum gerebant adversus eam.

6 Sed miserunt cives Gibhonis ad Jehoschuham in castra Gilgalē, qui dicerent, Ne remittas manus tuas à servis tuis: ascende ad nos celeriter, & serva nos auxilians nobis, nam congregantur contra nos omnes reges Emoræorum habitantes in montanis.

7 Ascendit itaque Jehoschuah Gilgale, ipse & totus populus aptus ad bellum cum ipso, & omnes valentes robore:

8 (Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, Ne timeto ab eis, nam in manum tuam tradidi eos: non consistet ex eis quisquam in conspectu tuo)

9 Perveniteque ad illos Jehoschuah repente: totâ ipsâ nocte ascenderat Gilgale.

10 Et fudit illos Jehova coram Jisrael, qui percussit eos cæde magnâ apud Gibhonem: deinde persequutus eos viâ quæ ascenditur Bethchoronem, percussit eos Hazekam & Makkedam usque.

11 Fuit autem quum fugerent à facie Jisraelis ipsis *versantibus* in declivi Bethchoronis, ut dejiceret Jehova in eos lapides magnos è cœlis Hazekam usque, quibus moriebantur: plures fuerunt qui moriebantur lapidibus illis grandinis, quàm quos occiderunt filii Jisraelis gladio.

12 Tunc alloquutus est Jehoschuah Jehovam; quo die exposuit Jehova hunc Emoræum filiis Jisraelis: & dixit ante oculos Jisraelis; Sol in Gibhone subsiste, & Luna in convalle Ajalonis.

13 Substitit ergo Sol, & Luna stetit, donec vindicata esset gens *Jisraelitica ab* hostibus suis, nonne hoc scriptum est in libro recti? stabat autem Sol in medio cœlo, neque festinabat ad occasum quasi diem integrum.

14 Nec fuit similis diei illi ante eum, vel post eum, auscultante Jehova voci cujusquam: nam Jehova pugnabat pro Jisraele.

15 Tandem reversus est Jehoschuah, & totus Jisrael cum eo ad castra Gilgalem.

16 Quum autem fugientes quinque reges illi; abscondissent se in quadam spelunca Makkedæ:

17 Nunciatumque fuisset Jehoschuhæ, dicendo, Inventi sunt quinque illi reges abscondite in quadam spelunca Makkedæ:

18 Dixit Jehoschuah, Obvolvite lapides magnos ori illius speluncæ; & præficite ei viros ad custodiendum illos.

19 Vos autem ne consistite, persequimini hostes vestros, & postremos quosque eorum cædite: ne permittite eos ingredi in civitates suas, quandoquidem tradidit eos Jehova Deus vester in manum vestram.

20 Factoque quum absolvissent Jehoschuah & filii Jisraelis percutere eos cæde magnâ valde, donec consumerentur; superstites verò *qui* superarant ex eis ingressi essent in civitates munitas:

21 Et reverterentur totus populus in castra ad Jehoschuham Makkedam incolumes: non moverat in filios Jisraelis *quisquam* in ullum linguam suam:

22 Tum dixit Jehoschuah, Aperite os illius speluncæ: & producite ad me quinque reges istos ex ipsa spelunca.

23 Qui facientes sic, produxerunt quinque reges

reges istos ad eum ex ipsa spelunca, regem Jeruschalaimorum, regem Chebronis, regem Jarmuthi, regem Lacischi, regem Heglonis.

24 Deinde fuit quum produxissent reges istos ad Jehoschuham; ut vocaret Jehoschuah omnes viros Jisraelis, & ediceret ductoribus virorum militantium, qui venerant cum ipso, Appropinquate, imponite pedes vestros cervicibus istorum regum: qui appropinquantes imposuerunt pedes suos cervicibus eorum.

25 Tunc dixit eis Jehoschuah, Ne timete, neque consternamini, confirmamini, & fortes estote, nam sic facturus est Jehova omnibus hostibus vestris quibuscum vos pugnaturi estis.

26 Percussitque eos Jehoschuah postea, & morte affecit eos, suspendens eos è quinque lignis: qui manserunt suspensi è lignis illis usque ad vesperam.

27 Fuit verò tempore occasûs Solis, ut præcipiente Jehoschuah, dimitterent eos ex lignis, ac projicerent eos in speluncam illam ubi absconderant se: & imposuerunt lapides magnos ori illius speluncæ usque in hunc ipsum diem.

28 Makkedam autem cepit Jehoschuah eodem die, cujus *incolas* percussit acie gladii, & cum rege ejus internecioni devovit, ipsos, id est, omnem animam quæ *erat* in illa, non reliquum fecit superstitem: sed fecit rege Makkedæ, quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

29 Deinde progressus Jehoschuah, & totus Jisrael cum eo Makkeda Libnam, oppugnavit Libnam.

30 Quumque tradidisset ipsam quoque Jehova in manum Jisraelis & regem ejus, percussit eam acie gladii, id est, omnem animam quæ *erat* in ea, non reliquum fecit in ea superstitem, sed fecit rege ejus, quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

31 Deinde progressus est Jehoschuah & totus Jisrael cum eo Libna Lacischum: & castris positis obsidens eam oppugnavit eam.

32 Tradiditque Jehova Lacischum in manum Jisraelis, qui cepit eam die secundo, & percussit eam acie gladii, id est, omnem animam quæ *erat* in ea, secundùm omnia quæ fecerat Libnæ.

33 Tùm ascendit Horam rex Gezeris ad auxiliandum Lacischo: sed percussit eum Jehoschuah i & populum ejus, adeo ut non faceret ei reliquum superstitem.

34 Deinde progressus est Jehoschuah & totus Jisrael cum eo Lacischo Heglonem: & castris positis obsidentes eam oppugnaverunt eam:

35 Quam ceperunt eodem die, & percusserunt eam acie gladii, id est, omnem animam quæ *erat* in ea, eodem die internecioni devovit: secundùm omnia quæ fecerat Lacischo.

36 Deinde ascendit Jehoschuah & totus Jisrael cum eo Heglone Chebronem, & oppugnaverunt eam:

37 Quam capientes percusserunt acie gladii, & regem ejus, & omnes civitates ejus, id est, omnem animam quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem: secundùm omnia quæ fecerat Heglon, internecioni enim devovit eam, id est, omnem animam quæ *erat* in ea.

38 Deinde revertens Jehoschuah & totus Jisrael cum eo Debirum venit, & oppugnavit eam.

39 Quumque cepisset eam, & regem ejus, & omnes civitates ejus, percusserunt eos acie gladii, & internecioni devoverunt omnem animam quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem: quemadmodum fecerat Chebroni, sic fecit Debiro & regi ejus, & quemadmodum fecerat Libnæ & regi ejus.

40 Denique percussit Jehoschuah totam regionem, montanam, & australem, & planam, & decursibus *irriguam*, & omnes reges earum, non reliquum fecit superstitem: sed omnem animam humanam internecioni devovit, quemadmodum præceperat Jehova Deus Jisraelis.

41 Sic percussit eos Jehoschuah inde à Kadescho-Barneha Hazzam usque: totam etiam terram Goschenis Gibhonem usque.

42 Omnes autem istos reges & terram eorum cepit Jehoschuah unâ expeditione: nam Jehova Deus Jisraelis pugnabat pro Jisraele.

43 Tum demum reversus est Jehoschuah & totus Jisrael cum eo ad castra Gilgalem.

CAPUT XI.

Bellis imponitur finis, & populus interram promissam immittitur.

FUitque quum audivisset *ista* Jabin rex Chatzoris: ut mitteret ad Jobabum regem Madonis, & ad regem Schimronis, & ad regem Acschaphi.

2 Ad reges quoq; qui *erant* ab Aquilone *regionis*, in montanis, & in campestribus, in Australibus partibus Cinnerothanis, & in planitie, & in tractibus Dori versûs mare.

3 *Ad* Cenahanæum ab Oriente & Occidente, & Emoræum, & Chittheum, Perizæumque, & Jebusæum in montanis: Chivvæum etiam subjacentem Chermoni, in regione Mitzpæ:

4 Qui prodierunt ipsi, & omnes copiæ eorum cum eis: populus multus, sicut arena quæ *est* in littore maris, multitudine: & equi ac currus multi admodum:

5 Et ex condicto convenerunt omnes reges isti, deinde venientes castra posuerunt simul ad aquas Meromi, ut pugnarent contra Jisraelem.

6 Dixit autem Jehova Jehoschuhæ: Ne time à facie eorum, nam cras hoc eodem tempore traditurus sum omnes illos confossos coram Jisraele: equis eorum suffragines succidito, & currus eorum comburito igni.

7 Venit itaque Jehoschuah & totus populus militaris cum eo contra illos ad aquas

quas Meromi repente, & irruerunt in eos.

8 Quos tradidit Jehova in manum Jisraelis, ita ut percuterent eos, & persequuti sunt eos usque ad magnam Tzidonem, & usque ad fornaces vitrarias, ac usque ad convallem Mitzpæ versus Orientem: percusserunt autem eos adeo, ut non reliquum facerent eis superstitem.

9 Fecitq; Iehoschuah quemadmodum ipsi edixerat Jehova: equis eorum iuffragines succidit, & currus eorum combussit igni.

10 Reversus, inde Iehoschuah, tempore illo cepit Chatzorem, cujus regem percussit gladio: Chatzor enim, antea erat caput omnium regnorum istorum.

11 Percusserunt autem omnem animam quæ *erat* in ea, acie gladii internecioni devoventes, non reliqua fuit ulla anima *humana*, Chatzorem vero combussit igni.

12 Similiter omnes civitates regum istorum, & omnes reges earum cepit Iehoschuah, percussitque eos acie gladii, internecioni devovendo eos, quemadmodum præceperat Mosche servus Jehovæ.

13 Verumtamen nullam earum civitatum quæ manserunt cum aggere suo combussit Jisrael: præter Chatzorem solam, *quam* combussit Iehoschuah.

14 Omnia autem spolia istarū civitatum, & jumenta diripuerunt sibi filii Jisraelis: tantum omnes homines percusserunt acie gladii adeo ut perderent eos, non fecerunt reliquam ullam animam *humanam*.

15 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi servo suo, sic præceperat Moschi Iehoschuhæ: & sic fecit Iehoschuah, nihil detraxit ex omnibus quæ præceperat Jehova Moschi.

16 Cepit ergo Iehoschuah totam regionem istam, montanam, & totam Australem, & totam terram Goschenis, & planitiem, atque campestria, id est, montana Jisraelis, & planitiem ejus.

17 A monte glabro quo ascenditur Sehirem, usque Baal-Gadem in convalle Libani, sub monte Chermonis, quorū omnes reges cepit, & percutiens mortī tradidit eos.

18 Diebus multis gessit Iehoschuah contra omnes reges istos bellum.

19 Nulla fuit civitas quæ pacem fecerit cum filiis Jisraelis, præter Chivvæos habitatores Gibbonis: omnia ista ceperunt bello.

20 A Jehova enim fuit quod obfirmabant cor suum, ad occurrendum bello Jisraeli, ut internecioni devoveret illas, nec fieret illis gratia; sed ut perderent eas, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

21 Tempore autem illo veniens Iehoschuah exscidit Hanakæos è montanis, è Chebrone, è Debiro, è Hanabo, & ab omnibus montanis Jehudæ, & ab omnibus montanis Jisraelis: cum civitatibus illorum internecioni devovit eos Iehoschuah.

22 Nullus Hanakæorum reliquus factus est in terra filiorum Jisraelis: tantum Hazzæ, Gathi & Asdodi superfuerunt.

23 Sic cepit Iehoschuah totam illam terram, quemadmodum edixerat Jehova Moschi: deditque eam Iehoschuah in possessionem Jisraelitis, secundum partitiones eorum per tribus eorum: quam terra quieta fuit a bello.

CAPUT XII.

Reges XXXIII. victi: a Mosche duo, a Iehoschuah reliqui.

HI autem *sunt* reges istius terræ, quos percusserunt filii Jisraelis & hæreditario jure possederunt terram eorum, trans Jardenem ad ortum Solis: à flumine Arnonis usque ad montem Chermonis, & omnia campestria ad Orientem.

2 Sichon rex Emorræorum habitans Cheschbone: qui dominabatur à Haroheræ, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, & interamni ipsius fluminis, ac dimidio Giladis, usque ad Jabbokum torrentem, terminum Hammonitarum:

3 Et à campestribus usque ad mare Cinereth ab Oriente, & usque ad mare campestrium, mare salsum ad Orientem, *ubi est* via Beth-jeschimothas: & ab Austro sub ipsis decursibus collis.

4 Et conterminus Hog rex Baschanis, è reliquis Raphæorum: qui habitaverat Haschtharothis & Edreï:

5 Dominabaturque in monte Chermonis, & Salcæ, & in toto Baschane, usque ad terminum Geschuræorum, & Maachathæorum, & in dimidio Giladis, conterminio Sichoni regi Cheschbonis.

6 Hos Mosche servus Jehovæ & filii Jisraelis, percusserunt: dedit que illam Mosche servus Jehovæ hæreditariam possessionem Reubenitis & Gaditis, ac dimidiæ tribui Menaschiticæ.

7 Hi verò *sunt* reges istius terræ: quos percussit Iehoschuah cum filiis Jisraelis eis Jardenem ad Occidentem, à Bahalgade in convalle Libani usq; ad montem glabrum qui ascenditur Schirem: deditque eam Iehoschuah tribubus Jisraelis hæreditariam possessionem secundum partitiones eorū:

8 In montanis, ac in planitie, & in campestribus, & in decursibus, & in deserto ac in Australi plaga: *terram* Chitthæi, Emorræi, & Cenahanæi, Perizzæi, Chivvæi, & Jebusæi.

9 Rex Jerichuntis unus: rex Haji, quæ à latere *erat* Beth-Elis, unus.

10 Rex Jeruschalaimotam unus: rex Chebronis unus.

11 Rex Jarmuthi unus: rex Lacischi unus.

12 Rex Hæglonis unus: rex Gezeris unus.

13 Rex Debiri unus: rex Gederis unus.

14 Rex Chormæ unus: rex Haradi unus.

15 Rex Libnæ unus: rex Hadullami unus.

16 Rex Makkedæ unus: rex Bethelis unus.

17 Rex Thappuachi unus: rex Cheperis unus.

18 Rex Aphekī unus: rex è Scharonis unus.

19 Rex

19 Rex Madonis unus: rex Chattoris unus.

20 Rex Schimronis Meronis unus: rex Acschaphi unus.

21 Rex Thahanachi unus: rex Megiddonis unus.

22 Rex Kedeschi unus: rex Joknehami cum Carmelo unus.

23 Rex Dori cum tractu Dori unus: rex gentium ad Gilgalem unus.

24 Rex Thirtzæ unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Sors Reubenis, Gadis, & dimidiæ tribus Menaschis.

JEhoschuah autem quum senex esset, & vergens ætate; dixit Jehova ei, Tu senuisti, vergens ætate es, & terra relinquitur multa admodum, possidenda jure hæreditario.

2 Hæc terra *est* quæ relinquitur, omnes limites Pelischthæorum, & tota Geschuræa.

3 A Schichore, qui *est* ante Ægyptum, usque ad terminum Hekronis versus Aquilonem, Cenahanæis accensetur: *regio* quinque satrapearum Pelischthæorum, Hazzathæi, & Aschdodæi, & Eschkeloniticæ, Gatthæi, & Hekroniticæ, & quæ Havvæorum *est*.

4 Ab Austro tota terra Cenahanæi, & Magora quod *est* Tzidoniorum Aphekum usque, usque ad terminum Emoræi.

5 Terra etiam Giblæa, & totus Libanus ad ortum Solis, a Bahal-Gade sub monte Chermonis, usq; ad ingressum Chamathæ.

6 Omnes habitatores illius montis a Libano usque ad fornaces vitrariæ, omnes Tzidonios ego expellam a conspectu filiorum Jisraelis: tantum fac ut *sortiendo* accidat Jisraeli in possessionem, quemadmodum præcepi tibi.

7 Nunc itaque divide terram istam in possessionem novem his tribubus, & dimidiæ tribui Menaschiticæ.

8 Cum *altera dimidia* ejus Reubenitica & Gaditica acceperunt possessionem suam, quam dederat eis Mosche trans Jadenem ad Orientem, quemadmodum dedit eis Mosche servus Jehovæ:

9 A Harohere quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, & civitate quæ *est* intermanis, tũ totam planitiem Medebæ Dibonẽ usque;

10 Id est, omnes civitates Sichonis regis Emoræi, qui regnabat Cheschbone: usque ad terminum Hammonitarum.

11 Tum Gilhadem & terminum Geschuræum & Mahachathæum: totumque montem Chermonem ac totum Baschanem, Salcam usque.

12 Totum regnum Hogi in Baschane, qui regnabat Haschtharothis & Edrehi: hic residuus erat è reliquiis Raphæorum, quem pertexit eos Mosche & expulit eos.

13 Quamvis non expulerint filii Jisraelis, Geschuræum & Mahachathæum, sed inhabitet Geschuræus & Mahachathæus in medio Jisraelitarum, usque in diem hunc.

14 Tantùm tribui Leviticæ non dedit possessionem: igni consumenda Jehovæ Dei Jisraelis sunt possessio ejus, quemadmodum dixit ei.

15 Dederat autem Mosche tribui filiorum Reübenis per familias eorum *in possessionem*.

16 Fuitque eis terminus à Haroheres quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, tum civitas quæ *est* intermanis, tum tota planities usque Medebam:

17 Cheschbonem cum omnibus civitatibus ejus quæ *sunt* in illa planitie, Dibonem, & Bamoth-Bahalem, & Beth-bahalmehonem:

18 Item Janatzam, & Kedemothas, & Mephahatham:

19 Item Kirjathajima, & Sibmam, & Tzereth-Schacharam in montanis illius convallis:

20 Item Beth-pehorem, & Aschdothas-Pisgæ, & Beth-Jeschimothas:

21 Denique omnes civitates illius planitiei, & totum regnum Sichonis regis Emoræorum, qui regnârat Cheschbone: quem percussisset Mosche eum, & principes Midjanitarum Evim, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, Toparchas Sichonis, inhabitantes eam terram:

22 Bilhamum quoque filium Behorh divinum, occidissent filii Jisraelis gladio ad cæsas copias eorum

23 Fuitque terminus filiorum Reübenis: Jarden cum termino *ejus*: hæc *est* possessio filiorum Reübenis per familias eorum, civitates cum villis earum.

24 Item dederat Mosche tribui Gadis, pro filiis Gadis per familias eorum *in possessionem*.

25 Fuitque illis terminus Jahzer cum omnibus civitatibus Gilhadis, & dimidiæ terra Hammonitarum, Harobereum usque, quæ *est* ante conspectum Rabbæ.

26 Item à Cheschbone usque Ramatham Mizpæ, & Betonimos, & à Machanajimis usque ad terminum Debiri.

27 In convalle autem Beth-Haramum, & Beth-Nimram, & Succothas, & Aquilonalem tractum residuum regni Sichonis regis Cheschbonis, Jardenem cum termino *ejus* usque ad extremitatem maris Gennereth, trans Jardenem ad Orientem.

28 Hæc *est* possessio filiorum Gadis per familias eorum civitates cum villis earum.

29 Denique dederat Mosche dimidiæ tribui Menaschis *in possessionem*, fuitque dimidiæ tribûs filiorum Menaschis per familias eorum.

30 Fuit, inquam, terminus eorũ à Machanajimis totus Baschan, totum regnum Hogi regis Baschanis, & omnes villæ Jairis, quæ *erant* in Baschane, sexaginta civitates.

31 Item dimidium Gilhadis cum Haschtharothis, & Edrehi civitatibus regni Hogi in Baschane: *fuit* filiorum Machir filii

filii Menaschis, pro dimidia parte filiorum Maciris per familias eorum.

32 Ista *sunt*, quæ possidenda tradiderat Moses in campestribus Moabitarum; trans Jardenem *è regione* Jerichuntis Orientem versùs:

33 Tribui autem Leviticæ non dederat Moses possessionẽ: Jehova Deus Jisraelis est possessio eorũ, quemadmodũ dixit eis.

CAPUT XIV.

Sors Calebi.

ISta verò *sunt* quæ possidenda acceperunt filii Jisraelis in terra Cenahanis: & quæ possidenda tradiderunt Elhazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum per singulas tribus filiis Jisraelis.

2 Sortitione possessionis suæ (quemadmodum præceperat Jehova per Moschen) novem tribubus & dimidiæ tribui:

3 Quum dedisset Mosche possessionem duabus illis tribubus, & dimidiæ tribui trans Jardenem: Levitis autem non dedisset possessionem inter eos.

4 Erant enim filiorum Josephi duæ tribus, Menasche & Ephrajim; Levitis verò non dederunt partem in ipsa terra, sed civitates ad habitandum, & suburbana prædia earum, pro pecoribus eorum, & pro facultatibus eorum.

5 Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Jisraelis, & partiti sunt terram.

6 Accedentibus autem filiis Jehudæ ad Jehoschuham Gilgalem, dixerat ei Caleb filius Jephunnæ Kenizzæus, Tu novisti verbum quod edixit Jehova Moschi viro illi Dei, mei causâ, & tui causâ Kadeschi-Barnehæ:

7 Quadraginta annos natum fuisse me quum mitteret Mosche servus Jehovæ me Kadescho-Barnehæ ad explorandum hanc terram, & retulisse ei responsum, quemadmodum *erat* in animo meo.

8 Fratres quidem meos, qui ascenderant mecum liquefeciſse animũ populi: me verò plenè sequutũ esse Jehovam Deum meum.

9 Ideoq; jurâsse Moschen die illo, dicendo, *Mentiar* nisi terra illa per quam incessit pes tuus tibi cedat in possessionem, filiisque tuis usque in seculum: eò quòd plenè sequutus es Jehovam Deum meum.

10 Nunc autem, ecce vivum conservavit Jehova me, quemadmodũ dixerat, jam quadragesimus quintus annus est, ex quo edixit Jehova edictum hoc Moschi, quum rediret Jisrael in desertum: nunc ergo, ecce, ego hodie natus sum octoginta quinque annos.

11 Adhuc hodie robustus sum, ut quo die misit me Mosches, ut vires meæ tunc *fuerunt*, sic etiam vires meæ nunc *sunt*, ad bellum, & ad procedendum, atq; veniendum.

12 Quapropter nunc da mihi montem istum, id quod edixerat Jehova die illo: quod tu audivisti illo die Hanakæos esse ibi, & civitates esse maximas & munitissimas, fortasis Jehova *erit* mecum ut expellam eos, quemadmodum prædixit Jehova.

13 Benedixit ergo ei Jehoschuah, deditq; Chebronem Calebo filio Jephunnæ in possessionem.

14 Idcirco cessit Chebron Calebo filio Jephunnæ Kenizzæi in possessionem, usq; in diem hunc: propterea quòd plenè sequutus esset Jehovam Deum Jisraelis.

15 Nomen autem Chebronis antea fuerat urbs Arbahi, is homo ille maximus inter Hanakæos fuit: tum terra quieta fuit à bello.

CAPUT XV.

Sors tribus filiorum Jehudæ, & civitates à Calebo filiæ Hacse datæ.

FIlit autem sors pro tribu filiorum Jehudæ per familias eorum *ista*: ad terminum Edomæorum, desertum Tsinis meridiem versùs *erat* extremitas Australis *ab Occidente*:

2 Fuitque eis terminus *ab Oriente* meridianus, extremitas maris salsi, ab eo sinu qui spectat Meridiem versùs.

3 Unde procedens in *tractum* secundùm meridiẽ ad ascensum Hakrabbimorũ, pertransit Tzinem, ascenditq; à meridie Kadeschum-Barneheæ: ac transiens Chetzrone, ascendit Adarem, & divertit Karkahum.

4 Inde transiens Hatsmonem, procedit ad vallẽ Ægypti, cujus termini exitus sunt in mare: hic esto vobis terminus meridianus.

5 Terminus autem *meridianus* Orientem versùs, *est* mare ipsum salsum, usque ad extremitatem Jardenis: terminus verò ad latus Aquilonare, à sinu istius maris, pars Jardenis.

6 Unde ascendens hic terminus Beth-Choglam, transit ab Aquilone Beth-Harabæ, deinde ascendit idem terminus ad lapidem Bohanis Reübenitæ.

7 Unde ascendit idem terminus Debirum à convalle Hacoris, & Aquilonem versùs spectat Gilgalem, qui *est* è regione ascensus Adummimorum, qui ipsi valli à Meridie *situs est*: tum transit terminus ipse ad aquas Hen-Schemeschi, fuitque progressus ejus ad fontem Rogelis.

8 Inde ascendit idem terminus per vallem filiorum Hinnomi ad latus *urbis* Jebusæorum à Meridie, ipsa est Jeruschalaim: & unde ascendit idem terminus ad verticem montis qui *est* in conspectu vallis Hinnomi versùs Occidentem, quique *est* in extremitate convallis Raphaæorum versùs Aquilonem.

9 Post definit terminum istum mons à vertice *suo* ad fontem aquarum Nephtoachi, & procedit ad civitates montis Hephronis: & definit etiam terminum istum Bahala, ista est Kirjath-Jearim.

10 Deinde divertens terminus ipse à Bahala Occidentem versùs, ad montem Seïris, transit ad latus montis Jearimorum ab Aquilone, hoc *jam est* Cesalon: tum descendens Beth-Schemeschum transit Thimnam.

11 Postea

11 Postea procedit iste terminus ad latus Hekronis Aquilonem versus, & definit ipsum terminum ad Schicceronem, & transiens montem Bahale, procedit Jabneelem, & sunt exitus istius termini in mare.

12 Denique terminus Occidentalis *est*, quod *est* ad mare magnum & terminum *ipsius*: hic *est* terminus filiorum Jehudæ circumquaque per familias eorum.

13 Calebo autem filio Jephunnæ dederat partem Jehoschuah inter filios Jehudæ ex præstituto Jehovæ sibi *indicto*, urbem Arbahi, *qui fuit* pater Hanakitarum, ea *est* Chebron.

14 Expuleratque inde Caleb tres Hanakitas, Scheschajum, & Achimanem, & Thalmajum, Hanakitas.

15 Postea ascendens inde ad habitatores Debiri (nomen autem Debiri antea *fuerat* urbs Sepheri)

16 Dixerat Caleb, Qui percusserit urbem Sepheri & ceperit eam, vicissim dabo ei Hacsam filiam meam in uxorem.

17 Quumque cepisset eam Hochniel filius Kenazi agnatus Calebi, dedit ei Hacsam filiam suam in uxorem.

18 Factumque dum conventura esset, ut *ea* persuaderet illi de petendo à patre suo agro, desiliitque de asino: cui dixit Caleb, Quid tibi *est*?

19 Tum dixit illa, Da mihi munus, quandoquidem terram siccam dedisti mihi, des mihi quoque scaturigines aquarum: dedit itaque ei scaturigines superiores, & scaturigines inferiores.

20 Hæc *est* possessio tribûs filiorum Jehudæ per familias eorum.

21 Suntque civitates istæ, extremitatis *pertinentis* ad tribum filiorum Jehudæ, conterminæ Edomæis, ad Meridiem; Kabtzeel, & Heder, & Jagur.

22 Et Kina, & Dimona, & Hadhada.

23 Et Kedesch, & Chatzor, & Jithnan.

24 Ziph, & Telem, & Behalothæ.

25 Et Chatzor, Chadattha, & Kerijothæ (Chetzron ea *est* Chatzor)

26 Amam, & Schemah, & Molada.

27 Et Chatzar-Gadda, & Cheschmon, & Beth-Pelet.

28 Et Chatzar-Schuhal, & Beer-Schebah, & Bizjothja.

29 Bahala, & Hijima, & Hetzem:

30 Et Eltholad, & Cesil, & Chorma:

31 Et Tziklag, & Madmanna: & Sansanna,

32 Et Lebaothæ, & Schilchima, & Hajin, & Rimmon: omnes civitates viginti novem, & villæ earum.

33 In humili loco, Eschthaol, & Tzorha, & Aschna,

34 Et Zanoach, & Hen-Gannima, Thappuach, & Henam,

35 Jarmuth, & Hadullam, Soco, & Hazeka.

36 Et Schaharajima, & Hadithajima, & Gedera sive Gederothajima: civitates quatuordecim, & villæ earum.

37 Tzenan, & Chadascha, & Migdal-Gadis.

38 Et Dilhan, & Mitzpe, & Jokteel,

39 Lacisch, & Botzkath, & Heglon:

40 Et Cabbon, & Lachmas, & Cithlisch.

41 Et Gederothæ, Beth-Dagon, & Nahama, & Makkeda, civitates sexdecim & villæ earum:

42 Libna, & Hether, & Haschan,

43 Et Jiphthach, & Aschna, & Netzib,

44 Et Kehila, & Aczib, & Marescha: civitates novem & villæ earum.

45 Hekron cum pagis ejus & villis ejus.

46 Ab Hekrone usque ad mare, omnes *civitates* quæ sunt juxta Aschdodum, & villæ earum.

47 Aschdod pagi ejus & villæ ejus, Hazza pagi ejus & villæ ejus, usque ad vallem Ægypti, & mare magnum, ac terminus *ejus*.

48 In montanis autem Schamir, & Jatthit, & Soco.

49 Et Danna, & urbs Sannæ, ea *est* Debir.

50 Et Hanab, & Eschthemo, & Hanimæ.

51 Et Goschen, & Cholon, & Gilo: civitates undecim & villæ earum.

52 Arab & Duma, & Eschean.

53 Et Janum, & Beth-Thappuach, & Apheka.

54 Et Chumta, & urbs Arbahi, ea *est* Chebron, & Tzihor, civitates novem & villæ earum.

55 Mahon, Carmel, & Ziph, & Juta.

56 Et Jizreel, & Jokdeham, & Zanoach.

57 Kajin, Gibha, & Thimna: civitates decem & villæ earum.

58 Chalchul, Beth-Tzur, & Gedor.

59 Et Maharath, & Beth-Hanothæ, & Elthekon: civitates sex & villæ earum.

60 Kirjath-Baal, ea *est* Kirjath-Jearima, & Rabba: civitates duæ & villæ earum.

61 In deserto, Beth-Harabæ, Middin, & Secaca,

62 Et Nibschan, & civitates salis, & Hen-Gedi: civitates sex & villæ earum.

63 Jebusæos autem inhabitantes Jeruschalaima, non potuerunt filii Jehudæ expellere: sed habitabat Jebusæus cum filiis Jehudæ Jeruschalaimis usque in diem hunc.

CAPUT XVI.

Sors filiorum Ephrajimi, inter quos Cemahanem tributarius.

1 DEinde prodiit sors pro filiis Josephi, à Jardene *è regione* Jerichuntis, inde ab aquis Jerichuntis ad Orientem: desertum illud, quod ascendit Jerichunte per montana Beth-Elem.

2 Inde progreditur Beth-Ele Luzum, & transit ad terminum Arcæi Hatarothæ:

3 Postea descendit Occidentem versus per terminum Japhletæi usque ad terminum Beth-Choronis inferioris & Gezeræi usque: suntque exitus ejus in mare.

4 Itaque possessionem acceperunt filii Josephi, Menasche & Ephrajim.

5 Fuit autem terminus filiorū Ephrajimi per familias eorum, fuit, inquam, terminus

possessionis

poſſeſſionis eorum Oriente verſùs, Hataroth-Adaris Beth-Choronem ſuperiorem uſque.

6 Et procedit terminus iſte Occidentem verſùs Michmethatham ab Aquilone, tum divertit terminus Orientem verſùs Thanathum-Schiluntis: quam pertranſit ab Oriente ad Janoachum.

7 Tum deſcendit à Janoacho Hatarothas & Naharam: & incurrens in Jerichuntem exit ad Jardenem.

8 A Thappuacho procedit terminus verſùs Occidentem ad flumen Kanæ, ſuntque exitus ejus in ipſum mare: hæc *eſt* poſſeſſio tribûs filiorum Ephrajimi per familias eorum.

9 Hæ autem civitates, limitares *fuerunt* pro filiis Ephrajimi inter poſſeſſionem Menaſchitarum; omnes civitates cum villis earum.

10 Sed non expulerunt Cenahanæum qui habitabat Gezere: quapropter habitavit Cenahanæus inter Ephrajimitas uſque in diem iſtam, faitque tributo ſervitæ.

CAPUT XVII.

Sors dimidia tribus Menaſchis, & filiarum Tzelophchadi.

Fllit verò ſors tribui Menaſchis, quia ipſe primogenitus erat Joſephi: Maciri quidem primogenito Menaſchis, principi Gilhaditidos, eò quòd ipſe *erat* vir bellicoſus, ideò ſuit ejus Gilhaditis & Baſchan.

2 Filiis verò Menaſchis reliquis fuit *ſors* per familias ſuas, filiis Abiezeris, & filiis Chelchi, & filiis Aſtielis, & filiis Schecemi, & filiis Chepheris, & filiis Schemidahi: *nam* hi *ſunt* filii Menaſchis, filii Joſephi, mares per familias ſuas.

3 Tzelophchado autem filio Chepheris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaſchis, non fuerant filii ſed filiæ: atque hæc *ſunt* nomina filiarum ejus, Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.

4 Quæ acceſſerunt coram Elhazare Sacerdote, & coram Jehoſchuah filio Nunis, & coram principibus, dicendo, Jehova præcepit Moſchi dari nobis poſſeſſionem inter fratres noſtros: quapropter dedit eis *Jehoſchuah* ad præſtitutum Jehovæ poſſeſſionem inter fratres patris earum.

5 Accidernnt igitur partes Menaſchis decem: præter terram Gilhaditicam & Baſchanem, quæ *ſunt* trans Jardenem.

6 Nam filiæ Menaſchis *illæ* poſſederunt poſſeſſionem inter filios ejus: terra autem Gilhaditica fuit filiorum Menaſchis reliquorum.

7 Fuit verò terminus Menaſchis verſùs Aſcher Michmethath, quæ eſt in conſpectu Schecemi: proceditque terminus dexteram verſùs ad habitatores Hen-Thappuachi.

8 Menaſchis *quidem eſt* regio Thappuahi: ſed Thappuach in termino Menaſchis, *eſt* filiorum Ephrajimi.

9 Unde deſcendit terminus ad flumen Kanæ ad Meridiem ipſius fluminis, civitates iſtæ Ephrajimi *ſunt* inter civitates Menaſchis: terminus autem Menaſchis *eſt* ab Aquilone ipſius fluminis, ſuntque exitus ejus in mare.

10 Quæ ad Auſtrum, Ephrajimi *ſunt*, ad Aquilonem verò, Menaſchis, eſtque mare terminus ejus: & in Aſcherem incidunt ab Aquilone, in Jiſſacarem verò ab Oriente.

11 Eſt enim Menaſchis in Jiſſacare & in Aſchero, Beth-Schean cum pagis ejus & Jibleam cum pagis ejus, & habitatores Dori cum pagis ejus, & habitatores Hendoti cum pagis ejus, & habitatores Thahanaci cum pagis ejus, & habitatores Megidduntis cum pagis ejus: tres illi tractus.

12 Sed non potuerunt filii Menaſchis expellere à civitatibus iſtis *Cenahanæum*; nam volnit habitare Cenahanæus in terra iſta.

13 Fuit quidem quum fortes evaſiſſent filii Jiſraelis, ut redderent Cenahanæum tributarium: ſed omnino non expulerunt eum.

14 Quapropter alloquuti ſunt filii Joſephi Jehoſchuham, dicendo, Quare dediſti mihi *in* poſſeſſionem ſortem unicam, & partem unicam, cum ego ſim populus multus, adeo ut hucuſque benedixerit mihi Jehova?

15 Sed dixit eis Jehoſchuah, Quandoquidem populus multus es, aſcende in iſtam ſylvam, & præcide tibi illic, & in terram Perizzæi & Raphaæorum: ſiquidem anguſtus eſt tibi mons Ephrajimi.

16 Dixerunt autem filii Joſephi, Non eſſet ſatis nobis iſte mons, præterea currus ferrati ſunt apud omnes Cenahanæos, qui habitant in terra convallis illius, apud eos qui ſunt Beth-Scheane, & in pagis ejus, & apud eos qui ſunt in convalle Jizrehelis.

17 Rurſus alloquutus eſt Jehoſchuah domum Joſephi, Ephrajimum & Menaſchen, dicendo, Populus multus es, & robur magnum eſt tibi, ne ſit tibi ſors unica.

18 Quia mons tuus eſt, ſi ſylva eſt, at præcidito eam, ut ſint tui exitus ejus: nam expelles Cenahanæum, quamvis currus ferrati ſint ei, quamvis robuſtus ſit.

CAPUT XVIII.

Comitia in Schilo: Tabula geographica terræ Cenahan: Sors Binjaminis in qua Jeruſchalaima.

Congregati autem ſunt totus cœtus filiorum Jiſraelis Schiluntem, collocaveruntque ibi tentorium conventûs poſtquam terra domita fuit coram eis.

2 Quumque reliquæ eſſent è filiis Jiſraelis, quarum poſſeſſionem non diviſerant, ſeptem tribus:

3 Dixit Jehoſchuah filiis Jiſraelis, Quouſque vos remiſſe agetis, quò minus progrediamini ad hæreditatis jure poſſidendum terram, quam dedit vobis Jehova Deus majorum veſtrorum?

4 Date *ex* vobis ternos viros ex quaque tribu: ut mittam eos, & ſurgentes obambulent

lent terram, ac describant eam secundùm possessionem suam, deinde redeant ad me.

5 Sic partientur eam sibi in septem partes: Jehuda manebit in termino suo ab Austro, & domus Josephi manebunt in termino suo ab Aquilone.

6 Vos autem quum descripseritis terram septem partibus, adferetis ad me huc: ut jaciam pro tribubus vestris sortem, hîc coram Jehova Deo nostro.

7 Nam non *est* pars Levitis inter vos, quia ministerium Jehovæ *est* possessio ejus: Gad verò & Reúben, ac dimidia tribus Menasschis, acceperunt possessionem suam trans Jardenem ab Oriente, quam dedit eis Mosche servus Jehovæ.

8 Surtexerunt itaque viri illi ut abirent: præcepitque Jehoschuah abituris, ut describerent ipsam terram, dicendo, Ite & obambulate istam terram, ac describite eam, deinde revertimini ad me, ut hîc jaciam pro tribubus vestris sortem coram Jehova Schilunte.

9 Abeuntesque viri istí transierunt per ipsam terram, & descripserunt eam oppidatim in septem partes in libro: deinde venerunt ad Jehoschuham in castra Schilunté.

10 Jecitque pro tribubus illorum Jehoschuah sortem Schilunte coram Jehova: sic partitus est ibi Jehoschuah terram istam filiis Israelis secundùm partitiones illorũ.

11 Eduxit enim sortem tribus filiorum Binjaminis per familias eorum, & prodiit terminus sortis illorum inter filios Jehudæ, & filios Josephi.

12 Fuit autem illis terminus in angulo versùs Aquilonem à Jardene: & ascendit terminus ipse ad latus Jerichuntis ab Aquilone, deinde ascendit per montem Occidentem versùs, suntque exitus ejus in desertum Beth-Avenis.

13 Unde transit terminus Luzam, ad latus Luzi versùs Meridiem, illa est Beth-El: postea descendit terminus Ataroth-Adaris, secundùm montem qui *est* ab Austro Bethchoroni inferiori.

14 Unde definiens terminus ille, divertit in angulo Occidentali Meridiem versùs, à monte qui *est* in conspectu Beth-Choronis ad Meridiem: & sunt exitus ejus ad Kirjath-Bahalem, (ea est Kirjath-jearima,) civitatem filiorum Jehudæ: hoc *est* latus Occidentale.

15 Latus autem versùs Meridiem ab extremitate Kirjath-jearimorum: hoc exions à termino Occidentali progreditur ad fontem aquarum Nephthoachi.

16 Tum descendit idem terminus ad extremitatem montis qui *est* in conspectu vallis filii Hinnomi, quique *est* in convalle Rapharorum in Aquilonali parte ejus: descenditque per vallem Hinnomi ad latus Jebusæi Meridiem versùs, descendit, inquam, ad fontem Rogelis.

17 Et definiens versùs Aquilonem prodiit: Hen-Schemeschum, inde procedit Gelilothæ, quæ sunt è regione ascensûs Adumminorum: ac descendit ad lapidem Bohanis Reúbenitæ.

18 Inde transiens ad latus *quod est* è regione Harabæ Aquilonem versùs, descendit Harabam.

19 Postea transit terminus ad latus Beth-Choglæ versùs Aquilonem, suntque exitus ipsius termini in sinum maris salsi Aquilonarem, in extremitatem Jardenis Meridianam: hic *est* terminus Meridianus.

20 Denique Jarden terminat ipsum in latere Orientem versùs: hæc *est* possessio filiorum Binjaminis per terminos ejus circumquaque, pro familiis eorum.

21 Sunt autem civitates pro tribu filiorum Binjaminis, per familias eorum: Jericho, & Beth-Chogla, & Hemek-Ketzitz.

22 Item Beth-Haraba, & Tzemarajim, & Beth-El.

23 Et Haqvim, & Para, & Hophra.

24 Item Cephar-Hammonai, & Hophni, & Gebah, civitates duodecim & villæ earum.

25 Gibhon, & Rama, & Beerothæ,

26 Et Mitzpe, & Cephira, & Motza,

27 Et Rekem, & Jirpeel, ac Thareala,

28 Et Tzelah, Eleph, & Jebusæi *civitas*, (ea *est* Jeruschalaima,) Gibhath, & Kirjath: civitates quatuordecim & villæ earum: hæc *est* possessio filiorum Binjaminis per familias eorum.

CAPUT XIX.

Sors Schimhonis, Zebulonis, Issacharis, Ascheris, Naphthali, & Danis. Item hæreditas Jehoschuhæ.

DEinde prodiit sors secunda Schimhoni, pro tribu Schimhonitarum per familias eorum: fuitque possessio eorum intra possessionem filiorum Jehudæ.

2 Fuit enim eis in possessione illorum, Beer-Schebah, & Schebah, & Molada,

3 Item Chatzar-Schual, & Bala, & Hetzem,

4 Et Eltholad, & Bethul, & Chorma,

5 Et Tziklag, & Beth-Marcaboth, & Chatzar-Susa,

6 Et Beth-Lebaoth, & Scharuchem: civitates tredecim & villæ earum.

7 Hajin, Rimmon, & Hether, & Hascheb: civitates quatuor & villæ earum.

8 Omnesque villæ quæ *erant* circa civitates istas, usque ad Bahalath-Beerem, sive Ramatham Meridianam: hæc *est* possessio tribûs filiorum Schimhonis per familias suas.

9 Ex portione filiorum Jehudæ, *est* possessio filiorum Schimhonis: quia fuit major pars filiorum Jehudæ quam eis conveniret, ideo possessionem acceperunt filii Schimhonis intra possessionem eorum.

10 Postea ascendit sors tertia pro filiis Zebulonis per familias eorum: estque terminus possessionis eorum Saridum usque.

11 Unde ascendit terminus eorum secundùm mare, etiam Maliadum, & incurrit

Dabbesche-

Dabbaschetham; postea incurrit etiam in torrentem, qui *est* in conspectu Jokneham.

12 Convertitur autem Sarido antrorsum, versus ortum Solis ad terminum Cisloth-Thaboris: & procedit Dabratham, ac ascendit Japhiham.

13 Indeque transit antrorsum, Orientem versus, Gittham-Cepheris, *aliàs* Hittam-Katzinis: proceditque Rimmonem-Methoarum, *aliàs* Nehan.

14 Unde divertit terminus ille Aquilonem versus, Channathonem: suntque exitus ejus *in* vallem Jiphthac-Elis.

15 Cum Kattatha, & Nahalale, & Schimrone, & Jidcala, & Beth-Lechemo: civitates sunt duodecim & villæ earum.

16 Hæc *est* possessio filiorum Zebulunis per familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

17 Jissacari prodiit sors quarta, pro filiis Jissacaris per familias eorum.

18 Estque termini eorum, ad Jizrehelem & Cesullothas, & Schunem.

19 Et Capharajima, & Schion, & Anacharatha:

20 Præterea Rabbith, & Kischjon, & Ebetz.

21 Et Remeth, & Hen-Gannim, & Hen-Chadda, & Beth-Patzetz.

22 Unde incurrit terminus in Thaboré, & Schachatzima, & Beth-Schemeschum, suntque exitus termini eorum *in* Jardenem, civitates sexdecim & villæ earum.

23 Hæc *est* possessio tribûs filiorum Jissacaris per familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

24 Tum prodiit sors quinta pro tribu filiorum Ascheris per familias eorum.

25 Estque termini eorum, Chelkath & Chali, & Beten, & Acschaph,

26 Et Alammelec, & Hamhad, & Mischeal: incurritque in Carmelum in Occidente, & in Schichorem *ad* Libnatham.

27 Inde convertitur versus Orientem Solis Beth-Dagonem, & incurrit in Zebulunem, & *in* vallem Jiphtach-Elis, ad Aquilonem, Beth-Hemeki, & Nehielis: proceditque ad Cabulem sinistrorsum.

28 Item Hebron, & Rechob, & Chammon, & Kana, usque ad Tzidonem magnam.

29 Unde convertitur terminus Ramam, usque ad civitatem munitam Tzor; convertitur quoque terminus Chosam, suntque exitus ejus in mare à tractu ad Acxibum *pertinente*.

30 Præterea Humma, & Aphek, & Rechob: civitates viginti duæ & villæ earũ.

31 Hæc *est* possessio tribûs filiorum Ascheris per familias eorum: civitates istæ & villæ earum.

32 Filiis Naphthali prodiit sors sexta, pro filiis Naphthali per familias eorum:

33 Estque termini eorum à Chelepo, & ab querceto in Tzhananimis, & ab Adami fossa, & Jabneele, Lakkumum usque: suntque exitus ejus *in* Jardenem.

34 Unde convertitur terminus versus Occidentem Aznothas-Thaboris; & procedit inde Chukkokum versus: incurritque in Zebulunem à Meridie; in Ascherem verò incurrit ab Occidente, & in Jehudam *ad* Jardenem ab ortu Solis.

35 Urbes autem munitæ, *sunt* Tziddim-Tzer, & Chammath, Rakkath, & Cinnereth,

36 Et Adama, & Rama, & Chatzor,

37 Et Kedesch, & Edrehi, & Hen-Chatzor,

38 Et Jireon, & Migdal-El, Chorem & Beth-Hanath, ac Beth-Schemesch: civitates novemdecim & villæ earum.

39 Ista *est* possessio tribûs filiorum Naphthali *per* familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

40 Pro tribu filiorum Danis per familias eorum, prodiit sors septima.

41 Estque terminus possessionis eorum Tzorha & Eschthaol, & Hir-Schemesch.

42 Et Schaha-Jabbin, & Ajalon, & Jithla,

43 Et Elon, & Thimnatha, & Hekron,

44 Et Eltheke, & Gibbethon, & Baha-lath.

45 Et Jehud, & Bene-Berak, & Gath-Rimmon.

46 Et Me-Jarkon, & Rakkon: cum termino *suo* regione Japhuntis.

47 Prodierat autem terminus filiorum Danis minor quàm illis sufficeret: quapropter ascendentes filii Danis pugnaverunt contra Leschemum, & capientes eam percusserunt eam acie gladii, & hæreditario jure possidentes eam habitaverunt in ea, vocaveruntque Leschemum Danem de nomine Danis patris sui:

48 Ista *est* possessio tribûs filiorum Danis per familias eorum, hæ ipsæ civitates & villæ earum.

49 Quumque absolvissent possessionem accipere ipsius tertæ per terminos ejus; dederunt filii Jisraelis possessionem Jehoschuhæ filio Nunis in medio sui;

50 Ex præstituto Jehovæ dederunt ei civitatem quam petierat, Thimnath-Serachum in monte Ephrajimi: exstruxit deinde ipsam civitatem, & habitavit in ea.

51 Istæ *sunt* possessiones quas possidendas dederunt Elhazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis, ac primores paternum familiarum tribubus filiorum Jisraelis per sortem, Schilunte, coram Jehova *ad* portam tentorii conventûs: sic absolverunt partiri terram.

CAPUT XX.

Sex civitates refugii, earumque jus.

DEinde alloquutus est Jehova Jehoschuham, dicendo:

2 Alloquere filios Jisraelis, dicendo, Date *ex* vobis civitates illas receptûs, de quibus edixi vobis per Moschen:

3 Ut confugiat illuc occisor, qui percus-

seris

ſerit quempiam errore, per imprudentiam: ut ſint vobis receptui à vindice ſanguinis illius.

4 Is ubi confugiens ad unam ex civitatibus iſtis, ſteterit *ad* oſtium portæ civitatis illius, & expoſuerit audientibus Senioribus illius civitatis rationes ſuas: tum recipient illum in eam civitatem ad ſe, & dabunt ei locum, ut habitet cum ipſis.

5 Et quum perſequetur illum vindex illius ſanguinis, tum non tradent occiſorem in manum ejus, quia per imprudentiam percuſſit proximum ſuum, cum non odiſſet hic illum antea:

6 Sed manebit in civitate illa, donec ſtet coram cœtu ad judicium ſuum, uſque ad mortem Sacerdotis maximi, qui erit in diebus illis: tunc revertens occiſor ille veniet in civitatem ſuam & in domum ſuam, *etiam* in civitatem unde fugerat.

7 Quapropter ſanctificaverunt Kedeſchû in Galilæa, in monte Naphthali, & Schecemum in monte Ephrajimi, & urbem Arbahi, *eſt* Chebron, in monte Jehudæ.

8 Trans Jardenem autem è regione Jerichuntis Orientê verſûs, dederunt Betzerû in deſerto, in planitie, è tribu Reûbenis, & Ramothas in Gilhade, è tribu Gadis, & Golanem in Baſchane, è tribu Menaſchis.

9 Hæ *ſunt* civitates conventûs omnibus filiis Iſraelis, & peregrino peregrinanti inter eos *aſſignatæ*, ut confugiat illuc quiſquis percuſſerit quempiam per errorem, & non moriatur manu vindicis illius ſanguinis, donec ſteterit coram cœtu.

CAPUT XXI.

Aſſignantur Levitis civitates 48. & completa Dei promiſſione, pax datur & requies Iſraelitis.

TUm acceſſerunt primores paternarum *familiarum* è Levitis ad Elhazarem Sacerdotem, & ad Jehoſchuham filium Nunis, & ad primores paternarum *familiarum* tribuum è filiis Iſraelis:

2 Et alloquuti ſunt eos Schilunte in terra Cenahanis, dicendo, Jehova præceperat per Moſchen dari nobis civitates ad habitandum, & prædia ſuburbana earum pro jumentis noſtris.

3 Dederunt itaque filii Iſraelis Levitis de poſſeſſione ſua, ex præſtituto Jehovæ, civitates iſtas & ſuburbana prædia earum.

4 Quum enim prodiret ſors pro familiis Kehathitharum, fuerunt filiis Aharonis Sacerdotis è Levitis à tribu Jehudæ, & à tribu Schimbonitica, & à tribu Binjaminis ſorte, civitates tredecim.

5 Filiis autem Kehathi reliquis, ex familiis tribûs Ephrajimi, & ex tribu Danis, & ex dimidia tribu Menaſchis, ſorte, civitates decem.

6 Filiis autem Gerſchonis, ex familiis tribûs Iſſacharis, & ex tribu Aſcheris, & ex tribu Naphthali, ac ex dimidia tribu Menaſchis in Baſchane, ſorte civitates tredecim.

7 Filiis Merari per familias eorum, ex tribu Reûbenis, & ex tribu Gadis, & ex tribu Zebulunis, civitates duodecim.

8 Dederunt, inquam, filii Iſraelis Levitis civitates iſtas, & ſuburbana prædia earum, quemadmodum præceperat Jehova per Moſchen ſorte.

9 Dederunt itaque ex tribu filiorum Jehudæ, & ex tribu filiorum Schimbonis, civitates iſtas, quas legere poterit *lector* nominatim.

10 Ut eſſent filiorum Aharonis è familiis Kehathitharum de filiis Levi, nam illis fuit ſors primum.

11 Dederunt, inquam, eis urbem Arbahi patris Hanokitarum, ea *eſt* Chebron, in monte Jehudæ, & ſuburbana prædia ejus circa eam.

12 Agrum verò ejus civitatis, & villas ejus, dederunt Calebo filio Jephunnæ, in poſſeſſionem ejus.

13 Filiis ergo Aharonis Sacerdotis dederunt civitatem receptûs occiſoris, Chebronem cum ſuburbanis prædiis ejus, & Libnam cum ſuburbanis ejus:

14 Et Jatthirem cum ſuburbanis ejus: & Eſchtemoham cum ſuburbanis ejus.

15 Et Cholonem cum ſuburbanis ejus, & Debirum cum ſuburbanis ejus.

16 Et Hajinem cum ſuburbanis ejus, & Juttam cum ſuburbanis ejus, Beth-Schemeſchum cum ſuburbanis ejus; civitates novem ex duabus tribubus iſtis.

17 Ex tribu autem Binjaminis, Gibbonem cum ſuburbanis ejus: Gebahum cum ſuburbanis ejus:

18 Hanathothas cum ſuburbanis ejus, & Halmonem cum ſuburbanis ejus, civitates quatuor.

19 Omnes civitates filiorum Aharonis Sacerdotum, tredecim civitates cum ſuburbanis earum.

20 Familiis autem filiorum Kehathi Levitarum, qui reliqui erant à filiis Kehathi, fuerunt quoque civitates ſortis eorum ex tribu Ephrajimi.

21 Nam dederunt eis civitatem receptûs occiſoris, Schecemum cum ſuburbanis ejus in monte Ephrajimi, & Gezerum cum ſuburbanis ejus.

22 Item Kibtzajima cum ſuburbanis ejus, & Beth-Choronem cum ſuburbanis ejus, civitates quatuor.

23 Ex tribu autem Danis, Eltheken cum ſuburbanis ejus, Gibbethonem cum ſuburbanis ejus.

24 Ajalonem cum ſuburbanis ejus, Gath-Rimmonem cum ſuburbanis ejus, civitates quatuor.

25 A dimidia autem tribu Menaſchis, Thahanacum cum ſuburbanis ejus, & Gath-Rimmonem cum ſuburbanis ejus, civitates duas.

26 Omnes civitates decem cum ſuburbanis earum, pro familiis filiorum Kehathi reliquorum.

27 At filiis Gerſchonis ex familiis Levitarum,

tarum, à dimidia tribu Menaschis, civitatem receptûs occisoris, Golanem in Baschane cum suburbanis ejus, & Beheschthetam cum suburbanis ejus, civitates duas.

28 Item ex tribu Jissacharis Kischjonem cum suburbanis ejus, Daberatham cum suburbanis ejus.

29 Jarmuthum cum suburbanis ejus, Hen-Gannima cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

30 Et ex tribu Aschеris Mischealem cum suburbanis ejus, Habdonem cum suburbanis ejus.

31 Chelkatham cum suburbanis ejus, & Rechobum cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

32 Et ex tribu Naphthali, civitatem receptûs occisoris, Kedeschum in Galilæa cum suburbanis ejus, & Chammothas-Dori cum suburbanis ejus, & Karthanem cum suburbanis ejus, civitates tres.

33 Omnes civitates Gerschonitarum per familias eorum, tredecim civitates cum suburbanis earum.

34 Denique familiis filiorum Merari, Levitarum reliquorum, ex tribu Zebulunis, Jokneham cum suburbanis ejus, Karthan cum suburbanis ejus.

35 Dimnam cum suburbanis ejus, Nahalel cum suburbanis ejus, civitates quatuor.

36 Ex tribu autem Reübenis, Betzerum cum suburbanis ejus, & Jahatzam cum suburbanis ejus.

37 Kedemothas cum suburbanis ejus, Mephahatham cum suburbanis ejus, civitatis quatuor.

38 Ex tribu autem Gadis, civitatem receptûs occisoris, Ramothas in Gilhade cum suburbanis ejus, & Machanajima cum suburbanis ejus.

39 Cheschbonem cum suburbanis ejus: Jahzerem cum suburbanis ejus, omnes civitates quatuor.

40 Omnes civitates istas *dederunt* filiis Merari per familias eorum, reliquis ex familiis Levitarum: fueruntque sortis eorum civitates duodecim.

41 Omnes civitates Levitarum intra possessionem filiorum Jisraelis civitates quadraginta octo cum suburbanis earum.

42 Sunt autem civitates istæ unaquæque cum suburbanis suis circa ipsam: sic de singulis civitatibus istis.

CAPUT XXII.

Dimissio bonorifica tribuum Reubenis, Gadis, & dimidiæ tribus Menaschis, postea altare struentium communionis sit pomum scandali.

QUum autem dedisset Jehova Jisraelitis totam terram, quam juramento promiserat se daturum majoribus eorum, & hæreditario jure possidentes eam, habitarent in ea.

2 Et quietem largitus esset Jehova illis circumquaque secundum omnia quæ juramento promiserat majoribus eorum: neque consisteret quisquam ante faciem eorum ex omnibus hostibus eorum, omnes hostes eorum tradidisset Jehova in manum eorū.

3 Non excidisset quicquam ex ullis rebus bonis, quas eloquutus fuerat Jehova domui Jisraelis, cuncta evenissent. *Cap.22.*

4 Tunc Jehoschuah convocavit Reübenitam, & Gaditam, ac dimidiam tribum Menaschis:

5 Dixitque eis, Vos observâstis omnia quæ præcepit vobis Mosche servus Jehovæ, & auscultâstis voci meæ in omnibus quæ præcepi vobis.

6 Non deseruistis fratres vestros jam diebus multis, usque in diem hunc, & observâstis observationem; & præceptum Jehovæ Dei vestri.

7 Nunc autem quietem largitus est Jehova Deus vester fratribus vestris, quemadmodum dixerat eis: nunc igitur conversi abite in tentoria vestra, in terram possessionis vestræ, quam dedit vobis Mosche servus Jehovæ trans Jardenem.

8 Tantùm observantes admodum facite præceptum & legem illam, quam præcepit vobis Mosche servus Jehovæ, diligentes Jehovam Deum vestrum, & ambulantes in omnibus viis ejus, & observantes præcepta ejus, & adhærentes ei, denique colentes eum ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro.

9 Benedixitque Jehoschuah eis, ac dimisit eos, ut abirent in tentoria sua.

10 Nam dimidiæ tribui Menaschiticæ dederat Mosche *possessionem* in Baschane, alteri verò dimidiæ ejus dedit Jehoschuah cum fratribus ipsorum cis Jardenem ad Occidentem: insuper etiam quum dimitteret eos Jehoschuah in tentoria eorum, muneratus est eos:

11 Et alloquutus est eos, dicendo, Cum opibus multis redite in tentoria vestra, nimirum cum pecore numeroso admodum, cum argento, & auro, & ære, & ferro, & vestimentis multis admodum: participes estote prædæ hostium vestrorum cum fratribus vestris.

12 Revertentes itaque abiverunt Reübenitæ, & Gaditæ, & dimidia tribus Menaschitica à *filiis* Jisraelis Schilunte, quæ *est* in terra Cenaanis; ut venirent in terram Gilhadis in terram possessionis suæ, in qua constituti fuerant possessores ex præstituto Jehovæ per Moschen.

13 Quumq; pervenissent ad limites Jardenis, qui *sunt* in terra Cenaanis; exstruxerunt Reübenitæ cum Gaditis, & dimidiâ tribu Menaschitica illic altare prope Jardenem, altare magnum ad aspectum.

14 Quare audientes filii Jisraelis dicentem, Ecce, exstruxerunt Reübenitæ cum Gaditis & dimidiâ tribu Menaschitica altare illud è regione terræ Cenaanis in limitibus Jardenis in latere filiorū Jisraelis:

15 Audientes, inquam, filii Jisraelis; congregati sunt totus cœtus filiorum Jisraelis

raelis Schilmite, ut ascendent contra eos in militiam.

16 Interim miserunt filii Israelis ad Reubenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis in terram Gilhadis, Pinchasum filium Elhazaris Sacerdotis:

17 Ac decem principes cum eo, principem unum ex unaquaque domo paterna, ex singulis tribubus Israelis: *erat* autem eorum quisque primarius domûs paternæ suæ in millibus Israelis.

18 Qui venerunt ad Reubenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaschis, in terram Gilhadis, & alloquuti sunt eos, dicendo:

19 Sic dicunt totus cœtus Jehovæ, Quæ *est* prævaricatio hæc, quâ prævaricati estis in Deum Israelis, avertendo vos hodie à Jehova; quum exstruxistis vobis altare, ut rebelletis hodie contra Jehovam?

20 An parum est nobis, quòd nondum purificavimus nosipsos ab iniquitate Peoris usque in diem hunc? unde fuit illa plaga in cœtu Jehovæ.

21 Et vos avertamini hodie à Jehova? unde futurum est vobis rebellantibus hodie contra Jehovam, ut eras adversùs totum cœtum Israelis effervescat.

22 Quòd si immunda *videatur* terra possessionis vestræ, transite in terram possessionis Jehovæ, in qua habitat tabernaculum Jehovæ, & possessores constituimini inter nos: modò contra Jehovâ ne rebelletis, & contra nos ne fitis rebelles, exstruentes vobis altare præter altare Jehovæ Dei nostri.

23 An non Hacan filius Zerachi prævaricatus est prævaricatione in anathemate, unde in totum cœtum filiorum Israelis fuit ira fervens? ipse autem vir unicus non exspiravit propter iniquitatem suam.

24 Respondentes autem Reubenitæ cum Gaditis, & dimidiâ tribu Menaschiticâ, sic alloquuti sunt primores millium Israelis:

25 Fortis, Deus, Jehova, *Deus* fortis, Deus Jehova, ipse scit, & Israel ipse sciat: si rebellione, sive prævaricatione in Jehovam, ne servato nos hodietno die.

26 *Si* ut exstrueremus nobis altare, averturi nos à Jehova, sive ut offeremus in eo holocaustum cum munere, sive ut pararemus in eo sacrificia eucharistica, Jehova ipse requirat.

27 Imò si non ex solicitudine de *hac re* fecimus istud, dicentes; In posterum alloquuturi essent filii vestri filios nostros, dicendo, Quid vobis cum Jehova Deo Israelis?

28 Et, Terminum posuit Jehova inter nos & vos Reubenitæ & Gaditæ, Jardenem hunc, non *est* vobis portio in Jehova: & effecturi essent filii vestri, ut filii nostri cessarent, quò minus timerent Jehovam.

29 Quapropter diximus, Exstruentes faciamus jam nobis altare istud, non ad holocaustum, neque ad sacrificium:

30 Sed testis sit inter nos & vos, & generationes nostras post nos, de exercendo cultu Jehovæ coram eo holocaustis nostris, & sacrificiis nostris, eucharisticisque nostris: ut non dicant filii vestri in posterum filiis nostris, Non *est* vobis portio in Jehova.

31 Diximus enim, Sic erit quum alloquentur nos aut generationes nostræ in posterum; ut dicamus, Respicite simjlitudinem altaris Jehovæ quam fecerunt patres nostri, non ad holocaustum, neque ad sacrificium, sed *ut* testimonium sit inter nos & vos.

32 Absit nobis illud, ut rebellemus contra Jehovam, & ut avertamus nos hodie à Jehova, ædificando altare ad holocaustum, ad munus, aut ad sacrificium: excepto altari Jehovæ Dei nostri, quod *est* ante tabernaculum ejus.

33 Quumque audivisset Pinchas Sacerdos, & principes cœtûs, id est, primores millium Israelis qui *erant* cum eo, verba ista, quæ loquuti fuerunt Reubenitæ cum Gaditis & Menaschitis, visum est bonum in oculis eorum.

34 Quapropter dixit Pinchas filius Elhazaris sacerdotis Reubenitis, & Gaditis, & Menaschitis, Hodie novimus in medio nostri esse Jehovam, ut qui non fitis prævaricati contra Jehovam prævaricatione ista: tunc eripuistis filios Israelis è manu Jehovæ.

35 Reversus itaque est Pinchas filius Elhazaris sacerdotis cum ipsis principibus à Reubenitis & à Gaditis, è terra Gilhadis in terram Cnahanis ad filios Israelis, & retulerunt eis rem.

36 Quumque bona videretur res filij in oculis filiorum Israelis, benedixerunt Deo filii Israelis: nec amplius loquuti sunt ut ascenderent contra illos in militiam, ad perdendum terram illam in qua Reubenitæ & Gaditæ habitabant.

37 Sic indiderunt Reubenitæ & Gaditæ altari isti nomen *testis dicentes*, Nam testis est inter nos, Jehovam esse *nobis* Deum.

CAPUT XXIII.

Jehoschuah senex hortatur ad servanda Dei præcepta, & cavendam societatem cum gentibus.

Fuit autem exactis diebus multis, postquam dedit Jehova quietem Israelitis ab omnibus hostibus eorum circumquaque; quum Jehoschuah senex esset, vetgens ætate:

2 Ut vocaret Jehoschuah totum Israelem, seniores ejus & primores ejus, judices que ejus, ac moderatores ejus, dixitque eis, Ego senui, vergo ætate.

3 Vos autem vidistis quæcunque fecit Jehova Deus vester omnibus istis gentibus propter vos: Jehova enim Deus vester is *est* qui pugnat pro vobis.

4 Videte, jactis sortibus attribui vobis gentes istas reliquas in possessionem per tribus vestras; à Jardene, cum omnes gen-

tes

tes quas excidi, tum *gentes* maris magni ad occaſum Solis.

5 Nam Jehova Deus veſter ipſe diſpellet eas à facie veſtra, & expellet eas à facie veſtra: ut hæreditario jure poſſideatis terram earum, quemadmodum loquutus eſt Jehova Deus veſter vobis.

6 Confirmabimini igitur valde, ut obſervetis & faciatis quicquid ſcriptum eſt in libro legis Moſchis: ne recedatis ab eo dextrorſum aut ſiniſtrorſum.

7 Ne conveniatis cum gentibus iſtis, iſtis quæ reliquæ ſunt vobiſcum: & nomen deorum earum ne recordemini, neque adjuretis, neque colatis eos, neque incurvetis vos *honorem habentes* eis.

8 Nam ſi adhæreſcatis Jehovæ Deo veſtro, quemadmodum feciſtis in hunc uſque diem;

9 Ut expulit à facie veſtra Jehova gentes magnas & robuſtas (nam *quod ad* vos, non conſtitit quiſquam in conſpectu veſtro in diem uſque hunc.)

10 *Ita* vir ex vobis perſequetur mille, quia Jehova Deus veſter *is eſt* qui pugnat pro vobis; quemadmodū loquutus eſt vobis.

11 Attendetis igitur valde animis veſtris, ut ametis Jehovam Deum veſtrum:

12 Quòd ſi omnino averteritis vos, & adhæſeritis reſiduo gentium iſtarum, iſtarum quæ reliquæ ſunt vobiſcum, & affinitatem contrahentes cum eis, converſeritis cum eis, eæque vobiſcum:

13 Certò ſcitote non perrecturum Jehovam Deum veſtrum, expellere omnes gentes iſtas à facie veſtra; ſed *eas* fore vobis in laqueum, & in tendiculam, & in flagellum lateribus veſtris, ac in ſpinas in oculis veſtris, donec pereatis è terra optima hac quam dedit vobis Jehova Deus veſter:

14 (Ecce autē ego deceſſurus ſum brevi pro conſuetudine totius terræ; poſtquam cognoviſtis toto corde veſtro, & toto animo veſtro, non excidiſſe rem ullam ex omnibus rebus bonis quas promiſerat Jehova Deus veſter vobis, omnia eveniſſe vobis, non excidiſſe ex eis rem ullam.)

15 Et fore, ut quemadmodum evenit vobis unaquæque res bona, quam promiſerat Jehova Deus veſter vobis; ſic inducat contra vos Jehova unamquamque rem malam, donec perdiderit vos è terra optima hac, quam dedit vobis Jehova Deus veſter:

16 Quandoquidem tranſgreſſi fueritis fœdus Jehovæ Dei veſtri quod præcepit vobis, & abeuntes coluerit is deos alienos, & incurvaveritis vos eis; ideo accenſa ira Jehovæ in vos, peribitis vos ſic, celeriter è terra hac optima quam dedit vobis.

CAPUT XXIV.

Comitia Jehoſchuhæ, ejuſque mors: oſſium Joſephi ſepultura: mors Eleazari Sacerdotis.

DEinde congregavit Jehoſchuah omnes tribus Iſraelis in agrum Schecemitarum; poſtquam convocāſſet Seniores Iſraelis & primores ejus, & judices ejus, & moderatores ejus, ut ſiſterent ſe coram Deo.

2 Tum dixit Jehoſchuah toti populo, Sic dicit Jehova Deus Iſraelis, Ultra flumen *Euphratem* habitabant majores veſtri olim, *utpote* Therach pater Abrahami & pater Nachoris: colebantque deos alienos.

3 Sed aſſumſi patrem veſtrum Abrahamum, è *regione quæ eſt* trans illud flumen, & deduxi eum per totam terram Cenahanis: auxique ſemen ejus, quum dediſſem ei Jitzchakum.

4 Dedi enim Jitzchako Jahakobum & Heſauum: dedi autem Heſauo montem Sehiris, ut hæreditario jure poſſideret eum, ſed Jahakob & filii ejus deſcenderunt in Ægyptum.

5 Quò mittens Moſchen & Ahāronem, plagis affeci Ægyptum, prout feci in medio ejus: & poſtea eduxi vos.

6 Deducente autem me patres veſtros ex Ægypto, advenerunt ad mare, & perſequuti ſunt Ægyptii patres veſtros curribus & equitibus *ad* mare algoſum.

7 Quumque clamarent *illi* ad Jehovam, poſuit caliginem inter vos & Ægyptios, deinde induxit ſuper eos mare illud quod operuit eos, viderūntque oculi veſtri id quod feci contra Ægyptios: poſtea manſiſtis in ipſo deſerto diebus multis.

8 Tandem adduxi vos in terram Emorræorum habitantium trans Jardenem, qui pugnaverunt contra vos: tradidi autem eos in manum veſtram, ita ut hæreditario jure poſſideatis terram eorum, & perdidi eos à facie veſtra.

9 Surrexit quoque Balak filius Tzipporis rex Moabitarum, ut certaret contra Iſraelem: ideoque mittens vocaverat Bilhamum filium Beboris, ut malediceret vobis.

10 Sed noluī auſcultare Bilhamo; quin potius indefinenter benedixit vobis, & eripui vos è manu ejus.

11 Quumque trajeciſſetis Jardenem, & veniſſetis ad Jerichuntem: pugnaverunt contra vos Jerichuntini, Emorzi, & Perizzzi; & Cenahanzi, & Chitthzi, & Girgaſchzi, & Chivvzi, & Jebuſzi, quos tradidi in manum veſtram.

12 Mittebam enim ante vos crabronem, qui expellebat eos à facie veſtra, *ut* duo reges Emorzi: non gladio tuo, neque arcu tuo *expuliſti eos*.

13 Dedi itaque vobis terram in qua non laboraveras, & civitates quas non exſtruxeratis, in quibus habitatis: vinetis & olivetis, quæ non plantaveratis, fruimini.

14 Quare nunc timete Jehovam, & colite eum integrè & fideliter: & amovete deos, quos coluerunt majores veſtri in *regione* trans flumen illud, & in Ægypto; & colite Jehovam.

15 Quòd ſi malum *videtur* in oculis veſtris colere Jehovam, eligite vobis hodie quem colatis, ſive deos quos coluerunt majores veſtri qui habitabant trans flumen illud,

illud, sive deos Emoræorum in quorum terra habitatis, ego verò & familia mea colemus Jehovam.

16 Cui respondens populus dixit, Absit à nobis ut relinquamus Jehovam ad colendum deos alienos:

17 Nam Jehova Deus noster, is *est* qui eduxit nos & patres nostros è terra Ægypti è domo servorum: & qui edidit ante oculos nostros signa maxima ista, conservavitque nos totâ illâ viâ per quam ivimus, & in omnibus populis per quorum medium transivimus.

18 Expulit etiam Jehova omnes populos istos, & Emoræum inhabitantem illam terram à facie nostrâ; nos quoque colemus Jehovam, quia est Deus noster.

19 Dixit autem Jehoschuah populo, Non potestis colere Iehovâ, quia Deus sanctissimus est: Deus fortis zelotes est, non feret defectionem vestram & peccata vestra.

20 Quum deseretis Jehovam, & coletis deos alienigenarum; tum conversus malo afficiet vos, & consumet vos, postquam benefecerit vobis.

21 Tum dixit populus Jehoschuhæ; Nequaquam, sed Jehovam colemus.

22 Dixit itaque Jehoschuah populo, Testes estis ipsi de vobis, vos elegisse vobis Jehovam ad colendum eum; qui dixerunt, Testes sumus.

23 Nunc igitur, *inquit*, Amovete deos alienigenarum qui *sunt* in medio vestri, & inclinate animum vestrum ad Jehovam Deum Jisraelis.

24 Tum dixerunt populus Jehoschuhæ, Jehovam Deum nostrum colemus, & voci ejus auscultabimus.

25 Sic pepigit Jehoschuah fœdus cum populo die illo, proposuitque ei statuta & judicia in Schecemo.

26 Deinde scripsit Jehoschuah verba ista in libro legis Dei: & accipiens lapidem magnum, erexit illum ibi sub quercu illâ, quæ erat in sanctuario Jehovæ:

27 Dixitque Jehoschuah toti populo, Ecce lapis iste esto inter nos testimonium, quia ipse interfuit, contestando omnes sermones Jehovæ quibus loquutus est nobiscum: ut sit vobis in testimonium, ne mentiamini in Deum vestrum.

28 Tum dimisit Jehoschuah populum quemque in possessionem suam.

29 Fuit autem post res istas, ut moreretur Jehoschuah filius Nunis servus Jehovæ: natus centum decem annos:

30 Sepeliverunt que eum *Jisraelita* in termino possessionis ejus Thimnath-Serachi, quæ *est* in monte Ephrajimi, ab Aquilone monti Gahascho.

31 Coluit autem Jisrael Jehovam omnibus diebus Jehoschuhæ; omnibus etiam diebus seniorum, qui prolongârunt dies post Jehoschuham, quique experti erant omne opus Jehovæ quod fecit Jisraeli.

32 Tum ossa Josephi, quæ deportaverant filii Jisraelis ex Ægypto, sepeliverunt in Schecemo, in illa portione agri, quam emerat Jahakob à filiis Chamoris patris Schecemi centum numis: ita fuerunt apud filios Josephi in possessione eorum.

33 Elhazar quoque filius Aharonis quum esset mortuus, eum sepeliverunt in colle Pinchasi filii ejus, qui datus fuerat ei in monte Ephrajimi.

JUDICUM LIBER UNUS.

CAPUT I.

Tribus Jehuda & Schimhonis prærogativa & victoria.

Fuit autem post mortem Jehoschuhæ, ut consulerent filii Jisraelis Jehovâ, dicendo, Quis ascendet *ex* nobis contra *reliquum* Cenahanæi in principio, ad pugnandum contra eum?

2 Quibus dixit Jehova, Jehuda ascenditos ecce tradidi istam terram in manum ejus.

3 Dixit autem Jehuda Schimhoni fratri suo, Ascende mecum in sortem meam, ut pugnemus contra Cenahanæum istum, vicissim ibo ego quoque tecum in sortem tuam: ivitque cum eo Schimhon.

4 Sic ascendit Jehuda, tradiditque Jehova Cenahanæum & Perizæum illum in manum eorum: qui percusserunt eorum in Bezeko decies mille viros:

5 Invenientes enim Adoni-Bezekum in Bezeko, pugnaverunt contra eum: & percusserunt Cenahanæi & Perizæum illum.

6 Quum autem fugeret Adoni-Bezek, persequuti sunt eum: & prehendentes eum, amputârunt pollices manuum ejus, ac pedum ejus.

7 Tum dixit Adoni-Bezek, Septuaginta reges, pollicibus manuum suarum & pedum suorum mutilati, colligebant sub mensa mea: quemadmodum feci, sic reddidit mihi Deus: & adduxerunt eum Jeruschalaima, ubi mortuus est.

8 Expugnaverant enim filii Jehudæ Jeruschalaim, & capientes eam percusserant *incolas* ejus acie gladii: civitati verò ipsi immiserant ignem.

9 Deinde autem descenderant filii Jehudæ ad pugnandum contra Cenahanæum, inhabitantem montana, & Australem plagam, & humilem regionem.

10 Processerat enim Jehuda ad Cenahanæum inhabitantem Chebronem, nomen autem Chebronis antea *erat* urbs Arbahi: percusserantque Schaschajum, & Achimanem, & Thalmajum.

11 Ac inde processerat adversus incolas Debiri: nomen autem Debiri antea *erat* urbs Sepheri.

12 Ubi quum dixisset Caleb, Qui percutiens urbem Sepheri ceperit eam, utique dabo ei Hacsam filiam meam in uxorem.

13 Cepit

13 Cepit eam Hothniel filius Kenazi agnatus Calebi minimus ex illo: quamobrem dedit ei Hachsam filiam suam in uxorem.

14 Fuit autem quum conventuri essent, ut persuaderet illi de petendo à patre suo agro quodam, quare *ea* desiliit de asino: cui dixit Caleb, Quid tibi *est*?

15 Tum dixit ei illa, Cedò mihi munus, quandoquidem terram siccam dedisti mihi, des mihi quoque scaturigines aquarum: dedit itaque ei scaturigines superioris, & scaturigines inferioris *tradidit*.

16 Filii quoque Kenæi soceri Moschis ascenderant è civitate palmarum, cum filiis Jehudæ in desertum Jehudæ, quod *est* ad Australem plagam Haradi: profectus enim fuerat ut habitaret cum populo.

17 Vicissim procedente Jehuda cum Schimbone fratre suo, percusserunt Cenahanæum inhabitantem Tzephatham, quod quum devovissent: vocavit *Schimbon* nomen civitatis illius Chormam.

18 Deinde cepit Jehuda Hazzam cum termino ejus, & Aschkelone cum termino ejus, atque Hekronem cum termino ejus.

19 Aderat enim Jehova Jehudæ, ita ut expelleret montanæ regionis *incolas*: sed non *potuit* expellere habitatores ipsius covallis, eò quod currus ferrati essent illis.

20 Dederunt autem Calebo Chebronem, quemadmodum edixerat Mosche: qui expulit inde tres illos filios Hanaki.

21 Jebusæum quoque habitantem Jeruschalaimis non expulerant filii Binjamin: sed inhabitabat Jebusæus cum filiis Binjaminis Jeruschalaima usque in diem hunc.

22 Ascenderant etiam familia Josephi ipsi quoque Beth-Elem: & Jehova *fuerat* cum eis.

23 Curaverant enim familia Josephi explorari Beth-Elem: nomen autem illius civitatis antea *erat* Luz.

24 Videntes autè observatores illi quemdam exeuntem è civitate illa, dixerant ei, Ostende nobis jam ingressum illius civitatis, & exercebimus erga te benignitatem.

25 Sic quum ostendisset ipsis ingressum ipsius civitatis, percusserant civitatem aciei gladii: virum autem illum cum tota familia ejus dimiserant.

26 Abiitque vir ille in terram Chitthæorum: ubi ædificavit civitatem, & vocavit nomen ejus Luzum, id *est* nomen ejus usque in diem hunc.

27 Sed non expulerat Menasche *incolas* Beth-Scheanis, & pagorum ejus, & Thalmanæi pagorumque ejus, & incolas Dori ac pagorum ejus, & incolas Jiblehami pagorumque ejus, & incolas Megidduntis pagorumque ejus: nam placebat enim Cenahanæo habitare in terra ista.

28 Fuit autem quum fortis evaderet Israel, ut redderet Cenahanæum tributarium: sed omnino non expulit eum.

29 Similiter Ephrajim non expulit Cenahanæum illum, qui habitabat Gezeri: sed habitabat Cenahanæus in medio ejus Gezeri.

30 Zebulun non expulit habitatores Kittronis & habitatores Nahalolis; sed habitabat Cenahanæus in medio ejus, & erant tributarii.

31 Ascher non expulit habitatores Haccuntis, & habitatores Tzidonis, item Achlabi, & Aczibi, & Chelbæ, & Aphiki, & Rechobi:

32 Sed habitavit Aschersita in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ: quia non expellebat eum.

33 Naphthali non expulit habitatores Beth-Schemeschi, & habitatores Beth-Hanathæ, sed habitabat in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ; & habitatores Beth-Schemeschi, & Beth-Hanathæ erant eis tributarii.

34 Comprimebant autem Emoræi filios Danis intra montana: nam non permittebant ei descendere in ipsam convallem.

35 Placebat enim Emoræo habitare Har-Cheresi, Ajalone, & Schalbimis: sed quum ingraveseceret manus familiæ Josephi, facti sunt tributarii.

36 Terminus itaque Emorzi *erat* ab ascensu Hakrabbimorum à petra quod supra *situm est*.

CAPUT II.

Perfidia populi ab Angelo exprobrata defletur; post mortem tamen Jehoschuæ aliquoties iteratur.

1 Ascenderat autem nuntius Jehovæ Gilgale Bocimos; dixeratque, Fecero ut vos ascenderetis ex Ægypto, & introduxero vos in hanc terram, quam juramento promiseram majoribus vestris, ac dixero; Non irritum faciam fœdus meum vobiscum in æculum:

2 Vicissim vos ne pangitote fœdus cum habitatoribus terræ hujus, altaria eorum demolimini: & non auscultetis voci meæ? quid est hoc *quod* fecistis?

3 Quamobrem etiam dico, Non expellam eos à facie vestra: sed erunt vobis ad latera, & dii eorum vobis in tendiculum futuri sunt.

4 Fueratque quum eloqueretur nuncius Jehovæ verba hæc apud omnes filios Israelis: ut attolentes populus vocem suam, fleret.

5 (Quare vocarunt nomen loci illius Bocimos) & sacrificarent ibi Jehovæ.

6 Postea dimiserat Jehoschuah populum: & abierant filii Israelis quisque in possessionem suam, ad possidendum ipsorum terram jure hæreditario.

7 Coluerant quidem populus Jehovam omnibus diebus Jehoschuæ, omnibus etiam diebus Seniorum, qui prolongarunt dies post Jehoschuam, qui viderant totum opus Jehovæ maximum quod fecerat Israeli.

8 Sed quum mortuus esset Jehoschuah filius

filius Nunis servus Jehovæ, natus centum decem annos:

9 Et sepelivissent eum *Jisraelitæ* in termino possessionis suæ Thimnath-Cheresi, in monte Ephrajimi, ab Aquilone monti Gahaschæ:

10 Præterea tota etiam illa ætas aggregati essent ad majores suos, & surrexisset ætas altera post illos, qui non agnoscebant Jehovam, nec etiam opus illud quod fecerat Jisraeli:

11 Fecerunt filii Jisraelis quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, coluerunt que Bahalimos.

12 Et relinquentes Jehovam Deum majorum suorum, qui eduxerat ipsos è terra Ægypti, sequuti sunt deos alienos è diis populorum qui erant circa eos, & incurvantes se *honorem habuerunt* illis: sic provocaverunt Jehovam.

13 Quapropter quum dereliquissent Jehovam, & servirent Bahali & Haschtharothis:

14 Accensa est ira Jehovæ in Jisraelem, ut traderet eos in manum diripientium, qui diripuerunt eos: deditque eos in manum inimicorum eorum circumquaque, adeo ut non possent ampliùs consistere ante inimicos suos.

15 Quocunque egrediebantur, manus Jehovæ erat contra eos in malum, quemadmodum loquutus fuerat Jehova, & quemadmodum juraverat Jehova illis, & angustiis afficiebat eos valde.

16 Postea excitabat *quidem* Jehova vindices, qui servabant eos è manu diripientium eos.

17 At negi vindicibus suis auscultabant, sed scortabantur sequentes deos alienos, & incurvabant se *honore exhibentes* illis: recedebant celeriter ab ea via, qua ambulârant majores eorum auscultando præceptis Jehovæ, non sic faciebant.

18 Nam quum excitaverat illis Jehova vindices, fuerat quidem Jehova cum unoquoque vindice, & servabat eos è manu inimicorum eorum omnibus diebus cujusque vindicis: quia pœnitebat Jehovam propter gemitum eorum, ab opprimentibus eos, & depellentibus eos.

19 Sed erat mortuo vindice, ut reversi corrumperent se supra patres suos, sequendo deos alienos ad colendum eos, & incurvandum se illis, non remittebant de actionibus suis, & de via sua obdurata *quidquam*.

20 Quapropter accensa est ira Jehovæ in Jisraelem, & dixit, Propterea quòd transgressi sunt gens ista fœdus meum, quod præceperam majoribus eorum, neque auscultârunt voci meæ:

21 Etiam ego non pergam expellere quemquam à facie eorum, ex gentibus quas reliquit Jehoschuah quum moreretur:

22 Ad probandum per eas Jisraelem, an observaturi sint viam *mandatorum* Jehovæ ambulando in eis, quemadmodum observârant majores eorum, nec ne.

23 Itaque fecit Jehova ut manerent gentes istæ, ne expelleret eas celeriter: quum non tradidisset eas in manum Jehoschuæ.

CAPUT III.

Triplex populi defectio, oppressio & liberatio.

Istæ autem *sunt* gentes, quæ ut manerent fecit Jehova, ad probandum eis Jisraelitas, eos omnes qui ignorabant omnia bella Cenahanææ:

2 Saltem ut nosscerent ætates filiorum Jisraelis docere eos bellum, saltem *eos* qui res ante gestas ignorabant.

3 *Nempe*, quinque Sattapæ Philisthæorum, & totus Cenahanæus, Tzidonius que, & Chivvæus inhabitantes montem Libanum: à monte Bahal-Chermone usque ad ingressum Chamathæ:

4 Fuerunt que ad probandum per ipsos Jisraelem, ad cognoscendum an auscultarent essent præceptis Jehovæ, quæ præceperat majoribus eorum per Moschen.

5 Filii autem Jisraelis habitabant in medio Cenahanæi, Chitthæi, & Emoræi, ac Perizzæi, Chivvæique, ac Jebusæi.

6 Et accipiebant filias eorum sibi in uxores, & filias suas dabant filiis eorum, denique colebant deos eorum.

7 Quum itaque facerent filii Jisraelis, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, obliti Jehovæ Dei sui, colerentque Bahalimos, & *idola* lucorum:

8 Accensa est ira Jehovæ in Jisraelitas, & dedidit eos in manum Cuschanis Rischathajimorum regis Syriæ interannis: serviverunt que filii Jisraelis Cuschani Rischathajimorum octo annis.

9 Deinde clamaverunt filii Jisraelis ad Jehovam, quæ excitavit Jehova servatorem filiis Jisraelis, ut servaret eos: Hothnielem filium Kenazi, agnatum Calebi, minimum ex illo.

10 Cui quum insideret spiritus Jehovæ, vindicavit Jisraelem; nam egressus est ad bellum, tradiditque Jehova in manum ejus Cuschanem Rischathajimorum regem Syriæ: & robusta fuit manus ejus supra Cuschanem Rischathajimorum.

11 Ità quiescebat terra *ad annum quadragesimum*, *usque*, quum mortuus est Hothniel filius Kenazi.

12 Denuò autem filii Jisraelis fecerunt quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: & fortiorem reddidit Jehova Heglonem regem Moabitarum supra Jisraelitas, eò quòd facerent quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

13 Congregavit enim ad se Hammonitas & Amalekitas, & abiens percussit Jisraelem, possederunt que civitatem palmarum.

14 Servierunt autem filii Jisraelis Heglonis regis Moabitarum octodecim annis.

15 Deinde clamantibus filiis Jisraelis ad Jehovam; excitavit eis Jehova servatorem,

rem, Ehudem filium Gera Benjaminitam, virum perclusum manu dextera sua: per quem miserunt filii Jisraelis munus Eglonì regi Moabitarum.

16 Paraverat autem sibi Ehud gladium bipennem cubitalem longitudine sua: quo accinxerat se sub vestibus suis, ad femur dexterum suum.

17 Obtulit itaque ipsum munus Hegloni regi Moabitarum (Heglon autem vir *erat* pinguis valde.)

18 Fuitque quum absolvisset offerre munus illud; ut deduceret populum illum qui attulerant munus.

19 Ipse verò reversus è lapicidinis, quæ *sunt* prope Gilgalem, dicebat, Aliquid arcani habeo ad te, ô rex: qui dixit, Sile, & exierunt ab eo quicunque adstabant ei.

20 Ehud ergo accessit ad eum (is autem sedebat in cœnaculo æstivo suo solus) dixitque Ehud, Aliquid divini habeo ad te: quapropter surrexit è solio.

21 Extendens autem Ehud manum sinistram suam, accepit gladium illum à femore suo dextro, & infixit eum ventri illius:

22 Ita ut ingrederetur etiam capulus ipse post mucronem suum, & occluderet adeps mucronem ipsum (non enim extraxit gladium suum è ventre ejus) & exiret ad podicem ejus.

23 Postea exivit Ehud ad ipsum procœtonem: quum occlusisset fores cœnaculi circa illum, & pessulo obseravisset.

24 Ipso autem exeunte servi illius venerunt, & aspexerunt quòd ecce fores ipsius cœnaculi *essent* obseratæ; quare dixerunt, Profecto purgat alvum in conclavi æstivi *cœnaculi*.

25 Quumq; expectassent diudum, & ecce non aperiret fores ipsius cœnaculi: accepta clave aperuerunt, ecce autem dominus eorum ceciderat in terram mortuus.

26 Interea Ehud sese recipiebat, dum cunctarentur illi: & ipse prætergrediens lapicidinas illas sese recepit Sehiram.

27 Fuitque quum adveniens clanxisset buccina in monte Ephrajimi; ut descenderent cum eo filii Jisraelis ex eo monte, ipso præeunte eis.

28 Nam dicebat eis, Sequimini me, nam tradidit Jehova inimicos vestros Moabitas in manum vestram: quapropter descenderunt post eum, & præoccupantes vada Jordanis Moabitis, non siverunt quemquam transire:

29 Sed percusserunt Moabitarum tempore illo quasi decies mille viros, quemq; opulentum, & quemque virum strenuum: neque recepit se quisquam.

30 Sic depressi sunt Moabitæ die illo sub manu Jisraelitarum, & quievit terra *ad* annum octuagesimum *usque*.

31 Post eum verò fuit Schamgar filius Hanathi, qui percussit Philisthæos sexcentos viros stimulo bovis, servavitque ipse quoque Jisraelem.

CAPUT IV.

Alia populi defectio, oppressio, & liberatio.

DEinde rursus filii Jisraelis fecerant quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, Ehude mortuo.

2 Et dedit eos Jehova in manum Jabinis regis Cenahanæi, qui regnabat in Chatzore: cujus militiæ princeps erat Sisera, qui habitabat Charoschethæ gentium.

3 Quapropter clamaverunt filii Jisraelis ad Jehovam: nongenti enim currus ferrati erant ei, & ipse oppresserat filios Jisraelis violentiâ, viginti annis.

4 Debora autem fœmina prophetissa Lappidothæa; hæc judicabat Jisraelem tempore illo.

5 Atque hæc *quidem* habitabat sub palma Deboræ; inter Ramam & Beth-Elem in monte Ephrajimi: ascendebantque ad eam filii Jisraelis in judicium.

6 Mittens verò illa advocavit Barakum filium Abinohami Kedeschonaphthalitam, dixitque ei, Nonne præcepit Jehova Deus Jisraelis? Is, & trahens in montem Thaboris, assumes tecum decies mille viros è filiis Naphthali & è filiis Zebulunis.

7 Nam trahamad versum te ad torrentem Kischonis Siseram principem militiæ Jabinis, currusque ejus, & multitudinem ejus: quem tradam in manum tuam.

8 Dixit verò ei Barak, Si iveris mecum, utique iturus sum; sin autem non iveris mecum, non ibo.

9 Quæ dixit, Omnino itura sum tecum, nisi quòd non erit gloria tua, secundùm hanc viam quà tu ambulas, in manum enim mulieris dedet Jehova Siseram: sic surgens Debora ivit cum Barako Kedeschum.

10 Quum itaque accersivisset Barak Zebulunitas & Naphthalitas Kedeschum, deduxit ad vestigia sua decem millia virorum: ibatque cum eo Debora.

11 (Cheber autem Kenæus separaverat se à Kenæa gente, de filiis Chobabi soceri Moschis: tetenderatque tentorium suum usque ad quercetum in Tzahanajimis, quod *est* prope Kedeschum.)

12 Ut autem fuit renunciatum Siseræ, ascendisse Barakum filium Abinohami montem Thaboris,

13 Accersivit Sisera omnes currus suos, nongentos currus ferratos, & totum illum populum qui *erat* cum ipso: Charoschetha gentium ad torrentem Kischonis.

14 Tum edixit Debora Barako, Surge, nam hic ille dies est quo tradit Jehova Siseram in manum tuam, nonne Jehova procedit ante te? quare descendit Barak è monte Thaboris, & decies mille viri post eum:

15 Fudituque Jehova Siseram, & omnes illos currus, totumque illum exercitum *ferrumdum* acie gladii ante Barakum: itaque descendens Sisera de suo curru aufugit pedibus:

16 Barak verò persequutus est currus il-

los,

los, & exercitum usq; Charoſchetam gentium: ceciditq; totus exercitus Siſeræ acie gladii, non relictus eſt ne unus quidem.

17 Siſera autem fugit pedibus ad tentorium Jahelis uxoris Cheberi Kenæi: erat enim pax inter Jabinem regem Chatzoris & familiam Cheberi Kenzi.

18 Et prodiens Jahel obviam Siſeræ, dixit ei, Diverte domine mi, diverte ad me, ne timeto: ſic divertit ad eam in tentorium, quæ texit eum ſtragulâ amphitapâ.

19 Dixerat autem illi, Da mihi, quæſo, bibendum parum aquæ, nam ſitio; & illa aperiens utrem lactis, dederat ipſi bibendum, antequam tegeret eum.

20 Poſt dixit illi, Sta *in* porta tentorii: & erit, ſi quis adveniens interroget te, & dicat, Eſtne iſtic aliquis? ut dicas, Nemo *eſt*.

21 Deinde Jahel uxor Cheberi accipiens paxillum tentorii, & apponens manum ſuam ad malleum quemdam, acceſsit ad eum ſenſim, ac infixit paxillum in tempora ejus, ita ut permearet in terram (nam ipſe feſſus & ſomno ſopitus erat) ita mortuus eſt.

22 Ecce autem Barako perſequente Siſeram; prodiit Jahel obviam ei, dixitque ei, Veni ut oſtendam tibi virum illum quem tu quæris: qui ingreſſus eſt ad eam, ecce autem Siſeram proſtratum mortuum, cum paxillo in temporibus ſuis.

23 Sic depreſsit Deus die illo Jabinem regem Cenahanæum ante filios Iſraelis.

24 Et perrexit manus filiorum Iſraelis indefinenter durior eſſe contra Jabinem regem Cenahanæum, usquedum exſcidiſſent Jabinem regem Cenahanæum.

CAPUT V.

Epinicium Deboræ & Baraki.

CEcinit autem Debora, & Barak filius Abinoham, die illo dicendo:

2 Quandoquidem ſumit ultiones per Iſraelem, ſponte ſe offerente populo, benedicite Jehovæ.

3 Audite reges, aurem præbete dominatores; ego, ego Jehovæ canam: pſallam Jehovæ Deo Iſraelis.

4 Jehova quum procederes à Sehire, quum graderetis ab agro Edomæorum, terra mota eſt, etiam cœli ſtillaverunt: etiam denſæ nubes ſtillaverunt aquas.

5 Montes diffluxerunt à præſentia Jehovæ: Ipſe Sinai à præſentia Jehovæ Dei Iſraelis.

6 Diebus Schamgaris filii Hanathi, diebus Jahelis deſierant *vella* itinera, & ambulantes ſemitis, ibant itineribus tortuoſis.

7 Deſierant pagani in Iſraele, deſierant: uſquedum ſurrexi Debora, dum ſurrexi mater in Iſraele.

8 *Quum* elegit deos novos, tunc debellator *fuit in* portis: clypeus an conſpiciebatur, aut ſpiculum in quadraginta millibus, in Iſraele?

9 Animus meus *provocat ea* qui mandata habent in Iſraele, qui ſe ſponte obtulerunt in populo; benedicite Jehovæ.

10 Equitantes aſinas nitidas, reſidentes in judicio, & qui proficiſcimini per viam, confabulamini.

11 *Liberati* à ſtrepitu ſagittariorum inter hauſtra, ibi confabulentur de juſtis operibus Jehovæ, juſtis operibus erga paganos ſuos in Iſraele, ex quo deſcendunt ad portas populus Jehovæ.

12 Expergiſcere, expergiſcere Debora, expergiſcere, expergiſcere, eloquere canticum, ſurge, Barak, & captivam fac multitudinem captivorum tuorum, fili Abinohami.

13 Ex quo dominium reſidui tradit magnificis *in* populo, Jehova dominium mihi in fortiſsimos tradit.

14 Et Ephraimo, ex iis *quorum* radix ad Hamalekitas *protenditur*, *ex* ſequentibus te Binjaminitis inter populos tuos; è Macire legiſlatoris, & è Zebulone convocantes ſtylo ſcribæ, deſcenderunt.

15 Etiam principes in Iſſacare cũ Debora *futuri ſunt*, ſicut Iſſacar Barak, *& qui* in convallẽ miſſus eſt ad veſtigia ipſius: magni inſtitutis animi in partibus Reübenis!

16 Cur deſidêres inter duas ſarcinas audiendo ſibila gregum, magni profundis cogitationibus animi ad partes Reübenis?

17 Gilhad ultra Jardenem habitavit, & Dan quare degeret *apud naves*? Aſcher *quare* deſidêret ad portum maris, & in præruptis ſuis habitaret?

18 Zebulun & Naphthali populus *eſt qui* abjecit ſeipſum ad moriendum in editis locis agri.

19 Venerunt reges, pugnaverunt: tunc pugnaverunt reges Cenahanæi Thahanaci ad aquas Megidduntis: ne fructulum *quidem* argenti acceperunt.

20 E cœlis pugnârunt; ſidera ipſa è ſuis aggeribus pugnaverunt contra Siſeram.

21 Torrens Kiſchonis evertit eos, torrens occurſuum, torrens Kiſchonis: *dixi*, Proculcato anima mea robur.

22 Tunc obtuderunt calces equorum, præ citatis curſibus *ſuis* fortes illorum.

23 Maledicite Merozo, inquit angelus Jehovæ, indefinenter maledicite habitatoribus ejus: quia non advenerunt ad auxilium Jehovæ, ad auxilium Jehovæ inter fortes.

24 Benedicitor præ fœminis Jahel uxor Cheberi Kenzi: præ fœminis in tentorio *degentibus* benedicitor.

25 Aquam petierat *illa*: lac *ipſa* dedit: ſimpulo magnificorum obtulit, ac præbuit.

26 Manus ſiniſtra ejus ad paxillum porrecta, dextera autem ejus ad uſitatum laborantium *ſese* extenderunt: & tudit Siſeram, abraſit caput ejus, & fregit ac tranſverberavit tempora ejus.

27 Inter pedes ejus incurvavit ſe, cecidit, jacuit: inter pedes ipſius incurvavit ſe, cecidit, ubi incurvaverat ſe ibidem cecidit *vita* ſpoliatus.

28 Per feneſtram proſpexit, & miniriebat mater Siſeræ per feneſtellam: Cur tardat currus ejus redire? cur differunt

inceſſus currum ejus?

29 Sapientes principum fœminarum ejus reſpondebant: etiam ipſa referebat ſermones ſuos ſibi.

30 An non aſſequi ſunt? partiuntur prædam? puellam unam, puellas duas in virum quemque? præda verſicolorium *eſt* Siſeræ, præda verſicolorium, phrygionicum opus: verſicolor operis phrygionici utrinque ad colla prædantium.

31 Sic pereant omnes inimici tui, Jehova, at diligentes eum *ſint*, ut quum procedit Sol in robore ſuo: ſic quievit terra *ad* annum quadrageſimum.

CAPUT VI.

Nova populi defectio, oppreſſio ſub Midianitis & liberatio.

DEinde quum facerent filii Iſraelis quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, tradidit eos Jehova in manum Midjanitarum ſeptem annis.

2 Quum itaque roborata eſſet manus Midjanitarum ſuper Iſraelem metu Midjanitarum faciebant ſibi filii Iſraelis ſpecus illas quæ *ſunt* in montibus, & ſpelunces, ac munitiones.

3 Erat enim quum ſeverat Iſrael, ut aſcendem Midjan, & Hamalek, Orientaleſque aſcenderent adverſus illum:

4 Et caſtra ponentes contra eos perdebant proventum terræ uſquequa venis Hazzam; nec reliquum faciebant victũ in Iſraele, aut parvam pecudem, aut bovẽ, aut aſinum.

5 Nam ipſi & pecora eorum aſcendebant cũ tentoriis ſuis, & veniebant quaſi locuſtæ multitudine, ipſi & cameli eorũ innumeri: veniebantq; in eam terrã ad perdendũ eã.

6 Quum ergo depauperatus eſſet valde Iſrael ob præſentiam Midjanitarum; clamaverunt filii Iſraelis ad Jehovam.

7 Fuitque quum inclamaviſſent filii Iſraelis Jehovam, propter Midjanitas;

8 Ut mitteret Jehova virum prophetam ad filios Iſraelis: qui dixit eis, Sic ait Jehova Deus Iſraelis: Ego feceram ut aſcenderetis ex Ægypto, & eduxeram vos è domo ſervorum;

9 Et eripueram vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium opprimentium vos; expulerãque eos à facie veſtra, & dederam vobis terram eorum;

10 Deinque dixeram vobis, Ego *ſum* Jehova Deus veſter, ne timete deos Emoræorũ, in quorum terra habitatis: at non auculcaſtis vocẽ meã.

11 Poſtea venit ẽs angelus Jehovæ, conſedit ſub quercu illa quæ *eſt*Ophræ, pertinente ad Joaſchum Abi-Hezeritem, cujus filius Gidhon decutiebat triticum in quadam arcula, ut fugiens deportaret à conſpectu Midjanitarum.

12 Quumque appareret ei angelus Jehovæ, dixit ei, Jehova *eſt* tecum, valentiſſime robore.

13 Cui dixit Gidhon, *Attende* ad me, Domine mi ſi eſt Jehova nobiſcum, at quare obvenit nobis totum hoc? & ubi ſunt omnia mirabilia ejus, quæ enarrabant nobis patres noſtri, dicendo, Nonne fecit ut ex Ægypto aſcenderemus Jehova? nunc enim deleruit nos Jehova, ac tradidit nos in manum Midjanitarum.

14 Tum reſpiciens ad eum Jehova dixit, I virtute illa tua, & ſervabis Iſraelem è manu Midjanitarum: nonne mitto te?

15 Cui ille dixit, *Attende* ad me, Domine quãnam re ſervabo Iſraelem? ecce dux meus pauperrimus *eſt* inter Menaſchitas, & ego minimus in domo patris mei.

16 Tum dixit ei Jehova, *Facies*, nam ero tecum: ideo percuties Midjanitas tamquam virum unum.

17 Dixit autem *Gidhon* ei, Si nunc inveni gratiam in oculis tuis; edes igitur mihi ſignum te illum eſſe qui loqueris mecum;

18 Ne, quæſo, moveas te hinc, donec redeam ad te, & prolatum munus meum collocem ante te: qui dixit, Ego conſidebo donec revertaris.

19 Deinde Gidhon rediit, quum parãſſet hœdum lactentem, & ex Epha farinæ azymos panes, carne poſitã in caniſtro, & jure poſito in cacabo, protulitque ad eum ſub quercum illam, & admovit.

20 Edixit autẽ ei angelus ille Dei, Accipe iſtã carnẽ & azymos panes, & colloca in petra illa, jus autem effunde; qui fecit ſic;

21 Tum extendens angelus Jehovæ extremitatem ſcipionis illius qui *erat* in manu ipſius, tetigit illam carnem & panes azymos; aſcenditque ignis è rupe illa, qui abſumſit carnem & azymos panes illos, & angelus Jehovæ abiit à conſpectu ejus.

22 Quapropter animadvertit Gidhon angelum Jehovæ eum eſſe; & dixit Gidhon, Aha, Domine Jehovi, quandoquidem vidi angelum Jehovæ in os.

23 Dixit verò ei Jehova, Pax *eſt* tibi, ne time: non morieris.

24 Exſtruxit autem ibi Gidhon altare Jehovæ; quum proclamaviſſet ipſi Jehovam pacem: (uſque in diem hunc adhuc exſtat Hophræ Abi-Hezeritarum.)

25 Fuitq; hoc eã ipſã nocte, quum dixiſſet ei Jehova, Accipe juvencum adultiorẽ qui *eſt* patris tui, nempe juvencum illum ſecundum ſeptennem; & poſtquam deſtruxeris altare illud Bahalis, quod *eſt* patri tuo, & lucũ qui *eſt* juxta illud ſuccideris,

26 Exſtrues altare Jehovæ Deo tuo in ſummitate illius ipſius arcis, cum ſtruc: tunc accipiens juvencum illum ſecundum, offeres holocauſtum in lignis illius lucũ quem excideris.

27 Accipiens enim Gidhon decem viros è ſervis ſuis, fecit quemadmodum edixerat ei Jehova: fuit autem, quia timebat à familia patris ſui & hominibus civitatis illius ſi faceret interdiu, ut faceret eam nocte.

28 Quum autem mane ſurrexiſſent homines illius civitatis mane, ecce dirutum erat altare Bahalis, & lucus qui *fuerat* juxta illud, excisus;

excisus: juvencus autem secundus ille oblatus in holocaustum *erat* super illud altare quod *erat* exstructum.

29 Quamobrem dixerunt alter alteri, Quis fecit rem hanc? quumque inquisivissent & percunctati essent, dixerunt, Gidhon filius Joaschi fecit rem hanc.

30 Dixerunt autem homines illius civitatis Joasche, Produc filium tuum, ut moriatur: quia diruit altare Bahalis, & quia succidit lucum qui *erat* juxta illud.

31 Dixit vero Joasch omnibus qui instabant apud ipsum, Vos ne contendetis pro Bahale? an vos servabitis eum? qui contenderit pro eo, hoc ipso mane morti tradetur: si Deus est, contendet in eum, quia diruit altare ipsius.

32 Vocavit itaq; illum die illo Jerubbahalem: eò quòd dixisset, Contendet contra eum ipse Bahal, quia diruit altare ipsius.

33 Omnes autem Midjanitæ & Hamalekitæ, ac Orientales erant congregati simul, & trajecto *Jordene* castrametati erant in convalle Jizreelis.

34 Sed spiritus Jehovæ induit Gidhonem: qui ubi clanxisset buccina, convocati Abi-Hezeritæ eum sequuti sunt.

35 Præterea nuncios misit per totum Menaschem, qui convocatus ipse quoque *sequutus* est eum: nuncios etiam misit ad Ascherem, & ad Zebulunem, & ad Naphthalin, qui ascenderunt obviam istis.

36 Dixerat autem Gidhon Deo; Si tu servaturus es manu meâ Jisraelem, quemadmodum loquutus es:

37 Ecce ego statuo vellus lanæ in hac area: si ros fuerit in ipso vellere solo, & in tota terra siccitas, sic novero te servaturum manu meâ Jisraelem, quemadmodum loquutus es.

38 Et fuit ita, nam quum surrexisset postero mane, asperserat *Jehova* vellus: & expressit rorem ex illo vellere, plenum simpulum aquæ.

39 Rursus dixit Gidhon Deo, Ne accendatur ira tua in me, & loquar tantum hac vice: probem, quæso, solummodo hac vice hoc vellere, sit quæso siccitas in hoc vellere solo, & super totam terram sit ros.

40 Fecit itaque Deus sic nocte illâ; erat enim siccitas in illo vellere solo, at in tota terra erat ros.

CAPUT VII.

Gidhon lustrat milites, & stratagemate terret & fugat inimicos.

SUrgens itaque mane Jerubbahal (is est Gidhon) totusque populus qui erat cum eo, castrametati sunt ad fontem Charodi: castra autem Midjanitarum *erant* ei ab Aquilone cis collem Moræ in ipsa convalle.

2 Sed dixit Jehova Gidhoni, Numerosior *est* hic populus qui *est* tecum, quàm ut tradam Midjanitas in manum eorum: ne gloriam assumat sibi Jisrael supra me, dicendo, Manus mea salutem attulit mihi.

3 Nunc itaque proclama jam audiente hoc populo, dicendo, Is qui timidus est & trepidus, revertens evolato versus montem Gilhadis; sic reversa sunt ex eo populo viginti duo millia, decies autem mille remanserant.

4 Iterum dixit Jehova Gidhoni, Populus iste adhuc est numerosior; deducito eos ad istas aquas, & dispiciendo tibi eum illic: tum futurum est ut de quocunque dixero tibi, Hic ito tecum, is eat tecum: de quocunque autem dixero tibi, Hic ne ito tecum, is ne eat.

5 Deducto itaque populo ad istas aquas edixit Jehova Gidhoni, Quicunque lambet linguâ suâ ex ista aqua, quemadmodum lambere solet canis, statuito eum seorsim, similiter quicunque incurvabit se in genua sua ad bibendum.

6 Fuitq; numerus eorum qui lamberant suâ manu ad os suum *injicientes aquam*, trecentorum virorum: totum autem reliquum illius populi incurvaverunt se in genua sua ad bibendum aquam.

7 Tum dixit Jehova Gidhoni, Trecentis istis viris lambentibus servabo vos, & tradam Midjanitas in manum tuam: quam ob rem totus iste populus abeunto quisq; in locum suum.

8 Quum itaque accepissent hic populus commeatum in manu sua, & buccinas illorum, & omnes viros Jisraelitas illos dimisisset quemque in tentoria sua, trecentos istos viros retinuit: castra verò Midjanitarum infra eum *erant* in illa convalle.

9 Fuit autem illâ ipsâ nocte ut ederet ei Jehova, Surge, descende ad ista castra; nam trado ea in manum tuam.

10 Quod si times descendere, descende tu, & Pura puer tuus, ad ipsa castra:

11 Et audies quid loquantur, ut postea confirmentur manus tuæ, ac descendas contra ista castra: descendit itaque ipse & Pura puer ejus ad extremitatem militum ordinum, qui *erant* in castris.

12 Midjanitæ autem & Hamalekitæ cum omnibus Orientalibus diffusi erant in ea convalle tanquam locustæ multitudine: cameliſque eorum non *erat* numerus, *erant* sicut arena quæ *est* in littore maris multitudine.

13 Quumque advenisset Gidhon, ecce quidam narrabat proximo suo somnium: & dicebat, Ecce somnium somniavi, quod ecce tostus panis hordeaceus obvertebat se in castris Midjanitarum, & perveniens in tentoria, concutiebat ipsa ita ut caderent, subvertebatque ipsa, ita ut lapsa jacerent tentoria.

14 Respondens autem proximus ejus dicebat, Non *est* hoc *aliud* nisi gladius Gidhonis filii Joaschi viri Jisraelitæ: tradidit Deus in manum ejus Midjanitas, & tota hæc castra.

15 Fuit ergo quum audisset Gidhon narrationem illius somnii & explicationem ejus, ut incurvaret sese *honorem Deo exhi-*

beni, & reversus ad castra Israelitarum diceret, Surgite, tradit enim Jehova in manum vestram castra Midjanitarum:

16 Tum distribuit trecentos illos viros *in* tria agmina, tradiditque buccinas in manum cujusque eorum, & hydrias vacuas, facesque in medio illarum hydriarum:

17 Et dixit eis, Me versùs respicitote, & sic facitote: quum ecce ego veniam ad extremitatem illorum castrorum, erit ut quemadmodum faciam, sic faciatis.

18 Clangam enim buccinâ ego, & quicunque *erunt* mecum; quare clangetis vos quoque buccinis circum tota ista castra, & dicetis, Jehovæ & Gidhonis *gladius*.

19 Adveniens itaque Gidhon & centum viri qui *erant* cum ipso ad extremitatem illorum castrorũ principio vigiliæ mediæ (tantummodo demum statuebant custodes) clanxerunt buccinis simul comminuendo hydrias, quæ *erant* in manu ipsorum;

20 Clanxerunt itaq; tria illa agmina buccinis, & fregerunt hydrias; nam tenebant manu sinistrâ suâ faces, manu verò dextrâ suâ buccinas ad clangendum: deinde clamârunt, Gladius Jehovæ & Gidhonis.

21 Subsistebant autem quisq; in loco suo circum castra ipsa: discurrentia verò tota illa castra vociferabantur & fugiebant.

22 Rursus clanxerunt trecentis illis buccinis; & obvertit Jehova gladium unius in alterum, idque per tota illa castra; adeo ut fugerit exercitus ille usque Beth-Schittam per Tzereram usque ad ripam Abel-Mecholæam supra Tabbatham.

23 Quapropter convocati sunt viri Israelitæ è Naphthali, & ex Aschere, atque ex toto Menasche; qui persequuti sunt Midjanitas.

24 Præterea nuncios misit Gidhon per totum montem Ephrajimi, qui edicerent, Descendite obviam Midjanitis, & præoccupate illis aquas Beth-Baram usque, nempe Jardenis *aquas*: itaque convocati omnes viri Ephrajimi præoccupaverunt aquas illas Beth-Baram usque, id est, Jardenis *aquas*.

25 Ceperuntque duos principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, & occiderunt Horebum in rupe Horebi, Zeebum verò occiderunt in torculari Zeebi, quum persequerentur Midjanitas: caput autem Horebi & Zeebi attulerunt ad Gidhonem trans Jardenem.

CAPUT VIII.

Ephrajim insurgit contra Gidhonem, & inconvenientem quod posuerat victoriæ evadit in Idolum. Gidhon moritur.

SEd dixerunt ei viri Ephrajimitæ, Quæ est hæc res *quam* fecisti nobis, non vocando nos quum proficisceretis ad pugnam contra Midjanitas? contenderuntque cum eo valide.

2 Qui dixit eis, Quid feci nunc cujusmodi vos? nonne meliores sunt racemationes Ephrajimitarum vindemiâ Abihezeritarũ?

3 In manum vestram tradidit Deus principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, quid ergo potui facere cujusmodi vos? tunc defitit iratus illorum animus ab eo, quum eloquutus esset verbum hoc.

4 Quum autem venisset Gidhon ad Jardenem; trajiciens ipse cum trecentis viris qui erant cum eo fessi, persequentes tamen:

5 Dixit viris Succothanis, Date, quæso, tractas panis huic populo qui sequitur vestigia mea: fessi enim sunt, & confestim persequor Zebachum & Tzalmunahum reges Midjanitarum.

6 Dixit verò principum Succothanorum *ordo*, An manus Zebachi & Tzalmunahi nunc *est* in manu tua; ut tradamus exercitui tuo panem?

7 Quibus dixit Gidhon: Propterea quum tradiderit Jehova Zebachum & Tzalmunahum in manum meam, utique triturando cædam carnem vestram spinis istius deserti & oxyacanthis.

8 Et ascendens inde Penuelem alloquutus est eos in eamdem sententiam: sed responderunt ei viri Penuelitæ, quemadmodum responderant viri Succothani.

9 Quare etiam alloquutus est viros Penuelitas dicendo; Quum revertar incolumis, destruam turrim istam.

10 Zebach autem & Tzalmunah *erant* Karkore, & exercitus eorum cum ipsis quasi quindecim millium, quicunque residui *erant* è toto exercitu Orientalium: qui autem ceciderant, centum viginti millia virorum *erant* stringentium gladium.

11 Ascendit itaque Gidhon vias degentium in tentoriis, ab Oriente Nobacho & Jogbehæ: percussitque exercitum illum, dum exercitus ille degebat securè.

12 Sed fugientes Zebachum & Tzalmunahum persequutus est: cepitque duos reges Midjanitarum Zebachum & Tzalmunahum, & totum exercitum illum perculit.

13 Postea revertens Gidhon filius Joaschi, ab illo prælio, ante ascensum Solis;

14 Cepit puerum è viris Succothanis: & percunctatus est eum: qui descripsit ei principes Succothanos & Seniores ejus, septuaginta septem viros.

15 Quumque ingressus esset ad viros Succothanos dixit, Ecce Zebach & Tzalmunah: de quibus exprobrastis mihi dicendo, An palma Zebachi & Tzalmunahi *est* nunc in manu tua, ut tradamus viris tuis fessis panem?

16 Et assumtis Senioribus civitatis illius; spinisque deserti, & oxyacanthis, documentum in eis dedit viris Succothanis.

17 Deinde turrim Penuelis destruxit, ac interfecit viros illius civitatis.

18 Postea dixit Zebacho & Tzalmunaho, Quales *erant* viri quos interfecistis in Thabore? qui dixerunt, Qualis tu, tales illi *erant*, idem *erant*, forma quali filii regis.

19 Tunc dixit, Fratres mei, filii matris mex erant; *ita ut* vivit Jehova, si vivos servâssetis eos, non fueram occisurus vos:

20 Itaque

20 Itaque dixit Jethero primogenito suo, Surge, occide istos: sed non strinxit puer gladium suum, eò quòd timeret, nam adhuc puer erat.

21 Tum dixit Zebach cum Tzalmunaho, Surge tu & incurre in nos, nam qualis *est* vir, tale *est* robur ejus: quapropter surgens Gidhon interfecit Zebachum & Tzalmunahum, accepitque lunulas illas, quæ *erant* ad colla camelorum ipsorum.

22 Postea dixerunt Jisraelitæ *singuli* Gidhoni, Dominium habe in nos, tum tu, tum filius tuus, tum nepos tuus, quia servâsti nos è manu Midjanitarum.

23 Sed dixit eis Gidhon, Non habebo ego dominium in vos, neque filius meus habebit dominium in vos: Jehova habiturus est dominium in vos.

24 Præterea dixit eis Gidhon, Petam à vobis petitionem, ut detis mihi quisque monile prædæ suæ: monilia enim aurea *fuerant* illis, quia Jismahelitæ erant.

25 Et *illi* dixerunt, Lubentissimè dabimus; explicantesq; pannum quemdam conjecerunt illuc quisque monile prædæ suæ.

26 Fuit autem pondus monilium aureorum quæ petierat, mille septingentorum *siclorum* auri: præter lunulas, & myrothecidia, & vestes purpureas, quibus induti erant reges Midjanitarum, & præter torques qui *erant* ad colla camelorũ illorum.

27 Aptavitque Gidhon illud *aurum* in amiculum, statuitque ipsum in sua civitate Hophræ, ubi scortati sunt omnes Jisraelitæ post *mortem* ipsius: fuitque Gidhoni, id est, familiæ ejus in tendiculum.

28 Tum depressi Midjanitæ ante filios Jisraelis, non perrexerunt attollere caput suum: sic quievit terra diebus Gidhonis, *in* annum *usque* quadragesimum.

29 Et abiens Jerubbahal filius Joaschi, mansit domi suæ.

30 Fuerunt autem Gidhoni septuaginta filii, egressi è femore ejus: nam uxores multæ erant ei.

31 Concubina verò ejus quæ *erat* Schecemi, peperit ei ipsa quoque filium; cui nomen indidit Abimeleco.

32 Sed quum mortuus Gidhon filius Joaschi in canitie bona; sepultus esset in sepulchro Joaschi patris sui Abihezeritæ, Hophræ:

33 Quum, inquam, mortuus esset Gidhon, fuit ut denuo filii Jisraelis scortantes sequerentur Bahalimos, proponerentq; sibi Bahal-berithum in deum.

34 Ita non sunt recordati filii Jisraelis Jehovæ Dei sui, qui eripuerat ipsos è manu omnium inimicorũ ipsorũ circumquaque:

35 Neque exercuerunt benignitatem erga familiam Jerubbahalis, Gidhonis; secundùm omne illud bonum quo affecerat Jisraelem.

CAPUT IX.

Parabola arborum creantium regem denunciatur Abimeleco, & Schecemitis sua perfidiæ in Jerubbahalem pœna.

ABiens enim Abimelec filius Jerubbahalis Schecemum ad cognatos matris suæ; alloquutus est eos, & totam familiam paternæ domûs matris suæ, dicendo:

2 Eloquimini, quæso, audientibus omnibus Schecemitis, Utrum melius *est* vobis? an ut dominium habeant in vos septuaginta viri, omnes filii Jerubbahalis, an verò ut dominium habeat in vos vir unus? recordemini autem me esse os vestrum, & carnem vestram.

3 Eloquuti sunt igitur cognati matris ejus pro eo, audientibus omnibus Schecemitis, omnia verba ista; inclinavitque animus eorum ad sequendum Abimelecum, eò quòd dicerent, Cognatus noster est.

4 Quapropter dederunt ei septuaginta *siclos* argenti ex æde Bahalberithi, quibus conduxit Abimelec viros inanes & instabiles, qui sequuti sunt ipsum.

5 Ita venit in domum patris suiOphram, & interfecit fratres suos filios Jerubbahalis, *qui erant* septuaginta viri, super lapidem unum: sed superstes relictus est Jothan filius Jerubbahalis minimus, quia absconderat sese.

6 Tum congregârunt se omnes Schecemitæ, & omnes incolæ munitionis, abeuntesque constituerunt Abimelecum in regem; apud planitiem statuæ, quæ *est* in *agro* Schecemitano.

7 Quod quum nunciâssent Jothamo *quidam*, abiens constitit in vertice montis Gerizzimorum, & sublatâ voce suâ, clamavit; ditens illis, Audite me Schecemitæ, ita audiat vos Deus:

8 Aliquando iverunt arbores ut crearent sibi regem; dixeruntque olivæ, Regna super nos.

9 Sed dixit eis oliva, Cogererne desistere cum pinguedine mea ego, per quam honorantur Deus & homines, ut irem vagatum propter *alias* arbores?

10 Deinde dixerunt arbores ficui, Veni tu, regna super nos.

11 Sed dixit eis ficus, Cogererne desistere cum dulcedine mea, & cum reditu meo optimo, ut irem vagatum propter *alias* arbores?

12 Tum dixerunt arbores viti, Veni tu, regna super nos.

13 Sed dixit eis vitis, Cogererne desistere cum musto meo, quod lætificat Deum & homines, ut irem vagatum propter *alias* arbores?

14 Denique dixerunt omnes arbores cynosbato, Veni tu, regna super nos.

15 Tum cynosbatus dixit arboribus, Si seriò vos creatis me in regem super vos, venite, obtegite vos umbrâ meâ: sin minùs, exeat ignis ex cynosbato, & absumat cedros ipsas Libani.

16 Similiter nunc, si seriò & integrè feciſtis, quòd regem constituistis Abimelecum, & si bonum exercuistis erga Jerubba-

halem & erga familiã ejus, & si secundùm beneficium manuum ejus affecistis eum:

17 (Pugnavit enim pater meus pro vobis, & abjiciens animam suam procul, eripuit vos è manu Madianitarum.

18 Vos autem insurrexistis contra familiam patris mei hoc tempore, & interfecistis filios ejus, *qui erant* septuaginta viri super lapidem unum: regemque constituistis Abimelecum filium ancillæ ejus super Schecemitas, eò quod cognatus vester est.)

19 Si, inquam, seriò & integrè fecistis erga Jerubbahalem, & erga familiam ejus hoc tempore, lætamini de Abimeleco, & lætetur ipse etiam de vobis:

20 Sin verò minùs, exeat ignis ex Abimeleco, & absumat Schecemitas, & incolas munitionis: & exeat ignis ex Schecemitis & incolis munitionis, qui absumat Abimelecum.

21 Tum aufugit Jotham, & fugiens abiit Beerum: mansitque ibi metu Abimeleci fratris sui.

22 Tenuit ergo Abimelec principatum super Jisrahelem tribus annis.

23 Immisit autem Deus affectum malum inter Abimelecum & Schecemitas; adeo ut prævaricarentur Schecemitæ contra Abimelecum:

24 Ut rediret injuria septuaginta filiis Jerubbahalis *illata*, quid est, cædes eorum reponeretur Abimeleco fratri eorũ qui interfecerat eos, & Schecemitis qui eos firmaverant manus ejus, ut interficeret fratres suos.

25 Ponentes enim adversùs eum Schecemitæ insidiatores in verticibus illorum montium, rapiebant quicquid transibat secundùm eos viã illã: quod renunciatum est Abimeleco.

26 Deinde veniens Gahal filius Hebedi & fratres ejus, quum pervenissent Schecemum, confisi sunt ei Schecemitæ:

27 Adeo ut exeuntes in agrum vindemiarent vineas suas, & calcarent uvas, facerentque laudativa carmina; deinde ingressi ædem dei sui comederent ac biberent, ac maledicerent Abimeleco.

28 Quare dixit Gahal filius Hebedi, Quis *est* Abimelec, & quæ Schecem, ut serviamus isti? nonne filius *est* Jerubbahalis? & aut *quia* Zebul præfectus ejus? servite viris *natis* Chamore principe Schecemi, cur enim serviemus isti nos?

29 At utinam populus hic esset in manu mea, ut tollerem Abimelecum: postea dixit Abimeleco, Multiplica exercitum tuum & prodi.

30 Audiens itaq; Zebul præfectus ipsius civitatis verba Gahalis filii Hebedi, quibus accensa est ira ejus:

31 Misit nuncios ad Abimelecum Thormam, qui dicerent, Ecce Gahal filius Hebedi & fratres ejus ingressi sunt Schecemũ, qui ecce cum civitate oppugnatum sunt te.

32 Nunc igitur surge de nocte tu & populus qui *est* tecum; & insidiare in agro:

33 Erit autem ipso mane quum oritur Sol, ut surgas irruturus in civitatem, nam ecce ipse & populus qui *est* cum eo exiturus sunt ad te, sic facies ei prout obvenerit manui tuæ.

34 Surrexit itaq; Abimelec & totus populus qui *erat* cum eo nocte; insidiatique sunt in Schecemitas quatuor agminibus.

35 Gahal verò filius Hebedi quum exivisset, substitit *in* foribus portæ civitatis: surgebat enim Abimelec & populus qui *erat* cum eo ex insidiis.

36 Videns autem Gahal populum illum, dicebat Zebuli, Ecce populus descendens è verticibus istorum montium: sed respondit ei Zebul, Umbram ipsorum montium vides quasi homines.

37 Deinde iterum loquutus Gahal, amplius dixit, Ecce populus, descendentes ex editiore loco terræ: nam agmen unum veniebat à via planitiei Mehoenimorum.

38 Cui dixit Zebul, Ubi nunc *est* os tuum, quo dicebas, Quis *est* Abimelec ut serviamus ei? an non iste *est* populus ille quem sprevisti? egredere, quæso, nunc, & pugna contra eum.

39 Sic egressus Gahal ante Schecemitas, pugnavit contra Abimelecum:

40 Sed persequutus est eum Abimelec fugientem à facie sua: ceciderunt que confossi multi, usque ad fores ipsius portæ.

41 Residebat autem Abimelec Arumæ: & expulitque Zebul Gahalem cum fratribus ejus, ne habitarent Schecemi.

42 Fuit etiam postridie, quum exirent populus in agrum; ut renunciarent *quidam* Abimeleco:

43 Qui assumens populũ suum partitus est eos in tria agmina, & insidiatus est in agro quumq; videret quòd ecce populus exibat è civitate, insurgens in eos percussit eos.

44 Nam Abimelec & agminum *ejus* quod *erat* cum ipso irruentes instabant *ad* fores portæ ipsius civitatis; duo verò *reliqua* agmina irruentia in omnes qui erant in agro percusserunt eos.

45 Itaque Abimelec oppugnans ipsam civitatem, toto illo die cepit civitatem, & populum qui *erat* in ea interfecit; destructâque civitate consevit eam sale.

46 Quæ quum audirent omnes cives arcis Schecemitanæ, ingressi sunt propugnaculum, ædem dei Berithi.

47 Sed ubi nunciatum est Abimeleco, se congregãsse omnes cives arcis Schecemitanæ:

48 Ascendit Abimelec montẽ Tzalmonis ipse & totus populus qui *erat* cum eo; ubi accipiens Abimelec securim bipennem in manu sua, amputavit ramos arborum, quos sublatos imposuit humero suo: edixitque populo qui *erat* secum, quod vidistis me facere, festinanter facite sicut ego.

49 Quapropter amputârunt totus quoq; populus quisq; ramos suos, & sequuti Abimelecũ, circumposuerunt propugnaculo, & incenderunt

incenderunt illis propugnaculum igni, sic mortui sunt etiam omnes cives arcis Schecemitarum, quasi mille viri & mulieres.

50 Deinde profectus Abimelec Thebetum; castra posuit contra Thebetum, & cepit illud.

51 Arx autem munita erat intra civitatem illam; quò confugientes omnes viri & mulieres, denique omnes cives illius civitatis, occluserant circa se, & ascenderant ad tectum arcis.

52 Sed veniens Abimelec usque ad arcem ut pugnaret contra eam, quum accederet usque ad portam arcis, ad comburendam eam igni;

53 Dejecit mulier quædam fragmen molæ super caput Abimeleci; & confregit cranium ejus.

54 Quare inclamans celeriter puerum armigerum suum, edixit ei, Stringe gladium tuum, & morti trade me, ne dicant de me, Mulier interfecit eum: tum confodit eum puer ejus, ita ut mortuus sit.

55 Videntes autem Israelitæ mortuum esse Abimelecum, abiverunt quisque in locum suum.

56 Sic fecit Deus ut rediret maleficium Abimeleci; quo affecerat patrem suum, interficiendo fratres suos, *qui erant*. septuaginta:

57 Et totum maleficium Schecemitarum fecit Deus ut rediret in caput illorum; & evenitque illis maledictio Jothami filii Jerubbabalis.

CAPUT X.

Thola succedit Jair, quo mortuo filii populus idololatricus, & punitur.

SUrrexit autem post Abimelecum ad conservandum Israelem, Thola filius Pua filii Dodonis Issacharita, qui residebat Schamiræ in monte Ephraimi.

2 Is judicavit Israelem viginti tribus annis; & mortuus sepultus est Schamiræ.

3 Deinde surrexit post eum Jair Gilhadita, qui judicavit Israelem viginti duobus annis.

4 Erant autem ei triginta filii equitantes triginta asellos, ac triginta civitates erant eis; quas vocant villas Jairis usque in diem istum, quæ *sunt* in terra Gilhaditis.

5 Deinde mortuus Jair, sepultus est Kamonæ.

6 Tum rursus faciebant filii Israelis quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; colebant enim Babalimos & Haschtharothas, deosque Syriæ, & deos Tzidonis, & deos Moabitarum, deosque Hammonitarum, & deos Pelischthæorum: denique derelinquerant Jehovam, nec colebant eum.

7 Quapropter accensa est ira Jehovæ contra Israelitas: adeo ut dederet eos in manum Pelischthæorum, & in manum Hammonitarum.

8 Hi autem confregerant & conquassaverant Israelitas anno hoc, anno, *nempe*, decimo octavo omnes Israelitas qui *erant* altra Jardenem in terra Emoræi, quæ *est* in Gilhade:

9 Et trajiciebant Hammonitæ Jardenem ad pugnandum etiam contra Jehudam, & contra Binjaminem, & contra familiam Ephrajimi, adeo ut angustia esset Israelitis valde:

10 Clamaverunt itaque Israelitæ ad Jehovam, dicendo, Peccavimus tibi, tum quia dereliquimus Deum nostrum, tum *quia* coluimus Babalimos.

11 Sed dixit Jehova Israelitis: An non ex Ægyptiis, & ex Emoræis, & ex Hammonitis, & ex Pelischthæis,

12 Tzidonii quoq; & Hamalekitis, & indigenis opprimentibus vos, quum clamaretis ad me, tum servavi vos è manu eorum?

13 Attamen relinquentes me coluistis deos alienos: idcirco non pergam servare vos.

14 Abite, & inclamate deos istos, quos elegistis: ipsi servent vos tempore angustiæ vestræ.

15 Dixerunt autem Israelitæ Jehovæ, Peccavimus, fac tu nobis omnino prout bonum *videtur* in oculis tuis: veruntamen libera nos quæsumus hoc tempore:

16 Et removentes deos alienigenarum è medio sui, coluerunt Jehovam: ita imminutus est animus ejus propter laborem Israelitarum.

CAPUT XI.

Jiphthachi victoria & votum.

CUm vocati igitur Hammonitæ castra habebant in Gilhade: & congregati Israelitæ castra fecerunt in Mitzpa;

2 Dixerunt autem populus, principes Gilhadis alter alteri, Quis ille vir *erit* qui incipiet pugnare contra Hammonitas? & esto primatus omnibus habitatoribus Gilhadis. *Caput* 11.

3 (Jiphthach verò Gilhadites erat valens robore, eratque filius meretricis, ex qua genuerat Gilhad Jiphthachum.

4 Peperierat etiam uxor Gilhadis ei filios: & quum adolevissent filii uxoris uxoris, expulerunt Jiphthachum, dicentes ei, Non es habiturus possessionem in domo patris nostri, quia filius mulieris exteræ es.

5 Aufugiens itaque Jiphthach metu fratrum suorum, considebat in terra Tobi; ubi colligerunt se ad Jiphthachum homines inanes, & exierunt cum illo.)

6 Fuit autem post annos *istos* cum bellum gereretur Hammonitæ contra Israelitas;

7 Fuit, inquam, pugnaturis Hammonitis contra Israelitas; ut abirent Seniores Gilhadis ad assumendum Jiphthachum è terra Tobi:

8 Et dicerent Jiphthacho, Veni & sis nobis ductor; ut pugnemus contra Hammonitas.

9 Dixit verò Jiphthach Senioribus Gilhadis, Nonne vos odistis me, & expulistis me è domo patris mei? cur ergo venitis ad me nunc, quum angustia est vobis?

10 Dixerunt verò Seniores Gilhadis

Jiphthacho, Idcirco nunc revertſi ſumus ad te, ut veniens nobiſcum pugnes contra Hammonitas: ſic eris nobis primarius, omnibus habitatoribus Gilhadis.

11 Dixit ergo Jiphthach Senioribus Gilhadis, Quandoquidem reducitis me ad pugnandum contra Hammonitas, ſi expoſuerit eos Jehova mihi, ego futurus ſum vobis primarius.

12 Tum dixerunt Seniores Gilhadis Jiphthacho, Jehova cognoſcet inter nos, niſi ſecundùm verbum tuum ſic fecerimus.

13 Ita profectus eſt Jiphthach cum Senioribus Gilhadis, conſtituerunteque populus ipſum ſuper ſe primarium & ductorem: & eloquutus eſt Jiphthach omnia verba ſua coram Jehova in Mitzpa.

14 Deinde miſit Jiphthach nuncios ad regem Hammonitarum qui dicerent, Quid mihi tecum, quòd veniſti ad me ut pugnes in terra mea?

15 Dixit autem rex Hammonitarum nunciis Jiphthachi, Quia cepit Jiſrael terram meam, quum aſcenderet ex Ægypto, ab Arnone uſque ad Jabbokum, & ad Jardenem uſque: nunc ergo reſtitue illa *loca* cum pace.

16 Quapropter retrexit rurſus Jiphthachi miſitq; nuncios ad regem Hammonitarum:

17 Et dixit ei, Sic ait Jiphthach: Non cepit Jiſrael terram Moabitarum, aut terram Hammonitarum.

18 Nam aſcendentibus illis ex Ægypto, quum perrexiſſet Jiſrael per deſertum uſque ad mare algoſum, & peryeniſſet Kadeſchum:

19 Miſit Jiſrael nuncios ad regem Edomæorum, dicendo, Tranſeam, quæſo, per terram tuam, ſed non auſcultavit rex Edomæorum etiamque ad regem Moabitarum miſit, qui non acquievit: ſic conſedit Jiſrael Kadeſchi.

20 Poſtea pergens per deſertum illud, & circumiens terram Edomæorum & terram Moabitarum, venit verſus ortum Solis terræ Moabitarum, caſtraque metati ſunt trans Arnonem: ſed non ingreſſi ſunt terminum Moabitarum, Arnon enim terminus Moabitarum *erat*.

21 Inde miſit Jiſrael nuncios ad Sichonem regem Emoræorum, regem Cheſchbonis, dixitque eis Jiſrael, Liceat nobis, quæſo, tranſire per terram tuam uſque ad locum meum:

22 Sed non fidens Sichon Jiſraeli ut tranſiret per terminũ ſuũ, congregavit Sichon totum populum ſuum, & caſtrametati ſunt ad Jahatzam: pugnavitq; contra Jiſraelem.

23 Tradidit autem Jehova Deus Jiſraelis Sichonem & totum populum ejus in manum Jiſraelitarum, qui percuſſerunt eos: ſic hæreditario jure poſſedit Jiſrael totam terram Emoræi habitatoris terræ illius.

24 Hæreditario, inquam, jure poſſiderunt totum terminum Emoræorum ab Arnone uſque ad Jabbokum, & à deſerto uſque ad Jardenem.

25 Nunc autem Jehova Deus Jiſraelis ejecit Emoræum à facie populi ſui Jiſraelis; & tu hæres illius eſſes?

26 Nonne cujus hæredem inſtituêret te Cemoſch deus tuus, illius hæres eſſes? ſic quemcunque expulit Jehova Deus noſter à facie noſtra, illius hæreditatem obtinebimus.

27 Jam verò an ullo pacto melior es Balako filio Tzipporis rege Moabitarum? an unquam contendit cum Jiſraele? num pugnavit unquam contra nos?

28 Dum habitavit Jiſrael Cheſchbone, & in villis ejus, & Harbore, & in villis ejus, atque in omnibus civitatibus quæ ſunt ſecundùm Aroonem, trecentos annos; & quare non eripuiſtis eas tempore illo?

29 Quam ob rem ego non peccavi in te, ſed tu afficis me malo pugnando contra me: Jehova qui judex eſt, judicet hoc tempore inter Jiſraelitas & Hammonitas.

30 Attamen non auſcultavit rex Hammonitarum verbis Jiphthachi, quum miſiſſet ad eum.

31 Itaque adfuit ſpiritus Jehovæ Jiphthacho, ut pertranſiret Gilhadem & Menaſchen: Pertranſivit enim Mitzpen Gilhadis, & Mitzpe Gilhadis tranſivit ad Hammonitas.

32 Vovens autem Jiphthach votum Jehovæ, dixit, Quum omnino tradideris Hammonitas in manum meam;

33 Utique erit, quodcunque *primum* egredietur foribus domûs meæ obviam mihi, quando revertar cum pace ab Hammonitis, erit, inquam, Jehovæ, aut offeram illud holocauſtum.

34 Quumque tranſiviſſet Jiphthach ad Hammonitas ut pugnaret contra eos; tradidit eos Jehova in manum illius.

35 Perenſit enim eorum à Harbore, uſquequa veni Minnitham viginti civitates, & uſque ad Abelum vinearum, plagâ magnâ admodum: ſic depreſſi ſunt Hammonitæ à facie Jiſraelitarum.

36 Deinde redeunte Jiphthacho Mitzpam in domum ſuam: ecce filia ejus exibat obviam ei cum tympanis & cum choris: & tantùm ipſa unica *erat*, non *erat* illi ex ſe *alius* filius aut filia.

37 Quamobrem fuit quum videret eam, ut laceraret veſtes ſuas, diceret, Ah, ah filia mea, omnino depreſſiſti me, quia es inter turbatores meos: ego enim pandi os meum Jehovæ, ita ut non poſſim repetere.

38 Quæ dixit ei, Pater mi, pandiſti os tuũ Jehovæ? fac mihi quemadmodum exivit ex ore tuo: poſtquam præſtitit tibi Jehova ultiones de hoſtibus tuis, de Hammonitis.

39 Deinde dixit patri ſuo, Fiat mihi hæc res: deſiſte à me duobus menſibus, ut abeam deſcendens in iſtos montes, & deſleam virginitatem meam, ego cum puellis amicis meis.

40 Qui dicens, Abi, dimiſit eam duobus menſibus: ſic abiens illa cum puellis amicis ſuis,

suis, deflevit virginitatem suam per illos montes.

41 Fuit verò exactis duobus mensibus quum reversa esset ad patrem suum, ut exsequeretur in ea votum suum quod voverat; nam ipsa non novit virum: fuitque ritus in Israele.

42 De anno in annum ibant filiæ Israelitarum ad confabulandum cum filia Jephthachi Gilhaditæ quatuor diebus quotannis.

CAPUT XII.

Ephrajimita insurgunt contra Jephthachum, & cæduntur quotquot Schibboleth *pronunciare non poterant.*

ITaque convocati Ephrajimitæ transiverunt Aquilonem versùs; dixeruntque Jephthacho, Quare transivisti ad pugnandum contra Hammonitas nobis non vocatis, ut iremus tecum? domum tuam comburemus tecum igne.

2 Dixit autem Jephthach eis, In controversia eram ego & populus meus contra Hammonitas gravi: quumque inclamarem vos, non servastis me è manu eorum.

3 Itaque videns te non servare, exposui vitam meam in manu mea, transivique ad Hammonitas, quos tradidit Jehova in manum meam: & quare ascenditis ad me hoc tempore ad pugnandum contra me?

4 Tum contrahens Jephthach omnes Gilhaditas, pugnavit contra Ephrajimitas: deinde percusserunt viri Gilhaditæ Ephrajimitas, dicebant enim Gilhaditæ medii inter Ephrajimitas & Menaschen, Perfugæ Ephrajimitarum estis.

5 Occupaverunt namque Gilhaditæ vada Jardenis contra Ephrajimitas: ita erat quū dicerent perfugæ Ephrajimitarum, Transeam, ut dicerent illorum cuique Gilhaditæ, Esne Ephrathæus? qui dicebat, Non;

6 Tum *illi* dicentibus huic, Dic jam Schibboleth, si *hic* diceret, Siboleth; nec compareret se ad loquendum rectè, apprehensum eum jugulabant ad vada Jardenis; sic ceciderunt tempore illo ex Ephrajimitis quadraginta duo millia.

7 Judicavit autem Jephthach Israelem sex annis: deinde mortuus Jephthach Gilhadita, sepultus est in *aliqua* civitatum Gilhaditarum.

8 Post eum verò judicavit Israelem Ibtzan è Beth-Lechemo.

9 Erantque ei triginta filii, ac triginta quidem filias locavit foras, triginta verò filias introduxit pro filiis suis foris: judicavitque Israelem septem annis.

10 Deinde mortuus Ibtzan sepultus est Beth-Lechemi.

11 Et post hunc judicavit Israelem Elon Zebulonita: qui judicavit Israelem decem annis.

12 Postea mortuus Elon Zebulonita, sepultus est Ajalone in terra Zebulonitarum.

13 Et post eum judicavit Israelem Habdon filius Hillelis Pirhathonites.

14 Erant autem ei quadraginta filii & triginta nepotes equitantes septuaginta asellos: judicavitque Israelem octo annis.

15 Deinde mortuus Habdon filius Hillelis Pirhathonites; sepultus est Pirhathone in terra Ephrajimi in monte Hamalekitarum.

CAPUT XIII.

Israelitis à Philisthæis oppressis, Schimschon promittitur & nascitur.

QUum autem rursus filii Israelis fecissent quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, tradidit eos Jehova in manum Philisthæorum quadraginta annis.

2 Fuit autem vir quidam è Tzorha, è familia Danitarum, nomine suo Manoach; cujus uxor sterilis erat, ut quæ non peperisset.

3 Huic mulieri apparuit Angelus Jehovæ: & dixit ei, Ecce nunc sterilis es, ut quæ nondum pepereris, sed concipies & paries filium.

4 Jam ergo cave tibi nunc, & ne bibito vinum aut potum inebriantem; neque comedito quicquam immundi.

5 Nam ecce tu concipies, & brevi paritura es filium, ad cujus caput *non* admoveto novaculam, quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero: & ipse incipiet servare Israelem è manu Philisthæorum.

6 Tunc veniens mulier illa alloquuta est virum suum, dicendo, Vir quidam Dei venit ad me, cujus aspectus *erat* velut aspectus Angeli Dei, reverendus valde: sed non interrogavi eum unde ille esset, & nomen suum non indicavit mihi:

7 Dixit autem mihi, Ecce tu concipies & brevi paritura es filium: jam ergo ne bibito vinum aut potum inebriantem, neque comedito quicquam immunditiæ; quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero, usque ad tempus mortis sui.

8 Quapropter supplex orans Manoach Jehovam dixit; *Attende* ad me, Domine, vir ille Dei quem misisti, veniat, quæso rursus ad nos, doceatque nos quid faciamus puero illi qui natus fuerit.

9 Et auscultavit Deus voci Manoachi: venit enim ille Angelus Dei rursus ad mulierem, quum sederet ipsa in quodam agro, & Manoach vir ejus non esset cum ea.

10 Quare festinans mulier illa cucurrit, ut indicaret viro suo: dixitque ei, Ecce apparuit mihi vir idem qui venerat die illo ad me.

11 Quapropter surgens Manoach sequutus est uxorem suam; veniensque ad virum illum dixit ei, Tune vir ille *es*, qui alloquutus fueras istam mulierem? qui dixit, Sum.

12 Tum dixit Manoach, Nunc eveniet unumquodque verborum tuorum: quæ ratio erga puerum illum, & opera *præstanda* erit ei?

13 Edixit autem Angelus Jehovæ Manoacho; Ab omni re quam indicavi mulieri huic, *ipsa* cavebo sibi.

14 De nulla re quæ exit è vite vinifera comedito

comedi potui, & vinum aut potum inebrians non bibi, neque immunditiæ quicquam comedi: quicquid præcepi, observato.

15 Postea dixit Manoach Angelo Jehovæ: Detineamus quæso te, ut parantes *apponamus* tibi hœdum lactentem:

16 Sed dixit angelus Jehovæ Manoacho, Si detineres me, non comederem de cibo tuo; sin autem paras ut holocaustum, Jehovæ offeres illud, non enim sciebat Manoach eum esse Angelum Jehovæ.

17 Rursus dixit Manoach Angelo Jehovæ, Quis *est de* nomine tuo, ut quum evenerit quandoque verborum tuorum honore afficiamus te?

18 Cui dixit Angelus Jehovæ, Ecquid interrogas de nomine meo? fuitq; mirificus.

19 Nam quum Manoach assumeret hœdum lactentem & ejus munus, offerret in rupe quodam Jehovæ; tum is mirabiliter egit, Manoacho & uxore ejus videntibus.

20 Fuit enim quum ascenderet flamma ab altari cœlum versus, ut ascenderet Angelus Jehovæ in flamma illa altaris: quod Manoach & uxor ejus videntes, procidere-runt super faciem suam in terram;

21 Nec deinceps amplius Angelus Jehovæ apparebat Manoacho & uxori ejus: tunc novit Manoach eum Angelum Jehovæ esse.

22 Quapropter dixit Manoach uxori suæ, Omnino moriturí sumus; nam Deum vidimus.

23 Sed dixit ei uxor ejus, Si delectaret nos Jehova nostræ afficiendo nos, non accepisset è manu nostra holocaustum cum munere, neque ostendisset nobis omnia hæc: quin etiam hoc tempore non faciebat ut audiremus rem hujusmodi.

24 Peperit itaque mulier illa filium, cujus nomen vocavit Schimschonem: adolevitque puer ille, & benedixit ei Jehova.

CAPUT XIV.

Schimschon leonem discerpit, deque eo parabolam proponit, qua occasio fuit Philischthæos impugnandi.

COepit autem spiritus Jehovæ agere eum in castris Danis, inter Tzorham & Eschthaolam. *Caput 14.*

2 Quum enim descendisset Schimschon Thimnatham, & vidisset fœminam Thimnathæ è filiabus Philischthæorum:

3 Ascendens indicavit patri suo & matri suæ, ac dixit, Aspexi fœminam Thimnathæ è filiabus Philischthæorum, nunc itaque accipite eam mihi in uxorem.

4 Dicente autem ei patre & matre ejus, Annon est inter filias agnatorum tuorum, aut in toto populo meo uxor, quod tu abis ad accipiendum uxorem è Philischthæis illis præputiatis? respondit Schimschon patri suo, Istam accipe mihi, ea enim recta videtur in oculis meis.

5 Pater autem & mater ejus ignorabant à Jehova id esse, occasionem ipsum quærere à Philischthæis: nam tempore illo Philischthæi dominium habebant in Israelitas.

6 Quum ergo descenderet Schimschon cum patre & matre sua Thimnatham; pervenientibus usque ad vineas Thimnathæ, ecce adultus Leo rugiens occurrebat ei.

7 Tum incessit eum spiritus Jehovæ, adeo ut discinderet illum, ac si discidisset aliquem hœdũ, quamvis nihil *esset* in manu ejus: non autem indicavit patri aut matri suæ *id* quod fecerat.

8 Interea descendit *pater*, & alloquutus est fœminam illam, quæ recta videbatur in oculis Schimschonis.

9 Revertens autem post aliquot dies *Schimschon* ut duceret eam, secessit ad videndum cadaver illius Leonis: ecce autem examen apum in corpore Leonis illius cum melle.

10 Quod quum eduxisset in manus suas, pergebat ite comedendo, & perveniens ad patrem suum & matrem suam dedit eis, qui comederunt: sed non indicavit eis se è corpore Leonis eduxisse mel illud.

11 Itaque descendit pater ejus ad illam fœminam; fecitque ibi Schimschon convivium: sic enim solebant facere juvenes.

12 Fuit autem quum *Philischthæi* viderent eum; ut assumerent triginta sodales, qui essent cum eo.

13 Et dixit eis Schimschon, Proponam vobis nunc ænigma: quod si plane edixeritis mihi *intra* septẽ dies hujus convivii, & inveneritis, utique dabo vobis triginta sindones, & triginta mutandas vestes.

14 Sed si non potueritis explicare mihi vicissim vos dabitis mihi triginta sindones, & triginta mutandas vestes: qui dixerunt ei, Propone ænigma tuum, & intelligemus illud.

15 Tum dixit eis, Ab edente prodiit edulium, & ab acri prodiit dulce: qui non potuerunt explicare ænigma illud tribus diebus.

16 Fuit autem die illorum septimo, ut dicerent uxori Schimschonis, Pellice virum tuum ut explicet nobis hoc ænigma, ne combutamus te & familiam patris tui igne: an ad hæreditatem nostram conquerendam invitati nos necne?

17 Ac fleverat quidem uxor Schimschonis apud eum, & dixerat, Tantum odisti me ac non amas me, istud ænigma proposuisti populoribus meis, & mihi non explicâsti? qui dicebat ei, Ecce, patri aut matri meæ non explicavi, & tibi explicarem?

18 Sic fleverat apud eum septem illis diebus, quibus fuit illis convivium: sed fuit die illorum septimo ut explicaret ei, quia premebat ipsum, & ille explicavit ænigma istud populoribus suis.

19 Dixerunt ergo ei cives illius civitatis die septimo, quum nondum occumberet Sol, Quid dulcius *est* melle, & quid acrius Leone? qui dixit eis, Nisi arassetis vitulâ meâ, non invenissetis ænigma meum.

20 Tum incessit eum spiritus Jehovæ, & descendens

descendens ad Aschkelonitas, percussit ex eis triginta viros, & acceptis exuviis eorum dedit illas mutandas *vestes* eis qui explicaverant ænigma illud: postpodum accensâ irâ suâ ascendit in domum patris sui.

21 Quapropter nupsit uxor Schimschonis, sodali ejus quem sibi in sodalem asciverat.

CAPUT XV.

Schimschon, vulpeculas in segetem immittit, & mille Philisthæos asini maxilla prosligat.

FIlit autem post *aliquot* dies tempore messis triticeæ, ut visitaturus Schimschon uxorem suam cum hœdo lactente, diceret, Ingrediar ad uxorem meam in ipsum conclave; sed non permisit ei pater illius ingredi.

2 Dixit enim pater illius, Planè cogitavi te prorsus odisse eam, ideo tradidi eam sodali tuo; nonne soror ejus minor elegantior *est* eâ? nubat nunc tibi loco ejus.

3 Quamobrem dixit de eis Schimschon, Insons fuero hac vice à Philisthæis, quam ego affecero eos malo.

4 Et abiens Schimschon cepit trecentas vulpes: acceptisq; facibus obvertit caudam unam ad alteram, & posuit facem unamquamque mediam inter binas caudas.

5 Sic accendens ignem in facibus, immisit *eas* in segetes Philisthæorum: qui succendit cum metas tum segetes, vineasque & olivetas.

6 Interrogantibus autem Philisthæis, Quis fecit istud? quum dixissent, Schimschon gener illius Thimnæi: eò quod acceptam uxorem ejus dederit sodali ejus: ascenderunt Philisthæi, & eam cum patre ejus combusserunt igni.

7 Sed dixit eis Schimschon, Sicine facturi estis? at quum ultionem sumsero de vobis, postmodum desistam.

8 Percussitque eos crure *vibrato* in semom *eorum* plagâ magnâ: & descendens consedit in scopulo petræ Hethami.

9 Quam ob rem ascendentes Philisthæi castra posuerunt contra Jehudam: fuderuntque se in *loco* Lechi.

10 Dixerunt autè viri Jehudæ: Cur ascendistis contra nos? qui dixerunt, Ad vinciendum Schimschonem ascendimus, ut faciamus ei quemadmodum fecit nobis.

11 Tum descendentes tres mille viri ex Jehuda ad scopulum petræ Hethami, dixerunt Schimschoni, An nescitis Philisthæos dominium habere in nos? quid ergo est, *quod* fecisti nobis? qui dixit eis, Quemadmodum fecerunt mihi, sic feci eis.

12 Qui dixerunt ei, Ad vinciendum *te* descendimus, ut tradamus te in manum Philisthæorum; quibus dixit Schimschon, Jurate mihi, *nam timeo* ne interfatis vos in me.

13 Tum alloquuti sunt eum, dicendo, Neequaquam *interficiemus*, sed bene vinciemus te, ut tradamus te in manum eorum: nullo modo morte afficiemus te: vinxerunt autem eum duobus funibus novis, & deduxerunt eum ab illa petra.

14 Ipse pervenerat usque ad *locum* Lechi, & Philisthæi vociferabantur *præ gaudio* ad occursum ejus: quum incessit eum spiritus Jehovæ, fueruntque funes illi qui *erant* ad brachia ejus tamquam fila lineæ, quæ arserunt igni, & dissoluta sunt vincula ejus è manibus ejus.

15 Quumque invenisset maxillam asinæ humentem: extensâ manu suâ accepit eam, & mille viros percussit ea.

16 Quapropter dicebat Schimschon: Illâ maxillâ asinæ acervum, acervos duos: illâ maxillâ asinæ percussi mille viros.

17 Fuitque quum absolvisset loqui, & projecisset maxillam è manu sua, ut vocaret locum illum Ramath-Lechi.

18 Sitiebat autem valde, idcirque invocavit Jehovam, ac dixit, Tu effecisti per manum servi tui salutem hanc maximam: nunc autem morerer-ne siti, aut inciderem in manum istorum præputiatorum?

19 Quapropter fodit Deus cavum quoddam quod *est* in *loco* illo Lechi, ita ut prodirent ex eo aquæ, de quibus bibit, & restituto animo ejus revixit: idcirco vocavit nomen ejus *fontis*, Fontem invocantis, qui *est* in loco Lechi, usque in hunc diem.

20 Vindicavit autem Israelem temporibus Philisthæorum viginti annis.

CAPUT XVI.

Schimschon portas urbis transfert, cui sodes suos evadit: postea ab uxore hosti traditur: tandem morientem vertit sua aliquot millia hostium invalvit.

VEnit enim Schimschon Hazzam: ubi videns quandam meretricem, congressus est cum ea.

2 Hazzæi autem dicebantur, Venit Schimschon huc, circumeuntes insidiati sunt ei totâ illâ nocte in porta civitatis suæ: continuerunt se totâ illâ nocte, dicendo, *Continebimus* usque ad lucem matutinam: tum interficiemus eum.

3 Sed quum cubâsset Schimschon usque ad medium noctis, surgens ipso medio noctis arripuit fores portæ civitatis quod cum duobus postibus earum, profectusque est cum eis *consuetis* vectibus, imposuitque humeris suis: ac deportavit in verticem montis illius, qui *est* in conspectu Chebronis.

4 Quapropter fuit postea quum adamaret mulierem in valle Soreki, cujus nomen Delila:

5 Ut ascenderent ad eam Satrapæ Philisthæorum, dicerentque ei, Pellice eum, & cognosce in quo *consistat* vis ejus magna, & quo pacto prævaleamus ei, ut vinciamus eum, ad affligendum eum: nos autem dabimus tibi quisque millenos centenos *siclos* argenti.

6 Dixit ergo Delila Schimschoni, Indica mihi, quæso, in quo *consistat* vis tua magna: & quo vincirí posses ad affligendum te?

7 Cui dixit Schimschon, Si vincirer septem restibus virentibus quæ nondum exsiccatæ fuerint, tum infirmarer, & essem sicut unus *aliquis* homo.

8 Cumaverunt ergo ei adferri Satrapæ Peliſchthæorum ſeptem reſtes virentes, quæ nondum fuerant exſiccatæ: quibus illa vinxit eum;

9 Et inſidiis manentibus apud ipſam in conclavi, dixit ei, Peliſchthæi invadunt te Schimſchon: qui diſrupit reſtes illas, quemadmodum diſrumpitur filū ſtupeum quum ſentit ignem, ſic non eſt agnita vis ejus.

10 Poſtea dixit Delila Schimſchoni, Ecce deluſiſti me, nam eloquutus es mihi mendacia: nunc indica mihi, quæſo, quo vinciri poſſis.

11 Qui dixit ei, Si validè vincirer funibus denſis recentibus, quibuſcum nullum opus eſſet factum, tum infirmarer & eſſem ſicut unus *aliquis* homo.

12 Sed quum accipiens Delila funes denſos recentes vinxiſſet eum illis, dixiſſetque ei, Peliſchthæi invadunt te Schimſchon (manebant autem inſidiæ in quodam conclavi) diſrupit illos á brachiis ſuis tamquam filum.

13 Quapropter dixit Delila Schimſchoni, Hactenus deluſiſti me, & eloquutus es mihi mendacia, indica mihi quo vinciri poſſes: quique dixit ei, Si attexueris ſeptem cincinnos capitis mei ad jugum textoris.

14 *Illa* itaque impacto paxillo dixit ei, Peliſchthæi invadunt te, Schimſchon: qui expergefactus á ſomno ſuo, profectus eſt cum paxillo ipſo texturæ, & cū ipſo jugo.

15 Deinde dixit ei, Quomodo dicis, Amo te, cum animus tuus non ſit penes me? jam tribus vicibus illuſiſti mihi, dum non indicâſti mihi in quo *conſiſtat* vis tua magna.

16 Fuit itaque quum premeret eum verbis ſuis quotidie, & artificioſè urgeret eum; denique imminueretur animus ejus, ac ſi moriturus eſſet;

17 Ut indicaret ei totum animum ſuum, & diceret ei, Novaculum nunquam fuit admota ad caput meum, eò quòd Neziræus Dei ſum inde ab utero matris meæ: quòd ſi raderer, recederet à me vis mea, & infirmaret, ac eſſem ut quivis homo.

18 Quum ergo animadvertiſſet Delila eum indicaſſe ſibi totum animum ſuum; mittens accerſivit Satrapas Peliſchthæorū, dicendo, Aſcendite hac vice, nam indicavit mihi totum animum ſuum: ſic aſcenderunt ad eam Satrapæ Peliſchthæorum, afferentes ipſam pecuniam in manu ſua.

19 Illa autem quum ſomnum ei induxiſſet ſuper genua ſua; accerſivit quemdam, curavitque ut abraderet ſeptem cincinnos capitis ejus: deinde cœpit affligere eum, quum receſſiſſet vis ejus ab eo.

20 Dixit enim, Peliſchthæi invadunt te, Schimſchon: qui expergefactus á ſomno ſuo dicebat, Hac vice ut antea exibo, quum excuſſero me, nam ipſe ignorabat Jehovam receſſiſſe á ſe.

21 Itaque apprehendentes eum Peliſchthæi effoderunt oculos ejus & eum deduxerunt Hazzam vinxerunt duobus vinculis chalybeis, ubi erat molens in carcere.

22 Inceperant autem capilli capitis ejus reſtoreſcere, ut quum abraderetur:

23 Quando Satrapæ Peliſchthæorum congregati ſunt ad celebrandū ſacrificium magnum Dagoni deo ſuo, & ad lætitiam: dicebant enim, Tradidit deus noſter in manus noſtras Schimſchonem inimicum noſtrum.

24 Videntes eum quoque populus laudabant deum ſuum: dicebant enim, Tradidit deus noſter in manus noſtras inimicum noſtrum, & vaſtatorem terræ noſtræ, quique multos è nobis confodit.

25 Faitque quum hilaris eſſet animus illorum, ut dicerent, Vocate Schimſchonem, & ludat coram nobis: ſic evocantes Schimſchonem è carcere ut luderet coram ipſis, ſtaturunt eum inter columnas:

26 Et dixit Schimſchon puero illo qui tenebat manum ejus, Sine me, tantùm ſac palpem illas columnas quibus hæc domus ſuſtentatur: & innitar illis.

27 Erat autem ea domus plena viris & mulieribus, & ibi erant omnes Satrapæ Peliſchthæorum: ſuper tectum autem quaſi tria millia virorum ac mulierum qui ſpectabant quando luderet Schimſchon.

28 Invocans verò Schimſchon Jehovam, dicebat; Domine Jehovi, recordare mei obſecro, & confirma me obſecro tantùm hac vice, ô Deus, ut ſumam de Peliſchthæis ultionē ſemel propter ambos oculos meos.

29 Tum complexus Schimſchon duas columnas medianas quibus domus illa ſuſtentabatur, nixus eſt eis uni dexterâ ſuâ, alteri verò ſiniſtrâ ſuâ.

30 Deinde dicens Schimſchon, Moriar ego cum Peliſchthæis, inclinavit ſe vi, deciditque domus illa ſuper ipſos Satrapas, & ſuper totum populum qui *erat* in ea: ita fuerunt mortui illi, quos morti tradidit quum moreretur, plures quàm quos morti tradiderat in vita ſua.

31 Poſtea deſcendentes cognati ejus & tota familia paterna ejus, deportaverunt eum, & aſcendentes ſepeliverunt eum inter Tzoram & Eſchtaolonem in ſepulchro Manoachi patris ejus: vindicaverat autem Iſraelem viginti annis.

CAPUT XVII.

Hiſtoria Micæ turbato Eccleſiæ ſtatu.

FUerat autem quidam è monte Ephraimi, cujus nomen *erat* Micajehu;

2 Qui dixit matri ſuæ, Argentum illud mille centum *ſiclorum* quod captum fuerat tibi, quia tu exſecrata es, ſicut etiam dixiſti me audiente, ecce argentum illud penes me *eſt*, ego eeperam illud: & dixit mater ejus, Benedictus ſit filius meus Jehovæ.

3 Deinde reſtituit argentum illud mille centum *ſiclorum* matri ſuæ, ſed dixit mater ejus, Omnino ſanctificavi iſtud argentum Jehovæ *dimiſſum* è manu meâ filio meo

ut

ad faciendum sculptile & fusile, quapropter jam restituam tibi.

4 Restituit tamen argentum illud matri suæ: unde accipiens mater ejus ducentos *siclos* argenti dedit illud fusori, qui fecit ex eo sculptile & fusile, quod fuit in domo Micajehu.

5 Huic igitur viro Micæ erat ædes deorum: quamobrem facto amiculo & imaginibus consecravit ministerium unius è filiis suis, ut esset ipsi in Sacerdotem.

6 Temporibus illis non erat rex in Jisrael: quisque quod rectum *videbatur* in oculis suis faciebant.

7 Fuit autem puer è Beth-Lechemo Jehudæ, è familia Jehudæ *oriundus*, qui erat quidem Levita, sed fucrat peregrinatus illic.

8 Discedens ergo vir ille ab ea civitate Beth-Lechemo Jehudæ, ad peregrinandum ubicunque inveniret *commodum*: pervenit in montem Ephrajimi usque ad domum Micæ conficiendo iter suum.

9 Cui dicente Mica, Unde venis? dixit ei, Levita sum, *venio* Beth-Lechemo Jehudæ: ego autem vado ad peregrinandum ubicunque *commodum* invenero.

10 Tum dixit ei Mica, Mane apud me, & esto mihi in patrem & in Sacerdotem, & ego dabo tibi denos siclos argenti quotannis, & syntheſin vestium, & victum tuum: sic ivit Levita:

11 Et dum placuit Levitæ isti manere apud virum illum, fuit iste puer ei quasi unus è filiis ejus.

12 Consecravit enim Mica ministerium istius Levitæ, ut esset sibi puer ipse in Sacerdotem: sic erat in domo Micæ.

13 Dicebat enim Mica, Nunc novi Jehovam benefacturum esse mihi: eò quod est mihi hic Levita in Sacerdotem.

CAPUT XVIII.

Idololatria tribus Danis.

1 TEmporibus illis non erat rex in Jisraele: quibus temporibus Danitica tribus, quærebat sibi possessionem ubi habitaret, quia *ad eum* ipsi non accidcrat usque in diem illum inter tribus Jisraelis in possessione *ejus*.

2 Quapropter miserunt filii Danis ex familia *sua*, quinque viros è finibus suis, homines strenuos Tzorha & Eschtaole ad explorandam terram quandam, & ad pervestigandum eam, dicentes eis, Ite, pervestigate illam terram: qui pervenientes in montem Ephrajimi ad domum usque Micæ, pernoctarunt ibi.

3 Ipsi erant apud domum Micæ, quum agnoverunt vocem illius pueri Levitæ: quapropter divertentes illuc dixerunt ei, Quis adduxit te huc? & quid agis hic? quidve tibi hic *est*?

4 Qui dixit eis, Hæc & talia fecit mihi Mica, & mercede conduxit me, ut sim ei in Sacerdotem.

5 Tum dixerunt ei, Consule Deum, quæsumus, ut scianus an secundum erit iter nostrum, cujus causâ imus.

6 Quibus dixit Sacerdos ille, Ite cum pace, coram Jehova *est* iter vestrum quo ituri estis.

7 Abeuntes ergo quinqui viri illi pervenerunt Lajischum: ubi animadverterunt populum qui *erat* in ea (*ut erat* sita in tuto secundum rationem Tzidoniorum) quietum & securum *esse*, nec *esse* quemquam *qui de re nulla* pudore afficeret in ea terra hæredem imperii, præterea eos remotos *esse* à Tzidoniis, & rem non esse eis cum quoquam.

8 Redeuntibus itaque ipsis ad fratres suos Tzorham & Eschtaolem, dixerunt fratres ipsorum, Quid vos?

9 Qui dixerunt, Surgite ut ascendamus contra illos, nam considerawimus terram illam quòd ecce bona *sit* valde, & vos silentetis? ne pigritamini properare eundo ad possidendam illam terram jure hæreditario.

10 Quum advenietis, adveneritis ad populum securum, & in terram *quæ est* ampla spaciis, nam tradidit Deus eam in manum vestram, locus *est* ubi nulla *est* penuria ullius rei quæ *sit* in terra.

11 Itaque profecti inde ex familia Danitica Tzorha & Eschtaole, sexcenti viri accincti armis bellicis.

12 Ascendentes castra fecerunt ad urbem Jehari-morum in Jehuda: idcirco vocârunt locum illum, Castra Danis, usque in hanc diem, ecce *est* post urbem Jehari-morum.

13 Deinde transeuntes illuc *ad* montem Ephrajimi, pervenerunt usque ad domum Micæ.

14 Ubi loquentes quinque viri illi qui iverant ad explorandum Lajischum cum terra ejus, dixerunt fratribus suis; Notistine in domibus istis esse amiculum & imagines, & sculptile, & fusile? nunc igitur cognoscite quid facturi sitis.

15 Qui divertentes illuc venerant in domum illius pueri Levitæ, domum Micæ, & interrogaverunt illum de prosperitate.

16 Sexcenti autem viri accincti armis bellicis suis, subsistiterant *ad* fores portæ; qui *erant* è filiis Danis.

17 Interea ascendentes quinque viri illi, qui iverant ad explorandum illam terram, ingressi illuc, acceperunt sculptile, & amiculum, & imagines, & fusile ipsum, dum ipse Sacerdos subsisteret *ad* fores portæ cum sexcentis viris illis, qui accincti erant armis bellicis.

18 Quumque isti *qui* ingressi fuerant domum Micæ accipientes *asportarent* sculptile, amiculum, & imagines, ac ipsum fusile; dixit eis Sacerdos ille, Quid facitis?

19 Qui dixerunt ei, Sile, impone manum tuam ori tuo, & veni nobiscum, & esto nobis in patrem & in Sacerdotem: utrum melius est te esse Sacerdotem domui unius viri, an te esse Sacerdotem tribui & familiæ in Jisraele?

29 Tum lætatus est animus ipsius Sacerdotis, & recepit amsculum ipsum, & imaginem, & sculptile: & profectus est in medio illius populi.

21 Ita conversi abibant: positis parvulis & pecoribus & impedimentis ante se.

22 Ipsi procul aberant à domo Micæ: quum viri illi qui inhabitabant domos, quæ *erant* juxta domum Micæ, convocati sunt & allequati filios Danis.

23 Nam inclamantes filios Danis fecerunt ut converterent faciem suam: qui dixerunt Micæ, Quid tibi *est*, quod convocatis comitatus es?

24 Qui dixit, Deos meos quos fecteram accepistis, & Sacerdotem ipsum, & abistis, & quid mihi amplius *est*? quid igitur *est* ew dicatis mihi, Quid tibi *est*?

25 Sed dixerunt ei filii Danis, Ne facito ut audiatur vox tua apud nos, ne si incurrant in vos viri amarulenti animo, perdas vitam tuam & vitam familiæ tuæ.

26 Deinde pertexerunt filii Danis iter suum. Micæ verò quum videret eos fortiores esse se, conversus redit domum suam.

27 Sic isti acceptis quæ fecerat Micæ, & Sacerdote qui *fuerat* ei: supervenerunt Lajisthæ; populo quieto & securo, quos percusserunt acie gladii: postquam incenderunt civitatem ipsam igne.

28 Nemo autem *fuit* qui eriperet, quia remota erat à Tsidone, & res non *erat* illis cum quoquam, est enim in illa convallæ quæ *adjacet* regioni Rechobi: postea extruentes civitatem habitârunt in ea.

29 Vocârunt autem nomen illius civitatis Danem, de nomine Danis patris sui, qui natus fuerat Jisraeli: siquidem Lajisch nomen erat civitatis illius primò.

30 Tum statuerunt sibi filii Danis illud sculptile: Jehonathan verò filius Gerschonis filii Menasthis, ipse & filii ejus fuerunt Sacerdotes tribui Danitica, usque ad tempus quo migravit è terra.

31 Et constitutum habuerunt sibi sculptile quod fecerat Micæ, omnibus diebus quibus fuit domus Dei Schilunte.

CAPUT XIX.

Scortatio Binjaminitarum horrenda.

1 Fuit quoque temporibus illis, quum rex Israël esset in Israele, scite, inquam, ut quidam Levita peregrinaretur per latera montis Ephraimi, acciperet sibi mulierem concubinam è Beth-Lechemo Jehudæ.

2 Quæ concubina ejus scortata eum eo, tandem discessit ab eo in domum patris sui Beth-Lechemum Jehudæ, ubi fuit plenis quatuor mensibus.

3 Quapropter surgens vir ejus abiit post eam ad loquendum quæ illi essent cordi, ut reduceret eam, cum puero suo & pari asinorum: *illa* verò introduxit eum in domum patris sui, & ipse pater puellæ videns eum, lætatus est de occursu ejus.

4 Sic retinente eum socero ejus patre ipsius puellæ, mansit apud illâ tribus diebus: ubi comedebât & bibebât, ac pernoctabât.

5 Fuit autê die quarto, ut surgentibus illis mane consurgeret ad proficiscendum: sed dixit pater ipsius puellæ genero suo, Fulci animũ tuũ frustulo cibi, deinde abibitis.

6 Itaque sedentes comederunt ambo una & biberunt: dicebatque pater puellæ viro ipsi, Acquiesce, quæso, & pernocta, ut bene sit animo tuo.

7 Sed surrexit vir ille ad proficiscendum; institente vero apud eum socero ejus, rursus pernoctavit ibi.

8 Postea surrexit mane die quinto ut abiret, dicente autem patre puellæ, Fulci, quæso, animum tuum, cunctati sunt donec declinaret dies: nam comedebant ambo.

9 Tandê surrexit vir ille ad proficiscendum, ipse, & concubina ejus, & puer ejus: quumque diceret ei socer ejus pater puellæ, Ecce nunc remissus est dies adeo ut adversescat, pernoctate, quæso, ecce hospitium hodiernum; pernocta hic ut bene sit animo tuo, deinde surgentibus vobis cras ad iter vestrum, perges ad tentorium tuum.

10 Noluit vir ille pernoctare, sed surgens abivit & pervenit ex adverso Jebusi, *id* est, Jeruschalaimorum: & cum eo par asinorum instratorum, concubina quoque ejus cum eo *erat*.

11 Ipsi *erant* prope Jebusi, quũ dies declinâsset valde: quapropter dicebat puer domino suo, Propera, quæso, ut divertamus in istâ civitate Jebusæi, & pernoctemus in ea.

12 Cui dixit dominus ejus, Non divertemus in *ullam* civitatem alienigenæ, ex *eis* quæ non sunt filiorum Israelis, sed transibimus Gibeam usque.

13 Præterea dixit puero suo, Perge ut appropinquemus ad alterum istorum locorum, & pernoctemus Gibeæ aut Ramæ.

14 Præterierunt igitur properabantque: occubuit illis sol prope Gibeam quæ *est* Binjaminis.

15 Quapropter diverterunt illuc, ingredientes ad pernoctandum Gibeæ: & ingressus consedit in platea civitatis, quia non *fuit* qui susquam qui reciperet eos in domum suam ad pernoctandum.

16 Ecce autê vir senex veniens ab opere suo ex agro vespere: erat autem vir ille è monte Ephraimi, qui peregrinabatur Gibeæ: viri autem loci illius Binjaminitæ.

17 Qui quum sublatis oculis suis vidisset virum illum viatorem in platea civitatis, dixit vir ipse senex, Quò abis? & unde venis?

18 Qui dixit ei, Transimus Beth-Lechemo Jehudæ usque ad latera montis Ephraimi: inde ego *venerami*, & iveram usque Beth-Lechemum Jehudæ: *ad* domum autem Jehovæ abeo, & non *est* qui susquam qui recipiat me in domum suam:

19 Quamvis tam stramen, tum pabulum sit penes servos tuos pro asinis nostris, tum etiam panis & vinum sit pro me & pro ancilla tua, & hoc puero *qui est* cum servis tuis: nullius rei est penuria.

20 Sed

20 Sed dixit vir ille senex, Pax *esto* tibi, quicquid deficit te, incumbat tantum mihi, tantummodo in hac platea ne pernoctato;

21 Eumque introducens in domum suam, pabulum dedit asinis; deinde lotis pedibus suis comederunt & biberunt.

22 Ipsi exhilarabant animos suos; quum ecce viri civitatis illius, viri nequam circumfteterunt domum illam, pulsantes ad ejus januam: & alloquuti sunt virum illum, dominum ejus domûs, senem illum, dicendo, Produc virum illum qui ingressus est domum tuam, ut cognoscamus eum.

23 Ad quos egressus vir ille dominus domûs illius, dixit eis, Ne fratres mei, ne malefaciatis, quæso: postquam ingressus est vir iste domum meam, ne faciatis flagitium istud.

24 Ecce filiam meam quæ virgo *est*, & concubinam illius, producam nunc eas, & comprimite eas, aut facite eis quod bonum *videtur* in oculis vestris: viro autem isti ne faciatis quicquam hujus flagitii.

25 Sed nolentibus viris illis auscultare ei; prehendens ipse vir concubinam suam produxit ad eos foras: qui cognoscentes eam quum indesinenter abusi essent eâ totâ nocte usque mane, dimiserunt eam quum ascenderet aurora.

26 Tum rediit mulier illa appetente mane, & collapsa *jacebat ad* portam domûs illius viri, ubi dominus ipsius *erat* ad lucem usque.

27 Quum autem surgens dominus ejus mane, apertis januis domûs exiret ad pergendum itinere suo: ecce, mulier illa concubina ejus jacens *ad* portam domûs, cum manibus suis in limine.

28 Et quum dixit ei, Surge ut abeamus, nec *esset* qui responderet, accepram eam *imposuit* asino, & surgens vir ille abiit in locum suum:

29 Deinde ingressus domum suam, acripiensque gladium prehendit concubinam suam, quam divisit per ossa ejus in duodecim membra, misitque eam per totum terminum Jisraelis.

30 Eratque ut quisquis videbat, diceret, Non fuit factum neque fuit visum, quemadmodum hujusmodi inde a tempore quo ascenderunt filii Jisraelis e terra Ægypti usque in diem hunc: adhibete vos ad istud, consilium inite, & colloquimini.

CAPUT XX.

Binjamita bis victores tandem vincuntur.

ITaque exierunt omnes Jisraelitæ: congregatusque est totus cœtus, unanimis a Dane Beer-schebaïsm & terram Gilhadis usque: ad Jehovam Mitzpam:

2 Ubi constituerunt *primi ab* extremitatibus totius populi, omnis tribus Jisraelis, in congregatione populi Dei quadringenta millia virorum pedites stringentium gladium.

3 Audiverant autem Binjaminitæ ascendere Jisraelitas Mitzpam: dicebant etiam Jisraelitæ, Eloquimini, quomodo factum *est* malum istud?

4 Tum protestatus vir ille Levita, vir mulieris illius occisæ, dixit: Gibham illam quæ *est* Binjaminis veni ego & concubina mea ad pernoctandum:

5 Insurrexerunt autem in me Gibhani, & circumdederunt contra me ipsam domum nocte: sibi proposuerant me occidere, & concubinam meam ita compresserunt ut mortua sit.

6 Quapropter prehendens concubinam meam membratim divisi eam, ac misi eam per totum agrû possessionis Jisraelitarû, eò quod fecissent scelus & flagitiû in Jisraele.

7 Ecce vos omnes Jisraelitæ *estis*, communicate inter vos sermonê & consilium hîc.

8 Surrexit ergo totus populus unanimis, dicendo, Non iumus ituri ullus in tentorium suum, neque recessuri in domum suam.

9 Sed nunc *esto* hæc res quam faciemus contra Gibham: oppugnabimus eam sorte.

10 Accipiemus enim denos viros è centenis per omnes tribus Jisraelis, & centenos è millenis, ac millenos è decies millenis ad comparandum commeatum pro hoc populo, ut invadendo Gibham Binjaminitarum faciant omnino prout meritum est flagitium illud quod facit in Jisraele.

11 Sic congregati sunt omnes Jisraelitæ, *veluti* contra illam civitatem unanimes conjuncti.

12 Tum miserunt tribus Jisraelis viros ad omnes tribus Binjaminis, qui dicerent, Quod *est* malum istud, quod factum est in vobis?

13 Nunc igitur date istos viros nequam, qui *sunt* isthic Gibhæ, ut morti tradamus eos, & tollamus malum à Jisraele: sed noluerunt auscultare Binjaminitæ voci fratrum suorum Jisraelitarum.

14 Congregaverunt enim se Binjaminitæ è suis civitatibus Gibham: ut prodirent in prælium contra Jisraelitas.

15 Numeraveruntque ex se Binjaminitæ tempore illo è suis civitatibus vigilanti sex millia virorum stringentium gladium, præter habitatores Gibhæ, *qui* numeraverunt se septingentos viros lectissimos.

16 E toto populo isto erant septingenti viri lectissimi præclidentes manû dextrâ: omnis istorum quisque fundâ mitteret lapidem ad capillû, sine oratione mitteret.

17 Jisraelitæ quoque numeraverunt ex se præter Binjaminitas, quadringenta millia virorum stringentium gladium: quorum quisque *virerat* bellicosus.

18 Deinde surgentes ascenderunt in domum Dei fortis, ut consulerent Deum: dixeruntque Jisraelitæ, Quis ex nobis primus ascendet ad hanc pugnam contra Binjaminitas? quibus dixit Jehovah, Jehuda primus.

19 Surgentes itaque Jisraelitæ, mane castra posuerunt contra Gibham;

20 Et exeuntes Jisraelitæ in prælium contra Binjaminitas, instruxerunt contra eos Jisraelitæ aciem apud Gibham.

21 Exeuntes

21 Exeuntes verò Binjaminitæ Gibhæ prostraverunt ex Jisraelitis die illo viginti duo millia virorum humi.

22 Confirmavit tamen se populus Jisraelitarum, ut iterum instruerent aciem in eodem loco ubi instruxerant die illo priore:

23 Quum ascendentes Jisraelitæ flevissent coram Jehova usque ad vesperam, coluissentque Jehovam, dicendo, An iterum accedam in prælium contra filios Binjaminis fratris mei? dixissetque Jehova, Ascendite contra illum.

24 Appropinquaverunt itaque Jisraelitæ ad Binjaminitas die isto secundo:

25 Exeuntes quoq; Binjaminitæ obviam eis Gibha eo ipso secundo die, prostraverunt ex Jisraelitis iterũ octodecim millia virorũ humi; omnes hos stringentes gladiũ.

26 Quapropter ascendentes omnes Jisraelitæ, totus, inquã, populus ille venerunt ad domum Dei sortis, & flentes consederunt ibi coram Jehova, ac jejunaverunt die illo usque ad vesperam: obtulerunt que holocaustã & eucharistica coram Jehova:

27 Et consuluerunt Jisraelitæ Jehovam (nam ibi erat arca fœderis Dei temporibus illis)

28 *Ipsi* & Pinchas filius Elhazaris filii Aharonis, qui stabat coram eo temporibus illis, dicendo: Utrum pergam adhuc exire in prælium contra filios Binjaminis fratris mei, an desinam? quibus dixit Jehova, Ascendite, cras enim traditurus sum eum in manum tuam.

29 Disposuit autem Jisrael insidias apud Gibham circumquaque.

30 Deinde ascendentes Jisraelitæ contra Binjaminitas die tertio, instruxerunt *aciem* apud Gibham sicut antea:

31 Unde exeuntes Binjaminitæ obviam isti populo avellebantur ab ipsa civitate: cœperant enim percutiendo consodere ex isto populo ut antea per vias illas tritas, quarum altera ascendit ad domum Dei sortis, altera verò Gibham in agro *stans*, quasi triginta viros ex Jisraele.

32 Quapropter dicebant Binjaminitæ, Cæduntur isti ante nos ut prius: at Jisraelitæ dixerant, Fugiemus, ut avellamus eum à sua civitate ad istas vias tritas.

33 Tunc omnes Jisraelitæ surgentes quisque à loco suo, instruxerunt aciem Baal-Thamare: insidiæ quoque Jisraelitarum eruperunt è loco suo post denudationem Gibhæ.

34 Veneruntque Gibhæ ex adverso decies mille viri lectissimi ex toto Jisraele, quum prælium ingravesceret; illis ignorantibus ad se pertingere malum illud.

35 Sic affecit Jehova Binjaminem plagã coram Jisraele; adeo ut prosternerent Jisraelitæ ex Binjamine die illo vicies quinquies mille centum viros: hos omnes stringentes gladium.

36 Viderunt autem Binjaminitæ se plagã affici; quum Jisraelitæ cessissent loco Binjaminitis, quia confidebant insidiis quas posuerant contra Gibham:

37 Postquam insidiæ illæ festinantes irruerant in Gibhã & signo dato insidiæ percusserant totam civitatẽ illam acie gladii.

38 Fuerat enim constitutum tempus Jisraelitis cum insidiis istis; quando excitaturæ essent illæ multam elationem fumi è civitate illa.

39 Tum converterunt se Jisraelitæ ad prælium: quũ Binjaminitæ incepissent percutiendo consodere quasi triginta viros, eò quòd dicerent, Utique plagã omnino afficitur coram nobis, sicut bello priore.

40 Elatio illa, columna, *inquam*, fumi cœperat ascendere è civitate, quũ respicientes Binjaminitæ retrorsũ, *viderunt* quòd ecce ascenderet incendium civitatis in cœlum.

41 Quum autem Jisraelitæ *anstorsum* se obverterunt, turbati sunt Binjaminitæ: videbant enim pertingere se malum illud.

42 Avertterunt itaque se ante Jisraelitas in viam *ad* desertum, sed prælatores assequuti sunt eos, & qui *prodibant* è civitatibus aliis, prosternebant eos in medio sui.

43 Cinxerunt Binjaminitas, persequendum curaverunt quemque, proculcaverunt quemque sine *magno* labore; usque ex adverso Gibhæ ab ortu Solis.

44 Nam ceciderunt è Binjaminitis octo decies mille viri; hi omnes viri strenui.

45 Deinde *eorum* qui aversi fugiebant versus desertum ad petram Rimmonis racemarunt quemque per tritas illas vias quinquies mille viros: postea assequuti eos à tergo Gidhonum usque, percusserunt ex eis bis mille viros.

46 Ita fuerunt omnes qui ceciderunt è Binjaminitis, vicies quinquies mille viri strigentes gladium eodem die; omnes isti viri strenui.

47 *Eorum* autem qui aversi erant, effugerunt versus desertum ad petram Rimmonis sexcenti viri: qui consederunt in petra Rimmonis quatuor mensibus.

48 Jisraelitæ autem reversi ad Binjaminitas, percusserunt eos acie gladii, tam homines civitatis cujusque, quàm jumenta, denique quicquid inventum est: etiam omnibus civitatibus illis, quæ supererant, immiserunt ignem.

CAPUT XXI.

Tribus Binjamin instauratur.

JIsraelitæ autem juramento se obstrinxerant Mitzpæ, dicendo, Quisquam nostrũm non dabit filiam suam Binjaminitæ in uxorem.

2 Quum ob rem populus ingressi domum Dei sortis consederunt ibi usque ad vesperam coram Deo, & sublatâ voce sua fleverunt fletu magno:

3 Ac dixerunt, Quare, O Jehova Deus Jisraelis, fieret istud in Jisraele ut desideraretur hodie ex Jisraele tribus una?

4 Factque postridie, quum mane surgentes populus exstruxissent illic altare; ut offerrent

offerrent holocausta & eucharistica.

5 Et dixerunt Israelitæ, Quis *est* qui non ascendit cum hac congregatione ex omnibus tribubus Israelis ad Jehovam? nam juramentum maximum interceſſerat contra eum qui non aſcenderet Mitzpam ad Jehovam, dicendo, Omnino morti tradetur.

6 Quam itaque pœniteret Israelitas de Binjamine fratre ſuo & dicerent, Excidere*mus*ne hodie tribū unam ex Israele?

7 Quid facturi ſumus iſtis, reliquis iſtis quòd ad uxores? nos enim juramento obſtrinximus per Jehovam, ut non daremus *illis* de filiabus noſtris in uxores.

8 Dixerunt, Quis ullus *eſt* è tribu Israelis qui non aſcendit Mitzpam ad Jehovam? ecce autem non venerat quiſquam in caſtra, Jabeſcho Gilhadis ad congregationem.

9 Numeravit enim ſe populus, & ecce non *erat* ibi quiſquam ex habitatoribus Jabeſchi Gilhadis.

10 Quapropter miſerunt illuc cœtus duodecies mille viros è ſtrenuiſſimis, & mandatis inſtruxerunt eos, dicendo, Ite ut percutiatis habitatores Jabeſchi Gilhadis acie gladii, etiam mulieres & parvulos:

11 Hoc enim illud *eſt* quod facturi eſtis: omnem marem & omnem fœminam expertam concubitu maris interneciōi devovebitis.

12 Hi autem invenerunt ex habitatoribus Jabeſchi Gilhadis quadringentas puellas virgines, quæ non fuerant expertæ virum concubitu maris: adduxerunt*que* eas Schiluntem ad caſtra, quæ *manſerant* in terra Cenahanis.

13 Tum mittentes totus ille cœtus, qui alloquerentur Binjaminitas qui *erant* in petra Rimmonis, promulgaverunt illis pacem.

14 Sic reverſi ſunt Binjaminitæ tempore illo, quibus dederunt fœminas illas, quas vivas conſervârant è fœminis Jabeſchi Gilhadis: ſed *ſic* non ſuerunt ſatis illis.

15 Quumque *adhuc* populum pœniteret de Binjamine, eò quod feciſſet Jehova rupturam in tribubus Israelis;

16 Dixerunt Seniores cœtūs ipſius, Quid faciemus reliquis iſtis quòd ad mulieres; cum perditæ ſunt è Binjamine fœminæ?

17 Ampliùs dixerunt, Hæreditatis horum qui evaſerunt poſſeſsio pro Binjamine *futura eſt*: non enim delenda eſt tribus ex Israele.

18 Nos autem non poſſumus dare eis uxores è filiabus noſtris: obſtrinxerunt enim ſe juramento Israelitæ, dicendo, Maledictus *ſit* qui dederit uxorem Binjaminitis.

19 Tandem dixerunt, Ecce feſtum Jehovæ *eſt* Schilunte de anno in annum, quod *celebratur* ab Aquilone domūs *Dei* fortis, verſus ortum Solis, ad tritam viam, quæ aſcendit à domo *Dei* fortis Schecemum; & à Meridie Lebonæ.

20 Et præceperunt Binjaminitis, dicendo, Ite ut inſidiemini in vineis:

21 Et animadvertetis, ut ecce quum exibunt puellæ Schiluntinæ ad ſaltandum choreis; prodeuntes è vineis illis rapiatis ſtatim vobis quiſque uxorem ſuam è puellis Schiluntinis: deinde abibitis in terram Binjaminitarum.

22 Erit autem quum venient parentes earum aut agnati earum ad litigandum apud nos, ut dicamus eis, Gratificamini nobis illas, qui non excepimus cuique uxorem ſuam in iſto bello: nam vos non dediſtis illis, *neque* jam rei eritis.

23 Facientes itaque ſic Binjaminitæ, perduxerunt uxores pro numero ſuo, è ſaltantibus illis quas rapuerant: abeunteſque reverſi ſunt ad poſſeſsionē ſuam, & inſtauraverunt civitates ſuas in quibus habitārūt.

24 Receperunt quoque ſe inde Israelitæ tempore illo quiſque ad tribum ſuam: & ad familiam ſuam: unde exiverant quiſque in poſſeſsionem ſuam.

25 Temporibus illis non *erat* rex in Israele: quiſque quod rectum *videbatur* in oculis ſuis faciebat.

RUTH

LIBER UNUS.

CAPUT I.

Ruthæ necessitudo cum Socru.

FIlit autem quo tempore judicabant judices, quum eſſet fames in terra: ut abiret quidam Beth-Lechemo Jehudæ ad peregrinandum in agris Moabitarum, ipſe cum uxore ſua & duobus filiis ſuis.

2 Hujus viri nomen *erat* Elimelec, nomen verò uxoris ejus Nahomi, & nomina duorum filiorum ejus Machlon, & Ciljon Euphratæi è Beth-Lechemo Jehudæ: pervenienteſque in agros Moabitarum ſubſtiterunt ibi:

3 Mortuo autē Elimeleco viro Nahomi, ſuperſtes relicta eſt ipſa cū duobus filiis ſuis.

4 Hi duxerunt ſibi uxores Moabitidas, nomen unius *erat* Horpa, & nomen alterius Ruth: conſederuntque ibi quaſi decem annos.

5 Deinde mortuis quoq; utriſque, Machlone & Ciljone; ſuperſtes relicta mulier illa à duobus natis ſuis & à viro ſuo.

6 Surrexit ipſa cum nuribus ſuis, ut reverteretur ex agris Moabitarum: quia audierat in agro Moabitarum Jehovam viſitaſſe populum ſuum dando eis panem.

7 Et egreſſa eſt è loco illo ubi ſubſtiterat, & duæ nurus ejus cum ea, ingreſſæque ſunt iter ad revertendū in terram Jehudæ.

8 Sed dicebat Nahomi duabus nuribus ſuis, Abite, revertimini quæque in domum matris ſuæ, exerceat erga vos Jehova benignitatem, quemadmodum exercuiſtis erga mortuos & erga me.

9 Det Jehova vobis ut inveniatis requiē quæque

quæque in domo viri sui: quumque osculatus esset eas, sublatâ suâ voce flebant;

10 Dicebantque ei, *Nam abibimus*; nam tecum revertemur ad populum tuum.

11 Sed dicebat Nahomi, Revertimini filiæ meæ, cur veniretis mecum? num adhuc *sunt* mihi filii in visceribus meis, qui vobis viri futuri sint?

12 Revertimini filiæ meæ, abite, nam senior sum quàm ut nubam; si dicerem, Est mihi spes, esse etiam hâc nocte cum viro, aut etiam parere filios;

13 An propter hæc exspectaretis, usque dum adolescerent? an propter hæc differretis ita ut non nuberetis cuiquam? nequaquam filiæ meæ, nam mihi multò amarius est quàm vobis, verùm ex serviit se contra me manus Jehovæ.

14 Tum sublatâ voce suâ fleverunt iterum: & Horpa osculata socrum suam *abiit*, Ruth autem adhærebat ei.

15 Quamobrem dixit *socrus*, Ecce reversa est fratris tui ad populum suum, & ad deos suos; revertere post fratrem tuum.

16 Sed dixit Ruth, Ne adversa esto mihi, ut derelinquam te recedendo à te: nam quocunque iveris ibo, & ubicunque diversata fueris diversabor, populus tuus populus meus; & Deus tuus Deus meus *est*.

17 Ubicunque morieris moriar, & ibidem sepeliar; ita faciat Jehova mihi, & ita pergat, *sola* mors separatura est inter me & te.

18 Itaque videns illam fortiter instare, ut pergeret secum, destitit *se* alloqui eam.

19 Ita profectæ sunt ambæ donec pervenirent Beth-Lechemum: fuit autem quum ingrederentur Beth-Lechemum, ut fusæ omnes cives *accurrerent* ad eas, ac dicerent, Hæccine *est* Nahomi?

20 Quæ dicebat eis, Ne vocate me Nahomin, vocate me Maram, eò quòd amaritudine affecit me Omnipotens valde.

21 Ego plena abieram, ac vacuam reduxit me Jehova; cur vocatetis me Nahomin, cum Jehova testificatus sit contra me, & Omnipotens malis affecerit me?

22 Sic quò reversa esset Nahomi, & Ruth Moabitis nurus ejus cum ea, rediens ex agris Moabitarum: ingressæ sunt Beth-Lechemum in principio messis hordeaceæ.

CAPUT II.

Spicilegium Rutha.

ERat autem Nahomi *hoic* affinis à marito ejus, vir valens facultatibus, è familia Elimeleci: cujus nomen *erat* Bohaz.

2 Quum ergo dicente Ruthâ Moabitide *socrui* Nahomi, Eam quæso *in* agrũ, ut legem spicas post eum in cujus oculis invenero gratiam; dixisset *illa* ei, Abi filia mea:

3 Et abiens venisset ut legeret in agro post messores, accidit casu ei possessio agri *pertinentis* ad Bohazum, qui *erat* è familia Elimeleci.

4 Ecce autem Bohaz veniens Beth-Lechemo, dixit messoribus, Jehova *sit* vobiscum; cui dixerunt, Benedicat tibi Jehova.

5 Tum dixit Bohaz puero suo, qui præerat illis messoribus, Cujus *est* puella hæc?

6 Cui respondens puer, qui præerat illis messoribus, dixit, Puella Moabitis est, quæ rediit cum Nahomi ex agris Moabitarum;

7 Dixit autem, Legam, quæso, & colligam inter manipulos post messores: sic accedens perstitit, ex quo *fuit* mane usque adhuc, modò sedit paulisper domi suæ.

8 Tum dixit Bohaz Ruthæ, Nonne audis filia mea? ne abito ad legendum in agrum alterum, neque etiam discedito hinc; sed hic hæreto cum puellis meis.

9 Oculi tui *intenti sunto* in agrum illum quem metent, ut sequaris eas, annon præcepi pueris istis ne attingant te? quam autem sities, ito ad ista vasa, & bibito ex eo quod pueri isti hauserint.

10 Quare procidens in faciem suam, *honoremque exhibens* incurvavit se in terram, ac dixit ei, Quare inveni gratiam in oculis tuis ut agnoscas me, quum sim alienigena?

11 Sed respondens Bohaz dixit ei, Planè indicatum est mihi quicquid egisti cum socru tua, post mortem viri tui: ut deseruisti patrem tuum, & matrem tuam, & solum natale tuum, & venisti ad populum quem non cognoveras antea.

12 Rependet Jehova opus tuum, & erit merces tua perfecta à Jehova Deo Israelis, quòd sub ejus alas venisti ut te obtegeres.

13 Quæ dixit, Invenio gratiam in oculis tuis, domine mi, quòd consolatus es me, & quòd loquutus es quæ sunt cordi ancillæ tuæ: at ego non sum futura ut una ancillarum tuarum.

14 Dixit verò ei Bohaz tempore cibi, Accede ut comedas ex hoc cibo, & intinges buccam tuam in acetum istud: & sedenti ei à latere messorum porrexit *aristam* tostas, adeo ut comedens saturaretur, & reliquum faceret.

15 Deinde surrexit ad legendum *spicas*: præcepit autem Bohaz puertis suis, dicendo, Etiam inter manipulos legentem ipsam ne pudefacite:

16 Atque etiam de industria omittite ei ex fasciculis manualibus, finitisque *eos* ut legat, nec increpate eam.

17 Legit itaque in eo agro usque ad vesperam tadeo ut quum excussisset quòd legerat, esset quasi Epha hordei.

18 Quumque deferens ipsa venisset in civitatem, & vidisset socrus ejus quòd legerat, præterea proferens dedisset ei quod reliquum fecerat ex quo saturata fuerat:

19 Dixit ei socrus ejus, Ubi legisti hodie, & ubi fecisti *opus*? sit qui agnovit te benedictus: indicavitque socrui suæ apud quem *opus* fecerat, dicens, Nomen viri illius apud quem *opus* feci hodie *est* Bohaz.

20 Tum dixit Nahomi nurui suæ, Benedictus sit à Jehova, ut qui non destitit *exercere* benignitatem suam erga vivos & erga mortuos; deinde dixit ei Nahomi, Propinquus noster vir ille, ex vindicibus nostris est.

21 Dixit.

21 Dixit verò Ruth Moabitis, Etiam *benedicitur*, quia edixit mihi, Cum istis pueris qui mei sunt hæreto, donec absolvetur totam messem quæ mea est.

22 Quapropter dixit Nahomi Ruthæ nurui suæ; Bonum est, filia mea, ut exeas cum puellis ejus, ac non advertî fiat tibi *metentes* in agro altero.

23 Itaque hærebat cum puellis Bohazi legendo, donec absolutus esset messis hordei, & messis tritici: deinde mansit apud socrum suam.

CAPUT III.

Conjugium Ruthæ cum Bohazo procuratur.

POstea dixit ei Nahomi socrus ejus, Filia mea, an non quærerem tibi requiem, quæ bene sit tibi?

2 Jam verò annon Bohaz *est* affinis noster, cum cujus puellis fuisti? ecce ipse ventilaturus est hordeum in area nocte hac.

3 Lavans itaque te unges te, & impositis tibi vestibus tuis descendes in aream ejus: ne innotescito ipsi viro, donec absolverit comedere & bibere.

4 Sed esto quum cubabit, ut cognoscas locum ubi cubaturus est, deinde accedens, retegens pedales stragulas ejus & cubes: & ipse indicabit tibi quid sis facturа.

5 Quæ dixit ei, Quicquid edixeris mihi faciam.

6 Descendit itaq; in aream, & fecit omnino prout præceperat sibi socrus ipsius:

7 Quum enim comedisset Bohaz, ac bibisset, & hilaris animo ivisset cubitum in extremam partem cujusdam acervi; venit illa clam, & retexit stragulis pedalibus ejus cubavit.

8 Fuit autem ipsâ mediâ nocte, ut contremisceret vir ille, & huc illuc se verteret quum ecce mulier cubaret *ad* stragulas pedales ejus.

9 Cui dixit, Quæ es tu? & *illa*, Sum Ruth, inquit, ancilla tua, ut expandas alam tuam super ancillam tuam, quia vindex es.

10 Qui dixit, Benedicta esto filia mea Jehovæ, melioremq; præstas benignitatem tuam hanc posteriorem illâ priore, non sequendo ullum juvenum, sive pauperem, sive divitem.

11 Nunc ergo filia mea, ne timeto, quicquid dicis efficiam tibi: novit enim quisque intra portas populi mei, te fœminam esse strenuam.

12 Nunc, inquam, quia verum est, etsi vindex ego *sum*; tamen præterea esse vindicem propinquiorem me:

13 Pernocta hac nocte, eritque mane, si vendicabit te, bene, vendicet; sin autem noluerit vendicare te, tum vendicabo te ego, *ut* vivit Jehova: cuba usque mane.

14 Itaque cubavit ad stragulas pedales ejus usque mane, deinde surrexit quum nondum agnoscerent alter alterum dicebat enim Bohaz, Ne innoteat ingressam esse *istam* mulierem in hanc aream.

15 Quumque dixisset, Cedo ventrale quo tegeris, & tene illud, eique tenuisset illud: tunc demensus sex *mensuras* hordei imposuit ei, deinde ingressus est civitatem.

16 Illa verò venit ad socrum suam, quæ dicebat, Quæ es filia mea? indicavitque ei quidquid fecerat sibi vir ille.

17 Dixit etiam, Sex *mensuras* hordei istas dedit mihi: dicebat enim mihi, Ne venito vacua ad socrum tuam.

18 Tum dixit *illa*, Confide, filia mea, usque dum resciscas quomodo casura sit res: non enim quietus est vir ille, nisi absolverit hanc rem hodie.

CAPUT IV.

Conjugium Ruthæ consummatur, & exinde nascitur Hobed avus Davidis.

BOhaz autem ascendens ad portam considebat ibi, quum ecce vindex ille transiret de quo loquutus fuerat Bohaz: cui dixit, Adesdum, sede hîc, heus tu, N; qui accedens sedit.

2 Tum assumens *Bohaz* decem viros è Senioribus civitatis dixit, Sedete hîc, qui sederunt.

3 Postea dixit vindici illi, Partem agri, qui *fuerat* cognati nostri Elimeleci, alienavit Nahomi, quæ reversa est ex agro Moabitarum.

4 Quam ob rem ego statui revelare te audente, dicendo, Compara coram his assidentibus, & coram Senioribus populi mei; si vendicaturus es, vendica: quod si non vendicaturus es, indica mihi, ut cognoscam, nam nullus *est* præter te qui vendicet: & ego *secundus* sum à te: qui dixit, Ego vendicaturus sum.

5 Sed dixit Bohaz, Quo die comparabis agrum illum *alienatum* à manu Nahomi; omnino à Rutha Moabitide uxore demortui comparaveris, ut excites nomen demortui in possessionem ejus.

6 Tum dixit vindex ille, Non possum vendicare mihi, ne perdam possessionem meam: vendica tu tibi id cujus meæ erant vindiciæ; nam non possum vendicare.

7 (Hoc autem antiquitùs in Israële *obtinebat* in vindiciis, & in permutatione ad stabiliendam unamquamque rem, detrahebat vir *ille* calceum suum, & dabat proximo suo: & hoc *erat* ejus *rei* testimonium in Israële.)

8 Quum ergo dixisset vindex ille Bohazo, Compara tibi, extraxit calceum suum.

9 Tum dixit Bohaz Senioribus illis & toti populo, Testes *estis* hodie me comparare quæcunq; *fuerunt* Elimeleci, & quæcunque fuerunt Ciljonis & Machlonis; *alienata* à manu Nahomi:

10 Præterea etiam Rutham Moabitidem uxorem Machlonis comparo mihi in uxorem, ad excitandum nomen demortui in possessionem ejus, ut non exscindatur nomen demortui à fratribus suis, & à porta loci sui: testes estis hodie.

11 Cui dixerunt totus populus qui *erat* in porta, & Seniores, Testes *sumus*: reddat Jehova

Jehova hanc mulierem quæ ventura eſt domum tuam ſimilem Rachelæ & Leæ, quæ exſtruxerunt ambæ domum Iſraelis, & compara opes Ephrathæ, & fac prædicetur nomen Beth-Lechemi:

12 Sitque domus tua ut domus Peretzi, quem peperit Thamar Jehudæ; ex illo ſemine quod daturus eſt tibi Jehova de puella hac.

13 Accepit itaq; Boaz Rutham nubentem ſibi, & congreſſus eſt cum ea, deditque ei Jehova ut conciperet & pareret filium.

14 Tum dicebant mulieres *ſocrui* Nahomi, Benedictus *ſit* Jehova, qui non deſtituit te vindice hodie, ut celebretur nomen ejus in Iſraele.

15 Hic erit tibi inſtaurator vitæ, idque ſuſtentando canitiem tuam: quia nurus tua quæ diligit te, peperit eum, quæque eſt melior tibi ſeptem filiis.

16 Accipienſque Nahomi natum illum, appoſuit eum ſinui ſuo: fuitque ei vice nutricis.

17 Indiderunt autem ei vicinæ nomen, dicentes, Natus eſt filius Nahomi: vocaverunt enim nomen ejus Hobedum, is *eſt* pater Iſchai, patris Davidis.

18 Atque hæ *ſunt* generationes Peretzi: Peretz genuit Chetzronem.

19 Chetzron autem genuit Ramum: & Ram genuit Hammimadabum.

20 Hamminadab autem genuit Nachſchonem: & Nachſchon genuit Salmon.

21 Salmon autem genuit Bohazum: & Boaz genuit Hobedum.

22 Hobed autem genuit Iſchajum: & Iſchai genuit Davidem.

SCHEMUELIS LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Channæ ſterilitas commutatur cum fœcunditate, & Schemuel naſcitur.

ERat autem vir quidam è duplici Rama Tzophæorum, è monte Ephrajimi, cujus nomen Elkana, filius Jerocham, filii Elihu, filii Thochu, filii Tzuphi, Ephrathæus:

2 Et *erant* ei duæ uxores, nomen unius Channa, nomen verò alterius Peninna: erantque Peninnæ nati, Channæ verò non *erant* nati.

3 Aſcendebat autem vir ille è civitate ſua de anno in annum, ad incurvandum ſe, & ad ſacrificandum Jehovæ exercituum, Schiluntem: ubi duo filii Heli, Cophni & Pinchas, ſacerdotio fungebantur Jehovæ.

4 Eratque quo die ſacrificabat Elkana, ut daret Peninnæ uxori ſuæ, & omnibus filiis ejus ac filiabus ejus partes:

5 Channæ verò daret partem unam duplam; eò quòd Channam diligeret, & Jehova occluſiſſet vulvam ejus.

6 Nam ipſam valde provocabat æmula ejus, ut commoveret eam; quia occluſerat Jehova vulvam ejus.

7 Sic autem faciente eo quotannis, quum illa aſcenderet in domum Jehovæ, ita *æmula* provocabat eam; ut fleret ac non comederet:

8 Quamvis diceret ei Elkana vir ejus, Channa, quare fles? & quare non comedis? & quare malè ſe habet animus tuus? an non melior ſum tibi quàm decem filii?

9 Surrexit itaque Channa, poſtquam comediſſet ille Schilunte, & poſtquam biberet; quum Heli Sacerdos ſederet in ſolio ad poſtem templi Jehovæ:

10 Quumque eſſet amaro animo; ſupplicavit Jehovam, & vehementer flevit:

11 Vovitque votum, dicens, Jehova exercituum, ſi omnino reſpiciens ad afflictionem ancillæ tuæ recordaberis mei, & non obliviſceris ancillæ tuæ, ſed dabis ancillæ tuæ ſemen maſculum; utique dabo ipſum Jehovæ omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non admovebitur capiti ejus.

12 Erat autē quū illa multis ſupplicaret coram Jehova, ut Heli obſervaret os ejus:

13 Nam Channa loquebatur cum animo ſuo, tantùm labia ejus movebantur, vox autem ejus non audiebatur; quapropter reputabat eam Heli ebriam:

14 Eique dixit Heli, Quouſque ages ebriam? amove vinum tuum à te.

15 Sed reſpondens Channa dixit, Nequaquam domine mi, mulier ægra animo ſum, & vinum aut potum inebriantem non bibi: ſed effundo deſiderium animi mei coram Jehova.

16 Ne compares ancillam tuam cum nulla fœmina nequam; nam præ magnitudine meditationis meæ & indignationis meæ *ſic* loquuta ſum hactenus.

17 Tum reſpondens Heli dixit, Abi cum pace: Deus autem Iſraelis det petitionem tuam quam petiiſti ab eo.

18 Quæ dixit, Inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis: ſic abiens mulier illa itinere ſuo comedit, & facies non erat ampliùs ei *triſtis*.

19 Quumque ſurgentes mane incurvaviſſent ſe coram Jehova, & revertentes pervenieſſent domum ſuam Ramam; cognovit Elkana Channam uxorem ſuam, & Jehova recordatus eſt ejus.

20 Fuit enim poſt revolutiones temporis ex quo concepit Channa, ut pareret filium: vocavitque nomen ejus Schemuelem, nam *inquit*, A Jehova petivi illum.

21 Deinde aſcendente ipſo viro Elkana cum tota familia ſua, ad ſacrificandum Jehovæ ſacrificium illud anniverſarium, & votum ſuum *perſolvendum*:

22 Channa non aſcendit: dicebat enim viro ſuo, *Non aſcendam*, donec educatus fuerit puer iſte, tunc adducam eum ut comparens in conſpectu Jehovæ, maneat ibi uſque in ſeculum.

23 Cui

23 Cui dixit Elkana vir ejus, Fac quod bonũ *videtur* in oculis tuis, mane donec educaveris eum, tantummodo præstet Jehova verbum suum: Sic mansit mulier illa ut lactaret filium suum, donec educâsset eum.

24 Deinde abduxit eum secum, postquam educavit eum, cum juvencis tribus, & Epha uno farinæ, & utre vini, introduxitque eum *in* domum Jehovæ Schilunte: (puer autem *erat admodum* puer.)

25 Mactaverunt que juvencum, quum adducerent puerum ad Helin.

26 Cui dixit *Channa, Attende* ad me domine mi, *ut* vivit anima tua domine mi; sum mulier illa quæ stabat tecum hîc supplicando Jehovam.

27 Pro puero isto supplicabam; præstititque mihi Jehova petitionem meam, quam petebam ab eo.

28 Quamobrem ego quoque precario datum fisto eum Jehovæ omnibus diebus quibus fuerit, ipse rogatus precario *est* Jehovæ: incurvavitque se *Schemuel* ibi Jehovæ *honorem exhibens.*

CAPUT II.

Canticum Channæ, qua iterum parit. Heli indulgentia in filios puniendo.

1 TUnc orans Channa dixit, Exultat animus meus in Jehova, elevatur cornu meum in Jehova: dilatatur os meum contra hostes meos, nam lætor de salute tua.

2 Nullus *est* sanctus ut Jehova, nam nullus *est* præter te; & nulla *est* rupes ut Deus noster.

3 Ne multis loquimini admodum elatè, *ne* prodeat superbum *quicquam* ex ore vestro: nam Deus fortis omnì notitiâ præditus *est* Jehova, & non disponuntur actiones.

4 Arcu valentes conteruntur; & collapsi accinguntur robore.

5 Saturi ob panem operam suam locant, famelici autem desinunt: adeo ut sterilis septẽ pariat, & abundans filiis elanguescat.

6 Jehova morte afficit, & in vitam restituit; dimittit in sepulcrum, & educit.

7 Jehova depauperat, & ditat; deprimit, etiam extollit.

8 Erigit è pulvere tenuem, è sterquilinio extollit egenum; collocando cum ingenuis, & facit ut solium gloriæ possideant: nam Jehovæ *sunt* cardines terræ, quibus imposuit orbem habitabilem.

9 Pedes eorum quos benignè accepit conservabit, improbi verò in tenebris conticescent: quia viribus *suis* non obtinebit quisquam.

10 *Singuli* contendentes in Jehovam conterentur, contra quemque in cœlis intonabit, Jehova judicabit fines terræ: nam dabit fortitudinem regi suo, & extollet cornu uncti sui.

11 Deinde abiit Elkana Ramam in domum suam; puer autem ministrabat Jehovæ in conspectu Heli Sacerdotis:

12 Quamvis filii Heli nequam essent, nec agnoscerent Jehovam.

13 Ratio enim Sacerdotum istorum cum populo *hæc erat*: quum ullus quispiam sacrificabat sacrificium, veniebat puer Sacerdotis dum coqueret carnes, habens fuscinam tridentem in manu sua:

14 Incutiente que in labrum, aut in lebetem, aut in ahenum, aut in cacabũ, quicquid depromebat fuscina illa, accipiebat Sacerdos ex eo: sic faciebant Schilunte, omnibus Jisraelitis venientibus illuc.

15 Etiam quum nondum adoleviſſent illius adipem, veniens puer Sacerdotis dicebat viro qui sacrificabat, Da carnem assandam pro Sacerdote: non enim accepturus est abs te carnem coctam, sed crudam.

16 Quòd si dicebat ei vir ille, Potiùs jam adoleant ipsum adipem, tum accipe tibi prout desiderabit animus tuus: dicebat hic illi, Imo jam nunc dabis, sin autem minùs, accepturus sum vi.

17 Sic erat peccatum istorum puerorum magnum valde in conspectu Jehovæ; quia spernebant homines munus Jehovæ.

18 At Schemuel ministrabat in conspectu Jehovæ, puer cinctus amiculo lineo:

19 Pallium autem parvum faciebat ei mater ejus, quòd adferebat ei de anno in annum, quum ascenderet cum viro suo ad sacrificandum sacrificium anniversarium.

20 Benedixit autem Heli Elkanæ & uxori ejus, dicendo, Reponat tibi Jehova semen ex muliere hac, pro *semine* illo precario, quod exoratum *restituerat* Jehovæ; quum abirent in locum suum.

21 Nam visitavit Jehova Channam, concipiensq; peperit tres filios & duas filias, dũ puer Schemuel cresceret apud Jehovam.

22 Heli autem senex erat valde: qui audiens quæcunque faciebant filii sui toti Jisraeli, & ut concumbebant cum mulieribus quæ turmatim conveniebant ad portam tentorii conventûs:

23 Dicabat eis, Quare facitis res hujusmodi? ut ego audiam sermones malos *de* vobis, à toto populo, *sermones* istos.

24 Nequaquam filii mei: non enim bona est ista fama quam ego audio, vos avertere populum Jehovæ.

25 Si peccaverit ullus in alterum, judicabit eum magistratus; sed si in Jehovam ullus peccat, quis oret illum? non tamen auscultârunt voci patris sui, quia volebat Jehova morte afficere eos.

26 Interea puer Schemuel pergebat crescere & gratus esse, tum apud Jehovam, tum etiam apud homines.

27 Venit autem vir Dei ad Helim: dixitque ei, Sic ait Jehova, An *ideo* planè me ipsum revelavi domui patris tui, quum essent in Ægypto *subditi* domui Pharonis?

28 Deinde eligendo illum ex omnibus tribubus Jisraelis mihi in Sacerdotem, ad offerendum super altare meum, ad adolendum suffitum, ad gestandum amiculum coram me, etiam dedi familiæ patris tui *reliquias* omnium igne absumendorum à filiis Jisraelis.

29 Cur

29 Cur recalcitrastis in sacrificium meum, & in munus meum quod præcepi in *hoc* habitaculo: & honorasti filios tuos supra me, ut inpinguaretis vos è primario cujusque muneris Israëlis, populi mei?

30 Idcirco dictum Jehovæ Dei Israëlis; dixeram quidem, Domus tua, ut domus patris tui, indefinenter domi coram me usque in sempiternum: nunc, dictum Jehovæ, Absit mihi, nam honorantes me honorabo, contemtores autem mei leves fient.

31 Ecce dies venturi sunt, quum amputabo brachium tuum, & brachium domûs patris tui; ne sit senex è domo tua.

32 Nam posteaquam fueris intuitus angustiam habitaculi, pro omni eo quo benefecturus fuisset *Deus* Israeli, non est futurus senex in familia tua omnibus diebus his.

33 Is autem *quem* non exscindam tibi ab altare meo, *efficiet* ad consumendum oculos tuos, & ad cruciandum animum tuum, nam tota soboles domûs tuæ *reliqua* morientur virili ætate.

34 Atque hoc tibi *esto* signum, quod eventurum est duobus filiis tuis Cophni & Pinchaso: die uno morientur ambo.

35 Statuam verò mihi Sacerdotê firmum, *qui* quemadmodum *est* in corde meo & in animo meo facient: & ædificabo ei domum firmam, ut indefinenter ambulet coram unctо meo omnibus temporibus.

36 Et fiet *ut* quicunque reliquus fuerit in familia tua veniat incurvatum se *honorem exhibendo* illi pro nummulo argenteo, & fragmento panis, ac dicat, Coapta me, quæso, in unam è functionibus sacerdotalibus, ut comedam ftuftum panis.

CAPUT III.

Schemuel quater à Domino vocatur, & revelationem contra Helin refert.

DUm enim puer Schemuel ministrabat Jehovæ coram Heli, sermo Jehovæ fuerat rarus temporibus illis, nec *fuerat* visio sperta.

2 Sed fuit die illâ, Heli cubante in loco suo (oculi autem ejus cœperant caligare, non poterat videre.)

3 Schemuele quoque cubante, quum nondum lucerna Dei exstingueretur, in templo Jehovæ ubi *erat* arca Dei:

4 Ut vocaret Jehova Schemuelem, qui dixit, Ecce me:

5 Et accurrens ad Helin dixit, Ecce me, vocasti enim me: sed dixit, Non vocavi, revertere cubitum; qui abiens cubavit.

6 Iterum autem Jehova ampliùs vocavit Schemuelem; quare surgens Schemuel abiit ad Helin, ac dixit, Ecce me, nam vocasti me: qui dixit, Non vocavi, fili mi, revertere cubitum.

7 At Schemuel nondum agnoscebat Jehovam; nec dum revelatus fuerat ei sermo Jehovæ.

8 Deinde Jehova vocavit ampliùs Schemuelem tertiò, qui surgens abiit ad Helin ac dixit, Ecce me, nam vocasti me: tum intellexit Heli Jehovam *esse* qui vocaverat puerum.

9 Quapropter dixit Heli Schemueli, Abi cubitum; erit autê si vocaverit te, ut dicas, Loquere Jehova, quia audit servus tuus: sic abiens Schemuel cubavit in loco suo.

10 Veniens autem Jehova substitit, quum vocâsset ut antea, Schemuel, Schemuel; dixissetque Schemuel, Loquere, quia audit servus tuus:

11 Ac dixit Jehova Schemueli, Ecce ego facturus sum rem in Israele, quam quisquis audiverit, tinnient ambæ aures ejus.

12 Die illâ præstabo Heli quicquid loquor contra familiam ejus, incipiendo & perficiendo.

13 Indico enim ei me vindicaturum esse familiam ejus usque in seculum: propter iniquitatem quam novit, quia maledictionem inferentibus sibi filiis suis, non tamen repressit eos.

14 Ideoqs juro familiæ Heli, *Ne viram*, si expiabitur iniquitas familiæ Heli *ullo* sacrificio & munere usque in seculum.

15 Quum itaque cubuisset Schemuel usque mane, aperiebat valvas domûs Jehovæ, Schemuel enim timebat indicare Heli istam visionem.

16 Sed vocavit Heli Schemuelem, dicens, Schemuel fili mi; qui dixit, Ecce me.

17 Et dixit, Quis *est* sermo ille quo alloquutus est te? ne quæso celes me: ita faciat tibi Deus & ita pergat, si celaveris me quicquam ex toto sermone quo alloquutus est te.

18 Itaque indicavit ei Schemuel omnes illos sermones, nec celavit eum: qui dixit, Jehova est, quod bonum *videtur* in oculis suis faciat.

19 Quum autem crevisset Schemuel, Jehova erat cum eo, adeo ut non sineret decidere ullam ex omnibus sermonibus ejus in terram:

20 Unde cognovit totus Israel à Dane usque Beerschebahum, Schemuelem stabilitum esse Prophetam Jehovæ.

21 Nam pergebat Jehova apparere Schilunte, postquam revelâsset se Jehova Schemueli Schilunte in sermone Jehovæ.

CAPUT IV.

Arca amittitur, & filii Heli occiduntur in prælio: quibus audito, Heli & nurus corcidunt.

EVenit autem sermo Schemuelis toti Israeli, quum egressi Israelitæ obviam Philisthæis in bellum, castrametarentur ad illū *locum* qui *dicitur* Eben-Hezer, & Philisthæi castra haberent Apheki.

2 Nam quum acie instructâ Philisthæi *irent* obviam Israeli, & conseretetur prælium, plagâ affectus est Israel coram Philisthæis: & percusserunt ipso conflictu in eodê agro quasi quatuor millia virorum.

3 Quamobrem veniente populo in castra, dixerunt Seniores Israelis, Quare plagâ affecit nos hodie Jehova coram Philisthæis?

thæis? assumamus ad nos Schilunte arcam fœderis Jehovæ, ut procedens in medio nostri, servet nos è manu inimicorum nostrorum.

4 Misit itaque populus Schilunitem, ut deportarent inde arcam fœderis Jehovæ exercituum, insidentis Cherubnis: *erant* autem ibi cum arca fœderis Dei duo filii Heli, Ophni & Phinehas.

5 Fuit autem quum veniret arca fœderis Jehovæ in castra, ut vociferarentur omnes Israelitæ vociferatione magnâ, adeo ut perstreperet terra.

6 Audiences autem Philisthæi sonum illius vociferationis dicebant, Quid *sibi vult* sonus vociferationis maximæ istius in castris Hebræorum? & intellexerunt arcam Jehovæ venisse in castra eorum.

7 Quapropter timentes Philisthæi, quum dicerentur Deus venisse in castra eorum, dicebant, Væ nobis, quia non fuit tale quidpiam ante hac.

8 Væ nobis, quis nos eripiet è manu istorum deorum magnificentissimorum? hi sunt illi dii qui percusserunt Ægyptios singulis plagis, in deserto.

9 Confirmate vos, & estote viri, O Philisthæi, ne serviatis Hebræis quemadmodum servierunt vobis: estis igitur viri & pugnetis.

10 Pugnantibus itaque Philisthæis, iterum plagâ affecti Israelitæ fugerunt quisque ad tentoria sua, fuitque plaga illa magna valde: nam ceciderunt ex Israele triginta millia peditum:

11 Et arca Dei capta est, duoque filii Heli mortui sunt, Ophni & Phinehas.

12 Tum currens quidam Binjaminita ex ipsa acie, venit Schilunitem eodem die, vestibus suis laceris, & terra capiti suo insperſa.

13 Quo ingrediente, ecce, Heli sedebat in solio, latus viæ observans, erat enim animus ejus trepidus propter arcam Dei: quumque vir ille ingressus est nunciando per civitatem, exclamavit tota civitas.

14 Audiens vero Heli tonum istius clamoris dixit, Quid *sibi vult* sonus ipsius multitudinis? tum vir ille festinans venit, ut nunciaret Heli.

15 (Heli autem natus *erat* nonaginta octo annos, & oculorum ejus *acies* caligaverat ita ut non posset videre.)

16 Dixitq; vir ille *Sacerdoti* Heli, Egô *sum* qui venio ab ipsa acie, nam ego ex ipsa acie effugi hodie; cui dixit, Quid fuit rei, fili mi?

17 Tum respondens nuncius ille dixit, Fugit Israel coram Philisthæis, & etiam magna plaga fuit in populo: quin etiam duo filii tui mortui sunt, Ophni & Phinehas, & arca Dei capta est.

18 Fuit ergo quum mentionem faceret ille arcæ Dei, ut caderet Heli è solio retrorsum ante latus portæ, ita ut fracta vertebrarū cervicis suæ compage moreretur, senex enim *erat* vir ille & gravis; judicaverat autem Israelem quadraginta annis.

19 Præterea nurus ejus uxor Pinehasi prægnans proxima partui, quum audiret hanc famam de capta arca Dei, & mortuo socero suo ac viro suo incurvavit se ut pareret, quia irruerant in eam dolores ejus:

20 Quumque quo tempore moriebatur, dicerent quæ adstabant ei, Ne timeto, nam filium peperisti, non tamen respondit, neque apposuit animum suum.

21 Iodideret autem nomen puero ipsi Ichabodem, dicendo, Emigravit gloria ab Israele, *audiens* de capta arca Dei, & de morte socero suo ac viro suo.

22 Dicebat enim, Emigravit gloria ab Israele, propterea quod capta *esset* arca Dei.

CAPUT V.

Dagon concutitur, & Philisthæi percutiuntur morbis.

1 Philisthæi autem ceperunt arcam Dei, abduxeruntque Eben-Hezere Aschdodum:

2 Ubi Philisthæi acceptam arcam Dei induxerunt in ædem Dagonis: collocaverunt que eam prope Dagonem.

3 Sed quum surrexissent Aschdodæi postridie mane, ecce Dagon collapsus *jacebat* facie suâ in terram coram arca Jehovæ, & accipientes Dagonem, restituerunt eum in locum suum.

4 Surgentibus verò mane postridie, rursus ecce Dagon collapsus *jacebat* facie sua in terram coram arca Jehovæ: caput autem Dagonis & ambæ palmæ manuum ejus abscissæ *erant* in ipso limine: infero tantum quod referebat piscem remanserat in eo.

5 Ideirco non calcant Sacerdotes Dagonis, aut illi ingredientes in ædem Dagonis, limen inferum Dagonis Aschdodi, usq; in diem hunc.

6 Præterea ingravescens manus Jehovæ contra Aschdodæos desiebat eos: percutiebat enim eos hæmorrhoidibus, Aschdodum & terminos ejus.

7 Videntes autem Aschdodæi sic *res habere*, dicebant, Non manebit arca Dei Israelis apud nos, nam dura est manus ejus contra nos, & contra Dagonē deum nostrū.

8 Mittentes itaq; congregaverunt omnes sattapas Philisthæorum ad se, quibus dixerunt, Quid faciemus arcæ Dei Israelis? dixerunt verò illi, Gathum circumducitor arca Dei Israelis: & circumduxerunt illuc arcam Dei Israelis.

9 Sed fuit postquam circumduxissent eam, ut esset manus Jehovæ contra civitatem illam vexatione magnâ valde, quâ percussit cives illius civitatis à minimo usque ad maximum: nam occultæ ἀναβλάστησεις ebullierunt in eos hæmorrhoides.

10 Quapropter miserunt arcā Dei Hekronem: fuitque quum intraret arca Dei Hekronemtut clamarent Hekronitæ, dicendo, Circumduxerunt ad me arcam Dei Israelis ad mortē afficiendum me & populū meum:

11 Proinde

11 Proinde mittentes congregaverunt omnes ſatrapas Philiſchthæorum, quibus dixerunt, Dimittite arcam Dei Iſraelis, ut revertatur in locum ſuum, neq; morte afficiat me & populum meum: erat enim vexatio lethalis in tota ea civitate, gravis erat ibi valde manus Dei.

12 Homines enim qui ſupervivebant, manebant affecti hæmorrhoidibus; ita ut aſcenderet exclamatio civitatis in cœlum.

CAPUT VI.

Philiſchthæi arcam remittunt.

FUerat autem arca Jehovæ in agro Philiſchthæorum ſeptem menſes:

2 Quum vocantes Philiſchthæi ſuos ſacerdotes & divinos dicerent eis, Quid facturi eſſemus arcâ Jehovæ? inſtruite nos quâ ratione remittamus eam in locum ſuum.

3 Qui dixerunt, Si remiſturi eſtis arcam Dei Iſraelis, ne remittite eam *donis* vacantem, ſed omnino reddite ei reatum: tunc ſanabimini, aut innoteſcet vobis quare non recedat à vobis manus ejus.

4 Dicentibus autem *Philiſchthæis*, Quis eſt ille reatus quem reddemus ei? dixerunt, *de* numero ſatraparum Philiſchthæorum, quinque hæmorrhoides aureæ, & quinque mures aurei, quia plaga eadem *eſt* omnibus iſtis & ſatrapis veſtris.

5 Nam quum feceritis imagines hæmorrhoidum veſtrarum, & imagines murium veſtrorum qui corrumpunt hanc terram, & dederitis Deo Iſraelis glotiam; fortaſsis allevabit manum ſuam à vobis, & à diis veſtris, & à terra veſtra.

6 Et quare aggravaretis cor veſtrum, quemadmodum aggravarunt Ægyptii & Pharao cor ſuum? nonne poſtquam præclara geſsit in eos, tandem dimiſerunt iſtos ita ut abierint?

7 Nunc itaque facite unum plauſtrum novum, & *accipite* duas vaccas fœtas, quibus nunquam eſt impoſitũ jugum: ut jungatis eas vaccas illi plauſtro, pullos verò earum reducetis domum, ne eas ſequantur.

8 Tum accipientes arcam Jehovæ imponetis eam plauſtro, & inſtrumenta iſta aurea quæ reddideritis ei *in* reatum ponetis in capſula à latere illius: ſic dimittetis eam ut abeat.

9 Conſiderabitis autem, ſi viâ *ferente ad* terminum ejus, aſcenderit Beth-Schemeſchum, ipſe affecerit nos hoc malo maximo: ſin autem minus, utique cognoſcemus nequaquam manum ejus attigiſſe nos, caſum eſſe *qui* accidit nobis.

10 Fecerunt itaque viri illi ſic, nam accipientes duas vaccas fœtas junxerunt eas illi plauſtro; quum pullos earum teclusiſſent domi:

11 Impoſueruntque arcam Jehovæ plauſtro illi; & capſulam ſuam unà cum muribus aureis, & cum imaginibus matriſcarum ſuarum.

12 Ita rectâ contendentes vaccæ per viam illam, per viam Beth-Schemeſchi, ſtratâ viâ unicâ ibant indeſinenter mugientes, neq; declinabant ad dexteram vel ſiniſtram: ſatrapæ verò Philiſchthæorum ſequebantur eas uſque ad terminum Beth-Schemeſchi.

13 Beth-Schemeſchitæ autem metebant meſſem triticeam in convalle: qui ſublatis oculis ſuis videntes arcam gaviſi ſunt inſpiciendo.

14 Quumque perveniens plauſtrum *in* agrum Jehoſchuæ Beth-Schemeſchitæ ſubſtitiſſet ibi, ubi *erat* lapis magnus; fiderunt ligna plauſtri, & ipſas vaccas obtuleruntholocauſtum Jehovæ.

15 Levitæ enim depoſuerunt arcam Jehovæ, & capſulam illam quæ *erat* prope eam, in qua *erant* inſtrumenta aurea, & impoſuerunt lapidi illi magno: Beth-Schemeſchitæ autem offerebant holocauſta, & ſacrificabant ſacrificia die illo Jehovæ.

16 Quod quinque ſatrapæ Philiſchthæorum quum vidiſſent: reverſi ſunt Hekronem eodem die.

17 Hæ autem *ſunt* mariſcæ aureæ quas reddiderunt Philiſchthæi Jehovæ in reatum, pro Aſchdodo una, pro Hazza una, pro Aſchkelone una, pro Gatho una, pro Hekrone una.

18 Et mures aurei *de* numero omnium civitatum Philiſchthæorum, per quinque ſatrapias illas, *nomine* tam civitatum munitarum, quàm vicorum paganorum, uſque ad lapidem illum magnum ſuper quem collocârant arcam Jehovæ, *in eſt* uſque in diem hunc in agro Jehoſchuæ Beth-Schemeſchitæ.

19 Percuſsit autem ex Beth-Schemeſchitis, quia inſpexerant arcam Jehovæ, & percuſsit ex populo quinquagies mille ſeptuaginta homines: quapropter luxerunt populus, eò quòd percuſsiſſet Jehova populum plagâ magnâ.

20 Dixeruntq; Beth-Schemeſchitæ, Quis poſſet conſiſtere coram Jehova Deo ſanctiſſimo iſto? & ad quem aſcendet à nobis?

21 Miſerunt ergo nuncios ad habitatores urbis Jearimorum qui dicerent; Reduxerunt Philiſchthæi arcam Jehovæ, deſcendite, abducite eam ad vos. *C. 7.*

22 Venerunt itaq; cives urbis Jearimorum, & abducentes arcam Jehovæ, intulerunt eam in domũ Abinadabi in ipſo colle: Elhazarem autem filium ejus ſanctificaverunt ad obſervandum arcam Jehovæ.

CAPUT VII.

Schemuel concionatur populo, & reformat eum fructu.

FUit autem, ex quo tempore reſedit arca in urbe Jearimorum, multis diebus elapſis, quum jam eſſet vigeſimus annus, ut lamentantes tota familia Iſraelis *inclamarent* Jehovam.

2 Edixit autem Schemuel toti familiæ Iſraelis, dicendo; Si ex toto animo veſtro vos convertimini ad Jehovam, auferte deos alienigenæ *gentis* è medio veſtri, & Aſchtharothas: & comparantes animum veſtrum ad

ad Jehovam, colite eum solum, & eripiet vos è manu Philisthæorum.

3 Et amoverunt filii Israelis Babalimos & Haschtharochas: & coluerunt Jehovam solum.

4 Deinde edixit Schemuel, Congregate totum Israelem Mitzpam, ut supplicem pro vobis Jehovam.

5 Congregaverunteque se Mitzpam, ubi haurientes aquam effuderunt coram Jehova, jejunantesque illo die dixerunt illic, Peccavimus Jehovæ: ita judicavit Schemuel filios Israelis Mitzpæ.

6 Fuit verò audientibus Philisthæis Israelitas congregare se Mitzpa, ut ascenderent satrapæ Philisthæorum versus Israelem: quod quum audirent Israelitæ, timuerunt ab adventu Philisthæorum.

7 Quapropter dicebant Israelitæ Schemueli, Ne sileto pro nobis, quin inclames Jehovam Deum nostrum, ut servet nos è manu Philisthæorum.

8 Et accipiens Schemuel agnum lacteum unum, obtulit eum holocaustum totum. Jehovæ: inclamavitque Schemuel Jehovam pro Israele, & exaudivit eum Jehova.

9 Fuit enim Schemuele offerente holocaustum, quum Philisthæi approximassent ad prælium contra Israelem, ut intonaret Jehova sono magno eodem die contra Philisthæos, & funderet eos, ita ut plagâ afficerentur coram Israele.

10 Egressi autè Israelitæ Mitzpa, persequuti sunt Philisthæos, quos percusserunt usque ad locum subjacentem Beth-Car.

11 Tunc accipiens Schemuel lapidem quendam collocavit eum inter Mitzpam & scopulum illum, cujus nomen vocavit Eben-Hezerum: dicebat enim, Usque huc adjuvit nos Jehova.

12 Sic deptessi sunt Philisthæi, neque pertexerunt deinceps invadere terminum Israelitarum: erat enim manus Jehovæ contra Philisthæos omnibus diebus Schemuelis.

13 Et reducta sunt civitates illæ ad Israelem, quas ceperant Philisthæi ab Israele, inde à Hekrone Gathum usque, & terminum earum eripuit Israel è manu Philisthæorum: fuitque pax inter Israelitas & Emoræos.

14 Judicavit autem Schemuel Israelem, omnibus diebus vitæ suæ:

15 Profectus enim de anno in annum obibat dominum Del-forth, & Gilgalem, & Mitzpam, ut judicaret Israelem in omnibus locis istis.

16 Erat verò regressio ejus Ramam, quia ibi erat domus ejus, & ibidem judicabat Israelem) & exstruxit illic altare Jehovæ.

CAPUT VIII.

Filii Schemuelis ad avaritiam declinatione, petitur rex; cujus jus à Schemuele praedicitur.

SEd fait quum senuisset Schemuel, ut præponeret filios suos judices Israeli.

2 (Erat autem nomen primogeniti filii ejus Joel, & nomen secundi ab eo Abija) Judices *quum esset* ad Beer-schebabum.

3 At non ambulabant filii ejus in viis ejus, sed sectabantur lucrum: & accipientes munus pervertebant judicium.

4 Quamobrem congregantes se omnes Seniores Israelis, venerunt ad Schemuelem Ramæ.

5 Et dixerunt ei, Ecce tu senuisti, & filii tui non ambulant in viis tuis: nunc propone nobis regem ad vindicandum nos, ut *habeat* omnes istæ gentes.

6 Malum autem visum est istud verbum in oculis Schemuelis, quum dicerent, Da nobis regem ad vindicandum nos: quapropter supplicavit Schemuel Jehovam.

7 Sed dixit Jehova Schemueli, Ausculta voci populi hujus in omnibus quæ iodicant tibi: non enim te spreverunt *solum*, sed me spreverunt, ne regnem super ipsos.

8 Secundùm omnia illa facta quæ fecerunt à die quo deduxi eos ex Ægypto usque in hanc diem, quibus dereliquerunt me & coluerunt deos alienos, sic ipsi faciunt etiam tibi.

9 Nunc itaque ausculta voci illorum: verumtamen quum sedulò contestatus fueris contra eos, & indicaveris eis rationem istam regis qui regnaturus est super eos.

10 Itaque indixit Schemuel omnia verba Jehovæ populo, petentibus à se regem:

11 Ac dixit, Hæc *erit* ratio ipsa regis qui regnabit super vos: filios vestros accipiet ut sibi disponat in curribus suis & in equitibus suis, & currant ante currum suum.

12 Et ad disponendum sibi chiliarchos, & præfectos quinquagenis; & ad arandum arva sua, & ad metendum messem suam, & ad faciendam instrumenta bellica sua, & instrumenta currum suorum.

13 Similiter, filias vestras accipiet, in unguentarias, in coquas, & in pistrices:

14 Etiam agros vestros, & vineas vestras, & oliveta vestra optima accipiet; & dabit servis suis.

15 Semina quoque vestra, & vineas vestras decimabit; & dabit aulicis primoribus suis & servis suis.

16 Servosque vestros, & ancillas vestras, & juvenes vestros præstantissimos, & asinos vestros accipiet, & ibi bebitque ad opus suum.

17 Greges vestros decimabit, denique vos estis ei servi.

18 Adeo ut clamaturi sitis die illâ propter regem vestrum, quem elegeritis vobis, sed non exaudiet vos Jehova die illâ.

19 Renuerunt tamen populus auscultare voci Schemuelis, & dixerunt, Nequaquam, sed rex præerit nobis:

20 Ut simus nos quoque sicut omnes istæ gentes; & vindicet nos rex noster, & procedens ante nos gerat bella nostra.

21 Audiens itaque Schemuel omnia verba populi, eloquutus est ea apud Jehovam.

22 Et edixit Jehova Schemueli, Auscultavoci eorum, ut præficias eis regem: quapropter edixit Schemuel Israelitis, Ite quilibet in civitatem suam.

CAPUT IX.

Schaulis genealogia, physiognomia, & designatio in regem.

ERat autem quidam è Binjaminæ cujus nomen Kisch, filius Abielis, filii Tzeroris, filii Becorathi, filii Aphiaci, filii viri Binjaminitæ: valens robore:

2 Huic verò erat filius nomine suo Schaul, juvenis & elegans, adeo ut nemo esset è filiis Israelis elegantior: totâ humero suo sursù versus altior *erat* toto populo.

3 Quumque amissæ essent asinæ Kischo patri Schaulis: edixit Kisch Schaulî filio suo, Accipe nunc tecum unum ex istis pueris, & surgens abi, asinas istas quære.

4 Itaqs transivit in montem Ephraimi; quum pertransivisset terram Schalischæ, neque invenissent: pertransivissent etiam terram Schabalimorum, neque *illic* eæ: denique pertransivisset terram Binjaminitarum, neque invenissent.

5 Ipsis venientibus in terram Tzuphi, Schaul dicebat puero suo qui cum ipso *erat*, Agedum revertamur; ne cessans pater meus de asinis istis, solicitus sit de nobis.

6 Qui dixit ei, Ecce jam vir Dei *est* in civitate ista, & quidem vir honoratissimus, quicquid prædicit omnino evenit: eamus nunc illuc, forte indicabit nobis viam nostram *ad* id cujus causâ profecti sumus.

7 Dixit verò Schaul puero suo, Ecce ergo eamus, sed quid adferemus viro isti? nam panis defecit ex instrumentis nostris, & donarium nullum est quod adferamus ad virum hunc Dei, quid *est* penes nos?

8 Tum pergens puer ille respondere Schauli dixit, Ecce præsenté in manu mea quadrantem sicli argentei, hunc ergo dabo viro isti Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9 Antiquitùs in Israele sic dicebat quisque, Quum profecturus esset ad consulendum Deum, Agitè eamus ad Videntem: nam qui Propheta hodie, antiquitùs vocabatur Videns.

10 Quum itaqs dixisset Schaul puero suo, Bonus est sermo tuus, agedùm eamus, iverunt illam civitatem versùs, ubi *erat* vir ille Dei.

11 Ipsi ascendebant per clivum civitatis, quum invenerunt puellas egredientes ad hauriendum aquam; & dixerunt illis, Estne Illic Videns?

12 Quæ respondentes eis direrunt, Est, ecce ante te: festina jam, nam hodie venit in civitatem, quia convivium *est* huic populo in isto excelso.

13 Simulac ingressi eritis civitatem, invenietis eum, quum nondum ascenderit excelsum istud ad comedendum: nam non comedet populus usqs dum advenerit, quî ipse benedixerit convivio, postmodum comedent invitati: nunc ergo ascendite, nam hoc ipso tempore inventuri estis eum.

14 Ascenderunt itaque in civitatem; ipsis pervenientibus in medium civitatem, ecce Schemuel prodibat obviam illis, dedoctarus ad excelsum illud.

15 (Jehova enim revelârat in aurem Schemueli, die uno antequam adveniret Schaul, dicendo:

16 Hoc ipso tempore cras missurus sum ad te quemdam è terra Binjaminis, ut ungas eum in antecessorem super populum meum Israelem, & servet populum meum è manu Philischthæorum: nam respexi populum meum, quia pervenit clamor ejus ad me.)

17 Quumque Schemuel videret Schaulem, Jehova dixit ei, Ecce hic *est* vir quem dixeram tibi, Hic imperium obtinebit in populo meo.

18 Quapropter Schaulî accedenti ad Schemuelê intra portam, & dicenti, Indica quæso mihi ubinam sit domus Videntis?

19 Respondit Schemuel Schauli, dicens, Ego *sum* ille Videns, ascende ante me in istud excelsum, ut comedatis mecum hodie: & dimittam te manè, quicquid autem *est* in animo tuo *eam* indico tibi.

20 Nempe quod ad asinas, quæ amissæ erant tibi ab hinc tertio die, ne adhibeto animum tuum ad illas, nam inventæ sunt: erga quem autem *est* totum desiderium Israelis? nonne erga te, & erga totam familiam patris tui?

21 Respondens autem Schaul dixit, An non Binjaminita sum minimus è tribubus Israelis, & familia mea infima est omnium familiarum in tribubus Binjaminis? & quamobrem alloquutus es me sermone hujusmodi?

22 Assumsit tamen Schemuel Schaulem & puerum ejus, quos introduxit in coenaculum; deditque eis locum in summo invitatorum, qui *erant* quasi triginta viri.

23 Tum dixit Schemuel coquo, Cedò partem illam quam dedersi tibi, de qua dixeram tibi, Repone eam apud te.

24 Quumqs depromisisset coquus armum quemdam & quæ hærebant ei, apposuit *Schemueli* ante Schaulê, dicens, Ecce quod reliquum factum fuerat ponens ante te comede, *nam* in hoc tempus reservatum fuit tibi, ex *quo* dixi, Populum invitavi: sic comedit Schaul cum Schemuele illo die.

25 Postea descenderunt ex illo excelso in civitatem; ubi loquutus est *Schemuel* cum Schaule, tectum sum versùs.

26 Illis autem mane surgentibus, fuit quum ascenderet aurora, ut vocaret Schemuel Schaulem versùs tectum suum, dicens, Surge ut dimittam te: quumque surrexisset Schaul, egressi sunt ambo, ipse & Schemuel foras.

27 Ipsi descendebant ad extremum civitatis, quum Schemuel edixit Schauli, Dic huic puero ut transeat ante nos, (transivit itaque) tu autem sta jam, & enunciabo tibi sermonem Dei.

CAPUT

CAPUT X.

Saulis inauguratio & confirmatio publica, quæ à bonis bene, à malis male interpretatur.

1 Tum acceptâ Schemuel lenticulâ olei, perfundens caput ejus osculatus est eum, & dixit, Annon *facturus esses*, nam unxit te Jehova in antecessorem super possessionem suam.

2 Quum abieris hodie à me, invenies duos viros apud sepulcrum Rachelis, in termino Binjaminis Tzeltzachi, qui dicent tibi, Inventæ sunt asinæ quas quæsitum abieras, & ecce omissis pater tuus rebus istis asinarum, solicitus est de vobis dicendo, Quid faciam filio meo?

3 Et inde progressus ulterius, quum veneris usque ad planitiem Thaboris, invenient te illic tres viri ascendentes ad Deum *in* domum Dei sortis; unus ferens tres hœdos, & alter ferens tres tractas panis; & alius ferens urtem vini:

4 Qui interrogabunt te de prosperitate, dabuntque tibi duas *tractas* panis quas accipies è manu eorum.

5 Postmodum pervenies ad collem ipsum Dei, ubi *sunt* stationarii *milites* Pelischthæorum: eritque ibi quum ingressus fueris civitatem, ut occurras turbæ Prophetarum descendentium de illo excelso, cum nablio, & cum tympano, & tibia, & cithara ante se, qui prophetabunt:

6 Irruetque super te spiritus Jehovæ, ut prophetes cum eis, & mutaberis in virum alium.

7 Quod quum erit, quum evenerint signa ista tibi, fac, quod obvenerit manui tuæ, quia Deus ipse tecum erit.

8 Postea descendes ante me Gilgalem, quò ecce ego descendam ad te, ad offerendum holocausta, & ad sacrificandum sacrificia eucharistica: septem diebus exspectato usque dum veniam ad te, & notum faciam tibi id quod facturus es.

9 Itaque fuit quum avertisset humerum suum abeundo à Schemuele, ut mutaret ei Deus cor *in* aliud: & evenerunt omnia ista signa die eodem.

10 Quum autem venissent illuc ad collem illum; ubi ecce turba Prophetarum obviam *facta est* ei, irruente super eum spiritu Dei: prophetabat inter eos:

11 Fuitque quum omnes qui noverant eum ante, viderent quod ecce cum Prophetis prophetaret; ut dicerent populus alter alteri, Quid hoc *est* quod accidit filio Kischi? an etiam Saul *est* inter Prophetas?

12 Respondens autem quidam ex eo loco dixit, At quis *est* pater istorum? idcirco abiit in proverbium, An etiam Saul *est* inter Prophetas?

13 Quum autem absolvisset prophetare, ingressus est ipsum excelsum.

14 Dixit autem patruus Saulis ei & puero ejus, Quò abieratis? qui dixit, Ad quærendum asinas; quum autem videremus nusquam esse, venimus ad Schemuelem.

15 Dicente verò patruo Saulis, Indica quæso mihi quid dixerit vobis Schemuel:

16 Dixit Saul patruo suo; Certò indicavit nobis inventas esse asinas: sed negotium regni non indicavit ei, quod dixerat Schemuel.

17 Schemuel autem convocato populo Mitzpam ad Jehovam,

18 Dixit filiis Jisraelis, Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Ego deduxi Jisraelem ex Ægypto; & eripui vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium regnorum, & oppримentibus vos.

19 Vos verò hodie spreviſtis Deum vestrum, qui ipse servat vos ab omnibus malis vestris & angustiis vestris, quum dixistis ei, Regem præpones nobis: nunc ergo sistite vos coram Jehova per tribus vestras, & per duces vestros.

20 Fecitque Schemuel ut accederent omnes tribus Jisraelis, & deprehensa est tribus Binjaminis.

21 Deinde quum faceret ut tribus Binjaminis accederet per familias suas, deprehensa est familia Matræ *gentis*; denique deprehensus est Saul filius Kischi, qui perquirentibus *illis* non inveniebatur.

22 Quam ob rem quum rogarent iterum Jehovam, An adhuc adventaturus est huc ille? dixit Jehova, Ecce ipse latitat ad impedimenta.

23 Tum accurrentes assumserunt eum inde, qui stitit se in medio populi; erat autem altior toto populo ab humero suo sursum versus.

24 Tum dixit Schemuel toti populo, Videtisne quem elegit Jehova? non est ei similem in toto populo? tunc vociferantes totus populus dixerunt, Vivat Rex.

25 Quumque eloquutus esset Schemuel apud populum jus regni, & descripsisset in quodam libro, collocavit eum coram Jehova, dimisitque Schemuel totum populum, quemque domum suam.

26 Et etiam Saul abiit domum suam Gibham, comitantibus eum copiis, quorum tetigerat Deus animos.

27 At homines nequam dicebant, Quid serviet, nos iste? contemnentes eum, nec afferentes quidem ei munus; tamen plane conticuit.

CAPUT XI.

Exercitus Schemuelis ter centus millium, & victoria contra Hammonitas.

1 NAm quum ascendens Nachasch Hammonita castra haberet contra Jabeschum Gilhadis; tandem dixerunt omnes cives Jabeschi Nachaschæo, Pange nobiscum fœdus ut serviamus tibi.

2 Quibus dicebat Nachasch Hammonita, Hac *lege* pangam vobiscum, effodiendo vobis oculum dexterum cujusque, ut imponam hoc ipsum probrum toti Jisraeli.

3 Dixerunt autem ei seniores Jabeschi, Desiste à nobis septem dies, ut mittamus

nuncios per totum terminum Israelis: quod si nemo fuerit qui servet nos, tum exibimus ad te.

4 Quum itaque venissent isti nuncii Gibham Schaulis, & eloquuti essent verba illa audiente populo; totus populus sublatâ voce suâ flebant.

5 Ecce autem Schaul sequebatur armentum suum ex agro, dixitque Schaul, Quid est huic populo quòd flent? qui narrârunt ei verba civium Jabeschi.

6 Tum irruente spiritu Dei super Schaulem, dum audiret verba ista, accensa est ira ejus valde.

7 Et acceptum par boum membratim divisit illud, & transmisit in totum terminum Israelis per eosdem nuncios dicendo, Quisquis non exibit post Schaulem & post Schemuelem, sic fiet armento ejus: Unde incidit pavor Jehovæ in populum, ita ut exirent unanimes.

8 Quos quum recenseret in Bezecko, fuerunt Israelitarum trecenta millia, virorum autem Jehudæ triginta millia.

9 Tunc dixerunt nuncii illis qui reverterant, Sic dicetis civibus Jabeschi Gilhadis, Cras aderit vobis salus quum incalescet Sol: quod redeuntes nuncii illi quum indicâssent civibus Jabeschi, lætati sunt.

10 Itaque dixerunt cives Jabeschi *Hammonitis*, Cras exibimus ad vos, ut faciatis nobis omnino prout bonum *videbitur* in oculis vestris.

11 Fuit autem postridie, ut disponeret Schaul populum tribus agminibus, & pervadentes media castra in vigilia matutina, percuterent Hammonitas usq; ad æstū diei: fuitque ut qui reliqui erant dispergerentur, neque relinquerentur ex eis duo simul.

12 Tum dixit populus Schemuelī, Quis *est* qui dicebat, Schaul ne regnaret super nos? date istos homines, ut morti tradamus eos.

13 Sed dixit Schaul, Non tradetur mortī quisquam die hac, quandoquidem hodie effecit Jehova salutem in Israele.

CAPUT XII.

Samuelis admonitio, ejusque protestatio.

1 Tum dixit Schemuel populo, Agitè, eamus Gilgalem, ut renovemus ibi regnum hoc.

2 Abeuntes itaq; totus ille populus Gilgalem, regem constituerunt ibi Schaulem coram Jehova Gilgale, & sacrificârunt ibi sacrificia eucharistica coram Jehova: quamobrem lætatus est ibi Schaul & omnes Israelitæ pervalde. *Caput 12.*

3 Præterea dixit Schemuel toti Israeli, Ecce auscultavi voci vestræ in omnibus quæ dixeratis mihi, & constitui super vos regem.

4 Nunc autem ecce regem ipsum pergentem ante vos, quum ego senui & incanni, & filii mei ecce sunt inter vos: ego verò continenter ambulavi coram vobis à pueritia mea in diem hunc.

5 Ecce me, testificamini contra me coram Jehova, & coram uncto ejus, cujus bovem acceperim, aut cujus asinum acceperim, aut quem fraudaverim, *aut* quem concusserim, aut è cujus manu acceperim redemtionis pretium, ut abderem oculos meos propter illud, & reddam vobis.

6 Qui dixerunt, Non fraudâsti nos, neque concussisti nos, neque accepisti quicquam è manu ullius.

7 Tum dixit eis, Testis *est* Jehova contra vos, & testis *est* unctus ejus hodie, vos non inveniſſe in manu mea quicquam: dixitque *populus*, Testis *est*.

8 Postea dixit Schemuel populo, Jehova *testis est*, qui magnificavit Moschen & Aharonem, & qui deduxit majores vestros è terra Ægypti.

9 Nunc itaque fistite vos, & contendam vobiscum coram Jehova, de omnibus justis factis Jehovæ quæ fecit vobiscum & cum majoribus vestris.

10 Postquam venisset Jahakob in Ægyptum, clamantibus majoribus vestris ad Jehovam, misit Jehova Moschen & Aharonem, qui eduxerunt majores vestros ex Ægypto, & collocaverunt eos in loco isto.

11 Deinde quum oblivisceretur Jehovæ Dei sui, dedidit eos in manum Siseræ principis militiæ Chatzoris, & in manum Pelischthæorum, & in manum regis Moabitarum, qui oppugnaverunt eos.

12 Sed quum clamarent ad Jehovam dicentes, Peccavimus quòd deseruerimus Jehovam columus Bahalimos & Haschtharothasqat *nunc eripe nos è manu hostium nostrorum, ut serviamus tibi*:

13 Misit Jehova Jerubbahalem & Bedanem, & Jiphthachum, & Schemuelem, eripuitque vos è manu hostium vestrorum circumquaque, ita ut habitaretis securè.

14 Denique videntes Nachaschum regem Hammonitarum invasisse vos, dixistis mihi, Nequaquam, sed rex regnaturus est super nos: qui Jehova Deus vester, *is* rex vester.

15 Nunc igitur ecce regem illum quem elegistis, quem petistis, ecce, inquam, præfecit vobis Jehova regem.

16 Si timentes Jehovam coluerit is eum, & auscultaveritis voci ejus, neq; rebellaveritis præstituto Jehovæ, utique permanebitis tum vos, tum etiam rex ipse qui regnat super vos, sequentes Jehova Deum vestrum.

17 Sed si non auscultaveritis voci Jehovæ, sed rebellaveritis præstituto Jehovæ: utique erit manus Jehovæ contra vos, ut contra patres vestros.

18 Etiam nunc consistite: & respicite hanc rem maximam, quam facturus *est* Jehova ante oculos vestros.

19 Nonne *dies* messis triticeæ *est* hodie? ubi invocavero Jehovam, edet sonos & pluviam: itaque agnoscite, & videte malum vestrum quod feciſtis magnum esse in oculis Jehovæ, petendo vobis regem.

20 Quumque clamaret Schemuel ad Jehovam, edidit Jehova sonos & pluviam eo-

dem die; timuitque totus populus valde Jehovam & Schemuelem.

21 Quamobrem dixerunt totus populus Schemuelli, Supplica pro ſervis tuis apud Jehovam Deum tuum, & ne moriamur: adjecimus enim ad omnia peccata noſtra malum petendo nobis regem.

22 Tum dixit Schemuel populo, Ne timete, vos feciſtis totum malum hoc, verumtamen ne recedite averſi à Jehova, quin colatis Jehovam ex toto animo veſtro.

23 Ne inquam recedite: nam ſequeremini ipſam inanitatem, quæ non proſunt, neque eripiunt, quia ſunt inanitas.

24 Non enim deſeret Jehova populum ſuum, propter nomen ſuum maximum: quia placuit Jehovæ vos ſibi efficere populum.

25 Etiam quòd ad me, abſit mihi ut peccem Jehovæ, ut deſinam ſupplicare pro vobis, imò inſtituam vos in via optima & rectiſſima.

26 Verumtamen timete Jehovam, ut colatis eum verè. ex toto animo veſtro: nam conſideratę res magnas quas fecit erga vos.

27 Quòd ſi ultro maleferitis, tum vos, tum rex veſter conſumemini.

CAPUT XIII.

Peliſchthæorum copiæ, ob quas Schaul terrorem, ultra commiſſa præſumit; ob quod rejicitur.

AGens primum annum Schaul in regno ſuo (duobus autem annis regnavit ſuper Iſraelem).

2 Elegit ſibi Schaul tria millia ex Iſraelitis; ut eſſent cum Schaule bis mille in Micmaſcho, & in monte Beth-elis, mille autem eſſent cum Jonathane Gibhæ Binjaminis: reliquum autem populi dimiſerat, quemque in tentoria ſua.

3 Percuſſit autem Jonathan ſtationarios milites Peliſchthæorum, qui erant Gebahi, quod audiverunt Peliſchthæi: quapropter Schaul clanxit buccinâ per totam eam terram, dicendo, Audiant Hebræi.

4 Omnes itaque Iſraelitæ audiverunt dicentes, Percuſſit Schaul ſtationarios milites Peliſchthæorum, unde etiam fœtidus factus eſt Iſrael inter Peliſchthæos: & convocati ſunt populus ad ſequendum Schaulem Gilgalem.

5 Peliſchthæi verò congregaverunt ſe ut bellarent contra Iſraelę, triginta millibus currium, & ſex millibus equitũ, ac populo in multitudinem ſicut arena quæ *eſt* in littore maris: & aſcendentes caſtrametati ſunt in Micmaſcho ad Orientem Beth-Avenis.

6 Itaque Iſraelitæ videntes anguſtiam eſſe ſibi, eò quòd coarctaretur populus; abſcondebant ſeſe populus *alii* in ſpeluncis, & in ſpinetis, & in petris, & in arcibus, & in ciſternis:

7 Et Hebræi *alii* trajiciebant Jardenem in terram Gadis & Gilnadis, Schaule verò hærente adhuc Gilgale, totus ille populus trepidi accurrerunt poſt eum:

8 Quumq; exſpectaſſet ſeptem dies, ſecundùm illud conditum tempus quod *conſtituerat* Schemuel, neque veniret Schemuel Gilgalem, diſpergebatur populus ab eo.

9 Quapropter dixit Schaul, Admovete mihi iſtud holocauſtum & euchariſticas: & obtulit holocauſtum.

10 Sed fuit quum abſolveret offerre holocauſtum illud, ut ecce Schemuel adveniret: & exivit Schaul obviam ei ad benedicendum ei.

11 Cui dixit Schemuel, Quid feciſti? Dixit autem Schaul, Quum videret diſpergi populum à me & te non adveniſſe condicto tempore dierum, Peliſchthæos verò congregatos eſſe *in* Micmaſcho:

12 Dicebam, Jam deſcendent Peliſchthæi contra me Gilgalem, quum faciem Jehovæ nondum deprecatus fuerot; quamobrem continuiſſem me, tandem obtuli holocauſtum.

13 Tum dixit Schemuel Schauli, Stultè geſiſti te: non obſervâſti mandatum Jehovæ Dei tui quod mandavit tibi; jam certè ſtabiliviſſet Jehova regnum tuum apud Iſraelitas uſque in ſeculum.

14 Nunc autem regnum tuum non ſtabit; quæſivit ſibi Jehova virum ſecundùm animum ſuum, quem mandavit Jehova eſſe antceſſorem in populo ſuo, quia non obſervâſti id quod præceperat tibi Jehova.

15 Deinde ſurgens Schemuel aſcendit Gilgale Gibham Binjaminitarum, ubi recenſuit Schaul populum, qui præſtò erant ſecum, quaſi ſexcentos viros.

16 Schaule itaque, & Jonathane filio ejus, & populo qui præſto aderat eis, conſidentibus Gebahi Binjaminitarum, Peliſchthæis verò caſtra habentibus in Micmaſcho:

17 Egreſſus eſt *miles* populator è caſtris Peliſchthæorum tribus agminibus: agmen unum vertens ſe ad viam *verſus* Hophram, in terram Schualis:

18 Et agmen unum obvertens ſe viâ Beth-Choronem *ſtellante*: & agmen unum obvertens ſe viâ ejus termini qui ſpectat verſus vallẽ Tzebohimorum in deſertum.

19 Faber autem non aderat in tota terra Iſraelitarum: dixerant enim Peliſchthæi, *Cavemus* ne faciant Hebræi gladium aut haſtam:

20 Adeo ut deſcenderent omnes Iſraelitæ *ad* Peliſchthæos; ad poliendum quiſque vomerem ſuum, aut ligonem ſuum, aut ſecurim ſuam, & ruttrum ſuum.

21 Alioquin adhibebatur lima pro rutris, & pro ligonibus, & pro tridente, & pro ſecuribus; etiam ad aptandum ſtimulum.

22 Ita fuit tempore belli, ut non adeſſet gladius aut haſta penes totum populum qui *erat* cũ Schaule & Jonathane: tantùm aderat penes Schaulem & Jonathanem filium ejus.

CAPUT XIV.

Jonathan cum armigero Peliſchthæos diſpergit: verum poſt victoriam, ob juramentum patris, vix mortem evadit.

PRogreſſâ autem ſtatione Peliſchthæorum ad anguſtias Micmaſchi: *Cap.* 14.

2 Fuit quodam die ut ediceret Jonathan filius Schaulis puero armigero suo, Agedum transeamus ad stationem Philisthæorum, quæ *est* à latere illo; quam patri suo non indicavisset.

3 Schaul verò confidebat in extremitate collis sub malo punica quæ *est* in Migrone; & populus qui aderat ei quasi sexcenti viri:

4 Et Achija filius Achitubi frater Icabodis filii Pinchasi, filii Heli Sacerdotis Jehovæ Schilonæ gestans amiculum: populus autem ignorabat abiisse Jonathanem.

5 (Inter angustias autè illas quibus quærebat Jonathan transire ad stationē Philisthæorum, scopulus *erat* ab uno latere hinc, & scopulus ab altero latere indè nomenq; unius Botzetz, & nomen alterius Sene.

6 Scopulus illorum unus *erat* situs ab Aquilone contra Micmaschum, alter verò à Meridie contra Gebahum.)

7 Quum ergo dixisset Jonathan puero armigero suo, Agedum transeamus ad stationem præputiatorū istorum, forte faciet Jehova pro nobis: non enim *est* Jehovæ impedimentum, quin servet multis aut paucis.

8 Dixit ipsi armiger ejus, Fac quicquid *est* in animo tuo; diverte, ecce me tecum *facturum ex sententia* animi tui.

9 Et dixit Jonathan, Ecce nos transituri sumus ad viros istos, & retegemus nos eis.

10 Si dicent ita nobis, Subsistite donec pervenerimus ad vos; tum stabimus in loco nostro, & non ascendemus ad eos:

11 Sin autem ita dicent, Ascendite ad nos, utique ascendemus, nam tradiderit eos Jehova in manum nostram: hoc igitur *esto* nobis signum.

12 Itaque retegentibus se ambobus stationi Philisthæorum, dicebant Philisthæi, Ecce Hebræi prodeunt è foraminibus ubi sese absconderant.

13 Deinde alloquentes homines istius stationis Jonathanem & armigerum ejus, dixerunt, Ascendite ad nos, ut notam faciamus vobis rem quamobrem dixit Jonathan armigero suo, Ascende post me, nam tradidit eos Jehova in manum Israelis.

14 Quum itaq; ascendisset Jonathan nixus manibus & pedibus suis, & armiger ejus post eum; cadebant ante Jonathanem armiger quoq; ejus morte afficiebat post eum.

15 Fuitque plaga illa prior, quā percussit Jonathan & armiger ejus quasi viginti viros, fermè in dimidio jugeri, *id est*, bovis jugatorum actu.

16 Quapropter fuit trepidatio in illis castris in agro, & in toto illo populo, statimatii & populatores *milites* trepidavetunt ibi quoque: adeo ut cōmoveret se ipsa terra, & evaderet in trepidationem maximam.

17 Videntes autem speculatores ubi *restiterunt* ad Schaulem Gibham Binjaminitarum; quòd ecce multitudo illa colliqueseceret, & pergeret indesinenter tundere se:

18 Dixit Schaul populo qui *erat* secum, Recensete jam, & videte quis abiit à nobis: qui quum recensuissent, ecce non aderat Jonathan & armiger ejus.

19 Dixit ergo Schaul Achijæ, Admove arcam Dei: (nam erat arca Dei illā die cum filiis Israelis.)

20 Sed fuit adhuc alloquente Schaule Sacerdotem illum, quum multitudo illa quæ *erat* in castris Philisthæorū pergeret indesinenter conflictarique diceret Schaul ipse Sacerdoti, Recipe manum tuam.

21 Et congregati Schaul totusq; populus ille qui *erat* cum eo, venerunt ad pugnam illam; ubi ecce erat gladio cujusque *strictio* in alterum, stragitus magnus valde.

22 Hebræi autem quidam *erant* istis Philisthæis ut antea, qui ascenderant cum ipsis ad ea castra circumquaque: isti etiam fuerunt ab Israelitis, qui Schauli & Jonathani aderant.

23 Præterea omnes Israelitæ qui absconderant sese in monte Ephrajimitarum, audientes fugere Philisthæos; assequuti sunt ipsi quoque eos à tergo in prælio.

24 Sic servavit Jehova die illo Israelem; & exercitus transivit Beth-Avenem.

25 Ubi Israelitæ pressi sunt eodem die, quia exsecratione obstrinxit Schaul populum, dicendo, Maledictus *esto* vir ille qui comederit cibum usq; ad vesperam, usquedum ultionem sumsero de inimicis meis, neque gustavit totus ille populus cibum.

26 Et quamvis totius regionis populus venissent in quandam silvam, ubi erat mel in superficie agri:

27 Tamen adveniente populo ad eam silvam, ubi ecce fluxus mellis *erat*, nemo fuit qui admoveret manum suam ad os suum, timebat enim populus illam adjurationem.

28 Sed Jonathan non audiverat quum adjuraret pater suus populum; hic extendens extremitatem baculi, qui *erat* in manu ipsius, intinxit eam in illum favum mellis; & quum advertisset manum suam ad os suum, lumen receperunt oculi ejus.

29 Respondenti autem cuidam de populo & dicenti, Omnino adjuravit pater tuus populum, dicendo, Maledictus *esto* vir ille qui comederit cibum hodie, ita fatigatus est populus:

30 Dixit Jonathan, Turbavit pater meus terram: videte quæso ut illuminati sunt oculi mei, quum gustavi parum mellis hujus.

31 Etiam quia (utinam liberè comedisset hodie populus de præda hostium suorum quod sufficisset) quia, *inquam*, jam non infertur in Philisthæos plaga ampliot.

32 Percusserunt itaque die illo Philisthæos à Micmascho Ajalonem usque: ubi fatigatus erat populus valde.

33 Quamobrem contendens populus ad prædam, accipiebant quidem pecudes, & boves, & *juvencos* subrutnos, quos jugulantes *fundebant sanguinem* humi: sed comedebat populus cum ipso sanguine.

34 Quod quum nunciatum esset Schauli, dicendo,

dicendo, Ecce hic populus peccat Jehovæ comedendo cum sanguine: dixit, Perfidè egistis, devolvite ad me hodie lapidem magnum.

35 Deinde dixit Schaul, Discurrite per populum edicentes eis, Admovete ad me quisque bovem suum, & quisque parvum pecudem suam, & jugulate hîc, ut comedatis, & non peccetis Jehovæ comedendo *quicquam* cum sanguine: admoventes ergo totus populus quisque bovem suum, *qui erat* in manu sua, illâ nocte, jugulaverunt ibi.

36 Ita exstruxit Schaul altare Jehovæ: hoc primum exstruxit altare Jehovæ.

37 Postea dixit Schaul, Descendentes persequamur Philisthæos nocte, & prædemur eos usque ad lucem matutinam, ut non reliquum faciamus ex eis quemquam: qui dixerunt, Quicquid bonum *videtur* in oculis tuis fac: sed dixit Sacerdos, Accedamus hîc ad Deum.

38 Consulente itaque Schaule Deum, an descendens persequar Philisthæos? an tradituras es eos in manum Israelis? non respondit ei die illo.

39 Quapropter dixit Schaul, Accedite huc, *usque ab* omnibus extremitatibus populi, & cognoscite ac videte qua in re fuerit peccatum hoc hodierno die.

40 Nam *ut* vivit Jehova, qui servat Israelem, etiamsi illud fuerit in Jonathane filio meo, omnino morietur: nec *erat* qui responderet ei ex toto populo.

41 Tum dixit toti Israeli, Vos estote à latere uno, ego autem & Jonathan filius meus erimus à latere altero: dixerunque populus Schauli, Quod bonum *videtur* in oculis tuis fac.

42 Quum itaque dixisset Schaul Jehovæ Deo Israelis, Cedò integrum, & deprehensus esset Jonathan cum Schaule, populus autem absoluti essent:

43 Dixit Schaul, Sortimini inter me & Jonathanem filium meum: deprehensusque est Jonathan.

44 Quare edixit Schaul Jonathani, Indica mihi quid fecisti? quod indicans ei Jonathan, dixit, Tantummodo gustavi extremitate baculi qui *est* in manu mea, paucam mellis, ecce me, *an* moriturus sum?

45 Cui dixit Schaul, Ita faciat *mihi* Deus, & ita pergat; nam omnino moriturus es, Jonathan.

46 Sed dixit populus Schauli, An Jonathan moreretur, qui comparavit salutem hanc maximam in Israele? absit, *ut* vivit Jehova, an cadere debet ullus è capillis capitis ejus, quandoquidem Deo duce operatus est hodie? sic redemerunt populus Jonathanem ut non moreretur.

47 Deinde ascendit Schaul à persequendis Philisthæis: Philisthæi verò abierunt in locum suum.

48 Schaul autem acceptum obtinuit regnum super Israelem; & bellavit circumquaque contra omnes inimicos suos, contra Moabitas, & contra Hammonitas, & contra Edomæos, & contra reges Tzobæ, & contra Philisthæos, & in quoscunque se vertebat inquietabat *eos*.

49 Comparavit etiam copias quibus percussit Hamalekam; denique eripuit Israelem è manu diripientium eum.

50 Erant autem filii Schaulis, Jonathan, & Jischui, & Malcischuah; nomina verò duarum filiarum ejus, nomen *quidem* primogenitæ Merab, nomenque minoris Mical.

51 Et nomen uxoris Schaulis, Achinoham filia Achimahatzit: nomen verò principis exercitûs ejus, Abner filius Neri patrui Schaulis.

52 Nam Kisch pater Schaulis, & Ner pater Abneri filius *erat* Abi-Elis.

53 Sed quia erat validum bellum contra Philisthæos omnibus diebus Schaulis; prospiciebat *sibi* Schaul de omni viro forti, & omni strenuo, quem recipiebat ad se.

CAPUT XV.

Schaulis inobedientia, ob quam reprobatur à Deo.

DIxit autem Schemuel Schauli, Me misérat Jehova ad ungendum te in regem super populum suum, *nempe*, super Israelem: jam ergo hunc auscultà voci, verbisque Jehovæ.

2 Sic ait Jehova exercituum, Visitavi id quod fecit Hamalek Israeli qui opposuit ei *actum* in itinere quum ascenderet ex Egypto.

3 Nunc abi ut percutias Hamalekum, & anathemati devoveatis quicquid *est* ei, neque clementiâ utaris erga eum: sed occidas cum virum tum mulierem, cum puerum tum lactentem, cum bovem tum parvam pecudem, cum camelum tum asinum quemque.

4 Hoc promulgato Schaul apud populum, recensuit eos in Telajimis, ducenta millia peditum, & decem millia virorum Jehudæ.

5 Quumque Schaul pervenisset usque ad civitates Hamaleki, ut contenderet *cum eo*, in vallem *ejus*:

6 Edixit Schaul Kenæis, Abite, recedite, descendite è medio Hamalekitæ, ne faciam ut tollaris cum eo, tu enim exercuisti benignitatem erga omnes Israelitas, quum ascenderent ex Egypto: recesit *itaque* Kenæus è medio Hamaleki.

7 Et percussit Schaul Hamalekum inde à Chavila *usque* quâ venis Schurem, qui *est* è regione Egypti.

8 Sed cepit Agagum regem Hamaleki vivum; & totum ejus populum internecioni devovit acie gladii.

9 Itaque clementiâ usus Schaul cum populo erga Agagum, & erga optimos gregum & armentorum, etiam secundarios, & erga ovium duces, & erga quicquid bonum erat, noluerunt internecioni devovere ea: tantùm omnem rem contemtibilem & tabescentem, eam internecioni devoverunt.

10 Quapropter fuit verbum Jehovæ ad Schemuelem, dicendo:

11 Pœnitet me constituisse Schaulem regem, quia averſus est a ſequendo me, & verba mea non præſtitit: quod diſplicuit Schemueli adeo ut clamaret ad Jehovam totâ illâ nocte.

12 Deinde ſurgente Schemuele *ut iret* obviam Schauli manè nunciatum est Schemueli, dicendo, Venerat Schaul Carmelum, ubi ecce conſtituerat ſibi ſtationem, ſed deflectens tranſivit ac deſcendit Gilgalem.

13 Quò veniente Schemuele ad Schaulem: dixit ei Schaul, Benedictus eſto Jehovæ, præſtiti verbum Jehovæ.

14 Cui dixit Schemuel, Quid ergo *ſibi vult* vox pecudum iſtarum *perſonans* aures meas? & vox iſta armentorum quam ego audio?

15 Dixit verò Schaul, Ab Hamalekitis adduxerunt ea, quia clementiâ uſus eſt populus erga opimos gregis & armenti, ad ſacrificandum Jehovæ Deo tuo, reſiduum autem interneciоni devovimus.

16 Tum dixit Schemuel Schauli, Deſine, ut renunciem tibi quod eloquutus eſt mihi Jehova hac nocte; qui dixit ei, Loquere.

17 Dixit ergo Schemuel, Nonne quum parvulus *videbaris* in oculis tuis, caput tribuum Iſraelis fuiſti, & unxit te Jehova in regem ſuper Iſraelem?

18 Et quum mitteret te Jehova in expeditionem hanc: dixit, Abi, ut interneciоni devoveas peccatores iſtos Hamalekum, & oppugnes eum, uſque adeo ut *tui* iſti conſumant eos?

19 Quare ergo non auſcultaſti voci Jehovæ; ſed contendens ad prædam, feciſti quod malum *videtur* in oculis Jehovæ?

20 Dixit verò Schaul Schemueli, Imò auſcultavi voci Jehovæ, & ambulavi in via quò miſit me Jehova: adduxi quidem Agagum regem Hamaleki, ſed Hamalekum interneciоni devovi.

21 Accepit verò populus de præda illorum greges & armenta, præſtantiſſimum illius anathematis, ad ſacrificandum Jehovæ Deo tuo Gilgale.

22 At dixit Schemuel, An delectatur Jehova holocauſtis & ſacrificiis, ut quam auſcultatur voci Jehovæ? ecce auſcultare *eſt* melius ſacrificio, attendere, adipe arietum.

23 Quin *ſicut* peccatum divinationis *eſt* rebellio, & *ſicut* ſuperſtitio & idola *eſt* repugnantia: quia ſprevisti verbum Jehovæ, ſprevit ſimiliter te ne ſis rex.

24 Tum dixit Schaul Schemueli, Peccavi quòd tranſgreſſus ſum præſtiturum Jehovæ & verba tua: quia timui populum, ideo auſcultavi voci eorum.

25 Nunc autem, condona, quæſo, peccatum meum, & revertere mecum, ut incurvem me Jehovæ *honorem habiturus*.

26 Dixit verò Schemuel Schauli, Non revertar tecum: nam ſprevisti verbum Jehovæ, ideo ſprevit te Jehova, ne ſis rex ſuper Iſraelem.

27 Itaque divertit Schemuel ut abiret: ſed apprehendit *Schaul* alam pallii ejus, ita ut laceraretur.

28 Tum dixit ei Schemuel, Laceravit Jehova regnum Iſraelis à te hodie, ut det ipſum proximo tuo, qui melior *eſt* te.

29 Quin etiam qui *eſt* æternitas Iſraelis non committet mendaciter, nec pœnitebit eum: non enim homo *eſt* ut pœniteat eum.

30 Tandem eo dicente, Peccavi, jam honora quæſo me coram Senioribus populi mei & coram Iſraele, & revertere mecum, ut incurvem me Jehovæ Deo tuo *honorem habiturus*.

31 Reverſus Schemuel ſequutus eſt Schaulem, & incurvavit ſe Schaul Jehovæ *honorem exhibens*.

32 Deinde dicente Schemuele, Admovete ad me Agagum regem Hamaleki, ivit ad eum Agag delicatè *cultu*: dicebat enim Agag, Certè receſsit amaritudo mortis.

33 Sed dixit Schemuel, Quemadmodum orbavit mulieres gladius tuus, ſic orbabitur inter mulieres mater tua; dilaniavitq; Schemuel Agagum coram Jehova Gilgale.

34 Tum abiit Schemuel Ramam: Schaul verò aſcendit in domum ſuam Gibheam Schaulis.

CAPUT XVI.

David rex deſignatur: & ad Schaulem addactus, ejus hora pulſu fugat ab eo malignum ſpiritum.

POſtea non perrexit Schemuel inviſere Schaulem uſque ad diem mortis ſuæ, quum luxiſſet Schemuel de Schaule: quia Jehovam pœnitebat regem conſtituiſſe Schaulem ſuper Iſraelem. *Caput 16.*

2 Nam dixit Jehova Schemueli, Quouſque lugeres de Schaule, cum ego ſprevierim eum ne regnet ſuper Iſraelem? imple cornu tuum oleo, & abi *quò* mitto te, ad Jiſchajum Beth-Lechemitam, nam proſpexi inter filios ejus mihi *de* rege.

3 Cui dicente Schemuele, Quomodo item? audiens enim Schaul occideret me: dixit Jehova, Vitulum armenti accipito in manu tua, & dices, Ad celebrandum convivium Jehovæ veni.

4 Et invitabis Jiſchajum ad illud convivium: ego autè oſtendam tibi id quod faturus es, ut ungas mihi quem dixero tibi.

5 Quum itaque Schemuel faciens quod edixerat Jehova, adveniret Beth-Lechemium; trepidi accurrerunt Seniores civitatis obviam ei, & dicebat *quiſque*, Proſperè*ne* advenis?

6 Qui dixit, Proſperè, ad celebrandum convivium Jehovæ veni, comparate vos ut veniatis mecum ad illud convivium: ſimiliter juſsit comparare ſe Jiſchajum & filios ejus, & invitavit illos ad illud convivium.

7 Fuit autem ingredientibus illis quum videret Eliabum: ut diceret, Ultiqe coram Jehova *eſt* unctus ejus.

8 Edixit verò Jehova Schemueli, Ne reſpicito ad ſpeciem ejus; aut ad altitudinem ſtaturæ ejus, nam reſpui eum: non enim

enim *spectio* quod spectare solet homo, nam homo spectat *quod est* ob oculos, sed Jehova spectat *quod est* in animo.

9 Deinde vocans Jischai Abinadabum, jussit eum transire ante Schemuelem: qui dixit, Neque hunc elegit Jehova.

10 Tunc jussit Jischai transire Schammam; qui dixit, Neq; hunc elegit Jehova.

11 Sic jussit Jischai transire septem filios suos coram Schemuele; sed dicebat Schemuel Jischajo, Non elegit Jehova istos.

12 Denique dixit Schemuel Jischajo, An absolverunt *transire* pueri? qui dixit, Adhuc reliquus *est* minimus qui ecce pascit gregem; edixit ergo Jischajo Schemuel, Mitte & assume eum, non enim discumbemus donec venerit huc.

13 Mittens itaque adduxit eum (erat autem rufus cum pulchritudine oculorum & decoro aspectu) & dixit Jehova, Surge, unge eum, quia hic ille est.

14 Schemuel itaque accepto cornu olei, unxit eum in medio fratrum ejus; & irruens spiritus Jehovæ in Davidem, *egit eum* à die illo & deinceps: postea surgens Schemuel abiit Ramam.

15 Nam spiritus Jehovæ recesserat à Schaule; perturbabatque eum spiritus malus à Jehova.

16 Quapropter dicentibus servis Schaulis ei, Ecce jã spiritus Dei malus perturbat te.

17 Edicat, quæsumus, dominus noster servis tuis adstantibus tibi, *ut* perquirant aliquem scientem, pulsantem citharam: erit-que quum inerit tibi spiritus Dei malus, ut eo pulsante manu suã bene sit tibi:

18 Edixit Schaul servis suis; Prospicite mihi jam de aliquo bene pulsante, quem adducatis ad me.

19 Tum respondens unus ex ejus pueris dixit, Ecce prospexi, filius *est* Jischai Beth-Lechemitæ, sciens pulsare, & valens robore, & vir bellicosus, rerumque intelligens, ac vir formosus: denique Jehova *est* cum eo.

20 Quapropter Schaul misit nuncios ad Jischajum; edixit, Mitte ad me Davidem filium tuum, qui *est* cum grege.

21 Accipiens verò Jischai asinum cum pane, & utrem vini, hœdumque lactentem unum; misit per Davidem filium suum ad Schaulem.

22 Quumque venisset David ad Schaulem, stabat coram eo: dilexitque eum valde, adeo ut esset ei armiger.

23 Misitque Schaul ad Jischajum, qui diceret, Stet, quæso, David coram me, nam invenit gratiam in oculis meis.

24 Erat enim quum inesset spiritus Dei Schauli, ut David accipiens citharam pulsaret manu suã; sunde respirabat Schaul, & bene erat ei, recedente ab eo spiritu illo malo.

CAPUT XVII.

David Goljathum devincit, & parta victoria ad Schaulem deducitur.

QUum enim congregavissent Philisthæi castra sua ad bellum, congregaverunt se ad Socuntem, quæ *est* Jehudæ; & metati sunt inter Socuntem & Hazekam in termino Dammæorum.

2 Schaul verò & Israelitæ congregati castris positis ad convallem quercetî, instruxerunt aciem contra Philisthæos.

3 Consistentibus itaque Philisthæis in monte hinc, Israelitis verò consistentibus in monte inde; ubi vallis *erat* inter eos:

4 Egressus erat quidam duellator è castris Philisthæorum, Goljath nomine, Gathæo *oriundus*: cujus altitudo *erat* sex cubitorum cum spithama.

5 Galeã autem chalybeã super caput ejus, & lorica squammatâ erat indutus; cujus loricæ pondus *erat* quinquies mille siclorum, è chalybe:

6 Et tibialia chalybea *erant* super pedes ejus, & humerale chalybeum inter humeros ejus:

7 Hastile autem hastæ ejus simile *erat* jugo textorum, & mucro ferreus hastæ ejus sexcentorum siclorum *erat*: & qui scutum ferebat antecedebat eum.

8 Is subsistens clamabat ad acies Israelitarum, & dicebat eis, Quare prodiretis instruendo aciem? an non ego sum Philisthæus unus? vos ergo servi Schaulis seligite vobis virum qui descendat ad me.

9 Si prævalebit pugnando contra me, ita ut percutiat me, utique erimus vobis servi: sin autem ego prævaluero ei ita ut percutiam eum, vicissim eritis nobis servi; omnino servietis nobis.

10 Dicebat præterea Philisthæus ille, Ego probro affecero acies Israelitarum hodie: date mihi virum ut pugnemus simul.

11 Quumque audisset Schaul & totus Israel verba illa Philisthæi; consternati timebant valde.

12 David autem, ille filius viri Ephrathæi, è Beth-Lechemo Jehudæ: Cuic nomen Jischai, erantque ei octo filii; & vir ille temporibus Schaulis senuerat, profectus inter homines *senex*.

13 Abeuntesque tres filii Jischai maximi sequebantur Schaulẽ in isto bello; nomenque trium filiorũ ejus qui iverant in istud bellum *erat* Eliab primogeniti, secundi autem ab eo Abinadab, & tertii Schamma.

14 David autem erat minimus: tres verò maximi sequebantur Schaulem.)

15 David, inquam, ibat & redibat à comitatu Schaulis; ad pascendum gregem patris sui, Beth-Lechemum.

16 Appropinquaverat autem Philisthæus ille mane & vesperi; & stiterat se quadraginta diebus.

17 Quum dixit Jischai Davidi filio suo, Accipe nunc pro fratribus tuis epham hanc aristarum tostarum, & decẽ hos panes; & celeriter deportato in castra ad fratres tuos.

18 Decem verò caseos istos lacteos deferto ad Chiliarchum *eorum*: & fratres tuos visitans *cognosito* de prosperitate eorum, & arram ab eis accipito.

19 Schaul autem cum ipsis, & omnes Jisraelitæ in convalle quercetî *erant*, bellantes contra Philisthæos.

20 Itaque surgens David mane, deserto grege penes custodem, assumsit *ea* & abiit quemadmodum præceperat ei Jischai; pervenitque ad plaustrorum ambitum, quum exercitus prodiret in aciem, & vociferarentur ad prælium.

21 Nam instruxerat se Jisraelitarũ & Philisthæorum acies altera adversùs alteram.

22 Quapropter David deserens impedimenta à se in manu custodis impedimentorum, cucurrit in ipsam aciem, & advenies interrogavit fratres suos de prosperitate.

23 Ipso autem loquente cum eis, ecce vir ille duellator ascendebat, Goljath Philisthæus nomine, oriundus Gatho, ex aciebus Philisthæorum, & loquebatur hujusmodi verba: quæ audivit David.

24 Singuli autem Jisraelitæ quum viderent istum virum, fugiebant à facie ejus, adeo metuebant valde.

25 Et dicebat quisque Jisraelita, Nonne vidistis hunc virum qui ascendit ad probro afficiendum Jisraelem ascendere? erit tamen *is* vir cui illum qui percusserit eum, ditet rex divitiis magnis, & filiam suam det ei, & domum paternam ejus efficiat immunem in Jisrael.

26 Tunc allocutus est David homines qui adstabant *sibi* dicendo, Quid fietet vito qui percusserit Philisthæum illum, & auferret opprobrium ab Jisraele? quis enim *est* Philisthæus præputiatus iste, qui probro afficit acies Dei viventis?

27 Cui loquutus est populus ille in eandem sententiam, dicendo, Ita fiet viro illi qui percusserit eum.

28 Audiebat autem Bliab frater ejus maximus, quum alloqueretur viros illos: quare Eliab accensus iræ in Davidem, dixit, Quorsum descendisti? aut penes quem deseruisti pauculas illas pecudes in deserto? ego novi arrogantiam tuam & nequitiam animi tui, te ad inspiciendum hoc Bellum descendisse.

29 Dixit verò David, Quid feci nunc? nonne negotium fuit?

30 Deinde deflectens ab eo versùs alium, loquutus est in eandẽ sententiam: respondentque populus in sententiam priorem.

31 Quumque auditi fuissent sermones quos loquebatur David, judicati sunt præsente Schaule, qui accivit eum.

32 Dixit *vero* David Schauli, Ne concidat animus ullius propter istum: servus tuus iturus est & pugnaturus contra Philisthæum istum.

33 Sed dixit Schaul Davidi, Non prævalebis eundo ad Philisthæum istum, ut pugnes contra eum: puer enim es, ipse verò vir bellicosus à pueritia sua.

34 Tum dixit David Schauli, Pascente servo tuo patri suo gregem, quum accedens leo aut ursus, auferret parvam pecudem è grege;

35 Egressus persequebar illum, ut percuterem eum, aut eriperem ex ore ejus; insurgentem verò in me prehendebam eum barbâ, & percutiens morte afficiebam eum.

36 Tum leonem, tum ursum percussit servus tuus; & Philisthæus præputiatus iste ut unus ex eis futurus est, cum probro affecerit acies Dei viventis.

37 Dixitque David, Jehova qui eripuit me à leone, & ab urso, idem eripiet me è manu Philisthæi istius: tum dixit Schaul Davidi, Abi & Jehova sit tecum.

38 Jusserat autem Schaul Davidem indui armis suis, & imposuerat galeam chalybeam capiti ejus, jusseratque eum indui loricâ.

39 Quum itaque David accinctus gladio suo super arma sua vellet incedere, qui non expertus esset, dixit David Schauli, Non possum incedere cum istis, quia non sum expertus: amovitque ea David à se:

40 Et accepto baculo suo in manu sua, elegit sibi quinque læves lapides ex valle, quos imposuit instrumento pastorali quod habebat, id est, pera; funda autem ejus *erat* in manu ejus: sic appropinquabat ad Philisthæum.

41 Similiter Philisthæus indesinenter pergebat appropinquare ad Davidem, vito illo, qui ferebat scutum, præcedente eum.

42 Quumque intuitus Philisthæus videret Davidem, spernebat eum; eò quòd esset puer & rufus cum pulchritudine aspectûs.

43 Quamobrem dicebat Philisthæus ille Davidi, An canis sum quòd venis contra me cum baculis? maledicebatque Philisthæus ille Davidi per deos suos.

44 Deinde quum dixisset Philisthæus Davidi: accede ad me, ut tradam carnem tuam volatilibus cæli & bestiis agri:

45 Dixit David illi Philisthæo, Tu venis ad me cum gladio, & cum hasta, & cum humerali: ego verò venio ad te in nomine Jehovæ exercituum, Dei aciei um Jisraelitarum quem probro afficisti.

46 Hoc ipso die dedet te Jehova in manu meam, at percutiens te amoveam caput tuum à te, & tradam cadaver exercitus Philisthæorum hoc ipso die volatilibus cæli & bestiis terræ; ita cognoscent *incolæ* totius terræ Deum esse pro Jisraele:

47 Et cognoscent tota congregatio hæc, non gladio aut hastâ Jehovam servare, nam Jehovæ *est* hoc bellum, ideo tradet vos in manus nostras.

48 Fuit autem quum surgens Philisthæus pergeret appropinquare obviam Davidi, & festinans David procurreret in aciem obviam Philisthæo:

49 Ut extendens David manum suam ad suum instrumentum, acceptum inde lapidem intorqueret fundâ, & percuteret Philisthæum in fronte ejus: ita ut immisso lapide in frontem ejus caderet pronus in terram.

50 Quum

50 Quum itaque robustior fuisset David Philisthæo fundâ & lapide, & percussisset Philisthæum mortii traditurus eum; quia gladius non *esset* in manu Davidis:

51 Accurrens David stetit super Philisthæum, deinde arrepto gladio ejus quem eduxit è vagina sua ut morte afficeret eum, amputavit illo caput ejus: quapropter videntes Philisthæi mortuum esse fortissimum suum, aufugerunt.

52 Surgentes verò viri Israelis & Jehudæ, vociferando persequuti sunt Philisthæos usquequò is per vallem, & usque ad portas Hekronis: ceciderunt[que] confossi Philisthæorum per viam *ad* Schaharajim usque ad Gathum & Hekronem usque.

53 Deinde reversi Israelitæ ab infectando Philisthæos, diripuerunt castra eorum.

54 Postea accipiens David caput Philisthæi, detulit ipsum Jerusalaima: arma verò ejus deposuit in tentorio suo.

55 Quum autem videret Schaul Davidem obviam procedentem Philisthæo illi, dicebat Abnero principi militiæ, cujus filius *est* iste puer Abner? cui dicebat Abner, *Ut* vivit anima tua, rex, non novi.

56 Dicebat verò rex, Interroga tu, cujus filius *sit* iste adolescens.

57 Quapropter quum reverteretur David à cæde Philisthæi, assumens eum Abner adduxit eum in aspectum Schaulis, caput Philisthæi habentem in manu sua.

58 Cui dicente Schaule, Cujus filius es, à puer? dixit David, Filius servi tui Jischai Beth-Lechemitæ. *Caput* 18.

59 Fuitque quum absolveret alloqui Schaulem; ut anima Jonathanis devinciretur cum anima Davidis; adeo ut amaret eum Jonathan tanquam seipsum.

CAPUT XVIII.

Jonathan cum Davide amicitiam init: Schaul autem sit ei invidus & iniquus.

1 ITaque assumsit eum Schaul die illâ: nec permittebat ei redire domum patris sui.

2 Deinde pepigit Jonathan cum Davide fœdus; eò quòd amaret eum tanquam seipsum:

3 Et exuens se Jonathan pallio quo erat indutus, tradidit illud Davidi, & vestes suas, & tum gladium suum, tum arcum suum, tum denique zonam suam.

4 Quumque prodiens David ad quemcunque mitteret eum Schaul, secundaretur, præposuit eum Schaul viris militaribus, bonusque videbatur in oculis totius populi: etiamque in oculis servorum Schaulis.

5 Sed fuit redeuntibus illis, quum reverteretur David à cæde Philisthæorum, ut proderent fœminæ ex omnibus civitatibus Israelis ad cantandum, & earum choræ obviam Schauli regi; cum tympanis præ lætitiâ, & cum junctis.

6 Respondebant autem fœminæ ludentes, & dicebant, Percussit Schaul millia sua: ac David myriadas suas.

7 Quapropter accensus est ira Schaulis valde, mala enim videbatur in oculis ejus hæc res, ac dicebat, Tribuerunt Davidi myriadas, mihi verò tribuerunt millia: & amplius ei regnū tantummodo ipsum *accesserit*.

8 Et configebat Schaul oculos in Davidem ab eo die & deinceps.

9 Fuit enim postridie, quum irruente spiritu Dei malo in Schaulem prophetico more ageret domi suæ, & David pulsaret manu suâ eo die ut antea (erat autem hasta in manu Schaulis.)

10 Ut jacularetur Schaul hastam, dicens, Percutiam Davidem usque ad parietem: sed deflexit David meru illius bis.

11 Deinde metuens Schaul propter Davidem, eò quòd esset Jehova cum illo, & à Schaule recessisset;

12 Amovit eum Schaul à se, constituitque eum sibi Chiliarchum; ut procederet & veniret ante populum.

13 David autem in omnibus viis suis secundabatur; quia Jehova erat cum eo.

14 Quumque videret Schaul eum secundari valde; formidabat ab eo.

15 Totus verò Israel & Jehuda amabat Davidem; quia ipse procedebat & veniebat ante eos.

16 Itaque dixit Schaul Davidi, Ecce filia mea major Merab, ipsam daturus sum tibi uxorem, tantùm esto mihi strenuus, & gere belli Jehovæ: Schaul enim dicebat, Ne sit manus mea contra eum, sed sit contra eum manus Philisthæorum.

17 Dixit verò David Schauli, Quis sum ego, aut quis *auctor* vitæ meæ? *aut* familia patris mei in Israele, quòd futurus sim gener regi?

18 Fuit autem, quo tempore daturus erat Merabam filiam Schaulis Davidi, ut ipsa daretur Hadrieli Mecholathæo in uxorem.

19 Sed amabat Mical filia Schaulis Davidem: quod quum nunciatum esset Schauli, rectum visum est in oculis ejus.

20 Dicebat enim Schaul, Dem eam illi ut sit ei in tendiculum, & sit contra eum manus Philisthæorum: dixitque Schaul Davidi, Per alteram te affinitate conjunge mecum istâ die.

21 Præceperat autem Schaul servis suis, Alloquimini Davidem clam, dicendo, Ecce delectatur te rex, & omnes servi ejus amant te: nunc ergo junge te affinitate cum rege.

22 Utrantem eloquuti sunt servi Schaulis in aures Davidis sermones istos; dixit David, An videtur leve in oculis vestris affinitate jungi cum rege, cum ego sim vir pauper & vilis?

23 Quod quum renunciassent servi Schaulis ei, dicendo, Hujusmodi sermonibus loquutus est David:

24 Edixit Schaul, Sic dicite Davidi, Non delectatur rex dote, nisi excentâ præputiis Philisthæorum, ut ultio sumatur de inimicis regis: Schaul autē cogitabat efficere ut David caderet manu Philisthæorum.

25 Renunciantibus igitur servis ejus Da-

vid

vidi sermones istos, recta *visa* est res in oculis Davidis, ut affinitate conjungeret se regi: nec dum impleti erant dies illi;

26 Quum surgens David abiit ipse cum viris suis, & percussit è Philisthæis ducentos viros; quorum præputia attulit David, plenèq; exhibuerunt ea regi, quo affinitate se jungeret regi: quapropter dedit ei Schaul Micalem suam filiam in uxorem.

27 Videns autem Schaul & cognoscens Jehovam esse cum Davide; & Micalem filiam Schaulis amare illum:

28 Pertexit Schaul metuere à Davide amplius: sic fuit Schaul infestus Davidi omnibus diebus suis.

29 Prodeuntibus enim præfectis Philisthæorum, erat quotiescunque prodibant, *ut* secundaretur David præ omnibus servis Schaulis, & in pretio esset nomē ejus valde.

CAPUT XIX.

Schaulis erga Davidem odium & occidendi animus: & hujus exitium.

ITaque alloquutus est Schaul Jonathanem filium suum, & omnes servos suos, de morte afficiendo David: sed Jonathan filius Schaulis delectabatur Davide valde.

2 Quapropter indicavit Jehonathan Davidi, dicendo, Quærit Schaul pater meus morte afficere te: nunc ergo cave tibi, quæso, mane, & consides in occulto absconde te.

3 Ego autem exiens consistam ad latus patris mei in eodem agro ubi tu eris, & ipse alloquar de te patrem meum, & ubi percepero aliquid, nunciabo tibi.

4 Alloquens ergo Jehonathan de David bonis verbis Schaulem patrem suum: dicebat ei, Ne peccet rex in servum suum, in Davidem, quia non peccavit *in* te, quinimo facta ejus bona sunt tibi valde.

5 Nam quum exponeret vitam suam in manu sua percussit Philisthæos, & comparavit Jehova salutem magnam toti Israeli, vidisti & lætatus es, & quare peccares contra sanguinem innoxium, morte afficiendo Davidem immerito?

6 Tum auscultavit Schaul voci Jehonathanis: ita ut juraret Schaul, *Ut* vivit Jehova non afficietur morte.

7 Quapropter vocavit Jehonathan Davidem, & indicavit ei Jehonathan omnia verba ista: & reduxit Jehonathan Davidem ad Schaulem, ut esset coram eo sicut antea.

8 Pertexit autem bellum esse: & prodiens David ad pugnandum contra Philisthæos, percussit eos plagâ magnâ, & fugerunt à facie ejus.

9 Deinde quum inesset spiritus Jehovæ malus Schaulî, (erat autem domi suæ desidens, tenens hastam suam manu sua) pulsante Davide manu:

10 Quæsivit Schaul percutere hastâ Davidem *usque* ad parietem, sed eo abscedente à facie Schaulis, percussit hastâ parietem: sic David aufugiens eripuit se nocte illâ.

11 Misit autem Schaul legatos versus domum Davidis ad observandâ eum, ut mortе afficeret eum mane: quod nunciavit Davidi Mical uxor ejus, dicendo, Si non eripis teipsum hac nocte, cras morte afficieris.

12 Quumq; dimisisset Mical Davidē per fenestram; abiens aufugit, & eripuit se.

13 Mical verò assumtam quandam imaginem imposuit lecto, & pulvinar caprinum cervicali ejus: quam texit veste *strageâ*.

14 Mittente verò Schaule legatos ad capiendum Davidē, dicebat illa, Ægrotus est.

15 Tum remisit Schaul legatos illos ad invisendum Davidē, dicens: Adducite eum in lecto ad me, ut morte afficiam eum.

16 Sed quum ingressi essent legati, ecce quædam imago *erat* in lecto, & pulvinar caprinum in cervicali ejus.

17 Dixitque Schaul Micali, Quare ita decepisti me, & dimisisti inimicum meum, ut eriperet se? & dixit Mical Schaulî, Ipse dixerat mihi, Dimitte me, quamobrem morte afficerem te?

18 David ergo fugâ eripiens se venit ad Schemuelem Ramam, indicavitque ei quicquid fecisset sibi Schaul; & abiit ipse cum Schemuele ut considerent Najothis.

19 Quumque nunciaretur Schaulî, dicendo, Ecce David *est* Najothis in Rama:

20 Misit Schaul legatos ad capiendum Davidem, & vidit *quoque* congregationem Prophetarum prophetantium, & Schemuelem stantem, qui præerat illis: tunc invasit legatos Schaulis spiritus Dei, ut more prophetico agerent ipsi quoque.

21 Quod quum nunciatum esset Schaulî, misit legatos alteros qui more prophetico egerunt ipsi quoque: ideo remisit Schaul legatos tertios, qui more prophetico egerunt ipsi quoque.

22 Tandem abiens etiam ipse Ramam quum pervenisset usque ad cisternam magnam quæ *est* in Schecu, interrogabat, dicens, Ubi *est* Schemuel & David? cui dixit *quispiam*, Ecce Najothis in Rama.

23 Tum abibat illuc Najothis in Rama: sed invasit eum quoque ipsum spiritus Dei, ita ut indesinentes pergens prophetico more ageret, usque dum perveniret Najothas in Rama.

24 Ubi exuens etiam ipse vestes suas, prophetico more agebat ipse quoq; coram Schemuele, ita excidit nudatus toto die illo & totâ nocte: ideo dicere solent, An etiam Schaul *est* inter Prophetas?

CAPUT XX.

Amicitia Jonathanis & Davidis confirmata & facta probatur.

INterea fugit David Najothis in Rama: & veniens dixit coram Jonathane, Quid feci? quæ est iniquitas mea? & quod *est* peccatum meum coram patre tuo, quòd quærit vitam meam?

2 Qui dixit ei, Absit, non moriaris: ecce non solet pater meus facere quicquam magnum aut quicquam parvum, quin revelet mihi in aurem: cur ergo celaret me pater meus rem hanc? non *est* hoc.

3 Deinde

3 Deinde verò juravit David, dicens, Certò novit pater tuus me invenisse gratiam in oculis tuis, ideo dixit, Ne cognoscat hoc Jehonathan, ut non afficiatur dolore: at certè *ut* vivit Jehova & vivit anima tua, quasi passus inter me & mortem *est*.

4 Dixit verò Jehonathan Davidi: Eloquere quod sit desiderium tuum, & efficiam tibi.

5 Tum dixit David Jehonathani, Ecce novilunium *est* cras, quo ego omnino sedere soleo cum rege ad comedendum: dimittas ergo me, & absondam me in isto agro dum erit vespera tertiana.

6 Si recensendo desideraverit me pater tuus: tum dices, Obnixè excusavit se apud me David ut percurreret Beth-Lechemum in civitatem suam, nam convivium ibi *esse* anniversarium toti ejus familiæ.

7 Si ita dixerit, Bene, pax *erit* servo tuo: sin autem plane accendetur ei *ira*, scito, definitum esse malum hoc ab eo.

8 Hanc exercebis benignitatē erga servum tuum, quandoquidē in fœdus Jehovæ induxisti servum tuum, tecum: quòd si *est* in me iniquitas, tu me affice morte, nam utiq; ad patrem tuum quare adduceres me?

9 Cui dixit Jehonathan, Absit tibi, tam sit planè noverò definitum esse hoc malum à patre meo, ut obveniat tibi, annon illud indicarem tibi?

10 Dixit autem David Jehonathani, Quis indicabit mihi, si quid responderit tibi pater tuus duri?

11 Dixit verò Jehonathan Davidi, Age exeamus in istum agrum: egressique sunt ambo in agrum illum.

12 Tum dixit Jehonathan Davidi, ô Jehova Deus Israelis, quum pervestigavero à patre meo secundum hoc tempus cras *aut* postridie, si ecce bonos fuerit erga Davidem, annon tunc mitterem ad te, & revelarem tibi in aurem?

13 Ita faciat Jehova Jehonathani, & ita pergat, si bonum videbitus patri meo hoc malum inferre tibi, ut revelatus sum tibi in aurem, & dimissus sum te ut abeas cum pace: quo sit Jehova tecum, sicut fuit cum patre meo.

14 Et *nonne* tantisper dum vixero? *nonne inquam*, tu vicissim exercitus es erga me benignitatem Jehovæ *hanc*, quòd non moriturus sum?

15 Neque præcisurus es benignitatem tuam à familia mea usque in seculum? ne tunc quidem quum excindit Jehova inimicos Davidis quemq; à superficie terræ.

16 Sic pepigit Jehonathan cum familia Davidis fœdus; ut requireret Jehova de manu inimicorum Davidis.

17 Similiter de integro adjuravit Jehonathan Davidem pro amore suo erga eum; nam amore sui ipsius amabat eum.

18 Postea dixit ei Jehonathan, Cras *est* novilunium; & desideraberis, quum vacabit sedes tua.

19 Quamque ad triduum absueris, descendito diligenter, ut venias ad locum illum ubi absonderas te, quo die illud negotium *gestum est*; & considebis juxta speculum hunc lapideum.

20 Ego autem tres sagittas *ad* latus ejus jaculabor; emittendo ad scopum.

21 Ecce autem mittens puerum quendam *dicendo*; Abi, inveni sagittas; si planè dixero puero, Ecce sagittæ sunt præter te citeriùs; assume eum ut venias, nam pax tibi *erit*, & non *eris* quicquam, *ut* vivit Jehova:

22 Sed si ita dixero adolescenti, Ecce sagittæ *sunt* præter te ulteriùs; abi, quia dimiserit te Jehova.

23 Hujus autem verbi quod loquuti sumus ego & tu; ecce Jehova *testis* inter me & te *esto* usque in seculum.

24 Itaque absondit se David in illo agro; fuitque in novilunio; quo sessurus erat rex ad cibum, ut comederet;

25 Ut sessuro rege in sede sua sicut antea, in sede ad parietem, assurgeret Jehonathan, sederetque Abner à latere Schaulis, & vacaret locus Davidis.

26 Attamen non est loquutus quicquam Schaul illo die: dicebat enim, Casus est, non est mundus, quia non est mundus *non venerit*.

27 Sed fuit postridie à novilunio, quum vacaret locus Davidis, ut diceret Schaul Jehonathani filio suo, Quare non venit filius Jischai tum heri tum hodie ad cibum?

28 Respondit autem Jehonathan Schauli, Obnixè excusavit se David apud me, *ut percurreret* Beth-Lechemum usque:

29 Et dixit, Dimitte me, quæso, quia convivium familiæ nobis est in ea civitate, & ipse frater meus præcepit mihi, nunc itaq; si inveni gratiam in oculis tuis, propiabo quæso me, & invisam fratres meos: idcirco non venit ad mensam regis.

30 Tum accensa est ira Schaulis in Jonathanem, adeo ut diceret ei, Filii perversissime, contumacissime; nonne novi te seligere filium Jischai ad pudorem tuum, & ad pudorem naditatis matris tuæ?

31 Nam quibuscunq; diebus filius Jischai vixerit super terram, non stabilieris tu & regnum tuum: quare nunc mitte, & captum *adduc* eum ad me, quia reus mortis est.

32 Respondens verò Jehonathan Schauli patri suo, dixit ei, Quare morte afficeretur? quid fecit?

33 Tum jaculatus est Schaul hastam suam in eum, ut percuteret eum; unde cognovit Jehonathan definitum hoc esse à patre suo, ut morte afficeret Davidem.

34 Quapropter surrexit Jehonathan à mensa, accensus ira, neque comedit in die novilunii secundo cibum, dolore enim afficiebatur propter Davidem, quum ignominiâ affecisset ipsum pater ipsius.

35 Fuitque ipso mane, ut oriens Jehonathan in agrum illum ad tempus constitutum Davidi, cum puero parvo secum:

36 Dixitque puero suo, Curre, inveni jam sagittas

sagittas, quas ego jaculaturus sum: itaque currente puero ipse jaculando sagittam ulteriùs transmisit.

37 Quum autem venisset puer usque ad locum ad quem jaculabatur Jehonathan, inclamavit Jehonathan post puerum, dicens, Nonne sagitta præter te ulteriùs est?

38 Præterea inclamavit Jehonathan post puerum, Citò, festina, ne consistito: quare collectis puer Jehonathanis sagittis, rediit ad dominum suum.

39 Ipse autem puer nesciebat quicquam; tantùm Jehonathan & David conscii erant hujus rei.

40 Et dedit Jehonathan arma sua puero illi, qui erat secum, dixitque ei, Abi refer in civitatem.

41 Puer ille abibat, quum David surgens è latere meridiano, procidit pronus in terram, incurvans se tribus vicibus: & osculati sunt alter alterum, fleveruntque alter cum altero, donec Davidem erexisset.

42 Diceretque Jehonathan Davidi, Abi cum pace: *ejus* quod juravimus nos ambo in nomine Jehovæ, dicendo, Jehova esto inter me & te, atque inter semen meum & semen tuum *testis* usque in seculum.

CAPUT XXI.

David comedit panes propositionis, idemque exui simulat amentiam.

ITaque surgens abiit; quum Jehonathan rediret in civitatem. *Caput 22.*

2 Adveniente autem Davide Nobum ad Achimelecum Sacerdotem, trepidus accurrens Achimelec obviam David, dicebat ei, Quare tu solus es? & an nemo est tecum?

3 Dixit verò David Achimeleco Sacerdoti, Rex præcepit mihi aliquid, edixitque mihi, Ne quis sciat quicquam de hac re ad quam mitto te, & quam præcipio tibi: ipsis autem pueris condixi locum cujusdam N.

4 Nunc igitur quid est penes te? quinque panes tradito in manum meam; aut quod præstò est.

5 Respondit verò Sacerdos Davidi, dicens, Non *adest* panis communis penes me: sed panis sacer adest, si caverint sibi pueri ipsi, utique à muliere.

6 Tum respondens David Sacerdoti dixit ei, Imò verò mulier intercepta est nobis, ut heri nudiustertius, quum egrederer, jam erant instrumenta ipsa puerorum sancta: est autem ratione communis *panes Sacerdotes*, præsertim quum eo die sanctificatur *alius* in vase suo.

7 Itaque dedit ei Sacerdos sanctum: eò quòd non *esset* ibi panis, nisi panes faciei amoti à conspectu Jehovæ, ad apponendum panem calidum, quo die ille tollitur.

8 (*Erat* autem ibi quidam è servis Schaulis eo die, nomine Doeg Adomæus detentus coram Jehova: amplissimus pastorum qui *erant* Schauli.)

9 Præterea dixit David Achimeleco, Annon est hic penes te hasta, aut gladius sub manum meã, quia *erat* verbũ regis urgens.

10 Cui dixit Sacerdos postquam applicuisset amiculum, Gladius Goljathi Philisthæi, quem percussisti in convalle querceti, ecce is *est* involutus panno: si illum accepturus es tibi, accipe, nam non *est* alius præter ipsum hîc: cui dixit David, Non *est* ei similis, da eum mihi.

11 Itaque surgens David aufugit die illo metu Schaulis: & venit ad Acischum regem Gathi.

12 Dicentibus autem servis Acischi ei, Nonne hic *est* David rex istius terræ? annon de hoc respondebant in choreis, dicendo, Percussit Schaul millia sua, David autem suas myriadas?

13 Reposuit David verba ista in animo suo: timebatque valde ab Acischo rege Gathi.

14 Quapropter mutavit sibi speciẽ suam in oculis eorum, & agebat insanum in manu eorum: & signabat valvas portæ, demittebatque salivam suam in barbam suam.

15 Et dixit Acisch servis suis; Ecce videtis hominem amentem, quare adduxistis eum ad me?

16 Careone amentibus ego, quòd adduxistis hunc ut amentem agat apud me? hicine ingrederetur domum meam?

CAPUT XXII.

David profugum, monitu Prophetæ, redit in Jehudeam. Schaul causa David in servitutem redactos Sacerdotes Dei.

ITaque abiens David inde, proripuit se ad speluncam Hadullami: quo audito fratres ejus & tota familia patris ejus descenderunt ad eum illuc.

2 Congregaverunt quoque se ad eum quilibet pressus angustiâ, & cuicunque *erat* exactor, & quisquis amaro erat animo, ut esset ipsis præfectus: ita fuerunt cum ipso quasi quadringenti viri.

3 Postea abiens David inde Mitzpam Moabitarum, dixit regi Moabitarum, Egressi, quæso, *maneat* pater meus & mater mea vobiscum, tantisper dum cognoscam quid facturus sit me Deus:

4 Et deduxit eos in conspectum regis Moabitarum; manseruntque apud eum omnibus diebus quibus fuit David in ea propugnaculo.

5 Edixit autem Propheta Gad Davidi, Ne maneto in isto propugnaculo; abi ut redeas in terram Jehudæ. Abiens itaque David venit in sylvam Cherethæ.

6 Tum audiens Schaul recognitum esse Davidem & homines qui *erant* cum eo: Schaul, inquam, considens Gibhæ sub nemore in excelso, cum hasta sua in manu sua, omnibus servis ejus adstantibus et:

7 Dixit Schaul servis suis qui adstabant sibi, Audite jam Benjaminitæ; etiamne vobis omnibus dabit vir filius Jischai agros & vineas? omnesne vos disponet ut sint chiliarchos & centuriones?

8 Quòd conjurastis vos omnes contra me, neque

neque est qui revelaverit mihi in aurem, quum pangeret *fœdus* filius meus cum filio Jischai, neque est è vobis qui ægrè tulerit meâ causâ, & revelaverit mihi in aurem, quòd excitaverit filius meus servum meum contra me insidiatorem, sicut *est* hodie.

9 Respondit autem Dojeg Adomæus, qui adstabat cum servis Schaulis, dicens, Vidi filium Jischai venientem Nobum ad Achimelecum filium Achitubi.

10 Qui consuluit pro eo Jehovam, & viaticum dedit ei: etiam gladium Goljathi Pelischthæi dedit ei.

11 Tum misit rex vocatum Achimelecum filium Achitubi Sacerdotē, & totam familiam paternam ejus, Sacerdotes qui *erant* Nobi: veneruntque omnes ad regem.

12 Et dixit Schaul, Audi jam fili Achitubi: quo dicente, Ecce me, domine mi:

13 Dixit ei Schaul, Quare conjurâstis contra me tu & filius Jischai? cum dederis ei panem & gladium, & consulueris pro eo Deum, ut insurgeret contra me insidiator, sicut *est* hodie.

14 Respondens verò Achimelec regi dixit, At quis *est* inter omnes servos tuos sicut David fidus, & gener regis, & incedens in tui obedientia, ac honorabilis in domo tua?

15 *An* eo die cœpi consulere pro illo Deum? absit mihi: ne imponat rex servo suo quicquam, *aut* ulli è familia patris mei, nam non fuit conscius servus tuus in toto hoc negotio rei parvæ aut magnæ.

16 Attamen dixit rex, Omnino morituris es Achimelec, tu & tota familia patris tui.

17 Dixitque rex curioribus qui adstabant sibi, Divertite & motte afficite Sacerdotes Jehovæ, quia etiam manus eorum adjuncta est Davidi, & quia scientes eum fugere, non revelârunt mihi in aurem: sed noluerunt servi regis extendendo manum suam irruere in Sacerdotes Jehovæ.

18 Quapropter dixit rex Dojego, Diverte tu & irrue in Sacerdotes: istos divertens ergo Dojeg Adomæus irruit ipse in Sacerdotes, & motte affecit eodem die octoginta quinq; viros, gestantes amiculum lineum.

19 Nobum quoque civitatem istorum Sacerdotum percussit acie gladii, tam viros quàm fœminas, tam pueros quàm lactentes: etiam boves, & asinos, ac parvas pecudes acie gladii.

20 Tamen protripuit se filius unus Achimeleci filii Achitubi, nomine Ebjathar: & fugit post Davidem.

21 Tum nunciante Ebjathare Davidi, Schaulem occidisse Sacerdotes Jehovæ:

22 Dixit David Ebjathari, Sciebam eo die, quum ibi esset Dojeg Adomæus, o-mnino indicaturum esse Schauli: ego in causa fui, *cur fœviretur* in omnes animas familiæ patris tui.

23 Mane mecum, ne time, nam qui quærit vitam meam quærit vitam tuam: sed in custodia tu *es* apud me.

CAPUT XXIII.

David à persecutore Schaule divinitùs liberatur.

QUum autem indicatum esset Davidi, dicendo, Ecce Pelischthæi bellum gerunt contra Kehilam, & ipsi diripiunt areas *illius*:

2 Consuluit David Jehovam, dicendo, An iturus sum & percussurus Pelischthæos illos? & dixit Jehova Davidi, I, & percutiens Pelischthæos illos servato Kehilam.

3 Dicentibus verò hominibus Davidis ei, Ecce nos hîc in Jehuda timemus: quantò igitur magis euntes Kehilam in acies Pelischthæorum?

4 Ampliùs iterum consuluit David Jehovam, respondituque ei Jehova, dicens, Surge, descende Kehilam, quia ego illico traditurus sum Pelischthæos in manu tuam.

5 Itaq; abiens David cum viris suis Kehilam, debellavit Pelischthæos & abegit pecora eorū, quum percussisset eos plagâ magnâ: sic servavit David habitatores Kehilæ.

6 Fuit autem quando fugit Ebjathar filius Achimeleci ad Davidem Kehilam, *ut* descenderet *cum* amiculo in manu sua.

7 Tum nunciatum est Schauli Davidem venisse Kehilam: quare dicebat Schaul, Conclusit eum Deus in manu mea, quandoquidem venit inclusum se in civitatem *munitam* foribus & vectē.

8 Et promulgavit Schaul toti populo bellum, ut descendendo Kehilam, obsideret Davidem & homines ejus.

9 Sed rescîscens David Schaulem fabricari contra se hoc malum, edixit Ebjathari Sacerdoti, Applica amiculum.

10 Dixitque David, O Jehova Deus Jisraelis, certò audivit servus tuus Schaulem quærere ut invadat Kehilam, ad perdendum civitatem meâ causâ.

11 An dedituri essent me Kehilæi in manum ejus? an descensurus est Schaul, quemadmodum audivit servus tuus? O Jehova Deus Jisraelis, indica quæso servo tuo! cui dixit Jehova, Descensurus est.

12 Deinde dixit David, An dedituri essent Kehilæi me & homines meos in manum Schaulis? cui dixit Jehova, Dedituri essent.

13 Quapropter surgens David cum hominibus suis, quasi sexcentis viris, egressi sunt Kehila, ut indefinenter itarent, quòcunque itare possent: quod quum nunciatum est Schauli, Davidem se protripuisse Kehila, destitit procedere.

14 Considens autem David per desertum in propugnaculis, tandem consedit in monte, in deserto Ziphi: & quamvis quæreret eum Schaul omnibus illis diebus, non tradidit eum Deus in manum illius.

15 Percipiebat enim David, quum Schaul procederet ad quærendum vitam suam; quando erat David in deserto Ziphi, silvestri loco.

16 Et surgens Jehonathan, filius Schaulis, adivit Davidem in silvestrem locum, & confortavit

confirmavit manum ejus in Deo.

17 Dixit enim ei, Ne timeto, quia non eſt inventura te manus Schaulis patris mei, ſed tu regnaturus es ſuper Iſraelem, & ego futurus ſum ſecundus à te: quin etiam Schaul pater meus novit ita *fore*.

18 Pepigeruntque ambo fœdus coram Jehova: & conſidente Davide in ſilveſtri loco, Jonathan abiit domum ſuam.

19 Tum aſcendentes Ziphæi ad Schaulem Gibham ejus, dicentes, Annon David latitat apud nos in propugnaculis, ſilveſtri loco, in colle Chacilæ, qui eſt à meridie ſolitudinis?

20 Nunc ergo prout deſiderat omnino animus tuus deſcendere, deſcende: noſtrûm autem *eſto*, dedere eum in manum regis.

21 Quibus dixit Schaul, Benedicti eſtote Jehovæ, quòd clementiâ utimini erga me.

22 Ite jam, informate *vos* certiùs adhuc, & cognoſcite ac diſpicite locum ejus, ubi erit pes ejus, quis viderit eum ibi: nam dicebat mihi ipſe, Se aſtu admodùm ſolere uti.

23 Diſpicite ergo & recognoſcite ex omnibus illius latebris ubi *jam* latitet, & revertemini ad me cum certitudine, ut eam vobiſcum: eritque ſi ipſe fuerit in hac terra, ut perſcruter eum in omnibus millibus Jehudæ.

24 Itaque ſurgentes redierunt Ziphum ante Schaulem: quum David & homines ejus *eſſent* in deſerto Mahonis, in campeſtribus, ad meridiem illius ſolitudinis.

25 Nam adveniente Schaule & viris ejus ad quærendum: quum indicâſſent Davidi *quidam*, deſcendit è petra illa, & conſedit in deſerto Mahonis: quod audiens Schaul perſequutus eſt Davidẽ *in* deſerto Mahonis.

26 Ibatque Schaul à latere montis hinc, David autem cum hominibus ſuis à latere montis inde: ſed fuit Davide accelerante abitum metu Schaulis, ut Schaul & homines ejus circumcluderent Davidem & homines ejus ad deprehendendum eos.

27 Sed nuncius venit ad Schaulem, dicens: Feſtina & abi, quia irruerunt Peliſchthæi in hanc terram.

28 Quapropter revertens Schaul à perſequendo Davide, abiit obviam Peliſchthæis: ideirco vocaverunt locum illum, Petram diremtionum.

CAPUT XXIV.

David in ſpelunca perſecutoris ſui animum pietatis ſuæ evidentia devincit.

POſtea aſcendens David inde, confidebat in propugnaculis ad Hen-Gedin.

2 Fuit autem quum reverſo Schaule à perſequendis Peliſchthæis; *quidam* nunciarent ei dicendo, Ecce David in deſerto Hen-Gedi:

3 Ut accipiens Schaul tria millia virorum delectorum è toto Iſraele, iret ad quærendum Davidem & homines ejus verſus rupes rupicaprarum.

4 Quumque perveniens ad caulas ovium prope viam, ubi *erat* ſpelunca, ingrederetur Schaul ad purgandum alvum; Davide & hominibus ejus conſidentibus ad latera illius ſpelunca:

5 Dicebant homines Davidis ei, Ecce hic dies *eſt* quo dicit Jehova tibi, Ecce ego trado inimicum tuum in manum tuam, ut facias ei quemadmodũ bonum *videbitur* in oculis tuis: quare ſurgens David abſcidit alam pallii quod *erat* Schauli, clam.

6 Sed fuit poſtmodum, ut afficeret animus Davidis ipſum; eò quòd abſcidiſſet alam *pallii* quod *erat* Schauli.

7 Quamobrem dixit hominibus ſuis, Abſit mihi à Jehova; ut facerem rem hanc domino meo, uncto Jehovæ, extendendo manum meam contra eum? nam unctus Jehovæ eſt:

8 Et diſpeſcuit homines ſuos David verbis, nec ſivit eos inſurgere in Schaulem: ſic Schaul ſurgens ex ea ſpelunca, ibat itinere ſuo.

9 Poſtea demum David ſurgens egreſſus eſt è ſpelunca, & clamavit poſt Schaulem, dicendo, Domine mi rex: quumque intueretur Schaul poſt ſe, verticem inclinans David facie in terram *demiſſa*, incurvavit ſe *honorem exhibens*.

10 Dixitque David Schauli, Quare auſcultas verbis cujuſquam dicentis; Ecce David quærit malum tuum?

11 Ecce hoc die viderunt oculi tui Jehovam tradidiſſe te hodie in manum meam in iſta ſpelunca, ac ſi dixiſſet ut occiderem te; at pepercit *oculus meus* tibi, dixi enim, Non extendam manum meam in dominum meum; nam unctus Jehovæ eſt.

12 Imò, pater mi etiam atque etiam vide alam pallii tui in manu mea: ex eo quòd exſcindendo alam pallii tui non interfeci te, agnoſce & vide non eſſe in manu mea malum aut defectionem, neqi peccâſſe me in te; quamvis tu venaris vitam meam, ut intercipias eam.

13 Judicabit Jehova inter me & te, & ulciſcetur me Jehova de te; at manus mea non erit contra te.

14 Quemadmodum dicitur ſententia illa antiquorum, Ab improbis prodeat improbitas: at manus mea non erit contra te.

15 Poſt quem proceſsit rex Iſraelis? quem tu perſequeris? perſequeris canem mortuum, perſequeris pulicem unum.

16 Sed erit Jehova judex, & jus dicet inter me & te: cognoſcet, inquam, atque cauſam meam, & vindicabit me è manu tua.

17 Fuit autem quum abſolviſſet David alloqui verbis iſtis Schaulem, ut diceret Schaul, An vox tua hæc *eſt*, fili mi David? & ſublatâ Schaul voce ſuâ fleret:

18 Dicens Davidi, Juſtior es metnam tu reprendis mihi bonum, quum ego affecerim te malo.

19 Tu enim indicâſti hodie, te afficere me bono; *qui* quamvis dederet me Jehova in manum tuam, tamen non occidiſti me.

20 Quum autem quis invenit inimicum ſuum

suum, an dimittit eum cum beneficio? Itaque Jehova rependat tibi beneficium, pro eo quod fecisti mihi hodie.

21 Sed nunc, ecce novi te omnino regnaturum, & stabile fore in manu tua regnum Israelis.

22 Nunc, inquam, jura mihi per Jehovam, *dira tibi imprecans*, si exciderit semen meum post me; & si perdideris nomen meum è familia patris mei:

23 Quod juravit David Schauli: tum abiit Schaul domum suam, David verò & homines ejus ascenderunt ad propugnaculum quoddam.

CAPUT XXV.

Schemuelis mors & exequiæ: Abigajil inhibet Davidem à cæde, ad quam maritus ejus eum irritaverat.

TUm mortuo Schemuele, quum se congregarent omnes Israelitæ, ut plangerent eum, & sepelirent eum in domo ejus Ramæ, surgens David descendit versùs desertum Paranis.

2 Quidam autem Mabone agebat, cujus opus *erat* Carmeli, & quidem vir magnus valde, nam erant ei ovium tria millia & mille captæ: erat quum tonderentur oves suæ, Carmeli.

3 Hujus viri nomen Nabal, & uxoris ejus nomen Abigajil: mulier quidem ipsa præstante mente & pulcrâ formâ, sed vir illius durus, & malis actionibus deditus, eratque Calebita.

4 Quum ergo audivisset David in deserto illo, Nabalem tondere oves suas:

5 Misit David decem pueros; edixitque David pueris illis, Ascendite Carmelum, & ingressi ad Nabalem, interrogabitis eum nomine meo de prosperitate:

6 Ac ita dicetis *ei*, Si incolumis est; & tu pace, & domus tua pace, & quicquid est tibi pace *fruitur*.

7 Nunc autem audivi tibi esse ovium tonsores: jam pastores tuos quum essent nobiscum non affecimus injuriâ, neque desideratum est illis quicquam omnibus diebus quibus fuerunt in Carmelo.

8 Interroga pueros tuos qui indicabunt tibi, ut inveniant pueri isti gratiam in oculis tuis, quandoquidem die lætò venimus: da quæso quod obvenerit manui tuæ servis tuis, & filio tuo Davidi.

9 Advenientes itaq; pueri Davidis alloquuti sunt Nabalem omnibus verbis istis nomine Davidis, & quietè se continuerunt.

10 Sed respondens Nabal servis Davidis dixit, Quis *est* David? aut quis *est* filius Jischai? hodie multi sunt servi qui erumpentes deficiunt quisque à domino suo.

11 Scilicet acciperem panem meum, & aquas meas, & mactatas carnes meas, quas mactavi pro tonsoribus *ovium* mearum, & darem hominibus quos non novi undenam sint.

12 Et converterunt se pueri Davidis in viam suam: revertique venerunt, & nunciaverunt ei secundùm omnia verba ista:

13 Quapropter dixit David hominibus suis, Accingite quisque gladium suum, quibus accingentibus singulis gladium suum accinxit quoque David gladium suum: ita ascenderunt post Davidem quasi quadringenti viri, ducenti verò consederunt ad impedimenta.

14 Interea Abigajilæ uxori Nabalis indicaverat puer unus è suis pueris dicendo, Ecce misit David nuncios à deserto ad benedicendum domino nostro, & abegit eos.

15 Cum tamen homines illi boni *fuerint* erga nos valdè: neque fuerimus injuriâ affecti, nec desideraverimus quicquam quibuscunque diebus itavimus cum eis, dum essemus in agro.

16 Muri loco fuerunt nobis, tum noctu, tum interdiu; quibuscunque diebus fuimus cum eis pascentes gregem.

17 Nunc ergo cognosce & dispice quid factura sis, nam definitum est malum contra dominum nostrum, & contra totam familiam ejus; ipse autem nequiot est, quàm ut alloquar eum.

18 Ideo festinans Abigajil accepit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque pecudes paratas, & quinque sata aristæ tostæ, & centum uvas passas, & ducentas palathas ficuum, quæ imposuit asinis.

19 Dixitque pueris suis, Transite ante me, ecce post vos ventura sum: viro autem suo Nabali non indicaverat.

20 Fuit vero ea infidente asino, & descendente per abditum montis, ut ecce David & homines ejus descenderent obviam illi; & illa occurreret eis.

21 Dixerat enim David, Utique frustrà conservavero quicquid *erat* isti in deserto, ita ut non defideretur ex omnibus quæ sunt ei quicquam: reddidit enim mihi malum pro bono.

22 Ita faciat Deus hostibus Davidis, & ita pergat, *ut* non reliquum faciam ex omnibus quæ *sunt* ei usque ad lucem crastinam, mingentem ad parietem.

23 Itaque quum vidisset Abigajil Davidem, festinans descendit de asino; & procidens ante Davidem in faciem suam, incurvavit se terram *versùs*: *bono. & exhibens.*

24 Quumq; procidisset ad pedes ejus dixit, Io me, me inquam, domine mi, *sit* hæc iniquitas: sed loquatur, quæso, ancilla tua ad aures tuas, & audi verba ancillæ tuæ.

25 Ne, quæso, apponat dominus meus animum suum ad virum istum nequissimum, ad Nabalem, nam prout *est* nomen ejus, ita est, Nabal *est* nomen ejus, & penes eum *est* stultitia: ego verò ancilla tua non vidi pueros domini mei quos misisti.

26 Nunc ergo domine mi, *per* viventem Jehovam, & *per* vitam tuam, quandoquidem cohibet te Jehova ne ineas cædes, vindicet manus tua te: nunc, inquam, sint sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt malum contra dominum meum.

27 Jam

29 Jam verò hoc donum illud *est*, quod adduxit ancilla tua domino meo ; ut detur pueris istis qui itant ad vestigia domini mei :

28 Condona, quæso, defectionem ancillæ tuæ : nam planè parabit Jehova domino meo domum firmam, si bella Jehovæ dominus meus gerat, & malum non inveniatur in te in diebus tuis.

29 Ut surgat homo ad persequendum te, & ad quærendum vitam tuam ; erit tamen vita domini mei ligata in fasciculo viventium apud Jehovam Deum tuum, at vitam inimicorum tuorum ejaculabit è medio cavo fundæ.

30 Sic erit quum faciet Jehova domino meo bonum illud, secundùm omnia quæ promisit tibi ; & mandato instituet te antecessorem super Jisraelem ;

31 Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi domino meo, quâ effundat sanguinem immeritò, aut vindicet dominus meus se : quumque benefecerit Jehova domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32 Tum dixit David Abigajilæ, Benedictus sit Jehova Deus Jisraelis, qui misit te hoc ipso die obviam mihi :

33 Et benedictum consilium tuum, benedictaque tu ipsa ; quæ continuisti me hoc ipso die ne Initem cædes, & vindicaret me manus mea.

34 Nam certè *ut* vivit Jehova Deus Jisraelis, qui cohibuit me ne malo afficerem te ; nisi festinans veniesses obviam mihi, certè non relictus fuisset Nabali usque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35 Ita accepit David è manu ejus id quod adduxerat sibi, & dixit ei, Ascende cum pace domum tuam, vide, auscultavi voci tuæ, & suscipio vultum tuum.

36 Quum autem veniret Abigajil ad Nabalem, ecce ei convivium *erat* domi suæ, quasi convivium regium, in quo animus Nabalis lætus erat, adeo ut pervalde ebrius esset ; quamobrem illa non indicavit ei quicquam parvi aut magni usque ad lucem matutinam.

37 Sed fuit mane, quum abiisset crapula à Nabale, & indicaret ei uxor ejus res istas, ut obstupuerit animus ejus in eo, & ipse fuerit veluti lapis.

38 Quumq; fuissent quasi decem dies, plagâ affecit Jehova Nabalem, & mortuus est.

39 Audiens autem David Nabalem esse mortuum, dixit, Benedictus Jehova, qui egit causam opprobrii mei à Nabale, & servum suum subtraxit à re mala, malum autem Nabalis convertit Jehova in caput ejus : misitque David per quos alloqueretur Abigajilam ad ducendum eam uxorem sibi.

40 Venientes itaque servi Davidis ad Abigajilam Carmelum ; alloquuti sunt eam dicendo, David misit nos ad te, ut ducat te uxorem sibi.

41 Tum surgens illa incurvavit se facie *demissa* ad terram, & dixit, Ecce ancilla tua in famulam, ad lavandum pedes servorum domini mei.

42 Deinde festinantes surgens Abigajil insedit asino, & quinque puellæ ejus, quæ ibant ad vestigia ejus : & sequuta legatos Davidis, fuit ei uxor :

43 Quamvis Achinohamam duxisset David è Jizrehele ; fuerintque etiam hæ ambæ uxores ei.

44 Nam Schaul dederat Micalem filiam suam uxorem Davidis ; Palti filio Lajischi, qui *erat* è Gallimis.

CAPUT XXVI.

David secundo pietatis & innocentiæ suæ experimento Schaulem convincit.

RUrsus venerunt Ziphæi ad Schaulem Gibham, dicendo ; Nonne David latitat in eodem colle Chacilæ ex adverso solitudinis ?

2 Et surgens Schaul descendit versùs desertum Ziphi, & cum eo ter mille viri delecti Jisraelitæ, ad quærendum Davidem in deserto Ziphi.

3 Itaque castra posuit Schaul in colle ipso Chacilæ, qui *est* ex adverso solitudinis prope viam : David autem considens in deserto, animadvertit venire Schaulem post se in desertum.

4 Misérat enim David exploratores, per quos cognovit pro certo adventare Schaulem.

5 Quare surgens David venit in locum ubi castra habebat Schaul ; ut inspiceret David locum ubi cubabat Schaul, & Abner filius Neri princeps militiæ ejus : Schaul autem cubabat in ambitu plaustrorum ; populus verò castra habebat circa eum.

6 Quod referens David alloquutus est Achimelecum Chitthæum, & Abischajam filium Tzerujæ fratrem Joabi, dicendo, Quis descensurus est mecum ad Schaulem in ipsius castra ? cui dixit Abischai ; Ego descendam tecum.

7 Veniente ergo Davide & Abischajo ad populum illum nocte ; ecce Schaul cubabat dormiens in plaustrorum ambitu, & hasta ejus infixa erat humi *versùs* cervical ejus ; Abner verò & populus cubabant circa eum.

8 Tum dixit Abischai Davidi, Dedit hodie Deus inimicum tuum in manum tuam : quare nunc percutiam quæso eum hastâ usque in terram ictu uno, utique non iterabo ei.

9 Sed dixit David Abischajo, Ne perimito eum ; quis enim immissâ manu suâ in unctum Jehovæ insons esset ?

10 Præterea dixit David, Ut vivit Jehova *non finem*, sed Jehova plagâ afficiet eum ; aut dies ejus adveniet ut moriatur, aut in bellum descendet ut consumatur.

11 Absit mihi à Jehova, ut extendam manum meam in unctum Jehovæ ; sed nunc, quæso, accipe hastam quæ *est* versùs cervical ejus, & ampullam istam aquæ, deinde abeamus.

12 Accepit itaque David hastam & ampullam illam aquæ à cervicali Schaulis ; & abiverunt ; nec fuit qui videret, neque qui

nôsset,

nésset, neque qui evigilaret, omnes enim dormiebant, quia altus sopor Jehovæ irruerat super eos.

13 Quumque transivisset David ipsorum aditum, ibíque stetisset in vertice cujusdam montis è longinquo, *interjecto* amplo spatio inter eos:

14 Unde inclamavit David populum & Abnerum filium Neri dicendo, Annon respondes Abner? tandem respondens Abner dixit, Quis *es qui* inclamas regem?

15 Tum dixit David Abnero, Annon vir egregius es? & quis *est* tibi similis in Israele? quare ergo non observâsti *adstans* domino tuo regi? nam veniret unus è populo ad perimendum regem dominum tuum.

16 Non est bona hæc res quam fecisti; ut vivit Jehova, rei mortis estis, qui non observâstis circa dominum vestrum, circa unctum Jehovæ: nunc enim aspice, ubi *est* hasta regis, & ampulla aquæ quæ *erat ad* cervical ejus?

17 Tum agnoscens Schaul vocē Davidis dixit, An vox tua hæc *est*, fili mi David? cui dixit David, Vox mea *est*, domine mi rex.

18 Ad hæc dixit, Quamobrem persequitur dominus meus servum suum? quid enim feci? & quid mali *est* in manu mea?

19 Nunc ergo audiat, quæso, dominus meus rex verba servi sui: si Jehova incitavit te contra me, odoretur munus, sin autem homines, maledicti *sunt* coram Jehova, quia expellunt me hodie ne cooptatus hæream possessioni Jehovæ, dicentes, Abi, cole deos alienos.

20 At nunc, ne cadat sanguis meus in terram procul à conspectu Jehovæ: nam procedit rex Israelis ad quærendam pulicem unum, ac si persequeretur perdicem in montibus.

21 Dixit verò Schaul, Peccavi, revertere fili mi David, non enim malefaciam tibi ampliùs, propterea quòd pretiosa visa est vita mea in oculis tuis hoc ipso die: ecce stultè egi, & erravi quàm plurimùm.

22 Cui respondens David dixit; Ecce hastam regis: transeat jam unus ex istis pueris qui accipiat eam.

23 Jehova autem reddet unicuique justitiam suam, & fidem suam; quandoquidem tradiderat te Jehova hodie *mihi* in manum, sed nolui immittere manum meam in unctum Jehovæ.

24 Ideoque ecce, quemadmodum vita tua magni fuit in oculis meis; ita magni erit vita mea in oculis Jehovæ, & eripiet me ab omni angustia.

25 Tum dixit Schaul Davidi, Benedictus es, fili mi David, & conficies planè, & omnino prævalebis: sic abeunte Davide itinere suo, Schaul reversus est in locum suum.

CAPUT XXVII.

David indicatur regem Achischum.

TAndem dixit David cum animo suo, Jam consumar aliquo die manu Schaul: nihil mihi melius est, quàm ut omnino protipiam me in terram Philisthæorum; ut spem abjiciat Schaul mei *prehendendi*, quærendo me ampliùs in ullo termino Israelis, quum eripuero me è manu ejus.

2 Itaque surgens David transfugit ipse & sexcenti viri qui *erant* cum eo, ad Achischum filium Mahuci, regem Gathi:

3 Manebatque David cum Achischo Gathi, ipse & viri ejus, quisque cum familia sua; David cum duabus uxoribus suis, Achinoama Jizrehelitide, & Abigajila uxore Nabalis Carmelitide.

4 Sic quum enunciatum esset Schauli Davidem fugisse Gathum; non perrexit ampliùs quærere eum.

5 Dixit autem David Achischo, Quæso, si jam inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in aliqua civitatum hujus agri, & residem ibi: nam cur resideret servus tuus in civitate regia tecum?

6 Quamobrem dedit ei Achisch die illâ Tziklagum: hoc pacto fuit Tziklag regum Jehudæ usque in hunc diem.

7 Fuit autem numerus dierum quibus mansit David in agro Philisthæorum; anni *unius* & quatuor mensium.

8 Et ascendebant David & viri ejus, irruentes in Geschuræum, & Girzæum, & Hamalekitam: illæ enim *sunt gentes* quæ olim habitaverant ipsam terram, quâ venis Schurem usque ad terram Ægypti.

9 Et percutiens David regionem istam, non conservabat vivum marem aut fœminam: sed acceptis gregibus & armentis, & asinis, & camelis, & vestibus, revertebatur & veniebat ad Achischum.

10 Quumque diceret Achisch, In quem irruistis hoc tempore? dicebat David, In meridionum tractum Jehudæ, aut in meridionum tractum Jerachmeelis, aut in meridionum tractum Kenæi.

11 Marem autem vel fœminam non conservabat vivum David, *quem* adduceret Gathum, dicens, *Ne* vendant ne indicent nos dicendo, Sic fecit David, & ita est ratio ejus; omnibus diebus quibus mansit in agro Philisthæorum.

12 Credensque Achisch Davidi dicebat; Plane fœtidum se reddidit populo suo Israeli, ideo erit mihi servus perpetuus.

CAPUT XXVIII.

Schaul desperabundus Pythonissam consulit.

FActum autē diebus illis, quū congregatent Philisthæi castra sua ad militiam ad bellandū contra Israelē, ut ederet Achisch Davidi, Omnino scito te mecū proditurum.

2 Dixit verò David Achischo, Hoc pacto tu experieris id quod facturus est servus tuus. & Achisch David, Propteres, inquit, custodē capitis mei ponā te omnibus diebus.

3 Schemuel autem mortuus erat, & planxerant eum omnes Israelitæ, quum sepelivissent eum Ramæ, id est, in civitate sua: & Schaul amoverat Pythones & ariolos è terra.

4 Quum ergo congregantes se Philisthæi

thæi veniſſent & caſtra haberent Schunemi, congregavit Schaul omnes Iſraelitas at caſtra haberent Gilboæ.

5 Videnſq; Schaul caſtra Peliſchthæorum, timuit trepidavitque animus ejus valde.

6 Et conſuluit Schaul Jehovam, ſed non reſpondebat ei Jehova; nec per ſomnia, nec per Urimos, nec per Prophetas.

7 Quare dixit Schaul ſervis ſuis, Quærite mihi mulierem prædituam Pythonem, ut adeam eam, conſulturus per eam: cui ſervi ejus dixerunt, Ecce mulier prædita Pythone *eſt* Hen-Dori.

8 Quam itaque ſe diſſimulâſſet Schaul indutus veſtibus aliis, ivit ipſe & duo viri cum eo, & venerunt ad iſtam mulierē nocturni: qui dixit, Divina, quæſo, mihi per Pythonē, & evoca mihi eum quē dixero tibi.

9 Sed dicente muliere ei, Ecce tu noſti quid fecerit Schaul, ut excidit Pythones & ariolos ex hac terra: cur ergo te ponis in tendiculum vitæ meæ ad mortē afficiendum me?

10 Juravit ei Schaul per Jehovam dicendo; *Ut* vivit Jehova, non obveniet tibi pœna propter hanc rem.

11 Tum dixit mulier, Quem evocabo tibi? qui dixit, Schemuelem evoca mihi.

12 Quum autem videret mulier Schemuelem, clamavit voce magnâ: & alloquuta eſt mulier Schaulem, dicendo, Quare decepiſti me, quum tu ſis Schaul?

13 Dixit verò ei rex, Ne timeto, nam quid vidiſti? & dixit mulier Schauli, Deos vidi aſcendentes è terra.

14 Tum dicente *ei rege*, Quæ *eſt* forma hujus? dixit illi, Vir ſenex aſcendit, qui *eſt* amictus pallio: tunc agnoſcens Schaul Schemuelem eſſe, verticem inclinavit facie *demiſſa* in terram, & incurvavit ſe *honorem exhibens* ei.

15 Dixit autem Schemuel Schauli, Quare commoviſti me evocando me? cui dixit Schaul, Anguſtia *eſt* mihi valde, nam Peliſchthæi bellum gerunt contra me, Deus autem receſſit à me, nec exaudit me amplius, ſive per Prophetas, ſive per ſomnia, quapropter inclamavi te ut doceas me quid ſim facturus.

16 Cui dixit Schemuel, Quare ergo conſulis me? cum Jehova receſſerit à te, & ſit inimicus tuus?

17 Fecit enim Jehova ſibi quemadmodum loquutus eſt per me: quia laceravit Jehova regnum iſtud è manu tua, ut tradat illud proximo tuo Davidi.

18 Cum non auſcultaveris voci Jehovæ, neque exſequutus fis iram ejus accenſam in Hamalekum: idcirco rem hanc facit tibi Jehova hoc die.

19 Præterea traditurus eſt Jehova Iſraelē quoque tecum in manum Peliſchthæorum, ita ut cras tu & filii tui *futuri ſitis* mecum; etiam caſtra Iſraelitarum traditurus eſt Jehova in manum Peliſchthæorum.

20 Tum Schaul confeſtim cecidit tota ſtatura ſua in terram, adeo timebat valde à verbis Schemuelis: vis etiam non inerat ei, quia non comederat cibum toto die & totâ nocte illâ.

21 Quapropter accedens mulier illa ad Schaulem, quum videret eum turbatum eſſe valde; dixit ei, Ecce auſcultavit ancilla tua voci tuæ, & expoſui vitam meam in manu mea, ut auſcultarem verbis tuis quæ edixiſti mihi.

22 Nunc itaque auſculta tu quoque voci ancillæ tuæ, & quum appoſuero tibi fruſtum panis, comede: ut inſit tibi vis, quum proficiſceris in viam.

23 Renuente verò ac dicente eo, Non comedam, inſtiterunt apud eum ſervi ejus, etiamque mulier, ita ut auſcultaret voci eorum, & ſurgens è terra recubuit in lecto.

24 Mulieri autem illi *erat* vitulus ſaginatus domi, quem feſtinanter mactavit, & accipiens farinam depſit, & ex ea coxit azymos panes.

25 Deinde admovit ad Schaulem & ad ſervos ejus, qui comederunt: & ſurgentes abiverunt nocte illâ.

CAPUT XXIX.

Peliſchthæi aggreſſuri Schaulem abdicant Davidem.

QUum itaque congregâſſent Peliſchthæi omnes copias ſuas Aphekum: Iſraelitis caſtra habentibus ad fontem qui *eſt* in Izrehele:

2 Satrapæ Peliſchthæorum tranſibant cum centenis & millenis; David verò & homines ejus tranſibant in extrema *acie* cum Aciſcho.

3 Quamobrem dixerunt principes Peliſchthæorum, Quid *ſibi volunt* Hebræi iſti? dixit verò Aciſch principibus Peliſchthæorum, Annon hic *eſt* David ſervus Schaulis regis Iſraelitarum, qui fuit apud me jam aliquot diebus, imò jam aliquot annis, neque deprehendi in eo quicquam ex quo die defecit uſque in hunc diem?

4 Sed efferbuerunt contra eum principes Peliſchthæorum, dixeruntque ei principes Peliſchthæorum, Remitte virum iſtum, ut revertatur in locum ſuum ubi præfeciſti eum, ut non deſcendat nobiſcum in hoc prælium, neque ſit nobis adverſarius in hoc prælio: quâ enim re benevolentiam ſibi conciliabit apud dominum ſuum? an non capitibus iſthorum hominum?

5 Annon hic *eſt* David de quo reſpondebatur in choreis, dicendo, Percuſſit Schaul millia ſua, David verò myriadas ſuas?

6 Quapropter Aciſch advocans Davidem edixit ei, *Ut* vivit Jehova, tu rectus es, & bonum *videtur* in oculis meis egredi te & ingredi te mecum in caſtra, quia non deprehendi in te malum ex *quo* die venifti ad me uſque in diem hunc: ſed in oculis iſtorum Satraparum non *videris* bonus.

7 Nunc ergo revertere & abi cum pace ut non facias *quod videtur* malum in oculis Satraparum Peliſchthæorum.

8 Dixit

8 Dixit verò David Achischo, At quid feci? quidve deprehendisti in servo tuo, ex quo die fui coram te usque in diem hunc? quod non iturus sum ut pugnem contra hostes domini mei regis?

9 Respondens verò Achisch dixit Davidi, Scio, certè bonus *videris* in oculis meis sicut Angelus Dei: verumtamen principes Philisthæorum dixerunt, Non ascensurus nobiscum in hoc prælium.

10 Quare nunc mane surge cum servis domini tui, quia advenerunt tecum: quumque surrexeritis mane, & illuxerit vobis, abite.

11 Itaque surgens mane David ipse cum hominibus suis, abiit matutino illo, ut reverteretur in terram Philisthæorum, quum Philisthæi ascenderent in Jizrehelem.

CAPUT XXX.

Hamalekitæ depradantur Tziklagum: David autem eis pradam eripit, & inter suos dividit.

ERat verò quando venit David cum hominibus suis Tziklagum, tertius dies: Hamalekitæ autem irruerant in meridiano *tractum* & in Tziklagum, percusserant Tziklagum, & combusserant illud igne;

2 Et captis fœminis quæ erant in eo, a minimo ad maximũ, neminẽ morte affecerant: sed abducebant abeuntes itinere suo.

3 Itaque veniente David cum hominibus suis in civitatem, quum ecce combusta esset igne; & uxores eorum, filiique eorum, ac filiæ eorum captæ essent;

4 Sustulit David & populus qui erat cum eo vocem suam, & fleverunt: usquedum non superesset ipsis vis flendi.

5 Et quamvis duæ uxores Davidis captivæ essent; Achinoham Jizrehelitis, & Abigajil uxor Nabalis Carmelitæ.

6 Et angustia esset Davidi valde; quod loquerentur populus de ipso lapidando: erat enim amarus animus totius populi, cujusque propter filios suos vel propter filias suas) tamen confirmavit se David in Jehova Deo suo;

7 Edixitque David Ebjathari Sacerdoti filio Achimeleci, Applica, quæso, mihi ephod. Applicavit igitur Ebjathar ephod ad Davidem.

8 Tum consulente David Jehovam dicendo, Persequar turmam hanc? assequarne eam? dixit ei, Persequere, nam assequendo assequeris eos, & omnino recuperans recuperabis.

9 Quamobrem abiit David ipse & sexcenti viri qui erant cum ipso, venerunt usque ad torrentem Besorin, ubi reliqui illi substiterunt.

10 Inde persequutus est David ipse cum quadringentis viris, sub trecentis autem decentis viris, qui ita defecti erant virtibus, ut non possent trajicere torrentem Besorin.

11 Illi inventum virum Ægyptium in agro rapientes, *duxerunt* ad Davidem: quum dedissent ei panem ut comederet, & bibendam dedissent ei aquam;

12 Dedissentque ei fragmen palathæ, & duas uvas passas ut comederet, itaque restitutus esset ei animus: non enim comederat cibum, neque biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus.

13 Tum dixit ei David, Cujus *es* tu? & undenam es? qui dixit, Puer Ægyptius sum servus viri Hamalekitæ, dereliquit autem me dominus meus, eo quod ægrotarem *abhinc* die tertio.

14 Nos irrueramus *ad* meridianum tractum Cerethæi, in eum qui *est* Jehudæ, & in meridianum Calebi: denique Tziklagum combussimus igne.

15 Quamobrem dixit ei David, Possisne deducere me ad turmam istam? qui dixit, Jura mihi per Deum, te non assecturum me morte, neque deditурum me in manum domini mei, & deducam te ad turmam istam.

16 Quumque deduxisset eum, ecce dissiti erant in tota superficie illius terræ, comedentes & bibentes, & tripudiantes de tota præda illa magna quam ceperant è terra Philisthæorum, & è terra Jehudæ.

17 Tum percussit eos David à crepusculo usque ad vesperam postridie *expeditionis* in eos: nec protipuit se ex eis quisquam, nisi quadringenti homines pueri, qui insidentes camelis aufugerunt.

18 Sic eripuit David quicquid ceperant Hamalekitæ; etiam duas uxores suas eripuit David.

19 Neque defuit ei quicquam parvum aut magnum, tum è filiis aut filiabus, tum è præda, denique quicquam quod asportarant eis; hæc omnia reduxit David.

20 Præterea cepit David totum reliquum gregem & armentum, *quod* abducentes ante pecora sua dicebant, Hæc *est* præda Davidis.

21 Redeunte itaque David ad ducentos illos homines, qui defecti viribus non potuerant sequi Davidem, quosque fuerat residere ad torrentem Besorin, egressi sunt obviam Davidi & obviam populo qui erat cum eo; & accedens David ad illum populum, interrogabat eos de prosperitate.

22 Deinde respondens quisque pravus & nequam ex hominibus illis qui fuerant cum Davide, dicebant, Propterea quod non sunt profecti mecum, ne demus eis de hac præda quam eripuimus sed cuique uxorem suam & filios suos, ut abducentes abeant.

23 Dixit verò David, Ne faciatis sic fratres mei, sit tecum quod tradidit nobis Jehova, & servans nos & tradens turmam quæ venerat contra nos in manu nostram.

24 Præterea quis auscultet vobis in re hac? nam prout *est* pars descendentis in prælium, ita etiam *est* pars residentis ad impedimenta, pariter partientur.

25 Quod fuit à die illo & deinceps etiam imposuit illud David statutum & judicium Jisraeli usque in hunc diem.

26 Deinde quum venisset David Tziklagum, misit de ea præda Senioribus Jehudæ amicis suis, dicendo, Ecce vobis

donum de præda hostium Jehovæ:
27 Nempe iis qui *erant* in domo Dei; & iis qui *erant* Ramothis meridianis, & iis qui *erant* Jatthire.
28 Et iis qui *erant* Harobere, & iis qui *erant* Siphmotis, & iis qui *erant* Eschthemohæ.
29 Et iis qui *erant* Racali, & iis qui *erant* in civitatibus Jerachmeelitæ, & iis qui *erant* in civitatibus Kenæi.
30 Item iis qui *erant* Chormæ, & iis qui *erant* Cor-Haschane, & iis qui *erant* Hataci.
31 Denique iis qui *erant* Chebronæ; & omnibus locis quò itaverat David, ipse cum hominibus suis.

CAPUT XXXI.

Saul victus sibi ipsi manus infert: corpus ejus de muro Beth-Schanis suspensum, à Jabeschitis abreptum sepelitur.

PElischthæis autem præliantibus contra Israelem; fugerunt Israelitæ à conspectu Pelischthæorum, eciderunt que confossi in monte Gilboæ.
2 Ubi assequuti sunt Pelischthæi Schaulem cum filiis ejus; & percussérunt Pelischthæi Jehonathanem, & Abinadabum, Malci-Schuham filios Schaulis.
3 Ingravescente verò prælio in Schaulem, invenerunt eum homines arcu jaculantes; timuitque valde ab ipsis jaculatoribus.
4 Quapropter dixit Schaul armigero suo, Stringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati isti transfodiant me, & illudant mihi; sed noluit armiger ejus, verebatur enim valde eum: & abrepto Schaul gladio suo irruit in eum.
5 Tum videns armiger ejus mortuum esse Schaulem; irruit ipse quoque in gladium suum, ut moreretur cum ipso.
6 Sic mortuo Schaule cum tribus filiis suis & armigero suo, & etiam omnibus hominibus suis eo die pariter:
7 Videntes Israelitæ qui *habitabant* circa convallem illam, & qui *habitabant* circa Jardenem fugisse Israelitas, & mortuos esse Schaulem ac filios ejus, derelictis civitatibus suis fugerunt, & venientes Pelischthæi habitárunt in eis.
8 Fuit autem postridie, quum venissent Pelischthæi ad spoliandum confossos; ut invenirent Schaulem & tres filios ejus prostratos in monte Gilboæ.
9 Cæpus caput abscidérunt, & detraxerunt arma ejus; miseruntque in terram Pelischthæorum, circumquaque, ad nunciandum in æde terriculorum in eorum, & populo:
10 Et deposuerunt arma ejus in æde Haschthorathorum; corpus verò ejus affixerunt ad murum Beth-schanis.
11 Sed audientes de eo habitatores Jabeschi Galladis, quod fecerant Pelischthæi Schauli:
12 Surgentes omnes viri strenui, abierunt totâ nocte, & assumserunt corpus Schaulis & corpora filiorum ejus à muro Beth-schanis: redeuntesque Jabeschum combusserunt ea ibi.
13 Deinde accipientes ossa eorum sepeliverunt sub nemore ad Jabeschum; & jejunaverunt septem diebus.

SCHEMUELIS LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Epicedium Schaulis & Jehonathanis dictum à Davide.

FUlit autem post mortem Schaulis, quum David reversus esset à cæde Hamalekitarum, & consedisset David Tziklagi duobus diebus:
2 Fuit, inquam, die tertio, ut ecce quidam veniret è castris à Schaule, vestibus suis laceris & terrâ impositâ capiti suo: fuitque eo veniente ad Davidem, quum procidens in terram incurvâsset se:
3 Ut diceret ei David, Undenam venis? qui dixit ei, E castris Israelitarum prorupui me.
4 Dixit verò ei David, Quid fuit rei? Indica quæso mihi: qui dixit, Nempe fugit populus à prælio, ubi cum multi e populo cecidérunt & mortui sunt, tum etiâ Schaul & Jehonathan filius ejus mortui sunt.
5 Dicente autem Davide puero qui nunciabat ei, Qui scis mortuum esse Schaulem & Jehonathanem filium ejus?
6 Dixit puer qui nunciabat ei, Casu incidi in montem Gilboæ, quum ecce Schaul incumberet hastæ suæ: ecce autem currus & magistri equitum assequebantur eum:
7 Quumque respiciens à tergo suo videret me, inclamavit me, & dixi ei, Ecce me.
8 Eo autem dicente mihi, Quis es? quum dixissem ei, Hamalekita sum;
9 Dixit mihi, Insta, quæso, in me, & morte affice me, quia detinuit me hæc cellata chlamis: nam adhuc tota vita mea in me *est*.
10 Instans itaque in eum morte affeci eum, quia sciebam eum non victurum, postquam cecidisset, & accepi coronamentum quod *erat* in capite ejus, & armillam quæ *erat* in brachio ejus, ut afferrem ea ad dominum meum huc.
11 Tum David corripiens vestimenta sua laceravit ea, similiter etiam omnes homines qui *erant* cum eo:
12 Et plangentes fleverunt, jejunaverunt usque ad vesperam: propter Schaulem, & propter Jehonathanem filium ejus, & propter populum Jehovæ, denique propter familiam Israelis, quod cecidissent gladio.
13 Et dixit David puero qui nunciabat ei, Undenam es? quo dicente, Filius cujusdam peregrini Hamalekitæ sum;
14 Dixit ei David, Quo modo non timuisti extendere manum tuam ad perimendum unctum Jehovæ?
15 Vocansque David unum è pueris suis dixit, Accede, incurre in eum: qui percussit eum ita ut moreretur;

16 Quum dixiſſet ei David, Cædis tuæ *causa eſt* ſuper caput tuum: nam os tuum teſtatum eſt contra te dicendo, Ego morte afeci unctum Jehovæ.

17 Lamentatus autem eſt David lamentatione hac, de Schaule & de Jehonathane filio ejus:

18 Quam protulit ad docendum filios Jehudæ *tradere* arcum: ecce ſcripta eſt in libro recti,

19 O decus Iſraelis, in excelſis tuis confoſsi: quomodo ceciderunt robuſti!

20 Ne indicetis Gathi, neque annuncietis in plateis Aſchkelonis; ut non lætentur filiæ Peliſchthæorum, ut non exultent filiæ præputiatorum.

21 O montes Gilboæ, ne ros, neve pluvia *decidat* ſuper vos, O agri editi; quia illic faſtidio fuit clypeus robuſtorum, clypeus Schaulis *per* conſumtionem ejus qui unctus erat oleo.

22 A ſanguine confoſſorum, ab adipe fortium arcus Jehonathanis non retrocedebat; & gladius Schaulis non revertebatur vacuus.

23 Schaul & Jehonathan dilectiſsimi & jucundiſsimi in vita ſua, in morte quoque ſua non ſeparati ſunt: aquilis leviores, leonibus robuſtiores erant.

24 Filiæ Iſraelis de Schaule flete; qui veſtiebat vos dibapho cum deliciis, qui inducebat ornamenta aurea ſuper veſtimenta veſtra.

25 Quomodo ceciderunt robuſti in ſtio prælio; Jehonathan in excelſis tuis confoſſus!

26 Angustia eſt mihi propter te, frater mi, Jehonathan, jucundus fuiſti mihi valde: admirabilior fuit amor tuus mihi amore fœminarum.

27 Quomodo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica!

CAPUT II.

David rex eligitur, & contra eum Iſchboſchethus.

FActum autem poſtea, ut David conſuleret Jehovam, dicendo, Sumpe aſcenſurus in aliquam civitatem Jehudæ? cui dixit Jehova, Aſcende: Et dixerit David, Quò aſcenſurus ſum? dixit, Chebronem.

2 Itaq; aſcendit illuc David etiamq; duæ uxores ejus Achinoam Jizreelitis, & Abigajil uxor Nabalis Carmelitæ:

3 Homines quoque ſuos, qui ſecum *erant* deduxit David, quemque cum familia ſua, & habitaverunt in civitatibus Chebronis;

4 Quò advenientes homines Jehudæ, unxerunt ibi Davidem in regem ſuper familiam Jehudæ: & indicaverunt Davidi dicendo, Homines Jabeſchi Gilhadis *ſunt* qui ſepelierunt Schaulem.

5 Quamobrem David miſsis legatis ad homines Jabeſchi Gilhadis, dixit eis, Benedicti eſtis Jehovæ: qui exercuiſtis benignitatem hanc erga dominum veſtrum, erga Schaulem, quòd ſepeliviſtis eum.

6 Propterea nunc exerciturus eſt Jehova erga vos benignitatem & fidem: & ego quoque reponam vobis beneficium hoc, qui feciſtis rem hanc.

7 Nunc itaque confirmentur manus veſtræ, & eſtote ſtrenui, quòd mortuus eſt dominus veſter Schaul: nam ſimiliter unxerunt me domus Jehudæ in regem ſuper ſe:

8 Abner autem filius Neri princeps militiæ, qui *fuerat* Schaulis; aſſumtam Iſchboſchethum filium Schaulis, traduxit Machanajimam:

9 Conſtituitque eum regem ſuper Gilhadem, ſuper Aſcheræos, & Jizreelem, & Ephrajimum, & Binjaminem, denique ſuper Iſraelem totum.

10 Quadraginta annos natus *erat* Iſchboſcheth filius Schaulis, quum regnare cœpit ſuper Iſraelem, & duobus annis regnaverat (tantùm domus Jehudæ erant qui ſequebantur Davidem.

11 Fuit autem numerus dierum, quibus erat David rex Chebronæ ſuper domũ Jehudæ, ſeptem annorum & ſex menſium.)

12 Quando egreſſus eſt Abner filius Neri, & ſervi Iſchboſchethi filii Schaulis, Machanajimis Gibbonem.

13 Joab quoque filius Tzerujæ, & ſervi Davidis egreſſi occurrerunt eis apud piſcinam Gibbonis ſimul: conſederuntque hi ſecundùm piſcinam hinc, illi verò ſecundùm piſcinam inde.

14 Ubi dicebat Abner Joabo, Surgant jam pueri iſti ut ludant coram nobis; & dixit Joab, Surgant.

15 Surgentes itaque tranſiverunt *pueri* numero; duodecim à Binjamine & ab Iſchboſchetho filio Schaulis, & duodecim à ſervis Davidis.

16 Quorum quiſque apprehenſo capite proximi ſui, gladium ſuum *infixit* lateri proximi ſui, ſic ceciderunt ſimul: quapropter vocat *quiſque* locum illum, portionem fortium quæ *eſt* Gibbonis.

17 Deinde fuit prælium durum admodum die illo: & plagã affectus eſt Abner & homines Iſraelis unto ſervos Davidis.

18 Erant autem ibi tres filii Tzerujæ, Joab, & Abiſchai, & Haſa-El: eratq; Haſa-El celer pedibus ſuis, ut capreæ alicui quæ *degit* in agro.

19 Quapropter perſequebatur Haſa-El Abnerũ nec declinabat eundo ad dexterã aut ad ſiniſtram à perſequendo Abnerũ.

20 Reſpiciens verò poſt ſe Abner dixit, Ebne tu Haſa-El? cui dixit, Sum.

21 Dicente verò ei Abnero, Declina tu ad dexteram tuam, aut ad ſiniſtram tuam, & prehendens tibi unum ex iſtis pueris, accipe tibi exuvias ejus: noluit Haſa-El divertere ab eo perſequendo.

22 Quare rurſus adhuc dixit Abner Haſa-Eli, Diverte tu à me perſequendo: quare te percutiens *ſternerem* te in terrã? & quomodo ſublaturus eſſem faciem meam apud Joabum fratrem tuum?

23 Quum

23 Quum itaque renniteret divertere, percussit eum Abner stylo posteriore hastæ ad quintam costam, ita ut exeunte hastâ à tergo ejus caderet ibi, & moreretur in loco suo: eratque *ut* quisquis veniebat ad locum illum ubi cadens Hasa-El mortuus erat, subsisteret.

24 Sed persequuti sunt Joab & Abischai Abnerum: qui quum sol occumberet venerunt ad collem Ammæ, qui *est* in conspectu Gilachi, viâ ad desertum Gibbonis.

25 Tunc congregaverunt se Binjaminitæ sequentes Abnerum, ita ut essent cæterum unus: substiterunt; in vertice collis unius.

26 Unde inclamans Abner Joabum dixit: An in æternum consumet gladius? an nescis amaritudinem fore in fine? quousque ergo non edices populo isti, ut avertantur à persequendis fratribus suis?

27 Cui dixit Joab, Ut vivit Deus ipse, nisi loquutus fuisses, *nihil feci fuissemus*: nam inde à matutino tempore abductus fuisset populus, quisque à persequendo fratre suo.

28 Tum clangente Joabo buccinâ, ut substiterent totus populus, neque amplius persequerentur Israelitas: non perrexerunt amplius bellum gerere.

29 Ita Abner & homines ejus abierunt per campestriam totâ nocte illâ: & trajecto Jardene obeuntes totum tractum separatum *Jardene* pervenerunt Machanajima.

30 Joab verò reversus à persequendo Abnerò congregavit totum populum: defuerátque ex servis Davidis novemdecim viri & Hasa-El.

31 Servi autem Davidis percusserant è Binjaminitis, id est, ex hominibus Abneri *trecentos* sexaginta viri mortui sunt.

32 Tollentes autem Hasa-Elem sepelierunt eum in sepulcro patris sui, quod *erat* Beth-Lechemi: quum pergentibus totâ nocte Joabo & hominibus ejus, illuxisset ipsis Chebronæ.

CAPUT III.

Abner pactis Schaulis defertur, ad Davidem transit, additâ ei secum Micale: sed perfidè occiditur a Joabo, & defletur a Davide.

1 DEinde fuit bellum diutinum inter domum Schaulis, & domum Davidis: sed Davidis pergens invalescebat, domus verò Schaulis pergentes attenuabantur.

2 Nati enim sunt Davidi filii Chebronæ: fuitque primogenitus ejus Amnon ex Achinohama Jizrehelitide:

3 Et secundus ab eo Cileab ex Abigaja, uxore *autem* Nabalis Carmelitæ; & tertius Abschalom filius Mahacæ filiæ Thalmai regis Geschutis:

4 Et quartus Adonija filius Chaggithæ; & quintus Schephatja filius Abitalæ:

5 Denique sextus Jithreham ex Hegla, *quæque* uxore Davidis: hi nati sunt Davidi Chebronæ.

6 Fuit etiam quum, esset bellum inter domum Schaulis & domum Davidis, & Abner sese confirmâsset in domo Schaulis:

7 (Fuerat autem Schauli concubina nomine Ritzpa filia Ajæ) ut diceret *Ischbosscheth* Abnero, Quare congressus es cum concubina patris mei?

8 Tum accensus ira Abner valde propter verba Ischbosschethi dixit, An persona canina sum? qui fuerim Jehudæ? hodie exercueto benignitatem erga domum Schaulis patris tui, erga cognatos ejus, & erga proximos ejus, quod non exhibuerim te in manum Davidis: & imputes mihi iniquitatem istius mulieris hodierno die?

9 Ita faciat Deus Abnero, & ita pergat *facere* ei, ut quemadmodum juravit Jehova Davidi, ut *inquam* sic faciam ei:

10 Transferendo hoc regnum à domo Schaulis, & stabiliendo solium Davidis super Israelem & super Jehudam, à Dane Beer-schebabum usque.

11 Qui non potuit amplius respondere Abnero quicquam, *præ timore* ejus timebat eum.

12 Itaque misit Abner legatos ad Davidem propter hoc, qui dicerent, Cujus est regio? & dicerent, Pange fœdus tuum mecum, & ecce manus mea suntura est tibi ad avertendum ad te totum Israelem.

13 Qui dixit, Bene *est*: ego pacturus sum tecum fœdus: verumtamen rem unam ego peto abs te dicendo, Non visurus es faciem meam, nisi antequam introducant te cum Micale filia Schaulis adveneris ad videndum faciem meam.

14 Misit ergo David nuncios ad Ischbosschethum filium Schaulis, qui dicerent, Da uxorem meam Micalem, quam desponderi mihi centum præputiis Philisthæorum.

15 Itaque mittens Ischbosscheth assumsit eam à viro, à Paltiele filio Laischi.

16 Pergente autem cum ea viro ejus indefinenter *sequo* post eam Bachurimam usque; edixit ei Abner, Abi, revertere, & reversus est.

17 Sermo autem Abnero fuerat cum Senioribus Israelis, dicendo, Antea plane quærebatis Davidem in regem super vos.

18 Nunc ergo efficite: nam Jehova loquutus est de Davide dicendo, Per Davidem servum meum servabitur sum populum meum Israelem è manu Philisthæorum, & è manu omnium hostium ipsorum.

19 Præterea loquutus erat similiter Abner audientibus Binjaminitis: quum abiit etiam Abner ad eloquendum in aures Davidis Chebronem, omnia quæ bona *viderentur* in oculis Israelitarum, & in oculis totius familiæ Binjaminis.

20 Quum autem venisset Abner ad Davidem Chebronem comitatus viginti hominibus; fecit David Abnero & hominibus qui *erant* cum eo convivium.

21 Deinde dicente Abnero Davidi, Surgens abeam, ut congregem ad dominum meum regem omnes Israelitas, qui pangant tecum fœdus, ut regnes prorsus prout desiderabit animus tuus; dimisit David Abnerum,

Abnerum, ut abiret cum pace?

22 Ecce autem servi Davidis cum Joabo, venientes à *persequenda* aliqua turma, prædam magnam secum abducebant: sed Abner non *erat* amplius cum Davide Chebronæ, eò quòd dimisisset eum ut abiret cum pace.

23 Joabo itaque & toto exercitu qui *erat* cum eo ingresso; postquam nunciatum est Joabo dicendo, Venit Abner filius Neri ad regē, qui dimisit eum ut abiret cum pace.

24 Veniens Joab ad regem dixit, Quid fecisti? ecce venerat Abner ad te, quare dimisisti eum ut abeat liberè?

25 Nostine Abnerum filium Neri? nam ad pellicendū te venit: tum ad cognoscendum egressum tuum, & regressum tuum, tum ad cognoscendum quæcunque facis.

26 Tum egressus Joab à Davide, misit legatos post Abnerū, qui revocaverunt eum à cisterna Siræ: sed David non erat conscius.

27 Reversoque Abnero Chebronem, seorsim duxit eum Joab intra portā, ut loqueretur cum eo, insuper dentem: percussitque eum ibi quintā costā, adeo ut moreretur, propter sanguinem Hasa-Elis fratris ejus.

28 Quod quum postea audisset David, dixit, Insons ego *sum*, & regnum meum apud Jehovam usque in seculum: à sanguinibus Abneri filii Neri:

29 Maneant super caput Joabi, & super *caput* totius domūs paternæ ejus: neque deficiat è domo Joabi fluxum patiens, aut leprosus, aut qui nititur scipione, aut cadens gladio, aut carens cibo.

30 Joab enim & Abischai frater ejus occiderunt Abnerum: eò quòd morte affecisset Hasa-Elem fratrem ipsorum Gibbone in illo prælio.

31 Postea edixit David Joabo & toti populo qui *erat* cum eo, Lacerate vestimenta vestra, & accingite vos ciliciis, ac plangite ante Abnerum: & rex ipse David sequebatur feretrum illius.

32 Ipsis autem sepelientibus Abnerū Chebronę, rex sublatā voce suā flebat ad sepulcrū Abneri, flebantque totus populus.

33 Et lamentatus rex Abnerum dixit, Ergone ut moritur fultus, & mortuus fuerit Abner?

34 Manus tuæ non *fuissent* ligatæ, & pedes tui æreis compedibus non fuissent admoti, ut cadit *quis* ante iniquissimos: cecidisti: pergebantque totus populus deflere eum.

35 Veniente autem toto populo ut peficeret David cibo, quum adhuc *esset* dies, juravit David dicendo, Ita faciat mihi Deus, & ita pergat, ut non ante occasū solis gustaturus sim panem aut prorsus quicquam.

36 Quod quum totus populus cognovisset, bonum *visum* est in oculis eorum: omnino prout fecerat rex, *videbatur* in oculis totius populi bonum.

37 Agnoscebant enim totus populus ejus, & totus Israel die illo non *profectum* fuisse à rege, ut quis morte affecerit Abnerum filium Neri.

38 Nam dixerat rex servis suis, An nescitis principem, & quidem magnum, cecidisse die hoc in Israele?

39 Ego autem hoc tempore infirmus sum, utpote unctus rex, homines verò isti filii Tzemjæ fortiores sunt me: rependet Jehova ei qui fecit hoc malum secundùm maleficium ejus.

CAPUT IV.

David plectit interfectores Ischboschethi.

AUdiente verò filio Schaulis mortuum esse Abnerum Chebronę, remisse sunt manus ejus: & omnes Israelitæ contrebati sunt.

2 Duo autē homines principes turmarum erant filio Schaulis, nomen unius Bahana, nomen verò alterius Recab filii Rimmonis Beerothæi è Binjaminitis: nam Beerothæ quoque annumerabantur Binjamini.

3 Fugerantque Beerothitæ Gitthajimam, ibi fuerunt peregrini in diem usque hanc.

4 Quumque à Jehonathane filio Schaulis filius esset affectus pedibus (natus quinque annos erat, quum pervenit fama de Schaule & de Jehonathane è Jizrehele, quo assumta nutrix ejus fugit, fuitque ea accelerante fugam ut cadens claudus redderetur): cujus nomen *erat* Mephiboscheth.

5 Iverunt filii Rimmonis Beerothæi Recab & Bahana, intravernntque æstu diei in domum Ischboschethi, ipso meridiante.

6 Pervenerunt autem illuc usque ad intimum domūs, bajulantes triticum, & percusserunt eum quintā costā: deinde Recab & Bahana frater ejus protiperunt se.

7 Itaqi ingressi domum illam ipso cubante in lecto suo, in cubiculo suo, quum percutientes morte affecissent eum, amoverunt caput ejus: & assumto capite ejus abierunt viā campestrium totā illā nocte.

8 Et afferentes caput Ischboschethi ad Davidem Chebronem, dixerunt regi, Ecce caput Ischboschethi filii Schaulis, inimici tui, qui quærebat vitam tuam: sic excidit Jehova pro domino meo rege ultionem hodie de Schaule & de semine ejus.

9 Sed respondens David Recabo & Bahanæ fratri ejus, filiis Rimmonis Beerothæi, dixit eis: Vivit Jehova, qui redimit me ab omni angustia:

10 Cum eum qui nunciabat mihi dicendo, Ecce mortuus est Schaul, qui tamen *videbatur* in oculis suis quasi fausta nunciasset, apprehensum occiderim Tzikelagi: quod *oportebat* me ei præstare præmium nunciis.

11 Quanto magis *oportet* homines impios, qui occiderunt virum justum, domi ejus, in cubili ejus: jam ergo an non requiram sanguinem ejus è manu vestra, & tollerem vos è terra?

12 Præcepit itaque David pueris suis, qui occiderunt eos, amputantque manus eorum & pedes eorum, & suspenderunt piscinam Chebronę: caput verò Ischbosthi assumentes, sepelierunt in sepulcro Abneri Chebronis.

CAPUT V.

David accerſit Iſraelitarum ex tribubus omnibus, & ungitur in regem. Urbem Hierusalem capit, & habitare in ea inſtituit.

TUnc venientes omnes tribus Iſraelis ad Davidem Chebronè loquuntur ſunt dicendo, Ecce nos, os tuum & caro tua ſumus.

2 Planè antehac quum Schaul nobis præeſſet rex, tu eras qui educebas & reducebas Iſraelem: dealque dixit Jehova tibi, Tu paſturus es populum meum Iſraelem, & tu præfuturus es ſuper Iſraeli.

3 Venerunt quoque omnes Seniores Iſraelis ad regem Chebronem, quibuſcum pepigit rex David fœdus Chebronè coram Jehova; & unxerunt Davidem in regem ſuper Iſraelem;

4 Natus triginta annos David quum regnare cœpit, quadraginta annis regnavit.

5 Chebronè regnavit ſuper Jehudam ſeptem annis & ſex menſibus; Jeruſchalaimis verò regnavit triginta tribus annis ſuper totum Iſraelem & Jehudam.

6 Profecto autè rege cum hominibus ſuis Jeruſchalaimam contra Jebuſæum inhabitantem eam terram, alloquutus eſt *illæ* Davidè dicendo, Non ex *vivus* huc venturus, ſed quin ſuſtulerit te, cæcis ipſis & claudis dicentibus, Non eſt venturus David huc.

7 Attamen cepit David propugnaculum Tsijonis; ea *jam* eſt civitas Davidis.

8 Dixerat enim David die illo, Quiſquis pertingens ad illud emiſſarium percuſſerit Jebuſæum, & iſtos cæcos & claudos exoſos animo Davidis, *primarios & principes ſuos eſt*; ideoq; dici ſolet, Cæcus & claudus non intrabit domum.

9 Et habitans David in eo propugnaculo, vocavit illud civitatem Davidis; quia ædificavit David circumquaque à munitione ipſa introrſum.

10 Sic pergebat David indies ſemper crescendo, quia Jehova Deus exercituum erat cum eo.

11 Miſit enim Chiram rex Tyri legatos ad Davidem; ligneaque cedrina, & fabros lignarios & lateres, qui exſtruxerunt domum Davidi:

12 Et expertus eſt David Jehovam ſtabiliviſſe ſe in regem ſuper Iſraelem, & extollere regnum ſuum propter populum ſuum Iſraelem.

13 Accepit autè David adhuc concubinas & uxores e Jeruſchalaimis, poſtquam venit Chebronè: natique ſunt Davidi filii & filiæ.

14 Atque hæc *ſunt* nomina eorum qui nati ſunt ei Jeruſchalaimis: Schammuach, & Schobab, & Nathan, & Schelomo:

15 Item Jibchar, & Eliſchuah, & Nepheg, & Japhiah:

16 Et Eliſchamah, & Eljadah, & Eliphelet.

17 Audientes autem Philiſchthæi *Iſraelitas* unxiſſe Davidem in regem ſuper ſe, aſcenderunt omnes Philiſchthæi, ad quærendum Davidem: quod audiens David deſcendit ad propugnaculum.

18 Quum enim Philiſchthæi veniſſent & diffuſi eſſent per convallem Raphaorum:

19 Conſuluerat David Jehovam, dicendo, An aſcenſurus ſum contra Philiſchthæos? an tradituras es eos in manū meam? & dixerat Jehova Davidi, Aſcende, nam omnino tradituras ſum Philiſchthæos iſtos in manū tuā.

20 Veniens itaque David Bahal-Peratzima, percuſſit eos ibi David, ac dixit, Rupit Jehova inimicos meos coram me, tamquam irruptione aquarum: idcirco vocavit *quiſque* nomen loci illius Bahal-Peratzima.

21 Nam dereliquerunt ibi terricula ſua quæ ſuſtulit David & viri ejus.

22 Iterum autem adhuc Philiſchthæi aſcendentes, diffuſi erant in convalle Raphaorum:

23 Quum conſulenti Davidi Jehovam dixit, Ne aſcendito: diverte à perſequendis eis, ut aggrediaris eos ex *adverſo* moroſa.

24 Et ubi quum audieris ſonum inceſſus in cacuminibus mororum, *ut* tunc moveas tettuc enim prodierit Jehova ante te ad percutiendum caſtra Philiſchthæorum.

25 Itaque David ſic fecit quemadmodum præceperat ei Jehova: & percuſſit Philiſchthæos à Gebaho uſque quà venis Gezerum.

CAPUT VI.

Zelus Davidis, & Huzzæ error in deportatione arcæ. Michal Davidis zelum contemnens ſterilitate plectitur.

POſtea congregavit rurſū David quoſcunq; delectos ex Iſraele, triginta millia.

2 Surgente autè David & toto illo populo qui *erat* cum eo, ut abiret Bahalibus Jehudæ; ad deducendum inde arcam Dei, ad quam invocabatur nomen, nomen Jehovæ exercituum inſidentis Cerubinis:

3 Impoſuerunt arcam Dei plauſtro novo, ut deportarent eam è domo Abinadabi, quæ *erat* in ipſo colle: Huzza & Achjo filiis Abinadabi ducentibus plauſtrū illud novum.

4 Deportaverunt itaque eam è domo Abinadabi quæ *erat* in ipſo colle Dei, comitantes arcam Dei: Achjo autem ibat ante arcam.

5 David verò & tota domus Iſraelis geſtiebant *præ lætitia* coram Jehova, cum quovis *inſtrumento* è lignis abiegnis; nempe cum citharis, & cum nabliis, & cum tympanis, & cum ſiſtris, & cum cymbalis.

6 Sed quum venirent uſque ad aream Nacon; Huzza extenſa ad arcam Dei *manu*, prehendit eam, quia dimoverant eā boves.

7 Quamobrem accenſus iræ Jehova in Huzzam, percuſſit ibi Deus eum propter hoc imprudens factum; ita ut moreretur ibi, prope arcam Dei.

8 Displicuit autem Davidi, eò quòd irrupiſſet Jehova irruptione in Huzzam: & compropter vocat *quiſque* locum illum rupturam Huzzæ, uſque in diem hunc.

9 Et timens David Jehovam die illo dixit, Quomodo intraret ad me arca Jehovæ?

10 Noluitque abducere David ad ſe arcam Jehovæ in civitatem Davidis: ſed convit

cravit David ut ea diverteret in domum Hobed-Edomi Gitthæi.

11 Considente autem arcâ Jehovæ in domo Hobed-Edomi Gitthæi tres menses, quum benediceret Jehova Hobed-Edomo & toti domui ejus:

12 Et nunciatum est regi Davidi, dicendo, Benedixit Jehova domui Hobed-Edomi, & omnibus quæ ei sunt, propter arcam Dei: abiens David deduxit arcam Dei è domo Hobed-Edomi in civitatem Davidis cum lætitiâ.

13 Erat autem quum progressi essent portantes arcam Jehovæ sex gressibus, ut sacrificaret boves & pinguia *sacrificia*.

14 David verò saltabat omnibus viribus coram Jehova: erat que David accinctus amiculo lineo.

15 Ita David & tota domus Israelis adduxerunt arcam Jehovæ: cum clangore & cum sono tubæ.

16 Fuit autem arca Jehovæ intrante in civitatem Davidis: quum Mical filia Schaulis prospectans per fenestram, videret regem Davidem contentissimè saltantem coram Jehova, ut sperneret eum cum animo suo.

17 Quumque introducta arca Jehovæ stetisset eam in loco suo, intra tentorium quod texenderat ei David: obtulit David holocausta coram Jehova & eucharistica.

18 Deinde ut absolvit David offerre holocaustum & eucharistica: benedixit populo in nomine Jehovæ exercituum:

19 Et impertitus est toti illi populo, toti multitudini Israelitarum, tam viris quàm mulieribus; cuique tractam panis unam, & frustum unum carnis, & lagenam *vini* unam: postea abiit totus populus ille quisque domum suam.

20 Tum revertente Davide ad benedicendam domui suæ: egressa Mical filia Schaulis obviam Davidi, dixit, Quàm gloriosus fuit hodie rex Israelis: qui retexit se hodie ante oculos ancillarum servorum suorum, prorsus ut retegit se unaquispiam è vanissimis *hominibus!*

21 Dixit verò David Micali, Coram Jehova, qui elegit me præ patre tuo, & præ tota familia ejus, præcepto instituens me antecessorem super populum Jehovæ, super Israelem *gestum*: & gestiam coram Jehova.

22 Quo autem abjecero me adhuc amplius, & fuero humilior ante oculos meos; eo apud istas ancillas, de quibus loquuta es, & apud illos gloriosior ero. *Cap. 17.*

23 Itaque Micali filiæ Schaulis ipsi non fuit proles: in diem usque mortis suæ.

CAPUT VII.

Exstructio Templi à Davide proposita differtur ad filium ejus.

FUit autem quum desideret rex domi suæ, & Jehova dedisset ei quietem circumquaque ab omnibus inimicis ejus:

2 Ut diceret rex Nathani Prophetæ, Vide, quæso, ego habito in domo cedrina; dum arca ipsa Dei habitat inter pelles.

3 Dixit verò Nathan regi, Quicquid *est* in animo tuo, abi, fac: nam Jehova tecum *est*.

4 Sed fuit nocte illâ, ut ederetur verbum Jehovæ ad Nathanem, dicendo:

5 Abi, ut dicas servo meo Davidi, Ita ait Jehova: Tune ædificares mihi domum quam inhabitem?

6 Quum non habitârem in *æde ulla*, inde à tempore quo deduxi filios Israelis ex Ægypto, usque in diem hunc: sed itarem cum tentorio & cum tabernaculo:

7 Quocunque itabam cum filiis Israelis, loquutusne sum quicquam uni moderatorum Israelis, quibus præceperam ut pascerent populum meum Israelem, dicendo: Quare non ædificâstis mihi domum cedrinam?

8 Nunc ergo, sic dicito servo meo Davidi, Ita ait Jehova exercituum, Ego assumsi te ex ipsa casâ, à sequendo grege, ut antecessor præesses populo meo Israeli:

9 Et fui cum quocunque iviisti, ex sedique omnes inimicos tuos à facie tua: ut comparatum tibi nomen magnum, par nomini maximorum qui *sunt* in terra:

10 Disponens locum populo meo Israeli, & plantans eum, ut habitet in loco suo, & non commoveatur amplius: neque pergant iniquitati dediti affligere eum, quemadmodum prius.

11 Verùm ex quo die mandatis instruxi judices super populum meum Israelem, & quietem dedi tibi ab omnibus inimicis tuis: jam indicavit tibi Jehova, domum paraturum esse tibi Jehovam:

12 Quando completis diebus tuis, occubueris cum patribus tuis, me excitaturum esse semen post te, quod prodierit è visceribus tuis: & stabilîturum regnum ejus.

13 Ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam solium regni ejus usque in seculum.

14 Ego ero illi pater, & ipse erit mihi filius: qui quum perversè egerit, corripiam eum virgâ hominum, & plagis humanis:

15 At benignitas mea non amovebitur ab eo, quemadmodum amovi à Schaule, quem amovi à facie tua:

16 Sed firma *erit* domus tua, & regnum tuum usque in seculum, tibi erit expositum: solium tuum erit stabile usque in seculum.

17 Secundùm omnia verba hæc, & secundùm totam visionem hanc, sic alloquutus est Nathan Davidem.

18 Itaque ingressus rex David, resedit coram Jehova: ac dixit, Quis *sum* ego, Domine Jehovi, & quæ *est* familia mea quòd deduxis me eousque?

19 Et parum adhuc visum est hoc in oculis tuis, Domine Jehovi, adeo ut loquutus sis etiam de familia servi tui in longinquo: idque ratione humanâ, Domine Jehovi.

20 Sed quid pergat adhuc David loqui apud te? tu enim nosti servum tuum, Domine Jehovi.

21 Propter sermonem tuum, & secundùm animum tuum, præstas has omnes tu

maximas, notis faciendo ſervo tuo.

22 Propterea magnus es ſiſtis, O Jehova Deus; quia non *eſt* par tibi, imò non *eſt* Deus præter te, omnino prout audivimus auribus noſtris.

23 Quæ enim *eſt* ſicut populus tuus, ſicut Jiſrael, gens alia in terra? ad quam redimendam ſibi in populum iverit Deus; & ad comparandum ſibi nomen, & ad præſtandum vobis has res maximas, & reverenter ſuſpiciendas terræ tuæ, *expellendo* à facie populi tui, quem redemeras tibi ex Ægypto, gentes & deos earum.

24 Nam ſtabiliviſti tibi populum tuum Jiſraelem, ut tibi *ſit* populus uſque in ſeculum; & tu Jehova Deus es eis.

25 Nunc ergo Jehova Deus, verbum illud quod promiſiſti ſervo tuo & familiæ ejus, præſta in ſeculum; & fac quemadmodum dixiſti.

26 Ut magnificetur nomen tuum uſque in ſeculum, dicendo, Jehova exercituum Deus *eſt* ſuper Iſraelem; & domus ſervi tui Davidis ſtabilis ſit coram te.

27 Tu enim Jehova exercituum Deus Jiſraelis revelaſti in aurem ſervi tui dicendo, Domum ædificaturus ſum tibi: idcirco judicavit ſervus tuus cum animo ſuo orandum te eſſe oratione hac.

28 Quapropter nunc, Domine Jehovi, tu Deus ille *es*, & verba tua ſunt veritas: quum promiſeris ſervo tuo bonum iſtud:

29 Nunc, inquam, placeat tibi benedicere domui ſervi tui, ut ſit in ſeculum coram te: quia tu Domine Jehovi dixiſti, Benedictione ergo tua benedicatur domus ſervi tui in ſeculum.

CAPUT VIII.

Victoria Davidis, exterorum ad eum congratulationes, & conſecrationes ad Jehovam recenſentur.

FActum eſt poſt hæc, ut David percutiens Peliſchthæos deprimeret eos; & acciperet David ſtrenuum Amgaris è manu Peliſchthæorum.

2 Percuſſit etiam Moabitas, quumque metiretur eos funiculo dejiciendo eos in terram, metiebatur duobus funiculis quos morte afficeret; integro autem funiculo quos in vita conſervaret: fueruntque Moabitæ Davidi ſervi, afferentes munus.

3 Percuſſit quoque David Hadad-Hezerem filium Rechobi regem Tzobæ: quum proficiſceretur *David* ad repellendam manum ejus verſus flumen Euphratem.

4 Cepitque David ex eis mille *currus*, & ſeptingentos equites, & viginti millia virorum peditum: & ſucciſis David ſuffraginibus omnium curulium equotum, reliquum fecit ex eis *ad* centum currus.

5 Veneruntque autem Syri Damaſceni ad juvandum Hadad-Hezerem regem Tzobæ: quapropter percuſſit David è Syris viginti duo millia virorum:

6 Impoſuitque David ſtationarios Syriæ Damaſcenæ; & fuerunt Syri Davidi ſervi adferentes munus: ſervabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

7 David autem acceptos umbones aureos qui *erant* penes ſervos Hadad-Hezeris, attulit Jeruſchalaimam.

8 E Betacho quoque, & Berathai civitatibus Hadad-Hezeris, accepit rex David æris quamplurimum.

9 Quumque audiret Tohi rex Chamathæ Davidem percuſſiſſe totas copias Hadad-Hezeris,

10 Miſit Tohi Jotamum filium ſuum ad regem Davidem ad rogandum eum de proſperitate, & ad benedicendum ei, eò quòd prælians contra Hadad-Hezerem, percuſſiſſet eum, nam Hadad-Hezer bella gerebat contra Tohin: erantque in manu illius inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea, & inſtrumenta ænea.

11 Hæc quoque conſecravit rex David Jehovæ, cum argento & auro quod conſecraverat, *ablatum* ab omnibus gentibus quas ſubegerat.

12 A Syris & à Moabitis, & ab Hammonitis: & à Peliſchthæis, & ab Hamalekitis; etiam de præda Hadad-Hezeris filii Rechobi regis Tzobæ.

13 Comparavit etiam David nomen, quum reverteretur à cæde Syrorum, in valle ſalis, *percuſſos* octodecim millia:

14 Adeo ut diſponens in Edomæa ſtationarios, in tota Edomæa poneret ſtationarios, & eſſent omnes Edomæi ſervi Davidis: ſervabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

CAPUT IX.

Officiarii Davidis, ejuſque pietas erga Mephiboſchethum.

REgnabat itaque David ſuper totum Jiſraelem; eratque David exercens judicium & juſtitiam in toto populo.

2 Joab autem filius Tzeruiæ præerat militiæ; & Jehoſchaphat filius Achiludis à memoria *erat*.

3 Et Tzadok filius Achitubi, ac Achimelec filius Ebjatharis Sacerdotes; Senja autem Scriba:

4 Et Benaja filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis; filii denique Davidis, præfides *erant*. *Caput 9.*

5 Dixit verò David, An nullus eſt adhuc qui reliquus ſit de familia Schaulis, ut exerceam erga eum benignitatem propter Jehonathanem?

6 Erat autem ſervus familiæ Schaulis nomine Tziba, quem vocarunt *miniſtrî* ad Davidem: cui dicente rege, Tune es Tziba? dixit, *Sum* ſervus tuus.

7 Dicente verò rege, An nullus amplius *ſupereſt* familiæ Schaulis, ergà quem exerceam benignitatem Dei? Dixit Tziba regi, *Supereſt* adhuc filius Jehonathanis, affectus pedibus.

8 Tum dixit ei rex, Ubinam eſt? dixit Tziba regi, Ecce eſt in domo Machiri, filii Hammielis, Lodebari.

9 Mittens

9 Mittens ergo rex David, assumsit eum è domo Maciris filii Hammielis Lodebare.

10 Quumque ingressus esset Mephiboscheth filius Jehonathanis filius Schaulis ad Davidem, procidens in faciem suam incurvavit se: & dicenti Davidi, Mephiboscheth, dixit, Ecce servus tuus.

11 Tum dixit ei David, Ne timeto, nam omninò exercitus sum erga te benignitatem, propter Jehonathanem patrem tuum, & restituam tibi totum agrum Schaulis patris tui: tu verò sumturus es cibum in mensa mea semper.

12 Qui incurvans se dixit, Quid *est* servus tuus, ut respexeris ad canem mortuum, qualis *sum* ego?

13 Quum ergo vocâsset rex Tzibam puerum Schaulis, edixit ei, Quicquid *erat* Schauli & toti familiæ ejus, do filio domini tui.

14 Quapropter colès ei terram, tu, & filii tui, & servi tui, deinde asseres, ut sit filio domini tui cibus quem comedat, sed Mephiboscheth filius domini tui, sumpturus est semper cibum in mensa mea: Tzibæ autem quindecim *erant* filii & viginti servi.

15 Dixitque Tziba regi, Omnino prout præceperit dominus meus rex servo suo, sic facturus est servus tuus: quamquam Mephiboscheth comedens in mensa mea, *foret* ut unus è filiis regiis.

16 *Erat* autè Mephiboschetho filius parvus, nomine Mica; & quotquot habitabant domi Tzibæ, servi erant Mephiboschetho.

17 Ita Mephiboscheth residebat Jeruschalaimis, quia in mensa regis semper comedebat; quamvis esset claudus utroque pede.

CAPUT X.

Hammonita sua gentium circa legatos Davidis violant, ejusque pœnam luunt.

Fuit quoque postea, mortuo rege Hammonitarum, ut regnaret Chanun filius ejus pro eo.

2 Quapropter dixit David, Exercebam benignitatem erga Chananem filium Nachaschi, quemadmodum exercuit pater ejus erga me benignitatem, & misit David consolabtum eum per servos suos de patre ejus: veneruntque servi Davidis *in* regionem Hammonitarum.

3 Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni domino suo, Davidne honore afficere patrem tuum in oculis tuis *videtur*, quia misit tibi consolatores? annon ut perscrutetur hanc civitatem, & ad explorandum eam, denique ad evertendum eam misit David servos suos ad te?

4 Accipiens Chanun servos Davidis, abrasit dimidium barbæ eorum, & præcidit vestes eorum per medium, usque ad nates eorum; sic remisit eos.

5 Quod quum indicâssent Davidi, misit obviam eis, erant enim homines illi rubore suffusi valde; edixitque rex, Consîdete Jerichunte, donec resolescat barba vestra, ut revertamini.

6 Videntes itaque Hammonitæ se fœtidos factos Davidi: miserunt Hammonitæ qui mercede conducerent è Syris Rechobæis, & è Syris Tzobæis viginti millia peditum, & à rege Mahacæ mille viros, & è viris Tobi, duodecim millia virorum.

7 Quod audiens David, misit Joabū cum toto exercitu suo, robustissimos quosque.

8 Egressi itaque Hammonitæ instruxerunt aciem ad ostium portæ: Syri verò Tzobæ, & Rechobi, & viri Tobi, ac Mahacæ seorsim *erant* in agro.

9 Quamobrem videns Joab, obversam esse contra se aciem à fronte & à tergo; selectos ex omnibus lectissimis Jisraelis instruxit adversùs Syros:

10 Residuum autem populi tradidit in manum Abischai fratris sui, quod instrueret adversùs Hammonitas:

11 Ac dixit, Si Syri robustiores fuerint me, ut sis mihi auxilio; quòd si Hammonitæ robustiores fuerint te, vicissim ibo, ut auxilio sim tibi.

12 Confirmare, imò confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehova autem faciet quod bonum *videbitur* in oculis suis.

13 Tum accedente Joabo & populo qui *erat* cum eo, in prælium contra Syros, fugerunt à facie ejus:

14 Hammonitæ verò videntes fugisse Syros, fugerunt à facie Abischai, & ingressi sunt civitatem suam: deinde revertens Joab ab *expeditione* in Hammonitas ingressus est Jeruschalaima.

15 Sed videntes Syri se plagâ affectos fuisse coram Jisraele; rursus congregaverunt se simul:

16 Et mittens Hadarhezer, eduxit Syros qui *degunt* trans flumen, veneruntque Chelimum; Schobaco principe militiæ Hadarhezeris præeunte illis.

17 Quod quum nunciaretur Davidi, congregato toto Jisraele, trajecit Jardenem, venitque ad Chelimum, ubi Syri instruentes *aciem* adversùs Davidem præliati sunt contra eum.

18 Sed fugerunt Syri à facie Jisraelis, & occidit David è Syris septingentorum curruum *equites*, & quadraginta *peditum* millia; Schobacum quoq; principem militiæ illius percussit, ita ut moreretur ibi.

19 Quamobrem ut viderunt omnes reges servi Hadarhezeris se plagâ affectos esse ante Jisraelitas, pacem ineuntes cum Jisraelitis servierunt eis: metuebant enim Syri ampliùs auxilio esse Hammonitis.

CAPUT XI.

David se polluit adulterio & homicidio.

Sed fuit vertente anno, quo tempore prodeunt reges, quum misisset David Joabum & servos suos cum eo, ac totum Jisraelem, qui perderent Hammonitas & obsiderent Rabbam: ut David desideret Jeruschalaimis.

2 Fuit autem vespertino tempore, quum surrexisset David à cubili suo, & obambu-

lam in tecto domus regiæ, mulierem lavantem se vidisset ex ipso tecto; quæ quidem mulier pulcra aspectu erat valde:

3 Ut mitteret David sciscitatus de ipsa muliere, (dixerat enim *quispiam*, An non *est* Bath-Schebah filia Eliham, uxor Uriæ Chitthæi?)

4 Mitteret, inquit, David nuncios ut assumeret eam, eique ingressæ ad ipsum cubaret jam ea ipsa autem purgabat sese ab immunditia sua) postea reversa est domum suam.

5 Concepit autem mulier, quapropter mittens indicavit Davidi, dicens, Gravida sum.

6 Tunc mittens David *edixit* Joabo, Mitte ad me Urijam Chitthæum, misitque Joab Urijam ad Davidem.

7 Ingressum autem Urijam ad se, interrogavit David de prosperitate Joabi, & de prosperitate populi, & de prosperitate belli.

8 Deinde dixit David Urijæ, Descende domum tuam, & lava pedes tuos: sic egressio Urijâ è domo regia, egrediebatur post eum ferculum regium.

9 Sed cubavit Urija *ad* ostium domus regiæ, cum omnibus servis domini suis neque descendit domum suam.

10 Quod quum nunciatum esset Davidi, dicendo, Non descendit Urija domum suam: dixit David Urijæ, Nonne ex itinere advenisti? quare non descendisti domum tuam?

11 Dixit verò Urija Davidi, Arca ipsa, & Jisrael, ac Jehuda, manent in tuguriis, & Joab dominus meus, ac servi domini mei in superficie agri castra habent, & ego ingrederer ædomum meam ad comedendum, & ad bibendum, & ad cubandum cum uxore mea? ut vivis, & ut vivit anima tua, non fum facturus rem hanc.

12 Tum edixit David Urijæ, Subside hîc etiâ hodie, & cras dimittam te: sic subsedit Urija Jeruschalaimis die illo & postridie.

13 Accersivit autem eum David, ut comederet ante se & biberet, & inebriaret eum: attamen egressus est vespere ad cubandum in cubili suo cum servis domini sui, neque domum suam descendit.

14 Fuit itaque mane, ut David scriberet epistolam ad Joabum; mitteretque per Urijam.

15 Scribebat autem in ea epistola, dicendo, Adhibete Urijam ex adverso præliatorum fortissimorum, deinde avertite vos ab eo, ut percussus moriatur.

16 Fuit ergo, Joabo observante civitatem, ut poneret Urijam versus locum illum, ubi sciebat esse viros strenuos.

17 Egressisque viris civitatis, & pugnantibus contra Jehudam, ceciderunt è populo servis Davidis: & mortuus est etiam Urija Chitthæus.

18 Quare mittens Joab, qui indicaret Davidi singulas res hujus prælii:

19 Præcepit nuncio, dicendo, Quum absolveris singulas res hujus prælii eloqui apud regem:

20 Tum erit, si angatur excandescentia regis, ita ut dicat tibi, Quare accessistis ad civitatem expugnaturi? an non sciebatis quàm ejaculentur è muro *obsessi*?

21 Quis percussit Abimelecum filium Jerubbeschethi? an non mulier dejecit super eum fragmen molæ è muro, ita ut mortuus sit Thebetzi? quare accessistis ad murum? *tum inquam* ut dicas, Etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.

22 Sic ibivit nuncius ille: qui veniens indicavit Davidi omnia *ad* quæ misserat eum Joab.

23 Dixitque nuncius ille Davidi, Quum fortiter se gerentes contra nos homines illi, prodirent ad nos in agrum; & insisteremus illis usque ad ostium portæ:

24 Jaculati sunt jaculatores contra servos tuos è muro, & mortui sunt è servis regis: ac etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.

25 Edixit verò David nuncio, Sic dicito Joabo, Ne mala videatur in oculis tuis hæc res, nam hujusmodi *varium* & hujusmodi *homines* consumere solet gladius: confirma militiam tuam contra illam civitatem, ut destruas eam, sic confirma ipsum.

26 Audiens verò uxor Uriæ mortuum esse Urijam virum suum, planxit de marito suo.

27 Sed quum transisset luctus, misereas David recepit eam in domum suam, & fuit ei uxor, & peperit ei filium: mala autem visa est hæc res quam fecit David in oculis Jehovæ.

CAPUT XII.

Nathan Davidem peccati redarguit, & humiliato peccati remissionem & scandali pœnam denunciat.

QUapropter misit Jehova Nathanem ad Davidem: qui ingressus ad eum dixit ei, Duo homines erant in civitate quadam, unus dives, alter verò pauper.

2 Diviti erant greges & armenta multa admodum:

3 Pauperi autem nihil quicquam, nisi agna una parva, quam emerat, quam alebat, ut educaretur secum & cum filiis suis pariter: de fructu *panis* ejus comedebat, & de poculo ejus bibebat, & in sinu ejus cubabat, denique erat ei tanquam filia.

4 Sed advenienti viatore ad virum illum divitem, pepercit accipere de grege suo, aut de armento suo, quod pararet viatori qui venerat ad se: accipiens verò agnam viri illius pauperis, paravit eam illi viro qui venerat ad se.

5 Tunc David accensus irâ in virum illum valde, dixit Nathani, Ut vivit Jehova, reus mortis *est* vir ille qui fecit hoc.

6 Agnam quoque ipsam rependito quadruplam, eò quod fecit rem hanc, & eò quod non pepercit.

7 Tum dixit Nathan Davidi, Tu vir ille es: sic alt Jehova Deus Jisraelis, Ego unxi te in regem super Jisraelem, & ego te eripui è manu Schaulis;

8 Præterea tradidi tibi domum domino-

rum tuorum etiam uxores dominorum tuorum ad votum tuum, deulque tradidi tibi domum Jisraelis & Jehudæ: & si parum est, additurus fui tibi hæc & talia.

9 Quare spreviſti verbum Jehovæ faciendo quod malum *videtur* in oculis ejus? Uriam Chitthæum percuſiſti gladio, ut uxorem ejus assumeres tibi in uxorem: nam occidiſti eum gladio Hammonitarum.

10 Nunc itaque non amovebitur gladius à domo tua, uſque in ſeculum: eò quòd ſpreviſti me, ut acciperes uxorem Uriæ Chitthæi, quæ eſſet tibi uxor.

11 Sic ait Jehova, Ecce ego ſuſcitaturus ſum contra te malum è domo tua, & accipiens uxores tuas, ante oculos tuos tradam proximo tuo: qui cubabit cum uxoribus tuis coram iſto ſole.

12 Quia tu feciſti clam, etiam ego faciturus ſum rem hanc coram toto Jiſraele, & coram ſole.

13 Tum dixit David Nathani, Peccavi Jehovæ: quapropter dixit Nathan Davidi, Etiam Jehova tranſtulit peccatum tuum, non es moriturus.

14 Tantummodo quia planè occaſionem dediſti irritandi contemtim Jehovam inimicis ejus in hac re; ſimiliter iſte filius, qui natus eſt tibi, omnino moriturus eſt.

15 Deinde abiit Nathan domum ſuam: & Jehova plagâ affecit infantem illum, quem pepererat uxor Uriæ Davidi, adeo ut concideretur morbo.

16 Quamobrem requiſivit David Deum propter puerum; & uxeas David jejunio, qui rediiſſet, pernoctavit, & cubavit humi.

17 Et quamvis ſeniores domûs ejus inſtarent apud eum, ut erigeret eum à terra; noluit tamen, neq; refecit ſe cum eis cibo.

18 Fuit autem die ſeptimo, ut moreretur infans: quapropter timuerunt ſervi Davidis nunciare ei mortuum eſſe infantem, dicebant enim, Ecce quum eſſet infans vivus alloquebamur eum, ſed non auſcultabat voci noſtræ, quomodo ergo dicentibus nobis ei, Mortuus eſt infans, id afficiet *eum* malo?

19 Sed videns David ſervos ſuos inter ſe muſitantes, intellexit David mortuum eſſe infantem: dixitque David ſervis ſuis, Mortuusne eſt infans? qui dixerunt, Mortuus eſt.

20 Tum ſurgens David è terra lavit ſe, ac unxit ſe, & mutatis veſtimentis ſuis, ingreſſus domum Jehovæ incurvavit ſe *honorem habens*: poſtea rediens domum ſuam, petiit ut apponerent ipſi cibum, & comedit.

21 Dicebant autem ſervi ejus ei, Quæ eſt hæc res quam feciſti? propter infantem viventem jejunans flebas; poſtquam verò mortuus eſt infans, ſurgens comediſti cibum.

22 Qui dixit, Dum infans viveret, jejunans flebam: quia dicebam, Quis ſcit? gratiam eſt facturus mihi Jehova, ut vivat infans.

23 At nunc mortuus eſt, quorſum ego jejunabo? poſſumne revocare eum deinde? ego ſum abiturus ad ipſum, at ipſe non eſt reverſurus ad me.

24 Itaque David conſolatus Bath-Schebaham uxorem ſuam, & accedens ad eam cubavit cum ea: peperitque filium, cujus nomen vocavit *David* Schelomoonem, & Jehova dilexit eum.

25 Ideoque mittens *Jehova* per Nathanem Prophetam, vocavit etiam nomen ejus Jedidjam, propter Jehovam.

26 Bellum autem gerens Joab contra Rabbam Hammonitarum, capiebat ipſam civitatem regiam.

27 Sed mittens Joab legatos ad Davidem, dixit, Oppugnavi Rabbam, etiam intercepi à civitate aquam.

28 Quare nunc congrega reſiduum populi, & caſtrametare contra hanc civitatem ut capias eam: ne ſi cepero civitatem, prædicetur nomen meum de ea.

29 Itaque David congregato toto populo, profectus eſt Rabbam; quam expugnavit & cepit:

30 Et aſſumſit coronam regis eorum à capite ejus, cujus pondus erat talenti auri cum lapidibus pretioſis, impoſitaque fuit capiti Davidis: & prædam civitatis detulit multam valde.

31 Populum verò, qui erat in ea, eduxit ſubjecit ſertæ, & tribulis ferreis, ac ſecuribus ferreis: traduxitque eos in fornacem Moleci, & ſic fecit omnibus civitatibus Hammonitarum: deinde reverſus eſt David cum toto populo Jeruſchalaimam.

CAPUT XIII.

Abſchalom inceſtum ſororis vindicans Ammonem occidit, & ab ira patris fugit profugus.

Fuit autem poſt hæc, quum Abſchalom filio Davidis ſoror pulcra *eſſet* nomine Thamar, ut duxaret eam Amnon filius Davidis:

2 Adeo ut præ anguſtia Amnon conſtitaretur morbo, propter Thamaram ſororem ſuam, quia virgo erat: unde occulta videbatur *Amnoni* [illegible] di ei quicquam.

3 *Erat* autem Amnoni amicus nomine Jonadab filius Schimhæ fratris Davidis; *erat autem* Jonadab vir astutus valde.

4 Qui dixit ei, Quare ſic attenuatus es, fili regis, ſingulo quoq; mane? an non indicabis mihi? cui dixit Amnon, Thamaram ſororem Abſchaloni fratris mei ego deamo.

5 Dixit verò ei Jonadab, Cubo in cubili tuo, & ege ægrotum: ut veniente patre tuo ad inviſendum te dicas ei, Veniat, quæſo, Thamar ſoror mea ut reficiat me cibo, & paret ante oculos meos cibum, quem quum videro comedam è manu ejus.

6 Decumbem itaq; Amnon, egebat ægrotum: quumque veniſſet rex ad inviſendum eum, dixit Amnon regi, Veniat, quæſo, Thamar ſoror mea, ut paret ante oculos meos duas mattyas, & reficiat de manu ejus.

7 Quapropter miſit David ad Thamaram

domum, qui diceret, I jam in domum Amnonis fratris tui, & para ei cibum illum.

8 Tum abiens Thamar in domum Amnonis fratris sui, ipso decumbente; assumtam massam quam depserat, paravit eam in mattyas ante oculos illius, & coxit mattyas.

9 Postea accipiens sartaginem effudit coram eo, quòd renuit comedere: dixerat autem Amnon, Facite ut exeat quisque à me, & exiverant quisque ab eo.

10 Thamarę verò dixit Amnon, Asferto cibum istum in conclave, ut reficiar è manu tua: & accipiens Thamar mattyas illas quas paraverat, attulit ad Amnonem fratrem suum in ipsum conclave.

11 Quum autem admoveret sibi ut comederet, prehendens eam dixit ei, Accede, cuba mecum, soror mea.

12 Quæ dixit ei, Ne frater mi, ne comprimito me, nam non est ita faciendum in Jisraele: ne committito flagitium hoc.

13 Ego enim, quò derivarem opprobrium meum? tu autem esses ut unus è flagitiosissimis in Jisraele, nunc itaque, alloquere, quæso, regem ut non interdicat me tibi.

14 Qui renuit auscultare voci ejus: & quum robustior esset eâ, compressit eam cubando cum ea.

15 Deinde odit eam Amnon odio magno valde, majus enim *erat* odium quo odit eam, quàm amor quo deamârat eam: dixitqs ei Amnon, Surge abi.

16 Illa verò dicente ei, Non *est* occasio mali maximi hujus, majoris altero quo affecisti me, quòd pellis me; noluit auscultare ei;

17 Sed inclamans puerum ministrum suum, dixit, Emitte jam istam à me foras, & obde pessulum foribus post eam.

18 Erat autem induta tunicâ versicolore, sic enim vestiebantur filiæ regis virgines pallii, quando emisit eam minister illius foras, & pessulũ obdidit foribus post eam.

19 Tum Thamar assumtum cinerem imposuit capiti suo, tunicamque versicolorem qui erat induta laceravit; & *imposuit manum* sub capiti suo sonans indesinenter voci ferabatur.

20 Cui dixit Abschalom frater ejus, An Amnon frater tuus fuit apud te? sed nunc soror mea, tace, frater tuus est, ne apponas animum tuum ad hanc rem: itaque consedit Thamar, idque desolata, in domo Abschalomi fratris sui.

21 Rex quoque David audivit omnes res istas, & displicuit ei valde.

22 Sed non loquebatur Abschalom cum Amnone sive malum, sive bonum: quamvis odisset Abschalom Amnonem, propterea quòd compressérat Thamaram sororem suam.

23 Deinde fuit post biennium integrum, quum essent tonsores *ovium* Abschalomo in planitie Chatzoris, quæ *est* contermina Ephrajimo, ut invitaret Abschalom omnes filios regis.

24 Nam ingressus Abschalom ad regem dixerat, Ecce jam *sunt* tonsores *ovium* servo tuo: veniat, quæso, rex & servi ejus cum servo tuo.

25 Dixit autem rex Abschalomo, Ne fili mi, ne nunc veniamus omnes, ut non pręgravemus te: & quamvis urgente eo, noluit tamen ire, sed benedixit ei.

26 Cui dixit Abschalom, Saltem veniat, quæso, nobiscum Amnon frater meus? dixit verò ei rex, Quorsum iret tecum?

27 Sed urgente ipsum Abschalomo, dimisit cum eo Amnonē, & omnes filios regis.

28 Præceperat autem Abschalom pueris suis dicendo, Videte, quæso, quum lætus fuerit animus Amnonis vino, & edixero vobis, Percutite Amnonem, ut morte afficiatis eum; ne timetote: nonne quia ego præcepero vobis? confirmamini & strenui estote.

29 Itaque fecerunt pueri Abschalomi Amnoni, quemadmodum præceperat Abschalom: quapropter surrexerunt omnes filii regis, & insidentes quisque mulo suo aufugerunt.

30 Fuit autem *dum adhuc* essent in via, ut rumor quidam perveniret ad Davidem, dicendo, Percussit Abschalom omnes filios regis, neque relictus est ex eis unus.

31 Quapropter surgens rex laceravit vestimenta sua, & cubabat humi cũ omnibus servis suis adstantibus, laceratis vestibus.

32 Cui loquutus Jonadab filius Schimhæ fratris Davidis, dixit, Ne dicat dominus meus, omnes pueri filii regis affecti sint morte, cum Amnon solus mortuus sit: nam ex præstituto Abschalomi factum est id quod propositerat, ex quo die compressit ille Thamaram sororem ipsius.

33 Nunc ergo ne statuat dominus meus rex apud animum suum quicquam, dicendo, Omnes filios regis mortuos esse: *non omnes*, sed Amnon solus mortuus est.

34 Interea fugiebat Abschalom: puer autem speculator sublatis oculis suis, vidit quòd ecce populus multus veniebant à via ad illum, *via* a latere montis:

35 Et dixit Jonadab regi, Ecce filii regis veniunt: secundùm verbum servi tui sic factum est.

36 Fuitque quum absolvisset eloqui, ut ecce filii regis advenirent, & sublatā voce suâ fleterent: tum rex quoque & omnes servi ejus fleverunt fletu magno valde.

37 Abschalom autem fugit, & profectus est ad Thalmajum filium Hammichuris regem Geschuris: luxitque *David* de filio suo omnibus diebus illis.

38 Quumque Abschalom venisset Geschurem, fuit ibi tribus annis.

CAPUT XIV.

Abschalom mulieris solertia revocatur, sed faciem patris non videt, donec messem Joabi incendi jusserit.

QUlum autem consumeret Davidem regem *desiderium* exeundi ad Absch-

Joabum

lomum (consolationem enim ceperat de Amnone, quia mortuus esset.) *Cap. 14.*

2 Cognoscens Joab filius Tzeruiæ, animum regis hærere Abschalomo:

3 Misit Joab Thekoham, & assumsit inde mulierem astutam, dixitque ei, Age, quæso, lugentem, & indue te jam vestibus lugubribus, neque ungitor oleo, sed esto sicut mulier jam dies multos lugens de mortuo.

4 Ita veniens ad regem alloqueris eum in hanc sententiam: & indiditque Joab ipsi verba ori ejus.

5 Itaque alloquuta est mulier illa Thekohæa regem, quum procidens super faciem suam in terram incurvâsset se: dixitque, Serva, O rex,

6 Cui dicente rege, Quid tibi *est?* dixit illa: At mulier vidua sum, & mortuus est vir meus.

7 Ancillæ autem tuæ duo *erant* filii, qui dum rixarentur ambo in agro, nec esset dirimens inter eos, percussit alter hunc, qui unicus est; hic verò morte affecit illum.

8 Tum ecce surgens tota familia contra ancillā tuam, dixerunt, Da percussorē fratris sui, ut morte afficiamus eum pro vita fratris sui quem interfecit, & perdamus etiam ipsū hæredem; ita extinxerint prunā meam quæ remansit, non relinquendo viro meo nominis superstitē in superficie terræ.

9 Dixit verò rex mulieri illi, Abi domum tuam: & ego mandabo de te.

10 Sed dixit mulier illa Thekohæa regi, In me, domine mi rex, *esto* hæc iniquitas, & in familiam patris mei, nam rex cum solio suo erit innoxius.

11 Cui dixit rex, Bum qui loquitur contra te, adducito ad me, ut non pergat ampliùs attingere te.

12 Iterum dicente, Recordetur, quæso, rex Jehovæ Dei tui, ne plus vindex sanguinis perimat, neque perdant filium meum: dixit *rex*, *Ut* vivit Jehova, non cadet è capillis filii tui in terram.

13 Tum dixit mulier illa, Eloquatur quæso ancilla tua apud dominum meum regem aliquid: quo dicente, Eloquere:

14 Dixit mulier, Et quare cogitâsti rem hujusmodi contra populum Dei? ex eo enim quod loquitur rex hanc rem ipsam, quasi reus *est*, dum non revocat rex depulsum illius.

15 Nam omnino morituri sumus, & *futuri* veluti aquæ diffluentes in terram, quæ non recipiuntur: quia non sustulit Deus vitam illius, etiā inivit cogitationes, ut non maneat *depulsus* ab illo is qui depulsus est:

16 Nunc autē quòd veni alloquutus dominum meum regem de hac re, *veni* quia me tum mihi incusserunt populus quapropter dixit ancilla tua, Alloquar jam regem, forsitan factorus est rex verbum ancillæ suæ:

17 Quum auscultaverit rex eripiendo ancillam suam è manu viri, perditurī me & filium meum pariter à possessione Dei.

18 Dixit ergo ancillæ tuæ, Jam erit verbum domini mei regis ad quietem: nam ut Angelus Dei, ita *est* dominus meus rex quum audit bonum aut malum: & Jehova Deus tuus erit tecum.

19 Respondens verò rex, dixit mulieri illi, Ne quæso celato me rem, de qua interrogaturus sum te: cui dixit mulier illa, Loquatur jam dominus meus rex.

20 Itaque dicenti regi, An opera Joabi adfuit tibi in tota hac re? respondens mulier dixit, *Ut* vivit anima tua, domine mi rex, non est flectendum ad dexteram vel ad sinistram ab omnibus quæ loquutus est dominus meus rex, nam ipse servus tuus Joab præcepit mihi, & ipse indidit ori ancillæ tuæ omnia verba hæc.

21 Ut circumduceret speciem hujus sermonis, fecit servus tuus Joab rem hanc: dominus autem meus sapiens est, quasi sapientia Angeli Dei, ad cognoscendum quicquid sit in hac terra.

22 Quamobrem dixit rex Joabo, Ecce fecisti jam rem hanc: abi ergo, reduc puerum illum Abschalomum.

23 Tum procidens Joab in faciem suam versus terram, incurvavit se, & benedixit regi: dixitque Joab, Hodie experitur servus tuus, me invenisse gratiam in oculis tuis i domine mi rex, quòd effecit rex verbum servi sui.

24 Deinde surgens Joab abiit Geschurē, reduxitque Abschalomum Jeruschalaim.

25 Dicente verò rege, Divertito domum suam, & faciem meam ne videto; divertit Abschalom domum suam, & faciem regis non vidit.

26 Non erat autem vir pulcher ut Abschalom in toto Jisraele, laudabilis valde: à planta pedis ejus, usque ad verticem ejus, non erat in eo vitium.

27 Et quum tondebat *capillos* capitis sui (hebat autem exactis singulis annis ut tonderet, quia prægravabant eum, tondebat eos) ut penderet capillos capitis sui ducentis siclis pondere regio.

28 Et nati sunt Abschalomo tres filii, & filia una nomine Thamar; hæc erat fœmina pulcra specie.

29 Itaque mansit Abschalom Jeruschalaimis biennium integrum, quum faciem regis nondum vidisset.

30 Quapropter mittente Abschalomo ad Joabum, ut mitteret eum ad regem, quum nollet venire ad ipsum: & mittente adhuc secundo, iterum nollet venire:

31 Edixit servis suis, Videte possessionē Joabi adjacentē meæ, ubi ei *est* hordeum, ite & succendite eam igni: succenderunt ergo servi Abschalomi possessionem illam igne.

32 Tum surgens Joab venit ad Abschalomum in domum ejus; dixitque ei, Quare succenderunt servi tui possessionem illam, quæ mea *est*, igne?

33 Dixit Abschalom Joabo, Ecce miseram ad te, dicens, Veni huc & mittam te ad regem ut dicas, Quare veni Geschurē melius

esset mihi me adire ibi esse: quamobrem nunc videam faciem regis, quod si est in me iniquitas, morte afficiat me.

34 Veniens itaque Joab ad regem intimavit ei, qui vocavit Absalomum, isque veniens ad regem incurvavit se super faciem suam in terram coram rege: & osculatus est rex Absalomum.

CAPUT XV.

Absalom regnum usurpat, quem pater cum paucis fugit.

1 Fecit autem aliquanto post, ut pararet sibi Absalom currum cum equis, & quinquaginta viros præcurrentes sibi.

2 Prætereà manè surgens Absalom, stabat secundùm viam ipsius portæ: eratque ut cuicunq; esset lis venienti ad regem in jus, inclamans Absalom eum diceret, Ex quam civitate es? quo dicente, Ex aliqua tribuum Israelis *sum* servus tuus:

3 Diceret ei Absalom, Considera rationes tuas, bonæ *sunt* & rectæ: sed qui audiat nemo *est* tibi à rege.

4 Et dicebat Absalom, Utinam ponerer me judicem in hac terra: ut ad me veniret omnis cui esset lis aut causa, & justum pronunciatum istum.

5 Erat etiam quum quis appropinquaret qui incurvando se honorem exhiberet ei, mittens extensâ manu suâ, eum apprehensum osculabatur.

6 Quumque faceret Absalom omnibus Israelitis hac ratione, qui veniebant in judicium regis, suffurabatur Absalom animum Israelitarum.

7 Tandem fuit exactis quadraginta annis, ut diceret Absalom regi, Abeam, quæso, ut persolvam votum meum quod vovi Jehovæ, Chebronem.

8 Nam votum vovit servus tuus, quum residerem Geschure in Syria, dicendo, Si omnino reduxerit me Jehova Jerusalaimam ita colam Jehovam.

9 Cui dicente rege, Abi cum pace; surrexit abiit Chebronem.

10 Miserat autem Absalom exploratores per omnes tribus Israelis, qui dicerent: Quum audieritis sonum buccinæ Chebrone, tum dicetis, Regnat Absalom.

11 Cum Absalomo verò abierant duocenti viri Jerusalaimitæ, vocati *quidem*, sed euntes integro animo: non enim conscii erant ullius rei.

12 Miserat etiam Absalom *accersitum* Achitophelem Gilonithem, consiliarium Davidis, à civitate ejus Gilonite, quum sacrificaturus esset sanguinolenta: fuitque conjuratio firma, populo indesinenter augescente cum Absalomo.

13 Tum venit index quidam ad Davidem, dicens, Animus Israelitarum sectatur Absalomum.

14 Quamobrem dixit David omnibus servis suis, qui cum ipso *erant* Jerusalaimis, Surgite & fugiamus ante adventum Absalomi, aliàquin non esset nobis effugium: festinanter properate, ne festinans assequatur nos, & impellat in nos ipsum malum, aut percutiat hanc civitatem acie gladii.

15 Dicentibus ergo regi servis regis, Omnino prout elegerit dominus meus rex, ecce servus tuus.

16 Egressus est rex cum tota familia sua sequente vestigia ipsius: tantùm reliquit rex decem feminas concubinas, ad custodiendum domum suam.

17 Egressus autem rex & totus populus sequens vestigia ejus, substiterunt in quodam loco remoto.

18 Quumque omnes servi ejus transirent ad latus ejus, cum omnibus Cerethæis & omnibus Pelethæis: & omnes quoq; Gitthæi sexcenti viri, qui Gatho ad vestigia ipsius venerant, transirent ante faciem regis:

19 Dixit rex Itthajo Gitthæo, Quare ires tu quoque nobiscum? revertere & mane cum rege, tum extraneus es, & etiam remigraturus es in locum tuum.

20 Nuperrime venisti, & hodie abducerò te ad vagandū nobiscum, quum ego abeam, quò me ire contigerit? revertere, & redde fratribus tuis tecum benignitatē & fidem.

21 Respondens verò Itthai regi dixit, *Ut* vivit Jehova, & vivit dominus meus rex, tantummodo in loco ubi erit dominus meus rex, sive ad mortem, sive ad vitam, ibi futurus est servus tuus.

22 Dixit itaque David Itthajo, Veni & transi: transivitque Itthai Gitthæus cum omnibus viris suis, & omnibus parvulis qui *erant* secum.

23 Et omnes incolæ terræ flebant voce magnâ: dum populus totus transirent: rex itaque pertransivit torrentem Kidronem, totusque populus transibant versus viam *ad* desertum.

24 Quum autem ecce Tzadok quoque & omnes Levitæ cum eo ferentes arcam fœderis Dei, collocâssent arcam Dei, ascendente etiam Ebjathare: donec absolverent totus populus ille transire è civitate:

25 Edixit rex Tzadoko, Reduc arcam Dei in civitatem: si invenero gratiam in oculis Jehovæ, utique reducet me, & faciet ut revisam se & habitaculum suum.

26 Quòd si ita dixerit, Non delector te: ecce me, faciat mihi prout bonum *videtur* in oculis suis.

27 Prætereà dixit rex Tzadoko sacerdoti, Ipse es videns, revertere in civitatem cum pace: & Achimahatz filius tuus, & Jehonathan filius Ebjathari, duo filii vestri vobiscum.

28 Videte, ego commorabor in campestribus illius deserti, donec veniat à vobis qui annuncietur mihi aliquid.

29 Itaque reduxit Tzadok cum Ebjathare arcam Dei Jerusalaimam: & commorabant ibi.

30 David autem ascendebat per clivum montis Olivarum, ascendens flens, & capite

pertus capite suo, & pergens discalceatus: similiter totius populi qui *erant* cum eo operuerant quisque caput suum, & ascendebant indefinenter flendo.

31 Nunquæ Davidi nunciaret, dicendo, Achitophel *est* inter conjuratos cum Abschalomo, dixit David, Stultum redde, quæso, consilium Achitophelis, ô Jehova.

32 Deinde fuit quum David pervenisset usque ad illius verticem, ubi incurvando se erat *honorem habiturus* Deo; ut ecce Chuschai Arcæus obviam veniret ei lacerata tunicâ suâ, & terrâ impositâ capiti suo.

33 Cui dixit David, Si transieris mecum, utique eris mihi oneri:

34 Sin autem in civitatem reverſus, dixeris Abschalomo, Servus tuus, O rex, futurus sum, servus equidem patris tui fui jamdiu, nunc autem similiter sum servus tuus; utique irritum facies meæ cauſâ consilium Achitophelis.

35 Et an non tecum *erunt* ibi Tzadok & Ebjathar Sacerdotes? erit igitur, ut quamcunque rem audiveris è domo regis, indices Tzadoko & Ebjathari Sacerdotibus.

36 Ecce ibi cum eis *sunt* duo filii eorum, Achimahatz Tzadoki, Jehonathan autem Ebjatharis; per quos mittentes ad me *indicetis* quamcunque rem audiveritis.

37 Itaque venit Chuschai amicus Davidis in civitatem; quum Abschalom venturus esset Jeruschalaima.

CAPUT XVI.

Tziba confert David bona Mephiboschethi, & maledictionem Schimhi tolerat. Abschalom palam cum patris concubinis congreditur.

DAvid autem transierat paululum præter verticem *montis*, quum ecce Tziba puer Mephiboschethi *venit* obviam ei; & par asinorum instratorum, quibus impoſiti *erant* ducenti panes, & centum uvæ passæ, centumque poma, & uter vini.

2 Dixit ergo rex Tzibæ, Quid *sibi volunt* hæc tuæ? cui dixit Tziba, Hi asini pro familia regis *sunt* ad insidendum, hi verò panes & poma, ut comedant pueri, & vinum, ut bibant qui fessus fuerit in deserto.

3 Tum dicente rege, At ubi *est* filius domini tui? dixit Tziba regi, Ecce residet Jeruschalaimis; dicit enim, Hodie reddituri sunt mihi domus Jisraelis regnum patris mei.

4 Quamobrem dixit rex Tzibæ, Ecce tuum *esto* quicquid *erat* Mephiboschethi: cui dixit Tziba, Incurvans me *honorem habeo*, inveniam gratiam in oculis tuis, domine mi rex.

5 Deinde progrediebatur rex David Bachurima versus: ecce autem inde quidam prodiens è familia domestica Schaulis, nomine Schimhi filius Geræ procedebat indefinenter maledicens.

6 Et appetebat lapidibus Davidem, & omnes servos regis Davidis, quamvis totus populus & robustissimi quique, à dextera ejus, & à sinistra ejus *essent*.

7 Sic autem dicebat Schimhi maledicendo ei, Exi, exi vir sanguinarie, & vir nequissime.

8 Convertit in te Jehova omnes cædes familiæ Schaulis, cujus loco regnâsti, tradiditque Jehova regnum ipsum in manum Abschalomi filii tui: & jam ecce te in malo tuo, quia vir sanguinarius es.

9 Tum dicenti Abischajo filio Tzerujæ regi, Quare malediceret canis iste mortuus domino meo regi? Transeam, quæso, ut auferam caput ejus.

10 Dixit rex, Quid mihi vobiscum, filii Tzerujæ? si maledicit, atque si Jehova dixit ei, Maledic Davidi, ecquis dicat, quare sic facis?

11 Deinde dixit David Abischajo & omnibus servis suis, Ecce filius meus, qui prodiit è visceribus meis, quærit vitam meam; quantò igitur magis nunc Binjamiuita iste? sinite eum ut maledicat, quia edixit ei Jehova.

12 Fortassè respiciet Jehova ad afflictionem meam, & reddet Jehovâ mihi bonum loco maledictionis ejus, hodierno die.

13 Itaque progrediebatur David cum hominibus suis, itinere suoquamvis Schimhi pergens in latere montis ex adverso ejus indefinenter maledicerat, & appeterat lapidibus ex adverso ejus, & injiceret pulverem.

14 Sic advenit rex & totus populus qui *erat* cum eo fessi; & recreavit se ibi.

15 Abschalom verò & totus populus ejus Jisraelita, ingressi sunt Jeruschalaima, & Achitophel cum eo.

16 Fuit autem quum venisset Chuschai Arcæus amicus Davidis ad Abschalomum, & dixisset Chuschai Abschalomo, Vivat rex, vivat rex!

17 Ut diceret Abschalom Chuschajo, Hæccine *est* benignitas tua erga amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18 Dixit verò Chuschai Abschalomo, Nequaquam, quoniam elegit Jehova & populus hic, ac omnes Jisraelitæ, non esse *ejus*, ac cum eo manerem?

19 Secundò, Cui ego serviero? nonne coram filio ejus? quemadmodum servivi coram patre tuo, sic futurus sum coram te.

20 Dixit autem Abschalom Achitophelo, Da consilium quid faciuri simus.

21 Dixit verò Achitophel Abschalomo, Congredere cum concubinis patris tui, quas reliquit ad servandam domum suam; ut audiente toto Jisraele fœtidum te reddidum esse patri tuo, confirmentur manus omnium qui tecum *sunt*.

22 Quapropter quum tetendissent Abschalomo tentorium super tectum illius, congressus est Abschalom cum concubinis patris sui ante oculos totius Jisraelis.

23 Consilium enim Achitophelis, quod consulebat diebus illis, *erat*, ac si quis consuluisset verbum Ipsum Dei; ita *erat* apud

quodque consilium Achitophelis tum Davidi tum Absalomo.

CAPUT XVII.

Achitophelis consilium & extrema.

1 Dixit præterea Achitophel Absalomo, Deligam, quæso, duodecim millia virorum, ut surgens persequar Davidem hac nocte:

2 Et iovadens eum, dum est lassus & remissis manibus, ita perterrefaciam eum, ut fugiat totus populus qui cum eo *est*: sic percutiam regem ipsum solum.

3 Tum reducam totum illum populum ad te: quasi restitutio rerum omnium *est* is quem tu quæris, toti populo erit pax.

4 Et recta videbatur res illa in oculis Absalomi, & in oculis omnium seniorum Israelis.

5 Sed dixit Absalom, Voca jam etiam Chusæum Arcæum, ut audiamus quid sit in ore etiam ipsi.

6 Quum ergo venisset Chusai ad Absalomũ, alloquutus est eum Absalom, dicendo, In hunc sententiam loquutus est Achitophel, An factum sumus verbum ejus? si non *faciamus summ*, tu loquere.

7 Dixit vero Chusai Absalomo, Non *est* bonum consilium istud quod consuluit Achitophel hac vice.

8 Deinde dixit Chusai, Tu novisti patrem tuum & homines ejus esse robustos, præterea amaro animo sunt, tamquam ursus orbatus per agrum: quumque pater tuus bellicosus sit, non pernoctabit cum populo.

9 Ecce nunc ipse delitescat in aliqua è fossis; aut in aliquo è locis *suis*: erit autem quum ceciderint ex istis *aliquot* in principio, ut audiens qui sequitur Absalomum populo qui sequitur Absalomum:

10 Et ipsi etiam strenui, quorum animus *est* ut animus leonis, omnino colliquescent: novit enim totus Israel robustum esse patrem tuum, & strenuos qui *sunt* cum eo.

11. Sed consulo, ut prorsus congregato ad te toto Israele à Dane Beer-schebam usque, sicut arena quæ *est* ad mare in multitudinem: & te ipso procedente in hanc expeditionem:

12 Aggrediamur eum ubicumque locorum repertetur, & commodè ingruamus ei, quemadmodum cadit ros super terram: sic non relinquetur ex eo, id est, ex hominibus qui *sunt* cum eo vel unus.

13, Quod si in civitatem se receperit, tunc omnes Israelitæ attolli in civitatem illam funes; & trahemus illam usque ad torrentem, adeo ut ne lapillus quidem inveniatur ibi.

14 Tum dixit Absalom & omnes Israelitæ, Melius *est* consilium Chusai Arcæi consilio Achitophelis: Jehova autem præstituerat irritum facere consilium Achitophelis, quod melius *fuisset*, ut induceret Jehova in Absalomum malum suum.

15 Deinde dixit Chusai Tzadoko & Abjathari sacerdotibus, Ita & talia consuluit Achitophel Absalomo & senioribus Israelis: hæc verò & talia consului ego.

16 Nunc itaq; mittite festinanter, & indicate Davidi, dicendo, Ne pernoctato hac nocte in campestribus istius deserti, quin imò omnino trajicito: ne absorbeatur rex & totus populus, qui cum eo *est*.

17 Jehonathan autem & Achimahatz constiterant ad fontem Rogelis, ad quos profecta quædam ancilla, indicavit eis, ut ipsi euntes indicarent regi Davidi: non enim poterant comparere *aut* ingredi in civitatẽ.

18. Videns tamen eos puer, indicavit Absalomo: quapropter abeuntes ambo festinanter venerunt in domum cujusdam Bachutimi, cui putens *erat* in attio ipsius, quò descenderunt.

19 Quumque accipiens mulier ipsa explicâsset tegumentum in superficie illius putei, & expandisset super illud molam, non innotuit res.

20 Venientibus enim servis Absalomi ad eam mulierẽ domũ ejus, & dicentibus, Ubi *est* Achimahatz & Jehonathan? dixit eis ipsa mulier, Transiverunt rivulũ istum, aquæ quapropter quum quæsiissent, ac non invenissent, reversi sunt Jeruschalaim.

21. Fuit autẽ postquam abiissent illi, ut hi ascendentes è puteo pergerent nunciaturi regi Davidi: dixeruntque Davidi, Surgite & transite festinanter hanc aquam, sic enim consuluit contra vos Achitophel.

22 Surgens itaque David & totus populus qui *erat* cum eo, trajecerunt Jardenem: dum illucesceret mane, ne unus quidem deerat, qui non transiisset Jardenem.

23 Achitophel autem videns non fieri consilium suum, instrato asino suo surgens abiit domum suam, & præceptis datis in familiam suam, strangulavit sese: sic mortuus est & sepultus in sepulcro patris sui.

24 David verò venerat Machanajimã, quum Absalom trajiceret Jardenem, ipse & omnes Israelitæ cum eo.

25 Tunc Hamasã posuit Absalom loco Joabi qui præesset militiæ: Hamasa autem filius *erat* cujusdã nomine Jithræ Israelitæ, qui congressus fuerat cum Abigale filiã Nachaschæ sorore Tzerujæ matris Joabi.

26 Et castra posuit Israel cum Absalomo *in* terra Gilhadis.

27 Fuit autem quum veniret David Machanajimã: ut Schobi filius Nachaschi è Rabba Hammonitarum, & Machir filius Hammielis è Lodebar, ac Barzillai Gilhaditæ è Rogelimis;

28 Cubilia, & pelves, & vasa fictilia, & triticum, & hordeum, & farinam, etiam spicam tostam, & fabas, & lentes etiam tostas;

29 Et mel, & butyrum, & parvas pecudes, & caseos armentitios afferrent ad Davidem & ad populum qui *erat* cum eo, ut comederent: dicebãt enim, Populus iste famelicus, & lassus, & sitibundus *est* in deserto.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Abſchalom victus, & per comam ab arbore dependens à Joabo transfoditur.

QUum autem David luſtrato populo qui *erat* ſecum, præpoſuiſſet chiliarchos & centuriones eis:

2 Et commiſiſſet David populum tertiam manu Joabi, & tertiã manu Abiſchai filii Tzeruiæ fratris Joábi, ac tertiam manu Ithai Gitthæi; dicebat rex populo, Omnino proceſſurus ſum ego quoque vobiſcum.

3 Sed dixit populus, Non ex proceſſurus, nam ſive planè fugeremus, non apponerent ad nos animum, ſive morerentur dimidium noſtri, non apponerent ad nos animum. Jam ut ſumus, decies mille *eſſemus*: quare nunc melius erit, ſi fuerris noſtrã cauſã pervigil ad ferendum opem.

4 Dicens itaque eis rex, Quod bonum viſum fuerit in oculis veſtris faciam; ſubſtitit rex in ſpatio ipſius portæ, dum totus iſte populus procederent per centenos & millenos.

5 Præcepit autem rex Joabo, & Abiſchajo, & Itthajo, dicendo, Leniter propter me erga puerum iſtum, erga Abſchalomum: & totus populus audiverant, quũ præciperet rex omnibus præfectis de Abſchalomo.

6 Egreſſo itaque populo in agrum obviam Iſraeli, fuit prælium ad ſilvam Ephrajimitarum:

7 Ubi cæſi ſunt populus Iſraelis ante ſervos Davidis, adeo ut eſſet ibi plaga magna in die illo, viginti millium.

8 Nam quum eſſet ibi ſparſum prælium in ſuperficiem totius terræ, plures conſumſit ſilva illa de populo, quam conſumſerit gladius die illo.

9 Obviam autem factus eſt Abſchalom ſervis Davidis: & Abſchalomo inſidente mulo, venit mulus ſubter perplexam quercum magnam, cui quercui ita hæſit caput ejus ut penderet inter cœlum & terram, & mulus qui ſub eo *erat* prætergrederetur:

10 Quod videns quidam nunciavit Joabo, ac dixit, Ecce vidi Abſchalomum ſuſpenſum de quercu.

11 Dixit verò Joab viro illi qui nunciabat ſibi, Quum ecce videris, quare ergo non percuſiſti eum ibi *dejiciens* in terram? nam penes me *erat* dare tibi decem *ſiclos* argenteos & cingulam unum.

12 Sed dixit vir ille Joabo, Etiamſi ego appenderem manibus meis mille *ſiclos* argenteos, non extenderem manum meam in filium regis: nam nobis audientibus præcepit rex tibi, & Abiſchajo, & Itthajo, dicendo, Obſervate quicunque *eſſet* de puero iſto, de Abſchalomo.

13 Aut ſi commiſſo ex me ipſo falſitatem, cum nulla res celari poſſit à rege, an tu ſtiturus es te ex adverſo?

14 Dixit verò Joab, Non ita morabor coram te! & aſſumens tria tela in manum ſuam, infixit ea in cor Abſchalomi adhuc vivẽtis, per mediam quercum.

15 Deinde circumdantes decem pueri armigeri Joabi, percuſſerunt Abſchalomum ita ut morte afficerent eum.

16 Tum clangente Joabo buccinã reverſus eſt populus ejus à perſequendis Iſraelitis, quia ſubtraxit Joab populum.

17 Aſſumſerunt q; Abſchalomum, & projicientes eum in ea ſilva in quandam foſſam magnam ſtatuerunt ſuper eum cumulũ lapidum magnum valde: omnes verò Iſraelitæ fugerunt quiſque ad tentoria ſua.

18 Abſchalom autem aſſumtam ſtatuerat ſibi in vita ſua ſtatuam in convalle regis (dicebat enim, Non *eſt* mihi filius) ut monimentum ſtatuam nominis mei: quapropter vocavit ſtatuam illam de nomine ſuo quæ vocatur, Locus Abſchalomi uſque in diem hunc.

19 Quumque Achimahatz filius Tzadoki diceret, Excurram quæſo & nunciem regi, Jehovam vindicaſſe eum è manu hoſtium ejus:

20 Dixit ei Joab, Tu non is es, qui *pertes* nuncium hoc die, ſed nunciabis die alio: hodie autem non es nunciaturus, quia doquidem filius regis mortuus eſt.

21 Dixit verò Joab cuidam Æthiopi, Abi, nuncia regi quod vidiſti: qui Æthiops incurvans ſe *coram* Joabo, cucurrit.

22 Pergens autem adhuc Achimahatz filius Tzadoki, dicebat Joabo, Quicquid tandem ſit, excurram ego quoque poſt ipſum Æthiopem: at ut dicerat Joab, Quamobrem tu curſurus eſſes, fili mi, cum tibi non ſit nuncius conveniens?

23 Quicquid ſit, *inquit*, excurram: cui dixit *Joab*, Excurre: excurrens itaque Achimahatz viã planitiei, prætergreſſus eſt Æthiopem illum.

24 Conſederat autem David inter duas portas: & iverat ſpeculator in tectum portæ ad ipſum murũ, qui ſublatis oculis ſuis vidit quòd ecce quidam accurrebat ſolus.

25 Quamobrem inclamante ſpeculatore & indicante regi, dixit rex, Si ſolus eſt, nuncius eſt in ore ejus; ita veniendo indeſinenter appropinquabat.

26 Deinde vidit ſpeculator quemdam alium accurrentem, & inclamans ſpeculator janitorem dixit, Ecce quidam accurrit ſolus: tum dixit rex, Nuncium allaturus eſt etiam hic.

27 Dicente verò ſpeculatore, Ego video curſum prioris quaſi curſum Achimahatzi filii Tzadoki; dixit rex, Vir bonus eſt, & propter nuncium bonum venit.

28 Tandem exclamans Achimahatz regi dixit, Pax! & regi *honorem habuit* ſe ipſe incurvans facie ſua verſus terram: dixitque, Benedictus Jehova Deus tuus, qui tradidit homines illos, qui extulerant manum ſuam contra dominum meum regem.

29 Dicenti autem regi, Pax ne *eſt* puero Abſchalomo? dixit Achimahatz, Vidi multitudinem aliquam magnam, quam mitteret Joab ſervum regis, & me ſervum

vum tuum, ſed non novi quid eſſet.

30 Cui dixit rex, Diverte, conſiſte iſthic: qui divertens ſtetit.

31 Tum ecce Æthiops ille venit: dixitq; Æthiops, Nuncium accipiat dominus meus rex, quòd vindicavit te Jehova hodie è manu omnium inſurgentium contra te.

32 Dixit itaque rex Æthiopi, An pax eſt puero Abſchalomo? cui dixit Æthiops, Sint ſicut puer iſte inimici domini mei regis, & quicunque inſurgunt contra te ad malum.

CAPUT XIX.

David deplorat Abſchalomum, ignoſcit offenſoribus ſuis, & amicis beneficum oſtendit animum.

TUm commotus rex, aſcendens in cœnaculum illius portæ flebat: & ita dicebat eundo, Fili mi Abſchalom, fili mi, fili mi Abſchalom, utinam mortuus eſſem ego, *utinam* eſſem loco tuo, Abſchalom fili mi, fili mi. *Caput 19.*

2 Quum autem nunciatum eſſet Joabo, Ecce rex flet, ac luget de Abſchalomo:

3 Fuit illa ſalus eo die *converſa* in luctum toti populo, quòd audiret populus eo die dicentes, Dolore afficitur rex de filio ſuo.

4 Et furtim populus ille eo die venit ebat in civitatem, quemadmodum furtim ſe furripturus fuiſſet populus rubore fuſſus, ſi fugiſſent in prælio.

5 Rex verò obvolverat faciem ſuam, & clamabat rex voce magnâ, Fili mi Abſchalom, Abſchalom fili mi, fili mi.

6 Quum veniens Joab ad regem intrò dixit, Pudefeciſti hodie vultum omnium ſervorum tuorum qui eripuerunt vitam tuam hodie, & vitam filiorum tuorum filiarumque tuarum, & vitam uxorum tuarum, & vitam concubinarum tuarum:

7 Amando oſores tuos, & odio proſequendo amantes tuos: ut indicaſti hodie non eſſe tibi principes aut ſervos *ullo in pretio*, cum expetiat hodie ſi Abſchalom viveret, & nos omnes hodie mortui eſſemus, tunc rectum *fore* in oculis tuis.

8 Nunc ergo ſurge, exi & loquere quæ ſunt cordi ſervis tuis: nam per Jehovam juro, Si non exieris, non pernoctaturum quemquam apud te hac nocte, & pejus tibi futurum hoc omni malo quod obvenit tibi ab adoleſcentia tua uſque nunc.

9 Surgens itaque rex conſedit in porta: quod quum toti populo nunciaſſent dicendo, Ecce rex conſidet in porta, venit totus populus ante regem, Iſraelitæ verò fugerant quiſque in tentoria ſua.

10 Erat autem totus populus ille diſceptans apud ſe in omnibus tribubus Iſrael, dicendo, Hic rex eripuerat nos è manu omnium inimicorum noſtrorum, & idem liberaverat nos è manu Peliſethæorum, modò autè fugit ex hac terra ab Abſchalomo.

11 Abſchalom verò quem unxeramus *regnaturum* ſuper nos, mortuus eſt in hoc prælio: nunc ergo quare quieſcitis à revocando rege?

12 Quapropter rex David miſit ad Tzadokum & ad Ebjatharem ſacerdotes qui dicerent, Alloquimini ſeniores Jehudæ, dicendo, Quare eſſetis poſtremi ad reducendum regem domum ſuam: cum ſermo totius Iſraelis pervenerit ad regem *de reducendo eo* domum ſuam?

13 Fratres mei eſtis, os meum & caro mea eſtis: quare ergo poſtremi eſſetis ad reducendum regem?

14 Hamaſæ quoque dicitote, An non os meum & caro mea es? ita faciat mihi Deus, & ita pergat, ſi non princeps militiæ futurus es coram me omnibus diebus loco Joabi.

15 Sic quum inflexiſſet animum omnium virorum Jehudæ, quaſi viri unius, miſerunt ad regem, *qui dicerent*, Revertere tu & omnes ſervi tui.

16 Revertens igitur rex venit uſque ad Jardenem: Jehuda autem venit Gilgalem, ut iret obviam regi, ad traducendum regem eis Jardenem;

17 Quum feſtinans Schimhi filius Geræ Binjaminita qui *erat* è Bachurimis, deſcendit cum viris Jehudæ obviam regi Davidi:

18 Et mille viri cum eo è Binjamine; Tziba quoque miniſter familiæ Schaulis, & quindecim filii ejus, & viginti ſervi ejus cum eo: qui tranſmiſerunt Jardenem ante regem.

19 Quum ergo tranſiviſſet ponto ille ad tranſvehendū familiam regis, & ad faciendum quod bonū *videretur* in oculis ejus: Schimhi filius Geræ procidit coram rege, quando trajecturus erat per Jardenem:

20 Et dixit regi, Ne imputet mihi dominus meus iniquitatem; neque recorderis quæ iniquè egit ſervus tuus, quo die egreſſus eſt dominus meus rex Jeruſchalaimis: ut rex reponat in animo ſuo.

21 Agnoſcit enim ſervus tuus, ego enim peccavi: ſed ecce veni hodie prior totâ domo Joſephi, ut deſcenderem obviam domino meo regi.

22 Respondente verò Abiſchajo filio Tzerujæ ac dicente, An propterea morte non afficeretur Schimhi, cum maledixerit uncto Jehovæ?

23 Dixit David, Quid mihi vobiſcum filii Tzerujæ, quòd eſtis mihi hodie adverſatii? hodiène afficeretur morte quiſquam in Iſraele? nam nonne agnoſco hodie me eſſe regem ſuper Iſraelem?

24 Dixitque rex Schimhi *ipſi*, Non *es* moriturus: & juravit ei rex.

25 Mephiboſcheth quoque nepos Schaulis deſcenderat obviam regi: non curavérat autem pedes ſuos, neque curaverat myſtacem ſuum, & veſtes ſuas non laverat ex quo die abierat rex, uſque ad diem quo venit cum pace.

26 Fuitque obvius regi quum rediret *ex* Jeruſchalaima: cui dixit rex, Quare non proficiſcebaris mecum, Mephiboſcheth?

27 Qui dixit, Domine mi rex, ſervus meus decepit

decepit me? nam dixerat ſervus tuus, Inſternam mihi aſinam ut inſidear ei: abeam cum rege, quia claudus eſt ſervus tuus.

28 Et traduxit ſervum tuum apud dominum meum regem? dominus autem meus rex eſt ſicut Angelus Dei: quare fac quod bonum videtur in oculis tuis.

29 Nam non erant omnes è familia patris mei niſi rei mortis apud dominum meum regem, quos poſuiſti ſervum tuum inter comedentes cibum menſæ tuæ: & quid eſt mihi ampliùs juris poſtulandum, aut expoſtulandum amplius apud regem?

30 Cui dixit rex, Quare eloqueteris ultra verba tua? edixeram ut tu & Tziba partiamini agrum.

31 Dixit verò Mephiboſcheth regi, Vel omnia accipiat: poſtquam venit dominus meus rex cum pace domum ſuam.

32 Barzillai quoq; Giliadita deſcenderat Rogelimis, quæ trajecit cum rege Jardenem proſequendo eum per Jardenem.

33 (Erat autem Barzillai ſenex valde, natus octoginta annos, qui ſuſtentaverat regem dum reſedit Machanajimis, nam vir magnus erat valde.

34 Dixit itaque rex Barzillajo, Tu progredere mecum, & ſuſtentabo te apud me Jeruſchalaimis.

35 Sed dixit Barzillai regi, Quantum eſt tempus annorum vitæ meæ, ut aſcendam cum rege Jeruſchalaima?

36 Natus ium octoginta annos hodie: an dignoſcere poſſum inter bonum & malum? non guſtare poterit ſervus tuus quod comedam & bibam? num audire potero ampliùs vocem cantorum & cantatricum? & quare eſſet ſervus tuus ampliùs oneri domino meo regi?

37 Perparum tranſierit ſervus tuus Jardenem cum rege: quare ergo retribueret mihi rex retributionem hanc?

38 Revertatur, quæſo ſervus tuus, ut moriar in civitate mea, apud ſepulcrum patris mei & matris meæ: Sed ecce ſervus tuus Cimeham tranſiturus eſt cum domino meo rege, cuiſac quod bonum videtur in oculis ejus.

39 Quamobrem dixit rex, Mecum tranſeat Cimeham, cui ego faciam quod bonum videtur in oculis tuis: præterea quicquid optaveris à me efficiam tibi.

40 Quumque trajeciſſet totus populus Jardenem, & rex quoque trajeciſſet: oſculatus rex Barzillajum benedixit ei, qui reverſus eſt in locum ſuum.

41 Deinde progreſſo rege Gilgalem, & Cimeham progrediente cum eo, quum totus populus Jehudæ proſequeretur regem, ac etiam pars populi Iſraelis?

42 Ecce omnes Iſraelitæ venientes ad regem & dixerunt regi, Quare furtim abduxerunt te fratres noſtri viri Jehudæ, traducentes regem cum familia ejus cisJardenem, & omnes homines Davidis cum eo?

43 Reſpondentes autem omnes viri Jehudæ contra viros Iſraelis, Cum ſit res propinqua mihi, cur ergo accenſi eſt ira tibi de hac re? an quicquam comedimus à rege? an donativum donavit nobis?

44 Reſpondentes verò viri Iſraelis viris Jehudæ dixerunt, Decem partes mihi ſunt in rege, atq; adeo pro Davide potior ſum te? quare ergo vilipendiſti me? an non fuit ſermo meus prior apud me de reducendo rege meo? ſed durior fuit ſermo virorum Jehudæ ſermone virorum Iſraelis.

CAPUT XX.

Schebah ſeditionem movet contra Davidem. Hamaſa fraudulenter primitur à Joabo. Schebah capite mulctatur.

1 Bi autem caſu aderat vir nequam, nomine Schebah filius Bicri Binjamiſcita: qui clangens buccinâ dicebat, Non eſt nobis pars cum Davide, neque eſt nobis poſſeſſio cum filio Jeſchai, quiſque ad tentoria ſua, O Iſraelitæ.

2 Sic aſcendens à Davide qui ſequutus eſt Schebahum filium Bicri: homines verò Jehudæ adhæſerunt regi ſuo à Jardene uſque Jeruſchalaima.

3 Ingreſſus autem ut fuit David domum ſuam Jeruſchalaimis, aſſumtas rex decem fœminas concubinas, quas reliquerat ad cuſtodiendum domum ſuam, tradidit eas in cuſtodiam, ubi ſuſtentabat eas, & cum eis non congrediebatur: ſed fuerunt viduæ uſque ad diem mortis ipſarum, viduitate in vitam.

4 Edixit autem rex Hamaſæ, Convoca mihi viros Jehudæ, in diem tertium: & tu hic te ſiſte.

5 Itaque abiit Hamaſa ad convocandum Jehudam, ſed ſivit iſte ut tardaret ultra tempus illud quod conſtitutum erat ipſi.

6 Quæpropter dixit David Abiſchajo, Nunc magis nobis nociturus eſſet Schebah filius Bicri quàm Abſchalom: tu aſſume ſervos domini tui, & perſequere eum, ne inveniat ſibi civitates munitas, & eripiat *te ex* oculis noſtris.

7 Ieaq; prodeuntes poſt eum homines Joabi, & Cerethæi, ac Pelethæi, & robuſtiſſimi quique prodierunt Jeruſchalaimis ad perſequendum Schebahum filium Bicri.

8 Ipſis *agentibus* apud lapidem illum magnum qui *eſt* in Gibbone, Hamaſa obvenit eis: Joab autem *erat* accinctus chlamyde ſua veſtimenti ſui, ſuper quam *erat* zona cum gladio ejus alligato lumbis ejus in vagina ſua, ut ipſo etiam caderet *gladius*.

9 Tum dixit Joab Hamaſæ, Tu ne proſperaris frater mi? apprehendit que manus dextera Joabi barbam Hamaſæ, ut oſculari eum.

10 Quumque Hamaſa non caveret ſibi à gladio qui *erat* in manu Joabi, percuſſit eum Joab in quinta coſta, & effudit viſcera ejus in terram, ideo ut non iterato ei *ictu* moreretur: deinde Joab cum Abiſcho fratre ſuo perſequutus eſt Schebahum filium Bicri.

11 Quidam autem ſtabat juxta illum è pueris

pueris Joab, qui dicebat, Quisquis est benè affectus erga Joabum, & quisquis est pro Davide, sequatur Joabum.

12 Interea Hamasa volutabat se in suo sanguine in medio tritæ viæ; quumobrem videns vir ille subsistere totum populũ, avertit Hamasam ab ipsa trita via in agrum, & conjecit super eum pannũ, quum vidisset quemvis venientẽ ad illum consistere.

13 Quum amotus esset à trita via, progrediebatur unusquisque post Joabum ad persequendum Schebahum filium Bicri.

14 Erat autem progressus per omnes tribus Israelis Abelum, nimirum Beth-Mahacæ cum omnibus Beræis, qui congregantes se etiam sequebantur eum.

15 Venientes igitur illi, obsederunt eum Abeli Beth-Mahacæ, & straverunt aggerem ad civitatem, adeo ut staret *solo* instructa muro: & totus populus qui *erat* cum Joabo, perdebant dejicientes murum.

16 Tum inclamavit mulier sapiens de civitate, Audite, audite, dicite quæso Joabo, Appropinqua huc usque, ut alloquar te.

17 Quumque appropinquâsset ad eam, dixit mulier, Tune es Joab? qui dixit, Sum: & ea dicente, Audi, verba ancillæ tuæ; dixit, Ego audio.

18 Itaq; locuta est dicendo, Omnino loquebantur principio, dicendo, Haud dubiè interrogabunt Abelæos, & ita absolverint.

19 Ego ex pacẽ colentibus, & fidelibus Israelis *sum*: tu quæris morte afficere incolas civitatis, & quidem metropolis in Israele, quare absorbere possessionem Jehovæ?

20 Respondit verò Joab, dicens, Absit, absit mihi ut absorbeam, & ut perdam.

21 Non ita se habet res, sed quidam è monte Ephraimi Schebah filius Bicri nomine suo, extulit manum suam contra regem Davidem, tradite eum solum, & abibo ab obsidione hujus civitatis: quapropter dixit mulier illa Joabo, Ecce caput ejus mox projicietur ad te per murum.

22 Et ita incessit mulier illa apud populũ sapientiâ suâ, ut amputantes caput Schebahi filii Bicri, projicerent ad Joabum, qui quum clanxisset buccina, dispersi sunt ab obsidione civitatis quisq; in tentoria sua: Joab verò reversus est Jeruschalaima ad regem.

23 Sic Joab præerat toti militiæ in Israele: Benaja autem filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis.

24 Et Adoram præerat tributo: & Jehoschaphat filius Achiladis *erat* à memoria.

25 Scheja autem scriba: Tzadok verò & Ebjathar Sacerdotes:

26 Et etiam Hira Jairites erat præses pro Davide.

CAPUT XXI.

Fames triennalis, ejusque causa & remedium. Quatuor bella Davidis in Philisthæos.

Fuerat autem fames temporibus Davidis tribus annis continuis; deinde regnisivit David faciem Jehovæ: cui dixit Jehova, Propter Schaulem & domum illius sanguinariam *est*, eò quòd morte affecit Gibhonitas.

2 Itaq; vocatis Gibhonitis alloquutus est eos: Gibhonitæ autem non è filiis Israelis erant; sed è reliquo Emoræi, quibus etsi filii Israelis juramento caverant, tamen quærsiverat Schaul percutere eos, affectus zelo pro filiis Israelis & Jehudæ.

3 Et dixit David Gibhonitis, Quid faciam vobis? & quãnam re expiabo, ut benedicant possessioni Jehovæ?

4 Cui dixerunt Gibhonitæ, Non *agitur* mihi de argento aut de auro cum Schaule & cum familia ejus, neque *agitur* nobis *de* ullo morte afficiendo in Israele: quibus dixit, Id quod vos dicetis facturus sum vobis.

5 Tum dixerunt regi, Viri illius qui absumpsit nos, & qui cogitavit contra nos, *per quem* exterminati sumus, ne consisteremus in ullo termino Israelis:

6 Ex illius *ergo* filiis dentur nobis septem homines quos suspendamus Jehovæ apud Gibham Schaulis, O electe Jehovæ: quibus dixit rex, Ego dabo eos.

7 Sed clementiâ *usus est* rex erga Mephiboschethum filium Jehonathanis filii Schaulis, propter juramentum Jehovæ quod *fuerat* inter ipsos, inter Davidem, & Jehonathanem filium Schaulis.

8 Et accepit rex duos filios Ritzpæ filiæ Ajæ, quos pepererat Schauli, Armonin & Mephiboschethum, & quinque filios *sororis* Micalæ filiæ Schaulis, quos peperat Hadrieli filio Barzillai Mecholano:

9 Tradiditque eos in manum Gibhonitarum, qui suspenderunt eos in monte coram Jehova, sic ceciderunt hi septem simul: sunt autem affecti morte ipsis primis diebus messis in principio messis hordeacæ.

10 Accepit autem Ritzpa filia Ajæ quoddam cilicium, quod tenderet sibi ad rupem illam à principio messis, donec effunderetur aqua super eos è cœlis: ut non fineret volatilia cœli quiescere super eos interdiu, aut bestias agri noctu.

11 Et renunciatum est Davidi, quod fecerat Ritzpa filia Ajæ concubina Schaulis.

12 Et abiens David accepit ossa Schaulis, & ossa Jehonathanis filii ejus à civibus Jabeschi Gilhadis: qui furtivè erant eos è platea Beth-Schanis, ubi suspenderant eos Philisthæi: quo tempore percussissent Philisthæi Schaulem in Gilboha.

13 Quumq; deportâsset inde ossa Schaulis, & ossa Jehonathanis filii ejus; colligerunt ossa *eorum* qui suspensi fuerunt:

14 Sepeliverunt quoq; cum ossibus Schaulis & Jehonathanis filii ejus in terra Benjaminitarum Tzelahi, in sepulcro Kischi patris illius, fecerunt quæ omnia quæ præceperat rex: sic exoratus est Deus ipsi terræ post illud.

15 Quum autem adhuc esset bellum Philisthæis contra Israelitas, descendens David

David & servi ejus cum eo, pugnaverunt contra Philisthæos, ita ut defessus esset David.

16 Tum Jisbbi Benob, qui *erat* è natis cujusdam gigantis, cujus mucronis pondus *erat* trecentorum siclorum pondus, ex chalybe, *eratque* accinctus novo *gladio*, cogitabat percutere Davidem:

17 Sed opem tulit ei Abisthai filius Tzeruiæ, & percutiens Philisthæum morte affecit eum: tunc juraverunt homines Davidis ei, dicendo, Non ex proditurus ultra nobiscum in prælium, ut non exstinguas lucernam Israelis.

18 Fuit quoque postea quum adhuc esset prælium Gobi contra Philisthæos, ut tunc percuteret Sibcai Chusathæus Saphum, qui *erat* è natis ejusdem gigantis.

19 Item fuit adhuc prælium Gobi cum Philisthæis, ubi percussit Elchanan filius Jahare-Oregim Beth-Lechemita, Goljathi Gitthæi *fratrem*, cujus hastile *erat* ut jugum textorum.

20 Fuit item adhuc bellum ad Gathum; eratque quidam procerus, cujus manuum & pedum digiti erant seni, viginti quatuor numero, & ipse quoque natus erat eidem giganti.

21 Quem quum probro afficeret Israelem, percussit Jehonathan filius Schimhai fratris Davidis.

22 Quatuor isti editi sunt eidem giganti Gathi, qui ceciderunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAPUT XXII.

Psalmus Davidis XVIII. constans epinicio, eucharistia, & prophetia.

ELoquutus autem est David Jehovæ verba cantici hujus, quâ die eripuerat eum Jehova è manu inimicorum ipsius, ut è manu Saulis:

2 Et dixit, Jehova petra mea, & propugnaculâ meum, & liberator meus, à me *est*.

3 Deus rupis meæ, in quem me recipiam: clypeus meus & cornu salutis meæ, editus locus meus, & perfugium meum, servator meus, à violentia servas me.

4 Laudatum invoco Jehovam, & ab inimicis meis servor.

5 Quum circumdant me irrumpentes fluctus mortis, torrentes *hominum* nequam perterrent me:

6 Dolores sepulcri circumeunt me, occurrunt mihi tendicula mortis:

7 In ipsa angustia mea invoco Jehovam, & Deum meum inclamo, qui exaudit è templo suo vocem meam, & clamorem meum auribus suis.

8 Et concutitur ac movetur terra, fundamenta cœlorum commoventur: concutiuntur autem quum ira accenditur ei.

9 Quum ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumit; prunæ ardent ab eo:

10 Et demittens cœlum descendit cum caligine sub pedibus suis;

11 Et insidet Cerubinis & volat, ac conspicuus est super alas venti:

12 Et circumponit sibi tenebrarum tuguria: atrorem aquarum, densitates superiorum nubium.

13 Splendore *qui est* ante eum, ardent prunæ ignæ.

14 Tonat è cœlis Jehova, & excelsus edit vocem suam:

15 Et emittit sagittas, *quibus* dispergit illos; fulgur, quo fundit illos.

16 Conspiciuntur etiam imi alvei maris, revelantur fundamenta orbis habitabilis; increpatione Jehovæ, à flatu spiritus nasi ejus.

17 Mittens ex edito assumit me, extrahit me ex aquis multis.

18 Eripit me ab inimico meo valentiore ab osoribus meis, quum robustiores sint me.

19 Occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ: est autem Jehova scipio mihi;

20 Et educit in latum me; liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova secundùm justitiam meam: secundùm puritatem manuum mearum restituit mihi.

22 Quum observo vias Jehovæ; neque improbè averto me à Deo meo:

23 Sed omnia judicia ejus in conspectu meo sunt; & ab ullo statutorum ejus non recedo:

24 Denique quum sim integer illi, & caveo mihi ne iniquè agam:

25 Restituit mihi Jehova secundùm justitiam meam; secundùm puritatem meam coram oculis suis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum *viro* forti integro integrum te exhibes:

27 Cum puro purum te præbes; at cum perverso eluctaris.

28 Populum autem afflictum servas; & oculos tuos contra elatos dejicis.

29 Quin imò tu *es* lucerna mea, O Jehova; & Jehova illustrat tenebras meas:

30 Per te enim transcurro turmam: per Deum meum transilio murum.

31 Hujus *Dei* fortis integra *est* via: sermo Jehovæ purgatissimus *est*, clypeus est omnibus qui se recipiunt ad eum.

32 Nam quis *est Deus* fortis præter Jehovam? & quis rupes præter Deum nostrum?

33 Hic *Deus fortis* robur *est* meum, *mea* strenuitas: & expeditam reddit integrè viam meam.

34 Disponit pedes meos, ut cervarum; ut in excelsis meis statuat me.

35 Docens manus meas prælium; adeo ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam das mihi clypeum salutis tuæ; & mansuetudo tua adauget me.

37 Dilatas gressui meo locum meum; neque vacillant malleoli pedum meorum.

38 Persequor inimicos meos, ut perimam eos; neque revertor donec consumam eos:

39 Et consumo eos ac frango eos; adeo ut non

non exsurgant, sed cadant sub pedes meos.
40 Accingis enim me robore ad bellum;
prosternis sub me insurgentes in me;
41 Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; odio habentium me, ut exscindam eos.
42 Circumspectant, sed non *est* qui servet; ad Jehovam, sed non exaudit eos.
43 Contundo itaque eos tanquam pulverem terræ: ut lutum platearum comminuo eos, dispando eos.
44 Sic liberas me ab iis qui contendunt in populum meum: conservas me in caput gentium; populus *quem* non noveram serviunt mihi.
45 Alienigenæ mendaciter se dedunt mihi ad auditionem auris obediunt mihi.
46 Alienigenæ decidunt; & horrescunt è conclusibus suis.
47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus rupis salutaris meæ;
48 *Deus* ille fortis, qui præstat ultiones mihi; & deturbat populos subter me:
49 Qui extulit dedisti mihi ab inimicis meis; & supra insurgentes in me exaltâsti me, à viro violentissimo eripuisti me.
50 Idcirco celebrabo te, Jehova, in gentibus; & nomine tuo psallam;
51 *Dicens ipsum esse* turrim, omnimodam salutem regis sui; & exercere benignitatem erga unctum suum, Davidem & semen ejus usque in seculum.

CAPUT XXIII.

Verba novissima Davidis, & catalogus virorum ipsius illustrium.

DEnique hæc *sunt* verba Davidis postrema: Dictum Davidis filii Jischai, dictum, inquam, viri qui constitutus est excelsus, unctus Dei Jahakobi, & amœnus Psalmis Israelitarum.
2 Spiritus Jehovæ locutus est in me: & sermo ejus per linguam meam.
3 Dixit Deus Israelis, Mihi locuta est rupes Israelis, qui dominatur hominibus justis *esto*, dominans *in* timore Dei.
4 Et *erunt*, ut quum lucente mane oritur sol: *ut* mane non nubilo herba tenera è terra *exsiliit* à splendore post pluviam.
5 Quamvis non *sit* ita domus mea erga *Deum* sortem: quandoquidem fœdus perpetuum disposuit mihi, ordinatum *per fas* in *rebus* omnibus atq; conservatum, quum tocâ salus mea totumque desiderium *sit* quando non facit ut pullulet.
6 At *homines* nequam ut spinæ remotæ erunt omnes; quia non capiuntur manu:
7 Sed qui attrectaturus est eas monitur ferro & hastili: at igne prorsus comburantur in eadem sede.
8 Ista *sunt* nomina robustissimorum qui *erant* Davidi: Josheb Bascheheth Tachcemonita primarius tribunorum; huic gratum *fuit* hastato unâ vice, invadere octingentos confodiendos.
9 Post hunc Eliazar filius Dodonis Achochæi: inter hos tres robustissimos comites David *is fuit* quum exponerent vitam suam contra Philisthæos congregatos illuc ad bellum adeuntibus Israelitis.
10 Is surgens percussit Philisthæos, usque dum defatigata esset manus ipsius, & adhæreret manus ipsius gladio suo, præstante Jehovâ salutem magnam illo die: post quem reversus est populus tantùm ad spoliandum.
11 Post hunc autem Schamma filius Agæ Hararites: quum congregarentur Philisthæi in catervam, ubi erat portio agri plena lentibus, & populus fugeret à facie Philisthæorum;
12 Stitit se in medio illius portionis ut liberaret eam, percussitque Philisthæos: ita præstitit Jehova salutem magnam.
13 Præterea descendentes tres isti supra triginta primarii convenerunt in messe ad Davidem, ad speluncam Adullami; quum caterva Philisthæorum castra haberent in convalle Raphaæorum,
14 (Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo, & statio Philisthæorum tunc erat *ad* Beth-Lechemum.)
15 Et desiderio motus dixit David, O *si* quis bibendam daret mihi aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam.
16 Quapropter perruperunt tres isti potentissimi per castra Philisthæorum, & hausiam aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam, deportantes attulerunt ad Davidem: qui noluit bibere eam, sed effudit eam Jehovæ.
17 Dicebat enim, Absit mihi, Jehova, ut faciam hoc, an sanguinem istorum hominum, qui iniverunt periculum vitæ suæ *biberem*? sic noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi.
18 Deinde Abischai frater Joabi filius Tzerujæ erat primarius horum trium, qui vibravit hastam suam in trecentos, quos confodit: *eratque* nominatissimus inter hos tres.
19 Horum trium, nonne quia honoratissimus *erat*, fuit illis princeps? attamen usque ad illos tres non pervenit.
20 Et Benaja filius Jehojadahi filius viri strenui, magnus rebus gestis, è Kabtzeele: is percussit duos valentissimos Moabitas, & idem descendens percussit quendam leonem in medio cisternæ tempore nivis.
21 Idem quoque percussit quendam Ægyptium spectabilem *magnitudine*, quum *esset* in manu Ægyptii hasta, descendit ad eum baculo: & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hasta ipsius.
22 Hæc fecit Benaja filius Jehojadahi; qui *erat* nominatus inter hos tres potentes:
23 Honoratus supra triginta, quamvis ad tres illos non pervenerit: quamobrem præposuit eum David satellitio suo.
24 Hasael frater Joabi supra triginta istos: Elchannem filium Dodonis Beth-Lechemitam;

25 Schammam

25 Schammam Charoditam ; Eliham Charoditam :
26 Celetzam Pelitham : Kitem filium Hiheschi Tekoitam :
27 Abihezerem Hanethothamum ; Mebunnajum Chusciathæum :
28 Tzalmonem Achochæum : Maharium Netophathæum :
29 Chelebum filium Baanæ Netophathæum : Ithajum filium Ribbai è Gibea Binjaminitarum :
30 Benajam Pirathonæum : Hiddajum ex *in*vallium Gahaschi :
31 Abi-Halbonem Harbathæum : Hazmavethum Barchumæum :
32 Eliachbam Schalabbonæum : è filiis Jashenis Jehonathanem :
33 Schammam Hararitam : Achiamum filium Schararis Araritem :
34 Eliphéletum filium Achasbai Maachathæi : Eliahamum filium Achithophelis Giluntium :
35 Chezraum Carmelitam : Paharajum Arbæum :
36 Jigaelem filium Nathanis è Tzoba : Banin Gaditam :
37 Tzelekum Hammonitam : Nacharajum Beerothitam armigerum Joabi filii Tzerujæ :
38 Hitam Jithræum : Garebum Jithræum :
39 Uriam Chiththæum : omnes sunt triginta septem.

CAPUT XXIV.

Pestis triduana, ejusque causa & remedium.

PErrexit autem ira Jehovæ accendi in Ilstaelitas ; quum incitâsset *adversarius* Davidem in eos, dicendo, Age, numera Jisraelem & Jehudam.

2 Edixit enim rex Joabo principi copiarum suarum, discurre jam per omnes tribus Jisraelis à Dano Beerschebahum usque, & recensete populum : ut sciam numerum populi.

3 Et quamvis diceret Joab regi, At adjiciat Jehova Deus tuus ad populum quotquot sunt centuplum, idque oculis domini mei regis videntibus : dominus autem meus rex quare delectaretur re hac ?

4 Tamen confirmatum est verbum regis apud Joabum, & apud præfectos copiarum : quapropter egressus est Joab, & præfecti copiarum à conspectu regis ad recensendum populum Jisraelem.

5 Et trajicientes Jardenem, castra posuerunt ad Haroherem, à dextera civitatis, quæ *est* in medio torrentis Gaditarum Jahzeremusque.

6 Deinde venerunt Gilhadem, & in terram inferiorem recens comparatam : postea venerunt Dan Jahanum, & circa Tzidonem.

7 Et venientes ad urbem munitam Tyri, & omnes civitates Chivvæi, & Cenahanæi, processerunt ad meridianum tractum Jehudæ Beerschebahum.

8 Denique quum discurrissent per totam terram, venerunt exactis novem mensibus & viginti diebus Jerusalaimam :

9 Ubi dedit Joab numerum census populi regi : erant autem Jisraelitarum quidem gentis millia virorum strenuorum stringentium gladium, virorum autem Jehudæ quingenta millia.

10 Tum animus Davidis affecit eum, postquam numerâsset populum ; quapropter dixit David Jehovæ, Peccavi valde in eo quod feci, sed nunc, Jehova, transfer quæso iniquitatem servi tui, nam stultè egi valde.

11 Quumque surrexisset David mane, verbum Jehovæ fuit ad Gadem Prophetam videntem Davidis, dicendo :

12 Abi ut alloquaris Davidem, Ita ait Jehova, Tria ego propono tibi : delige unum ex his quod faciam tibi.

13 Veniens ergo Gad ad Davidem renunciavit ei : dixit enim ei, An evenient tibi septem annorum fames in terra tua ? an verò ut fugias tribus mensibus à facie oppressantium te, ita ipse persequatur te ? an denique ut sit tribus diebus pestis in terra tua ? nunc cognosce, & vide quid rei respondurus sim ei qui misit me.

14 Dixit verò David Gadi, Angustia est mihi valde : incidamus quæso in manum Jehovæ, nam magnæ sunt miserationes ejus, in manum autem hominis ne cadam.

15 Itaque posuit Jehova pestem in Jisraele ab eo mane usque ad tempus constitutum : quâ mortui sunt de populo à Dane usque Beerschebahum septuaginta millia virorum.

16 Extenderatque manum suam Angelus *contrà* Jerusalaima ad perdendum eam : sed pœnituit Jehova istius mali, edixit Angelo qui perdebat de populo, Satis *est*, jam remitte manum tuam (Angelus autem Jehovæ erat juxta aream Araunæ Jebusæi.)

17 Quum alloquutus David Jehovam, videndo Angelum qui percutiebat populum dixisset, Ecce ego peccavi, & ego iniquè feci, hi autem, hæ oves quid fecerunt ? sit, quæso, manus tua contra me, & contra domum patris mei.

18 Deinde rediit Gad ad Davidem die illo, & dixit ei, Ascende, statue Jehovæ altare in area Araunæ Jebusæi.

19 Et, ascendente Davide secundùm verbum Gadi, quemadmodum præceperat Jehova :

20 Quum prospectans Araun videret regem & servos ejus transeuntes ad se ; egressus Araun incurvavit se, *habens bovem* regi facie sua *demissa* in terram.

21 Dixitque Araun, Quare venit dominus meus rex ad servum suum ? cui dicente Davide, Empturus à te illum aream, ad ædificandum altare Jehovæ, ut cohibeatur hæc plaga à populo.

22 Dixit Araun Davidi, Accipiat & offerat dominus meus rex quod bonum *videtur* in oculis ejus : vide hos boves pro holocausto, & has tribulas & instrumenta boum in ligna.

23 Hæc

23 Hæc omnia dabat Arauna regulus regi, dicebatque Arauna regi, Jehova Deus tuus acceptum te habeat.

24 Dixit verò rex Araunæ, Nequaquam, sed omnino emam abs te pretio, nec offeram Jehovæ Deo meo holocausta gratis: quapropter emit David aream illam, & illos boves argenti ficlis quinquaginta.

25 Deinde exstruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocausta & eucharistica: sic exoratus est Jehova tertæ, & cohibita plaga hæc ab Israele.

REGUM LIBER PRIOR.

CAPUT I.

Adonija regnum affectans frustratur, & Schelomo inauguratur.

1 REx autem David senuerat, vergebat ætate: & quamvis operirent eum pannis, non tamen calefiebat.

2 Quapropter dixerunt ei servi ejus, Quæratur domino meo regi puella virgo, quæ stet coram rege, & sit ei adjutrix, ut cubante eâ in sinu tuo, calefiat dominus meus rex.

3 Quærentes itaque puellam pulcram in toto termino Israelitarum, invenerunt Abischagam Schunammitidem, quam adduxerunt ad regem.

4 *Erat* autem puella hæc pulcra admodum: eratque regi adjutrix, & ministrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5 Adonija porro filius Chaggithæ, efferens se, dicendo, Ego regnaturus sum; paraverat sibi currum, & equites, & quinquaginta viros præcurrentes sibi.

6 Quem pater ejus nunquam dolore afficiebat, dicendo, Quare ita facis? & ipse quoque bonâ formâ *erat* valde; peperaterat que eum *Chaggitha* post Abschalomum natum.

7 Tandem fuerunt ei sermones cum Joabo filio Tzeruja, & cum Ebjathare Sacerdote: qui Adonijam sequuti adjuverunt.

8 Tzadok verò Sacerdos, & Benaja filius Jehojadahi, & Nathan Propheta, & Schimhi ac Rehi, & *reliqui* potentes qui *erant* Davidi, non aderant Adonijæ.

9 Quumque Adonija mactatis pecudibus, ac bobus, iisque pinguibus apud lapidem Zocheleth, qui *est* juxta fontem Rogelis: invitâsset omnes fratres suos filios regis, & omnes homines Jehudæ servos regis:

10 Nathanem verò Propheta m, & Benajam, & reliquos potentes, ac Schelomonem fratrem suum non invitâsset:

11 Alloquutus est Nathan Bath-Schebham matrem Schelomonis, dicendo, An non audivisti regnare Adonijam filiũ Chaggithæ, à domino nostro Davide ignorante?

12 Nunc ergo age, daturus jam sum tibi consilium, sic libera vitam tuam, & vitam filii tui Schelomonis.

13 Abi & ingredere ad regem Davidem dictura ei, Nonne tu, domine mi rex, juràsti ancillæ tuæ, dicens, Schelomo filius tuus regnaturus est post me, & ipse sessurus est super solium meum? cur ergo regnat Adonija?

14 Ecce te adhuc loquente ibi cum rege, ego quoque ingrediar post te, & confirmabo verba tua.

15 Itaque ingressa est Bath-Schebah ad regem in conclave, (rex enim *erat* senex valde) ubi Abischag Schunammitis ministrabat regi.

16 Et inclinato vertice Bath-Schebah incurvavit se *honorem habens* regi: & dicente rege, Quid tibi *est*?

17 Dixit ei, Domine mi, tu juràsti per Jehovam Deum tuum ancillæ tuæ, Schelomo filius tuus regnaturus est post me, & ipse sessurus est in solio meo.

18 Nunc autem, ecce Adonija regnat; te, domine mi rex, ignorante.

19 Mactatis enim bobus, iisque pinguibus, & pecudibus multis, invitavit omnes filios regis, etiam Ebjatharem Sacerdotem, & Joabum principem militiæ: Schelomonem verò servum tuum non invitavit.

20 At jam, domine mi rex, oculi omnium Israelitarum in te conversi sunt, ut indices eis, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum.

21 Alioquin erit, quum occubuerit dominus meus rex cum patribus suis, ut sim ego & filius meus Schelomo peccatores.

22 Ecce antè ipsa adhuc loquebatur cum rege, quando Nathan Propheta venit.

23 Quumque nunciâssent regi, dicendo, Ecce Nathan Propheta; ingressus in conspectum regis, incurvavit se *honorem habens* regi facie sua *demissa* versus terram.

24 Dixitque Nathan, Domine mi rex, *tune* dixisti, Adonija regnaturus est post me: & ipse sessurus est in solio meo?

25 Nam descendit hodie, & mactatis bobus, iisque pinguibus, & pecudibus multis, invitavit omnes filios regis, & principes militiæ, & Ebjatharem Sacerdotem, qui ecce comedunt & bibunt coram eo: & dixerunt, Vivat rex Adonija.

26 Me verò, me servum tuum, & Tzadokum Sacerdotem, & Benajam filium Jehojadahi, ac Schelomonem servum tuum non invitavit.

27 An à domino meo rege facta est hæc res? quòd non notum feciſti servo tuo, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum.

28 Cui quum respondisset rex David, dixit, Vocate mihi Bath-Schebaham: quæ ingressa in conspectũ regis, stabat coram rege.

29 Juravitque rex dicens, *Ut* vivit Jehova, qui redemit animam meam de omni angustia:

30 Quemadmodum juraveram tibi per Jehovam

Jehovam Deum Jisraelis, dicendo, Schelomonem filium tuum regnaturum post me, eumque sessurum in solio meo pro me; ita facturus sum hoc die.

31 Tum inclinans verticem Bath-Schebah, facie *demissa* in terram, incurvavit se *habens honorem* regi, ac dixit, Vivat dominus meus rex David in seculum.

32 Deinde dixit rex David, Vocate mihi Tzadokum Sacerdotem, & Nathanem Prophetam, & Benajam filium Jehojadahi: venerunt que in conspectum regis.

33 Quibus dixit rex, Sumite vobiscum servos domini vestrorum, & facite ut Schelomo filius meus insideat mulæ meæ: ita deducite eum ad Gichonem,

34 Ut ungat eum Tzadok Sacerdos, & Nathan Propheta in regem super Jisraelem: & clangentes buccinâ, dicatis, Vivat rex Schelomo.

35 Deinde ascendetis post eum, & ingressus sedebit in solio meo, & ipse regnabit pro me: nam præcepi eum esse antecessorem in Jisraele & in Jehuda.

36 Tum respondens Benaja filius Jehojadahi regi, dixit, Amen: ita dixerit Jehova Deus domini mei regis.

37 Quemadmodum fuit Jehova cum domino meo rege, ita sit cum Schelomone: amplificetque solium ejus, supra solium domini mei regis Davidis.

38 Descendens ergo Tzadok Sacerdos, & Nathan Propheta, & Benaja filius Jehojadahi, Cerethæusque, & Pelethæus, quum fecissent ut insideret Schelomo mulæ regis Davidis deduxerunt eum ad Gichonem.

39 Et Tzadok Sacerdos accepto cornu olei è tentorio unxit Schelomonem: & clangentes buccinâ dicebant totus populus, Vivat rex Schelomo.

40 Ascendebant autem totus populus post eum, & ipse populus canebant tibiis, lætabanturque lætitiâ magnâ, adeo ut finderetur terra præ voce eorum.

41 Et audivit Adonija, & omnes invitati qui *erant* cum eo, quum ipsi absolverent comedere: audiensque Joab sonum buccinæ edixit, Quare vox ista urbis perstrepentis *edita*?

42 Quum adhuc ipse loqueretur, Ecce Jonathan filius Ebjathari Sacerdotis advenit; cui dicente Adonijâ, Accede, vir enim strenuus es, & bonum nuncium affers:

43 Respondens Jonathan dixit Adonijæ, At dominus noster rex David regem constituit Schelomonem.

44 Misit enim cum eo rex Tzadokum Sacerdotem, & Nathanem Prophetam, ac Benajam filium Jehojadahi, Cerethæumque, & Pelethæum, qui fecerunt ut ipse insideret mulæ regis:

45 Et unxerunt eum Tzadok Sacerdos, & Nathan Propheta regem apud Gichonē, & ascenderunt inde læti, adeo ut perstreperet urbs: hæc illa *est* vox quam audivistis.

46 Quin etiam insidet Schelomo ipsi solio regni:

47 Et etiam ingressi sunt servi regis ad benedicendum cum domino nostro rege Davidi, dicendo, Præstantius reddat Deus tuus nomen Schelomonis nomine tuo, & amplificet solium ejus supra solium tuum: ac incurvavit se rex in suo cubili:

48 Atque adeo ita dixit rex, Benedictus Jehova Deus Jisraelis, qui dedit hodie sedentem in solio meo, idque oculis meis videntibus.

49 Quare trepidantes surrexerunt omnes illi invitati, qui *aderant* Adonijæ; & abiverunt quisque itinere suo.

50 Adonija verò metuebat à Schelomone: quare surgens abiit, & prehendit cornua altaris.

51 Quumq; nunciaretur Schelomoni, dicendo, Ecce Adonija timet regem Schelomonem ideoq; ecce prehendit cornua altaris, dicendo, Juret mihi rex Schelomo se non affecturum morte servũ suum gladio:

52 Dixit Schelomo, Si futurus est strenuus, non cadet *ullus* è capillis ejus in terram: sed si malum deprehendetur in eo, utique morietur.

53 Itaque misit rex Schelomo qui deducerent eum ab altari, unde veniens incurvavit se *honorem habens* regi Schelomoni: cui dixit Schelomo, Abi domum tuam.

CAPUT II.

Ultima voluntas Davidis, ejusque executio, & confirmatio Schelomonis in regno, mortisque Adonijæ.

QUumque prope essent dies Davidis ut moreretur, præcepit Schelomoni filio suo, dicendo,

2 Ego descensurus sum brevi pro consuetudine totius terræ: tu verò confirmaberis & vir futurus es:

3 Et observabis observationem Jehovæ Dei tui, ambulando in viis ejus, servando statuta ejus, & præcepta ejus, judiciaque ejus, & testimonia ejus, sicut scriptum est in lege Moschis, ut secundes quicquid feceris, & quocunque te verteris.

4 Ut præstet Jehova verbum suum quod promisit mihi, dicendo, Si observabunt filii tui viam suam, ambulando coram me in fide; ex toto corde suo, & ex toto animo suo; dicendo, *Inquam*, non exscindetur tibi vir à solio Jisraelis.

5 Adhæc tu nosti quid fecerit mihi Joab filius Tzeruja, quid fecerit duobus principibus exercituum Jisraelis, Abnero filio Neri, & Hamasæ filio Jetheri, quos occidit, designans cædem bellicam in pace; ut reposuit sanguinem bellicæ *cædis* in zona sua, quæ *adhærebat* lumbis ipsius, & in calceamento suo quod *habebat* ad pedes suos.

6 Quamobrem facies pro sapientia tua ne ergo finito descendere canitiem ejus cum pace *in* sepulcrum.

7 Ergà filios verò Barsillai Gilleaditæ exerceto benignitatem, ut sint inter comedentes *cibum* mensæ tuæ: quia similiter appropinquarunt ad me quum fugerem propter

propter Abſchalomum fratrem tuum.

8 Semei quoque filius Gera Benjaminita à Bahurimis eſt, qui quidem maledixit mihi maledictione acerrima, quo die ibam Machanaijma: quo deſcendente obviam mihi ad Jardenem juravi ei per Jehovam, dicendo, Morte non afficiam te gladio.

9 Nunc autem eum ſontem ne abſolvito, cum vir ſapiens ſis: ſed cognoſce quid ſis facturus eo, ut deduces canitiem ejus cum ſanguine ad ſepulcrum.

10 Poſtea occubuit David cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in civitate Davidis.

11 Dies autem quibus regnavit David ſuper Iſraelem, fuerunt quadraginta annorum: Chebrone regnavit ſeptem annos, Jeruſchalaimis verò regnavit triginta tres annos.

12 Quum itaque Schelomo ſederet in ſolio Davidis patris ſui, & confirmaretur regnum ejus valde:

13 Venit Adonija filius Chaggithæ ad Batſchebabam matrem Schelomonis: quæ dixit, An cum pace advenis? & ille, Cum pace, inquit.

14 Et dixit, Aliquid mihi eſt dicendum tibi: quæ dicente, Loquere:

15 Dixit, Tu nôſti meum fuiſſe hoc regnum, & in me convertiſſe omnes Iſraelitas faciem ſuam ut regnarem: ſed devolutum eſſe ipſum regnum ut eſſet fratris mei, eò quòd à Jehova ejus ſit.

16 Nunc autem ego petitionem unam peto abs te, Ne avertito faciem meam: quæ dixit ei, Loquere:

17 Dic quæſo, inquit, Schelomoni regi, (non enim adverſum eſt faciem tuam) ut det mihi Abiſchagam Schunammitidem in uxorem.

18 Cui dixit Bathſchebah, Bene: ego pro te alloquar regem.

19 Itaque cum veniſſet Bathſchebah ad regem Schelomonem ut loqueretur ei pro Adonija: aſſurgens rex obviam ei, incurvavit ſe honorem habens ei, & ſedens in ſolio ſuo apponi juſſit ſolium matri regis, quæ ſedit ad dexteram ejus.

20 Et dixit, Petitionem unam parvam ego peto abs te, Ne avertito faciem meam: cui dicente rege, Pete mater mea, non enim avertam faciem tuam:

21 Dixit illa, Detur Abiſchag Schunammitis Adonijæ fratri tuo in uxorem.

22 Reſpondens verò rex Schelomo, dixit matri ſuæ, Et quare tu petis Abiſchagam Schunammitidem pro Adonija? imò pete pro eo regnum ipſum, cum ipſe ſit frater meus major me: at illius, & Ebjatharis Sacerdotis, ac Joabi filii Tzerujæ petitio eſt.

23 Et juravit rex Schelomo per Jehovam, dicendo, Ita faciat mihi Deus: & ita pergat, ut contra vitam ſuam loquutus eſt Adonija verbum iſtud.

24 Quapropter nunc ut vivit Jehova qui ſtabilivit me, & collocavit me in ſolio Davidis patris mei, quique paravit mihi domum, quemadmodum loquutus eſt: hodie morte afficietur Adonija.

25 Mittens igitur rex Schelomo juſſit eum occidi per Benajam filium Jehojadahi, qui irruit in ipſum ita ut moreretur.

26 Ebjathari autem Sacerdoti edixit rex, Hanathóthas abi ad agrum tuum, nam reus mortis es: attamen hoc die non afficiam te morte, quia portâſti arcam Domini Jehovæ coram Davide patre meo, & quia affixiſti te in omnibus quibus affixus eſt pater meus.

27 Sic ejecit Schelomo Ebjatharem, ne eſſet Sacerdos Jehovæ, ut impleret verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat contra domum Heli Schilunte.

28 Rumore autem hoc perveniente uſque ad Joabum (Joab enim declinabat poſt Adonijam, quamvis poſt Abſchalomum non declinaſſet), fugiens Joab ad tentorium Jehovæ, prehendit cornua altaris.

29 Quumque nunciaretur regi Schelomoni, Fugit Joab ad tentorium Jehovæ, & ecce eſt prope altare: miſit Schelomo Benajam filium Jehojadahi, dicens, Abi, irrue in eum:

30 Nam poſtquam venienti Benajæ ad tentorium Jehovæ, & dicenti ei, Sic edixit rex, Egredere: dixiſſet, Nequaquam, ſed hic moriar, & retuliſſet Benaja regi rem, dicens, Ita loquutus eſt Joab, & ita reſpondit mihi:

31 Dixit ei rex, Fac quemadmodum loquutus eſt, & irrue in eum, poſt ſepelies eum: ut amoveas culpam ſanguinis immeriti quem effudit Joab, à me & à domo patris mei.

32 Et retorquebit Jehova ſanguinem ejus in caput ejus, qui irruit in duos homines juſtiores & meliores ſe, & occidit eos gladio, patre meo David ignorante, Abnerum filium Neri principem militiæ Iſraelis, & Hamaſam filium Jetheri principem militiæ Jehudæ.

33 Sic reverſis cædibus eorum in caput Joabi, & in caput ſeminis ejus in ſeculum: Davidi, id eſt, ſemini ejus, & domui ejus, ac ſolio ejus erit pax uſque in ſeculum à Jehova.

34 Itaque aſcendens Benaja filius Jehojadahi irruit in eum, & morte affecit eum: deinde ſepultus eſt domi ſuæ in deſerto.

35 Tum præpoſuit rex Benajam filium Jehojadahi loco ejus exercituit: Tzadokum verò poſuit rex loco Ebjatharis.

36 Deinde mittens rex accerſivit Schimhin; & dixit ei, Exſtrue tibi domum Jeruſchalaimis ut habites ibi: neque egredietur inde huc aut illuc.

37 Erit enim quo die egreſſus tranſieris torrentem Kidronem, certò ſcito te omnino moriturum: & caput tuum erit in capite tuo.

38 Dixit autem Schimhi regi, Bona res iſta, quemadmodum locutus eſt dominus

ans meus rex, ita facturus est servus tuus : & consedit Schimhi Jerusalaimis diebus multis.

39 Fuit autem exactis tribus annis, quum fugissent duo servi Schimhi ad Acischum filium Mahacæ regem Gathi ; & indicâssent Schimhi *quidam*, dicendo, Ecce servi tui *sunt* Gathi :

40 Ut surgens Schimhi strato asino suo abiret Gathum ad Acischum, quæsitum servos suos : redeuntesque Schimhi reduceret servos suos Gatho.

41 Quumque itaqs nunciatum esset Schelomoni, abiviſſe Schimhin Jeruſchalaimis Gathum, & revertum esse :

42 Mittens rex accersivit Schimhin, & dixit ei, Nonne juramento astrinxi te per Jehovam ; & contestatus sum te, dicendo, Quo die exieris abieris hinc aut illuc, certo scito te omnino moriturum ; dixeraſque ad me, Bona est hæc res quam audio ?

43 Quare ergo non observâsti juramentum Jehovæ, & præceptum quod præceperam tibi ?

44 Deinde dixit rex ipsi Schimhi, Tu nôsti totum illud malum cujus conscius est animus tuus, quo affecisti Davidem patrem meum : retorquet ergo Jehova malum tuum in caput tuum :

45 Rex verò Schelomo benedictus ; & solium Davidis erit stabile coram Jehova usque in seculum :

46 Tum præcipiente rege Benajæ filio Jehojadahi, egressus irruit in eum, ita ut moreretur : sic regnum stabilitum est in manu Schelomonis.

CAPUT III.

Schelomo petit à Deo Sapientiam præ divitiis & honoribus, eamque obtinet, & hæc insuper.

JUnxit autem se affinitate Schelomo cum Pathone rege Ægypti, & accipiens filiam Parbonis duxit eam in civitatem Davidis, donec absolviſſet ædificare domum suam, & domum Jehovæ, ac murum Jeruſchalaimorum circumquaque.

2 Tantummodo populus sacrificabant in excelsis : quia nondum ædificata fuerat domus nomini Jehovæ, ad hos usque dies.

3 Amabat enim Schelomo Jehovam, ambulando in statutis Davidis patris sui ; tantummodo in istis excelsis ipse sacrificabat & adolebat.

4 Quam itaque abiens rex Gibhonem ad sacrificandum ibi, eò quòd esset excelsum magnum, mille holocausta obtuliſſet Schelomo in altari illo :

5 Gibhone apparuit Jehova Schelomoni per somnium eâdem nocte : dixitque Deus, Pete, quid daturus sum tibi ?

6 Cui dixit Schelomo, Tu exercuiſti erga servum tuum Davidem patrem meum benignitatem magnam, quum ambularet coram te fideliter, ac justè, & recto corde erga te : servâstique ei benignitatem hanc maximam, quòd dederis ei filium sedentem in solio ejus, ut *est* hodierno die.

7 Nunc enim Jehova Deus mi, tu constituiſti *me* servum tuum regem loco Davidis patris mei : quamvis ego puer parvus, nescam procedere & redire :

8 Servum, inquam, tuum in medio populi tui quem elegiſti : populi multi, qui neque numerari neque supputari potest præ multitudine.

9 Des igitur servo tuo animum intelligentem ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum : quis enim posset judicare hunc populum tuum quamcroſſissimum ?

10 Qui sermo quum bonus videretur in oculis Jehovæ, quòd petiisset Schelomo rem hanc :

11 Dixit Deus illi, Eò quòd petiisti rem istam, & non petiisti tibi dies multos, neque petiisti tibi divitias, neq; petiisti vitam inimicorum tuorum ; sed petiisti tibi discretionem ad intelligendum judicium :

12 Ecce facio secundum sermonem tuum : ecce do tibi animum sapientem & intelligentem, adeo ut par non fuerit tibi ante te, & post te non surrecturus sit par tibi.

13 Insuper etiam, quod non petiisti do tibi, tum divitias, tum gloriam ; adeo ut non *sit* par tibi ullus inter reges omnibus diebus tuis.

14 Quòd si ambulaveris per vias meas, observando statuta mea, & præcepta mea, quemadmodum ambulavit David pater tuus, etiam prolongabo dies tuos.

15 Deinde expergefacto Schelomone, quum ecce *adesset* somnium, venit Jeruſchalaima : ubi stans coram arca fœderis Jehovæ obtulit holocausta, & fecit eucharistica, deinde fecit convivium omnibus servis suis.

16 Tum venientes duæ mulieres cuponæ ad regem, steterunt coram eo :

17 Dixitque mulier illarum una, *Attende* ad me, domine mi, ego & mulier hæc habitamus in domo eadem : & peperi apud eam in eadem domo.

18 Fuit autem die tertio à partu meo, quum peperisset etiam mulier hæc ; & essemus una, nullus extraneus *esset* nobiscum in eadem domo, præterquam nos duæ in eadem domo ;

19 Ut moreretur filius mulieris hujus noctu, eò quòd incubuisset ei.

20 Quapropter surgens medià nocte, accepit filium meum à latere meo ancillâ tuâ dormiente, & collocavit eum in sinu suo : filium autem suum mortuum collocavit in sinu meo.

21 Quumque surgerem mane ad lactandum filium meum, ecce mortuus erat : sed animadverti de eo mane, quòd ecce non *esset* filius meus quem peperieram.

22 Dixit verò mulier illarum altera, Nequaquam, sed filius meus *est* qui vivit, filius verò tuus qui mortuus est : illa verò diochat, Quinimo filius *est* tuus qui mortuus

tuus est, & filius meus qui vivit: sic loquebantur coram rege.

23 Tum dixit rex, Hæc dicit, Hic *est* filius meus qui vivit, filius autem tuus qui mortuus est: sed illa dicit, Quinimo *est* filius tuus qui mortuus est, filius autem meus qui vivit.

24 Quare edixit rex, Accipientes mihi gladium *afferte*: & attulerunt *ministri* gladium ante regem.

25 Quibus dixit rex, Scindite natum istum qui vivit in duas partes; & date ejus dimidium uni, dimidiumque alteri:

26 Sed mulier illa, cujus *erat* filius qui vivebat, alloquuta est regem, quia æstuabant viscera ejus erga filium suum, ac dixit, *Attende* ad me, domine mi, date huic natum istum qui vivit, & minimè afficite eum morte: illa verò dicebat, Neque mihi, neque tibi esto, scindite.

27 Tunc pronunciavit rex, dicens, Date illi natum istum qui vivit, & minimè eum morte afficite: illa mater ejus *est*.

28 Quumque audirent omnes Israelitæ judicium hoc quod judicaverat rex, timuerunt à facie regis; videbant enim sapientiam Dei in eo esse ad exercendū judicium.

CAPUT IV.

Politia & sapientia Schelomonis.

ERat autem rex Schelomo rex super totum Israelem.

2 Et hi *sunt* principes qui erant ei; Hazaria filius Tzadoki præses;

3 Elichoreph & Achija filii Schischæ, scribæ; Jehoschaphat filius Achiludis à memoria.

4 Benaja filius Jehojadahi præfectus militiæ; Tzadok verò & Ebjathar Sacerdotes.

5 Et Hazaria filius Nathanis præfectus satarchis, & Zabud filius Nathanis præses, amicus regis:

6 Et Achischar præfectus domui; & Adoniram filius Habdæ præfectus delectui.

7 Erant & Schelomoni duodecim satarchi super totum Israelem, qui sustentabant regem & familiam ejus: mensem quotannis erat uniuscujusque sustentare *eum*.

8 Quorum hæc sunt nomina: filius Churis in monte Ephrajimi:

9 Filius Dekeri in Makatzo, & Schahalbimis & Bethschemescho: Elone quoque, Bethchanane.

10 Filius Chesedi in Arubbothis: ipsius erat Soco & tota terra Chepheri.

11 Filii Abinadabi, totus tractus Dorit Taphath filia Schelomonis erat ei uxor.

12 Bahanæ filii Achiludis *erat* Thanaac & Megiddo, & tota Beth-Schean quæ *est* prope Tzarthanem infra Jizrehelem à Beth-Schean usque Abel-Mecholam, usq; ultra Jokmeham.

13 Filii Geberi in Ramothis Gilhadis *erant* villæ Jairis filii Menaschis quæ *sunt* in Gilhade, ejus *erant* tractus Argobi qui *est* in Baschane sexaginta civitates magnæ, *munitæ* muro & vecte chalybeo.

14 Achinadab filius Hiddonis *erat* in Machanajimis:

15 Achimahatz in Naphthali: ipse quoque acceperat Basematham filiam Schelomonis in uxorem.

16 Bahana filius Chuschai in Aschere & in superioribus *partibus*.

17 Jehoschaphat filius Paruachi in Issacare.

18 Schimhi filius Elæ in Binjamine.

19 Geber filius Uri in terra Gilhadis; terra Sichonis regis Emoræi, & Hogi regis Baschanis, *hic* satarchus unus qui præerat illi terræ.

20 Jehuda & Jisrael multi, ut arena quæ *est* ad mare in multitudinem; comedebant, & bibebant, & lætabantur.

21 Schelomo autem erat dominans in omnia regna ab ipso flumine *ad* terram Pelischathæorum, & usque ad terminum Ægyptiorum: offerebant munus, & serviebant Schelomoni omnibus diebus vitæ ejus.

22 Eratque cibarium Schelomonis in diem unum, triceni Cori similæ, & sexageni Cori farinæ:

23 Deni boves pingues, & viceni boves pascuales, & centenæ pecudes: præter cervos, & capreas, & damas, denique lectissima quæque altilia.

24 Nam ipse dominabatur in tota citeriore parte fluminis à Thiphsacho ad Hazzam, in omnes reges *qui erant* circa ipsum flumen: & pax erat ei ab omnibus latebus suis circumquaque:

25 Adeo ut confiderent Jehuda & Jisrael securè quisque sub vite sua & sub ficu sua, à Dane Beerschebahum usque, omnibus diebus Schelomonis.

26 Erantque Schelomoni quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatum ejus: & ad duodecies mille equites.

27 Sustentabantque satarchi illi regem Schelomonem, & omnes qui appropinquabant ad mensam regis Schelomonis, quisque mense suo: non sinebant desiderare quicquam.

28 Hordeum autem & stramen in equos, & in angarios; asserebant ad locum ubi erant, quisque pro ratione sua.

29 Præterea indidit Deus sapientiam Schelomoni, & intelligentiæ multum admodum: & amplitudinem animi, secundum *amplitudinem* arenæ quæ *est* in littore maris.

30 Erat enim sapientia Schelomonis major quàm sapientia omnium Orientalium, & quàm omnis sapientia Ægyptiorum.

31 Sapientior etiam fuit omnibus hominibus, Ethane Ezrachæo, & Hemane, & Calcole, & Dardaho filiis Macholis: pervasitque nomen ejus in omnes gentes circumquaque.

32 Et eloquutus est ter mille sententias fueruntque cantica ejus quinque supra mille.

33 Eloquutus etiam est de plantis, à cedro

dro, quæ *est* in Libano usque ad hyssopum quæ prodit è pariete: deniqne eloquutus est de jumentis, & de volucribus, & de reptilibus, & de piscibus.

34 Quamobrem *homines* veniebant ex omnibus populis ad audiendam sapientiam Schelomonis, ab omnibus regibus terræ, qui audierant de sapientia ejus.

CAPUT V.

Fœdus Schelomonis cum Chiramo, qui ligna & operarios ei concessit ad extructionem Templi.

MIserat autem Chiram rex Tyri servos suos ad Schelomonem, quum audiret *Israelitas* unxisse eum in regem loco patris ejus: amicus enim fuerat Chiram Davidi omnibus diebus ejus.

2 Quapropter misit Schelomo ad Chiramum, qui dicerent:

3 Tu novisti Davidem patrem meum non potuisse ædificare domum nomini Jehovæ Dei sui, propter bella quibus circumdederunt eum *hostes*, donec poneret eum Jehova illos sub plantis pedum ejus.

4 At nunc quietem dedit Jehova Deus meus mihi circumquaque: non *est* adversarius, neque *est* occursus mali.

5 Quamobrem ecce cogito ædificare domum nomini Jehovæ Dei mei: quemadmodum prædixit Jehova Davidi patri meo, dicendo, Filius tuus quem ponam pro te in solio tuo, ipse ædificaturus est istam domum nomini meo.

6 Nunc ergo præcipe ut succidant mihi cedros è Libano, & servi mei erunt cum servis tuis, mercedem autem servorum tuorum daturus sum tibi prorsus ut dixeris; tu enim nôsti non esse inter nos quemquam peritum ad cædendum ligna ut *sunt* Tzidonii.

7 Fuit autem quum audiret Chiram verba Schelomonis, *ut* lætaretur valde; & diceret, Benedictus Jehova hoc tempore, qui præfecit pro Davide filium sapientem populo multo isti.

8 Et misit Chiram ad Schelomonem qui dicerent, Audivi quorum causâ misisti ad me: ego effecturus sum omnem voluntatem tuam, quod ad ligna cedrina, & quod ad ligna abiegna.

9 Servi mei deducent à Libano ad mare, & ego disponens ea ratibus per mare *mittam* usque ad locum quem miseris *significatum* mihi, ut ibi disparem ea, & tu auferas; tu vicissim facito voluntatem meam dando cibum familiæ meæ.

10 Itaque dabat Chiram Schelomoni ligna cedrina & ligna abiegna, prorsus ut volebat:

11 Schelomo autè dabat Chiramo vicies millenos coros tritici *in* cibû pro familia ejus, & vicies coros olei tusi: ita dabat Schelomo Chiramo de anno in annum.

12 Quum ergo dedisset Jehova sapientiam Schelomoni, quemadmodum promiserat ei; & esset pax inter Chiramum & Schelomonem, ita ut paciscerentur foedus ambo ipsi:

13 Indixit rex Schelomo delectum in toto Israele: fuitque delectus triginta millium virorum:

14 Quorum mittebat ad Libanum decies millenos in mensem alternis, mensem erant in Libano, duos autem *menses* quisque domi suæ: Adoniram autem præerat isti delectui.

15 Erant quoque Schelomoni septuagies mille bajuli, & octuagies mille putatores in illo monte:

16 Præter principes curatorum Schelomonis qui præerant illi operi, ter mille trecentos: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.

17 Et præcipiente rege devexerunt lapides magnos, lapides pretiosos, ad fundandum domum illam, lapides cæsos:

18 Dolabantque structores Schelomonis, & structores Chirami, atque Giblæi: sic præparabant ligna & lapides ad ædificandum domum.

CAPUT VI.

Figura & fabrica Templi.

DEinde fuit quadringentisimo octuagesimo anno ab egressu Israelitarum è terra Ægypti, anno quarto, mense Ziv (is mensis *est* secundus) regni Schelomonis super Israelem, ut ædificare inciperet domum Jehovæ.

2 Domus autè quam ædificavit rex Schelomo Jehovæ, *fuit* longitudine suâ sexaginta cubitorum, & viginti latitudine sua; triginta verò cubitorum altitudine suâ.

3 Et porticus erat ante templum domûs, viginti cubitorum longitudine sua, secundum frontem latitudinis domûs; decem cubitorû latitudine suâ ante domum.

4 Fecit autem domui fenestras prospectui accommodas clausas.

5 Et ædificavit ad murum domûs substructionem circumquaque, ad muros ipsius domûs circumquaque, templo & adyto: fecitque alas circumquaque.

6 Substructio ima *erat* quinq; cubitorum latitudine suâ, & mediana sex cubitorum latitudine suâ, tertiana verò septem cubitorum latitudine suâ: nam contractiras indiderat domui circumquaque extrinsecùs, ne baterent mutis domûs.

7 Domus autem quum ædificabatur, lapide integro, ut fuerat advectus, ædificabatur: neque mallei aut securis, *aut* ullius instrumentum ferreum auditum est in illa domo quum ædificaretur.

8 Porta *ad* alæ mediumum erat in latere domûs dextero: quâ per cochleas ascendebant ad mediacum, & à mediano ad tertiana *cubicula*.

9 Ædificata itaque domo illâ atque absolutâ; obtexit domum ipsam cantheriis & coæxationibus cedrinis.

10 Ædificavit autem substructionem quamque circa totam domum, quinû cu-

bitis altitudine suâ, quam adjecit domui lignis cedrinis.

11 Tum fuit verbum Jehovæ ad Schelomonem, dicendo:

12 Hæc, quam tu ædificas, domus illa est, si ambulaveris in statutis meis, & judicia mea exercueris, ac observaveris omnia præcepta mea ambulando in eis: utique præstabo verbum meum erga te, quod eloquutus sum Davidi patri tuo:

13 Et habitabo inter Israelitas, neque derelinquam populum meum Israelem.

14 Quum itaque ædificâsset Schelomo domum istam, & absolvisset eam;

15 Contabulavit muros ipsius domûs intrinsecûs tabulis cedrinis, à solo domûs usque ad tegmen murorum obduxit ligno intrinsecûs: obduxit etiam solum ipsum domûs tabulis abiegnis.

16 Contabulavit verò viginti cubitos ad latera ipsius domûs tabulis cedrinis, à solo usque ad ipsos muros; contabulavit, inquam, ipsi intra adytû in sancto sanctorû:

17 Quadraginta autem cubitorum erat domus illa; illud templum anteriùs.

18 Et ad cedros domûs intrinsecûs erant incisæ colocynthides & aperti flores, omnia erant cedrina, nullus lapis conspiciebatur.

19 Sic adytum intra domum intrinsecûs paravit, ad collocandum ibi arcam fœderis Jehovæ.

20 Quod autem ad anteriorem partem adyti, viginti cubitorum *erat* longitudo, & viginti cubitorum latitudo, ac viginti cubitorum altitudo ejus; quam obduxit auro affervato: obduxit etiam altare cedrinum.

21 Quumque obduxisset Schelomo hanc domum intrinsecûs auro affervato: fecit interjectum *pariete*ni præter fones aureos ante adytum, quem similiter obduxit auro.

22 Ita totam domum ipsam obduxit auro donec absolveretur tota domus: similiter totum altare illud quod erat ad adytum obduxit auro.

23 Fecit autem in ipso adyto duos Cerubinos è lignis oleosis: decem cubitorum altitudo utriusque *eorum*.

24 Et quinque cubitorum *erat* ala Cerubini una, similiter quinque cubitorum ala Cerubini altera: decem cubiti *erant* ab extremitate alæ cujusque, usque ad extremitatem alæ suæ *alterius*.

25 Sic decem cubitorum Cerubinus alter *erat*: mensura eadem & proportio eadem ambobus Cerubinis.

26 Altitudo Cerubini unius decem cubitorum, & similiter Cerubini alterius.

27 Disposuit autem istos Cerubinos intra domum intimam, ita ut expanderent alas Cerubini; & attingeret ala unius murum hunc, & ala Cerubini alterius attingeret murum alterum: alæ verò eorum versùs medium domûs attingerent altera alteram.

28 Et obduxit istos Cerubinos auro.

29 Omnes autem muros istius domûs circuitu inciso, sculpturis incisuratum Cerubinorum & palmarum, & apertorum florum; intrinsecûs & extrinsecûs.

30 Solum quoque domûs obduxit auro, intus & extra.

31 Et *in* porta adyti fecit fores *è* lignis oleosis: superliminare *cum* postibus quinta *parte*.

32 *In* his autem binis foribus *è* lignis oleosis, incidit cæsuras Cerubinorum, & palmarum, & apertos flores, quos obduxit auro, & duxit etiam super Cerubinos & super palmas aurum.

33 Et similiter fecit portæ templi postes *è* lignis oleosis: *è* quarta *parte*.

34 Et binas fores *è* lignis abiegnis: duæ valvæ foribus unis versatiles, ac duæ valvæ incisæ foribus alteris versatiles *erant*.

35 Incidit etiam Cerubinos, & palmas, ac apertos flores: quæ obduxit auro, adaptato ad earum sculpturam.

36 Postea ædificavit atrium interius tribus ordinibus *lapidum* cæsorum; & ordine sectarum cedrorum.

37 Anno quarto cœpta est fundari domus Jehovæ, mense Zivo.

38 Anno verò undecimo, mense Bule (is mensis *est* octavus) absolvit domum hanc cum omnibus rebus ejus, & secundùm omnes rationes ejus: ita ædificavit eam septem annis.

CAPUT VII.

Regia Schelomonis, & ornamenta templi.

POstea domum suam ædificavit Schelomo tredecim annis: quibus absolvit totam domum suam.

2 Deinde ædificavit domum saltûs Libani centum cubitorum longitudine, & quinquaginta cubitorum latitudine, & triginta cubitorum altitudine: super quatuor ordines columnarum cedrinarum, & trabes cedrinas impositas columnis.

3 Et tectum cedrinum supernè supra contabulationes, quod *erat* supra columnas, quadraginta quinque; quindenas ordine.

4 Et prospectuum tres ordines, quorum aspectus ad aspectum *dirigebatur* triplici serie:

5 Et omnes portæ cum postibus quadratis jugumento: & directuram aspectûs ad aspectum triplici serie:

6 Præterea porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudine; ita ut porticus *esset* secundùm aspectum illarum, id est, columnæ & columen secundùm aspectum illarum.

7 Item porticum tribunalis ubi judicabat, porticum judicii fecit: quod obtectum *erat* cedro à soli parte ad aliam ad alteram.

8 Postea domui suæ ubi habitabat, atrium alterum interius ista porticu, operi huic simile erat: domum quoque filiæ Pharonis fecit, quam duxerat Schelomo, similem porticui isti.

9 Om-

9 Omnia hæc *erant* è lapidibus pretioſis, ſecundùm dimenſiones *unius cæſi* lapidis, ſectis ſerrâ intrinſecùs & extrinſecùs: idq; à fundamento uſq; ad præcinctiones, etiam extrinſecùs uſque ad atrium magnum.

10 Fundatio quoque *erat* è lapidibus pretioſis, lapidibus magnis: lapidibus decem cubitorum, & lapidibus octonum cubitorum:

11 Similiter ſupernè è lapidibus pretioſis, ſecundùm dimenſiones *unius* lapidis cæſi, & cedro.

12 Denique atrio magno circumquaque, tres *erant* ordines lapidis cæſi, & ordo trabium cedrinarum: ſimiliter atrio domus Jehovæ interioris, & porticui ejuſdè domûs.

13 Miſit quoque rex Schelomo, ut acciperet Chiramum è Tyro.

14 (Is *erat* filius mulieris viduæ è tribu Naphthali, cujus pater vir Tytius fuerat faber æratius) eò quòd plenus eſſet peritiâ, & intelligentiâ, ac notitiâ ad faciendum omne opus ex ære: qui veniens ad regem Schelomonem fecit totum opus ejus.

15 Formavit enim duas columnas æreas: octodecim cubitorum erat altitudo columnæ unius, quam filum duodecim cubitorum cingebat: ut columnam ſecundam.

16 Et duo coronamenta fecit ad imponendum ſummitatibus columnarum è fuſo ære: quinque cubitorum altitudo coronamenti unius, & quinque cubitorum altitudo coronamenti alterius.

17 Encarpi opere implexo, faſciæ opere catenato ipſis coronamentis, quæ *erant* in ſummitate columnarũ: ſeptem coronamento uni *erant*, & ſeptem coronamento alteri.

18 Quæ aptavit ad ipſas columnas: deinde duos ordines circumquaque ſuper encarpum unum: ad tegendum coronas quæ imponendæ erant ſummitati malogranatorum: ut etiam fecit corona alteri.

19 Ita ut coronæ, quæ *erant* ſuper capitulum columnarum opere liliaceo, *collocandarum* in porticu, quatuor cubitorũ *eſſent*.

20 Coronæ autem impoſitæ duabus iſtis columnis, etiam ſurſum verſùs *ſitæ erant* è regione projectura, quæ *erat* in latere encarpi: & malogranata ducenta *bina* ordinibus circumquaque, *etiam* ad coronamentum alterum.

21 Deinde erexit columnas ipſas in porticu templi: erectamque columnam dexteram vocavit nomine ejus Jachin: poſtea erectam columnam ſiniſtram vocavit nomine ejus Boaz.

22 Quum itaque impoſitum eſſet capitulo columnarum opus liliaceum, abſolutum eſt opificium columnarum.

23 Item fecit ipſum lacum ſuſum: decem cubitorũ erat è labri parte unâ ad alteram, rotundum circumquaque, cujus altitudo quinque *erat* cubitorum, & filum triginta cubitorum cingebat eum circumquaque.

24 Colocynthides autem ſubter labium ejus circumquaque cingebant ipſum, denæ in cubitum ambiebant lacum circumquaque: duobus ordinibus colocynthides fuſæ in fuſura ejus.

25 Stabat impoſitus duodecim bobus, tribus reſpicientibus ad Aquilonem, & tribus reſpicientibus ad Occidentem, & tribus reſpicientibus ad Meridiem, ac tribus reſpicientibus ad Orientem, quibus lacus *erat* impoſitus ſupernè: ita eorum omnium poſteriora intùs *latebant*.

26 Craſſitudo autem ejus palmaris erat, & labiũ ejus ſimile operi labii calicis, *aut* floribus lilii: bis mille bathos continebat.

27 Item fecit baſes decem æreas: quaternum cubitorum longitudo baſis unuſcujuſque: & quaternũm cubitorum latitudo ejus, ternorumq; cubitorum altitudo ejus.

28 Erat autem hujuſmodi opus cujuſque baſis, zophori *erant* eis: erantque zophori inter denticulatos toros.

29 Ipſis autem zophoris qui *erant* inter denticulatos toros, inerant leones, boves, & Cerubini, & ſuper denticulatos toros ſulcrum ſupernè: infra leones verò & boves adjectiones opere ducto.

30 Erantq; quaternæ rotæ æneæ baſi unicuique, & tabulæ æreæ, quibus *erant* ſcapulæ in quaternis compagibus ſuis: ſubter labrum quodque ſcapulæ illæ *erant* fuſæ è regione adjectionum cujuſque *labri*.

31 Deinde illius *labri* os ab interiore parte ambitûs coronarii ſurſum verſùs *exſtabat* uno cubito, cujus *ambitus* os rotundum *erat* opere fulcri ſeſquicubitale: circa cujus os ſimiliter *inerant* cæſuræ, & zophori earum quadrati, non rotundi.

32 Quaternæ autem rotæ illæ ſubter zophoros illos, & axes rotarum *affixi erant* baſi: & altitudo rotæ uniuſcujuſque erat ſeſquicubiti.

33 *Eratque* opus rotarum iſtarum ſimile operi rotæ curũs: axes earum, & modioli earum, & canthi earum, & radii earum, omnia fuſa.

34 Similiter quaternæ ſcapulæ ad quaternos angulos baſis unuſcujuſque: ex ipſa baſi *erant* ſcapulæ ejus:

35 Ita ut in ſummo ipſius baſis, dimidii cubiti altitudo rotunda *exſtaret* circumquaque: nam in ſummo baſis manus illius, ut zophori illius, ex ipſa erant.

36 Inſculpſit autem tabulis illius, manibus illius, & zophoris illius Cerubinos, leones, & palmas: prout cæſaturis cujuſque & adjectionibus circumquaq; *conveniebat*.

37 In hanc *formam* fecit decem baſes: fuſura eadem, menſura eadem, proportio eadem *erat* ipſis omnibus.

38 Item fecit decem labra ærea: quadragenos bathos continebat labrum unumquodque, quaternũm cubitorum *erat* labrum unumquodque, labrum unum impoſitum baſi ſuæ unã, in decem baſes.

39 Et diſpoſuit harum baſium quinque ad latus ipſius domûs dextrorſum, & quinque ad latus domûs ſiniſtrorſum: labrum

verò posuit versûs latus domûs dexterum, ad Orientem è regione meridiei.

40 Quum itaque Chiram fecisset labra, & hamas ac crateras eorum; absolvit Chiram facere totum opus, quod fecit regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ.

41 Columnas duas, & orbes coronarios qui erant impositi capitulo columnarum duos: & encarpos duos ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* impositi capitulo columnarum:

42 Et malogranata quadringenta pro duobus encarpis: duobus ordinibus malogranata pro encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in superficie columnarum:

43 Item bases decem, & labra decem imposita basibus:

44 Item lacum unum, & boves duodecim sub ipso lacu:

45 Item ollas, & hamas, & crateras, denique omnia vasa illa quæ fecit Chiram regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ; ex ære p[illegible]ato:

46 In [illegible]anitie Jardenis fudit ea rex in terra argillosa, inter Succothas, & Tzarthanem.

47 Et omisit Schelomo *pendere* omnia vasa ista præ multitudine quàm plurimâ: non perveſtigatum est æris eorum pondus.

48 Fecit verò Schelomo omnia instrumenta ista, quæ *erant* domui Jehovæ; nempe altare aureum, & mensam super quam erant panes faciei, aureum:

49 Item lychnuchos, quinque à dextera, & quinque à finistra ante ipsum adytum, *ex* auro asservato: flores etiam, & lucernas, & forcipes aureos.

50 Item pelves, & instrumenta musica, & crateras, & acerras, & trullas *ex* auro asservato: etiam cardines fœminas cum foribus domûs interioris sancti sanctorum, & cum foribus domûs templi ipsius, aureas.

51 Perfecto demum toto opere illo, quod fecit rex Schelomo *pro* domo Jehovæ; inferens rex Schelomo res consecratas à Davide patre suo, argentum & aurum, & vasa, posuit in thesauris domûs Jehovæ.

CAPUT VIII.

Dedicatio Templi.

TUnc congregari jussit Schelomo Seniores Jisraelis, & omnes primarios tribuum, principes patrumum familiarum eum Jisraelitis ad regem Schelomonem Jeruschalaima ut deducerent arcam fœderis Jehovæ è civitate Davidis, ea *est* Tzijon.

2 Congregatis itaque ad regem Schelomonem omnibus Jisraelitis mense horridorum *agrorum*, in ipso festo (is *est* mensis septimus.)

3 Et convenientibus omnibus Senioribus Jisraelis deportârunt Sacerdotes arcâ:

4 Et deduxerunt arcam Jehovæ & tentorium conventûs, & omnia vasa sacra, quæ *erant* in tentorio; deduxerunt, inquam, ea Sacerdotes & Levitæ,

5 Rex autem Schelomo & totus cœtus Jisraelitarum qui convenerant ad eum, cum ipso *euntes* coram arca; sacrificabant pecudes & boves, quæ nec numerabantur nec supputabantur præ multitudine.

6 Intulerunt autem Sacerdotes arcam fœderis Jehovæ in locum ipsius, in adytum domûs, in sanctum sanctorum, sub alas Cerubinorum.

7 Nam Cerubini pandebant alas super locum arcæ; & obtegebant Cerubini arcam & vectes ejus supernè.

8 Deinde protenderunt ejus vectes; ita ut conspicerentur summitates vectium è sancto versûs partem anteriorem ipsius adyti, non autem conspicerentur foris; fuerunt que ibi usque in diem hunc.

9 Nihil *erat* in arca præter duas tabulas lapideas, quas collocaverat ibi Mosche in Chorebo; quando pepigit *fœdus* Jehova cum filiis Jisraelis egredientibus ipsis è terra Ægypti.

10 Fuit autem quum exirent Sacerdotes è sancto ipso, ut nubes impleret domum Jehovæ:

11 Adeo ut non possent Sacerdotes cònsistere ad ministrandum propter ipsam nubem, quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.

12 Tum dixit Schelomo, Jehova dixit se habitare in caligine.

13 Planè ædificavi tibi domum habitaculi, stationem in qua resideas *in* secula.

14 Postea rex conversâ facie suâ benedixit eum tota congregatione Jisraelis; totâ congregatione Jisraelis stante:

15 Ac dixit, Benedictus Jehova Deus Jisraelis, qui alloquutus est ore suo Davidem patrem meum; pronr manu suâ implevit, dicendo:

16 Ex quo die eduxi populum meum Jisraelem ex Ægypto; non elegeram civitatem ex ullis tribubus Jisraelis, ad ædificandum domum ubi esset nomen meum; sed elegi Davidem ut præesset populo meo Jisraeli.

17 Quamobrem fuit in animo Davidis patris mei, ædificare domum nomini Jehovæ Dei Jisraelis.

18 Sed dixit Jehova Davidi patri meo, Eò quòd fuit tibi in animo ædificandi domum nomini meo, bene fecisti quòd fuisti eo animo.

19 Verumtamen tu non es ædificaturus istam domum: sed filius tuus qui egressurus est è lumbis tuis, is ædificabit domum istam nomini meo.

20 Itaque præstitit Jehova verbum suum quod loquutus fuerat; surrexi enim loco Davidis patris mei, & sedens in solio Jisraelis quemadmodum loquutus est Jehova, ædificavi domum hanc nomini Jehovæ Dei Jisraelis:

21 Ubi disposui locum pro arca, in qua *est* fœdus Jehovæ, quod pepigit cum patribus nostris, quum educeret eos è terra Ægypti.

22 Deinde

22 Deinde subſtitit Schelomo ante altare Jehovæ, coram tota congregatione Jisraelis; & expandit manus ſuas verſùs cœlum:

23 Ac dixit, Jehova Deus Jisraelis, nullus eſt ſimilis tibi Deus, in cœlis ſupernè, aut in terra infernè, ſervans fœdus & benignitatem ſervis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo ſuo:

24 Qui ſervâſti Davidi patri meo ſervo tuo id quod eloquutus fueras ei: ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tuâ impleviſti, ſicut eſt hoc die.

25 Nunc ergo Jehova Deus Jisraelis, ſerva Davidi ſervo tuo patri meo, id quod eloquutus fueras ei, dicendo, Non exſcindetur tibi vir à conſpectu meo ſedens in ſolio Jisraelis: ſi tamen obſervabunt filii tui viam ſuam ambulando coram me, quemadmodum ambulâſti coram me.

26 Nunc etiam Deus Jisraelis, confirmetur, quæſo, verbum tuum quod eloquutus es ſervo tuo Davidi patri meo:

27 Etenim an revera habitaret Deus in terra? ecce cœli ipſi, & cœli cœlorum non capiunt te, quanto minùs domus hæc quam ædificavi?

28 Reſpicias igitur ad orationem ſervi tui, & ad deprecationem ejus, Jehova Deus mi, auſcultando clamori & orationi quâ ſervus tuus orat coram te hodie:

29 Ut ſint oculi tui aperti erga domum hanc noctu & interdiu, erga locum illum de quo dixiſti, Futurum eſt nomen meum ibi, auſcultando orationi quâ orabit ſervus tuus verſùs locum hunc:

30 Et auſcultes deprecationi ſervi tui, & populi tui Jisraelis, quâ orabunt verſùs locum hunc: tu, inquam, auſcultes in loco habitationis tuæ in cœlis, & auſcultans condones.

31 Quum peccaverit ullus in proximum ſuum, qui detulerit ei juramentum exſecrationis, exſecratione adjurando eum: (nam veniet exſecratio ante altare tuum in domum hanc:)

32 Tunc tu audito è cœlis, & conficiens judicato ſervos tuos, improbando improbum, reddendo viam ejus in caput ejus; & juſtificando juſtum, reddendo ei ſecundùm juſtitiam ejus.

33 Quum plagâ affectus fuerit populus tuus Jisrael coram hoſte, eò quòd peccaverint in te: ſi converſi ad te celebrabunt nomen tuum, & orabunt ac deprecabuntur te verſùs domum hanc:

34 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum populi tui Jisraelis: ut reducas eos in terram hanc, quàm tradidiſti majoribus eorum.

35 Quum clauſum fuerit cœlum ita ut non ſit pluvia, eò quòd peccaverint in te: ſi orantes verſùs locum hunc celebrabunt nomen tuum, & à peccato ſuo revertentur, quia teſtatus fueris *contra* eos:

36 Tunc tu exaudito è cœlis, condonans peccatum ſervorum tuorum, & populi tui Jisraelis, quum docueris eos viam optimam per quam ambulent: ut des pluviam ſuper terram tuam quam dediſti populo tuo in poſſeſſionem.

37 Fames quum erit in hac terra, peſtis quum erit, uredo, rubigo, locuſta, bruchus quum erit, quum anget eum inimicus ejus in terra ditionis ejus; quæcunque plaga, quæcunque ægritudo:

38 Omnem orationem, omnem deprecationem quæ erit à quocunque homine, *aut* à toto populo tuo Jisraele; quum agnoſcentes quiſque plagam animi ſui, expandet manus ſuas verſùs domum hanc:

39 Tum tu exaudito è cœlis, ſtatione habitationis tuæ, ut condonans facias aut des unicuique ſecundùm omnes vias ejus, quas agnoſces apud animum ejus: tu enim nôſti ſolus animum omnium filiorum hominis:

40 Ut reverentur te omnibus diebus quibus ſunt victuri in ſuperficie hujus terræ, quam dediſti majoribus noſtris.

41 Quin etiàm extraneo ipſi, qui non è populo tuo Jisraele *fuerit*, ſed venerit è terra longinqua propter nomen tuum:

42 (Audient enim de nomine tuo magno, & manu tuâ robuſtâ, ac brachio tuo extento) quum adveniens orabit verſùs domum hanc:

43 Tu auſcultato è cœlis, ſtatione habitationis tuæ, ut facias omnino prout clamaverit ad te extraneus ipſe: ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, ad reverendum te, ſicut populus tuus Jisrael, & ad cognoſcendum nomen tuum invocari ſuper domum hanc quam ædificavi.

44 Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicum ſuum, viâ quâ mittes eos: ſi orabunt Jehovam viâ civitatis hujus quam elegiſti, & hujus domûs quam ædificavi nomini tuo:

45 Tum exaudies è cœlis orationem eorum & deprecationem eorum, ut peragas cauſam eorum.

46 Quum peccaverint in te (nam nemo *eſt* qui non peccet,) & iratus contra *eos* expoſueris eos inimico; ita ut captivos abduxerint eos *illi* à quibus capti ſunt, in terram inimici, longinquam aut propinquam:

47 Si reducent in animum ſuum in ea terra ubi captivi detinebuntur, ut converſi deprecentur te in terra eorum quorum ſunt captivi, dicendo, Peccavimus, & perverſè egimus, improbè fecimus:

48 Et revertentur ad te ex toto corde ſuo, & ex toto animo ſuo, in terra inimicorum ſuorum qui captivos detinebunt eos: & orabunt te viâ terræ ſuæ quam dediſti majoribus ipſorum, hujus civitatis quam elegiſti, & hujus domûs quam ædificavi nomini tuo:

49 Tum exaudies è cœlis, ſtatione habitationis tuæ, orationem eorum & deprecationem

tionem eorum, ut peragas causam eorum:

50 Ut condones populo tuo quæ peccaverint contra te, & omnes defectiones eorum quibus defecerint à te: & concilies eis misericordiam coram captivos detinentibus eos, ut misereantur eorum.

51 (Populus enim tuus & possessio tua sunt quos eduxisti ex Ægypto, è medio catino ferri.)

52 Oculis tuis apertis exsistentibus ad deprecationem servi tui, & ad deprecationem populi tui Israelis, auscultando eis quandocunque invocabunt te.

53 Tu enim distinxisti eos tibi in possessionem ab omnibus populis terræ: quemadmodum loquutus es per Moschen servum tuum, quum educeres majores nostros ex Ægypto, Domine Jehovi.

54 Deinde fuit quum absolvisset Schelomo orare Jehovam totâ oratione & deprecatione istâ, *ut* surgens ab anteriore parte altaris Jehovæ, ab inflexione sua in genua, manibusque suis passis versùs cœlum,

55 Staret ac benediceret *Deo* cum tota congregatione Israelis, voce magnâ dicendo:

56 Benedictus Jehova qui dedit quietem populo suo Israeli, prorsus ut loquutus fuerat: non excidit res ulla ex omnibus bonis sermonibus ejus, quos loquutus fuerat per Moschen servum suum.

57 Sit Jehova Deus noster nobiscum, quemadmodum fuit cum majoribus nostris: ne derelinquat nos, neque deserat nos:

58 Inclinando animum nostrum ad sequendum ambulemus in omnibus viis ejus, ut observemus præcepta ejus, & statuta ejus, ac judicia ejus quæ præcepit majoribus nostris.

59 Et sint verba mea isti, quibus deprecatus sum coram Jehova, propinqua Deo nostro interdiu & noctu; ut peragat causam servi sui, & causam populi sui Israelis, cujusque temporis tempore suo:

60 Ut cognoscant omnes populi terræ Jehovam esse Deum ipsum, neminem *esse* amplius.

61 Quum erit cor vestrum integrum erga Jehovam Deum nostrum, ambulando in statutis ejus, & observando præcepta ejus, sicut hodierno die.

62 Deinde rex & omnes Israelitæ cum eo, sacrificârunt sacrificia coram Jehova.

63 Sacrificavit enim Schelomo in sacrificium eucharisticum quod sacrificavit Jehovæ; boves vicies bis mille, & pecudes centies vicies mille: quam dedicarent domum Jehovæ rex & omnes filii Israelis.

64 Eo ipso die consecravit rex internam partem atrii quæ *erat* ante domum Jehovæ, eò quòd parâsset ibi holocausta, & munera, ac adipes eucharisticorum: nam altare æreum, quod *erat* coram Jehova, minus erat quàm ut caperet holocausta, & munera, ac adipes eucharisticorum.

65 Celebravit etiam Schelomo tempore illo illud festum, & totus Israel cum eo, congregatio magna, inde ab ingressu Chamathæ usque ad torrentem Ægypti, coram Jehova Deo nostro septem diebus, deinde septem diebus: *hoc est*, quatuordecim diebus.

66 Die octavo dimisit populum, & benedixerunt regi: ita abierunt ad tentoria sua, læti & hilares animo de toto illo bono, quo affecerat Jehova Davidem servum suum, & Israelem populum suum.

CAPUT IX.

Deus secundò apparet Schelomoni. Schelomo plures civitates ædificat, & classem Ophirum ablegat.

Fuit autem quum absolvisset Schelomo ædificare domum Jehovæ, & domum regis, idque pro toto desiderio Schelomonis, quo delectatus fuerat faciendo:

2 Apparuerat enim Jehova Schelomoni secundò, quemadmodum apparuerat ei Gibhone:

3 Et dixerat Jehova ei, Exaudivi orationem tuam, & deprecationem tuam, quâ deprecatus es coram me; consecravi domum istam quam ædificâsti, ut collocem nomen meum ibi usque in seculum, eruntque oculi mei & animus meus ibi omnibus diebus.

4 Tu autem si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, integro animo & recto, faciendo omnino prout præcepi tibi, statuta mea & judicia mea observaveris:

5 Utiq; stabiliam solium regni tui super Israelem in seculum; quemadmodum eloquutus fuerat David patri tuo, dicendo, Non exscindetur tibi vir à solio Israelis.

6 Si omnino averti fueritis vos & filii vestri à sequendo me, & non observaveritis præcepta mea & statuta mea quæ proposui vobis; sed abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos *honorem habentes* eis:

7 Utique exscindam Israelem à superficie hujus terræ quam dederam eis, & istam domum quam consecravi nomini meo dimittam à facie mea; eritque Israel in parabolam & dicterium inter omnes populos.

8 Et domus ista *erit* excelsa, quisquis transibit juxta eam obstupescet aut sibilabit: dicent enim, Quamobrem fecit Jehova ita terræ isti, & domui isti?

9 Ac dicent, Eò quòd dereliquerunt Jehovam Deum suum, qui eduxerat majores ipsorum è terra Ægyptiâ & prehenderunt deos alienos, & incurvantes se eis coluerunt eos, ideirco induxit Jehova in eos totum malum istud.)

10 Fuit, inquam, exactis viginti annis quibus ædificavit Schelomo duas illas domos; domum Jehovæ, & domum regis:

11 *Quia* Chiram rex Tyri donaverat Schelomoni lignis cedrinis, & lignis abiegnis, ac auro, pro toto desiderio ejus: *ut* tunc daret rex Schelomo Chiramo viginti civitates ad regionis limitem.

12 Itaque

12 Itaque egressus Chiram Tyro ad visendum civitates illas quas dabat ipsi Schelomo, quum non placerent in oculis ejus:

13 Dixit, Quid *sunt* civitates istæ, quas das mihi, frater mi? ideo vocat eas *quisque* terræ Cabul *civitates* usq; in diem hunc.

14 Miserat enim Chiram regi, centum viginti talenta auri.

15 Hæc porro causa *est* delectûs quem indixerat rex Schelomo, ut ædificaret domum Jehovæ; & domum suam, & munitionem ipsam, murum que Jeruschalaimorum: item Chatzoren, & Megidduntem, & Gezerum.

16 (Pharo rex Ægypti ascendens ceperat Gezerum: & combusserat eam igne, Cenahanæum autem qui inhabitabat civitatem interfecerat; dederatque eam in munus filiæ suæ, uxori Schelomonis.

17 Ædificavit autem Schelomo Gezerum) & Bethchoronem inferiorem:

18 Item Bahalatham, & Thadmorem in deserto, in illa terra:

19 Omnes quoq; civitates armamentariorum, quæ *erant* Schelomoni, & civitates curruum, & civitates equitum: denique pro desiderio Schelomonis *id* quod desideraverat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatûs sui:

20 Totius populi qui relictus fuerat ex Emorzo, Chitthæo, Perizzæo, Chivvæo, & Jebusæo, qui non *erant* è filiis Jisraelis:

21 Horum filios qui relicti fuerant post eos in ipsa terra, quos non potuerant Jisraelitæ internecioni devovere, adegit eos Schelomo in tributum servile usque in hodiernum diem.

22 Ex Jisraelitis verò neminem reddidit Schelomo servum: sed erant viri militares, & servi ejus, & principes ejus, & tributi ejus, & præfecti currûum ac equitum ejus.

23 *Ex* his erant principes curatorum, qui præfecti erant operi pro Schelomone quingenti quinquaginta: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.

24 Verumtamen filia Pharonis ascenderat è civitate Davidis ad domum suam quam ædificaverat ei *Schelomo*: tunc ædificavit munitionem ipsam.

25 Et offerebat Schelomo ter quotannis holocausta & eucharistica super altare quod exstruxerat Jehovæ, & suffitum adoleri curabat in eo quod *erat* coram Jehova, quum perfecisset domum.

26 Præterea classem paravit rex Schelomo Hetzjone Geberi, quæ *est* prope Elothas ad littus maris Algoh in terra Edomæorum.

27 Misit verò Chiram in ea classe servos suos, nautas, peritos maris, cum servis Schelomonis:

28 Qui profecti Ophirum, acceperunt inde auri quadringenta viginti talenta, quæ attulerunt ad regem Schelomonem.

CAPUT X.

Regina Schebæ Schelomonem invisit.

Audiens autem regina Schebæ famam Schelomonis, & nominis Jehovæ, venit ad probandum eum ænigmatibus:

2 Et ingressa Jeruschalaima cum exercitu numeroso admodum; camelis ferentibus aromata, & aurum multum admodum, ac lapides pretiosos: accessit ad Schelomonem, & eloquuta est ei quicquid *erat* in animo suo.

3 Cui indicavit Schelomo omnia verba ejus: non fuit absconditum quicquam regi, quin indicaverit ei.

4 Quaptopter quum videret regina Schebæ omnem sapientiam Schelomonis, & quamque domum quam ædificaverat;

5 Cibum etiam mensæ ejus, & consessum servorum ejus, & statum ministrorum ejus, & vestitum eorum, similiter & poculis ejus, & ascensum ejus quo ascendebat in domum Jehovæ: non *erat* amplius in ea spiritus.

6 Tandem dixit regi, Verum *est* verbum illud quod audiveram in terra mea, de rebus tuis & de sapientia tua.

7 Tamen non credidi verbis illis usquedum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi ejus dimidium: superas sapientiâ & bonitate famam illam quam audiveram.

8 Beati homines tui, beati servi tui isti qui stantes coram te jugiter audiunt sapientiam tuam.

9 Sit Jehova Deus tuus benedictus, qui delectatus est te, ut collocaret te in solio Jisraelis; eò quod diligit Jehova Jisraelem in seculum, ideo imposuit te regem, ut exerceres judicium & justitiam.

10 Et dedit regi centum viginti talenta auri, & aromata multa valde, & lapides pretiosos: non fuit advecta hujusmodi aromata amplius tanta multitudine, quanta dedit regina Schebæ regi Schelomoni.

11 (Nam etiam classis Chirami quæ asferebat aurum ex Ophiro, advexerat ex Ophiro ligna thyina multa admodum, & lapides pretiosos:

12 Et paraverat rex ex illis lignis thyinis repagulum ad domum Jehovæ, & ad domum regis, & citharas, & nablia pro cantoribus: non fuerant advecta talia ligna thyina, neque visa usque in diem illum.)

13 Rex verò Schelomo dedit reginæ Schebæ pro toto desiderio ejus quicquid petivit, præter id, quod rependit ei pro facultate regis Schelomonis: ita revertens abiit ea terram suam, ipsa cum servis suis.

14 Erat autem pondus auri quod obveniebat Schelomoni quolibet anno, sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15 Præter *id quod obveniebat à* publicanis negotiatorum, & mercatura, aromatariorum: & omnibus regibus Arabiæ, & procetibus ejus regionis.

16 Itaque fecerat rex Schelomo ducentos clypeos ex auro malleato: sexcentos aureos imponebat clypeo unicuique.

17 Item trecenta scuta ex auro malleato, tria pondo auri imponebat scuto unicuque:

que: quæ posuit rex in domo saltûs Libani.

18 Fecerat præterea rex solium eburneum magnum; & obduxerat illud auro depuratissimo.

19 Sex gradus *erant* huic solio, & fastigium rotundum ipsi solio à posteriore parte ejus, & fulcra manuaria hinc & inde ad locum sessionis: ac duo leones stantes juxta ipsa fulcra manuaria:

20 Duodecim quoque leones stantes ibi ad sex gradus ejus, hinc & inde: non fuerat factum tale in ullis regnis.

21 Insuper omnia vasa potoria regis Schelomonis *erant* aurea, & omnia vasa domûs saltûs Libani ex auro asservato: nihil *inerat* argenti, non æstimabatur temporibus Schelomonis ullius *pretii*.

22 Nam classis Oceani pro rege, cum classe Chirami *erat*: semel trienio annis veniebat classis ex Oceano afferens aurum & argentum, ebora, & simias, & pavones.

23 Sic major erat rex Schelomo omnibus regibus terræ, divitiis & sapientiâ.

24 Et totius terræ *reges* quærebant aspectum Schelomonis, ut audirent sapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.

25 Isti quoque afferebant quisque munus suum, instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestimenta, & arma, & aromata, equos & mulos, rem annuam quotannis:

26 Ita ut congregaret Schelomo currus & equites; essentque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos abduci jussit in civitates curruum, & apud regem Jerusalaima.

27 Et reddidit rex argentum Jerusalaimis ut lapides: cedros autem reddidit ut sycomoros quæ *crescunt* in loco depresso, multitudine.

28 Et vectigal equorum ex Ægypto, quod *erat* Schelomonis, id est, *vectigal* negotiatores regis accipiebant netum pro pretio.

29 Nam ascendens ex Ægypto exibat currus sexcentis siclis argenti, & equus centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorum, & pro regibus Syriæ in manu sua educebant.

CAPUT XI.

Polygamia & Idololatria Schelomonis, atque inde subsequens pœna.

POstea rex Schelomo adamavit mulieres alienigenas multas, idque præter filiam Parhonis; Moabitidas, Hammonitidas, Edomæas, Tzidonias, & Chitthæas:

2 E gentibus de quibus edixerat Jehova filiis Israelis, Ne convenitote cum eis, nec ipsi conveniunto vobiscum, profectò inclinarent animum vestrum post deos suos: iisdem adhæsit rex Schelomo amore:

3 Adeo ut essent ei fœminæ principes septingentæ, & concubinæ trecentæ: quapropter inclinârunt fœminæ ejus animum ejus.

4 Fuit ergo tempore senectutis Schelomonis, fœminis inclinantibus animum ejus post deos alienos, quum non esset animus ejus integer erga Jehovam Deû suum, sicut *fuerat* animus Davidis patris ejus:

5 Ut sequeretur Schelomo Haschtoretham deam Tzidoniorum, & Milcomum abominationem Hammonitarum.

6 Sic faciebat: Schelomo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: neque plenè sequebatur Jehovam, sicut David pater ejus.

7 Tunc ædificavit Schelomo excelsum Cemoscho abominationi Moabitarum, in eo monte qui *est* in conspectu Jerusalaimorum; & Moleco abominationi Hammonitarum.

8 Itidem fecit omnibus suis fœminis alienis, adolentibus & sacrificantibus diis suis.

9 Itaque irâ percitus est Jehova in Schelomonem, eò quòd declinâsset animus ejus à Jehova Deo Jisraelis, qui apparuerat ei bis:

10 Et interdixerat ei hanc ipsam rem, ne sequeretur deos alienos: nec tamen observâsset id quod præceperat Jehova.

11 Et dixit Jehova Schelomoni, Eò quòd fuit hoc apud te, quòd non observâsti fœdus meum & statuta mea quæ præcepi tibi: omnino lacerabo hoc regnum à te, & tradam servo tuo.

12 Verumtamen diebus tuis non faciam hoc propter Davidem patrem tuum: è manu filii tui lacerabo illud.

13 Sed totum hoc regnum non lacerabo, tribum unam dabo filio tuo, propter Davidem servum meum, & propter Jerusalaima quæ elegi.

14 Itaque suscitavit Jehova adversarium Schelomoni Hadadum Edomæum: is *erat* è semine regis *qui regnaverat* in Edomæa.

15 Fuerat enim, quum esset David contra Edomæos, ascendente Joabo principe militiæ ad sepeliendum confossos, ut percuteret omnes mares in Edomæa.

16 Nam sex menses mansit ibi Joab cum toto Jisraele, donec excidisset omnes mares in Edomæa.

17 Fugerat verò Adad ipse, & homines Edomæi è servis patris ejus cum eo, ad proficiscendum in Ægyptum: *erat* autem Hadad puer parvus.

18 Quumque surgentes è Midjane venissent Paranem, assumserunt secum homines Parane, & venerunt in Ægyptum ad Parhonem regem Ægypti, qui dedit ei domum, & cibum condixit ei, terram quoque dedit ei.

19 Ubi invenit Hadad gratiam in oculis Parhonis permagnam, adeo ut daret ei uxorem sororem uxoris suæ, sororem Tachpenesæ Augustæ.

20 Peperit autem ei soror Tachpenesæ Genubathum filium ejus, quem educavit Tachpenes intra domum Parhonis; ita ut esset Genubath domi Parhonis inter filios Parhonis.

21 Audivit

21 Audiens autem Hadad in Ægypto occubuisse Davidem cum patribus ejus, & mortuum esse Joabum principem militiæ, dixit Hadad Pharoni, Dimitte me, ut eam in terram meam.

22 Dicente verò ei Pharone, *Manè*, nam quid deficit te apud me, quòd ecce quæris abire in terram tuam? dixit, Non, sed omnino dimitte me.

23 Suscitavit præterea Deus illi adversarium Rezonem filium Eljadahi, qui fugerat ab Hadar-Hezere rege Tzobæ domino suo:

24 Et congregatis ad se hominibus, factus fuerat princeps turmæ, quum occideret David illos: deinde euntes Damascum habitârunt in ea, & regnâruut Damasci.

25 Fuitque adversarius Jisraeli omnibus diebus Schelomonis; idque præter malum illud quod *inferebat* Hadad: nam tædebat eum Jisraelis, quum regnaret in Syria.

26 Jarobhamum quoque *excitavit* filium Nebati Ephrathæum è Tzereda (cujus matri nomen Tzeruhæ fœminæ viduæ) servum Schelomonis; ita ut attolleret manum suam contra regem.

27 Hæc autem occasio *est*, quâ sustulit manum contra regem: Schelomo ædificabat munitionem, obstruebat rupturam civitatis Davidis patris sui.

28 Vir autem iste Jarobham valentissimus *erat* robore: quare videns Schelomo puerum ipsum negotio esse intentum, præfecit eum toti oneri familiæ Josephi.

29 Fuit autem eodem tempore, Jarobhamo egresso Jeruschalaimis, ut inveniret eum Achija Schilonites Propheta in via, quum ille induisset vestimentum novum, & essent ambo soli in agro.

30 Ubi prehendens Achija vestimentum novum quo tegebatur, laceravit illud in duodecim fragmenta:

31 Ac dixit Jarobhamo, Accipe tibi decem fragmenta: nam sic ait Jehova Deus Jisraelis, Ecce ego laceraturus sum regnum hoc è manu Schelomonis, & daturus tibi decem tribus.

32 Tribus autem una erit ejus propter servum meum Davidem, & propter Jeruschalaima civitatem quam delegi, ex omnibus tribubus Jisraelis.

33 Eò quòd dereliquerunt me, & incurvârunt *se honorem habentes* Haschthatothæ deæ Tzidoniorum, & Cemoscho deo Moabitarum, ac Milcomo deo Hammonitarum; neque ambulârunt in viis meis faciendo quod rectum videtur in oculis meis, videlicet, statuta mea & judicia mea, sicut David pater hujus.

34 Non tamen auferam quicquam ex illius regni de manu hujus; sed principem disponam eum omnibus diebus vitæ ejus propter Davidem servum meum quem elegi, qui observavit præcepta mea & statuta mea:

35 Sed accipiens illud regnum è manu filii ejus, dabo tibi ex illo decem tribus:

36 Filio verò ejus dabo tribum unam, ut sit lucerna Davidi servo meo omnibus diebus coram me Jeruschalaimis, in civitate quam delegi mihi ad ponendum nomen meum ibi.

37 Te itaque assumam ut regnes secundùm omnia quæ desiderabit animus tuus; & eris rex super Jisraelem.

38 Erit autem si auscultaveris omnibus quæ præcepero tibi; & ambulaveris in viis meis, ac feceris quod rectum *videtur* in oculis meis, observando statuta mea & præcepta mea, quemadmodum fecit David servus meus: ut adsim tibi & ædificem tibi domum firmam, quemadmodum ædificavi Davidi, ac tradam tibi Jisraelem.

39 Affligam quidem semen Davidis propter hoc; verumtamen non omnibus diebus.

40 Quamobrem quærebat Schelomo morte afficere Jarobhamum: sed surgens Jarobham fugit in Ægyptum ad Schischakum regem Ægypti; fuitque in Ægypto donec mortuus esset Schelomo.

41 Reliquæ autem res Schelomonis, & quicquid fecit, ac sapientia ejus; nonne sunt scripta in libro rerum Schelomonis?

42 Dies autem quibus regnavit Schelomo Jeruschalaimis super totum Jisraelem, *fuerunt* quadraginta annorum.

43 Deinde occubuit Schelomo cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis patris sui: regnavitque Rechabham filius ejus, loco ejus.

CAPUT XII.

Regni divisio inter Rechabhamum & Jarobhamum.

TUm abiit Rechabham Schecemum; nam Schecemum convenerat totus Jisrael ad constituendum eum regem.

2 Fuit autem quum audivisset Jarobham filius Nebati qui *erat* adhuc in Ægypto, quò fugerat metu regis Schelomonis, ut desideret Jarobham in Ægypto.

3 Sed mittentes *Jisraelitæ* accersiverunt eum, veneruntque Jarobham & tota congregatio Jisraelis; & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo:

4 Pater tuus durum imposuit jugum nobis: tu ergo nunc leva *nos* servitute patris tui durâ, & jugo ejus gravi quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5 Qui dixit eis, Abite usque ad diem tertium, tum revertimini ad me: sic abierunt populus.

6 Interea iniit consilium rex Rechabham cum senioribus, qui steterant ante Schelomonem patrem ipsius quum esset in vivis, dicendo, Quomodo vos consilium inieritis ad respondendum populo huic aliquid?

7 Qui alloquuti sunt eum, dicendo, Si hodie fueris servus populo huic ut servias eis id est, respondens eis alloquutus fueris eos verbis bonis; utique erunt tibi servi omnibus diebus.

8 Sed reliquit consilium seniorum quo consuluerunt ei; & iniit consilium cum

eis qui à pueris educati fuerant secum, & qui stabant coram ipso:

9 Dixitque eis, Quod vos consilium inieritis, ut respondeamus aliquid populo huic, qui alloquuti sunt me, dicendo, Leva nos jugo illo quod imposuerat pater tuus nobis?

10 Tum alloquuti sunt eum isti qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo, Sic dices populo isti qui alloquuti sunt te, dicendo, Pater tuus grave effecit jugum nostrum, tu ergo leva *illud* nobis: sic alloqueris eos, Minimus *digitus* meus densior est lumbis patris mei.

11 Jam verò pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem castigabo vos flagellis aculeatis.

12 Quum ergo venisset Jerobham & totus populus ad Rechabhamum die tertio, quemadmodum edixerat rex, dicendo, Revertimini ad me die tertio:

13 Respondit rex populo duriter, derelicto consilio seniorum quo consuluerant ei.

14 Alloquutus est enim eos ex consilio puerorum suorum, dicendo, Pater meus grave reddidit jugum vestrum; ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem castigabo vos flagellis aculeatis.

15 Quum itaque non auscultâsset rex populo (erat enim causa à Jehova, ut præstaret verbum suum quo alloquutus fuerat Jehova per Achijam Schilonitem Jarobhamum filium Nebati.)

16 Videns totus Jisrael regem non auscultâsse sibi, retulerunt populus regi responsum, dicendo, Quæ nobis portio *esset* cum Davide? utique non *est nobis* possessio cum filio Jischai, ad tentoria tua Jisrael, jam vide domui tuæ David: sic abiit Jisrael ad tentoria sua.

17 Tantùm super filios Jisraelis qui habitabant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.

18 Quumque misisset rex Rechabham Adoramum qui præerat tributo, obruerunt omnes Jisraelitæ eum lapidibus, ita ut moreretur: rex verò Rechabham totis viribus conscensо curru fugit Jeruschalaimam.

19 Sic defecerunt Jisraelitæ à domo Davidis usque in hunc diem.

20 Fuitque quum audissent omnes Jisraelitæ reversum esse Jarobhamum (quem mittentes accersiverant ad cœtum) ut constituerent eum regem super totum Jisraelem: nemo sequutus est domum Davidis, præter tribum Jehudæ solam.

21 Quum autem Rechabham venisset Jeruschalaimam, congregavit ex tota domo Jehudæ & tribu Binjaminis centum octoginta millia delectorum *bominum* gerentium bellum, pugnaturos contra domum Jisraelis, ut reducerent regnum illud ad Rechabhamum filium Schelomonis.

22 Sed fuit verbum Dei ad Schemahjam virum Dei, dicendo:

23 Edic Rechabhamo filio Schelomonis regi Jehudæ, & toti domui Jehudæ & Binjamini; & residuo populi, dicendo:

24 Sic ait Jehova, Ne ascendite, neve pugnate contra fratres vestros filios Jisraelis, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista: qui auscultârunt verbo Jehovæ, & reversi abiverunt secundùm verbum Jehovæ.

25 Postea ædificavit Jarobham Schechemum in monte Ephrajimi, & habitavit in eo: & procedens inde ædificavit Penuelem.

26 Dicebat autem Jarobham cum animo suo, mox reversurum esse regnum hoc ad domum Davidis:

27 Si ascenderet populus iste ad parandum sacrificia in domum Jehovæ Jeruschalaimæ, & rediret animus populi istius ad dominum suum, ad Rechabhamum regem Jehudæ: utique occiderent me, & reverterentur ad Rechabhamum regem Jehudæ.

28 Quapropter inito consilio rex fecit duos vitulos aureos: & edixit Jisraelitis, Satis *sint* vobis, ut non ascendatis Jeruschalaimam, ecce dii tui, O Jisrael, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

29 Horum unum posuit Beth-Ele, alterum verò collocavit Dane.

30 Sic fuit res ista in *causa* peccati, eur irent populus coram hoc Danem usque.

31 Paravit enim domum excelsorum & fecit Sacerdotes è populo, qui non erant è filiis Levi:

32 Et constituit Jarobham festum mense octavo, quintodecimo die ejus mensis, simile festo quod *celebrabatur* in Jehuda, & *sacrificia* obtulit in altari, similiterque fecit Beth-Ele sacrificando vitulis quos fecerat: etiam Beth-Ele constituit Sacerdotes excelsorum quæ fecerat.

CAPUT XIII.

Manus Jerobhami extensa contra Prophetam exarescit, & restituitur: ipsique Propheta seductus devoratur à leone.

QUum autem offerret in altari quod fecerat Beth-Ele, quintodecimo die, mense octavo, mense illo quem commentus fuerat animo suo; & celebrans festum cum filiis Jisraelis offerret in illo altari adolendo: *Caput* 13.

2 Ecce vir Dei veniens è Jehuda cum verbo Jehovæ Beth-Elem; Jarobhamo adstante altari ad adolendum:

3 Clamavit contra altare illud per verbum Jehovæ, dicens, Altare, altare, sic ait Jehova, Ecce filius nascituras est domui Davidis nomine Joschija, qui mactabit super te Sacerdotes excelsorum adolentes super te, & ossa hominum comburent super te:

4 Et edidit illo ipso die prodigium, dicendo, Hoc *est* prodigium ejus quod dixit Jehova: ecce altare hoc findetur, & effundetur cinis, qui *est* super ipsum.

5 Fuit

5 Fuit autem quum audito rex verbo viri Dei, quo clamabat contra altare Beth-El, extendisset Jarobham manum suam ab altari, dicendo, Prehendite eum: ut exaresceret manus ejus quam extenderat contra illū, ita ut non posset retrahere eam ad se.

6 Altare autem fissum est, & effusus cinis ab altari: secundum prodigium quod ediderat vir Dei ex verbo Jehovæ.

7 Tunc loquutus rex dixit illi viro Dei, Deprecare, quæso, iratam faciem Jehovæ Dei tui, & ora pro me, ut redeat *restituta* manus mea ad me: quumque deprecatus esset vir ille Dei iratam faciem Jehovæ, *restituta* manus regis rediit ad ipsum, & fuit sicut antea.

8 Quapropter dixit rex illi viro Dei, Veni mecum domum, & refice te: deinde dabo tibi donum.

9 Dixit verò vir ille Dei regi, Si dares mihi dimidiam domum tuam, non irem tecum; neque comederem panem, neque biberem aquam in hoc loco.

10 Sic enim præcepit mihi verbo suo Jehova, dicendo, Ne comedito panem, neque bibito aquam; neque revertitor per eam viam quā iveris.

11 Itaque abiit viā aliā: ac non est reversus viā illā quā venerat Beth-Elem.

12 Propheta autem quidam senex habitabat Beth-Ele: cui veniens filius ejus enarravit totum hoc factum quod fecerat vir Dei illo die Beth-Ele, cum verbis quibus alloquutus fuerat regem, quæ enarraverunt *filii* patri suo.

13 Quibus dicente patre eorum, quānam viā abiit? considerarunt filii ejus viam quā ibat vir ille Dei, qui venerat è Jehuda.

14 Deinde edixit filiis suis, Insternite mihi asinum: qui instraverunt ei asinum, & insedit ei.

15 Sequutus itaque virum illum Dei, invenit eum sedentem sub quadam quercu: & dixit ei, Esne vir ille Dei qui veneras è Jehuda? qui dixit, Sum.

16 Tum dixit ei, Veni mecum domum, & comede panem.

17 Qui dixit, Non possum reverti tecum, aut ingredi tecum: neq; comedam panem, neque bibam tecum aquam in isto loco:

18 Verbum enim *edixit* mihi ex verbo Jehovæ, Ne comedito panem, neq; bibito ibi aquam, neque redito viā quā iveris.

19 Sed eo dicente illi, Etiam ego Propheta *sum* ut tu, & Angelus alloquutus est me ex verbo Jehovæ, dicendo, Reduc eum tecum domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam (mentiebatur *autem* ei.)

20 Reversus est cum eo, & comedit panem domi ejus, & bibit aquam.

21 Fuit verò illis sidentibus mensæ: fuit, inquam, verbum Jehovæ ad Prophetam illum quem reduxerat.

22 Inclamavit enim virum Dei qui venerat è Jehuda, dicendo, Sic ait Jehova, Propterea quòd rebellāsti contra præstitutum Jehovæ, neque observāsti præceptum illud quod præceperat tibi Jehova Deus tuus:

23 Sed reversus es & comedisti panem, & bibisti aquam in loco in quo edixerat tibi, Ne comedito panem, neque bibito aquam: non est venturum cadaver tuum in sepulcrum majorum tuorum.

24 Fuitq; postquam comedisset panem, & postquam bibisset: instravisseteq; ei asinum, *nimirum* ei Prophetæ quem reduxerat:

25 Ut eum abeuntem inveniret leo in via, & morte afficeret eum: sic erat cadaver ejus abjectum in via, & adstabat asinus juxta ipsum, leo quoq; adstabat juxta cadaver ipsius.

26 Tum ecce quidam transeuntes viderunt cadaver illud abjectum in via, & leonem adstantem juxta cadaver: qui venientes retulerunt in ea civitate in qua Propheta ille senex habitabat.

27 Quod quum audiret Propheta ille qui reduxerat eum de via, dixit, Vir ille Dei *est*, qui rebellavit contra præstitutum Jehovæ: ideo tradidit Jehova eum leoni: isti, ut frangens eum morte afficeret eum, secundùm verbum Jehovæ quo loquutus fuerat ei.

28 Deinde edixit filiis suis, dicendo, Insternite mihi asinum, qui instraverunt.

29 Tum abiens invenit cadaver illius abjectum in via, & asinum ac leonem adstantes juxta cadaver: non comederat leo cadaver, neq; fregerat asinum.

30 Sustulit itaque hic Propheta cadaver viri Dei, & imposuit asino reduxit illud: & ingressus est civitatem Propheta ilie senex ad plangendum & sepeliendum illum.

31 Et collocante eo cadaver illius in sepulcro suo, plangebant super eum, Eheu frater mi.

32 Fuit verò postquam sepelivisset eum, ut ediceret filiis suis, dicendo, Quum mortuus fuero, similiter sepelite me in hoc sepulcro, in quo vir ille Dei sepultus est: juxta ossa ejus collocate ossa mea.

33 Nam omnino futura est res quam prædicavit ex verbo Jehovæ, contra altare quod *est* Beth-Ele: & contra omnes domos excelsorum, quæ *sunt* in civitatibus Schomronis.

34 Hoc facto non est reversus Jarobham à via sua mala: sed rursus fecit è populo Sacerdotes excelsorum, ejus qui volebat consecrabat ministerium, ut essent Sacerdotes excelsorum.

35 Fuitque hac re in *causa* peccati domui Jarobhami; & ut exscinderet ac perderet *eam Deus* à superficie terræ.

CAPUT XIV.

Achija prædicit uxori Jarobhami, exitu patronem è regno, & mortem filii: Et Rehabeam assigitur à rege Egypti.

TEmpore illo ægrotabat Abija filius Jarobhami:

2 Quapropter

2 Quapropter dixit Jarobhami uxori suæ, Surge jam & dissimula te, ut non agnoscant te esse uxorem Jarobhami; sic ibis Schilumtem, ecce ibi *est* Achija Propheta, qui promiserat mihi me fore regem super populum hunc.

3 Accipiens autem in manu tua decem panes, & buccellatas, & lagenam mellis adibis eum: is indicabit tibi quid futurum sit isto puero.

4 Et faciens ita uxor Jarobhami surrexit, & abiens Schilumtem ingressa est domum Achijæ: Achija autem non poterat videre, nam oculi ejus caligaverant præ senio ejus.

5 Sed Jehova indixerat Achijæ, Ecce uxor Jarobhami venturæ est, ut requirat aliquid abs te de filio suo, qui ægrotus est, his & talibus alloquitor eam: futurum autem est quum ingredietur, ut ipsa agat extraneam.

6 Fuit itaque quum audiret Achija strepitum pedum ejus ingredientis januam, ut diceret, Ingredere uxor Jarobhami: cur quid tu agis extraneam? ego verò missus sum ad te *ad indicandum* durum.

7 I, dic Jarobhamo, Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Propterea quòd te extuli è medio hujus populi, & imposui te antecessorem populo meo Jisraeli:

8 Et laceratum regnum à domo Davidis tradidi tibi, neque fuisti sicut servus meus David, qui observavit præcepta mea, & qui sequutus est me ex toto animo suo, faciendo tantummodo quod rectum *videtur* in oculis meis:

9 Sed pejus egisti omnibus qui fuerunt ante te; & abiens fecisti tibi deos alienos, etiam fusiles ad provocandum me, denique abjecisti me post tergum tuum:

10 Idcirco ecce ego inducturus sum malum in domum Jarobhami, & excisurus Jam Jarobhamo mingentem ad parietem, conclusumque & derelictum in Jisraele: & tollam affectas domûs Jarobhami, quemadmodum tollit quis stercus, donec defecerit.

11 Morientem Jarobhamo in civitate comedent canes, morientem vero in agro comedent volatilia cœli; nam Jehova locutus est.

12 Tu autem surge, abi domum tuam: quum intrabunt pedes tui in civitate *domum*, illico morietur infans:

13 Quem plangent omnes Jisraelitæ sepelientes *eum*, is enim solus perveniet Jarobhamo in sepulcrum, eo quòd inest huic *soli* è domo Jarobhami aliquid boni erga Jehovam Deum Jisraelis.

14 Itaque suscitabit sibi Jehova regem super Jisraelem, qui excidet domum Jarobhami eâdem die: quid autem? etiam *nunc fugitavit*.

15 Præterea percutiet Jehova Jisraelem *agitatus* quemadmodum agitatur arundo in aqua; & convellens Jisraelem à terra hac optima quam dederat majoribus eorum, disperget eos procul ultra ipsum flumen: eò quòd fecerunt lucos suos, provocantes Jehovam.

16 Denique exponet Jisraelem, propter peccata Jarobhami quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

17 Tum surgens uxor Jarobhami abiit, & pervenit Thirtzam: quâ veniente ad limen domûs suæ, puer mortuus est.

18 Et sepelientes eum planxerunt eum omnes Jisraelitæ, secundùm verbum Jehovæ quod locutus fuerat per servum suum Achijam Prophetam.

19 Reliquæ autem res Jarobhami, ut bellavit & ut regnavit; ecce scriptæ sunt in libro Chronicorum regum Jisraelis.

20 Dies autem quibus regnavit Jarobham *fuerunt* viginti duorum annorum: & postquam occubuit cum patribus suis, regnavit Nadab filius ejus pro eo.

21 Rechabham verò filius Schelomonis regnavit in Jehuda: natus unum & quadraginta annos Rechabham quum iniret regnum, septendecim annos regnavit Jeruschalaimis, in civitate quam elegerat Jehova ad ponendum nomen suum ibi ex omnibus tribubus Jisraelis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

22 Fecit etiam Jehuda quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; & ad zelotypiam moverunt eum peccatis suis quibus peccârunt, supra quam omnia quæ fecerant majores eorum.

23 Nam exstruxerunt etiam sibi excelsa, & statuas, ac lucos; super omnem collem altum, & sub omni arbore virente.

24 Insuper etiam meritorii erant in terra ipsa; faciebant secundùm omnes abominationes gentium, quas ejecerat Jehova à facie Jisraelitarum.

25 Quapropter fuit anno quinto regis Rechabhami, ut ascendens Schischak rex Ægypti contra Jeruschalaima,

26 Acciperet thesauros domûs Jehovæ, & thesauros domûs regis; illa, inquam, omnia acciperet: acciperet etiam omnia scuta aurea quæ fecerat Schelomo.

27 Pro quibus fecit rex Rechabham scuta ærea: quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus qui observabant portam domûs regis.

28 Eratque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ, ut afferrent ea cursores; postea referrent ea ad procœtonem cursorum.

29 Reliquæ autem res Rechabhami, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

30 Etiam bellum *quod* fuit inter Rechabhamum & Jarobhamum omnibus diebus eorum.

31 Quumque occubuisset Rechabham cum patribus suis, sepultus est cum patribus suis in civitate Davidis, cujus matri nomen Nahama Hammonitis: & regnavit Abijam filius ejus pro eo.

CAPUT

CAPUT XV.

Abijæ impio succedit Asa pius in regno Jehudæ: Bahascha evasa domo Jarobhami regnat in Jisraele, & contra Asam praliatur.

ANno autem decimo octavo regis Jarobhami filii Nebati, regnavit Abijam super Jehudam.

2 Tribus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Mahaca filia Abischalomi:

3 Et ambulavit in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat coram ipso; nec fuit animus ejus integer erga Jehovam Deum suum, ut animus Davidis patris sui.

4 Sed propter Davidem dedit Jehova Deus illius illi lucernam Jeruschalaimis, suscitando filium ejus post eum, & stabiliendo Jeruschalaima:

5 Eò quòd feciſſet David quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; neque receſsiſſet ab omnibus quæ præceperat ei omnibus diebus vitæ suæ, præterquam in re Uriæ Chitthæi.

6 Bellum autem fuerat inter Rechabhamum & Jarobhamum omnibus diebus vitæ ejus.

7 Sed cum reliquæ res Abijami, & omnia quæ fecit, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jehudæ? tum bellum confectum inter Abijamum & Jarobhamum?

8 Poſtea occubuit Abijam cum patribus ſuis, quem ſepeliverunt in civitate Davidis: & regnavit Asa filius ejus pro eo.

9 Anno itaque vigeſimo *completo* Jarobhami regis Jisraelis, regnavit Asa ſuper Jehudam.

10 Uno & quadraginta annis regnavit Jeruſchalaimis, cujus aviæ nomen Mahaca filia Abiſchalomi.

11 Et fecit Asa quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, ſicut David pater ipſius.

12 Nam abſtulit meritorios è terra, & amovit omnes deos ſtercoreos quos fecerant majores ſui.

13 Quin etiam ipſam Mahacam aviam ſuam amovit ne eſſet Auguſta, eò quòd fecerat horrendam ſtatuam cum lucri & ſucciſam Asa horrendam ſtatuam ejus, combuſsit ad torrentem Kidronem.

14 Excelſa quidem non amota ſunt: ſed animus Asæ fuit integer erga Jehovam omnibus diebus ejus:

15 Et retulit res conſecratas patris ſui, & res conſecratas à *ſe* in domum Jehovæ; argentum, & aurum, & inſtrumenta.

16 Quamobrem bellum fuit inter Asam & Bahaſcham regem Jisraelis omnibus diebus eorum.

17 Nam aſcendens Bahaſcha rex Jisraelis contra Jehudam, ædificabat Ramam: ne ſineret ad Asam regem Jehudæ egredi aut regredi *quemquam*.

18 Sed accipiens Asa totum argentum & aurum quæ reliqua erant in theſauris Jehovæ, etiam theſauros domûs regiæ, tradidit in manum ſervorum ſuorum: quos miſit rex Asa ad Ben-Hadadum filium Tabrimonis filii Chezjonis regem Syriæ, qui habitabat Damaſci, ut dicerent:

19 Fœdus *eſt* inter me & te, inter patrem tuum & patrem meum: ecce mitto ad te munus argentum & aurum, age fac irritum fœdus tuum cum Bahaſcha rege Jisraelis, ut abſcedat à me.

20 Et auſcultans Ben-Hadad regi Asæ, miſit principes copiarum ſuarum contra civitates Jisraelis, & percuſsit Hijonem, & Danem, & Abelum Beth-Mahacæ, & totum tractum Cinnereth, & totam terram Naphthali.

21 Unde fuit audiente Bahaſchâ, ut deſiſteret ab ædificanda Rama; & reſideret Thirtzæ.

22 Tunc rege Asâ promulgante in toto Jehuda (nemo erat immunis) deportârunt lapides Ramæ, & ligna ejus quibus ædificabat Bahaſcha; & ædificavit ex illis rex Asa Gebahum Binjaminitarum & Mitzpam.

23 Reliquæ autem omnes res Asæ, & omnis fortitudo ejus, & quæcumque fecit, & civitates quas ædificavit, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jehudæ? verumtamen tempore ſenectutis ſuæ ægrotavit ex pedibus ſuis.

24 Poſtea quum occubuiſſet Asa cum patribus ſuis, ſepultus eſt cum patribus ſuis in civitate Davidis patris ſui; & regnavit Jehoſchaphat filius ejus pro eo.

25 Nadab verò filius Jarobhami regnare cœpit ſuper Jisraelem anno ſecundo Asæ regis Jehudæ; ac regnavit ſuper Jisraelem biennio.

26 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in via patris ſui, & in peccato ejus quo ad peccandum induxit Jisraelem.

27 Quapropter conſpirationem fecit contra eum Bahaſcha filius Achijæ è domo Jiſſacatis, & percuſsit eum Bahaſcha ad Gibbethonem, qui Peliſchthæorum *erat*: quum Nadab & omnes Jisraelitæ obſiderent Gibbethonem.

28 Itaque morte afficiens eum Bahaſcha anno tertio Asæ regis Jehudæ, regnavit pro eo.

29 Fuitq; quum cœpit regnare, ut percuteret totam domum Jarobhami donec, perdidiſſet eam, non reliquam faceret ullam animam Jarobhamo, ſecundùm verbum Jehovæ quod loquutus fuerat per ſervum ſuum Achijam Schilonitem:

30 Propter peccata Jarobhami quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraelem, propter indignationem ejus, quâ provocavit Jehovam Deum Jisraelis.

31 Reliquæ autem res Nadabi & omnia quæ fecit, nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Jisraelis?

32 Itaque bellum erat inter Asam & Bahaſcham

haſcham regem Iſraelis omnibus diebus illorum.

CAPUT XVI.

Jehu contra Baaſcham prophetia, ejus executio, & ſchiſma in Iſraele.

ANno tertio Aſæ regis Jehudæ, regnavit Baaſcha filius Achiæ ſuper totũ Iſraelem Thirtzæ viginti quatuor annis.

2. Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in via Jarobhami, & in peccato ejus, quo ad peccandum induxerat Iſraelem. *Caput 16.*

3 Quamobrem fuit verbum Jehovæ ad Jehu filium Chanani contra Baaſcham, ut diceret:

4 Quia quum exaltavi te ex ipſo pulvere, & poui te antecelſorẽ in populo meo Iſraele, ambulaſti in viis Jarobhami, & ad peccandum induxiſti populum meum Iſraelem, ut provocarent me peccatis ſuis:

5 Ecce ego mox ſublaturus ſum aſſeclas Baaſchæ, & aſſeclas domũs ejus; & redditurus domum tuam ſicut domum Jarobhami filii Nebati.

6 Morientem Baaſchæ in civitate comedent canes, & morientem ei in agro comedent volatilia cœli.

7 Reliquæ autem res Baaſchæ, & quæ fecit, fortitudoq; ejus, nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

8 Poſtea occumbens Baaſcha cum patribus ſuis, ſepultus eſt Thirtzæ, & regnavit Ela filius ejus pro eo.

9 Quemadmodum etiam per Jehu filium Chanani Prophetam verbum Jehovæ fuerat contra Baaſcham & contra domum ejus: idque propter totum malum illud quod fecerat in oculis Jehovæ, quòd provocãſſet eum operibus manuum ſuarum, quòd eſſet ſimilis domui Jarobhami: & eò quòd percuſſiſſet eum.

10 Anno vigeſimo ſexto Aſæ regis Jehudæ *completo*, regnabat Ela filius Baaſchæ ſuper Iſraelem Thirtzæ ſecundo anno,

11 Quum fecit conſpirationem in eum ſervus ejus Zimri princeps dimidiæ partis curruum; dum is Thirtzæ biberet ad ebrietatem in domo Artzæ, qui præerat domui ipſius Thirtzæ:

12 Et veniens Zimri percuſsit eum, & morte affecit eum anno vigeſimo ſeptimo Aſæ regis Jehudæ; ac regnavit pro eo.

13 Fuit autem quum primùm iſte regnaret, dum ipſe ſedit ſolio ſuo, ut percuteret totam familiam Baaſchæ, non reliquum faceret ei mingentem ad parietem: etiam viodices ejus & amicos ejus percuſsit.

14 Itaque perdidit Zimri totam familiam Baaſchæ, ſecundùm verbum Jehovæ quod locutus eſt contra Baaſcham, per Jehu Prophetam:

15 Propter omnia peccata Baaſchæ, & peccata Elæ filii ejus, quibus peccaverunt, & quibus ad peccandum induxerunt Iſraelem, provocando Jehovam Deum Iſraelis vanitatibus ſuis.

16 Reliquæ autem res Elæ, & quæcunque fecit, nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

17 Anno vigeſimo ſeptimo Aſæ regis Jehudæ regnavit Zimri ſeptem diebus Thirtzæ: quum populus caſtra haberent contra Gibbethonem qui *erat* Peliſchthæorum.

18 Sed qui caſtra habebant, populus ille audiens dicentes, Conſpiravit Zimri, & etiam percuſsit regem; conſtituerunt omnes Iſraelitæ regem Homrin principem militiæ ſuper Iſraelem eodem die, in ipſis caſtris.

19 Poſtea aſcendens Homri, & omnes Iſraelitæ cum eo Gibbethone; obſederunt Thirtzam.

20 Fuit autem quum videret Zimri captam eſſe civitatem, ut ingrederetur palatium domũs regiæ; & combuſtâ ſecum domo regis igne, moreretur:

21 Propter peccata ſua quibus peccaverat, faciendo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulando in via Jarobhami, & in peccato ejus quod fecerat inducendo Iſraelem ad peccandum.

22 Reliquæ autem res Zimri, & conſpiratio ejus quã conſpiravit, nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

23 Tunc diviſus eſt populus ille Iſrael in partes: pars una populi ſequebatur Thibnin filium Ginathi, ut conſtitueret eum regem; pars verò altera ſequebatur Homrin.

24 Quumque hæc eſſet populus qui ſequebatur Homrin populo qui ſequebatur Thibnin filium Ginathi; mortuo Thibni regnavit Homri.

25 Anno trigeſimo primo *completo* Aſæ regis Jehudæ (regnavit *enim* Homri ſuper Iſraelem duodecim annis) Thirtzæ regnabat ſexto anno;

26 Quum emit montem Schomronis à Schemero duobus talentis argenti: & ornato ædificiis monte, vocavit nomen civitatis illius quam ædificavit de nomine Schemeri domini illius montis, Schomronem.

27 Et fecit Homri quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ac pejus fecit quàm ullus qui *fuerat* ante eum:

28 Nam ambulavit in tota via Jarobhami filii Nebati, & in ſingulis peccatis ejus, quibus ad peccandum induxerat Iſraelem, ut provocaret Jehovam Deum Iſraelis vanitatibus illorum.

29 Reliquæ autem res Homri quas fecit, & fortitudo ejus quã fecit, nonne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

30 Poſtea occubuit Homri cum patribus ſuis, & ſepultus eſt Schomrone: regnavitque Achab filius ejus pro eo.

31 Achab autem filius Homri regnare cœpit ſuper Iſraelem anno trigeſimo octavo Aſæ regis Jehudæ: regnavitque Achab filius Homri ſuper Iſraelem Schomrone

Schomrone viginti duobus annis.

32 Fecitque Achab filius Homri quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, plus quàm omnes qui fuerant ante ipsum.

33 Fuit enim (nonne leve habebant) ei ambulare in peccatis Jarobhami filii Nebati ?) ut acciperet uxorem Izebelem filiam Eth-Baalis regis Tzidoniorum : & abiens coleret Baalem illorum, ac incurvans se *honorem haberet* ei :

34 Et statueret altare Baali isti in æde illa Baalis, quam ædificaverat Schomrone.

35 Præterea consevit Achab lucum, deinque amplius Achab fecit ad provocandum Jehovam Deum Jisraelis, quam omnes reges Jisraelis qui *fuerant* ante ipsum.

36 Diebus ejus ædificavit Chiel Beth-Elita Jerichuntem : pretio Abirami primogeniti sui fundavit eam, & pretio Segubi natu minimi sui statuit fores ejus, secundùm verbum Jehovæ quod loquutus erat per Jehoschuham filium Nunis.

CAPUT XVII.

Elija tricennio cælum claudit ; à vidua nutritus miraculosè expensa restituit, & mortuum excitat.

DIxit autem Elija Thischbites ex incolinis Gilhadis Achabo, *Ut* vivit Jehova Deus Jisraelis ante quem adsto, non erit futurus annis istis ros aut pluvia : nisi ex verbo meo.

2 Postea fuit ad eum verbum Jehovæ, dicendo :

3 Abi hinc, ut convertas te Orientem versus ; & absconde te ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis.

4 Eritque *ut* ex illo torrente bibas : corvis autem præcepi, ut to sustentent ibi.

5 Qui abiens fecit secundùm verbum Jehovæ : veniens enim consedit ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis :

6 Quo corvi asserebant ei panem & carnem quolibet mane, similiter panem & carnem quolibet vespere : & è torrente bibebat.

7 Sed fuit exacto anno, quum exsiccatus esset torrens ille ; quia non fuerat pluvia in illa terra.

8 Ut esset verbum Jehovæ ad eum dicendo :

9 Surge, abi Tzarphatham quæ *est* Tzidonis, ut consideas ibi : ecce præcepi ibi mulieri viduæ ut sustenteret te.

10 Tunc surgens abiit Tzarphatham, quumque pervenisset ad portam civitatis, ecce mulier vidua colligebat ligna : itaq; advocavit eam & dixit, Accipiens da, quæso, mihi paululum aquæ in hoc vase ut bibam.

11 Abiit ergo ut acceptum daret : postea advocans eam dixit, Accipiens, da, quæso mihi frustum panis *prout est* in manu tua.

12 Quæ dixit, *Ut* vivit Jehova Deus tuus, non *est* mihi placenta, sed pleus vola farinæ in cado, & paululum olei in ampulla : & ecce colligo duo ligna, ut veniens parem illam mihi & filio meo, ut comedamus illud, deinde moriemur.

13 Dixit verò ei Elija, Ne timeto, abi, para secundùm verbum tuum : verumtamen fac mihi de ea placentam parvam primùm, quam afferas mihi, tibi verò & filio tuo facito postea.

14 Nam sic ait Jehova Deus Jisraelis, Cadi istius farina non consumetur, & ampullæ istius oleum non deficiet ; usque ad diem quo daturus est Jehova pluviam in superficie terræ.

15 Abiens ergo illa fecit secundùm verbum Elijæ ; ita comedit ipsa & ipsetidq; domi ejus per annum.

16 Cadi farina illa non consumebatur, & ampullæ illius oleum non deficiebat, secundùm verbum Jehovæ quod loquutus fuerat per Elijam.

17 Fuit autem his rebus gestis, *ut* ægrotaret filius mulieris illius dominæ domûs quumque esset ægritudo ejus valida admodum, adeo ut non reliqua esset in eo respiratio :

18 Dixit illa Elijæ, Quid mihi tecum, vir Dei ? veneris ad me ad recordandum iniquitatem meam, & afficiendum morte filium meum ?

19 Qui dixit ei, Da mihi filium tuum : & acceptum eum è sinu ejus, detulit eum in cœnaculum ubi ipse habitabat, deposuitque eum super lectum suum.

20 Tum inclamans Jehovam dixit, O Jehova Deus mi, etiamne viduam hanc apud quam ego hospitor malo afficeris, mortem afferendo filio ejus ?

21 Et admensus se super puero ter, inclamavit Jehovam, dicens, Jehova Deus mi, revertatur, quæso, anima pueri hujus in medium ejus.

22 Et auscultavit Jehova voci Elijæ, ita ut reversa anima pueri in medium ejus, revixerit.

23 Tum acceptum Elija puerum deduxit è suo cœnaculo domum, & reddidit eum matri ejus ; dixitque Elija, Vide, vivit filius tuus.

24 Dixit verò mulier Elijæ, Jam hoc experior virum Dei te esse ; & verbum Jehovæ in ore tuo verum.

CAPUT XVIII.

Elija Achabo se sistit, & proponit solennem probam inter se & Babalitas, quis à Deo sit.

POstea elapsis diebus multis post annum tertium hunc, fuit verbum Jehovæ ad Elijam, dicendo, I, ostende te Achabo, & dabo pluviam in superficie terræ.

2 Itaque abiit Elija ut ostenderet se Achabo : erat autem fames valida in Schomrone :

3 Quapropter advocaverat Achab Hobadjam qui præerat domui ipsius (erat autem Hobadja timens Jehovæ valde.

4 Nam fuit quum exscinderet Izebel Prophetas Jehovæ, ut acciperet Hobadja centum

centum Prophetas absconderet eos, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentaret eos pane & aquâ)

5 Et edixerat Achab Hobadjæ, Perambula hanc terram ad fontes aquarum, & ad omnes torrentes: si fortè inveniamus fœnum, ut vivos conservemus equos & mulos, & non finamus excindi nobis jumenta.

6 Itaque partiti terram inter se quam obirent, Achab profectus est unâ viâ ipse seorsim, & Hobadja profectus est viâ alterâ seorsim.

7 Fuit autem Hobadja *versante* in itinere, quam ecce Elija obvius ei *fieret*: ut agnoscens eum procideret in faciem suam ac diceret, Tune ille *es* dominus meus Elija?

8 Qui dixit ei, Sum: i, dic domino tuo, Ecce Elijam:

9 Dixit verò *Hobadja*, Quid peccavi, quod tradis servum tuum in manum Achabi ut morte afficiat me?

10 Ut vivit Jehova Deus tuus, non *est* gentis aut regni *locus* quò non miserit dominus meus ad quærendum te, qui dixerunt, Non *adest*: etiam adjuravit regnum & gentem, quia non potest invenire te.

11 Et nunc tu dicis, i, dic domino tuo, Ecce Elijam.

12 Atqui erit me abeunte abs te, ut spiritus Jehovæ deferat te nescio quò, quumq; venero indicatum Achabo, si non inveniat te occidet me: tamen servus tuus timet Jehovam ab adolescentia mea.

13 Nonne indicatum est domino meo quid fecerim, quum occideret Izebel Prophetas Jehovæ? ut occultavi è Prophetis Jehovæ centum viros, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentavi eos pane & aquâ?

14 Nunc autem tu dicis, I, dic domino tuo, Ecce Elijam: atqui occideret me.

15 Dixit verò Elija, *Ut* vivit Jehova exercituum coram quo adsto, hodie ostendam me ei.

16 Abiens itaque Hobadja obviam Achabo indicavit ei: quapropter ivit Achab obviam Elijæ.

17 Fuitque quum videret Achab Elijam, ut diceret Achab ei, Tune ille es perturbator Jisraelis?

18 Qui dixit, Non perturbo Jisraelem, sed tu & domus patris tui: dum derelinquitis præcepta Jehovæ, & sequeris Bahalimos.

19 Sed nunc mitte, congrega ad me totum Jisraelem in montem Carmelum: & Prophetas Bahalis quadringentos quinquaginta, Prophetas quoque luci illius quadringentos comedentes è mensâ Izebelæ.

20 Itaque mittens Achab ad omnes Jisraelitas, congregavit Prophetas illos in montem Carmeli.

21 Tum accedens Elija ad totum populum illum, dixit, Quousque claudicaturi estis in duabus istis cogitationibus? si Jehova *est* Deus ipse, sequimini eum: sin autem istorum Bahal, sequimini eum: sed non respondebunt ei populus ille quicquam.

22 Præterea dixit Elija populo illi, Ego relictus sum Propheta Jehovæ solus: Prophetæ autem isti Bahalis quadringenti quinquaginta viri.

23 Itaque dentur nobis duo juvenci, & eligentes sibi juvencum unum, in membra dividant eum, ac imponant lignis, sed ignem ne apponunto: ego quoque parabo juvencum alterum, quem imponam lignis, sed ignem non apponam.

24 Tum invocabitis nomen deorum vestrorum, ego verò invocabo nomen Jehovæ, erit que Deus ille qui testabitur igne, ipse Deus: cui respondens totus populus ille dixerunt, Bona *est* hæc res.

25 Deinde dicente Elijâ Prophetis Bahalis, Eligite vobis juvencum unum, & parate primùm, nam *estis* plures: & invocate nomen deorum vestrorum, sed ignem ne apponite:

26 Acceperunt juvencum quem concesserat eis, & paraverunt eum: quumque invocâssent nomen Bahalis à mane usque ad meridiem, dicendo, O Bahal, exaudi nos, & nulla *esset* vox, & nullus exaudiens: insultârunt in altare quod fecerat *Elija*.

27 Fuit enim ipso meridie, ut ludificans eos Elija diceret, Clamate voce magnâ quandoquidem deus est, nam colloquitur, aut nam insectatio *est* ei, aut nam iter *est faciendum* ei: fortasis dormit, ut evigilet.

28 Qui clamabant voce magnâ, & incidebant sese pro ratione ipsorum gladiis & spiculis: usque adeo ut perfunderent se sanguine.

29 Fuit verò quum præteriisset meridies, ut Prophetas agerent usque dum offertur munus: sed nulla *erat* vox, & nullus exaudiens, nullaque attentio.

30 Elija autem edixit toti populo illi, Accedite ad me, & accessit totus populus ad eum: tum curavit altare Jehovæ quod dirutum erat.

31 Nam accepit Elija duodecim lapides pro numero tribuum filiorum Jahakobi; ad quem fuerat verbum Jehovæ, dicendo, Jisrael esto nomen tuum.

32 Quumque exstruxisset lapidibus istis altare in nomine Jehovæ, paravit aquæ ductum *capientem* quasi duo sata sementis circa illud altare.

33 Deinde disposuit ligna, & divisum in membra juvencum imposuit lignis.

34 Tum edixit, Implete quatuor cados aquâ, & effundunto super ipsum holocaustum & super ligna: iterum edicente secundò, Facite, secundò fecerunt, rursus edicente tertiò, Facite, tertiò fecerunt:

35 Adeo ut fluerent aquæ circa altare, atque etiam aquæ ductum implerat aquâ.

36 Fuit autem quum offertur munus, ut accedens Elija Propheta diceret, O Jehova Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jisraelis, hodie innotescat te Deum esse in Jisrael, & me

me servum tuum : qui ex verbo tuo feci omnes res istas.

37 Exaudi me, Jehova, exaudi me, ut agnoscant populus hic te Jehovam Deum illum esse ; quum tu averteris animum eorum retrorsum.

38 Tunc ignis Jehovæ decidens, consumsit holocaustum, & ligna, & lapides, & pulverem ipsum : etiam aquam quæ *erat* in aquæ ductu delinxit.

39 Quod quum videret totus ille populus, procciderunt in faciem suam : & dixerunt, Jehova ipse Deus est, Jehova ipse Deus est.

40 Deinde dicente Elijâ eis, Prehendite Prophetas istos Bahalis, nemo se propripiat ex eis, prehenderunt eos ; quos deducens Elija ad torrentem Kischonis, ibi jugulavit eos.

41 Et dixit Elija Achabo, Ascende, comede & bibe : nam *ecce* strepitum multitudinis pluviæ.

42 Sic ascendit Achab ad comedendum & bibendum : Elija autem ascendit in verticem Carmeli, & pronum se abjecit in terram, deinde posuit faciem suam inter genua sua.

43 Edixerat autem puero suo, Ascende jam, intuere viâ maris, qui ascendeas intuitus est, ac dixit, Non *est* quicquam : & septies edixit, Revertere.

44 Fuitque septimâ *vice* ut diceret, Ecce nubes parva sicut vola hominis ascendit à mari ; tum dixit, Ascende, dic Achabo, Junge equos & descende, ne intercludat te pluvia.

45 Itaque fuit interea, quum cœli obscurarentur nubibus, & vento, unde fuit pluvia magna, ut equitans Achab abiret Jizrehelem.

46 Manus autem Jehovæ adfuit Elijæ, ut confirmaret lumbos ejus : ita præcurrit Achabo usquequâ venis Jizrehelem.

CAPUT XIX.

Elija fugiens à Izebela pascitur à Deo in deserto, & consolatur de Ecclesiæ statu.

INdicavit autem Achab Izebelæ quicquid fecerat Elija ; & eum occidisse prorsus omnes Prophetas ejus gladio.

2 Quapropter misit Izebel nuncium ad Elijam qui diceret, Sic faciant dii, & sic pergant, ut hoc ipso tempore cras redditura sum vitam tuam, ut *est* vita uniuscujusque illorum.

3 Quod quum intelligeret, surgens abiit, consulens vitæ suæ, pervenitque Beer-Schebahum quod *est* Jehudæ ; ubi reliquit puerum suum.

4 Ipse verò perrexit in illud desertum itinere unius diei, & veniens consedit sub junipero quadam : ubi expetebat apud se mori, ac dicebat, Satis *est*, nunc Jehova accipe animam meam, non enim sum melior majoribus meis.

5 Ita recumbens obdormivit sub junipero quadam ; quum ecce quidam Angelus tangens eum, dixit ei, Surge, comede.

6 Eo intuente, ecce *ad* locum capitis ejus placenta carbonibus *tosta*, & ampulla aquæ : unde comedit ac bibit, postea rursus recubuit.

7 Reversus autem Angelus Jehovæ secundò, tetigit eum, dicens, Surge, comede : nam majus esset hoc iter quam ut conficeres.

8 Surgens ergo comedit ac bibit ; deinde progressus est vi cibi illius quadraginta dies & quadraginta noctes *sustentante eum*, usque ad montem Dei Chorebum.

9 Ubi quum ingressus quandam speluncam pernoctaret ibi, ecce verbum Jehovæ ad eum, quo dixit ei, Quid tibi *rei* hîc est, Elija ?

10 Quo dicente, Planè zelo affectus sum pro Jehova Deo exercituum, eò quòd dereliquerunt fœdus tuum Jisraelitæ, altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio : cumque ego relictus sum solus, etiam quærunt vitam meam ut auferant eam :

11 Edixit *Deus*, Exi & consiste in isto monte coram Jehova ; ecce autem Jehova transibat, & ventus magnus ac vehemens perfringens montes, ac perrumpens petras ante Jehovam, non *erat* in eo vento Jehova : post ventum autem illum concussio, non *erat* in concussione illa Jehova :

12 Et post concussionem illam ignis, non *erat* in eo igne Jehova : denique post ignem illum vox silentio tenuis.

13 Fuitque ut audiens Elija obvolveret faciem suam togâ suâ, & exiens consisteret in porta ipsius speluncæ : quum ecce ad eum *fuit* vox, quæ dixit, Quid *rei* tibi hîc est, Elija ?

14 Cui dixit ille, Planè zelo affectus sum pro Jehova Deo exercituum, eò quòd dereliquerunt Jisraelitæ fœdus tuum, altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio : cumque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam ut auferant eam.

15 Tum edixit ei Jehova, Abi, revertere itinere tuo versùs desertum Damasci, & veniens ungito Chazaelem in regem super Syriam :

16 Jehu autem filium Nimschi ungito in regem super Jisraelem : denique Elischahum filium Schaphati Abel-Mecholanum ungito in Prophetam loco tuo.

17 Erit enim ut qui propuerit se à gladio Chazaelis, eum morte afficiat Jehu ; eum verò qui propuerit se à gladio Jehu morte curabit afflci Elischah.

18 Reliquos autem feci ex Jisraele septies mille ; quorum omnium genua non curvaverunt se Bahali, & *quorum* omnium os non osculatum est illum.

19 Itaque abiens inde quum invenisset Elischahum filium Schaphati, qui arabat duodecim jugis antecedentibus eum, & ipse *erat cum* duodecimo ; transivit Elija ad

ad eum, & injecit togam ſuam illi.

20 Tum relictis bobus accurrens poſt Elijam dixit; Oſculer, quæſo, patrem meum & matrem meam ut ſequar te: cui dixit, Abi, revertere, nam quid feci tibi?

21 Itaq; divertit ab eo, & acceptum par boum mactavit, & inſtrumento boum coxit illorum carnem, quam dedit populo ſuo, & comederunt: poſtea ſurgens ſequutus eſt Elijam, & miniſtravit ei.

CAPUT XX.

Syri ab Achabo ſemel, iterumque cæduntur: ſed mali Ben-hadadi vitæ parcitur.

BEn-hadad autem rex Syriæ congregatis omnibus copiis ſuis, & triginta duobus regulis ſecum, cum equis & curribus; aſcendens obſedit Schomronem, ut oppugnaret eam.

2 Et miſit nuncios ad Achabum regem Iſraelis in civitatem:

3 Per quos dixit ei, Sic ait Ben-hadad, argentum tuum & aurum tuum meum eſt: etiam fœminæ tuæ & filii tui præſtantiſſimi mei ſunt.

4 Reſpondens autem rex Iſraelis dixit, Secundùm verbum tuum, domine mi rex, tuus ſum, & quæcunque *ſunt* mihi.

5 Rurſus autem redeuntes nuncii dixerunt, Sic ait Ben-hadad, dicens, Quia miſeram ad te qui dicerent, Argentum tuum, & aurum tuum, & fœminas tuas, & filios tuos mihi dato, *amplius non dicam.*

6 Sed hoc ipſo tempore cras mittam ſervos meos ad te, ut ſcrutentur domum tuam, & domos ſervorum tuorum: eritque ut quicquid deſiderabile *eſt* oculis tuis, poſtum in manu ſua accipiant.

7 Itaque rex Iſraelis vocatis omnibus ſenioribus regionis dixit, Agnoſcite, quæſo, & videte iſtum quærere malum: niſi erat enim ad me pro fœminis meis, & pro filiis meis, & pro argento meo, ac pro auro meo, neque denegaveram ei.

8 Dixerunt verò omnes illi ſeniores & totus populus ei, Ne auſcultato, neque acquieſcito.

9 Dixit ergo nunciis Ben-hadadi, Dicite domino meo regi, Quicquid mandabas ſervo tuo primùm, facturus ſum, rem verò hanc non poſſum facere: ſic abeuntes nuncii retulerunt ei rem.

10 Quapropter mittens ad eum Ben-hadad dixit, Sic faciant mihi dii, & ſic pergant: non ſufficeret pulvis Schomronis pugillis, toti populo huic qui ſequitur veſtigia mea.

11 Sed reſpondens rex Iſraelis dixit, Eloquimini, ne jactet ſe qui accingit ſe ut qui diſcingit.

12 Fuit autem audito verbo hoc, quum biberet ipſe & reges illi in tuguriis, ut ediceret ſervis ſuis, Admovete, qui admoverunt contra civitatem.

13 Tum ecce Propheta quidam accedens ad Achabum regem Iſraelis, dixit, Sic ait Jehova, Videſne totam multitudinem maximam iſtam? ecce ego traditurus ſum eam in manum tuam hodie, ut cognoſcas me eſſe Jehovam.

14 Dicenti verò Achabo, Per quos? dixit, Sic ait Jehova, Per pueros præfectorum provinciis: iterum dicenti, Quis componet aciem? dixit, Tu.

15 Itaque recenſuit pueros præfectorum provinciis, qui *erant* ducenti triginta duo; & poſt hos recenſuit totum populum, omnes Iſraelitas ſepties mille.

16 Et egreſſi ſunt ipſo meridie: quum Ben-hadad biberet ad ebrietatem in tuguriis, ipſe cum regulis illis triginta duobus auxiliaribus ejus.

17 Egreſſis autem pueris præfectorum provinciis primùm, miſit Ben-hadad quum renunciaſſent ei *quidam* dicendo, Homines egreſſi ſunt Schomrone:

18 Ac dixit, Sive ad pacem egreſſi ſint, prehendite eos vivos; ſive ad bellum egreſſi ſint, vivos prehendite eos.

19 Iſti autem egreſſi è civitate, pueri præfectorum provinciis: & copiæ quæ ſequebantur eos:

20 Percuſſerunt quiſque virum ſuum, adeo ut fugientes Syros perſequerentur Iſraelitæ: proripuit autem ſe Ben-hadad rex Syriæ in equo cum equitibus.

21 Tum egreſſus rex Iſraelitarum percuſſit equos & currus; denique percuſſit Syros plagâ magnâ.

22 Accedens autem Propheta ille ad regem Iſraelis dixit ei, Abi, confirma te, & cognoſce ac vide quid ſis facturus; nam revertente anno rex Syriæ aſcenſurus eſt contra te.

23 Servi verò regis Syriæ dicebant ei, Dii montium *ſunt* dii eorum, ideirco fortiores fuerunt nobis; at certè pugnemus contra eos in ipſa planitie, ſi non fortiores erimus eis.

24 Itaque rem hanc facito: amove reguloſ iſtos quemque à loco ſuo, & ſubſtitue proceres loco eorum.

25 Tu tamen numerato tibi copias ex tuis, prout *erant* copiæ illæ quæ ceciderunt, & equos prout *erant* illi equi, & currus prout illi currus *erant*, ſic pugnemus contra illos in ipſa planitie, ſi non fortiores erimus eis: qui auſcultans voci eorum ſic fecit.

26 Fuit enim revertente anno, quum recenſuiſſet Syros Ben-hadad, ut aſcenderet Aphekum in bellum contra Iſraelitas.

27 Iſraelitæ quoque recenſiti & commeatu inſtructi proceſſerunt obviam eis: & caſtra habentes Iſraelitæ è regione eorum, ſimiles *erant* duobus parvis gregibus capratum, Syri autem replebant illam terram.

28 Quapropter accedens vir ille Dei alloquutus eſt regem Iſraelis, ac dixit, Sic ait Jehova, Eò quod dixerunt Syri, Deum montium Jehovam, ac non Deum convallium eſſe: ideo traditurus ſum totam multi-

tudinem

tudinem maximam istam in manum tuam, ut cognoscatis me esse Jehovam.

29 Itaque castra habebant hi ex adverso illorum septem dies: fuit verò die septimo, ut appropinquante acie, percutetent Israelitæ è Syris centum millia peditum uno die.

30 Fugientibus deinde reliquis Aphekam in ipsam civitatem; corruit ejus murus super viginti septem millia virorum qui reliqui erant: sed Ben-hadad fugiens ingressus est civitatem in intimum conclave.

31 Ubi dixerunt ei servi ejus, Ecce jam audivimus reges domûs Israelis, reges benignos esse; imponamus, quæso, cilicia lumbis nostris, & funes indamus capitibus nostris, & exeamus ad regem Israelis, fortasis vitam tuam servabit.

32 Itaque accingentes ciliciis lumbos suos, & funes indentes capitibus suis, venerunt ad regem Israelis, dicentes, Servus tuus Ben-hadad dicit, Vivat, quæso, anima mea: qui dixit, Estne adhuc vivus? frater meus est.

33 Homines autem isti experimento dabore festinabant, & præcise cognoscere an ex ipso *esset*, dixerunt itaque, Frater tuus *ergo est* Ben-hadad? qui dixit, Redite, assumentes *adducite* eum: egressus itaque est ad ipsum Ben-hadad, quem jussit ascendere in currum suum.

34 Et ait dicente *Ben-hadado*, Civitates illas quas acceperat pater meus à patre tuo restituam, & limitanea constitues tibi in Damasco, quemadmodum constituerat pater meus in Schomrone, *dixit*. Et ego cum hoc fœdere dimittam te: sic pacto cum eo fœdere dimisit eum.

35 Vir autem quidam è filiis Prophetarum dixit proximo suo ex verbo Jehovæ, Percute me, quæso: sed renuit vir ille percutere eum.

36 Idcoque dixit ei, Propterea quod non auscultâsti voci Jehovæ, ecce abeuntem te à me percussurus est leo; quumque abiisset ab eo, inveniens eum leo percussit eum.

37 Iterum invento viro alteri dixit, Percute me, quæso; quare percutiebat vir ille indesinenter, ac vulnerabat.

38 Tum abiens Propheta ille stetit *coram* rege in via; dissimulaverat autem se cinere in superso oculis suis.

39 Fuitque rege transeunte, ut ipse inclamaret regem, ac diceret, Servus tuus processerat in medium prælii, quum ecce quidam accedens adduxit ad me virum, & dixit, Serva virum hunc, si ullo pacto deficrabitur, utique erit vita tua pro vita ejus, vel talentum argenti pendes.

40 Fuit autem servo tuo agente hîc & illic, ut ille non *adesset*: tum dixit ei rex Israelis, Rectum *est* judicium tuum, tu decidisti.

41 Tum festinans amovit cinerem ab oculis suis, ut agnosceret ipsum rex Israelis è Prophetis esse;

42 Et dixit illi, Sic ait Jehova, Eò quòd virum à me anathemati devotum dimisisti è manu; ideo erit vita tua pro vita ejus, & populus tuus pro populo ejus.

43 Quamobrem abiit rex Israelis domum suam fastidiosus & indignabundus, & ingressus est Schomronem.

CAPUT XXI.

Achabi erga Nabothum impietas.

Fuit autem his rebus gestis, quum vinea Nabothæ Jizrehelitæ agenti Jistrhele esset, juxta palatium Achabi regis Schomronis:

2 Ut alloqueretur Achab Nabothum, dicens, Cedò mihi vineam tuam, ut sit mihi in hortum olitorium, nam propinqua est juxta domum meam, & dabo tibi pro ea vineam meliorem ea: sin melius *videtur* in oculis tuis, dabo tibi pecuniam pretium hujus.

3 Dixit verò Naboth Achabo, Absit mihi à Jehova, ut cedam possessionem majorum meorum tibi.

4 Quamobrem venit Achab domum suam fastidiosus & indignabundus, propter verbum quo alloquutus fuerat ipsum Naboth Jizrehelita, dicens, Non cedam tibi possessionem majorum meorum, & jacens in lecto suo, avertebat faciem suam, ac comederet cibum.

5 Sed veniente ad ipsum Izebela uxore ipsius; & dicente ipsi, Ecquid spiritus tuus fastidiosus est, ut non comedas cibum?

6 Dixit ei, Quia alloquutus Nabothum Jizrehelitam dixeram ei, Cedò mihi vineam tuam pecunià, aut si mavis dabo tibi vineam pro ea: sed dixit, Non *dabo* tibi vineam meam.

7 Tum dixit ei Izebel uxor ejus, *Tûne* nunc exerceres regnum super Israelem? surge, comede cibum, & bono animo esto, ego dabo tibi vineam Nabothi Jizrehelitæ.

8 Itaque scribens illa literas nomine Achabi, obsignavit sigillo ejus: & misit literas ad seniores & ad clarissimos qui *erant* in civitate illius, cives Nabothi.

9 Scripserat autem in illis literis edicens, Indicite jejunium, & collocate Nabothum in principiis populi:

10 Et collocate duos homines nequam ex adverso ejus, qui testificentur contra eum, dicendo, Maledixisti Deo & regi: deinde educentes eum lapidatote eum, ita ut moriatur.

11 Fecerintque homines civitatis illius, ipsi seniores & clarissimi, qui iidem cives *erant* in civitate illius, quemadmodum mandaverat eis Izebel: quemadmodum scriptum *erat* in literis quas miserat ad eos.

12 Indicto jejunio, collocaverunt Nabothum in principiis populi.

13 Tum venientes duo illi homines nequam, consederunt ex adverso ejus; testatique sunt contra eum homines illi nequam, contra Nabothum, coram populo dicentes,

centes, Maledixit Naboth Deo ac regi: sic eduxerunt eum extra civitatem suam, & lapidibus obruerunt eum, ita ut moreretur.

14 Deinde miserunt ad Izebelam qui dicerent, Lapidatus est Naboth, & mortuus.

15 Fuit autem quum audivisset Izebel lapidatum Nabothum ac mortuum esse, ut diceret Izebel Achabo, Surge, hæreditatio jure posside vineam Nabothi Iizrehelitæ, quam renuerat dare tibi pecuniâ, non enim vivus *est* Naboth, sed mortuus.

16 Sic fuit audiente Achabo mortuum esse Nabothum, ut surgeret Achab descensurus ad vineam Nabothi Jizrehelitæ, ut hæreditatio jure possideret eam.

17 Fuit autem verbum Jehovæ ad Elijam Thischbitem, dicendo:

18 Surge, descende obviam Achabo regi Jisraelitarum habitanti Schomronæ: ecce in vinea Nabothi *est*, quò descendit ut hæreditatio jure possideat eam:

19 Et alloqueris eum, dicens, Sic ait Jehova, An occidetis, ac etiam hæreditatio jure possidebas? alloqueris etiam eum, dicendo, Sic ait Jehova, Pro eo quòd linxerunt canes sanguinem Nabothi, lincturi sunt canes tuum sanguinem etiam tibi.

20 Dixit verò Achab Elijæ, Tene invenire me, inimice mi? qui dixit, Inveni, eò quòd dedisti te ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

21 Ecce inducturus sum in te malum, & tollam posteros tuos; & exciturus sum Achabo mingentem ad parietem, & conclusum ac derelictum in Jisraele:

22 Et reddam domum tuam sicut domum Jarobhami filii Nebati, & sicut domum Bahaschæ filii Achijæ, propter indignationem quâ provocâsti *me*, quòd ad peccandum induxisti Jisraelem.

23 Atqui etiam contra Izebelam loquutus est Jehova, dicendo, Canes comedent Izebelam ad prænunitionem Jizrehelis.

24 Morientem Achabo in civitate comedent canes; & morientem in agro comedent volatilia cœli.

25 Enimvero non fuit similis Achabo, qui dedideris se ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: quia seducebat eum Izebel uxor ipsius.

26 Nam commisit res valde abominandas, sequendo stercoreos deos, prorsus ut fecerant Emorai quos expulit Jehova à facie Jisraelitarum.

27 Fuit verò quum audisset Achab verba ista, ut laceratis vestibus suis, & impositio cilicio carni suæ jejunaret; cubaret etiam cum cilicio, & ambularet lentè.

28 Quapropter fuit verbum Jehovæ ad Elijam Thischbitem, dicendo,

29 Videsne Achabum se abjecisse ante faciem meam? eò quòd abjecit se ante faciem meam, non inducam malum illud diebus ejus, diebus filii ejus inducam malum illud super domum ejus.

CAPUT XXII.

Achabo impio succedit pius F. Jehoschaphat, & huic impius F. Jehoram.

QUlum autem mansissent tres annos, sine bello inter Syriam & Jisraelem.

2 Fuit anno tertio *completo*, ut descenderet Jehoschaphat rex Jehudæ ad regem Jisraelis.

3 Dixerat verò rex Jisraelis servis suis, Novistisne nostras esse Ramothas Gilhadis? & nos quiescimus à recipiendis illis è manu regis Syriæ?

4 Itaqs dixit Jehoschaphato, Iturusne es mecum in istud bellum Ramothas Gilhadis? & dixit Jehoschaphat regi Jisraelis, Sicut ego sic tu, sicut populus meus sic populus tuus, sicut equi mei sic equi tui *sint*.

5 Dixit præterea Jehoschaphat regi Jisraelis, Consule quæso hoc ipso die verbum Jehovæ.

6 Tunc congregatis rex Jisraelis Prophetis suis quasi quadringentis viris, dixit eis, Utrum iturus sum contra Ramothas Gilhadis in bellum, an destituros? qui dicebant, Ascende, traditurus enim est dominus in manum regis.

7 Dicente verò Jehoschaphato, An non *est* hic Propheta Jehovæ amplius, ut consulamus ex eo?

8 Dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, Amplius vir quidam *est* ex quo consulas Jehovam, sed ego odi eum, quia non prophetat de me bonum, sed malum, Micajehu filius Jimlæ: dixit verò Jehoschaphat, Ne loquatur rex ita.

9 Itaque advocato rex Jisraelis aulico uno, edixit, Festinanter adduc Micajehu filium Jimlæ.

10 Interea rex Jisraelis & Jehoschaphat rex Jehudæ sedebant quisque in solio suo, induti vestibus *regiis* in area *ad* ostium portæ Schomronis: & omnes Prophetæ illius prophetabant coram eis.

11 Fecerat enim sibi Tzidkija filius Cenahanæ cornua ferrea; & dicebat, Sic ait Jehova, His feries Syros, adeo ut consumas eos.

12 Omnes quoque Prophetæ illi prophetabant similiter, dicendo, Ascende Ramothas Gilhadis & prosperare, traditurus enim est Jehova in manum regis.

13 Nuncius autem ille qui iverat vocatum Micajehu alloquebatur eum, dicendo, Ecce nunc verba istorum Prophetarum uno ore bonum *prophetant* regi: sit quæso verbum tuum ut verbum unius illorum, ut eloquaris bonum.

14 Cui dixit Micajehu, *Ille* vivit Jehova, quod edixerit mihi Jehova id eloquar.

15 Quum ergo ingressus esset ad regem, dixit rex ei, Micajehu, utrum ituri sumus in bellum contra Ramothas Gilhadis, an destituri? qui dixit ei, Ascende & prosperare, scilicet, tradet Jehova in manu regis.

16 Dicente verò ei rege, Quoties tandem ego adjuraturus sum te, ut non eloquaris mihi

mihi, nisi veritatem in nomine Jehovæ?

17 Dixit, Video omnes Israelitas dispersum iri per illos montes, ut oves quibus non *est* pastor: nam dixit Jehova, Non *erit* dominus istis, revertantur quisque domum suam cum pace.

18 Tum dixit rex Israelis Jehoschaphato, Nonne dixeram tibi fore ut non prophetaret de me bonum, sed malum?

19 Qui dixit, Propterea audi verbum Jehovæ: vidi Jehovam insidentem solio suo, & totum exercitum cœli adstantem ei, à dextera ejus, & à sinistra ejus.

20 Ubi dicente Jehova, Quis pelliciet Achabum, ut ascendat & corruat apud Ramothas Gilhadis? hic dixit hoc modo, & ille dixit illo modo.

21 Tandem prodiit quidam spiritus, qui consistens coram Jehova dixit, Ego pelliciam eum: dicente verò Jehova ei, Quo pacto?

22 Dixit, Egressus ero spiritus mendacii in ore omnium Prophetarum ejus: tum dixit *Jehova*, Pellicies, etiamque prævalebis, exi & fac ita.

23 Quare nunc ecce indidit Jehova spiritum mendacii ori omnium istorum Prophetarum tuorum: interea loquutus est Jehova contra te malum.

24 Tunc accedens Tzidkija filius Cenahanæ percussit Micajehu in maxillam, dicens, Quânam tranfivit spiritus Jehovæ à me, ut alloqueretur te?

25 Cui dixit Micajehu, Ecce tu videris illo ipso die, quum ingredieris intimum conclave ad abscondendum te.

26 Dixit verò rex Israelis, Prehende Micajehu, & reduc eum ad Amonè præfectum civitati, & ad Joaschum filium regis.

27 Quibus dices, Sic edicit rex, Ponite istu in carcere, & alite eum pane angustè, & aquâ angustè, donec rediero cum pace.

28 Dixit verò Micajehu, Si planè reversus fueris cum pace, non loquutus fuerit Jehova per me: dixitque, Audite populi quotquot sunt.

29 Itaque ascendit rex Jisraelis cum Jehoschaphato rege Jehudæ *contra* Ramothas Gilhadis:

30 Ubi dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, quum dissimularet se processurus in prælium, Tu verò induere vestimentis tuis: sic dissimulans se rex Jisraelis processit in prælium.

31 Rex autem Syriæ præceperat suis currum præfectis triginta duobus, dicendo, Ne pugnatote contra parvum aut contra magnum; sed contra regem Jisraelis solum.

32 Fsit itaque quum videntes præfecti currum Jehoschaphatum ipsi dicerent, Utique rex Jisraelis est, ut accederent contra eum ad pugnandum; & exclamaret Jehoschaphat.

33 Quamobrem fuit quum viderent præfecti currum regem Jisraelis non esse, ut reverterentur à persequendo eo.

34 Sed quidam jaculans arcu simplici animo, percussit regem Jisraelis inter commissuras & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, Deflecte manu tuâ, & educ me ex castris, quia ægrotus factus sum.

35 Quoniam autem invalescebat prælium eo die, rex distinebatur propter currus suos contra Syros: quare mortuus est vespere, quum effluxisset sanguis è plaga ejus in capsum currûs.

36 Quapropter transivit præco per castra occumbente sole, dicens, Quisque in civitatem suam, & quisque in regionem suam *redito*.

37 Rex verò mortuus pervenit Schomronem, & sepeliverunt *Jisraelitæ* regem Schomronæ.

38 Quumque immergerat *auriga* illius currum in piscina Schomronis, lingebant canes sanguinem ejus, quando ipsius arma lavârunt, secundùm verbum Jehovæ quod loquutus fuerat.

39 Reliquæ autem res Achabi, & omnia quæ fecit, domusque eburnea quam ædificavit, omnes item civitates quas ædificavit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraelis?

40 Deinde quum occubuisset Achab cum patribus suis, regnavit Achazja filius ejus pro eo.

41 Jehoschaphat porro filius Asæ regnare cœpit super Jehudam, anno quarto Achabi regis Jisraelis.

42 Jehoschaphat natus triginta quinque annos quum regnare inciperet, viginti-quinque annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen *erat* Azuba filia Schilchi.

43 Et ambulavit prorsus in via Asæ patris sui, non recessit ab ea: faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

44 Veruntamen excelsa non desitebant: adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis.

45 Et pacem inivit Jehoschaphat cum rege Jisraelis.

46 Reliquæ autem res Jehoschaphati, & fortitudo ejus quâ fecit, & quâ pugnavit; nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?

47 Is reliquos meritorios, qui relicti fuerant temporibus Asæ patris sui, sustulit è sua terra.

48 In Edomæa tunc non erat rex, *sed* prorex.

49 Jehoschaphato decem *fuerunt* naves Oceani quæ proficiscerentur Ophirum auri causâ, sed non ivit: quia fracta est classis Hetzjone-Geberi.

50 Tunc dixerat Achazja filius Achabi ad Jehoschaphatum, Eant servi mei cum servis tuis in ista classe: sed non acquieverat Jehoschaphat.

51 Postea quum occubuisset Jehoschaphat cum patribus suis, & sepultus esset

cum

cum majoribus ſuis in civitate Davidis patris ſui, regnavit Jehoram filius ejus pro eo.

52 Achazja filius Achabi regnare cœpit ſuper Iſraelem Samariæ anno decimo ſeptimo Jehoſchaphati regis Jehudæ *completo*, & regnavit ſuper Iſraelem biennio:

53 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: nam ambulavit in via patris ſui, & in via matris ſuæ, ac in via Jerobhami filii Nebati, qui ad peccandum induxit Iſraelem:

54 Et colens Baalem incurvabat ſe ei: ſic provocavit Jehovam Deum Iſraelis, prorſus ut fecerat pater ipſius.

REGUM LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Elija Achazjæ mortem denunciat: perſecutores ejus ignis cœleſtis conſumit.

DEfecit autem Moab ab Iſraele poſt mortem Achabi.

2 Quumque cecidiſſet Achazja per quendam clathrum in cœnaculo ſuo quod *erat* Samariæ, ægrotavit: quamobrem mittens nuncios edixit eis, Ite, conſulite Baal-Zebubum deum Hekronis, an ſanitatem recepturus ſim ex morbo hoc.

3 Interea Angelus Jehovæ alloquutus eſt Eliam Thiſchbitem, Surge, aſcende obviam nunciis regis Samariæ, & eloquere eis, An propterea quòd non *eſt* Deus in Iſraele, vos itis conſultum Baal-Zebubum deum Hekronis?

4 Ac propterea ſic ait Jehova, Ex illo lecto quo aſcendiſti non eſt deſcenſurus, ſed omnino moriturus: deinde ubit Elija.

5 Reverſis itaque nunciis iſtis ad illum, dixit eis, Quid jam revertimini.

6 Qui dixerunt ei, Quidam aſcendit obviam nobis, qui edixit nobis, Abite, revertimini ad regem qui miſit vos: & eloquimini ei, Sic ait Jehova, An propterea quòd non *eſt* Deus in Iſraele tu mittis conſultum Baal-Zebubum deum Hekronis? propterea ex illo lecto quò aſcendiſti non ei deſcenſurus, ſed omnino moriturus.

7 Rurſus dixit eis, Quis habitus *eſt* viri illius qui aſcendit obviam vobis, & eloquutus eſt vobis verba iſta?

8 Quibus dicentibus ei, Vir eſt piloſus, & cirgulo pelliceo accinctus lumbos ſuos, dixit, Elija Thiſchbites eſt.

9 Tum miſit ad eum præfectum quinquaginta *hominibus* cum quinquaginta ſuis: qui aſcendens ad eum (ecce enim conſidebat in vertice cujuſdam montis) dixit ei, O vir Dei, rex edixit, Deſcende.

10 Reſpondens verò Elija alloquutus eſt illum præfectum quinquaginta: quòd ſi vir Dei ſum, deſcendat ignis è cœlo, & conſumat te & quinquaginta tuos: illico deſcendens ignis è cœlo conſumſit eum cum quinquaginta ejus.

11 Rurſus itaque *rex* miſit ad eum præfectum quinquaginta alterum cum quinquaginta ſuis: qui elamans dicebat ei, O vir Dei, ſic edixit rex, Citò deſcende.

12 Reſpondens verò Elija eloquutus eſt eis, Si vir Dei ſum deſcendat ignis è cœlo, & conſumat te cum quinquaginta tuis: illico deſcendens ignis Dei è cœlo conſumſit illum cum ſuis quinquaginta.

13 Itaque rex rurſus miſit præfectum quinquaginta tertianis cum ſuis quinquaginta: aſcendenſque venit præfectus quinquaginta iſte tertius, & procidens in genua ſua coram Elija deprecabatur eum, ac dicebat ei, O vir Dei, pretioſa habeatur, quæſo, vita mea, & vita ſervorum tuorum quinquaginta horum in oculis tuis.

14 Ecce deſcendens ignis è cœlo conſumſit duos præfectos quinquagenis priores cum quinquagenis eorum: ſed nunc pretioſa habeatur vita mea in oculis tuis.

15 Edixerat autem Angelus Jehovæ Elijæ, Deſcende cum iſto, ne timeto a facie ejus: quapropter ſurgens deſcendit cum eo ad regem.

16 Dixitque ei, Sic ait Jehova, Eò quòd miſiſti nuncios conſultum Baal-Zebubum deum Hekronis, an propterea quòd non *eſt* Deus in Iſraele ad conſulendum verbum ejus? idcirco è lecto illo quò aſcendiſti non es deſcenſurus, ſed omnino moriturus.

17 Mortuus itaque eſt ſecundum verbum Jehovæ quòd loquutus fuerat Elija, ac regnavit Jehoram pro eo, anno ſecundo Jehorami filii Jehoſchaphati regis Jehudæ: quia non erat illi filius.

18 Reliquæ autem res Achazjæ quas fecit, non ne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum regum Iſraelis?

CAPUT II.

Elija in cœlum ſublatus, Eliſchaho tegam & ſpiritum ſuum dimiſit.

DEinde fuit quum ſublaturus eſſet Jehova Elijam turbine in cœlum, & proficiſceretur Elija cum Eliſchaho Gilgale:

2 Ille dixerat Elija Eliſchaho, Conſide quæſo hîc, quia Jehova mittit me Beth-Elem uſque, cui dixit Eliſcha, *Ut* vivit Jehova & vivit anima tua, non derelinquam te: ita deſcenderunt Beth-Elem.

3 Tunc egreſſi filii Prophetarum qui *agebant* Beth-Ele ad Eliſchaum, dixerunt ei, Noſtine hodie Jehovam aſſumturum dominum tuum à te? qui dixit, Etiam ego novi, filete.

4 Rurſus dicente ei Elija, Conſide quæſo hîc Eliſcha, nam Jehova mittit me Jerichuntem, dixit, *Ut* vivit Jehova & vivit anima tua, non derelinquam te: ita venerunt Jerichuntem.

5 Accedentes autem filii Prophetarum qui

qui *agebant* Jerichunte ad Elischabum, dixerunt ei, Nôstine hodie Jehovam assumturum dominum tuum à te? qui dixit, Etiam ego novi, silete.

6 Ampliùs dicente ei Elija, Confide quæso hic, nam Jehova mittit me ad Jardenem, dixit, *Ut* vivit Jehova & vivit anima tua, non dereliquam te: ita abibant ambo.

7 Quinquaginta quoque viri è filiis Prophetarum, euntes constiterunt è regione procul, istis ambobus consistentibus ad Jardenem:

8 Quum Elija assumta toga sua, & convoluta percuteret aquas illas, & divisæ *cederent* huc & illuc: ita transiverunt ipsi ambo per siccum.

9 Fuit tandem ipsis transeuntibus, ut Elija diceret Elischabo, Pete, quid faciam tibi, quum nondum assumor abs te? cui dixit Elischah, Sit ergo, quæso, portio dupla de tuo spiritu penes me.

10 Cui dixit, Rem difficilem petiisti, si videris me assumi à te, futurum est tibi sic, sin verò minùs, non est futurum.

11 Fuit itaque ipsis pergentibus ambulando colloqui, ut ecce currus igneus & equi ignei separationem facerent inter utrosque: sic ascendit Elija turbine in cœlum.

12 Quod Elischa videns ipse clamavit, Pater mi, pater mi, currus Israelis & equites ejus, donec non videret eum ampliùs: Postea accipiens vestes suas laceravit eas in duo fragmenta:

13 Sublataque toga Elijæ quæ ceciderat ab eo, reversus constitit ad ripam Jardenis.

14 Ubi quum accipiens togam Elijæ quæ ceciderat ab eo, percussisset aquas illas, dicens, Ubi *es* Jehova Deus Elijæ? etiam ipse quum percussisset aquas, divisæ *essent* huc & illuc, & transivit Elischah.

15 Quod ex adverso videntes filii Prophetarum qui *agebant* Jerichunte dixerunt, Quievit spiritus Elijæ super Elischabum: quare venientes obviam ei, incurvaverunt se in terram usque *honorem exhibentes* ei.

16 Et dixerunt ei, Ecce jam *sunt* cum servis tuis quinquaginta homines strenui, eant, quæso, ut quærant dominum tuum: *videndum* ne fortè sustulerit eum spiritus Jehovæ, & conjecerit eum in aliquem montium, aut in aliquam vallium: qui dixit, Non ejtis missuri.

17 Tandem instantibus apud eum dum differebat, dixit, Mittite: miserunt itaq; quinquaginta viros, qui quærentes tribus diebus non invenerunt eum.

18 Itaque reversis ad eum, quum ipse consideret Jerichunte, dixit eis, Nonne edixeram vobis, Ne eatis?

19 Tum dicentibus hominibus illius civitatis Elischabo, ecce jam habitatio hujus civitatis bona *esset*, quemadmodum dominus meus videt: sed aquæ malæ sunt, quapropter regio facit abortum.

20 Dixit, Sumite mihi paropsidem novam, & ponite ibi salem: qui sumtam *attulerunt* ei.

21 Tum egressus ad scaturiginem illius aquæ, injecit illuc salem, ac dixit, Sic ait Jehova, Sano aquam hanc, ut non sit inde deinceps mors, aut abortus.

22 Sic sanata est illa aqua usque in hodiernum diem, secundùm verbum Elischahi quod loquutus fuerat.

23 Postea ascendebat inde Beth-Elem: ipso autem ascendente viâ illâ, pueri parvi egressi è civitate illa illudebant ei, dicentes ei, Ascende calve, ascende calve.

24 Qui quum retrospiciens videret eos, maledixit eis in nomine Jehovæ: quapropter egressæ duæ ursæ è silva illius, discerpserunt ex eis quadraginta duos pueros.

25 Unde abiit ad montem Carmeli, & inde reversus est Schomronem.

CAPUT III.

Elisthah regibus Israelis, Jehudæ & Edomæorum descendentibus contra Moabitas miraculum & victoriam prædicit.

ITaque Jehoram filius Achabi regnare cœpit super Israelem Schomronæ, anno decimo octavo Jehoschaphati regis Jehudæ: regnavitque duodecim annis.

2 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sed non sicut pater ipsius & sicut mater ipsius: nam abstulit statuam Bahalis quam fecerat pater ipsius.

3 Verumtamen peccatis Jarobhami filii Nabathi, quibus ad peccandum induxit Israelem, adhæsit: non recessit ab ullo eorum.

4 Mesecha autem rex Moabitarum erat pecuarius: pendebatque regi Israelis centena millia agnorum, & centena millia arietum lanatorum.

5 Sed fuerat quum moreretur Achab, ut defecerat rex Moabitæ à rege Israelis.

6 Quapropter egressus rex Jehoram die illâ Schomronæ, recensuit totum Israelem:

7 Et abiens misit ad Jehoschaphatum regem Jehudæ qui diceret, Rex Moabitarum defecit à me, profecturusne es mecum contra Moabitas in prælium? qui dixit, Ascendam, sicut ego sic tu, sicut populus meus sic populus tuus, sicut equi mei sic equi tui *sint*.

8 Dicenti verò, Quânam viâ ascendamus? dixit, Viâ deserti Edomæorum.

9 Profecto itaque rege Israelis cum rege Jehudæ & rege Edomæorum, circumverunt itinere septidui: deinde non erat aqua pro exercitu, & pro jumentis quæ sequebantur vestigia eorum.

10 Quapropter dixit rex Israelis, Ehen, quòd vocavit Jehova tres hos reges, ut traderet eos in manum Moabitarum.

11 Dixit verò Jehoschaphat, An non *est*

hic Propheta Jehovæ, ut consulamus Jehovam ex eo? cui respondens unus ex servis regis Jisraelis dixit, Est hic Elischah filius Schaphati qui infundebat aquam manibus Elijæ.

12 Dicente verò Jehoschaphato, Est apud eum verbum Jehovæ: descenderunt ad eum rex Jisraelis, & Jehoschaphat, ac rex Edomæorum.

13 Sed dixit Elischa regi Jisraelis, Quid mihi tecum *est*? abi ad Prophetas patris tui, & ad Prophetas matris tuæ: cui dixit rex Jisraelis, Ne *ita dicito*, quandoquidem vocavit Jehova tres reges hos, ut tradat eos in manum Moabitarum.

14 Tum dixit Elischa, *Ut* vivit Jehova exercituum ante quem adsto, nisi personam Jehoschaphati regis Jehudæ susciperem; non intuerer te, neque aspicerem te.

15 Sed nunc assumentes *adducite* mihi fidicinem: sic fuit quum pulsaret fidicen, ut adesset ei manus Jehovæ:

16 Et dixit, Sic ait Jehova, Faciendæ *sunt* in valle hac multæ fossæ.

17 Nam sic ait Jehova, Non sensuri estis ventum, neque visuri estis pluviam, tamen vallis ista implebitur aquâ, unde bibatis vos, pecoraque vestra, & jumenta vestra.

18 Et leve hoc *visum est* in oculis Jehovæ; nam traditurus est Moabitas in manum vestram:

19 Quorum percutietis omnem civitatem munitam, & omnem civitatem lectam, omnemque arborem bonam dejicietis, & omnes fontes aquæ obthurabitis: omnem denique possessionem bonam afficietis lapidibus.

20 Fuit autem mane, quum tempus esset offerendi munus, ut ecce aqua veniret à via Edomææ; & impleretur terra illa aquâ.

21 Moabitæ verò omnes audierant ascendere istos reges ad pugnandum contra se: quapropter convocati fuerant ab omni accingente *se primum* cingulo & deinceps, subauratque in termino suo.

22 Itaque surgentes mane, sole jam orto super aquam illam, quum viderent Moabitæ ex adverso illam aquam rubentem ut sanguinem:

23 Dixerunt, Sanguis est; omnino dissolverunt se reges isti, & percusserunt alter alterum: quapropter nunc ad prædam, O Moabitæ.

24 Quumque pervenissent ad castra Jisraelis, surgentes Jisraelitæ percusserunt Moabitas, ita ut fugerint à facie ipsorum: & pertexerunt percutere Moabitas etiam in ipsa *regione eorum*.

25 Nam civitates eorum destruxerunt, & quamque possessionem bonam injectis quisque lapidibus suis impleverunt, & quemque aquæ fontem obthurarunt, ac quamque arborem bonam dejecerunt, donec Kir-Chareschethæ reliquos facerent *Moabitæ* lapides ejus; quapropter diverentes funditores quatiebant eam.

26 Videns autem rex Moabitarum prævalere sibi hos bellatores, accepit secum septingentos viros stringentes gladium, ut perrumperent per regem Edomæorum, neque potuerunt.

27 Sed cepit filium ejus primogenitum qui regnaturus erat pro eo, & obtulit eum in holocaustum super murum ipsum, unde exstitit fervor magnus contra Jisraelitas: quare profecti ab eo reverti sunt in regionem suam.

CAPUT IV.

Quinque insignia miracula Elischahi.

Mulier autem quædam ex uxoribus filiorum Prophetarum clamabat ad Elischahum, dicens, Servus tuus vir meus mortuus est, tu verò nosti servum tuum timuisse Jehovam: creditor autem venit ad rapiendum duos natos meos sibi in servos.

2 Cui dixit Elischah, Quid facturus sum tibi? indica mihi, quid *est* domi? quæ dixit, Non *est* ancillæ tuæ quicquam domi, nisi lecythus olei.

3 Qui dixit, Abi, pete tibi vasa foris ab omnibus vicinis tuis; vasa vacua, ne pauca petito.

4 Tum ingressa occludes fores tibi & filiis tuis, deinde infundes in omnia vasa illa, & quod plenum fuerit amoveri jubeto.

5 Itaque abiens ab eo, quum occlusisset fores sibi & filiis suis: ipsis admoventibus ad illam, infundebat illa.

6 Fuitque quum plena essent vasa illa, & ediceret eâ filio suo, Admove mihi adhuc vas, dixisset ei, Nullum præterea *est* vas, ut consisteret oleum.

7 Tunc illa veniens indicavit viro Dei, qui dixit, Abi, vende istud oleum, & repende creditori tuo: tu verò cum filiis tuis, vivito è reliquo.

8 Præterea fuit quodam die, quum pertransiret Elischah Schunemum, ut ibi mulier *quædam* magna prehenderet eum *invitatus* ad sumendum cibum: unde fuit quoties transibat, *ut* divertetet eodem ad sumendum cibum.

9 Dixit enim illa viro suo, Ecce jam novi virum Dei sanctum hunc esse, qui transit per nos jugiter.

10 Faciamus, quæso, cœnaculum parvum muro, ubi ponamus illi lectum & mensam, sellam quoque & lucernam: et itaque quum venerit ad nos *ut* divertat eò.

11 Fuit deinde quodam die, quo venerat illuc, quum divertens ad cœnaculum illud cubâsset ibi:

12 Ut ediceret Gechazi puero suo, Voca Schunammitidem istam, quam ille vocavit, ut sisteret se coram illo.

13 (Ediserat autem illi, Dic jam ei, Ecce sollicita fuisti erga nos totâ sollicitudine istâ, quid faciendum est tuâ causâ? estne loquendum tuâ causâ ad regem, aut ad

ad præfectum militiæ? quæ dixerat, In medio populi mei ego habito.

14 Dicenti verò *Eliſchabo*, Quid ergo faciendum eſt ejus cauſâ? dixerat Gechazi, At filius non *eſt* ei, & vir ejus *eſt* ſenex.)

15 Diceuti ergo, Advoca eam, quum vocâſſet eam, ſtitit illa ſe ad portam illius.

16 Et dixit ille, Hâc ipſâ tempeſtate, quum hoc tempus vigebit: tu amplexatura es filium: quæ dixit, Ne domine mi vir Dei, ne mentiaris ancillæ tuæ.

17 Itaque concepit mulier illa, ac peperit filium eâ ipſâ tempeſtate: quum vigeret illud tempus quo alloquutus fuerat eam Eliſchah.

18 Deinde crevit infans ille: fuitque quodam die, quum egreſſus eſſet ad patrem ſuum apud meſſores,

19 Ut diceret patri ſuo, Caput meum, caput meum; qui edixit puero, Refer illum ad matrem ſuam.

20 Is referens eum, adduxit ad matrem ejus: ſuper cujus genua quum ſediſſet uſque ad meridiem, mortuus eſt.

21 Tunc ſurſum deportans illa, collocavit eum ſuper lectum viri Dei, & includens eum, egreſſa eſt.

22 Deinde accerſivit virum ſuum, dicens, Mitte mihi quæſo unum è pueris, & unam aſinarum; ut excurram uſque ad virum Dei, & revertar.

23 Qui dixit, Quare itura es ad eum hodie, cum non *ſit* novilunium, neque ſabbathum? quæ dixit, Quieto animo *eſto*.

24 Deinde inſtrata aſina edixit puero ſuo, Duc & abi; equitando ne inhibeto meâ cauſâ, niſi edixero tibi.

25 Sic abiens illa pervenit ad virum Dei in montem Carmeli: fuit autem quum videret eam vir Dei procul, ut edicetet Gechazi puero ſuo, Ecce Schunammitis illa.

26 Nunc curre quæſo obviam ei, & dic ei, *Eſt* ne pax tibi? *eſt* ne pax viro tuo? *eſt* ne pax puero? quæ dixit, Quieto animo *eſto*.

27 Quumque perveniſſet ad virum Dei in montem, prehendit pedes ejus: accedenti autem Gechazi ad depellendum eam edixit vir Dei, Sine eam, nam animus ejus amaritudine affectus eſt in ea, quòd Jehova celavit me, neque indicavit mihi.

28 Dicente verò illâ, An petieram filium à domino meo? an non dixeram, Ne fallas me?

29 Edixit Eliſchah Gechazi, Accinge lumbos tuos, & ſumpto ſcipione meo in manum tuam abi; ſi quem inveneris, ne ſalutato eum, & ſi quis te ſaluta verit, ne reſpondeto ei; & ponito ſcipionem meum ſuper faciem pueri.

30 Sed dixit mater pueri, Ut vivit Jehova & vivit anima tua, non derelinquam te: quare ſurgens ſequutus eſt eam.

31 Gechazi autem anteceſſerat eos, & poſito ſcipione ſuper faciem pueri, nulla *erat* vox neque ullus attentio; quapropter revertens obviam illi, indicavit illi, dicens, Non evigilavit puer.

32 Tum ingreſſus eſt Eliſchah domum illius: ecce autem puer mortuus, collocatus *erat* ſuper lectum ipſius.

33 Quò ingreſſus occluſit fores poſt utrumque: & ſupplicavit Jehovam.

34 Deinde conſcendens *lectum* incubuit puero, & imponens os ſuum ori ejus, & oculos ſuos oculis ejus, & volas ſuas volis ejus, extendit ſe ſuper eum: ut incaleſceret caro pueri.

35 Poſtea rurſus ibat per domum modò huc, modò illuc, & conſcendens extendebat ſe ſuper illum; tandem ſternutavit puer uſque ſepties, & aperuit puer oculos ſuos.

36 Tum inclamans Gechazin edixit, Advoca Schunammitidem iſtam, qui quum advocâſſet eam, venit ad illum; & dixit *Eliſchah*, Defer filium tuum.

37 Itaque ingreſſa eſt, & procidens ad pedes ejus incurvavit ſe verſus terram; deinde deferens filium ſuum exivit.

38 Eliſchaho autem reverſo Gilgalem, quum fames eſſet in ea terra, & filii Prophetarum ſederent coram eo, edixit puero ſuo, Diſpone ollam iſtam magnam, & coque pultem pro filiis Prophetarum.

39 Egreſſus verò quidam in agrum ad colligendum olera; invenit vitem agreſtem, collegitque ex ea colocynthidum agreſtium plenam veſtem ſuam; & veniens conſciſſas poſuit in olla pultis, non enim noverant.

40 Poſtea infuderunt hominibus ut comederent: ſed fuit comedentibus illis ex ea pulte, ut clamantes ipſi dicerent, Mors *eſt* in olla iſta vir Dei, & non poſſent comedere.

41 Qui dixit, At ſumentes *afferte* farinam, projecitque in ollam: poſtea dixit, Infunde huic populo & comedant, nec fuit quicquam mali in olla.

42 Interea quidam veniens è planitie Schaliſchæ attulit ad virum Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & ſpicas recentes cum gluma ſua, itaque edixit, Appone huic populo ut comedant.

43 Dixit verò Miniſter ejus, Quid apponetem hoc centum viris? rurſus edixit, Appone huic populo ut comedant (ſic enim edixit Jehova) abundè & reliquum faciant.

44 Quo apponente eis comederunt, & reliquum fecerunt ſecundum verbum Jehovæ.

CAPUT VI.

Eliſchah ſanat leprum Nahamanide.

NAhaman autem præfectus militiæ regis Syriæ erat vir magnus apud dominum ſuum, & acceptus, quia per eum ediderat Jehova ſalutem Syriæ: ſed vir iſte valens robore erat leprotus.

2 Quumq; Syri tum ales egreſſi captivum abduxiſſent è terra Iſraelis puellã parvam, quæ fuit adminiſtra uxori Nahamanis;

3 Dixit illa herœ suæ, Utinam dominus meus *esset* coram Propheta illo qui *habitat* in Schomrone, tum restitueret eum à lepra ejus.

4 Itaque veniens *quidam* indicavit domino suo, dicendo, Hæc & talia loquuta est puella ista, quæ *est* è terra Israelis.

5 Cui dicente rege Syriæ, Age, abi, & mittam literas ad regem Israelis; abiens accepit in manu sua decem talenta argenti, & sex millia aureorum, ac decem mutandas vestes:

6 Et attulit literas ad regem Israelis, quibus dicebat, Nunc ergo, quum pervenerint hæ literæ ad te, ecce misi ad te Naamanem servum meum, ut restituas eum à lepra ejus.

7 Fuit verò quum legisset rex Israelis illas literas, ut laceraret vestimenta sua, dicens, An Deus sum ad mortem afficiendum, & ad restituendum vitæ, quòd iste misit ad me ut restituam virum à lepra sua? at profectò cognoscite, quæso, ac videte, istum fabricari sibi occasionem contra me.

8 Sed fuit ubi audivit Elischah vir Dei regem Israelis lacerâsse vestimenta sua, ut misteret indictum regi, Quare lacerâsti vestimenta tua? veniat jam ad me, & experietur Prophetam esse in Israele.

9 Venit itaque Naaman cum equis suis & cum curru suo; ac substitit ad portam domûs Elischahi.

10 Sed misit ad eum Elischah nuncium, dicentem, Abi & lavato te septies in Jardene, sic restituetur caro tua tibi, & mundus eris.

11 Tum efferveſcens Naaman abibat: dicebat enim, Ecce dicebam, Proculdubio exiturus est ad me, & consistens invocaturus nomen Jehovæ Dei sui, & agitaturus manum suam in ipso loco, ut restituat leprosum.

12 An non melior *est* Abana & Pharphar flumina Damasci, omnibus aquis Israelis? an non possem lavare me illis ut mundus essem? sic conversus abibat cum æstuante ira.

13 Accedentes verò servi ejus alloquuti sunt eum, ac dixerunt, Domine mi, si rem magnam iste Propheta edixisset tibi, an non facturus fuisses? quantò igitur magis quum edicit tibi, Lava te & mundus esto?

14 Itaque descendens immersit se in Jardenem septies, secundùm verbum viri Dei: & restituta est caro ejus, ut caro pueri parvi, & mundus factus est.

15 Tum reversus ad virum Dei, ipse cum omnibus copiis suis venit & stitit secoram eo, dicens, Ecce jam novi nullum esse Deum in tota terra nisi in Israele: quare nunc accipe quæso munus à servo tuo.

16 Dixit verò *Elischah*, *Ut* vivit Jehova ante quem sto, non sum accepturus: & quamvis instaret apud eum ut acceperet, renuit.

17 Cui dixit Naaman, Saltem detur quæso servo tuo duorum mulorum onus è terra: non enim est facturus amplius servus tuus holocaustum aut sacrificium diis alienis, sed Jehovæ.

18 Hac in re condonet Jehova servo tuo: quum ingreditur dominus meus ædes Rimmonis ut incurvet se ibi (nam is nititur manu mea) si incurvavero me in æde Rimmonis, Hoc incurvare meum in æde Rimmonis condonet quæso Jehova servo tuo in hac re.

19 Sed dixit ei Elischah, Abi cum pace; ita abiit ab eo exiguum spatium terræ.

20 Dixit verò Gechazi minister Elischæ viri Dei, Ecce cohibuit se dominus meus apud Nahamanem Syrum istum, ne acciperet è manu ejus id quod adduxerat: sed *ut* vivit Jehova curram post eum ut accipiam ab eo aliquid.

21 Itaque persequutus est Gechazi Nahamanem, quem videns Naaman accurrentem post se, defiliit è curru suo obviam ei, ac dixit, Prosperène?

22 Qui dixit, Prosperè, dominus meus misit me ad dicendum; Ecce jam modò venerunt ad me duo pueri à monte Ephraimi è filiis Prophetarum: da quæso pro eis talentum argenti, & duas mutandas vestes.

23 Cui dixit Naaman, Acquiesce, cape duo talenta: instituitque apud eum ut ligaret duo talenta argenti in duobus loculis, & duas mutandas vestes, quæ tradidit duobus pueris suis ut ferrent ante illum.

24 Sed quum pervenit ad clivum, accipiens è manu eorum depositit in quadam domo; posquàm dimisisset homines illos & abiissent,

25 Deinde ipse ingressus ut stitit se domino suo dixit ei Elischah, Undenam Gechazi? qui dixit, Non ivit servus tuus hinc aut illuc.

26 Dixit verò ei *Elischah*, Non abierit animus meus, quum converteret se vir à curru suo obviam tibi? an tempus *esset* accipiendi argentum, aut accipiendi vestes, aut oleas, aut vineas, aut greges, aut armenta, aut servos, aut ancillas?

27 Idcirco lepra Nahamanis adhæreto tibi, & semini tuo in seculum: sic egressus est à conspectu ejus, affectus leprâ *alba* sicut nix.

CAPUT VI.

Syri Elischæum insequentes, ab eo in manus hostium traduntur: postea & Elischæi à rege Israelis occisi jubetur.

DIxerunt autem filii Prophetarum Elischæo, Ecce jam hic locus, ubi nos considemus coram te, angustior est, quàm ut nobis sit satis.

2 Abeamus quæso usque ad Jardenem, ut accipientes inde quisque tignum unum, paremus nobis illic locum ubi habitemus. qui dixit, Abite.

3 Dicente verò uno illorum, Acquiesce quæso & i cum servis tuis; dixit, Ego iturus sum.

4 Itaque

4 Itaque ivit cum eis: & quum venissent ad Jardenem, cædebant ligna.

5 Fuit autem illorum uno dejiciente tignum, ut *tignum* cum ferro caderet in aquam: quapropter exclamabat, dicens, Eheu domine mi! est enim commodatum.

6 Cui dixit vir Dei, Quò cecidit? quumque ostendisset ei locum, præcidens lignum injecit illuc, ita fecit ut enataret ferrum.

7 Deinde dixit, Tolle tibi: ita extendens manum suam recepit illud.

8 Præterea quum rex Syriæ gereret bellum contra Israelitas: & consilium iniret cum servis suis, dicendo, Apud locum cujusdam N. erit metatio mea:

9 Mittebat vir Dei ad regem Israelis, dicendo, Cave tibi ne transeas per locum illum; nam ibi Syri insidiantur.

10 Quare mittebat rex Israelis ad locum de quo dixerat ipsi vir Dei, & monuerat ipsum ut caveret sibi illic non semel neque bis.

11 Perturbato itaque animo regis Syriæ super re hac: inclamans servos suos dixit eis, An non indicaretis mihi, quis ex nostris ad regem Israelis *retulit*?

12 Cui dixit unus è servis ejus, Non *fecit ullus*, domine mi rex: nam Elischah Propheta ille qui *est* in Israele, indicat regi Israelis verba ipsa quæ loqueris in conclavi cubilis tui.

13 Tum dixit, Ite & videte ubinam est, ut mittens capiam eum: cumque nunciatum esset ei, dicendo, Ecce *est* Dothane.

14 Misit itaque illuc equos & currus, ac copias numerosas, quæ venientes noctu, cinxerunt obsidione civitatem illam.

15 Mane autem minister viri Dei surgens, quum exiret, ecce copiæ circumdabant civitatem, & equi & currus: dixitque ei puer ejus, Eheu, domine mi, quomodo faciemus?

16 Cui dixit, Ne metuito: nam plures *sunt* qui nobiscum, quàm qui cum illis *sunt*.

17 Et orans Elischah dixit, O Jehova, aperi quæso oculos ejus ut videat: & aperiente Jehovâ oculos pueri illius, vidit quòd ecce mons ille plenus *erat* equis & curribus igneis circa Elischahum.

18 Quumque descenderent ad eum, oravit Elischah Jehovam, ac dixit, Percute quæso gentem istam subito scotomate: qui percussit eos subito scotomate secundum verbum Elischahi.

19 Tum dixit eis Elischah, Non *est* hæc via, neque hæc est civitas illa: sequimini me, & ducam vos ad virum illum quem quæritis: sic duxit eos Schomronem.

20 Fuit autem quum ingressi essent Schomronem, dicente Elischaho, O Jehova, aperi oculos istorum, ut videant: ut aperiret Jehova oculos eorum, & viderent quòd ecce essent in medio Schomronis.

21 Dicebat verò rex Israelis Elischaho quum videret eos, Percutiamne? percutiam, pater mi?

22 Qui dixit, Ne percutito, an quos captivos abduxeris gladio tuo & arcu tuo *ex* percutere? propone panem & aquam, illis ut comedant & bibant, ut inde abeant ad dominum suum.

23 Itaque apparavit eis apparatum magnum, quumque comedissent & bibissent, dimisit eos, & abierunt ad dominum suum, neque perrexerunt deinceps turmæ Syrorum invadere terram Israelis.

24 Sed fuit postea, ut congregans Benhadad rex Syriæ totum exercitum suum, ascenderet & obsideret Schomronem.

25 Ideoque exortus est fames magna Schomronæ, dum ecce obsidebant eam: adeò ut esset caput asini octogenum *siclorum* argenti, & quarta pars, venter ipse *qui est* in cavo columbarum quinum *siclorum* argenti.

26 Fuit ergo rege Israelis transeunte secundùm murum, ut mulier *quædam* clamaret ad eum, dicens, Serva, domine mi rex.

27 Qui dixit, Ne servet te Jehova, unde servarem te? an ex area? aut ex torculari?

28 Dixit præterea ei rex, Quid tibi *est*? quæ dixit, Mulier iste hæc dixerat mihi, Da filium tuum ut comedamus eum hodie, filium autem meum comedemus cras.

29 Coximus itaque filium meum, & comedimus eum: sed quum dicerem ei die alio, Da filium tuum ut comedamus eum, absondit filium suum.

30 Fuit verò quum audisset rex verba mulieris illius, ut laceraret vestimenta sua, dum transiret secundùm murum: quod quum vidit populus, intra *vestimenta* ecce cilicium *impositum* carni ejus.

31 Quapropter dixit *rex*, Ita faciat mihi Deus, & ita perget: si manserit caput Elischahi filii Schaphati in eo hodie.

32 Elischah autem sedebat domi suæ, & seniores sedebant cum eo: & mittente rege quemdam ex iis qui adibant sibi, quum nuncius ad eum nondum pervenisset, ipse jam dixerat senioribus, Perviderisne ut mittit filius occisoris iste qui auferat caput meum? videte quum ingredietur nuncius iste, occludite fores, & comprimite eum in ipsis foribus: an non strepitus pedum domini ejus sequitur eum.

33 Adhuc ipso loquente cum illis, ecce nuncius ille descendit verbis eum: & dixit, Ecce hoc malum *est* à Jehova, quid conderem Jehova amplius? Cap. vii.

34 Dixit verò Elischah, Audite verbum Jehovæ, Sic ait Jehova, Hoc tempore cras, factum similiter sicle, & binæ sata hordei, *sicle* in porta Schomronis.

35 Respondit autem vir Dei tribunus ille cujus manu ea nitebatur, ac dixit, Sicce & Jehova faceret cataractas in cœlis, an posset esse res ista? cui dixit *Elischah*, Ecce tu id *videres* per oculos tuos, sed ex eo non es esurus.

CAPUT VII.

Syri cæsiùs ab obsidione Schomronis fugantur.

ERant autem quatuor homines leprosi *ad* introitum portæ *Schomronis*, qui dicebant alter alteri, Quid desidemus hic donec moriamur ?

2 Si dicamus, Ingrediamur civitatem, at fames *est* in civitate, ideo morietur ibi; sive desideamus hic, itidem morietur : nunc itaque agite, deficiamus ad castra Syrorum, si nos vivere fecerint, vivemus, sin verò morte affecerint nos etiam morietur.

3 Quare surgentes ipso crepusculo ut venirent in castra Syrorum, venerunt usque ad finem castrorum Syrorum, ubi ecce nemo *erat*.

4 Nam Dominus effecerat ut audirent castra Syrorum strepitum currum, & strepitum equorum, strepitum copiarum magnarum : adeo ut dicerent alter alteri, Ecce mercede conduxit rex Israelis contra nos reges Chitthæorum, & reges Ægypti, ut invadant nos.

5 Itaque surgentes aufugerant ipso crepusculo, & dereliquerant tentoria sua, & equos suos, & asinos suos, ipsa castra quemadmodum erant : & denique fuga consuluerant vitæ suæ.

6 Quum ergo venientes leprosi isti usque ad finem castrorum, & ingressi in tentorium unum comedissent & bibissent, deportarunt inde argentum, aurumque, & vestes, quæ abeuntes absconderunt : rursus venientes in tentorium aliud similiter deportarunt inde, & abeuntes absconderunt.

7 Tum dixerunt alter alteri, Non rectè facimus, dies iste dies boni nuncii *est*, & nos tacemus ? si expectaverimus usque ad lucem matutinam, utique obventura est nobis culpa : quare nunc agite, & euntes indicemus domui regis.

8 Venientes itaque inclamaverunt janitorem civitatis, & indicaverunt illis, dicendo, Ingressi sumus castra Syrorum, ubi ecce nemo *est*, ac vox quidem hominis *audiatur* : sed equi ligati & asini ligati, & tentoria, quemadmodum erant.

9 Hoc inclamante reliquos janitores, indicarunt illi domui regis intus.

10 Surgens itaque rex noctu dicebat servis suis, Indicabo jam vobis id quod faciant nobis Syri : sciunt famelicos nos esse, ideo exierunt ex castris, ut absconderent se in agro, dicentes, Quum egressi fuerint è civitate, capiemus eos vivos, & civitatem invademus.

11 Respondens autem unus è servis ejus dixit, Ergo accipiantur quæso quinque ex equis reliquis, qui relicti sunt in ea ; ecce ita sunt *equi* totius multitudinis Israelitarum qui reliqui sunt in ea, ecce, *inquam*, sunt ut *equi* totius multitudinis Israelitarum, qui defecerunt ; & mittentes videamus.

12 Itaque acceperunt duos equos vectarios, quos misit rex post castra Syrorum, dicendo, Ite & videte.

13 Ita persequuti sunt eos usque ad Jardenem ; ecce autem tota illa via plena erat vestibus, & instrumentis, quæ projecerant Syri inter festinandum : quod reversi nuncii indicarunt regi.

14 Quare egressus populus diripuerunt castra Syrorum ; fuitque satum similæ *venale* siclo, & bina sata hordei siclo secundùm verbum Jehovæ.

15 Rex autem præfecerat portæ tribunum illum cujus manu nitebatur, quem proculcaverunt populus in porta, ita ut moreretur : quemadmodum loquutus fuerat vir Dei, quum loqueretur descendente rege ad ipsum.

16 Fuerat enim quum alloqueretur vir Dei regem, dicendo, Bina sata hordei siclo, & satum similæ siclo *venale* erit hoc tempore cras in porta Schomronis :

17 Ut respondèrat tribunus iste viro Dei, dicens, Ecce si faceret Jehova cataractas in cœlis, an esse posset secundùm verbum hoc ? dixeratque *Elischah*, Tu id visurus es oculis tuis, sed ex eo non esurus.

18 Fuit ergo illi sic : nam proculcârunt eum populus in porta, ita ut moreretur.

CAPUT VIII.

Vaticinatur Elischah septennem famem, mortem Benhadadi, & Chazaelis in regem adoptionem.

ELischah autem edixerat mulieri illi cujus filium vitæ restituerat, dicendo, Surge & abi tu cum familia tua, & peregrinare ubicunque peregrinari poteris : nam proclamavit Jehova famem, quæ etiam advenit in hanc terram ad septennium.

2 Surgens itaque mulier illa fecerat secundùm verbum viri Dei : abierat enim ipsa cum familia sua, & peregrinata fuerat in terra Pelischthæorum septem annos.

3 Fuit verò exactis septem annis, quum reversa esset mulier è terra Pelischthæorum, ut prodiret ad implorandum regem pro domo sua, & pro agro suo ;

4 Interea rex alloquebatur Gechazin puerum viri Dei, dicendo, Narra, quæso, mihi omnes res magnas quas fecit Elischah.

5 Itaque fuit illo narrante regi, quomodo vitæ restituisset mortuum, ut ecce mulier illa cujus filium restituerat vitæ, implòraret regem pro domo sua & pro agro suo : quapropter dixit Gechazi, Domine mi rex, hæc illa *est* mulier, & hic filius ejus, quem vitæ restituit Elischah.

6 Interrogante autem rege mulierem illam, quum enarrâsset ipsi ; dedit illi rex aulicum unum, dicens, Cura restitui quidquid *est* illius, etiam omnes proventus agri, ex *quo* die dereliquit hanc terram ad hoc usque tempus.

7 Postea venit Elischah in Damascum, quum Ben-hadad rex Syriæ ægrotaret ; indicatumque est ei, dicendo, Venit vir Dei huc usque.

8 Itaque edixit rex ille Chazaëli, Accipe in manu tua munus, & i obviam viro Dei: at consulas Jehovam ex eo, dicendo, An revalescam ex morbo hoc?

9 Tum abiturus Chazaël obviam ei, accepit munus in manu sua, & ex quavis re præstante Damasci, onus quadraginta camelorum: & veniens substitit coram eo, ac dixit, Filius tuus Benhadad rex Syriæ misit me ad te, dicendo, An revalescam ex morbo hoc?

10 Cui dixit Elischah, Abi, dic, Non omnino revalescès: nam ostendit mihi Jehova eum omnino moriturum.

11 Et quamvis contineret vultū suum ac componeret dudum, tandem flevit vir Dei.

12 Cui dicente Chazaële, Quare dominus meus flet? dixit, Quia novi illud malū quo affecturus es filios Jisraelis, munitiones eorum committes igni, & juvenes eorum gladio occides, & infantes illorum allides, ac prægnantes eorum diffindes.

13 Dixit verò Chazaël, *Non faciam*, nam quid *est* servus tuus hic canis, ut faciat tem magnam hanc? cui dixit Elischah, Ostendit mihi Jehova te *fore* regem super Syriam.

14 Tum abiens ab Elischaho venit ad dominum suum, qui dixit ei, Quid dixit Elischah, dixit mihi, inquit, Omnino revalescès.

15 Sed fuit postridie quum acceptam strigulam intingens in aquam extenderet super faciem illius, ut moreretur *ille*; sic regnavit Chazaël pro illo.

16 Anno autem quinto Jorami filii Achabi regis Jisraelis, quum Jehoschaphat *esset* rex Jehudæ; regnare cœpit Jehoram filius Jehoschaphati, rex Jehudæ.

17 Natus triginta duos annos erat quum regnare inciperet; & octo annis regnavit Jeruschalaimis:

18 Ambulavitque in via regum Jisraelis, quemadmodum faciebant domus Achabi, nam filia Achabi erat ei uxor, & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ:

19 Tamen noluit Jehova perdere Jehudam, propter Davidem servū suum; quemadmodum dixerat de eo, se daturum illi lucernam in filios ejus omnibus diebus.

20 Diebus hujus defecit Edom ne subjectus esset Jehudæ; & constituerunt super se regem.

21 Quapropter profectus est Joram Tzairem, & omnes currus cum eo: fuitq; ipso surgente nocte, ut percuteret Edomæos circumjacentes sibi, & præfectos currum, fugeretque populus iste ad tentoria sua.

22 Attamen perstitit in defectione Edom, ne subjectus esset Jehudæ, in hunc usque diem: tunc defecit Libna eodem tempore.

23 Reliquæ autem res Jorami & quicquid fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

24 Quumque occubuisset Joram cum patribus suis, & sepultus esset cum patribus suis, in civitate Davidis; regnavit Achazja filius ejus pro eo.

25 Anno duodecimo *hujus* Jorami filii Achabi regis Jisraelis, regnare cœpit Achazja filius Jehorami, rex Jehudæ:

26 Natus viginti duos annos Achazja quum regnare inciperet, anno uno regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Hathalja nata Homri rege Jisraelis.

27 Et ambulavit in via domūs Achabi, fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ sicut domus Achabi; quia gener domūs Achabi erat.

28 Quapropter ivit cum Joramo filio Achabi in bellum contra Chazaëlem regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis, ubi percussêrunt Syri Joramum.

29 Et reversus est Joram rex, ut curaret se Jitzrehele à plagis quibus percusserant eum Syri Ramæ inter præliandum cum Chazaële rege Syriæ: Achazja verò filius Jehorami rex Jehudæ descendit ad invisendum Joramum filium Achabi Jitzrehelem, eò quod ægrotus *esset*.

CAPUT IX.

Jehu unctus & flagellum impietatis Achabi.

ELischah autem Propheta, vocato uno è filiis Prophetarum, edixit ei, Accinge lumbos tuos, & accipiens lenticulam olei hanc in manu tua, abi Ramothas Gilhadis.

2 Et ubi perveneris illuc, dispiciens *quære* illic Jehu filium Jehoschaphati filii Nimschi, & ingressus facies ut surgat è medio fratrum suorum, & introduces eum in intimum conclave.

3 Tunc acceptâ lenticulâ olei infundes capiti ejus, ac dices, Ita ait Jehova, Ungo te in regem super Jisraelem: deinde aperiens fores fugies, neque differto.

4 Itaque abiit puer ille, puer Propheta ille Ramothas Gilhadis.

5 Qui ingressus, quum ecce principes copiarum considebant, dixit, Verbum mihi *est* ad te, ô princeps: cui dicente Jehu, Ad quem ex omnibus nobis? dixit, Ad te, ô princeps.

6 Quam ergo surgens ingressus esset intrò, infudit oleum capiti ejus: ac dixit ei, Ita ait Jehova Deus Jisraelis, Ungo te in regem super populum Jehovæ, super Jisraelem:

7 Ut percutias domum Achabi domini tui: sic ulciscar cædem servorum meorum Prophetarum, & cædem omnium servorum Jehovæ à manu Izebelæ;

8 Pereunte totâ familiâ Achabi, quum exscindam Achabo mingentem ad parietem, conclusumque & derelictū in Jisracle.

9 Et reddam domum Achabi, sicut domum Jarobhami filii Nebati, & sicut domum Bahaschæ filii Achijæ.

10 Etiam Izebelam comedent canes, in portione Jizrehelitana, nec *erit* qui sepeliat: deinde aperiens fores aufugit.

11 Jehu verò regresso ad servos domini sui, dicebat *quisque*, Prosperene? quare venit demens iste ad te? quibus dixit, Vos novistis

novistis hominem & sermonem ejus.

12 Tandem dicentibus, *Falsum est*, indicta quæso nobis, dixit, His & talibus alloquutus est me, dicendo, Ita ait Jehova, Ungo te in regem super Jisraelem.

13 Tunc festinanter accipientes quisque vestem suam, supposuerunt ei in sastigio gradium : & clangentes buccinâ dicebant, Regnat Jehu.

14 Deinde conjuravit Jehu filius Jehoschaphati filii Nimschi contra Joramum (Joram autem custodiam posuerat Ramothi Gilhadis ipse eum toto Jisraele, adversus Chazaelem regem Syriæ :

15 Et reversus erat Jehoram rex, ut curaretur Jizrehelæ à plagis quibus percusserant eum Syri, quum pugnaret contra Chazaelem regem Syriæ) & dixit Jehu, Si est vobis in animo, ne exito *quispiam* profugiens se ex hac civitate, ut abeat renunciatum Jizrehelem.

16 Tum equitans Jehu ivit Jizrehelem, quia Joram decumbebat ibi : Achazja vero rex Jehudæ descenderat ad invisendum Joramum.

17 Speculator autem stans in turri Jizrehele, quum videret agmen Jehu inter veniendum dixit, Aliquod agmen video, tum dixit Jehoram, Accipe equitem, & mitte illis obviam qui dicat, Prosperène ?

18 Abiens itaque eques obviam ei dixit, Ita sit rex, Prosperène ? cui dixit Jehu, Quid tua de prosperitate ? diverte ad asseclas meos : quamobrem indicavit speculator, dicendo, Pervenit nuncius ille ad eos usque, sed non revertitur.

19 Et misit equitem alterum, qui veniens ad eos dixit, Ita ait rex, Prosperène ? cui dixit Jehu, Quid tua de prosperitate ? diverte ad asseclas meos.

20 Quod indicavit speculator, dicendo, Pervenit usq; ad eos, sed non revertitur & ductus iste, *est* quasi ductus Jehu filii Nimschi, nam percipi tanter ducere solebat.

21 Tum dicente Jehoramo, Junge, junxit *suis* currum ejus : sic egressus Jehoram rex Jisraelis, & Achazja rex Jehudæ quisque in curru suo, processerunt obviam Jehu, quem invenerunt in portione Nabothi Jizrehelitæ.

22 Fuit autem quum videret Jehoram Jehu, ac diceret, Prosperène Jehu ? ut is diceret, Quid istud prosperè, dum scortationes Izebelæ matris tuæ, & præstigiæ ejus quàm plurimæ *durant* ?

23 Itaque avertens Jehoram manus suas, fugiebat, dicens Achazjæ, Dolus *est* Achazja !

24 Sed Jehu vehementissimè adducto manu suâ arcu percussit Jehoramum inter scapulas ejus, ita ut exiret sagitta ex corde ejus : sic corruit in curru suo.

25 Deinde edixit Bidkari tribuno suo, Tolle, projice eum in portionem agri Nabothi Jizrehelitæ : nam recordare, me & te pariter equitantibus binis post Achabum patrem istius, Jehovam protulisse adversus eum onus hoc :

26 *Nempe*, *si* vidi *heri* sanguinem Nabothi, & sanguinem filiorum ejus, videris hisce manè vesperâ, dictum Jehovæ, & rependero tibi in hac ipsa portione, dictum Jehovæ : quare nunc tolle, projice eum in hanc portionem, secundum verbum Jehovæ.

27 Quod Achazja rex Jehudæ videns, aufugit viâ domûs hortensis : sed persecutus eum Jehu, edixit, Etiam ipsum percutite in suo curru, *sic percusserunt eum* in ascensu Guris, qui *est* ad Jibleham, unde fugit Megidduntem, ubi mortuus est.

28 Posteà currui imponentes eum *servi* ejus *abduxerunt* Jeruschalaimam : sepeliverunteque eum in sepulcro ejus cum patribus ejus in civitate Davidis.

29 Anno autem undecimo *completo* Jotamo filio Achabi, regnare cœperat Achazja super Jehudam.

30 Præterea adveniente Jehu Jizrehelem, audiem Izebel apposito fuco oculis suis, & aptato capite suo, prospiciebat per fenestram.

31 Quumque Jehu ingrederetur portam, dixit illa, Prosperène, O Zimri, occisor domini sui ?

32 Ille verò sublatâ facie sua ad fenestram illam, dixit, Quis *facit* mecum ? quis ? & respicientibus ad eum duobus *vel* tribus eunuchis ;

33 Dixit, Detrudate eam, qui detruderunt eam : & aspersa est pars sanguinis ejus pariet, & equis, & conculcavit eam *Jehu*.

34 Deinde ingressus comedit & bibit : edixitque, Revisite jam maledictam istam, & sepelite eam, nam filia regis est.

35 Abierunt ergo ad sepeliendum eam : sed non invenerunt ex ea, nisi calvariam, & pedes, ac volas manuum.

36 Quod quum reversi indicavissent ei, dixit, Verbum Jehovæ est, quod loquutus fuerat per servum suum Eliam Thischbitem, dicendo, In portione Jizrehelitica comedent canes ipsi carnem Izebelæ.

37 Itaque sit cadavet Izebelæ tamquam stercus in superficie agri, in portione Jizrehelis, ut non dicant, Hæc *est* Izebel.

CAPUT X.

Jehu pergit in suo zelo, quia tamen non recessit à peccatis Jerobohami, cadit ab Hazaele.

ERant autem Achabo septuaginta filii Schomronæ : quamobrem scripsit Jehu literas quas misit Schomronem ad principes Jizrehelis, seniores & nutricios Achabi, edicendo,

2 Nunc ergo, quum pervenerint literæ istæ ad vos, quandoquidem apud vos *sunt* filii domini vestri ; & penes vos currus & equi, civitas quoque munita & arma :

3 Dispicietis optimum & rectissimum è filiis domûs vestri quem collocetis in solio patris sui : & pugnabitis pro domo domini vestri.

4 Qui

4 Qui timentes vehementissimè dicebant, Ecce duo isti reges non subsiterunt coram eo: & quomodo subsistemus nos?

5 Quapropter misit præfectus domui & præfectis civitatis, senatores etiam & nutritii ad Jehu, dicendo, Servi tui sumus, ideoq; quicquid edixeris nobis faciemus: non præficiemus ullum regem, quod bonum videtur in oculis tuis facito.

6 Tum scripsit ad eos literas secundò, dicens, Si mei estis, & voci meæ auscultatis, assumtis capitibus singulorum filiorum domini vestri, venite ad me hoc ipso tempore eras Jizrehelem: filii autem regis, septuaginta viri *erant* apud magnates illius civitatis, qui educabant eos.

7 Fuit itaque quum pervenissent istæ literæ ad ipsos, ut accipientes filios regis jugularent septuaginta viros: & imponentes capita eorum sportis, mitterent ad eum Jizrehelem.

8 Tum veniens, nuncius indicavit ei, dicendo, Attulerunt capita filiorum regis, qui dixit, Componite illa duobus acervis ad januam portæ usque mane.

9 Fuit deinde mane quum egressus substitisset, ut diceret toti populo, Justi estis: ecce ego conspiravi contra dominum meum, & occidi eum, & quis percussisset omnes istos?

10 Agnoscite jam non oportere ut exidat *quippiam* in terram de verbo Jehovæ, quod loquutus est Jehova contra domum Achabi: sed Jehovam fecisse quod loquutus erat per servum suum Elijam.

11 Deinde percussit Jehu omnes qui reliqui erant de domo Achabi Jizrehele, & omnes magnates ejus, & necessarios ejus, & sacerdotes ejus: donec non relinqueret ei superstitem.

12 Nam surgens abivit, profecturus Schomronem: quumque esset Beth-Hekedi pastorum in itinere:

13 Jehu inventis *agnatis* Achazjæ regis Jehudæ dixit, Qui estis? qui dixerunt, Agnati Achazjæ sumus, & descendimus ad salutandum filios regis & filios Augustæ.

14 Quamobrem edixit *Jehu*, Prehendite illos vivos, qui prehenderunt eos vivos: & jugulârunt eos apud cisternam Beth-Hekedi, quadraginta duos viros, ita ut non reliquum faceret quemquam ex eis.

15 Postea abiens inde quum invenisset Jehonadabum filium Recabi, occurrentem sibi, & bene precantem sibi, dixit illi, An sincerè animo tuo rectum *erga me*, quemadmodùm animo meo erga animum tuum? cui dicente Jehonadabo, Est: si est, *inquit*, Cedo manum tuam: & ubi dedisset manum suam, jussit eum conscendere ad se in currum:

16 Dicens, Veni mecum, & vide zelum meum pro Jehova: sic imposuerunt eum curru illius.

17 Quumque venisset Schomronem, percussit omnes qui relicti fuerant Achabo Schomronæ, donec perderet eum, secundùm verbum Jehovæ quo alloquutus fuerat Elijam.

18 Postea Jehu congregato toto populo dixit eis, Achab coluit Bahalem parùm: Jehu colet eum multùm.

19 Quare nunc omnes Prophetas Bahalis, omnes servos ejus, & *omnes* sacerdotes ejus vocate ad me, ullus ne defideratot, nam sacrificium magnum mihi *sacrificandum est* Bahali, quisquis desiderabitur ne vivito: Jehu autem faciebat fraude, ut perderet servos Bahalis.

20 Et dixit Jehu, Sanctificate diem interdicti Bahali, quem proclamaverunt.

21 Misit enim Jehu per totum Jisraelem, ut venirent omnes servi Bahalis, neque relinqueretur quisquam qui non veniret: quibus ingressis in ædem Bahalis, plena erat ædes Bahalis consertim.

22 Tum edixit ei qui præerat vestiario, Prome vestimentum in quosque servos Bahalis: qui promsit eis vestimentum.

23 Et ingressus Jehu cum Jehonadabo filio Recabi in ædem Bahalis, edixit servis Bahalis, Pervestigate & videte ne sit hic vobiscum è servis Jehovæ *quisquam*, sed servi Bahalis soli.

24 Quum itaque venissent ad faciendum sacrificia & holocausta: Jehu dispositis sibi foris octoginta viris dixit, Ejus viri anima à quo proripuerit se *quis* ex hominibus istis quos ego committo manibus vestris, pro anima illius futura est.

25 Deinde fuit quum absolveret *sacerdos* facere holocaustum, ut ediceret Jehu cursoribus & tribunis, Ingredimini, percutite eos, ne exito quisquam, qui percusserunt eos acie gladii: tum abjecerunt cursores & tribuni eos, deinde perrexerunt in ædem Bahalis *per* civitatem quamque,

26 Et educentes statuas ædis Bahalis combuserunt eam:

27 Destruxerunt quoque statuam Bahalis: & destruxêre ædem Bahalis disponebant eam in latrinas usque in hodiernum diem.

28 Sic perdidit Jehu Bahalem ex Jisraele.

29 Verumtamen à sequendis peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraelem, non recessit Jehu, à vitulis aureis qui Beth-Ele, & qui Dane *erant*.

30 Quamobrem dixit Jehova Jehu, Eò quòd bene fecisti, quod rectum *videtur* in oculis meis, omnino quod *erat* in animo meo fecisti domui Achabi: abnepotes tui sedebunt in solio Jisraelis.

31 Sed Jehu non observavit ut ambularet in lege Jehovæ Dei Jisraelis ex toto animo suo: non recessit à peccatis Jarobhami, quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

32 Temporibus illis cœpit Jehova truncare Jisraelem, percutiente eos Chazaële in toto termino Jisraelis:

33 A Jardena ad ortum solis, totam terram Gilhadis, Gaditarum, & Reubenitarum, & Menaschitarum; à Haroere quæ *est* ad torrentem Arnonis,

tum Gilhadem, tum Baschanem.

34 Reliquæ autè res Jehu, & quicquid fecit, & tota fortitudo ejus, an non sunt scripta in libro Chronicorum regum Israelis?

35 Dénique quum occubuisset Jehu cum patribus suis, & sepelivissent eum *Israelitæ* Schomronæ; regnavit Jehoachaz filius ejus pro eo.

36 Dies autem quibus regnavit Jehu super Israelem Schomronæ, fuerunt viginti octo anni.

CAPUT XI.

Hathalja regnum usurpans à Jehoiadah occiditur, & restituitur stirps regia.

HAthalja autem mater Achazjæ, quum videret mortuum esse filium suum, surgens perdidit totum semen regium.

2 Sed accipiens Jehoschebah filia regis Jorami soror Achazjæ Joaschum filium Achazjæ, & furtim surripiens è medio filiorum regis qui afficiebantur morte, ipsum & nutricem ejus *abdidit* in conclave lectorum: deinde absconderunt eum metu Hathaljæ, ita ut non afficeretur morte.

3 Ita fuit cum illa in domo Jehovæ latitans sex annos: quibus Hathalja regnavit super eam terram.

4 Anno autem septimo mittens Jehojadah assumsit centuriones, primores, & cursores, ac ingredi jussit eos ad se in domum Jehovæ: quibuscum pepigit fœdus, ac jurejurando obstringens eos in domo Jehovæ ostendit eis filium regis.

5 Præcepitque eis, dicendo, Hæc *est* res quam facturi estis: tertia pars vestrûm ingredientium sabbatho, & observantium observationem, *adesto* domui regis.

6 Et tertia altera in porta Suris, reliqua verò tertia in porta post cursores: ut observetis observationem domûs hujus *ab* irruptione.

7 Ex vobis verò omnibus exituris sabbatho binæ laterales custodiæ, quum observaverint observationem domûs Jehovæ, adjunto regi.

8 Ita cingetis regem circumquaque qui-que cum armis suis in manu sua, ut qui invaserit hos ordines morte afficiatur: & estote cum rege quando exibit, & quando ingredietur.

9 Itaq; fecerunt centuriones omnino prout præceperat Jehojadah sacerdos; assumserunt etiam quisq; homines suos ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: venerantque ad Jehojadahum sacerdotem.

10 Deditque sacerdos centurionibus hastas & umbones qui *fuerant* regis Davidis, qui *erant* in domo Jehovæ.

11 Quumque adstarent cursores quisque cum armis suis in manu sua; à latere domûs dextero usque ad latus domûs sinistrum versûs altare, & versûs domum; apud regem circumquaque:

12 Produxit *Jehojadah* filiû regis, & imposito ei coronamento, idque cum testimonio, constituerunt eum regé, ungentes eum, & complodentes volis dicebant, Vivat rex.

13 Quum autem audiret Hathalja strepitum concursantium, populi; ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ.

14 Ubi videns quòd ecce rex stabat in columna sua pro more, & principes, & tubæ aderant regi, totusque populus terræ lætus clangebat tubis: laceravit Hathalja vestimenta sua, clamans, Conjuratio, conjuratio.

15 Præcepit autem Jehojadah sacerdos centurionibus illis præfectis copiarum, & edixit eis, Sinite istam exire intra ordines, etiam eum qui sequetur istam morte afficientes gladio: dicebat enim sacerdos, Ne morte afficiatur *in* domo Jehovæ.

16 Quum itaq; disponerent ei custodias laterales, abiit viâ aditûs equorum *versûs* domum regis; ubi morte affecta est.

17 Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter Jehovam, & regé, ac populû, ipsos fore populum Jehovæ, & inter regem & populum.

18 Postea ingressus est totus populus regionis ædem Bahalis, & demoliti sunt eam, altaria ejus & imagines ejus fregerunt bene: Matthanem verò sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria: & reposuit sacerdos præfecturas in domo Jehovæ.

19 Quumque assumsisset centuriones, & primores, cursoresque & totum populum terræ, deduxerunt regem è domo Jehovæ, ingressique sunt viâ portæ cursorum in domum regis; ubi sedit *Jehoasch* super solium regum.

20 Et lætatus est totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradidissent gladio, in domo regis.

CAPUT XII.

Jehoasch degenerat à sua pietate, & regi Syriæ res sacras mittit.

NAtus annos septem Jehoasch quum reguare inciperet: *Caput* 12.

2 Anno septimo Jehu reguare cœpit Jehoasch, & quadraginta annis reguavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho.

3 Fecitque Jehoasch quod rectum *videtur* in ocalis Jehovæ omnibus diebus suis; quibus docebat eum sacerdos Jehojadah.

4 Veruntamen excelsa non amota sunt: adhuc populus sacrificabat & adolebant in excelsis.

5 Edixit autem Jehoasch sacerdotibus, Omnem pecuniam sacrorû quæ inferetur in domum Jehovæ, pecuniam transeuntis, pecuniam æstimationis animarû cujusque; omnem pecuniam quam venerit in animum cujusque offerendi *in* domo Jehovæ:

6 Sumunto apud se sacerdotes quisque à noto sibi; & ipsi curanto labem ipsius domûs, ubicunque inventa fuerit labes.

7 Deinde fuit anno vigesimotertio regis Jehoaschi, nondum curantibus sacerdotibus labem domûs,

8 Ut rex Jehoasch vocato Jehojadabo sacerdote, & reliquis sacerdotibus diceret eis, Quare non curatis labem domûs? nunc ergo

ergo ne accipitote pecuniam ab iis qui noti sunt vobis, sed ad labem domûs earundem redditote illam.

9 Cui acquieverunt sacerdotes, ne acciperent pecuniam à populo, neque curarent labem domûs.

10 Quare accipiens Jehojadah sacerdos arcam alicujus, excavato foramine in operculo ejus: posuit eam juxta altare dextrorsum, quâ ingreditur quisque domum Jehovæ, & collocabant ibi sacerdotes observantes limen, totam pecuniam quæ inferebatur in domum Jehovæ.

11 Eratque videntibus illis multum esse pecuniæ in arca, ut ascenderet scriba regis & sacerdotis maximi, & ligarent quam numeraverant pecuniam inventam in domo Jehovæ.

12 Postea tradebant pecuniam istam certâ summâ compositam in manus curatorum illius operis, præfectorum operi domûs Jehovæ; qui expendebant illam in fabros lignarios, & instructores, reficientes domum Jehovæ:

13 Nempe in cæmentarios, & in lapicidas, & ad comparanda ligna, & lapides cæduos, ut curarent labem domûs Jehovæi & ad omnia quæ insumenda erant in domum ad curandam eam.

14 Verumtamen non fiebant domui Jehovæ pelves argenti, instrumenta musica, crateres, tubæ, ullum instrumentum aureum, aut instrumentum argenteum, ex ista pecunia quæ inferebatur in domum Jehovæ.

15 Nam curatoribus operis tradebant illam, ut curarent ea domum Jehovæ.

16 Neque rationes exigebant ab hominibus illis in quorum manus tradebant pecuniam; tradendam curatoribus operis: nam fide illi agebant.

17 Pecunia pro delicto, & pecunia pro peccatis non inferebatur in domum Jehovæ: sacerdotibus cedebant.

18 Tunc ascendens Chazaël rex Syriæ oppugnavit Gathum, & cepit illud: & convertebat Chazaël faciem suam, ut ascenderet contra Jerusalaim.

19 Sed Jehoasch rex Jehudæ accipiens omnia illa sacra quæ consecraverant Jehoschaphat, & Jehoram, & Achazja majores ipsius reges Jehudæ, & sacra sua, totumque aurum quod inveniebatur in thesauris domûs Jehovæ & domûs regis; misit ad Chazaëlem regem Syriæ, ita divertit à Jerusalaimis.

20 Reliquæ autem res Johaschi, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

21 Tandem insurgentes servi ejus quum fecissent conspirationem, percusserunt Johaschum in loco munitionis qui vergit Sillam versus:

22 Jozachar, inquam, filius Schimhathæ, & Jehozabad filius Schomeri servi ejus percusserunt eum ita ut moreretur, & sepelierunt eum cum majoribus suis in civitate Davidis, regnavitque Amazjas filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Johaschi à Syrâ afflictum liberatque ejus filius inter Syros devincit. Ossa Elisæi sepulti contacta mortuum resuscitant.

1 Anno vigesimotertio Johaschi filii Achazjæ regis Jehudæ regnavit Jehoachaz filius Jehu super Israëlem, Schomeronæ septemdecim annis.

2 Et fecit quod malum videtur in oculis Jehovæ: sequutus animadversiones Jarobhami filii Nebathi, quibus ad peccandum induxit Israëlem: non recessit ab illis.

3 Quapropter accensus iræ Jehovæ in Israëlem, tradebat eos in manum Chazaëlis regis Syriæ, & in manum Benhadadi filii Chazaëlis omnibus illis diebus.

4 Sed deprecante Jehoachaze faciem Jehovæ: auscultavit ei Jehova, quoniam videret oppressionem Israëliticam, quod opprimeret eos rex Syriæ.

5 Itaque dedit Jehova Israëlitis servatorem, ut exirent è manu Syrorum, & considerent filii Israëlis in tentoriis suis sicut antea.

6 Verumtamen non recesserant à peccatis domûs Jarobhami, quibus ad peccandum induxit Israëlem, in iis quoque eorum ambulavit: quin etiam lucus ipse manebat Schomeronæ.

7 Quum non reliquus fuisset Jehoachazo populus, nisi quinquaginta equites, & decem currus, ac decies mille pedites; siquidem perdidisset illos rex Syriæ, & redegisset eos tanquam pulverem, triturando.

8 Reliquæ autem res Jehoachazi, & omnia quæ fecit, ac fortitudo ejus, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Israëlis?

9 Postea cum occubuisset Jehoachaz cum majoribus suis, & sepelivissent eum Schomeronæ: regnavit Johasch filius ejus pro eo.

10 Anno trigesimo septimo Johaschi regis Jehudæ completo, regnavit Johasch filius Jehoachazi super Israëlem, Schomeronæ sexdecim annis.

11 Et fecit quod malum videtur in oculis Jehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Jarobhami filii Nebathi, quibus ad peccandum induxit Israëlem, in unoquoque eorum ambulavit.

12 Reliquæ autem res Johaschi, & quicquid fecit, ac fortitudo ejus, quod pugnavit contra Amatzjam regem Jehudæ, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Israëlis?

13 Postea occubuit Johasch cum majoribus suis, & Jarobham sedit in solio ejus: sepultusque est Johasch Schomronæ cum regibus Israëlis.

14 Quum enim Elischah ægrotaret morbo suo, quo mortuus est: descendit ad eum Johasch rex Israëlis, & fleus ante faciem ejus dicebat, Pater mi, pater mi, currus Israëlis & equites ejus.

15 Cui dicente Elischaho, Sume arcum & sagittas; sumsit *attulit* ad eum arcum & sagittas.

16 Tum dixit regi Jisraelis, Appone manum tuam ad arcum, qui apposuit manum suam: imposuit verò Elischah manus suas manibus regis:

17 Ac dixit, Aperi fenestra illam aversam, quam aperuit: quumque diceret Elischah, Jacularis, jacularis esset, dixit Elischah, Sagitta salutis eris Jehovæ, sagitta, inquam, salutis contra Syros: quare percuties Syros Aphekæ usque ad consumptionem.

18 Deinde edicente, Accipe reliquas sagittas, accepit *Jehoaschi*: verum edicente regi Jisraelis, Percutiendo impete *illis* terram, quum percussisset ter, destitit.

19 Quamobrem effervescens contra eum vir Dei, dixit, Percutiendum fuisset quinquies aut sexies, tunc percussisses Syros usque ad consumptionem: nunc verò *tantummodo* ter percussurus es Syros.

20 Postea quum mortuum Elischahum sepeliviſſent: tunc Moabitarum invaserunt illam terram ineunte anno.

21 Fuit verò ipsis sepelientibus quendã, quum ecce videntes turmam illorũ, projecisſent virum illum in sepulcrũ Elischahi, ut iniens attingeret vir ille ossa Elischahi, & reviviſcens staret erectus in pedes suos.

22 Chazaël ergo rex Syriæ opprimebat Jisraelitas, omnibus diebus Jehoachazi.

23 Sed gratiam faciens eis Jehova, misertus eorum respexit ad eos, propter fœdus suum cum Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: neque voluit perdere eos, neque abjecit eos à facie sua hactenus.

24 Itaque mortuo Chazaële rege Syriæ, & regnante Ben hadado filio ejus pro eo:

25 Recepit Jehoasch filius Jehoachazi civitates illas è manu Ben-hadadi filii Chazaëlis, quas ceperat *ille* è manu Jehoachazi patris ipsius, bello: ter percussit eum Jehoasch, quum restitueret civitates Jisraelis.

CAPUT XIV.

Amatzja percussores patris & Edomæos percutit: invisunt se invicem ille, & rex Jisrael: Jarobham amplificat regnum Jisrael.

AB anno secundo Jehoaschi filii Jehoachazi regis Jisraelis, regnavit Amatzja filius Jehoaschi, rex Jehudæ.

2 Natus viginti quinque annos erat quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jehoaddan è Jeruschalaimis.

3 Qui fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sed non sicut David pater ejus: prorsus ut fecerat Jehoasch pater ejus, fecit.

4 Verumtamen excelsa non sunt remota: adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis.

5 Fuit autem quum confirmatum esset regnum in manu ejus, ut percuteret servos suos, qui percusserant regem patrem suum:

6 Filios verò percussorũ non affecit morte: sicut scriptum est in libro legis Moschis præcipiſſe Jehovam, dicendo, Ne afficiantur morte patres pro filiis, & filii non afficiantur morte pro patribus, sed quisque propter peccatum suum morte afficitor.

7 Is percussit Edomæorum in valle salis decem millia, & occupavit Petram in eo bello: cujus nomen vocat *quisque* Jokthe-elem usque in diem hunc.

8 Tunc misit Amatzja nuncios ad Jehoaschum filium Jehoachazi filii Jehu regem Jisraelis, qui dicerent, Age, videamus alter faciem alterius.

9 Misit verò Jehoasch rex Jisraelis ad Amatzjam regem Jehudæ qui dicerent, Quzdam spina quæ in Libano *erat*, misit ad cedrum quæ *erat* in Libano ad dicendum, Da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præteriens bestia agrestis, quæ in Libano *erat*, conculcavit spinam illam.

10 Egregiè percussisti Edomæos, ideo extulit te animus tuus: fruere gloriâ, & conside domi tuæ, nam quare misceres bellum malo *tuo*? ut cadas tu & Jehuda tecũ?

11 Sed non auscultante Amatzjâ, ascendit Jehoasch rex Jisraelis, & viderunt alter alterius faciem, ipse & Amatzja rex Jehudæ, apud Beth-Schemeschũ quod *est* Jehudæ.

12 Plagâ autem affectus est Jehuda coram Jisraele, ita ut fugerent quisque ad tentoria sua.

13 Amatzjam verò regem Jehudæ filium Jehoaschi filii Achatzjæ, prehendit Jehoasch rex Jisraelis apud Beth-Schemeschum: deinde veniens Jeruschalaima perrupit in muro Jeruschalaimorum, à porta Ephraimi usque ad portam anguli, quadringentos cubitos.

14 Deniq; assumto toto auro & argento, omnibusq; vasis quæ inventa sunt *in* domo Jehovæ, & in thesauris domũs regis, etiam obsidibus: reversus est Schomronem.

15 Reliquæ autem res Jehoaschi quas fecit, fortitudoq; ejus, utq; pugnavit contra Amatzjam regem Jehudæ, nonne scripta sunt in libro Chronicorum regũ Jisraelis?

16 Quumque occubuisset Jehoasch cum patribus suis, & sepultus esset Schomronæ cum regibus Jisraelis; regnavit Jarobham filius ejus pro eo.

17 Vixit verò Amatzja filius Jehoaschi rex Jehudæ, post mortem Jehoaschi filii Jehoachazi regis Jisraelis, quindecim annis.

18 Reliquæ autem res Amatzjæ, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?

19 Tandem quum fecissent contra eum conspirationem Jeruschalaimis, fugit Laischum: quamobrem miserunt post eum Laischum: ubi morte affecerunt eum.

20 Et deportaverunt eum equis: sepultusque est Jeruschalaimis cum patribus suis in civitate Davidis.

21 Tum assumentes totus populus Jehudæ Hazarjam, qui *erat* natus sexdecim annos; constituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

22 Ipse ædificavit Elatham, quam recuperavit Jehudæ; postquam occubuisset

isset rex cum patribus suis.

23 Ab anno quintodecimo Amatziæ filii Jehoaschi regis Jehudæ, regnavit Jarobham filius Jehoaschi rex Jisraelis Schomronæ, imo & quadraginta annis.

24 Fecitque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

25 Hic recuperavit terminum Jisraelis, ab aditu Chamathæ usque ad mare campestrium: secundum verbum Jehovæ Dei Jisraelis, quo loquutus fuerat per servum suum Jonam filium Amitthai Prophetam, qui *erat* è Gatho-Cepheris.

26 Nam viderat Jehova afflictionem Jisraelis jactati valde: & nihil esse coacclusum, nihilque esse derelictum, denique neminem *esse* adjutorem Jisraeli.

27 Et nondum dixerat Jehova se deleturum nomen Jisraelitarũ sub cœlo: servavit itaque eos per Jarobhamũ filium Jehoaschi.

28 Reliquæ autẽ res Jarobhami, & quicquid fecit, fortitudoq; ejus quâ pugnavit, utque recuperavit Damascum & Chamatham Jehudæ pro Jisraele, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraelis?

29 Postea occumbente Jarobhamo cum patribus suis, cum regibus Jisraelis, regnavit Zecarja filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Hazarja Jotham succedit in regno Jehudæ, Zecarja pro in regno Jisraelis Schallum, huic Menachem, huic Pekachja, huic Pekach, huic Hoschuah.

ANno vigesimo septimo Jarobhami regis Jisraelis, regnabat Hazarja filius Amatziæ, rex Jehudæ.

2 (Natus fuerat annos sexdecim quum regnare inciperet, & quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matris nomen Jecolja è Jeruschalaimis.

3 Fecerat quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Amatzia pater ejus:

4 Sed excelsa non amota fuerant: adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis.)

5 Quum plagâ affecit Jehova regem, quâ fuit leprosus usque ad diem mortis suæ: idcirco habitabat in domo semota: Jotham verò filius regis præerat domui, judicans populũ regionis.

6 Reliquæ autem res Hazarjæ, & omnia quæ fecit, nonne scripta sunt in libro Chronicorum regum Jehudæ?

7 Postea quum occubuisset Hazarja cum patribus suis, sepelivissentque eum cum patribus ejus in civitate Davidis; regnavit Jotham filius ejus pro eo.

8 Anno trigesimo octavo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Zecarja filius Jarobhami super Jisraelem Schomronæ sex mensibus:

9 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerant majores ejus: non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

10 Contra hunc conspirans Schallũ filius Jabeschi, & percutiens eum coram populo, morte affecit eum, & regnavit pro eo.

11 Reliquæ autem res Zecarjæ, ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jisraelis.

12 Illud *est* verbũ Jehovæ quo alloquutus fuerat Jehu, dicendo, Abnepotes tui sessuri sunt super solium Jisraelis: & ita accidit.

13 Schallum filius Jabeschi regnavit anno trigesimo nono Huzziæ regis Jehudæ: regnavit autẽ mensem integrum Schomronæ.

14 Ascendens enim Menachẽ filius Gadi è Thirtza, & ingressus Schomronem, percussit Schallumum filium Jabeschi Schomronæ, & eo morte affecto regnavit pro eo.

15 Reliquæ autem res Schallumi, & conspiratio ejus quâ conspiravit, ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jisraelis.

16 Tunc percussit Menachem Thiphschum, id est, quicquid in ea erat, & omnes terminos ejus à Thirtza, quia non aperuerat ideo percussit; ipsas pregnantes ejus diffidit omnes.

17 Ab anno trigesimonono Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Menachem filius Gadi super Jisraelem decem annis Schomronæ.

18 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraelem, omnibus diebus suis.

19 Invadente autem Pule rege Assyriæ regionem illam dedit Menachem Puli mille talenta argenti, ut esset adjumento sibi, ad confirmandam regnum in manu ipsius.

20 Exegit verò Menachem istam pecuniam à Jisraele, ab omnibus qui valebant facultatibus; quam daret regi Assyriorum, quinquagenos siclos argenti in virum unumquemque: deinde reversus est rex Assyriorum, nec substitit ibi in ea regione.

21 Reliquæ autem res Menachemi, & quæcunque fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jisraelis?

22 Postea occubuit Menachem cum majoribus suis, & regnavit Pekachja filius ejus pro eo.

23 Ab anno quinquagesimo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Pekachja filius Menachemi super Jisraelem Schomronæ biennio:

24 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

25 Conspirans autem contra eum Pekach filius Remaljæ tribunus ejus cum Argobo, & cum eo qui *dicebatur* Leo, percussit eum Schomronæ in palatio domus regiæ, habens secum quinquaginta viros è Gilleaditis; quumque morte affecisset eum, regnavit pro eo.

26 Reliquæ autem res Pekachjæ, & quæcunque fecit, ecce sunt scriptæ in libro

bro Chronicorum regum Jisraelis.

27 Ab anno quinquagesimo secundo Hazarjæ regis Jehudæ, regnavit Pekach filius Remaljæ super Jisraelem Schomronæ, viginti annis:

28 Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobhami filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraelem.

29 Diebus Pekachi regis Jisraelis invadens Tiglath Pileser rex Assyriorum, cepit Hijonem, & Abelum domûs Mahacæ, & Janoachum, & Kedeschum, & Chatzotem, & Gilhadem, denique Galilæam ipsam, totam tertam Naphthali: ac harum *incolas* deportavit in Assyriam.

30 Factâ autem conspiratione contra Pekachum filium Remaljæ, Hoscheah filius Elæ ita percussit eum ut morte afficeret eum, regnavitque pro eo, anno vigesimo à *regno cœpto* Jothami filii Huzzijæ.

31 Reliquæ autem res Pekachi, & quæcunque fecit, ecce sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraelis.

32 Ab anno secundo Pekachi filii Remaljæ regis Jisraelis, regnare cœpit Jotham filius Huzzijæ, rex Jehudæ.

33 Natus viginti quinque annos erat quum regnare inciperet, & sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Jeruscha filia Tzadoki:

34 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ: omnino prout fecerat Huzzija pater ejus, fecit.

35 Verumtamen excelsa non sunt amota, adhuc populus sacrificabant & adolebant in excelsis: hic ædificavit portam domûs Jehovæ supremam.

36 Reliquæ autem res Jothami, & quæcunque fecit, nonne scripta sunt in libro Chronicorum regum Jehudæ?

37 Diebus istis cœpit Jehova immittere in Jehudam Retzinem regem Syriæ, & Pekachum filium Remaljæ.

38 Quumque occubuisset Jotham cum patribus suis, & sepultus esset cum patribus suis in civitate Davidis patris sui; regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XVI.

Achaz rex Jehudæ à rege Syriæ obsessus, liberatur ab Assyrio & aliis Assyriorum hostibus.

ANno decimoseptimo Pekachi filii Remaljæ, regnare cœpit Achaz filius Jothami, rex Jehudæ.

2 Natus viginti annos erat Achaz, quum ille regnare inciperet, & sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: sed non fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui, sicut David pater ejus.

3 Ambulavit enim in via regum Jisraelis: atque etiam filium transmisit per ignem, secundùm abominationes gentium quas expulerat Jehova à facie Jisraelitarum.

4 Et sacrificabat studiosè, adolebatque in excelsis, & in collibus, & sub omni arbore virente.

5 Tunc ascendit Retzin rex Syriæ, & Pekach filius Remaljæ rex Jisraelis Jeruschalaima in bellum: qui obsederunt Achazum, sed non potuerunt debellare.

6 (Tempore illo averterat Retzin rex Syriæ Elathan ad Syros, & excusserat Judæos ex Elothis: Syri verò venientes Elatham habitaverunt ibi usqi in diem hunc.)

7 Misit enim Achaz nuncios ad Tiglath-Peleserum regem Assyriæ, dicendo, Servus tuus & filius tuus sim: ascende & serva me è manu regis Syriæ, & è manu regis Jisraelis, qui insurrexerunt contra me.

8 Et accipiens Achaz aurum & argentum quod inveniebatur *in* domo Jehovæ, & in thesauris domûs regiæ, misit ad regem Assyriæ munus.

9 Cui auscultavit rex Assyriæ, & ascendens rex Assyriæ Damascum cepit eam, & deportavit *incolas* ejus in Kirum: Retzinem verò morte affecit.

10 Profectus autem rex Achaz obviam Tiglath-Peleserο regi Assyriæ Damasci, quum vidisset altare quod *erat* Damasci; misit rex ad Urijam sacerdotem similitudinem istius altaris, & structuram ejus secundùm totum artificium ejus:

11 Et exstruxit Urija sacerdos altare: omnino prout miserat rex Achaz Damasco, ita fecit Urija sacerdos, dum rediret rex Achaz Damasco.

12 Deinde quum rediisset rex Damasco, & vidisset rex illud altare; accedens rex ad ipsum altare obtulit in eo:

13 Et adolevit holocaustum suum, munusque suum, & libavit libamen suum: insperstitque sanguinem eucharisticorum suorum altari.

14 Altare verò æneum quod fuerat coram Jehova, longiùs amovit ab anteriore parte ipsius domûs, ne esset inter suum altare, & domum Jehovæ: posuitque illud ad latus sui altaris Aquilonem versus.

15 Præcepitque rex Achaz Urijæ sacerdoti, dicendo, In hoc altari magno adole holocaustum matutinum, & munus vespertinum, holocaustumque regis & munus ejus, etiam holocaustum totius populi terræ, munusque eorum, & libamina eorum, ac sanguinem holocausti, omnemque sanguinem sacrificii ei inspergito: altare verò æneum erit penes me inquisitore.

16 Quod fecit Urija sacerdos, omnino prout præceperat rex Achaz.

17 Præterea truncavit rex Achaz zophoros & bases, & amovit ab illis singulis suum labrum, lacum quoque deposuit à bobus æreis qui suberant ei: ac imposuit illum pavimento lapideo.

18 Tegmen quoque sabbathi, quod ædificaverant in ipsa domo, & accessum regis extimum, amovit à domo Jehovæ, metu regis Assyriæ.

19 Reliquæ autem res Achazi, quæ fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?

20 Dormi-

30 Denique occubuit Achaz cum patribus suis, sepultusque est cum patribus suis in civitate Davidis: & regnavit Ezechias filius ejus pro eo.

CAPUT XVII.

Israel in Assyriam transfertur: & Assyrii terram Israelis incolunt, & ope sacerdotum Israelitarum cultum ibi Dei instituunt.

ANno duodecimo Achazi regis Judæ, regnabat Hoscheah filius Elæ Schomronæ, super Israelem nono anno:

2 Et faciebat quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; sed non sicut reges Israelis qui fuerant ante eum.

3 Contra eum ascendit Schalamnesar rex Assyriæ, factusque est illi Hoscheah servus, & pendebat ei munus.

4 Postea invenit rex Assyriæ in Hoscheah conspirationem, eum misisse nuncios ad Soam regem Ægypti, & non obtulisse munus regi Assyriæ ut quotannis: quare coercuit eum rex Assyriæ, & vinxit eum in carcere.

5 Nam pervasit rex Assyriæ totam ejus regionem, & ascendens Schomronem obsedit eam tribus annis.

6 Anno nono Hoscheæ cepit rex Assyriæ Schomronem, & deportavit Israelem in Assyriam: collocavitque eos in Chalacho, & in Chabore, Nehargoæne, & in civitatibus Mediæ.

7 Sic factum, eò quòd peccaverant filii Israelis contra Jehovam Deum suum, qui eduxerat eos è terra Ægypti, ne subessent manui Pharonis regis Ægypti: & reverenti fuerant deos alienos.

8 Ambulaverantque in statutis gentium, quas expulerat Jehova à facie filiorum Israelis & quæ fecerant reges Israelis.

9 Et mussantes filii Israelis res quæ recte non *sunt*, contra Jehovam Deum suum; ædificaverant sibi excelsa in omnibus civitatibus suis, à turri custodum usq; ad civitatem munitam:

10 Statuerantque sibi statuas ac lucos, in omni colle excelso, & sub omni arbore virente:

11 Et adoleverant ibi in omnibus excelsis, sicut gentes quas deportaverat Jehova à facie eorum, feceruntque res malas provocando Jehovam:

12 Et coluerant sterèo eos deos, de quibus ediderat Jehova eis, Ne facitote rem istam:

13 Quumque contestaretur Jehova in Israelem & in Jehudam per omnes Prophetas cujuscunque visionis, dicendo, Revertimini à viis vestris pessimis, & observate præcepta mea & statuta mea, omnino secundùm legem illam quam præcepi patribus vestris, & quæcunque commisi vobis per servos meos Prophetas.

14 Non auscultaverant, sed obduraverant cervices suas, ut majores cervices suas, qui non crediderant Jehovæ Deo suo:

15 Et spernentes statuta ejus, ac fœdus ejus, quod pepigerat cum majoribus ipsorum & testimonia ejus, quibus contestatus est eos: secuti fuerant ipsam vanitatem, adeo ut vani effecti fuerint; & *secuti* fuerint gentes circumstantes ipsos, de quibus præcepérat Jehova eis, Ne facerent sicut illæ:

16 Et derelictis omnibus præceptis Jehovæ Dei sui, fecerant sibi fusile, duos vitulos; fecerant etiam lucum, & incurvaverant se exhibentes honorem toti exercitui cœlorum, coluerantque quoque Bahalem:

17 Præterea transmiserant filios suos & filias suas per ignem, & usi erant divinationibus, & conjectores fuerunt: denique se ipsos dediderant ad faciendum quod malum *videtur* in oculis Jehovæ provocando eum:

18 *Fuit, inquam*, ut irâ percitus Jehova valde in Israelem, amoverit eos à facie sua: non reliqua fuit nisi tribus Jehudæ sola.

19 Etiam Jehuda non observabat præcepta Jehovæ Dei sui; sed ambulabant in statutis Israelitarum, quæ fecerant.

20 Ideo spernens Jehova totum semen Israelis, & affligens eos, tradiderat eos in manum diripientium: donec abjiceret eos à facie sua.

21 (Postquam laceravit Israelitas à domo Davidis, quum regem constituissent Jarobhamum filium Nebatis) *pepulit enim* Jarobham Israelitas à sequendo Jehovam, & induxit eos ad peccandum peccato magno:

22 Et ambulârunt filii Israelis in omnibus peccatis Jarobhami quæ fecerat, non recesserunt ab ullo eorum:

23 Donec amoveret Jehova Israelem à facie sua, quemadmodum loquutus fuerat per omnes servos suos Prophetas: ita demigravit Israel à terra sua in Assyriam usque in hunc diem.

24 Deinde adduxit rex Assyriæ à Babel, & à Cutha, & à Hava, & à Camatha, & Sepharvajimis *colonos* quos collocaverat in civitatibus Schomronis loco Israelitarum: & hæreditario jure possidentes Schomronè habitabant in civitatibus ejus.

25 Fuit autem quum principio habitantes ibi non revererentur Jehovam, ut immitteret Jehova in illos leones, qui interficiebant eos.

26 Itaque alloquuti sunt regem Assyriæ, dicendo, Gentes istæ quas deportans collocâsti in civitatibus Schomronis, ignorant ritum Dei regionis istius: ideo immisit in eos leones, qui ecce morte affligunt eos, quandoquidem ignorant ritum Dei illius regionis.

27 Præcepit verò rex Assyriæ dicendo, Ducite illuc unum ex istis sacerdotibus quos deportâstis inde, & abeuntes residento ibi, ut doceat eos ritum Dei illius regionis.

28 Veniens itaque unus ex illis sacerdotibus quos deportaverant è Schomrone; consedit Beth-El; & docebat eos

quo

quo modo reverituri essent Jehovam.

29 Attamen faciebant quæque gens deos suos: quos collocabant in æde excelsorum, quæ fecerant Schomronitæ, quæque gens in civitatibus suis ubi habitabant.

30 Nam homines Babelis fecerunt Succoth-Benoth, & homines Cuthi fecerunt Nergalem: homines vero Chamathæ fecerunt Aschimam:

31 Havæi autem fecerunt Nibchanem & Thartahkum: & Sepharvæi comburebant filios suos igne Adrammeleco & Hanammelech dijis Sepharvaimorum.

32 Sic reverebantur Jehovam: & faciebant sibi è numero suo sacerdotes excelsorum, qui sacra faciebant eis in æde excelsorū.

33 Jehovam reverebantur, & deos suos colebant ex ritu gentium quas deportaverant inde.

34 Usque in hunc ipsum diem isti faciunt ex ritibus priscis: non reverentur Jehovam, neque faciunt secundum statuta ipsorum, & secundum legem, & secundum præceptum quod præceperat Jehova filiis Jahakobi, cui imposuit nomen Jisraelis:

35 Et quibuscum pepigerat Jehova fœdus, præceperatque eis, dicendo, Ne revereamini deos alienos: neque incurvate vos illorum, habitetis eis, neque colite eos neque sacrificate eis:

36 Sed Jehovam, qui eduxit vos è terra Ægypti virtute magna & brachio extento: ipsum reverebimini, eique incurvate vos, ac sacrificate ei:

37 Et statuta ac judicia, legemque & præceptum, quæ scripsit vobis, observantes facite omnibus diebus: ac ne revereamini deos alienos:

38 Et fœderis quod pepigi vobiscum ne obliviscamini, ut non reverearmini deos alienos:

39 Sed Jehovam Deum vestrum reverebimini: & ipse eripiet vos è manu omnium inimicorum vestrorum.

40 Non tamen auscultarunt: sed secundum priscum ritum suum faciunt:

41 Quamvis gentes istæ reverentur sint Jehovam: & cum idolis suis coluerint: etiam filii eorum & nepotes eorum, ut fecerant majores eorum, sic faciunt usque in diem hunc.

CAPUT XVIII.

Ezechias reformat Dei cultum: ab Assyrio Jerusalaim in obsidetur. Rabschakis probris & blasphemiis eum insectatur.

FIlit autem anno tertio Hoschebæ filii Elæ regis Jisraelis, ut regnaret Chizkijahu filius Achazi, rex Jehudæ.

2 Natus viginti quinque annos erat, cum regnare incepit, & viginti novem annis regnavit Jerusalaimi, cujus matri nomen Abi filia Zecarjæ:

3 Et fecit quod rectum videtur in oculis Jehovæ: omnino prout fecerat David pater ipsius.

4 Ipse amovit excelsa, fregitque statuas, & excidit lucum: contudit etiam serpentem æneum quem fecerat Mosche, eo quod usque ad dies illos Jisraelitæ adolerent ei, quem vocavit Nechuschthanem.

5 In Jehova Deo Jisraelis fiduciam habuit: & non fuit ei similis inter omnes reges Jehudæ qui post eum: aut qui ante eum fuerunt.

6 Adhæsit enim Jehovæ, non recessit ab eo sequendo: sed observavit præcepta ejus, quæ præceperat Jehova Moschi.

7 Et aderat Jehova ei, quocunque prodibat secundabatur: rebellavitque in regem Assyriæ ut non serviret ei.

8 Ipse percussit Pelischthæos usque Hazzam, & terminos ejus: à turri custodum usque ad civitatem munitam.

9 Fuit autem anno quarto regis Chizkijæ, is est annus septimus Hoschebæ filii Elæ regis Jisraelis, ut ascendens Schalmaneser rex Assyriæ contra Schomronem, obsideret eam.

10 Deinde cepit eam sub finem tertii anni, anno sexto Chizkijæ, is annus erat nonus Hoschebæ regis Jisraelis, quo capta fuit Schomron.

11 Et deportavit rex Assyriæ Jisraelitas in Assyrium, quos collocavit in Chalcho: & in Chabor Nahar gozan, & in civitatibus Medis:

12 Propterea quod non auscultaverunt voci Jehovæ Dei sui, & transgressi fuerant fœdus ejus, quicquid præceperat Mosche servus Jehovæ: neque auscultaverunt, neque fecerunt.

13 Deinde decimo quarto anno regis Chizkijæ ascendit Sancherib rex Assyriæ contra omnes civitates Jehudæ munitas, & occupavit eas.

14 Quamobrem misit Chizkija rex Jehudæ ad regem Assyriæ Lachischi qui diceret, Peccavi: divertere à me, id quod imposueris mihi feram: imposuit autem rex Assyriæ Chizkijæ regi Jehudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, quæ penderet.

15 Quam omnem pecuniam dedit rex Chizkija, quæ est inventa in domo Jehovæ, & in thesauris domus regiæ.

16 Tempore illo truncavit Chizkija fores templi Jehovæ, & anas quas obduxerat Chizkija rex Jehudæ: tradidit que eas illarum regi Assyriæ.

17 Sed misit rex Assyriæ Thartham, & Rabsarisum, & Rabschakē Lacischo ad regem Chizkijā cum copiis numerosis Jeruschalaimat qui ascendentes quū profecti essent Jeruschalaimā, ascendentes venerunt & substiterunt ad aquæductum piscinæ superioris, qui est in agger e agri fullonis.

18 Quumque ipsi clamassent regem, egressus est ad eos Eljakim filius Chilkijæ, qui præerat domui: & Schebnas scriba, & Joach filius Asaphi à memoria.

19 Quibus dixit Rabschakes, Dicite jam Chizkijæ, Sic dixit magnus rex Assyriæ

niæ, Quæ *est* fiducia ista qua confidis?

20 Dixeris (verumtamen verba futilia) *Adesse* consilii & fortitudinem ad bellum: nunc cui confidis, quòd rebellas contra me?

21 Nunc, ecce fiduciam tuam habueris in Scipione arundinis istius quassato, in Ægyptio, quo si quis innixus fuerit, intrans volam ejus perforabit eam, ita *est* Pharao rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in ipso.

22 Quòd si dixeritis mihi, In Jehova Deo nostro fiduciâ habemus: annon is *est* cujus abstulit Chizkija excelsa & altaria, edixens Jehudæ & Jeruschalaimis, Coràm altari hoc *adorantes* incurvate vos Jeruschalaimis?

23 Sed nunc misce bellum cum domino meo rege Assyriæ: & dabo tibi bis mille equos, si poteris suppeditare qui equitent eos pro te.

24 Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è servis domini mei minimi: sed fiduciam tuam habes in Ægyptio propter currus & propter equites.

25 *Attunc*, an absque Jehova ascendi contra locum hunc, ad perdendum eum? Jehova edixit mihi, Ascende contra regionem istam, & perde eam.

26 Dixit verò Eljakim filius Chilkijæ, & Schebna ac Joach Rabschaki, Alloquere quæso servos tuos Syrè, iotelligimus enim: neque alloquitor nos Judaicè, audiente populo hoc qui *est* super murum.

27 Quibus dixit Rabschake, An ad dominum tuum, aut ad te misit me dominus meus ut loquerer verba hæc? nonne ad homines istos qui sedent super murum, ut comedant excrementa sua, & bibant lotium suum vobiscum?

28 Itaq; substitens Rabschake exclamavit voce magnâ Judaicè, & loquitus est, dicens, Audite verbũ regis maximi, regis Assyriæ.

29 Ita ait rex, Ne vos detipiat Chizkija; non enim poterit vos eripere è manu ejus.

30 Neque adducat vos Chizkija ut fiduciam habeatis in Jehova, dicendo, Certo eripiet nos Jehova; neque tradetur civitas hæc in manum regis Assyriæ.

31 Ne auscultetis Chizkijæ: nam sic ait rex Assyriæ, Transigite mecum munere, & proditead me, sic comedite quisq; *fructum* vitis suæ, & quisque *fructum* ficûs suæ, ac bibite quisque aquas cisternæ suæ:

32 Usquedum veniens asportam vos, *deducendos* in terram similem terræ vestræ, terram frumenti & musti *seorsum*, terram panè & vineis *abundantem*, terram olivæ oleosæ & mellis, & vivite, ac non moriamini, neque auscultate Chizkijæ, quia seduxit vos, dicendo, Jehova eripiet nos.

33 An ullo modo eripuerunt dii gentium quisq; terræ suæ, è manu regis Assyriæ?

34 Ubi *sunt* dii Chamathæ, & Arpadi? ubi *sunt* dii Sepharvajimorum, Henahi & Hivvæ? quin eripuerunt *ne* Schomronem è manu mea?

35 Qui *sunt* inter omnes deos istarum regionum, qui eripuerint regionem suam è manu mea: ut eripiat Jehova Jeruschalaim è manu mea?

36 Obticuerunt autem populus, nec respondegunt ei quicquam: præceptum enim regis fuerat edicentis, Ne respondeatis ei.

37 Venit itaque Eljakim filius Chilkijæ qui præerat domui, & Schebna scriba, ac Joach filius Asaphi à memoria ad Chizkijam lacertis vestibus: & indicaverunt ei verba Rabschakis.

CAPUT XIX.

Jeschahja consolatur Chizkijam, & denuntiat mortem cadet 185000. Assyriorum.

Fuit autem quum audiret rex Chizkija ut laceraret vestimenta sua; & tegeret se cilicio ingrederetur domum Jehovæ.

2 Et mitteret Eljakimum qui præerat domui, & Schebnam scribam, ac seniores sacerdotum tectos cilicijs ad Jeschahjam Prophetam filium Amotzi.

3 Qui dixerunt ei, Sic ait Chizkija, Dies angustiæ, & increpationis, & irritationis dies hic: quum venerint filii usque ad os matricis, & vis non adsit ad partum.

4 Fortasse audiverit est Jehova Deus tuus omnia verba Rabschakis, quem misit rex Assyriæ dominus ejus ad exprobrandum probro Deum viventem, & arguet verba ista quæ audivit Jehova Deus tuus: quam extuleris precationem tuam pro hoc reliquo quod præsens est.

5 Quum itaque venissent servi regis Chizkijæ ad Jeschahjam:

6 Dixit eis Jeschahja, Sic dicite domino vestro, Sic ait Jehova, Ne timeto propter verba ista quæ audivisti, quibus blasphemârunt pueri regis Assyriæ me.

7 Ecce ego indam ei spiritum, ut audito rumore revertatur in terram suam, tandem dejiciam eum gladio in terra ejus.

8 Itaque reversus Rabschake invenit regem Assyriæ oppugnantem Libnam, audierat enim eum profectum esse Lachischo.

9 Audiens autem de Tirhaka rege Cuschi, dicentes, Ecce procedit ut pugnet contra te; rursus misit nuncios ad Chizkijam, edicendo,

10 Sic alloquimini Chizkijam regem Jehudæ, dicendo, Ne decipiat te Deus tuus in quo tu fiduciam habes, dicendo; Non tradetur Jeruschalaim in manum regis Assyriæ.

11 Ecce tu audivisti id quod fecerunt reges Assyriæ omnibus aliis regionibus interficiendi devovendo *totales*: eorum & tu eripieris?

12 An dii gentium quas perdiderunt majores mei eripuerunt eas? Gozanum & Chargem, & Retzephum, & Bnei Edem qui *sunt* in Telassar?

13 Ubi est rex Chamathæ, & rex Arpadi, & rex civitatis filius Sepharvajimorum, Henahi & Hivvæ?

14 Quumque accepisset Chizkija literas è manu nuntiorum, & legisset eas, ascendit

dens

deus *in* domum Jehovæ, explicavit ea Chizkija coram Jehova:

15 Et precatus est Chizkija coram Jehova, dicens, Jehova Deus Jisraelis, insidens Cerubinis, tu es Deus solus omnibus regnis terræ: tu fecisti cœlum & terram.

16 Inclina Jehova aurem tuam, & audi, aperi Jehova oculos tuos, & vide: audi, inquam, verba Sancheribi, illius quem misit ad probro afficiendum Deum viventem.

17 Verum est Jehova: vastavertunt reges Assyriæ gentes illas, & regionem earum:

18 Et tradiderunt deos earum igni, quia dii non erant, sed opus manuum hominis, lignum aut lapis, ideo perdiderunt eos.

19 Itaque nunc Jehova Deus noster serva nos, quæso, è manu illius: ut cognoscant omnia regna terræ, te Jehovam Deum esse solum.

20 Tum misit Jeschahja filius Amotzi ad Chizkijam, qui diceret, Sic ait Jehova Deus Jisraelis, quæ precatus es me contra Sancheribum rege Assyriæ exaudivi.

21 Hoc est verbum quo edicit Jehova *responderi* ei: Contemnit te, subsannat te Virgo filia Tzijonis, post te caput movet filia Jeruschalaimorum.

22 Quem probro affecisti ac blasphemâsti? & contra quem extulisti vocem? quòd attollis *in* sublime oculos tuos, contra sanctum Jisraelis.

23 Per nuncios tuos probro affecisti Dominum, quum diceres, Multitudine curruum meorum ego ascendi summitatem montium, latera Libani: & succidam proceras cedros ejus, lectissimas abietes ejus; ingrediar etiam extremum diversorium ejus; silvas, arva ejus.

24 Ego effodio ut bibam aquas exteras: nam exsicco planta pedum meorum omnes rivos locorum obsessorum.

25 An non audivisti iode à longo *tempore* me id facere? inde à diebus priscis ut formaverim illud? nunc adduco illud, ut sis ad deturbandum *in* acervos vastos civitates munitas.

26 Ideo habitatores earum contracti manu, territi sunt, & erubuerunt: fuerunt *ut* herba agri, & oleracea herba tenera, *ut* fœnum tectorum & *ut* vum tactum uredine, lætoquam in culmum assurgat.

27 Ultroque sessionem tuam, & profectionem tuam, & incessum tuum novi: etiam furorem tium contra me.

28 Quoniam furis contra me, & tumultuatio tua ascendit ad aures meas: ideo ponam hamum meum in naso tuo, & frænum meum inter labia tua, ac perducam te viâ illâ per quam venisti.

29 Illud autem esto tibi hujus *rei* signũ, comedere vos anno quo sponte natum, & anno altero sponte renatum: anno demum tertio serite, & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum.

30 Nam residuum domûs Jehudæ quod relictum fuerit, rursus radicabitur in-

fernè, & fructum proferet supernè:

31 Quum Jeruschalaimis prodibit reliquum & residuum è monte Tzijonis: zelus Jehovæ exercituum facturus est istud.

32 Propterea sic ait Jehova de rege Assyriæ, Non est ingressurus in civitatem hanc, neque jaculaturus huc sagittam; neque oppositurus ei scutum, neque diffundet contra eam missilia catapultaria.

33 Viâ quâ venerit, eâdem revertetur: in civitatem verò hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

34 Nam protegam civitatem hanc ad servandum eam; propter me, & propter Davidem servum meum.

35 Itaque fuit, nocte eâdem, ut prodiens Angelus Jehovæ percuteret in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia: quumque surrexissent mane, ecce omnia illa erant cadavera mortuorum.

36 Quare profectus abivit, & reversus est Sancherib rex Assyriæ, conseditq; Nineves.

37 Ubi fuit, ipso se incurvante *in* æde Nisroci dei sui, ut Adrammelec, & Scharetzer filii ejus percuterent eum gladio, ipsi verò proripuerunt se in terram Ararati: & regnavit Esar-Chaddon filius ejus pro eo.

CAPUT XX.

Chizkija morti proximus, prolongationem vitæ impetrat: Sanatus ostentatione peccat, & peccati pœnam auribus humiliatis exsipit.

Diebus illis ægrotavit Chizkija lethaliter: & veniens ad eum Jeschahja filius Amotzi Prophera dixit ei, Sic ait Jehova, Da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi moreris, ac non vives.

2 Quapropter advertens faciem suam ad parietem, oravit Jehovam, dicendo,

3 Obsecro Jehova, recordare jam me indefinenter ambulâsse coram te fideliter & animo integro, & quod bonum *visum* in oculis tuis fecisse, flevitque Chizkija fletu magno.

4 Tum fuit, Jeschahja nondum egresso in civitatem medianam, ut verbum Jehovæ esset ad eum, edicendo:

5 Revertere ut dicas Chizkijæ antecessori populi mei, Sic ait Jehova Deus Davidis patris tui, Audivi precationem tuam, vidi lacrymas tuas: ecce sano te, die tertio ascensurus es *in* domum Jehovæ.

6 Et addam diebus tuis quindecim annos, & è manu regis Assyriæ eripiam te, & civitatem hanc, protegamque civitatem hanc propter me, & propter Davidem servum meum.

7 Tum edixit Jeschahja, Sumite palatham ficuum; quam sumentes imposuerunt alceri illius, ita revaluit.

8 Dicente verò Chizkija Jeschahjæ, Quod *est* signum Jehovam sanaturum esse me? & me ascensurum die tertio *in* domum Jehovæ?

9 Dixit Jeschahja, Hoc ipsum tibi *esto* signum à Jehova, factum esse Jehovam

pro-

rem quam loquutus est: abeatne ista umbra decem gradibus, an retrocedat decem gradibus?

10 Cui dixit Chizkija, Levius *est* umbram declinare decem gradibus: non *hoc*, sed rettrocedat umbra ista decem gradibus.

11 Quapropter quum inclamásset Jeschahja Propheta Jehovam, reduxit umbram illam iisdem gradibus, quibus descenderat in solario Achazi decem gradibus.

12 Tempore illo misit Berodac Baladan filius Baladanis rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam: audierat enim ægrotásse Chizkijam.

13 Ad quos intentus Chizkija, ostendit eis totam gazophylacium suum, argentum, & aurum, & aromata, ac oleum præstantissimum, & domum vasorum suorum, denique quidquid inveniebatur in thesauris suis: non fuit quicquam quod non ostenderet eis Chizkija in domo sua, & in tota ditione sua.

14 Quapropter ingressus Jeschahja Propheta ad regem Chizkijam, dixit ei, Quid dixerunt homines illi? & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, E terra longinqua venerunt Babylone.

15 Iterum dicenti, Quid viderunt domi tuæ? dixit Chizkija, Quicquid *est* domi meæ viderunt: non fuit quicquam quod non ostenderim eis in thesauris meis.

16 Tum dixit Jeschahja Chizkijæ, Audi verbum Jehovæ.

17 Ecce dies venturi sunt, quibus deportabitur quidquid *est* domi tuæ, & quod reconderunt majores tui usque in hunc diem, in Babyloniam: Non relinquetur quicquam, ait Jehova.

18 De filiis etiam tuis qui prodibunt ex te, quos genituras es, assument: ut sint aulici in palatio regis Babyloniæ.

19 Dixit vero Chizkija Jeschahjæ, Bonum *est* verbum Jehovæ quod loquutus es? præterea dixit, Nonne? quandoquidem pax & stabilitas futura est diebus meis.

20 Reliquæ autem res Chizkijæ, & tota fortitudo ejus, utque fecit piscinam, & aquæductum, quo induxit aquam in civitatem: nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

21 Tandem quum occubuisset Chizkija cum patribus suis, regnavit Menasshe filius ejus pro eo.

CAPUT XXI.

Menasshe impiè regnat, ut & Amon, quo per conspirationem sublato, regnat Jeschija.

NAtus duodecim annos Menasshe quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chephtzi-Ba.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, secundum abominationes illarum gentium quas expulerat Jehova conspectu Israelitarum.

3 Nam rursus ædificavit excelsa quæ perdiderat Chizkija pater ipsius, erexitque altaria Bahali, ac fecit lucum quemadmodum fecerat Achab rex Israelis, & incurvans se toti exercitui cœlorum coluit ea.

4 Etiam exstruxit altaria in domo Jehovæ: de qua dixerat Jehova, Jerusschalaimis collocabo nomen meum:

5 Exstruxit, inquam, altaria toti exercitui cœlorum, in duobus atriis domûs Jehovæ.

6 Præterea traduxit filium suum per ignem, præstigiisque & conjectationibus usus est, & instituit pythonem & ariolos: plurimum fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ provocando *eum*.

7 Et collocavit sculptile luci quod paraverat: in domo de qua dixerat Jehova Davidi & Schelomoni filio ejus, In domo hac & Jerusschalaimis quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Israelis, collocabo nomen meum in seculum:

8 Neque deinceps facium ut erret pes Israelitarum ab hac terra quam tradidi majoribus eorum; si modò observantes fecerint omnino prout præcepero eis, & secundùm totam legem quam præcepit eis servus meus Mosche.

9 At non auscultárunt; nam fecit Menasshe ut aberrarent faciendo quod malum est, amplius quàm gentes quas perdiderat Jehova à conspectu Israelitarum.

10 Quamvis loqueretur Jehova per servos suos Prophetas, dicendo:

11 Propterea quòd fecit Menasshe rex Jehudæ abominationes istas, pejora egit omnibus quæ fecerunt Emoræi qui antecesserunt eum: & ad peccandum induxit etiam Jehudam in stercoreis diis suis:

12 Idcirco sic ait Jehova Deus Israelis, Ecce ego inducturus sum malum super Jerusschalaima & Jehudam: quod quisquis audierit, tinnient ambæ aures ejus.

13 Extensurus enim sum super Jerusschalaima regulam Schomronis, & perpendiculum domûs Achabi: & abstersurus sum Jerusschalaima, ut qui abstergere solet gabatam, abstergit, deinde subvertit eam in os.

14 Et deserens residuum possessionis meæ, tradam eos in manum hostium eorum, ut sint prædæ & conculcationi omnibus hostibus suis.

15 Quandoquidem fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & provocárunt me, inde à die quo egressi sunt majores eorum ex Ægypto usque in diem hunc.

16 Insuper etiam sanguinem innoxium fudit Menasshe quamplurimum, usq; adeo ut impleret Jerusschalaima confertim præter peccatum suum quo ad peccandum induxit Jehudam, ut faceret quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

17 Reliquæ autem res Menasschis, & quicquid fecit, peccatumque ejus quo peccavit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

18 Tandem quum occubuisset Menasshe cum patribus suis, sepultus est in horto domûs

mâs suæ, in horto Huzzæ: regnavitque Amon filius ejus pro eo.

19 Natus viginti duos annos Amon quum regnare inciperet, duobus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Meschullemeth filia Charutzi è Jotba.

20 Hic fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Manasche pater ejus.

21 Ambulavit enim in tota illa via, quâ ambulaverat pater ejus, & coluit stercoreos deos quos coluerat pater ipsius, incurvavitque se *honorem habens* eis:

22 Et dereliquens Jehovam Deum majorum suorum, non ambulavit in via Jehovæ.

23 Conspiraverunt autem servi Amonis contra eum, & morte affecerunt regem suum in domo ejus.

24 Percussit verò populus regionis omnes qui conspiraverant contra regem Amonem: & regem constituerunt populus regionis Joschijam filium ejus pro eo.

25 Reliquæ autem res Amonis quas fecit, nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum regum Jehudæ?

26 Quem sepelivit in sepulcro illius, in horto Huzzæ; & regnavit Joschija filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Joschija incipit reformare cultum Dei.

NAtus octo annos Joschija quum regnare inciperet, uno & triginta annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Jedida filia Hadajæ Botzkathæa.

2 Hic fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans omnino in via Davidis patris sui, neque recedens dextrorsum aut sinistrorsum.

3 Fuit autem anno decimo octavo regis Joschijæ, *ut* mitteret rex Schaphanem filium Atzaljæ filii Meschullami scribam, *in* domum Jehovæ, dicendo,

4 Ascende ad Chilkijam sacerdotem summum, ut absolvat *aptare* pecuniam inferendam *in* domum Jehovæ, quam collegerunt custodes liminis ejus, à populo:

5 Et tradant eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt in domo Jehovæ, ad curandam labem domûs:

6 Fabris, & structoribus, & cæmentariis, item ad comparandum ligna, & lapides cæduos, ad curandum domum.

7 Verumtamen non subducebatur cum illis ratio pecuniæ traditæ in manum illorum: nam fide illi agebant.

8 Tum dixit Chilkija sacerdos summus Schaphani scribæ, Librum legis inveni in domo Jehovæ: tradiditque Chilkija librum ipsum Schaphani, qui legit illum.

9 Quumque veniens Schaphan scriba ad regem, retulisset regi rem, ac dixisset, Conflaverunt servi tui pecuniam illam quæ inventa fuit in domo, & tradiderunt eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt *in* domo Jehovæ.

10 Indicavit Schaphan scriba regi, dicendo, Librum tradidit mihi Chilkija sacerdos: legitque eum Schaphan coram rege.

11 Fuit autem quum audiret rex verba libri legis, ut laceraret vestimenta sua:

12 Et præciperet rex Chilkijæ sacerdoti, & Achikamo filio Schaphanis, & Hachbori filio Mikajæ, & Schaphani scribæ, ac Hasijæ servo regis, dicendo:

13 Ite, consulite Jehovam pro me & pro populo, nempe pro toto Jehuda, super verbis libri hujus qui inventus est: magna *est* excandescentia iræ Jehovæ quæ accensa est in nos, eo quod non auscultârunt patres nostri verbis legis hujus, ut facerent omnino prout præscriptum est nobis.

14 Itaque abiit Chilkija sacerdos, & Achikam, & Hachbor, & Schaphan, & Hasaja, ad Chuldam Prophetissam, uxorem Schallumi filii Thikvæ, filii Charchasi vestiarii, ea enim habitabat Jeruschalaimis in parte secunda ab eo: & alloquuti sunt eam.

15 Quibus dixit, Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Dicite viro qui misit vos ad me:

16 Sic ait Jehova, Ecce inducturus sum malum contra locum hunc, & contra habitatores ejus; omnia verba istius libri, quem legit rex Jehudæ:

17 Propterea quòd dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omni opere manuum suarum: ideo accensa manebit æstuans ira mea in locum hunc, & non exstinguetur.

18 De rege verò Jehudæ, qui misit vos ad consulendum Jehovam, sic dicitote ei, Sic ait Jehova Deus Jisraelis, Quod audivisti verba ista:

19 Quia mollitus est animus tuus, & demisisti te à facie Jehovæ, quum audivisses ea quæ loquutus sum contra locum hunc, & contra habitatores ejus, fore in desolationem & in maledictionem, & lacerata vestimenta tua flevisti coram me, ideo etiam ego audivi, dictum Jehovæ.

20 Propterea ecce *ego* faciam ut aggreperis ad patres tuos, & aggregeris ad sepulcra tua in pace, ut non videant oculi tui totum istud malum quod ego inducturus sum contra locum hunc: qui retulerunt regi rem.

CAPUT XXIII.

Joschija pergit reformare.

QUum itaque misisset rex, qui congregarent ad se omnes seniores Jehudæ & Jeruschalaimorum:

2 Ascendit rex *in* domum Jehovæ, & omnes viri Jehudæ, omnesque habitatores Jeruschalaimorum cum eo, cum sacerdotes, tum prophetæ, ac totus populus à minimo usque ad maximum: & legit ipsis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat in domo Jehovæ.

3 Deinde stans rex ad columnam sanxit pepigitque fœdus coram Jehova, se sequuturos Jehovam, & observaturos præcepta ejus, & testimonia ejus, ac statuta ejus ex

toto

toto corde, & ex toto animo, præstando verba fœderis illius quæ scripta sunt in libro isto, cui adsistebat totus populus in ipso fœdere.

4 Tunc præcepit rex Chilkijæ sacerdoti summo, & sacerdotibus secundanis, ac custodibus liminis, ut efferrent è templo Jehovæ omnia illa instrumenta quæ parata fuerant Baali, & luco, totique exercitui cœlorum: quæ combussit extra Jeruschalaim in agris Kidronis, quorum pulverem deportari curavit Beth-Elem.

5 Præterea abolevit atratos, quos constituerant reges Jehudæ, ut eorum quisque adoleret in excelsis per civitates Jehudæ & ambitum Jeruschalaimorum: similiter eos qui adolebant Babali, Soli, & Lunæ, ac planetis, denique toti exercitui cœlorum.

6 Exportavit etiam lucum è domo Jehovæ extra Jeruschalaim ad torrentem Kidronem, quem combussit ad torrentem Kidronem comminuit in pulverem: & projecit pulverem ejus super sepulcrum illorum populariun.

7 Et destruxit lupanaria quæ erant in domo Jehovæ, ubi mulieres texebant ædiculas ad lucum.

8 Insuper adductis omnibus sacerdotibus è civitatibus Jehudæ, polluit excelsa ubi adoleverant sacerdotes isti à Gebaho Beersheebahinn usque, & destruxit etiam excelsa portarum, etiam quod erat ad ostium portæ Jehoschuhæ præfecti urbis, quod erat ad sinistram cujusque introitus portam civitatis.

9 Verumtamen non offerunt sacerdotes illi excelsorum in altari Jehovæ Jeruschalaimis; sed comedunt azymos panes inter fratres suos.

10 Polluit etiam Thophethum quod est in valle filiorum Hinnomi: ne traduceret quispiam filium suum aut filiam suam per ignem Moleco.

11 Abolevit quoque equos illos quos posuerant reges Jehudæ Soli ab ingressu in domum Jehovæ ad domum Nethan-Meleci aulici, quæ erat in ipsis suburbiis: currus autem Solis combussit igni.

12 Et altaria quæ erant super tectum cœnaculi Achaz quæ fecerant reges Jehudæ, etiam altaria quæ fecerat Menasche in duobus atriis domus Jehovæ destruxit rex: quibus abruptis inde, projecit pulverem eorum in torrentem Kidronem.

13 Item excelsa quæ erant in conspectu Jeruschalaimorum, quæ erant ad dexteram montis corrumpentis, quæ ædificaverat Schelomo rex Jisraelis Haschthorethæ abominationi Tzidoniorum, & Cemoscho abominationi Moabitarum, & Milcomo abominationi Hammonitarum, polluit rex.

14 Et confractis statuis, ac succisis lucis earum, implevit loca earum ossibus hominum.

15 Quinetiam altare illud quod erat Beth-Ele, excelsum illud quod fecerat Jarobham filius Nebati, quo ad peccandum induxit Jisraelem, etiam altare illud & excelsum illud destruxit: & combussit excelsum illud comminuit in pulverem, & combussit lucum.

16 Quum aspiciens Joschija vidisset sepulcra illa quæ ibi erant in monte, & mittens accepisset ossa ex ipsis sepulcris, & comburens in illo altari polluisset ipsum, secundum verbum Jehovæ quod proclamaverat vir ille Dei, qui prædixerat res istas.

17 Dicente autem, Quid sibi vult monumentum hoc quod ego video? dixerunt ei homines illius civitatis. Hoc sepulcrum est illius viri Dei, qui veniens è Jehuda prædixerat res istas quas fecisti contra hoc altare Beth-Ele.

18 Qui dixit, Sinite illud, ne quis commoveto ossa ejus: sic eripuerunt ossa ejus, cum ossibus illius Prophetæ qui venerat è Schomrone.

19 Atqui adeo omnes domos excelsorum quæ erant in civitatibus Schomronis, quas fecerant reges Jisraelis irritando Jehovam, amovit Joschija: ac fecit illis secundum omnia facta quæ fecerat Beth-Ele.

20 Et mactavit omnes sacerdotes excelsorum qui erant ibi, super ipsa altaria, combusitque ossa hominum in eist deinde reversus est Jeruschalaim.

21 Tum præcepit rex toti populo, dicendo, Celebrate Pascha Jehovæ Deo vestro, prout scriptum est in libro fœderis hujus.

22 Quamvis non celebratum fuerit pascha hoc Paschati à diebus judicum qui judicarunt Jisraelem, & ab illis diebus regum Jisraelis aut regum Jehudæ:

23 Ut decimo octavo anno regis Joschijæ celebratum est Pascha istud Jehovæ Jeruschalaimis:

24 Atque etiam pythones, & ariolos, & imagines, ac stercoreos deos, & omnes abominationes quæ conspiciebantur in terra Jehudæ & Jeruschalaimis sustulisset Joschija: ut præstaret verba legis scripta in libro quem invenerat Chilkija sacerdos in domo Jehovæ:

25 Et par ei non fuisset ante ipsum rex, qui reverteretur ad Jehovam ex toto corde suo, & ex toto animo suo, totisque viribus suis, omnino secundum legem Moschis: nec post eum exstiterit par ei:

26 Attamen non est reversus Jehova à furore iræ suæ maximo, quo accensa erat ira ejus in Jehudam, propter omnia irritamenta quibus irritaverat eum Menasche.

27 Sed dixit Jehova, Etiam Jehudam amovebo à facie mea, quemadmodum amovi Jisraelem, & spernam civitatem hanc quam elegeram, Jeruschalaim, etiam domum hanc de qua dixeram, Erit nomen meum ibi.

28 Reliqua autem res Joschijæ, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

29 Diebus

29 Diebus ejus ascendebat Pharo Neco rex Ægypti contra regem Assyriæ ad flumen Euphratis: quumque processisset rex Joschija obviam illi, morte affecit eum Megiddunte, quando vidit ipsum.

30 Eumque mortuum imponentes currui servi ejus, Megiddunte abduxerunt eum Jeruschalaima, & sepeliverunt eum in sepulcro ipsius, accipiensque populus terræ Jehoachazum filium Joschijæ unxerunt eum, constituentes eum regem loco patris sui.

31 Natus viginti tres annos Jehoachaz quum regnare inciperet, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna.

32 Hic fecit quod malum videtur in oculis Jehovæ, omnino prout fecerant majores ejus.

33 Quem vinciri jussit Pharo Neco Riblæ in regione Chamathæ, ne regnaret Jeruschalaimis: & imposuit mulctam regioni ejus centenum talentorum argenti, & talenti auri.

34 Et regem constituit Pharo Neco Eljakimum filium Joschijæ pro Joschija patre ejus, immutans nomen ejus Jehojakimum: Jehoachazo verò assumto abiit in Ægyptum, ubi mortuus est.

35 Deinde illud argentum & aurum dabat Jehojakim Pharoni, sed taxabat habitatores terræ, ut daret pecuniam illam ex præstituto Pharonis: ab unoquoque pro æstimatione sua exigebat argentum illud & aurum, à populo *homen* terræ, ut daret Pharoni Neconi.

CAPUT XXIV.

Præludium captivitatis Babylonicæ.

NAtus viginticquinque annos Jehojakim quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Zebudda filia Pedajæ è Ruma.

2 Quum autem faceret quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerant majores ipsius: *Caput* 24.

3 Diebus ejus ascendit Nebucadnetzar rex Babyloniæ: cui quum fuisset Jehojakim servus tribus annis, postea aversus rebellavit contra eum.

4 Quamobrem immisit Jehova contra eum turmas Chaldæorum, & turmas Syrorum; turmasque Moabitarum, ac turmas Hammonitarum, immisit, inquam, eas contra Jehudam ad perdendum eum: secundùm verbum Jehovæ quod loquutus fuerat per servos suos Prophetas.

5 Enimverò ex præstituto Jehovæ *id* fiebat contra Jehudam, ut amoveret *eum* à facie sua, propter peccata similia omnino iis quæ fecerat Menasche.

6 Nam etiam sanguinem innoxium effundebat, adeo ut impleret Jeruschalaima sanguine innoxio; ideo noluit Jehova condonare.

7 Reliquæ autem res Jehojakimi, & omnia quæ fecit, nonne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jehudæ?

8 Tandem occumbente Jehojakimo cum patribus suis, regnavit Jehojacin filius ejus pro eo.

9 Postea non perrexit ultra rex Ægypti procedere è regione sua; quum cepisset rex Babyloniæ à flumine Ægypti, usque ad fluvium Euphratis quicquid fuerat regis Ægypti.

10 Natus octodecim annos Jehojacin quum regnaret, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis (cujus matri nomen Nechuschta filia Elnathanis è Jeruschalaimis.)

11 Et fecerat quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat pater ejus:

12 Quo tempore ascenderunt servi Nebucadnetzari regis Babyloniæ Jeruschalaima, ut veniret civitas in obsidionem.

13 Quumque venisset Nebucadnetzar rex Babyloniæ ad ipsam civitatem; servi ejus obsidentibus eam:

14 Prodiit Jehojacin rex Jehudæ ad regem Babyloniæ, ipse cum matre sua, servi quoque ejus, & præfecti ejus cum aulicis ejus: quem cepit rex Babyloniæ anno octavo regni sui.

15 Et depromptis inde omnibus thesauris domûs Jehovæ, & thesauris domûs regis, decerpsit omnia instrumenta aurea quæ fecerat Schelomo rex Jisraelis pro templo Jehovæ, quemadmodum prædixerat Jehova:

16 Et deportavit rex è totis Jeruschalaimis cum omnes præfectos, tum omnes valentes robore, decies mille captivos, omnesque fabros lignarios, & fabros ferrarios: nihil relictum est præter tenuem populum terræ.

17 Deportavit enim Jehojacinem in Babylonem; & matrem regis, & fœminas regis, & aulicos ejus, & potentiores regiones, relegavit Jeruschalaimis in Babyloniam:

18 Omnes quoque viros strenuos septies mille, & fabros lignarios, ac ferrarios mille, omnes robustos bellatores, deduxit rex Babyloniæ captivos in Babyloniam:

19 Constituitque rex Babyloniæ Mathanjam patruum illius regem loco illius; cujus nomen immutavit Tzidkijam.

CAPUT XXV.

Captivitas Babylonica LXX. annorum.

NAtus unum & viginti annos Tzidkija quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim:

3 Nam secundùm iram Jehovæ fiebat Jeruschalaimis, & in Jehuda, adeo ut abjiceret eos à facie sua: & rebellavit Tzidkija contra regem Babyloniæ. *Caput* 35.

4 Quapropter

4 Quapropter fuit anno nono regni illius, mense decimo, die decimo mensis, ut adveniens Nebucadnetzar rex Babyloniæ, ipse cum omnibus copiis suis contra Jeruschalaima, castra facerent juxta ea: exstruentes contra ea propugnacula circumquaque.

5 Sic venit civitas in obsidionem, usque ad undecimum annum regis Tzidkijæ.

6 Cujus nono *die quarti* mensis, quum invaluisset fames in civitate: adeo ut non esset panis populo regionis:

7 Et perrupta esset civitas, omnibus bellatoribus *abeuntibus* nocte illâ, viâ portæ inter duplicem murum, quæ *erat* juxta hortum regis; Chaldæis contra obsidentibus civitatem circumquaque: abiit etiam *rex* viâ campestrium.

8 Sed persequutæ copiæ Chaldæorum regem assequutæ sunt eum in campestribus Jerichuntis; quum omnes copiæ ejus dispersæ essent ab eo.

9 Et prehendentes regem deduxerunt eum ad regem Babyloniæ Riblam; ubi tulerunt de eo sententiam:

10 Ex qua filios Tzidkijæ jugulârunt ante oculos ejus, deinde oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinctum numellis duabus chalybæis deduxerunt in Babyloniam:

11 Deinde mense quinto septimo *die* mensis, ipso decimonono anno regis Nebucadnetzaris regis Babyloniæ, ingressus Nebuzar Adan præfectus satellitum servus regis Babyloniæ Jeruschalaima:

12 Combussit domum Jehovæ & domum regis; etiam omnes domos Jeruschalaimorum, & omnes domos magnatum combussit igne:

13 Et muros Jeruschalaimorum circumquaque destruxerunt omnes copiæ Chaldæorum; quæ *erant cum* præfecto satellitum.

14 Reliquum autem populum, eos, qui relicti fuerant in civitate, & defectores qui defecerant ad regem Babyloniæ, & reliquum vulgi; deportavit Nebuzar-Adan præfectus satellitum.

15 Tantùm è tenui *populo* terræ reliquos fecit præfectus satellitum; ut essent vinitores & fossores.

16 Præterea columnas æreas quæ *erant in* domo Jehovæ, & bases, & lacum æreum qui *erat* in domo Jehovæ, fregerunt Chaldæi; deferentes æs eorum in Babyloniam.

17 Item ollas, & hamas, & instrumenta musica, & acerras, & omnia instrumenta ærea quibus ministraverant, acceperunt.

18 Item trullas & crateras, quæcunque aurea, & quæcunque argentea; accepit præfectus satellitum:

19 Columnas duas, lacum unum, & bases quas fecerat Schelomo pro domo Jehovæ: non fuit pondus æri omnium vasorum istorum.

20 Octodecim cubitorum *erat* altitudo columnæ unius, cui imposita *erat* corona ærea, & altitudo ipsius coronæ *erat* trium cubitorum; & encarpus ac malogranata ad coronam circumquaque, omnia *ex* ære: & his similia *erant* columnæ alteri cum encarpo.

21 Item cepit præfectus satellitum Serajam sacerdotem primarium, & Tzephanjam sacerdotem secundarium; ac tres custodes liminis.

22 E civitate verò cepit unum qui erat præfectus bellatoribus, & quinq; homines ex intimis regis qui inventi sunt in civitate, & scribam primarium exercitûs, qui exercitum conscribebat è populo terræ: ac sexaginta viros è populo terræ qui inventi sunt in civitate.

23 Hos captos Nebuzar-Adan præfectus satellitum, deduxit ad regem Babyloniæ Riblam.

24 Quos percutiens rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ in terra Chamathæ: sic migravit Jehuda è terra sua.

25 Populo autem illi qui relictus fuerat in terra Jehudæ, quem reliquerat Nebucadnetzar rex Babyloniæ, illis præfecit Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis.

26 Quumque audivissent omnes præfecti copiarum ipsi & homines ipsorum, regem Babyloniæ præfecisse Gedaljam, venerunt ad Gedaljam Mitzpam: tempe Jischmahel filius Nethanjæ, & Jochanan filius Kareachi, & Seraja filius Thanumethi Netophathitæ, & Jazanja filius Mahachathitæ, ipsi cum hominibus suis.

27 Quibus juravit Gedalja & hominibus eorum, dixit eis, Ne timeatis ut sitis servi Chaldæorum; residete in hac terra, & servite regi Babyloniorum, sic bene erit vobis.

28 Fuit verò mense septimo, ut accedens Jischmahel filius Nethanjæ, filii Elischamahi è semine regio, & decem homines cum eo, percuterent Gedaljam ita ut moreretur, una cum Jehudæis & Chaldæis qui *erant* cum eo Mitzpæ.

29 Tum surgentes totus populus à minimo usque ad maximum, etiam præfecti copiarum, abiverunt in Ægyptum: metuebant enim à Chaldæis.

30 Postea fuit trigesimo septimo anno à deportatione Jehojachinis regis Jehudæ, duodecimo mense, vigesimo septimo die mensis; *ut* efferret Evil-Meródac rex Babyloniæ, quo anno regnare cepit, caput Jehojachinis regis Jehudæ, è carcere.

31 Cum quo loquutus est bonis *verbis*: & posuit solium ejus supra solia reliquorum regum qui *erant* secum in Babylonia.

32 Et mutatis vestimentis carceris sui, comedebat cibum jugiter coram illo, omnibus diebus vitæ suæ:

33 Nam cibarium ejus, cibarium juge dispositum fuit ei à rege, demensum diei cujusque in diem quemque, omnibus diebus vitæ ejus.

CHRONI-

CHRONICORUM LIBER PRIOR.

CAPUT I.

Genealogia ab Adamo usque ad Jabalebum inclusive.

1 Adam, Scheth, Enosch,
2 Kenan, Mahalaleel, Jered,
3 Chanoc, Methuschelach, Lamec,
4 Noach, Schem, Cham, & Japheth.

5 Filii Japhethi, Gomer, & Magog, & Madai, & Javan, & Thubal, & Meschec, & Thiras.

6 Filii autem Gomeri, Aschenaz, & Diphath, & Thogarma.

7 Filii verò Javanis, Elischa, & Tharschisa, Citthim, & Rodanim.

8 Filii Chami, Cusch, & Mizraim, Put, & Canaan.

9 Et filii Cuschi, Seba, & Chavila, & Sabtha, & Rahema, & Sabthecha: filii verò Rahemæ, Scheba & Dedan.

10 Præterea Cusch genuit Nimrodum: is cœpit esse potens in terra.

11 Mitzraim autē genuit Ludæos, & Hanamæos, & Lehabæos, & Naphthuchæos:

12 Patrusæos quoque, & Casluchæos, unde egressi sunt Philisthæi, & Caphthoræos.

13 Canaan verò genuit Tsidonem primogenitum suum, & Chethæum,

14 Jebusæum quoque, & Emoræum, & Girgaschæum,

15 Et Chivvæum, & Harkæum, & Sinæum.

16 Et Arvadæum, & Tzemaræum, & Chamathæum.

17 Filii Schemi, Helam, & Aschur, & Arpaschad, & Lud, & Aram: hi jus *filii*, Hutz, & Chul, & Gether, & Meschec.

18 At Arpaschad genuit Schelachum: Schelach verò genuit Heberum:

19 Hebero autem editi sunt duo filii: quorum unius nomen Peleg, quia temporibus ejus divisa fuit terra, nomen verò fratris ejus Joktan.

20 Qui Joktan genuit Almodadum, & Schelephum, & Chatsar-mavethum, & Jerachum,

21 Et Hadoradum, & Uzal, & Diklam,
22 Et Hebolem, & Abimaelem, & Schebam,
23 Et Ophirem, & Chavilam, & Jobabum, hi omnes *fuerunt* filii Joktanis.
24 Schem, Arpaschad, Schelach,
25 Heber, Peleg, Rehu,
26 Serug, Nachor, Therach,
27 Abram, is *est* Abrahm.
28 Filii Abrahami, Jitzchak, & Jischmahel.
29 Hæ *sunt* generationes eorum: primogenitus Jischmahelis Nebajoth, deinde Kedar, & Adbeel, & Mibsam,
30 Mischmah, & Duma, Massa, Chadad, & Thema,
31 Jetur, Naphisch, & Kedma: hi *sunt* filii Jischmahelis:
32 Filii autem Keturæ concubinæ uxoris Abrahami, *ea* peperit Zimranem, & Jokschanem, & Medanem, & Midianem, & Jischbokum, & Schuachum: filii autem Jokschanis, Scheba & Dedan.
33 Filii verò Midianis, Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Eldah: omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.
34 Genuit ergo Abraham Jitzchakum: filii verò Jitzchaki, Hesau, & Jisrael.
35 Filii Hesaui, Eliphaz, Rehuel, & Jehusch, & Jahlam, & Korach.
36 Filii Eliphazi, Theman, & Omar, Tzephi & Gahtham, Kenaz, & Timnahæ *filius* nempe Hamalek.
37 Filii Rehuelis, Nachath, Zerach, Schamma & Mizza.
38 Filii autem Sehiris, Lotan, & Schobal, & Tzibhon, & Hana, & Dischon, & Etzer, & Dischan.
39 Filii autem Lotanis Chori & Homam: soror verò Lotanis Thimnah:
40 Filii Schobalis, Haljan, & Manachath, & Hebal, Schephi, & Onam: Filii verò Tzibhonis, Aja, & Hana.
41 Filii Hanæ, Dischonis: & filii Dischonis Chamaran, & Eschban, & Jithran, & Ceran.
42 Filii Etzetis, Bilhan, & Zahavan, Jahakan: filii Dischanis, Hutz, & Aran.
43 Hi autem *sunt* reges qui regnaverunt in Edomæa, antequam regnaret rex è filiis Jisraelis: Belah filius Beboris, cujus civitas nomine *erat* Dinhaba:
44 Quumque mortuus esset Belah, regnavit loco ejus Jobab filius Zerachi è Botzra.
45 Quumque mortuus esset Jobab, regnavit loco ejus Chuscham è regione Themanæi.
46 Quumque mortuus esset Chuscham, regnavit loco ejus Hadar filius Bedadis, qui percussit Midianem in agro Moabitarum, cujus civitas nomine *erat* Hajith.
47 Quumque mortuus esset Hadad, regnavit loco ejus Samla è Masreka.
48 Quumque mortuus esset Samla, regnavit loco ejus Schaül è Rechobothis Amnis.
49 Quumque mortuus esset Schaül, regnavit loco ejus Baal-Chanan filius Hacboris.
50 Quumque mortuus esset Baal-Chanan, regnavit loco ejus Hadad, cujus civitas nomine Pahi: nomen verò uxoris ejus Mehetabeel filia Matredis, filia Me-Zahabi.
51 Quumque mortuus esset Hadad, fuerunt duces Edomæorum, dux Thimnah, dux Halja, dux Jetheth.
52 Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon.
53 Dux Kenaz, dux Theman, dux Mibtzar.
54 Dux Magdiel, dux Hirum: hi *fuerunt* duces Edomæorum.

CAPUT

CAPUT II.

Genealogia Jehuda usque ad Jischajum patrem Davidis.

HI *sunt* filii Jisraelis, Rubben, Schimhon, Levi, & Jehuda, Issacar & Zebulun.

2 Dan, Joseph, & Binjamin, Naphthali, Gad, & Ascher.

3 Filii Jehudæ, Her, & Onan, & Schela, tres editi sunt ei à filia Schuæ Cenahanitide: quumque *visus* esset Her primogenitus Jehudæ malus in oculis Jehovæ, morte affecit eum.

4 Thamar verò nurus filius peperit illi Perezum & Zerachum: omnes filii Jehudæ quinque.

5 Filii Perezi, Chetzron, & Chamul.

6 Filii autem Zerachi, Zimri, & Ethan, & Heman, & Calcol, & Derach: hi omnes quinque.

7 Et filii *Zimri*, Carmi: *nepos* Hacar turbator Jisraelis, qui prævaricatus fuit in anathemate.

8 Filii autem Ethanis, Hazarja.

9 Filii verò Chetzronis, qui editi sunt ei, Jerachmeel, & Ram, & Celubai.

10 Ram verò genuit Amminadabum, & Amminadab genuit Nachschonem principem filiorum Jehudæ.

11 Nachschon autem genuit Salman, & Salma genuit Bohazum.

12 Et Bohaz genuit Hobedum, & Hobed genuit Jischajum.

13 Jischai autem genuit primogenitum suum Eliabum, & Abinadabum secundum, & Schimham tertium,

14 Nethaneelem quartum, Raddajum quintum,

15 Otzemum sextũ, Davidẽ septimum:

16 Et sorores eorum, Tzerujam & Abigajilam: filii autem Tzerujæ *fuerunt* Abischai, & Joab, & Hasa-El, tres.

17 Abigajil verò peperit Hamasam: pater autem Hamasæ fuit Jether Jischmahelita.

18 Caleb autem filius Chetzronis genuerat ex Hazuba uxore, & ex Jerihotha: ac hujus filii *erant* Jescher, & Schobab, & Ardon.

19 Mortua verò Hazuba, accepit sibi Caleb Ephratham, quæ peperit ei Churem.

20 Et Chur genuit Urin, & Uri genuit Betzaleelem.

21 Postmodum congressus est Chetzron cum filia Machiris patris Gilhadis, quam ipse duxit quum esset natus sexaginta annos: quæ peperit ei Segubum.

22 Segub autem genuit Jairem, cui fuerunt viginti tres civitates in terra Gilhadis:

23 Nam accepit ab ipsis Geschuritis & Syris villas Jairis cum Kenatha & villis ejus sexaginta civitates: Hæc omnia *seperant* filii Machiris patris Gilhadis.

24 Etiam post mortem Chetzronis quum dormisset Caleb Ephratham: uxor Chetzronis Abija peperit ei quoque Aschehurem patrem Thekohzorum.

25 Fuerunt autem filii Jerachmeelis primogeniti Chetzronis, primogenitus Ram, deinde Buna & Oren, & Otzem ex Achija.

26 Fuit quoque uxor altera Jerachmeeli, nomine Hatara: ea est mater Onami.

27 Fuerunt verò filii Raml primogeniti Jerachmeelis, Mahatz & Jamin & Heker.

28 Item fuerunt filii Onami, Schammai, & Jadah: filiique Schammai, Nadab, & Abischur.

29 Nomen verò uxoris Abischuris Abihajil, quæ peperit ei Achbanem, & Molidum.

30 Et filii Nadabi, Seled, & Appajim: sed mortuus est Seled sine liberis.

31 Filii verò Appajimi, Jischeki: & filii Jischeki Scheschan, & filia Scheschanis Aschlai.

32 Filii autem Jadahi fratris Schammai, Jether, & Jonathan: sed mortuus est Jether sine liberis.

33 Filii verò Jonathanis, Peleth & Zaza: isti fuerunt filii Jerachmeelis.

34 Non fuerunt autem Scheschani filii, sed filiæ: verumque Scheschani servus Ægyptius nomine Jarchah.

35 Quamobrem dedit Scheschan filiam suam Jarchaho servo suo in uxorem, quæ peperit ei Hatthajum.

36 Hatthai autem genuit Nathanem, & Nathan genuit Zabadem:

37 Zabad autem genuit Ephlalem, & Ephlal genuit Hobedum:

38 Hobed autem genuit Jehu, & Jehu genuit Hazarjam:

39 Hazarja autem genuit Chelezum, & Chelez genuit Elhasam:

40 Elhasa autem genuit Sisamjum, & Sisam genuit Schallumum:

41 Schallum autem genuit Jekamjam: & Jekamja genuit Elischamahum.

42 Item filii Calebi fratris Jerachmeelis, Meschah primogenitus ejus, ipse pater *fuit* Ziphæorum: & posteri Mareschæ patris Chebronis.

43 Filii autem Chebronis, Korach & Thappuach, & Rekem, & Schemah.

44 Schemah verò genuit Rachamum patrem Jorkeami: & Rekem genuit Schamajum.

45 Filius autem Schammai, Maon: qui Maon pater *fuit* Beth-Tzuri tarum.

46 Hepha quoque uxor concubina Calebi peperit Charanem, & Motzam, & Gazezum: Charan enim genuit Gazezum.

47 Filii verò *Matzæ* Jahedai: *ex quo* Regem, & Jotham, & Geschan, & Pelet, & Hepha, & Schaliph.

48 *Ex* uxore concubina Mahaca, Caleb genuit Scheberum & Thirchanam.

49 Peperit autem *uxor* Schahaphi patris Madmannæorum, Schevam patrem Machbenæorum, & patrem Gibhæorum: deniqhe filia Calebi Hacsa.

50 Isti fuerunt filii Calebi, filii Churis primogeniti

primogeniti Ephrathæ: Schobal pater Kirjath-Jearimanorum;

51 Salma pater Beth-Lechemitarum, Chareph pater familiæ Gaderitarum.

52 Fuerunteque filii Schobali patri Kirjath-Jearimanorum; Haroe *pater incolarum* partis Menuchothæorum:

53 Et familiæ Kirjath-Jearimanorum, Jithritarum, Puthæorum, & Schumatæorum, & Mischraïtarum: ex his prodierunt Tzarathæi, & Eschthaolitæ.

54 Filii Salmæ, Beth-Lechemitæ, & Netophatæi, Hatharothani e familia Josbi: & Tzorhani *qui frutebantur* parte Menuchothæorum:

55 Et familiæ scribarum incolentium Jabetzum, Thirhatæorum, Schimhathæorum Suchatæorum: hi sunt Kinzi advenæ, orti Chamatho, patræ familiæ Recabi.

CAPUT III.

Genealogia Davidis & posterorum ejus.

HI autem fuerunt filii Davidis qui editi sunt ei Chebronæ; primogenitus Amnon, Achinoamæ Jitzrehelitidis: secundus Daniel Abigajilæ Carmelitidis:

2 Tertius Abichalom filius Mahacæ filiæ Thalmai regis Geschuris: quartus Adonija filius Chaggithæ:

3 Quintus Schephatja Abitalæ: sextus Jithream Heglæ, *cujusque* uxoris ejus.

4 Sex editi sunt ei Chebronæ, ubi regnavit septem annos & sex menses: triginta verò tribus regnavit Jeruschalaimis.

5 Hi autem editi sunt ei Jeruschalaimis; Schimha & Schobab, & Nathan, & Schelomo, quatuor Baschuhæ filia Hammielis.

6 Item Jibchar, & Elischamah, & Eliphelet.

7 Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah.

8 Et Elischamah, & Eljadah, & Eliphelet, novem:

9 Omnes filii Davidis; præter filios uxorum concubinarum, & Thamaram sororem illorum.

10 Filius verò Schelomonis Rechabham: Abija filius ejus, Asa filius ejus, Jehoschaphat filius ejus,

11 Joram filius ejus, Achazja filius ejus, Johasch filius ejus,

12 Amatzja filius ejus, Hazarja filius ejus, Jotham filius ejus,

13 Achaz filius ejus, Chizkija filius ejus, Menasche filius ejus,

14 Amon filius ejus, Joschija filius ejus.

15 Filii autem Joschijæ, primogenitus Jochanan, secundus Jehojakim, tertius Tzidkija, quartus Schallum.

16 Filii verò Jehojakimi, Jeconja filius ejus, Tzidkija filius ejus.

17 Filii autem Jeconjæ vincti, Schealthiel filius ejus.

18 *Hujus* autem Malciram, & Pedaja, & Schenatzar, 19 Jekanja, Hoschamah, & Nedabja.

19 Filii verò Padajæ, Zerubbabel, & Schimhi: & filius Zerubbabelis, Meschullam, & Chananja, & Schelomith soror eorum:

20 *Illius* verò Chaschuba, & Ohel, & Berechja, & Chasadja, Juschab Chesed, quinque.

21 Filius verò Chananjæ Pelatja, & Jeschahja: filii Rephajæ, filii Armanis, filii Hobadjæ, filii Schecanjæ,

22 Filii, inquam, Schecanjæ Schemahja: & filii Schemahjæ, Chatthusch, & Jigeal, & Bariach, & Neharja, & Schaphat, sex.

23 Et filius Neharjæ, Eljoenai; & Chizkija, & Hazrikam, tres.

24 Denique filii Eljoenai, Hodajeva, & Eljaschib, & Pelaja, & Hakkub, & Johanan, & Delaja, & Hanani, septem.

CAPUT IV.

Genealogia Jehudæ nova, & genealogia Schimeonis.

FIlii Jehudæ, Peretz, Chetzron, & Carmi, & Chur, & Schobal.

2 Reaja autem filius Schobalis, genuit Jachathum, & Jachath genuit Achumajum, & Lahadum; horum *sunt* familiæ Tzorathæorum.

3 Item hi *ex* parte Hetamæorum Jizreel, & Jischma, & Jidbasch, quorum sorori nomen Hatzilelponi.

4 Et Pennel pater Gedoræorum, & Hezer pater Chuschæ: hi *sunt* filii Churis primogeniti Ephrathæ patris Beth-Lechemitarum.

5 Aschchuri verò patri Tekoæorum fuerunt duæ uxores, Chelea & Nahara.

6 Peperitque ei Nahara Achuzamum, & Chepherum, & Themenin, & Haaschschtharin: hi *sunt* filii Naharæ.

7 Filii autem Chelea, Tzereth, Jetzohar, & Ethnan, *& Koiz.*

8 Koiz autem genuit Hanubum, & Hatzobebam; & familias Acharchelis filii Harumi.

9 Sed fuit Jabbetz honoratior fratribus suis: cui mater indidit nomen Jabbetz, dicendo, Eò quòd pepererim cum dolore, *ita vocandus est.*

10 Nam invocavit Jabbetz Deum Israelis, dicendo, Si plane benedicens mihi ampliaveris terminum meum, & aderit manus tua mihi, denique feceris ut malum non afficiat me dolore: fecitque Deus ut eveniret quod petierat.

11 Celub autem frater Schuhæ genuit Mechirum (*is fuit* pater Eschtonis.

12 Et Eschthon genuit familiam Raphæ, & Paseachi, & Techinnæ patris Hir-Nachaschi: hi *fuerunt* homines Rechæ.)

13 Item posteros Kenazi, Hothniel & Serajam (filii autem Hothnielis Chathath, *& Mehonothai:*

14 Mehonothai verò genuit Hophram: & Seraja genuit Joabum patrem *degentium in* valle fabrorum, nam fabri erant.

15 Et filios Calebi filii Jephunnæ, Iru, Elam, & Nakamum (filii autem Elæ, secundus Kenaz.)

16 Et

16 Et filios Jehalelelis, Ziphum & Ziphaam, Thiriam, & Aserelem:

17 Et filios Hezræ Jetherum, & Meredum, Hepherumque, & Jalonem: (concipiens autem uxor Meredi peperit Mirjamum, & Sammajum, & Jischbachum patrem Eschthemohæorum.

18 Uxor vero ejus Jehudæa peperit Jeredum patrem Gedoræorum, & Cheberû patrem Socuntinorum, & Jekuthielem patrem Zanoachitarum: illi quidem filii erant Bithiæ filiæ Pharaonis, quam duxerat Mered.

19 Filii vero uxoris Judææ sororis Nachami Gasmæi patris Kehilæorum: & Eschthemohæ Mahacathitæ.

20 Item filios Schimonis, Ammonem, & Rimmam, Ben-Chananem, & Thilonem: filios quoque Jischi, Zochethum, & Ben-Zochethum.

21 Filii Schelæ filii Judæ, Her pater Lecanorum, & Labda pater Mareschanorum, & familiæ gentis artificis in byssо, gentis Aschbeæ:

22 Item Jokim, homines Cozebæ, & Joasch, & Saraph, qui dominium habuerunt in Moabitas, & Jaschubi-Lechem: sed res istæ sunt obsoletæ.

23 Isti sunt figuli illi, desidentes ad plantas & macerias: cum rege in opere ejus manserunt illic.

24 Filii Schimhonis; Nemuel, & Jamin, Jarib, Zerach, Schaul.

25 Schaullum filius ejus, Mibsam filius ejus, Mischmah filius ejus.

26 Et filii Mischmahi; Chammuel filius ejus, Zaccur filius ejus, Schimhi filius ejus.

27 Fuerunt autem Schimhi filii sedecim, & filiæ sex, quum fratribus ejus non essent filii multitudoque tota familiæ suæ, non fuerunt tam multi, ut filii Jehudæ;

28 Habitaverunt que Beer-Schebahi, & Moladæ, & Chazzar Schuhale,

29 Et Bilhæ, & Hetzemi, & Tholadi,

30 Et Bethuele, & Chormæ, & Tziklagi,

31 Et Beth-Marcabothis, & Chazzar Susimis, & Beth Birei, & Schaarajimi: hæ fuerunt civitates eorum, quamdiu regnavit David.

32 Pagi autem eorum, Etam, & Ajin, Rimmon, & Thocen, & Hascham: civitates quinque.

33 Præterea omnes pagi eorum qui erant circa civitates illas Baalam usque: hæ habitationes eorum fuerunt, prout per gentes se distribuendo adierunt illas.

34 Meschobab autem, & Jamlec, & Josehus filius Amasiæ:

35 Et Joel; & Jehu filius Josibhiæ, filii Serajæ, filii Asaelis:

36 Et Elioenai, & Jahakoba, & Jesohaja, & Hasaja, & Adiel, & Jesimiel, & Benaja:

37 Et Ziza filius Schiphhi filii Allonis, filii Jedajæ, filii Schimri, filii Schemajæ:

38 Hi quorum adducta sunt nomina, principes in familiis suis; quum paterent familiæ eorû erupissent in multitudinem:

39 Abierunt in aditum Gedoris usque ad orientalem tractum ipsius vallis; ad quærendum pascuum gregi suo.

40 Quumque invenissent pascuum pinguæ & bonum, & terram amplam spatiis, & quietam ac tranquillam; quia ex Chamo orti erant qui habitabant ibi antea:

41 Venientes isti scripti de nominibus, temporibus Jechizkiæ regis Jehudæ, percusserunt tentoria eorum & habitacula quæ inventa sunt ibi; & interncioni devoverunt eos usque in diem illum, habitaveruntque loco eorum: eo quod pascuum esset gregi suo ibi.

42 Præterea ex illis, nempe è filiis Schimhonis profecti ad montem Schiris homines quingenti: Pelatia, & Neharja, & Rephaja, & Huzziele filiis Jischhi præeuntibus eis:

43 Percusserunt residuam quod evaserat Hamalekitarum: ubi habitaverunt usque in diem illum.

CAPUT V.

Genealogia Reubenitarum, Gaditarum & partis Menassithitarum.

Filii autem Reubenis primogeniti Jisraelis, erat enim primogenitus; sed quum prophanasset strata patris sui, tradita sunt primogenita ejus filiis Josephi filii Jisraelis: non autem ut sibi attribueret universum jus primogenitorum:

2 Nam Jehuda prævalebat fratribus suis, & antecessor est ex eo: reliqua vero primogenita fuerunt Josephi:

3 Filii igitur Reubenis primogeniti Jisraelis; Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi.

4 Filii Joelis: Schemahja filius ejus, Gog filius ejus, Schimhi filius ejus:

5 Mica filius ejus, Reaja filius ejus, Baal filius ejus:

6 Beera filius ejus, quem deportavit Thilgath-Pilneeser rex Assyriæ: is princeps fuit Reubenitarum:

7 Fratrum autem illius per familias suas, quum distribuerent se per generationes suas; primarius Jehiel, deinde Zecarja:

8 Et Belah filius Hazzi, filii Schemahi, filii Joelis; hic habitabat à Harchere Nebuntem, & Baal Mehonem usque.

9 Deinde orientem habitavit usque ad aditum in desertum inde à flumine Euphrate; eum, pecora eorum multiplicata erant in terra Gilhadis.

10 Quapropter temporibus Schaulis bellum fecerunt contra Hagarenos, qui ceciderant manu ipsorum: ita habitaverunt in tentoriis eorum, in toto tractu anteriore qui est ad orientem Gilhadi.

11 Filii vero Gadi ex adverso eorum habitabant, in terra Baschanis Salcam usque,

12 Joel

12 Joel eorum primarius & Schaphan secundus *ab eo*: deinde Jahnai, & Schaphat in Baschane *manserunt*.

13 Fratres vero eorum per paternas familias suas, Micael, & Meschallam, & Schebah, & Jorai, & Jahecan, & Ziah, & Heber septem.

14 (Hi *erant* filii Abichajilis filii Churi, filii Jaroachi, filii Gilhadis, filii Micaelis, filii Jeschischai, filii Jachdonis, filii Buzi.)

15 Achi filio Habdielis filii Guni primario per paternas familias eorum,

16 Quum habitarent in Gilhade, in Baschane, & in villis ejus: & in omnibus municipiis Scharonis, secundum fines suos.

17 Hi omnes per genera distribuendo se, temporibus Jothami regis Jehudæ: & temporibus Jarobhami regis Jisraelis:

18 Filiis Reubenis, & Gaditis, & dimidiatæ tribu Menaschis strenui homines ferentes scutū & gladiū, & tendentes arcum ac periti belli quadragies quater mille septingēti sexaginta prodeuntes in militiā,

19 Gesserunt bellum contra Hagarenos; nimirum Jeturem, & Naphischam, & Nodabum.

20 Quumque adjuvarentur contra illos, traditi sunt in manu eorum ipsi Hagareni & quæcunq; *erant* penes illos: nam ad Deum clamaverāt in prælio, & exoratus fuerat eis, quia fiduciam collocaverant in eo.

21 Itaque ceperunt pecora eorum, camelos eorum quinquagies mille, & pecudum ducenta quinquaginta millia, ac asinorum duo milliatanimarum: autem humanarum centum millia:

22 Postquam confosi multi cecidissent, nam à Deo ipso *confectum est* hoc prælium; ita habitaverunt loco illorum usque ad deportationem suam.

23 Filii enim dimidiæ tribus Menaschis habitantes in ea terra: à Baschane Bahal-Chermonem & Senirem, id est, montem Chermonem usque, ipsi *quoque* aucti fuerant.

24 Quorum primores paternarum familiarum hi *sunt*: Hepher, & Jischhi, & Eliel, & Hazriel, & Jirmeja, & Hodavja, & Jachdiel viri valentes robore, viri nominati, primores per paternas familias suas.

25 Sed quum prævaricati essent in Deum majorum suorum, & scortati essent sectando Deos populorum ejus regionis, quos perdiderat Deus à facie eorum:

26 Suscitavit Deus Jisraelis animū Pulis regis Assyriæ, & animū Thilgath Pilneseris regis Assyriæ, ut deportaret ipsos Reubenitas, & Gaditas, ac dimidiam tribum Menaschis: itaque abduxit eos in Chelachum, & Chaborem, & Harum, & Nehar-gozanam, usque in diem hunc.

CAPUT VI.

Genealogia & politia tribus Levi.

1 Filii Levi, Gerschon, Kehath, & Merari.

2 Filii autem Kehathi; Hamram, Jitzehar, & Chebron, & Huzziel.

3 Filii vero Hamrami, Aharon, & Mosche, & Mirjam: ac filii Aharonis, Nadab, & Abihu, Elhazar, & Ithamar.

4 Elhazar genuit Pinchasum; Pinchas genuit Abischuham.

5 Abischuha autem genuit Bukkin, & Bukki genuit Huzzin.

6 Et Huzzi genuit Zerachjam; & Zerachja genuit Merajothum.

7 Merajoth genuit Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.

8 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Achimahatzum.

9 Et Achimahatz genuit Hazarjam; & Hazarja genuit Jochanatem.

10 Et Jochanan genuit Hazarjam; is est qui egit sacerdotem in domo illa quam ædificaverat Schelomo Jeruschalaimis.

11 Genuit autem Hazarja Amarjam, & Amarja genuit Achitubum.

12 Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Schallumum.

13 Et Schallum genuit Chilkijam; & Chilkija genuit Hazarjam.

14 Et Hazarja genuit Serajam; & Seraja genuit Jehotzadakum.

15 Qui Jehotzadak abiit, quum efficeret Jehova ut deportarentur Jehudæi & Jerosolymitani; per Nebuchad-Netzarem.

16 Filii Levi, Gerschom, Kehath, & Merari.

17 Hæc autem *sunt* nomina filiorum Gerschomi; Libni & Schimhi:

18 Et filiorum Kehathi; Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzziel:

19 Filiorum Merari, Machli & Muschi: atq; hæ familiæ Levitarū per majores suos.

20 Gerschomo, Libni filius ejus, Jachath filius ejus, Zimma filius ejus:

21 Joasch filius ejus, Hiddo filius ejus, Zerach filius ejus, Jeatherai filius ejus.

22 Filii Kehathi, Hamminadab filius ejus, Korach filius ejus, Assir filius ejus:

23 Elkana filius ejusdem, & Ebjasaph filius ejusdem, Assir filius hujus,

24 Tachath filius ejus, Uriel filius ejus, Hazzija filius ejus, & Schaul filius ejus, *& Elkana filius ejus*.

25 Et filii Elkanæ, Hamasai, & Achimoth.

26 *Filius Hamasai* Elkana: filius hujus Elkana, Tzophai filius ejus, & Nachath filius ejus.

27 Eliab filius ejus, Jerocham filius ejus, Elkana filius ejus, *Schemuel filius ejus*.

28 Filii vero Schemuelis, primogenitus Vaschni, deinde Abija.

29 Filii Merari, Machli; Libni filius ejus, Schimhi filius ejus, Huzza filius ejus:

30 Schimha filius ejus, Chaggia filius ejus, Hasja filius ejus.

31 Hi autem *sunt* quos constituit David ad ministerium musicum in domo Jehovæ; ex quo quievit arca:

32 Ut essent administri coram tabernaculo tentorii conventus musica, donec ædificaret Schelomo domum Jehovæ Jeruschalaimis;

ſchalaimis; ubi perſtiterunt pro munere ſuo in miniſterio ſuo:

33 Hi, inquam, qui perſtiterunt cum filiis ſuis, è Kehathitarum poſteris, Heman muſicus filius Joelis, filii Schemuelis,

34 Filii Elkanæ, filii Jerochami, filii Elielis, filii Thoachi,

35 Filii Tzuphi, filii Elkanæ, filii Machathi, filii Hamaſai,

36 Filii Elkanæ, filii Joelis, filii Hazarjæ, filii Tzephanjæ,

37 Filii Thachathi, filii Aſſiris, filii Ebiaſaphi, filii Korachi,

38 Filii Jitzeharis, filii Kehathi, filii Levi, filii Iſraelis.

39 Et cognatus ejus Aſaph, qui ſtabat ad dexteram ejus: Aſaph filius Berechjæ, filii Schimhæ,

40 Filii Micaelis, filii Baaſejæ, filii Malchijæ;

41 Filii Ethni, filii Zerachi, filii Hadajæ,

42 Filii Ethanis, filii Zimmæ, filii Schimhi,

43 Filii Jachathi, filii Gerſchomi, filii Levi.

44 Filii vero Merari cognati eorum ad ſiniſtram illius: Ethan filius Kiſchi, filii Habdi, filii Malluci.

45 Filii Chaſchabjæ, filii Amatzjæ, filii Chilkijæ,

46 Fili Amtzi, filii Bani, filii Schemeris,

47 Filii Machli, filii Muſchi, filii Merari, filii Levi.

48 Cognati autem eorum *reliqui* Levitæ; inſtituti ad totum miniſterium tabernaculi domus Dei:

49 Aharon vero & filii ejus, adolebāt in altari holocauſti, & in altari ſuffitus, præter omne opus ſancti ſanctorum: idque ad expiationem faciendā pro Iſraele, omnino prout præceperat Moſche ſervus Dei.

50 Atque hi ſunt filii Aharonis: Elhazar filius ejus, Pinchas, filius ejus, Abiſchuah filius ejus,

51 Bukki filius ejus, Huzzi filius ejus, Zerachja filius ejus,

52 Merajoth filius ejus, Amarja filius ejus, Achitub filius ejus,

53 Tzadok filius ejus, Achimahatz filius ejus.

54 Hæ autem *ſunt* habitationes eorum, per caſtella eorum, in termino eorum: filiis Aharonis è familia Kehathitarum, quia illorum *fuit* hæc ſors:

55 Ideo dederunt illis Chebronem in terra Jehudæ; & ſuburbana prædia ejus circa eam:

56 Agrum vero civitatis & pagos ejus; dederunt Calebo filio Jephunnæ.

57 Filiis ergo Aharonis dederunt civitates Jehudæ, *civitatem* receptus Chebronem, præterea Libnam & ſuburbana prædia ejus, & Jathirum cum Eſchthemoha & ſuburbanis ejus:

58 Item Chilenem & ſuburbana ejus, Debirem & ſuburbana ejus,

59 Et Haſchanem ac ſuburbana ejus, & Beth-Schemeſchum ac ſuburbana ejus.

60 Et tribu autem Binjaminis, Gebahum & ſuburbana ejus; & Halemetham ac ſuburbana ejus, & Hanathotas ac ſuburbana earum: horum omnes civitates tredecim per familias eorum.

61 Item filius Kehathi reliquis à familia unius tribus & à dimidia tribu, dimidio Menaſchis, ſorte civitates decem:

62 Et filiis Gerſchomi per familias eorum, à tribu Iſſacaris, & à tribu Aſcheris, & à tribu Naphthali, & à tribu Menaſchis in Baſchane civitates tredecim:

63 Filiis Merari per familias eorum à tribu Reubenis, & à tribu Gadis, ac à tribu Zebulunis ſorte civitates duodecim.

64 Dederunt, inquam, filii Iſraelis ipſis Levitis; iſtas civitates & ſuburbana prædia earum.

65 Quum *Sacerdotibus* dediſſent ſorte à tribu filiorum Jehudæ; & à tribu Schimhonitarum, ac à tribu Binjaminitarum: *dederunt* civitates iſtas quas lecturi ſunt nominatim *lectores*.

66 Primum reliquis è familiis Kehathitarum; quorum termini civitates à tribu Ephrajima:

67 Dederunt, inquam, ipſis è civitatibus receptus, Schecemum cum ſuburbanis prædiis ejus in monte Ephrajimi; & Gezerum ac ſuburbana ejus:

68 Et Jokmeamum ac ſuburbana ejus, & Bethchoronem & ſuburbana ejus,

69 Similiter Ajalonem ac ſuburbana ejus, & Gath-Rimmonē ac ſuburbana ejus.

70 Item à dimidia tribu Menaſchis Hanerem, ac ſuburbana ejus, Bilhamumque ac ſuburbana ejus: familiæ Kehathitarum reliquorum.

71 Filiis Gerſchomi; à familia dimidiæ tribus Menaſchis Golanem in Baſchane & ſuburbana ejus: & Haſchtharothas ac ſuburbana ejus.

72 Item à tribu Iſſacaris Kedeſchum ac ſuburbana ejus: Dobratham ac ſuburbana ejus.

73 Et Ramothas ac ſuburbana earum, & Hanemum ac ſuburbana ejus:

74 Item à tribu Aſcheris, Maſchalum ac ſuburbana ejus: & Habdonem ac ſuburbana ejus:

75 Et Chukkokum ac ſuburbana ejus; & Rechobum ac ſuburbana ejus.

76 Item à tribu Naphthali, Kedeſchum in Galilæa ac ſuburbana ejus, & Chammonem ac ſuburbana ejus, & Kirjathajimā ac ſuburbana eorum.

77 Filiis Merari, qui reliqui erant, à tribu Zebulunis, Rimmonantem ac ſuburbana ejus, Thaborem ac ſuburbana ejus;

78 Trans Jardenem autem Jerichontis ab oriente Jardenis, à tribu Reubenis, Bezerum in deſerto ac ſuburbana ejus: & Jahetzam ac ſuburbana ejus;

79 Et Kedemothat ac suburbana earum, & Mephahatham ac suburbana ejus.

80 Item à tribu Gadis, Ramothas in Gilhade ac suburbana earum: & Machanajima ac suburbana eorum.

81 Et Chesebbonem ac suburbana ejus, & Jahzerum ac suburbana ejus.

CAPUT VII.

Genealogia Jissacaris, Binjaminis, Naphthali, Menaschis & Ephrajimi.

ET filii Jissacaris, Tholah, & Pua, & Jaschub, & Schimeron, quatuor.

2 Filii vero Tholahi, Huzzi, & Rephaja, & Jeriel, & Jachmai, & Jibsam, & Schemuel, primores paternæ familiæ suæ Tholahitidis, valentes robore per generationes suas: quorum numerus temporibus Davidis, viginti duorum millium sexcentorum.

3 Et filii Huzzi Jizrachja; cum filiis Jizrachiæ, Micaele, & Hobadja, & Joele, & Jischia, quinque primores omnes:

4 Quibuscum per generationes suas, per paternas familias suas, turmarii militiæ bellicæ tricies sexies mille: nam multas habuerunt uxores atque liberos:

5 Cum reliquis fratribus eorum, per omnes familias Jissacaris valentissimi robore; octuagies septies mille, censa omnium ipsorum.

6 Binjaminis, Belah, & Becer, & Jedihael, tres.

7 Ac filii Belahi, Ezbon, & Huzzi, & Huzziel, & Jerimoth, & Hiri quinque primores paternarum familiarum valentissimi robore: quorum census viginti duorum millium triginta quatuor.

8 Filii autem Becri, Zemira, & Joasch, & Eliezer, & Elioenai, & Homri, & Jeremoth, & Abija, & Hanathoth, & Halemeth, omnes hi filii Bezeti:

9 Quorum census per generationes eorum, per primores paternæ familiæ suæ, valentiâ robore: vicies mille ducenteni.

10 Filii vero Jedihaelis, Bilhan; & filii Bilhanis, Jehusch, & Binjamin, & Ehud, & Cenahana, & Zethan, & Tharschisch, & Achischachar.

11 Omnes hi filii Jedihaelis per primores paternarum *familiarum* valentissimi robore decies septies mille, ducenti sapti ad procedendum in militiam bellicam.

12 Præter Schuppanos & Chuppanos cives urbis, & Chuhamanatos in *ayre* eorum.

13 Filii Naphthali, Jachtziel, & Guni, & Jetzer, & Schallum, *ex natis* Bilhæ.

14 Filii Menaschis *Gilhad*, Asriel, *quem peperit uxor Gilhadis (concubina* uxor illius Syra pepererat Machirem patrem Gilhadis;

15 Machir autem acceperat uxorem nomine Mahacam sororem Chuppimi & Schuppimi) & nomen secundi Tzelophchad; fueruntque Tzelophchado filiæ.

16 Peperit autem Mahaca uxor Machiris filium, quæ vocavit eum nomine Pereschum, fratrem vero ejus nomine Sereschum; cujus filii Ulam & Rekem.

17 Et filii Ulami, Bedanthi *sunt* ex filiis Gilhadis, filii Machiris, filii Menaschis.

18 Soror autem ejus Hammoleceth peperit Jischhobum, & Abihezerem, & Machlam, & *Schemidæum*.

19 Denique fuerunt filii Schemidæi; Achjan, & Schecem, & Likchi, & Aniham.

20 Filii autem Ephrajimi, Schuthelach & Bered filius ejus, & Thachath filius ejus, & Elhada filius ejus, & Thachath filius ejus:

21 Et Zabad filius ejus, & Schuthelach filius ejus, & Hezer & Elhad: quos occiderunt homines Gathi indigenæ illius terræ, quum descendisset ut caperent pecora illorum.

22 Quapropter luctu afflixit se Ephrajim pater illorum diebus multis: sed venerunt fratres ejus ad consolandum eum.

23 Tum congressus est cum uxore sua, quæ concipiens peperit filium: & vocavit nomen ejus Beriha, quod in afflictione fuisset propter familiam suam:

24 Et filium ejus Scheeram, quæ ædificavit Beth-Choronem inferiorem & superiorem; & Uzenscheeram.

25 Item Rephachum filium ejus, & Reschephum, & Thelachum filium ejus, & Thachanem filium ejus.

26 Illius filio Hadani, Hammihud filius ejus, Elischamah filius ejus,

27 Non filius ejus, Jehoschuah filius ejus.

28 Horum autem possessio & habitationes *sunt* Bethel & villæ ejus: & ab oriente Naharan, ab occasu vero Gezer & villæ ejus, & Scheecm cum villis ejus, usque ad Hazzam & villas ejus.

29 In locis vero Menaschitarum *erant* Beth-Schean & villæ ejus, Thahanac & villæ ejus, Megiddo & villæ ejus, Dor & villæ ejus: in iis habitabant filii Josephi filii Israelis.

30 Filii Ascheris, Jimna & Jischva, & Jischvi, & Beriha, ac Serach soror horum.

31 Filii autem Berihæ, Cheber & Malchiel, hic pater *fuit* Birzavithæ.

32 Et Cheber genuit Japhletum, & Schomerum & Chothamum, & Schuham sororem horum.

33 Filii autem Japhleti, Pasach, & Bimhal, & Hasvath: hi *sunt* filii Japhleti.

34 Et filii Schameri; Achi, & Rohega, Jechubba & Aram, & *Helem*.

35 Filius autem Helemi fratris hujus; Tzophach, & Jimnah, & Schelesch, & Hamal.

36 Filii Tzophachi: Suach, & Carnepher & Schuhal, & Beri & Jimra:

37 Betzer, & Hod, & Schamma, & Schilischa, & Jithran & Beera.

38 Filii autem Jetheri: Jephunne, & Pispa, & Ara, & *Hulla*.

39 Filii

39 Filii denique Halle, Arach, & Channiel, & Ritzia.

40 Omnes hi filii Aſcheris primores familiarum paternarum lectiſſimi, valentiſſimi robore, primotes principum: quorum cenſus ad militiam bellicam, numerus virorum iſtorum vicies ſexies mille.

CAPUT VIII.

Genealogia Binjaminis continuata.

BInjamin autem genuit Belahum primogenitum ſuum; Aſchbelem ſecundum, & Achrachum tertium:

2 Nocham quartum, & Raphum quintum.

3 (Fuerunteque filii Belaho; Addar, & Gera, & Abihud.

4 Et Abiſchuah, & Nahemi, & Achoach)

5 Et Gera, & Schephuphan & Churam.

6 Atque hi filii Echudis: hi *ſunt* primores paternarum *familiarum* habitatoribus Gebahi, qui curaverunt iſtos migrare in Manachatham.

7 Nam Nahamanem, & Achijam & Geram migrare juſsit; quum genuiſſet Huzam, & Achihudem & *Schacharajimum*.

8 Qui Schacharajim genuit in agro Moabitarum ex *quo* is dimiſit illos: ex Chuſchima & Bahara uxoribus ſuis:

9 Genuit inquam, ex Chodeſcha uxore ſua: Jobabum, & Tzibjam, & Meſcham, & Maleamum,

10 Et Jehatzum, & Schobjam & Mirmam: hi filii ejus, primores paternarum *familiarum* erant.

11 Ex Chuſchima autem genuit Abitubum & Elpahalem.

12 Filii vero Elpahalis, Heber, & Miſcheham, & Schemed; is ædificavit Onuntem, & Lodum, ac villas ejus,

13 Item Beriha & Schemah fuerunt primores paternarum *familiarum* habitatoribus Ajalonis: hi fugaverunt habitatores Gathi.

14 Achjo, autem, & Schaſchak & Jeremoth:

15 Et Zebadja, & Harad, & Heder:

16 Et Micael, & Jiſchpa, & Jocha filii Berihæ:

17 Item Zebadja, & Meſchullam, & Chizki, & Cheber:

18 Et Jiſchmerai, & Jizlija, & Jobab, filii Elpahalis:

19 Item Jakim, & Zicri, & Zabdi:

20 Et Elihenai, & Tzilthai, & Eliel,

21 Et Hadaja, & Beraja, & Schimhrath filii Schimhi:

22 Item Jiſchpan, & Heber, & Eliel:

23 Et Habdon, & Zicri, & Chanan:

24 Et Chananja, & Helam, & Hanthothija:

25 Et Jiphdeja, & Penuel filii Schaſchaki:

26 Et Schamſcherai, & Schecharja, & Athalija.

27 Et Jaharoſchja, & Elija, & Zicri filii Jerochami;

28 Hi primores paternarum *familiarum* per generationes ſuas primores hi *urbem* habitabant Jeruſchalaimis.

29 Gibhone autem habitabant patri Gibhonis, cujus uxori nomen Mahaca:

30 Et filius ejus primogenitus Habdon, deinde Tzur, & Kiſch & Baal, & Nadab.

31 At Gedor, & Achjo, & Zacer,

32 Et Mikloth, *qui* genuit Schimeam: hi etiam ex adverſo fratrũ ſuorum, habitarunt Jeruſchalaimis cum fratribus ſuis.

33 Ner autem genuerat Kiſchi, & Kiſch genuit Schaulem; & Schaul genuit Jehonathanem, & Malci-Schuham, & Abinadabum, & Eſchbahalem.

34 Filius autem Jehonathanis, Merib-Baal; & Merib-Baal genuit Micam.

35 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Thaareah & Achaz.

36 Achaz autem genuit Jehoaddam, & Jehoadda genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin: Zimri vero genuit Moczam:

37 Et Moczа genuit Binham, cujus filius Rapha, cujus filius El-Haſa, cujus filius Atzel.

38 Atzeli autem *patruus* ſex filii: quorum hæc nomina, Hazrikam, Bocru, & Jiſchmahel, & Schenarja, & Hobadja, & Chanam, omnes hi filii Atzelis.

39 Filii vero Heſcheki fratris ejus: Ulam primogenitus ipſius, Jehuſch ſecundus, & Eliphelet tertius.

40 Erant autem filii Ulam viri valentes robore, tendentes arcum, & abundantes filiis & nepotibus, centum quinquaginta: omnes hi ex filiis Binjaminis.

CAPUT IX.

Officia Sacerdotum & Levitarum recenſentur, & ad Schaulis genus redeunt.

AC omnes quidem Iſraelitæ recenſi ſunt, ut ecce ſcripti erant in libro regum Iſraelis: Jehudæi vero *ac quum* deportati ſunt in Babyloniam, propter prævaricationem ſuam.

2 Habitatores autem primi, *qui habitabant* poſſeſſionem ſuam, *per* civitates ſuas; Iſraelitæ, Sacerdotes, Levitæ, & Nethinæi;

3 Jeruſchalaimis inquam habitarunt è filiis Jehudæ, & è filiis Binjaminis, & è filiis Ephraimi, ac Menaſſis;

4 Huthai filius Hammihudis, filii Homri, filii Imri, filii Bani è filiis Peretzi filii Jehudæ:

5 Et ex *familia* Schelanæorum Haſaja primogenitus & filii ejus:

6 Et è filiis Zerachi, Jehuel; quorum agnati ſexcenti nonaginta.

7 E filiis vero Binjaminis, Salla filius Meſchullami filii Hodavja filii Haſſenuæ.

8 Et Jibneja filius Jerochami, ac Ela filius Huzzi filii Micri; & Meſchullam filius Schephatjæ, filii Reuhelis, filii Jibnijæ.

9 Quorum agnati per generationes ſuas

nongenti quinquaginta sex: omnes hi viri primores paternarum *familiarum* per familias paternas suas.

10 Item ex sacerdotibus; Jedahja, & Jehojarib, & Jacin:

11 Et Hazarja filius Chilkijæ filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Merajothi, filii Achitubi, antecessor in domo Dei.

12 Et Hadaja filius Jerochami, filii Paschuris, filii Malcijæ; & Mahsai, filius Hadielis, filii Jachzeræ, filii Meschullami, filii Meschillemithi, filii Immeris:

13 Quorum agnati primores familiarum paternarum suarum, mille septingenti sexaginta: valentes robore *ad* opus ministerii domus Dei.

14 Item ex Levitis; Schemanja filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chashabiæ, è filiis Merari.

15 Et Bakbakkar, Chereseh, & Galal: & Matthanja filius Micæ, filii Zicri, filii Asaphi:

16 Et Hobadja filius Schemahjæ filii Galalis, filii Jeduthunis: & Berecja filius Asæ, filii Elkanæ qui habitabat in villis Netophatzorum.

17 Et janitores, Schallum, & Hakkub, & Talmon, & Achimanäin quorum agnatis Schallum primarius *erat*:

18 (Is hactenus in porta regis versus orientem *stationem* habet) illi sunt Janitores secundum castra Levitarum.

19 Schallum vero filius Koræ filii Ebiasaphi filii Korachi, & agnati ejus è familia patris ejus Korachitæ in opere ministerii, observant limina ad tentorium: & patres eorum juxta castra Jehovæ observaverant adytum;

20 Quum Pinchas filius Elhazaris antecessor præfuit olim eis, cui Jehova adfuerat.

21 Zecarja filius Meschelemjæ, janitor *est* ostii ad tentorium conventus.

22 Hi omnes qui electi fuerant in janitores per limina ducenti duodecim; istos per villas suas recensitos, istos *ordine* inquam statuerat David & Schemuel videns, in stato manere ipsorum:

23 Ut ipsi & filii eorum adstantes portis ad domum Jehovæ, ad domum tentorii per custodias,

24 In quatuor plagas essent janitores; orientem, occidentem, aquilonem, & austrum versus:

25 Et agnati eorum per villas suas *habitantes* venirent septimo quoque die in sua tempora cum illis.

26 Nam in stato manere sunt, quatuor potentissimi janitorū illi Levitæ; & præsunt cubiculis ac thesauris domus Dei:

27 Et circa domum Dei pernoctantium illis incumbit custodia, & præsunt aperturæ; & quidem singulo quoque mane.

28 Et his quoque præsunt instrumentis ministerii: nam *certo* numero inferunt ea, ut *certo* numero deprompsi sa.

29 Nam ex illis *alii* constituti sunt super instrumenta illa, etiam super omnia instrumenta sacra: alii super similam, & vinum, & oleum, & thus, & aromata.

30 (Quamvis ex filiis sacerdotum sint artifices unguenti ex ipsis aromatibus.)

31 Et Matthithja ex Levitis, is *est* primogenitus Schallumi Korachæi: ex stato munere præest operi rerum ex cacabo.

32 Item è filiis Kehathitis agnatis ipsorum præsunt pani dispositionis; ad ptando unoquoque sabbatho.

33 Horum quoque ipsi sunt musici, primores paternarū *familiarum* inter Levitas in cubiculis *degentes* immunes: quia interdiu & noctu illorū *est versari* in suo opere.

34 Isti primores paternarum *familiarum* inter Levitas, per generationes suas primores: isti *inquā* habitant Jeruschalaimis.

35 Gibbone ergo habitaverant pater Gibbonitarum Jehiel, cujus uxori nomen Mahaca:

36 Et filius ejus primogenitus Habdi, deinde Tzur, & Kisch & Bahal, & Ner, & Nadab.

37 At Gedor, & Achjo, & Zecarja, & Mikloth,

38 (Qui Mikloth genuit Schimeamam) hi etiam ipsi ex adverso fratrum suorum habitarunt Jeruschalaimis cum fratribus suis.

39 Ner autem genuerat Kischum, & Kisch genuit Schaulem: & Schaul genuit Jonathanem, & Malci-Schuham, & Abinadabum, & Eschbahalem.

40 Filius autem Jehonathanis Meribbahal: & Merib-Bahal genuit Micam.

41 Et filii Micæ, Pithon, & Melec, & Tachreah, & Achaz.

42 Achaz autem genuit Jahram, & Jahra genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin: Zimri autem genuit Motzam,

43 Et Motza genuit Binham, cujus filius Rephaja, cujus filius Elhasa, cujus Atzel.

44 Atzeli autem *fuerunt* sex filii; quorum hæc nomina, Hazrikam, Bocru, & Jischmahel, & Scheharja, & Hobadja, & Chanan: hi filii Atzelis.

CAPUT X.

Schaul propria manu occidit; & capus ejus ex ade Dagonis eruptum à Jabeschitis stipelitur.

PElischthæis autem prælliantibus contra Jisraelem; fugerunt Jisraelitæ metu Pelischthæorum, cecideruntq; confossi in monte Gilbohæ:

2 Ubi assequuti Pelischthæi Schaulem & filios ejus; percusserunt Pelischthæi Jonathanem, & Abanadabum, & Malcischuham filios Schaulis.

3 Ingravescente vero prælio in Schaulem, invenerunt eum jaculantes arcu; timuitque à jaculatoribus.

4 Quapropter quum edixisset Schaul armigero suo, stringe gladium tuum, & transfode

fode me illo, ne venientes præputiati isti illudant mihi, & noluisset armiger ejus (reverebatur enim valde eum) arrepto Schaul gladio suo irruit in eum.

5 Tam vidēs armiger ejus mori Schaulem; irruit ipse quoque in suum gladium ut moreretur.

6 Sic mortuo Schaule & tribus filiis ejus, & omnibus domesticis ejus pariter mortuis:

7 Videntes omnes Israelitæ qui *habitabant* circa convallem illam, fugisse *Israelitas*, & mortuos esse Schaulem ac filios ejus, derelictis civitatibus sais fugerunt, & venientes Philisthæi habitarunt in eis.

8 Fuit autem postridie, quum venissent Philisthæi ad spoliandum confossos; ut invenirent Schaulem & filios ejus prostratos in monte Gilboæ.

9 Quem ubi spoliassēt, deportarūt caput ejus & arma ejus: miseruntq; in terrā Philisthæorum circumquaque, ad nunciandum apud terricula sua, & apud populū.

10 Et deposuerunt arma ejus *in* ædē deorum suorum: caput vero ejus affixerunt *in* ædē Dagonis.

11 Sed audientes omnes *habitatores* Jabeschi Gilhadis, quicquid fecerant Philisthæi Schauli:

12 Surrexerunt omnes viri strenui: & assumptum corpus Schaulis & corpora filiorum ejus, intulerunt Jabeschum: & sepelientes ossa eorum sub quadam quercu Jabeschi, jejunarunt septem diebus.

13 Itaque mortuus est Schaul propter prævaricationem suam qua prævaricatus est contra Jehovam, eo quod non observasset verbum Jehovæ; atque etiam quod consulere Pythonem quæsisset.

14 Quod non requisivisset Jehovam, ideo morte affecit eum; & avertit regnum ipsum ad Davidem filium Jischai.

CAPUT XI.

Inauguratio & heroes Davidis, ejusque abstinentia.

NAm congregati sunt omnes Israelitæ ad Davidem Chebronem, ut dicerent, ecce os tuum & caro tua sumus.

2 Plane antehac, etiā quum esset Schaul rex, tu *eras* qui educebas & reducebas Israelem: denique dixit Jehova Deus tuus tibi, tu pasturus es populum meum Israelem, & tu præfuturus es antecessor populo meo Israeli.

3 Venerunt quoque omnes seniores Israelis ad regem Chebronem, quibuscum pepigit David fœdus Chebrone coram Jehova: & unxerunt Davidem in regem super Israelem, secundum verbum Jehovæ per Schemuelem.

4 Profectō autem Davide cum toto Israele Jeruschalaima, ea *erat* Jebus (nam ibi Jebusæi *erant ea* habitatoribus terræ.)

5 Dixerunt habitatores Jebusi Davidi, non ea venturus huc: sed cepit David arcem Tzijonis, ea *est* civitas Davidis.

6 Dixerat enim David, quisquis percusserit Jebusæū primū, futurus est primarius & princeps: quare cum ascendisset primus Joab filius Tzeruiæ, factus est primarius.

7 Postea habitabat David in ea arce: idcirco vocarunt eam, civitatem Davidis.

8 Nam exstruxit civitatem ipsam circumquaque, tam munitionem quam circuitum ejus: Joab vero instauravit reliquam civitatis.

9 Sic pergebat David cōtinenter crescere, quia Jehova exercituum erat cum eo.

10 Hi autē *sunt* primores robustissimorū qui *fuerūt* Davidi, qui fortiter se gesserunt cum eo pro regno ejus, & cum toto Israele ad efficiendū ut regnaret: secundū verbum Jehovæ quod promiserat Israeli.

11 Et *ea* his numerus robustissimorum, qui *erant* Davidi: Jaschobham filius Chachmonæi primarius tribunorum: hic vibravit hastam suam in trecentos quos confodit, vice una.

12 Post hunc vero Elhazar filius Dodonis Achochæi: hic *erat* inter hos tres robustissimos.

13 Ipse erat cum Davide Pas-Dāmimis, quum esset Philisthæi cōgregati illuc ad bellū, ubi *erat* portio agri plena hordei, & populus fugerent metu Philisthæorum.

14 Steterunt autem se in medio illius portionis ut liberarent eam, ac percusserunt Philisthæos: sic servavit Jehova conservatione magna.

15 Præterea descendentes tres isti supra triginta primarii, à quadam rupe ad Davidem, ad speluncam Hadullami: quum castra Philisthæorum metarentur in convalle Raphaeorum:

16 Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo: statio autem Philisthæorum tunc ad Beth-Lechemum.

17 Quumque desiderio motus David diceret: *o si* quis bibendam daret mihi aquam, è cisterna Beth-lechemi quæ *est* ad portam!

18 Perruperunt tres isti per castra Philisthæorum, & hausta aquam è cisterna Beth-Lechemi quæ *est* in porta, deportantes attulerunt ad Davidem: quam noluit bibere David, sed effudit eā Jehovæ.

19 Dicebat enim, absit mihi à Deo meo ut faciam hoc, an sanguinem virorum istorum biberem, incuntium periculum vitæ suæ? nam periculo vitæ suæ attulerunt eam, ideo noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi.

20 Deinde Abischai frater Joabi ipse erat primarius horum trium, hic quoque vibravit hastam suam contra trecentos quos confodit: sed non *fuit ei* nomen inter illos treis:

21 Horum trium supra alios duos honoratissimus, ideo fuit illis princeps: at usque ad illos tres non pervenit.

22 Benaja filius Jehojadahi, filius viri strenui, magnus rebus gestis è Kabzeele:

hic percussit duos valentissimos Moabitas, & idem descendens percussit quemdam leonem in medio cisternæ, tempore nivis.

23 Idem quoque percussit virum quemdam Ægyptium virum procerum quinque cubitorum, quam in manu ipsius Ægyptii esset hasta, par jugo textorum, descendit ad eum baculo: & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hasta ipsius.

24 Hæc fecit Benaja filius Jehojadahi: qui erat nominatus inter hos tres robustissimos.

25 Supra triginta ecce honoratus erat, quavis ad illos tres non perveniret: quamobrè præposuit eum David satellitio suo.

26 Item è robustissimis copiarum: Hasael frater Joabi, Elchanan filius Dodonis è Beth-Lechemo.

27 Schammoth Harorita, Chelez Pelonæus,

28 Hira filius Hikkeschi Tekoæus, Abihezer Hanathothæus,

29 Sibcai Chuschathæus, Hilai Achoæus,

30 Maharai Netophatæus, Heled filius Baanæ Netophatæus.

31 Ithai filius Ribai è Gibha Benjaminitarum: Benaja Pirhathonites,

32 Churai ex rivo vallium Gahaschi, Abiel Arbatæus,

33 Hazmaveth Barhumæus, Eljeba Schaalbonites,

34 E filiis Haschemi Gizonites, Jonathan, filius Schagæ Hararita,

35 Achajam filius Sacaris Hararita, Eliphal filius Uris,

36 Chepher Mecerathæus, Achija Pelonæus,

37 Chetzro Carmelita, Naharai filius Ezbai.

38 Joel frater Nathanis, Mibehar filius Hagri.

39 Tzelek Hammonita, Nacharai Berothita armiger Joabi filii Tzeruiæ,

40 Ira Jithræus, Gareb Jithræus,

41 Uria Chitthæus, Zabad filius Achlai.

42 Hadina filius Schizæ Reubenita primarius Reubenitarum: attamen superiores eo triginta.

43 Chanan filius Maacæ, & Joschaphat Mithæus,

44 Huzzija Haschthereathæus: Schamah & Jehiel filii Chothami Haroheritæ.

45 Jedihael filius Schimri, & Jocha frater ejus Thitæus,

46 Eliel Hammachavita, & Jeribai, & Joschavja filii Elnaamit & Jithma Moabita:

47 Eliel, & Hobed, & Jahasiel Metzobajani.

CAPUT XII.

Copiæ Davidem sequutæ.

HI vero sunt qui venerant Tzikelagum ad Davidem, adhuc exulanti meæ Schaulis filii Kischi: qui cum illis robustissimis fuerunt adjutores bellorum ejus:

2 Armati arcu, dextrorsum & sinistrorsum petentes lapidibus, sagittis jaculantes arcubus ex gnatis Schaulis & Binjaminitis.

3 Primarius Achihezer, deinde Joasch filii Schemahæ Gibhæni, & Jeziel & Pelet filii Hazmavethi; & Beraka & Jehu Hanathothæus,

4 Ismahja vero Gibhonita robustissimus inter hos triginta erat, ideoque præerat his triginta) & Jirmeja & Jachaziel, & Jochanan, & Jozabad Gederæus.

5 Elhuzai, & Jerimoth, & Bealja, & Schemarja, & Schephatja Charuphæus:

6 Elkana, & Jischija, & Azareel, & Johezer, & Jaschobham Korachæi:

7 Et Jobela, & Zebudja filii Jerocham è Gedore.

8 Etiam è Gaditis secesserunt ad Davidem ad propugnaculum illud in desertum valentes robore, viri militares ad bellum, instructi clypeo & scuto; quorum facies ut facies leonis erant, & velocissimi erant capreis in montibus persicitates.

9 Ezer primus, Hobadja secundus, Eliab tertius,

10 Mischmanna quartus, Jirmeja quintus,

11 Hatthai sextus, Eliel septimus,

12 Jochanan octavus, Elzabad nonus,

13 Jirmeja decimus, Machbannai undecimus.

14 Hi è Gaditis principes militiæ, ut unusquisque in centenos qui minimus, & qui maximus in millenos.

15 Hi *hujusce* sunt qui transeunt Jardenem mense primo, quando exundaret super omnes ripas suas; & fugaverunt omnes incolas convallium ad orientem & ad occidentem.

16 Quum autem venirent è filiis Binjaminis & Jehudæ usque ad illum munitionem ad Davidem:

17 Egressus est David obviam eis, & loquutus dixit eis, Si pacis animo venitis ad me ut juvetis me, erit mihi vobiscum animus unitus: sed si ad decipiendum me *proditori* hostibus meis, quum non sit injuria in manibus meis, respiciat Deus majorum nostrorum & reprehendat.

18 Tunc spiritus induit Hamasajum primarium horum tribunorum: *is dixerat*; tibi David, & constibus tuis filii Jischai *si pax*; pax tibi & pax adjuvantibus te, adjuvat enim te Deus tuus: sic suscepit eos David, & constituit eos inter primores turmarios.

19 E Menaschitis autem defecerunt ad Davidem, quando venit cum Philisthæis contra Schaulem ad prælium, sed non juverunt illos: nam de consilio dimiserunt eum Satrapæ Philisthæorum dicendo, periculo capitum nostrorum defectes ad dominum suum Schaulem.

20 Quum rediisset Tzikelagum, defecerunt ad eum è Menaschitis Hadnach, & Jozabad, & Jedihael, & Michael, & Jozabad,

had, & Elihu, & Tzillethai, qui erant Chiliarchi apud Menaschitas.

21 Hi quoque fuerunt adjumento Davidi adjuncti turmæ ejus, nam valentes robore erant omnes : quapropter fuerunt præfecti in ejus militia.

22 Quin etiam opportuno quoq; die veniebant ad Davidem ut juvarent eum : donec exercitus *redderetur* magnus ut exercitus Dei.

23 Hi vero numeri primariorum inter expeditos ad militiam venerunt ad Davidem Chebronæ ; ut averterẽt regnũ Schaulis ad eum, secundũ præstitutum Jehovæ.

24 Filii Jehudæ ferentes clypeum & spiculum ; sexies mille octinginti, expediti ad militiam :

25 E filiis Schimhonis valentes robore ad militiam : septies mille centum.

26 E Levitis quater mille sexcenti :

27 Et Jehojadah qui antecessor erat Aharonitis : & cum eo ter mille septingenti :

28 Et Tzadok adolescens valens robore ; & familiæ paternæ ejus principes viginti duo :

29 Item è Binjaminitis agnatis Schauli ter milletnamadhuc multi illorum observabant observationem domus Schaulis :

30 Et ex Ephrajimitis, vicies mille octingenti, valentes robore, viri nominati per familias paternas suas.

31 Et è dimidia tribu Menaschis, octodecies mille : qui expressi erat nominibus, ut venirent ad cõstituendũ regem Davidem.

32 Et è filiis Jissacaris noscentes scire tempora, ut noscerent Jisraelitæ quid *sibi* faciendum esset : primores illorum ducenti, quorum omnium fratres ex præstituto eorum *agebant*.

33 E Zebulunitis prodeuntes in militiam, instructi ad bellum omnibus armis bellicis, quinquagies mille : etiam ordinibus servandis *exercitûs* integro animo.

34 Et è Naphthalitis præfecti mille : quibuscum clypeati & hastati tricies septies mille.

35 Et è Danitis instructi ad bellum, vicies octies mille sexcenti.

36 Et ex Aschseritis prodeuntes in militiam, ordinem servando bellicum, quadragies mille.

37 Et ex transjardenanis, ex Reubenitis, & Gaditis, atque ex dimidia tribu Menaschis, cum omnibus armis militiæ belli-cæ, centies vicies mille.

38 Omnes hi viri bellatores ordines acies servantes ; animo integro venerant Chebronem ad regem præficiendum Davidem toti Jisraeli : quinetiam totius residui Jisraelitarum animus unus *erat* ad regem constituendum Davidem.

39 *Hi* fuerunt ibi cum Davide diebus tribus, comedentes & bibentes : quia præparaverunt eis fratres eorum.

40 Atque etiam propinqui illorum usq; ab Jissacare, & Zebulune, & Naphthali advehebant panes asinis, & camelis, & mulis & bobus, cibum farinam, palathas, & uvas passas, vinumq; & oleum, boves, pecudesq; copiose : quia lætitia *erat* in Jisraele.

CAPUT XIII.

Deportatio arcæ partim felix, partim infelix.

DEinde iniit consilium David cum chiliarchis & centurionibus, omnibusque antecessoribus :

2 Et dixit David toti congregationi Jisraelis, si vobis bonum & à Jehova Deo nostro *videtur esse*, palsim dimittamus ad fratres nostros qui reliqui sunt per omnes regiones Jisraelitarum, & cum eis *ad* sacerdotes & Levitas per civitates & suburbana eorum ; ut congregentur ad nos.

3 Im divertamus arcã Dei nostri ad nos : nam non requisivimus eã diebus Schaulis.

4 Dixerunt autem tota congregatio illa, faciendum esse ita : nam recta *videbatur* res illa in oculis totius populi.

5 Congregavit ergo David ex toto Jisraele à Schicore Ægypti, usque quo venis Chamatham ; ad deducendam arcam Dei è Kirjath-Jearimis.

6 Quumque ascendisset David cum toto Jisraele Bahalam *sive* Kirjath-Jearimam *quæ sunt* Jehudæ, ad deducendum inde arcam Dei Jehovæ insidentis Cerubinis, cujus invocatur nomen :

7 Imposuerunt arcam Dei plaustro novo *deportandam* è domo Abinadabi : Huzza & Achio ducentibus plaustrum.

8 David autem, & omnes Jisraelitæ præ lætitia gestiebant coram Deo totis viribus, tam canticis quam citharis, & nablis & tympanis, & cymbalis atq; tubis.

9 Sed quum venissent ad aream Chidonis, usque ; extendit Huzza manum suam ad prehendendam arcam, quia dimoverant eam boves.

10 Quam ob rem accensus ira Jehova in Huzzam, percussit eum, eo quod extenderet manum suam ad arcam ; ita ut moreretur ibi coram Deo.

11 Displicuit autem Davidi, quod irrupuisset Jehova irruptione in Huzzam : quapropter vocat *quisque* locum illum, ruptura Huzzæ usque in hunc diem.

12 Et timuit *sibi* David à Deo die illo, dicens ; quomodo introducerem ad me arcam Dei ?

13 Neq; abduxit David arcam ad se in civitatẽ Davidis, sed curavit ut ea diverteret in domum Hobed Edomi Gitthæi.

14 Considerat autem arca Dei apud familiam Hobed-Edomi in domo eius trimenses ; benedixit Jehova familiæ Hobed-Edomi, & omnibus quæ *erant* ei.

CAPUT XIV.

Amicitia David cum Chirame, ejus filii & victoria contra Philisthæos.

MIsit autem Chiram rex Tyri legatos ad Davidem ; lignique cedrina, & latomos, ac fabros lignarios ; ad ædificandum ipsi domum :

2 Quum expertus eſſet David à Jehova ſtabiliri ſe in regem ſuper Iſraelem: quia ſurſum extollebatur regnum ejus, propter populum ipſius Iſraelem.

3 Accepit deinde David adhuc uxores Jeruſchalaimis; genuitque David adhuc filios & filias.

4 Atque hæc *ſunt* nomina eorum qui nati ſunt ei Jeruſchalaimis; Schaminuah, & Schobab, Nathan, & Schelomo;

5 Item Jibchar, & Eliſchuah, & Elpele,

6 Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah,

7 Et Eliſchamah, & Beheljadah, & Eliphelet.

8 Audientes autem Peliſchthæi unctum eſſe Davidem in regem ſuper totum Iſraelem, aſcenderunt omnes Peliſchthæi ad quærendum Davidem: quod audiens David proceſſit ante eos.

9 Quum enim Peliſchthæi veniſſent, & diffuſi eſſent per convallem Raphaæorum:

10 Conſuluerat David Deum dicendo, an aſcenſurus ſum contra Peliſchthæos; & traditurus es eos in manum meam? & edixerat ei Jehova, aſcende, nam traditurus ſum eos in manum tuam.

11 Aſcendentibus itaque illis Bahl-Peratzima, percuſſit eos ibi David, ac dixit David: rupit Deus inimicos meos manu mea, ut eruptione aquarum: idcirco vocant nomen loci illius Bahl-Peratzim.

12 Nam dereliquerant ibi deos ſuos: qui edicente Davide, exuſti ſunt igne.

13 Pergentes autem iterum Peliſchthæi, diffuſi erant in ea convalle:

14 Quum conſulenti iterum Davidi Deum, edixit ei Deus, ne aſcendito poſt eos: diverte ab eis, poſtea aggredieris eos ex adverſo mororum.

15 Et eſto, quum audieris ſonum quendam inceſſus in cacuminibus mororum, *ut* tunc prodeas in prælium: prodierit enim Deus ante te ad percutiendum caſtra Peliſchthæorum.

16 Itaque fecit David quemadmodum præceperat ei Deus: & percuſſerunt caſtra Peliſchthæorum inde à Gibhone Gezerum uſque.

17 Sic abiit fama Davidis per omnes regiones; & Jehova indidit metum ejus omnibus gentibus.

CAPUT XV.

David exultabundus arcam comitatur, & à Michole contemnitur.

QUum autem feciſſet ſibi David domos in civitate ſua: & parato loco arcæ Dei, tetendiſſet ei tentorium:

2 Tum dixit David, non ſunt laturi arcam Dei niſi Levitæ: quia ipſos elegit Jehova ad ferendam arcam Dei, & miniſtrandum ei uſque in ſeculum.

3 Itaque congregans David omnes Iſraelitas Jeruſchalaimæ: ad deducendum arcam Jehovæ, in locum ejus quem paraverat ei:

4 Collegit David filios Aharonis & Levitas iſtos.

5 E filiis Kehathi; Urielem principem, & agnatos ejus centum viginti:

6 E filiis Merari; Haſajam principem, & agnatos ejus ducentos viginti:

7 E filiis Gerſchomi; Joëlem principem, & agnatos ejus centum triginta:

8 E filiis Elizaphanis; Schemahjam principem, & agnatos ejus ducentos:

9 E filiis Chebronis; Elielem principem, & agnatos ejus octoginta.

10 E filiis Huzzielis; Hamminadabum principem, & agnatos ejus centum duodecim.

11 Tunc vocavit David Tzadokum & Ebjatharem Sacerdotes; ac Levitas iſtos Urielem, Haſajam, & Joëlem, & Schemahjam, & Elielem, & Hamminadabum:

12 Et edixit eis, vos primarii paternarum familiarum inter Levitas: ſanctificate vos ipſos & agnatos veſtros, ut deportetis arcam Jehovæ Dei Iſraelis in *locum quem* præparavi ei.

13 Quia principio vos non *feciſtis hoc*: irrupit Jehova Deus noſter in nos, quam non requireremus eum rite.

14 Itaque ſanctificaverunt ſe Sacerdotes ac Levitæ, ad deportandum arcam Jehovæ Dei Iſraelis:

15 Et tulerunt Levitæ arcam Dei, quemadmodum præceperat Moſche ex verbo Jehovæ; humero ſuo vectibus ſibi impoſitam.

16 Edixit quoque David principibus Levitarum; ut inſtituerent agnatos ipſorum muſicos cum inſtrumentis muſicis, nabliis, cithariſque ac cymbalis: reſonaturos extollendo vocem cum lætitia:

17 Inſtituerunt ergo Levitæ illi Hemanem filium Joëlis, & ex cognatis ejus Aſaphum filium Berechjæ, & è Meraritis cognatis ſuis Ethanem filium Kuſchajæ:

18 Et cum ipſis cognatos ipſorum ſecundos; Zecarjam, Benem, & Jahaziëlem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Hunnim, Eliabum, & Benajam, & Mahaſejam, & Matthithjam, & Eliphelem, & Miknejam, & Hobed-Edomum, ac Jehielem janitores.

19 Ac muſici quidem iſti, Heman, Aſaph & Ethan; cymbalis chalybeis reſonabant:

20 Et Zecarja, & Hazziel, & Schemiramoth, & Jechiel, & Hunni, & Eliab, & Mahaſeja, & Benaja, cum nabliis acutæ ſymphoniæ:

21 Matthithja vero, & Eliphele, & Miknеja, & Hobed-Edom, & Jehiel, & Hazzja; cum citharis gravi ſymphoniæ præerant.

22 At Cenanja princeps Levitarum quibus *incumbebat* manus portandi, erudiebat de munere portandi, quia peritus erat.

23 Berechja autem, & Elkana janitores adjacentes arcæ:

24 Et

24 Et Schebanja, & Joſchaphat, & Nethaneel, & Hamaſai, & Zecarja, & Benaja, ac Elihezer Sacerdotes clangentes tubis, antcibant arcæ Deiposſtea Hobed-Edom; & Jechija janitores *ſequebantur* arcam.

25 Deinde erat David cum ſenioribus Iſraelis & Chiliarchis; procedentibus ad deducendum arcam fœderis Jehovæ è domo Hobed-Edomi cum lætitia.

26 Erat autem cum levaret Deus Levitas geſtantes arcam fœderis Jehovæ, ut ſacrificarent ſeptenos juvencos & ſeptenos arietes.

27 Ita David paludatus pallio byſino, & omnes Levitæ geſtantes arcam, & muſici, atq; Cenanja qui princeps erat muneris portandi, muſicam exercentes (Davidi autem impoſitum *erat* amiculum lineum)

28 Denique omnes Iſraelitæ deducebant arcam fœderis Jehovæ cum clangore, & ſono buccinæ, tubiſque, ac cymbalis: reſonantes nabliis & citharis.

29 Fuit autem arca fœderis Jehovæ intrante in civitatem Davidis; quam Michal filia Schaulis proſpectans per quamdam feneſtram videret regem Davidem ſaltantem & geſtientem, ut ſpreneret eum cum animo ſuo.

CAPUT XVI.

Arca in Tabernaculo fœderis conſtituta canitur Pſalmus CXV. & Pſ. LXIX.

QUum itaque intuliſſent arcam Dei, & ſtatuiſſent eam intra tentorium illud, quod tetenderat ei David: obtulerunt holocauſta & euchariſtica coram Deo.

2 Deinde poſtquam abſolviſſet David offerre holocauſtum & euchariſtica; benedixit populo in nomine Jehovæ.

3 Et impertitus eſt unicuiq; Iſraelitæ tam viris quã mulieribus; viritim tractã panis unã, & fruſtũ carnis, & lagenã *vini*.

4 Tunc diſpoſuit coram arca Jehovæ è levitis miniſtros; tam ad prædicandum quam ad celebrandum & laudandum Jehovam Deum Iſraelis:

5 Aſaphum primarium, & ſecundum ab eo Zecarjam; Jehielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Mathithjam, & Eliabum, & Benajam, & Hobed-Edomum & Jehielem cum inſtrumentis nabliorum & cum citharis (Aſaph autem cymbalis reſonabat.)

6 Benajam vero & Jachazielem Sacerdotes; cum tubis jugiter coram arca fœderis Dei.

7 Tunc eodem die tradidit David primum *hunc pſalmum* ad celebrandũ Jehovam; in manu Aſaphi & cognatorum ejus.

8 Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus.

9 Canite ei, pſallite ei, confabulamini de omnibus mirabilibus ejus.

10 Laudibus vos efferte in nomine ſancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.

11 Requirite Jehovam & robur ejus: quærite faciem ejus jugiter.

12 Recordamini mirabilium ejus quæ fecit, prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.

13 O ſemen Iſraelis ſervi ejus: filii Jakobi electi ejus.

14 Hic *eſt* Jehova Deus noſter: in tota terra judicia ejus *ſunt*.

15 Recordamini in ſeculum fœderis ejus; in mille ætates verbi *quod* præcepit:

16 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti ejus *cum* Jitzchako:

17 Quod ſtabilivit etiam Jakobo in ſtatutum, Iſraeli in fœdus perpetuum;

18 Dicens, tibi daturus ſum terram Cenahanis: funiculum poſſeſſionis veſtræ:

19 Quum eſſetis homines pauci, plane pauci, & inquilini in ea.

20 Nam itabant à gente in gentem, & à regno in populum alium.

21 Non permiſit cuiquã opprimere eos: etiam reprehẽdit propter eos reges, *dicens:*

22 Ne attingitote unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.

23 Canite Jehovæ tota hæc terra: annunciate de die in diem ſalutem ejus:

24 Narrate in gentibus gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

25 Nam magnus Jehova, & laudandus valde, & reverẽdus *eſt* ſupra omnes Deos.

26 Quia omnes dii populorum ſunt idola: Jehova vero cœlos fecit;

27 Decor & majeſtas coram eo, robur & gaudium in loco ejus.

28 Cedite Jehovæ familiæ populorum: cedite Jehovæ gloriam & robur:

29 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus: afferte munus & venite in conſpectum ejus: incurvate vos *honorem habentes* Jehovæ in decore ſanctitatis.

30 Formidate à conſpectu ejus tota terra: Etiam ſtabilietur orbis habitabilis ne dimoveatur.

31 Lætabuntur cœli & exſultabit terra; ac dicent in gentibus, Jehova regnat.

32 Perſtrepet mare & quod ipſum implet, exſultabit ager & quicquid in eo *eſt*.

33 Tunc cantabunt arbores ſilvæ; ob præſentiam Jehovæ, quam advenerit ad judicandum terram.

34 Celebrate Jehovam, quoniam bonus *eſt*; quoniam in ſeculum benignitas ejus;

35 Et dicite, ſerva nos Deus ſalutis noſtræ, & congrega nos & libera à gentibus; ad celebrandum nomen ſanctum tuum, & laudationibus commendandum nos in laude tua:

36 Benedictus Jehova Deus Iſraelis à ſeculo uſque in ſeculum: tum dixerunt totus populus, Amen, & laudem Jehovæ.

37 Reliquit autem ibi *David* coram arca fœderis Jehovæ Aſaphum & cognatos ejus; ad miniſtrandum coram arca jugiter, prout opus erat in diem quotidie;

38 Et Hobed-Edomum & *Choſam* cum fratribus

fratribus ipsorum sexaginta octo, Hobed-Edomum, inquam, filium Jeduthunis & Chosam in janitores.

39 Tzadokum vero Sacerdotem, & cognatos ejus Sacerdotes coram tabernaculo Jehovæ, in excelso quod *erat* Gibhone:

40 Ad offerendum holocaustis Jehovæ in altari holocausti jugiter quolibet mane & vespere: & ad *præstandum* quicquid scriptum *est* in lege Jehovæ quod imperavit Israeli:

41 Et cum eis Hemanem, & Jeduthunem, & reliquos selectos qui expressi sunt nominibus; ad celebrandum Jehovam, quoniam in seculum *est* benignitas ejus;

42 Penes ipsos autem Hemanem, & Jeduthunem, tubas & cymbala pro resonantibus, & instrumenta musica Dei: filios vero Jeduthunis ad januam.

43 Denique abierunt totus populus quisque domum suam: reversus autem est David ad benedicendum domui suæ.

CAPUT XVII.

Cogitanti Davidi ædificare domum Domino promittitur filium qui illam ædificabit, unde gratias agit.

FUit autem, quum desideret David domui suæ; ut diceret David Nathani prophetæ, ecce ego habito in domo cedrina, dum arca fœderis *habitat* sub aulæis.

2 Dixit vero Nathan Davidi, quicquid *est* in animo tuo fac: nam Deus ipse tecum *est*.

3 Sed fuit nocte illa, ut edesertur verbum Dei ad Nathanem, dicendo:

4 Abi ut dicas Davidi servo meo, ita dixit Jehova: tu non ædificaturus es mihi domum illam quam inhabitem.

5 Quum non habitarem in æde ulla, inde a tempore quo adduxi Israelem usque in diem hunc, sed essem de tentorio in tentorium *itans*, etiam extra tabernaculum.

6 Quocunque itabam in toto Israelejan quicquam loquutus sum alli judicum Israelis, quibus præceperam ut pascerent populum meum dicendo; quare non ædificatis mihi domum cedrinam?

7 Nunc ergo sic dicito servo meo Davidi, ita ait Jehova exercituum, ego assumsi te ex ipsa caula, à sequendo grege, ut præsses antecessor populo meo Israeli:

8 Et fui tecum quocunque iviſti, excidique omnes inimicos tuos à facie tua: ut comparatrem tibi nomen par nomini maximorum qui *sunt* in terra;

9 Disponens locum populo meo Israeli, & plantans eum, ut habitet in loco suo, ac non commoveatur amplius; neque pergant iniquitati dediti terere eum quemadmodum prius,

10 Verum ex quo tempore mandatis instruxi judices super populum meum Israelem, & depressi omnes inimicos tuos; indicavi tibi, domum ædificaturum tibi Jehovam;

11 Et fore completis diebus tuis, ad abeundum cum patribus tuis; ut excitem semen tuum post te, quod erit è filiis tuis; & stabiliturum regnum ejus.

12 Ipse ædificabit mihi domum: & stabiliam solium ejus usque in seculum.

13 Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium: benignitatem vero meam non amovebo ab illo, quemadmodum amovi ab eo qui fuit ante te:

14 Sed constituam eum in domo mea & in regno meo usque in seculum; & solium ejus erit stabile usque in seculum.

15 Secundum omnia verba hæc, & secundum totam visionem hanc: sic alloquutus est Nathan Davidem.

16 Itaque ingressus rex David restitit coram Jehova, ac dixit, quis *sum* ego Jehova Deus, & quæ *est* familia mea, quod deduxis me eo usque?

17 Et parum visum est hoc in oculis tuis, Deus, adeo ut loquutus sis de familia servi tui in longinquum: & prospexeris mihi secundum rationem humanam *de* hac excellentia; Jehova Deus.

18 Quid perget adhuc David *loqui* apud te de honore *quo honoras* servum tuum: cum tu servum tuum cognoscas?

19 Jehova propter Servum tuum, & secundum animum tuum præstas totam hanc rem maximam; notas faciendo omnes res istas maximas,

20 (Jehova non *est* par tibi, imo non *est* Deus præter te) omnino prout audiveramus auribus nostris.

21 Quæ ergo *est*, sicut populus tuus Israel, gens ulla in terra: ad quam redimendam sibi in populum iverit Deus, ad comparandum nomen tibi rerum maximarum, & reverenter suspiciendarum, expellendo à facie populi tui, quem redemisti ex Ægypto, gentes?

22 Nam reddidisti populum tuum Israelem tibi populum usque in seculum: & tu Jehova *es* illis in Deum.

23 Nunc ergo Jehova verbū illud quod promisisti servo tuo & familiæ ejus, statum sit usque in seculum: & fac quemadmodum dixisti:

24 Ut quum statum erit, magnificetur nomen tuum usque in seculum, dicendo, Jehova exercituum Deus Israelis *est* Deus Israeli; & domus Davidis servi tui stabilis *sit* coram te.

25 Tu enim, Deus mi, revelasti in aurem servi tui, te ædificaturū ipsi domū: idcirco judicavit servus tuus orandū esse coram te.

26 Quapropter nunc Jehova tu ipse es Deus: & promisisti servo tuo bonū illud:

27 Nunc, inquam, *tuum* placuerit tibi benedicere domui servi tui, ut sit in seculum coram te; quia tu Jehova benedixisti, *sit* igitur benedicta in seculum.

CAPUT XVIII.

Prælia Davidis & trophæa Israelitis comparata, ejusque officiarii.

FUit autem post hæc, ut percuteret David Philisthæos deprimeret eos, & acciperet

acciperet Gazham & villas ejus è manu Philischæorum.

2 Percussit etiam Moabitas fueruntque Moabitæ Davidi servi, afferentes munus.

3 Percussit quoque David Hadar-Hezerem regem Tzobæ in Chamatha: quam proficisceretur David ad jaciendam manum suam versus flumen Euphratem:

4 Cepitque David ab eo mille currus, septies mille equites, & vicies mille viros peditos: & succisis David sufraginibus omnium curulium equorum, reliquum fecit ex eis ad centum currus.

5 Venerant autem Syri Damasceni ad juvandum Hadar-Hezerem regem Tzobæ: quapropter percussit David è Syris viginti duo millia virorum.

6 Imposuitque David *præsidia* Syriæ Damascenæ, & fuerunt Syri David servi, afferentes munus: servabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

7 David autem accepit ambones aureos, qui *erant* penes servos Hadar-Hezeris; & attulit Jerusalaimam.

8 Et Tibchathi quoq; & è Cune civitatibus Hadar-Hezeris accepit David æris quamplurimum, ex quo fecit Schelomo lacū æneū, & columnas cum instrumētis æneis:

9 Quumque audiret Toha rex Chamathæ; Davidem percussisse totas copias Hadar-Hezeris regis Tzobæ:

10 Misit Hadoramū filium suum ad regem Davidem, ad rogandum eum de prosperitate, & ad benedicendum ei, eo quod prælialus contra Hadar-Hezerem percussisset eum (nam Hadar-Hezer bella gerebat contra Tohu) cum quibuslibet instrumentis aureis, argenteisque, ac æreis.

11 Etiam hæc consecravit rex David Jehovæ, cum argento & auro quod abstulerat ab omnibus gentibus istis; ab Edomæis, & à Moabitis, & à Hammonitis, & à Philischæis, & à Hamalekitis.

12 Abischai etiā filius Tzeruje percussit Edomæos, in valle Saltis, octodecim millia:

13 Adeo ut disponeret in Edomæa stationarios, & essent omnes Edomæi servi Davidi: servabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

14 Regnabat itaque David super totum Israelem, eratque exercens judicium & justitiam in toto populo suo.

15 Joab autem filius Tzeruje præerat militiæ; & Jehoschaphat filius Achiludis à memoria:

16 Et Tzadok filius Achitubi atq; Abimelec filius Ebiathari sacerdotes, Schavascha autem scriba:

17 Et Benaja filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis: filii denique Davidis primarii ad manum regis.

CAPUT XIX.

David ulciscitur injurias filii illorum à rege Hammonitarum.

Fuit quoque postea, mortuo Nachascho rege Hammonitarum, quem regnare fecit filius ejus pro eo:

2 Ut diceret David, exercebam benignitatem erga Chananem filium Nachaschi, quia exercuit pater ejus erga me benignitatem, & misit ut David legatos ad consolandum eum de patre ejus: venerunt que servi Davidis in regionem Hammonitarum ad Chananæum, ut consolarentur eum.

3 Dicentibus autem principibus Hammonitarum Channi, an honore afficere *videtur* David patrem tuum in oculis tuis: quia misit tibi consolatores? an non ad perscrutandam, & ad evertendam, & ad explorandam terram hanc venerunt servi illius ad te?

4 Accipiens Chanun servos Davidis, rasit eos, & præcidit vestes eorum per medium usque ad summas coxendices: sic remisit eos.

5 Quod quum abeuntes *quidam* indicassent Davidi de hominibus istis, misit obviam eis, erant enim homines illi nimirū suffusi valde: edixitque rex, considete Jerichunte, donec renoverur barba vestra ut revertamini.

6 Videntibus itaque Hammonitis ipsos se fœtidos reddidisse apud Davidem: misit Chanun cum Hammonitis mille talenta argenti ad mercede conducendum sibi è Syria interramni, & è Syria Mahacha, & è Tzoba currus & equites.

7 Itaque mercede conduxerunt sibi triginta duo millia *peditum*, currus & regem Mahacæ cum populo suo, qui venientes castrametati sunt in conspectu Medebæ: Hammonitæ quoque congregati è civitatibus suis, venerunt in bellum.

8 Quod audiens David, misit Joabum cum toto exercitu, robustissimos quosque.

9 Egressi autem Hammonitæ instruxerunt aciem *ad* portam civitatis illius: reges vero qui venerāt, erāt seorsum in agro.

10 Quamobrem videns Joab obversam esse contra se aciem à fronte & à tergo; selectos ex omnibus lectissimis in Israele instruxit adversus Syros.

11 Residuum vero populi tradidit in manum Abischai fratris sui, quod instruxerint adversus Hammonitas:

12 Ac dixit, si robustiores erunt me Syri, ut sis mihi auxilio: quod si Hammonitæ robustiores erunt te, venies tuo auxilio ero tibi.

13 Confirmare, imo confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri Jehova autem quod bonum *videtur* in oculis suis faciet.

14 Tum accedente Joabo & populo qui *erat* cum eo contra Syros in prælium, fugerunt à facie ejus:

15 Hammonitæ vero videntes fugisse Syros, fugerunt ipsi quoque à facie Abischai fratris illius, & ingressi sunt civitatem suam: deinde venit Joab Jerusalaimam.

16 Sed videntes Syri se plagā accepisse coram Israele, misere legatos educendos Syros qui degebāt trans flumen: Sophach

Schophaco principe militiæ Hadar-Hezeris præeunte illis.

17 Quod quum nunciaretur Davidi, congregato toto Jisraele, trajecit Jardenem, venitque ad eos, ut instrueret contra eos *aciem*; & postquam instruxisset David contra Syros aciem, prælïati sunt contra eum.

18 Sed fugerunt Syri à facie Jisraelis; & occidit David è Syris septies mille equites curules, & quadragies mille viros pedites: Schophacum quoque principem militiæ illius affecit morte.

19 Quapropter ut viderunt servi Hadar-Hezeris se plaga affectos esse ante Jisraelitas, pacem ineuntes cum Davide servierunt ei: neque voluerunt Syri auxilio esse Hammonitis amplius.

CAPUT XX.

David cedit Hammonitas, Philisthæos & gigantem quendam senos habentem digitos.

DEinde fuit tempore vertentis anni, quo tempore prodeunt reges, ut duceret Joab copias militares, & perderet regionem Hammonitarum, venientque obsideret Rabbam: defidente Davide Jeruschalaimis: tandem percussit Joab Rabbam, & destruxit eam:

2 Et assumsit David coronam regis eorum à capite ejus, quam invenit *esse* pondere talenti aurei, & lapides pretiosos in ea, quæ impositæ fuit capiti Davidis; prædamq; civitatis detulit multam valde:

3 Populum vero qui in ea *erat* eductum dissecuit serra, & tribulis ferreis, ac securibus, & sic fecit David omnibus civitatibus Hammonitarum: deinde reversus est David cum toto populo Jeruschalaima.

4 Fuit quoq; postea quam perstaret prælium ad Gezerem contra Philisthæos: *ut* tunc percuteret Sibecai Chusathæus Sippajam è natis cujusdam gigantis, & deprimerentur *illi*.

5 Ibidem fuit adhuc prælium cætra Philisthæos, ubi percussit Elchanam filius Jahiris Lachmin fratrem Goljathi Gitthæi, cujus hastile *erat* par jugo textoris.

6 Item fuit adhuc bellum ad Gathum: eratque quidam procerus, cujus digiti seni erant viginti quatuor, & ipse quoque natus erat eidem giganti.

7 Quem, quum probro afficeret Jisraelem, percussit Jehonathan filius Schimhæ fratris Davidis.

8 Isti editi sunt giganti eidem Gathi: qui ceciderunt mana Davidis, & manu servorum ejus.

CAPUT XXI.

David authore diabolo numerat populum, punitur divinitus peste triduana, quam præ gladio & fame sulegerat.

INstans autem adversarius contra Jisraelem; incitavit Davidem ad numerandum Jisraelem.

2 Quamobrem edixit David Joabo & præfectis populi, ite numerate Jisraelitas à Beerschebaho Danè usque, deinde afferte ad me ut cognoscam numerum eorum.

3 Et quamvis diceret Joab, adjiciat Jehova populo suo quotquot sunt centuplum, an non, domine mi rex, omnes *sint* domino meo servi? cur quæreret istud dominus meus? cur esset ad dandũ reatum Jisraeli?

4 Tamen verbum regis prævaluit apud Joabum: quare egressus Joab obiit totam Jisraelem, deinde venit Jeruschalaima.

5 Ubi dedit Joab numerum census populi David; erant autem omnium Jisraelitarum undecies centies mille viri stringentes gladiam, Jehudæ vero quadringenties septuagies mille viri stringẽtes gladium.

6 Levin autem & Binjaminem non numeravit inter illos; quod abominandum videretur verbum regis Joabo.

7 Quam ob causam quum videretur malum in oculis Dei, percussit Jisraelem.

8 Et dixit David Deo, peccavi valde quod feci rem istam: sed nunc aufer quaso iniquitatẽ servi tui, nam stulte egi valde.

9 Alloquutus autem est Jehova Gadem videntem Davidis, dicendo:

10 Abi ut alloquaris Davidem dicendo, ita ait Jehova; tria ego propono tibi: deligetibi unum ex eis quod faciam tibi.

11 Veniens ergo Gad ad Davidem; dixit ei, sic ait Jehova, accipe tibi;

12 An triennii famem, aut trimestre quo cõsumaris ob præsentiã hostium tuorum, gladio inimicorum affequente; aut triduum, quo gladius Jehovæ ac pestis in terra hac & angelus Jehovæ perdat in toto termino Jisraelis *accipe*: nunc itaque vide quid rei sim responsurus ei qui misit me.

13 Dixit vero David Gadi, angustia *est* mihi valde: incidam quæso in manũ Jehovæ, nam magnæ *sunt* miserationes ejus valde, in manum autem hominis ne incidam.

14 Itaque posuit Jehova pestem in Jisraele; qua ceciderunt ex Jisraelitis septuagies mille viri.

15 Miserat autem Deus angelum Jeruschalaima ad perdendum: easdem quum eo perdente respiceret Jehova, & pœniteret eum istius mali, edixit angelo perdenti, satis *est*, jam remitte manum tuam: angelus vero Jehovæ stabat apud aream Ornanis Jebusæi.

16 Tum David sublatis oculis suis vidit angelum Jehovæ stantem inter terram & cœlum, cum gladio suo stricto in manu sua, extenso contra Jeruschalaima: ideoque procidit David, & seniores tecti ciliciis in faciem suam;

17 Et dixit David Deo, an non edixi numerari populum, & ego is sum qui peccavi & omnino male feci? hæ autem oves quid fecerunt? Jehova Deus mi, sit quæso manus tua contra me, & contra domum paternam meam, at contra populum tuum ne *sit* ad *afficiendum* plaga.

18 Tum angelus Jehovæ edixit Gadi, dicẽdũ Davidi, ut ascenderet David ad statuendũ altare Jehovæ in area Ornanis Jebusæi.

19 Ascendit

19 Aſcendit itaq; David ſecundū verbū Gadis, quod edixerat nomine Jehovæ.

20 Quumque aversus Ornan viſo angelo, & quatuor filii ejus cum eo ſe continerent abditos (Ornan autem triturabat triticum)

21 Venit David uſque ad Ornanem: ſed intuitus Ornan ubi vidit Davidem, egreſſus ex area ſua incurvavit ſe *habens honorem* Davidi facie in terram *demiſſa*.

22 Dixit vero David Ornani, da mihi locum hujus areæ, ut exſtruam in eo altare Jehovæ: pecunia juſta da illum mihi ut cohibeatur plaga hæc à populo.

23 Dicente vero Ornane Davidi, accipe tibi, & faciat dominus meus rex quod bonum *videtur* in oculis ſuis: vide, dono hos boves ad holocauſta, & has tribulas ad ligna, & triticum hoc ad munus, & hoc totum dono:

24 Dixit rex David Ornani, nequaquā, nam omnino emturus ſum juſta pecunia: quia non offeram quod tuum *eſt* Jehovæ, aut offeram holocauſtum gratis.

25 Appendit itaque David Ornani pro loco illo ſiclos aureos pondere *juſto* ſexcentos.

26 Deinde exſtruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocauſta & euchariſtica, & invocato Jehova, exaudivit eū igne cœlitus *demiſſo* ſuper altare holocauſti.

27 Edixitque Jehova angelo; qui repoſuit gladium ſuum in vaginam ejus.

CAPUT XXII.

David viſitat Schelomonem & proceres.

TEmpore illo videns David Jehovam exaudiviſſe ipſum in area Ornanis Jebuſæi, quum ſacrificaſſet ibi:

2 (Tabernaculum autem Jehovæ quod fecerat Moſche in deſerto, & altare holocauſti tempore illo; *erat* in excelſo Gibbone:

3 Neque potuerat David ire ante ipſum ad requirendum Deum; eo quod territus eſſet metu gladii angeli Jehovæ)

Cap. 22.

4 Dixit David, hic *eſt* locus Jehovæ Dei & hic *locus* altaris ad holocauſtum pro Iſraele.

5 Quapropter edixit David, ut cōgregarēt peregrinos qui *erant* in terra Iſraelis; quos conſtituit latomos, ut cæderent lapides cæduos, ad ædificandum domum Dei.

6 Ferrum quoque copioſe in clavos, in valvas portarum, & in catenationes paravit David: atque æs copioſe *adeo ut* non *eſſet* pondus:

7 Denique ligna cedrina adeo ut non *eſſet* numerus: nam adducebant Tzidonii & Tyrii ligna cedrina copioſe ad Davidem.

8 Dicebat enim David, Schelomo filius meus puer *eſt* ac tener; domus vero illa, ædificanda Jehovæ & magna facienda eſt ſumme, ad nomen & quidem ornatiſsimū *obtinendum* apud omnes terras comparabo jam ei: comparavit itaque David copioſe *illa* ante mortem ſuam.

9 Deinde vocavit filium ſuum Schelomonem; ut præciperet ei de ædificanda domo Jehovæ Deo Iſraelis:

10 Dixitq; David Schelomoni, fili mi, *quod ad* me, erat mihi in animo ædificandi domum nomini Jehovæ Dei mei:

11 Sed editum eſt mihi verbum Jehovæ, dicendo, ſanguinem copioſum effundis, & bella magna geris; non ex ædificaturus domum nomini meo, quia ſanguinem multum effundis in terram coram me.

12 Ecce filius editus tibi, is futurus eſt quietus, quum quietem dedero ei ab omnibus inimicis ejus circumquaque: nam Schelomo erit nomen ejus, etiam pacem & tranquillitatem diſponam in Iſraele diebus ejus.

13 Is ædificaturus eſt domum nomini meo, idemq; mihi futurus in filium, & ego ei in patrem; & firmabo ſolium regni ejus ſuper Iſraelem uſque in ſeculum.

14 Nunc fili mi futurus eſt Jehova tecum: quandoquidem proſperaberis ut ædifices domum Jehovæ Dei tui, quemadmodum loquutus eſt de te.

15 Verūtamen det tibi Jehova intellectum & prudentiam, quum mandatis inſtruet te ſuper Iſraelem: idque ut obſerves legem Jehovæ Dei tui.

16 Tunc proſperaberis, ſi obſervando facies ſtatuta & judicia quæ præcepit Jehova Moſchi de Iſraele: confirmare & fortis eſto, ne timeto, neque conſternator.

17 Ecce autem in afflictione mea paravi ad domum Jehovæ auri talenta centies mille, & argenti decies centies mille talenta, æri autem & ferro non *eſt* pondus, quia copioſum eſt; ligna etiam & lapides paravi, ſupra quæ adjecturus es.

18 Penes te vero ſunt copioſe opifices, cæſores & artifices ex lapide & ligno, & quidem omnes periti in unaquaque arte.

19 Auro, argento, & æri, ac ferro non *eſt* numerus: agedum fac, nam futurus eſt Jehova tecum.

20 Deinde præcepit David omnibus principibus Iſraelis, ut juvarent Schelomonem filium ſuum, *dicens*,

21 An non Jehova Deus veſter vobiſcum *eſt*, qui dedit vobis quietem circumquaque? nam tradidit in manum meam habitatores hujus terræ; & ſubjecimus ipſam terram coram Jehova, & coram populo ejus.

22 Nunc adhibete cor veſtrum & animum veſtrum ad requirendum Jehovam Deum veſtrum: ideoque agite ædificate ſanctuarium Jehovæ Dei, ad inferendum arcam fœderis Jehovæ, & inſtrumenta ſacra Dei in domum quæ ædificata fuerit nomini Jehovæ.

Cap. 23.

23 Nam quum David ſenuiſſet, & ſatur eſſet dierum: conſtituit regem Schelomonem filium ſuum ſuper Iſraelem.

CAPUT

CAPUT XXIII.

David senex, designato in regē Schelomone, numeratoriam Levitarum officia designat.

Quum autem congregasset David omnes principes Israelitarum, & Sacerdotes ac Levitas:

2 Numerati sunt Levitæ à nato triginta annos & deinceps: quorum fuit numerus per capita eorum, triginta octo millia virorum.

3 Ex his, qui præessent operi domus Jehovæ vicies quater mille *erant*; & moderatores ac judices sexies mille.

4 Et quater mille janitores; ac quater mille laudantes Jehovam, instrumentis quæ feci, *inquit*, ad laudandum.

5 Distribuit autem eos David distributionibus, secundum filios Levi, in Gerschonitas, Kehathitas, & Meraritas.

6 E Gerschonitis erant Lahdā & Schimhi.

7 Posterorum Lahdanis, quinque primarius Jechiel, & Zetham, & Joel, tres:

8 Et posterorum Schimhi, Schelomith, & Chaziel, & Haram, tres hi erant primores paternarum familiarum Lahdanis.

9 Posteri autem Schimhi, Jachad, Ziza, & Jehusch, ac Berikahi quatuor *erant* posteri Schimhi.

10 Erat vero Jachad primarius, & Ziza secundanus: ac Jehusch & Beriha, quia non multos habebant liberos, fuerant in familia paterna recensionis unius.

11 Filii Kehathi, Hamram, Jitzehar, Chebron & Huzziel quatuor.

12 Filii Hamrami, Aharon & Mosche: separatus autem fuit Aharon ad sanctificandum rem sanctam sanctam, ipse & filii ejus usque in seculum, ad adolendū coram Jehova ad ministrandum ei, & ad benedicendum in nomine ejus usque in seculum.

13 Ipsius vero Moschis viri Dei, filii accensentur tribui Leviticæ.

14 Filii Moschis, Gerschō, & Elihezer.

15 Filiorum Gerschomi, Schebuel primarius.

16 Fuerunt autem posteri Elihezeris *suō* Rehabjæ primario: neque erant Elihezeri filii alii, sed posteri Rehabjæ multiplicati sunt summe.

17 Filii Jitzeharis, Schelomith primarius.

18 Filiorum Chebronis: Jerija primarius, Amarja secundanus, Jachaziel tertianus, & Jekamham quartanus.

19 Filiorum Huzzielis Mica primarius, & Jischija secundanus.

20 Filii Merari, Machli & Muschi: posteri Machli, Elhazar & Kisch.

21 Quum autem moriem Elhazari non essent filii, sed filiæ, duxerant eas filii Kischi cognati earum.

22 Filiorum Muschi; Machli, & Heder, ac Jeremoth tres *primores*.

23 Hi sunt Levitæ per familias paternas suas, primarii paternarum familiarū cum numeratis ipsorū, pro numero nominū virilium, exercentes opus in ministerio domus Jehovæ: à nato viginti annos & deinceps.

24 Quum dimisset David, quietem dedit Jehova Deus Israelis populo suo; at habitet Jeruschalaimis usque in seculum:

25 Atque etiam Levitis; non est portandum tabernaculum & alla instrumenta ejus ad ministerium ejus.

26 Nam in actis Davidis posterioribus numerus Levitarum fuit horum, *nempe* à nato viginti annos & deinceps.

27 Constitutio autem eorum erat, ut *essent* ad manum filiorū Aharonis in ministerio domus Jehovæ, præfecti atriis & apothecis, & purgationi cujusque rei sanctæ, ac operi ministerii domus Dei:

28 Id est, panis dispositionis, & similæ in munus, & in lagana azyma, & in ea quæ fiunt cacabo: & in bullata: item cuiquæ mensuræ & dimensioni:

29 Item ut starent unoquoque mane ad celebrandum & ad laudandum Jehovam: & similiter vespere:

30 Item omni oblationi holocaustorum Jehovæ, in singula sabbatha, in novilunia, & in stata tempora, numero certo, prout ratio incumbebat illis jugiter coram Jehova:

31 Denique observarent observationem tentorii conventus, & observationem rei sanctæ, observationemque filiorum Aharonis cognatorum suorum; in ministerio domus Jehovæ.

CAPUT XXIV.

Classes Sacerdotum numero XXIV recensentur.

Filiorum vero Aharonis distributiones: filii Aharonis *fuerunt* Nadab & Abihu, Elhazar & Ithamar;

2 Sed mortuo Nadabo & Abihu coram patre ipsorum, quum filii non essent ipsis, sacerdotio fungebantur Elhazar & Ithamar.

3 Distribuit igitur eos David, & Tzadok è filiis Elhazaris, atque Achimelec è filiis Ithamaris; in præfecturam suam ad ministerium suum.

4 Et inventi sunt posteri Elhazaris plures, quod ad primarios virorum, quam posteri Ithamaris, quam distribuerent eos: posteris Elhazaris primores in paternas familias *erat* sexdecim, posteris vero Ithamaris in familias paternas ipsorum octo.

5 Distribuerunt autem eos fortibus aliis cum aliis: quamvis essent principes sacrorum, & principes Dei è posteris Elhazaris, etiam in filios Ithamaris.

6 Et descripsit eos Schemahja filius Nathanaelis scriba è Levitis, coram rege, & principibus ipsis, & Tzadoko sacerdote, atque Achimeleco filio Ebjatharis, primoribusque paternarum *familiarum* inter sacerdotes & inter Levitas familiam paternam unam *quamque* captam ex Elhazare, & similiter captam quamq; ex Ithamare.

7 Nam prodiit sors prima Jehojaribo, Jedahjæ secunda:

8 Charimo tertia, Schearimo quarta:

9 Malchija

9 Malchijæ quinta, Mijamini sexta:
10 Koz æ septima, Abijæ octava:
11 Jeshuæ nona, Schecanjæ decima:
12 Eliaschibi undecima, Jakimi duodecima:
13 Chuppæ decimatertia, Jeschebeabo decimaquarta:
14 Bilgæ decimaquinta, Immeri decimasexta:
15 Cheziri decimasepti ma, Pitzetzo decimaoctava:
16 Petachjæ decimanona, Jechezkeli vigesima.
17 Jacini vigesimaprima, Gamuli vigesimasecunda:
18 Delajæ vigesimatertia, Maasjæ vigesimaquarta.
19 Horum *sinè* præfectura illorũ in ministerio suo, ut ingrederentur in domum Jehovæ secundũ officium illorum, sub manu Aharonis patris illorum: quemadmodum præceperat ei Jehova Deus Israelis.
20 Quod autem ad filios Levi reliquos; filiis Hamrami Schubael, filiorum Schubaelis Jechdeja.
21 De Rechabja vero, filiorum Rechabjæ primarius Jischija:
22 E Jitzchariis Schelomoth: filiorum Schelomothi Jachath:
23 E *Chebronitis Jerija*, & filii Jetijæ 3 Amarja secundarius, Jachasiel tertia nus, Jecamiam quartanus:
24 Filiorum Huzzielis, Mica, ex filiis Micæ Schamir:
25 & frater Micæ Jischija, e filiis Jischijæ Zecarja:
26 Filii Merari, Machli & Muschi: filii Jahazijæ filii illius, *primarii erant*.
27 Filii Merari ex Jahazija filio ejus, tum Schoham & Zaccur, tum Hibri:
28 Ex Machli Eliazar, cui non *erant* filii:
29 Ex Kischo, filiorum Kischi, Jerachmeel:
30 Filiorum vero Muschi, Machli, & Hederi, & Jerimoth: hi Levitæ *primares* per domos paternas ipsorum.
31 Quos conjecerunt etiam sortibus ex adverso fratrum suorũ Aharonitarum, coram Davide rege, & Tzadoko cum Achimeleco, & primoribus paternarũ familiarum ex Sacerdotibus & Levitis; paternarum familiarũ primariũ quemq; cum cognatis suis minoribus ex adverso *illorum*.

CAPUT XXVI.

Cantores suum recensentur.

DIstinxit quoq; David cum principibus militiæ, ad ministerium in filios Asaphi, & Hemanis, & Jeduthunis, eos qui prophetabant citharis, nabliis, & cymbalis: fuerunt que de numero illorum viri functionis *hujus* ad ministerium suum.
2 In filios Asaphi, Zaccur, & Joseph, & Nethanja, & Ascharela filii Asaphi: ad manum Asaphi, qui prophetabat ex præscripto regis.
3 In Jeduthunorum filii Jeduthunis, Gedalja, & Tzeri, & Jeschaja, Chaschabja, & Mattithja, *& Schimhi* seu ad manum patris sui Jeduthunis cum cithara, qui prophetabat de celebrando & laudando Jehova.
4 In Hemanem: filii Hemanis, Baldkija, Matthanja, Huzziel, Schebael, & Jerimoth, Chananja, & Chanani, Eliathæ, Giddalthi, & Romamthi-Hezer, Joschbekascha, Mallothi, Hothir, & Machazioth.
5 Omnes hi filii Hemanis, *qui erat* videns regis, in verbis Dei de extollendo cornu: dederat enim Deus Hemani, filios quatuordecim, & filias tres.
6 Omnes isti ad manus patris ipsorum incumbebãt musicæ in domo Jehovæ, cum cymbalis, nabliis & citharis ad ministerium domus Dei: ex præscripto regis, Asaphi, & Jeduthun, & Hemanis *incumbebant*.
7 Fuerunt; numero illi cum cognatis suis edoctis musicam *omnibus* Jehovæ; omnes doctores docenti octoginta octo.
8 Quorum cõjecerunt sortes *ad* observationem de adverso illorum æque parvi atque magni, doctorum cum discipulis.
9 Et prodiit sors prima in Asaphum Josepho: Godalja secundus, qui cum cognatis suis & filiis suis *erant* duodeni.
10 Tertia Zaccari, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
11 Quarta Jizri, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
12 Quinta Nethanjæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
13 Sexta Bukkijæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
14 Septima Jeschareelæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
15 Octava Jeschajæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
16 Nona Matthanjæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
17 Decima Schimhi, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
18 Undecima Hazzreli, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
19 Duodecima Chaschabjæ, filiis ejus & cognatis ejus duodecim.
20 In decimatertia Schubaeli, filii ejus & cognati ejus duodecim.
21 In decimaquarta Mattithjæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
22 In decimaquinta Jerimotho, filii ejus & cognati ejus duodecim.
23 In decimasexta Chananjæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
24 In decimasepti ma, Joschbekaschæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
25 In decimaoctava; Chanani, filii ejus & cognati ejus duodecim.
26 In decimanona, Mallothi, filii ejus & cognati ejus duodecim.
27 In vigesimam Eliathæ, filii ejus & cognati ejus duodecim.
28 In vigesimaprima Hothiri, filii ejus & cognati ejus duodecim.
29 In vigesimasecunda Giddalthi, filii ejus

ejus & cognati ejus duodecim.

30 In vigesimatertia Machazioth, filii ejus & cognati ejus duodecim.

31 In vigesima quarta Romanthi-Hezeri, filii ejus & cognati ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Janitores & thesaurarij sacri.

QUod ad distributiones in janitores: ex Korachæis, Meschelemja filius Korɛ ex filiis Asaphi.

2 Meschelemjæ autem filii *erant*; Zecarja primogenitus, Jedihael secundus, Zebadja tertius, Jathniel quartus:

3 Helam quintus, Jehochanan sextus, Eljehohenai septimus.

4 Hobed-Edomo quoq; *erant* filii: Schemahja primogenitus, Jehozabad secundus, Joach tertius, & Sacar quartus, & Nethaneel quintus:

5 Hammiel sextus, Jissacar septimus, Pehallethai octavus: nam benedixerat ei Deus.

6 Etiã Schemahjæ filio ejus editi erant filii, qui præsidebant in familia paterna ipsorum: eo quod valentes robore essent.

7 Filii Schemahjæ, Hothni cum Raphaele & Hobedo, Elzabado fratribus ipsius strenuis: Elihu & Semacja.

8 Isti omnes è filiis Hobed-Edomi *ipsi* cum filiis suis ac fratribus quisque strenuus pro sua facultate ad ministerium; *erant* sexaginta duo Hobed-Edomo:

9 Meschelemjæ vero filii, ac cognati strenuitatis octodecim.

10 Item Chosæ è Meraritis filii: Schimrihorum primarius, quamvis non esset primogenitus, tamen constituit eum pater ejus primarium,

11 Chilkija secundus, Tebalja tertius, Zecarja quartus: omnes filii & cognati Chosæ tredecim.

12 In hos *talia fuit* distributiones janitorum per primarios viros, *ad* custodias ex adverso fratrum ipsorum, ad ministrandum in domo Jehovæ.

13 Nam conjecerunt sortes æque parvi atque magni, in domus paternas ipsorum, ad unamquamque portam.

14 Accidit autem sors versus orientem Schelemjæ: Zecarjæ vero filii ejus consiliarii prudentis, quum jacerent sortes, prodiit sors ad septentrionem:

15 Hobed-Edomo ad meridiem; filiis vero ejus *obvenit* ærarium.

16 Shuppimo & Chosæ ad occidentem, cum porta injectus in aggesto ascensu, custodia ex adverso custodiæ *agebat*.

17 Ad orientem Levitæ erant seni; ad septemtrionem in diem quaterni, ad meridiem in diem quaterni: & ad ærarium bini.

18 In parte exteriore & ad occidentem: quaterni ad aggerem, bini ad partem exteriorem.

19 Hæ distributiones janitorum, in Korachæos & Meraritas.

20 Hi quoque Levitæ; Achija præerat thesauris domus Dei, thesauris, inquam, rerum sacrarum.

21 In Labdanitas & in Gerschonitas, è Labdane (primores paternarum familiarũ *erant* è Labdane Gerschonita) Jechieli:

22 Filii Jechieli, Zetham & Joel frater ejus, præerant thesauris domus Jehovæ.

23 In Hamramitas, in Jitzharitas, in Chebronitas, in Hozzielitas,

24 Similiter Schebuel filius Gerschomi filii Moschis, antecessor præerat thesauris eorum.

25 Cognati autem eorum ex Eliezere; Rechabja filius ejus: cujus filius Jeschaja, cujus filius Joram, cujus filius Zicri, cujus filius Schelomith.

26 Hic Schelomith; cum fratribus suis præerat omnibus thesauris rerum sacrarum, quas cõsecravit David rex, & primores paternarum familiarũ cum chiliarchis & centurionibus ac præfectis militiæ:

27 Ex bellis & ex præda consecrarunt; ad curandum domum Jehovæ:

28 Item omnibus quæ cõsecravit Schemuel vidẽs, & Schaul filius Kischi, ac Abner filius Neri, & Joab filius Tzeruja: quisquis consecrabat *deposibat* in manum Schelomithi ac fratrum ejus.

29 Ex Jitzharitis, Cenanja & filii ejus operi externo *præerant* apud Jisraelitas, moderatores & judices.

30 E Chebronitis, Gaschabja & cognati ejus strenui, mille septingenti in præfectura Jisraelitarum, secundum Jardenem occidentem versus; omni operi Jehovæ & ministerio *imperato* à rege.

31 E Chebronitis, Jerija primarius in Chebronitarum generationibus in paternas *familias* (anno quadragesimo regni Davidis quæsiti sunt, ita inventi in eis valentes robore in Jahzere Gilhaditarum)

32 Et cognati ejus strenui, bis mille septingẽti primores paternarũ familiarum: quos præfecit David rex apud Reubenitas & Gaditas & dimidiã tribũ Menaschitarum, omni negotio Dei, & negotio regio.

CAPUT XXVII.

Principes & Præfecti in thesauris tribuum regnique substantiæ.

FIliorum autem Jisraelis secundũ numerum ipsorum, in primores paternarum familiarum & chiliarchos, centurionesque, & moderatores eorum, ministrantes regi in omni negotio suarum distributionum, quarum quæque procedebat & redibat *de* mense in mensem omnibus mensibus anni: distributio unaquæque *erat* vicenum quaternum milliam.

2 Distributioni primæ in mẽsem primũ, præerat Jaschobham filius Zabdielis, in cujus distributione *erãt* viginti quatuor.

3 E filiis Paretzi primarius omnibus præfectis exercituum, in mensem primũ.

4 In distributione autem mensis secundi erat

erat Dodai Achochæus, & distributio ejus, deinde Minloth antecessor: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

5 Præfectus militiæ tertius in mensem tertium Benaja filius Jehojadahi sacerdotis primarius: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

6 Hic Benaja potens inter triginta, præerat etiam ipsis triginta: & distributioni ejus Hammizadab filius ejus.

7 Quartus in mensem quartum Hasael frater Joabi, & Zebadja filius ejus post eum: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

8 Quintus in mensem quintum princeps Schamhuth Zerachæus: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

9 Sextus in mensem sextum Hira filius Hikkeschi Tekoæus: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

10 Septimus in mense septimo Heletz Pelonita è posteris Ephrajimi: in cujus distributione *erat* viginti quatuor millia.

11 Octavus in mensem octavum Sibcai Chuschatæus è Zerachæis: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

12 Nonus in mensem nonum Abihezer Hanathothæus è Binjaminitis: in cujus distributione *erat* viginti quatuor millia.

13 Decimus in mensem decimum Maherai Nethophathita è Zerachæis: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

14 Undecimus in undecimum mensem Benaja Pirhathonita è posteris Ephrajimi: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

15 Duodecimus in duodecimum mensem Heldai Netophathita ex Hothniele: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

16 In tribubus autem Jisraelis, Reubenitica antecessor erat Elihezer filius Zicri: Schimhonitica Schephatja filius Maachæ.

17 Levitica Chaschabja filius Kemuelis; Aharonis Tzadok:

18 Jehudæ Elihu è fratribus Davidis, Jisscharis Homri filius Micaëlis:

19 Zebulunis Jischmahja filius Hobadjæ: Naphthali Jerimoth filius Hazrielis:

20 Filiis Ephrajimi Hoscheah filius Hazazjæ: dimidiæ tribui Menaschis, Joel filius Pedajæ:

21 Dimidio Menaschis ad Gilhadem Jiddo filius Zecarjæ: Binjamini Jahasiel filius Abneri:

22 Dani Hazareel filius Jerochami: hi *erant* principes tribuum Jisraelis.

23 Non recensuit autem David numerum eorum infra natum viginti annos; eo quod dixisset Jehova se multiplicaturum Jisraelitas tamquam stellas cœli:

24 Joab filius Tzerujæ cœperat numerare, sed non absolvit, quod esset ob hanc causam ira fervens contra Jisraelem: neq; relatus est eorum numerus, in Numerum Chronicorum regis Davidis.

25 Thesauris vero regis præerat Hazmaveth filius Hadielis: & thesauris qui *erant* in agro, in reliquis civitatibus, & in pagis ac in curribus, Jehonathã Huzzijæ:

26 Item exercentibus opus rusticum in agricultura, Hezri filius Celubi.

27 Item vinitoribus Schimhi Ramatæus: sed proventui vinearum, thesauris vini, Zabdi Schiphmæus.

28 Item cultoribus olearum, sycomorarum quæ *erãt* in humili loco, Baal-Chanan Gederita: thesauris autẽ olei Johaschi.

29 Item armẽtis pascentibus in Scharone, Schitrai Scharonita: armẽtis autẽ *pascentibus* per cõvalles, Schaphat filius Hadlai.

30 Item camelis Obil Jischmahelita: & asinis, Jechdeja Meronothæus.

31 Item pecudibus Jaziz Hagarenus: omnes hi præfecti facultatum quæ *erant* regi Davidi.

32 Jehonathan vero patruus Davidis, consiliarius, vir prudens, & juris peritus erat: & Jechiel filius Chachmonæi erat cum filiis regis.

33 Achithophel quoque consiliarius *erat* regi; & Chuschai Arcita amicus regis.

34 Post Achithophelem vero Jehojadah filius Benajæ & Ebjathar, denique princeps militiæ regis *erat* Joab.

CAPUT XXVIII.

Comitia Davidis, in quibus ad obedientiam mandatorum hortatur, & præscribit ideam templi ædificandi.

CONgregavit itaq; David omnes præfectos Jisraelis, præfectos tribubus, & præfectos distributionibus ministrantes regi, & chiliarchos centurionesque, atque præfectos omnibus facultatibus & pecuriæ regis, filios quoque suos cum aulicis & robustissimis, denique quemque valentem robore, Jeruschalaimã:

2 Et surgens David rex in pedes suos, dixit, audite me fratres mei & populus mi: ego, *quum essẽs* mihi in animo ædificandi locum quietis pro area fœderis Jehovæ, & pro scabello pedum Dei nostri, compararam quibus ædificarem.

3 Sed Deus dixit mihi, non es ædificaturus domum nomini meo; quia vir belli *occupatus* es & sanguinem fundis.

4 Elegit autem Jehova Deus Jisraelis me ex tota familia paterna mea, ut essem rex super Jisraelem in seculum, nam Jehudam elegerat in antecessorem, & è familia Jehudæ familiam patris mei; inter filios vero patris mei, me voluit quem constitueret regem super totum Jisraelem.

5 Similiter autẽ ex omnibus filiis meis (multos enim filios dedit mihi Jehova) elegit Schelomonem filium meum, ut insideret solio regni Jehovæ super Jisraelem.

6 Nam dixit mihi, Schelomo filius tuus ipse ædificaturus est domum meam & atria mea: nam elegi ipsum mihi in filium, & ego futurus sum ei in patrem:

7 Et stabiliturus sum regnum ejus usque

quo in seculum, si strenuus fueris in exercendis præceptis meis, & judiciis meis; sicut hoc tempore.

8 Nunc ergo ante oculos totius Israëlis congregationis Jehovæ, & audiente Deo nostro, observate & exquirite omnia præcepta Jehovæ Dei vestri, ut hæreditario jure possideatis terram hanc optimã, & possidendam tradatis filiis vestris post vos usque in seculum.

9 Tu quoque Schelomo fili mi, agnosce Deum patris tui, & cole eum corde integro, & animo studioso, quia omnia corda exquirit Jehova, & quodque figmentum cogitationum intelligit: si exquisiveris eum, præsto erit tibi, sed si dereliqueris eum, rejiciet te in perpetuum.

10 Vide jam, quandoquidem Jehova elegit te ad ædificandum domum pro sanctuario: confirmare & fac.

11 Tunc tradidit David Schelomoni filio suo structurã porticus, & domicilioru ejus, & gazophylaciorum ejus, cœnaculorumq; ejus, ac cubiculorum ejus interiorum, etiam locí operculi propitiatorii:

12 Denique structurarum omnium quæ *divino* penes eum *informatu* per spiritum, de atriis domus Jehovæ, & de omnibus domibus circumcirca, pro thesauris domus Dei, & pro thesauris rerum sacrarum:

13 Item pro distributionibus sacerdotum & Levitarum, & pro omni opere ad ministerium domus Jehovæ, ac pro omnibus instrumentis ad ministerium domus Jehovæ *pertinentibus*.

14 Aurum certo pondere ad aurea; ad singula instrumenta cujusque ministerii: *argentum* ad omnia instrumenta argentea *certo* pondere, ad singula instrumenta cujusque ministerii:

15 Id est, pondus pro lychnuchis aureis, & lucernis eorum aureis, ex pondere cujusque lychnuchi & lucernarum ejus, & pro lychnuchis argenti ex pondere lychnuchi & lucernarum ejus, secundum ministeriam cujusque lychnuchi:

16 Et aurum pondere pro mensis dispositionis in quamque mensam; similiter argentum pro mensis argenteis:

17 Item pro fuscinulis, & crateribus, & scutellis aurum purum: & pro pelvibus aureis certo pondere in quamque pelvim, & pro pelvibus argenteis argentum *certo* pondere in quamque pelvim:

18 Item pro altari suffitus aurum purgatissimũ *certo* pondere, & ad structuram sedilis, *id est* cerubinorum aurum, ut pandentes *alas* tegerent arcã fœderis Jehovæ.

19 Hæc omnia de scripto, à manu Jehovæ incumbere mihi instruxit me; omnia opera hujus structuræ.

20 Itaq; dixit David Schelomoni filio suo, confirmare, etiam, fortis, & fac, ne timeto neq; consternatus tanam Jehova Deus, Deus meus tecum erit, non deseret te, neq; derelinquet te, donec absolveris totum opus ad ministerium domus Jehovæ.

21 Ecce autem distributiones Sacerdotum & Levitarũ ad unumquodq; ministeriũ domus Dei: & penes te *sunt* ad omne opus omnes voluntarii *instructi* peritia ad omne ministeriũ, denique principes & totus populus *parati* ad omnia verba tua.

CAPUT XXIX.

Donaria Davidis ad templi exstructionem, ejusque novissima verba.

PRæterea dixit David rex toti illi congregationi, Schelomonẽ filium meum unum elegit Deus, puerũ & tenellum: opus autẽ hoc magnũ *est*, non enim homini istud palatium, sed Jehovæ Deo *paratur*.

2 Atque omnibus *quidem* viribus meis præparavi pro domo Dei mei, aurum ad aurea, & argentum ad argentea, & æs ad æra, ferrum ad ferrea, & ligna ad lignea: lapides sardonyches & insitivos, lapides ad ornatum & ad opus phrygianum, denique quosvis lapides pretiosos, & lapides marmoreos copiose.

3 Et amplius, quandoquidem propendeo voluntate erga domum Dei mei, *quod* est mihi peculium, aurum, & argentum: trado pro domo Dei mei, *supra* quam omnia quæ præparavi in domum sanctam:

4 Ter mille talenta auri ex auro Ophiri: & septies mille talenta argenti purgatissimi ad obducendum parietes domorũ:

5 Aurum pro aureis, & argentũ pro argenteis, & pro omni opificio manu artificum: quis ergo sponte se offert, ut consecret ministeriũ suum hodie Jehovæ?

6 Itaque sponte obtulerunt principes paternarum *familiarum*, & principes tribuum Israelis, & chiliarchi, centuriones q; & præfecti operi regis:

7 Dederunt q; ad opus domus Dei auri talenta quinquies mille, & drachmarum myriadem; & argenti talenta decies mille, æris q; octodecies mille talenta: & ferri centies mille talenta:

8 Denique lapidum quicquid erat præsto penes unumquemque dederunt in thesaurum domus Jehovæ in manum Jechielis Gerschonitæ.

9 Et lætabatur populus quum sponte offerrent, nam animo integro offerebant Jehovæ; etiamque David rex lætabatur lætitia magna:

10 Quam ob rem benedixit David Jehovæ ante oculos totius cõgregationis: & dixit David, benedictus es Jehova Deus Israelis patris nostri à seculo usq; in seculũ.

11 Tua *est*, ô Jehova, magnitudo, & potentia, & gloria, & æternitas, ac majestas, imo omnia in cœlo & in terra: tuum *est* Jehova regnum, ut qui te extollis supra omnia in caput.

12 Nam divitiæ & gloria à facie tua *sunt*, & tu dominium habes in omnibus manuum vi & potentia: in manu, inquam, tua magnificandi & cõfirmandi rem quilibet.

13 Itaque nunc Deus noster, celebramus

tu:

te: & laudamus nomen tuum gloriosum.

14 Etenim quis sum ego, aut quis populus meus, ut obtineamus vim sponte offerendi hujusmodi? nam ex te *sunt* omnia, & à manu tua *accepimus* reddimus tibi.

15 Peregrini enim sumus coram te, & inquilini, sicuti omnes majores nostri: velut umbra *sunt* dies nostri super terram, quæ non consistit.

16 Jehova Deus noster, tota hæc rerum multitudo quam paravimus ad ædificandum tibi domum pro nomine sancto tuo, è manu tua *est*, & tua *sunt* hæc omnia.

17 Sed novi, Deus mi, te esse scrutatorem cordis, & quæ recta sunt velle: ego recto corde meo sponte obtuli omnia ista, nunc quoq; populum tuum qui præsentes sunt hic, vidi cum lætitia spontè offerentè tibi.

18 Jehova Deus Abrahami, Jitzchaki & Israelis majorū nostrorū, serva hoc in æternum, figmentū cogitationū cordis populi tui: & constitue animum eorum erga te.

19 Salomoni quoque filio meo da animum integrum ad observandum præcepta tua, testimonia tua, & statuta tua: tum faciendo omnia illa, tum ædificando palatium istud quod præparavi.

20 Deinde edixit David toti congregationi, benedicite nunc Jehovæ Deo vestro: sic benedixerunt tota illa congregatio Jehovæ Deo majorum suorum, & inclinato vertice incurvaverunt se *honorem habentes* Jehovæ ac regi.

21 Ac sacrificaverunt Jehovæ sacrificia, obtuleruntque Jehovæ holocausta postridie diei illius: juvencos mille, arietes mille, agnos mille & libamina eorum: & sacrificia copiosè pro toto Israele:

22 Et comederūt ac biberunt coram Jehova die illo cum lætitia magna: regemque secundò instituerunt Salomonem filium Davidis, quem unxerunt Jehovæ in antecessorē, & Tzadokum in sacerdotem.

23 Insidens ante Salomone solio Jehovæ in regē pro Davide patre suo, prosperibatur: auscultabant ei omnes Israelitæ,

24 Omnesq; principes & robusti, ac etiam omnes filii regis Davidis, dederūt manum *se fore* subditos regi Salomoni.

25 Magnificabat eum Jehova Salomonem summe ante oculos totius Israelis: jndeq; majestatē regiā, qualis non fuit in ullo rege ante ipsum, super Israelē.

26 David autem filius Jischai quotq; regnasset super totum Israelem,

27 (Dies vero quibus regnavit super Israelem fuerunt quadraginta annorū: Chebrone regnaverat septem annis, deinde Jerusalaimis regnavit triginta tribus:)

28 Mortuus est in canitie bona, satur dierum, divitiarum, & gloriæ: & regnavit Salomono filius ejus pro eo.

29 Res autem Davidis regis priores & posteriores: ecce sunt scriptæ in verbis Schemuelis videntis, & in verbis Nathanis prophetæ, & in verbis Gadi videntis

30 Cum toto regni ejus gubernaculo & potentia ejus: ac temporibus quæ incidērunt ei & Israeli, & omnibus regnis *terrarum* regionum.

CHRONICORUM LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Salomo donum divinum sapientiæ, divitiis & honore.

QUum autem se cōfirmasset Salomo filius Davidis in regno suo, & Jehova Deus ejus adesset ei magnificaretq; eum supra modum:

2 Indixit Salomone toti Israeli, chiliarchis & centurionibus, judicibusque & unicuique duci in toto Israele, primoribus patrum familiarum:

3 Abierūtque Salomone & tota illa congregatio cum eo in excelsum quod *erat* Gibhone; quia ibi erat tentorium conventus Dei, quod fecerat Mosche famulus Jehovæ in deserto.

4 (Sed arcam Dei deduxerat David ex urbe Jeharimorum, in *locum* quem paraverat ei David: quum tetendisset ei tentorium Jerusalaimis.)

5 Altare quoq; æreum quod fecerat Bitzaleel filius Uri filii Churi: illic *erat* coram tabernaculo Jehovæ: ubi requisivit eum Salomo & ipsa congregatio.

6 Obtulitque ibi Salomo coram altari æreo coram Jehova, quod adesset tentorio conventus: obtulit, inquam, in eo holocaustis mille.

7 Eā nocte apparuit Deus Salomoni, dixitq; ei, *pete*, quid donem tibi?

8 Dixit autē Salomo Deo, tu exercuisti erga David patrem meum benignitatem magnam, & fecisti regnare me loco ejus.

9 Nunc Jehova Deus, *fiat* erit verbum tuum, *fidum* enim Davidi patri meo: quoniam tu fecisti me regnare super populum multum, ut populus terræ.

10 Da nunc mihi sapientiam & scientiam ut egrediar & ingrediar coram populo isto: quis enim possit judicare populum tuum hunc maximum?

11 Tum dixit Deus Salomoni, eo quod fuit hoc in animo tibi, & non petisti divitias, opes, aut honorem, aut vitam odorum tuorum, etiamque dies multos non petisti: sed petisti tibi sapientiam & scientiam quæ judices populum meum cui regem præfeci:

12 Sapientia illa & scientia data tibi: divitias insuper & opes, honoremque dabo tibi, qualis *fuit* non fuit regibus qui *fuerunt* ante te, & qualis post te non erit.

13 Quum itaque rediret Salomo Jerusalaimam a *profectione* ad excelsum quod *erat* Gibhone, à conspectu tentorii conventus: sic regnabat super Israelem.

14 Congre-

14 Congregavit etiam Schelomo currus & equites; erantque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Jeruschalaimis.

15 Et reddidit rex Jeruschalaimis argentum & aurum, ut lapides: cedros autem reddidit ut sycomoros, quæ in depresso loco *crescunt*, multitudine.

16 Et vectigal equorum ex Ægypto quod *erat* Schelomoni; id est, neti, mercatores regis netum accipiebant pro pretio.

17 Nam deducebant & exportabant ex Ægypto currum sexcentenis *siclis* argenti, equum vero centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorũ & regibus Syriæ in manu sua educebant.

CAPUT II.

Præparatoria ad structuram templi Schelomonis.

COgitans autem Schelomo ædificare domum nomini Jehovæ, & domum regiam suam:

2 Numeravit Schelomo septuagies mille viros bajulos, & octuagies mille viros putatores in illo monte: & qui præessent illis ter mille sexcentos.

3 Misérat enim Schelomo ad Churamũ regem Tyri, dicendo: quemadmodum fecisti cum Davide patre meo, cui misisti cedros ad ædificandum sibi domum in qua habitaret:

4 Ecce ego ædificaturus sum domũ nomini Jehovæ Dei mei, ad sanctificandum eam, ad adolendũ coram eo suffitum aromatum, *ad* dispositionẽ *panum* jugem, holocaustaq; in matutinum quodq; & vespertinum tempus, in quæq; sabbatha & novilunia; & in stata tempora Jehovæ Dei nostri: in sedulum hoc incumbit Jisraeli.

5 Domus autem illa quam ædificaturus sum, magna *erit*: nam major *est* Deus noster omnibus diis.

6 Sed quis obtineat vim ædificãdi ei domum, quam cœli ipsi & cœli cœlorũ non capiant eumdẽ? quis *sum* ego ut ædificem ei domum, nisi ut adoletur coram eo?

7 Jtã hunc mitte mihi virum peritum operandi ex auro, & ex argento, & ex ære, & ex ferro, & ex purpureo, & ex coccibeo, & ex hyacinthino, & scientem sculpere sculpturas: *operaturum* cum peritis qui penes me *sunt* in Jehuda & Jeruschalaimis, quos comparavit David pater meus.

8 Mittetis mihi ligna cedrina, abiegna, & thyina de Libano: novi enim servos tuos scientes esse cædendi arbores Libani: ecce autẽ servi mei *erunt* cum servis tuis:

9 Idque ad comparandum mihi ligna cedrina quam plurima: nam domus illa quam ædificaturus sum, magna *futura est*, & quidem mirifice.

10 Vicissim ecce, putatoribus illis, cæsoribus arborũ do tritici excussi servis tuis coros vicies mille, & hordei coros vicies mille; & vini bathos vicies mille, ac olei bathos vicies mille.

11 Dixit vero Churam rex Tyri scripto quod misit ad Schelomonem; præ amore Jehovæ erga populum suum, constituit te super eos regem.

12 Deinde dicebat Churam; benedictus Jehova Deus Jisraelis, qui fecit cœlum & terram: quod dedit Davidi regi filium sapientem, scientem, prudentem & intelligentem, qui ædificaturus est domum Jehovæ, & domum regiam suam.

13 Nunc itaque mitto virum peritum, scientem & intelligentem, *qui erat* Churamo patri meo:

14 Filium mulieris è posteris Danis, & patrem ejus virũ Tyrium, scientẽ operari ex auro & ex argento, ex ære, ex ferro, ex lapidibus, & ex lignis, ex purpureo, ex hyacinthino, & ex byssino, & ex coccineo, & sculpere quamlibet sculpturam, & excogitare quodvis industrie inventũ: quicquid proponetur ei cum peritis tuis, & peritis domini mei Davidis patris tui.

15 Vicissim nunc triticum illud & hordeum, oleum & vinum quod dixit dominus meus, mittat servis suis.

16 Nos vero cædemus arbores ex Libano ad omnem necessitatem tuam, quas devehemus tibi ratibus per mare Japhunẽ: unde tu deportabis eas Jeruschalaimã.

17 Numeravit itaque Schelomo omnes homines peregrinos qui *erant* in terra Jisraelis, post numerationem qua numeraverat eos David pater ipsius: inventiq; sunt centies quinquagies ter mille sexcenti.

18 Equibus effecit septuagies mille bajulos, & octuagies mille putatores in monte illo: ter vero mille sexcentos ut præessent, adigendo huic populo.

CAPUT III.

Structura templi.

DEinde incœpit Schelomo ædificare domum Jehovæ Jeruschalaimis in monte Moriæ, ubi apparuerat *Jehova* Davidi patri ipsius: in loco quem paraverat David in area Ornanis Jebusæi.

2 Incœpit autem ædificare mense secundo, *die* secundo, anno quarto regni sui.

3 Atq; harum *dimensionum erat* fundatio Schelomonis in ædificãda domo Dei: longitudo cubitorũ ex mensura primaria cubitorum sexaginta, & latitudo cubitorum viginti.

4 Porticus autem quæ *erat* ante longitudinem, secundum frontẽ latitudinis ipsius domus, cubitorum viginti, altitudo vero centum viginti: quam obduxit intrinsecus auro puro.

5 Domum quoq; magnam obtexit lignis abiegnis, deinde obtexit eam auro præstante, ubi fecerat ut eminerent in ea palmæ & catenæ.

6 Et obduxit ipsam domum lapidibus pretiosis ad ornatum: aurum autem ipsum *erat* aurum Parvajimorum.

7 Obtexit vero domus trabes, postes, & parietes ejus, & valvas ejus auro; quum insculpsisset

insculpsit ex Cherubinos parietibus.

3 Fecit etiam domum sancti sanctorum, longitudine secundum latitudinem domus cubitorum viginti, & latitudine cubitorum viginti: quam obtexit auro praestante ad talentorum sexcentorum pondus.

4 Pondus vero in clavos siclorū quinquaginta auri habebat. coenacula obtexit auro.

5 Fecit quoque in domo sancti sanctorum Cherubinos duos opere exentili, quos obduxerunt auro.

6 Quorum Cherubinorum ala longitudine sua in cubitos viginti *protendebatur*: ala una cujusque in cubitos quintos pertingens parietem domus, ala similiter altera cubitorum quinque pertingens alam Cherubini alterius.

7 Sicala Cherubini una cubitorū quinque pertingebat parietem domus: & ala ejus altera cubitorum quinque haerebat alae Cherubini alterius.

8 Alae Cherubinorū istorū expandebant se in cubitos viginti: ipsi autem stabant pedibus suis, facie sua introrsum *versa*.

9 Fecit quoque velum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum, & byssinum: in quo expressit Cherubinos.

10 Item fecit ante domum ipsam columnas duas, cubitorū tricenūm quinūm longitudine: & coronamentum quod *erat* in summitate cujusque, cubitorum quinūm.

11 Ut fecerat catenas in adyto, ita posuit in summitate columnarum: fecitque malogranata centena, quae interposuit catenis illis.

12 Deinde erexit columnas ante templum, unam a dextera, & alteram a sinistra ejus: vocavitque nomen dextrae Jachin, & nomen sinistrae Boaz.

CAPUT IV.

Ornamenta & vasa templi.

FEcit praeterea altare aereum, viginti cubitorum longitudine, & viginti cubitorum latitudine: decem autem cubitorum altitudine.

2 Item fecit lacum fusum: decem cubitorum a labii parte una ad alteram, rotundum circumquaque, & quinque cubitorum altitudine, quem filum strigiola cubitorum cingebat circumquaque.

3 (Similitudo autem boum sub eo, undequaque circumstantium eum in decem cubitos, cingentium lacum ipsum circumquaque *erat*: *qui* boves *per* duos ordines *erant*, fusi in fusura ejus.)

4 Stantes super duodecim boves, tres respicientes ad aquilonem, & tres respicientes ad occasum, & tres respicientes ad meridiem, & tres respicientes ad orientem, ita lacus eis impositus erat superne: quorum omnia posteriora intus *latebant*.

5 Crassitudo vero ejus palmaris *erat*, & labium ejus simile operi labri calicis, aut floris lilii: quod capax erat bathorum *mille*, ter mille continebat.

6 Item fecit labra decem, quorū disposuit quinque a dextera, & quinque a sinistra ad lavandum ex eis, opus holocausti abluebant ex eis; sed lacus *erat* sacerdotibus ad lavandum se ex eo.

7 Item fecit lychnuchos aureos decē eadem ratione inter se: posuitque in templo quinque a dextera, & quinque a sinistra.

8 Item fecit mensas decē, quas collocavit in templo, quinq; a dextera & quinque a sinistra: fecitque crateras aureos centum.

9 Item fecit atrium sacerdotum, & atrium maximum: & valvas atrio cuique, quorum valvas obduxit aere.

10 Lacum vero posuit versus latus dexterum ad orientem, e regione meridiei.

11 Item fecit Churam ollas, & hamas, & crateras: ita absolvit Churam facere opus istud, quod faciebat regi Schelomoni pro domo Dei:

12 Columnas duas; & orbes cum coronis in summitate columnarum duos; & encarpos duos ad tegendū duos orbes coronarios qui *erant* in summitate columnarū.

13 Et malogranata quadringenta ad duos encarpos binis ordinibus malogranata in encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios qui *erant* in superficie columnarum.

14 Bases quoque fecit; & labra fecit imposita basibus:

15 Lacū unū, & duodecim boves sub eo.

16 Item ollas, & hamas, & fuscinas: ac omnia instrumenta illorum fecit Churam pater ejus, regi Schelomoni pro domo Jehovae; *ex* aere terso.

17 In planitie Jardenia fudit ea rex in terra argillosa inter Succothā & Tsaredaduum *agrum*.

18 Itaque fecit Schelomo omnia ista: instrumenta numerosa valde: non enim pervestigatum est pondus aeris eorum.

19 Fecit enim Schelomo omnia instrumenta illa quae *erant* domus Dei: & altare aureum, & mensas quibus imponebatur panis faciei:

20 Et lychnuchos cum lucernis eorum, ut arderent pro ritu suo ante adytum, ex auro affervato:

21 Flores etiam, & lucernas, & forcipes *ex* auro: quod erat perfectissimum aurum:

22 Instrumenta; mafica, & crateras, & acetras, & trullas *ex* auro affervato: & portae domus valvas interiores sancti sanctorum, valvas; domus *valvas* templi ex auro.

CAPUT V.

Sacrorum donariorum sacrarium & arca in templum introductio, Deique familiae ejus.

PErfecto autem toto opere quod fecit Schelomo pro domo Jehovae, inferens Schelomo res consecratas a Davide patre suo, & argentum, & aurum, & omnia instrumenta posuit in thesauris domus Dei.

2 Tunc cōgregari jussit Schelomo Seniores Jisraelis, & omnes primarios tribuum, principes paternarū familiarū cū Jisraelitis Jeruschalaimam, ut deducerēt arcā sedē.

11

13 Jehovæ civitate Davidis, ea est Taijō.

3 Congregatis itaque ad regem omnibus Israelitis in ipso festo, hoc est mensis septimi.

4 Et convenientibus omnibus Senioribus Israelis, deportarunt Levitæ arcam

5 Et deduxerunt arcam & tentorium conventus, omniaque vasa sacra quæ erant in tentorio; deduxerunt ipsam ex Sacerdotes & Levitæ.

6 Rex autem Schelomo, & totus cœtus Israelitarum qui convenerant ad eum præeuntes arcæ sacrificabant pecudes & boves, quæ nec numerabantur nec supputabantur præ multitudine.

7 Ingulerant autem sacerdotes arcam fœderis Jehovæ in locum ipsius, in adytum domus, in sanctum sanctorum, sub alas Cerubinorum.

8 Erant enim Cerubini pandentes alas super locum arcæ: & obtegebant Cerubini arcam & vectes ejus superne.

9 Deinde prorae deerant vectes ejus; ita ut conspicerentur summitates vectium ex arca *prodientes* versus partem anteriorem ipsius adyti, pars autem conspicerentur foris: fuerunt, nec ibi usque in diem istum.

10 Nihil erat in ea arca, præter duas illas tabulas quas collocaverat Moschen in Chorebo quando pepigit Jehova fœdus cum filiis Israelis egredientibus ipsis ex Ægypto.

11 Fuit autem quum exirent sacerdotes è sancto ipso (nam omnes sacerdotes qui aderant non sese servarant, non fuerant observandæ distributiones:

12 Similiter Levitæ musici omnes ex Asaphō, ex Hemanō, ex Jedutheune, cum filii eorum quam cognati eorum, indati byssino, cymbalis, & cum nabliis & citharis astabant ad orientem altaris: & cum illis sacerdotes ad centum viginti, clangentes tubis)

13 Fuit, inquam pariter clangentibus & musicis, edentibus concentum unum laudando & celebrando Jehovam, quum efferrent concentum tubis & cymbalis & instrumentis musicis, quumque laudarent Jehovam quia bonus *est*, quia in sæculum benignitas ejus: ut ædes domum Jehovæ impleret nubes:

14 Adeo ut non possent Sacerdotes consistere ad ministrandū propter illā nubē; quod implevisset gloria Jehovæ domū Dei.

CAPUT VI.

Dedicatio templi facta.

1 Tunc dixit Schelomo: Jehova dixit ut habitare in caligine.

2 Ego ædificavi domū habitaculi tibi: stationem in qua resideas *in* sæcula.

3 Rebus ex converso suis benedixit rex totæ congregationi Israelis: totæ congregationi Israelis stanti.

4 Ac dixit, benedictus Jehova Deus Israelis, qui ea operatus est ore suo Davidi patri meo: præstitit manibus suis implevit, dicendo:

5 Ex quo die eduxi populum meum è terra Ægypti non elegeram civitatem ex ullis tribubus Israelis, ad ædificandam domum ubi esset nomen meum: neque elegeram virum qui præfuturus esset antecessor populo meo Israelis:

6 Sed elegi Jerusalaim ut sit nomen meum illic: & elegi Davidem ut præsit populo meo Israeli.

7 Quam ob rem quum esset in animo Davidis patris mei, ædificandi domum nomini Jehovæ Dei Israelis:

8 Dixit Jehova Davidi patri meo, quandoquidem fuit tibi in animo ædificandi domum nomini meo, bene fecisti quod fuisti eo animo.

9 Verumtamen tu non ædificabis ipsam domum: sed filius tuus qui egredietur ex lumbis tuis, is ædificabit domum ipsam nomini meo.

10 Itaque præstitit Jehova verbum suum quod loquutus fuerat: surrexi enim loco Davidis patris mei, & insidens solio Israelis quemadmodum loquutus est Jehova: ædificavi hanc domum nomini Jehovæ Dei Israelis:

11 Ubi disposui arcā in qua *est* fœdus Jehovæ, quod pepigit cum filiis Israelis.

12 Deinde substitit *Schelomo* ante aram Jehovæ coram tota congregatione Israelis, & expandit manus suas.

13 (Nam fecerat Schelomo suggestum æreum, posueratque ipsum in medio atrii; quinq; cubitorum longitudine, & quinque cubitorum latitudine, triumq; cubitorum altitudine) Substitit igitur in eo, & flexis in genua sua coram tota congregatione Israelis expandit manus suas versus cœlum:

14 Ac dixit, Jehova Deus Israelis, nullus *est* similis tibi Deus in cœlo aut in terra: servans fœdus & benignitatem illam servis tuis, qui ambulant coram te toto animo suo:

15 Qui servasti servo tuo Davidi patri meo, id quod eloquutus fuerās ei: & eloquutus fuerās ore tuo, in manu tua implevisti, sicut *est* hodie.

16 Nunc ergo Jehova Deus Israelis, serva servo tuo Davidi patri meo id quod eloquutus fuerās ei, dicendo, non auferendus est tibi vir à conspectu meo sedens in solio Israelis: si tamen observa bunt filii tui viam suam, ambulando in lege mea, quemadmodum ambulasti coram me.

17 Nunc etiam Jehova Deus Israelis, confirmentur verbum tuum, quod eloquutus es servo tuo Davidi.

18 Quamvis, an revera habitet Deus cum hominibus in terra? ecce cœli, & cœli cœlorum ipsi non capiunt te, quanto minus domus hæc quam ædificavi?

19 Ut respicias ad orationem servi tui & ad deprecationē ejus, Jehova Deus mi, auscultando clamori & orationi qua servus tuus orat coram te:

20 Ut sint oculi tui aperti erga domum

hanc

hanc interdiu ac noctu, erga locum hunc ubi *te* dixisti positurum nomen tuum; auscultando orationi qua orabit servus tuus versus locum hunc.

21 Et auscultes deprecationibus servi tui, & populi tui Israelis, quibus orabunt versus locum hunc: tu inquam auscultes è loco habitationis tuæ è cœlis, & auscultans condones.

22 Quum peccaverit ullus in proximum suum, qui detulerit ei juramentum exsecrationis, exsecratione adjurando eum, (nam veniet exsecratio ante altare tuum in domum hanc)

23 Tunc tu audito è cœlis, ut conficiens judices servos tuos, tependendo improbo, reddendo viam ejus in caput ejus: & justificando justum, reddendo ei secundum justitiam ejus.

24 Item quum plaga affectus fuerit populus tuus Israel coram hoste, eo quod peccaverint in te: si converti celebrabunt nomen tuum, orabuntq; & deprecabuntur coram te versus domum hanc:

25 Tum tu exaudito è cœlis, condonans peccatum populi tui Israelis: ut reducas eos in terram hanc quam tradidisti eis, ut majoribus eorum.

26 Quum clausum fuerit cœlum, ita ut non sit pluvia, eo quod peccaverint in te: si orantes versus locum hunc celebrabunt nomen tuum, & à peccato suo reverentur, quia testatus fueris contra eos:

27 Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum servorum tuorum, & populi tui Israelis, quam docueris eos viam optimam per quam ambulentur: det pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

28 Fames quum erit in hac terra, pestis quum erit, aredo aut rubigo, locusta aut bruchus quum erit, quum anget eum inimicorum ejus *quisque* in terra ditionis ejus; quæcunque plaga aut quæcunque ægritudo:

29 Omnem orationem, omnem deprecationem quæ erit à quocunque homine, aut à toto populo tuo Israele: quum agnoscentes quisque plagam suam & dolorem suum expandet manus suas versus domum hanc:

30 Tunc tu exaudito è cœlis, statione habitationis tuæ condonans, & dans unicuique secundum vias ejus, quod agnoveris apud animum ejus (tu enim solus nosti animum filiorum hominis)

31 Ut revereantur te ambulando in viis tuis, omnibus diebus quibus victuri sunt in superficie hujus terræ, quam dedisti majoribus nostris.

32 Quin etiam extraneo ipsi, qui non è populo tuo Israele fuerit, sed venerit è terra longinqua propter nomen tuum magnum, manumque tuam robustam, & brachium tuum extentum: quum advenientes orabunt versus domum hanc:

33 Etiam tu auscultato è cœlis, è statione habitationis tuæ; ut facias omnino prout clamaverit ad te extraneus ipse: ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, tum ad reverendum te, sicut populus tuus Israel, tum ad cognoscendum nomen tuum invocari super domum hanc quam ædificavi.

34 Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicos suos, via qua mittes eos: si orabunt via civitatis hujus quam elegisti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo:

35 Tunc exaudias è cœlis orationem eorum, & deprecationem eorum: ut peragas causam eorum.

36 Quum peccaverint in te (nam nemo *est* qui non peccet) & iratus contra eos exposueris eos inimico: ita ut captivos abduxerint eos illi à quibus captivi sunt, in terram longinquam aut propinquam:

37 Si reducent in animum suum in ea terra ubi detinebuntur captivitat converti deprecentur te in terra captivitatis suæ dicendo, peccavimus, perverse egimus, & improbi fuimus:

38 Et revertentur ad te ex toto corde suo & ex toto animo suo in terra captivitatis suæ, ubi captivos detinebūt eos, & orabūt via terræ suæ quā dedisti majoribus ipsorum, hujusq; civitatis quam elegisti, & hujus domus quam ædificavi nomini tuo:

39 Tum exaudias è cœlis, è statione habitationis tuæ, orationem eorum & deprecationes eorum, ut peragas causam eorum: & condones populo tuo quæ peccaverint contra te.

40 Nunc Deus mi, sint quæso oculi tui aperti, & aures tuæ intentæ: ad orationem, *quæ orabitur versus* locum hunc.

41 Nunc, inquam, surge Jehova Deus ad requiem tuam, tu & arca roboris tui: Sacerdotes tui, Jehova Deus, induantur salute, & quos benigne accipis lætentur de eodem bono.

42 Jehova Deus, ne avertas faciem unicti tui: recordare benignitatum *erga* Davidem servum tuum.

CAPUT VII.

Dedicatio templi divinitus approbata.

QUumque absolvisset Schelomo orare, illico ignis descendens è cœlis absumsit holocaustum & sacrificia, gloria Jehovæ implente domum illam:

2 Adeo ut non possent Sacerdotes ingredi domum Jehovæ: quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.

3 Omnes amē Israelitæ videntes quum descenderet ignis ille, & gloria Jehovæ in domum; inclinarunt se facie in terrā versus pavimentum, & incurvaverunt se celebraverunt; Jehovam, quoniam bonus *est*, quoniam in seculum benignitas ejus.

4 Rex vero & totus populus sacrificarunt sacrificia coram Jehova.

5 Sacrificavit enim rex Schelomo sacrificium

ficiam bonum : vicies bis mille, & pecudum centies vicies mille: quam dedicarent domum Dei Rex & totus populus.

6 Interea Sacerdotes in observationibus suis cõsistebant, & Levitæ cum instrumentis musicis Jehovæ, quæ fecerat David rex ad celebrandum Jehovam, quoniam in seculum benignitas ejus, per hymnum Davidis *traditum* in manum ipsorum: Sacerdotes vero alii clangebant tubis è regione eorum, omnibus Jisraelitis adstantibus.

7 Consecraverat autem Schelomo interiorem partem atrii quæ *erat* ante domum Jehovæ, eo quod parasset ibi holocausta & adipes eucharisticorum: nam altare æreum quod fecerat Schelomo non poterat capere holocausta illa, munera, & adipes illorũ.

8 Celebravit etiam Schelomo festum illud tempore illo septem diebus, & totus Jisrael cum eo, congregatio magna valde: inde ab ingressu Chamathæ usque ad torrentem Ægypti.

9 Celebrarunt; die octavo interdictũ: quum dedicationẽ altaris celebrassent septem diebus, & festũ illud septem diebus.

10 Die autem vigesimo tertio mensis septimi, dimisit populum in tentoria ipsorum; lætos & hilares animo de illo bono, quo affecerat Jehova Davidem, Schelomonemque, ac Jisraelem populum suum.

CAPUT VIII.

Politia & œconomia Schelomonis.

POstquam autem absolvisset Schelomo domum Jehovæ & domum regiam; & quicquid venerat in animum Schelomoni faciendi in domo Jehovæ & in domo sua, *in eo* prosperatus esset:

2 Apparuit Jehova Schelomoni nocte illa: & dixit ei, exaudivi orationem tuam, & elegi locum hunc mihi pro domo sacrificiorum.

3 Si clausero cœlos ita ut non sit pluvia, aut si præcepero locustæ ut exedat terram: aut si immisero pestem in populum meum:

4 Et deprimentes se populus meus super quos invocatur nomen meum, oraverint & requisierint faciem meam, revertentes à viis suis malis: vicissim ego exaudiens è cœlis condonabo peccatum eorum, & curabo terram eorum.

5 Jam nunc oculi mei futuri sunt aperti, & aures meæ intentæ ad orationem *quæ orabitur ver sus* locum hunc.

6 Jam enim elegi & consecravi domum istam, ut sit nomen meum ibi usque in seculum: eruntque oculi mei & animus meus ibi omnibus diebus.

7 Tu autem si ambulaveris coram me sicut ambulavit David pater tuus, idque faciendo omnino prout præcepi tibi, statutaque mea & judicia observaveris:

8 Utique stabiliam solium regni tui: quemadmodum pactus sum Davidi patri tuo dicendo, non excindetur tibi vir dominans in Jisraele;

9 Sin autem averti fueritis vos, & dereliqueritis statuta mea, & præcepta mea quæ proposui vobis; & abeuntes coluerit is deos alienos, & incurvaveritis vos *honorem habentes* eis:

10 Utique exstirpabo istos è terra mea quam dederam eis & istam domum quam consecravi nomini meo projiciam à facie mea: & efficiam eam in parabolam & in dicterium inter omnes populos:

11 Et de domo ista quæ fuerit excelsa, omni transeunti juxta eam stupor obveniet: dicet enim, quamobrem fecit Jehova sic terræ isti, domuique isti?

12 Ac dicent, eo quod dereliquerunt Jehovam Deum majorum suorum, qui eduxerat eos è terra Ægypti; prehenderuntque deos alienos, & incurvantes se eis coluerunt eos: idcirco induxit in eos totum malum istud. *Caput* 8.

13 Fuit vero exactis viginti annis, quibus ædificavit Schelomo domum Jehovæ & domam suam:

14 Ut civitates illas quas reddiderat Churam Schelomoni, ædificaret Schelomo, & habitatores collocaret ibi Jisraelitas.

15 Pergens quoque Schelomo in Chamatham Tzobæ; quum fortior fuisset ea,

16 Ædificavit Thadmorem in deserto; & omnes civitates armamentariorum, quas ædificavit in Chamatha:

17 Ædificavit etiam Beth-Choronem superiorem & Beth Choronem inferiorem, civitates munitas, *distructas* muris, portis & vectibus:

18 Item Bahalatham & omnes civitates armamentariorum quæ *erant* Schelomoni, & omnes civitates curruum, ac civitates equitum: denique pro toto desiderio Schelomonis *id* quod desideraverat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatus sui.

19 Totius populi qui relictus fuerat ex Chitthæo, & Emorzo, & Perizzæo, Chivvæo, & Jebusæo, qui non *erant* è Jisraele:

20 Ex horum filiis, eos qui relicti erant post hos in ipsa terra, quos non consumserant filii Jisraelis: eos adegit Schelomo in tributum, usque in diem istum.

21 Ex Jisraelitis autem, quos non reddidit Schelomo servos in opus suum (nam erant viri militares, & principes tribunorũ ejus, præfecti; curruum & equitum ejus)

22 *Ex* illis, inquam, *erant* principes curatorum, qui pro rege Schelomone *curabant* ducenteni quinquageni; qui dominabantur illi populo.

23 Filiam vero Parhonis deduxit Schelomo è civitate Davidis in illam domum quam ædificaverat ei: dixerat enim, non posset habitare uxor mecum in domo Davidis regis Jisraelis, nam sancta sunt ista, in quæ ingressa est arca Jehovæ.

24 Tunc offerebat Schelomo holocausta Jehovæ; super altare Jehovæ quod exstruxerat ante porticum;

25 Idque rem diei quotidie offerendo ſecundum præceptum Moſchis, quibuſque ſabbathis & nouilunijs, ſtatiſque temporibus, ter quotannis: in feſto azymorum, & in feſto ſeptimanarum, ac in feſto tabernaculorum.

26 Et conſtituit ſecundũ rationem Davidis patris ſui, diſtributiones ſacerdotũ in miniſterio eorum, & Levitarũ in cuſtodijs ipſorum, ad laudandũ & miniſtrandum coram ſacerdotibus, ad *quodque* officiũ diurnum die ſuo, ianitores quoq; per diſtributiones eorũ in unamquamq; portam: nam ſic præceptum *fuerat* Davidis viri Dei.

27 Neque receſſerunt à præcepto regis impoſito Sacerdotibus & Levitis, in omni officio & theſauris *adminiſtrandis*.

28 Ita conſtitutum eſt totum opus Schelomonis uſque in iſtum diem, *inde* à fundatione domus Jehovæ uſquedum abſoluiſſet eam; perfecta domo Jehovæ.

29 Tunc profectus eſt Schelomo Hezjonem Geberis & prope Elothas ad litus maris, in terram Edomæorum.

30 Miſit vero ei Churam per ſervos ſuos naves, & ſervos peritos maris; qui abeuntes cum ſervis Schelomonis Ophirum, acceperunt inde quadraginta quinquaginta talenta auri: & attulerunt ea ad regem Schelomonem.

CAPUT IX.

Regina Scheba juviſit Schelomonem.

REgina autem Schebæ audiens famam Schelomonis, venit ad probandum Schelomonem ænigmatibus Jeruſchalaim, cum exercitu numeroſo admodum, & camelis ferentibus aromata, aurumque plurimum, & lapides pretioſos: & accedens ad Schelomonem, eloquuta eſt apud eum quicquid erat in animo ſuo.

2 Cui indicavit Schelomo omnia verba ejus; neque fuit abſconditum quicquam Schelomoni, quin indicaret ei.

3 Quo propter quum videret regina Schebæ ſapientiam Schelomonis; & quamque domum quam ædificavérat:

4 Cibum etiam menſæ ejus, & cõſeſſum ſervorum ejus, ſtatumq; miniſtrorum ejus, & veſtimenta eorum, ſimiliter à poculis ejus cum veſtimentis eorũ, & aſcenſum ejus quo aſcendebat in domum Jehovæ: non erat in ea amplius ſpiritus.

5 Tandem dixit regi, verum *eſt* verbum illud quod audiveram in terra mea; de rebus tuis & de ſapientia tua:

6 Tamen non credidi verbis illorum uſquedum venirem, & viderent oculi mei, ſed ecce non indicatum fuerat mihi dimidium amplitudinis ſapientiæ tuæ: ſuperas famam illam quam audiveram.

7 Beati homines tui, & beati ſervi tui iſti; qui ſtant coram te jugiter, & audiunt ſapientiam tuam.

8 Sit Jehova Deus tuus benedictus, qui delectatus eſt te, ut collocaret te in ſolio ſuo regem pro Jehova Deo tuo: eo quod diligit Deus tuus Jiſraelem quem ſtatuit in ſeculum, ideo impoſuit te illis regem, ut exerceres judicium & juſtitiam.

9 Et dedit regi centum viginti talenta auri, aromataque multa valde, & lapides pretioſos: nam non ſunt *adveĉta* amplius aromata hujuſmodi, quanta dedit regina Schebæ regi Schelomoni.

10 (Nam etiam ſervi Charami, & ſervi Schelomonis qui attulerant aurum ex Ophiro, advexerant ligna thyina, & lapides pretioſos:

11 Et paraverat rex è lignis illis thyinis aggeſtam viam in domum Jehovæ & in domum regis, citharaſque & nablia pro cantoribus: non fuerunt viſa talia ante in terra Jehudæ.)

12 Rex vero Schelomo dedit reginæ Schebæ pro toto deſiderio ejus quod petivit, præter *compenſationem eorum* quæ attulerat ad regem: tum revertens abiit in terram ſuam ipſa cum ſervis ſuis.

13 Erat autem pondus auri quod obveniebat Schelomoni, anno unoquoque, ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum auri.

14 Præter *id quod* publicani negotiatorum & mercatorũ afferebant: etiam omnes reges Arabiæ, & proceres ejus regionis afferebant aurum & argentũ Schelomoni.

15 Itaque fecerat rex Schelomo ducentos clypeos *ex* auro malleato; ſexcentorum *ſiclorum* auram malleatum, imponebat clypeo uniculque.

16 Item trecenta ſcuta ex auro malleato, trecentos *ſiclos* aureos imponebat ſcuto unicuique: quæ poſuit rex in domo ſaltus Libani.

17 Fecerat præterea rex ſolium eburneum magnũ; & obduxerat illud auro puro.

18 Sex autem gradus erant huic ſolio cum clivulo ex auro, huic ſolio coutinentes, & fulcra manuria hinc & inde ad locum ſeſſionis: & duo leones ſtantes juxta fulcra hæc manuaria.

19 Duodecim quoque leones ſtantes ibi ad ſex gradus ejus hinc & inde: non fuit factum tale in ullo regno.

20 Inſuper omnia vaſa potoria regis Schelomonis *erant* aurea, & omnia vaſa domus ſaltus Libani ex auro aſſervato: nihil *inerat* argenti, æſtimabatur temporibus Schelomonis nullius pretii.

21 Nam naves regis ibãt Oceanum cum ſervis Churami: ſemel tenis annis veniebant naves Oceani afferentes aurum & argentum, eborꝰ, & ſimias, & pavones.

22 Sic major erat rex Schelomo omnibus regibus terræ, divitiis & ſapientia.

23 Et omnes reges terræ quærebant aſpectum Schelomonis; ut audirent ſapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.

24 Iſti quoque afferebant quiſq; munus ſuum, inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea; veſtimentaque, arma & aromata, equos & mulos: rem annuam quotannis:

25 Ita ut eſſent Schelomoni quater mille

præsepia equorum, & currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruũ, & apud regẽ Jeruschalaimis.

26 Eratque dominium habens in omnes alios reges, inde à flumine *Euphrate* usque ad terram Philisthæorũ, & usque ad terminum Ægypti.

27 Et reddidit rex argentum Jeruschalaimis ut lapides; cedros autem reddidit ut sycomoros, quæ in loco depresso *crescunt* multitudine.

28 Pendebant enim vectigal equorum ex Ægypto *mercatores* Schelomoni, & ex omnibus aliis regionibus.

29 Reliquæ autẽ res Schelomonis priores & posteriores, nonne sunt scriptæ in verbis Nathanis Prophetæ, & in prophetia Achijæ Schiluntinii; & in visione Jehdonis vidẽtis de Jarobhamo filio Nebati?

30 Regnavit vero Schelomo Jeruschalaimis super totũ Jisraelẽ quadraginta annis;

31 Quumque occubuisset Schelomo cum patribus suis, & sepelivissent eum in civitate Davidis patris ejus; regnavit Rechabham filius ejus pro eo.

CAPUT X.

Rechabham juvenile potius quam senile consilium secutus, scidit regnum in 2. partes, quarum maximam obtinet Jarobham.

TUnc abiit Rechabham Schecemum: nam Schecemũ convenierant omnes Jisraelitæ ad constituendum eum regem.

2 Fuerat autem quum audivisset Jarobham filius Nebati, qui erat *adhuc* in Ægypto, quo fugerat metu Schelomonis regis; ut reverteretur Jarobham ex Ægypto.

3 Nam *Jisraelitæ* miserant accersitum eum: venitque Jarobham & totus Jisrael, & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo:

4 Pater tuus durum imposuit jugum nobis: nunc ergo leva nos servitute ista patris tui dura, & jugo ejus gravi quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5 Qui dixit eis, adhuc tridnum *differte*, tum revertimini ad me: sic abiit populus.

6 Interea iniit consiliũ rex Rechabham cum senioribus qui steterant ante Schelomonem patrem ipsius, dum esset in vivis dicendo: quo modo vos consilium initetis ad respondendum populo huic aliquid?

7 Qui alloquuti sunt eum, dicẽdo, si fueris facilis populo huic gratificando eis, & alloquutus fueris eos verbis bonis: utique erunt tibi servi omnibus diebus.

8 Sed reliquit consilium seniorum quo consuluerant ei: & iniit consilium cum iis qui à pueris educati fuerant secum stantibus coram ipso:

9 Dixitque eis, quod vos consiliũ inretis, ut respõderemus aliquid populo huic? quod alloquuti sunt me, dicendo, leva *nos* jugo isto quod imposuit pater tuus nobis.

10 Tum alloquuti sunt eum *isti*, qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo: sic dices populo isti, qui alloquuti sunt te dicendo: pater tuus grave effecit jugum nostrum, tu ergo leva *illud* à nobis: sic alloqueris eos, minimus *digitus* meus densior est lumbis patris mei.

11 Jam vero pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem superaddã jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.

12 Quum ergo venisset Jarobham & totus populus ad Rechabhamum die tertio, quemadmodum edixerat rex dicendo, revertimini ad me die tertio:

13 Respondit eis rex duriter: nam dereliquerat rex Rechabhã consiliũ seniorum.

14 Et alloquutus est eos ex cõsilio puerorum suorum dicendo, pater meus grave effecit jugum vestrum, ego autem superaddam illi: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.

15 Quum itaque non auscultasset rex populo (erat enim causa à Deo ut præstaret Jehova verbum suum quo alloquutus fuerat per Achijam Schiluntinum Jerobhamum filium Nebati)

16 Omnes Jisraelitæ, quia non auscultaverat rex ipsis; respondentes populus regi dicendo, quæ nobis portio *esset* cum David? atque non *est nobis* possessio cum filio Jischaji, quisq; ad tentoria tua, ô Jisrael, jam prospice domui tuæ, David: sic abiit totus Jisrael in tentoria sua.

17 Tantum super filios Jisraelis qui habitabant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.

18 Quumque misisset rex Rechabhã Hadoramum qui præerat tributo, obruerunt eum Jisraelitæ lapidibus, ita ut moreretur: quum ob rem Rex Rechabhã totis viribus cõscenso curru fugit Jeruschalaimã.

19 Sic defecerunt Jisraelitæ à domo Davidis usque in hanc diem.

CAPUT XI.

Rechabham diversitur ab opprimendis Jisraelitis, sibi ex ferait, Levitarum & pietatum accessu fortificatur.

QUum autem venisset Rechabham Jeruschalaimã; cõgregavit ex domo Jehudæ & Binjaminis cẽtum octoginta millia delectorum *hominum* gerentium bellum; ad pugnandum contra Jisraelem, ut redderet regnum illud ad Rechabhamum.

2 Sed fuit verbum Jehovæ ad Schemaiã, jam virum Dei, dicendo:

3 Edic Rechabhamo filio Schelomonis regi Jehudæ, & omnibus Jisraelitis in Jehuda & Binjamine, dicendo:

4 Sic ait Jehova, ne ascendite, neque pugnate contra fratres vestros, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista: qui auscultantes verbis Jehovæ, aversi sunt ne proficiscerentur contra Jerobhamum.

5 Itaque resedit Rechabham Jeruschalaimis; & ædificavit civitates ad munitionem in Jehuda:

6 Ædificavit, inquam, Beth-Lechemam, & Hetamum, & Thekoham;

7 Item

7 Item Beth-Tzurem, & Socantem, & Hadullamum:
8 Gathum quoque, & Mareschem, & Ziphum:
9 Et Adorajim, & Lachischum, & Hazekam:
10 Et Tzorham, & Ajalonem, & Chebronem quæ *sunt* in Jehuda & in Binjamine: civitates munitionum.
11 Confirmavitque has munitiones, disponens in eis antecessores, & apothecas cibi, & olei, & vini.
12 Et in unaquaque civitate clypeos & specula, deniq; confirmavit eas quam plurimum: ita fuit ejus Jehuda & Binjamin.
13 Sacerdotes quoque & Levitæ, qui *erant* in toto Jisraele, steterunt se ei ex toto termino suo.
14 Nam derelinquentes Levitæ prædia suburbana sua & possessionem suam, abierunt ad Jehudam & Jeruschalaim: quum rejiceret eos Jerobham & filii ejus, ne sacerdotio fungerentur Jehovæ;
15 Statueretque sibi sacerdotes pro excelsis & pro dæmonibus, & pro vitulis quos fecerat.
16 Et sequuti illos ex omnibus tribubus Jisraelis, qui dedebant animum suum ad requirendum Jehovam Deum Jisraelis; venerunt Jeruschalaim ad sacrificandum Jehovæ Deo majorum suorum.
17 Qui confirmarunt regnum Jehudæ, & fortificarunt Rechabhamum filium Schelomonis, ad triennium: nam ambulaverunt in via Davidis & Schelomonis triennio.
18 Acceperat autem sibi Rechabham uxorem præter Machalatham filiam Jerimothi filii Davidis; Abihajilam filiam Elizbi filii Jischaji.
19 Quæ peperit ei filios; Jehuschum, & Schemarjam & Zahamum.
20 Post hanc vero duxit Mahacam filiam Abschalomi; quæ peperit ei Abijam, & Hatthajam & Zizam, & Schelomithum.
21 Amabat autem Rechabham Mahacam filiam Abschalomi præ omnibus uxoribus suis, & concubinis suis, nam uxores octodecim duxerat & cœcubinas sexaginta: unde genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.
22 Ideoque Rechabham constituit primarium Abijam filium Mahacæ antecessorem inter fratres ipsius: quia *erat* constituturus eum regem.
23 Et prudentiam adhibens, dispersit de omnibus filiis suis per singulas regiones Jehudæ & Binjaminis, in omnes civitates munitionum; quibus indebat commeatum copiosum: & procuravit eis multitudinem uxorum.

CAPUT XII.

Rechabham ejusque subditi peccant & puniti resipiscunt.

Fuit autem quum stabiliviset Rechabham regnum, quumque confirmatus esset, *ut* reliqueret legem Jehovæ; & totus Jisrael cum eo,
2 Unde fuit anno quinto regis Rechabhami *ut* ascenderet Schischak rex Ægypti contra Jeruschalaima; quia prævaricati erant contra Jehovam:
3 Cum mille ducentis curribus, & cum sexaginta millibus equitum: innumeroq; populo qui veniebant cum ipso ex Ægypto, Lubæis, Succæis, & Æthiopibus:
4 Caperetque civitates ipsas munitionum quæ *erant* Jehudæ: & veniret Jeruschalaima usque.
5 Schemahja vero propheta ille, veniens ad Rechabhamum ac principes Jehudæ, qui congregati erant Jeruschalaimis metu Schischaki: dixit eis, sic ait Jehova, vos dereliquistis me, ideo ego quoq; dereliquo vos *tradendos* in manum Schischaki.
6 Tum deprimentes se principes Jisraelis & rex, dixerunt, justus *est* Jehova.
7 Quos quum videret Jehova se ipsos deпressisse, fuit verbum Jehovæ ad Schemahjam dicēdo, depressi sunt se ipsos, non perdam eos: sed præstabo eis mox liberationem, nec effundetur excandescentia mea super Jeruschalaim per Schischakum:
8 Sed erunt ei servi; ut experiantur servitutem mei, & servitutem regnorum reliquarum regionum.
9 Ascendens itaque Schischak rex Ægypti Jeruschalaima; accepit thesauros domus Jehovæ, & thesauros domus regis, omnia, inquam, illa accepit: accepit etiam scuta aurea quæ fecerat Schelomo.
10 Pro quibus fecit rex Rechabham scuta ærea; quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus, qui observabant portam domus regis.
11 Eratque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ; *ut* venientes cursores asferrent ea, deinde referrent ea ad procœtonem cursorum.
12 Quum itaque se depressisset, aversa est ab eo ira Jehovæ, ut non perderet omnino; etiamque erga Jehudam *usus* est verbis bonis.
13 Confirmavit ergo se rex Rechabham Jeruschalaimis, & regnavit: nam natus unum & quadraginta annos Rechabham quum regnare inciperet, septemdecim annis regnavit Jeruschalaimis, civitate quam elegerat Jehova ex omnibus *civitatibus* tribuum Jisraelis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.
14 Fecit autem malum; nam non comparavit animum suum ad quærendum Jehovam.
15 Res vero Rechabhami priores & posteriores an non sunt scriptæ in verbis Schemahjæ prophetæ & Hiddonis videntis in genealogiis? etiam bella Rechabhami cōtra Jarobhamū omnibus eorum diebus?
16 Denique quum occubuisset Rechabham cum patribus suis, & sepultus esset in civitate Davidis; regnavit Abija filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abija Deo confisus feliciter pugnat contra Jarobhamum.

ANno decimo octavo regis Jarobhami, regnare cœpit Abija super Jehudam.
2 Tribus annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Micaja filia Urielis è Gibha: bellumque fuit inter Abijam & Jarobhamum.
3 Quam ob rem junxit Abija copias, robore valentes bellatores, quadringenties mille viros delectos; Jarobham vero instruxit cótra eum aciem cum octingenties mille viris delectis valentibus robore.
4 Tum surgens Abija è summo monte Tzemarajimorum, qui *est* in montanis Ephrajimi; dixit, audite me Jarobham, & omnis Jisrael.
5 An non vestrum *erat* agnoscere Jehovam Deum Jisraelis tradidisse regnum Davidi super Jisnaelem in seculum; ipsi & filiis ejus fedære salis?
6 Attamen surrexit Jarobham filius Nebati servus Schelomonis filii Davidis; & rebellavit contra dominum suum.
7 Deinde congregati sunt ad eum homines vani, nequissimi, qui fortificarunt se contra Rechabhamum filium Schelomonis: quum Rechabham esset puer ac mollis animo, neq; confirmaret se adversus illos.
8 Et nunc vos cogitatis confirmare vos adversus regnū Jehovæ, *quod est* in manu filiorum Davidis, quamvis sitis multitudo magna; tamen penes vos vituli aurei *sunt*, quos fecit vobis Jarobham in deos.
9 An non depulistis Sacerdotes Jehovæ filios Aharonis & Levitas? & fecistis vobis Sacerdotes, ut populi reliquarum regionum, quemlibet venientem ad consecrandum ministerium suum juvenco subrumo & arietibus septem, estque Sacerdos iis qui non *sunt* dii?
10 Nos autem *habemus* Jehovam Deum nostrum, quem non dereliquimus: Sacerdotes autem ministrantes Jehovæ *sunt* filii Aharonis, & Levitæ *sunt* in opere suo:
11 Et adolent Jehovæ holocausta quolibet mane & quolibet vespere, suffitum quoque aromatum, & dispositionem panum super mensam mundam, & lychnuchum aureum cum lucernis ejus *curant* accendendo quolibet vespere, observamus enim observationem Jehovæ Dei nostri: vos autem dereliquistis eum.
12 Quare ecce nobiscum *est* in principiis Deus ipse; & Sacerdotes ejus cum tubis clangoris ad clangendum contra vos: filii Jisraelis, ne pugnetis contra Jehovam Deum majorum vestrorum, non enim secundabremini.
13 Interea Jarobham jusserat divertere insidias, ut invaderent eos a tergo: ita erant *Jisraelita* à fronte Jehudæis, insidiæ vero a tergo eorum.
14 Aspicientes autem Jehudæi quod ecce sibi instabat bellum à fronte & à tergo, inclamarunt Jehovam; Sacerdotes vero clangebant tubis.
15 Clanxerunt etiam viri Jehudæ: fuitque clangentibus viris Jehudæ, ut Deus plaga afficeret Jarobhamum, & totum Jisraelem coram Abija & Jehuda.
16 Quam ob rem fugerunt Jisraelitæ metu Jehudæ; tradiditque illos Deus in manum horum.
17 Percusserunt enim eos Abija & populus ejus percussione magna: ita ut caderent confossi ex Jisraelitis quingenties mille viri delecti.
18 Ita depressi sunt Jisraelitæ tempore illo; & fortificati filii Jehudæ, quia nitebantur Jehova Deo majorum suorum.
19 Nam persequutus Abija Jarobhamū, cepit ab eo civitates, Beth-Elem cum villis ejus, & Jeschanam cum villis ejus: Hephravin quoque cum villis ejus.
20 Neque obtinuit vim Jarobham amplius diebus Abijæ: sed quum plaga affecisset eum Jehova, mortuus est.
21 Confirmatus ergo est Abija: qui duxerat sibi uxores quatuordecim: unde genuit viginti duos filios, & sexdecim filias.
22 Reliqua autem res Abijæ, & viæ ejus ac verba ejus; scripta sunt in commentario prophetæ Hiddonis.

CAPUT XIV.

Asa cultum Dei restituit, urbes Jehuda ædificat & Æthiopes devincit.

QUum autē occubuisset Abija cum patribus suis, & sepelivissent eum in civitate Davidis, regnavit Asa filius ejus pro eo: diebus ejus quievit terra decē annis.
2 Et fecit Asa quod bonum & rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui.
3 Amovit enim altaria alienigenarum, atque excelsa; & confregit statuas eorum, succiditque lucos eorum;
4 Et dicens Jehudæis, ut requirerent Jehovam Deum majorum ipsorum; & ut faceret legem & præceptum ejus:
5 Amovit ab omnibus civitatibus Jehudæ excelsa & subdiales statuas: quum quiesceret regnum coram eo.
6 Ædificavit quoque civitates munitionis in Jehuda, quum quiesceret ea terra, & nullum gereretur secum bellum annis illis, nam quietem dederat Jehova ei.
7 Dicebat enim Jehudæis, ædificemus civitates has, & circumdemus muro, & turribus, valvis & vectibus, tantisper dum hæc terra nobis exposita est: quandoquidem requisivimus Jehovam Deum nostrum, requirentibus dedit quietem nobis circumquaque: quapropter ædificarunt & prosperati sunt.
8 Fuerunt autē Asæ copiæ ferentes clypeum & spiculū è Jehuda trecentorū millium: è Binjamine autem ferentiū scutum & tendentium arcum ducentorū octoginta millium: omnes hi valentes robore!
9 Quum prodiisset contra eos Zerach Æthiops cum copiis decies centies mille-

am, & curribus ter centies: venissetque Mareschum usque.

10 Quo procedens Asa adversus eum; instructus aciebus in valle Tzephitæ ad Mareschum:

11 Invocavit Asa Jehovam Deum suum, dicens: *O* Jehova, nihili *est* apud te, opem ferre destituto viribus intercedēdo abundanti *viribus*, opem fer nobis, Jehova Deus noster, nam tibi innitimur, & in nomine tuo venimus contra multitudinem istam: ô Jehova, Deus noster *es*, ne obtineat *vires* contra te mortalis.

12 Tum plaga affecit Jehova Æthiopes illos coram Asa & coram Jehuda, fugeruntque Æthiopes.

13 Quos persequutus est Asa, & populus qui cum eo erat ad Gerarum usque; ceciderunt que ex Æthiopibus *tot* ut non esset illis instauratio, quia fracti erant coram Jehova & coram exercitu ejus: ita deportarunt isti prædam multam valde.

14 Percusserunt etiam omnes civitatum *incolas* circa Gerarum, nam invaserat eos metus Jehovæ: spoliarunt que omnes civitates illas in quibus spolia multa erant:

15 Atque etiam *habitatores* tentoriorum pecuariorum percusserunt; & captivos abducendo greges quamplurimos & camelos, reversi sunt Jerusalaima.

CAPUT XV.

Hazarjæ concione motus, removet Asa reliquas abominationes, & populus solemni juramento obedientiam Deo vovet.

TUm Hazarjam filium Hodedi incessit spiritus Dei:

2 Quo procedens ante Asam; dixit ei, audite me Asa, totusq; Jehuda & Binjamin: Jehova fuit vobiscum dum fuistis cum eo, & si requiretis eam, præsto erit vobis, sin derelinquetis eam, derelinquet vos.

3 Dies enim multi aguntur Jisraelitis, sine Deo vero, & sine Sacerdote docente, ac sine lege.

4 Quod si conversus fuisset, quum angustia esset sibi, ad Jehovam Deum Jisraelis; requirentibus ipsum præsto fuisset illis.

5 Sed temporibus istis non *est* pax exeunti & redeunti; verū vexationes magnæ super omnes habitatores regionū illarum:

6 Adeo ut contundantur gens gente, & civitas civitate: quia Deus vexat eos omni angustia.

7 Vos ergo confirmamini, neque sint remissæ manus vestræ: est enim merces operi vestro.

8 Quare quum audiret Asa verba ista, & prophetiam illam *scriptam* à Hodedo propheta, confirmans se abstulit reliquos abominandos deos è tota terra Jehudæ & Binjaminis, atque ex illis civitatibus quas ceperat de montanis Ephrajimi: renovavitque altare Jehovæ, quod *erat* ante porticum Jehovæ.

9 Et congregavit totum Jehudam & Binjaminem, & illos qui peregrinabantur apud eos ex Ephrajimo & Menasche, etiam è Schimbone: nam defecerant ad eum ex Jisraelitis plurimi, quum vidissent Jehovam Deum ejus esse cum eo.

10 Itaq; congregati Jeruschalaima mense tertio; anno quintodecimo regni Asæ.

11 Sacrificaverunt Jehovæ die illa, *quæ* de præda attulerant; boves septingentos, & pecudum septem millia:

12 Iniverunteque fœdus de requirendo Jehova Deo majorum suorum; ex toto corde suo, & ex toto animo suo:

13 Adeo ut quisquis non requisiturus esset Jehovam Deum Jisraelis morte afficiendus esset: sive parvus sive magnus, sive vir sive fœmina.

14 Et jurarunt Jehovæ, cum sono magno & clangore, tubisque ac buccinis.

15 Lætabantur enim omnes Jehudæi de isto juramento (nam ex toto animo suo juraverāt) quod quum toto studio suo requisivissent eum præsto fuisset ipsis: dederat enim Jehova quietem ipsis circumquaque.

16 Quinetiam Mahacam aviam Asæ regis amovit ne esset Augusta, eo quod fecerat cum luco horrendam statuam; & succisam Asa horrendam statuā ejus cōminuit, ac combussit ad torrentem Kidronem.

17 Excelsa quidem non amota sunt ex Jisraele; sed animus Asæ fuit integer omnibus diebus ejus.

18 Et retulit res consecratas à patre suo & res consecratas à se *in* domum Dei; argentum, & aurum, & instrumenta.

19 Bellum enim non fuerat; usq; ad annum trigesimum quintum regni Asæ.

CAPUT XVI.

Asa peccat & peccati sui censorem Chanani in vincula conjicit: tandem ex pedibus ægrotans moritur.

ANno trigesimosexto regni Asæ ascendens Bahescha rex Jisraelis contra Jehudam, ædificavit Ramam: ne fineret egredi aut regredi *quemquam* ad Asam regem Jehudæ.

2 Sed depromens Asa argentum & aurum ex thesauris domus Jehovæ & domus regis; misit ad Ben-Hadadum regem Syriæ qui habitabat Darmasci, dicendo;

3 Fœdus *est* inter me & te, ut inter patrem meum & patrem tuum: ecce mitto ad te argentum & aurum, age irritum fac fœdus tuum cum Bahescha rege Jisraelis, ut abscedat à me.

4 Et auscultans Ben-Hadad regi Asæ misit principes copiarum suarum cōtra civitates Jisraelis, quæ percusserunt Hijonem, & Danem, & Abel-Majima: omnesque civitates armamentariorum Naphthali.

5 Unde fuit, audiente Bahescha, ut desisteret ab ædificanda Rama, quia faciebat *Syrus* ut cessaret ab opere suo.

6 Tunc Asa rege assumente totum Jehudam deportarunt lapides Ramæ & ligna ejus, quibus ædificabat Bahescha: & ædificavit ex illis Gebaham & Mitzpam.

7 Quam ob rem illo tempore venit Chanani videns ad Asam rege Jehudæ: & dixit ei, quandoquidem innixus es rege Syriæ, ac non innixus es Jehova Deo tuo, idcirco proripiunt se copiæ regis Syriæ, ut fint ad manum tibi.

8 An non Æthiopum illorum & Lybium erant copiæ numerosæ curribus & equitibus quam plurimum? tamen quum innixeris Jehovæ, tradidit eas in manum tuam.

9 Quum Jehovæ oculi discurrant per totam terram ut firmum se exhibeat erga eos *quorum* animus integer *est* erga ipsum, stulte egisti in hac re: nam porro fintara sunt contra te bella.

10 Tunc indignatus Asa contra videntem illum, tradidit eum in carcerem Cippi, quia indignatione *percitus erat* contra eum de hac re: & conquassabat Asa *quosdam* ex populo tempore illo.

11 Sed ecce res Asæ priores & posteriores; ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ & Jisraelis.

12 Ægrotavit autem Asa anno trigesimonono regni sui, ex pedibus suis, usque eo ut morbus ejus summe *invalesceret*: tamen ne in morbo quidem suo requisivit Jehovam, sed hæsit medicis.

13 Denique occumbens Asa cum patribus suis, mortuus est anno quadragesimo primo ex quo regnare cœpit.

14 Quem sepeliverunt in sepulcris ejus, quæ foderat sibi in civitate Davidis; deponentes eum in cubili quod impleverat aromaticis speciebus paratis unguentario opere: & combusserunt ei ustionem *odorum* perquam maximam.

CAPUT XVII.

Jehoschaphat reformat ecclesiam & politiam.

REgnavit itaque Jehoschaphat filius ejus pro eo; & confirmavit se super Jisraelem.

2 Nam disposuit copias per omnes civitates Jehudæ quæ munitæ erant; & disposuit stationarios per regionem Jehudæ, & per civitates Ephrajimi quas ceperat Asa pater ejus.

3 Eratq; Jehova cum Jehoschaphato; quia ambulabat in viis Davidis patris sui prioribus & non requirebat Bahalimos:

4 Quia Deum patris sui requirebat, & in præceptis ejus ambulabat; ac non imitabatur factum Jisraelitarum.

5 Ideo confirmavit Jehova istud regnum in manu ejus, ita ut darent omnes Jehudæi munus Jehoschaphato: sic fuerunt ei divitiæ & gloria copiosæ.

6 Elato itaque animo suo ad vias Jehovæ; amplius adhuc amovit excelsa & lucos ex Jehuda.

7 Et anno tertio ex quo regnare cœpit, misit cum præfectis suis, cum Ben-Chajile, & cum Hobadja, & cum Zecarja, & cum Nethaneele, & cum Micaja; ad docendum per civitates Jehudæ:

8 Cum illis, inquam, hos Levitas, Schemahjam, & Nethanjam, Zebadjam, & Hasaelem, & Schemiramothum, & Jehonathanem, & Adonijam, & Tobijam, & Tob-Adonijam Levitas: quibuscum *erant* Elischamah & Jehoram sacerdotes:

9 Qui docuerunt in Jehuda, habentes secum librum legis Jehovæ; & obiverunt omnes civitates Jehudæ docentes populũ.

10 Pervaserat autem metus Jehovæ omnia regna regionum quæ *erant* circa Jehudam; ut non gererent bellum contra Jehoschaphatum.

11 Quin imo à Philisthæis adferebant ad Jehoschaphatum munus, & pecuniam indictionis: etiam Arabes adducebant ei greges, arietes septies millenos septingentenos, & hircos septies millenos septingentenos.

12 Ita Jehoschaphat pergebat crescere usque ad summum; & ædificavit in Jehuda arces, & civitates armamentariorum:

13 Et res multæ erant ei per civitates Jehudæ; ac homines bellatores, valentes robore Jeruschalaimis.

14 Quorum numeratio per paternas familias eorum: ex Jehuda chiliarchorum Hadna princeps, quicum *erant* valentium robore trecenta millia:

15 Et secundum hunc Jehochanam princeps; quicũ *erant* ducẽta octoginta millia,

16 Et secundum hunc Hamasja filius Zicri sponte se offerens Jehovæ; quicum *erant* ducenta millia valentium robore:

17 Ex Binjamine vero valens robore Eljadah; quicum *erant* armati arcu aut scuto ducenties mille:

18 Et secundum hunc Jehozabad; quicum *erant* centum octoginta millia expeditorum ad militiam.

CAPUT XVIII.

Jehoschaphat impie & infeliciter se conjungit Achabo.

QUum autem essent Jehoschaphato divitiæ & gloria copiosæ; affinitate se junxit Achabo.

2 Deinde descendit exactis *aliquot* annis ad Achabum Schomronem, cui mactavit Achab pecudes & boves copiosæ, populoque qui *erat* cum eo: & incitavit eum ut adscenderet contra Ramothas Gilhadis.

3 Dixit enim Achab rex Jisraelis Jehoschaphato regi Jehudæ, iturusne es mecum Ramothas Gilhadis? qui dixit ei, sicut ego sic tu, & sicut populus tuus populus meus, ut tecum *simus* in isto bello.

4 Dixit præterea Jehoschaphat regi Jisraelis; consule, quæso, hoc ipso die verbum Jehovæ.

5 Tunc congregatis rex Jisraelis prophetis suis quadringentis viris; dixit eis; utrum ituri sumus contra Ramothas Gilhadis in bellum istud, an destituros sum? qui dicebant ascende, trademus enim est Deus in manum regis.

6 Dicente vero Jehoschaphato, an non *est*

hic

hic propheta Jehovæ amplius, ut consulamus ex eo?

7 Dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, amplius vir quidam est ex quo consulas Jehovam, at ego odi eum, quia non prophetat de me bonum, sed omnibus diebus suis malum, is est Micajehu filius Jimlæ: dixit vero Jehoschaphat, ne loquatur rex ita.

8 Itaque advocans rex Jisraelis aulicum unum, edixit, festinanter adduc Micajehu filium Jimlæ.

9 Interea rex Jisraelis & Jehoschaphat rex Jehudæ sedentes quisque in solio suo, induti vestibus *regiis* considebant in area *ad* ostium portæ Schomronis; & omnes prophetæ illius prophetabant coram eis.

10 Fecerat enim sibi Tzidkija filius Cenhanæ cornua ferrea: & dicebat, sic ait Jehova, his feries Syros adeo ut consumas eos.

11 Omnes quoque prophetæ illi prophetabant similiter dicendo: ascende Ramothas Gilhadis, & prosperare, tradituras enim est Jehova in manum regis.

12 Nuncius autem ille qui iverat vocatum Micajehu, alloquebatur eum dicendo, ecce verba prophetarum istorum ore uno bonum *prophetent* regi: fit, quæso, verbum tuum ut unius illorum, ut eloquaris bonum.

13 Cui dixit Micajehu; *ut* vivit Jehova, quod edixerit Deus meus id eloquar.

14 Quum ergo ingressus esset ad regem; dixit rex ei, Micaja, num ituri sumus contra Ramothas Gilhadis in bellum, an desistemus? cui dixit, ascendite & prosperamini, scilicet tradentur in manu vestra.

15 Dicente autem ei rege, quoties ego tandem adjuraturus sum te, ut non eloquaris mihi nisi veritatē in nomine Jehovæ?

16 Dixit, video omnes Jisraelitas dispersum ire per montes illos, ut oves quibus non *est* pastor: nam dixit Jehova, non *erit* dominus istis; revertantur quisque domum suam cum pace.

17 Tum dicente rege Jisraelis Jehoschaphato, nonne dixeram tibi, fore ut non prophetaret de me bonum, sed malum?

18 Dixit, propterea audite verbum Jehovæ: vidi Jehovam sedentem in solio suo, & totum exercitum cœlorum adstantes à dextera ejus & sinistra ejus.

19 Ubi dicente Jehova, quis pelliciet Achabum regem Jisraelis, ut ascendat & corruat apud Ramothas Gilhadis? præterea dicente, hic dicit hoc modo, & ille dicit illo modo.

20 Tandem prodiit quidam spiritus, qui adstitus coram Jehova dixit, ego pelliciam eum: dicente vero Jehova ei, quo pacto?

21 Dixit, egressus ero spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus: tum dixit pellicies etiamque prævalebis, exi & fac ita.

22 Quare, nunc ecce indidit Jehova spiritum mendacii ori tuorum prophetarum istorum: interea Jehova loquutus est contra te malum.

23 Tunc accedens Tzidkija filius Cenhanæ percussit Micajehu in maxillam, & dixit, quanam via transivit spiritus Jehovæ à me, ut alloqueretur te?

24 Cui dixit Micajehu, ecce tu videris illo ipso die, quo ingredieris intimum conclave ad abscondendum te.

25 Dixit vero rex Jisraelis, prehendite Micajehu, & reducite eum ad Amonem præfectum civitati; & ad Joaschum filium regis:

26 Quibus dicetis, sic edicit rex, ponite istum *in* carcere, & alite eum pane angusto & aqua angusta, donec rediero cum pace.

27 Dixit vero Micajehu, si plane reversus fueris cum pace, non loquutus fuerit Jehova per me: præterea dixit, audite populi quotquot sunt.

28 Itaque ascendit rex Jisraelis cum Jehoschaphato rege Jehudæ contra Ramothas Gilhadis.

29 Ubi dixit rex Jisraelis Jehoschaphato, quum dissimularet se processurus in prælium, tu vero induere vestimentis tuis: sic dissimulante se rege Jisraelis processerunt in prælium.

30 Rex autem Syriæ præceperat præfectis currium suorum dicendo, ne pugnate contra parvum *aut* contra magnum; sed contra regem Jisraelis solum.

31 Fuit itaque quum videntes præfecti curruum Jehoschaphatum, ut ipsi dicerent, rex Jisraelis est; & diverterent contra eum ad pugnandum: sed exclamanti Jehoschaphato Jehova auxiliatus est, & avertit illos Deus ab eo.

32 Nam fuit quum viderent præfecti curruum eum non esse regem Jisraelis, ut reverterentur à persequendo eum.

33 Sed quidam jaculatus arcu simplici animo percussit regem Jisraelis inter commissuras & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, deflecte manu tua, ut educas me è castris, quia ægrotus factus sum.

34 Quoniam autem invalescebat prælium eo die, rex Jisraelis distinebat currus suos adversos Syros usque ad vesperam: quam ob rem mortuus est *quo* tempore occidit sol.

CAPUT XIX.

Jehoschaphat à prophetæ correptus resipiscit.

REvertente autem Jehoschaphato rege Jehudæ domum suam, cum pace Jeruschalaimam:

2 Prodiens in conspectum ejus Jehu filius Chanani videns, dixit regi Jehoschaphato, an improbo auxiliari & odores Jehovæ deligere te? at propter hæc tibi incumbit fervens ira à Jehova.

3 Verumtamen res bonæ inventæ sunt apud te: quod removisti lucos è terra & constituisti animum tuum ad quærendum Deum.

4 Deinde resedit Jehoschaphat Jeruschalaimis postquam conversus obvisset per populum, à Beerschebaho usque ad mon-

tana Ephraïmi, & revocasset eos ad Jehovam Deum majorum ipsorum:

5 Constituisseque judices in ea regione per omnes civitates Jehudæ munitas, cuique civitati:

6 Edicens judicibus; videte quid ficturi facturi, non enim pro homine judicaturi estis, sed pro Jehova: qui vobiscum *futurus est* in rebus judiciariis.

7 Quare nunc insit pavor Jehovæ vobis: observate & facite, non enim *est* apud Jehovam Deum nostrum iniquitas, aut acceptio personarum, aut sumtio muneris.

8 Atque etiam Jerusalaimis constituit Jehoschaphat è Levitis & sacerdotibus, & ex primoribus paternarū familiarū Jisraelis, ad judicia Jehovæ, & ad lites; quum reverterentur *ili* Jerusalaimam.

9 Et præcepit eis dicendo, sic facitote cum timore Jehovæ, cum fide, & cum animo integro:

10 Ut quæcunq; lis pervenerit ad vos, à fratribus vestris residētibus in civitatibus suis, *de discrimine* inter cædem & cædem, inter legem & præcepum, statuta & judicia; admoneatis eos, ne rei fiant Jehovæ, & incumbat fervens ira vobis & fratribus vestris: sic facitote ut non fitis rei.

11 Ecce autem Amarja Sacerdos primarius inter vos, in omni negotio Jehovæ, Zebadja vero filius Jischmaelis, antecessor in domo Jehudæ in omni negotio regio, cum moderatoribus & Levitis expositi sunt vobis: confirmate vos & facite, & Jehova aderit æquo.

CAPUT XX.

Triumphus Jehoschaphati super Syros: sed ob fœdus cum impio Achazja corripitur.

Fuit autem postea, venientibus Moabitis & Hammonitis, & *aliis qui* trans Hammonitas *habitabant*, cum eis, contra Jehoschaphatum in bellum:

2 Venerunt qui indicarent Jehoschaphato, dicendo, invadit te multitudo magna è transmarina *regione*, ex Syria; qui ecce sunt ad Chatzatzonem Thamaris, ea *est* Hen-Gedi.

3 Timens vero composuit Jehoschaphat faciem suam ad quærendum Jehovam; & indixit jejunium toti Jehudæ:

4 Itaque congregati sunt Jehudæi ad requirendum *opem à* Jehova: etiam ex omnibus civitatibus Jehudæ convenerunt ad requirendum Jehovam.

5 Tunc stans Jehoschaphat in congregatione Jehudæ & Jerusalaimorum, apud domum Jehovæ; ante atrium novum.

6 Dixit, Jehova Deus majorum nostrorum; nonne tu *es* Deus in cœlis, & tu dominaris in omnia regna gentium; ita ut in manu tua *sit* vis & potentia, ac nemo tibi possit obsistere?

7 Nonne tu, Deus noster, expulisti habitatores terræ hujus à conspectu populi tui Jisraelis; & tradidisti eam semini Abrahami diligenti te, in seculum?

8 In qua habitantes; ædificaverunt tibi in ea sanctuariū pro nomine tuo, dicendo:

9 Si obvenerit nobis malum, puta gladius, judicium, aut pestis, sive fames, consistemus ante domum hanc & coram te, nam nomē tuū *est* in domo hac: quare inclamantes te ex angustia nostra, exaudias & serves.

10 Nunc autē ecce Hammonitæ & Moabitæ, & montana Sehiris, in quæ non permisisti Jisraelitis ingredi quum venirent è terra Ægypti: quamvis recesserint ab illis, & non perdiderint illos:

11 Tamen ecce ipsi rependunt nobis; adveniendo ut expellant nos ab hæreditate tua, quam hæreditario jure possidendam tradidisti nobis.

12 Deus noster, an non judicia exercituros esses in eos? nam non *est* in nobis vis obsistēdi multitudini magnæ isti invadenti nos: & nos nescimus quid facturi simus, sed in te *defixi sunt* oculi nostri.

13 Interea omnes Jehudæi stabant coram Jehova; etiam parvuli eorum, uxores eorum, & filii eorum.

14 Tunc Jachazielem filium Zecarjæ, filii Benajæ, filii Jehielis, filii Matthanjæ, Levitam è posteris Asaphi, incessit spiritus Jehovæ *in* medio ipsius congregationis:

15 Et dixit, attendite omnes Jehudæi, & habitatores Jerusalaimorum, & rex Jehoschaphat: sic ait Jehova vobis, vos ne timetote, neque consternamini metu multitudinis magnæ istius, nam non vestrum *erit* hoc prælium, sed Dei.

16 Cras descendite versus eos, ecce ascensuri sunt per clivum Tzitzi, & invenietis eos in extremitate vallis, in fronte deserti Jerusalim.

17 Non *erit* vestrum pugnare in hoc *prælio*: fistite vos, consistite & videte salutem Jehovæ erga vos Jehudæi & Jerusalaimani, ne timetote, neq; consternamini, cras exite ante eos, nam Jehova aderit vobis.

18 Tunc inclinavit Jehoschaphat verticem facie *demissa* in terram: omnes quoq; Jehudæi & habitatores Jerusalaimorum prociderunt coram Jehova, incurvando se *honorem exhibentes* Jehovæ:

19 Et surrexerunt Levitæ è posteris Kehathitarum, & è posteris Koracharorum; ad laudandum Jehovam Deum Jisraelis voce magna summe.

20 Deinde surgentes mane, exierunt in desertum Thekoæ: quibus exeuntibus, consistens Jehoschaphat dixit, audite me Jehudæi & habitatores Jerusalaimorū, firme credite Jehovæ Deo vestro, & confirmabimini, firme credite prophetis ejus, & prosperabimini.

21 Ita consilio habito cum populo, constituit musicos Jehovæ, & laudantes decorum sanctitatis: qui procedendo ante expeditū *exercitum* dicerent, celebrate Jehovā, quoniam in seculū benignitas ejus *est*.

22 Quando autem inceperunt cantum & laudem, disposuit Jehova insidiatores con-

tra Hammonitas, Moabitas, & montanos Sehiris procedentes in Jehudam, ita ut afficerentur plagis.

23 Nam inſtiterunt Hammonitæ & Moabitæ contra habitatores montis Schiris, ad internecioni devovendum & perdendum eos: & quum abſolviſſent contra habitatores Schiris juverant *inter ſe* ut alter eſſet alteri perditor.

24 Interea Jehuda veniebat ad ipſam ſpeculam verſus deſertum illud: quumque reſpiceret ad multitudinem illam, ecce erant cadavera proſtrata humi, nec *ullæ* ſuperſtes.

25 Quapropter advenit Jehoſchaphat cum populo ſuo ad diripiendam prædam eorum; invenerunt que inter eos copioſe tam facultates cum cadaveribus, tum inſtrumenta deſiderabilia, quæ ſpoliaverunt ſibi, adeo ut non eſſent ferendo: fueruntque per triduum diripientes prædam illam, magna enim erat.

26 Die autem quarto congregaverunt ſe in convallem benedictionis, ubi benedixerunt Jehovæ: idcirco vocant nomen loci illius, convallem benedictionis uſque in hunc diem.

27 Poſtea reverſi omnes viri Jehudæ & Jeruſchalaimorum cum Jehoſchaphato in principiis ipſorum, ut reverterentur Jeruſchalaima cum lætitia: nam lætitia affecerat eos Jehova ab hoſtibus eorum:

28 Venerunt Jeruſchalaima cum nabliis & cum citharis, & cum tubis: ad domum Jehovæ.

29 Et inceſſit pavor Dei omnia regna illarum regionum, quum audirent pugnaſſe Jehovam contra hoſtes Jiſraelis.

30 Ita quievit regnum Jehoſchaphati: quietem largiente illi circumquaque Deo illius.

31 Regnavit igitur Jehoſchaphat ſuper Jehudam: natus triginta quinque annos quum regnare inciperet, viginti quinque annis regnavit Jeruſchalaimis, cujus matri nomen Hazuba filia Schilchi.

32 Et ambulavit in via patris ſui Aſæ, neque receſſit ab ea; faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

33 Verumtamen excelſa non amota ſunt: nam adhuc populus non cõparaverant animum ſuum erga Deum majorum ſuorum.

34 Reliquæ autem res Jehoſchaphati priores & poſteriores; ecce ſunt ſcriptæ in verbis Jehu filii Chanani, qui inſitus eſt referte in librum regum Jiſraelis.

35 Poſtmodum vero conſociavit ſe Jehoſchaphat rex Jehudæ cum Achazja rege Jiſraelis: is *autem* improbiſſime agebat.

36 Eam autem conſociavit ſibi, ad faciendum naves quibus obirent Oceanum; fecerantque naves Hetzjone Geberis.

37 Quapropter prophetavit Eliezer filius Dodavæ Mareſchanus contra Jehoſchaphatum dicendo; quandoquidem conſociaſti te cum Achazja, diſrumpit Jehova opera tua, ita confractæ ſunt naves, neque obtinuerunt *vim* obeundi Oceanum.

CAPUT XXI.

Jehoramo ſanguinario prædicitur ab Elia & evenit mors ex morbo fœdiſſimo.

QUum autem occubuiſſet Jehoſchaphat cum patribus ſuis, ſepultuſq; eſſet cum patribus ſuis in civitate Davidis: regnavit Jehoram filius ejus pro eo.

2 Huic *erant* fratres filii Jehoſchaphati, Hazarja, & Jechiel, & Zecarja, & Hazarja, & Micael, & Schephatja; omnes hi filii Jehoſchaphati regis Jiſraelis:

3 Quibus dederat pater eorũ dona multa argenti & auri & rerum pretioſarum, cum civitatibus munitis in Jehuda: regnũ vero dedit Jehoramo, quia erat primogenitus.

4 Surgens autem Jehoram ut confirmaret ſe in regno patris ſui, interfecit omnes fratres ſuos gladio: etiamque *aliquos* è principibus Jiſraelis.

5 Natus triginta duos annos Jehoram quum regnare inciperet; octo annos regnavit Jeruſchalaimis:

6 Quibus ambulavit in via regũ Jiſraelis, quemadmodum faciebant familia Achabi, nam filia Achabi erat ei uxor: feciteque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

7 Noluit tamen Jehova perdere domum Davidis, propter illud fœdus quod pepigerat cum Davide; & quemadmodum dixerat ſe datorum lucernam ei & filiis ejus omnibus diebus.

8 Temporibus hujus defecit Edom, ne ſubjectus eſſet Jehudæ: & conſtituerunt ſuper ſe regem.

9 Quapropter profectus eſt Jehoram cum præfectis ſuis & omnibus curribus ſuis: ſecumque fuitque ipſo ſurgente nocte, ut percuteret Edomæum circumjacentem ſibi, & præfectos curruum ejus.

10 Perſiſterant autem Edomæi in defectione, ne ſubjectus eſſet Jehudæ uſque in diem iſtum, tunc defecit Libna eodem tempore ne ſubjectus eſſet ei: quia dereliquerat Jehovam Deum majorum ſuorum.

11 Etiam ipſe fecit excelſa in montibus Jehudæ: effecitque ut ſcorterentur habitatores Jeruſchalaimorum, imo impulit eum Jehuda.

12 Quam ob rem pervenit ad eum ſcriptum ab Elia propheta, dicendo: hæc dicit Jehova Deus Davidis patris tui, quandoquidem quod non ambulaſti in viis Jehoſchaphat patris tui, & in viis Aſæ regis Jehudæ:

13 Sed ambulaſti in via regum Jiſraelis, & effeciſti ut ſcorterentur Jehuda & habitatores Jeruſchalaimorum, ſicut effecit domus Achabi: ut ſcorteraretur *Jiſrael*: inſuper etiam fratres tuos, domeſticos patris tui, meliores te interfeciſti:

14 Ecce Jehova afflicit te plaga magna in populo tuo, & in filiis tuis, & in uxoribus tuis, atq; in omnibus facultatibus tuis,

15 Tu quoque *egrotaveris* morbis magnis, morbo inteſtinorum tuorum; per dues an-

nos

pos continuos, donec exeant intestina tua præ morbo illo.

16 Excitavit itaque Jehova contra Jehoramum animũ Philisthæorum & Arabum, qui *juxta* finitimi Æthiopum:

17 Qui ascendentes contra Jehudam, irruperunt in *regionem* ejus, & abduxerunt captivas omnes facultates quæ inventæ sunt in domo regis, etiamq; filios ejus, & uxores ejus, ita ut non relinqueretur ei filius nisi Jehoachaz minimus filiorũ ejus.

18 Deinde post omnia hæc; affecit eum Jehova in intestinis ejus morbo illo, adeo ut nulla *esset* medicina.

19 Pertexit enim de anno in annum, adeo ut quo tempore exibat terminus ille, completis annis duobus, exirent intestina ejus, cum morbo ejus, & moreretur morbis gravissimis: neq; fecerunt ei populus ejus ustionem *odorum* similem ustioni majorum suorum.

20 Natus triginta duos *annos* erat quum regnare inciperet, & octo annis regnavit Jerusalaimis: quos transegit sine voluptate, & sepelierunt eum in civitate Davidis, sed non in sepulcris Regum.

CAPUT XXII.

Achazjam regem Jehuda & Jehoramum regem Jisraelis occidit Jehu: occidente a, Hathalja semen regium, reservatus fuit Joasch.

COnstituerunt autem habitatores Jerusalaimorum regem Achazjam filium ejus minimum pro eo, nam omnes priores interfecerat turma quædam quæ venerat cum Arabibus in castratita regnavit Achazja filius Jehorami rex Jehudæ.

2 Cujus matri nomen Hathalja nata Homri, agentis quadragesimum secundum annum quum Achazja regnaret, qui anno uno regnavit Jerusalaimis.

3 Hic etiam ambulavit in viis domus Achabi, nam mater ejus erat consiliaria ejus ad improbe agendum.

4 Itaque fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut domus Achabi: ipsi enim erant ei consiliarii post mortem patris ejus, adeo ut perdiderint eum.

5 Etiam in consilio eorum ambulavit; profectus cum Jehoramo filio Achabi rege Jisraelis in bellum contra Chazaelem regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percusserunt Syri Joramum.

6 Quum autem reverti*sus* esset ut se curaret Jizrehele, quia *afflixerant eum* plagis quibus percusserant eum apud Ramam; quando prœliabatur cum Chazaele rege Syriæ: Hazarja filius Jehorami rex Jehudæ descendit ad invisendum Jehoramum filium Achabi Jizrehelem, eo quod ægrotus esset.

7 Sed à Deo fuit procuratio Achazjæ veniendo ad Joramum: nam processit cum Jehoramo ad Jehu filium Nimschi venientem, quem unxerat Jehova ad excindendam domum Achabi.

8 Fuit enim quum judicia exerceret Jehu contra domum Achabi; ut inveniens principes Jehudæ, & filios cognatorum Achazjæ ministrantes Achazjæ, interficeret eos.

9 Deinde quæsivit Achazjam, ceperuntque eum (is autem se absconderat in Schomrone) & adductum eum ad Jehu morte affecerunt eumq; sepeliverunt eũ, quia dicebant, filius est Jehoschaphati, qui quæsivit Jehovam ex toto animo suo: ita non *erat* domui Achazjæ, qui obtineret vires ad regnandum.

10 Quapropter Hathalja mater Achazjæ, quum videret mortuum esse filium suum; surgens perdidit totum semen regium domus Jehudæ.

11 Sed accipiens Jehoschabhath filia regis Joaschum filium Achazjæ, furtim surreptum eum è medio filiorum regis qui afficiebantur morte, abdidit ipsum & nutricem ejus in conclave lectorum: abscondit autem eum Jehoschabhath filia regis Jehorami uxor Jehojadahi Sacerdotis, quia ipsa erat soror Achazjæ, metu Hathalja, ut ea non afficeret eum morte.

12 Ita fuit cum ipsis in domo Dei latitans sex annis, dum Hathalja regnaret super terram.

CAPUT XXIII.

Jehojadah constituit regem Joaschum; Hathaljam curat occidi & reformat Ecclesiã.

ANno autem septimo cõfirmans se Jehojadah assumsit centuriones, Hazarjam filium Jerochami, & Jischmahelem filium Jehochananis, & Hazarjam filium Hobedi, & Mahasejam filium Hadajæ, ac Elischaphatum filiũ Zicri secum in fœdus:

2 Qui circumeuntes per Jehudam congregaverunt Levitas ex omnibus civitatibus Jehudæ, & primarios paternarũ *familiarũ* Jisraelis: qui venerunt Jerusalaima.

3 Tum pepigit tota illa congregatio fœdus in domo Dei cum rege: quum dixisset eis *Jehojadah*, ecce filius regis regnaturus est, quemadmodum promisit Jehova posteris Davidis.

4 Hæc *est* res quam facturi estis: tertia pars vestrum ingredientium sabbatho ex Sacerdotibus & Levitis, *sunto* janitores liminum:

5 Et tertia altera adesto domui regis, reliqua vero tertia in porta præcipua: totus autem populus in atriis domus Jehovæ.

6 Sed ne ingrediatur domum Jehovæ, nisi Sacerdotes & qui ministrãt ex Levitis, ipsi ingressuri sunt, quia sancti sunt: at totus populus observanto observationem Jehovæ.

7 Sed cingent Levitæ regem circumquaque quisque cum armis suis in manu sua, at quisquis venturus est in domum istam, morte afficiatur: adeste igitur regi quum ingredietur & quum egredietur.

8 Itaque fecerunt Levitæ & totus Jehuda, omnino prout præceperat Jehojadah Sacerdos, assumserunt etiam quisque homines

mines suos ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: non enim exemerat Jehojadah Sacerdos ullas distributiones.

9 Deditque Jehojadah Sacerdos centurionibus hastas, & scuta, & umbones, qui *fuerant* regis Davidis; qui *erant in* domo Dei.

10 Quumque constituisset totum populum cum missili cujusque in manu ipsius, à latere domus dextero usque ad latus domus sinistrum, versus altare & versus domum; apud regem circumquaque.

11 Produxerunt filium regis, & imposito ei coronamento idque cum testimonio, constituerunt eum regem: & ungentes eum Jehojadah & filii ejus dicebant, vivat rex.

12 Quum autem Hathalja audiret strepitum populi concursantium & faventium regi; ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ,

13 Ubi videns quod ecce rex stabat in sua columna in ingressu, & principes ac tubæ aderant regi, totusq; populus terræ lætus clangebat tubis, & musici instrumentis musicis, qui exemplo præibant ad favendum *regi*: laceravit Hathalja vestimenta sua, dicens, conjuratio, conjuratio.

14 Jussit autem Jehojadah Sacerdos exire centuriones, præfectos copiarum, edicens eis, jubete istam exire intra ordines, & qui sequetur istam, morti traditor gladio: dicebat enim sacerdos, ne afficitote eam morte *in* domo Jehovæ.

15 Itaque disposuerunt ei custodias laterales, & abiit per aditum portæ equorum versus domum regis; ubi morte affecerunt eam.

16 Tunc pepigit Jehojadah fedus inter illum & totum populum ac regem; ipsos fore populum Jehovæ.

17 Postea ingressi totus populus ædem Bahalis demoliti sunt eam, & altaria ejus, imagineisque ejus peisfregerunt: Matthanem vero Sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria.

18 Et reposuit Jehojadah præfecturas in domo Jehovæ commissas Sacerdotibus Levitis quos distribuerat David in domo Jehovæ; ad offerendum holocausta Jehovæ sicut scriptum est in lege Moschis, cum lætitia & cum musica: secundum dispositionem Davidis.

19 Restituit quoque janitores in portis domus Jehovæ; ut non ingrederetur immundus ulla re.

20 Quumque assumsisset centuriones & magnates, dominantesque in populo, ac totum populum terræ, deduxit regem è domo Jehovæ, ingressique sunt per portam summam domum regis; & collocarant regem in solio regni.

21 Et lætati sunt totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradiderant gladio.

CAPUT XXIV.

Joasch vivente Jehojadah bonus, postea degenerat & punitur.

NAtus septem annos Joasch quum regnare inciperet, quadraginta annis regnavit Jerusalemis: cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho.

2 Fecitque Joasch quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnibus diebus Jehojadahi sacerdotis.

3 Quum autem accepisset ei Jehojadah uxores duas; genuit filios & filias.

4 Fuitque postea, quum esset Joasche in animo instaurare domum Jehovæ:

5 Ut congregatis sacerdotibus ac Levitis; ediceret eis, exite per civitates Jehudæ, & congregate à toto Israele pecuniam ad curandum domum Dei vestri de anno in annum, vos itaque festinate in hoc negotio: sed non festinarunt Levitæ.

6 Quapropter vocans rex Jehojadahum primarium; dixit ei, quare non habuisti quæstionem de Levitis, ut afferrent à Jehuda & Jerusalem collectam Moschis servi Dei, & congregationis Israelis; ad tentorium conventus?

7 Hathalja enim improbissime se gerente, filii ejus perruperant *in* domū Dei & etiamque omnes res consecratas domi Jehovæ, aptaverant Bahalimis.

8 Itaque edicente rege, aptaverunt arcam alicujus; posuerunque eam in porta domus Jehovæ, foris.

9 Promulgaverunque in Jehuda & Jerusalem, ut afferrent Jehovæ collectam Moschis servi Dei, imperatam Israeli in deserto.

10 Tunc lætantes omnes principes & totus populus; attulerunt & injecerunt in arcam, donec absolvissent *instaurare*.

11 Eratque quo tempore exportarunt erat arcam ad delegatos regis per Levitas, ut quum viderent multam esse pecuniam, conveniret scriba regis cum delegato sacerdotis primarii, & evacuarent arcam illam, postea deportantes reponerent eam in loco suo: sic facientes de die in diem, colligebant pecuniam copiosè.

12 Quam tradebat rex & Jehojadah exactori operis ministerii domus Jehovæ, qui mercede conducebant patratores & fabros ad instaurandum domum Jehovæ; etiamque fabros ferrarios & æraiios ad curandum domum Jehovæ.

13 Sic facientibus exactoribus operis, ut surrexit in justa constitutionem operis illius per manū eorum, ita ut restituerent domum Dei in formam ipsius, confirmantes eam.

14 Quumque absolvissent, retulerunt coram rege & Jehojadah reliquum pecuniæ, unde fecit instrumenta ad domum Jehovæ, instrumenta ministrandi & offerendi, cumacerris; & vasidem instrumenta aurea & argentea. Fuerunt offerentes holocausta in domo Jehovæ jugiter cunctis diebus Jehojadahi.

15 Senio

15 Senio autem confectus Jehojadah & satur dierum mortuus est; natus centum triginta annos quum moreretur.

16 Quem sepeliverunt in civitate Davidis cum regibus, eo quod exercuisset bonum in Jisraele, tum erga Deum, tum erga domum illius.

17 Post mortem vero Jehojadahi venientes principes Jehudæ incurvaverunt se *honore habentes* regi tunc auscultavit rex eis.

18 Ita derelinquentes domum Jehovæ Dei majorum suorum, coluerunt lucos & idola; fuitque fervens ira contra Jehudam & Jeruschalaimam propter reatum illorum hunc:

19 Quum misisset ad eos Prophetas, ad revocandū eos ad Jehovam, iisque cōtestantibus contra eos non præbuissent aurem.

20 Quin imo quum spiritu Dei induente Zecarjam filium Jehojadahi sacerdotis ipsius, constitisset ex editiori loco in populo: dixissetque eis, sic ait Deus, quare transgredimini præcepta Jehovæ, ut non prosperemini? quia dereliquistis Jehovam, vicissim dereliquit vos.

21 Conjurantes contra eum, obruerant eum lapidibus ex præcepto regis, in atrio domus Jehovæ.

22 (Non enim recordabatur Joasch rex illius benignitatis quam exercuerat Jehojadah pater ejus erga se, quum interficeret filium ejus) qui quum moreretur dixit, videbit Jehova, & requiret.

23 Fuit ergo vertente anno, ascendentibus contra eum copiis Syriæ; ut invadentes Jehudam & Jeruschalaima perderent omnes populi principes de populo; & omnem prædam eorum mitterent ad regem Darmasci.

24 Quamvis paucis hominibus venissent copiæ Syriæ, tamen Jehova tradidit in manum eorum copias numerosas valde, quia dereliquerant Jehovam Deum majorum suorum: ita in Joaschum exercuerunt judicia.

25 Quum autem discessissent ab eo, nam reliquerant eum in morbis gravissimis *vulneribus*; conjurarunt inter se contra eum servi ejus, propter cædes filiorum Jehojadahi sacerdotis, & interfecerunt eum in lecto ipsius, ita mortuus est: sepeliverunt que eum in civitate Davidis, sed non sepeliverunt eum in sepulcris regum.

26 Atque hi *sunt* qui conjurarunt inter se contra eum; Zabad filius Schimhathæ Hāmonitidis; & Jehozabad filius Schimrithæ Moabitidis.

27 Filii autem ejus, & magnitudo oneris impositi ei, & fundatio domus Dei, ecce sunt scripta in commentario libri regū: regnavitque Amatzja filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amatzja ex bono, fit pessimus.

NAtus vigintiquinque annos regnare cepit Amatzja de vigintinovem annis regnavit Jeruschalaimæ; & nomen matri nomen Jehoaddan e Jeruschalaimis.

2 Fecitq; quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; sed non animo integro.

3 Fuit autem quum cōfirmatum esset regnum penes ipsum, ut interficeret servos suos, qui percusserant regem patrem suum:

4 Filios vero eorum non affecit morte: sed *ferus* sicut scriptum *est* in lege, in libro Moschis, præcepisse Jehovam dicendo, ne moriuntor patres pro filiis, & filii ne moriuntor pro patribus, sed quisque propter peccatum suum moriuntor.

5 Præterea Amatzja congregatis Jehudæis, constituit eos per familias paternas chiliarchos, & centuriones in toto Jehuda & Binjamine: & recensens eos à nato viginti annos & deinceps, invenit eorum trecenta millia delectorum, *aptorum* ad prodeundum in militiam, prehendentium spiculum aut clypeum.

6 Insuper mercede conduxit ex Jisraelitis, centies mille valentes robore, centum talentis argenti.

7 Quare vir Dei venit ad eum dicendo, ô rex, ne venito tecum exercitus Jisraelitarum; non enim *est* Jehova cum Jisraelitis, ullo Ephrajimitarum.

8 Sed procede tu, age, confirma te ad hoc bellum: facturus esset Deus ut impingas coram hoste, nam *est* vis in Deo ad auxiliandum, & ad faciendum ut impingas.

9 Dicente vero Amatzja viro Dei, quid ergo faciendam centum talentis, quæ dedi turmæ Jisraelitarum? dixit vir Dei, est Jehovæ dare tibi amplius eo.

10 Separavit itaque eos Amatzja, nempe turmam illam quæ venerat ad ipsum ex Ephrajimo, ut abirent in locum suum: quapropter accensa est ira ipsorum valde contra Jehudam, & revertebantur in locum suum accensa ira.

11 Interea Amatzja cōfirmans se deduxit populū suum, & abiit in vallem salis, ubi percussit filiorum Schirris decem millia.

12 Et decem millia virorum captivos abducentes Jehudæi, duxerunt ad fastigium Petræ: & dejecerunt eos è fastigio Petræ, ita ut omnes dirumperentur.

13 Turmarii vero illi quos remiserat Amatzja ne procederent secum in bellum, tunc irruerunt in civitates Jehudæ à Schomarone Beth-Choronem usque: & percutientes ex eis tria millia, diripuerunt direptione magna.

14 Fuit autem postquam rediisset Amatzja à percutiendo Edomæos, ut adducens deos filiorum Sehirris, constitueret illos sibi deos; & coram illis incurvaret se, atque adoleret illis.

15 Quam ob rem accensus ira Jehova in Amatzja, misit ad eum prophetā qui diceret ei, cur quæris deos istius populi, qui non eripuerunt populū suum è manu tua?

16 Fuit autē quum alloqueretur ipsum, ut diceret illi *rex*, an consiliarium regi tradiderunt te? desiste, quare percuteret te? itaque desistit propheta, dicens, agnosco

noico Deum iniisse consilium de perdendo te, quandoquidem facis hoc, ac non auscultas consilio meo.

17 Tunc inito consilio Amatzja rex Jehudæ, misit ad Joaschum filium Jehoachazi filii Jehu regem Jisraelis, qui diceret; Age, videamus alter faciem alterius.

18 Misit vero Joasch rex Jisraelis ad Amatzjam regem Jehudæ, qui diceret; quædam spina quæ in Libano *erat*, misit ad cedrum quæ *erat* in Libano ad dicendū, da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præteriens bestia agrestis quæ in Libano *erat*, conculcavit spinam illam.

19 Cogitasti, ecce percussisti Edomæos, ideo extulit te animus tuus ut tibi arroges gloriam: nunc confide domi tuæ, quare misceres bellum malo tuo, ut cadas tu & Jehuda tecum?

20 Sed non auscultavit Amatzja, quia à Deo id erat, ut traderet eos in manū *horū*; eo quod quæsivissent deos Edomæorum.

21 Et ascendente Joascho rege Jisraelis, viderunt alter faciem alterius, ipse & Amatzja rex Jehudæ, apud Beth-Schemeschum quod *est* Jehudæ.

22 Pliga autem affectus est Jehuda coram Jisraele; ita ut fugerent quisque in tentoria sua.

23 Amatzjam vero regem Jehudæ filium Joaschi, filii Jehoachazi prehendit Joasch rex Jisraelis apud Beth-Schemeschum: deinde adducens eum Jeruschalaima, perrupit in muro Jeruschalaimorum à porta Ephrajimi usque ad portam angularem, quadringentos cubitos.

24 Denique toto auro & argento omnibusq; vasis quæ inventa sunt in domo Dei penes Hobed-Edomum, & thesauris domus regiæ obsidibusque *acceptis*, reversus est Schomronem.

25 Vixit vero Amatzja filius Joaschi rex Jehudæ, post mortem Joaschi filii Jehoachazi regis Jisraelis, quindecim annis.

26 Reliquæ autem res Amatzjæ priores & posteriores; nonne ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ & Jisraelis?

27 Nam ex quo tempore recessit Amatzja à sequendo Jehova, quam fecissent cōtra eum conspirationem Jeruschalaimis, fugit Lacischūt: quam ob rem miserunt post eum Lacischum, ubi morte affecerunt eum.

28 Inde deportaverunt eum equis; & sepeliverunt eum cum patribus ejus in civitate Jehudæ.

CAPUT XXVI.

Huzzija pius prosperatus, efficit eum se efferri supra percessum est.

TUm assumentes totus populus Jehudæ Huzzijam, qui erat natus sexdecim annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

2 Ipse ædificavit Elotham, quam recuperaverat Jehudæ; postquam occubuisset rex cum patribus suis.

3 Natus sexdecim annos Huzzija quum regnare inciperet, quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jecolja è Jeruschalaimis.

4 Fecitque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Amatzja pater ejus.

5 Fuit enim *intentus* quærendo Deo diebus Zecarjæ, informantis in rebus pertinentibus ad timorē Dei: & quibus diebus quæsivit Jehovam, secundavit eum Deus.

6 Nam procedens oppugnavit Pelischthæos, & perrupit murum Gathi, & murum Jabnes, & murum Aschdodi; ædificavitque civitates in Aschdodæa, & in Pelischthæorum *regione*:

7 Et auxiliatus est ei Deus contra Pelischthæos, & contra Arabas qui habitabant in Guris planitie, & indigenas.

8 Dederūt quoq; Hāmonitæ manus Huzzijæ, adeo ut abiret nomen ejus usq; ad ingressū Ægypti, quia cōfirmabat se summe.

9 Nam ædificavit Huzzija turres Jeruschalaimis ad portam anguli, & ad portam vallis, & ad Miktzoham, & firmavit eas.

10 Ædificavit etiam turres in deserto, & fodit cisternas multas tum in depresso loco quam in planitie, eo quod pecoris multum esset ipsi: & agricolæ ac vinitores in montibus, & in arvis, nam amator agriculturæ erat.

11 Erant autem Huzzijæ copiæ gerentium bellum, aptorum ad prodeundum in militiam turmatim pro numero recensionis eorum *facta* per Jehielem scribam & Mahasejam moderatorem, committisse manui Chananjæ ex principibus regis.

12 Totus numerus primorum paterfamiliarum inter valentes robore, bis mille sexcentorum:

13 Quorum manui commissi copiarum militarium ter centies septies mille quinquenti, gerentes bellum virtute militari; ad auxiliandum regi contra hostem.

14 Quibus paravit Huzzija pro toto exercitu scuta & spicula, galeasque, & loricas, & arcus; usque ad lapides fundarum.

15 Fecit præterea Jeruschalaimis machinas ingeniosissime excogitatas, ut esset super turres & super angulos, ad jaculandū sagittis & lapidibus magnis: exivitq; nomē ejus usq; in longinquū, quia mirifice adjuvabatur, usquedum confirmatus esset.

16 Sed ubi confirmatus est, exaltit se animus ejus usque adeo ut se corrumperet, & prævaricaretur contra Jehovam Deum suum: ingressus enim est in templum Jehovæ, ut adoleret super altare suffitus.

17 Ingressus vero post eum Hazzarja sacerdos, & cum eo sacerdotes Jehovæ octoginta robusti:

18 Obstiterunt Huzzijæ regi dicentes ei, non *est* tuum, ô Huzzija, adolere Jehovæ, sed sacerdotum filiorum Aharonis, qui consecrati sunt ad adolendum: exi è sanctuario, nam prævaricatus es, neque futurum est tibi gloriæ à Jehova Deo.

19 Tum

20 Tum indignatus ei Huzzija, habens in manu sua suffimentum ad adolendum: quumque indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram ipsis sacerdotibus in domo Jehovæ ab altari sufficus.

20 Respiciens itaque ad eum Hazarja sacerdos primarius cum omnibus reliquis sacerdotibus, quod ecce esset leprosus in fronte sua, deturbaverunt eum indetiamque ipse impellebatur ad exeundum, quia plaga afficiebat eum Jehova.

21 Sic fuit Huzzija rex leprosus usque ad diem mortis suæ, habitans in domo semota leprosus, quum abscissus esset à domo Jehovæ: interea Jothã, filius ejus præerat domui regis, judicans populũ terræ.

22 Reliquas autem res Huzzijæ priores & posteriores, scripsit Jeschaja filius Amotzi prophetæ.

23 Tandem occubente Huzzija cum patribus suis, sepelierunt eum cum patribus ejus in agro sepulcrali qui *erat* regum, dicebant enim leprosus est: & regnavit Jotham filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Jotham fit regnat, signa sucedit F. Achaz.

NAtus viginti quinque annos Jotham quum regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jerusicha filia Tzadoki.

2 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Huzzija pater ipsius, tantum modo non est ingressus templum Jehovæ: sed adhuc populus corrumpebat se.

3 Hic ædificavit portam domus Jehovæ superiorem, & in muro clivi ædificavit plurimum.

4 Civitates etiam ædificavit in montanis Jehudæ; & in saltibus ædificavit palatia & turres.

5 Hic etiam pugnans contra regem Hammonitarum prævaluit eis, ita ut darent ei Hammonitæ anno illo centum talenta argenti, & decies mille coros tritici, similiter hordei decies millethoc tempore dederunt ei Hammonitæ etiam anno secundo & tertio.

6 Itaq; corroboravit se Jotham; quia comparaverat vias suas coram Jehova Deo suo.

7 Reliquæ autem res Jothami, & omnia belli ejus, viæque ejus, ecce sunt scriptæ in libro regum Jisraelitarũ & Jehudæ.

8 Natus viginti quinq; annos erat quum regnare inciperet: & sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis.

9 Quandoquidem occubuit Jotham cum patribus suis, & sepeliverunt eum in civitate Davidis: ita regnavit Achaz filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Achaz impius rex vexatur afflictione, & insuper augetur impietate sua.

NAtus viginti annos Achaz quum filius regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: sed non fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut David pater ipsius.

2 Ambalavit enim in viis regum Jisraelis, atque etiam fusiles *imagines* fecit Bahalimis.

3 Præterea ipse adolevit in valle filii Hinnomi: & arsit filios suos igne, secundum abominationes gentium quas expulerat Jehova à facie Jisraelitarum.

4 Et sacrificabat studiose, adolebatque in excelsis, & in collibus, & sub omni arbore virente.

5 Quam ob rem tradidit eum Jehova Deus ejus in manum regis Syrorum; qui percutientes eum captivam abduxerunt ab eo multitudinem magnam, quam deduxerunt in Darmascum: etiamq; in manum regis Jisraelitarum traditus est, ita ut percuteret eum percussione magna.

6 Interfecit enim Pekach filius Remaljæ ex Jehudæis centies vicies mille die uno, omnes robustos; eo quod dereliquissent Jehovam Deum majorum suorum.

7 Interfecit quoq; Zieri potens Ephrajimita Mahasejam filium regis, & Hazrikkam antecessorem domus ejus, atque Elkanam secundum à rege.

8 Itaque captivos ducebant Jisraelitæ è cognatis suis ducenta millia mulierum, puerorum & puellarũ, ac etiam prædam multam diripuerant ex eis: deducebantque ista spolia in Schomronem.

9 Quum ibi existens propheta Jehovæ Hoded nomine: prodiit ante exercitum illum qui veniebat in Schomronem, ac dixit eis, ecce propter iram Jehovæ Dei majorum vestrorum irruentes contra Jehudæos, tradidit eos in manum vestram: & interfecistis ex eis cum indignatione *quæ* ad cœlos usque pertigit.

10 Et nunc filios Jehudæ & Jeruschalaimorum cogitatis subjicere ut sint servi & ancillæ vobis: an non penes vos, vos *ipsimet sunt* duntaxat reatus contra Jehovam Deum vestrum?

11 Quare nunc auscultate mihi, & restituite hanc captivorũ multitudinem, tam abductis captivam à fratribus vestris: nam æstus iræ Jehovæ *exardescit* in vos.

12 Tunc surgentes hominis eprincipibus Ephrajimitarum, Hazarja filius Jehochanais, Berexja filius Meschillemochi, & Jechizkija filius Schallumi, & Hamasa filius Chadlai, adversus venientes ab illa militia

13 Dixerunt eis, non ejis adducatis hanc captivorum multitudinem huc, quia in reatum gravissimũ cederet nobis quod vos dicitis, superaddendo peccatis nostris & reatui nostro: quia magnus reatus incumbit nobis, & æstus iræ est contra Jisraelem.

14 Ita dereliquit expeditus qui q; multitudinem illam captivam & prædam eam, ante istos principes & totam congregationem.

15 Et surgentes homines quidam qui expressi fuerant nominatim, prehenderunt multitudinem illam captivam, & omnes nudos eorum induerunt ex ipsa præda; quumq; induissent & calceassent, cibumq; & potum dedissent atque unxissent eos, deduxerunt asinis quemque labantem eorum, adduxeruntque eos Jerichuntem, in civitatem palmarum, juxta fratres eorum: deinde reversi sunt in Schomronem.

16 Tempore illo misit rex Achaz ad reges Assyriæ, ut auxiliarentur sibi.

17 Nam adhuc Edomæi venientes, percusserant Jehudã, & abduxerant captivos.

18 Pelischthæi quoq; irruerant in civitates depressi agri & meridianas Jehudæ; ceperantque Beth-Schemeschum, & Ajalonem, & Gederothas, & Socuntem ac villas ejus, Thimnamq; & villas ejus, Gimzuntem ac villas ejus, & habitabant illic.

19 Deprimebat enim Jehova Jehudam propter Achazum regẽ Jisraelis: quia abstraxerat Jehudam, ut omnino prævaricaretur contra Jehovam.

20 Veniens itaque ad eum Thilgath Pilneeser rex Assyriæ; angustia affecit eum, non autem confirmavit eum.

21 Nam accipiens Achaz partẽ ex domo Jehovæ & domo regis ac principum; dedit regi Assyriæ, nec tamẽ fuit auxilio ei.

22 Quocunq; autem tempore angustia afficiebat ipsum *Jehova*, pergebat prævaricari cõtra Jehovam: idem *erat* rex Achaz.

23 Sacrificavit enim diis Darmascenorum percutientium ipsum: dicens, quia dii regum Syriæ sunt auxilio eis, illis sacrificaturus sum ut auxilientur mihi: at illi fuerunt *obices* in quos impingeret, ipsi & toti Jisraeli.

24 Adeo ut cõgregans Achaz instrumenta domus Dei, truncaret instrumenta domus Dei, & occluderet fores domus Jehovæ; faceretque sibi altaria in unoquoque angulo Jeruschalaimis:

25 Etiam in singulis civitatibus Jehudæ faceret excelsa ad adolendum diis alienistica provocavit Jehovam Deum majorum suorum.

26 Reliquæ autẽ res ejus, & omnes viæ ejus priores & posteriores, ecce sunt scriptæ in libro regum Jehudæ & Jisraelis.

27 Denique quum occubuisset Achaz cum patribus suis, sepeliverunt eum in ipsa civitate, Jeruschalaimis, non enim intulerunt eum in sepulcra regum Jisraelis: regnavitq; Jechizkija filius ejus pro eo.

CAPUT XXIX.

Jechizkija incipit reformationem.

JEchizkija regnare cœpit natus viginticiq; annos, & vigintinovem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Abija filia Zecarjæ.

2 Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerat David pater ejus.

3 Hic ipso anno primo regni sui, mense primo, aperuit fores domus Jehovæ, & confirmavit ipsos *Sacerdotes*:

4 Jussit enim convenire Sacerdotes & Levitas, & congregavit eos in plateam orientalem:

5 Ac dixit eis, auscultate mihi, ô Levitæ: jam sanctificate vos, & sanctificate domum Jehovæ Dei majorum vestrorum, & efferte quod separandum est è sancto.

6 Nam prævaricati sunt patres nostri, & facientes quod malum *videtur* in oculis Dei nostri dereliquerunt eum; & avertentes faciem suam à tabernaculo Jehovæ oppoluerunt cervicem:

7 Etiam occluserunt fores porticus, extinxeruntque lucernas, & suffitum non adoleverunt: denique holocaustum non obtulerunt in Sancto, Deo Jisraelis.

8 Quamobrem fuit fervens ira Jehovæ contra Jehudam & Jeruschalaim; adeo ut tradiderit eos commotioni, desolationi & sibilo, quemadmodum videtis oculis vestris.

9 Nam ecce ceciderunt patres nostri gladio; & filii nostri, filiæq; nostræ, ac uxores nostræ in captivitate *fuerunt* propter illud.

10 Nunc *est* mihi in animo pangendi fœdus cum Jehova Deo Jisraelis; ut averset se à nobis æstus iræ ejus.

11 Filii mei, nunc ne erretis; vos enim elegit Jehova, ut stantes coram ipso ministretis ipsi, & ut sitis ipsi ministrantes & adolentes.

12 Tum surgentes hi Levitæ, Machath filius Hamasai, & Joel filius Hazarjæ è posteris Kehothitarum; ex Meraritis vero Kisch filius Habdi, & Hazarja filius Jehalleelis: atque è Gerschonitis Joach filius Zimmæ, & Heden filius Joachi:

13 Et è filiis Elitzaphanis, Schimri & Jehiel, ac è filiis Asaphi Zecarja, & Mathanja:

14 E filiis quoque Hemanis Jechiel & Schimhi; & è filiis Jeduthumis Schemahja & Huzziel:

15 Congregarunt cognatos suos & sanctificaverunt se, venerantque secundum præceptum regis ex verbis Jehovæ, ad purgandum domum Jehovæ.

16 Nam ingressi Sacerdotes in interiorẽ partem domus Jehovæ ad purgandum, extulerunt omnem immunditiem, quam invenerant in templo Jehovæ, in atrium domus Jehovæ: recipiebant vero Levitæ exportandam in torrentem Kidronis foras.

17 Cœperant autem primo *die* mensis primi sanctificare; & die octavo ejusdem mensis ingressi porticum Jehovæ, sanctificaverunt domũ Jehovæ diebus octo: ita ut die sextodecimo mẽsis primi absolverint.

18 Tum venientes intro ad Jechizkjam regem, dixerunt, purgavimus totam domum Jehovæ & altare holocausti cum omnibus instrumentis ejus, & mensã dispositionis cum omnibus instrumentis ejus:

19 Denique omnia instrumenta illa quæ abjecerat

abjecerat rex Achaz quum regnaret prævaricatione sua, cõparavimus & sãctificavimus; ecce autẽ sunt ante altare Jehovæ.

20 Itaque mane surgens Jechizkija rex congregavit præfectos civitati; & ascendit in domum Jehovæ.

21 Quumque adduxissent juvencos septem, & arietes septem, agnosque septem, & hircos lactentes septem in peccatum pro regno, & pro sanctuario, ac pro Jehuda: edixit filiis Aharonis sacerdotibus, ut offerrent in altari Jehovæ.

22 Tum jugularunt boves, & accipientes sacerdotes illorum sanguinem insperserunt in ipsum altare: similiter jugulantes arietes insperserunt illorum sanguinem in altare, & jugulantes agnos insperserunt illorum sanguinem in altare.

23 Postremo admoverunt hircos peccati ante regem, & congregationem, qui manibus suis nixi sunt eis,

24 Jugulantesque eos sacerdotes expiaverunt sanguine eorum in altari, ad expiationem faciendam pro toto Jisraele: quia toti Jisraeli indixerat rex holocaustum & peccatum illud.

25 Restituerat autem Levitas *in* domo Jehovæ cum cymbalis, cum nabliis, & cum citharis, ex præcepto Davidis, & Gadis videntis regii, & Nathanis prophetæ: nam à Jehova præceptum illud erat per prophetas ejus.

26 Itaque adstantibus Levitis cum instrumentis Davidis; sacerdotibus vero cum tubis:

27 Edixit Chizkija ut offerrent holocaustum in altari: & quo tempore cœpit holocaustum, cœpit musica Jehovæ cum ipsis tubis, idque cum canticis traditis *&* instrumentis Davidis regis Jisraelis.

28 Interea tota cõgregatio incurvabant sese, quum musici canerent & tubicines tubis clangerent: omnia hæc, usque dum absolutum esset holocaustum.

29 Quum autem absolvissent offerre; procidentes rex, & omnes qui præsentes erant cum eo, incurvaverunt *se adorantes:*

30 Edixitque Jechizkija rex & principes Levitis, ut laudarent Jehovam verbis Davidis & Asaphi videntis: qui cum laudassent, dum agitaretur lætitia illa, inclinato vertice incurvaverunt *se honorem exhibentes.*

31 Tunc loquutus Jechizkija dixit, jam consecrastis ministerium vestrum Jehovæ, accedite & adducite sacrificia & eucharistica in domũ Jehovæ: adduxerunt itaque congregatio illa sacrificia & eucharistica, & omnis voluntarius animo holocausta:

32 Adeo ut esset numerus holocaustorum quæ adduxerunt congregatio; boum septuaginta, arietum centum, agnorum ducentorum: ad holocaustum Jehovæ omnia hæc:

33 Aliorum autem consecratorum: boum sexcentorum, & pecudum ter mille.

34 Verumtamẽ sacerdotes erant pauciores, neq; poterant nudare *pelle* omnia illa holocausta; itaquare confirmarunt eos cognati eorum Levitæ, donec absolutum esset illud opus, & donec sãctificassent se reliqui sacerdotes, nam Levitæ rectiores *fuerant* animo ad sanctificandum se sacerdotibus:

35 Nam etiam imponendum erat copiose de adipibus eucharisticorum, & de libaminibus præter illa holocausta: ita constitutus est cultus domus Jehovæ.

36 Lætatusque est Jechizkija totusque populus, de *eo* quod restituerat Deus populo: nam repente fuerat hæc res.

CAPUT XXX.

Jechizkija continuat reformationem.

DEinde misit Jechizkija per totum Jisraelem & Jehudam, & etiam fasciculos literarum scripsit ad Ephrajimitas & Menaschitas, ut venirent in domum Jehovæ, Jeruschalaimam; ad celebrandum Pascha Jehovæ Deo Jisraelis.

2 Nam inierat consilium rex & principes ejus cum tota congregatione Jeruschalaimis de celebrãdo Paschate mense secũdo:

3 Non enim potuerant celebrare illud tempore eodem: quum sacerdotes non sanctificassent se ad sufficientem numerum, & populus non congregassent se Jeruschalaimæ.

4 Quumque recta videretur hæc res in oculis regis, & in oculis totius congregationis illius:

5 Cõstituerant rem *hanc* ut promulgarent per totum Jisraelem à Beer-Schebaho Danem usque, ut venirent celebratũ Pascha Jehovæ Deo Jisraelis, Jeruschalaimæ, nam jam diu non celebraverant ex præscripto.

6 Abiverunt itaque cursores cum fasciculis literarum à rege & principibus per totum Jisraelem, & Jehudam, & ex præcepto regis dicebant, filii Jisraelis, convertimini ad Jehovam Deum Abrahami, Jitzchaki & Jisraelis, ut convertat se ad reliquias, quæ reliquæ factæ sunt vobis è manu regum Assyriæ.

7 Neque estote ut patres vestri, & ut fratres vestri, qui prævaricati sunt contra Jehovam Deum majorum suorum: quos tradidit desolationi, quemadmodum videtis.

8 Nunc ne obduratote cervices vestras, ut patres vestri: cedite manum Jehovæ, & ingressi sanctuarium ejus, quod sãctificavit in seculum, colite Jehovam Deum vestrum, ut avertat se à vobis æstus iræ ejus.

9 Nam conversis vobis ad Jehovam, fratres vestri & filii vestri consequentur misericordiam coram illis, qui captivos detinent ipsos, adeo ut revertãtur in terram hanc: nam gratiosus & misericors *est* Jehova Deus vester; neque avertet faciem à vobis, si convertamini ad ipsum.

10 Quum autem cursores illi transirent de civitate in civitatem per regionem Ephrajimi, & Menaschis, ac Zebulunem usque, deridebant eos ac subsannabant eos.

11 Verumtamen

11 Veruntamen quidam ex Aschere, & Manasche, & è Zebulune ; deprimentes se, venerunt Jeruschalaima.

12 Etiam in Judæis erat manus Dei, indens eis animũ unum ; ad faciendũ præceptum regis, ac principũ ex verbo Jehovæ.

13 Et congregati sunt Jeruschalaima populus multus ad celebrandum festum azymorum menſe ſecundo, congregatio quamplurima.

14 Qui ſurgentes amoverunt altaria quæ erant Jeruſchalaimis ; & omnes aras thurarias amoventes, projecerunt in torrentem Kidronis.

15 Deinde jugularunt Paſcha quarto decimo *die* menſis ſecundi : quam reliqui ſacerdotes & Levitæ rubore ſuffuſi ſanctificaſſent ſe, & obtulerunt holocauſta *in* domo Jehovæ.

16 Ita ſteterunt in ſtatione ſua ſecundum officium ſuum ex lege Moſchis viri Dei ; ſacerdotes ſpargentes ſanguinem *acceptum* è manu Levitarum.

17 Quia multitudo in eo cœtu *erat* qui non ſanctificaverãt ſeideo Levitæ incumbebant jugulationi Paſchatum pro omni immundo, ad ſanctificandum *ea* Jehovæ.

18 Nam magna pars illius populi multitudo ex Ephrajimo & Menaſche, Iſſacare & Zebulune non mundaverant ſe quum comederent Paſcha, ſecus quam præſcriptũ eſt : ſed oravit Jechizkija pro eis dicendo, Jehova optimus expiationẽ faciat pro *eo* ;

19 Quiſquis animum ſuum comparaverit ad quærendum Deum Jehovam, Deum majorum ſuorum ; quamvis non *ſit* prout mundities ſacra *poſtulat*.

20 Et auſcultans Jehova Jechizkijæ, curavit populum.

21 Itaq; celebrarunt Iſraelitæ qui præſentes erant Jeruſchalaimis : feſtum azymorum ſeptem diebus cum lætitia magna : laudabantq; Jehovam de die in diem Levitæ ac ſacerdotes inſtrumentis *concinentibus* robur Jehovæ.

22 Loquutus enim fuerat Jechizkija quæ erant cordi omnibus Levitis, informantibus in intelligentia ejus quod *videtur* bonum Jehovæ : ideo comederunt ſtato illo tempore ſeptem diebus, ſacrificantes ſacrificia euchariſtica, & confitentes Jehovæ Deo majorum ſuorum.

23 Quumq; cõſilium iniviſſent tota congregatio illa de celebrandis ſeptẽ diebus aliis ; celebrarunt ſeptem dies *cum* lætitia.

24 Nam Chizkija rex Jehodæ obtulit congregationi mille juvencos, & ſepties mille pecudes ; & principes obtulerunt congregationi juvencos mille, pecudeſque decies mille : ſe vero ſanctificaverant ſacerdotes copioſe.

25 Ita lætati ſunt tota congregatio Jehodæ & ſacerdotes ac Levitæ, totaq; congregatio eorum qui venerant ex Iſraele, tam peregrini qui venerant è terra Iſraelis, quam habitantes in Jehuda.

26 Fuitque lætitia magna Jeruſchalaimis : quia inde à diebus Schelomonis filii Davidis regis Iſraelis, hujuſmodi non *fuerat* Jeruſchalaimis.

27 Deniq; ſurgentes ſacerdotes Levitici benedixerunt populo, & exaudita eſt vox eorum : pervenit enim oratio eorum in habitaculum ſanctum illius, in cœlum.

CAPUT XXXI.

Jechizkija abſolvit reformationem.

QUum autem abſolviſſent omnia iſta, egreſſi ſunt omnes Iſraelitæ qui præſentes fuerant, per civitates Jehodæ, & fregerunt ſtatuas, & ſucciderunt lucos, deſtruxerunteq; excelſa ac altaria è toto Jehuda & Binjamine, etiam *per* Ephrajimum & Menaſchen uſque dum abſolviſſent : deinde reverſi ſunt omnes Iſraelitæ quiſque in poſſeſſionem ſuam per civitates ſuas.

2 Reſtituit vero Jechizkija diſtributiones ſacerdotum ac Levitarum per diſtributiones eorum, quemque ſecundum miniſterium ipſius, ſacerdotes & Levitas, in holocauſta & in euchariſtica ; ad miniſtrãdum, & ad celebrandum, atque ad laudandum in portis caſtrorum Jehovæ :

3 Portionem quoque regis è facultatibus ſuis ad quærenæ holocauſta, ad holocauſta matutina & veſpertina, & holocauſta pro ſabbathis, ac pro noviluniis, & pro ſolennitatibus : ut præſcriptum eſt lege Jehovæ.

4 Similiter edixit populo, habitatoribus Jeruſchalaimorum, ut darent portionem ſacerdotum & Levitarum ; ut confirmarent ſe in lege Jehovæ *ea ſequendo*.

5 Tum ſimulac erupit hoc verbum, plurimas contulerunt Iſraelitæ primitias frumenti, muſti oleique ac palmæ, deſtque omnis proventus agri ; decimas quoque omnium copioſe attulerunt.

6 Filii quoque Iſraelis & Jehodæ qui habitabant in civitatibus Jehodæ ; ipſi etiam decimas armenti & gregis, & decimas ſacras, *id eſt*, ſacratas Jehovæ Dei ipſorum : ferentes depoſuerunt acervatim.

7 Menſe tertio cœperunt acervationẽ illorum fundamenta ponere : menſe vero ſeptimo abſolverunt.

8 Quumque venientes Jechizkija & principes vidiſſent acervos illos ; benedixerunt Jehovæ & populo ejus Iſraeli.

9 Percunctatuſque eſt Jechizkija ſacerdotes & Levitas de illis acervis.

10 Alloquens vero eum Hazarja ſacerdos primarius in familia Tzadoki ; dixit, ex quo cœptum eſt illum oblationem afferre, in domum Jehovæ, comedimus & ſaturati ſumus, ac ſupereſt quamplurimũ ; quia Jehova benedixit populo ſuo, ita ut quod ſupereſt *ſit* tot acervorum hæc.

11 Quapropter edixit Jechizkija, ut comparentur cellæ in domo Jehovæ ; & comparatæ ſunt.

12 Quo inferebant oblationem illam, & decimas, & res conſecratas conſtanter ; præ-

præerantque illis antecessor Conanja Levita, & Schimhi frater ejus secundus ab eo:

13 Jechiel vero & Hazarja, & Nachath, & Hasael, & Jerimoth, & Jozabad, & Eliel, & Jismacja, & Machath, ac Benaja, præfecti erant sub manu Conanjæ & Schimhi fratris ejus, institutione Jechizkijæ regis, & Hazarjæ antecessoris domus Dei.

14 Kore vero filius Jimnæ Levitæ janitor versus orientem, præerat voluntariis oblationibus Dei; ut distribueret oblationem Jehovæ, & res sanctas sanctarum.

15 Ad manum autē ejus, Heden, & Minjamin, & Jeschuah, ac Schemahja, Amarja, & Schecanja: per civitates sacerdotum in fato munere; dando cognatis suis per distributiones tam magno quam parvo.

16 (Præter generis ipsorum mares, à nato tres annos & deinceps) omni ingredienti domum Jehovæ ad officium diurnum; pro ministerio eorum in observationibus eorum, secundum distributiones eorum:

17 Et cum recensione generis ipsorum in omnes parvulos eorum, uxores eorum, filiosque eorum ac filias eorum totī congregationi: quum in fato munere suo rerum sanctarum sanctificassent se.

18 Tum posterīs Aharónis sacerdotibus per agros suburbanos civitatum eorum, in unaquaque civitate *præerant* homines, qui expressi sunt nominibus; ad dandū portiones cuique mari inter sacerdotes, similiter singulis recensitis genere inter Levitas.

20 Itaq; fecit talia Jechizkija in toto Jehuda: fecitque quod bonum, & rectum, ſtatumque *videtur* cum Jehova Deo suo.

21 In omni vero opere quod cœperat in ministerio domus Dei, & in lege ac in præcepto, quærendo Deum suum, ex toto animo suo exercuit se, & secundatus est.

CAPUT XXXII.

Jechizkija agrotat, & ſanationem impetratæ precat & reſpiſcit.

POst res istas & firmam cōstitutionem earum, venit Sancherib rex Assyriæ; & invadens Jehudam castra ponebat contra civitates ejus munitas, cogitans illas discindendo sibi adjungere.

2 Videas autem Jechizkija adveniſſe Sancheribum; & faciem ejus *obverſam eſſe* ad oppugnandum Jeruschalaim:

3 Iniit consilium cum principibus suis & dynastis suis, de obturandis aquis fontium qui *erant* extra civitatem; & auxilio fuerant ei.

4 Nam congregantes se populus multus obturarunt omnes illos fontes, & torrentem inundantem per mediam regionis, dicendo, cur venientes reges Assyriæ invenirent aquas multas?

5 Præterea confirmans se, exstruxit totum murum illum perruptum, quem perduxit usque ad turres, foris vero murum alterū, & cōfirmavit munitionem civitatem Davidis: paravitq; missilia copiosē & scuta.

6 Et imposuit præfectos militares populo: congregatisque eis ad se in plateam portæ civitatis, loquutus est quæ erant eis cordi, dicendo:

7 Confirmamini & fortes estote: ne timeatote, neque consternamini metu regis Assyriæ, & metu totius multitudinis quæ *eſt* cum eo: nam nobiscum major *eſt*, quam cum eo.

8 Cum eo *eſt* brachium carneum, nobiscum vero Jehova Deus noster ad auxiliandum nobis & ad gerendum bella nostra: sic innixi sunt populus verbis Jechizkijæ regis Jehudæ.

9 Postea misit Sancherib rex Assyriæ servos suos Jeruschalaima, dum ipse obsideret Lacischum & totus dominatus ejus cum ipso; ad Jechizkijam regem Jehudæ, & ad omnes Jehudæos qui *erant* Jeruschalaimis, ut dicerent:

10 Sic ait Sancherib rex Assyriæ, cui rei confiditis, quod desidetis in munitione, Jeruschalaimis?

11 Annon Jechizkija incitat vos, ut exponat vos morti per famem & per sitim, dicendo; Jehova Deus noster eripiet nos è manu regis Assyriæ?

12 Annon ipse Jechizkija abstulit excelsa ejus & altaria ejus? edixitq; Jehudæ & Jeruschalaimis dicendo, coram altari uni co incurvatote vos, & in eo adoletote?

13 An nescitis quid fecerim ego & majores mei omnibus populis terrarum? an ullo modo potuerunt dii gentium terrarum eripere terram suam è manu mea?

14 Quis fuit inter omnes deos gentium illarum quos internecioni devoverunt majores mei, qui potuerit eripere populum suum è manu mea? ut posſit Deus vester eripere vos è manu mea?

15 Nunc itaque ne seducat vos Chizkija, neque incitet vos *incitatione* hujusmodi, neque credite ei; nam non potest ullus Deus ullius gentis aut regni eripere populum suum è manu mea, ut è manu majorum meorum: quanto minus dii vestri eripient vos è manu mea?

16 Amplius etiam loquuti sunt servi illius contra Jehovam Deum ipsum: & contra Jechizkijam servum ejus.

17 Etiam litetas scripserat ad probrose ſiciendum Jehovam Deum Israelis; & ad obloquendū ei dicendo, sicut dii gentium terrarum, qui non eripuerūt populū suum è manu mea, sic non eſt eripturus Deus Jechizkijæ populum suum è manu mea.

18 Quæ proclamabant voce magna Judaice populo Jeruschalaimorum qui *erat* super murum, ad metum incutiendum eis, & ad turbandum eos: ut caperent civitatem.

19 Ita loquuti sunt de Deo Jeruschalaimorum

morum, ut de diis populorum terræ, opere manuum hominis.

20 Oravit vero Jechizkija rex, & Jeſchahja filius Amozzi prophetæ propter iſta; & clamaverunt cœlum *verſus*.

21 Quapropter mittens Jehova angelum, excidit omnem valentem robore & antecceſſorem ac principem in caſtris regis Aſſyriæ: qui reverſus eſt cum pudore vultus in terram ſuam, ubi ingreſſum ædem Dei ſui, egreſſi è viſceribus ejus *filii* proſtraverunt eum gladio.

22 Ita ſervavit Jehova Jechizkijã & habitatores Jeruſchalaimorum è manu Sznecheribi regis Aſſyriæ, & è manu omnium: deducebatque eos *hinc atos* undequaque:

23 Adeo ut multi afferrent munus Jehovæ Jeruſchalaimæ, & res pretioſas Jechizkiæ regi Jehudæ: nam elatus erat ante oculos omnium gentium poſtea.

24 Diebus illis ægrotavit Jechizkija lethaliter: quapropter oravit Jehovam, qui alloquens eum prodigium edidit ei.

25 At non pro beneficio erga ſe rependit Jechizkijã, nam extulit ſe animus ejus: quapropter fuit contra eum fervens ira, & contra Jehudam ac Jeruſchalaimam.

26 Sed quum ſe depreſſiſſet Jechizkija pro elatione animi ſui, ipſe & habitatores Jeruſchalaimorum; non obvenit eis fervens ira Jehovæ diebus Jechizkiæ.

27 Erat enim Jechizkijæ divitiarum & honoris quamplurimum: theſaurosque comparaverat ſibi ad argentum & ad aurum & ad lapides pretioſos, & ad aromata, & ad ſcuta, ac ad omnia inſtrumenta deſiderabilia:

28 Apothecas quoque ad proventum, muſti ac olei; & ſtabula ad omnia jumenta, & greges per ſtabula.

29 Civitates etiam curaverat ſibi, & poſſeſſionẽ gregum ac armentorum copioſæ: dederat enim ei Deus facultates multas valde.

30 Et ipſe Jechizkija obturaverat alveum aquæ Gichonis ſuperiorem, quam recta deduxerat inferne ad occidentem civitati Davidis: denique ſecundatus fuerat Jechizkija in toto opere ſuo.

31 Itaq; *aperiens* cum oratoribus principum Babyloniæ, qui miſerant ad eum ut inquirerent de prodigio illo quod fuerat in terra, dereliquit eum Deus: tentando eum, ut experiretur quicquid erat ei in animo.

32 Reliquæ autem res Jechizkijæ & benignitates ejus, ecce ſunt ſcriptæ in viſione Jeſchahjæ filii Amozzi prophetæ, præter librum regum Jehudæ & Iſraelis.

33 Tandem quum occubuiſſet Jechizkija cum patribus ſuis, ſepelierates eum in ſuperiore parte ſepulcrorum poſterorum Davidis, honore affecerunt eum in morte ejus totus Jehuda & habitatores Jeruſchalaimorum: regnavitque Menaſche filius ejus pro eo.

CAPUT XXXIII.

Menaſche ſpeculum peccatoris magni & ſerio reſipiſcentis.

NAtus duodecim annos Menaſche, quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruſchalaimis.

2 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ſecundum abominationes illarum gentium, quas expulerat Jehova à conſpectu Iſraelitarum.

3 Nam rurſus ædificavit excelſa quæ demolitus fuerat Jechizkija pater ipſius; & erexit altaria Bahalimis, fecitque lucos, & incurvans ſe toti exercitui cœlorum coluit eos.

4 Etiam exſtruxit altaria in domo Jehovæ; de qua dixerat Jehova, Jeruſchalaimis erit nomen meum in ſeculum:

5 Exſtruxit, inquã, altaria toti exercitui cœlorum in duobus atriis domus Jehovæ.

6 Præterea idem traduxit filios ſuos per ignem in valle filii Hinnomi, & divinationibus, & conjectationibus, & præſtigiis uſus eſt, inſtituitque Pythonem & ariolos: plurimum fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ provocando eum.

7 Et collocavit ſculptile, ſimulacrum quod paraverat, in domo Dei de qua dixerat Deus Davidi & Schelomoni filio ejus, in domo hac & Jeruſchalaimis, quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Iſraelis, collocabo nomen meum in ſeculum:

8 Neque deinceps amovebo pedem Iſraelitarum ab hac terra, quam conſtitui majoribus veſtris: ſi modo obſervantes fecerint quæcunque præcepero eis, ſecundum totam legem, & ſtatuta ac judicia *edita* per Moſchen.

9 Itaque fecit Menaſche ut aberrarent Jehuda & habitatores Jeruſchalaimorum; faciendo malam amplius quam gentes quas perdiderat Jehova à conſpectu Iſraelitarum.

10 Et quamvis alloqueretur Jehova Menaſchem & populum ejus, non tamen attenderunt.

11 Quam ob rem adduxit Jehova contra eos principes exercitus qui *erat* regi Aſſyriæ, & ceperunt Menaſchẽ in ſpinis quibuſdam: quem vincientes chalybæis duobus vinculis, deduxerunt Babylonem.

12 Ubi quum anguſtia afficeret eum, deprecatus eſt faciẽ Jehovæ Dei ſui, depreſſus, ſe valde coram Deo majorũ ſuorum.

13 Poſtquam autẽ oraſſet eum, exoratus ei exaudivit deprecationem ejus, reduxitque eum Jeruſchalaimã in regnum ipſius: ita agnovit Menaſche Jehovam eſſe Deum.

14 Poſtea autem ædificavit murum exteriorem civitati Davidis *ad* occidentem Gichonis, ab ipſo torrente uſque ad ingreſſum per portam piſcium, quem circumduxit clivo, extollens eum valde: ac præpoſuit præfectos copiarum omnibus civitatibus munitis in Jehuda.

15 Et amoveras Deos alienigenarum, & ſimulacrum

simulacrum illud à domo Jehovæ, omniaque altaria quæ exstruxerat in monte domus Jehovæ & Jeruschalaimis; projecit extra civitatem.

16 Comparavit vero altare Jehovæ, sacrificans in eo sacrificia eucharistica & laudis; ac edixit Judæ ut coleret Jehovam Deum Jisraelis.

17 Sed adhuc populus sacrificabant in excelsis; veruntamen Jehovæ Deo suo.

18 Reliquæ autem res Menaschis, usque ad orationem ejus ad Deum suum; verbaque videntium qui alloquuti sunt eum in nomine Jehovæ Dei Jisraelis: ecce sunt inter verba regum Jisraelis.

19 Oratio autem ejus, quam exoratus est illi Deus, & totum peccatum ejus, ac prævaricatio ejus, & loca in quibus exstruxit excelsa, ac constituit lucos, & sculptilia, antequam se deprimeret: ecce sunt scripta inter verba Chozai.

20 Tandem occubuit Menasche cum patribus suis, & sepeliverunt eum in domo ejus: regnavitq; Amon filius ejus pro eo.

21 Natus viginti duos annos Amon, quum regnare inciperet; duobus annis regnavit Jeruschalaimis.

22 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Menasche pater ipsius: nam omnibus sculptilibus quæ fecerat Menasche pater ipsius, sacrificabat Amon & colebat ea.

23 Sed non depressit se coram Jehova, sicut depresserat se Menasche pater ipsius: quin ipse Amon auxit reatum.

24 Conspiraverunt autem contra eum servi ejus, & morte affecerunt eum in domo ejus.

25 Percusserunt vero populus regionis, omnes qui conspiraverant contra regem Amonem: & regem constituerunt populus regionis Joschi jam filium ejus pro eo.

CAPUT XXXIV.

Joschija idea boni principis.

NAtus octo annos Joschija, quum regnare inciperet; uno & triginta annis regnavit Jeruschalaimis.

2 Qui fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in viis Davidis patris sui, neque recedens dextrorsum aut sinistrorsum.

3 Nam octavo anno regni sui quum esset adhuc puer, cœpit quærere Deum Davidis patris sui: duodecimo autem anno cœpit mundare Jehudam & Jeruschalaima ab excelsis, & lucis, sculptilibusque ac fusilibus.

4 Destruebant enim coram eo altaria Bahalimorum, & subdiales statuas, quæ impositæ erant eis succidit: & lucos sculptiliaque ac fusilia perfringens & comminuens, sparsit in superficiem sepulcrorum *hominum* qui sacrificaverant in eis.

5 Ossa vero Sacerdotum combussit super altaria illorum; sic mundavit Jehudam & Jeruschalaima.

6 Etiam in civitatibus Menaschis, & Ephrajimi ac Schimhonis usque ad Naphthali; rutris ipsorum circumquaque.

7 Quumque demolitus esset altaria illa, & lucos sculptiliaque contudisset comminuendo, omnesque subdiales statuas succidisset per totam terram Jisraelis; reversus est Jeruschalaima.

8 Anno autem decimo octavo quo regnabat, purgando regionem & domum; misit Schaphanem filium Atzaljæ, & Mahasejam præfectum civitati, & Joachum filium Joachazi à memoria, ad confirmandum domum Jehovæ Dei sui.

9 Qui quum venissent ad Chilkijam Sacerdotem summum, tradiderunt pecuniam inferendam *in* domum Dei; quam collegerant é manu Menaschitarum & Ephrajimitarum, & à toto residuo Jisraelis, atque à toto Jehuda & Binjamine, *tradiderunt* Levitæ custodes liminis: quando fuerant reversi Jeruschalaima.

10 Tradebant autem in manum curatorum operis, qui præpositi erant in domo Jehovæ: hi vero tradebant illâ opificibus, qui operabâtur in domo Jehovæ ad curandum labem, & ad confirmandum domum.

11 Tradebant enim fabris & structoribus ad cõparandum lapides cœduos & ligna ad catenationes: etiam ad contabulandũ domos quas perdiderant reges Judæ.

12 Homines vero isti agebant fide in illo opere, nempe præpositi illis *opificibus* Jachath & Hobadja Levitæ ex Meraritis, & Zecarja ac Meschullam è posteris Kehathitarum dum præessent: quorum Levitarum quisque doctor erat in instrumentorum musicorum *tractatione*.

13 At bajulis (nam præerant *Levitæ* omnibus opificibus utrique ministerio) ex Levitis quoque iisque janitoribus præerant scribæ & moderatores.

14 Quumque proferrent pecuniam illam illatam *in* domum Jehovæ; invenit Chilkija Sacerdos librum legis Jehovæ, *traditum* per Moschen.

15 Et loquutus Chilkija dixit Schaphani scribæ, librum hunc legis inveni in domo Jehovæ: tradiditque Chilkija ipsum librum Schaphani.

16 Itaque asserens Schaphan librum illum ad regem, quum adhuc referret regi verbum, dicendo; quicquid traditum est in manum servorum tuorum faciunt.

17 Nam conflantes pecuniam inventam in domo Jehovæ, tradiderunt eam in manu præpositorum, & in manum opificum:

18 Indicavit Schaphan scriba regi, dicendo, librum dedit mihi Chilkija Sacerdos: legitq; ex eo Schaphan coram rege.

19 Quum ob rem fuit audiente rege verba illa legis; ut laceraret vestimenta sua,

20 Præcepitque rex Chilkijæ, & Achikamo filio Schaphanis, ac Habdoni filio Micæ, & Schaphani scribæ, atque Hasajæ servo regis, dicendo:

21 Ite consulite Jehovam pro me, & pro reliquo in Jisraele & Jehuda super verbis libri hujus qui inventus est: nam magnus est æstus iræ Jehovæ, quæ effusa est in nos, eo quod non observarunt patres nostri verbum Jehovæ, ut facerent omnino prout præscriptum est in libro hoc.

22 Itaque abiit Chilkija & qui erant regis, ad Chuldam prophetissam uxorem Shallumi filii Thokehathi filii Chasræ vestiarii, ea enim habitabat Jeruschalaimis in parte secunda *ab eo*: & alloquuti sunt eam *verbis* ejusmodi.

23 Quæ dixit eis, sic ait Jehova Deus Jisraelis; dicite viro illi qui misit vos ad me:

24 Sic ait Jehova, ecce inducturus sum malum contra locum hunc & contra habitatores ejus; omnes exsecrationes scriptas in libro illo quem legerunt coram rege Jehudæ:

25 Propterea quod dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omnibus operibus manuum suarum: ideo effusa manebit æstuans ira mea in locum hunc, & non exstinguetur.

26 De rege vero Jehudæ qui misit vos ad consulendum Jehovam, sic dicitote ei: sic ait Jehova Deus Jisraelis, *in* qui audivisti verba ista:

27 Quia mollicus est animus tuus, & depressisti te à facie Dei, quum audivisses verba ejus cõtra locum hunc & contra habitatores ejus, & deprimens te coram me, lacerasti vestimenta tua, ac flevisti coram me: ideo etiã ego exaudivi, dictũ Jehovæ.

28 Ecce ego faciam ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad sepulcra tua in pace, ut non videant oculi tui totum istud malũ quod ego inducturus sum contra locum hunc, & contra habitatores ejus qui retulerunt regi rem.

29 Quum itaque misisset rex; & congregassent omnes seniores Jehudæ & Jeruschalaimorum:

30 Ascendit rex *in* domum Jehovæ; omnesque viri Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum, cum Sacerdotes & Levitæ, tum totus populus à maximo usque ad minimum: & legit ipsis audientibus omnia verba libri federis, qui inventus fuerat *in* domo Jehovæ.

31 Deinde stans rex in statione sua, pepigit fœdus ipsum coram Jehova; ut sequuturum Jehovam, & observaturum præcepta ejus testimoniaque ejus & statuta ejus ex toto corde suo, & ex toto animo suo, præstando verba federis illius, quæ scripta sunt in libro illo.

32 Stiterat autem quemq; qui inventus est Jeruschalaimis, & in Binjamine; ut facerent habitatores Jeruschalaimorum secundum fœdus Dei, Dei majorum suorum.

33 Tunc amovit Joschija omnes abominationes ex omnibus regionibus, quæ *erant* Jisraelitarum; & addixit quemque inventum in Jisrael, ad colendum Jehovam Deum ipsorum: omnibus diebus ejus non recesserunt à sequendo Jehova Deo majorum suorum.

CAPUT XXXV.

Joschija exorbitat, & ideo punitur divinitus.

CElebravit autem Joschija Jeruschalaimis Pascha Jehovæ: jugulaverantque Pascha quartodecimo *die* mẽsis primi.

2 Et constituens Sacerdotes in custodiis suis confirmavit eos in ministerio domus Jehovæ;

3 Edixit vero Levitis præparantibus pro toto Jisraele *res* sanctas Jehovæ, ponite *eas* coram arca sancta in ista domo, quam ædificavit Schelomo filius Davidis rex Jisraelis, non incumbit vobis onus deportandi humero: nunc servite Jehovæ Deo vestro, & populo ejus Jisraeli.

4 Et præparate per familias paternas vestras, secundum distributiones vestras; ex præscripto Davidis regis Jisraelis, & ex scripto Schelomonis filii ejus:

5 Et assistite in sancto classibus familiarum paternarum, fratribus vestris populariibus; prout *est* partitio *cujusque* familiæ paternæ Levitarum.

6 Ita jugulate Pascha: quumque sanctificaveritis vos, præparate pro fratribus vestris, facientes secundum verbum Jehovæ per Moschen.

7 Obtulit autem Joschija popularibus ex grege agnorum & hœdorum lactentium quotquot in sacrificia Paschalia, secundum omnia quæ præsto erant, ad numerum tricies mille, & armentalia ter mille: hæc de facultatibus regis.

8 Similiter principes ejus pro liberalitate, populo suo. Sacerdotibus, & Levitis obtulerunt: Chilkija *quidem* & Zecarja, & Jechiel antecessores domus Dei Sacerdotibus dederũt in sacrificia Paschalia bis mille sexcẽtas *pecudes*, & armentalia trecenta.

9 Conanja vero cum Schemahja & Nethaneele cum fratribus suis, Chaschabja quoque, & Jehiel, ac Jozabad principes Levitarum obtulerunt Levitis in sacrificia paschalia, quinquies mille *pecudes*, & armentalia quingenta.

10 Itaque præparato hoc cultu; steterunt sacerdotes in statione sua, & Levitæ per distributiones suas, secundum præceptum regis.

11 Jugulantibus autem illis Pascha, sacerdotes spargebãt *sanguinem effusum* manu illorum, & Levitæ nudabant *pelle*:

12 Et amovebant quod absumendum erat oblaturi Jehovæ, ut redderẽt illa classibus familiæ paternæ *cujusque*, popularibus suis, sicut præscriptum est in libro Moschis: similiter quoque de bobus.

13 Tum coquebant Pascha igne pro ritu: reliqua vero sacra coquebant in ollis, & in lebetibus, & in gabatis, quum celeriter transmisissent ad omnes populares *sacrificia ipsorum*.

14 Postmodum

14 Postmodum præparaverunt sibi & sacerdotibus, quum sacerdotes posteri Aaronis *incumberent* offerendo ei quod absumendum erat, & adipibus, ad noctem usque: ideo Levitæ parabant sibi & sacerdotibus posteris Aaronis.

15 Similiter musici posteri Asaphi in statione sua *erant* secundũ præceptum Davidis, tum Asaphò, tum Hemani, & Jeduthuni videnti regis *datum*, janitores quoque ad unamquamque portam: non *erat* illis recedendũ à ministerio suo, sed cognati eorum reliqui Levitæ parabant eis.

16 Ita constitutus est totus cultus Jehovæ die illo, celebrando Pascha, & offerendo igne absumenda in altari Jehovæ; secundum præceptum regis Joschijæ:

17 Celebrarunt, filii Jisraelis qui præsentes erant, Pascha tempore illo, & festum azymorum, septem diebus.

18 Neque celebratum fuit Pascha par huic in Jisraele à diebus Schemuelis prophetæ: nec ulli regum Jisraelis celebrant Pascha par ei quod celebravit Joschijà cum sacerdotibus & Levitis, totoque Jehuda & Jisraele præsente, & habitatoribus Jeruschalaimorum.

19 Decimo octavo anno, regnãte Joschija; celebratum fuit Pascha istud.

20 Post omnia hæc, quum Joschija cõstituisset domũ, ascendebat Neco rex Ægypti ad oppugnandũ Carcemischũ ad Euphratem: cui procedebat obviam Joschija.

21 Et quamvis mitteret ad ipsum legatos, dicendo, quid mihi tecum, rex Jehudæ? non contra te, *Deus* tu, hac die, sed contra domum belligerantem adversum me, quo Deus edixit accelerare me: abstine te à Deo qui mihi adest, & ne perdat te:

22 Tamen non avertit Joschija faciem suam ab illo, sed, ut pugnaret contra eum, dissimulavit se, neque auscultavit verbis Neconis ex verbo Dei, venit autem ad pugnandum in convallem Megiddantis.

23 Ubi quum jaculati essent jaculatores in regem Joschijam; edixit rex servis suis, devehite me, quia ægrotus factus sum valde.

24 Devehentes itaque servi ejus, à curru ejus *demissum* imposuerunt currui secundario quem habebat: & deduxerunt eum Jeruschalaimis, ubi mortuus est, & sepultus in sepulcris majorum suorum: toto Jehudà & Jeruschalaimis lugentibus propter Joschijam.

25 Lamentatus est etiã Jirmeja propter Joschijam, dixerantque omnes musici & musicæ in lamentationibus suis de Joschija *dicta*, usque in hunc diem, quæ dederunt pro statuto in Jisraele: & ecce scripta sunt in lamentationibus.

26 Reliquæ autẽ res Joschijæ, & benignitates ejus; sicut scriptũ est in lege Jehovæ:

27 Res, inquam, ejus priores & posteriores; ecce sunt scriptæ in libro regum Jisraelis & Jehudæ.

CAPUT XXXVI.

Jehoachaz abducitur in Ægyptum & Jehojakim in regem constituitur ejus loco: hic similiter in Babylonem abducitur, & Tzidkija ejus loco constituitur: illo autem rebellante omnis Jehuda in Babylonem deducitur.

ACcipientes itaque populus terræ Jehoachazum filium Joschijæ; constituerunt eum regem loco patris ipsius Jeruschalaimis.

2 Natus vigintitres annos Jehoachaz quum regnaret; tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis.

3 Quem amovit rex Ægypti Jeruschalaimis; & imposuit mulctam regioni ejus, centenum talentorum argenti, & talenti auri:

4 Constituitq; regem rex Ægypti Eljakimam fratrem ejus super Jehudam & Jeruschalaima, immutans nomen ejus Jehojakimum: Joachazum vero fratrem ejus assumens Neco deduxit in Ægyptum.

5 Natus vigintiquinq; annos Jehojakim, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui:

6 *Quamobrem* ascendit contra eum Nebucadnetzar rex Babyloniæ: & vincivit eum catenis duabus chalybæis, ut abduceret eum in Babyloniam.

7 Etiam ex instrumentis domus Jehovæ deportavit Nebucadnetzar Babylonem: quæ indidit templo suo in Babylonia.

8 Reliquæ autem res Jehojakimi, & abominationes ejus quas fecit, & quod deprehensum est in eo, ecce sunt scripta in libro regum Jisraelis & Jehudæ: regnavitque Jehojacin filius ejus pro eo.

9 Natus octo annos Jehojacin quum ille regnare inciperet, tribus mensibus & decem diebus *postea* regnavit Jeruschalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

10 Itaque vertente anno, mittens rex Nebucadnetzar deportavit eum in Babyloniam, cum instrumentis desiderabilibus domus Jehovæ: constituitque regem Tzidkijam cognatum ejus super Jehudam & Jeruschalaima.

11 Natus unum & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet; undecim annis regnavit Jeruschalaimis.

12 Qui fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ Dei sui: non depressit se à facie Jirmejæ prophetæ ex verbo Jehovæ.

13 Contra etiam in regem Nebucadnetzarem rebellavit, qui adjuraverat ipsum per Deum: & obduravit cervicem suam, obfirmavit animum suum, ne converteretur ad Jehovam Deum Jisraelis.

14 Etiam omnes principes sacerdotũ & populi quãplurima prævaricati sunt prævaricatione, secundum omnes abominationes gentium; polluentes domum Jehovæ quam sanctificaverat Jeruschalaimis.

15 Quumque

15 Quumque mitteret Jehova Deus majorum ipsorum ab ipsis per nuncios suos, inde à diluculo continenter; eo quod clementer amplecteretur populum suum & habitaculum suum:

16 Subsannabant nuncios Dei, & spernentes verba ejus, dicebant se circumduci per prophetas ejus: donec accensus est æstus iræ Jehovæ in populum suum, adeo ut non *esset* curatio.

17 Itaque induxit contra eos regem Chaldæorum qui interfecit juvenes eorum gladio in loco sanctuarii eorum, neque clementia usus est erga juvenem aut virginem, senem aut decrepitum; omnes tradidit in manum ejus.

18 Et omnia instrumenta domus Dei, majora & minora, thesauros domus Jehovæ, & thesauros regis ac principum ejus; hæc omnia deportavit in Babylonem.

19 Et combusserunt domum Dei, ac demoliti sunt murum Jeruschalaimorum: quorum omnia palatia comburentes igne, & omnia instrumenta desiderabilia perdiderunt:

20 Et deportavit qui reliqui erat à gladio, in Babyloniam, ubi fuerunt illi & filiis illius servi, usquedum obtineret Monarchia Perſidis:

21 Ad implendam verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ, donec acquievisset terra sabbathis suis: omnibus diebus desolationis quievit, complendo septuaginta annos.

22 Anno autem primo Cyri regis Perſidis, ut compleretur verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ; excitavit Jehova spiritum Cyri regis Perſidis, ut promulgaret per totum regnum suum, idque etiam scripto, dicendo:

23 Sic ait Cyrus rex Perſidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova Deus cœli, & ipse commisit mihi ut ædificem sibi domum Jeruschalaimis quæ *sunt* in Jehuda; quis inter vos de toto populo ejus est *adificaturus*? Jehova Deus ejus *sit* cum eo, & ascendito.

HEZRÆ
LIBER UNUS.
CAPUT I.

Cyrus divinitus inspiratus mandat reædificationem Templi.

ANno autem primo Cyri regis Perſidis; ut compleretur verbum Jehovæ *dictum* ore Jirmejæ: excitavit Jehova spiritum Cyri regis Perſidis; ut promulgaret per totum regnum suum, idque etiam scripto, dicendo:

2 Sic ait Cyrus rex Perſidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova Deus cœli: & ipse commisit mihi ut ædificem sibi domum Jeruschalaimis quæ *sunt* in Jehuda.

3 Quis inter vos de populo ejus *esti* sit Deus ejus cum eo, & ascendito Jeruschalaimæ quæ *sunt* in Jehuda: & ædificato domum Jehovæ Dei Jisraelis, illius Dei qui *habitat* Jeruschalaimis.

4 Et quisquis reliquus fuerit ex omnibus locis ubi peregrinatur; sublevato eum homines loci ipsius argento, & auro, & facultatibus; atque jumentis: cum voluntaria oblatione in domum Dei qui *habitat* Jeruschalaimis *imponenda*.

5 Tunc surrexerunt primores paternarum familiarum Jehudæ & Binjaminis, Sacerdotum quoque & Levitarum: & cujuscumque excitavit Deus spiritum, ut ascenderent ad ædificandum domum Jehovæ qui *habitat* Jeruschalaimis.

6 Quos omnes vicini eorum confirmarunt manibus suis, instrumentis argenteis, auro, facultatibus, jumentisque, ac rebus pretiosis, seorsim præter id omne quod voluntarie offerebatur.

7 Etiam ipse rex Cyrus produxit instrumenta domus Jehovæ; quæ eduxerat Nebucadnetzar Jeruschalaimis, indiderat que domui deorum suorum.

8 Et producta ea Cyrus rex Perſidis per Mithredatem præfectum ærarii: numeravit Scheschbatzari principi Jehudæorum.

9 Quorum hic erat numerus: pelves aureæ triginta, pelves argenteæ mille, secespitæ viginti novem:

10 Crateres aurei triginta, crateres argentei secundarii quadringenti decem: instrumenta alia *per* millia.

11 Omnia instrumenta ex auro & ex argento, quinquies mille quadringenta: omnia ista deportavit Scheschbatzar, quum deportata multitudo deduceretur è Babylone Jeruschalaima.

CAPUT II.

Recensio populi reducis ex Babylone.

ATque hi *sunt* homines illius provinciæ ascendentes è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucadnetzar rex Babyloniæ in Babyloniam; ut reverterentur Jeruschalaima in Jehudam, quisque in civitatem suam:

2 Qui profecti sunt cum Zerubbabele, Jeschuha, Nechemja, Seraja, Rehelaja, Mordecajo, Bilschane, Mi'pare, Bigvajo, Rechumo, Bahana: numerus hominum populorum Jisraelis.

3 Posteri Parhoschi, bis mille centum septuaginta duo:

4 Posteri Schephatjæ, trecenti septuaginta duo:

5 Posteri Arachi, septingenti septuaginta quinque:

6 Posteri Pachath Moabi, ex posteris Jeschuhæ & Joabi; bis mille octingenti duodecim:

7 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor:

8 Posteri Zatthu, nongenti quadraginta quinque:

9 Posteri Zaccai, septingenti sexaginta:

10 Posteri Bani, sexcenti quadraginta duo:
11 Posteri Bebai, sexcenti vigintitres:
12 Posteri Hazgadis, mille ducenti vigintiduo:
13 Posteri Adonikami, sexcenti sexaginta sex:
14 Posteri Bigvai, bis mille quinquaginta sex:
15 Posteri Hadinis, quadringenti quinquaginta quatuor:
16 Posteri Ateris ex Jechizkija nonagintaocto:
17 Posteri Betzai, trecenti vigintitres:
18 Posteri Jorz, centum duodecim:
19 Posteri Chashumi, ducenti vigintitres:
20 Posteri Gibbaris, nonagintaquinque:
21 Beth-Lechemitæ, centum vigintitres:
22 Netophatzi, quinquagintasex:
23 Hanathothani, centum vigintiocto:
24 Hazmavethani, quadraginta duo:
25 Kiriath Harimani Cephirani, & Berothani, septringinti quadragintatres:
26 Ramani, & Gebahæi, sexcenti viginti tinus:
27 Micmasæi, centum vigintiduo:
28 Beth-elitæ, & Hazai, ducenti vigintitres:
29 Nebuntini, quinquaginta duo:
30 Posteri Magbischi, centum quinquagintasex:
31 Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquagintaquatuor:
32 Posteri Charimi, trecenti viginti:
33 Lodzi, Charidæi, & Onuntini, septingenti vigintiquinque:
34 Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque:
35 Senaani, ter mille sexcenti triginta.
36 Sacerdotes: posteri Jedahjæ è familia Jeschuhæ, nongenti septuagintatres:
37 Posteri Immeris, mille quinquagintaduo:
38 Posteri Paschchuris, mille ducenti quadragintasseptem:
39 Posteri Charimi, mille septemdecim.
40 Levitæ: posteri Jeschuhæ & Kadmielis è filiis Hodaviæ, septuagintaquatuor.
41 Musici posteri Asaphi, centum vigintiocto.
42 Posteri janitorum, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chattitæ, posteri Schobai: hi omnes centum trigintanovem.
43 Nethinæi: posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahothi:
44 Posteri Keros, posteri Sihahæ, posteri Padonis:
45 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Hakkubi:
46 Posteri Chagabi, posteri Schamlai posteri Channanis:
47 Posteri Giddelis, posteri Gacharis, posteri Reajæ:
48 Posteri Retzinis, posteri Nekodæ, posteri Gazami;
49 Posteri Huzzæ, posteri Paseachi, posteri Besai.
50 Posteri Asnæ, posteri Nehumimi, posteri Nephusimi:
51 Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris:
52 Posteri Barzluthi, posteri Mechidæ, posteri Charschæ:
53 Posteri Barkos, posteri Sisræ, posteri Themachi.
54 Posteri Netziachi, posteri Chatiphæ:
55 Posteri servorum Schelomonis: posteri Sotai, posteri Sopherethi, posteri Perudæ:
56 Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddelis:
57 Posteri Schephatjæ, posteri Chattilis, posteri Pocereth-Hatzebajimi, posteri Ami.
58 Omnes Nethinæi & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonagintaduo.
59 Hi quoque fuerunt ex ascendentibus à Thelmelachæ, Thel-Charscha, Cerub, Addan & Immer: sed non potuerunt indicare familiam majorum & semen eorum, utrum ex Israelitis essent:
60 Posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ, sexcenti quinquaginta duo:
61 E posteris vero sacerdotum, posteri Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui acceptâ è filiabus Barzillai Gilhaditæ uxore, vocatus est de nomine illorum.
62 Isti quæsiverunt *suique* scripturam suam qui ludum genus prædicabat, sed non inventæ sunt: quapropter ut pollutæ abtenti sunt à sacerdotio.
63 Edixit enim legatus regis eis, ne comederent de re sancta sanctarum: donec exsisteret sacerdos cum Urimis & Tummimis.
64 Tota hæc congregatio universe, quadragies bis mille, trecentorum sexaginta:
65 Præter servos eorum & ancillas eorum istos, septies mille, trecentos triginta septem: in quibus *erant* cantores & cantatrices ducentæ:
66 Equi eorum septingenti triginta sex; muli eorum ducenti quadraginti quinque:
67 Cameli eorum quadringenti triginta quinque, asini sexies mille, septingenti viginti.
68 Ex primoribus autem paternarum *familiarum* quam pervenissent ad domum Jehovæ qui *habitat* Jerusalemi mis, quidam sponte se offerentes ad domum Dei statuendam in sede ipsius:
69 Pro facultate sua dederunt in thesaurum ipsius operis, auri drachmas septies & sexagies mille, & argenti pondo quinquies mille: & tunicas sacerdotum centum.
70 Ita habitaverunt sacerdotes ac Levitæ, ex quorum populo tum cantores tum janitores *erant*, & Nethinæi in civitatibus suis, similiter omnes Israelitæ in civitatibus suis.

CAPUT

CAPUT III.

Religio populi reducis in cultu Dei instauratus.

QUum autem advenisset mensis septimus, Israelitis *versantibus* in civitatibus suis; convenerunt populus unanimiter Jeruschalaim.

2 Ubi surgens Jeschuah filius Jozzidaki cum cognatis suis sacerdotibus ac Zerubbabel filius Schealthielis cum cognatis suis, exstruxerunt altare Dei Israelis, ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis viri Dei.

3 Cumque statuissent altare in sede sua, quamvis incuteretur ipsis terror à populis *aliarum* gentium, obtulerunt in eo holocausta Jehovæ, holocausta unoquoque mane & vespere.

4 Et celebrarunt festum tabernaculorũ, sicut præscriptum est; cum holocausto suo in diem *quemque* pro numero, secundum ritum officii diurni die sue.

5 Et postmodum holocaustum juge & in noviluniis, ac in omnibus statis feriis Jehovæ, res sacras; denique omnis offerentis voluntariam oblationem, *obtulerunt* Jehovæ.

6 A die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ: quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentum:

7 Dederantq; pecuniam putatoribus ac fabris; cibumq; & potum ac oleum Tzidoniis ac Tyriis, ut adveheret ligna cedrina ex Libano in mare Japhontis; secundũ facultatẽ à Cyro rege Persidis ipsis datam.

8 Anno autem secundo ex quo venerunt ad domum Dei Jeruschalaim, mense secundo; cœperunt Zerubbabel filius Schealthielis, & Jeschuah filius Jozzadaki, cæteriq; cognati eorum sacerdotes ac Levitæ, & omnes qui venerant è captivitate Jeruschalaim, constitueruntque Levitas à nato viginti annos & deinceps, ut præsent operi domus Jehovæ.

9 Assistebatq; Jeschuah, filii ejus & cognati ejus, Kadmiel & filii ejus posteri Jehudæ simul ut præessent opificibus in domo Dei: & posteri Chenadadi filii eorum & cognati eorum Levitæ.

10 Itaq; fundantibus structoribus templũ Jehovæ, constiterunt sacerdotes indutos cum tubis, & Levitas posteros Asaphi cum cymbalis ad laudandũ Jehovam, cum *cantico* traditis à Davide rege Israelis.

11 Qui exclamabant laudando & celebrando Jehovam, quoniam bonum *est*, quoniam in seculum benignitas ejus erga Israelem: totus vero populus vociferabantur vociferatione magna laudando Jehovam, eo quod fundaretur domus Jehovæ.

12 Multi autem ex sacerdotibus & Levitis primoribusque paternarum *familiarum*, senes qui viderant domum priorem in fundatione sua, hac domo *præsente* ante oculos eorum, flebant voce magna: multi quoque vociferatione ex lætitia efferebant vocem.

13 Ita ut populus non internoscerent sonum vociferationis ex lætitia, à voce fletus populi: quia populus vociferabatur vociferatione magna, & vox illa audiebatur inde usque à longinquo.

CAPUT IV.

Structura Templi impedita.

AUdientes autẽ hostes Jehudæ & Benjaminis; istos deportatos ædificare templum Jehovæ Deo Israelis:

2 Accesserunt ad Zerubbabelem, & ad primores paternarum *familiarum*, & dixerunt eis, ædificemus vobiscum, nam sicut vos requisituri sumus Deum vestrum: non enim *alteri* sacrificamus *ideo* à diebus Esar-Chaddonis regis Assyriæ, qui deduxit nos huc.

3 Dixit vero eis Zerubbabel, & Jeschuah cum reliquis primoribus paternarum *familiarum* Israelis, non *est* vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro: sed nos *qui* una *sumus* ædificabimus Jehovæ Deo Israelis, sicut præcepit nobis rex Cyrus rex Persidis.

4 Attamen populus illius regionis debilitabant manus populi Jehudæ, & turbabant eos in ædificando;

5 Præterea mercede conducebant cõsiliarios contra eos ad dissolvendum cõsilium eorum; omnibus diebus Cyri regis Persidis, usque ad regnum Darii regis Persidis.

6 In regno autẽ Assueri, principio regni ejus, scripserunt accusationem contra habitatores Jehudæ & Jeruschalaim eorum:

7 Et diebus Artaxerxis scripsit Bischlam, Mithredates, Tabeel & reliqui collegæ ejus ad Artaxerxem regem Persidis: cum exemplari decreti scripto Syre, & exposito Syre.

8 Rechum præses consilii, & Schimschai legis peritus, scripserunt literas unas contra Jeruschelemum; Artaxerxi regi in eandem sententiam.

9 Tunc Rechum præses cõsilii, & Schimschai legis peritus, & reliqui è collegio eorum; Dinzi, & Apharsathzai, Tapsai, Apharszi, Acesvzi, Babyloni, Schuschanczi, Dehavzi, Helamzi:

10 Et reliquæ nationes, quas deduxit Osnappar magnus, & gloriosus, ac collocavit in urbe Samariæ, & reliqui transfluvialis regionis *incolæ*, & quidem eodem tempore:

11 Hoc *est* exemplum literarum quas miserunt ad ipsum, ad Artaxerxem regem: servi tui, homines transfluviales, & tali tempore:

12 Notum sit regi, Jehudæos qui ascenderunt abs te, ad nos venisse Jeruschelemum: urbem ipsam rebellem & malam ædificare, muros que perficere, ac fundamenta ipsa conjungere.

13 Jam vero notum sit regi, si urbs ista exædificetur, & muri perficiantur: canonem veterem; & vectigal non daturos, ita thesauro regum damnum attuleris.

14 Jam propterea quod salarium de ærario palatio percipimus, & spoliationem regis non est integrum nobis videre: idcirco inflictimus ut notum faciamus regi.

15 Nam inquirat in libro commentariorum majorum nostrorum, & inventurus es in libro commentariorum, & cogniturus, urbem istam urbem *fuisse* rebellem & damnosam regibus, provinciisque, ac conspirationem facere in medio sui inde à diebus seculi: propterea urbem istam devastatam fuisse.

16 Notum facimus regi, si urbs ista ædificabitur, & muri perficientur; propterea portem in transfluviali regione non amplius fore tuam.

17 Reiponsum misit rex Rechumo præsidi consilii, & Schimschaio legis-perito, ac reliquis è collegio eorum qui habitabant in Samaria: & reliquis *in* regione transfluviali, Pax, & tali tempore.

18 Decretum quod misistis ad nos; explicate lectum est coram me.

19 Et à me constituto consilio, inquisiverunt & inveneruit urbē istā inde à diebus seculi cōtra reges sese extulisse: rebelliones, & cōspirationē factam fuisse in ea.

20 Etiam reges potentes præfuisse Jeruschelemi, & dominatos *fuisse* in tota regione transfluviali: quibus canon vetus & vectigal dabatur.

21 Jam cōstituite consiliū ad impediendū viros istos, ut urbs ista non ædificetur, donec à me consilio constituendum fuerit.

22 Et cavete errorem committere hac in re: ne crescat ruina in damnum regum.

23 Tunc ex quo exemplum decreti Artaxerxis regis lectum est coram Rechumo, & Schimschaio legis perito, ac collegio eorum: profecti sunt celeriter Jeruschelemam contra Jehudæos, quos impediverunt armata manu.

24 Tunc impeditū est opus domus Dei qui habitat Jeruschelemi: & manst impeditum usque ad annum secundum regni Darii regis Persidis.

CAPUT V.

Chaggæi & Zecarjæ exhortatione repetitur templi ædificatio.

QUo *anno* prophetavit Chaggæi propheta & Zecarja filius Hiddonis prophetæ, *mandantes* Jehudæis qui erant in Jehudæa & Jeruschelemi, nomine inquam Dei Jisraelis *mandantes* eis.

2 Tunc surgentes Zerubbabel filius Schealthielis, & Jeschuah filius Jozadiki, redorsi sunt ædificare domum Dei qui *habitat* Jeruschalaimis: & cum ipsis prophetæ Dei juvantes eos.

3 Eo tē pore venit ad eos Thathnai princeps trans flumen, & Schethar-Bozrai cum collegio suo; qui sic dixerunt eis, quis contulit vobis jus domum istam ædificandi, & murum hunc perficiendi?

4 Tunc hujusmodi respondimus eis; & quæ essent nomina virorum qui hoc ædificium ædificarent.

5 Oculus autem Dei eorum aderat reducibus Jehudæis: ita ut non impediverint eos dum causa ad Darium perveniret: cujus tunc retulerunt decretum super hac re.

6 Exemplum literarum quas misit Thathnai, princeps trans flumen, cum Schethar-Bosnaio & collegio suo, Perfici qui erant trans flumen, ad Darium regem.

7 Narrationem miserunt ad eum in qua sic scriptum erat, Dario regi pax omnis.

8 Notum sit regi nos profectos esse in Jehudæam provinciam, ad domum Dei magni quæ ædificatur lapidibus maximis & signa apponuntur parietibus: idque opus illud celeriter fit, & prosperatur in manibus eorum.

9 Tunc interrogavimus reduces istos: hujusmodi dicentes eis, quis contulit vobis jus domum istam ædificandi, & murum ejus perficiendi?

10 Atque etiam nomina eorum petivimus ab eis, ut nota faceremus tibi: quo scriberemus nomen virorum qui *sunt* inter primarios eorum.

11 Qui hujusmodi sermone respondernnt nobis, dicendo: nos sumus servi Dei cœli & terræ, & reædificamus domum quæ ædificata fuerat antehac inde à multis annis, quam rex Jisraelis magnus ædificaverat & perfecerat.

12 Sed ex quo provocarunt majores nostri Deum cœli, tradidit eos in manum Nebucadnetzaris regis Babyloniæ Chaldæi: qui domum hanc destruxit, & populum deportavit in Babyloniam.

13 Verum anno primo Cyri regis Babyloniæ, Cyrus rex contulit jus domum Dei istam ædificandi:

14 Insuper etiam instrumenta domus Dei, aurea & argentea; quæ Nebucadnetzar depromserat è templo quod *erat* Jeruschelemi, & abduxerat in templum Babylonicum: depromsit eadem Cyrus rex è templo Babyloniæo, traditaque sunt *eidem* Scheschbatzari nomine, quem principem constituerat:

15 Edicens ei, instrumenta hæc suscipe, abiens deduc ea in templum quod *est* Jeruschelemi; domusque Dei ædificator in loco suo.

16 Tunc Scheschbatzar ille venions posuit fundamenta domus Dei, qui *habitat* Jeruschelemi: atque ex eo tempore huc usque ædificatur nec dum est absoluta.

17 Nunc itaque si regi bonum videatur, perquiratur in tabulario regis illic ne quod *est* in Babylonia; an ita sit, quod à Cyro rege collatum sit jus ædificandi domum Dei istam Jeruschelemi: deinde voluntatem suam rex super hoc mittat ad nos.

CAPUT VI.

Auspicijs Darij Vesthi ædificatur, & sanctificatur Templum.

TUnc Darius rex cōstituit legē: quam perquisivissent in chartophylacio, ubi tabulæ repositæ fuerant de Babylonia;

2 Et inventum est Achmethæ, in regia quæ *est* in provincia Mediæ volumẽ quoddam, in quo sic scriptum erat, Memoriale.

3 Anno primo Cyri regis, Cyrus rex cõstituit legem: domus Dei Jeruschelemi intus ædificator, ut sit locus ubi sacrificent sacrificia, & fundamenta ejus attollantur: altitudine sua cubitorum sexaginta, amplitudine cubitorum sexaginta:

4 Ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum: & impensæ è domo regia tradantor.

5 Insuper etiam instrumenta domus Dei, aurea & argentea, quæ Nebucadnetzar depromserat è templo quod *erat* Jeruschelemi, & deduxerat in Babyloniam, restituntо: ut perveniat *unumquodque* in templum quod *erit* Jeruschelemi in locum suum, & collocetur in domo Dei.

6 Jam *itaque* Thathni princeps trans flumen, Schethar-Boznai cum collegio suo, Perfici qui *estis* trans flumen, remoti estote inde.

7 Sinite opus domus Dei illius: princeps Jehudæorum, & reduces Jehudæorum, domum Dei hujus ædificanto in loco suo.

8 Præterea à me constituitur lex de eo quod facturi estis erga reduces Jehudæorum illos, in ædificanda domo Dei illius: ut de facultatibus regiis, de canone transfluviali illico impensa tradatur viris illis, ne impediatur.

9 Etiam quæ opus sunt, ut juvenci subrumi, & arietes, & agni ad holocausta pro Deo cœli, triticum, sal, vinum, & oleum, prout edixerint Sacerdotes qui *sunt* Jeruschelemi tradendum esse sibi quotidie, error ne *committitor*:

10 Ut offerant res odoris grati Deo cœli, & orent pro vita regis & filiorum ejus.

11 Præterea à me constituitur lex; ut quisquis mutaverit rem hanc, amoveatur lignum à domo ejus, quo erecto aboleatur in eo: domusque ejus stercoilinium fiat hanc ob *causam*.

12 Deus vero cujus nomen habitat illic, dejiciet omnem regem & populum, qui extenderit manum suam ad mutandum, quo destruat domum Dei hujus, quæ *est* Jeruschelemi: ego Darius constitui legem, illico efficitor.

13 Tunc Thathni princeps trans flumen, Schethar-Boznai, & collegiũ eorum; propterea quod mandaverat Darius rex hujusmodi, illico effecerunt.

14 Reduces vero Jehudæorum ædificantes prosperabantur ex prophetia Chaggai prophetæ, & Zecariæ filii Hiddouis: donec ædificantes perfecissent de sententia Dei Jisraelis, & de sententia Cyri, & Darii, & Artaxerxis regis Persidis.

15 Finita autem domo ista ad diem tertium mensis Adar; quum esset annus sextus Darii regis:

16 Celebrarunt Jisraelitæ, Sacerdotes ac Levitæ & reliqui reduces deportationis, dedicationẽ domus Dei hujus cum gaudio;

17 Obtulerantque in dedicatione domus Dei hujus; juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos: & hircos lacteutes in peccata pro toto Jisraele duodecim, pro numero tribuum Jisraelis.

18 Ubi constituissent Sacerdotes ex partitione eorum, & Levitas ex distributione eorum, in ministerio Dei qui *habitat* Jeruschelemi; secundum præscriptam libri Moschis.

19 Deinde celebrarunt reduces deportationis Pascha; *die* quarto decimo mensis primi.

20 Nam mundaverant se Sacerdotes ac Levitæ pariter, omnes mundi erant: ideo jugularunt Pascha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognatis suis Sacerdotibus, ac pro seipsis.

21 Quod comederunt Jisraelitæ qui deduces erant ex deportatione, & quisquis separatus ab immunditia gentium regionis adjunxerat se illis: quærendo Jehovam Deum Jisraelis.

22 Denique celebrarunt festum azymorum septem diebus cum lætitia: quoniam exhilaraverat eos Jehova, & converterat animum regis Assyriæ erga eos, ad confirmandum manus eorum in opere domus Dei, Dei Jisraelis.

CAPUT VII.

Hezra venit Jeruschalaima populum instructurus.

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe rege Persidis: Hezra filius Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ,

2 Filii Schallumi, filii Tzadoki, filii Achitubi,

3 Filii Amarjæ, filii Hazarjæ, filii Merajothi,

4 Filii Zerachjæ, filii Huzzi, filii Bukki,

5 Filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis primarii:

6 Hic *inquam* Hezra ascendit è Babylonia (erat autem legis-peritus promptus in lege Moschis, quam dederat Jehova Deus Jisraelis) quum dedisset ei rex, prout manus Jehovæ Dei ejus aderat ei, omnem petitionem ejus.

7 Ascenderuntque ex Jisraelitis, & è Sacerdotibus ac Levitis, tam muficis quam janitoribus Nethinæisque Jeruschalaimæ, anno septimo Artaxerxis regis.

8 Pervenit vero Jeruschalaima mense illius quinto; quo annus septimus erat regis.

9 Siquidem primo *die* mensis primi ipse *fuit* auctor ascendendi è Babylonia: primo autem *die* mensis quinti pervenit Jeruschalaima, prout manus Dei ejus optima adfuerat ei.

10 Nam Hezra comparaverat animum suum ad quærendum legem Jehovæ, & ad præstandum eam; & ad docendum Jisraelem statuta ac judicia.

11 Hoc autem *est* exemplũ decreti quod dedit rex Artaxerxes Hezræ Sacerdoti le-

gis-perito ; perito rerum quas præcepit Jehova, & statutorum ejus in Jisraele.

12 Artaxerxes rex regum ; Hezræ Sacerdoti perito legis Dei cœlestis, inculumitatem, & tali tempore.

13 A me constituitur lex ; ut quicumque sponte se obtulerit in regno meo è populo Jisraelis, Sacerdotibusque ejus ac Levitis ad proficiscendum Jeruschelemum tecum proficiscatur.

14 Quandoquidè à rege & septem consiliariis ejus missus ad quæstionem habendam in Jehudæa & Jeruschelemi, de lege Dei tui, quæ *est* tibi ad manum :

15 Et ad deferendum argentum & aurum ; & quod rex & consiliarii ejus sponte offerunt Deo Jisraelis, cujus Jeruschelemi *est* habitaculum ;

16 Cum toto argento & auro quod inveneris in tota provincia Babyloniæ, cum voluntaria oblatione populi & Sacerdotum sponte offerentium pro domo Dei sui, quæ *est* Jeruschelemi.

17 Ut illico emas pecunia ista, juvencos, arietes, agnos cum munere eorum & libaminibus eorum : & offeras ea in altari domus Dei vestri, quæ *est* Jeruschelemi.

18 Quod autem tibi & cognatis tuis bonum videbitur reliquo argento & auro facere ; pro volantate Dei vestri facitote :

19 Et instramenta quæ traduntur tibi ad ministerium domus Dei tui ; reddito coram Deo Jeruschelemi.

20 Reliqua vero necessaria domui Dei tui, quæ acciderint tibi tradenda ; tradito ex gratio regis.

21 Præterea à me, me Artaxerxe rege, constituitur lex omnibus quæstoribus qui *estis* trans flumen : ut quicquid postulaverit à vobis Hezra Sacerdos peritus legis Dei cœlestis, illico efficiatur :

22 Usque ad argenti talenta centum ; & ad tritici coros centum, & ad vini bathos centum, ac usque ad bathos olei centum ; salis vero quantum non potest præscribi.

23 Quicquid *est* ex sententia Dei cœli, percito diligenter in domo Dei cœli : ut non sit fervens ira contra regnum, regem, aut filios ejus.

24 Item notum vobis facimus, ullis Sacerdotibus aut Levitis, musicis, janitoribus, Nethinæis & ministris domus Dei istius ; canonem veterem aut vectigal non licere imponere.

25 Tu autem Hezra, pro sapientia Dei tui quæ tibi ad manum *est*, constitue judices & causarū cognitores, qui causas cognoscant in toto populo qui *est* trans flumen, ex omnibus scientibus legis Dei tui : & qui nesciverit, eum docetote.

26 Quicumq; vero non fecerit legem Dei tui, & legem regis, illico judicatum fiat in eo, sive morti, sive exsilio, sive mulctæ siculturali, sive vinculis *adjudicetur*.

27 Benedictus *sit* Jehova Deus majorum nostrorum ; qui indidit rem talem animo regis, ad ornandum domum Jehovæ quæ *est* Jeruschalaimis ;

28 Et erga me advertit benignitatem coram rege consiliariisque ejus, ac omnibus principibus regis potentibus : ego itaque confirmans me, prout manus Jehovæ Dei mei aderat mihi, congregavi ex Jisraele primarios qui ascenderent mecum.

CAPUT VIII.

Comites Hezra & dona quæ asportarunt Jeruschalaima.

HI autem *sunt* primores paternarum *familiarum* & genus eorum, qui ascenderunt mecum regnāte Artaxerxe rege, ex Babylonia.

2 E posteris Pinchasi, Gerschon, è posteris Ithamaris, Danjiel : e posteris Davidis, Chattusch.

3 E posteris Schecanjæ, è natis Parhoschi, Zecarja : & cum eo *viri* generis recensione per mares centū quinquaginta *erant*.

4 E posteris Pachat-Moabi, Eljehohenai filius Zerachjæ, & cum eo ducenti mares.

5 E posteris Schecanjæ filii Jachazielis ; cum quo trecenti mares.

6 Et è posteris Hadinis, Hebed filius Jonathanis ; & cum eo quinquaginta mares.

7 Item è posteris Helami, Jeschahja filius Hathaljæ : & cum eo septuaginta mares.

8 Item è posteris Schephatjæ, Zebadja filius Micaelis ; & cum eo octoginta mares.

9 E posteris Joabi, Hobadja filius Jechielis : & cum eo ducenti octodecim mares.

10 Item è posteris Schelomithi, filius Josiphjæ : & cum eo centum sexaginta mares.

11 Item è posteris Bebai, Zecarja filius Bebai ; & cum eo viginti octo mares.

12 Item è posteris Hazgadis Jochanā filius Katanis ; & cum eo centū decē mares.

13 Item è posteris Adonikami posterioribus : quorum hæc *sunt* nomina, Eliphelet, Jehiel, & Schemahja : & cum eis sexaginta mares.

14 Deniq; è posteris Bigvai, Huthai & Zabbud : & cum eis septuaginta mares.

15 Quum autem congregassem eos ad flumen quod alluit Ahavam, & castra haberemus ibi diebus tribus, animum adverti ad populum & ad sacerdotes, ac è Levitis neminem inveni ibi.

16 Quapropter amandavi Elihezerem, Arielem, Schemahjam, cum Elnathane, & Jaribo, ac Elnathane, atq; Nathane, & Zecarjam, ac Meschullamum primores ; Jojaribum quoque & Elnathanem doctores ;

17 Et dimisi eos, ad Iddonem primarium in Casiphja loco : indens ori eorum verba quibus alloquerentur Iddonem, Achivum, & Nethinæos in Casiphja loco, ut adducerēt ad nos ministros pro domo Dei nostri.

18 Qui adduxerunt ad nos, prout manus Dei nostri optima aderat nobis, virum intelligentem è posteris Machli, filii Levi, filii Jisraelis : nempe Scherebjam cum filiis ejus & cognatis ejus octodecim.

19 Item

19 Item Chaschabjam, & cum eo Jeschahjam é posteris Merarí, cognates illius & filios eorum viginti.

20 Ex Nethinæis autem, quos dediderat David ac principes ministerio Levitarum, Nethinæos discentes viginti: omnes exprimebantur nominibus.

21 Tum proclamavi ibi jejunium ad flumen Ahava, quo affligeremus nos coram Deo nostro, quærentes ab eo viam rectam pro nobis, ac parvulis nostris, omnibusque facultatibus nostris.

22 Nam pudnerat me petere à rege copias aut equites, ut auxilio essent nobis ab hostibus hoc itinere: quia alloquuti fueramus regem dicendo, Manus Dei nostri omnibus quæ sentiunt ipsum, est in bonum, robur vero ejus & furor ejus contra omnes derelinquentes eum.

23 Quum itaque jejunaremus quæ ita fiebant à Deo nostro hanc remcheravimus: & exaudivit nos.

24 Tunc disparavi è principibus Sacerdotum duodecim, cum Schereebja, Chaschabja, & cum eis ex cognatis eorum decem:

25 Quibus appendi argentum illud, & aurum, & instrumenta: oblationem domus Dei nostri, quam obtulerant rex & consiliarii ejus, & principes ejus, & omnes Israelitæ qui præsto fuerant.

26 Appendi, inquam, ad manum eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta & instrumenta argentea centum talentorum, auri centum talenta:

27 Item crateras aureos viginti, drachmarum millenum: & instrumenta ex oricalco præstante duo, pretiosa ut aurum.

28 Et edixi illis, vos estis sancti Jehovæ, hæc quoque instrumenta sunt sanctatargentum etiam ac aurum sunt voluntaria oblatio Jehovæ Deo majorum vestrorum.

29 Sedulo observate, donec ea appendatis coram principibus Sacerdotum ac Levitarum, principibus patrum familiarum Israelis Jerusalemi, in cellis, in domo Jehovæ reponenda.

30 Ita receperunt Sacerdotes ac Levitæ pondus illud argenti & auri ac instrumentorum, ut deferendum Jerusalemam in domum Dei nostri.

31 Tunc profecti sumus à flumine Ahava duodecimo die mensis primi ad eundum Jerusalemam: & manus Dei nostri affuit nobis, qua liberavit nos è manu hostis, & insidiantis in hoc itinere.

32 Denique postquam pervenimus Jerusalemam: & cessavimus ibi diebus tribus:

33 Die quarto appensum est illud argentum, & aurum, ac instrumenta in domo Dei nostri, ad manum Meremothi filii Uriæ Sacerdotis, & collegæ ejus Elbazaris filii Pinchasi; quibuscum erat Jozabad filius Jeschuæ, & Noadja filius Binnui Levitæ.

34 Ex numero, ex pondere cuique attributo: inscriptumque est totum illud pondus tempore eodem.

35 Qui venerant à captivitate reduces deportationis obtulerunt holocausta Deo Israelis, juvencos duodecim pro toto Israele, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos peccati duodecim: hæc omnia in holocaustum Jehovæ.

36 Postea tradiderunt edicta regis satrapis regiis & principibus trans flumen: qui sublevarunt populum & domum Dei.

CAPUT IX.

Hegras luget peccata Judæorum, qua illi confitentur.

HIs autem completis, accesserunt ad me principes dicendo, non separaverunt se hic populus Israelitæ & Sacerdotes ac Levitæ à populis aliarum regionum: secundum abominationes illorum Cananæorum, Chitthæorum, Perizzæorum, Jebusæorum, Hammonitarum, Moabitarum, Egyptiorum, & Emoræorum *sacerdotes*.

2 Nam assumserunt de filiabus illorum, sibi & filiis suis, ita ut cómiscuerint se semen sanctũ cum populis illarũ regionum: etiam manus ipsorum principum & antistitum prima fuit in prævaricatione ista.

3 Itaque audiens rem hanc laceravi vestem meam & pallium meum, & vellens de capillis capitis mei, & barba mea sedebam desolatus.

4 Tunc ad me congregaverunt se quisquis trepidabat ad verba Dei Israelis, propter prævaricationem deportatæ multitudinis: dum ego sedebam desolatus, usque ad *tempus* muneris vespertini.

5 *Tempore* autem muneris vespertini surrexi ab afflictione mei, idque lacerata habens vestem meam & pallium meum: & flectens in genua mea, expandi manus meas ad Jehovam Deum meum:

6 Ac dixi: Deus mi, pudet me & erubesco attollere, Deus mi, faciem meã ad te: nam iniquitates nostræ creverunt supra caput, & reatus noster magnus est in cœlũ usque.

7 Inde à diebus majorum nostrorum sumus in reatu magno usque in diem hunc, adeo ut propter iniquitates nostras traditi fuerimus nos, reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum illarum regionum gladio, captivitati, & præda, ac pudori vultus, sicut *est* hodierno die.

8 At nunc quum ex minimo momento facta est gratia à Jehova Deo nostro, relinquẽdo nobis residui, & ponendo nobis clavum in loco sancto ejus: quum illustrãs oculos nostros Deus noster dedit nobis restitutionẽ aliquantulã in servitute nostra:

9 Quum existentes servi, tamẽ in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster: sed advertit erga nos benignitate coram regibus Persidis, dãdo nobis restitutionẽ, ut extollamus domũ Dei nostri, & restituamus vastitates ejus, deniq; dando nobis maceriã in Jehuda & Jerusalemi.

10 Nunc, inquam, quid dicemus, Deus noster, post hoc, quum dereliquerimus præcepta tua?

11 Quæ præcepisti per servos tuos prophetas, dicendo; terra illa quam ingrediemini ea, ad hæreditario jure possidendam, terra impura est ab immunditia populorum regionum ejus: propter abominationes eorum, quibus impleverunt eam confertim & passim immunditia sua.

12 Nunc ergo filias vestras ne tradite filiis illorum, & filias illorum ne assumite filiis vestris, nec quæritote pacem illorum & bona eorum usque in seculum: ut cobrememini, & comedatis præstantiam terræ illius, & hæreditario jure possidendam tradatis filiis vestris usque in seculum.

13 Etiam post totum id quod evenit nobis propter facta nostra pessima, & propter reatum nostrum maximum: quum tu Deus noster cohibuisti infra peccata nostra, & dedisti nobis residuum hujusmodi:

14 An rursus irrita faceremus præcepta tua, & quidem affinitatem jungentes cum populis abominandis istis? an non perscllereris ira contra nos, donec consumeres, ut non esset superstes aut residuum?

15 Jehova Deus Israelis justus es, quod factí sumus residui sicut est hodierno die: ecce nos coram te in reatibus nostris, quamvis non sit cohibendum coram te ullum hoc.

CAPUT X.

Ad expiationem delicti repudiatæ uxores alienigenæ, ejusq; facti auctores recensentur.

Ulum autem oraret Hezra & confiteretur flens ac se prosternens antedomum Dei: congregati sunt ad eum ex Israele congregatione multa valde, viri mulieresque, & pueri, quum flerent populus ille permulto fletu.

2 Et loquutus Schecanja filius Jechielis è posteris Helami, dixit Hezræ, nos prævaricati sumus in Deum nostrum, quod consociavimus domo uxores alienigenas è populis terræ: sed nunc est quod Israel speret hac in re.

3 Nunc ergo pangamus fœdus cum Deo nostro, ejiciendo omnes uxores & natos ex eis, ex consilio domini & eorum qui trepidant ad præceptum Dei nostri: & denique secundum legem efficitor.

4 Surge, nam tibi incumbit hæc res, & nos aderimus tibi: confirmare & effice.

5 Itaq; surgens Hezra adjuravit principes Sacerdotum; Levitas & totum Israelem, ut facerent secundum rem hanc, & jurarunt.

6 Postea surrexit Hezra ab anteriore parte domus Dei, & abiit in cellam Jehochananis filii Eljaschibi: & abivit illic, cibum nondum comederat, nec aquam biberat, quia lugebat propter prævaricationem deportatæ multitudinis.

7 Ita promulgarunt per Jehudam & Jeruschalaim, omnibus reducibus deportationis, ut congregarent se Jeruschalaim:

8 Et quisquis non venturus esset intra triduum ex consilio principum ac seniorum, anathema fore omnes facultates ejus; ipsumq; vero separatum ivi à congregatione deportatæ multitudinis.

9 Quam ob rem congregati omnes homines Jehudæ & Binjaminis Jeruschalaim tertio die: ipsius mensis noni, *id est* vigesimo mensis: considebant totum ille populus in platea domus Dei, tremuntes propter hanc rem, & ex pluviis.

10 Tunc surgens Hezra Sacerdos edixit eis, vos prævaricati estis quod consociastis domo uxores alienigenas; superaddentes reatui Israelis.

11 Nunc ergo edite confessionem Jehovæ Deo majorum vestrorum, & facite voluntatem ejus: & separatim vos à populis istis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12 Cui respondentes tota illa congregatio, dixerunt voce magna; secundum verbum tuum, sic nostrum est facere.

13 Verum populus multus *est*, & tempus hoc pluviosum *est*, nec *est* vis consistendi foris: hoc autem opus non *est* dierum unius neque duorum; quia plurimi defecimus in hac re.

14 Consistant, quæsumus, principes nostri totius hujus congregationis, & quisquis è tis civitatibus nostris, qui consociavit domo uxores alienigenas, veniet temporibus designatis, & cum ipsis seniores cujusque civitatis, ac judices ejus: usquedum avertamus æstuantem iram Dei nostri, usquedum hac res *confecta sit*.

15 Tantum Jonathan filius Hasaelis, & Jachzja filius Thikvæ constiterunt ad istud: Meschullam vero & Schabbethai Levita adjuverunt eos.

16 Facientibus itaque sic reducibus ex deportatione; separati sunt Hezra Sacerdos, homines primarii paternarum *familiarum* pro familiis paternis suis, & hi omnes nominibus expressis: sederuntque die primo mensis decimi, ad quæstionem habendam ejus rei:

17 Perfeceruntque eum omnibus illis hominibus qui consociaverant domo uxores alienigenas; usque ad diem primum mensis primi.

18 Deprehensi autem sunt è filiis Sacerdotum, qui consociaverant domo uxores alienigenas; è filiis Jeschuhæ filii Jozadaki & cognatis ejus, Mahasejа, & Eliezer, & Jarib, & Gedalja:

19 Qui adhibuerant manum suam ad ejiciendum uxores suas; & reatum constentes, arietem ex grege pro reatu suo *obtulerunt*.

20 Item è posteris Immeris, Chanahi, & Zebadja:

21 Item è posteris Charimi, Mahasejа, & Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Hazzija.

22 Item è posteris Paschchuris, Eljoenai, Mahasejа, Jischmahel, Nethaneel, Jozabad, & Elhasa.

23 Ex Levitis autem, Jozabad, & Schimhi, & Kelaja, item Kelita, Petachja, Jehuda, & Eliezer.

24 Item è muſicis Eliaſchib: & ex janitoribus, Schallum, & Telem, & Uri.

25 De Iſraelitis vero; è poſteris Parhoſchi, Ramja, & Jizzija, & Malcija, & Minjamin, & Elhazar, & Malcija, & Benaja.

26 Item è poſteris Helami: Matthanja, Zecarja, & Jechiel, & Habdi, & Jeremoth, & Elija.

27 Item è poſteris Zathan; Eljohenai, Eliaſchib, Matthanja, & Jeremoth, & Zabad, & Haziza.

28 Item è poſteris Bebai; Jehochanan, Chananja, Zabbai, Hathlai.

29 Item è poſteris Bani; Meſchullam, Malluc, & Hadaja, Jaſchub, Scheal, & Ramoth.

30 Itè è poſteris Pachath-Moabi ex Hadna & Celale: Benaja, Mahaſeja, Matthanja, Betzaleel, & Binnui, ac Menaſche.

31 Item è poſteris Charimi; Eliezer, Jiſchija, Malcija, Schemahja, Schimhon:

32 Binjamin, Malluc, Schemarja.

33 E poſteris Chaſchumi, Matthenai, Matthattha, Zebad, Eliphelet, Jeremai, Menaſche, Schimhi.

34 E poſteris Bani, Mahadai, Hamram, & Vel:

35 Benaja, Bedeja, Celuhu:

36 Vanja, Meremoth, Eliaſchib:

37 Matthanja, Matthenai, & Jahaſai:

38 Et Bani, & Binnui, Schimhi:

39 Et Schelemja & Nathan, & Hadaja:

40 Mahnadbai, Schaſchai, Scharai:

41 Hazareel, & Schelemja, Schemarja:

42 Schallum, Amarja, Joſeph.

43 E Nebuntinis: Jehiel, Matthithja, Zabad, Zebina, Jaddau, & Joel, Benaja.

44 Omnes iſti duxerant uxores alienigenas: & erant *quibuſdam* ex iſtis uxores unde ſuſceperant liberos.

NECHEMJÆ LIBER UNUS.

CAPUT I.

Preces & Jejunium Nechemiæ.

VErba Nechemjæ filii Chacaljæ: Fuit autem menſe Ciſlevo anno vigeſimo, quum eſſem Schuſchane in regia:

2 Ut veniente Chanani uno è cognatis meis, ipſo cum viris quibuſdam è Jehudæa; interrogarem eos de Jehudæis, de reſiduo illorum qui relicti fuerant ex captivitate, & è Jeruſchalaimis.

3 Qui dixerunt mihi; reliqui illorum qui relicti fuerant ex captivitate ibi in ea provincia, in malo magno & in opprobrio *ſunt*; & muras Jeruſchalaimorū diruptos, & portæ eorum manent ſuccenſæ igne.

4 Fuit vero quum audirem verba iſta: ut ſedens fleremac lugerem *aliquot* dies: quibus jejunavi & oravi coram Deo cœli:

5 Ac dixi, obſecro, Jehova Deus cœli, Deus fortiſſime, maxime, & ſumme terrende; obſervans fœdus & benignitatem diligentibus ſe, & obſervātibus præcepta ſua:

6 Sit, quæſo, auris tua intenta, & oculi tui aperti ad auſcultandum orationi ſervi tui, qua oro coram te hoc tempore interdiu ac noctu, pro Iſraelitis ſervis tuis; & confiteor peccata Iſraelitarum, quibus peccavimus tibi, ego quoque & familia patris mei peccavimus.

7 Nexu obſtrinximus nos ipſos tibi, qui non obſervavimus præcepta, ſtatutaque ac judicia illa quæ præcepiſti per Moſchen ſervum tuum.

8 Recordare, quæſo, verbi quod præcepiſti Moſchi ſervo tuo, ut diceret: vos prævaricaturi eſtis, ego diſpergam vos in populos:

9 Quum autem converſi ad me obſervabitis præcepta mea, & facietis ea; ſi fuerint depulſi ex vobis ad extremitatem cœli, inde colligam eos, & reducam eos in locum quem elegi ad collocandum nomen meum ibi.

10 At hi *ſunt* ſervi tui & populus tuus; quem redemiſti virtute tua maxima, & manu tua validiſſima.

11 Obſecro Domine, ſit jam auris tua intenta in orationem ſervi tui, & in orationem ſervorum tuorum, qui ſtudent revereri nomen tuum, & ſecunda, quæſo, ſervum tuum hodie, dans ei miſericordiam *coram* viro iſto: ego enim eram à poculis regi.

CAPUT II.

Nechemja, acceſſis à rege literis, venit Jeruſchalaimam.

FIlit vero menſe Niſane, anno vigeſimo Artaxerxis regis quum *afferendum eſſet* vinum in conſpectum ejus: ut afferens vinum porrigerem regi, qui *ante* non fueram triſtis in conſpectu ejus.

2 Quapropter dixit mihi rex, quare vultus tuus afflictus eſt, quum non ſis ægrotus? non eſt hæc niſi afflictio animi: nam timebam quamplurimum.

3 Itaque dixi regi, rex in ſeculum vivat: quare non eſſet afflictus vultus meus, quum civitas ipſa, locus ſepulcrorum majorum meorum, vaſtata, & portæ ejus maneant conſumtæ igne?

4 Tum dicente mihi rege, quid illud *eſt* ſuper quo requiris? ſupplex oravi Deum cœli:

5 Et dixi regi, ſi regi bonum videtur, & ſi gratus *eſt* ſervus tuus coram te, ut mittas me in Jehudæam, in civitatem ſepulcrorum majorū meorum, & ædificem eam.

6 Dixit vero mihi rex, & concubina aſſidens ei, quouſque eſſet *diuturna* profectio tua, & quando revertereris? Itaque bonum viſum eſt coram rege ut dimitteret me, quum expoſuiſſem ei tempus.

7 Deinde dixi regi; ſi regi bonum videtur, literæ tradantur mihi ad principes trans flumen: ut tranſmittant me ideo dum ventro in Jehudæam.

8 Literæ quoque ad Asaphum custodem lucus qui *est* regi, ut det mihi ligna ad contignandum portas castri adjuncti ædi, & ad murum civitatis, & ad domum quam ingressurus sum: quas dedit mihi rex; prout manus Dei mei optima aderat mihi.

9 Veni itaq; ad principes trans flumen, & tradidi eis literas regis: misserat autem rex mecum præfectos copiarū & equites.

10 Quod quum audiret Sanballat Choronites & Tobija servus Hammonites, displicuit eis maxime; adveniſſe hominem ad procurandum bonum Israelitis.

11 Denique perveni Jeruschalaimam: ubi quum fuissem diebus tribus:

12 Surrexi noctu, ego & homines pauci mecum, neq; indicavi cuiquam quid Deus meus inderet animo meo faciendum Jeruschalaimis: & jumentum non erat mecum præter jumentum illad cui insidebam.

13 Et egressus sum per portam vallis noctu, tum versus fontem serpentis, tum ad portam sterquilinium: ubi essringebam de muris Jeruschalaimorum qui fuerant perrupti, & portæ eorum absumptæ igne.

14 Inde transivi ad portam fontis, & ad piscinam regis: sed non erat locus jumento quo transveheret me.

15 Quam ob rem ascendi secundum torrentem noctu, quum essregissem de muro: & revertens veni ad portam vallis, ita reversus sum.

16 Antistites vero nesciebant quo irem aut quid facerem: nam Jehudæis aut Sacerdotibus, aut clarissimis, aut antistitibus, aut reliquis curatoribus operis adhuc non indicaveram.

17 Dixi itaque eis, videtis malum in quo versamur, Jeruschalaima vastata esse, & portas eorum succensas igne: agite ædificemus murum Jeruschalaimorum, ut non simus amplius opprobrio.

18 Et ubi indicavi eis manum Dei mei quæ *est* optima, adfuisse mihi, & etiam verba regis quæ dixerat mihi: dixerant, surgamus ut ædificemus, confirmaruntque manus suas ad hoc bonum.

19 Audiens vero Sanballat Choronites, & Tobija servus Hammonites, & Geschem Arabs, idsrisebant nos & spernebant nos: dicentes, quæ *est* res ista quam facitis? an contra regem rebellatis?

20 Quibus respondi rem, ac dixi eis, Deus cœli secundabit nos, & nos servi ejus surgentes ædificabimus: vobis vero non est pars, aut jus, aut monimentum Jeruschalaimis.

CAPUT III.

Muenia & porta urbis instauratur.

SUrgens igitur Eljaschib sacerdos summus, & cognati ejus Sacerdotes, ædificarunt portam gregis, ipsi sanctificaverunt eam statuentes valvas ejus: inde usque ad turrim centenariam sanctificaverunt eam, usque ad turrim Chananeelis.

2 Et ad latus ejus ædificavit Jerechuntini: & ad *alterum* latus ejus ædificavit Zaccur filius Imri.

3 Portam autem piscium ædificarunt Senaanitæ: ipsi cōtignaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus.

4 Ad quorū latus instauravit Meremoth filius Uriæ filii Kotzi, & ad horum latus instauravit Meschullam filius Berechiæ filii Meschezabeelis: & ad horum latus instauravit Tzadok filius Bahanæ:

5 Et ad latus horum instaurarunt Tekoæi: sed magnifici eorum non submiserunt collum suum ad opus domini ipsorum.

6 Portam autem veterem instaurarunt Jojadah filius Paseachi, & Meschullam filius Besodejæ: ipsi contignaverunt eam, & statuerunt valvas ejus, & seras ejus, ac vectes ejus.

7 Et ad latus horum instauravit Melatja Gibhonita, & Jadon Meronothanus, Gibhonitæ, & Mitzpani; usque ad solium principis cis flumen.

8 Ad cujus latus instauravit Huzziel filius Charhojæ *cum* aurifabris, & ad latus ejus instauravit Chanāja filius *unius* è pigmentariis: reliquerunt autem Jeruschalaimam, quaqua versum murus latus *erat*.

9 Postea ad latus horum instauravit Rephaja filius Churis, præfectus dimidiotractui Jeruschalaimorum.

10 Et ad latus horum instauravit Jedaja filius Charumaphi, atque è regione domus suæ: ad cujus latus instauravit Catthusch filius Chaschabnejæ.

11 Mensura altera instauravit Malchija filius Charimi, & Chaschub filius Pachath-Moabi: una cum turri furnorum.

12 Et ad hujus latus instauravit Schallum filius Lochefschi, præfectus dimidiotractui Jeruschalaimorū; ipse & filiæ ejus.

13 Portam vallis instauravit Chanun cum habitatoribus Zanoachi; ipsi ædificaverunt eam, statuerunt; valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus: ac mille cubitos in muro, usque ad portam sterquiliniorum.

14 Portam vero sterquiliniorum instauravit Malchija filius Rechabi, præfectus tractui, Beth-Ceremi: ipse ædificavit eam, statuitque valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus.

15 Item portā fontis instauravit Schallum filius Col-Choæ, præfectus tractui Mitzpæ, ipse ædificavit eam & contexit eam, statuerunto; valvas ejus, seras ejus, & vectes ejus: murū quoq; piscinæ Schelachi inde ab horto regis usque ad gradus descendentes è civitate Davidis.

16 Post eum instauravit Nechemja filius Hazbuki præfectus dimidio tractui Beth-Tzuris: usque ex adverso sepulcrorum Davidis, & usque ad piscinam factam, & ad locum potentiorum usque.

17 Post eum instauravernnt Levitæ, Rechum filius Bani: ad cujus latus instauravit Chaschabja præfectus dimidio tractui Keilæ, ejus tractu suo.

18 Post

18 Post eum instauraruntque cognati eorum: Bavvai filius Chenadadi; præfectus dimidiæ tractus Kehilæ.

19 Instauravit vero ad latus ejus Heser filius Jeschuhæ præfectus Mitzpæ mensuram alteram: è regione ascensus ad armamentarium Miktzoham.

20 Post eum fitgrante animo instauravit Baruc filius Zabbai mensuram alteram: inde à Miktzoho usque ad portam domus Eljaschibi Sacerdotis summi.

21 Post eum instauravit Meremoth filius Urijæ filii Koezi mensuram alteram; inde à porta domus Eljaschibi usque ad finem domus Eljaschibi.

22 Post hanc vero instauraverunt Sacerdotes viri planitiei.

23 Post hoc instauravit Binjamin & Chaschub è regione domus suæ: post quem instauravit Hazarja filius Maasejæ filii Hananjæ juxta domum suam.

24 Post hunc instauravit Binnui filius Chenadadi mensuram alteram: inde à domo Hazarjæ usque ad Miktzobum & angulum usque.

25 Palal filius Uzai *instauravit* è regione Miktzobi, & turris prominentis, à domo regis superiore quæ adjacet atrio custodiæ: post hunc Pedaja filius Parhoschi.

26 Nethinæi autem habitabant inclivo usque ex adverso portæ aquarum ad orientem, & turris prominentis.

27 Post hoc instauratum Tekoæi mensuram alteram; ex adverso turris magnæ prominentis usque ad murum clivi.

28 Supra portam equorum instauraruntque Sacerdotes, quisq; è regione domus suæ.

29 Post illud instauravit Tzadok filius Immeris è regione domus suæ: post quem instauravit Schemahja filius Schecanjæ custos portæ orientalis.

30 Post me instauravit Chananja filius Schelemjæ, & Chanun filius Tzalaphi sextus mensuram alteram: post eum instauravit Meschullam filius Berecjæ è regione cubiculi sui.

31 Post me instauravit Malcija filius aurifabri usque ad locum Nethinæorum & aromatariorum, è regione portæ mandati, usque ad ascensum anguli.

32 Inter ascensum autem anguli & portam gregis, instauraruntque aurifabri & aromatarii. CAPUT IV.

Jehudæi altera manu ædificantes & altera clipeum tenentes pergunt in ædificando.

Factum autem, quum audivisset Sanballat nos ædificare murum istum, ut accensus iram indignaretur plurimum: & subsannaret Jehudæos.

2 Locutusque enim coram cognatis suis & copiis Samariæ, & dicebat, quid isti Jehudæi languidi facturi essent? an sineretur eos ad sacrificandum uti? an absolverent hoc tempore? an redivivos statuerent lapides è ruderibus, postquam exusti sunt?

3 Tobija vero Hammonita assistens ejus-dixit, etiã ut ædificens, si ascendat vulpes, etiq; perrumpet murum lapideum eorum.

4 Audi, ô Deus noster, nos esse contemtui, & converte probrum eorum in caput eorum; & expone eos prædæ in terra captivitatis:

5 Neque obtegas iniquitatem eorum, & peccatum eorum à facie tua ne deleatur; quia irritaverunt te respectu ædificantiũ.

6 Ita ædificavimus murum istum, adeo ut constructus fuerit totus murus usque ad dimidium ipsius: nam populo erat animus ad agendum.

7 Fuit vero quum audiret Sanballat, & Tobija, Arabesque, & Hammonitæ, atque Aschdodæi assurrexisse ad justam constitutionem muros Jeruschalaimorum, & cœpissent loca perrupta occludi: acerbe sit ira eorum valde.

8 Quare conspiraverunt omnes simul, ut venientes oppugnarent Jeruschalaimæ; aut facerent ei impedimenta.

9 Quapropter oravimus Deum nostrum, & constituimus custodiam adversus eos interdiu & noctu metu eorum.

10 Dicebant autem Jehudæi, debilitata est vis bajulorum, & pulveris multum *superest*: nos autem non prævalituri essemus ædificando murum:

11 Et dixerant hostes nostri, ne animadvertant, neque videant, donec pervadentes medium eorum interficiamus eos: aut cessationem afferamus isti operi.

12 Fuit vero quum advenissent Jehudæi habitantes apud illos: & dixissent nobis decies, *cavete volis* ab omnibus locis per quæ redire potestis ad nos:

13 Ut constituerem ab imis partibus cujusque loci *aliquos* à posterioribus partibus muri, in locis arduis, constitui etiam populum per familias cum gladiis suis, spiculis suis, & arcubus suis.

14 Quumque lustrassem surgens, dixi clarissimis & antistitibus & reliquo populi, ne timetote ab istis: Dominum maximum & summe reverendum recordamini; & pugnatote pro fratribus vestris, filiis vestris & filiabus vestris, uxoribus vestris, & domibus vestris.

15 Deinde fuit quum audivissent inimici nostri innotuisse nobis, & irritum fecisse Deus consilium eorum: ut reverteremur omnes ad murum, quisque ad opus suum.

16 Erat tamen inde ab eo die pars puerorum meorum agens in opere; pars vero eorum tenens cum spiculis scuta, & arcus, & loricas: principes autem sequebantur quamque familiam Jehudæorum.

17 Hosti qui ædificabant, & qui ferebant onera cum onerantibus, una manu sua quisque agebat in opere, altera tenente missile.

18 Structores autem isti, quisq; gladio suo accincti erant ad lumbos suos, quum ædificarent: tubicen vero erat apud me.

19 Dixi enim clarissimis, & antistitibus reliquoque populi, opus hoc multum, & amplum

amplam *est*: ideoque nos disparati in muro, longinqui sumus alter ab altero.

20 In locum ubi audietis sonum tubæ, illuc congregamini ad nos: Deus noster pugnaturus est pro nobis.

21 Sic faciebamus opus; dum eorum pars tenebant lanceas ab ascensu auroræ, usque ad exortum stellarum.

22 Etiam tempore illo edixi populo, quisque cum puero suo pernoctanto intra Jerusalaima; ut sint nobis noctu *ad* custodiam, & interdiu *ad* opus.

23 Ne ego quidem, & cognati mei, & pueri mei, denique custodes qui sequuntur me exuturi sumus vestes nostras; cuique gladius suus & aqua *esto*.

CAPUT V.

Nechemiæ in magna fame & usurarum avaritiam & ulciscendi incepta; sua indigentibus sponte elargienda.

ERat autem clamor populi cum uxoribus suis magnus: contra cognatos suos Judæos.

2 Nam erant qui dicerent, filiis nostris & filiabus nostris sumus numerosi; ut *eorum pretio* accipiamus frumentum, & comedentes vivamus.

3 Alii erant qui dicerent, agros nostros, vineasque nostras & domos nostras oppigneramus; ut accipiamus frumentum in ipsa fame.

4 Denique erant qui dicerent, mutuamur pecuniam pro canone regis: *oppignerati sunt* agris nostris & vineis nostris.

5 Jam vero ut caro cognatorum nostrorum caro nostra est, sicut filii eorum filii nostri *sunt*: *ecce* autem nos subjicimus filios nostros & filias nostras in servos, sunque de filiabus nostris *quædam* subjectæ, quarum *voluntas* non *est* in facultate manuum nostrarum; quum agri nostri & vineæ nostræ penes alios *sint*.

6 Itaque displicuit mihi valde; quum audirem clamorem eorum & verba ista.

7 Quumque consilium iniisset animus meus apud me, coercendi eum clarissimis & nutritiis, dixique eis, onus unusquisque suorum positum alteri vos exigitis: & indixi illorum causa congregationem magnam.

8 Ubi dixi eis, nos comparamus fratres nostros Judæos, qui venditi sunt gentibus, prout est in nobis, & etiam vos venderetis fratres vestros, aut venderentur nobis? qui siluerunt, nec invenerunt, quod responderunt.

9 Tum dixi, non *est* bona hæc res quam facitis? an non in timore Dei nostri ambulaturi estis, potius quam *in* probrosissimum gentium inimicarum nobis?

10 At etiã ego, cognati mei, & pueri mei exacturi sumus ab eis pecuniam aut frumentum; remittamus, quæso, onus istud.

11 Restituite, quæso, eis hoc ipso die agros eorum, vineas eorum, oliveta eorum, ac domos eorum, præterea centesimam pecuniæ, aut frumenti, mustique, aut olei, quam exactari estis ab eis.

12 Qui dixerunt, restituimus, & ab eis non repetemus, sic facturi sumus quemadmodum dicis: tum convocavi sacerdotes, *per quos* adjuravi illos ut facerent secundum verbum istud.

13 Etiam lacertum meum excussi, dicens, sic excutiat Deus omnem virum qui non præstiterit verbum hoc, a domo ejus, & a labore ejus, & ita sit excussus ac vacuus: dixeruntque tota congregatio, Amen, laudantes Jehovam, fecitque populus secundum verbum istud.

14 Etiam ex quo tempore præceperat mihi ut essem princeps in terra Jehuda; ab anno vigesimo usque ad annum trigesimum secundum Artaxerxis regis, duodecim annis: ego cum cognatis meis cibarium principis non comedi.

15 Nam principes priores qui antecesserant me prægravabant populum, accipientes ab eis de pane & vino, præter argenti siclos quadrigenos, etiam pueri eorum dominabantur in populo: ego vero non feci ita propter reverentiam Dei.

16 Etiamque in opere muri istius instauravi, & agrum non comparavimus: omnesque pueri mei congregati erant ibi ad opus.

17 Quin ipsi Judæi & astitites centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos ex gentibus quæ *erant* circa nos; mensæ meæ assidebant.

18 Ita ut quod parabatur unoquoque die, bos unus, pecudes sepem selectæ cum avibus pararentur mihi, & intra diem denum ex quovis vino plurimum: nihilominus tamen cibarium principis non petebam, eo quod gravis fuisset servitus illa imposita ipsi populo.

19 Recordare mei, Deus mi, in bonum, quicquid fecerim erga populum istum.

CAPUT VI.

Impedimenta objecta ab hostibus, pseudoprophetis, & falsis fratribus.

FUlit autem quum audirent tum esse, a Sanballato, & Tobija, & Geschemo Arabe; residuosque inimicorum nostrorum, me exædificasse murum, neque esse relictam in eo ruptoram: etiam ad hoc usque tempus valvas me non statuisse in portis:

2 Ut mitteret Sanballat cum Geschemo ad me, dicendo, age iuermus consilium pariter in *aliquo* vicorum in valle Ononis: illi autem cogitabant afficere me malo.

3 Sed misi ad eos nuncios qui dicerent, opus magnum facio, ideoque non possum descendere: quam ob rem cessaret hoc opus, quum desisterem ab eo, descendens ad vos?

4 Et remittentibus ad me sic eandem sententiam quater; respondi eis sic eandem sententiam.

5 Tandem misit ad me Sanballat in hanc sententiam quinto per puerum suum, cum literis in manu ejus apertis.

6 Scriptum erat in eis, per gentes audi-

tur,

tur, ut Gaschmu ait, te & Iehudæos cogitare rebellionem, idcirco te ædificare istum murum: teq; fore illis regem, prout res istæ *sunt*.

7 Iasuper etiam prophetas te constituisse, qui prædicent de te Ieruschalaimis, dicendo, *rex est* in Iehuda, adeo ut mox fama perferenda sit ad regem hujusmodi rerum: quare nunc age ineamus consilium pariter.

8 Tum misi ad eam dicendo, non *est* factum hujusmodi rerum *quicquam* quas tu dicis: sed ex animo tuo commiscris eas.

9 Nam omnes isti timorem studebant injicere nobis, dicendo, remissæ erunt manus eorum ab isto opere, ita ut non perficiatur: nunc itaque ô *Deus* confirma manus meas.

10 Præterea quum ego venissem in domum Schemiahjæ orti Delaja filio Mehetabeelis, qui detentus erat: dixit, conveniamus in domum Dei intra ipsum templum, & occludamus valvas templi, venturi enim sunt ad interficiendū te, noctu, inquam, venturi sunt ad interficiendum te.

11 Cui dixi, an vir qualis *sum* ego fugeret? aut quis *est* qualis ego, qui ingrediatur in templum ut vivat? non ingrediar.

12 Tunc agnovi quod ecce nequaquam miserat eum Deus: sed istam prophetiam indixerat mihi, quia Tobija & Sanballat mercede conduxerant eum:

13 Ut conductitius esset, ut timens & ita faciens peccarem: quod fuisset illis argumentum infamiæ, ut probro exponerent me.

14 Recordare, Deus mi, Tobijæ & Sanballati secundum opera ejus ista: itaque etiam Nohadjæ prophetissæ & reliquis illorum prophetarum, qui timorem studebant injicere mihi.

15 Tandem perfectus est murus vigesimoquinto *die* Elalis: ad quinquagesimum secundum diem.

16 Fuit itaq; quum audierunt omnes inimici nostri, & viderunt omnes gentes quæ *erant* circa nos, ut caderent valde in oculis suis: quia agnoscebant à Deo nostro confectum fuisse opus istud.

17 Etiam diebus illis frequentarunt clarissimi Iehudæ literas suas missas ad Tobijam: & quæ *erant* Tobijæ, afferebantur ad ipsos.

18 Nam multi in Iehuda conjuncti erant ei, quia gener erat Schecanjæ filio Arachi: & Iehochanan filius ejus duxerat filiam Meschallami filii Berechjæ.

19 Etiam bene facta ejus prædicabant coram me, & res meas proferebant ei: literas vero mittebat Tobija ad injiciendum mihi timorem.

CAPUT VII.

Portis urbis additis & reliqui recensentur.

Deinde fuit, quum ex ædificato muro fuissemus valvas ejus: & recensiti essent fidicines, musicique, & reliqui Levitæ,

2 Ut mandatis instruerem Chananin fratrem meum, & Chananjam præfectum castro super Jeruschalaim: nam erat vir plane fidus, & timebat Deum præ multis.

3 Itaque edixi iis, ne aperiuntur portæ Jeruschalaimorum usquedum incalesceret sol, & dum ipsi adstantes occludent valvas, etiam trudate: idque constitutis custodiis habitantium Jeruschalaimis, unoquoque in custodia sua, & unoquoque ex adverso loci sui.

4 Urbs autem ipsa ampla *erat* spatiis & magna, populus vero paucus intra eam: nec erant domus ædificatæ.

5 Quapropter indente Deo meo in animum meum, congregavi clarissimos, antistitesque, & populum, ut fieret generis recensio: & inveni libellum recensionis eorum qui ascenderant primum, in quo inveni scriptum.

6 Hi *sunt* homines illius provinciæ, qui ascenderunt è captivitate illius deportationis quam deportaverat Nebucadnetzar rex Babyloniæ: qui reversi sunt Jeruschalaim & in Iehudam, quisque in civitatem suam.

7 Qui venerūt cum Zerubbabele, Jeschua, Nechemja, Hazarja, Rahamja, Nachamani, Mordecaio, Bilschane, Misperetho, Bigvaio, Nechume, Bahana, numerus hominum populariam Jisraelis.

8 Posteri Parhoschi, bis mille centum septuagintaduo.

9 Posteri Schephatjæ, trecenti septuagintaduo.

10 Posteri Arachi, sexcenti quinquagintaduo.

11 Posteri Pachath-Moabi, ex posteris Jeschuæ & Joabi, bis mille octingenti octodecim.

12 Posteri Helami, mille ducenti quinquagintaquatuor.

13 Posteri Zatthu, octingenti quadragintaquinque.

14 Posteri Zaccai, septingenti sexaginta.

15 Posteri Binnui, sexcenti quadragintaocto.

16 Posteri Bebai, trecenti viginticocto.

17 Posteri Hazgadis, bis mille trecenti viginticuatuor.

18 Posteri Adonikami, sexcenti sexagintaseptem.

19 Posteri Bigvai, bis mille sexagintaseptem.

20 Posteri Hadinis, sexcenti quinquagintaquinque.

21 Posteri Ateris, ex Chizkija nonagintaocto.

22 Posteri Chaschumi, trecenti viginticuatuor.

23 Posteri Betzai, trecenti viginticuatuor.

24 Posteri Chariphi, centum duodecim.

25 Gibbonitæ nonagintaquinque.

26 Beth-Lechemitæ & Nemphathi, centum octogintaocto.

27 Anathothitæ

27 Hanathothani centum viginti octo.
28 Hazmavethani quadraginta duo.
29 Kirjath-Jcharimani, Cephirani, & Beerothani, septingenti quadraginta tres.
30 Ramani & Gebahæi sexcenti viginti unus.
31 Michmasæi, centum viginti duo.
32 Bethelitæ & Hajani centum viginti tres.
33 Nebontini alteri, quinquaginta duo.
34 Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.
35 Posteri Charimi trecenti viginti.
36 Jerechuntini trecenti quadraginta quinque.
37 Lodæi, Chadidæi & Onontini septingenti viginti unus.
38 Senaani ter mille nongenti triginta.
39 Sacerdotes: posteri Jedahiæ è familia Jeschuhæ, nongenti septuaginta tres.
40 Posteri Immeris, mille quinquaginta duo.
41 Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem.
42 Posteri Charimi mille septemdecim.
43 Levitæ: posteri Jeschuhæ cum Kadmielè filiis Hodevæ septuaginta quatuor.
44 Musici: posteri Asaphi, centum quadraginta octo.
45 Janitores: posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai: centum triginta octo.
46 Nethinæi: posteri Tzichæ, posteri Chasthaphæ, posteri Tabbahothi,
47 Posteri Keroši, posteri Sihæ, posteri Padonis,
48 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Schalmai,
49 Posteri Chananis, posteri Giddeli, posteri Gachadis,
50 Posteri Reaiæ, posteri Retzinis, posteri Nekodæ,
51 Posteri Gazami, posteri Huzzæ, posteri Paseachi.
52 Posteri Besai, posteri Mehunimi, posteri Nephischesimi,
53 Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris,
54 Posteri Batzelithi, posteri Mechidæ posteri Charschæ,
55 Posteri Barkosi, posteri Siseræ, posteri Themachi,
56 Posteri Netziachi, posteri Chatiphæ,
57 Posteri servorū Schelomonis: posteri Sotai, posteri Sopheretthi, posteri Peridæ,
58 Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddeli,
59 Posteri Schephatiæ, posteri Chatilis, posteri Pocereth Hatzebaimi, posteri Ammonis:
60 Omnes Nethinæi, & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
61 Hi quoque *fuerunt* qui ascenderunt è Thel-Melachō & Thel-Charischa, Cerub, Addon, & Jemmer; sed non potuerunt indicare familiam majorum suorum, & semen eorum, utrum ex Jisraelitis essent.
62 Posteri Delajæ, posteri Tobiæ, posteri Nekodæ, sexcenti quadraginta duo.
63 E Sacerdotibus vero, posteri Chabajæ, posteri Kotzi: posteri Barzillai, qui accepta è filiabus Barzillai Gilhaditæ uxore, vocatus est de nomine illorum.
64 Isti quæsiverunt quisque scripturam suam, qui suum genus prædicabant, sed non inventa est; quapropter ut polluti abstenti sunt à Sacerdotio.
65 Edixit enim Regis legatus eis, ut non comederent de re sancta sanctarū; donec exsisteret Sacerdos cū Urimis & Tūmimis.
66 Tota hæc congregatio universe, quadragies bis mille trecentorum sexaginta:
67 Præter servos eorum & ancillas eorum istos, septies mille trecentos triginta septem: quibuscum erant cantores & cantatrices, ducentæ quadraginta quinque.
68 Equi eorum, septingenti triginta septem: muli eorum ducenti quadraginta quinque:
69 Cameli quadringenti triginta quinque: asini, sexies mille septingenti viginti.
70 Tum pars primorum paternarū *familiarum* contulerunt ad ipsum opus. Regio legato conferente in thesaurū, auri drachmas mille, crateras quinquaginta, tunicas Sacerdotum quingentas triginta:
71 E primoribus, inquam, paternarum *familiarum* contulerunt in thesaurum *ipsius* operis auri drachmas vicies mille; & argenti pondo bis mille duceota.
72 Quod vero contulerunt reliquum populi, *fuit* auri drachmæ vicies mille, & argenti pondo bis mille, ac tunicæ Sacerdotum sexaginta septem.

CAPUT VIII.

Liber legis prælegitur populo ab Hezra: populus plorat, sed jubetur festum agere.

NAm habitaverant Sacerdotes & Levitæ janitoresq; & musici, & populares, ac Nethinæi, denique omnes Jisraelitæ in civitatibus suis: & adveniente autem mense septimo, dum Jisraelitæ *inhabitarent* civitates suas:
2 Congregati sunt totus populus unanimis in plateam quæ *est* ante portam aquarum; dicentes Hezræ legis perito, ut afferret librum legis Moschis, quam præceperat Jehova Jisraeli.
3 Adferens itaq; Hezra Sacerdos legem coram congregatione tam viris q; quam mulieribus, & omnib. aptorum ad audiendum his primo mensis septimi.
4 Legit in illo ante plateam illam quæ *est* ante portam aquarum, à luce usque ad meridiem, coram viris mulieribusque & intelligentibus; auribus totius populi *attentis* ad librum legis.
5 Stabat autē Hezra legis peritus in suggestu ligneo quē fecerat ad hanc rem; adstare ei Matthithiā, & Schemaiho, & Ananja, & Uriā, & Chilkiā, & Maaseiā ad dexteram ejus; à sinistra vero ejus Pedaja, & Mischaël,

Mischaele, & Malcija, & Chaschumo, & Chaschbaddana, Zecarja, Meschullamo:

6 Quum aperuit Hezra librum ante oculos totius populi (nam superior toto populo erat) & dum apertum habuit eum, consistebant totus populus.

7 Deinde benedixit Hezra Jehovæ Deo maximo: cui respondentes totus populus Amen, Amen, cum elatione manuum suarum, verticem inclinarunt & incurvarunt se *honorem exhibentes* Jehovæ facie *demissa* terram versus.

8 Similiter Jeschuah & Bani, & Scherebja, Jamin, Hakkub, Schabbethai, Hodija, Maasseja, Kelita, Hazarja, Jozabad, Chanan, Pelaja, & alii Levitæ docebant populum legem; populo *manente* in statione sua.

9 Legebant enim librum illū, legem Dei explanate: & exponendo sensum, dabant intelligentiam per scripturam ipsam.

10 Deinde dixit Nechemja, is *est* legatus regis, & Hezra sacerdos legis peritus, 10 Levitæ docentes populum, toti populo, hic dies sanctus *est* Jehovæ Deo vestro; ne lugete neque flete: flebant enim totus populus quum audirent verba legis.

11 Sed, inquit eis, abite, comedite pinguia, & bibite dulcia, ac mittite portiones cuicunque nihil *est* paratum, nam sanctus *est* hic dies domino nostro: & ne dolore afficiamini, quum gaudium Jehovæ sit robori vobis.

12 Quum itaq; Levitæ repressissent totum populum, dicendo, silete, quia hic dies sanctus est: & ne dolore afficiamini:

13 Abiverunt totus populus ad comedendum & ad bibendum, & mittendum portiones, & ad agitandum lætitiam magnam: quod intellexissent verba illa, quæ nota fecerant ipsis.

14 Postridie vero congregati sunt primores paternarum *familiarum* totius populi, Sacerdotes ac Levitæ ad Hezram legis peritum; idque ad intellectum habendum in verbis legis.

15 Quumque invenissent scriptum in lege; præcepisse Jehovam per Moschen, ut considerent Israelitæ in tabernaculis, in festo eorum mense septimo:

16 Et ut promulgarent ac proclamarent in omnibus civitatibus suis & Jeruschalaimis, dicendo, exite *in* montana, & afferte ramos olivarū; & ramos arborum oleosarum, ramosque myrti, & spathas palmarum, cum ramis arborum densarum: ad faciendum tabernacula, prout scriptum est:

17 Egressi populus attulerunt; & fecerunt sibi tabernacula quisque in tecto suo aut in atriis suis, ac in atriis domus Dei: etiam in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephraimi.

18 Sic quum fecissent tota congregatio illa reduces à captivitate, tabernacula, & considerent in ipsis tabernaculis: (ita non fecerant inde à temporibus Jeschuæ filii Nunis ita filii Israelis usque in diem illum,) fuisse lætitiam magnā valde:

19 Legebat *Hezra* in libro legis Dei quotidie, inde à die primo usque ad diem ultimum: celebraruntque festum septem diebus, die vero octavo diem interdicti pro ritu.

CAPUT IX.

Jehudæi speculum pœnitentiæ.

POstea die vigesimoquarto mensis ejusdem, congregatis Israelitis in jejunio & ciliciis & terra ipsis imposita:

2 Disparati sunt nati Israele ab omnibus alienigenis: & cōsistentes confessi sunt peccata sua, & iniquitates majorum suorum.

3 Nam illis erectis in statione sua legerunt *Levitæ* in libro legis Jehovæ Dei sui per quadrantē diei: & per quadrantē confitentes incurvaverunt se Jehovæ Deo suo.

4 Consessoq; suggestu Levitarum, Jeschuah, & Bani, Kadmiel, Schebanja, Bunnai, Scherebja, Bani, Cenani, inclamaverūt voce magna Jehovam Deum suum.

5 Dixerunt enim Levitæ Jeschuah, & Kadmiel, Bani, Chaschab-neja, Scherebja, Hodija, Schebanja, Petachja, Surgite, benedicite Jehovæ Deo vestro à seculo usque in seculum: & benedicunto nomini glorioso tuo, atque exaltato supra omnem benedictionem ac laudem.

6 Tu ille Jehova solus es: tu fecisti cœlos, cœlos cœlorum, & omnem exercitum eorum, terram & quicquid *est* in ea, maria & quicquid *est* in eis, & tu conservas hæc omnia: etiam exercitus cœlorum tibi se incurvant *honorem exhibentes*.

7 Tu es Jehova Deus, qui eligens Abrahamum eduxisti eum Ure Chaldæorum, & imposuisti ei nomen Abraham:

8 Et inveniens animam ejus fidelem coram te; etiam pepigisti cum eo fœdus, te daturum terram Cenahanæi, Chitthæi, Emoræi, Perizzæique, ac Jebusæi, & Girgaschæi, daturum, *inquam*, semini ejus: & præstitisti verba tua, quia justus es.

9 Nam aspiciens afflictionem majorum nostrorum in Egypto; & clamorem eorum exaudiens ad mare algosum:

10 Edidisti signa & prodigia contra Pharonem, & cōtra omnes servos ejus, & contra totum populum terræ ejus, noveras enim hos superbivisse in illos, & comparasti tibi nomen ficut *est* hodierno die.

11 Et mare dissidisti coram illis, ita ut penetraverint mare per aridam: persequentes vero eos projecisti in profunda, tanquam lapidem in aquas valentes.

12 Præterea columna nubis ducisti eos interdiu, & columna ignis nocte, illustrando eis viam qua ituri erant.

13 Deinde super montem Sinai ita descendisti ut alloqueretis eos è cœlis: & dedisti eis judicia recta & leges veras, statuta ac præcepta bona.

14 Sabbathum quoque sanctum tuum notum fecisti eis: quum præcepta, statuta & legem præcipisses eis per Moschen servum tuum.

15 Panem

15 Item panem è cœlo dedisti eis ad famem eorum, & aquam è petra eduxisti eis ad sitim eorum: & edixisti eis ut venirent ad hæreditario jure possidendum terram, quam sublata manu tua *juraveras* te daturum eis.

16 Ipsi vero & patres nostri superbe egerunt: & obdurantes cervicem suam, non auscultaverunt præceptis tuis:

17 Renuerunt, inquam, auscultare, immemores mirabilium tuorum quæ exercueras erga ipsos, & obdurata cervice sui constituebant ducem, ut redirent ad servitutem suam rebellione sua: attamen tu Deus condonationum es, gratiosus & misericors, longanimis & multus benignitate, qui non dereliqueris eos.

18 Etiam quum fecissent sibi vitulum fusilem, & dicerent, hic *est* Deus tuus, qui eduxit te ex Ægypto; denique afficerent *te* contumeliis magnis:

19 Tamen tu miserationibus tuis maximis non dereliquisti eos in ipso deserto: columna nubis non recessit ab eis interdiu, ut deduceret eos per viam, aut columna ignis nocte, ut illustraret eos, & viam per quam ituri erant.

20 Spiritum etiam tuum optimum dedisti ad intelligentiam tribuendam eis; & Man tuum non cohibuisti ab ore eorū, & aquas dedisti eis ad sitim eorum.

21 Ita quadraginta annis sustentasti eos in deserto, non egentem: vestimenta eorum non veterascunt, & pedes eorum non intumuerunt.

22 Et dedisti eis regna & populos, quos dispertitus es angulatim: nam hæreditario jure possederunt regionem Sichonis cum regione regis Cheschbonis, & regionem Hogi regis Baschanis.

23 Quumque filios eorum multiplicasses sicut stellas cœli, & introduceres eos in terram illam, quo edixeras patribus eorum, ut venirent ad hæreditario jure possidendum eam:

24 Ingressi illorum filii hæreditario jure possederunt terram illam, quam deprimeres coram eis habitatores ipsius terræ, Cenahanæos, & hos traderes in manum eorum: nempe reges horum & populos regionis, ut facerent eis pro voluntate sua.

25 Itaque ceperunt civitates munitas & solam pinguem, possederuntque hæreditario jure domos plenas omni bono, cisternas effossas, vineas, & olivetas, & arbores esculenti fructus plurimas: quibus concedentes saturati & sagginati sunt, oblectatumque se benitate tua magna.

26 Quum vero mutarent se rebellarent contra te, rejicientes legem tuam post tergum suum, & prophetas tuos interficientes, qui contestabantur ipsos ut reducerent ipsos ad te: denique afficerent *te* contumeliis magnis:

27 Tradebas eos in manum hostium ipsorum, qui angerent eos; quibus autem tempore angustiæ suæ inclamarent te, tu è cœlis exaudiebas, & pro miserationibus tuis maximis dabas eis servatores, qui servabant eos è manu hostium ipsorum.

28 Sed simulac quies erat eis, rursus faciebant malum coram te: quapropter relinquebas eos in manu inimicorum eis, qui dominarentur in eos, quumque conversi inclamarent te, tu è cœlis auscultans eripiebas eos pro miserationibus tuis, multis temporibus.

29 Contestabaris quidem eos, revocando eos ad legem tuam, sed ipsi superbe agebant, neque auscultabant præceptis tuis, & in ipsa judicia tua peccabant, in quibus, si ea faceret homo, victurus esset: exhibebant armum refractarium, cervicemque suam obdurabant, neque auscultabant.

30 Quumque protrahens erga eos annos multos, contestatus esses eos spiritu tuo per prophetas tuos, neque præbuissent aurem: tandem tradidisti eos in manum populorum regionum.

31 Sed propter miserationes tuas magnas non fecisti eorum consumtionem, neque dereliquisti eos: quia *Deus* fortis, gratiosus & misericors es.

32 Nunc ergo Deus noster, *Deus* fortis, maxime, potentissime, & summe reverende, servans fœdus & benignitatem; ne parum esto coram te obvenisse nobis totam hanc molestiam, regibus nostris, principibus nostris & sacerdotibus nostris, prophetisque nostris ac majoribus nostris, totique populo tuo: inde à diebus regum Assyriæ usque in diem hunc.

33 Quamvis tu justus *sis* in omnibus quæ obveniunt nobis: nam veritatem exercuisti, quia improbe egimus:

34 Et cum regibus nostris principes nostri ac majores nostri non fecerūt legē tuam: neq; attenderūt ad præcepta tua & ad testimonia tua, quibus contestatus eos.

35 Nam ipsi in regno suo, & in beneficio tuo plurimi quod conculeras eis, & in regione amplissima & pinguissima quam exposueras eis, non colecrunt te: neque reversi sunt à factis suis pessimis.

36 Ecce nos hodie servos: & in terra hac ipsa quam tradideras majoribus nostris, ut fruerentur fructu ejus & bonitate ejus, ecce nos servos *in ea*.

37 Nam proventum suum effert regibus, quos præposuisti nobis propter peccata nostra: etiam in corpora nostra dominantur & in jumenta nostra pro voluntate sua, adeo ut in angustia magna simus.

CAPUT X.

Obligatio, fœderis & obligatio populi ad cultum Dei.

PRo hoc autem toto, pepigimus constitutionem *fœderis* & scripsimus, idque cum obligatione principum nostrorum, Levitarum nostrorum, Sacerdotum nostrorum. *Sept.* 10.

2 Fuerunt que in illis obligationibus; Nechemiæ

Nethemja legatus regis filius Chacaljæ, & Tzidkija,
3 Seraja, Hazarja, Tzidkija,
4 Paschur, Amarja, Malcija,
5 Chattusch, Schebanja, Malluc,
6 Charim, Meremoth, Hobadja,
7 Danijel, Ginnethon, Baruc,
8 Meschullam, Abija, Mijamin,
9 Maasæja, Bilgai, Schemahja: isti Sacerdotes:
10 Levitæ autem: Jeschuah filius Azanjæ, Binnui è posteris Chenadadi, Kadmiel:
11 Et cognati eorum: Schebanja, Hodija, Kelita, Pelajá, Chanan,
12 Milca, Rechob, Chaschabjá,
13 Zaccur, Scherebja, Schebanja,
14 Hodija, Bani, Beninu:
15 Primates populi: Parhosch, Pachath, Moab, Helem, Zatthu, Bani,
16 Bunni, Hazgad, Bebai,
17 Adonija, Bigvai, Halin,
18 Ater, Chizkija, Hazzur,
19 Hodija, Chascham, Berzai,
20 Chariph, Hanathoth, Nebai,
21 Magpiaesch, Meschullam, Chezir,
22 Meschezabeel, Tzadok, Jaddua,
23 Pelatja, Chanan, Hanaja,
24 Hoseheah, Chananja, Chaschub,
25 Lochesch, Pilcha, Schobek,
26 Rechum, Chaschabna, Maaseja:
27 Item Achija, Chanan, Hanan,
28 Malluc, Charim, Baanа.
29 *Reliqui ergo nos &* reliquum populi, Sacerdotes, Levitæ, Janitores, Musici, Nethinæi, & quisquis disparatus fuit à populis regionum in legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum quisque notitia præditus & intelligentia:
30 Firme adjungentes se fratribus suis, magnificis eorum; & ineuntes exsecrationem & juramentum nos ambulaturos in lege Dei, quæ tradita fuit per Moschen servum Dei: nempe observaturos & facturos omnia præcepta Jehovæ Domini nostri, judiciaque ejus & statuta ejus:
31 Et non daturos filias nostras populis regionis: & filias eorum non assumturos pro filiis nostris:
32 Et à populis regionis afferentibus merces, & quamlibet annonâ die sabbathi ad vendendi, nos non accepturos ullo sabbatho aut die sacro: & nos desertaros *cultum* anni septimi, & omne jus vendicâdi manet
33 Instituimus nobis præcepta imponentes nobis trientem sicli quotannis; ad cultum domus Dei nostri:
34 Ad panes dispositionis, munus jugc, & holocaustum juge sabbathorum, novilunionum, ad solennitates & ad res sacras, atque ad peccata ut expietur Israel: denique *ad* eorum opus Dei nostri.
35 Item sortes conjecimus Sacerdotum, Levitarū, & populi pro lignis oblationem, ut afferrent in domū Dei pro familiis paternis nostris, temporibus cōditis de anno in annum: ad accendendū super altare Jehovæ Dei nostri, sicut scriptū est in lege.
36 Item *instituimus* nos allaturos primitias terræ nostræ, & primitias omnis fructus cujusque arboris de anno in annum, ad domum Jehovæ:
37 Primogenita quoque filiorum nostrorum & jumentorum nostrorum, sicut scriptum *est* in lege; & primogenita boum nostrorum, & pecudum nostrarum allaturos in domum Dei nostri ad Sacerdotes, ministrantes in domo Dei nostri:
38 Primitias cujusque massæ nostræ, & oblationes nostras, & fructum cujusque arboris, mustum & oleum nos allaturos sacerdotibus in cubicula domus Dei nostri, decimas vero terræ nostræ *daturos* Levitis: qui ipsi Levitæ decimaturi sint in quibuscunque civitatibus *fuerit* cultura nostra.
39 Et adfore Sacerdotem filium Aharonis Levitis, quando dabunt decimas Levitæ: ipsosque Levitas abducturos decimas suarum decimarum ad domum Dei nostri, in cubicula, in thesaurum ejus.
40 Nam ad illa cubicula afferre debent Israelitæ & Levitæ oblationem frumenti, musti & olei; ubi *sunt* instrumenta sanctuarii, & Sacerdotes & ministri, janitoresque & musici: ut non derelinquamus domum Dei nostri.

CAPUT XI.

Orodesia & habitatio terra sanctæ.

COnsederunt autem principes ipsi populi Jeruschalaimis: quum reliquus populus conjecissent sortes, ut educeret unum è denis qui inhabitaret Jeruschalaima, civitatem sanctam, novem autem reliquæ partes civitates suas:
2 Et benedixerunt populus omnibus hominibus illis, qui sponte se obtulerunt ad inhabitandum Jeruschalaima.
3 Isti, inquam, *sunt* primarii provinciæ qui inhabitarunt Jeruschalaima: alias civitates Jehudæ inhabitantibus quibusque in possessione sua per civitates suas, Israelitis, Sacerdotibus, & Levitis, Nethinæisque, ac posteris servorum Schelomonis.
4 Jeruschalaima itaque inhabitarunt è Jehudæis & è Binjaminitis: è Jehudæis, Hataja filius Huzziæ, filii Zecarjæ, filii Amarjæ, filii Schephatjæ, filii Mahalaletis, è posteris Peretzi:
5 Item Mahaseja filius Baruci, filii Col-Chozæ, filii Chazajæ, filii Hadajæ, filii Joiaribi, filii Zecarjæ, filii Schiloni:
6 Omnes posteri Peretzi inhabitantes Jeruschalaima: quadringenti sexaginta octo viri strenui.
7 Hi vero posteri Binjaminis: Sallu filius Meschallami, filii Johedi, filii Pedajæ, filii Kolajæ, filii Mahaseiæ, filii Ithielis, filii Jeschajæ:
8 Et post eum Gabbai, Sallai: nongenti viginticocto.
9 Joel autem filius Zicri præfectus erat illis: & Jehuda filius Senuæ secundarius in civitate.

10 Ex-

10 E sacerdotibus: Jedahja filius Joiaribi, Jacin.
11 Seraja filius Chilkijæ, filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Merajothi, filii Achitubi, antecessor in domo Dei:
12 Et cognati eorū facientes opus in ipsa domo, octingēti viginti duo: cū Hadaja filio Jerochami, filii Petaljæ, filii Amatzi, filii Zecarjæ, filii Paschchuris, filii Malcijæ.
13 Itē fratres istius primores in paternis familiis, ducenti quadraginta duo: cum Hamaschelajo filio Hazareelis, filii Achzai, nepotis Meschillemothi, filii Immeris:
14 Et cognati eorum valentes robore, centum viginti octo, quibus præfectus Zabdiel filius Gedolimi.
15 E Levitis quoque: Schemahja filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabjæ, filii Banni.
16 Item Schabbethai & Jozabad, præfecti operi externo pro domo Dei e primoribus Levitarum.
17 Itē Matthanja filius Micæ, filii Zabdi, filii Asaphi primarius, primū celebrabat in ipsa oratione, aut Bakbukja secundarius e cognatis ejus: & Habda filius Schammuhæ filii Galalis, filii Geduthunis:
18 Omnes Levitæ in civitate sancta, ducenti octoginta quatuor.
19 Janitores vero, Hakkub, Talmon, & cognati eorum observantes in portis, centum septuaginta duo.
20 Reliquum autem Jisraelitarum, Sacerdotum, Levitarum in omnibus civitatibus Jehudæ quisque possessionem suam:
21 Nethinæi vero inhabitabant clivum: & Tzicha ac Gischpa præerāt Nethinæis.
22 Præfectus autem Levitarū Jeruschalaimis, Huzzi filius Bani, filii Chaschabjæ, filii Matthanjæ, filii Micæ: è posteris Asaphi muficis, e regione operis domus Dei.
23 Nam præceptum regis *datum fuerat* de eis: & constitutio pro muficis, demensum cujusque diei quotidie.
24 Petachja vero filius Meschezabeelis e posteris Zerachi filii Jehudæ, erat administrator regis in omni negotio erga populum.
25 In villis autem cum agris earūt posteris Jehudæ inhabitabant Kirjath-Arbahum cum pagis ejus, & Dibonem cum pagis ejus, & Jekabtzeelem cum villis ejus:
26 Item Jeschuham, & Moladam, & Beth-Pelethum:
27 Et Chatzar Schuhalem, & Beerschebahum cum pagis ejus:
28 Et Tziklagū, Meconāq; cū pagis ejus:
29 Et Hen-Rimmonem, Tzorhamque: & Jarmuthum:
30 Zanoachum, Hadullamū cum villis eorum, Licischū cum agris ejus, Hazekam cum pagis ejus: ita commorabantur a Beerschebaho ad vallem Hinnomi usque.
31 Posteri vero Binjaminis, a Gebaho: Michmaschum, & Hajam, & Beth-Elem cum pagis ejus.
32 Hanathotas, Nobum, Hananjam:
33 Chatzorem, Ramam, Gitthajima:
34 Chadidum, Tzebohimam, Neballatē:
35 Lodum, & Ononē cum valle fabrorū:
36 De Levitis autem distributiones Jehudæ & Binjaminis *inhabitandi*.

CAPUT XII.

Excæcatio urbis.

ATque isti *sunt* primores Sacerdotum & Levitarum, qui ascenderant cum Zerubbabele filio Schealthielis & Jeschuha: Seraja, Jirmeja, Hezra:
2 Amarja, Malluc, Chattusch:
3 Schecanja, Rechum, Meremoth:
4 Hiddo, Ginnetho, Abija:
5 Maljamin, Mahadja, Bilga:
6 Schemahja, Jojarib, Jedahja:
7 Sallu, Hamok, Chilkija, Jedahja: hi primores Sacerdotum & cognatorum suorum temporibus Jeschuhæ.
8 Levitæ vero, Jeschuah, Binnui, Kadmiel, Scherebja, Jehuda, Matthanja: præfectus celebrationibus, ipse cum cognatis suis,
9 Deinde Bakbukja, & Hanni cognati illorum, e regione illorū per observationes.
10 Jeschuah autem genuit Jojakimum: & Jojakim genuit Eljaschibum, & Eljaschib genuit Jojadahum.
11 Jojadah vero genuit Jonathanem, & Jonathan genuit Jadduham.
12 Temporibus autem Jojakimi erant Sacerdotes primarii paternarū familiarū: ex Seraja Meraja, ex Jirmeja Chananja:
13 Ex Hezra Meschullam: ex Amarja Jehochanan:
14 Ex Melicu Jonathan: ex Schebanja Joseph:
15 Ex Charimo Hadna: ex Merajotho Chelkai:
16 Ex Hiddone Zecarja: ex Ginnethone Meschullam:
17 Ex Abija, Zicri: ex Minjamine ex Mohadja, Piltai:
18 Ex Bilga Schammuah: ex Schemaja Jehonathan:
19 Ex Jojaribo autem, Matthenai: ex Jedahja, Huzzi:
20 Ex Sallaio, Kellaites Hamoko, Haber:
21 Ex Chilkija, Chaschabja: ex Jedahja, Nethaneel.
22 Levitarum, temporibus Eljaschibi, Jojadahi, Jochananisque, & Jadduha, conscripti sunt primores paternarum familiarum: itemque Sacerdotum, usque ad regnum Darii Persæ.
23 Levitarum primores paternarum familiarum, conscripti in libro Chronicorum, usque ad tempora Jochananis nepotis Eljaschibi:
24 Primores, inquam, Levitarum sunt Chaschabja, Scherebja, & Jeschuah filius Kadmielis, & cognati eorum e regione eorum ad laudandum, ad celebrandum ex præcepto Davidis viri Dei: observatio ex adverso observationis:
25 Matthanja, & Bakbukja, Obadja, Meschullam,

schullam, Talmon, Hakkub, custodientes janitorum custodias, in ærariis portarum.

26 Isti *jam erant* temporibus Jojakimi filii Jeschuæ, filii Jotzadaki: temporibus quoque Nechemiæ principis, ac Hearæ Sacerdotis legis periti.

27 Ad dedicationem autem muri Jerschalaimorum requisiti sunt Levitæ ex omnibus locis eorum, qui reducerentur Jeruschalaima; ad celebrandum dedicationem & lætitiam, idque gratiarum actionibus & musica, cymbalis, nabliis, & citharis.

28 Itaque congregati sunt posteri musicorum; tum ex planitie circum Jeruschalaima; & ex villis Netophathæi:

29 Tum ex loco Gilgalis, & ex campis Gebahi, & Hazmavethi: nam villas ædificabant sibi musici circum Jeruschalaima.

30 Quumque mundassent se Sacerdotes & Levitæ; mundaverunt populum, portasque & murum.

31 Deinde jubens ascendere principes Jehudæ *versus* superiorem partem muri: constitui duas classes celebrantium magnas, quarum progressiones *erant*, *unius* ad dexteram à superiore parte muri ad portam sterquiliniorum.

32 (Sequebatur autem istos Hoschahja, & dimidium principum Jehudæ:

33 Nempe Hazarja, Hezra, & Meschullã,

34 Jehuda, & Binjamin, & Schemaja, ac Jirmeja:

35 Et præter Sacerdotes cum tubis: Zecarja, filius Jonathanis, filii Schemahjæ, filii Matthanjæ, filii Micajæ, filii Zacceuris, filii Asaphi:

36 Et cognati ejus, Schemahja, & Hazareel, Milalai, Gilalai, Mahai, Nethaneel, Jehuda quoque, & Chanani cum instrumentis musicis Davidis viri Dei: & Hezra legis peritus antecedebat illos.)

37 Deinde ad portam fontis, & *tractum* ex adverso ipsorum, ascenderunt per gradus civitatis Davidis in ascensum muri: inde à *muro qui est* supra domum Davidis usque ad portam aquarũ orientem *versus*.

38 Classis vero celebrantium altera procedebat ex adverso, quam ego sequebar: dimidiumque populi, à superiore parte ejusdem muri, ab *ea quæ est* supra turrim furnorum, ad murum latum usque:

39 Deinde à *parte quæ est* supra portam Ephtajimi, & supra portam veterem, & supra portam piscium, turrimq; Chananeelis & turrim centenariam ad portam gregis usque: & substiterunt in porta custodiæ.

40 Deinde substiterunt duæ illæ laudantium classes in domo Dei; ego quoque, & dimidium antistitum mecum.

41 Sacerdotes quoque, Eljakim, Mahaseja, Minjamin, Micaja, Eljohenai, Zecarja, Chananja cum tubis:

42 Item Mahaseja, & Schemahja, & Elhazar, & Huzzi, & Jehochanan, & Malcija, Helamque, & Hezer; resonabant etiam musici cum Jizrachja præfecto suo.

43 Et sacrificarunt die illo sacrificia magna atque lætati sunt, nam Deus affecerat eos lætitia magna, etiam fœminæ & pueri lætati sunt: adeo ut audiretur lætitia Jeruschalaimorum usque e longinquo.

44 Præfecti sunt etiam eo die homines cubiculi ad thesauros, ad oblationes, ad primitias, & ad decimas; ut colligerent in ea ex agris civitatum portiones legales pro Sacerdotibus & pro Levitis: nam lætitia Jehudæorum *erat* de Sacerdotibus & de Levitis consistentibus:

45 Qui observaturi erant observationem Dei sui, & observationem munditiei, musicorumque, & janitorum; secundum præceptum Davidis & Schelomonis filii ejus.

46 Nam temporibus Davidis & Asaphi à priscis temporibus; primores musicorum, cum musica laudationis & celebrationum, Deo *assistebant*.

47 Quare omnes Jisraelitæ temporibus Zerubbabelis & temporibus Nechemiæ, dabant portiones musicorum & janitorum, demensum cujusque diei quotidie: & consecrabant Levitis, Levitæ vero consecrabant posteris Aharonis.

CAPUT XIII.

Reformatio in politia, ecclesia, & œconomia per Nechemiam.

TEmpore illo lectum est in libro Moschis, audiente populo: in quo inventum est scriptum, ut non veniat Hammonita aut Moabita in congregationem Dei usque in seculum:

2 Propterea quod non occurrerant Jisraelitis cum pane & aqua; sed conduxerant contra eos Bilhamum ad maledicendum eis, quamquam convertit Deus noster maledictionem illam in benedictionem.

3 Itaque fuit quum audirent istam legem, ut disparerent omnem miscellaneam turbam à Jisraele.

4 Antea autem Eljaschib Sacerdos præpositus cubiculo domus Dei nostri; affinis *factus fuerat* Tobiæ:

5 Paraverat q; ei cubiculum magnum ubi prius reponebant munus, thus, instrumentaque, & decimas frumẽti, musti & olei præceptas pro Levitis, musicisq; ac janitoribus; & oblationem Sacerdotum.

6 Sed quum totum hoc fieret, non eram Jeruschalaimis: nam anno trigesimo secundo Artaxerxis regis Babyloniæ redieram ad regem, tantum exactis *aliquot* annis exorata est mihi venia à rege.

7 Quumque venissem Jeruschalaimam, intellexi malum istud quod fecerat Eljaschib pro Tobija, parando ei cubiculum in atriis domus Dei.

8 Malum autem visum est mihi valde: quam ob rem ejeci omnia instrumenta domestica Tobiæ foras extra illud cubiculũ.

9 Quumque edicerem me, mundavissent illa cubicula, retuli illuc instrumenta domus Dei, munus, & thus.

10 Deinde

10 Deinde cognoscens portionem Leviticarum nihil fuisse datum, ideoque dissugisse quemque in agrum suum, Levitas & mulcos, curatores operis:

11 Contendi cum antistitibus, ac dixi, quam ob rem derelicta fuit domus Dei? & congregans illos, restitui illos in statione sua:

12 Omnesq; Jehudæi attulerit decimas frumenti, mustique, & olei in thesauros.

13 Et quæstores dedi super thesauros, Schelemjam Sacerdotem, & Tzadokum scribam, & Pedajam ex Levitis, atque ad manum eorum Chananem filium Zaccuris filii Matthanjæ; quia fidi reputabantur, quorum erat distribuere cognatis suis.

14 Recordare mei, Deus mi, in hac re: & ne finito deleri benignitates meas, quas exercui erga domum Dei mei, & erga observationes ejus.

15 Temporibus illidem videns in Jehudæa calcantes torcularia ipso sabbatho, & asserentes manipulos quibus onerabant asinos, etiamque vinum, uvas, & ficus, ac quodvis onus, & adducentes die sabbathi Jeruschalaimam: contestatus sum, quo die vendebant commeatum.

16 Tyrii quoque habitabant in ipsa urbe, asserentes pisces, & omnes res venales: quas vendebant ipso sabbatho Jehudæis, & quidem Jeruschalaimis.

17 Quapropter contendi cum clarissimis Jehudæorum: & dixi eis, quæ est res pessima hæc quam facitis, quod profanatis diem sabbathi?

18 An non quum ita fecissent majores vestri, induxit Deus noster super nos totum malum istud, & super civitatem hanc? & vos augere æstum iræ contra Jisraelem profanando sabbathum?

19 Fuit itaq; quum obumbrarentur portæ Jeruschalaimorum ante Sabbathum, ut edicente me clauderentur fores, quas edixi ne aperirent usque postridie sabbathi: præterea ex pueris meis constitui in portis, ne ingrederetur onus die sabbathi.

20 Sed quum pernoctassent aromatarii & propolæ omnium rerum venalium, extra Jeruschalaima semel ac iterum:

21 Contestatus sum eos, dicens eis cur ex vos pernoctes è regione muri? si iterabitis, manum immittam in vos: ex tempore illo non veniebant sabbatho.

22 Edixi vero Levitis, ut mundarent se, & venientes observarent portas, sanctificando diem sabbathi: etiam hoc recordare mei Deus mi, & parce mihi pro multitudine benignitatis tuæ.

23 Etiam diebus illis vidi Jehudæos habitatione consociasse sibi fœminas Aschdodæas, Hammonitidas, Moabitidas:

24 Et filios eorum ex parte loqui Aschdodæe, neque scientes loqui Jehudaice; sed ex lingua cujusque populi sui.

25 Ideo contendi cum eis maledicens eis, & percutiens ex eis aliquos glabravi eos: & jurejurando obstrinxi eos per Deum *dicens, dixa impetrantibus vobis* si dederitis filias vestras filiis illorum, aut si assumseritis filiis vestris aut vobis de filiabus illorum.

26 An non cum istis peccavit Schelomo rex Jisraelis, quamvis in gentibus multis non fuerit rex par ei, & dilectus Deo suo esset, adeo ut constituerit eum Deus regē super totam Jisraelē? etiam ipsum ad peccandum induxerunt fœminæ alienigenæ.

27 Et vobis an auscultabimus, faciendo totam malum maximum istud, prævaricando contra Deum nostrum: ut habitatione consocietis fœminas alienigenas?

28 Etiam è posteris Jojadæ filii Eljaschibi Sacerdotis summi, generat Sanballato Choronitæ; quem fugavi à me.

29 Recordare horum, Deus mi; secundum pollutiones Sacerdotii, & fœdetis Sacerdotalis, atque Levitici.

30 Itaque mundavi illos ab omni extero, & restitui observationes Sacerdotibus & Levitis, quemque in opere suo:

31 Tum ad ligna oblationis temporibus condictis, tum ad primitias: Recordare mei, Deus mi, in bonum.

ESTHERÆ
LIBER UNUS.
CAPUT I.

Vaschthi speculum uxoris superbæ.

Fuit autem temporibus Assueri (is est Assuerus qui regnum obtinebat ab India usque ad Æthiopiam centum viginti septem provinciarum)

2 Temporibus illis; quum fœderet rex Assuerus in solio regni sui, quod *erat* Susis in urbe regia:

3 Ut anno tertio regni sui faceret convivium omnibus principibus suis ac servis suis; *principibus* copiarum Persæ & Mediæ, regulis & præfectis provinciarum coram se:

4 Ostentando divitias, gloriam regni sui, & honorem, decorem magnitudinis suæ; diebus multis, *nempe* centum octoginta diebus.

5 Completis etiam diebus istis, fecit rex toti populo qui præsto erant Susis in urbe regia à maximo usque ad minimum, convivium septem diebus; in atrio horti palatii regii.

6 *Aulæa* alba, viridia, & hyacinthina *erant* appensa funiculis byssinis & purpureis, ad annulos argenteos & columnas marmoreas; lectos aureos & argenteos super pavimentum è porphyrite & marmore, cum *in* solo, tum in ambitu:

7 Et potum præbebant *vasibus* in vasis aureis, & vasis inter se variis; vinumque regium plurimum, pro facultate regis.

8 Potum autem ex jure nemo exigebat:

ſic enim conſtituerat rex unicuique magiſtro domus ſuæ, ut faceret pro voluntate uniuſcujuſque.

9 Vaſchthi quoque regina fecit convivium fœminarum, *in* domo regia quæ *erat* regi Aſſuero.

10 Die illorum ſeptimo, quum hilaris eſſet animus regis vino; edixit Mehumani, Bizthæ, Charbonæ, Bigthæ, & Abagthæ, Zethari, & Carcaſo, ſeptem aulicis miniſtrantibus coram rege Aſſuero:

11 Ut adducerent reginam Vaſchthin in conſpectum regis, cum corona regia; ad oſtendandum populis & principibus pulchritudinem ejus, quod bona ſpecie eſſet.

12 Sed quum renuiſſet regina Vaſchthi venire ad verbum regis, quod per aulicos illos *afferebatur*; efferbuit rex valde, & excandeſcentia ejus exarſit in eo.

13 Quapropter dicente rege ſapientibus noſcentibus tempora (nam ſic negotium regis exponebatur omnibus noſcentibus jus & judicia)

14 Et propinquo ſibi Charſchenæ, Schethari, Admathæ, Tharſchiſcho, Mereſo, Marſenæ, Memucani; ſeptem principibus Perſidis & Mediæ, videntibus faciem regis, ſedentibus primis in regno:

15 Ex jure quid faciendū regina Vaſchthi; eo quod non fecit edictum regis Aſſueri per aulicos *imperatum*?

16 Dixit Memucan coram rege & principibus, non contra regem ſolum perverſe egit Vaſchthi regina: ſed contra omnes principes & contra omnes populos qui *ſunt* in omnibus provinciis regis Aſſueri.

17 Nam prodibit factum reginæ ad omnes fœminas, ut ſpernant maritos ſuos in oculis ſuis dicendo, ipſe rex Aſſuerus edixerat adduci Vaſchthin reginam in conſpectum ſuum, tamen non advenit.

18 Et hoc ipſo die dicturæ ſunt principes *ſummis* Perſidis & Mediæ, quæ audiverint factum reginæ, omnibus principibus regiis: plus ſatis contentus & excandeſcentiæ *nobis erit*.

19 Si regi bonum videtur, prodeat edictum regium à conſpectu ejus, & ſcribatur inter jura Perſidis & Mediæ, ut non pereat: quia non venit Vaſchthi in conſpectum regis Aſſueri, ideo regnum ejus tradet rex proximæ ejus, quæ melior eſt ea.

20 Ita audiet edictū regis quod promulgabit in toto regno, ſuo tum magnum ſit, omnes fœminæ tribuent honorem maritis ſuis, a maximo uſque ad minimum.

21 Quumque bona viderentur hæc res in oculis regis & principum; fecit rex ſecundum ſententiam Memucanis.

22 Nam miſit literas ad omnes provincias regis, ad unamquamq; provinciam ſecundum ſcripturam ejus, & ad unumquemque populum ſecundum linguam ejus: ut eſſet quiſque vir dominator domi ſuæ, quod edixit *quiſque* lingua populi ſui.

CAPUT II.

Eſther ſpeciosam humilitatis gloriosa.

HIs rebus geſtis, quum ſedatus eſſet furor regis Aſſueri; mentionem fecit Vaſchthi, & ejus quod fecerat, quodque decretum fuerat in eam.

2 Quapropter dixerunt pueri regis, miniſtri ejus: quærant *aliqui* regi puellas virgines bona ſpecie:

3 Et conſtituat rex procuratores in omnibus provinciis regni ſui; qui congregent quamque puellam virginem bona ſpecie, Suſa in urbem regiam; in gynæceum, ad manum Hegæ aulici regis cuſtodis fœminarum: qui adhibeat mundum earum.

4 Denique puella quæ bona videbitur in oculis regis, regnet loco Vaſchthi: quumq; bona viſa eſſet hæc res in oculis regis, ſic fecit.

5 Vir Jehudæus erat Suſis in urbe regia: cujus nomen Mordecai filius Jairi, filii Schimhi: filii Kiſchi Binjaminitæ:

6 Qui deportatus fuerat Jeruſchalaimis cum deportatione quæ deportata fuit cum Jeconja rege Jehudæ; quem deportavit Nebucadnezar rex Babyloniæ.

7 Is nutriebat Hadaſſam (ea *eſt* Eſther filia patrui ejus) eo quod non *eſſet* illi pater aut mater: *eratque* puella illa pulcra forma & bona ſpecie, quam moriente patre ejus & matre ejus aſſumſerat Mordecai ſibi in filiam.

8 Fuit itaq; quum audito verbo regis & decreto ejus, congregarentur puellæ multæ Suſa in urbem regiam ad manum Hegai; ut aſſumeretur Eſther in domum regis ad manum Hegai cuſtodis gynæcei.

9 In cujus oculis quia bona videretur puella & obtineret benignitatē ab eo; celeriter dedit ei mundū ejus, & portiones ejus, ſeptemq; puellas quas viſu fuerat dare ei è domo regis: deniq; dedit ei puellas ejus conditionem optimam *in* gynæceo.

10 Non indicaverat Eſther populum ſuum aut genus ſuum: nam Mordecai interdixerat ei ut non indicaret:

11 Sed quolibet die Mordecai obambulabat ante atrium gynæcei ut cognoſceret de proſperitate Eſtheræ, & quid fieret ea.

12 Quum autem pervenīſſet terminus cujuſque puellæ ad, ingrederetur ad regem Aſſuerum poſtquam fuerat ipſi *factum* pro jure fœminarum duodecim menſes (ſic enim complebantur dies unctionis earum; ſex menſes oleo myrrhino & ſex menſes aromatibus cumſuque mulierum)

13 Tunc cum eo puella veniebat ad regem, quicquid indicebat dabatur ei, ut procederet cum ea, à gynæceo uſque ad domum regis.

14 Veſpere ingrediebatur illa, & mane revertebatur in gynæceum alterū ad manum Schaſchgazi aulici regis, cuſtodis concubinarum: non redibat amplius ad regem, ſed ſi delectabatur ea rex, vocabatur nominatim.

15 Quum

15 Quum itaq; perveniſſet terminus Eſtheræ filiæ Abichaijilis patrui Mordecaii, quam aſſumſerat ſibi in filiã, ingrediendi ad regem, non quæſivit quicquam, niſi quod dicturus eſſet Hegai auſicus regis cuſtos gynæceitobtinebatque Esther gratiam in oculis omnium videntium eam.

16 Ita aſſumta Esther ad regem Aſſuerum, *adducta eſt* in domum regiam ejus, menſe decimo, is *eſt* menſis Tebeth; anno ſeptimo regni ejus.

17 Dilexit enim rex Eſtheram præ omnibus aliis mulieribus, & obtinuit gratiam & benignitatem coram eo præ omnibus aliis virginibus: adeo ut imponeret coronam regiam capiti ejus, & reginam conſtitueret eam loco Vaſchthi.

18 Poſtea fecit rex convivium magnum omnibus principibus ſuis, & ſervis ſuis, convivium Eſtheræ: & immunitatem provinciis conceſſit, deditq; munus ſecundum facultatem regiam.

19 Dum autem eſſent aggregatæ virgines ſecundo; & Mordecai conſideret ad portam regis:

20 Non indicabat Esther genus ſuum aut populum ſuum, quemadmodum interdixerat ei Mordecai: ſed ſermonem Mordecaii Esther faciebat, ut quum eſſet alumna apud eum.

21 Diebus illis, quum Mordecai conſideret ad portam regis: effervescens Bigthan & Thereſch; duo aulici regis ex cuſtodibus liminis, quæſiverunt immittere manum in regem Aſſuerum.

22 Et innotuit res iſta Mordecaio, quam indicavit Esthera reginæ: Esther vero dixit regi nomine Mordecaii.

23 Quumque res quæſtione habita deprehenderetur, ſuſpenſi ſunt illi ambo de ligno: & ſcriptum eſt in libro Chronicorum coram rege.

CAPUT III.

Hamans ſpeculum aut ſi ſuperbi & ſanguinarii.

HIs rebus geſtis magnificavit rex Aſſuerus Hamanem filium Hammedathæ Agagæum, & exaltit eum: adeo ut poneret ſolium ejus ſupra *ſolium* omnium principum qui *erant* apud ipſum.

2 Et omnes ſervi regis qui ingrediebantur portam regis, flectebant ideni & veruſbat ſe Hamani, quia ſic præceperat de eo rex: ſed Mordecai non flectebat, neque incurvabat ſe *honorem exhibitu.*

3 Quum ob rem dicebant ſervi regis qui ingrediebantur portam regis, Mordecaio, quare tranſgrederis præceptum regis?

4 Fuit itaque quum diſſerent ei quotidie, & non auſcultaſſet eis; ut indicarent Hamanã, ad videndum an conſtituta eſſent verba Mordecaii, nam indicaverat eis ſe eſſe Jehudæum.

5 Vidit ergo Haman Mordecaium non flectere ſe, aut incurvare ipſi; & impletus eſt Haman æſtu.

6 Sed quam ſperneret in oculis ſuis mittere manum in Mordecaium ſolum: (nam indicaverant ipſi populum Mordecaii) quæſivit Haman perdere omnes Jehudæos qui *erant* in toto regno Aſſueri, populares Mordecaii.

7 Menſe primo, is *eſt* menſis Niſan, anno duodecimo regis Aſſueri: juſſit conjici pur, id eſt, ſortem coram ſe, de die in diem & de menſe *in menſem*, uſque ad menſem duodecimum, is *eſt* menſis Adar.

8 Dixerat enim Haman regi Aſſuero, eſt populus quidam diſperſus ac diſſipatus inter populos in omnibus provinciis regni tui: quorum jura diverſa ſunt à *jure* omnium populorũ, jura autem regis non exſequũtur, ideoq; regi non eſt utile ſinere eos.

9 Si apud regem bonum videtur, ſcribatur ut perdant eos: & decies mille talenta argenti pendam ad manus præfectorũ hujus operi, ut inferant in theſauros regis.

10 Tum amovit rex annulũ ſuum è manu ſua; tradidit illum Hamani filio Hammedathæ Agagæo, oppreſſurb Jehudæos.

11 Et dixit rex Hamani, ſtud argentum traditum eſto tibi: & ut facias in iſtum populum, ſicut bonum *videtur* in oculis tuis.

12 Itaq; vocatis ſcribis regis, menſe ipſo primo, tertiodecimo die illius, ſcriptum eſt omnino prout præceperat Hamã ad ſatrapas regis, & ad duces qui *erant* in unaquaq; provincia, & ad principes ſingulorũ populorum, cuique provinciæ ſecundum ſcripturam ejus, & cuique populo ſecundum linguam ejus: nomine regis Aſſueri ſcriptum, & obſignatum annulo regis.

13 Miſſæ autem ſunt literæ per curſores in omnes provincias regis, ad perimẽdum, ad interficiendum, & ad perdendum omnes Jehudæos; tam pueros quam ſenes, parvulos & fœminas una die, decimoterti menſis duodecimi, is menſis *eſt* Adar; & ad prædandum ſpolia eorum.

14 Exemplo iſtius ſcripti, ut conſtitueretur jus in unaquaq; provincia, patẽt omnibus populis ut eſſent parati in diem iſtũ.

15 Curſores exiverunt citati, cum verbo regis, poſtquã jus datũ eſt Suſis in urbe regiatter: vero & Haman ſedebãt ad bibendum, populi vero Suſorũ perplexi eſſent.

CAPUT IV.

Mordochæi lachrymæ, ſtupor Eſtheræ, ejus ad Mordochæum, & ejus ad regem judicium.

QUum itaq; Mordecai cognoviſſet hæc, quæ factum erat, ſcidit veſtimenta ſua & induit ciliciũ cum cinere: & exiens per civitatem clamabat clamore magno & amaro.

2 Ita venit uſque ante portam regis: nam enim erat ingrediendum in portam regis cum indumento cilicii.

3 Et in qualibet provincia, in quemcunque locum verbum regis & edictum ejus perveniebat, luctus magnus erat Jehudæis, jejuniumque, & fletus, ac plauctus: ciliciũ cum cinere ſtratum erat multis.

4 Quum

4 Quam ob rem venientes puellæ Esther & aulici ejus quam indicarent ei dolens exhortatur regina valde: & misit vestimenta ad induendum Mordecaïi & ad auferendum cilicium ejus ab eo, quæ non admisit.

5 Deinde advocans Esther Hathacum ex aulicis regis, quem constituerat administrum ipsi, mandata dedit ei de Mordecaio, ut sciret quid & quare hoc esset.

6 Egressus itaque Hathacus ad Mordecaium; in plateam civitatis quæ *est* ante portam regis:

7 Indicavit ei Mordecaï quicquid obtigerat sibi: & præstitutam pecuniæ summam, quam dixerat Haman se pensurum in thesauros regis contra Jehudæos ad perdendum eos.

8 Præterea exemplum scripti juris quod positum fuerat Susis ad perimendos ipsos dedit ei, ut ostenderet Estheræ & indicaret ei: atque præceptum daret ei veniendi ad regem ad deprecandum eum, & ad rogandum in conspectu ejus pro populo suo.

9 Rediens itaque Hathac, indicavit Estheræ verba Mordecaïi.

10 Dixit vero Esther Hathaco, & mandavit ei *rursus* ad Mordecaium.

11 Omnes servi regis, etiã populus provinciarum regis sciunt, quicunque vir aut mulier ingressus fuerit ad regem in atrium interius qui non fuerit vocatus, unum esse jus de eo morte afficiendo, præterquã cui extenderit rex sceptrum aureum, eum vivere: ego vero non fui vocata ut ingrederer ad regem, hic *est* trigesimus dies.

12 Sed quum indicassent Mordecaio verba Estheræ:

13 Dixit Mordecaï referendum ad Estheram: ne putes apud animum tuum te ereptum iri *in* domo regis, ex omnibus Jehudæis.

14 Nam si omnino silueris tempore isto; respiratio & liberatio constabit Jehudæis alunde, tu vero & domus patris tui peribitis: & quis novit an propter tempus ejusmodi perveneris ad istud *regium*?

15 Tum edixit Esther referri ad Mordecaium.

16 I, congrega omnes Jehudæos, qui præsto sunt Susis & jejunate pro me, & ne comedatis, neque bibatis tribus diebus nocte & interdiu, similiter ego quoque cum puellis meis jejunabo: ita demum ingrediar ad regem, quod non *est* secundum jus, & quum perierim periero.

17 Abiit itaque Mordecaï, & fecit omnino prout præceperat ei Esther.

CAPUT V.

Esthera intercessio pro Jehudeis apud Regem.

DEinde fuit completo die tertio ut induta Esther *indumentis* regiis consisteret in atrio domus regis interiore ex adverso domus regis; rex autem insidebat solio regni sui in domo regia, ex adverso portæ domus.

2 Fuit vero quum videret rex Estheram reginam consistentem in atrio (obtinebat gratiam in oculis ejus) ut extenderet rex ad Estheram sceptrum aureum quod *erat* in manu ipsius, & accedens Esther tangeret summitatem sceptri.

3 Tum dicente ei rege; quid tibi Esther regina *est*? aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni dabitur tibi.

4 Dixit Esther, si apud regem bonum videtur; veniat rex cum Hamane hodie ad convivium quod paravi ei.

5 Quum itaque edixisset rex, accelerate Hamanem ad faciendũ verbum Estheræ: venit rex cum Hamane ad convivium quod paraverat Esther.

6 Dixit autem rex Estheræ quum bibisset vinum, quod *est* postulatum tuum? & dabitur tibi: aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni fiet.

7 Cui respondens Esther dixit; *hoc* postulatum meum & petitio mea:

8 Si inveni gratiam in oculis regis, & si apud regem bonum *videtur* concedere postulatum meum & facere petitionem meam: veniat rex & Haman ad convivium quod paravero eis, & cras factura sum secundum verbum regis.

9 Itaque egressus est Haman die *illo* lætus & hilari animo: sed quum videret Haman Mordecaium in porta regis, ut neque assurgebat neque movebat se propter ipsum, impletus est Haman contra Mordecaium zelo.

10 Continuit tamen se Haman, dum rediret domum suam: deinde mittens accersivit amicos suos, cum Zereſcha uxore sua.

11 Quibus enarrans Haman gloriam divitiarum suarum, & amplitudinem filiorum suorum & quibuscunque rebus magnificaverat ipsum rex, & quibus extulerat eum supra principes & servos regis:

12 Dicebat Haman; etiam non introduxit Esther regina cum rege ad convivium quod fecit, nisi me: quin etiam in crastinum invitatus sum apud eam cum rege.

13 Sed totum hoc non prodest mihi; quocunque tempore video Mordecaium istum Jehudæum considentem in porta regis.

14 Cui dixit Zereſch uxor ejus; & omnes amici ejus, paretur patibulum altum quinquaginta cubitos; & mane dic regi, ut suspendatur Mordecaï ex eo, & ingrediere cum rege ad convivium lætus: quæ res quum bona videretur coram Hamane, paravit illud patibulum.

CAPUT VI.

Haman coactus inimicum suum Mordecaium honorare, consternitur.

NOcte illa fugiente somno regis; edixit afferri librum commentariorũ, Chronica, quæ fuerunt lecta coram eo.

2 Quumque inveniretur scriptum indicasse Mordecaium de Bigthana & Thereſch o

rescho duobus aulicis regis ex custodibus liminis, quod quærebant mittere manum in regem Assyrum?

3 Dixit rex: quid honoris aut magnificentiæ collatum est in Mordecaium propter hoc? dixerunt autem pueri regis ministri ejus, non est collatum ei quicquam.

4 Tum dixit rex, quis *est* in atrio? Haman autem venerat in atrium domus regis exterius, ut diceret regi suspendendum esse Mordecaium de patibulo quod paraverat illi.

5 Dicentibus vero pueris regis ei, ecce Hamã stat in atrio, dixit rex, ingrediatur.

6 Deinde ingresso Hamane, dixit rex ei, quid faciendum viro illo cujus honore rex delectatur? (dicebat vero Haman cum animo suo, quem magis delectaretur rex honore quam me?)

7 Tum dixit Haman regi; viro cujus rex delectatur honore,

8 Adferant indumentum regium quali induitur rex: & equo cui *rex* insidet *adducto*, quum impositum fuerit diadema regium capiti ejus;

9 Tradentes indumentum & equum in manum alicujus è principibus regis qui regali sunt, induunto virum illum, cujus honore delectatur rex & trãsvehanto eum equo illo per plateam civitatis, proclamantes coram eo, ita faciendum est viro illo, cujus honore delectatur rex.

10 Edixit itaq; rex Hamani, festina, sume indumentum illud & equum quemadmodum dixisti, & fac ita Mordecaio Jehudæo qui cõsidet in porta regis: ne omittito quicquam ex omnibus quæ loquutus es.

11 Quum ob rem assumens Haman indumentum & equum induit Mordecaium: & transvexit eum per plateam civitatis, proclamans coram eo, ita faciendum est viro illo cujus honore delectatur rex.

12 Postea reversus est Mordecai ad portam regis: Haman vero protinus se domum suam lugens, & operta capite.

13 Ubi quum enarrasset Haman Zereschæ uxori suæ, & omnibus amicis suis, quicquid obvenerat sibi: dixerunt ei sapientes ejus & Zeresch uxor ejus, quandoquidem è semine Jehudæorum *est* Mordecai, ante cujus conspectum cœpisti concidere, non prævalebis ei, sed omnino concides ante faciem ejus.

14 His adhuc loquentibus cum eo, alii ei regis advenerunt: qui celeriter abduxerunt Hamanem ad convivium quod paraverat Esther.

CAPUT VII.

Hamanis tragica catastrophe.

ITaque venit rex & Haman, convivatum cum Esthera regina;

2 Et dixit rex Esthera etiam die secundo, postquam bibisset vinum, quod *est* postulatum tuum Esther regina? & dabitur tibi: aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni fiet.

3 Tum respondens Esther regina dixit, si inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, & si apud regem bonum videtur, concedatur mihi vita mea ad postulantem meum, & populus meus ad petitionem meam.

4 Nam venditi sumus ego & populus meus, quos pereant, interficiant, & perdant: quod si in servos & ancillas venditi fuissemus, filuissem, quum nihil hostis ille proponat sibi, ad *averrenda* damna regis.

5 Eloquutus vero rex Assuerus dixit Esthera reginæ; quis *est* iste? & ubi iste *est*, quem provexit eo audaciæ animus ipsius ut faceret ita?

6 Cui dixit Esther, vir hostis & inimicus Haman pessimus, iste *est*: qua propter Haman terrefactus est à conspectu regis & reginæ.

7 Tum rex surgens in æstu suo à bibendo vino, *abiit* in hortum palatii: Haman vero substitit ad requirendum pro vita sua ab Esthera regina, videbat enim definitum esse contra se malum à rege.

8 Rex autem rediens ex horto palatii in domum ubi biberat vinum, Hamane procidente super lectum cui accumbebat Esther, dixit rex, an etiam subacturus esset reginam apud me in ipsa domo? simulatque verbum hoc prodiit ex ore regis, faciem Hamanis operuerunt *satellites*.

9 Et dixerat Charbona uno ex aulicis coram rege, etiam ecce patibulum quod paravit Haman Mordecaio, qui loquutus fuerat bonum pro rege, stat ad domum Hamanis altum quinquaginta cubitos; edixit rex, suspendite istum ex eo.

10 Itaque suspenderunt Hamanem ex eo patibulo quod paraverat Mordecaio: & æstus regis sedatus est.

CAPUT VIII.

Annunciatur Iehudæi securitas, quam Esthera impetraverat à rege.

DIe illa dedit rex Assuerus Esthera reginæ domum Hamanis hostis Jehudæorum: Mordecai vero veniebat in conspectum regis, quum indicasset Esther quid is sibi *esset*.

2 Nam amovens rex annulũ suum quem transferri jusserat ab Hamane, tradidit eum Mordecaio: præposuitque Esther Mordecaium domui Hamanis.

3 Deinde rursus Esther eloquuta est coram rege, procidens ante pedes ejus: & flens deprecabatur eum, ut averteret malum Hamanis Agagæi & cogitationem ejus quam cogitaverat contra Jehudæos.

4 Nam extendente rege ad Estheram sceptrum aureum; surgens Esther constitit coram rege:

5 Et dixit, si apud regem bonum videtur & si inveni gratiam coram eo, si inquam recta videtur res hæc coram rege, & grata videor in oculis ejus: rescribatur ad revocandum literas illas, cogitationem Hamanis filii Hammedathæ Agagæi, quas scripserat ad perdendum Jehudæos

dnos qui *sunt* in omnibus provinciis regis.

6 Nam quomodo potero aspicere illud malum quod obventurum esset populo meo? & quomodo potero aspicere perditionem cognationis meæ?

7 Dixit vero rex Assuerus Estheræ reginæ & Mordecaio Jehudæo: ecce domui Hamanis tradidi Estheræ, quam cum suspendissent ex patibulo, propterea quod misisset manu suam in Jehudæos:

8 Vos itaq; scribite pro Jehudæis ut bonum *videtur* in oculis vestris, nomine regis: & obsignate annulo regis: sed scriptura quæ rescripta fuerat nomine regis & obsignata annulo regis non est revocabilis.

9 Tam convocatis scribis regis tempore illo mense ipso tertio, is *est* mensis Sivan, vigesimotertio *die*, rescriptum est omnino prout præcepit Mordecai ad Jehudæos, & ad satrapas principesque ac præfectos provinciarum quæ *sunt* ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti septem provinciæ, secundum scripturam cujusq; provinciæ, & secundum linguam cujusque populi: ad Jehudæos autem secundum scripturam ipsorum, & secundum linguam ipsorum.

10 Quinq; scripsisset nomine regis Assueri & obsignasset annulo regis; misit literas per cursores celeres, equitates in equis angariis; regios cursores, natos angariis.

11 Concessisse regē Jehudæis qui sunt in unaquaque civitate ut congregati resistant pro vita sua; ut perimant, occidant & perdant omnes copias populi aut provinciæ quæ hostiliter invadent ipsos, parvulos & fœminas: & ut prædentur spolia eorum:

12 Die eodem in omnibus provinciis regis Assueri; tertiodecimo mensis duodecimi, is *est* mensis Adar:

13 Exemplo istius scripturæ ad constituendum jus in unaquaque provincia, patente omn. bus populis; idque ut sint Jehudæi parati in diem istum ad ulciscendum se de inimicis suis.

14 Cursores equitantes in equis angariis, regii cursores prodierunt celere & citato cursu cum verbo regis; postquam jus datum est Susis in urbe regia.

15 Ita Mordecai egrediebatur à conspectu regis cum indumento regio, hyacinthino & albo, coronaque aurea magna, & stola byssina aut purpurea: & cives Susorum luce perfusi lætabantur:

16 Jehudæis erat lux, & lætitia, gaudiumque ac gloria.

17 Etiam in unaquaque provincia & in unaquaque civitate, in quemcunque locum edictum regis & jus illius perveniebat, lætitia & gaudiū erat Jehudæis, convivium & hilaria: multique ex populis terræ Jehudæi fiebant; nam irruerat in eos metus Jehudæorum.

CAPUT IX.

Jehudæi passim hostes suos trucidant & suspensis decem filiis Hamanis celebrant festum Phurim.

ITaque duodecimo mense, is *est* mensis Adar ipso die tertiodecimo, quo propererat ut verbum regis & jus ejus fieret: quo die sperabant inimici Jehudæorum se dominium exercituros in eos: ac potius è converso quo dominium exercituri erant Jehudæi ipsi in osores suos:

2 Congregaverunt se Jehudæi in civitatibus suis per omnes provincias regis Assueri ad mittendum manum in quærentes malum ipsorum: & ante eos non constitit quisquam, quia irruit metus eorum in omnes populos.

3 Omnes autem præfecti provinciarū, satrapæque, & principes, & curatores operū quæ *erant* regi sublevabant Jehudæos: quia irruerat metus Mordecaii in eos.

4 Nam magnus *erat* Mordecai in domo regis, & fama ejus obibat omnes provincias: quia vir ille Mordecai pergebat magnus esse.

5 Itaq; percusserunt Jehudæi omnes inimicos suos percussione gladii, & cæde, ac perditione: fecerunt que contra osores suos pro voluntate sua.

6 Etiam Susis in urbe regia interfecerunt Jehudæi, & perdiderunt quingentos viros:

7 Et Parschandatham, Dalphonemque, & Aspatham,

8 Et Poratham, Adaljamque & Aridatham,

9 Et Parmaschtham, Arisaiumque, & Aridaium, & Vajezatham;

10 Decem filios Hamanis filii Hammedathæ hostis Jehudæorum interfecerunt: sed ad prædam non miserunt manū suam.

11 Die illo quum pervenisset numerus interfectorum Susis in urbe regia, in conspectum regis:

12 Dixit rex Estheræ reginæ, Susis in urbe regia interfecerunt & perdiderunt Jehudæi quingentos viros, ac decem filios Hamanis, in reliquis provinciis regis quid fecerint? jam quod *est* postulatum tuum? & dabitur tibi; aut quæ petitio tua amplius? & fiet.

13 Cui dixit Esther, si apud regem bonum videtur, concedatur etiam cras Jehudæis qui *sunt* Susis facere secundum jus hodiernum: & decem filios Hamanis suspendant è patibulo.

14 Edicente ergo rege ut fieret ita, constitutum est jus Susis, & decem filios Hamanis suspenderunt.

15 Et congregantes se Jehudæi qui *erant* Susis etiam die quartodecimo mensis Adaris, interfecerunt Susis trecentos viros: sed ad prædam non miserunt manum suam.

16 Reliqui autem Jehudæi qui *erant* in provinciis regis congregarunt se, ut

resistentes pro vita sua quiescerent ab inimicis suis, & interfecerunt ex eorum suorum septuaginta quinque millia (sed ad prædam non miserunt manum suam.)

17 Die decimotertio mensis Adaris: & quieverunt quartodecimo ipso, & celebrarunt illum diem convivii & lætitiæ.

18 Iehudæi vero qui erant Susis congregarant se ipso decimotertio & quartodecimo ipso; quieverunt autem quintodecimo ipso, celebrantes eum diem convivii & lætitiæ.

19 Idcirco Iehudæi pagani, habitantes in pagis civitatum, celebrarunt diem quartumdecimum mensis Adaris, lætitia & convivio ac hilariis, & missa portionum alterius ad alterum.

20 Nam rescripsit Mordecai res istas: & misit literas ad omnes Iehudæos qui erant in omnibus provinciis regis Assueri, propinquos & longinquos:

21 Instituendo eis, ut celebrarent diem quartumdecimum mensis Adaris, & diem quintumdecimum in ipso, quotannis.

22 Pro ratione dierū quibus quieverunt Iehudæi ab inimicis suis, & mensis qui conversus est eis à mœrore in lætitiam, & à luctu in hilaritate: celebrādo eos dies convivii & lætitiæ, tum missu portionum alterius ad alterum, tum donis erga egentes.

23 Ita receperunt quique Iehudæi se facturos quod inceperant, & quod scripserat Mordecai ad ipsos.

24 Quoniam Haman filius Hammedathæ Agagæus hostis omnium Iehudæorum cogitationem inierat contra Iehudæos ad perdendum eos, & conjici jusserat Pur (id est, sortem) ad fundendum eos & ad perdendum eos:

25 Sed quum illa venisset coram rege; edixerat per cum literis, ut verteretur cogitatio ejus pessima quam cogitavit contra Iehudæos in caput ipsius: ideo suspenderant eum filiosque ejus ex patibulo.

26 Propterea vocantes dies istos Purim de nomine Pur *sive sortis* illius, nempe propter omnia verba epistolæ istius: & *propter* id quod viderant hujus rei, & *propter* id quod pervenit ad ipsos:

27 Instituerunt & receperunt Iehudæi in se, & in semen suum, & in omnes qui essent se adjuncturi eis, ut non pereat, le celebraturos duos dies istos, secundum rescriptum eorum & secundum conditam tempus eorum, quotannis:

28 Et dies istos memoratos & celebres *fore* in unaquaque ætate, familia, provincia, & civitate: denique dies Purim istos non perituros è medio Iehudæorum & memoriam eorum non interituram à semine ipsorum.

29 Scripsit quoq; Esther regina filia Abichajilis, ut Mordecai Iehudæus *scripserat*, omnem rati habitionem ad stabiliendum epistolam *dierum* Purim istam, altera *epistola*.

30 Quas literas misit *Mordecai* ad omnes Iehudæos per centum viginti septem provincias regni Assueri, verbis prosperitatis & firmitatis *præmissis*:

31 Ut instituant dies Purim istos conditis temporibus eorum, quemadmodum stabilivit apud eos Mordecai Iehudæus, & Esther regina, & quemadmodū stabiliverunt apud se ipsos, & apud semen ipsorum ademptiones jejuniorū & clamoris sui.

32 Itaque edictum Estheræ stabilivit res istas *dierum* Purim: & perscriptum est in libro.

CAPUT X.

Eximia dignitas Mordecaii.

POstea imposuit rex Assuerus tributum regni, & insulis maris.

2 Omnia autem facta auctoritatis ejus & potentiæ ejus, & explicatio amplitudinis Mordecaii, qua magnificavit eum rex, an non sunt scripta in libro Chronicorum regum Mediæ & Persidis?

3 Nam Mordecai Iehudæus secundus à rege Assuero, magnusque apud Iehudæos, & acceptus multitudini fratrum suorum *erat*: procurans bonum populo suo, & proloquens prosperitatem toti semini suo.

IJOB.

CAPUT I.

Ijob vir justus, ob calumnias Satanæ, facultatum & liberorum jactura à tentatur.

VIr erat in regione Hutzi, Ijob nomine: eratque vir ille integer, & rectus, timensque Deū, & recedens à malo.

2 Et huic editi fuerunt septem filii & tres filiæ:

3 Eratque possessio ejus septies mille pecudes, & ter mille cameli, & quingenta juga boum, quingentæque asinæ, & familitium permultum: denique erat vir ille maximus omnium orientalium.

4 Euntes autem filii ejus faciebant convivium domi *suæ* quisq; die sua; & mittentes invitabant tres sorores suas, ad comedendum & bibendum secum.

5 Deinde erat quum circumegisset dies convivii, ut mittens Ijob sanctificaret eos, & surgens mane offerret holocausta *de* numero illorum omnium, nam dicebat Ijob, fortasse peccaverint filii mei, aut maledixerint Deo apud animum suum: ita faciebat Ijob singulis diebus illis.

6 Quum itaque esset dies hujusmodi, advenientibus filiis Dei ut sisterent se coram Jehova; similiter advenit etiam Satan inter eos.

7 Dicente autē Jehova Satanæ unde venis? respōdens Satan Jehovæ dixit, à pergrando terram, & à perambulando in ea.

8 Dicente porro Jehova Satanæ, advertisne animū tuum ad servū meum Ijobū; quod

quod non sit par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Deu, & recedens à malo?

9 Respondens Satan Jehovæ, dixit; an gratis timet Ijob Deum?

10 Nonne tu obsepisti eum, domumq; ejus, & quicquid est ei circumquaq; ? operi q; manuum ejus ita benedixisti ut pecus ejus *in multitudinem* eruperit in terra.

11 Enimvero mitte, quæso, manum tuam, & attinge quæcunq; *sunt* ei, nisi in os tuum maledictatus sit tibi.

12 Ita; dixit Jehova Satanæ; ecce quæcunq; *sunt* ei, in manu tua *sunto*, tantummodo in ipsum ne mittito manum tuam: & exivit Satan à conspectu Jehovæ.

13 Quum, inquam, esset dies hujusmodi, quo filii illius & filiæ illius comedebant & bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:

14 Nuncius veniens ad Ijobum dixit; quum boves ararent, & asinæ pascerent secundum eos,

15 Irruens Sabæorum gens cepit ea, & pueros percusserunt acie gladii: proripui autem ne tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

16 Adhuc isto loquente, alter adveniens dixit, ignis Dei cecidit è cœlo, qui exardescens in pecudes & pueros consumsit eos: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

17 Adhuc isto loquente, alius adveniens dixit; Chaldæi dispositis tribus agminibus, irruerunt in camelos & ceperunt eos, pueros q; percusserunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

18 Dum iste loquebatur, etiam alius veniens dixit; filii tui filiæq; tuæ comedebant ac bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti:

19 Quum ecce ventus magnus venit à plaga deserti, quo impetente quatuor angulos domus, corruit illa super pueros ita ut mortui sint: proripui autem me tantummodo ego solus, ad indicandum tibi.

20 Tunc surgens Ijob laceravit pallium suum, & totondit caput suum; procidensque in terram incurvavit se;

21 Dicens, nudus exivi ex utero matris meæ, & nudus redibo illuc, Jehova dedit & Jehova recepit: sit nomen Jehovæ benedictum.

22 In hoc toto non peccavit Ijob, neque attribuit insulsitatem Deo.

CAPUT II.

I, obum in justitia per sistentem abhuc diu Satanas calumniatur: quocirca adhuc in majus & extremum examen traditur.

ITerum fuit dies, convenientibus filiis Dei ad sistendum se Jehovæ, quum veniret etiam Satan inter eos, ad sistendum se Jehovæ.

2 Dixit autem Jehova Satanæ, undenam venisti? respondit q; Satan Jehovæ dicens, à peragrando terra, & à perambulando in ea.

3 Dicente vero Jehova Satanæ, adverti stine animum tuum ad servum meum Ijobum, quod non *sit* par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Dei, & recedens à malo? ut adhuc retinet integritatem suam? postquam incitasti me ad perdendum *res* ejus frustra?

4 Respondet Satan Jehovæ, dicens; pellem pro pelle, & quicquid est viro, dabit, quod habet pro anima sua.

5 Verum mitte, quæso, manum tuam, & attinge ossa ejus & carnem ejus; nisi in os tuum maledictatus sit tibi.

6 Tum Jehova Satanæ, ecce eum, inquit, in manu tua, verumtamen vitæ ejus serva.

7 Egressus igitur Satan à conspectu Jehovæ, percussit Ijobum ulcere pessimo, à planta pedis ejus usq; ad verticem ejus:

8 Adeo ut assumeret sibi testa ad scabendum se ea; & confideret ipse in cinere.

9 Tum dicebat ei uxor ejus, adhuc tu retines integritatem tuam; benedicendo Deo atque moriendo?

10 Cui ille, ut loqui solet, inquit, aliqua stultarum, loqueris; scilicet bonum acceperimus à Deo, & malum non acciperemus? in toto hoc non peccavit Ijob labiis suis.

11 Quum autem audivissent tres amici Ijobi totum malum istud, quod obvenerat ei, profecti sunt quisq; è loco suo, Eliphaz Themanites, & Bildad Schachites; ac Tzophar Nahamathites: & convenerunt pariter, ut venirent ad condolendam ei & ad consolandum eum.

12 Sed ubi sublatis oculis suis è longinquo, non agnovissent eum, postea vociferantes fleverunt: & lacerantes quisque pallium suum insperserunt pulverem capitibus suis, *vociferantes* in cœlum usque.

13 Ita sedebant cum eo humi septem diebus & septem noctibus: neque *ei* qui alloqueretur eum *ullo* verbo, quia videbant magnum esse dolorem illum valde.

Caput 3.

14 Postea aperiens Ijob os suum, maledixit diei suo.

CAPUT III.

Ijob in angustiis suis naturali sua maledicit.

NAm proloquens Ijob, dixit:

2 *Utinam* periisset dies quo nasciturus eram; & nox *qua parvus* dixit, conceptus est mas:

3 Dies ille fuisset tenebricosus, ne requisivisset eum Deus superne; neque illuxisset ei splendor:

4 Vindicassent eum sibi tenebræ & umbra lethalis, incubuisset ei nubes: perturbassent eum atrores diurni:

5 Noctem illam ipsam occupasset caligo, ne fuisset gavisa in diebus anni: in numeram mensium ne venisset.

6 O si illa ipsa nox fuisset solitaria: ne evenisset cantus in ea:

7 Exsecrati fuissent illam qui illustrant diem: qui parati sunt excitare balænam:

8 Tenebrosæ fuissent stellæ caliginis ejus: dum exspectaret lucem, non adfuisset: neque vidisset palpebras auroræ:

9 Quoniam non clausit fores uteri mei, nec abscondit molestiam ab oculis meis.

10 Cur non inde à vulva fui moriturus? ex utero exiens *non* exspiravi?

11 Quam ob rem exceperunt me genua? & quare ubera, quæ lactarem?

12 Nam nunc jacerem & quiescerem; dormirem, tunc quies esset mihi:

13 Cum regibus & consiliariis terræ, qui ædificabant *mihi* vastitatibus sibi:

14 Aut cum principibus quibus *erat* aurum; qui implebant domos suas argento:

15 Aut sicut abortus abditus non *amplius* essem: ut infantes, *qui* non viderunt lucem.

16 Illic improbi desistunt à commotione, ac ibi quiescunt defessi viribus:

17 Pariter vincti tranquille agunt; non audiunt vocem exactoris:

18 Parvus ac magnus illic est; servusque liber à domino suo.

19 Quare dat *Deus* ærumnoso lucem? & vitam amaris animo?

20 Quibus præstolantibus mortem non *adest* illa; quamvis perscrutentur eam plusquam thesauros abditissimos:

21 Qui lætantur cum exsultatione; gaudent, quum inveniunt sepulcrum.

22 Viro cujus via est abdita, & quem obtexit Deus:

23 Nam ante cibum meum gemitus meus advenit; & effundantur velut aquæ rugitus mei.

24 Et enim pavor quo expaveram accessit me; & quod formidaveram, obvenit mihi.

25 Non quiescebam, nec eram tranquillus, nec requiescebam; tamen advenit commotio.

CAPUT IV.

Eliphaz Jobum arguit impatientiæ & quod propter peccata sua flagellatur.

Cui respondens Eliphaz Themanites, dixit,

2 An proferentibus *nobis* verba apud te, ægre feres? sed continere sermones quis possit?

3 Ecce erudiebas multos, & manus remissas confirmabas:

4 Labantem confirmabant sermones tui, & fortificabas genua se incurvantia.

5 Quum *autem* nunc evenit *hoc* tibi, defetisceris? quum attingit te, perturbaris?

6 An non *ut* religio tua, spes tua; expectatio tua, ut integritas viarum tuarum fatura est?

7 Recordare, quæso, quis unquam innocens periit? aut ubi recti exciti sunt?

8 Quemadmodum vidi, arantes afflictionem, & seminantes molestiam, metunt eam.

9 Ab halitu Dei perennt; & à flatu nasi ejus consumuntur.

10 Rugitu leonis, & voce ferocis leonis, dentibusque juvenum leonum commoluntur:

11 Veteris leonis perituri sine præda, & catulorum immanis leonis *semitis* dissipantur.

12 Præterea ad me verbum clanculum perlatum est, ex quo percepit auris mea pauxillum;

13 Inter cogitationes à visionibus nocturnis; quum irruit altus sopor in homines.

14 Pavor occurrit mihi, & tremor; qui plurimum ossa mea expavefecit:

15 Quum spiritus ante faciem meam transiret, horrificaret pilos carnis meæ.

16 Dum constitit, non agnovi aspectum ejus, imaginem *ejus* oculis meis obversante: & silendo vocem *istam* audivi.

17 An mortalis Deo justior esset? aut opifice suo mundior esset vir?

18 En servis suis non crediturus esset *firmitatem*, angelis, inquam, suis appositurus lucem.

19 Quanto minus inhabitantibus domos argillaceas? quibus in isto pulvere est fundamentum suum; qui conterantur antequam tinea;

20 *Qui* à mane ad vesperam contundantur, nemine disponente in æternum perituri.

21 Nonne proficiscitur excellentia illorum, *quæ* inerat illis? moriantur, & non *vivunt* sapientia?

CAPUT V.

Eliphaz disputat de providentia Dei erga justos & injustos.

Ain advoca, estne qui attestetur tibi? ad quem vero è sanctis te converteris?

2 Si ad stultum, interficiet indignatio; & fatuum morte afficiet zelus.

3 Ego vidi stultum radicatum: cujus execratus sum habitaculum repente.

4 Procul absint filii ejus à salute, & conterantur in porta, nec *sit* qui eripiat:

5 Nam ejus messem famelicus comedit, quam è medio spinarum receperit: denique exhausit horridus facultates eorum.

6 Quum non prodeat è pulvere afflictio, & ex humo non efflorescat molestia;

7 Sed homo ad molestiam gignitur; ut scintillæ pennarum in altum evolant:

8 Profecto ego requirerem *Deum* fortem; & in Deo reponerem causam meam:

9 Facientem res magnas quarum non est perscrutatio, mirabiles adeo ut sint innumeræ.

10 Qui edit pluviam in superficie terræ; & immittit aquas in superficiem agrorum:

11 Ut ponat depressos in excelso: & pullati extollantur salute.

12 Qui irritas facit cogitationes astutorum; ut non perficiant manus eorum quicquam:

13 Qui deprehendit sapientes in astu-

tis ipsorum; adeo ut consilium relactantium præripietur;

14 Interdiu offendant tenebras, & quasi de nocte palpent in ipso meridie.

15 Qui servat à gladio ab ore illorum; denique à manu fortis egentem.

16 Ita adest tenui spes, & nequitia obdit os suum.

17 Ecce beatus *est* mortalis quem arguit Deus: quapropter castigationem omnipotentis ne spernas.

18 Nam idem dolore afficit, & obligat; vulnerat, & manus ejus medicantur.

19 In sex angustiis eripiet te; etiam in septem non attingeret te malum.

20 In fame redimeret te à morte; & in bello à manibus armatis:

21 Quin flagellat lingua absconderis; neque timeres à vastatione ut veniat.

22 Ad vastationem & ad famem ridebis, & à bestiis terræ ne timebis:

23 Nam cum lapidibus agri *erit* fœdus tuum, & bestiæ agri erunt pacatæ tibi:

24 Et experieris pacem *esse* tentorio tuo, revisesque habitaculum tuum, si non peccabis:

25 Experieris etiam multiplicari semen tuum, & progenies tuas sicut tenerum herbam terræ *virescere*.

26 Pervenies cum senio ad sepulcrum, sicut abit meta fragum tempore suo.

27 Ecce hoc, pervestigavimus hoc, ita est: audi illud tu, & tu cognosce bonum tuum.

CAPUT VI.

Iob vehementer suas angores & confirmata sua puritatem attestans, conatur amicos ad compassionem provocare.

RE spondens vero Iob, dixit:

2 Utinam accurate penderetur indignatio mea, & aruinnæ meæ lancibus attollerentur pariter.

3 Nam nunc *quidem* arenæ maris gravior est *indignatio*: idcirco verba mea deglutiuntur.

4 Sed sagittæ omnipotentis in me *graviores sunt*, quarum virus ebibit spiritum meum: conturbationes Dei, acie instructa oppugnantes me.

5 An rudit onager apud tenuem herbam? boatne bos ad farraginem suam?

6 An comeditur insulsum, absque sale? estne sapor in albumine vitelli?

7 Renuit attingere animus meus: ista sunt plane languores cibi mei.

8 O si quis daret evenire petitionem meam, ut exspectationē meā daret Deus,

9 Et placeret Deo conterere me; solveret manum suam ut consumeret me.

10 Est enim adhuc consolatio mea, dum exæstuo dolore nec parcit *Deus*; quod non celaverim sermones sancti.

11 Quæ *est* vis mea ut durem? aut quis finis meus, ut prorogem vitam meam?

12 An vis lapidum *est* vis mea? an caro mea chalybea?

13 An vero nulla *est* defensio mea penes me? aut quod res est, depulsum est à me?

14 Contra *eum* cujus liquescit erga amicum suum benignitas: & *qui* timorem omnipotentis dereliquit?

15 Fratres mei fefellerunt, sicut torrens, ut validissimi torrentes transiverunt:

16 Qui tetri sunt à glacie, in quibus absconditur se nix.

17 Quo tempore æstu diffluunt *homines*, *venæ* excinduntur; dum calet quisque, disperent è loco suo:

18 Hæ illuc avertuntur à semitis suis consuetis; abeunt in nihilum, & pereunt.

19 *Quod* intuenteis cœtus comitum ex Thema, turbæ Sabæorum *qui* exspectationem habuerant in illis,

20 Pudet fiduciam habuisse: veniensque eousque erubescunt.

21 Nunc enim *qui* fuistis, non *estis*: videntes consternationem, timetis.

22 An quia dixerim, date mihi? aut ex facultatibus vestris munera exhibete propter me?

23 Aut liberate me è manu hostis? & è manu violentorum redimite me?

24 Docete me, & ego silebo; & quid erravi intelligendum date mihi.

25 O quam acres sunt sermones recti? sed quid reprehendit reprehensio à vobis?

26 An reprehendere verba cogitatis? & ventilare sermones *hominis* animo abjectissimi?

27 Etiam in pupillum irruitis; quum foditis *foveam* contra amicum vestrum.

28 Sed nunc æquiescite, respicite ad me: & exposito*rum* *erit* vobis, si mentiar.

29 Revertimini quæso, ne esto iniquitas; revertimini inquam iterum, justicia mea sibi *constat*.

30 An erit in lingua mea iniquitas, an palatum meum non dabit intelligendas *aruinnas*?

CAPUT VII.

Contendit Iob afflictionem esse sortem vitæ humanæ, & se Deo conquestur.

NOnne militia *est* mortali in terra, & ut dies mercenarii *sunt* dies ejus?

2 Sicut servus adspirat ad umbram; & sicut mercenarius exspectat dum fecerit:

3 Sic effectum est mihi ut possideam menses vanitatis, etiam noctes molestiæ constitutæ sunt mihi.

4 Si quando decumbo, dico; ecquando surgam, & *spatium* *sumo* emensus fuerit vesper: adeo satior jactationibus usque ad diluculum:

5 Induit caro mea vermes, & ramentum ut pulveris: cutis mea disrumpit se, & liquefit,

6 Dies mei velociores fuerunt radio *textoris*, & consumti sunt cum inopia spei.

7 Recordare ventum esse vitam meam, oculum meum iterū non visurum bonum,

8 Nec contemplaturum esse me oculum perspicacissimum, etiam oculis tuis ad me respicientibus me non *fore amplius*,

9 Ut consumitur nubes & abit: ita qui descendit in sepulcrum, non ascensurus amplius;

10 Nec reversurum amplius domum suam; neque agniturum eum amplius locum ipsius.

11 Proinde ego non cohibeo os meum, loquor in angustia spiritus mei; queror in amaritudine animi mei.

12 An mare sum? an cete? quod disponis circa me custodiam?

13 Quum dico, solabitur me spondæ meæ; levabit querelam meam cubile meum:

14 Tum conterres me somniis, & præ visionibus conturbas me:

15 Adeo ut eligat strangulationem anima meus, mortem *eligat* ex ossibus meis.

16 Aspernor, ne in seculum vivam: desiste à me, nam vanitas sunt dies mei.

17 Quid *est* mortalis, ut magni facias eum? & ut apponas ad eum animi tuum?

18 Ut visites eum temporibus matutinis? momentis explores eum?

19 Quamdiu non respicis *aliorsum* à me? non deseris me, dum deglutiam salivam meam?

20 Peccavi, quid agerem tibi, ô custos hominum? quare proposuisti me scopum tibi: adeo ut *ipse* mihi sim oneri?

21 Imo quid non condonas defectionem meam, & aufers iniquitatem meam, eam jam in isto pulvere decumbam? aut *quid non* tempestive requisivisti me, ut non essem?

CAPUT VIII.

Bildad Iobum graviter reprehendit quasi obloquentem Justitiæ Dei: indeque ipsum terret & hortatur.

TUnc respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Quousque efflaberis istis? & ventus validus sermones oris tui *fuso similes sunt?*

3 An *Deus* fortis perverteret judicium? aut an omnipotens perverteret justitiam?

4 Si filii tui peccaverunt ei; ideo dimisit eos in potestate defectionis ipsorum.

5 Si tu sedulo requireres *Deum* fortem, & omnipotentem deprecareris;

6 Modo purus & rectus sis: certe jam expergisceretur tui causa; & perficeret habitationem justitiæ tuæ.

7 Essentque priora tua perexigua; adeo posteriora tua augerentur valde.

8 Nam consule quæso ætatem priscam; & compara *te* ad pervestigationem majorum illorum:

9 Quandoquidem hesterni sumus, neque experti sumus; nam umbra *sumus* dies nostri super terram.

10 An non illi docturi sunt te? dicturi tibi? & ex animo suo prolaturi verba?

11 An attollit se juncus absque cœno? augetur alva absque aquis?

12 Adhuc existens in virore suo, *quum* nondum decerpitur; tamen ante omne gramen arescit.

13 Ita sunt semitæ omnium obliviscentium *Dei* fortis: nam exspectatio hypocritæ perit,

14 Quem fastidit spes sua; cujus fiducia est domus aranei,

15 Innitentis domui suæ, quæ non consistit, apprehendentis eam quæ stare non potest.

16 Succosus *furit* ille ante solem; & supra hortum suum tener ramus ejus prodierit:

17 In acervo radices ejus implexæ fuerint; domum lapideam inspexerit.

18 Quum perdit eum à loco ejus; deo ut emêtiatur eum *locum dicens*, non vidi te:

19 En illa lætitia viæ ejus: quum ex pulvere faciunt ut alter efloreſcat.

20 Ecce *Deus* fortis non spreturus est integrum: sed non confirmat manum malefactorum;

21 Donec impleverit risu os tuum, & labia tua jubilo:

22 Osores tui induantur pudore; & tentorium improborum nusquam *sit*.

CAPUT IX.

Deo respondere non posse concedit Iobi, tamen asserit se innocentem asserere.

REspondens vero Iobus, dixit:

2 Verum *est*, novi ita esse: nam qui justus esset mortalis *comparatus* cum Deo forti?

3 Si volet litigare cum eo, non poterit respondere ei *ad* unum ex mille.

4 *Est* sapiens animo, & fortis viribus: quis obdurans *animum* adversus eum prosperitate utitur?

5 Qui rejicit montes ita ut non animadvertant *homines*: qui subvertit eos in ira sua.

6 Qui commovet terram è loco; adeo ut columnæ ejus contremiscant:

7 Qui interdicente Soli, non oritur, qui ante stellas obsignat viam:

8 Qui extendit cœlos solus: & calcat excelsa maris:

9 Qui facit Arcturum, Orionem & Pleiadas; ac penetralium Austri *fœdera*:

10 Qui facit res magnas, adeoque imperscrutabiles; & mirabilia, adeoque innumera.

11 Ecce, transit præter me, tamen non possum videre: si transmeat, tamen non animadverto eum.

12 Ecce, rapuerit, quis cogat eum restituere? quis dicat ei, quid facis?

13 Deo non revocante iram suam, sub ipso incurvantur adjutores superbiæ.

14 Quanto minus ego respondebo ei? electurus verba mea *apud eum*, *ut* oret contra eum?

15 Cui si justus sim, non respondebo; *sed* judicem meum deprecabor.

16 Si invocanti exaudivit me, non credo eum auribus percepturum vocem meam?

17 Qui turbine contereret me; & multiplicaret vulnera mea impune.

18 Non

18 Non fineret me revocare spiritum meum, sed saturaret me amaritudinibus.
19 Si viribus *experver*, fortissimum ecce: sin judicio, quis vadimoniam constitueret mihi?
20 Si justum me assererem, os meum condemnaret me: si integrum me, perverteret me.
21 Integer sum, non habui rationem animæ meæ, spernevi vitam meam.
22 Una est, propterea dico; integrum, ut improbum ipse consumit.
23 Quandoquidem flagello mortem affert repente; ad probationem innocentium rides?
24 Terra traditur in manum improbi, faciem judicum ejus obtegit: si non *ille facit*, quis quam est?
25 Nam dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt, non sunt experti bonum;
26 Transmearunt cum navibus celocibus, sicut aquila juvolans in escam.
27 Si dico, obliviscar querimoniæ meæ, derelinquam iram meam, & recreabo me:
28 Formido omnes dolores meos; recognosco fore ut non purges me:
29 *Sed* me tanquam improbum fore, quare jam in vanum laborarem?
30 Si lavero me aquis nivalibus: & emundavero sinegmate manus meas:
31 Tum in foveam demerges me, & abominabuntur me vestes meæ.
32 Quamvis non sit vir sicut ego, ut respondeam ei; *ut* conveniamus pariter in judicium:
33 Neque sit inter nos arbiter, interpositurus manum suam inter utramque nostrum:
34 Amoveat à me virgam suam, & terror ejus ne perturbet me:
35 Eloquar, quum non timebo ab eo: nam non ita sum conscius mihi.

CAPUT X.

Ijob contestatur cum Deo, quare in tam vilem hominem tam graviter animadvertat.

Fastidit anima mea vitam meam; deponam à me querimoniam meam, loquar in amaritudine animæ meæ;
2 Dicam Deo, ne condemnes me; nocum fac mihi quam ob rem contendas mecum.
3 An bonum est tibi, quod opprimis? quod spernis laborem manuum tuarum? & consilium improborum illustras?
4 An oculi carnei sunt tibi? an ut videt mortalis vides?
5 An similes diebus mortalium dies tui *sunt*? aut anni tui similes diebus viri?
6 Ut inquiras iniquitatem meam, & de peccato meo quæras?
7 In notitia tua *est* me non esse improbum: nec tamen est quod eripiat à manu tua.
8 Manus tuæ dolore afficiant me, quæ fecerunt me? una circumjaquæ *sunt* quibus exforbeas me.
9 Recordare, quæso, quod sicut argillam fecisti me; & in pulverem reduceres me?
10 Nonne sicut lac fudisti me? & tanquam caseum coagulasti me?
11 Cute & carne induisti me? ossibus; & nervis texisti me?
12 Cum vita benignitatem exercuisti erga me? & visitatio ma conservavit spiritum meum?
13 At ista recondidisti in animo tuo? novi hoc esse apud te.
14 An simulac pecco, observes me? & ab iniquitate mea non purges me?
15 Si improbus sim, hei mihi, si justus sim, non possum attollere caput meum: satiare ignominia, & respice afflictionem meam.
16 Quam attollit sese, ut ferox leo venaris me; & rursus mirificum te exhibes contra me.
17 Renovas testes tuos contra me, augens indignationem tuam adversus me: vices & exercitus sunt contra me.
18 At quare è vulva eduxisti me? o si exspirassem, & oculus non vidisset me:
19 Essem ac si nunquam fuissem; ex utero in sepulcrum elatus fuissem.
20 Annon paulisper diebus meis cessabit? deponet *exercitus suos* procul à me, ut recrecm me paulisper?
21 Quam nondum abivero unde non sum rediturus; in terram tenebrosam & umbræ lethalis;
22 Terram obscurissimam, similem caligini, umbræ lethalis, & expertem visissimdium; quam *maxime* splendet, similem caligini.

CAPUT IX.

Tzophar suspicans occultum Ijobo inesse iniquitatem, confutationem ejus redarguit, & ad pœnitentiam exhortatur.

Illi respondens Tzophar Nahamathites, dixit:
2 An multitudini verborum non responderetur? aut an vir loquax justus haberetur?
3 Ad mendacia tua homines silerent? & te subsannantem nemo pudore suffunderet?
4 Dixisti enim, pura est disciplina mea; & mundus sum ante oculos tuos.
5 At certe, o si quis daret Deum loqui, & si aperiret labia sua adversus te!
6 Et indicaret tibi mysteria occulta sapientiæ duplo majora esse iis quæ exstant: agnosce saltem exigere abs te Deum *aliquid* de iniquitate tua.
7 An profunditatem *sapientiæ* Dei invenias? aut ad perfectionem *sapientiæ* omnipotentis invenias?
8 *Altior est* altissimis cœlis, quid agas? profundior sepulcro *imo*, quid cognoscas?
9 Longior terra mensum ejus: & latior mari.
10 Si transmeabit ut dedat, sive ut congreget; quis vero avertet eum?

21 Nam ipse novit homines vanos, & videns pequitiam, an non considéraret?
22 Ut vir vacuus fiat cordatus; & pullus onagri efficiatur homo?
23 Si tu comparans animum tuum, expansurus es ad eum manus tuas:
24 Si nequitia est in manu tua, procul amove eam; & ne finito habitare in tentoriis tuis iniquitatem.
25 Tunc enim extolleris faciem tuam è vitio: erisque validus, & non timebis.
26 Nam tu molestiæ obliviscéris: sicut aquarum quæ prætérierunt recordaberis:
27 Et supra meridiem exsurget tempus; evolabis, similis matutino eris.
28 Confides igitur, dum est spes: si perfrutatus fueris, secure cubabis:
29 Et recubantem nemo exterrebit: imo precabuntur faciem tuam multi.
30 Oculi vero improborum deficient; perfugiumque peribit ab eis, & spes eorum expiratione animæ.

CAPUT XII.

Ex liberrima potestate, qua facit quod vult Deus, probat Jobus ipsum etiam justos affligere.

1 Respondens vero Jobus, dixit.
2 Scilicet vos esse populum; & vobiscum moriturum sapientiam.
3 Etiam mihi est animus ut vobis; non inferior sum vobis: & apud quem non sunt hujusmodi?
4 Ut *qui* derisui *est* amico suo sum, quem clamantem ad *se* exaudit Deus: derisui *est* justus, integer.
5 Tæda contemta *est* ad cogitationem tranquilli, is qui constitutus est in nudationibus pedis.
6 Tranquilla sunt tentoria vastatoribus, & fecuritates provocantibus iram *Dei* fortis, cuicunque efficit Deus ut eveniat *optatum* ad manum.
7 Enimvero interroga, quæso, jumenta, & docebit te *illorum quodque*; aut volucrem cœli, & indicabit tibi:
8 Aut confabulare cum terra, & docebit te: etiam enarrabunt tibi pisces maris.
9 Quis non cognovit ex omnibus istis, quòd manus Jehovæ facere illud?
10 In cujus manu *est* anima omnis viventis, & spiritus totius carnis humanæ.
11 An non auris verba probabit, ut palatum cibi gustum assumit sibi?
12 In decrepitis erit sapientia? & *in* longitudine dierum intelligentia?
13 Penes illum *est* sapientia & fortitudo: illius *est* consilium & intelligentia.
14 En *ita* destruit ut non ædificetur: occludit viro *ita* ut non aperiatur.
15 Et ita cohibet aquas ut arescant: aut ita emittit eas ut subvertant terram.
16 Apud illum *est* robur & substantia: ejus *est* errans & in errorem inducens.
17 Qui facit ut consulti deveniant *in* dementiam, & judices stultos reddit:
18 Vinculum regum dissolvit; & cingulum alligat lumbis eorum:
19 Qui facit ut præsides deveniant *in* dementiam, & valentissimos pervertit:
20 Qui amovet sermonem eloquentibus; & judicium senum recipit:
21 Qui effundit contemtum super ingenuos; & zona validos destituit:
22 Qui revelat profunda è tenebris; & educit in lucem umbram lethalem:
23 Qui auget gentes & perdit eas; qui expandit gentes & abducit eas:
24 Qui amovet animum primoribus populi terræ; & facit ut aberrent in loco inanitatis avio,
25 Palpantes in tenebris deficiente luce, quum facit ut errêt sicut *ebrius* ebrius.

CAPUT XIII.

Conqueritur de τῶν φιλοσόφων ἀγνοίᾳ in Dei gratiam habitâ; & cum Deo ipso causam agit.

1 En omnia vidit oculus meus, audivit auris mea, & percepit sibi.
2 Utique quod scitis, scio ego quoque: non sum inferior vobis.
3 Profecto ego pro omnipotente loquar, & disceptare pro Deo forti volo.
4 Etenim vos concinnatores mendacii, medici nihili omnes estis.
5 O *si* quis daret ut omnino sileretis: nam esset vobis pro sapientia:
6 Audite jam disceptationem meam: & ad contentiones labiorum meorum attendite.
7 An pro Deo forti loqui debetis iniquitatem? aut pro eo loqui debetis fraudem?
8 An personam ejus accipere debetis; quum pro Deo forti contenditis?
9 An bonum *futurum est* quum pervestigabit vos, si ut illuditur mortali, illuseritis ei?
10 Omnino reprehendet vos, *etiam* si clam personam accipiatis.
11 An non excellentia ejus perturbet vos, & pavor ejus irruit in vos?
12 Memoriæ vestri *sunt* similes cineri; tumulis luti altiora vestra.
13 Silentes desistite à me, ut eloquar ego: & obveniat mihi quidvis.
14 Quam ob rem auferrem carnem meam dentibus meis, & animam meam ponerem in manibus meis?
15 Si enecaret me, non sperarem? verumtamen vias meas ante faciem ejus probo.
16 Etiam ipse mihi *erit* salutis: quandoquidem in conspectum ejus hypocrita non veniat.
17 Audite indesinenter sermonem meum, & enunciationem meam auribus vestris.
18 Ecce jam dispono judicium: scio me fore justum.
19 Quis *est* qui contendat mecum? Si nunc silerem, exspirarem.
20 Tantummodo duo ne facias contra me; tunc à facie tua non abscondam me.
21 Manum tuam procul amove à me:

&

& terror tuus ne perturbet me.

22 Deinde inclama, at ego respondeam: aut eloquar, ut reddas responsum mihi:

23 Quot mihi iniquitates & peccata sint; defectionem meam & peccatum meum notum fac mihi.

24 Quare faciem tuam abscondas, & reputes me inimicum tibi?

25 An foliam impulsum exagitares? aut stipulam aridam persequereris?

26 Quod rescribis contra me amaritudines, & efficis ut possideam hæreditario jure iniquitates pueritiæ meæ,

27 Ac ponis in compede pedes meos, & observans omnes semitas meas, super radices pedum meorum imprimeris?

CAPUT XIV.

Vita humana vanitas describitur.

NAtus iste velut putredo veteraſcit, ut vestis quam edit tinea, (*ap.* 14.

2 Homo natus muliere, brevis ætate, & satur commotione.

3 Ut flos simul ac egressus est, succiditur; & fugit velut umbra, neque consistit:

4 Etiam contra istum aperias oculum tuum? & me adducas in judicium tecum?

5 Quis edat mundum ex immundo? ne unus *quidem*.

6 Quandoquidem præcisi sunt dies ejus, numerus mensium ejus penes te *est*, determinationes ejus fecisti, quas non transgrediatur:

7 Respice *aliorsum* ab eo, donec desistat: usque dum exsolverit, ut mercenarius, diurnum suum.

8 Nam est de arbore spes, si excindatur, adhuc repullulaturam; & tenerum ramum ejus non defuturum.

9 Quum valde senuerit in terra radix ejus, & in pulvere jam moriturus est pes ejus *succisæ*:

10 Ex odore aquarum regerminat: & agit ramum velut planta.

11 At vir moritur debilitate fractus: quumque exspiraverit homo ubinam est?

12 Abeuntibus aquis è lacu, ut flumen exsiccatum exaresci:

13 Ita vir quum occubuit, non resurgit usquedum non *erunt* cœli: non excitabuntur *viri*, neque expergiscentur à somno suo.

14 Utinam in sepulcro occultares me, absconderes me donec aversa esset ira tua; disponeres mihi determinationem, recordatus mei.

15 Quum moritur vir, an reviscurus est? omnibus diebus præfiniti temporis mei sperarem, donec rediret immutatio mei:

16 Revocares, & ego responderem tibi: opus manuum tuarum expeteres.

17 An nunc gressus meos numeras; *ac tu* non servas, propter peccatum meum?

18 *Et* obsignata *ut* in fasciculo defectione mea, consuis *eam* ob iniquitatem meam?

19 Enimvero mons ruens decideret: & rupes refigeretur è loco suo:

20 Lapides exterunt aquæ: inundatione abripis è pulvere terræ sponte nascentia ejus: ita spem mortalis perdis.

21 Prævales ei in æternum, ita ut abeat; & mutans vultum ejus dimittis eum.

22 Si angeantur filii ejus, ignorat: si diminuantur, non animadvertit ad eos.

23 Tantummodo caro ejus dolore in ipso afficitur, & animus ejus de ipso luget.

CAPUT XV.

Eliphaz Iobum irreverentiæ in Deum redarguit, & justitia divina demonstratione eum terrere conatur.

TUli respondens Eliphaz Themanites, dixit:

2 An sapiens responderet scientiâ ventosa? aut impleret Euro ventrem suum,

3 Disceptando verbo *quod* non prodest; & sermonibus quibus non proficit?

4 Etiam tu irritam facis reverentiam; & detrahis confabulationem cum *Deo* forti.

5 Nam docet iniquitatem tuam os tuum; cum eligas *sibilare* linguam astutorum.

6 Condemnat te os tuum, non autem ego; & labia tua testantur contra te.

7 An primus hominum genitus es? aut ante colles formatus es?

8 An arcanum Dei intelligis? & contrahis ad te sapientiam?

9 Quid nosti quod nesciamus? *quid* intelligis quod non *sit* apud nos?

10 Et canus, & decrepitus *est* inter nos; grandior quam pater tuus ætate.

11 An parvæ *sunt* præ te consolationes *Dei* fortis? aut aliquid obvolvit *eas* apud te?

12 Quid abripit tibi animum tuum? aut quid collimant oculi tui?

13 Quod convertis contra Deum fortem spiritum tuum, quum depromis ex ore tuo sermones?

14 Quid *est* mortalis ut mundus sit? & ut justus sit, *quid* natus muliere?

15 En, sanctis suis non creditur eas esse firmitatem: & cœlites non sunt mundi in oculis ejus:

16 Quanto magis abominabilis & fœtidus, vir imbibens ut aquam iniquitatem?

17 Indicabo tibi, audi me: nam id vidi quod enarrabo,

18 Quod sapientes annunciant; & non celant *scripsum* à majoribus suis:

19 Quibus solis tradita fuit terra; ac non transibat alienum *quicquam* per medium eorum.

20 Omnibus diebus improbi, ipse doloribus se confitit: & pauci anni reconditi sunt violento.

21 Sonus paborum *est* in auribus ejus, in ipsa pace vastatorem invasurum suum.

22 Non credit se rediturum è tenebris; sed explorari se *ut exponatur* gladio,

23 Vagatur propter cibum, *dicens*, ubinam *inveniam*? scit paratum ad manum ei esse diem tenebrarum.

24 Perturbant eum oppressio & angustia: prævalet ei, ut rex paratus cum pilata acie.

25 Quia intendit adversus *Deum* fortem manum suam: & contra omnipotentem se exhibuit virum;

26 Incurret ei in collum; in torosum *aspis*, crepidines scutorum ejus.

27 Quia operuit vultum suum adipe suo; & effecit strigas ad ilia:

28 Et inhabitavit civitates excisas, domos quæ non inhabitabantur; quæ comparatæ fuissent se in acervos:

29 Non ditescet, neque stabunt opes ejus, neque extendet se in terra perfectio istorum:

30 Non recedet à tenebris, tenerum ramum ejus arefaciet flamma: & denique recedet spiritu oris illius.

31 Ne credat vanitati qui seducitur: nam vanitas futura est compensatio eius.

32 Ante diem ejus complebitur: nam ramus ejus non virescet.

33 Violenter auferet *Deus* omphacē ejus ut vitis; & abjiciet sicut oleæ florem ejus.

34 Nam congregatio hypocritarum erit solitaria; & ignis absumet tentoria *corruptorum* munere.

35 Concipiendo molestiam ac pariendo laborem, dum venter eorum comparat dolum.

CAPUT XVI.

Conqueritur de amicis & doloris sui acerbitate, tamen in conscientiæ integritate refovet.

REspondens vero Ijob, dixit:

2 Audivi hujusmodi multa: consolatores molesti omnes estis.

3 An finis *est* verbis ventosis? aut quid exacerbat te, ut respondeas.

4 Etiamne ego sicut vos eloquerer? si esset anima vestra loco animæ meæ, accumularem contra vos verba? aut moverem contra vos caput meum?

5 Fortificarem vos ore meo: & motus labiorum meorum cohiberet *dolorem vestrum*.

6 Si loquar, non cohibetur dolor meus: si desistam, quid à me abit?

7 Tantum nunc fatigat me: desolasti me toto cœtu meo.

8 Quod rugas obduxisti mihi, pro teste est: & exsurgens in me macies mea, in faciem meam testatur.

9 Iratus sua rapit, quasi inimicus odio prosequatur me, frendit contra me dentibus suis: *quasi* hostis meus, aciem oculorum suorum vibrat in me.

10 Dilatandunt contra me os suum, probrose percutiunt maxillas meas: una contra me congregantur.

11 Dedidit me Deus fortis iniquo: & in manus improborum inclinavit me.

12 Tranquillus eram & dissipavit me, & prehendens cervice mea dissipavit me; & erexit me sibi in scopum.

13 Circumstant adversum me jaculatores ejus, dissecat renes meos, nec parcit; effundit in terram fel meum.

14 Irrumpit in me irruptione alia ad aliam; incurrit in me ut robustus.

15 Cilicium consui ad ulcerosam cutem meam: tradidi *spiritum* meum pulveri cornu meo.

16 Facies mea lutulenta effecta est præ fletu: & denique palpebris meis *adest* umbra lethalis.

17 Propterea quod non *est* violentia in manibus meis; ideo oratio mea pura *est* hæc.

18 O terra, ne tegas sanguinem meum; & ne sit locus clamori meo.

19 Etiam nunc ecce in cœlis testem meum, & conscium meum in excelsis.

20 In ludibrium traducunt me amici mei: apud Deum stillat oculus meus:

21 Ut disceptet *causam* viri cum Deo; sicut filius hominis *causam* amici sui.

22 Nam anni pauciſſimi eveniunt, & itinere *unde* non sum reversurus abeo.

Caput 17.

23 Spiritus meus corruptus est, dies mei extinguuntur, sepulcra mea *sunt*.

CAPUT XVII.

Consolatur justi, eo quod brevi præsiderent populis, utcunque depressi; ejus enim præcurrit tentationum finis.

QUandoquidem non sunt ludificationes apud me; sed in exacerbatione istorum pernoctat oculus meus:

2 Dispone, quæso, consponsorem mihi tecum: quis est? manui meæ plandatur.

3 Nam animum istorum abscondisti ab intellectu: idcirco non exaltaturus es.

4 Incumbere adulationi indicabit amicos; oculos vero deditorum ei defecturos.

5 Nam fore ut instituat me ad præsidendum populis; quamvis tympanotriburam materia ante fuerim.

6 Caligetque præ indignatione oculus meus, & membra mea velut umbra *sint* omnia.

7 Obstupescant recti super hac re; & innocens contra hypocritam sese excitet.

8 Et contineat justus viam suam; munduſque manibus amplius fortificetur.

9 Enimvero quotquot estis revertimini, & venite quæso: nam non invenio inter vos sapientem.

10 Dies mei præterierunt: cogitationes meæ avulſæ sunt; quas possidere solebat animus meus.

11 Noctem disponunt diei; luci propinquæ, ob tenebras.

12 Si exspectem, sepulcrum domus mea *est*: in tenebris instruo strata mea:

13 Foveam appello, pater meus es: matrem meam & sororem meam, vermes.

14 Et ubi jam *est* exspectatio mea? aut ipsam

ipſam exſpectationem meam quis contempletur?

15 Vectibus ſepulcralibus deſcendent; ſiquidem pariter in pulvere deſcenſus eorum futurus eſt.

CAPUT XVIII.

Bildad grauiſſimè Iobum arrogantiæ increpat, & allegorice improborum ſtatum percurrit.

Cui reſpondens Bildad Schuchites, dixit.

2 Quouſque imponetis fines ſermonibus? *quouſque* inſtruetis, ut poſtea loquamur?

3 Quare reputamur ut jumenta? ſordemus in oculis veſtris?

4 O qui diſcerpit animam ſuam ira ſua, an propter te derelinquetur terra, & reſiget ur rupes è loco ſuo?

5 Imo lux improborum exſtinguitur; neque ſplendet ſcintilla ignis ejus:

6 Lux tenebricoſa fit in tentorio ejus; & lucerna ejus in eo exſtinguitur.

7 Anguntur greſſus roboris ejus; & dejicit eum conſilium ſuum.

8 Nam immittitur in rete pedibus ſuis; & in caſſem indefinenter ambulat:

9 Prehendit eum calcaneo laqueus; conſtringens prævalet ei horridus:

10 Abſconditus eſt in terra funiculus ejus; & decipula ejus in ſemita.

11 Circumquaque perturbant eum terrores; & diſjiciunt eum ad pedes ejus.

12 Fit famelicum robur ejus: & calamitas comparatur ad latus ejus.

13 Comedit vectes cutis ejus, comedit vectes eius primogenitus mortis.

14 Avulſa à tentorio ejus fiducia ejus, adigit eum *terror* ad regem terrorum:

15 Habitat in tentorio ejus ut non *ſit fiducia* ei; ſpargitur ſuper habitaculum ejus ſulphur.

16 Inferne radices ejus exarefcunt; & ſuperne ſucciditur ramus ejus.

17 Memoria ejus perit è terra; neque nomen *eſt* ei in plateis.

18 Depellitur à luce in tenebras; & à terra habitabili deturbatur.

19 Neque filius ei, neque nepos in populo ejus; neque ſuperſtes ullus *eſt* in habitationibus ejus.

20 De die ejus ſtupent poſteri; & præſentes apprehendunt horrorem.

21 Profecto iſta ſunt tabernacula iniqui; & iſte locus *viri* non agnoſcentis *Deum* ſortem.

CAPUT XIX.

Iob amicos iterũ ad compaſſionem provocat, fidem & innocentiã palam fieri optat & beneficio reſurrectionis ſe conſolatur.

Reſpondens vero Iob, dixit:

2 Quouſque mœrore afficietis animam meam, & atteretis me ſermonibus?

3 Jam decies ignominia affeciſtis me: non erubeſcitis *quod* obſtirmatis vos contra me.

4 Enimvero eſto, erraverim; mecum pernoctet error meus.

5 An vero cõtra me amplius debetis diſceptare? an diſceptare cõtra me probro meo?

6 Agnoſcite jam quod Deus ſubvertit me, & rete ſuum circumegit mihi.

7 En exclamans violentiam, non tamen exaudior: vociferanti non *adeſt* judicium.

8 Viam meã ſepſit ut non poſſim tranſire; & ſemitis meis tenebras appoſuit:

9 Gloria mea me nudavit; & amovit coronam capitis mei.

10 Demolitus eſt me circumquaque ut abeam; & amovit tanquam arboris exſpectationem meam.

11 Et accendens contra me iram ſuam, reputavit me ſibi ſicut hoſtes ſuos:

12 Simul advenientes turmæ ejus, aggerarunt contra me viam ſuam; & caſtra fecerunt circa tentorium meum.

13 Fratres meos procul à me abegit, & familiares mei tantum abalienãt ſe à me:

14 Deſinunt propinqui mei, & noti mei obliviſcuntur mei:

15 Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ extraneum reputant me; alienigena ſum in oculis eorum.

16 Servum meum inclamo, ſed non reſponder; dum ore meo deprecor eum:

17 Spiritus meus alienus eſt uxori meæ: uteuno; ſupplicem per filios ventris mei:

18 Etiam parvuli ſpernunt me; quam ſurgo, obloquuntur mihi:

19 Abominantur me omnes homines intimi mihi; & quos diligo averſantur me.

20 Cuti meæ ut carni meæ adhærent oſſa mea; denique ereptus ſum cum cute dentium meorum.

21 Miſereminí mei, miſereminí mei, vos amicí mei; quia manus Dei plagã oſcit me.

22 Quare perſequimini me, ſicut *Deus* fortis? & carne mea non ſaturamini?

23 O *ſi* quis jam daret ut ſcriberentur ſermones mei: *O ſi* quis daret ut in libro exſculperentur:

24 Stylo ferreo atque plumbo, in perpetuum in rupe inciderentur.

25 Equidem ego novi redemtorem meum vivere; & poſteriorem ſuper pulverem reſurrecturum:

26 Et poſtquam *vermes* confoderint iſtud, evigilante me; tum carne mea me viſurum eſſe Deum.

27 *Idem* qui ſum, ac non alienus viſurus ſum mihi, & oculi mei aſpecturi; *tamen* conſumuntur renes mei in ſinu meo.

28 Quia dicitis; quid perſequimur eum? cum radix rei inſit mihi.

29 Metuite vobis à gladio: nam ultum iræ *excitant* iniquitates cruentæ, ut cognoſcatis quod ex jure *eſt*.

CAPUT XX.

Tzophar eandem propoſitionem de improborum exitio repetit, & à juſtitia, exemplis & auctoritate confirmat.

Cui reſpondens Tzophar Nahamathites, dixit:

2 Propterea

2 Propterea cogitationes me reducunt *ad loquor* : propter *illud* inquam festinatio mea *est* in me.

3 Castigationem ignominiosam mihi audio : sed spiritus ex intelligentia mea jubet me respondere.

4 An hoc nosti ? ab æterno, ex quo posuit *Deus* hominem super terram,

5 Quantum improborum à propinquo, & lætitiam hypocritæ usque ad momentum *esse* ?

6 Si ascenderit in cœlos excellentia ejus, & caput ejus nubem ipsam attigerit :

7 Sicut stercus ipsius, in perpetuum peribit : qui viderant eum, dicent, ubi est ?

8 Tanquam somnium avolat quod non inveniunt ; & fugatur ut visum nocturnum.

9 Oculus qui contuebatur eum non perget ; neque amplius contemplabitur eum *in* loco ipsius.

10 Filii ejus student gratificari tenuibus ; etiam manus ipsius coguntur restituere substantiam suam.

11 Ossa ejus implentur *peccato* adolescentiæ ejus : dormit cum eo in pulvere jacebit.

12 Quum dulce fuerit in ore ipsius malum, celaverit illud sub lingua sua ;

13 Parcens ei non dereliquerit illud ; sed cohinuerit illud intra palatum suum :

14 Cibus ejus in viscera ejus conversus, fel aspidum in ipso *fiet*.

15 Opes absorpsit & evomit illas : è ventre ejus depellit eas *Deus* fortis.

16 Venenum aspidum suxerit ; occiderit eum lingua viperæ.

17 Ne spectet rivos, flumina, torrentes mellis & butyri.

18 Reputans laborem, non absorbebit tamen ; vel compensitionem opum suarum, non exsultabit tamen :

19 Quia quassavit, dereliquit tenues, domos diripuit, non extruxit eas.

20 Nam nihil experitur tranquilli in ventre suo : cum re desiderabili sua non potiripit *se*.

21 Non *est* residuum cibo ejus : propterea non manet prosperitas ejus.

22 Quum plena est sufficientia ejus, angustia est ei : omnis manus molesti invadit eum.

23 *Quum* est impleturus ventrem suum, immittit in eum *Deus* æstuantem iram suam, *quam* depulit in eum loco cibi ejus.

24 Fugientem ab armis ferreis, transverberat eum arcus chalybeus.

25 Stringentis *gladius* exit e corpore, & coruscus è felle ejus ; abeuntem invadunt terrores.

26 Omnes tenebræ reconditæ sunt in absconditis ei, consumit eum ignis non accensus : conteritur superstes in tentorio ejus.

27 Retegunt cœli iniquitatem ejus, & terra insurgens in eum.

28 Denigrat proventus domus ejus, defluunt *omnia* in die iræ illius.

29 Hæc *est* portio hominis improbi à Deo, & possessio sermonis ejus à Deo forti.

CAPUT XXI.

Propositionem amicorum de infelicitate improborum Iob confutat.

RESpondens vero Iob, dixit :

2 Audite indesinenter sermonem meum ; & sit istud *loco* consolationum vestrarum.

3 Ferte me dum ego eloquutus fuero ; postmodum vero eloquium meum subsannate.

4 An ego apud hominem querimoniam meam *instituo* ? & si est cur *conquerar*, non angustaretur spiritus meus ?

5 Respicite ad me : & stupore corripiamini ; & apponite manum ad os.

6 Certe si recordarer, confestim conturbarer, & apprehenderetur caro mea horrore.

7 Cur improbi vivunt ? veterascunt ? etiam valent viribus ?

8 Semen eorum firmū est ante eos cum eis ; & prognati eorum in oculis eorum.

9 Domibus eorum pax à pavore *est* : neque virga Deus instat eis :

10 Bos ejus init, nec ejicit semen ; enititur vacca ejus, neque abortit.

11 Emittunt ut gregem parvulos suos ; & nati eorum saltitant :

12 Vociferantur ad tympanum & citharam, & lætantur ad sonum organi.

13 Inveterant in bono dies suos ; deinde momento *in* sepulcrum descendunt.

14 Dicunt itaque *Deo* forti, recede à nobis : nam notitia viarum tuarum non delectamur :

15 Quid est omnipotens, ut colamus eum ? aut quid proficiemus, quum intercedemus apud eum ?

16 En non *est* in manu eorum bonum eorum : consilium improborum procul abest à me.

17 Quoties lucerna improborum extinguitur, & supervenit eis interitus ? ipsorum dolores impertitur *Deus* ira sua ?

18 *Quoties* sunt ut palea coram vento, & ut gluma quam surripit turbo ?

19 *Quoties* Deus reponit filiis illius iniquitatem illius ? rependit illi, & cognoscit ?

20 *Quoties* vident oculi illius perniciem suam, & de æstuante ira omnipotentis bibit ?

21 Nam quod *est* studium illius de familia sua post se, quum dimidiati menses illius truncabuntur ?

22 An Deum fortem *quispiam* docebit scientiam ; qui ipse excelsos judicet ?

23 Hic moritur in robore perfectionis suæ : totus tranquillissimus & quietus ;

24 Cujus malecralia plena fuerunt lacte ; & medulla ossium ejus erigua :

25 Ille

25 Ille vero moritur animo amaro; qui non fruitus est bono:
26 Pariter in pulvere jacent; & vermis obtegit eos.
27 En novi cogitationes vestras; & commenta *quæ* de me inique comminiscimini.
28 Vos dicere, ubi *est* domus ingenui? & ubi tentorium habitationum improborum?
29 An non interrogastis transeuntes viam? & signa eorum non agnoscetis?
30 Nam in die calamitatis subtrahitur malus; in die indignationum exportantur *mali*.
31 Quis indicat ei in faciem viæ ejus? quum ipse *male* fecit, quis rependit ei?
32 Tandem ipse in sepulcra efertur, & apud tumulum assiduus est.
33 Dulcescunt ei glebæ vallis; & post se omnes homines trahit, ut ante eum *fuerunt* innumeri.
34 Quo modo ergo consolaremini me vanitate? cum responsionibus vestris reliqua sit prævaricatio?

CAPUT XXII.

Eliphaz arguit Iobum propter peccata sua puniri.

Cui respondens Eliphaz Themanites, dixit:
2 An *Deo* forti prodesse potest vir? quum prodest, ex eo prosperatur *Deus*?
3 An oblectationi *est* omnipotenti, quod justificas te? aut an lucro, quod integras asseris vias tuas?
4 An de religione tua argueret te? veniret tecum in judicium?
5 Nonne malitia tua multa *est*? neque *est* finis iniquitatibus tuis?
6 Nam pignus acceperis à fraeribus tuis immerito, & nudos nudaveris vestibus suis.
7 Non aquam bibendam lasso dederis; & à famelico prohibueris panem:
8 Præterea viri lacertosi fuerit terra hæc; & acceptus persona habitaverit in ea:
9 Vidnas dimiseris vacuas; & lacertus *utrorque* papillis contritas fuerit.
10 Ideoque circumstant te laquei; & perturbat te pavor repentinus:
11 Aut tenebræ, ne videas; & agmen aquarum obtegit te.
12 An non Deus *est*, *inquis*, in altitudine cœli? & aspice summitatem siderum, ut excelsa sunt.
13 *Ideo* dicis, quid nosceret Deus fortis? an per caliginem judicaret?
14 Densæ nubes latibulum *sunt* ei, ut non aspiciat; & ambitum cœlorum obambulat.
15 An semitam priscam observasti, quam triverunt homines vani?
16 Qui corrugati sunt quum nondum *essi* tempus; fluvio effuso *in* fundamentum eorum?
17 Qui dicebant *Deo* forti, recede à nobis: & quid facturus fuisset omnipotens illis?
18 Horum quidem domos ipse impleverat bono: at consilium improborum procul *aleste* à me.
19 Videntes justi lætantur; & innocens subsannat eos.
20 Quum nondum exscinditur substantia nostra; & residuum illorum absumit ignis:
21 Assuesce, quæso, cum illo, & pacem habe: in his obveniet tibi bonum.
22 Recipe, quæso, ex ore ejus legem, repone dicta ejus in animo tuo.
23 Si reverteris usque ad omnipotentem, instauraberis; procul amovebis iniquitatem à tentoriis tuis:
24 Idque ponendo pro pulvere lectissimum aurum; & pro rupe Ophirinum *aurum* fluviatile.
25 Eritque omnipotens, lectissimum aurum tuum, & argentum vires*que* tibi.
26 Nam tum in omnipotente te ipsum oblectabis; quum attolles ad Deum faciem tuam.
27 Supplex orabis eum, & exaudiet te; & vota tua persolves.
28 Quum primum decernes sermonem præstabitur tibi; & in viis tuis resplendebit lux.
29 Quum deprefferint *quenquam*, & cogitabis exaltationem *ejus*, tum demissum oculis servabit *Deus*:
30 Liberabit *etiam* insontem, eritque libertas puritate manuum tuarum.

CAPUT XXIII.

Iobi amicorum persuasa, opera cum Deo causam agere.

Cui respondens Iob, dixit:
2 Etiam hodie rebellionem *habeo* querimoniam meam? *quum* plaga mea gravis exstitit supra gemitum meum?
3 O *si* quis daret *se* sciretque invenire eum; pervenirem usque ad sedem ejus.
4 Disserem coram eo causam; & os meum implerem argumentis.
5 Cognoscerem *quibus* verbis responderet mihi: & intelligerem quid diceret mihi.
6 An pro amplitudine virium litigaret mecum? non; sed ipse apponeret ad me *animum*.
7 Illic rectus disceptat cum eo; & liberarem me in perpetuum à judice meo.
8 (En si antrorsum ivero, non aderit: si vero retrorsum, non animadvertam eum:
9 Quum aget ipse *ad* sinistram, non tamen videbo: operiet dexteram *plagam*, nec tamen respiciam.)
10 Quum recognovisset viam *quæ est* apud me, probavisset me, sicut aurum exiturum.
11 Gressum ejus retinuit pes meus; viam ejus observavi; ut non declinarem:
12 Præceptum labiorum ejus, ut non dimoverem: supra quam penum meum reconditi sermones oris ejus.

13 Sed

13 Sed si ipse contra unum *agit*, quis revocet eum? quod animus ejus capit, id efficit.

14 Nam perficit statutum de me; & hujusmodi multa sunt penes eum.

15 Propterea à facie ejus perturbor, dum considero, expavesco ab eo:

16 Quia *Deus* fortis emollit animum meum; & omnipotens perturbat me:

17 Cum nondum excisus sim à conspectu tenebrarum, aut à cõspectu meo operiat caliginem.

CAPUT XXIV.

Mysteria providentiæ circa improbos enarrat.

CUr ab omnipotente non essent abscondita tempora? & noscentes eum non prævident dies ab eo *præstitutos*?

2 Terminos movent *impii*; gregem quem rapuerunt pascunt:

3 Asinum pupillorum abigunt; pignore capiunt bovem viduæ:

4 Avertunt egentes à via; simul occultantur pauperes terræ;

5 Ecce *ut* onagri in deserto prodeunt ad opus ipsorum, inde à diluculo pervertigantes prædam: in campestri loco panem sibi & pueris suis:

6 In agro farraginem ejus demetunt, & vineam improbi vindemiant;

7 Nudam pernoctare cogunt absque veste; quibus non *est* operimentum in ipso frigore:

8 *Qui* ab imbribus montiũ madent, & absque perfugio amplectuntur rupem:

9 Abripiunt ab uberibus pupillum: & *quo* induitur est pauper, pignori accipunt:

10 Nudum ire cogunt absque vestitu; & famelicos *qui* portant manipulos.

11 Intra meros ipsorum oleum exprimentes, & torcularia calcantes sitiunt.

12 E civitate homines gemunt; & anima confossorum vociferatur; & tamen insulsitatem non designat Deus.

13 Ipsi *sunt* inter rebellantes adversus lucem, non agnoscunt vias ejus; nec sedent in semitis ejus.

14 In ipsa luce surgens occisor interficit pauperem & egentem, noctu vero est sicut fur.

15 Et oculus scortatoris observat crepusculum, dicendo; ne contempletur me oculus; & larvam faciei apponit.

16 Perfodit in tenebris domos, *quas* interdiu designaverant sibi: nesciunt lucem.

17 Nam pariter mane *est* illis lethalis umbra: quum *quis* cognoscit, terrores *sunt* lethalis umbræ:

18 Levis est in superficie aquarum, maledicta est portio ipsorum in terra; non ambulavit, secundum consuetudinem altarum *vuet*.

19 Ut siccitas, etiam æstus arripiunt aquas nivales; *ita* sepulcrum eos *qui* peccarunt.

20 Obliviscitur illius vulva, suaviter depascit eam vermis, amplius non commemoratur: ita confringitur velut arbor iniquitati *desinens*.

21 Consociat ei sterilem; non paritram; & viduam non afficit bono:

22 Trahitque robustos vi sua: si constitit *ullus*, diffidit vitæ suæ.

23 *Si* dat ei securitatem qua nitatur; tamen oculi ejus intenti sunt viis istorum:

24 *Si* attollunt se aliquantulum, *non* nemo *superest*, adeo deprimuntur, plane omnes decutiuntur; & velut frit spicæ succiduntur.

25 An non igitur ita *est*? quis ementietur me? & rediget in nihilum sermonem meum?

CAPUT XXV.

Bildad Iobo Justitia conscientiam destruit.

TUm respondens Bildad Schuchites, dixit:

2 Dominatus & *quidem* formidabilis *est* penes illum; colit pacem in excelsis suis.

3 An est numerus turmariis ejus: & supra quem non exsurgit lux ejus?

4 Quid ergo justus esset mortalis *comparatus* cum Deo forti? aut quid purus esset natus muliere?

5 Ecce usque ad lunam, non tamen splenderet; etiam sidera non pura essent in oculis ejus.

6 Quanto minus mortalis, vermis? & filius hominis, lumbricus?

CAPUT XXVI.

Iobo rejectis sermonibus Bildadis, amplius præclara omnipotentiam & sapientiæ Dei.

CUi respondens Iob, dixit:

2 Quam adjuvisti destitutum virtute? servasti brachium destitutum robore?

3 Quam consuluisti insipienti? & quod res est, plurimum fecisti notum?

4 Apud quem enunciasti sermones? & cujus anima prodiit ex te?

5 Ipsi expertes vitæ reformarentur; inde ab aquis etiam habitatores earum.

6 Nudum est sepulcrum coram illo; neque *est* tegumentum perditioni.

7 Qui extendit Aquilonem super inane; suspendit terram super nihilum.

8 Ligat aquas in densis nubibus suis; adeo ut non findatur nubes sub eis.

9 Continet superficiem solii, expandit ad illud nubem suam:

10 Decreto circinavit superficiem aquarum, usque ad consummationem lucis cum tenebris;

11 *Unguedum* columnæ cœli concutiantur, & obstupescant ab increpatione ejus,

12 Virtute sua disrupit mare; & intelligentia sua discidit pelagus.

13 Spiritu suo cœlos ornavit: formavit manus ejus serpentem oblongum.

14 Ea ipsa *sunt* partes viarum ejus: sed quantam particulam rei audimus de eo? tonitru ergo sumpsit potentiæ ejus quis intelligat?

CAPUT

CAPUT XXVII.

Perstat Iob in assertione suæ integritatis, & antithesi suæ piorum & impiorum facit.

DEinde pergens Iob proferre sententiam suam, dixit:

2 Ut vivit *Deus* fortis, *qui* summovit causam meam, & omnipotens, *qui* amaritudine afficit animam meam:

3 Quamdiu anima mea in me erit; & spiritus Dei in naso meo,

4 Non sunt loquutura labia mea iniquitatem; neque lingua mea effabitur dolum.

5 Absit à me, ut justificem vos: quoad exspiravero, non amovebo integritatem meam à me.

6 Justitiam meam retinebo; neque deseram eam: non abjiciet *eam* animus meus unquam.

7 Erit ut improbus inimicus meus; & insurgens in me ut iniquus.

8 Nam quæ *est* exspectatio hypocritæ, quam expleverit; quam decutit Deus desiderium ejus?

9 An clamorem ejus exauditurum *Deus* fortem, quum supervenit ei angustia?

10 An in omnipotente sese oblectat? invocat Deum omni tempore?

11 Docebo vos in plaga *Dei* fortis *versans*: *eum* qui *sibi constat* cum omnipotente, non exmentior.

12 Ea, vos omnes videtis: & quare jam vanitate vanescitis?

13 Hæc *est* portio hominis improbi à *Deo* forti; & possessio violentorum, *quam* ab omnipotente accipiunt.

14 Si multiplicantur filii ejus, *multiplicantur* ad gladium: & prognati ejus non saturantur pane.

15 Superstites ejus in ipsa morte sepeliuntur? & viduæ ejus non flent.

16 Si congregaverit, ut pulverem argenti, & velut lutum comparaverit vestem;

17 Quod comparaverit, justus induet; & argentum innocens partietur.

18 Ut ædificaverit quasi *&* fœturi domum suam, *erit* velut tugurium *quod* fecit custos.

19 Dives cubat, quum nihildum interversum est: ubi oculos suos aperit, nihil adest.

20 Assequitur eum velut aquæ, terrorum *multitudo*: noctu furtim abripit eum turbo.

21 Asportat ipsum Eurus, ut abeat; & in morem procellæ corripit eum è loco suo.

22 Ita projiciente in ipsum & non parcente *Deo*, ab ejus manu contentissime fugit:

23 At explodit eum manibus suis; & exhibilat eum è loco ejus.

CAPUT XXVIII.

Discurrit Iob de abdita in naturalibus (creatoris sapientiâ.

NAm est *quidem* argento eductio; & locus auro *quod* liquant *metallarii*:

2 Ferrum è pulvere sumitur; & lapide funditur æs:

3 Terminum imposuit ténebris, & omnem perfectionem *mortalis* ipse perscrutat; lapidé caliginis & umbræ lethalis.

4 *Quem* erumpit torrens dimisso accola, *aqua* oblivioni traditæ à pede; exhauriuntur mortalis opera, abscedant.

5 Terræ ex qua prodit cibus; quamvis sub ea diversum fiat, velut ignis *ardeat*;

6 *Terra in quam* ejus lapides loco Sapphiri; pulveres vero aurum *sunt* illi;

7 *In* semita quam non novit volucris, neque contuitus est oculus cornicis;

8 Quam non instituerit ad iter juvenes feræ; neq; transivit per eam immanis leo.

9 In saxum adamantinum mittit manum suam: evertit radicitus montes:

10 In rupibus diffindendo efficit rivos; & quicquid raram est, videt oculus ejus.

11 A fletu flumina obligat: denique abscondituum prodit luci.

12 At illa sapientia unde inveniretur? & ubinam *est* locus intelligentiæ?

13 Non novit mortalis æstimationem ejus; neq; invenitur in terra viventium.

14 Abyssus dicit, non est in me, & mare dicit, non *est* penes me.

15 Non posset dari aurum asservatum pro ea, neque appendi argentum *in* pretium ejus.

16 Non potest taxari infigni auro Ophirio, Sardio pretioso, aut Sapphiro.

17 Non potest *illud* æstimare eam auro aut nitidissima gemma; nec permutationem ejus vasa auri purgatissimi.

18 Sandaltri aut unionis nulla fit mentio: nam acquisitio sapientiæ præit carbonculis:

19 Non potest *quispiam* æstimare eam Topazio Æthiopico: infigni auro puro taxari non potest.

20 Illa igitur *sapientia* unde adveniret? & ubinam *esset* locus intelligentiæ?

21 Cum occulta sit ab oculis omnis viventis; etiam à volatili cœli abscondita:

22 Perditio & mors dicunt; auribus nostris audivimus famam ejus.

23 *Solus* Deus intelligit viam ejus; & ipse scit locum ejus.

24 Nam *ipse* in extremicates terræ intuetur; sub omnibus cœlis videt.

25 Aptando pondus aëri, & appendendo aquas ex mensura;

26 Faciendo pluviæ statutam; & viam fulgetro tonitruum;

27 Jam tum videbat eam, & recensebat eam; comparabat eam, etiamque perscrutabatur eam.

28 Dixit vero homini; En reverentia domini *est* sapientia, & recedere à malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Iobi statum suum.

AMplius perrexit Iob proferre sententiam suam dicens:

2 O *ſi* quis daret mihi *ut* tanquam menſibus præcedentibus; tanquam diebus *præcedentibus* Deus conſervaret me:

3 Quum efficeret ut ſplenderet lucerna ſua ſuper caput meum; ad cujus lumen ambulabam *per* tenebras:

4 Ut eram diebus hybernorum meorum, arcano Dei in tentorio meo:

5 Quum adhuc omnipotens *erat* mecum; circumſtantibus me pueris meis:

6 Quum lavabam veſtigia mea butyro; & rupes fundebat apud me rivos olei;

7 Quum egrediebar *ad* portam per urbem, in plateâ comparabam ſedem meam:

8 Videntes me pueri occultabant ſeſe; etiam decrepiti aſurgentes ſtabant:

9 Principes continebant ſermones; & manum imponebant ori ſuo:

10 Eloquentes anteceſſores occultabant ſe; eorumque lingua palato eorum adhærebat.

11 Nam auris audiens beatè prædicabat me; & oculus videns teſtificabatur mihi.

12 Me eripere pauperem vociferantem, pupillumque, & cui adjutor non *eſt*:

13 Benedictio perentis veniebat ſuper me; & animos viduæ ad canum excitabam.

14 Juſtitiam induebam; & induebat me, velut pallio & cidaris judicium meum.

15 *Ut* oculi eram cæco; & *velut* pedes claudo eram.

16 Pater eram egentibus, & litem *ejus quem* non cognoveram, ipſam perveſtigabam:

17 Perfringebam molares iniqui; & è dentibus ejus ejiciebam prædam.

18 Itaque dicebam, apud nidum meum exſpirabo; & ſicut arena, multis diebus utar:

19 Radice mea explicata ad aquas, ros pernoctabit in ramo meo:

20 Gloria mea *erit ut* novella apud me; & arcus meus in manu mea innovabit *ſe*.

21 Mihi auſcultantes exſpectabant; & conticeſcebant ad conſilium meum.

22 Poſt verbum meum non iterabant; ita ſuper eos ſtillabat ſermo meus.

23 Exſpectabant enim tanquam pluviam me; & os ſuum diſtendebant, *ut* ad pluviam ſerotinam.

24 *Si* jocabar cum eis, non credebant; & lumen vultus mei non dejiciebant.

25 *Si* eligebam viam eorum, ſedebam primarius; denique habitabam ut Rex inter turmarios *ſuos*: quando lugentes conſolatur.

CAPUT XXX.

Iobi ſtatus præſentem.

NUnc autem rident me minores me tempore, qui ſpreviſſem parentes eorum apponere canibus gregis mei.

2 Etiam vires manuum eorum quorſum mihi *proficiebant*? in illis perierat ſenium.

3 Qui in inopia & fame *erant* ſolitarii: fugiebant *per* hecaneum, heſterna nocte vaſtatum & pervaſtatum *horum*:

4 Qui decerpebant herbas à ſalſilagine cum ſtirpibus: & etiam radices juniperorum cibo *erant* illis.

5 E corpore expellebantur; vociferabatur *homines* contra eos, *ut contra* furem:

6 In concavitate vallium habitando, foraminibus pulveris & petrarum.

7 Inter ſtirpes rudebant; ſub urtica pungebantur:

8 Homines flagitioſiſſimi, etiam homines ignominioſiſſimi; afflictiſſimi erant, extorres.

9 Nunc, inquam, modulatio iſtorum ſum; & ſum eis ſermonis argumentum.

10 Abominantur me, longe recedunt à me; & à facie mea non cohibent ſputum.

11 Nam chordam meam ſolvit, & afflixit me *Deus*: ideo habenas à præſentia mea dimiſerunt.

12 Ad dexteram puberes inſurgunt, pedes meos impellunt: aggerant contra me ſemitas exitiales ſuas.

13 Deſtruunt iter meum, ad calamitatem meam conferunt; nemine opem ferente ipſis.

14 Quaſi irruptione lata, invadunt *me*: ſub vaſtatæ labe devolvunt ſeſe.

15 Obverſa eſt in me *tyrannis cum* terrorum multitudine, perſequitur quaſi ventus ingenuitatem meam: & tanquam nubes præteriit ſalus mea.

16 Et jam in me ſe ipſa effundit anima mea: obtinent me dies afflictionis meæ.

17 Nocte oſſa mea perfodiantur à *ſtrigulo* impoſita mihi: & arteriæ meæ cubantis non quieſcunt.

18 Præ magna vi *morbi* mutat ſe veſtitus meus, ut ora tunicæ meæ cingit me:

19 Projecit me in lutum, adeo ut comparare me poſſim pulveri & cineri.

20 Vociferor ad te; ſed non exaudis me: conſiſto, ſed *non* advertis te ad me.

21 Convertis te in crudelem contra me; pro robore manus tuæ inteſtinum odium exerces adverſum me.

22 Extollis me in venum, *ei* imponis me; & efficis ut diſſluam ſubſtantia.

23 Nam experior, mors avocat me; & domus conſtituta omni viventi.

24 Enimvero *an* non poſtulatio *ſolet quem* immittere manum? non vociferatio propter iſta in oppreſſione ejus?

25 An non flebam pro eo cui dura erant tempora? anxia erat anima mea pro egente?

26 Quod bonum exſpectanti mihi evenit malum; & ſperanti lucem evenit caligo?

27 Viſcera mea effervefacta ſunt, adeo ut non quieſcant: prævenerunt me dies afflictionis.

28 Ater ambulo non à ſole; ſurgens in congregatione vociferor.

29 Frater factus ſum draconibus: & ſocius pullis ululæ.

30 Cutis mea denigrata eſt ſuper me; & oſſa mea exaruerunt præ ſiccitate.

31 Proinde

31 Proinde ad luctum redacta est cithara mea; & organum meum ad vocem flentium.

CAPUT XXXI.

Justitia bona conscientia in Ijobo notabilis.

FEdus pepigeram cum oculis meis: & quid advertissem animum ad virginem?

2 Nam quæ *est* portio à Deo superne? aut possessio ab omnipotente de excelsis?

3 Nonne exitium iniquo, & quidem monstrosum operariis iniquitatis?

4 An non ipse videt vias meas? & omnes gressus meos numerat?

5 Si ambulavi cum vanitate; aut festinavit ad dolum pes meus:

6 Examinet me lancibus justitiæ; & cognoscat Deus integritatem meam.

7 Si declinavit gressus meus à via illa; & oculos meos sequutus est animus meus, aut manibus meis adhæret quicquam:

8 Quod seminavero, alius comedat; & propagines meæ eradicentur.

9 Si pellectus fuit animus meus ad mulierem; aut ad ostium proximi mei insidiatus sum:

10 Molat alteri uxor mea; & super eam incurvent se alii.

11 Nam illud flagitium *est*, & ea *est* iniquitas à judicibus animadvertenda.

12 Ignis enim iste ad perditionem usque consumeret esset; & omnem proventum meum eradicaturus.

13 Si sprevi causam servi mei, aut ancillæ meæ, litigantium mecum:

14 (Quid enim faceremus, si surgeret Deus fortis? & si visitaret, quid responderem ei?

15 Nonne in utero, qui fecit me, fecit eum? & dispositus nos in ipsa vulva idem?)

16 Si cohibui me ab optato tenuum; aut oculos viduæ confeci;

17 Et comedi fructum cibi mei solus; ac non comedit pupillus ex eo:

18 (Nam à puritia mea adolevit *apud* me tamquam patrem: & ab utero matris meæ ductavi illam.

19 Si aspexi pereuntē quod non *esset* vestimentū, & non *fuit* tegumentum egenti:

20 Si non benedixerunt mihi lumbi ejus; quod de vellere agnorum meorum incalesceret:

21 Si agitavi contra pupillum manum meam; quod viderem in porta auxilium meum:

22 Humerus meus de scapula sua decidat; & brachium meum ab acetabulo defringatur.

23 Nam pavori *erat* mihi exitium à *Deo* fortī; cujus excel sentiæ non prævaluissem.

24 Posui *in* auro spem meam, aut insigni auro dixi, fiducia mea:

25 Si lætatus sum quum multæ essent opes meæ; & quum ingentes *opes* invenit manus mea:

26 Si aspiciendo lucem quum splenderet; aut lunam, pretiosum ambitum:

27 Pellectus est in occulto animus meus; & osculatum est os meum, & manus mea:

28 Etiam hoc *fuisset* iniquitas à judicibus animadvertenda; nam abnegassem *Deum* fortem superne.

29 Si lætatus sum de oppressione osoris mei; & excitavi me quum obvenit ei malum:

30 (Non enim permisi peccare palatum meum; petendo exsecratione animā ejus)

31 Si non dixerunt contubernales mei, *Si* quis daret de carne illius: non saturamur:

32 *Quia* foris non pernoctabat peregrinus; fores meas viatori aperiebam;

33 Si texi more hominum defectiones meas, abdendo ex dilectione mei iniquitatem meam;

34 Quod *violentia* usus *sim* in multitudinem magnam: si contemtus familiarum exterruit me; ita ut conticescerem, non exirem porta:

35 Quis det mihi auscultantem mihi? en scopum meum Omnipotens faciet ut enunciem, si librum scripserit adversarius meus.

36 *Dispergam* si non super scapulam meam portarem eum; annecterem enim *pro* diadematis mihi.

37 Numerum gressuum meorum indicarem illi, ut antecessor appropinquarem ei illum.

38 Si contra me terra mea clamaverit, & pariter porcæ ejus fleverint:

39 Si vim ejus comederim absque pecunia; & animam dominorum ejus defatigaverim:

40 Loco tritici prodeat spina, & loco hordei vitium frugum: absolutæ sunt verba Ijobi.

CAPUT XXXII.

Elihu offensus taciturnitate seniorum irruit in acrem contentionem cum Ijobo.

CEssantibusquoque tribus illis hominibus respondere Ijobo, quod ipse justus *videretur* in oculis suis:

2 Accensa est ira Elihu filii Baracheelis Buzitæ è familia Syra, in Ijobum *quidem* accensa est ira ejus; propterea quod justum assereret animam suam præ Deo:

3 In tres vero amicos illius accensa est ira ejus; eo quod non haberent præsto quod responderent, & tamen condemnabant Ijobum.

4 Elihu autem præstolatus fuerat Ijobū in verbis; quia seniores essent ipso ætate.

5 Sed videns Elihu nullum esse responsum in ore trium istorum hominum, accensa est ira ejus.

6 Itaque respondit Elihu filius Baracheelis Buzita, dicens: minimus sum ætate, vos autem decrepiti; idcirco veritus sum, ac timui ostendere sententiam meam vobis.

7 Dicebam,

7 Dicebam, provecti ætate loquantur; & annosi notam facient sapientiam.

8 Profecto spiritus ille in mortali; & afflatus omnipotentis efficit eos intelligentes:

9 Non magni sapiunt; & senes intelligunt judicium.

10 Idcirque dico, auscultа mihi: ostendam sententiam meam ego quoque.

11 En exspectavi verba vestra, aurem præbens *attendi* usque ad sensa vestra; eousque *unde* pervestigatis sermones.

12 Denique ad vos *attendam*, consideravi quod ecce nemo Ijobum reprehendat, respondeat sermonibus ejus è vobis.

13 Ut non dicatis, invenimus sapientiam; *Deus* fortis impellet eum, non vir.

14 Quia nec contra me differuit sermones; nec dictis vestris sum responsurus ei.

15 Consternati sunt, non respondent amplius, transtulerunt à se sermones.

16 Num exspectavi quum loquerentur: quia desistunt, nec respondent amplius,

17 Respondebo ego quoq; partem meam, ostendam sententiã meam ego quoque.

18 Nam plenus sum sermonibus; coarctat me spiritus ventris mei.

19 Ecce venter meus ut vinum, *cui* non aperitur; sicut utres novi findetur.

20 Eloquar, ut respiratio sit mihi; aperiens labia mea respondebo.

21 Ne, quæso, accipiam personam ullius; & apud hominem non utar præfatione.

22 Non enim novi præfationibus uti: paululum *utentem*, tolleret me qui fecit me.

CAPUT XXXIII.

Arguit confidentiam Ijobi & ad resipiscentiam suadet.

VErum enimvero audi quæso Ijob sermones meos; & omnia verba mea auribus percipe.

2 Ecce jam aperio os meum; loquitur lingua mea cum palato meo.

3 Rectum animi meum sermones mei; & sententiam labiorum meorum clare eloquentur.

4 Spiritus *Dei* fortis fecit me; & afflatus omnipotentis vitam indidit mihi.

5 Si poteris respondere mihi, dissere coram me, resiste.

6 En ego secundum sermonem tuum *ageus* pro Deo forti: è luto decisus sum etiam ego.

7 Ecce formido mei non perturbabit te; & manus mea super te non erit gravis.

8 Tantum, modo dixisti me audiente; dum vocem sermonum audivi.

9 Purus sum, sine defectione; nitidus sum, nec iniquitas *est* in me.

10 En abruptiones *quas* contra me invenit; reputat me ut inimicum sibi:

11 Ponit in compede pedes meos; observat omnes semitas meas.

12 En hoc, non es justus, respondeo tibi: quia major est Deus mortali.

13 Quare adversus eum litigas; quod *de* omnibus rebus suis non respondeat?

14 Quum semel loquitur *Deus* fortis, etiam bis; non cernit illud *mortalis*.

15 Per somnium, visionem nocturnam, quum irruit altus sopor in homines: in dormitationibus super cubile:

16 Tunc revelat auri hominum; & eruditionem eorum obsignat.

17 Ut amoveat homo opus; ut superbiam à viro obtegat:

18 Cohibeat animam ejus à fovea, & vitam ejus, ne trajiciat eam missile.

19 Et coripitur dolore super cubile suum; etiam multitudo ossium ejus *dolore* forti;

20 Adeo ut abhorreat vita ejus ipsũ cibum; & anima ejus escam desiderabilem:

21 Consumatur caro ejus à conspectu; & promineant ossa ejus quæ non videbantur:

22 Denique propinqua sit fovex anima ejus; & vita ejus lethalibus *malis*.

23 Si adsit ei nuncius, interpres unus ex mille; qui indicet homini æquitatem illius:

24 Et de gratia eum alloquutus dixerit; redime eum, ne descendat in foveam, expiatione *quem* inveni.

25 Recreatur caro ejus plus quam in pueritia; revertitur ad dies adolescentiæ suæ.

26 Quum supplex oraverit Deum, benigne recipit eum, ut aspiciat faciem ejus cum jubilo; & restituit mortali justitiam ejus.

27 Contemplatur homines dicens; peccaveram & rectum perverteram, quod non profuerat mihi.

28 Redemit animam meam ne transiret in foveam; ut vita mea lucem respicit.

29 En omnia hæc operatur *Deus* fortis; bis *que* tergue cum viro.

30 Reducendo animam ejus à fovea; ut illustretur lumine hujus vitæ.

31 Attende Ijob, auscultа mihi: sile ut ego loquar.

32 Si adsunt sermones *ad* respondendum mihi; loquere, quia desiderio teneor justificandi te.

33 Sin minus, tu auscultа mihi: sile, & docebo te sapientiam.

CAPUT XXXIV.

Elihu accusat Ijobum ob confidentiam suæ integritatis.

ITeram respondens Elihu, dixit:

2 Audite sapientes, sermones meos; & scientes aurem præbete mihi.

3 Nam auris sermones probat; ut palatum gustat escam.

4 Causam *agendã* eligamus nobis: cognoscamus inter nos quid sit bonum.

5 Dixit enim Ijob, justus sum; & *Deus* fortis summovit causam meam.

6 *An* in causam meam mentiar? mortifera *est* sagitta mea, sine defectione.

7 Quis

7 Quis vir par Iobo, imbibiturus esset sannam ut aquam?
8 Et iter facturus esset in sodalitio cum operariis iniquitatis;& ambulaturus cum hominibus improbis?
9 Quod dixit, non prodest viro; si volet *amicus esse* cum Deo.
10 Idcirco homines cordati, auscultate mihi: absit à *Deo* forti improbitas, & ab omnipotente iniquitas.
11 Nam opus hominis rependit ei,& secundum iter cujusq; facit ut obveniat ei.
12 Etiam vere *Deus* fortis non damnat probum; & omnipotens non pervertit judicium.
13 Quis commisit ei terram? & quis disposuit orbem habitabilem universum?
14 Si apponens ad eum animum suum, spiritum ejus & animam ejus ad se reciperet:
15 Exspiraret omnis caro simul; & homo in pulverem reverteretur.
16 Si itaque est intelligentia, audi hoc: aurem præbe voci sermonum meorum.
17 An etiam odio habentis judicium obligaret *vultus tuus*? imo an justum validum condemnares?
18 An dicentem regi, ô nequam; ô improbe, ingenuis, *condemnares*?
19 Qui non accipit personâ principum, nec agnoscitur *apud ipsum* nobilis præ tenuis; nam opus manuum ejus sunt omnes.
20 Momento morientur, etiam media nocte; commovebitur populus ac præterient, & amovebitur fortis sine manu.
21 Quia oculi ejus *attendunt* ad vias cujusque; & omnes gressus ejus respicit.
22 Nullæ *sunt* tenebræ, nullaque umbra lethalis, ubi se absondant operarii iniquitatis.
23 Nam non est dispositurus contra ullum amplius *tempus orandi*, quando ambulat contra *Deum* fortem in judicium.
24 Infinite conterit validos, & constituit alios in locum eorum.
25 Hoc pacto recognoscit facta eorum; & simul atque mutavit noctem, conteruntur.
26 In loco improborum complodit eos, in statione videntium;
27 Quandoquidem recesserunt à sequendo eum; & ullas vias ejus non animadverterunt.
28 Inducendo super eorum quemq; clamorem tenuis, quum clamorem pauperum exaudit.
29 (Nam quum ipse tranquillat, quis inquietabit? & quum absondit faciem, quis contemplabitur eum?) tum super gentem, tum super homines pariter:
30 Ne regnet homo hypocrita, ne sint tendiculæ populi.
31 *An* enim apud *Deum* fortem; qui dicit, condonavi, non sum destructurus.
32 Præterquam *quod* video, tu doce me: si iniquitatem operatus sum, non pergam.
33 An ergo *hoc oratio profecta est* à te? rependet illud, si spreveris, si tu eligas, profecto non ego: jam quod sentis eloquere.
34 Homines cordati dicent mecum; & vir sapiens auscultans mihi.
35 Iob non scite loquitur, & verba sua imprudenter.
36 Pater mi, probetur Iob usque ad victoriam, propter responsiones *quales* hominibus iniquis insunt.
37 Nam additurus esset ad peccatum suum defectionem, inter nos complosurus esset; & multiplicaturus sermones suos in Deum.

CAPUT XXXV.

Elihu iterum Iobum ad agnitionem sui & Dei in Deum hortatur.

AMplius respondens Elihu, dixit:
2 An hoc ratio inabaris in causam *tuam*; quum diceres, justitia mea major *est* quam *Dei* fortis?
3 Si roges, quid profuturum sit tibi, *dicens*; quid proficerem supplicio meo?
4 Ego respondeo tibi sermones; & sociis tuis tecum.
5 Intuere cœlum & respice: & contemplare sapetiores nubes, *ut sunt* altæ supra te.
6 Si peccas, quid operaris illi? sive multæ sunt defectiones tuæ, quid facis illi?
7 Si justus es, quid das illi? aut quid de manu tua accipit?
8 Viro cujusmodi es, improbitas tua, & filio hominis justitia tua *aliquid efficiet*.
9 Præ magnitudine efficiant ut oppressi clament; vociferantur propter brachium magnatum.
10 Si non dicit *oppressus*, ubi est Deus qui fecit me? qui dat Psalmorum argumentum de nocte.
11 Qui docet nos præ bestiis terræ, & præ volatilibus cœli sapientes nos facit?
12 Ibi clamant propter superbiam malorum, sed non exaudit.
13 Meram vanitatem non exaudit Deus fortis, & omnipotens non contemplatur eam.
14 Maleo minas si dicas, non contemplaris istud, *exaudiatur est*; judica coram eo, & exspecta eum.
15 Nunc enim quia nihil *ejusmodi* est, visitat ira ejus; quia non agnoscit *Deus* hac recreatione admodum:
16 Sed Iob vanitate dilatat os suum; absque scientia sermones multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Elihu Iobum excitat ad comparandam ignorantiam & infirmitatem suam cum infinita notitia potentiaque Dei, & revocat eum ad gratiam Dei.

POstremo pergens Elihu, dixit:
2 Sustine me paululum, & ostendam tibi: nam *sunt* adhuc pro Deo sermones.
3 Proferam sententiam meam è longinquo; & opifici meo tribuam justitiam.

4 Nam

4 Nam revera non *erunt* mendaces sermones mei; integer sententiis *ero* apud te.

5 *Ecce Deus* fortis validus *est*, nec tamen spernit: validus est, virtus *est* animi:

6 Non servat vitam improbo; sed jus pauperum edit:

7 Non subtrahit à justo oculos suos; potius cum regibus solio *adsidet*; ut collocet illos in æternum atque exaltentur.

8 Quod si vincti compedibus, captivi detineantur funibus afflictionis,

9 Postquam indicavit eis opus eorum; & defectiones eorum invaluisse;

10 Et revelavit illis in aurem hujusmodi eruditione; indicens, ut revertantur ab iniquitate:

11 Si auscultent & colant *eum*; consumunt dies suos in bono, & annos suos in *rebus* amœnis.

12 Sin autem non auscultaverint, missili transmittentur: & exspirant in ignorantione.

13 Hypocritarum vero ex animo, *qui* apponunt iram, nec vociferantur quum vincivit eos:

14 Moritur cum juventa illis anima eorum: & vita eorum cum meretoriis.

15 Liberat afflictum in afflictione ejus; & revelat oppressione in aurem eis.

16 Sic etiam averterat te ab ore angustiæ, *in* latitudinem cui non suberat pressura: & ferculum mensæ tuæ plenum esset pinguedine:

17 Dum judicium improbi compleres; judicium & jus obtineret.

18 Quam æstuans ira *olvenis*, *cave* ne avertat te explosione; & magnum pretium redemtionis ne abducat te.

19 An æstimabit nobilitatem tuam? non lectissimum aurum, ne *quidem* omnia fortificarent vires.

20 Ne aspires ad illam noctem, qua abeunt populi *in* locum suum.

21 Cave tibi, ne respicito ad vanitatem; ut hoc eligas præ afflictione.

22 En Deus fortis extollit virtute sua: quis sicut ipse docet?

23 Quis commisit ei viam ejus? aut quis dicit, operaris iniquitatem?

24 Recordare ut amplifices opus ejus; quod contemplati sunt mortales.

25 *Quod* omnes homines viderant; mortalis intuetur è longinquo, *& dicat*;

26 En Deus fortis ita amplus *est* ut non cognoscamus: cujus annorum numero non *est* pervesligatio.

27 Nam subtrahit stillas aquarum, *ut* fundebant pluviam ad calamitatem ejus;

28 Quum fluerent superiores nubes; stillarent super homines multos.

29 Si etiam consideret *homo* extensiones densarum nubium; fragores in tugurio illius?

30 En extendit super eam lucem suam; & radices maris regit:

31 Quum illis judicat tunc est populos; *aut* daturus cibum abunde.

32 Manibus obtegit lucem; & interdicit ipsi propter intercedentem:

33 Indicans in eum benevolentiam suam; *in* pecora, etiam in proventum *terræ*.

Caput 37.

34 Etiam ad hoc trepidat animus meus; & subsilit e loco suo.

CAPUT XXXVII.

Vide præcedens argumentum.

Audite diligenter conjunctam commotione vocem ejus; & loquelam ex ore ejus prodeuntem.

2 Sub omnes cœlos dirigit eam, & lucem suam ad oras terræ.

3 Post eam rugit sonus, tonat voce excellentiæ suæ; neque differt illa, quum audienda est vox ejus.

4 Tonans Deus fortis voce sua *facit* mirabiliter; facit *res* adeo magnas ut non possimus cognoscere.

5 Quum nivi edicit, esto in terra, aut imbri, & pluviæ: mox imber pluviæ *ejus* roboris ejus *adsum*.

6 Manum cujusque hominis obsignat; ut recognoscat omnes operarios suos.

7 Tum ingreditur bestia in latibulum, & in antris suis degit.

8 E suo penetrali prodit turbo; & à dispergentibus frigus.

9 A flatu suo *Deus* fortis edit glaciem; & latitudinem aquarum coarctat.

10 Etiam *pro* irrigatione fatigat densam nubem; dispergit nubem lucis suæ.

11 Denique ipse *Deus per* vicissitudines versat secum sapientia consilia sua de opere istorum; quodcunque præcipit illis *faciendum* in superficie orbis, in terra:

12 Sive ad flagellum, sive ad terram suam, sive ad beneficentiam, efficit ut præsto sit.

13 Auribus percipe istud Ijob, consiste, & considera mirabilia *Dei* fortis.

14 Nosti-ne quum disponit Deus de illis; ut splendeat lux nubis suæ?

15 Nosti-ne de librationibus densæ nubis, mirabilia *Dei* perfecti scientiis,

16 Quibus vestimenta tua calent; à meridie, quum tranquilla est terra?

17 *An* expanderes cum eo *cælos* junctos superioribus nubibus, firmos, ut speculum fusum.

18 Notum fac nobis quid diceremus ei? non possumus disserere *sermones* propter tenebras.

19 An in acta referetur ei, si loquar? an discret quis? nam absorberetur.

20 Jam enim non respiciunt *homines* lucem *quum* nitida est in superioribus nubibus; quas ventus transiens purgavit;

21 Per Aquilonem aurea *lux* advenit: in Deo reverenda *est magis* gloria.

22 Omnipotens quem non assequimur, amplus *est* virtute: sed judicio & magnitudine justitiæ non affligit.

23 Idcirco reverentur eum mortales: non respectat ullos sapientes animo.

CAPUT

CAPUT XXXVIII.

Deus arbiter inter Iobum & amicos ejus.

TAndem respondit Jehova Iobo è turbine, dicens:

2 Quis *est*, qui obtenebrat consilium sermonibus insciè?

3 Accinge nunc ut vir lumbos tuos; & *quod* interrogabo te, notum fac mihi.

4 Ubinam eras quum fundarem terram? indica, si novisti intelligentiam.

5 Quis disposuit mensuras ejus, quando-quidem scitas es? aut quis extendit in ea regulam?

6 Cui rei bases ejus demersæ incumbunt? aut quis jecit lapidem angularem ejus,

7 Quum canerent simul stellæ matutinæ, & *filii* vociferati sunt omnes filii Dei?

8 Aut *quis* occlusit valvis mare; quum ederem ipsum *tamquam* è vulva exiens?

9 Quum ponerem nubem indumentum ejus: & caliginem cunabula ejus?

10 Quum dissregi pro eo *terram* decreto meo, & apposui vectem & valvas;

11 Dicens, hucusque venies, & ne procedito: &, hic opponet se *tibi* superbiæ fluctuum tuorum?

12 An unquam præcepisti matutino tempori? notum fecisti auroræ locum suum,

13 Ut carperet oras terræ, quum excutiantur improbi ex ea?

14 Ut ea mutata sicut argilla sigillari; sisterentur *illi* velut indumento *obducto*?

15 Ut prohiberetur ab improbis lux eorum; & brachium elatum frangeretur?

16 Pervenisti-ne usque ad profunditates maris; aut in penetrali abyssi inambulasti?

17 An revelatæ sunt tibi portæ mortis? aut portas umbræ lethalis vidisti?

18 Considerasti-ne usque ad latitudines terræ indica, si nosti eam totam.

19 Quanam via *sit ubi* habitat lux: & tenebrarum ubi *est* locus?

20 Quum perceperis horum unumquodque *usque* ad terminum suum; & quum intelligeris semitas domus ejus:

21 Noveris te jam tum natum fuisse; & numero dies tuos esse multos.

22 Pervenisti-ne ad thesauros nivis; aut *in* thesauros grandinis inspectionem habes?

23 Quæ cohibeo ad tempus angustiæ; ad diem conflictus & belli.

24 Quænam *est* via, *qua* in partes dissilit lux, dispergente Euro super terram?

25 Quis dividit inundationi aquæ ductum? & viam nimbo sonoro?

26 Demittendo pluviam in terram vacuam viro; *in* desertum in quo non *est* homo:

27 Ut satiet vastatum & pervastatum *locum*; efferatque productionem teneræ herbæ?

28 Est-ne pluviæ pater? aut quis genuit guttas roris?

29 E cujus utero egressa est glacies? aut peninam cœli quis genuit?

30 Tamquam lapide aquas absconden-tes se, unum superficies abyssi concrescit?

31 An constringes delicias Pleiadum? aut lora Orionis dissolves?

32 Educes-ne remotiora signa *quæque* tempore suo? aut Arcturum cum filiis suis duces?

33 An cognoscis de statutis cœli? an disponere potes dominatum ejus in terra?

34 An attollere potes ad densam nubem vocem tuam; ut affluentia aquarum tegat te?

35 An emittere potes fulgura ut abeant? an dicent tibi, ecce nos?

36 Quis indidisset præcordiis sapientiam? aut quis dedisset menti intelligentiam?

37 Quis sapphirinas efficiat nubes sapientia? & utres cœli quis prosternat,

38 Ut perfusio sit fermentandæ terræ; ut conglutinentur glebæ?

CAPUT XXXIX.

Ad Dei magnificentiam obstupescit Iob.

AN venari potes immanibus leoninis prædam? aut catervam juvenum leonum explere potes,

2 Quum incurvant se in atriis suis; consident in tugurio ad insidias?

3 Quis comparat corvis escam ipsorum, quum pulli eorum ad *Deum* fortem vociferantur; aberrantibus penuria cibi?

4 Possis-ne noscere tempus quo pariunt rupicapræ? *quo* enituntur cervæ, observes?

5 Numeres menses *quos* complent? nosces tempus partus earum?

6 Ut incurvent sese, pullos suos edendo dissecent se: dolores suos emittant?

7 Revalescant nati earum, crescant per agrum egressi non revertantur ad eas?

8 Quis dimisit ferum animal liberum: & lora onagri quis solvit?

9 Cui disposui campestria *pro* domo ejus; & *pro* habitaculis ejus salsuginosam *terram*.

10 Ridet multitudinem urbis; fragores exactoris non exaudit.

11 Exploratum in montibus est pascuum ejus: & post omnem viriditatem inquirit.

12 An volet unicornis servire tibi? pernoctabitne ad præsepia tua?

13 An ligares unicornem ad arationem dense sune ejus? occaretne convalles post te?

14 An fides ei, quia multa est via ejus? aut relinques ei laborem tuum?

15 Credes-ne ei relaturum esse sementem tuam, & *in* aream tuam collecturum?

16 Alam-ne pavonum exsultabundam; an pennam ciconiæ, aut struthiocamelo *dares?*

17 Qui relinquit terræ ova sua: & in pulvere calefacit ea:

18 Oblitus

18 Oblitus pedem compressurum esse illud; & bestiam agrestem proculcaturam illud.

19 *Deus* correfaciens excludit pullos ejus aliena opera; propter vanitatem laboris ejus ex incuria:

20 Quia destituit eam Deus sapientia; neque impertiturus est ei istam intelligentiam.

21 Quo tempore in excelsum extollit se; ridet equum & sessorem ejus.

22 Datesne equo robur? an indueres collum ejus tonitru?

23 An tremefaceres eum sicut locustam? gloriam ronchi ejus terrore?

24 Fodiunt *pedes* in convalle, & lætatur præ virtute, prodiens obviam armis.

25 Ridet pavorem, neque consternatur, neque revertitur metu gladii.

26 Contra se sonante pharetra; splendente hasta & lancea.

27 In fremitu & commotione fodit terram, neque confidit firmus, quum sonus tubæ *editur*:

28 Ad sonū tubæ dicit, Ha ha he, quum è longinquo odoratur bellum; tonitru principum, & vociferationem.

29 An ex intelligentia tua peanis utitur accipiter? pandit alas suas versus austrum?

30 An ad præstitutum tuum altum petit aquila? an certe attollit nidum suum?

31 Rupem inhabitat & immoratur? in scopulo rupis & munitione:

32 Unde perveſtigat cibum; in longinquum oculis ejus intuentibus.

33 Etiam pulli ejus sorbent sanguinem; & ubi sunt confossi, ibi est.

34 Deinde respondens Jehova Ijobo; dixit:

35 Satisne? contra omnipotentem contumacem esse *quemquam?* increpator Dei respondeat ad istud.

36 Itaque respondens Ijob Jehovæ, dixit:

37 En, vilis sum, quid respondebo tibi? manum meam appono ad os meum.

38 Semel loquutus sum, sed non respondebo: atque iterum; sed non pergam.

CAPUT XL.

Behemoth specimen providentiæ & majestatis suæ inter bestias proponit Deus.

Iisaque respondens Jehova è turbine Ijobo, dixit:

2 Accinge nunc ut vir lumbos tuos: quod interrogabo te, notum fac mihi.

3 An etiam irritum facies judicium meum? condemnabis me, ut justus sis?

4 Aut an brachium ut *Dei* fortis est tibi? & voce ut ipse intonabis?

5 Orna *te* jam excellentia & sublimitate; gloriaque & decore indue te.

6 Dispergе indignationes iræ tuæ; & aspice quicquid est excellens, ac dejice illud.

7 Aspice quicquid est excellēs, deprime illud; & contunde improbos loco suo.

8 Abscondе eos in ipso pulvere pariter, faciem eorum obliga in abscondito.

9 Tunc etiam ego celebrabo te; quod servet te dextera tua.

10 Jam ecce elephantem quem feci tecum; *qui* fœnum ut bos comedit:

11 Ecce jam *magnum*, vis ejus in lumbis ejus *est*: & robur ejus in umbilico ventris ejus.

12 Arrigit caudam suam similem cedro: nervi testium ipsius in ramos abeuntibus.

13 Ossa ejus *sunt* viribus chalybeis; artus ejus vecti ferreo similes.

14 Huic primario operi viarum Dei fortis; qui fecit ipsum, adhibuit gladium ipsius;

15 Quamvis proventum montes proferant ei; & omnes bestiæ agri ludant ibidē,

16 Sub umbrosis cubat; in occulto arundinum & cœni:

17 Tegunt eum umbrosa, *quoque* umbra sua; ciugunt ipsum salices torrentis.

18 En comprimit flumen, *ut* non festinet: confideret se editurum esse Jardenem *ingressum* in os suum.

19 *An* in oculis ejus capiet eum *quisquam?* tendiculis perforab t nasum?

CAPUT XLI.

Leviathan speculum providentiæ & majestatis suæ inter aquatilia.

AN extrahas balænam hamo, aut sune *quem* demerserit lingua ejus?

2 An appones juncum naso ejus: aut spina perforabis maxillam ejus?

3 An multis utetur apud te deprecationibus? aut alloquetur te mollibus?

4 An pangет fœdus tecum? assumes eam servum perpetuum?

5 Ludesne ea tamquam avicula? aut ligabis eam pro puellis tuis?

6 Apparabuntne conviviam propter eam socii? dividentne eam inter mercatores?

7 An implebis harpagonibus cutem ejus? aut fuscina piscaria caput ejus?

8 Pone super eam manum tuam: memineris belli ne pergito.

9 En spes ejus *capienda* mendax est: an etiā ad aspectū ipsius *homines* dejicientur?

Caput 41.

10 Non *est* ferox, qui excitet eam: quis ergo est, *qui* stiffat se coram me?

11 Quis prævenit me, & rependam? *quæcunque* subest toti cœlo, meum est.

12 Non silebo membra ejus, & sermonē de viribus, & gratia dispositionis ejus.

13 Quis retegit superficiem vestis ejus? cum geminis habenis suis quis accedat?

14 Fores faciei ejus quis aperiat? circa dentes ejus *est* terror.

15 Excellentia, viribus scutorum; circumclusa *est* sigillo arctissimo.

16 Unum alteri tam prope sunt; ut ventus non possit intervenire illis.

17 Quodque

17 Quodque proximo suo cohærent; continentia sunt ita ut non sejungantur.

18 Sternutationibus ejus splendet lux; & quidem oculorum ejus, velut palpebræ auroræ.

19 Ex ore ejus *velut* tædæ prodeunt, scintillæ ignis proripiunt sese;

20 E naribus ejus prodit fumus; ut aheni ferventis & cortinæ:

21 *Spiri*tus halitus ejus carbones incendet; & flamma ex ore ejus proditet.

22 In collo ejus commoratur robur; & ante eum exsilit mœror.

23 Melandrya carnis ejus cohærent; firma *est* in se, non dimovetur.

24 Cor ejus firmum *est* ut lapis; firmum, inquam, ut fragmen metæ.

25 Ab excellentia ejus timent fortes: metu confractionum se purgant.

26 Assequentis eam gladius non consistet; hasta, telum, aut lorica.

27 Reputat ut paleam ferrum; ut lignum patre chalybem.

28 Non fugat eam sagitta; in stipulam convertantur ei lapides fundæ.

29 Ut stipula reputantur baliſtæ *lapides*; & ridet ad vibrationem lanceæ.

30 Subduntur *ei ut* acumina testacea; substernit excisum in luto.

31 Fervefacit tamquam ollam profundum; & mare disponit ut mortarium unguentarii.

32 Post se lucidam reddit semitam; putaret *videre* abyssо canitiem esse.

33 Non *sunt* in pulvere comparanda ei, quæ agant intrepide.

34 Quicquid altum est, despicit; estque regina super omnes feras.

CAPUT XLII.

Ijobi confessio & læta catastrophe: adeoque peccatoris respiscentis gloria.

REspondens vero Ijob Jehovæ, dixit:

2 Novi te omnia posse; neque avertì te posse à cogitatione *perficienda*.

3 Quis iste est, *inquis*, qui occultat consilium inscite? idcirco indico me non intellexisse: mirabilia sunt supra me, adeo ut nequeam cognoscere.

4 Exaudi, quæso, dum ego eloquar: quod rogabo te, notum fac mihi.

5 Auditione auris audieram *de* te: nunc autem oculus meus videt te.

6 Idcirco aspernor *illa*, atque pœnitet me, in pulvere & cinere.

7 Fuit autem postquam eloquutus esset Jehova verba ista apud Ijobum; ut ediceret Jehova Eliphazo Themanitæ, accensa est ira mea in te & in duos amicos tuos, quia non estis loquuti de me recte, ut servus meus Ijob:

8 Quam ob rem nunc sumite vobis septem juvenecs, septemque arietes, & adite servum meum Ijobum; ut offerendum curetis holocaustum pro vobis, & servus meus Ijob oret pro vobis: nam vere personam ejus accipiamus: non afficiam vos pœna flagitii, quia non estis loquuti recte de me, ut servus meus Ijob.

9 Itaque abeuntes Eliphas Themanites, & Bildad Schuchites, & Tzophar Naamathites fecerunt quemadmodum ediderat ipsis Jehova: acceperatque Jehova personam Ijobi.

10 Deinde Jehova restituit quod ereptum fuerat Ijobo, quum oraret pro amicis suis, etiam auxit Jehova quicquid fuerat Ijobo duplo.

11 Et convenientes ad eum omnes cognati ejus, & omnes cognatæ ejus, & omnes familiares ejus antea, comederunt cum eo cibum in domo ejus; & condolentes ei consolati sunt eum, de toto illo malo quod induxerat Jehova supra eum: ac dederunt ei quisque numum unum, & quisque monile unum aureum.

12 Jehova ergo benedixit fini Ijobi magis quam principio ejus: nam fuerunt ei quatuordecim millia pecudum, & sex millia camelorum, & millia paria boum, milleque asinæ.

13 Fuerunt etiam ei septem filii & tres filiæ:

14 Quarum primæ indidit nomen Jemimæ, nomen autem secundæ Ketziæ; & nomen tertiæ Keren-Happuc.

15 Neque inveniebantur fœminæ pulcræ, ut filiæ Ijobi in tota illa regione; quibus dedit pater earum possessiones inter fratres earum.

16 Quamque vixisset Ijob postea centum quadraginta annis, & vidisset filios suos, & nepotes suos quatuor generationibus;

17 Mortuus est Ijob senex, & satur dierum.

PSALMORUM LIBER PRIMUS.

PSALMUS I.

Summum hominis bonum: partitio hominum in duas classes: priorum & impiorum nota & fatum.

BEATUS *est* vir ille, qui non ambulat in consilio improborum, & viæ peccatorum non insistit; ac in consessu derisorum non desidet:

2 Sed cujus oblectatio *est* in lege Jehovæ, & *qui* de lege illius meditatur interdiu ac noctu.

3 Est enim sicut arbor plantata ad rivos aquarum, quæ fructum suum edit in tempore suo, & cujus folium non decidit: ideo quicquid faciet, prosperabitur.

4 Non ita improbi *sunt*; sed sicut gluma quam dispellit ventus.

5 Idcirco non exsurgent improbi in illo judicio, aut peccatores in cœtu justorum.

6 Nam agnoscit Jehova viam justorum: at via improborum peritura est.

PSALMUS

PSALMUS II.

Christi hostes, dignitates, officium & subditi.

QUare tumultuantur gentes: & nationes meditantur inane;

2 Sistunt se reges terræ, & proceres consultant simul; contra Jehovam, & contra Christum ejus?

3 *Dicentes*, disrumpamus lora istorum; & projiciamus à nobis densos funes istorum?

4 Sedens in cœlis ridet: dominus subsannat eos.

5 Tunc alloquetur eos in ira sua, & in ira sua perturbabit eos:

6 *Dicet*, atqui ego inunxi regem meum, præfeci Tzijoni monti sanctitatis meæ.

7 Decretum enarrabimus: Jehova dixit mihi, filius meus es, ego hodie genui te.

8 Pete à me, & donabo gentes in possessionem tuam; & fines terræ jus possessionis tuæ.

9 Constringes istos virga ferrea, ut vas figulinum dissipabis eos.

10 Nunc ergo Reges, animadvertite; eruditionem percipite, ô judices terræ:

11 Colite Jehovam cum reverentia; & exultate cum tremore.

12 Osculamini filium ut non irascatur, & pereatis *in* via, quum exarserit vel minimum ira ejus: beati omnes qui se recipiunt ad eum.

PSALMUS III.

Justi dormiunt secure inter medios hostes.

PSalmus Davidis, *quem cecinit* quum fugeret metu Absichalomi filii sui.

2 Jehova, quam multi sunt hostes mei; *quam* multi insurgunt contra me!

3 *Quam* multi dicunt de anima mea, non *est* ulla salus isti in Deo plane!

4 At tu Jehova clypeus *es* circa me; gloria mea, & extollens caput meum.

5 Voce mea ad Jehovam clamanti, respondit mihi è monte sanctitatis suæ maxime.

6 Ego cubui & dormiyi, expergefeci me; quia Jehova sustentat me.

7 Non timebo à myriadibus populi, quas circum disposuerint *metatores* contra me.

8 Surge Jehova, fac salvum me Deus mi, qui percussisti omnes inimicos meos maxillam; dentes improborũ confregisti.

9 Jehovæ *est* salus; super populum tuum *sit* benedictio tua maxime.

PSALMUS IV.

Quem processum Deus servet cum suis, & sacrificia justitiæ.

MAgistro symphoniæ fidium, Psalmus Davidis.

2 Invocantem me exaudi, Deus justitiæ meæ, in angusto dilatasti mihi *locum*: gratiosus esto mihi, & audi orationem meam.

3 Filii virorum, quousque gloria mea ignominiæ *futura est*? dilecturi estis inanitatem? procuraturi mendacium summe?

4 At agnoscite separatim asseruisse Jehovam sibi eum quem benigne accipit; Jehovam exauditurum, quum inclamavero ipsum.

5 Commovemini, & ne peccetis: cogitate cum animo vestro, in cubili vestro, & quiescite *ut qui* maxime.

6 Sacrificate sacrificia justitiæ: & fiducia habete in Jehova.

7 Multi dicunt, *O si* quis efficiat ut fruamur bono: attolle super nos lucem faciei tuæ Jehova.

8 Indideris lætitiam animo meo; majorem quam temporis *quo* frumentum istorum & mustum istorum percipiuntur *ab ipsis* copiose.

9 In pace simul cubabo & dormiam: cum tu Jehova solus facias me secure habitem.

PSALMUS V.

Precatur contra hostes justitiæ ad quam contendit.

MAgistro symphoniæ ad pneumatica *instrumenta*, Psalmus Davidis.

2 Dicta mea auribus percipe, Jehova, considera meditationem meam:

3 Attende voci clamoris mei, rex mi & Deus mi; nam apud te orationem habeo.

4 Jehova, mane auditurus es vocem meam: mane disserturus sum coram te, & speculaturus.

5 Nam non es Deus fortis qui delectetur improbitate: non est commoraturus *apud* te malum.

6 Non consistunt insani è regione oculorum tuorum: odisti omnes qui operam dant iniquitati.

7 Perditurus es loquentes mendacium; virum sanguinarium & dolosum abominatur Jehova.

8 Ego autem instructus amplitudine benignitatis tuæ ingrediar domum tuam: incurvabo me versus templum sanctitatis tuæ cum reverentia tui.

9 Jehova, deduc me in justitia tua propter observatores meos: complana coram me viam tuam.

10 Nam non *est* in ore illius rectum, intimum illorum *est* perversum; sepulcrum apertum guttur illorum; lingua sua dolose blandiuntur.

11 Reos fac istos; ô Deus, decidant de consiliis suis: amplitudine defectionum istorũ depelle istos, quia rebellant in te.

12 Et lætabuntur omnes se recipientes ad te, in seculum canent quos protecturus es: & exsultabunt in te amantes nomnis tui:

13 Quia tu benedicis justo, Jehova: scutum ut benevolentia, tamquam ambo circumtegat eum.

PSALMUS

PSALMUS VI.

Primus Psalmus Pœnitentialis.

MAgistro symphoniæ fidium, ad gravem *symphoniæ*, Psalmus Davidis.

2 Jehova, ne in ira tua reprehendas me; neque in excandescentia tua castiges me.

3 Gratiosus esto mihi Jehova, quia languefactus sum: cura me Jehova, quia conturbata sunt ossa mea.

4 Et anima mea conturbata est valde: tu ergo Jehova quousque?

5 Revertere Jehova, expedi animam meam: salvum fac me propter benignitatem tuam.

6 Nam non *est* in ipsa morte recordatio tui; in sepulcro quis celebraret te?

7 Defatigatus sum in gemitu meo, feci ut natet totam noctem lectus meus: lacrymis meis spondam meam liquefeci.

8 Depastus est ab indignatione oculus meus; consenuit inter omnes oppressores meos.

9 Recedite à me omnes qui datis operam iniquitati: nam audit Jehova vocem fletus mei:

10 Audit Jehova deprecationem meam: Jehova orationem meam acceptam habet.

11 Erubescant & conturbentur valde omnes inimici mei: revertantur, erubescant momento.

PSALMUS VII.

Ab anima inimicis ad Dei tutelam confugit.

ODe mixta Davidis: quam cecinit Jehovæ ad verba Cuschi Binjaminitæ.

2 Jehova Deus mi, ad te recipio me: salvum me fac ab omnibus persequentibus me, & libera me:

3 Ne abripiat tanquam leo animam meam; dilaceret, nemine liberante.

4 Jehova Deus mi, si feci istud: si est iniquitas *ista* in manibus meis:

5 Si intuli malum colenti pacem mecum, qui expedire solitus sum *quemque* opprimentem me immerito:

6 Persequatur inimicus animam meam & assequatur, conculcetque in terra *auferens* vitam meam: & faciat ut gloria mea in pulvere habitet *ut qui* maxime.

7 Surge Jehova in ira tua, extolle te gravissimo furore percitus in eos qui me opprimunt: & invigilans *attende* ad me; judicium præcepisti.

8 Ergo cœtus nationum circumdet te; & supra hunc in altum revertere.

9 Jehova jus dicit populis: judica me Jehova; secundum justitiam meam & secundum integritatem meam *pronuncia* pro me.

10 Deficiat quæso malum improborum, & stabilito justum: prout explorator *es* animorum & renum, Deus juste.

11 Clypeus meus *est* in Deo, qui dat salutem rectis corde,

12 Deo vindice justi, & *Deo* forti detestante quotidie.

13 Si non convertatur *improbus*, gladium suum acuet; arcum suum adduxit, & *jugulum* aptavit ei:

14 Denique in eum aptavit arma lethifera: sagittas suas, in fervidos occupaturus est.

15 Ecce parturiet vanitatem; ut concepit laborem, ita mendacium pariet.

16 Cisternam fodit & excavavit eam: dejecit eo se, in fovea operaturus *opus suum*:

17 Redibit labor ejus *in* caput ejus: & super verticem ejus injuria ejus descensura est.

18 Celebrabo Jehovam secundum justitiam ejus; & psallam nomini Jehovæ excelsi.

PSALMUS VIII.

Dei beneficentia in hominem prædicatur.

MAgistro symphoniæ ad *Jitthiam* Gitthæam, Psalmus Davidis.

2 Jehova domine noster, quam magnificum *est* nomen tuum in universa terra; cui exponis supercœlestē decorem tuum.

3 Ab ore infantium & lactentium fundatam disposuisti laudem; propter hostes tuos, ad compescendum inimicum & ultorem sui.

4 Quum respicio cœlos tuos, opus digitorum tuorum; lunam & stellas quas statuisti:

5 Quid *est* mortalis, quod memor sis ejus? aut filius hominis, quod visites eum?

6 Minorem quidem fecisti eum paulisper Angelis: sed gloria & majestate coronasti eum;

7 Præfecisti eum operibus manuum tuarum: omnia posuisti sub pedibus ejus:

8 Greges & armenta quocquot sunt; etiamque bestias agrestes;

9 Aves cœli & pisces maris: quicquid permeat semitas marium.

10 Jehova domine noster, quam magnificum *est* nomen tuum in universa terra!

PSALMUS IX.

Psalmus eucharisticus pro Deum in vindicta adeptione.

MAgistro symphoniæ acutæ ad medianam, Psalmus Davidis.

2 Celebrabo, Jehova, ex toto animo meo; enarrabo omnia mirabilia tua *opera*.

3 Lætabor & exultabo in te; psallam nomini tuo excelse:

4 Reverentes inimicos meos retrorsum, corruere & perire à facie tua.

5 Nam exercuisti jus meum & causam meam, sedisti in solio, & vindex justitiæ.

6 Increpasti gentes, perdidisti improbum; nomen istorum delevisti in seculum sempiternum.

7 O inimici, consummatæ sunt vastitates in æternum, & civitates extirpasti *sicuti es*: istorum, istorum *interiit* memoria periit.

8 At Jehova in seculum sedebit, comparans ad judicium solium suum:

9 Et ipse judicaturus orbem juste; jus dicturus nationibus rectissime:

10 Utque Jehova edita arx tenui, edita arx temporibus *quibus est* in angustia.

11 Itaq; fiduciam habebunt in te qui noverunt nomen tuum: quia non derelinquis quærentes te Jehova:

12 Psallite Jehovæ qui sedet Tzijone: nunciate in populos res gestas ejus.

13 Eum qui reposcit sanguinem cædes fusum, horum recordari; non oblivisci clamoris pauperum afflictorum;

14 *Clamavi enim*, gratiam fac mihi Jehova, respice afflictionem meam *illatam* ab osoribus meis; exaltans me è portis mortis:

15 Ut enarrem universam laudem tuam in portis filiæ Tzijonis: exsultem in salute tua, *dicens*;

16 Demersæ sunt gentes in foveâ *quam* fecerant; ad rete quod absconderant captus est pes earum.

17 Notum se fecit Jehova judicio *quod* exercuit, *quum* suo ipsius facto illaqueatus est improbus: rem meditandâ summe.

18 Retrogradentur improbi ad sepulcrum usque; omnes gentes oblitæ Dei.

19 Non enim oblivioni unquam tradendus est egens; exspectatio pauperum non peritura est in perpetuum.

20 Surge Jehova, ne roboret se mortalis: judicium subeant gentes coram facie tua.

21 Incute Jehova timorem eis: vehementissime agnoscant gentes se mortales esse.

PSALMUS X.

Contra malitiæ fraudem & vim precatio, liberationisque confidentia.

QUare Jehova abstitis in longinquo? *quare* te occultas temporibus *quibus summa* in angustia?

2 Superbia sua improbus fervide persequitur pauperem afflictum: deprehendantur in cogitationibus quas cõminiscuntur.

3 Nam laudat improbus animam suam in desiderio ipsius; & quæstum facienti benedicit, irritat Jehovam.

4 Improbi in elatione vultus sui, non inquirere; nullum *esse* Deum, hæ *sunt* omnes cogitationes ejus.

5 Munitæ sunt viæ ejus quocunq; tempore, altissime *absunt* judicia tua à conspectu ejus: quicunque sunt hostes ejus, in eos favilla incendium facit.

6 Dicit cum animo suo, non dimovebor; nulla ætate se non *fore* in malo.

7 Exsecratione os ejus plenum est, fraudibusque & dolo; subest linguæ ejus molestia & vanitas.

8 Desidet in specu villarum, in latebris, occisurus innocentem: oculi ejus contra desectum viribus delitescunt.

9 Insidiatur in latibulo, sicut leo in tugurio suo, insidiatur ad rapiendum pauperem afflictum, rapturus pauperem afflictum, trahendo eum in rete suum.

10 Atterit se, incurvat se; & procidit *membris* robustis suis, *tanquam si essent* defecta viribus.

11 Dicit cum animo suo, oblitus est *Deus* fortis; abscondit faciem suam, non respicit unquam.

12 Surge Jehova, *Deus* fortis attolle manum tuam: ne obliviscaris pauperum afflictorum.

13 Quam ob rem irritat improbus Deum? dicit cum animo suo; te non reposciturum esse?

14 Visum est tibi, quum tu molestiam & indignationem intueris, reponere manu tua: tuæ fidei committit se defectus viribus; pupilli tu es adjutor.

15 Frange brachium improbi, & mali: inquire in improbitatem ejus, *donec* non invenias amplius.

16 Jehova rex sempiternus est, perierunt gentes è terra ipsius.

17 Desiderium mansuetorum exaudivisti Jehova: confirma animum horum, adverte aurem tuam:

18 Vindicando pupillum & attritum; ut non pergat amplius eum violenter exagitare mortalis, è terra.

PSALMUS XI.

Ad improborum consortia non extendum, quia male perdunt.

MAgistro symphoniæ *Ode* Davidis: Ad Jehovam me recipio, quomodo dicitis animæ meæ, emigra è monte vestro avicula.

2 Nam ecce isti improbi adducũt arcũ, aptant sagittã suam nervo; ad jaculandũ in caligine contra *homines* rectos corde.

3 Quum fundamenta ipsa destruentur, quid fuerit operatus justus?

4 Jehova in templo sanctitatis suæ, Jehova cujus solium *est* in cœlis; cujus oculi vident, cujus palpebræ explorant filios hominum:

5 Jehova justum explorat; improbũ vero & amatem violentiæ odit animus ipsius.

6 Depluet super improbos pruinas, ignem, & sulphur: ventusque procellosissimus portio calicis eorum *futurus est*.

7 Nam justus Jehova quæ justa sunt diligit; rectum aspicit vultus ipsius.

PSALMUS XII.

Hominum verba immunda esse, Dei vero verbum purgatissimum.

MAgistro symphoniæ ad gravem *Symphoniam*, Psalmus Davidis.

2 Da salutem Jehova, nam defuit beneficus: nam defecerunt veraces ex filiis hominum.

3 Vanum loquuntur alter cum altero; labio blanditiarum *artifice*, duplice corde loquuntur.

4 Excindit Jehova omnia labia blanda; linguam grandiloquam:

5 Eos qui dicunt, linguæ nostræ jus obtinebimus, labia nostra penes nos *sunt*: quis *esset* dominus nobis?

6 A vastatione

6 A vastatione pauperum afflictorum, ab exclamatione egentium jam exsurgam, dicit Jehova: ponam in salute *illum* in quem favilla incendium *improbus* fecerit.

7 Dicta Jehovæ dicta pura *sunt*, argentum purgatum in catino lectissimo terræ, defæcatum septies.

8 Tu Jehova servato eos: custodito eorum quemque à generatione ista in seculum;

9 *In qua* circumquaque improbi obambulant; quum extollitur res vilis inter filios hominum.

PSALMUS XIII.

Precatio hominis luctantis contra peccata.

MAgistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

1 Quousque Jehova? obliviscereris mei in æternum? quousque abscondes faciem tuam à me?

2 Quousque repositurus sum consilia in animo meo, mœrorem in corde meo de die? quousque attollet se inimicus meus contra me?

3 Intuere, exaudi me Jehova Deus mi: illustra oculos meos: ut non dormiam *dormitione* mortis:

4 Ut non dicat inimicus meus, prævalui ei: hostes mei exsultent, quum dimotus fuero.

5 Ego enim in benignitate tua fiduciam habeo, exsultet animus meus in salute tua: cantabo Jehovæ, quum bono affecerit me.

PSALMUS XIV.

Genuinus Tzijonis super humani generis corruptionem.

MAgistro symphoniæ, *Ode* Davidis: Dicit stultus cum animo suo, non *est* Deus: corrumpunt, abominandam *quamque* actionem perpetrant, non *est* qui faciat bonum:

2 Jehova è cœlis prospectat super filios hominum; ut videat an sit *ullus* qui intelligat, qui exquirat Deum.

3 Unusquisque recessit, *omnes* simul putidi facti sunt; non *est* qui faciat bonum non *est* vel unus.

4 An non sibi sunt conscii omnes qui operam dant iniquitati, quod exedentes populum meum edunt panem, Jehovam non invocant?

5 Ibi expavescunt pavore: quia Deus adest generationi justæ, *dicas*;

6 Consilium pauperis afflicti pudefacietis scilicet, quia Jehova *est* receptus ejus.

7 O *si* quis det è Tzijone salutem Israelis: reducente Jehova reducem tarbam populi sui; exsultabit Jahakob, lætabitur Israel.

PSALMUS XV.

Vera Ecclesia sempiterne membra describuntur.

PSalmus Davidis: Jehova, quis commoraturus est in tentorio tuo? quis habitaturus in monte sanctitatis tuæ?

2 Qui ambulat integrè, exercetque justitiam: ac loquitur veritatem ex animo suo:

3 Non obrectat lingua sua, non afficit proximum suum malo; & opprobrium non effert in propinquum suum:

4 In cujus oculis contemptus *est* reprobus; timentes vero Jehovæ honorat: juratus in damnum suum, non tamen mutat.

5 Pecuniam suam non exponit fœnori, & munus contra innocentem non accipit; qui facit ista, nunquam dimovebitur.

PSALMUS XVI.

Justi confugium, consortium & portio.

INsignis *Ode* Davidis: Serva me, *Deus* fortis; nam me recipio ad te:

2 Dicis Jehovæ, dominus meus es: bonum meum non *es conditurus* penes te:

3 Sanctis qui in terra *sua* & magnificis *collaturus es*; iis in *quibus est* tota oblectatio mea.

4 Horum multiplicant dolores, *qui* alium dotant: non fum libaturus libamina istorum ex sanguine; neque assumturus nomina eorum in labiis meis.

5 Jehova portio prædii mei, & poculi mei; tu sustentas sortem meam.

6 Funiculi acciderunt mihi in locis amœnissimis, etiam possessio est elegantissima, *quæ* obtigit mihi.

7 Benedicam Jehovæ qui dedit consilium mihi: *quo auctore* etiam per noctes erudiunt me renes mei.

8 Propono mihi Jehovam jugiter: quia à dextera mea *est*, non dimovebor.

9 Idcirco lætatur animus meus, & exsultat gloria mea: etiam caro mea habitat secure.

10 Quia non es derelicturus animam meam in sepulcro neque expositurus eum quem benignitate prosequeris ut videat corruptionem.

11 Notam facis mihi semitam vitæ: satietatem gaudiorum in conspectu tuo amœnissimorum: dextera tua, in æternitatem.

PSALMUS XVII.

David vinago hominis pii contra iniquitatis cum hostibus.

ORatio Davidis: Exaudi Jehova justitiam, attende ad clamorem meum; aurem præbe orationi mex *quam habeo* absque labiis dolosis.

2 A facie tua jus meum prodeat: oculi tui videant quæ recta sunt.

3 Quum exploraveris animum meum, visitaveris de nocte, probaveris me; non invenies, *quod* cogito, non transgreditur os meum.

4 Ad opera humana *instituenda*, ex verbo labiorum tuorum, ego observo semitas efractoris.

5 Contine gressus meos in orbitis tuis; ne dimoveantur pedes mei.

6 Ego invoco te, quia exaudis me Deus fortis: inclina aurem tuam ad me, auscultа sermonem meum:

7 Separa benignitates tuas, ô qui servas recipientes se ad dexteram tuam ab insurgentibus.

8 Serva me tanquam nigrum pupillæ oculi: umbrâ alarum tuarum absconde me:

9 Propter improbos qui vastant me, inimicos meos capitales *qui* cingunt me.

10 Adipem suum obesant; ore suo loquuntur superbe:

11 Gressum nostrum nunc circumdant nobis: oculos suos adjiciunt declinando in terram.

12 Similitudo cujus *est* tamquam leonis appetentis rapere; & velut juvenis leonis residentis in latibulis.

13 Surge Jehova, anticipa faciem ejus; prosterne eum, eripe animam meam gladio tuo ab improbo:

14 Ab hominibus *eripe* manu tua, Jehova, ab hominibus è mundo quorum portio *est* in hac vita, quorum ventrem imples recondito *thesauro* tuo: satiantur filii, & relinquunt excellentiâ suam infantibus suis.

15 Ego in justitia videbo vultum tuum: satiabor quum expergiscar similitudine tua.

PSALMUS XVIII.

Carmen Davidis, laudativum sub finem vitæ editum, constans spinicio, eucharistia & prophetia.

MAgistro symphoniæ, servi Jehovæ, Davidis: qui eloquutus est Jehovæ verba cantici hujus, qua die eripuerat Jehova eum è manu omnium inimicorum ipsius, ut è manu Schaulis:

2 Et dixit; ex intimis visceribus diligam te, Jehova firmitas mea.

3 Jehova, petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus; Deus fortis meus, rupes mea, ad quem me recipiam; clypeus meus, & cornu salutis meæ, editus locus meus.

4 Laudatum invoco Jehovam, & ab inimicis meis servor.

5 Circumdantibus me doloribus mortis; & torrentibus *hominum* nequam perterrentibus me:

6 Doloribus sepulcri circumeuntibus me; occurrentibus mihi tendiculis mortis:

7 In ipsa angustia mea invoco Jehovam, & ad Deum meum vociferor: exaudit è templo suo vocem meam, & vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus:

8 Et concutitur ac movetur terra, fundamenta; montium commoventur; concutiuntur autem, quum *ira* accenditur ei.

9 Ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumens; prunæ ardentes ab eo *sunt*:

10 Et demittens cœlum descendit; cum caligine sub pedibus suis:

11 Et insidens Cerubinis volat, volitatque super alas ventri:

12 Disponit tenebras latibulum suum, circa se tugurium suum; tenebrosas aquas, densitates superiorum nubium.

13 A splendore *qui est* ante eum nubes ejus densæ transeunt; grando & prunæ igneæ:

14 Tonante in cœlis Jehova, & excelso edente vocem suam; grando & prunæ igneæ:

15 Ita emittens sagittas suas, dispergit illos; & fulgura jaculans fundit illos.

16 Conspiciuntur etiam imi alvei aquarum, & revelantur fundamenta orbis habitabilis; ab increpatione tua Jehova, flatu spiritus nasi tui.

17 Mittens ex edito assumit me, extrahit me ex aquis multis:

18 Eripit me ab inimico meo valentiore; & ab oderibus meis, quum robustiores sunt me.

19 *Quum* occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ; tum *est* Jehova pro scipione mihi.

20 Et educit me in latum; liberat me, quia delectatur me.

21 Tribuit mihi Jehova secundum justitiam meam; secundum puritatem manuum mearum restituit mihi.

22 Quum observo vias Jehovæ, neque improbe averto me à Deo meo;

23 Quum omnia judicia ejus in conspectu meo sunt; & statuta ejus non amoveo à me.

24 Denique quum sum integer coram eo; & caveo mihi ne iniquè agam;

25 Restituit Jehova mihi secundum justitiam meam; secundum puritatem manuum mearum coram oculis suis.

26 Cum benigno benignum te exhibes; cum viro integro integrum te exhibes;

27 Cum puro purum te præbes; at cum perverso eluctaris.

28 Quia tu populum afflictum servas; oculos vero elatos dejicis:

29 Quin tu illustras lucernam meam: Jehova Deus meus splendentes efficit tenebras meas.

30 Per te enim transcurro turmam; & per Deum meum transilio murum.

31 Hujus *Dei* fortis integra *est* via, sermo Jehovæ purgatissimus *est*: clypeus est omnibus qui se recipiunt ad eum.

32 Nam quis *est* Deus præter Jehovam? & quis rupes præterquam Deus noster.

33 Hic *Deus* fortis *est* qui accingit me robore, & reddit integram viam meam:

34 Disponens pedes meos tamquam cervarum; ut in excelsis meis statuat me.

35 Docens manus meas prælium; adeo ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36 Nam dat mihi clypeum salutis tuæ, dexteraque tua sustentat me; & mansuetudo tua adauget me.

37 Dilatas gressui meo locum meum; neq; vacillant malleoli pedum meorum.
38 Persequor inimicos meos, & assequor eosneq; reverter donec consumsero eos.
39 Frango eos adeo ut non possint exsurgere; cadentes sub pedibus meis.
40 Accingis enim me robore ad bellum; prosternis insurgentes in me sub me.
41 Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; ut odores meos exscindam.
42 Vociferantur, sed non *est* qui servet; ad Jehovam, sed non exaudit eos.
43 Itaque contundo eos tamquam pulverem coram vento; ut lutum platearum frio eos.
44 Liberas me à contentionibus populi; disponis me in caput gentium, populus quem non noveram serviunt mihi.
45 Ad auditionem auris obediunt mihi; alienigenæ mendaciter se dedunt mihi:
46 Alienigenæ decidunt, & horrescunt è conclavibus suis.
47 Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus salutis meæ,
48 *Deus* ille fortis qui præstat ultiones mihi; & adducit populos subter me,
49 Liberans me ab inimicis meis: etiam supra insurgentes in me exaltasti me; à viro violento eripuisti me.
50 Idcirco celebrabo te in gentibus, Jehova; & nomini tuo psallam:
51 Magnificam præstare salutem omnimodam regi suo: & exercere benignitatem erga unctum suum; erga Davidem & erga semen ejus usque in seculum.

PSALMUS XIX.

Schola naturæ & gratiæ.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Cœli enarrant gloriam *Dei* fortis, & opus manuum ejus indicat expansum eorum.
3 Dies ad diem eructat sermonem; & nox ad noctem ostendit scientiam.
4 Non *est* sermo, neque verba *eis*, & sine *his* intelligitur vox eorum.
5 In totam terram prodeunte delineatione eorum, simul *prodierunt* in extremitatem orbis habitabilis sermones eorum; *ac quo* Soli disposuit tentorium in eis.
6 Nam est tanquam sponsus prodiens à thalamo suo, lætatur tamquam robustus decursurus viam.
7 Ab extremitate cœlorum exortus ejus, & revolutio ejus ad extremitates eorum *est*: nec *est* quod abscondatur à calore ejus.
8 Doctrina Jehovæ integra *est*, restituens animam: testimonium Jehovæ verax, sapientiam afferens imperito.
9 Mandata Jehovæ *sunt* recta, lætificantia animum: præceptum Jehovæ purum, illustrans oculos.
10 Reverentia Jehovæ munda, consistens in sempiternum; judicia Jehovæ *sunt* ipsa veritas, justa sunt pariter:
11 Desideratissima, *desider abiliora* auro, & quidem auro purgatissimo quamplurimo; ac dulciora melle, & quidem accero melle.
12 Tum *me* servum tuum commonefactum istis; in horum observatione *est* emolumentum magnum.
13 (*Nam* errores quis intelligat?) me, *inquam*, ab occultis absolve:
14 Tum à contumaciis subtrahe servum tuum, ne dominentur in me; tunc integer & insons ero à defectione magna.
15 Sint accepti sermones oris mei, & meditatio animi mei coram te: Jehova rupes mea & redemptor mi.

PSALMUS XX

Precatio pro rege in expeditione proficiscente.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Exaudiat te Jehova tempore angustiæ; te in excelso collocet nomen Dei Jahakobi:
3 Mittat auxilium tuum è sancto, & è Tzijone fulciat te.
4 Odoretur omnia munera tua, & holocaustum tuum in cinerem redigat ut quam maxime.
5 Det tibi ex animo tuo, & totum tuum consilium impleat.
6 Canamus de salute tua, & in nomine Dei nostri vexillis utamur: impleat Jehova omnes petitiones tuas.
7 Jam agnosco Jehovam servare unctum suum, exaudire eum de cœlis sanctitatis suæ; ex summa fortitudine, salute dextræ suæ.
8 Hi carrum, & illi equorum; nos vero nominis Jehovæ Dei nostri recordamur.
9 Illi incurvant se & cadunt: nos vero surgimus & consistimus.
10 Jehova serva; rex ipse exaudiat nos quo tempore invocabimus.

PSALMUS XXI.

Gloria Regis quem Deus constituit.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Jehova, de robore tuo lætatur rex; & de salute tua quam exsultat valde!
3 Desiderium animi ejus das ei, pronunciatum labiorum ejus non avertens maxime.
4 Quin prævenis eum benedictionibus, boni, imponis capiti ejus coronam auri purgatissimi.
5 Vitam petiit abs te, dedisti ei *etiam* longitudinem dierum in seculum & sempiternum.
6 Magna *est* gloria ejus per salutem tuam; decus & majestatem posuisti in eo.
7 Nam disposuisti illi benedictiones in sempiternum, exhilaravisti eum lætitia à facie tua.
8 Quoniam ipse rex confidit Jehovæ, ideo fretus benignitate excelsi non dimovebitur.
9 Assequeris manu tua omnes inimicos tuos, dextera tua assequeris osores tuos.
10 Disponis eos *ut* fornacem ignis tem-

pore faciei iratæ tuæ ; Jehova ira sua absorbet eos, quasi consumat eos ignis.

11 Fructum eorum è terra perdis ; & semen eorum è filiis hominum :

12 Quoniam intenderunt tibi malum ; commenti sunt cogitationem, non possunt *perficere*.

13 Nam ponis eos *velut* tumulum ; nervis tuis aptatas *sagittas* jacularis contra faciem eorum.

14 Exaltare Jehova robore tuo ; cantemus & psallamus fortitudinem tuam.

PSALMUS XXII.

Passionale propheticum.

MAgistro symphoniæ ad primam auroram, Psalmus Davidis.

2 Mi *Deus* fortis, mi *Deus* fortis, quare dereliquisti me ; longinquus à salute mea, à verbis rugitus mei ?

3 Deus mi, *quare* invocantem me interdiu non exaudis ? & noctu *invocanti*, non *est* silentium mihi ?

4 Atqui sanctus es, permanens, perfecta laus Israelis :

5 Tibi confisi sunt majores nostri ; confisi sunt ; & liberasti eos.

6 Ad te clamaverunt, & erepti sunt ; tibi confisi sunt, nec puduit eos.

7 At ego *sum* vermis, ac non vir ; opprobrium hominum, & contemtus populo.

8 Omnes videntes me subsannant me ; diducunt labium, movent caput.

9 Devolvit se ad Jehovam (*inquiunt*) liberet eum ; eripiat eum, quandoquidem delectatur eo.

10 Cum tu *sis* qui eduxisti me ex utero ; faciens ut securus agerem ad ubera matris meæ ;

11 In te rejectus sim ex vulva, inde ab utero matris meæ *Deus* fortis meus sis :

12 Ne procul absis à me, dum angustia propinqua est, dum nemo *est* adjutor.

13 Circumdant me juvenci multi ; robusti *juvenci* Baschanis cingunt me.

14 Dilatant contra me os suum, *tanquam* leo rapiens & rugiens.

15 Sicut aqua effundor, & disparant se omnia ossa mea : est cor meum simile ceræ, liquefit in visceribus meis.

16 Aresicit ut testa vis mea, & lingua mea adhæret faucibus meis ; & in pulvere lethali collocas me.

17 Nam circumdederunt me canes, cœtus malefactorum circumvenerunt me ; foderunt manus meas & pedes meos.

18 Enumerare possem omnia ossa mea : ipsi intuentur, respiciunt in me.

19 Partiuntur vestimenta mea inter se, & pro indumento meo projiciunt sortem.

20 Tu ergo Jehova, ne procul absis : virtus mea, ad auxilium meum festina.

21 Eripe à gladio animam meam, à cane unicam meam.

22 Serva me ab ore leonis ; & à cornibus unicornium, exaudiens me.

23 Enarrabo nomen tuum fratribus meis ; in media congregatione laudabo te :

24 *Dicite*, timentes Jehovæ laudate eum, totum semen Jahakobi honorate eum ; & timete ab eo totum semen Israelis.

25 Quia non spernit, neque abominatur afflictionem afflicti, neq; abscondit faciem suam ab eo ; sed quum vociferatur ad ipsum, exaudit.

26 De *bonis obventuris* à te *futura est* laus mea in congregatione multa : vota mea persolvam coram reverentibus eum.

27 Comedent mansueti, & saturabuntur ; laudabunt Jehovam quærentes eum : vivet animus vester in sempiternum.

28 Recordabuntur & convertentur ad Jehovam omnes fines terræ ; & incurvabunt se coram te *honorem exhibentes* omnes familiæ gentium.

29 Quoniam Jehovæ *est* regnum ipsum, & dominium habet in gentes.

30 Comedentes incurvabunt sese omnes pingues terræ, coram eo procumbent quicumque descendunt in pulverem ; *qui* animam suam in vita non conservaverit.

31 *Horum* semen colet eum, accensebitur Domino in quaque ætate.

PSALMUS XXIII.

Deus pastor educens oves in pascua, eisque custodiens & inde dominum vindicans.

PSalmus Davidis : Jehova pastor meus *est*, non possum egere.

2 In caulis herbidis facit ut recubem, secundum aquas lenes deducit me :

3 Animam meam quietam efficit, ducit me per orbitas justitiæ ; propter nomen suum.

4 Etiam quum ambularem per vallem lethalis umbræ, non timerem malum, quia tu mecum es : virga tua & pedum tuum ipsa consolantur me.

5 Instruis coram me mensam è regione hostium meorum : delibutum reddis unguento caput meum, poculum meum exuberans.

6 Nihil nisi bonum & benignitas prosequentur me omnibus diebus vitæ meæ : & quietus ero in domo Jehovæ, quamdiu longa erunt tempora.

PSALMUS XXIV.

Incola montis Dei.

DAvidis Psalmus, Jehovæ *est* terra & quod implet eam ; orbis habitabilis, & habitantes in eo.

2 Nam ipse super maria fundavit illam, & super flumina stabilivit illam.

3 Quis ascensurus est in montem Jehovæ, & quis staturus in loco sanctitatis ejus ?

4 Innocens manibus & purus animo ; qui non effert ad vanitatem animam suam neque jurat ad fraudem :

5 *Is* reportat benedictionem à Jehova, & justitiam à Deo salutis suæ.

6 Hæc *est* generatio requirentium eum: quærentium faciem tuam, *generatio* Jahakobi, *summe quærentium.*

7 Attollite portæ capita vestra, & attollite vos ostia seculi; ut ingrediatur rex gloriæ.

8 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova robustissimus & potentissimus; Jehova potentissimus bellator.

9 Attollite portæ capita vestra, attollite inquam ostia seculi, ut ingrediatur rex gloriæ.

10 Quis *est* iste rex gloriæ? Jehova exercituum: is *est* rex gloriæ summe.

PSALMUS XXV.

Institutio ad beatitudinem.

De Davidis; Ad te, Jehova animam meam attollo.

2 Deus mi, in te confido, ne erubescam: ne exsultent inimici mei de me.

3 Etiam ulli expectantes te, ne erubescant: erubescant qui perfide agunt immerito.

4 Vias tuas, Jehova, notas fac mihi; semitas tuas doce me.

5 Fac ut incedam per veritatem tuam; & doce me; nam tu es Deus salutis meæ; te exspecto totum diem.

6 Recordare miserationum tuarum, Jehova, & benignitatum tuarum; eas à seculo esse.

7 Peccatorum puritiæ meæ & defectionum mearum ne recorderis: pro benignitate tua recordare mei tu, propter bonitatem tuam Jehova!

8 Bonus & rectus Jehova *est*, ideirco docet peccatores viam:

9 Facit ut incedant mansueti ex jure, & docet mansuetos viam suam:

10 Omnes semitæ Jehovæ benignitas & fides *sunt*, custodientibus fœdus ejus & testimonia ejus.

11 Propter nomen tuum, Jehova, condonabis igitur iniquitatem meam: nam magna est.

12 Qualis futurus est vir ille qui reveretur Jehovam, docentem ipsum quam viam eligat?

13 Anima ejus in bono pernoctabit, & semen ejus hæreditario jure possidebit terram:

14 Arcanum Jehovæ *adest* reverentibus ipsum, & fœdus ejus, ut experimento testetur eis.

15 Oculi mei jugiter ad Jehovam *respiciunt*; quia ipse educit è reti pedes meos.

16 Respice ad me & gratiam fac mihi; quia solitarius & pauper sum.

17 Oppressiones animi mei dilatant *se*: ab angustiis meis deduc me:

18 Aspice afflictionem meam & laborem meum; & condona omnia peccata mea.

19 Aspice inimicos meos, quia potentiores sunt; & odio violento oderunt me.

20 Serva animam meam & eripe me, ne erubescam, quia recipio me ad te.

21 Integritas & rectum custodiant me; quia expecto te.

22 Redime, Deus, Israelem ab omnibus oppressionibus ejus.

PSALMUS XXVI.

Gloria bonæ conscientiæ.

De Davidis. Judicem meum age Jehova, quoniã ego in integritate mea ambulo; & Jehovæ confido, me non vacillaturum.

2 Proba me Jehova & tenta me; examina renes meos, & animam meum:

3 Nam benignitas tua coram oculis meis *est*, & indesinenter ambulo in veritate tua:

4 Non sedeo cum hominibus vanis, & cum dissimulatis non convenio:

5 Odi congregationem maleficorum, & cum improbis non sedeo.

6 Lavo in innocentia manus meas, & circumeo altare tuum Jehova:

7 Personando voce gratiarum actionis, & enarrando omnia mirabilia tua.

8 Jehova, diligo habitaculũ domus tuæ, & locum, tabernaculum gloriæ tuæ.

9 Ne aggreges penes peccatores animã meam, & penes viros sanguinarios vitam meam:

10 Quorum in manibus scelus, quorum dextera plena est corruptionis muneribus.

11 At ego in integritate mea ambulo: redime me, & gratiam fac mihi.

12 Pede meo consistente in plano, in congregationibus benedicam Jehovæ.

PSALMUS XXVII.

Studium unius necessarii proponitur imitandum.

De Davidis. Jehova lux mea & salus mea *est*, à quo timeret? Jehova robur vitæ meæ *est*, à quo expavescerem?

2 Belligerantibus contra me maleficis ad exedendũ carnem meam, hostibus meis, & inimicis meis in me; ipsi corruunt & concidunt.

3 Si metarentur contra me castra, non timeret animus meus: si insurgeret contra me bellum, hac re ego securus essem.

4 Unum petii à Jehova, id ipsum requiro; ut considem in domo Jehovæ omnibus diebus vitæ meæ, ad videndum amœnitatem Jehovæ, & inquirendum in templo ejus.

5 Nam abscondit me in tugurio suo, tempore adversitatis; abdit me in abdito tentorii sui, in rupem attollit me:

6 Jam vero extollitur caput meum supra inimicos meos, circumstantes me; ut sacrificem in tentorio ejus sacrificia clangoris, canam & psallam Jehovæ.

7 Audi Jehova *me* voce mea clamantem; gratiamque fac mihi, & exaudi me.

8 Tuum *ibal*, requirite faciem meam, cogitat animus meus: faciem tuam, Jehova, requiro.

9 Ne abscondas faciem tuam à me, ne à-

vertas in ira servum tuum: auxilium meum fuisti, ne deseras me, neque derelinquas me, Deus salutis meæ.

10 Nam pater meus & mater mei deselinquunt me, sed Jehova recipiet me.

11 Doce me, Jehova, viam tuam, & dedue me per semitam planam, propter observantes me.

12 Ne tradas me desiderio hostium meorum: nam consistunt contra me testes mendaces, & qui spirat violentiam:

13 *Alioquin me*, nisi crederem me fruiturum bonitate Jehovæ, in terra viventium.

14 Exspecta Jehovam; confirmare, & fortificabit animum tuum: itaque exspecta Jehovam.

PSALMUS XXVIII.

Retributionem impiorum vaticinatur.

De Davidis. Te, Jehova, inclamo, rupes mea, ne surdum agas *aversus* à me: ut non si mutus eris *& aversus* à me, consimilis fiam descendentibus in sepulcrum,

2 Audi vocem deprecationum mearum, dum vociferor ad te: dum attollo manus meas ad adytum sanctitatis tuæ.

3 Ne trahas me penes improbos, & penes operarios iniquitatis; loquentes pacem cum proximis suis, malitia *obtinente* in animo eorum.

4 Da istis secundum opus ipsorum, & secundum malignitatem actionum ipsorum: secundum opus manuum ipsorum da eis, redde retributionem suam eis.

5 Quia non animadvertunt ad opera Jehovæ, & ad factum manuum ejus: destructurus est eos, non autem exstructurus eos.

6 Benedictus *sit* Jehova, quia exaudivit vocem deprecationum mearum;

7 Jehova robur meum & scutum meum; cui confidente animo meo, adjuvor: idcirco exsultat animus meus, ut cantico meo celebrem eum.

8 Jehova robur istis, & robur maxime salutare est Christus illius.

9 Serva populum tuum, & benedic possessioni tuæ: pasceque eos ac extolle eos usque in seculum.

PSALMUS XXIX.

Vocis Dei efficacitas prædicatur.

Psalmus Davidis. Cedite Jehovæ, filii fortium; cedite Jehovæ gloriam & laudem.

2 Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus, incurvate vos honorem exhibentes Jehovæ in decoro sanctitatis.

3 Vox Jehovæ supra aquas, *vox Dei* fortis glorioſi intonat, *vox* Jehovæ supra aquas multas:

4 Vox Jehovæ potenter, vox Jehovæ decorè.

5 Vox Jehovæ confringit cedros, perfringit etiam Jehova cedros Libani:

6 Et facit ut exsiliant sicut vitulus, Libanus & Schirjon, ut pullus unicorniuni.

7 Vox Jehovæ cædit flammas ignis.

8 Vox Jehovæ dolore afficit desertū, dolore afficit Jehova desertum Kadeschi.

9 Vox Jehovæ facit ut pariant cervæ, & denudat silvas: verum in templo suo eloquitur totam gloriam suam.

10 Jehova in diluvio sedebat: & sedet Jehova rex in seculum.

11 Jehova robur populo suo dat, Jehova benedicit populo suo cum pace.

PSALMUS XXX.

Tristitiam versi in gaudium.

Psalmus Davidis, canticum dedicationis domus illius.

2 Extollam te Jehova; quoniam exaltasti me, neque lætitia affecisti inimicos meos de me.

3 Jehova Deus mi, vociferantem ad te curasti me.

4 Jehova, eduxisti è sepulchro animam meam; conservasti me vivum, ne descenderem in sepulcrum.

5 Psallite Jehovæ, quos ipse benignitate prosequitur; & celebrate ad memoriam sanctitatis ejus.

6 Quam momento *fuit* in ira sua, vita *adest* benevolentia ejus: vespere si diversetur fletus, mane *adest* cantus.

7 Nam ego dicebam in tranquillitate mea, non dimovebor in seculum:

8 Jehova benevolentia tua constituisti in monte meo robur, te abscondente faciem tuam, fui conturbatus.

9 Ad te, Jehova, clamavi; & Jehovam deprecatus sum, *dicens*,

10 Quid lucri *erit* in sanguine meo, quum descendā in foveam; an celebrabit te pulvis? nunciabitne veritatem tuam?

11 Audi Jehova, & gratiam fac mihi; Jehova, esto adjutor mihi:

12 Convertisti planctum meum in choream mihi, solvisti cilicium meum, & accinxisti me lætitia:

13 Ut psallat tibi gloria, ac non conticescat, Jehova, Deus mi, in seculum celebrabo te.

PSALMUS XXXI.

Ex præcedenti liberatione spem concipit afflictus futuræ redemptionis.

Magistro symphoniæ, Psalmus Davidis,

2 Ad te, Jehova, me recipio, ne erubescam in seculum: justitia tua libera me.

3 Inclina ad me aurem tuam, cito eripe me: esto mihi rupes robusta, locus munitissimus ad servandum me.

4 Nam petra mea & munitio mea es; itaque propter nomen tuum agito me & deducito me.

5 Educito me è reti quod absconderunt adversum me: quia tu robur meum *es*.

6 In manum tuam depono spiritum meum: redemisti me, Jehova *Deus* fortis, verax.

7 Odi eos qui observant vanitates vanissimas,

nissimas: nam ego in Jehova confido,

8 Me exsultaturum & lætaturum benignitate tua; quando aspexeris afflictionem meam, agnoveris angustias animæ meæ.

9 Ac non tradideris me in manum inimici, *sed* statueris in lato pedes meos.

10 Gratiam fac mihi, Jehova, nam angustia *est* mihi, contabescit præ indignatione oculus meus, anima mea, & venter meus:

11 Nam deficit mœrore vita mea, & anni mei gemitu: labefactatur poena iniquitatis quam patior: virtus mea & ossa mea contabescunt.

12 Apud omnes hostes meos sum probro, & apud vicinos meos valde, pavorique notis meis: aspicientes me foris, evagantur à me.

13 Oblivione sepelior ab animo, ut mortuus: sum ut instrumentum perditum.

14 Nam audio infamiam à multis, metum circumquaque; consultando simul adversus me, de intercipienda anima mea cogitant.

15 Ego vero in te confido, Jehova; dicens, Deus meus es.

16 In manu tua tempora mea sunt; eripe me è manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.

17 Fac ut luceat facies tua supra servum tuum, serva me benignitate tua.

18 Jehova, ne erubescam, quandoquidem invoco te: erubescant improbi, excindantur *defossori* in sepulcrum.

19 Muta reddantur labia mendacia: quæ loquuntur contrà justum duriter, cum elatione & contemtu.

20 Quam multa est bonitas tua, quam recondis reverentibus te! operaris erga eos qui se recipiunt ad te, coram filiis hominum!

21 Abdis eos in abdito præsentiæ tuæ, ab elationibus virorum: abscondis eos in tugurio à contentione linguarum.

22 Benedictus *sit* Jehova; quia mirificam reddit benignitatem suam erga me, *ut* in civitate munita *collocaret me*.

23 Ego quidem dixeram in festinatione mea, excisus sum à conspectu oculorum tuorum: Verantamen audisti vocem deprecationum mearum, quum vociferarer ad te.

24 Diligite Jehovam omnes quos benignitate prosequitur; fideles custodientem Jehovam & rependentem excellentissime, facientem res magnificas.

25 Confirmamini, & fortificabit animū vestrum; omnes qui speratis Jehovam.

PSALMUS XXXII.

Psalmus pœnitentialis secundus.

DAvidis *ode* didascalica. Beatus levatus à defectione, cujus tectum est peccatum:

2 Beatus homo, cui non imputat Jehova iniquitatē, & cujus spiritui non inest dolus.

3 Quum silerem, inveterascebant ossa mea; in rugitu meo toto die.

4 Nam interdiu & nocte gravis erat super me manus tua; convertebatur præstantissimus humor meus in siccitates æstivas maxime.

5 Peccatum meum notum faciam tibi, & iniquitatem meam non tegam (inquiebam) Confitebor defectiones meas Jehovæ; & tu sustulisti poenam peccati mei maxime.

6 Propter hoc orabunt est te, quicunq; benignitate prosequeris quo tempore obvenerit (in inundatione aquarum multarum, ad eum non pertingent tanti *diluvii*.

7 Tu latibulum es mihi, ab angustia custodito me: cantionibus liberationis circumdato me maxime.

8 Erudiam te & docebo te qua via ambulaturus sis; consilium dabo, *animo* in te oculo meo.

9 Ne estote ut equus, ut mulus, expertes intelligentiæ: cujus os fræno & habena constringendū *est*, ne appropinquet ad te.

10 Magni dolores *sunt* improbo: qui autem fiduciam habet in Jehova, benignitas circumdat eum.

11 Lætamini in Jehova, & exsultate justi; & cantate omnes recti animo.

PSALMUS XXXIII.

Catalogus operum S. S. Trinitatis & lætitia spiritualis.

CAntate justi in Jehova; rectos decet laudatio.

2 Celebrate Jehovam cithara; nablio & decachordo psallite ei.

3 Canite ei canticum novum, optime pulsate cum clangore.

4 Quia rectum *est* verbum Jehovæ, & omne opus ejus constans:

5 Amat justitiam & judicium: benignitate Jehovæ plena est terra.

6 Verbo Jehovæ cœli facti sunt, & spiritu oris ejus totus exercitus eorum:

7 Congerit quasi cumulum aquas maris, disponit in thesauris abyssos.

8 Timeant à Jehova omnes *incolæ* terræ: ab ipso metuāt omnes habitatores orbis.

9 Nam ipso dicente est *quicquid est*: ipso præcipiente exsistit.

10 Jehova irritum facit consilium gentium, infringit cogitationes populorum:

11 Consilium vero Jehovæ in seculum consistit; cogitationes animi ejus in ætates singulas.

12 Beata gens illa, cujus Jehova Deus *est*: populus *quē* elegit in possessionē sibi.

13 E cœlis intuetur Jehova, videt omnes filios hominis:

14 E loco habitationis suæ, prospicit in omnes habitatores terræ:

15 Formator pariter cordis eorum, animadvertit ad omnia opera eorum.

16 Non *est* rex qui servetur multitudine copiarum, potens non eripitur multitudine virium:

17 Mendax *est* equus ad salutẽ, & multitudine roboris sui non liberat *fessorem*.

18 Ecce oculus Jehovæ *attendit* ad timentes sui: ad exspectantes benignitatem ipsius?

19 Ut eripiat à morte animam eorum, & vivos conservet eos in fame.

20 Anima nostra præstolatur Jehovam: auxilium nostrũ & scutum nostrum est.

21 Nam in eo lætatur animus noster, quia nomini sancto ejus confidimus.

22 Sit benignitas tua, Jehova, super nos; prout exspectamus te.

PSALMUS XXXIV.

Alphabetum dogmaticum ad justitiæ amantes.

De Davidis, quum mutasset speciem suam coram Abimeleco; eoque ipsum expellente, abiisset.

2 Benedicam Jehovæ omni tempore; jugiter laus ejus *erit* in ore meo.

3 In Jehova jactabit se anima mea; audient mansueti, & lætabuntur;

4 *Dicam*, magnificate Jehovam mecum, & extollamus nomen ejus pariter.

5 Quæsivi Jehovam, & exaudivit me; ac ex omnibus pavoribus meis eripuit me.

6 Qui intuentur in eum & confluunt; vultus eorum ne erubescant, *sed dicant*:

7 Iste pauper invocavit, & Jehova exaudivit; ac ab omnibus angustiis ejus servavit eum.

8 Castra metantur angeli Jehovæ circa timentes ejus; & eripit eos.

9 Gustate & videte bonum esse Jehovam: beatus vir ille, *qui* se recipit ad eum.

10 Timete Jehovam sancti ejus: quia non *est* penuria timentibus eum.

11 Juvenes leones pauperantur atque esuriunt: quærentes autem Jehovam, non indigent ullo bono.

12 Agite filii, auscultate mihi: reverentiam Jehovæ docebo vos.

13 Quis *est* vir ille, qui delectatur vita; amat dies, *ut* frui bono?

14 Custodi linguam tuam à malo; & labia tua ne loquantur fraudem.

15 Recede à malo, & fac bonum: require pacem, & sectare eam.

16 Oculi Jehovæ ad justos, & aures ejus ad vociferationem eorum *attendunt*:

17 Irata vero facies Jehovæ ad facientes malum, ut exscindat è terra memoriam eorum.

18 Clamantes *illos* Jehova audit, & ex omnibus angustiis ipsorum eripit illos.

19 Propinquus *est* Jehova fractis animo: & contritos spiritu servat.

20 Multæ *sunt* afflictiones justi; sed ex omnibus illis eripit eum Jehova.

21 Servans omnia ossa ejus; unum ex illis non frangitur:

22 At mortem afficit improbum afflictio; & qui oderunt justum disperduntur.

23 Redimit Jehova animam servorum suorum; neque disperdentur ulli recipientes se ad eum.

PSALMUS XXXV.

Psalmus precatoris pro impetranda à Deo ope contra hostes.

De Davidis. Contende Jehova, adversus contendentes mecum; impugna impugnantes me.

2 Prehende scutum aut clypeum; ac surge in auxilium meum.

3 Et exsere hastam, & præclude persequentibus me: dic animæ meæ, salus tua sum.

4 Pudefiant & rubore perfundantur, quærentes animã meã: agantur retrorsum, & erubescant machinantes malũ meum.

5 Sint ficut gluma coram vento, angelo Jehovæ impellente:

6 Sit via eorum tenebrosa & lubricissima, & angelus Jehovæ persequatur eos.

7 Quandoquidem immerito absconderunt mihi *in* fovea rete suum, immerito fodiunt *foveam* contra animam meam:

8 Eveniat ei vastatio nescienti, ut rete ipsius quod abscondit, capiat eum: *ad* vastationem decidat in illam.

9 Sic anima mea exsultet in Jehova; gaudeat in salute ejus.

10 Omnia ossa mea dicant; Jehova, quis *est* par tibi? eripiens pauperem à valentiore eo; pauperem, inquam, & egentem à diripiente eum?

11 Insurgunt testes injurii, quorum non sum conscius *ea* repetunt à me:

12 Rependunt mihi malum pro bono, orbitatem animæ meæ:

13 Quamvis ego, ægrotantibus illis, *meus pro* veste mea cilicio; affligerem jejunio animam meam, & oratio mea in sinum meum rediret:

14 Tanquam *ad* proximum, tamquam *ad* fratrem mihi indefinenter itarem, tamquam lugens matrẽ attritus curvarẽ me.

15 Quum vero claudico, lætantur congregantes se: congregant se apud me loripedes ut non animadvertam; lacerant ac non silent:

16 Inter hypocritas *facetos* sanniones faceti, frẽdentes contra me dẽtibus suis.

17 Domine, quamdiu aspicies? reduc animam meam à vastationibus eorum, à juvenibus leonibus unicam meam:

18 Celebrabo te in congregatione multa, in populo frequenti laudabo te.

19 Ne lætentur de me, qui mihi sunt inimici falsis de causis: qui oderunt me immerito, ne nictent oculo:

20 Non enim pacem loquuntur: sed contra quietos terræ res fraudulentissimas excogitant:

21 Et dilatant contra me os suum; dicente, euge, euge, videt oculus noster.

22 Vides Jehova, ne sileas; Domine, ne longe absis à me.

23 Evigila & expergiscere ad judicium meum: Deus mi & Domine mi, ad contentionem meam.

24 Judica me secundum justitiã tuam, Jehova,

Jehova, Deus mi; & ne lætentur de me.
25 Ne dicant cum animo suo, euge, anima nostra; ne dicant, absorbuimus eum.
26 Pudefiant & erubescant simul, gaudentes de malo meo: induantur pudore & ignominia, qui magnificant *se* contra me.
27 Cantabunt & lætabuntur, qui delectantur justitia mea; dicentque jugiter; magnificetur Jehova, qui delectatur pace servi sui.
28 Et lingua mea enunciabit justitiam tuam, toto die laudem tuam.

PSALMUS XXXVI.

Quam infelix homo miser sit, & quam beatus quando ad Deum se recipit.

MAgistro symphoniæ: *Ode* servi Jehovæ, Davidis.
2 Dictum defectionis ad improbum, in intimo cordis mei *est*, coram oculis ejus non *esse* pavorem Dei.
3 Blandiri eum sibi in oculis suis, quum assequitur iniquitatem suam, *quæ* odio habenda *esset*.
4 Verba oris ejus vana & dolosa *sunt*: desinit adhibere intelligentiam ad benefaciendum.
5 Vanitatem cogitat in cubili suo; fistit se in via non bona: malum non spernit.
6 Jehova, in cœlis *est* benignitas tua, fides tua usq; ad superiores nubes:
7 Justitia tua instar montium maximorum; judicia tua *instar* abyssi magnæ: homines & jumenta conservas, Jehova.
8 Quam pretiosa *est* benignitas tua, Deus; quum filii hominum ad umbram alarum tuarum sese recipiant.
9 Uberrime explentur pinguedine domus tuæ, & de torrente deliciarum tuarum bibendum das eis:
10 Quandoquidem penes te *est* fons vitæ, in lace tua fruamur luce.
11 Protende benignitatem tuam erga cognoscentes te, & justitiam tuam erga rectos animo.
12 Ne aggrediatur me pes superbi, & manus improborum ne inducat me ad aberrandum *eo*:
13 Ubi cadunt operarii iniquitatis, ita impelluntur ut non possint surgere.

PSALMUS XXXVII.

Prosperitas improborum cum sorte justorum confertur.

De Davidis. Ne accendaris ira propter malefactores; ne invideas facientibus iniquitatem:
2 Nam sicut fœnum cito succidentur, & sicut viriditas teneræ herbæ decident.
3 Confide in Jehova & fac bonum: inhabita terram, & pascere fide:
4 Et oblecta te in Jehova; qui dabit tibi petitiones animi tui.
5 Devolve super Jehovam viam tuam, & confide in eo; nam ipse efficiet:
6 Proferens tamquam lucem justitiam tuam, & jus tuum tanquam meridiem.
7 Acquiesce Jehovæ, & indefinenter expecta eum: ne accendaris ira propter prosperantem via sua, propter virum efficientem cogitata.
8 Absiste ab ira, & derelinque excandescentiam; ne accendaris ira, saltem ad malefaciendum.
9 Nam malefici excindentur; exspectantes vero Jehovam, ipsi hæreditario jure possidebunt terram.
10 Et adhuc paululum, plane non *erit* improbus: quod si consideraveris locum ejus, non exstabit:
11 Mansueti vero hæreditario jure possidebunt terram, & oblectabunt se in multitudine pacis.
12 Cogitante improbo contra justum, & frendente adversus eum dentibus suis.
13 Dominus ridet eum; quia videt advenire diem suum.
14 Gladium eduxerint improbi, & adduxerint arcum suum, ad dejiciendum pauperem & egentem, ad mactandum rectos viæ.
15 Gladius eorum intrabit in cor eorum, & arcus eorum confringentur.
16 Bonum *est* parum cuique justo, plus quam copia *sua* improbis multis.
17 Nam brachia improborum confringuntur: sustinet autem justos Jehova.
18 Agnoscit Jehova tempora integrorum; adeo ut possessio eorum in seculum futura sit.
19 Non erubescent tempore malo, sed diebus famis saturentur:
20 Dum improbi pereunt & inimici Jehovæ, ut quæ pretiosa sunt in agnis: *ut hæc* consumuntur in fumum *alacriter*, consumuntur *isti*.
21 Mutuo accipit improbus, sed non potest reddere: justus vero gratiam facit & donat:
22 Quia benedicti ab illo, hæreditario jure possident terram: maledicti vero ab illo, excindentur.
23 A Jehova gressus viri statuuntur, cujus delectatur via.
24 Quum cadit, non dejicitur; quia Jehova sustentat manum ejus.
25 Puer fui, etiam consenui; sed non vidi justum ita derelictum, ut semen ejus quæreret panem.
26 Toto die gratiam facit, & mutuat; & semen ejus in benedictione *est*.
27 Recede à malo, & fac bonum: sic habita in seculum:
28 Nam Jehova amat jus, neque derelinquit quos benevolentia prosequitur: in seculum conservantur, semen vero improborum excinditur.
29 Justi hæreditario jure possidebunt terram, & habitabunt in æternum super eam.
30 Justi *ejus* os meditatur sapientiam, & cujus lingua loquitur jus.
31 In cujus animo *est* lex Dei sui, pro *ejus* non labascit gressibus suis.

32 Speculante improbo adversus justum, & quærente morte illum afficere.

33 Jehova non derelinquit illum in manu ipsius; neque finit eum condemnari, quum judicatur.

34 Attende ad Jehovam, & observa viam ejus: tum extollit te ad possidendum terram jure hæreditario, excidium improborum videbis.

35 Vidi improbum magna vi erumpentem; & sese explicantem, tamquam arbor indigena virens.

36 Deinde præteriit, & ecce non *erat* amplius: nam quæsivi eum, sed non inventus est.

37 Observa integrum, & aspice rectum; finem *istius* viri esse pacem:

38 Defectores vero perdi pariter, finem improborum excindi;

39 Nam salus justorum à Jehova *est*, robur eorum tempore angustiæ:

40 Et adjuvat eos Jehova, ac liberat eos: liberat eos ab improbis ac servat eos, quia recipiunt se ad ipsum.

PSALMUS XXXVIII.

Psalmus tertius pœnitentialis.

PSalmus Davidis ad recordandum.

2 Jehova, ne in fervente ira tua arguas me, aut in excandescentia tua castiges me.

3 Nam sagittæ tuæ *altæ* infixæ sunt in me, & demisisti super me manum tuam.

4 Non *est* integritas in carne mea, propter detestationem tuam: non *est* pax in ossibus meis propter peccatum meum.

5 Nam iniquitates meæ transcendunt caput meum; ut onus grave, graviores sunt quam perferre queam.

6 Putruerunt, contabuerunt tamices mei, propter stultitiam meam.

7 Distorqueor, incurvor pervalde; tota die atratus pergo:

8 Quia ilia mea plena sunt vilitate, adeo ut non *sit* ulla integritas in carne mea.

9 Debilitatus & attritus sum pervalde, rugio præ fremitu animi mei.

10 Domine, coram te *est* totum desiderium meum; & suspirium meum à te non est absconditum.

11 Cor meum palpitat, derelinquit me virtus mea; & lux oculorum meorum, etiam ipsi non *sunt* penes me.

12 Amici mei & proximi mei è regione plagæ meæ subsistunt, & propinqui mei é longinquo absistunt.

13 Tendunt vero laqueos, qui quærunt animam meam: & qui requirunt malum meum, loquuntur ærumnas, & dolos toto die meditantur.

14 Quos ego tamquam surdus non audio, & tamquam mutus non aperiens os suum;

15 Sed sum tamquam is qui non audit, & in cujus ore non *sunt* argumenta:

16 Quia te Jehova exspecto, *ut* tu exaudias, Domine Deus mi:

17 Quia dico, *videndum* ut non lætentur de me; nutante pede meo, contra me magnificent se;

18 Si ego ad claudicationem comparatus *fuero*; & dolor meus *fuerit* coram me jugiter.

19 Quandoquidem iniquitatem meam indico, sollicitus sum de peccato meo:

20 Inimici autem mei vivi roborantur, & multiplicantur qui oderunt me falsis de causis,

21 Et reddentes malum pro bono, adversantur mihi; eo quod sector bonum;

22 Ne derelinquas me; Jehova: Deus mi, ne longe absis à me.

23 Festina ad auxilium meum, Domine salus mea.

PSALMUS XXXIX.

Studium linguæ frænandæ adduxit ad cognitionem sui ipsius, unde confessio & oratio.

MAgistro symphoniæ Jeduthuni; Psalmus Davidis.

2 Dixeram; observabo vias meas, ne peccem lingua mea; servabo circa os meum capistrum, tantisper dum improbus *erit* coram me.

3 Obmutueram taciturnus, filebam *etiam* à bono; sed dolor meus increduescebat.

4 Incalescente vero animo meo in me, in meditatione mea exardescente igne; loquutus sum lingua mea, *dicens*;

5 Fac ut experiar, Jehova, finem meum, mensuram dierum meorum, quid sit; experiar quam durabilis sim.

6 Ecce, palmares dispositi dies meos; & tempus meum ut nihil *est* coram te; profecto omnimoda vanitas omnis homo *est*, *quamvis* constitutus maxime.

7 Profecto per imaginem præterit vir, profecto *in* vanum perstrepunt: congregat *quispiam*, sed nescit quis recepturus sit ea.

8 Sed jam quid exspecto Domine? spes mea in te est.

9 Ab omnibus defectionibus meis eripe me, probro stultis ne exponas me.

10 Obmutesco, non aperio os meum; quia tu fecisti.

11 Remove à me plagam tuam, à conflictu manus tuæ ego deficio.

12 Si reprehensionibus pro iniquitate castigares quempiam, dissolveres sicut tinnam quod ineat ei desiderabile: profecto vanitas *est* omnis homo maxime.

13 Audi orationem meam, Jehova, & clamorem meum; aurem adverte ad lacrymas meas, ne surdum agas: quia peregrinus sum coram te, inquilinus ut omnes majores mei.

14 Desiste à me, ut recreem me; quum nondum abeo, ut non amplius *sim*.

PSALMUS XL.

Psalmus propheticus justitiam Christi ab illa quæ ex lege est distinguens.

MAgistro symphoniæ, Davidis Psalmus.

2 Constanter

2 Constanter expectavi Jehovam, qui inclinans ad me audivit vociferationem meam:

3 Et eduens me à lacu tumultuoso, è luto cœnoso, statuit super petram pedes meos, firmavit gressus meos:

4 Denique indidit ori meo canticum novum, laudationem Deo nostro: videntes multi reverebuntur, & confident in Jehova, *dicentes*,

5 Beatus *est* vir ille, qui ponit in Jehova fiduciam suam; neque respicit ad superbos aut declinantes *ad* mendacium.

6 Tu multa præstas Jehova, Deus mi, mirabilia tua & cogitationes tuas erga nos: nemo recensendis *iis* par tibi; *si* indicabo & eloquar, numerosiora sunt quam ut enarremus.

7 Sacrificio, *inquis*, & munere non delectatus es, aures perfodisti mihi: holocaustum & oblationem pro peccato non expetivisti.

8 Tum dixi, ecce venio: in volumine libri scriptum est de me:

9 Facere voluntatem tuam, Deus mi, delector: & lex tua *est* in visceribus meis.

10 Prædico justitiam in congregatione multa: ecce labia mea non cohibeo; Jehova, tu nosti.

11 Justitiam tuam non tego in animo meo, fidem tuam & salutem tuam dico: non celo benignitatem tuam & veritatem tuam congregationi multæ.

12 Tu Jehova, ne cohibeas miserationes tuas à me: benignitas tua & veritas tua jugiter custodiant me.

13 Nam circumdantia invadunt me mala innumerabilia: assequuntur me iniquitates meæ, adeo ut nequeam dispicere, numerosiores sunt capillis capitis mei; animus etiam meus derelinquit me.

14 Velis, Jehova, eripere me; Jehova, ad auxilium meum festina.

15 Pudefiant & rubore perfundantur pariter quærentes animam meam ad perdendum eam: agantur retrorsum & ignominia afficiantur, qui delectantur malo meo.

16 Desolentur pro mercede pudoris sui; qui dicunt de me, euge, euge.

17 Gaudeant & lætentur in te omnes quærentes te, *ac* dicant jugiter, magnificetur Jehova, amantes salutis tuæ.

18 Sum quidem pauper & egens, sed Dominus cogitat de me: auxilium meum & liberator meus es, Deus mi, ne tardes.

PSALMUS XLI.

Beneficus in pauperes experitur Deum benefacum, & ab hostibus vindicatur.

MAgistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Beatus qui attendit ad attenuatum, dicens, tempore mali liberabit eum Jehova.

3 Jehova servabit eum & vitæ restituet eum, beatus reddetur in terra; item, ne tradas eum desiderio inimicorum ejus:

4 Jehova sustentet eum, *decumbentem* in sponda languoris: totum cubatum ejus ex morbo ejus mutaveris.

5 Me dicente, Jehova, gratiam fac mihi, sana animam meam; quia peccavi tibi:

6 Inimici mei dicebant malum de me, quando morietur, & perierit nomen ejus?

7 Quod si quis veniebat ut inviseret, mendacium loquebatur animus ejus, congregabat iniquitatem sibi: egressus foras, eloquebatur.

8 Simul contra me mussitabant omnes osores mei; contra me cogitabant quod *essit* malo mihi, *dicentes*:

9 Res nequissima tenaciter inhæret ei, & quod decumbit, non amplius exsurget.

10 Etiam vir colens pacem meam, in quo confidebam, comedens cibum meum, sustulit adversum me calcem.

11 At tu Jehova, gratiam fac mihi, & exsuscita me, ut rependam illis:

12 Hac re expertus fuero quod delectaris me, quam non clanget inimicus meus de me;

13 Sed me, *inquam* sustentabis in integritate mea, & restitues me coram te in seculum.

14 Benedictus Jehova Deus Israelis, à seculo usque in seculum; amen, iterum amen.

PSALMORUM LIBER SECUNDUS.

PSALMUS XLII.

Zelus erga Deum, collatione sensus præsentis ad præteritum, effervescens.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, *ode* disdascalica.

2 Sicut cervus glocitat *aspirans* ad alveos aquarum, sic anima mea glocitat *aspirans* ad te, Deus!

3 Sitiens *est* anima mea Dei, Dei fortis viventis, *dicens*: quando accedam, ut apparem in conspectu Dei?

4 Sunt mihi lacrymæ meæ cibo interdiu & noctu; dum dicitur mihi quotidie, ubi *est* Deus tuus?

5 Hæc recordans effundo in me animam meam: me fuisse transiturum in turba, gressurum cum illis ad domum usque Dei cum voce cantus & laudationis, multitudine feriante.

6 Quid dejicis te, anima mea, & perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, & salutem omnimodam faciei ejus.

7 Deus mi, in me anima mea dejcit se; propterea recordor tui è terra Jardenis, & Chermonitarum, è monte exiguo.

8 Abyssus abyssum inclamat ad sonum emissariorum tuorum, omnes irrumpentes fluctus tui, & undæ tuæ super me transierunt;

9 Interdiu.

9 Interdiu *tamen* mandaturus est Jehova benignitatem suam, & noctu canticum suum ad me; oratione mea ad *Deum* fortem vitæ meæ *perstabo*.

10 Dicam *Deo* forti petræ meæ, quare oblivisceris mei? quare atratus incedo propter oppressionem inimici?

11 Sicâ invadunt ossa mea, probro afficientes me hostes mei; dum dicunt mihi quotidie, ubi *est* Deus tuus?

12 Quid dejicis te, anima mea, & quid perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, omnimodam salutem faciei meæ, & Deum meum.

PSALMUS XLIII.

Vindex à malo & exsultationis auctor Deus.

VIndica me Deus, & suscipe contentionem meam, à gente non benigna, à viro dolóso & iniquo libera me.

2 Nam tu *es* Deus roboris mei, quare rejiceres me? quare atratus indefinenter irem propter oppressionem inimici?

3 Mitte lucem tuam & veritatem tuam; ipsæ deducant me: adducant me in montem sanctitatis tuæ, & in tabernacula tua:

4 Ut accedens ad altare Dei, ad *Deum* fortem auctorem lætissimæ exsultationis meæ; celebrè te cithara, ô Deus Deus mi.

5 Quid dejicis te, anima mea; & quid perstrepis in me? spera in Deo; nam adhuc celebraturus sum eum, omnimodam salutem faciei meæ, & Deum meum.

PSALMUS XLIV.

Ecclesia majorum documentis confirmata, exposituli eum Deo de præsenti statu.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi: *Ode* didascalica.

2 O Deus, auribus nostris audivimus; majores nostri narraverunt nobis *quod* opus operatus sis temporibus eorum, temporibus priscis:

3 Te manu tua gentes expulisse, & plantasse ipsos: malo affecisse nationes, & propagasse ipsos.

4 Non enim gladio suo hæreditario jure possederunt terram, & brachium eorum non dedit salutem eis; sed dextera tua, brachiumque tuum, & lux faciei tuæ; quia eras benevolus eis.

5 Tu ipse *es* rex meus, ô Deus: præcipe omnimodam salutem Jahakobi.

6 Per te hostes nostros cornu feriemus: per nomen tuum conculcabimus insurgentes in nos:

7 Nam arcui meo non confido, aut gladius meus non est servaturus me.

8 Quum servaveris nos ab hostibus nostris, & oderes nostros pudefeceris;

9 Deum laudantes toto die; nomen tuum in seculum celebrabimus semine.

10 Atqui rejecisti & ignominia affecisti nos, quod non processeris cum exercitibus nostris:

11 Fecisti ut retro cederemus ab hoste, & oderes nostri diripiant sibi;

12 Tradidisti nos ut pecudes cibarias, & in gentes sparsisti nos:

13 Vendidisti populum tuum pro re vili, & non auxisti *vem* pretiis eorum.

14 Exposuisti nos probro vicinis nostris, sannæ & ludificationi circumstantibus nos.

15 Posuisti nos parabolæ argumentum in gentibus, agitationis capitis in nationibus.

16 Toto die ignominia mea obversatur mihi, & pudor faciei meæ obtegit me;

17 Propter vocem probro afficientis, & blasphemi; propter inimicum & ultorem sui.

18 Totum hoc evenit nobis; nec tamen oblivisc imur tui, neque mendaciter agimus contra fedus tuum,

19 Non agitur retrorsum animus noster, aut declinat gressus noster à semita tua:

20 Quamvis contriveris nos *conjectos* in locum ceterorum, & obtexeris nos lethali umbra.

21 Si obliti fuissemus nominis Dei nostri, aut expandissemus manus nostras ad *Deum* fortem extraneum:

22 Nonne Deus pervestigasset istud? quum ipse cognoscat abscondita animi.

23 Sed propter te occidimur quotidie; æstimamur ut pecudes mactandæ.

24 Evigila, quare dormites Domine? expergiscere, ne rejicias in æternum.

25 Quare faciem tuam abscondere? oblivisceris afflictionis nostræ, & oppressionis nostræ?

26 Nam dejecta est in pulverem vita nostra, adhæret terræ venter noster.

27 Surge ad auxilium nobis; & redime nos propter benignitatem tuam.

PSALMUS XLV.

Epithalamium Christi & Sponsæ ejus.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi ad hexachorda, didascalicum canticum amicarum.

2 Ebullit animus meus verbum bonum; dicturus sum ego poëmata mea de rege; lingua mea *& stylo ut* scriba promptus.

3 Multo pulchrior effectus est filiis hominum: infusa est gratia labiis tuis; propterea benedixit tibi Deus in seculum.

4 Accinge gladium tuum super femur, ô robustissime; *gladium* gloriæ tuæ & decoris tui:

5 Et decore tuo prospere equita cum verbo veritatis, & proloquere justitiam; & edet documenta tui terribilibus *gestis* dexteræ tuæ.

6 Sagittis tuis acutis, populi sub te procident, ex animo *procidunt* inimici regis.

7 Solium tuum, ô Deus, in seculum & sempiternum; sceptrum rectum *est* sceptrum regni tui.

8 Dilexisti justitiam, & odisti improbitatem, propterea unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo gaudii præ consortibus tuis.

9 Myrrha

9 Myrrha & stacte, casiaque omnia vestimenta tua, *prodeunt* è templis eburneis, præ *iis qui* lætificant te.

10 Filiæ regum inter charas tuas: collocata est conjunx ad dexteram tuam cum insigni auro Ophitio.

11 Audi filia, ac vide, & inclina aurem tuam; obliviscereque populi tui & domus paternæ tuæ:

12 Et delectabitur rex pulcritudine tua: eumque sit Dominus tuus, incurva te *balent honorum* ei.

13 Tunc filiæ Tyri cum munere faciem tuam precabuntur, divites in populo.

14 Tota honorata filia regis intro, fundis aureis vestita.

15 Cum phrygianis deportatur ad regem; virgines post eam amicæ ejus adducuntur ad te:

16 Deportantur cum summa lætitia & exsultatione, intrant in palatium regis.

17 Loco parentum tuorum erunt filii tui: præpones eos principes in tota terra.

18 Memorabo nomen tuum in unaquaque ætate; idcirco populi celebrabunt te in seculum & sempiternum.

PSALMUS XLVI.

Deus turris fortissima & bellator opt. max.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi ad acatam symphoniam, canticum.

2 Deus nobis *est* receptus & robur auxilium in angustiis præsentissimum.

3 Idcirco non timeremus, si commutaret terra *locum*; aut si dimoverentur montes *atque* in ima maria:

4 Fremerent, lutosæ fierent aquæ cujusque illorum; commoverentur montes elatione ejus maxime.

5 Flumen, rivi ejus, lætificant civitatem Dei; sanctissimum *locum*, habitacula excelsi.

6 Deus *est* in medio illius, non dimovetur *illa*; adjuvat illam Deus ab appetente mutatione.

7 Frementibus gentibus, moventibus se regnis, edit vocem suam, liquefit terra.

8 Jehova exercitum nobiscum *est*, locus editus *est* nobis Deus Jahakobi maxime.

9 Age, videte opera Jehovæ, ut disponat desolationes in terra,

10 Faciens ut cessent bella usque ad extremitatem terræ, arcum perfringat, & truncet hastam, currus comburat igne.

11 *Dicens*, desistite & agnoscite me esse Deum, me exaltatum iri in gentibus, exaltatum iri in terra.

12 Jehova exercitum nobiscum *est*, locus editus nobis Deus Jahakobi maxime.

PSALMUS XLVII.

Deus Rex Jehudæorum & gentium.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, Psalmus.

2 Omnes populi plaudite manu, clangite Deo voce canora.

3 Nam Jehova excelsus reverendus, rex magnus *est* super totam terram.

4 Cogit in caulam populos in locum nostrum, nationesq; in locum pedum nostrorum.

5 Seligit nobis possessionem nostram, excellentiam Jahakobi quem diligit maxime.

6 Ascendit Deus cum clangore, Jehova cum sono buccinæ.

7 Psallite Deo, psallite: psallite regi nostro, psallite.

8 Nam rex totius terræ *est* Deus: psallite *psalmo* didascalico.

9 Regnat Deus super gentes; Deus insidet solio sanctitatis suæ.

10 Voluntarii populorum congregantur, populus Dei Abrahami: quia *Dei sunt* protectiones terræ, valde excelsus est.

PSALMUS XLVIII.

Hierosolyma Ecclesiæ catholicæ typus, urbs gloriosa.

CAnticum & Psalmus posteris Korachi.

2 Magnus *est* Jehova, & laudatus valde, in civitate Dei nostri, monte sanctitatis ejus:

3 Ornamento tractus, gaudio totius terræ monte Tzijonis, lateribus Aquilonis, urbe regis magni.

4 Deus in palatiis ejus agnoscitur pro loco edito.

5 Nam ecce reges convenerunt, progressi sunt pariter.

6 Ipsi viderunt, similiter admirati sunt, conturbati sunt, acceleraverunt *abitum*.

7 Tremor prehendit eos illic, dolor ut parturientis.

8 Euro perfringis naves Oceani.

9 Quemadmodum audiveramus, ita vidimus in civitate Jehovæ exercituum, in civitate Dei nostri, Deus stabilit eam in seculum usque maxime.

10 Cogitamus ô Deus benignitatem tuam in medio templo tuo:

11 Sicut nomen tuum ô Deus, sic laudem tuam *esse* usque ad extremitates terræ: justitiæ plenam esse dexteram tuam.

12 Lætetur mons Tzijonis, exsultent filiæ Jehudæ propter judicia tua.

13 Circuite Tzijonem, & cingite eam; numerate turres ejus:

14 Apponite animum vestrum ad præmunitionem; attollite *oculos* ad palatia ejus; ut enarretis generationi posteræ.

15 Nam hic Deus Deus noster *est* in seculum & sempiternum; hic nos deducturus est ad mortem usque.

PSALMUS XLIX.

Divitum & sensualis hominis vanitas.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, Psalmus.

2 Audite hæc omnes populi: auribus percipite omnes habitatores mundi.

3 Tum nati *plebeio* homines, tum nati *præstante* viro: simul dives & egenus.

4 Os meum loquuturum est variam sapientiam, & meditatio animi mei multiplicem prudentiam.

5 Inclinans ad parabolam aurem meam, pandam in cithara ænigma meum.

6 Cur timerem temporibus mali *si* iniquitas vestigiorum meorum circumdet me?

7 Eorum qui confidunt in opulentia sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur;

8 Fratrem nullo modo redimere potest quisquam, non dare Deo redemturam ejus:

9 (Est enim cara redemtio vitæ eorum; imo cessat in seculum)

10 Ut vivat adhuc in æternum, non experiatur corruptionem.

11 Nam videt, sapientes mori; pariter stultum & brutum perire, ac relinquere aliis opulentiam suam.

12 Animus *fixit* illis domos suas in seculum, habitacula sua in quamque generationem *stirpis*: *quam ea* vocarent de nominibus suis per terras.

13 Neque tamen homo *qui* in honore *est*, commoraturus est, similis sit jumentis *quæ* intereunt.

14 Hæc *quam sit* via istorum, exspectatio *est* eis; & posteri eorum os eorum approbant maxime.

15 Tamquam pecudes, in sepulchro disponitos mors depascet eos: donec dominentur eis recti illo mane, & formam eorum consumat infernus *receptam* ex habitaculo ejus.

16 Enimvero Deus redemturus est animam meam à sepulchro, quum receptus sum me fit potentissime.

17 Ne timeto, quum dives evaserit quispiam; quum aucta fuerit gloria domestica ejus.

18 Non enim in morte sua assumturus est illius quicquam, non discensura est post eum gloria ejus.

19 Quum animæ suæ in vita sua benedixerit, atque celebraverint te quod benefactus tibi:

20 Ut perveniat usque ad ætatem majorum ejus, in æternum *tamen* non sunt fruituri luce.

21 Homo *qui est* in pretio, neque est intelligens; similis sit jumentis *quæ* intereunt.

PSALMUS L.

Psalmus didacticus verum religionem à simulata discernens.

PSalmus, Asapho, *Deus* fortis, Deus Jehova eloquitur & inclamat terram, ab ortu solis usque ad occasum ejus.

2 E Tzijone, perfectissimæ pulcritudinis *loco*, Deus illucescit.

3 (Veniat Deus noster, & ne surdum agat) ignis ante ipsum consumit; & circa ipsum procellosus valde.

4 Inclamat cœlos superne; & terram *inclamat*, jus populo suo dicturus:

5 Congregate mihi quos benignitate prosequutus sum, qui icerunt fœdus meum per sacrificium.

6 Quando indicarunt cœli justiciam ejus, Deum judicem esse summe:

7 Audi populemi, *inquit*, & eloquar; Jisrael, & contestabor te: Deus Deus tuus sim:

8 Non propter sacrificia tua arguam te, ut holocausta tua sint coram me jugiter.

9 Non accipiam è domo tua juvencam, è caulis tuis hircos:

10 Quum mea sit omnis bestia silvestris, jumenta in montibus mille,

11 Agnoscam omnes volucres montiũ, denique animalia agrestia sint penes me.

12 Si esurirem, non dicerem tibi: nam mea *est* terra habitabilis, & plenitudo ejus.

13 An vescor carne robustorum *juvencorum*, aut sanguinem hircorum bibo?

14 Sacrifica Deo laudem, & redde excelso vota tua:

15 Atque invoca me tempore angustiæ; eripiam te ut honore afficias me.

16 Improbo autem dicit Deus; Quid tua ut enarres decreta mea, & assumas fœdus meum in ore tuo?

17 Cum tu oderis disciplinam; & projeceris verba mea post te?

18 Simulac vides furem, acquiescis ei, & cum adulteris *est* portio tua:

19 Os tuum adhibes ad malum, & lingua tua concinnas dolum:

20 Sedens fratri tuo obloqueris: in filium matris tuæ edis infamiam.

21 Hæc te faciente quia agebam surdum, cogitas me prorsus esse similem tui: arguo te, & differo in oculis tuis.

22 Animadvertite jam hoc oblivioni Dei; ne rapiam, nec sit qui eripiat.

23 Qui sacrificat laudem, honore afficit me: & qui componit viam, faciam ut is fruatur salute Dei.

PSALMUS LI.

Psalmus quartus pœnitentialis.

MAgistro Symphoniæ, psalmus Davidis:

2 Quum venisset ad eum Nathan propheta, postquam congressus fuisset cum Bath-Schebaha.

3 Gratiam fac mihi, ô Deus, secundum benignitatem tuam; secundum amplitudinem miserationum tuarum, dele defectiones meas.

4 Multum ablue me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me:

5 Nam defectiones meas ego agnosco, & peccatum meum obversatur mihi jugiter.

6 Tibi, tibi soli peccavi coram, & quod malum *videtur* in oculis tuis feci coram: *agnosco*, ut justificeris in sermonibus tuis, purus sis quando tu judicas.

7 En, in iniquitate formatus sum, & in

in peccato fovit me mater mea.

6 En, veritate delectaris in præcordiis; & in occulto sapientiam notam feceras mihi.

9 Expiato me hyssopo, ut mundus sim; abluito me, ut præ nive albescam.

10 Facito ut audiam gaudium & lætitiam, exsultent ossa *quæ* contriveris.

11 Absconde iratam faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

12 Animum mundum crea mihi Deus, & spiritum firmum renova intra me.

13 Ne abjicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne recipias à me.

14 Redde mihi gaudium salutis tuæ, & spiritu ingenuitatis sustentato me.

15 Docebo defectores vias tuas, ut peccatores ad te convertantur.

16 Libera me à sanguine, ô Deus, Deus salutis meæ: cantet lingua mea justitiam tuam.

17 Domine labia mea aperias, & os meum annunciabit laudem tuam.

18 Nam non delectaris sacrificio; ut dem: holocaustum non vis.

19 Sacrificia Dei *sunt* spiritus fractus; animum fractum & contritum, ô Deus, non spernis.

20 Benefac pro bona voluntate tua Tzijoni, ædifica muros Jeruschalaimorum.

21 Tunc delectaberis sacrificiis justitiæ; holocausto, & prorsus consumendo: tunc *pii* offerent juvencos super altare tuum.

PSALMUS LII.

Speculum vitæ aulicæ & superbæ.

MAgistro symphoniæ, *ode* didascalica Davidis:

2 Quum veniens Doeg Adomæus nunciasset Schauli, & dixisset ei, adivit David domum Achimeleci.

3 Quid te jactas in malo, ô potens? benignitas *Dei* fortis omni die *perdura*.

4 Ærumnas excogitatas depromis: lingua tua similis *est* novaculæ acutæ, ô artifex doli.

5 Diligis malum potius quam bonum, mendacium quam loqui justitiam, *diligis* vehementissime.

6 Dilexisti omnia verba pernicioſa, linguam dolosam.

7 Etiam *Deus* fortis demoliturus est te in æternum, abripiet te, & avellet te à tentorio, eradicabitque te è terra viventium vehementissime.

8 Quod videntes justi, reverebuntur, & de illo ridebunt *dicentes*:

9 Ecce virum illum, qui non proposuerat Deum robur suum, sed confidebat amplitudini divitiarum suarum, roborabat se in substantia sua.

10 Ego vero ut oliva virens in domo Dei, confido benignitati Dei in seculum & sempiternum,

11 Celebrabo te in seculum quod feceris *ista*: & exspectabo nomen tuum, quia bonus *es*, coram eis quos benignitate prosequeris.

PSALMUS LIII.

Speculum Spiritus.

MAgistro symphoniæ ad pneumaticum instrumentum, *ode* didascalica Davidis.

2 Dicit stultus cum animo suo, non *est* Deus: corrumpunt, & abominandam perpetrant iniquitatem; non *est* qui faciat bonum.

3 Deus è cœlis prospectat super filios hominum, ut videat an sit ullus qui intelligat, qui requirat Deum.

4 Quicunque est, retrocessit, simul putidi facti sunt: non *est* qui faciat bonum, non *est* vel unus.

5 An non sibi sunt conscii qui dant operam iniquitati, quod exedentes populum meum edunt panem; Deum non invocant?

6 Ibi expavescunt pavore, *ubi* non *est* pavor: quia Deus dissipat ossa *conjuratæ* castra habentis contra te: pudefacis, quia Deus spernit eos.

7 O si quis det è Tzijone omnimodam salutem Jisraelis: reducente Jehova reducem turbam populi sui, exsultabit Jahakob, lætabitur Jisrael.

PSALMUS LIV.

Pium afflictum exspectat opem Dei.

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.

2 Quum venientes Ziphæi dixissent Schauli, an non David latitat apud nos?

3 Deus propter nomen tuum serva me, & fortitudine tua causam meam age.

4 Deus audi orationem meam, aurem adverte ad sermones oris mei.

5 Nam exteri insurgunt in me, & violenti quærunt vitam meam: non proponunt Deum sibi maxime.

6 Ecce, Deus adjuvat me: Dominus *est* inter eos qui sustentant vitam meam.

7 Redde istud malum observatoribus meis, per veritatem tuam succide eos.

8 Liberaliter sacrificabo tibi; celebrabo nomen tuum Jehova, quia bonum est,

9 Quia ab omni angustia liberat me, & inimicos meos aspicit oculus meus.

PSALMUS LV.

Contra domesticos inimicos precatur, & se fortiſicat in Deo.

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.

2 Auribus percipe, ô Deus, orationem meam, & ne abscondas te à deprecatione mea:

3 Attende ad me, & exaudi me; plango in meditatione mea & perstrepo;

4 Propter vocem inimici, propter angorem improbi: quia avertunt in me iniquitatem, & irati intestino odio prosequuntur me.

5 Animus

5 Animus meus dolet in me, & terrores mortis accidant mihi:

6 Timor & tremor invadit me, & obtegit me horror:

7 Adeo ut dicam, *o si* quis daret mihi alam velut columbæ; evolarem ubi habitare posſem.

8 Ecce, quam longiſſime evagarer, cõmoraturus in deſerto, vehementiſſime.

9 Maturarem effugium mihi; à vento rapidiſſimo, à turbine.

10 Perde, Domine, divide linguam eorum; nam video violentiam & contentionem in civitate:

11 Interdiu & noctu circumdant eam *per muros* in muris ejus; iniquitaſque & perverſitas in medio ejus *fiunt*:

12 Ærumnæ *ſunt* in medio ejus, & non recedunt à platea ejus fraus & dolus.

13 Non enim inimicus probro afficit me, quod ferrem; non oſor meus adverſum me ſe attollit, à quo me abſconderem:

14 Sed tu mortalis par mihi, dux meus & familiaris meus,

15 Qui pariter dulce inibamus conſilium, in domum Dei ibamus cum frequentia.

16 Aget exactorem mors invadens eos, deſcendent *in* ſepulcrum vivi: nam mala *ſunt* in commoratione ipſorum, in medio ipſorum.

17 Ego Deum inclamabo, & Jehova ſervabit me.

18 Veſpere & mane atque meridie meditabor & perſtrepam, donec audiverit vocem meam.

19 Redemit vitam meam ne belligerent in me, *collocans* in pace: quando *multis copiis belligerabat*, fuerũt penes me.

20 Audiet Deus fortis, & conteſtabitur iſtos, ut permaneat in æternum, vehementiſſime; quibus non *ſunt* mutationes, neque timent Deum:

21 *Quorum quiſque* extendit manus ſuas in colentes pacem ſecum, profanat fœdus ſuum:

22 Cujus blanda ſunt, butyrina verba, dum bellum *inſidet* animo ejus: cujus molliora *quidem* verba oleo, ſed ſtricti gladii ſunt.

23 Rejice in Jehovam *quicquid* dat tibi, & ipſe ſuſtentabit te: non permittet unquam juſto ut dimoveatur.

24 Tu itaque Deus, detrudes iſtos in puteum corruptionis: homines ſanguinarii & doloſi non perducent ad dimidiam dies ſuos; ego vero confidam tibi.

PSALMUS LVI.

Lachrymas piorum reſervari & clamorem exaudiri.

MAgiſtro ſymphoniæ, de *anima* vim patiente à manipulo longinquorum, miſſignis *ode* Davidis: quum prehenderent eum Peliſchthæi Gathi.

2 Gratiam fac mihi, Deus, nam anhelus perſequitur me mortalis; toto die oppugnator opprimit me.

3 *Nam* anhelant obſervatores mei toto die, quia multi *ſunt*: *è* ſublimi propugnatores *adſunto* mihi.

4 *Qua* die timebo, ego in te confidam.

5 In Deo laudabo verbum ejus; in Deo confidam, non timebo: quid faciat caro mihi?

6 Toto die rebus meis dolorem afferunt, contra me omnes cogitationes eorum ad malum *ſpectant*.

7 Conveniunt, delitеſcunt ipſi; veſtigia mea obſervant, ut qui experiunt vitam meam.

8 Pro iniquitate paritoeis, in ira populos dejice Deus.

9 Tu vagationes meas in numerato habes: pone *quamque* lacrymam meam in utre tuo, an non *eſſent* in numerato tibi?

10 Tunc revertentur inimici mei retrorſum, qua die clamabo; hoc ſcio, Deum *afore mihi*.

11 In Deo laudabo verbum, in Jehova laudabo verbum.

12 In Deo confido, non timebo: quid faciat homo mihi?

13 Mecum *erunt* O Deus, vota tua; perſolvam gratiarum actiones tibi.

14 Nam eripis animam meam à morte, annon pedes meos à lapſu *eripies*? ut indefinenter ambulem coram Deo in luce hujus vitæ.

PSALMUS LVII.

Inter leones ad Deum clamatur.

MAgiſtro ſymphoniæ; ne perdas, Davidis ode inſignis: quum fugeret metu Schaulis in ſpeluncam.

2 Gratiam fac mihi Deus, gratiam fac mihi, nam ad te ſe recepit anima mea; & ad umbram alarum tuarum me recepturus ſum, donec tranſiverint ærumnæ.

3 Invocabo Deum excelſum, *Deum* fortem perficientem erga me.

4 Mittet è cœlis ut ſervet me, afficiens eum probro qui me anhelus perſequitur vehementiſſime: Mittet Deus benignitatem ſuam, & veritatem ſuam.

5 Ego inter immanes leones *ſum*, jaceo *inter* incendiarios; *inter* homines, quorum dentes haſtæ & ſagittæ *ſunt*, & quorum lingua *eſt* gladius acutus.

6 Exaltare ſupra cœlos, O Deus, ſuper totam terram gloria tua.

7 Rete aptaverant greſſibus meis, curvaverat animã meam; *quam* foderant ante me foſſam, cadunt in eam vehementiſſime.

8 Erecto animo meo, ô Deus; erecto animo meo, canam & pſallam, *dicens*:

9 Evigila gloria mea: evigila nablium & cithara; expergefaciam *mane ab* aurora;

10 Celebrabo te in populis Domine, pſallam te in nationibus:

11 Magnum *eſſe* uſque ad cœlos benignitatem tuam, & ad ſuperiores uſque nubes veritatem tuam.

12 Exaltare ſupra cœlos, ô Deus; ſuper totam terram gloria tua.

PSALMUS

PSALMUS LVIII.

Malitiam aspidis esse in homine, ad cujus interitum gaudebunt pii.

MAgistro symphoniæ, ne perdas; Davidis *ode* insignis.

2 An re vera, ô manipule, justitiam loquimini? quæ recta *sint* judicatis, filii hominis?

3 Quin etiam ex animo iniquitates operamini; in hac terra violentiam manuum vestrarum appenditis.

4 Abalienant se improbi inde à vulva, aberrant inde ab utero loquentes mendacium.

5 Venenum *est* illis simile veneno serpentis, sicuti aspidis surdæ obturantis aurem suam.

6 Quæ non auscultat voci mussitantium; utentis incantationibus peritissimi.

7 O Deus, destrue dentes eorum in ore ipsorum; molares juvenum leonum demolire Jehova.

8 Liquefiant sicut aqua, inde fineuter abeant: intentantis sagittas suas, tamquam in spicas abeant *sagitta*.

9 Sicut limax liquescens abeat *quisque*, ut abortus mulieris, *ut qui* non viderunt solem.

10 Quum nondum sentientur spinæ vestræ, *spinæ* cinosbatitam rediviam, quam adustam procellet quamque.

11 Lætabitur justus, quum viderit ultionem, pedes suos lavabit in sanguine improbi.

12 Dicetq; homo; utiq; *est* fructus justo; utique est Deus, *est* judex in terra.

PSALMUS LIX.

David in propria domo obsessus, prece & confidentia eluctatur.

MAgistro symphoniæ, ne perdas, Davidis ode insignis, quum misisset Schaul qui observarunt domum illius, ut morte afficerent illum.

2 Libera me ab inimicis meis, Deus mi, supra erigentes se contra me extolle me.

3 Libera me ab iis qui operam dant iniquitati, & ab hominibus sanguinariis serva me.

4 Nam ecce, insidiantur vitæ meæ, conveniunt contra me robusti; nulla defectione mea, nullo; peccato meo, Jehova.

5 Nulla iniquitate *mea* concurrant & comparant se: evigila *venturus* obviam mihi, & respice.

6 Tu ergo Jehova, Deus exercituū, Deus Israelis, expergiscere ad visitandum omnes gentes istas: ne gratiam facias ullis perfide agentibus iniquitatem summe.

7 Revertuntur vespere, ganniunt ut canis; & circumdant civitatem.

8 Ecce, eructant ore suo, gladios *adhibent* ad labia sua; nam quis audit? *inquiunt*.

9 At tu Jehova ridebis eos; subsannabis omnes istas gentes.

10 Robur obtinente illo, te observabo; nam Deus *est* editus locus meus.

11 Deus benignitatis meæ prævediet me: Deus faciet ut aspiciam oblectatores meos.

12 Ne occidas eos, ut non obliviscantur populares mei: exagita eos virtute tua, & dejice eos, clypeus noster Domine.

13 Peccatum oris sui, verbum labiorum suorum, quando fuerint deprehensi in superbia sua; tum præ exsecratione, tum præ macie enarrent.

14 Consume æstu, consume, donec non sint *amplius*; ut sciant Deum summe dominari in Jahakubo, usq; ad fines terræ.

15 Quum revertuntur vespere, ganniant ut canis; & circumdent civitatem:

16 Seipsos exagitent ad comedendum, quum non fuerint saturati, tum cogantur pernoctare.

17 Ego vero canam robur tuum, & exultabo in matutinum quodque benignitatem tuam; te fuisse locum editum mihi & perfugium *quo* die *fui* angustia mihi.

18 O robur meum, tibi psallam; Deum esse locum editum meum, Deum benignitatis meæ.

PSALMUS LX.

Psalmus eucharisticus post victoriam.

MAgistro symphoniæ, in hexachordis testimonii, *ode* insignis Davidis, ad docendum:

2 Quum certaret contra Syros Mesopotamicenses, & contra Syros Tzobæ; & reversus Joab percussisset Edomæos in valle Salis duodecies mille.

3 O Deus, rejeceras nos, dissuperasti nos, iratus fueras, restitue *te* nobis.

4 Commoveras terram, diffregeras eam; cura fragmenta ejus, nam vacillat.

5 Feceras ut sentiret populus tuus rem duram, dederas bibendum nobis *tamquam* vinum horrorem.

6 Dedisti timentibus te vexillum, quo utantur propter veritatem potentissime:

7 Ut liberentur dilecti tui; serva dextera tua, & exaudi me.

8 Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo: in partem obtineo Schecemum, & convallem Succothari metior.

9 Meus Gilhad, & meus Manasche, Ephrajimque, robur capitis mei; Jehuda legis-lator meus.

10 Moab pollubrum meum; supra Edomæam projiciam calceum meum: contra me, Palæstina, clangentem age.

11 Quis deduceret me in civitatem munitam? quis duceret me Edomæam usque?

12 An non tu, Deus, rejeceras nos; ut non procederes, Deus, inter exercitus nostros?

13 Cedo nobis auxilium *tuum* ab hostetalioqui vanitas *est* auxiliatio humana.

14 In Deo faciamus strenue, & ipse conculcabit hostes nostros.

PSALMUS LXI.

Expertus Dei auxilium confidentiæ orat & agnoscit in sua fide.

Magistro

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* Davidis.

2 Audi, Deus, clamorem meum; attende orationi meæ.

3 Ab extremitate terræ te inclamo, quum obruitur animus meus: in rupem *quæ* sit editior me deducito me:

4 Nam fuisti receptus mihi, turris robusta adversus inimicum,

5 Commorabor in tentorio tuo *per* sæcula: recipiam me in occultum alarum tuarum maxime.

6 Cum tu, Deus, auscultaveris votis meis, dederis hæreditatem *suam* reverentibus nomen tuum:

7 Dies diebus regis superaddito, anni ejus *sint* ut multarum generationum.

8 Maneat in sæculum coram Deo; benignitatem & fidem præpara *quæ* custodiant eum.

9 Sic psallam nomini tuo in perpetuum, rependendo vota mea quotidie.

PSALMUS LXII.

In Deo solo qui secundum esse.

MAgistro symphoniæ in Jeduthune, Psalmus Davidis.

2 Tantummodo in Deo conquiescit anima mea: ab eo salus mea *est*.

3 Tantummodo ipse rupes mea *est* & salus mea; locus editus meus, non dimovebor *motione* magna.

4 Quousque machinabimini *contra* virum? occidemini vos omnes, *eritis* similes muro pando, sicuti parieti impulso.

5 Tantummodo de excellentia ejus consilia ineunt depellendi *eum*, delectantur mendacio: ore suo benedicunt, intra se vero maledicunt vehementissime.

6 Tantummodo in Deo conquiesce anima mea: nam ab eo *est* exspectatio mea.

7 Tantummodo ipse rupes mea *est* & salus mea: locus meus editus, non dimovebor.

8 In Deo *est* salus mea & gloria mea; rupes robusta mea, receptus meus *est* in Deo.

9 Confidite ei omni tempore, ô populi, effundite coram eo animum vestrum: Deus receptui nobis *est* maxime.

10 Tantummodo vanitas *sunt* nati plebeio homine, mendacium *sunt* nati præstante viro: lancibus illi simul impositi, ascensuri *essent* supra vanitatem.

11 Ne confidatis oppressioni, & rapinæ ne evanescatis; opulentiæ substabilitæ, ne apponatis animam.

12 Semel loquutus est Deus, bis idem audivi; robur esse Dei,

13 Et tuam *esse* Domine benignitatem, te repensurum cuique secundum opus suum.

PSALMUS LXIII.

Sitiens & arrescens anima petit salvari.

PSalmus Davidis, quum esset in deserto Jehudæ.

2 O Deus, *Deus* fortis meus es, tempestive requiro te, sitiens est tui anima mea, arescit ad te *spelæus* caro mea, in terra sicca & fessa sine aquis:

3 Ad videndum robur tuum & gloriam tuam, sicuti in loco sancto videbam te:

4 (Nam benignitas tua melior est vita) *ut* labia mea laudent te.

5 Sic benedicam tibi in vita mea, in nomine tuo attollam manus meas:

6 Quasi adipe & pinguedine saturabitur anima mea, & labiis canoris laudabit *te* os meum.

7 Quum recordor tui super strata mea, in vigiliis meditor de te:

8 Te fuisse summo auxilio mihi, ita ut in umbra alarum tuarum canerem:

9 *Quum* adhærescens anima mea sequitur te, sustentat me dextera tua.

10 Quamobrem isti *qui* vastationem quærunt animæ meæ, pervenient ad imas partes terræ.

11 Facient ut diffluat eorum quisque per gladium, portio vulpium futuri sunt.

12 Rex vero ipse lætabitur in Deo, gloriabitur quisquis jurat per eum, quum obturabitur os loquentium mendacium.

PSALMUS LXIV.

Indoles & plaga hostium à quibus liberari petit.

MAgistro Symphoniæ, psalmus Davidis.

2 Audi, O Deus, vocem meam dum meditor; à pavore inimici custodi vitam meam.

3 Absconde me ab arcano *consilio* malefactorum, à tumultuatione operantium iniquitatem:

4 Qui exacuunt sicut gladium linguam suam; intendunt *ut* sagittam suam, verbum amarulentum.

5 Jaculis petendo ex latebris integrum; repente jaculis petunt eum, neq; timent:

6 (confirmant sibi rem malam: narrant de abscondendis laqueis; dicunt, Quis videret illos?

7 Perscrutantur iniquitates; conficimur iis quæ callidissime sunt perscrutati: tadeo intimum viri & cor profundum *est*.

8 Sed ubi jaculis petierit eos Deus, *a* sagitta repentina facient plagæ eorum.

9 Fecerintque ut ipsa lingua sua in seipsos impingant: vagi se in fugam dabunt quisquis viderit eos.

10 Quicunque autem homines reverentur, nunciabunt opus Dei, & factum ejus intelligendum proponent:

11 Lætabitur justus in Jehova, & recipiet se ad eum, denique gloriabuntur omnes recti animo.

PSALMUS LXV.

Psalmus ὑπερευλογικὸς circa divina Providentia divina opera.

MAgistro symphoniæ Psalmus, Davidis canticum.

2 Tibi *debetur* certa laus O Deus, *qui es* in Tzijone, & tibi rependendam est votum.

3 O qui

3 O qui exaudis orationem, ad te usq; omnis caro ventura est.

4 Res iniquæ prævaluerant mihi, defectiones nostras tu expias.

5 Beatus *quem* eligis, & admoves, inhabitaturam atria tua: saturamur bono domus tuæ, rebus sanctis templi tui.

6 Res reverendas in justitia proloqueris nobis, O Deus salutis nostræ; fiducia omnium extremitatum terræ & maris longinquarum.

7 Stabiliens montes virtute sua, accinctus potentia.

8 Compescens strepitum mariam, strepitum fluctuum eorum, & fremitum nationum.

9 Qui facis ut canant exortus matutinos, & vespertinos, incolæ extremitatum reverentes à signis tuis.

10 Visitas hanc terram & appetis eam: plurimum ditas eam: rivo Dei pleno aquæ, paras frumentum illorum, quum ita præparaveris eam.

11 Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus; imbribus dissolvis eam, germini ejus benedicis.

12 Coronas annum bonitatis tuæ, & orbitæ tuæ stillant pinguedinem:

13 Stillant *in* caulas deserti, & exsultatione colles accinguntur.

14 Vestiuntur pascua gregibus, & convalles obteguntur tritico, clangentes agunt, *atque* etiam canunt.

PSALMUS LXVI.

Psalmus ἐπινικίκὸς circa operare demptionis.

MAgistro symphoniæ, canticum & psalmus. Clangite Deo, omnes *incolæ* terræ:

2 Psallite gloriam nominis ejus, apponite gloriam laudi ejus:

3 Dicite Deo, quam reverendus *es* factis tuis: propter amplitudinem roboris tui mendaciter se dedùt tibi inimici tui.

4 Omnes *incolæ* terræ incurvent se tibi, & psallant tibi; psallant nomini tuo, *ut quum* maxime.

5 Venite & videte opera Dei; reverendus *est* actione erga filios hominis.

6 Convertit mare in aridam; per flumen transiverunt pedes, illic lætati sumus in eo.

7 Dominatur potentia sua in seculum; oculi ejus gentes speculantur: qui rebelles sunt ne efferantur apud se ipsos admodum.

8 Benedicite populi, Deo nostro; & facite ut resonet vox laudis ejus:

9 Qui restituit animam nostram in vitâ, neque permittit dimoveri pedes nostros.

10 Postquam probasti nos Deus, conflasti nos ut conflatur argentum;

11 Induxisti nos in rete ipsum, imposuisti cingulum *afflictus* lumbis nostris:

12 Fecisti ut insideret mortalis in caput nostrum, ingressi sumus per ignem & per aquam; tandem eduxisti nos ad hanc saturitatem.

13 Ingrediens domum tuam cum holocaustis rependam tibi vota mea.

14 Quæ *moverunt* aperta labia mea, & eloquutum fuerit os meum in angustia mea.

15 Holocausta pinguium arietum offeram tibi cum suffitu: parabo boves cum hircis potentissime.

16 Agite, audite, quicunque timetis Deum; ut enarrē quæ fecit animæ meæ.

17 Eum ore meo inclamavi, & *fui* elatus pro *sermonibus* linguæ meæ:

18 Ad iniquitatem si spectassem animo meo, non exaudivisset Dominus.

19 At certe exaudivit Deus, attendit ad vocem orationis meæ.

20 Benedictus *est* Deus; qui non avertit orationem meam à *se*, & benignitatem suam à me.

PSALMUS LXVII.

Vaticinium de vocatione gentium.

MAgistro symphoniæ fidium, psalmus & canticum.

2 Deus gratiam faciat nobis & benedicat nobis, illustret faciem suam erga nos maximè:

3 Ut agnoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutem tuam.

4 Celebrent te populi, Deus, celebrent te populi omnes.

5 Lætentur & cantent nationes; quum judicabis populos rectè, & nationes ipsas in terra deduces potentissime.

6 Celebrent te populi, Deus; celebrent te populi omnes.

7 Terra dante proventum suum; benedicat nobis Deus, Deus noster.

8 Benedicat nobis Deus, & reverentur eum omnes fines terræ.

PSALMUS LXVIII.

Canticum triumphale super victoriam & regnum Christi.

MAgistro symphoniæ, Davidis Psalmus & canticum.

2 Surgente Deo dispergantur inimici ejus; & fugiunt infesti odores ejus à conspectu ejus.

3 Quasi impellas fumum, impellis eos; ut liquefit cera ab igne, pereunt improbi à conspectu Dei.

4 Justi vero lætantes exsultant coram Deo; & gaudent in lætitia.

5 Cantate Deo, psallite nomini ejus, extollite eum qui insidet amœnitatibus de nomine ejus Jah, ac exsultate coram eo.

6 Pater pupillorum, & defensor viduarū *est* Deus in habitaculo sanctitatis suæ.

7 Deus collocat solitarios in familia, educit vinctos compedibus: at rebelles inhabitant locum aridissimum.

8 O Deus quum procederes coram populo tuo; quum gradereris per solitudinem excellentissime:

9 Terra

9 Terra movebatur, etiam cœli destillabant à præsentia Dei; ipse Sinai, à præsentia Dei, Dei Israelis.

10 Pluviam liberalissimam stillabas, Deus; possessionem tuam, eamque defessam tu instaurabas.

11 Tui catervatim habitabant in ea; te parante per bonitatem tuam pauperi illi afflicto, Deus.

12 Dominus dabat sermonem; ex quæ annunciabant, exercitu magno *dicebant*,

13 Reges exercituum fugiunt, fugiunt: & quæ commoratur domi, partitur spolia.

14 Etiamsi jacueritis inter duas strues lapideas, *ritus similes* alis columbæ, tectæ argento, cujus pennæ *sunt* ex fulvo auro effosso.

15 Quum expanderit ' omnipotens reges in hac *terra*, niveus eris in Tzalmone.

16 Monte maximo, monte Baschanis; monte frequente gibbis, monte Baschanis.

17 Quare dejiceretis vos, montes frequentes gibbis? hæc montana desiderat Deus ad iedem suam, etiam Jehova inhabitabit in æternum.

18 Currum Dei duæ *sunt* myriades, millia multiplicia: Dominus cum illis *est*, *Dominus* Sinai in sanctuario *habitans*.

19 Ascendens in sublime; captivam fecisti captivorum multitudinem, accipiens *dedisti* dona hominibus; etiam rebelles habitando *captivos facis*, Jah Deus.

20 Benedictus Dominus, *qui* quotidie onerat nos *donis*; *Deus* ille fortis salus nostra excellentissime.

21 *Deus* ille fortis nobis *est Deus* fortis, ad salutem omnimodam: & Jehovi Domino *sunt* exitus contra ipsam mortem.

22 Tantummodo Deus frangit caput inimicorum suorum, verticem comatum indesinenter ambulantis in reatibus suis.

23 Dixerat Dominus, ex Baschane reduco, reduco ex profunditatibus maris,

24 Ut frangens *immergas* pedem tuum in sanguine; linguam canum tuorum, *sanguine fluente* ab inimicis, ab unoquoque eorum.

25 *Quem* viderunt incessus tuos, ô Deus: incessus Dei fortis mei, regis mei, *qui est* in sanctuario;

26 Præcedebant cantores, post fidicines; inter puellas tympana pulsantes.

27 In congregationibus benedicite Deo, Domino, *qui estis* è scaturigine Israelis.

28 Illic *sit* Benjamin parvus & dominator eorum, principes Jehudæ & cœtus eorum, principes Zebulunis, principes Naphthali.

29 Præcepit Deus tuus robustum esse te; corrobora, ô Deus, quod operatus es in nobis.

30 E templo tuo propter Jeruschalaim: tibi afferent reges donarium.

31 Perde catervam arundineam, cœtum robustorum juvencorum cum vitulis populorum, fingentem subjicere se cum fragminibus argenti; dissipat populos, *qui* bellis delectantur.

32 Veniant magnates ex Ægypto, Æthiopia celeriter transmittat manum suam *donum* ad Deum.

33 Regna terræ cantate Deo; Psallite Domino vehementissime.

34 Insidenti cœlis cœlorum antiquorum; en edit voce sua vocem robustam.

34 Tribuite robur Deo; cujus excellentia *est* super Israelem, & cujus robur in superioribus nubibus.

36 Formidabilis es, ô Deus, è sanctuariis tuis: *Deus* fortis Israelis ipse dat robur & vires huic populo: benedictus *sit* Deus.

PSALMUS LXIX.

Precatio oppressi contra oppressores, ejusque votum.

MAgistro symphoniæ ad hexachorda, Davidis *ode*.

2 Serva me Deus, quia perveniant aquæ usque ad animam:

3 Demergor in cœnum profundissimum, ubi non *est* consistendi locus: ingredior profunditates aquarum, & fluentum inundans abripit me:

4 Fatigæ clamando, exsiccatur guttur meum; deficiunt oculi mei præstantis in Deum meum.

5 Plures sunt quam capilli capitis mei qui oderunt me immerito, potentiores sunt qui conantur me succidere, qui mihi sunt inimici injuria; tunc quod non rapui, rependere cogor.

6 O Deus, tu novisti stultitiam meam; & reatus mei non sunt celati tibi.

7 Ne erubescant de me exspectantes te, Domine Jehovi *Deus* exercituum; ne rubore suffundantur mea causa qui quærunt te, Deus Israelis.

8 Nam propter te sustineo opprobrium, operit ignominia faciem meam:

9 Extraneus effectus sum fratribus meis, & alienus filiis matris meæ:

10 Quia zelus domus tuæ exedit me, & opprobria probris afficientium te, acciderunt mihi.

11 Quum flens *affligo* jejunio animam meam, tum hoc vertitur in summum probrum mihi.

12 Quum statuo vestimentum meum cilicium, tum sum illis in parabolam.

13 Confabulantur de me sedentes in porta; & *canunt* odas lyricas bibentes potum inebriantem.

14 De me itaque oratio mea ad te *est* hac, Jehova, tempus *est* benevolentiæ: Deus,

us, pro amplitudine benignitatis tuæ exaudi me, pro fide salutari tua.

15 Eripe me è luto, & ne immergar; eripiar ab oderibus meis, & à profunditatibus aquarum:

16 Ne inundans abripiat me fluentum aquarum, neq; absorbeat me profundum: & ne præcludat mihi puteus os suum.

17 Exaudi me Jehova, quia bona *est* benignitas tua: secundam amplitudinem miserationum tuarum respice ad me,

18 Et ne abscondas faciem tuam à servo tuo; quia *est* angustia mihi; festina, exaudi me.

19 Appropinqua ad animam meam: vindica eam, propter inimicos meos redime me.

20 Tu nosti opprobrium meum, pudoremque meum, & ignominiam meam: coram te *sunt* omnes hostes mei.

21 Opprobrium frangit animum meum, adeo ut afficiar ægritudine: quamq; exspecto qui condoleat, nemo adest; aut consolatores, tamen non invenio:

22 Quia *potius* dant pro alimento meo amarorem; & in siti mea bibendum dant mihi acetum.

23 Sit mensa eorum ante eos pro laqueo; & pro retributionibus, pro tendiculo *ipsis*.

24 Obtenebrentur oculi eorum, ut non videant: & fac ut lumbi eorum jugiter nutent.

25 Effunde super eos indignationem tuam, & æstus iræ tuæ assequatur eos.

26 Sint castella eorum desolata, in tentoriis eorum ne sit habitator:

27 Quia quem tu percussisti persequuntur, & secundum dolorem confossorum tuorum narrationes contexunt.

28 Appone pœnam ad pœnam iniquitatis eorū, & ne veniant in justitiā tuam.

29 Deleantur de libro viventium, & cum justis ne conscribantur.

30 Ego vero pauper & dolens; *quem* salus tua, Deus, in edito collocaverit me,

31 Laudabo nomen Dei cantico, & magnificabo eum gratiarum actione,

32 Quæ melior videbitur Jehovæ bove juvenco, cornuto, *aut* ungulam scissam habente *quoquam*.

33 *Quod ubi* viderint mansueti, lætabuntur; & revivisce animus vester, ô quærentes Deum:

34 Quod attendat ad egentes Jehova, & vinctos suos non spernat.

35 Laudabunt eum cœli & terra; maria, & quicquid repit in eis:

36 Quia Deus servat Tzijonem, & instaurat civitates Jehudæ, ut habitent ibi, & hæreditario jure possideant eā *terram*:

37 Posteri, inquam, servorum ejus possideant eam, & amantes nominis ejus habitent in ea.

PSALMUS LXX.

Argumentum idem cum fine Ps. XL.

MAgistro symphoniæ, *ode* Davidis ad recordandum.

2 Deus ad eripiendum me; Jehova, ad auxilium meum festina.

3 Pudefiant & rubore perfundantur quærentes animam meam: agantur retrorsum & ignominia afficiantur qui delectantur malo meo.

4 Retrocedant pro mercede puderis sui, qui dicunt; euge, euge.

5 Gaudeant & lætentur in te omnes quærentes te; ac dicant jugiter, magnificetur Deus, amantes salutis tuæ.

6 Ego vero sum pauper & egens, ô Deus, festina mea causa: auxilium meum & liberator meus es, Jehova, ne tardes.

PSALMUS LXXI.

Perceptam gratiam profitetur, alteriorem petit & gratitudinem vovet.

AD te, Jehova, me recipio, ne erubescam unquam.

2 Justitia tua eripe me & libera me, inclina ad me aurem tuam, ac serva me.

3 Esto mihi *tupes* quam inhabitem, quo veniam jugiter; præceptum posuisti de servando me, quia petra mea & munitio mea es.

4 Deus mi, libera me è manu improbi; è manu inique & præfracte agentis.

5 Nam tu *es* exspectatio mea, Domine Jehovi; fiducia mea à pueritia mea.

6 Tibi innitor inde ab utero; à visceribus matris meæ tu abripuisti me: in te *est* laus mea jugiter.

7 Tanquam ostentum fui multis; adeo es mihi receptus robustus.

8 Impleatur os meum laude tua, toto die gloria tua.

9 Ne abjicias me tempore senectutis; quū deficit virtus mea, ne derelinquas me

10 Quia loquuntur inimici mei de me, & observantes animam meam consultant simul:

11 Dicendo, Deus dereliquit eum, persequimini & prehendite eum; quia nemo *est* qui eripiat.

12 Deus, ne longe abesto à me; Deus mi, ad auxilium meum festina.

13 Pudefiant, deficiant adversantes animæ meæ; operiantur opprobrio & ignominia quærentes malum meum.

14 Ego vero jugiter in exspectatione sum, de tota laude tua; & perrecturus sum

15 Os meum narraturum est justitiam tuam, quotidie salutem tuam: quamvis ignorem numeros *ejus*.

16 Aggrediar omnimodam fortitudinem Domine Jehovi; commemorabo justitiam tuam solius.

17 Deus, docuisti me à pueritia mea, & huc usque indicavi mirabilia tua,

18 Quare etiam tantisper dum senex & canus sum, Deus, ne derelinquas me; donec indicavero brachium tuum *huic* generationi, omni venturæ *generationi* fortitudinem tuam,

19 Nam

19 Nam justitia tua Deus, in altum usque *assurgit*: quia facis res magnas; Deus, quis *est* par tibi?

20 Quia postquam fecisti ut experirer angustias magnas & malas; rursus vitæ restituis me, & ex abyssis terræ rursus facis ut ascendam.

21 Auges magnitudinem meam, & divertens consolaris me.

22 Etiam ego celebrabo te in instrumento nablii, fidemque tuam Deus mi: psallam tibi cithara, ô sancte Israelis.

23 Cantabunt labia mea, quando psallam tibi, & anima mea quam redemeris.

24 Etiam lingua mea quotidie enunciabit justitiam tuam: quod erubuerint, quod pudore perfusi fuerint quærentes malum meum.

PSALMUS LXXII.

Schelomo typus Christi.

PRo Schelomone, O Deus, judicia tua regi da, & justitiam tuam filio regis:

2 Judicet populum tuum juste, & pauperes tuos jure.

3 Proferant montes pacem populo, & colles propter justitiam.

4 Vindicabit pauperes populi; servabit filios egentis, conteret vero oppressorem.

5 Reverebuntur te quam diu erit sol, & durante luna in generationē æternam.

6 Ut quum descendit pluvia super sectam herbam; quum imbres, irrigatio terræ;

7 Florebit temporibus ejus justus; & amplitudo pacis, donec non sit luna:

8 Et dominabitur à mari uno ad alterum, & à flumine quaqua *sunt* fines terræ.

9 Coram eo honorem exhibentes incurvabunt se barbari, & inimici ejus pulvetem lingent.

10 Reges oceani *accole* & insulani munus reddent, reges Schebæ & Sebæ donarium offerent:

11 Denique incurvabunt se *honorem exhibentes* ei omnes reges, omnes gentes servient ei.

12 Quoniam eripiet egentem vociferantem, & pauperem cui non fuerit adjutor;

13 Parcet attenuato & egenti, animasq; egentium servabit;

14 A dolo & à violentia vindicabit animam eorum: adeo pretiosus *est* sanguis eorum in oculis ejus.

15 Ideo quamdiu vivet, dabit ei de auro Schebæ; & orabit pro eo jugiter, toto die benedicet ei.

16 *Ubi* fuerit pugillus tritici in terra, in vertice montium, commovebit se ut Libanus fructus ejus; & florebunt cives ut herba terræ.

17 Erit nomen ejus in seculum, durante sole soboleſcet nomen ejus; & benedicentes sibi in eo, omnes gentes beatum prædicabant eum.

18 Benedictus *sit* Jehova Deus; Deus Jisraelis; qui facit mirabilia solus:

19 Et benedictum nomen gloriæ ejus in seculum: impleaturque gloria ejus tota terra, amen, iterum amen.

20 Finiuntur orationes Davidis filii Jischai.

PSALMORUM LIBER TERTIUS.

PSALMUS LXXIII.

Prosperitas impiorum perpenditur, & concluditur in Deo solo securitatem invenire.

Salmus Asaphi. Atqui bonus *est* Jisraeli Deus, puris animo.

2 Equidem *quod ad* me, pene declinaverant pedes mei; nihil fere *aberat quin* effunderentur gressus mei:

3 Quum inviderem insanientibus, prosperitatem improborum aspicerem.

4 Nam non *sunt* nexus usque ad mortem eorum, sed pingue *est* robur eorum.

5 In labore mortalium non sunt, & cum *reliquis* hominibus non afficiuntur plagis.

6 Idcirco cingit eos torques superbiæ, operit *velut* ornamentum violentia eos.

7 Emicat præ pinguedine uterque oculus eorum, superant cogitationes animi.

8 Tabifici sunt, & loquuntur maligne oppressionem: & è sublimi loquuntur.

9 Opponunt cœlis os suum, & lingua eorum pervadit terram:

10 Ideoque redit populus ejus huc, quum aquæ pleni *poculi* exprimuntur ipsis,

11 Ut dicant, quomodo cognoscet Deus fortis? aut esset notitia in excelso?

12 Ecce istos improbos, ut tranquilli *in* seculo augeant vires.

13 Utique inaniter purifico animum meum, & lavo in munditia manus meas:

14 Quum sim plaga affectus quotidie, & castigatio mea *præsto sit* matutinis singulis.

15 Si dixerim, narrabo talia; ecce generationi filiorum tuorum perfidus fuero;

16 Si cogitem cognoscere hoc, laboriosum *visum* est in oculis meis:

17 Donec ingressus essem in sanctuaria *Dei* fortis, animadvertissem finem istorum.

18 Utique in lubricis ponis eos, dejicis eos in vastitates.

19 Quomodo abeunt in desolationem quasi momento? definunt, consumuntur terroribus?

20 Tamquam somnium, postquam evigilavit *quispiam*? Domine, quum expergisceris, imaginem eorum contemnis.

21 Quum exacerbabatur animus meus, & *in* renibus meis meipsum exacuebam,

22 Tum eram brutus, qui ignorarem: *velut* jumenta eram apud te.

23 Itaq; ego jugiter *futurus sum* tecum: prehendisti manum dexteram meam.

24 Consilio

24 Consilio tuo deduc me, ac postmodum in gloriam recipias me.
25 Quis *esset* mihi in cœlis *præter te*? & præter te nullo delector in terra.
26 Deficiente carne mea & animo meo; rupes animi mei & portio mea Deus *est* in seculum.
27 Nam ecce longinqui à te pereunt, exscindis quicunq; adulterando *deficit* à te.
28 De me itaque, propinquum esse Deo mihi bonum *est*; pono in Domino Jehovi receptum meum, ut enarrem omnia opera tua.

PSALMUS LXXIV.

De desolatione Ecclesiæ conquerens Zelotypiam Dei provocat.

O *De* disciscalica, Asapho. Quare Deus rejicis in æternum? fumare pergit ira tua in gregem pastus tui?
2 Recordare cœtus tui; te acquisiviſſe antea, vendicaſſe tribū poſſeſſionis tuæ; montem Tzijonis hunc *esse* in quo habitabas.
3 Attolle pedes tuos ad vaſtitates æternas, *ad* omnia mala *que* facit inimicus in loco sancto.
4 Rugientes hoſtes tui in medio ſynagogarum tuarum, poſuerunt inſignia ſua *pro* inſignibus.
5 Nobilis habitus eſt *eorum quisque*, prout efferebat ſurſum contra implexa ligna ſecures.
6 Etiam nunc ſculpturas ejus ſimul, vecte & tuditibus tundunt.
7 Immiſerunt ignem in ſanctuaria tua; *dejicientes* in terram prophanarunt tabernaculum nominis tui.
8 Dixerunt cum animo ſuo, vim inferamus eis pariter; incenderunt omnes ſynagogas *Dei* fortis *dejicientes* in terram:
9 Inſignia noſtra non videmus; non *eſt* amplius propheta, neque *eſt* apud nos qui ſciat uſque quo.
10 Quouſque ô Deus, probro afficiet hoſtis? irritabit inimicus nomen tuum in æternum?
11 Quare avertis manum tuam, & *quidē* dexteram tuam? è medio ſinus tui cohibe.
12 Atqui Deus rex meus *eſt* jam olim, operans omnimodam ſalutem in medio terræ.
13 Tu diſrupiſti robore tuo mare, perfregiſti capita cetorum in aquis.
14 Tu conquaſſaſti capita balænæ, dediſti cibū ipſi populo per deſerta *proficiſcēti*.
15 Tu fidiſti ſontem & torrentem; tu arefacis fluvios validos.
16 Tuus *eſt* dies; etiam tua noctu paraſti lumen *hujus* & ſolem.
17 Tu ſtatuiſti omnes terminos terræ: ipſam æſtatem & hyemem tu formaſti.
18 Recordare *ſalutem* hujus; inimicum probro afficere, ô Jehova, & populum ſtultum irritare nomen tuum.
19 Ne tradas *iſti* cateruæ vitam turturis tuæ, cateruæ pauperum tuorum afflictorum ne obliviſcaris in æternum.
20 Intuere in fœdus: nam repleta ſunt obſcuriſſima loca terræ, caulæ *ſua* violentiæ.
21 Qui attritus eſt, ne redeat confuſus, pauper & egens laudent nomen tuum.
22 Surge ô Deus, age cauſam tuam; recordare opprobrii tui *quo afficeris* à ſtulto quotidie.
23 Ne obliviſcaris vocis hoſtium tuorum; ſtrepitus inſurgentium in te, augeſcentis jugiter.

PSALMUS LXXV.

A Deo eſſe quod nemo eorum deprimatur & alterius exaltetur.

M Agiſtro ſymphoniæ, ne perdas; Pſalmus Aſapho, & canticum.
2 Celebramus te Deus, celebramus: nam propinquum nomen tuum, enarrant mirabilia tua.
3 Quum excepero conventum, ego rectiſſime judicabo.
4 Solutas terræ omniumque habitatorum ejus, ego aptabo columnas maxime.
5 Dicens inſanientibus, ne inſaniatis; & improbis, ne attollatis cornu:
6 Ne attollatis contra excelſum cornu veſtrum, *ne* loquamini collo duro.
7 Non enim ab exortu aut ab occaſu, neque à deſerto *eſt* exaltatio:
8 Sed Deus judex; hunc deprimit, & illum extollit.
9 Nam poculum in manu Jehovæ, & vinum turbidum eſt, plenum mixtione, ex quo fudit: verantamen fæces ejus *quas* expreſſerint, bibent omnes improbi terræ.
10 Ego itaque annunciem in ſeculum, pſallam Deo Jahakobi.
11 Et omnia cornua improborum ſuccidam; exaltentur cornua juſti

PSALMUS LXXVI.

Deus Ecclesiæ patronus celebratur.

M Agiſtro ſymphoniæ fidium; Pſalmus Aſapho & canticum.
2 Nobilis *eſt* in Jehuda Deus, in Jiſraele magnum nomen ejus:
3 Cujus tugurium *eſt* Schalemi, & habitaculum Tzijone.
4 Ibi confregit coruſcos arcus; ſcutum, gladiumque, & bellum vehementiſſime.
5 Illuſtris factus es, magnificus, ex montibus direptionis.
6 Dediderunt ſe in prædam robuſti animo, dormitaverunt ſomnum ſuum: adeò ut non invenerint ulli viri bellatores manus ſuas.
7 Præ increpatione tua, ô Deus Jahakobi: conſopitus eſt & currus & equus.
8 Tu, tu *inquam* formidabilis es: ecquis conſiſteret coram te, ex quo iraſceris?
9 E cœlis facis ut audiatur ſententia: terra timet, & quieta ſidit;
10 Quum ſurgit ad judicium Deus, ad ſervandum omnes manſuetos terræ maxime.
11 Nam æſtus hominum celebrat te, reſiduo æſtuum accinges *tuos*.

12 Vovete & *vota* reddite Jehovæ Deo vestro quicunque circumstant illum, afferant munus illi formidabili,

13 *Qui* vindemiat spiritum antecessorum, formidabili regibus terræ.

PSALMUS LXXVII.

Variis cogitationibus fluctuans, mirabilium Dei recordatione stabilitur.

MAgistro symphoniæ, præfecto *Jethuris* Jeduthunis; Asaphi psalmus.

2 Vox mea ad Deum *fortem*, quum exclamo; vox mea ad Deum, ut aurem advertat ad me.

3 Tempore angustiæ meæ Dominum requiro: manu mea noctu perfusa, & non intermittente: renuente consolationem admittere anima mea.

4 Recordor Dei, quum fluctuando perstrepet meditor, quum obruit se spiritus meus vehementissime.

5 *Quam* tenes vigiles oculos meos; concutior, ita ut non possim eloqui.

6 Reputo tempora, inde ab antiquitate, annos *superiorum* seculorum.

7 Recordor musicæ pulsationis meæ nocte: cum animo meo meditor, & perscrutatur spiritus meus *dicens*:

8 An in secula repelleret Dominus? aut non pergeret bene velle amplius?

9 An deficeret in æternum benignitas ejus? desineret sermo in quamque generationem?

10 An oblitus esset gratiam facere *Deus* fortis? an occluderet ira miserationes suas sumne?

11 Tandem dico; infirmare me istud, mutata dextera excelsi?

12 *Imo* recordabor actionum Jah: quin recordabor inde ab antiquitate quodque mirabilium tuorum:

13 Et meditabor de unoquoque opere tuo; de actionibus tuis confabulabor, *dicens*;

14 O Deus, in sanctitate via tua *est*; quis *Deus* fortis magnus *est* ut Deus?

15 Tu, ô *Deus* fortis mirifice; ostendisti in populis robur tuum.

16 Vindicasti brachio populum tuum posteros Jahakobi, etiam Josephum maxime.

17 Videntes te aquæ, Deus videntes te aquæ formidarunt: etiam commota sunt abysi.

18 Exundarunt aquis nubes, sonum ediderunt superiores nubes: etiam pervaserunt sagittæ tuæ.

19 Sonante tonitru tuo in isto orbe, illustrarunt fulgura orbem habitabilem: commota est & tremuit terra.

20 Per mare via tua, & semita tua per aquas amplas; ubi vestigia tua non sunt cognita.

21 Duxisti ut gregem populum tuum, Moschis & Aharonis opera.

PSALMUS LXXVIII.

Mysteria antiquitatum.

ODe didascalica, Asaphi. Auribus percipe, populi mi, doctrinam meam; inclinate aureas vestras ad sermones oris mei.

2 Aperiam per parabolam os meum, eructabo occulta inde à prisco *tempore*.

3 Quæ audivimus ac novimus, ut majores nostri narraverunt nobis,

4 Non celabimus filios eorum generationem posteram: narraturos laudes Jehovæ, roburque ejus, & mirabilia ejus opera quæ fecit.

5 Nam statuit testimonium in Jahakobo, & legem posuit in Israele; quam præcepit majoribus nostris nota facere filiis ipsorum:

6 Ut sciant generatio postera, filii nascituri; surgentesque, enarrent filiis suis:

7 Et ponant in Deo spem suam, neque obliviscantur actionum Dei fortis; sed præcepta ejus custodiant:

8 Ac non sint ut majores eorum, generatio contumax & rebellis; generatio quæ non comparavit animum suum, & cujus spiritus non fuit constans erga *Deum* fortem.

9 *Ii* posteri Ephrajimi armati jaculantes arcu, vertentes *terga* tempore prælii:

10 *Quia* non servaverant fœdus Dei, & in lege ejus renuerant ambulare;

11 Obliti actionum ejus, & mirabilium ejus operum quæ ostenderat ipsis.

12 Coram majoribus eorum fecerat miracula; in terra Ægypti, agro Tanitico.

13 Diffiderat mare ut traduceret eos; statuens aquas tamquam acervum:

14 Deduxeratque eos nube interdiu, & totam noctem lucente igne.

15 Fiderat rupes in deserto, ut potum præberet in abysis plurimum,

16 Educens fluenta è petra, & demittens tamquam flumina aquas.

17 Perrexerunt tamen adhuc peccare in eum, exacerbando excelsum in ipsa *terra* sicca:

18 Et tentantes *Deum* fortem cum animo suo, petiverunt cibum pro desiderio animi sui;

19 Ac obloquentes contra Deum dixerunt, an posset *Deus* fortis instruere mensam in hoc deserto?

20 En ita percussit rupem, ut fluxerint aquæ, & torrentes exundaverint: an etiam cibum posset dare? an pararet carnem populo suo?

21 Idcirco audiens Jehova, exarduerat: & ignis succensus erat in Jahakobum, ac etiam ira arserat in Israelem:

22 Quia non crediderant in Deum, neque confisi erant in salute ejus:

23 Quamvis præcepisset superioribus nubibus superne, & januas cœlorum aperuisset;

24 Depluensq; super eos Man ad comedendum, frumentū cœlorum daret illis;

25 Panem robustissimorum comederet quisque; viaticum mitteret eis ad saturitatem.

26 Impellens

26 Impellens Eurum in cœlis, & inducens robore suo Austrum,

27 Quum depluisset super eos carnem tanquam pulverem, & sicut arenam maritimam volucres alatas,

28 Dejiciens intra castra sua, circa tabernacula sua;

29 Et comedentes saturati essent valde, & quod concupiverant illi attulisset illis:

30 Nondum alienati erant à concupiscentia sua, adhuc cibus eorum in ore eorum *erat*,

31 Quum ira Dei ardens in eos, interficeret è pinguissimis eorum, & juvenes Israelis prosterneret.

32 Post totum hoc peccaverunt amplius, neque crediderunt propter mirabilia ejus opera.

33 Quamobrem consumebat vanitate dies illorum, & annos illorum terrore.

34 Quum occidebat eos, si requirebant eum, & conversi mane quærebant *Deum* fortem,

35 Recordantes Deum fuisse rupem suam, & *Deum* fortem excelsum *fuisse* vindicem suum;

36 Quamvis conarentur eum decipere ore suo, & lingua sua mentirentur ei,

37 Et animus ipsorum non esset comparatus erga eum, neque constantes essent in fœdere ejus;

38 Tamen ille misericors expiabat iniquitatem, ita ut non perderet; & plurimum avertebat iram suam, neque excitabat totum æstum suum;

39 Recordans carnem eos esse, ventum abeuntem qui non revertitur.

40 Quoties exacerbaverunt eum in deserto? dolore affecerut eum in solitudine?

41 Qui subinde tentarunt *Deum* fortem, & sanctũ Israelis circumscripserunt,

42 Immemores manus ejus, diei quo redemerat ipsos ab hoste:

43 Quo disposuit in Ægypto signa sua, & prodigia sua in agro Tanitico:

44 Quum mutavit in sanguinem rivos eorum, fluentaque eorũ ne bibere possent:

45 Immisit in eos collavium animalium quæ consumeret eos, ac ranas quæ perderent eos:

46 Et dedit bruchо proventum eorum, ac laborem eorum locustæ:

47 Occidit grandine vites eorum, & sycomoros eorum *igni*, qui quamque infidebat consumeret:

48 Dedidit etiam aide grandini bruta eorum, & pecora eorum pruinis ignitis:

49 Immisit in eos æstum iræ suæ, exandescentiam, indignationemque, & angustiam, mittendo nuncios malorum:

50 Libravit iter ad iram suam, non cohibuit à morte vitam illorum, & bestias eorum pesti dedidit:

51 Et percussit omne primogenitum in Ægypto, principium virium in tentoriis Chami:

52 Et transtulit tanquam pecudes populum suum, direxitque eos tanquam gregem per desertum:

53 Et dedacens eos secure ita ut non mesuerent, postquam inimicos eorum operuisset mare,

54 Adduxit eos in terminum sanctitatis suæ, montem hunc *quem* acquisivit dextera ejus,

55 Expellens à facie eorum gentes, sicutque ut accideret funiculo possessionis: & habitaverunt in tentoriis earum tribus Israelis.

56 Attamen tentarunt & exacerbarunt Deum excelsum, & testimonia ejus non observarunt:

57 Sed aversi perfide egerunt, ut majores eorum, conversi sunt, ut arcus fallax.

58 Nam provocarunt eum per excelsa sua, & per sculptilia sua ad zelotypiam concitarunt eum.

59 *Quod* audiens Deus excandaiz, sprevitque valde Israelem:

60 Adeo ut deserens tabernaculum Schilumis, tentorium *quod* collocaverat inter homines:

61 Traderet in captivitatem robur suum, & gloriam suam in manum hostis:

62 Dederetque gladio populum suum, quia in possessionem suam excandescerat:

63 Juvenes ejus absumeret ignis, & virgines ejus non laudarentur:

64 Sacerdotes ejus gladio conciderent, & viduæ ejus non flerent.

65 Deinde evigilavit Dominus *qui visus fuerat* tanquam dormiens, sicut robustus, cantillans ex vino:

66 Et percussit hostes suos retro, opprobrium perpetuum indidit eis.

67 Tandem sprevit tentorium Josephi, & tribum Ephraimi non elegit.

68 Eligens vero tribum Jehudæ, montem Tzijonis quem diligat,

69 Ædificavit simile excelsis *palatiis* sanctuarium suum, ut *pote in* terra quam stabuit in seculum.

70 Eligensque Davidem servum suum, & assumens eum ex caulis gregis;

71 A tergo fœtarum duxit eum, ad pascendum Jahakobum populum suum & Israelem possessionem suam:

72 Qui pavit eos pro integritate animi sui, & summa prudentia manuum suarum deduxit eos.

PSALMUS LXXIX.

Asaph pro Jerusalaim intuetur, ut tyrannis Deus irate in hostium copias divertat.

PSalmus Asapho. O Deus, ingressæ sunt gentes in possessionem tuam, polluerunt templum sanctitatis tuæ, disposuerunt Jeruschalaima in cumulos.

2 Dederunt cadiver servorum tuorum cibo volucribus cœli, carnem eorũ quos benignitate prosequeris, bestiis terræ.

3 Effuderunt sanguinem eorum velut a-

quam circa Jeruschalzima, nec vrā qui sepeliret.

4 Sumus opprobrio vicinis nostris, sanie & indificationi circumstantibus nos.

5 Quousque Jehova? iraseteris in æternum? ardebit velut ignis, zelus tuus?

6 Effunde iram tuam in eas gentes quæ non agnoscunt te; & super regna quæ nomen tuum non invocant.

7 Nam *consumtus* est consumsit Jahakobum, & habitaculum ejus desolaverunt.

8 Ne recorderis adversus nos iniquitatis præcedentium *temporum*: festinantes præveniant nos misericordiæ tuæ, nam attenuati sumus valde.

9 Auxiliare nobis Deus salutis nostræ propter honorem nominis tui: & eripe nos, expiationemque fac de peccatis nostris propter nomen tuum.

10 Cur dicturæ essent istæ gentes, ubinam *est* Deus istorum? innotescat in istis gentibus ante oculos nostros, ultione sanguinis servorum tuorum effusi.

11 Perveniat ante faciem tuam gemitus vinctii; pro magnitudine brachii tui fac ut reliqui sint qui jam traducatur morti.

12 Redde ergo vicinis nostris septuplo quo affecerunt te Domine.

13 Et nos populus tuus & grex pastus tui celebrabimus te in seculum, in quamque generationem enarrabimus laudem tuam.

PSALMUS LXXX.

Vineam devastatam Deo curæ esse.

MAgistro symphoniæ ad hexachorda; Psalmus testimonii Asapho.

2 O pastor Jistaelis auribus percipe; ductor Josephi tamquam gregis, insidens Cerubinis illuscesce.

3 Coram Ephrajimo, Binjamineque, & Menasche excita potentiam tuam; & veni ad plenam salutem *afferendam* nobis.

4 O Deus, restitue nos, & fac ut luceat facies tua; ita servabimur.

5 Jehova Deus exercituum, quousque fumitarus es contra orationem populi tui?

6 Cibas eos pane lacrymarum, & bibendum præbes eis de lacrymis triental.

7 Exponis nos contentioni vicinis nostris, & inimici nostri subsannant *nos*.

8 O Deus exercituum restitue nos, & fac ut luceat facies tua; ita servabimur.

9 Vitem ex Ægypto transtaleras; expulseras gentes ut plantares eam:

10 Expedivenas ante eam, secerasq; ut ageret radices suas & impleverat terram.

11 Operiebantur montes umbra ejus, & palmitum ejus cedri maximæ.

12 Emittebat ramos suos usque ad mare, & ad flumen teneros ramos suos.

13 Quare perrupisti macerias ejus, adeo ut carpant eam omnes viatores;

14 Suffodiat eam porcus silvestris, & animal agreste depascat eam?

15 O Deus exercituum, revertere jam, intuere è cœlis & respice: ac visita vitem hanc,

16 Et surculum quem plantaverat dextera tua; idque propter filium *quem* fortificasti tibi.

17 Incensa igne, succisa *est*, ab increpatione faciei tuæ perierunt.

18 Adsit manus tua viro dexteræ tuæ, & filio hominis quem fortificasti tibi:

19 Ac non retrocedemus à te: in vita conserva nos ut nomen tuum invocemus.

20 Jehova, Deus exercituum, restitue nos, fac ut luceat facies tua; ita servabimur.

PSALMUS LXXXI.

Cantionis docetur, quid maledictis ac stulto afferat, & quæ bona prohibeat.

MAgistro symphoniæ ad Gitthæa *instrumenta ode*, Asapho.

2 Cantate Deo robori nostro, vociferamini Deo Jahakobi.

3 Sumite psalmodica instrumenta, & apponite tympanum, citharam amœnam cum nablio.

4 Clangite in novilunio buccina, stativis cuibusc; feriis, diebus festis nostris.

5 Nam statutum in Jisraele est, ritus à Deo Jahakobi.

6 Qui testimonii in Josepho imposuit ipsam, quum processisset contra terram Ægypti, *ubi* sermonem ignotum audiebam.

7 Amovi, *inquit*, ab onere humerum ejus; manus ejus à lacuculo *intrita* abierunt.

8 Quum in angustia illa exclamares, liberavi te; exaudivi te in latebris tonitrui: probavi te, *usque* ad aquas Meribæ summe.

9 Audi populo mi, & contestabor te, ô Jisrael, si auscultaveris mihi,

10 *Si* non erit in te *Deus* fortis extraneus, neque incurvabis te *Deo* fortis alienigenæ *honorem exhibens*.

11 Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui feci ut ascenderes è terra Ægypti; dilata os tuum, & impleturus sum illud.

12 Sed non auscultavit populus meus voci meæ, & Jisrael non acquievit mihi.

13 Quapropter dimisi eos *semulatur os* ex sententia animi sui, *dicens*, abeant cum pravis consiliis suis.

14 O si populus meus auscultasset mihi, *si* Jisraelitæ in viis meis ambulassent;

15 Vel momento inimicos eorum fuissem depressurus, quum in hostes eorum convertissem manum meam:

16 Osores Jehovæ mendaciter se dedissent ei, & futurum fuisset tempus istorum in seculum:

17 Denique cibaturum faisset eum adipe tritici, etiam ex rupe melle fuissem satiaturus te.

PSALMUS LXXXII.

Magistratus officium.

PSalmus Asapho. Deus astat in cœtu *Dei* fortis, inter magistratus judicat.

2 Quousque judicabitis iniquè, & personam improborum suscipietis summe?

3 Judicate

3 Judicate *secundum* tenuem & pupillam, afflictum & pauperem justum pronunciate:

4 Liberate tenuem & egentem, è manu improborum eripite.

5 Ignerantibus & non animadvertentibus, in tenebris indesinéter ambulantibus illis, diminoventur omnia fundamenta terræ.

6 Ego dico; Dii *quidem* estis, & filii excelsi vos omnes:

7 *At* certe ut plebeius homo moriturî estis, etiam sicut unus aliorum principum casuri estis.

8 Surge, ô Deus, judica terram tu enim possessionem habes *judicorum* in omnibus gentibus.

PSALMUS LXXXIII.

Asaphus loga impiorum exitium precatur.

Canticum & Psalmus, Asapho.

2 O Deus, ne agas silentium; ne surdum agas, neque quiescas, ô *Deus* fortis.

3 Nam ecce inimici tui perstrepunt, & osores tui extollunt caput.

4 Contra populum tuum callide ineunt consilium, & consultant contra abditos tuos,

5 Dicentes, agite exscindamus istos, ne sint gens; ut non memoretur nomen Israelis amplius.

6 Nam consilium inierunt animis paribus, contra te fœdus pepigerunt.

7 Tentoria Edomæorum & Jischmaelitarum, Moabitæ & Hagareni,

8 Gebalitæ, Hammonitæque, & Hamalekitæ, Palestini cum habitatoribus Tyri:

9 Etiam Assyrius adjunxit se istis, fuit brachium posteris Loti maxime.

10 Fac istis ut Midianitis; ut Sisera, ut Jabini in torrente Kischonis;

11 *Qui* exciti fuerunt ad Hen-dorum, facti sunt fimus terræ.

12 Redige ipsos ingenuos istorum ut Horebum, & ut Zeebum; ut Zebachum, & Tzalmunnahum, omnes Toparchas istorum;

13 Qui dicunt, hæreditario jure possideamus nobis habitacula Dei.

14 Deus mi, pone eos velut rotam; ut stipulam coram vento.

15 Ut ignis exurit silvam, & ut flamma accendit montes,

16 Ita prosequere eos procella tua, & turbine tuo conturba eos.

17 Reple faciem eorum ignominia; ut requirantur nomen tuum, ô Jehova.

18 Pudore perfundantur, & conturbentur usque in seculum; erubescantque & pereant:

19 Ut cognoscatur, te, cui soli nomen *est* Jehova, excelsum esse supra universam terram.

PSALMUS LXXXIV.

Domus Dei quàm expetenda & qua via ad illam ducit.

Magistro symphoniarum ad Gitthon *instrumenta* posteris Korschi, Psalmus.

2 Quam amabilia *sunt* tabernacula tua, ô Jehova exercituum.

3 Desiderio afficitur, etiamque deficit anima mea *venienda* ad atria Jehovæ: cor meum & caro mea exclamant *venienda* ad Deum fortem vivencem *ad fidei*.

4 Etiam passer invenit domum, & hirundo nidum sibi, *in* quo ponat pullos suos: altaria tua, ô Jehova exercituum, rex mi & Deus mi.

5 Beati qui habitant domum tuam, *qui* adhuc laudant te summe.

6 Beatus homo, cui facultas *est* in te semitas *suas instituendi* ex animi sui *sententia*:

7 *Qui* transeuntes per vallem mori fontem constituunt eum, *quem* etiam benedictionum operit pluvia:

8 Qui pergunt ab acie ad aciem, compâret *quisque* apud Deum Taijone.

9 Jehova Deus *Deus* exercituum, audi orationem meam; auribus percipe ô Deus Jahakobi maxime.

10 Scutum nostrum aspice, ô Deus; & intuere faciem Christi tui.

11 Nam melior *est* dies *una* in atriis tuis, quam mille *alibi*: eligo frequentare limen in domo Dei mei, magis quam habitare in tentoriis improbitatis.

12 Quia sol & scutum *est* Jehova Deus, gratiam & gloriam dat Jehova: non cohibet bonâ *ab* ambulantibus in integritate.

13 O Jehova exercituum, beatus homo, qui fiduciam habet in te.

PSALMUS LXXXV.

Restitui petens salutaria se audiri vult; à quo magnas concipit spemi fiduciæ.

Magistro symphoniarum in posteris Korachi, Psalmus.

2 Benevolus fuerat, ô Jehova, terræ tuæ: reduxeras turbam captivam Jahakobi:

3 Condonaveras iniquitatem populi tui, texeras omne peccatum eorum summe:

4 Recoperas omnem excandescentiæ tuæ, averteras, quo minus æstuaret, iram tuam.

5 Restitue nos, ô Deus salutis nostræ, & irritâ fac indignationem tuâ contra nos.

6 An in seculum iraviscereris contra nos? protraheres iram tuam in quamque generationem?

7 An non tu reversus, vitæ restitueres nos, ut populus tuus lætentur in te?

8 Ostende nobis Jehova benignitatem tuam; & salutem tuam da nobis.

9 Audiam quid loquatur *Deus* ille *fortis* Jehovanam eloquitur pacem erga populum suum, & erga eos quos benignitate prosequitur: sed ne revertantur ad *stultitiam*.

10 Utiq; propinqua *est* timentibus eum salus ejus, habitatura est gloria in terra nostra.

11 Benignitas & fides occurrent inter se, justitia & pax osculabuntur se.

12 Fides è terra germinabit, & justitia è cœlis prospectabit.

13 Etiam Jehova dabit quod bonum est, ut terra nostra edat proventum suum;

14 Facietne justitia præcat sibi, dum conferet ad iter pedes suos.

PSALMUS LXXXVI.

Precationis mixtæ deprecatorius.

ORatio Davidis: inclina Jehova aurem tuam, exaudi me: nam pauper & egens sum.

2 Serva animā meam: nam is sum quem benignitate prosequeris: serva tuum servum, tu Deus mi, fiduciam habentē in te.

3 Gratiam fac mihi Domine; quia te inclamo toto die.

4 Lætifica animam servi tui: quia ad te, Domine, animam meam attollo.

5 Tu enim Domine bonus es & condonans, omnisque benignitate omnibus invocantibus te.

6 Auribus percipe, Jehova, orationem meam; & attende ad vocem deprecationum mearum.

7 Tempore angustiæ meæ invoco te, quia exaudis me.

8 Non *est* par tibi inter ullos Deos, ô Domine, neque *sunt* paria operibus tuis *opera*.

9 Omnes gentes quas *sic* affecisti venientes, incurvant se coram te, Domine, & honorem habent nomini tuo:

10 Quia magnus es atque mirificus, tu Deus solus es.

11 Doce me, Jehova, viam tuam, perg am in veritate tua; aduna animum meum ad timendum nomen tuum.

12 Celebrabo te Domine, Deus mi, ex toto animo meo, & honore prosequar nomen tuum in seculum:

13 Quia benignitas tua magna *fit* erga me, & eripueris animā meam a sepulcro imo.

14 O Deus superbi insurgunt contra me, & cœtus violentorum, quærunt vitam meam; qui non proponunt te sibi.

15 Tu autem Domine, *tu es* fortis, misericors, & gratiosus es, longanimis, & multus benignitate ac fide.

16 Respice ad me, & gratiam fac mihi; da robur tuum servo tuo, & serva filium ancillæ tuæ.

17 Effice erga me signum *quod* bono *sit*; ut videntes odores mei pudore perfundantur, quum tu Jehova adjuveris me & consolatus fueris me.

PSALMUS LXXXVII.

Gloria Tzijonis.

POsteris Korachi; psalmus & cantieum. Fundationem suam inter montes sanctitatis.

2 Diligit Jehova portas Tzijonis, supra quam alla tabernacula Jahakobi.

3 Honorificentissima *sunt* quæcumque prædicantur de te, ô civitas Dei summe *honorifica*.

4 Memoro Ægyptium, & Babylonium apud notentes me; ecce, Palæstinum, & Tyrium cum Æthiope, hunc genitum esse ibidem:

5 Ideo de Tzijone fore ut dicatur, hic & ille vir genitus est in ea; ipsumque stabilicurum eam Excelsum:

6 Jehovam annumeraturum conscribendo populos, hic genitus est ibidem excellentissime.

7 Quapropter cannt æque ac exsultant, omnes fontes vitæ meæ de te.

PSALMUS LXXXVIII.

Pauperis & moribundi oratio.

CAnticum & psalmus in posteris Korachi, magistro symphoniæ, ad pneumaticum instrumentum canendus: didascalicus Hemanis Ezrachitæ.

2 O Jehova, Deus salutis meæ; interdiu clamo, & noctu coram te.

3 Veniat in conspectū tuum oratio mea, inclina aurem tuam ad clamorem meum.

4 Nam saturata est malis anima mea, & vita mea ad sepulcrum pertingit.

5 Reputor cum descendentibus in sepulcrū, sum similis viro quem deficit virtus.

6 *Reputor* inter mortuos, semotum ab eo solli, jacētes in sepulcro, quorū non recordaris amplius qui manu tua excisi sunt.

7 Posuisti me in sepulcro omnium infimo in tenebrosissimis, in profundis locis.

8 Super me incumbit exercitatio tua, adeo omnibus irrumpentibus tuis fluctibus afflictis vehementissime.

9 Procul amoves notos meos a me, proponis me in summam abominationem eis, ita includam ut non possim evadere.

10 Oculus meus mœret præ afflictione; invoco te Jehova totum diem, spatio ad te manus meas.

11 An mortuis efficies opus mirabile? aut expertes vitæ celebraturi te exurgent potentissime?

12 An enarraretur in sepulcro benignitas tua? fides tua in perditione?

13 An cognosceretur in tenebris mirabile *opus* tuum, & justitia tua in terra oblivionis?

14 Atqui ego ad te, Jehova, vociferor, & unoquoq; mane oratio mea prævenit te.

15 Quare, ô Jehova, abjicis me? abscondis faciem tuam a me?

16 Pauperſum & moribundus a cōcussione, perferēs terrores tuos animi pendeo.

17 Super me transeuntibus æstibus tuis, conturbationes tuæ resciudant me.

18 Circumdantes me sicut aquæ toto die; cingentes me pariter.

19 Procul amoves a me amicum & socium, notis meis *sum* tenebroso loco.

PSALMUS LXXXIX.

Benignitas & veritas Dei sub crucē.

DIdascalica *ode*, Ethanis Ezrachitæ.

2 Benignitates Jehovæ *in* seculum canam; in quamque generationem notam faciam fidem tuam ore meo.

3 Nam statuo fore ut in seculum benignitas ædificetur in cœlis ipsis stabilias fidem tuam, *qua dixisti*,

4 Pepigi fœdus cum electo meo, juravi Davidi servo meo:

5 Usque

5 Usque in seculum me stabiliturum semen tuum, & ædificaturum in quamque generationem solium tuum sume.

6 Quapropter celebrant cœli mirabile *opus* tuum, Jehova; etiam fidem tuam in congregatione sanctorum.

7 Quis enim in superiore nube præstimatur Jehovæ? assimiletur Jehovæ inter filios fortium?

8 Deus fortis *est* formidabilis in consilio sanctorum plurimum, & reverendus supra omnia quæ circumstant eum.

9 O Jehova, Deus exercituum, quis *est* par tibi robustus Jah? nam fides tua circumvestit te.

10 Tu dominaris in superbiam maris quum attollunt se fluctus ejus, tu reprimis eos.

11 Tu contrivisti tamquam confossum Ægyptium; brachio roboris tui dispersisti inimicos tuos.

12 Tui *sunt* cœli, etiam tua *est* terra; orbem habitabilem & ea quæ ipsum implent, tu fundasti.

13 Aquilo & Auster quos tu creasti, Habor & Chermon de nomine tuo cantant.

14 Tibi brachium *est* cum potentia, robusta *est* manus tua, elata dextera tua.

15 Justitia & judicium habitaculo solii tui; benignitas & fides præcūt faciei tuæ.

16 Beatus *est* populus, qui agnoscunt clangorem, *qui* in luce faciei tuæ pergunt Jehova!

17 In nomine tuo exultant toto die, & in justitia tua attollunt se:

18 Nam decus roboris eorum es, & pro benevolentia tua attollitur cornu nostrū.

19 Jehovæ enim *est* scutum nostrum, & sancti Israelis Regis nostri.

20 Tunc alloquutus per visionem eum quem benignitate prosequebaris, dixisti, dispositi auxilium contra robustum, exaltavi electum è populo.

21 Inveni Davidem servum meum, oleo sancto meo unxi eum;

22 Quicum manus mea sit stabilis, etiam brachium meum fortificet eum.

23 Non aget exactorem inimicus contra eum, & deinceps iniquitati non afflliget eū:

24 Sed contundam à facie ejus hostes ejus, & osores ejus plaga afficiam.

25 Adeo fides mea & benignitas mea assutura est ei, ut in nomine meo extollatur cornu ejus.

26 Nam imponam mari manum ejus, & fluminibus dexteram ejus,

27 Ipse inclamabit me, tu pater mi, mi *Deus* fortis, & rupes salutis meæ:

28 Etiam ego primogenitum constituam eum, excelsum supra reges terræ.

29 In seculum servabo ei benignitatem meam, & fœdus meum fidum erit ei:

30 Disponamque in æternum semen ejus, & solium ejus ut *sunt* dies cœlorum.

31 Si dereliquerint filii ejus legem meā, & in judiciis meis non ambulaverint;

32 Si statuta mea prophanaverint; & præcepta mea non observaverint;

33 Visitabo quidem virga defectionem eorum, & plagis iniquitatem eorum:

34 Sed benignitatem meam non irritam faciam ab eo, neque mentiar contra fidem meam.

35 Non prophanabo fœdus meum, & pronunciatum labiorū meorum non mutabo.

36 Semel juravi per sanctitatem meam, Davidi non mentiar:

37 Semen ejus in seculum fore, & solium ejus ut solem coram me:

38 Ut luna stabile fore in seculum: & ut testes in superiore nube fideles summe.

39 At tu abjecisti, & sprevisti; excandescisti contra unctum tuum.

40 Detestatus es fœdus servi tui, prophanasti *dejectum* in terrā coronamentū ejus.

41 Dirupisti omnes macerias ejus: expolusti munitiones ejus contritioni.

42 Direpuerunt eum omnes viatores, est probro vicinis suis.

43 Extulisti dexteram hostium ejus, lætificasti omnes inimicos ejus.

44 Etiam retudisti acumen gladii ejus, neque stabilivisti eum in bello.

45 Fecisti ut cesset nitor ejus, & solium ejus in terram detrusisti.

46 Curtasti dies adolescentiæ ejus, operuisti eum pudore summe.

47 Quousque Jehova? abscondes te in æternum? ardebit tanquam ignis excandescentia tua?

48 Recordare mei, quam temporarius sim: quorsum in vanum creasses omnes filios hominis?

49 Quis vir ita vivat ut non experiatur mortem? eripiat se ipsum à sepulcro excellentissime?

50 Ubi *sunt* benignitates illæ pristinæ, Domine, quas juraveras Davidi per fidem tuam?

51 Recordare, Domine, opprobrii servorum tuorum me gestare in sinu meo *opprobrium* omnium maximorum populorum,

52 Quo afflecerunt inimici tui, Jehova: quo afflecerunt vestigia Christi tui.

53 Benedictus *sit* Jehova in seculum; amen, iterumque amen.

PSALMORUM LIBER QUARTUS.

PSALMUS XC.

Canticum Moschis mortem meditantis.

ORatio Moschis viri Dei. O Domine, tu habitaculum fuisti nobis, in quaque generatione.

2 Quum nondum montes editi essent, aut formasses terram, orbemque habitabilem; denique inde a seculo & usque in seculum tu *Deus* fortis es.

3 Redigis mortalem eo usque ut sit contritus, dicens, revertimini filii hominum.

4 Nam mille annos si præterea*t*; *sunt* in oculis tuis ut dies heſterna*s*, vigiliaque nocturna.

5 Inundatione abripis eos, somnus sunt: ipſo mane *sint* ut fœnum transiens;

6 Ipſo mane quo efflorui*t* transiens, ipſo veſpere exciſus atque exarefcens?

7 Quando conſumimur ira tua, & tuo ardu conturbamur?

8 Proponis iniquitates noſtras tibi, occulta noſtra lumini faciei tuæ.

9 Nam omnes dies noſtri divertant exeandeſcentia tua; conſumimus annos noſtros, ſimiles ſermoni *ſumi*.

10 In diebus ipſis annorum noſtrorum *ſunt* ſeptuageni anni, aut (ut *ſimus* valentiſſimi) octogeni anni; etiam exellentiſſimum eorum laborioſum *eſt* & moleſtum: quo feſtinè exciſo, avolamus.

11 Quis agnoſcit robur iræ tuæ, aut exeandeſcentiæ tuæ ſecundū timorē tuum?

12 Numerare dies noſtros ita doce *nos*; ut inducamus animum ſapientem.

13 Revertere Jehova, quouſque? & poeniteat te propter ſervos tuos.

14 Satia nos unoquoque mane benignitate tua, ut cantemus & lætemur omnibus diebus noſtris.

15 Lætifica nos, ut dies *multos* afflixiſti nos; annis *multis* experti ſumus malum.

16 Perſpicuum ſit erga ſervos tuos opus tuum, & decor tuus in filiis eorum.

17 Denique adſit amœnitas Jehovæ Dei noſtri nobis: & opus manuū noſtrarum inſtitue in nobis; ipſum, inquam, opus manuum noſtrarum inſtitue.

PSALMUS XCI.

Protectio omnipotentis, præſidium Angelorum & invocatio, ab omni malo præſervat ſanctos.

COnſidens in latibulo excelſi, in umbra omnipotētis indefinēter pernoctans.

2 Dico, in Jehova *eſt* receptus meus, & propugnaculum meum; Deus meus *eſt*, cui confido.

3 Quandoquidem ipſe erepturus eſt te à laqueo aucupantis, à peſte æruminoſiſſima.

4 Ala ſua protecturus te, quum ſub alas ipſius te receperis; clypeus & parma *eſt* fides ipſius.

5 Ne timeto à pavore nocturno, à ſagitta volitante interdiu:

6 A peſte in caligine pervadente, à lue vaſtante in meridie.

7 Cadentibus ab *altero* latere tuo mille, & decies mille à dextera tua; ad te non accedet.

8 Tantum oculis tuis intueberis, & retributionem improborum videbis.

9 Quum tu Jehovam, *Deum* receptus mei; Excelſum ſtatueris habitaculū tuum;

10 Non dabitur occaſio ut attingat te malum, & plaga non appropinquabit ad tentorium tuum.

11 Nam angelis ſuis præcipiet de te, ut conſervent te in omnibus viis tuis:

12 Ambabus palmis ſuſtineant te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

13 Super ferocem leonem & aſpidem incedes, conculcabis juvenem leonem & draconem.

14 Quia in me (*inquit Deus*) amore propendet, ideo liberabo eum; in edito collocabo eum, quia agnoſcit nomen meum:

15 Simulac invocaverit me, exaudiam eum; ipſi adero in anguſtia: eripiam eum, & honore afficiam eum:

16 Longitudine dierum ſatiabo eum, denique efficiam ut fruatur ſalute mea.

PSALMUS XCII.

Quam differat juſtorum ab injuſtorum proſperitas.

PSalmus & canticū, in diem ſabbathi.

2 Bonum *eſt* celebrare Jehovam, & pſallere nomini tuo, ô excelſe;

3 Annunciare unoquoque mane benignitatem tuam, & fidem tuam quibuſque noctibus;

4 Ad decachordum & ad nablium; ad citharam cum meditatione.

5 Quia lætitia afficis me, Jehova, opere tuo; de factis manuum tuarum cantabo.

6 Quam magna ſunt facta tua, Jehova: valde profundæ ſunt cogitationes tuæ.

7 Vir brutus non agnoſcit, & ſtultus non animadvertit iſtud,

8 Quū germināt improbi velut herba, floreuntque omnes qui operam dant iniquitati, *hoc* ut perdantur uſque in æternum.

9 Te autem ô excelſe, in ſeculum *eſſe* Jehovam.

10 Nam ecce inimici tui, Jehova, nam ecce inimici tui pereunt; diſſiliunt omnes qui operam dant iniquitati:

11 Attollis vero tanquam monocerotis cornu meum, perfundendo me oleo virente:

12 *Illa* intuente oculo meo in obſervatoribus meis; de inſurgentibus contra me malefiſcis, audientibus auribus meis.

13 Juſtus ut palma germinabit, ut cedrus in Libano creſcet.

14 Plantati in domo Jehovæ, in atriis Dei noſtri germina profundent.

15 Adhuc abundabunt in canitie, pingues & virentes erunt.

16 Ad annunciandum rectum eſſe Jehovam, rupem meam; neque *eſſe* ullam iniquitatem in eo.

PSALMUS XCIII.

Regni Chriſti firmitudo.

JEhova regnat, celſitate indutus; induitus Jehova, robore ſe accinxit: etiam ſtabilitur orbis habitabilis, ne dimoveatur.

2 Stabile *eſt* ſolium tuum ab illo tempore, inde à ſeculo tu *regnas*.

3 *Vim* attollant flumina, ô Jehova, attollant flumina ſonum ſuum; attollant flumina fragorem ſuum:

4 Sonis aquarum multarum, magnificis fluctibus irrumpentibus maris; magnificentior *eſt* in alto Jehova.

5 Teſtimonia

5 Testimonia tua firma *sunt* valde; domui tuæ decora sanctitas, ô Jehova, in longitudinem dierum *est*.

PSALMUS XCIV.

Conqueritur de injustis, tandem invitat eos ad Christum.

OFortis *Deus* ultionum Jehova; ô *Deus* fortis ultionum, illucesce:

2 Attollere, ô judex terræ: redde retributionem superbis.

3 Quousque improbi, ô Jehova; quousque improbi exsultabunt?

4 Eructantes loquuntur superbe, sese prædicabunt omnes qui operam dant iniquitati?

5 Populum tuum, Jehova, conterent, & possessionem tuam affligent?

6 Viduam & peregrinum interficient, ac pupillos occident.

7 Dicentes, non respicit Jah; neque animadvertit Deus Jhakobi?

8 Animadvertite, ô brutissimi in populo & stultissimi, quando intelligentes eritis?

9 An plantator auris, an non audiet? aut formator oculi, an non inmeatur?

10 An castigator gentium, an non reprehendat? qui docet homines scientiam, *an non agnoscet?*

11 Jehova cognoscit cogitationes hominum, esse vanitatem ipsam.

12 Beatus ille vir quem castigas Jah, & quem ex lege tua doces.

13 Ad præstandum quietem ei à diebus adversitatis, dum foditur improbo fovea.

14 Non enim deseret Jehova populum suum, & possessionē suam non derelinquit;

15 Sed usquead justitiam reversurū est judicium, & post illud omnes recti corde.

16 Quis surrecturus fuisset pro me contra malefcos? quis seipsum stitisset pro me cōtra eos qui operam dant iniquitati?

17 Nisi Jehova pleno auxilio fuisset mihi, parum abest quin habitasset *in* loco silentii vita mea.

18 Quum dico, dimovetur pes meus; benignitas tua, ô Jehova, sustentat me.

19 Quum multæ sunt cogitationes meæ apud me, consolationes tuæ oblectant animam meam.

20 An consociaretur tibi solium scrutatorum, formantis molestiam præter statutum.

21 Turmatim convenientium contra animam justi, & sanguinem innoxium condemnantium?

22 Imo *est* Jehova mihi pro edito loco, & Deus meus pro rupe receptus mei:

23 Qui convertit contra eos iniquitatē ipsorum, & malitia ipsorum exscindit ipsos; exscindit ipsos Jehova, Deus noster.

PSALMUS XCV.

Psalmus exhortatorius, ne exemplo majorum in die tentationis deficiamus.

AGite cantemus Jehovæ; clangamus rupi salutis nostræ.

2 Eamus ante faciem ejus cum gratiarum actione, cum psalmis clangamus ei.

3 Nam Deus *fortis* magnus *est* Jehova; & rex magnus supra omnes Deos:

4 In cujus manu *sunt* ima vestigia terræ, penes quem *sunt* vires montium:

5 Cujus est ipsum mare, ut qui fecit illud, & arida, *quæ* manus ejus formarūt.

6 Venite, incurvemus nos & procumbamus; flectamus genua coram Jehova qui fecit nos.

7 Cum ipse *sit* Deus noster, nos vero populus pastus ejus, & grex ductus ejus, hodie, si vocem ejus audieritis,

8 Ne obdauretis animum vestrum, ut in contentione, ut die tentationis in deserto.

9 Ubi tentaverunt me majores vestri; probaverunt me, etiam experti sunt opus meum.

10 Quadraginta annis fastidio habui generationem *illam*; dicens, populus sunt errabundi animo, & sunt ignorantes viarum mearum.

11 Quibus juravi in ira mea, eos non ingressuros in requiem meam.

PSALMUS XCVI.

Exaltandum esse Jehovam ab omnibus, quia omnes sit judicaturus.

CAnite Jehovæ canticum novum, canite Jehovæ tota terra.

2 Canite Jehovæ, benedicite nomini ejus; prædicate de die in diem salutē ejus.

3 Narrate in gentibus honorem ejus, in omnibus populis mirabilia ejus opera:

4 Magnum Jehovam & laudatum valde, reverendum esse supra omnes Deos.

5 Nam omnes dii populorum *sunt* idola, Jehova vero cœlos fecit.

6 Gloria & decor coram eo, robur & ornatus in sanctuario ejus *sunt*.

7 Cedite Jehovæ familiæ populorum; cedite Jehovæ honorem & laudem.

8 Cedite Jehovæ honorem nominis ejus; afferte munus, & venite ad atria ejus.

9 Incurvate vos Jehovæ *honorem exhibentes* in decore sanctitatis, formidate à conspectu ejus tota terra.

10 Dicite in gētibus Jehova regnat; ejus stabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur: judicaturus est populos rectissime.

11 Lætabuntur cœli, & exsultabit terra, perstrepet mare, & quæ ipsum implent.

12 Exsultabit ager & quicquid *est* in eo, tunc cantabunt omnes arbores silvæ:

13 Ante faciem Jehovæ quum venerit, nam venit ad judicandum terram: judicaturus est orbem habitabilem per justitiam, & populos per fidem suam.

PSALMUS XCVII.

Gloria regnantis Dei idololatras pudefaciē & exhilarans justos.

JEhova regnat, exsultet terra; lætentur regiones plurimæ.

2 Nubes & caligo circumstant eum; justitia & judicium, locum solii ejus.

3 Ignis ante eum procedit, & inflammat circumquaque hostes ejus.

4 Perlustrant fulgura ejus orbem habitabilem, videns formidat terra.

5 Montes ut cera liquefiunt à præsentia Jehovæ, à præsentia domini totius terræ.

6 Indicant cœli justitiam ejus, atque ut videant omnes populi honorem ejus.

7 Pudore suffundantur omnes colentes sculptile, qui se jactant de idolis: incurvate se honorē exhibentes ei omnes angeli.

8 Audiens lætatur Tzijon, exsultantque filiæ Jehudæ, propter judicia tua, ô Jehova.

9 Tu enim es Jehova, excelsus supra omnem terram; valde elatus es supra omnes angelos.

10 Amantes Jehovæ, odio habete malum: servans animas suorum quos benignitate prosequitur, è manu improborum eripit eos.

11 Lux sata est justo; & rectis animo lætitia.

12 Lætamini justi in Jehova, & celebrate memoriam sanctitatis ejus.

PSALMUS XCVIII.

Tuba adventantis judicis.

Psalmus. Cantate Jehovæ canticum novum, quia opera mirabilia fecit: salutem attulit ei dextera ipsius, & brachium sanctitatis ipsius.

2 Notam fecit Jehova salutem suam, ante oculos ipsarum gentium revelavit justitiam suam.

3 Recordatus est benignitatis suæ, & fidei erga domum Israelis: vident omnes fines terræ salutem Dei nostri.

4 Clangite Jehovæ tota terra; fragore edito cantate & psallite.

5 Psallite Jehovæ cithara, cithara & psalmodia.

6 Tubis & sono buccinæ clangite coram rege Jehova.

7 Perstrepat mare, & quæ implent ipsum; orbis habitabilis & habitantes in eo.

8 Flamina complodant manu, pariter montes cantent,

9 Coram Jehova, quia advenit ad judicandū terram, judicaturus est orbem habitabilem juste, & populos rectissime.

PSALMUS XCIX.

Laudes magnitudinis, roboris, justitiæ & fidelitatis Dei erga se vos suos.

Jehova regnat commoveantur populi: insidens Cerubinis *regnat*, mutet terra.

2 *Regnat* Jehova Tzijone magnus, etiam altus *est* supra omnes populos.

3 Celebrent nomen tuum magnum & reverendum sanctum esse.

4 *Tu* quoque robustissime rex judicium amans: tu, *imperium*, constituis quod est rectissimum, judicium & justitiam in Jahakobo tu perficis.

5 Exaltate Jehovam Deum nostrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad scabellum pedum ejus; *quæ* sanctus sit.

6 Mosehem & Aharonem cum sacerdotibus ipsius, Schemuelemque cum invocantibus nomen ipsius: *ipsi* clamantes Jehovam, *ipse* illico exaudivit eos:

7 In columna nubis alloquutus est eos: observantes testimonia ipsius, & statutum *quod* dederat eis.

8 Jehova Deus noster, tu exaudivisti eos: *Deus* fortis condonans fuisti eis, etiam quum ultionē sumeres de actionibus eorū.

9 Exaltate Jehovam Deum nostrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad montem sanctitatis ejus: quia sanctus *est* Jehova Deus noster.

PSALMUS C.

Psalmus authorificus ad omnes incolas terræ.

Psalmus pro gratiarum actione: Clangite Jehovæ omnes *incolæ* terræ,

2 Colite Jehovam cum lætitia, venite in conspectum ejus cum cantu.

3 Agnoscite Jehovam esse Deum, ipsum effecisse *nos* (non autem nos *ipsos*) populum suum & gregem pastus sui.

4 Ingredimini portas ejus cum gratiarum actione, atria ejus cum laude: gratias agite ei, benedicite nomini ejus.

5 Nam bonus *est* Jehova, in seculum *est* benignitas ejus; & usque ad generationem quamque fides ejus.

PSALMUS CI.

Votum Regis.

Davidis Psalmus. Benignitatem & jus canam: tibi, ô Jehova, psallam.

2 Animadvertam via integra, quando venturus sis ad me: indefinenter ambulabo in integritate animi mei, intra domum meam.

3 Non proponam mihi ob oculos rem nefariam: factum declinantium odi, non adhærebit mihi.

4 Animus perversus recedet à me, malum non agnoscam.

5 Lingua lædentem *apud* me clam proximum suum, ipsum exscindam: elatum oculis, & tumentem animo, ipsum non potero *ferre*.

6 Oculi mei *attendent* ad veraces terræ, ut consideant mecum: ambulans via integra, is ministrabit mihi.

7 Non habitabit intra domum meam faciens dolum; loquens mendacia non stabilietur coram oculis meis.

8 Singulis matutinis exscindam omnes improbos terræ, ad rescindendū à civitate Jehovæ omnes qui operā dant iniquitati.

PSALMUS CII.

Psalmus quintus pœnitentialis.

Oratio pro paupere; quum obruitur, & ante Jehovam effundit meditationem suam.

2 Jehova audi orationem meam; & vociferatio mea ad te perveniat.

3 Ne abscondas faciē tuam à me, quo die *est* angustia mihi: inclina ad me aurē tuā, quo die inclamo, festinanter exaudi me.

4 Nam

4 Nam consumuntur ut fumus dies mei, & ossa mea ut focus exarescunt.

5 Percussum tamquam herba exaruit cor meum, quia obliviscor comedere cibum meum.

6 Præ voce gemitus mei, adhæsit os meum carni meæ.

7 Similis sum plateæ deserti; sum tamquam bubo vastitatum

8 Assidue sum similis passeri, solitario in tecto.

9 Toto die probro afficiunt me inimici mei, insanientes cōtra me, per me jurant.

10 Nam cinerem tamquā panem comedo, & potiones meas cum fletu misceo,

11 Propter indignationem tuam, & ferventem iram tuam: quia sustulisti me, & abjecisti me.

12 Dies mei similes *sunt* umbræ inclinatæ: & ego sicut herba exaresco.

13 Tu autē Jehova in seculū permanes, & recordatio tui in quamq; generationem.

14 Tu surgens misereberis Tzijonis: quia tempus est faciendi gratiam ei, quia advenit statum tempus,

15 Quo delectentur servi tui lapidibus ejus, & pulveri ejus gratiam faciant,

16 Ut revereantur gentes nomē Jehovæ, & omnes reges terræ honorem tuum;

17 Quum ædificans Jehova Tzijonem, apparuerit in honore suo,

18 Respexerit ad orationem nudatissimi, & non spreverit orationem eorum.

19 Conscribatur hoc in generationē posteram, ut populus recreatus, laudet Jah:

20 Quod prospectaverit ex alto *loco* sanctitatis suæ, Jehova è cœlis in terram intuitus sit,

21 Ad exaudiendum suspirium vincti, ad solvendū eos qui jam tradantur morti,

22 Ut enarrent Tzijone nomen Jehovæ, & laudem ejus Jeruschalaimis:

23 Congregantibus se populis simul, & regnis ad colendum Jehovam.

24 Affligit *quidem* in hac viâ vires meas, curtat dies meos:

25 *Sed* dico, mi Deus fortis, ne auferas me mediis diebus meis; per generationem æternam *sunt* anni tui.

26 Ante *quam* terram fundasses, & opus manuum tuarum *essent* cœli.

27 Ista peritura sunt, tu autem permanes; ista, inquam, omnia ut vestimentum veterascent, ut indumentum mutabis ea atque mutabuntur:

28 Tu vero idem es, & anni tui non finiuntur.

29 Filii servorum tuorum habitabunt, & semen eorum stabilietur coram te.

PSALMUS CIII.

Anima exultans in regno gratiæ.

De Davidis. Benedic anima mea Jehovæ, & omnia intestina mea nomini sanctitatis ejus.

2 Benedic anima mea Jehovæ, & ne obliviscaris ullius beneficiorum ejus:

3 Qui condonat omnes iniquitates tuas, qui medetur omnibus morbis tuis:

4 Qui vindicat à fovea vitam tuam, qui circumtegit te benignitate & miserationibus.

5 Quo satiante bonis quibusque os tuum: servas te recentem tamquam aquila, *tamquam* pueritia tua.

6 Facit quæ justa sunt Jehova, & judicia omnibus oppressis.

7 Notas fecit vias suas Moschi, posteris Jisraelis actiones suas.

8 Misericors & gratiosus Jehova, longanimis, & multus benignitate,

9 Non in æternum litigat, neque in seculum *iram* asservat:

10 Non secundum peccata nostra facit nobis, neq; secundum iniquitates nostras refert nobis;

11 Sed quam alti sunt cœli supra terram prævalet benignitas ejus erga timentes eum:

12 Quam longe abest orions ab occidēte, longe amovet à nobis defectiones nostras

13 Ut miseretur pater filiorum, misereatur Jehova timentium ipsum,

14 Nam ipse novit figmentum nostrum, memor pulverem nos esse.

15 Dies mortalis similis fœno dies ejus, sicut flos agri, sic floret *ipse*.

16 Quum ventus pervadit ipsum, mox non est, neque agnosci ipsum amplius à loco suo.

17 At benignitas Jehovæ inde à seculo usq; in seculum *est* erga timentes ipsum, & justitia ejus erga nepotes:

18 Erga observantes fœdus ipsius, & erga memores mandatorū ejus ad faciendū ea.

19 Jehova in cœlis stabilivit solium suum, & regnū ipsius omnibus præsidet.

20 Benedicite Jehovæ, angeli ejus; valentissimi robore, efficientes verbum ejus; auscultantes voci verbi ejus.

21 Benedicite Jehovæ omnes exercitus ejus, ministri ejus facientes placitū ejus.

22 Benedicite Jehovæ omnia opera ejus in omnibus locis dominationis ejus; benedic anima mea Jehovæ.

PSALMUS CIV.

Schola naturæ & specialis providentiæ Dei.

Benedic anima mea Jehovæ, Jehova Deus mi, magnus es valde, decorem & majestatem indutus:

2 Amiciens te luce tamquam panno, extendens cœlos tamquam aulæum.

3 Qui contignat in aquis cœnacula sua; qui disponit densas nubes *in* vehiculum suum, qui itat super alas venti.

4 Qui facit angelos suos ventos, ministros suos ignem flammantem.

5 Fundavit terram super bases ejus, ne dimoveatur in seculum & perpetuum.

6 Abysso ut indumento operueras eam, supra montes stantibus aquis:

7 Ex increpatione tua diffugerunt, à voce tonitru tui acceleraverunt *fugam*.

8 Conscen-

8 Conscenderunt *per* montes, descenderunt *per* convalles; in locum quem fundaveras ipsis.

9 Terminum opposuisti, ne transeant; ne revertantur ad operiendum terram.

10 Qui emittis fontes per valles, *ut* inter montes ambulent,

11 Potum præbeant omnibus animantibus agri, frangant onagri sitim suam.

12 Juxta illos volatilia cœli habitent, è medio frondium edentia vocem.

13 Irrigat montes è cœnaculis suis, ut à fructu operum tuorum satietur terra.

14 Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis usum; ut depromant cibum è terra:

15 Qui vino lætificat cor mortalis, nitidam efficit faciem oleo; & cibo cor mortalis sulcit:

16 Satiantur arbores Jehovæ, cedri Libani quas plantavit:

17 (Ubi aviculæ nidificent) habitet domicilia ciconiæ;

18 Montes excelsissimi rupicaprarum, petræ montanorum murium perfugium.

19 Statuit Lunam in stata tempora, Solem agnoscentem occasum suum.

20 Disponis tenebras, ut sit nox: qua repunt omnia animantia silvæ;

21 Juvenes leones rugientes ad prædam, & quidem quærendo à *Deo* forti escam suam.

22 Exorto sole recipiunt se, & in lustris suis recubant.

23 Prodit homo ad opus suum, & ad culturam suam usq; ad vesperam.

24 Quam ampla sunt opera tua, ô Jehova! *quam* ea omnia sapienter fecisti! quam plena est terra possessione tua!

25 *In* ipso mari magno & spatioso; illic reptilia *sunt* atque innumera, animantia parva cum magnis.

26 Illic naves ambulant, balæna quam formasti, ludendo in eo.

27 Omnia ista in te exspectationē habent, ut des escam ipsorum tempore suo:

28 Te dante ipsis colligunt, aperiente manum tuam satiantur bono.

29 Abscondente faciem tuam conturbantur; recipiente spiritum eorum exspirant, & in pulverem suum revertuntur:

30 Emittente spiritum tuum recreantur: denique renovas faciem terræ.

31 Sit honor Jehovæ in seculum, lætetur Jehova in operibus suis:

32 Qui intuente in terram tremit illa; attingente ipsos montes, fumant.

33 Canam Jehovæ in vita mea, psallam Deo meo quantisper ero.

34 Suavis erit de eo meditatio mea, ego lætabor in Jehova.

35 Deficiant peccatores à terra, & improbi amplius non sint: benedic anima mea Jehovæ, Halelu-Jah.

PSALMUS CV.

Chronicon Exodi ad recordationem miraculum Dei.

CElebrate Jehovam, proclamate nomen ejus; notas facite in populis actiones ejus.

2 Canite ei, psallite ei; confabulamini de omnibus mirabilibus ejus operibus.

3 Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, lætetur animus quærentiū Jehovā.

4 Requirite Jehovam & robur ejus; quærite faciem ejus jugiter.

5 Recordamini mirabilium ejus operum quæ fecit; prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.

6 O semen Abrahami servi ejus, ô electi ejus filii Jahakobi.

7 Hic *est* Jehova Deus noster, in tota terra judicia ejus *sunt*.

8 Recordatur in seculū federis sui; verbi *quod* præcepit, in mille generationes,

9 Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti sui *præsiti* Jitzchako.

10 Quod præstitit Jahakobo in statutum; Jisraeli *in* fœdus perpetuum:

11 Dicendo, tibi daturus sum terrā Canahanis: funiculum possessionis vestræ.

12 Quamvis essent homines pauci, plane pauci & inquilini in ea.

13 Itarentque à gente in gentem, à regno in populum alium:

14 Non permisit cuiquam opprimere eos, etiam reprehendit propter eos reges,

15 Ne attingitote *(jergmini)* unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.

16 Quum advocans famem super terram, omnem scipionem panis fregit;

17 Miserat ante eos virum præstantem; *qui* ad servitutē venditus erat, Josephum.

18 Cujus pedes affixerunt compedi, ferrum subivit ipse,

19 Usq; ad tempus quo erat adventurū verbū ipius: sermo Jehovæ probavit eū.

20 Mittens rex expediri jussit eū, & dominator populorum idem solvit eum:

21 Præposuit eum dominum familiæ suæ, & dominatorem in totam possessionem suam;

22 Ut vinciret principes ejus ex animo suo, & seniores ejus informaret.

23 Deinde venit Jisrael in Ægyptum, & Jahakob peregrinatus est in regione Chami.

24 Ubi quam fecisset *Deus* ut fœtificaret populus suus valde, & potentiorem eum effecisset hostibus suis;

25 Mutavit animum illorum ut odio haberent populum suum; ut machinarentur contra servos suos.

26 Misit Moschem servum suum, Ahronem quem elegerat:

27 *Qui* exposuerunt apud eos verba signorum ejus, & prodigiorum in regione Chami.

28 Misit tenebras, & obtenebrarunt eam, neque rebellarum: *sigua* contra verbum ejus.

29 Mutaverat aquas illorum in sanguinem & morte affecerat pisces eorum,

30 Abunde

30 Abunde produxerat terra illorum ranas, invadentes penetralia regum illorũ.
31 Simul ac edixit, advenerat colluvies *animalium*, pediculi in totum terminum eorum.
32 Reddiderat pluvias eorum grandinem, ignem maxime flammantem in regione illorum:
33 Quibus percussit vites illorum, & ficus illorum; confregitque arbores termini illorum.
34 Simulac edixit advenerat locusta, & melolontha, eaque innumera.
35 Quæ comedit omnem herbam regionis eorum, comeditque fructum terræ illorum.
36 Tandem percussit omne primogenitum in regione illorum, principium omnis potentiæ illorum.
37 Tum eduxit eos cum argento & auro, nec fuit in tribubus ejus qui labaret.
38 Lætati sunt Ægyptii quum exirent hi, quia irruerat pavor horũ super ipsos.
39 Expandit nubem pro tegumento, & ignem ad illustrandum noctem.
40 Petente *populo*, adduxit cotурnices; & pane cœlorum satiavit eos.
41 Aperuit rupem; & effluxerunt aquæ, ambulantes per siticulosa *loca*, *ut* fluvius.
42 Quia recordabatur verbi sanctitatis suæ, cum Abrahamo servo suo *habiti*.
43 Ideo eduxit populum suum cum gaudio, cum cantu electos suos.
44 Dedítque eis regiones gentium, & laborem nationum possident hæreditario jure:
45 Ut observent statuta ejus, & leges ejus custodiant. Halelu-Jah.

PSALMUS CVI.

Chronicon desertis ad exprobrationem defectionum populi.

HAlelu-Jah. Celebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.
2 Quis eloquatur summam potentiam Jehovæ? efferat totam laudem ejus?
3 O beatos qui observarent rationem *hanc*, qui exercerent justitiam quovis tempore.
4 Recordare mei Jehova, pro benevolentia qua prosequeris populum tuum, visita me salute tua:
5 Ut fruar bono electorum tuorum, ut lætet lætitia gentis tuæ; ut me laudibus efferam cum possessione tua.
6 Peccavimus cum majoribus nostris, inique fecimus, improbe egimus.
7 Majores nostri in Ægypto non intellexerant mirabilia tua opera, non recordati fuerant amplitudinis benignitatum tuarum, sed occasionem dederant mutandi *eas* ad mare, ingressuri mare algosum.
8 Attamen servavit eos propter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam.
9 Nam ipso increpante mare algosum, exsiccatum est; & deduxit eos per abyssos ejus, quasi *per* desertum.
10 Ita servans eos à manu osoris, vindicavit eos à manu inimici,
11 Operuerunt vero aquæ hostes eorũ, unus ex illis non est relictus *superstes*.
12 Quamvis credidissent verbis ejus, cecinissent laudem ejus:
13 Festinanter obliti sunt operum ejus, non perdurarunt ad consilium ejus:
14 Sed ducti concupiscentia in deserto tentaverunt *Deum* fortem in solimdine:
15 Adeo ut tradens illis quod petebant, immitteret macieta in *illos* ipsos.
16 Postea invidentibus Moschi in castris, Aharoni sancto Jehovæ;
17 Aperiens se terra deglutivit Dathanem, & operuit coetum Abirami:
18 Exardescensque ignis in coetum illorum flamma incendit improbos.
19 Fecerunt vitulum Chorebi, & incurvaverunt se *exhibentes honorem* fusili:
20 Et mutantes honorem suum, in formam bovis comedentis herbam.
21 Obliti sunt Dei fortis servatoris ipsorũ; qui fecerat *res* magnas in Ægypto,
22 Mirabilia opera in regione Chami, terribilia ad mare algosum.
23 Quamobrem dixerat se perditurum eos: nisi Mosche electus ipsius constitisset in irruptione illa coram ipso, ad avertendũ excandescentiã ipsius, ne perderet.
24 Spreverant quoque terram desiderabilem, non credentes verbo ejus:
25 Et murmurantes in tentoriis suis, non auscultarunt voci Jehovæ.
26 Quapropter sublata manu sua *juravit* eis, se dejecturum eos in ipso deserto.
27 Etiam dejecturum semen eorum in gentibus, & dispersurum eos in regionibus.
28 Præterea copulaverunt se etiam cum idolo Pehoris, & comederunt sacrificia mortuorum;
29 Adeo provocantes *Deum* ad indignationem factis suis, ut irrumperet in eos plaga;
30 Donec consistente Pinchaso & judicium exercente, coercita esset plaga illa:
31 Quod reputatum est ei ad justitiam, per quamque generationẽ usq; in seculũ.
32 Item ferventem iram concitarunt ad aquas contentionis; ita ut male fuerit Moschi propter ipsos:
33 Quam exacerbantibus illis spiritum ipsius, pronunciasset labiis suis *execrationem suam*.
34 Non perdiderunt populos illos, de quibus edixerat Jehova ipsis:
35 Sed commiscentes se cum illis gentibus, didicerunt opera earum;
36 Coluerunt que terricula earum, quæ ipsis fuerant in tendiculam.
37 Nam sacrificaverunt filios suos filiasque suas dæmonibus:
38 Et effuderunt sangũnem innoxium, sanguinem

sanguinem filiorum suorum, filiarumque suarum quas sacrificabant, terricultis Cenahanæorum; adeo ut contaminata esset terra cædibus istorum.

39 Et polluerunt se operibus suis; actionibus suis, scortantes.

40 Quapropter accensus ira Jehova in populum suum; abominatus est possessionem suam:

41 Adeo ut traderet eos in manu gentium, ut dominarentur in eos osores eorũ:

42 Et opprimentibus ipsos inimicis suis, deprimerent se sub manu eorum.

43 Multoties eripuit eos; quamvis ipsi exacerbassent eum consilio suo, & attenuati essent propter iniquitatem suam;

44 Respiciens ad angustiam eorum, audito clamore eorum.

45 Et recordantem pro eis federis sui; pœnituit ipsum pro amplitudine benignitatum suarum:

46 Adeo ut conciliaret illis misericordiam, coram omnibus qui captivos detinebant eos.

47 Serva nos Jehova, Deus noster, & congrega nos ex istis gentibus; ad celebrandũ nomen sanctũ tuum, & laudationibus commendandam nos in laude tua.

48 Benedictus Jehova Deus Jisraelis inde à seculo usq; in seculum: & dicat totus populus, Amen; Halelu-jah.

PSALMORUM LIBER QUINTUS.

PSALMUS CVII.

Formula gratiarum actionis ob omnimoda gratia divina experimenta.

CElebrate Jehovam, quoniam bonus *est*, quoniam in seculum benignitas ejus.

2 Prædicent redemti Jehovæ, quos redemit ab angustia;

3 *Quos* ex regionibus congregavit; ab oriente, & ab occidente; ab aquilone, & à mari:

4 *Qui* errarunt per desertum, per solitudinem vitæ; civitatem habitabilem non invenientes.

5 Famelici, etiam sitibundi; in quibus animus ipsorum sese obruebat:

6 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum; ex angustiis ipsorum eripuerit ipsos.

7 Et deduxerit ipsos per viam rectam; ut pervenirent ad civitatem habitabilẽ:

8 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus: & opera mirabilia ejus apud filios hominum:

9 Eum satiare animam appetentem, & animam famelicam explere bono.

10 Qui desident in tenebris & lethali umbra, vincti afflictione & ferro;

11 Quia dederunt occasionem mutandi sermones *Dei* fortis; & consilium excelsi preverunt;

12 Quorum deprimit ista molestia animum, *qui* labant, nemine adjuvante:

13 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, & angustiis ipsorum servaverit ipsos,

14 Eduxerit ipsos ex tenebris & umbra lethali, vincula ipsorum diruperit:

15 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum;

16 Eum frangere valvas chalybeas, & vectes ferreos succidere.

17 Stulti *qui* propter viam defectionis suæ, & propter iniquitates suas afflictantur;

18 Quorum anima omnem cibum abominatur; qui pertingunt usque ad portas mortis:

19 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos,

20 Mittens verbum suum curaverit ipsos, & liberaverit à foveis ipsorum:

21 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum;

22 Et sanctificantes sacrificia gratiarũ actionis, enarrent opera ejus cum cantu.

23 Qui descendant *in* mare navibus; exercentes artem in aquis amplis.

24 Ipsi *qui* vident opera Jehovæ, & mirabilia ejus in profundo:

25 Quemadmodum edicens constituat ventum procellosum, qui attollat fluctus illius:

26 *Quemadmodum* ascendant *ad* cœlos, descendant *ad* abyssos, anima ipsorum malo-seipsam dissolvat;

27 Titubent; sese moveant tamquam ebrius; & tota peritia eorũ absorbeatur:

28 Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ex angustiis ipsorum eduxerit ipsos,

29 Restituerit procellam malaciæ, silentibus fluctibus illarum *aquarum*,

30 Et lætantes ipsos, postquam conticuerunt *fluctus*; deduxerit ad portum optatum;

31 Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum,

32 Exaltentq; eum in congregatione populi, & in consessu seniores laudent eum.

33 Redigit flumina in desertum, & processus aquarum in siticulosum solum:

34 Terram fructuosam in salsuginosam, propter malitiã habitantium in ea.

35 Redigit desertum in stagnũ aquarum, & terram ficcaneam in processus aquarum,

36 Efficiens ut habitent ibi famelici, & constituant civitatem habitabilem,

37 Et consitis agris ac plantatis vineis, compareat proventum fructuosum.

38 Qui

38 Qui ita benedicit eis, ut multiplicentur valde; & jumenta eorum non minuit.

39 Ut contra minuuntur atq; incurvantur, præ coarctatione mali & mœrore;

40 Quum effundens contemtum super ingenuos, facit ut errent per inanitatem aviam:

41 Collocatq; in edito egentem ab afflictione, & disponit tamquam gregem familias.

42 Videant recti & lætentur; omnis vero nequitia obdat os suum.

43 Quotus quisq; sapiens est qui observet ista, ut animadvertantur benignitates Jehovæ.

PSALMUS CVIII.

Benignitatis & promissi Dei memor, strenuus evadit.

CAnticum & psalmus Davidis.

2 Erecto animo meo, ô Deus; canam & psallam, etiam gloria mea.

3 Evigila nablium & cithara: expergiscar *inde ab* aurora.

4 Celebrabo te in populis, Jehova, & psallam tibi in nationibus:

5 Magnam esse supra cœlos benignitatem tuam, & ad superiores usq; nubes veritatem tuam.

6 Exaltare supra cœlos, ô Deus, & super totam terram gloria tua:

7 Ut liberentur dilecti tui, serva dextera tua, & exaudi me.

8 Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo, in partem obtinebo Schecemum, & convallem Succothoram metiar.

9 Meus Gilhad, meus Menasche; & Ephraim robur capitis mei, Jehuda legislator meus *est*.

10 Moab pollubrum meum, supra Edomæum projiciam calceum meum; contra Palæstinam clangentem agam.

11 Quis deduceret me *in* civitatem munitam? quis deduceret me Edomæam usque?

12 An non *tu*, ô Deus, rejeceras nos, ut non procederes, ô Deus, inter exercitus nostros?

13 Cedo nobis auxilium *tuum* ab hoste, alioquin vanitas *est* auxiliatio humana.

14 In Deo faciamus strenue, & ipse proculcabit hostes nostros.

PSALMUS CIX.

Pauperis & contriti animi querela & in hostes imprecatio.

MAgistro symphoniæ, Davidis psalmus. O Deus laudis meæ, ne surdam agas.

2 Nam os improbi & os dolosum contra me aperuerunt se, obloquuta sunt mihi lingua mendace:

3 Et verbis odiosis circumvenerunt me, oppugnantia me immerito.

4 Adversati sunt mihi loco dilectionis meæ, qua eram in oratione;

5 Reponentes mihi malum pro bono, & odium pro dilectione mea.

6 Præfice illi improbum, qui adversans insistat ad dexteram illius:

7 Quum in jus venerit, abeat damnatus; & oratio illius illi fit crimini:

8 Sint dies illius pauci, curationem illius accipiat alter:

9 Sint filii illius pupilli, & uxor illius vidua:

10 Et indesinenter vagantes filii illius, mendicent, quærantq; *stipem* è locis desolatis suis:

11 Illaqueet fœnerator quicquid *est* illi, & diripiant extranei laborem *illius*:

12 Ne sit illi qui protendat benignitatem, neque sit qui gratiam faciat pupillis illius:

13 Sit posteritas illius exidio *addicta*, in generatione altera deleatur nomen eorum:

14 In memoria sit iniquitas majorum illius apud Jehovam, & peccatum matris illius ne deleatur:

15 Sint coram Jehova jugiter, ut exscindat è terra memoriam eorum.

16 Propterea quod non est recordatus exercere benignitatem; sed persequutus est virum pauperem, egentemque, & affectum ægritudine animi, ad afficiendum morte.

17 Et optavit ut maledictio obveniret ei, neq; oblectatus est benedictione, sed *ut* procul esset ab eo.

18 Ut indueretur maledictione velut chlamyde sua, & ingrederetur velut aqua intra eum, & velut oleum in ossa ejus:

19 Adsit illi, tamquam panno amicitiæ se; & pro zona jugiter se accingat ea.

20 Hoc *esto* præmium adversantium mihi à Jehova, & obloquentium malum contra animam meam.

21 Tu autem, ô Jehovi Domine, exerce *benignitatem* ergo me propter nomen tuum, quia bona *est* benignitas tua, eripe me.

22 Nam pauper & egenus sum; & cor meum confossum est in medio mei:

23 Ut umbra quum declinat, abire cogor, exagitor ut locusta:

24 Genua mea labant præ jejunio, & caro mea emaciatur exhausta pinguedine

25 Insuper ego probro sum illis; videntes me movent caput suum.

26 Auxiliare mihi, ô Jehova Deus mi, serva me pro benignitate tua:

27 Ut agnoscant manum tuam hanc esse, te Jehovam fecisse hoc:

28 Utut maledicant ipsi, tu benedicito; qui insurrexerunt quum erubuerint, lætatur servus tuus.

29 Induantur adversarii mei ignominia, & amiciant se, tamquam pallio, pudore suo.

30 Celebrabo Jehovam valde ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

31 Quod astitit ad dexteram egentis; ut *ipsum* conservet ab iis qui abjudicant vitam illi.

PSALMUS

PSALMUS CX.

Regnum & sacerdotium Christi.

DAvidis psalmus. Dixit Jehova Domino meo, sede ad dexteram meam; donec disposuero inimicos tuos in scabellum pedum tuorum.

2 Scipionem robustum tuum emissurus est Jehova Tzijone, *dicens* dominare in medio inimicorum tuorum.

3 Populi tui oblationes voluntariæ die copiarum tuarum in decoris *locis* sanctitatis inde ab utero, *futuræ sunt*; tibi *adveris* ros juventæ tuæ accuratissime.

4 Juravit Jehova, & non pœnitebit eum; tu *es* sacerdos in seculum secundum ordinem Malcitzedeki.

5 Dominus, *qui stetit* ad dexteram tuam; frangens die iræ suæ reges,

6 Judicium exercebit in gentes, complens corporibus; frangens caput, in regionibus plurimis.

7 De torrente in via bibet; idcirco attollet caput.

PSALMUS CXI.

Carmen paschale.

HAlelu-Jah. Celebrabo Jehovam ex toto animo, in consilio rectorum & cœtu;

2 Magna opera Jehovæ, exposita omnibus qui delectantur illis,

3 Gloriosum & decorum opus ejus, & justitiam ejus perstantem in æternum.

4 Memoriam comparavit mirabilibus suis, gratiosus & misericors Jehova.

5 Escam dedit timentibus se, recordatus in seculum fœderis sui.

6 Vim operum suorum indicavit populo suo, dando eis possessionem gentium.

7 Opera manuum ejus *sunt* veritatis & judicii; constantia omnia mandata ejus:

8 Fulta in æternum, in seculum; *facta* fideliter & recte.

9 Redemtionem mittens populo suo, præcepit in seculum fœdus suum, sanctum & reverendum *haberi* nomen suum.

10 Caput sapientiæ *est* reverentia Jehovæ, successus optimus omnibus facientibus ista: laus ejus perstat in æternum.

PSALMUS CXII.

Alphabetum hominis Deum timentis.

HAlelu-Jah. Beatus quisquis reveretur Jehovam, in mandatis ejus delectatur valde.

2 Potens in terra futurum est semen ejus, generationi rectorum benedicitur:

3 Opes & divitiæ in domo ejus, & justitia ejus perstat in æternum.

4 Micat in tenebris lux justorum; gratiosus *est*, & misericors & justus.

5 Bonus quisque gratiose largitur, & mutuo dat; moderatur res suas ex officio.

6 Quia in seculum non dimovetur, in memoria perpetua *est* justus.

7 A rumore malo non timet, erecto animo suo confisus Jehovæ.

8 Fultus animo suo non timet, donec videat *malum* in hostibus suis.

9 Dispergit, dat egentibus, justitia ejus perstat in æternum; cornu ejus elevatur honore.

10 Improbus autem videns indignatur, dentibus suis frendens contabescit; desiderium improborum periturum est.

PSALMUS CXIII.

Deus ut erigens inopem & fœcundans sterilem, celebratur.

HAlelu-Jah. Laudate servi Jehovæ, laudate nomen Jehovæ.

2 Sit nomen Jehovæ benedictum, deinceps usq; in seculum:

3 Ab ortu solis usque ad occasum ejus; *sit* laudatum nomen Jehovæ.

4 Elatus supra omnes gentes Jehova *est*, supra ipsos cœlos gloria illius.

5 Quis *est* par Jehovæ Deo nostro? qui altissime habitat:

6 Qui demississime perspicit, in cœlis & in terra;

7 Erigens è pulvere tennem, è sterquiliniis elevans egentem,

8 Faciendo ut consident cum ingenuis, cum ingenuis populi sui:

9 Faciens ut quæ sterilis erat in familia, sedeat mater liberorum læta. Halelu-Jah.

PSALMUS CXIV.

Celebratur exitus ex Ægypto.

EXeute Israele ex Ægypto, familia Jahakobi à populo peregrini sermonis.

2 Fuit Jehuda sanctitatis illius, Israel dominiorum illius.

3 Ipsum mare videns profugit, ipse Jarden divertit retrorsum;

4 Ipsi montes subsiliernnt velut arietes, colles ut subrumæ pecudes.

5 Quid tibi *erat* ô mare, cur fugeres? ô Jarden, cur diverteres retrorsum?

6 O montes, *cur* subsiliretis velut arietes; colles, velut subrumæ pecudes?

7 A præsentia Domini intremit terra, à præsentia Dei Jahakobi:

8 Qui mutat ipsum rupem *in* stagnum aquarum, saxum adamantinum in fontem aquarum.

PSALMUS CXV.

Celebratur Jehova omnipotentia & beneficio, idolorum inane vanitas deprimitur.

NOn nobis Jehova, non nobis; sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.

2 Quare dicerent gentes, ubi *est* nunc Deus illorum?

3 Atqui Deus noster in ipsis cœlis *est*, quicquid placet facit.

4 Terrenalis illarum argenteis & aureis, operi manuum humanarum,

5 Os *est* eis, sed non loquuntur; oculi *sunt* eis, sed non vident:

6 Aures *sunt* eis, sed non audiunt; nasus *est* eis, sed non odorantur:

7 Manus eis, sed non palpant; pedes eis, sed non ambulant; non mittit gutture suo.

8 Similes

8 Similes illis sunt qui faciunt illa, quisquis confidit illis.

9 Israel confide Jehovæ, auxilium horum & scutum horum est.

10 *Vos* è familia Aharonis confidite Jehovæ, auxilium horum & scutum horum est.

11 Timentes Jehovam confidite Jehovæ, auxilium horum & scutum horum est.

12 Jehova recordatus nostri benedicet: benedicet familiæ Israelis, benedicet familiæ Aharonis:

13 Benedicet timentibus Jehovam, parvulis simul ac magnis.

14 Augebit Jehova vos, vos & filios vestros.

15 Benedicti eritis Jehovæ, qui fecit cœlos & terram:

16 Ipsi cœli, cœli *sunt* Jehovæ: terraque, *quam* dedit filiis hominum.

17 Non qui mortui sunt laudant Jah, neque quicunque descendunt in locum silentii:

18 Sed nos benedicemus Jah, deinceps usque in seculum. Halelu-jah.

PSALMUS CXVI.

Celebratur misericordia Jehovæ, sacrificiumque gratiarum actionis, & votum ei persolvitur.

SAt habeo, quod Jehova exaudit vocem meam, deprecationes meas.

2 Quia inclinavit aurem suam mihi, idcirco diebus meis invocabo ipsum.

3 Circumdantibus me doloribus mortis, angoribusque sepulcri obvenientibus mihi; angustiam & mœrorem inveniens,

4 Si nomen Jehovæ invoco, *dicendo*; obsecro Jehova, libera animam meam:

5 Gratiosus Jehova & justus, Deus, inquam noster misericors.

6 Servans simplices Jehova; quum attenuatus sum, mihi confert salutem.

7 Redi anima mea in requiem tuam; quum Jehova beneficus fit erga te,

8 Quandoquidem eripuisti meipsum à morte, oculos meos à lacrymis, pedem meum à lapsu:

9 Indefinenter ambulabo coram Jehova, in regionibus viventium.

10 Credidi quum *hæc* loquuturus essem, ego fatus fueram supra modum,

11 Ego dixeram accelerando; omnis homo *est* mendax.

12 Quid rependerem Jehovæ? omnia beneficia ejus superant me.

13 Poculum omnis salutis acceptum *exhibebo*, & nomen Jehovæ prædicabo.

14 Vota mea Jehovæ rependens, mox coram toto populo ejus, *dicendo*:

15 Pretiosa *est* in oculis Jehovæ, mors intentata iis quos ipse benignitate prosequitur.

16 Obsecro Jehova, quum ego *sim* servus tuus, sim servus tuus filius ancillæ tuæ; solveris vincula mea?

17 Tibi sacrificem sacrificium gratiarum actionis, & nomen Jehovæ prædicem:

18 Vota mea Jehovæ persolvam, mox coram toto populo ejus,

19 In atriis domus Jehovæ, in medio vestri, Jeruschalaimæ. Halelu-jah.

PSALMUS CXVII.

Vocatio gentium.

LAudate Jehovam omnes gentes, laudationibus commendate eum omnes nationes:

2 Quia invaluit erga nos benignitas ejus, & fides Jehovæ in seculum. Halelu-jah.

PSALMUS CXVIII.

Psalmus eucharisticus celebrans mirabilia benignitatis Dei.

CElebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.

2 Dicat nunc Israel, esse in seculum benignitatem ejus.

3 Dicant nunc qui sunt ex familia Aharonis, esse in seculum benignitatem ejus.

4 Dicant nunc timentes Jehovæ, esse in seculum benignitatem ejus.

5 Ex ipso angore invocavi Jah, respondens *collocavit* me in lato Jah.

6 Jehova *adest* mihi, non timebo, quid faciat mihi homo.

7 Jehova adest mihi cum auxiliatoribus meis; ideo ego despicio osores meos.

8 Melius *est* recipere se ad Jehovam, quam fiduciam habere in ullo homine.

9 Melius *est* recipere se ad Jehovam, quam fiduciam habere in ingentis.

10 Omnes gentes circumdederant me; sed in nomine Jehovæ enervavi eas:

11 Etiam atque etiam circumdederant me; sed in nomine Jehovæ enervavi eas.

12 Circumdederant me tanquam apes, exstinctæ sunt ut ignis spinarum; nam in nomine Jehovæ enervavi eas.

13 Graviter impulseras me ut caderem, sed Jehova auxilio fuit mihi.

14 Robur meum & carmen Jah, is fuit mihi salutis.

15 Vox cantus & salutis *est* in tentoriis justorum; *dicens* dextera Jehovæ agit strenue.

16 Dextera Jehovæ elata, dextera Jehovæ agit strenue.

17 Non moriar, sed vivam, ut enarrem opera Jah.

18 Severe castigavit me Jah; sed morti non tradidit me.

19 Aperite mihi portas justitiæ; ut ingressus per eas celebrem Jah.

20 Hæc ipsa porta ad Jehovam, per quam justi intrant.

21 Celebrabo te; quia exaudiens me, fuisti mihi salutis.

22 Quem lapidem spreverant structores, is est in caput anguli.

23 A Jehova est hic, *thema* mirabilis in oculis nostris.

24 Hæc ipsa die effecit Jehova ; exsultemus & lætemur in ea.

25 Obsecro Jehova, serva nunc ; obsecro Jehova, prospera nunc.

26 Benedictus *est* qui venit in nomine Jehovæ ; benedicimus vobis e domo Jehovæ.

27 *Dei* fortis Jehovæ, qui illustravit nos : ligate sacrificia festi funibus, usq; ad cornua altaris.

28 *Deus* fortis meus es, ideo celebrabo te ; Deus meus, exaltabo te.

29 Celebrate Jehovam, quia bonus *est* ; quia in seculum benignitas ejus.

PSALMUS CXIX.

ALEPH

Alphabetum sanctorum.

BEati integri viâ, qui ambulant in lege Jehovæ :

2 Beati custodientes testimonia ejus, ex toto animo quærentes eum :

3 *Qui* etiam non operantur iniquitatem, *sed* in viis ejus ambulant.

4 Tu præcepisti mandata tua, obser*vari* valde :

5 Utinam comparentur viæ meæ, ad observandum statuta tua :

6 Tunc non erubescam, quum intuebor in omnia præcepta tua.

7 *Sed* celebrabo te recto animo, discendo jura justitiæ tuæ :

8 Statuta tua observabo, ne derelinquas me admodum.

BETH

9 Quomodo purificabit puer semitam suam ? observando *eam* secundum verbum tuum.

10 Ex toto animo meo quæro te, ne fiam me errare à præceptis tuis.

11 In animo meo recondo sermonem tuum, ut non peccem in te.

12 Tu benedicte Jehova, doce me statuta tua.

13 Labiis meis recenseo omnia jura oris tui.

14 De via testimoniorum tuorum gaudeo, ut superiorum omnibus opibus :

15 De mandatis tuis meditor, & intueor semitas tuas :

16 In statutis tuis me ipsum oblecto, non obliviscor verbi tui.

GIMMEL

17 Beneficium confer in servum tuum ; *ut* dum vivo, observem verbum tuum.

18 Retege oculos meos, ut intuear mirabilia ex lege tua.

19 Peregrinante me in hac terra, ne abscondas à me præcepta tua.

20 *Nam* comminor ipse, ob desiderium erga jura tua omni tempore.

21 *Tu qui* perdis superbos, maledictos ; qui errant à præceptis tuis.

22 Devolve à me opprobrium & contemtum, quia testimonia tua custodio :

23 Tum consident ibus principibus, de me sermones frequentantibus, servus tuus meditatur de statutis tuis :

24 Tum testimonia tua oblectationes meæ *sunt*, consiliarii mei.

DALETH

25 Adhæret pulveri vita mea ; vivum serva me secundum verbum tuum.

26 Vias meas recensentem exaudivisti me ; doce me statuta tua.

27 Fac ut viam mandatorum tuorum intelligam, ut mediter de mirabilibus tuis.

28 Stillat anima mea præ mœstitia, erige me secundum verbum tuum.

29 Viam falsitatis amove à me, & legem tuam gratiose largire mihi.

30 Viam veritatis eligo, judiciorum tuorum propono *mihi*.

31 Inhæreo testimoniis tuis Jehova, ne finas me erubescere.

32 Viam præceptorum tuorum percurram, quum dilataveris animum meum.

HE

33 Doce me, Jehova, viam statutorum tuorum ; quam custodiam *in* finem *usque*.

34 Fac ut intelligam, ut custodiã legem tuam ; observemq; eam ex toto animo.

35 Fac ut incedam itinere præceptorum tuorum, nam eo delector.

36 Flecte animum meum ad statuta tua ; neq; *sinas* deflecti ad quæstum.

37 Averte oculos meos, ne respiciant vanum : in viis tuis fac ut vivam.

38 Præsta servo tuo sermonem tuum, qui *addictus est* reverentiæ tui.

39 Averte opprobrium meum, quod reformido ; quia jura tua bona *sunt*.

40 Ecce desidero mandata tua, in justitia tua fac ut vivam.

VAU

41 Quumq; obvenerint mihi benignitates tuæ Jehova ; salus tua secundum sermonem tuum :

42 Respondebo probro afficienti me rem ; quia fiduciam habeo in verbo tuo.

43 Sed ne abripe ab ore meo verbum verum admodum ; quandoquidem jura tua exspecto :

44 Et observabo legem tuam jugiter, in seculum & sempiternum :

45 Indesinenter q; ambulabo in ipsa latitudine, quia mandata tua quæro :

46 Et loquar de testimoniis tuis coram regibus, neq; erubescam :

47 Et me oblectans in præceptis tuis, quæ diligo,

48 Attollam manus meas ad præcepta tua quæ diligo, & meditabor de statutis tuis.

ZAJIN

49 Recordari verbi tui servo tuo *habili*, de quo spem fecisti mihi.

50 Hæc *est* consolatio mea in afflictione mea : sermonem tuum vivificare me ;

51 Superbis deridentibus me admodum, à lege tua me non declinare :

52 Recordari

52 Recordari judiciorum tuorum inde à seculo Jehova, & meipsum consolari:
53 Procella prehendente me ab improbis, desertoribus legis tuæ,
54 Psallendi argumenta esse mihi statuta tua, in loco peregrinationum meæ;
55 Recordari de nocte nominis tui Jehova, & observare legem tuam.
56 Hæc *consolatio* est mihi, ne mandata tua custodire.

CHETH

57 Portio mea es Jehova, dico; ut observem verba tua.
58 Deprecor faciem tuam ex toto animo, gratiam fac mihi secundum sermonem tuum.
59 Reputo vias meas, ut referam pedes meos ad testimonia tua.
60 Festino ac non cunctor, observare mandata tua.
61 Turbis improborum dispoliantibus me; legis tuæ non obliviscor.
62 Media nocte surgo ad celebrandum te, propter judicia justitiæ tuæ.
63 Socius sum omnibus qui reverentur te, & observantibus mandata tua.
64 Benignitatis tuæ, ô Jehova, plena est terra; statuta tua doce me.

TET

65 Bono affecisti servum tuum Jehova, secundum verbum tuum.
66 Præstantiam rationis & scientiæ doce me: nam præceptis tuis credo.
67 Quam nondum loquerer, ego errabam: nunc autem sermonem tuum observo.
68 Bonus es & beneficus, doce me statuta tua.
69 Concinnantibus contra me falsitatem superbis, ego ex toto animo custodio mandata tua.
70 Obesatur quasi adipe cor illorum, ego lege tua oblecto me.
71 Bono mihi fuit me affligi, ut discerem statuta tua.
72 Melior *est* mihi lex oris tui, multis millibus *summorum* aureorum & argenteorum.

JOD

73 Manus tuæ fecerunt me & aptaverunt me: redde me intelligentem, ut discam præcepta tua.
74 Timentes tui videant me & lætentur, quod in verbo tuo exspectationem habeam.
75 Agnosco Jehova, justa esse judicia tua; & te in fide afflixisse me.
76 Adsit jam benignitas tua, ut consoletur me, secundum sermonem tuum *habitum* cum servo tuo.
77 Obveniant mihi misericordiæ tuæ ut vivam: quia lex tua *est* omnis oblectatio mea.
78 Erubescant superbi, quod falsis de causis pervertant me; meditante me de mandatis tuis.
79 Convertantur ad me timentes tui, & cognoscentes testimonia tua.
80 Erit animus meus integer in Statutis tuis, ut non erubescam.

CAPH

81 Consumitur *desiderio* salutis tuæ anima mea, in verbo tuo exspectationem habeo.
82 Consumuntur oculi mei *desiderio* sermonis tui, dicendo, Quando consolaberis me?
83 Quamvis sim similis utri ad fumum: statutorum tuorum non obliti sum.
84 Quanti *erunt* dies servi tui? quando exercebis in persequentes me judicium?
85 Fodiunt mihi superbi fossas, qui se non conformant legi tuæ.
86 Omnia præcepta tua *sunt* ipsa veritas: falsis de causis persequuntur me, auxiliare mihi.
87 Propemodum consumserunt me *dejectum* in terram: ego vero non dereliqui mandata tua.
88 Pro benignitate tua vivum serva me, ut observem testimonium oris tui.

LAMED

89 In seculum ô Jehova, verbum tuum consistit in cœlis.
90 In unaquaque generatione fides tua: quum statueres terram, illa constabat.
91 Ad judicia tua perstant hodie, quia illa omnia *sunt* servi tui.
92 Nisi lex tua *esset* omnis oblectatio mea, jam diu periissem in afflictione mea.
93 In seculum non obliviscar mandatorum tuorum: illis vivum conservas me.
94 Tuus sum, conserva me; quia mandata tua quæro.
95 Me exspectantibus improbis ad perdendum me, testimonia tua considero.
96 Omni perfectioni video esse finem: latum *vero esse* mandatum tuum valde.

MEM

97 Quam diligo legem tuam! toto die est meditatio mea;
98 Inimicis meis sapientiorem me tenet præceptis tuis: nam in seculum adest mihi.
99 Omnibus doctoribus meis intelligentior fio, quia testimonia tua meditatio mea *sunt*.
100 Senibus prudentior sum, quia mandata tua custodio.
101 Ab omni semita mali, cohibeo pedes meos, ut observem verbum tuum.
102 A judiciis tuis non recedo, quia tu doces me.
103 Quam suavia sunt palato meo *judicia* sermonis tui! suaviora melle ori meo.
104 Mandatis tuis prudens sum: id circo odi omnem semitam falsitatis.

NUN

105 Lucerna pedi meo verbum tuum *est*, & lux itineri meo.
106 Juravi quod præstabo, me observaturum jura justitiæ tuæ.

107 Afflictus sum admodum; Jehova, vivum conserva me secundum verbum tuum.

108 Voluntarias oblationes oris mei accepta quæso Jehova, & jura tua doce me.

109 Anima mea in manu mea jugiter *versante*, tamè legis tuæ non obliviscor:

110 Ponentibus improbis laqueum mihi, à mandatis tuis non aberro.

111 Possideo testimonia tua in seculum: quia gaudium animi mei sunt.

112 Inclino animum meum ad faciendum statuta tua; in seculum, *in* finem *usque*.

SAMEC

113 Cogitationes *alias* odi, legem autem tuam diligo.

114 Latebra mea & scutum meum es, in verbo tuo expectationem habeo.

115 Recedite à me malefici, ut custodiam præcepta Dei mei.

116 Sustenta me secundum sermonem tuum, ut vivam; neque pudefacias me ab exspectatione mea.

117 Suffulci me ut salvus sim, & respiciam ad statuta tua jugiter.

118 Conculcas omnes errantes à statutis tuis: quia falsus *est* dolus eorum.

119 *Tanquam* scoriæ, facis, ut cessent omnes improbi terræ; idcirco diligo testimonia tua.

120 Horret pavore tui caro mea; adeo à judiciis tuis timeo.

HAJIN

121 Exerceo judicium & justitiam: ne permittas me oppressoribus meis.

122 Obi vadimonium pro servo tuo in bonum: ne opprimant me superbi.

123 Oculi mei consumuntur *desiderio* salutis tuæ, & sermonis justi tui.

124 Fac erga servum tuum secundum benignitatem tuam, & statuta tua doce me.

125 Servus tuus sum, prudentem me redde; ut cognoscam testimonia tua.

126 Tempus est ut faciat Jehova; irritam faciant legem tuam.

127 Propterea amplius diligo præcepta tua, quam aurum & *quidem* aurum purgatissimum:

128 Propterea *quod* omnia mandata de omnibus recta agnosco, omnem semitam falsitatis odi.

PE

129 Mirabilia *sunt* testimonia tua: idcirco custodit ea anima mea.

130 Aditus verborum tuorum illuminat, prudentia instruit simplices.

131 Os meum distendo, & anheló: quia præceptorum tuorum cupidus sum.

132 Respice ad me, & gratiam fac mihi pront *est* jus erga amantes nomen tuū.

133 Pedes meos institue in sermone tuo, & ne finas dominari in me ullam iniquitatem.

134 Redime me ab oppressione hominum, ut observem mandata tua.

135 Fac ut præluceat facies tua servo tuo, & doce me statuta tua.

136 Rivi aquarum descendunt *ex* oculis meis propter *eos qui* non observant legem tuam.

TZADE

137 Justus es Jehova, & rectus judiciis tuis.

138 Præcepisti justa testimonia tua, & fidelia valde.

139 Conficit me zelus meus, quod obliviscantur verbi tui hostes mei.

140 Purgatus *est* sermo tuus valde; quapropter servus tuus diligit ipsum:

141 Parvus ego & contemtus mandatorum tuorum non obliviscor,

142 Justitiæ tuæ, justitiæ perpetuæ; & legis tuæ veracis.

143 Oppressione & angustia obvenientibus mihi, præcepta tua *sunt* oblectationes meæ.

144 Justitia testimoniorum tuorum *est* in seculum; prudentem me effice ut vivam.

KOPH

145 Invocantem ex toto animo exaudi me Jehova, *ut* statuta tua custodiam.

146 Invocantem te serva me, *ut* observem testimonia tua.

147 Venitus ante *te* in ipso crepusculo ut vociferer, in verbo tuo spem habeo.

148 Prævenient oculi mei excubias, ad meditandum de sermone tuo.

149 Voci meæ auscultа secundum benignitatem tuam, Jehova: secundum judicia tua vivum conserva me.

150 Appropinquantibus sectatoribus sceleris, *qui* à lege tua longe absunt;

151 Propinquus es Jehova, & omnia præcepta tua *sunt* veritas.

152 Pridem novi de testimoniis tuis, te in seculum fundasse ea.

RESCH

153 Respice afflictionem meam, & libera me: quia legis tuæ non obliviscor.

154 Suscipe causam meam, & vindica me pro sermone tuo vivum conserva me,

155 *Ita ut* procul *sit* ab improbis salus: quia statuta tua non quærunt:

156 Miserationes tuæ ample *sunt* Jehova, secundum judicia tua vivum conserva me.

157 *Ut* multi sint persequentes me & hostes mei, à testimoniis tuis non declino.

158 Simul ac video perfide agentes, fastidio meipsum torqueo, quod sermonem tuum non observent.

159 Vide me mandata tua diligere, Jehova; secundum benignitatem tuam vivum conserva me.

160 Præstantissimum verbum tuum *est* ipsa veritas: & in seculum *est* quodque judicium justum tuum.

SCHIN

SCHIN

161 Principibus persequentibus me immerito, à verbo tuo pavet animus meus.

162 Gaudeo de sermone tuo ut qui invenit prædam amplam:

163 Falsitatem odi & abominor, legem tuam diligo.

164 Septies quotidie laudo te, de judiciis justis tuis.

165 Patem multam esse diligentibus legem tuam, nec esse eis offendiculum.

166 Expecto salutem tuam Jehova, & præcepta tua facio.

167 Observat anima mea testimonia tua, diligenque ea valde.

168 Observo mandata tua ac testimonia tua; quia omnes viæ meæ coram te sunt.

THAU

169 Appropinquet clamor meus ante faciem tuam, Jehova; secundum verbum tuum prudentem redde me.

170 Perveniat deprecatio mea ante faciem tuam: secundum sermonem tuum eripe me.

171 Eructabunt labia mea laudem; quum docueris me statuta tua.

172 Cantabit lingua mea sermonem tuum, omnia præcepta tua justissima esse.

173 Adsit manus tua ad auxiliandum mihi, quia mandata tua eligo:

174 Desidero salutem tuam Jehova, & lex tua sit omnis oblectatio mea.

175 Vivat anima mea, ut laudet te; & judicia tua auxilientur mihi.

176 Erro ut pecus quæ perit, require servum tuum; nam præceptorum tuorum non obliviscor.

PSALMUS CXX.

Lingua dolosa quam tadiat.

CAnticum excellentissimum. Ad Jehovam in maxima angustia mea clamavi, & exaudivit me.

2 Jehova, eripe me à labio falso, à lingua dolosa.

3 Quid datura est tibi, quidve adjectura tibi lingua dolosa,

4 *Vola similia* sagittis robusti acutis, comparanda prunis juniperorum?

5 Hei mihi, quia peregrinor tamdiu, habito tamquam scenitæ Kedareni.

6 Plurimum habitasse videtur sibi anima mea, apud osorem pacis.

7 Ego pacem *diligo*: at quum loquor, ipsi ad bellum *convocant*.

PSALMUS CXXI.

Surgium corda, ubi custos maxime idoneus & tutus.

CAnticum excellentissimum. Attollerem oculos meos ad istos montes? unde veniret auxilium meum?

2 Auxilium meum *sit* à Jehova, qui fecit cœlos & terram.

3 Ne permittat dimoveri pedem tuum, ne dormiter custos tuus,

4 Ecce non dormitat, neque dormit custos Israelis.

5 Jehova custos tuus: Jehova umbra tua *est* ad manum dexteram tuam.

6 Interdiu sol non percutiet te, aut luna noctu.

7 Jehova servabit te ab omni malo, servabit animam tuam.

8 Jehova servabit processum tuum & reditum tuum, ex hoc tempore usque in seculum.

PSALMUS CXXII.

Canticum super Jeruschalaima.

CAnticum excellentissimum Davidis. Lætor de eo quod dicitur mihi, domum Jehovæ adeamus:

2 *Quod* consistunt pedes nostri intra portas vestras, ô Jeruschalaima.

3 Jeruschalaima optime constructa, civitas quæ plane ecagmentata est inter se pariter:

4 Quo ascendunt tribus, tribus Jah, *ad* testimonium Israelitarum, ut celebrent nomen Jehovæ:

5 Quia ibi confident throni juris, throni domus Davidis.

6 Expetite pacem Jeruschalaimorum, *dicentes*; tranquilli sint amantes tui!

7 Sit pax in præmunitione tua, tranquillitas in palatiis tuis.

8 Propter fratres meos & amicos meos; eloquor nunc, pax *sit* in te.

9 Propter domum Jehovæ Dei nostri, procurabo bonum tibi.

PSALMUS CXXIII.

Surgium oculos, ubi salus nostra.

CAnticum excellentissimum. Ad te attollo oculos meos, ô *tu* qui sedes in cœlis.

2 Ecce ut oculi servorum *spectant* ad manum dominorum suorum, ut oculi ancillæ ad manum heræ suæ; ita oculi nostri ad Jehovam Deum nostrum, donec gratiam fecerit nobis.

3 Gratiam fac nobis Jehova, gratiam fac nobis, quia satis *est*, saturi sumus contemtu.

4 Plurimum saturata est anima nostra: ista sana tranquillis ipsis, iste contemtus *divitiæ* superbis.

PSALMUS CXXIV.

Impotentia ecclesiæ gemensis & potentia Dei protegentis.

CAnticum excellentissimum Davidis. Nisi Jehova adfuisset nobis, dicat nunc Israel;

2 Nisi Jehova adfuisset nobis, quum insurgerent contra nos homines;

3 Tunc vivos absorbuissent nos, exardescente ira eorum in nos:

4 Tunc illæ aquæ inundassent nos, torrens superavisset nos;

5 Tunc superavissent nos *torrens* aquæ superbissimæ.

6 Benedictus Jehova, qui non exposuit nos prædæ dentibus eorum.

7 Anima

7 Anima nostra ut avicula erepta est à laqueo aucupantium, laqueo effracto nos erepti sumus.

8 Auxilium nostrum in nomine Jehovæ, qui fecit cœlos & terram.

PSALMUS CXXV.

Stabiles sunt qui Deo confidunt, instabiles qui magnitati.

CAnticum excellentissimum. Qui confidunt Jehovæ, similes *sunt* monti Tzijonis: *qui* non dimovetur, in seculum permanet.

2 *Ut* Jeruschalaimi montes circumstant, ita Jehova circumstat populum suum; ex hoc tempore usque in seculum.

3 Nam non quiescet virga improbitatis, super sortem justorum; ut non extendant justi ad ullam iniquitatem manus suas.

4 Benefac Jehova bonis, & rectis ex animis suis:

5 Qui autem inclinant *animos suos* ad *sinuosa* tortuosa sua, amandet eos Jehova cum iis qui dant operam iniquitati, pax *sit* super Jisraelem.

PSALMUS CXXVI.

Jvstitia in gaudium vertenda.

CAnticum excellentissimum. Quum reduceret Jehova multitudinem captivorum Tzijonis, eramus velut qui somniant.

2 Tunc impletum est risu os nostrum, & lingua nostra cantu; tum dictum est inter gentes, magnifica Jehova efficit *opera* erga istos.

3 Magnifica Jehova efficit erga nos, sumus læti.

4 Reduc Jehova, multitudinem captivorum nostrorum; tamquam validissimas *aquas reducens* in regionem siccam.

5 Qui seminarunt cum lacrymis, cum cantu metant.

6 *Qui* portans acquisitum semen, indesinenter ibat flendo, is omnino redeat cum cantu, reportans manipulos suos.

PSALMUS CXXVII.

Oeconomia & Politia quomodo salix.

CAnticum excellentissimum pro Schelomone. Nisi Jehova ædificet domum, frustra laborent ædificatores ejus de ea: nisi Jehova custodiat civitatem, frustra sedulus sit custos:

2 Frustra *sit* vobis qui summo diluculo surgant, qui tarde sedeant, qui vescentur cibo doloroso: ita dat dilecto suo somnum.

3 Ecce possessio Jehovæ *sunt* filii: merces *est* fructus ventris.

4 Ut sagittæ ad manum robusti, ita sunt pueri.

5 Beatus vir ille qui impleverit pharetram suam illis: non erubescent, sed verbum inimicos in porta ipsorum.

PSALMUS CXXVIII.

Justi conjux jucunda & proles benedicta.

CAnticum excellentissimum. Beatus quisque timens Jehovæ, qui ambulat in viis ejus.

2 Labore enim manuum tuarum frueris: beatus eris, & bene erit tibi.

3 Uxor tua ut vitis fructifera ad latera domus tuæ; filii tui ut plantæ olearum, circumstabunt mensam tuam.

4 Ecce quum ita benedicatur vir timens Jehovæ:

5 Benedicit tibi Jehova è Tzijone; fruere igitur bono Jeruschalaimorum omnibus diebus vitæ tuæ.

6 Et respice natos filiis tuis, pax *sit* super Jisraelem.

PSALMUS CXXIX.

Crux victrix.

CAnticum excellentissimum. Multum afflixerunt me angustiis inde à pueritia mea, dicat nunc Jisrael:

2 Multum afflixerunt me angustiis inde à pueritia mea: etiam non prævaluerunt mihi.

3 Super tergum meum araverunt aratores, produxerunt quamque strigarum suarum.

4 Jehova justus, truncavit densos funes improborum.

5 Erubescent & agentur retrorsum, omnes osores Tzijonis.

6 Erunt tamquam fœnum tectorum, quod antequam exseratur *salvi*, exaruit,

7 Quo non implet manum suam messor; aut lacertum suum, qui manipulos facit:

8 Nec; dicent qui transeunt; benedictio Jehovæ adsit vobis, benedicimus vobis in nomine Jehovæ.

PSALMUS CXXX.

Psalmus status pœnitentialis.

CAnticum excellentissimum. Ex profunditatibus inclamavi te Jehova, *dicens*;

2 Domine, auscultа voci meæ: sint aures tuæ intentæ ad vocem deprecationum mearum.

3 Si iniquitates observaveris, Jah, Domine, quis possit consistere?

4 Nam apud te *est* condonatio, ut reverenter colaris.

5 Exspectavi Jehovam, exspectavit anima mea: etiam in verbo ejus exspectationem habeo.

6 Animus meus erga Dominum *studiosior est*; quam excubiarum erga matutinum, excubantium ad matutinu usque.

7 Exspectationem habeat Jisrael in Jehova; quia apud Jehovam *est* benignitas, & plurimum apud eum redemtionis:

8 Et ipse redimet Jisraelem, ab omnibus iniquitatibus ejus.

PSALMUS CXXXI.

Speculum humilis & demissi animi.

CAnticum excellentissimum Davidis. Jehova, non fuit altus animus meus, neq; elati oculi mei; ac non aggressus sum *res* magnas aut arduas supra quam conveniat mihi.

2 An non compositi & sedavi animum meum,

meum, similis depulso à lacte apud matrem suam: similis depulso à lacte apud me *sit* anima mea.

3 Expectationem habeat Israel in Jehova, ex hoc tempore usq; in seculum.

PSALMUS CXXXII.

Precatio pro electo Dei tabernaculo ejusque administris.

CAnticum excellentissimum. Memor esto, Jehova, Davidis, cum tota afflictione ejus:

2 Juravit Jehovæ, voverat Jehovæ *Deo* Jahakobi, *dicendo*:

3 *Non ingrediar* tentorium domus meæ, si conscendam spondam stratorum meorum;

4 Si dem somnum *meum* oculis meis, palpebris meis dormitationem:

5 Donec invenero locum pro Jehova, *locum* tabernaculorum pro amplissimo *Deo* Jahakobi.

6 Ecce audiveramus eam *fuisse* in Ephrathæa regione, inveneramus eam in agris Jaharis:

7 Accedimus ad tabernacula ejus; incurvamus nos *honorem exhibentes* ante scabellum pedum ejus.

8 Surge Jehova, aditurus requiem tuam; tu & arca roboris tui.

9 Sacerdotes tui induantur justitia, & quos benigne accipis cantent;

10 Propter Davidem servum tuum, ne avertas faciem uncti tui.

11 Juravit Jehova Davidi veritatem, à qua non avertet se, *dicens*: De fructu ventris tui ponam in solio tuo.

12 Si observaverint filii tui fœdus meum & testimonia mea singula quæ docebo eos, etiam filii illorum usq; in sempiternum sedituri sunt in solio tuo.

13 Nam elegit Jehova Tzijonem, expetivit pro habitatione sua, *dicens*:

14 *Hæc est* requies mea usq; in sempiternum; hic habitaturus sum, quia hoc expetiveram.

15 Viatico ejus affatim benedicam, egentes ejus saturabo cibo:

16 Sacerdotes q; ejus induam salute, & quos in ea benigne accipio, omnino cantabunt *illi*.

17 Ibi efficiam ut germinet cornu Davidis, *ibi* aptavi lucernam uncto meo.

18 Inimicos ejus induam pudore; super ipsum vero florebit coronamentum ejus.

PSALMUS CXXXIII.

Concordia fraterna Deo grata, hominibus utilis.

CAnticum excellentissimum Davidis. Ecce quam bonum & quam amœnum *est* habitare fratres etiam una.

2 *Est* ut unguentum illud optimum superfusum capiti, descendens super barbam, barbam Aharonis; quod descendit usq; ad oram vestium ejus.

3 Ut ros Chermonis, *ut* qui descendit super montes Tzijonis: nam illic mandat Jehova benedictionem suam, vitam usq; in seculum.

PSALMUS CXXXIV.

Officium Pastorum ecclesiæ.

CAnticum excellentissimum. Ecce benedicite Jehovæ omnes servi Jehovæ, qui perstatis in domo Jehovæ singulis noctibus:

2 Attollite manus vestras sancte, & benedicite Jehovæ.

3 Benedicet tibi Jehova è Tzijone, qui fecit cœlos & terram.

PSALMUS CXXXV.

Officium Pastorum & auditorum ecclesiæ: Deique cum idolis collatio.

HAlelu-Jah. Laudate nomen Jehovæ, laudate servi Jehovæ:

2 Qui statis in domo Jehovæ, in atriis domus Dei nostri.

3 Laudate Jah, quia bonus *est* Jehova, psallite nomini ejus, quia amœnum *est*:

4 Quia Jahakobum sibi elegit Jah, Israelem in peculium suum.

5 Nam ego novi magnum esse Jehovam, & Dominum nostrum superiorem omnibus diis.

6 Quicquid placet sibi, Jehova facit; in cœlis ac in terra, per maria & omnes abyssos.

7 Faciens ut ascendant vapores ab extremitate terræ; fulgura cum pluvia facit, depromit ventum è thesauris suis.

8 Qui percussit primogenita Ægypti, tam hominum quam jumentorum:

9 *Quum* immisisset signa & prodigia in medium tui, Ægypte; contra Pharaonem & contra omnes servos ejus.

10 Qui percussit gentes amplas, & interfecit reges robustos:

11 Sichonem regem Emoræorum, & Hogum regem Baschanis; omniaq; regna Canahanæorum.

12 Et dedit terram eorum possessionem, possessionem Israeli populo suo.

13 O Jehova, nomen tuum *est* in seculum; Jehova, memoria tui in quamque generationem.

14 *Quod* si judicat Jehova populum suum, nox de servis suis pœnitet ipsum.

15 Terriculis gentium argenteis & aureis, operi manuum humanarum.

16 Os illis *est*, sed non loquuntur; oculi *sunt* illis, sed non vident:

17 Aures *sunt* illis, sed non audiunt; etiam nullus *est* spiritus in ore illorum.

18 Similes illis fiunt qui faciunt illa, quisquis confidit illis.

19 Domus Israelis benedicite Jehovæ, domus Aharonis benedicite Jehovæ:

20 Domus Leviticæ *tribus* benedicite Jehovæ, timentes Jehovæ benedicite Jehovæ, *dicendo*:

21 Benedictus *sit* Jehova è Tzijone, inhabitans Jeruschalaimis. Halelu-Jah.

PSALMUS

PSALMUS CXXXVI.

Celebratur benignitas Dei super varia ejus magnalia.

CElebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum *est* benignitas ejus.

2 Celebrate Deum Deorum, quia in seculum *est* benignitas ejus.

3 Celebrate Dominum Dominorum, quia in seculum *est* benignitas ejus:

4 Eum qui facit mirabilia opera magna solus, quia in seculum *est* benignitas ejus:

5 Qui fecit cœlos intelligentia, quia in seculum *est* benignitas ejus:

6 Qui expandit terram super aquas, quia in seculum *est* benignitas ejus:

7 Qui fecit lumina magna, quia in seculum *est* benignitas ejus:

8 Solem ad dominium *obtinendum* interdiu, quia in seculum *est* benignitas ejus:

9 Lunam cum stellis ad dominia *obtinenda* noctu, quia in seculum *est* benignitas ejus:

10 Qui percussit Ægyptios in primogenitis illorum, quia in seculum *est* benignitas ejus:

11 Et eduxit Jisraelem è medio illorum, quia in seculum *est* benignitas ejus:

12 Manu robusta & brachio extento, quia in seculum *est* benignitas ejus:

13 Qui secuit mare algosum in segmenta, quia in seculum *est* benignitas ejus:

14 Et transmisit Jisraelem per medium illius, quia in seculum *est* benignitas ejus:

15 Excussitque Parhonem & copias illius in mare algosum, quia in seculum *est* benignitas ejus.

16 Qui duxit populum suum per desertum; quia in seculum *est* benignitas ejus.

17 Qui percussit reges magnos, quia in seculum *est* benignitas ejus.

18 Et interfecit reges magnificos, quia in seculum *est* benignitas ejus:

19 Sichonem regem Emoræorum, quia in seculum *est* benignitas ejus:

20 Et Hegum regem Baschanis, quia in seculum *est* benignitas ejus.

21 Deditque terram illorum in possessionem, quia in seculum *est* benignitas ejus:

22 Possessionem Jisraeli servo suo, quia in seculum *est* benignitas ejus.

23 Qui in abjectione nostra recordatur nostri, quia in seculum *est* benignitas ejus:

24 Et asserit nos ab hostibus nostris, quia in seculum *est* benignitas ejus.

25 Qui dat cibum omni carni, quia in seculum *est* benignitas ejus.

26 Celebrate *Deum* fortem cœlorum, quia in seculum *est* benignitas ejus:

PSALMUS CXXXVII.

Captivitas Babylonica.

AD flumina Babyloniæ ibi sedentes etiam *atque etiam* flevimus; quum recordaremur Tzijonis:

2 Ad salices in ea, suspendimus citharas nostras:

3 Quamvis ibidem peterent à nobis cantiones lætas qui captivos abducebant nos, & qui contumulabant nos; *dicentes*, canite nobis de canticis Tzijonis.

4 Quomodo fuissemus cantaturi canticum Jehovæ, in solo alienigenarum?

5 Si obliviscar vestri, ô Jeruschalaima; obliviscatur *sui* dextera mea.

6 Adhæreat lingua mea palato meo, si non recorder tui: si non eveham Jeruschalaima supra caput lætitiæ meæ.

7 Recordare Jehova, contra Edomæos diei Jeruschalaimorum: qui dicebant, nudate, nudate, quantisper fundamentum ejus *est* in ea.

8 Gens Babylonica vastanda, beatus *est*, qui rependet tibi maleficium tuum quo affecisti nos:

9 Beatus qui prehender, & dissipabit parvulos tuos *ad libidem* ad petram.

PSALMUS CXXXVIII.

Gratulatio populi redempti.

De Davidis. Celebrabo te ex toto animo meo, coram potestatibus psallam tibi.

2 Incurvabo me *honorem exhibens* versus templum sanctitatis tuæ, & celebrabo nomen tuum, propter benignitatem tuam & propter fidem tuam: quia magnificasti toto nomine tuo sermonem tuum.

3 Quo die clamavi, eodem exaudivisti me; fecisti ut efferret me animo meo robur.

4 Celebrabunt te Jehova, omnes reges terræ; quum audierint sermones oris tui:

5 Et canent de viis Jehovæ, magnam esse gloriam Jehovæ:

6 Quamvis elatus sit Jehova, tamen depressum aspicere; quamvis altus, è longinquo perspicere.

7 Si ambulo in media angustia, vivum conservas me: in faciem inimicorum meorum extendis manum tuam; & servat me dextera tua.

8 Jehova perficiat pro me: Jehova benignitas tua in seculum *est*: *ab* operibus manuum tuarum ne desistas.

PSALMUS CXXXIX.

Mirabilis providentia divinæ admiratus, protestatur se Deum venerari & hostes Dei odisse.

MAgistro symphoniæ, Davidis Psalmus. Jehova, perveltigas me & cognoscis.

2 Tu cognoscis sedere meum & surgere meum, intelligis cogitationem meam è longinquo.

3 Iter meum & accubitum meum circumplecteris, & omnium viarum earum peritus es:

4 Quum

4 Quam nondum *est* sermo in lingua mea; en, ô Jehova, nosti ipsum totum.

5 Retro & ante obsides me, & imponis mihi manum tuam.

6 Mirabilior *est* scientia *tua* quam ut fallā; edita est, non possum prævalere illi.

7 Quo irem a spiritu tuo? aut quo à facie tua fugerem?

8 Si scanderem cœlos, illic es, aut stratum ponerem in sepulcro, ecce ades.

9 *Si* assumerem alas auroræ, habitaturus in extremitate maris;

10 Etiam illuc manus tua deduceret me, & prehenderet me dextera tua.

11 *Sin* autem dicerem; utique tenebræ velut crepusculo obvolvent me: atqui nox lux *est* circa me:

12 Ne tenebræ quidem ita obtenebrare possunt quin tu pervideas: sed nox ut dies illustrat, perinde *sunt* tenebræ atque ipsa lux.

13 Tu enim possides renes meos, *ex quo* obtegebas me in utero matris meæ.

14 Celebro te, eo quod suspiciendis *operibus istis* in admirationem traducor: *celebro* mirabilia opera tua, quam maxime novit animus meus.

15 Non celata *est* vis mea tibi, *ex* quo factus sum in abdito, artificiose cōfectus, *velut* in imis partibus terræ.

16 Massam meam vident oculi tui, & in libro tuo hæc omnia scripta sunt; *ex quibus* diebus formabantur, quum nondum ullum ex eis *exstaret*.

17 Quamobrem apud me, ô quam pretiosæ sunt cogitationes tuæ, ô *Deus* fortis! quam numerosæ sunt summæ earum!

18 Narrarem illas, *sed* arena plures sunt: invigilo ut adhuc sim tecum.

19 *Quod* si interemturus es, ô Deus, improbum; & viros sanguinarios *dicendo*, recedite à me;

20 Qui obloquuntur tibi sceleste; *qui* extollunt vane inimicos tuos.

21 An non osores tuos, ô Jehova, odio habeo? & de insurgentibus in te fastidio me ipsum torqueo?

22 Perfecto odio odi illos? inimicorum loco sunt mihi?

23 Pervestiga me *Deus* fortis, & cognosce animam meam; proba me, & cognosce cogitationes meas,

24 Denique vide an ego ingrediar via molesta tibi: & deduc me via perpetua.

PSALMUS CXL.

A violentia & fraude peccati liberationem petit.

MAgistro symphoniæ, Psalmus Davidis.

2 Libera me, Jehova, ab hominibus malis; à viris violentissimis custodi me:

3 Qui cogitant mala cum animo: quotidie conveniunt *ad* bella:

4 Exacuunt linguam suam similem serpentis, venenum pryados subest labiis eorum maxime.

5 Serva me Jehova à manibus improborum, a viris violentissimis custodi me; qui cogitant impellere pedes meos.

6 Abscondentibus superbis laqueum mihi, funesq; pandentibus rete ad orbitā, tendiculas ponentibus mihi, maxime;

7 Dixi Jehovæ, *Deo* fortis meus es; auribus percipe Jehova vocem deprecationum mearum.

8 Jehovi Domine, robur salutis meæ; obtexisti caput meum tempore pugnæ.

9 Ne concedas, Jehova, quæ concupit improbus; sceleratam cogitationem ejus ne provehas, efferunt se maxime.

10 Venenum circumdantium me, molestiā labiorum ipsorum obtegat eos.

11 Demittantur super eos prunæ: in ignem dejiciat eos, in scrobes *unde* non surgant.

12 Vir maledicus ne stabiliatur in terra; viri *æditi* violentiæ malum venando impellat ipsum *variis* impulsionibus.

13 Novi actarum esse Jehovam causam afflicti, jus egentium.

14 Utique justi celebrabunt nomen tuum; confidebunt recti in conspectu tuo.

PSALMUS CXLI.

Suffitu orationis & animi submissione Deum contra inimicos invocat.

PSalmus Davidis. O Jehova inclame te, festina ad me; auribus percipe vocem meam, quum invoco te.

2 Statuatur oratio mea, *ut* suffitus coram te; elatio manuum mearum, *ut* munus vespertinum.

3 Compone Jehova, observa os meum; custodiens *moderare* quicquid efferunt labia mea.

4 Ne sinas inclinari animum meum ad rem malam, ad agitandum actiones per improbitatem cum strenuis operam dantibus iniquitati: etiam ne inescer rebus amœnis eorum.

5 Retundat me justus, benignitas *erit*; & corripiat me, unguentum *erit* præstantissimum; ne irritum faciat à capite meo: quo amplius *fecerit*, eo *amplius* oratio mea *erit* in malis eorum.

6 At dimovent se per latera petrarum judices istorum, quamvis intelligant sermones meos amœnos esse:

7 Quasi dissecaret quis & diffunderet in terra; dispenguntur ossa nostra, *trudenda* in os sepulcri.

8 Quum ad te Jehovi Domine, *respicient* oculi mei; ad te recipiam me, ne nudes animam meam.

9 Serva me à laqueo *quem* tetenderunt mihi, & tendiculis eorum qui operam dant iniquitati.

10 Cadant in retia jacula *quisque* sua improbi, una ego dum transiturus sum.

PSALMUS CXLII.

Ejularus effudit.

Ode disciplinæ Davidis: quum esset in spelunca, oratio.

2 Voce mea ad Jehovam clamo: voce mea apud Jehovam deprecor.

3 Effundo coram eo meditationem meam, angustiam meam coram eo indico.

4 Quum obrueret se in me spiritus meus, tocies tu agnovisti semitam meam: *quum* quocunque itinere pergerem, abderent laqueum mihi.

5 Intuere *ad* dexteram & respice *ad sinistram*: ut non *est* mihi qui recognoscat *me*: periit effugium a me, non *est* qui curet vitam meam.

6 Clamo ad te Jehova; dicens, tu *es* receptus meus, portio mea in terra viventium.

7 Attende ad clamorem meum, nam attenuatus sum valde: eripe me à persequentibus me, quia fortiores sunt me.

8 Educ è claustro vitam meam ad celebrandum nomen tuum, me cingent justi, quum beneficium contuleris in me.

PSALMUS CXLIII.

Psalmus septimus pœnitentialis.

PSalmus Davidis. O Jehova, audi orationem meam, aures adhibe ad deprecationes meas; pro fide tua exaudi me, pro justitia tua.

2 Ac ne congrediaris judicio cum servo tuo, nam non esset justus coram te ullus vivens.

3 Persequitur enim inimicus animam meam: atterit *dejiciens* in terram catervam meam: facit ut resideam in tenebricosis *locis*, *sicuus* quasi mortui olim:

4 Adeo ut obruat se in me spiritus meus; in medio mei desolatus videatur sibi animus meus.

5 Recordans dierum priscorum, meditans totum opus tuum; factum manuum tuarum recolens,

6 Pando manus meas ad te; anima mea, ut terra sessa, *sitiente* tui maxime;

7 *Dicens*: Festina, exaudi me Jehova, consumitur spiritus meus; ne abscondas faciem tuam à me, nam consimilis fio descendentibus in sepulcrum.

8 Fac ut audiam mane benignitatem tuam, quia in te fiduciam habeo: notam fac mihi viã qua ambulaturus sum, quia ad te attollo animam meum.

9 Eripe me ab inimicis meis, Jehova: apud te tectum contineo *illum*.

10 Doce me facere placitum tuum, quia tu Deus meus *es*: tuo spiritu bono deduc me per terram planam.

11 Propter nomen tuum Jehova, vivum conserva me; propter justitiam tuam educ ex angustia animam meam:

12 Et propter benignitatem tuam exscinde inimicos meos, perdens omnes affligentes animam meam; quia ego *sum* servus tuus.

PSALMUS CXLIV.

Epinicium Davidis, & benedictionis erga posteros comprecatio.

ODe Davidis. Benedictus *sit* Jehova rupes mea; qui docet manus meas prælium, digitos meos bellum:

2 Benignitas mea & propugnaculum meum, editus locus meus & liberator meus, *assistens* mihi; scutum meum, ad quem me recipio, qui subjecerit populum meum mihi.

3 Jehova, quid *est* homo, ut agnoscas eum? filius mortalis, ut rationẽ habeas ejus?

4 Homo, vanitati similis *est*; dies ejus *sunt* ut umbra prætereuntis.

5 Jehova, inclina cœlos tuos & descende: tange istos montes, & fument:

6 Immitte fulgur, & disperge eos; emitte sagittas tuas, & funde eos:

7 Extende manum tuam ex alto: libera me & eripe me ex aquis multis, è manu alienigenarum,

8 Quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis.

9 Deus, canticum novum canam tibi; nablio, decachordo psallam tibi.

10 Danti salutem regibus, liberãti Davidem servum suum à gladio malefico.

11 Libera me, & eripe me è manu alienigenarum; quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis:

12 Ut filii nostri tamquam plantæ bene educatæ in tenera ætate sua; filiæque nostræ sicut antarii lapides excisi, *sint* structura templi:

13 Promtuaria nostra plena proferant juge alimentum: pecudes nostræ millenis pariant, myriadibus auctæ *sint* in chortibus nostris,

14 *Bovesque* nostri præpingues: nulla irruptio, nullaque eruptio; deniq; nulla *sit* querela in plateis nostris.

15 Beatus ille populus cui ita *est*; beatus *ergo* populus cujus Jehova *est* Deus.

PSALMUS CXLV.

Alphabeticum eucharisticum.

LAudatio Davidis. Exaltabo te Deus mi, Rex; & benedicam nomini tuo in seculum & sempiternum:

2 Quotidie benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum & sempiternũ:

3 Magnum esse Jehovam & laudandum valde, imo magnitudini ejus non esse pervestigationem.

4 Generatio generationi laudibus commendet opera tua, prout *hæc* indicant omnimodam potentiam tuam.

5 *Et* decorẽ gloriam*que* majestatis tuæ; & res mirabiles tuas eloquuturus sum:

6 Et robur mirabilium tuorum operum prædicent; prout singula magnalia tua enarraturus sum.

7 Memoriam amplæ bonitatis tuæ eructent, & justitiam tuam cantent:

8 Gratiosum & misericordem Jehovam *esse*, longanimem & magnũ benignitate,

9 Bonum esse Jehovam omnibus, & misericordiã ejus in omnibus operibus ejus.

10 Celebrent te Jehova omnia opera tua, & quos benignitate prosequeris benedicant tibi:

11 Gloriam

11 Gloriam regni tui prædicent, & potentiam tuam eloquantur;
12 Ut notas faciant filiis hominum potentias ejus, & gloriam decoremque regni ejus.
13 Regnum tuum, regnum *est* omnium seculorum; & dominium tuum in unamquamque generationem.
14 Sustentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos.
15 Oculi omnium ad te spectant, quibus tu das escam suam tempore suo:
16 Aperis manum tuam, & saturas quicquid vivit *ex* beneplacito.
17 Justus Jehova in omnibus viis suis *est*, & benignus in omnibus operibus suis.
18 Propinquus *est* Jehova omnibus invocantibus ipsum, omnibus qui invocant ipsum fide.
19 Placitum timentiū se efficit, & vociferationē eorum audiens salutē dat eis.
20 Servat Jehova omnes amātes ipsum, omnes vero improbos perdit.
21 Laudationem Jehovæ eloquatur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto ejus, in seculum & sempiternum.

PSALMUS CXLVI.

Non in filio Adæ, sed in Deo solo fiducia habendum.

HAlelu-Jah. Lauda anima mea Jehovam,
2 Laudabo Jehovam in vita mea: psallam Deo meo, quamdiu futurus sum.
3 Ne fiduciā habetote in ingenuis: in *ullo* filio hominū, penes quem nulla *est* salus.
4 Exit spiritus ejus, revertitur in terram suam: die eodem pereunt cogitationes ejus.
5 Beatus, cui auxilio *est Deus* fortis Jahakobi, cujus exspectatio *est* in Jehova Deo suo:
6 Qui fecit cœlos & terram, mare & quicquid *est* in eis; qui servat fidem in seculum:
7 Qui exercet judicium erga oppressos: dat cibum famelicis, Jehova solvit vinctos:
8 Jehova aperit *oculos* excorum; Jehova erigit incurvatos, Jehova amat justos:
9 Jehova servat peregrinos, pupillum & viduam statuminat; viam vero improborum subvertit.
10 Regnabit Jehova in seculum: Deus tuus, ô Tzijon, in unamquamque generationem. Halelu-Jah.

PSALMUS CXLVII.

Providentia Dei generalis & specialis.

LAudate Jah, quia bonum *est* psallere Deo nostro: quia amœnum *est*, decens *est* laudatio.
2 Ædificator Jeruschalaimorum Jehova, depulsos Jisraelitas congregat:
3 Qui sanat fractos animo, ac *vulnera* obligat in doloribus eorum.
4 Supputans numerum stellarum, quotquot sunt nominibus vocans.
5 Magnus *est* Dominus noster, & multus viribus; cujus intelligentia est innumerabilis.
6 Statuminat mansuetos Jehova, deprimit improbos in terram usque.
7 Acclamate Jehovæ gratiarum actione, psallite Deo nostro cithara:
8 Qui obtegit cœlos densibus nubibus; qui comparat terræ pluviam, qui facit ut proferant montes fœnum:
9 Dat jumentis cibum suum, pullis corvorum qui crocitant.
10 Non potentia equi delectatur, non crura præstantis viri accipit;
11 *Sed* acceptos habet Jehova timentes sui, qui exspectationem *suam* habent in benignitate ipsius.
12 Laudibus commendate Jeruschalaima, Jehovam; lauda Deum tuum, ô Tzijon:
13 Nam confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui:
14 Disponens termino tuo pacem, adipe tritici satiat te:
15 Quo emittente sermonem suum in terram, quam celerrime excurrit verbum ejus:
16 Qui edit nivem sicut lanam, pruinam quasi cinerem dispergit:
17 Dejicit gelu suum tamquam frusta, coram frigore ejus quis consistat?
18 Emittens verbum suum, liquefacit ista: simulac efflat ventum suum, effluunt aquæ.
19 Indicat verba sua Jahakobo, statuta sua & jura sua Jisraeli.
20 Non fecit ita ulli genti; ideoque jura ista non noverunt. Halelu-Jah.

PSALMUS CXLVIII.

Tres chori creaturarum sup. cœlestium, elementarium & hominum Deum laudantes.

HAlelu-Jah. Laudate Jehovam cœlites; laudate eum in excelsis.
2 Laudate eum omnes angeli ejus, laudate eum omnes exercitus ejus.
3 Laudate eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ lucidæ.
4 Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ quæ supra hoc cœlum *sunt*;
5 Laudent nomen Jehovæ quæ ipso præcipiente illico creata sunt.
6 Quæ stabilivit in sempiternum, in seculum; *quibus* decretum dedit quod nullum transgrediatur.
7 Laudate Jehovam terrestria; cete, & omnes abyssi:
8 Ignis & grando, nix, & exhalatio, ventus turbineus efficiens verbum ejus:
9 Ipsi montes, & omnes colles, arbores fructiferæ, omnesque cedri:
10 Ipsæ bestiæ, & omnia jumenta; reptilia & aves alatæ.
11 Reges terræ, omnesque nationes, principes & omnes judices terræ:
12 Juvenes, etiamque virgines; senes cum pueris.

13 Laudent nomen Jehovæ: quia editum est nomen ejus solius, decor ejus supra terram & cœlum:

14 Et attollet cornu populi sui, laudem omnium quos benigne accipit Israelitarum, populi propinqui sibi. Halelu-Jah.

PSALMUS CXLIX.

Canticum triumphale Beatorum.

HAlelu-Jah. Cantate Jehovæ canticum novum; laudem ejus in congregatione eorum quos benigne accipit.

2 Lætetur Israel in eo qui fecit ipsum, filii Tzionis exsultent in rege suo.

3 Laudent nomen ejus tibia; tympano & cithara psallant ei:

4 Quia benevolus est Jehova erga populum suum, ornat mansuetos salute.

5 Gestiant benigne accepti præ gloria, cantent in cubilibus suis;

6 Laudationes exaltantes *Deum* fortem in gutture suo, & gladium bipennem in manu sua *habente*,

7 Ad exercendum vindictam in gentes, increpationes in nationibus:

8 Ad vinciendam reges eorum catenis, & honoratos eorum compedibus ferreis:

9 Ad exercendum in eos jus scriptum; *quod* decus est omnibus iis quos benigne accipit, Halelu-Jah.

PSALMUS CL.

Deum omnibus modis & totâ animâ laudandum.

HAlelu-Jah. Laudate *Deum* fortem de sanctitate ejus, laudate eum de expanso laudato ejus.

2 Laudate eum de omnimoda potentia ejus, laudate eum secundum amplitudinem maximam ejus.

3 Laudate eum clangore buccinæ, laudate eum nablio & cithara.

4 Laudate eum tympano & tibia: laudate eum hydraulis & organo:

5 Laudate eum cymbalis sonoris, laudate eum sistris.

6 Tota ipsa anima laudet Jah. Halelu-Jah.

PROVERBIA.

CAPUT I.

Terror Dei A & Ω *sapientia.*

PRoverbia Schelomonis filii Davidis, regis Israelitarum:

2 Ad sciendum sapientiam & eruditionem, ad intelligendum dicta prudentiæ:

3 Ad percipiendum eruditionem intelligentiæ, justitiæ, juris que, & omnis recti:

4 Ad dandum fatuis astutiam, puero scientiam & solertiam:

5 *Quibus* auditis sapiens adjiciat disciplinam, & intelligens industria consilia comparet:

6 Ad docendum proverbium & interpretationem, verba sapientum, & ænigmata eorum.

7 Reverentia Jehovæ *est* caput scientiæ: sapientiam ac eruditionem stulti spernunt.

8 Audi, fili mi, eruditionem patris tui; neque deseras doctrinam matris tuæ:

9 Nam adjectio gratiosa erunt capiti tuo, & torques faucibus tuis.

10 Fili mi, si pellicere volent te peccatores, ne acquiescito.

11 Si dixerint, veni nobiscum; insidiemur sanguini, abscondamus *nos* contra innocentem impune:

12 Absorbebimus eos velut sepulcrum vivos, & integros ut descendentes in fossam:

13 Omnem substantiam pretiosam consequemur, implebimus domos nostras spoliis:

14 Sortem tuam conjicies inter nos: marsupium idem esto nobis omnibus:

15 Fili mi, ne ambulato via *communi* cum illis; cohibe pedem tuum à semita illorum.

16 Quia pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad effundendum sanguinem:

17 Frustra enim panditur rete, ante oculos omnis alitis:

18 Præterea ipsi in sanguinem suum insidiantur; *quod* abscondunt se in animas ipsorum *est*.

19 Ita *se habent* cœtus omnium deditorum quæstui; *quæstus* animam eorum qui dediti sunt ipsi, intercipit.

20 Summa sapientia foris recantat, in plateis edit vocem suam:

21 In summo turbarum proclamat, ad fores portarum, in civitate quoque sermones suos eloquitur, *dicens*:

22 Quousque ô fatui amabitis fatuitatem, & derisores derisionem desiderabunt sibi: & stolidi odio habebunt scientiam?

23 Revertimini ad correctionem meam: ecce, eructabo vobis spiritum meum, nota faciam verba mea vobis.

24 Quandoquidem invito & renuitis, extendo manum meam & nemo advertit;

25 Sed abstrahitis vos ab omni consilio meo, & correctioni meæ non acquiescitis:

26 Ego quoque in calamitate vestra ridebo, subsannabo quum advenerit id quod expavescitis:

27 Quum advenerit tanquam tempestas vastatio id quod expavescitis, & calamitas vestra tanquam turbo adventaverit; quum irruerit in vos oppressio & angustia.

28 Tunc invocabunt me, sed non exaudiam; mane quærent me, sed non invenient me:

29 Propterea quod oderunt scientiam, & reverentiam Jehovæ non elegerunt;

30 Non acquieverunt consilio meo, sed contemserunt omnem correctionem meam,

31 Sic

31 Sic comedent de fructu viæ suæ, & ex consiliis suis pravis saturabuntur.

32 Nam quies fatuorum interficiet eos, & tranquillitas stolidorum perdet eos.

33 Qui vero auscultat mihi habitabit secure, ut tranquillus à pavore mali.

CAPUT II.

Sapientiæ κτησις & χρησις.

1 Filli mi, si acceperis dicta mea, & præcepta mea reconderis apud te,

2 *Si* attendendo ad sapientiam aures tuas, inclinaveris animum tuum ad intelligentiam:

3 Quin etiam si prudentiam inclamaveris, ad intelligentiâ edideris vocem tuam;

4 Si quæsieris eam velut argentum, & tanquam abditos thesauros scrutatus fueris eam:

5 Tunc intelliges reverentiam Jehovæ, & agnitionem Dei consequeris.

6 Nam Jehova dat sapientiam, ex ore ejus scientia & intelligentia *procedit*:

7 Repositum habet pro rectis quicquid revera est: scutum pro ambulantibus integre.

8 Custodiendo itinera juris: & viam eorum quos benigne accepit conservat.

9 Tunc intelliges justitiam, & jus; & quisquid rectū *est*, omnē orbitam bonam:

10 Quum venerit sapientia in animum tuum, & scientia menti tuæ amœna erit:

11 Solertia observabit te, intelligentia custodiet te,

12 Eripiendo te à via mali, & viris loquentibus perversitates,

13 Qui derelinquunt itinera recti, ut ambulent per vias tenebrarum,

14 Qui lætantur faciendo malum, exsultant in perversitatibus pessimis,

15 Qui itineribus suis perversi sunt, & præfracti orbitis suis:

16 Eripiendo te à muliere extranea, ab alienigena *quæ* dictis suis blanditur,

17 Quæ derelinquit ducem adolescentiæ suæ, & fœderis Dei sui oblivisci tur:

18 (Nam propendet ad mortem domus ejus, & ad expertes vitæ orbitæ ejus;

19 Quicunq; adeunt eam, non revertuntur, neque assequuntur itinera vitæ)

20 Ut ambules per viam bonorum, & itinera justorum observes.

21 Nam recti inhabitabunt terram, & integri reliqui fient in ea:

22 Improbi vero è terra exscindentur, & perfide agentes avellentur ex ea.

CAPUT III.

Observantia legis Dei.

1 Filli mi, doctrinæ meæ ne obliviscaris; sed præcepta mea custodiat animus tuus:

2 Nam longitudinem dierum, annosamque vitam; cum pace adjicient tibi.

3 Benignitas & fides ne derelinquant te, alliga eas faucibus tuis, inscribe eas tabulæ cordis tui:

4 Ita consequere gratiam, & successum optimum; ante oculos Dei & hominum.

5 Fiduciam habe in Jehova ex toto animo tuo: ne intelligentiæ vero tuæ ne innititor.

6 In omnibus viis tuis agnosce eum, & ipse diriget itinera tua.

7 Ne esto sapiens judicio tuo; reverere Jehovam, & recede à malo.

8 Salutare *id* erit umbilico tuo, & irrigatio ossibus tuis.

9 Honora Jehovam de substantia tua, & de præcipuo totius proventus tui:

10 Ita implebūtur horrea tua saturitate, & musto lacus torcularii tui perrumpent.

11 Eruditionem Jehovæ, fili mi ne spernito; neq; tædeat te correctionis ejus:

12 Nam quem diligit Jehova corrigit; & quidem ut pater filium *cui* bene vult.

13 Beatus homo *qui* consequitur sapientiam, & homo *qui* provehit intelligentiam:

14 Melior enim *est* negotiatio ejus negotiatione argenti, & auro effosso proventus ejus:

15 Pretiosior *est* carbunculis, & omnia oblectamenta tua non possunt æquari ei.

16 Longitudo dierum in dextera ejus *est*, in sinistra ejus divitiæ & honor:

17 Viæ ejus viæ *sunt* amœnitatis, & omnes semitæ ejus, pacis:

18 Arbor vitæ est prehendentibus eam, denique tenentium eam beatus *quisque*.

19 Jehova sapientiâ fundavit terram, statuit cœlos intelligentia:

20 Scientia ejus abyssi diffissæ sunt, & superiores nubes destillant rorem.

21 Fili mi, ne decedant ab oculis tuis; custodi eam quæ vere est *sapientia*, & solertiam.

22 Eruntque vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis:

23 Tunc obibis secure viam tuam, & pedem tuum non offendes:

24 Quum cubabis, non expaveſces; sed cubanti suavis erit somnus tuus.

25 Ne timeto à pavore repentino; & à vastatione improborum, ut adveniat:

26 Nam Jehova aderit fiduciæ tuæ, & servabit pedem tuum à captura.

27 Ne cohibeto bonum ab eis qui opus habent, quum est in potestate manus tuæ efficere *illud*:

28 Ne dicito proximo tuo, abi, deinde revertere, cras enim dabo tibi; quum fuerit penes te.

29 Ne fabricator contra proximum tuum rem malā, qui confidet secure tecum:

30 Ne contendito cum ullo homine immerito, nisi affecerit te malo.

31 Ne invideto ulli violento, neq; eligito ullas vias ejus:

32 Nam abominationi *est* Jehovæ præfractus; apud rectos autem arcanū ejus *est*.

33 Execratio Jehovæ incubit domui improbi; at habitaculo justorū benedicitur.

34 Quandoquidem derisores ipse deridet, mansuetis autem dat gratiam:

35 Honorem sapientes possident; stolidos vero tollit ignominia.

CAPUT IV.

Sapientia, Custodia mandatorum, &c.

Audite filii eruditionem patris, & attendite ad cognoscendũ prudentiã:

2 Nam disciplinam bonam trado vobis: doctrinam meam ne derelinquite.

3 Quum filius essem apud patrem meum, tener & unicus coram matre mea,

4 Docens ille me dicebat mihi; retineat verba mea animus tuus; observans præcepta mea vive.

5 Acquire sapientiam, acquire prudentiam, ne obliviscitor, neque declinato à sermonibus oris mei.

6 Ne derelinquito illam, & conservabit te; dilige illam, & custodiet te.

7 Quæ caput est sapientiæ, *eam* acquire sapientiam; & tota acquisitione tua acquire prudentiam.

8 Extolle eam, & exaltabit te; honorabit te, quum amplexaberis eam.

9 Indet capiti tuo adjectionem gratiæ, coronam ornatissimam tradet tibi.

10 Audi fili mi, & percipe sermones meos: & multiplicabũtur tibi anni vitæ.

11 Viam sapientiæ doceo te, deduco te per orbitas recti.

12 Quum ambulabis, nihil arctabit gressum tuum: etiamsi cucurreris, non offendêris.

13 Prehende eruditionem illius, ne desistito; custodi illam, quia est vita tua.

14 Iter improborum ne ingrediter, neque incedito per viam malorum.

15 Abstrahe te ab ea, ne transito per eam; declina ab ea, & prateri.

16 Nam non dormiunt *illi*, nisi malefecerint; & eripitur somnus illorum, nisi fecerint ut impingat *quispiam*:

17 Quia vescuntur cibo improbitatis, & vinum omnimodæ violentiæ bibunt.

18 Iter enim justorum simile *est* luci splendidæ, pergenti lucere; adeo ut *eorum quisque sit* stabilis die:

19 Via *vero* improborum similis *est* caligini: nesciunt in quid impacturi sint.

20 Fili mi, ad verba mea attende; ad sermones meos inclina aurem tuam.

21 Ne efficiant *illi* ut recedant ab oculis tuis, serva hæc in animo tuo:

22 Nam *verba* vitæ *sunt* iis qui consequuntur ipsa, & toti carni cujusque eorum salutaria.

23 Supra omnem observationem custodi cor tuum: nam ex eo prodeunt actiones vitæ.

24 Remove abs te perversitatem oris, & pravitatem labiorũ procul amove abs te.

25 Oculi tui è regione intueantur, & palpebræ tuæ spectent recta coram te.

26 Expende orbitam pedis tui, ut omnes viæ tuæ stabiles sint:

27 Ne declinato dextrorsum aut sinistrorsum, amove pedem tuum à malo.

CAPUT V.

Ab extraneâ cavendum.

Filli mi, ad sapientiam meam attende; ad intelligentiam meam inclina aurem tuam:

2 Ut observes omnimodam solertiam, & scientiam labia tua custodiant.

3 Quamvis favum stillent labia extraneæ, & mollius oleo *stillet* palatum ejus:

4 Attamen posterius ejus amarum *est* ut absinthium; acutum ut gladius bipennis:

5 Pedes ejus descendunt *ad* mortem, *ad* sepulcrum gressus ejus pertinent.

6 Iter vitæ ne expendas, moventur orbitæ ejus te imprudente.

7 Nunc itaque filii auscultate mihi, & ne recedite à sermonibus oris mei.

8 Procul facito ab illa iter tuum, & ne appropinquato ad ostium domus illius:

9 Ut non cedas aliis decorem tuum, & annos tuos crudeli:

10 Ut non satientur extranei facultatibus tuis, & labores tui *maneant* in domo alieni:

11 Gemaque tandem consumta carne tua & corpore tuo,

12 Ac dicas, quomodo odi eruditionem; & correctionem sprevit animus meus,

13 Neque auscultavi voci doctorũ meorum, & ad docentes me non inclinavi aurem meam?

14 Ferme versor in omni malo, in medio congregationis & cœtus.

15 Bibe aquam è cisterna tua, & fluenta è medio putei tui.

16 Spargant se fontes tui foras, in plateis rivi aquarum:

17 Sint tibi sceorsim, ac non extraneis tecum:

18 Erit scaturigo tua benedicta, sed lætare de uxore adolescentiæ tuæ.

19 *Sit* cerva amicissima, & rupicapra gratiosa: ubera ipsius uberent te omni tempore, in amore ejus errato jugiter.

20 Et quare errares fili mi cum extranea, & amplecteretis pectus alienæ;

21 Cum coram oculis Jehovæ viæ cujusque *sint*, & omnes orbitas ejus expendat?

22 Iniquitates suæ capient ipsum, improbum iniquum ipsum; & funibus peccati sui tenebitur:

23 Ipse morietur expers eruditionis, & in amplitudine stultitiæ suæ oberrabit.

CAPUT VI.

A sponsionibus, pigritia & adulterio dehortatio.

Filli mi, si spopondisti amico tuo; complosisti extraneo manum tuam:

2 Illaqueasti te sermonibus oris tui, captus es sermonibus oris tui.

3 Fac istud jam, fili mi, & eripe te, quandoquidem conveniste in manum proximi tui: age, subjice te, & interpella proximum tuum.

4 Ne concedito somnum oculis tuis, aut dormitationem palpebris tuis :

5 Eripe te ut caprea è manu *venatoris*, & sicut avis è manu aucupis.

6 Abi ad formicam, ô piger ; aspice vias ejus, & sapè.

7 Cum non sit illi ductor, moderator, aut dominator,

8 Comparat æstate cibum suum, comportat per messem escam suam.

9 Quousque piger jacebis ? quando surges à somno tuo ?

10 Pauculis somnis, pauculis dormitationibus ; paucula complicatione manuum cubando ;

11 Interea advenit tamquam viator expeditus paupertas tua, & egestas tua tamquam vir clypeatus.

12 Homo nequam, vir nihili, ambulat perverso ore :

13 Nictat oculis suis ; verba facit pedibus suis, docet digitis suis :

14 Omnimoda perversitate infidente animo suo, fabricatur omne malum omni tempore ; contentiones immittit.

15 Idcirco repente adveniet calamitas ejus ; ita subdito diffringetur, ut non *sit* curatio.

16 Sex ista odit Jehova, imo septem abominationi *sunt* animæ ejus :

17 Oculi elati ; lingua fallax, manusque effundentes sanguinem innocentem :

18 Animus qui fabricatur cogitationes iniquas : pedes festinanter currentes ad malum :

19 Confans mendacia testis falsus, denique immittens contentiones inter fratres.

20 Custodi, fili mi, præceptum patris tui, neque deserito doctrinam matris tuæ :

21 Alliga ea cordi tuo jugiter, annecte ea faucibus tuis.

22 Quocunque ibis, *illa* deducet te, quum cubabis, observabit te, quum experrectus fueris, illa confabulabitur tecum ;

23 (Nam lucerna præceptum *est*, & doctrina lux ; viaque vitæ correctiones erudientes,)

24 Ad servandum te à muliere malefica, à blanditia linguæ alienæ.

25 Ne desiderato pulcritudinem ejus cum animo tuo, neq; capiat te palpebris suis :

26 Nam propter mulierem meretricem *devenitur* usq; ad fructum panis : etiam uxor viro *justæ* animæ pretiosam venatur.

27 An accepturus esset quispiam ignem in sinum suum, & vestes ejus non adurerentur ?

28 An ambulaturus esset quispiam super prunas, & pedes ejus non cremarentur ?

29 Ita *est* qui congreditur cum uxore proximi sui : non relinquetur impunis quisquis tetigerit eam.

30 Non afficitur contemtu fur, qui furatur ad explendum animum suum, quum esurit ;

31 Sed deprehensus, rependit septies ; qualibet substantia domus suæ reddit.

32 Adulterans *autem* mulierem *est* demens : perditurus seipsum, ipse faciat istud.

33 Plagam & ignominiam consequetur, probrumque ejus non delebitur :

34 Nam zelotypiæ *ineft* æstus viri, ideo non utitur clementia die ultionis :

35 Non habet rationem ullius redemtionis ; neque acquiescit, quamvis multa adhibeas munera.

CAPUT VII.

Sapientiæ præcepta & gravamina deserentis eadis lethalibus extraneæ blanditiis.

Fili mi, observa sermones meos ; & præcepta mea reconde apud te.

2 Observans præcepta mea vive, doctrinamque meam ut pupillam oculorum tuorum.

3 Alliga ea digitis tuis : inscribe ea tabulæ cordis tui :

4 Dic sapientiæ, soror mea es ; & affinem prudentiam voca ;

5 Ut servet te à muliere extera, ab aliena sermonibus suis blandiente.

6 Nam per fenestram domus meæ, ex fenestella prospectans,

7 Vidi inter fatuos, animadverti inter filios ; puerum dementem :

8 *Qui* transiens per vicum juxta angulū illius, via ad domum illius gradiebatur.

9 Crepusculo, vespere diei ; nigra nocte, & caliginosa *animadverti*.

10 Quum ecce mulier *processit* obviam ei ; ornatu meretricio, & circumspecta animo.

11 (*Quæ* strepera est & contumax, in cujus domo non harrent pedes ejus :

12 Modo foris, modo in plateis ; aut prope quemque angulum insidiatur,)

13 Et prehendens eum osculata est eum ; obfrimansque vultum suum, dixit ei,

14 Sacrificia eucharistica apud me *sunt* ; hodie reddidi vota mea :

15 Idcirco prodii obviam tibi ; studiose quærendo faciem tuam, commode invenio te.

16 Cadurcis instruxi spondam meam, *variam* emblematis, linteis Ægypti.

17 Suffivi cubile meum, myrrha, santulis, & cinnamomo.

18 Age, incumbamus ubertim amoribus ad matutinum usque ; venos ipios exhilaremus amatoriis.

19 Nam non *est* vir domi suæ, abiit via longinqua :

20 Localum pecuniæ accepit in manum suam : die fato redibit domum suum.

21 Flexit eum multitudine disciplinæ suæ, blanditia labiorū suorū impulit eum.

22 Sequitur eam subito ; tamquam bos ad mactationem abit, & velut compeditus ad eruditionem stultorum,

23 Donec dissecet culter jecur ipsius, quemadmodum festinat avis ad laqueum, nesciens contra vitam suam illum esse.

24 Itaque nunc filii, auscultate mihi, & attendite ad sermones oris mei.

25 Ne declinato ad vias illius animus tuus, ne abertato in semitas illius:

26 Nam multos confossos dejecit, & numerosi *sunt* omnes interfecti ab illa.

27 Viæ ad sepulcrum *sunt* viæ ad domum ejus, descendentes ad penetralia mortis.

CAPUT VIII.

Sapientiæ eximia pictura.

NOnne sapientia clamat, & intelligentia edit vocem suam,

2 In fastigio editorū locorum; per viam in loco multarum semitarum consistens,

3 Ad latus portarum, in aditu urbis; in ingressu ostiorum recantat? dicendo,

4 Vos ô viri præstantes, inclamo; & vox mea *ploebjos* filios hominum.

5 Intelligite fatui astutiam, & stolidi animum advertite.

6 Audite, nam præstantia eloquor; & apertura labiorum meorum *eloquor* recta.

7 Nam veritatem meditatam effert palatum meum; & abominationi labiis meis *est efferre* improbitatem.

8 Justi *sunt* omnes sermones oris mei; nihil *est* in eis contortum aut perversum.

9 Illi omnes *sunt* obvii prudenti, & recti iis qui consequuntur scientiam.

10 Accipite eruditionem meam, ac non pecuniam; & scientiam potius quam aurum electissimum.

11 Nam melior *est* sapientia carbunculis, & omnia oblectamenta non possunt æquari ei.

12 Ego *sum* sapientia, cohæreo astutiæ, & scientiam suamæ solertiæ præsentem habeo.

13 Reverentiam Jehovæ, odium mali: fastum & elationem, viamque mali, denique os perversitatibus deditum odi.

14 Meum *est* consilium, & quicquid est; mea *est* prudentia, meum robur.

15 Per me reges regnant, & dominatores decernunt justitiam.

16 Per me principes gerunt principatum, & ingenui omnes judices terræ.

17 Ego amantes mei amo, & studiose quærentes me inveniunt me.

18 Divitiæ & honor penes me *sunt*, substantia perdurans & justicia.

19 Melior *est* fructus meus auro effosso, & quidem purgatissimo; & proventus meus argento lectissimo.

20 Per iter justitiæ deduco, per medias semitas juris.

21 Efficiendo ut possideant amantes mei id quod est, denique thesauros eorum impleo.

22 Jehova possidebat me principio viæ suæ: ante opera sua, ante ullum tempus.

23 Ante seculum inuncta fuisse principium, ante primordia terræ.

24 Quum nullæ essent abyssi, editæ essent quam nulli essent fontes graves aquis.

25 Quum nondum factum esset ut montes demersi incumberent *terræ*, ante colles edita eram.

26 Adhuc non fecerat terram, aut rura? imo principium, pulveres orbis habitabilis.

27 Quum aptaret cœlos, ibi eram; quum statueret ambitum in superficie abyssi.

28 Quum fortificaret superiores nubes superne, quum roboraret fontes abyssi,

29 Quum imponeret mari statutum suum, & aquis, ne transgrediantur *præscriptum* oris ipsius; quum statueret fundamenta terræ.

30 Quum itaque fim apud eum, educans, & fim deliciæ quotidianæ; lætificans coram eo omni tempore.

31 Lætificans in orbe habitabili terram ejus, atq; deliciis meis filios hominum:

32 Nunc igitur filii auscultate mihi: beati enim *sunt qui* vias meas observant.

33 Audite eruditionem, & sapite, & ne vos abstrahite.

34 Beatus homo qui auscultat mihi, sedulo insistendo foribus meis quotidie, observando postes ostiorum meorum.

35 Nam qui consequitur me, consequitur vitam; ut provehit benevolentia à Jehova.

36 At qui peccat in me, vim facit animæ suæ: omnes osores mei amant mortem.

CAPUT IX.

Sapientia invitat suos, & mulier fatua fatuos suos.

SUmma sapientia ædificavit domum suam, excisis columnis suis septem.

2 Macstavit animalia sua; miscuit vinum suum, etiam instruxit mensam suam:

3 Et missis puellis suis; invitat per collegia, & loca excelsa urbis,

4 Quisquis fatuus, divertito huc; *quisquis est* demens, dicit ei,

5 Venite, vescimini cibo meo, & bibite de vino *quod* miscui.

6 Relinquite fatuos, & vivite, ac incedite per viam prudentiæ.

7 Qui erudit derisorem, recipit sibi ignominiam: & qui corripit improbum, *recipit* convicium sibi.

8 Ne corripito derisorem, ut non odio prosequatur te: corripe sapientem, & amabit te.

9 Da sapienti, ut sapiat amplius: notum fac justo, ut augeat disciplinam.

10 Principium sapientiæ reverentia Jehovæ, & agnitione sanctorum prudentia.

11 Nam per me multiplicabuntur dies tui, & adjicientur tibi anni vitæ.

12 Si sapias, sapies tibi: si in derisore eris, solus reportabis.

13 Mulier stolida strepera *est*: fatua, etsi nescit quicquam,

14 Tamen sedet ad ostium domus suæ; super solium, in locis excelsis urbis,

15 Ad avocandum viatores, qui *eisdem* recta eunt itineribus suis:

16 Et

16 Et quisquis fatuus, divertito huc, & quisquis *est* demens, dicit ei,

17 Aquæ furtivæ suaves *quidem* sunt, & cibus latebrarum amœnus;

18 Sed ignorat ille expertes vitæ illic esse; in profundissimo sepulcro, invitatos ab ea.

CAPUT X.

Decem antithetes in genere morali.

PRoverbia Schelomonis. Filius sapiens lætitia afficit patrem, filius vero stolidus mœstitiæ *est* matri sui.

2 Non prosunt thesauri improbitatis, sed justitia eripit à morte.

3 Non finit esurire Jehova animam justi, substantiam vero improborum depellit.

4 Pauper *fit* qui agit manu dolosa: manus autem sedulorum ditat *ipsos*.

5 Comportat in æstate filius intelligens: somno sopitus *est* in messe filius pudefaciens.

6 Benedictiones *adsunt* capiti justi, at os improborum obtegit violentia.

7 Memoria justi *est* benedicta, nomen autem improborum putridum erit.

8 Sapiens animo accipit præcepta; stultus vero labiis se ipsum conturbat.

9 Qui ambulat in integritate, ambulat secure; qui autem pervertit vias suas, documento erit;

10 Qui nictans oculo dat molestiam, & stultus labiis se ipsum conturbat.

11 Scaturigo vitæ *perfundis* os justi: at os improborum obtegit violentia.

12 Odium excitat contentiones: omnes vero defectiones obtegit charitas.

13 Labiis prudentis adest præsens sapientia, ut virga corpori dementis.

14 Sapientes recondunt scientiam: os autem stulti contritio propinqua *est*.

15 Substantia divitis *est tanquam* urbs munita ejus: contritioni *est* tenuibus paupertas eorum.

16 Quod opere suo comparat justus, *comparat* in vitam: proventus improbi in peccatum.

17 Iter ad vitam *est* servantis eruditionem: derelinquentis vero correptionem *per* errorem aliet.

18 Qui tegit odium, labiis est fallacibus; & qui profert infamiam, est stolidus.

19 Multitudine verborum non cessabit defectio: sed cohibet labia sua intelligens.

20 *Velut* argentum lectissimum *est* lingua justi, animus improborum perparvi est.

21 Labia justi pascunt multos, stulti vero dementia moriuntur.

22 Benedictio Jehovæ ipsa ditat, neque addit molestiam secum.

23 Prout ludus *sit* stolido facere scelus; & *exercere* sapientiam, viro intelligenti:

24 Quod formidat improbus, id eveniet ei; quod autem desiderant justi, dabit *Deus*:

25 Ut tamquam transeunte turbine non *exstet* improbus: justo vero sit fundamentum perpetuum.

26 Ut acetum dentibus, & velut fumus oculis, ita *est* piger mittentibus ipsum.

27 Reverentia Jehovæ adjicit dies, anni vero improborum decurtantur.

28 Spes justorum *est* lætitia; exspectatio vero improborum perit.

29 Robori *est* cuique integro via Jehovæ, contritioni vero operam dantibus iniquitati.

30 Justus nunquam dimovetur, improbi vero non inhabitabunt terram.

31 Os justi abunde profert sapientiam: at lingua vero perversitatum resciſſa *est*.

32 Labia justi experientur benevolentiam, os vero improborum pomam perversitatum.

CAPUT XI.

Encomium justitiæ & beneficentiæ, collatione contrariorum illustratum.

LAnces dolosæ abominationi *sunt* Jehovæ: pondus vero integrum acceptum *est* ei.

2 Advenienti superbiæ evenit ignominia: apud modestos autem *est* sapientia.

3 Integritas rectorum deducit eos: at perversitas perfidiosorum devastat eos.

4 Non prodest substantia die furoris: justitia autem eripit à morte.

5 Justitia integri dirigit viam ejus, at improbitate sua concidit improbus.

6 Justitia justorum eripit ipsos, ac arumna *sua* perfidiosi capiuntur.

7 Quum moritur homo improbus, perit exspectatio; etiam spes valentissima perit.

8 Justus ex angustia liberatur, & devenit improbus in locum ejus.

9 Ore hypocrita corrumpit proximum suum: at scientia justi liberantur.

10 De bono justorum exultat urbs: & quum pereunt improbi, cantus *exercetur*.

11 Benedictione rectorum effertur urbs: ore autem improborum destruitur.

12 Spernente proximum suum dementè, vir prudentissimus surdum agit;

13 Ambulans *cum* detractione revelat arcanum: at fidus animo tegit rem.

14 Ubi non *sunt* prudentia consilii, corruit populus; salus autem *est* in amplitudine consiliarii.

15 Omnino confringitur, qui spondet pro extraneo: qui autem odit complodentes, securus *est*.

16 Mulier gratiosa continet honorem; at potentiores continet divitias.

17 Beneficus *est* sibi ipsi vir benignus, turbat autem carnem suam crudelis.

18 Improbus comparat præmium falsum, serentis vero justitiæ merces *est* fida:

19 Probe adhærens justitiæ *sivit* ad vitam; sectans vero malum, ad mortem suam.

20 Abominationi *sunt* Jehovæ perversi animo: accepti vero ei integri viâ.

21 Conjunctis operis non sequitur impunitatem

puniratem malus, ſemen vero juſtorum liberat ſe.

22 *Velut* monile aureum ad roſtrum porci, *eſt* mulier pulcra & averſans rationem.

23 Deſiderio juſtorum tantummodo bonum, exſpectationi improborum *obvenit* furor.

24 Eſt qui diſpergens, tamen augetur amplius; ſed qui cohibet ſe à recto, tantummodo ad egeſtatem *cohibet*.

25 Animus beneficus pinguis efficitur; & qui ubertim communicat, idem amplius profundet.

26 Comprimentem triticum, exſecrabuntur populares: benedictio autem *incumbet* capiti venum dantis.

27 Studioſe quærens bonum *aliis* conquirit benevolentiam: quærenti vero malum, ipſi eventurum eſt.

28 Qui confidit in divitiis ſuis, ipſe decidet: at tamquã ramus juſti efflorescent.

29 Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventum; & ſtultus, ſervus *efficietur* ſapienti animo.

30 Fructus juſti *eſt fructus* arboris vitæ, quum diſciplina imbuit animas ſapiens.

31 En juſtum, in terra hac rependitur ei; quanto magis improbo & peccatori?

Caput 12.

32 Qui amat eruditionem, amat ſcientiam; qui vero odit correptionẽ, brutus *eſt*.

CAPUT XII.

Opponuntur inter ſe cogitata, verba & praxis diverſa piorum & impiorum.

BOnum provehit benevolentia à Jehovah: at virum ſceleratum condemnat:

2 Non ſtabilitur homo improbitate, radix autem juſtorum non dimovetur.

3 Uxor ſtrenua corona *eſt* mariti ſui; ſed tamquam putredo in oſſibus ejus *eſt* ea quæ pudefacit.

4 Cogitationes juſtorum *ſunt* juſtæ; ſtuta conſilia improborum dolosa.

5 Verba improborum inſidiantur ſanguini; os autem rectorum eripit illos.

6 Evertunt ſe improbi ita ut non ſint; familia autem juſtorum ſtabit.

7 Pro ratione intellectus ſui laudabitur vir: ſed perverſus animo erit contemtui.

8 Melior *eſt* qui agnoſcit ſe vilem & ſervum habet, eo qui ſe extollit honore & deficitur cibo.

9 Curat juſtus vitam jumenti ſui: miſerationes autem improborum ſunt *miſerationes* crudelis:

10 Qui colit tellurem ſuam, ſatiatur cibo; qui vero ſectatur vana, *eſt* demens.

11 Deſiderat improbus præſidium malorum, ſed radix juſtorum dat *illud*.

12 In diſſectione labiorum *eſt* tendicula mali, at egreditur ab anguſtia juſtus.

13 Ex fructu oris *ſui* vir ſatiatur bonis, etiam retributionem operum ſuorum homo recipit ſibi.

14 Via ſtulti recta *videtur* in oculis ſuis: at qui auſcultat conſilio, ſapiens eſt.

15 Stulti ipſius indignatio eodem die agnoſcitur, tegit vero iguominiã aſtutus.

16 Effat veritatem *qui* indicat quod juſtum eſt, teſtis autem falſiſſimus *effat* dolum.

17 Eſt qui pronunciat ſimilia transfodienti gladio; at lingua ſapientum, medicina.

18 Labium verax ſtabilitur in æternũ; donec momentum tranſigam, lingua falſa.

19 Dolus *eciſit* in cor fabricantium malum; in conſiliariis autem pacis lætitia.

20 Non abjicietur juſtus in ullam moleſtiam, improbi autem pleni erunt malo.

21 Abominationi *ſunt* Jehovæ labia fallacia; qui autem agunt fideliter, accepti ſunt ei.

22 Homo callidus tegit ſcientiam, animus autem ſtolidorũ proclamat ſtultitiã.

23 Manus ſedulorum dominabitur, doloſa autem erit tributaria.

24 Sollicita anxietas *eſt* viri deprimit illam, res autem bona lætificat illam.

25 Excellentior *eſt* proximo ſuo juſtus, at via improborum ſeducit eos.

26 Non aſſabit doloſus quod venando ceperit, ſubſtantia autem hominis pretioſa ſedulus *fruitur*.

27 In itinere juſtitiæ *eſt* vita, & via ſemitæ ejus immortalis eſt.

CAPUT XIII.

Varii generis aurea dicta.

FIlius ſapiens *auſcultat* eruditioni patris; at deriſor ne ulli *quidem* auſcultat increpationi.

2 Fructu oris *ſui* quiſq; fruitur bonus, anima vero perfidiorũ *fructu* violentiæ.

3 Qui cuſtodit os ſuum, conſervat ſeipſum; qui divaricat labia ſua, contritio *evenit* ei.

4 Deſiderio permovetur anima ipſius pigri, ſed nihil *adeſt*: anima vero ſedulorum efficietur pinguis.

5 Rem falſam odit juſtus, improbum vero *illa* reddit fœtidium atque pudefacit.

6 Juſtitia cuſtodit integrum viã, improbitas vero pervertit peccatorem.

7 Eſt qui divitem ſe jactat, quum deſint omnia; *item* qui pauperem ſe fingit, cui ſubſtantia *eſt* ampla.

8 Redemtura vitæ viri divitiæ ſuæ: at pauper non audit increpationem.

9 Lux juſtorum clara erit; at lacerna improborum exſtinguetur.

10 Mera ſuperbia *vix* edit jurgium, at penes conſultos *eſt* ſapientia.

11 Subſtantia ex vanitate, diminuetur: qui autem congregat manu, augebit *eam*.

12 Spes protracta ægrum efficit animum: arbor autem *eſt* vitæ, deſiderium advenies.

13 Contemtor verbi, corrumpetur ille; qui

qui autem reveretur præceptum, ipse donatur pace.

14 Doctrina sapientis *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

15 Successum bonum dat gratia, via autem perfidiosorum *est* aspera.

16 Omnis astutus agit scientia, stolidus autem pandit stultitiam.

17 Nuncius improbus incidit in malum, legatus autem optimæ fidei, medicinam facit.

18 Paupertas & ignominia *erit* abstrahenti se *ab* eruditione: qui autem servat correptionem, honorabitur.

19 Desiderium effectum suave erit animæ *hujus*; at abominationi *est* stolidis recedere à malo.

20 Qui ambulat cum sapientibus, sapientior fiet: qui vero se consociat stolidis, efficietur pejor.

21 Peccatores insectatur malum, justos autem compensat bonum.

22 Bonus possessionem tradit nepotibus, suntque reconditæ justo opes peccatoris.

23 Multus *est* cibus novellantibus pauperibus: sed est qui consumit se inertia.

24 Qui cohibet virgam suam, odit filium suum: qui autem amat eum, tempestive procurat eruditionem ei.

25 Justus comedit ad satietatem animæ suæ; venter autem improborum eget.

CAPUT XIV.

Sapientiæ & stultitiæ varia conditiones, &c.

SApientum fœminarum *quæque* ædificat domum suam; stulta autem manibus suis destruit eam.

2 Qui ambulat recte, reveretur Jehovam: præfractus vero viis suis, spernit eum.

3 Ori stulti inest baculus superbiæ; labiis vero sapientum, conservatio ipsorū.

4 Quum desunt boves, præsepe mundum *est*, amplitudo autem proventuum, *est* viribus bovis:

5 Testis optimæ fidei non mentitur; efflat autem mendacia testis falsus.

6 Quærenti derisori sapientiam, ea non exstat; scientia autem, prudenti facilis est.

7 Abi à conspectu viri stolidi, & quem nosti non *esse prædictum* verbis scientiæ.

8 Sapientia astuti, *est* advertere ad viam suam; stultitia autem stolidorum *ad* dolum.

9 Scultos conciliat reatus; inter rectos autem, quod acceptū est *conciliationē facit*.

10 Animus agnoscit suam ipsius amaritudinem; & in lætitia ipsius non intermiscet se extraneum *quicquam*.

11 Domus improborum perdetur: tentorium autem rectorum florebit.

12 Est via *quæ* recta *videtur* in conspectu virorum, cujus finis *est* via multiplex ad mortem.

13 Etiam ex risu dolet animus: & tandem lætitia *fit* mœror.

14 Viis suis satiabitur *vir* averso animo, *ab filiis* autē à cōsortio ejus vir bonus.

15 Fatuus credit omnibus rebus, astutus autem advertit ad gressum suum.

16 Sapiens timet ac recedit à malo: stolidus vero infert se, adeo præfidens est.

17 Præceps ira efficit stultitiam, sed viro circumspectissimo est odio.

18 Possident fatui stultitiam, astuti autem coronamentum texunt scientiæ.

19 Incurvant se mali coram bonis, & improbi ad portas justi.

20 Etiam proximo ipsius odio est pauper, amici autem divitis multi *sunt*.

21 Qui contemnit proximum suum, futurus est peccator: qui autem gratiam facit pauperibus, ô beatum illum!

22 Nonne errant qui fabricant malum? benignitas vero & fides *est* fabricantium bonum.

23 In omni labore *est* emolumentum; at in verbo labiorum tantum egestas *est*.

24 Corona sapientum *sunt* divitiæ ipsorum, stultitia stolidorum stultitia *manet*.

25 Liberat animas testis verax, confiat autem mendacia dolosus.

26 In reverentia Jehovæ *est* fiducia valida, qui filiis suis esse solet receptui.

27 Reverētia Jehovæ *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

28 In multitudine populi *est* decor regis; at defectu nationis contritio dominatoris *advenit*.

29 Tardus ad iram abundat intelligentia: præceps autem excitat stultitiam.

30 Vita carnium *est* animus sanans; putredo vero ossium, invidentia.

31 Qui opprimit tenuem, probro afficit opificem ejus: hunc autem honorat, qui gratiam facit egeni.

32 In malum suum impellit se improbus; recipit se etiam in morte sua justus.

33 In animo prudentis requiescit sapientia: *quod* autem *est* in stolidis, se cognoscendum exhibet.

34 Justitia exaltat gentem; probro autem *est* nationibus peccatum.

35 Benevolentia regis erga servum intelligentem; furor autem ejus *erit* contra pudefacientem.

CAPUT XV.

Lingua sapientis, bonum correctionis, αὐταρκείας, manſuetudinis, conſilii & humilitatis.

REſponſio mollis averſit excandeſcentiam: verbum autem moleſtum excitat iram.

2 Lingua ſapientum bonam profert ſcientiam: os autem ſtolidorum eructat ſtultitiam.

3 In omni loco oculi Jehovæ *ſunt*, ſpeculantes malos & bonos.

4 Curatio linguæ, arboris vitæ *eſt*; perverſitas autem ex ea, *venit* confractio à vento.

5 Stultus ſpernit eruditionē patris ſui: qui

qui autem observat correptionem, valde astutus *est*.

6 In domo justi robur *est* magnum: at proventus improbi, conturbatur ex sese.

7 Labia sapientum spargunt scientiam: animus autem stolidorum, quod absit à recto.

8 Sacrificium improborum, abominationi *est* Jehovæ: oratio autem rectorum, accepta *est* ei.

9 Abominationi *est* Jehovæ via improbi: eam autem qui sectatur justitiam, diligit.

10 Eruditio *videtur* mala derelinquenti iter; qui odit correptionem, morietur.

11 Infernus & perditio coram Jehova *sunt*, quanto magis animi hominum?

12 Non diligit derisor corripientem se, sapientes non adit.

13 Animus lætus bene afficit vultum: & dolore animi spiritus frangitur.

14 Animus prudentis quærit scientiam: os autem stolidorum pascitur stultitia.

15 Omnes dies pauperis mali *sunt*: læti autem animo, *sunt* convivium juge.

16 Melius *est* parum cum reverentia Jehovæ, quam thesaurus amplus ubi *est* perturbatio.

17 Melius *est* cibarium oleris ubi *est* dilectio, quam bovis saginati ubi *est* odium.

18 Vir iracundus miscet contentionem, longanimis autem sedat litem.

19 Via pigri *est* velut sepimentum spinosum: iter autem rectorum aggestum *est*.

20 Filius sapiens lætificat patrem, stolidus autem homo spernit matrem suam.

21 Stultitia, lætitiæ *est* dementi; at vir intelligens recte ambulaturus est.

22 Irritæ fiunt cogitationes, quum deest consilium: at in amplitudine consiliariorum assurgit *cogitatio*.

23 Lætitia huic viro *est ex* sermone oris sui: nam res tempore suo, *O* quam bona *est*!

24 Iter vitæ sursum *est* intelligenti, ut recedat à sepulcro deorsum.

25 Domum superborum evellit Jehova, constituit autem terminum viduæ.

26 Abominationi *sunt* Jehovæ cogitationes mali; mundorum autem *sermones*, *sunt* sermones amœni.

27 Conturbat domum suam, qui deditus est quæstui: qui vero odit dona, victurus est.

28 Animus justi meditatur ad loquendum: os autem improborum eructat mala.

29 Procul *abest* Jehova ab improbis, orationem autem justorum exaudit.

30 Ut lumen oculorum lætificat animum; *ita* auditio bona pinguefacit ossa.

31 Auris auscultans correptioni vitæ, inter sapientes commorabitur.

32 Qui abstrahit *se ab* eruditione, spernit animam suam: qui autem auscultat correptioni, possidet animum.

33 *Antea* reverentiam Jehovæ eruditio sapientiæ, & ante honorem abjectio.

CAPUT XVI.

Occulta providentia & benignitas Dei opera: item sapientiæ, cautioni & longanimitatis commendatio.

PEnes hominem *sunt* acies *cogitationum* animi, sed à Jehova *est* sermo linguæ.

2 Ut omnibus viis *suis* vir purus videatur in oculis suis; tamen perpendit spiritus Jehova.

3 Devolve in Jehovam facta tua; & comparabuntur cogitationes tuæ.

4 Omnes operatus est Jehova propter se, etiamq; improbum ad diem mali.

5 Abominationi *est* Jehovæ omnis altus animo; conjunctis operis non consequitur impunitatem.

6 Benignitate & veritate expiatur iniquitas: & reverentiâ Jehovæ, receditur à malo.

7 Quam benevolentia prosequitur Jehova vias alicujus, etiam inimicos ejus pacatos reddit ei.

8 Melius *est* parum cum justitia, quam amplissimus proventus cum injuria.

9 Animus hominis excogitat viam suam; sed Jehova statuit gressum ejus.

10 Sagacitas in *fideas* labiis regis, in judicio ne prævaricetur os ejus.

11 Scapus & lances judicii Jehovæ *sunt*, opus ejus *sunt* omnia pondera loculi.

12 Abominationi *sit* regibus committere improbitatem: nam justitia stabilitur solium.

13 Accepta *sunto* regibus labia justa; & loquentem recta, *vel* diligito.

14 *Nuncii* excandescentiæ regis *sunt* nuncii mortis; sed vir sapiens expiabit eam.

15 In lucida facie regis vita *est*, ejusque benevolentia *est* velut densa nubes pluviæ serotinæ.

16 Comparare sapientiam, *O* quam melius *est* auro electo; & comparare prudentiam, optatius argento!

17 Agger rectorum *est* recedere, à malo; conservat se ipsum, qui custodit viam suam.

18 Ante confractionem superbia, & ante lapsum alti *sunt* spiritus.

19 Melius *est* submissum esse spiritu cum mansuetis, quam partiri spolium cum superbis.

20 Qui attendit ad verbum, consequitur bonum; & qui confidit Jehovæ, *O* beatum illum!

21 Sapiens animo vocandus est prudens, suavitas autem labiorum addit disciplinam.

22 Scaturigo vitæ *est* intelligentia possidentis ipsam: at eruditio stultorum *scaturigo* stultitiæ.

23 Animus sapientis intelligenter mo-

derantur

derisit os suum, & per labia sua addit disciplinam.

24 *Ut* favus mellis *sunt* sermones amœni; res dulcis animæ, & sanans ossa.

25 Est via *quæ videtur* recta in conspectu hominis, cujus finis *est* via multiplex ad mortem.

26 Ipse molestus molestiam affert sibi: nam refectitur in ipsum os ejus.

27 Vir nequam effodit malum; ejusque labiis insidet, velut ignis adarens.

28 Vir perversitatibus delitus immittit contentionem, & susurro disjungit ducem.

29 Vir violentus pellicit proximum suum, at deducat eum via iniqua:

30 Connivens oculis suis *connivet* dum cogitat res perversas; comedens sermones suos, perficit malum.

31 Corona ornatissima *est* canities, *quæ* in via justitiæ invenitur.

32 Melior est longanimis robusto; & qui dominatur in animum suum, eo qui capit civitatem.

33 In gremium conjicitur sors: à Jehova autem *est* tota ratio ejus.

CAPUT XVII.

Aὐτάρκειαν cordis probatur, corona senum, conjunctio lingua, &c.

MElior est buccea *cibi* sicci, quicum *est* tranquillitas; quam domus plena mactatis animalibus, in qua *sit* contentio.

2 Servus intelligens dominatur in filium pudefacientem, & inter fratres partitur possessionem.

3 Fusorium vas argento *adhibetur*, & catinus auro: qui autem probat corda *est* Jehova.

4 Maleficus attendit ad sermonem molestum, fallax autem advertit ad linguam arrumnosam.

5 Qui subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus; qui delectatur calamitate, non impunis erit.

6 Corona senum *sunt* nepotes, & ornamentum filiorum *sunt* patres ipsorum.

7 Ingratus *est* stulto sermo excellentiæ, multo magis ingenuo sermo vanus.

8 *Velut* gemma gratissimus, *est* munus in oculis dediti ei; quocunque spectet, prosperatur.

9 Qui tegit defectionem, quærit dilectionem: qui vero renovat rem, disjungit ducem.

10 Urit increpatio prudentem; magis quam si percutias stolidum centies.

11 Tantum rebellionem quærit malus: tandem nuncius crudelis mittetur in eum.

12 Occurrat ursa orba in virum, ac non stolidus in stultitia sua.

13 Qui reddit malum pro bono, non amovetur malum a domo illius.

14 Luxat aquas, *qui est* caput contentionis: quare antequam sese immisceat, litem ipsam desere.

15 Qui absolvit improbum, & qui condemnat justum; abominationi Jehovæ *sunt* æque ambo.

16 Ecqua re pretium *est* in manu stolidi? ad possidendum sapientiam? at deest animus *illi*.

17 Omni tempore diligit, qui amicus est; & frater in angustia enascitur.

18 Homo demens complodit manum, spondens sponsionem ante amicum suum.

19 Diligit defectionem, qui diligit jurgium: ampliat januam illius, qui quærit fracturam.

20 Perversus animo non consequetur bonum, & versutus lingua sua incidet in malum.

21 Qui gignit stolidum, *gignit* ad mœrorem sibi; neque lætatus est pater stulti.

22 Animus lætus bene medicinam facit, spiritus autem fractus exsiccat ossa.

23 Munus è sinu improbus accipit, ad pervertendum itinera juris.

24 Adest faciei prudentis sapientia, oculi autem stolidi *vagantur* ad extremitatem terræ.

25 Indignationi *est* patri suo filius stolidus, & amaritudini genitrici suæ.

26 Mulctare etiam justum, non *est* bonum; percutere ingenuos præter rectum.

27 Cohibet sermones suos vir scitus, & frigidus *est* spiritu, vir intelligens.

28 Etiam stultus quiete consistens, sapiens reputatur; obturans labia sua, prudens.

CAPUT XVIII.

Amor proprii sensus, verba sapientis & stulti, Jehova turris, animus elatus & contra, &c.

PRo desiderio quærit cerebrosus, omnibus quæ sunt immiscet se.

2 Non delectatur stolidus intelligentia, sed iis quæ exsiliant in animo ipsius.

3 Adveniente improbo advenit etiam contemtus, & cum ignominioso probrum.

4 *Velut* aquæ profundæ *sunt* verba oris viri præstantis *enunciata*; torrens exundans, *est* scaturigo *prudentis* sapientiæ.

5 Accipere personam improbi non *est* bonum, pervertere justum in judicio.

6 Sermones stolidi ineunt contentionem, & os ejus contusiones advocat.

7 Os stolidi contritio *est* ei, & labia ejus tendicula vitæ ejus.

8 Verba susurronis similia *sunt verbis* eorum qui suspensamente contusi sunt: attamen ea descendunt in penetralia ventris.

9 Etiam is qui remissus est in opere suo, frater est dispendii.

10 Turris robusta *est*, nomen Jehovæ, quo accurrens justus, in edito collocatur.

11 Substantia divitis *est tanquam* urbs munita ejus, & tanquam murus editus in

in cogitatione ipsius.

12 Ante confractionem attollit se animus viri: anteit vero honorem abjectio.

13 Respondenti aliquid, quum nondum audierit; *id* stultum *est* ei & ignominiosum.

14 Spiritus viri sustentat ægritudinem ipsius, spiritum autem fractum quis attollat?

15 Animus prudentis possidet scientiam, & auris sapientum quærit scientiam.

16 Donum hominis in lato collocat eum, & ante faciē magnatū adducit eum.

17 Justus *videtur* qui primus est in lite sua, donec adveniente proximo ejus, pervestiget illum *judex*.

18 Contentiones submovet sors, & inter robustos dirimit.

19 Frater defectione provocatus *firmior est* urbe munita, & contentiones *horum sunt* ut vectis arcis.

20 Fructu oris cujusq; satiatur venter ejus, proventu labiorum suorum *quisque* satiatur.

21 Mors & vita *sunt* in potestate linguæ; prout *quisque* amat uti ea, comedet fructum ejus.

22 Consequitur bonum, *qui* consequitur uxorem, ut provehit benevolentia à Jehova.

23 Supplicationes eloquitur pauper, dives autem loquitur aspere.

24 Viro cui sunt amici, colenda *est* amicitia; Est enim amicus conjunctior fratre.

CAPUT XIX.

Integritatis laus, inconsiderata vitæ præpropera lenitio, divitiarum, paupertatis, falsitatis elationisque accidentia, &c.

MElior *est* pauper ambulans integre, *diviti* perverso labiis suis qui *quidem* est stolidus.

2 Æque cujus non dignoscit animus quod non est bonū ac præceps pedibus peccat.

3 Stultitia hominis pervertit viam ipsius, & adversus Jehovam indignatur animus ejus.

4 Substantia addit amicos multos, tenuis autem ab amico suo disjungitur.

5 Testis falsitatū non impunis erit, & conflator mendaciorum non proripiet se.

6 Multi precantur faciem ingenui, & quisq; amicus adhæret viro munifico.

7 Omnes fratres pauperis odio habent eum, quāto magis socii ejus procul absunt ab eo? persequente verbis, non sunt ii.

8 Possidet animum, qui diligit se ipsum; qui observat intelligentiam est consequaturus bonum.

9 Testis falsitatum non erit impunis, & conflator mendaciorum peribit.

10 Non decet stolidum oblectatio, multo minus servum dominari in principes.

11 Intellectus hominis longanimem efficit eum; & ornamento *est* ei, præterire defectionem.

12 Ut rugitus leonis juvenis, *est* indignatio regis, ut ros autem super herbam, benevolentia ejus.

13 Ærumnarū causa *est* patri suo filius stolidus, & stilla cōtinua jurgia mulieris.

14 Domus & substantia possessio *est* patria, à Jehova autē *est* uxor intelligens.

15 *Desidia* pigritiæ, quæ injicit altum soporem, & dolosa anima esuriet.

16 Qui observat præceptum, servat seipsum, qui spernit vias suas, supplicio affectus morietur.

17 Mutuat Jehovæ, qui gratiose largitur tenui, & beneficium ipsius rependet ipsi.

18 Castiga filium tuum, dum est spes; & ad perniciem ejus ne condonato animus tuus:

19 Magnus esto excandescentia, condonans mulctam *dicens* te, si eripias, deinde amplius mulctaturum.

20 Auscultа consilio, & accipe eruditionem; ut sapias tandem.

21 Multæ cogitationes insunt animo cujusque, sed consilium Jehovæ ipsū stabit.

22 Quod summe desideret homo, *est* benignitas ipsius: at melior est pauper viro mendace.

23 Reverentia Jehovæ vitalis est: nam satur *pernoctat* ea commoratur, nec visitatur malo.

24 Abditam habet piger manum suam in sua manica, etiā ad os non reducit eam.

25 Si derisorem percutias, fatuus fiet astutus; & corripiendo prudentem, intelliget scientiam.

26 Devastat patrem, fugat matrem; filius pudefactionis, & afficiens probris.

27 Define, fili mi, ut auscultes eruditioni, aberrare à sermonibus scientiæ.

28 Testis sequam deridet jus; adeo os improborum absorbet iniquitas:

29 *Sed* parata sunt in derisores istos judicia, & contusiones tergo stolidorum.

CAPUT XX.

Vini effecta, regis terror, fuga litium, pigritia malum, &c.

DErisor *est* vinum, tumultuosus potus inebrians: ideo quisquis oberrat in eo, non sapit.

2 Ut rugitus leonis juvenis, *est* terror regis; in quem furore percitus fuerit, peccaverit in vitam suam.

3 Honorificum viro *est* supersedere à litigio: quisquis autē stultus *est*, immiscebit se.

4 *Qui* propter hyemē piger, non arat; mendicabit in æstate, quum nihil *obvenerit*.

5 *Ut* aquæ profundæ, consilium *est* in animo viri; attamen vir intelligens hauriet illud.

6 Maxima pars hominum, prædicat quisq; benignitatem suam: virum autem ubiquaq; veracem quis inveniat?

7 Indefinenter ambulans in integritate sua justus, *beatum est* ipsi filii ejus post eū.

8 Rex insidens solio judiciali, ventilat in oculis suis omne malum.

9 Quis

9 Quis dicere possit, purificavi animum meum; mundus sum à peccato meo?
10 Diversa pondera diversæq; mensuræ; abominationi *sunt* Jehovæ æque utraque.
11 Actionibus suis præbeat se cognoscendum etiam puer, an purum & an rectum *sit* opus ejus.
12 Aurem audientem & oculum videntem, Jehova fecit æque utrumque.
13 Ne diligito somnum, ut non efficiaris pauper; aperi oculos tuos, satiare cibo.
14 Pessimum *est*, ait emtor; sed quum digressus fuerit, tum se ipsum laudat:
15 Est aurum & copia carbunculorum *pretiosa*: at instrumentum pretiosissimum *est* labiorum scientiæ.
16 Cape vestem ejus qui *spopondit pro* extraneo; & pro aliena *sponsorem*, pignerare eum.
17 Suavis *est* viro cibus falsitatis; sed postea impletur os ejus scrupis.
18 Cogitationibus in consilio confirmatur, & prudentibus consiliis gere bellum.
19 Revelanti arcanum, qui ambulat cum detractione; & ei qui seducitur labiis suis, ne admisceto te.
20 Maledicentis patri suo aut matri suæ exstinguetur lucerna in nigris tenebris.
21 Possessioni acceleratæ in principio, etiam fini illius non benedicetur.
22 Ne dicas, rependam malum, exspecta Jehovam, & servabit te.
23 Abominationi *sunt* Jehovæ diversa pondera; & lances dolosæ non *sunt* res bona.
24 A Jehova *sunt* gressus viri: homo autem quid intelligit viæ illius?
25 Tendicula *est* homini deglutire sacrum, & post vota requirere.
26 Ventilat improbos rex sapiens, postquam convertit in eos rotam.
27 *Velut* lucerna Jehovæ *est* anima hominis, *qua* pervestigat omnia penetralia ventris.
28 Benignitas & fides custodiunt regem, & sustentat benignitate solium suum.
29 Ornamento juvenibus *sunt* vires ipsorum; & decori senibus canities.
30 Tumices, vulneraq; strigiles *sunt* pro malo, & plagæ *penetrantes* penetralia ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis & viam recti in manu Dei esse, cui justitia magis quam victima placet, elatio displicet, &c.

1 Ut rivi aquarum, *sic* animus regis *est* in manu Jehovæ, quocunq; vult, inclinat eum.
2 Unaquæq; via *sua* vir rectus *videtur* in oculis suis; sed perpendit animos Jehova.
3 Exercere justitiam & jus, magis dilectum *est* Jehovæ quam sacrificium:
4 Elatio *nero* oculorum, & amplitudo animi; aratio *denique* improborum, peccatum *est*.
5 Cogitationes seduli, tantum emolumento *sunt*: omnes autem præcipites, tantum ad egestatem *pertinent*.
6 Comportati thesauri lingua falsitatis; vanitas impulsa *sunt hominum* quærentium mortem.
7 Vastitas improborum diffecabit ipsos, quia renuunt exercere jus.
8 Quisquis via *sua* volubilis est, is alienus *est*: purus autem, cujus rectum *est* opus.
9 Melius est habitare in angulo tecti; quam *cum* muliere contentiosa, & domo communi *habitare*.
10 Animus improbi desiderat malum, non gratiosus videtur in oculis ejus proximus ipsius.
11 Quum mulctatur derisor, resipiscit fatuus; & quum intelligentia imbuitur sapiens, percipit scientiam.
12 Intelligentia imbuit justum ad domum improbi, qui pervertit improbos in ipsorum malum.
13 Qui obturat aurem suam à clamore tenuis; etiam ipse clamabit, sed non exaudietur.
14 Donum in abdito, evertit iram; & munus in sinu, excandescentiæ vehementæ.
15 Lætitiæ *est* justo facere jus, contritioni vero operam dantibus iniquitati.
16 Homo aberrans à via intelligentiæ, in cœtu vitæ expertium quiescet.
17 Vir egens *erit*, qui amat lætitiam; qui amat vinum & unguentum, non erit dives.
18 Redemptio pro justo *erit* improbus, & loco rectorum perfidus.
19 Melius est habitare in terra deserti, quam *cum* muliere contentiosa & indignabunda.
20 Thesaurus desideratissimus & unguentum *est* in habitaculo sapientis; stolidus autem homo absorbet illud.
21 Qui sectatur justitiam & benignitatem; consequetur vitam, justitiam & honorem.
22 Civitatem potentium conscendit sapiens, ac dejicit robur fiduciæ ejus.
23 Qui observat os suum & linguam suam, conservat ab angustiis animam suam.
24 Superbi contumacis, derisoris nomen *est* illi; qui exercet furore *suo* superbiam.
25 Desiderium pigri morte afficit eum; quia renuit manus ejus facere *quidquam*.
26 Totum diem afficitur desiderio; justus vero dat, neq; cohibet *manum*.
27 Sacrificium improborum abominationi *est*; quanto magis, *quum* scelerate offert illud?
28 Testis mendaciorum peribit; vir autem qui auscultat, in æternum loquetur.
29 Obfirmat vir improbus faciem suam, rectus autem, ipse aptat viam quamq; suam.
30 Nulla *est* sapientia, nullaq; intelligentia, & nullum consilium, ex adverso Jehovæ.
31 Ejus aptatur ad diem prælii, sed Jehovæ *est* ipsa salus.

CAPUT

CAPUT XXII.

Laus famæ, præmium manſuetudinis, bonorum diſciplina, & ſapientia ad filios ſuos inſtructio.

OPtatius eſt nomen divitiis amplis, argento & auro gratia melior.

2 Dives & pauper inter ſe occurrunt, efficiente hos omnes Jehova.

3 Aſtutus prævidens malum abſcondit ſe, ſed cui autem tranſeuntes multi cantur.

4 Præmium manſuetudinis *cum* reverentia Jehovæ; *ſunt* divitiæ, & honor, & vita.

5 Aculei, laquei *ſunt* in via perverſi: qui obſervat animam ſuam, procul erit ab eis.

6 Inſtrue puerum pro ratione viæ ipſius; etiam quum valde ſenuerit, non recedet ab illa.

7 Dives in pauperes dominatur: & ſervus *ſit* qui mutuatur viro danti mutuum.

8 Qui ſeminat iniquitatem, metet mollitiam: & virga furoris ſui deficiet.

9 Bonus oculo ipſe benedicetur; quum dederit de pane ſuo tenui.

10 Ejiciendo derideſem, ſimul exibit contentio; ceſſabitque litigium & ignominia.

11 Qui amat munditiem animi; *pro* gratia labiorum ejus, Rex amicus ejus *futurus eſt*.

12 Oculi Jehovæ cuſtodiant ſcientiam, pervertit autem res perfidioſi.

13 Dicit piger, *leo foris eſt*, *in* medio platearum occiderer.

14 *Os* foſſa profunda, *eſt* os extraneæ; qui deteſtationi *eſt* Jehovæ, corruet illuc.

15 Stultitiam alligatam animo pueri, eam virga eruditionis amovebit procul ab ipſo.

16 Qui opprimit tenuem, ut amplificet rem ſuam: & qui dat diviti, tantum ad egeſtatem *devenit*.

17 Inclina aurem tuam, & auſculta verbis ſapientum; & animum tuum adhibe ad ſcientiam meam:

18 Nam amœnum erit, ſi ſervaveris hæc in ventre tuo, *ſi* comparatur pariter in labiis tuis.

19 *Si* fuerit in Jehova fiducia tua; & *quod* notum facio tibi hodie, etiam tu *faceris*.

20 Nonne ſcripſi tibi præſtantiſſima *documenta* poſita in conſiliis & ſcientia,

21 Notum faciendo tibi quod certum eſt, ſermones veraces; ut referas ſermonibus veritatem, utilturis ad te?

22 Ne diripias tenuem, eo quod tenuis ſit; nec; conteras pauperem in porta.

23 Nam Jehova agit cauſam eorum, & rapiet rapientium eos animam.

24 Ne colas amicitiam cum iracundo, & cum furibundo ne congrediaris:

25 Ut non diſcas itinera ejus, & aſſumas tendiculam tibi ipſi.

26 Ne ſis ex complodentibus manu, ex ſpondentibus debita:

27 Si non ſit tibi quod reddas, quare acciperet *creditor* cubile tuum à te?

28 Ne moveto terminum antiquum, quem apparunt majores tui.

29 Vidiſti virum diligentem in opere ſuo? ante reges conſiſtet, non conſiſtet ante obſcuros.

CAPUT XXIII.

Quomodo edendum cum principe, non appetendæ divitiæ ne celos invidorum; ſed quærendam ſapientiam & fugiendam ebrietatem, &c.

QUando ſedebis ad veſcendum cum dominante, diligenter conſidera quid propoſiturus ſis tibi:

2 Alioquin inderes cultellum fauci bus tuis, ſi præditus appetentia eſſes.

3 Ne affectaris deſiderio cupediarum ejus: eſt enim cibus mendax.

4 Ne fatiges te ut diteſcas; à prudentia tua deſiſte.

5 An facies ut involent oculi tui in ea quæ *mox* non futura ſunt? nam omnino comparant ſibi alas; ut aquila avolat cœlum verſus, *avolantia*.

6 Ne veſcitor cibo maligni oculo, nec; affectes deſiderio cupediarum ejus:

7 Nam ut æſtimat *te*, cum animo ſuo, ita ille *cibus* eſt: comede & bibe, dicet tibi; ſed animus ejus non adhæret tibi:

8 Buccam tuam *quam* comederis, ipſam evomes; ubi corruperis res tuas amœniſſimas.

9 Audiente ſtolido ne loquatis, nam ſpernet *te* cum prudentia dictorū tuorū.

10 Ne moveas terminum antiquum, & agros pupillorum ne invadas:

11 Nam vindex eorum fortis, ipſe aget cauſam illorum contra te.

12 Adhibe ad eruditionem animum tuum, & aures tuas ad ſermones ſcientiæ.

13 Ne ſubtrahas à puero caſtigationem; quum percuſſeris eum virga, non morietur:

14 Tu virga percutito eum: & animam ejus à ſepulcro eripies.

15 Fili mi, ſi ſapit animus tuus; lætabitur animus meus, etiam ego *lætabor*;

16 Et exſultabunt renes mei, loquentibus labiis tuis recta.

17 Ne æmuletur animus tuus peccatores, ſed reverentes Jehovæ toto die:

18 Quum enim ſit merces, utiq; exſpectatio tua non ſuccidetur.

19 Auſculta tu fili mi, & ſape: ac dirige in hac via animum tuum.

20 Ne ſis ex ebriofis vino, & commeſſatoribus *inguriantibus* carne ſeſe:

21 Nam ebriofus & commeſſator pauper fiet, & pannunculos induit dormitator.

22 Auſculta patri tuo qui gemit te; neque contemnas, quum ſenuerit, matrem tuam:

23 Veritatem compara, ac non vendito; ſapientiæ

sapientiæ eruditionisq; & prudentiæ.

24 Valde exsultat pater justi, genitor sapientis lætatur deo.

25 Lætetur pater tuus & mater tua, exsultetq; genitrix tua.

26 Cedo, fili mi, animum tuum mihi; & oculi tui vias meas studiosè custodiant:

27 Nam fossa profunda meretrix *est*, & puteus angustus aliena:

28 Etiam ipsa ut prædator insidiatur, & perfidos inter homines adjicit.

29 Cui væ? cui eheu? cui contentiones? cui loquacitas? cui vulnera impune? cui robur oculorum *est*?

30 Immorantibus apud vinum, euntibus ad investigandam *vinum* mistum.

31 Ne respicito vinum, quam rubescit: quum exhibet in poculo colorem suum, indefinenter movetur rectissime:

32 Tandem velut serpens mordebit, & ut haemorrhois pungit.

33 Oculi tui respicient alienas, & animus tuus eloquetur perversitates:

34 Et eris ut qui jacet in medio mari, & ut qui jacet in corona carchesii.

35 Percutientibus me, *inquies*, *alis* non ægrotavi, tundentibus me non sensi: quando expergiscar, pergam, requiram istud amplius.

CAPUT XXIV.

Malefactorum aversatio, sapientiæ præconium & usus, diligentia in difficultatibus elapsis levandis & sapientia comparanda imperatur.

NE æmulator malignos, neque desiderato esse cum eis:

2 Nam vastationem meditatur animus eorum, & molestiam labia eorum proloquuntur.

3 Sapientia ædificator domus, & intelligentia stabilitor:

4 Et scientia penetralia implebuntur, omni substantia pretiosa & amœna.

5 Vir sapiens *est* cum robore, & vir sciens fortificat vires:

6 Nam prudentibus consiliis geres tibi bellum, & salutem *comparabis* amplitudine consiliariorum.

7 *Nimis* altæ *sunt* stulto sapientiæ: in porta non aperit os suum,

8 Cogitans malefacere; is vocatur sceleratissimus.

9 Scelus stulti *est* damnabile: abominandum vero cuique, derisoris.

10 Si remisse te geras, tempore angustiæ angusta *erit* virtus tua.

11 Eripe raptos ad mortem; nam à declinantibus ad necem an cohiberes te?

12 Si dicas, en, ignoramus hoc: nonne expendens animos ipse intelliget, & qui custodit animam tuam ipse cognoscet, & reddet cuique secundum opus ipsius?

13 Comede fili mi, mel, quia bonum *est*; & favum, dulcem palato tuo.

14 Ita sapientiæ cognitio *est* animæ tuæ; si assequutus fueris, utique erit merces, & exspectatio tua non exstinguetur.

15 Ne insidiatus, ô improbe, habitaculo justi; ne devastato accubitum ejus:

16 Nam ac septies cadat justus, exsurgit tamen: improbi vero corruunt malo.

17 Quum cadit inimicus tuus, ne lætator, quumque corruit, ne exsultato animus tuus:

18 Ut aspicientis Jehovæ in oculis non videatur malum, & convertat ab eo iram suam *in te*.

19 Ne accedaris ira propter malefactores, ne invideas improbis:

20 Nam non erit finis malo, *sed* lucerna improborum extinguetur.

21 Reverere Jehovam, fili mi, & regem; cum variis ne commiscereto te:

22 Nam repente consurget calamitas eorum, & oppressionem istorum amborum quis novit?

23 Etiam hæc ad sapientes *pertinent*; agnoscere personam in judicio non *est* bonum.

24 Dicentem improbo, justus es; exsecrabuntur populi, detestabuntur nationes:

25 Corripientibus vero erit amœnitas, & obveniet eis benedictio majusque bonum:

26 Labia osculabitur ejus qui respondet verba recta.

27 Apta foris opus tuum, & para illud in agro tibi: postea etiam exstruas domum tuam.

28 Ne sis testis temere contra proximum tuum; aut fatuam agites labia tua:

29 Ne dicito, quemadmodum fecit mihi, ita faciam ei; reddam illi viro secundum opus ipsius.

30 Juxta agrum viri pigri transivi, & juxta vineam hominis dementis:

31 Ecce autem, assurrexerant in eo toto chamæleones, tegebatur superficies ejus urticis; & muceria ejus lapidea destructa erat.

32 Quod videns ego, apposui animum meum; respiciens percepi eruditionem.

33 Paucalis somnis, paucalis domitationibus, paucula complicatione manuum cubando,

34 Interea advenit, *ut* viator expeditus, paupertas tua; & egestas tua, tanquam vir clypeatus.

CAPUT XXV.

Officium regis in suos & horum in regem, hujusque modus, &c.

ETiam hæc proverbia Schelomonis *sunt*, quæ contulerunt homines Chizkijæ regis Jehudæ.

2 Honor Dei *est* abscondere rem, honor autem regum perveştigare rem.

3 Ut cœlo altitudine, terræque profunditate; ita animo regum non *est* perveştigatio.

4 Ut auferendo scoriam ab argento, prodit conflatori vas;

5 *Ita* auferendo improbum à conspectu regis, stabilitur justitia solium ejus.

6 Ne

6 Ne arrogato tibi decorem coram rege, & in loco magnatum ne stato:

7 Nam melius est dici tibi, ascende huc, quam deprimi te coram ingenuo: quod vident oculi tui.

8 Ne prodito ad litigandum festinanter: adspice quid fis facturus tandem, afficiente ignominia te proximo tuo.

9 Causam tuam age cum proximo tuo; sed arcanum alterius ne retegito:

10 Ne probro afficiat te qui audit, & infamia tua fit irrevocabilis.

11 *Velut* mala aurea cum figuris argenteis, *est* verbum dictum commode.

12 *Velut* monile aureum, & ornamentum ex infigni auro; *est* reprehensor sapiens apud aurem auscultantem.

13 Ut frigus nivale tempore messis, *est* legatus fidus mittentibus ipsum: nam animam dominorum suorum restituit.

14 *Velut* vapores & ventus, quibus non *adest* pluvia; *est* vir qui se jactat de dono falso.

15 Longanimitate pellicitur ductor, & lingua mollis frangit ossem.

16 Mel inveniens comedis quod satis est tibi, ne saturatus illo evomas illud:

17 Studiose contine pedem tuum à domo proximi tui, ne saturatus tui odio habeat te.

18 *Ut* marculus, gladiusque ac sagitta acuta; *est* vir testans contra proximum suum testimonium falsum.

19 *Ut* dens fractus, & pes luxatus; *est* fiducia in perfidum die angustiæ.

20 *Ut* qui impunit *sibi* vestem tempore frigoris, aut acetum nitro; ita *est* qui canit cantica apud animum male affectum.

21 Si esuriat osor tuus, ciba eum pane; & si sitiat, da ei bibendam aquam:

22 Nam *velut* prunas coacervabis super caput ejus, & Jehova rependet tibi.

23 Ut cæcias gignit pluviam, ita vultum indignabundum lingua simulantis.

24 Melius est habitare in angulo tecti; quam *cum* muliere contentiosa, & domo communi *habitare*.

25 *Ut* aquæ frigidæ erga animam fessam, ita auditio bona è terra longinqua *est*.

26 *Ut* fons calcibus conturbatus, aut scaturigo corrupta; *est* justus qui dimovetur coram improbo.

27 Comedere mellis plurimum, non est bonum; ita pervestigare honorem suum, inhonestum.

28 *Ut* civitas disrupta absque muro; ita *est* cuicumque non *est* imperium in spiritum suum.

CAPUT XXVI.

Similitudines variæ, stultum pigritiæ & mala linguæ, &c.

UT nix æstati, & ut pluvia messi; ita non convenit stulto honor.

2 Ut avicula errando, ut hirundo volitando; ita maledictio immerita non adveniet.

3 Ut flagellum *athletæ* equo, frænum asino; ita virga tergo stolidorum.

4 Ne respondeto stolido secundum stultitiam ejus, ne adæqueris ei tu quoque.

5 Responde stolido secundum stultitiam ejus, ne sit sapiens in oculis suis.

6 *Ut* qui *sibi* detruncat pedes; ita violentiæ pœnam ebibet, qui mittit verba per stolidum:

7 Tollite cothurnos à claudo, & sententiam *quæ est* in ore stolidorum.

8 Ut qui applicat lapidem baliſtæ; ita qui præbet stolido honorem *facit*.

9 *Ut* spina veniens in manu ebrii, ita *est* sententia in ore stolidorum:

10 Ut plurimum dolore afficit omnes *clientes*; ita mercedem dans *sibi* stolidus, etiam mercedem dat transeuntibus.

11 Ut canis redit ad vomitum suum, ita stolidus iterat stultitiam suam.

12 Vidisti virum sapientem in oculis suis? exspectatio *est* de stolido *melior* quàm de illo.

13 Dicit piger, immanis leo *est* in via: leo *est* inter plateas:

14 *Ut* janua circumagitur in cardine suo, ita piger in lecto suo:

15 Abditam habet piger manum suam in sua manica, defetiscitur reducendo eam ad os suum:

16 Sapientior *videtur* piger in oculis suis, quam septem revocantes ad rationem *ipsum*.

17 Prehendit aures canis, qui transiens furentem agit in lite non sua.

18 *Ut* insaniens, qui jaculatur malleolos, sagittas, & lethalia:

19 Ita *est* quisquis decipit proximum suum; & dicit, nonne ridebam?

20 *Ut* deficientibus lignis exstinguitur ignis; ita quum non *est* susurro, silet contentio.

21 *Ut* carbo ad prunas, & ligna ad ignem; ita vir contentiosus *est* ad accendendum litem.

22 Verba susurronis similia sunt *vulneribus* eorum qui sæpenumero contusi sunt; tamen ea descendunt in penetralia ventris.

23 *Ut* argenti scoria obducta testæ, *ita* sunt labia prosequentia, & animus malus.

24 Labiis suis alium se simulat osor, quum in medio sui disponit dolum.

25 Quando gratiosam præbebit vocem suam, ne fidito ei: nam septem abominationes insunt animo ejus.

26 Tegit odium deceptionem; *sed* revelabitur malitia ejus in congregatione.

27 Qui fodit foveam, in eam decidet; & qui devolvit lapidem, in ipsum revertetur *lapis*.

28 *Vir* lingua fallace odit quos attriturus est, & ore blando perficit impulsionem.

CAPUT XXVII.

De spe vana, sui laude, ira, correctione manifesta, securitate, &c.

NE glorieris de die crastina, quia nescis quid pariturus sit dies.

2 Laudet

2 Laudet te os extranei, non autem os tuum; alieni, non autem labia tua.

3 Gravitas lapidi *est*, & pondus arenæ, sed indignatio stulti gravior *est* duobus illis.

4 Crudelitas excandescentiæ *est* & exundatio iræ: at quis consistat coram invidentia?

5 Melior *est* correptio manifesta, amore occulto.

6 Fidelia *sunt* vulnera amici, deprecanda vero oscula osoris.

7 Anima saturæ calcat favum; animæ vero famelicæ omne amarum dulce *est*.

8 Ut avicula *quæ* errat à nido suo; ita *est* vir qui errat à loco suo.

9 *Ut* unguentum & suffitus lætificat animum: ita dulcedo amici sui *quemque* magis quam consilium proprium.

10 Amicum tuum & amicum paternum tuum ne derelinquito, domumque fratris tui ne ingreditor tempore calamitatis tuæ: melior est vicinus propinquus fratre longinquo.

11 Sape fili mi, & lætifica animum meum: ut respondere possim ei qui exprobraturus esset mihi rem *aliquam*.

12 Astutus prævidens malum abscondit se; fatui transeuntes malctantur.

13 Cape vestem ejus qui spopondit *pro* extraneo, & pro aliena spondentem pignerare eum.

14 Ei qui benedicit amico suo voce magna mane, tempestive surgendo, maledictio imputabitur ei.

15 Stilla continua tempore imbris vehementissimi, & mulier contentiosa æquæ sunt inter se.

16 Abscondentium eam *quisque* absconderit ventum: ut unguentum dexteræ ipsius sese prodit *illa*.

17 Ut ferrum ferro acuit *vir*, ita virum acuit facies amici sui.

18 *Ut* qui custodit ficum, comedet fructum ejus: ita qui observat dominum suum, honorabitur.

19 Ut *in* aquis facies faciei *ostenditur*, ita animus hominis unius alteri.

20 *Ut* sepulcrum & perditio non satiantur; ita oculi hominis non satiantur.

21 Fusorium vas argento, & catinum auro; deniq; *adhibetur* res quæq; ex præscripto laudationis ejus:

22 *Sed* si contunderes stultum in mortario cum mola pistillo, non recederet ab eo stultitia ejus.

23 Diligenter cognosce præsentes pecudes tuas, appone animū tuū ad greges:

24 Nam num *est* in seculum robur, & an coronamentum *futurum est* in quamque generationem?

25 Simulac prodit fœnum, & conspicua est tenera herba, colliguntur herbæ montium.

26 Agni *erunt* ad vestitum tuum, & pretium agri hirci:

27 Insuper quantum satis *erit* lactis caprini ad cibum tuum, ad cibum familiæ tuæ, & victum puellis tuis.

CAPUT XXVIII.

De terrore mala conscientia, multitudine principum, paupere calumniante, observantia legis, &c.

Fugiunt improbus *quisque*, nemine persequente: justi autem *sunt* similes juveni leonis confidenti.

2 Ubi defectione laborat regio, multi *sunt* principes ejus: ubi autem homo *est* prudens & peritus, prorogat statum.

3 Vir pauper qui opprimit tenues, *similis est* pluviæ everrenti, adeo ut delet panis.

4 Qui derelinquunt legem, laudant improbos; at qui observant legem, miscent *prælia* cum illis.

5 Homines dediti malo non animadvertunt jus, quærentes autem Jehovam animadvertunt omnia.

6 Melior est pauper ambulans integre; quam perversus huc illuc se flectens, quamvis sit dives.

7 Qui custodit legem, filius *est* prudens; qui autem se consociat commessatoribus, ignominia afficit patrem suum.

8 Qui auget substantiam suam usura & fœnore, gratiose largituro tenuibus congregaverit eam.

9 Qui avertit aurē suam ab audienda lege, etiam oratio ejus abominationi *est*.

10 Qui seducit rectos in viam malam, in foveam suam ipse decidit, integri vero possidebunt bonum.

11 Sapiens *videtur* in oculis suis vir dives; sed tenuis prudens perscrutatur eū.

12 Exsultantibus justis amplus est ornatus; erectis autem improbis, pervestigatur homo.

13 Qui tegit defectiones suas, non præperabitur; qui vero faretur & derelinquit, afficietur misericordia.

14 Beatus homo, qui admodum pavet jugiter, qui autem obdurat animum suum, ruet in malum.

15 Ut leo rugiens & ursus decursans, *est* dominator improbus in populū tenuē.

16 Antecessor carens omni intelligentia, & multus oppressionibus *decurtabit*; qui *autem* odit quæstū prolongabit dies.

17 Homo oppressus propter sanguinem hominis; ad foveam usq; fugiat, ne sustentanto eum.

18 Qui ambulat integre, servabitur: qui vero perversus est altera viarū, corruit in eā.

19 Qui colit tellurem suam, satiatur cibo: qui vero sectatur *homines* vanos, satiatur paupertate.

20 Vir optimæ fidei amplus *est* benedictionibus: at præceps ad diteſcendum non erit impunis.

21 Agnoscere personā non est bonum: nam propter bucceam panis deficiet vir.

22 Accelerat ad substantiam *parandam* vir malignus oculo; sed ignorat inopiam obventuram sibi.

23 Qui corripit hominem ut sequatur me; gratiam consequetur potius, quam qui blanditur lingua.

24 Qui diripiens patrem furum, aut matrem suam dicit, non *est* defectio; socius est viro interfectori.

25 Amplus animo suo miscet contentionem: qui autem confidit Jehovæ, pinguis efficietur.

26 Qui confidit animo suo, est stolidus; qui autem ambulat sapienter, is eripiet se.

27 Ei qui dat pauperi, non *erit* egestas; occultans vero oculos suos, amplus *erit* maledictionibus.

28 Erectis improbis abscondit se homo; sed pereuntibus illis augentur justi.

CAPUT XXIX.

De contemtu disciplinæ, amore sapientiæ, rege justo, homine adulatore, &c.

VIr qui sæpius correptus obdurat cervicem, repente confringetur ita ut non *sit* curatio.

2 Quum augentur justi, lætatur populus: quum autem dominatur improbus, suspirat populus.

3 Vir amans sapientiam, lætificat patrem suum: qui autem consociat se meretricibus, perdit substantiam.

4 Rex judicio stabilit regionem; vir autem oblatis muneribus serviens destruit eam.

5 Vir qui blanditur amico suo, rete pandit contra pedes ejus.

6 Defectioni viri mali inest tendiculum; justus autem cantat & lætus *est*.

7 Cognoscit justus causam tenuiam, improbus non animadvertit ut cognoscat.

8 Homines derisores inflammant urbem: at sapientes avertunt iram.

9 Vir sapiens si disceptat cum viro stulto; sive commoveatur, sive rideat, nulla tamen *est* quies.

10 Homines sanguinarii oderunt integrum: recti autem quærunt ipsum.

11 Totum spiritum suum profert stolidus: at sapiens pone reprimit eum.

12 Dominatoris attendentis verbo falsitatis, omnes ministri *sunt* improbi.

13 Rudis & industrius inter se occurrunt; illuminat oculos amborum Jehova.

14 Regis qui judicat fideliter tenues, ipsius solium in perpetuum stabilitur.

15 Virga & correptio dat sapientiam, at puer permissus *filii* pudefacit matrem suam.

16 Quum crescunt improbi, crescit defectio: justi vero casum eorum vident.

17 Castiga filium tuum, & quietem afferet tibi; dabit etiam delicias animæ tuæ.

18 Quum non *est* visio, nudatur populus: qui autem observat legem, ô beatum illum!

19 Verbis non castigatur servus, quum intelligit tamen non respondet.

20 Vidisti virum præcipitem verbis suis, exspectatio *est* de stolido *melior* quam de illo.

21 Qui delicate educat à pueritia servum suum, tandem erit orbus liberis.

22 Iracundus miscet contentionem: & furibundus multus *est* defectione.

23 Elatio hominis deprimit eum, depressum autem spiritu sustentat honor.

24 Qui partitur cum fure, odit seipsum; & qui exsecrationē audiens, non indicat.

25 Trepidus homo *filii* ponit tendiculam: qui autem confidit Jehovæ, in edito collocatur.

26 Multi quærunt faciem dominantis: verum à Jehova *est* jus uniuscujusque.

27 Abominationi *est* justis vir iniquus, & abominationi improbo rectus via.

CAPUT XXX.

Precatio Schelomonis, item de tribus insatiabilibus, tribus occultis, tribus terram moventibus, quatuor humilibus terræ, & tribus bene gradientibus.

VErborum Aguris filii Jake compositio: dictum viri de Ithiele, de Ithiele *inquam* & Ucale *sit*.

2 Nam brutus sum ego *ex quo* vir *sum*, nec *est* intelligentia hominis mihi:

3 Neque didici sapientiam, aut scientiam sanctorum novi.

4 Quis ascendat cœlos & descendat? quis colligat ventum pugillis suis? quis ligat aquas suo pallio? quis stabiliat ullos fines terræ? quod *est* nomen hujus, & quod nomen filii ipsius? si noveris?

5 Totus sermo Dei purgatissimus *est*, scutum est recipientibus se ad ipsum.

6 Ne adjicito ad verba ejus; ut non corripiat te, & efficiaris mendax.

7 Duo peto abs te: ne prohibeas à me, tantisper dum vivo.

8 Vanitatem & rem mendacem longe amove à me: paupertatem aut divitias ne des mihi; ale me cibo demensi mei:

9 Ne fatuatus ementiar ac dicam; quis *est* Jehova? neve pauper factus furer, deniq; abutar nomine Dei mei.

10 Ne infimilles servum apud dominum suum, ne maledicat tibi, & reus peragaris.

11 Generatio *est quæ vel* patri suo maledicit, & matri suæ non benedicit:

12 Generatio munda in oculis suis, quamvis à sorde sua non sit abluta:

13 Generatio cujus oculi quam elati sunt! & cujus palpebræ extollunt sese:

14 Generatio cujus dentes *sunt* gladii, & cujus molares cultri; ad consumendum pauperes è terra, & egentes ab hominibus.

15 Præter hirudinem *ei* duo sunt rami, præbe præbe; tria sunt insatiabilia *imo* quatuor non dicentia ohe:

16 Sepulcrum, & occlusa vulva; terra non satiatur aquis, & ignis non dicit ohe.

17 Oculum *qui* subsannat patrem, aut spernit obedientiam matris, hunc effodient

eat corvi vallis, aut comedent eam juvenes aquilæ.

18 Tria ista occulta à me, imo quatuor hæc non novi:

19 Viam aquilæ in cœlo, viam serpentis in rupe, viam navis in alto mari, & viam viri in virgine.

20 Ita est via mulieris scortantis: comedit, deinde abstergit os suum; tum dicit, non sum operata iniquitatem.

21 Sub tribus commovetur terra; imo sub quatuor, quæ non potest ferre;

22 Sub servo, quum regnat; & stulto quum satur est cibo:

23 Sub exosa, quum maritatur, denique sub ancilla, quæ hæres efficitur heræ suæ.

24 Quatuor ista parva *sapientiæ* humilia; tamen sunt sapientia, apprime sapientia:

25 Formicæ populus infirmus; quæ comparat æstate cibum suum:

26 Mures montani, populus invalidus; disponunt in petra domum suam:

27 Rex non est locustis, tamen procedunt conserta omnes:

28 Aranea manibus prehendit, quæ est in palatiis regalibus.

29 Tria ista bene procedunt, imo quatuor bene ambulant:

30 Vetus leo robustissimus inter bestias, qui non retrogreditur metu cujusquam:

31 Accinctus lumbis *equus*, aut caper: & rex, in quem nemo insurgit.

32 Si stultus fuisti efferendo te; sive cogitasti, manum ori imponito:

33 Nam *ut* pressura lactis educit butyrum, & pressura nasi educit sanguinem; ita pressura irarum educit litem.

CAPUT XXXI.

Institutio ad Regem; laus & veritas uxoris fortis.

VErbum Lemuelis regis comportatio, quibus eruditverat ipsum mater ipsius.

2 Quid *dicam*, fili mi? ecquid fili uteri mei? & quid fili votorum meorum?

3 Ne dederis fœminis robur tuum, & vias tuas faciendibus ut deleantur reges.

4 Absit regibus, ô Lemuel, absit regibus bibere vinum; & dominatoribus desiderium potus inebriantis:

5 Ut non cum biberit, obliviscatur statuti, & mutet jus ullorum afflictorum.

6 Date potum inebriantem peritaro, & vinum amaris animo:

7 Bibat ut obliviscatur paupertatis suæ; & molestiæ suæ non sit memor amplius.

8 Aperi os tuum pro muto, in causa omnium qui jam traduntur excidio.

9 Aperi os tuum, judica juste; causam age pauperis & egentis.

10 Fœminam strenuam quis inveniet, quum longe superet carbunculos pretium ejus?

11 Confidit ei animus mariti ejus, & spolia non deficient.

12 Affert eam bono, non autem malo; omnibus diebus vitæ suæ.

13 Quærit lanam aut linum, conficit; pro voluntate manuum suarum.

14 Est similis navibus negociatoriis, è longinquo advehit cibum suum.

15 Et surgens dum adhuc nox *est*, dat escam domui suæ, & pensum puellis suis.

16 Cogitat agrum, & accipit eum; de fructu manuum suarum plantat vineam.

17 Accingit robore lumbos suos, & confirmat brachia sua.

18 Ipsius gustantis bonum esse mercimonium suum, non extinguitur nocte lucerna.

19 Manus suas immittit ad verticillum, & manus ejus tenent fusum.

20 Volam suam pandit pauperi, & manus suas extendit egenti.

21 Non timet familiæ suæ à nive: nam tota familia ipsius vestitur *penulis* duplicibus.

22 Caduceа parat sibi, xylinum & purpureum *est* vestimentum ipsius.

23 Nocus est in portis maritus ejus, confidens cum Senioribus regionis.

24 Sindonem conficit ac vendit, & cingulum tradit negociatori.

25 Robur & decor *est* vestitus ejus, & ridet ad tempora sequentia.

26 Os suum aperit sapienter, & doctrina benignitatis inest linguæ ejus.

27 Speculatur tractationes familiæ suæ, cibumque pigritiæ non comedit.

28 Assurgentes filii ejus beatum prædicant eam, maritus ejus similiter laudat eam,

29 *Dicens*: multæ fœminæ fecerunt strenue, tu vero superas omnes illas.

30 Fallax *est* gratia, & vana pulchritudo; mulier reverentia Jehovæ *prædita*, ipsa laudem comparat sibi.

31 Date ei de fructu manuum ejus, & laudent eam in portis facta ejus.

ECCLESIASTES.

CAPUT I.

Vanitas studiorum & scientiarum humanarum.

VErba Ecclesiastæ filii Davidis, regis, Jerusalemitis.

2 Vanitas vanitatum, inquit Ecclesiastes, vanitas vanissima; ista omnia *sunt* vanitas.

3 Quid emolumenti *est* homini; ex toto labore suo quo laborat, sub sole?

4 Generatio una abit, & altera advenit: quamvis terra in seculum permaneat.

5 Oritur Sol, & occidit Sol; iterumque ad locum suum rapitur, ubi oriatur:

6 Properat ad meridiem, & circumit ad Aquilonem; conversatione sua circuitus properat ille, & secundum circuitus

circuitus suos revertitur ær:

7 Omnia flumina properant ad mare, nec tamen mare impletur; quocunq; loci flumina propesant, eodem reverruntur propere.

8 Singulæ res istæ fatigantur, non possit quisquam eloqui; non satiaretur oculus videndo, neque impleretur auris auditu.

9 Id quod fuit, idem *est* quod futurum est, & id quod fit idem *est* quod fiet; neq; *est* quidquam novi sub sole.

10 Est-ne aliquid *de* quo dicitur, aspice hoc, novum est? *quod* jam fuit per secula, quod fuit ante nos.

11 Non *est* memoria de prioribus: etiamq; de posterioribus quæ futura sunt, non erit de ipsis memoria apud *illos* qui erunt in posterum.

12 Ego Ecclesiastes, quum essem rex super Israelem Jerusalaimis;

13 Applicans animum meum ad disquirendum & ad explorandum sapientiam de omni eo quod fit sub cœlis (hanc occupationem malam dedit Deus filiis hominum, ut occuparent se in ea.)

14 Vidi omnia facta quæ fiunt sub sole; quod ecce, ista omnia *sunt* vanitas & afflictio spiritus:

15 Perversum non posse corrigi, & defectum non posse in numerum venire.

16 Locutus ego cum animo meo dicendo; ecce, ego amplificavi & adjeci sapientiam supra omnes qui præfuerunt ante me Jerusalaimis, & animus meus percepit multum sapientiæ & scientiæ.

17 Adjeci quoq; animum meum ad cognoscendum sapientiam, & scientiam omnis insaniæ & stoliditatis; cognovi etiam hoc esse afflictionem spiritus.

CAPUT II.

Vanitas lætitiarum, divitiarum, ædificiorum & omnium quæ in mundo sunt.

Deinde quia multitudini sapientiæ inest multum indignationis, & qui auget scientiam, auget dolorem:

Caput 2.

2 Dixi ego cum animo meo, agedum, probem te lætitia, fruere igitur bono: sed ecce, etiam illud *est* vanitas.

3 De risu dico, insanus *est*; & de lætitia, ecquid ista facit?

4 Exploravi animo meo, continuando potationem in carne mea, idque animum meam ducens in sapientiâ ipsa *exploravi* amplectendo stoliditatem, usquedum viderem utrum *hoc* bonum sit filiis hominum, quod facturi sint sub cœlis numero dierum vitæ suæ.

5 Maxima opera feci; ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas:

6 Paravi mihi hortos & pomaria, in quibus consevi arbores cujusq; fructiferas:

7 Paravi mihi piscinas aquarum, ad irrigandum illis nemus ferax arborum:

8 Comparavi servos & ancillas, & vernæ fuerunt mihi, etiam possessio armentorū & gregum multa fuit mihi præ omnibus qui fuerūt ante me Jerusalaimis.

9 Congessi mihi etiam argentum & aurum, & peculium regum ac provinciarum; comparavi mihi cantores & cantatrices; deniq; delicias filiorum hominis, symphoniam & quidem omnimodam:

10 Ita magnus fui & auxi *ista* plus quā ullus qui fuerit ante me Jerusalaimis, etiam sapientia mea perstante mihi.

11 Quum autem quicquid expetiverant oculi mei non sepossuissem ab eis: non cohibuissem animum meum ab ulla lætitia: sed animus meus lætaretur ex omni labore meo, & hoc cessisset in partem meam ex omni labore meo:

12 Respexi ego ad omnia opera mea quæ fecerant manus meæ; & ad laborem quem laborioſe feceram: ecce autem, ista omnia *sunt* vanitas & afflictio spiritus; ut non *est* emolumentum sub sole.

13 Quamobrem converti me ego ut aspicerem sapientiam, & omnem insaniam ac stoliditatem: (quid enim *faciturus esset* homo qui sequeretur eum regem? id quod jam factum est.)

14 Vidi quidem ego esse emolumentum sapientiæ præ stoliditate, ut *est* emolumentum lucis præ tenebris:

15 Sapientem ipsum *ut* qui *sunt* oculi in capite: stolidum autem in tenebris ambulare: sed agnovi similiter ego eventum eumdem evenire omnibus istis.

16 Propterea dixi ego cum animo meo, secundum eventum stolidi etiam mihi, mihi eventurum est, cur ergo sapuero ego tum amplius? & dixi cum animo meo hoc quoq; esse vanitatem.

17 Nam non erit memoria tum sapientis, tum stolidi in seculum, quandoquidem quæ jam *sunt*, diebus adventuris ea omnia oblivioni traduntur: at qui moritur sapiens ipse cum stolido?

18 Itaque odi hanc vitam, quia malum videtur mihi hoc opus quod fit sub sole: nam hæc omnia *sunt* vanitas & afflictio spiritus.

19 Odi etiam ego omnem laborem meum, quem ego laboro sub sole; quod relicturus sum eum homini qui futurus est post me.

20 Et quis scit utrum sapiens futurus sit an stolidus, qui dominaturus est in omnem laborem meum quem elaboraverī, & quem sapienter comparavero sub sole? etiam hoc vanitas *est*.

21 Quapropter ego averti me, destituendo spe animum meum, de isto omni labore quem elaboravi sub sole:

22 Si quidem est homo cujus labor *confectus sit* sapientiâ, scientiaque, & æquitate: homini autem qui non laboraverit in illo, traditurum esse illum *in* partem ipsius. hoc quoque vanitas *ejs* & malum magnum.

23 Nam

23 Nam quid superest illi homini ex omni labore suo & ex afflictione animi sui, qui ille laboravit sub sole?

24 Quum omnibus diebus illius dolores, & indignatio occupaverint eum, ne nocte quidem quieverit animus ejus? etiam hoc vanitas est.

25 Non est bonum penes hominem, ut comedat, bibat, efficatq; ut animas suas fruatur bono ex labore suo; etiam hoc vidi ego à manu Dei ipsius esse.

26 (Nam quis esset fruiturus eo, & quis confestim fruiturus præterquam ego?)

27 Homini enim qui bonus *videtur* in conspectu ipsius, *Deus* dat sapientiam & scientiam cum lætitia: peccatori autem dat occupationem ad congregandum & ad congerendum, ut tradat ei qui bonus *videbitur* in conspectu suo. Etiam illud vanitas est, & afflictio spiritus.

CAPUT III.

Vanitas rerum omnium probatur ex vicissitudine, quod; in nullis his fluxis sit mensura quies et unus sit hominis ac jumentorum interitus.

QUique sua *est* tempestas, & tempus cuiq; voluntati sub cœlis:

2 Tempus pariendi, & tempus moriendi; tempus plantandi, & tempus exstirpandi *quod sint* plantatum:

3 Tempus occidendi, & tempus curandi; tempus rumpendi, & tempus ædificandi:

4 Tempus flendi, & tempus ridendi; tempus plangendi, & tempus saltandi:

5 Tempus projiciendi lapides, & tempus congerendi lapides; tempus amplectendi, & tempus longe recedendi ab amplexu:

6 Tempus acquirendi, & tempus perdendi; tempus servandi, & tempus abjiciendi:

7 Tempus lacerandi, & tempus consuendi; tempus silendi, & tempus loquendi:

8 Tempus amandi, & tempus odio habendi; tempus belli, & tempus pacis.

9 Quid emolumenti *est* ei qui facit, *in eo* in quo ipse laborat?

10 Vidi hanc *esse* occupationem; quam dedit Deus filiis hominum ut occupent se in ea:

11 *Ipsum* unumquodq; facere pulcrum suo tempore, etiam quamdiu seculum est, exponere animo illorum (excepto eo quod non assequitur homo) opus quod facit ipse Deus; à principio ad finem usque.

12 Novi non esse bonum penes illos; nisi ut lætetur *quisque*, & ut faciat bonum in vita sua:

13 Quin etiam quicunq; homo comedit, & bibit, fruitur; bono ex toto labore suo, *id* donum Dei esse.

14 Novi quicquid facit Deus, id esse semper; ad illud nihil posse addi, & de illo nihil posse detrahi: Deumq; ipsum facere, ut timeant *homines* à facie ipsius:

15 Id quod fuit jam esse, & quod futurum est jam fuisse: Deum ipsum desique sepetere inter se consequentia.

16 Nam adhuc respiciens sub sole; loco juris ibi improbitatem, loco æquam justitiæ ibi improbitatem esse:

17 Dixi ego cum animo meo, justum & improbum ipsum judicaturus est Deus; quia tempus *quidem* est cuiq; voluntati; *sed qui* præest toti isti facto, ibidem est.

18 Dixeram ego cum animo meo secundum rationem humanam, quum declararet eos ipse Deus; & viderem hos bestias esse illis:

19 Eventum filiorum hominis similem esse eventui ipsius bestiæ, & eventum eumdem illis esse; ut moritur hæc, ita moritur illam: & spiritum eum de omnibus ipsis esse; itaq; præstantiam hominis præ bestiis nullam *esse*, nam omnia ista esse vanitatem:

20 Horum unumquodq; ire in locum eundem; unumquodq; esse ex pulvere, & unumquodq; redire in pulverem.

21 Quis animadvertit spiritum humanum qui ascenderit sursum; & spiritum bestiæ qui descenderit infra terram?

22 Quapropter videbatur mihi nihil esse bonum, quam ut lætaretur homo in operibus suis, eo quod ista *sit* pars ejus: quis enim abducat eum ut videat id quod futurum est post ipsum?

Caput 4.

23 Sed rursus ego quum viderem omnes oppressos qui afficiuntur sub sole: ecce quidem lacrymas eorum qui opprimuntur, sed nullus *est* consolator eis, aut *evadendi* è manu opprimentium se virtus; deniq; nullus *est* consolator eis:

24 Laudabam primum ego mortuos ipsos qui jam fuat mortui, præ vivis qui vivunt adhuc:

25 Sed melior postea utriq; visus est qui adhuc non fuit, qui non vidit factum istud pessimum quod fit sub sole.

26 Videbam enim ego omnem laborem & omnem æquitatem factorum suorum ipsam esse invidiæ homini à proximo suo. Etiam hoc vanitas *est*, & afflictio spiritus.

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vitæ arguit ex innocentis oppressione, invidia mala & divitiarum incertitudine: item societatem & obedientiam commendat.

STolidus complicat manus suas, & consumit carnem suam,

2 Melior est, *inquit*, plena vola quietis, plenis pugnis molestiæ & afflictionis spiritus:

3 Sed rursus ego vidi *hoc esse* vanitatem sub sole.

4 Est unus *aliquis* cui deest secundus, cui tum filius tum frater deest, nec tamen *est* finis omni labori ejus, etiam oculus ejus non satiatur divitiis; *ut dicat*, Et cui ego laboro, quod destituo animam meam bono? etiam hoc vanitas & occupatio mala *est*.

5 Meliores

5 Meliores *sunt* duo quam unus ; quia ei ipsis præmium bonum *est* labore suo :

6 Nam si cadant, eorum unus erigit so-ciam suam ; væ autem illi unico ! illa qui cadenti, quem non adsit secundus ad erigendum illum.

7 Etiam si ex duobus dormientibus, incalescunt illis unicus autem quomodo incalescet ?

8 Si vero fortior sit altero unus quispiam, ipsi ambo obsistent ei : denique filum tripli-catum non cito abrumpitur.

9 Melior *est* puer indigus & sapiens, rege senè & stolido, qui nescit admoneri amplius.

10 Nam *ille* è vinculis prodit ad regnandum : quum *hic* etiam in regno suo nascatur pauper.

11 Vidi omnes viventes qui ambulant sub sole ; adjungentes se puero illi secundo qui stabitus est loco hujus :

12 Non esse finem ulli populo ; de illo qui præfuit ipsis etiam posteros non lætatu-ros esse : nam hoc quoq; vanitas *est* & afflictio spiritus.

CAPUT V.

Remedia vanitatum præced. capitis.

OBserva pedem utrumq; tuum, quum adis domum ipsam Dei : *atque* paratus ad audiendum potius quam *ad* dan-dum stolidorum sacrificium : nam hi non advertunt se facere malum :

Caput 5.

2 Ne acceleres ore tuo, & animus tuus ne festinet proferre quicquam coram ip-so Deo ; nam Deus ipse in cœlis *est*, tu autem super terram, idcirco sunto verba tua pauca :

3 Quia *ut* prodit somnium multa occu-pationes, ita vox stolidi multitudine ver-borum.

4 Quum nuncupaveris votum Deo, ne differto persolvere illud ; nam non oble-ctatur stolidis : id quod voveris, persolve.

5 Melius est ut non voveas, quam ut voveas ac non persolvas.

6 Ne permittito ori tuo ut peccato ob-stringat carnem tuam ; & ne dicito co-ram angelo illo erroreм istud *esse* : ec-quid exterviscet Deus ipse propter vo-cem tuam, & perderet opus manuum tu-arum ?

7 Nam ut multitudini somniorum va-nitates : ita verbis multis *inerunt* : sed Deum ipsum reverere.

8 Si oppressionem pauperis, interver-sionemq; juris ac justitiæ videris in ipsa provincia ; ne mireris de ista voluntate : nam altus superior alto observat, imo al-tissimus superior istis.

9 Jam emolumentum terræ pro omni-bus *est*, Regi de agro servitur.

10 Qui amat pecuniam, non satiatur pecunia, & qui amat ullam multitudi-nem non *fructu ullius* proventa : etiam hoc vanitas est.

11 Quum multum *est* bonum istud, multi sunt qui comedunt ipsum ; quid ergo commodi domino ejus advenit præ-ter aspectum oculorum ipsius ?

12 Dulcis *est* somnus illius qui servit, sive panum, sive multum comederit : satu-ritas autem ipsius divitis non permittit ei, ut dormiat.

13 Est malum asserens ægritudinem *quod* vidi sub sole : divitiæ quæ asser-vantur domino suo in malum ipsius,

14 Aut pereunt divitiæ illæ in occu-pationes malas ; ita ut *quem* gennit filium, non *habeat* in manu sua quicquam.

15 Quemadmodum prodiit ex utero matris suæ, nudus iterum abit ut veneat : & quicquam non reportat labore suo, quod deferat in manum suam.

16 Quamobrem etiam hoc malum est affectus ægritudinem ; omnino prout ve-nit, ita abit : ecquid emolumenti est ei, quod laboraverit vento,

17 Etiam*que* omnibus diebus suis in tenebris comederit ; id est, indignatione multa, & ægritudine sua, & *fervente* ira ?

18 Ecce quod vidi ego, bonum pulcrum esse comedere ac bibere, & frui bono ex toto labore suo quo laborat sub sole nu-mero dierum vitæ suæ, quos dat ei ipse Deus ; nam ea *est* pars ejus.

19 Etiam cui eamq; homini dedit ipse Deus divitias & facultates, & cui copiam fecit comedendi ex illis & percipiendi partem suam, ac lætandi de labore suo : hoc donum Dei esse.

20 Quod si non multum, recordabitur *tamen* dierum vitæ suæ : nam Deus ipse annuit lætitiæ animi ipsius.

CAPUT VI.

Vanitas divitis avari.

EST malum quod vidi sub sole, idq; maximum super homines :

2 Vizo cui dederit Deus ipse divitias, facultatesque, & honorem, & cujus animus non desiderabit ulla re qua delectetur, quum huic non facit copiam Deus ipse fruendi re illa, sed vir alienus fruitur il-la : hoc vanitatem & ægritudinem pessi-mam esse.

3 Si gignat quis centenos *liberos*, & an-nos multos vivat, quamvis multi sint di-es annorum ejus, si anima ejus non satie-tur bono illo, adeoq; sepultura non sit ei, dico, meliorem esse eo abortivum.

4 Nam in vanitate venit, & in tenebris ambulat, ac in tenebris nomen illius ob-tegitur.

5 *Hic* etiam solem non vidit, neq; ex-pertus est : tolerabilius est huic quam illi.

6 Etiamsi vivat bis mille annos, & bo-no non fruatur ; nonne in locum eandem hi omnes abeunt ?

7 Ut omnis labor hominis obveniat ori ipsius, etiam desiderium ejus non ex-pletur.

8 Nam quid amplius *est* sapienti ? quam stolido ipsi ? quid ad pauperem *fruen-*

fruens, dum ambulant coram viventibus?

9 Melior est, *fugiens*, suspectio oculorum quam cursus desiderii: etiam hoc vanitas et afflictio spiritus.

10 Quicquid fit, jam inditum est nomen ejus, & cognitum eum esse hominem, neque posse contendere cum eo qui valentior est ipso.

11 Quum adsint res multæ, multiplicat vanitatem; quid amplius isti homini *est*?

Caput 7.

12 Nam quis novit quod bonum est homini in hac vita, numero dierum vitæ vanissimæ suæ, quos transigit velut umbram? quis *est* qui indicaturus sit homini id quod instat ipsi posthac sub sole?

CAPUT VII.

Laus boni nominis; item luctus & correctionis bonum, utilitas sapientiæ, quanta sit mulieris consortium, eorum & pericula sint, quodque homo sit creatus rectus.

MElior est *homini* fama unguento optimo; sed dies mortis die quo ille nascitur.

2 Melius est adire locum luctus, quam adire locum convivii; eo quod ille *est* finis omnium hominum: qui autem vivit, inditurus est *illud* animo suo.

3 Melior est indignatio risu, quia tristitia vultus melior efficitur animus.

4 Animus sapientum *erit* in loco luctus: animus autem stolidorum in loco lætitiæ.

5 Melius est audire increpationem sapientis, quam ut quis audiat canticum stolidorum:

6 Nam ut crepitus spinarum sub olla, ita *est* risus stolidi: etiam hoc vanitas *est*.

7 Quum oppressio adigat ad insaniam sapientem, & perdat animum donatio,

8 Melior est finis rei principio ejus: melior est longanimis quam elatus animo.

9 Ne perturbate spiritu tuo indigneris: nam indignatio in sinu stolidorum conquiescit.

10 Ne dixeris, quid est cur dies priores fuerint meliores istis? nam non ex sapientia rogares super hoc.

11 Bona est sapientia cum possessione; & emolumento aspicientibus solem:

12 Nam *ista* in umbra sapientiæ, *ista* in umbra pecuniæ *sunt*; sed *majoris* emolumenti sapientia *est*, sapientia vivum conservare possessorem suum.

13 Respice opus ipsius Dei: nam quis possit corrigere id quod perverterit?

14 Tempore boni versare in bono, tempore autem mali utere: etiam hoc ex adverso illius facit Deus ipse, ea ratione ut non possit assequi homo *eorum quæ* instant sibi quicquam.

15 Ista omnia vidi diebus vanitatis meæ: esse justum qui pereat in justitia sua, & esse improbum qui prolonget *dies* in malitia sua.

16 Ne esto justus nimium, neque sapere tibi videtor amplius: quare desolationem tibi accesseres?

17 Ne improbus fis nimium, nec fis stolidus: quare moereris ante tempus tuum?

18 Melius est ut prehendas hoc; quin etiam ab hoc ne remittas manum tuam: reverentem Dei exire ex omnibus istis.

19 Hæc sapientia robur confert sapienti, magis quam decem dominatores qui sunt in eadem civitate:

20 Quamvis homo nemo *sit* justus in terra, qui faciat bonum, ac non peccet.

21 Etiam ad omnia verba quæ dicuntur, ne adhibeto animum tuum; ne non debeas audire *vel* servum tuum maledicentem tibi:

22 Nam etiam multoties conscius est animus tuus, te quoque maledixisse aliis.

23 Omnia illa probavi in sapientia: quum dicerem, sapio, ipsa longinqua erat a me.

24 Longinquissimum quicquid fuit *semper*, & quam profundissimum quis inveniat?

25 Converti me ego, ideo *ex* animo meo, ad scientiam & explorandum & quærendum sapientiæ, & rationicinium *ejus*; & ut scirem cognoscendum impietatem stolditatis, & stoliditatem omnis insaniæ:

26 Inveni autem ego amariorem *quiddam* morte, nimirum fœminam illam cujus in animo *sunt* retia, & plagæ, cujus *in* manibus vinctus qui bonus *videtur* coram Deo ipso, liberatur ea; peccator vero capitur ea.

27 Vide, hoc inveni, inquit Ecclesiastes; semel atque iterum, *quærendo* assequi rationicinium:

28 Quo amplius quærit anima mea *rationicinium*, tamen non assequi: hominis *quidem* unius *cujusq.* ex mille assequi; at fœminæ omnibus istis instructæ non assequi.

29 Solummodo vide, hoc inveni, Deum ipsum feciisse hominem rectum: ipsos autem quærere rationicinia plurima.

Caput 8.

30 Quis est par illi sapienti? aut quis noscenti interpretationem rei? sapientia hominis ita illustrat faciem ejus, ut firmitas vultus ejus duplicetur.

CAPUT VIII.

Observantia regis & mandatorum commendatur, vanitasque hominum rationibus aliquot confirmatur.

PRæstitisne meu, præstituri regis observa; sed pro ratione juramenti Dei.

2 Ne perturbate a facie ejus abito, ne persistito in re mala: nam quicquid volet, facturus est.

3 Ubicumque verbum regis *est*, *ibi* dominatio: ecquis dicat ei, quid facis?

4 Qui observat præceptum, non experitur rem malam: tempus enim ac rationem novit animus sapientis.

5 Nam cuiq. voluntati est tempus & ratio: sed malum hominis multum incumbit ei,

6 Quum non agnoscit id quod futurum est; nam quomodo futurum sit, quis indicet isti?

7 Nullus homo dominatur spiritui suo, ut contineat spiritum suum; nullaque *est*

dominatio in die mortis, nullumq; missile in isto prælio: denique non liberat confidentia impium ipsum.

8 In tota hac re vidi, quum adhiberem animum meum ad omne opus quod fit sub sole; tempus *interdum esse*, quo dominatur homo in hominem malo suo.

9 Nam ita *dominatos* animadverti improbos sepeliri, postquam decesserunt: atque è loco sancti abierunt, & oblivioni tradi in ea civitate in qua sic fecerunt: etiam illud vanitatem *esse*.

10 Quia nullum efficitur decretum, compensatio istius mali citò: ideirco fervet animus hominū in ipsis, ut faciant malum.

11 Quamvis peccatori facienti malum centies etiam prorogaret Deus *dies*; quin etiam novi ego fore bonum timentibus Dei, qui timuerint à facie ejus:

12 Bonum autem non fore improbo, neq; prorogaturum esse dies similes umbræ, illi qui non timet à facie Dei ipsius.

13 Est vanitas quæ fit super terram, quod sunt justi quibus obtingit secundum opus improborum, & sunt improbi quibus obtingit secundum opus justorum: dixeram, hoc quoque *esse* vanitatem.

14 Quapropter laudaveram ego lætitiam, nullum esse bonum homini sub sole, nisi ut comedat ac bibat & lætetur: hoc enim adjacere ipsi ex labore suo diebus vitæ suæ, quos dat ei Deus sub sole.

CAPUT IX.

Opera Dei abyssus & sapientia præ peccatore.

QUum autem adhibere animum meum ad cognoscendum sapientiam, & ad perspiciendum ipsum negotium quod fit super terrā, si etiam interdiu & noctu somnum oculis suis *quispiam* non perciperet:

2 Animadverti totum opus Dei, non posse hominem assequi illud opus quod fit sub sole, quamvis laboriosè homo quærat, non tamen assequiturum esse: quin etiam si cogitet sapientissimus cognoscere, non tamen posse assequi.

Caput 9.

3 Nam totum hoc condidi in animo meo, itaq; declaraturus totum hoc; justos & sapientes, factaq; eorum in manu Dei ipsius esse: tum re amata, tum exosa non uti homines, *nullum* esse expositum ipsis:

4 His omnibus, quemadmodum reliquis omnibus *evenire*, eventum eundem esse justo & improbo, bono sive mundo & immundo, tam sacrificanti quam ei qui non sacrificat, ita bono sicut peccatori, juranti quemadmodum juramentum reverenti:

5 Hoc pessimum *esse* in omnibus quæ fiunt sub sole, quod eventus idem *sit* omnibus; quin etiam animum filiorum hominum *quoq;* expletus fuerit malo, & quorum animo *insederit* omnis insania quādiu vixerunt, itidē postea *concedere* ad mortuos.

6 Nam uter sit qui eligatur, in tota hac vita adest fiducia: quin cani viventi est melius, quam leoni mortuo.

7 Viventes enim sciunt se morituros esse; mortuos autem nescire quicquam, nec esse amplius eis mercedem, quum oblivioni tradita fuerit memoria eorum:

8 Tum rem amatam eis, tum exosam eis, tum desideratam eis jam periisse; & partem nullam *esse* eis amplius unquam in ulla re quæ fit sub sole.

9 Agedum comede cum lætitia cibum tuum, & bibe animo hilari vinum tuum; quandocunque benevole prosequitur Deus ille facta tua.

10 Omni tempore sinto vestimenta tua nitida & unguentum infusum capiti tuo ne deficito.

11 Fruere vita cum uxore quam amas, omnibus diebus vitæ vanissimæ tuæ, quam *uxorem* dedit tibi *Deus* sub sole, omnibus diebus vanissimis tuis; quam hoc sit pars tua in vita hac, & in labore tuo quo laboras sub sole.

12 Quicquid assequitur manus tua ut faciat pro facultate tua, faciam nullum *est* opus, aut ratiocinium, aut scientia, sapientiave in sepulcro quo iturus es.

13 Convertens me animadvertebam sub sole non esse leviam cursum, neq; robustorum prælium, nec etiam sapientum cibum, neq; etiam prudentum divitias, neque etiam scitorum gratiam; sed tempus & casum accidere omnibus his:

14 Etiam nescire hominē tempus suum, sicut nesciunt pisces qui capiuntur retemalo, & *ut nesciunt* aves quæ capiuntur laqueo; sicut ista irretiri filios hominis tempore mali, quum irruit in eos repente.

15 Etiam hanc animadvertebam sapientiam sub sole, quæ magna *est* apud me;

16 Civitatem quandam parvam in qua homines pauci *erant* quum veniens contra eam rex magnus circumsideret, & exstrueret contra eam munitiones magnas;

17 Adfuit in ea vir indigus sapiens, qui liberavit ipse civitatem istam sapientia sua: nec tamen quisquam recordatus est viri indigi illius.

18 Dico autem ego, meliorem esse sapientiam robore; quamvis sapientia illius indigi despiciatur, & verba ejus non audiantur:

19 Verba sapientium submissim audienda esse, potius quam clamorem dominantis cum stolidis suis:

20 Meliorem esse sapientiam armis bellicis; aberrantem vero unum perdere boni plurimum:

Caput 10.

21 *Ut* muscarum morturarum *vas* efficit ut fœtorem eructet unguentum pigmentarii; *sic stultitia* pretiosum nomine sapientiæ & gloriæ *virum factibus* efficit stolidi tatis parum:

22 Animus sapientis *adest* dexterum ipsius, animus vero stolidi sinistrum ipsius.

23 Nam

23 Nam etiam in ipsa via quum stolidus ambulat, animus ejus *est* demens; & prædicat omnibus stolidum se *esse*.

CAPUT X.

Modestia ergà potentiores & administrationis bona & mala eventa prædicantur, postea subditi ad sanctè cogitandum de potentioribus monentur.

QUum spiritus ejus qui dominatur se effert contra te, locum tuum ne deseritos: nam *vir* sanans sedat peccata magna.

2 Est malum *quod* vidi sub sole, secundùm errorem qui procedit à facie imperantis:

3 Poni ipsam stoliditatem in *dignitatibus* celsis & amplis; divites vero in ipsa abjectione sedere.

4 Vidi servos insidentes equis, principes autem euntes tanquam servos super terram.

5 Qui fodit fossam, in eam cadit; & qui perrumpit maceriam, mordet eum serpes.

6 Qui amovet lapides, dolore afficitur eis; qui findit ligna, periclitabitur eis.

7 Si postquam hebetaverit ferrum, is aciem non exacuat, sed vires intendat: at emolumento ad dirigendum *est* sapientia:

8 Si momorderit serpens nondum adhibita incantatione, tum nullum est emolumentū *incantationis* tenenti verba ejus.

9 Verba oris sapientis *sunt* gratiosa, labiis vero *suis* stolidus absorbet se:

10 Initium verborum oris tui, stoliditatis *est*; & finis *vocum* oris ejus, insaniæ pessimæ.

11 Ut stolidus ipse multis utatur verbis: nescit iste homo quid fit *quod dicat*; aut quid futurum sit post te, quis indicaret ei?

12 Labor stolidorum fatigat ipsorum *quemq;*, ut qui nesciat ire in civitatem.

13 Hei tibi regio, cujus rex puer *est*; & cujus principes mane comedunt.

14 O te beatam regionem, cujus rex natus *est* clarissimis; & cujus principes suo tempore comedunt, ad robur, non autem ad compotationem.

15 Pigritia ambarum attenuatur contignatio, & demissione manuum perstillat domus;

16 Eorum qui ad lætitiam parant convivium, & vinum lætificat viventes, & quorum pecunia facit ut ista omnia respondeant.

17 Ne quidem in conscientia tua regi maledicito, & in conclavibus cubilis tui ne maledicito diviti: nam *vel* avis cœli rum perferret vocem illam, & ales indicaret verbum.

CAPUT XI.

Eleemosyna commendatur.

PRojice panem tuum secùndum aquas; nam multiplicantibus diebus inventurus es eum.

2 Da partem septem, aut etiā octo; quum nescias quid futurum sit mali super terrā.

3 Quum repleta densæ nubes pluvia, super terram minutim demiserint *eam*; sive deciderit planta ad meridiem, sive ad Aquilonem; quo loco ceciderit planta, ibi futura est.

4 Qui observat ventum, non seminabit; & qui respicit ad dēfas nubes, non metet.

5 Quemadmodum ignoras quæ *sit* via venti, ut *ignoras quæ via* ossium in utero gravidæ: ita ignoras opus ipsius Dei, qui *via* faciat hæc omnia.

6 Mane sere semen tuum, & vespere ne remittito manū tuam: nam ignoras quidnam rectum sit, hocne, an illud, an vero ambo hæc ex æquo bona *sint*.

7 *Est* quidem dulcis hæc lux, & bonum hisce oculis aspicere hunc solem:

8 Sed si annos multos vivens homo in eis omnibus lætetur: attamen recordari eum oporteat dies tenebrarum, multos esse *illos*, quicquid evenit vanitatem esse.

CAPUT XII.

Allegorica descriptio delitiis senij & summa seminarum.

LEtare juvenis in juventa tua, & exhilaret te animus tuus diebus juventutis tuæ, denique perge in viis animi tui & aspectibus oculorum tuorum: sed cognosce fore, ut propter omnia hæc adducat te Deus ipse in judicium.

2 Amove ergo indignationem ab animo tuo, & averte malum à carne tua: nam juventa & ortus ipse, *est* vanitas.

Caput 12.

3 Et recordare creatoris tui diebus juventutis tuæ, tantisper dum non adveniunt dies ipsius mali, & pertingūt anni quibus dicas, non *est* mihi in istis delectatio:

4 Tantisper dum non obtenebrescit sol, & lux, lunaque ac stellæ, neque recurrant densæ nubes post pluviam:

5 Quo tempore commovebuntur custodes illi domus, & pervertent sese valentes robore; & intermittent molitrices illæ quum mandent, & obtenebrescent illi qui spectant per speculas:

6 Occludent utique valvæ foras, ilejecta sonora molitione: & surget ad vocem avicula, deprimenturque omnia cantora:

7 Etiam à re alta timebunt, & contritionibus in via; & efflorescentem amygdalum, & pinguefacientem se locustam, irritam faciet *animum* iste appetens: quum abit homo in locum sæculi sui, circumitoris in plateis lugentibus:

8 Tantisper dum non procul amovetur funis argenteus & excutitur ordo aureus; & frangitur hydria ad scatebrandū, & rumpiturque rota ad cisternam,

9 Redeunte ipso pulvere in terram quemadmodum fuerat; spiritu autem redeunte ad Deum qui dederat illum.

10 Vanitas vanitatum, inquit Ecclesiastes: omnia hæc *sunt* vanitas.

11 Quamobrem postquam (cum fuerit Ecclesiastes Sapiens) præterea docuerit scientiam populum, & attenderit, scrutatusque concinnaverit sententias

12 Quæsiverit Ecclesiastes assequi verba delectabilia; & singula scripta recte, verba fidelia.

13 Verba sapientum similia aculeis, & similia clavis infixis, lectissima, tradita à pastore eodem.)

14 Potius, inquam, ex istis, fili mi, admonitus esto: faciendi libros multos nullus *est* finis, & lectio multorum fatigationi *est* carni.

15 Summa rei *est*, his omnibus auditis: DEUM IPSUM REVERERE, ET PRÆCEPTA EJUS OBSERVA, QUIA HOC *est* TOTUM HOMINIS.

16 Nam omne opus Deus ipse adducet in judicium cum omni re occulta; sive bonum, sive malum.

CANTICI
CANTICORUM LIBER.
CAPUT I.

Canticum mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam, et vicissim sponsæ erga sponsum, capitibus octo distinctum.

CAnticum canticorum, quod *est* Schelomonis.

2 Osculetur me osculis oris sui: *mamillæ sunt* amores tui meliores vino.

3 Ad odoratum unguentorū tuorum optimorum, *velut* unguentum diffunditur nomen tuum, idcirco puellæ diligunt te.

4 Trahe me, post te curremus: *quando* introduxerit me rex ipse in conclavia sua, exsultabimus & lætabimur in te, commemorabimus amores tuos meliores vino; *et quicommeate* rectissime diligunt te.

5 Nigra sum, at decora *sum*, ô Jerosolymitanæ: similis *sum* Scenatis Kedrenis, *at* similis *sum tabulatis ejus* aulæa Schelomonis.

6 Ne despiciatis ad me, quod sim subnigra, quod contuitus sit me sol: *quod* filii matris meæ accensi ira contra me dispposuerint me custodem vinearum *alienum*, *quod* vineam meam mihi non custodiverim.

7 Indica mihi, *tu* quem diligit anima mea, ubinam pascas, ubinam cures recubare *gregem* meridie: cur enim essem quasi extendens *tentorium* apud gregis sociorum tuorum?

8 Quandoquidem ignoras, ô pulcerrima mulierum, egredere vestigiis illius gregis, & pasce capellas tuas supra tabernacula aliorum pastorum.

9 Equitibi jucto curribus Pharonis comparo te, amica mea.

10 Decoræ sunt genæ tuæ *velut* lineis spillorū, collum tuum *velut* torquibus.

11 Lineas aureas faciemus tibi, cum ... argenteis.

12 ... dum rex in accubitu suo *est*, ... odorem suum.

13 *Est* amicus meus mihi *ut* fasciculus myrrhinus, inter ubera mea pernoctans.

14 *Ut* bacca cypri in plantariis Hengedi, amicus meus *est* mihi.

15 Ecce pulcra es amica mea, ecce pulcra es: oculi tui *sunt* columbini.

16 Ecce te, pulcer es dilecte mi, etiam amœnus, etiam sponda nostra est virens.

17 Tigna domorum nostrarum *sunt* e cedris, ambulacra nostra è brutis.

CAPUT II.

EGo *sum* rosa Scharonis, lilium convallium.

2 Ut lilium inter spinas, ita *est* amica mea inter filias.

3 Ut malus inter arbores silvæ, ita *est* amicus meus inter filios: in umbra ejus summe desidero ut sedeam, nam fructus ejus dulcis *est* palato meo.

4 Introduxit me in locum convivii, habens pro vexillo amorem erga me.

5 Fulcite me lagenis istis, sustentate me istis malis: nam ægra amore sum.

6 Sinistra ejus *est* subter caput meum, & dextera ejus amplectitur me.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *emancipatis* cum capreis, aut cum cervis agrine excitetis, neque expergefaciatis hunc amorem, usque dum voluerit.

8 Vox dilecti mei *est*, ecce illum, advenit; saliens super istos montes, subsultans super istos colles.

9 Similis dilectus meus capreæ, aut hinnulo cervorū: ecce illum stantem post parietem nostrum, prospicientem è fenestris, emicantem ex clathris.

10 Proloquens amicus meus dixit mihi, surge amica mea, pulcra mea, & veni.

11 Nam ecce, hiems transiit; pluvia præteriit, abiit.

12 Florentia conspiciuntur in terra; tempus minuritionis advenit; & vox turturis auditur in terra nostra.

13 Ficus ipsa protulit grossulos suos, & vites ipsæ prima uva edunt odorem: surge amica mea, pulcra mea, & veni.

14 Columba mea *decens* in salebris istis petræ, in latibulo prærupto, ostende mihi aspectus tuos, fac ut audiam vocem tuam: nam vox tua suavis *est*, & aspectus tuus decens.

15 Prehendite nobis vulpes, vulpeculas corrumpentes vineas; dum vineæ nostræ efferunt uvam primam.

16 Dilectus meus, meus *est*; & ego illius, qui pascit in liliis.

17 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint umbræ istæ: revertere, similis esto, dilecte mi, capreæ, aut hinnulo cervorum *currenti* in montibus disparatis.

CAPUT III.

IN cubili meo per noctes quæsivi eum quem amat anima mea; quærens eum, quum non invenissem eum, dixi,

2 Jam surgam, & obibo civitatem, per vicos & per plateas quæram eum quem diligit

diligit anima mea; sed quærens eum non inveni eum.

3 Invenientibus me custodibus qui obeunt civitatem *duas*, *an* eum quem diligit anima mea vidistis?

4 Paululum præteriveram ab illis quam inveni eum quem diligit anima mea: prehendi eum, non sinam eum usque dum introduxero eum in domum matris meæ, & in conclave genitricis meæ.

5 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *ennnate* cum capreis aut cum cervis agri: ne excitate, neque expergefacite hanc amorem, usque dum voluerit.

6 Quænam *est* illa quæ ascenderet ex deserto, velut *fumigata* excitatis fumis; suffumigata myrrha & thure, *præstantiore* quam omnis pulvisculus aromatarii?

7 Ecce lectus ejus *præstantior* eo qui *est* Schelomoni, quem circumstant sexaginta potentes è potentibus Jisraelis.

8 Omnes stringentes gladium, edocti bellum; quisq; *accinctus* gladio suo super femur suum, à pavore singulis noctibus:

9 Throno *quem* paravit sibi rex Schelomo, ex lignis Libani;

10 Cujus columnas fecit argenteas, cujus stratum aureum, cujus stragula purpurea: cujus interiora *quasi* pavimentata amore, à puellis Jerosolymitanis.

11 Prodite, & spectate puellæ Tzijonis regem Schelomonem; cum corona quam curavit ei mater ejus die sponsaliorum ejus, & die lætitiæ animi ejus.

CAPUT IV.

ECce pulcra es, amica mea, ecce pulcra es, oculi tui colúbini, præ crine tuo: pilus tuus, ut gregis caprarum quæ detondent de monte Gilhadis.

2 Dentes tui similes gregi æquarum *pectuden*, quum ascendunt ex lavacro; quæ omnes è gemelliparis *sunt*, in quibus nulla *est* orba:

3 Velut filum dibaphũ labia tua; & sermo tuus decẽs, velut fragmen malogranati utrumq; temporum tuorũ præ crine tuo.

4 Simile turri Davidis collum tuum, ædificatæ ad armaria; de qua millena scuta pendent, omnes umbones potentum:

5 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis gemellis capreæ, pascentibus inter lilia.

6 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint istæ umbræ; ibo ad montem hanc myrrhæ & ad collem thuris.

7 Tota pulcra, amica mea, & vitiũ nullum *est* in te.

8 Mecum inde à Libano, ô sponsa, mecum inde à Libano venieste: contemplaberis à vertice Amani, à vertice Schenirii & Chermonis, è lustris leonum, è montibus pardorum.

9 Rapis animũ meum, soror mea sponsa: rapis animum meum, uno *aspectu* oculorũ tuorum, uno torque à fanibus tuis.

10 Quam pulcri *sint* amores tui, soror mea sponsa! quam boni sunt amores tui, *præstantiores* vino! & odor unguentorum tuorum præstantior omnibus aromatis!

11 Favum stillant labia tua, ô sponsa; mel & lac subsunt linguæ tuæ, & odor vestium tuarum *est* velut odor Libani.

12 *Ut* hortus clausus *es*, soror mea sponsa: ut scaturigo clausa, fons obsignatus.

13 Propagines tuæ *sunt* mali punicæ *tamquam* pomarii, cum fructu rerum pretiosarum; cypri cum nardis,

14 Nardus & crocus, calamus odoratus, & cinnamomum, cum omnigenis arboribus thuriferis; myrrha & santali, cum omnibus præstantissimis aromatum.

15 O fons horterum, putee aquarum viventium; & fluentium supra quam Libani.

16 Evigila Aquilo, & veni Auster; perfla hortũ meum, perfluant *aquæ* aromata ejus:

Caput 5.

Veniat amicus meus in hortum suum, ut comedat fructũ rerũ pretiosarum suarum

17 Ingressus hortum meum, soror mea sponsa, decerpo myrrham meam cum aromatibus meis, comedo favum meum cum melle meo, bibo vinum meum cum lacte meo: comedite amici; bibite & inebriamini, dilecti.

CAPUT V.

EGo dormivi, licet animo meo vigilãte, quũ voci dilecti mei pulsãtis, aperi mihi soror mea, amica mea, colũba mea, integra mea; nam caput meum oppletum rore, capilli mei aspersionibus nocturnis;

2 *Respondi*, exui tunicam meam, quomodo induerem eam? lavi pedes meos: quomodo inquinarem eos?

3 Dilectus meus demiserat manum suam à foramine, quum visceribus meis frementibus in me,

4 Surrexi ego ad aperiendum dilecto meo, & manus meæ stillarunt myrrhinũ, digitique mei myrrhinum liquidum in manubriis seræ.

5 Aperui ego dilecto meo, sed dilectus meus subducens se præterierat: exanimata sum propter colloquiũ ejus, quæsivi eum, sed non inveni eum; inclamavi eum, sed non respondit mihi.

6 Invenientes me custodes qui obeunt civitatem, percusserunt me, vulnerarunt me; abstulerunt carbasum meum à me custodes murorum.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ; si invenietis dilectũ meum, quid indicabitis ei? ægram amore me esse.

8 Quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto, ô pulcherrima fœminarum? quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto, quod ita adjuras nos?

9 Dilectus meus candore & rubore, vexillarius est è myriade.

10 Caput ejus, insigne aurum, purgatissimum, capilli ejus crispi discriminibus nigri ut corvus:

11 Oculi ejus ut columbarũ, juxta alveos aquarũ, loti in ipso lacte, siti insitione.

12 Genæ ejus similes areolæ aromaticæ, adultis plantis unguentariis; labia ejus lilijs stillantia myrrhinum liquidum.

13 Manibus ejus *insunt* orbes aurei infixi beryllo thalassio: *est* visceribus ejus nitor eboris tecti sapphiris.

14 Crura ejus *sunt* columnæ marmoreæ innixæ stylobatis auri purgatissimi; aspectus ejus ut Libanicarum, lectissimus ut cedrorum illius.

15 Palatum ejus dulcissimum *est*, denique totus *est* desideratissimus; hic *est* dilectus meus, & hic amicus meus, ô Jerosolymitanæ.

16 Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima fœminarum? quo se vertit dilectus tuus, ut quæramus eum tecum?

17 Dilectus meus descendens *abiit* in hortum suum, ad areolas aromaticas, ut pascat in hortis, colligatque lilia.

18 Ego sum dilecti mei, & dilectus meus meus *est*, qui pascit in lilijs.

CAPUT VI.

PUlcra es, amica mea, ut Thirtza, decora ut Jerusalem: terrifica, ut vexillationes.

2 Adverte oculos tuos ex adverso mei, ut illi efferant me: pilus tuus *est* ut gregis caprarum, quæ defondent è Gilhade.

3 Dentes tui similes gregi ovium, quum ascendunt è lavacro; quæ omnes *sient* è gemelliparis, in quibus nulla orba *est*:

4 Velut fragmen malogranati utrumq; temporum tuorum *est*, præter me tuo.

5 Ut sexaginta *sint* reginæ & octoginta concubinæ, puellæque innumeræ:

6 Unicam illam columbam meam, integram meam, unicam illam apud matrem suam, puram illam apud genetricem suam; simulac viderint puellæ, beatam prædicabunt; reginæ & concubinæ laudabunt eam *dicentes*.

7 Quæ *est* illa spectata velut aurora, pulcra ut luna, pura ut sol, terrifica ut vexillationes?

8 Ad hortos puratos descenderam ad inspiciendum virentes plantas vallis, ad inspiciendū an floresceret vitis, germinarent mali punicæ.

9 Nondum percipientem hæc, animus meus imposuit me curribus populi mei ingenui *ut dicerem*.

10 Revertere, revertere, ô Schulammitis; revertere, revertere, ut spectemus te: Quid spectatis in illa Schulammitide? velut chorum Machanaimorum:

Caput 7.

11 O quam pulcri sunt pedes tui cum istis calceis, filia ingenui! ambitus femorum tuorum *sunt* velut monilia, opus manuum artificis:

12 Umbilicus tuus *velut* crater rotundissimus; ne deficiat illius mixtio: *sed* venter tuus *sit ut* acervus tritici sepitus liliis.

13 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis, gemellis capreæ;

14 Collum tuum simile turri eburneæ: oculi tui piscinis artificiosissimis ad portam frequentissimam, nasus tuus similis turri Libani spectanti versus Damascum.

15 Caput *in* capite tuo impositum est tibi, simile *est* coccineo, & vitta capitis tui similis *est* purpuræ: Rex alligaretur suis ambulacris.

16 Quam pulcra es & quam amœna, ô amor, in deliciis istis.

17 Illa statura tua similis *est* palmæ, & ubera tua botris.

18 Dico conscendam palmam, prehendā palmites ejus: erunto; jam ubera tua sicut botri vitis, & odor nasi tui sicut poma;

19 Palatumq; tuum ut vinū *odoris* optimi, movens se amantissime rectissimeque, efficiens ut loquātur labia dormientium.

CAPUT VII.

EGo dilecti mei *sum*, quandoquidem erga me *est* appetitus ejus.

2 Age, dilecte mi, prodeamus rus; pernoctemus ad cypros.

3 Surgentes matutino adeamus vineas, videamus an floreat vitis, an aperiat se prima uva, germinent mali punicæ: ubi daturus sum amores meos tibi.

4 Amabiles istos flores edentes odorem, & secundum ostia nostra omnes pretiosos fructus, recentes simul ac veteres, dilecte mi, repono tibi.

Caput 8.

5 O *si* quis daret te ut fratrem *esse* mihi, sugentem ubera matris meæ: invenirem te foris oscularer te, etiam non contemnerer ego.

6 Ducerem te, introducerem te in domum matris meæ, quæ docet me bibendum darem tibi de vino aromatite, de succo malogranatorum.

7 Sinistra ejus sub capite meo, & dextera ejus amplexante me.

8 Adjuro vos Jerosolymitanæ, quid excitaretis, aut quid excergisceretis hunc amorem, usque dum voluerit?

9 Quæ *est* illa quæ ascendat ex ipso deserto allociatura se dilecto suo? sub ipsa malo expergefacio te, ubi enixa est te mater tua, ubi enixa est *quæ* peperit te.

10 Impone me ut sigillum animo tuo, ut sigillum brachio tuo; nam fortis *est* ut mors amor, durus ut sepulcri zelus: prunæ ejus prunæ *sunt* ignis flammæque divinæ.

11 Aquæ multæ non possunt exstinguere hunc amorem, ne flumina quidem inundarent eum; si daret quis totam substantiam domus suæ pro hoc amore, plane contemneretur.

CAPUT VIII.

SOror nobis *est* parva, cui nondum *sint* ubera: quid faciemus sorori nostræ die quo sermo fiet de ea?

2 Quum murus fuerit *ædificem ius*, ædificabimus in eo palatium argenteum: quum autem janua erit *muro* nulla, circummuniemus eam tabulato cedrino.

3 Me

3 Me exsistente *velut* muro, & uberibus meis velut turribus; tunc fuero in oculis ejus prope consequuta pacem.

4 Vinea est Schelomoni in loco ferace: locat vineam suam custodibus, quisq; affert pro fructu ejus mille nos *siclos* argenti.

5 Vinea quæ mea *est*, apud me *permanet*; milleni illi tui, Schelomo, etiam ducenti *sicli* custodientium fructum ejus.

6 O quæ habitas in hortis, sociis attendentibus ad vocem tuam prædica me.

7 Accurre, dilecte mi, & similis esto capreæ aut hinnulo cervorum, *qui versus* in montibus aromatum.

Bibliorum pars quarta.

JESCHAHJA.

CAPUT I.

Cuncto pœnitentiales, completa summam Legis & Evangelij.

VISIO Jeschahjæ filii Amozi, quam vidit de Jehuda & Jerusschalaimis; temporibus Huzziæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ, regum Jehudæ.

2 Audite cœli, & auribus percipe terra, quam Jehova loquitur: filios educavi & extuli, ipsi autem deficientes rebellaverunt in me.

3 Agnoscit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Jisrael non agnoscit, populus meus non animadvertit.

4 Ah gens peccatrix, populus gravissimus iniquitate, semen maleficentissimum, filii corruptores: dereliquerunt Jehovam, contemtim irritaverunt sanctum Jisraelis, abalienantes lese averterunt retrorsum.

5 Quamobrem *quo* percutiamini amplius, augetis apostasiam? totum caput *infirmum est* eadem ægritudine, & totum cor languidum.

6 A planta pedis usq; ad caput non est in isto *corpore* integritas, *sed* vulnus, & tumex, ac plaga fœtida: neque expressa sunt, neque alligantur, denique nulla emollitur unguento.

7 Regio vestra desolata *fuit*, civitates vestræ exustæ igne: terra ipsa vestra, quam coram vobis extranei consumserunt, jam ita desolata est, ut *soles* subversione extraneorum:

8 Et reliqua facta est filia Tzijonis, ut tugurium in vinea, ut tegillum in cucumeratio, ut civitas obsessa.

9 Nisi Jehova exercituum reliquos fecisset nobis superstites, utcunque paucos; ut Sedomum essemus, Hamoræ similes essemus.

10 Audite verbum Jehovæ, ductores Sodomæ: auribus percipite doctrinam Dei nostri, populi Hamoræ.

11 Quorsum mihi multitudo sacrificiorum vestrorum? dicit Jehova: Satur sum holocaustis arietum, & adipe pinguium: & sanguine juvencorum, agnorumque, & hircorum non delector.

12 Quod advenitis, *ut* ut comparetis in conspectu meo? quis quæsivit hoc a manu vestra, ut conculcetis atria mea?

13 Ne pergitote offerre munus vanitatis, suffitus abominationi est mihi novilunio, & sabbatho convocando convocationem, non possum *ferre* iniquitatem, neque interdicti die;

14 Novilunia vestra, & statas ferias vestras odit anima mea, sunt mihi Laboriosæ, defessus sum ferendo.

15 Propterea expandentibus vobis manus vestras, occulto oculos meos a vobis, etiam quum utinam multa oratione, non exaudio: manus vestræ cædibus plenæ sunt.

16 Lavate *vos*, purificate vos, amovete malignitatem actionum vestrarum ex adverso oculorum meorum; desinite malefacere.

17 Discite benefacere, quærite jus, bene oppressum; jus dicite pupillo, suscipite causam viduæ.

18 Venite jam, & disceptemus, inquit Jehova: si fuerint peccata vestra velut dibapha, tamquam nix exalbescent; si rubra fuerint velut coccineum, similia lanæ erunt.

19 Si acquieveritis ut audiatis, bona hujus terræ fruemini.

20 Sin autem renueritis atque rebellatis, gladio consumemini, nam os Jehovæ locutum est.

21 Quomodo effecta est meretrix urbs fidelis? & plenissima jure; in qua justitia pernoctabat, ea nunc homicidarum *plena est*?

22 Argentum tuum abiit in scorias, merum tuum insperatum est. q 2.

23 Principes tui contumaces & socii furum; unusquisq; amat munus, & sectatur retributiones; pupillo non dicunt jus, & causa viduæ non pervenit ad eos.

24 Propterea, dictum domini Jehovæ exercituum, robusti Jisraelis: Ehu, consolationem capiam de hostibus meis, & ultionem sumam de inimicis meis.

25 Nam referam manum meam contra te, ut defæcans scorias tuas *juste* puritati restituam te: & amovebo totum stannum tuum:

26 Restituamque judices tuos sicut primum, & consiliarios tuos sicut principio; postmodum vocaberis civitas justa, urbs fidelis.

27 Tzijon judicio redimetur, & reducetur ejus justitia.

28 Fragmenta autem defectorum & peccatorum pariter, ac derelinquentium Jehovam, deficient:

29 Nam pudebunt *vos* propter lucos quos desideraftis, & erubescetis propter hortos quos elegistis.

30 Nam eritis similes quercui defluenti folio suo; & similes horto cui nulla *est* aqua.

31 Eritque fortissimus quisque velut stupa, & opus ejus velut scintilla: ardebuntque ambo pariter, adeo ut nullus possit extinguere.

CAPUT II.

Gloria Ecclesiæ Novi Testamenti.

VErbum quod visione percepit Jeschahja filius Amotzi, de Jehuda & Jeruschalaimis.

2 Erit ergo ultimis temporibus *ubi* constitutus fuerit mons domus Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus supra colles: ut confluant ad eum omnes gentes:

3 Eantque populi multi dicentes; venite, ut ascendamus in montem Jehovæ, in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus, nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis.

4 Qui judicem agat inter gentes, & corripiet populos multos: ut tundant gladios suos in ligones, & hastas suas in falces; non attollat gens una in alteram gladium, neque discant amplius bellum.

5 Domus Jahakobi, agite, ambulemus in luce Jehovæ.

6 Quandoquidem deseris populum tuum, domum Jahakobi; quia pleni sunt supra quam Oriens *malis*, & præstigiatores ut Pelischthæi: denique natis alienigenarum sequiescunt;

7 Et repleta est terra illius argento & auro, & infinitis thesauris; repletaque est terra illius equis & infinitis curribus;

8 Repleta est etiam terra illius idolis; operi manuum suarum *honorem habentes quisque* incurvant se, *illi* quod fecerunt digiti ipsius;

9 Et se deprimit plebejus homo, seque demittit vir præstans; propterea ne parcito istis.

10 Ingredere in rupem, & absconde te in ipso pulvere; propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus:

11 Oculis altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum; editusque erit Jehova solus die illa:

12 Quum dies erit Jehovæ exercituum contra omnem superbum & excelsum; & contra omnem elatum, ut demittatur;

13 Et contra omnes cedros Libani celsissimas, & elatissimas, & contra omnia robora Baschanis,

14 Et contra omnes montes celsissimos, & contra omnes colles elatissimos.

15 Et contra omnem turrim altam, & contra omnem murum munitum,

16 Et contra omnes naves oceani, & contra omnes imagines desideratissimas:

17 Tunc deprimetur altus homo, & demittetur celsitudo hominum; editusque erit Jehova solus die illa:

18 Idolorumque *celsitudo* penitus transmeabit;

19 Quum venient *homines* in speluncas rupium & in hiatus pulveris: propter pavorem Jehovæ & propter decorem excellentiæ ejus, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

20 Tempore illo abjicient homo idola argentea sua, & idola aurea sua, quæ fecerunt *quisque* sibi ad incurvandum *se illis*, talpis & vespertilionibus:

21 Ingrediendo in cavernas rupium & in scopulos petrarum, propter pavorem Jehovæ & propter decorem excellentiæ ejus, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

CAPUT III.

Pœna superbiæ & luxus.

ADdidece vos ab ipso homine, cui halitus *est* in naso ipsius; nam quanti æstimandus esset?

Caput 3.

2 Nam ecce Dominus ille Jehova exercituum amoturus est Jeruschalaimis & à Jehuda scipionem & bacillum, omnem scipionem panis, & omnem scipionem aquæ:

3 Potentem, & bellatorem, judicem & prophetam, sagacemque ac senem:

4 Præfectum quinquagenis, & honorabilem, consiliariumque ac peritum artificem, & intelligentem eloquentiæ.

5 Daturus autem sum (*inquit*) pueros principes eorum, & facinorosi dominabuntur in eos.

6 Ita opprimet in populo alter alterum, quisque proximum suum: superbiet puer in senem, & vilis in honoratum.

7 Si prehendat quis fratrem suæ è domo paterna *sua, dicens*, vestis *est* tibi, doctor esto nobis; ut ruina ista sub manu tua *sit*:

8 Jurabit die illo dicendo, non essem obligaturus, etiam domi meæ non *est* panis neq; vestis: ne ponatis me ductorem populi:

9 Quum corruerint Jeruschalaima & Jehuda eciderit; quia lingua eorum & actiones eorum *sua* advertus Jehovam, ad exacerbandum oculos gloriæ illius.

10 Obstimatio vultus eorum testatur contra ipsos, & peccatum suum sicut Sedom enunciant, non celant: væ animo ipsorum, quia afficiunt se ipsos malo.

11 Dicite justo, bene esse, nam fructu actionum suarum fruituros esse.

12 Væ, improbo male esse; nam retributio manuum ipsius conficietur ipsi.

13 Populum meum opprimentium quisque *est* parvulus, & fœminæ dominium exercent in eum: Populi mi, qui dicunt te, seducunt; & viam itinerum tuorum tegunt.

14 Sistit se ad litigandum Jehova, qui consistit ad judicandum populos:

15 Jehova ad judicium advenit contra Seniores populi sui & principes ejus; at vos depavistis hanc vineam, rapina pauperis *est* in domibus vestris.

16 Quid vobis *est*, *quod* conteritis populum

lum

lum meum,& faciem pauperum commolitis? dictum domini Jehovi exercituum.

17 Præterea ait Jehova,eo quod altæ sunt filiæ Tzijonis, & ambulant extento gutture,& nutantes oculis ; indefinenter minutis passibus incedunt, pedibusque suis compeditas agunt :

18 Idcirco scabie afficiet Dominus verticem filiarum Tzijonis,& Jehova pudendum earum nudabit.

19 Tempore illo amovebit Dominus ornamentum istud periscelidum,cellataque opera, & lunulas.

20 Myrothecidia,catellasque, & bracteolas.

21 Tiaras, & armillas, redimiculaque, buccularesque & amuleta.

22 Annulos, & monilia naso impendentia,

23 Syntheses vestium, & amicula, & ventralia, & aciaria,

24 Speculaque, & sindones,& mitras,& carbasa,

25 Eritq; loco aromatis *ut* exsiccat tabes, & loco cinguli dissolutio, & loco operis pexi calvitium,& loco segmentatæ cycladis cinctus cilicii, ustio loco pulcritudinis.

26 Homines tui gladio cadent, etiam potentes tui bello.

27 Quamobrem mœrentibus & lugentibus portis illius ; quum expurgata desidebit in terra.

Caput 4.

28 Prehendent septem mulieres virum eumdem tempore illo,dicendo, cibum nostrum comedemus, & vestimentum nostrũ induemus : tantummodo vocemur de nomine tuo, aufer probrum nostrum.

CAPUT IIII.

Germen Domini in magnificentiã.

TEmpore illo erit germen Jehovæ gloriæ & honori ; & fructus ipse terræ excellentiæ & ornamento superstitibus Jisraelis.

2 Erit enim *ut* qui relictus fuerit Tzijone, & residuus Jeruschalaimis, sanctus dicatur ; quisquis adscriptus fuerit vitæ Jeruschalaimis :

3 Quum laverit Dominus excrementum filiarum Tzijonis, & cædes Jeruschalaimorum abluerit è medio ipsorum ; spiritu judicii & spiritu sablationis.

4 Creabitq; Jehova super unumquodque habitaculũ montis Tzijonis,& super convocationes ejus,nubẽ interdiu fumumq; , & splendorem ignemque flãmantẽ noctu; nam super totam gloriam *erit* protectio.

5 Cujus protectionis tuguriũ erit umbraculo interdiu ab æstu ; & receptui atq; latibulo ab inundatione & à pluvia.

CAPUT V.

Carmen Esaiæ de vineã spirituali.

ACcinam nunc dilecto meo canticum dilecti mei,de vinea ipsius:vinea est dilecto meo in clivo abenimo ;

2 Quam circummunivit, & elapidavit, consevitq; generosis vitibus, & exstruxit turrim in ea,ac etiam torcular excidit in ea : sed quum expectasset ut ederet uvas, edidit labruscas.

3 Nunc autem habitatores Jeruschalaimorum,imo viri Jehudæ *singuli* ; judicite quæso inter me & vineam meam.

4 Quid faciendum amplius vineæ meæ, quod non fecerim in ea ? Quamobrem quum expectassem ut ederet uvas, edidit labruscas ?

5 Jam itaq; notum faciam quæso vobis quid facturus sim vineæ meæ ; amovendo sepem ejus ut sit depastioni, disrumpendo maceriam ejus ut sit conculcationi ;

6 Exponam eam desolationi; non putabitur,neque resartietur,sed assurget sentis & vepres : insuper nubibus interdicam, ne demittant in eam pluviam.

7 Nam vinea Jehovæ exercituum domus Jisraelis,& viri Jehudæ *sunt* planta deliciarum ejus:& quamvis exspectaverit officium, ecce pertinacia; justitiam *exspectaverit*,ecce autem clamor.

8 Væ conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus,donec nihil *amplius sit* loci,& efficiamini habitatores vos soli in media hac terra.

9 Me audiente,Jehova exercituum *dixit*, *ne vivam*, nisi domus multæ desolationi sint, magnæ & præstantes ; adeo ut nullus *sit futurus* habitator.

10 Nam decem jugeta vinearum reddent bathum unicum, & sementis cori reddet ephaM.

11 Væ surgentibus summo mane, *ut* potum inebriantem sectentur, protogantibus ad crepusculum usque, *ut* vinum incendat ipsos.

12 *In* quorum conviviis est cithara ac nablium,tympanum, tibiaque,ac vinum : opus autem Jehovæ non intuentur, & factum manuum ejus non considerant.

13 Idcirco migrat populus meus, quod expers *sit* scientiæ : & honoratissimi ejus homines *sint* famelici, ac multitudo ejus aret sitì.

14 Idcirco dilatat sepulcru se ipsum,& distendit os suum in immensum,ut descẽdat decor illius & multitudo illius cum tumultuatione sua, & qui exsultat in illa.

15 Ita deprimitur homo plebejus,& demittitur vir præstans ; oculique celsorum deprimuntur :

16 Et exaltatur Jehova exercituum judicio suo,& Deus sortis sanctissimus sanctificatur justitia :

17 Ut pascant agni pro more suo,& vastitatibus pinguium advenæ frunantur.

18 Væ trahentibus iniquitatem funibus vanitatis ; & veluti sensu fune plaustri, peccatum ;

19 Dicẽtibus,festinet,acceleret opus suũ, ut videamus,& appropinquẽt adveniat cõsiliũ sancti Jisraelitarũ, ut experiamur.

20 Væ dicentibus de malo bonū est, & de bono malum: statuentibus tenebras pro luce, & lucem pro tenebris, statuentibus amarum pro dulci, & dulce pro amaro.

21 Væ sapientibus judicio suo, & coram facie sua intelligentibus.

22 Væ valentibus potare vinum, & strenuis ad miscendum potum inebriantem:

23 Absolventibus improbum propter munus, & justitiam justorum abjudicantibus ab unoquoque eorum.

24 Idcirco ut absumit stipulam lingua ignis, & torridū gramen flammā deficit; radici istorum quasi tabes inerit, & flos istorum ut pulvisculus abibit: Quia contemnunt doctrinam Jehovæ exercituum, & sermonem sancti Jisraelitarū spernunt.

25 Propterea accensus est irā Jehova in populum suum, & extendens manum suam contra eum, percussit eum adeo ut cōmoti fuissent ipsi montes, fuitque cadaver istorum succisum in mediis plateis: his omnibus non est aversa ira ejus, sed adhuc manus ejus extenta.

26 Nam quum attollens vexillum ad gentes è longinquo, & sibilans advocaverit ad se ab extremo terræ; ecce cito, velox adveniet *exercitus*.

27 Nullus *eo* in fessus, nullusve impingēs in eo, non dormitabit neq; dormiet; etiam non solvetur zona lumborum ejus, neque avelletur corrigia calceamentorum ejus;

28 Cujus sagittæ *erunt* acutissimæ, & omnes arcus ejus adducti; ungulæ equorum ejus similes rupi reputabuntur, & rotæ *curruum* ejus similes turbini:

29 Rugitus ei ut immanis leonis; rugiensque ut juvenes leones fremet; & prehendet prædam, salvamque deportabit, & nemo eripiet.

30 Fremet itaque in ipsum tempore illo, quasi fremitu maris: quumque intuebitur in hanc terram, ecce tenebras, *tenebras* angustiæ simulac colluxraverit, offundentes se in ruinis ejus.

CAPUT VI.

Τεσσάγιον *Seraphicum.*

ANno quo mortuus est rex Huzzijā, tum vidi Dominum insidentem solio celso & elato; cujus fimbriæ complebant templum ipsum.

2 Seraphim astantes superne *erant* ei, senis alis unusquisque; quarum binis tegebat faciem suam, & binis tegebat pedes suos, ac binis volabat.

3 Et clamans alter ad alterum dicebat, sanctus, sanctus, sanctus *est* Jehova exercituum: implet totam hanc terram gloria ejus.

4 Tam commoti sunt postes liminum à voce inclamante & domus ipsa impleta est fumo.

5 Quamobrem dixi, Hei mihi, quod exscindor; quia vir pollutus labiis sum, & in medio populi polluti labiis habito: cum Regem illum Jehovam exercituum viderint oculi mei.

6 Sed advolavit ad me unus ex iis Seraphim habens in manu sua prunam, *quam* forcipibus sumserat ab altari.

7 Admovitque ori meo dicens, ecce, attingit hoc labia tua: jam amovetur iniquitas tua, & peccatum tuum expiatur.

8 Deinde audivi vocem Domini, dicentis: quem missurus sum? & quis iturus est nobis? cui dixi, En ego, mitte me.

9 Tum dixit, i, ut dicas populo isti: audite indefinenter, at ne intelligatis, & videte indefinenter, neque cognoscatis.

10 Fac ut pingueſcat cor populi istius, & aures ejus fac ingraveſcant, oculiq; ejus fac cōniveantine videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, seq; convertat, & sanitas obveniat ei.

11 Dicenti autem mihi, quousq; Domine? dixit: usque dum vastatis civitatibus adeo ut nullus *sit* habitator, & domibus adeo ut nullus *sit* homo, etiam ipsa regio vastata sit desolatione;

12 Et procul amovente Jehova hominem quemque, maxima sit ipsa derelictio in ista terra.

13 Sed adhuc decimæ in ea, quum reverterit & depastioni fuerit; ejus *ergo* statumen futurum est semen sanctum, sicut in quercubus illis, & sicut in roboribus quæ *suis* ad *portam* injectus statumen *est*.

CAPUT VII.

Vogo parivt.

FIlii autem temporibus Achazi, filii Jothami filii Huzzijæ regis Judæ, adscendente Hetzine rege Syriæ, & Pekacho filio Remaljæ Rege Jisraelis Jeruschalaima, ad oppugnandum ea; quæ tamen non potuit expugnare:

2 Ut nunciaretur domui Davidis, dicendo, acquieſcit Syria cum Ephrajimo; & commoveretur animus illius, animusque populi ejus, sicut commoventur arboses silvæ propter ventum.

3 Quapropter edixit Jehova Jeschahiæ; prodi jam obviam Achazo, tu & Schearjaschub filius tuus: in extremum aquæ ductum piscinæ superioris, ad aggerem agri fullonici.

4 Ubi indices ei, cave tibi ut sis quietus, ne timeto, & cor tuum ne molleſcat, propter duas caudas titionum fumigantium istas; propter accensam iram Retzinis cum Syria, & filii Ramaljæ;

5 Propterea quod init consilium contra te Syrus malum; Ephrajim & filius Remaljæ, dicendo;

6 Ascendamus contra Jehudam, ut fatigemus eam, & dissectam adjungamus eam nobis; aut præficiamus Regem in ea filium Tabeelis.

7 Ira ait Dominus Jehovi; non exsistet, neque exstabit *illud*.

8 Nam caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Retzin; deinde intra sexaginta quinque

quinque annos atteretur Ephrajim, ut non sit populus,

9 Cum capite Ephrajimi Schomrone; & capite Schomronis filio Remaljæ. An non creditis? quod non confirmamini.

10 Quamobrem perrexit Jehova edicere Achazo, dicendo:

11 Pete tibi signum à Jehova Deo tuo; è profundis pete, aut ex rebus altissimis.

12 Dicente autem Achazo, non petam, neque tentabo Jehovam:

13 Dixit *Propheta*, Audite jam domus Davidis: an parva res *est* præ vobis, fatigare homines, quod etiam fatigatis Deum meum?

14 Idcirco dat Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet filium; & vocabis, *ô virgo*, nomen ejus Himmanuelem.

15 Butyrum & mel faciet comedamus, ut sciat hic *puer* spernere malum & eligere bonum.

16 Nam quum nondum noverit hic puer spernere malum & eligere bonum: relinquetur illa terra, cujus causa tædet te, à duobus regibus suis.

17 Faciet Jehova ut veniant contra te, & contra populum tuum, & contra domum paternam tuam, tempora qualia non venerant, ex qua die recessit Ephrajim à Jehuda; per Regem Assyriæ.

18 Erit enim die illa, sibilante Jehova ad muscas quæ *sunt* in extremitate rivorum Ægypti; & ad apes quæ *sunt* in regione Assyriæ:

19 Ut venientes conquiescant omnes in vallibus desertorum locorum, & in projecturis petrarum; & in omnibus virgultis, ac in omnibus laudatis arboribus.

20 Tempore illo abradet Dominus novacula ista mercenaria, transfluviali, Rege Assyriæ, pilum capitis & pedum; etiamque barbam ipsam consumet.

21 Erit, tempore illo, *ut* qui asservaverit bucalæ armentarium, & duas pecudes,

22 Erit, inquam, *ut* præ copia præbiti lactis comedat butyrum: nam butyrum & mel comedet quisquis reliquus fuerit in media hac terra.

23 Erit etiam tempore illo: *ut* sit omnis locus ubi *sunt* mille vites, millenum *siclorum* argenti; fit, *inquam*, in senticetum & in vepretum:

24 Sagittis & arcu *ingredietur* venturus eo; quum sentibus & vepribus obsita erit tota hæc terra.

25 In omnes vero illos montes qui sarculo sarriendi fuissent, non adveniet eo timor sentium, & vepretum: sed erit *locus* quò emittatur bos, & quem calcet parva pecus.

CAPUT VIII.

Hic est Immanuel.

ET Dixit autè Jehova mihi, sume tibi volumen magnum; & scribe in eo stylo humano, pro Maher-schalal-schasch-bazz.

2 Quamobrem adhibui mihi testes fidos, Uriam sacerdotem, & Zecarjam filium Jeberecjæ:

3 Me enim congressio cum prophetissa, conceperat *illa* peperitque filium: & dixit Jehova mihi, voca nomen hujus Maher-schalal-schasch-bazum:

4 Nam quum nondum noverit hic puer proferre, pater mi, aut mater mea: asportabit opulentiam Damasci, & prædam Schomronis servus Regis Assyriæ.

5 Deinde perrexit Jehova alloqui me amplius dicendo:

6 Propterea quod sprevit populus iste aquas Schiloachi euntes sensim, & gaudium *est* apud Retzinem & filium Remaljæ:

7 Idcirco inquam, ecce Dominus faciet ut ascendant contra istos aquæ illius fluminis fortissimæ & amplissimæ, rex Assyriæ, & omnis gloria ejus: qui ascendens supra omnes validas *aquas* suas, jensi, super omnes ripas suas,

8 Permeabit Jehudam, inundabit, ac transibit, usque ad collum pertingetur: plebunteque pallæ alæ illius latitudinem terræ tuæ, ô Himmanuel.

9 Conjociamini, ô populi, & conterimini; auremq; præbete quotquot *estis* in locis longinquis terræ: accingimini & conterimini, accingimini & conterimini.

10 Inite consilium, & irritum fiet: loquimini verbum, & non exsistet; nam Himmanuelis *ea sistet verbum*.

11 Nam ita edixit Jehova mihi adhibita confirmatione manus, quum erudiret me non eundum via populi istius, dicendo:

12 Ne dicatis, conjuratio, in quibuscunque dicit populus iste conjuratio: & timore istius ne timeatis, neque expavescendum dicatis.

13 Jehovam exercituum ipsum sanctificate, & ipse *sit* timori vobis, idemque *sit* pavori vobis;

14 Et erit sanctificationi *vobis*: in lapidem autem allisionis & in rupem offensionis ambabus domibus Jisraelis, in laqueum & in tenticulum, habitatori Jeruschalaim orum:

15 Iu quæ offendant multi; & cadentes confringantur, aut irretiti capiantur.

16 Liga contestationem: consigna legem inter discipulos meos.

17 Præstolanti mihi itaq; Jehovam, qui abscondit faciem suam a domo Jahakobi; & exspectanti ipsum *dixi*,

18 Ecce ego & nati quos dedit mihi Jehova, in signa & in ostenta apud Jisraelitas *sumus*; à Jehova exercituum habitante in monte Tzionis.

19 Quum enim edicant vobis, consulite Pythones aut arioles, qui pipiant & qui murmurant: nonne populus Deum suum consulturus est? pro viventibus mortuos *num lat.*?

20 Legem & contestationem *consulatis*;

an non loquuntur in sententiam illam eu-
cunque nulla est lucis scintilla?

21 Quapropter peragrabit illam difficultatibus pressus atque famelicus: eritque ejusmodi esurierit & efferbuerit, ut maledicat Regi suo & Diis suis, ubi aspiciet sursum:

22 Quod si in terram intueatur, ecce oppressionem & tenebras, obscurato angustia & caligine impulso.

CAPUT IX.

Puer natus est nobis.

NAm non obscurabitur quæ affecta fuerit angustia; sicut tempus hoc prius levius affecit in terra Zebulunis & terra Naphthali, & posterius illud affecit gravius: via maris, secundum Jardenem, Galilæa populosa.

2 Populus ejus qui ambulant in tenebris, videbunt lucem magnam: super confidentes in terra umbræ lethalis lux splendebit.

3 Amplificans hanc gentem, non magnificasti lætitiam: lætati sunt coram te quasi lætitia *quæ agitatur* in messe, ut qui exsultant partientes prædam;

4 Quum jugum oneris illius, & virgam humeri illius; sceptrum opprimentis illum contrivisti, ut die Midianitarum.

5 Quando tota conflictatio confligentis in cocussu, & vestimentum volutatum est in cædibus; denique abiit in exustionem, pabulum ignis.

6 Sed quum puer natus fuerit nobis, filius datus nobis; cujus humero adfit principatus ipse; cujus nomen vocat *Jehova*, admirabilem, consiliarium, *Deum* fortem robustissimum, Patrem æternitatis, Principem pacis:

7 Amplitudini illius principatus, & paci nullus *erit* finis, in solio Davidis & in regno ejus, stabiliendo illud & fulciendo illud jure & justitia: ab isto tempore in seculum usque zelus Jehovæ exercituum faciurus est istud.

8 Verbum misit Dominus Jhakobo, & accidit Israeli:

9 Et cognoverunt populus iste totus, Ephraim, & habitator Schomronis, *qui* elatione & insolentia animi dicunt,

10 Laterita opera ceciderunt, sed lapide cæso exstruemus; sycomori excisæ sunt, sed cedros sufficiemus.

11 Sed quum in editum sustulerit Jehova hostes Retzinis contra ipsum, etiam inimicos hujus commiscebit:

12 Syros ab oriente, & Philisthæos ab occidente, ut devorent Israelem toto ore. His omnibus non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus *erit* extenta,

13 Quia hic populus non fuerit reversus usque ad ipsum percussorem suum, & Jehovam exercituum non requisierint.

14 Excindet enim Jehova ex Israele caput & caudam; ramum, & juncum die eodem:

15 (Senex & honorabilis *is est* caput; propheta vero docens falsitatē est cauda.)

16 Quod fuerint ductores populi hujus seductores; & qui ducuntur in eo, obtecti.

17 Idcirco de juvenibus ejus non lætabitur Dominus, & pupillorum ejus ac viduarū ejus non miserebitur, quia totus *est* hypocrita & malefícus, & os omne loquitur flagitia: omnibus his non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus erit extenta.

18 Nam exardescet improbitas velut ignis *qui* sentes ac vepres absumit; & incēdet perplexa *ligna* silvæ, adeo ut in minutissimum pulverem abeant elato fumo.

19 Præ excandescentia Jehovæ exercituum obscurabitur *populus* terræ: eritque iste populus quasi pabulum ignis: nemo in fratrem suum clementia utetur.

20 Nam ut scindat ad dexteram, tamen esuriet; & comedat ad sinistram, tamen non saturabuntur: singuli carnem brachii sui comedent;

21 Menasche Ephrajimum, & Ephrajim Menaschen; simul isti contra Jehudam: omnibus his non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus erit extenta.

CAPUT X.

Assyrius, virga Dei, corripitur.

VÆ decernentibus decreta iniqua, & scribentibus molestiam *quam* illi præscripserint;

2 Ad evertendum de causa tenues, & ad rapiendū jus pauperum populi mei: ut sint viduæ prædæ ipsis, & pupillos diripiant.

3 Ecquid facturi estis die visitationis & vastationis è longinquo adventuræ? ad quem confugeretis pro auxilio? aut ubi relinqueretis gloriam vestram?

4 Absque me incurvaretur infra vinctum, & infra interfectos caderent: omnibus illis non averteretur ira ejus, sed adhuc manus ejus extenta *esset*.

5 Væ Assyrio virgæ iræ meæ; quamvis in manu baculus est indignationis meæ;

6 In gentem hypocritam immittam ipsum, & contra populum in quem exrandui dabo mandata ipsi; ut prædetur prædam, & ut diripiat rapinam, denique ut disponat illum conculcationi, tamquam lutum platearum.

7 Ipse vero non ita sibi proponit, & animus ejus non ita cogitat; sed perdere *est* in animo ei, & excindere gentes non paucas:

8 Nam dicit, nonne principes mei pariter reges *sunt*?

9 Nonne ut Carcemisch *est* Calno? nonne ut Arpad, Chamath? an non ut Damascus, Schomron?

10 Quemadmodum assequuta est manus mea regna idolorum suorum; quorum sculptilia præstabant *his* Jeru'chalaimorum & Schomronis:

11 Annon quemadmodum feci Schomroni & idolis ejus; ita facturus essem Jeruschalaimis & terriculis eorum?

12 Atqui

12 Atqui futurum est, quum perfecerit Dominus totum opus suum in monte Tzijonis & Jeruschalaimis; animadvertam in fructum insolentis animi regis Assyriæ, & in ornatum elationem*que* oculorum ejus.

13 Quia dixerit, virtute manus meæ feci, & sapientia mea, quod prudētia instructus sim; ideo amovi terminos populorum, etiam instructissimos eorum deprædatus sum & dejeci, ut potentissimus, habitatores:

14 Imo assequuta est ma manum nidum populorum populorum, & quasi reciperem ova, derelicta, totam terram ego recepi: neque est qui agiter alam, aut aperiat os, aut pipiat.

15 An gloriabitur securis contra cædentem ipsa? an se magnificabit serra contra agitatorem suum? quasi *vero* agitaret virga eum qui tollit ipsam, quasi attolleret baculus, *ac* non lignum *esset*.

16 Idcirco immittet Dominus, ipse Dominus exercituum, in pingues ejus macilent & loco gloriæ ejus ardebit ardor similis ardori ignis.

17 Erit enim lux Jisraelis pro igne, & sanctus illius pro flamma, quæ ascendet & consumēt vepres ejus, & spinæ ejus eodem die;

18 Gloriamque silvæ ejus, & arvorum ejus, & spiritu & carne absumet: eritque tamquam *rebus* dissolvendis signifer.

19 Sic reliqua ligna silvæ illius pauca erunt; adeo ut puer scribere possit ea.

20 Erit autem tēpore illo, ut non pergat ultra reliquum Jisraelis, & qui evadet in domo Jahakobi, inniti percussore suo, sed innitetur Jehova sācto Jisraelis fideliter.

21 Reliquum revertetur, reliquum Jahakobi, ad *Deum* fortem robustissimum.

22 Nam si fuerit populus tuus Jisrael *numero* sicut arena maris, reliquum revertetur ex eo: consummationem præcisam *consummabit* exundans justitiā.

23 Nam consummationem, & quidem præcisam, Dominus Jehovi exercituum facturus *est* in universa hac terra.

24 Idcirco ita ait Dominus Jehovi exercituum, ne timeto, populc mi habitator Tzijonis, ab Assyrio: virga sua percutiet te, sed baculum suum efferet pro tetratione Ægypti:

25 Nam adhuc pauli sper, minus pusillo *tempore*, & consummata indignatione, tum ira mea incumbet consumtioni istorum.

26 Excitabit enim contra istum Jehova exercituum flagellum, percussionem similem Midianitarum ad rupem Horebi: & *similem* baculo suo prope mare, & tollet istum ratione Ægypti.

27 Et erit tempore illo ut amoveatur onus ejus ab humero tuo, & jugum ejus à collo tuo; imo disturbabitur jugum propter oleum.

28 Pervenit Hajanam regionem versus, transivit Migronē; Micmāschi deposuit impedimenta sua.

29 Trajecerunt transitum, Gebahi *in* diversorium diverterunt; trepidavit Ramas Gibha Schaulis fugit:

30 Clarum ede vocem tuam filia Gallieorum: fac ut audiatur Lajischum usque, ô paupercula Hanathoth:

31 Migravit Madmen; habitatores Gebimorum se confirmaverunt *ad migrandum*:

32 Adhuc diem Nobi constitarus est; agitavit manum suam contra montem filiæ Tzijonis, collem Jeruschalaimorum:

33 Ecce, Dominus Jehova exercituum collocaturus est ramum violenter; adeo ut proceri statum excindantur, & alti deprimantur;

34 Et circumputabit perplexa silvæ ferro suo, denique Libanus ipse per magnificum casurus est.

CAPUT XI.

Virga de radice Jesse: & septem dona Spiritus Sancti.

NAm prodibit virgula è trunco succiso Jischai, & surculus è radicibus ejus efflorescet,

2 Super quo quiescet spiritus Jehovæ; spiritus sapientiæ & intelligentiæ, spiritus consilii & potentiæ, spiritus scientiæ & reverentiæ Jehovæ:

3 Cujus odoratus *erit* conjunctus reverentia Jehovæ; non autem ad aspectum oculorum suorum judicabit, neque ad auditam aurium suarum corripiet.

4 Sed vindicabit juste tenues, & corripiet ex æquo mansuetos terræ: percutiet vero terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum morte afficiet improbum.

5 Erit enim justitia, cingulum lumborum ipsius; & fides ipsa, cingulum femorum ipsius.

6 Quapropter commorabitur lupus cum agno, & pardus cum hœdo recubabit; vitulusque & juvenis leo, ac *pecus* pingue simul erunt, & puer parvulus dux inter eos *futurus est*.

7 Et vacca ursaque compascentibus, simul recubabunt catuli earum; & leo sicut bos comedēt stramen:

8 Et oblectabit se lactens super foramen hæmorrhoi; & super specum viperæ depulsus à lacte manum suam injiciet,

9 Non afficient malo, neq; corrumpent in toto monte sanctitatis meæ; quam plena erit terra hac scientia Jehovæ, velut aquis alveum maris operientibus.

10 Erit etiam tempore illo ut ad eum qui è radice Jischai stabit in signum populorum, gentes consulturæ veniant; & sit requies ejus gloriosa.

11 *Erit enim* tempore illo, ut adhibeat Dominus secundo manum suam ut acquirat reliquum populum suum, qui reliquus fuerit ab Assyria, & ab Ægypto, & à Pathrose, & ab Æthiopia, & à Halamo, & a Schinhare, a Chamatha, & a regionibus maritimis:

12 Et

12 Et sublato signo gentibus recipiat depulsos Jisraelitarum; & dispersa membra Jehudæ congreget ex quatuor oris terræ;

13 Et amota invidentia Ephrajimi, hostibusq; Jehudæ excisis; Ephrajim non invidebit Jehudæ, & Jehuda non agat hostiliter contra Ephrajimum:

14 Sed involent in humerum Philisthæorum ad occidentem, una diripiant populos Orientis: in Edomæos & Moabitas immittant manum suam, & Hammonitæ obediant eis:

15 Etiam devovebit anathemati Jehova sinum maris Ægypti, & agitabit manum suam contra ipsum flumen, ea instante vento ipsius percutiensq; ipsum flumen per septem *fluenta*, efficiet ut iter habeat *ea* calceis *populus suus*.

16 Erit enim agger reliquo populo suo qui reliquus fuerit ex Assyria, quemadmodum fuit Jisraeli, quo tempore ascendit è terra Ægypti.

CAPUT XII.

Hymnus Ecclesiæ.

ITaque dices tempore illo, celebrabo te Jehova, quia iratus fuisti mihi, *sed* aversa ira tua consolatus me.

2 Ecce *Deus* in fortem salutem meam; confidam ac non expavescam: nam robur meum & carmen *est* Jah Jehova, qui fuit mihi saluti.

3 Quamq; hauseritis aquas cum gaudio, è fontibus hujus salutis;

4 Dicetis tempore illo; Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus: commemorate editum esse nomen ejus:

5 Psallite Jehovæ, quoniam excellenter fecit: notum *fiat* istud in tota terra.

6 Clamam ede vocem, & canta quæ habitas Tzijone: magnum esse in medio tui sanctum Jisraelis.

CAPUT XIII.

Onus Babylonis.

ONeröſa prophetia in Babylonios, quam vidit Jeschahja filius Amozi.

2 Super montem eminentem attollite vexillum, efferte vocem ad illos: agitate manum, ut ingrediantur portas ingenorum:

3 Ego præcepi sanctificatis meis, etiam vocavi potentes meos ad iram meam *exsequendam*, exultantes *in* excellentia mea.

4 Vox multitudinis in istis montibus *auditur ad* similitudinē populi amplivox tumultuosa, regna gentium congregatarum, Jehova exercituum instrat exercitum bellicum.

5 Veniunt è terra longinqua, ab extremitate cœlorum; Jehova & instrumenta indignationis suæ, ad corrumpendum totam istam terram.

6 Ejulate, nam propinquus *est* dies Jehovæ; quum vastatio ab omnipotente adventura est.

7 Idcirco omnes manus remissæ erunt, & omne cor humanum colliquescet;

8 Et conturbabuntur, tormina & dolores corripient eos, sicut parturientes indolescent; quisq; de proximo suo admiratione rapientur, facies inflammatissima facies eorum *futura est*.

9 Ecce, dies Jehovæ advenit, sævus & excandescentia & accensa ira; ad disponendum istam terram in desolationem, ut peccatores ejus pereant ex ea.

10 Nam stellæ cœlorum & sidera eorum non facient ut luceat lux sua: tenebrosus erit sol ab exortu suo, & luna splendidam non edet lucem suam.

11 Et animadvertam in orbis habitabilis malitiam, & in improborum iniquitatem, faciamq; ut cessent fastus superborum, elationemq; violentorum dejiciam.

12 Faciam ut pretiosior sit mortalis auro purgatissimo, & homo insigni auro Ophirino.

13 (Idcirco cœlos commoveo, & concutitur terra è loco suo, in excandescentia Jehovæ exercituum, & quo die ardenditur ira ejus.)

14 Nam erit ut capreæ depulsa, & ut pecus, nullo colligente: quisq; ad populum suum spectabunt, & quisq; in terram suam fugient;

15 Quicunq; inventus fuerit transfodietur; etiam omnis decrepitus cadet gladio:

16 Et parvuli eorum illidentur ante oculos eorum: diripientur domus eorum, & fœminæ eorum vitiabuntur.

17 Ecce ego excito contra istos Medum, qui argentum non æstimabunt, & ipso auro non delectabuntur:

18 Sed *ipsorum* arcus pueros illident; & fructus ventris non miserebuntur, filiolis non parcet oculus eorum.

19 Eritq; Babylon, ornamentum regnorum, ornatus excellentiæ Chaldæorum; similis subvertioni, qua Deus subvertit Sedomum & Hamoram.

20 Non confidebit *in æternum*, nec habitabit in generationem quamq; nec; neq; figet tentorium ibi Arabs; & pastores non facient ut recubant ibi *greges*.

21 Sed recubabunt illic feræ, & implebunt domus eorum noxia animalia; habitabuntq; illic ululæ, & scopes saltabunt illic.

22 Clamabitq; terrificum animal in viduatis palatiis ipsius, & serpens in templis voluptariis, propeque autem est quum adveniet tempus ejus, & dies ejus non protrahentur.

CAPUT XIV.

Missio Israelitæ Deo propitii est.

NAm miserebitur Jehova Jahakobi, & eliget rursus Jisraelitas quos reponat in terra ipsorum, adjungetque se advenæ ipsis, & adjungent se domui Jahakobi.

2 Nam

2 Nam accipient ipsos populi, adducentq; eos in locum suum; & constituent se possessores eorū Israelitæ in terra Jehovæ, ut servi sint & ancillæ; & captivos ducēt eos qui captivis abusi fuerint ipsis, dominabunturq; in exactores suos.

3 Et erit, quo die requiem præstiterit Jehova tibi à dolore tuo & à commotione tua, ac à servitute dura illa quæ exercita fuerit in te;

4 Ut proferas parabolam hanc de rege Babyloniæ, ac dicas; quomodo cessavit exactor, cessavit aurea?

5 Fregit Jehova baculum improborum, sceptrum dominantium.

6 Percutientis populos excandescentia plaga est immota: dominans iracunde gentibus agitatur persequutione, *quam* non cohibebit:

7 Quiescit, tranquilla est tota terra; frangorem edunt cantu.

8 Etiam abietes lætantur de te, cedri Libani *dicentes*, ex quo occubuisti, non ascendit ullus cæsor contra nos.

9 Sepulcrum inferne commotum est tua causa, ad occurrendum advenienti tibi, excitat tibi expertes vitæ, omnes duces terræ: facit ut surgant è soliis suis omnes Reges gentium;

10 Qui omnes loquentes dicant tibi, etiam tu infirmatus es sicut nos? nobis similis factus es?

11 Deducitur in sepulcrum fastus tuus, strepitus nabliorum tuorum; substernitur tibi lumbricus, & obtegit te vermis.

12 Quomodo decidisti de cœlis Lucifer, nate Aurora? succisus es usq; in terram? debilis es sup a quam gentes?

13 At tu dicebas cum animo tuo, in cœlos ascendam, supra stellas *Dei* fortis exaltabo solium meum: & sedebo in monte cōventus, in lateribus Aquilonis.

14 Ascendam supra excelsa nubis densæ, *ac* æquibo excelso.

15 Veruntamen in sepulcrum dejicieris, ad latera foveæ.

16 Videntes te considerabunt te, in te advertent *dicentes*: hiccine vir ille est qui commovebat terram, qui concutiebat regna?

17 *Qui* disponebat orbem habitabilem sicut desertum, & civitates ejus destruebat; vinctos suos non solvebat *reversos* domum?

18 Omnes Reges gentium, quot quot sunt; occubuerunt gloriose quisq; domi suæ.

19 Tu vero abjiceris è sepulcro tuo, ut surculus abominandus, *ut* vestimentum interfectorum, onustorum *ensibus istius* gladii: *ut* descendentes ad lapides foveæ, ut cadaver proculcatum.

20 Non adunaris illis in sepultura, quia terram tuam corrupisti, populum tuum interfecisti; non prædicabitur in seculum semen maleficorum.

21 Parate filiis ejus mactationem propter iniquitatem patrum ipsorum; ne surgentes hæreditario jure possideant terram, & impleant faciem orbis habitabilis civitatibus:

22 Nam insurgam contra eos, dictum Jehovæ exercituum; & excidam ex Babylonia nomen, & residuam, filiumque ac nepotem, dictum Jehovæ:

23 Et disponam eam ut sit hæreditaria possessio onagraria, & stagna aquarum; everramque eam everriculo perditionis, dictum Jehovæ exercituum.

24 Juravit Jehova exercituum dicendo: *nonne*, nisi quemadmodum proposui *mihi* ita fuerit; & quemadmodum consilium inivi, illud existerit:

25 Quum frangendo Assyrium in terra mea, super montes meos proculcavero eum; tum amovebitur ab istis jugum ejus, & onus ejus ab humero istius amovebitur.

26 Hoc illud consilium *est*, quod initum fuit contra totam illam terram; & hæc illa manus extensa contra omnes istas gentes.

27 Nam Jehova exercituum inivit consilium, & quis irritum faciat? & manum ejus extentam, ecquis avertat?

CAPUT XV.

Onus Palæstinæ.

Quo anno mortuus est rex Achaz, fuit onerosa prophetia hæc.

2 Ne lætator, tu Palæstina tota, quod confracta fuerit virga percutientis te; nam è radice serpentis prodit hæmorrhous, etiam fructus illius præster volans.

3 Deinceps pascent primogeniti tenuium, & egentes secure cubabunt; quum enecavero fame radicem tuam, & residuum tuum interfecerit.

4 Ejula porta, exclama civitas, dissolvere Palæstinam totam: nam ab Aquilone *ut* fumus advenit, neq; ullus seorsim prospecturus est sibi in cœtibus ejus.

5 Quid ergo respondebunt est legatis gentis? Jehovam fundasse Tzijonem, ut in eam se recipiant pauperes populi sui. *Cap.* 15.

CAPUT XVI.

Onus Moabi.

Onerosa prophetia Moabi: Quum nocte vastata fuerit Har-Moabitarum, excisa fuerit; quum nocte vastata fuerit Kir-Moabitarum, excisa fuerit:

2 Ascender Bajithum, & Dibonem, Bamothas cum fletu: super Nebunte & super Medeba Moab ejulabit; in omnibus capitibus ejus calvitium *erit*, omnis barba excisa.

3 In compitis ejus accingentur cilicio: super tecta ejus & in plateis ejus quisq; ejulabit, descensurus cum fletu suo.

4 Et exclamabit Cheschbon, Elhaleqies Jahatzum usq; audietur vox eorum: propterea expediti Moabi vociferabuntur; vitæ suæ tædebit ipsum, *dicendo*:

5 Animus

5 Animus meus Moabum inclamabat, elausuras ejus, Tzoharem usque, quasi vitula trimatquoniam per clivum Luchitæ cum fletu ascendit, quoniam via Choronajimorum clamore fragoso boant.

6 Nam *ad* aquas Nimrimorum desolationes erunt: exaresset enim fœnum, deficiet tenera herba, viriditas non erit.

7 Idcirco *ut ut* residuum fecerit at quæcunq; recondiderint, in vallem Arabum exportabunt ea.

8 Nam circuibit exclamatio illa terminum Moabi; ad confluentes usq; ejulatus ejus, etiam Beer-Elima ejulatus ejus;

9 Quod aquæ Dimonis plenæ sanguine futuræ sint, quum disponam in Dimone additamenta: evadentibus *vero* Moabitis leonem, & residuo terræ. *Caput 16.*

10 Mittite agnum Dominatoris terræ, à Petra ad desertum usque; ad montem filiæ Tzijonis.

11 Alioqui erit *Moab* quemadmodum avis vaga, nidus dimissus: erunt Moabitides ad vada Arnonis.

12 Ini consilium, fac judicium, dispone tamquam noctis, umbram tuam ipso meridie: absconde propulsos, vagantem ne prodito.

13 Commorentur apud te propulsi mei; ô Moab, esto latibulum ipsis à conspectu vastatoris: nam desinet qui premat, deficiet vastator, consumentur calcatores singuli è terra;

14 Et stabilietur benignitate solium, cui insideat constanter in tentorio Davidis, judex & procurans jus, & promptus ad justitiam.

15 *Verum* audivimus superbiam Moabi, fastuosi admodum: fastu ejus & superbia ejus, & furore ejus, non ita *succedent* mendacia ejus.

16 Idcirco ejulabit Moabita ad Moabitam, unusquisque ejulabit; de fundamentis Kir-chareschethæ eflabimini, veruntamen contrita *sunt*.

17 Quin etiam vites Cheschbonis elanguent, vitis Sibmæ; Domini gentium retundunt lectissimas plantas ejus, Jahzeræ usq; attingunt, errant per desertum: propagines ejus evelluntur, trajiciunt mare.

18 Idcirco defleo fletum Jahzeris, vitem Sibmæ; irrigo te lacryma mea, ô Cheschbon & Elhale: quoniam de æstivis fructibus tuis, & de messe tua celeusma concidit;

19 Et intercepta est lætitia & exsultatio ex arvis, & in vineis non cantatur, non agitatur vociferatio: vinũ in lacubus non calcat calcator, celeusma facio ut cesset.

20 Idcirco viscera mea propter Moabum, tamquam cithara perstrepunt, & interanea mea propter Kir-Charesum.

21 *Itaque* erit quum perspicuum erit fatigari Moabum in excelso suo, & venienc ad sanctuarium suum deprecatum, nihil tamen poterit.

22 Illud *est* verbum quo alloquutus fuerat Jehova Moabũ inde ab illo tempore,

23 Nunc vero loquitur Jehova dicendo, intra tres annos, ut *sunt* anni mercenarii, vilis reddetur gloria Moabi cum tota sua multitudine maxima: ita ut residuum *sit* parvum, minus pusillo, invalidum.

CAPUT XVII.

Onus Damasci.

PRophetia onerosa Damasci. Ecce Damascus amovebitur ne sit civitas; eritq; acervus ruinæ.

2 Derelictæ civitates Haroheris; pro gregibus erunt, ubi recubantes nemo exterret:

3 Desinet enim munitio ab Ephrajimo, & regnum à Damasco, ac residua Syriæ, sicut gloria Jisraelitarum erunt, dictum Jehovæ exercituum:

4 Erit autem tempore illo, *quo* attenuabitur gloria Jahakobi, & pingue carnis ejus emaciabitur,

5 Erit, inquam, perinde ac si colligetet messor segetem, & brachium ejus spicas demeteret: denique erit ut qui legit spicas in convalle Rephaimorum.

6 Tantum relinquetur in eo racematio, ut quum stringitur olea, duæ tresve baccæ in vertice summi rami: quatuor *aut* quinque in ramis ipsius fructiferæ, dictum Jehovæ Dei Jisraelis.

7 Tempore illo respiciat homo ad opificem suum, & oculi ejus ad sanctum Jisraelis spectent.

8 Non autem respiciat ad ista altaria, *ad* opus manuum ipsius; & quod fecerunt digiti ipsius, non spectet, aut lucos, aut subdiales statuas.

9 *Sed* tempore illo erunt civitates robustæ ejus similes derelicto virgulto summoq; ramo, quas dereliquerint *Assyrii* propter filios Jisraelis: denique erit desolatio:

10 Quia oblita es Dei salutis tuæ, & rupis munitionis tuæ non es recordata: idcirco *ut ut* plantaveris plantas amœnissimas, etiam palmite extraneo conseveris ipsum;

11 Quo die plantasti curaveris ut adolescat, etiam mane ipso feceris ut semen tuum effloreseat: acervus messis *eris* die ægritudinis & doloris mortiferi.

CAPUT XVIII.

Onus Æthiopiæ.

VÆ multitudini populorum amplorum, *qui* sicut perstrepere solent undaria, perstrepunt; & tumultuantibus nationibus, *quæ* tumultuatione qualis est aquarum validarum tumultuantur.

2 *Multitudo* nationum secundum tumultuationem aquarum multarum tumultuantium; quum increpabit ipsam ut fugiat quam longissime: nam agitabitur ut gluma montium coram vento, & ut rota coram turbine.

3 Tempore vespertino, ecce terror; quum

quam nondum *illuxerit* mane, nemo aderit: Hæc *est* pars proculcantium nos, & sors diripientium nos. *Caput* 18.

4 Væ terræ umbrosæ oris, quæ *est* secundum flumina Æthiopiæ:

5 Mittenti per mare legatos, & instrumentis scirpeis per superficiem aquarum, *dicendo*; ite nuncii leves ad gentem distractam & depilatam, ad populũ formidabilem ex eo loco atq; ulterius: gentem omnibus delineantem & conculcantem, cujus terram diripiunt flumina.

6 Omnes incolæ orbis habitabilis, & habitatores terræ: quum attollam vexillum montium, videbitis; & quum clangam tuba, audietis.

7 Nam ita ait Jehova alloquutus me, acquiesco, sed intueor in locum meum: ut æstum serenum super olus, ut desuni rorem in æstu messis, *hunc esse*.

8 Nam ante messem quum perfecta gemma & omphacio educato exstitit flos, ut excindit flagella suis falcibus, & sarmenta amovet amputatque *vinitor*:

9 *Ita* derelinquentur pariter volucribus montium & bestiis terræ; ut æstatem transigant cum hoc volucres, & omnes bestiæ terræ cum hoc hiemet.

10 Tempore illo adducetur munus Jehovæ exercituum *de* populo distracto & depilato, de populo inquam formidabili ex eo *loco* atq; ulterius; gente omnibus delineante & conculcante, cujus diripiunt flumina terram, ad locum nominis Jehovæ exercituum, *ad* montem Tzijonis.

CAPUT XIX.

Onus Ægypti.

Prophetia onerosa Ægypti. Ecce Jehova insidens densæ nubi levi, invasurus est Ægyptũ; adeo ut commoveantur idola Ægypti a conspectu ejus, & cor Ægyptiorũ colliquescat in medio ipsorum.

2 Nam commiscebo, *inquit*, Ægyptios inter se, ut pugnent quisq; contra fratrem suum, & quisq; contra amicum suum, civitas contra civitatem; regnum contra regnum.

3 Et exhauste spiritu Ægypti in medio ipsius; ubi consilium ejus absorpsero; consulent sua idola, & præstigiatores, pythonesque, & ariolos:

4 Et concludam Ægyptios in manum dominorum dure dominantium; donec Rex rigidus dominetur in eos, dictum Domini Jehovæ exercituum.

5 Nam deperdent aquas ne influant in mare, adeo ut fluvius siccetur & arescat:

6 Et retro abjicientes flumina, exhaurient & siccabunt rivos ductos aggeribus: arundo & alga languebunt:

7 Papyri juxta rivos, in ora rivorum, & omnis sementis rivorum arescet, depelletur, nec *ori* amplius:

8 Et mœrebunt piscatores, lugebuntq; omnes qui projiciunt in rivos hamum: & qui expandunt rete jaculum in superficie aquarum, languebunt:

9 *Et* erubescent opifices lineorum, generosorum*que*, & textores alborũ *operum*.

10 Deniq; erunt propositis ipsius contriti; omnes *facientes* excipulum, stagna*que* voluptaria.

11 Etiamvero stulti *sunt* Principes Tzohanis; sapientum & consiliariorum Pharonis, consilium obbrutescet: quomodo dictatis Pharoni, filius sapientum sum, filius regum antiquissimorum.

12 Ubi *sunt* illi? ubinam sapientes tui qui indicent jam tibi? cognoscant igitur quid consilii ceperit Jehova exercituum contra Ægyptum.

13 Stulte agent Principes Tzohanis, decipientur Principes Nophi: seducent Ægyptum *usque ad* extremitatem tribuum illius.

14 Jehova miscente in medio ejus spiritum perturbationis*que* simum; facient ut erret Ægyptus in omni opere suo, sicut oberrat ebrius in vomitu suo:

15 Neque exsistet in Ægypto opus; *nihil* quod faciat caput aut cauda, ramus aut juncus.

16 Tempore illo erit Ægyptus similis mulieribus: trepidabit enim & pavebit propter agitationem manus Jehovæ exercituum, quam agitabit contra ipsam.

17 Eritq; terra Jehudæ Ægypto tributationi; quicunq; mentionem fecerit ejus apud se, pavebit propter consilium Jehovæ exercituũ, quod capturus est contra eam.

18 Tempore illo erunt quinq; civitates in terra Ægypti loquentes sermone Cenahanæo, & juratæ Jehovæ exercituum, civitas destructionis dicetur unaquæque.

19 Tempore illo erit Jehovæ altare in media terra Ægypti; & statua juxta terminum ejus Jehovæ:

20 Eritq; in signum & testimonium de Jehova exercituum in terra Ægypti; quum inclamant Jehovam propter oppressores, immittere eis servatorem & magnatem qui eripiat eos.

21 Ita innotescet Jehova Ægyptiis, agnoscentque Ægyptii Jehovam tempore illo: & colent sacrificio & munere, & vovebunt votum Jehovæ pendent.

22 Si plaga afficiet Jehova Ægyptum, plagis afficit & sanat: quum converti fuerint usque ad Jehovam; exorabitur eis, & sanabit eos.

23 Tempore illo erit agger ex Ægypto in Assyriam, quia commeant Assyrii in Ægyptum, & Ægyptii in Assyriam: ut colant Ægyptii cum Assyriis.

24 Tempore illo erit Israelitarum gens tertia Ægyptiæ & Assyriæ: *denique* benedictio in medio *populo* tertæ:

25 Cui benedicturus est Jehova exercituum, dicendo, benedictus populus meus Ægyptius, & opus manuum mearum Assyrius, & possessio mea Israeliticus.

CAPUT

CAPUT XX.

Omni Ægypti & Æthiopiæ.

ANno quo venit Thartan Aschdodæum, mittente eum Sargone Rege Assyriæ, quo oppugnavit Aschdodum, & cepit ipsum:

2 Tempore illo locutus est Jehova per Jeschahjã filium Amotzi, edicẽdo, abi, & solve istud cilicium à lumbis tuis, & calceamẽtum tuum extrahe de pede tuo: qui fecit ita, incedens nudus & discalceatus.

3 Tum dixit Jehova, quẽadmodum incedit servus meus Jeschahja nudus & discalceatus, tertii anni signum & ostẽtum contra Ægyptios & contra Æthiopas:

4 Ita abducet Rex Assyriæ captivam multitudinem Ægyptiorum, & deportandam turbam Æthiopum puerorum & senum, nudam & discalceatam, etiam denudatos nate, *in* probrum Ægyptiorum.

5 Ita perterrefacti erubescent; ab Æthiopibus ex spectatione sua, & ab Ægyptiis gloriatione sua.

6 Et dicet incola regionis istius tempore illo; Ecce, ita *habet* ex spectatio nostra, quo confugiebamus ad auxilium, ut eriperemur à conspectu regis Assyriæ: & quomodo evademus nos?

CAPUT XXI.

Omni Babylonis, Idumææ, & Arabiæ.

ONerosa prophetia deserti maris: sicut turbo vehementissimus in Austrum permeando, à deserto eventura, è regione formidabili:

2 Visio dura nunciatur mihi: Perfidus iste perfide agit, & vastator iste vastat: Ascende Helam, obside Madai; totus gemitus hujus faciam ut cesset, *dicensis*:

3 Idcirco implentur lumbi mei ægritudine: tormina corripiunt me quasi tormina parturientis: contorqueor ex auditu, conturbor ex visu.

4 Errat animus meus, horror perterrefecit me; crepusculum desideratissimum mihi disponit in trepidationem mihi.

5 Instrue mensam, speculetur speculator, comede, bibe: surgite ô Principes, ungite scutum.

6 Nam ita edixit Dominus mihi: Abi, constitue speculatorem, quod viderit indicet.

7 Quum itaque vidisset currus, duplices equites, currus asinorum, & currus camelorum: & attendisset attente, attentissime:

8 Clamavit, *ut* leo; In specula, Domine, ego consistã jugiter interdiu, & in observatione mea ego perstabo totis noctibus.

9 Interea ecce jam ingressi erant currus virorum, duplices equites: tunc eloquutus est dicens, cecidit, cecidit Babylon; & omnes sculptiles Deos ejus confringens *dejecit* in terram.

10 O tritura mea, & edite in area mea: quod audivi ex Jehova exercituum Deo Israelis, annuncio vobis.

11 Prophetia onerosa Dumæ: Ad me clamat è Sehire, vigil quid de nocte, vigil, quid loquitur?

12 Dicit vigil, adventerat mane, sed etiam nox *adventat*: si quæsituri estis, quærite, revertimini, venite.

13 Prophetia onerosa in Arabiam: Per silvas; in Arabia pernoctabitis, ô cœtus commeantes Dedanæorum.

14 Obviam sitienti venientes afferant aquas; incolæ regionis Themæ, cibo suo præveniant evagantem:

15 Nam propter gladios evagabuntur, propter gladium extensum, & propter arcum adductum, deniq; propter gravitatem belli.

16 Sic enim ait Dominus alloquutus me intra annum, ut *hujus* anni mercenarii, tum deficiet tota gloria Kedaris.

17 Et reliquus numerus jaculatorum, potentes Cedareni diminuentur: quoniam Jehova Deus Israelis loquutus est.

CAPUT XXII.

Omni vallis Visionis, hoc est, Hierosolymæ.

PRophetia onerosa vallis visionis: Quid tibi jam *est*, quod ascendis tota in tecta?

2 *Quod* tumultuationibus plena, civitas strepera es, ô urbs *ante* exsultabunda? confossi tui non *sunt* confossi gladio, neq; mortui bello?

3 *Quod* omnes ductores tui evagantes pariter, ita vincti sunt ut non utantur arcu? quicunq; præsentes sunt tuorum, vincti pariter, à longinquo fugiunt?

4 Propterea dico, respicite *alios* à me, amaritudine afficiam *me* in isto fletu: ne urgetis in consolando me, *super*vastatione filiæ populi mei.

5 Quia dies *est* vexationis, concalcationisque, & perplexitatis Domino Jehovi exercituum, in valle visionis; *dies* destructionis muri, & vociferationis ad montana.

6 Et Helamita gestat pharetram, cum curribus hominum & equitibus; & Kir expromit clypeum.

7 Eveniet enim lectissimis convallibus tuis, *ut* impleantur curribus; & equites ipsi continenter ponant *castra* ad portam:

8 Quia retegente *hoste* operimentum Jehudæ; intueris quidem eo tempore in arma domus saltus,

9 Et rimas civitatis Davidis considerantes multas esse, colligitis aquas piscinæ inferioris.

10 Domosq; Jeruschalaimorum recensentes, diruitis domos quasdam ad muniendum murum.

11 Insuper conceptaculum facitis inter duos muros pro aquis piscinæ veteris; sed non intuemini in opificem illius, & formatorem ejus è longinquo *tempore* non animadvertitis.

12 Cumq; vocaverit Dominus Jehovi exercituum tempore illo, ad fletum, & ad planctum,

planctum, & ad calvitium, & ad cincturam cilicii;

13 Ecce lætitiam & gaudium, occidendo boves, & jugulando pecudes, comedendo carnes, & bibendo vinum, *dicentium:* edamus & bibamus, cras enim morituri ſumus.

14 Atqui revelavit ſe, me audiente, Jehova exercituum; *ne vivam*, ſi expietur iſta iniquitas vobis, donec moriamini, inquit Dominus Jehovi exercituum.

15 Ita ait Dominus Jehovi exercituum; age, accede adjutorem iſtum Schebnam, qui præeſt domui.

16 Quid tibi hic? & quis tibi hic eſt? quod excidiſti tibi hic ſepulcrum: ô cædens *in* edito ſepulcrum ſuum, ô ſtatuens in petra habitaculum ſibi.

17 Ecce Jehova, qui contegit te integumento *quantum poteſt eſſe* viri; & qui amicit te belle,

18 Egregie volutabit te volutatione *ut* pilam in regionem amplam ſpatiis: ibi morieris, ibiq; *deſinent* curricula gloriæ tuæ; ô ignominia domus domini tui.

19 Propulſo te de ſtatu tuo, *inquiem*, de ſtatione tua deſtruet te.

20 Erit autem die illa, ut vocem ſervum meum Eljakimum filium Chilkiæ:

21 Et induens eum tunica tua, baltheoque tuo confirmas eum, dominationem tuam tradam in manum ejus; ut ſit loco patris habitatoribus Jeruſchalaimorum, & domui Jehudæ:

22 Et imponam clavem domus Davidis humero ejus: eo aperiente nemo claudet, & claudente nemo aperiet:

23 Et infigam eum *velut* paxillum in loco firmo; eritq; ſolio honori, & domui paternæ ſuæ.

24 Nam appendent ei totam gloriam domus paternæ ipſius, proventus ejus & reditus ejus, omnia inſtrumenta *etiam* minimi; tum inſtrumenta craterum, tum omnia inſtrumenta utrium.

25 Die illa, dictum Jehovæ exercituum, diſcedet paxillus iſte infixus in loco firmo: & amputatus decidet, exſcindeturque onus illud quod *erat* impoſitum ei, nam Jehova loquutus eſt.

CAPUT XXIII.

Onus Tyri.

PRophetia oneroſa Tyri: Ejulate naves Oceani; vaſtatam eſſe à domeſticis, ab advenis, à regione Citthæorum, revelatur in illam.

2 Silete habitatores inſulæ, tu *quam* mercatores Tzidonis pervagantes mare, implent;

3 Cujus proventus aquis multis *eſt* ſemen Schichoris, meſſis rivi *Ægyptiaci*. & quæ es mercatus gentium.

4 Erubeſce Tzidon; quia loquitur mare, munitio maris, dicendo: non parturio, neq; pario; neq; educo juvenes, *nec* tollo virgines.

5 Quemadmodum rumore de Ægypto, intremunt æque rumore Tyri.

6 Tranſite per Oceanum, ejulate habitatores inſulæ.

7 Hæccine vobis exſultabunda *videretur*, cujus pedes à diebus præcedentibus, à præcedente ſtatu ipſius deducunt eam ad peregrinandum procul?

8 Quis cepit conſilium hoc contra Tyrum illam coronariam? cujus mercatores *erant* principes, cujus negotiatores honoratiſſimi terræ?

9 Jehova exercituum conſilium illud cepit; ad fœdandum faſtum omnis gloriæ, ad elevandum omnes honoratiſſimos terræ.

10 Remea *in* terram tuam, ſimilis rivo navis Oceani, nulla eſt zona amplius.

11 Manum ſuam extendit ſuper mare, commovet regna: Jehova præcipit contra Cenahanem, perdere munitiones iſtius.

12 Dicens, non perges amplius exſultare: ô oppreſſa virgo filia Tzidonis, *ad* Citthæos ſurge, tranſi, etiam illic non erit quies tibi.

13 En terram Chaldæorum, iſte populus non fuit, *ex quo* Aſſyrius fundavit eam pro barbaris; erexerant exploratorias ſpeculas ſuas, excitaverant palatia illius, *Aſſyrius* diſpoſuit illam in ruinam.

14 Ejulate naves Oceani, quia vaſtatur munitio veſtra.

15 Erit autem tempore illo, quum oblivioni tradita fuerit Tyrus ſeptuaginta annis, ſecundum dies regni unius: *ut* exactis ſeptuaginta annis ſit Tyro ſimile canticum meretricio.

16 Sume citharam, circui civitatem, ô meretrix oblivioni tradita: optime pulſa, utere quam plurimo cantico, ut renovetur memoria tui.

17 Erit enim ut exactis ſeptuaginta annis reviſat Jehova Tyrum, quæ reverſa fuerit ad quæſtum ſuum: deinde fornicabitur cum omnibus regnis regionis, in ſuperficie terræ.

18 Tandem erit merx ejus, & quæſtus ejus ſanctificatus Jehovæ; non reponetur in theſaurum neq; recondetur: ſed pro habitatoribus expoſita Jehovæ erit merx ejus, ad comedendum in ſaturitatem & ad tegumentum validum.

CAPUT XXIV.

Regnum Chriſti orietur in mediis vaſtis Hieroſolyma.

ECce Jehova exhauſturus eſt terram, & exinaniturus eam; & pervertens ſuperficiem ejus diſperſurus eſt habitatores ejus.

2 Eritq; perinde populo ac præſidi, perinde ſervo ac domino ſuo, perinde ancillæ ac heræ ſuæ; perinde emtori ac venditori, perinde mutuo danti ac; mutuo accipienti, perinde fœnore accipienti ac ei qui fœnerat ipſi.

3 Plane exhauretur terra, & plane diripi-

diripietur ; quia Jehova eloquutus est sermonem hunc.

4 Lugebit, concidet terra ; languebit, concidet orbis habitabilis : languebunt celsi populorum terræ.

5 Etiam hæc terra contaminata est sub habitatoribus suis, quia transgrediuntur leges ; mutant decretum, irritum faciunt fœdus perpetuum.

6 Idcirco exsecratio consumet terram, & desolabuntur habitantes in ea : idcirco exardescent habitatores terræ, & reliqui fient mortales perpauci.

7 Lugebit mustum, langnebit vitis ; suspirabunt omnes læti animo.

8 Cessabit gaudium tympanorum, desinet strepitus exsultantium ; cessabit gaudium citharæ :

9 Cum cantico non bibent vinum, amarescet potus inebrians bibentibus ipsum.

10 Confringetur urbs inanis futura ; claudetur omnis domus, ne *quisquam* ingrediatur.

11 Querela erit super ipso vino in plateis ; advesperascet omnis lætitia, emigrabit gaudium terræ :

12 Reliquum factum in civitate, desolatione ; & vastitate atteretur porta.

13 Quando ita fuerit in medio terræ, inter populos istos, similes olivis destrictæ oleæ, similes racemis quum finita est vindemia.

14 Hi efferentes vocem suam cantabunt ; propter excellentiam Jehovæ clara vocem edent inde à mari *dicentes*,

15 Idcirco in ipsis ignibus glorificate Jehovam ; in insulis maris, nomen Jehovæ Dei Israelis.

16 Ab ora terræ psalmos audiveramus, decorem *fuisse* justo, jam autem dico, macies *est* mihi, macies *est* mihi : Hei mihi : perfidi perfide agunt, & perfidia quidem perfidissima perfide agunt.

17 Pavor, & fovea, & laqueus ; imminent tibi, ô habitator terræ.

18 Erit enim *ut* fugiens ab audito pavore incidat in ipsam foveam : & qui ascendet è medio ipsius foveæ, capiatur laqueo : nam cataractæ ex alto aperientur, & concutientur fundamenta terræ.

19 Omnino confringet se terra, omnino dissrumpet se terra, omnino natabit terra.

20 Omnino commovebitur terra tanquam ebrius, & evagabitur ut tegillum ; & ingraviscente super eam defectione ipsius, ita cadet ut non surgat amplius.

21 Et erit tempore illo, animadvertente Jehova in exercitum excelsi cujusque eum ipso excelso ; & in omnes Reges terræ cum terra ipsorum :

22 Ut colligantur collecti, vincti in foveam, & occludantur in claustro ; & post multos dies desiderentur.

23 Denique pudebit ipsam lunam, & erubescet sol ipse : quum regnabit Jehova exercituum in monte Tzijonis & Jeruschalaimis, & coram Senioribus suis gloriose.

CAPUT XXV.

Hymnus Esaiæ.

JEhova Deus meus es, exaltabo te, celebrabo nomen tuum, quia fecisti mirum : consilio à longinquo *tempori prædicta* fides *sunt*, veritas.

2 Nam disposuisti ex civitate acervum, ex urbe munita ruinam : palatium extraneorum ex civitate, in seculum non ædificabitur.

3 Idcirco honorabunt te populus fortis, urbs gentium formidabilium reverebuntur te :

4 Quod fueris munitio tenui, munitio egeni, quum aliqua angustia esset ei ; receptus ab inundatione, umbra ab æstu, quum spiritus violentorum similis *esset* inundationi labefacturæ murum :

5 Sicut æstum in siccitate, tumultuationem extraneorum depresseris, æstum, *inquam*, umbra densa, *qui* propagini violentorum respondebat.

6 Faciet autem Jehova exercituum omnibus populis in monte hoc convivium *rerum* pinguium, convivium *vini* defæcati ; pinguium *inquam* saginariorum, *vini* facibus expurgatis :

7 Et absorbebit in monte hoc speciem istius veli obvelantis omnes populos ; & istius operimenti obducti super omnes gentes :

8 Absorbebit ipsam mortem in victoriam, & absterget Dominus Jehovi lacrymas ab omnibus faciebus ; & opprobrium populi sui amovebit à tota terra (nam Jehova loquutus est.)

9 Ut dicat tempore illo, ecce Deus noster hic *est*, exspectamus eum, & servat nos : hic *est* Jehova quem exspectamus, exultabimus, & lætabimur de salute ejus.

10 Nam quiescet manus Jehovæ in monte hoc, tritturabitur vero Moab in loco suo, ut tritturatur palea ad stercorationem.

11 Expandet enim manus suas in medio ejus, sicut expandere solet natator ad natandum ; & demittet superbiam ejus, cataractis manuum suarum :

12 Ita munitionem editumque locum murorum tuorū deprimet, demittet, deturbabit in terram, in pulverem usque.

CAPUT XXVI.

Canticum Sionis.

TEmpore illo cantabitur canticum hoc in regione Jehudæ : civitas fortis *est* nobis, salutem disponit muris & præmunitioni. *Deus, dicendo*,

2 Aperite portas, & ingrediatur gens justa conservans omnem fidem.

3 Cogitationi innitenti custodis continuam pacem, quum tibi confidit.

4 Confidite Jehovæ usq; in sempiternū : nam in Jah Jehova rupes seculorum *est* :

5 Nam deprimit habitatores *loci* alti, urbem editam : dejicit eam, dejicit eam usque

usq; in terrā, deturbat eā in pulverē usq;:
6 Conculcat eam pes; pedes pauperis, vestigia tenuium.
7 Iter justo rebus æquissimis, recto orbitam justi libras.
8 Etiam *in* itinere judiciorum tuorum, Jehova, exspectamus te: ad nomen tuū & ad memoriam tui *fortur* desideriū animæ:
9 Animo meo desidero te per noctem; etiam spiritu meo *qui est* in me, tempestive quæro te: nam quum judicia tua *exstant* in terra, justitiam discunt incolæ orbis habitabilis:
10 Cum gratia fit improbo, non discit justitiam, in terra æquissima iniquè agit; & non considerat celsitudinem Jehovæ.
11 Jehova, *quum* exaltatur manus tua, non vident: videbunt erubescentes zelum erga populum, quin etiam ignis hostes tuos consumet.
12 Jehova, dispones pacem nobis: nam etiam omnes res nostras confecisti nobis.
13 Jehova Deus noster, imperabant nobis domini præter te: tantum per te recordamur nominis tui.
14 *Hi* mortui non reviviscent; expertes vitæ non resurgent: propterea visitans perdidisti eos, & profligasti omnem memoriam eorum.
15 Adjecisti huic genti Jehova, *vitam*; adjiciens huic genti glorificas tē: *genti quam* procul amoveras *ad* omnes extremitates terræ.
16 Jehova in ipia anguſtia visitaverunt te; fuderunt submissam orationem, castigatione tua *premente* ipsos.
17 Ut pregnans propinqua partui dolet, exclamat in doloribus suis; ita fuimus à conspectu tuo, Jehova:
18 Gravidi fuimus, doluimus, quasi pareremus ventum, salutem ullam non fuissemus effecturi terræ, neq; casuri fuissent incolæ orbis habitabilis.
19 Reviviscunt tui mortui, cadavera quæq; mea resurgunt: expergiscimini, *vigilate*, & cantate qui inhabitatis pulverem; nam ros olerum ros tuus est, postquam in terram expertes vitæ dejecisti.

CAPUT XXVII.

Leviathan judicandus.

AGe populе mi, intra in conclavia tua, & occlude fores tuas tibi: latita quasi exiguo momento, donec præterierit indignatio.
2 Nam ecce Jehova proditurus est è loco suo, ad animadvertendum iniquitatem habitatoris terræ in eum; & reteget terra cædes suas, neq; obteget ultra interfectos suos. *Capit 27.*
3 Tempore illo animadvertet Jehova gladio suo durissimo, maximoq; & validissimo, in balænam serpentem oblongū, & in balænam serpentem tortuosum; & interficiet draconem qui *est* in mari.
4 Die illa, vinetum rubentis meri, acclamate ei,
5 Ego Jehova sum custoditurus eā, momentis irrigaturus eā; ne *quis* invisat eā, noctes, dieisque custoditurus sum eam.
6 Æstus non *est* mihi; qui induxerit me sente & vepre ad prælium, *hunc* caute ingredientis eam succendam *ex* ea simul:
7 Sin prehendet robur meum facturq; pacem mecum; pacem fecerit mecum.
8 Ut advenientes Jakakobi *posteri* radicentur faciet, efflorescet, & germinabit Jisrael; deniq; implebunt superficiem orbis habitabilis proventu.
9 An ut percussit percussorem ejus, percutit eum? an ut interfecti sunt interfecti illius, interficiuntur?
10 Moderate emittendo eum contendis *cum eo*; *illum* aufert spiritu suo duro, *quasi* tempore Euri.
11 Idcirco hac re expiatur iniquitas Jakobi, & hic *est* totus fructus, ut amoveat peccatum ejus; quum disponet omnes lapides altaris ut lapides calcis dissipatos, nec cōsistent luci aut subdiales statuæ.
12 Sed *illius* civitas munita *erit* solitaria, caula disjecta, & derelicta velut desertum; ibi pascet vitulus & ibi recubabit, etiam absumet ramos ejus.
13 Arefacto ramo ejus, frangentur *a. muscoli*, mulieres venientes incendent illum: quia non est populus ulla intelligentia præditus, idcirco non miseretur ejus, qui fecit eum, & qui formavit eum, non facit gratiam ei.
14 Erit autem tempore illo, excutiet Jehova inde à fluxu illius fluminis usq; ad torrentem Ægypti, vos autem colligemini figillatim, ô Jisraelitæ.
15 Eritq; tempore illo, *quando* clangetur buccina magna; ut veniant qui perierant in terra Assyriæ & qui depulsi fuerant in terram Ægypti; & *homines exhilentes* incurvent se Jehovæ in monte sancto Jeruschalaimis.

CAPUT XXVIII.

Deus, corona sui populi: & Christus, lapis angularis in Sion.

VÆ coronæ fastus, ebriosis Ephrajimi, cujus ornatus decor *est velut* flos caducæ *planæ*, eis qui præsunt valli pinguissimæ, obtusis vino.
2 Ecce robustus & fortis Domino, similis inundationi grādinis, turbini exitiali, similis inundationi aquarum validarum exundantium, dejiciet in terram manu.
3 Pedibus conculcabuntur; corona fastus, ebriosi Ephrajimi.
4 Tum erit *velut* turba florum caducæ *planæ* decor ornatus illius, quisquis præst valli pinguissimæ; ut fructus præcox quum nondum *est* æstas, quem ubi videt quispiam dum adhuc *est* in manu sua deglutit.
5 Tempore illo erit Jehova exercituum pro corona decoris, & pro diademate ornatus, reliquo populo suo:
6 Et pro spiritu judicii, ei qui præsidebit

debit judicio, & potentibus regerentibus bellum in portam.

7 Verumtamen etiam isti vino errant, & potu inebriante oberrant: præs ac Propheta errant potu inebriante, absorbentur a vino; oberrant præ potu inebriante, errant in functione videntes, titubant in judicatione;

8 Nam omnes mensæ plenæ sunt vomitu, & excremento, non *superest* locus.

9 Quem doceret scientiam & cui proponeret intelligendum documentum? depulsis à lacte, avulsis ab uberibus?

10 Cum præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi: pauculum hic, pauculum illic *sucrit additum*:

11 Cum peregrino sermone, & lingua exotica alloquutus sit populū istum *Jehova*:

12 Cum dixerit e is, hæc *est* ipsa requies, quietem tribuite lasso; & hæc *est* respiratio, & noluerint auscultare:

13 Sed fuerit eis verbum Jehovæ, præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi, pauculum hic pauculum illic; ut pergerent, & corruentes retrorsum confringerentur, & irretiti caperentur:

14 Idcirco audite verbum Jehovæ, viri irrisores, dominatores populi hujus qui *est* Jeruschalaimis.

15 Quoniam dicitis; pepigimus fedus cum morte, & cum sepulcro egimus cautum: flagellum inundantis quum transibit, non obveniet nobis; quia disponimus fallaciam receptum nostrum, & in mendacio abscondimus nos.

16 Idcirco ita ait Dominus Jehovi, ecce ego fundamentum posui in Tzijone lapidem: lapidem probationis, angularem, pretiosum, fundationem fundatissimam, qui credit non præfestinabit.

17 Disponam enim judicium ad lineam, & justitiam ad perpendiculum: ut excernat grando receptum fallaciæ, & latibulo aquæ inundent.

18 Tum abolebitur fedus vestrum cum morte, & cautio vestra cum sepulcro non stabit: flagellum inundantis quum pertransibit, tum eritis ei conculcationi.

19 Ex quo transiverit, intercipiet vos; nam quolibet mane pertransibit interdiu & noctu: eritq; tantummodo commotioni quum proponet intelligendum documentum.

20 Nam brevius erit stratum quam ut protendat se; & stragula angusta, quum colliget se *cubans*.

21 Nam sicut *in* monte Peratzimoram exsurget Jehova, sicut *in* valle ad Gibhonem irascetur: ad faciendum factum suum, extraneum factum suum, ad operandum opus suum, alienum opus suum.

22 Nunc itaq; ne pergatis ludificari, ut non confirmentur vincula vestra: nam consummationem & *quidem* præcisam audivi à Domino Jehovi exercituum contra totam hanc terram.

23 Aures adhibete, & audite vocem meam; attendite & audite sermonem meum.

24 An totum diem arat arator ad seminandum? sulcat & occat terram suam?

25 An non quum æquavit superficiem ejus, aut spargit melāthiam, cyminūq; dispergit; aut desponit triticū præstans, vel hordeū insigne, vel speltā *in* termino suo;

26 Deinde colligat illud ad eam rationem, *quam* Deus ejus docet eum?

27 Nam non tribula triturantur melanthium, aut rota plaustri super cyminum versatur; sed baculo excutitur melanthium, & cyminum virga.

28 Panis *vero* comminuitur; quia non in perpetuum pergit triturare ipsum, ubi quassit rota plaustri sui, equitibus suis non comminuit ipsum.

29 Etiam hoc à Jehova exercituū prodit *qui* mirificus est cōsilio, magnificus re ipsa.

CAPUT XXIX.

Ve Arieli, seu excidium Hierosolymæ.

VÆ Arieli Arieli, urbi *in qua* castra metatus est David: adjicite annū ad annum: sacrificiis festorū capita excecent:

2 Attamen angustabo Arielem; eritque mœror & mœstitia, quum erit mihi *instar* ut Ariel.

3 Nam castra metabor pilata acie contra te; & obsidens te stativis, erigam contra te obsidionalia munimenta:

4 Adeo ut dejecta è terra loquaris, & è pulvere mussitet sermo tuus, sitque quasi Pythonis è terra vox tua, & è pulvere sermo tuus pipiat.

5 Nam erit ut pulviscula tenuis multitudo extraneorum tuorum, & velut gluma transiens multitudo violentorum, adeo erit ad momentum repente.

6 A Jehova exercituum visitabitur tonitru, & terræ motu, sono magno, turbine, & procella, flammaque ignis consumentis.

7 Erit enim tanquam somniaret viso nocturno multitudo omnium istarum gētium, quæ militaturæ sunt contra Arielem, & finguli militaturi contra eam munitionemq; ejus & angustaturi eam.

8 Erit inquam, ac si somniaret famelicus quod ecce comedit, quum autem expergiscitur, vacua *est* anima ejus; aut quasi somniaret sitiens quod ecce bibit, expergefactus autem ecce lassus est, & anima ejus appetit: ita erit multitudo omnium istarum gentium quæ militaturæ sunt contra montem Tzijonis.

9 Cunctantur, quin admiramini; delicias agunt, quin vociferamini: inebriantur, at non vino; vacillant, non autem inebriante potu.

10 Nam perfudit vos Jehova spiritu soporis alti, & obstipavit oculos vestros; cum prophetis etiam primorum vestrorum prudentissimorum *oculos* obtexit.

11 Ideo

11 Ideo est vobis visio isterum omnium similis verbis literarum obsignatarum; quæ dantur scienti literas, dicendo, lege quæso hoc: dicit autem, non possum, quia obsignatum est:

12 Sin autem dentur literæ ei qui nescit literas dicendo, lege quæso hoc; dicit, nescio literas.

13 Dixit enim Dominus, propterea quod appropinquans populus iste, ore suo & labiis suis honorant me, cor autem suum procul amovet à me: est q; reverentia eorum erga me, quam præcepto hominum edocti sunt:

14 Idcirco ecce ego perrecturus sum res mirificas agere cum populo isto indesinenter, & admirabiles, & peribit sapientia sapientum ejus, prudentiaque prudentum ejus sese abdet.

15 Væ abdentibus in profundum à Jehova consilium: qui exsistente in tenebris opere suo *quoque* dicunt, quis videt nos? & quis animadvertit nos?

16 *Res* inverti à vobis, an sicut lutum figuli reputandum est? quum dicit opificium de opifice suo, non fecit me, etiam figmentum de fictore suo; non intelliget.

17 An non adhuc paulisper, *tempore* perpusillo, etiam convertetur Libanus in arvum? & arvum pro silva reputabitur?

18 Et audient die illa surdi ipsi verba literarum; & ex caligine atq; è tenebris oculi cæcorum videbunt:

19 Et cumulabunt mansueti in Jehova lætitiam; egentissimiq; hominum in sancto Jisraelis exsultabunt:

20 Quod desierit violentus, defecerit que derisor; & excisi fuerint quicunque sedulo observant vanitatem,

21 Peccati reum peragentes hominem propter verbum; & corripienti ponentes tendiculam in porta; denig; pervertentes sua inanitate justum.

22 Idcirco ita ait Jehova de domo Jahakobi, qui redemit Abrahamum: non jam erubescet Jahakob, neq; jam facies ejus expallescet.

23 Nam quum videbit natos suos, opificium manuum mearum in medio sui, sanctificantes nomen meum; tum sanctificabunt sanctum Jahakobi, & Deum Jisraelis exparescendum prædicabunt:

24 Ut cognoscant errabundi spiritu prudentiam, & susurrones discant doctrinam.

CAPUT XXX.

In silentio & spe.

VÆ filiis contumacibus, dictum Jehovæ ad agitandum consilium, at non ex me; & ad obducendum tegumentum, at non spiritus mei: ut adjiciant peccatum peccato:

2 Proficiscentibus ut descendant in Ægyptum, quum os meum non consuluerunt; ut robborentur robore Parhobis, & recipiant se in umbram Ægypti.

3 Nam erit vobis robur Parhonis, pudori; & receptus iste in umbram Ægypti, ignominiæ.

4 Quum fuerint Tzoanæ principes ejus, & legati ejus Chanesum pervenerint:

5 Omnes pudefacient per populum, *per homines* non profuturos illis: non adjumento, neq; emolumento; sed pudori, etiamq; probro *futuri sunt*.

6 Onus jumentis australibus; in terram oppressionis & angustiæ, *ad eos* ex quibus immanis leo, juvenisq; leo, vipera & præster volans *prodituros est*, deportabunt humero asinorum opes suas, & gibbo camelorum thesauros suos, ad populum *qui* non profuturi.

7 Nam Ægyptii *in* vanum & inaniter adjuvabunt: idcirco proclamo de hoc, sortitudinem ipsis *esse* ut maneant.

8 Nunc veni, inscribe hoc tabulæ apud eos, & in libro exara ipsum: ut sit temporibus sequentibus in sempiternum, usque in seculum.

9 Nam populus rebellis est, filii mendaces, filii *qui* nolunt audire legem Jehovæ.

10 Qui edicunt videntibus, ne videatis, & prudentibus, ne provideatis nobis recta, loquimini nobis blanda, providete illusiones:

11 Recedite à via, deducite ab itinere; faciat ut cesset à facie nostra sanctus Jisraelis.

12 Idcirco ita ait sanctus Jisraelis, quando quidem spernitis verbum hoc: confiditis autem fraudi & præfractæ vitæ, ac innitimini ea:

13 Idcirco erit vobis iniquitas ista, similis rupturæ cadentis *muri*, *quæ* ventrem faciebat in muro edito: cujus repente momento advenit fractura.

14 Franget autem eam quasi fractura utris figulini contusi, non est usurus clementia. adeo ut non inveniatur in contusione ejus testa ad capiendum igne è foco, aut ad depromendum aquas è lacuna.

15 Ita enim dicit Dominus Jehovi sanctus Jisraelis, reversione & descensu servabimini, in tranquillitate, & fiducia erit potentia vestra: non acquiescitis autem:

16 Sed dicitis, nequaquam: nam insidentes equo fugiemus; idcirco fugietis: at levi *in* *nento* vehemur; idcirco leviores erunt qui persequentur vos.

17 Mille hominum ab increpatione unius, ab increpatione quinq; fugietis *omnes*: donec reliqui fiatis similes cippo, in vertice hujus montis, & similes vexillo in hoc colle.

18 Idcirco autem exspectabit Jehova gratiam facere vobis, & idcirco elaturus est se ad misereudum vestri; quia Deus judicii *est* Jehova, beati omnes qui exspectant eum.

19 Nam populus Tzijone habitabit, Jeruschalaimis: porro non flebis, omnino gratiam faciet tibi ad vocem clamoris tui; simul ac audierit, exaudiet te.

20 Dabit

20 Dabit quidem vobis Dominus panē angustiæ, & aquas oppressionis: verū non includetur amplius angulo amplius *ultra* docētē te; sed oculi tui videbunt doctores tuos:

21 Et aures tuæ audient verbum à tergo tuo, dicentium: hæc illa *est* via, incedite per eam; quum dexteram aut quum sinistram petetis:

22 Et polluetis tectorium sculptilium argenti tui, & amictum fusilis ex auro tuo; separabis ea, ut laborantem ex mensibus; apage, dices eorum cuique;

23 Tum dabit pluviam sementis tuæ qua conseveris terram, adeo ut panis, proventus terræ sit uber & pinguis: depascent pecora tua die illa pascuum latum.

24 Boves etiam & asselli colentes tellurem farraginem meram comedent, quæ ventilata fuerit vanno & ventilabro.

25 Erunt; super omnem montem altum & super omnem collem elatum, rivi, processus aquarum; tempore cædis magnæ, quum ceciderint turres.

26 Et erit lux ipsa lunæ sicut lux solis, lux autem solis erit septupla, ut lux septē dierum; quo die obligaverit Jehova fracturam populi sui, & fractionem plagæ illius curaverit.

27 Ecce nomen Jehovæ venit è longinquo, ardens ira sua & gravitate incendii: cujus labia erant plena indignatione, & lingua ut ignis consumens:

28 Et spiritus ejus tāquam torrens inundans *eum qui* ad collū dividebat; agitando gentes agitatione vanitatis, fecit ut errēt fræno imposito maxillis populoru.

29 Illud canticum faturum est vobis, ut noctis qua sanctificatur festū: & lætitia animi, qualis *est* euntis cum tibia, ut veniat in montē Jehovæ, ad rupē Jisraelis:

30 Feciſſe Jehovam ut exaudiatur majestas vocis suæ, & descensum brachii sui demōstrasse, æstu iræ, & flāma ignis consumentis; dispersione, & inundatione, ac lapide grandinis:

31 Quum voce Jehovæ contritus est Assyrius, virga solitus percutere.

32 Sic erit omnis locus qua transibit virga fundatissima, cui imposuerit Jehova eam, cum tympanis & cum citharis; quando bellorum agitationem ipsam expugnaverit.

33 Etenim paratus est jam ante exitii locus, hic etiam ipsi regi constitutus est; profundissimum, latissimum fecit *Jehova*: pyræ ejus, ignis, & lignorum multum *est*, flatus Jehovæ quasi torrente sulphuris incendit eam.

CAPUT XXXI.

Væ illis qui fidunt equis & equitibus.

VÆ descendentibus *in* Ægyptum ad auxilium, & *qui* innituntur equis: qui confidunt curribus quum multi sunt, & equitibus quum sunt numerosi valde; neq; respiciunt ad sanctum Jisraelis, & Jehovam non requirunt.

2 Atqui ipse etiam sapiens *est*, qui quam infert malū, verba sua non finit amoveri: sed insurgit in domū malefactorum, & in auxilium operam dantium iniquitati.

3 Ægyptius vero homo *est*, non autem *Deus* fortis, & equi eorum caro, non autem spiritus: quare Jehova extendente manum suam corruet adjutor, & cadet adjutus, pariterq; hi omnes deficient.

4 Sed ita ait Jehova mihi, quēadmodū rugiens leo & juvenis leo ad prædam suā, quum vocatur contra eum multitudo pastorū, à voce eorū non terretur, & à strepitu eorū non demittit se: ita descensurus est Jehova exercituum ad militandum pro monte Tzijonis, & pro colle ejus.

5 Sicut aves volucres, sic proteget Jehova exercituum Jeruschalaima; protegēdo etiam eripiet, trāseūdo etiā liberabit.

6 Revertimini ad *eum*, quem summa apostasia provocant filii Jisraelis.

7 Quum die illa spernent quisq; idola argentea sua, & idola aurea sua; quod fecerunt vobis manus vestræ in peccatum.

8 Tunc cadet Assyrius gladio non viri, & gladius non humanus cōsumet eum; & fuga cōsulet sibi metu gladii, juvenesq; ejus & lectissimi ejus tributarii erunt.

9 Nam petra ejus præ formidine evanescet, & conterentur præ signo principes ejus; dictum Jehovæ, cui ignis *est* Tzijone, & furnus Jeruschalaimis.

CAPUT XXXII.

Regnum Christi, regnum pacis.

EN juste regnaturus est Rex, & principes jure principatum gerent;

2 Et erit vir tamquam absconsio à vento, & latibulum ab inundatione: ut rivi aquarum in arido loco, ut umbra petræ ingentis in terra fessa *ex sitı*.

3 Neq; connivebunt oculi videntium, sed aures audientium auscultabunt:

4 Animusq; inconsideratorum intelliget scientia, & lingua balborum expedite eloquetur *verba* explanata:

5 Neq; flagitioso amplius indetur nomen ingenui, & tenax non dicetur liberalis:

6 Sed flagitiosus *dicetur* flagitium eloquens, cujus animus efficit iniquitatem; exercendo hypocrisin, & proloquendo in Deum errore, exhauriendo animam famelici, & potum sitientis subtrahendo:

7 Et tenacis instrumenta mala *dicentur*; qui scelerata consilia init ad perdendum humiles sermonibus falsitatis, etiam quum egens eloquitur jus:

8 Ingenuus vero, qui ingenua consilia init; & qui rebus ingenuis insistit.

9 Fœminæ tranquillæ, surgite, audite vocem meam filiæ confidentes, auribus percipite sermonem meum.

10 Annis multis continentibus commovebimini, ô confidentes: quia defecerit vindemia, collectio non proveniet.

11 Trepidate ô tranquillæ, commovemini

mini ô confidentes; exuite, atq; nudate vos, denique accingimini lumbis.

11 Propter uberes plangant, propter agros desiderabiles, propter vitem fructiferam.

13 In terra populi mei spinæ sentesq; assurgent; imò in omnibus domibus lætis, imò urbe exultabunda.

14 Nam palatium deseretur, strepitus civitatis derelinquetur: clivus & exploratoria specula erit pro speluncis usq; in seculum, gaudio onagris, pascuo gregibus:

15 Donec infundatur super nos spiritus de excelso; & redigatur desertum in arvum, & arvum pro silva reputetur.

16 Habitetq; in deserto illo judicium, & justitia in arvo resideat.

17 Tunc erit opus justitiæ pax; effectus, inquam, justitiæ tranquillitas & securitas usq; in seculum:

18 Nam residebit populus meus in habitaculis pacis; & in habitaculis securissimis, atq; in sociis ad quietem tranquillissimis;

19 Ut ut grandinet succisa silva, & deprimatur civitas.

20 O vos beatos, qui seritis secundum omnes aquas; qui immittitis pedem bovis & asini.

CAPUT XXXIII.

Vaticinium Assyrio.

VÆ tibi vastator, qui ipse non vastaris; & tibi perfide, contra quem non agitur perfide! quam desieris esse vastator, vastaberis; quam absolveris perfide agere, perfide agetur contra te.

2 Jehova gratiam fac nobis, te exspectamus: esto brachium horum singulis matutinis, etiam salus nostra tempore angustiæ.

3 A sonitu strepitu pervagantur populi, ab exaltatione tua disperguntur gentes.

4 Et colligitur præda vestra collecta bruchi; discursione qualis est prasoduribus dum discurrantium in eam.

5 Editus est Jehova, nam habitat altus; implet Tzionem judicio & justitia.

6 Est itaq; firmitas temporis tui, robur omnis salutis, sapere te & nosse, reverentia Jehovæ est thesaurus ejus.

7 En valentissimi horum clamaverant foris; legati pacis amare fleverant:

8 Desolati erant aggeres, cessaverat vinator; irritum fecerat fœdus, spreverat civitates, non habebat rationem *ullius* mortalis:

9 Lugebat, languebat terra, pudebat Libanum, languebat: erat Scharon quasi solitudo, excutiebatq; Bascham & arvum.

10. Nunc surgam, dixit Jehova; nunc exaltabor, nunc extollam me.

11 Concipitis tortidum granum, parietis stipulam; spiritus vester ignis consumtarus vos.

12 Ita fuerunt populi *velut* sudes fornacibus exhaustis; *ut* spinæ succisæ igne exustæ sunt.

13 Audite longinqui quod feci, & agnoscite propinqui potentiam meam.

14 Expaverunt Tzijone peccatores, corripuerat tremor hypocritas: quis diversabitur, *nobis*, ex nobis *cum* igne consumente? quis diversabitur ex nobis *cum* ardoribus perpetuis?

15 Qui ambulat justissime, & qui loquitur rectissime: qui spernit lucrum *extrandibus*, qui excutit manus suas ne teneat munus, qui occludit aurem suam ne audiat cædes, & obstipat oculos suos ne videant malum;

16 Hic altissima loca habitabit, *cujus* propugnacula petræ locus editus ejus, panis ejus dabitur, aquæ ejus stare *erunt*.

17 Regem in pulcritudine sua videbunt oculi tui, spectabunt terram longinquissimam:

18 Animus tuus meditabitur terrorem, *dicens*, ubi est legisperitus? ubi prasator? ubi censor turrium?

19 Populum robore præditum non videbis; populum profundioris sermonis quam ut intelligatur, peregrinæ linguæ, ac non intellectæ.

20 Aspice Tzijonem, urbem conventuum nostrorum; oculi tui videant Jerschalaim, caulam tranquillam, tentorium *quod* non dissipabitur, cujus paxillorum nullus secedet unquam, neq; ullus funes ejus disrumpentur:

21 Sed ibi magnificus Jehova erit nobis loco fluviorum, rivorumq; amplorum spatiis: non itura est in eo classis impulsa remis, neq; navis magnifica pervatura eum:

22 Nam Jehova vindex noster, Jehova legislator noster; Jehova Rex noster, ipse servabit nos.

23 Desereat rudentes tuos: nodum confirmaverint eustem malo suum, nodum expanderint velum, tunc dividetur præda spolii permulti; claudi deripient prædam.

24 Neq; dicet habitator, ægrotus sum: populus habitans in ea, levatus erit ab iniquitate.

CAPUT XXXIV.

Ira Dei super hostes Ecclesiæ.

ACcedite gentes ad audiendum, & attentiones attendite; audiat terra, & quæ impleat eam, orbis habitabilis, & quæcunque progignuntur in eo.

2 Nam furens ira *Dei* Jehovæ contra omnes gentes, & exandescentia contra omnem exercitum earum: internecioni devovebit eas, tradet eas mactationi.

3 Et confossi earum projicientur, cadaverumq; earum ascendet fœtor: & colliquescent montes ex sanguine eorum:

4 Etiam contabescet totus exercitus cœlorum, convolventurq; tanquam liber cœli; & totus exercitus eorum decidet ut decidit folium è vite, & ut decidunt *fructus* è ficu.

5 Nam inebriatus est in cœlis gladius

monstrece super Edomæos descendet in judicium, & super populum quem devovi interneciui.

6 Gladius Jehovæ implebitur sanguine, pinguescet adipe, sanguine agnorum & hircorum, adipe renum arietum: quam sacrificium *erit* Jehovæ Botræ, & mactatio magna in terra Edomæorum.

7 Descendunt quoq; unicornes cum eis, & juvenci cum robustis *taurisq;* : adeo ut inebrietur terra eorum sanguine, & pulvis eorum adipe pinguescat.

8 Quum dies ultionis Jehovæ, annus retributionum ob causam Tzijonis *erit*.

9 Itaq; mutabuntur torrentes ejus in picem, & pulvis ejus in sulphur: eritque terra ejus pro pice ardente.

10 Nocte & interdiu non exstinguetur, in seculum ascendet fumus ejus: à generatione in generationē vastata manebit, in sempiternum; nemo transibit per eam:

11 Sed hæreditatio jure possidebunt eam platea & ananti, nocticorax & corvus habitabunt eam: & extendet super eam lineam desertationis, & perpendiculum inanitatis:

12 Clarissimos ejus *ad* regnum vocabunt, sed nemo *erit* ibi; & omnes principes ejus futuri sunt nihil.

13 Et assurget in palatiis ejus spinarum *multitudo*, chamæleon, & spina in munitionibus ejus: eritq; tanis draconum, atrium aluis:

14 Et concurrent feræ animalia cum terrificis, & scobs proximo suo acclamabit: tantum ibi resalet strix, & veniet; sibi quietis locum:

15 Ibi nidificabit merula & ponet, quique eruperit colliget ad umbra suam: tantam ibi congregabuntur milvi alter cum altero.

16 Quærite ex libro Jehovæ, & legite, unum ex his non defuturum est, unum alterum non desiderabunt: nam os meum est *quod* præcipit, & spiritu suo idem congregabit eas.

17 Nam ipsum projecerit illis sortem, & manu sua distribuerit illis ad annuum; usq; in seculum hæreditario jure possidebunt illum, per generationem quamque habitabuntin illo.

CAPUT XXXV.

Felicitas ecclesiæ Novi Testamenti.

LÆtabuntur de his desertum & solitarium loca, & exsultabit solitudo, ac florebit quam rosa:

2 Magis ac magis florebit, & exsultabit etiam exsultatione *sua* & cantu: gloria Libani *dabitur* ei, decor Carmeli & Scharonis: ipsi videbunt gloriam Jehovæ, decorem Dei nostri, *& dicent*:

3 Confirmate manus remissas, & genua labancia fortificate:

4 Dicite iracundis deratis animo, confirmamini, ne timeatis: ecce Deus vester ultio advenit, retributio Dei: ipse advenit, servaturus vos.

5 Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patefient.

6 Tunc saliet claudus velut cervus, & canitabit lingua muti: etenim in deserto aquas, & torrentes in solitudine:

7 Abiisse torridum locum in stagnum, & siticulosum in scaturigines aquarum: in casa draconum, cubilis cujusque, gramen *esse* cum arundine & junco.

8 Et erit illic agger & via, quæ via sanctitatis vocabitur, qua non transibit pollutus, sed erit istorum: viator, ne stulti quidem potenunt detrare.

9 Non erit ibi leo, & violenta ulla fera non conscendet eam, non invenietur ibi: sed ambulabunt *ea* vindicati:

10 Et redempti Jehovæ revertentur, pervenientque Tzijonem cum cantu, & lætitia perpetua super caput eorum: gaudium & lætitiam assequentur, fugientque mœror & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sancherib obsidet Hierosolymam.

FIerat enim decimo quarto anno regis Chizkijæ, ut ascendens Sancherib rex Assyriæ contra omnes civitates Jehudæ munitas occuparet eas.

2 Misit autem rex Assyriæ Rab-schaken Laischo Jeruschalaimam, ad regem Chizkijam, cum copiis numerosis: qui substitit ad aquæ ductum piscinæ superioris, *qui est* in aggere agri fullonis.

3 Et egressus est ad eum Eljakim filius Chilkijæ, qui præerat domui, cum Schebna scriba, & Joacho filio Asaphi à memoria.

4 Quibus dixit Rab-schake, dicite jam Chizkijæ: sic ait rex maximus rex Assyriæ, quæ *est* fiducia ista qua confidis?

5 Dixero verumtamen verba facilia *esse* consilium & fortitudinē ad bellum: nunc cui confidis, quod rebellas contra me?

6 Ecce fiducia habueris in scipione arundinis quassate isto, in Ægypto, quod si quis innixus fuerit, intrans volam ejus perforabit eam: ita *est* Pharao rex Ægyptius omnibus fiduciam habentibus in ipso.

7 Quod si dixeris mihi, in Jehova Deo nostro fiduciam habemus: an non is *est* cujus abstulit Chizkijas excelsa & altaria, dicens Jehudæ & Jeruschalaimis, coram altari hoc incurvate vos *adorabitis*?

8 Sed nunc inducam, quæso *bellum* cum Domino meo Rege Assyriæ: & dabo tibi bis mille equos, si poteris supponere qui ejus insideant eos.

9 Quomodo ergo averteres faciem decis unius è servis domini mei minimi? sed fiduciam tuam habes in Ægypto propter currus & propter equites.

10 An nunc ab absque Jehova ascendi contra regionem hanc ad perdendum eam? Jehova edixit mihi, ascende in regionem istam, & perde eam.

11 Dixit vero Eljakim, Schebna & Joach Rab-schaki, alloquere nunc servos

tuos

tuos Syræ, intelligimus enim; neque alloquitur nos Judaice, audiente hoc populo qui *est* super murum.

12 Sed dixit Rab-schake, an ad dominum tuum aut ad te misit me dominus meus, ut loquerer verba hæc? nonne ad homines istos qui desident super murum, ut comedant excrementa sua, & bibant lotium suum vobiscum?

13 Itaq; subsistens Rab-schake exclamavit voce magna Judaice: & dixit, audite verba Regis maximi, Regis Assyriæ.

14 Ita ait Rex, ne vos decipiat Chizkija: non enim poterit eripere vos:

15 Neq; adducat vos Chizkija ut fiduciam habeatis in Jehova, dicendo; certo eripiet nos Jehova; non tradetur civitas hæc in manum Regis Assyriæ.

16 Ne auscultetis Chizkijæ: nam sic ait Rex Assyriæ, transigite mecum munere, & prodite ad me, sic comedite quisq; *fructum* vitis suæ, & quisque *fructum* ficus suæ, ac bibite quisq; aquas cisternæ suæ:

17 Usq; dum veniens assumam vos *deducendos* in terram similem terræ vestræ, terram frumenti & musti *fructus*, terram *ad vindemiam* pane & vineis.

18 *Videte* ne seducat vos Chizkija, dicendo; Jehova eripiet nos: an eripuerunt dii gentium quisq; terram suam è manu Regis Assyriæ?

19 Ubi *sunt* dii Chamathæ, & Arpadi? ubi dii Tzepharvajimorum? quin etiam eripuerunt *ne* Schomronem è manu mea?

20 Qui *sint* inter omnes deos regionum istarum, qui eripuerint regionem suam è manu mea: ut eripiat Jehova Jeruschalaima è manu mea?

21 Obticuerant autem, neq; responderunt ei quicquam: præceptum enim Regis fuerat edicentis, ne respondeatis ei.

22 Venit itaq; Eljakim filius Chilkijæ qui præerat domui, Schebnaq; scriba, & Joach filius Asaphi à memoria, ad Chizkijam laceris vestibus: & indicaverunt ei verba Rab-schakis.

CAPUT XXXVII.

Sancheribi cædes ab angelo.

Fuit autem quum audiret Rex Chizkija, ut lacerraret vestimenta sua, & tegeret se cilicio ingrederetur domū Jehovæ

2 Et mitteret Eljakimum qui præerat domui, & Schebnam Scribam, ac Seniores sacerdotum, tectos ciliciis; ad Jeschahjam filium Amotzi Propheram.

3 Qui dixerunt ei, sic ait Chizkija, dies angustiæ, & increpationis, irritationisque *est* dies hic; cum venerint filii usque ad os matricis, & vis non *sit* ad partum:

4 Fortasse auditurus est Jehova Deus tuus verba Rab-schakis, quem misit Rex Assyriæ dominus ejus ad afficiendam probro Deum viventem, & arguet hujusmodi verba quæ audierit Jehova Deus tuus: si extuleris precationem pro hoc reliduo quod præsens est.

5 Quum itaque venissent servi Regis Chizkijæ ad Jeschahjam,

6 Dixit eis Jeschahja, sic dicitote domino vestro, sic ait Jehova, ne timeto propter verba ista quæ audivisti, quibus blasphemarunt pueri Regis Assyriæ me.

7 Ecce ego indam ei spiritum, ut audito rumore revertatur in terram suam: dejiciamq; eum gladio in terra ejus.

8 Itaque reversus Rab-schake invenit Regem Assyriæ oppugnantem Libnam: audiverat enim eum profectum esse Lischscho.

9 Audiens autem de Tirhaka Rege Cuschi, dicentes, procedit ut pugnet contra te; audiens inquam, misit nuncios ad Chizkijam, edicendo:

10 Sic alloquimini Chizkijam Regem Jehudæ, dicendo, ne decipiat te Deus tuus, in quo tu fiduciam habes, dicendo; non tradentur Jeruschalaima in manum Regis Assyriæ.

11 Ecce tu audivisti quid fecerint Reges Assyriæ omnibus aliis regionibus, interneciōni devovendo incolas earum: & tu eripereris?

12 An eripuerunt eas dii gentium, quas perdiderunt majores mei? Gozanem, & Charanem? & Retzephum, & Hedenitas qui sunt Thelassari?

13 Ubi *est* Rex Chamathæ, & Rex Arpadi? & Rex civitatis illius Tzepharvajimorum? Henahi, & Hivæ?

14 Quumq; accepisset Chizkija literas è manu nunciorum, & legisset illud; ascendens *in* domum Jehovæ, explicavit illud Chizkija coram Jehova.

15 Et precatus est Chizkija Jehovam dicendo:

16 Jehova exercituum, Deus Jisraelis, insidens Cerubinis, tu *es* Deus ille solus, omnibus regnis terræ; tu fecisti cœlum & terram.

17 Inclina, Jehova, aurem tuam & audi; aperi, Jehova, oculos tuos & vide; audi, inquam, omnia verba Sancheribi, qui misit ad probro afficiendum Deum viventem.

18 Verum *est* Jehova; vastaverunt Reges Assyriæ omnes gentes illas, & regionem illarum:

19 Et tradiderunt deos illarum igni, quia dii non erant, sed opus manibus hominis, lignum aut lapis, ideo perdiderunt eos.

20 Nunc itaque, Jehova Deus noster, serva nos è manu illius, ut cognoscat omnia regna terræ, te Jehovam solum esse.

21 Tum misit Jeschahja filius Amotzi ad Chizkijam, qui diceret; sic ait Jehova Deus Jisraelis, quod precatus es me contra Sancheribum Regem Assyriæ:

22 Hoc *est* verbum quo edicit Jehova *responderi* ei: contemnit te, subsannat te virgo filia Tzijonis, post te caput movit filia Jeruschalaimorum.

23 Quem probro afficisti ac blasphemasti? & contra quem attollisti vocem? &

utique attollis *in* sublime oculos tuos contra sanctum Jisraelis.

24 Per servos tuos probro affecisti Dominum; quum diceres, multitudine curruum meorum ego ascendi summitatem montium latera Libani: & succidam proceras cedros ejus, lectissimas abietes ejus: & ingrediar etiam celsissimam extremitatem ejus, silvas, arva ejus.

25 Ego effodio ut bibam aquas; nam exsicco planta pedum meorum omnes rivos locorum obsessorum.

26 An non audivisti inde à longinquo tempore, me id facere, & à diebus priscis formare illud? nunc adduco illud, ut fis ad deturbandum in acervos vastos civitates munitas.

27 Ideo habitatores earum contracti manu, territi sunt & erubuerunt, fuerunt *ut* herba agri, ut holeracea herba tenera, *ut* fœnum tectorum, & ager tactus uredine antequam in culmum assurgat.

28 Et sessionem tuam, & profectionem tuam, & incessum tuum novi, etiam furorem tuum contra me.

29 Quoniam tu furis contra me, & tumultuatio tua ascendit ad aures meas; ideo ponã hamum meũ in naso tuo, & frænum meum inter labia tua, ac reducam te via illa per quam venisti.

30 Illud autem esto tibi hujus *rei* signum, comedere vos anno hoc sponte natum, & anno altero sponte renatum: anno demum tertio serite & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum:

31 Nam residuum domus Jehudæ, quod relictum fuerit, rursus radicabitur inferne; & proferet fructum superne;

32 Quum Jeruschalaimis prodibit reliquum, & residuum è monte Tzijonis: zelus Jehovæ exercituũ facturus est istud.

33 Propterea sic ait Jehova de Rege Assyriæ, non est ingressurus in civitatem hanc, neque jacularurus huc sagittam, neque oppositurus ei scutum, neq; diffunder contra eam aggestas moles.

34 Via qua venerit, eadem revertetur: in civitatem vero hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

35 Nam protegam civitatem hanc ad servandam eam, propter me & propter Davidem servum meum.

36 Itaq; perdivit angelus Jehovæ percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinq; millia. *hominum*: quumque surrexissent mane, ecce omnia illa *erant* cadavera mortuorum.

37 Quare profectus abivit, & revertus est Sancherib Rex Assyriæ; consedítque Ninivæ.

38 Ubi autem, ipso se incurvante *in* ædem Nisroci Dei sui, ut Adrammelech, & Schareetzer filii ejus percuterent eum gladio, ipsi vero profugerunt se in terram Ararati: & regnavit Esar-Chaddon filius ejus pro eo.

CAPUT XXXVIII.

Chizkija sanitate restituta laudat Deum.

DIebus illis ægrotavit Chizkija fe thaliter ad quem veniens Jeschahja filius Amotzi Propheta dixit ei, sic ait Jehova, da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi moriturus es, ac non vives.

2 Quapropter advertens Chizkija faciem suam ad parietem, oravit Jehovam.

3 Et dixit; obsecro Jehova, recordare jam me indefinenter ambulasse coram te fideliter & animo integro, & quod bonum videtur in oculis tuis fecisse: flevitq; Chizkija fletu magno.

4 Tum fuit sermo Jehovæ ad Jeschahjam, edicendo:

5 Abi, & dicito Chizkijæ, sic ait Jehova Deus Davidis patris tui, audivi precationem tuam, vidi lacrymas tuas: ecce ego addam diebus tuis quindecim annos:

6 Et è manu Regis Assyriæ eripiam te, & civitatem hanc; protegamque civitatem hanc.

7 Atqui hoc tibi *esto* signum à Jehova; factarum esse Jehovam rem istam quam loquutus est.

8 Ecce ego reducturus sum umbram graduum illorum, quæ descendit gradibus Achazi solaribus, retrorsum decem gradibus: & reversus est sol decẽ gradibus, iisdem gradibus quibus descenderat.

9 Scriptum Chizkijæ Regis Jehudæ; quum ægrotasset, & revaluisset ex ægritudine sua.

10 Ego dicebam, resciſſis diebus meis adituras sum portas sepulcri, privor residuo annorum meorum.

11 Dicebam, non sam visurus Jah, Jah in terra viventium: non intuebor hominem amplius inter habitatores mundi.

12 Habitatio mea transfertur, & transportatur à me, tanquã tentorium pastoralis: ad excidium perduxi, ut textor *flamen*, vitam meam; à penicullis resecturus me; à die usq; ad noctem tu peremturus es me.

13 Proponebam, dum mane erat, tanquam leonem, ita fracturum esse *Deum* omnia ossa mea; à die usq; ad noctem tu peremturum esse me.

14 Ut grus *aut* hirundo, ita pipiebam, gemebam ut columba, *dicens*: exhaurientur oculi mei *spectantes* in sublime, Jehova oppressio *sit* mihi, pertexe me.

15 Quod eloquebar, statim prædixit mihi; idemq; fecit: progrediar omnibus annis vitæ meæ ultra amaritudinem animæ meæ.

16 Domine, per hæc viviturtectiam his singulis inest vita spiritus mei, *his* facis ut revalescam, & vivum conservas me.

17 Ecce ad pacem *advenit* amara mihi amaritudo; sed tu propensus amore *conservasti* animam meam à fovea exedente, quia abjecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 Non enim sepulcrum celebrat te,

aut mors laudat te non habēt exspectationē in fide tua qui descēdunt in sepulcrū.

19 Vivens, vivens, ipse celebrabit te, ut ego hodie: pater filiis notam faciet fidem tuam.

20 Jehova *præsto est* ad servandum me; ideo odas lyricas meas pulsabimus omnibus diebus vitæ nostræ in domo Jehovæ.

21 Edixerat enim Jeschahja, sumatur palatha ficuum; & appingatur ulceri, & revalescet.

22 Et dixerat Chizkija quod *est* signū; ut ascensurum esse in domum Jehovæ?

CAPUT XXXIX.

Chizkiæ offēdit Deū, & castigatum respicit.

TEmpore illo misit Merodac Baladan filius Baladanis rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam; audiverat enim ægrotasse, & confirmatum esse.

2 Quibuscum lætatus Chizkija, ostendit eis totum gazophylacium suum, argēntum, & aurum, & aromata, atq; oleum præstantissimum, totumq; domum vasorum suorum, deniq; quicquid inveniebatur in thesauris suis: non fuit quidquam quod non ostentaret eis Chizkija, in domo sua, & in tota ditione sua.

3 Quapropter ingressus Jeschahja Propheta ad regem Chizkijam; dixit ei, quid dixerunt homines illi? & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, è terra longinqua venerunt ad me Babylone.

4 Iterum dicenti; quid viderunt domi tuæ? dixit Chizkija, quicquid *est* domi meæ viderunt, non fuit quicquam, quod non ostenderim eis, in thesauris meis.

5 Tum dixit Jeschahja Chizkijæ, audi verbum Jehovæ exercituum:

6 Ecce, dies venturi sunt, quibus deportabitur quicquid *est* domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui usq; in diem hunc, in Babylonem: non relinquetur quidquam, ait Jehova.

7 De filiis etiam tuis qui prodibunt ex te, quos genituras es, assument; ut sint aulici in palatio Regis Babyloniæ.

8 Dixit vero Chizkija Jeschahjæ, bonū *est* verbum Jehovæ quod loquutus es; præterea dixit, quod futura est pax & stabilitas diebus meis, *bonum est*.

CAPUT XL.

Adventus Messiæ: & ejus prodromus Johannes Baptista.

COnsolamini, consolamini, populum meum; dicit Deus vester;

2 Loquimini quæ sunt cordi *urbi* Jeruschalaimorum, & prædicate ei, completum esse tempus præfinitum ejus, exsolutam esse iniquitatem ejus: eam accepisse è manu Jehovæ duplum pro omnibus peccatis suis.

3 Vox clamantis, in deserto parate viam Jehovæ; adæquate in solitudine aggerem Deo nostro.

4 Omnis vallis attolletur, & omnis mons cullis deprimetur; & abibit quod curvum est in planum, & salebrosa in convallem.

5 Ut reveletur gloria Jehovæ; & videant omnes caro pariter, os Jehovæ loquutum esse.

6 Vox dicens, prædica, etiam dicit quid prædicaturus sim; omnem carnem *esse* gramen; etiam omnem benignitatem ejus similem *esse* flori agri.

7 Exaresc it gramen, decidit flos, quum spiritus Jehovæ perflat ipsum; utique gramen *est* populus.

8 Exaresc it gramen, decidit flos, at verbum Dei nostri permanet in seculum.

9 Montem altum consende, ô quæ tu angelizas Tzijoni, attolle potenter vocem tuam quæ euangelizas Jeruschalaimis: attolle, ne timeto; dic civitatibus Jehudæ, ecce Deus vester.

10 Ecce Dominus Jehovi contra robustum venturus est, & brachium ejus dominaturum est in illum: ecce merces illius apud ipsum *est*, & opus illius coram ipso.

11 Velut pastor gregem suum pascet, in brachium suum congregabit agnellos, & in sinu suo portabit, fœtas ducet comode.

12 Quis mensus est pugillo suo aquas, & cœlos spithama expendit, aut complexus est trientali pulverem terræ? & ponderavit statera montes, & colles lancibus?

13 Quis expendit spiritum Jehovæ? ut vir à consiliis ei, docuit eum?

14 Cum quo communicavit consilium ut instrueret se; doceretq; se iter judicii; doceret, inquam, se scientiam, & viam summæ prudentiæ notam faceret sibi?

15 En gentes tanquam gutta è situla, & tanquam flos pulviscali *in* lancibus reputantur: en, insulas ut rem minutissimam dispositurus esset.

16 Etiam Libanus non sufficeret ad comburendum, & animalia ejus non sufficerent holocausto.

17 Omnes gentes velut nihil *sunt* ex eo, minus nihilo & inanitate reputatæ ei.

18 Cui ergo assimilabitis *Deum* fortē, & quam similitudinem comparabitis ei?

19 Sculptile tegit artifex, & aurifex auro obducit illud: & catenas argenteas conflat.

20 Qui ita indigus est ut non habeat quod offerat, lignum non putrescens eligit artificem peritum quærit sibi ad parandum sculptile, *quod* non dimoveatur.

21 An non cognoscitis? an non auditi? an non indicatur à principio vobis? an non intelligitis *inde à* fundamētis terræ?

22 Eum qui infidet ambitui terræ, cui habitatores ejus *sunt* velut locustæ: qui extendit velut cænopæū cœlos, & distendit eos sicut tentorium ad habitationem.

23 Qui disponit dominatores in nihilo, judices terræ sicut rem inanem efficit?

24 Neque plantantur, neque seruntur, neq; radicatur in terra truncus eorum; quinetiam sufflante eo in illos

exsiccantur, ac turbo quasi stipulam tollit eos.

25 Cui ergo assimilaretis me, aut æquabis eam? ait sanctus.

26 Attollite in sublime oculos vestros, & videte quis creaverit ista, producens numero suo exercitum ipsorum: qui ista omnia vocet de nomine præ amplitudine virium, prout fortis est robore, adeo ut quicquam non desit.

27 Quare diceres Jahakob, & loquereris, Israel, abscondita est via mea à Jehova, & à Deo meo causa mea præterit?

28 An non novisti? nonne audivisti Deum æternum Jehovam, creatorem extremitatum terræ non defetiscere; neque defatigari? nulla est pervestigatio prudentiæ ejus.

29 Dat defesso virtutem, & defecto viribus robur copiose suppeditat.

30 Defetiscuntur quidem pueri & defatigantur, & juvenes prorsus impingunt:

31 At exspectantes Jehovam mutant vires, assendunt pennis velut aquilæ: currunt, nec; defatigantur, pergunt, nec defetiscantur.

CAPUT XLI.

Pusillus grex Jisraelis.

SIlentes accedite me insulæ, & nationes mutent vires; accedant, tunc loquantur, pariter ad judicium appropinquabimus.

2 Quem excitaverat ab oriente *Deus*, juste vocans eum ad vestigia sua, exposuit ei gentes, & fecit ut in Reges dominaretur, reddidit similes pulveri gladio ejus, similes stipulæ impulsæ arcui ejus.

3 Persequutus illos pervasit incolumis, *viæ quæ* pedibus suis non venerat.

4 Quis operatus est & fecit *illud? qui* vocat generationes inde à principio? ego Jehova primum, etiam ultima ego idem *sum vero.*

5 Videntes insulæ timent, extremæ terræ trepidant; appropinquant & conveniunt.

6 Quisq; proximo suo auxiliantur, & fratri suo dicit, confirmare.

7 Et confirmat faber lignarius aurifabrum, malleator eum qui tundit incudem: dicit de ferramine, bonum est & firmat illud clavis *ut* non moveatur.

8 At tu, Jisrael serve mi, tu Jahakob quem elegi; semen Abrahami, amici mei:

9 Tu quē prehendi ab extremitatibus terræ, & à selectis ejus evocavi te; dicens tibi, servus meus es, elegi te, neq; spernote:

10 Ne timeto, quia tecum sum; ne stupeto, quia ego sum Deus tuus: fortifico te, etiam auxilior tibi, etiam sustento te dextera justa mea.

11 En erubescent, & ignominia perfundentur quicumque exardescunt contra te; erunt tanquam nihil, & peribunt adversarii tui.

12 Quærens eos non invenies eos qui concertant tecum; erunt tanquam nihil, & tanquam nihilum homines oppugnantes te.

13 Cum ego Jehova Deus tuus, prehendam dexteram tuam, edicens tibi, ne timeto, ego auxilior tibi.

14 Ne timeto, vermicule Jahakobi, Jisraelitarum: ego auxilior tibi, dictum Jehovæ, & redemtoris tui, sancti Jisraelis.

15 Ecce disponam te tanquam tribulam stylis recentibus bipennem: vicurabis montes, comminuesque, & colles tanquam glumam dispones:

16 Ventilabis eos, & ventus auferet eos, ac turbo disperget eos: tu vero exsultabis in Jehova, in sancto Jisraelis gloriaberis.

17 Ipsos pauperes egentesq; ipsos, qui quærunt aquas ubi nullæ *adsunt*, quorum lingua siti deficit; ego Jehova exauditurus sum, Deus Jisraelis non derelicturus sum eos.

18 Aperiam in locis eminentibus flumina, & in medio convallium fontes, disponam desertum in stagnum aquarum, & terram solitariam in processus aquarum.

19 Ponam in deserto cedrum, lectissimam cedrum, myrtum; & arborem oleosam: ponam in solitudine abietem, tædam, arboresq; opacas pariter:

20 Ut videant & cognoscant, & adhibeant *se* ut intelligant pariter, manum Jehovæ facere istud; & sanctum Jisraelis creare ipsum.

21 Producite causam vestram, ait Jehova; admovete firmamenta vestra, ait Rex Jahakobi.

22 Proponant & indicent nobis ea quæ obventura sunt: priora quarum sunt indicate, ut apponamus animum nostrum, & cognoscamus finem eorum; aut eventura pronunciate nobis.

23 Indicate quæ eventura sunt in posterum, ut cognoscamus vos esse Deos; etiam benefacite aut malefacite, ut obstupescamus videntes pariter.

24 En vos minus quam nihil *estis*, & opus vestrum pejus *opere* viperæ: abominabilis *qui* eligit vos.

25 Excitaturus sum ab Aquilone qui veniat, ab ortu solis *qui* vocet nomen meum, qui veniens proculcet antistites tanquam lutum, & tanquam figulus conum.

26 Quis indicavit *inde* à principio, ut cognoscceremus, aut *inde* ab antiquitate, ut diceremus, justus *est?* neq; nullus *est* qui indicet, neq; nullus qui pronunciet, neque ullus qui audiat sermones vestros.

27 Primarium Tzijoni *is quo* ecce, ecce ista, & Jeruschalaimis euangelizatē dabo.

28 Nam *quum* respicio, nullus *est* vir, etiam ex istis nullus *est* consultus, ut qui interrogo eos, respondeant quidquam.

29 En hi omnes *sunt* vanitas, nihil *sunt* opera eorū, ventus & inanitas fusilia eorū.

CAPUT XLII.

Adventus Christi magestaticus.

EN servus meus, quem sustento, electus meus, *quem* benigne accipit anima

ma mea: indam spiritum meum ipsi, judicium gentibus proferet.

2 Non vociferabitur, neq; attolletur, neque faciet quæ judicium foris vox ejus.

3 Arundinem quassatam non franget, & ellychnium ipsum fumigans non extinguet: ad veritatem proferet judicium.

4 Non faciet ea fumiget, neque quassabit, donec diponat in terra judicium: & in doctrina ejus regiones exspectationem habebunt.

5 Sic ait *Deus* ille fortis Jehova, creator cœlorum, & qui attendit eos, qui expandit terram & ipsa prógnatas ex ea: qui indit animam populo agenti in ea, & spiritum ambulantibus in ea:

6 Ego Jehova vocavi te justè, ut confirmem manum tuam & custodiens te tradã te in fœdus populi, in lucem gentium:

7 Ad aperiendum oculos cæcos, ad educendum claustro vinctum, è carcere sedentes in tenebris.

8 Ego sum Jehova, illud *est* nomen meum, & gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

9 Priora ecce evenerunt: & nova ego indico: quin nondum exoriantur, pronuncio vobis.

10 Cantate Jehovæ canticum novum, canticum laudis ejus ab extremo terræ, qui descenditis in mare, & in *plenitudine* implentia illud, insulæ & habitatores earũ:

11 Attollant *vocem* desertum & civitates ejus, villæ *quæ* inhabitat Kedar; canant habitatores petræ, è vertice montium vociferentur:

12 Tribuant Jehovæ gloriam, & laudem ejus in regionibus indicent.

13 Jehova velut robustus prodibit, ut vir bellicosissimus evigilans zelo: clanget, etiam barriet, contra hostes suos potenter se geret.

14 *Deus*: silui jam olim, surdam egi, continui me: ut parturientem viperam deiolabo, exhaustamq; pariter.

15 Vastabo montes & colles, omnemq; herbam eorum arefaciam, & disponã flumina in regiones, & stagna arefaciam:

16 Ut deducam cæcos per viam *quam* non noverant, semitis quas ignorabant agam eos: disponam tenebras corã eis in lucem, & obliqua in planitiê, hæ *sunt* res *quas* faciam eis, neq; derelinquam eos.

17 Avertentur retrorsum, suffundentur pudore qui confidunt sculptili: qui dicunt fusili, vos *estis* dii nostri.

18 O surdi, audite; & ô cæci, intuemini ad videndum.

19 Quis *est* cæcus nisi servus meus? & surdus sicut nuncius meus quem mitto? quis cæcus ut donatus pace, cæcus ut servus Jehovæ?

20 Videndo multa tamen non observas, aperiendo aures tamen non audit.

21 Jehova delectabatur *ipso* propter justitiam suam; magnificabat doctrina, & reddebat magnificum.

22 At *ipse est* populus direptus & proculcatus, illiqueunt juvenes omnes quorum sunt, & in carceribus abditi sunt: prædæ, nemine eripiente, conculcationi, nemine dicente, restitue.

23 Quis inter vos auribus percipit hoc? attendit, ut auscultet in posterum?

24 Quis exponit proculcationi Jahakobum, & Jisraelem diripientibus? nonne Jehova? hic *est*, cui peccavimus; non enim æquieverunt ut in viis ejus ambularent, neque auscultavernt legi ejus.

25 Quapropter effudit super illum excandescentia iram suam, & robur belli: sed etsi inflammat eum circumquaque, non animadvertit; & si incendit eum, tamen non reponit in animo.

Caput 43.

26 Nunc vero sic ait Jehova creator tuus ô Jahakob, & formator tuus ô Jisrael: ne timeto; nam vindicavi te, vocavi te nomine tuo; meus es.

27 Quum transis per aquas, tibi adsum, & per flumina, ne inundent te; quum ambulas per ignem, non ureris, & flamma non incendet te.

28 Nam ego Jehova Deus tuus, sanctus Jisraelis, servator tuus *sum*: dedi in redemptionem tui Ægyptum, Æthiopiam & Sebam loco tui.

29 Ex quo pretiosus visus es in oculis meis, honoratus fuisti, quia ego dilexi te; & subjecti homines tibi, & nationes desiderio tuo.

30 Ne timeto, nam tibi adsum: ab oriente reducam semen tuum, & ab occidente congregabo te.

31 Edicam Aquiloni, redde: & meridiei, ne cohibeto: reduc filios meos è longinquo, & filias meas ab extremitate terræ:

32 Omnem qui vocat se de nomine meo, quem ad gloriam meam creavi; quem formavi, etiamq; feci:

33 Produc populum cæcum *cui* sunt oculi, & surdos quibus *sunt* aures.

34 Omnes gentes congregentur pariter & colligantur nationes: quis in illis indicaret istud? vel priora pronuncient nobis: edant testes suos ut justificentur, aut audiant & dicant, verum *est*.

35 Vos testes mei *estis*, dictum Jehovæ, & servus meus quem elegi: ut sciatis & credatis mihi, intelligatisq; me ipsum esse, ante me non esse formatum à *Deo* fortè, & post mè non futurum *quidquam*.

36 Ego, ego *sum* Jehova; & nullus *est* præter me servator.

37 Ego indico, & servo, & pronuncio, non autem ullus in vobis alienus *Deus*; & vos testes mei *estis*, dictum Jehovæ, me *Deum* fortem esse.

38 Etiam antequam esset dies, ego *ille sum*, & nemo è manu mea eripit: quum operor, quis avertat illam?

CAPUT XLIII.

Vocatio gentium prædicitur.

Sic ait Jehova vindex vester sanctus Israelis: propter vos missurus sum in Babyloniam, & dejecturus vectes omnes Chaldæos; cum navibus celebitrinis ipsorum.

3 Ego Jehova *sum* sanctus vester, creator Israelis rex vester.

4 Sic ait Jehova qui edit in mari viam, & in aquis validis semitam,

4 Qui educit currus, & equos, copias & robur; pariter jacebunt, non resurgent, exspirabunt, ac velychnium exstinguentur.

5 Ne recordemini priorum, & antiqua ne consideretis.

6 Ecce ego facturus sum rem novam, jam exorietur, an non nosceretis illam? etiam dispensam in deserto viam, in solitudine flumina.

7 Honorabit me bestia agri, dracones, & ululæ; cum posuero in deserto aquas, flumina in solitudine, ad præbendam potum populo meo, electo meo.

8 Populus quem formavi mihi, laudem meam enarrabunt.

9 Nam me non invocas, Jahakob; aut laboras apud me, Israel?

10 Non offers mihi parvam pecudem holocaustorum tuorum, & sacrificiis tuis non honoras me: non premo te ut serviam munere, nec fatigo te thure.

11 Non comparas mihi pecunia calamum odoratum, & adipe sacrificiorum tuorum non irrigas me: quin servitute premis me propter peccata tua, fatigas me iniquitatibus tuis.

12 Ego, ego ipse deleo defectiones tuas propter me; & peccatorum tuorum non recordor.

13 Revoca in memoriam mihi, disceptemus una; narra tu, ut justificeris tu.

14 Pater tuus primus peccaverit, & interventores tui defecerint à me.

15 Proinde essem prophanaturus principes sacros; & expositurus anathemati Jahakobum, & Israelem contumeliis.

Caput 44.

16 Jam vero audi Jahakob serve mi, & Israel quem elegi.

17 Sic ait Jehova qui fecit te, & formavit te ex utero, adjuvaturus te, ne timeto, serve mi Jahakob, & Jesharum quem elegi:

18 Nam effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam; effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super progenies tuos.

19 Et efflorescent velut inter gramen, velut salices *juxta* secundum processus aquarum.

20 Hic dicet, Jehovæ sum & iste vocabit nomine Jahakobi: ille vero scribet manu sua, *sum* Jehovæ, & de nomine Israelis cognominabit.

CAPUT XLIV.

Dona spiritualia.

Sic ait Jehova Rex Israelis & vindex ejus, Jehova exercituum: ego *sum* primus & ego ultimus, ac præter me nullus *est* Deus.

2 Quis ergo ut ego prædicat, & indicet istud, aut ordinet istud mihi ex quo dispesui populum æternum? ut futura & quæ eventura sunt indicentur illis?

3 Ne paveatis, nec timeatis; an non *inde* ab eo tempore pronunciavi tibi ac indicavi, & vos testes mei *estis*: an est Deus præter me? atque nulla *est* rupes, nullam novi.

4 Formatores sculptilia omnes sunt ex inanis *formatores*, & desiderabilia eorum non possunt prodesse: ac testes istorum sunt ipsi; non vident, nec cognoscunt, ut erubescant.

5 Qui format *Deum* forcem, & sculptile fundit, ad nullam utilitatem *fundit*.

6 Ecce omnes socii confodientes ei erubescent, & fabri ipsi magis quam homines *sunt*: congregentur & stent omnes, consistant, pavebunt, erubescent unus.

7 Faber ferrarius cum acumine & operatur prunis, & malleis format illud: quum operatur illud brachio robusto suo, etiam eluritur & nullis *est* viribus, non bibens aquam defetiscitur.

8 Faber lignarius extendit regulam, delineat ipsum amussi, aptat illud in angulos suos, aut circino formatillud: deinde facit illud ad structuram viri, secundum ornatum humanum, ut deditdat domi.

9 Cædendo sibi cedros quum sumsit cupressum & robur, aut quæ fortificat se inter arbores silvæ: ornum *quam* plantaverit, & pluvia educaverit:

10 Tunc est homini ad combarendum, qui sumit ex eis ut calefiat, etiam accendit *ignem* ut coquat panem; etiam operatur *Deum*, sortem cui *honorem exhibens* incurvat se, aptat ipsum *ut* sculptile ante quod procumbit.

11 Partem ejus exussit igni, ad partem ejus carnes comedit, assat assum, & satiatur; etiam calefit, dixitque, ange conalui, vidi igorem:

12 Residuum autem ejus in *Deum* fortè aptat exsculpendo illud, procumbit coram eo, incurvat se, & deprecatur ipsum dicens, eripe me, nam *Deus* fortis meus es.

13 Non norunt, nec animadvertunt; *illud* obducere oculos ipsorum, ne videant, & corda ipsorum ne intelligant.

14 Nec; revocat ad animum suum, neque scientia nec; prudentia *inest* ut dicat; partem istius exussi igne, etiamq; coxi ad pranas istius panem, assavi carnem quam comedo: & reliquum istius in rem abominandam aptavero? ante id quod provenit ex arbore, procubuero?

15 Pascens cinere animum illusam avertit; adeo ut non eripiat se ipsum,

neque dicat, an non falsitas *est* ad dexteram meam?

16 Recordare horum Jahakob, & Jisrael, cui servus meus es: formavi te, servus meus es, Jisrael non tradēris oblivioni à me.

17 Deleo ut densa nubes defectiones tuas, & velut nubes peccata tua, revertere ad me, nam vindico te.

18 Cantate cœli, facere Jehovam *hoc*, clangite ima terræ, fragorē edite montes cantu, silva, & quæcunq; arbor *est* in ea: vindicare Jehovam Jahakobum, & in Jisraele gloriari.

19 Sic ait Jehova vindex tuus, & formator tuus ex utero: ego Jehova facio omnia, extendo cœlos solus, expando terram per me ipsum:

20 *Is sum* qui irrita facturus est signa mendacium, & ex divinis stultos effecturus: reducturus sapientes retrorsum, & scientiam eorum infatuaturus:

21 Præstiturus verbum servi sui, & cōsilium nunciorum ejus absoluturus: qui dico de Jeruschalaimis, habitabuntur, & de civitatibus Jehudæ, ædificabuntur, & *qui* vastitates istius eructurus sum:

22 Qui edicturus sum ipsi profundo, exsiccare, & flumina tua arefacturus:

23 Edicturus Cyro pastori meo, ut omnem delectationē meam perficiat, utque edicat Jeruschalaimis, rædificantur, & templo, fundator.

CAPUT XLV.

Captivitas Babylonica solvenda per Cyrum.

SIc ait Jehova uncto suo Cyro, cujus confirmaturus sum dexteram, ad sternendum coram eo gentes, ut lumbos regum dissolvam: ad aperiendum coram eo valvas, ut portæ non occludantur:

2 Ego tibi præiturus sum, & inæqualia æquaturus; valvas chalybeas fracturus, & vectes ferreos succisurus:

3 Daturusq; tibi thesauros abditissimos, & repositas opes abditissimas: ut cognoscas me Jehovam, qui voco te nomi natim, Deum Jisraelis esse.

4 Propter servum meum Jahakobum, & Jisraelem electum meum; propterea me vocasse te de nomine tuo, cognominasse te, quamvis ignores me:

5 Ego Jehova & nullus præterea, præter me nullus Deus: accingo te, quamvis ignores me:

6 Ut cognoscant *gentes* ab ortu Solis & ab occasu ejus, nullum esse præter me, me Jehovam *esse*, & nullum præterea:

7 Formantem lucem & creantem tenebras, facientem pacem, & creantem malum; me Jehovam facere omnia ista.

8 Destillate cœli superne, & superiores nubes fluant justitia: aperiat se terra, & *terræ fœtus* edant fructum salutis, justitiaq; efflorescat simul, me Jehova patrante illud.

9 Væ litiganti cum fictore suo, testæ cum *aliis* testis terræ: an dicturus est lutum fictori suo, quid facturus esses, cum ad opus istud tuum nullæ *sint* manus?

10 Væ illi qui dicit patri, quid genituras esses? & fœminæ, quid paritura esses?

11 Sic ait Jehova sanctus Jisraelis, & formator ejus: quæ ventura sunt petite à me, de filiis meis & de opere manuum mearum interdicite mihi.

12 Ego feci terram, & hominem super eam creavi; ego manibus meis extendentibus cœlos, omni quoq; exercitui eorum præcepta dedi.

13 Ego excitaturus sum illum juste, & omnes vias ejus æquaturus: ipse rædificaturus est civitatem meam, & deportatos meos remissurus non pretio neq; munere, ait Jehova exercituum.

14 Sic ait Jehova, labor Ægypti, & merx Æthiopiæ, Sabæorumq; proceres eorum, ad te transibunt & tua erunt, te sequentur, compediti transibunt: tibiq; incurvabunt se, te deprecabuntur *dicentes*, tantum in te *est Deus* sortis, & nullus *est* præterea, nusquam præterea Deus.

15 Utique tu *Deus* fortis abdens te, Deus Jisraelis servator *es*.

16 Erubuerunt, etiamq; ignominia affecti sunt omnes isti; pariter abiverunt cum ignominia fabri imaginum.

17 Jisrael servatur per Jehovam salute æterna: non erubescetis, neq; ignominiosi reddemini in sempiternæ lecula.

18 Nam sic ait Jehova creator cœlorum, ille ipse Deus, formator terræ & opifex ejus, idem stabilieas eam, *qui* non ad inanitatem creavit eam, *sed* ad inhabitandum formavit eam, ego *sum* Jehova, & nullus præterea.

19 Non clam loquor, non in loco terræ tenebrosæ, non edico semini Jahakobi, frustra quærite me: ego Jehova eloquor justitiam, indico recta.

20 Congregamini & advenite, appropinquate una, qui evasistis ex gentibus, *qui* ignari erant gestantes lignum sculptilis sui, & deprecantes pro *Deo* forti non valentem servare:

21 Indicate, & admovete, etiam consilium ineatur una: quis pronunciavit hoc à priscis diebus, ab eo tempore indicavit illud? an non ego Jehova, nullus, amplius Deus præter me, *Deus* fortis, justus, & servator? nullus præterquam ego.

22 Respicite ad me, & servemini omnes fines terræ: nam ego *sum Deus* fortis, & nullus præterea.

23 Per me juravi, prodiit ex ore meo juste verbum, quod non revocabitur; mihi incurvatum iri omne genu, juraturam omnem linguam.

24 Tantummodo in Jehova, de me inquiet, omnis justitia & robur *est*: ad ipsum veniat congressurus, at erubescent, quicunque exardescunt contra eum, *erubescent*.

25 In Jehova justificabuntur, & gloriabuntur totum semen Jisraelis.

CAPUT XLVI.

Vanitas Idolorum.

PRocubuit Bel, reflexus est Deus vaticinus, fuerunt terricula eorum *impressa* bestiæ & jumento; gestamina vestra onerata, oneri sunt defessæ.

2 Reflexi sunt, procubuerunt pariter; neq; potuerunt *Babylonii* eripere onus: sed ipsimet in captivitatem abiverunt.

3 Auscultate mihi domus Jahakobi, totumq; residuum domus Jisraelis, qui bajulamini inde ab utero, qui gestamini inde à vulva:

4 Et usq; ad senium ego idem, & usque ad canitiem ego portaturus sum: ego feci & ego gestabo, ego inquam, portaturus am & erepturus.

5 Cui assimilaretis me & æquaretis; aut compararetis me ut similes essemus?

6 Qui prodigunt aurum è marsupio, & argentum scapo appendunt, mercede conducunt conflatorem qui faciat *ex eo Deum* fortem, cui procumbentes etiam incurvent sese:

7 Gestant eum, humero portant eum, deinde collocant eum in sede sua, ubi stat, è loco suo non recedit; etiam si *quis* clamet ad eum, non exaudit, ab angustia ipsius non servat ipsum.

8 Recordamini hujus, & præbete vos viros; revocate, ô defectores, in animum,

9 Recordamini priorum *inde* à seculo; me esse *Deum* fortem, & nullum præterea *Deum esse*, & neminem parem mihi:

10 Indicantem à principio finem, & ab antiquitate quæ nondum facta sunt; dicentem, consilium meum stabit, & omnē delectationem meam facturus sum.

11 Voco ab Oriente volucrem, è terra longinqua effectorem consilii mei: & loquutus sum, & adducam istud; formavi, & faciam istud.

12 Auscultate mihi robusti animo, qui longinqui estis à justitia.

13 Admoveo justitiam meam, non longinqua est; sed salutem meam non retardabit: nam disponam in Tzijone salutem, Jisraeli ornatum meum.

CAPUT XLVII.

Excidium Babylonis prædicitur.

DEscende, ac sede in pulvere, virgo, filia Babylonis; sede humi, defecta solio filia Chaldæorum; nam non perges vocari tenera & delicata.

2 Accipe molas, & mole farinam; rete ge crines tuos, denuda vestigium, retege crus, transfluminā.

3 Retegetur nuditas tua, etiam videbitur turpitudo tua: altionem sumam, neq; feram obstare quemquam mihi.

4 *Inquit* vindex noster Jehova exercituum nomine suo, sanctus Jisraelis:

5 Sede silens, & ingredere in tenebras filia Chaldæorum; nam non perges vocari domina regnorum.

6 Essem iratus contra populum meum, prophanaveram possessionem meam, & tradideram eos in manum tuam: non exhibuisti eis misericordiam, super senem aggravasti jugum tuum valde.

7 Et dixisti, in seculum ero domina: unquam non reposuisti hæc in animo tuo, non recordata es finem illius.

8 Nunc itaq; audi hoc voluptaria, desidens secure, dicens cum animo suo, Ego *sum*, & nulla præter me amplius: non sedebo vidua, neq; experiar orbitatem.

9 Imo evenient tibi duo ista momento die eodem, orbitas & viduitas: plane supervenient tibi cum multitudine præstigiarum tuarum, cum fortitudine incantationum tuarum maxima.

10 Quia confisa es malitiæ tuæ dicens, nullus videt me, sapientia tua & scientia tua ipsa pervertit te; ut diceres cum animo tuo, ego *sum*, & nulla præter me amplius:

11 Idcireo superveniet tibi malum cujus ignoras ortum, & obruet te *ærumna* quam non poteris expiare; dentq; superveniet tibi repente vastitas *quam* ignoras.

12 Sta jam cum incantationibus tuis & cum multitudine præstigiarū tuarum, in quibus laborasti à pueritia tua, *si* forte possis proficere, *si* forte prabebis te fortē.

13 Defetisceris multitudine consiliorum tuorum: stent jam astrologi, qui contemplantur stellas, qui notas faciunt in menses *prædictiones suas*; & servent te ab iis quæ superventura sunt tibi.

14 Ecce sunt tanquam stipula, ignis cburit eos, non eripiant se ipsos è flamma: nullus superest carbo ad calescēdum, *nullum* ignis ad sedendum ex adverso ejus.

15 Ita sunt tibi quibus *cum* laborasti: negotiatores tui à pueritia tua, singuli in partes suas aberrant, nemo servat te.

CAPUT XLVIII.

Liberatio ex Babylone certo futura.

AUdite hoc domus Jahakobi, qui vocant se de nomine Jisraelis, & ex aquis Jehudæ prodierunt, qui jurant per nomen Jehovæ, & Dei Jisraelis mentionem faciunt, non fideliter neq; juste.

2 Quamvis à civitate sancta se voceat, & Deo Jisraelis innitantur, cujus nomen est Jehova exercituum.

3 Priora inde ab eo tempore indicaveram, & ex ore meo prodeuntia pronunciaveram; *ea* repente effeci, atq; evenerunt.

4 Ex præscientia mea *erat* te durum esse, & nervum ferreum *esse* cervicem tuam, frontemq; tuam chalybeam:

5 Quapropter indicavi tibi ex eo tempore, quum nondum eveniret pronunciavi tibi, ne diceres, terriculum meum fecit ista, & sculptile meum aut fusile meum præcepit ista.

6 Audiveras, respice totum hoc; & vos an non indicabitis? pronuncio tibi nova ex hoc tēpore & recondita, quæ ignoratis.

7 Quæ nunc creantur, non autem ab eo tempore, etiam ante diem *quem* non audi-

divisti.

divisti, ut non dicas, ecce noveram ea.

8 Neq; audivisti quicquam, neq; novisti, neque ab illo tempore aperuit aurem tuam: nam novi te omnino acturum esse perfide, & defectorem ex utero vocari te:

9 Propter nomen meum longanimis ero, & laudem meam obfrænatam asservabo tibi; ut non excindam te.

10 Ecce conflabo te, non autem cum argento; selectum efficiam te, catino afflictionis.

11 Propter me, propter me faciam, nam quomodo prophanaretur *illud?* & gloriam meam alteri non dabo.

12 Auscultа mihi Jahakob, & Jisrael vocate à me: Ego ipse sum primus, et iam sum ultimus.

13 Etiam manus mea fundavit terram, & dexteræ meæ palmus expendit cœlos: me vocante ea, consistunt pariter.

14 Congregamini vos omnes, & audite, quis ex illis indicat ista? Jehova diligens hanc facturus est delectationem suam, in Babylonem, & brachium ejus in Chaldæos.

15 Ego, ego loquutus sum, etiam vocavi eum: adducturus sum eum, & secundabit viam suam.

16 Accedite ad me, audite istud, non à principio in occulto loquutus sum: ex quo tempore fuit hoc, ibi fui: nunc enim Dominus Jehovi mittit me, & spiritus ejus.

17 Sic ait Jehova, vindex tuus sanctus Jisraelis, ego Jehova Deus tuus docco te proficere, deduco te via *qua* ambules.

18 O si attendisses ad præcepta mea! ita fuisset tamquam flumen pax tua, & justitia tua ut fluctus maris:

19 Et fuisset velut arena semen tuum, & prognati è visceribus tuis ut scrupi illius; non *tamen* excindetur, neq; perdetur nomen ejus à conspectu meo.

20 Exite à Babylonia, fugite à Chaldæis, voce canora indicate, pronunciate hoc, proferte hoc usq; ad extremitatem terræ: dicite, vindicavit Jehova servum suum Jahakobum:

21 Neque sitiunt, *quum* per vastitates deducit eos, aquas è rupe profundit eis: quasi fidisset rupem ut fluant aquæ.

22 Nulla *est* pax, inquit Jehova, improbis.

CAPUT XLIX.

Numquam potest oblivisci filii sui?

Auscultate insulæ mihi, & attendite nationes è longinquo: Jehova inde ab utero vocaverat me, è visceribus matris meæ memoriam constituerat nominis mei.

2 Et disposuit os meum veluti gladium acutum, in umbra manus suæ abscondens me: & disposuit me in sagittam nitidam, in pharetra sua abscondens me.

3 Dixerat mihi, servus meus es, Jisrael *est de* quo per te gloriaturus sum:

4 Ego vero dixi, frustra laboro, inaniter & vane vires meas consumo: verumtamen efficium meum penes Jehovam *est*, & opus meum penes Deum meum.

5 Nunc autem dicit Jehova, qui formaverat me inde ab utero, ut serviam ipsi, ut reducam Jahakobum ad ipsum, quum Jisrael non reciperet se: quia gloriosus sum in oculis Jehovæ, & Deus meus est robur meum.

6 Dicit inquam, levior *videris* quam ut sis mihi servus ad erigendū tribus Jahakobi, & custoditos Jisraelitas reducendū: ergo constituo te in lucem gentium, ut sis salus mea usq; ad extremitatem terræ.

7 Sic ait Jehova vindex Jisraelis, sanctus ejus, ei quem contemnit quisque, *quem* abominatur gens, servo dominantium Reges videntes assurgunt, principes; *honorem habentes* incurvabunt sese: propter Jehovam qui fidelis *est*, sanctum Jisraelis qui elegit te.

8 Sic ait Jehova, tempore accepto exaudiam te, & in die salutis auxiliabor tibi; & custodiens te, disponam te in fœdus populi, ad confirmandum terram, ad efficiendum ut possideat possessiones desolatas:

9 Dicendo vinctis, exite, iis qui sunt in tenebris, revelamini: per vias pascent, & in omnibus clivis pascuum eorum *erit*.

10 Non esurient neque sitient, neq; feriet eos æstus aut sol: nam qui misertur eorum ducet eos, & secundum scaturigines aquarum deducet eos.

11 Et disponā omnes montes meos ut sint pervii, & *in* aggeribus meis eminebit.

12 Ecce isti è longinquo venient: ecce quos; illi ab Aquilone & ab occasu, isteque isti à terra Sinæorum.

13 Cantate cœli, & exsulta terra, & fragorem edite montes, cantu: quia consolatus Jehova populum suum, & pauperum suorum misertus est.

14 Quod si dicat Tzijon, dereliquit me Jehova, & Dominus oblitus est mei:

15 An oblivisci potest mulier fœtus sui, ut non misereatur filii uteri sui? etiam hæ oblivisci possint; tamen ego non oblivisear tui.

16 En in manibus sculpsi te: muri tui è regione mei *vos sunt* jugiter.

17 Festinabunt filii tui: destructores tui & vastatores tui *ex* te exibunt.

18 Attolle circumquaq; oculos tuos, & vide, isti omnes congregantes se accedunt tibi: *ut* vivo ego, dictum Jehovæ, istis omnibus tamquam ornamento vestieris, circumligabis eos *tibi* tamquam sponsa.

19 Quum vastitates *erunt* tuæ, & desolationes tuæ, & terra destructa tua; quia jam angustaberis præ habitatoribus, procul profectis eis qui absorbebant te:

20 Adhuc dicent te audientes filii orbitatis tuæ, angustus est mihi hic locus, retrocede mihi ut habitare possim:

21 Adeo ut dicas cum animo tuo, ô quis genuit mihi istos, cum fuerim orba & soltaria? hinc illuc migrans & fugiti-

va,

va *sui*, & istos quis educavit? en ego relicta sui sola, isti ubinam fuerunt?

22 Sic ait Dominus Jehovi, ecce sustollam ad gentes manum meam, & ad populos efferam vexillum meum; ut afferant filios tuos lacerto, & filiæ tuæ super humerum portentur.

23 Et erunt Reges nutricii tui, & fœminæ principes eorum nutrices tuæ, vultu in terram *demisso* incurvabunt se *tibi* & *honorem* tibi, pulveremq; pedum tuorum lingent: ut experiaris me esse Jehovam, non erubescere eos qui exspectant me.

24 An auferetur a robusto captura? an etiam captiva turba justi eripietur?

25 Quin sic ait Jehova, & turba captiva robusti auferetur, & captura violenti eripietur: nam adversus contendentes tecum ego contendam, & filios tuos ego servabo;

26 Efficiamq; ut comedant oppressores tui suum ipsorum carnem, & velut musto sanguine suo inebrientur; ut agnoscant omnis caro, me Jehovam esse servatorem tuum; & vindicem tuum, robustum *Deum* Jahakobi.

CAPUT L.

Liber Repudii datus Synagogæ, id est, Ecclesiæ Judæorum.

Sic ait Jehova, ubi *est* libellus repudii matris vestræ quo dimiserim eam? aut quis *est* ex creditoribus meis cui vendiderim vos? en iniquitatibus vestris venditis vos, & defectionibus vestris dimittitur mater vestra.

2 Quamobrem quum venio, nemo adest? quum voco, nemo respondet? an ullo modo brevior est manus mea quam ut redimat? & an nullæ *sunt* in me vires ad eripiendum? en increpatione mea exsicco mare, dispono flumina *in* desertum, fœtet multitudo piscium eorum mortua siti, eo quod desit aqua:

3 Induo cœlos atrore, velut cilicium pono operimentum eorum.

4 Dominus Jehovi dedit mihi linguam eruditissimam, ut sciam tempestive eloqui defesso verbum; excitat unoquoque mane, excitat mihi autem ad audiendum ut *audiamur* eruditissimi.

5 Dominus Jehovi aperit mihi aurem, & ego non rebellor, retrorsum non averto me.

6 Corpus meum expono percussoribus, & malas meas depilantibus; faciem meam non abscondo a contumeliis & sputo.

7 Quia Dominus Jehovi auxiliatur mihi, ideo non afficior ignominia? idcirco compono faciem meam tamquam saxum adamantinum, quia novi fore ut non pudefiam.

8 Propinquus *est* qui justificat me; quis contendat mecum? consistamus una: quis experiatur jure cōtra me? accedat ad me.

9 En, Dominus Jehovi auxiliatur est mihi, quis est condemnaturus me? en, omnes isti ut pannus veterascent, tinea consumet eos.

10 Quis est inter vos timens Jehovam, auscultans voci servi ejus? qui ambulat in tenebris, cui nullus *est* splendor, confidat nomini Jehovæ, & innitatur Deo suo.

11 En vos omnes accendentes ignem, circumcingentes malleolis: ite in focum ignis vestri, & in malleolos *quos* succendistis; è manu mea est hoc vobis, in dolore jacebitis.

CAPUT LI.

Dominus consolatur Tzijonis in perpetuum.

Auscultate mihi sectatores justitiæ, quærentes Jehovam; intuemini in rupem *unde* excisi estis, & in cavum fovea *unde* effossi estis.

2 Intuemini in Abrahamum patrem vestrum, & in Saram *quæ* peperit vos: cum unicum evocarem eum benedixerim ei, & multiplicaverim eum.

3 Nam consolabitur Jehova Tzijonem, consolabitur omnes vastitates ejus, & disponet desertum ejus tamquā Hedenem, & solitudinem ejus tamquam hortum Jehovæ; gaudium & lætitia invenietur in illo, gratiarum actio & vox psalmodiæ.

4 Attendite ad me populus meus, & natio mea ad me autem advertite: nam doctrina à me prodibit, & jus meum in lucem populorum collocabo.

5 Propinqua *est* justitia mea, prodibit salus mea, & brachia mea populos judicabunt: in me insulæ exspectationem habebunt, & brachium meum exspectabunt.

6 Attollite *in* cœlum oculos vestros, & intuemini in terram deorsum, cœlos velut fumum evanituros esse, & terram ut pannum veteraturam, habitatoresque ejus similiter morituros: salus vero mea in seculum erit, & justitia mea non atteretur.

7 Auscultate mihi qui agnoscitis justitiam, populus in quorum animo doctrina mea *est*, ne timetote probrum mortalis, & præ cōtumeliis istorū ne consternamini.

8 Nam quasi pannum exedet eos tinea, & tamquam lanam exedet eos blatta: justitia autem mea in seculum erit, & salus mea in omnes generationes.

9 Evigila, evigila, indue robur, brachium Jehovæ, evigila ut diebus priscis, in generationes æternas: an non tu illud es quod concidit Ægyptum, *quod* dolore affecit balænam?

10 An non tu illud es quod exsiccavit mare, aquas abyssi magnæ: quod dispposuit profunditates muris *ut* essent via qua transirent vindicati?

11 Ita redemti Jehovæ revertantur, & ingrediantur Tzijonem cum cantu, lætitiaque perpetua super caput suum: gaudium & lætitiam assequantur, fugiant mœror & gemitus.

12 Ego ego ipse sum consolator vester: quæ *es* tu quod timeas à mortali morituro, & à filio hominis *qui ut* fœnū reddetur?

13 Quod oblivisceris Jehovæ opificis tui, qui extendit cœlos & fundavit terrā,

pave-

paveasque jugiter quotidie propter excandescentiam ejus qui angustia afficit, quasi comparet se ad perdendam? & ubi *est* excandescentia ejus qui afficit angustia?

14 Festinanter educet peregre vinctum, *qui* solvendus est: non morietur in ista fovea, neque deficietur pane suo.

15 Atqui ego sum Jehova Deus tuus, qui disrumpo mare, cujus fremunt fluctus: Jehova exercituum nomen *est* ipsi.

16 Qui indidi verba mea ori tuo, umbra manus meæ tegens te, me plãturum cœlos, & fundaturum terram, & dicturum Tzijoni, populus meus es.

17 Expergiscere, expergiscere, surge *tibi* Jeruschalaimorum, quæ bibisti a manu Jehovæ poculũ excandescentiæ ejus: crassamentum, poculum horrificentissimum bibisti, exhausisti.

18 Nemo deducebat eam ex omnibus filiis *quos* pepererat, & nemo prehendebat manum ejus ex omnibus filiis *quos* educaverat:

19 Duo ista obvenerunt tibi, quis condoleret tibi? vastatio & cõtritio, fames & gladius, *per* quem consolarer te?

20 Filii tui defecti animo jacent in capite omnium platearum, ut bubalus irretitus, pleni excandescentia Jehovæ, increpatione Dei tui.

21 Idcirco audi jam hoc, ô afflicta, & ebria, non autem ex vino.

22 Sic ait Dominus tuus Jehova, & Deus tuus, causam acturus populi sui, ecce recipio de manu tua poculum horrificentissimum, crassamentum, poculum istud excandescentiæ meæ non perges bibere amplius:

23 Sed ponam illud *in* manu affligentium te, qui dicebant animæ tuæ, abjice te, ut transeamus: quibus exponebas tamquam humum corpus tuum, & tamquam plateam transeuntibus.

CAPUT LII.

Christi humilitas & gloria.

EVigila, evigila, indue robur tuum, ô Tzijon: indue vestes ornatus tui Jeruschalaimorum civitas sancta, nam non perget invadere te amplius præputiatus & immundus.

2 Excute te *ipsam* è pulvere, surge, sede *tibi* Jeruschalaimorum: explica te è vinculis colli tui, ô captiva filia Tzijonis.

3 Nam sic ait Jehova, gratis vendidistis vos, & sine pecunia vindicabimini.

4 Nam sic ait Dominus Jehovi, in Ægyptum descenderat populus meus olim ad peregrinandum illic: Assyrius quoque pro nihilo oppressit eum.

5 Nunc autem, quid mihi hic *est*? dictum Jehovæ, nam captus est populus meus gratis: dominatores ipsius ejulant, dictum Jehovæ, & jugiter quotidie nomen meum irritatur.

6 Idcirco experietur populus meus nomen meum; *idcirco, inquam, experietur* illo ipso die me eum *esse* qui proloquitur ecce me.

7 Quam decentes sunt super istos montes pedes euangelizantis, pronunciantis pacem, euangelizantis bonum, pronunciantis salutem: dicentis Tzijoni, regnat Deus tuus!

8 Vocem speculatores tui, attollunt vocem, pariter cantantise oculis suis videre coram, quam reducit Jehova Tzijoneu.

9 Frigorem edite, cantate pariter vastitates Jeruschalaimorum: quia consolatur Jehova populum suum, vindicat Jeruschalaima:

10 Nudat Jehova brachium sanctitatis suæ ante oculos omnium gentium, ut videant omnes fines terræ salutẽ Dei nostri:

11 Discedite, discedite, exite illinc, immundũ ne attingitote: exite è medio istius, purgate vos portantes vasa Jehovæ.

12 Nam non festinatione exibitis, nec fuga proficiscemini: quia præturus *est* vobis Jehova, & extrema acies vestra *erit* Deus Jisraelis.

13 Ecce prosperabitur servus meus, extolletur, & elevabitur, & altus erit valde.

14 Quemadmodum obstupuerint de te multi, ita de corrupta supra quemlibet specie istius; & forma istius præ filiis hominum:

15 Ita *impium* persperget *super* gentes multas, propter eum obdent Reges os suum: quãdo quod non narratum fuerat eis, videbunt, & quod non audierant animadvertent.

CAPUT LIII.

Passionale euangelium.

QUis credit prædicationi nostræ & brachium Jehovæ in quo revelatur?

2 Assurgit quidem ut tenera planta coram illo, & tamquam radix è terra solitaria, non *est* forma ei neque decor; & quando intuemur eum, non *est* species cur desideremus eum.

3 Contemtus & abjectissimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & velut *homo* abscondens faciem à nobis, contemtus ita ut non æstimemus illum.

4 Verumtamen morbos nostros ipse pertulit, & dolores ipsos nostros bajulavit: quamvis nos æstimemus eum plaga affectum, percussum à Deo, & afflictum.

5 Nam ipse dolore afficitur à defectionibus nostris, atteritur ab iniquitatibus nostris, castigatio pacis nostræ imposita ei, & sanice ejus sit curatio nobis.

6 Omnes nos, ut ovis erravimus, quisque in viam suam nos convertimus, & Jehova facit ut incurrat in eum pœna omnium nostrũm.

7 Exigitur *pœna*, & ipse affligitur, nec aperit os suum, ut parva pecus ad mactationem ducitur, & velut ovis coram tonsoribus suis obmutescens: nec aperit os suum.

8 A coarctatione & à judicio tollitur: at generationem ejus quis enarraturus est? nam,

nam exscinditur *quidem* è terra viventiū, ex defectione populi mei plaga *est* ipsi:
9 *Populus* enim exposuit improbis sepulcrum ipsius, & diviti in mortem suā: eo *quod* non fecit violentiam; neque *est* dolus in ore ipsius:
10 At Jehova delectatus conterere ipsū, morbo affecit, quandoquidem exponebat se ipse sacrificiū pro reatu, *dicens*, videbit semen, prolongabit dies: & delectatio Jehovæ per eum prosperabitur.
11 Exemptum molestia ipsum videns satiabitur, cognitione suijustificabit justus servus meus multos; quorum iniquitates ipse bajulaverit.
12 Idcirco partem dabo ei pro multis, ut cum robustis partiatur prædam, pro eo quod profundit in mortem se ipsum, & cum defectoribus annumeratus est: nam ipse peccatum multorum perferens pro defectoribus intercessit.

CAPUT LIV.

Ecclesia sponsa Christi.

CAnta sterilis *quæ* non parit: fragorem ede cantu, & claram ede vocem *quæ* non dolet: nam plures *futuri sunt* filii desolatæ, quam filii conjugatæ, ait Jehova.
2 Dilata locum tentorii tui, & aulæa habitaculorum tuorum extendantur, ne cohibeto: prolonga funes tuos, & clavos tuos confirma.
3 Nam dextrorsum & sinistrorsum prorumpes: & semen tuum gentes hæreditario jure possidebit, & civitates desolatas efficient habitabiles.
4 Ne timeto, quia non erubesces, & ne ignominia confusa esto, quia non pudebit te: sed verecundiæ adolescentiæ tuæ obliviscēris, & probri viduitatis tuæ non recordaberis amplius.
5 Nam conjunx tuus *erit* opifex tuus, cujus nomen Jehova exercituum: & vindex tuus sanctus Jisraelis, Deus totius terræ, vocabitur.
6 Nam ut uxorem derelictam & dolentem animo revocat te Jehova: & uxorem adolescentiæ quamvis spreta sis, appellat Deus tuus.
7 Ad momentum parvum dereliqueram te, sed miserationibus magnis congregabo te.
8 Paululo fervore absconderam faciem meam momento à te, sed benignitate sempiterna misereor tui, ait vindex tuus Jehova.
9 Nam *ut* aquæ Noachi hoc mihi *est*, qui juravi non transituras aquas Noachi amplius super terrā: sic juro, fore ut non effervescam contra te, & non increpem te.
10 Quamvis hi montes recederent, & hi colles dimoverentur: attamen benignitas mea à te non recedet, & fœdus pacis meæ non dimovebitur, ait miserator tuus Jehova.
11 O afflicta, procellis agitata, consolatione destituta; ecce ego collocaturus sum cum ornamento lapides tuos, & fundaturus te sapphiris.
12 Et disponam pyropo specularia tua, & portas tuas lapidibus carbunculi; denique totum terminum tuum lapidibus speciosissimis.
13 Et omnes filii tui edocti *erunt* à Jehova, amplaque pax filiorum tuorum.
14 Justitia stabilieris: procul esto ab oppressione, quia non timebis; & a terrore, quia non appropinquabit ad te.
15 En omnino altercetur *homo* nihili *abalienatus* à me: qui altercabitur in te, *ruens* in te corruet.
16 En ego creavi fabrum sufflantem in ignem prunarum, & proferentem instrumentum ad opus suum, similiter ego creavi interfectorem ad perdendum.
17 Nullum instrumentum formatū contra te prosperabitur, & omnem linguam insurgentem contra te in jus condemnabis: hæc *est* possessio servorū Jehovæ, quorum justitia *est* ex me; dictum Jehovæ.

CAPUT LV.

Invitatio ad magnam cœnam.

HEus quisquis sitit, venite ad istas aquas, & cui nulla *est* pecunia: venite, comparate & comedite: venite inquam, comparate absque pecunia & absque pretio vinum & lac.
2 Cur expenditis pecuniam pro nullo cibo, & laborem vestrum pro re minime satiatura? auscultate indesinenter mihi, & comedite bonum, atque oblectet se hac pinguedine anima vestra.
3 Inclinate aurem vestram, & venite ad me, audite ut vivat anima vestra: & pangā vobiscum fœdus perpetuum, benignitates Davidis certissimas *collatas ei sum*.
4 En testem nationum constitui eum, auctorem & præceptorem nationum.
5 En gentem quam non agnoveras vocabis, & gentes quæ non agnoverant te, ad te accurrent: propter Jehovam Deum tuum, & propter sanctum Jisraelis, quum ornaverit te.
6 Requirite Jehovam, quum præsto est; invocate eum, quum est propinquus.
7 Derelinquat improbus viam suam, & vir iniquus cogitationes suas: revertatur quæso ad Jehovam ut miseretur ipsius, & ad Deum nostrum, quia plurimum condonat.
8 Non enim cogitationes meæ *sunt* cogitationes vestræ, neque *ut* viæ vestræ, viæ meæ, dictum Jehovæ:
9 Sed *ut* alti sunt cœli supra terram; ita altæ sunt viæ meæ supra vias vestras, & cogitationes meæ supra cogitationes vestras.
10 Nam quam descendit pluvia aut nix de cœlo, rursus illuc non revertitur, sed inebriat terram ipsam, facitque ut pariat ipsa & producat; ut edat semen satori, & panem comedenti:
11 Sic erit verbum meum quod egressum fuerit ex ore meo, non revertetur ad

me

me vacuum; sed faciet id quo delectar, & prosperabitur id quod emisero.

12 Nam cum lætitia egrediemini, & cum pace deducemini: ipsi montes & colles fragorem edent coram vobis cantu, & omnes arbores agri complodent manum.

13 Loco virgulti assurget abies, loco paliuri assurget myrtus: at fit Jehovæ in nomen, in signum perpetuum *quod* non excindetur.

CAPUT LVI.

Beati qui Deum colunt.

SIc ait Jehova, observate jus, & exercete justitiam: nam proxime salus mea ventura est, & justitia mea revelanda.

2 Beatus mortalis *qui* fecerit illam, & filius hominis *qui* preheuderit illam; observans sabbathum ne prophanet illud, & observans manum suam ne faciat ullum malum.

3 Neque loquatur alienigena qui se adjungit Jehovæ, dicendo, omnino discrevit me Jehova à populo suo: neque dicat eunuchus, en ego sum lignum aridum,

4 Nam ita ait Jehova de eunuchis, qui observaverint sabbatha mea, & elegerint id quo delector; apprehenderintque fœdus meum:

5 Etiam daturus sum eis in domo mea & intra muros meos spatium & nomen melius quam filiorum aut filiarum; nomen perpetuum daturus sum eorum cuique, quod non excindetur.

6 Alienigenas vero qui adjunxerint se Jehovæ ad ministrãdum ei, & ad diligendum nomen Jehovæ, ut sint ei servi, quisquis observaverint sabbathum ne prophanet illud, & apprehendentes fœdus meum;

7 Adducam ipsos quoque ad montem sanctitatis meæ, & lætificabo eos in domo orationis meæ; holocausta eorum & sacrificia eorum accepta *erunt* in altari meo: nam domus mea domus orationis vocabitur omnibus populis.

8 Dictum Domini Jehovi congregantis depulsos Jisraelis; *illos* amplius aggregaturus sum ei, ad aggregatos ejus.

CAPUT LVII.

Justus perit, & nemo est qui de ejus eventu cogitet.

OMnes bestiæ agrestes; venite ad cumedendum, omnes bestiæ silvestres.

2 Speculatores istius cæci, quotquot sunt non agnoscunt, quotquot sunt canes *sunt* muti, non possunt latrare; tempori serviunt, jacent, amant dormitationem.

3 Et isti canes avidissimi non norũt saturitatẽ, propterea ipsi pascunt se, nesciunt docere: quotquot sunt, ad viam suam se convertunt, quisque ad lucrum suum ab extremitate illius *una ad alteram*:

4 Venite, *sequimur*, summam vinum & ingurgitabimus nos potu inebriante: eritq; similis huic dies crastinus, *imo* major, excellentior valde.

Caput 57.

5 Justus perit, & nemo homo reponit in animo: homines inquam benigni recipiuntur nemine advertente, ante adventum ipsius mali recipi justum;

6 Ingredi pacem, requiescere *in* cubilibus suis; quisquis ambulat*in* æquitate sua.

7 At vos appropinquate huc, filii præstigiatricis; semen adulteri, quod scortatis.

8 Contra quem oblectatis vos? contra quem dilatatis os, protrahitis linguam? an non estis nati defectione, semen falsum?

9 *Eorum* qui incaluerant in lucis, sub omni arbore virente; jugulãtes natos ipsos in torrentibus, sub scopulis petrarum?

10 Inter læves lapillos torrentis pars tua *est*, illi ipsi sors tua *sunt*: etiam in illis fundis libamen, offers munus; an super istis consolationem caperem?

11 In monte alto & elato ponis cubile tuum; etiam illuc ascendis ad faciendum sacrificium:

12 Etiam post ostium postemque ponis monumentum tuum: quam à me retectura te ascendis, dilatas cubile tuum, cædens tibi amplius *cubile* quam illorum fit, amas concubitum illorum, spatium *amplius* prospicis?

13 Et contemplata *mittis* ad regem cum unguentis, & auges pigmenta tua: mittis inquam legatos tuos in longinquum usque, & demittis te usque in sepulcrum.

14 Amplitudine viæ tuæ fatigata non dixisti, animum abjicio: etiam vitam manus tuæ invenisti, idcirco non ægrotas.

15 Et à quo solicita timuisses ut mentireris, cum me non recorderis, non reponas in animo tuo? an non me tacente quemadmodum olim, etiam me non metueres?

16 Ego indicabo justitiam tuam; & facta tua quæ non profutura sunt tibi.

17 Quum clamaveris, eripiant te congregationes tuæ; atqui eas omnes tollet ventus, intercipiet vanitas: qui vero recipit se ad me, possidebit terram, & hæreditario jure obtinebit montem sanctitatis meæ:

18 Et dicet, aggerate, aggerate, comparate viam; tollite offendiculum è via populi mei.

19 Nam sic ait sublimis & elatus, cujus nomen *est* inhabitans æternitatem, & sanctus, *qui in* sublimi & sancto habitat: etiam cum eo qui attritus est demissusque spiritu *habito*, ut vivum conservem spiritum demissorum, & vivum cõservem animum contritorum:

20 Nam in seculum non contendam, neque in æternum effervescam: nam spiritus à conspectu meo obvertur, & animæ *quæ* ego feci.

21 Propter iniquitatem quæstus ejus efferbui & percussi eum, abscondendo me, iratus, efferbui; quia ibat aversus per viam animi sui.

22 Viam ejus video, sed curabo eum: & deducam

deducam eum, reddamque consolationes ei, & lugentibus ejus;

23 Creans proventum labiorum; summam pacem, longinquo & propinquo, inquit Jehova, ut curem eum.

24 Improbi vero *erunt* ut mare propulsum; nam quiescere non potest, & aquæ ejus expellunt cœnum & lutum:

25 *Ita* nulla *est* pax, inquit Deus meus, improbis.

CAPUT LVIII.

Idea boni concionatoris & veri jejunii.

EXclama gutture, ne cohibeto, tamquã buccina extolle vocem tuam; & indica populo meo defectionem ipsorum, & domui Jahakobi peccata ipsorum:

2 Ut ut me quotidie requirant & scientiã viarum mearũ delectentur; velut gens quæ justitiam facit, & jus Dei sui non derelinquit; rogent me jura justitiæ, accessu Dei delectentur.

3 Quare dum jejunamus, *dicitis*, non respicis? dum affligimus animam nostram, non agnoscis? en, quo die jejunatis, præstatis id quod delectat, ut omnes labores vestros exigatis.

4 En ad contentionem & jurgium jejunatis, & ad percutiendam pugno improbissimo; non jejunatis, (prout *sunt* hæc tempora) ut efferatis in excelsum vocem vestram.

5 An hujusmodi esset jejunium quod eligo, dies quo affligit homo animam suam? an incurvare ut juncum caput suum? an *ut quis* cilicium ac cinerem *sibi* sternat? an hujusmodi vocabis jejunium, & diem acceptum Jehovæ?

6 Nonne hoc *est* jejunium quod eligo, ut solvatis nexus improbitatis, dissolvatis fasces loris *vinctos*: ac dimittatis conquassatos *ut sint* liberi, & omne lorum dissumpatis?

7 Nonne ut partiaris esurienti panem tuum, & pauperes ejectos introducas domum? quum videris nudum, ut tegas eum, & à carne tua non abscondas te?

8 Tunc erumpet velut aurora lux tua, & sanitas tua protinus efflorescet, & antibit te justitia tua, gloria Jehovæ extremum agmen tuum aget.

9 Tunc invocantem te Jehova exaudiet, vociferanti dicet, ecce me: si amoveris ab animo tuo lorum, porrectionem digiti, & eloquutionem vanitatis;

10 Exprompseris vero famelico animum tuum, & animam afflictam satiaveris: tum exorietur in tenebris lux tua, & in caligine tua tamquam meridiana *lux*;

11 Nam ducet te Jehova jugiter, & exsatiabit in summa ariditate animum tuum, ossaque tua expedita reddet: etisque tamquã hortus irriguus, & velut scatebra aquarum, cujus non fallunt aquæ:

12 Ædificabuntque ex te *genti* desolationes antiquas, fundamenta per multas generationes *jacentia* eriges; denique vocaberis instaurator ruinæ, restitutor semitarum in habitationem.

13 Si averteris à sabbatho pedem tuum, ne facias id quo delectaris die sãcto meo, & vocaberis sabbathum delicias, sanctũque Jehovæ honoratum, honoraveris; ipsũ non exercendo vias tuas, non præstando id quo delectaris, aut loquendo verbum:

14 Tunc oblectabis te in Jehova, & vehãm te supra excelsa terræ: & faciam ut fruaris possessione Jahakobi patris tui, quia os Jehovæ loquitur.

CAPUT LIX.

Dei manus non est abbreviata.

EN non est brevior manus Jehovæ quam ut servet, neq; gravior auris ejus quam ut audiat:

2 Sed iniquitates vestræ differminant inter vos & Deum vestrum; & peccata vestra faciunt ut occultet faciem à vobis, ne exaudiat.

3 Nam manus vestræ contaminatæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra loquantur falsum, lingua vestra perversitatem meditatam effert.

4 Nemo *est* qui clamat pro justitia, & nemo qui disceptet pro fide: *quisque* confidit rei inani, & loquitur vanum, concipit laborem, & parit mendacium.

5 Ova hæmorrhoi excludunt, & telas aranei texunt: qui comedit ex ovis eorum, morietur; etiam qui aspergitur, *quasi* irrumpat vipera.

6 Telæ illorum non erunt pro panno, neque operient se factis suis: facta illorum *sunt* facta iniqua, & opus violentiæ in manibus eorum.

7 Pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad fundendum sanguinem innoxium: cogitationes eorum *sunt* cogitationes iniquæ, vastitas & contritio in aggeribus illorum *est*.

8 Viam pacis ignorãt, & nullum *est* jus in orbitis illorum: semitas suas depravant sibi, quisquis incedet per aliquam earum expers est pacis.

9 Idcirco procul exstiterunt jure à nobis, & non assequente nos justitia, dum exspectamus lucem, ecce tenebræ, summum splendorem *exspectantes* in summa caligine ambulamus.

10 Palpamus velut cæci parietem, velut defecti oculis palpamus: inquam: offendimus ipso meridie tamquam intempesta nocte, in rebus pinguissimis similes mortuis *sumus*.

11 Fremimus sicut ursi quotquot sumus, & velut columbæ indesinenter gemimus: exspectamus jus, sed nullum *adest*; salutem, *sed* procul abest à nobis.

12 Nam multiplicatæ sunt defectiones nostræ coram te, & peccatorum nostrorum quodque testatur contra nos: defectiones enim nostræ *sunt* penes nos, & iniquitates nostræ; agnoscimus istas:

13 *Nempe nos* deficere, & mãtiri in Jehovam,

vam, & avertere nos à sequendo Deo nostro, loqui oppressionem & apostasiam, concipere & meditari ex animo verba falsa.

14 Sic aversum est retrorsum jus, & justitia è longinquo consistit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potest incedere.

15 Imo est ipsa veritas sublata, & qui recedit à malo fecit ut insanus habeatur: quod videt Jehova, & malum videtur in oculis ejus, nullum esse jus.

16 Quum itaq; vidit nullum esse virum, & obstupuit nullum esse interventorem, salutem attulit ei brachium ipsius, & justitia ipsius, hæc fulcivit eum:

17 Nam induit justitiam quasi loricam, & galeam salutis capiti suo; induit insuper vestium ultionis indumentum, & amicivit se zelo quasi pallio.

18 Plane secundum facta, plane secundum *ea* reprendet, excandescentiam hostibus suis, retributionem inimicis suis; insulis ipsis retributionem rependet.

19 Ut revereantur inde ab occasu nomen Jehovæ, & inde ab ortu solis gloriam ejus: quum invadente tamquam fluvio hoste, spiritus Jehovæ contra eum incurrerit.

20 Et adveniet Tsijoni vindex, & conversis à defectione in Jahakobo; dictum Jehovæ.

21 *Et* ne autem; hoc *erit* fœdus meum cum istis, ait Jehova, spiritus meus qui *est* in te, & verba mea quæ posui in ore tuo: non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui, aut ex ore seminis seminis tui, ait Jehova, ex hoc tempore usq; in seculum.

CAPUT LX.

Lumen Jerusalemæ, Christus.

SUrge, luce, quandoquidem advenit lux tua; & gloria Jehovæ super te orta est.

2 (Nam ecce tenebræ operiunt terram, & caligo nationes) & super te orietur Jehova, & gloria ejus super te cõspicua erit:

3 Ut accedant gentes ad lucem tuam, & reges ad splendorem exortum tibi.

4 Attolle circumquaq; oculos tuos & aspice, omnes isti congregantes se accedunt tibi: filii tui è longinquo adveniunt, & filiæ tuæ ad latus tamquam à nutriciis apportantur.

5 Tunc timebis, deinde confluet, expavescet quidem, sed dilatabitur cor tuum: quando mutabitur erga te fremitus maris, copiæ gentium accedent tibi.

6 Agmen camelorum operiet te, dromades Midjanis & Hephæ, omnes è Scheba venient, aurum & thus afferent, laudesque Jehovæ prædicabunt:

7 Omnes greges Kedaris congregabuntur ad te, arietes Nebajothi ministrabunt tibi: ascendentes altare meum accepti erunt, quum domum ornatus mei ornabo.

8 Cujus *sunt*, inquies, isti qui ut densa nubes convolant, & velut columbæ ad fenestras suas?

9 Nam me insulæ suspectabunt, & classes Oceani imprimis, ut adducant filios tuos è longinquo, argentum suum & aurum suum eorum, ad nomen Jehovæ Dei tui, & ad sanctum Jisraelis, quando ornabit te.

10 Et ædificabunt alieni muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi, quum percussi furore meo percussero te, & benevolentia mea misereor tui.

11 Nam apertas tenebunt portas tuas, jugiter interdiu & noctu, non occludentur: ut introducant ad te copias gentium, etiam regibus earum adductis.

12 Nam gens ipsa & regnum quæ non servient tibi, peribunt, & hæ gentes penitus desolabuntur.

13 Gloria Libani ad te pervenit, abies, taxus, arborescq; opacæ pariter, ad ornandum locum sanctuarii mei, ut locum pedum meorum cohonestem.

14 Et adibunt te demisse filii affligentium te, & incurvabunt se ad plantas pedum tuorum, quicunq; spernebant te, atq; vocabunt te civitatem Jehovæ, Tsijonem sancti Jisraelis.

15 Pro eo quod fuisti derelicta & exosa, adeo ut nullus pertranisset, contra disponam tibi excellentiam perpetuam, gaudium cujusq; generationis.

16 Nam, suges lac gentium, & mammas regum suges, ut experiaris me Jehovam esse servatorem tuum, & vindicem tuum *Deum* robustum Jahakobi.

17 Pro ære adducam aurum, & pro ferro adducam argentum, & pro ligno æs, ac pro lapidibus ferrum, & imponam tibi præfectos pacis, exactores justitiæ tibi.

18 Non audietur amplius violentia in terra tua, vastatio aut contritio in terminis tuis, sed prædicabis salutem in muris tuis, & in portis tuis laudem.

19 Non erit tibi amplius sol in lucem diurnã, & quod ad splendorẽ noctis, luna non illustrabit tecum erit tibi Jehova lucis perpetuæ, & Deus tuus ornamento tibi.

20 Non occidet amplius sol tuus, & luna tua non recipiet se: nam Jehova tibi erit luci perpetuæ, & completi erunt dies luctus tui:

21 Et populares tui quotquot erunt justi, in seculum hæreditario jure possidebunt terram, ut surculus plantarum ejus, opere manuum mearum glorietur.

22 Parvus erit in millenos, & exiguus in gentem numerosam: ego Jehova tempore suo accelerabo istud.

CAPUT LXI.

Spiritus Domini super Christo.

SPiritus Domini Jehovi *est* super me: eo quod unxit Jehova me ad evangelizandum mansuetis, misit me ad obligandum fractos animo, ad proclamandum captivis libertatem, & vinctis aperturam ergastuli.

2 Ad proclamandum annum acceptum Jehovæ, & diem ultionis Dei nostri, ad consolandum omnes lugentes;

3 Ad *consolationem* adhibendum ingentibus Trijonis, ad dandum eis ornatum loco cineris, unguentum gaudii loco luctus, amictum laudis loco spiritus contracti: ut vocentur illi quercus justitiæ, ut plantatio Jehovæ glorietur.

4 Ut ædificent desolationes antiquas, solitudines priscas restituant, renoventque civitates desolatas, solitudines multarum generationum.

5 Nam adstantes extranei pascent greges vestros, & alienigenæ agricolæ *erunt* vestri, & vinitores vestri.

6 Vos vero sacerdotes Jehovæ vocabimini, ministri Dei nostri dicemini; opibus gentium fruemini, & gloria earum fastuosi eritis vos.

7 Pro *eo quod* pudorem vestrum duplex, & ignominiam cantabant horum portionem *esse*, idcirco in terra illarum duplum hæreditario jure possidebunt, lætitia perpetua his futura est.

8 Quia ego Jehova amo jus, odi rapinam cum sanctam holocausto; ideo dispondam opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum pangam eis.

9 Et innotescet in gentibus semen eorum, & prognati eorum inter populos; omnes videntes eos agnoscent eos, esse semen cui benedixit Jehova.

CAPUT LXII.

Splendor Trijonis.

OMnino gaudet in Jehova, exsultat anima mea in Deo meo; quia induit me vestibus salutis, pallio justitiæ amicivit me: tanquam sponsum qui adornatur ornatum, & veluti sponsam ornantem se instrumentis suis.

2 Nam ut terra profert germen suum, & sicut hortus sata sua producit; ita Dominus Jehovi producturus est justitiam, & laudem coram omnibus gentibus.

Caput 62.

3 Propter Trijonem non tacebo, & propter Jeruschalaima non quiescam: donec prodeat ut splendor justitia ejus, & salus ejus ut lampas ardeat.

4 Videbunt enim gentes justitiam tuam, & omnes reges gloriam tuam, & indetur tibi nomen novum quod os Jehovæ præfixerit;

5 Quum eris coronata ornatu manu Jehovæ, & cidari regia manu Dei tui.

6 Non diceris amplius derelicta, & terra tua non dicetur amplius desolata, sed tu vocaberis deliciæ meæ, & terra tua maritata: quia delectabitur Jehova te, & terra tua maritabitur.

7 Ut quum ducit juvenis virginem, *quum ea ores* tibi ducunt filii tui; gaudio, inquam, sponsi cum sponsa, gaudebit tecum Deus tuus.

8 Super muros tuos, *urbs* Jeruschalaimorum, præficio custodes, toto die & tota nocte jugiter non tacituros: qui commemoretis Jehovam, ne *sileo* silentium vobis;

9 Et ne permittatis silentium esse de illo; donec stabilint, & donec disponat Jeruschalaimis laudem in terra:

10 *Sed dicit*, juravit Jehova per dexteram suam, & per brachium roboris sui: *ut non*, si dabo frumentum tuum amplius cibo inimicis tuis, & si bibent alienigenæ mustum tuum, in quo laboraveris.

11 Nam colligētes illud comedēt illud, ut laudent Jehovam; & congregantes hoc bibent ipsum in atriis sanctitatis meæ.

12 Transite, transite in portas, parate viam populi; aggerate, aggerate aggerē, amovete lapides, attollite vexillū ad populos.

13 Ecce Jehova pronunciat ad extremum usq; terræ, dicite filiæ Trijonis, ecce salus tua advenit: ecce merces hujus penes ipsū, & operæ pretium hujus ante ipsum *est*.

14 Ut vocent hos populum sanctum, vindicatos Jehovæ; & tu vocaris requisita, civitas non derelicta.

CAPUT LXIII.

Dialogus Ecclesiæ & Christi prophetici.

QUis hic *est* veniens ex Edomea, Botzra, made factus vestibus, iste decorat veste sua peregre agens amplitudine virium suarum? ego qui loquor justè, sufficiens ad servandum.

2 Quare rubidus *et* vestibus tuis, & vestimēta tua ut calcātis in torcularis lacu?

3 Torcular calcavi solus, nam ex populis nullus vir *potuit cernere* mecū; sed calcavi eos ira mea, & conculcavi eos excandescentia mea, & conspersus est *sanguis* cujusq; robustissimi illorū vestimentis meis, & omnes vestes meas contaminavi.

4 Quando dies ultionis *erat* animo meo, & annus vindicandorum meorum venit.

5 Quum autē intuerer nullū esse auxiliatorē, & obstupescerem quod nemo sublevaret; salutem attulit mihi brachium meum, & excandescentia mea ipsa fulcivit me:

6 Ita calcavi populos ira mea, & inebriavi eos excandescentia mea: deniq; dejeci in terram robustissimum quemq; eorum.

7 Benignitates Jehovæ commemorabo, laudes Jehovæ, plane pro omnibus quæ coēgit nobis Jehova: & amplitudinē bonitatis erga domū Jisraelis, quam contulit eis secundū misericordiā suā & secundum amplitudinem benignitatum suarū.

8 Nam dixit; utiq; populus meus sunt, filii non mendaciter acturi: ideo fuit illis servator.

9 In omni angustia eorum non affecit *eos* angustia, sed Angelus faciei eius servavit eos; dilectione sua & clementia sua ipse vindicavit eos; & imponens eos sibi bajulavit eos omnibus diebus seculi.

10 Nam ipsis rebellantibus, & dolore afficientibus spiritum sanctitatis ejus; mutabatur quidem ipsis in inimicum, ipse repugnabat eis:

11 Sed recordabatur dierum priscorū, Moschis, populi sui, *dicens*: ubi *est* qui eduxit istos e mari cum pastore gregis sui?

ubi

ubi *esset* qui posuit in medio istius spiritum sanctitatis suæ?

12 Qui deduxit *istos*, ad dexteram Moschis *eximium*, brachio ornatus sui? qui dissidit aquas propter istos, ut compararet sibi nomen perpetuum?

13 Qui egit istos per abyssos; tamquam equum per desertum, *adeo ut* non impegerint?

14 Ut jumentum in convallem descendens, spiritus Jehovæ quiete egit eum: ita duxisti populum tuum, ad comparandum tibi nomen ornatus.

CAPUT LXIV.

Psalmus eucharisticus ob magnalia Dei.

INtuere è cœlis, & vide, ex habitaculo sanctitatis tuæ, & ornatus tui: ubi *est* zelus tuus, & maxima potentia tua? fremitusne viscerum tuorum & misericordiæ tuæ erga me continerent sese?

2 Tu enim pater noster *es*; quamvis Abraham nesciturus nos, & Jisrael non agniturus esset nos: tu Jehova pater noster *es*, vindici nostro à seculo nomen *est* tibi.

3 Quare fineres aberrare nos, Jehova, à viis tuis? torrefacieus obdurares animum nostrum à reverentia tui? revertere propter servos tuos, tribus possessionis tuæ.

4 Ad minimum usque hæreditario jure possident populum sanctitatis tuæ, hostes nostri concaluerunt sanctuarium tuum,

5 Sumus *illi*, numquam dominatus es istos; neque invocatum est nomen tuum super istos. *Caput 64.*

Utinam lacerans cœlos descenderes, à facie tua montes diffluerent,

6 Quemadmodum conflagrante igne crematis, aquarum bullas excitat ignis, ut notum faceres nomen tuum hostibus tuis; à facie tua gentes contremiscant.

7 Faciens terribilia *quæ* non expectassemus; *utinam* descendas, à facie tua montes diffluant.

8 Et inde à seculo inaudita, auribus minime percepta; *quæ* oculus non vidit, ô Deus, præter te, *Deum* comparet præstolanti ipsum.

9 Occurris gaudenti, & exercenti justitiam, *qui* in viis tuis memores *sunt* tuitus ea efferveseis quum peccamus; *si* perpetuo in illis *steterimus*, servati fuissemus.

10 Sed sumus ut immundus omnes nos, & sicut pannieulus abjectissimus omnes justitiæ nostræ; diffluimusque velut folium omnes nos, & iniquitates nostræ, ut ventus auferunt nos:

11 Nec ullus *est* qui invocet nomen tuum, excitans se ad prehendum te; quum abscondisti faciem tuam à nobis, & dissolvis nos per iniquitates nostras.

12 Jam vero Jehova, pater noster es; nos *quidem* lutum sumus, tu vero fictor noster es, & opus manus tuæ sumus omnes.

13 Ne efferveseas Jehova quamplurimum, neque in æternum recorderis iniquitatis: en intuere quæsumus, nos omnes *sumus* populus tuus.

14 Civitates sanctitatis tuæ sunt desertum: Tzijon est desertum, *est* Jeruschalaim desolatio.

15 Domus sanctitatis nostræ, & ornatus nostri, *in* qua laudarunt te majores nostri, est *exposita* conflagrationi ignis; & unaquæque rerum desideratarum nostrarum est vastationi.

16 An propter illas cohibueres te, Jehova? fileres, & affligeres nos quamplurimum?

CAPUT LXV.

Judæorum rejectio est gentium electio.

EXpositus sum eis qui non interrogabant, inventus sub ab eis qui non quærebant me; dixi, ecce me, ecce me, genti *quæ* non vocatur de nomine meo.

2 Expanderam manus meas toto die ad populum rebellem, qui ambulant via non bona, sequendo cogitationes suas:

3 *Ad* populum qui provocant me in os jugiter; sacrificantes in hortis, & adolentes in lateritiis:

4 Qui sedent ad sepulcra, & apud custodita pernoctant; qui comedunt carnes porcinas, & fragmen *eorum* abominandarum in instrumentis suis:

5 Qui dicunt, appropinqua ad nos, ne attingito me, quia sactior sum tetiis tuis: fumus *est* in naso meo; ignis ardeas toto die.

6 Ecce scriptum *est* coram me: non tacebo, nisi rependero, atque rependero in sinum istorum,

7 Iniquitates vestras, & iniquitates patrum vestrorum pariter, ait Jehova; qui adoleverunt in istis montibus, & in istis collibus probro affecerit me; quapropter remetiens opus eorum primum *rependam* in sinum eorum.

8 Sic ait Jehova, ut cui præsto est mustum in botro, is dicit, ne perdito istum, quia benedictio *est* in eo: ita facturus sum propter servos meos, ne perdam istos omnes.

9 Nam excipiã è Jahakobo semen, & è Jehuda hæredem montium meorum; & possidebunt hæreditate istam electi mei jure hæreditario, & servi mei habitabunt istic:

10 Eritque Scharonitis regio caula gregum, & cõvallis Hacoris oubile armenti; pro populo meo, qui requisierunt me.

11 Vos vero defectores Jehovæ, qui obliviscimini montis sanctitatis meæ; qui instruitis turmæ illi mensam, quique impletis numeris illis libamen:

12 Tradam quoque numeros vestros gladio, & omnes vos mactationi succumbetis, eo quod clamanti mihi non respondistis, & loquenteum non audivistis; sed fecistis quod malè videtur in oculis meis, & id quo non delector elegistis.

13 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce servi mei comedẽt, vos autẽ esurietis; ecce servi mei bibẽt, vos autẽ sitietis; ecce servi mei lætabuntur; vos autẽ erubescetis.

14 Ecce servi mei canent præ hilaritate animi; vos autẽ clamabitis præ dolore animi, & præ contritione spiritus ejulabitis?

15 Et

15 Et dimittetis nomen vestrum *ut sit* execrationi electis meis, quum morte affecerit te Dominus Jehovi; servis vero suis indet nomen aliud:

16 Ut qui sibi benedicturus est in terra, benedicat sibi per Deum firmi, & juraturus in terra juret per Deum firmi: quum oblivioni traditæ fuerint hæ angustiæ priores, & quum absconditæ fuerint ab oculis meis.

17 Nam ecce ego creaturus sum cœlos novos, & terram novam; neq; commemorabuntur hæc priora, neq; venient in animū.

18 Sed gaudete, & exsultate in sempiternum, quos ego recreo; nam ecce ego recreo *urbem* Jeruschalaimorum exsultatione, & populum ejus gaudio.

19 Et exsultante me de Jeruschalaimis, & gaudente de populo meo; non audietur in ea amplius vox fletus, aut vox clamoris.

20 Non exsistet illinc amplius infantulus ætate, aut senex, cujus non impleat dies: *Deus* nam puer, natus centum annos morietur; peccator autem, *etiam* natus centum annos maledictus erit.

21 Et ædificantes domos inhabitabunt eas; & plantantes vineas, comedent fructum earum.

22 Non ædificabunt & alius inhabitabit, non plantabunt & alius comedet: sed ut *sunt* dies arboris, dies *erunt* populi mei, & opus manuum suarum deterent electi mei.

23 Non laborabunt inaniter, neq; gignent ad conturbationem: nam semen benedictorum à Jehova erunt, & progenies eorum cum ipsis.

24 Eritq; nondum clamantibus, ut ego respondeam; adhuc ipsis loquentibus, ut ego exaudiam.

25 Lupus & agnus pascentur una, & leo ut bos comedet stramen, serpenti autem pulvis *erit* cibo: non malefacient, neque corrumpent in toto monte sanctitatis meæ, ait Jehova.

CAPUT LXVI.

Tabula vera & falsa religionis.

Sic ait Jehova, cœlum ipsum solium meum *est*, & terra scabellum pedum meorum: ubinam *esse* domus quam ædificaretis mihi? & ubinā locus quieti meæ?

2 Atqui, omnia ista fecit manus mea, & *per eam* exsistunt omnia ista, dictum Jehovæ: sed in hunc intueor, in pauperem & contritum spiritu, ac trepidantem ad verbum meum.

3 Qui jugulat bovem, *ac si* percuteret virum; qui mactat parvum pecudem, *ac si* decollaret canem; qui offert munus, *ac si* sanguinem porci; qui adolet thus, *ac si* muneraretur idolum: etiam isti eligunt vias suas, & abominationibus suis anima eorum delectatur:

4 Etiam ego eligam propter facinora eorum, & inducam quæ formidant eis, eo quod mihi vocanti nemo responderit, loquenti non auscultaverint: nam fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & id quo non delectar, elegerant.

5 Audite verbum Jehovæ qui trepidatis ad verbum ejus: dicunt fratres vestri, osores vestri, procul arcentes vos, propter nomen meum honoratur Jehova, sed videbimus lætitiam vestram, quum isti erubescent;

6 Voce tumultuosi è civitate, voce è templo, voce Jehovæ, rependente retributionem inimicis suis.

7 Quum nondum parturiet, pepererit? quum nondum invadet dolor eam, jam posuerit marem.

8 Quis audivit rem hujusmodi? quis vidit talia? an efficeretur ut pariat terra die unoan gigneretur gens vice una? quod parturit simul; parit Tzijon filios suos.

9 An ego aperirem os matricis, & non gignerem? ait Jehova: an ego qui gigno, amplius occluderem? ait Deus tuus.

10 Lætamini cum *urbe* Jeruschalaimorum, & exsultate in ea omnes amantes eam, gaudete cum ea gaudio, quicumque lugebatis de ea:

11 Ut sugatis & saturemini ubere consolationum ejus; ut exprimatis & delicias agatis è splendore gloriæ ejus.

12 Nam ita ait Jehova, ecce ego extensurus sum ad eam tamquam fluvium pacem, & velut torrentē inundantem gloriā gentium, quam sugatis: ad latus portabimini, & super genua oblectabimini.

13 Ut quispiam quē mater sua consolatur, sic ego consolaturus sum vos, & Jeruschalaimis consolatione perfundemini.

14 Quod quum videbitis, gaudebit animus vester, & ossa vestra ut herba tenera reflorescent, & agnoscetur manus Jehovæ erga servos suos, & indignatio contra inimicos suos.

15 Nam ecce Jehova cum igne venturus est, & curribus suis similibus turbini, ad reddendum cum excandescentia iram suam, & increpationem suam cum flammis ardentibus.

16 Jehova enim igne disceptaturus est, & gladio suo contra omnem carnem; & multiplicabuntur confossi Jehovæ.

17 Qui sanctificant se, & qui mundant se in hortis, sequentes *alter* alterum palam, qui comedunt carnem porci, & rei abominabilis, murisque: pariter consumentur, dictum Jehovæ.

18 *De* me autem, quum factorum erga hos cogitationumq; erga hos *quoque* adveniet, congregando omnes gentes & linguas; quæ venientes visuræ sunt gloriam meam;

19 Ponā in his signum, & mittā ex his qui evaserint ad gentes in Oceanum, Pulem, & Ludum jaculātes arcu, Thubalem & Javanem: regiones *denique* longinquissimas, quæ non audiverant famam meam, neque viderant gloriam meam, ut indi-

cent

cent gloriam meam in gentibus.

20 Et adducent omnes fratres vestros ex omnibus gentibus muneri Jehovæ, equis, & curribus, & pilentis, mulisque, ac veredariis, ad montem sanctitatis meæ Jerusalaima, ait Jehova : quemadmodum offerunt Israelitæ munus instrumento mundo in domum Jehovæ.

21 Atque etiam ex iftis assumam in Sacerdotes & Levitas, ait Jehova.

22 Nam quemadmodum cœli illi novi & terra ipsa nova quam ego facturus sum, constituta sunt coram me, dictum Jehovæ, ita constitutum est semen vestrum, & nomen vestrum.

23 Eritq; de novilunio in novilunium alterum, & de sabbatho in sabbathum alteram ; ut veniat omnis caro ad incurvandum se coram me, ait Jehova.

24 Et egressi videbunt cadavera hominũ illorum qui defecerunt à me : nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, eruntq; nauseæ omni carni.

JIRMEJA.

CAPUT I.

Vocatio Jirmeja divina : & duæ visiones.

VErba Jirmejæ filii Chilkijæ ; ex sacerdotibus qui *erant* Hanathothis in terra Binjaminis.

2 Ad quem fuit verbũ Jehovæ tẽporibus Joschijæ filii Amonis regis Jehudæ, decimo tertio anno quo regnabat :

3 *Fuit* etiam temporibus Jehojakimi filii Joschijæ regis Jehudæ, donec absolveretur undecimus annus Tzidkijæ filii Joschijæ regis Jehudæ : donec deportarentur Jerusalaimani mense quinto.

4 Fuit igitur verbum Jehovæ ad me, dicendo,

5 Quum nondum formavissem te in utero, agnovi te, & quum nondum prodiisses ex vulva sanctificavi te : Prophetam ipsis gentibus constitui te.

6 Me autem dicente, ah ah Domine Jehovi, ecce nescio loqui ; nam puer sum :

7 Edixit Jehova mihi, ne dicito, puer sum : sed ad quæcumq; mittero te, ito ; & quæcunq; præcepero tibi, loquitor.

8 Ne timeto ab iftis : nam adsum tibi ad eripiendum te, dictum Jehovæ.

9 Et extendens Jehova manum suam tetigit os meum, dixitq; Jehova mihi, ecce indo verba mea ori tuo.

10 Vide, præficio te hodierno die gentibus ipsis & regnis, ad exstirpandum, & ad demoliendum, & ad perdendum, & ad destruendum ; ad ædificandum, & ad plantandum.

11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me dicendo : quid vides Jirmeja ? cui dixi, baculum amygdali video.

12 Tum dixit Jehova mihi, bene videst ut cito amygdalus floret, incubaturus sum in verbum meum ut efficiam ipsum.

13 Postea fuit verbum Jehovæ ad me secundò, dicendo, quid vides ? cui dixi, ollam ferventem video, cujus facies versus Aquilonem *est*.

14 Tum dixit Jehova mihi ; ab Aquilone erumpet istud malum super omnes habitatores hujus terræ :

15 Nam ecce ego evocaturus sum omnes familias regna Aquilonis, dictũ Jehovæ ; ut venientes ponant quisq; solium suum ad ostium portarũ Jerusalaimorum, & contra omnes muros iftius *urbis* circumquaq; & contra omnes civitates Jehudæ.

16 Quamobrem eloquuturus sum jura mea contra istos propter totam malitiam eorum : quia dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, & incurvaverunt se *homo ens exhibentes* operi manuũ suarum.

17 Tu itaque accinge lumbos tuos, ut surgens eloquaris apud eos quicquid ego præcepero tibi : ne consternator attritus coram conspectu istorum, ut non conteram te in conspectu ipsorum.

18 Ego enim ecce pono te hodie velut civitatem munitam, & velut columnam ferream, murosq; aheneos toti huic terræ, regibus Jehudæ, principibus ejus, sacerdotibus ejus, & populo hujus terræ :

19 Qui oppugnabunt te, sed non prævalebunt tibi : nam adsum tibi, dictum Jehovæ, ad eripiendum te.

CAPUT II.

Ingratitudo Judæorum.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicẽdo,

2 Abi ut proclames audientibus Jerusalaimanis dicendo, sic ait Jehova, recordor tibi benignitatis adolescentiæ tuæ, amoris sponsalium tuorum : te prosequutam esse me per desertum, per terram non satam :

3 Sanctitatem fuisse Israelem Jehovæ primitias proventus ejus : quæcunq; comedebant illum, reos fuisse, malum evenisse eis, dictum Jehovæ.

4 Audite verbum Jehovæ, domus Jakobi, & omnes familiæ domus Israelis.

5 Sic ait Jehova, quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quod longe abiissent à me, & sequuti vanitatem evanuerint,

6 Adeo ut ne dicerent *quidem*, ubi *est* Jehova, qui eduxit nos è terra Ægypti, qui fecit ut incederemus per desertum, per terram campestrem & sepulcrali, per terram siccam & umbra lethalis, per terram quam non pertransibat quisquam, & ubi nullus habitabat homo ?

7 Quod postquam introduxi vos in terram arvorum, ad fruendum fructu ejus & bono ejus ; ingressi polluistis terram meam, & possessionem meam exposuistis abominationi ?

8 *Quod* sacerdotes non dixerunt, ubi *est* Jehova ? & qui tractant legem non agnove-

runt

runt me, ac pastores defecerunt à me, denique Prophetæ ipsi prophetarunt per Babalem, & inutilia sequuti sunt?

9 Idcirco adhuc contendo vobiscum, dicit Jehovæ, & etiam cum nepotibus vestris contendam.

10 Nam peragrate regiones Citthæorum, & videte; aut *ad* Kedarem mittite & animadvertite valde: videte inquam an fuerit quid hujusmodi:

11 An mutaverit gens deos, quamvis illi non *sint* dii? at populus meus mutavit gloriam suam in *idolum* inutile.

12 Obstupescite cœli de hac re, & horrescite, desolemini valde, dictum Jehovæ.

13 Nam duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt scaturiginem aquarum perennium, ut effoderent sibi cisternas, cisternas fractas, quæ non capiunt aquas.

14 An servus Israel, an verna est? quamobrem est prædæ?

15 Contra eum rugiunt juvenes leones, edunt vocem suam: & exponunt terram ejus desolationi, civitates ejus succenduntur, ut nullus inhabitet?

16 Etiam Nophæi & Daphnæi depascûnt te vertice?

17 An non hoc facis tibi, dum dereliquis Jehovam Deum tuum, quo tempore ducit te via sua?

18 Nunc enim quid tibi *est* in via Ægypti, bibendo aquas Schichoris? aut quid tibi in via Assyriæ, bibendo aquas fluminis *Euphratis*?

19 Erudiat te malitia tua, & averfiones tuæ corripiant te; agnosce inquam & vide malum & *quidem* amarum esse quod dereliquis Jehovam Deum tuum: non enim pavor mei incessit te, dictum Domini Jehovi exercituum.

20 Etenim jam olim fregerum jugum tuum; disruperam vincula tua, ideoque dicis, non servitura sum; quum super omnem collem altum, & super omnem arborem virentem tu peragras scortans.

21 Atqui ego te plantaveram vitem generosam, totam semen fidele: quomodo ergo mutata es mihi *in* degeneres palmites vitis alienæ?

22 Nam ut abluas te nitro, & plurimum abhibeas tibi smegmatis; obducat se auro insigni iniquitas tua coram me, dictum Domini Jehovi:

23 Quomodo dictura esses, non pollui me, Babalimos sequuta non sum? vide viam tuam in ista valle, agnosce quid feceris: ô dromas velox, ô quæ corrigis notat vias suas.

24 Onager fœmina *est*, assueta deserto, quæ pro desiderio animæ suæ haurit ventum, cujus occasionem quis revocet? omnes quærentes istam non fatigantur, mensibus ejus invenient eam.

25 *Decrevi* enim, cohibe pedem tuum ne discalceatur, & guttur tuum à siti: dixisti, minime adjiciatur? non quam enim amo *deos* exteros, & eos sequutura sum.

26 Tamquam pudore furis quum deprehenditur, ita pudefacient domum Israelis, ipsos, Reges ipsorum, Principes ipsorum, Sacerdotesque ipsorum, & Prophetas ipsorum:

27 Qui dicunt ligno, pater meus es, & lapidi, tu peperisti me, quia obverterunt mihi cervicem, non autem faciem: tempore vero mali sui dicunt, surge & serva nos.

28 At ubi *sunt* dii tui quos fecisti tibi? surgant, si sunt servaturi te tempore mali tui: nam *pro* numero civitatum tuarum sunt dii tui, Jehuda.

29 Quare contenditis mecum? vos omnes deficientes rebellastis in me, dictum Jehovæ.

30 In vanum percussi filios vestros, eruditionem non acceperunt: consumsit gladius vester Prophetas vestros, tamquam leo interfector.

31 O generatio, vos animadvertite verbum Jehovæ, an *ut* desertum fui Israeli? an terra fructum perdens? quamobrem dicunt populus meus, dominamur, non sumus venturi amplius ad te?

32 An obliviscitur virgo ornatus sui? sponsa eorum quæ alligat sibi? at populus meus obliti sunt mei diebus innumeris.

33 Quid bonam prædicas viam tuam, quærendo quod amas? idcirco etiam malas ipsas docuisti vias tuas.

34 Etiam in alis vestium tuarum inveniuntur sanguis animarū egentium, *sanguis* innocentium: non effossione invenies hæc, sed super omnia ista *sunt*.

35 Attamen dicis, quia innocens sum, utique aversa est ira ejus à me: ecce ego disceptaturus sum tecum, eo quod dicas, non peccavi.

36 Quid cursitas adeo, mutando viam tuam? etiã ab Ægyptio erubesces, quemadmodum erubuisti ab Assyrio.

37 Etiam ab illo prodibis manibus impositis capiti tuo: nam spernit Jehova fiducias tuas, ut non secunderis in eis.

Caput 3.

38 Dicendo, en dimiserit quis uxorem suam, & illa profecta ab eo nupserit viro alteri, an reverteretur ad eam rursus? nonne omnino contaminaretur terra illa? tu vero quavis scortata sis cum amicis malis, tamen reverteretis ad me, dictum Jehovæ.

39 Attolle oculos tuos ad eminentia loca, & vide ubi non fuisti vitiata, juxta vias sedisti illis, tamquam Arabs in deserto: & contaminasti terram scortatione tua & malitia tua:

40 Et quamvis cohiberentur imbres, serotinaque pluvia non esset, frons mulieris scortantis fuit tibi, renuisti pudore suffundi.

41 An non saltem ab hoc tempore te decuero ut me voces, pater mi, tu dux adolescentiæ meæ?

42 An observaturus est Deus iram in seculum? an observaturus in æternum? ecce loqueris & perficis ista mala quantum potes.

CAPUT III.

Gratia pœnitentialis ad Judam.

DIxit autem Jehova mihi, temporibus Josiahjæ regis, vidistine quid fecerit aversa Israel? profecta est illa super omnem montem altum, & sub omnem arborem viridem, ubi scortaris.

2 Quumq; dicerem, postquam fecit omnia hæc ad me revertatur, non est reversa, videnteq; hoc perfida soror ejus Jehudah.

3 Itaq; visum est mihi omnibus deceptionibus quibus adultera est aversa Israel, dimittere eam, & dare ei libellum repudii: nec tamen timuit perfida Jehudah soror ejus, sed abiens ipsa scortata est quoque.

4 Fuitq; præ famosa scortatione sua ut contaminaret terram: nam adulterabatur cum lapide & cum ligno.

5 Nec tamen toto hoc reversa est ad me perfida soror illius Jehudah ex toto animo suo, sed falso, dictum Jehovæ.

6 Quapropter dixit Jehova mihi, justificavit seipsam aversa Israel, magis quam perfida Jehova.

7 Abi ut proclames verba hæc versus Aquilonē, dicens, revertere aversa Israel, dictum Jehovæ: non faciam ut irruat facies mea irata in vos: nam benignus sum, dictū Jehovæ, non asservo iram in seculū.

8 Tantummodo agnosce iniquitatem tuam, quæ à Jehova Deo tuo defeceris: nam sparsisti inivisti vias tuas ad exteros sub omni arbore virente, & voci meæ non auscultastis, dictum Jehovæ.

9 Revertimini filii aversantes, dictū Jehovæ, nam ego cōjugio jūctus sum vobis: & recipiā vos, unum ex civitate, & binos ex familia, ut adducam vos Tzijonem;

10 Ubi daturus sum vobis pastores ex sententia animi mei, qui pascent vos scientia & intelligentia.

11 Eritque quum augescetis & fœcundabitis in hac terra temporibus illis, dictū Jehovæ, ut non dicant amplius, arca fœderis Jehovæ, neq; veniat in animum: neque recordabuntur ejus, neque recensebunt, nec sum ut magnificetur amplius.

12 Tempore illo vocabunt urbem Jeruschalaimorū sedem solii Jehovæ, & recta continent eo omnes gentes ad nomen Jehovæ, Jeruschalaim, neque sequentur amplius sententiam animi sui mali.

13 Temporibus illis ibunt domus Jehudæ cum domo Israelis, venient pariter e terra Aquilonis in terram, quam possidendam tradidi majoribus vestris.

14 Nam ego indicens quomodo reponerem te inter filios, & daturus tibi terram desideratam, possessionem decoram, exercitum gentium, dico, pater mi, invocabis me, & a me sequendo te avertes te,

15 Utique perfide desivit uxor ab amico suo, utique perfide egistis in me domus Jisrael, dictum Jehovæ.

21 Vox in locis eminentibus audiatur, fletus, deprecationes Jisraelitarum: quia pervertunt viam suam, obliti sunt Jehovæ Dei sui plerique.

22 Revertimini filii aversantes, curabo averſiones vestras: *vos inquam audiatur*; ecce nos accedimus ad te, quia tu es Jehova Deus noster.

23 Utique falso à collibus, multitudine montium *exspectavimus*: utique in Jehova Deo nostro est salus Jisraelis.

24 Nam pudendum istud consumpsit laborem patrum nostrorum à pueritia nostra; greges eorum, & armenta eorum, filios eorum & filias earum.

25 Jacemus in pudore nostro, & operit nos ignominia nostra, quia Jehovæ Deo nostro peccavimus nos & patres nostri à pueritia nostra usque in hodiernum diem: neque auscultavimus voci Jehovæ Dei nostri.

CAPUT IV.

Concionis continuatio.

SI reversurus es Jisrael, dictum Jehovæ, ad me revertere: & si amovebis abominationes tuas à facie mea, ne ergo vageris,

2 Quin jures, vivit Jehova, vere, rite, & juste, ut benedicant sibi in ipso gentes, & in ipso laudent sese.

3 Nam sic ait Jehova viris Jehudæ & Jeruschalaimanis, novellate vobis novale, & ne seratis in spinis:

4 Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi vestri, viri Jehudæ, & habitatores Jeruschalaim: ne prodiens tamquam ignis excandescentia mea ita ardeat ut nullus exstinguat, propter malitiam actionum vestrarum.

5 Indicate in Jehuda, & Jeruschalaimis pronunciate ac dicite, clangite tuba in terra: convocate *inquam*, cogite *multitudinem*, & dicite, congregamini, & ingrediamur in civitates munitas:

6 Attollite vexillum Tzijonem versus, confirmate, ne consistite: nam malum ego adducturus *sum* ab Aquilone, & contritionem magnam.

7 Ascendit leo *ex* perplexo *tegmine* suo, & interfector gentium proficiscitur, perdit è loco suo, ut exponat terram tuam desolationi, & civitates tuæ destructæ, & nemo inhabitet.

8 Propterea accingite cilicia, plangite & ejulate: quia non est aversus æstus iræ Jehovæ à nobis.

9 Erit enim die illo, dictum Jehovæ, ut pereat animus Regis & animus Principum, obstupescantque Sacerdotes, & Prophetæ miranture.

10 Et dicam, aha Domine Jehova, utique plane dixeris seduxisse populū hunc & Jeruschalaim, dicendo pax erit vobis: quum pertigerit gladius usque ad animam.

11 Tempore

11 Tempore illo dicetur populo huic & Jeruschalaimis, ventus nitidus locorum eminentium in deserto, via ad filiam populi mei; non ad ventilandum neque ad purgandum.

12 Plenus ventus, fortior istis adveniet mihi: nunc etiam ego eloquor judicia eis.

13 Ecce tanquam nubes ascendit, & tanquam turbo currus ejus, leviores *sunt* aquilis equi ejus: væ vobis, quia vastati sumus.

14 Abluе a malo cor tuum, Jeruschalaima, ut servetur: quousq; pernoctabit *illud* in animo tuo, cogitationes vanitatis tuæ?

15 Nam vox indicat majorem quam Danis, & pronunciat vanitatem majorem quam montis Ephraimi.

16 Commemorate istis gentibus, ecce pronunciate contra Jeruschalaima custodes advenire è terra longinqua, qui edant contra civitates Jehudæ vocem suam.

17 Ut qui observant agros, sunt contra eam circumquaque; quia mihi rebellis fuit, dictum Jehovæ.

18 Via tua & actiones tuæ faciunt ista tibi: hoc mali tui *est*, quòd amarus sit, quod pertingat in cor tuum.

19 Viscera mea, viscera mea, doleo, præcordia mea, fremit mihi cor meum, non possum silere: nam sonum buccinæ audis anima mea, clangorem belli,

20 Contritionem super contritionem proclamari, quia vastanda est tota hæc terra: repente vastabuntur tentoria mea, momento aulæa mea.

21 Quousque visurus sum vexillum? auditurus sonum buccinæ?

22 Quoniam stultus erit populus meus, *quod* me non agnoscent, *quod* filii stolidi erunt, neque intelligentes erunt: *quod* sapientes erunt ad malefaciendum, & beneficiendi ignorantes?

23 Quum respicio in terram, ecce res inanis *est* & vacua: & in cœlos, nullæ *est* lux eorum.

24 Si respicio istos montes ecce commoventur: & omnes isti colles levissime movent se.

25 Si aspicio, ecce nullus *est* homot etiam omnes aves cœlorum evagantur:

26 Si aspicio, ecce arva ipsa *sunt* desertum: & omnes civitates istius dejectæ sunt propter Jehovam, propter æstum iræ ejus.

27 Nam sic ait Jehova; desolata futura est tota hæc terra: sed consummationem prædam facero.

28 Ad hæc lugebit terra, & atrati erunt cœli superne, eo quòd loquutus sum, cogitavi, neque pœnitet me, neque avertam me ab eo.

29 A sono equitum & pealantium arcu fugient omnes oppidani, ruunt in ipsas nubes, & in petras ascendunt: omnis civitas derelinquetur, & nemo habitator in eis *erit*.

30 Tu autem *regio populi* vastandi, quid facis, quod induis te dibapho, quod ornas te ornatu aureo, quod lacteris fuco: oculos tuos? in vanum reddis te pulcrum: respuunt te amasii, animam tuam quærunt.

31 Namvocem quasi parturientis audio, angustiam similem primiparæ, vocem filiæ Tzijonis subinde anhelantis, pandentis manus suas, *dicendo*, væ jam mihi, quod fessa fuerit anima mea ab interfectoribus.

CAPUT V.

Omnes ex æqua malitia. כל ביגיע

PErcurrite plateas urbis Jeruschalaimorum, & videte jam atque cognoscite & disquirite in plateis ejus, an inveniatis virum, an sit qui exerceat justitiam quærat fidem, & condonabo illi.

2 Sed quum, vivit Jehova, dicunt; hoc pacto fallo jurant.

3 O Jehova, oculi tui an non *flectuntur* ad fidem? percutis eos, sed non dolent, consumis eos, renuunt accipere eruditionem; reddunt faciem suam obfirmatiorem petra, renuunt converti.

4 Quamobrè ego dicebam, utiq; tenues *sunt* isti: stulte agunt, quia ignorant viam Jehovæ, jus Dei sui.

5 Ibo ad magnates ipsos, ut alloquar eos, nam ipsi norunt viam Jehovæ, jus Dei sui: at ipsi pariter fregerunt jugum, diruperunt vincula.

6 Idcirco percutiet eos leo è silva, lupus vespertinus vastabit eos, pardus observabit ad civitates eorum; quisquis egredietur ex eis, discerpetur: quia plurimæ sunt defectiones eorum, numerosæ aversiones eorum.

7 Ubi est hanc *urbi* unde condonem tibi? filii tui derelinquunt me, & jurant per eos qui non sunt dii: simulac satiavi eos adulterantur, & *in* domum meretricis tumultim conveniunt.

8 *Ut* equi pasti sunt quum mane fulgunt: quisque ad uxorem proximi sui adhinniunt.

9 An propter ista non visitarem? dictum Jehovæ: & an de gente hujusmodi non fieret ultionem anima mea?

10 *Dicam*, Ascendite in muro ejus, ut perdite, & consummationem ne facitote: amovete pinnas ejus, quia isti non sunt Jehovæ.

11 Nam omnino perfide egerunt contra me, domus Israelis, & domus Jehudæ, dictum Jehovæ.

12 Mentiuntur Jehovah, & dixerunt, non *ita* est: non venturum est malum in nos, & gladium & famem non experturi sumus:

13 Et isti Prophetæ abibunt in ventum, & verbum nullum *est* in eis, ita fiet ipsis.

14 Idcirco sic ait Jehova Deus exercituum, eo quod loquimini verbum istud, ecce ego reddituram sum verba mea in os tuum velut ignem, populum autem hunc velut ligna quæ ille consumat.

15 Ecce

15 Ecce ego adducturus sum contra vos gentem è longinquo, ô domus Jisraelis, dictum Jehovæ: *atque* gens robusta est, gens antiquissima est, gens cujus ignorabis linguam, nec; intelliges quid loquetur:

16 Cujus pharetra velut sepulcrum apertum; omnes erunt potentes.

17 Et comedet messem tuam, & cibum tuum, *quem* comedissent filii tui & filiæ tuæ, comedet greges tuos & armenta tua, comedet vites tuas & ficos tuas: depauperabit civitates munitas tuas gladio, quibus tu confidis.

18 Sed ne tēporibus quidē illis, dictū Jehovæ, fecero vobiscum cōsummationē.

19 Nam erit quum dicetis, propter quid facit Jehova Deus noster nobis omnia ista? ut dicas eis, quemadmodum dereliquistis me, & servivistis diis alienigenarum in terra vestra, ita servituri estis exteris in terra non vestra.

20 Indicate hoc in domo Jahakobi, & pronunciate ipsum in Jehuda, dicendo,

21 Audite jam hoc, populc stolide & excors: quibus oculi *sunt* & non vident, quibus aures & non audiunt:

22 An me non reverebimini? dictum Jehovæ, an à facie mea non contremiscetis? qui disposui arenam terminum mari, statuto perpetuo, quod non transgredietur: quamvis incitant se, non tamen prævalent, quamvis fremant fluctus ejus, non tamen transgrediuntur illud.

23 At populo isti *est* animus contumax & rebellis: ut recesserunt, pergunt:

24 Nec; dicunt cum animo suo, revereamur jam Jehovam Deum nostrum, qui dat pluviam, tempestivam & serotinam tempore suo: septimanas, statuta messis servat nobis.

25 Iniquitates vestræ averunt istā, & peccata vestra cohibent bonū hoc à vobis.

26 Nam præsto sunt in populo meo improbi: *quisque* contemplatur ut tendentes aucupes, statuunt perditionis instrumenta, homines capiunt.

27 Ut cavea plena avibus, ita domus eorum plenæ *sunt* dolo: propterea magni & divites sunt.

28 Pingues, nitidi sunt, etiam transcendunt res malas, causam non judicant, causam pupilli, tamen prosperantur: & jus egentium non judicant.

29 An propter ista non visitabo? dictum Jehovæ: an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

30 Res stupenda & horrenda fit in terra hac:

31 Prophetæ ipsi prophetant falso, & sacerdotes dominatum exercent horum opera, & populus meus ita amant: quid autem facturi estis tandem?

CAPUT VI.

Calamitates populi adversus suos Deum ingratis.

COngregate vos Binjaminitæ è medio Jeruschalaim, & Tekohi clangite buccina, & Beth-ceremum versus extollite incendium: quia malum prospectatur ab Aquilone, & contritio magna.

2 Decoræ & delicatæ assimilaveram filiam Tzijonis:

3 Ad eam venturi sunt pastores cū gregibus suis, fixuri adversus eam tentoria circūquaque, depasturi quiq; spatiū suum.

4 Comparate contra eam bellum, surgite & ascendamus ipso meridie: væ nobis quia abiit dies, quia inclinarunt umbræ vespertinæ:

5 Surgite & ascendamus ipsa nocte, & perdamus palatia ejus.

6 Nam sic ait Jehova exercituum, cædite ligna, & diffundite contra Jeruschalaima missili a catapaltaria; hæc *ipsa* civitas visitanda est, quanta quanta est, oppressio *est* in medio ejus.

7 Sicut manat puteus aquas suas, ita manat *illa* malitiam suam; violentia & vastatio auditur in ea, ante faciem meam jugiter ægritudo & percussio *est*.

8 Erudire, ô urbs Jeruschalaimorum, ut non luxetur anima mea à te, ut non redam te desolatā, terram non inhabitatam.

9 Sic ait Jehova exercituum, prorsus racemabunt, tamquam vitis, reliquias Jisraelis: *dicentes*, refer manum tuam, ut vindemiator cum qualis.

10 Quos alloquar & cōtestabor ut audiant? ecce præputiata *est* auris eorū, adeo ut non possint attēdere: ecce verbum Jehovæ est eis probrosum, non delectantur eo.

11 Quamobrem excandescentia Jehovæ plenus sum, defessus sum cōcinēdo, effudiam sum super parvulū foris, & super cœtum juvenum pariter: quin etiam vir cum fœmina capientur, senex cum decrepito.

12 Et devolventur domus eorum ad alienos, agri & uxores pariter: quum extendam manum meam super habitatores istius terræ, dictum Jehovæ.

13 Nam à minimo eorum usq; ad maximum eorum quisquis est, dedita *est* quæstui, etiam tum Propheta tum Sacerdos, quisquis est agit falso.

14 Nam curant contritionem filiæ populi mei secundū curationem, mali leviculi, dicendo, pax pax; etsi nulla *est* pax.

15 Fecerunt*ne* ut erubescerent qui abominationē fecerunt? nec; *illi* prorsus erubescunt, nec; ignominia afficere sciunt *ipsi*, idcirco cadent cū illis cadētibus, tempore quo visitabo illos corruent, ait Jehova.

16 Sic dicente Jehova, state secundum vias & aspicite, ac interrogate de semitis antiquis quænam sit via boni, & ambulate per eam, ita invenietis requiem animæ vestræ: dixerunt, non ambulabimus.

17 Me constituente etiam super vos speculatores, *dicendo*, attendite ad sonum tubæ, dixerunt, non attendemus.

18 Idcirco audite ô gentes, & agnoscite ô cœtus, quæ insint istis.

19 Audi ô terra, ecce ego adducturus

sum malam in populum istum: fructum cogitationum ipsorum, quia ad verba mea non attendunt, & legem meam spreverunt.

20 Quorsum mihi thus è Scheba advenit, & calamus odoratus præstantissimus è terra longinqua? holocausta vestra non *sunt* accepta, & sacrificia vestra non sunt suavia mihi.

21 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego dispositurus sum populo huic offendicula, in quæ offendant patres & filii pariter, vicinus, & amicus ejus, pereantque.

22 Sic ait Jehova, ecce populus venturus est è terra Aquilonis, & gens magna excitabitur è lateribus terræ.

23 Arcum & hastam vexillarem tenebunt, crudelis erit *quisque*, nec; misereburtur, vox eorum quasi mare fremet, & equis vehentur *quasi* instructa ut vir ad bellum, contra te, ô filia Tzijonis:

24 Audientibus nobis rumorem ejus, remittentur manus nostræ; angustia prehendet nos, dolor tamquam parturientis.

25 Ne exitote in agrum, & via ipsa ne pergitote, quia gladius inimico *est*, formido circumquaque.

26 O filia populi mei, accinge cilicium, voluta te in cinere, luctum unigeniti age, planctum amarissimum, nam repente venturus est vastator contra nos.

27 *In* exploratoria specula constitui te apud populum meum, *in* munitione, ut cognoscas & explores viam eorum.

28 Omnes sunt contumacium contumaciissimi, ambulantes *cum* detractione, chalybei & ferrei: omnes corruptores sunt:

29 Exaresciit follis, igne consumitur plumbum; in vanum pergit constare *conflator*, nam mala avelli non possunt.

30 Argentum reprobum vocantur illi, quia reprobat Jehova illos.

CAPUT VII.

Frustra inobedientes de Templo Domini gloriantur.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo,

2 Sta in porta domus Jehovæ, ut proclames ibi verbum hoc: dices igitur, audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi, qui intratis per portas has incurvando vos *adoraturi* Jehovam.

3 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, bonas efficite vias vestras & actiones vestras: tum faciam ut habitetis in loco hoc.

4 Ne habetote fiduciam vestram in rebus falsis, dicendo: templi Jehovæ, templi Jehovæ, templi Jehovæ ista *sunt*:

5 Sed omnino bonas efficitote vias vestras & actiones vestras: sed omnino exercetote jus inter virum unum & alterum.

6 ô Peregrinum, pupillum, & viduam ne opprimitote, & sanguinem innoxium ne effunditote in loco hoc: denique Deos alienos ne prosequimini malo vestro:

7 Et faciam ut habitetis in loco hoc in terra quam tradidi majoribus vestris, inde à seculo usque in seculum.

8 Ecce vos habetis fiduciam vestram in verbis falsis, minime profuturis.

9 An furando, occidendo & adulterando, jurandoque falso, & adolendo Bahali, denique sequendo Deos alienos quos non novistis,

10 Etiam venietis & stabitis coram me in domo hac quæ vocatur de nomine meo, & dicetis, eripimur; ut perficiatis omnes abominationes istas.

11 An spelunca effractorum fuerit domus hæc in oculis vestris, quæ vocatur de nomine meo? etiam ego ecce prospexi, dictum Jehovæ.

12 Nam ite jam in locum meum qui *erat* Schilunte, ubi feceram ut habitaret nomen meum primùm, & videte id quod feci ei propter malitiam populi mei Jisraelis.

13 Itaque nunc eo quod facitis omnia opera ista, dictum Jehovæ, & dum alloquor vos inde à diluculo indesinenter, non auditis, & inclamanti vos non respondetis:

14 Ideo faciam sam huic domui quæ vocatur de nomine meo, in qua vos confiditis, & huic loco quem dedi vobis & majoribus vestris: quemadmodum feci Schilunti:

15 Et abjiciam vos à facie mea, quemadmodum abjeci omnes fratres vestros, totum semen Ephrajimi.

16 Tu ergo ne orato pro populo isto, neque efferto pro istis clamorem & orationem, neq; intercedito apud me nam minime essem exauditurus te.

17 An minime vides quid isti faciant in civitatibus Jehudæ; etiam in plateis Jeruschalaimorum?

18 Ipsi filii colligunt ligna, eorumque patres accendunt ignem, ac fœminæ depsiunt massam; ad faciendum panes rebus cœlestibus, & libandum libamina diis alienis, ut irritent me.

19 An contra me *est*, *quod* isti irritant? dictum Jehovæ: an non contra ipsos, propter pudorem faciei ipsorum?

20 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ira mea & excandescentia mea effundetur in locum hunc, super homines & super jumenta, & super arbores agri, ac super fructum terræ; ardebit, ita ut non extinguatur.

21 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis: holocausta vestra adjicite ad sacrificia vestra, & comedite carnem *eorum*.

22 Nam non sum loquutus cum majoribus vestris, neque præcepi eis quo die eduxi eos e terra Ægypti, de rebus holocausti & sacrificii:

23 Sed rem hanc præcepi eis, edicendo, auscultate voci meæ, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus; & ambulate in tota via illa quam præcepi vobis, ut bene sit vobis.

24 Non tamen auscultarunt, neq; inclinarunt

narunt autem suam, sed ambularunt in consiliis, in sententia animi sui pessimi, denique hæc *fuerunt* ipsis à tergo, non autem à fronte.

25 Inde à tempore quo exiverunt majores vestri è terra Ægypti usq; ad diem hunc; cum miserim ad vos omnes servos meos Prophetas quotidie dilaculo & indesinenter:

26 Non tamen auscultaverunt mihi neque inclinaverunt aurem suam, sed obdurarunt cervicem suam, pejus fecerunt quam majores ipsorum.

27 Quum eloqueris apud istos omnia verba ista, similiter non auscultant tibi, & quum inclamas eos, non respondent tibi.

28 Quamobrem dices eis, hæc *est* gens qui non auscultant voci Jehovæ Dei sui, neque accipiunt eruditionem; periit fides, & excisa est ex ore ipsorum.

29 Tonde comam tuam, & abjice, & extolle in locis eminentibus lamentationem; quia spernit Jehova & deserit generationem in quam excandescit.

30 Quia fecerunt Jehudæi quod malum *visum* in oculis meis, dictum Jehovæ, posuerunt abominationes suas in hac domo qua vocatur de nomine meo ad polluendum eam.

31 Et ædificaverunt excelsa Tophethi, quod *est* in valle filii Hinnomi, ad comburendum filios suos & filias suas igne; quod non præceperam, neq; subierat in animum meum.

32 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum non dicetur amplius Thopheth & vallis filii Hinnomi, sed vallis interfectionis: nam ita sepeliverunt in Thopheth, ut nullus *superst* loco.

33 Itaque erunt cadavera populi istius escæ volatilibus cœli & bestiis terræ; nemine deterrente.

34 Ita faciam ut cesset ex civitatibus Jehudæ, & ex plateis Jeruschalaimorum vox gaudii & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ: nam vastationi erit hæc terra.

CAPUT VIII.

Prophetæ mendaces & avari.

TEmpore illo, dictum Jehovæ, depromentes ossa regum Jehudæ & ossa principum ejus, ossa q; Sacerdotum, & ossa Prophetarum, deniq; ossa habitantium Jeruschalaimis, è sepulcris ipsorum,

2 Expandent ea soli, & lunæ, totiq; exercitui cœlorum, quæ diligunt, & quæ colunt, & quæ sequuntur, & quæ consulunt, denique quibus incurvant se *homines exhortantes*: non colligentur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ erunt:

3 Et optatior erit mors quam vita totiduo, iis qui residui erūt ex familia pessima hac, residuis in omnibus locis, quo depulero illos, dictum Jehovæ exercituum.

4 Præterea dices eis, sic ait Jehova, an *ita* cadunt ut non possint resurgere? si converteretur, an non reverteretur *Deus*?

5 Cur aversus est populus hic, *urbs* Jeruschalaimorū, aversione pervicacissima? retinent dolum, renuunt converti.

6 Attendi & audivi, prava loquuntur, nullum virum pœnitet malitiæ suæ, ut dicat, quid feci? quisque eorum conversus est in cursu suo, ut equus præceps ruens in prælium.

7 Etiam ciconia in cœlo novit tuta tempora sua, & turtur, gruisque, & hirundo observant tempus adventus sui: at populus meus non noverunt jus Jehovæ.

8 Quomodo dicitis, sapientes nanus, & lex Jehovæ penes nos *est*? utique ecce ad falsitatem operatur stylus, falsitatem legisperitorum *operatur*.

9 Fecerunt sapientes ut erubescerent, consternatione sunt & capti? ecce verbum Jehovæ spernunt, & cujus rei sapientia *inesset* eis?

10 Idcirco tradam uxores eorum aliis, agros eorum possessuris hæreditario jure, nam æque minimus ac maximus, quisquis est, deditus est quæstui: etiam Prophetam Sacerdos, quisquis est, agit falso.

11 Nam curant contritionem filiæ populi mei secundum curationem *mali* leviculi, dicendo, pax, pax: etsi nulla *est* pax.

12 Fecerunt ut erubescerent, quum abominationem fecerunt? neq; *illi* prorsus erubescunt, neq; ignominia sciunt affici, idcirco cadent cum illis cadentibus, quo tempore visitabo illos, corruent, ait Jehova.

13 Omnino exstirpabo eos, dictum Jehovæ: nulla *sunt* uvæ in ista vite, nulliq; fici in ista fica, etiam ipsa folia decidunt, & quæcunque adhibeo eis præterent,

14 *Dicunt*, quorsum nos desidemus? congregamini, & ingrediamur civitates munitas ut consilescamus ibi: nam Jehova Deus noster silentium indixit nobis, quum dedit bibendum nobis succum cicutæ, quia peccavimus Jehovæ.

15 Expecta pacem, sed nihil *erit* boni; tempus curationis, sed ecce *adest* terror.

16 Inde à Dane audietur ronchus equorum illius, à sono hinnitium robustorum ejus contremiscit tota terra: qui veniunt ut consumant terram & quæ implent eam, civitatem & qui habitant in ea.

17 Nam ecce ego immissurus sum in vos serpentes haemorrhoidas, contra quas nulla prodest mussitatio; ut mordeant vos, dictum Jehovæ.

18 *Anima* mea recreatura se, *est* in mœrore: in me animus meus languidus est.

19 Ecce sonus vociferationis filii populi mei propter *advenas* terræ longinquissimæ, *dicentis*, an Jehova minime *est* in Sion? an rex ejus minime *est* in ea? cur irritaverunt me *ait ille*, sculptilibus suis, vanitatibus alienigenarum?

20 Præteriit messis, finita est æstas; & nos non servamur.

21 Propter contritionem filiæ populi mei conteror; atratus incedo, stupor corripit me.

22 An opobalsami nihil *est* in Gilhade? an medicus nullus *est* ibi? nam cur non convaluit filia populi mei?

CAPUT IX.

Vera & falsa gloriatio.

O si quis daret caput meum *esse* aquas, & oculum meum fcaturiginem, lacrymarum; ut deflerem interdiu & noctu confossos filiæ populi mei.

2 *O si* quis poneret me in deserto, in diversorio viatorum; ut derelinquerem populum meum, & abirem ab eis: nam omnes sunt adulteri, interdicti *die* perfidi agunt:

3 Et intendunt lingua sua arcum suum falsum, neq; in fide invalescunt in terra; sed de malo in malum procedunt, neque agnoscunt me, dictum Jehovæ.

4 Quisq; ab amico suo cavete, & ulli fratri ne confidite: nam omnis frater omnino supplantat, & omnis amicus *cum* detractione ambulat:

5 Et quisq; amico suo illudunt, ac veritatem non loquuntur: docent linguam suam loqui falsum, perverse agendo defetiscuntur.

6 Tua habitatio *est* in medio dolo; pro dolo renuunt cognoscere me, dictum Jehovæ.

7 Idcirco sic ait Jehova exercituum, ecce ego conflabo eos probavi eos: nam quomodo facturus essem propter filiam populi mei?

8 Culter jugulans lingua eorum *est*, dolum loquitur: ore suo cum amico suo pacem eloquitur, at in animo suo disponit insidias suas.

9 An propter ista non visitarem eos? dictum Jehovæ; an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

10 Propter hos montes extollam fletum & lamentum, & propter cauſas deserti lamentationem, nam accendentur adeo ut nullus transeat, neq; audiatur vox pecoris: tam aves cœli quam jumenta, evagabuntur, abibunt:

11 Et disponam Jeruschalaima in acervos, lustrum draconum; & civitates Jehudæ disponam *in* desolationem, adeo ut nullus inhabitet.

12 Quis est vir ille sapiens qui doceat istud, & id quod edixerit os Jehovæ sibi indicet: propter quid pereat hæc terra, incendatur tamquam desertum, adeo ut nullus pertranseat?

13 Dicit enim Jehova, quia derelinquunt legem meam quam exposueram eis, neq; auscultant voci mex, ne, ambulant in illa;

14 Sed sequuntur sententiam animi sui, & Bahalimos, quod docuerunt ipsos patres ipsorum:

15 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego cibaturus sum istos, populum hunc absinthio; & bibendam daturus eis succum cicutæ:

16 Nam dispergã eos in gẽtes quas non noverunt ipsi, aut patres ipsorũ, mittamq; post eos gladium donec consumserò eos.

17 Sic ait Jehova exercituum, animadvertite, & vocate lamentatrices ut adveniant, & ad præficas mittite ut adveniant,

18 Et festinanter extollant de nobis lamentum; descendentibus lacrymis ex oculis nostris, & ex palpebris nostris fluentibus aquis.

19 Nam sonorum lamentum auditur de Tzijone, quomodo vastamur? erubescimus valde, quia derelinquimus terram, quia dejiciunt *nos* tabernacula nostra.

20 Nam audite fœminæ verbum Jehovæ, & percipiat auris vestra verbum oris ejus; ut doceatis filias vestras lamentum, & altera alteram *doceat* lamentationem.

21 Nam ascendit mors ad fenestras nostras, ingressa est in palatia nostra, ad excindendum parvulos è vicis, juvenes è plateis.

22 (Eloquere, sic *habet* dictum Jehovæ) & cecidetur cadavera humana ut fimus in superficie agri; & ut manipulus à tergo messoris, quæ nullus colliget.

23 Sic ait Jehova, ne gloriator sapiens in sapientia sua, neq; gloriator potens in potentia sua; neque gloriator dives in divitiis suis:

24 Sed in hoc glorietur qui gloriatur, se intelligere & cognoscere me; me esse Jehovam exercentem benignitatem, jus, & justitiam in terra; quia istis delector, dictum Jehovæ.

25 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quibus animadvertam, in omnem circumcisum cum præputiato.

26 In Ægyptios, & in Jehudæos, & in Edomæos, & in Hammonitas, & in Moabitas, denique in omnes amputatos latere, qui habitant in deserto; nam omnes istæ gentes præputiatæ *sunt*, etiam tota domus Jisraelis præputiati *sunt* corde.

CAPUT X.

Idololatria fugienda.

Audite hoc verbum quod eloquitur Jehova vobis, ô domus Jisraelis:

2 Sic ait Jehova, *vocabere* in viam gentium istarum ne discitote, & à signis cœlorum ne consternemini; quia consternantur Gentes ab illis:

3 Nam statuta populorum sunt vanitas quum lignum ipsum ex silva cecidit, opus manuum artificis, ad normam,

4 Argento & auro pulcram reddit ipsum; clavis & malleis confirmant ista, ut non amittat.

5 Tamquam palma opere continente sunt, ne loquuntur quidem, omnino portandi sunt, quia non possunt incedere, ne timete ab istis, quia non affectura sunt malo

malo etiàq; benefacere non *est* penes ipsa.

6 Ex eo quod nullus *est* par tibi, ô Jehova, *quod* maximus es, & maximum nomen tuum potentiâ,

7 Quis non reveretur te, Rex Gentium? cum in te conquiescat *illa*; cum *maximus sis* in omnibus sapientibus Gentium & omni regno ipsarum, ex eo quod nullus *est* par tibi.

8 At una obbrutescunt & stolidi fiunt, eruditio vanitatum *eruditio* ligni est.

9 Argentum ductum ex Occano advehitur, & aurum ex Uphazo, opus artificis & manuum conflatoris: hyacinthinum & purpureum vestimentum eorum, opus peritorum sunt omnia.

10 Jehova vero Deus verus *est*, Deus vivens, & Rex sempiternus: à cujus servore commovetur terra, neque sustinere possunt Gentes indignationem ejus.

11 (Sic dicitote illis, dii isti qui cœlos & terram non fecerunt, perituri sunt è terra, & *è regione ista* sub cœlo ipsi.)

12 Qui fecit terram virtute sua, stabilivit orbem habitabilem sapientia sua, & prudentia sua extendit cœlos,

13 Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis, qui effert vapores ab extremitate terræ; fulgura cum ipsa pluvia facit, & producit ventum è thesauris suis.

14 Magis obbrutescit omnis homo, quam ut animadvertat; pudefacit omnis conflator sculptilia: nam falsum *est* fusile ejus, nec spiritus *est* in illo eorum.

15 Vanitas sunt, opus aberrationis maximæ, quo tempore visitabuntur illi, peribunt *ista*.

16 Non sicut istarum *est*, sed formator omnium *est* Jehakobi portio, vicissim Jisrael tribus possessionis ipsius: Jehova exercituum nomen *est* ei.

17 Recipe è terra mercedem tuam, quæ habitas in obsidione hic.

18 Nam sic ait Jehova, ecce ego profunda ejaculaturus sum habitatores hujus terræ hac ipsa vice, & angustiâ afficturus sum eos, ut deprehendant *ista & sicut*.

19 Hen mihi propter contritionem meî, ægerrima est plaga mea: ego autem dicebam, atiq; hic morbus *est* quem perferam.

20 Tentorium meum vastatum est & omnes funes mei diruti, filii mei exeunt à me ideo ut non existent illi; nullus extendat amplius tentorium meum & erigat aulæa mea.

21 Nam obbrutuerunt ipsi pastores & Jehovam non consuluerunt: idcirco non secundabuntur, & totus grex paschalis eorum dispergetur.

22 Sonorus rumor ecce advenit & commotio magna è terra Aquilonis: ad disponendum civitates Jehudæ in desolationem, lustrum draconum.

23 Novi Jehova, non esse penes hominem viam ipsius, non esse penes virum ambulantem vel dirigere gressum suum.

24 Castiga me Jehova, verumtamen modice, ne *castiges* in ira tua, ut non comminuas me.

25 Effunde excandescentiam tuam in eas Gentes quæ non agnoscunt te, & super familias quæ nomen tuum non invocant: nam comedunt Jahakobum, ac ita comedunt eum ut absumant eum, & caulam ejus desolant.

CAPUT XI.

Fœdus Dei cum populo.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo,

2 Audite verba fœderis hujus, quæ eloquamini viris Jehudæ & habitatoribus Jeruschalaimorum.

3 Dices ergo illis, sic ait Jehova Deus Jisraelis, maledictus vir ille qui non auscultaverit verbis fœderis hujus,

4 Quod præcepi majoribus vestris, quo tempore eduxi eos è terra Ægypti ex catino ferri, edicendo, auscultate voci meæ, ut faciatis ista omnino prout præcipio vobis: eritisq; mihi in populum, & ego ero vobis Deus:

5 Ut præstem juramentum quod juravi majoribus vestris me daturum eis terram affluentem lacte & melle, prout *est* hodie: qui respondens dixi, Amen, Jehova.

6 Deinde edixit Jehova mihi, proclama omnia verba ista in civitatibus Jehudæ & in plateis Jeruschalaimorum, dicendo, auscultate verba fœderis hujus, ut faciatis ea.

7 Nam omnino contestatus sum majores vestros, quo tempore eduxi eos è terra Ægypti usq; in diem hunc, inde à diluculo indesinenter dicendo, auscultate voci meæ:

8 Non tamen auscultarunt, neq; inclinarunt aurem suam, sed ambulaverunt quisq; ex sententia animi sui pessimi: ideo adduxi super eos omnia verba fœderis hujus, quod præceperam facere, ac non fecerunt.

9 Dixit itaq; Jehova mihi, prædo est conjuratio in viris Jehudæ & habitatoribus Jeruschalaimorum,

10 Avertî sunt supra iniquitates majorum suorum priorum, qui renuerant auscultare verbis meis, & ipsi sequuntur Deos alienos, colendo eos, irritâ fecerunt domus Jisraelis & domus Jehudæ fœdus meum quod pepigeram cum majoribus ipsorum.

11 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego adducturus sum contra eos malum ex quo non poterunt exire: etiamsi inclamarent me, non exaudirem eos.

12 Tunc abeuntes civitates Jehudæ & habitatores Jeruschalaimorum inclamabunt Deos illos quibus ipsi fumum faciunt: sed omnino non servabunt ipsos tempore mali ipsorum.

13 Nam *pro* numero civitatum tuarum sunt dii tui, ô Jehuda, & *pro* numero platearum

terarum Jeru'chalaimorum disposuistis altaria pudendo, altaria ad suffitum faciendum Bahali.

14 Tu ergo ne orato pro populo isto, neque efferto pro istis clamorem & orationem: nam minime auditurus quo tempore inclamarent ipsi, propter malum ipsorum.

15 Quid est dilecto meo domi meæ, faciente ista suum gravissimum scelus? quibusq. e amplissimis [illegible] nam carnes sanctæ perierunt abs te: cum adest malum tuum, tum demum exultas.

16 Olivam virentem, pulcram fructus specie vocaverat te Jehova nomine tuo: ad sonum conflictus procellarum maximi incendet ignem præterea, & frangent propagines ejus.

17 Nam Jehova exercituum qui plantaverat te, eloquutus est contra te malum, propter malitiam domus Jisraelis & domus Jehudæ quam exercuerunt inter se, ad provocandum me adolendo Bahali.

18 Ac Jehova quidem ostendit mihi ita ut agnoscerem: tum demonstravisti mihi acti ones eorum;

19 Quum essem velut agnus aut bos qui ducitur ad mactandum: nam ignorabam eos contra me inire cogitationes, dicendo, perdamus culmum cum grano ejus, & excindamus eum è terra viventium, ut nomen ejus non commemoretur amplius.

20 At ô Jehova exercituum judex justissime, probator renum & cordis: videbo ultionem tuam de eis, nam tibi revelavi causam meam.

21 Idcirco sic ait Jehova de Hanathothanis, quærentibus animam tuam, dicendo, ne vaticinator in nomine Jehovæ, & non morieris manibus nostris:

22 Idcirco *inquam* sic ait Jehova exercituum, ecce ego animadversurus sum in istos: ipsi juvenes morientur gladio, filii eorum, & filiæ eorum morientur fame:

23 Et reliquum non erit ipsis, quum adducam malum in Hanathothanos anno visitationis eorum.

CAPUT XII.

Discrepatio conis & sanctimonia cum Deo super prospero statu impiorum, & afflicto statu piorum.

JUstus es Jehova, si contendere velim tecum: verumtamen judicia eloquar tua, cur via improborum succedit? cur tranquilli sunt quicunque agunt perfide?

2 Tu plantas eos, etiam radicantur? pergunt, etiam edunt fructum? quorum in ore propinquus es, sed longinquus à renibus ipsorum?

3 Nempe tu Jehova agnoscis me, perviides me, ideo probas animum meum, ut adhæreat tibi? avellendo istos ut oves trahendo ad mactationem, & præparando eos ad diem interfectionis.

4 Quousque *ais*, lugebit terra? & herba totius agri exaresceret? præ malitia habitantium in illa, deficiunt singula jumenta & volatilia, quia dicunt, non videt finem nostri.

5 Quando cum peditibus curris, defatigant te, quomodo ergo miscetes te cum equis? etiam in terra prospera cu iconfidis, *defatigant te*, ecquid faceres in elatione Jardenis?

6 Quandoquidem etiam fratres tui & domestici patris tui, etiam ipsi perfide agunt in te, ipsi quoque convocant post te multitudinem, ne credito istis, quamvis alloquanter te bonis *verbis*.

7 Derelicturus sum domum meam, desertarus possessionem meam: traditurus eam quam diligebat anima mea in manum inimicorum ipsius.

8 Est mihi possessio mea similis leoni in silva, edit contra me vocem suam, idcirco odi eam.

9 Avis digitata *est* mea possessio mihi, ô aves circumquaque in eam: agite, congregate omnes bestias agri, facite ut veniant ad comedendum.

10 Pastores multi corruperunt sunt vineam meam, conculcaturi portionem meam, redacturi portionem mihi desideratissimam in desertum desolatissimum.

11 Dispositurus est eam *quisque* in desolationem, lugebit per me desolata, desolabitur tota hæc terra, quia nemo *est* qui reponat in animo.

12 In omnes clivos per desertum venerunt vastatores, nam gladius Jehovæ consumturus est ab extremitate terræ usque ad alteram, nulla pax *erit* alli carni.

13 Quum seminaverint triticum, spinas metent, quum indoluerint *labore vano*, non proficient: nam erubescetis ex proventibus vestris, præ æstu iræ Jehovæ.

14 Sic ait Jehova de omnibus vicinis meis malis, qui attingunt possessionem quam possidendam tradidi populo meo Jisraeli: ecce ego convulsurus sum eos è terra sua, quum demum Jehudæ convellero è medio eorum.

15 Eritque postquam convulsero illos, ut rursus miserear me istorum, & reducam ipsorum quemque in possessionem suam, & quemque in terram suam.

16 Erit etiam *si* omnino didicerint vias populi mei, jurando per nomen meum, vivit Jehova, quemadmodum docuerunt populum meum jurare per Bahalem, ædificentur in medio populi mei:

17 Quod si non auscultaverint, tum convellam gentem illam indesinenter, & perdam, dictum Jehovæ.

CAPUT XIII.

Concio pœnitentialis ad plebem & regem.

SIc ait Jehova mihi, abi, ac comparato tibi cingulum lineum, & imponas illud lumbis tuis, in aquas autem ne inferto ipsum.

2 Itaque comparavi cingulum ex verbo Jehovæ, imposui lumbis meis.

3 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me iterum, edicendo,

4 Accipe istud cingulum quod comparasti, quod impositum est lumbis tuis: & surge, abi ad Euphratem, & absconde illud ibi in projectura petræ.

5 Tum abiens abscondi ipsum ad Euphratem, quemadmodum præceperat Jehova mihi.

6 Fuit autem exactis diebus multis, ut ediceret Jehova mihi, surge, abi ad Euphratem, & recipe inde illud cingulum quod præcepi tibi ut absconderes illic.

7 Quamobrem abiens ad Euphratem, quum effodissem recepi cingulum illud è loco ipso ubi absconderam ipsum: sed ecce corruptum erat cingulum, non erat aptum ad rem ullam.

8 Tum fuit verbum Jehovæ ad me dicēdo,

9 Sic ait Jehova, ita corrumpam fastum Jehudæ & fastum Jeruschalaimorum maximum.

10 Populi istius pessimi, qui renuunt auscultare verbis meis, qui ambulant ex sententia animi sui, & sequuntur deos alienos colendo eos, & incurvando se eis: eritque similis cingulo isti, quod non est aptum ad rem ullam.

11 Nam quemadmodum adhæret cingulum lumbis viri, ita feceram ut adhæreret mihi tota domus Jisraelis & tota domus Jehudæ, dictum Jehovæ, ut esset mihi populus, & ad nomen, & ad laudem, & ad ornatum: sed non auscultarunt.

12 Quapropter dices eis verbum hoc, sic ait Jehova Deus Jisraelis, omnis uter implendus est vino; dicentibus autem eis tibi, an vero ignoramus utrem implendum esse vino?

13 Dices eis, sic ait Jehova, ecce ego repleturus sum omnes habitatores terræ hujus, etiam ipsos reges, qui insident pro Davide in solio illius, & Sacerdotes, & Prophetas, deniq; omnes habitatores Jeruschalaimorum ebrietate:

14 Et dissipabo eos unum cum altero, tum patres tum filios pariter, dictum Jehovæ: non utar clementia, neque parcam, neque misereb or, quin perdam eos.

15 Audite & auribus percipite, ne exaltetis vos: nam Jehova loquitur.

16 Cedite Jehovæ Deo vestro gloriam, quam nondum tenebras effecerit, & quam nondum offendantur pedes vestri in montibus caliginosis, intempestate noctis: quam exspectantibus vobis lucem dispexerit eam in umbram lethalem, redegerit in caliginem.

17 Quod si non auscultabitis hoc, in latebris flebit anima mea propter superbiam: & valde lacrymabitur, descendent inquam ex oculo meo lacrymæ, quia captivus abducendus est grex Jehovæ.

18 Dic regi & Augustæ, abjectissime cōsidite: nam descensurus est principatus uestrius, que vestrum, corona ornatus vestri.

19 Civitates Australes occludentur ita ut nullus aperire possit: deportabitur Jehuda tota, deportabitur *civitas* peccatorū.

20 Sustollite oculos vestros, & respicite istos venientes ab Aquilone: ubi *est* grex ille qui traditus fuerat tibi? pecudes ornatus tui?

21 Quid dictura es, quum animadvertet in tē? nam tu docuisti istos supra te, duces in capite *esse*: an non dolores corripient te, quales mulieris parturientis?

22 Quod si dicas cum animo tuo, cur obventura sunt mihi ista? propter amplitudinem iniquitatis tuæ retegentur fimbriæ tuæ, violenter auferentur soleæ tuæ.

23 An mutare potest Æthiops cutem suam, aut pardus livētes maculas suas? etiā vos potestis benefacere, edocti malefacere.

24 Ideo dispergam eos velut stipulam præter euntem, ad ventum deserti.

25 Hæc sors tua; portio mensa tibi à me, dictum Jehovæ; quæ oblita es mei & fiduciam habes in falso.

26 Nam etiam ego denudaturus sum te, fimbriis tuis obductis faciei tuæ; ut videatur ignominia tua.

27 Adulteria, & hinnitus tui, scelesta scortatio tua supra colles *fuerunt* in agro, vidi abominationes tuas: væ tibi, urbs Jeruschalaimorum, num mundabis te? post quantum adhuc temporis?

CAPUT XIV.

Penuria aquæ in Judæa.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Jirmejam; super verbis cohibitionum.

2 Lugebit Jehuda & portæ ejus elanguescent, atrati erunt *incolæ* humi, & querela Jeruschalaimorum ascendet.

3 Etiam magnifici eorum emittent minimos suos ad aquas: venientes ad fossas non invenient aquas, revertentur suis vasis vacuis, erubescent & pudore suffusi operient caput suum.

4 Propter terram attritam, eo quod non fuerit pluvia in terra; erubescentes agricolæ operient caput suum.

5 Quin etiam cerva in agro, quod pepererit derelinquet, quia non erit tenera herba:

6 Et onagri stantes in clivis, haurient ventum ut draconēs; deficient oculi eorum, quia nulla *est* herba.

7 Quamquidem iniquitates nostræ testantur contra nos, ô Jehova, fac propter nomen tuum: nam multæ sunt aversiones nostræ, tibi peccavimus.

8 O spes Jisraelis, servator ejus tempore angustiæ: quare esses ut peregrinus in hac terra, & tanquam viator qui divertit ad pernoctandum?

9 Quare esses ut vir fatiscens, tanquam robustus non valens servare? atqui tu in medio nostri es Jehova, & de nomine tuo vocamur, ne relinquas nos.

10 Sic ait Jehova de populo hoc, ita diligunt evagari, pedes suos non cohibent:

ideo Jehova non accipit eos benevole; nunc recordatur iniquitatis eorum, & visitat peccata eorum.

11 Deinde edixit Jehova mihi, ne orato pro populo isto in bonum.

12 Quum jejunabunt, non exaudiam clamorem eorum, & quum offerunt holocaustum & munus; non sum benevole acceptarus ea: sed gladio, & fame ac pestе sum consumpturus eos.

13 Quamobrem dicente me, Aha, Domine Jehovi, ecce isti Prophetæ dicunt eis, non estis experturi gladium, & fames non erit vobis: sed pacem firmam daturus sum vobis in loco hoc.

14 Dixit Jehova mihi falsum Prophetæ isti prophetant in nomine meo; non misi eos, neq; præcepi eis, neq; alloquutus sum eos: visione falsa, & divinatione, ac re nihili, doloq; animi sui isti prophetas agunt bono suo.

15 Ideirco sic ait Jehova contra Prophetas istos qui prophetant in nomine meo, cum ego non miserim eos; isti dicunt gladius aut fames non erit in terra hac: gladio & fame deficient ipsi Prophetæ isti.

16 Populus autem iste, quibus ipsi prophetant, erunt projecti in plateis Jeruschalaimorum præ fame & gladio, nec ullus *erit* sepeliens eis, ipsos, uxores ipsorū, filios; ipsorum, ac filias ipsorum; adeo effundam super ipsos malitiam ipsorum.

17 Dices itaq; ipsis verbum hoc, descendant ex oculis meis lacrymæ noctu & interdiu, & ne desistant; nam contritione magna frangetur virgo filia populi mei, percussione ægra valde.

18 Si exeam in agrum, ibi ecce confossi gladio; sin autem ingrediar civitatem, ibi ecce ægrotantes fame: nam tum Prophetæ, tum Sacerdos nundinantur contra terram, & non agnoscunt.

19 An omnino spernis Jehudam? an [illegible] nulla *super sit* nobis curatio? *quare* exspectando pacem nullum *adest* bonum; & *exspectando* tempus curationis, tantum ecce terror?

20 Agnoscimus Jehova improbitatem nostram, iniquitatem patrum nostrorum; nos peccasse tibi.

21 Ne cōtemnito propter nomen tuum, ne vilipendito solium gloriæ tuæ: recordare, ne irritū facito fedus tuum nobiscū.

22 An sunt inter vanitates gentium qui pluviam edant? & an cœlestes *ait* edunt imbres? nonne tu is es Jehova Deus noster? ideo exspectamus te, quia tu facis omnia ista.

CAPUT XV.

Deus non misereatur eorum, qui obstinatè precant.

SEd dixit Jehova mihi, si instaret Mosche & Schemuel coram me, minime *esset* animus meus erga populum istum: emitte à facie mea & exeant.

2 Eritque, si dicant tibi, quo exibimus? ut dicas eis, sic ait Jehova, qui ad mortem *exiturus est*, ad mortē *exito*, & qui ad gladium, ad gladium; & qui ad famem, ad famē; & qui ad captivitatē, ad captivitatē.

3 Præficiam enim istis quatuor genera, dictum Jehovæ, gladium ad interficiendum; & canes ad trahendum; & volatilia cœlorum, ac bestias terræ ad comedendum & ad perdendum:

4 Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ propter Menaschem filium Jeschizkijæ regis Jehudæ, ob ea quæ fecit Jeruschalaimis.

5 Nam quis miseretur clementia ergate, urbs Jeruschalaimorum? aut quis condoleret tibi? aut quis accederet ad interrogandum de prosperitate tua?

6 Tu deseruisti me, dictum Jehovæ, retrosum abivisti; ideo extendo manum meam contra te ut perdam te; defessus sum pœnitendo.

7 Itaq; ventilabo eos ventilabro in portis hujus terræ; orbabo, perdam populum meum; quum à viis suis non revertantur.

8 Numerosiores mihi erunt viduæ ejus quam arenæ marinæ: adducam eis contra metropolin juvenem vastatorem ipso meridie; faciam ut irruat in eam repente, terroribus civitas abundabit.

9 Elanguescet quæ pariebat septenos, efflabit animam suam, occidet sol ejus, dum adhuc futurus esset dies ipsorum, erubescet & pudebit eam: deni; residuum istorum gladio exponam coram inimicis ipsorum, dictum Jehovæ.

10 Hei mihi mater mea, quod peperisti me in quem intendatur lis, & in quem intendatur contentio à tota hac terra: non dedi mutuum, neq; mutuo dederunt mihi; unusquisq; maledicit mihi.

11 Ait Jehova, an non reliquo tuo esset bene? an non intervenirem pro te tempore mali & tempore angustiæ apud inimicū?

12 An ferrum fracturum esset ferrum Aquilonare, & chalybem?

13 Opes tuas & thesauros tuos direpcioni exponam absq; pretio; idque propter omnia peccata tua, & in omnibus terminis tuis:

14 Faciamq; ut transeas penes inimicos tuos, in terrā *quā* ignoras: quum ignis accensus ira mea in vos inflammatus fuerit.

15 Tu nosti Jehova, recordare mei, & visita me, ac ultionem sume pro me de persequentibus me: pro longanimitate tua ne intercipito me: agnosce me ferre propter te opprobrium.

16 Quum adfuerunt verba tua, admisi illa, fuitq; verbum tuum mihi gaudio & lætitiæ animi mei: quandoquidē vocor de nomine tuo, ô Jehova Deus exercituum.

17 Non sedi in consilio irrisorum, aut exultavi: propter manum tuam solitarius sedi: quia indignatione replevisti me.

18 Quare esset dolor meus æternus? & plaga

plaga mea mortifera? A renuerat curari, omnino esses mihi similis fallaci, aquis infabilibus.

19 Idcirco sic ait Jehova, quandoquidem conversus prosit, converto te coram me stas: quandoquidem ingnum educis rem pretiosam a vili, tanquam os meum es: reverti debebunt illi ad te, sed tu non reverti ad eos.

20 Ideo appono te populo isti pro muro æneo munitissimo, ut oppugnantes te non prævalent tibi: quia tecum sum ad liberandum te & ad eripiendum te, dictum Jehovæ.

21 Eripiam enim te e manu malorum, & redimam te e manu violentorum.

CAPUT XVI.

Apostoli piscatores Judæorum & Gentium.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo,

2 Ne ducito tibi uxorem, neque sunto tibi filii aut filiæ in loco isto.

3 Nam sic ait Jehova de filiis & de filiabus natis in loco isto, & de matribus ipsorum quæ pepererunt ipsos, & de patribus ipsorum qui genuerint ipsos in terra ista,

4 Mortibus ægerrimis morientur: non plangentur, neq; sepelientur, pro humo in superficie terræ erunt: & gladio ac fame debebunt, eritq; cadaver eorum cibo volatilibus cæli & bestiis terræ.

5 Quia sic ait Jehova, ne ingrediaris in domum deplanctus, neq; ito ad plangendum, neque condoleto eis: nam removi pacem meam a populo isto, dictum Jehovæ, benignitatem & miserationes.

6 Quum mortui fuerint magni & parvi in terra ista, non sepelientur, neq; plangent eos, neq; cædent sibi, neq; calvitium inducet sibi pro illis *quispiam*.

7 Nec impartientur *cibum* illis in luctu ad consolandum illum de mortuo, neq; bibendi dabunt eis *ex poculo* consolationis de patre illius & de matre illius eorum.

8 Denique in domum convivii ne ingrediatur, ut assideat eis, ad comedendum & ad bibendum.

9 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Israelis, ecce ego sacturus sum ut cesset a loco isto ante oculos vestros & diebus vestris, vox gaudii & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ.

10 Eric autem quum indicaveris populo isti eum in verba hæc: cur dixerit tibi, propter quid eloquatus est Jehova contra nos omnem malum magnum istud? & quæ *est* iniquitas nostra, aut quod peccatum nostrum, quod peccavimus Jehovæ Deo nostro?

11 Et dicas eis, eo quod dereliquerunt majores vestri me, dictum Jehovæ, & sequuti Deos alienos colnerint eos & incurvaverint se eis *honorem exhibendo*: me autem dereliquerunt, & legem meam non observarunt:

12 Vos vero pejus feciſtis quam majores vestri, nam ecce sequimini quisq; sententiam animi sui pessimi, non auscultando mihi:

13 Propterea ejiciam vos e terra ista, in terram quam ignorastis vos & majores vestri: & colueris ibi Deos alienos interdiu & nocte, quamdiu non dedero vobis gratiam.

14 Idcirco ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus non dicetur amplius, vivit Jehova qui evexit Israelitas e terra Ægypti:

15 Sed, vivit Jehova, qui evexit Israelitas e terra Aquilonis & ex omnibus regionibus quo depulerat eos: postquam reduxero eos in terram suam quam dederam majoribus ipsorum.

16 Ecce ego mittam *sum* ad piscatores multos, dictum Jehovæ, ut piscentur eos: & postmodum mittam *sum* ad multos venatores, ut venentur eos ex omni monte, & ex omni colle, etiam ex projecturis petrarum:

17 Quia oculi mei *adversus* ad omnes vias eorum, non sunt absconditæ a facie mea, neq; est abdita iniquitas eorum ex adverso oculorum meorum.

18 Et reprendam prius duplam iniquitatis eorum & peccati eorum, eo quod profanaverint terram meam, cadaveribus rerum detestabilium suarū, & abominationibus suis impleverint possessionem meā.

19 Jehova robur meum & munitio mea, perfugium meum in die angustiæ: ad te gentes venient e finibus terræ ac dicent, utique falsum possidebant majores nostri, vanitatem & inutilia.

20 An factumus esset sibi homo Deos? atqui isti non *sunt* dii.

21 Idcirco ecce ego faciens notum experiantur illi vice hac, demonstrabo his manum meam & potentiam meam, ut cognoscant nomen meum esse Jehovam.

CAPUT XVII.

Maledictus, qui confidit in homine: benedictus, qui in Deo.

PEccatum Judæ scriptum est stylo ferri & scalpro lapidis perdiuturni: exaratum in tabula cordis eorum, ad cornua altarium vestrorum:

2 Cum recordentur filii illorum altarium suorum, & lucorum suorum ad arbores virentes ad colles altissimos.

3 Montem meum cum ipso agro, opes tuas omnes, thesauros tuos direptioni exponam, excelsa tua propter peccatum in omnibus terminis tuis:

4 Ita intermissionem facies tu, & *qui sint* apud te a possessione tua quam dederam tibi, faciamque ut servias inimicis tuis in terra quam ignoras: nam ignem accendistis in ira mea, *qui* usq; in seculum inflammabitur.

5 Sic ait Jehova, maledictus vir ille qui fiduciam habet in homine, & fecerit carnem brachium suum, & a Jehova autem recedit animus ejus.

6 Erit enim similis mudatissimæ *arbori* in loco campestri, quæ non sentit quum advenit bonum, quæ sita est in siccissimis locis in deserto, terra salluginosa & inhabitabili.

7 Benedictus vir ille qui fiduciam habet in Jehova, & cujus confidentia *est* Jehova.

8 Nam erit similis arbori plantatæ secundum aquas & secundum procelli *aquarum* mittenti radices suas, quæ non sentit quum advenit æstus, sed sunt folia ejus virentia: & anno cohibitionis non est sollicita neque desinit quin faciat fructum.

9 Fraudulentum cor ipsum supra omnia, & mortiferum est, quis cognoscat ipsum?

10 Ego Jehova scrutator cordis, probator renum: idque ut dem cuique secundum vias suas, secundum fructum actionum suarum.

11 *Ut* perdix colligit ova, sed non excludit; ita comparans divitias sed non injuria; mediis diebus suis derelinquet eas, tandem erit stultus.

12 Solium gloriæ, *solium* excelsi inde à principio; *est* locus sanctuarii nostri.

13 *Exspectatio* Israelis Jehova, cunctos derelinquentes te erubescant: castigationes meæ in hac terra conscribantur, quia dereliquerunt scaturiginem aquarum perennium, Jehovam.

14 Sana me Jehova & sanabor, serva me & servabor; quia laus mea es.

15 Ecce isti dicunt mihi, ubi *est* verbum Jehovæ? eveniat jam:

16 Atqui ego non ursi ne *essem* pastor obsequens tibi, & diem mortiferam non concupivi, tu noris: quod prodiit ex labiis meis, coram facie tua est.

17 Ne fis mihi terrori, receptus meus es in die mali.

18 Erubescant qui persequuntur me, ne autem erubescam ego; terrentur ipsi, ne autem terream ego: adduc contra eos diem mali, & dupla contritione frange eos.

19 Sic edixit Jehova mihi, abi ut consistas in porta populorum filiorum, per quam ingrediuntur reges Jehudæ, & per quam egrediuntur: atque in omnibus portis Jeruschalaimorum:

20 Et dices eis, audite verbum Jehovæ reges Jehudæ, omnesque Jehudæi, & omnes habitatores Jeruschalaimorum; qui ingreditimini per portas istas.

21 Sic ait Jehova, cavete vobis in animis vestris & ne portetis onera die sabbathi, nec inferatis *ea* in portas Jeruschalaimorum?

22 Neq; educatis onera è domibus vestris die sabbathi, neque ullum opus faciatis: sed sanctificetis diem sabbathi, quemadmodum præceperam majoribus vestris:

23 Qui non auscultarunt, neque inclinarunt aurem suam, sed obduraverunt cervicem suam ut non auscultarent neque acciperent eruditionem.

24 Erit enim si omnino auscultaveritis mihi, dictum Jehovæ, non inferendo onera in portas civitatis hujus die sabbathi: & sanctificando diem sabbathi, ne faciatis in eo ullum opus:

25 Ut ingrediantur per portas civitatis hujus Reges ac Principes sedentes super solium Davidis, vectis curribus & equis, ipsi, & Principes eorum, viri Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum: consistetque civitas hæc in seculum?

26 Et veniant ex civitatibus Jehudæ; & ex locis circum Jeruschalaima, tum è terra Binjaminis, tum ex loco humili, & ex ipso monte, atque ex Australi plaga afferentes holocaustum & sacrificium minhasque cum thare & adducentes eucharistica in domum Jehovæ.

27 Quod si non auscultaveritis mihi ut sanctificetis diem sabbathi, & non portetis onus ingrediendo in portas Jeruschalaimorum die sabbathi; utiq; accendam ignem in portis ipsius, qui consumet palatia Jeruschalaimorum, & non exstinguetur.

CAPUT XVIII.

Homo in manu Dei vas, in bonum in manu boni.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova dicendo,

2 Surge, ut descendas in domum figuli, & ibi faciam ut audias verba mea.

3 Descendit itaque in domum figuli, ubi ecce is faciebat opus in suis sellis.

4 Quumque corrumperetur vas illud quod ipse faciebat ex argilla, in manu figuli; iterum fecit ex eo vas alterum, quemadmodum rectum visum est in oculis ipsius figuli facere.

5 Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo;

6 An sicut figulus iste non possum facere vobis, ô domus Israelis? dictum Jehovæ: ecce ut argilla in manu figuli, sic vos *estis* in manu mea, ô domus Israelis.

7 *Quo* momento eloquar contra gentem & contra regnum: ne convellurum & demoliturum & perditurum eos?

8 Si convertatur gens illa à malo suo, contra quam loquutus fuero, pœnitebit quoq; me ejus mali quod cogitaveram facere ei.

9 *Quo* autem momento loquar de gente & regno, me ædificaturum & plantaturum esse?

10 Si fecerit quod malum *videtur* in oculis meis non auscultando voci mea; vicissim pœnitebit me illius boni quod dixero me benefacturum ei.

11 Nunc itaque, alloquere jam viros Jehudæ & habitatores Jeruschalaimorum, dicendo, sic ait Jehova, ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: revertimini jam quisque à via sua pessima, & bonas efficite vias vestras, actionesque vestras.

12 Dicunt autem, animam abjicimus *cogitationi*: sed cogitationes nostras sequamur, & quisque ex sententia animi sui pessimi faciamus.

13 Idcirco

13 Idcirco sic ait Jehova, interrogate jam inter gentes quis audivit talia: tem fœdam valde fecit virgo Jisraelis.

14 An derelicturus esset *vinitor* præ rupe agros meos? *pra* nivoso Libano? an defererentur aquæ *pra* insolenter frigidis fluentes?

15 Nam obliti sunt mei populus meus, vanitati adolent: & faciunt ut impingant inter se in viis suis, à semitis perpetuis, eundo itineribus *multis*, via non aggesta:

16 Ut exponam terrã eorum desolationi, sibilis perpetuis: quisquis trãsiturus est per eam obstupescat, & agitet caput suum.

17 *Velut* Euro dispergã illos coram inimico; cervicem, non autẽ faciẽ *obversa* respiciam eos tempore calamitatis ipsorum.

18 Præterea dicunt, agite, cogitemus cõtra Jirmejam cogitationes; nam non est peritura lex à Sacerdote, & consilium à sapiente, & verbum à Prophetâ: agite, percutiamus eum propter istam linguam, & ne attendamus ad ulla verba ejus.

19 Attende Jehova ad me, & audi vocem contendentium mecum.

20 An rependendum est pro bono malum, quod fodiunt fossam mihi? recordare me stetisse coram te, ut loquerer pro eis bonum, ad avertendum excandescentiam tuam ab eis.

21 Idcirco expone filios eorum fami, & fac ut diffluant per gladium; sintque uxores eorum orbæ & viduæ, & viri eorum interfectione moriantur: juvenes eorum percutiantur gladio in prælio.

22 Audiatur clamor è domibus eorum, quum adduxeris contra eos turmam repente: quia foderunt fossam ad capiendum me, & laqueos occultarunt pedibus meis.

23 Nam tu Jehova, nosti eorum consilium eorum contra me ad mortem, ne expiato iniquitatem eorum, & peccatum eorum à conspectu tuo ne deleto: sed propellantur in offendiculum coram te, tempore iræ tuæ age contra eos.

CAPUT XIX.

Excidium urbis prædicitur.

Sic ait Jehova, abi ut compares lagenã figuli testaceam; adhibẽs de Senioribus populi, & de Senioribus sacerdotũ,

2 Deinde progressus in vallẽ filii Hinnomi, quæ *est* ad ostium portæ orientalis; proclamabis illic verba illa quæ edixero tibi.

3 Et dices, audite verbum Jehovæ reges Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum; sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego adducturus sum malum contra locum hunc, quod quisquis audiverit, tinnient aures ejus.

4 Eo quod dereliquerunt me, & alienum reddiderunt locum hunc, adolentes in eo diis alienis quos non noverunt ipsi, majoresque eorum, & Reges Jehudæ, ac implerunt locum hunc sanguine innocentum:

5 Et ædificaverunt excelsa Bahalis ad comburendum filios suos igne, holocausta Bahalitqaod non præceperam, neq; loquutus fueram, neq; veneratin animum mihi:

6 Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum non vocabitur locus hic amplius Thopheth, aut vallis filii Hinnomi, sed vallis interfectionis.

7 Nam exhauriam consilium Jehudæ & Jeruschalaimorum in loco hoc, faciens ut corruant gladio coram inimicis suis, & manu quærentium animam ipsorum: tradamque cadaver eorum cibo volatilibus cœli, & bestiis terræ:

8 Et exponam civitatem hanc desolationi & sibilo: quisquis trãsibit prope eam, stupebit, & sibilabit propter omnes plagas ejus.

9 Faciamque ut comedant carnem filiorum suorum, & carnem filiarum suarum, & quisque carnem amici sui comedant; præ oppressione & præ angustia qua angent eos inimici eorum, & quærentes animam eorum.

10 Deinde franges lagenam ipsam, ante oculos illorum hominum qui ituri sunt tecum:

11 Et dices eis; sic ait Jehova exercituum, ita frangam populum hunc & civitatem hanc, ut qui frangit vas figuli, quod non poterit curari amplius: & Thopheth sepelientur, eo quod nullas superetur loculus ad sepeliendum.

12 Ita facturus sum loco isti, dictum Jehovæ, & habitatoribus ejus: & reddam rus civitatem istam similem Thophetho.

13 Et erunt domus Jeruschalaimorum, domusq; Regum Jehudæ ut locus Thophethi, immundissimæ: omnes domus illæ super quarum tecta adoleverint toti exercitui cœlorum, & libaverint libamina diis alienis.

14 Deinde reversus Jirmeja Thophetho, quo miserat ipsum Jehova ad prophetandum, substitit in atrio domus Jehovæ, dixitque toti populo:

15 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego adducturus sum contra civitatem hanc, & contra omnes civitates ejus totum illud malum quod eloquutus sum contra eam: quia obduravit cervicem suã, ut non auscultarent verbis meis.

CAPUT XX.

Jirmejas percussus incarceratur.

Audiens autem Paschchur filius Immeris Sacerdos, qui erat præfectus antecessor in domo Jehovæ, Jirmejam prophetantem verba ista,

2 Percussit Paschchur Prophetam Jirmejam: posuitque eum in cippo qui *erat* in porta Benjaminis summa, quæ *erat* ad domum Jehovæ.

3 Fuit autem postridie quum eduxisset Paschchur Jirmejam è cippo, ut diceret ei Jirmeja, non Paschchurem vocat Jehova nomen tuum, sed Magor-missabibum.

4 Nam sic ait Jehova, ecce ego inditurus

turus sum tibi formidinem, tibi & omnibus amicis tuis, qui corruent gladio inimicorum suorum oculis tuis videntibus: quum totam Jehudam tradam in manum Regis Babyloniæ, qui deportabit eos in Babyloniam, & percutiet eos gladio:

5 Quum tradam totum robur civitatis hujus, totumq; laborem ejus, & quicquid ejus est pretiosum; denique omnes thesauros Regum Jehudæ tradam in manum inimicorum ipsorum, ut diripiant eos & capiant eos & deducãt eos in Babyloniã:

6 Tu quoq; Paschchur & omnes domestici tui abibitis in captivitatem; & Babylonem pervenies, ibiq; morieris, & ibi sepelieris tu & omnes amantes tui, quibus prophetasti falso.

7 Pellexisti me Jehova, quando pellectus sum; fortior fuisti me, & prævaluisti: sum derisioni toto die, totus iste *populus* subsannat me.

8 Nam ex quo proloquor, exclamo; violentiam & vastationem clamo, quia est verbum Jehovæ mihi probro & indificationi totum diem.

9 Si dicam, non commemorabo eam, neque loquar amplius nomine ejus, atqui est in animo meo quasi ignis ardens inclusus ossibus meis, & defessicor sustinendo, nec possum amplius.

10 Quia audivi infamem sermonem multorum, Magor-missabibi, *dicentium* indicate quod indicemus, omnis mortalis qui pacem colere debebat mecum, observantium claudicationem meam: fortassis pellicietur, & prævalebimus, aut sumemus ultionem nostram de eo.

11 Atqui Jehova *adest* mihi, similis potenti formidabili, idcirco qui persequuntur me impingent, neq; prævalebũt, erubescet valde quæ non secũdabuntur, ignominia perpetua non potent tradi oblivioni.

12 Itaq; ô Jehova exercituum probans justum, suspiciens renes & cor, videam ultionem tuam de illis, quia tibi revelavi causam meam.

13 Canite Jehovæ, laudate Jehovam, quia eripuit animam egentis è manu malefactorum, *dicentis*.

14 Maledictus dies quo genitus fui, dies quo peperit me mater mea, ne sit benedictus.

15 Maledictus ille vir qui nunciavit patri meo, dicendo, natus est tibi filius mas; valde lædificavit eum:

16 Sitq; vir ille similis civitatibus quas evertit Jehova, neq; pœnituit eum; audiviſſet clamorem mane, & vociferationem tempore meridiano:

17 Quod non afecerit me morte, *egressum* ex vulva; aut fuerit mihi mater mea sepulcrum meum, & vulva ejus *ut* gravidæ perpetuo.

18 Quare è vulva egressus sum ut viderem molestiam ac mœrorem; & consumerentur pudore dies mei?

CAPUT XXI.

Urbs obsidetur sub Tzidkija.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, quum misisset ad ipsum Rex Tzidkija Paschchurem filium Malcijæ, & Tzephanjam filium Mahasejæ Sacerdotem, ut diceret,

2 Consule quæso pro nobis Jehovam, quia Nebucad-netzar Rex Babyloniæ bellum gerit contra nos: forte facturus est Jehova nobiscum pro omnibus mirabilibus suis, ut ascendat ille à nobis.

3 Dixit autem Jirmeja eis; sic dicitote Tzidkijæ:

4 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, ecce ego aversurus sum instrumenta bellica quæ *sunt* in manu vestra; quibus pugnatis adversus Regem Babyloniæ, & adversus Chaldæos qui obsident vos extra muros; & recepturus illos intra civitatem hanc.

5 Nam præliaturus sum ego vobiscum manu extenta & brachio forti, idq; ira & excandescentia ac fervore magno.

6 Et percussurus habitatores civitatis hujus, tum homines, tum jumenta: peste magna morientur.

7 Postea autem, dictum Jehovæ, tradam Tzidkijam Regem Jehudæ, servos ejus, & populum ipsum, id est, qui residui fuerint in civitate hac à peste, à gladio, & à fame, in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, & in manum inimicorum ipsorum, ac in manum quærentium animam ipsorum: & qui percutiet eos scie gladii, non parcet eis, neque clementia utetur, neq; miserebitur.

8 Populo vero huic dicito, sic ait Jehova; ecce ego propono vobis viam vitæ, & viam mortis.

9 Qui desidebit in civitate hac, morietur gladio, aut fame, aut peste: qui autem egressus defecerit ad Chaldæos qui obsident vos, utiq; vivet, eritq; ipsi anima sua loco spolii.

10 Nam opposui iratam faciem meam civitati huic in malum, ac non in bonum, dictum Jehovæ: in manum Regis Babyloniæ tradetur, ut exurat eam igne.

11 Quod autem ad domum Regis Jehudæ, audite verbum Jehovæ.

12 O domus Davidis, sic ait Jehova, exercete quolibet mane jus, & eripite eum qui rapinam patitur è manu opprimentis: ne prodiens velut ignis excandescentia mea ita ardeat, ut nullus extinguat propter malitiam actionum vestrarum.

13 Ecce me contra te, ô quæ insides isti convalli, rupes istius planitiei; dictum Jehovæ: qui dicitis, quis descendet ad nos? aut quis intrabit in habitacula nostra?

14 Nam animadvertam in vos secundam fructum actionum vestrarum, dictum Jehovæ, & succendam ignem in silva illius, qui consumet omnia quæ circumstant illam.

CAPUT

CAPUT XXII.

Concio pœnitentialis ad populum.

SIc ait Jehova, descende in domum Regis Jehudæ, ut eloquaris ibi verbū hoc;
2 Et dicas, audi verbum Jehovæ, Rex Jehudæ, qui sedes in solio Davidis; tu, servique tui, & populus tuus, qui intratis per portas istas.

3 Sic ait Jehova, exercete jus & justitiam, & eripite eum qui rapinam patitur è manu oppressoris; & peregrino, pupillo, ac viduæ ne vim faciatis, ne violentia utamini, & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4 Nam si omnino feceritis rem hanc, utique ingredientur per portas domus hujus; Reges sedentes pro Davide in solio ejus vecti curribus aut equis, ipse *Rex* eum servis suis & populo suo:

5 Sed si non auscultaveritis verbis istis: per me juro, dictum Jehovæ, in vastitatem abiturum esse domum hanc.

6 Nam sic ait Jehova de domo Regis Jehudæ, *velut* Gilhad tu mihi *foret*, *ut* caput Libani: *mentior*, nisi disponero te *ut* desertam, ut civitates non habitabiles;

7 Et præparavero contra te perditores, quemque cum instrumentis suis, qui cædent lectissimas cedros tuas, ac dejicient in ignem.

8 Itaque transeuntibus gentibus multis prope civitatē hanc; si dixerint alter alteri, propter quid fecit Jehova ita civitati maximæ isti?

9 Tum dicent, eo quod dereliquerunt fœdus Jehovæ Dei sui; & incurvantes se diis alienis coluerunt eos.

10 Ne fleatis pro mortuo, neq; condoleatis ei: tomnino flete pro abeunte, quia non revertetur amplius ut videat solum natale suum.

11 Nam sic ait Jehova de Schallumo filio Joschijæ Regis Jehudæ, qui regnabat loco Joschijæ patris sui, qui egressus est e loco hoc: non est reversurus eodem amplius:

12 Sed in loco quo deportaverunt eum, illic moriturus est; ita terram hanc non videbit amplius.

13 Væ ædificanti domum suam injustitiis, & cœnaculis suis injuria; amici sui servituti exigenti gratis, & mercedem operis ejus non danti ei:

14 Qui dicit, ædificabo mihi domū amplissimam, & cœnacula spatiosissima; & lacerat sibi fenestras meas & tectum cedrinum, deinde pingit sindico.

15 An regnaturus es, quia tu misces te cum ista cedro? pater tuus an non comedit ac bibit? quum exercuit jus & justitiam, tum bene fuit ei:

16 *Quum* judicavit causam pauperis & egentis, tum bene fuit: an non illud *est* hujus rei scientia *est* apud me, dictum Jehovæ,

17 Minime *sed* tui oculos tuos & animum tuum, nisi ad quæstum tuum; & ad sanguinem innocentem quem effundas, & ad fraudem, & ad concussionem quam perficias.

18 Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo filio Joschijæ Regis Jehudæ, non plangent eum, heu frater mi, aut heu soror: non plangent eum, heu domine, aut heu decus ejus:

19 Sepultura asini sepelietur, tractus & projectus ultra portas Jeruschalaimorum.

20 Ascende Libanum & clama, ac in Baschan ede vocem tuam: clama extrà trans vada, quum fratri fuerint omnes amatores tui.

21 Alloquutus sum te, in summa tranquillitate tua, dixisti, non auscultabo hæc via tua *est* à puerilia tua, nam non auscultasti voci meæ.

22 Omnes pastores tuos depascet ventus, & amatores tui in captivitatem abibunt: tunc enim erubesces, & rubore suffundaris propter omnem malitiam tuam.

23 O quæ desides in Libano, quam nidificas in ipsis cedris; quam gratus aderis tibi quum invadent te tormina, dolor tanquam parturientis.

24 *Ut* vivo ego, dictum Jehovæ, etiamsi esset Conja filius Jehojakimi Regis Jehudæ sigillum in manu dextera mea; tamen inde evellam te;

25 Et tradam te in manum quærentium animam tuam, & in manum eorum à quibus tu formidas; nempe in manum Nebucad-nezzaris Regis Babyloniæ, & in manum Chaldæorum.

26 Et ejiciam te, ac matrem tuam quæ peperit te, in terram alienam, ubi non fuistis nati: & ibi morieminī.

27 De terra vero ad quam isti elanri sunt desiderium suum ut revertantur illuc, illuc non sunt reversuri.

28 An simulacrum contemtum, quod dispergitur, est vir iste Conja? an instrumentum in quo nulla *est* delectatio? cur ejecti essent ipse & semen ipsius, & projecti in terram quam non norunt?

29 O terra, terra, terra; audi verbum Jehovæ.

30 Sic ait Jehova, scribite virum istum liberis carentem, *sive*, virum non prosperaturum unquam: quum non proſperabitur de semine ejus quisquam sessurus in solio Davidis, & dominaturus amplius in Jehudam.

CAPUT XXIII.

Mali pastores: Christus germen Davidis &

A'γχιστεύων.

VÆ pastoribus qui perdunt & dispergūt gregē pascui mei, dictū Jehovæ.
2 Idcirco sic ait Jehova Deus Israelis cōtra istos pastores qui pascunt populum meum: vos dispergitis oves meas & dispellitis eas, non autem visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos malignitatem actionū vestrarum, dictum Jehovæ.
3 Deinde

3 Deinde ego congregabo reſiduum ovium mearum ex omnibus regionibus quo diſpuleram eas, & reducam eas ad caulam ſuam, ubi fœcificabunt & augeſcent:

4 Conſtituamque ſuper eas paſtores, qui paſcent eas, ita ut non timeant amplius, neque conſternentur, neque deſiderentur, dictum Jehovæ.

5 Ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ, quibus excitabo Davidi germen juſtum, quo regnabit rex, ſecunda biturque, ac exercebit jus & juſtitiam in terra.

6 Diebus ejus ſervabitur Jehuda, & Jiſrael habitabit ſecure: atque hoc nomen ejus eſt: quo vocabit eum *Jihvah*, ô Jehova juſtitia noſtra.

7 Idcirco ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ; quibus non dicetur amplius, vivit Jehova, qui evexit Jiſraelitas è terra Ægypti:

8 Sed vivit Jehova, qui evexit & qui deduxit ſemen domus Jiſraelis è terra Aquilonia & ex omnibus regionibus quo depuleram eos; quas reſidebunt in terra ſua.

9 *Quod* ad Prophetas ipſos, frāgitur cor meum in me, elidantur omnia oſſa mea, ſum ut vir ebrius, & ſimilis viro quem ſuperat vinum: propter Jehovam, & propter verba ſanctitatis ejus.

10 Nam adulteris plena eſt hæc terra, nã propter exſecrationẽ luget hæc terra, arefierunt cauſæ deſerti teſtiq; conceſſio iſtorum peſſima, & potentia iſtorum iniquiſſima:

11 Quia tam Prophetæ quam Sacerdos contaminant *eam*: etiam domi meæ inveni malitiam eorum, dictum Jehovæ.

12 Idcirco erit via ſua ipſis quaſi labricciſſima cum caligine, in qua impellantur & cadant: quam adducere contra eos mala, annum viſitationis ipſorum, dictum Jehovæ.

13 In Prophetis quidem Schomronis vidi rem inſulſitatẽ, prophetabant per Babalẽ, & ſeducebant populum meum Jiſraelem:

14 At in Prophetis Jeruſchalaimorum video rem horrendam, adulterando & ambulando in falſitate, quod confirmant etiam manus maleficorum, ut non revertatur unus à militia ſua: ſunt mihi omnes iſti ut Sodomi, & habitatores iſtius *urbis* ut *habitatores* Hamoræ.

15 Idcirco ſic ait Jehova exercituum de iſtis Prophetis, ecce ego facturus ſum ut comedant iſti abſinthium, & facturus ut bibant iſti ſuccum cicutæ: quia à Prophetis Jeruſchalaimorum prodiit contaminatio in totam hanc terram.

16 Sic ait Jehova exercituum, ne auſcultetis verbis iſtorum Prophetarũ qui prophetant vobis, vanos eſſe iſtos, viſionem animi ſui eloquuntur, non ex ore Jehovæ.

17 Dicunt indefinenter iis qui ſperunt me loquutus eſt Jehova, pax erit vobis: & cuique ambulanti ex ſententia animi ſui dicunt, non ſupervenit vobis malum;

18 Nam quis ſtetit in conſilio Jehovæ, & vidit vel audivit verbum ejus? quis attendit ad verbum ejus & audivit?

19 Ecce turbo Jehovæ exendeſcentia proditurus eſt, ac turbo permanens: ſuper caput improborum permanebit.

20 Non avertetur ira Jehovæ donec perfecerit, & donec præſtiterit cogitationes animi ſui: tandem animadvertetis hoc animadverſione.

21 Me non mittente Prophetas iſtos, ipſos cucurriſſe: me non alloquente ipſos, prophetaſſe ipſos:

22 Quod ſi ſtetiſſent in conſilio meo; utique pronunciaturos fuiſſe verba mea populo meo, & revocaturos eos à via ſua mala, & à malignitate actionum ſuarum.

23 An Deus è propinquo *ſum* ego? dictum Jehovæ; ac non Deus è linginquo?

24 An delitescere poteſt quiſquam in latebris, ut ego non videam ipſum? dictum Jehovæ: an non cœlos & terram ego impleo? dictum Jehovæ.

25 Audio quid dicant iſti Prophetæ qui prophetant nomine meo falſum, dicendo, ſomniavi, ſomniavi.

26 Quouſq; tandẽ an eſt *ſomnium* in animo iſtorum prophetarum qui prophetant falſum? imo *ſunt* Prophetæ doli animi ſui:

27 Qui putant ſe facturos ut obliviſcatur populus meus nominis mei per ſomnia ſua; quæ enarrant quiſq; amico ſuo; quemadmodum obliti fuerant patres eorum nominis mei per Bahalem.

28 Propheta ille penes quem ſomnium *eſt*, enarret ſomnium, & penes quem *eſt* verbum meum, eloquatur verbũ meum vere: quid iſti paleæ cum tritico? dictum Jehovæ.

29 An non ita verbum meum *eſt* ut ignis? dictum Jehovæ, & ſicut malleus efficiens ut diſſiliat petra?

30 Idcirco ecce me contra iſtos Prophetas, dictum Jehovæ, qui ſuffurantur verba mea quiſque ab amico ſuo.

31 Ecce me contra Prophetas iſtos, dictum Jehovæ; qui adhibent linguam ſuam ut dicant dictum.

32 Ecce me cõtra prophetantes ſomnia falſa, dictum Jehovæ, qui enarrantes ea ſeducant populum meum falſitatibus ſuis, & rapiditate ſua: cum ego non miſerim eos, neque præceperim eis: & omnino non profint populo huic, dictum Jehovæ.

33 Quum itaque rogabit te populus hic, naturaliquis Propheta, aut Sacerdos, dicendo, quæ *eſt* onerоſa prophetia Jehovæ? tum dices eis id quod *eſt* onerоſæ prophetiæ, nempe deſerturus ſum vos, dictu Jehovæ:

34 Nam *in* Prophetam illum ac *in* Sacerdotem illum, & *in* ipſum populum qui dixerit onerоſam prophetiam Jehovæ; utique animadvertam in virum illum & in domum illius.

35 Sic dicturi eſtis quiſq; amico ſuo & quiſq; fratri ſuo; quid reſpondit Jehova? aut, quid loquutus eſt Jehova?

36 Onus autem Jehovæ ne commemorate amplius: onus enim unicuique erit sermo suus, quia perverteritis verba Dei viventis, Jehovæ exercituum Dei nostri.

37 Sic dicturus es Prophetæ ipsi; quid respondit tibi Jehova? aut, quid loquitur Jehova?

38 Sed quandoquidem onerosam prophetiam Jehovæ dicitis; idcirco sic ait Jehova, eo quod dicitis verbum istud, onerosa prophetia Jehovæ: quamvis miserim ad vos qui dicant, ne dicatis, onerosa prophetia Jehovæ;

39 Idcirco ecce me, qui obliturus sum vestri indesinenter: tam deseram vos, & civitatem quam dedi vobis & patribus vestris, abjiciam à conspectu meo.

40 Et imponam vobis opprobrium perpetuum, ignominiamque perpetuam, quæ non poterit tradi oblivioni.

CAPUT XXIV.

Ficus bonæ, pravæ: malæ, impiæ figurant.

1 Visionem ostendit mihi Jehova, nempe ecce duo calathi ficuum compositi ante Templum Jehovæ: postquam deportasset Nebucad-rectar Rex Babyloniæ Jeconjam filium Jehojakimi Regis Jehudæ, Principesque Jehudæ, & fabros ipsos linguarios ac fabros ferrarios Jerusalaimis, & abduxisset eos in Babylonism.

2 Calathus unus *erat* ficuum bonarum valde quales *sunt* præcoces ficuum: & calathus alter ficuum malarum valde, quæ non possent comedi præ pravitate.

3 Dixerat autem Jehovæ mihi, quid tu vides Jirmeja? dixi, ficus: has bonas ficus, bonas valde; illas vero malas, malas valde, quæ non possit comedi præ pravitate.

4 Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

5 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, ut ficus bonas istas; ita agnoscam deportatos Jehudæos, quos emisi ex loco hoc in terram Chaldæorum, in bonum.

6 Et adjiciens oculos meos ad illos in bonum, reducam illos in terram hanc: ibi ædificabo illos, ac non demoliar, & plantabo illos, ac non evellam.

7 Nã inditurus sum illis cor ad cognoscendum me, me esse Jehovam, eruntq; mihi populus, & *ego* ero illis Deus: quam revertentur ad me ex toto corde suo.

8 Quemadmodum vero ficus istas malas quæ non possunt comedi præ pravitate: quam sic ait Jehova: ita exponam Tzidkijam Regem Jehudæ, & Principes ejus, ac residuum Jerusalaimorum qui residui sunt in terra hac, etiam qui habitaverunt in terra Ægypti:

9 Exponam, inquam, eos commotioni in malum apud omnia regna terræ; opprobrio, & parabolæ, dicterio, & maledictioni in omnibus locis quò depulero eos:

10 Et mittam in eos gladium, famem, ac pestem; donec consumpti fuerint è terra quam dederam ipsis & majoribus ipsorum.

CAPUT XXV.

Captivitas Babylonica denuncianda.

1 Verbum quod fuit ad Jirmejam contra totum populum Jehudæ anno quarto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ (qui annus *est* primus Nebucadretzaris Regis Babyloniæ)

2 Quod eloquutus est Jirmeja Propheta, apud totũ populũ Jehudæ & apud omnes habitatores Jerusalaimorum, dicendo,

3 A decimotertio anno Joschijæ filii Amonis Regis Jehudæ usque in diem hanc (hic vicesimus tertius annus *est*) fuit verbum Jehovæ ad me; quod eloquutus sim vobis inde à diluculo indesinenter, nec tamen auscultastis.

4 Misit etiam Jehova ad vos omnes servos suos Prophetas inde à diluculo indesinenter, quibus non auscultastis, nec inclinastis *quidem* aurē vestram ut audiretis;

5 Qui dicerent, revertimini jam quisq; à via sua mala, & à pravitate actionum vestrarum, ita manete *in ea* terra quam tradidit Jehova vobis & majoribus vestris à sæculo usque in sæculum:

6 Et ne proficiscimini deos alienos colendo eos & incurvando vos eis; neq; provocetis me opere manuum vestrarum, ut non malefaciam vobis.

7 Sed non auscultastis mihi; dictum Jehovæ: ut provocaretis me opere manuum vestrarum malo vestro.

8 Idcirco sic ait Jehova exercituum; eo quod non auscultastis verbis meis:

9 Ecce ego missurus sum, ut assumam omnes nationes Aquilonis, dictũ Jehovæ, *missurus* inquam ad Nebucad-retzarem Regem Babyloniæ servum meum; & adducturus illas contra terram hanc & contra habitatores ejus, atque contra omnes gentes istas circumquaque: quas internecioni devovens exponam eas defolationi, & sibilo, ac vastationibus perpetuis:

10 Et faciam ut pereat ex eis vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ; sonus molarum, & lux lucernæ:

11 Eritq; tota terra ista vastationi, & desolationi: ac servient gentes istæ Regi Babyloniæ septuaginta annis.

12 Deinde erit, completis septuaginta annis, *ut* animadvertam in Regem Babyloniæ & in gentem illam; dictum Jehovæ, iniquitatem ipsorum, denique in terram Chaldæorum: exponamque *gentem* illam desolationibus perpetuis:

13 Et adducam contra terram illam omnia verba mea quæ locutus sum contra illam; quæcunq; scripsum est in libro isto, quod prophetavit Jirmeja contra omnes gentes istas.

14 Quum servituten exegerint ab his ipsis quoque gentibus amplis, & regibus magnis; tum rependam eis secundum opus eorum, & secundum factum manuum eorum.

15 Nam sic edixit Jehova Deus Jisraelis mihi,

mihi, sume poculum istud vini, istud *poculum* excandescentiæ è manu mea, & bibendum dabis istud omnibus illis gentibus ad quas ego mitto te,

16 Ut bibant & concutiantur atque insaniant, propter gladium quem ego mitto inter eas.

17 Itaque sumpsi illud poculum è manu Jehovæ, ut biberdu darem omnibus istis gentibus ad quas mittebat me Jehova:

18 Jeruschalaimis, & civitatibus Judææ, regibusque ejus & principibus ejus; tradendo eos vastitati, desolationi, sibilo, & maledictioni ipso hodierno die:

19 Pharaoni Regi Ægypti, & servis ejus, Principibusque ejus & toti populo ejus:

20 Et toti isti miscellaneæ turbæ, id est, omnibus Regibus terræ Hutzi, & omnibus regibus terræ Pelischtheorum, & Aschkeloni, & Hazzæ, Hekronique, & reliduo Aschdodi,

21 Edomæis, & Moabitis, & Hammonitis:

22 Et omnibus regibus Tyri, omnibusque Regibus Tzidonis, & omnibus Regibus regionis illius quæ *est* secundũ mare:

23 Item Dedani, & Tsemæi, Buzoque & omnibus amputatis latere;

24 Id est, omnibus Regibus Arabiæ, & omnibus Regibus miscellaneæ turbæ habitantibus in deserto:

25 Item omnibus regibus Zimræi, omnibusque Regibus Helami & omnibus Regibus Mediæ:

26 Et omnibus Regibus Aquilonis, propinquis & remotis uni cum altero, ac omnibus regnis cujusque regionis quæ *est* ex adverso hujus terræ, denique Rex Schaschaci bibet post istos.

27 Et dices eis, sic ait Jehova exercituum, Deus Israelis, bibite & inebriamini, etiam vomite ac cadite ita ut non surgatis: propter gladium quem ego immitto vos.

28 Erit autem si renuant accipere poculum è manu tua bibendũ, ut dicas eis, sic ait Jehova exercituum; omnino bibituri estis.

29 Nam ecce in ea civitate quæ de nomine meo vocatur, ego initium faciam malis, & vos omnino impunes eritis? non eritis impunes, nam gladium ego provoco contra omnes habitatores istius terræ, dictum Jehovæ exercituum.

30 Tu itaque prophetabis ad illos omnia verba ista: & dices illis, Jehova ex alto rugiet, & ex habitatione sanctitatis suæ edet vocem suam, omnino rugiet in habitaculo suo, celeusma quale *est* calcantium effundet contra omnes habitatores istius terræ.

31 Pervadet strepitus usque ad extremitatem terræ, quia contentio *est* Jehovæ cum gentibus istis, disceptat ipse contra omnem carnem: improbos istos expositurus est gladio, dictum Jehovæ.

32 Sic ait Jehova exercituum, ecce afflictio proceditura *est* de gente in gentem; & turbo magnus excitabitur à lateribus terræ.

33 Et erunt occisi Jehovæ tempore illo ab extremitate una terræ ad alteram: non plangentur, neque recipientur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ futuri sunt.

34 Ejulate pastores, & clamate, & volutate vos magnifici pecuarii, quia completi sunt dies vestri ut macteminí; *ut* inquis dispersionum vestrarum, quibus cadetis, ut *suis* vasa deliderabilia:

35 Peribitque perfugium à pastoribus; & ratio evadendi a magnificis pecuariis.

36 Vox clamoris pastorum, ejulatioque magnificorum pecuariorum *audietur*, quia vastaturus *est* Jehova pascuum eorum:

37 Et succidentur caulæ utentes pace propter æstum iræ Jehovæ.

38 *Et quasi*, ut juvenis leo derelinquens cubiculum suum, nam erit terra nostra desolationi propter æstum *gladii* exactoris, & propter æstum iræ ejus.

CAPUT XXVI.

Jirmejæ prædicatio cum captus.

PRincipio regni Jehojakimi, filii Joschiæ, Regis Judæ, fuit verbum hoc à Jehova, edicendo.

2 Sic ait Jehova, sta in atrio domus Jehovæ, & eloquaris apud omnes civitates Jehudæ venientes ad incurvandum se in domo Jehovæ, omnia verba quæ præcipio tibi eloqui eis: ne subtrahito verbum.

3 Si forte auscultantes inverterentur quisque à via sua mala; ut pœniteat me mali quod ego cogito facere illis propter pravitatem actionum illorum.

4 Itaque dices eis, sic ait Jehova: nisi me audieritis ut veritis mihi, ut ambuletis in lege mea quam proposui vobis,

5 Auscultando verbis servorum prophetarũ quos ego mitto ad vos, & inde à diluculo mittens, nondum auscultatis;

6 Utique reddam domum hanc sicut Schilunti; & civitatem hanc tradam maledictioni apud omnes gentes terræ.

7 Audiebant autem Sacerdotes, ac Prophetæ, totusque populus, Jirmejam proloquentem verba ista in domo Jehovæ.

8 Quare fuit quem absolvisset Jirmeja proloqui quæcunque præcepit Jehova proloqui apud totum populũ; ut prehenderent eum Sacerdotes, & prophetæ, totusque populus ille, dicendo, omnino morituris es.

9 Cur prophetasti nomine Jehovæ, dicendo, similis Schilunti fatum *est* domus hæc, & civitas hæc ita vastabitur ut nullus *sit* habitator? congregabatur que totus populus ad Jirmejam in domum Jehovæ.

10 Audientes autem principes Jehudæ res istas, ascenderunt è domo regis in domum Jehovæ: & consederunt ad ostium portæ Jehovæ recentioris.

11 Tum

11 Tum alloquuti sunt Sacerdotes, & Prophetæ Principes illos, & omnes *Seniores* populi, dicendo, crimen capitale *est* in viro isto, nam prophetavit contra civitatem hanc, quemadmodum audivistis auribus vestris.

12 Tum alloquutus est Jirmeja omnes illos Principes, totumq; populum, dicendo: Jehova misit me ad prophetādum contra domum hanc & contra civitatem hanc omnia verba quæ audivistis.

13 Nunc ergo bonas efficite vias vestras, & actiones vestras, & auscultate voci Jehovæ Dei vestri: & pœnitebit Jehovam istius mali quod eloquutus est contra vos.

14 De me autem, ecce me in manu vestra, facite mihi ut bonum & ut rectum *videtur* in oculis vestris.

15 Verumtamen omnino scitote, si morte afficitis me, sanguinem innocentem vos imponere vobis, & civitati huic, & habitatoribus ejus: nam vere misit me Jehova ad vos, ad proloquendum vobis audientibus omnia verba ista.

16 Tunc dixerunt Principes illi, omnesque *Seniores* populi Sacerdotibus & Prophetis; nullum *est* in viro hoc crimen capitale, quam nomine Jehovæ Dei nostri sit alloquutus nos.

17 Et surgentes quidam è Senioribus terræ; alloquuti sunt totam congregationem populi, dicendo:

18 Mica Morasthithites prophetabat temporibus Chizkijæ regis Jehudæ; & alloquebatur totum populum Jehudæ; dicendo, sic ait Jehova exercituum, Tzijon *ut* ager arabitur, & urbs Jerusalaimorum *in* cumulos erit, & mons hujus domus in excelsa silvosa.

19 An omnino morte affecerunt illam Chizkija Rex Jehudæ, & totus Jehudah? an non reveritus est Jehovam? imo quam deprecatus est faciem Jehovæ, pœnituit Jehovam illius mali quod eloquutus fuerat contra eos: nos ergo facimus malum magnum contra nos ipsos.

20 Et quamvis etiam quidam prophetās nomine Jehovæ Urijahilius Schemahjæ ex Kirjath-Jeharimis, prophetasset contra civitatem hanc & contra terram hanc omnino secundum verba Jirmejæ,

21 Quumq; audivisset Rex Jehojakim & omnes potentes ejus, omnesq; Principes verba ejus, & quæsivisset Rex eum afficere morte (quod audiens Urija timuit, fugiensque venit in Ægyptum:

22 Sed misit Rex Jehojakim quosdam *in* Ægyptum, Elnathanem filium Hacboris, & alios cum eo in Ægyptum,

23 Qui educentes Urijam ex Ægypto, reduxerunt eum ad Regem Jehojakimum) & percussisset eum gladio; abjecisset que cadaver ejus in sepulcra popularium:

24 Verumtamen manus Achikami filii Schaphanis adfuit Jirmejæ, ut non traderet eum in manum populi ad morte afficiendum ipsum.

CAPUT XXVII.

Captivitas Babylonica iterum prædicitur.

IN principio regni Jehojakimi filii Jischijæ regis Jehudæ, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, edicendo.

2 Sic edixit Jehova mihi: compara tibi vincula & lora; quæ indas collo tuo.

3 Deinde mittes illa ad Regem Edomæorum, & ad Regem Moabitarum, & ad Regem Hammonitarum, & ad Regem Tyri, & ad Regem Tzidonis; per legatos qui venturi sunt Jerusalaima ad Tzidkijam Regem Jehudæ:

4 Et mandabis illis ut domiais suis indicant; *sic* ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, sic indicitote dominis vestris:

5 Ego feci terram, homines, & jumenta quæ *sunt* in superficie terræ virtute mea maxima, & brachio meo extento, ideo tradio illā cui rectū videtur in oculis meis.

6 Nunc itaq; ego trado omnes regiones istas in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ servi mei: quin etiam bestias agri trado ei ut serviant ei.

7 Servient autem ei omnes istæ gentes, filioque ejus, & nepoti ejus, donec adveniat tempus terræ ipsius etiam illud, quum servitutem exigent ab eo gentes amplæ & Reges magni.

8 Erit igitur ut in gentem illam & in regnum illud quæ non servient ipsi Nebucad-netzari Regi Babyloniæ, & quæ non indet collum suum jugo Regis Babyloniæ; gladio & fame, ac peste, animadvertam in gentem istam, dictum Jehovæ, donec consumsero eas manu illius.

9 Vos ergo ne auscultetis Prophetis vestris, aut divinis vestris, aut somniis vestris, aut planetariis vestris, aut præstigiatoribus vestris, qui alloquūtur vos dicendo, non estis servituri Regi Babyloniæ.

10 Nam falsum isti prophetant vobis; ut longe abducam vos à terra vestra, & quum depulero vos pereatis.

11 Gentem vero illam quæ inducet collum suum in jugum Regis Babyloniæ, & serviet ei; ipsam utique relinquam in terra sua, dictum Jehovæ, ut colat eam & habitet in ea.

12 Etiam Tzidkijam Regem Jehudæ alloquutus sum secundum omnia verba ista, dicendo; inducite colla vestra in jugum Regis Babyloniæ, & servite ei, populoq; ejus; ita vivite.

13 Quare moreremini tu & populus tuus gladio, fame, & peste; quemadmodum eloquutus est Jehova de gente quæ non servierit Regi Babyloniæ?

14 Ne ergo auscultetis verbis istorum prophetarum qui alloquuntur vos, dicendo, non estis servituri Regi Babyloniæ: nam falsum isti prophetant vobis,

15 (Non enim misi eos, dictum Jehovæ, sed ipsi prophetant nomine meo falso) ut depellam vos, & pereatis vos & ipsi prophetæ qui prophetant vobis.

16 Etiam

16 Etiam Sacerdotes, & totum populum ipsum alloquutus sum, dicendo, sic ait Jehova; ne auscultetis verbis Prophetarum vestrorum qui prophetant vobis, dicendo, ecce instrumenta domus Jehovæ reducentur ex Babylonia jam mox: nam falsum isti prophetant vobis.

17 Ne auscultetis eis, servite Regi Babyloniæ, ita vivite: quare esset civitas hæc desolationi?

18 Quod si prophetæ sunt, & si est verbum Jehovæ cum ipsis intercedant, quæso, apud Jehovam exercituum, ut non veniant hæc instrumenta quæ reliqua sunt in domo Jehovæ, domoque Regis Jehudæ ac Jeruschalaimis in Babyloniam.

19 Nam sic ait Jehova exercituum de columnis, & de istoslacu, ac de basibus, deniq; de reliquis instrumentis quæ reliqua sunt in civitate hac;

20 Quæ non accepit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ, quum deportaret Jeconjam filium Jehojakimi Regis Jehudæ Jeruschalaimis in Babyloniã; & omnes clarissimos Jehudæ & Jeruschalaimorum:

21 Nam, *inquam*, sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis; de istis instrumentis quæ reliqua sunt *in* domo Jehovæ, & in domo Regis Jehudæ, ac Jeruschalaimis:

22 In Babyloniam deferentur & illic erunt; usque in diem quo visitaturus sum hos, dictum Jehovæ, quo faciam ut ascendant, & reducam illa in locum hunc.

CAPUT XXVIII.

Chananja pseudopropheta frustra se opponit Propheta Jirmeja.

QUlam autem fuisset *illud* anno illo & principio regni Tzidkijæ regis Jehudæ, anno quarto, mense quinto: alloquutus est me Chananja filius Hazzuris Propheta qui erat è Gibhone, in domo Jehovæ, ante oculos Sacerdotum & totius populi, dicendo,

2 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, dicendo; fregi jugum Regis Babyloniæ.

3 Intra biennium justum ego reducturus sum in locum hunc omnia instrumenta domus Jehovæ; quæ accepit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ è loco hoc, & deduxit in Babyloniam.

4 Etiam Jeconjam filium Jehojakimi Regis Jehudæ, & omnes deportatos Jehudæ qui venerunt in Babyloniam, ego reducturus sum in locũ hunc, dictum Jehovæ: quum fregero jugũ Regis Babyloniæ.

5 Tum alloquens Jirmeja Propheta Chananjam Prophetam illum ante oculos sacerdotum, & ante oculos totius populi, qui adstabant in domo Jehovæ:

6 Dixit Jirmeja Propheta, amen, ita faciat Jehova: præstet Jehova verba tua quæ prophetasti, reducendo instrumenta domus Jehovæ, & omnes deportatos è Babylonia in locum hunc.

7 Verumtamen audi quæso verbum hoc quod ego loquor, te audiente; & audiente toto hoc populo.

8 Prophetæ illi qui fuerunt ante me & ante te inde à seculo, illi prophetaverunt contra regiones amplas & cõtra regna magna bellum, & afflictionẽ *famis*, & pestẽ:

9 Propheta ille qui prophetat pacem; quum evenit verbum ipsius Prophetæ, cognoscitur ille Propheta esse quem misit Jehova vere.

10 Tum capiens Chananja Propheta lorum illud à collo Jirmejæ Prophetæ; fregit illud:

11 Et loquutus est Chananja ante oculos totius populi, dicendo, sic ait Jehova; ita frangam jugum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ intra biennium justum è collo omnium istarum gentium: tum abibat Jirmeja Propheta itinere suo.

12 Sed fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, postquam fregisset Chananja Propheta lorum illud è collo Jirmejæ Prophetæ edicendo,

13 Abi ut alloquaris Chananjam, dicendo, sic ait Jehova, lora lignea fregisti; sed comparo loco illorum lora ferrea.

14 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, jugum ferreum imposituros sum collo omnium gentium istarum, ut serviant Nebucad-netzari Regi Babyloniæ, & servituræ sunt ei: quinetiam bestias agri tradituros sum ei.

15 Deinde dixit Jirmeja Propheta ad Chananjam prophetam; audi jam Chananja, non misit te Jehova, sed tu fecisti ut fiduciam poneret populus hic in falso.

16 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego emissurus sum te à superficie terræ, hoc anno tu moriturus es, quia apostasiam suasisti contra Jehovam.

17 Et mortuus est Chananja Propheta, anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Epistola Jirmeja ad captivos.

HÆc autem *sunt* verba Epistolæ quam misit Jirmeja Propheta Jeruschalaimi ad reliquos Seniores deportatos, & ad Sacerdotes, & ad Prophetas, atq; ad totum populum, quem deportaverat Nebucad-netzar Jeruschalaimis in Babyloniam:

2 Postquam egressus esset Jeconja Rex & Augusta, ac aulici Principes Jehudæ ac Jeruschalaimorum, fabricque lignarii, & fabri ferrarii Jeruschalaimis:

3 Per Elhasam filiũ Schaphanis & Gemarjam filium Chilkijæ (quos miserat Tzidkija Rex Jehudæ ad Nebucad-netzarem Regem Babyloniæ in Babyloniam) dicendo:

4 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, omnibus deportatis, quos curavi deportari Jeruschalaimis in Babyloniam:

5 Ædificate domos, & inhabitate: et cõserite hortos, & vescimini fructu eorum.

6 Ducite uxores, & gignite filios ac fili-

as; accipite etiã filiis vestris uxores, & filias vestras tradite viris ut pariãt filios filiasq; & augescite ibi, ac ne minuimini.

7 Denique quærite prosperitatem illius civitatis quò deportavi vos, & orate pro ea Jehovam, nam in prosperitate ejus futura est vobis prosperitas.

8 Sic enim ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ne decipiant vos Prophetæ vestri qui *sunt* inter vos, & divini vestri; neque auscultetis somniis vestris, quæ vos ipsi curatis somniari:

9 Quia falsò isti prophetant vobis nomine meo: non misi eos, dictum Jehovæ.

10 Sic enim ait Jehova; nam ubi implebuntur Babyloniæ septuaginta anni, visitabo vos & præstabo erga vos verbum meum illud optimum, reducendo vos in locum hunc:

11 Quum ego agnovero *dandas vobis* cogitationes quas ego cogito de vobis, dictum Jehovæ, cogitationes prosperitatis, non autem adversitatis; dandum vobis finem, eumque exspectatissimum.

12 Quum invocaveritis me ut abeatis, & oraveritis me, tum exaudiam vos:

13 Et quærentes me invenietis, quum requisiveritis me ex toto animo vestro.

14 Præsto enim futurus sum vobis, dictum Jehovæ; & reducturus captivos vestros, congregaturusque vos ex omnibus gentibus, & ex omnibus locis quo depulero vos, dictum Jehovæ; & reducturus vos in locum hunc unde deportavi vos:

15 Quum dixeritis, excitaverat nobis Jehova Prophetas *prophetasse*, *omnium* in Babylonia.

16 Nam sic ait Jehova de Rege qui sedet in solio Davidis; & de toto populo qui residet in civitate hac; fratribus vestris qui non egressi sunt vobiscum in illa deportatione:

17 Sic ait, *inquam*, Jehova exercituum, ecce ego immissurus sum in hos gladium, famem, ac pestem; & exposituras sum eos tamquam ficus horrendas, quæ non possunt comedi præ pravitate.

18 Nam persequar eos gladio, fame, ac peste, & exponam eos commotioni apud omnia regna terræ, exsecrationi, & desolationi, sibilo, & opprobrio apud omnes gentes quo depulero eos.

19 Eo quod non auscultant verbis meis, dictũ Jehovæ, quum misserim ad illos servos meos Prophetas inde à diluculo indesinenter, & non auscultetis, dictũ Jehovæ.

20 Vos itaque audite verbum Jehovæ, omnes deportati quos misi Jerusalaimis in Babyloniam.

21 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis de Achabo filio Kolajæ, & de Tzidkija filio Mahasejæ, qui prophetant vobis nomine meo falsum: ecce ego traditurus sum eos in manum Nebucad-retzaris Regis Babyloniæ, ut percutiat eos ante oculos vestros:

22 Et sumetur ab ipsis maledictionis formula apud omnes deportatos Jehudæ qui *sunt* in Babylonia, dicendo; disponat te Jehova ut Tzidkijam, & ut Echabum, quos torrefecit Rex Babyloniæ igne:

23 Eo quod commiserunt flagitium in Jisraele; adulterantes cum uxoribus amicorum suorum: & loquentes verbum nomine meo falsum quod non præceperam eis: ego vero *sum* istorum cognitor ac testis, dictum Jehovæ.

24 Schemahjam vero Nechelamæum alloquitor dicendo,

25 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, dicendo; eo quod tu misisti nomine tuo literas ad totum populum qui *est* Jerusalaimis, & ad Tzephanjam filium Mahasejæ Sacerdotem, atque ad omnes Sacerdotes, dicendo,

26 Jehova disposuit te Sacerdotem in loco Jehojadahi Sacerdotis, cum sitis præfecti *in* domo Jehovæ contra omnem virum amentem & Prophetam agentem; ut ponas eum in cippo, aut in scapha:

27 Nunc ergo quare non increpasti *saltem* Jirmejam Hanathothanum; qui Prophetam agit vobis?

28 Quandoquidem misit ad nos in Babyloniam; dicendo, longa est *captivitas*, ædificate domos, & inhabitate; ac conserite hortos, & vescimini fructu eorum.

29 Legit autem Tzephanja Sacerdos literas istas, audiente Jirmeja Propheta:

30 Fuit itaq; verbum Jehovæ ad Jirmejam, edicendo,

31 Mitte ad omnes deportatos dicendo, sic ait Jehova de Schemahja Nechelamæo: eo quod prophetat vobis Schemahja, quavis ego non miserim ipsum, facitque ut fiduciam ponatis in falso:

32 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego animadversurus sum, in Schemahjam Nechelamæum, & in semen ejus; non erit quisquam qui habitet in medio populi hujus, neque videbit bonum quod ego facturus sum populo meo, dictum Jehovæ: quia apostasiam suasit, contra Jehovam.

CAPUT XXX.

Liberatio populi ex Babylone prædicitur.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo,

2 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, edicendo; scribe tibi omnia verba quibus alloquor te; in librum.

3 Quod ecce dies venturi sunt, dictũ Jehovæ, quum reducã captivam multitudinẽ populi mei Jisraelis & Jehudæ, ait Jehova; & me reducẽte eos in terram quam dederã majoribus ipsorum, possidebunt eã.

4 Hæc ergo *sunt* verba quæ loquutus est Jehova, de Jisraele & de Jehuda.

5 Nam sic ait Jehova, vocem trepidationis audimus, pavoris, nullisque pacis.

6 Interrogate jam, & videte an pariat masculus: video unumquemq; virum *stare* manibus suis *appositis* ad lumbos suos, velut puerperam,

puerperam, & conversos esse omnes vultus in speciem morbi regii? *dicendo*,

7 Eheu, quia magnus *est* dies hic, adeo, ut nullus *fuerit* par ei: ut ut cœpus angustiæ *est* Jahakobo, tamen ex eo servabitur.

8 Erit enim die illo, dictum Jehovæ exercituum, ut frangam jugum istius à collo tuo, & vincula tua disrumpam, neq; servitutem exigent ab ipso amplius extranei:

9 Sed servient Jehovæ Deo suo; & Davidi Regi suo, quem excitabo ipsis.

10 Tu ergo ne timeto, serve mi Jahakob, dictum Jehovæ, neq; consternator Jisrael, nam ecce ego servaturus sum te è longinquo, & semen tuum è terra captivitatis suæ: reversus Jahakob quiescat ac tranquillus sit, neminè pertemefaciente.

11 Tibi enim adsum, dictum Jehovæ, ad servandum te: quum faciam consummationem in omnibus gentibus quo dispersero te, verumtamen in te non faciam consummationem; sed castigaturus sum te modice, non autem prorsus impunem relicturus te.

12 Nam sic ait Jehova, mortifera *res* confractio tua; ægerrima percussio tua.

13 Nemo adjudicabit causam tuam compressioni; curationes, emplastrum nullum *proderit* tibi.

14 Omnes amantes tui obliviscentur tui, te non requirent: quam plaga inimici percussero te, castigatione *inimici* sæva; propterea quod multa est iniquitas tua, numerosa peccata tua.

15 Quid exclamares propter confractionem tuam, mortiferū *esse* dolorem tuum? propterea quod multa est iniquitas tua, numerosa sunt peccata tua, facio ista tibi.

16 Idcirco quicunq; consumunt te consumentur, & omnes premētes te quotquot sunt in captivitatem abibunt: & erunt conculcantes te conculcationi, & omnes diripientes te exponam direptioni:

17 Quum faciam ut ad justam constitutionem assurgas; & à percussionibus tuis curabo te, dictum Jehovæ: quia depulsam vocaverint te, *dicētes*, Tzijon ista *est*, nemo requirit eam.

18 Sic ait Jehova, ecce ego reducam captivam turbam tentoriorum Jahakobi, & tabernaculorum ejus misereor: ædificabiturque civitas in aggere suo, & palatium pro ratione sua consistet.

19 Et prodibit ex eis vox gratiarum actionis, & vox ridentium: quum multiplicabo eos & non minuentur, amplificaboque eos, & non exigui erunt:

20 Eruntque filii ejus ut olim, & cœtus ejus coram me stabilietur; animadvertam vero in omnes opprimentes eum:

21 Et erit magnificus ejus ex ipso, & dominator ejus è medio ipsius prodibit, quem jubebo accedere ut appropinquet ad me: nam quis ille est qui spondeat cum animo suo se appropinquaturum ad me? dictum Jehovæ:

22 Denique eritis mihi populus, & ego ero vobis Deus.

23 Ecce turbo Jehovæ exardescentia prodituus est, turbo indefinenter hospitās; super caput improborum permanebit.

24 Non avertetur æstuans ira Jehovæ, donec perfecerit & donec præstiterit cogitationes animi sui; tandem animadvertetis illud.

CAPUT XXXI.

Exitus castigationis gloriosus, secundum sacra gratia.

TEmpore illo, dictum Jehovæ, ero Deus omnibus familiis Jisraelis, & ipsi erunt mihi populus.

2 Sic ait Jehova, invenit gratiam in deserto populus eorum qui supersunt à gladio, Jisrael, me eunte ad collocandū eum.

3 A longinquo *tempore* Jehova apparebat mihi, *inquiens*, imo dilectione perpetua diligo te, idcirco extendo *erga* te benignitatem.

4 Adhuc ædificaturus sum te, ut ædificeris, virgo Jisraelis; adhuc ornabis te tympanis tuis, & procedes cum choro ludentium.

5 Adhuc conseres vineas in montibus Schomronis; plantabunt plantatores, & solutis sacris vescentur.

6 Nam dies est futurus, quo clamabunt custodes in monte Ephrajimi, surgite, & adscendamus Tzijonem, ad Jehovam Deum nostrum.

7 Sic enim ait Jehova: cantate Jahakobo lætitiam, & clarum vocem edite palam ante ipsas gentes: pronunciate, laudate, ac dicite, Serva Jehova populum tuum, reliquum Jisraelis.

8 Ecce ego adducam eos è terra Aquilonis, & congregabo eos è lateribus terræ, inter ipsos cæcum, & claudum, gravidam, & puerperam pariter: congregatione magna revertentur huc.

9 Cum fletu venientes & cum deprecationibus reducam eos; faciam ut cant secundum torrentes aquarum via recta, in qua non impingant: quia sum Jisraeli pater, & Ephrajim primogenitus meus est.

10 Audite verbum Jehovæ, ô gentes, & annunciate in regionibus è longinquo *fitis*, ac dicite, qui sparserat Jisraelem congregat eum, & servat eum ut pastor gregem suum:

11 Quia redimit Jehova Jahakobum; & vindicat eum è manu fortioris eo.

12 Tum venientes cantabunt in excelso Tzijonis; & confluent ad bonitatem Jehovæ, cum frumento, & cum musto, & cum oleo, & cum fœtibus gregis & armenti: eritque anima eorum similis horto irriguo, neque pergent mœrere amplius.

13 Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes ac senes pariter, quum mutavero luctū eorum in gaudiū, & consolatus fuero eos, ac lætificavero eos à mœstitia ipsorum:

14 Et irrigabo animam Sacerdotum pinguedine,

quedine, & populus meus bonitate mea saturabuntur, dictum Jehovæ.

15 Sic ait Jehova, vox in Rama audita est, lamentum & fletus multus amarissimus, Rachel defleti filios suos: renuit consolationem admittere de filiis suis, quia nullus superest.

16 Sic ait Jehova; cohibe vocem tuam à fletu, & oculos tuos à lacrymis; quia est merces operi tuo, dictum Jehovæ, quod reversuri sunt è terra inimici:

17 Est, inquam, exspectatio tandem tibi, dictum Jehovæ; fore ut revertantur filii ad terminum suum.

18 Omnino audio Ephrajimum condolentem sibi *dicendo*, castigasti me, ut castigarer, tamquam vitulus non assuetus: converte me ut convertar, quia tu es Jehova Deus meus.

19 Nam postquam conversus fuero, pœnitebit me; & postquam ostensum fuerit mihi, applaudam femori: erubesco, etiamq; suffundor rubore, quod feram opprobrium pueritiæ meæ.

20 An filius charus mihi *est* Ephrajim? an natus suminæ oblectationis? *est*, nam ex quo loquutus sum contra eum, omnino recordor ejus adhuc: idcirco perstrepunt viscera mea propter eum, omnino miserebor ejus, dictum Jehovæ.

21 Statue tibi hermas, dispone tibi pyramidas, adhibe animum tuum ad itinera *quæ* via ivisti: revertere, virgo Jisraelis, revertere ad civitates tuas istas.

22 Quousque pergeres subducere te, ô filia aversatrix nam patrat Jehova *rem* novam in terra, fœmina ambit virum.

23 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, adhuc dicturi sunt verbum hoc in terra Jehudæ & in civitatibus ejus, quum reduxero multitudinem captivam earum; benedicat tibi Jehova, ô habitaculum justitiæ, mons sanctitatis.

24 Nam habitabunt in ipsa Judæa, & omnibus civitatibus ejus pariter, agricolæ, & pecuarii:

25 Quum satiavero animam defessam, & omnem animam mœstam explevero.

26 In hoc invigilo, & inspicio; etiam somnus meus suavis est mihi.

27 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quibus conseram domum Jisraelis & domum Jehudæ semine hominum & semine jumentorum:

28 Et erit *quemadmodum* sedulus fui contra eos exstirpando, & demoliendo, & destruendo, perdendoque, ita mulis afficiendo; ita sedulus ero erga eos ædificando & plantando, dictum Jehovæ.

29 Temporibus illis non dicent amplius; patres comederunt omphacen, & dentes filiorum obstupescunt:

30 Sed quisque propter iniquitatem suam morietur: omnis hominis qui comederit omphacen obstupescent dentes ipsius.

31 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus pangam cum domo Jisraelis & cum domo Jehudæ fœdus novum.

32 Non secundum illud fœdus quod pepigeram cum majoribus eorum, quo die prehendi manum eorum, ut educerem eos è terra Ægypti; nam ipsi irritum fecerunt fœdus meum, & ego cõjugio junctus manssissem eis? dictum Jehovæ.

33 Nam hoc illud *est* fœdus quod pangam cum domo Jisraelis post dies hos, dictum Jehovæ, indam legem meam menti eorum, & cordi eorum inscribam eam; & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

34 Non autem *solum* docebunt amplius quisq; amicum suum & quisq; fratrem suum, dicendo, cognoscite Jehovã: nam quotquot erunt, cognoscent me à minimo eorum usq; ad maximum eorum, dictum Jehovæ, me condonare iniquitatẽ ipsorum, & peccati ipsorũ non recordari amplius.

35 Sic ait Jehova, qui disponit solem ad lucem interdiu, statuta lunæ & stellarum ad lucem noctu, qui disrumpit mare & fremunt fluctus ejus; cui nomen *est* Jehova exercituum:

36 Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo, dictum Jehovæ; etiam semen Jisraelis cessabunt esse gens in conspectu meo omnibus diebus.

37 Sic ait Jehova, si poterunt mensurari cœli superne, aut perveltigari fundamenta terræ inferne; etiam ego spernam totum semen Jisraelis propter omnia quæ fecerunt, dictum Jehovæ.

38 Ecce dies *venturi sunt*, dictũ Jehovæ; quum ædificabitur Jehovæ civitas hæc à turri Chananeelis usq; ad portam angul.

39 Et procedet adhuc linea mensoria è regione illius, versus collem scabiei; ac deflectet Gohath versus:

40 Et tota convallis cadaverum ac cineris, cum omnibus agris illis, usque ad torrentem Kidronis, ad angulum usq; portæ equorum Orientem versus, *erit* sancta Jehovæ: non exstirpabitur, neque destruetur amplius umquam.

CAPUT XXXII.

Magnificentia fœderis Novi Testamenti.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, anno decimo Tzidkijæ Regis Jehudæ: is annus *est* annus decimus octavus Nebucad-retzaris.

2 Tunc autem copiæ Regis Babyloniæ obsidebant Jeruschalaim: & Jirmeja Propheta erat inclusus atrio custodiæ quæ *erat* in domo Regis Jehudæ.

3 Nam incluserat illum Tzidkija Rex Jehudæ, dicendo: cur prophetas dicendo? sic ait Jehova, ecce ego traditurus sum civitatem hanc in manum Regis Babyloniæ ut capiat eam,

4 Etiam Tzidkija Rex Jehudæ non eripiet se è manu Chaldæorum: sed omnino tradetur in manum Regis Babyloniæ; & alloquetur os illius eum in os, & oculi hujus oculos illius videbunt:

5 Denique

9 Deniq; in Babyloniam abducet Tzidkijam, ubi futurus est donec visitē ipsum, dictum Jehovæ: quod pugnatis contra Chaldæos, non prosperabimini.

6 Dixit ergo Jirmeja; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo.

7 Ecce Chanameel filius Schallumi patrui tui venit ad te, dicturus, compara tibi agrum meum qui *est* ad Hanathothas; nam tuum *est* jus redemturæ ut compares.

8 Quum ergo veniens ad me Chanameel filius patrui mei secundū verbum Jehovæ, ad atrium custodiæ, indixisset mihi, cōpara quæso agrū meum qui *est* ad Hanathothas, qui *est* in terra Binjaminis, nam tuū *est* jus hæreditatis, & tuum redemturæ, compara tibi: & agnovissē verbum Jehovæ id esse:

9 Comparavi à Chanameele filio patrui mei agrum illum, qui *est* ad Hanathothas, & appendi ei pecuniam, septemdecim siclos argenti:

10 Et scribens in literis obsignavi, & adhibui testes: quum appendissem pecuniam trutina.

11 Deinde sumens literas emtionis, *tum* obsignatas præcepti & statutorum, tum publicas;

12 Tradidi literas emptionis Baruco filio Nerijæ filii Machsejæ; ante oculos Chanameelis patruelis mei, & ante oculos testium qui subscripserant literis emtionis: ante oculos omniam Jehudæorum qui residebant in atrio custodiæ.

13 Et præcepi Baruco ante oculos eorum, dicendo,

14 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, sume literas has, literas emtionis has, tum obsignatas, tum literas publicas has; quas reponas in vase testaceo; ut permaneant dies multos.

15 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis; adhuc comparabuntur domus, & agri, vineæque in terra hac.

16 Itaque oravi Jehovam; postquam dedissem literas emtionis Baruco filio Nerijæ, dicendo,

17 Ehei Domine Jehovi; ecce tu fecisti cœlos, & terram virtute tua maxima, & brachio tuo extento: non potest occultari tibi ulla res

18 Exerces benignitatem in millesimos, & rependis iniquitatem patrum in sinum filiorum ipsorum post ipsos: *Deus* iste fortis, maximus, potentissimus, cujus nomen *est* Jehova exercituum,

19 Magnus consilio, & amplus actione: cum oculi tui aperti *spectēt* in omnes vias hominis; ut des cuique secundū vias ipsius & secundum fructum actionum ipsius;

20 Qui disponens signa & ostenta in terra Ægypti, usque in diem hunc, tum in Jisraele, tum in *reliquis* hominibus; compara stitibi nomen, quale *est* hodierno die.

21 Nam eduxisti populum tuum Jisraelem è terra Ægypti, signis, & ostentis, ac manu forti, brachioque extento, & terrore magno;

22 Et dedisti eis terram hanc quam juraveras majoribus eorum te daturum eis; terram affluentem lacte & melle.

23 Sed quia ingressi & hereditario jure possidētes eam non auscultarunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt, ea cunque præceperas eis facere, non fecerunt, fecisti ut evenirent eis tota afflictio hæc.

24 Ecce aggestæ moles venerunt *in* civitatem hanc ad capiendum eam; & civitas traditur in manum Chaldæorum qui oppugnant eam, propter gladium, & famem, ac pestem: denique quod proloquutus es, fit, ut ecce tu vides.

25 Interea tu edicis mihi, Domine Jehovi, compara tibi agrum ipsum pecunia, & adhibe testes: quum civitas ista traditur in manum Chaldæorum.

26 Fuit vero verbum Jehovæ ad Jirmejam; dicendo,

27 Ecce ego *sum* Jehova Deus omnis cami: an mihi occultari possit ulla res?

28 Idcirco sic ait Jehova: ecce ego trado civitatem hanc in manum Chaldæorum, & in manum Nebucad-retzaris Regis Babyloniæ, ut capiat eam,

29 Et ingressi Chaldæi qui oppugnant civitatem hanc, succēdant civitatem hanc igne, & comburant eam; adeōque domos ipsas, super quarum tectis adoleverunt Babali, & libaverunt libamina diis alienis, ut provocarent me:

30 Quia fuerunt filii Jisraelis & filii Jehudæ tantummodo facientes, quod malum *videtur* in oculis meis inde à pueritia sua: quia filii Jisraelis tantūmodo provocant me opere manuum suarū, dictum Jehovæ:

31 Quia in iram meam & in excandescentiam meam incumbit civitas hæc, ex quo die ædificaverunt eam usque in diem hunc; ut amovetam ipsam à facie mea:

32 Propter omnem malitiam filiorum Jisraelis & filiorum Jehudæ, quam exercuerunt ad provocandum me, ipsi, Reges eorum, Principes eorum, Sacerdotes eorum, & Prophetæ eorum; cum viri Jehudæ, tum habitatores Jerusalaimorum:

33 Qua obverterunt mihi cervicem, non autem faciem; & docenti eos inde à diluculo indefinenter, minime auscultant ad percipiendum eruditionem;

34 Sed posuerunt abominationes suas in domo quæ vocatur de nomine meo, ad polluendum eam.

35 Et ædificaverunt excelsa Babali, quæ *sunt* in valle filii Hinnomi, ad traducendum filios suos & filias suas Moleco; etsi non præceperam eis, neque venerat in animum meum ut facerent abominationem hanc ut ad peccādum inducerent Jehudā.

36 Nunc, inquam, idcirco sic ait Jehova Deus Jisraelis; de civitate hac quam vos dicitis tradi in manum Regis Babyloniæ, gladio, & fame, ac peste:

37 Ecce ego congregaturus sum illos ex omnibus regionibus, quo depulero ipsos

im mea, & exandescentia mea, ac fervore magno: & reducens eos in locum hunc faciam eum habitent secure.

38 Denique erunt mihi populus, & ego ero ipsis Deus.

39 Indam enim illis cor unum & viam unam ad reverendum me omnibus diebus; ad bonum ipsorum & filiorum ipsorum post ipsos.

40 Et pangam ipsis fœdus perpetuum, fore ut non avertam me à prosequendis ipsis, benefaciendo ipsis: & reverentiam mei indam animo ipsorum, ut non recedat à me.

41 Ita gaudebo de ipsis, benefaciendo ipsis; quum plantavero ipsos in terra hac firme, ex toto corde meo & ex tota anima mea.

42 Nam sic ait Jehova, quemadmodum adduxero in populum hunc totum malum maximum istud; ita ego adducturus sum super eos totum hoc bonum quod ego promitto ipsis.

43 Tum cõparabitur ager in terra hac; quam vos dicitis desolatam esse adeo ut nullus *insit* homo aut jumentum, traditam esse in manum Chaldæorum:

44 Agros pecunia cõparabunt, & inscribendo literis, & obsignãdo, atq; adhibendo testes; in terra Binjaminis, & in circumjacentibus locis Jeruschalaimæ, ac in civitatibus Jehudæ, tum in civitatibus montanis, tum in civitatibus humilis regionis, tum in civitatibus plagæ Australis; quum reduxero captivam multitudinem illorum, dictum Jehovæ.

CAPUT XXXIII.

Regnum Christi promittitur.

Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam, secundo; quum ipse adhuc detineretur in atrio custodiæ, dicendo;

2 Sic ait Jehova facturus istud, Jehova formans istud ad stabiliendum ipsum; Jehova nomine.

3 Invoca me, & respondebo tibi; ac indicabo tibi magna & abstrusa, quæ non agnoscis.

4 Nam sic ait Jehova Deus Jisraelis, de familiis civitatis hujus & de familiis Regum Jehudæ demoliendis, *exponendis* in missilia catapultaria & in gladium,

5 Venientibus ad pugnandum contra Chaldæos, imo ad explendum ipsas cadaveribus hominum quos percussero ira mea & exandescentia mea; & propter quorum omnem nalitiam abscondi faciem meam à civitate hac:

6 Ecce ego faciens ut assurgat ad justam constitutionem & sanitatem, curabo eos; & revelabo eis abundantiam pacis, & quidem stabilissimæ.

7 Nam reducam captivam multitudinem Jehudæ, captivamque multitudinem Jisraelis, & ædificabo eos ut antea:

8 Et mundabo eos ab omni iniquitate ipsorum qua peccaverint mihi; & condonabo omnes iniquitates ipsorum quibus peccaverint mihi, & quibus defecerunt in me rebellaverint:

9 Quod erit mihi celebri gaudio, laudi, & ornamento apud omnes gentes terræ; quæ audient totam hoc bonum quod ego facturus sum illis; & expavescentes commovebuntur ad totum illud bonum, & ad totam illam pacem qua ego affecturus sum illam.

10 Sic ait Jehova, adhuc audietur in loco hoc, quem vos dicitis vastari adeo ut nullus *insit* homo, nullumque jumentum; in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum desolatis adeo ut nullus *insit* homo, nullusque habitator, & nullum jumentum;

11 *Audietur inquam*, vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi, & vox sponsæ; vox dicentium, celebrate Jehovam exercituum, quia bonus *est* Jehova, quia in seculum *est* benignitas ejus, offerentium gratiarum actionem *in* domo Jehovæ: quum reduxero captivam multitudinem hujus terræ ut antea, ait Jehova.

12 Sic ait Jehova exercituum; adhuc erit in loco hoc vastato adeo ut nullus *insit* homo aut jumentum, & in omnibus civitatibus ejus, caula pastorum facientium ut accubent greges.

13 In civitatibus montanis, in civitatibus humilis loci, & in civitatibus Australis plagæ, & in terrâ Binjaminis, ac in locis circumjacentibus Jeruschalaimæ, denique in civitatibus Jehudæ; adhuc transibunt greges opera numerãtis, ait Jehova.

14 Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quum præstabo verbum istud optimum quod proloquutus sum erga domum Jisraelis, & erga domum Jehudæ.

15 Diebus illis & tempore illo faciam ut efflorescat Davidi germen justum; qui exercebit jus & justitiam in terra.

16 Diebus illis servabitur Jehuda, & Jeruschalaimorum *civitas* habitabit secure: is autem qui vocabit eam, *erit* Jehova justitia nostra.

17 Nam sic ait Jehova; non excindetur Davidi vir sedẽs in solio domus Jisraelis:

18 Etiam sacerdotibus Leviticis non excindetur vir à conspectu meo; offerens holocaustum; & adolens munus, ac faciens sacrificium omnibus diebus.

19 Deinde fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo,

20 Sic ait Jehova, si irritum facere potestis fœdus meum *de die* & fœdus meum *de nocte*; idque ut non sit diurnum tempus & nocturnum tempore suo:

21 Etiam fœdus meum cum Davide servo meo irritum fiet, ne sit ei filius regnãs in solio ejus; & cum Levitis sacerdotibus ministris meis.

22 Ut non potest numerari exercitus cœlorum, nec potest mensurari arena maris, ita augebo semen Davidis servi mei, & Levitarum ministrantium mihi.

22 Rursus fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo,

24 An non animadvertis quid populus iste loquantur? dicendo, duas istas familias quas elegerat Jehova jam sperait ipsas: & populum meum contemnunt *illi*, adeo ut non *videatur esse* amplius gens in conspectu illorum.

25 Sic ait Jehova, si non fœdus meum interdiu & noctu; *si* statuta cœli & terræ non disponam:

26 Etiam semen Jahakobi & Davidis servi mei spernam, ne sumam de semine ejus qui dominentur in semen Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi; quum reduxero multitudinem captivam eorum, misertus ipsorum.

CAPUT XXXIV.

Violatio fœderis Dei punita.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova (quum Nebucad-retzar Rex Babyloniæ, & omnes copiæ ejus, omniaq; regna terræ in dominio ejus, omnes denique populi oppugnarent Jeruschalaima & omnes civitates eorum) dicendo,

2 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, abi, & alloquere Tzidkijam Regem Jehudæ: ut indicas ei, sic ait Jehova, ecce ego traditurus sum civitatem hanc in manum Regis Babyloniæ, ut comburat eam igne:

3 Tu autem non eripies te é manu ejus, sed omnino prehenderis, & in manum ejus traderis: ita oculi tui oculos Regis Babyloniæ videbunt, & os ejus in os te alloquetur, ac in Babyloniam pervenies.

4 Verumtamen audi verbum Jehovæ, Tzidkija Rex Jehudæ: sic ait Jehova de te, non ex moriturus gladio:

5 Cum pace moriturus es, & ustionibus majorum tuorum, Regum præcedentium qui fuerunt ante te, similiter *ustiones odorum* comburent *populares* tibi, & *dicentes* eheu Domine, plangent te: nam verbum *hoc* ego loquutus sum, dictum Jehovæ.

6 Itaque eloquutus est Jirmeja Propheta apud Tzidkijam Regem Jehudæ; omnia verba ista Jeruschalaimis,

7 Copiis Regis Babyloniæ oppugnantibus Jeruschalaima, & omnes civitates Jehudæ reliquas, Lacisæum & Hazekam, nam hæ reliquæ erant é civitatibus Jehudæ, civitates munitæ.

8 Verbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova, postquā pepigisset Rex Tzidkija fœdus cum toto populo qui *erat* Jeruschalaimis, de promulganda ipsis libertate,

9 Ut dimitteret quisq; servum suum & quisq; ancillam suam, Hebræum Hebræamq; liberos; ut non exigeret servitutem ab ipsis, a Jehudæo fratre suo, quisquam.

10 Et auscultantes omnes Principes, totusque populus qui convenerant in fœdus, ut dimitteret quisq; servum suum, & quisque ancillam suam liberos, ut non exigeret servitutem ab ipsis amplius, auscultantes, inquam, dimisissent;

11 Iterum vero postea recepissent servos illos & ancillas, quos dimiserant liberos: & subigerent eos in servos & in ancillas.

12 Fuit ergo verbum Jehovæ ad Jirmejam à Jehova, dicendo,

13 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, ego pepigeram fœdus cum majoribus vestris qua die eduxi eos é terra Ægypti, é domo servorum, dicendo,

14 A fine septem annorum dimittitote quisque fratrem suum Hebræum qui se vendiderit tibi, postquam serviverit tibi sex annis, dimittes eum liberum abs te: sed non auscultarunt majores vestri mihi neque inclinarunt aurem suam.

15 Reversi quidem vos hodie fecistis quod rectum videtur in oculis meis, promulgando libertatem quisque amico suo, quum pepigistis fœdus coram me in domo, quæ vocatur de nomine meo:

16 Sed rursus prophanastis nomen meum recipientes quisque servum suum, & quisque ancillam suam, quos dimiseratis liberos ad desiderium suum; quos subigitis ut sint vobis servi & ancillæ.

17 Idcirco sic ait Jehova; vos non auscultastis mihi, promulgando libertatem quisq; fratri suo & quisq; amico suo: ecce ego promulgo cōtra vos libertatem, dictū Jehovæ, gladio, pesti, & fami, & tradā vos commotioni apud omnia regna terræ.

18 Tradā enim homines istos qui transgressi sunt fœdus meum, qui non præstiterūt verba fœderis quod pepigerant coram me, quum transiverut inter dimidiatas partes ejus vituli quem dissecuerant in duo:

19 *Nempe* Principes Jehudæ, & Principes Jeruschalaimorum, aulicos, & Sacerdotes, totumq; populum hujus terræ, qui transiverunt inter dimidiatas partes vituli illius:

20 Tradam, inquam, eos in manum inimicorum ipsorum; & in manum quærentium animam ipsorum; & erit cadaver ipsorum cibo volucribus cœlorum, & bestiis terræ.

21 Etiam Tzidkijam Regem Jehudæ, & Principes ejus tradā in manum inimicorum ipsorū, & in manum quærentium animam ipsorum: in manum, inquā, copiarum Regis Babyloniæ, quæ abiverunt à vobis.

22 Ecce ego præcepturus sum, dictum Jehovæ, & revocaturus eos contra civitatem hanc ut oppugnent eam, & capiantes eam comburant eam igne; & civitates Jehudæ ita exponam desolationi ut nullus *ipsis* habitator.

CAPUT XXXV.

Recabita speculum pœnitentiæ.

VErbum quod fuit ad Jirmejam à Jehova; temporibus Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ, edicendo,

2 Abi ad familiam Recabæorum; & alloquutus eos adduces eos *ad* domum Jehovæ in unum cubiculorum, ut des illis bendam eis vinum.

5 Itaque affatim dans Jazaniam filium Jirmejæ filii Chabsaniæ & fratres ejus, omnesque filios ejus; denique totam familiam Recabæorum,

4 Addaxi eos *ad* domum Jehovæ, in cubiculum filiorum Chananis filii Jigdaljæ viri Dei, quod *est* prope cubiculum Principum, quod *est* supra cubiculum Maasejæ filii Schilluum, observantis limen.

5 Quamq; proposuissem coram filiis familiæ Recabæorum scyphos plenos vini, & pocula, dixi eis, bibite vinum:

6 Qui dixerunt, non fumus bibituri vinum; nam Jonadab filius Recabi pater noster interdixit nobis; dicendo, ne bibitote vinum, vos, aut filii vestri unquam:

7 Et domum ne ædificatote, & semen ne seritote, vineam; ne conseritote, neq; est vobis: sed in tentoriis habitetis omnibus diebus vestris, ut vivatis diebus multis in superficie terræ, ubi inquilini estis.

8 Itaque auscultantes voci Jehonadabi filii Recabi patris nostri in omnibus quæ præcepit nobis, ut non bibamus vinum omnibus diebus nostris, nos, uxores nostræ, filii nostri, & filiæ nostræ,

9 Utque non ædificemus domos ad habitationem nostram; & vineæ, aut ager, aut semencis non sit nobis;

10 Sed habitemus in tentoriis: auscultantes, inquam, facimus omnino prout præcepit nobis Jonadab pater noster.

11 Fuit autem quum ascenderet Nebucadnezzar Rex Babylonis in terrā hanc; ut diceremus, agite, ingrediamur Jerusalaimā metu copiarum Chaldæorum, & metu copiarum Syriæ; ita considemus Jeruschalaimis.

12 Tum fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo,

13 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, abi, & dicas viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruschalaimorum: an non percipietis eruditionem, ut auscultetis verbis meis? dictum Jehovæ.

14 Præstatur *mihi per eadem* verborum Jehonadabi filii Recabi, qui interdixerat filiis suis ne biberent vinam, non enim biberunt usque in diem hunc, quia auscultant præcepto patris sui: ego autem alloquor vos mane à diluculo indefinenter, nec tamen auscultatis mihi.

15 Quamque mitto ad vos omnes servos meos Prophetas inde à diluculo indefinenter, dicendo, revertimini jam quisque à via sua pessima, & bonas efficite actiones vestras, neque sequamini Deos alienos colendo eos, ita manebe in hac terra quam tradidi vobis & majoribus vestris: non tamen inclinatis aurem vestram; neque auscultatis mihi.

16 Quandoquidem præstant filii Jehonadabi filii Recabi præceptum patris sui quod præcepit ipsis; populus vero iste non auscultant mihi;

17 Idcirco sic ait Jehova Deus exercituum, Deus Jisraelis, ecce ego adducturus sum contra Jehudam, & contra omnes habitatores Jeruschalaimorum totum illud malum quod proloquutus sum contra eos: eo quod mihi alloquēti ipsos non auscultarunt, & revocāti ipsos non respōderunt.

18 Familiæ vero Recabæorū dixit Jirmeja, sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, eo quod auscultatis præcepto Jehonadabi patris vestri, & observātes omnia præcepta ejus facitis omnino prout præcepit vobis,

19 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis; non excindetur vir Jonadibo filio Recabi, qui stet coram me omnibus temporibus.

CAPUT XXXVI.

Jehojakim comburis librum Jirmeæ.

Fuit autem anno quarto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ; fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, dicendo,

2 Sume tibi volumen libri; ac scribas in eo omnia verba quæ proloquutus fui tibi de Jisraele, & de Jehuda, ac de omnibus gentibus; ex eo die alloquutus fui te, à diebus Joschijæ usq; in diem hunc.

3 *Si* forte audiant domus Jehudæ totum illud malum quod ego cogito facere ipsis; ut revertantur quisque à via sua pessima: & condonem iniquitatem ipsorum & peccatum ipsorum.

4 Quamobrem vocavit Jirmeja Baruc filium Nerijæ: scripsitq; Baruc ex ore Jirmejæ omnia verba Jehovæ, quæ eloquebatur ipsi *Jirmeja*, in volumine libri.

5 Deinde præcepit Jirmeja Baruco, dicendo, ego detentus, non possum venire *ad* domum Jehovæ;

6 Quare ibis tu & leges in hoc volumine, quod scripsisti ex ore meo, verba Jehovæ, audiente populo *in* domo Jehovæ, die jejunii; atque etiam audientibus omnibus Jehudæis, qui venerint ex civitatibus suis, legito illa.

7 *Si* forte procidant deprecantes ipsi coram Jehova, & revertantur quisque à via sua pessima: nam magna *est* illa ira & excandescentia qua eloquutus est Jehova contra populum hunc.

8 Et fecit Baruc filius Nerijæ omnino prout præceperat ipsi Jirmeja Propheta, legendo in eo libro verba Jehovæ *in* domo Jehovæ.

9 Fuit enim anno quinto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ, mense nono, indicto jejunio coram Jehova toti populo Jeruschalaimis: quum totus populus, venientes ex civitatibus Jehudæ *essent* Jeruschalaimis,

10 Ut legeret Baruc in libro verba Jirmejæ *in* domo Jehovæ; in cubiculo Gemarjæ filii Schaphanis scribæ, in atrio superiore, *ad* ostium portæ domus Jehovæ recentioris, audiente toto populo.

11 Quum autem audivisset Mica filius Gemarjæ filii Schaphanis, omnia verba Jehovæ ex illo libro,

12 Descendit in domum Regis ad cubiculum jurisperiti, ubi ecce omnes principes considebant : Elischamah jurisperitus, & Delaja filius Schemahjæ, & Elnathan filius Hacboris, & Gemarja filius Schaphanis, ac Tzidkija filius Chananjæ, omnes denique Principes.

13 Indicavitque ipsis Mica omnia verba quæ audiverat, quum legeret Baruc in libro audiente populo.

14 Tum miserunt omnes Principes ad Barucum Jehudin filium Nethanjæ filii Schelemjæ filii Chuschi, qui dicerent, volumen illud in quo legisti audiente populo, ipsum accipe in manum tuam, ac veni; accipiens itaq; Baruc filius Nerijæ volumen illud in manu suam venit ad illos :

15 Qui dixerunt ei, sede jam & lege illud nobis audientibus : legit; Baruc audientibus illis :

16 Fuit autem quum audivissent omnia verba illa, ut expaveſcentes alloquerentur alter alterum; & dicerent Baruco, omnino indicabimus Regi omnia verba ista.

17 Barucū autem interrogaverunt, dicendo; indica jam nobis, quomodo scripseris omnia verba ista ex ore illius :

18 Quibus dixit Baruc, ex ore suo pronunciabat mihi omnia verba ista; & ego scribebam in libro atramento.

19 Tum edixerunt Principes Baruco, abi, absconde te tu & Jirmeja, & illus nesciat ubi sitis :

20 Venerunt; ad Regem in atrium, quum volumen illud deposuissent in cubiculo Elischamahi jurisperiti; & indicaverunt audiente Rege omnia verba ista.

21 Mittens itaq; Rex Jehudin ad accipiendū volumen illud, accepit illud è cubiculo Elischamahi jurisperiti; legitq; ipsum Jehudi audiente Rege & audiētibus omnibus Principibus qui adstabāt Regi.

22 Rex autem sedebat in domo hiberni, mense nono; idq; cum foco ante ipsum accenso.

23 Fuit ergo quum legisset Jehudi tria folia aut quatuor, ut laceraret illud scalpro librario, & projiceret in ignem qui erat in foco; donec consumeretur totum volumen igne illo qui erat in foco.

24 Non autem expaverunt, neq; lacerarunt vestimenta sua; Rex, & omnes servi ejus, qui audiebant omnia verba illa.

25 Quin etiam Elnathane, Delzjaque, & Gemarja intercedentibus apud Regem ne combureret volumen; non tamen auscultavit eis :

26 Imo præcepit Rex Jerachmeeli filio Regis, & Seraje filio Hazrielis, & Schelemjæ filio Habdeelis, ut caperent Barucum scribam, & Jirmejam Prophetam; sed abscondit eos Jehova.

27 Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam (postquam exussisset Rex volumen illud, & verba quæ scripserat Baruc ex ore Jirmejæ) edicendo,

28 Iterum accipe tibi volumen alterum, & scribe in eo omnia verba prior, quæ erant in volumine illo priore, quod exussit Jehojakim Rex Jehudæ.

29 De Jehojakimo autem Rege Jehudæ, dicito, sic ait Jehova : tu exussisti volumen illud dicens, quare scripsisti in eo dicendo, omnino venturus est Rex Babyloniæ, & perditurus terram hanc, facturusq; ut cessent ex ea homines & jumenta ?

30 Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo Rege Jehudæ, non erit ei sedens in solio Davidis : & cadaver ejus erit projectum æstui diurno, & gelu nocturno.

31 Nam animadvertam in eum, & in semen ejus, & in servos ejus iniquitatem ipsorum; & adducam contra eos, & contra habitatores Jeruschalaimorum, ac contra viros Jehudæ totum illud malum quod proloquebar eis, ac non auscultarunt.

32 Itaq; Jirmeja accipiens volumen alterum tradidit ipsum Baruco filio Nerijæ scribæ; qui scripsit in eo ex ore Jirmejæ omnia verba libri quem exusserat Jehojakim Rex Jehudæ igne : & adhuc addita sunt illis verba multa ejusmodi.

CAPUT XXXVII.

Tzidkija investitur à Nebucadnezare.

POstea regnavit Rex Tzidkija filius Joschijæ, pro Conja filio Jehojakimi, quem constituit Regem Nebucad-netzar Rex Babyloniæ in terra Jehudæ.

2 Sed non auscultavit ipse, aut servi ejus, & populus terræ, verbis Jehovæ quæ loquebatur per Jirmejam Prophetam.

3 Miserat quidem Rex Tzidkija Jehucalem filium Schelemjæ, & Tzephanjam filium Mahasejæ Sacerdotem ad Jirmejam Prophetam, qui dicerent, ora, quæso, pro nobis Jehovam Deum nostrum :

4 Et Jirmeja libere versabatur in medio populi; nec dum positus erat in carcere;

5 Quum copiæ Parhonis egressæ essent ex Ægypto, & audientes Chaldæi qui obsidebant Jeruschalaim famam de illis, abierunt à Jeruschalaimis.

6 Fuit vero verbum Jehovæ ad Jirmejam Prophetam, ut diceret :

7 Sic ait Jehova Deus Jisraelis, sic dicite Regi Jehudæ, qui misit vos ad me ad consulendū me : ecce copiæ Parhonis quæ egressuræ sunt vobis in auxilium, revertentur in terram suam in Ægyptum :

8 Et revertēs Chaldæi oppugnabūt civitatē hanc, & capiētes eam, comburent eam igni.

9 Sic ait Jehova, ne decipiatis vos ipsos dicendo; nunquam abituri sunt à nobis isti Chaldæi : nam non sunt abituri :

10 Quin si percuteretis omnes copias Chaldæorum oppugnantium vos, & relinqui essent ex eis homines transfixi, unusquisq; in tentorio suo exsurgerent, & comburrent civitatem hanc igne.

11 Fuit autem, quum abduceretur copiæ Chaldæorum à Jeruschalaim, propter copias Parhonis,

12 Ut

12 Ut exiret Jirmeja Jerusalaimis, profecturus *in* terram Binjaminis, ad dividendum inde, in medio populi:

13 Quumq; esset in porta Binjaminis, ubi *erat* magister præfectura, nomine Jireja filius Schelemiæ filii Chananjæ: prehendit Jirmejam Prophetam, dicendo, ad Chaldæos tu deficis.

14 Cui dixit Jirmeja, falsum *est*, minime defecio ad Chaldæos, non tamen auscultavit ei: sed prehendit Jireja Jirmejam, & abduxit eum ad Principes.

15 Tum effervescentes Principes contra Jirmejam percusserunt eum, & posuerunt eum *in* vinculis *in* domo Jehonathanis scribæ: nam eam aptaverant pro carcere.

16 Quumq; venisset Jirmeja in foveam illam, & in cellulas illius; mansit ibi Jirmeja diebus multis.

17 Tandem mittens Rex Tzidkija recepit eum, & interrogavit eum Rex domi suæ clam, dicens, estne verbum à Jehova? cui dicens Jirmeja, est, amplius dixit, in manum Regis Babyloniæ tradetis.

18 Deinde dixit Jirmeja ad Regem Tzidkijam; quid peccavi tibi, aut servis tuis, aut populo isti, quod posuistis me in carcere isto?

19 Et ubi sunt Prophetæ vestri, qui prophetant vobis, dicendo; non est venturus Rex Babyloniæ contra vos & contra terram hanc?

20 Nunc ergo audi quæso, domine mi Rex; procido jam deprecans te, ne quæso jubeas me redire in domum Jehonathanis scribæ, ut non moriar ibi.

21 Quamobrem præcepit Rex Tzidkija ut committerent Jirmejam in atrio custodiæ; & darent ei tractam panis in diem ex vico pistorum, donec consumtus est omnis panis ex civitate; ita mansbat Jirmeja in atrio custodiæ.

CAPUT XXXVIII.

Jirmeja liberatur ex carcere.

Audiens vero Schephatja filius Matthanis, & Gedalja filius Paschchuris & Jucal filius Schelemiæ & Paschchur filius Malciæ; verba quibus Jirmeja alloquebatur totum populum, dicendo,

2 Sic ait Jehova, qui manserit in civitate hac, morietur gladio, fame, aut peste: qui autem exierit ad Chaldæos ut vivat, utiq; erit ipsi anima sua loco spolii, & vivet.

3 Sic ait Jehova; omnino tradetur civitas hæc in manum copiarum Regis Babyloniæ quæ capient eam.

4 Dixerunt Principes Regi, morte afficiatur quæsumus vir iste; quandoquidem iste remissas reddit manus bellatorum qui reliqui sunt in civitate hac, & manus totius populi, alloquendo eos in hunc tenorem: nam vir iste minime quærit pacem populo huic, sed malum.

5 Quibus dixit Rex Tzidkija, ecce est in manu vestra: nam minime *is est* Rex qui possit contra vos quicquam.

6 Accipientes itaq; Jirmejam qui *erat* in atrio custodiæ, conjecerunt eum in illam foveam *quæ erat* Malciæ filii Regis, demittentes Jirmejam funibus: in fovea autem illa nulla *erat* aqua, sed lutum, adeo ut immergeretur Jirmeja lato.

7 Sed quum audivisset Hebed-melec Æthiops, vir aulicus qui *erat* in domo Regis, positum esse Jirmejam in illa fovea; Rege sedente in porta Benjaminis,

8 Egressus Hebed-melec è domo Regis, alloquutus est Regem, dicendo,

9 Domine mi Rex, male fecerunt homines isti in omnibus quæ fecerunt Jirmejæ Prophetæ, eo quod conjecerint eum in istam foveam: qui moriturus fuerat in loco suo propter famem, quia nihil *est* panis amplius in hac civitate.

10 Quapropter præcepit Rex Hebed-meleco Æthiopi, dicendo, sume ad manum tuam hinc triginta homines, ut educas Jirmejam Prophetam ex ista fovea quam nondum moriatur.

11 Tum sumens Hebed-melec homines illos ad manum suam, venit *in* domum Regis, in locum subjacentem erario, unde sumsit veteramenta abjecta, veteramenta inquam evanida, quæ demisit ad Jirmejam in foveam illam funibus.

12 Et dixit Hebed-melec Æthiops Jirmejæ, pone jam veteramenta ista abjecta evanida, sub axillis tuis, subtus cum funibus: & fecit Jirmeja ita.

13 Sic trahentes Jirmejam funibus eduxerunt eum ex illa fovea; & mansit Jirmeja in atrio custodiæ.

14 Deinde mittens Rex Tzidkija recepit Jirmejam Prophetam ad se, ad ingressum principalem qui *erat* ad domum Jehovæ: & dixit Rex Jirmejæ, peto ego abs te verbum, ne celato me illud.

15 Dicente autem Jirmeja Tzidkijæ, si indicem tibi, an non certe morte afficies me? & si consulam tibi, *an* non auscultabis mihi?

16 Juravit Rex Tzidkija Jirmejæ clam, dicendo; vivens Jehova qui fecit nobis animam hanc *meam* adimat *eam*, si morte afficero te, aut si tradidero te in manu horum istorum qui quærunt animam tuam.

17 Dixit itaq; Jirmeja Tzidkijæ, hæc ait Jehova Deus exercituum, Deus Israelis, si omnino egressus fueris ad Principes Regis Babyloniæ, utiq; vivet anima tua, & civitas hæc non comburetur igni: & vives tu & familia tua.

18 Sin autem non egredieris ad Principes Regis Babyloniæ, utiq; tradetur civitas hæc in manum Chaldæorum qui comburent eam igni; tu vero non effugies te è manu eorum.

19 Dicente vero Rege Tzidkija Jirmejæ; ego sollicite timeo Jehudæos qui defecerunt ad Chaldæos, ne tradant me in manum eorum, & ludificentur me:

20 Dixit Jirmeja, non sunt tradituri auscul-

ſculta quæſo voci Jehovæ quã ego eloquor tibi, ut bene ſit tibi, & vivat anima tua.

21 Quod ſi tu renuas exire; hoc eſt verbum illud quod oſtendit mihi Jehova:

22 Quod ecce omnes mulieres quæ reliquæ ſunt in domo Regis Jehudæ deducentur ad principes Regis Babyloniæ, quæ vis dicãt illæ incitaviſſe te & prævaluiſſe tibi viros pacem colentes tecum, demerſos eſſe in cœno pedes tuos, averſos retrorſũ;

23 Tamen è manu eorum qui omnes uxores tuas filioſq; tuos deducent ad Chaldæos, tu quoque non eripies te; ſed manu Regis Babyloniæ prehenderis, & civitas hæc comburetur igne.

24 Tum edixit Tzidkija Jirmejæ; quiſquam noſciat verba iſta, ita non morieris.

25 Quod ſi audientes Principes me loquutum eſſe tecum, venerint ad te, edixerintq; tibi, indica jã nobis quod loquutus es apud Regem, ne celate nos, & te non afficiemus morte: quid item tibi dixit Rex;

26 Tum dices eis, procidens ego deprecatus ſum coram Rege; ut non faceret me redire in domum Jehonathanis ad moriendum ibi.

27 Venientes autem omnes Principes ad Jirmejam interrogaverunt eum, qui nunciavit eis omnino ſecũdum verba iſta quæ præceperat Rex: ſic ſilẽtes abſtinuerũt ab eo, quum non fuiſſet auditũ verbum illud.

28 Manſitque Jirmeja in atrio cuſtodiæ uſque in diem quo capta ſunt Jeruſchalaim: ubi erat, quum caperentur Jeruſchalaim.

CAPUT XXXIX.

Jeruſalem capta devaſtatur.

ANno nono Tzidkijæ Regis Jehudæ, menſe decimo, venit Nebucad-retzar Rex Babyloniæ cum omnibus ſuis copiis ad Jeruſchalaim, & obſederunt eã.

2 Undecimo anno Tzidkijæ, menſe quarto, nono *die* menſis; perrupta eſt civitas:

3 Ingreſſi omnes Principes Regis Babyloniæ conſederunt in porta mediana; Nergal-ſchareetzer præfectus arrario ſacro, Sarſechim præfectus aulicus, Nergal-ſchareetzer præfectus metationi caſtrorum, & omnes principes reliqui Regis Babyloniæ.

4 Fuit autem quum videret eos Tzidkija Rex Jehudæ, & omnes bellatores, ut fugerent exirentq; de civitate via horti Regis per portam *ſitam* inter duplicem murum; exiitque via campeſtrium.

5 Sed perſequentes copiæ Chaldæorum eos, adequarunt ſunt Tzidkijam in campeſtribus Jerichuntis; & capientes eum deduxerunt eum ad Nebucad-retzarem Regem Babyloniæ Riblam in terram Chamathæ: qui tulit in eum ſententiam.

6 Nam jugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ Riblæ ante oculos ejus; etiam omnes claros Jehudæ jugulavit Rex Babyloniæ.

7 Tum oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinxit eum manellis chalybeis: tut deduceret eum in Babyloniam.

8 Domum vero Regis, & domos populi combuſſerunt Chaldæi igne, muroſque Jeruſchalaimorum demoliti ſunt.

9 Denique reſiduum populi qui reliqui erant in civitate, & defectores qui defecerant ad ipſum, ac reſiduum populi qui reliqui erant; deportavit Nebuzar-adan præfectus ſatellitum in Babyloniam.

10 De populo vero tenuiſſimos quibus nihil *erat* quicquam, reliquit Nebuzar-adan præfectus ſatellitũ in terra Jehudæ; quibus dedit vineas & agros die illo.

11 Præceptum autem dederat Nebucad-retzar Rex Babyloniæ de Jirmeja; Nebuzar-adani præfecto ſatellitum, edicendo,

12 Accipe illum, & oculos tuos adhibe illi, neq; afficito eum ullo malo, ſed quãdmodum indixerit tibi, ita fac cum eo.

13 Quapropter mittens Nebuzar-adan præfectus ſatellitum, & Nebu-charzeban præfectus aulicus, & Nergal-ſchareetzer præfectus metationi caſtrorum, denique omnes præfecti Regis Babyloniæ,

14 Mittentes acceperunt Jirmejam ex atrio cuſtodiæ, tradiderunt eq; eum Gedaljæ filio Achikami filii Schaphanis, ut deduceret eũ domũ: ita mãſit in medio populi.

15 Ad Jirmejam autem fuerat verbum Jehovæ, quum eſſet detentus in atrio cuſtodiæ, dicendo,

16 Abi, & alloquitor Hebedmelecum Æthiopem, dicendo, ſic ait Jehova exercituum Deus Iſraelis, ecce ego effecturus ſum ut eveniant verba mea contra civitatem hanc in malum, non autem in bonum: & erunt in conſpectu tuo die illo.

17 Sed eripiam te die illo; dictum Jehovæ; neque traderis in manum iſtorum hominum à quibus formidas.

18 Nam omnino liberabote, & gladio non cades; eritque tibi vita tua ſpolii loco, quia fiduciã habuiſti in me, dictum Jehovæ.

CAPUT XL.

Jirmejas Babylonem abducendus liberatur.

VErbum illud quod fuerat ad Jirmejam à Jehova, poſtquam dimiſit eum Nebuzar-adan præfectus ſatellitum Rama: recipiendo eum, quum *ſum* eſſet vinctus catenis in medio totius multitudinis deportandæ Jeruſchalaimis & è Jehudæis, qui deportabantur in Babyloniam.

2 Receptr ergo præfectus ſatellitum Jirmejam; dixitque ei, Jehova Deus tuus proloquutus fuerat malum iſtud contra locum hunc:

3 Itaque adduxit & fecit Jehova quemadmodum proloquutus fuerat: quia peccaſtis Jehovæ, neque auſcultaſtis voci ejus, ideo evenit vobis verbum illud.

4 Sed nunc ecce, ſolvo te hodie à catenis iſtis quæ *ſunt* ſuper manus tuas; ſi bonum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniã, veni, & adhibebo oculos meos in te,

te, sin autem malum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, desiste: vide, tota hæc terra expósita est tibi: quo bonum rectumque *videtur* in oculis tuis abire, abi:

5 Aut quia ille nondum revertitur, diverte ad Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis, quem præfecit Rex Babyloniæ civitatibus Jehudæ, & mane cum eo in medio populi, aut quocumque rectum *videtur* in oculis tuis abire, abi: dedítque ei præfectus satellitum viaticum & munus, ac dimisit eum.

6 Venit itaq; Jirmeja ad Gedaljam filiũ Achikami Mitzpam; & mansit cum eo in medio populi qui reliqui erant in terra.

7 Audientes autem omnes Principes copiarum qui *erant* in agro, ipsi & homines ipsorũ, Regem Babyloniæ præfecisse Gedaljam filium Achikami regioni ipsi; & commisisse ei viros ac mulieres, parvulosque, idq; è tenui populo terræ, ex iis qui non deportabantur in Babyloniam;

8 Venerunt Mitzpam ad Gedaljam; & Jischmahel filius Nethanjæ; & Jochanan, ac Jonathan filii Karechi, & Seraja filius Thanchumethi, filiique Hephai Netophathitæ, ac Jezanja filius Mahacathitæ, ipsi cum hominibus suis:

9 Quibus juravit Gedalja filius Achikami filii Schaphanis, & hominibus illorũ, dicendo, ne timete quin serviatis Chaldæis: manete in ista terra, & servite Regi Babyloniæ, ita bene erit vobis.

10 De me autem, ecce consisto Mitzpæ, ad ministrandum Chaldæis qui veniunt ad nos: vos autem colligite vinum, æstivosque fructus, & oleum, ac reponite in vasis vestris, & manete in civitatibus vestris quas occupastis.

11 Et etiam omnes Jehudæi qui *erant* apud Moabitas, & Hammonitas, & apud Edomæos, & qui *erant* in omnibus illis regionibus, audientes dedisse Regem Babyloniæ reliquias Jehudæis; & præfecisse eis Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis:

12 Reverti sunt omnes Jehudæi isti ex omnibus locis quo depulsi fuerant; ut venirent in terram Jehudæ, ad Gedaljam, Mitzpam: & collegerunt vini & æstivorum fructuum multum valde.

13 Jochanan autem filius Karechi & omnes principes copiarum quæ *fuerant* in agro; venientes Mitzpam ad Gedaljam:

14 Dixerunt ei, an omnino nosti Baalisum Regem Hammonitarũ mittere Jischmahelem filium Nethanjæ ad percutiendum te lethaliter? sed non credidit eis Gedalja filius Achikami.

15 Quin Jochanane filio Karechi alloquente Gedaljam clam Mitzpæ, dicendo, eam quæso, ut percutiam Jischmahelem filium Nethanjæ, & nemo cognoscet; quare percuteret te lethaliter, & dispergerentur omnes Jehudæi qui congregati sunt ad te, periretque reliquiæ Jehudæ?

16 Dixit Gedalja filius Achikami Jochanani filio Karechi, ne feceris rem hanc: nam falsum loqueris contra Jischmahelem.

CAPUT XLI.

Jischmahelis conatus impediuntur.

Fuit ergo mense septimo, ut veniens Jischmahel filius Nethanjæ filii Elischamahi è semine regio, & præfecti regii, id est, decem viri cum ipso ad Gedaljam filium Achikami Mitzpam; comederent ibi cibum coram illo Mitzpæ.

2 Deinde surgens Jischmahel filius Nethanjæ, & decem illi viri qui erant cum ipso, percusserunt Gedaljam filium Achikami filii Schaphanis gladio, ita morte affecit eum, quem præfecerat Rex Babyloniæ illi regioni.

3 Etiam omnes Jehudæos qui erant cum illo, cum Gedalja, Mitzpæ, atque ipsos Chaldæos qui præsentes erant illic, bellatores percussit Jischmahel.

4 Fuit autem die secundo, ex quo morte affecerat Gedaljam, quum *adhuc* nemo cognosceret;

5 Ut venirent homines Schecemo, Schilunte, & Schomrone, octoginta viri rasi barba, & laceri vestibus, ac incidentes se; in quorum manu *erat* munus & thus, ut afferrent *in* domum Jehovæ.

6 Et egressus est Jischmahel filius Nethanjæ obviam eis Mitzpa, indesinenter procedens & flens: fuitq; quum occurrisset eis, ut diceret eis, venite ad Gedaljam filium Achikami.

7 Sed fuit quum pervenissent in medium civitatis, ut jugulans eos Jischmahel filius Nethanjæ *projecit* in medium fovex, ipse & viri qui *erant* cum ipso.

8 Decem autem homines inventi sunt inter illos, qui dixerunt Jischmahæli, ne morte afficias nos, nam sunt nobis abditi thesauri in quodam agro, tritici, & hordei, oleique, & mellis: ita destitit & non affecit eos morte inter fratres ipsorum.

9 Fovea autem quo projecit Jischmahel omnia cadavera hominum illorum quos percusserat ad latus Gedaljæ, ea *est* quam fecerat Rex Asa metu Baahaschæ Regis Jisraelis; eam replevit Jismahel filius Nethanjæ confossis.

10 Et captivas fecit Jismahel totas reliquias populi qui *erat* Mitzpæ, filias Regis, totumque populum qui reliqui erant Mitzpæ, quibus præfecerat Nebuzaradan præfectus satellitum Gedaljam filium Achikami: quos captivos ducens Jischmahel filius Nethanjæ abibat transiturus ad Hammonitas.

11 Sed audiens Jochanan filius Karechi & omnes principes copiarum qui *erant* cum eo; totum illud malum quod fecerat Jischmahel filius Nethanjæ,

12 Acceptis omnibus suis hominibus abiverunt ad pugnandum contra Jischmahelem filium Nethanjæ, quem invenerunt ad aquas amplas quæ *sunt* in Gibbone.

13 Quare fuit quum vidisset totus populus qui *erat* cum Jischmahele Jochanane filiu Karechi & omnes principes copiarū qui *erāt* cum eo;ut afficeretur lætitia:
14 Et divertentes totus ille populus quē captivum abducebat Jischmahel Mitzpā, rursus venirēt ad Jochananē filiū Karechi
15 Jischmahel vero filius Nethanjæ eripiens se cum octo hominibus à conspectu Jochananis abiit ad Hammonitas.
16 Accipiens itaq; Jochanan filius Karechi,& omnes Principes copiarum qui *erant* cum eo totas reliquias popali quem recuperaverit à Jischmahele filio Nethanjæ ex Mitzpa, postquam percussisset Gedaljam filium Achikami; deducensq; viros bellatores, fœminasq; ac parvulos,& eunuchos quos recuperavit, e Gibhone;
17 Abierunt; & consederunt in hospitio Cimhami,quod *est* juxta Bethlechemū, ut proficiscentes abirent in Ægyptum;
18 Propter Chaldæos;quia timebant ab eis: eo quod percussisset Jischmahel filius Nethanjæ Gedaljam filium Achikami, quem præfecerat Rex Babyloniæ regioni.

CAPUT XLII.

Jirmeja orat pro reliquiis populi.

DEinde appropinquantes omnes Principes copiarum, & Jochanan filius Karechi, & Jezanja filius Hoschahajæ, totusq; populus à minimo usq; ad maximū,
2 Dixerunt Jirmejæ Prophetæ, precidens, quæso, deprecare nomine nostro, & ora pro nobis Jehovam Deum tuum pro omnibus his reliquiis : nam relicti fuimus pauci ex multis, quemadmodum oculi tui vident nos *esse*:
3 Ut indicet nobis Jehova Deus tuus viam qua ambulemus; & rem quam faciuri simus.
4 Quibus dixit Jirmeja Propheta, audsculto,ecce oraturus sum Jehovam Deum vestrum secundum verba vestra, eritque *ut* quodcumq; verbum responderit Jehova vobis, indicem vobis, non cohibebo à vobis verbum.
5 Vicissim illi dixerunt Jirmejæ,sit Jehova nobis testis verus & fidus,nisi prorsus secundu verbū cujus *causa* miserit te Jehova Deus tuus ad nos,ita fecerimus.
6 Sive bonū sive malum *fuerit*,voci Jehovæ Dei nostri cujus *causa* mittimus te ad eum auscultabimus;ut bene sit nobis quū auscultaverimus voci Jehovæ Dei nostri.
7 Fuit autem exactis decem diebus; quum fuisset verbum Jehovæ ad Jirmejā,
8 Ut convocaret Jochananem filium Karechi,& omnes principes copiarum qui *erant* cum eo; totumq; populum à minimo usq; ad maximum.
9 Et dixit eis,sic ait Jehova Deus Jisraelis; ad quem misistis me ut procidens deprecarer eum nomine vestro?
10 Si reversi manseritis in terra hac, utiq; ædificabo vos ac non destruam, & plantabo vos ac non evellam : quia pœnituerit me ejus mali quo afficio vos.
11 Ne timeatis à Rege Babyloniæ, à quo vos timetis; ne timeatis ab eo dicit Jehovæ,quia vobiscum sum ut servem vos,& ut eripiam vos è manu ejus,
12 Nam præstabo vobis misericordiam,ut misereatur vestri,& restituat vos in terra vestra.
13 Sed si dixeritis, non sumus mansuri in terra hac; non auscultando voci Jehovæ Dei vestri t
14 *Et* dicendo, nequaquam, sed terram Ægypti ingrediemur, ut non experiamur bellum,& sonum buccinæ non audiamus; & cibi famem non patiamur, deniq; illic habitemus:
15 Nunc ergo idcirco audite verbum Jehovæ,reliquiæ Jehudæ : sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, si vos omnino dispositeritis faciem vestram ut ingrediamini Ægyptum, & ingressi fueritis ad commorandum ibi;
16 Utiq; futurum est, *ut* gladius à quo timetis, illic assequatur vos in terra Ægypti: & fames illa de qua solliciti estis, illic persequatur vos *in* Ægypto, & ibi moriamini.
17 Ita erunt omnes homines qui dispositerint faciem suam ut ingrediantur Ægyptum ad commorandum illic; morientur gladio,fame,ac peste: neq; erit eis superstes,aut qui evadat,propter malum illud quod ego adducam contra eos.
18 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, quemadmodum effusa est ira mea & excandescentia mea super habitatores Jeruschalaimorū, ita effundetur excandescentia mea super vos quum ingressi fueritis Ægyptum: & eritis exsecrationi,& desolationi,maledictionique, & opprobrio,neq; videbitis amplius locū hunc
19 Alloquitur Jehova vos, ô reliquiæ Jehudæ, ne ingrediamini Ægyptum : omnino scitote me contestari vos hodie.
20 Quandoquidem fefelliftis animis vestris; quod misistis me ad Jehovam Deum vestrum,dicendo, ora pro nobis Jehovam Deum nostrum: & omnino prout edixerit Jehova Deus noster ita indica nobis, & facturi sumus.
21 Quum autem indico vobis hodie;non auscultatis voci Jehovæ Dei vestri, & omnibus quorum causa mittit me ad vos:
22 Nunc, inquam, omnino scitote vos gladio, fame, & peste moriturosin loco quò placet vobis ire ad cōmorandum ibi.

CAPUT XLIII.

Jochanan abducit reliquias populi in Ægyptū

FUit vero quūm absolvisset Jirmeja loqui apud totum populum omnia verba Jehovæ Dei eorum,quorum *causa* misserat ipsum Jehova Deus eorum ad eos; omnia verba illa :
2 Ut loqueretur Hazarja filius Hoschahjæ& Jochanan filius Karechi,omnesque homines illi superbi,dicentes Jirmejæ, falsum loqueris,non misit te Jehova

Deus

Deus noster ad dicendum, ne ingrediamini Ægyptum ad commorandum illic:

5 Sed Baruc filius Neriæ incitat te contra nos: ut tradat nos in manum Chaldæorum ad mortem afficiendum nos, aut ad deportandum nos in Babyloniam.

6 Itaque non auscultans Jochanan filius Karechi, omnesq; Principes copiarum, & totus populus voci Jehovæ; ut maneret in terra Jehudæ:

7 Assumsit Jochanan filius Karechi, & omnes principes copiarum; omnes reliquias Jehudæ; quæ reversæ erant ab omnibus gentibus quo depulsæ fuerant, ut commorarentur in terra Jehudæ:

6 Viros & fœminas parvulosq; & filias Regis; & omnes animas quas reliquerat Nebuzar-adan præfectus satellitum eum Gedalja filio Achikami filii Schaphanis: Jirmejam quoq; Prophetam, & Baruc um filium Neriæ:

7 Et profecti in terram Ægypti, quia non auscultarunt voci Jehovæ, pervenerunt Daphnas usque.

8 Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam Daphnis, edicendo,

9 Accipe in manum tuam lapides magnos, & abde eos in argilla lateriæ illius quæ est ad portam domus Pharaonis Daphnis; ante oculos hominū Jehudæorū:

10 Et dices eis, sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego mittens assumam Nebucad-retzarem Regem Babyloniæ servum meum, & ponam solium ejus supra lapides istos quos abdidi; tendetq; augustale suum super eos:

11 Nam progressus percutiet terram Ægypti; cum qui morti addictus est ad mortem; & qui captivitati ad captivitatem, & qui gladio ad gladium:

12 Et succendam ignem in domibus Deorum Ægypti, ut comburat illas, & captivos deportet eos: & amicietterram Ægypti, quemadmodum amicit pastor vestimentum suum, & exibit inde cum pace;

13 Postquam fregerit statuas Heliopoleos, quæ est in terra Ægypti; & domos Deorum Ægypti combusserit igne.

CAPUT XLIV.

Concio Jirmeja ad Judæos in Ægypto.

VErbum quod fuit ad Jirmejam contra omnes Jehudæos habitantes in terra Ægypti; qui habitabant Migdoli, & Daphnis, & Nophi, atq; in terra Pathrosi, dicendo,

2 Sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, vos vidistis totū illud malū quod adduxi cōtra Jeruschalaima, & cōtra omnes civitates Jehudæ: ut ecce sunt vastitas hodierno die, ita ut nullus in eis habitet:

3 Propter malitiam illorum quā exercuerunt ad provocandū me, euntes ad adolendum, ad colendū Deos alienos; quos non noverunt ipsi, vos, aut majores vestri:

4 Quod quum mitterem ad vos omnes servos meos Prophetas inde à diluculo indesinenter, edicendo; ne quæso faciatis rem abominabilem istam quam odi;

5 Non tamen auscultarunt, neq; inclinarunt aurem suam ut reverterentur à malitia sua; ne adolerent diis alienis.

6 Quapropter effusa est excandescentia mea & ira mea, exarsitque in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum, adeo ut fuerint vastationi, & desolationi, ut sunt hodierno die.

7 Nunc autem sic ait Jehova Deus exercituum Deus Jisraelis, quare vos facitis malum maximum contra vos ipsos, ut excindatis vobis virum & fœminam, parvulum & lactentem è medio Jehudæ; ut non reliquas faciatis vobis reliquias;

8 Provocando me operibus manuum vestrarum, adolendo diis alienis in terra Ægypti, quo venistis ad commorandum; ut excindatis vobis *reliquias*, & ut sitis maledictioni & opprobrio apud omnes gentes terræ?

9 An obliti estis malæ majorum vestrorum, & mala Regum Jehudæ, & mala uxorum ejus; illorum, malaq; vestra & mala uxorū vestrarum, quæ fecerunt in terra Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum?

10 Non attriti fuerant usque in diem hunc: neq; timuerant, neq; ambulaverant in lege mea & in statutis meis; quæ præposui vobis ut majoribus vestris.

11 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego dispono faciem meam contra vos ad malum; idque ut excindam omnes Jehudæos.

12 Tollam enim reli juias Jehudæ, quæ disposuerunt facie suam ut ingrederentur terram Ægypti ad cōmorandam ibi; consumenturq; omnes, in terra Ægypti cadent, gladio, fame consumentur à minimo usq; ad maximum, gladio ac fame morientur: eruntq; exsecrationi, & desolationi, maledictioni que, & opprobrio:

13 Et animadvertam in eos qui habitāt in terra Ægypti, quēadmodū animadverti in Jeruschalaima, gladio, fame & peste;

14 Adeo ut non sit futurus qui evadat, & residuus reliquiis Jehudæorum, qui venerunt ut commorarentur illic in terram Ægypti: præter eos qui attollunt animam suam ut revertantur in terram Jehudæ, revertantur inquam ad habitandum illic, nam non sunt reversuri nisi qui evaserint.

15 Respondentes autem Jirmejæ omnes viri illi qui sciebant uxores suas adolere diis alienis, & omnes fœminæ ipsæ quæ adstabant congregatione magna; totus denique populus habitantium in terra Ægypti, in Pathroſo, dicendo,

16 *In* verbo quod indixisti nobis nomine Jehovæ, minime sumus auscultaturi tibi:

17 Sed omnino facturi quodcunq; verbum prodierit ex ore nostro, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina: quemadmodum fecimus nos, majoresque nostri, Reges nostri, ac Principes nostri

in civitatibus Jehudæ & in plateis Jerusalaimorum: nam satiabamur cibo, & eramus hilares, ac malũ non experiebamur.

18 Ex quo vero desiimus adolere rebus cœlestibus; & libare eis libamina, egui-mus omnibus, & gladio, ac fame consumpti sumus.

19 Quum autem nos adolemus rebus cœlestibus, & libamus eis libamina: an absq; præstantibus viris nostris facimus illis popana, terriculoram exitum exhibendo eis, & libando eis libamina?

20 Alloquutus vero est Jirmeja totum populum illum, viros & mulieres, totumque populum qui respondérat ei verbum, dicendo,

21 An non illius suffitus quem adolevistis in civitatibus Jehudæ & in plateis Jerusalaimorum, vos, & majores vestri, Reges vestri, Principesque vestri, & populus terræ: illorum *suffitus* recordatus est Jehova, & *hoc* venit in ejus animum?

22 Quumque non posset Jehova amplius ferre propter malignitatem actionum vestrarum, propter abominationes quas fecistis; fuit terra vestra vastitati, & desolationi, ac maledictioni, absque ullo habitatore, ut *est* hodierno die.

23 Propterea quod adolevistis & quod peccastis Jehovæ, neque auscultastis voci Jehovæ, ac in lege ejus, statutisque ejus & testimoniis ejus non ambulastis: propterea evenit vobis malum hoc, ut est hodierno die.

24 Dixit præterea Jirmeja toti illi populo, & omnibus illis mulieribus; audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi qui *estis* in terra Ægypti:

25 Sic ait Jehova exercituum Deus Israelis dicendo, ô vos cum fœminis vestris, & loquúmini istæ ore vestro, & manibus vestris impletis dicendo, omnino perfecturæ *sumus* vota nostra quæ vovimus, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina: omnino præstant illæ vota vestra, & omnino illæ perficiant vota vestra.

26 Idcirco audite verbum Jehovæ, omnes Jehudæi qui habitatis in terra Ægypti: ecce ego juro per nomen meũ maximum, ait Jehova, *peretæ*, si fuerit amplius nomen meum prædicatum ore ullius viri Jehudæ qui dicit, vivit Dominus Jehovi, in tota terra Ægypti.

27 Ecce ego cito incubituras sum eis in malũ, non autem in bonum: consumantur omnes viri Jehudæ qui *sunt* in terra Ægypti gladio, ac fame, donec deficiant.

28 Qui itaq; evaduri sunt gladio, revertantur e terra Ægypti *in* terram Jehudæ, homines paucitnam experiétur omnes reliquiæ Jehudæorũ qui venerunt in terram Ægypti ut commorentur ibi, utrius verbum præstabitur, meum an ipsorum.

29 Hoc autem vobis *esto* signum, dictum Jehovæ, me animadversurum esse in vos in loco hoc: ut sciatis omnino præstitum iri verba mea contra vos in malum:

30 Sic ait Jehova, ecce ego trado Pharaonem Chophrahum Regem Ægypti in manum inimicorũ ipsius, & in manum quærentium animam ipsius: quemadmodum tradidi Zedekiam Regem Jehudæ in manum Nebucad-retzaris Regis Babyloniæ inimici ejus, & quærentis animam ejus.

CAPUT XLV.

Carcio Jirmejæ consolatoria ad Baruchum.

VErbum quo alloquutus est Jirmeja Propheta Baruchum filium Neriæ; quum scriberet verba ista in libro ex ore Jirmejæ, anno quarto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ, dicendo;

2 Sic ait Jehova Deus Israelis de te, ô Baruc;

3 Dixisti, ebeu jam mihi, quia adjicit Jehova mœrorem dolori meo, laboro in gemitu meo, & quietem non invenio.

4 Sic indicturus es ei, sic ait Jehova, ecce quod ædificaverã ego destruo, & quod plantaveram ego evello, denique totam hanc terram.

5 Et tu quæreres tibi res magnas? ne quærito; nam ecce ego adducturus sum malum super omnem carnem, dictum Jehovæ; sed dabo tibi animam tuam pro spolio in omnibus locis quo abitaturus es.

CAPUT XLVI.

Omnes Ægypti.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam Prophetam contra gentes ipsas.

2 De Ægyptiis. Contra copias Pharonis Necoais Regis Ægypti, quæ fuerũt juxta flumen Euphratis ad Carcemischam, quas percussit Nebucad-retzar Rex Babyloniæ, anno quarto Jehojakimi filii Joschijæ Regis Jehudæ.

3 Instruite vos clypeo & scuto, & appropinquate ad prælium:

4 Jungite equos & ascendite, ô equites, ac istite vos cum galeis; tergite spicula, induite loricas.

5 Cur video istos consternatos, a tergo versorum, & potentes eorum contusos, atque ita fuga fugientes ut non obvertant faciem? formido *est* circumquaque, dictum Jehovæ:

6 Ne effugiat qui levis est, neq; eripiat se qui potẽs est: versus Aquilonẽ ad ripam fluminis Euphratis impingunt & cadunt.

7 Quis hic *est qui* ut rivus ascendit, ut flumina, cujus commoventur aquæ?

8 Ægyptius *est qui* ut rivus ascendit, & ut flumina commotis aquis: dicit enim, ascendam, operiam terram, perdam civitatem & habitantes in ea:

9 Ascendite ô equi, & insano impetu agitamini ô currus, & prodeant potentes: Æthiopes, & Putæi tractantes clypeum, & Ludæi tractantes & tendentes arcum.

10 Atqui dies ille Domino Jehovi exercituum dies *erit* ultionis, quo ultionem sumet de hostibus suis, consumetq; gladius, & satiabitur, etiam inebriabitur sanguine istorum: nam victima domino Jehovi exercituum

excitum *eris* in terra Aquilonis ad flumen Euphratis.

11 Aſcende Gilhadem, & accipe opobalſamum, virgo filia Ægypti: in vanum multas adhibes curationes, emplaſtrum nullam *proderit* tibi.

12 Audiunt gentes ignominiam tuam, & clamore tuo plena eſt terra: potentes unum in alterum impingere, pariter cadere ambos.

13 Verbum quod eloquutus eſt Jehova Jirmejæ Prophetæ, de venturo Nebucadrezare Rege Babyloniæ ad percutiendam terram Ægypti.

14 Indicate in Ægypto, & promulgate Migdoli, promulgate etiã Nophi, & Daphnis: dicite, conſiſte & compara te, ſed conſumturus eſt gladius te circumquaque.

15 Cur evertitur *quiſque* robuſtorũ tuorũ non cõſtitit quia Jehova impellit eum.

16 Facit ut impingant multi: etiam cõcidet alter cum altero, & dicent, ſurge ut revertamur ad populum noſtrum, & ad ſolum natale noſtrum, metu gladii iſtius oppriment nos:

17 Clamantes illic; Parho Rex Ægypti ſtreperus *eſt*, prætermittit conſtitutum tempus.

18 *Ut vivo ego*, dictum Regis, illius cujus nomen *eſt* Jehova exercituum; quamvis ut Thabor in montes & ut Carmel in mare procedat, *tamen hæc futura ſunt*.

19 Inſtrumenta deportationis para tibi, ô deſes filia Ægypti, Noph enim deſolationi erit, & ſuccedetur ita ut nemo habitet.

20 Ut vitula ſpecioſiſſima *eſt* Ægyptus: *ſed* excidium ab Aquilone omnino venturum eſt.

21 Etiam mercenarii ejus in medio ejus ut vituli ſaginati, nam etiam ipſi obverterunt faciem, fugient pariter, non conſiſtent: quum dies calamitatis eorum ſupervenerit eis, tempus viſitationis eorum.

22 Vox illius quaſi ſerpentis ibit, quando copiis procedent, & cum ſecuribus venient ad eam, tanquam putatores arborum:

23 Cædent ſilvam ejus, dictum Jehovæ, quamvis non poſſit perveſtigari; quamvis plures ſint *arbores* locuſtis, & nullus *ſit* eis numerus.

24 Erubeſcet filia Ægypti, tradetur in manum populi Aquilonis.

25 Ait Jehova exercituum Deus Iſraelis, ecce ego animadverſurus ſum in nutritium No, id eſt, in Parhonem, & in Ægyptum, & in deos ejus, & in omnes regulos ejus: denique in Parhonem, & in eos qui confidunt ei:

26 Et tradam eos in manum quærentium animam ipſorum, nempe in manum Nebucad-rezaris Regis Babyloniæ & in manu ſervorum ejus: poſtmodum autem habitabitur ut diebus priſcis, dictum Jehovæ.

27 Tu autem ne timeto, ſerve mi Jahakob, neque conſternator, ô Iſrael, nam ecce ego ſervaturus ſum te è longinquo, & ſemen tuum è terra captivitatis ſuæ: reverſuſque Jahakob quieſcet, ac tranquillus erit nemine deterrente.

28 Tu *inquam* ne timeto, ſerve mi Jahakob, dictum Jehovæ, nam tibi adſum: nam faciam cõſummationem in omnibus gentibus quo depulero te, tecum vero non ſum faciturus conſummationem, ſed caſtigaturus te modice, non autem prorſus relicturus impunem.

CAPUT XLVII.

Onus Peliſchthæorum.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Jirmejam Prophetam contra Peliſchthæos, quam nõdum Parho percuſſiſſet Hazzam.

2 Sic ait Jehova, ecce aquæ aſcendunt ab Aquilone: & evadant in torrentem inundantem, ut inundent terram & quæ implent eam, civitatem & qui habitantia ea: itaque clamabant homines, & ejulabit quiſquis habitat in ea terra;

3 A ſonoro plauſu ungularum fortium *equorum* ejus, à commotione curtium ejus, ſtrepitu rotarum ejus; non adverſant faciem patres ad filios, præ remiſſione manuum:

4 Propter diem illum venturum, quo vaſtaturus eſt omnes Peliſchthæos, ejecturus Tyrum, & Tzidonem, totumque reſiduum auxiliare: quam vaſtaturus *eſt* Jehova Peliſchthæos, reliquias regionis Caphthoris.

5 Obvenit calvitium Hazzæ, exſcinditur Aſchkelon, & reliquiæ convallis eorum: quouſque induces tibi cæſuras?

6 *Dicens*: Ehen gladie Jehovæ, uſq; quo non ex requieturus? recipe te in vaginam tuam, quieſce & ſubſide.

7 Quomodo requieſceres? atqui Jehova præcepit ei: contra Aſchkelonem, deniq; contra portus maris, ibi conſtituit illum.

CAPUT XLVIII.

Onus Moabi.

COntra Moabum ſic ait Jehova exercituum Deus Iſraëlis, væ Nebonsi, eam vaſtabitur, erubeſcent, capientur Kirjathajaim: erubeſcet & vindicta erit edito loco, & conſternabitur.

2 Nulla *erit* ampli[illegible]ius Moabi; de Cheſchbone, cogitabunt contra eum malum, *dicentes*, agite exſciadamus eam ne ſit gens amplius: & Madmen exſcinderis, te perſequetur gladius.

3 Vox clamoſa *inde* à Choronajimis, ubi *contritum*, & vaſtitatem & contritionem magnam:

4 Confractus eſt Moab, edent clamorem parvuli ejus:

5 Nam clivum Luchithæ continuus aſcendet ſletus: nam in deſcenſu Choronajimorum hoſtes *fragoſi* clamorem fragoſum audient,

6 *Dicentium*, fugite, eripite vos ipſos, eſtote ut nudatiſſima arbor in deſerto.

7 Nam eo quod fiduciam habes in rebus tuis, & in theſauris tuis, tu quoque capie-

ris: & exibit Cemosch in deportationem, Sacerdotes ejus, & Principes ejus pariter.

8 Quum veniet vastator contra unamquamq; civitatem, non eripies te, sed peribit convallis, & perdetur planities: quia edicit Jehova:

9 Date, inquit, pennatam alam Moabo, ut ea utendo exeat: nam civitates ejus desolationi erunt, adeo ut nullus habitet in eis.

10 Maledictus qui facit opus Jehovæ fraude; & maledictus qui cohibet gladium suum à sanguine.

11 Tranquillus *est* Moab inde à pueritia sua, & desidet super fæces suas, neque transfusus est de vase in vas, id est, in deportationē non abiit, propterea mansit sapor ejus in eo & odor ejus nō est mutatus.

12 Idcirco ecce dies venturi *sunt*, dictum Jehovæ, quam immittam ei peregrinantes, qui peregre agant eum; & vasa ejus depleant, ac utres eorum dissipent.

13 Tum erubescet Moab à Cemoscho; quemadmodum erubuerunt domus Jisraelis à Beth-ele fiducia ipsorum.

14 Quomodo dicitis, potentes sumus, & viri strenui in bello?

15 Vastabitur Moab, & *à* civitatibus suis ascender, & lectissimi juvenes ejus descendent ad mactationem: dictum Regis, cui nomen *est* Jehova exercituum.

16 Propinqua *est* calamitas Moabi eventura; & malum ejus festinat valde.

17 Condolete ei omnes circumstantes eum, & quicumq; novistis nomen ejus: dicite, quomodo fractus est baculus robustissimus? virga ornatissima?

18 Descende de gloria & sede in sicco, ô dilecta filia Dibonis: nam vastator Moabi adscendet contra te, corrumpet munitiones tuas.

19 Juxta viam consiste & speculare habitatrix Haroheris: interroga fugientem virum, & fœminam eripientem se; dic, quid factum est?

20 Erubescit Moab, *inquient*, quia contritus est, ejulate & clamate: indicate ad Arnonem vastari Moabum.

21 Nam judicium adveniet in terram planitiei; in Cholonem, & in Jahatzum, & in Mephaphatam,

22 Item in Dibonem, & in Nebuntem, & in Bethdiblathaijma,

23 Et in Kirjathajima, & in Beth-gamulum, & in Beth-mehonem,

24 Et in Kerijoth: s, & in Botzram; denique in omnes civitates terræ Moabi, longinquas & propinquas.

25 Succiderunt cornu Moabi, & brachium ejus frangetur, dictum Jehovæ.

26 Inebriate eum, quia contra Jehovam magnificavit se: ut plaudat Moab in vomitu suo, & sit risui ipse quoque.

27 Nam an non risui tibi fuit Jisrael? an inter fures inventus est? quod quum verba tua *sunt* de eo, commoves te.

28 Relinquite civitates, & habitate in petra, ô incolæ Moabi: & estote similes columbæ nidificāti in lateribus hiatus cavi

29 Audivimus superbiam Moabi, fastuosum esse admodum: altitudinem ejus, & superbiam ejus, fastumque ejus, & elationem animi ejus.

30 Ego novi, dictum Jehovæ, excandescentia ejus tamen non ita *efficiet*: mendacia ejus non ita efficient.

31 Idcirco propter Moabitas ejulo, & propter Moabum totum clamo; propter homines Kir-theresi gemit *animus meus*.

32 Supra fletum Jahezeris defleo te, ô vitis Sibmæ, propagines tuæ trajiciebant mare, usq; ad mare Jahezeris pertingent, super æstivos fructus tuos & super vindemiam tuam vastator irruet:

33 Et intercipietur lætitia & exultatio ex arvis è terra Moabi: & vinum è lacubus faciam ut cesset, non calcabit celeustes, celeustæ non *erit* celeusma.

34 Præ clamore Cheschbonis Elhalen usque, Jahatzum usque edent vocem suam, à Tzohare Choronajima usq; *quasi* vitula trima: nam etiam aquæ Nimrimorum desolatissimæ erunt.

35 Ita faciam ut cesset Moabo, dictum Jehovæ, qui offerat *in* excelso, & adoleat diis ipsius.

36 Idcirco animus meus propter Moabum ut tibiæ perstrepet, & animus meus propter homines Kir-theresi ut tibiæ perstrepet: idcirco *quamvis* residuum fecerit, peribunt *tamen*.

37 Nam omni capiti calvitium *erit*, & omnis barba excisa; in omnibus manibus cæsuræ, & super lumbos cilicium:

38 Super omnia tecta Moabi, & in plateis ejus totus *erit* planctus, quum fregero Moabum ut instrumentum in quo nulla *est* delectatio, dictum Jehovæ.

39 Quomodo contrita est? Ejulate, quomodo obvertit cervicem Moab pudendè? estq; Moab risui & consternationi apud omnes circumstantes ipsum?

40 Nam sic ait Jehova, ecce similis aquilæ involabit *hosti*, pandetque alas suas in Moabum.

41 Capientur Kerijothæ, & *unaquæque* munitionum occupabitur; & erit animus potentum Moabi die illo, ut animus mulieris perpetientis tormina:

42 Et exscindetur Moab ne sit populus, quia contra Jehovam magnificavit *se*.

43 Pavor, & fossa, ac laqueus, imminet tibi, ô incola Moabi, dictum Jehovæ.

44 Qui effugerit à pavore incidet in fossam, & qui ascēderit ex fossa capietur laqueo: quoniam invehā in ipsum, in Moabum, annum visitationis ipsorū, dictu Jehovæ.

45 In umbra Cheschbonis stabant qui fugiebant à vi: sed ignis egredietur Cheschbone, & flamma è medio Sichonis, qui consumet latus Moabi, & verticem eorum qui nihil nisi strepunt.

46 Væ tibi Moab, peribis populus Camoschi: nam rapientur filii tui in captivitatē, & filiæ tuæ in captivitatem.

47 Attamen reducam multitudinem captivam Moabi ultimis temporibus, dictum Jehovæ: hactenus judicium Moabi.

CAPUT XLIX.

Ammi Hammonitarum, Idumæorum, &c.

Contra Hammonitas. Sic ait Jehova, an filii nulli *sunt* Jisraeli? an hæres nullus *est* ei? cur hæreditatio jure possidet Rex istorum Gadem, & populus illius in civitatibus hujus habitat?

2 Idcirco ecce dies venturi *sunt*, dictum Jehovæ: quum faciam ut audiatur contra Rabbam Hammonitarum clangor belli, fitq; tumulus vastitatis, & pagi ejus igne succendantur: ita hæres erit Jisrael hæredum suorum, ait Jehova.

3 Ejula Chesehbon, quum vastata fuerit Hai, clamate pagi Rabbæ; accingite vos ciliciis, plāgite, & curfitate per septa: nā Rex istorum in deportationem abibit, Sacerdotes ejus, & principes ejus pariter.

4 Quid gloriaris de convallibus, affluēte convalle tua, ô filia aversa? quæ cōfidit in thesauris suis, *dicēs*, quis invideret me?

5 Ecce ego immissurus sum in te pavorem, dictum Domini Jehovi exercituum, ex omnibus locis circumstantibus te; à cujus præsentia dispellemini quisque, & nullus *erit* qui congreget errantem.

6 Verumtamen postea reducam captivam multitudinem Hammonitarum: dictum Jehovæ.

7 Contra Edomæos. Sic ait Jehova exercituum, an nulla *est* amplius sapientia in Themane? periitne consilium à prudentibus, exolevit sapientia eorum?

8 Fugite, fiet ut avertentes se petant habitationes profundas, ô habitatores Dedanitnam calamitatem Hesavi adducturus sum in eum, *quo* tempore visitabo eum.

9 Si vindemiatores advenirent tibi, nonne relinquerent racemos? si fures nocte, perderent quod satis esset ipsis.

10 Atqui ego, denudaturus sum Hesavum, retecturus abdita ejus, adeo ut sese abscondere non possit: vastabitur semen ejus, fratres ejus, & vicini ejus, adeo ut nullus superstes, *qui dicat*,

11 Relinque pupillos tuos, ego in vita tolerabo; & viduæ tuæ, mihi cōfidito.

12 Nam sic ait Jehova, ecce, quorum nullum *erat* jus bibendi hoc poculū, ii omnino bibūt, tu ante ipse omnino esses impunis: non eris impunis, sed omnino bibes.

13 Nam per me juro, dictum Jehovæ, desolationi, opprobrio, vastitati, & maledictioni fore Bozram: & omnes civitates ejus abituras in vastitates perpetuas.

14 Rumorem audivi à Jehova, & legatum ad gentes missum; *dicentem*, congregare vos, & invadite eam, ac surgite ad præliam.

15 Nam ecce parvum dispositurus sum te inter gentes, contemtum inter homines.

16 Horror tuus decipit te, superbia animi tui, ô qui habitas in fissuris petræ, qui carpis altitudinem collis: quamvis exaltares ut aquila niduin tuum, inde dejicerem te, dictum Jehovæ:

17 Erit; Edomæa desolationi; omnis quis transibit juxta eam, obstupescet & sibilabit propter omnes plagas ejus.

18 *Erit* sicut subversio Sedomi & Hamoræ ac vicinorum ejus, ait Jehova: non habitabit ibi quisquam neq; commorabitur in ea filius hominis.

19 Ecce quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis contra habitaculum robustissimi; sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum qui electus *est* in hac præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contestetur mecum? deniq; quisnam *est* pastor qui obsistit mihi?

20 Idcirco audite consilium Jehovæ, quod iniit contra Edomæos, & cogitationes ejus quas cogitavit contra habitatores Themanis: *certe* nisi abjicient eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitacula illorum.

21 Præ sono casus illorum commovebitur ipsa terra: *præ* clamore, ad mare algosum auditur vox illorum.

22 Ecce velut aquila ascendens *hostis* involabit, & pander alas suas cōtra Bozram; erit; animus potentium Edomi die illo sicut animus mulieris perpetientis tormina.

23 Contra Damascum. Erubescet Chamath & Arpad, quum rumorem malum audierint, diffluent: in ipso mari sollicitudo *erit*, quiescere non poterit.

24 Remissa erit Damascus, fiet ut convertat se ad fugiendum, & horrores ferbrilem prehendet: angustia cum doloribus corripiet eam, tamquam parturientē.

25 Quomodo non relinqueretur civitas laudatissima? nebs gaudii mei *dicebat illa*?

26 Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus: & omnes bellatores ejus exscindentur die illo, dictum Jehovæ exercituū.

27 Et succendam ignem in muro Damasci, qui consumet palatia Benhadadi.

28 Contra Kedarem, & contra regna Chatzoris, quæ percussurus est Nebucadretzar Rex Babyloniæ, sic ait Jehova: surgite, idscendite contra Kedarem, & vastate Orientales.

29 Tentoria eorum & greges eorum capient, aulæa eorum cum omnibus instrumentis ipsorum, & camelos eorum, sument sibi; & proclamabunt contra eos formidinem circumquaque.

30 Fugite, emigrate valde, petite profundas habitationes, habitatores Chatzoris, dictum Jehovæ: nam init contra vos Nebucad-retzar Rex Babyloniæ consilium, & cogitat contra vos cogitationem.

31 Surgite, ascendite ad gentem tran-

quillam,

quillam habitantē secure, dictū Jehovæ: cui *nō sint* valvæ neq; vectis, soli habitāt.

32 Et erunt cameli eorum prædæ, & multitudo pecorum ipsorum spolio, spargamque eos in omnem ventum *qui sunt* amputati latere: & ex omnibus partibus *ejus gentis* adducam calamitatem eorum, dictum Jehovæ.

33 Ita erit Chatzor habitaculum draconum, desolatissima usque in seculum; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

34 Verbum Jehovæ quod fuit ad Jirmejam Prophetā cōtra Helami, in principio regni Tzidkijæ Regis Jehudæ, dicendo:

35 Sic ait Jehova exercituum, ecce ego fracturus sum arcum Helamitarum, præcipuum potentiæ ipsorum.

36 Adducam enim cōtra Helamitas quatuor ventos à quatuor extremitatibus cœlorū, spargamq; eos in omnes ventos istos; adeo ut non sit futura gens quo non perveniat *abigus* depulsorum è Helamo:

37 Et consternatos reddam Helamitas coram inimicis suis & coram quærentibus animā ipsorum, adducens cōtra ipsos malum, cum æstu iræ meæ, dictum Jehovæ, & mittam post eos gladium donec consumam eos.

38 Deinde reponam solium meum in Helamo, quum perdidero inde Regem ac Principes, dictum Jehovæ.

39 Erit tandem ultimis temporibus, quum reducam multitudinem captivam Helami, dictum Jehovæ.

CAPUT L.

Onus Chaldæorum.

VErbum quod locutus est Jehova contra Babylonem, & contra terram Chaldæorum, per Jirmejam Prophetam.

2 Indicate in gentibus, & pronunciate ac tollite vexillū, pronunciate, ne celetis: dicite, capietur Babylon, erubescet Bel, conteretur Merodach, erubescent terricula illius, conterentur stercorei dii illius.

3 Nam ascendet contra illam gens ab Aquilone, quæ rediget terram illius in desolationē, adeo ut non sit habitator in ea: tam homines quam jumenta emigrabunt, abibunt.

4 Diebus illis & tempore illo, dictum Jehovæ, venient filii Jisraelis, ipsi cum filiis Jehudæ una: indefinenter fiendo ibunt, & Jehovam Deum suum quærent:

5 *De* Tzijone interrogent in via, illuc facies eorum *flectent*: agedum *dicam*, & adjungant se Jehovæ fœdere perpetuo *quod* non tradatur oblivioni.

6 Grex *ovium* pereuntium sunt populus meus, pastores eorum faciunt ut aberrent, per montes averunt eos: de monte in collem abeunt, obliti cubilis sui.

7 Quicumq; inveniit eos comedunt eos, & hostes eorum dicunt, non erimus rei, eo quod peccant Jehovæ *in* causa justitiæ, ii spem majoribus exspectatio *suis* Jehovæ.

8 Migrate è media Babylonia, & è terra Chaldæorum exite, & estote velut hirci ante gregem.

9 Nam ecce ego excitaturus sum & adducturus contra Babylonem congregationem gentium magnarum è terra Aquilonis, quæ disponent *acies* contra illam, inde capietur: cujus sagittarum, ut potentis interficientis, nulla resiliet frustra:

10 Et *erit regio* Chaldæorum prædæ: omnes prædatores ejus satiabuntur, dictum Jehovæ.

11 Quum lætati fueritis, quum exsultaveritis, ô direptores possessionis meæ; quum abundaveritis ut vitula herbilis, & clarā vocem ediderit is ut robusti *juvenci*:

12 Erubescet mater vestra valde, pudebit genitricem vestram; *dicendo*, ecce postremum gentium, desertum, siticulosum & campestrem locum.

13 Præ furore Jehovæ non habitabitur, sed erit desolatissima tota: quisquis transibit juxta Babylonem, obstupescet, sibilabitque propter omnes plagas ejus.

14 Disponite contra Babylonem circumquaque omnes tendentes arcum, jaculamini contra eam, ne parcatis sagittæ; nam Jehovæ peccavit illa:

15 Vociferamini contra eam circumquaq;, junxit manum suam, cadant fundamenta ejus, destruantur muri ejus: quum ultio Jehovæ sit, ultionem sumite de ea, quemadmodum fecit facite ei:

16 Excidite satorem è Babylonis, & qui tractat falculam tempore messis: metu gladii opprimentis quilq; ad populum suum revertāt, & quilq; ad terrā suam fugiant.

17 Parva pecus dispersa *fuit* Jisrael, quæ leones depulerunt: prior comedit eam Rex Assyriæ, hic autem posterior ossa ejus comminuit, Nebucad-retzar Rex Babyloniæ.

18 Idcirco sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, ecce ego animadversā in Regem Babyloniæ & in terram ejus, quemadmodum animadverti in Regē Assyriæ:

19 Et faciam ut revertatur Jisrael ad casalm suam, & depascat Carmelum & Baschanem; & in monte Ephrajimi atque Gilhade satietur anima ejus.

20 Diebus illis & tempore illo, dictum Jehovæ, si quæratur iniquitas Jisraelis, nulla exstabit, & peccata Jehudæ, nulla invenientur: quia condonavero iis quos faciam reliquos.

21 Contra terram hanc ipsam Merathajimis ascende, & per habitatores Pekodi, devasta & interfectioni devove post eos, dictum Jehovæ; denique effice omnino prout præcipio tibi.

22 Sonum belli in ista terra, & contritionem magnam.

23 Quomodo succideretur & confringeretur malleus totius terræ? quomodo esset stupori Babylonia in gentibus?

24 Laqueum tetendi tibi, & etiam capieris, ô Babylon, te imprudente; inveniebaris,

ris, atiamque deprehenderis, quia cum Jehova misceristi *bellum*.

25 Aperuit Jehova repositorium suum, & deprompsit instrumenta indignationis suæ; quia opus hoc *est* Domini Jehovi exercituum in terra Chaldæorum.

26 Convenite in eam ab extremo; aperite granaria ejus, conturbulate eam quasi acervos, & anathemati devovete eam, ne supersint ei reliquiæ.

27 Gladio tollite omnes juvencos ejus, descendant ad mactationē: væ illis, quum advenerit dies illorum, tempus visitationis eorum;

28 Vox fugientium & evadentiū è terra Babyloniæ; ut indicet Tsijone ultionē Jehovæ Dei nostri, ultionem templi ejus.

29 Promulgate *convenite* in Babyloniam amplissimos, omnes qui tendunt arcum, ponite castra cōtra eam circumquaque, ne fit ei effugiū, repedite ei secundū opus ejus, omnino prout fecit facite ei: nam contra Jehovā superbivit, cōtra sanctum Israelis.

30 Idcirco cadant juvenes ejus in plateis ejus: & omnes bellatores ejus exscindantur die illo, dictum Jehovæ.

31 Ecce me adversum te ô superbissime, dictum Domini Jehovi exercituum: quia advenit dies tuus, tempus *quo* visitem te,

32 Quo impingat superbissimus, & corruat ita, ut nemo ipsum erigat, & succendam ignem in civitatibus ejus, qui consumet omnes ambitus ejus.

33 Sic ait Jehova exercituum, opprimuntur filii Israelis & filiæ Jehudæ pariter: quicunque captivos fecerunt eos: detinent eos, renuunt eos dimittere.

34 Vindex eorum fortis, Jehova exercituum nomine, omnino agat causam eorū: ut quietam reddat hanc terram, & commoveat habitatores Babyloniæ.

35 Gladius *venit* in Chaldæos, dictum Jehovæ, & in habitatores Babylonis, & in Principes ejus & in sapientes ejus:

36 Gladius in mendaces ejus, ut desipiscantur, gladius in potentes ejus, ut conterantur:

37 Gladius in equos ejus, & in currus ejus, & in totā miscellaneam turbam quæ *est* in medio ejus, ut sint velut fœminæ: gladius in thesauros ejus ut diripiantur.

38 Siccitas in aquas ejus, ut arescant: quia terra sculptilium est, & apud terriculamentis insane agunt.

39 Idcirco habitabunt feræ cum terrificis & manebunt in ea ululæ; nec habitabit amplius usque in æternum, neque habitabit usque in generationem quamque.

40 Simili subversione qua Deus subvertit Sedomum & Hamoram, & vicinos ejus, dictum Jehovæ; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

41 Ecce populus venturus est ab Aquilone; & gens magna ac Reges ampli excitabuntur è lateribus terræ:

42 Arcum & lanceam tenebunt, crudeles erunt *quisque*; nec; utentur misericordia, vox eorum ut mare fremet, & cum equis vehentur instructus *quisq;* ut vir præstans ad bellū cōtra te, ô filia Babyloniæ.

43 Audientia Regis Babyloniæ manuum ejus, illico remittent se manus; angustia apprehendet eum, dolor tanquam parturientis.

44 Ecce quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis, contra habitaculum robustissimi, sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum qui electus *est* in hac præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contestetur mecum? denique quis *est* pastor qui obsistat mihi?

45 Idcirco audite consilia Jehovæ quod iniit cōtra Babyloniā, & cogitationes ejus quas cogitavit contra terrā Chaldæorum: *surio*, nisi abjiciant eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitaculum.

46 Præ sono occupatæ Babyloniæ commovebitur ipsa terra, & clamor in gentibus audietur.

CAPUT LI.

Omen Babyloniis.

Sic ait Jehova, ecce ego excitaturus sum contra Babyloniam, & contra eos qui inhabitant mediumillum insurgentium in me, ventum corrumpentem:

2 Et immittam ras sum contra Babyloniam ventilatores qui ventilabunt eam, & exhaurient terram ejus: quum fuerint contra eam circumquaque die mali.

3 Contra *eum qui* tendit tendat sagittarius arcum suum, & contra *eum qui* se extollit se lorica sua, neque clemenciā exhibete erga electos juvenes ejus, interficiendi devovete omnem exercitum ejus.

4 Ut cadant confossi in terra Chaldæorum; & transfixi in plateis ejus.

5 Quia non viduatus *est* Israel & Jehuda Deo suo, Jehova exercituum, quia terra ejus plena est reatu à sancto Israelis;

6 Fugite è medio Babyloniæ & eripite quisq; seipsum, ne exscindamini in iniquitate ejus: quoniam tempus ultionis erit Jehovæ, retributionem ipsi reponder ei.

7 Poculum aureum Babyloniæ manu Jehovæ inebriavit totam terram; de vino ejus biberunt gentes, propterea insanunt gentes.

8 Repente cadet Babylon, & perfringe: turejulate apud eam, fumentes adhibete opobalsamum contra dolorem ejus, si forte possit curari.

9 Quamvis curaremus Babylonem, *inquietis*, tamē non esset curata, derelinquite eam, & abeamus quisq; in terram suam: nam pertingit ad cœlos judicium ejus, & elatus est usque ad superiores nubes.

10 Protulit Jehova rectum justitiam nostram; agite, enarremus Tsijone opus Jehovæ Dei nostri.

11 Purgate sagittas, cogite utentes tumbonibus; excitat Jehova spiritum Regum Medix,

Mediæ, quia contra Babyloniam cogitatio ejus *est* ut perdat eam: nam ultio Jehovæ *est*, ultio templi ejus.

12 In muris Babylonis attollite vexillum, confirmate custodiam, statuite vigiles, comparate insidiatores: nam & cogitavit Jehova, & facturus est quod dixit contra habitatores Babylonis.

13 O quæ habitas secundum aquas multas, ô ampla thesauris; advenit finis tuus, *pro* mensura quæstus tui.

14 Jurat Jehova exercituũ per se ipsum: *nonne* nisi te impleam hominibus quasi melolonthis, qui canant de te celeusma?

15 *Jurat* qui fecit terram virtute sua, stabiliit orbem habitabilem sapiẽtia sua; & prudentia sua extendit cœlos:

16 Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis, & qui effert vapores ab extremitate terræ; fulgura cũ ipsa pluvia facit, & profert ventũ è thesauris suis.

17 Magis obbrutescit omnis homo quam ut animadvertat, pudefacere omnem conflatorem sculptili: nam falsum est fusile ejus, nec spiritus est in *ullo* eorum.

18 Vanitas sunt, opus maximæ aberrationis; *quo* tempore visitabuntur illi, peribunt *ipsa*.

19 Non sicut istarum *est*, sed formator omnium est Jahakobi portio, & ille *est* tribus possessionis ejus: Jehova exercituum nomen *est* ei.

20 Cestra fuisti mihi, instrumenta bellica: ut dissiparem per te gentes, & perderem per te regna:

21 Ut dissiparem per te equum cum sessore suo, & dissiparem per te currum cum sessore suo:

22 Ut dissiparem per te virum & mulierem, & dissiparem per te senem & puerum; dissiparemque per te juvenem & virginem:

23 Ut dissiparem per te pastorem cum grege suo, & dissiparem per te agriculam cum jumentis suis conjugatis; dissiparemque per te Principes & antistites.

24 Jam rependam Babyloni, & omnibus habitatoribus *terræ* Chaldæorum, totum malum ipsorum, quo afecerunt Tziõnẽ, ante oculos vestros: dictum Jehovæ.

25 Ecce me contra te, ô mons perditor, dictum Jehovæ, qui perdis totam terram: & extendens manum meam contra te divolvam te ex ipsis petris, & disponam te in montem ruderum ex incendio.

26 Neque accipient ex te lapidem ad angulum, aut lapidem ad fundamenta: nam desolatissimus in seculum eris, dictum Jehovæ.

27 Attollite vexillum in terra, clangite buccina in gentibus, comparate contra istam gentes, promulgantes convocate contra istam regna Ararati, Minni, & Aschenazi: præscribite cõtra istam imperatorẽ, adducite equos pares melolonthis hispidis.

28 Comparate contra istam gentes, reges Mediæ, & Principes ejus, omnesque antistites ejus, denique totam terram dominatus ejus.

29 Et commota terra indolescet; quam præstabitur contra Babyloniam *usque* que cogitationum Jehovæ, redigendo terram Babyloniæ in desolationem, quam nemo inhabitet.

30 Desinent potentes Babyloniæ pugnare, desidebunt in munitionibus, oblivioni erit potentia eorum, erunt velut fœminæ: accendent *hostes* habitacula ejus, confringentur vectes ejus.

31 Cursor obviam cursori curret, & index obviam indici; ad indicandum Regi Babyloniæ captam esse civitatem ejus ab extremitate:

32 Et ipsos angustos aditus occupatos esse, etiam flagna *hostes* combussisse igne: viros autem bellatores perturbatos esse.

33 Nam sic ait Jehova exercituum Deus Jisraelis, *qui* filiam ipsam Babyloniæ sicut aream tempestive solidat: adhuc paululum, tum adveniet tempus messis ei.

34 Exedit me, quatit me Nebucad-retzar Rex Babyloniæ, statuit me *ut* vas inutile, deglutit me ut draco, implet ingluviem suam deliciis meis; dispellit me.

35 Injuria quæ fit mihi & carni meæ, in Babylonium *recidat*, dicit habitatrix Tziõnis, & sanguis meus in habitatores *terræ* Chaldæorum, dicunt Jerusehalaim.

36 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego confecturus sum causam tuam, & ultuus ultionem tuam; ideo exsiccabo mare ejus, tanquam si arefeciẽm scaturiginẽ illius.

37 Et abibit Babylon in acervos, *in* habitaculum draconum, stuporem & sibilum, adeout nemo inhabitet.

38 Pariter ut juvenes leones rugient, vociferabuntur ut catuli leonum.

39 Incalescentibus illis disponam potiones eorum, & inebriabo eos ut exultent, sed dormient somno perpetuo, neque expergiscentur, dictum Jehovæ.

40 Deducam eos velut agnos ad macandum; ut arietes cum hircis.

41 Quomodo capteretur Scheschac, & occuparetur laus totius terræ? quomodo esset desolationi Babylon inter gentes?

42 *Quasi* ascendat contra Babylonem ipsũ mare, fremitu fluctuum ejus operiatur:

43 Erunt civitates ejus desolationi, terra siticulosa, & campestris: terra in cujus oppidis non habitabit ullus vir, nec transibit per eas filius hominis.

44 Animadvertam etiam contra Belum Babylone, & extraham quod deglutit ex ore ejus, neque confluent ad eum amplius gentes: etiam murus Babylonis corruet.

45 Exite è medio ejus, populi mei, & eripite quisque animam suam; ab æstu iræ Jehovæ:

46 Et *videte* ne molleſcat animus vester, & timeatis propter rumorem qui audietur in ea terra; quum adveneriit anno uno rumor ille, & postea anno altero idem rumor

rumor violentiaque in terram, denique dominator supra dominatorem.

47 Idcirco ecce dies venturi sunt, quum animadvertam in sculptilia Babylonis, & tota terra ejus pudefiet; omnesque confossi ejus cadent in medio ejus:

48 Et cantabunt de Babylonia cœli & terra, & quæcunque *sunt* in eis; quum ab Aquilone venerit ad eam istorum vastatorum quisque, dictum Jehovæ.

49 Et Babyloni cadendum est, ô confossi Jisraelis: & cum Babylone casuri sunt confossi totius terræ illius.

50 O qui evasistis à gladio, abite, ne consistatis: recordamini è longinquo Jehovæ, & Jeruschalaima veniant in animum vestrum, *dicendo*,

51 Erubescimus quod audiamus opprobrium, operit ignominia faciem nostram; quod ingrediantur extranei in sanctuaria domus Jehovæ.

52 Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum animadvertam in sculptilia illius, & in tota terra illius exclamabit confossus.

53 Etiamsi ascenderet Babylon in cœlum, etiamsi muniret altissimum robur suum, à me venturi sunt vastatores in eam, dictum Jehovæ:

54 Vox clamosa à Babylone; & contritio magna à terra Chaldæorum:

55 Nam vastaturus est Jehova Babylonem, & perditurus ex ea *robur cum* voce magna; etiamsi fremant fluctus illorum ut aquæ multæ, edatur strepitus vocis illorum:

56 Quum venerit contra eam, contra Babylonem vastator, capientur potentes ejus, conteretur quisque arcuum ejus; quia *Deus* fortis retributionum Jehova omnino rependet.

57 Inebriabo, *inquit*, principes ejus, & sapientes ejus, duces ejus, antistitesque ejus, & potentes ejus, ut dormiant somno perpetuo ac non expergiscantur; dictum Regis cui nomen *est* Jehova exercituum.

58 Sic ait Jehova exercituum, murus uterque Babylonis latissimus plane nudabitur, & portæ ejus altissimæ igne succendentur: ita laboraverint populi pro inanitate, & nationes pro igne, ac defatigatæ fuerint.

59 Verbum quod præcepit Jirmeja Propheta Serajæ filio Nerijæ, filii Machaseiæ, quum iret à Tzidkija Rege Jehudæ in Babyloniam anno quarto regni ejus; *erat* autem Seraja Princeps Menuchæ:

60 Postquam descripsisset Jirmeja totum malum quod eventurum erat contra Babylonem, in libro uno; omnia verba hæc quæ sunt scripta contra Babyloniam.

61 Edixit ergo Jirmeja Serajæ, quum veneris ad Babylonem, tum aspiciens leges omnia verba hæc,

62 Ac dices, ô Jehova, tu eloquutus es contra locum hunc te excisurum eum, adeo ut non sit in eo habitator tam ex hominibus quam ex jumentis; sed desolatissimum in seculum sore.

63 Deinde erit quum absolveris legere libellum hunc; *ut* alligans ei lapidem projicias eum in medium Euphratis:

64 Et dicas, ita submergetur Babylon, & non exsurget à malo quod ego inducturus sum contra eam, quamvis defatigentur: hactenus verba Jirmejæ.

CAPUT LII.

Repetitio excidij urbis sub Zidkijâ & catalogus abductorum in Babyloniam.

NAtus unum & viginti annos Tzidkija quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna:

2 Qui fecit quod malum videtur in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim.

3 Quumque secundum iram Jehovæ fieret Jeruschalaimis & in Jehuda, adeo ut abjiceret eos à facie sua; rebellante Tzidkija contra Regem Babyloniæ:

4 Fuit anno nono regni illius, mense decimo, decimo die mensis, *ut* adveniens Nebucad-retzar Rex Babyloniæ, *ipse* & omnes copiæ ipsius contra Jeruschalaimi, castra facerent juxta ea: exstruentes contra ea propugnacula circumquaque.

5 Sic processit civitas in obsidione, usq; ad undecimum annum Regis Tzidkijæ.

6 Mense quarto, nono *die* mensis, quum invaluisset fames in civitate; adeo ut non esset panis populo regionis.

7 Tum perrupta civitate, omnes bellatores fugerunt & egressi sunt è civitate noctu, via portæ inter duplicem murum, quæ *erat* juxta hortum Regis, Chaldæis civitatem obsidentibus circumquaque: & abiverunt via campestrium.

8 Sed persequentes copiæ Chaldæorum Regem, assequutæ sunt Tzidkijam in campestribus Jerichuntis, quum omnes copiæ ejus dispersæ essent ab eo:

9 Et prehendentes Regem deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ Riblam in terram Chamathæ; ubi tulit de eo sententias.

10 Et quibus jugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ ante oculos ejus; etiamq; omnes Principes Jehudæ jugulavit ad Riblam:

11 Deinde oculos Tzidkijæ excæcavit: & quum vinxisset eum numellis chalybeis deduxit eum Rex Babyloniæ in Babyloniam, & posuit eum in loco aliquo præfecturarum usque ad diem mortis ejus.

12 Deinde mense quinto, decimo die mensis, ipso decimonono anno Regis Nebucad-retzaris Regis Babyloniæ, postquà venisset Nebuzar-ada præfectus satellitii, *qui* ministrabat Regi Babyloniæ, Jeruschalaimo,

13 Combussit domum Jehovæ, & domum Regis, omnesque domos Jeruschalaimorum, id est, omnes domos magnatum combussit igne:

14 Et omnes muros Jeruschalaimorum circumquaque, destruxerunt omnes copiæ Chaldæorum quæ *erat* cum præfecto satellitum.

15 E tenuibus

15 Etenuibus populi, id est, reliquum populi, eos qui relicti fuerant in civitate, & defectores qui defecerant ad Regem Babyloniæ, & reliquum vulgi, deportavit Nebuzar-adan præfectus satellitum.

16 Tantùm è omni populo terræ reliquos fecit Nebuzar-adan præfectus satellitum; qui essent vinitores & qui agricolæ.

17 Præterea columnas æreas quæ erant domui Jehovæ, baseisque, & lacum æneum qui erat in domo Jehovæ fregerunt Chaldæi, detulerunt; totum æs eorum in Babyloniam:

18 Item ollas, & harnas, & instrumenta musica, cæteraque & æcerras, omnisque instrumenta ærea quibus ministraverant acceperunt:

19 Etiam; pelves, & thuillas, cum crateribus, & ollis, & lychnuchis, & æcerris, ac scopulis, quæcumque; aurea, & quæcumque; argentea; accepit præfectus satellitum:

20 Columnas duas, lacum unum, bovesque duodecim æreos qui erant sub basibus, quæ paraverat Rex Schelomo pro domo Jehovæ; non fuit pondus æri eorum, omnium instrumentorum istorum.

21 Columnis autem altis, octodecim cubitorum altitudo erat columnæ unicuique, & filum duodecim cubitorum circumdabat eam: densitas autem ejus quatuor digitorum, cava erat.

22 Cui imposita erat coronaærea, & altitudo coronæ unius quinq; cubitorum, encarpus, & malogranata ad coronam circumquaque omnia ærea; & similia erant columnæ secundæ, cum malogranatis.

23 Erantq; malogranata nonaginta sex in plagam quemque: omnia malogranata cancris in encarpo circumquaque.

24 Item cepit præfectus satellitum Serajam Sacerdotem primarium, & Tsephanjam Sacerdotem secundarium; ac tres custodes liminis.

25 Ecivitate vero cepit unicum unum qui fuerat præfectus bellatoribus, cum septem viris ex intimis Regis qui inventi sunt in civitate, & scribam primarium exercitus, qui exercitum conscribebat è populo terræ: ac sexaginta viros è populo terræ qui inventi sunt in civitate.

26 Hos ipsos capiens Nebuzar-adan præfectus satellitum, deduxit ad Regem Babyloniæ Riblam:

27 Quos percutiens Rex Babyloniæ, mortè affecit Riblæ in terra Chamathæ: sic migravit Jehuda à terra sua.

28 Hic est populus quem deportavit Nebucad-retzar; anno septimo, Jehudæi ter mille viginti tres:

29 Anno decimo octavo Nebucad-retzaris; deportavit Jeruschalaimis animas octingentas triginta duas:

30 Anno vicesimo tertio Nebucad-retzaris; deportavit Nebuzar-adan præfectus satellitum Jehudæos, animas septingentas quadraginta quinque: omnes animæ quatuor mille sexcentæ sunt:

31 Postea fuit trigesimo septimo anno deportationis Jehojacinis Regis Jehudæ, duodecimo mense, vigesimo quinto die mensis, ut efferret Evilmerodac Rex Babyloniæ anno quo regnare cœpit caput Jehojacinis Regis Jehudæ, educens eum è carcere:

32 Cum quo loquutus est bonis verbis; & posuit solium ejus supra soliam Regum qui erant secum Babylone.

33 Et mutatis vestimentis carceris sui; comedebat cibum coram illo jugiter omnibus diebus vitæ suæ:

34 Nam cibarium ejus cibarium jugè dispositum fuit ei à Rege Babyloniæ, domentum diei cujusque in diem quemque, usque ad diem mortis ejus, omnibus diebus vitæ ejus.

JIRMEJÆ
Lamentationes.

CAPUT I.

Postquàm describitur populi Jisraëlitici status, magnoque planctus & intercessionis studio coram Deo deploratur.

Quomodo desidet solitaria, civitas amplissima populo, similis est viduæ? amplissima inter gentes, princeps inter provincias quomodo est tributaria?

2 Quomodo planè flet nocte, & lacrymæ ejus descendunt in maxillas ejus, nullo eam consolante ex omnibus amantibus ejus? omnes amici ejus perfide agunt contra eam, effecti in eam inimici?

3 Quomodo migrat Jehuda præ afflictione & præ amplitudine servitutis, & ipsa residens in gentibus non invenit quietis locum? quicunque persequebantur eam, assequuntur eam inter angustias?

4 Quomodo viæ Tsijonis lugent quod nulli veniant ad solemnitatem, omnes portæ ejus sunt desolatæ, Sacerdotes ejus gementes: virgines ejus mœstæ, & ipsa amaritudini est sibi?

5 Effecti sunt hostes ejus in caput, inimici ejus tranquille agunt, quia Jehova mœstitia afflixit eam propter amplitudinem defectionum ejus: parvuli ejus abierunt in captivitatem coram hoste.

6 Et excedit è filia Tsijonis tuus decor ejus: sunt principes ejus, ut cervi non invenientes pascuum, abierunt absque virtute coram persequente:

7 Recordatur urbs Jeruschalaimorum diebus afflictionis suæ & ploratuum suorum, omnes res suas desiderabiles, quæ adfuerunt à diebus priscis; cadente populo suo manu hostis, & nemine auxiliam ferente sibi, quum videntes eam hostes irrident cessationes ejus.

8 Peccatum perperavit urbs Jeruschalaimorum, propterea tamquam ex immunditia separata est; omnes qui honore afficiebant eam, vilipendunt eam, quia videre

viderunt nuditatem ejus: etiam ipsa gemit, & avertit se retrorsum.

9 Immunditiæ ejus in simbriis ejus: non recordata est novissimi sui, & descendit mirabiliter, nemine consolante ipsam: respice Jehova afflictionem meam, quoniam magnificavit se inimicus.

10 Manum suam pandat hostis ad omnes res desiderabiles ipsius: quoniam vidit gentes ingredi sanctuarium suum, *ipsa*, cui præcepisti, ne adveniunto in congregationem tibi:

11 Totus populus ejus gemunt quærentes panem, exponunt *res* suas desiderabiles pro cibo, *ad* reficiendum animam: respice Jehova & intuere, me vilipendi.

12 Nihil ad vos, ô viatores omnes? intuemini & videte an sit dolor par dolori meo, qui factus est mihi: quam afflixit Jehova mœrore die æstus iræ suæ.

13 E sublimi immittit ignem in ossa mea, cui dominatur: pandit rete pedibus meis; avertit me retrorsum, reddit me desolatam, toto die languidam.

14 Compactum est jugum defectionum meorum manu ejus, *quibus* cõtortis & ascendentibus super collum meum labefactat virtutem meam: tradit me Dominus in manus *eorum à quibus* non possum exsurgere.

15 Conculcat omnes robustos meos Dominus in medio mei, convocat contra me conventum ad frangendum juvenes meos: torcular calcat Dominus virgini filiæ Jehudæ.

16 Propter hæc ego fleo, ex oculo meo, ex oculo meo descendit aqua, quia longe abest à me consolator qui reficiat animam: filii mei desolati, quia invaluerit inimicus.

17 *Quamvis* pandat Tzijon manus suas, nemo consolatur eam, præcepit Jehova de Jahakobo qui circumstant ipsum hostes ipsius: *effectrix* est *urbs* Jeruschalaimorum ut separata propter immunditiam inter illos.

18 Justus est Jehova, eo quod contra præstitutum ejus rebellavi: audite quæso omnes populi, & aspicite dolorem meum, virginum mearum, & juvenum meorum abeuntium in captivitatem.

19 Me inclamantem amantes meos ipsi fefellerũt, Sacerdotes mei & Seniores mei in ipsa civitate exspirarunt: quam quærerent escam sibi qua reficerent seipsos.

20 Aspice Jehova, nam angustia *est* mihi, viscera mea lutulenta facta sunt, versat se cor meum in medio mei, quia omnino rebellavi: foris orbat gladius, intus *est* plane mors.

21 Audientium me in gemitu esse nemo consolatur me, omnes inimici mei audito malo meo gaudent te *id* facere: adduces diẽ *quem* promulgasti, ut sint pares mihi.

22 Veniat tota malitia eorum in conspectum tuum, & confice eis, quemadmodum confecisti mihi propter omnes defectiones meas: nam amplissimi *sunt* gemitus mei, & cor meum languidissimum.

CAPUT II.

Filia Tzijonis eversa de Cœlo in terram.

QUomodo obtexit nube iræ suæ Dominus filiã Tzijonis, dejecit è cœlis in terrã gloriã Jisraelis: at non recordatus fuit scabelli pedis sui in die iræ suæ?

2 *Quomodo* absorbet Dominus non ullo modo clementia omnia habitacula Jahakobi, destruit furore suo munitiones filiæ Jehudæ, deturbans in terram? at profanavit abjecit regnum cum principibus ipsius?

3 *Quomodo* succidit æstu iræ totum cornu Jisraelis, adducens retrorsum dexteram suam ne obsistat inimico, & exardescens in Jahakobam, ut ignis inflammatus consumens circumquaque?

4 *Quomodo* adducit arcum suum velut inimicus, constitutus dextera sua velut hostis, ut interficiat omnes desiderabiles oculo: in tentorio filiæ Tzijonis effundit, ut ignem, excandescentiam suam?

5 *Quomodo* est Dominus similis inimico, absorbet Jisraelem, absorbet omnia palatia ejus, perdit omnes munitiones ejus: & plurimum affert in filia Jehudæ mœroris & mœstitiæ;

6 Et vi abripit ut horti sepem suam, perdit locum conventus sui; prorsus oblivisci fecit Jehova *habenti* Tzijone conventus, & sabbathi, ac spernit indignatione iræ suæ Regem & Sacerdotem?

7 *Quomodo* rejicit Dominus altare suum, detestatur sanctuarium suum, tradit in manum inimici muros, palatia illius: vocem edunt *inimici* in domo Jehovæ, ut die conventus?

8 *Quomodo* cogitat Jehova corrumpere muros filiæ Tzijonis, extendit regulam, non retrahit manum suam quin absorbeat; & luctum affert præmunitioni & muro, pariter languescentibus?

9 *Quomodo* demerguntur in terram portæ ejus, perdit & confringit vectes ejus: Rex ejus & Principes ejus *sunt* inter gentes sine lege, etiam Prophetæ ejus, non habent præsentem visionem à Jehova?

10 *Quomodo* sedentes humi conticescunt Seniores filiæ Tzijonis, imponunt pulverem capiti suo, accingunt cilicia, demittunt in terram caput suum virgines Jeruschalaimorum?

11 Deficiunt lacrymis oculi mei, lutulenta sunt viscera mea, effunditur in terram jecur meum, propter contritionem filiæ populi mei, dum obtuitur infans & lactens in plateis urbis,

12 Matribus suis dicentes, ubi *est* frumentum & vinum? dum obtuunt sese similes confossi in plateis civitatis, dum effundit sese anima eorum in sinum matrum suarum.

13 Quod testimonium afferrem tibi, quod exemplum darem tibi, ô filia Jeruschalaimorum? quid æquarem tibi ut cõsoler te, ô virgo filia Tzijonis? nã magna *est* velut maris contritio tua, quis curaturus esset te.

14 Prophetæ

14 Prophetæ tui vident tibi vanum & insulsum, neq; retegunt iniquitatem tuam ad avertendū captivitatem tuam; sed vident tibi onerosas prophetias rerum vanarum & ad depulsionem spectantium.

15 Plaudent super te manus suas omnes viatores, sibilant & movent caput suum contra filiam Jeruschalaimorum: hæccine, *inquirunt*, civitas illa, quam dicebant perfectam pulcritudine, gaudium toti terræ?

16 Dilatant contra te os suum omnes inimici tui, sibilant & frendunt dentibus suis dicentes, absorbuimus: utique hic dies ille *est* quem exspectabamus, præsentem habemus, fruimur.

17 Facit Jehova quod cogitaverat, perficit sermonem suum quem præceperat à diebus priscis, destruit non utens clementia: & lætificat contra te inimicum, extollit cornu hostium tuorum.

18 Clamat cor istorum contra Dominum: ô mure filiæ Tzijonis, fac ut descendant tamquam torrens lacrymæ interdiu ac nocte, ne permittas intermissionem tibi, ne desistat pupilla oculi tui.

19 Surge, vociferare de nocte, in principio vigiliarum, effunde ut aquas cor tuum coram facie Domini: attolle ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui obruuntur fame in capite omnium vicorum, *dicens*:

20 Respice Jehova, & intuere quibus opereris ita: comederene mulieres fructū suū, parvulos palmares? interficine in sanctuario Domini Sacerdotē & Prophetam?

21 Jacent humi *in* vicis puer ut senex, virgines meæ ut juvenes mei cadunt gladio: interfecis die iræ tuæ, mactas non utens clementia.

22 Convocas quasi ad diem conventus formidines meas circumquaque, neq; est die iræ Jehovæ qui evadat aut superstes *maneat*: quos palmis gestabam & educabam, hos inimicus meus consumit.

CAPUT III.

Calamitas publica urbis, & privata Jirmeiæ; atque remedium utriusque.

EGo vir ille sum *qui* experitur afflictionem, virga furoris illius.

2 Me ducit & agit tenebris, non autem luce:

3 Tantum mihi adversans, obvertit manum suam toto die:

4 Terit carnem meam & cutem meam, confringit ossa mea:

5 Exstruit contra me, & cingit cicuta & molestia:

6 In tenebrosis locis collocat me, ut mortuos olim:

7 Sepit circum me ut non exeam, aggravat chalybeam numellam meam.

8 Etiam quum clamo & vociferor, obstruit orationi meæ:

9 Sepit vias meas cæso lapide, semitas meas pervertit:

10 Ursus insidians est mihi, leo in latibulis,

11 Vias meas vagas efficit & discerpsit me, reddit me desolatum,

12 Addaceus arcum suum statuit me sagittæ suæ ut scopum.

13 Immittit in renes meos tela pharetræ suæ.

14 Sum risui cum toto populo meo, modulatio istorum toto die.

15 Satiat me summa amaritudine, inebriat me absinthio:

16 Et comminuit in scrupis dentes meos, deprimit me in cinere.

17 Adeo rejicis à pace animam meam, *ut* oblitus sim boni,

18 Et dixerim, periit robur meum, & spes mea à Jehova.

19 Recordando afflictionis meæ & ploratus mei, absinthii & cicutæ,

20 Plane, *inquam* recordando, meditatur apud me anima mea:

21 Hoc revoco in animum meum; ac propterea spero;

22 Summæ benignitatis *est* Jehovæ quod non sumus absumti, quod non hiantur miserationes ejus,

23 Novæ *sunt* singulis matutinis, amplissima fides tua.

24 Pars mea Jehova *est*, inquit anima mea; propterea spero in eo.

25 Bonus *est* Jehova exspectantibus ipsum, animæ requirenti ipsum.

26 Bene *est* & speranti & acquiescenti in salute Jehovæ.

27 Bene *est* viro huic, quum tulerit jugum in pueritia sua;

28 Qui sedens solitarius acquiescit, quod imposuerit ipsi *Deus*;

29 *Qui* indit pulveri os suum *dicens*, forte est exspectatio.

30 Præbet percutienti se genam, satiatur opprobrio.

31 Nam non rejicit in seculū Dominus;

32 Nam quum affecit mœstitia, etiam misereatur pro amplitudine benignitatum suarum:

33 Non enim affligit ex animo suo, mœstitiaque afficit filios viri.

34 Conterere sub pedibus suis omnes vinctos terræ.

35 Detorquere jus viri coram facie superioris,

36 Pervertere hominem in causa sua, Dominus non probat.

37 Ecquo dicente exsistit aliquid, *si* Dominus non præceperit?

38 Ex ore Excelsi *an* non prodit malum quodque & bonum?

39 Cur quiritaretur homo vivens, vir propter pœnas peccatorum suorum?

40 Perscrutemur vias nostras, & pervestigemus; atque revertamur usque ad Jehovam.

41 Attollamus animū nostrum cum manibus, ad *Deum* fortem in cœlis, *dicentes*,

41 Nos defecimus & rebellavimus, tu non condonas.

43 Obtu-

43 Obtegis ira & persequeris nos, interficis, non uteris clementia:

44 Obtegis nube te, ne pertranseat oratio:

45 Purgamentum & rejectamentum statuis nos in medio istorum populorum.

46 Dilatant contra nos os suum omnes inimici nostri:

47 Pavor & fovea adest nobis, vastatio, & contritio:

48 Rivis aquarum perfluit oculus meus, propter contritionem filiæ populi mei:

49 Oculus meus defluit nec desistit, ex eo quod nullæ *sint* intermissiones.

50 Donec prospiciat & videat Jehova è cœlis.

51 Oculus meus afficit animam meam, propter omnes filias civitatis meæ.

52 Omnino venantur me, tanquam aviculam, inimici mei immerito:

53 Exscindentes *dejicient* in foveam vitam meam, & projiciunt lapides in me.

54 Exundantibus aquis supra caput meum dico, succisus sum.

55 Invoco nomen tuum Jehova, è fovea infima.

56 Vocem meam exaudivisti; ne oculres aurem tuam, ad respirationem meam, in vociferatione mea.

57 Appropinquans quo die invocabam te, dicebas, ne time to:

58 Ageus, Domine, causis animæ meæ, vindicabas vitam meam.

59 Vides, ô Jehova, perversitatem quæ exercetur in me, judica judicium meum.

60 Vides totam ultionem istorum, omnes cogitationes istorum contra me:

61 Audis probrum istorum, ô Jehova, omnes cogitationes istorum contra me,

62 Sermones insurgentiũ in me, & meditationem istorum adversus me toto die.

63 Sedere istorum & surgere istorum intuere, me esse modulationem istorum.

64 Redde eis retributionem, Jehova, secundum opus manuum ipsorum.

65 Indito illis abjectionem animi, execrationem tuam ipsis:

66 Persequere ira & perde eos, ne fiat sub cœlis Jehovæ.

CAPUT IV.

Iniquitas filiæ Tzijonis completa.

QUomodo obscuratur aurum, mutatur insigne aurum præstantissimum; diffunduntur lapides sanctitatis in capite omnium vicorum?

2 Filii Tzijonis pretiosissimi, qui taxandi essent auro purgatissimo: quomodo reputantur pro utribus testaceis, opere manuum figuli?

3 Etiam phocæ præbent mammam, lactant catulos suos: *quomodo* filia populi mei propter crudelem *inimicum* est similis ululis in deserto?

4 *Quomodo* adhæret lingua lactẽtis palato ipsius præ sitì; parvulis ipsis petentibus panem qui partiatur nemo *est*?

5 Qui comedebant in deliciis, *quomodo* desolantur per vicos? *quomodo* qui nutriebantur in coccino amplexantur sterqus?

6 Et major est pœna filiæ populi mei supplicio Sedomi: quo everso quasi momento, non manserunt in eo manus?

7 Pariores erant Nazirzi illius nive: nitidiores lacte: rubebant corpore magis quam carbunculi, Sapphirina polities eorum:

8 *Quomodo* obscurior est nigredine forma eorum, non agnoscuntur in vicis: concreta est cutis eorum cum osse ipsorum, arot, est similis ligno?

9 *Quomodo* melius habent confossi gladio quam confossi fame: *melius* qui perfluunt transfixi, quam *destituti* proventibus agrorum meorum?

10 *Quomodo* manus mulierum miserticordium coquunt natos ipsarum; sunt alimẽto ipsis in cõtritione filiæ populi mei?

11 Consummat Jehova excandescentiam suam, effundit æstum iræ suæ: & accendit ignem Tzijonæ, qui exedat fundamenta ejus:

12 Non credidissent Reges terræ, & omnes habitatores orbis habitabilis, ingressurũ esse hostem & inimicum in portas *urbis* Jeruschalaimorum.

13 Propter peccata Prophetarum ejus, iniquitates Sacerdotum ejus; effundentium in medio ejus sanguinem justorum:

14 *Qui* evagantibus cæcis per vicos, contaminatis sanguine; *quem* non possunt quin tangant vestimentis suis;

15 Recedite impurus *quisque*, proclamãt eis, recedite, recedite, ne attingitote, quum avolant, etiam evagantur: dicunt in Gentibus, non amplius commorabuntur:

16 Irati facies Jehovæ dispertiet eos, non est intuitura in eos amplius, *hostes* rationem Sacerdotum non habebunt, senibus non facient gratiam.

17 Et adhuc nos, oculi nostri consumuntur desiderio auxilii nostri vanissimi: speculatione nostra speculamur versus Gentem non servaturam.

18 Venantur gressus nostros, ne eamus per plateas nostras: appropinquat finis noster, implentur dies nostri, imo advenit finis noster.

19 Leviores sunt qui persequuntur nos aquilis cœli: in ipsis montibus insectantur nos, in ipso deserto insidiantur nobis.

20 Spiramentum narium nostrarum, unctus Jehovæ, capitur in foveis istorum: de quo dicebamus, in umbra ejus nos victuros inter Gentes.

21 Gaude & lætare, ô filia Edomi, ô quæ habitas in terra Hutzi: etiam ad te transiturum est poculum, inebriabis te, & nudabis te.

22 Consumta iniquitate tua, ô filia Tzijonis, nõ perget in deportatione relinquere te: animadvertet tuam iniquitatẽ, ô filia Edomi, deportabit propter peccata tua.

CAPUT

CAPUT V.

Supplex Jirmeja precatio ad Deum.

REcordare Jehova quid fit nobis; intuere & aſpice opprobrium noſtrum.

2 Poſſeſſio noſtra averſa eſt ad extraneos, domus noſtræ ad alienigenas.

3 Pupilli ſumus ac nullo patre, matres noſtræ tanquam viduæ.

4 Aquas noſtras pecuniâ bibimus, liga noſtra pretio obveniunt.

5 *Ab* incumbentibus collo noſtro perſequutionem patimur; laboramus, non permittitur quies nobis.

6 Ægyptio porrigimus manum, Aſſyrio, ut ſatiemur pane.

7 Patres noſtri peccavêre & non ſuperſunt: nos vero pœnas eorum ferimus.

8 Servi dominantur in nos, aſſerente nemine è manu illorum.

9 Periculo vitæ noſtræ aſſerimus panem noſtrum, propter gladium deſerti.

10 Pelles noſtræ ut furnus atratæ ſunt, propter procellas famis.

11 Mulieres Tzijone opprimunt, virgines in civitatibus Jehudæ.

12 Principes manu iſtorum ſuſpenduntur, facies ſenum non afficiuntur honore.

13 Juvenes ad molendum portant, & pueri ad ligna corruunt.

14 Senes è porta ceſſant, juvenes à modulatione ſua.

15 Ceſſat gaudium animi noſtri, convertitur in luctum chorus noſter:

16 Cadit corona capitis noſtri; væ jam nobis quòd peccaverimus.

17 Propter hoc eſt lãguidũ cor noſtrum, propter hæc obtenebrati ſunt oculi noſtri:

18 Propter montem Tzijonis qui deſolatus eſt, per quem vulpes erant libere.

19 Tu Jehova in ſeculum manes, ſolium tuum in unamquæ generationem.

20 Quare in æternum obliviſceris noſtri, derelinqueres nos, quam diu longa erunt tempora?

21 Reſtitue nos Jehova tibi, ut revertamur, renova dies noſtros, ut priſcis *diebus*,

22 Nam an omnino ſperneres nos, eſſerveſceres contra nos admodum?

JECHEZKEL.

CAPUT I.

Tres viſiones: quadriga Jechezkelis, typus providentiæ Dei.

QUum ageretur tricſimus annus quarti menſis *die* quinto, & verſarer inter deportatum multitudinem ad fluvium Cebaris; aperti ſunt cœli, & vidi viſiones Dei:

2 Quinto *die* menſis, ipſo anno quinto *qui fuit* à deportatione Regis Jehojachinis,

3 Omnino fuit verbum Jehovæ ad Jechezkelem filium Buzi Sacerdotẽ, in terra Chaldæorum ad fluvium Cebaris: fuitque ſuper eum manus Jehovæ illic.

4 Vidi ergo, quum ecce ventus turbinem veniret ab Aquilone, nubem magnam & ignem ſeſe accendentem, & ſplendorem ejus circumſtantem: è cujus medio *micabat* tanquam color vividiſſimus è medio illius ignis.

5 E medio *autem* illius, ſimilitudo quatuor animalium: atque hæc illorum ſpecies, ſimilitudo humana *erat* illis:

6 Et quaterni vultus unicuique, quaternaque alæ unicuique illorum.

7 Et pedes illorum, pes *quique* rectus (ſed pes imus ipſorum ſimilis *erat* imo pedi vituli) ſcintillantesque, ut color chalybis terſi:

8 Et manus humanæ ſub alis eorum in quaternis partibus ipſorum *erant*: facieſque eorum, & alæ eorum in quaternis *partibus* illis.

9 Conjunctis una ad alteram alis ipſorum non divertebant eundo, unumquodq; in tractum faciei ſuæ *objectum* ibant.

10 Ac ſimilitudo quidem faciei ipſorum, faciei humanæ *fuit*; ſed facies leonis ad dextram ipſis quatuor; & facies bovis à ſiniſtra ipſis quatuor: itemque facies aquilæ ipſis quatuor *erat*.

11 Facies autem eorum, & alæ eorum porrectæ *erant* ſurſum; unicuique binæ conjunctæ *erant* cujuſque, & binæ tegebant corpora ipſorum:

12 Et quiſq; in tractum faciei ſuæ *objectum* ibant; quocunq; erat ſpiritus ipſe iturus ibant, non divertebant eundo.

13 Similitudo autem iſtorum animalium, ſpecies ipſorum velut carbonum ignis, ardentium in ſpeciem lampadum, hæc *ergo ſimilitudo* indefinenter ibat inter ipſa animalia: & ſplendor *erat* huic igni, atque ex igne prodibat fulgur.

14 Ita hæc animalia excurrebant & revertebantur, in ſpeciem fulguris vehementiſſimi:

15 Ut autem vidi animalia illa; ecce rotam unam in terra ſecundum illa animalia in quatuor facies ipſius.

16 Species rotarum & opus earum, quæ colore beryllı thalaſſii, & ſimilitudo eadẽ ipſis quatuor *erat*; earumq; ſpecies & opus earum, ac ſi eſſet, rota *una* in rota *altera*.

17 *Ita ut* in quatuor partes ſuas euncibus illis irent: non diverterent eundo.

18 Et aſpidibus earum tanta altitudo *erat* ipſis, ut timorem injicerent: & canthi earum pleni oculis circumquaque in ipſis quatuor.

19 Euntibus autem illis animalibus, ibant hæ rotæ ſecundum illa; & quum attollerent ſe animalia ſurſum à terra, attollebant ſe rotæ.

20 Quocunque iturus erat illorum ſpiritus ibant, eo iturus erat ſpiritus illarum: & rotæ attollebant ſe è regione illorum, nam ſpiritus vitalis aderat rotis.

21 Euntibus illis ibant, & illis conſiſtentibus conſiſtebant; & attollentibus ſe illis

illis sursum è terra attollebant se rotæ è regione illorum, nam spiritus vitalis aderat rotis.

22 Similitudo autem expansi *erat* supra capita animalium, quasi specie crystalli formidabilis extensi supra capita eorum superne:

23 Et sub isto expanso alæ illorum rectæ, *pertinentes* una ad alteram: cuique binæ tegentes hinc, & binæ tegentes inde corpora ipsorum.

24 Et audiebam sonum alarum ipsorum quasi sonum aquarū multarum, quasi sonum omnipotētis euntibus illis, sonum conflictus quasi sonum exercitus: quum starent illi, consistebant alæ ipsorum.

25 Sed erat superne sonus expanso illi quod *erat* supra capita illorum; quando stantibus illis consistebant alæ illorum.

26 Supezne autem ad expansum illud quod *erat* supra caput illorum, quasi specie lapidis Sapphiri similitudo solii *erat*, & super similitudine illius solii similitudo quasi species hominis supeme insidētis ei.

27 Et vidi quasi colorem vividissimum, quasi speciem ignis intimi circumquaque; inde à specie lumborum illius sursum versus: à specie vero lumborum illius deorsum versus, vidi quasi speciem ignis, & splendoris circumstantis eum.

28 Qualis *est* species arcus qui exsistit in nubе tempore pluviæ, talis species illius splendoris *erat* circumquaque; hæc visio similitudinis gloriæ Jehovæ: hæc videns procidi in faciem meam, & audivi vocem loquentis:

CAPUT II.

Vocatio & commissio divina Jechezkelis.

NAm edixit mihi, fili hominis, consiste in pedes tuos & alloquar te.

2 Tum ingressus est in me spiritus quum alloqueretur me, & statuit me in pedes meos; ut audirem eum qui sermocinatus erat mecum.

3 Dixit igitur mihi, fili hominis, mitto te tum ego te ad filios Jisraelis, ad gentes rebelles quæ rebellarunt contra me; ipsi ut majores ipsorum defecerunt *rebellantes* in me ad hanc ipsum usque diem:

4 Ut ut filii isti *sint* obdurati vultu, & obfirmati animo, ego te sum missurus ad eos ut dicas eis, fidicit Dominus Jehovi,

5 Ut ipsi, sive audiant sive desistant, quia domus rebellionis sunt; ut inquiant scient Prophetam fuisse in medio sui.

6 Tu ergo fili hominis, ne timeto ab istis, & à verbis istorum ne timeto quod refractarii & spinei sint in te, & apud scorpiones habites: à verbis eorum ne timeto, & à facie eorum ne consternator, quod domus rebellis sint:

7 Ut eloquaris verba mea ipsis, sive audiant, sive desistant; nam rebelles sunt.

8 Sed tu fili hominis, auscultа quod ego tum dicturus tibi, ne esto rebellis ut domus rebellis ista; aperi os tuum, & comede quod ego daturus sum tibi:

9 Quum itaq; respicerē, ecce manū emissam ad me, ecce autē in ea volumen libri:

10 Quod explicavit in conspectu meo, eratque scriptum à fronte & à tergo: & scriptura in eo *erat* lamentationum, lugubrisque carminis, & væ. *Caput 3.*

11 Edixit igitur mihi, fili hominis, quod præsens est tibi comedes: comede volumen hoc, deinde abi, alloquere domū Jisraelis.

12 Itaque aperui os meum, fecitque ut comederem volumen illud,

13 Edicens mihi, fili hominis, ventrem tuum cibato, & viscera tua impleto volumine hoc quod ego do tibi: quod ubi comedi, fuit in ore meo pr melli dulcedine.

14 Deinde edixit mihi, fili hominis, abi, accede domum Jisraelis, ut alloquaris verbis meis ipsos.

15 Quia non ad populum utentē ignoto sermone & impedita lingua mitteris tu, ad domum Jisraelis quum mitteris:

16 Non ad populos multos utentes ignoto sermone & impedita lingua, quorum non intelligas verba (nonne si ad eos mitterem te, ipsi auscultaturi essent tibi?

17 Domus vero Jisraelis nolunt auscultare tibi, cum nolint auscultare mihi tum tota domus Jisraelis obfirmata fronte & duro corde sunt.)

18 Ecce dispono faciem tuam obfirmatam adversus faciem eorum, & frontem tuam obfirmatam adversus frontē eorum:

19 Similem lapidi pendiuumo, firmiorem rupe dispositi frontem tuam: ne timeto istos, neque consternator à facie istorum, quod domus rebellis sint:

20 Postea edixit mihi; fili hominis, omnia verba mea quibus alloquar te excipe animo tuo, & auribus tuis audi:

21 Sic abi, proficiscere ad multitudinem istam deportatam, ad populares tuos, ut alloquens eos indicas eis, sic ait Dominus Jehovi, sive audiant sive desistant.

22 Tum sustulit me spiritus, & audivi post me sonum concussionis magnæ: Benedictam gloriam Jehovæ, è loco ipsius:

23 Et sonum alarum illorum animalium contingentium alterius alteram, sonumque rotarum è regione illorum; sonum conjunctionis magnæ.

24 Quum autē spiritus tollēs me assumsisset me, abibā amarulentus æstu spiritus mei, sed manus Jehovæ fuit superior mea.

25 Itaque veni ad multitudinem deportatam Thelabib, secolas fluvii Cebarin & Hatēcheri, ubi habitabant illi: & desedi illic septem dies, agēs desolatus inter illos.

CAPUT III.

Officium boni prophetæ.

FUit autem exactis septem diebus fuit inquā verbū Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, speculatorem dedi te domui Jisraelis; ut audias ex ore meo verbum, & admoneas eos à me.

3 Quum dixero improbo, utique moriturus es, tu autem non admoneris eum, neque allequutus fueris ut admoneas improbum *revocem* à via ejus improbissima; ut serves eum: iste improbus in sua iniquitate morietur, sed sanguinem ejus è manu tua reposciturus sum.

4 Tu vero quum admonueris improbum & non reversus fuerit ab improbitate sua, & à via illa sua pessima, iste in sua iniquitate morietur, & tu animâ tuâ eripueris.

5 Sin autem avertetur justus à justitia sua, & faciet iniquitatem, me disponente offendiculum coram eo morietur ille: quum non admoneueris eum, in peccato suo morietur, neque recordationi erunt omnia justa ejus opera quæ fecerit, sed sanguinem ejus è manu tua reposcam.

6 Tu vero quum admonueris justum ut non peccet justus, si ipse non peccet amplius: omnino vivet quia admonitus fuerit, & tu animam tuam eripueris.

7 Deinde fuit super me ibi manus Jehovæ; & dixit mihi, surge, egredere in istam convallem, & ibi alloquar te.

8 Itaque surgens exivi in illam convallem: ubi ecce gloria Jehovæ stabat, ut gloria illa quam videram ad fluvium Cebaris: & procidi in faciem meam.

9 Sed ingressus in me spiritus fecit ut consisterem in pedes meos; & alloquutus me *Jehova* edixit mihi, ingredere, includ te intra domum tuam.

10 Tu autem, ô fili hominis, ecce; indiderunt tibi densos funes & vinxerunt te illis, ut non prodeas in medium ipsorum.

11 Ideoque linguam tuam agglutinaturus sum palato tuo, ut obmutescas, ac non agas reprehensorem apud illos; quia domus rebellis sunt:

12 Sed quum alloquendo te aperiam os tuum, indices eis, sic ait Dominus Jehovi: qui auditurus est audiat, & qui destiturus, desistat; quam domus rebellis sunt.

CAPUT LV.

Scriptura pana imminentis urbi, fulla in Latere.

TU ergo fili hominis, accipe tibi latere quem ponas in conspectu tuo; ut incidas in eum civitatem, Jerusalaim:

2 Et disponens obsidionem in eam, extruensque in eam propugnacula diffundes in eam aggestas moles: & disponens in eam castra pone contra eam primores *ravenis* circumquaque.

3 Deinde tu accipe tibi sartaginem ferream, quasi ponas *pro* muro ferreo inter te & civitatem istam: ut obfirmata facie tua adversus eam, cingatur obsidione, & obsidete illam; signum *pro* domo Israelis.

4 Tu autem incumbe lateri tuo sinistro, quum apposueris ei iniquitatem domus Israelis: numero dierum quibus incumbes ei, ferens, iniquitatem illorum.

5 Ego vero, do tibi annos iniquitatis illorum pro numero annorum, trecentos nonaginta dies; quibus feres iniquitatem domus Israelis.

6 Quumque eris absoluturus eos, incumbens lateri tuo dextero secundo, ut feras iniquitatem domus Jehudæ: quadraginta dies, diem unumquemque do tibi pro unoquoque anno.

7 Ad obsidionem vero Jerusalaimorum obfirmato faciem tuam, cum brachio tuo nudato; sic prophetabis contra ea.

8 Ecce autem impono tibi densos funes ut non obvertas te à latere uno in alterum, donec absolveris dies obsidionis tuæ.

9 Tu quoque accipe tibi triticum, & hordeum, fabasque, & lentes, & milium, ac zeam, quæ indas in vas unum ut facias tibi ex eis panem *de* numero dierum quibus incumbes lateri tuo, trecentis nonaginta diebus comedes illum.

10 Cibus autem tuus quem comedes, pondere viginti siclorum in diem eritde tempore in tempus *statum* comedes illum:

11 Et aquam ad mensuram bibito, sextam hinis: de tempore in tempus *statum* bibito.

12 Comedes autem eum *ut* placentam hordeaceam: & ad orbes excrementi humani parabis placentam istam in oculis illorum.

13 Præterea dixit Jehova, ita comedent Jisraelitæ cibum suum immundum; inter gentes quo dispellam ipsos.

14 Tum dixi, Aha Domine Jehovi, ecce anima mea non *est* impurata; nam cadaver, aut discerptum non comedi à puritia mea huc usque, neque intravit os meum caro abominanda:

15 Et dixit mihi, vide, do tibi egesta bovum pro orbibus stercoris humani; ut pares panem tuum ad illa:

16 Nam, inquit mihi, fili hominis, ecce ego fracturus sum baculum panis Jerusalaimis, ita ut comedant panem, pondere ac cum sollicitudine; & aquas mensura ac cum stupore bibent:

17 Ut defecti pane & aqua, obstupescant singuli atq; exhabescant in iniquitate sua.

CAPUT V.

Typus vastationis urbis in vasorâ capitis & barbæ Jechezkelis.

POstea tu, fili hominis, accipe tibi gladium acutum, novaculam tonsoriam, accipito tibi, ut transmittas eam super caput tuum & per barbam tuam: sumensque tibi tratinam *justi* ponderis, dividas *illos* eorum.

2 Tertiam partem igne combures in civitate, quando completi erunt dies obsidionis: & accipiens alteram tertiam percuties gladio circa illam, reliquam ventertiam disperges in ventum, nam gladio exserto persequar istos.

3 Attamen excipies inde paucos numero, quos ligaturus es in alis tuis:

4 Et ex istis adhuc accipies quos proijcies in ignem, & combures eos igne: inde prodibit ignis in totam domum Jisraelis.

5 Sic ait Dominus Jehovi, ista *sunt* Jerusalaima, *urbs* quam in medio Gentium posueram, & cui circúdederam regiones,

6 Sed mutavit jura mea in improbitatem plus quam Gétes ipsæ, & statuta mea plus quam regiones quæ circumstant eam; quia jura mea spreverunt, & in ipsis statutis meis non ambulaverunt.

7 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eo quod cumulatim plus quam gentes ipsæ quæ circumstant vos in statutis meis non ambulastis, & jura mea non feciſtis; ac ne quidem secundum jura gentium quæ circumstant vos feciſtis:

8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce me, irruentem in te, me quoque, ut efficiam in medio tui judicia in oculis ipsarum Gentium:

9 Facturus enim sum in te *judicia* cujusmodi nō feci, & cujusmodi non sum facturus amplius; propter abominationes tuas.

10 Idcirco patres comedent filios in medio tui, & filii comedent patres suos; & exercens in te judicia dispergam omnes reliquias tuas in omnem ventum.

11 Idcirco *ne* viram ego, dictum domini Jehovi, niſi eo quod sanctuarium meum impuraſti omnibus rebus detestādis tuis, & rebus omnibus abominandis tuis, ideo tum ego succidam, ut non parcat oculus meus, tum etiam ego non utar clementia.

12 Tertia tui pestе morientur & fame consumentur in medio tui; tertia autem altera gladio cadent circa te; reliquam vero tertiam in omnem ventum dispergam, & exserto gladio persequar eos.

13 Ita consummabitur ira mea, & collocans excandescentiam meam in istis, ultione consolabor me: experientúrque me Jehovam eloquutum esse in zelo meo, quando consummabo excandescentiam meam in ipsis,

14 Et disponam te in vastitatem & in opprobrium apud gentes quæ circumstant te in oculis omnium transeuntium:

15 Et erit opprobrium convitiumque eruditioni & stupori Gētibus quæ circumstāt te; quum exercuero in te judicia ira, extandescentiaque, & correptionibus excandescentiæ (ego Jehova eloquutus sum)

16 Quum immisero sagittas famis pestíferas in eos qui fuerunt ad corruptionem, quas immittam ad corrumpendum vos: & famem colligens contra vos fregero solido baculum panis:

17 Immisero inquam contra vos famem, bestiamque pessimam orbaturus te, pestisque & cædes pervaserit te: denique vastationem immisero in te; ego Jehova eloquutus sum.

CAPUT VI.

Idolatriæ pœna prædicitur.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, edicendo,

2 Fili hominis, dispone faciem tuam versus montes Jisraelis, & prophetam age apud eos:

3 Tum dices eis, ô montes Jisraelis, audite verbum Domini Jehovihic ait Dominus Jehovi montibus, & collibus, alveis aquarum, & vallibus; ecce me, me inquam adducentem contra vos gladium, & perditurum excelsa vestra.

4 Nam desolabuntur altaria vestra, & confringentur subdiales statuæ vestræ; prosternamque confossos vestros coram diis stercoreis vestris.

5 Disponam etiam cadavera Jisraelitarum coram diis stercoreis ipsorum; & dispergam ossa vestra circum altaria vestra:

6 In omnibus sedibus vestris ipsæ civitates vastabuntur & excelsa desolabuntur: ut vastentur & desolentur altaria vestra, confringāturque; & abolesantur stercorei dii vestri, & succidantur subdiales statuæ vestræ, ac deleantur opera vestra:

7 Et cadent confossi in medio vestri, ut experiamini me esse Jehovam.

8 Sed reliquos faciam, quum erunt vobis qui evaserint gladio, in Gentibus; quum dispersi fueritis in regiones,

9 Et qui ex vobis evaserint recordabuntur mei in Gentibus ubi captivi decinebuntur: me fractum fuisse ab animo ipsorū scortante qui recessit à me, & ab oculis ipsorum qui scortantes sequebuntur stercoreos deos ipsorum, & fastidio erunt sibi ipsis, *respicientes* ad mala quæ fecerint, ad omneis res abominandas suas.

10 Et agnoscent me esse Jehovam; non frustra loquutum fuisse, me affecturum ipsos hoc malo.

11 Sic ait Dominus Jehovi, percute manu tua, & plaude pede tuo, & dic, ah, *respiciens* ad omnes abominationes pessimas domus Jisraelis: quibus gladio, fame, & pestе casuri sunt.

12 Longinquus pestе morietur, & propinquus gladio cadet, reliquus autem & obsessus, fame morietur: denique consummabo excandescentiam meam in eos:

13 Ut agnoscatis me esse Jehovam, quum erunt confossi eorum inter Deos stercoreos ipsorum, circa altaria illorum; ad omnem collem excelsum, in omnibus cacuminibus montium, & sub omni arbore virente, ac sub omni quercu densa, ubicumque loci posuerint odorem gratum omnibus stercoreis diis ipsorum:

14 Quum extendens manum meam contra eos, reddidero terram hanc desolatiſsimam, magis desolatam quam desertum ad Diblam in omnibus sedibus ipsorum: ut agnoscant me esse Jehovam.

CAPUT VII.

Comminatio extremæ calamitatis.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Heus tu fili hominis, *ac*, sic indicit Dominus Jehovi terræ Jisraelis finēmadvenit ipse finis in quatuor oras istius terræ.

3 Jam finis impendet tibi, quum immittens iram meam in te judicabo te secundum

secundum vias tuas, & reponam super te omnes abominationes tuas.

4 Neque parcet oculus meus tibi, neque miserebor: sed vias tuas super te reponam, & abominationes tuæ in medio tui erunt: ut experiamini me esse Jehovam.

5 Sic ait Dominus Jehovi; malum, unicum malum ecce advenit.

6 Finis advenit, advenit ille finis, pervigil irruit in te; ecce advenit *illud*.

7 Supervenit matutinum illud tibi: ô habitator istius terræ: advenit tempus illud, propinquus est dies ille, vexationis, non autem echus montium.

8 Jam cominus *adsum*, effundam excandescentiam meam super te, & consummabo iram meam in te: judicabo te secundum vias tuas: & reponam super te omnes abominationes tuas.

9 Nesque parcet oculus meus, neque miserebor: secundum vias tuas tibi reponam, & abominationes tuæ in medio tui erunt, ut experiamini me Jehovam *esse* percutientem.

10 Ecce diem illum, ecce advenient: *matutinum* prodiit macerinum illud, effloruit virga ista, germinavit superbiam:

11 Ipsa violentia assurrexit ad virgam improbitatis: nemo ex eis, neque ex multitudine ipsorum, neque ex Thrasonibus ipsorum, *superfluum est*, neque lamentum de ipsis *erit*.

12 Advenit illud tempus, perrigit dies: ille, emptor, ne lætetur, & venditor ne lugentem agat: quia æstus *in* impendet toti multitudini ejus.

13 Nam venditor ad rem venditam non est reversurus, quamvis adhuc in integro sit caterva eorum *quæ venditæ*: visio enim toti multitudini ejus non reversura est, & singuli in iniquitate sua non sunt confirmaturi se caterva sua.

14 Clangent classico ut compirent omnia, sed nullus proficit ad bellum: quia æstus *in* meus *exstat* in totam multitudinem ejus.

15 Gladius ipse foris, pestis autem & fames intus: qui in agro *erit* gladio morietur, qui vero in civitate, eum fames & pestis consumtura *est*.

16 Sed ex eis qui evaduri sunt evadent, & erunt in ipsis montibus velut columbæ vallium: trepidantes omnes: quisque propter iniquitatem suam.

17 Omnes manus debilitabuntur, & omnia genua in aquas abitura sunt.

18 Et accingent vel ici a, tegetes ipsos horrore; deniq; in omni facie erit pudor, & in omnibus capitibus ipsorum calvitium.

19 Argentum suum per plateas abjicient, & aurum ipsorum separationi erit: argentum ipsorum & aurum ipsorum non poterit eripere ipsos die furoris Jehovæ: & ipsos non satiabunt, & viscera sua non explebunt: eo quod offendiculum iniquitatis ipsorum sit.

20 Quin decorem ornatus sui, illum ad excellentiam posuerat, imagines abominationum suarum, & rerum detestabilium suarum fecerunt in eo: idcirco illam statui ipsis in separationem.

21 Tradam eam illam in manu extraneorum in direptionem, & improborum hujus terræ prædæ; quiprophanabunt illam.

22 Et avertetur me faciem meam ab ipsis ubi prophanaverint absconsum meum: invadent *eum* in ipsum effractores & prophanabunt ipsum.

23 Para funem: quia terra ista plena est causis capitalibus, & ipsa civitas plena est violentia.

24 Ideo adducam pessimos gentium ut hæreditario jure possideant domos istorum: faciamq; ut cesset excellentia fortiū, & prophanentur ii qui sanctificant ipsos.

25 In excidium devenit, & quærentibus pacem nulla erit.

26 Eruptio superveniet eruptioni, & rumor adrumorem erit; desiderabuntque visionem à Propheta, & lex peribit à Sacerdote, consiliumque à senibus.

27 Rex ipse tomentabit lugebit, & Princeps induet vestem desolationis, ac manus populi terræ conturbabuntur: pro via ipsorum agam cum eis, & prout jus ipsorum est judicabo ipsos; ut experiantur me esse Jehovam.

CAPUT VIII.

Quatuor visiones: populus Judaicus est inversus & eversus Decalogus.

FIlic autem anno sexto, mense sexto, die quinto illius mensis, me sedente domi meæ, Senioribus, Jehudæ sedentibus coram me; ut accideret mihi illic manus Domini Jehovi.

2 Etenim *visionem* vidi, quod ecce similitudo *hominis* quasi specie ignis, à specie lumborum ejus deorsum versus *ignis*: à lumbis autem ejus sursum versus quasi specie solis rutili, similis colori vividissimo.

3 Qui extendens formam manus, assumsit me cincinno capitis mei: & accelleravit me Spiritus inter terram & cœlum: deduxit me Jerusalem in visionibus Dei, ad ostium portæ interioris spectans ad Aquilonem: ubi *erat* sedes idoli zelotypiæ quod provocat ad zelotypiam.

4 Ecce autem illic gloria Dei Israelis, secundum speciem quam videram in ipsa convalle.

5 Tum dixit mihi, fili hominis, attolle jam oculos tuos *ad* viam *hanc versa*: Aquilonem versus; cumque sustulissem oculos meos *ad* viam Aquilonem versus, ecce ab Aquilone ad portam ipsius altaris idolum illud zelotypiæ in ipso ingressu.

6 Postea dixit mihi, fili hominis, videsne quid isti faciant? abominationes *has* maximas; quas domus Israelis faciunt his, ut longe recedam à Sanctuario meo, sed amplius iterū videbis, abominationes maximas.

7 Et deduxit me ad portam atrii alterius: ubi quum aspicerem, ecce foramen unum in ipso pariete.

8 Itaq; edixit mihi, fili hominis, fode jam in isto pariete; quumq; fodissem in ipso pariete, ecce portam unam.

9 Tum edixit mihi, ingredere & aspice abominationes pessimas quas isti faciunt hic.

10 Ingressus itaq; aspexi; ecce autem omnes formas reptilium & jumentorum detestandorum, omniumq; stercoreorum deorum domus Jisraelis: expressum *opus* in pariete ipso circumquaque:

11 Et septuaginta viros è Senioribus domus Jisraelis, cum Jazzanja filio Schaphanis stante in medio ipsorum, stantes coram illis, quemq; thuribulum suum *habentem* in manu sua: ita ut abundans nubes suffitus ascenderet.

12 Post dixit mihi, vidistine, fili hominis, quæ seniores domus Jisraelis faciant in tenebris, quisq; in conclavibus figuratis suis? quia dicunt, non *est* Jehova qui videat nos, dereliquit Jehova terram hanc.

13 At, inquit mihi, amplius adhuc videbis abominationes maximas quas isti faciunt:

14 Et deduxit me ad ostium portæ domus Jehovæ quæ *est* ad Aquilonalem tractum: ecce autem mulieres sedebant deflentes Thammuzum.

15 Postea dixit mihi, vidistine, fili hominis? amplius adhuc visurus es abominationum, *abominationes* majores istis.

16 Et deduxit me in atrii domus Jehovæ interius; ecce autem in porta templi Jehovæ inter porticum & altare quasi viginticuinq; viros: quorum posteriora *obversa erant* versus templū Jehovæ, facies autem Orientem versus, & adoratio ipsorum Orientem versus ad Solē *firebatur*.

17 Tum dixit Deus, vidistine, fili hominis? an levius est quicquam visum domui Jehudæ quam facere abominationes istas quas faciunt hic? nam impleverunt terrā hanc violentia, & aversi sunt ad provocādum me, ecce autem jam præmittunt plantarum surculos ante faciem suam:

18 Propterea etiam ego facturus sum *factum* in excandescentia, non parcet oculus meus, neq; utar clementia; & quamvis clament in auribus meis voce magna, non exaudiam eos.

CAPUT IX.

Conservatio virorum in media clade.

DEinde inclamavit me audiente voce magna, dicendo, admovete præfecturas istius civitatis; & instrumentum quisq; suum lethiferū *habeto* in manu sua.

2 Tum ecce sex homines venientes à via portæ superioris, quæ est obversa ad Aquilonem, quemq; cum instrumento dissipationis suo in manu sua, & virum unum inter eos indutum *vestibus* lineis cum atramentario scribæ ad lumbos suos: qui venientes cōstiterunt juxta altare æneum.

3 Gloria autem Dei Jisraelis extulit se à Cerubinis quibus insidebat, ad limen ipsius domus; & inclamavit virum illum indutum *vestibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium scribæ,

4 Edixitq; Jehova ei, transi per medium istius civitatis, per medium *urbis* Jeruschalaimorum, & insignito signo frontes illorum hominum qui suspirant & qui exclamant propter omnes abominationes istas quæ fiunt in medio illius.

5 *Reliquis* autem illis edixit me audiente, transite per hanc civitatem post eum, & percutite; ne parcito oculus vester, neq; utamini clementia;

6 Senem, juvenem, & virginem, parvulosque, & fœminas interficitote ad internecionem, sed ad ullum virum cui inerit hujus signum ne accedite te, & à sanctuario meo incipitote (itaq; incipiebant ab hominibus illis Senioribus qui *erant* ante ipsam domum)

7 Et impurate, ait illis, domum ipsam, & implete atria ipsa confossis, exite: ut exeuntes percutiant in civitate ipsa.

8 Fuit autem percutientibus ipsis, quum reliquus essem ego; ut procidens in faciem meam clamarem, & dicerem, Aha Domine Jehovi, an perditurus es omnes reliquias Jisraelis, effundendo excandescentiam tuam super Jeruschalaima?

9 Qui dixit mihi, iniquitas domus Jisraelis & Jehudæ magna est supra modum, & repleta est ista terra cædibus, ipsaque civitas plena perversione: quia dixerunt dereliquit Jehova hanc terram, neq; Jehova *est* qui respiciat.

10 Quapropter etiam ego, non parcet oculus meus, neq; utar clementia: viam eorum in caput ipsorum reponam.

11 Tum ecce vir ille indutus *vestibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium, retulit rem dicendo; feci quemaddum præceperas mihi.

CAPUT X.

Prima de igneis rotis mystica. Quadrige offendentur super civitatem.

ME autem vidente, quum ecce in illo expanso quod *erat* supra caput Cerubinorum, similem lapidi sapphirino, quasi speciem similitudinis solii; apparuit super ipsos *Jehova*;

2 Qui alloquutus virum illum indutum *vestibus* lineis, dixit, ingredere intervallum orbium in locum Cerubinorum, & imple pugnos tuos prunis igneis ex intervallo Cerubinorum, & sparge contra istam civitatem: qui ingressus est ante oculos meos.

3 Cerubini autem stabant à dextera domus, quum ingrederetur vir ille, & nubes implebat atrium interius.

4 Tum extulit se gloria Jehovæ à Cerubinis supra limen domus, estq; impleta domus nube, atrium vero impletum

ſplendore gloriæ Jehovæ.

5 Et ſonus alarum Cerubinorum audiebatur uſq; ad atrium exterius, quaſi ſonus *Dei* fortis omnipotentis quum loquitur.

6 Fuit autem quum præcepiſſet viro illi induto *veſtibus* lineis, dicendo, accipe ignem ex intervallo horum orbium, ex intervallo Cerubinorum, ut ingreſſus ille conſiſteret juxta rotas.

7 Et extendens Cerub unus manum ſuam ex intervallo Cerubinorum ad ignem illum qui *erat in* intervallo Cerubinorum, ſumſit & indidit pugnis *illius* induti *veſtibus* lineis: qui accipiens exivit.

8 Apparebat enim in Cerubinis, forma manus hominis ſub alis ipſorum.

9 Tum vidi, quod ecce quatuor *quidem* rotæ juxta ipſos Cerubinos, rota una quæque juxta Cerubinum unumquemque: quarum rotarum ſpecies *erat* ſimilis colori lapidis beryllı thalaſſii:

10 Et ſpecies illarum quatuor *erant* ſimilitudine una, ac ſi eſſet rota *una* in medio rotæ *alterius*:

11 Euntibus illis *Cerubinis*, in quaternas partes ipſarum ibant, non divertebant eundo, nam ad locum quo ſpectabat ipſum caput ſequebantur ipſum, non divertebant eundo.

12 Sed totum corpus illorum, dorſaque illorum, ac manus illorum, alæq; illorum; etiam rotæ ipſæ plenæ oculis *erant* circumquaq; ipſorum quatuor, rotarum*que* ipſorum.

13 Hæ autem rotæ, ipſæ vocatæ ſunt orbis me audiente:

14 Quatuor vero facies *erant animali* unicuique: facies unius, facies *erat* Cerubi, facies autem alterius facies hominis, & tertii facies leonis, & quarti facies aquilæ.

15 Ita extulerunt ſeſe Cerubini, hoc *eſt* animal quod viderâm ad flumen Cebaris.

16 Euntibus Cerubinis autem iverũt rotæ ipſæ juxta illos, & attollentibus Cerubinis alas ſuas ad efferendũ ſe è terra, non diverterunt rotæ ipſæ quoq; ab illis:

17 Conſiſtentibus *illis* conſtiterunt, & efferentibus ſe illis extulerunt ſe cum illis; quia ſpiritus vitalis aderat ipſis.

18 Egreſſa igitur gloria Jehovæ è *loco qui erat* ſupra limen domus, & ſtans ſuper Cerubinos:

19 Quam levantes Cerubini alas ſuas, extuliſſent ſe è terra ante oculos meos eũdo, & rotæ e regione illorũ, ſubſtitit *animal adoſtiũ* portæ domus Jehovæ primũ, & gloria Dei Iſraelis inſidẽs illis ſuperne.

20 Ipſum *eſt* animal illud quod videram ſubjectum Deo Iſraelis ad flumen Cebaris, & cognovi Cerubinos eos eſſe.

21 Quaternæ facies unicuique, & quaternæ alæ unicuique; ſimilitudoq; manuum hominis ſub alis illorum *erat*.

22 *De* ſimilitudine deniq; faciei ipſorum, eadem facie quam viderâm ad flumen Cebaris, *erant* ſpecies ipſorum, illarumque: quiſque in tractum faciei ſuæ *objectum* ibant.

CAPUT XI.

Cor lapideum commutandum cum carneo.

TUlm attolleas me ſpiritus adduxit me ad portam domus Jehovæ primam, quæ ſpectat Orientem verſus, ubi ecce in oſtio illius portæ viginticuinque viros: inter quos videbam Jaazanjam filium Hazzuris, & Pelatjam filium Benajæ principes populi:

2 Dixitq; mihi, fili hominis, hi *ſunt* viri iſti qui cogitant vanitatem, & qui ineunt conſilium malum in hac ipſa civitate:

3 Qui dicunt, non in propinquo ædificandæ *ſunt* domus; hæc *urbs futura eſſet* olla, & nos caro illa.

4 Idcirco Propheta contra iſtos: propheta, ó fili hominis.

5 Et accidente mihi ſpiritu Jehovæ, dixit mihi, dic, ſic ait Jehova, ita dicitis ó domus Iſraelis; nam eorũ quæ veniunt in ſpiritum veſtrum unumquodq; ego novi.

6 Multiplicatis confoſſos veſtros in civitate hac: & impletis vicos ejus cõfoſſis;

7 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, confoſſi veſtri quos diſponitis in medio ejus, hi *ſunt* illa caro, & hæc *urbs* olla ipſa *eſt*: vos autem educam è medio ejus.

8 Gladium timetis; & gladium adducam ſuper vos, dictum Domini Jehovi.

9 Nam educens vos è medio ejus tradam vos in manum alienorum, & exercebo contra vos judicia.

10 Gladio cadetis, in termino Iſraelis judicabo vos, ut experiamini me eſſe Jehovam.

11 Hæc non eſt futura vobis olla, aut vos futuri in medio hujus caro, *diſjectos* in terminum Iſraelis judicabo vos:

12 Ita experiemini me eſſe Jehovam, quicumq; in meis ſtatutis non ambulatis, & mea jura non facitis; ſed ſecundum jura Gentium quæ circumſtant vos facitis.

13 Fuit autem me prophetante, ut Pelatja filius Benajæ moreretur: quapropter procidens in faciem meã, & exclamans voce magna dixi, aha Domine Jehovi, tu cõſummationem facis cum reliquiis Iſraelis.

14 Sed fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

15 Fili hominis, *ſunt* fratres tui, fratres tui, neceſſarii tui, & tota domus Iſraelis, quanta quanta eſt, quibus dicunt habitatores Jeruſchalaimorum, longe abeſte à Jehova, noſtra eſt, *nobis* data eſt hæc terra in hæreditatem.

16 Idcirco dic, ſic ait Dominus Jehovi; quod procul abegerim eos in gentes, & quod diſperſerim eos in regiones: attamen ſum eis ſanctuarium paruiſper in ipſis regionibus quo venerunt.

17 Idcirco dic, ita ait Dominus Jehovi, & congregabo vos ex iſtis populis, & recipiam vos è regionibus in quas diſperſi eſtis: & dabo vobis terram Iſraelis.

18 Quamque

12 Quumq; venerint illuc, amovebunt omnia detestabilia ejus omnesq; abominationes ejus ab ea.

19 Nam indam ipsis cor unum, & spiritum novum ponam in medio vestri: amovens, inquam, cor lapideum à carne eorum indam eis cor carneum:

20 Ut in statutis meis ambulent, & jura mea observantes faciant illa: sintque mihi populus, & ego illis sim Deus.

21 At illis *quorum* animus obibit intima detestabilia & abominationes istorum, viam suam in capite ipsorum reponam, dictum Domini Jehovi.

22 Deinde quum extulissent Cerubini alas suas, cum rotis è regione ipsorum; quibus insidebat gloria Dei Jisraelis supernè.

23 Ascendit gloria Jehovæ è medio civitatis ipsius, substititq; super montem qui *est* ab Oriente civitati.

24 Et spiritus attollens me reduxit me in Chaldæã, ad multitudinẽ deportatã hac ipsa visione *oblata* per spiritum Dei, quum ascendisset à me visio hæc quam videbã:

25 Et eloquutus sum apud multitudinem deportatam, omnia verba Jehovæ, quæ ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Præludium calamitatis Judæorum.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me, dicendo.

2 Fili hominis, in medio domus rebellis cõsides; quibus *sunt* oculi ad videndũ, nec viderũt, quibus aures ad audiendũ, nec audiverunt, quia domus rebellis sunt.

3 Tu itaq; fili hominis, para tibi instrumenta migrationis, & migra de die ante oculos eorum: quũ emigraveris è loco tuo in locum alterum, ante oculos eorum, fortasse visuri sunt, nam domus rebellis sunt.

4 Quum autem extuleris instrumenta tua ut *efferantur* instrumẽta migrationis, de die ante oculos eorum: tu egredieris vesperi ante oculos ipsorum, ut qui procedunt in migrationem.

5 Ante oculos illorum perfode tibi in muro *foramen*, per quod educas *illos*:

6 Ante oculos illorum super humerum portans, cæca nocte educito, faciem tuam operito, ut non aspicias terram hanc: nam ostentum propono te domui Jisraelis.

7 Ita igitur faciens quemadmodum jussus fueram, instrumenta mea extuli ut *efferantur* instrumenta migrationis de die, ac vesperi perfodi mihi in muro *foramen* manu: cæca nocte educens *illos*, super humerum portavi ante oculos illorum.

8 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me mane, dicendo,

9 Fili hominis, an non dixerunt tibi domus Jisraelis, domus ista rebellis; quid facis?

10 Dic illis, sic ait Dominus Jehovi: ipsius *est* principis onerosa hæc prophetia *qui est* Jeruschalaimis, & totius domus Jisraelis, qui sunt illic.

11 Dic, ego sum ostentum vestrum: quemadmodum feci sic fiet illis, migratione in captivitatem abibunt.

12 Nam princeps ipse qui *est* in medio illorum, super humerum portans, cæca nocte egredietur, in muro perfodient *foramen* ad educendum eo: faciem suam operiet, ut non aspiciat ipse oculo suo terrã.

13 Sed expandam rete meum contra ipsum, & capietur sagena mea; deducamq; eum in Babyloniam terram Chaldæorum, quam non videbit, & ibi morietur.

14 Et omnes circumstantes eum, auxiliares ejus, & omnia agmina ejus dispergam in omnem ventum; & gladio exserto persequar eos:

15 Ut experiantur me esse Jehovam, quum sparsero eos in gentes, & dispersero eos per regiones.

16 Reliquos autem faciam ex eis homines paucos à gladio, à fame, & à peste: ut enarrent omnes abominationes eorum in gentibus quo devenerint; deniq; ut cognoscant me esse Jehovam.

17 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me edicendo,

18 Fili hominis, panem tuum in commotione comedito: & aquas tuas cum tremore & cum sollicitudine bibito:

19 Postea indices populo hujus terræ, sic ait Dominus Jehovi in habitatores *urbis* Jeruschalaimorum, in terram Jisraelis, panem suum cum sollicitudine comedent, & aquas suas cum desolatione bibent: ut desolata terra illius destituatur iis quibus plena est, præ violentia omnium qui habitant in ea:

20 Et ipsæ civitates habitatæ devastentur, ac terra ipsa desolata sit; ita experientini me esse Jehovam.

21 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

22 Fili hominis, quid *sibi vult* proverbium istud apud vos de terra Jisraelis, dicentium: producentur dies illi, aut peribit omnis visio?

23 Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, facturus sum ut cesset proverbium hoc, neq; utantur eo amplius in Jisraele: quin potius, dic eis, prope sunt dies ipsi, & res cujusq; visionis:

24 Non enim erit amplius ulla visio vanitatis, aut divinatio blandientis, in medio domus Jisraelis.

25 Nam *ut* ego *sum* Jehova, eloquar quodcumq; verbum eloquaturus sum & fiet, non protrahetur *tempus* amplius: quum diebus vestris, ô domus rebellis, eloquar verbum, etiam efficiam illud, dictum Domini Jehovi.

26 Deniq; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

27 Fili hominis, ecce domus Jisraelis dicunt, visio ista quam iste videt, ad dies multos *visa est*, & in tempora longinqua prophetat iste.

28 Idcirco dic eis, sic ait Dominus

Jehovi, non protrahetur amplius *tempus* omnium verborum meorum: quod eloquutus fuero verbum, etiam fiet, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XIII.

Pſeudoprophetæ confutati.

1 DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, propheta contra prophetas Jiſraelis iſtos prophetantes: dices autem prophetis *prophetantibus* ex animo ſuo, audite verbum Jehovæ.

3 Sic ait Dominus Jehovi, væ iſtis prophetis ſtultiſſimis, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & quæ non viderunt.

4 Similes vulpibus per vaſtitates, prophetæ tui ſunt, ô Jiſrael.

5 Non aſcenditis ad irruptiones, aut obducitis ſepem pro domo Jiſraelis; ut conſiſtat in bello die Jehovæ.

6 Vident vanitatem & divinationem mendacii, qui dicunt, dictum Jehovæ, quum Jehova non miſit ipſos, & ſpem faciunt fore ut præſtet verbum.

7 An non viſionem vanitatis videtis, & divinationem mendacii dicitis; dicentes, dictum Jehovæ, quum ego non loquutus ſum?

8 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eo quod loquimini vanitatem & videtis mendacium; idcirco ecce me contra vos, dictum Domini Jehovi.

9 Erit enim manus mea contra Prophetas iſtos, qui vident vanitatem & qui divinant mendacium; in conſilio populi mei non erunt, & in deſcriptione domus Jiſraelis non conſcribentur, neq; in terram Jiſraelis venient: ita experiemini me eſſe Dominum Jehovam.

10 Eo quod multis modis fecerunt ut erraret populus meus, *dicentes* pacem *eſſe* ubi nulla *eſſet* pax: quumq; hic exſtruit luteum parietem, ecce illi obducunt ipſum inepto *tectorio*:

11 Dic obducentibus ineptum *tectorium*, atqui caſurus eſt: erit imber inundans, & vos ô lapides immanis grandinis caſuri eſtis, & ventus procelloſiſſimus diffindet *eum*.

12 Quum ecce ceciderit paries iſte, an non dicetur vobis, ubi *eſt* tectorium illud quod obduxiſtis?

13 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, & diffindam vento procelloſiſſimo in excandeſcentia mea: & imber inundans in ira mea futurus eſt, lapidesq; immanis grandinis in excandeſcentia ad conſumtionem:

14 Ita deſtruam parietem quem obduxeritis inepto *tectorio*, & proſternam eum in terram, adeo ut retegatur fundamentum ejus; eaq; ruente conſumemini in medio ejus, ut experiamini me eſſe Jehovam.

15 Sic ubi conſummavero excandeſcentiam meam in parietem illum, & in eos qui obducunt illum inepto *tectorio*; dicam de vobis, minime *eſt* paries ille, & minime qui obducebant illum.

16 *Iſti* Prophetæ Jiſraelis qui prophetant pro *urbe* Jeruſchalaimorum, & qui vident ei viſionem pacis; quum nulla ſit pax, dictum Domini Jehovi.

17 Tu quoque, fili hominis, oppone faciem tuam filiabus populi tui quæ prophetiſſas agunt ex animo ſuo; & propheta contra eas,

18 Dicens, ſic ait Dominus Jehovi, væ conſuentibus pulvillos pro omnibus axillis brachiorum *populi* mei, & parantibus confibulas pro capite cujuſq; ſtaturæ ad venandum animas; animas venamini in populo meo, & animas vobis vivas conſervatis:

19 Et prophanatis me apud populum meū pro pugillis hordei, & fruſtulis panis, morte afficiendo animas quæ non morerentur, & victuras prædicando animas quæ non ſunt victuræ: mentiendo apud populum meum, qui auſcultant mendacio.

20 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra pulvillos veſtros quibus vos illic venamini animas *abducitur* in floralia, & lacerabo illos à brachiis veſtris. & dimittam animas quibus vos in floralia *abducentes* venamini animas *virorum*:

21 Et lacerabo confibulas veſtras, ut eripiam populum meum è manu veſtra, neque ſint amplius in manu veſtra prædæ: ita experiemini me eſſe Jehovam.

22 Eo quod atterunt animum juſti falſo, quem ego non eram affecturus dolore; & confirmant manus improbi, ut non revertatur à via ſua peſſima ut in vita conſerven eum:

23 Idcirco vanitatem non exſtis viſuræ, & divinationem non divinaturæ amplius; ſed eripiam populum meum è manu veſtra, & experiemini me eſſe Jehovam.

CAPUT XIV.

Deus ſpe vitam pſeudoprophetis in obſtinatis efficacem reddit.

1 DEinde quum venientes ad me quidam è Senioribus Jiſraelis, ſederent coram me:

2 Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

3 Fili hominis, viri iſti induxerunt ſtercoreos deos ſuos in animum ſuum, & offendiculum iniquitatis ſuæ poſitum habent è regione faciei ſuæ: an ullo pacto conſulor ab eis?

4 Idcirco alloquere eos, dicens eis, ſic ait Dominus Jehovi, quiſquis è domo Jiſraelis induxerit ſtercoreos deos ſuos in animum ſuum, offendiculum iniquitatis ſuæ poſitum habens è regione faciei ſuæ, & venerit ad Prophetam: *ut* ſum Jehova, reſponſabo ei eodem *tempore* de multitudine ſtercoreorum deorum ipſius:

5 Ut reprehendam domum Jiſraelis in animo ipſorum; quod averterint ſe à me, adhæſuri ſtercoreis diis ſuis omnes.

6 Idcirco dic domui Jiſraelis, ſic ait Dominus

Dominus Jehovi, convertimini, & avertite animos à fœtoribus diis vestris; avertite, inquam, ab omnibus abominationibus vestris faciem vestram.

7 Nam quisquis è domo Jisraelis, aut ex peregrinis qui peregrinantur in Jisrael, averterit se à sequendo me, inductis fœtoribus diis suis in animum suum, & offendiculum iniquitatis suæ positum habuerit è regione faciei suæ: quum venerit ad Prophetam ut consulat per eum me, ut sum Jehova, respondebo ei per me,

8 Et opponens iratam faciem meam viro isti, ponam eum in signum & in parabolas, deniq; excindam eum è medio populi mei, ut experiamini me esse Jehovã.

9 Ipse autem Propheta quum pellectus fuerit ut eloquatur verbum, ego Jehova pellexero Prophetam ipsum: & extendens manum meam contra ipsum, perdam ipsum è medio populi mei Jisraelis.

10 Ita ferent pœnam iniquitatis suæ; æque pœna consulentis, ac pœna Prophetæ erit,

11 Ut non aberrent amplius domus Jisraelis à sequendo me, & non polluant se amplius omnibus defectionibus suis; sed sint mihi populus, & ego sim eis Deus, dictum Domini Jehovi.

12 Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

13 Fili hominis, quum regio peccaverit mihi prævaricando prævaricatione, & extendens manum meam contra illam fregero illi scipionem panis: deniq; immittero in eam famem qua excindam ex ea homines & jumenta:

14 Etiã si essent hi tres viri in ea, Noach, Daniel, & Ijob; ipsi cum justitia sua eriperent se ipsos, dictum Domini Jehovi.

15 Si bestias malas transmisero in terram orbaturas eam, adeo ut sit desolatissima absq; transeunte propter illas bestias,

16 Tres viri isti in ea, ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, si filios aut si filias eriperent; ipsi se solos eriperent, terra autem esset desolatissima.

17 Aut si gladium induxero in regionem illam, edixeroq; gladius pertrãseat terrã, quo excindam ex ea homines & jumenta,

18 Etiamsi tres viri isti essent in ea, ut vivo ego, dictũ Domini Jehovi, non eriperẽt filios aut filias, sed ipsi se solos eriperent.

19 Aut si pestem immisero in terram illam, effundens excandescentiam meam super illam ad cædem, ad excindendum ex illa homines & jumenta:

20 Etiamsi Noach, Daniel, & Ijob essent in ea, ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, si filium aut filiam eriperent; ipsi cum justitia sua eriperent se ipsos.

21 Nam sic ait Dominus Jehovi, etiam quum quatuor judicia mea hæc pessima, gladium, ac famem, bestias q; malas, & pestem immisero contra solem Jerusalaimorum, ad excindendum ex ea homines & jumenta;

22 Si ecce reliqui sient in ea qui evadant, qui educantur, filii aut filiæ; ecce ipsi procedent ad vos, ut videatis viam ipsorum, & actiones ipsorum: & consolemini ipsos in malo quod induxero contra solem Jerusalaimorum in omnibus quæ induxero contra eam.

23 Et consolationi erunt vobis, cum videritis viam eorũ & actiones corũm: agnoscatis me non immerito feciss quæcunque fecero in eam, dictũ Domini Jehovi.

CAPUT XV.

Populus Dei vitis infrugifera.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me, dicendo;

2 Fili hominis, quid est lignum vitis præ omni ligno? quid præ palmite qui est in lignis silvæ?

3 An sumitur ex illo lignum ad aptandum operi? an assumitur ex illo paxillus ad appendendum ei ullum instrumentũ?

4 Ecce igni traditur in escam, quum duas extremitates ejus consumserit ignis, & medium ejus ustulatum fuerit, an proderit ad opus?

5 Ecce quum esset integer, non aptabatur operi, quanto igitur minus quum ignis consumpsit ipsum & ustulatus est, aptaretur adhuc operi?

6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, quêadmodum est lignum vitis inter ligna silvæ, quod trado igni in escam: ita tradituras sum habitationes Jerusalaimorum.

7 Nam opponam faciem meam iratam eis, quum ab uno igne exiverint, alter ignis consumet eos: ut cognoscatis me esse Jehovam, quum objecero faciem meam iratam eis:

8 Exponamq; terram ipsam desolationi; eo quod prævaricantur prævaricatione, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XVI.

Ingratitudo populi adversus Deum graphice delineata, & pœna justissima damnata.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me, edicẽdo,

2 Fili hominis, notas fac urbi Jerusalaimorum abominationes ipsius:

3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi urbi Jerusalaimorum, commercia tua, adeoq; genituræ tuæ sint è terra Cenahanæorum; quasi pater tuus sit Emoræus ipse, & mater tua Chitthæa.

4 Nam ad genituras tuas, quo die genita fuisti, non fuerat præcisus umbilicus tuus, & aquis non eras lota quum aspexi te: neq; sale fucras condita, nec fasciis eras fasciata.

5 Non pepercerat tibi oculus, ut faceret tibi unum ex istis, clementia utendo erga te: sed projecta fueras in superficiem agri cum fastidio tui, quo die genita fuisti.

6 Transiens autem juxta te, quum viderem te præbentẽ conculcandam te in sanguine tuo, dixi tibi, in sanguine tuo vive, iterumq; dixi tibi, in sanguine tuo vive.

7 Copiosam ut germen agri reddidi te, adeo ut creveris & adoleveris pervenerisque

risq; ad summum ornatum (ubera *tua* fortiaverant, & pilus tuus germinaverat) quamvis esses nudissima & retectissima.

8 Quapropter transiens juxta te, quum viderem te, quod ecce tempus tuum tempus amorum esset, expandens alam *vestis* meæ super te, operui nuditatem tuam: juravíq; tibi conveni tecum in fœdus, dictum Domini Jehovi, ut nuberes mihi.

9 Itaq; lavi te aqua, ut inundans *eluerem* sanguinem tuum à te; & unxi te unguento:

10 Vestiensq; te versicoloribus, calceavi te melinis, & accingens te xylino, operui te serico:

11 Et ornavi te ornatu, indens armillas manibus tuis, & torquem collo tuo:

12 Apposui etiam monile supra nasum tuum, & inaures auribus tuis, coronamque ornatus capiti tuo.

13 Et ornasti te auro & argento, vestimentumq; tuum fuit xylinum & sericum, ac versicolor, similani & mel oleumque comedisti, deniq; pulcra fuisti supra modum, & prosperata in regno:

14 Adeo ut prodiret de te fama in gentes propter pulcritudinē tuam, quia perfecta erat propterea quod majestatem meam imposuissem tibi, dictum Domini Jehovi.

15 Tum confisa pulcritudini tuæ scortata es cum nomine tuo, & profudisti scortationes tuas omni viatori, illi fuit *pulcritudo tua*.

16 Etiam sumens de vestibus tuis, parasti excelsa tibi latis maculis interstincta, ut scortareris ad ea, *scortationibus* non eventuris *porro*, & *cujusmodi* non erit.

17 Et sumens instrumenta ornatus tui ex auro meo & ex argento meo quæ dederam tibi, fecisti tibi imagines masculi, ut scortareris cum eis.

18 Capiens enim vestes versicolores tuas operuisti illas, & unguentum meum suffitumq; meum proposuisti illis;

19 Cibum quoq; meum quem dederam tibi, similam & oleum ac mel *quibus* cibabam te, hoc proposuisti illis in odorem gratum, & fuit: dictum Domini Jehovi.

20 Præterea sumens filios tuos & filias tuas quas pepereras mihi, hos mactasti illis consumendos: an minus *hoc* fornicationibus tuis?

21 Jugulavisti inquam filios meos & exposuisti eos, traducendo eos illis.

22 Et cum omnibus abominationibus tuis, & scortationibus tuis non es recordata dierum pueritiæ tuæ, quum esses nudissima & retectissima, præbens te conculcandam in sanguine tuo:

23 Sed fuit post totam malitiam tuam (væ væ tibi) dictum Domini Jehovi.

24 Ut exstrueres tibi fornicem, & faceres tibi suggestum in omni platea,

25 Et in omni capite viæ exstructo suggesto tuo, abominandam redderes pulcritudinē tuam, divaricans pedes tuos omni viatori: deniq; plurimum scortata es.

26 Scortata enim es cum Ægyptiis vicinis tuis torosis, & quidem plurimam scortata es ad provocandum me.

27 Quumq; ecce extendens manum meam contra te diminuerem demensum tuum, & traderem te desiderio odio habentium te Pelischthæarum, quæ confusæ erant propter viam tuam scelleratam:

28 Scortata es cum Assyriis, eo quod non satiareris: sed scortata *cum* eis ne sic quidem satiata fuisti.

29 Quapropter plurimum scortata es in Cenahanæam, in Chaldæam *discurvem*: sed ne hoc quidem satiaris.

30 Quam languidus est animus tuus, dictū Domini Jehovi, faciēdo omnia ista, opus mulieris meritoriæ pervicacissimæ?

31 In pagis tuis fornicem tuum, in capite cujusq; viæ, & suggestum tuum facis in omni platea; nec dum es ut scortum ludificaturum mercedem.

32 Ut mulier adultera, loco viri sui recipiens extraneos:

33 Omnibus scortis dant *illi* pretium: tu vero dedisti pretia tua omnibus amatoribus tuis, munerans eos ut cōgrederentur tecū circūquaq;, pro scortationibus tuis.

34 Itaq; fuit in te contra quam in istis fœminis scortationibus tuis, quum prosequeretur te nemo ad scortandum: nam quod das mercedem, ac merces non datur tibi, hoc contrarium est.

35 Idcirco, ô scortum, audi verbum Jehovæ;

36 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod profusum est virus tuū, retecta nuditate tua, in scortationibus tuis cum tuis amatoribus; etiam super omnibus stercoreis diis abominandis tuis, deniq; propter cædes filiorum tuorum quos exposuisti eis:

37 Idcirco ecce ego congregaturus sum omnes amatores tuos quibus suaviter usa es, & quoscumq; amas, cum omnibus quos odisti: & ubi congregavero illos contra te circumquaque, retegam nuditatem tuam illis, ut videant totam nuditatem tuam:

38 Et judicabo te judiciis adulteratum & effundentium sanguinem; exponens te cædi proficiscenti ab excandescentia & zelotypia.

39 Nam quum tradidero te in manum eorum, demolientur fornicem tuum, & diruent suggesta tua, & exuēres te vestibus tuis sumeut instrumenta ornatus tui, ac relinquent te nudissimam & retectissimā:

40 Deinde adducentes contra te congregationem, obruent te lapidibus, & transfigent te gladiis suis:

41 Postea comburent domos tuas igne, exercentes contra te judicia ante oculos multarum fœminarum: ita faciam ut desinas esse meretrix, etiamque mercedem non poteris dare amplius.

42 Denique faciam ut requiescat excandescentia mea in te, donec recedat

zelotypia

zeloxypia mea à te, donec quiescens non indigner amplius.

43 Eo quod non es recordata dierum pueritiæ tuæ, & commovisti te contra me omnibus his: ideo etiam ego ecce viam tuam in caput repono, dictum Domini Jehovi; ut non facias istud scelus cum omnibus abominationibus tuis.

44 Ecce quisquis utitur parabola, de te parabola utetur, dicendo; qualis mater, talis filia ejus.

45 Filia matris tuæ es, fastidientis virum suum & filios suos: & sororum justæ; sororis tuæ es, quæ fastidiverunt viros suos, & filios suos, mater vestra Chitthæa, & pater vester Emoræus.

46 Soror autem tua major *est* Schomron, ipsa cum filiabus suis, quæ sedet ad sinistram tuã; soror tua vero minor te, sedens à dextera tua, *est* Sedom cũ filiabus suis.

47 Neq; vero in viis earum ambulasti, & secundum abominationes earum fecisti: tamquam parvum fastidio fuit *hoc*; ideo corruptionem adhibuisti majorem eis in omnibus viis tuis.

48 *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi, si fecit Sedom soror tua ipsa & filiæ ejus; quemadmodum fecisti tu & filiæ tuæ.

49 Ecce hæc fuit iniquitas Sedomi sororis tuæ, excellentia, saturitas cibi, & tranquillitas quieta fuit ipsi & filiabus ejus, & manum pauperis & egentis non confirmavit:

50 Quum itaq; exaltantes se facerent abominationem eorum me; amovi eas, prout visum est.

51 Schomron quoq; ad dimidium peccatorum tuorum non peccavit, amplificasti enim abominationes tuas præ ipsis, & justificasti sorores tuas omnibus abominationibus tuis quas fecisti.

52 Tu etiam fer ignominiam tuam, quam adjudicas *utrique* sorori tuæ, propter peccata tua quibus abominabilius egisti quam illæ, justiores sunt te: tu, igitur, etiam erubesce & fer ignominiam tuam, quum justifices sorores tuas.

53 Si reduxero reducẽ turbam illarum, reducem turbam Sedomi & filiarum ejus, ac reducẽ turbam Scomronis & filiarum ejus, etiam reducem turbam multitudinis captivorum tuorum *reducam* inter illas:

54 Ut feras ignominiam tuam, & afficiaris ignominia propter omnia quæ fecisti; consolationi existendo illis:

55 Si sorores tuæ Sedom & filiæ ejus revertentur ad pristinum statum suum, & Schomron ac filiæ ejus revertẽtur ad pristinum statum suum; tu quoq; & filiæ tuæ revertemini ad pristinum statum vestrũ.

56 Quum non fuerit Sedom soror tua in auribus, in ore tuo; tempore summæ excellentiæ tuæ;

57 Nec dum revelata fuerit malitia tua, quum *esset* tempus probri à filiabus Syriæ & omnibus circumstantibus eam, filiabus Pelischthæorum, quæ depopulatæ fuissent te circumquaque:

58 Scelus tuum & abominationes tuas tu reportas, dictum Jehovæ.

59 Nam sic ait Dominus Jehovi, vicissim faciã tibi quẽadmodũ fecisti, quæ sprevisti exsecrationem irritũ faciendo fœdus.

60 Veruntamen recordatus ego fœderis mei tecum *initi* temporibus pueritiæ tuæ, præstabo tibi fœdus perpetuum.

61 Nam recordata viarũ tuarum, pudore suffunderis, assumendo sorores tuas majores te cum minoribus te: & dabo tibi eas in filias, quamvis non ex fœdere tuo.

62 Sed præstabo ego fœdus meum erga te; & agnosces me esse Jehovam:

63 Ut recorderis & erubescas, nec fit tibi amplius apertio oris propter ignominiam tuam; quum expiavero te ab omnibus quæ feceris, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XVII.

Parabola de duabus Aquilis proponitur & exponitur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo,

2 Fili hominis, propone ænigma, & utere parabola; de domo Jisraelis;

3 Dicens; sic ait Dominus Jehovi, aquila quædam maxima, magna alis, alatissima, plena plumis, cui *est* species artificiosissima, veniens ad Libanum desumsit calamum summum cedri:

4 Summitatem tenerorum ramorum ejus decerpsit, & deferens illam in terram negotiatoriam, in civitate aromatariorum posuit illam.

5 Accipiens vero è semine illius terræ, posuit ipsum in agro sativo; acceptum secundum aquas multas, circumspectissime posuit.

6 Atq; hæc quidem germinavit, abiit in vitem luxuriantem humilis statura, spectantibus palmitibus hujus ad illam, & radicibus hujus subjectis illi: abiit, inquam, in vitem, edidit; ramos, & emisit ramusculos:

7 Sed fuit aquila quædam magna, magna alis, & copiosa plumis, ad quam ecce vitis ista applicuit radices suas, & palmites suos emisit ad eam, ut irrigaret ipsam ex areolis plantationis ipsius;

8 Ista in agro bono ad aquas multas plantata; editura ramos, & latura fructum, *denique* futura vitis magnifica.

9 Dic, sic ait Dominus Jehovi, *an* prosperabitur? an non radices ejus distrumpet, & fructum ejus succidet, ut ficca fiat? omnibus frondibus germinis sui exsiccabitur? & *an* non brachio magno & populo multo exstirpaturus est eam radicitus.

10 Ut ecce plantata *sit*, prosperabiturne? an non attingente ipsam Euro exsiccabitur prorsus? cum areolis germinationis suæ exsiccabitur?

11 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

12 Dic jam domui isti rebelli,an nescis quid *sibi velint* hæc ? dic,ecce venerat Rex Babyloniæ *in urbem* Jeruschalaimorum cujus accipiens Regem & Principes abduxit eos ad se in Babyloniam :

13 Deinde accipiens de semine regio, pepigerat cum eo fœdus, & adigens eum ad exsecrationem potentes istius regionis acceperat,

24 Ut esset regnum humile, ne efferret se,ut observando fœdus suum staret.

15 Sed rebellavit contra illum,mittendo legatos suos *in* Ægyptum, ut det sibi equos populumq; multumque prosperabitur ? an eripiet se qui facit ista ? qui irrimm fecit fœdus,etiamne eripiet se ?

16 *Ne* vivam ego,dictum Domini Jehovæ,nisi in loco illius regis qui regem constituerat ipsum, cujus spernit exsecrationem,& cujus irritum facit fœdus,apud illum in medio Babyloniæ moriatur.

17 Neq; copiis magnis aut congregatione multa facturus *quicquam* est cum ipso Pharo in bello, quum diffunder *ille* aggestas moles, & quum exstruet propugnacula,ad exscindêdum animas multas.

18 Cum spernat exsecrationem irritum faciendo fœdus; quia ecce junxit manum suam,& omnia ista facit, non eripiet se.

19 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego : nisi exsecrationem meam quam spernit & fœdus meum quod irritum facit, hoc reponam in caput ipsius.

20 Nam exspandam super ipsum rete meum,& capietur sagena mea;deducensq; ipsum in Babyloniam, disceptabo cum ipso ibi *de* prævaricatione ipsius qua prævaricatur contra me :

21 Et omnes profugi ejus cum omnibus agminibus ejus gladio cadêt, & qui reliqui erunt in omnê ventû dispãdeatur, ut experiamini me Jehovam loquutum esse.

22 Sic ait Dominus Jehovi,attamê accipiens ego è summo calamo illius cedri proceræ reponãt;è summitate tenerorû ramorum ejus tenellum decerpens, plantabo ego super montem altum & aggestum.

23 In monte celsitudinis Jisraelis plãtabo eum,& proferens ramû faciet fructum, & abibit in cedrum magnificam : habitabuntq; sub ea omnes aves cujuscunque alæ,in umbra palmitum ejus habitabunt.

24 Ita experientur omnes arbores agri me esse Jehovam, dejicere arborê altam, exaltare arborem dejectam, exsiccare arborem virentem, & facere ut floreat arbor siccata:ego Jehova dixi & faciam.

CAPUT XVIII.

Neminê alterius iniquitatê portaturum, sed quemq; ex suis ipsius operibus judicandum.

Fuit quoque verbum Jehovæ ad me dicendo,

2 Quid vobis est, *heus* vos qui utimini parabola hac de terra Jisraelis, disendo, patres comederunt omphacen,& dentes filiorum obstupescunt ?

3 *Ne* vivam ego,dictum Domini Jehovi si erit vobis amplius *unde* utamini parabola hac in Jisraele.

4 En omnes animæ meæ sunt, æque anima patris atq; anima filii meæ sunt : anima quæ peccat ipsa morietur.

5 Nam quum quis erit justus,exercebitq; jus ac justitiam,

6 In istis montibus non comederit,& oculos suos non sustulerit ad stercoreos deos domus Jisraelis,uxoremq; proximi sui non polluerit,& ad uxorem ex immunditia separatam non appropinquaverit,

7 Neminemq; oppresserit,pignus suum debitori reddiderit,rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit veste,

8 In usuram non dederit, & fœnus non acceperit, ab iniquitate retraxerit manum suam, jus verum exercuerit inter unum & alterum,

9 In statutis meis fideliter ambulaverit, juraq; mea observaverit colendo veritatem; justus hic omnino vivet, dictum Domini Jehovi.

10 Quod *si* genuerit filium effractorem, effusorem sanguinis,qui faciat fratri præter ullum istorum :

11 Qui ista omnia non faciat, quin etiam in istis montibus comedat, & uxorem proximi sui polluat,

12 Pauperem & egentem opprimat, rapinas rapiat, pignus non reddat, & ad stercoreos deos attollat oculos suos abominationem faciens,

13 In usuram det & fœnus accipiat,*hiccine* viveret? non vivet;omnes abominationes istas fecit,omnino afficietur morte, cædis ipsius causa in ipso erit.

14 Quod *si* ecce genuerit filium qui animadvertat omnia peccata patris sui quæ facit; & animadvertens non faciat secundum illa,

15 In istis montibus non comedat,& oculos suos non attollat ad stercoreos deos domus Jisraelis, uxorem proximi sui non polluat,

16 Et neminem opprimat, pignus non accipiat,& rapinam non rapiat, panê suum esurienti det,& nudum operiat veste,

17 A paupere retrahat manum suam,usuram aut fœnus non accipiat, jura mea faciat, in statutis meis ambulet; hic non morietur propter iniquitatem patris sui, omnino vivet :

18 Pater *vero* ipsius quia oppressit oppressione,rapuit rapinâ fratris,& quod nõ est bonû fecit inter populares suos; ideo ecce morietur propter iniquitatem suam.

19 Sed dicitis cur ? *nonne* fert filius ipse propter iniquitatem patris ? quum filius jus & justitiam exercet,omnia statuta mea observat & facit ea,omnino vivet.

20 Anima quæ peccat,ipsa morietur:filius non feret propter iniquitatem patris, & pater non feret propter iniquitatem

filii

filii justitia justi cum ipso erit, & improbitas improbi cum ipso erit.

21 Quam autem improbus conversas ab omnibus peccatis suis quæ fecit observabit omnia statuta mea, & exercebit jus & justitiam; omnino vivet, non morietur:

22 Omnes defectiones ejus quas commisit non commemorabuntur ei; in sua justitia quam exercet, vivet.

23 An ullo pacto delector morte improbi? dictum Domini Jehovih an non quum revertitur à viis suis, ut vivat?

24 Sed quum avertens se justus à justitia sua facit iniquitatē, secundum omnes abominationes quas fecerit improbus facit, hiccine viveret? omnia juste facta ejus quæ fecerat non commemorabuntur, propter prævaricationem ipsius qua prævaricatur, & propter peccatum ipsius quo peccat, propter hæc morietur.

25 Quod autem dicitis, non est æqua via Domini: audite jam, ô domus Jisraelis, an via mea non esset æqua? an non viæ vestræ non sunt æquæ?

26 Quum avertit se justus à justitia sua, & faciens iniquitatē, moritur in illis, propter iniquitatē suam quam facit moritur.

27 Quum autem revertens improbus ab improbitate sua quam faciebat, exercet jus & justitiam; hic animam suam vivam conservat:

28 Quia animadvertens revertitur ab omnibus defectionibus suis quas commisit; omnino vivet, non morietur.

29 Attamen dicunt domus Jisraelis, non est æqua via Domini: an viæ meæ non essent æquæ? ô domus Jisraelis, an non viis vestris non est æquitas?

30 Idcirco quemq; secundum vias suas judicabo vos, ô domus Jisraelis, dictum Domini Jehovi: revertimini, & avertite vos ab omnibus defectionibus vestris, ut non fit vobis offendiculo iniquitas.

31 Abjicite à vobis omnes defectiones vestras quibus defecistis, & facite vobis cor novum & spiritum novum: nam quare moreremini, ô domus Jisraelis?

32 Non enim delector morte morientis, dictum Domini Jehovi; avertite itaque vos, & vivite.

CAPUT XIX.

Clades principum impiorum.

TU autem profer lamentationem de principibus Jisraelis,

2 Dicens, quid *erat* mater tua? leæna inter leones recubans, inter juvenes leones educans catulos suos.

3 Sed evehente ipsa unum è catulis suis, quum juvenis leo factus esset, & quū didicisset prædari prædam, homines cōedisset:

4 Audientes *concaruerunt* in eum gentes, quarum in fovea captus est; & deduxerunt eum uncis in terram Ægypti.

5 Videns autem illa, quum spe aluisset sese, periisse exspectationem suam; accepit unum è catulis suis quem effecit juvenum leonem.

6 Hic indesinenter ambulans inter leones, juvenis leo factus, didicit prædari prædam, homines comedit:

7 Etiam cognovit de viduatis palatiis eorum, & civitates eorum vastavit, adeo ut desolaretur terra & quæ implent eam, à voce rugitus ejus.

8 Quapropter disposuerunt contra eum gentes circumquaq; ex provinciis; & expanderunt contra eum rete suum, quarum in fovea captus est.

9 Tum ponentes eum in clausiro uncis adhibitis, deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ, deduxerunt eum in munitiones, ut non exaudiretur vox ejus amplius in montibus Jisraelis.

10 In quiete tua mater tua similis *erat* viri plantatæ secundum aquas, fructifera & frondosa erat ab aquis multis.

11 Erantq; ei scipiones robusti cum virgis dominantium, & alta erat statura ejus, supra intercurrentes ramos densos; ita ut conspicua esset altitudine sua cum multitudine palmitum suorum.

12 Sed avulsa per excandescentiā in terram dejecta est, & Eurus arefecit fructum ejus; defregerunt sese, & aruerūt scipiones robusti ejus, ignis consumsit eos:

13 Nunc enim plantata est in deserto, in terra sicca & siticulosa:

14 Et exiens ignis è scipione ramorum ejus, fructum ejus consumit, adeo ut non sit in ea scipio robustus, virga dominatura: hæc lamentatio *est*, quæ sit pro lamentatione.

CAPUT XX.

Concio legalis & Evangelica.

FIlit autem anno septimo, quinto mense, die decimo illius mensis, venientes quidam è Senioribus Jisraelis ad consulendum Jehovam, quū sedissent corā me,

2 Ut esset verbū Jehovæ ad me, dicēdo,

3 Fili hominis, alloquere Seniores Jisraelis, dicens eis, sic ait Dominus Jehovi, an ad consulendū me venitis? *ne* vivā ego, si consulor à vobis, dictū Domini Jehovi.

4 An causam ageres istorum? an causam ageres, fili hominis? abominationes majorum ipsorum notas fac ipsis.

5 Indices igitur eis, sic ait Dominus Jehovi, quo die eligens Jisraelem sublata manu mea semini domus Jahakobi *juraveram*, notumq; feceram me ipsis in terra Ægypti, (*juraveram* autem sublata manu mea ipsis, dicēdo, ego Jehova Deus vester)

6 Die *inquam* illo *quo* sublata manu mea *juraveram* istis me deducturum illos è terra Ægypti, in terram quam exploraveram ipsis, affluentem lacte & melle, decus ipsum omnium regionum;

7 Edixeram eis, quilq; res detestandas oculis suis abjicite, & stercoreis diis Ægypti ne polluatis vos; ego sum Jehova Deus vester:

8 Rebellantes contra me noluerunt auscultare mihi, quisq; res detestandas ocu-

lis suis non abjecerunt, & stercoreos deos Ægypti non dereliquerunt: quamvis dixissem me effusurum excandescentiam meam super eos, ad consummandum iram meam in eis in media terra Ægypti;

9 Attamen feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium inter quas erant, quum notum feci me ipsis ante oculos illarum, educendo ipsos è terra Ægypti;

10 Itaq; eduxi ipsos è terra Ægypti, & abduxi ipsos in desertum:

11 Ubi dedi ipsis statuta mea, & jura mea nota feci ipsis, quæ qui faceret homo, viveret per ea:

12 Ac etiam sabbatha mea dedi ipsis, ut essent signo inter me & ipsos, ut sciretur me Jehovam sanctificare ipsos.

13 Sed rebellarunt contra me domus Jisraelis in ipso deserto, in statutis meis non ambulantes, & jura mea spernentes quæ qui faciffet homo viviffet per ea, & sabbatha mea prophanantes valde: quapropter dixi me effusurum excandescentiam meam super eos in ipso deserto ad consumendum eos.

14 Sed feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium in quarum oculis eduxeram eos.

15 Verumtamen etiam ego sublata manu mea *juravi* eis in deserto, me non introducturum illos in terram quam dedi affluentem lacte & melle, decus ipsum omnium regionum:

16 Eo quod jura mea spernerent, & in statutis meis non ambularent, ac sabbatha mea prophanarent: quod stercoreos deos suos cor illorum sequeretur.

17 Pepercit tamen oculus meus illis ne perderem illos, neq; feci *ex* eis consummationem in deserto:

18 Edixi enim filiis illorum in deserto, in statutis patrum vestrosum ne ambuletis, & jura illorum ne observetis, neque stercoreis diis illorum vos polluatis:

19 Ego *sum* Jehova Deus vester, in statutis meis ambulate, & jura mea observate, ac facite ipsa:

20 Et sabbatha mea sanctificate, ut sint signo inter me & vos, ut sciatur me Jehovam esse Deum vestrum.

21 Rebellarunt autem contra me ipsi filii in statutis meis non ambulantes, & jura mea non observantes ut facerent ea, quæ qui faceret homo viveret per ea, sabbatha mea prophanantes: quapropter dixi me effusurum excandescentiam meam super eos, consummando iram meam contra eos in deserto.

22 Sed reducens manum meam feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium in quarum oculis eduxeram eos.

23 *Nam* etiam ego sublata manu mea *juravi* eis in deserto, me dispersurum eos in gentes, & sparsurū eos in regiones;

24 Eo quod jura mea non facerent, & statuta mea spernerent, ac sabbatha mea prophanarent: denique stercoreos deos patrum suorum sequerentur oculi ipsorum.

25 Atq; etiam ego dederam ipsis statuta non bona, & jura per quæ non viverent,

26 Impurans ipsos cum donis ipsorum, eo quod traducerent omnem aperientem vulvam; ut desolarem eos, ut experirentur me esse Jehovam.

27 Idcirco alloquere domum Jisraelis, fili hominis, indicens eis, sic ait Dominus Jehovi: adhuc hac re blasphemaverunt me patres vestri prævaricando contra me prævaricatione,

28 Quod quum introduxissem eos in terram quam sublata manu *juraveram* me daturum ipsis, aspexerunt omnem collem excelsum, & omnem arborē densis ramis, ubi sacrificarunt sacrificia sua, & ubi dederunt irritamentum oblationis suæ, & ubi disposuerunt odores gratos suos, denique ubi libarunt libamina sua;

29 Et quamvis dicerem iis ipsis qui veniebant eodem quò vos, quid *sit* ipsum excelsum; tamen vocatum est nomen illius excelsum, usq; in diem hunc.

30 Idcirco dic domui Jisraelis, sic ait Dominus Jehovi, an in via patrum vestrorum vos ipsos impraveritis, & detestationes eorū sequendo vos scortati fueritis,

31 Et offerendo dona vestra, traducendo filios vestros per ignem, vos ipsos impraveritis in omnibus stercoreis diis vestris in hunc usq; diem, & ego consular à vobis, ô domus Jisrael? ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, si consulat à vobis.

32 Ideoque quod ascendit in spiritum vestrum minime omnium futurum est, quod vos dicitis; erimus ut istæ gentes, ut nationes istarum regionum, ministrando ligno & lapidi.

33 *Ne* vivam ego dictū Domini Jehovi, nisi manu robusta, & brachio extento, ac excandescentia effusa regnabo super vos,

34 Quum educam vos ex populis, & congregabo vos ex regionibus in quas dispersi fueritis, manu robusta, brachioq; extento, & excandescentia effusa.

35 Nam deducam vos in desertum populorum, ibi disceptabo vobiscum in os:

36 Quemadmodum disceptavi cum majoribus vestris in deserto terræ Ægypti; sic disceptabo vobiscum, dictum Domini Jehovi:

37 Et transmittam vos sub virgam, ut inducam vos ad exhibitionem fœderis:

38 Seligensq; ex vobis eos qui rebellant & qui deficiunt à me, è terra peregrinationum ipsorum emittam eos, & *eorum nemo* in terram Jisraelis redibit; ita experiemini me esse Jehovam.

39 Vos itaq; ô domus Jisraelis, sic ait dominus Jehovi, quisq; stercoreos deos suos agedum colite, etiam postea, si quidem non auscultatis mihi; nomen vero

sanctitatis

sanctitatis meæ ne prophanate amplius donis vestris, & stercoreis diis vestris.

40 Nam in monte sanctitatis meæ, in monte celsitudinis Israelis, dictum Domini Jehovi, ibi colent me tota domus Israelis, quanta quanta erit in ea terra: ibi acceptos habebo eos, ac ibi requiram oblationes vestras, & primitias munerum vestrorū cū omnibus rebus sanctis vestris;

41 Cum odore grato acceptos habebo vos, quando eduxero vos ex populis, & congregavero vos ex regionibus in quas dispersi fueritis: & sanctificabo me in vobis ante oculos ipsarum gentium.

42 Et experiemini me esse Jehovam, quum reduxero vos in terram Israelis, in terram illam quam sublata manu mea *juraveram* me daturum majoribus vestris:

43 Ubi recordati viarum vestrarū, omniumq; actionum vestrarum quibus vos ipsos inquinastis, fastidio eritis vobis ipsis propter omnia mala vestra quæ feceritis.

44 Ita agnoscetis me esse Jehovam, quū hæc fecero erga vos propter nomen meū, non secundum vias vestras pessimas, & secundū actiones vestras corruptissimas, ô domus Israelis, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXI.

Jeruschalaima, silva incendenda.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicēdo,

2 Fili hominis, dispone faciem tuam dexteram versus, & fac ut stillet versus Austrum, ac prophetato in silvam agrestem meridiem *versus*:

3 Dicens silvæ meridianæ, audi verbum Jehovæ: sic ait Dominus Jehovi, ecce ego accensurus sum in te ignem qui cōsumat in te omnem arborem viridem, & omnem arborem aridam, non exstinguetur flamma inflammatissima, & adarentur ea omnes facies a meridie ad Aquilonem:

4 Et experientur omnis caro me Jehovam incendere illam, non exstinguetur.

5 Me autem dicente, aha Domine Jehovi, ipsi dicunt de me, nonne artifex *est* parabolarum iste? *(agnus 21.*

6 Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

7 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Jeruschalaimā, & fac ut stillet loca sancta versus: & prophetato contra terram Israelis,

8 Dicens terræ Israelis, sic ait Jehova, ecce me contra te exserturum gladium meum è vagina sua, ut exscindam ex te justum & improbum:

9 Ut exscindam ex te justum & improbum; idcirco prodibit gladius meus è vagina sua contra omnem carnem à meridie *ad* Aquilonem:

10 Ut experiantur omnis caro me Jehovam exserere gladium meum è vagina sua, non revertetur amplius.

11 Tu ergo fili hominis suspira: cum fractione lumborum & amaritudine suspirato ante oculos istorum.

12 Erit autem quum dicent tibi quamobrem suspirabundus es? ut dicas, propter rumorem qui advenit, quo liquescet omne cor, & remittentur omnes manus, caligabitque omnis spiritus, & omnia genua diffluent *ut* aquæ, ecce advenit & fit, dictum Domini Jehovi.

13 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

14 Fili hominis, prophetato dicens, sic ait Dominus; dic, gladius gladius exacutus, atq; etiam extersus est:

15 Ut mactet mactando exacutus est, ut sit ei coruscatio extersus est: aut gauderemus, virga filii mei spernēte omne lignū?

16 Nam tradidit illum extergendum, capiendum manu: ipse exacutus est vastationi, idemque extersus, quem tradat in manum interfectoris.

17 Clama & ejula fili hominis, quia ipse est contra populum meum, idemque contra omnes principes Israelis: detrusi in gladium erunt cum populo meo; idcirco applaude femori.

18 Quum *fiat* probatio, quid tandem fuit? an etiam virga spernentis non esset? dictum Domini Jehovi.

19 Tu itaq; fili hominis propheta, & complode manibus: nam iterabitur gladius tertio, gladius confossorum, *idemque* gladius confossorum magnatum, cubicula permeans illorum.

20 Ut diffluente animo multiplicētur effendicula, cōtra omnes portas eorū dispossui mucronē gladiitah, factus est ad coruscationem, acuminatus ad mactationem.

21 Unis viribus dexteram pete, compositis pete finistram, quocunq; occurrent tibi res comparatæ.

22 Nam etiam ego complodam manibus meis, & faciam ut requiescat excandescentia mea: ego Jehova eloquutus sum.

23 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

24 Tu autem fili hominis, propone tibi duas vias, advenienti gladio Regis Babyloniæ, è terra unius procedentes ambas, & latus selige, in capite viæ ad civitatem *fortitudinis* selige.

25 Viam *inquam* proponito, qua adveniat gladius contra Rabbatham Hammonitarum, aut contra Jehudæos *versantes* in *urbe* Jeruschalaimorum munita.

26 Nam stabit Rex Babyloniæ in bivio, in capite duarum viarum, ad divinandum divinationem; terget cultros, consulet imagines, inspiciet jecur.

27 In dextra ipsius erit divinatio hæc Jeruschalaima, disponendos esse primores *exercitus*, os aperiendum in occisione, tollendam vocem cum clangore: disponendos *ipsum* primores exercitus contra portas, effundendas aggestas moles, exstruendas munitiones.

28 Erit quidem *hoc* istis tamquā fi divinet vanitatē in oculis ipsorū, istis juratis in juramenta multa; sed hoc revocabit in memoriam

memoriam iniquitatē qua capiendi sunt.

29 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eo quod revocatis in memoriam iniquitatem vestram, dum retegunt se defectiones vestræ, dum apparent peccata vestra in omnibus actionibus vestris : quia venistis in memoria, manu illa capiemini.

30 Tu autem prophane improbe, ô princeps Jisraelis, cujus advenit dies, *suo* tempore iniquitatis terminus :

31 Sic ait Dominus Jehovi, amove cidarim istam, & tolle coronam; hæc futura non est, eam qui in depressum *alia* exalta, & eum qui altus est deprime.

32 Perversam perversam, perversam reddam illam : etiam hæc non futura est, donec venerit is cujus *est* jus ipsum, & tradidi illud.

33 Tu autem fili hominis propheta dicens, sic ait Dominus Jehovi de Hammonitis, & de opprobrio illorum : dices igitur, gladius gladius districtus *est*, ad mactationem extersus, ad consumendum, *extersus* propter coruscationem ;

34 Dum vides tibi vanitatem, dum divinas tibi mendacium ; applicando te ad cervices confossorum ab improbis quorum dies advenit, *suo* tempore iniquitatis terminus.

35 Repone *gladium* in vaginam suam : in loco ubi procreata fuisti, in terra conversationum tuarum judicabo te :

36 Et effundam super te indignationem meam, igne furoris mei efflans in te, tradamq; in te malum hominum ardentium, artificum perditionis.

37 Igni eris ad cōsumēdū, sanguis tuus erit in terra tua, non memorabitur ultra : quia ego Jehova eloquutus sum.

CAPUT XXII.

Catalogus peccatorum populi Judaici.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo, 2 Tu autem fili hominis, an causam ageres ? an causam ageres civitatis istius sanguinariæ ? imo notas facies ipsi omnes abominationes suas,

3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi, civitatis effundentis sanguinem in medio sui adventurum tempus : quæ facit stercoreos deos apud se ad impurandum se.

4 Sanguine tuo quem effundis rea es & stercoreis diis tuis quos facis impura es; feciſti ut appropinquent dies tui, & pervenisti ad annos tuos : idcirco exponam te probro apud gentes, & ludificationi apud omnes regiones.

5 Quæ propinquæ sunt & longinquæ à te ludibriabuntur te, ô infamis, copiosa divexatione.

6 Ecce principes Jisraelis, pro brachio cujusq; sunt in te, ut effundant sanguinē.

7 Patrem ac matrem vilipendunt in te, cum peregrino agunt fraude in mediotui; pupillo & viduæ vim faciunt in te :

8 Sanctas res meas spernis, & sabbatha mea prophanas.

9 Homines detractores sunt in te ut effundant sanguinē, & per ipsos montes cōedunt in te, scelus faciunt in medio tui :

10 Nuditatem patris *filius* retegit in te; impurā ex separatione comprimunt in te:

11 Et alius cum uxore proximi sui facit abominationem, & alius nurum suam impurat scelerate; & alius sororem suam filiam patris sui comprimit in te :

12 Munus accipiunt in te ut effundant sanguinem : usuram, & fœnus accipis, & quæstū facis à proximis tuis fraude, me autem oblivisceris, dicit Domini Jehovi.

13 Ideo ecce complodo manum meam propter quæstum tuum quem facis; & propter sanguinem tuum, quæ sunt in medio tui.

14 An perstabit animus tuus ? an confirmabuntur manus tuæ diebus illis quibus ego acturus sum tecum ? ego Jehova dixi & faciam.

15 Dispergam enim te in gentes, & spargam te in regiones, faciamq; ut absumatur impuritas tua ex te :

16 Et prophana effecta in te ante oculos gentium, experieris me esse Jehovam.

17 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

18 Fili hominis, effecti sunt mihi domus Jisraelis pro scoriæ omnes sunt æris *scoriæ*, & stanni, ferrique, ac plumbi in catino, scoriæ ex argento effecti sunt.

19 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eo quod effecti estis vos omnes scoriæ; idcirco ecce ego congregaturus sum vos intra Jeruschalaima.

20 Ut congregatur argentum, & æs, ferrumque, ac plumbum, & stannum in catinum, sufflatur circa eum ignis ad fundendum; ita congregabo ira mea & excandescentia, & collocans *illic* fundam vos :

21 Nam comportabo vos, & sufflabo circa vos ignem furoris mei, ut fundamini in medio ipsius *urbis*.

22 Ut funditur argentum in catino, ita fundemini in medio illius; & experiemini me esse Jehovam effundentem excandescentiam meam super vos.

23 Deniq; fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

24 Fili hominis, dic isti, tu terra *es quæ* mundata non est; non perfunderis pluvia die indignationis.

25 Conjuratio prophetarum ejus in medio ejus *est*, similes *suis* leoni rugienti prædanti prædam : animas comedunt, robur & res pretiosas capiunt, viduas ejus multiplicant in medio ejus.

26 Sacerdotes ejus vim faciunt legi meæ, & prophanāt res sanctas meas : inter sanctum & prophanum non discernunt, & inter impurum & purum *discrimen* non ostendunt; ac à sabbathis meis occultant oculos suos, deniq; prophanor inter eos.

27 Principes ejus in medio ejus *sunt* tāquam lupi prædantes prædam : effundendo sanguinem,

ſanguinem, perdendo animas ut faciant quæſtum?

28 Prophetæ vero ejus obducunt eis ineptum *dolorem*, videntes vanitatem, & divinantes eis mendacium; dicentes, ſic ait Dominus Jehovi, quum Jehova non loquutus eſt.

29 Populus ipſe terræ fraudant fraude, & rapiunt rapina: pauperemque & egentem opprimunt, ac peregrinum fraudant injuria.

30 Dum autem quæro ex eis aliquem qui obducat ſepem, & conſiſtat in irruptione coram me pro ipſa terra ne corrumpam eam; non invenio.

31 Quapropter effundens ſuper eos indignationem meam, igne furoris mei conſumam eos; viam ſuam in caput ipſorum reponam, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXIII.

Eccleſia Dei meretrix facta.

Fuit quoque verbum Jehova ad me, dicendo,

2 Fili hominis, duæ fœminæ filiæ matris unius fuerunt.

3 Quæ ſcortantes in Ægypto in pueritia ſua ſcortabantur, ibi compreſſa fuerant ubera earum, ac ibi ſubegerant mammas virginales earum.

4 Nomina autem earum, Ahola majoris, & Aholiba ſororis ipſius *minoris*, quæ nuptæ mihi pepererunt filios ac filias: nomina inquam earum, Schomronis Ahola, Jeruſchalaimorum autem Aholiba.

5 Sed ſcortata eſt Ahola *exteros recipiens* loco meo, egitque amaſiam cum amatoribus ſuis, cum Aſſyriis propinquis.

6 Indatis hyacinthino principibus & antiſtitibus, juvenibus deſideratiſſimis omnibus, equitibus, qui vehebantur equis:

7 Et expoſuit ſcortationes ſuas ipſis, lectiſſimis Aſſyriorum omnibus: & quorumcunque amaſiam egit, ipſorum ſtercoreis diis omnibus impuravit ſe.

8 Denique ſcortationes ſuas *delatas* ab Ægypto non dereliquit, quod ei concubuiſſent in pueritia ejus, & ipſi ſubegiſſent mammas virginales ejus: ſed effuderant ſcortationem ſuam in ea.

9 Idcirco tradidi eam in manum amatorum ipſius; in manum Aſſyriorum, quibuſcum amaſiam egerat.

10 Ipſi retexerunt nuditatem ejus; filios ejus filiaſque ejus ceperunt, & eam gladio occiderunt: ita fuit celebris reliquis fœminis, quum judicia exercuiſſent in eam.

11 Videns vero ſoror ejus Aholiba, corruptius egit amaſiam quam illa; & ſcortationes ſuas *corrupit* præ ſcortationibus ſororis ſuæ.

12 Cum Aſſyriis amaſiam egit, principibus & antiſtitibus propinquis, indutis perfectiſſime, equitibus qui vehebantur equis; juvenibus deſideratiſſimis omnibus:

13 Adeo ut viderem ipſam impuraſſe ſe, viam eandem *eſſe* ambabus ipſis.

14 Sed adjecit ad ſcortationes illius; nam videns homines expreſſos in pariete, imagines Chaldæorum expreſſas Indico,

15 Accinctos cingulo lumbis ſuis, redundantes coloriis ad capita ſua, ſpecie ducum omnes, ſimilitudinem Babyloniorum, Chaldæorum, *ut in* ſolo natali ſuo *ſunt*:

16 Amaſiam egit cum eis ad aſpectum oculorum ſuorum, miſſis legatis ad ipſos in Chaldæam.

17 Congreſſi itaque cum ea Babylonii concubitu amatorio impurarunt eam ſcortatione ſua: & poſtquam impuravit ſe cum eis, luxata eſt anima ipſius ab eis.

18 Quum itaque retegeret ſcortationes ſuas, retegeretque nuditatem ſuam, luxata eſt anima mea ab ea, quemadmodum luxata fuerat anima mea à ſorore ejus.

19 Multiplicat enim ſcortationes ſuas; recordãdo dies pueritiæ ſuæ, quibus ſcortata fuerat in terra Ægyptiorum,

20 Et amaſiam agit cum concubinis eorum; quod velut caro aſinorum caro eorum ſit, & *velut* fluxus equorum fluxus eorum.

21 Sic reviſis ſcelus pueritiæ tuæ, ſubigendo ab Ægyptiis mammas tuas, propter *ſubacta* ubera pueritiæ tuæ.

22 Idcirco ô Aholiba, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego excitaturus ſum amatores tuos in te, eos à quibus luxata eſt anima tua; & adducturus eos contra te circumquaque,

23 Babylonios, omneſque Chaldæos; Pekodæos, Schoahæoſque, & Koahæos, omnes Aſſyrios cum ipſis: juvenes deſideratiſſimos, principes & antiſtites omnes, duces, & celeberrimos, vectos equis omnes:

24 Qui invadentes te falcatis curribus, plauſtris, & aſſedis, ac cõgregatione populorum, clypeum, ac ſcutum, galeamque diſponent contra te circumquaque: & proponam illis jus ut judicent te judiciis ſuis.

25 Nam opponam zelum meum tibi, ut agant tecum in excandeſcentia, naſum tuum & aures tuas amoveant, & tandẽ gladio concidas; ipſi filios tuos, filiaſque tuas capiant, & tu tandem conſumaris igne:

26 Poſtquam nudaverint te veſtibus tuis, & ceperint inſtrumenta ornatus tui.

27 Ita faciam ut ceſſet ſcelus tuum à te, & ſcortatio tua *allata* è terra Ægypti; adeo ut non ſis ſublatura oculos tuos ad eos, & Ægyptiorum non recordatura amplius.

28 Nam ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado te in manũ eorum quos odiſti, in manum eorum à quibus luxata eſt anima tua:

29 Ut agant tecum odio, & accipiant totum laborem tuum, & dereliquant te nudiſsimam & retectiſsimam, retecta nuditate ſcortationum tuarum, & ſcelere tuo cum ſcortationibus tuis.

30 Faciendo iſta tibi; eo quod ſcortando perſequeris gentes, eo quod impuras te ſtercoreis diis earum;

31 *Quod* in via ſororis tuæ ambulaſti; ideo trado poculum ejus in manum tuam.

32 Sic

32 Sic ait Dominus Jehovi, poculum sororis tuæ bibes profundissimum & latissimum; erit capacissimum, ad *faciendum* risum & subsannationem.

33 Ebrietate & mœrore repleberis; poculo desolationis & quidem desolatissimæ, poculo sororis tuæ Schomronis.

34 Bibes enim illud & exsuges, & testas ejus volens comminuere, potius mammas tuas avellas: nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.

35 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, quia oblita es mei, & rejecisti me post tergum tuum; ideo etiam tu reporta scelus tuum & scortationes tuas.

36 Deinde dixit Jehova mihi, fili hominis, an causam ageres Aholæ & Aholibæ? imo indica eis abominationes ipsarum:

37 Quod adulterantur, & sanguis ineſt manibus ipsarum, & cum sterceribus diis suis adulterantur: etiamque filios suos quos pepererant mihi traducunt illis consumendos:

38 Ad hæc istud faciunt mihi, polluunt sanctuarium meum eodem die, & sabbatha mea prophanant;

39 Nam postquam jugularunt filios suos stercoreis diis suis, veniunt ad sanctuarium meum eodem die ad prophanandum ipsum: imo ecce sic faciunt in media domo mea:

40 Quin etiã quod mittitis ad homines vẽturos è lõginquo; qui legato misso ad se statim ecce veniunt, quorum causa lavas te, fucas oculos tuos, & ornas te ornatu,

41 Insides lecto honorato cum mensa instructa ante ipsum; cui *lecto* suffitum meum ac unguentum meum adhibes.

42 Quumq; vox multitudinis tranquilla *est* in ea; ad homines quoq; è vulgo *multitudinis*, qui adducuntur ebrioſi ex deserto: ac si dari essent armillas manibus ipsarum, & coronam ornatus capitibus ipsarum,

43 Et quamvis dicam isti effœtæ adulteria; modo scortari istos scortationibus hujus, & *modo* illius:

44 Congreditur *quisq;* cum ea, ut congreditur *quis* cum muliere scortante: ita congrediuntur cum Ahola & cum Aholiba, fœminis sceleratissimis.

45 Quare homines justi, ipsi judicabunt istas judicio adulterarum, & judicio effundentium sanguinem: nam adulteræ sunt, & sanguis *est* in manibus ipsarum.

46 Nam sic ait Dominus Jehovi; faciendo ut ascendat super istos congregatio, & tradendo eas commotioni & direptioni,

47 Obruent eas lapidibus congregatio & putabunt eas gladiis suis: filios earum & filias earum interficient, & domus earum igne comburent.

48 Ita faciam ut cesset scelus ab hac terra: & erudientur omnes fœminæ, ne faciant secundum scelus vestrum:

49 Cum regesserint illi scelus vestrum in vos, & peccata stercorosorum deorum vestrorum feretis: ita experiemini me esse Dominum Jehovim.

CAPUT XXIIII.

Parabolica prædictio calamitatum populi Judaici, earque ultima.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, anno nono, mense decimo, *die* decimo mensis, edicendo,

2 Fili hominis, scribe tibi nomen hujus diei, hunc eũdem diem: incumbit rex Babyloniæ in Jerusthailaima hoc ipso die.

3 Et utere contra domum istam rebellem parabola, indicens eis, sic ait Dominus Jehovi; dispone istam ollam, dispone, & etiam infunde in eam aquas,

4 Colligendo membra ejus in ipsam, omne membrum bonum, femur & armum; delectu ossium implendo,

5 Delectum gregis accipiendo, & etiam pyrã ossium sub ipsa; fervefac eam quamplurimum, elixent etiam ossa ejus in medio ipsius,

6 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, væ civitati isti sanguinariæ; ollæ in qua *est* spuma sua, & ex qua non exivit spuma ipsius, membratim, membratim extrahe illam, non accidat in eam sors.

7 Quia sanguis ejus in medio ejus *est*, in loco arduo petræ posuit eum: non effudit eum super terrã ad tegendũ eum pulvere:

8 Accendendo excandescentiam ad sumendum ultionem, disponam sanguinem istius in arduo petræ; ut non tegatur.

9 Idcireo sic ait Dominus Jehovi, væ civitati isti sanguinariæ: etiam ego magnã efficiam ejus pyram,

10 Multiplicando ligna, accendendo ignem, consumendo carnem; ut conditura conditissima ossaque ipsa adurantur,

11 Et statuendo eam super prunas suas vacuam: ut incalescat & aduratur ærugo ipsius fundaturque in medio ejus immunditia ipsius, consumatur spuma ipsius.

12 Mendaciis fatigavit *me*, ideo non exibit ab ea copiosa spuma ejus, indetur igni spuma ejus.

13 Pro immũditia tua *est* scelus; eo quod mundavi te, sed non es mũdata, ab immunditia tua nõ mũdaberis amplius, donec focero ut quiescat exæandescẽtia mea in te.

14 Ego Jehova dixi, eventurum est & faciam, non abstraham me: neque parcam neque pœnitebit me: secundum vias tuas & secundum actiones tuas judicabunt te, dictum Domini Jehovi.

15 Et fuit verbũ Jehovæ ad me, dicendo,

16 Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderium oculorum tuorum plaga: sed ne plangito, neque fleto, neque prodeunto lacrymæ tuæ:

17 Clamare desiste, mortuorum luctum ne facito, tiaram tuam alliga tibi: & calceos tuos opponito pedibus tuis: neque obvelato mystacem, & cibum ullorum ne comedito.

18 Quæ quum eloquutus essem ad populum mane, mortua est uxor mea vesperi: itaque feci postero mane quemadmodum jussus fueram.

19 Dixe-

19 Dicentibus autem mihi populariibus; an non indicaturus es nobis, quid iſta ad nos *pertineant* quæ tu facis?

20 Dixi eis; verbum Jehovæ fuit ad me, dicendo,

21 Dic domui Iſraelis, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego prophanaturus ſum ſanctuarium meum, excellentiam roboris veſtri, deſiderium oculorum veſtrorum, & cui indulget anima veſtra: etiam filii veſtri & filiæ veſtræ quas reliquiſtis, gladio concident.

22 Tum facietis quemadmodum facio: myſticem non obvelabitis, & cibum ullorum non comedetis.

23 Et tiaris veſtris *indutis* ad capita veſtra, calceiſque veſtris ad pedes veſtros non plangetis, neque flebitis; ſed tabeſcetis in iniquitatibus veſtris, & gemetis alter cum altero.

24 Eſt enim Jechezkel vobis oſtento, omnino prout facit facturi eſtis: quum advenerit iſtud, utique experiemini me eſſe Dominum Jehovim.

25 Tu autem fili hominis, an non qua die tollam ab eis robur eorum, gaudium ornatus eorum; deſiderium oculorum ipſorum, & id ad quod attollunt animam ſuam, filios ipſorum & filias ipſorum:

26 Ea ipſa die veniet qui evaſerit ad te, ad ſignificandum auribus?

27 Eo ipſo die aperietur os tuum apud ipſũ qui evaſerit, ut eloquaris, nec obmutescas amplius; interea eris iſtis oſtento, ut cognoſcant me eſſe Jehovam.

CAPUT XXV.

Clades prædicuntur Hammonitis, Moabitis, Edomeis & Peliſchtæis.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, diſpone faciem tuam verſus Hammonitas ut prophetes contra eos.

3 Dices ergo Hammonitis, audite verbum Domini Jehovi; ſic ait Dominus Jehovi, eo quod dicis, euge, de ſanctuario meo quum prophanatur, & de terra Iſraelis quum deſolatur, ac de domo Jehudæ quum abeunt in deportationem.

4 Idcirco ecce ego trauduras ſum te orientalibus in hæreditatem; ut collocent arces ſuas in te, & ponant in te tabernacula ſua; ipſi comedent fructus tuos, & ipſi bibent lac tuum.

5 Redigamque Rabbam in habitaculum camelorum, & Hammonitarum *regionem* in cubile gregis, ut experiamini me eſſe Jehovam.

6 Nam ſic ait Dominus Jehovi, eo quod complodis manum, & plaudis pede; & lætaris ex animo de tota depopulatione tua contra terram Iſraelis:

7 Idcirco ecce ego extendens manum meam contra te, traditurus ſum te in prædam gentibus, & exciſurus te ex populis, ac perditurus te è regionibus: profligabo te, ut experiaris me eſſe Jehovam.

8 Sic ait Dominus Jehoviteo quod dicit Moab & Sehir, ecce ut omnes aliæ gentes *eſt* domus Jehudæ;

9 Idcirco ecce ego aperturus ſum latus Moabitarum inde ab ipſis Haris, à civitatibus ejus *quæ ſunt* ab extremitate ejus; decus, terram Beth-jeſchimotharum, Bahalbehonis, & Kirjathajimorum:

10 Per Orientales, cum Hammonitarum *regione* quam dedi in hæreditatem: ut non ſiat mentio Hammonitarum in gentibus.

11 Etiam in Moabum exercebo judicia, ut experiantur me eſſe Jehovam.

12 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod Edomæi ſumendo ultionem faciunt contra domum Jehudæ; & reos ſe ſtatuunt indefinenter ſumentes ultionem de eis,

13 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, extendens quoq; manum meam contra Edomæam, exſcindam ex ea homines & jumenta: exponamq; eam vaſtationi à Themane, & Dedanem uſq; gladio concident:

14 Edamq; ultionem meã in Edomæos manu populi mei Iſraelis, agentq; contra Edomæos ſecundum iram meam & ſecundũ excandeſcentiam meam, ut experiantur ultionem meam, dictum Domini Jehovi.

15 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod agunt Peliſchthæi per ultionem, & ſumunt ultionem ex animo depopulatione, perdendo inimicitia perpetua,

16 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego extendens manum meam contra Peliſchthæos, exciſurus ſum Cerethæos, & perditurus reſiduum portus maris:

17 Et exercebo in eos ultiones magnas ſumma increpatione excandeſcentiæ, experienturque me eſſe Jehovam, quum edidero ultionem meam in eos.

CAP. UT XXVI.

Excidium Tyri prædicitur.

FIlic autem undecimo anno, primo die menſis illius; ut eſſet verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, eo quod dicit Tyrus de Jeruſchalaimis, euge, fracta eſt *ob* portis populoſiſsimis, avertitur ad me; replebor *ex quo* vaſtata eſt:

3 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Tyre; ut deducam contra te gentes multas, ac ſi deduceret mare cum fluctibus ipſius:

4 Quæ perdant muros Tyri, & deſtruant turres ejus, adeo ut abradam pulverẽ ejus ab ea; redigamq; eam in arduam petram.

5 Locus expandẽdis plagis erit in medio mari, nam ego eloquutus ſum, dictum Domini Jehovitideo erit direptioni gẽtibus.

6 Filiæ quoque ejus quæ in agro *erunt*, gladio interficientur; ut experiantur me eſſe Jehovam.

7 Nam ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducam contra Tyrum Nebucad-retzarẽ regem Babyloniæ ab Aquilone, regem regum; cum equis, curribuſque, & equitibus, & congregatione, populoque multo.

8 Filias

8 Filias tuas per agrum gladio interficiet, & disposito contra te propugnaculo, diffundet in te aggestas moles, & statuet contra te clypeum:

9 Et belepolin disponet in muros tuos; & turres tuas demolietur cultris ejus.

10 Præ agminibus equorum ejus operiet te pulvisculus eorum; præ strepitu equitum, & essedorũ, currusq; cõmovebuntur muri tui, quum intrabit intra portas tuas, ad ingressus civitatis disrupta *patebis*.

11 Ungulis equorum suorum calcabit omnes vicos tuos: populum tuum gladio interficiet, & stationum robustarum tuarum *unaquæque* in terram descendet:

12 Et prædabuntur opes tuas, diripientque mercem tuam, ac destruent muros tuos, & domos desiderabiles tuas demolientur; & lapides tuos, lignaq; tua, etiam pulverem tuum in medio aquarum ponent.

13 Ita faciam ut cesset strepitus canticorum tuorum, & sonus cithararum tuarum non audietur amplius.

14 Et redigam te in arduam petram, locus expandendis sagenis eris, non ædificaberis amplius; nam ego Jehova loquutus sum, dictum Domini Jehovi.

15 Sic ait Dominus Jehovi Tyro; nonne à sono casus tui quum clamabunt confossi, quum interficientur interfectione in medio tui, commovebuntur insulæ?

16 Nam descendent è soliis suis omnes principes maris amoventes pallia sua, & vestibus versicoloribus suis nudãtes sese: trepidationes induent, in terra sedebunt, & trepidantes *singulis* momentis stupebunt de te:

17 Proferentesque de te lamentationem dicent tibi, quomodo periisti, quæ habitabaris à maritimis? civitas laudatissima, quæ *erat* firma in mari ipsa cum habitatoribus suis, *quinam sunt* qui indiderunt terrorem sui omnibus habitatoribus ejus?

18 Nunc trepidabant reliquæ insulæ *die* casus tui; & turbabuntur insulæ quæ *sunt* in mari, propter exitum tuum.

19 Nam sic ait Dominus Jehovi, quum reddidero te civitatem desolatam, similem civitatibus quæ non habitantur; adducendo contra te abyssum, ut operiant te aquæ plurimæ:

20 Faciensque ut descendas cum descendentibus in foveam, ad populum antiquum, collocavero te in terræ imis *partibus*, in vastitatibus priscis, cum descendentibus in foveam, ut non habiteris; ut ponam decus in terra viventium:

21 In terrorem summum exponam te; quod nusquã futura sis; & quæsita non invenieris unquam, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXVII.

Excidium Tyri deploratur.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me, dicendo,

2 Tu autem fili hominis, profer de Tyro lamentationem,

3 Dicens Tyro, *ô tu* sita ad aditus maris, mercatrix populosissima apud insulas multas; sic ait Dominus Jehovi, ô Tyre, tu dicebas, ego sum perfecta pulcritudine.

4 In intima parte marium *erant* termini tui; ædificatores tui perfecerant pulcritudinem tuam.

5 Abiegna è Senire ædificabant tibi omnia tabulata; cedrum è Libano accipiebant ad parandum malum *navis* in te.

6 Roboreos è Baschane faciebant remos tuos: transtra tua faciebant *ex* ebore tristissimo *artifices* ex insulis Citthæorum.

7 Xylinum cum Phrygiano opere ex Ægypto erat carbasus tua, ut esset tibi vesum; hyacinthinum, & purpureum ex insulis Elischæ operiebat te.

8 Habitatores Tzidonis & Arvadi erant remiges tibi; periti tui, ô Tyre, erant in te, ipsi *erant* gubernatores tui.

9 Seniores Gebalis ac periti ejus erant in te curatores labis tuæ: omnes classes maris & nautæ earum erant in te, ut commiscerent se commercio tuo.

10 Persæ, Ludæique, & Putæi erant in copiis tuis bellatores tui; scutum & galeam suspendebant in te, ipsi præstabant decorem tibi.

11 Arvadæi cum copiis tuis super muros tuos circumquaque, & Gammadæi in turribus tuis erant: umbones suos suspendentes ad muros tuos circumquaque ipsi perficiebant pulcritudinem tuam.

12 Tarchisch negotiatrix tua præ copia omnium opum; cum argento, ferro, stanno & plumbo; negotiabãtur *in* nundinis tuis.

13 Javan, Thubal, & Mesche erant mercatores tui; hominibus & vasis æreis negotiabantur *in* commercio tuo.

14 *Qui erant* è domo Thogarmæ; equis, equitibusque, ac mulis negotiabantur in nundinis tuis.

15 Dedanitæ mercatores tui, insulæ multæ *mercatrices* mercium manus tuæ, cornibus eboris, hebenoque reddebant pretium tuum.

16 Syria negotiatrix tua, præ multitudine operum tuorum, ob rysoprasso, purpura & phrygiano opere, byssoque, & sandastro, ac pyropo negotiabãtur in nundinis tuis.

17 E Jehudæa & regione Jisraelitarum, erant mercatores tui: tritico Minnithæ, & Phœniciæ; melleque, & oleo, ac opobalsamo negotiabantur *in* commercio tuo.

18 Damascus negotiabatur tecũ de multitudine operũ tuorum, præ copia omnium opum, vino Chelbonis, & lana nitida:

19 Et Dan, ac Javan circumforanei in nundinis tuis negotiabantur; ferro nitido, casia, & calamo odorato, in commercio tuo erat.

20 Dedan mercabatur tecum, pannis ingenuorum *advectis* curru.

21 Arabes, & omnes principes Kedaris erant negotiatores *mercium* manus tuæ; agnis, arietibusque, & hircis, his *erant* negotiatores tui.

22 Mercatores

22 Mercatores Schebæ & Rahmæ ipſi mercabantur tecum; præſtantiſsimo quoque aromate, & omni lapide pretioſo, ac auro negotiabantur *in* nundinis tuis.

23 Charan, & Canne, ac Heden, mercatores Schebæ; Aſſyrius, & Cilmadæus mercans tecum;

24 Hi mercatores tui *erant* rebus perfectiſsimis; involutis hyacinthinis, & Phrygianis, gazifq; *centuon* in ſuperioribus *habitantium*; quæ funibus circumligantur, & includũtur cedrinis *capſis* in mercatu tuo.

25 Claſſes oceani decantabant te commercio tuo; denique plena eras & gravis valde in intima parte mariam.

26 In aquas multas adduxerunt te qui remis agebant te; Eurus confregit te in intima parte marium:

27 Opes tuæ, & nundinationes tuæ, commercium tuum, nautæ tui, & gubernatores tui, curatores labis tuæ, & miſcentes commercium tecum, omneſque bellatores tui qui in te *erant*, cum tota congregatione tua quæ *erat* in medio tui, ceciderunt in intimam partem marium die caſus tui.

28 Ad vocem clamoris gubernatorum tuorum, commoti ſunt fluctus jactati.

29 Deſcẽdenteſq; è claſſibus ſuis omnes tractantes remum, nautæ, omnes gubernatores marini, in terram conſtiterunt:

30 Facienteſque ut audiretur de te vox ipſorum clamaverunt amarè, & impoſito pulvere capitibus ſuis, in cinere volutaverunt ſe:

31 Inductoque propter te calvitio accinxerunt cilicia; & defleverunt te amaritudine animi, planctu amaro:

32 Ac protulerunt propter te in lamento ſuo lamentationem, quum lamentaretur de te *dicentes*: quæ *erat* par Tyro, par ſuccisæ in medio mari?

33 Procedentibus nundinationibus tuis è maribus, ſatiabas populos multos; amplitudine opum tuarum, & commerciorum tuorum ditabas reges terræ.

34 *Quo* tempore confracta es à maribus, in profundiſsimis aquis; commercium tuum & tota congregatio tua in medio tui ceciderunt:

35 Omnes habitatores inſularum obſtupeſcunt de te; & Reges illorum horreſcunt horrore, percelluntur vultu.

36 Negotiatores in populis ſibilant de te: terrori ſummo es, quod nulla ſis uſque in ſeculum.

CAPUT XXVIII.

Princeps Tyri perſtringitur & excidium Tyridonis prædicitur.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me dicendo,

2 Fili hominis, dic antecelſori Tyri, ſic ait Dominus Jehovi, eo quod elatus eſt animus tuus, adeo ut dicas, *Deus* fortis ſum, habitationem divinam inhabito in intima parte marium: cumque ſis homo, non autem *Deus* fortis; tribuis tamen animum tibi parem animo Dei;

3 Ecce ſapientior es Danijele, quicquam occultum non abſconditur tibi:

4 Sapientia tua & prudentia tua comparaſti tibi facultates; & congeſſiſti aurum & argentum in theſauros tuos:

5 Amplitudine ſapientiæ tuæ in mercatura tua amplificaſti facultates tuas; adeo ut elatus ſit animus tuus in facultatibus tuis:

6 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi; eò quod tribuis tibi animũ parẽ animo Dei,

7 Idcirco ecce ego adducturus ſum contra te extraneos violentiſsimos gentium; qui exſertis gladiis ſuis contra pulcritudinem ſapientiæ tuæ confodient ſplendorem tuum.

8 In foveam dimittent te, morieriſque mortibus confoſſorum in intima parte marium.

9 An perges dicere, Deus ſum, coram interfectore tuo? atqui tu homo *futurus es*, non autem *Deus* fortis, in manu confodientis te.

10 Mortibus præputiatorum morieris, manu alienorum; nam ego eloquutus ſum, dictum Domini Jehovi.

11 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

12 Fili hominis profer lamentationem de Rege Tyri: dicens ei, ſic ait Dominus Jehovi, tu obſignans ſummam, plenè ſapiens, & perfectæ pulcritudine.

13 In Hedene horto Dei eras, omnes lapides pretioſi operiebant te, pyropus, topazius, & adamas, beryllus, thalaſſius, ſardius, & jaſpis, ſapphirus, chryſoprafus, ſmaragdus, que cum auro: opus tympanorum tuorum & fiſtularum tuarum in te, die quo procreatus fuiſti, parata erant,

14 Tu Cerub *erat* ex quo unxi te protectorem; ex quo præpoſui te, in monte ſancto Dei eras, inter lapides ignitos indefinenter ambulabas.

15 Integer eras in viis tuis inde à die quo procreatus fuiſti; donec præſto fuit iniquitatis pœna in te.

16 In amplitudine mercaturæ tuæ pleni erant in te violentia, qua peccabas: ideo confodiens te *dejectum* è monte Dei perdidi te, ô Cerub protector, è medio lapidum ignitorum.

17 Elatus fuerat animus tuus propter pulcritudinem tuam, corruperas ſapientiam tuam cum ſplẽdore tuo; in terram dejeci te, Regibus expoſui te ut aſpiciant te:

18 Præ multitudine iniquitatum tuarum, propter improbitatẽ mercaturæ tuæ prophanaſti ſanctuarium tuum; ideo eduxi ignem è medio tui, qui conſumſit te, & redegi te in cinerem ſuper terram ante oculos omnium videntium te:

19 Quicunque norant te in populis obſtupuerunt de te; terrori ſummo es, quod nulla *ſis* uſque in ſeculum.

20 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo,

21 Fili hominis, dispone faciem tuam Tzidonem versus, & propheta contra eam,
22 Dicens hic ait Dominus Jehovi, ecce me cõtra te, ô Tzidon, ut glorificer in medio tui: ut cognoscatar me esse Jehovam, quum exercuero in ea judicia, & sanctificavero me in ea.
23 Nam immittam pestem in eam, & sanguinem in vicos ejus, & judicabuntur coufossi in medio ejus, gladio incumbente ei circumquaque; experienturque me esse Jehovam.
24 Ita non erit amplius domui Jisraelis spinus dolorificus, & spina dolorem afferens, præ omnibus locis circumstantibus eos, qui depopulantur eos; experienturque me esse Dominum Jehovim.
25 Sic ait Dominus Jehovi, quando congregabo domum Jisraelis ex populis in quibus dispersi sunt, sanctificans me in eis ante oculos gentium, ut habitent in terra sua quam dederam servo meo Jahakobo.
26 Tunc habitabunt in ea secure, ædificabuntq; domos, & plantabunt vineas habitantes secure: quum exercuero judicia in omnes qui depopulabantur eos é locis circumstantibus ipsos, ut cognoscant me Jehovam esse Deum ipsorum.

CAPUT XXIX.

Regnum Ægypti in solitudinem redigendum.

ANno decimo, decimo *mense*, duodecimo *die* mensis; fuit verbum Jehovæ ad me dicendo,
2 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Parhonem regem Ægypti; ut prophetes cõtra eum & contra Ægyptum totam.
3 Eloquere dicens, sic ait dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Parho rex Ægypti, balæna maxima quæ cubat inter rivos suos, qui dicit mihi *est* rivus meus, nam ego feci mihi.
4 Indam enim hamos maxillis tuis, faciamque ut adhæreat multitudo piscium rivorum tuorum squamis tuis; ut deducam te é medio rivorum tuorum, & totam multitudinem piscium rivorum tuorum squamis tuis adhæreutem.
5 Postea deseram te *abductum* in desertum, te & totam multitudinẽ piscíũ rivorum tuorum, in superficie agri cades, non recipieris, neq; congregaberis: bestiis terræ & avibus cœlorũ exponam te in cibum:
6 Et experientur omnes habitatores Ægypti me esse Jehovam; eo quod sunt scipio arundineus domui Jisraelis.
7 Quum prehendent illi te manu, quassaris & findis eis totum humerum: quumque innituntur tibi, confringeris, & eis totos lumbos cohibes.
8 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducturus sum contra te gladium; & excisurus ex te homines & jumenta:
9 Ut sit terra Ægypti desolationi & vastitati, & experiantur me esse Jehovam eo quod dixerit, rivus meus *est*; nam ego feci.
10 Idcirco ecce me contra te, & contra rivos tuos; ut tradam terram Ægypti vastitatibus, vastitati desolatissimæ, è turri Syenes usque ad terminum Cuschi.
11 Non transibit eam pes humanus, & pes jumentorum non pertransibit eam, neq; habitabitur quadraginta annis.
12 Reddam enim terram Ægypti desolatissimam inter regiones desolatas, & civitates ejus inter civitates devastatas erunt desolatissimæ quadraginta annis: quum dispergam Ægyptios in gentes, & spargam eos in regiones.
13 Nam sic ait Dominus Jehovi: exactis quadraginta annis congregabo Ægyptios e populis quo dispersi fuerint:
14 Et reducam captivam multitudinem Ægyptiorum, reducam inquam eos in terram Pathrosi, in terram conversationis eorum; ut sint ibi regnum humile.
15 Præ reliquis regnis erit humile, neq; sese extollet amplius supra gentes: imminuam enim eos ne dominentur in gentes:
16 Ut non sit amplius domui Jisraelis fidentiæ revocaturæ *mihi* in memoriam iniquitatẽ, his avertentibus se post illos: sed agnoscant me esse Dominum Jehovim.

CAPUT XXX.

Urbes Ægypti à Rege Babylonis vastandæ.

QUum esset vigesimus septimus annus, primo *mense*, primo *die* mensis, fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, Nebucad-retzar Rex Babyloniæ exegit à copiis suis servitutem magnam contra Tyrum; omne caput decalvatum est, & omnis humerus nudatus: merces autem non est ipsi & copiis ejus de Tyro, propter illam servitutem quam serviverunt contra eam.
3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado Nebucad-retzari regi Babyloniæ terram Ægypti, ut tollat multitudinem ejus, & spoliet spolium ejus, ac prædetur prædam ejus, unde sit merces copiis ipsius.
4 Operæ pretium suum cujus nomine serviverit, trado illi terram Ægypti, qua operati sunt mihi, dictũ Domini Jehovi.
5 Die illa efferam cornu Domui Jisraelis, & tibi dabo aperturã oris inter illos; ut cognoscant me esse Jehovam. *Caput 30.*
6 Rursus fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,
7 Fili hominis, prophetato dicens, sic ait Dominus Jehovi; ejulate, *dicentes* Ah, dic die ista.
8 Nam propinqua *est* dies; propinqua *est*, inquam, dies Jehovæ: dies nubila, tempus gentium erit:
9 Quum invadet gladius Ægyptum, eritque gravis dolor in Æthiopia cadentibus confossis in Ægypto: quum intercipient multitudinem ejus, & destruentur fundamenta ejus.
10 Æthiopes, Putæi, & Ludæi, totaq; miscellanea turba, Cubæi quoque, deniq; juncti fœdere; cum illis gladio cadent.
11 Sic

11 Sic ait Jehova, & cadent sustentantes Ægyptum, descendetque fastus roboris ejus; inde à turri Syenes gladio cadent in ea, dictum Domini Jehovi:

12 Et desolabuntur inter regiones desolatæ; & civitates illius inter civitates vastatas erunt:

13 Ut experiantur me esse Jehovam quum posuero ignem in Ægypto, & fracti fuerint omnes auxiliatii ejus.

14 Die illo prodibunt nuncii à conspectu meo navibus, ad extertendum Æthiopiam securam: & erit gravis dolor in eis, ut diei Ægypti, quum ecce advenerit.

15 Sic ait Dominus Jehovi; & faciam ut cesset multitudo Ægyptiorum per Nebucad-retzarem Regem Babyloniæ;

16 Ipsum & populum ejus cum ipso, violentissimos gentium adductos ad perdendam istam terram, qui exserentes gladios suos contra Ægyptum implebunt eam terram confossis.

17 Et redigens rivos *in* siccitatem, vendam terram illam in manum malorum: denique desolabo terram & quæ eam implent manu extraneorum; ego Jehova dixi.

18 Sic ait Dominus Jehovi; & perdam deos stercoreos, & faciam ut cessent idola è Nopho, & princeps è terra Ægypti non erit amplius: quum indidero timorem terræ Ægypti.

19 Nam desolabo Pathrosum, & tradam igni Tzohanē; ac exercebo judicia in No:

20 Et effundam excandescentiam meam in Sinem robur Ægypti, quum exscidero multitudinem No.

21 Quum ponam ignem in Ægypto, valde dolebit Sin, & No disrumpetur; & Noph, hostibus quotidianis.

22 Juvenes Heliopoleos & Babasti gladio cadent, ipsæ vero *puellæ* in captivitatem abibunt:

23 Et Daphnis obscurabitur dies, quum frangam ibi lora Ægypti, & cessabit in ea fastus roboris ejus: ipsum nubes operiet, & filiæ ejus in captivitatem abibunt:

24 Denique exercebo judicia in Ægyptum, ut experiantur me esse Jehovam.

CAPUT XXXI.

Parho instar Assur elatus, similiter deturbabitur.

Fuerat vero undecimo anno, primo *mensis*, septimo *die* mensis; fuerat inquam verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, brachium Parhonis regis Ægypti fregi; quod ecce non alligabitur inditis medicamentis, imposita fascia ad obligandum ipsum, ut confirmetur ad tractandum gladium.

3 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra Parhonem regem Ægypti, ut confringam brachia ejus, illud quod firmum est & quod fractum fuit: ut dejiciam gladium è manu ejus.

4 Et dispergam Ægyptios in gentes, spargamque eos in regiones.

5 Ideo confirmabo brachia regis Babyloniæ, tradens gladium meum in manum ejus, ut confringam brachia Parhonis, & gemat gemitibus cōfossorum coram illo.

6 Confirmabo autem brachia regis Babyloniæ, brachia vero Parhonis concident; ut cognoscatur me esse Jehovam, quum tradidero gladium meum in manum regis Babyloniæ ut extendat illum contra terram Ægypti.

7 Similiter dispergam Ægyptios in gentes, & spargam in regiones; ut cognoscatur me esse Jehovam. *Caput 31.*

8 Deinde fuit undecimo anno, tertio *mensis*, primo *die* mensis; fuit *inquam* verbum Jehovæ ad me, dicendo,

9 Fili hominis, dic Parhoni regi Ægypti, & multitudini ejus; cui similis es in magnitudine tua?

10 Ecce Assyrium, *erat* cedrus in Libano, pulcra ramis, & virgultis umbrosis, altaque statura; cujus calami summi erant inter densos ramos.

11 Aquæ educaverant eam, abyssus extulerat eam: fluentis suis *abyssus* obibat circumquaq; plantarium ejus, & aquæ ductus suos mittebat ad omnes arbores agri.

12 Idcirco exaltavit se statura ejus præ omnibus arboribus agri, & multiplicabātur ramusculi ejus, prolongabantur q; rami ejus, quos emittebat, aquis multis:

13 In ramusculis ejus nidificabant omnes aves cœli, & sub ramis ejus pariebant omnes bestiæ agri, ac in umbra ejus sedebant omnes gentes amplissimæ.

14 Deniq; pulcra erat magnitudine sua, & longitudine palmitum suorum; quia erat radix ejus ad aquas amplas.

15 Cedri in horto Dei non abscondebant eam, abietes non erant similes ramusculis ejus, & castaneæ non erant pares ramis ejus; nulla arbor in horto Dei similis erat ei pulcritudine sua.

16 Pulcram effeceram eam cum multitudine palmitum ejus; adeo ut inviderent ei omnes arbores Hedenis quæ *erant* in horto Dei.

17 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eo quod te exaltas statura: quum edidisset *ille* summum calamum suum inter densos ramos suos, & elatus est animus illius in altitudine sua:

18 Tum tradidi eum in manum fortissimi gentium, hunc libere acturum in illum propter improbitatem illius impuli.

19 Ita cædentes eum extranei violentissimi gentiū deseruerant eumtin mōtibus, & in omnibus vallibus deciderūt palmites ejus, & fracti sunt rami ejus in omnibus alveis terræ, descēdentesq; ab umbra ejus omnes populi terræ deseruerūt eum:

20 Super cadivum truncum ejus habitant omnes aves cœli; & in ramis ejus sunt omnes bestiæ agri:

21 Ut non exaltent se de statura sua ullæ arbores irriguæ, & non proferant summum

num calamum suum inter densos ramos ; neque conquiescant in se ipsis altitudine sua, ullæ riguæ : quandoquidem omnes illi traditi sunt morti, *dejecti* in terram imam inter filios hominis, ad eos qui descenderunt in foveam.

22 Sic ait Dominus Jehovi, quo die descendit in sepulcrum, luctu quem importavi obtexi pro eo abyssum, cohibens fluenta ejus, ut coercerentur aquæ multæ : & attratum reddidi pro eo Libanum, & omnibus arboribus agri propter eum fuit defectio animi.

23 Præsono casus ejus commovi gentes, quum demitterem eum in sepulcrum cum descendentibus in foveam : unde consolationem ceperunt in terra ima omnes arbores Hedenis, delectus & præstantia Libani, omnes riguæ.

24 Etiam ipsi cum illo descenderunt in sepulcrum ad confossos gladio, qui *domini* brachio illius resederant in umbra illius inter gentes.

25 Cui ex arboribus Hedenis ita similis es gloria & magnitudine ? dejicieris ergo cum arboribus Hedenis in terram imam, in medio præputiatorum cubabis cum confossis gladio ; ille *est* Parho, & tota multitudo ejus, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXII.

Lamentum funebre super Ægypti regem.

DEinde fuit duodecimo anno, duodecimo mense, primo *die* mensis ; fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, profer lamentationem contra Parhonem regem Ægypti, dicens ei, juveni leoni inter gentes similis es : imo es similis balænæ per maria, quum prodiens per flumina tua conturbas aquas pedibus tuis, & perturbas flumina illarũ.

3 Sic ait Dominus Jehovi, at expandam contra te rete meum per congregationem populorum multorum, qui educent te plagis meis :

4 Et deserens te in terra, in superficie agri dejiciam te ; faciamque ut habitent super te omnes aves cœli, & saturabo ex te bestias totius terræ,

5 Exponens carnem tuam super montes, & implens valles altitudine tua,

6 Et irrigans terram natationis tuæ sanguine tuo usque ad ipsos montes ; adeo ut alvei impleantur te.

7 Et operiam, quum exstinguam te ; cœlos, attratasque reddam stellas eorum : Solem nube operiam, & Luna non faciet ut luceat lux sua :

8 Omnia luminaria lucida in cœlis atrata reddam super te, & disponam tenebras super terram tuam, dictũ Domini Jehovi :

9 Et ad indignationem provocabo animum populorum multorum ; efficiendo ut perveniat confractio tua ad gentes, in regiones *populorum* quos non nosti :

10 Faciamque ut obstupescant de te populi multi, & reges eorum horrescant propter te horrore, vibrante me gladium meum ante faciem illorum ; ut trepident singulis momentis quisque propter se ipsum, die casus tui.

11 Nam sic ait Dominus Jehovi, gladius regis Babyloniæ invadet te.

12 Gladiis robustorum dejiciam multitudinẽ tuam, violentissimorum in gentibus omnium : qui vastabunt fastum Ægypti, ut perdatur tota multitudo ejus.

13 Perdam etiam omnia jumenta ejus, ne superveniant aquis multis ; ut non conturbet eas pes humanus amplius, etiam ungulatus jumentorum non cõturbet eas.

14 Tunc faciam ut fidant aquæ illarum & flumina illarum tamquam oleum faciam ut ambulent, dictum Domini Jehovi.

15 Quum reddidero terram Ægypti desolatissimam, terram destitutam iis quæ implebant eam, quum percussero omnes habitantes in ea ; ut experiantur me esse Jehovam.

16 Lamentatio hæc *est*, qua lamentabuntur illam, filiæ gentium lamentabuntur illam ; de Ægypto & de tota multitudine ejus lamentabuntur illa, dictum Domini Jehovi.

17 Deinde fuit duodecimo anno, decimo quinto die ejusdem mensis ; fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo,

18 Fili hominis, ede lamentum de multitudine Ægypti, & effer eam ; ipsam, ut filias gentium validarum, in imas terræ *partes* cum descendentibus in foveam,

19 *Dicens*, quo amœnior esses ? descende, ut prosternaris cum præputiatis ;

20 Inter confossos gladio *qui* ceciderint : gladius positus est, trahite eum & omnes copias ejus.

21 Alloquantur illum duces potentum è medio sepulcri cum auxiliaribus ejus ; *qui* descenderint, jacuerint præputiati *apud* confossos gladio.

22 Ibi *alloquatur* Assyrius cum tota congregatione sua, circumstantibus illum sepulcris hujus : omnes confossi qui ceciderunt gladio ;

23 Cujus sepulcra disposita sunt in lateribus foveæ, ut ejus congregatio circumstet sepulcrum illius ; omnes confossi qui ceciderunt gladio, qui terrorem indiderant terræ viventium.

24 Ibi *alloquatur* Helam cum tota multitudine sua circumstans sepulcrum illius, omnes confossi qui ceciderunt gladio, qui descenderunt præputiati in imas terræ *partes*, qui indiderant terrorem suum terræ viventium, & reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam :

25 Cui inter confossos positum est cubile cum tota multitudine ipsius, circumstantibus illam sepulcris ipsius : omnes præputiati confossi gladio, qui indito terrore suo in terra viventium, jam reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam, inter confossos positi :

26 Ibi

26 Ibi *alloquuntur* Meschec, Thubal, cum tota multitudine sua circumstantes illum sepulcris suis; omnes præputiati confossi gladio, quum indiderint terrorem suum terræ viventium.

27 Quamvis non cubent cum potentibus qui ceciderunt ex præputiatis: qui descendent *in* sepulcrum cum instrumentis bellicis suis, positis gladiis ipsorum sub capitibus ipsorum, quum incumbat iniquitas eorum ossibus ipsorum, quia terror potentum in terra viventium *fuit*.

28 Tu quoq; inter præputiatos confringeris, & jacebis cum confossis gladio.

29 Ibi *alloquutur* Edom, reges ejus, & omnes principes ejus, qui collocabuntur potentia illorum apud confossos gladio, ipsi cum præputiatis cubabant, & cum descendentibus in foveam.

30 Ibi *alloquuntur* Toparchæ Aquilonis quotquot sunt, & omnes Tzidonii; qui descendent ad confossos cum terrore suo, à potentia illorum erubescentes, cubabuntque præputiati cum confossis gladio, reportantes ignominiam suam apud descendentes in foveam.

31 Hos videns Parho consolationem capiet de tota multitudine sua; confossi gladio, Parho, & omnes copiæ ejus, dictum Domini Jehovi.

32 Quum indidero terrorem meum terræ viventium; & prostratus fuerit inter præputiatos cum confossis gladio, Parho & tota multitudo ipsius, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXIII.

Indoles malorum pastorum: Christus verus pastor.

ET fuit verbũ Jehovæ ad me, dicendo,
2 Fili hominis, alloquere populares tuos indicens eis, quum adducturus sum contra terram aliquam gladium; si acceperint populus illius terræ unum quempiam ab extremitatibus suis, quem imponant sibi speculatorem;

3 Et videns gladium supervenientẽ terræ, clanxerit buccina & monuerit populũ.

4 Audiens vero quisq; sonum buccinæ non acceperit monitum, & adveniens gladius sustulerit ipsum; cædis suæ *causa* in capite ipsius erit:

5 Sonum buccinæ audivit, sed monitum non accepit; cædis suæ causa in eo erit: si enim monitum accepisset, se ipsum eripuisset.

6 Ipse vero speculator quum viderit gladium advenientem, si non clanxerit buccina, populusque non fuerit monitus, & adveniens gladius sustulerit ex eis aliquem: hic propter iniquitatem suam tolletur, sanguinem verò ejus è manu speculatoris reposcam.

7 Te autem, ô fili hominis, te *inquam* speculatorem dedi domui Jisraelis; ut audiens ex ore meo verbum moneas eos ex me.

8 Quum dixero improbo, improbe omnino morituras es, si non loquaris monendo improbum *ut desistat* à via sua: ipse improbus propter iniquitatẽ suam morietur, sanguinẽ verò *ejus* è manu tua requiram.

9 Tu vero si monueris improbum de via sua, ut revertatur ab ea, neq; reversus fuerit à via sua, ipse propter iniquitatẽ suam morietur, tu autem te ipsum eripuerit.

10 Tu itaq; fili hominis dic domui Jisraelis, ita loquimini, dicendo, quia defectiones nostræ & peccata nostra incumbunt nobis, ideo in ipsis nos tabescimus, ecqui viveremus?

11 Dic eis, *ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi, si delector morte improbi, sed *delector* quum revertitur improbus à via sua, ut vivat: revertimini, revertimini à viis vestris pessimis; cur enim moreremini domus Jisraelis?

12 Tu ergo, fili hominis, dic popularibus tuis, justitia justi non est ereptura ipsũ tẽpore defectionis suæ, & in sua improbitate improbus non corruet quo tempore reversus fuerit ab improbitate sua: ut justus non poterit vivere illâ quo tempore peccabit.

13 Quum dixero justo, omnino victurus es, si ipse confisus justitiæ suæ fecerit iniquitatem, omnia juste facta ipsius non memorabuntur, sed *in* iniquitate illa sua quam facit morietur:

14 Et quum dixero improbo, omnino morituras es; si reversus à peccato suo exercuerit judicium & justitiam,

15 Pignus restituerit improbus, rapinam reddiderit, in statutis vitæ ambulaverit non faciendo iniquitatem, omnino vivet, non morietur:

16 Omnia peccata ejus quibus peccavit non memorabuntur ei; judicium & justitiam exercuit, omnino vivet.

17 Interea dicunt populares tui, non est æqua via Domini, quum ipsorum, ipsorum via non sit æqua.

18 Quum avertit se justus à justitia sua, & facit iniquitatem, etiã moritur in iftis:

19 Quum autem avertit se improbus ab improbitate sua, & exercet judicium & justitiam, in his ipse vivit.

20 Et dicitis, non est æqua via Domini; quemq; secundum vias suas judicabo vos, ô Domus Jisraelis.

21 Fuit autem duodecimo anno, decimo *mense*, quinto *die* mensis à deportatione nostra, ut veniens ad me quidam qui evaserat Jeruschalaimis diceret, percussa est civitas:

22 Manus autem Jehovæ adfuerat mihi vespere, ante adventum ejus qui evaserat, ut aperiret os meum, donec is veniret ad me mane: aperueratque os meum, ut non obmutescerem amplius.

23 Fuit ergo verbum Jehovæ ad me, dicendo,

24 Fili hominis, qui habitant vastitates istas in terra Jisraelis, loquuntur dicendo, unicus erat Abraham qui hæreditario jure possideret hanc terram: nos autem multi

ti *summi*, nobis tradita est hæc terra in hæreditatem.

25 Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, cum sanguine ipso comeditis, & oculos vestros attollitis ad stercoreos Deos vestros, sanguinemque effunditis: & istam terram hæreditario jure possideretis?

26 Insistitis gladio vestro, facitis abominationem, & quisq; uxorem amici sui impuratis: & istam terram hæreditario jure possideretis?

27 Sic dicito eis, sic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego; nisi qui in vastitatibus *sunt* gladio cadant, & qui *est* in superficie agri, bestiis eum exponam quem comedant: qui vero in munitionibus & in speluncis, peste moriantur.

28 Ita reddam istam terram desolatissimam, & definet fastus roboris ejus: desolabunturque montes Jisraelis adeo ut nullus transeat:

29 Ut experiantur me esse Jehovam, quum reddidero istam terram desolatissimam propter omnes abominationes istorum quas faciunt.

30 Tu etiam, fili hominis, populares tui frequenter prædicantes de te juxta parietes & in portis domorum: quorum alloquitur alter alterum, & quisque fratrem suum, dicendo, venite jam, & audite quod *sit* verbum quod prodit à Jehova:

31 Venientes ad te quasi advêtu populi, sedenteſq; coram te *quasi* populus meus; & audientes verba tua, ipsa non faciunt: quamvis suavissima ore suo ipsi faciant, quæstū suum animus ipsorū perſequitur.

32 Nam ecce tu *es* eis quasi canticum suavissimum pulcrum ſono, & quidem optime pulsantis: ſed ut audiant verba tua, minime faciunt ea.

33 Quum igitur evenerit illud (ecce advenit) tum experientur Prophetam fuisse in medio sui.

CAPUT XXXIV.

Officium Pastoris Evangelici.

ET fuit verbū Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, propheta contra pastores Jisraelis: propheta dicens istis, pastoribus ipsis, sic ait Dominus Jehovi, væ pastoribus Jisraelis qui erāt pasturi ipsos, an non grex *est quem* pascunt pastores?

3 Adipem comedistis, & lanam induitis, quod opimum est mactatis: gregem non pascitis.

4 Morbo affectas non cōfirmatis: ægrotamque non curatis, & confractam non obligatis, ac depulsam non reducitis, perieruntemque non requiristis: ſed vi dominamini in eas, & per ſavitiam:

5 Adeo ut dispergātur destituræ pastore, & sint cibo omnibus bestiis agri dispersæ:

6 Deerrent oves meæ in omnibus montibus, & ſuper omnem collem excelſum; denique in ſuperficie totius terræ dispersæ ſint oves gregis mei, nemine reposcente & nomine requirente.

7 Idcirco ô pastores, audite verbum Jehovæ:

8 Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, nisi (eo quod est grex meus direptioni, & sunt *oves* gregis mei cibo omnibus bestiis agri, destitutæ pastore, & non reposcentibus pastoribus meis gregem meum: pascunt enim pastores se ipsos, gregem autem meum non pascunt)

9 Idcirco, ô pastores, audite verbum Jehovæ:

10 Sic ait Dominus Jehovi, ecce me cōtra istos pastores, ut reposcam gregē meū è manu ipsorū, & faciam ut cesſet à pascēdo grege, ut non pascant amplius isti pastores leipsos: eripiam enim gregē meum ex ore ipsorum, ut non sint *oves* illis cibo.

11 Nam sic ait Dominus Jehovi; ecce me *inquam* ut reposcam *oves* gregis mei, & anquiram eas.

12 Sicut anquirit pastor gregē ſuum quo tempore est in medio gregis ſui, *ovium* dissipatarum, ita anquiram gregē meum: ut eripiam illas ex omnibus locis, quo dispersæ fuerint, tēpore nubis & caliginis:

13 Educens eos è populis, congregansq; eos ex regionibus, ac reducens eos in terram ſuam, ut pascam eos in montibus Jisraelis ad alveos, & in omnibus locis habitabilibus hujus terræ.

14 In pascuo bono pascam eos, & in mōtibus excelſi Jisraelis erit caula eorum; ibi recubabunt in caula bona, & pascuum pingue depascent in montibus Jisraelis.

15 Ego pascam gregem meum, & ego faciam ut recubent, dictum Domini Jehovi.

16 Pereuntem requiram, & depulsam reducam, fractamque obligabo, & ægrotam confirmabo: pinguem vero & firmam perdam; pascam unamquamque jure.

17 Vos enim, ô mi grex, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego judicaturus ſum inter parvas pecudes, arietes, & hircos.

18 An parvum *est* præ vobis vos pascuum optimum depascere, quod reliquam pascuorum vestrorum conculcatis pedibus veſtris? & vos nitidam aquam bibere, quod reliquas pedibus veſtris conturbatis?

19 Ut *oves* gregis mei conculcatum pedibus veſtris depascant, & conturbatum pedibus veſtris bibant?

20 Idcirco sic ait Dominus Jehovi illis; ecce me, me *inquam*, ut judicem inter pecudem opimam, & pecudem macilentam.

21 Eo quod latere & armo impellitis, & cornibus veſtris impetitis omnes morbo affectas; eousq; ut disperſeritis eas foras,

22 Ideo ſervabo gregem meum ut non ſint amplius direptioni: & judicabo inter pecudes.

23 Nam excitabo eis pastorem unum qui paſcat eas, ſervum meum Davidem: ipſe paſcet eas & ipſe erit eis pastor:

24 Ego vero Jehova ero eis Deus, & ſervus meus David princeps in medio earum: ego Jehova eloquutus ſum:

25 Et

25 Et pangens eis fœdus pacis, faciam ut cessent bestiæ malæ à terra; ut habitent in deserto secure, & dormiant in silvis :

26 Reddamq; ista & quæ sunt circa collem meum, conferta benedictione, ac demittam imbrem tempore suo, imbres benedictionis erunt :

27 Ut edat arbor agri fructum suum, & terra det proventum suum, fintque in terra sua secure: agnoscentque me esse Jehovam; quum fregero lora jugi ipsorum; & eripuero eos è manu exigentium servitutem ab ipsis.

28 Ita non erūt amplius direptioni gentibus, & bestiæ terræ non comedent eos; sed habitabunt secure, nemine deterrente.

29 Denique excitabo eis plantam ad celebritatem; ut non sint amplius quos intercipiat fames in terra, neque ferant amplius ignominiam gentium :

30 Sed cognoscatur me Jehovam Deum ipsorum cum ipsis esse; & ipsos *esse* populum meum, domum Jisraelis, dictum Domini Jehovi.

31 Quum vos, vos, *inquam*, homines grex meus eritis, grex pascui mei; ego Deus vester, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXV.

Edomæi, hostes Judæorum peribunt.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo,

2 Fili hominis, dispone faciē tuam cōtra montem Sehiris; & propheta contra eum,

3 Dicens ei, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô mons Sehiris; ut extendens manum meam in te, reddam te desolatissimum.

4 Civitates tuas *in* vastitatem redigam, & tu desolatissimus eris; ut experiaris me esse Jehovam.

5 Eo quod est tibi inimicitia perpetua, facisque ut diffluant Jisraelitæ per gladium; tempore calamitatis suæ, *quo* tempore iniquitatis *est* terminus:

6 Idcirco ut vivo ego, dictū Domini Jehovi, in cædem cōparabo te, & cædes persequetur te: quandoquidem odisti vacuitatem à cæde, etiam cædes persequetur te.

7 Nam tradam mōtem Sehiris sūmæ desolationi; exscindēs ex eo viatorē omnem.

8 Et replebo mōtes ejus confossis ipsius; in ipsis collibus tuis, vallibusq; tuis, & omnibus alveis tuis confossi gladio cadēt.

9 Desolationibus perpetuis tradam te, & civitates tuæ non restituentur; ut experiamini me esse Jehovam.

10 Eo quod dicis, duæ istæ gentes, & duæ regiones istæ meæ erunt, jam possessuri sumus istam hæreditario jure; ubi Jehova fuit:

11 Idcirco ut vivo ego, dictum Domini Jehovi; facturus sum secundum iram tuam, & secundum invidiam tuam quam exercuisti præ odio tuo contra illos; ut agnoscar ab eis quum judicavero te.

12 Et experiaris me esse Jehovam; audivisse omnes irritationes tuas quibus loquutus es de mōtibus Jisraelis, dicendo, desolati sunt: nobis traduntur ad consumendū:

13 Ut magnificastis vos contra me ore vestro, fecistisque ut abundarent contra me verba vestra; & audivisse.

14 Sic ait Dominus Jehovi; prout lætatur tota ista terra; desolationem sum effecturus tibi.

15 Secundum lætitiam tuam, de possessione domus Jisraelis; eo quod desolaretur, ita faciam tibi: desolatissimus eris; ô mons Sehir, & tota Edomæa quantacunq; est, ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAPUT XXXVI.

Liberatio ab hostibus, cor novum, & vocatio gentium promittuntur.

TU quoque, fili hominis, propheta de montibus Jisraelis; dicens, montes Jisraelis, audite verbum Jehovæ.

2 Sic ait Dominus Jehova; eo quod dicit iste inimicus de vobis, euge; & excelsa seculi hæreditario jure futura sunt nobis:

3 Idcirco propheta dicens sic ait Dominus Jehovi; quia multis modis desolaverunt, & exhauserunt vos circumquaque; ut essetis hæreditaria possessio reliquiis gentium, & traducti estis in labia nationum, infamiamque populorum :

4 Idcirco montes Jisraelis, audite verbū Domini Jehovitsic ait Dominus Jehovi istis mōtibus & collibus, alveis, vallibusq;, & vastitatibus desolatis, ac civitatibus derelictis, quæ sunt direptioni & subsannationi reliquiis gentiū quæ circūquaq; *sunt*:

5 Idcirco sic ait Dominus Jehovi; *mentior* nisi igne zēli mei loquar contra reliquias gentium & contra Edomæam totam: quæ attribuerunt terram meam sibi in hæreditatem cum lætitia totius cordis, cum depopulatione animosa, ut sedes expulsorum ejus *fit* direptioni.

6 Idcirco propheta de terra Jisraelis: & dicito ipsis montibus & collibus, alveis ac vallibus, sic ait Dominus Jehovi, ecce ego zelo meo & excandescentia mea loquor, eo quod ignominiam gentium fertis.

7 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ego sublata manu mea juro, *mentior*, nisi gentes illæ quæ circumstant vos, ipsæ ignominiam suam reportaturæ sunt :

8 Vos vero montes Jisraelis ramum vestrum edituri estis, & fructum vestrum laturi populo meo Jisraeli; quum prope advenerint.

9 Nam ecce me apud vos; qui respiciam ad vos, ut colamini & seminini:

10 Et multiplicabo in vobis homines, totam domum Jisraelis quanta quanta est; ut inhabitentur civitates, & vastitates rædificentur.

11 Multiplicabo, inquā, in vobis homines & jumēta, quæ augescent & fortificabunt: faciāque ut habitetis sicut priscis tēporibus vestris, benefaciēs amplius quā primordiis vestris, ut agnoscatis me esse Jehovam.

12 Adducam

22 Adducam enim ad vos homines cum populo meo Jisraele, qui hæreditario jure possideant te, eriscque eis in possessionem: neque perges amplius orbare eos.

23 Sic ait Dominus Jehovi, eo quod dicunt vobis exedentem homines te esse, & orbantem gentes tuas esse te:

24 Idcirco homines non exedes amplius, & gentes tuas non orbabis amplius, dictum Domini Jehovi:

25 Neque sinam ut audiatur in te amplius ignominia gentium, & opprobrium populorum non feres amplius; & gentes tuas offendere non sines amplius, dictum Domini Jehovi.

26 Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo.

27 Fili hominis, domus Jisraelis quum habitarent in terra sua, impuraruntque eam via sua & actionibus suis: tamquam impuritas separatæ ex immunditia, erat via ipsorum coram me:

28 Idcirco effudi excandescentiam meam super eos, eo quod sanguinem effundebant super terram, & stercoreis diis suis impurabant eam:

29 Et dispersi eos in gentes, sparsi fuit per regiones: secundum viam eorum & secundum actiones eorum judicavi eos.

30 Etiam quum venissent in gentes quo venerunt, similiter prophanarunt nomen sanctitatis meæ; quum dicerent *illæ* de eis, populum Jehovæ ipsos esse, & è terra ejus prodiisse:

31 Sed clementia usus sum propter nomen sanctitatis meæ; quod prophanant domus Jisraelis in gentibus quo venerunt,

32 Idcirco dic domui Iisraelis, sic ait Dominus Jehovi, non propter vos ego facturus sum, ô domus Jisraelis: sed propter nomen sanctitatis meæ quod prophanastis apud gentes quo venistis:

33 Ut sanctificem nomen meum maximum quod prophanatum fuit in gentibus, quod prophanatis in medio earum: ut sciant gentes me esse Jehovam, dictum Domini Jehovi, quum sanctificabo me in vobis, ante oculos earum.

34 Recipiens enim vos ex ipsis gentibus, congregabo vos ex omnibus regionibus; ac reducam vos in terram vestram:

35 Et aspergens vos aquis mundis, ut mundemini; ab omnibus impuritatibus vestris & ab omnibus stercoreis diis vestris mundabo vos:

36 Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri; & amovens cor lapideum è carne vestra, indâ vobis cor carneum:

37 Et spiritum meum ponam in medio vestri; quo faciâ ut in statutis meis ambuletis, & jura mea observetis facientes ea.

38 Ita habitabitis in terra quam dederam majoribus vestris; eritisque mihi populus; & ego ero vobis Deus.

39 Nam servabo vos ab omnibus impuritatibus vestris; & advocans frumentum augebo illud, neq; imponam vobis famem,

30 Et augebo fructus arborum & proventum agri, ut non suscipiatis amplius opprobrium famis in gentibus:

31 Quum recordabimini viarum vestrarum pessimarum, & actionum vestrarum quæ non *sunt* bonæ; & fastidio eritis vobis ipsis propter iniquitates vestras, & propter abominationes vestras.

32 Non propter vos ego facturus sum, dictum Domini Jehovi, notum esto vobis: erubescite, & rubore afficiamini à viis vestris, ô domus Jisraelis.

33 Sic ait Dominus Jehovi, quo tempore mundabo vos ab omnibus iniquitatibus vestris: faciam quoque ut habitentur civitates & ædificentur vastitates illæ:

34 Et terra desolata colatur; pro eo quod fuerat desolatissima ante oculos omnis viatoris:

35 Adeo ut dicant, terra hæc ipsa quæ desolata erat, est similis hortis Hedenis; & civitates quæ vastatæ desolatæque & destructæ erant, munitæ inhabitantur.

36 Ut cognoscant gentes quæ reliquæ factæ fuerint circa vos, me Jehovam ædificare *civitates* destructas, conserere desolatum *agrum*: ego Jehova dixi & faciam.

37 Sic ait Dominus Jehovi, præterea expositus ero domui Jisraelis ut hoc faciâ eis, multiplicabo eos quasi grege hominibus;

38 Quasi grege sacrificiorum, quasi grege *urbis* Jeruschalaimorum in solennitatibus ejus; ita erunt civitates quæ vastatæ sunt repletæ gregibus hominum, ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAPUT XXXVII.

Typus resurrectionis mortuorum, ejusque præludium.

SUpervenit mihi manus Jehovæ; & educens me in spiritu Jehova, collocavit me in medio cujusdam convallis: quæ *erat* plena ossibus:

2 Et traduxit me per illa circumquaque; ecce autem *erat* multa valde in superficie illius convallis, & ecce aridæ *erant* valde.

3 Quum autem dixisset mihi, fili hominis, an reviviscerent ossa ista? dixi, Domine Jehovi tu nosti.

4 Edixit verò mihi, propheta de ossibus istis; indicens eis; ô ossa arida, audite verbum Jehovæ:

5 Sic ait Dominus Jehovi ossibus istis: ecce ego inducturus sum in vos spiritum, ut vivatis.

6 Nam addam vobis nervos, & obducam vobis carnem, & superinducam vobis cutem, ponamque in vobis spiritum, & vivetis: ut cognoscatis me esse Jehovam.

7 Quum itaque prophetarem quemadmodum jussus fueram; fuit sonus me prophetante, & ecce concussio, appropinquantibus ossibus uno ad suum alterum.

8 Deinde quum aspicerem quod ecce super ea nervi & caro assurrexissent, & superindu-

indita esset eis cutis superne; spiritus autem nullus ineset eis:

9 Dixit mihi, propheta alloquens Spiritum; propheta fili hominis, dicens Spiritui, sic ait Dominus Jehovi, à quatuor ventis adveni, ô spiritus, & perflato interfectos istos ut vivant.

10 Quamobrem prophetavi quemadmodũ præceperat mihi; & ingressus est in illa spiritus & revixerunt, steteruntque super pedes suos copiæ magnæ quamplurimum.

11 Deinde dixit mihi, fili hominis, ossa ista tota domus Jisraelis sunt; ecce dicunt, aruerunt ossa nostra, & periit exspectatio nostra, succisi sumus quod ad nos.

12 Idcirco propheta indicens eis, sic ait Dominus Jehovi, ecce ego aperiens sepulcra vestra deducã vos è sepulcris vestris, populemi: reducãq; vos in terrã Jisraelis;

13 Ut cognoscatis me esse Jehovam, aperiente me sepulcra vestra & deducente vos è sepulcris vestris, populemi:

14 Et indam spiritum meum vobis ut reviviscatis, & collocabo vos in terra vestra; ut cognoscatis me Jehovam dicere & facere, dictum Jehovæ.

15 Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo,

16 Tu autem fili hominis, accipe tibi lignũ unũ, & inscribe ei, Jehudæ, & filiis Jisraelis sociis ejus: deinde accipe lignũ alterum, & inscribe ei, Josepho lignũ Ephrajimi, cum tota domo Jisraelis sociis ejus.

17 Tum admove ea unum ad alterum tibi in lignum unum; ut sint adunata in manu tua.

18 Quum autem alloquentur te populares tui dicendo; an non indicaturus es nobis quid ista *significent* tibi?

19 Dic eis, sic ait Dominus Jehovi, ecce ego accepturus sum lignum Josephi quod *sit* in manu Ephrajimi cum tribubus Jisraelis sociis ejus; & componam has cõjunctas illi cum ligno Jehudæ, efficiamq; eos lignum unum ut sint unum in manu mea.

20 Quumq; fuerint ligna ista quibus inscripseris, in manu tua ante oculos illorũ:

21 Dic illis, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego recepturus sum filios Jisraelis è medio ipsarum gentium quo abiverint; & congregans eos circumquaq; reducam eos in terram suam:

22 Et efficiam eos gentem unam in illa terra in montibus Jisraelis, & Rex unus erit ipsis omnibus Rex: neq; erunt amplius duæ gentes, neque dividentur amplius in duo regna deinceps:

23 Neq; impurabũt se amplius diis stercoreis suis, & rebus detestandis suis, aut ullis defectionibus suis: sed servabo eos ex omnibus habitationibus ipsorũ in quibus peccaverint, & mundabo ipsos, ut sint mihi populus, & ego sim ipsis Deus.

24 Et servus meus David rex erit super ipsos, ac pastor unicus erit omnibus ipsis; ut in judiciis meis ambulent, ac statuta mea observent facientes ea.

25 Et residebunt in ea terra quam dederam servo meo Jahakobo, in qua residerunt majores vestri, residebunt, inquam, in ea ipsi, filiique ipsorum, ac nepotes ipsorum usque in seculum, & David servus meus princeps ipsis *erit* usque in seculum:

26 Quum pepigero ipsis fœdus pacis, fœdus perpetuum futurum cum ipsis; & disponens ipsos multiplicabo ipsos, ponamque sanctuarium meum in medio ipsorum in seculum.

27 Ut existente tabernaculo meo apud ipsos, sim ipsis Deus; & ipsi sint mihi populus:

28 Et cognoscant gentes me Jehovam sanctificare Jisraelem, quum erit sanctuarium meum in medio ipsorum in seculum.

CAPUT XXXVIII.

Prophetia de Gogo & Magogo.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2 Fili hominis, dispone faciem tuam versus Gogum, terram Migogi, principem primarium Mescheci & Thubalis, & prophetа contra eum,

3 Dicens, sic ait Dominus Jehovi: ecce me contra te, ô Gog, princeps, primarie Mescheci, & Thubalis:

4 Nam reducam te imponens hamos maxillis tuis; & educam te & omnes copias tuas, equos & equites indutos perfectissime omnes, congregationem multam clypeatorum & scutatorum, tractantium gladios omnium,

5 Persas, Æthiopas, & Putæos cum illis; omnes scutatos & galeatos;

6 Gomerum cum omnibus agminibus suis, domum Thogarmæ ad latera Aquilonis cum omnibus agminibus suis; populos multos tecum.

7 Comparator, & conipara te, tu, & omnes congregationes tuæ quæ congregantur ad te; ut sis istis custodiæ.

8 Post dies multos animadvertetur in te; *qui* consequentibus annis invaderus es terram redacem à gladio, congregatam ex populis multis, invasurus mõtes Jisraelis, qui fuerant vastati jugiter: quum ipsa ex populis educta habitabunt secure omnes:

9 Et ascendens quasi fremebunda vastatio invasurus es, similis nubi operiendo illam terram futurus; tu, & omnia agmina tua, populique multi tecum.

10 Sic ait Dominus Jehovi: tum erit die illa ut venientibus rebus multis in animũ tuum, cogites cogitationem malam,

11 Dicens, ascendam contra terrã pagorum, invadam istos tranquillos habitantes secure; qui omnes habitant absq; ullo muro, & quibus nullus *est* vectis, aut valvæ:

12 Ad prædandum prædam, & ad diripiendum direptionem; reducendo manum tuam contra vastitates inhabitatas, & contra populum receptum ex gentibus, facientem pecuariam & negotiantem, habitantes in editiore loco istius terræ.

13 Scheba, & Dedan, negotiatores q; Oceani, & omnes juvenes leones ejus dicent tibi, an ad prædandum prædam advenis? an ad diripiendum direptionem congregasti congregationem tuam? ut deportes argentum & aurum, ut accipias pecora & merces, ut prædaris prædam magnam?

14 Idcirco propheta, fili hominis, dicens Gogo: sic ait Dominus Jehovi; an non die illa, habitante populo meo Jisraele secure, experturus esses?

15 Postquam veniens è loco tuo, à lateribus Aquilonis, tu & populi multi tecum; infidentes equis omnes, congregatio magna, & copiæ multæ,

16 Ascenderis contra populum meum Jisraelem, ut nubes ad operiendum terram; consequentibus tēporibus erit, quum adduxero te contra terram meam, ut agnoscant gentes me, quum me sanctificabo in te ante oculos ipsarum, ô Gog.

17 Sic ait Dominus Jehovi, an tu es de quo loquutus fuero diebus priscis per servos meos Prophetas Jisraelis, qui prophetarunt diebus illis annos *multos*; me adducturum te contra illos?

18 Atqui erit die illa, qua die invaserit Gog terram Jisraelis, dictum Domini Jehovi; ascendet excandescentia mea in faciem meam:

19 Et zelotypia mea igne furoris mei loquutus *sum*: nisi die illa fuerit concussio magna in terra Jisraelis:

20 Adeo ut concutiantur à facie mea pisces maris, & volucres cœli, ac bestiæ agri, & omnia reptilia reptantia super terram, omnesq; homines qui *erunt* in superficie terræ: & diruantur ipsi montes, cecidantque præcipitia, & omnis murus in terram corruat.

21 Advocabo enim contra illum pro omnibus montibus meis gladium, dictum Domini Jehovi; gladius cujusque contra fratrem suum erit.

22 Et discepabo cum illo peste, & cæde, & imbrem inundantem, lapidesq; immanis grandinis, ignem, & sulphur deplanè super illum & super agmina illius, ac super populos multos qui *erunt* cum illo.

23 Ita magnificabo me, & sanctificabo me, & innotescam in oculis gentium multarum; ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAPUT XXXIX.

Gog ubi prostrâsit, tandem premetur.

PRæterea tu, fili hominis, propheta cōra Gogum, dicens, sic ait Dominus Jehovi; ecce me contra te Gog, princeps, primarie Meschech & Thubalis.

2 Ut reducam te senario unco trahens te, & deducens te è lateribus Aquilonis; & adducam te in montes Jisraelis.

3 Ubi percutiens arcum tuum è manu sinistra tua *deturbabo*, & sagittas tuas è manu dextera tua dejiciam.

4 In montibus Jisraelis concides, tu & omnia agmina tua, & populi qui *erunt* tecum, volucribus, avibus omnibus, alitibus, & bestiis agri trado te comedendum.

5 In superficie agri concides; quia ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.

6 Deinde immittam ignē in Magogum, & in habitatores insularum securos; ut experiantur me esse Jehovam:

7 Et nomen sanctitatis meæ notum faciam in medio populi Jisraelis, neque prophanabo nomen sanctitatis meæ amplius, sed cognoscent gentes me esse Jehovam sanctum in Jisraele.

8 Ecce adventurum est & fiet, dictum Domini Jehovi; illo ipso die quem proloquutus sum.

9 Tunc exibunt habitatores civitatum Jisraelis, & incendentes exurent arma, scutaq, & clypeos, arcos & sagittas, jaculaque & spicula: & incendent ea igne septem annis.

10 Neque ferent ligna ex agro; neque cædent è silvis, nam armis accendent ignem; quum prædabuntur prædatores suos, diripientque direptores suos, dictum Domini Jehovi.

11 Et erit die illa, ut dem Gogo locum sepulcri ibi in Jisraele, vallem viatorum ad Orientem maris, ut illa obturet os viatorum, quumque sepeliverint ibi Gogum & totam multitudinem ejus, vocabunt eam vallem multitudinis Gogi.

12 Nam sepelient eos domus Jisraelis, ut mundent terram, septem mensibus.

13 Sepelient, inquam, totus populus ipsius terræ, quum fuerit ipsis *compertum* nomen: quo die glorificavero me, dictum Domini Jehovi.

14 Homines autem assiduos separabunt tranſituros per regionem, tranſituros et sepeliant eos qui remanserint in superficie terræ, ad mundandum ipsam, exactis septem mensibus pervestigaturos.

15 Atque hi tranſeuntes tranſibunt per terram, ut dispiciat *quis*q; ossa hominum; exstruatq; juxta illorum quodque monumentum: donec sepeliverint eorū quodq; vespillones in valle multitudinis Gogi.

16 Quin etiam nomini civitati erit multitudo ipsius postquam mundaverint terram.

17 Tu autem fili hominis, sic ait Dominus Jehovi, dic avibus, omnibus alitibus & omnibus bestiis agri, congregamini & venite, colligite vos circumquaque ad mactationē meam quam ego mactaturus sum vobis, mactationem magnam in montibus Jisraelis: ut comedatis carnem & bibatis sanguinem;

18 Carnem potentum comedatis, & sanguinem principum terræ bibatis; arietum, agnorum, & hircorum, juvencorum, pinguium Bischanis omnium.

19 Comedetis autem adipem ad satietatem, & bibetis sanguinem ad ebrietatem, ex mactatione mea quam mactaturus sum vobis:

20 Et ſatiabimini de menſa mea equis & curribus, potentibus, & omnibus bellatoribus; dicit Dominus Jehovi.

21 Sic edam gloriam meam in gentibus: ut videant omnes gentes judicium meum quod fecero, & manum meam quam impoſuero illis.

22 Et cognoſcant domus Iſraelis, me Jehovam Deum ipſorum eſſe à die illo & deinceps:

23 Cognoſcant vero gentes propter iniquitatem ipſorū deportatos fuiſſe domum Iſraelis, eo quod prævaricati eſſent cōtra me, & abſcondiſſem faciem meam ab eis: ideo me tradidiſſe eos in manum hoſtium ſuorum ut caderent gladio omnes:

24 Secundum impuritatem eorum & ſecundum defectiones eorum me egiſſe cum eis, quum abſcondiſſem faciem meā ab eis.

25 Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, jam reſtituā captivam multitudinem Jahakobi & miſerebor totius domus Iſraelis, & æmulabor ero nominis ſanctitatis meæ:

26 Quam tulerint ignominiam ſuam & totam prævaricationem ſuam, qua prævaricati ſunt contra me; quando habitabant in terra ſua ſecure, nemine deterrente:

27 Reducendo eos ex populis, congregabo eos è regionibus inimicorum ipſorum, ut ſanctificer in ipſis ante oculos gentium multarum:

28 Ut cognoſcant me Jehovam Deum ipſorum eſſe qui deportavi ipſos in gentes, colligam eos in terram ipſorum; neque relinquam amplius *ullum* ex eis ibi:

29 Neque abſcondam amplius faciem meam ab eis; quum effudero ſpiritum meum ſuper domum Iſraelis, dicit um Domini Jehovi.

CAPUT XL.

Ingreſſio myſtica dimenſionis templi Jechezkelis.

VIcesimo quinto anno à deportatione noſtra, in principio anni, decimo die menſis, quartodecimo anno poſtquam percuſſa fuerat civitas, ipſo eodem die fuit ſuper me manus Jehovæ, ut deduceret me illac.

2 Viſionibus Dei duxit me *Jehova* in terram Iſraelis, & collocavit me in monte alto valde, ſecundum quem *erat* quaſi ſtructura civitatis à meridie.

3 Quumq; duxiſſet me illuc, ecce virum cujus aſpectus *erat* ſimilis aſpectui chalybis, cum funiculo lineo in manu ſua, & calamo menſuræ; qui ſtabat in porta.

4 Eduxit autem mihi vir ille, fili hominis, aſpice oculis tuis, & auribus tuis audi, & adverte animum tuum ad omnia quæ ſum oſtenſurus tibi, nam ut oſtenderem tibi adductus fuiſti huc: indica omnia quæ tu vides domui Iſraelis.

5 Ecce autem murus *erat* à parte extima domus circūquaque; & in manu illius viri calamus menſuræ, ſex cubitorum, ex cubito & palmo, quo menſus eſt latitudinem illius ſtructuræ calamo uno, & altitudinem calamo uno.

6 Venitque ad portam quæ ſpectabat Orientem verſus, aſcendens per gradus ejus, & menſus eſt limen portæ calamo uno latitudine, & limen alterum calamo uno latitudine:

7 Et thalamum quemque calami unius longitudine, & calami unius latitudine, inter thalamos vero quinque cubitos: limen quoque portæ juxta veſtibulum portæ intrinſecus, calami unius.

8 Ita quam menſus eſſet veſtibulum ipſius portæ intrinſecus, calami unius,

9 Menſus eſt veſtibulum portæ octo cubitorū, cum liminibus ejus binūm cubitorum, nempe veſtibulum portæ intrinſecus.

10 Thalami autem portæ verſus Orientem tres *erant* hinc, & tres inde: menſura eadem ternis ipſis; etiam menſura eadem liminibus hinc & inde.

11 Et menſus eſt latitudinem oſtii iſtius portæ, decem cubitorum, longitudinemque ipſius portæ, tredecim cubitorum.

12 Terminus autem ante thalamos *erat* unius cubiti *hinc*, & unius cubiti terminus inde: & cuiſq; thalamus ſenūm cubitorum hinc, & ſenūm cubitorum inde.

13 Itaq; menſus eſt præter portam à tecto thalami *unius* ad tectum alius, latitudinem vigintiquinque cubitorum, oſtium à regione oſtii.

14 Ita fecit ſubgrundarum ſupercilia ſexaginta cubitorum; & verſus limen ipſum atrii, circumcirca portam.

15 A fronte autem hujus portæ ingreſſus, uſq; ad frontem veſtibuli, portam interiorem, *erant* quinquaginta cubiti.

16 Denique feneſtræ clauſæ erant thalamis, & ſuperliminaribus eorum intrinſecus circumcirca portam, ac ipſis etiam pteromatis *veſtibuli*: in feneſtris autem circumquaque intrinſecus, & in *unoquoque* limine palmæ.

17 Poſtea introduxit me in atrium extimum, ubi ecce *erant* cellæ & pavimentum factum ſtri atrio circumquaque; triginta cellæ in ipſo pavimento.

18 Atque hoc pavimentum ad latus portarum, è regione longitudinis portarum, pavimentum depreſſius erat.

19 Menſus etiam eſt latitudinem inde à fronte portæ infimæ ad frontem atrii interioris intrinſecus, centum cubitos, Orientem & Aquilonem *verſus*:

20 Quum portæ ſpectantis verſus Aquilonem in atrio extimo, metiretur longitudinem & latitudinem:

21 Ejuſque thalami tres hinc & tres inde, limina quoque ejus, & veſtibula ejus *erant* unum-quodq; ſecundum menſuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudine ſua, latitudine vero vigintiquinque cubitorum.

22 Etiam feneſtræ ejus; & veſtibula ejus, & palmæ ejus *erant* ſecundum men-

suram portæ quæ spectabat versus Orientem: quo gradibus septem ascendebatur, cum vestibulis ejus ante ipsas:

23 Ubi autem porta *erat* atrio interiori è regione portæ Aquilonem & Orientem versus, mensus est à porta *una* ad alteram centum cubitos.

24 Postea deduxit me versus Meridiem, ubi ecce porta *erat* Meridiem versus: cujus mensus est limina & vestibula secundum mensuras illas;

25 Cui *erant* fenestræ, & vestibula sua circumquaque, similes fenestris illis: quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine vero vigintiquinque cubitorum:

26 Septem quoq; gradus ascensuum ejus, ubi vestibula ejus ante ipsos *erant*: & palmæ una hinc, & altera inde ad limina ejus.

27 Ad portam autem atrii interioris Meridiè versus; mensus est à porta *illa* ad portam hanc versus meridiem centũ cubitos.

28 Tum perduxit me in atrium alterum interius portâ meridianâ; ubi mensus est portam meridianam secundum mensuras illas:

29 Et thalamos ejus, & limina ejus, vestibulaque ejus secundum mensuras illas, cum fenestris ejus & vestibulis ejus circumquaque: quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine autem vigintiquinq; cubitorum.

30 Nam vestibula *erant* circumquaque *y* longitudine vigintiquinque cubitorum; & latitudine quinq; *decadum* cubitorum:

31 Cum vestibulis suis secundum atrium exterius, & palmis ad limina ipsius; gradibusque octo *in* ascensus suos.

32 Deinde adduxit me in ipso atrio interiore versus Orientem; ubi mensus est portam secundum mensuras illas:

33 Thalamos quoque ejus, & limina ejus, vestibulaque ejus secundum mensuras illas, fenestras etiam ejus, & vestibula ejus circumquaque: longitudine quinquaginta cubitorum, latitudine autem vigintiquinque cubitorum:

34 Cum vestibulis ejus versus atrium exterius, & palmis ad limina ejus utrinque, & octo gradibus *in* ascensus suos.

35 Similiter deducens me ad portam Aquilonalem, mensus est secundum mensuras illas:

36 Thalamos ejus, limina ejus, & vestibula ejus, fenestrasq; ejus circumquaque; longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum;

37 Cum liminibus ejus ad *partem* atrii exteriorẽ; & palmis ad limina ejus utrinque; & octo gradibus *in* ascensus suos.

38 Ac cellæ quidem cum ostiis ipsarum *erant* ad limina singula portarum; ubi ablebant holocausta:

39 Sed in vestibulo hujus portæ binæ mensæ *erant* utrinque; ad jugulandum in eis holocaustum, & peccatum, & reatum:

40 Et ad latus foris ascendenti ad ostium portæ Aquilonalis duæ mensæ; similiter ad latus alterum quod *erat* vestibulo ejusdem portæ, duæ mensæ:

41 Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde lateribus istius portæ: in his octo mensis jugulabant.

42 Quatuor autem mensæ pro holocausto *erant* è cæsis lapidibus, longitudine sesquicubiti, & latitudine sesquicubiti, altitudine autem cubiti unius; in quibus etiam deponebant instrumenta quibus jugulabant holocaustum & sacrificium.

43 Et lapides focarii palmi unius dispositi erant intus circumquaque: in mensis caro rerum oblatarum.

44 Postea ab exteriore loco portæ intimæ *vidi* cellas cantorum, *unas* quæ in atrio intimo *erant* ad latus portæ Aquilonalis spectantes meridiem versus; alteras in latere portæ Orientalis versus Aquilonem spectantes.

45 Tum dixit mihi; hæ cellæ quæ spectant versus meridiem, sacerdotum sunt observantium observationem domus:

46 Cellæ autem istæ quæ spectant versus Aquilonem, sacerdotum observantium observationem altaris: hi *sunt* filii Tzadoki, qui appropinquant è posteris Levi ad Jehovam, ut ministrent ei.

47 Atque hoc atrium mensus est longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum, quadratum; & templum stare ante domum.

CAPUT XLI.

Dimensio mystica templi continuatur.

DEinde adducens me ad vestibulum domus, mensus est limen vestibuli quinq; cubitorum hinc, & quinq; cubitorum inde: latitudinem autem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

2 Longitudo vestibuli viginti cubitorum *erat*, & latitudo undecim cubitorum, idque cum gradibus quibus ascendebatur ad ipsum: & columnæ *erant* ad limina, una hinc & altera inde. *Caput 42.*

3 Postea adducens me ad ipsum templum, mensus est limina sex cubitorum latitudine hinc, & sex cubitorum inde latitudine, *pro* latitudine tentorii:

4 Latitudine autem ostii decem cubitorum; & latera ostii quinq; cubitorũ hinc, & quinq; cubitorum inde: mensus etiam est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

5 Et ingressus intrinsecus mensus est limen ostii duorum cubitorum; & ostium sex cubitorum, latitudinem autem ostii septem cubitorum.

6 Tum mensus longitudinem ejus viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum, in parte interiore templi; dixit mihi, hoc *est* sanctum sanctorum.

7 Item mensus est parietem istius domus sex cubitorum; & latitudinem substructionis quatuor cubitorum circa domum circumquaque.

8 Substructio-

8 Substructiones autem istæ, substructio una ad alteram, ternæ *erant*, idque triginta vicibus, perveniebantque ad parietem qui *erat* domui, trabes substructionum circumquaque ut hærerent; sed non hærebant parieti domus.

9 Nam dilatabatur *paries muri* in ambitum superne pro substructionibus, quæ ambitum ipsius domus efficiebant superne circum circa domum, ideireo latitudo domus *erat* superne: atque ita infimæ *latitudo* excrescebat in summa *sui parte* pro mediana.

10 Similiter vidi ad domum *substructionem* supremam circumquaque, fundamenta substructionum justi calami, sex cubitorum ad alam usque.

11 Latitudo parietis qui *erat* substructioni extrinsecus, quinq; cubitorum *erat*: itemque area pura locus substructionum quæ *erant* domui:

12 Inter quas & cellas latitudo *intercedebat* viginti cubitorum, circa domum circumquaque.

13 Ostia autem substructionum ad aream puram, ostia una *spectabant* Aquilonem versus, & ostia altera versus meridiem: eratque latitudo loci areæ illius puræ, quinque cubitorum circumquaque.

14 Structura vero quæ *erat* ante septum latere versus Occidentem, latitudine septuaginta cubitorum *erat*, cujus structuræ paries quinque cubitorum *erat* latitudine circumquaque: longitudine autem sua, nonaginta cubitorum.

15 Deinde mensus est domum illam longitudine centum cubitorum, id est, septam, *structuramque*; & parietes ejus longitudine centum cubitorum:

16 Similiter latitudinem partis anterioris domus cum septo Orientem versus, centum cubitorum:

17 Denique mensus est longitudinem structuræ in conspectu illius septi, quæ *erat* post illud, & peristylia ejus hinc & inde, centum cubitorum; comprehenso templo ipso interiore, & vestibulis atrii,

18 Limina, & fenestræ clausæ, & peristylia circumquaq; *erant* tribus istis, è regione liminis cujusq; tectorium ligneum circumquaque: *à* solo inquam usq; ad fenestras, etiam ipsæ fenestræ tectæ *erant*.

19 Ad superiorem usque partem ostii, & usq; ad domum intimam extimamque, denique in omni pariete circumquaq; interno & externo, convenientissime.

20 *Erat*que fabrefactum Cerubinis & palmis; palma inter duos Cerubos, & bina facies cuique Cerubo,

21 Nempe facies humana versus palmam *unam* hinc, & facies juvenis leonis versus palmam *alteram* inde; fabrefactum in tota domo circumquaque:

22 A terra usque ad superiorem partem ostii Cerubini & palmæ fabrefactæ *erant*; etiam *in* pariete templi.

23 Templo *erat* postis quadratus: & parti interiori loci sancti, hujus aspectus, sicut aspectus illius.

24 Altera ligneum *erat* tres cubitos altum, & longitudine duorum cubitorum, cum angulis suis ad ipsum *pertinentibus*, cujus longitudo & parietes lignei *erant*: dixitque ille mihi, illa *est* mensa quæ *est* coram Jehova.

25 Binæ autem fores *erant* templo, & loco sancto;

26 Et binæ valvæ foribus: binæ versiles valvæ, duæ foribus unis, & duæ valvæ alteris.

27 Fabrefactique *erant* in illis, in foribus templi, Cerubini & palmæ, quemadmodum fabrefacti *erant* parietibus; etiam dēsō ligno in fronte vestibuli extrinsecus.

28 Et fenestris clausis quoq; palmæ hinc & inde in lateribus vestibuli; & substructionibus domus, densisque trabibus.

CAPUT XLII.

Dimensio templi mystica absolvitur.

DEinde educens me ad atrium exterius eâ viâ quæ spectat Aquilonem; adduxit me ad eas cellas quæ *erant* è regione septi, & quæ *erant* è regione structuræ ad Aquilonem.

2 In conspectum longitudinis cubitorum centum, *ad* ostium Aquilonale, & latitudinis, quinquaginta cubitorum.

3 E regione viginti illorum qui *erant* atrio interiori; & è regione pavimenti quod *erat* atrio exteriori; *erat* peristylium è regione peristylii tribus *ordinibus*.

4 Ita ante cellas ambulacrum *erat* dēnûm cubitorum latitudine introrsum, via cubiti unius; ostiaq; eorum ad Aquilonē.

5 Cellæ autem summæ contractiores *erant*: quia superare debuerant peristylia ipsas, ex imis, & medianis additicium erat.

6 Nam tristegæ *quidem* erant, sed non *erant* eis columnæ similes columnis atriorum istorum: idcirco contractius erat *additicium* præ imis & medianis *contignationibus* inde à solo ipso.

7 Macerie autem quæ extrinsecus *erat* ex adverso cellarum, versus atrium exterius in fronte cellarum; longitudo *erat* quinquaginta cubitorum.

8 Nam longitudo cellarum quæ *erant* atrio exteriori, quinquaginta cubitorum *erat*: ita ecce ante templum centum cubitorum cellas.

9 A loco autem cellarum istarum; is qui deducebat me ab Oriente venturus ad illas de exteriore atrio,

10 Per latitudinem maceriæ atrii versus Orientem; in frontem septi, & in frontem structuræ cellarumque:

11 (Ante ista autem *erat* via secundum aspectum illarum cellarū quæ spectabant Aquilonē, secundum longitudinē illarum similiter; latitudinem illarum: & omnes exitus illarum tum secundū rationes illarum, tum secundum ostia illarum *erant*:

12 Et similè ostiis illarum cellarum quæ spectabant meridiè ostium in capite viæ ; viæ *muri* quæ erat ante maceriã rectam Orientem versus, qua venitur ad illas)

13 Dixit ille mihi, cellæ Aquilonis, cellæq; meridiei quæ *sunt* in fronte septi, sunt cellæ sanctitatis, ubi comedant Sacerdotes, qui *sunt* propinqui Jehovæ, res sanctas sanctarum : ibi deposituri sunt res sanctas sanctarum, & munus, & peccatum, & reatum quia locus ille sanctus *est*.

14 Quum ingressi fuerint sacerdotes, tum non exibunt ex hoc sancto in atrium exterius, quin ibi reposuerint vestes suas in quibus ministraverint, quia sactæ sunt ; induentur vestibus aliis quum appropinquabunt ad *ea* quæ *sunt* populi.

15 Quam itaque absolvisset mensuras domus interioris, deduxit me viâ illius portæ quæ spectat Orientem versus ; & mensus est illam circumquaque.

16 Mensus est plagam Orientalem calamo mensuræ, quingentorum cubitorum calamis, calamo mensuræ circumquaque.

17 Mensus est plagam Aquilonalẽ, quingentorum calamis, calamo mensuræ circumquaque.

18 Plagam meridianam mensus est, quingentorum calamis, calamo mensuræ.

19 Divertens ad plagam occidentalem ; mensus est quingentorum calamis, calamo mensuræ.

20 In quatuor plagas mensus est illam *structuram*, murum illius circumquaque, longitudine quingentorum & latitudine quingentorum *cubitorum* ; ad distinguendum inter sanctum & prophanum.

CAPUT XLIII.

Dei præsentiã in æternum sanctificatur templum.

POstea quam reduxisset me ad portam illam ; ad portam quæ spectat versus Orientem :

2 Ecce gloria Dei Israelis veniebat viâ Orientali, cujus sonus similis *erat* sono aquarum multarum, & à cujus gloria relucebat terra.

3 Similisque *erat* aspectus hujus visionis quam videbam, prorsus visioni illi quam videram veniens ad *præmoniendam* perdendam civitatem, visioneque similes visioni illi quam videram ad fluviũ Cebaist quapropter procidi in faciem meam.

4 Gloria vero Jehovæ ingrediente domum, via portæ quæ spectat versus Orientem ;

5 Tollens me spiritus deduxit me in atriam intimum : ecce autem plena erat gloria Jehovæ domus :

6 Et audivi sermocinantem mecum è domo, viro *illo* adstante mihi,

7 Dicebatur autem mihi, fili hominis ; *in que* locum solii mei & locum plantarum pedum meorum ubi habitaturus sum inter filios Israelis in seculum ; neque nomen sanctitatis meæ contaminaturi sunt amplius domus Israelis, ipsi, & reges ipsorum fœrtatione sua, & cadaveribus regum suorum, & excelsis suis ;

8 Apponendo limen suum limini meo, & postem suum ad postem meum ; parietemque inter me & ipsos : nam inquinaverunt nomen sanctitatis meæ abominationibus suis quas faciebant, & consumsi eos in ira mea.

9 Nunc longe amovebunt fœrtationem suam, & cadavera regum suorum à me ; & habitabo inter eos in seculum.

10 Tu fili hominis, indica domui Israelis domum istam, quum pudore suffusi fuerint propter iniquitates suas ; ut metiantur universe ;

11 Quum, inquam, pudore suffusi fuerint propter omnia quæ fecerunt, formam domus & constitutionem ejus, exitusq; ejus eum aditibus ejus, & omnibus formis ejus, omniaque statuta ejus cum omnibus formis ejus omnibusque legibus ejus notas fac eis, & describe ante oculos eorum ; ut observantes totam formam ejus & omnia statuta ejus, faciant ea,

12 Hæc *est* lex ipsius domus : in vertice montis totus terminus ejus circumquaque sanctus sanctorum *est*, ecce hæc *est* lex istius domus.

13 Hæ vero *sunt* mensuræ altaris iisdem cubitis, cubito uno quoque ex cubito & palmo, primum basis *altitudine* cubitali & cubitali latitudine, cujus crepido versus labrum ejus circumquaque spithamæ anius, nã hujusmodi est projectura altaris.

14 Tum a basi solo juncta usq; ad diazoma inferius duo cubiti, cujus latitudo cubiti anius : deinde a diazomate minori usque ad diazoma majus quatuor cubiti, cujus latitudo cubitalis *est*.

15 Ita ipsum Harcel quatuor cubitorum *est* : ab ipso denique Ariele sursum versus cornua *sua* quatuor.

16 *Est* autẽ ipsum Ariel duodecim *cubitorũ* longitudine, cum duodecim latitudine, quadratum, in quatuor partibus suis.

17 Diazoma vero *cubitorum* quatuordecim longitudine cum quatuordecim latitudine in quatuor partibus suis : cirea quod crepido *est* dimidii cubiti, & basi ei cubitalis circumquaque, cum gradibus ejus spectantibus Orientem.

18 Tum dixit mihi, fili hominis, sic ait Dominus Jehovi, hæc sunt statuta hujus altaris ; quo die factum fuerit ; ut offerantur in eo holocaustum, & spargatur in eo sanguis.

19 Dabis itaque sacerdotibus Leviticis qui *sunt* è semine Tzadoki, qui appropinquant ad me, dictum Domini Jehovi, ut ministrent mihi ; juvencum subrufum pro peccato :

20 Et sumens è sanguine ejus, impones quatuor cornibus illius, & quatuor angulis diazomatis, & crepidini circumquaque ; ita purgabis ipsum, & expiabis ipsum.

21 Deinde

21 Deinde accipies juvencum illum pro peccato; ut cõburat ipsum *sacerdos* in loco destinato domus, extra locum sanctum.

22 Die quoq; secundo offeres hircum caprarum integrum pro peccato; ut purgent altare, quemadmodã purgaverint juvenco.

23 Quum absolveris purgare; offerto juvencum subrumum integrum, & arietem è grege integrum:

24 Quos ubi obtuleris coram Jehova; sacerdotes injicient in eos salem, & offerent eos holocaustum Jehovæ.

25 Septem diebus parabis hircum peccati quolibet die; prout juvencum subrumum, & arietem è grege integros parare debent.

26 Septem diebus expiabunt altare, & purgabunt ipsum; consecrabuntque ministerium *quisque* suum.

27 Quumque absolverint istos dies; getit die octavo & deinceps, parabunt sacerdotes illi in ipso altari holocausta vestra, & eucharistica vestra, & acceptos habebo vos, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XLIV.

In Sanctuarium qua & quibus conceditur & non conceditur, ingressus.

TUlm reduxit me via portæ sanctuarii exterioris quæ spectat Orientem; eratque clausa:

2 Et dixit mihi Jehova, porta hæc clausa esto, non aperitor, & quisquam non ingrediitor per eam, quia Jehova Deus Israelis ingressus est ea: erit igitur clausa.

3 Penes principem *est*, princeps ipse assidebit ei ut comedat panem coram Jehova: via vestibuli hujus portæ ingredietur, & via sua egredietur.

4 Quapropter duxit me via portæ Aquilonaris in conspectum domus; unde vidi quod ecce implebat gloria Jehovæ domũ Jehovæ: & procidi in faciem meam.

5 Edixitque mihi Jehova, fili hominis, adhibe animum tuum, & vide oculis tuis, auribusque tuis audi, quæcunque ego eloquor tibi de omnibus statutis domus Jehovæ & de omnibus legibus ejus; ut adhibeas animum tuum ad *leges* aditus domus, cum omnibus *legibus* exituum è sanctuario.

6 Indices igitur rebelli domui Israelis, sic ait Dominus Jehovi; satis *esto* vobis, *discedite* ab omnibus abominationibus vestris, ô domus Israelis;

7 Qui introduxistis alienigenas, præputiatos corde & præputiatos carne, ut essent in sanctuario meo, ut prophanarent ipsum domum meam, qui obtulistis cibum meum, adipem & sanguinem, quum illi irritum facerent fœdus meum, præter omnes abominationes vestras:

8 Neque observastis observationem rerum sanctarum mearum, sed substituistis observatores observationis meæ in sanctuario meo arbitratu vestro.

9 Sic ait Dominus Jehovi; nullus alienigena, præputiatus corde & præputiatus carne, non venito ad sanctuarium meum: nullus, inquam, alienigena qui *sit* inter filios Israelis.

10 Sed Levitæ isti, qui longe recesserunt à me quum errarent Israelitæ, qui erraverunt à me sequuti stercoreos deos illorũ; etiam reportabunt iniquitatem suam.

11 Nam erunt in sanctuario meo ministri, præfecturarum ad portas domus, & ministrantes domui: ipsi jugulabunt holocaustum & sacrificium populo, & ipsi stabunt coram eis ad ministrandum eis:

12 Eo quod ministrarunt eis coram stercoreis diis ipsorum, & fuerunt domui Israelis offendiculo ad iniquitatem; ideirco sublata manu mea *juravi* contra eos, dictum Domini Jehovi, reportaturos ipsos iniquitatem suam:

13 Et non accessuros ad me, ut sacerdotio fungantur mihi, & accedant ad ullas res sanctas meas, ad res sanctas sanctarum; sed reportaturos ignominiam & abominationes suas quas fecerunt.

14 Itaque disponam eos observantes observationem domus; in toto ministerio ejus, & in omnibus quæ fiunt in ea.

15 Sacerdotes vero Levitici, filii Tzadoki, qui observarunt observationem sanctuarii mei aberrantibus Israelitis à me, ipsi appropinquabunt ad me ut ministrent mihi; & stabunt coram me offerendo mihi adipem & sanguinem, dictum Domini Jehovi.

16 Ipsi accedunto sanctuarium meum, & ipsi appropinquunto ad mensam meam ministrando mihi, ut observent observationem meam.

17 Erit autem quum accedent ad portas atrii intimi, ut vestes lineas induant; neque impositum esto ipsis *vestimentum* laneum, quum ministrabunt in portis atrii intimi & intus:

18 Tiaræ lineæ sunto in capite eorum, & femoralia linea sunto ad lumbos eorum, non cinguato se ulla re sudatoria.

19 Exituri autem in atrium exterius; & in atrium extimum, ad populum; nudanto se vestimentis suis quibus ministrant, deponentes illa in cellis sanctitatis; ut induant vestes alias, neque sanctificent populum vestimentis suis.

20 Caput quoque suum ne radunto, & cæsariem ne promissam habento; omnino tondento capita sua:

21 Item vinum ne bibunto ullus Sacerdos; quum erunt ingressuri in atrium intimum:

22 Et viduam aut repudiatam non ducunto sibi uxores: sed virgines è semine domus Israelis, aut viduam quæ sit vidua ex Sacerdote ducent:

23 Et populum meum docento *discernere* inter sanctum & prophanum; & inter immundum & mundum instituunto eos.

24 In lite autem ipsi insistunto juri, se-

cundum jura mea judicanto illam, legesq; meas, & statuta mea cum omnibus solemnitatibus meis observanto, & sabbatha mea sanctificanto.

25 Et ad mortuum hominem non venito sacerdos ad impurandum se: sed de patre, & de matre, & de filio, ac filia, de fratre ac de sorore quæ non nupserit viro impurari poterunt.

26 Ac post tempus purificationis ipsius, septem dies numerantor ei:

27 Quo autem die venturus est in sanctum, in atrium intimum, ut ministret in sancto, offerto peccatum suum; dictum Domini Jehovi:

28 Quod erit ipsis in possessionem, ego sum possessio ipsorum; jus autem possessionis ne tradatis eis in Jisraele, ego sum jus possessionis ipsorum.

29 Ipsum manus, peccatumque, & reatum ipsi comedent, & omne anathema in Jisraele ipsorum esto.

30 Item præcipuum omnium primitiarum ex omnibus, & omnis oblationis omnium ex omnibus oblationibus vestris, sacerdotum esto; etiam principium conspersionum vestrarum dabitis sacerdoti, ut statuam benedictionem in domo tua.

31 Nullum morticinum aut discerptum; ex avibus aut jumentis, comeduntо sacerdotes.

CAPUT XLV.

Generalis geodesia terræ sanctæ, & nomothesia sacra: utraque mystica.

QUum autem sortiemini terram in possessionem, offertote oblationem Jehovæ sanctam ex ipsa terra, longam vicies quinquies mille *cubitorum* longitudine, & latitudine decies mille: hæc sancta *esto* in toto termino suo circumquaque.

2 Esto ex hoc *spatio* in locum sanctum quingentorum *cubitorum* per quingentos *cubitos* quadratus *locus* circumquaque, & quinquaginta cubitorum suburbium eis circumquaque:

3 Quumque de mensura hac mensus fuerit, longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*; in eo *spatio* sanctuarium & sanctum sanctorum esto.

4 Sanctum è terra illud *est*, Sacerdotum administrorum sanctuarii esto, qui appropinquant ad ministrandum Jehovæ: ut sit eis locus pro domibus, & sanctus locus pro sanctuario.

5 Quinquies vero & vicies mille *cubitorum* longitudo & decies mille latitudo; similiter erit Levitis in jus possessionis, ipsis ministris domus *ministrantibus in* viginta cellarum ordinibus.

6 In justam autem possessionem civitatis datote quinquies mille cubitos latitudine, & longitudine vicies quinquies mille ex adverso oblationis sanctæ: pro tota domo Jisraelis esto.

7 Ipsi autem Principi ab hac & ab illa *parte* oblationis sanctæ & justæ possessionis civitatis, ante oblationem sanctam & ante justam possessionem civitatis, à latere Occidentis *portio* Occidentem versus, & à latere Orientis *portio* Orientem versus: longitudo vero ex adverso unius cujusq; istarum partium *porrigetur*, à termino Occidentis ad terminum Orientem versus;

8 Ipsi, *inquam*, *portio* hujus terræ esto in jus possessionis apud Jisraelem, ut non opprimant amplius principes mei populum meum, sed terram reddant domui Jisraelis per tribus ipsorum.

9 Sic ait Dominus Jehovi, satis *esto* vobis principes Jisraelis, violentiam & vastationem amovete, justque & justitiam exercete; tollite depulsiones vestras à populo meo, dictum Domini Jehovi.

10 Lances justæ, & Epha justum, & Bath justum esto vobis.

11 Epha & Bath summæ unius esto, ut capiat decimam Chomeris Bath; & decimam Chomeris Epha *capito*, ad ipsum Chomerem esto summa cujusque.

12 Similiter *ad* siclum viginti obolorum: vicensum siclorum *manè*, vicensum quinsum siclorum *manè*, quindensum siclorum *manè*, ipsius minæ *summa* esto vobis.

13 Hæc oblatio *esto* quam offeretis; sextã Ephæ è Chomere tritici, similiter sextam offeretis Ephæ è Chomere hordei:

14 Statutum autem de oleo (Bathus enim *est* mensura olei) decimam Bathi è Coro *vel* Chomere decem Bathorum: nam decem Bathoram *est* Chomer:

15 Parvam vero pecudem è grege, unam de ducentenis, ex irriguis *pascuis* Jisraelitarum in manus & in holocaustum, & in eucharistica; ad expiationem faciendam pro ipsis, dictum Domini Jehovi.

16 Totus populus terræ censentor in oblatione hac; cum Principe in Jisraele.

17 Nam Principi incumbet *dare* holocausta cum munere & libamine; diebus festis, noviluniisque, & sabbathis, in omnibus solennitatibus domus Jisraelis: ipse parato peccatum cum munere & holocaustum atque eucharistica, ad expiationem faciendam pro domo Jisraelis.

18 Sic ait Dominus Jehovi; primo *mensis*, primo *die* mensis accipiens *offerto* juvencum subrumum integrum; quo purges sanctuarium:

19 Accipiensque Sacerdos de sanguine cathærmatis hujus, indet postis domus & quatuor angulis diazomatis, altari, atque postis, portæque atrii intimi.

20 Similiter quoque facito septimo die ejusdẽ mensis, nomine cujusvis errore peccantis, & nomine fatui; ut expietis domũ.

21 Primo *mensis*, quarto decimo *die* mensis esto vobis Pascha: festo septem dierum azymi comeduntor.

22 Et parabit Princeps ipse die illo pro se & pro toto populo terræ, juvencum peccati:

23 Et septem diebus ipsius festi, parabit holocaustum Jehovæ septenûm juvencorum, & septenûm arietum integrorum in diem, septem diebus illis; hostiamque pro peccato hircum caprarum in diem:

24 Manus vero Ephæ in juvencum, & Ephæ in arietem parato, ac olei hinem in Ephæ.

25 Septimo *mense*, decimo quinto *die* mensis in festo illius, parato hujusmodi septem illis diebus: æque peccatum, æque holocaustum, & æque munus, ac æque oleum.

CAPUT XLVI.

Politia sacra in templo Jechezkelis.

Sic ait Dominus Jehovi; porta atrii interioris, quæ spectat Orientem, esto clausa sex diebus profestis; die vero sabbathi aperitor, & die novilunii aperitor:

2 Ut adveniens Princeps via vestibuli ipsius portæ foris, consistat ad postem ipsius portæ, dum parabunt Sacerdotes holocaustum ipsius, & eucharistica ipsius, & postquam incurvaverit se in limine ipsius portæ abeat; porta vero non claudatur usq; ad vesperam;

3 Ut incurvent se populus terræ *ad* ostium portæ illius, sabbathis & novilunii; coram Jehova.

4 Holocaustum autem quod oblaturus est Princeps Jehovæ; *esto* die sabbathi sex agnorum integrorum, & arietis integri:

5 Munus vero Ephæ in arietem, & in agnos munus prout donatum fuerit manui ipsius; & olenm hinis in Epham.

6 Die autem novilunii, juvencum subramum quemq; integrum; & sex agnos ac arietem, integri sunto:

7 Ephæ quoq; in juvencum, & Ephæ in arietem parato munus, & in agnos, prout assequuta fuerit manus ejus; & oleum hinis in Epham.

8 Veniens autê Princeps, via vestibuli ejusdê portæ venito, & eadê via sua abito:

9 Sed quum veniet populus terræ ante Jehovã in solennitatibus; qui venerit via portæ Aquilonalis ad incurvandũ se, abito via portæ meridianæ, & qui venerit via portæ meridianæ, abito via portæ Aquilonê versus; non revertitor via portæ qua venerit, sed è regione illius abeunto.

10 At princeps inter eos, quum advenient, advenito; & quum abibunt, abeat ipse cum comitatu suo.

11 Deniq; in festis & in solennitatibus esto munus Epha in juvencum, Ephaque in arietem, in agnos autem prout donatum fuerit manui ejus: oleumq; hinis in Epham.

12 Quod si parabit Princeps voluntariũ, holocaustum aut eucharistica, voluntarie Jehovæ tum aperiet ei *Sacerdos* portam quæ spectat Orientem, ut faciat holocaustum suum, & eucharistica sua, quêadmodum facit die Sabbathi: postea abibit, & claudet *Sacerdos* portã post abitum ejus.

13 Præterea agnum anniculum integrum parato holocaustum in diem, Jehovæ; unoquoq; mane parato illum:

14 Et munus adhibeto ipsi unoquoque mane sextam Ephæ, & olei tertiam Hinis ad conspergendum similam; munus Jehovæ statutis perpetuis jugiter.

15 Ita parabunt agnum, & munus, & oleum unoquoq; mane; holocaustum juge.

16 Sic ait Dominus Jehovi, si dederit Princeps donum alicui è filiis suis, possessio ejus est, filiorum ipsius esto: juris ipsorum est possessione.

17 Sin autem dederit donum de possessione sua alli è servis suis, erit quidem illius usq; ad annum libertatis; quo revertetur ad ipsum Principem: verumtamen possessio ipsius est, ipsorum filiorũ ejus esto:

18 Ut non accipiat Princeps de possessione populi, oppressione deturbando eos de jure possessionis ipsorum, de jure suo possessionem tradet filiis suis: ut non dispergantur populus meus, ullus de jure possessionis suæ.

19 Postea duxit me per aditum qui *est* in latere portæ; ad Sacerdotes, in cellas sanctas spectantes Aquilonem versus: ubi ecce locus *erat* in duobus lateribus ejus Occidentem versus:

20 Et dixit mihi, hic *est* locus ubi elixant Sacerdotes reatum & peccatum; ubi coquunt munus, ut non efferant in atrium exterius ad sanctificandum populum.

21 Tum educens me ad atrium exterius, fecit ut tranfirem in quatuor angulos atrii: ecce autem atrium unum in unoquoq; angulo ipsius atrii,

22 In quatuor angulis istius atrii atria *erant* caminata: quadragenûm *cubitorum* longitudine, & tricenûm latitudine: mensura eadê ipsis quatuor angulatibus.

23 In quibus quatuor popina *erat* circumquaque: quæ quidem focis instructa erat sub ipsis popinis circumquaque:

24 Et dixit mihi: *in* his *est* locus poparum, ubi elixant ministri domus sacrificium populi.

CAPUT XLVII.

Amplitudo gratiæ Dei sub novo Testamento figuratur.

Postea reduxit me ad ostium domus; ubi ecce aquas exeuntes ex inferiore parte liminis domus Orientem versus, nam frons domus Orientalis *erat*: & aquæ descendebant inferne à latere domus dextero ad Australi parte altaris.

2 Inde educens me via portæ Aquilonem versus, circumduxit me via exima ad portam eximam, via quæ spectat Orientem: ubi ecce aquæ manabant tamquam è phiala à latere dextro.

3 Quumq; progressus esset vir ille ad Orientem cum linea in manu sua; mensus mille cubitos traduxit me per aquas illas, aquis talares.

4 Postea mensus iterum mille traduxit

me per aquas illas, aquas genua pertingentes: rursus mensus mille, tradaxit me aquis lumbos pertingentibus.

5 Eo denique mensu mille, torrens *fuit* quem non potui transire, quia altæ erant aquæ, aquæ enatandæ, torrens qui transiri non posset.

6 Quam itaque dixisset mihi, vidistine, fili hominis? deducens me collocavit me in ripa ipsius fluminis.

7 Me autem reverso, ecce in ripa fluminis arbores magnas valde; hinc & inde:

8 Et dixit mihi, aquæ istæ procedunt in Galilæam primam, & descendunt in campestria: eum veniunt ad mare, & in ipsum mare exoneratis eis curantur aquæ ipsius.

9 Ita fit *ut* omnis animans quæ repit, quocunq; perveniunt flumina, vivat, & *sit* multitudo piscium ampla valde: nam venientibus illuc aquis istis curantur & vivunt, quocunq; pervenit hoc flumen:

10 Fitque *ut* stent juxta illud piscatores Hengedi usq; ad fontem Heglajimorum, locus sunt expandendis plagis in speciem suam est multitudo piscium eorum par multitudini piscium maris magni, copiosa valde:

11 Cœnosorum ejus *impurum*, & paluſtrium *locorum* ejus, quæ non curabantur, sali attributa erant.

12 Ad flumen autem assurgunt in ripa ejus hinc & inde omnes arbores esculenti fructus, quarum folia non decidunt, & quarum fructus non consumuntur, mensibus suis præstantissimos fructus edunt, quia aquæ earum è sanctuario prodeunt: ideo sunt fructus earum cibo, & folia earum curationi.

13 Sic ait Dominus Jehovi, hic terminus *est* quo possessores constituetis vos hujus terræ per duodecim tribus Jisraelis; Josepho funiculis *duobus attributis*:

14 Ut possideatis eam unus æque ac alter, quam sublata manu mea *juravi* me daturam majoribus vestris; prout acciderit terra hæc vobis in possessionem.

15 Hic ergo terminus *est* terræ: in latere Aquilonali, à mari magno via Chethlonis Tzedadum usque:

16 Chamath, Berotha, Sibrajima, quæ *sunt* inclusa termino Damasci, & termino Chamathæ; pagi mediani qui adjacent termino Chavranis.

17 Ita est terminus à mari, Chatzarhenan terminus Damasci, & qui maxime Aquilonalis *est*, terminus Chamathæ: atque hoc latus Aquilonale.

18 Latus autem Orientis à Chavrane, & à Damasco, & à Gilhade, & a terra Jisraelis, *terra* Jardenis, à termino *hoc* ad mare Orientale metiemini: atque hoc latus Orientem versus.

19 Latus vero Australe meridiem versus, à Thamare usque ad aquas contentionum Kadeschi *latus* possessionis ad mare magnum: atque hoc latus meridianum Austrum versus.

20 Denique latus Occidentis, mare magnum, à termino *hoc* usq; ex adverso aditus Chamathæ: hoc latus *est* Occidentis.

21 Partiemini autem terram hanc vobis per tribus Jisraelis.

22 Erit autem, quam sortiemini eam in possessionem; vobis & peregrinis qui peregrinantur inter vos, qui genuerunt filios inter vos, cum sint vobis ut indigenæ in filiis Jisraelis, vobiscum accidunto in possessionem inter tribus Jisraelis.

23 Quamobrem erit in ea tribu qua cum peregrinatur peregrinus; *ut* ibi tribuatis possessionem ejus, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XLVIII.

Particularis geodesia terræ sanctæ, eique mystica.

HÆc autem *sunt* nomina tribuum: Ab extremitate versus Aquilonem, secundum viam Chethlonis, aditus Chamathæ, Chatzarhenanis termini Damasci Aquilonem versus, secundum Chamatham (hæc enim sunt ei latus Orientale & Occidentale) Danis *tribus* una:

2 Juxta terminum autem Danis, à latere Orientali usq; ad latus Occidentis, Ascheris una:

3 Et juxta terminum Ascheris, à latere Orientem versus usq; ad latus Occidentis, Naphthali una:

4 Et juxta terminum Naphthali, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Menaschis una:

5 Et juxta terminum Menaschis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Ephrajimi una:

6 Et juxta terminum Ephrajimi, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Reubenis una:

7 Et juxta terminum Reubenis, à latere Orientis usque ad latus Occidentis, Jehudæ una:

8 Juxta terminum vero Jehudæ, à latere Orientis usque ad latus Occidentis: *a*sto oblatio illa quam oblaturi estis vicies quinquies mille *cubitorum* latitudinis, longitudinis vero ut una reliquarum portionum à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, in cujus medio sit locus sanctus.

9 Oblatio illa quam oblaturi estis Jehovæ, longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*.

10 Horum autem erit hæc oblatio sanctæ, *nempe* sacerdotum; *ampla* Aquilonem versus vicies quinquies mille, & Occidentem versus latitudine decies mille *cubitorum*, & Orientem versus latitudine decies mille, versus Meridiem vero longitudine vicies quinquies mille *cubitorum*: in cujus medio erit sanctuarium Jehovæ.

11 Sacerdotum, quisquis sanctificatus fuerit è filiis Tzadoki, qui observarunt observationem meam; qui non erraverunt errantibus Jisraelitis, quemadmodum erraverunt alii Levitæ:

12 Erit,

12 Erit, inquam, istorum collativa ex oblatione terræ, res sancta sanctarum; adjacens termino Levitarum.

13 Levitarum autem, ex adverso termini sacerdotum, vicies quinquies mille *cubiti* longitudine, & latitudine decies mille; omnis longitudo vicies quinquies mille, latitudo vero decies mille *cubitorum*.

14 Non autem vendent ex eo, neq; permutabit *quisquam*, neq; transferet primitias terræ, quia sancta *est* Jehovæ.

15 Quinquies vero mille *cubitorum spatium* reliquum in latitudine, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* commune est civitati ad habitationem & ad suburbia; in cujus medio erit ipsa civitas:

16 Cujus hæ *sunt* dimensiones; latus Aquilonis quater mille quingentorum, & latus Austri quater mille quingentorum: & à latere Orientis quater mille quingentorum, latus vero Occidentis quater mille quingentorum *cubitorum*.

17 Sic erit suburbium civitati; Aquilonem versus ducentorum quinquaginta, & Meridiem versus ducentorum quinquaginta; & Orientem versus ducentorum quinquaginta, & Occidentem versus ducentorum quinquaginta *cubitorum*.

18 Et quod reliquum erit in longitudine ex adverso oblationis sanctæ, *ita est*, decies mille *cubiti* Orientem versus, & decies mille Occidentem versus, quod erit ex adverso oblationis sanctæ; ejus proventus sit in cibum ministris civitatis:

19 Ut ministet quisque civitatis; ex omnibus tribubus Israelis, ministrent ei.

20 Totam hanc oblationem vicies quinquies mille *cubitorum* per vicies quinquies mille *cubitos*; quadratam offeretis oblationem sanctam cum justa possessione civitatis:

21 Quod autem reliquum erit Principi ab hac & ab illa *parte* oblationis sanctæ & justæ possessionis civitatis, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* oblationis usque ad terminum Orientem versus; & ab Occidente in fronte vicies quinquies mille secundum terminum Occidentis ex adverso *horum* portionum Principis *esto*; ita erit oblatio sancta, & sanctuarium domus in medio illius:

22 Et inde à justa possessione Levitarum, justaque possessione civitatis, interjecta *possessioni* quæ Principis erit; *id* quod inter terminū Jehudæ & terminum Benjaminis *erit*, Principis esto.

23 Residuum vero tribuum; à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, *tribus* Binjaminis una:

24 Et juxta terminum Binjaminis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Schimhonis una:

25 Et juxta terminum Schimhonis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Issacaris una:

26 Et juxta terminum Issacar; à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Zebulunis una:

27 Et juxta terminum Zebulunis, à latere Orientem versus usque ad latus Occidentis, Gadis una:

28 Et juxta terminum Gadis, ad latus Australe meridiem versus; ibi erit terminus à Thamare, *ad* aquas cōtentionis Kedeschi, ad torrentem, ad mare magnum.

29 Ista *est* terra quam sortiemini inde à torrēte, pro tribubus Israelis, & istæ *sunt* distributiones earū, dictū Domini Jehovi.

30 Hi autem *sunt* exitus civitatis; à latere Aquilonis, quater mille quingentorum *cubitorum* mensura.

31 Portæ vero civitatis de nominibus tribuum Israelis *erunt*, portæ tres Aquilonem versus; porta Reubenis una, porta Jehudæ una, porta Levi una;

32 Et in latere Orientē versus *cubitorum* quater mille quingentorum, similiter portæ tres; nempe porta Josephi una, porta Binjaminis una, porta Danis una:

33 Et lateris Austrū versus, quater mille quingentorum *cubitorum* mensura, & portæ tres, porta Schimhonis una, porta Jissacaris una, porta Zebulunis una:

34 Lateris Occidentem versus quater mille quingenti *cubiti*, quorum portæ tres: porta Gadis una, porta Ascheris una, porta Naphthali una.

35 Ambitus decies octies mille *cubitorum*: nomen vero civitatis deinceps *futurum est* ibi Jehova.

DANIEL.

CAPUT I.

Educatio regia Danielis in Babylone.

ANno tertio regni Jehojakimi Regis Jehudæ, venerat Nebucadnetzar Rex Babyloniæ Jeruschalaima, & obsederat eā:

2 Quumque tradidisset Dominus in manum ejus Jehojakimum Regem Jehudæ, & partem instrumentorum domus Dei, quos deportavit in terram Schinharis in domum Dei suii: instrumenta vero illa exportavit in thesaurum Dei sui.

3 Edixerat etiā Rex Aschpenazo præfecto aulicorū suorū; ut exportaret è filiis Israelis tū ex semine regio, tum ex proceribus,

4 Pueros quibus nullum ineffet vitium, & elegātes aspectu, & intelligentes omnis sapientiæ, præditos; notitia & instructos intelligentia, & quibus ineffet facultas, constituros in palatio Regis; atq; docereret eos literas & linguam Chaldæorum;

5 Et cōstituerat Rex eis demensum diei cujusq; in diem quemq; de portione cibi regii & ex vino potionum ejus, quo educaret eos annis tribus; ut exactis illis consisterent coram Rege.

6 Fuit autem inter hos è filiis Jehudæ; Daniel, Chananja, Mischael, & Hazarja:

7 Quibus

7 Quibus impoſuit princeps aulicorũ nomina: impoſuit enim Danijeli *nomen* Beltſchatzaris, & Chananjæ Schadrach, & Miſchaëli Meſchach, ac Hazarjæ Habednegonis.

8 Sed ſtatuens Danijel cum animo ſuo, ut non contaminaret ſe portione cibi regii & vino potionum ejus ; requiſivit à principe aulicorum, ut non contaminaret ſe :

9 Et conciliavit Deus Danijeli benignitatem & miſericordiam ; coram principe aulicorum.

10 Dixit enim princeps aulicorum Danijeli, timeo Dominum meum regem, qui conſtituit cibum veſtium & potiones veſtras : nam quare videret facies veſtras mœſtiores quam puerorum qui ſimiliter ut vos ad tempus ædi ſunt, & efficeretis me reum capitis apud Regem ?

11 Dixit itaque Danijel ipſi promo ; quem præfecerat princeps aulicorum Danijeli ; Chananjæ, Miſchaeli, & Hazarjæ,

12 Proba quæſo ſervos tuos diebus decem ; denturque nobis de leguminibus quæ comedamus & aquæ quas bibamus ;

13 Deinde inſpiciantur coram te vultus noſtri, & vultus puerorum qui comedunt portionem cibi regii ; & prout videris, age cum ſervis tuis :

14 Qui auſcultans eis in re hac, probavit eos diebus decem.

15 Exactis autem diebus decem, apparuit vultus eorum elegans, ut pinguium carne ; præ omnibus pueris qui comedebant portionem cibi regii :

16 Itaque perrexit promus ipſe tollere portionem cibi ipſorum, vinumq; potionum ipſorum ; & dare ipſis legumina.

17 Interea pueris iſtis quatuor dedit Deus notitiam & intelligentiam in omnibus literis & ſapientia : Danijelem vero peritam reddidit in omni viſione & ſomniis.

18 Quapropter exactis diebus illis, quibus edixerat Rex ut adduceret eos ; quam adduxiſſet eos Princeps aulicorum coram Nebucad-netzare ;

19 Et alloqueretur eos Rex ; non eſt inventus ex omnibus his par Danijeli, Chananjæ, Miſchaeli, & Hazarjæ : ſteteruntq; coram Rege :

20 Omnibuſque *in* rebus ad peritiam intelligendi pertinentibus, quas requirebat ab eis Rex ; inveniebat eos decuplo ſuperiores omnibus Magis & Aſtrologis qui in toto regno ipſius *erant*.

21 Sic fuit Danijel uſque ad annum primum Cyri regis.

CAPUT II.

Quatuor monarchiæ per quietam abolitæ.

ANno autem ſecundo, *nempe* regno Nebucad-netzaris, ſomniavit Nebucad-netzar ſomnia, quibus conſternavit ſe ſpiritus ejus, quum adhuc ſomnum caperet,

2 Quapropter edixit Rex, vocari magos, aſtrologoſque, & præſtigiatores, Chaldæos denique ad indicandum Regi ſomnia ipſius ; qui venientes ſteterunt coram Rege.

3 Et dixit eis Rex, ſomnium ſomniavi, & conſternavit ſe ſpiritus meus *ſollicitus* de cognoſcendo ſomnio.

4 Dixerunt autem Chaldæi Regi Syræ : ô Rex in ſecula vive, die ſomnium ſervis tuis, tum interpretationem indicabimus.

5 Reſpondens vero Rex dixit Chaldæis, verbum à me abiit : niſi notum feceritis mihi ſomnium & interpretationem ejus, in membra laniabimini, & domus veſtræ in ſterquilinium redigentur :

6 Sin autem ſomnium & interpretationem ejus indicaveritis, dona cum honorario & glorium mihi recepturi eſtis à me : itaque ſomnium & interpretationem ejus indicate mihi.

7 Reſpondentibus ſecundo ac dicentibus ; Rex ſomnium dicat ſervis ſuis, tum interpretationem indicabimus :

8 Reſpondit Rex dicens, vere agnoſco vos tempus redimere ; quandoquidem videtis abiviſſe à me verbum.

9 Quia ſi ipſum ſomnium notum non feceritis mihi, una hæc *eſt* ſententia veſtri ; ideo verbum mendax ac corruptum comparatis vos ad dicendum coram me, uſq; dum tempus mutetur : itaque ſomnium dicite mihi, ut cognoſcam vos interpretationem ejus indicaturos eſſe mihi.

10 Reſponderunt Chaldæi Regi, dicentes, non eſt quiſquam in terra qui verbum Regis poſſit indicare ; propterea nullus Rex, princeps, aut dominator verbum hujuſmodi petiit ab ullo magо, aſtrologove, aut Chaldæo.

11 Nam verbum quod Rex petit tam pretioſum eſt ; ut alius non ſit qui indicare ipſum poſſit Regi : ſed dii quorum habitatio cum carne non eſt.

12 Propter hoc Rex in ira & fervore magno ; edixit perdi omnes ſapientes Babyloniæ.

13 Quumque ſententia profecta ſapientes interficerentur, quærebant etiam Danijelem & ſocios ejus ut interficerentur.

14 Tunc Danijel retulit conſilium & cauſam Arjoco præfecto ſatellitum Regis, qui profectus erat ad interficiendum ſapientes Babyloniæ :

15 Reſpondenſque dixit Arjoco dominatori regio, quare ſententia iſta accelaret *exſequationem* à rege ? tunc verbum hoc notum fecit Arjoc Danijeli.

16 Itaque Danijel ingreſſus petiit à Rege ; ut tempus daret ſibi, & interpretationem ſe indicaturum *promiſit* Regi,

17 Tunc Danijel domum ſuam profectus eſt ; & Chananjæ, Miſchaeli, & Hazarjæ ſociis ſuis verbum notum fecit :

18 Et miſericordiam petendam eſſe à Deo cœli ſuper arcano iſto, ut non perirent Danijel & ſocii ipſius cum reliquis ſapientibus Babyloniæ.

19 Tunc Danijeli viſione nocturna arcano revelato, tunc, *inquam*, Danijel benedixit Deo cœli.

20 Reſpondens.

20 Respondens Danijel dixit,sit nomen Dei benedictum à seculo usq; in seculum: nam sapientia & potentia ejus est:
21 Et ipse mutat tempora & tempestates,transfert reges & constituit Reges;dat sapientiam sapientibus, & scientiam scitis & intelligentibus:
22 Ipse revelat profunda & absconditat novit quod in tenebris *est*, & lux cum eo habitat.
23 Tibi,ô Deus patrum meorum,gratias ago,& laudo ego *te*, qui sapientiam & potentiam dedisti mihi: jàm enim notum fecisti mihi quod quærebamus à te,quum verbum Regis notum fecisti nobis.
24 Propter hoc Danijel ingressus est ad Arjocum, quem constituerat Rex ad perdendum sapientes Babyloniæ: & veniens ita dixit ei, sapientes Babyloniæ ne perdas, introduc me coram Rege,ut interpretationem Regi indicem.
25 Tunc Arjoc festinātissime introduxit Danijelem coram Rege;& ita dixit ei,inveni virū ex deportatis Jehudææ, qui interpretationem Regi notam facturus est.
26 Respondens Rex dixit Danijeli,cujus nomen *erat* Belschatzar; esne præditus facultate ut notum facias mihi somnium quod vidi,& interpretationem ejus?
27 Respondens Danijel Regi dixit;arcanum quod Rex petit non sapientes, astrologi,magi,haruspices possunt indicare Regi:
28 Sed est Deus in cœlo revelans arcana,qui notum facit Regi Nebucad-nezari id quod futurum est consequentibus temporibus: somnium tuum cum visionibus capitis tui incumbentis cubili tuo illud est.
29 Tibi, ô Rex, cogitationes tuæ incumbenti cubili tuo obvenerant quid futurum sit posthac: & revelans arcana ostendit tibi id quod futurum est.
30 *De* me autem, non per sapientiam quæ sit in me præ omnibus viventibus arcanum istud revelatum est mihi; sed propter causam *eorum*, qui interpretationem Regi notam facturi sunt;ut cogitationes cordis tui cognoscas.
31 Tu ô Rex, vidisti, quod ecce imago una magna,imago ista ampla,& splendore excellente stabat ex adverso tui; cujus forma terribilis *erat*.
32 Istius imaginis caput *erat* ex auro præstante, pectus ejus & brachia ejus ex argento;venter ejus & latus ejus ex ære:
33 Crura ejus ex ferro,pedes ejus partim ex ferro & partim ex luto.
34 Vidisti, usq; dum excisus est lapis qui non *est* in *ullis* manibus, & percussit imaginem ad pedes ipsius ferreos & luteos; adeo ut comminueret eos.
35 Tunc comminuta sunt pariter ferrum, lutum, æs, argentum, & aurum,fuerunto, ut gluma ex areis æstivis,ita abstulit ea ventus,& nullus locus inventus est eis: lapis autem qui percusserat imaginem effectus est mons magnus, adeo ut impleret totam terram.
36 Hoc *est* somnium illud, cujus interpretationem dicemus coram Rege.
37 Tu, ô Rex, Rex Regum: cum Deus cœli regnum, potentiam, firmitatemque, & gloriam det tibi,
38 Et quibuscumq; *locis* habitant filii hominum,bestiæ agri,& aves cœli,*ea* det in manum tuam, & dominatorem constituat te in omnibus illis; tu *inquam* es caput illud aureum.
39 Postea autem exsurget regnum alterum humilius tuo,& regnū tertium aliud æneum,quod dominabitur in tota terra.
40 Deniq; regnum quartum erit durum ut ferrum: quandoquidem ferrum comminuit & debilitat omnia; etiam sicut ferrum quod confringit omnia ista, comminuet, & confringet.
41 Quod autem vidisti pedes & digitos partim ex luto figuli & partim ex ferro, regna diversa erunt in quibus de firmitate ferri futurum est: quandoquidem vidisti ferrum mixtum cum luto cœnoso.
42 Et digiti pedum,partim *sient* ex ferro,& partim ex luto: *quia* ex parte regnum futurum est durum, & ex parte futurum est fragile.
43 Quod *vero* vidisti ferrum mixtum luto cœnoso,commiscebuntur *quidem* inter se semine humano, sed non cohærebunt aliud cum alio; perinde ac ferrum non hæret commixtum cum luto.
44 Temporibus autem Regum istorum suscitabit Deus cœli regnum,quod in sæcula non destruetur,& regnum ipsum populo alieno non relinquetur; comminuturum & consumturum omnia illa regna, ipsum autem stabunt in sæcula.
45 Quandoquidem vidisti è monte excisi lapidem qui non *est* in *ullis* manibus,& comminuere ferrum,æs, lutum, argentum,& aurum, Deus maximus notum facit Regi id quod futurum est posthac: ac verum *quidem est* somnium, & fidelis interpretatio ejus.
46 Tunc Rex Nebucad-nezar procidebat in faciem suam,ut Danijelem adoraret: & munere ac odoribus gratis edicebat libari ei.
47 *Deinde* respōdens Rex Danijeli dixit, ex veritate *est*,quod Deus vester *est* Deus deorum,& Dominus regū, ac revelans arcana:cum potueris revelare arcanum hoc.
48 Tunc Rex Danijelem magnificavit, & dona amplissima multa dedit ei, dominatoremq; constituit eum in tota provincia Babyloniæ: & præfectum antistitum super omnes sapientes Babyloniæ.
49 Deniq; Danijele petente à Rege constituit super negotium provinciæ Babyloniæ Schadracum, Meschacum, & Habednegonem, Danijel vero *manebat* portæ Regis.

CAPUT

CAPUT III.

Fornax Babylonica.

1 Nebucad-nezzar Rex facta imagine aurea, altitudine cubitorū sexaginta, latitudine cubitorum sex; erexit eam in convalle Duræ in provincia Babylonica.
2 Deinde Nebucad-nezzar Rex misit qui congregarent satrapas, antistites, & duces, senatores, præfectos thesauris, legisperitos, exactores, omnesq; dominatores provinciarū, ut venirent ad dedicationē Imaginis quā erexerat Nebucad-nezzar Rex.
3 Tunc congregati satrapæ, antistites, & duces, senatores, thesauris præfecti, legisperiti, exactores, omnesq; dominatores provinciarum ad dedicationem imaginis quam erexerat Nebucad-nezzar Rex, stabant coram imagine quam erexerat Nebucad-nezzar:
4 Et præco proclamavit strenue; vobis edicitur, ô populi, nationes, & linguæ:
5 Quo tempore audietis sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterium, symphoniæ, & omnium generum musices; prociditote, & adorate imaginem auream quam erexit Nebucad-nezzar Rex:
6 Nam is qui non procciderit & adoraverit, eadem hora projicietur in mediam fornacem ignis accensam.
7 Propterea eodem tempore quum audirent omnes populi sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterium, omniumque generum musices: procidentes omnes populi, nationes, & linguæ adorarunt imaginem auream quam erexerat Nebucad-nezzar Rex.
8 Propterea eodem tempore appropinquantes viri Chaldæi, accusarunt Judæos:
9 Et proloquentes dixerunt Nebucad-nezzari Regi, ô Rex, in secula vive.
10 Tu Rex proposuisti edictum, ut quisquis audiret sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterii, symphoniæ, omniumq; generum musices: procidens adoraret imaginem auream:
11 Is autem qui non procidens adoraret, projiceretur in mediam fornacem ignis accensam.
12 Sunt viri Judæi, quos præfecisti negotio provinciæ Babyloniæ, Schadrac, Meschac, & Habed-nego; viri isti non habuerunt tui, ô Rex, rationem, deos tuos non colunt, & imaginem auream quam erexisti non adorant.
13 Tunc Nebucad-nezzar per iram & exacndescentiā edicens adduci Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, tunc *iosquam* viros istos adduxerunt coram Rege:
14 Quibus proloquutus Nebucad nezzar dixit, an certo consilio, Schadrac, Meschac, & Habed-nego; deos meos non colitis, & imaginem auream quam erexi non adoratis?
15 Nunc si parati estis ut quo tempore audieritis sonum cornu, fistulæ, citharæ, sambucæ, psalterium, & symphoniæ, omniumq; generum musices procidatis & adoretis imaginem quam feci, *scire est*; sin autem non adoraveritis, eadem hora projiciemini in mediam fornacem ignis accensam: quis vero est Deus, qui eripere possit vos è manibus meis?
16 Respondentes Schadrac, Meschac, & Habed-nego, ac dixerunt Regi: Nebucad-nezzar, ut respondeamus tibi, non sumus solliciti de hoc negotio:
17 Sive futurum est *ut* Deus noster quem nos colimus, *qui* potens est, ad eripiendum nos; à fornace ignis accensa & à manu tua, ô Rex, eripiat nos.
18 Sive non, notum sit tibi, Rex: deos tuos nos non esse cultures, & imaginem auream quam erexisti non adoraturos.
19 Tunc Nebucad-nezzar adeo repletus fuit excandescentia, ut imago vultus ipsius immutaretur contra Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem; respondensque edixit ut accenderent fornacem septuplo magis quam solebat accendi:
20 Et viris valentibus robore qui *erant* in copiis ipsius edixit ut vincirent Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, projiciendos in fornacem ignis accensam.
21 Tunc viros istos vinxerunt cum suis chlamydibus, subligaculis suis, paludamētis, suis, & vestimentis suis; & projecerunt in mediam fornacem ignis accēsam.
22 Propterea eo quod verbum regis accelerabat, & fornax accensa erat valde; viros istos qui intrudebant Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem; interfecerunt scintillæ ignis:
23 Quum autem viri illi tres, Schadrac, Meschac, & Habed-nego; cecidissent in mediam fornacem ignis accēsam vincti:
24 Tunc Nebucad-nezzar Rex trepidus surrexit cum perturbatione; & proloquutus dixit gubernatoribus suis, an non viros tres projecimus in medium ignis vinctos? *quibus* respondentibus & dicentibus regi, verum *est*, Rex;
25 Respondit & dixit, ecce video viros quatuor solutos ambulantes in medio ignis, in quibus non est corruptio: forma autem quarti similis *est* filio Dei.
26 Tunc appropinquans Nebucad-nezzar ad portam fornacis ignis accensæ; proloquutus est & dixit, Schadrac, Meschac, & Habed-nego servi Dei excelsi, egredimini & venite: tunc egressi sunt Schadrac, Meschac, & Habed-nego è medio ignis.
27 Et congregati satrapæ, antistites, ducesque, & gubernatores regis; quum inspicerent viros istos, non esse dominatum ignem in corpus eorum, & pilum capitis eorum non esse adustum, neq; eorum chlamydes mutatas: deniq; odorem ignis non pervasisse eos;
28 Proloquutus Nebucad-nezzar dixit, benedictus *sit* Deus horum, Schadrac, Meschaci, & Habed-negonis; qui mittens angelum

angelum suum eripuit servos suos qui confisi sunt in ipso; quum verbum Regis mutantes exposuerunt corpus suum, ut non colerent nec; adorarent ullum Deum præterquam Deum suum.

29 Quamobrem à me proponitur edictum: ut omnis populus, natio, aut lingua, quæ dictis erraverit contra Deum horum, Schadraci, Meschaci, & Habed-negonis, in membra lanietur, & domus ejus in sterquilinium redigatur; propterea quod non est Deus alius qui possit eripere hoc modo.

30 Tunc Rex prosperari jussit Schadracum, Meschacum, & Habed-negonem, in provincia Babyloniæ.

CAPUT IV.

Magistratuum bonus, & bonorum pastor.

NEbucad-netzar Rex omnibus populis, nationibus, ac linguis, quæ habitat in tota terra, pax vestra multiplicetur.

2 Signa & miracula, quæ fecit erga me Deus excelsus, decet me indicare:

3 Signa ejus quam magna *sunt*, & miracula ejus quam fortia: regnum ejus regnum æternum, & dominium ejus in omnes generationes *est*. *Caput 4.*

4 Ego Nebucad-netzar tranquillus eram domi meæ, & virens in palatio meo:

5 *Quum* somnium vidi: eum quod exterrait me; ita ut cogitationes in cubili meo, & visiones capitis mei conturbarent me.

6 Quamobrem à me propositum est edictum, ut adducerentur coram me omnes sapientes Babyloniæ; qui interpretationem somnii notam facerent mihi:

7 Tunc accesserunt magi, astrologi, Chaldæi, & haruspices, quumq; somnium dixissem coram eis, interpretationem ejus notam non faciebant mihi:

8 Tandem autem accessit coram me Daniel, cujus nomen *est* Beltschatzar secundum nomen Dei mei, in quo *est* spiritus deorum sanctorum, & somnium coram eo dixi:

9 Beltschatzar, *inquam*, præfecte magorum, quia novi spiritum deorum sanctorum inesse tibi, & allum arcanum non premere te: visiones somnii mei quod vidi, id est, interpretationem ejus, dic.

10 Visionibus igitur capitis mei in cubili meo: videbam quum ecce arbor in medio terræ *esset* altitudine magna,

11 Crevisse arborem, & roboratam esse: & altitudine sua pervenisse ad cœlum, aspectuq; suo ad finem totius terræ:

12 Ramos ejus pulcros, & fructus ejus multos, cibumq; pro omnibus inesse ei: sub ea umbram captare bestias agri, & in ramis ejus habitare aves cœli, deniq; ex ea cibum percipere omnem carnem.

13 Videbam in visionibus capitis mei super cubile meum, quum ecce vigil & sanctus è cœlo descenderet,

14 Clamans strenue, & ita dicens, excindite istam arborem & amputate ramos ejus, dejicite folia ejus, & spargite fructus ejus: vagentur bestiæ ne subsint ei, & aves à ramis ejus.

15 Verum stirpem radicum ejus in terra relinquite, & cum vinculo ferreo chalybeoq; apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, & cum bestiis *sit* portio ejus in herba terræ:

16 Animus ejus ab humano mutetur, & cor bestiæ detur ei, septemq; tempora prætereant eum.

17 Ex decreto vigilum verbum hoc, & ex sermone sanctorum hoc postulatum *est*: usq; dum adducatur, ut agnoscant viventes, dominari excelsum in regno hominum, adeo ut cui vult tradat illud, & abjectissimum hominã constituat in illo.

18 Hoc somnium vidi ego Rex Nebucad-netzar: jam tu Beltschatzar interpretationem dic, propterea quod nulli sapientes regni mei possunt interpretationem notam facere mihi, tu autem potes, quia spiritus deorum sanctorum inest tibi.

19 Tunc Daniel cujus nomen *est* Beltschatzar, quum obstupuisset quasi horã unam, & cogitationes ejus conturbassent eum: proloquenti Regi ac dicenti, ô Beltschatzar, somniũ & interpretatio ne perturbet te, respondens Beltschatzar dixit, Domine mi, somniũ hoc *evenit* osoribus tuis, & interpretatio ejus inimicis tuis.

20 Arbor illa quam vidisti, quæ crevit & roborata est: cujus altitudo pervenit ad cœlum, & aspectus in totam terram,

21 Cujus rami pulcri, & fructus multi, & cui cibus pro omnibus infuit, sub qua habitabant bestiæ agri, & in cujus ramis ædebant aves cœli:

22 Tu es, ô Rex, qui crevisti & roboratus es: nam amplitudo tua ita crevit ut pervenerit ad cœlum, ac dominium tuum ad finem terræ.

23 Quod autem vidit Rex vigilem & sanctum descendentem de cœlo ac edicentem, excindite arborem istam ac perdite eam, verum stirpem radicum ejus in terra relinquite, & *quidem* cum vinculo ferreo chalybeoq; apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, & cum bestiis agri *sit* portio ejus, usq; dum septem tempora transeant super eum;

24 Hæc interpretatio *est* Regis, & decretum excelsi est quod superventurum est Domino meo Regi.

25 Nam te depellent homines à se, & cum bestiis agri futura est habitatio tua, herbamq; ut bobus tibi gustandam dabunt, & rore cœli te intingent, septemque tempora præteribunt te: usq; dum noscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

26 Quod autem dicebant relinquendam stirpem radicum illius arboris, regnum tuum tibi stabile erit, ex quo agnoveris cœlos dominari.

27 Quapropter, ô rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua justitiis abrupe, & iniquitates tuas gratia erga afflictos si *forte* erit prorogatio tranquillitati tuæ.

28 Totum

28 Totum hoc supervenit Nebucad-nezari Regi.

29 Exactis mensibus duodecim, in palatio regni Babyloniæ obambulabat.

30 Et proloquens Rex dicebat, an non hæc *est* Babylon illa magna, quam ego ædificavi, ut esset regia & ornamentum decoris mei robore potentiæ meæ?

31 Adhuc sermone illo *versante* in ore Regis, vox è cœlo accidit, *dicens*, tibi indicitur Nebucad-netzar Rex, regnum istud discedere à te:

32 Et homines te depulsuros à se, ut eum bestiis agri *sit* habitatio tua, herbam sicut bobus gustandam tibi daturos esse, & septem tempora præteritura te: usque dum agnoscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

33 Eadem hora verbum illud completum est in Nebucad-netzare, nam ab hominibus depulsus herbam ut boves comedit, & rore cœli corpus ejus intinctum est: usq; dum pili ejus ut aquilarum *pluma* crevissent, & ungues ejus ut avium.

34 Exactis vero temporibus illis, ego Nebucad-netzar oculos meos ad cœlum sustuli, & mente mea ad me reversa Excelso benedixi, & viventem in perpetuum laudavi & glorificavi: quod dominatus ejus *sit* dominatus æternus, & regnum ejus in omnes generationes;

35 Omnes vero habitatores terræ ut nihili reputentur, & pro voluntate sua faciat in exercitu cœli, & habitatoribus terræ: neq; est qui prohibeat manum ejus, aut dicat ei, quid facis?

36 Eo tempore mente mea reversa in me, & ad gloriã regni mei *capessendam* decore meo, & splẽdore meo reversio in me, tũ me gubernatores mei & proceres mei requisiverunt: & in regno meo ita confirmatus sum ut amplitudo major addita sit mihi.

37 Nunc ego Nebucad-netzar laudo, extolloque, & glorifico Regem cœli, cujus omnia opera *opera* veritatis, & cujus viæ *sunt via* judicii: qui & enim; ambulantes in superbia potest dejicere.

CAPUT V.

Belschatzar volupatibus dat penitum.

BElschatzar Rex facturus convivium magnum proceribus suis mille, coram mille his vinum bibiturus erat.

2 Belschatzar edixit ad gustandum vinum afferri vasa aurea & argentea, quæ exportaverat Nebucad-netzar avus suus ex templo quod *erat* Jeruschalaimis: ut biberent in eis Rex ipse, proceres; ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus.

3 Tunc allatis vasis aureis quæ exportaverant è templo domus Dei quæ *fuerat* Jeruschalaimis, bibebant in eis Rex ipse, proceres; ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus:

4 Bibentes vinum, etiam laudabant deos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos.

5 Eadem hora egressi digiti manus humanæ scripserunt è regione lychnuchi, in tectorio parietis palatii Regii, Rege vidente partem manus quæ scribebat.

6 Tunc toto regis splẽdore immutato, & cogitationibus ejus cõturbãtibus ipsum, qui singula lumborũ ejus dissoluta essent, genuaq; ejus colliderent alterum alteri.

7 Inclamavit Rex strenue, ut adducerentur astrologi, Chaldæi, & haruspices: & proloquẽs Rex dixit sapiẽtibus Babylonis, quisquis legerit scripturã hanc, & interpretationẽ ejus indicaverit mihi, purpura induetur cũ torq; aureo ad collũ ipsius, ac tertius in hoc regno dominabitur.

8 Tunc accedentes omnes sapiẽtes regis, quum non possent scripturam illam legere, & interpretationem notã facere Regi;

9 Tunc, inquam, Rege Belschatzare valde conturbato, adeo ut totus splendor ejus mutatus esset in eo, & proceribus ejus attonitis,

10 Regina propter verba Regis & procerum ejus ad domum convivii accessit, proloquutaq; Regina dixit, Rex in seculũ vive, ne conturbent te cogitationes tuæ, & splendores tui ne mutentur.

11 Est vir in regno tuo, cui spiritus deorum sanctorum inest, & in quo tẽporibus avi tui lux, intelligentiaque, ac sapientia par sapientiæ Deorũ inventa est: quapropter Rex Nebucad-netzar avus tuus præfectũ magorũ, astrologorũ, Chaldæorũ, haruspicum constituit eum, avus tuus Rex,

12 Quandoquidem spiritus excellens, & cognitio, & intelligentia, interpretatio somniorum, & indicatio ænigmatum, & solutio rerum implexarum inventa est in ipso Danijele, cui Rex imposuerat nomen Belschatzar; nunc Danijel vocetur, & interpretationem indicabit.

13 Tunc Danijele adducto coram Rege, proloquutus Rex dixit Danijeli, es tu ille Danijel, ex deportatis Jehudæa, quos adduxit Rex avus meus e Jehudæa?

14 Audivi enim de te spiritum Deorum ineste tibi, & lucem, intelligentiamq; & sapientiam excellentem inveniri in te.

15 Nunc ergo adducti sunt coram me sapientes, astrologi, ut scripturam istam legerent & interpretationem ejus notam facerent mihi: sed non possunt interpretationem verbi istius indicare.

16 Ego autem audivi de te, posse te interpretationes afferre, & res implexas solvere: nunc si poteris scripturã istam legere, & interpretationẽ ejus indicare mihi, purpura industris cũ torque aureo ad collũ tuũ, & tertius in hoc regno dominaberis.

17 Tunc respondens Danijel dixit coram Rege, dona tua tibi sint, & honoraria tua alii da; verum scripturam istam legam regi, & interpretationem notam faciam ei.

18 Tu ô Rex, (Deus excelsus regnum, & amplitudinem, gloriamque, & decorem dederat Nebucad-netzari avo tuo,

19

19 Et ob amplitudinem quam dederat ei, omnes populi, nationes, & linguæ tremebant ac timebant à conſpectu ejus: quem volebat occidebat, & quem volebat in vita conſervabat, & quem volebat extollebat, & quem volebat deprimebat:

20 Sed quum elatus eſſet animus ejus, & ſpiritus ipſius obduratus eſſet ad ſuperbe agendum, depoſitus eſt e ſolio regni ſui, & gloriam amoverunt ab eo.

21 Nam ab hominibus depulſus animum ſuum ad beſtias applicuit, & cum onagris habitationem ſuam, herbam ut bobus guſtandam dederunt ei, & rore cœli corpus ejus intinctum eſt: donec agnovit, dominari Deũ excelſum in regno hominum, & quem vult conſtituere in eo.)

22 Tu igitur fili ejus Belſchatzar, non depreſſiſti animum tuum, quamvis totum hoc cognoſceres:

23 Imo contra Dominum cœli adeo extuliſti te, ut vaſa domus illius attulerint coram te in quibus tu, proceresq; tui, uxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibatis; deoſq; argenteos, & aureos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos, qui non vident, neq; audiunt, neq; cognoſcunt laudaviſti: Deum vero in cujus manu *eſt* anima tua, & penes quem totum iter tuum *eſt*, non glorificaſti.

24 Tunc à conſpectu ejus miſſa eſt pars illa manus, unde ſcriptura iſta exarata eſt.

25 Atq; hæc ſcriptura illa quæ exarata *eſt*: MENE mene, tekel, upharſin, *id eſt*, *numeravit, numeravit, appendit, diviſitque.*

26 Hæc interpretatio verborum; NUMERAVIT, nameravit Deus regnum tuum, & perfectiſſime numeravit illud,

27 APPENDIT; appenſus fuiſti lancibus, & inventus es minore pondere.

28 DIVISIT; diviſum eſt regnum tuum, traditumq; Medis ac Perſis.

29 Tunc edicente Belſchatzare, induerũt Danijelem purpura, cum torque aureo ad collũ ejus: & proclamaverũt de eo, ipſum futurum dominatorẽ tertium in eo regno.

30 Eadem nocte interfectus eſt Belſchatzar Rex Chaldæorum.

CAPUT VI.

Danijel inter Leones.

DArius autem Medus accepit regnũ ferme natus annos ſexaginta duos.

2 Et placuit coram Dario præficere ipſi regno ſatrapas centum viginti, qui præeſſent toti regno:

3 Supra iſtos autem Eparchos tres, quorum Danijel primus eſſet: quibus eſſent ſatrapæ illi reddituri rationem, ne Rex damno afficeretur.

4 Tunc Danijele iſto pergente præeſſe Eparchis atq; ſatrapis; & propterea quod ſpiritus excellens ineſſet ipſi, Rege cogitante præficere ipſum toti regno ſuo:

5 Tunc Eparchi & ſatrapæ quærebãt ut occaſionẽ invenirẽt ab adminiſtratione regni: ſed nullam occaſionẽ aut vitiũ potuerunt invenire, propterea quod fidus eſſet, & nullus error aut vitiũ inveniretur in eo.

6 Tunc viri illi dicentes, non ſumus inventuri contra Danijelem iſtum ullam occaſionem; niſi inveniamus contra eum *occaſionem* de lege Dei ipſius:

7 Tunc, *inquam*, Eparchi & ſatrapæ illi convenientes ad regem; ita dixerunt ei, Darie Rex, in ſecula vive:

8 Conſilium iniverunt omnes Eparchi regni, præſides, & ſatrapæ, gubernatores, ac duces, de ſtatuendo ſtatuto regio, & firmando interdicto: ut quiſquis petierit petitionem ab ullo Deo aut homine per dies triginta, præterquam à te Rege, projiciatur in foveam leonum.

9 Nunc, ô Rex, ſtatue hoc interdictum, & exara ſcripturam; ut non mutetur, ſecundum jus Medorum & Perſarum quod non intercidit:

10 Quamobrem, Rex Darius exaravit ſcriptum & interdictum.

11 Danijel autem quum cognoviſſet exaratum eſſe ſcriptũ illud, ingreſſus eſt domum ſuã, cui feneſtræ apertæ *erant* in cœnaculo ejus ex adverſo Jeruſchelemi: & temporibus tribus de die ipſe procũbens in genua ſua orabat & cõfitebatur coram Deo ſuo, quemadmodum fecerat antea.

12 Tunc viri illi convenientes, poſtquam inveniſſent Danijelem; orantem & ſupplicantem coram Deo ſuo:

13 Tunc, *inquam*, appropinquarunt & dixerunt coram Rege de interdicto Regis; nonne interdictũ exaraſti ut quiſquis petierit ab ullo Deo aut homine per dies triginta niſi à te, ô Rex, projiciatur in foveam leonum? reſpondit Rex dicens, verum *eſt* verbum hoc, ſecundum jus Medorum & Perſarum quod non intercidit.

14 Tunc reſponderunt dicentes coram Rege, Danijel qui *eſt* ex deportatis Iehudæ, non habuit tui, ô Rex, rationem, aut interdicti quod exaraſti: nam temporibus tribus de die petit petitionem ſuam.

15 Tunc Rex ſimulac verbum hoc audivit, multum triſtatus eſt apud ſe, & pro Danijele adhibuit cogitationem ut liberaret eum: & uſque ad occaſum ſolis conabatur eripere eum.

16 Tunc viri illi cõvenerunt ad Regem; & dixerunt Regi, ſcias ô Rex, jus Medis, & Perſis eſſe, ut ullum interdictũ aut ſtatutum quod Rex ſtatuerit non mutetur.

17 Tunc Rege dicente adduxerunt Danijelem projeceruntq; in foveam leonem: & proloquutus Rex dixit Danijeli, Deus tuus quem tu colis jugiter, ipſe liberet te.

18 Et allato lapide uno, ac impoſito ſuper os foveæ; obſignavit eum Rex annulo ſuo & annulo procerum ſuorum, ne mutaretur voluntas de Danijele:

19 Tunc profectus Rex in palatium ſuum & pernoctavit jejunus, & exhilarationum nihil juſſit afferri coram ſe; ſomnuſq; ejus receſſit ab eo.

20 Tunc

20 Tunc Rex summa aurora surgens cum luce; festinantissime ad foveam leonum profectus est;

21 Et appropinquando ad foveam Danijelem voce tristi inclamavit proloquutus Rex dixit Danijeli, ô Danijel serve Dei viventis, Deus tuus quem tu colis jugiter, potuitne liberare te à leonibus?

22 Tunc Danijel cum rege loquens, *dixit*: Rex in secula vive.

23 Deus meus misit Angelum suum, qui occlusit os leonum ut non læderent me: propterea coram eo puritas inventur in me; etiamq; coram te, ô Rex, maleficium non commisisse me.

24 Tunc Rex multum lætatus de eo, Danijelem jussit educi è fovea illa: eductoq; Danijele è fovea illa, nulla læsio inventa est in eo, quia crediderat in Deum suum.

25 Deinde edicente Rege *satellites* adduxerunt viros illos qui accusaverant Danijelem, & in foveam leonum projecerunt eos, filios eorum, & uxores eorum: nec; pervenerant ad imum fovez, quam dominium exercuerunt in ipsis leones, & omnia ossa ipsorum comminuerunt.

26 Tunc Darius Rex scripsit omnibus populis, nationibus, ac linguis habitantibus in terra, pax vestra multiplicetur.

27 A me proponitur decretum; ut in toto dominatu regni mei tremant & timeant *omnes* à conspectu Dei Danijelis: quia ipse *est* Deus vivens & stabilis in secula, & regnum ejus incorruptum, ac dominatus ejus ad finem usque.

28 Liberat, & eripit, facitq; signa ac miracula in cœlo & in terra; qui liberavit Danijelem à leonibus.

29 Itaq; Danijel iste prospere egit in regno Darii, & in regno Cyri Persæ.

CAPUT VII.

Quatuor Monarchia figurantur per totidem bestias.

ANno primo Belschatzaris Regis Babyloniæ, Danijel somnium vidit, & visiones capitis sui incumbens cubili suo: tunc somnium scripsit, summam verborum exponens.

2 Proloquutus Danijel dixit, videbã in visione mea per noctem; quod ecce quatuor venti cœli irrũpebant in mari magno:

3 Et quatuor bestiæ magnæ ascendebant è mari, diversæ una ab altera.

4 Prima similis leoni, cui *erant* alæ aquilæ, *hæc* vidi, usq; dum avulsis alis ejus quibus efferebatur è terra, in pedes velut homo stare coacta est, & cor humanum inditum est ei.

5 Deinde ecce bestia altera secunda, similis ursõ, quæ dominatum unum erexit, habens tres costas in ore suo inter dentes suos: sicui ita dicitur, surge, comede carnem multam.

6 Postea videntem me, ecce alia similis pardo, cui alæ quatuor volucris *erant* in dorso ipsius: & quatuor capita bestiæ isti, cui potestas data.

7 Postea videbam visionibus nocturnis; quod ecce bestia quarta timenda, terribilisque, ac dura valde, cui *erant* dentes ferrei magni, comedebat & comminuebat, ac reliquum pedibus suis conculcabat: erato; diversa ab omnibus bestiis antegressis & *erant* cornua decem ei.

8 Animum advertebam ad cornua, quum ecce cornu ultimum parvum succresceret inter illa, adeo ut tria ex cornibus illis prioribus eradicarentur à conspectu ejus: & ecce oculi similes oculis humanis *erãt* in cornu isto, sed os loquebatur grandia.

9 Videbam, donec solia abjecta sunt, & antiquus dierum sedit: cujus vestimentum ut nix album *erat*, & pili capitis ut lana munda, solium *ut* scintillæ ignis, rotæ *ut* ignis ardens.

10 A cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens, cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadum stabant: *donec* judicio considente libri aperti sunt.

11 Videbam, tunc ex quo cœpit vox verborum grandium quæ cornu illud loquebatur; videbam inquam, usq; dum occisa est bestia illa, perditumq; corpus ejus, ac traditum incendio ignis:

12 Etiã reliqui bestiarum ablatus est dominatus; quia spatiũ in vita datum *fuerat* eis usq; ad tẽpus & constitutum tempus.

13 Videbam visionibus nocturnis; quod ecce cum nubibus cœli similis filio hominis veniebat deinde usq; ad antiquum dierum pervenit, ut sisteretur ante eum:

14 Et huic datus *est* dominatus, gloria; ac regnum, ut omnes populi nationes & linguæ ei serviant cujus dominatus dominatus *est* perpetuus qui non præterit, & regnũ ejus *regnum* quod non corrumpitur.

15 Transfixus est spiritus meus, mihi Danijeli, intra corpus; & visiones capitis mei conturbaverunt me.

16 Appropinquavi ad unum ex adstantibus, & veritatem quæsivi ab eo de toto re hac: qui alloquens me interpretationem verborum notam fecit mihi, *scens*,

17 Hæ bestiæ magnæ quæ sunt quatuor, quatuor *sunt* reges surrecturi è terra.

18 Qui accipient regnum hoc, regnum sanctorum excelsorum, qui possessuri sunt regnum ipsum usq; in seculum, & usq; in seculum seculorum.

19 Tunc optavi veritatem cognoscere de bestia illa quarta, quæ erat diversa ab omnibus illis, timenda valde dentibus ferreis, & unguibus chalybeis, comedente, comminuente, & reliquum pedibus suis conculcante:

20 Similiter de cornibus decem quæ *erant* in capite ejus, & ultimo quod succrevit cadentibus à conspectu ejus tribus: de cornu inquam, ejusmodi cui *erant* oculi & os loquens grandia, cujus densior species major fuit quam sociorum ejus.

21 Videram cornu ejusmodi gerere bellum

bellum cum sanctis, & prævalere eis:

22 Usq; dum veniret antiquus dierum, & judicium daretur sanctis excelsorum, & tempus perveniret quo regnum illud possiderent sancti.

23 Ita autem dixit, bestia illa quarti regnum quartum erit in terra, quod diversum erit ab omnibus illis regnis, consumet enim totam terram, conteretq; eam, & comminuet eam:

24 Et cornua decem ex illo regno, decem reges exsurgent, post quos exsurget posterior, qui erit diversus à prioribus, & tres reges deprimet:

25 Et verba adversus excelsum loquetur, ac sanctos excelsorum deteret: adeo ut cogitet se mutaturum tempora & jus, tradantur q; per manum ejus, usq; ad tempus & tempora particulamq. temporis.

26 Sed judicium considebit, & dominatus ejus auferetur profligando & perdendo usque in finem.

27 Regnum autem, dominatusq; & amplitudo regnorum sub toto cœlo dabitur populo sanctorum excelsorum: cujus regnum regnum *erit* perpetuum, & omnes dominatores ei servient, & auscultabunt.

28 Hucusq; finis *est* sermonis illius: ego Danijel cum valde cogitationes meæ conturbavissent me, & totus splendor meus mutatus fuisset in me, verbum hoc apud animum meum servavi.

CAPUT VIII.

Vicissitudo regnorum.

ANno tertio regni Belthasaris regis, visio apparuit mihi, mihi Danijeli, post *illa* quæ apparuerat mihi principio.

2 Respiciens igitur ad visionem illam (erat autem quum viderem, ut essem Schuschane *in* palatio quod *est* in Helami provincia) respiciens inquam, ad illam visionem, quum essem ad fluentem Ulaji,

3 Sustuli oculos meos, & vidi quod ecce aries unus stabat ante fluentū illud, bicornis: duo autem illius cornua *erant* alta, sed unum altius altero, & quod altius erat assurrexit posterius.

4 Videbam istū arietem cornu petentem Occidentem, Aquilonemque, & Meridiem versus, cui nullæ bestiæ obsistebant, neq; ullus eripiebat è manu ejus, sed faciebat pro voluntate sua, & quidē res magnificas.

5 Me autem considerante, ecce hircus è capris veniebat ab occasu in superficiem totius terræ, quem nemo attingebat in terra & hirco isti cornu conspicuum *erat* inter oculos ipsius.

6 Veniens itaq; ad illum usq; arietem bicornem, quem videram stantem ante ipsum fluentum, incurrit in eum excandescens viribus suis.

7 Quum autem vidissem eum pervenientem ad illum arietem, exacerbans se contra illum ferivit arietem, adeo ut frangeret ambo cornua illius, nec esset vis in ariete obsistendi ei: & dejiciens illum in terram conculcavit illum, nec fuit qui eriperet arietem ex manu ipsius.

8 Hircus vero è capris, magnus evasit admodum: sed quum roboratus esset, fractum est cornu illud magnum, & assurrexerunt conspicua *cornua* quatuor loco ejus in quatuor ventos cœli:

9 Et ab uno ex ipsis prodiit cornu unum perparvum, quod magnificavit se excellenter versus Meridiem & versus Orientem, & versus decus ipsum:

10 Ubi magnificavit se contra exercitum cœli; adeo ut dejiciens in terram de exercitu illo & de stellis ipsis, conculcaret eas.

11 Etiam usq; ad Principem illius exercitus magnificavit se: nam ab ipso sublatus est jugis *cultus*, & abjectum habitaculum sanctuarii illius,

12 Exercitusq; expositus est defectioni cōtra jugē *cultum*: adeo ut dejiciens veritatem in terram, faceret & prosperaretur.

13 Tunc audivi quemdam sanctum loquentem: dixit enim quidam sanctus illi qui occulta in numerato habet loquenti, quousq; ista visio *erit* de jugi *cultu*, de desectione desolante? *quousque* exponetur & sanctitas, & exercitus conculcationi?

14 Dixitq; mihi, usq; ad vespertinā matutinaq; tempora bis mille trecenta: tum juste restituetur sanctitas.

15 Fuit autem quū viderem ego Danijel istam visionē, ut requirerem me intelligentiā, ecce staret coram me quasi species viri:

16 Et audirem vocem humanam inter Ulajum, quæ inclamans dixit, Gabriel declara huic visionem istam.

17 Itaq; venit ad stationem meam, quo adveniente conturbatus procidi in faciem meam: sed dixit mihi, animadverte fili hominis, nam tempore definito hæc visio *futura est*.

18 Quum autem loquente eo mecum, sopore obrutus jacerē pronus in terra; tangens me fecit ut starem in statione mea.

19 Et dixit, ecce ego notum facturus sum tibi id quod futurum est usq; ad extremitatem istius indignationis: nam constituto tempore finis *erit*.

20 Aries, *quem* vidisti, bicornis; *est* regum Mediæ & Persidis:

21 Hircus autem ille villosus, *est* regis Græciæ: cornu autem magnum interjectum oculis ejus, est rex primus.

22 Atq; hoc effracto quod consurgent quatuor pro illo, quatuor regna ex *sua* gēte assurrectura, sed non cum robore illius.

23 Procedente autem regno istorum, quū *defectionem* consummabunt defectores isti exsurget Rex impudens & cautus:

24 Cujus robur ita invalescet, etsi non robore ipsius, ut mirificentissime perdat prosperetur q; & efficiat; perdet enim validos, populumq; sanctorum:

25 Et incumbens intelligentiæ suæ prosperabit dolum actionum suarum, & cum animo suo magnificabit se, & in tranquil-

litate

litate perdet multos: deniq; principi principum obsistet, & absq; manu frangetur.

26 Visio autem illius vespertini & matutini temporis quæ dicta fuit veritissima est: quare tu occlude hanc visionem, quia dierum multorum *est*.

27 Tunc ego Daniel affectus ægritudine *aliquot* dies, assurgens feci officium regis; quamvis obstupescerem super visione hac, nemo tamen animadvertebat.

CAPUT IX.

Septuaginta Septimana prophetica.

ANno primo Darii filii Assueri ex semine Medorum, quo factus est Rex in regno Chaldæorum:

2 Anno primo regni ejus, ego Daniel cōsiderans ex libris; numerum annorum, quibus fuerat verbū Jehovæ ad Jirmejā Prophetam cōpletas fore vastitates Jerusalaimorum, septuagesimum annū *esse*.

3 Adhibui faciem meam ad Dominum Deum quærendo oratione & deprecationibus, cum jejunio, cilicioque, & cinere:

4 Et orans Jehovam Deum meum confessus sum; ac dixi, obsecro, Domine, *Deus* fortissime, maxime, & summe reverende; servans fœdus & benignitatem amantibus ipsum & observantibus præcepta ipsius:

5 Peccavimus, & perverse egimus, improbeque fecimus, ac rebellavimus; & *quidem* recedendo à præceptis tuis & à judiciis tuis.

6 Non enim auscultavimus servis tuis prophetis, qui alloquebantur nomine tuo reges nostros, principes nostros, & patres nostros; ac totum populum terræ.

7 Penes te, ô Domine, *est* justitia ipsa, at penes nos pudor faciei, qualis est die hoc; penes viros Jehudæ, & penes habitatores Jerusalaimorum, & penes omnes Jisraelitas, propinquos & longinquos, in omnibus regionibus quo depulisti eos, propter prævarications ipsorum qua prævaricati sunt in te:

8 Domine, penes nos *est* pudor vultus, penes Reges nostros, penes principes nostros, & penes patres nostros; quia peccavimus in te.

9 Penes dominum Deum nostrum *sunt* miserationes & condonationes, quia rebellavimus contra ipsum,

10 Ac non auscultavimus voci Jehovæ Dei nostri, ut ambularemus in legibus ejus, quas proposuerat nobis per servos suos Prophetas:

11 Sed omnes Jisraelitæ transgressi sunt legem tuam, *idque* recedendo ut non auscultarent voci tuæ: quapropter effusa est super nos illa exsecratio & illa adjuratio quæ scripta *est* in lege Moschis servi Dei, quia peccavimus in eum.

12 Itaq; præstitit unumquodq; verborum suorum quæ loquutus fuerat contra nos & contra judices nostros qui judicabant nos, inducendo super nos malum magnum: non enim factum fuit *malum* sub toto cœlo, quemadmodum factum est contra Jerusalaima.

13 Quemadmodum scriptum *est* in lege Moschis, totum hoc malum supervenit nobis, nec tamen deprecati sumus faciem iratam Jehovæ Dei nostri, revertendo ab iniquitatibus nostris, & animum advertendo ad veritatem tuam.

14 Ideo sedulus fuit Jehova in illo malo quod adduxit super nos: nam justus *est* Jehova Deus noster in omnibus factis suis quæ fecit, quum non auscultaverimus voci ipsius.

15 Nunc ergo, Domine Deus noster, qui eduxisti populum tuū è terra Ægypti manu forti, & comparasti tibi nomen quale *est* hoc die; peccavimus, improbe egimus.

16 Domine secundū totam justitia tuam summā, avertat se jam ira tua & excandescentia tua à civitate tua Jerusalaimis, monte sanctitatis tuæ: nā propter peccata nostra & propter iniquitates patrū nostrorum Jerusalaima, populusq; tuus opprobrio *sunt* omnibus circūstantibus nos.

17 Nunc inquam auscultа, Deus noster, orationi servi tui & deprecationibus ejus, & fac ut luceat facies tua super sanctuario tuū quod desolatum est, propter Dominū.

18 Inclina, Deus mi, aurem tuam & audi; operi oculos tuos & vide desolationes nostras, & civitatis quæ vocata est de nomine tuo: non enim propter ullam justitiam nostram nos procidentes deprecamur te, sed propter miserationes tuas amplissimas.

19 Domine exaudi; Domine condona, Domine attende & effice; ne tardaveris propter te, Deus mi, quia de nomine tuo vocatur civitas tua & populus tuus.

20 Me autem adhuc loquente, & orante, ac confitente peccatum meum & peccatum populi mei Jisraelis, & prono deprecante iratam faciem Jehovæ Dei mei pro monte sancto Dei mei,

21 Adhuc, inquam, me loquente in oratione; vir ille Gabriel, quem videram in illa visione principio, jussus advolat contentissime, tetigit me sub tempus muneris vespertini:

22 Et informans me loquutus est mecum; ac dixit, ô Daniel, nunc prodii ut imbuam te intelligentia.

23 In principio deprecationum tuarum prodiit verbum, ad quod indicandum venio, quia desideratissimus es: qua propter animadverte ipsum verbum, & intellige visionem istam.

24 Septimanæ septuaginta decisæ sunt super populum tuum, & super civitatem sanctam tuam, cohibendo defectionem illam, & obsignādo peccata, & expiādo iniquitatem, & adducēdo justitiam perpetuam: idq; obsignando visionem ac Prophetam, & ungendo sanctum sanctorum.

25 Igitur cognoscito & intelligito ab enunciatione verbi de restituendo, & de ædificandis Jerusalaimis usq; ad Christum

stum antecessorem *fore* septimanas septem; deinde septimanas sexaginta duas, *quum* iri rursus ædificata platea & fossa, idq; in angustia temporum.

26 Post septimanas autem illas sexaginta duas, excisо Christo, quum nihil *erit* ipsi civitatem ipsam, & sanctum perdet populum antecessoris venturum, *cujus* finis cum inundatione, & usq; ad finem belli præcise desolatio maxima.

27 Corroborabit quidem fœdus multis septimana una: sed *in* medio septimanæ ipsi is abolebit sacrificium & munus, & per legiones detestationum desolantes, etiam usq; ad consummationem eamq; præcisam, in desolatum effundetur *desolator*.

CAPUT X.

Daniel videt majestatem Dei.

ANno tertio Cyri Regis Persarum, verbum revelatum est Danieli, qui vocabatur nomine suo Beltschatzar, veritasq; ipsius verbi at constituti temporis magni, & intellectus illius verbi ac intelligentia ipsi *obvenit* visione.

2 Diebus illis, ego Daniel fueram in luctu trium septimanarum diebus:

3 Cibum *verum* desiderabilium non comederam, nec caro aut vinum intraverat os meum, nec unguento unxeram me; donec complerentur trium septimanarum dies.

4 Die autem vigesimo quarto mensis primi; quum essem ad ripam fluminis magni, *qui* est Chiddekel,

5 Sublatis oculis meis vidi, quod ecce vir unus indutus *vestibus* lineis *aureis*; cujus lumbi accincti erant insigni auro Uphazi:

6 Corpus ejus simile beryllo thalassio & vultus ejus similis speciei fulguris, oculique ejus similes tædis ardentibus, & brachia ejus ac pedes ejus similes coloribus æris terst: sonus autem verborum ejus similis sono multitudinis.

7 Videbam vero ego Daniel solus visionem istam, homines autem, qui *erant* mecum non videbant visionem ipsam, sed trepiditione magna accidente eis, fugerunt ut absconderent se.

8 Quum itaq; relictus essem solus, & viderem visionem maximam istam, non fuerunt reliquæ in me vires: sed decor meus mutatione corruptus est in me, adeo ut non obtinerem vires.

9 Tunc audivi sonum verborum illius; & quum audirem sonum verborum illius: ego eram oppressus sopore pronus, & facie mea *dejecta* in terram.

10 Ecce autem manus tetigit me; & commovit me super genua mea, & palmas manuum mearum.

11 Edixit, mihi, Daniel, vir desideratissime, considera verba quæ ego eloquturus sum tibi, & sta rectus, nam nunc missus sum ad te: quumq; loquutus esset mecum verbum istud, constiti tremens.

12 Quamobrem dixit mihi, ne timeto Daniel; nã inde à die primo quo applicuisti animum tuũ ad considerandum & ad affligendum te coram Deo tuo, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter verba tua.

13 Sed Princeps regni Persici stetit coram me uno & viginti diebus, quum ecce Micael primus è principibus primariis venisset ad adjuvandum me: ego relictus sum ibi apud Reges Persiæ.

14 Jam venio ut edoceam te id quod obventurum est populo tuo consequentibus temporibus: nam adhuc visio est de illis diebus.

15 Quum autem colloqueretur mecum verbis hujusmodi, demisi faciem meam in terram obmutescens.

16 Sed ecce quasi similitudo humana attigit labia meatunc aperiõs os meum loquutus sum, dicens ei qui stabat è regione mei, domine mi hac visione irruerũt dolores mei in me, adeo ut non obtinerẽ vires:

17 Quomodo ergo poterit servus Domini mei hic loqui cum Domino meo illo: cum *in* me ex hoc tempore, in me, inquam, non constiterint vires, & anima non reliqua sit in me?

18 Pergens itaq; tetigit me quasi aspectus hominis, & confirmavit me:

19 Ac dixit, ne timeto, vir desideratissime, pax tibi; etiam atq; etiam confirmare: quumq; eo loquente mecum confirmatus essem, dixi, loquatur Dominus meus; quia confirmasti me.

20 Qui dixit, nostine quamobrem venerim ad te? nunc enim revertor ad pugnandum contra Principem Persiæ; donec me egresso ecce Princeps Græciæ adveniat.

21 Sed indicabo tibi id quod exaratum est in scripto veritatis: nam ne unus quidem est qui se confirmet mecum ad ista, nisi Micael princeps vester.

CAPUT XI.

Daniel videt majestatem Dei.

EGo igitur, anno primo Darii Medi, stetiut ei, esse confirmationi & roburi.

2 Jam vero veritatem indicabo tibi: ecce adhuc tres reges stabunt Persidi, deinde quartus ditabitur divitiis maximis omnium; & ubi cõfirmaverit se in divitiis suis, excitabit omnes contra regnum Græciæ.

3 Sed obsistet rex potens: qui dominabitur dominatione ampla, agetq; pro voluntate sua:

4 Et quum obsisterit, frangetur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cœlis: sed non posteritati ejus, neq; secundum dominatum ejus quo dominatus fuerit: nam evelletur regnum ejus, & aliis præter illos *cedet*.

5 Itaq; confirmabit se Rex Austri, & *alter* ex principibus ejus, qui confirmabit se supra illum & dominabitur, dominium amplum *erit* dominium ejus.

6 Et exactis aliquot annis consociabunt se, & filia Regis Austri veniet ad Regem Aquilonis, ad faciendam æquis conditionibus *pacem*: sed non obtinebit illa vires

vires brachii, neq; *ipse* consistet cum brachio suo, sed tradetur ipsa, & qui adduxerint eam, & qui natus ejus fuerit; & qui confirmaverit eam illis temporibus.

7 Postea existet è surculo radicum ejus in statu illius, qui veniens cum copiis suis aggredietur munitiones regis Aquilonis, agetque contra eas ita ut occupet:

8 Atq; etiam Deos horum cum sculptilibus ipsorum, cum instrumentis desideratissimis ipsorum, argento, & auro, in captivitatem abducet in Ægyptum; & ipse annis *multis* stabit valentior Rege Aquilonis:

9 Ita veniet in regnum Rex Austri, ac revertetur in terram suam.

10 Sed filii illius miscebunt bellum, & postquam collegerint multitudinem copias amplas, veniet subinde, exundabitque, & transibit, & reversus miscebit bellum usq; ad munitionem illius.

11 Unde exacerbatus Rex Austri prodibit, pugnabitq; contra illum, contra Regem Aquilonis; cpponetq; multitudinem magnam, adeo ut tradatur multitudo illa in manum ipsius.

12 Itaq; sublata illa multitudine extollet animam suum; & quum dejecerit myriadas, non corroborabitur.

13 Nam reversus Rex Aquilonis constituet multitudinem majorem priore; deinde exactis illis temporibus, annis *illis*, veniet subinde cum copiis magnis & cum facultatibus amplis:

14 Quibus temporibus multi obsistent Regi Austri; filii vero effractores populi tui tollentur ad stabiliendum visionem; & corruent.

15 Etenim veniens Rex Aquilonis diffundet aggestas moles, & capiet civitates munitionum: & brachia Austri non constabunt, nec populus delectuum ejus, nullæ deniq; *eius* vires ad consistendum.

16 Quunq; fecerit aggrediens eum pro voluntate sua, nullo obsistente ipsi; stabit etiam in terra decoris, quam consumet manu sua:

17 Deinde disponet faciem suam ut ingrediatur cum robore totius regni sui, & rectis adjunctis sibi, efficietque: & virginem dabit ei corrumpendo illam, sed non perstabit *illa*, neq; pro eo erit.

18 Postea convertet faciem suam ad insulas, capietq; multas: sed reprimens ductor opprobrium ejus commodo suo, vacuis opprobrio illius regeret in illum.

19 Ita convertet faciem suam ad munitiones terræ suæ; & impingens corruet, ac non invenietur.

20 Et stabit in statu hujus tractator exactoris, *in* decore regio; qui diebus paucis frangetur, quamvis neq; ira, neq; bello.

21 In hujus autem statu stabit despectus, quamvis non imposuerint ei decorem regium: sed veniens tranquille usurpabit regnum blanditiis;

22 Et brachiis inundantibus, inundabuntur à conspectu ejus, & frangentur; etiamq; antecessor fœderis.

23 Nam ex consociatione sua cum illo faciet dolum; & ascendens roborabit se cum parva gente.

24 Tranquille etiam opima loca provinciæ invadet; faciet; quod non fecerant patres ejus & majores ejus, prædam, spoliumque, & facultates illis dispergent: & contra munitiones cogitabit cogitationes suas, *eas*que ad tempus usque.

25 Postea excitabit vires suas animumq; suum cõtra Regẽ Austri copiis magnis, & rex austri miscebit se bello copiis magnis & validis admodum, sed non consistet, quia cogitaverint contra eum cogitationes.

26 Nam comedentes portionem cibi ejus frangent eum, quum exercitus illius exundabit; & concident cunsolli multi.

27 Tunc utrorumq; regum illorum animus *erit* malefaciendi, & in mensa eadem mendacium loquentur: sed non prosperabitur *illud*, quia adhuc *superest* terminus constituto tempori.

28 Itaq; redibit in terram suam cum facultatibus magnis, & animo suo contra fœdus sanctum, quumq; fecerit revertetur in terram suam.

29 Constituto tempore rursus invadet Austrum: sed non erit ut prior *expeditio*, aut ut posterior.

30 Venientibus enim cõtra eum navibus Citthæis dolore afficietur, rursusq; indignabitur contra fœdus sanctum atq; efficiet; reversus enim animum adhibebit ad eos qui derelinquerint fœdus sanctum:

31 Et brachia ab ipso stabunt; prophanabuntque sanctuarium, & munitionem, & amovebunt jugem *cultum*, imponentq; detestationem desolantem.

32 Nam improbe agentes in fœdus cõtaminabit blanditiis: at populi cognoscentium Deum suũ prehendent, ficut faciet.

33 Ita eruditores populum, instruentes multos; corruent gladio, & flamma, captivitate, & direptione diebus *multis*.

34 Et corruendo adjuvabuntur adjumento parvo, quia adjungent se ipsis multi blanditiis.

35 Ex ipsis autem eruditoribus corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum, & ad dealbandum, usq; ad tempus determinatum, quia adhuc *superest* terminus constituto tempori.

36 Nam faciet pro voluntate sua ille Rex, & extollet se, ac magnificabit se pra omnem *Deum* fortem, etiam supra *Deum* fortissimum omnium, loquens mirabilia: & prosperabitur, usq; dum consummet indignationem, dum id quod fuerat præcisum efficiatur.

37 Ne ad Deos quidem majorum suorum attendet, neq; ad desiderium fœminarum neq; ad ullum Deum attendet, sed supra omnes magnificabit se:

38 Et quod ad Deum summi roborabit

sede ejus honorabit; honorabit, inquam, Deum quem non agnoverint majores ejus auro & argento, & lapidibus pretiosis, ac *rebus* desideratissimis.

39 Committensq; munitiones *Dei* summi roboris Deo alieno, quos agnoverit, *hos* augebit gloria: & dominatores eos faciet in multos, ac terram partietur pretii loco.

40 Sub tempus autem finis, confliget contra eum Rex Austri, irruetq; ut turbo in illum Rex Aquilonis curribus, equitibusq; & classibus amplis, & ingressus regiones inundabit & transibit.

41 Deinde regredietur in regionem decoris, quum multæ corruerint: hæ autem eripient se è manu ejus, Edomæa & Moabitis, ac præcipua Hammonitarum.

42 Quum autem extendet manum suã in regiones, etiã terra Ægypti non evadet:

43 Sed dominabitur in recondita auri, & argenti, & in omnia desideratissima Ægypti: Libyesq; & Æthiopes comitabuntur gressus ejus.

44 Sed rumores conturbabunt eum ab Oriente, & ab Aquilone: quamobrẽ exibit cum excandescentia magna, ad perdendũ & ad internecioni devovendum multos:

45 Et figet tentoria palatii sui inter maria in monte decoris sanctitatis: quumque venerit ad finem suũ, nullus *erit* auxilio ei.

CAPUT XII.

Redemptio gloriosa & resurrectio justorũ.

TEmpore autem illo, adstabit Micael princeps ille maximus qui stat pro popularibus tuis, quum fuerit tempus angustiæ qualis non extiterit ex quo fuit gens usq; ad tempus illud, & tempore illo eripietur populus tuus quisquis inventus fuerit scriptus in libro illo.

2 Tandemq; multi ex dormientibus in pulverulenta terra expergiscentur, hi ad vitam æternam, illi ad opprobria & contemtum æternum:

3 Et erudientes splendebunt quasi splendore expansi: & justificantes multos, ut stellæ, in sempiterna secula.

4 Tu vero Daniel occlade hæc verba, & obsigna hunc librum ad tempus determinatum usque: percurrent multi, & augebitur cognitio.

5 Tum videbam ego Daniel, quod ecce duo alii adstabant, unus hinc ad ripam rivi, & alter inde ad ripam ejusmodi rivi.

6 Qui dixit viro illi in luto vestibus lineis, qui *erat* supra aquas ipsius rivi, quousq; termin*us erit* horum mirabilium?

7 Audivi autem illum virum indutum *vestibus* lineis qui erat super aquas ipsius rivi, qui efferens dexteram suam & sinistram suam versus cœlos, juravit per viventem in æternum: post constitutum tempus, constituta tempora, partemq; *temporis*, & quum absolvet dissipare vires populi sancti, fore ut absolvantur omnia ista.

8 Quumq; ego audiens non intelligerem; dixi, Domine mi, quis finis *futurus* istorum?

9 Et *ille*, abi, inquit, Daniel; nam occlusæ sunt & obsignatæ hæ res usque ad tempus determinatum.

10 Purgabuntur, dealbabuntur, & conflabuntur multi, quum improbe agent improbi, nec animadvertent ulli improbi: sed erudientes animadversuri sunt.

11 A tempore autem quo ablatus fuerit jugis *cultus*, & posita detestatio desolans, dies *erunt* mille ducenti nonaginta.

12 Beatus qui præstolabitur; & perveniet, ad dies mille trecentos triginta quinque.

13 Tu autem abi ad terminum: & quiesces ac perstabis in sorte tua ad terminum usque dierum.

HOSCHEHA.

CAPUT I.

Conjugium Prophetæ cum meretrice, typus Idololatriæ.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Hoscheham filium Beeri, tẽporibus Huzzijæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ regum Jehudæ; & temporibus Jerobhami filii Joaschi regis Jisraelis.

2 Quum primo alloquutus est Jehova Hoscheham edixit Jehova Hoschehæ, abi, assume tibi uxorem scortam & natos scortationum: omnino scortetur hæc terra aversata Jehovam.

3 Abiens itaq; assumsit Gomeram Diblaimanã, quæ concepit & peperit ei filium.

4 Tunc edixit Jehova ei, voca nomen ejus Jizrehelem; nam adhuc pauliper, & animadvertam cædes Jizrehelis in domum Jehu, faciamq; ut cessset regnum in domo Jisraelis.

5 Eritq; die illo; ut frangam arcum Jisraelis, propter vallem Jizrehelis.

6 Deinde concipiens iterum peperit filiam, edixitq; *Jehova* ipsi *Hoschehæ*, voca nomen ejus Lo-ruchamam: nam non pergam amplius misereri domus Jisraelis, ut ullo pacto condonem istis.

7 Domus autem Jehudæ miserebor, servabo q; eos per Jehovam Deum ipsorum: ac non servabo eos arcu gladiove, aut bello, equis, aut equitibus.

8 Quumq; à lacte depulisset Lo-ruchamam, rursus concepit peperitq; filium:

9 Et dixit *Jehova*, voca nomen ejus Lohhammin: quia vos *estis* non populus meus, nec ego ium futurus vester.

10 Quamquam futurus est numerus Jisraelitarũ par arenæ maris, quæ neq; mensurari, neq; numerari potest: eritq; pro eo quod dicitur istis, non populus meus estis, *ut* dicatur illis, filii *Dei* fortis vivẽtis *estis*

11 Quando congregantes se Jehudæi & Jisraelitæ una, & præponentes sibi caput unum ascendent è terra hac: quum magnus fuerit dies Jizrehelis.

CAPUT

CAPUT II.

Conjugium Chriſti cum Eccleſia: & connexio cauſarum ſecundarum cum prima.

DIcite fratribus veſtris, ô populemi, & ſororibus veſtris, ô miſericordiam conſequuta;

2 Contendite cum matre veſtra, contendite, ipſam non eſſe uxorem meam, & me non eſſe virum ipſius: ut amoveat fœrtationes ſuas à conſpectu ſuo, & adulteria ſua è medio uberum ſuorum:

3 *Ne* denudem eam plane, & ſtatuam eam ut die *quo* genita fuit; diſponeuſque eam velut *in* deſerto, & redigens eam velut *in* terra ſiticuloſa, exſtinguam eam ſiti:

4 Et filiorum ejus non miſerear, eo quod filii fœrti ſint.

5 Nam fœrtatur mater ipſorum, ſcelus pudendũ commiſit: genitrix ipſorum; nam dicit: proſequar amatores meos dãtes cibum meũ; & aquas meas, lanã meã, ac linũ meum, oleum meum, & potiones meas.

6 Idcirco ecce ego obſepiam viam tuam ſpinis; & obducam macetiam, ut ſemitas ſuas non inveniat:

7 Et ſectata amatores ſuos non aſſequatur eos, & quærens eos non inveniat, tandem dicat, age, revertar ad virum meum priorem illum, nam melius mihi tum erat quam nunc.

8 Etenim ipſa non agnoſcit me dare ſibi frumentum, muſtumque, & oleum; etiam argentum copioſe ſuppeditare ipſi & aurum, *quo* conficiunt Bahalem.

9 Idcireo reverſus recipiam frumentum meum tempore ſuo, & muſtum meum tẽpeſtate ſua; eripiamq; lanam meam & linum meum, tecturum nuditatem ipſius:

10 Et nunc retegam fœditatem ejus in oculis amatorum ejus, nemine erepturo eam è manu mea.

11 Et abolebo omne gaudium ejus, feſtivitatem ejus, novilunia ejus, & ſabbathũ ejus, denique omnem ſolennitatem ejus:

12 Et deſolabo vites ejus & ficus ejus, *de* quibus dicit, merces hæ *ſunt* mihi quas dederunt mihi amatores mei; redigamque eas in ſilvam, ut comedãt eas beſtiæ agri.

13 Ita animadvertam in illam dies Bahalimorum, quibus ſuffitum facit eis, & ornans ſe inaure ſua & monili ſuo proſequitur amatores ſuos: mei vero obliviſcitur, dictum Jehovæ.

14 Idcireo ecce ego pellectarus ſum eam, quum deduxero eam *in* deſertum; & eloquuturus ſum quæ ſint ei cordi:

15 Et daturus ei vineas ipſius inde ab eo loco, & vallem Hacoris pro foribus ſpei; ut canat illic ſicut diebus pueritiæ ſuæ, & quo die aſcendit è terra Ægypti.

16 Eritq; die illo, dictum Jehovæ, *ut* voces me, vir mi; ac non voces amplius, mi Bahal:

17 Amovebo enim nomina Bahalimorum ab ore ejus, ut non commemorentur amplius nomine ſuo:

18 Et pangam pro ipſis fœdus die illo cum beſtiis agri, & cum avibus cœli, reptilibuſq; terræ: & arcum, gladiumque, ac bellum confringens è terra, faciam ut jaceant ſecure:

19 Et deſponſabo te mihi in ſeculum; deſponſabo te, inquam, mihi juſtitia, judicioque, & benignitate, ac miſericordia:

20 Et deſponſabo te mihi fide, ut agnoſcas Jehovam.

21 Erit etiam die illo, *ut* exaudiam, dictum Jehovæ; exaudiam cœlos, & ipſi exaudiant terram;

22 Et terra exaudiat frumẽtum, & muſtum & oleũ, & iſta exaudiant Jizrehelẽ.

23 Nam conſeram eam mihi in terra, & miſerebor Lo-ruchamæ; & dicam *ipſi* Lohammi, populus meus es; & ipſe dicet, Deus mi.

CAPUT III.

Iſraelis defectio, rejectio, & collectio.

DEinde edixit Jehova mihi, iteram abi, ama mulierem, amatam ab amico, & adulterantem: qualis *eſt* amor Jehovæ erga Iſraelitas, quũ ipſi reſpiciant ad Deos alienos, & ament lagenas vini.

2 Quam itaq; comparaſſem eam mihi quindecim *ſiclis* argenti, & ſeſquichomere hordei:

3 Edixi ei, diebus multis deſidebis mea cauſa; ne ſœrtabis, neq; adjungito te cuiquam, viciſſim etiam ego tua cauſa.

4 Nam diebus multis deſidebunt Iſraelitæ, nullo rege, nullo principe, & nullo ſacrificio, ac nulla ſtatua, nullo deniq; amiculo, aut imaginibus:

5 Poſtea reverſi Iſraelitæ quærent Jehovam Deum ſuum, & Davidem regem ſuum, & pavidi accedent ad Jehovam: & ad bonitatem ejus ultimis temporibus.

CAPUT IV.

Criminatio multiplex adverſus multiplicia peccata Iſraelis.

AUdite verbum Jehovæ, ô Iſraelitæ: nam contentio *eſt* Jehovæ, cum habitatoribus hujus terræ, quod nulla *ſit* fides, nullaq; benignitas, & nulla agnitio Dei in hac terra.

2 Pejerando, & mentiendo, & occidendo, furandoq; & adulterando, effringunt *legem*, & cædes aliæ aliis ſunt contiguæ:

3 Propterea lugebit hæc terra, & languebit quicquid habitat in ea, tum beſtiæ agri, tum aves cœli: quin etiam piſces maris interibunt.

4 Verumtamen quiſquam ne contendito, & ne increpato quemquam: nam populares tui ſimiles *ſunt* contendentibus cum ſacerdote.

5 Itaque corrues interdiu, corruetque etiam Propheta tecum noctu, & exſcindam matrem tuam.

6 Exſcindentur populus meus, eo quod vacet ſcientia: quia tu ſcientiam ſprevi-ſti, ſpernam quoq; te, ne ſacerdotio fungaris mihi, quia oblitus es legis Dei tui

obliviſcar

obliviſcar filiorum tuorum ego quoque.

7 Prout auctí ſunt, ita peccant in me; gloriam eorum ignominia commutabo.

8 Peccatum populi mei comedunt, & ad iniquitatem eorum attollunt animam ſuum *quiſque*.

9 Quapropter erit ut populus, ita ſacerdos, & animadvertens in eum vias ejus, actiones ejus retribuam ei.

10 Nam comedentes non ſaturabuntur: ſcortantes non erumpent *in multitudinem*, quia Jehovam deſierunt obſervare;

11 Scortatio, vinumque, & muſtum, intercipit mentem.

12 Populus meus lignum ſuum conſulit, ut baculus ejus indicet ipſi: nam ſpiritus ſcortationum in errorem agit, ut ſcortentur averſi à Deo ſuo.

13 In verticibus montium ſacrificant, & in collibus ſuffitum faciunt ſub quercu, populo; & robore, eo quod bona *ſit* umbra ejus, idcirco ſcortantur filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ adulterantur.

14 Non animadvertere in in filias veſtras quod ſcortẽtur? & in ſponſas veſtras quod adulterentur? quod iſti cũ ſcortis ſeparẽt, quæ cum meretricibus ſacrificent? imo populus non intelligens conturbabitur.

15 Si ſcortaris tu Iſrael, ne reatum obeat Jehuda: & ne accedatis Gilgalem, neque aſcendatis Betha-venem, neque juretis, *ut* vivit Jehova.

16 Nam ut juvenca refractaria, refractarius *eſt* Iſrael, nunc paſturus eſt eos Jehova tamquam agnum in loco ſpatioſo.

17 Conjunctus eſt terriculis Ephrajim: ſine illum.

18 Refractarium eſt merum eorum, indefinenter ſcortantur, amant, date, *cum* ignominia protectores ejus.

19 Ligat ventus eam alis ſuis, erubeſcent; propter ſacrificationes ſuas.

CAPUT V.

Iſrael, in vos ſus decalogus.

Audite iſtud, ô ſacerdotes, & attendite domus Iſraelis, & domus Regis aurem præbete, nam ad vos judicium *pertinet*: qui *velut* laqueus eſtis in Mitzpa, & rete expanſum ſuper Thabore.

2 Qui *ad* jugulationem declinantes profunda petunt, iis ego caſtigationi ſum omnibus.

3 Ego novi Ephrajimum, & Iſrael non eſt celatus mihi: nunc ſcortari te, Ephrajim, impurum eſſe Iſraelem.

4 Non adhibent actiones ſuas, ut revertantur ad Deum ſuum: nam ſpiritus ſcortationum in ipſis *eſt*, & Jehovam non agnoſcunt.

5 Etiam teſtificatur faſtus Iſraelis in faciem ipſius: quamobrem Iſrael Ephrajim; corruent iniquitate ſua, corruet etiam Jehuda cum illis.

6 *Ut* cum gregibus ſuis, & cum armentis ſuis eant ad quærendum Jehovam, non invenient: eruit ſe ab eis.

7 In Jehovam perfide egerunt, nam filios extraneos pepererunt: nunc conſument eos menſes, parteis eorum.

8 Clangite buccina Gibhæ, tuba Ramæ, vociferamini Beth-avene, poſterior te, ô Binjamin, *clangat*.

9 Ephrajim deſolationi futurus eſt die correctionis; *quo* in tribubus Iſraelis notum fecero *illam* certam *eſſe*.

10 Sunt Principes Jehudæ ſimiles iis qui movent terminum, ſuper eos effundam velut aquam furorem meum.

11 Opprimitur Ephrajim, conteritur judicio; quia placet, ſequitur mandatum.

12 Quapropter ego tamquam tinea *ſio* Ephrajimo, & quaſi putredo domui Jehudæ.

13 Sed videns Ephrajim morbum ſuum, & Jehuda ulcus ſuum, abiit Ephrajim ad Aſſyrium; miſit ad *Jehuda* ad Regem propugnatorum: ſed ipſe non poterit mederi vobis, neq; curabit vos ab ulcere.

14 Nam ego ut ferox leo *ſum* Ephrajimo, & velut juvenis leo domui Jehudæ: ego, ego rapiam & abibo; deportabo, & nemo eripiet.

15 Abiens revertar in locum meum, donec reos peragant ſe, & quærant faciem meam; quum anguſtia fuerit ipſis, quærent me diluculo, *dicentes*:

CAPUT VI.

Concio legalis & Evangelica ad regnum Juda & Iſrael.

Agite, revertamur ad Jehovam; nam ipſe rapuit & curaturus eſt nos: percuſſit, & obligaturus eſt nos:

2 Vitæ reſtituet nos poſt biduũ, die tertio excitabit nos, & vivemus coram ipſo:

3 Si cum ſcientia proſequamur, ad cognoſcendum Jehovam, tamquam aurora comparatus eſt exortus ejus: advenietque ut pluvia nobis, tamquam ſerotina & tempeſtiva terræ.

4 Quid faciemus tibi, Ephrajim? quid faciem tibi, Jehuda? quum benignitas veſtra tamquam nubes matutina; & velut ros mane ſtillans abeat.

5 Propterea cecidi per Prophetas, interfeci iſtos ſermonibus oris mei; & judiciorum tuorum lux exorta eſt.

6 Me benignitate delectari, non autem ſacrificio, & cognitione Dei magis quam holocauſtis.

7 At iſti tamquã hominis trãſgreſſi ſunt fœdus, ibidem perfide egerunt contra me.

8 *In* Gilhade, urbs *eſt* operantium iniquitatem *quæque*, veſtigiis ſanguinolẽtis.

9 Sodalitium vero ſacerdotum *eſt* ſimile præſtolantibus aliquem turmis, qua via ad Schecemum *faciunt eſt* occidunt: nam ſcelus faciunt.

10 In domo Iſraelis video rem horrendam; ibi ſcortatione Ephrajimi polluit Iſraelem:

11 Etiam, ô Jehuda, *Ephrajimum* poſuiſſe meſſem in te; quum reducerem

captivam multitudinem populi mei.

CAPUT VII.

Populus insanabilis.

DUm curo Jisraelem, tum revelatur iniquitas Ephrajimi, & malitia Summa Schomronis operari eos falsitatē: nam fur ingreditur, irruit turma foras:

2 Neq; dicunt cum animo suo, me omnis malitiæ ipsorum recordari: nunc circumstant eos actiones ipsorum, coram facie mea sunt.

3 Malitia sua exhilarant regem, & mendaciis suis principes.

4 Quotquot sunt adulterantur, similes fornaci ardenti à pistore, qui definit esse vigil, ex quo subacta est massa usq; dum fermentata sit.

5 Die regis nostri, morbo afficientibus Principibus utre vini, extendit manum suam cum derisoribus.

6 Nam ad insidias suas applicarunt animum suum similem fornaci, *quæ* totam noctem dormiente pistore ipsorum, ardet mane tamquam ignis flammans.

7 Quotquot sunt incalescunt ut fornax illa, & consumunt judices suos; omnes reges ipsorum cadunt, nemine ex eis clamante ad me.

8 Ephrajim cum populis ipse confundit se: Ephrajim est *ut* placēta non versa.

9 Comedunt extranei vim ipsius, nec tamen agnoscit ipse; etiam canities aspergit eum, nec tamen agnoscit ipse:

10 Et quamvis testificetur fastus Jisraelis in faciem ipsius, non revertuntur ad Jehovam Deum suum, nec quærunt eum omnibus his:

11 Sed est Ephrajim similis columbæ fatuæ, demens; Ægyptium vocant, Assyrium adeunt.

12 Quū adibunt, expandā super eos retem meū, quasi aves cœli deducā eos: castigabo eos, prout auditum est à cœtu ipsorum.

13 Væ eis, quoniam vagantur à me, vastatio eis, quoniam deficiunt *rebellantes* in me: quum ego redemturus sum eos, tum ipsi alloquuntur me mendaciis.

14 Neq; inclamant me ex animo suo, quum ejulant in cubilibus suis, *quum* propter frumentum & mustum congregantes se divertunt ad me.

15 Quum *autem* ego castigavi, confirmavi brachia eorum; tum contra me cogitant malum:

16 Reverturtur non *ad* excelsum, sunt velut arcus fallax, concidunt gladio principes eorum ab indignatione linguæ ipsorum: hæc sanna ipsorum in terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Concio legalis ad domū Jehuda & Jisrael.

ADhibita palato tuo buccina *dicito, involat* similis aquilæ in domū Jehovæ; eo quod transgrediuntur fœdus meum, & contra doctrinam meam deficiunt;

2 Ad me clamant Jisraelitæ, Deus mi agnoscimus te;

3 Deseruit Jisrael bonum, inimicus persequetur eum.

4 Ipsi constituunt reges, at non ex me; præficiunt principes, quos non agnosco: argento suo & auro suo faciunt sibi terriculā, ut exscindatur *Jisrael*.

5 Deseret *eos* vitulus tuus, ô Schomron, exardescente ira mea in ipsos: quousque non poterunt *colere* innocentiam?

6 Nam à Jisraele ipse quoq; *est*, artifex paravit illum, neq; Deus est: nam *in* fragmenta erit vitulus Schomronis.

7 Quum vento seminaverint, etiam turbini metent: culmus nullus *erit* ei, germen non efficiet farinam, *si* forte fecerit, extranei absorbebunt ipsam.

8 Absorbebitur Jisrael: mox fuerint *in* gentibus similes instrumento in quo nulla *est* delectatio.

9 Quia isti ascenderunt *ad* Assyrium, onagrum solummodo studētem *sibi*; Ephrajimitæ mercede conduxerunt amores:

10 Etiam quia mercede conduxerunt *alios* in gentibus, mox congregaturus sum eos: cœperunt enim paululum, propter onus Regis Principum.

11 Quia multiplicavit Ephrajim altaria ad peccandum; sunt ipsi altaria ad peccandum;

12 *Quæ* præscribo ei documentis amplissimis legis meæ, tamquam *res* extera reputantur.

13 Sacrificia ipsa donariorum meorum, sacrificantes carnem comedentesq; Jehova non accipit: nunc recordatur iniquitatis eorum, & animadvertit peccata eorum, ipsos *in* Ægyptum reverti.

14 Deniq; oblitus est Jisrael opificis sui, exstruxitq; templa, & Jehuda multiplicavit civitates munitas: ideo immittam ignem in civitates hujus, ubi consumserit palatia illius.

CAPUT IX.

Pœna peccati certissima.

NE læteris, Jisrael, ad exsultationē similem *exsultationi* populorum, qui scorteris à Deo tuo; diligas mercedē meretriciam in omnibus areis frumentariis;

2 Area & lacus torcularis non pascet ipsos, & mustum mentietur isti.

3 Non habitabunt in terra Jehovæ: sed revertetur Ephrajim *in* Ægyptum, & *in* Assyria pollutum *cibum* comedent.

4 Non libabunt Jehovæ vinum, neque suavia erunt ipsi *libamina*; sacrificia eorum ut cibus lugentium *futura esse*nt eis, quicunq; comederent ipsum polluerentur se; nam cibus eorum pro mortuo ipsorum non venit *in* domum Jehovæ.

5 Quid facturi estis, die solennitatis; & die festo Jehovæ?

6 Nam ecce interituri sunt à vastatione, Ægyptus congregabit eos; Moph sepeliet eos; desiderantissima *tentoria* ad argentum ipsorum chamæleon hæreditarie possidebit, spina in tentoriis ipsorum *erit*.

7 Adve-

7 Advenisse dies animadversionis,advenisse dies retributionis agnoscent Jisraelitæ; stultos Prophetas istos,demētes,viros ventosos esse, propter amplitudinem iniquitatis tuæ & amplum intestinū odium.

8 Speculatur Ephrajimam conjunctum Deo meo ; *ut* laqueus aucupis in omnibus viis Prophetæ ipsius *est*, intestinum odium in domo Dei ipsius.

9 In profundissimam corruptionem conjiciunt, similem temporibus Gibhæ : recordabitur iniquitatis eorum, animadvertet peccata eorum, *dicens* ;

10 Tamquam uvas in deserto inveneram Jisraelem,ut primum fructum in ficu principio ipsius, videram majores vestros : ipsi venerunt *ad* Behalpehorem,& separarunt se pudendo,& fuerunt detestationes prout amaverunt.

11 Ipsorum Ephrajimitarum, tanquam volucris,evolabit gloria ; inde à partu, & ab utero, & à conceptu.

12 Quod si educaverint filios suos, ita orbabo eos ut non superfit ullus : quin etiam væ eis ; quum discessero ab ipsis.

13 Ephrajim,quemadmodum video Tyrum, plantata *est* in amœno habitaculo, sed Ephrajim producturus est ad interfectorem filios suos.

14 Da eis Jehova,quod daturus es:da eis vulvam abortientem,& ubera flaccida.

15 Totum malum istorum in Gilgala *est* ; nam ibi odi istos, propter malitiam actionum istorum è domo mea expellam istos;non pergam amare eos, omnes principes eorum *sunt* refractarii.

16 Percutietur Ephrajim, radix ipsorum exaresceat, fructum non sunt facturi : etiamsi genuerint, morte afficiam tamen *liberos* desideratissimos uteri ipsorum.

17 Spernet eos Deus meus, quia non auscultant ei ; ideo erunt errabundi in Gentibus.

CAPUT X.

Ingratitudo populi Dei punitur.

VItis vacua *est* Jisrael, fructum reponit sibi ; secundum multitudinem fructus sui multiplicat altaria, secundum bonum terræ suæ benefaciunt statuis.

2 Impertitur animus eorum, jam rei sunt ; ille decutiet altaria istorum,vastabit statuas istorum.

3 Nunc enim dicunt, nullus rex *est* nobis : nam non timemus Jehovam, & Rex ipse quid facturus esset nobis ?

4 Loquuntur verba exsecrando falso, pangendo fœdus ; & floret simile cicutæ judicium per porcas agrorum meorum.

5 Propter vitulas Beth-avenis formidabunt *quisque* habitator Schomronis;quum lugebit de eo populus ipsius, etiam atrati ejus *qui* de eo exsultant ; propterea quod gloria ejus migraverit ab eo.

6 Etiam ipse in Assyriam deportabitur, munus Regi propugnanti ; pudorem Ephrajim percipiet, & erubescet Jisrael à consilio suo.

7 Exscindetur ipsius Schomronis Rex, similis spumæ in superficie aquarum :

8 Et succidentur excelsa Avenis,peccatū Jisraelis, spina & tribulus assurget super altaria eorum;& dicent ipsis montibus, tegite nos ; & collibus cadite super nos.

9 Inde à diebus Gibhæ peccasti Jisrael : ibi steterunt, non assequutum est eos Gibhæ bellum contra iniquos *gestum*.

10 In voluntate mea *est*, & vinciam eos : congregabuntur enim contra eos populi vinciendo eos *dedúcendos* in duabus habitationibus ipsorum.

11 Nam Ephrajim vitula est edocta; amans triturare, quamvis ego transivissem super præstantiam colli ejus : ussurus ad equitandum fuissem Ephrajimo, araturus, Jehuda, occaturus Jahakob.

12 Seminate vobis,*dicebam*,ad justitiam, metite ad benignitatem, novellate vobis novale : nam tempus est quærendi Jehovam,donec veniat, & perfundet vos pluvia justitiæ.

13 Arastis improbitatē, iniquitatē metistis,comeditis fructū mēdacii: quia cōfidis viæ tuæ,multitudini potentiū tuorū.

14 Quapropter exsurgit tumultus in populis tuis,& unaquæq; munitionū tuarū vastabitur,ut vastavit Schalman Arbelitida die belli: mater cum filiis collidetur.

15 Ita efficit vobis Beth-el propter summam malitiam vestram ; in ipsa aurora plane exscindetur Rex Jisraelis.

CAPUT XI.

Deus nutritius populi sui, eisdem ingrati.

QUia puer Jisraelis *est*,& diligo eum ; ideo ex Ægypto vocavi filium meum.

2 *Prout* revocant eos; ita abeunt à conspectu illorum, Bahalimis sacrificant, & sculptilibus suffitum faciunt :

3 Quum ego assuefacio Ephrajimum,accipit illa in brachiis suis; ac non agnoscunt me curare ipsos.

4 Funiculis humanis traho eos, densis funibus amoris, & sum eis ut qui levant jugum impositum maxillis eorum; ut admoveam ei cibum.

5 Non erat ipsi revertendum in terram Ægypti, nec Assyrius *erat futurus* Rex ejus ; sed renuerunt converti.

6 Deniq; quum resident gladius in civitatibus ejus,& consumit membra ejus,devoratque; propter consilia eorum ;

7 Populus meus suspensi hærent aversioni à me : quamvis ad excelsum revocent eum, pariter non exaltat.

8 Quomodo exponerem te ô Ephrajim? dederem te,ô Jisrael ? quomodo disponerem te ut Admam ? ponerem te ut Tzebojima ? se veriat in me animus meus, simul æstuant viscera mea pœnitentia.

9 Non perficiam æstum iræ meæ, non perdam amplius Ephrajimum: quia *Deus* fortis sum, ac non vir ; in medio tui sanctus, non autem invasurus civitatem.

10 Jehovam sequentur tamquam leonem

rugientem; quum ipſe rugiet, tum trepide accurrent filii inde à mari.

11 Trepidi accurrēt ut avicula ex Ægypto, & ut colūba è terra Aſſyriæ; & collocabo eos in domibus ipſorū, dictū Jehovæ.

CAPUT XII.

Comparatio Iſraelis & Jehuda, hujuſque prærogativa.

CIrcumdederunt me mendacio Ephraimitæ, & dolo domus Iſraelis; quādo Juda adhuc dominabatur cum *Deo* forti, & cum ſanctis fidelis erat. *Caput* 12.

2 Ephraim depaſcens ventum, & perſequens Eurum, toto die mendacium & vaſtitatem multiplicat: nam ubi fedus cum Aſſyrio pangunt, unguentum in Ægyptum deportatur.

3 Etiam diſceptatio *eſt* Jehovæ cum Jehuda; qui animadverſurus in Jahakobum ſecundum vias ejus, ſecundum actiones ejus reddet ei.

4 In ipſo utero calcaneum tenuit fratris ſui; & robore ſuo principem ſe geſſit cum Deo:

5 Principem, inquam, ſe geſſit cum angelo, & potentia valuit, flevit & ſupplex oravit eum; Beth-ele invenit eum, & ibi loquutus eſt nobiſcum.

6 Atqui Jehova Deus exercituum, Jehova *eſt* memoriale ejus.

7 Tu ergo ad Deum tuum convertere, benignitatem & judicium obſerva, & exſpectationem habe in Deo tuo jugiter.

8 Mercator *eſt*, in manu ejus *ſunt* lances doloſæ; opprimere amat.

9 Ac dicit Ephraim, utiq; ditatus ſum, aſſequutus ſum opes mihi; omnes labores mei non ſufficiunt mihi, iniquitatis pœna *eſt illi* cui peccatum *eſt*.

10 Et ego Jehova Deus tuus inde à terra Ægypti; adhuc facerem ut ſedeas in iſtis tentoriis ut diebus ſolennitatis?

11 Et loquens per ipſos prophetas ego viſionem multiplicarem; & per Prophetas ipſos proponerem ſimilitudines?

12 An in Gilhade iniquitas, tantummodo vanitas fuerūt? in Gilgale *tantū* boves ſacrificant? etiam altaria iſtorum *ſunt* tamquam acervi per porcas agrorum meorū.

13 Illuc fugerat Jahakob *ex* agro Syriæ; quum ſervivīſſet Iſrael propter uxorē, & propter uxorem cuſtodivīſſet *gregem*.

14 *Hinc* quoq; per Prophetam adduxit Jehova Iſraelem ex Ægypto, quum per Prophetam ſervatus eſſet.

15 Provocavit Ephrajim *indignationē* amariſſimā; ideo cædes ejus in eū expādit, & opprobriū ejus reddit ei Dominus ipſius.

CAPUT XIII.

Abominationes Iſraelis.

QUam eloqueretur Ephrajim tremorē: *eum* excitabat ipſe in Iſraele, ſed ſimul ac reatū obiit cū Bahale, mortuus eſt.

2 Nunc vero pergunt peccare, & parant ſibi fuſione ex argento ſuo pro intellectu ſuo tericula, opus artificum quodquot: de quibus iſti dicunt, homines qui ſacrificant, vitulos oſculantur.

3 Idcirco ſunt ut nubes matutinæ, & veluti ros mane ſtillans qui abit; ut gluma turbine abrepta ex area, & velut fumus ex camino ſummo:

4 Atqui ego *ſum* Jehova Deus tuus inde à terra Ægypti; & Deū præter me non expertus es, ac ſervator nullus *eſt* præter me.

5 Ego agnovi te in ipſo deſerto, in terra torridiſſima.

6 Iuxta *erant* paſcua eorum, ſaturati ſunt; ſimulac ſaturati ſunt, elatus eſt animus eorum: idcirco obliti ſunt mei:

7 Et fui eis tamquam vetus leo, velut pardus in via contemplatus ſum:

8 Occurri eis ut urſus orbatus, & lacervi præcordia eorū; exediq; eos ibi ut immanis leo, *ut* beſtia agreſtis diſſipadēs eos.

9 Perdidit te ô Iſrael; quum in me, in auxilio tuo ſtaturus eſſes.

10 Ubi *eſt* Rex tuus? ubinam eſt? u ſervet ergo te in omnibus civitatibus tuis: ubi vindices tui, de quibus dixeras, da mihi Regem & Principes?

11 Do tibi regem in ira mea, & recipio furore meo.

12 Servatur in faſciculo iniquitas Ephrajimi, reconditum *eſt* peccatum ejus:

13 Dolores parturientis evenient ei: ipſe filius *eſt* inſipiens, nam *tanto* tempore non maneret in ore matricis.

14 E poteſtate ſepulcri redimam eos, à morte vindicabo eos: ubi *ſunt* peſtes tuæ, ô mors? ubi exitium tuum, ſepulcrum? pœnitentia abſconſa ab oculis meis.

15 Nam ipſe inter fratres fructificabit, *poſtquam* veniente Euro, vento Jehovæ è deſerto aſcendente, exaruerit ſcaturigo ejus, & exſiccatus fuerit fons ejus, illo diripiente theſaurum omnium inſtrumentorum deſiderabilium. *Caput* 14.

16 *Poſtquam* deſolata fuerit Schomron, quod rebellavit contra Deum ſuum, gladio ceciderint, parvuli eorum colliſi fuerint, & prægnantes eorum diſſiſæ.

CAPUT XIV.

Converſi ad Deum, nunquam everſi.

COnvertere Iſrael, uſq; ad Jehovam Deum tuum; quando corruiſti propter iniquitatem tuam,

2 Sumite vobiſcum verba, & revertimini ad Jehovam; dicite ei, omnem condona iniquitatem, & acceptum confer bonū, & rependemus juvencos labiis noſtris.

3 Aſſyrius non poteſt ſervare nos, equo non vehemur, neq; dicemus amplius, ô Deus noſter, operi manuum noſtrarum: quia per te miſericordiam conſequitur pupillus.

4 Curabo averſionem eorum, amabo eos benevolentia, quum averſa fuerit ira mea ab eo.

5 Ero velut ros Iſraeli, florebit ut lilium; & propagabit radices ſuas ut Libanicæ *arbores*,

6 Diffundet

6 Diffundent se teneri rami ejus, erit; quasi oliva decus ejus; & odor ejus quasi Libani.

7 Revertentur sessuri in umbra ejus, in vitam producent *ut* frumentum, & efflorescent tamquam vitis: memoria ejus *fragrabit* ut vinum Libani.

8 Ephrajim, quid mihi amplius cum terriculis? ego exaudiam & contemplabor eum, ego *sum* tamquam abies virens, ex me fructus tuus præsto est.

9 Qui *est* sapiens intelligat ista, intelligens etiam agnoscat ista: nam rectæ *sunt* viæ Jehovæ & justi ambulabunt in eis, defectores autem impingant in eis.

JOEL.

CAPUT I.

Concio pœnitentialis.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Joelem filium Pethuelis.

2 Audite hoc, ô Seniores, & auribus percipite omnes habitatores hujus terræ, an fuit hoc tèporibus vestris, aut etiam temporibus majorum vestrorũ?

3 De hoc filiis vestris narrate: & filii vestri filiis suis, & filii illorum generationi posteræ.

4 Reliquum erucæ comedit locusta, & reliquum locustæ comedit melolontha, ac reliquum melolonthæ comedit bruchus.

5 Expergiscimini ebriosi ac flete, ac ejulate omnes vini potores; propter mustum, quod excisum sit ex ore vestro.

6 Gens enim ascendit super terram meam, robusti & innumera; cujus dentes dentes *sunt* leonis, cui molares immanis leonis *sunt*.

7 Disponens vites meas in vastitatem, & ficus meas in clavũ: omnino nudavit eas, ac dejecit, albi evaserunt botri illarum.

8 Ejula, ut virgo accincta cilicio propter maritum adolescentiæ suæ.

9 Factum est ut succideretur munus & libamen à domo Jehovæ, lugent Sacerdotes ministri Jehovæ:

10 Vastatus est ager, luget terra: quia vastatur frumentum, exaresc it mustum, languet oleum.

11 Erubescunt agricolæ, ejulant vinitores propter triticum & propter hordeum, quia periit messis agri;

12 *Quia* vitis exaruit, & ficus elanguit: malus punica, etiam palma & malus; omnes arbores agri arent, quia exaruit gaudium è filiis hominum.

13 Accingite vos & plangite, ô Sacerdotes, ejulate ministri altaris, ingredimini, pernoctate in ciliciis, ministri Dei mei: quia cohibetur à domo Dei vestri munus & libamen.

14 Indicite jejunium, proclamate diem interdicti, congregate Seniores & omnes habitatores terræ *in* domum Jehovæ Dei vestri: & clamate ad Jehovam, *dicentes*,

15 Eheu diei isti! nam propinquus est dies Jehovæ, qui similis vastationi ab omnipotente advenit.

16 Nonne coram oculis nostris cibus exscinditur; è domo Dei nostri lætitia, & exsultatio?

17 Mucida facta sunt fata sub glebis suis, desolata sunt horrea, destructa granaria, quoniam exaruit frumentum.

18 Quam ingemiscit jumentum! perplexa sunt armenta boum, eo quod nullum sit pascuum eorum! etiam greges ovium desolantur!

19 Ad te, ô Jehova, clamo; quia ignis consumsit habitacula deserti, & flamma inflammavit omnes arbores agri:

20 Etiam bestiarum agri *quæque* glocitat te versus, eo quod exaruerint alvei aquarum, & ignis absumserit habitacula deserti.

CAPUT II.

Regnum gratiæ in Veteri & Novo Testamento.

CLangite buccina Tzijone, & vociferamini in monte sanctitatis meæ, commoveatur omnes habitatores hujus terræ: nã advenit dies Jehovæ, nam propinquus *est*:

2 Dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & obscuritatis, ut *nubes* auroræ panditur super montes, populus amplus & robustus, cui par non fuit à seculo, & post quem non amplius erit, usq; ad annos multarum generationum.

3 Ante eum consumet ignis, & post eum inflammabit flamma: ut similis horto Hedenis sit terra ante eum, post eum desertum *ei it* desolatissimum, adeoq; quod evadat non est futurum ei.

4 Quasi species equorum species ejus, & ut equites, ita current:

5 Quasi strepitu curruum super cacumina montium salient, quasi strepitu flammæ ignis consument stipulam; quasi populus robustus instructus *ad* prælium.

6 A conspectu ejus dolebunt populi, omnes facies contrahent nigrorem.

7 Sicut potentes current, ut bellatores scandent murum, & quisq; per vias suas procedentes non pervertent semitas suas.

8 Et unus alterum non premet, quisq; per aggerem suum procedent; etiam in ensem ruentes non sauciarentur.

9 Civitatem percurrent, per murum discurrent, in domos ascendent; per ipsas fenestras ingredientur tamquam fur.

10 Ante illum movebitur terra, cõmovebuntur cœli: Sol & Luna obscurabuntur, & stellæ recipient splendorem suum.

11 Jehova autem edente vocem suam ante copias suas; quum ampla admodum *sint* castra ejus, quum robustus sit qui efficit verbum ejus: (magnus enim est futurus dies Jehovæ & timendus valde) ecquis sustinebit eum?

12 Quapropter etiam nunc, dictum Jehovæ, convertimini ad me ex toto animo

vestro, & jejunio, & fletu, & planctu.

13 Lacerate igitur corda vestra, ac non vestes vestras, & revertimini ad Jehovam Deum vestrum; quia gratiosus & misericors est, longanimis, & amplus benignitate, & quem pœnitet mali:

14 Quis scit an reversum pœniteat ipsum? & reliquam faciat post illum benedictionem *futuram* munus & libamen Jehovæ Deo vestro?

15 Clangite buccina Tzijone: indicite jejunium, proclamate diem interdicti:

16 Colligite populum, indicite congregationem, congregate senes, colligite parvulos & sugentes ubera; egrediatur sponsus è cubiculo suo, & sponsa è thalamo suo:

17 Inter ipsum vestibulum & altare fleant Sacerdotes ministri Jehovæ: & dicant parce Jehova populo tuo, & ne exponas possessionem tuam opprobrio, ut dominentur in eos gentes, cur diceretur in populis; ubi *est* Deus istorum?

18 Jam zelotypia affectus Jehova terræ suæ; clementia usus est erga populū suum:

19 Respondit; Jehova, dicens populo suo, ecce ego mittam vobis frumentum, & mustum, & oleum, ut saturemini eo: neque expositurus sum vos amplius opprobrio in gentibus.

20 Nam *ex eo* Aquilonalem longe amovebo à vobis, & depellam *ex eo* in terram siticulosam & desolatam; primum agmen ejus in mare Orientale, & postremum in mare posterum: adeo ut ascendat fœtor ejus & ascendat putor ejus; quia magnifice *Jehova* agit.

21 Ne timeto terra, exsulta & lætare; quia magnificentissime Jehova aget.

22 Ne timetote bestiæ agrorum meorum, nam herbascent habitacula deserti: nam arbor proferet fructum suum, ficus & vitis edent vim suam.

23 Filii quoq; Tzijonis exsultate & lætamini in Jehova Deo vestro, nam daturus est vobis ipsum imbrem tempestivum juste; & demissurus vobis pluviam tempestivam & serotinam primo quoq; *tempore*.

24 Ita implebuntur horrea frumento, plateæq; perfundent torcularium lacus musto & oleo.

25 Et rependam vobis annos illos quos absumsit locusta, melolontha, bruchusque & eruca, copiæ meæ maximæ, quas immisi in vos.

26 Comedentesq; indesinenter ac saturati laudabitis nomen Jehovæ Dei vestri, quod se gesserit erga vos mirifice, neq; erubescent populus meus in seculum.

27 Sed agnoscetis in medio Jisraelis me esse, meque esse Jehovam Deum vestrum, & nullum esse amplius: neq; erubescent populus meus in seculum.

28 Erit; postea, *ut* effundam spiritum meum super omnem cārnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: seniores vestri somnia somniabunt, juvenes vestri visiones videbunt.

29 Quin etiam super servos, & super ancillas, diebus illis effundens spiritū meū,

30 Edam ostenta in cœlis & in terra; sanguinem, & ignem, & elationes fumi.

31 Sol ipse vertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Jehovæ magnus & reverendus.

32 Erit; *ut* quisquis invocaverit nomen Jehovæ eripiat se: quia in monte Tzijonis & Jeruschalaimis erit liberatio, quemadmodum dixit Jehova, & in residuis quos Jehova vocaverit.

CAPUT III.

Regnum gratiæ & gloriæ Sionl.

NAm ecce diebus illis & tempore illo; quo reducam captivam multitudinem Jehudæ & Jeruschalaimorum,

2 Congregabo quoq; omnes gentes, & deducam eas in convallem Jehoschaphati; ut disceptem cum eis ibi pro populo meo & possessione mea Jisraele, quod disperserint *eum* per gentes, & terram meam partitæ fuerint,

3 Et in populum meum projecerint sortem; exposuerint; puerum pro meretrice; & puellam vendiderint pro vino quod biberent.

4 Quin etiam quid vobis mecum, Tyre, & Tzidon, & omnes termini Palæstinæ? an retributionem rependitis mihi? & an retribuitis mihi? velocissime reddam retributionem vestram in caput vestrum:

5 Qui argentum meum & aurum meum capitis, & desiderabilia mea optima infertis in templa vestra:

6 Et filios Jehudæ, filiosq; Jeruschalaimorum venditis filiis Græcorum; ut longe abigatis eos à termino suo.

7 Ecce ego excitaturus sum eos è loco ipso quo *abducēdos* vēdidistis eos; ut reddā retributionem vestrā in caput vestrū:

8 Vendā enim filios vestros & filias vestras *tradens* in manū filiorū Jehudæ, qui vendent eos Sabæis *abducendos* in gentem longinquā quum Jehova loquutus fuerit.

9 *Quum dixerit*, proclamate hoc in gentibus, indicite bellum; excitate potentes, appropinquent, ascendant omnes bellatores:

10 Tundite ligones vestros in gladios, & falces vestras in spicula; qui debilis est dicat, potens sum:

11 Coite & convenite omnes gentes undiq;, *quumque* congregati fuerint: illuc fac, Jehova, ut descendant potentes tui.

12 Excitabuntur & ascendent gentes istæ in convallem Jehoschaphati: nam ibi sedebo ad judicandum omnes istas gentes undique.

13 *Dicam*, immittite falculam; nam maturuit messis: venite, descendite, quia plenū est torcular, plateas perfundunt torcularia lacus, nam ampla *est* malitia istorū.

14 Multitudines passim *erunt* in convalle concisionis: quum propinquus *fuerit* dies Jehovæ, in convalle concisionis.

15 Sol

15 Sol & luna obſcurabuntur,& ſtellæ recipient ſplendorem ſuum.

16 Quum Jehova è Tzijone rugiet, & ex Jeruſchalaimis edet vocem ſuam, tum commovebuntur cœli & terra: nam Jehova receptus *eſt* populo ſuo, & robur filiis Jiſraelis.

17 Ita agnoſcetis me Jehovam Deum veſtrum eſſe, habitantem Tzijone monte ſanctitatis meæ: eritq; urbs Jeruſchalaimorum ſancta, & extranei non tranſibunt per eam amplius.

18 Erit autem die illo,ſtillabunt montes ipſi muſtum, & colles diffluent lacte, & omnes alvei Jehudæ diffluent aquis; & fons è domo Jehovæ prodibit,qui irrigabit vallem cedrorum lectiſſimarum.

19 Ægyptus deſolationi erit,Edomæq; in deſertum deſolatiſſimum erit: propter violentiam in filios Jehudæ, in quorum terra effuderunt ſanguinem innocentum:

20 Jehuda autem in ſeculũ permanebit, & Jeruſchalaima in quamq; generationẽ.

21 Ubi mundabo *eos* quorum ſanguinem non mundabam, *ego* & Jehova habitans Tzijone.

HAMOS.

CAPUT I.

Plaga Dei incumbens quibuſdam gentibus prædicitur.

VErba Hamoſi qui fuit inter pecuarios, Tekohanit quæ vidit de Jiſraele temporibus Huzzijæ regis Jehudæ,& temporibus Jarobhami filii Joaſchi regis Jiſraelis, biennio ante motum terræ.

2 Dixit ergo, Jehova è Tzijone rugiet; & è Jeruſchalaimis edet vocem ſuam; quandoquidem luxerũt habitacula paſtorum,& aruit præſtantiſſimum arvorum.

3 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Damaſci, etiam propter quatuor non avertam iſtud; eo quod trituraverint tribulis ferreis Gilhadem:

4 Sed immittam ignem in domum Chazaelis,qui conſumet palatia Ben-hadadi:

5 Et confringam vectem Damaſci, exſcindamq; habitatorem è convalle Avenis, & tenentem ſceptrum è domo Hedenis: migrabuntq; populus Syriæ in Kirum,ait Jehova.

6 Sic ait Jehova,propter tres defectiones Hazzæ,etiam propter quatuor,non avertã iſtud;eo quod deportaverint hos deportatione perfecta tradendos Edomæis:

7 Sed immittam ignem in murum Hazzæ, qui conſumet palatia ejus:

8 Et exſcindam habitatorem ex Aſchdod,& tenentem ſceptrum ex Aſchkelone: convertamq; manum meam contra Hekronem,& peribunt reliquiæ Peliſchthæorum,ait Dominus Jehovi.

9 Sic ait Jehova,propter tres defectiones Tyri, etiam propter quatuor, non avertam iſtud: eo quod tradiderint *hos* deportatione perfecta Edomæis, neq; ſint recordati fœderis fraterni:

10 Sed immittam ignem in murum Tyri, qui conſumet palatia ejus.

11 Sic ait Jehova,propter tres defectiones Edomi,etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod perſequatur gladio fratrem ſuum corrumpens miſerationes ſuas, diſcerpatq; in perpetuum ira ejus, & furor ejus obſervet in æternum:

12 Sed immittam ignem in Themanem,qui conſumet palatia Botzræ.

13 Sic ait Jehova,propter tres defectiones Hammonitarũ etiam propter quatuor non avertã iſtud;eo quod diſſiderint gravidas Gilhadis,ut dilatarent terminum ſuum:

14 Sed accendam ignem in murum Rabbæ qui conſumet palatia ejus:cum clãgore die belli,cum procella die turbinis:

15 Et abibit Rex eorum in deportationem; ipſe cum principibus ſuis ſimul, ait Jehova. *Caput* 2.

16 Sic ait Jehova,propter tres defectiones Moabi,etiam propter quatuor,non avertam iſtud; eo quod combuſſerit oſſa Regis Edomæorum,ut calcem:

17 Sed immittam ignem in Moabum, qui conſumet palatia Kerijotharum; & morietur in ſtrepitu Moab, in clangore, & in ſono buccinæ:

18 Exſcindamq; judicem è medio ejus, & omnes principes ejus interficiam cum eo, ait Jehova.

CAPUT II.

Plaga Dei incumbens Moabitis, Jehudais, & Jiſraelitis prædicitur.

SIc ait Jehova,propter tres defectiones Jehudæ, etiam propter quatuor,non avertam iſtud: eo quod ſpernunt legem Jehovæ: & ſtatuta ejus non obſervant,ſeducuntq; ipſos mendacia ipſorum, quæ ſequuti ſunt majores ipſorum:

2 Sed immittam ignem in Jehudam,qui conſumet palatia Jeruſchalaimorum.

3 Sic ait Jehova, propter tres defectiones Jiſraelis,etiam propter quatuor, non avertam iſtud; eo quod vendunt pecunia juſtum,& egentem pro pari calceorum.

4 Qui anhelant in caput tenuium *dejectum* in pulverem terræ, & viam manſuetorum pervertunt; & vir ac pater ipſius accedunt ad *eandem* puellam, ut profanent nomen ſanctitatis meæ:

5 Et ſuper veſtes in pignus acceptas inclinant *ſe* juxta omne altare; vinumque damnatorum bibunt in domo deorum ſuorum:

6 Quamvis ego perdiderim Emoræum à facie ipſorum, cujus altitudo ſimilis *erat* altitudini cedrorum, & robuſtus erat ut roborã; perdiderimq; fructum ejus ſuperne, & radices ejus inferne:

7 Et ego eduxerim vos è terra Ægypti, deduxerimq; vos per deſertum quadra-

ginta annos, ad possidendum hæreditario jure terram ipsius Emoræi?

8 Et excitaverim è filiis vestris Prophetas, & ex juvenibus vestris Neziræos: an vero non est ita, ô filii Jisraelis, dictum Jehovæ?

9 At bibendum dedistis Neziræis vinum; & Prophetis interdixistis, dicendo, ne prophetetis.

10 Ecce ego pressurus sum locum vestrum; quemadmodum premit plaustrum quod plenum est manipulis.

11 Itaq; peribit effugium à levi; & robustus non fortificabit vires suas, ac potens non liberabit seipsum.

12 Et tenens arcum non consistet, levisque pedibus suis non liberabit; neq; insidens equo liberabit seipsum:

13 Sed fortis animo inter potentissimos, nudus fugiet die illo, dictum Jehovæ.

CAPUT III.

Processus Dei, quem servat in suis judiciis, est, non incipere ab executione. Neque enim prævis, quin præmoneat.

Audite verbum hoc quod loquitur Jehova contra vos, filii Jisraelis, contra totam familiam illam quam eduxeram è terra Ægypti, dicendo,

2 Solummodo vos agnoveram ex omnibus familiis terræ: idcirco animadvertam in vos omnes iniquitates vestras.

3 An ambulaturi essent duo una, nisi convenirent?

4 An rugiturus esset leo in silva, si prædi nulla *adesset* ei? an ederturus esset juvenis leo vocem suam è lustro suo, nisi si capturus esset?

5 An casura esset avis in laqueum humilem, si tendicula non *adesset* ei? an elaturus esset *accepto* laqueum è terra, si prorsus non capturus esset?

6 Quū clanxit buccina in civitate, si populus trepide non accurrerint; an erit malum in civitate quod Jehova non efficiat?

7 Non enim facit Dominus Jehovi quicquam, nisi quum revelaverit secretum suum servis suis Prophetis.

8 Leone rugiēte quis non timeat? Domino Jehovi edicente quis non prophetet?

9 Promulgate in palatiis Aschdodi, & in palatiis in terra Ægypti; & dicite, colligite vos per montes Schomronis, & videte vexationes plurimas in ea, & oppressos in ea:

10 Ut ignorent facere rectum, dictum Jehovæ, qui thesauros faciunt violentiæ & vastationis in palatiis suis.

11 Idcirco sic ait Dominus Jehovi, hostis etiā qui circumstat hanc terrā; is dejiciet à te robur tuū, & diripietur palatia tua.

12 Sic ait Jehova, quemadmodum eripit pastor ex ore leonis ambo crura aut particulam auritam, ita eripientur Jisraelitæ; qui desident Schomrone in latere lecti, & in crure spondæ.

13 Audite & testificamini in domo Jahakobi, dictū Domini Jehovi Dei exercituū.

14 Quo die animadvertam defectiones Jisraelis in ipsum, me animadversurum quoq; in altaria Beth-elis, adeo ut excindantur cornua altaris, & cadāt in terram.

15 Et percussurum domum hyemalem cum domo æstivali: denique perituras domos eburneas, & defecturas domos amplas, dictum Jehovæ.

CAPUT IV.

Invectiva in scelera principum & populi.

Audite verbum istud, vaccæ Baschanis quæ *estis* in montanis Schomronis, quæ opprimitis tenues, quæ confringitis egentes, quæ dicitis dominis illorum, affer ut bibamus.

2 Jurat Dominus Jehovi per sanctitatem suam, quod ecce dies superventuri sunt vobis, quum tollet vos aculeis, & posteritatem vestram hamis piscatoriis,

3 Et *per* rupturas exibitis quæque *è* regione sui, ac abjicietis quæ *eruet* in palatio, dictum Jehovæ.

4 Ite Beth-elem & deficite, Gilgale augete defectionem, & afferte unoquoque mane sacrificia vestra tertio quoq; anno pleno decimas vestras;

5 Et adolendo è fermentato eucharisticum, etiam indicite sacrificia voluntaria, inclamate: fiquidem ita amatis Jisraelitæ, dictum Domini Jehovi:

6 Nam etiam ego dedi vobis munditiem dentiū in omnibus civitatibus vestris, & penuriā cibi in omnibus locis vestris; nec tamē coversi estis ad me, dictum Jehovæ.

7 Etiamq; ego cohibui à vobis imbrem, quum adhuc tres menses *superessent* ad messem, & demisi pluviam super civitatem unam, super civitatem vero alteram non demisi pluviam: portio una completa est, & portio quæ non fuit pluviam descendere super se exaruit:

8 Ita evagabantur duæ, tres civitates ad civitatem unam ut biberent aquas, neque saturabantur, tamen non estis reversi ad me, dictum Jehovæ.

9 Percussi vos uredine, & rubigine, augentibus hortis vestris & vineis vestris, ficubusq; vestris, & oleis vestris; *ea* consumsit eruca; nec tamen reversi estis ad me, dictum Jehovæ.

10 Misi in vos pestem pro ratione Ægypti, interfeci gladio juvenes vestros, adjuncta captivitate equorum vestrorum, feciq; ut ascenderet fœtor castrorum vestrorum etiam in nasum vestrum, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

11 Subverti ex vobis prout subvertit Deus Sedomum & Hamoram, adeo ut fueritis similes torri erepto ab incēdio, nec tamē conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

12 Idcirco sic facturus sum tibi ô Jisrael: propterea quod hoc facturus sum tibi, paratus adesdum obviam Deo tuo, ô Jisrael.

13 Nam ecce formator montium, & creator venti, & indicans homini quæ *sit* sua meditatio, efficiens auroram obscuum, & procalcans

proculcans excelsa terræ, Jehova Deus exercituum *est* nomine.

CAPUT V.

Ruina Jisraelis prædicta quomodo evitari possit.

AUdite verbum hoc, quod ego profero contra vos lamentabile, ô domus Jisraelis.

2 Cadit, non perget stare virgo Jisraelis, deserta erit in terra suæ, nemo eriget eam.

3 Sic enim ait Dominus Jehovi, civitas illa quæ procedit millenis, reliquos faciet centenos, & quæ procedit centenis, reliquos faciet denos, domui Jisraelis.

4 Nam sic ait Jehova domui Jisraelis, quærite me, ita vivite.

5 Et ne quæratis Beth-elem, & Gilgalem ne adeatis, & Beerschebahum ne transeatis: quia Gilgalita omnino migrabit, & Beth-elita abibit in nihilum.

6 Quærite Jehovam, ita vivite: ut non pervadat velut ignis domũ Josephi, & cõsumat Beth-elitas, nemine exstinguente.

7 Mutantes in absinthium jus, & justitiam humi collocantes.

8 *Quærite* opificem Plejadum & Oriónis, qui & mutat in matutinum densissimam umbram, & diẽ nocte obtenebrat; advocantẽ aquas maris, & effundẽtem eas in superficiem terræ, Jehovam nomine,

9 Qui recreat se vastatione contra fortem, ut vastatio munitioni obveniat.

10 Oderunt in porta corripientem, & loquentem integrum abominantur.

11 Propterea, eo quod calcaturam agicis contra tenuem, & onus frumenti accipitis ab eo, domos cæso lapide ædificastis, sed nõ habitabitis in eis; vineas desideratissimas cõsevistis, sed non bibetis vinũ earũ.

12 Quia novi multas defectiones vestras, & ingentia peccata vestra, affligentium justum, accipientium redemtionem, & egentes in porta pervertentium:

13 Idcirco intelligens tempore illo silebit, quum tempus mali erit.

14 Quærite bonum, neq; malum, ut vivatis: aderitq; ita Jehova Deus exercituum vobis, ut prædicatis.

15 Odio habete malum, & amate bonum, ac constituite in porta jus; fortasse gratiam faciet Jehova Deus exercituum reliquiis Josephi.

16 Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, Dominus, in omnibus plateis planctum, & in omnibus vicis dicent, heu, heu: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum cum peritis lamenti.

17 Etiam in omnibus vineis *erit* plãctus, quum transibo in medio tui, ait Jehova.

18 Væ concupiscentibus diem Jehovæ: quorsum vobis diem Jehovæ? tenebrarum *est*, non autem lucis:

19 Tamquam si cui fugienti à conspectu leonis occurrat ursus, aut ingressum domum, & innitentem manu sua ad parietem mordeat serpens.

20 An non *esset* tenebrarum, dies Jehovæ, non autem lucis? & caliginosus, cui non inesset splendor?

21 Odi, sperno dies festos vestros, neq; odoraturus sum diebus interdicti vestris.

22 Nam si obtuleritis mihi holocausta & munera vestra, non accepta habebo, & eucharisticũ pinguiũ vestrorũ non intuebor.

23 Amovendo à me strepitum canticorum tuorum, etiam melos nabliorum tuorum non audiam:

24 Sed fluet tamquam aqua jus, & justitia ut torrens validus.

25 An sacrificia & munus obtulistis mihi in deserto quadraginta annis, domus Jisraelis?

26 Imo portastis tabernaculum Meleci vestri, & basin imaginum vestrarum, sidus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27 Quapropter deportabo vos ulterius Damascenis, ait Jehova Deus exercituum nomine.

CAPUT VI.

Corrupti mores totius reipublicæ adeoque Cyclopica vocatur.

VÆ tranquillis Tzijone, & fiduciam habentibus in monte Schomronis, qui *montes* expresse nominantur præcipuum suarum gentium, ad quos conveniunt domus Jisraelis.

2 Transite Calnen, & aspicite, & ite illinc Chamatham maximam: tum descendite Gathum Pelischthæorum, an *sunt* præstantiores regnis istis? an amplior *est* terminus earum termino vestro?

3 *Væ* longe repellentibus diem mali, qui admovetis sedem violentiæ:

4 Accumbentibus in lectis eburneis, & redundantibus super spondas suas, & comedentibus agnos è grege, & vitulos è medio saginarii:

5 Modulantibus ad præscriptum nablii, *qui* sicut David excogitant sibi instrumenta musica:

6 Bibentibus in crateribus vini, & *qui* præstantissimo unguentorum ungunt *sese*; neq; afficiuntur ægritudine propter confractionem Josephi.

7 Idcirco mox migrabunt inter primos migraturos, tunc cessabit, amovebiturque designatio redundantium.

8 Jurat Dominus Jehovi per se ipsum, dictum Domini Jehovæ exercituum, detestor ego fastum Jahakobi, & palatia ejus odijideoq; traditurus sum civitatem, & quæ implent eam.

9 Eritq; si relicti fuerint decem homines in domo una, ut moriantur:

10 Quumq; tollet aliquem amicus ejus, aut ustor ejus educturus ossa è domo, si dicat ei qui *erit* in lateribus illius domus, an quis præterea apud te *est*? is dicet, minime: & dicet, tace, quia non *erant* commemoraturi nomen Jehovæ:

11 Nam ecce Jehova præcepturus est, & percussurus domum majorẽ *velut* a petitionibus,

sionibus;& domum minorem rupturis.

12 An cursuri essent in petra equi? an araturus *eam quis* bobus? nam mutastis in cicutam jus, & fructum justitiæ in absinthium.

13 O *vos* lætantes de nihilo! qui dicitis,nonne robore nostro adsumsimus nobis cornua?

14 Nam ecce egó excitaturus sum contra vos,ô domus Israelis,dicit ô Jehovæ Dei exercituum, gentem: qui premet vos ab aditu Chamathæ usq; ad torrentem campestrium.

CAPUT VII.

Tres visiones plagosæ.

Sic ostēdit mihi Dominus Jehovi,quod ecce formaret præsocuridas,quum primum succresceit cordū fœnum: quum ecce cordum fœnū *esset*,post fœnisecia Regis.

2 Fuit autem quum absolveret comedere herbam terræ, ut dicente me, Domine Jehovi, condona obsecro,quis staret Jahakobo? nam parvus est,

3 Pœniteret Jehovam hujus rei; non est futurum, dixit Jehova.

4 Sic ostendit mihi Dominus Jehovi, quod ecce proclamaret se contendere igne Dominus Jehovi: qui postquam consumsisset abyssum magnam, consumsit portionem quandam.

5 Sed me dicente, Domine Jehovi,desiste obsecro, quis staret Jahakobo? nam parvus est,

6 Pœnituit Jehovam hujus rei;etiam hoc non est futurum, dixit Dominus Jehovi.

7 Sic ostendit mihi, quod ecce Dominus stabat super murum ad libellam positum; habens in manu sua libellam.

8 Quumq; dicente Jehova mihi, quid vides Hamos? dixissem, libellam: dixit Dominus,ecce ego dispositurus sum libellam in medio populi mei Israelis, non perrecturus sum amplius præterire ipsi.

9 Nam desolabuntur excelsa Jischaki, & sanctuaria Israelis in solitudinem redigentur, quum insurrexero contra domum Jarobhami gladio.

10 Tum misit Amatzja sacerdos Bethelis ad Jarobhamum Regem Israelis,dicendo,conjuravit contra te Hamos in medio domus Israelis,non posset hæc terra sustinere omnia verba ejus:

11 Nam sic ait Hamos, gladio morietur Jarobham; Israel autem omnino migrabit è terra sua.

12 Deinde edixit Amatzja Hamoso,videns,abi,aufuge in terram Jehudæ; & comede ibi panem, & illic prophetato:

13 Beth-ele vero ne pergito amplius prophetare; nam sanctuarium Regis est, & domus regia est.

14 Respondens autem Hamos dixit Amatzjæ, non Propheta eram, neq; filius Prophetæ eram: sed bubulcus eram, & perquirens sycomora:

15 Quum assumsit me Jehova à sequendo grege,& edixit mihi Jehova, abi, prophetato apud populum meum Israelem.

16 Nunc igitur audi verbum Jehovæ, tu edicis, ne prophetato apud Israelem, neque facito ut stillet *prophetia* apud domum Jischaki.

17 Idcirco sic ait Jehova, uxor tua in ipsa civitate scortabitur,& filii tui filiæque tuæ gladio cadent, & terra tua funiculo dividetur;tu vero in terra immunda morieris quum Israel omnino migrabit à terra sua.

CAPUT VIII.

Fames & stilis verbi Dei prædicitur.

Sic ostendit visionem mihi Dominus Jehovi, quod ecce fiscum æstivorum fructuum.

2 Quumq; dicenti,quid vides Hamos? dixissem,fiscū æstivorum fructuum;dixit Jehova mihi, advenit ipse finis populo meo Israeli,non pergā amplius præterire ipsi,

3 Nam ejulabunt cantica templi die illa,dictum Domini Jehovæ; plurimum erit cadaverum, *quæ* in omnem locum projecerit tacitus:

4 Audite hoc qui anhelatis *dejectui* egentem, & deleturi pauperes terræ.

5 Dicendo,quando tranſiverit hoc novilunium,ut vendamus cōmeatum? & sabbathum, ut aperiamus frumenti *horrea*? minuendo Ephamm,& majus faciendo pondus,ac pervertendo lancibus dolosis,

6 Comparando pecunia tenues,& egentem pari calceorum; *ut* denique quisquilias frumenti vendamus.

7 Jurat Jehova per excellentiam Jahakobi; *ne vivam* si obliviscar in æternum ullum operum istorum.

8 An propter hoc non commoveretur hæc terra, & lugeret quisquis habitat in ea? & ascenderet velut rivus *in* totam ipsam, quo expelleretur & submergeretur, ut rivo Ægypti?

9 Imo erit die illo,dictum Domini Jehovi,efficiam ut sol occidat ipso meridie, & obtenebrabo terram die lucido:

10 Et commutabo dies festos vestros in luctum,omniaq; cantica vestra in lamentationem, inducens super omnes lumbos cilicium,& super omne caput calvitium: disponamq; illam quasi luctus unigeniti, ut finis illius *sit* tanquā diei amarissimi.

11 Ecce dies venturi sunt,dictum Domini Jehovi,quibus immittam famē in hanc terram,non famē habendi panis,neque sitim aquarum,sed audiendi verba Jehovæ:

12 Et vagabuntur à mari uno ad alterum,& ab Aquilone ad Orientem usque: discurrentes ad perveſtigandum verbum Jehovæ, non tamen invenient.

13 Die illa continenter deficient animo virgines pulcræ,& ipsi juvenes ea siti,

14 Qui jurant per reatum Schomroniæ, & dicunt *ut* vivit Deus tuus,ô Dan, & *ut* vivit *Deus* viæ Beerschebahi; denique cadent, nec resurgent amplius.

CAPUT

CAPUT IX.

De Meſſia & ejus regno futuro.

VIdi Dominum ſtantem ſuper altari, ac dicentem, percute iſtud malogranatum ut commoveantur poſtes ipſi, & divide ipſos in capite ipſorum omnium, quod autem poſt ipſos eſt, gladio interficiam: non effugiet ex eis profugus, neque liberabit ſe ex eis qui evaſerit.

2 Si foderent *latitaturi* in ſepulcro, inde manas mea caperet eos; & ſi aſcenderent *in* cœlum, illinc deducerem eos:

3 Et ſi abderent ſe in vertice Carmeli, inde ſcrutatus caperem eos: & ſi occultarent ſe à conſpectu oculorum meorum in fundo maris, inde præciperem ſerpenti ut mordens *tolleret* eos:

4 Quod ſi abirent in captivitatem coram inimicis ſuis, inde præciperem gladio ut interficiens *tolleret* eos: adhibebo enim oculum meum contra eos in malum, non autem in bonum.

5 Nam Domino Jehovi exercituum tangente terram, diſſolvitur, & lugent quicunque habitant in ea: conſcenditq; quaſi rivus totam ipſam, quaſi rivus Ægypti, atque ſubmergitur:

6 Qui exſtruxit in cœlis cœnacula ſua, & cuneum ſuum ſuper terram fundat: qui evocans aquas maris effundit eas in ſuperficiem terræ, Jehova nomine.

7 An non pares filiis Æthiopum eſtis mihi, ô filii Iſraelis; dictum Jehovæ: an non Iſraelitas deduxero è terra Ægypti, ut Peliſcathæos à Caphthore, & Syros è Kiro?

8 Ecce oculos Domini Jehovi contra hoc regnum peccans, ut perdã ipſum à ſuperficie terræ; niſi quod non omnino perdam domum Jahakobi, dictum Jehovæ.

9 Nam ecce ego præcipiens agitabo inter omnes gentes domum Iſraelis, quemadmodum agitantur grana in vanno, ita ut non decidat lapillus in terram.

10 Gladio morientur omnes peccatores populi mei, qui dicunt, non aſſequetur aut obveniet nobis hoc malum.

11 Tempore illo erigam tugurium Davidis quod decidit; & ſepiam rupturas earum, ac demolitiones ejus reſtituam, & reædificabo illud, ſicut olim:

12 Ut hæredes ſint cum reliquiis Edomi, & omnibus gentibus quæ vocãtur de nomine meo, dictum Jehovæ qui facit iſtud.

13 Ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ, quibus attinget arator meſſorem, & calcator uvarum ſatorẽ: & ſtillabunt mõtes muſtũ, & omnes colles colliqueſcent:

14 Et reducam captivam multitudinẽ populi mei Iſraelis, qui ædificabunt civitates deſolatas ut inhabitent, & conſerent vineas ut bibant vinum earum: facientq; hortos ut comedant fructum eorum.

15 Et plantabo eos in terra ipſorum: ac non evellentur amplius à terra ſua quã dedero ipſis; dicit Jehova Deus tuus.

HOBADJA.

Concio legalis, de peccato & pœna Edomitarum: & evangelica de regno Chriſti.

VIſio Hobadjæ. Sic ait Dominus Jehovi de Edomæa, rumorẽ audivimus à Jehova, & legatum ad gentes miſſum *dicentem*, Surgite, ut inſurgamus adverſus eã in prælium.

2 Ecce parvum diſpoſiturus ſum te inter gentes; contemtus eris valde.

3 Superbia animi tui decipit te, ô qui habitas in fiſſuris petræ, *in* altiſſima habitatione ſua; dicens cum animo ſuo, quis dejiceret me in terram?

4 Si exaltares velut aquila, & ſi inter ſtellas poneres nidum tuum; inde dejicerem te, dictum Jehovæ.

5 Quomodo exciſa es? ſi fures advenirent tibi, ſi vaſtatores nocturni, nõne furarẽtur quod ſatis eſſet? ſi vindemiatores ad venirẽt tibi, nonne relinquerent racemos?

6 Quomodo perveſtigantur Heſaui, perquiruntur abdita ejus?

7 Uſq; ad terminum deducent te ómnes fœderati tui, decipient te, prævalebunt tibi qui pacem colunt tecum: convivæ tui imponent vulnus loco tuo, cujus *vulneris* nulla *erit* intelligentia.

8 Nonne die illa, dictum Jehovæ, quum perdidero ſapientes ex Edomæa, & intelligentes è monte Heſaui,

9 Tũ terrebũtur potẽtes tui, ô Themã; ut exſcindatur quiſq; è mõte Heſaui à ſtrage?

10 Propter violentiam in fratrem tuum Jahakobum, operiet te pudor; & exſcinderis in ſeculum:

11 Quia eo die ſtas ex adverſo, quo die captivas abducunt extranei copias ejus; quum; alienigenæ ingreſſi portas ejus, ſuper Jeruſchalaima projicient ſortem, tu quoq; ut unus illorum es.

12 Ne ergo aſpicias diem fratris tui, diem alienationis ejus, neq; læteris de Jehudæis, quo die pereunt, neq; magniſices os tuum die anguſtiæ.

13 Ne ingrediaris portam populi mei die calamitatis eorum, ne aſpicias tu quoque malum ejus die calamitatis ipſius: neq; extendant ſe *manus* in facultates ejus die calamitatis ejus:

14 Neq; perſiſtas in diruptione, ad exſcindendum qui evadunt ex eo: neque prodas ſuperſtites ejus die anguſtiæ.

15 Nam propinquus *eſt* dies Jehovæ contra omnes iſtas gentes: quemadmodum feceris, fiet tibi, retributio tua revertetur in caput tuum.

16 Nam quum biberitis in monte ſanctitatis meæ, bibent omnes gentes jugiter: bibent, inquam, & abſorbebunt, erunteq; ac ſi non fuiſſent:

17 In monte vero Tzijonis erit qui evadet, eritq; ſanctus, & hæreditario jure poſſidebunt, domus Jahakobi hæreditarias poſſeſſiones ſuas:

18 Eritque

18 Eritq; domus Jahakobi, *velut* ignis, & domus Josephi flamma, domus autem Hesaui in stipulam, ut accensi in hos consumant ipsos; neq; erit superstes domui Hesaui, quia Jehova eloquitur.

19 Ita hæreditario jure possidebunt australem regionem cum monte Hesaui, & locum humilem cum Pelischthæis, hæreditario inquam jure possidebunt cum agro Ephrajimi & cum agro Schomronis, Binjaminisq; cum Gilhade.

20 Et deportatæ copiæ istæ Jisraelitarū, quod *sint* Cenahanæorum Tzarphatham usque, & deportati Jeruschalaimani quod est in fine dominatus, *id* hæreditario jure possidebunt cum civitatibus australibus:

21 Quumq; ascenderint servatores in monte Tzijonis, ad judicandum montem Hesaui, erit Jehovæ regnum.

JONA.

CAPUT I.

Jonas fugitivus, justo Dei judicio in mare projicitur.

QUum fuisset verbum Jehovæ, ad Jonam filiū Amitthai, edicendo,

2 Surge, adi Nineven civitatem maximam & clama contra eam, ascendisse enim malitiam eorum in conspectum meum:

3 Surrexit Jonas ut fugeret Tarsum à conspectu Jehovæ: quapropter descendens Japhuntem, inventa navi quæ ibat Tarsum, dedit naulum ejus, descenditq; in eam, ut abiret cum nautis Tarsum à conspectu Jehovæ.

4 Jehova autem injecit ventum magnū in mare, fuitq; procella magna in mari, adeo ut navē illam cogitarent fractū iri.

2 Quare timentes nautæ inclamaverunt quisq; Deum suum, projeceruntq; instrumenta quæ inerant navi in mare, ut levarent se illis: Jonas autem descenderat ad latera navigii, & jacebat somno sopitus.

6 Sed appropinquans ad eum nauclerus, dixit ei, quid tibi est, somnolente? surge, inclama Deum tuum, si forte suscipiat cognitionem Deus ille de nobis, ut non pereamus.

7 Deinde dixerunt alter alteri, agite, projiciamus sortes, ut cognoscamus cujus causa malum hoc *est* nobis? & quum projecissent sortes, accidit sors Jonæ.

8 Cui dicentibus illis, indica jam nobis cujus causa malum hoc nobis est? quæ *est* ars tua? & unde venis? quæ *est* regio tua? deniq; ex quonam populo es?

9 Dixit illis, Hebræus sum, & Jehovam Deum cœlorum ego revereor, qui fecit mare & aridam.

10 Tunc timentes homines illi timore magno, postquam dixerunt ei, ecquid fecisti? quum cognovissent homines illi eum à conspectu Jehovæ fugere, quia indicabat ipsis:

11 Dixerunt ei, quid facturi sumus tē, ut conticescat mare ab infestandis nobis? nā mare magis ac magis procellosū erat.

12 Qui dixit eis, tollite me, & projicite me in mare, ut cōticescat mare ab infestādis vobis, nam agnosco propter factū meū procellam maximam hanc infestare vos.

13 Tunc remigantes homines illi, ut reducerent navem ad aridam, quum non potuissent, quia mare magis ac magis procellosum infestabat eos;

14 Inclamaverunt Jehovam, dicentes, obsecramus Jehova, ne pereamus pro anima viri istius, & ne reponas nobis sanguinem innoxium, nam tu, Jehova, quemadmodum vis facis.

15 Deinde tollentes Jonam projecerunt eum in mare, destititq; mare ab æstu suo.

16 Quapropter reveriti sunt homines illi reverentia magna Jehovam; & sacrificaverunt sacrificium Jehovæ, voveruntque vota. *Caput* 2.

17 Paraverat autem Jehova piscem magnum, qui absorberet Jonam; fuitque Jonas in visceribus illius piscis tribus diebus, & tribus noctibus.

CAPUT II.

Jonæ precatio in ventre ceti.

ORavit autem Jonas Jehovam Deum suum; è visceribus illius piscis:

2 Deinde dixit, inclamavi ex anguſtia mea Jehovam, & exaudivit me: è ventre sepulcrali vociferatus sum, exaudivisti vocem meam.

3 Nam projeceras me in profundum, in intimam partem marium, & flumen circumdabat me: omnes irrumpentes fluctus tui & undæ tuæ super me transibant:

4 Adeo ut ego dicerem, ejectus sum à cōspectu oculorū tuorū; verumtamen pergam intueri in templum sanctitatis tuæ.

5 Circumiverant me aquæ usq; ad animam, abyssus circumdabat me, alga alligata *erat* capiti meo.

6 Ad præcisas radices montium descenderam, terra vectibus suis obstitura mihi in seculum: attamen eduxisti à corruptione vitam meam, Jehova Deus mi.

7 Quum obrueretur in me anima mea, Jehovæ recordatus sum; pervenitq; ad te oratio mea, in templum sanctitatis tuæ.

8 Qui observant vanitates mendaces, benignitatem erga se derelinquant:

9 Ego vero cum voce gratiarum actionis sacrificabo tibi, quæ vovi, rependam: omnimoda salus *est* Jehovæ.

CAPUT III.

Nineviten ad prædicationem Jonæ respiciunt.

QUum autem edicente Jehova pisci illi, evomuisset Jonam in aridam;

Caput 3.

2 Fuit verbum Jehovæ ad Jonam iterum, edicendo,

3 Surge, adi Nineven civitatem maximam, & proclama in eam proclamationem illam quam ego edico tibi.

4 Surgens

4 Surgens itaq; Jona abivit Nineven secundum verbum Jehovæ; Nineve autem erat civitas perquà maxima, itinere triduí:

5 Ubi quum cœpisset Jonas ire per civitatem itinere diei unius; & proclamavisset dicens, adhuc quadraginta dies, deinde Nineve subvertetur:

6 Crediderunt Ninevitæ Deo, & indicentes jejunium induerunt cilicia *omnes* à maximo ipsorum usque ad minimum ipsorum.

7 Quum enim pervenisset hoc verbum ad Regem Nineves, surgens è solio suo deposuit paludamentum suum à se; & operiens se cilicio sedit in cinere:

8 Et postquam convocasset *populum*, edixit Nineves ex sententia Regis & procerum ejus, dicendo; homines & jumenta, armenta, & greges ne gustinto quidquam, ne pascuntor, & aquas ne bibunto:

9 Sed operiunto se ciliciis homines cum jumentis, & inclamanto Deum fortiter; ac revertuntor quisq; à via sua pessima, & ab ipsa violentia quæ inest manibus ipsorum.

10 Quis scit *an* reversurus sit, & pœniteat Deum; ut reverso eo ab æstu iræ suæ non pereamus?

11 Quare quum vidisset Deus opera eorum, eos reversos esse à via sua pessima; pœnituit Deum ejus mali quo se dixerat affecturum eos, & non affecit.

CAPUT IV.

Jonas salutem Nineves ægrè ferens, corripitur & corrigitur à Domino.

QUod quum male haberet Jonam, pessime; & accensa esset *ira* ejus,

2 Oravit Jehovam dicens, quæso Jehova, an non erat hoc verbum meum, dum essem adhuc in terra mea? idcirco antevertens fugiendo Tarsum: sciebam enim te *Deum* fortem, gratiosum, & misericordem, longanimem, & amplum benignitate, ac pœnitentem mali esse.

3 Nunc ergo, Jehova, accipe quæso animam meam à me: nam præstat mori me quam vivere.

4 Dixit vero Jehova, an factum bene, *quod* accensa est *ira* tibi.

5 Nam egressus Jonas è civitate residebat ab Oriente civitatis: ubi fecerat sibi tugurium, ut resideret sub eo in umbra, usque dum videret quid futurū esset civitate.

6 Paraverat enim Jehova Deus ricinum qui ascenderet supra Jonam, ut esset umbra super caput ejus ereptura eum à malo ipsius; lætabaturque Jonas de ricino illo lætitia magna.

7 Deinde paravit Deus vermem ascendente aurora, postero mane; quo lædente ricinum exaruit.

8 Fuit itaque oriente sole, quum parasset Deus Eurum silentem, ut percuteret sol caput Jonæ adeo ut deficeret animo; expeteretque seipsum mori, dicens, præstat mori me quam vivere.

9 Dixit autem Deus Jonæ, an factum bene *quod* accensa est tibi *ira* propter istum ricinū? qui dixit, factum bene *quod* accensa est mihi *ira* ad mortem usque.

10 Cui dixit Jehova, tu parcis isti ricino, pro quo non laborasti, & quem non educavisti; qui una nocte exstitit, & una nocte periit.

11 Et ego non parcerem Nineve, civitati maximæ, in qua sunt plures duodecim myriadibus hominum: qui non norunt discriman inter dextram suam & sinistram suam, jumentaque multa?

MICA.

CAPUT I.

Furor Domini terribilis.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Micam Morasehthitem diebus Jothami, Achazi, Jechizkijæ Regum Jehudæ; quod vidit super Schomrone & Jeruschalaimis.

2 Audite populi, quotquot estis; attende terra & qui eam implent: sitque Dominus Jehovi in vobis testis, Dominus è templo sanctitatis suæ.

3 Nam ecce Jehova proditurus est è loco suo, & descendens calcabit excelsa terræ:

4 Et liquefient ipsi montes sub eo, & ipsæ convalles dissilient; tamquam cera à conspectu ignis, ut aquæ profusæ in declivem locum:

5 Propter defectionem Jahakobi totum istud, & propter peccata domus Jisraelis: cujus *est* defectio Jahakobi? an non Schomronis? & cujus excelsa Jehudæ? an non Jeruschalaimorum?

6 Itaque disponam Schomronem in acervum agrestem, ad plantaria vineatica; & faciam ut diffluant in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus retegam.

7 Et omnia sculptilia ejus contundentur, ac omnia donaria ejus comburentur igne, omniaque terricula ejus disponam in vastationem; quia ex mercede meretricia collegit, & dum merces meretricia est avertuntur.

8 Propterea plangam & ejulabo, incedens spoliatus & nudus: edam planctum sicut dracones, & luctum ut pulli ululæ:

9 Quod ægra sit *Schomron* plagis suis; quod pervenerit usque ad Jehudam, pertigerit usque ad portam populi mei, Jeruschalaima usque.

10 Gathi ne indicetis, omnino ne fleatis: in domo Hophræ pulvere te volutā:

11 Transi habitatrix elegantis *loci*, nuda pudendis non exibit habitatrix *loci* pecorosi, planctus *erit* in locis adjacentibus, *quæ* accipiunt à vobis constitutionē suam.

12 Nam dolebit propter bonum habitatrix asperarum *sedium*; quum descenderit malū à Jehova in portā Jeruschalaimorum.

13 Junge currū angaritis, habitatrix Lacischi; origo peccati ipsa est cum filia Tajoni;

jonis, quia in te inventæ sunt defectiones Israelis.

14 Idcirco dato munera cum Moreschetha Gathi: domus Azibi *erunt* mendaces regibus Israelis.

15 Adhuc hæredem adducam tibi, ô habitatrix Mareschæ; Hadullamum usque perveniet gloriam Israelis.

16 Glabra te & tonde propter filios deliciarum tuarum; dilata calvitium tuum, ut aquilæ, quia migrant à te.

CAPUT II.

Concio legalis & Evangelica.

VÆ cogitantibus iniquitatem, & dantibus operam malo in cubilibus suis; quod illucescente mane faciant, quum est in potestate manus ipsorum:

2 Qui cõcupiscunt agros quos rapiant, & domos quas adimant: opprimentes virum cum domo ejus, quẽq; cum possessione suo.

3 Idcirco sic ait Jehova, ecce ego cogito contra familiam istam malum, unde non amovebitis colla vestra, neq; ambulabitis elate, quum tempus mali erit.

4 Tempore illo proferet de vobis parabolam & lamentabitur lamentum summum *lamentator* dicens, prorsus vastati sumus, portionem populi mei commutat *Deus*: quo modo adimit mihi, & avertendo agros nostros partitur?

5 Idcirco *inquam*, non erit tibi projiciens funiculum ad sortem, in congregatione Jehovæ.

6 Ne stilletis, *inquiunt*, stillent *isti*: non stillant secundum istos, non hærsurum esse *populum* ignominiis.

7 O quæ diceris domus Jahakobi, an angustatus esset spiritus Jehovæ? an hæ *essent* actiones illius? nonne verba mea profutura essent apud *eum* qui recte ambulat?

8 Atqui heri populus meus quasi hostis insurgebat, quum adest vestis, togã detrahitis, à trãseũtibus secure, quietis à bello.

9 Uxores populi mei expellitis, *quamq;* è domo deliciarum suarum, à parvulis ejus auferris decorem meum in seculum.

10 Surgite & abite, quia non *est* hæc requies, propter impuritatem perditura est *vos*, & quidem perditione præcisa.

11 Si vir vẽtosus, & falsus mentiatur *dicens*, stillabo tibi pro vino aut pro potu inebriante, is stillator est populi hujus.

12 Omnino recipiam te, Jahakob, totum, omnino congregabo reliquias Israelis, simul disponam eum ut oves Botzræ, ut grex in medio ovilis sui, perstrepent præ *multitudine* hominum.

13 Ascendit effractor in conspectu eorum, perruperunt transeuntes portam qua egrediuntur: transitque Rex eorum ante ipsos, & Jehova in principiis illorum.

CAPUT III.

Tyrannis rejectio, pseudoprophetis confusio, urbi desolatio prædicitur.

QUapropter dico, audite jam primores Jahakobi & ductores domus Israelis, an non vestrum *est* scire ipsum jus?

2 Osores *sunt* boni, & amantes mali, rapientes cutem istorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum:

3 Et quod comedunt caro *est* populi mei, & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorũ diffringunt: dividuntq; ut quod *est* in olla, & velut carnem quæ *est* in lebete.

4 Tunc inclamabunt Jehovam, & non exaudiet eos: sed absondet faciem suam ab eis tempore illo, quemadmodum male instituerint, actiones suas.

5 Sic ait Jehova contra illos Prophetas, qui in errorem inducunt populum meum; qui mordentes suis dentibus proclamant pacem & in eum qui non indiderit ori ipsorum, indicunt bellum:

6 Idcirco nox *erit* vobis à visione, quæ obscuritatem afferet vobis ne divinetis, & occidet sol super istos Prophetas, atrabiturque super eos dies.

7 Ita erubescent isti videntes, & pudore suffundentur isti divinatores, obvelabuntque mystacem suum quotquot erunt: quia nulla *erit* exauditio Dei.

8 Verumtamen ego repletus sum virtute à spiritu Jehovæ, judicioque, & potentia, ad indicandum Jahakobi defectionem ipsius, & Jisraeli peccatum ipsius.

9 Audite jam hoc primores domus Jahakobi, & ductores domus Jisraelis, qui abominantur jus, & quicquid est rectum pervertunt:

10 Quisquis ædificat Tzijonem cædibus, & Jeruschalaima iniquitate.

11 Quorum primores munere judicant, & quorum sacerdotes pretio docẽt, & quorum Propheræ pecunia divinant; interea Jehova nituntur dicendo, an non Jehova in medio nostri *est*? non superveniet nobis malum.

12 Idcirco vestra causa Tzijon *ut* ager arabitur, & Jeruschalaima in acervos abibunt, & mons ipsius domus in excelsa silvosa.

CAPUT IV.

De Christo & Ecclesiâ.

SEd erit ultimis temporibus *ubi* constitutus fuerit mons domus Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus fuerit supra colles: at confluant ad eum populi:

2 Eantque gentes multæ dicentes, venite ut ascendamus in montem Jehovæ & in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus, nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis:

3 Qui judicem aget inter populos multos, & corripiet gentes validas in longinquum usque, ut tundant gladios suos in ligones, & hastas suas in falces, non attollant gens una in alteram gladium, neque discant amplius bellum:

4 Sed considebant quisque sub vite sua, & sub ficu sua, nemine deterrente: quia os Jehovæ exercituum loquutum est.

5 Nam

5 Nam omnes populi ambulant quisque in nomine Dei sui, nos autem ambulabimus in nomine Jehovæ Dei nostri in seculum & in æternum.

6 Tempore illo, dictum Jehovæ, recipiam claudicantem, & depulsam congregabo, & quam malis affecero:

7 Et disponam claudicantē in reliquias, & procul disjectam in gentē validam; regnabitq; Jehova super eos in nomine Tzijonis ex hoc tempore usque in seculum.

8 Et tu turris gregis, clive filiæ Tzijonis, ad te usque perveniet, & adveniet dominium illud primarium, regnum filiæ Jeruschalaimorum.

9 Nunc quare vociferaris indefinenter? an Rex nullus *est* in te? an consiliarius tuus periit, quod deprehenderit te dolor similis parturientis?

10 Parturi & ede *partum*, filia Tzijonis, tanquā puerpera; quum jam egressa ex urbe habitaveris in agro, ac perveneris Babyloniā usque, ibi liberaberis, ibi vindicabit te Jehova è manu inimicorum tuorū.

11 Nam quamvis jam conveniant contra te gentes multæ, quæ dicunt, contaminetur, & videat in Tzijone oculus nostet:

12 Ipsi ignorant cogitationes Jehovæ: neq; intelligunt consilium ejus; eum congregare ipsas velut manipulum in aream.

13 Surge & tritura filia Tzijonis, nam cornu tuum reddam ferreum, & ungulas tuas reddam chalybeas, ut comminuas populos multos: & anathemate devovebo Jehovæ quæstum eorum & facultates eorum Domino totius terræ.

CAPUT V.

Prophetia de persona & officio Christi.

NUnc turmatim coito, ô turmaria, obsidionē disponens contra nos: virga percutiant in maxilla judicem Jisraelis.

2 At tu Beth-lechem Ephratæ, minima ut sis in ducibus Jehudæ, ex te mihi prodibit futurus dominator in Jisraele, cujus exortus inde à principio, à diebus seculi *sunt*.

3 Idcirco exponet *quidem* eos usque ad tempus *quo* parturiens pepererit; quum residuum fratrum ejus revertentur cum Jisraelitis;

4 Et permanebit ac pascet robore Jehovæ, excellentia nominis Jehovæ Dei sui; & habitabunt, quum jam magnus erit usque ad fines terræ.

5 Eritq; ille pax; quum venerit Assyrius in terrā nostram, & quum calcaverit palatia nostra, constituemus super eum septem pastores, & octo toparchas ex hominibus.

6 Qui pascant terram Assyriorū gladio, & terram Nimrodi in ostiis ejus: eripietq; ab Assyrio, quum veniet in terrā nostram, & quum calcabit terminum nostrum.

7 Itaq; erunt reliquiæ Jahakobi inter populos multos, ficut ros à Jehova, & ut tenues plaviæ super herbā; quæ non exspectat visū, neq; præstolatur filios hominis.

8 Erunt etiam reliquiæ Jahakobi in gentibus, inter populos multos, velut leo inter bestias silvæ, ut juvenis leo inter greges ovium; qui si *qua* transit, & calcat & rapit nemine eripiente.

9 Elata erit manus tua supra hostes tuos, & omnes inimici tui exscindentur.

10 Nam erit die illo, dictum Jehovæ, quum exscidero equos tuos in medio tui, & perdidero currus tuos,

11 Exscindensque civitates terræ tuæ, destruxero omnes munitiones tuas,

12 Et exscidero præstigias è manu tua, adeo ut planetarii non sint tibi,

13 Exscideroque sculptilia tua, & statuas tuas è medio tui, ut nō incurves te amplius *honorem habēs* operi manuum tuarū,

14 Et evellero lucos tuos è medio tui; ut perdam adversarios tuos,

15 Faciamq; ira & excandescentia vindictam contra gentes, quæ non auscultaverint.

CAPUT VI.

Sacrificia quæ Deo placent.

AUdite jam quod Jehova edicit; surge, contende cum istis montibus, & audiant isti colles vocem tuam.

2 Audite montes contentionem Jehovæ, & robustissima fundamenta terræ: nam contentio Jehovæ *est* cum populo suo, & cum Jisraele disceptabitur est.

3 Populo mi, quid feci tibi? & quo fatigavi te? testificare contra me.

4 Quum educens te è terra Ægypti, è domo servorū redemissem te, & præmisissem tibi Moschen, Aharonem, & Mirjamum:

5 Populo mi, recordare jam quid consilii inierit Balak rex Moabitarum, & quid responderit ei Bilham filius Behoris; ut agnoscens justē facta Jehovæ à Schittimis Gilgalem usque, *dica*,

6 Quanam re *instructus* veniam ante Jehovam, incurvabo me *honorem habens* Deo excelso? veniamne ante eum cum holocaustis? cum vitulis anniculis?

7 An accepta haberet Jehova millia arietum? myriadas torrentium olei? an darem primogenitum meum *pro* defectione mea? fructum ventris mei *pro* peccato animæ meæ?

8 Indicavit tibi, ô homo, quid *sit* bonum: ecquid Jehova requisivit abs te, nisi ut exerceas jus, & ames benignitatem, & modestè ambules cum Deo tuo?

9 Vox Jehovæ ipsi civitati prædicat (nam quod res est videt nomen tuum) audite virgam, & quis accersat istud.

10 Adhuc sitne cuiquam domus improbi? thesauri improbitatis? & epha minutum detestabile?

11 An purum haberem *quemquam* cum lancibus improbitatis, & inditis loculo ponderibus dolosis?

12 Cujus *civitatis* divites pleni sunt violentia, & habitatores loquuntur falsū, quorum lingua dolosa *est* in ore ipsorum?

13 Qua-

13 Quin imo ego ægritudine afficiam percutiendo te; desolando propter peccata tua.

14 Tu comedes, sed non saturaberis, & depressio tua *erit* in medio tui: & amovebis, sed non liberabis, quod autem liberaveris, gladio tradam.

15 Tu seres, sed non metes; tu calcabis olivas, sed non unges te oleo, & mustum, sed non bibes vinum.

16 Etenim assidue observat statuta Homri, & totum opus domus Achabi, ambulatisque in consiliis eorum: ut dedam te desolationi, & habitatores ipsius sibilo, itaque opprobrium populi mei portetis.

CAPUT VII.

Tam corrupta passim est hominum conditio, ut nulli nisi Deo soli fidendum sit.

HEi mihi, quum sim tamquam interceptis æstivis fructibus, tamquam *interceptis* racemis vindemiæ; nullus *est* botrus ad comedendum, præcocem fructum desiderat anima mea.

2 Periit benignus è terra hac, & rectus in hominibus his nullus *est*: quotquot sunt, ad cædes insidiantur, quisque fratrem suum venantur plagis.

3 Ut malefaciant ambæ manus strenue, princeps poscit, & judex pro retributione: & qui magnus est, eloquitur ærumnã desideratissimam sibi ipse, quam contorquent.

4 Optimus istorum similis *est* spinæ, rectissimus præ spineto *est*: dies speculatorum tuorum, animadversio tua advenit, nunc erit perplexitas istorum.

5 Ne creditote amico, ne confiditote duci: ab ea quæ cubat *in* sinu tuo observa fores oris tui.

6 Nam filius turpitudine afficit patrẽ; filia insurgit in matrem suam, nurus in socrum suam; inimici cujusque *sunt* domestici ipsius.

7 Quapropter ego Jehovam versus speculabor, præstolabor Deum salutis meæ, exaudiet me Deus meus.

8 Ne lætator, inimica mea, de me, quum cecidero, surgam: quum sedero in tenebris, Jehova illucescet mihi.

9 Indignationem Jehovæ feram, quia peccavi in eum: usq; dum contendat contentionem meam, & exerceat jus meum, producens me in lucem ut fruar justitia ejus.

10 Nam respiciens inimicam meam operies eam pudore, dicentem mihi, ubi est Jehova Deus tuus? oculi mei videbunt illam, nunc futura est conculcationi ut lutum platearum.

11 Quo die ædificaturus est macerias tuas, eo die in longinquũ abibit decretũ:

12 Die, *inquam*, illo, quum ad te venturus est inde ab Assyria usque ad civitates munitas; & inde à civitatibus munitis usq; ad flumen, & ad mare unum ab altero, & à monte uno ad alterum:

13 Postquam fuerit hæc terra desolationi propter habitatores ipsius; propter fructum actionum ipsorum:

14 Pasce populum tuum cum pedo tuo, gregem possessionis tuæ habitantẽ solitarie, *in* silva, in medio arvorum, depascant Baschanẽ, & Gilhadem, ut diebus priscis:

15 Ut diebus quibus egressus es è terra Ægypti, faciam ut videat ille mirabilia.

16 Videntes Gentes erubescent præ tota potentia illorum, imponent manum ori, aures illarum obsurdescent:

17 Lingent pulverem ut anguis, & serpentes terrestres; commovebuntur è claustris suis: ad Jehovam Deum nostrum pavidi accurrent, & timebunt à te.

18 Quis *est Deus* fortis par tibi? condonans iniquitatem, & præteriens defectionem reliquiis possessionis suæ; non retinens in æternum iram suam, eo quod delectetur benignitate?

19 Conversus miserebitur nostri, subiget iniquitates nostras: imo projecturus es in profundissimum maris omnia peccata istorum.

20 Præstabis fidem *datam* Jahakobo, benignitatem *datam* Abrahamo; quam juraveras majoribus nostris à diebus priscis.

NACHUM.

CAPUT I.

Viva descriptio majestatis Dei.

PRophetia onerosa Nineves, liber visionis Nachumi Elkoschæi.

2 *Deus* fortis zelotes & ultor *est* Jehova, ultor *est* Jehova & excandescens; ultor *est* Jehova in hostes suos, & asservat *iram* in inimicos suos.

3 Jehova longanimus *est*, & magnus virtute, sed ullo pacto non absolvit; Jehovæ via cum turbine & procella *est*, & nubes pulvis pedum ejus *est*.

4 Increpans mare arefacit ipsum, & omnia flumina exsiccat; languescit Baschan & Carmel, etiam flos Libani languescit.

5 Montes commoventur ab eo, & colles sese dissolvunt; conflagratque terra à conspectu ejus, & orbis habitabilis cum omnibus habitantibus in eo.

6 Coram indignatione ejus quis subsistat? & quis consistat in æstu iræ ejus, *quum* excandescentia ejus funditur velut ignis, ipsæ rupes evertuntur ab eo.

7 Bonus *est* Jehova, robori *est* tempore angustiæ: & agnoscit recipientes se ad ipsum.

8 Itaq; inundatione pervadente, affecturus est consumtione locum illius: & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9 Quid cogitaretis adversus Jehovam? consumtione affecturus est, non surget bis angustia.

10 Nam æque ac spinæ perplexi, & tamquam si mero obruti essent, inebriati, consumentur, velut stipula arida, plane.

11 Ex te prodiit, cogitans contra Jehovam

vam malum; consultor nequam.

12 Sic ait Jehova, si pacem coluissent, ita etiam ampli fuissent; aut *fuissent* ita tõsi ut transiissent: ut afflixeram te, non afflicturus fuissem te amplius.

13 Nunc vero fracturus sum lorum istius, ne incumbat tibi, & vincula tua disrumpam.

14 Præcipit enim Jehova contra te, *ô Ninevita*, non seretur de nomine tuo amplius: è domo Deorum tuorum exscindam sculptile & fusile, disponam sepulcrum tuum, postquam vilueris.

15 Ecce super his montibus pedes euangelizantis, pronulgantis pacem, *dicentis*, celebra Jehuda festa tua, rependе vota tua: nam non perget amplius transire in te nequam, totus excisus est.

CAPUT II.

Obsidio Nineves, ejusque à Chaldæis depopulatio.

1 Ascendit dissipator contra faciem tuam, *Nineve*, custodi munitionem: speculare viam, confirma lumbos, fortifica vires valde.

2 Nam reversus est Jehova cum excellentia Jahakobi, ut *qui sit* excellentia Jisraelis: quia evacuârunt eos depopulatores, & palmites eorum corruperunt.

3 Clypeus potentium ejus rubricatus, bellatores coccinati, cum igne tædarum *erunt* currus quo die instruet *pralium*; quum abjetes agitabuntur horride.

4 Per vicos inanient currus, allident sese per plateas; species earum tamquam tædarum *erit*, tamquam fulgura perrumpent.

5 Recensebit magnificos suos, *sed* corruet in ambulatione illorũ; festinabunt ad murum illius, quasi paratus fuisset protector.

6 Portæ fluminum aperientur, & ipsum templum dissolvetur:

7 Et statione posita deportabitur *Nineve*, deducenturque ancillis suis comitantibus voce simili columbarum, quæ tympana pulsant ex animo suo.

8 *Fuit* quidem Nineve velut piscina aquarum, ex quo tempore est; sed ipsos fugientes, *dicens*, consistite, consistite, nullus averteret.

9 Diripite argentum, diripite aurum; & infinitum apparatum istum, gloriam ex omnibus instrumentis desiderabilibus.

10 Vacuitas, & quidem vacuissima & exinanita erit: & animus liquefactus, ac collisio genuum, ac dolor in omnibus lumbis, & facies eorum omnium contrahent nigrorem, *dicentium*,

11 Ubi *est* lustrum leonum, & *quod* pascuum erat juvenum leonum? quo ibat leo, quo leunculus catulus leonis, nemine terrente.

12 Leo *inquam* rapiens quantum sufficiebat catulis suis, & strangulans leunculis suis; qui implebat rapina cavernas suas, & lustra sua rapto?

13 Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, ut comburam in fumum currus ejus, & juvenes leones tuos consumat gladius; ita exscindam è terra rapinam tuam, neque audietur amplius vox nunciorum tuorum.

CAPUT III.

Viva Descriptio peccati & pœnæ Ninevitarum.

1 Væ civitati sanguinariæ; *quæ* tota est mendacio & lacerato plena, non amovet rapinam.

2 Sonus flagelli, & sonus commotionis rotæ; & equi plaudentis, currusque saltantis *futurus est*.

3 Eques inducens & flammantem gladium, & coruscam hastam, & multitudinem confossorum, & ingentem numerum cadaverum; denique infinita corpora, *adeo ut* impingatur in corpora illorum;

4 Propter amplitudinem scortationum scorti, pollentis gratia, magistræ præstigiarum; quæ venumdabat gentes scortationibus suis, & familias præstigiis suis.

5 Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, & retegam fimbrias tuas *replicans* in faciem tuam: ut ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam:

6 Et projiciens in te res detestandas, turpitudine afficiam te; disponamque te ut speculum.

7 Eritque ut quisque videntium te aberret à te, ac dicat, vastata est Nineve; quis condoleat ei? unde quærerem consolatores tibi?

8 An melius esset tibi quam No Nutriciæ, sitæ inter rivos, aquis circumdatæ, cui præmunitio *est* mare, à mari *est* murus ejus?

9 Æthiopia robori *erat*, & Ægyptus, infinitæque *gentes*: Putæi, & Libyes erant auxilio tibi.

10 Etiam hæc deportationi fuit, abivit in captivitatem, etiam parvuli ejus illisi sunt in capite omnium vicorum: & super honoratos ejus projecerunt sortem, denique omnes magnates ejus vincti fuerunt cõpedibus.

11 Tu quoque inebriaberis, eris latitans; tu quoque desiderabis robur propter inimicum.

12 Omnes munitiones tuæ *similes* ficubus cum primitivis fructibus; si moveantur, illico cadent in os comedentis.

13 Ecce populus tuus, *ut* fœminæ, in medio tui *erit*: inimicis tuis omnino aperientur portæ terræ tuæ: absumet ignis vectes tuos.

14 Aquas obsidionis hauri tibi, firma munitiones tuas: ingredere in lutum; & calca argillam, refice fornacem lateriam.

15 Ibi consumet te ignis, exscindet te gladius, comedet te ut melolontha: numerosum effice te ut melolontha, numerosum effice te ut locusta.

15 Multipli-

16 Multiplicasti negotiatores tuos præ ſtellis cœli; *ut* melolontha, irruit & avolat, *avolabunt*:

17 Diademati tui ſimiles locuſtæ, & impetatores tui ut præſocuris feraminum; quæ caſtra metantur per ſepes tempore frigoris, ſed ſole exorto errat, ita ut non dignoſcatur locus ullius earum ubi fuerint.

18 Dormitabunt paſtores tui, ô Rex Aſſyriæ, jacebunt magnifici tui; abundabunt populus tuus ſuper iſtos montes nomine congregante.

19 Nulla *eſt* contractio fracturæ tuæ, ægra *eſt* plaga tua: quicunq; audiunt rumorem tuum complodent manu ſuper te, nam quem non pervaſit afflictio tua jugiter?

CHABAKKUK.

CAPUT I.

Miratur prophetа Deum populum ſuum impiis affligendum tradere: nam contra Jehudæos ſuſcitat Chaldæos, qui victoriam non Deo, ſed ſibi tribuunt.

ONeroſa prophetia, quam vidit Chabakkuk Propheta.

2 Quouſq; Jehova, quum vociferatus fuero, non exaudies? quû clamavero ad te violentiam non ſervabis?

3 Quare facis ut videam iniquitatem, & intuear moleſtiam, vaſtitatemque ac violentiam è regione mei? & *quare* eſt litem & jurgium *qui* efferat?

4 Idcirco intermittitur lex, & non procedit unquam jus: quia improbus circumſidet juſtum, idcirco prodit jus perverſum.

5 Reſpicite in gentibus, & intuemini, admiratione abrepti admiramini: nam opus operor diebus veſtris, *quod* non credituri eſtis quum narrabitur.

6 Nam ecce ego excitaturus ſum Chaldæos gentem acerbiſſimam, & feſtinam, ambulaturam per latitudines terræ ad poſſidendum habitacula non ſua jure hæreditario:

7 Formidabilem & terribilem illam, abs qua judicium iſtius & deportatio iſtius prodeant.

8 Nam leviores erunt pardis equi ejus, & acutiores lupis veſpertinis, abundabuntque equites ejus: & equites ejus è longinquo venientes involabunt, ut aquila celer ad eſcam:

9 Illa tota ad violentiam veniet; hauſtu faciei ipſorum Orientem verſus *ſpectante*: ut colligat tamquam arenam captivam turbam.

10 Et ipſe *Rex* regibus illudet, & dominatores riſui *erunt* ei; ipſe omnem munitionem deridebit, & coacervato pulvere capiet eam.

11 Tunc remeante ſpiritu ubi tranſiverit, reatum obibit, *prædicans* hanc vim ſuam Dei ſui *eſſe*.

12 Nonne tu ab æterno es? Jehova Deus meus *eſt* ſanctus meus, non moriemur: Jehova ad judicium diſponis eum, & ô rupes ad corripiendam fundas eum.

13 Purior *es* oculis quam ut aſpicias malum, & intueri moleſtiam non potes: quare intuereris perfidos? ſurdum ageres, dum abſorbet improbus juſtiorem ſe?

14 Et faceres homines velut piſces maris? ut reptile cui non *eſt* dominator?

15 Quotquot ſunt hamo educit, congregat illos plagis ſuis, & recipit eos retijaculo ſuo; idcirco lætatur & exſultat.

16 Idcirco ſacrificat plagis ſuis, & ſuffitû facit reijaculo ſuo; quia per hæc pinguis *eſt* portio ejus, & cibus ejus opimus.

17 An propter hoc educet plagas ſuas, & jugiter occidendo gentes non utetur clementia?

CAPUT II.

Inſolentia Regis Chaldæorum coercebitur.

IN cuſtodia mea ſtanti & cõſiſtenti mihi in munitione; ac ſpeculanti ad videndum quid eloqueretur mihi, & quid reſponſurus eſſem poſt correptionem meam,

2 Reſpondit mihi Jehova dicens, ſcribe viſionem, & *quidem* perſpicue in iſtis tabulis; ut percurrat lecturas eam.

3 Nam adhuc viſio ad conſtitutû tempus *rejecta eſt*, quam eſtabitur ſuo termino, neque fallet: ſi cunctabitur, exſpecta eam; nam omnino eventura eſt, ac non tardabit.

4 Ecce ebullat in quo non eſt rectus animus ipſius: juſtus autem ex fide ſua vivet.

5 Quin etiam cum vino perfidioſus ſit, vir arrogans, neq; maneat in habiticulo; cum dilatet velut ſepulcrum animum ſuum, ſitq; vel ut mors quæ non ſaturatur, & recipiat ad ſe omnes gentes; congregetque ad ſe omnes populos:

6 An non iſti omnes de eo parabolam prolaturi eſſent, & interpretationem cum ænigmatis de eo? & dicturus *ille*, væ multiplicanti non ſua (quouſque tandem?) & numeroſe aggreganti penes ſe denſiſimum lutum?

7 An non repente conſurgent qui mordeant te, & expergiſcentur devexatori te, & eris continenti conculcationi eis?

8 Quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpolituræ ſunt te omnes reliquiæ populorum, propter cædes humanas, & violentiã terræ, urbem, & omnes habitantes in ea.

9 Væ dedito quæſtui malo pro domo ſua; ut diſponat in excelſo nidum ſuum, quo eripiatur è poteſtate mali.

10 Conſilium inivi ſti pudendum domui tuæ; ſcindendi populos multos, & peccaſti *contra* te ipſum:

11 Nam lapis è pariete exclamat, & zodus è ligno teſtificatur iſtud:

12 Væ ædificanti civitatem cædibus, & ſtabilienti urbem iniquitate.

13 An non ecce à Jehova exercituum *eſt*, ut laborent populi pro igne, & nationes pro inanitate fatigentur?

14 Nam impletur terra, cognoſcendo gloriam

gloriam Jehovæ; ut aquæ operiunt alveum maris.

15 Væ potum præbenti proximo suo, adhibenti utrem tuum, & etiam inebrianti; ut intuearis nuditatem eorum.

16 Saturaris ignominia præ gloria, bibe tu quoque & retege præputium: divertet ad te poculum dexteræ Jehovæ, & vomitus ignominiosus ad gloriam tuam.

17 Nam violentia Libani operiet te, & vastitas bestiarum terrefaciens eas; propter cædes humanas & violentiam terræ, urbem, & omnes habitantes in ea.

18 Quid profuerit sculptile, quod sculpserit illud formator illius, fusile & doctor falsi; quod confidat formator figmenti sui ipsi, faciendo idola muta?

19 Væ *illi* qui dicit ligno, expergiscere, evigila, lapidi filetitipse docet, ecce ipsū, continetur *quidem* auro aut argento, sed omnino spiritus nullus *est* in medio ejus.

20 Jehova vero in templo sanctitatis suæ *est*, file à cōspectu ejus, ô universa terra.

CAPUT III.

Carmen propheticum Chabakkuki.

ORatio Chabakkuki Prophetæ: secundum odas mixtas.

2 O Jehova, audiens pronuntiatum tuum timeo; Jehova opus tuum interea temporis conserva, interea temporis notum fac; in commotione *ira* misereri recordare.

3 Deo à meridie veniente, & sancto è monte Paranis summe; operuit cœlum decor ejus, & lux ejus implevit terram:

4 Et splendor tamquam lucis affuit, cornuaque ad latus ipsius ei; ubi absconsio erat roboris ejus.

5 Ante ivit ipsum pestis, & præcessit anthrax ad pedes ejus.

6 Ubi autem constitit, mensus est terram, vidit, & disturbavit gentes, & dissipati sunt *quorum erant* montes æterni, incurvati sunt *quorum erant* colles perpetui: cujus *fuerant* ambulationes perpetuæ.

7 Locum vastitatis vidi *esse* tentoria Æthiopidæ; commota sunt aulæa terræ Midjanis.

8 An contra flumina accensa fuit, Jehova; an contra flumina ira tua? an contra mare furor tuus: quum insideres equis tuis, curribus tuis salvatoribus?

9 Nudus alveus factus est arcu tuo, juramentis tribuum, sermone maxime: flumina dissidisti terræ.

10 Te videntes contremuerunt montes, inundatio aquarum transivit; edens abyssus vocem suam, *in* altum latera sua extulit.

11 Sol, Luna stetit *in* habitatione: ad lucem sagittæ tuæ itarunt, ad splendorem coruscans hasta tua.

12 Indignatione progressurus in terram, ira triturabas gentes.

13 Processisti ad salutem populi tui ad salutem cum uncto tuo; fregisti caput è domo improbi, usque ad collum, nudando fundamentum maxime.

14 Perforasti virgis illius caput pagorum ejus, *quum* procellam excitarent ad dispergendum me; *quum* exsultatio eorum *esset* ac si comesturi fuissent pauperem *latentem* in abscondito.

15 Iter fecisti ad mare equis tuis, *ad* acervum aquarum multarum.

16 Audivi; commotus est venter meus, ad vocem palpitant labia mea, invadit putredo ossa mea, denic; commoveor in loco meo: *audiens* quiescendum esse mihi in die angustiæ, quum ascendit contra populum *hostis* turmatim populaturus eum.

17 Quamvis sicus non effloresceret, & nullus *esset* proventus in vitibus, mentiretur opus olivæ, & agrorum nullus ederet cibū, absciderent *hostis* ab ovili gregem, & nullam *esset* armentum in bubilibus:

18 Ego tamen in Jehova exsultabo, gestiam in Deo salutis meæ.

19 Jehovi Dominus robur meum *est*, qui disponit pedes meos tamquam cervarum & super excelsa mea facit ut incedam: magistro symphoniæ fidium mearum.

TZEPHANJA.

CAPUT I.

Clades imminens Judææ prædicitur.

VErbum Jehovæ quod fuit ad Tzephanjam filium Cuschi, filii Gedaljæ, filii Amarjæ, filii Chizkijæ; temporibus Joschijæ, filii Amonis, Regis Jehudæ.

2 Omnino recepturus sum omnia à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

3 Recepturus sum homines & jumenta, recepturus sum aves cœli, & pisces maris, & ruinas cum ipsis improbis: denique exscindam homines à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

4 Extendens enim manum meam super Jehudam, & super omnes habitatores Jeruschalaimorum; exscindam è loco hoc residuum Bahalis, & nomen atratorum cum ipsis sacerdotibus:

5 Et qui incurvant se super tecta *honorem habentes* exercitui cœlorum; etiam qui incurvantes se jurant per Jehovam, & jurant per Melecum suum:

6 Tum qui retro aguntur à sequendo Jehova, tum qui non quærunt Jehovam, neque requirunt ipsum.

7 Sile à conspectu Domini Jehovi, propinqua enim *est* dies Jehovæ, nam apparavit Jehova mactanda animalia, præparavit invitatos suos.

8 Erit autem die mactationis Jehovæ, ut animadvertam in ipsos principes, & in filios Regis, & in omnes qui induuntur indumento alienigenarum:

9 Et animadvertam in omnem qui insilit in limen die illa; qui implent domum dominorum suorum violentia & dolo:

10 Eritq; die illa dictum Jehovæ, vox clamoris

clamoris à porta piscium, & ejulatus à parte secunda, & confractio magna ab ipsis collibus.

11 Ejulate habitatores cavi: nam succidetur totus populus mercaturam faciens, exscindentur omnes argentarii.

12 Eritq; tempore illo, scrutante me Jeruschalaima lucernis; ut animadvertam in istos homines qui concreti sunt cum fæcibus suis, dicentes cum animo suo, non benefacit Jehova, neque malefacit.

13 Erunt enim facultates eorū direptioni & domus eorum desolationi: ædificant quidē domos, sed non inhabitabunt, plantantq; vineas, sed non bibēt vinum earum.

14 Propinqua *est* dies Jehovæ maxima, propinqua & festina valde; sonus diei Jehovæ, amare clamaturo ibi robusto:

15 Dies furoris, dies illa; dies angustiæ & oppressionis; dies vastitatis & quidem vastissimæ, dies tenebrarum & obscuritatis, dies nubis & caliginis:

16 Dies buccinæ & clangoris; contra civitates munitas, & contra angulos altissimos:

17 Quæ angustiis afficiā homines, ut ambulent tamquam cæci; quia Jehovæ peccaverunt: & effundetur sanguis eorum velut pulvis, & caro eorum velut stercora.

18 Neq; argentum eorum, neque aurum eorum poterit eripere eos die furoris Jehovæ, quum igne zeli ipsius consumētur tota hæc terra: nam consummationem utique acceleratam confecturus est cum omnibus habitatoribus hujus terræ.

CAPUT II.

Clades imminens gentibus prædicitur.

EXcutite vos, iterumque excutite; ô gens, vacua desiderio:

2 Quum nondum exsequitur decretum, *quasi* nōdum ut glumæ transit dies, quum nōdum invadit vos æstus iræ Jehovæ, quū nondum invadit vos dies iræ Jehovæ.

3 Quærite Jehovam omnes mansueti terræ, qui jus ejus operantur: quærite justitiam, quærite mansuetudinem, fortasse abscondemini die iræ Jehovæ.

4 Nam Hazza derelicta erit & Aschkelon desolationi: Aschdodum in ipso meridie depellent, & Hekron exstirpabitur.

5 Væ habitatoribus tractus maritimi, genti Cerethæorum: verbum Jehovæ contra vos est, Cenahanæa terra Pelischthæorum, me ita perditurum esse te ut nullus *sit* habitator.

6 Eritque tractus maritimus *pro* caulis, fossuris pastorum, & septis gregum.

7 Et erit tractus pro residuo domus Jehudæ, *ut* apud eos pascant: in domibus Aschkelonis vespere accubabunt, quum reviserit eos Jehova Deus ipsorum, & reduxerit captivam turbam ipsorum.

8 Audivi opprobrium Moabitarum, & convitia Hammonitarum; quibus *probris* affecerint populum meum, ut ampliaverint *illud* per terminum illorum.

9 Idcirco ut vivo ego, dictum Jehovæ exercituum, Dei Jisraelis, Moab tanquam Sedom erit, & Hammonitæ ut Hamora, locus derelictus urticæ, & fodinæ salis, ac desolationis *locus* usque in seculum; reliquiæ populi mei diripiēt eos, & reliquum gentis meæ possidebunt eos.

10 Hoc eis *erit* pro fastu eorum; quia probris affecerunt, & ampliarunt *ea* per populum Jehovæ exercituum.

11 Terribilis *erit* Jehova in eis, quum emaciabit omnes deos terræ; & incurvabunt se *honorem habentes* ei quisque è loco suo, omnes regiones gentium:

12 Etiam vos Æthiopes confossis gladio meo istis.

13 Nam extendet manum suam versus Aquilonem, ut perdat Assyriam; disponetq; Nineven desolationi, siccam ut desertum:

14 Et accubabunt in ea greges, omnes bestiæ gentium, tum platea, tum anataria, in malogranatis ejus pernoctabunt: vox cantabit in fenestra, desolatio in postē, quum opus cedrinum ejus nudaverit.

15 Hujusmodi *erit* civitas illa exsultabunda, quæ residet secure, quæ dicit cum animo suo, ego *sum*, & præter me nulla *est* amplius: quomodo est desolationi? cubile bestiis è *dicens* quisquis transibit per eam sibilabit, agitabit manum suam.

CAPUT III.

Corruptela morum Jeruschalaimorum describitur, & vocatio Gentium promittitur.

VÆ ingluviei, & contaminatæ; civitati huic opprimenti.

2 Non auscultat voci, non accipit disciplinam; Jehovæ non confidit, ad Deum suum non appropinquat.

3 Principes ejus in medio ejus *sunt* leones rugientes: judices ejus lupi vespertini, *qui* non rodunt ossa in matutinum usque.

4 Prophetæ ejus rapidi, viri perfidiosissimi; Sacerdotes ejus prophanant rem sanctam, vim faciunt legi.

5 Jehova justus in medio ejus, non facit iniquitatem; unoquoq; mane jus suum edit in lucem, non deest, sed nescit iniquus erubescere.

6 Exscidi gentes, desolatæ sunt extremitates earum, destruxi vicos earum adeo ut nullus transiret: ita sunt exinanitæ civitates earum, ut non *sit* quisquam, ut nullus *sit* habitator.

7 Dicebam, utique timebis me, accipies disciplinam, ut non exscinderetur habitaculum ejus, quibuscumque animadverterem in eam: verumtamen inde à diluculo corruperunt omnes actiones suas.

8 Idcirco præstolamini me, dictum Jehovæ, in diem quo surrecturus sum ad prædam; nam jus meum *est* ut recipiam gentes, ut congregem regna, ut effundam super illas indignationem meam, totam æstum iræ meæ, quum igne zeli mei absumta fuerit tota hæc terra.

9 Tunc enim mutabo in populis labium pu-

ni purum *ſit*, quo invocent omnes nomen Jehovæ, colendo eum humero uno.

10 *E* tranſfluvialibus *parvibus* Æthiopiæ ſupplices mei, filia diſperſorum meorum afferent munus meum.

11 Tempore illo non erubeſces ab omnibus actionibus tuis, quibus defeceris à me: nam tunc amovero è medio tui exſultantes de faſtu tuo, ut non pergas efferre te amplius in monte ſanctitatis meæ;

12 Reliquero autem in medio tui populum pauperem, tenuemque; qui ſe recipient ad nomen Jehovæ.

13 Reliquiæ Iſraelis non facient iniquitatem, neque loquentur mendacium, neque invenietur in ore earum lingua doloſa, ſed ipſi paſcentur & recubabunt, nemine perterrente.

14 Cane filia Tzijonis, clangite Iſraelitæ; lætare & exſulta ex toto animo, filia Jeruſchalaimorum,

15 Amoviſſe Jehovam judicia tua; expediviſſe inimicos tuos: regem Iſraelis Jehovam *eſſe* in medio tui, fore ut non timeas malum amplius.

16 Die illa dicetur urbi Jeruſchalaimorum, ne timeto; Tzijoni, ne remittuntor manus tuæ.

17 Jehova Deus tuus in medio tui potens ſervaturus eſt; gaviſurus de te lætitia, conquieturus in amore ſuo, exſultaturus de te cantu, *dicens*,

18 Mœſtos propter conventum recipiam *qui* ex te ſunt; *mœſtos propter* onus impoſitum ei, *propter* opprobrium.

19 Ecce me conficiente cum omnibus affligentibus te, tempore illo, ſimul ſervabo claudicantem, & depulſam congregabo, diſponamque eis laudem & nomen in tota terra, quod illos pudeat.

20 Tempore illo adducam vos, *quo* inquã tempore cõgregavero vos: nam diſpoſiturus ſum vobis nomẽ & laudẽ in omnibus populis terræ, me reducente captivas turbas veſtras in oculis veſtris, ait Jehova.

CHAGGAI.

CAPUT I.

Increpantur Judæi quod magis ſua curent, quam quæ Dei ſunt.

ANno ſecundo Darii Regis, menſe ſexto, die primo menſis, fuit verbum Jehovæ per Chaggaium Prophetam ad Zerubbabelem Schealthielis ducem Jehudæ, & ad Jehoſchuham filium Jehotzadaki Sacerdotem maximum dicendo;

2 Sic edixit Jehova exercituum ut dicã, populus hic dicunt non adveniſſe tempus, tempus quo domus Jehovæ ædificetur.

3 Fuit itaque verbum Jehovæ per Chaggaium Prophetam, dicendo,

4 An tempus *eſt* vobis, *heus* vos, deſidendi in domibus veſtris contabulatis ſquam domus hæc vaſta *eſt*?

5 Quapropter nunc ſic ait Jehova exercituum, adhibete animum veſtrum ad vias veſtras.

6 Seritis multum, & infertis parum; comeditis, minime vero ad ſaturitatem; bibitis, ſed minime affatim; induimini, ſed nemo *ita* ut ſit calor ipſi: & qui mercedem reportat ſibi, mercedem reportat in loculum pertuſum.

7 Sic ait Jehova exercituum, adhibete animum ad vias veſtras.

8 Aſcendite in iſtum montem, & afferentes ligna ædificate domũ hanc, ut acceptũ habens illud glorificem me, ait Jehova.

9 Spectatis ad multa, ſed ecce ad pauca *perventis*, & *quod* infertis domum eſſio illud; quamobrem? dictum Jehovæ exercituum, propterea quod domus mea eſt vaſta, & vos excurritis quiſque pro domo ſua.

10 Idcirco contra vos, cohibentur cœli à rore, & terra cohibetur frumento ſuo.

11 Me advocante ſiccitatem ſuper hanc terram, & ſuper hos montes, & ſuper frumentum, & ſuper muſtum, & ſuper oleum, & ſuper id quod prolatura eſſet hæc terra: etiam ſuper homines, & ſuper jumenta, denique ſuper omnem laborem manuum:

12 Auſcultavit autem Zerubbabel filius Schalthielis, & Jehoſchuah filius Jehotzadaki ſacerdos maximus, & totæ reliquiæ populi voci Jehovæ Dei ſui, & verbis Chaggaii Prophetæ, quum miſiſſet eum Jehova Deus ipſorum: timueruntque populus à facie Jehovæ.

13 Tunc loquutus eſt Chaggai legatus Jehovæ ex legatione Jehovæ populo, dicendo; Ego vobiſcum *ſum*, dictũ Jehovæ:

14 Concitavitq; Jehova ſpiritum Zerubbabelis filii Schalthielis ducis Jehudæ, & ſpiritum Jehoſchuhæ filii Jehotzadaki ſacerdotis maximi, & ſpiritum reliquiarum totius populi, ut venientes facerent opus in domo Jehovæ exercituum Dei ſui:

Copul 2.

15 Die vigeſimo quarto menſis, ſexto *menſe*, anno ſecundo Darii Regis.

CAPUT II.

Magnificentia templi ſecundo reſtaurati.

MEnſe ſeptimo, vigeſimo primo die menſis, fuit verbum Jehovæ per Chaggaium Prophetam edicendo,

2 Alloquere jam Zerubbabelem filium Schalthielis ducem Jehudæ, & Jehoſchuham filium Jehotzadaki ſacerdotem maximum, & reliquias populi, dicendo,

3 Quis inter vos *ſit* reliquus, qui viderit domum iſtam in gloria ipius priore? etſi qualem vos videtis eam nunc, nonne ad illam tamquam nihil *eſt* in oculis veſtris?

4 Attamen nunc confirmare Zerubbabel, dictum Jehovæ, & confirmare Jehoſchuah fili Jehotzadaki Sacerdos maxime, & confirmare univerſe populo hujus terræ, dictum Jehovæ, & perficiretſum enim vobiſcum, dictum Jehovæ exercituum,

5 Cum

5 Cum VERBO, quo pepigeram vobiscum exeuntibus vobis ex Ægypto, & spiritu meo stante in vobis: ne timeatis.

6 Sic enim ait Jehova exercituum, adhuc semel parum illud est: & commoturus ego cœlos, & terram, & mare, & ficcum:

7 Et commoturus sum omnes gentes, ut veniant desiderati omnium gentium; & impleturus domum hanc gloria, ait Jehova exercituum.

8 Meum *est* argentum, & meum *est* aurum; dictum Jehovæ exercituum.

9 Major futura est gloria domus hujus posterioris quam illius prioris, ait Jehova exercituum; nam in loco hoc disponam pacem, dictum Jehovæ exercituum.

10 Vigesimo quarto *die* noni *mensis* anno secundo Darii, fuit verbum Jehovæ per Chaggaium Prophetam, dicendo,

11 Sic ait Jehova exercituum, interroga jam Sacerdotes *de* lege, dicendo;

12 En, tulerit aliquis carnem sanctam in ala vestis suæ, vel tetigerit ala sua panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut ullum cibum, an sanctificabitur? cui respõdentes Sacerdotes dixerunt, non.

13 Deinde dixit Chaggai, si tetigerit immundus *ex* cadavere quicquam istorum, an immundum erit? cui respondentes Sacerdotes dixerunt, immundum erit.

14 Respondens itaque Chaggai dixit, ita populus iste, & ita gens ista coram me *fuit*, dictum Jehovæ, & ita totum opus manuum istorum: imo quod obtulerunt ibi, immundum fuit.

15 Nunc enim adhibete jam animum vestrum ab hoc die ad eos qui præcesserunt; ex quo nondum impositus fuit lapis lapidi in templo Jehovæ.

16 Ex quo fuit *dies* illi, si *quis* venit ad acervum vicenûm *modiorum*, est denûm; si venit ad lacum ut exhauriat quinquagenas *mensuras* torcularis, vicenarum est.

17 Percussi vos uredine, & rubigine, ac grandine, totum opus manuum vestrarum; & nullus apud vos ad me *venit*, dictum Jehovæ.

18 Adhibete jam animum vestrum à die hoc ad eos qui præcesserunt: à die vigesimo quarto *mensis* noni, inde à die quo fundatum fuerat templum Jehovæ, adhibete animum vestrum.

19 An adhuc semẽ granarii, adeoq; vitis, & ficus, & malus punica, & olea non protulit? ab hoc ipso die benedicturus sum.

20 Deinde fuit verbum Jehovæ secundo ad Chaggaium, vigesimo quarto *die* mensis, dicendo,

21 Alloquere Zerubbabelem ducem Jehudæ, dicendo; ego commoturus sum cœlos & terram,

22 Et subversurus sum solium regnorũ, ac perditurus firmitatẽ regnorum ipsarum gentium, subversurus, inquam, currum & sessores ejus, ruentibus equis & sessoribus eorum unoquoq; per gladium fratris sui.

23 Die illo, dictum Jehovæ exercituum, assumam te Zerubbabel fili Schalthielis serve mi, dictum Jehovæ, ponamq; te ut annulum signatorium; quia te elegi, dictum Jehovæ exercituum.

ZECARJA.

CAPUT I.

Zelus Christi super Jerusalaima.

MEnse octavo, anno secundo Darii, fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam filium Berecjæ filii Hiddonis Prophetã, dicendo,

2 Efferbuit Jehova contra patres vestros, fervente ira:

3 Quamobrem edices istis, sic ait Jehova exercituum; revertimini ad me, dictum Jehovæ exercituum, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum.

4 Ne sitis similes majoribus vestris quibus proclamaverant Prophetæ priores, dicendo, sic ait Jehova exercituum, revertimini jam à viis vestris pessimis & ab actionibus vestris pessimis: non enim auscultarunt, neque attenderunt ad me, dictum Jehovæ.

5 Majores vestri ubinam sunt? & prophetæ ipsi? an in seculum vivunt?

6 Verumtamẽ verba mea & statuta mea quæ præceperam servis meis prophetis, nonne assequta sunt majores vestros? adeo ut reversi dixerint, quemadmodum cogitaverat Jehova exercituum facere nobis secundum vias nostras & secundum actiones nostras, ita egit nobiscum.

7 Die vigesimo quarto undecimi mensis, is *est* mensis Schebat, anno secundo Darii; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam filium Berecjæ filii Hiddonis Prophetam quod diceret:

8 Vidi nocte, quod ecce vir insidebat equo rufo, & stabat inter myrtos quæ *erant* in profundo: postea vero equos rufos, balios, & albos.

9 Quumque dicerem quid *sibi volunt* isti, Domine mi? dixit mihi angelus ille qui alloquutus est me, ego ostendam tibi quid *sibi velint* isti.

10 Tunc respondens vir ille qui stabat inter myrtos, dixit: hi *sunt* quos misit Jehova ad perambulandum terram.

11 Et respondentes angelo Jehovæ stanti inter myrtos, dixerant, perambulavimus terram, & ecce tota terra desidet, & tranquilla *est*.

12 Tunc loquutus angelus Jehovæ dixit; ô Jehova exercituum, quousque tu non miserturus es Jerusalaimorum, & civitatum Jehudæ, *in* quas indignatus es jam septuaginta annis?

13 Respondit autem Jehova exercituum angelo illi qui alloquebatur me, verba bona, verba consolatoria.

14 Quamobrem edixit mihi angelus qui alloquebatur

alloquebatur me, proclama dicendo, sic ait Jehova exercituum, zelo prosequor Jerusalaima & Tzijonem, zelo maximo.

15 Fervore enim maximo ferveo contra gentes istas tranquillas: quia me efferuescente paululum, ipsæ adjutrices fuerunt in malum.

16 Idcirco sic ait Jehova, reversus sum ad urbem Jerusalaimorũ misericordia, domus mea ædificabitur in ea, dictum Jehovæ exercituum; & regula extendetur super Jerusalaima.

17 Amplius proclama dicendo, sic ait Jehova exercituum, adhuc dispergentur civitates meæ præ bono, cõsolante Jehova adhuc Tzijonem, & eligente adhuc Jerusalaima.

CAPUT II.

Vocatio gentium prædicitur.

ET sublatis oculis meis vidi, ecce autem quatuor cornua.

2 Dicente autem illi angelo qui alloquebatur me, quid *sunt* ista? dixit mihi, ista *sunt* illa cornua quæ sparserunt Jehudam, Jisraelem, & Jerusalaima.

3 Deinde ostendit mihi Jehova quatuor fabros.

4 Et quum dicerem, quid isti veniunt facturi? eloquutus est dicendo, illa cornua quæ sparserant Jehudã, adeo ut quisquam non extulerit caput suum, jam venerunt isti ad deterrendũ illa, ad dejiciendum cornua gentiũ, quæ sustulerant cornu in terram Jehudæ ad spargẽdum eam. *Caput* 2.

5 Iterum sublatis oculis meis videns, quod ecce virum, & in manu ejus funiculum mensorium;

6 Dixi, quo vadis? qui dixit mihi, ad mensurandum Jerusalaima; ut videant quanta *sit futura* latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

7 Ecce autem angelo illo qui alloquebatur me procedente; angelus alter processit obviam ipsi:

8 Cui edixit, curre, alloquere puerum istum, dicendo, *per* pagos habitabunt *cives urbis* Jerusalaimorum præ multitudine hominũ & jumentorum *versantium* in ea:

9 Et ego ero ei, dictum Jehovæ, murus igneus circumquaque, & gloriæ ero in medio ejus.

10 Heus heus, jam fugite è terra Aquilonis, dictum Jehovæ; quum expanderim vos quam late patent quatuor venti cœlorum, dictum Jehovæ.

11 Heus Tzijon; libera te; quæ desides apud filiam Babyloniæ.

12 Nam, sic ait Jehova exercituum; *qui* post *indictam* gloriam, misit me cõtra gentes istas quæ deprædatæ sunt vos: quia qui tangit vos, tangit pupillã oculi ipsius:

13 Nam, ecce ego agitaturus sum manum meam contra illas, & erunt prædæ servis suis: ita agnoscetis Jehovam exercituum misisse me.

14 Cane & lætare filia Tzijonis, quia ecce venturus sum & habitaturus in medio tui, dictum Jehovæ:

15 Et adjungentes se gentes multæ Jehovæ die illo, erunt mihi populus: & habitante in medio tui me, agnosces Jehovam exercituum mittere me ad te.

16 Tum possidebit Jehova Jehudam portionem suam in terra sancta; & eliget rursus Jeruschalaima.

17 Sile, universa caro à facie Jehovæ; quum excitatus fuerit ex habitaculo sanctitatis suæ.

CAPUT III.

Justificatio peccatoris in persona Jehoschua adumbratur.

POstea ostendit mihi Jehoschuham Sacerdotem maximum stantem coram angelo Jehovæ: & Satanam stantem ad dexteram ejus, ut adversaretur ei.

2 Dicebat autem Jehova Satanæ, increpet Jehova te, ô Satan, increpet, inquam, te Jehova, qui eligit Jeruschalaima: nonne hic *est* titio ereptus ex igne?

3 Jeschuah autẽ *quum* esset indutus vestibus sordidis, & staret corã ipso angelo:

4 Respondens *angelus* alloquutus est eos qui stabant coram se, edicendo, amovete vestes istas sordidas ab eo, & dixit ei, vide, transtuli à te iniquitatem tuam, ut induam te mutatis vestibus;

5 Ideoq; dico, imponunto cidarim mundam capiti ejus: imposuerunt itaq; illi cidarim mundam capiti ejus, & induerunt eum vestibus, angelo Jehovæ adstante.

6 Tum contestatus est angelus Jehovæ Jehoschuham, dicendo,

7 Sic ait Jehova exercituum, si in viis meis ambulabis, & si observationẽ meam observabis, & tu cum jus dices domui meæ, tum etiam observabis atria mea: utique disponam tibi qui ambulent inter adstantes istos.

8 Audi jam Jehoschuah Sacerdos maxime, tu & amici tui qui sedent coram te, quandoquidem ostento sunt: ecce ego adducturus sum servum meum, GERMEN.

9 Nam ecce lapis ille *est* quem pono coram Jehoschuha, apponens lapidi unico septem oculos: ecce ego sculpturus sum sculpturam ejus, dictum Jehovæ exercituum, & amoturus iniquitatem terræ istius die uno.

10 Die illo, dictum Jehovæ exercituum, vocabitis quilque amicum suum, sub vitem & sub ficum.

CAPUT IV.

Zerubbabel typus Christi.

DEinde reversus angelus ille qui alloquebatur me, excitavit me ut virum qui excitatur à somno suo:

2 Dixitque mihi, quid tu vides? cui dixi, video quod ecce lychnuchus aureus totus, cujus lecythus supra summitatem ejus *est* & septem lucernæ ejus in eo, septemque infundibula septem illis lucernis quæ *sunt* in summitate illius:

3 Et

3 Et duæ oleæ ad illum, una à dextera lecythi, & altera ad ſiniſtram ejus.

4 Quumque reſpondiſſem, loquutus ſum ad angelum qui alloquebatur me dicendo, quid iſta *filii volunt*, domine mi?

5 Reſpondens autem angelus qui alloquebatur me, dixit mihi, an neſcis quid ſibi *velint* iſta? cui dixi, non Domine mi.

6 Reſpondens itaque alloquutus eſt me, dicendo, hoc *eſt* verbum Jehovæ ad Zerubbabelem, dicendo: non virtute neq; vi, ſed ſpiritu meo, ait Jehova exercituum.

7 Quis es, ô mons magne, coram Zerubbabele? in planitiem *es*: nam proferet lapidem ſummum; *cum* fragoſis acclamationibus, gratia gratia ei.

8 Fuit enim verbum Jehovæ ad me, dicendo,

9 Manus Zerubbabelis fundaverunt domum iſtã, & manus ejus perfecturæ ſunt, ut agnoſcas Jehovam exercituum miſiſſe me ad vos.

10 Nam quis ſpreverit diem parvorum *operum*? nam lætantur aſpicientes ad lapidem illum perpendiculum in manu Zerubbabelis ſeptem iſti, oculi *inquam* Jehovæ, ipſi peragrantes terram?

11 Amplius reſpondens dixi ei; quid *ſibi volunt* duæ oleæ iſtæ, ad dexteram lychnuchi, & ad ſiniſtram ipſius?

12 Et reſpondens denuo dixi ei; quid duæ baccæ olivarum, quæ *ſunt* in ſpatio duorum tuborum auri effundentium ex ſe aureum liquorem?

13 Qui quum alloquutus eſſet me, dicendo, an neſcis quid *ſibi velint* illa? dixi, non Domine mi.

14 Itaque dixit, hæ *ſunt* duæ oleoſæ, quæ permanent apud Dominum totius terræ.

CAPUT V.

Imago falſæ doctrinæ.

DEinde rurſus attollens oculos meos vidi quod ecce volumen volabat.

2 Quumq; diceret mihi, quid tu vides? dixi, video volumen volans, longitudine viginti cubitorum, & latitudine decem cubitorum.

3 Tum dixit mihi, hæc exſecratio proceſſura in ſuperficiem totius terræ, quia quiſquis furatur ex hoc *populo*, ut illa, ſe innocentem aſſerit; & quiſquis jurat ex hoc *populo*, ut illa, ſe innocentem aſſerit.

4 Hanc profero, dictum Jehovæ exercituum, ut invadat domum furis, & domum jurantis per nomen meum falſo: commoranſq; in domo ejus conſumat eam, & ligna ejus, ac lapides ejus.

5 Poſtea progreſſus angelus qui alloquebatur me, dixit mihi, attolle jam oculos tuos, & vide quid *ſit* hoc quod procedit.

6 Dicenti autem mihi, quid eſt? dixit, eſt Epha quæ progreditur, dixitque, hic *eſt* oculus ipſorum in tota hac terra.

7 Ecce autem maſſam plumbi allatum eam ea, mulierem unam quæ ſedit in medio illius Ephæ.

8 Dixitq; *ille*, hæc *eſt* ipſa improbitas; quum projiceret eam in medium Ephæ projectq; maſſam illam plumbi in os ipſius *Ephæ*.

9 Tum attollens oculos meos vidi, quod ecce duæ mulieres prodibant habentes ventum in alis ſuis; quibus *erant* alæ ſimiles alis ciconiæ; efferebantque Epham illam inter terram & cœlum.

10 Me autem dicente illi angelo qui alloquebatur me; quo iſtæ deferunt Epham hanc?

11 Dixit mihi, ut ædificet ſibi domum in terra Schinharis; ubi ſtabiliatur & collocetur in baſi ſua.

CAPUT VI.

Angeli boni defenſores eccleſiæ.

DEinde rurſus attollens oculos meos vidi, quod ecce quatuor currus prodibant è medio duorum montium; qui montes *erant* montes chalybei.

2 In curru primo equi rufi *erant*, & in curru ſecundo equi nigri:

3 In curru autem tertio equi albi; & in curru quarto equi grandine guttati, confirmati.

4 Itaque proloquens dixi angelo qui alloquebatur me, quid *ſibi* hæc *volunt*, Domine mi?

5 Et reſpondens angelus dixit mihi, hi quatuor *ſunt* venti cœlorum procedentes inde ubi conſtiterant, apud dominatorem totius terræ.

6 Qui ſunt in illo *curru*, & equi illi nigri egrediuntur in terram Aquilonalem, & albi illi egrediuntur poſt eos, grandine vero guttati egrediuntur in terram Meridianam.

7 Confirmati itaq; illi egreſſi quærebant eundo ut obambularent terram hanc; quapropter edixit, ite, obambulate terram hanc: ſic obambularunt *equæ* terram.

8 Et accerſens me alloquutus eſt me, dicendo, vide, hi qui egreſſi ſunt in terram Aquilonalem, tranquillârunt ſpiritum meum in terra Aquilonali.

9 Tum fuit verbum Jehovæ, edicendo mihi,

10 Accipe à deportatis, à Cheldajo, & à Tobija, & à Jedahja; veniens tu die eodem, veniens inquam *in* domum Joſchijæ filii Tzephanjæ, qui veniunt à Babylonia:

11 Et accipiens argentum & aurum facies coronas; ac impones capiti Jehoſchuæ filii Jehotzadaki, Sacerdotis maximi:

12 Quem alloquêris, dicendo, ſic ait Jehova exercituum, dicendo; ecce virum, cujus nomen *eſt* GERMEN, qui è loco ſuo germinabit, & ædificabit templum Jehovæ.

13 Is enim ædificaturus eſt templum Jehovæ, idemque reportaturus decorem, & ſeſſurus ac dominaturus in ſolio ſuo: eritque Sacerdos in ſolio ſuo, & conſilium pacis erit inter utroſque.

14 Quamobrem

14 Quamobrem illarum coronarum quæque *esto*; pro Chelemo & pro Tobija, & pro Jedahja, & pro Chene filio Tzephanjæ, in memoriale, in templo Jehovæ.

15 Nam longinqui advenient & ædificabunt in templo Jehovæ, ita cognoscetis Jehovam exercituum misisse me ad vos: atq; *hoc quidem* futurum est, quum omnino auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunium Deo acceptum.

POstea fuit anno quarto Darii Regis; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, quarto *die* mensis noni, Cisleo *mense*.

2 Quum misisset *populus in* domum Dei Scharetzerum & Regem Melecum, & viros suos; ad deprecandum faciem Jehovæ,

3 *Et* alloquendum Sacerdotes qui aderant domui Jehovæ exercituum & Prophetas, dicendo; an fleturus sum mense quinto separando me, quemadmodum feci jam aliquot annis?

4 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, edicendo mihi,

5 Alloquere totum populum hujus terræ, & Sacerdotes, dicendo; quum jejunatis & plangitis quinto & septimo *mense*, ut illis septuaginta annis, an ullo pacto mihi, mihi inquam jejunatis?

6 Et quum comeditis, aut quum bibitis; nonne vos comeditis & vos bibitis *vobis*?

7 Nonne *facturi fuistis* secundum verba illa quæ proclamavit Jehova per prophetas priores, quum esset urbs Jeruschalaimorũ desides, & tranquilla, & civitates circumstantes eam; quum australem locum & humilem regionẽ *populus* inhabitaret?

8 Fuitque verbum Jehovæ ad Zecarjam, ut diceret:

9 Sic loquutus fuerat Jehova exercituum, edicendo; jus veritatis dicite, benignitatemque & misericordiam exercete alter in alterum:

10 Viduamq; aut pupillum peregrinum, aut pauperẽ ne opprimitote: & malum alter alterius ne cogitate cum animo vestro:

11 Sed renuerunt attendere, & præbuerunt humerum refractarium; aureisque suas aggravarunt ne audirent:

12 Et cor suum disposuerunt *ut* lapidem perdiuturnum, ne audiret legem ipsam & verba quæ mittebat Jehova exercituum spiritu suo *dicenda* per Prophetas illos priores: unde fuit fervor *iræ* magnus à Jehova exercituum.

13 Fuit enim quemadmodum clamantẽ ipsum non audiverant; ut ita clamantes ipsos non audirem, ait Jehova exercituum:

14 Sed turbine dissicerem eos in omnes gentes quas non noverant, & terra hæc desolaretur post eos, destituta transeunte & redeunte: ita disposuerunt terram desiderabilem in desolationem.

CAPUT VIII.

Ira Dei placabilis.

DEinde fuit verbum Jehovæ exercituum, dicendo,

2 Sic ait Jehova exercituum, Zelotypus fui Tzijonis zelotypia magna, & excandescentia magna zelotypus fui ipsius.

3 Sic ait Jehova, reversus sum ad Tzijonem, & habito in medio Jeruschalaimorum; ut vocetur urbs Jeruschalaimórum civitas veritatis & mons Jehovæ exercituum mons sanctitatis.

4 Sic ait Jehova exercituum, adhuc sedebunt senes & anus in plateis Jeruschalaimorum; habens quisq; scipionem suum in manu sua præ multitudine dierum:

5 Et plateæ civitatis replebuntur pueris & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Sic ait Jehova exercituum, quia mirabile est in oculis reliquiarum populi hujus diebus his, *num* etiã in oculis meis mirabile esset? dictum Jehovæ exercituum.

7 Sic ait Jehova exercituum, ecce ego servaturus sum populum meum, è terra Orientis; & è terra occasus solis.

8 Et reducturus eos ut habitent Jeruschalaimis; eruntque mihi populus, & ego ero ejis Deus in veritate & justitia.

9 Sic ait Jehova exercituum; confirmantor manus vestræ, qui audistis diebus his verba ista, ex ore Prophetarum ipsorum, *ex* quo die fundata est domus Jehovæ exercituum, templum ædificandum fuisse.

10 Nam ante dies hos merces hominis non efficiebatur, & merces jumenti nulla erat, & exeunti ac egredienti nulla *erat* pax ab hoste, sed committebam omnes homines unum cum altero.

11 Nunc vero non *sum* ut diebus illis prioribus ego, reliquiis populi hujus, dictum Jehovæ exercituum.

12 Nam sementis pacis *est*, vitis edit fructum suum; & terra edit proventum suum, cœlique edunt rorem suum; deniq; facio ut possideant reliquiæ populi hujus omnia ista.

13 Eritque *ut* quemadmodum fuistis maledictioni in gentibus, ô domus Jehudæ, & domus Jisraelis, ita servem vos & sitis benedictioni: ne timetote, confirmantor manus vestræ.

14 Sic enim ait Jehova exercituum: quemadmodum cogitaveram malo afficere vos, quum fervefecissent me patres vestri, ait Jehova exercituum; neq; pœnituit me:

15 Ita conversus cogito diebus his bono afficere Jeruschalaima & domum Jehudæ; ne timetote.

16 Hæ *sunt* res quas facturi estis: loquimini veritatem alter cum altero, veritatis & pacis jus discite in portis vestris:

17 Et alter malum alterius ne cogitetis cum animo vestro, & juramentum falsum ne ametis: nam omnia hæc *sunt* quæ odi, dictum Jehovæ.

18 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, dicendo mihi,

19 Sic ait Jehova exercituum, jejunium quarti *mensis*, & jejunium quinti, & jejunium septimi, jejuniumq; decimi futurum

est domui Jehudæ gaudio, & lætitiæ, & in solennitates hilares: sed veritatem & pacem amate.

20 Sic ait Jehova exercituum; adhuc *erit* quum venient populi, & habitatores civitatum multarum:

21 Et adibunt habitatores unius alteram, dicendo, eamus indesinenter ad deprecandum faciem Jehovæ, & ad quærendum Jehovam exercituum; eam ego quoq;

22 Ita venient populi multi, & gentes numerosæ, ad quærendum Jehovam exercituum Jeruschalaimis; & ad deprecandum faciem Jehovæ.

23 Sic ait Jehova exercituum; *erit* diebus illis, quum prehendent decem homines ex omnibus linguis gentium; prehendunt inquam alam viri Jehudæi, dicendo, iturі sumus vobiscum, quia audimus Deum *esse* vobiscum.

CAPUT IX.

Christus rex equitans in asino.

PRophetia onerosa *est* verbi Jehovæ in terram circumstantem te, & Damascus requies *erit* illius: quia Jehovæ est oculus *spectator* hominum, ut omnium tribuum Jisraelis.

2 Quin etiam Chamatham terminabit illa; Tyrum & Tzidonem, quamvis sapiens sit valde,

3 Et ædificaverit Tyrus munitionē sibi; congregaverit; argentū quasi pulverem, & effossum *aurum* quasi lutum platearum.

4 Ecce Dominus expellet eam, & percutiens *detrabit* in mare præmunitionem ejus, & ipsa igne absumetur.

5 Videns Aschkelon timebit, & Hazza dolebit quoque valde; etiam Hekron, quod pudefecerit *ipsam* exspectatio sua: peribitque Rex è Hazza, & Aschkelon non permanebit:

6 Et habitabit nothus Aschdodi, denique excindam fastum Pelischthæorum.

7 Quumque amovero cædes cujusque ab ore ipsius, & detestationes ejus è deutibus ejus, relinquetur etiam ipse Deo nostro; ut sit tamquam dux in Jehuda, & Hekron ut Jebusæus:

8 Et castra habebo ad domum meam propter exercitum, propter transeuntes, & propter redeuntes, ut non pervadat eos amplius exactor: quia jam visum est mihi in oculis meis.

9 Exsulta valde filia Tzijonis, clange filia Jeruschalaimorum, ecce Rex tuus adveniet tibi, justus & salute præditus est; pauper, & insidens asino; idque pullo nato asinabus.

10 Nam excindam currus ex Ephrajimo, & equos è Jeruschalaimis, excindetur etiam arcus bellicus, pacemque eloquetur gentibus; & dominatus ejus à mari uno ad alterum, & à flumine usque ad fines terræ *protendetur*.

11 Tu autem infecta sanguine fœderis tui, emisi vinctos tuos è cisterna; in qua *lix sunt* aquæ;

12 Revertimini ad munitionem, vincti sperantes: tum illo die, *quod* indico duplum: restituam tibi:

13 Quum tetendero mihi Jehudam, arcum implevero Ephrajimo, & excitavero filios tuos, ô Tzijon, contra filios tuos, ô Javan, disponens te tamquam gladium potentis.

14 Nam Jehova contra hos conspicuus erit prodeunte velut fulgure sagitta ejus: & Dominus Jehovi buccina clanget, & progredietur procellis meridianis.

15 Jehova exercituum proteget illos; ut comedant, postquam subegerint lapides funda, & bibant strepentes quasi vino; implebunteque tum craterа, tum angulos altaris.

16 Deniq; servabit eos Jehova Deus ipsorum die illa, tamquam gregem populi sui; quum lapides coronarii pro vexillis erunt in terra illius.

17 Nam quantum *erit* bonum ejus? & quanta pulcritudo ejus? frumentum juvenes, & mustum facundas faciet virgines.

CAPUT X.

Progressus Evangelij.

PEtite à Jehova pluviam tempore serotinæ, Jehova efficiente nimbos, & pluviam imbriferam est editurus eis, eique herbam in agro suo.

2 Nam imagines loquuntur vanitatem & divini vident falsum, & somnia vana loquuntur, vanitate consolantur: idcirco proficiscentes velut grex, testificati sunt nullum fuisse pastorem.

3 Contra pastores istos accensa est in mea, & in istos hircos animadverti: nam visitavit Jehova exercituum gregem suum, domum Jehudæ, & disposuit illos velut equum decoris sui in bello.

4 Ab ipso *sint* angulus, ab ipso clavus, ab ipso arcus bellicus; ab ipso proceda omnis exactor pariter.

5 Fueruntq; fimiles potentibus concalcantibus lutum platearum in bello, quam prælia bantur, quia Jehova cum ipsis *erat*, & pudefecerunt eos qui insidebant equis.

6 Corroborabo autem domum Jehudæ, & domum Josephi servabo, & tranquille collocabo eos, quia misereor eorū, eruntque ac si non abjecissem eos: quia ego *sum* Jehova Deus eorum, & exaudiam eos.

7 Eruntque fimiles potenti Ephrajimitæ, & lætabitur animus eorum quasi vino; & filii eorum videntes lætabuntur, exsultabit animus eorum in Jehova.

8 Sibilans ad eos cōgregabo eos, quam redimam eos: & multiplicabuntur sicut multiplicati fuerant:

9 Et disseminabo eos in populos, ut in longinquis locis recordentur mei; & viventes cum filiis suis revertentur.

10 Ita reducam eos è terra Ægypti, & ab Assyria congregabo eos; in terram Gilhadis, Libanique adducam eos, & non sufficiet eis.

11 Quamobrem

11 Quamobrem transiens per mare angustia, percutiet in mari fluctus, arescentq; omnia profunda rivi; & dejicietur fastus Assyriæ, sceptrumq; Ægypti amovebitur.

12 Roborabo autem illos in Jehova, ut in nomine ejus contineanter ambulent, dictum Jehovæ.

CAPUT XI.

Destructio templi secundi: & disperitas pastorum Ecclesiæ, imprimis Christi & Antichristi.

APeri Libane januas tuas, ut consumat ignis cedros tuas.

2 Ejula abies, quia corruit cedrus, quia magnifici vastantur: ejulate robora Baschanis, quia concidit silva vindemiæ.

3 Vox ejulatus pastorum, eo quod vastetur magnificentia eorum, vox rugitus leonum, eo quod vastetur fastus Jardenis.

4 Sic ait Jehova, Deus meus; pasce oves has interfectionis,

5 Quas possessores earum interficiunt, neque habentur rei, & eorum qui vendunt ipsas quisque dicit, benedictus Jehova, quod ditatus sim, & pascentium eas nemo clementia utitur erga eas.

6 Nam non utar clementia amplius erga habitatores hujus terræ, dictum Jehovæ: sed ecce ego faciam ut præsto sint homines alter in manu alterius & in manu regis sui, quibus contundentibus terram hanc non eripiam è manu eorum.

7 Itaq; pavi oves interfectionis, vos, *inquam*, ô pauperes gregis; & accipiens mihi duos baculos, quorum unum vocavi amœnitatis, & alterum vocavi devinciendum, pavi oves illas.

8 Et excidi tres pastores mense uno: imminuto animo meo propter illos, quod etiã animus eorũ coqueret *consilia* in me:

9 Et dixi, non sum pasturus vos, quæ moritura *est* moriatur, & quæ exscindenda est exscindatur, & reliquæ comedant altera carnem alterius.

10 Itaque accipiens baculum meum, *baculum* jucunditatis, succidi ipsum; irritum faciendo fœdus meum quod pepigeram cum omnibus populis istis.

11 Irritoque facto die illa; agnoverunt recte, pauperes illius gregis qui observabant me, verbum Jehovæ esse.

12 Dixeram enim illis, si bonum *videtur* in oculis vestris, date mercedem meam, sin minus, desistite: qui appenderunt mercedem meam, triginta argenteos.

13 Edixit autẽ Jehova mihi, projice eos *conferendos* in figulum, magnificum pretiũ quo pretiose æstimatus sũ ab illistis accipiens illos triginta argẽteos projeci eos *in* domum Jehovæ *conferendos* in figulum.

14 Postea succidi baculum meum secundum, *baculum* devinciendum; irritam faciendo fraternitatem inter Jehudam & Jisraelem.

15 Tandem edixit Jehova mihi, amplius sume tibi instrumentum pastoris stulti.

16 Nam ecce ego suscitaturus sum pastorem in hac terra *qui* erraticas non visitabit, ætate teneram non requiret, & fractam non curabit: restitantem non portabit, sed carnem pinguioris comedet, & ungulas harum perrumpet.

17 Væ pastori meo nihili, derelinquenti gregem, gladius imminet brachio ejus, & oculo dextero ejus: brachium ejus prorsus arescet, & oculus dexter ejus omnino caligabit.

CAPUT XII.

Spiritus gratiæ & precum: & Ecclesia sub pressuris invicta.

ONerosa prophetia verbi Jehovæ pro Jisraele: dictum Jehovæ, qui extendit cœlos & fundat terram, formatque spiritum hominis in eo.

2 Ecce ego dispositurus sum Jeruschalaima, *ut* pelvem soporiferam omnibus populis circumquaque, quando tum contra Jehudam erit in obsidione, *tum* contra Jeruschalaima.

3 Quin futurum est die illo, *ut* disponam Jeruschalaima *velut* lapidem onerosissimum omnibus populis, quo quicunq; onerant se omnino carduntur, etiamsi congregentur contra illa omnes gentes terræ.

4 Die illo, dictum Jehovæ, percutiam omnem equum stupore, & sessorem ejus amentia: & super domum Jehudæ aperiens oculos meos, omnes equos populorum percutiam cæcitate:

5 Adeo ut dicant duces Jehudæ cum animo suo, fortitudo *est* mihi, & habitatoribus Jeruschalaimorum, in Jehova exercituum Deo ipsorum.

6 Die illo disponam duces Jehudæ tamquam foculum ignis invadentis ligna, & ut tædam ignis invadentis manipulum, qui consumant ad dexteram & ad sinistram omnes populos circumquaque: ut permaneant Jeruschalaima adhuc loco suo Jeruschalaimis.

7 Ita servans Jehova tentoria Jehudæ primum: ut non magnificet se ornatus domus Davidis, & ornatus habitantium Jeruschalaimis supra Jehudam.

8 Die illo protegет Jehova habitantes Jeruschalaimis: eritque abjectissimus ex eis, die illo similis Davidi, & domus Davidis ut dii, ut angelus Jehovæ coram illis.

9 Erit enim die illo, *quum* quæram perdere omnes gentes quæ invaserint Jeruschalaima.

10 Ut effundam super domum Davidis, & super habitatores Jeruschalaimorum spiritum gratiæ & deprecationum, respicientq; ad me quem transfixerint; clangentq; super hoc, tamquam planctu de unigenito, & amare plangent de eo, ut amare quis plangit de primogenito.

11 Die illo magnus erit planctus Jeruschalaimis; ut planctus Hadadrimmonis, in convalle Megidduntis;

12 Plangent enim terra, quæque familiæ seorsim; familia domus Davidis seorsim, & fœminæ eorum seorsim, familia domus Nathanis seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

13 Familia domus Levi seorsim, & fœminæ eorum seorsim; familia Schimhitica seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ singulæ seorsim; & fœminæ eorum seorsim.

CAPUT XIII.

Passio Christi futura.

DIe illo erit fons apertus domui Davidis, & habitatoribus Jeruschalaimorum; pro peccato, & pro separatione ex immunditia.

2 Erit etiam die illo, dictum Jehovæ exercituum, *ut* exscindam nomina terriculorum è terra, adeo ut non commemorentur amplius: quin etiam eorum Prophetas & spiritum impuritatis amoturus sum à terra.

3 Eritq; quum prophetaverit quispiam amplius; ut dicant ei pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, non es victurus, quia falsitatem loquutus es nomine Jehovæ: & transigent eum pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, quum prophetaverit.

4 Ita erit die illo, ut erubescant isti prophetæ quisque à visione sua quum prophetaverit, neque induant togam villosam ut mentiantur:

5 Sed dicat, non sum Propheta; vir agricola sum, nam instituit me aliquis à pueritia mea.

6 Quod si dixerit ei *quispiam*, quid plagæ istæ in manibus tuis? dicet, *plagæ sunt*, quibus percussus fui in domo amantium me.

7 Gladie, evigila contra pastorem meum, & contra virum proximum meum, dictum Jehovæ exercituum; percute pastorem, & dispergentur oves, at reducam manum meam ad parvulos.

8 Nam erit in tota terra, dictum Jehovæ, *ut* partibus duabus in ea excisis & exspirantibus; tertia relinquatur in ea:

9 Et inducam tertiam istam in ignem, conflansq; eos ut conflatur argentum, probabo eos quemadmodum probatur aurum: hic invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum, dicam, populus meus est, & ipse dicet, Jehova *est* Deus meus.

CAPUT XIV.

Excidium Jeruschalaimorum & vocatio gentium prædicitur.

ECce dies ventura est Jehovæ, quum dividetur spolium tuum in medio tui.

2 Recipiam enim omnes gentes contra Jeruschalaima ad bellum; & capietur civitas, diripienturque domus; & fœminæ comprimentur; & exeunte parte civitatis in deportationem, residuum populi non exscindetur à civitate.

3 Nam procedens Jehova pugnabit contra gentes illas; ut quo die pugnavit, die conflictus.

4 Et stantibus pedibus ejus die illo super montem olivarum, qui *est* in conspectu Jeruschalaimorum ab Oriente; scindetur mons olivarum medius Orientem & Occidentem versus, *in* vallem magnam valde: & recedet pars ipsius montis ad Aquilonem, & pars ejus ad Austrum.

5 Tum fugientes vallem montium, quum pertinget vallem montium, ad *mōtem contendetis quem* selegit; & fugietis quemadmodum fugiebatis metu terræ motus diebus Huzzijæ Regis Jehudæ: veniente Jehova Deo meo omnibusque sanctis adituris tibi.

6 Et erit die illo, *ut* non sit lux pretiosa & densa:

7 Sed erit dies unus qui agnoscetur à Jehova, non *ex* die & nocte; nam erit *ut* tempore vespertino sit lux.

8 Erit etiam die illo, prodentibus aquis vivis è Jeruschalaimis parte sui ad mare Orientale, & parte sui ad mare posterum (quod æstate & hyeme futurum est)

9 Erit, inquam, Jehova Rex super totam terram; die illo erit Jehova unus, & nomen ejus unum.

10 Redigetur tota hæc terra quasi campestria, à Gebaho, ad Rimmonem *in* Australi parte Jeruschalaimorum: & exaltem *urbs* manebit in loco suo à porta Binjaminis usq; ad locum portæ primæ, usque ad portam angulorum, & à turri Chananeis usque ad lacus torcularium regis:

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius; nam residebit urbs Jeruschalaimorum secure.

12 Hæc vero erit plaga qua afficiet Jehova omnes populos qui turmatim convenerint contra Jeruschalaima; tabefacit carnem cujusque ipso stante super pedes suos, & oculi cujusque tabescent in foraminibus suis; & lingua cujusque tabescet in ore ipsorum.

13 Erit etiam die illo, *ut* sit vexatio Jehovæ magna in illis; adeo ut prehendat alter manum alterius, & ascendat manus unius in manum alterius.

14 Et *tu* quoque, Jehuda, pugnabis Jeruschalaimis; & recipientur opes omnium gentium circumquaque, aurum, & argentum, vestesque multæ admodum.

15 Et similiter futura est plaga equorum, mulorum, camelorum, asinorumque, & omnium jumentorum quæ erunt in castris illis; similis plagæ illi.

16 Eritque ut quisquis residuus fuerit ex omnibus gentibus, quæ venerint contra Jeruschalaima, ascendant de anno in annum ut incurvent se *honorem exhibentes* Regi Jehovæ exercituum, & ut celebrent festum tabernaculorum.

17 Et erit *si* qui non ascenderint ex familiis terræ Jeruschalaimæ, ad incurvandum se: *exhibituri honorem* regi Jehovæ exercituum; ut non sit super eos imber:

18 Quod si familia Ægypti non ascen-

rit, neque advenerit, super quos non *est* imber, erit illa plaga qua affecturus est Jehova gentes quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

19 Hæc erit peccati pœna Ægypti ; & peccati pœna omnium gentium, quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

20 Die illo erit *inscriptum* tintinnabulis equorum; sanctitas Jehovæ, ut sint ollæ in domo Jehovæ quasi crateres coram altari:

21 Imo erit omnis olla Jeruschalaimis & in Jehuda sanctitatis Jehovæ exercituum, & venientes omnes sacrificaturi accipient ex eis, & coquent in eis : neque erit Cenahanæus amplius in domo Jehovæ exercituum die illo.

MALEACI.

CAPUT I.

Gratia Dei malam init gratiam apud populum confœderatum.

PRophetia onerosa verbi Jehovæ, ad Jisraelem ; per Maleacin.

2 Diligo vos, ait Jehova & dicitis, in quo diligis nos ? nonne frater *fuit* Esau Jahakobo ? dictum Jehovæ, dilexi autem Jahakobum,

3 Esaum vero odio habui ; ideo disposui montes ejus desolationi, & possessionem ejus draconibus deserti.

4 Quod dicit Edomæa, depauperati sumus *quidem*, at revertemur & ædificabimus vastata loca, sic ait Jehova exercituum, ipsi ædificent, at ego destruam : & vocabuntur terminus improbitatis, & populus cui indignatur Jehova, usque in seculum :

5 Quod oculi vestri visuri sunt ex termino Jisraelis ; & vos dicturi, magnificat se Jehova.

6 Filius honorat patrem, & servus dominum suum : quod si pater sum, ubi *est* honor meus ? & si dominus sum, ubi reverentia mei ? ait Jehova exercituum vobis, ô Sacerdotes contemtores nominis mei, qui dicitis, qua in re contemninus nomen tuum ?

7 Qui afferentes super altare meum cibum pollutum, dicitis, qua in re polluimus te ? in eo quod dicitis mensam Jehovæ contemtibilem esse.

8 Nam quum affertis *animal* cæcum ad sacrificandum, nihil *ne est* mali ? & quum affertis claudum aut ægrotum, nihil *ne est* mali ? offer illud jam duci tuo, an acceptum habiturus sit te, aut an suscepturus vultum tuum ? ait Jehova exercituum.

9 Nunc itaque deprecamini jam faciem *Dei* fortis, ut gratiam faciat nobis ; *dum* è manu vestra est hoc, an suscepturus est *ullius* ex vobis vultum ? ait Jehova exercituum.

10 Quis etiam inter vos *est* qui claudat fores *gratis* aut num illustratis altare meum gratis ? nulla *est* mihi delectatio in vobis ; ait Jehova exercituum, & munus acceptum non habeo è manu vestra :

11 Nam ab ortu Solis usque ad occasum ejus magnum *erit* nomen meum in gentibus, & in omni loco suffimentum afferetur nomini meo, & munus purum : quia magnum nomen meum *erit* in gentibus, ait Jehova exercituum.

12 Etenim vos profanatis illud ; in eo quod dicitis, mensam Jehovæ pollutam esse, & proventus ejus contemtibilem *esse* cibum :

13 Et dicitis, ecce quantum fatigationis, quum exsufflare possetis illud, ait Jehova exercituum ; affertis etiam raptum, & claudum, & ægrotum, afferentes munus : an acceptum habebo illud è manu vestra ? ait Jehova.

14 Imo maledictus *est* machinator, *qui* quum sit in grege ipsius masculus, vovet & sacrificat corruptum Domino : nam rex magnus sum, ait Jehova exercituum, & nomen meum *est* reverendum in gentibus.

CAPUT II.

Peccata Sacerdotum & populi.

NUnc itaq; ad vos *spectat* præceptum istud, ô Sacerdotes ;

2 Nisi auscultaveritis, & nisi indideritis animo *studium* tribuendi gloriam nomini meo, ait Jehova exercituum, utiq; immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionibus vestris : quin etiam maledixi earum cuique, quia minime inditis animo.

3 Ecce ego corrupturus sum vobis *semen*, & sparsurus fimum in facies vestras, fimum sacrificiorum vestrorum, adeo ut abripiat vos ad se.

4 Nostis enim me misisse ad vos præceptum istud ; ut fit fœdus meum cum *meo* Levi, ait Jehova exercituum :

5 Fœdus meum fuisse cum illa vitæ & pacis, & dedisse eas ipsi *propter* reverentiam qua reveritus est me ; & propter nomen meum contritam fuisse :

6 *Quum* lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus ; in pace & in æquitate ambaluisse mecum, & multos avertisse ab iniquitate :

7 Quum labia Sacerdotis observarent scientiam, & lex requireretur ex ore ipsius : nam angelus Jehovæ exercituum est.

8 At vos recessistis ab illa via, fecistis ut impingerent multi in legem ; corrupistis fœdus Leviticum, ait Jehova exercituum.

9 Ideoq; etiam ego reddidi vos contemtos & abjectos toti populo, prout vos minime observatis vias meas, sed attollitis faciem contra legem, *dicendo*,

10 Nonne pater unus omnibus nobis *est*, nonne Deus fortis unius creavit nos ? quare perfidi sumus alter in alterum, profanando fœdus majorum nostrorum ?

11 Perfide agit Jehuda, & abominatio fit in Jisraele & Jeruschalaimis : profanat

enim Jehuda sanctitatem Jehovæ, quam amaturus fuerat, ducens filiam Dei alieni.

12 Excindet Jehova virum vigilantem & respondentem qui fecerit illam, è tentoriis Jahakobi; etiam offerentem munus Jehovæ exercituum.

13 Atq; hoc secundum facitis, operiendo lacrymis altare Jehovæ fletu, & exclamatione; adeo ut minime amplius respiciat *Deus* ad munus: & benevolentia *ejus* recipiat oblationem e manu vestra.

14 Dicitis autem, propter quid? propterea quod Jehova testificatus est inter te & uxorem adolescentiæ tuæ, contra quam tu perfide agis cum sit socia tua & uxor federata tibi.

15 Nam nonne unum effecit, quamvis reliqui spiritus ipsius *essent*: quid autem unum? quæ siturum semen Dei: ideo cauteri estis spiritui vestro, & in uxorem adolescentiæ tuæ perfide ne *quisquam* agito.

16 Sibi odio esse dimissionem ait Jehova Deus Jisraelis, nam *eum* operire violentiam pallio, ipius ait Jehova exercituum: quare cavebitis spiritui vestro ut non perfide agatis.

17 Fatigatis Jehovam verbis vestris, & dicitis, qua in re fatigamus? in eo quod dicitis, quisquis facit malum bonus *videatur* in oculis Jehovæ, & istis ipse delectatur, aut ubi *est* Deus judicii?

CAPUT III.

Adventus Christi, & ejus præcursor, Johannes Baptista.

ECce ego missurus sum angelum meum, qui expediat viam ante me: & repente veniet in templum suum Dominus quem vos quæritis, & angelus fœderis quo vos delectamini, ecce venturus est, ait Jehova exercituum.

2 Quis autem sustineat diem adventus ejus? aut quis consistat quum apparuerit? nam ipse quasi ignis conflatoris, & ut smegma fullonum *est*.

3 Ut sedet constans & purgans argentum, ita purgabit filios Levi, defæcans eos velut aurum & argentum; ut sint Jehovæ, qui offerant munus juste:

4 Et suave sit Jehovæ munus Jehudæ & Jeruschalaimorum; ut diebus priscis, & ut annis antiquis.

5 Accedam autem ad vos *in* judicium; & ero testis festinantissimus contra præstigiatores & contra adulteros, & cõtra jurantes falso: & contra oppressione detinentes mercedem mercenarii; viduam & pupillam ac peregrinum pervertentes, neque timentes mei, ait Jehova exercituum.

6 Quia ego Jehova non mutor: ideo vos, filii Jahakobi, non consumti estis.

7 Inde à diebus majorum vestrorum recessistis à statutis meis, neque observastis, revertimini ad me, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum: sed dicitis, qua in re reverteremur?

8 An spoliet homo Deum, quod vos spoliatis me? & dicitis, qua in re spoliamus te? decimis & oblatione.

9 Maledictione estis maledicti, eo quod vos me spoliatis; gens ipsa tota.

10 Afferte omnes decimas in thesaurum, ut sit cibus in domo mea, & probate me jam in hoc, ait Jehova exercituum: si non aperuero vobis cataractas cœlorum, & proferam vobis benedictionem, adeo ut non sufficiatis:

11 Et increpabo vestri causa exedentem, ut non corrumpat vobis fructum terræ; neque orbet vos vitis in agro, ait Jehova exercituum.

12 Itaque beatos prædicabunt vos omnes gentes, quia eritis terra oblectationis, ait Jehova exercituum.

13 Invalaerunt contra me verba vestra, ait Jehova; sed dicitis, quid obloquuti simus contra te?

14 Dixistis, vanum *est* colere Deum; & quod lucrũ *erit*, quum observaverimus observationem ejus, & quum ambulaverimus atrate metu Jehovæ exercituum?

15 Imo nunc felices prædicamus superbos: & ædificantur qui faciunt improbitatem, & qui probant Deum liberantur:

16 Tunc timentes Jehovæ frequenter prædicant alter apud alterum, *discernit*; enimvero attendit Jehova & audit, atque conscriptum est in libro commentarii coram eo pro timentibus Jehovæ & cogitantibus *de* nomine ejus.

17 Hi erunt mei, ait Jehova exercituum, quo die ego confectarius sum peculium: & clementia utar erga ipsos, quemadmodum quis utitur clementia erga filium suum qui colit ipsum.

18 Tunc conversi videbitis inter justum, & improbum *quid interest*, inter colentem Deum, & eum qui non colit ipsum.

Caput 4.

19 Nam ecce dies ille adveniet, ardens tamquam fornax; quo erunt omnes superbi, & omnes facientes improbitatem stipula, & inflammabit eos dies ille venturus: ait Jehova exercituum, adeo ut non derelinquat eis radicem aut ramum.

20 Exorietur autem vobis, ô timentes nominis mei, sol justitiæ cum curatione in alis ipsius; & procedetis, augescetisq; ut vituli saginarii:

21 Et conculcabitis improbos; nam futuri sunt cinis sub plantis pedum vestrorum; quo die ego effecturus sum, ait Jehova exercituum.

22 Recordamini legis Moschis servi mei: cui præcepi in Chorebo *perferenda* ad totum Jisraelem statuta & jura.

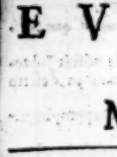
23 Ecce ego missurus sum vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Jehovæ maximus & reverendus:

24 Ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipsorum, ne veniens percutiam terram anathemate.

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

Liber generationis Jesu Christi, filii Davidis, filii Abrahami.

2 Abrahamus genuit Isaac. Isaac autem genuit Jacobum. Jacobus autē genuit Judam & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phares & Zaram ex Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram.

4 Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasso verò genuit Salmonem.

5 Salmo verò genuit Booz ex Rachab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jessen.

6 Jesse verò genuit Davidem regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ *fuerat uxor* Uriæ.

7 Salomon verò genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asa.

8 Asa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. Joram autem genuit Oziam.

9 Ozias autem genuit Joatham. Joatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam.

10 Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Josiam.

11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus, in transportatione illa Babylonica.

12 Post transportationem *autem* illam Babylonicam, Jechonias genuit Salatiel. Salatiel autem genuit Zorobabel.

13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eljacim. Eljacim autem genuit Azor.

14 Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.

15 Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Jacob.

16 Jacob autem genuit Joseph, virum Mariæ, ex qua genitus est Jesus ille qui dicitur Christus.

17 Universæ igitur progeniēs ab Abraamo usque ad Davidem, progenies quatuordecim: & à Davide usque ad transportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à transportatione Babylonica usq; ad Christum, progenies quatuordecim.

18 Jesu vero Christi nativitas ita fuit. Quum enim mater ejus Maria desponsata esset Josepho, priusquam ipsi convenissent, comperta est prægnans esse ē Spiritu sancto.

19 Porrò Joseph us vir ejus, quum esset justus, & nollet eam ignominiæ exponere, voluit eam eam dimittere.

20 Hæc autem quum in animū induxisset, ecce angelus Domini in somnio apparuit ei, dicens, Josephe fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea genitum est, ex Spiritu sancto est.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim liberabit populum suum ex peccatis ipsius.

22 (Totum hoc autem factum est, ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem,

23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus.)

24 Experrectus autem Joseph us ex somno, fecit ut ei imperārat angelus Domini, & accepit uxorem suam.

25 Sed non cognovit eam, quoūsque peperisset filium illum suum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jesum.

CAPUT II.

Magi Christum adorant. Joseph us Angeli monitu fugit cum Jesu & matre in Ægyptum. Infanticidium.

QUum ergo natus esset Jesus in ea Bethleema *quæ est* Judææ, temporibus Herodis regis, ecce magi ab Oriente advenerunt Hierosolymam,

2 Dicentes, Ubi est ille rex Judæorum qui natus est? vidimus enim ejus stellam in Oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis Herodes rex turbatus est, & tota Hierosolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis sacerdotibus, & scribis populi, percontatus est ab eis ubi Christus ille nasciturus esset.

5 At illi dixerunt ei, In ea Bethleem, *quæ est* Judææ. Sic enim scriptum est per Prophetam,

6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minimates inter duces Judæ: ex te enim exibit dux qui pascet populum illum meum Israelem.

7 Tum Herodes clam vocatis magis exquisivit

quisivit ab eis quo tempore stella apparuisset.

8 Et eis Bethleemum dimisis, dixit, Profecti, penitus exquirite de puerulo illo: postquam autem *illum* inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.

9 Ipsi vero, audito rege, profecti sunt: & ecce, stella quam viderant in Oriente, præibat eis, donec veniet stetitque supra *locum* ubi erat puerulus ille.

10 Visâ autem stellâ gavisi sunt gaudio magno valde:

11 Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum Maria matre ipsius: & prostrati adoraverunt eum: apertisque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in somnio ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam.

13 Ipsis autem regressis, ecce, angelus Domini apparet in somnio Josepho, dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & esto illic usquedum dixero tibi. Futurum est enim ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum.

15 Et fuit illic usque ad obitum Herodis: ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tum Herodes, quum vidisset *se* illusum esse à Magis, excanduit valde, & missis *carnificibus*, interemit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omni confinio ejus, à bimulis & infrà, secundùm tempus quod exquisierat ex Magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per Hieremiam Prophetam, dicentem,

18 Vox in Rhama audita est, lamentatio, & fletus, & ejulatus multus: Rachel plorans filios suos, & nuluit consolationem admittere *de eo* quòd non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce, angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto,

20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficiscere in regionem Israelis. Mortui sunt enim qui petebant animam pueruli.

21 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ipsius, & venit in regionem Israelis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode patre suo, timuit illuc abire: verùm divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.

23 Et quum eò venisset, habitavit in urbe quæ dicitur Nazareth: ut impleretur quod dictum est per Prophetas, fore ut Nazarenus vocaretur.

CAPUT III.

Doctrina & vita Johannis, à quo Christus baptizatur.

1 In temporibus autem illis adfuit Johannes Baptista, prædicans in deserto Judææ,

2 Dicensque, Resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam Prophetam, dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse verò Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos, alimentum autem ejus erat locustæ & mel agreste.

5 Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordani:

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Pharisæis & Sadducæis venientes ad Baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum, quis vobis prænonstravit ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ:

9 Et ne putate *vobis* dicendum esse vosipsos, Patrem habemus Abrahamum: deo enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, excidetur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ ad resipiscentiam: is verò qui pone me venit validior me est, cujus non sum dignus calceos portem: ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne.

12 Cujus ventilabrum *est* in manu sua, *qui* perpurgabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleam autem comburet igni inextincto.

13 Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur à eo.

14 At Johannes obnixe prohibebat eum, dicens, Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus dixit ad eum, Omitte nunc: ita enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omisit eum.

16 Et baptizatus Jesus ascendit statim ex aqua: & ecce, aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce, vox *adfuit* è cœlis, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus, in quo acquievi.

CAPUT IV.

Christus jejunans, tentatur à diabolo, victo incboat suum ministerium.

Je-

Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur à diabolo.
2 Et quum jejunasset dies quadraginta & noctes quadraginta, postea esuriit.
3 Et quum venisset ad eum tentator, dixit, Si filius es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.
4 At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.
5 Tunc assumit eum diabolus in Sanctam urbem, & statuit eum super pinnam templi:
6 Dixitque ei, Si filius es Dei, dejice teipsum deorsum: nam scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & ipsi attollent te in manus, nequando offendas ad lapidem pedem tuum.
7 Dixit ei Jesus, Vicissim scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 Rursum assumit eum diabolus in montem sublimem valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum:
9 Dixitque ei, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me.
10 Tunc dicit ei Jesus, Abi Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.
11 Tunc emittit eum diabolus, & ecce, angeli accesserunt & ministrabant ei.
12 Quum audisset autem Jesus Johannem traditum esse in custodiam, rediit in Galilæam.
13 Et relicta Nazareth, venit & habitavit in Capernaumo verbo maritimo, in finibus Zabulon & Nephthalim:
14 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam Prophetam, dicentem,
15 Terra Zabulon, & terra Nephthalim; ad viam maris secus Jordanem, Galilæa Gentium:
16 Populus positus in tenebris, vidit lucem magnam: & positis in regione & umbra mortis, lux exorta est.
17 Ex eo tempore cœpit Jesus prædicare, & dicere, Resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.
18 Ambulans autem Jesus ad mare Galilææ, vidit duos fratres, Simeonem, qui dictus est Petrus, & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare: (erant enim piscatores)
19 Et dicit eis, Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum.
20 Illi verò statim omissis retibus sequuti sunt eum.
21 Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres, Jacobum filium Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, in navigio cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua: & vocavit eos.
22 Illi autem statim omisso navigio & patre suo, sequuti sunt eum.
23 Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in synagogis ipsorum, & prædicans Evangelium regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.
24 Tunc emanavit fama ipsius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes male affectos, variis morbis & cruciatibus detentos, dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos: sanavitque eos.
25 Et secuta est eum turba multa à Galilæa, ac Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, & regionibus trans Jordanem sitis.

CAPUT V.

Concio Christi in monte complexa collo beatitudines, & explicationem Legis.

QUum vidisset autem turbam, ascendit in montem: & quum consedisset, adierunt eum discipuli ejus.
2 Tunc aperto ore suo docebat eos, dicens,
3 Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
4 Beati qui lugent: quoniam ipsi solamen recipient.
5 Beati qui sunt mites: quoniam ipsi terram hæreditario jure obtinebunt.
6 Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.
7 Beati qui sunt misericordes: quoniam ipsis misericordia tribuetur.
8 Beati qui sunt mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.
9 Beati qui sunt pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.
10 Beati quos persequuntur homines justitiæ causâ: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.
11 Beati estis quum vos conviciis affecerint, & persequuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversus vos, propter me.
12 Gaudete & exultate: quoniam merces vestra multa est in cœlis: ita enim persequuti sunt Prophetas qui fuerunt ante vos.
13 Vos estis sal terræ: quod si sal insuavatus fuerit, quo salietur? ad nihil valet amplius nisi ut abjiciatur foras, & conculcetur à quibusvis.
14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs occultari supra montem posita.
15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam subter modium, sed in candelabrum: & splendet omnibus qui sunt in domo.
16 Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem illum vestrum qui est in cœlis.
17 Ne existimate me venisse ut dissolvam Legem, aut Prophetas: non veni ut eam dissolvam, sed ut eam implear.
18 Amen quippe dico vobis, Usquedum præterierit cœlum & terra, ne unum aut unus apex nequaquam præterierit ex Lege, usquedum omnia facta fuerint.
19 Quisquis igitur solverit unum ex mandatis hisce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.

rum: quisquis autem fecerit & docuerit, iste magnus vocabitur in regno cœlorum.

20 Dico enim vobis, nisi abundaverit vestra justitia plus quam illa Scribarum & Phariſæorum, vos nequaquam ingreſſuros in regnum cœlorum.

21 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus, Non occides: quisquis autem occiderit, tenebitur judicio.

22 Ego verò dico vobis, Quicunque iraſcitur fratri ſuo temere, tenebitur judicio: quicunque verò dixerit fratri ſuo, Raca, tenebitur conſeſſu: quiſquis autem dixerit, Fatue, tenebitur gehennâ ignis.

23 Igitur ſi munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris frattem tuum habere aliquid contra te:

24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi: primùm reconciliator fratri tuo, & tunc ubi veneris offer munus tuum.

25 Eſto amicus adverſario tuo citò, dum es in via cum eo: ne quando te tradat adverſarius judici, & judex te tradat miniſtro, & in cuſtodiam conjiciaris:

26 Amen dico tibi, Nequaquam exibis illinc uſquedum reddideris ultimum quadrantem.

27 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus, Non mœchaberis.

28 Ego verò dico vobis, Quicunque aſpicit mulierem ut eam concupiſcat, jam adulteravit eam in corde ſuo.

29 Quòd ſi oculus tuus dexter facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

30 Et ſi dextera tua manus facit ut tu offendas, exſcinde eam, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

31 Dictum eſt autem, Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum abſceſſionis:

32 Ego verò dico vobis, Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, extra rationem ſcortationis, facit ut ea mœchetur: & quiſquis dimiſſam duxerit, mœchatur.

33 Rurſum audiſtis dictum fuiſſe veteribus, Non pejerabis, ſed reddes Domino ſua tu juraveris.

34 Ego verò dico vobis, Ne jurate omninò: neque per cœlum, quia thronus Dei eſt:

35 Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Hieroſolymam, quia urbs eſt magni regis.

36 Neque per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere.

37 Eſto autem ſermo veſter, etiam etiam, non non: quod autem ſupra hæc redundat, à malo eſt.

38 Audiſtis dictum fuiſſe, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego verò dico vobis, Ne obſiſtite improbo: ſed qui te cædet in dexteram maxillam, obverte ei & alteram:

40 Et ei qui velit tecum contendere, & tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium:

41 Et quiſquis te angariabit ad millia unum, abi cum eo duo.

42 Petenti abs te dato: & volentem mutuari abs te, ne averſere.

43 Audiſtis dictum fuiſſe, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego verò dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benedicite eis qui devovent vos, benefacite iis qui oderunt vos, & precamini pro iis qui vobis infeſti ſunt, & perſequuntur vos:

45 Ut ſitis filii Patris illius veſtri qui in cœlis; facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos ac bonos, & pluit ſuper justos & injuſtos.

46 Nam ſi dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nonne & publicani idem faciunt?

47 Et ſi complexi fueritis fratres veſtros ſolum, quid amplius facitis? nonne & publicani ita faciunt?

48 Eſtote igitur vos perfecti, ut Pater veſter, qui eſt in cœlis, perfectus eſt.

CAPUT VI.

De eleemoſyna, oratione Dominica, mammona, & regno Dei.

ATtendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut ſpectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui *eſt* in cœlis.

2 Itaque quum præſtabis eleemoſynam, ne curato buccinâ cani coram te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & in plateis, ut glorium conſequantur ab hominibus. amen dico vobis, Retulerunt mercedem ſuam.

3 Quum verò tu das eleemoſynam, ne noverit ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut ſit tua eleemoſyna in occulto: & Pater tuus qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5 Et quum precaberis, ne eſto ut hypocritæ; amant enim in conventibus, & in angulis platearum ſtantes precari, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

6 Tù verò quum precaris, intra in conclave tuum, & cluſo oſtio tuo precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7 Precantes autem ne eadem blaterate, ut Ethnici: putant enim fore ut ſuâ multiloquitate exaudiantur.

8 Ne igitur ipſis aſſimilamini: ſcit enim Pater ille veſter quibus ſit opus, antequam vos petatis ab eo.

9 Vos igitur ita precamini, PATER noſter qui *es* in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terra.

11 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo malo. Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula. Amen.

14 Nam si remiseritis hominibus suos lapsus, remittet etiam vobis Pater ille vester cœlestis:

15 Sin autem non remiseritis hominibus iporum lapsus, nec Pater vester remittet vobis offensas vestras.

16 Quum autem jejunatis, ne estote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunare: amen dico vobis, retulerunt mercedem suam.

17 Tu verò quum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:

18 Ut ne appareas hominibus jejunare, sed Patri tuo qui est in occulto; & Pater tuus qui aspicit in occulto, reddet tibi in propitulo.

19 Ne thesauros recondite in terra, ubi tinea & eroso corumpit, & ubi fures perfodiunt & furantur.

20 Sed recondite vobis thesauros in cœlum, ubi neque tinea neque eroso corumpit, & ubi fures non perfodiunt neq; furantur.

21 Nam ubi est thesaurus vester, illic erit etiam cor vestrum.

22 Lucerna corporis est oculus: itaque si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:

23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ?

24 Nemo potest duobus dominis servire; aut enim unum habebit odio, & alterum diliger; aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammonæ.

25 Propterea dico vobis, Ne estote solliciti de anima vestra, quid edari sitis, aut quid bibitari; neque de corpore vestro, qua re sitis induendi: nonne anima plus est quàm alimentum, & corpus quàm vestitus?

26 Intuemini in volucres cœli; non enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille vester cœlestis alit eas; nonne vos multò præstatis eis?

27 Quis autem ex vobis sollicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

28 Ac de vestitu quid solliciti estis? discite quomodo lilia agrorum angescant; non fatigantur, neque nent;

29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum omni sua gloria fuisse sic amictum fuisse ut unum ex istis.

30 Quòd si herbam agri, quæ hodie exstat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumvestit; nonne vos multò magis, ô exigua fide præditi?

31 Ne igitur estote solliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?

32 (Nam omnia ista gentes requirunt:) novit enim Pater ille vester cœlestis vos indigere his omnibus.

33 Sed quærite primò regnum Dei, & justitiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.

34 Ne igitur estote solliciti de crastino; nam crastinus dies sollicitus erit de rebus suis; sufficit diei sua vexatio.

CAPUT VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Prophetæ ex fructu discernendi. Domus quæ bene & quæ male fundata.

1 NE judicate, ut ne judicemini.

2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini? & quâ mensurâ metimini, eadem contrà metietur vobis.

3 Quid autem spectas festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem verò quæ est in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam festucam ex oculo tuo? & ecce trabes in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo, & tum dispicies ut ejicias festucam ex oculo fratris tui.

6 Ne date quod sanctum est canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis; ne quando conculcent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.

7 Petite, & dabitur vobis; quærite, & invenietis; pulsate, & aperietur vobis.

8 Quisquis enim petit, accipit; & qui quærit, invenit; & ei qui pulsat aperietur.

9 Nam quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

10 Et si piscem petierit, num serpentem dabit ei?

11 Si vos igitur qui mali estis, nostis dona bona dare liberis vestris, quanto magis Pater ille vester qui est in cœlis, dabit bona iis qui petierint ab ipso?

12 Quæcunque igitur volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis; ista enim est Lex & Prophetæ.

13 Introite per angustum portam; quoniam lata est porta, & spatiosa via quæ ducit ad exitium, multique sunt qui introeunt per eam;

14 Quia angusta est porta, & stricta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniant eam.

15 Cavete verò vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos cum vestimentis ovinis, sed intùs feroces sunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvas, aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres.

18 Non potest arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos ferre.

19 Quæcunque arbor non fert fructum bonum, excidetur, & in ignem conjicietur.

20 Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.

21 Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cœlorum, sed qui facit quod vult Pater meus qui in cœlis est.

22 Multi dicent mihi die illo, Domine, Domine, nonne *per* nomen tuum prophetavimus, & *per* nomen tuum dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?

23 Tunc autem profitebor eis, Certè numquam novi vos: discedite à me qui operamini transgressionem Legis.

24 Quisquis igitur audit ex me sermones istos, & eos præstat, assimilabo eum viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram.

25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi: sed non cecidit: fundata enim fuerat super petram.

26 Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos non præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domum suam super arenam:

27 Descendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: & cecidit, & fuit casus ejus magnus.

28 Factum est autem quum finisset Jesus sermones istos, ut percellerentur turbæ super doctrina ipsius.

29 Docebat enim eos ut habens auctoritatem, non autem ut Scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosus, Centurionis puer, & socrus Petri sanantur. Sedatur tempestas à Christo, & dæmoniaci ex homicidali rabie in pacatum

DEscendentem autem eum è monte secuti sunt turbæ multæ.

2 Et ecce, leprosus quidam veniebat adorabatque eum, dicens, Domine, si velis, potes me purgare.

3 Extendens manum tetigit eum Jesus, dicens, Volo, purgator. Statim igitur purgatus fuit ejus lepra.

4 Tunc dicit ei Jesus, Vide ut nulli dicas: sed abiens ostende te Sacerdoti, & offer donum illud quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capernaumum adiit Centurio, precans eum,

6 Et dicens, Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7 Tunc dicit ei Jesus, Ego, quum venero, sanabo eum.

8 Et respondens Centurio, dixit, Domine, non sum dignus ut sub tectum meum ingrediatis: sed solum loquere, & sanabitur puer meus.

9 Etenim ego sum homo sub potestate *constitutus*, habens sub me milites: & dico huic, Proficiscere, & proficiscitur: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, & facit.

10 *Hæc* autem quum audisset Jesus, miratus est: & dixit iis qui sequebantur, Amen dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis multos ab Oriente & Occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo, & Isaaco, & Jacobo in regno cœlorum:

12 Filios verò regni ejectum iri in tenebras illas exteriores: illic erit fletus & stridor dentium.

13 Et dixit Jesus Centurioni, Abi, & ut credidisti fiat tibi. Sanatusque est puer ejus eo ipso momento.

14 Et quum venisset Jesus domum Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem.

15 Tetigitque manum ejus: & dimisit eam febris: & surrexit, ac ministravit ei.

16 Quum autem serum *diei* esset, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit spiritus verbo, omnesque malè habentes sanavit.

17 Ut impleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem, Ipse infirmitates nostras accepit, & morbos portavit.

18 Quum vidisset autem Jesus turbam multam circum se, jussit ut abirent in ulteriorem ripam.

19 Et quum accessisset quidam Scriba, dixit ei, Magister, sequar te quocunque abieris.

20 Tunc dicit ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex discipulis ejus dixit ei, Domine, permitte mihi primum abire, & sepelire patrem meum.

22 Jesus autem dixit ei, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos.

23 Ipsum autem ingressum in navigium, sequuti sunt eum discipuli ejus.

24 Et ecce, concussio magna facta est in mari, adeo ut navis operiretur fluctibus: ipse verò dormiebat.

25 Et accedentes discipuli excitaverunt eum, dicentes, Domine, serva nos, perimus.

26 *Ipse* verò dixit eis, Quid timidi estis, O exiguæ fidei præditi? Tunc exsurgens objurgavit ventos & mare: & facta est tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati sunt, dicentes, Qualis est iste, quòd venti quoque & mare auscultant ei?

28 Et quum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis *in* deuntes

deuntes: sævi valde, adeo ut non valeret quisquam præterire per viam illam.

29 Et ecce, clamârunt, dicentes, Quid nobis tecum, Jesu Fili Dei? venisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?

30 Erat autem longè ab eis grex porcorum multorum pascens.

31 Dæmones verò precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi verò egressi abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & quum abiissent in urbem, renunciârunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & quum vidissent eum, rogarunt ut digrederetur à finibus suis.

CAPUT IX.

Christus peccata & paralysin solvit. Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multa messe operarios jubet petere.

INgressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.

2 Et ecce obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum: quumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua.

3 Et ecce, quidam è Scribis dicebant apud se, Iste blasphemat.

4 Et quum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit, Quid cogitatis male in cordibus vestris?

5 Utrum enim est facilius, dicere, Remissa sunt tibi peccata, an dicere, Surge & ambula?

6 Ut autem sciatis potestatem habere filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dixit paralytico,) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc *ille* surrexit, abiitque domum suam.

8 Turba verò quum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et quum digrederetur Jesus illinc, vidit quendam sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei, Sequere me. Atque *is* surgens sequutus est eum.

10 Et ecce, factum est quum Jesus accumberet domi *illius*, ecce, ut multi Publicani & peccatores qui venerant, simul accubuerint cum Jesu & discipulis ejus.

11 Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis ejus, Quare cum Publicanis & peccatoribus edit doctor ille vester?

12 Jesus autem quum *hoc* audisset, dixit eis, Iis qui valent non est opus medico, sed iis qui malè *se* habent.

13 Ite verò, & discite quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium: non enim veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

14 Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes, Quare nos & Pharisæi multum jejunamus, discipuli verò tui non jejunant?

15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere quamdiu cum eis est sponsus? Aderunt autem dies quum tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16 Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit *aliquid* ex illo vestimento, & fit pejor fissura.

17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres: alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, tum utres pereunt: sed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conservantur.

18 Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidam præfectus *Synagogæ* venit, & adoravit eum, dicens, Filia mea modò defuncta est: sed veni & impone manum tuam super eam, & vivet.

19 Tunc surgens Jesus sequutus est eum, & discipuli ejus.

20 Et ecce, mulier sanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

21 Dicebat enim apud se, Si solum tetigero vestimentum ejus, liberabor.

22 Jesus verò conversus & intuitus eam, dixit, Confide filia: fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23 Et quum venisset Jesus domum præfecti *Synagogæ*, vidisset que tibicines & turbam tumultuantem,

24 Dicit eis, Recedite: non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25 Quum autem fuisset ejecta turba, ingressus prehendit manum ejus: & surrexit adolescentula.

26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27 Quumque digrederetur illinc Jesus, sequuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes, Miserere nostri, Fili David.

28 Quum autem venisset domum, adierunt eum cæci illi; & dicit eis Jesus, Creditis me hoc posse facere? Dicunt ei, Etiam, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum fidem vestram fiat vobis.

30 Et aperti sunt oculi eorum: & graviter interminatus est eis Jesus, dicens, Videte nemo sciat.

31 At illi egressi sparserunt ejus famam in tota illa regione.

32 Ipsis autem egredientibus, ecce, obtulerunt ei homisem mutum, dæmoniacum.

33 Et ejecto dæmonio loquutus est mutus: & mirata est turba, dicens, Nunquam apparuit tale quidpiam in Israele.

34 Pharisæi verò dicebant, Per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

35 Et obibat Jesus urbes omnes ac vicos, docens in synagogis eorum, & prædicans

Evangelium regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

36 Quam vidisset autem turbam, commiseratione intimâ commotus est super eis, quòd essent dissipati & disjecti quasi oves non habentes pastorem.

37 Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidem messis multa, operarii autem pauci;

38 Rogate igitur Dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Vocatio 12. Apostolorum, illorumque persecutio, consolatio, & summaria instructio.

TUnc advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem adversus spiritus impuros, ut ejicerent eos, & sanarent omnem morbum, & omnem languorem.

2 Porrò duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus filius Zebedæi, & Johannes frater ejus:

3 Philippus, & Bartholomæus: Thomas, & Matthæus ille publicanus: Jacobus *filius* Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus:

4 Simon Cananites, & Judas Iscariotes, qui etiam prodidit eum.

5 Hos duodecim misit Jesus, & addidit eis mandata, dicens, In viam Gentium ne abieritis, & in urbem Samaritanorum ne ingrediamini:

6 Sed proficiscimini potiùs ad oves perditas domus Israelis.

7 Iter facientes verò proclamate, dicentes, Appropinquavit regnum cœlorum.

8 Ægrotos sanate, leprosos purgate, mortuos suscitate, dæmonia ejicite: dono accepistis, dono date.

9 Ne comparate aurum, neq; argentum, neque æs in zonis vestris:

10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque soleas, neque baculum: nam dignus est operarius alimento suo

11 Isi quamcunque verò urbem aut vicum introieritis, exquirite quis in ea sit dignus; & illic manete usquedum exeatis.

12 Introeuntes autem domum, salutate eam.

13 Et si quidem fuerit domus digna, veniat pax vestra super eam: sin autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertitor.

14 Et quicumque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domo aut ex urbe illa, excutite pulverem pedum vestrorum.

15 Amen dico vobis, tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm urbis illius.

16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum: estote igitur prudentes ut serpentes, & simplices ut columbæ.

17 Cavete verò ab hominibus: tradent enim vos in consessus, & in conventibus suis flagellabunt vos.

18 Sed & ad præsides ac reges ducemini meâ causâ, *ut hoc sit* eis, & Gentibus testimonium.

19 Sed quum tradent vos, ne estote solliciti quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis illo momento quod loquamini.

20 Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri *is est* qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium; & insurgent liberi in parentes, & morte multandos eos curabunt.

22 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verùm qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

23 Quum autem persequentur vos in ea urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, nequaquam obieritis urbes Israelis quin venerit Filius hominis.

24 Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra dominum suum.

25 Sufficiat discipulo ut sit sicut doctor ipsius, & *ut* servus *sit* sicut dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias Beelzebulem vocârunt, quantò magis domesticos ejus?

26 Itaque ne eos timete: nihil enim est opertum quod non sit retegendum, & nihil occultum quod non sit cognoscendum.

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in solariis.

28 Et ne timete *vobis* ab iis qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare: sed timete potiùs eum qui potest & animam & corpus perdere in gehenna.

29 Nonne duo passerculi assario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram sine Patre vestro?

30 Vestri verò etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne igitur timete: vos multis passerculis præstatis.

32 Quisquis igitur agnoscet me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo qui est in cœlis.

33 Quisquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo qui est in cœlis.

34 Ne existimate me venisse immissurum pacem in terram: non veni immissurus pacem, sed gladium.

35 Nam veni facturus ut dissideat filius à patre suo, & filia à matre sua, & nurus à socru sua.

36 Et inimici hominis *erunt qui sunt* domestici ipsius.

37 Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam supra me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, ac pone me sequitur, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

40 Qui

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me.

41 Qui recipit Prophetam nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit justum nomine justi, mercedem justi accipiet.

42 Et quicunque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidæ solum, nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdiderit mercedem suam.

CAPUT XI.

Legatio Johannis ad Christum, Christique concio legalis & evangelica.

ET factum est, quum finem fecisset Jesus præcipiendi duodecim discipulis suis, ut digressus illinc doceret, & prædicaret in urbibus eorum.

2 Johannes autem quum audisset in vinculis opera Christi, missis duobus ex discipulis suis,

3 Dixit ei, Tune is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

4 Et respondens Jesus dixit ei, Ite & renunciate Johanni quæ auditis & videtis:

5 Cæci visum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui suscitantur, & pauperibus evangelizatur.

6 Et beatus est qui non fuerit offensus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ de Johanne, Quid existis in desertum spectaturi? arundinem qui agitetur à vento?

8 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui gerunt molles vestes, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis visuri? Prophetam? certè dico vobis etiam amplius quam Prophetam.

10 Iste enim est de quo scriptum est, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11 Amen dico vobis, non est suscitatus inter genitos è mulieribus qui sit quam major Johanne Baptistâ: sed qui est minimus in regno cœlorum, major eo est.

12 Porro à diebus Johannis Baptistæ usque nunc regno cœlorum vis affertur, & violenti rapiunt illud.

13 Nam omnes Prophetæ & ipsa Lex usque ad Johannem prophetârunt.

14 Et si vultis *hoc* recipere, ipse est Elias ille qui venturus erat.

15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16 Sed cui assimilabo gentem istam? Similis est pueruli qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis,

17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus vobis, & non planxistis.

18 Venit enim Johannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.

19 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce homo edax & vini potor, publicanorum amicus & peccatorum. Sed justificata est Sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit cum probris increpare civitates in quibus editæ fuerint plurimæ virtutes ipsius, quòd non resipuissent, *dicens*,

21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida! nam si Tyri & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere *sedentes* resipuissent.

22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sidoni tolerabilior erit conditio in die judicii quàm vestra.

23 Et tu Capernaum, quæ es usque ad cœlum sublata, usque ad inferos deprimeris: nam si Sodomis editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud te, mansissent usque ad hodiernum diem.

24 Quinetiam dico vobis, Terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm tua.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater Domine cœli & terræ, quòd hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus, & ea retexeris infantibus.

26 Etiam Pater, quia ita placuit tibi.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quisquam novit nisi Filius, & cuicumque voluerit Filius retegere.

28 Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescatis.

29 Attollite jugum meum in vos, & discite à me quòd mitis sim & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.

30 Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAPUT XII.

Quid Sabbatho & sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici nisi digito Dei, & hominem esse debere qui bene agat. Jonas typus Christi.

ILlo tempore ibat Jesus sabbatho per sata: discipuli verò ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas, & edere.

2 Pharisæi verò quum *hoc* vidissent, dixerunt ei, Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatho.

3 Ipse autem dixit eis, Non legistis quid fecerit David, quum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis qui cum eo erant, sed Sacerdotibus solis?

5 Aut non legistis in Lege, sabbathis Sacerdotes in templo sabbathum profanare, & inculpabiles esse?

6 Dico autem vobis, *quòd* templo majorem hic esse.

7 Quòd si nossetis quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnassetis inculpabiles.

8 Nam Dominus est etiam sabbati Filius hominis.

9 Et digressus illinc, venit in synagogam eorum.

10 Et ecce, quidam *illic* erat manum habens aridam: & interrogarunt eum, dicentes, Licetne sabbatis *quempiam* sanare? ut accusarent eum.

11 Ipse vero dixit eis, Quis erit ex vobis qui habeat ovem unam, &, si ea inciderit sabbato in foveam, non apprehendat eam & erigat?

12 Quantum autem homo præstat ovi? Itaque licet sabbatis benefacere.

13 Tunc dixit homini illi, Protende manum tuam. Et *is* extendit: estque restituta sana ut altera.

14 Pharisæi vero egressi ceperunt consilium adversus eum, ut eum perderent.

15 Jesus autem quum *hoc* nosset, recessit illinc, sequutaque est eum turba multa, sanavitque eos omnes.

16 Et interminatus est eis ne se manifestum facerent.

17 Ut impleretur quod dictum erat per Esaiam Prophetam, dicentem,

18 Ecce servus ille meus, quem elegi: dilectus ille meus, in quo acquievit anima mea: ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus annunciabit.

19 Non litigabit, neq; clamitabit, neq; audiet quisquam in plateis vocem ejus.

20 Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, usq; dum protulerit ad victorium judicium.

21 Et in ejus nomine Gentes sperabunt.

22 Tunc oblatus est ei dæmoniacus cæcus & mutus: & sanivit eum, adeo ut qui cæcus ac mutus *fuerat*, & loqueretur & videret.

23 Et obstupuit tota turba, dicebatque, Nonne iste est filius ille Davidis?

24 Pharisæi verò quum hæc audissent, dicebant, Iste non ejicit dæmonia nisi per Beelzebulem principem dæmoniorum.

25 Jesus autem, quum sciret cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum divisum adversus se, vastatur: & omnis urbs aut domus divisa adversus seipsam, non stabit.

26 Sed si Satanas Satanam ejicit, adversus seipsum divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27 Et, si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, neque pervenit ad vos regnum Dei.

29 Nam quomodo potest aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vasa ejus diripere, nisi primò vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet?

30 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non cogit mecum, spargit.

31 Propterea dico vobis, quodvis peccatum & blasphemia remittetur hominibus: blasphemia verò in Spiritum non remittetur hominibus.

32 Et quisquis loquutus fuerit adversus Filium hominis, remittetur ei: quisquis autem fuerit loquutus adversus Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonum, & fructum ejus bonum; aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem: nam è fructu arbor cognoscitur.

34 Progenies viperarum, quomodo possitis bona loqui, quum sitis malæ? nam ex redundantia cordis os loquitur.

35 Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed dico vobis, quodcunque verbum otiosum loquuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt quidam è Scribis ac Pharisæis, dicentes, Præceptor, velimus ex te signum videre.

39 Ipse verò respondens, dixit eis, Gens mala & adulterina signum requirit, sed signum non dabitur ei nisi signum illius Jonæ Prophetæ.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes.

41 Nineviteæ resurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quòd ipsi resipuerint ad prædicationem Jonæ: & ecce, plus quàm Jonas *est* in hoc loco.

42 Regina Austri surget in judicio cum gente ista, & condemnabit eam: quòd venerit à terminis terræ ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quàm Solomon *est* in hoc loco.

43 Cæterùm quum immundus spiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit, Revertar domum meam unde exivi. Et quum venit, invenit *eam* vacantem, verrem & ornatam.

45 Tunc abit & accipit secum septem alios spiritus pejores quàm ipse *sit*, & ingressi habitant illic, sitque ultima conditio hominis illius deterior priore: ita etiam erit genti isti malæ.

46 Quum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater & fratres ejus adstiterunt foris, quærentes ejus colloquium.

47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater tua & fratres tui foris adstant, quærentes tecum colloquium.

48 Ipse verò respondens, dixit illi qui *hoc* ei dixerat, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

49 Et protendens manu suâ in discipulos suos, dixit, Ecce, mater mea & fratres mei:

50 Quis-

50 Quisquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui est in cœlis, is est meus frater, & soror, & mater.

CAPUT XIII.

Concio Christi complens parabolam de semine & septem aliis. Despiciunt Jesum a cognatis.

ILlo verò die egressus Jesus domo, sedit apud mare.

2 Et coacta est ad eum turba multa, adeò ut navigium ingressus sederet; tota autem turba in littore astabat.

3 Et loquutus est eis multa per parabolas, dicens, Ecce *quidam* fator exiit ad serendum.

4 Et quum is seminaret, alia quidem ceciderunt secundum viam: & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5 Alia verò ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & statim exorta sunt, propterea quòd non habebant profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tacta sunt, & propterea quòd non habebant radicem, exaruerunt.

7 Alia verò ceciderunt in spinas; & ascenderunt spinæ, & suffocârunt ea.

8 Alia verò ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena, aliud verò sexagena, aliud verò tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Tunc accedentes discipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipse verò respondens, dixit eis, Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum.

12 Quisquis enim habet, dabitur ei, & amplius habebit: quisquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis; quia videntes non vident, & audientes non audiunt nec intelligunt.

14 Itaque completur in ipsis prophetia Esaiæ, quæ dicit, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Crassum factum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt; nequando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & se convertant, & sanem eos.

16 Vestri verò beati sunt oculi, quòd videant: & aures vestræ, quòd audiant.

17 Amen enim dico vobis, multi Prophetæ & justi desiderârunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus qui seminat.

19 Quoties quispiam audit sermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod factum est in corde ipsius, is est qui secundùm viam semen excepit.

20 Qui verò in petrosa semen excepit, is est qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in sese, sed temporarius est: ortâque compressione vel persecutione propter sermonem, statim offenditur.

22 Qui verò in spinas semen excepit, is est qui sermonem audit: sed solicitudo seculi hujus, & fallacia divitiarum suffocat sermonem, qui sit fructus expers.

23 Qui verò in terram bonam excepit semen, is est qui sermonem audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius sexagena, alius verò tricena.

24 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum homini serenti bonum semen in agro suo.

25 Quum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & sevit zizania inter triticum: & abiit.

26 Quum verò germinâsset herba, & fructum edidisset, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum semen sevisti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille verò dixit eis, Inimicus quispiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?

29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis simul cum eis triticum.

30 Sinite utraque simul crescere usque ad messem: & tempore messis dicam messoribus, Colligite primùm zizania, & ligate ea in fasciculos, ad exurendum ea: triticum verò cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum quispiam sevit in agro suo:

32 Quod minimum quidem est omnium seminum: quum autem excreverit, maximum est olerum: & arborescit, adeo ut veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis ipsius.

33 Aliam parabolam loquutus est eis, *dicens*, Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequò fermentaretur tota.

34 Hæc omnia loquutus est Jesus per parabolas ad turbam: & absque parabola nihil loquutus est eis.

35 Ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam, dicentem, Aperiam per parabolas os meum: eructabo occultata à justo mundi fundamento.

36 Tunc dimissa turba venit domum Jesus, & adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Edissere nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37 Ipse verò respondens, dixit eis, Qui seminat bonum semen est Filius hominis:

38 Ager autem, est mundus: bonum verò semen, sunt filii regni: zizania verò

verò, sunt filii illius Mali.

39 Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus: messis verò, consummatio seculi est: messores autem, Angeli sunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania, & igni exuruntur: ita erit in consummatione seculi hujus.

41 Mittet Filius hominis Angelos suos, qui colligent ex ipsius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam transgressioni legis:

42 Projicientque eos in fornacem ignis: illic erit fletus, & stridor que dentium.

43 Tunc justi effulgebunt ut sol, in regno Patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Rursus simile est regnum cœlorum thesauro occultato in agro, quem nactus quispiam occuluit, & præ gaudio quod accipit ex eo, subducit *ese* & omnia quæ habet vendit, emitque agrum illum.

45 Rursus simile est regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.

46 Qui nactus quamdam magni pretii margaritam, abiit & venundedit omnia quæ habebat, & emit eam.

47 Rursum simile est regnum cœlorum sagenæ jactæ in mare, & quæ ex cujusvis generis congit:

48 Quam impletam *piscatores* subduxerunt in littus: & sedentes, quæ bona erant in vasa collegerunt, quæ verò putria extrà abjecerunt.

49 Ita erit in consummatione seculi: prodibunt Angeli, & segregabunt malos è medio justorum:

50 Projicientque eos in caminum ignis: illic erit fletus & stridor dentium.

51 Dicit eis Jesus, Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, Domine.

52 Ipse verò dixit eis, Propterea omnis scriba edoctus in regno cœlorum, similis est cuipiam patrifamilias qui profert è thesauro suo nova & vetera.

53 Et factum est quum finisset Jesus parabolas istas, ut solveret illinc.

54 Et quum venisset in patriam suam, docuit eos in synagoga eorum: *adeo* ut perelleretur, ac dicerent, Unde huic sapientia ista & virtutes?

55 Nonne iste est ille fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joses, & Simon, & Judas?

56 Et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt? unde igitur isti hæc omnia?

57 Et offendebantur in eo. Jesus autem dixit eis, Non est Prophetа inhonoratus nisi in patria sua & domo sua.

58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAPUT XIV.

Herodis de Jesu judicium: quæ Johannes vinctus & decollatus fuit: miraculum 5. panum: fide firmantur fluctus.

In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam *de* Jesu.

2 Et dixit pueris suis, Iste est Johannes ille Baptista: ipse suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

3 Nam Herodes prehensum Johannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet tibi eam habere.

5 Et quum cuperet eum occidere, timuerat turbam, quòd eum haberent ut Prophetam.

6 Quum autem agerentur natalitia Herodis, saltaverat filia Herodiadis in medio: & placuerat Herodi.

7 Unde cum jurejurando spopondisset *se* daturum ei quicquid petiisset.

8 Illa verò prædocta à matre sua, Da mihi, inquit, hic in patina caput Johannis Baptistæ.

9 Et contristatus fuerat rex, sed propter jusjurandum, & eos qui simul accumbebant, jusserat dari.

10 Et misso *carnifice* decollaverat Johannem in carcere.

11 Et allatum fuerat caput ejus in patina, datumque puellæ: & *ipsa* obtulerat illud matri suæ.

12 Et quum accessissent discipuli ejus, sustulerant corpus illius, illudque sepelierant: venerantque & renunciaverant Jesu.

13 *Hæc* igitur quum audisset Jesus, secessit illinc è navigio in desertum locum privatim: & quum *hoc* audisset turba, pedibus sequuta est eum ab urbibus.

14 Et egressus Jesus vidit multam turbam: & commiseratione intimâ commotus est erga eos, sanavitque eorum ægrotos.

15 Quum autem serum diei esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus, & tempus jam præteriit: dimitte turbam, ut abeuntes in vicos emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis, Non habent necesse abire: date eis vos quo vescantur.

17 Ipsi verò dicunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces.

18 Ipse autem dixit, Asserte mihi eos huc.

19 Et jussâ turbâ per herbas discumbere, acceptis quinque illis panibus ac duobus piscibus, suspiciens in cœlum benedixit: & quum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli verò turbæ.

20 Et comederunt omnes, & saturati sunt, sustuleruntque quod superfuerat fragmentorum duodecim cophinos plenos.

21 Qui autem ederant, fuere viri quasi quinquies mille, absque mulieribus ac pueris.

22 Et statim adegit Jesus discipulos suos inscendere in navigium, & præire sibi in ripam alteram, dum dimitteret turbam.

23 Dimissâ igitur turbâ ascendit in montem

tem privatim ad orandum. Quum autem serum diei esset, solus erat illic.

24 Navigium verò jam in medio maris erat, vexatum à fluctibus. Nam ventus erat contrarius.

25 Quartâ autem noctis vigiliâ abiit ad eos Jesus, ambulans super mare.

26 Et eo viso super mare ambulante, discipuli turbati sunt, dicentes, Spectrum est: & præ metu clamarunt.

27 Sed statim loquutus est eis Jesus, dicens, Confidite: ego sum, ne timete.

28 Respondens autem ei Petrus dixit, Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29 Ipse verò dixit, Veni. Et quum descendisset è navigio Petrus, ambulavit super aquas ut veniret ad Jesum.

30 Videns autem ventum validum, timuit: & quum cœpisset demergi, clamavit, dicens, Domine, serva me.

31 Statim verò Jesus, extentâ manu, apprehendit eum, dicitque ei, Exiguæ fidei prædite, quid dubitâsti?

32 Et quum ipsi essent ingressi navigium, pacatus fuit ventus.

33 Qui autem erant in navigio, venientes adoraverunt eum, dicentes, Vere Dei Filius es.

34 Et quum trajecissent, venerunt in terram Gennesaret.

35 Et quum agnovissent eum viri loci illius, miserunt in totam circumjacentem illam regionem: & obtulerunt ei omnes malè affectos.

36 Et precabantur eum ut solùm tangerent fimbriam pallii ipsius: & quotquot tetigerunt, liberati sunt.

CAPUT XV.

Inculantur Apostoli de non lavatis manibus. Quid polluat hominem. Historia Chananæa. & 7. panum cum piscibus.

TUnc quidam *qui* Hierosolymis *advenerant*, Scribæ & Pharisæi, adierunt Jesum dicentes,

2 Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus suas quum edunt panem.

3 At ille respondens dixit eis, Quare & vos transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram?

4 Nam Deus mandavit, dicens, Honora patrem tuum & matrem: &, Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, Donum *est* quocunque à me juvari posses, *insons erit*: & nequaquam honoraverit patrem suum aut matrem suam.

6 Et irritum fecistis mandatum Dei per traditionem vestram.

7 Hypocritæ, benè de vobis prophetavit Elias, dicens,

8 Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abest à me.

9 Sed frustra me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.

10 Et advocatâ turbâ dixit eis, Audite, & intelligite.

11 Non quod ingreditur in os, hoc polluit hominem; sed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei, Nôsti Pharisæos audito illo sermone offensos fuisse?

13 Ipse verò respondens dixit, Omnis planta quam non plantavit Pater ille meus cœlestis, eradicabitur.

14 Omittite illos: duces sunt cæci cæcorum; quòd si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.

15 Respondens autem Petrus dixit ei, Edissere nobis parabolam istam.

16 Jesus autem dixit, Adhuc & vos intelligentiâ caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, maledicta.

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus vesci, non polluit hominem.

21 Et egressus illinc Jesus, secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce, mulier Chananæa à finibus illis egressa clamitavit, dicens ei, Miserere mei Domine, fili David, Filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Ille verò non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus rogarunt eum, dicentes, Dimitte eam, nam clamat post nos.

24 Ipse verò respondens dixit, Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Israelis.

25 Illa autem venit & adoravit eum, dicens, Domine, succurre mihi.

26 Ipse verò respondens dixit, Non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipsa autem dixit, Etiam, Domine: etenim catelli vescuntur micis quæ cadunt è mensa dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus, dixit ei, O mulier, magna *est* fides tua: fiat tibi ut vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digressus illinc Jesus venit juxta mare Galilææ: & quum ascendisset in montem, sedit illic.

30 Tunc adiit eum turba multa, habens secum claudos, cæcos, mutos, mancos, & alios multos, & abjecerunt eos ad pedes Jesu: & sanavit eos:

31 *Adeo* ut turba mirata sit, quum vide-

ret

ret mutos loquentes, mancos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes: & glorificârunt Deum Israelis.

32 Jesus autem advocatis discipulis suis, dixit, Commoveor misericordiâ super turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo vescantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33 Tunc dicunt ei discipuli ejus, Unde nobis in deserto tot panes ut saturemus turbam tantam?

34 Dicit igitur eis Jesus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos pisciculos.

35 Tunc jussit turbam discumbere humi.

36 Et acceptis septem illis panibus ac piscibus, quum gratias egisset, fregit, dedit que discipulis suis, discipuli verò turbæ.

37 Comederuntque omnes, & saturati sunt: & sustulerunt quod superfuerat fragmentorum, septem sportas plenas.

38 Erant autem qui comederant, quatuor mille viri, absque mulieribus & pueruli.

39 Tunc dimissa turba ascendit in navigium: venitque in fines Magdala.

CAPUT XVI.

Secundum à fermento Pharisæorum. Confessio Petri. Petra & claves Ecclesiæ. Abnegatio sui, & crux quam necessaria.

ET quum accessissent Pharisæi & Sadducæi, tentantes rogârunt eum ut signum è cœlo sibi ostenderet.

2 Ipse verò respondens, dixit eis, Quando serum est dicitis, Serenitas erit: rubet enim cœlum.

3 Et mane, Hodie erit tempestas: rubet enim cœlum tristè. Hypocritæ, faciem quidem cœli nôstis discernere, signa verò temporum illorum non potestis?

4 Gens mala & adulterina signum requirit: sed signum non dabitur ei nisi signum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis ipsis abiit.

5 Et quum venissent discipuli ejus in alteriorem ripam, obliti fuerant sumere panes.

6 Jesus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

7 Ipsi verò disceptabant inter se, dicentes, Panes non sumpsimus.

8 Id autem quum nôsset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis inter vos, exiguæ fidei præditi, quòd panes non sumpsistis?

9 Non animadvertitis, neque meministis quinque illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophinos acceperitis?

10 Neque septem illos panes quater mille *hominum*, & quot sportas acceperitis?

11 Quomodo non animadvertitis me non dixisse vobis de pane, ut caveretis à fermento Pharisæorum & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt eum non dixisse ut caverent à fermento panis, sed à fermento doctrinæ Pharisæorum & Sadducæorum.

13 Quum venisset autem Jesus in partes Cæsareæ *quæ dicitur* Philippi, interrogavit discipulos suos, dicens, Quemnam esse me dicunt homines, Filium hominis?

14 Illi verò dixerunt, Alii quidem Johannem Baptistam, alii verò Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis.

15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis esse?

16 Respondens verò Simon Petrus, dixit, Tu es Christus, Filius ille Dei viventis.

17 Tunc respondens Jesus, dixit ei, Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis *hoc* non retexit tibi, sed Pater meus qui est in cœlis.

18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam Ecclesiam: & portæ inferorum non superabunt eam.

19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quisquid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis; & quicquid solveris in terra, erit solutum in cœlis.

20 Tunc interdixit discipulis suis ut nemini dicerent, se esse Jesum illum Christum.

21 Ex eo tempore cœpit Jesus indicare discipulis suis, oportere se abire Hierosolymam, & multa pati à Senioribus & primariis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die suscitari.

22 Et prehensum eum Petrus cœpit objurgare, dicens, Propitius tibi esto, Domine; nequaquam erit tibi hoc.

23 At ille se conversus, dixit Petro, Abscede à me Satana, offendiculo es mihi: nam non sapis quæ *sunt* Dei, sed quæ *sunt* hominum.

24 Tunc Jesus dixit discipulis suis, Si quis vult pone me venire, abdicet semetipsum, & attollat crucé suam, ac sequatur me.

25 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

26 Quid enim prodest cuipiam si totum mundum lucratus fuerit, anima verò sua mulctetur? aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

27 Futurum est enim ut Filius hominis veniat cum gloria Patris sui cum angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm facta ipsius.

28 Amen dico vobis, sunt quidam ex his qui hîc adstant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint Filium hominis venientem in regnum suum.

CAPUT XVII.

Transfiguratio Christi. Elias quis. Quo visitet. Christus prædicit passionem suam, & tributum solvit.

SExto verò post die assumit Jesus Petrum, ac Jacobum, & Johannem fratrem ejus,

ejus, & subduxit eos privatim in montem sublimem.

2 Transformatusque est coram eis, & fulsit facies ejus ut sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba ut lux.

3 Et ecce, conspecti sunt eis Moses & Elias, cum eo colloquentes.

4 Respondens autem Petrus, dixit Jesu, Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos: & ecce vox de nube, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille in quo acquievi: ipsum audite.

6 Et quum hæc audissent discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt vehementer.

7 Tunc accedens Jesus tetigit eos, dixitque, Surgite, & ne timete.

8 Sublatis autem oculis suis, neminem viderunt, nisi Jesum solum.

9 Et quum descenderent de monte, mandavit eis Jesus, dicens, Nemini dixeritis quod vidistis, usquequo Filius hominis à mortuis resurgat.

10 Tunc interrogaverunt eum discipuli sui, dicentes, Quid igitur Scribæ dicunt, oportere ut Elias primum veniat?

11 Jesus autem respondens dixit eis, Elias quidem veniet primum & restituet omnia:

12 Sed dico vobis, Eliam jam venisse, quem non agnoverant, sed fecerunt ei quæcunque voluerunt: ita futurum est ut & Filius hominis patiatur ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli *eum de* Johanne Baptista hæc ipsis dixisse.

14 Et quum venissent ad turbam, adiit eum quidam, procidens ei ad genua:

15 Et dicens, Domine miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & male afficitur: nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam.

15 Et obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare.

17 Respondens autem Jesus dixit, O natio incredula & perversa, quousque tandem ero vobiscum? quousque tandem tolerabo vos? adducite mihi eum huc.

18 Et increpavit dæmonium Jesus, exiitque illud ab eo: & sanatus est puer ab illo momento.

19 Tunc adeuntes discipuli Jesum privatim, dixerunt, Quare nos non potuimus illud ejicere?

20 Jesus autem dixit eis, Propter incredulitatem vestram: Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem quantulum *est granum* sinapis, dicetis huic monti, Transfer te hinc illuc, & demigrabit: & nihil impossibile vobis erit.

21 Hoc verò genus *dæmoniorum* non egreditur nisi per precationem & jejunium.

22 Versantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Jesus, Futurum est ut Filius hominis tradatur in manus hominum;

23 Et trucidabunt eum, sed tertio die suscitabitur. Et contristati sunt vehementer.

24 Quum autem venissent Capernaum, venerunt ad Petrum qui didrachma accipiunt, dixerantque, Præceptor vester non solvit didrachma?

25 Dixit, Etiam. Et quum ingressus fuisset domum, prævenit eum Jesus, dicens, Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa live censum? à filiis suis, an ab alienis?

26 Dixit ei Petrus, Ab alienis. Ait ei Jesus, Ergo igitur liberi sunt filii.

27 Sed ne offendiculo simus eis, profectus ad mare, mitte hamum, & eum piscem qui ascenderit primus, tolle; & aperto ore ejus invenies staterem: acceptum illum da eis pro me & pro te.

CAPUT XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur. Institutur disciplina Ecclesiastica.

EO ipso tempore adierunt Jesum discipuli, dicentes, Quisnam maximus est in regno cœlorum?

2 Et quum advocasset puerulum Jesus, statuit eum in medio eorum,

3 Et dixit, Amen dico vobis, nisi vos conversi fueritis, & fatis ut pueruli, nequaquam ingredietis in regnum cœlorum.

4 Quisquis igitur summiserit sese sicut *est* puerulus iste, is est maximus ille in regno cœlorum.

5 Et quisquis excepterit aliquem pusillum talem nomine meo, me excipit.

6 Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui in me credunt, præstiterit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.

7 Væ mundo ab offendiculis, necesse est enim ut evgniant offendicula: verumtamen væ homini illi per quem offendiculum evenit.

8 Si verò manus tua vel pes tuus facit ut tu offendas, excinde ea, & abjice abs te: bonum est tibi ad vitam ingredi claudum aut mancum, *potius* quam duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem illum æternum.

9 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: bonum est tibi luscum ingredi in vitam, *potius* quam duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis aliquem ex parvis istis: dico enim vobis, Angelos eorum in cœlis per omne *tempus* introspiciem Patris mei qui in cœlis est.

11 Venit enim Filius hominis ut servet quod perierat.

12 Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oves, & erraverit una ex eis, nonne relictis ipsis nonaginta novem, proficiscens

profectus in montes, quærat eam quæ aberraverat?

13 Quòd si acciderit ut inveniat eam, Amen dico vobis, gaudet super ea magis quàm super illis nonaginta novem quæ non aberrant.

14 Ita non vult Pater vester qui in cœlis est, ut pereat ullus ex parvis istis.

15 Si verò peccaverit in te frater tuus, i, & argue eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin verò te non audierit, assume tecum adhuc unum aut duos: ut ex ore duorum aut trium testium confirmetur res tota.

17 Quòd si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ: quòd si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi velut Ethnicus & publicanus qui spiam.

18 Amen dico vobis, Quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo.

19 Rursum dico vobis, Si duo ex vobis consenserint in terra de omni re quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in cœlis est.

20 Ubi enim sunt duo vel tres coacti in nomine meo, illic sum in medio eorum.

21 Tunc accedens eum Petrus dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an* usque septies?

22 Dicit ei Jesus, Non dico tibi, usque septies, sed usque septuagies septies.

23 Propterea simile est regnum cœlorum regi, qui voluit conferre rationem cum servis suis.

24 Et quum cœpisset conferre, oblatus est ei quidam debitor decies mille talentorum.

25 Quum autem is non posset *hæc* reddere, jussit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *debitum*.

26 Procidens ergo servus ille adorabat eum, dicens, Domine, cohibe iram adversum me, & omnia tibi reddam.

27 Commotus autem intimâ commiseratione Dominus servi illius, dimisit eum, & mutuum remisit ei.

28 Egressus verò servus ille invenit unum ex conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & prehensum eum suffocabat, dicens, Redde quod debes.

29 Procidens ergo conservus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram adversum me, & omnia reddam tibi.

30 Ille verò noluit: sed abiens conjecit eum in carcerem, quousque redderet debitum.

31 Quum autem vidissent conservi ejus quæ facta fuerant, doluerunt vehementer: & quum venissent, declararunt domino suo omnia quæ facta fuerant.

32 Tunc eo advocato dominus ipsius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remisi tibi quia precatus es me?

33 Nonne oportuit & te misereri conservi tui, & ut ego tui misertus sum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, usquequo redderet id omne quod tibi debebatur.

35 Ita & Pater ille meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris lapsus eorum.

CAPUT XIX.

Jus divortii: distinguuntur Eunuchi: accipiuntur pueruli: quid ad vitam promoveat, & quid impediat.

ET factum est, quum finiisset Jesus sermones istos, ut solveret è Galilæa, & venit in fines Judææ, secus Jordanem.

2 Et sequuta est eum turba multa, sanavitque eos illic.

3 Tunc adierunt eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei, Licetne homini dimittere uxorem suam quavis ex causâ?

4 Ille verò respondens dixit eis, Non legistis opificem ab initio fecisse masculum & fœminam?

5 Et dixisse, Propterea derelinquet homo patrem & matrem, & agglutinabitur uxori suæ, & qui duo *fuerant*, erunt una caro?

6 Itaque non ampliùs sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

7 Dicunt ei, Cur ergo Moses mandavit dare libellum discessionis, & eam dimittere?

8 Dicit eis, Moses pro duritia cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: cæterùm à principio non fuit ita.

9 Dico autem vobis, Quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus, Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere.

11 Ipse verò dixit eis, Non omnes sunt capaces hujus sermonis, sed ii quibus datum.

12 Sunt enim eunuchi qui ex matris utero nati sunt ita: & sunt eunuchi qui castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum. Qui potest capax esse *hujus rei*, capiat.

13 Tunc oblati sunt ei pueruli, ut manus eis imponeret, & precaretur: discipuli autem objurgarunt eos.

14 Jesus autem ait, Omittite istos pueruli, & ne prohibete eos ad me venire: talium est enim regnum cœlorum.

15 Et quum imposuisset eis manus profectus est illinc.

16 Et ecce, quidam accedens dixit ei, Doctor bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?

17 Ipse verò dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, Deus.

Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, serva mandata.

18 Dicit ei, Quæ? Jesus autem dixit, Non occides. Non mœchaberis. Non furaberis. Non dices falsum testimonium.

19 Honora patrem & matrem. Et, Diliges proximum tuum ut teipsum.

20 Dicit ei adolescens ille, Omnia hæc observavi à juventute mea; quo adhuc deficior?

21 Ait ei Jesus, Si vis perfectus esse, abi, vende quæ tibi suppetunt, & da pauperibus; & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum, sequere me.

22 Quum audisset autem adolescens ille hunc sermonem, abiit tristitiâ affectus: habebat enim bona multa.

23 Jesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, Dives difficulter introibit in regnum cœlorum.

24 Rursum verò dico vobis, Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem in regnum Dei introire.

25 *His* autem auditis discipuli ejus perculsi sunt valdè, dicentes, Quis ergo potest servari?

26 Intuitus autem *eos* Jesus dixit eis, Apud homines hoc impossibile est; apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus dixit ei, Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28 Jesus autem dixit eis, Amen dico vobis, vos qui sequuti estis me, in regeneratione, quum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam, *inquam*, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.

29 Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causâ nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hæreditatis jure possidebit.

30 Multi autem primi erunt ultimi, & ultimi primi.

CAPUT XX.

Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio reprehenditur, & cæci duo sanantur.

SImile enim est regnum cœlorum patrifamilias, qui exiit cum prima luce ad conducendos operarios *quos mitteret* in vineam suam.

2 Pactus autem cum operariis denario in diem, misit eos in vineam suam.

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos;

4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam, & quodcunque justum fuerit dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Rursum egressus circa sextam & nonâ horam, fecit itidem.

6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos, ac dicit eis, Cur hîc statis totum diem otiosi?

7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit eis, Abite & vos in vineam: & quicquid fuerit justum accipietis.

8 Quum autem serum diei esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, Voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis, usque ad primos.

9 Et quum venissent qui circa undecimam horam *conducti fuerant*, acceperunt singuli denarium.

10 Quum venissent autem primi, existimarunt se plus esse accepturos: sed acceperunt ipsi quoque singuli denarium.

11 Sed quum accepissent, murmurabant adversus patremfamilias,

12 Dicentes, Isti ultimi unam horam *ipsi* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstum.

13 Ipse verò respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam; nonne denario pactus es mecum?

14 Tolle quod tuum est, & abi: volo autem huic ultimo dare ut & tibi.

15 Annon licet mihi quod volo facere in meis *rebus*? an oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?

16 Sic ultimi erunt primi, & primi ultimi: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

17 Et ascendens Jesus Hierosolymâ, assumpsit duodecim discipulos suos privatim in via, & dixit eis,

18 Ecce, ascendimus Hierosolymâ, & Filius hominis tradetur primariis Sacerdotibus ac Scribis, & condemnabunt eum morte:

19 Tradentque eum gentibus, ut illi, dant, & flagellent, & crucifigant: sed tertiâ die resurget.

20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21 Ipse verò dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram, in regno tuo.

22 Respondens autem Jesus dixit, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum, & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus.

23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam & sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur* quibus paratum est à Patre meo.

24 Et quum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25 Jesus autem quum eos advocâsset, ait, Scitis principes Gentium in eas dominari, & magnates potestatem exercere in eas.

26 Verùm non ita erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, esto vester minister:

27 Et quicunque voluerit inter vos primus

primus esse, sit vester servus.

28 Sicut Filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret, detque animam suam *in* redemptionis pretium pro multis.

29 Egredientibus autem ipsis *urbe* Jericho, sequuta est eum turba multa.

30 Et ecce, duo cæci sedentes apud viam, quum audivissent Jesum prætereuntem, clamarunt, dicentes, Miserere nostri Domine, Fili Davidis.

31 Turba autem objurgabat eos ut silerent: illi verò magis clamabant, dicentes, Miserere nostri Domine, Fili Davidis.

32 Et quum substitisset Jesus, vocavit eos, & ait, Quid vultis faciam vobis?

33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34 Commiseratione autem intimâ commotus Jesus tetigit oculos eorum: & statim visum receperunt oculi eorum: & *ipsi* sequuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Christus asinæ insidens ingreditur Jerusalem. Baptisma Johannis. Qui voluntatem Dei faciunt. Filius occisus ab agricolis.

ET quum appropinquâssent Hierosolymis, & venissent Beth-phagen ad montem olearum, tunc Jesus misit duos discipulos,

2 Dicens eis, Ite in vicum qui vobis est ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea: solventes *eos* adducite mihi.

3 Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, Domino his opus est: statim autem mittet eos.

4 Hoc autem totum factum est ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem,

5 Dicite filiæ Sion, Ecce, Rex tuus venit tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtui subjugis *asinæ*.

6 Profecti autem sunt discipuli, fecerantque sicut imperârat eis Jesus.

7 Et adduxerunt asinam & pullum, & eis imposuerunt vestimenta sua, & collocârunt *ipsum* super ea.

8 Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii verò cædebant ramos ex arboribus, & sternebant in via:

9 Porro turba, quæ præibat & quæ sequebatur, clamabat, dicens, Hosanna Filio David: benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna *O qui es* in *cælis* altissimis.

10 Et quum introisset Hierosolymam, commota est universa urbs, dicens, Quis est hic?

11 Turba autem dicebat, Hic est Jesus ille Propheta ortus Nazarethâ *urbe* Galilææ.

12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejecit omnes qui vendebât & qui emebant in templo: mensasque numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis vocabitur: at vos fecistis eam speluncam latronum.

14 Tunc venerunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanavit eos.

15 Quum vidissent autem primarii Sacerdotes & Scribæ miranda illa quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna Filio David, indignati sunt.

16 Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam, nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17 Et eis relictis, abiit Bethaniam extra urbem, & diversatus est illic.

18 Mane autem rediens in urbem, esuriit.

19 Et quum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea nisi folia solum: tunc dicit ei, Ne amplius ex te fructus nascitur in æternum. Et exaruit illico ficus.

20 Quum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes, Quomodo illico exaruit ficus?

21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, neque addubitaveritis, non solùm hoc *quod factum est* ficui, facietis, verumetiam si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet:

22 Et quæcunque precando petieritis, si credideritis, accipietis.

23 Quum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes & Seniores populi eum docentem adierunt, dicentes, Qua auctoritate facis isti? & quis tibi dedit istam auctoritatem?

24 Respondens verò Jesus dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quamdam; quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis qua auctoritate ista faciam:

25 Baptisma Johannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei?

26 Sin autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ut Prophetam.

27 Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam qua auctoritate ista faciam.

28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios: & accedens ad priorem, dixit, Fili abi, hodie operare in vinea mea.

29 Ille verò respondens ait, Nolo: sed postea quam resipuisset, abiit.

30 Et accedens ille ad secundum, dixit itidem. Is verò respondens ait, Ego *eo* domine. Sed non abiit.

31 Uter è duobus fecit quod voluit ejus pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen

men dico vobis, publicani & meretrices præcunt vobis in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Joannes viâ justitiæ, & non credidistis ei: publicani verò & meretrices crediderunt ei. Vos autem qui hoc vidistis, non resipuistis postea, ut ei crederetis.

33 Aliam parabolam audite. Fuit quidam paterfamilias qui plantavit vineam, & sepem circumposuit ei, fodituque in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis: ac peregrè profectus est.

34 Quum autem tempus fructuum appropinquâsset, misit servos suos ad agricolas, ut ejus fructus perciperent.

35 Agricolæ verò, captis ejus servis, alium quidem cæciderunt, alium verò trucidârunt, alium autem lapidârunt.

36 Rursum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt eis itidem.

37 Postremò autem misit ad eos filium suum, dicens, Revèrebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò viso filio dixerunt inter se, Iste est hæres, adeste, trucidemus eum, & obtineamus hæreditatem ejus.

39 Et captum eum ejecerunt extra vineam, & trucidârunt.

40 Quum igitur venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Dicunt ei, Malos ipsos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

42 Dicit eis Jesus, Nunquam legistis in Scripturis, Quem lapidem reprobavêre ædificantes, is factus est caput anguli: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

43 Propterea dico vobis, tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti quæ fetat ejus fructus.

44 Porrò qui ceciderit ad lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, dissipabit eum.

45 Et quum audissent primarii Sacerdotes ac Phariſæi parabolas ejus, cognoverunt hoc de se dici.

46 Et quum studerent eum prehendere, timuerunt turbam, quoniam ut Prophetam eum habebat.

CAPUT XXII.

Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæstiones de censu Cæsaris, de resurrectione, & mandato maximo. Messias quis.

TUnc respondens Jesus, rursum loquutus est eis per parabolas, dicens,

2 Simile est regnum cœlorum cuidam regi qui fecit nuptias filio suo:

3 Et misit servos suos qui vocarent vocatos ad nuptias: sed nolebant venire.

4 Rursus misit alios servos, dicens, Dicite vocatis, Ecce, prandium meum paravi, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata: adeste ad nuptias.

5 Illi autem quum hoc neglexissent, abierunt, alius quidem in agrum suum, alius verò ad mercaturam suam.

6 Reliqui verò prehensos servos ejus contumeliis affecerunt, & trucidârunt.

7 Rex autem quum hoc audisset, iratus est, & missis copiis suis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum incendit.

8 Tunc dicit servis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed qui vocati fuerant, non erant digni.

9 Ite ergo ad compita viarum: & quotcunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egressi servi illi in vias, congregârunt omnes quos invenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ sunt nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ut spectaret convivas, vidit illic quemdam non indutum veste nuptiali:

12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introisti non habens vestem nuptialem? At illi os occlusum est.

13 Tunc dixit rex ministris, Ligatis pedibus & manibus ejus, tollite eum, & ejicite in tenebras extimas: illic erit fletus & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 Tunc profecti Phariſæi consilium ceperunt ut illaquearent eum in sermone:

16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quemquam curare: non enim respicis ad personam hominum.

17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Liceat censum dare Cæsari, an non?

18 Cognita autem Jesus malitia eorum, ait, Quid me tentatis, hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma census. Ipsi verò obtulerunt ei denarium.

20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio?

21 Dicunt ei, Cæsaris: Tunc dicit eis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.

22 Quum igitur hoc audissent, mirati sunt: & omisso eo abierunt.

23 In illo die adierunt eum Sadducæi qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogârunt eum,

24 Dicentes, Præceptor, Moses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.

25 Fuerunt autem apud nos septem fratres: & primus uxore ductâ obiit: & quum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem.

27 Post omnes autem mortua est & mulier.

28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens

29 Reſpondens autem Jeſus dixit eis, Erratis, neque Scripturas ſcientes, neque potentiam Dei.

30 Nam in reſurrectione neque uxores ducunt, neque nuptum dantur, ſed ſunt ut angeli Dei in cœlo.

31 De reſurrectione verò mortuorum non legiſtis quod vobis dictum eſt à Deo, dicente,

32 Ego ſum Deus Abrahami, & Deus Iſaaci, & Deus Jacobi? Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.

33 Et quum *hoc* audiſſet turba, perculſa eſt ſuper doctrina ipſius.

34 Phariſæi verò, quum *eum* audiſſent os occluſiſſe Sadducæis, coacti ſunt in unum.

35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipſis Legis interpres, tentans eum, & dicens,

36 Præceptor, quod eſt mandatum magnum in Lege?

37 Jeſus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua.

38 Iſtud eſt primum & magnum mandatum.

39 Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ut teipſum.

40 Ab iſtis duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent.

41 Coactis autem Phariſæis, interrogavit eos Jeſus,

42 Dicens, Quid vobis videtur de Chriſto illo? cujus filius eſt? Dicunt ei, Davidis.

43 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens,

44 Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam, uſquedum ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt?

46 Et nemo poterat ei reſpondere quicquam: neque auſus fuit quiſquam ab illo die amplius illum interrogare.

CAPUT XXIII.

Doctrina & vitæ Phariſæorum graphicè à Chriſto depicta.

1 Tunc Jeſus loquutus eſt turbæ & diſcipulis ſuis,

2 Dicens, In cathedra Moſis ſedent Scribæ & Phariſæi:

3 Omnia ergo quæ dixerint vobis ut ſervetis, ſervate & facite; ſed ſecundùm opera eorum ne facite; dicunt enim, & non faciunt.

4 Ligant enim onera gravia difficilique portatu, & imponunt in humeros hominum: digito autem ſuo nolunt ea movere.

5 Omnia verò opera ſua faciunt ut ſpectentur ab hominibus; dilatant enim phylacteria ſua, & producunt fimbrias pallio-rum ſuorum.

6 Amantque primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in conventibus,

7 Et in foris ſalutationes, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi.

8 Vos autem ne vocamini Rabbi; unus eſt enim doctor veſter, *nempe* Chriſtus, omnes autem vos fratres eſtis.

9 Et Patrem veſtrum ne *quemquam* vocate in terrâ: unus eſt enim Pater veſter qui in cœlis eſt.

10 Nec vocemini doctores: unus enim veſter eſt doctor, *nempe* Chriſtus.

11 Sed qui maximus eſt veſtrûm, ſit miniſter veſter.

12 Porrò qui ſeſe extollet, deprimetur; & qui ſeſe deprimit, extolletur.

13 Sed væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus: vos enim non introitis, nec introeuntes ſinitis introire.

14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, idque in ſpeciem utentes longis precibus: propterea auferetis graviorem condemnationem.

15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quoniam circumitis mare & terram, ut faciatis unum proſelytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplò magis quàm vos *ſitis*.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quiſquis juraverit per templum, nihil eſt: quicunque autem juraverit per aurum templi, reus eſt.

17 Stulti & cæci, utrum enim majus eſt, aurum, an templum quod ſanctificat aurum?

18 Et, quiſquis juraverit per altare, nihil eſt: qui cunque autem juraverit per donum quod eſt ſuper ipſum, reus eſt.

19 Fatui ac cæci, utrum enim majus eſt munus, an altare quod ſanctificat munus?

20 Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipſum, & per omnia quæ ſuper illud ſunt.

21 Et qui juraverit per templum, jurat per ipſum, & per eum qui habitat in eo.

22 Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei, & per eum qui ſedet ſuper ipſum.

23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum, & cuminum, & omittitis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cæci, qui percolatis culicem, camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, ſed intùs *ea* plena ſunt rapinâ & incontinentiâ.

26 Phariſæe cæce, purga primùm quod eſt intùs poculum & patinam, ut id quoque quod extra eſt, purum ſit.

27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui aſſimilamini ſepulchris dealbatis, quæ extrà quidem apparent ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum,

tuorum, omnique immunditiâ.

28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum;

30 Et dicitis, Si fuissemus temporibus patrum nostrorum, non fuissemus eorum socii in cæde Prophetarum.

31 Itaque testamini adversus vosmetipsos, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas: & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis & crucifigetis: & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim.

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus, effusus super terram à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, Venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix Prophetarum, lapidatrix eorum qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis?

38 Ecce, relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usquedum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum pariter & finis hujus sæculi.

ET egressus Jesus è templo ibibat: & accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificia templi.

2 Jesus autem dixit eis, Nonne videtis hæc omnia? amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non dissolvatur.

3 Sedente autem eo in monte Olivarum, adierunt eum discipuli privatim, dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt, & quod erit signum adventûs tui & consummationis sæculi?

4 Et respondens Jesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient sub nomine meo dicentes, Ego sum Christus: & multos seducent.

6 Futurum est autem ut audiatis bella, & rumores bellorum: videte ne turbemini: oportet enim omnia hæc fieri; sed nondum erit finis.

7 Insurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt fames, & pestilentiæ, & terræ motus singulis locis.

8 Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum *partus*.

9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos: & eritis exosi omnibus gentibus propter nomen meum.

10 Et tunc offendentur multi: & alius alium prodet, & odio habebit alius alium.

11 Et multi pseudoprophetæ exorientur, ac seducent multos.

12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13 Sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Et prædicabitur istud Evangelium regni in toto terrarum orbe, ut sit testimonio omnibus gentibus; & tunc veniet finis.

15 Quum ergo videritis abominationem illam vastatricem quæ dicta est per Danielem Prophetam, positam in loco sancto; (qui legit, animadvertat)

16 Tunc qui in Judæa *fuerint*, fugiant in montes.

17 Qui in solario, non descendat ut sumat quicquam è domo sua.

18 Et qui in agro, non revertatur retrò, ut sumat vestimenta sua.

19 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

20 Orate verò ne fiat fuga vestra hyeme, neque sabbatho.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit à principio mundi ad hoc usque tempus, neque unquam fiet.

22 Et nisi decurtati fuissent dies illi, periret omnis caro; sed propter electos decurtabuntur dies illi.

23 Tunc si quis vobis dixerit, Ecce, hic Christus, aut hic; ne credite.

24 Excitabuntur enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa magna & miracula; ita ut seducant (si fieri possit) etiam electos.

25 Ecce prædixi vobis.

26 Itaque si dixerint vobis, Ecce, in deserto est; ne egredimini. Ecce, in conclavibus, ne credite.

27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & apparet usque in Occidentem, ita enim erit adventus Filii hominis.

28 Ubicunque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29 Statim autem post compressionem dierum illorum sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum, & stellæ cadent è cœlo, & potestates cœlorum concutientur.

30 Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo, & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentia & gloria multa.

31 *Is* verò mittet Angelos suos cum tubæ voce magna, & congent electos ejus à quatuor

quatuor ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum.

32 A ficu autem discite parabolam: quum jam ramus ejus tener fit, & folia germinant, nôstis prope esse æstatem:

33 Ita & vos, quum videritis hæc omnia, scitote *illum* prope esse & ad fores.

34 Amen dico vobis, nequaquam præterierit ætas hæc usquedum omnia ista fiat.

35 Cœlum & terra præteribunt: sermones autem mei nequaquam præteribunt.

36 De die autem illo & horâ nemo scit, ne Angeli quidem cœlorum: sed Pater meus solus.

37 Sicut autem *erant* dies Noë, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim diebus qui præcesserunt diluvium edebant & bibebant, uxores ducebant, & nuptum dabant, ad eum usque diem quo ingressus est Noë in arcam:

39 Nec agnoverunt diluvium usq; dum venisset, & sustulisset omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in pistrino: una accipietur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo, nescitis enim quâ horâ Dominus vester venturus sit.

43 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias quâ vigiliâ fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam:

44 Propterea & vos estote parati: quia quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus est.

45 Quis igitur est fidelis servus & prudens, quem præfecit dominus familitio suo, ut det illis alimentum in tempore?

46 Beatus servus ille, quem, quum venerit dominus ejus, invenerit ita facientem.

47 Amen dico vobis, omnibus quæ sibi suppetunt præficiet eum.

48 Quod si dixerit servus ille malus in corde suo, Differt dominus meus adventum:

49 Cœperitque verberare conservos, quinetiam edere & bibere cum ebriis:

50 Veniet dominus servi illius die quo non exspectat, & quâ horâ non novit.

51 Et separabit eum, ac partem ei assignabit cum hypocritis; illic erit fletus & stridor dentium.

CAPUT XXV.

Decem Virgines talenta, & pauca de ultimo judicio.

TUnc erit simile regnum cœlorum decem virginibus, quæ sumptis lampadibus suis exierunt in occursum sponsi.

2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.

3 Quæ erant fatuæ, sumptis lampadibus suis, non ceperunt oleum secum:

4 Prudentes verò ceperunt oleum in vasis suis una cum suis lampadibus.

5 Morante autem sponso, nictârunt omnes, ac dormierunt.

6 Mediâ verò nocte clamor ortus est *dicentium*, Ecce, sponsus venit, exite in occursum ejus.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornârunt lampades suas.

8 Fatuæ verò prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro: quia lampades nostræ exstinguuntur.

9 Responderunt autem prudentes illæ, dicentes, *Nequaquam*, ne non sufficiat nobis & vobis: ite verò potius ad eos qui vendunt, & ipsæ vobis emite.

10 Quum autem abirent emptum, venit sponsus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: clausaque est janua.

11 Postea verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis.

12 Ipse verò respondens ait, Amen dico vobis, non novi vos.

13 Vigilate itaque, quia neque illum diem, neque illam horam scitis, quâ Filius hominis veniet.

14 *Ita* enim *est* ut *quum* quispiam peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit eis quæ sibi suppetebant.

15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum: unicuique secundum ipsius facultatem: & peregrè profectus est statim.

16 Profectus autem qui quinque talenta acceperat, negotiatus est ex iis: & fecit altera quinque talenta.

17 Itidem & qui duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam domini sui.

19 Post multum verò tempus venit dominus servorum illorum, & confert rationem cum eis.

20 Tunc accedens is qui quinque talenta acceperat, & attulit altera quinque talenta, dicens, Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce, altera quinque talenta lucratus sum ex iis.

21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

22 Accedens autem, & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce, alia duo lucratus sum ex iis.

23 Ait ei dominus ejus, Bene *est*, serve bone & fidelis: in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum esse, qui metas ubi non sevisti, & inde cogas ubi non sparsisti:

25 Itaque timens abii & occultavi talentum

cum tuum in terra? ecce, habes quod tuum est.

26 Respondens autem dominus ejus dixit ei, Serve male & iguave, sciebas me metere ubi non sevi, & inde cogere ubi non sparsi:

27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam mensariis: & ego quum venissem recepissem meum cum fœnore.

28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 (Omni enim qui habet, dabitur, & abundabit: qui vero non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.)

30 Et inutilem servum ejicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus & stridor dentium.

31 Quum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes S. Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ.

32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab hœdis.

33 Et statuet, oves quidem ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram.

34 Tunc dicet Rex iis qui ad dexteram ipsius erunt, Adeste benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento.

35 Esurivi enim, & dedistis mihi quo vesceret: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me:

36 Nudus, & amicivistis me: ægrotavi, & invisistis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37 Tunc respondebunt ei justi, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & aluimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicivimus?

39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens Rex dicit eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41 Tunc dicet etiam iis qui ad sinistram erunt, Exsecrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dedistis mihi quo vesceret: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43 Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non amicivistis me: ægrotus, & in carcere eram, & non invisistis me.

44 Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45 Tunc respondebit eis dicens, Amen dico vobis, quatenus ad non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.

46 Et abibunt isti ad supplicium æternum: justi vero ad vitam æternam.

CAPUT XXVI.

Evangelia Christi, & institutio sanctæ Cœnæ.

ET factum est quum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis,

2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur ut crucifigatur.

3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores populi in aulam Pontificis maximi qui dicebatur Caiaphas.

4 Et simul consultarunt ut Jesum dolo prehenderent, & crucidarent.

5 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.

6 Quum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Venerat ad eum mulier habens alabastrum unguenti gravis pretii, & effundebat in caput ipsius accumbentis.

8 Hoc autem videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes, Quorsum perditio hæc?

9 Potuit enim istud unguentum venire magno, & dari pauperibus.

10 Quum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum: me verò non semper habebitis:

12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad funerandum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam quod hæc fecit, dicetur ad memoriam ipsius.

14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes:

15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? ipsi verò appenderunt ei triginta argenteos nummos.

16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.

17 Primo autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei, Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?

18 Ipse verò dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei, Præceptor dicit, Tempus meum prope est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli, sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.

20 Quum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.

21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrum me prodet.

22 Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere, Num ego sum Domine?

23 Ipse verò respondens ait, Qui intingit mecum manum in catino, is me prodet.

24 Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi per quem Filius hominis proditur! bonum erat homini illi si natus non fuisset.

25 Respondens

25 Respondens autem Judas qui prodebat eum, dixit, Num ù ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.

26 Edentibus autem eis, Jesus quum accepisset panem, & benedixisset, fregit eum, deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.

28 Hoc est enim sanguis meus Novi fœderis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum quum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et quum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos istâ nocte offendemini in me; scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

33 Respondens verò Petrus dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.

34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, istâ nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.

35 Dicit ei Petrus, Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum eis in locum qui dicitur Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hic usquequo profectus precatus fuero illic.

37 Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari, & gravissimè angi.

38 Tunc dicit eis Jesus, Undiquaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate mecum.

39 Et progressus paululum, procidit in faciem suam, precans, & dicens, Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: verumtamen non ut ego volo, sed ut tu.

40 Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro, Itane non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.

42 Rursum secundo abiit, & precatus est dicens, Pater mi, si non potest hoc poculum abire à me, quin bibam ipsum, fiat voluntas tua.

43 Et quum venisset reperit eos rursum dormientes; erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis eis, rursum abiit: & precatus est tertio, eundem sermonem loquutus.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit eis, Dormite quod superest, & requiescite: ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me prodit.

47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas unus ex duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis Sacerdotibus & Senioribus populi.

48 Is verò qui prodebat eum, dederat eis signum, dicens, Quem osculatus fuero is est, prehendite eum.

49 Itaq; statim quum venisset ad Jesum, dixit, Ave Rabbi. Et deosculatus est eum.

50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce, unus ex iis qui *erant* cum Jesu, extensâ manu distrinxit gladium suum: & percusso servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.

52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum; quicunque enim acceperint gladium, gladio peribunt.

53 Aut putas me non posse nunc precari Patrem meum, qui huc sistat mihi plures quàm duodecim legiones Angelorum?

54 Quomodo ergo implerentur Scripturæ, *quæ dicunt* sic oportere fieri?

55 In illa hora dixit Jesus turbæ, Ut adversus latronem existis cum gladiis & fustibus, ut comprehenderetis me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, nec prehendistis me.

56 Hoc autem totum factum est, ut implerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.

57 Illi verò prehensum Jesum abduxerunt ad Caiapham Pontificem maximum, ubi Scribæ & Seniores coacti erant.

58 Petrus autem sequebatur eum è longinquo usque in aulam Pontificis maximi: & ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Primarii verò Sacerdotes & Seniores, & totus consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morte afficerent:

60 Et non invenerunt; etiam quum multi falsi testes accessissent, non invenerunt. Postremò verò advenientes duo falsi testes,

61 Dixerunt, Iste dixit, Possum destruere templum Dei, & triduò ipsum ædificare.

62 Et quum exsurrexisset Pontifex maximus, dixit ei, Nihil respondes? quid *est quod* isti adversum te testificantur?

63 Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex maximus dixit ei, Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis an tu sis Christus ille Filius Dei.

64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti: quinetiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ

rentiæ *Dei*, & venientem in nubibus cœli.

65 Tunc Pontifex maximus dirupit vestimenta sua, dicens, Blasphemavit: quid amplius egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.

66 Quid vobis videtur? Ipsi verò respondentes dixerunt, Tenetur mortis pœna.

67 Tunc insputarunt in faciem ejus, & colaphos ei infixerunt; alii verò bacillis eum cæciderunt.

68 Dicentes, Vaticinare nobis Christe, quis sit qui te percussit.

69 Petrus autem sedebat extra in aula: & accessit ad eum quædam ancillula, dicens, Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 Ipse verò negavit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicas.

71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla*: & dixit iis qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno.

72 Tunc rursus negavit cum jurejurando, *dicens*, Non novi hominem.

73 Paulò post autem accesserunt qui astabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex ipsis es; nam & loquutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, *dicens*, Non novi hominem: Et statim gallus misit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, quid dixerat ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extra, flevit amarè.

CAPUT XXVII.

Historia passionis, mortis, & sepulturæ Christi.

MAne autem quum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes & Seniores populi adversus Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidisset eum damnatum esse, pœnitens, retulit triginta argenteos *nummos* ad primarios Sacerdotes & Seniores,

4 Dicens, Peccavi, prodito sanguine innoxio. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

5 Ipse verò projectis *illis nummis* argenteis in templum, recessit; & profectus strangulavit *sese*.

6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corbanan, quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, Ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem, Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Israel.

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus.)

11 Jesus autem stetit coram præside, & interrogavit eum præses, dicens, Tune es rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et quum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quam multa adversum te testificentur?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum: ita ut miraretur præses valde.

15 Præses autem singulis festis consuevérat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant verò tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis? Barabban, an Jesum qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens, Nihil tibi *rei sit* cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.

20 Primarii verò Sacerdotes & Seniores persuaserunt turbæ ut peteret Barabbas, Jesum verò perderet.

21 Respondens autem præses dixit eis, Utrum è duobus illis vultis ut vobis dimittam? Ipsi verò dixerunt, Barabban.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit? At illi amplius clamabant, dicentes, Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turba, dicens, Innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis.

25 Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos & super filios nostros.

26 Tunc dimisit eis Barabban: Jesum autem quum flagellâsset, tradidit ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis, quum abduxissent Jesum in prætorium, coegerunt ad eum universam cohortem.

28 Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccíneam:

29 Et cotonam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dextram ejus: & genu flexo coram eo, illudebant ei, dicentes, Ave rex Judæorum.

30 Et quum insputassent in eum, ceperunt arundinem illi, & verberabant caput ejus.

31 Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, induerunteque vestimentis suis: & abduxerunt eum ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt quemdam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut attolleret crucem ejus.

33 Et quum venissent in locum qui dicitur Golgatha, quod est calvariæ locus,

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & quum gustâsset, noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes, ut impleretur quod dictum est à Propheta, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum illic.

37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST IESUS REX ILLE JUDÆORUM.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram, & alter ad sinistram.

39 Qui verò prætereibant conviciabantur ei, moventes capita sua,

40 Et dicentes, Tu qui destruis templum, & triduo ædificas, serva temetipsum: Si Filius Dei es, descendito è cruce.

41 Similiter autem etiam primarii Sacerdotes illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebant,

42 Alios servavit, seipsum non potest servare: si rex Israelis est, descendat nunc è cruce, & credemus ei.

43 Confidit in Deo, eruat ipsum nunc, si placet ei: dixit enim, Filius Dei sum.

44 Id ipsum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.

45 A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam:

46 Circiter verò horam nonam exclamavit Jesus voce magnâ, dicens, Eli, Eli, lamasabachthani? Hoc est, Deus mi, Deus mi, cur dereliqui me?

47 Quidam autem illic stantium quum hoc audissent, dicebant, Eliam vocat iste.

48 Et statim currens quidam ex eis, quum acceptam spongiam implevisset aceto, & circumposuisset calamo, dedit ei ut biberet.

49 Reliqui verò dicebant, Sine, videamus an veniat Elias servatumus eum.

50 Jesus autem quum rursum clamâsset voce magnâ, emisit spiritum.

51 Et ecce, velum templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum: & terra mota est, & petræ fissæ sunt.

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt.

53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis.

54 Centurio verò, & qui cum eo servabant Jesum, viso terræmotu & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, Verè Filius Dei erat iste.

55 Erant autem illic mulieres multæ à longinquo spectantes, quæ sequutæ fuerant Jesum à Galilæa, ministrantes ei.

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi & Joseph, & mater filiorum Zebedæi.

57 Quum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Joseph, qui & ipse discipulus fuerat Jesu:

58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et Joseph is quum accepisset corpus, involvit illud sindone purâ:

60 Posuitque in monumento suo novo, quod exciderat in petra: & advoluto saxo magno ad ostium monumenti, abiit.

61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera illa Maria, sedentes contra sepulcrum.

62 Postero autem die, qui est post Parasceven, coacti sunt primarii Sacerdotes & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicentes, Domine, meminimus plenum illum dixisse quum adhuc viveret, Tertio post die suscitabor.

64 Jube ergo muniri sepulcrum usque in diem tertium: nequando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicantque populo, Suscitatus est è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.

65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abite, munite sicut scitis.

66 Ipsi autem profecti munierunt sepulcrum, obsignato lapide, cum custodia.

CAPUT XXVIII.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi catholici institutio, & Apostolatus inauguratio.

EXtremo autem Sabbatho, quum lucesceret in primum *diem* hebdomadis, venit Maria Magdalene, & altera illa Maria, ut spectarent sepulcrum.

2 Et ecce, terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini quum descendisset è cœlo, accessit, & avolvit saxum à ostio, sedebatque super illud.

3 Erat autem visus ejus ut fulgur, & vestimentum ejus album sicut nix.

4 Custodes autem perculsi sunt præ ipsius timore, & facti sunt sicut mortui.

5 Respondens autem Angelus dixit mulieribus, Vos verò ne timete, scio enim vos Jesum crucifixum quærere.

6 Non est hic: resurrexit enim prout dixit. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 Et citò profectæ dicite discipulis ejus eum resurrexisse à mortuis. Et ecce, præit vobis in Galilæam: illic eum videbitis: ecce, dixi vobis.

8 Tunc egressæ citò à monumento cum timore

timore & gaudio magno, currebant ut renunciarent discipulis ejus.

9 Ut autem proficiscebantur ut *hoc* renunciarent discipulis ejus, ecce, Jesus occurrit eis, dicens, Avete. Illæ vero accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jesus, Ne timete: abite, renunciate fratribus meis ut abeant in Galilæam, illic me videbunt.

11 Euntibus autem ipsis, ecce, quidam ex custodia venerunt in urbem, & renunciarunt principalibus Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant.

12 Ipsi verò congregati cum Senioribus, consilioque capto, numos multos dederunt militibus,

13 Dicentes, Dicite, Discipuli ejus nocte venerunt, & eum furati sunt, nobis dormientibus:

14 Quòd si hoc auditum fuerit apud præsidem, nos persuadebimus ei, & securos vos præstabimus.

15 Ipsi verò accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti: & divulgatus est ille sermo apud Judæos usque ad hodiernum diem.

16 Undecim autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam in montem ubi constituerat eis Jesus,

17 Et quum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt.

18 Et quum accessisset *ad eos* Jesus, loquutus est eis dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra:

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti:

20 Docentes eos servare omnia quæ mandavi vobis: & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

Johannis ministerium, victus & vestitus. Christi investitura per Baptismum, & probatio per tentationem. Evangelii prædicatio. Discipulorum vocatio & miracula.

1 Principium Evangelii Jesu Christi Filii Dei.

2 Ut scriptum est in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te.

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in deserto, & prædicabat baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum.

5 Et exibat ad eum omnis Judaica regio ac Jerosolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata sua.

6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zona coriacea circa lumbos suos: & edebat locustas & mel sylvestre.

7 Et prædicabat, dicens, Venit pone me qui validior me est, cujus non sum dignus qui incurvatus solvam corrigiam soleārum.

8 Ego quidem baptizavi vos aqua: ipse verò baptizabit vos Spiritu sancto.

9 Et factum est diebus illis, ut Jesus, quum venisset Nazarethâ *urbe* Galilææ, baptizatus sit in Jordane à Johanne.

10 Et *is* statim ascendens ex aqua vidit findi cœlos, & Spiritum quasi columbam descendere super eum:

11 Et vox exstitit è cœlis, Tu es Filius ille meus dilectus, in quo acquiesco.

12 Statimque Spiritus eum expellit in desertum.

13 Et fuit illic in deserto dies quadraginta, tentante eum Satanâ: eratque cum feris: & Angeli ministrabant ei.

14 Postquam autem traditus fuit Johannes in custodiam, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei:

15 Et dicens, expletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei: resipiscite, & credite Evangelio.

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare, (erant enim piscatores.)

17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam ut fitis piscatores hominum.

18 Et *ipsi* statim omissis retibus suis, sequuti sunt eum.

19 Tunc progressus illinc paululum, vidit Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, qui & ipsi in navigio sartiebant retia:

20 Statimque vocavit eos: & *ipsi* omisso patre suo Zebedæo in navigio cum mercenariis, sequuti sunt eum.

21 Et ingrediuntur Capernaumum: statimque sabbatho ingressus Jesus in synagogam, docebat.

22 Et percellebantur super doctrina ejus; docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut Scribæ.

23 Fuit autem in synagoga eorum quidam in quo erat spiritus impurus: qui exclamavit,

24 Dicens, Ah, quid nobis tecum Jesu Nazarene? venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce, & exi ex eo.

26 Tunc, quum discerpsisset eum spiritus impurus, & clamâsset voce magnâ, exiit ex eo,

27 Et expaverunt omnes, ita ut mutuò quærerent inter se, dicentes, Quid est hoc? Quæ doctrina nova hæc, quòd per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?

28 Emanavit autem fama ipsius statim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29 Et statim è synagoga egressi, venerunt domum Simonis & Andreæ cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.

31 Tunc accedens erexit eam, prehensâ manu ejus: & dimisit eam febris statim, & ministravit eis.

32 Quum autem serum diei esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes malè affectos & dæmoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.

34 Et sanavit multos malè affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non sinebat dicere dæmonia quod ipsum nossent.

35 Et manè, valde multâ nocte quum surrexisset exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.

36 Et prosequuti sunt eum Simon & qui cum ipso erant.

37 Et quum invenissent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim sum egressus.

39 Et prædicabat in synagogis eorum in tota Galilæa: & dæmonia ejiciebat.

40 Venitque ad eum leprosus precans eum, eique ad genu procidens, ac dicens ei, Si velis, potes me purgare.

41 Jesus autem commiseratione intimâ commotus, extensâ manu, tetigit eum, & dixit ei, Volo: purgator.

42 Et quum *hoc* dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter interminatus ei *Jesus*, statim ablegavit eum:

44 Dixitque ei, Vide *ut* nemini quicquam dicas: sed abi, ostende teipsum Sacerdoti, & offer pro purgatione tui quæ imperavit Moses, ut hoc sit eis testimonio.

45 Ille verò egressus cœpit prædicare multa, & rem divulgare, ita ut jam non posset Jesus manifestè introire in civitatem: sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Christus simul paralysin & peccata solvit. Matthæum vocat, discipulosque excusat neglecti jejunii & sabbathi.

ET rursus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum est eum domi esse.

2 Statimque coacti sunt multi, *adeo* ut jam non caperent *eos*, ne ea quidem *loca* quæ *erant* ad ostium: & loquebatur eis sermonem *Evangelii*.

3 Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4 Et quum non possent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci* in quo erat, eoque perfosso, *funibus* demiserunt grabbatum in quo paralyticus jacebat.

5 Quum autem vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remissa sunt tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam ex Scribis sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis,

7 Quid iste ita loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

8 Et quum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ita ratiocinari apud se, dixit eis, Quid ista ratiocinamini in cordibus vestris?

9 Utrum est facilius, dicere paralytico, Remissa sunt tibi peccata: an dicere, Surge, & attolle grabbatum tuum, & ambula?

10 Ut autem sciatis Filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terra (ait paralytico,)

11 Tibi dico, surge, & attolle grabbatum tuum, & abi domum tuam.

12 Tunc *ille* statim surrexit; sublatoque in humeros grabbato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare: totaque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et quum prætergrederetur, vidit Levin Alphæi *filium* sedentem ad teloniam: dixitque ei, Sequere me. Et *is* surgens sequutus est eum.

15 Et factum est, ut quum Jesus accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discubuerunt cum Jesu, & discipulis ejus: erant enim multi, & sequuti fuerant eum.

16 Quumque Scribæ ac Pharisæi vidissent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid *est* quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et quum *hoc* audisset Jesus, dicit eis, Iis qui valent non opus est medico, sed iis qui malè *se* habent: non veni ut vocarem justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

18 Discipuli autem Johannis ac Pharisæorum jejunabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare discipuli Johannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Tunc ait eis Jesus, Num possunt filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunare? quamdiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Venient autem dies quum sublatus erit ab eis sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21 Sed

21 Sed nemo panniculum impexum insuit vestimento veteri: alioquin, illud ipsius supplementum novum tollit *aliquid* ex vetere *vestimento*, & fit pejor fissura.

22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui vinum effunditur, & utres pereunt; sed vinum novum in utres recentes injiciendum est.

23 Factum est autem ut ipse præteriret Sabbatho per sata, & cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere spicas.

24 Tunc Pharisæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt Sabbatho quod non licet?

25 Et ipse dixit eis, Numquam legistis quid fecerit David quum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo *erant*?

26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathar Pontifice maximo, & panes propositionis ederit, quos non licet edere nisi Sacerdotibus, & dederit etiam iis qui secum erant?

27 Dixit etiam eis, Sabbathum propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum.

28 Itaque Filius hominis est etiam Sabbathi dominus.

CAPUT III.

Jus Sabbathi. Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia. Quis mater aut frater Christi.

ET introivit rursus in synagogam: erat que illic quidam aresactam manum habens:

2 Et observabant an Sabbatho sanaturus esset eum; ut ipsum accusarent.

3 Tunc ait homini habenti manum aresactam, Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet sabbatho benefacere, an malefacere *cuipiam*? hominem servare, aut trucidare? ipsi verò silebant.

5 Et quum circumspexisset eos cum ira, simul dolens quod occæcatus esset cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restituta que est manus ejus sana ut altera.

6 Tunc egressi Pharisæi, statim cum Herodianis consilium inierunt adversus eum, ut eum perderent.

7 Jesus cum discipulis suis secesit ad mare: & magna multitudo sequuta est eum à Galilæa, & à Judæa,

8 Et Hierosolymis, & ab Idumæa & *regione que est* trans Jordanem: & qui circa Tyrum ac Sidonem *habitabant*, magna multitudine, quum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.

9 Ipse autem dixit discipulis suis ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent.

10 Multos enim sanaverat, adeo ut inciderent in eum, ut ipsum tangerent quotquot tenebantur flagellis.

11 Et spiritus impuri, quum eum conspexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant dicentes, Tu es Filius Ille Dei.

12 Ipse verò multum interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.

13 Tunc ascendit in montem, & advocavit ad se quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14 Et constituit duodecim ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum *Evangelium*:

15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia.

16 Primum Simonem: (cui imposuit nomen Petrum.)

17 Et Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filii tonitrui)

18 Et Andræam, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananiten,

19 Et Judam Iscarioten, qui & prodidit eum: venerunt que domum.

20 Convenit autem rursum turba, adeo ut ne capere quidem cibum possent.

21 Et quum *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt ut prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse.

22 Scribæ verò qui Hierosolymis descendebant, dicebant, Certè habet Beelzebulem, & certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23 Quum autem eos advocâsset, dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24 Neque si regnum adversus sese dissideat, potest stare regnum illud:

25 Neque si domus contra semetipsam dissideat, potest stare domus illa:

26 *Sic* quoque si Satanas insurrexit & dissidet adversus semetipsum, stare non potest, sed finem habet.

27 Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primò validum illum vinxerit: & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, quæ vis peccata remittentur filiis hominum, & blasphemiæ quibuscumque blasphemarint:

29 Sed quicumq; blasphemarit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres & mater ejus: & foris stantes, miserunt ad eum, & eum vocarunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: *illi* verò dixerunt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc respondit eis, dicens, Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34 Et quum circumspexisset in circuitu eos qui circumsedebant, ait, Ecce, mater mea, & fratres mei.

35 Quicumque enim fecerit quod Deus vult, is est frater meus, & soror mea, & mater.

CAPUT IV.

Parabola seminantis ejusdemque expositio, & navigatio periculosa.

ET rursus cœpit docere apud mare: & coacta est ad eum turba multa, adeo ut ipse navigium ingressus sederet in mari: tota autem turba apud mare in terra erat.

2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatque eis in doctrina sua:

3 Audite, Ecce, *quidam* sator exiit satum:

4 Et factum est inter serendum, aliud quidem cecidit secundùm viam: venerunt-que volucres cœli, & devoraverunt illud.

5 Aliud verò cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exortum est, propterea quòd non habebat profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tactum est, & propterea quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, ac suffocarunt illud, & fructum non edidit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam, ediditque fructum assurgentem ac crescentem; & tulit aliud tricenu, & aliud sexagenu, & aliud centenu.

9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Quum autem esset solus, interrogarunt eum qui circum eum erant cum duodecim, de parabola.

11 Et dixit eis, Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: iis autem qui foris sunt, per parabolas omnia *ista* fiunt:

12 Ut videntes videant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando *se* convertant, & remittantur eis peccata.

13 Præterea dixit eis, Nescitis parabolam istam? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Sator ille, sermonem serit.

15 Isti autem sunt qui juxta viam *semen excipiunt*, in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem qui seminatus fuerat in cordibus eorum.

16 Et isti sunt similiter qui in petrosa semen excipiunt: qui *videlicet* quum audirent sermonem, statim cum gaudio excipiunt eum:

17 Et non habent radicem in sese, sed temporarii sunt: deinde ortâ afflictione aut persequutione propter sermonem, statim offenduntur.

18 Hi sunt autem qui in spinas semen excipiunt, hi sunt, *inquam*, qui sermonem audiunt:

19 Sed solicitudines seculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates quæ in cæteris rebus *versantur*, introeuntes suffocant sermonem, isque redditur fructus expers.

20 Hi sunt verò qui in terram bonam semen exceperunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt: & fructum ferunt, aliud tricenu, aliud sexagenu, aliud centenu *grana*.

21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit ut subter modium ponatur, aut subter lectum? nonne ut candelabro imponatur?

22 Non est enim quicquam occultum quod non sit manifestum futurum, neque *quod* abscondatur, sed *oportet* ut in apertum veniat.

23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24 Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: quâ mensurâ metimini, vobis metietur, & adjicietur vobis qui auditis.

25 Qui enim habet dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.

26 Item dicebat, Ita est regnum Dei ut si quispiam jaciat semen in terram,

27 Et dormiat, & exsurgat nocte ac die: & semen germinet, & assurgat quomodo ipse nescit.

28 Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica:

29 Quum autem prodierit *fetè* fructus, statim mittit messores, quoniam adest messis.

30 Dicebat etiam, Cui *rei* assimilaverimus regnum Dei? aut quâ collatione contulerimus illud?

31 Velut grano sinapis; quod quum seritur in terra, minimum est omnium seminum quæ in terra sunt:

32 Sed quum satum fuerit, assurgit, & fit maximum omnium olerum: editque ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbra volucres cœli nidulari.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem *Evangelii* prout poterant audire.

34 Absque parabola verò non loquebatur eis: privatim autem discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis die illo, quum serum *diei* esset, Transeamus in ulteriorem *ripam*.

36 Dimissâ igitur turbâ acceperunt eum ut erat in navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.

37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus irruebant in navigium, ita ut jam impleretur.

38 Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens: tunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magister, non est tibi curæ quod perimus?

39 Experrectus igitur objurgavit ventum, dixitque mari, Sile, obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est tranquillitas magna.

40 Dixit autem eis, Quid ita timidi estis?

estis? quomodo fidem non habetis?

41 Et timuerunt timore magno, dicebantque alius ad alium, Quisnam iste est, quòd etiam ventus & mare auscultent ei?

CAPUT V.

Miracula erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxione laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.

2 Egresso autem ipsi è navigio, statim occurrit è monumentis quidam in quo erat spiritus impurus:

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne catenis quidem quisquam poterat eum vincire:

4 Propterea quòd sæpe pedicis & catenis vinctus fuerat, sed discerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ: neque quisquam poterat eum domare.

5 Et per omne *tempus* erat die ac nocte in montibus & in monumentis clamans, & concidens seipsum lapidibus.

6 Quum vidisset autem Jesum procul, cucurrit & adoravit eum:

7 Et clamans voce magnâ dixit, Quid mihi tecum Jesu Fili Dei altissimi? adjuro te *per* Deum ne me torqueas.

8 (Dicebat enim ei *Jesus*, exi spiritus impure ex isto homine)

9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *est*? Et respondit dicens, Legio mihi nomen *est*: quia multi sumus.

10 Et multum precabatur eum ne ipsos mitteret extra illam regionem.

11 Erat autem illic apud montes grex porcorum magnus pascens.

12 Et precati sunt eum omnes *illi* dæmones, dicentes, Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.

13 Et permisit eis statim Jesus. Egressi verò spiritus illi impuri introierunt porcos: & ruit ille grex è præcipitio in mare, (erant autem quasi bis mille) & suffocati sunt in mari.

14 Qui verò pascebant porcos, fugerunt, & renunciarunt in urbem & in agros. Et *illi* egressi sunt ut viderent quid illud esset quod factum fuerat.

15 Veniunt igitur ad Jesum, & conspiciunt eum qui fuerat dæmoniacus sedentem ac vestitum & sanæ mentis, eum *inquam* qui habuerat legionem: & timuerunt.

16 Et qui *id* viderant, narraverunt eis quomodo actum esset cum dæmoniaco, & de porcis.

17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut abiret ex finibus ipsorum.

18 Ipso verò ingresso in navigium, rogabat eum ille qui fuerat dæmoniacus ut esset cum ipso.

19 Jesus autem non permisit ei, sed ei dixit, Abi domum tuam ad tuos; & eis renuncia quanta tibi Dominus præstiterit, & quòd misertus sit tui.

20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapoli quanta ipsi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.

21 Et quum Jesus rursum trajecisset navigio in ulteriorem *ripam*, coacta est turba multa ad eum: eratque apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præfectis synagogæ, nomine Jairus: & quum vidisset eum, accidit ad pedes ejus:

23 Et multum precabatur eum, dicens, Filiola mea in extremam adducta est: *rogo* ut venias, & imponas ei manus, ut servetur; & vivet.

24 Abiit igitur *Jesus* cum eo: & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 (Tunc mulier quædam quæ erat in fluxione sanguinis *ab* annis duodecim:

26 Fueratque multa perpessa à multis medicis, & impenderat omnia sua, & nihil adjuta fuerat, sed potius in deterius venerat:

27 Quum audisset de Jesu, venit in turba à tergo, & tetigit vestimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus tetigero, servabor.

29 Et statim exaruit fons sanguinis ejus; & sensit corpore se sanatam esse ex eo flagello.

30 Statim autem Jesus quum apud se cognovisset vim illam quæ ex seipso prodierat, conversus in turba, dixit, Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsius, Vides turbam te comprimentem, & dicis, Quis me tetigit?

32 *Ipse* verò circumspiciebat ut videret eam quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tremens, quum sciret quod in se factum fuerat, venit, & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te servavit: abi cum pace, & esto sana ex flagello tuo.)

35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto synagogæ, dicentes, Filia tua mortua est: quid amplius vexas magistrum?

36 Jesus autem, statim ut audiit hunc sermonem qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solummodo crede.

37 Neque permisit ut se quisquam una sequeretur nisi Petrus, & Jacobus, & Johannes frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, flentes & ejulantes multum.

39 Et ingressus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit:

40 Et deridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & eos qui secum erant, & ingreditur ubi erat puella jacens.

41 Prehensaque manu puellæ, dicit ei, Talitha cumi: quod est, si interpreteris, Puella (tibi dico) surge.

42 Et statim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim, & obstupuerunt stupore magno.

43 *Ipse* verò multum imperavit eis ne quis id resciret: dixitque ut daretur puellæ quo vesceretur.

CAPUT VI.

Prædicans Christus in patria contemnitur. Mittuntur Apostoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinque panibus saturatur quinquies populus.

ET egressus est illinc, venitque in patriam suam: & sequuti sunt eum discipuli ejus.

2 Quumque advenisset Sabbathum, cœpit in synagoga docere: multique audientes percellebantur, dicentes, Unde huic ista? & quæ est hæc sapientia quæ data est ei, quod etiam virtutes tales per manus ejus fiantur?

3 Nonne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? nonne & sorores ejus hic sunt apud nos? & offendebantur in ipso.

4 Dicebat autem eis Jesus, Non est Propheta inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & domi suæ.

5 Neque potuit illic virtutem ullam edere, nisi *quod* quum paucis ægrotis imposuisset manus, sanavit *eos*.

6 Mirabaturque propter incredulitatem eorum, & circuibat vicos in orbem, docens.

7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpitque eos mittere binos: deditque eis potestatem *adversus* spiritus impuros.

8 Et præcepit eis ut nihil sumerent ad iter, nisi virgam tantùm, non peram, non panem, non æs in zona:

9 Sed *ut* calcearentur sandaliis: & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, Ubicumque introieritis domum, illic manete, usquedum exeatis illinc.

11 Et quicumque non exceperint vos, neque audierint vos, egressi illinc, excutite pulverem qui subest pedibus vestris, ut hoc sit testimonium adversus eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum *conditio* aut Gomorrhorum in die Judicii, quàm urbis illius.

12 Egressi igitur *illi* proclamabant ut resipiscerent *homines*.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebantque oleo multos ægrotos, & sanabant *eos*.

14 Audivit autem *hæc* rex Herodes (clarum enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias est. Alii verò dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16 Quum igitur *hæc* audisset Herodes, ait, Iste est Johannes quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17 Ipse enim Herodes missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Johannem, sciens eum *esse* virum justum ac sanctum, & observabat eum, auditoque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Quum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes in natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis, ac chiliarchis, & primariis Galilææ:

22 Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltâsset, placuisseque Herodi, & simul accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me quodcumque volueris, & dabo tibi.

23 Juravitque ei, Quodcumque à me petieris dabo tibi, usque ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa verò dixit, Caput Johannis Baptistæ.

25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim ut jam nunc des mihi in patina caput Johannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen* propter jusjurandum & eos qui simul accumbebant, eam aspernari.

27 Et statim rex misso speculatore, imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille verò abiit, ac decollavit eum in carcere: attulitque caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Quumque *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum, & requiescite paululum. Erant enim multi venientes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsim.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, præveneruntque eos, & convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intimâ commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem: cœpitque eos docere multa.

35 Quod

35 Quum autem jam multum dies eſſet, adierunt eum diſcipuli ejus, dicentes, Deſertus eſt locus iſte, & jam multus dies eſt:

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos, emant ſibi panes: nam quo veſcantur non habent.

37 At ille reſpondens, dixit eis, Date vos ipſis quo veſcantur. Tunc dicunt ei, *Num* profecti emerimus ducentis denariis panes, & dederimus eis quo veſcantur?

38 Ipſe verò dixit eis, Quot panes habetis? abite & videte. Et *illi* re cognitâ, dixerunt, Quinque, & duos piſces.

39 Tunc imperavit eis ut facerent diſcumbere omnes per convivia ſuper viridi gramine.

40 Diſcubuerunt igitur ſigillatim per areolas, *partim* centoni, & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piſcibus, quum ſuſpexiſſet in cœlum, benedixit ac fregit panes: deditque diſcipulis ſuis ut illis apponerent: & duos piſces partitus eſt omnibus.

42 Comederuntque omnes, & ſaturati ſunt.

43 Et ſuſtulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piſcibus.

44 Erant autem qui comederant quaſi quinquies mille viri.

45 Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos inſcendere navigium, & præire in ulteriorem *ripam* Bethſaidæ oppoſitam, dum ipſe dimitteret turbam.

46 Et quum amandâſſet eos, abiit in montem ad precandum.

47 Quum autem ſerum *diei* adeſſet, erat navigium in medio mari, & ipſe ſolus in terrâ.

48 Viditq; eos vexatos in *navigio* provehendo: (erat enim ventus eis contrarius, & circa quartam vigiliam nocti venit ad eos, ambulans ſuper mare: volebatque eos præterire.

49 Illi verò viſo eo ambulante ſuper mare, putârunt ſpectrum eſſe: & exclamaverunt.

50 (Omnes enim videbant eum, & turbati ſunt) ſed ſtatim loquutus eſt cum eis: & dixit, Confidite, ego ſum, ne timete.

51 Tunc aſcendit ad eos in navigium, quievitque ventus: & *ipſi* multò magis apud ſeſe obſtupeſcebant, & mirabantur.

52 Non enim intellexerant *quod factum fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum ſtupidum erat.

53 Et quum trajeciſſent venerunt in terram Genezaret, & appulerunt.

54 Tunc ipſis egreſſis è navigio, ſtatim agnito eo,

55 Percurſâ totâ illâ circumjacente regione, *homines loci illius* cœperunt in grabbatis malè affectos circumferre ubi audiebant eum eſſe.

56 Et quocunque introiſſet in vicos aut urbes, aut agros, in foris ponebant ægrotos: & precabantur eum ut vel fimbriam pallii ipſius tangerent: & quotquot tangebant eum, ſervabantur.

CAPUT VII.

Præpoſtera Phariſeorum religio. Chananæa fides. Surdus mutus ſanatur.

TUnc cogantur ad eum phariſæi: & quidam ex Scribis, qui venerant Hieroſolymis.

2 Et quum vidiſſent quoſdam ex diſcipulis ejus pollutis manibus (id eſt, illotis) edere panem, conqueſti ſunt.

3 Nam Phariſæi & omnes Judæi, niſi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem Seniorum.

4 Et à foro *venientes*, niſi loti fuerint, non edunt. Et alia multa ſunt quæ acceperunt tenenda; *nempe*, lotiones poculorum, & ſextariorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde interrogârunt eum Phariſæi & Scribæ, Quare diſcipuli tui non ambulant ſecundum traditionem Seniorum, ſed illotis manibus edunt panem?

6 Ille verò reſpondens dixit eis, Bene certè prophetavit Eſaias de vobis hypocritis: ut ſcriptum eſt, Populus iſte labiis me honorat, cor autem eorum procul abeſt à me.

7 Fruſtrà verò me colunt, docentes doctrinas, *quæ ſunt* mandata hominum.

8 Nam omiſſo mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones ſextariorum & poculorum: aliaque ſimilia hujuſmodi multa facitis.

9 Præterea dixit eis, *Sanè* bellè aboletis mandatum Dei, ut traditionem veſtram ſervetis.

10 Moſes enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.

11 Vos autem dicitis, Si dixerit quiſpiam patri vel matri, Corban (id eſt, donum) *eſt* quocunque à me juvari poſſes, *inſons eris*.

12 Nec permittitis amplius eum quicquam præſtare patri ſuo, aut matri ſuæ:

13 Irritum facientes ſermonem Dei traditione veſtrâ quam tradidiſtis: & ſimilia hujuſmodi multa facitis.

14 Advocatâ etiam totâ turbâ, dixit eis, Audite me omnes, & attendite.

15 Nihil eſt extra hominem, quod ingrediens in eum, poſſit eum polluere: ſed quæ egrediuntur ex eo, illa ſunt quæ polluunt hominem.

16 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

17 Et quum introiſſet domum *digreſſus* à turba, interrogârunt eum diſcipuli ejus de parabola.

18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelligentiâ caretis? non intelligitis quicquid

extrinsecus ingreditur in hominem, non posse eum polluere?

19 Non enim ingreditur in cor ejus, sed in ventrem: & in latrinam abit, purgans omnes escas.

20 Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.

21 Intus enim, ex corde hominum malæ cogitationes egrediuntur, adulteria, scortationes, cædes,

22 Furta, augendæ rei artes, scelera, dolus, protervia, oculus malus, obtrectatio, superbia, amentia.

23 Omnia hæc scelera intus exeunt, & polluunt hominem.

24 Et illinc surgens abiit in confinia Tyri ac Sidonis: & ingressus domum, neminem volebat *hoc* scire: sed non potuit latere.

25 Quum enim de eo audisset mulier, cujus filiola habebat spiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus:

26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœnissa gente) & rogavit eum ut dæmonium ejiceret ex filia sua.

27 Jesus autem dixit ei, Sine prius saturari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

28 Ipsa verò respondit, & dixit ei, Etiam Domine: sed enim catelli edunt sub mensa ex micis puerorum.

29 Tunc dixit ei, Propter istum sermonem abi, exiit dæmonium ex filia tua.

30 Quum autem *ita* abiisset domum suam, invenit dæmonium exiisse, & filiam projectam super lectum.

31 Tunc regressus è finibus Tyri ac Sidonis venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.

32 Et offerunt ei surdum difficulter loquentem: & precantur eum ut imponat ei manum.

33 *Ipse* verò quum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & quum spuisset, tetigit linguam ejus.

34 Et quum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est, Adpertor.

35 Et statim adapertæ sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur recte.

36 Et interdixit eis ne cui dicerent, sed quantumcumque ipse eis interdixisset, multò magis *hoc* prædicabant.

37 Et supra modum percellebantur, dicentes, Bene omnia fecit: facit ut & surdi audiant, & muti loquantur.

CAPUT VIII.

Miraculum 7. panum. Cæci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse qui animam servare suadet.

DIebus illis, quum multa omnino turba esset, nec haberent quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis, dixit eis,

2 Intimâ misericordiâ commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me, nec habent quo vescantur.

3 Quòd si dimisero eos jejunos domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis procul venerunt.

4 Responderunt autem ei discipuli ejus, Unde istos quispiam possit hîc satiare panibus in deserto?

5 Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi verò dixerunt, Septem.

6 Tunc denunciavit turbæ ut discumberet humi: & acceptis septem illis panibus, quum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis ut *eos* exponerent: & apposuerunt turbæ.

7 Habebant autem pisciculos paucos: & quum benedixisset, dixit ut hos etiam apponerent.

8 Comederunt autem, & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum quæ superfuerant, septem sportas.

9 Erant autem qui comederant, quasi quater mille: dimisitque eos.

10 Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11 Prodierunt autem Pharisæi, cœperuntque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo, ipsum tentando.

12 Ipse verò quum altè ingemuisset spiritu suo, dixit, Cur gens ista signum requirit? Amen dico vobis, si dabitur isti genti signum.

13 Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem *ripam*.

14 Fuerant autem obliti discipuli sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.

15 Tunc edixit eis, dicens, Videte, cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16 Disceptabant igitur alii adversus alios, dicentes, Panes non habemus.

17 *Id* autem quum nôsset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis quod panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentiâ prædíti estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum?

18 Quum oculos habeatis, non cernitis? & quum aures habeatis, non auditis? neque memores estis?

19 Quum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.

20 Quum autem septem illos *panes* illis quater mille, quot sportas fragmentis plenas sustulistis? Illi verò dixerunt, Septem.

21 Tunc dixit eis, Quomodo *hoc* non intelligitis?

22 Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cæcum, & precati sunt eum ut ipsum tangeret.

23 Tunc prehensâ manu cæci, eduxit eum extra vicum; & quum inspuisset in oculos

oculos ejus, imposuissetque ei manus, interrogavit eum ecquid videret.

24 Qui cum suspexisset, dixit, Video homines tanquam arborum ambulantes.

25 Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fecitque ut *denuo* oculos attolleret: & restitutus fuit, viditque procul & dilucidè omnes.

26 Tunc *Jesus* misit eum domum suam, dicens, Neque in vicum illum ingreditor, neque *hoc* dicito cuiquam in vico.

27 Egressus est autem Jesus ac discipuli ejus in vicos Cæsareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in via interrogavit discipulos suos, dicens eis, Quemnam esse me dicunt homines?

28 Illi verò respondérunt, Johannem Baptistam: & alii Eliam: alii verò unum ex Prophetis.

29 Tunc ipse dixit eis, Vos autem quem me dicitis esse? Respondens verò Petrus, dicit *ei*, Tu es ille Christus.

30 Tunc interminatus est ut nulli *id* dicerent de se.

31 Et cœpit eos docere, quòd oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & principiis Sacerdotibus, ac Scribis, & trucidari: & tribus post diebus resurgere.

32 Et apertè eum sermonem loquebatur. Tunc prehensum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipse verò conversus, & intuitus discipulos suos, objurgavit Petrum, dicens, Abscede à me Sátana: nam non sapis quæ Dei *sunt*, sed quæ *sunt* hominum.

34 Et quum advocásset turbam cum discipulis suis, dixit eis, Quicumque vult pone me venire abdicet semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.

35 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam causâ meâ & Evangelii, is servabit eam.

36 Quid enim prosuerit cuipiam si lucratus fuerit mundum totum, & anima sua mulctetur?

37 Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

38 Nam quemcunque puduerit mei ac meorum sermonum in gente ista adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria patris sui cum Angelis illis sanctis.

CAPUT IX.

Transfiguratio Christi. Quid Elias sit. Spiritus mutus ejicitur. Discipuli exemplo pueruli de prioritate instruuntur.

PRætetea dixit eis, Amen dico vobis, sunt quidam ex iis qui hìc astant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint regnũ Dei venisse cum potentia.

2 Sexto verò post die assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Johannem, & subducit eos in montem sublimem seorsim solos: & transformatus fuit coram eis.

3 Et vestimenta ejus facta sunt coruscantia, candida valdè ut nix, qualia non potest fullo in terra dealbare.

4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.

5 Tunc respondens Petrus, dicit Jesu, Rabbi, bonum est nos hìc esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et extitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repente quum circumspexissent, non amplius viderunt quemquam, nisi solum Jesum secum.

9 Quum verò descenderent è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuò quærentes, quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogaverunt eum, dicentes, Cur Scribæ dicunt oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse verò respondens dixit eis, Elias quidem postquam prius venerit, restituet omnia: sed ut scriptum est de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *ipsos* ei fecisse quæcumque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14 Et quum venisset ad discipulos *suos*, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et statim tota turba viso eo expavit: & accurrentes salutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum.

18 Qui ubicunque eum corripuerit, lacerat eum: *ipse* verò spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit. Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non potuerunt.

19 Ipse verò respondens ei dixit, O natio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt ad eum. Et eo conspecto, statim spiritus discerpsit eum: & *ille* quum cecidisset in terram, volutabat sese spumans.

21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum temporis est quòd hoc accidit ei? Ipse verò ait, Ab infante.

22 Et sæpe eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis, intimâ misericordiâ commotus erga nos.

23 Jesus autem dixit ei, Si potes hoc credere,

credere, omnia fieri possunt credenti.

24 Pater verò pueri statim clamans cum lacrymis, dixit, Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.

25 Quum vidisset autem Jesus turbam simul accurrere, objurgavit spiritum illum impurum, dicens ei, *Tu* spiritus mute & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne amplius ingreditor in eum.

26 Et quum clamâsset *spiritus*, multumque discerpsisset eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeo ut multi dicerent, Certè mortuus est.

27 Jesus verò prehensâ manu ejus, erexit eum: & *ille* surrexit.

28 Quum autem esset ingressus domum, discipuli ejus interrogarunt eum privatim, Cur nos non potuimus *spiritum* illum ejicere?

29 *Ipse* verò dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nullâ re potest exire nisi precatione & jejunio.

30 Et illinc egressi, unà iter faciebant per Galilæam: nec volebat ut quisquam id sciret.

31 Docebat enim discipulos suos, & dicebat eis, Filius hominis tradetur in manus hominum, qui trucidabunt eum: sed trucidatus, tertio die resurget.

32 Ipsi verò ignorabant hoc dictum, & timebant eum interrogare.

33 Venit igitur Capernaumum, & quum venisset domum, interrogavit eos, Quid in via inter vos disceptabatis?

34 Ipsi verò siluerunt: nam alii adversus alios disseruerant in via, quis *esset successus ipsorum* maximus.

35 Et quum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.

36 Et acceptum puerulum statuit in medio eorum: eoque in ulnas recepto, dixit eis,

37 Quisquis unum ex talibus puerulis excepcrit meo nomine me excipit: & quicunque me exceperit, non me excipit, sed eum qui misit me.

38 Respondit autem ei Johannes, dicens, Præceptor, vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos.

39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est qui edat virtutem per nomen meum, & possit citò malè loqui de me.

40 Nam qui non est contra nos, pro nobis est.

41 Quisquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quòd sitis Christi, amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam.

42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui credunt in me, bonum esset ei potius si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.

43 Quod si manus tua facit ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum, *potius* quàm duas manus habentem abire in gehennam, *id est*, in ignem illum inextinctum:

44 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

45 Et si pes tuus facit ut tu offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum, *potius* quàm quòs pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inextinctum:

46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

47 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum: bonum est tibi introire in regnum Dei luscum, *potius* quàm duos oculos habentem projici in gehennâ ignis:

48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

49 Nam omnis *homo* igne salietur: & omnis oblatio sale salietur.

50 Bonus est sal: si verò sal insulsus fuerit, quonam ipsum condietis? habete in vobismetipsis salem, & pacem habete alii cum aliis.

CAPUT X.

Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum salvandorum. Petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digressus, venit in fines Judææ per oram Jordanis: & convenit rursum turba ad eum: & ut consueverat, rursum docebat eos.

2 Tunc accedentes Pharisæi, interrogarunt eum, an liceret viro uxorem dimittere: tentantes eum.

3 Ipse verò respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?

4 Ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum abscessionis scribere, & dimittere *uxorem*.

5 Tunc respondens Jesus, dixit eis, Propter duritiam cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.

6 A principio verò creationis masculum & fœminam fecit Deus.

7 Propterea relinquet homo patrem suum & matrem, & agglutinabitur uxori suæ.

8 Et qui duo *futuri*, erunt caro una: itaque non sunt amplius duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

10 Et domi rursum discipuli ejus eadem de re interrogarunt eum.

11 *Ipse* verò dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur adversus eam.

12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, mœchatur.

13 Tunc obtulerunt ei pueruloſ ut tangeret

geret eos discipuli verò objurgabant eos qui offerebant.

14 Quod quum vidisset Jesus, indignatus est, & dixit eis, Sinite pueros venire ad me, & ne prohibite eos: talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id regredietur.

16 Et quum accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egrediente autem ipso *ut sese daret* in viam, quidam, quum accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam æternam possideam?

18 Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe*, Deus.

19 Mandata nôsti: Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quemquam*, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille verò respondens dixit ei, Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.

21 Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit: abi, quæcumque habes vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me, sublatâ *in humeros* cruce.

22 Ille verò mœstus factus propter hunc sermonem, abiit contristatus: habebat enim possessiones multas.

23 Et quum circumspexisset Jesus, dicit discipulis suis, Quam difficulter qui opes habent, in regnum Dei introibunt!

24 Discipuli verò expaverunt ad hos sermones ipsius: Jesus autem rursum respondens, dixit eis, Filii, quam difficile est eos qui confidunt opibus, in regnum Dei introire!

25 Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem in regnum Dei introire.

26 Illi verò amplius percellebantur, dicentes inter se, Et quis potest servari?

27 Intuitus autem eos Jesus dicit, Apud homines hoc fieri non potest, sed non apud Deum: omnia enim fieri possunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

29 Respondens autem Jesus ait, Amen, dico vobis, nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, meâ causâ & Evangelii,

30 Quin accipiat centuplicia nunc isto tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros, cum persecutionibus, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi, erunt ultimi: & ultimi, primi.

32 Erant autem in via ascendentes Hierosolyma: & præibat eis Jesus, & expavescebant, & *eum* sequendo terrebantur. Ipse verò assumptis rursum duodecim, illis cœpit dicere quæ sibi erant eventura.

33 *Dicens*, Ecce, ascendimus Hierosolyma, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum & Scribis: & condemnabunt eum morte, tradentque eum Gentibus:

34 Et *ipse* illudent ei, & flagellabunt eum, & inspuent in eum, & trucidabunt eum: sed tertiâ die resurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes filii Zebedæi, dicentes, Magister, velimus ut quicquid petierimus, præstes nobis.

36 Ipse verò dixit eis, Quid me vultis vobis præstare?

37 Illi autem dixerunt ei: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38 Jesus autem dixit eis, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum quod ego bibo, & baptismo quo ego baptizor, baptizari?

39 Ipsi verò dixerunt ei, Possumus. Jesus autem dixit eis; Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sed sedere ad dextram meam & ad sinistram meam, non est meum dare; sed *dabitur* quibus paratum est.

41 Et quum *hæc* audissent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Joanne.

42 Jesus autem quum eos advocâsset, dixit eis, Scitis eos qui censentur imperare Gentibus, dominari in eas: & earum magnates potestatem habere in eas.

43 Verum non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit fieri magnus inter vos, sit minister vester.

44 Et quicumque voluerit ex vobis fieri primus, sit omnium servus.

45 Nam & Filius hominis non venit ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionis pretium pro multis.

46 Tunc veniunt Hiericho: eoque egrediente ab Hiericho, ac discipulis ejus, & turbâ multâ, filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat apud viam mendicans.

47 Et quum audisset ipsum esse Jesum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis Jesu miserere mei.

48 Objurgabant autem eum multi ut sileret: ille verò multò magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

49 Tunc Jesus quum substitisset, jussit eum vocari: vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, surge: vocat te.

50 Ipse verò abjecto pallio suo quum surrexisset, venit ad Jesum.

51 Et respondens dixit ei Jesus, Quid vis tibi faciam? Cæcus autem ait ei, Rabboni, ut visum recipiam.

52 Jesus autem dixit ei, Abi, fides tua

te servavit. Statim igitur recepit visum, & sequebatur Jesum in illo itinere.

CAPUT XI.

Christus ingreditur Hierosolymam. Ejicit templo vendentes & ementes. Vim fidei praedicat, & quaestione de Baptismo Johannis Sacerdotum os obturat.

QUum autem appropinquarent Hierosolymis ad Bethphage & Bethaniam apud montem Olearum, misit duos è discipulis suis,

2 Et dicit eis, Abite in vicum qui vobis est ex adverso: & statim ut ingrediemini in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit: solvite eum & adducite.

3 Quòd si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, quoniam eo opus est Domino: & eum statim hùc mittet.

4 Abierunt igitur & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio: & solverunt eum.

5 Tunc quidam eorum qui illic adstabant, dixerunt ei, Quid facitis qui solvitis pullum?

6 Ipsi verò dixerunt eis prout mandarat Jesus: & *illi* dimiserunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.

8 Multi verò pallia sua straverunt per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant in viam.

9 Et qui præibant, quique sequebantur, clamabant, dicentes, Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

10 Benedictum regnum patris nostri David, quod venit in nomine Domini: Hosanna *in excelsis*.

11 Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: quumque circumspexisset omnia, & vespera jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.

12 Et postero die quum exissent Bethania, esuriit.

13 Quumque procul vidisset ficum habentem folia, venit *visurus*, videlicet, num inveniret aliquid in ea: & quum venisset ad eam, nihil invenit nisi folia, non enim erat tempus ficuum.

14 Tunc respondens Jesus dixit ficui, Ne amplius ex te in sæculum quisquam fructum comedat. Et *hoc* audierunt discipuli ejus.

15 Veniunt igitur Hierosolymam. Et ingressus Jesus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant & emebant in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

16 Nec sinebat ut quisquam deportaret vas per templum.

17 Et docebat, dicens eis, Nonne scriptum est, domum meam domum precationis vocatum iri ab omnibus Gentibus? vos autem eam feciftis speluncam latronum.

18 Et *hoc* audierunt Scribæ & primarii Sacerdotes, & quærebant, quomodo eum perderent: timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrina ipsius.

19 Quum verò vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.

20 Et manè iter facientes prope ficum, viderunt eam exaruisse radicitus.

21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa cui imprecatus es, exaruit.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Habete fidem Dei.

23 Amen enim dico vobis, quicumque dixerit monti huic, Tolle te, & projice te in mare: nec addubitaverit in corde suo, sed crediderit futura quæ dicit, fiet ei quicquid dixerit.

24 Propterea dico vobis, quæcumque precantes petitis, credite vos accepturos, & erunt vobis.

25 Et quum adstiteritis precantes, remittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater ille vester qui in cœlis *est*, remittat vobis offensas vestras.

26 Nam si vos non remiseritis, nec Pater ille vester qui in cœlis *est*, remittet offensas vestras.

27 Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & quum ipse ambularet in templo, veniunt ad eum primarii Sacerdotes, & Scriba, & Seniores:

28 Et dicunt ei, Quâ auctoritate ista facis? & quis tibi dedit auctoritatem istam, ut hæc facias?

29 Jesus autem respondens dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quamdam. Respondete igitur mihi, & dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

30 Baptisma Johannis è cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Sed si dicamus, Ex hominibus: timemus populum: omnes enim sentiebant de Johanne, eum verè Prophetam fuisse.

33 Tunc respondentes dicunt, Jesu, Nescimus. Et Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

CAPUT XII.

De lapide ab ædificatoribus reprobato similitudine vineæ. de tributo. de resurrectione mortuorum. de legis Summâ, filii Davidis, & Vidua pauperula.

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineam plantavit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: & peregrè profectus est.

2 Misitque servum ad agricolas *suo* tempore, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineæ.

3 Illi verò captum eum cæciderunt, ac remiserunt inanem.

4 Et rursum misit ad eos alium servum, & *illi* huic quoque lapidato, caput cõminuerunt, & remiserunt dedecoratum.

5 Et rursum alium misit: & illum trucidarunt, multosque alios, hos quidem cædentes, illos verò trucidantes.

6 Quum ergo unum adhuc haberet filiũ suum dilectum, misit etiam illũ ultimum ad eos, dicens, Reverebuntur filiũ meum.

7 Illi verò agricolæ dixerunt inter se, Iste est hæres, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Et captum eum trucidarunt, & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem Scripturam legistis, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus caput est anguli:

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12 Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt turbam: norant enim eum adversus ipsos illam parabolam dixisse, itaque omisso eo abierunt.

13 Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis & Herodianis, ut eum irretirent captum sermone.

14 Illi verò quum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quemquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus?

15 Ipse verò, quum sciret eorum hypocrisin, dixit eis, Quid me tentatis? proferte mihi denarium, ut videam.

16 Illi verò protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio? Illi verò dixerunt ei, Cæsaris.

17 Et respondens Jesus dixit eis, Reddite quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.

18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogárunt eum, dicentes,

19 Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si cujus frater mortuus sit, ac reliquerit uxorem, & filios, non reliquerit, accipiat ipsius frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres fuerunt: ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est, & ne ipse quidem reliquit semen: & tertius itidem.

22 Et acceperunt eam septem illi, neq; reliquerunt semen: ultima omnium mortua est & mulier.

23 In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam septem habuerunt eam uxorem.

24 Tunc respondens Jesus dixit eis, Nonne propterea erratis quòd non sciatis Scripturas, neque potentiam Dei?

25 Postquam enim à mortuis resurrexerint, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli qui in cœlis *sunt*.

26 De mortuis verò, quòd suscitandi sint, non legistis in libro Mosis, quomodo in rubo loquutus sit ei Deus, dicens, Ego *sum* Deus Abrahami, & Deus Isaci, & Deus Jacobi?

27 Non est Deus *Deus* mortuorum, sed Deus viventium: vos ergo multũ erratis.

28 Et quum accessisset quidam è Scribis qui audierat eos disceptantes, & sciebat eum bene illis respondisse, interrogavit eum, *dicens*, Quod est primum omnium mandatum?

29 Jesus autem respondit ei, Primum omnium mandatum *est*, Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

30 Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis viribus tuis: hoc est primum mandatum.

31 Et secundum *illi* simile, hoc *est*, Diliges proximum tuum ut teipsum. majus istis aliud mandatum non est.

32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene, Præceptor, in veritate dixisti, nam unus est Deus, nec alius est præter eum:

33 Et diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis viribus: ac diligere proximum ut seipsum, plus est quàm omnia holocaustomata & sacrificia.

34 Tum Jesus quum vidisset eum corde respondisse, dixit ei, Non longè es à regno Dei. Et nemo amplius audebat eum interrogare.

35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo, Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium Davidis?

36 Nam ipse David dixit per Spiritum sanctum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usquedum ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum: Unde igitur filius ejus est? Et multa turba audiebat eum libenter.

38 *Ipse* autem dicebat eis in doctrina sua, Cavete à Scribis, qui amant stolati ambulare, & salutationes in foris,

39 Primosq; consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis.

40 Qui devorant domos viduarum, & in speciem utuntur longis precibus: isti auferent gravius judicium.

41 Et quum sedisset Jesus ex adverso gazophylacii, spectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium: multi igitur divites injiciebant multa.

42 Et quum venisset quædam vidua pauper, injecit minuta *æreola* duo, quod est quadrans,

43 Tunc

43 Tunc *ille*, quum advocâsset discipulos suos, dixit eis, Amen dico vobis, vidua hæc pauper plus immisit quàm omnes *alii* qui miserunt *pecuniam* in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod ipsis redundat immiserunt: hæc verò è penuria sua immisit omnia quæ habebat, totum, *nempe* victum suum.

CAPUT XIII.

Consummatio hujus sæculi figuratur per excidium Hierosolymorum.

QUum autem egrederetur è templo, dixit ei quidam è discipulis ejus, Præceptor, vide quales lapides, & qualia *ista sint* ædificia.

2 Tunc Jesus respondens dixit ei, Vides ista magna ædificia? non relinquetur lapis super lapidem, qui non dissolvatur.

3 Et quum sederet in monte Olearum ex adverso templi, interrogârunt eum privatim Petrus, & Jacobus, & Johannes, & Andreas:

4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum *erit* quando futurum est ut hæc omnia finem habeant?

5 Jesus autem eis respondens cœpit dicere, Videte ne quis vos seducat.

6 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum *Christus*; multosque seducent.

7 Quum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbamini, oportet enim *ista* fieri, at nondum *erit* finis.

8 Surget enim gens in gentem, & regnū in regnum: eruntque terræmotus singulis locis, & erunt fames ac turbæ.

9 Principia *erunt* dolorum *partus* ista: sed cavete vos vobisipsis: tradent enim vos in consessus & conventus: cædemini, & coram præsidibus ac regibus sistemini propter me, *ut hoc sit* testimonio adversus eos.

10 Et apud omnes gentes oportet primum prædicari Evangelium.

11 Quum autem vos tradendo duxerint, ne ante soliciti estote quid dicturi sitis neque meditamini: sed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini: non enim estis vos qui loquimini, sed Spiritus sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi adversus parentes, & eos curabunt morte mulctandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14 Quum autem videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est à Daniele Propheta, positam ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc qui *fuerint* in Judæa, fugiant in montes.

15 Qui verò *fuerit* in solario, ne descendat domum, nec ingrediatur ut quicquam sumat è domo sua.

16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retro, ut sumat pallium suum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate verò ne fiat fuga vestra hyeme.

19 Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis ea non fuit à principio rerum conditarum quas condidit Deus, usque ad hoc tempus, neque fiet.

20 Et nisi Dominus decurtâsset dies illos, omnis caro periret: sed propter electos quos elegit, decurtavit dies illos.

21 Tunc autem si quis dixerit, Ecce hic Christus, vel, ecce illic, ne credite.

22 Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & edent signa ac miracula ad seducendum, si fieri possit, etiam electos.

23 Vos autem cavete, Ecce, prædixi vobis omnia.

24 Cæterùm per illos dies, post afflictionem illam, sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum.

25 Et stellæ cœli excident, & potestates quæ in cœlis *sunt* concutientur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentia multa & gloria.

27 *Ipse* verò tunc mittet Angelos suos, & suos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ usque ad extremum cœli.

28 A ficu verò discite parabolam, Quum ramus ejus jam tener sit, & germinat folia, nôstis prope esse æstatem:

29 Ita & vos, quum hæc videritis fieri, scitote *illum* prope esse & ad fores.

30 Amen dico vobis, Nequaquam præterierit hæc ætas usquedum facta sint hæc omnia.

31 Cœlum & terra præteribunt, sermones autem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illo ac hora nemo scit, ne Angeli quidem qui in cœlo sunt, neque Filius, sed Pater.

33 Cavete, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus illud sit futurum.

34 *Nam Filius hominis ita est* ut quispiam qui peregrè abiens relictâ domo sua, datâq; servis suis potestate, ac suo cuique opere, janitori mandavit ut vigilaret.

35 Vigilate igitur: (nescitis enim quando dominus domus veniet, vespere, an medià nocte, an in gallicinio, an manè.)

36 Ne quum repentè venerit, inveniat vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis omnibus dico, Vigilate.

CAPUT XIV.

Christi propassio.

ERat autem Pascha, & Azyma duobus post diebus, & quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo prehensum trucidarent.

2 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus sit populi.

3 Quum autem *Jesus* esset apud Bethaniam in domo Simonis Leprosi, accumbente eo,

eo, venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii: & confracto alabastro, effuderat ei in caput.

4 Quidam autem indignabantur apud semetipsos, & dicebant, Quorsum perditio ista unguenti facta est?

5 Nam poterat hoc venire amplius quàm trecentis denariis, & dari pauperibus: Et fremebant in eam.

6 Jesus autem ait, Omittite eam: quid ei molestiam exhibetis? bonum opus operata est erga me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunque volueritis, potestis eis benefacere: me verò non semper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occupavit enim ungere meum corpus ad funerationem.

9 Amen dico vobis, Ubicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id quod ista fecit, dicetur in memoriam ipsius.

10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipsis proderet.

11 Illi verò eo audito gavisi sunt: & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportunè eum proderet.

12 Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis ut profecti paremus ut edas Pascha?

13 Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret quidam bajulans amphoram aquæ, sequimini eum:

14 Et quocunque introierit, dicite patrifamilias, Præceptor dicit, Ubi est diversorium ubi Pascha cum discipulis meis edam?

15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum: illic parate nobis *Pascha*.

16 Abierunt igitur discipuli ejus, venerunt que in civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: & paraverunt Pascha.

17 Et quum serum *diei* esset, venit cum duodecim.

18 Quumque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me, qui edit mecum.

19 Ipsi verò cœperunt contristari, & ei dicere sigillatim, Num ego? Et alius, Num ego?

20 Ipse autem respondens dixit eis, Unus ex duodecim qui *mavum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.

21 Filius quidem hominis abit, prout scriptum est de eo: sed væ homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

22 Et edentibus ipsis, quum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, deditque eis, & ait, Accipite, edite: hoc est corpus meum.

23 Et accepto poculo, quum gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24 Et dixit eis, Hoc est sanguis meus Novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.

25 Amen dico vobis, Non bibam amplius ex fructu vitis usque ad diem illum quum ipsum bibam novum in regno.

26 Et quum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

27 Tunc dicit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte istâ. Nam scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29 Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie nocte istâ, priusquam bis gallus vocem misserit, ter abnegabis me.

31 At ille multò magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.

32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usquedum precatus fuero.

33 Et assumit Petrum, & Jacobum, & Johannem secum: cœpitque expavescere, & gravissimè angi.

34 Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35 Progressusque paululum, procidit in terram: & oravit ut, si fieri posset, abiret ab ipso hora illa.

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te possunt: transfer à me istud poculum: verum non quid ego velim, sed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitque Petro, Simon dormis? non potuisti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem promptus *est*, sed caro infirma.

39 Et quum rursum abiisset, precatus est, eundem sermonem loquutus.

40 Reversus autem invenit eos rursum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) nec sciebant quid ei responderent.

41 Et venit tertio, dicitque eis, Dormite quod superest, & requiescite: sufficit, venit hora: ecce, traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et statim, adhuc eo loquente, adest Judas qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, à primariis Sacerdotibus, & Scribis, & Senioribus.

44 Dederat autem eis iste, qui eum tradebat, commune inter ipsos signum, dicens, Quemcunque osculatus fuero, is est: prehendite

prehendite eum, & abducite tutò.

45 Quum igitur venisset, statim accedens ad eum, dixit ei, Rabbi, Rabbitac deosculatus est eum.

46 Illi verò injectis in eum manibus, prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis qui adstabant stricto gladio percussit servum Pontificis maximi, & abstulit ejus auriculam.

48 Respondens autem Jesus dixit eis, Ut adversus latronem existis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me.

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehendistis me. Sed *oportet* ut impleantur Scripturæ.

50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis sequebatur eum, amictus sindone super nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.

52 Ipse verò derelictâ sindone, nudus effugit ab illis.

53 Tunc abduxerunt Jesum ad Pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, & Scribæ.

54 Petrus autem è longinquo secutus est eum intro usque in aulam Pontificis maximi: & considebat cum ministris, & calefaciebat *sese* ad ignem.

55 Primarii verò Sacerdotes, & totus consessus quærebant testimonium adversus Jesum ut eum morte multarent: nec inveniebant.

56 Nam multi falsum testimonium dicebant adversus eum: sed non erant paria ipsorum testimonia.

57 Tunc quidam surrexerunt, & falsa testati sunt adversus eum, dicentes,

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego destruam templum hoc quod est manibus factum, & intra triduum absque manibus factum aliud ædificabo.

59 Sed ne sic quidem par erat testimonium eorum.

60 Tunc Pontifex maximus quum assurrexisset in medium, interrogavit Jesum, dicens, Non respondes quicquam? quid *illud est quod* isti adversum te testificantur?

61 Ipse verò silebat, & nihil respondit. Rursum Pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei, Tune es ille Christus filius Benedicti?

62 Jesus autem dixit, Ego sum: & videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.

63 Pontifex maximus verò disruptis vestibus suis, dixit, Quid adhuc nobis opus est testibus?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Illi verò omnes contra eum judicarunt, ipsum teneri mortis pœra.

65 Et cœperunt quidam inspuere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei, Vaticinare; ministri verò bacillorum ictibus eum cædebant.

66 Quum verò Petrus esset in aula inferius, venit quædam ex ancillis Pontificis maximi:

67 Et quum vidisset Petrum se calefacientem, intuita in eum dixit, Et tu cum Nazareno Jesu eras.

68 Ipse verò negavit, dicens, Non novi *illum*, neque scio quid tu dicas. Et exivit extra in vestibulum: & gallus vocem emisit.

69 Tunc ancilla quum rursus vidisset eum, cœpit dicere iis qui adstabant, Hic est *unus* ex ipsis.

70 Ipse verò rursum negavit. Et rursus paulo post qui adstabant dixerunt Petro, verè ex ipsis es: etenim Galilæus es, & loquutio tua similis est.

71 Ipse autem cœpit exsecrari & jurare, *dicens*, Non novi hominem istum quem dicitis.

72 Tunc secundò gallus vocem emisit: & recordatus est Petrus verborum quæ dixerat ei Jesus, Priusquam gallus vocem bis miserit, ter me abnegabis. Et quum sic prot ipuisset, flevit.

CAPUT XV.

Christi passio, mors, & sepultura.

STatim autem, mane consilio inito, summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, totusq; consessus, vinctum Jesum abduxerunt: tradideruntque Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus, Tune es ille rex Judæorum? Ipse verò respondens dixit ei, Tu dicis.

3 Et accusabant eum primarii Sacerdotes de multis.

4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens, Non respondes quicquam? ecce, quàm multa adversus te testificantur.

5 Jesus autem nihil amplius respondit, adeo ut miraretur Pilatus.

6 Cæterum singulis festis dimittebat eis unum ex vinctis, quemcunque postulassent.

7 Erat verò quidam qui dicebatur Barabbas, vinctus cum seditionis sociis, qui cædem per seditionem fecerant.

8 Et vociferans turba cœpit petere ut *faceret* prout semper ipsis fecerat.

9 Pilatus autem respondit eis, dicens, Vultis dimittam vobis regem illum Judæorum?

10 (Noverat enim eum per invidiam traditum fuisse à primariis Sacerdotibus.)

11 Primarii verò Sacerdotes concitarunt turbam ut potius Barabbam ipsis dimitteret.

12 Tunc Pilatus respondens, rursum dixit eis, Quid ergo vultis faciam illo quem dicitis regem Judæorum?

13 Ipsi verò rursus clamaverunt, Crucifige eum.

14 Pilatus autem dicebat eis, Enimvero quid mali fecit? Illi autem amplius clamave-

clamaverunt, Crucifige eum.

15 Pilatus igitur volens turbæ satisfacere, dimisit eis Barabbam, & Jesum flagellatum tradidit ut crucifigeretur.

16 Milites verò abduxerunt eum intra aulam, id est, prætorium, & convocaverunt totam cohortem:

17 Et induerunt eum purpurâ, & circumposuerunt ei plexam coronâ spineam:

18 Et cœperunt eum salutare, *dicentes*, Ave rex Judæorum.

19 Et verberabant ejus caput calamo, & inspuebant in eum, ac summissis genibus adorabant eum.

20 Quum autem illusissent ei, exuerunt eum purpurâ, & induerunt eum suis ipsius vestimentis: eduxerunt{q} ut crucifigerent eum.

21 Præterea angariarunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem ruræ, patrem Alexandri & Rufi) ut attolleret crucem ejus.

22 Duxerunt{q} eum in locum Golgotha: quod est, si interpreteris, Calvariæ locus.

23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse verò non sumpsit.

24 Quumque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus, jactâ sorte super ea, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia quando crucifixerunt eum.

26 Eratque inscriptio criminis ipsius inscripta *his verbis*, REX ILLE JUDÆORUM.

27 Crucifixerunt etiam cum eo duos latrones, unum ad dexteram, & alterum ad sinistram ejus.

28 Et impleta est Scriptura quæ dicit, Et cum sceleratis numeratus est.

29 Qui verò prætereibant, convitiabantur ei, moventes capita sua, & dicentes, Vah, *tu* qui destruis templum, & triduo ædificas,

30 Serva teipsum, & descende è cruce.

31 Similiter autem & primarii Sacerdotes illudentes, dicebant alii ad alios cum Scribis, Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille rex Israelis descendat nunc è cruce, ut videamus & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo, probris afficiebant eum.

33 Quum verò advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt super totam regionem usque ad horam nonam.

34 Et horâ nonâ clamavit Jesus voce magnâ, dicens, Eloi, Eloi, lamma sabacthani? quod est, si quis interpretetur, Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti?

35 Et quidam adstantium quum audissent, dicebant, Ecce, Eliam vocat.

36 Cucurrit autem quidam, & impleta spongia aceto, & arundini circumposita dedit ei potum, dicens, Sinite: videamus an veniat Elias ad eum detrahendum.

37 Jesus verò emisså voce magnâ, exspiravit.

38 Et aulæum templi fissum est in duas partes, à summo usque ad imum.

39 Quum vidisset autem Centurio qui adstabat ipsi ex adverso, eum ita emisso clamore exspirâsse, dixit, Verè homo ille Filius erat Dei.

40 Erant autem etiam & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Joseë mater, & Salome:

41 Quæ, etiam quum esset in Galilæa, sequutæ fuerant eum, & ministraverant ei: aliæque multæ quæ simul cum eo ascenderant Hierosolyma.

42 Quum autem serum *diei* jam esset, (quoniam erat Parasceve, hoc est, ante sabbathum.)

43 Veniens Josephus Arimathæensis, honoratus Senator, qui & ipse exspectabat regnum Dei, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44 Pilatus autem miratus est si jam mortuus esset: & advocato Centurione, interrogavit eum: an jamdudum mortuus fuisset.

45 Et *re* cognitâ ex Centurione, donavit corpus Josepho.

46 Is autem emit sindonem, & detractum eum involvit sindone: deposuitque in monumento quod erat excisum è petra: & advolvit saxum ad ostium monumenti.

47 Maria Magdalene verò & Maria *mater* Joseë spectabant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi institutio, & ascensio in cœlum.

ET exacto intercedente Sabbatho Maria Magdalene & Maria Jacobi *mater* & Salome emerant aromata, ut venientes ungerent eum.

2 Et valde manè, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum, exorto sole.

3 Dicebantque inter sese, Quis avolvet nobis saxum ab ostio monumenti?

4 Intuitæ verò conspicinnt saxum esse avolutum: nam erat magnum valde.

5 Ingressæ igitur in monumentum, viderunt juvenem sedentem ad dexteram, amictum stolâ candidâ: & expaverunt.

6 Ipse verò dixit eis, Ne expavescite: Jesum quæritis Nazarenum illum qui fuit crucifixus: suscitatus est, non est hîc: ecce locus ubi posuerant eum.

7 Sed abite, dicite discipulis ejus & Petro, *ipsum* præire vobis in Galilæam: illic eum videbitis, prout dixit vobis.

8 Tunc digressæ citò, fugerunt à monumento: tenebat enim eas tremor & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant: timebant enim.

9 Quum autem resurrexisset Jesus manè, primo die hebdomadis, apparuit primùm

Mariæ

Mariæ Magdalenæ, ex qua ejecerat septem dæmonia.

10 Illa profecta annunciavit iis qui eum ipso fuerant, lugentibus ac flentibus:

11 Illi verò quum audissent eum vivere, & conspectum fuisse ab ea non crediderunt.

12 Postea autem duobus ex ipsis ambulantibus apparuit aliâ formâ, quum rus proficiscerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis: *qui* ne illis quidem crediderunt.

14 Postremò verò una sedentibus ipsis undecim conspicuum sese præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem: eò quòd iis qui ipsum conspexerant suscitatum non credidissent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc consequentur, Per nomen meum dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & si quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt.

19 Dominus igitur postquam locutus fuisset eis, sursum receptus est in cœlum, & sedit ad dexteram Dei.

20 Illi verò profecti prædicarunt ubique, Domino cooperante, & sermonem *eorum* confirmante per signa subsequentia.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I.

Historia parentum Johannis, ejusque nativitatis & functionis. Annunciatur conceptio Christi. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

QUoniam multi aggressi sunt componere narrationem earum rerum, quarum plena fides nobis facta est;

2 Prout tradiderunt nobis qui à principio spectatores ipsi & ministri fuerunt sermonis:

3 Visum est etiam mihi, omnia altè *repetita* penitus assequuto, ordine *illa* ad te scribere, præstantissime Theophile:

4 Ut agnoscas earum rerum veritatem quas auditione accepisti.

5 Fuit diebus Herodis illius regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, ex classe Abiæ: uxor verò ipsius *erat* ex filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeta.

6 Erant autem justi ambo in conspectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & constitutionibus Domini inculpatè.

7 Nec erat eis proles, eò quòd esset Elizabeta sterilis, & ambo provecti jam essent ætate.

8 Factum est autem ut quum is sacerdotio fungeretur in ordine suæ classis ante Deum,

9 Secundùm ritum functionis sacerdotalis, sortitus sit *munus* suffitûs faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota verò multitudo populi foris precabatur tempore suffitûs.

11 Visus autem est ei Angelus Domini, stans ad dexteram altaris suffitûs.

12 Et Zacharias *eo* viso turbatus est, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei Angelus, Ne time Zacharia. Nam exaudita est deprecatio tua: uxorque tua Elisabeta gignit tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14 Et *is* erit tibi gaudio & exsultationi, multiq; super ejus nativitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in conspectu Domini, & vinum siceramque non bibet: & Spiritu sancto implebitur etiam à ventre matris suæ:

16 Multosque filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.

17 Nam ipse præcedet in conspectu ejus, cum spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam justorum: ut paret Domino populum instructum.

18 Tunc dixit Zacharias Angelo, Quo *argumento* istud noscam? ego enim sum senex, & uxor mea provecta est ætate.

19 Et respondens Angelus dixit ei, Ego sum Gabriel qui adsto in conspectu Dei: missusque sum ut te alloquar, & hæc tibi læta nunciem.

20 Et ecce, silebis, nec loqui poteris *ad eum* usque diem quo hæc fiant: eò quòd non credidisti sermonibus meis, qui implebuntur tempore suo.

21 Erat autem populus expectans Zachariam: & mirabantur quòd is tardaret in templo.

22 *Ille* verò egressus non poterat eis loqui: & agnoverunt eum visionem vidisse in templo. Nam ipse innuebat eis: permansitque mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies ministerii ipsius, abiit domum suam.

24 Post illos autem dies concepit Elisabeta uxor ejus: & occultavit se menses quinque, dicens,

25 Nempe, ita mihi fecit Dominus diebus quibus *me* intuitus est, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26 Mense autem sexto missus est Angelus Gabriel à Deo in urbem Galilææ cui nomen Nazaretha,

27 Ad virginem desponsam viro cui nomen erat Josephus, ex domo Davidis: nomen

men autem virginis *erat* Maria.

28 Ingressus igitur Angelus ad eam, dixit, Ave gratiâ dilecta: Dominus tecum *est*: benedicta tu inter mulieres.

29 Illa verò quum *eum* vidisset, perturbata est super ejus sermone: & cogitabat qualis esset salutatio ista.

30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time Maria: es enim in gratia apud Deum.

31 Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jesum.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, dabitque ei Dominus Deus sedem Davidis patris ipsius.

33 Regnabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi?

35 Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te: propterea *id* etiam quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

36 Et ecce, Elisabeta cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus ipsi quæ vocabatur sterilis.

37 Quia apud Deum non erit ullum verbum quod fieri non possit.

38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et abiit ab ea Angelus.

39 Surgens verò Maria per eos dies, profecta est in montanam *regionem* cum festinatione in urbem Juda.

40 Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetam.

41 Et factum est, ut audivit Elisabeta salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeta.

42 Exclamavitque voce magnâ & dixit, Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim, ut exstitit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fœtus exsultans in utero meo.

45 Et beata *est* quæ credidit: nam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.

46 Tunc ait Maria, Magnificat anima mea Dominum,

47 Et exsultat spiritus meus super Deo Servatore meo.

48 Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:

49 Quia magnificè mecum egit potens ille cujus sanctum *est* nomen:

50 Et cujus misericordia in omnes ætates *porrecta est* timentibus ipsum.

51 Fortè facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.

52 Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.

53 Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.

54 Suscepit Israelem puerum suum, ut memor esset misericordiæ.

55 (Prout loquutus est patribus nostris, *nimirum* Abrahamo, & semini ejus) in æternum.

56 Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres: & *postea* revertit domum suam.

57 Elisabetæ verò completum est tempus ad pariendum: & peperit filium.

58 Et audierunt accolæ & cognati ejus, Dominum magnificâ misericordiâ suâ usum esse erga eam: & ei gratulabantur.

59 Et factum est, ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum. Vocabant autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.

60 Sed respondens mater ejus ait, Nequaquam: sed vocabitur Johannes.

61 Et dixerunt ad eam, Nemo est in cognatione tua qui vocetur isto nomine.

62 Innuebant autem patri ejus quid vellet eum vocari.

63 Ipse postulata tabella scripsit, dicens, Johannes est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.

64 Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus: & loquebatur benedicens Deo.

65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in tota montana regione Judææ divulgata sunt omnia verba ista.

66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt *ea* in corde suo, dicentes, Quisnam puerulus hic erit? Manus autem Domini erat cum eo.

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: prophetavitque, dicens,

68 Benedictus Dominus Deus Israelis, quòd inviserit & redemerit populum suum,

69 Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis pueri sui:

70 Prout loquutus est per os sanctorum, qui à sæculo fuerunt, Prophetarum suorum:

71 *Fore ut nos* servaret ex inimicis nostris, & è manu omnium qui oderunt nos.

72 Ut ureretur misericordiâ erga patres nostros, ac memor esset fœderis sui sancti:

73 Et jurisjurandi quod juravit Abrahamo patri nostro, *nimirum se* daturum nobis,

74 Ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus ipsi,

75 Cum sanctitate & justitia, in ipsius conspectu, cunctis vitæ nostræ diebus.

76 Tu verò puerule, Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus.

77 Et

77 Et dei cognitionem salutis populo
ejus, per remissionē peccatorum ipsorum.
78 Ex intima misericordia Dei nostri,
quâ invisit nos is qui prodit ex alto:
79 Ut appareat iis qui in tenebris &
umbra mortis positi sunt, ad dirigendos
pedes nostros in viam pacis.
80 Ipse autem puerulus crescebat &
corroborabatur Spiritu: fuitque in deser-
tis ad eum usque diem quo se ostenderet
apud Israelem.

CAPUT II.

*Nativitas Christi quomodo facta & pate-
facta, ejusque circumcisio. Purificatio
Mariæ. Canticum Simeonis. Concio An-
næ. Christi pueri cum doctoribus
συζητησις.*

FActum est autem diebus illis, ut pro-
diret edictum à Cæsare Augusto, ut
describeretur totus terrarum orbis.
2 (Hæc descriptio prima facta est præ-
sidente Syriæ Cyrenio.)
3 Ibant igitur omnes ut describeren-
tur, in suam quisque urbem.
4 Ascendit autem etiam Josephus à Ga-
lilæa, ex urbe Nazareth, in Judæam, in
urbem Davidis quæ vocatur Bethlehem,
propterea quòd erat ex domo & familia
Davidis:
5 Ut describeretur cum Maria desponsa
sibi uxore, quæ erat prægnans.
6 Factum est autem quum essent illic, ut
explerentur dies ad pariendum.
7 Peperit igitur filium suum primoge-
nitum, & fasciis eum involvit, reclinavit-
que eum in præsepi: eo quòd non erat
eis locus in diversorio.
8 Erant autem pastores in eadem re-
gione excubantes, & agentes vigilias noc-
tis super gregem suum.
9 Et ecce, Angelus Domini supervenit
ipsis, & gloria Domini circumfulsit eos:
& timuerunt timore magno.
10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timete:
ecce enim evangelizo vobis gaudium ma-
gnum, quod erit toti populo:
11 *Nempe*, natum esse vobis hodie Ser-
vatorem, qui est Christus Dominus, in ur-
be Davidis.
12 Hoc autem vobis signum *erit*, inve-
nietis infantem fasciis involutum, jacen-
tem in præsepi.
13 Et repente adfuit cum Angelo mul-
titudo exercituum cœlestium, laudanti-
um Deum, & dicentium,
14 Gloria in *cœlis* altissimis Deo, & in
terra pax, in homines benevolentia.
15 Et factum est, ut discesserunt ab eis
Angeli in cœlum, tunc pastores illi dice-
rent alii ad alios, Eamus sanè Bethlehe-
mam usque, & videamus factum istud
quod Dominus notum fecit nobis.
16 Venerunt igitur festinantes, & in-
venerunt Mariam & Josephum, & infan-
tem jacentem in præsepi.
17 *Eo* autem viso, divulgaverunt *id* quod
dictum fuerat ipsis de puerulo illo.
18 Et omnes qui audierunt, mirati
sunt ea quæ ipsis dicta fuerant à pastori-
bus illis.
19 Maria verò ista omnia conservabat,
conferens *ea* in corde suo.
20 Reversi sunt autem pastores, glorifi-
cantes & laudantes Deum super omnibus
quæ audierant & viderant, prout ipsis di-
ctum fuerat.
21 Et quum advenisset dies octavus ad
circumcidendum puerulum, vocatum est
nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat
ab Angelo priusquam ipse in utero con-
ciperetur.
22 Et quum impleti fuissent dies pur-
gationis Mariæ, secundùm legem Mosis,
adduxerunt eum Hierosolymam, ut sisti-
rent eum Domino,
23 (Prout scriptum est in Lege Domi-
ni, Omnis masculus primogenitus, sanctus
Domino erit,)
24 Et ut darent oblationem, secundùm
id quod dictum est in Lege Domini, Par
turturum, aut duos pullos columbarum.
25 Et ecce, quidam erat Hierosolymis
cui nomen Simeon: *eratque* homo iste je-
stus ac religiosus, exspectans consolatio-
nem Israel, & Spiritus sanctus erat super
eum.
26 Fueratque ipsi divinitus nunciatum
à Spiritu sancto, *ipsum* non visurum mor-
tem, priusquam vidisset Christum illum
Domini.
27 Is igitur venit impulsore Spiritu in
templum. Et quum introducerent puera-
lum Jesum parentes, ut ejus causâ face-
rent quod ex Lege consuetum erat:
28 Tunc ipse recepit eum in ulnas su-
as, & benedixit Deo, & dixit,
29 Nunc dimittis servum tuum Domi-
ne, secundùm verbum tuum, cum pace:
30 Quia viderunt oculi mei salutem
tuam.
31 Quam parasti in oculis omnium po-
pulorum:
32 Lumen detegendum Gentibus, &
gloriam populi tui Israelis.
33 Josephus autem & mater ejus mira-
bantur super iis quæ dicebantur de eo.
34 Et benedixit eis Simeon, dixitque
Mariæ matri ejus, Ecce, positus est ille
casui & resurrectioni multorum in Isra-
el, & in signum cui contradicetur:
35 (Quin & tuam ipsius animam trajı-
ciet gladius) ut detegantur ex multis
cordibus cogitationes.
36 Erat etiam *quædam* Anna Prophetis-
sa, filia Phanuelis ex tribu Aseris, provec-
ta in multam ætatem, postquam vixisset
cum viro annos septem à virginitate sua:
37 Et *quæ esset* vidua quasi annorum
octoginta quatuor, non abscedebat
à templo, jejuniis ac deprecationibus
colens

colens *Deum* noctem ac diem.

38 Hæc igitur eo ipso momento quum superveniſſet, viciſsim palam agnoſcebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hieroſolymis.

39 At *illi* ut perfecerunt omnia ſecundum Legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam, in urbem ſuam Nazaretam.

40 Puerulus autem creſcebat, & corroborabatur Spiritu, implebaturque ſapientiâ: & Dei gratia erat ſuper eum.

41 Ibant verò parentes ejus quotannis Hieroſolymam in feſto Paſchæ.

42 Quum igitur factus eſſet annorum duodecim, ipſique aſcendiſſent Hieroſolymam ſecundum morem illius feſti:

43 Et peregiſſent illius dies, revertentibus ipſis, ſubſtiterat puer Jeſus Hieroſolymis: & hoc neſcivit Joſephus, nec mater ejus.

44 Exiſtimantes autem eum eſſe in comitatu, ierunt viam *unius* diei: & requirebant eum inter cognatos & inter notos.

45 Et quum eum non inveniſſent, reverſi ſunt Hieroſolymam quærentes eum.

46 Et factum eſt triduo poſt, ut invenirent eum in templo, ſedentem in medio Magiſtrorum, & audientem eos, & eos interrogantem.

47 Percellebantur autem omnes qui eum audiebant, ſuper intelligentia & reſponſis ejus.

48 Et eo viſo facti fuerunt *parentes ejus* attoniti: & dixit ad eum mater ipſius, Fili, cur ita feciſti nobis? ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.

49 Tunc dixit ad eos, Quid eſt quòd quærebatis me? *an* neſciebatis oportere me in iis eſſe quæ Patris mei ſunt?

50 Sed ipſi non intellexerunt verba quæ ipſis fuerat loquutus.

51 Deſcendit autem cum eis veniitque Nazaretam: & erat eis ſubjectus. Et mater ejus conſervabat verba hæc omnia in corde ſuo.

52 Jeſus verò proficiebat ſapientiâ, & ſtaturâ, ac gratiâ apud Deum & homines.

CAPUT III.

Miniſterium Johannis, ejuſque de Chriſto teſtimonium; ejus incarceratio & mors: necnon baptiſmus & genealogia Chriſti.

ANno autem decimoquinto imperii Tiberii Cæſaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo autem ipſius fratre tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilenes tetrarcha,

2 Sub Pontificibus maximis Anna & Cajapha, factum eſt verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium in deſerto.

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum;

4 Ut ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſaiæ Prophetæ, dicentis, Vox vociferantis in deſerto, Parate viam Domini, complanate ſemitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur: & quæ curva ſunt, fient *via* recta, & aſperæ viæ *fient* planæ.

6 Videbitque omnis caro ſalutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab ipſo, Progenies viperarum, quis prænonſtravit vobis ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes reſipiſcentiæ, & ne coperitis dicere apud voſmetipſos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, poſſe Deum etiam ex lapidibus iſtis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam verò etiam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt: omnis ergo arbor non ferens fructum bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.

10 Et interrogavit eum turba, dicens, Quid igitur faciemus?

11 Reſpondens autem dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti; & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magiſter, quid faciemus?

13 Ipſe verò dixit eis, Nihil amplius quàm quod conſtitutum eſt vobis, exigite.

14 Interrogarunt autem eum etiam milites, dicentes, Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.

15 Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Johanne, numnam ipſe eſſet Chriſtus ille,

16 Reſpondit Johannes, dicens omnibus, Ego quidem baptizo vos aquâ: ſed venit qui validior me eſt, cujus non ſum dignus qui ſolvam corrigiam ſolearum: ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igni,

17 Cujus ventilabrum in manu ipſius, & qui perpurgabit aream ſuam: & congregabit triticum in horreum ſuum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat populo.

19 Herodes autem tetrarcha quum argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus ſceleribus quæ ipſe patrarat,

20 Adjecit & hoc ſupra omnia, quòd incluſit Johannem in carcere.

21 Factum eſt autem quum baptizaretur omnis populus, & Jeſus baptizatus eſſet & oraret, ut aperiretur cœlum:

22 Et deſcenderet Spiritus ſanctus corporeâ ſpecie, tanquam columba, ſupra eum: & vox de cœlo exiſteret, dicens, Tu

es

es Filius ille meus dilectus ille, in te acquiesco.

23 Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi annorum triginta, filius (ut existimabatur) Josephi *filii* Heli,

24 *Filii* Matthati, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Jannæ, *filii* Josephi,

25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amosi, *filii* Naumi, *filii* Hesi, *filii* Naggæ,

26 *Filii* Maathi, *filii* Mattathiæ, *filii* Semei, *filii* Josephi, *filii* Judæ,

27 *Filii* Joannæ, *filii* Rheſæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathielis, *filii* Neri,

28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosami, *filii* Elmodami, *filii* Eris,

29 *Filii* Josæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* Matthatis *filii* Levi,

30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Josephi, *filii* Jonami, *filii* Eliacimi,

31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Mattathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis.

32 *Filii* Jeſſæ, *filii* Obedis, *filii* Booſi, *filii* Salmonis, *filii* Naaſſonis.

33 *Filii* Aminádabi, *filii* Aramí, *filii* Ethrami, *filii* Phareſi, *filii* Judæ,

34 *Filii* Jacobi, *filii* Isaci, *filii* Abrahami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,

35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragaui, *filii* Phaleci, *filii* Heberis, *filii* Salæ,

36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii* Lamechi,

37 *Filii* Mathuſalæ, *filii* Henochi, *filii* Jaredis, *filii* Mahalaleeli s, *filii* Cainani,

38 *Filii* Henoſi, *filii* Sethi, *filii* Adami, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jejunium Christi quadragesimale. Monomachia felix cum diabolo. Concio inter populares & miracula.

1 JEsus autem plenus Spiritu ſancto revertit à Jordane, & actus est ab *eodem* Spiritu in desertum,

2 Dies quadraginta tentante *eum* diabolo. Nec edit quicquam per illos dies, ſed iis finitis postea eſuriit.

3 Tunc dixit ei diabolus, Si Filius es Dei, dic iſti lapidi ut fiat panis.

4 Et respondit ei Jesus, dicens, Scriptum est, Non pane solo vivet homo, ſed quovis verbo Dei.

5 Tunc quum ſubduxiſſet eum diabolus in montem ſublimem, oſtendit ei omnia regna terræ puncto temporis.

6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam, & gloriam illorum *regnorum*: nam mihi tradita est, & cuicunque voluero do eam.

7 Itaque ſi tu adoraveris me, erunt tua omnia.

8 Respondens autem Jesus dixit ei, Abſcede à me Satanas: ſcriptum est enim, Adorabis Dominum Deum tuum, & eum ſolum coles.

9 Tum duxit eum Hieroſolymam, & eum ſtatuit ſupra pinnas templi: & dixit ei, Si tu Filius Dei es, dejice teipſum hinc deorſum.

10 Scriptum est enim, Angelis ſuis præcipiet de te, ut cuſtodiant te:

11 Et in manus attollent te, ne quando impingas ad lapidem pedem tuum.

12 Respondens autem Jesus dixit ei, dictum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et finitâ omni tentatione, diabolus abſceſsit ab eo ad tempus.

14 Reverſus est autem Jesus cum virtute Spiritûs in Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumjacentem regionem.

15 Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, omnibus ipſum glorificantibus.

16 Venit igitur Nazaretam, ubi fuerat nutritus: & intravit ut conſueverat, die Sabbathi, in ſynagogam: & ſurrexit ut legeret.

17 Tunc datus est ei liber Eſaiæ Prophetæ: quumque explicuiſſet librum, invenit locum *in* quo ſcriptum erat,

18 Spiritus Domini ſuper me, propterea quòd unxit me, ut evangelizem pauperibus miſit me, ut medear contritis corde, ut prædicem captivis dimiſſionem, & cæcis viſus recuperationem, ut confractos emittam in libertatem.

19 Ut prædicem annum Domini acceptum.

20 Et complicatum librum quum reddidiſſet miniſtro, ſedit: & omnium in ſynagoga oculi erant intenti in eum.

21 Cœpit autem eis dicere, Certè hodie impleta est hæc Scriptura audientibus vobis.

22 Et omnes teſtimonium ei dabant, ac mirabantur ſuper ſermonibus *plenis* gratiâ, procedentibus ex ore ipſius, dicebantque, Nonne iſte est filius ille Joſephi?

23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medice cura teipſum: quæcunque audivimus facta fuiſſe in urbe Capernaumo, fac etiam hîc in patria tua.

24 Dixit autem, Amen dico vobis, Nemo Propheta acceptus est in patria ſua.

25 Sed in veritate dico vobis, Multæ viduæ erant diebus Eliæ in Iſraële, quando clauſum fuit cœlum ad tres annos & ſex menſes, *adeo* ut fuerit fames magna per totam regionem:

26 Et ad nullam illarum miſſus est Elias, ſed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leproſi erant in Iſraële ſub Eliſæo Propheta: & nullus eorum purificatus est, ſed Naamanus Syrus.

28 Tum repleti ſunt omnes excandeſcentiâ in ſynagoga, hæc audientes.

29 Et quum ſurrexiſſent, ejecerunt eum extra urbem: & duxerunt eum uſque ad ſuperciliam montis ſuper quem urbs ipſorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipſe

30 Ipse verò quum transisset per medios ipsos, profectus est.

31 Et descendit Capernaumum urbem Galilææ, ibique docebat eos Sabbathis.

32 Et percellebantur super doctrina ejus, Erat enim sermo ipsius cum auctoritate.

33 Erat autem in synagoga quidam habens spiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magnâ,

34 Dicens, Ah, quid nobis tecum Jesu Nazarææ? venisti ut perderes nos? novi te quis sis: *nimirum* Sanctus ille Dei.

35 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce, & exi ab eo. Tunc dæmonium, projecto illo in medium, exiit ex eo, nihilque ei nocuit.

36 Et obortus est pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis, dicentes, Quid hoc rei est, quod cum auctoritate ac potestate imperat impuris spiritibus, & exeunt?

37 Et dimanavit rumor de eo in omnem locum circumjacentis regionis.

38 Egressus autem Jesus è synagoga, introivit domum Simonis: socrus verò Simonis detinebatur febri magnâ: & rogaverunt eum pro illa.

39 Tunc *ipse* adstans super eam, objurgavit febrim: & *febris* eam dimisit: *illa* verò quum illico surrexisset, ministravit eis.

40 Occidente autem sole, omnes qui habebant infirmos morbis variis, ducebant ipsos ad eum; ille verò unicuique ipsorum impositis manibus, sanavit eos.

41 Exibant autem etiam dæmonia ex multis, clamantia ac dicentia, Certè tu es Christus ille, Filius ille Dei. Sed *ipse* objurgans non sinebat ea loqui, quòd scirent ipsum esse Christum illum.

42 Orto autem die egressus profectus est in desertum locum, & turba quærebat eum, ventumque usque ad ipsum, & retinebant eum ne ab ipsis discederet.

43 Ille verò dixit eis, Certè etiam aliis urbibus oportet me evangelizare regnum Dei: nam ad hoc missus sum.

44 Et prædicabat in synagogis Galilææ.

CAPUT V.

Christus docet è navigio, & per capturam piscium attrahit Petrum, Jacobum, & Johannem: sanat paralysin & peccata solvit: vocat Levi publicanum: excusat suos discipulos à jejunio.

FActum est autem quum turba incumberet ei, audiendi verbi Dei causâ, ipse stabat apud lacum Genezaret.

2 Viditque duo navigia quæ ad lacum erant: piscatores verò quum ex iis descendissent, abluebant retia.

3 Ingressus autem in unum istorum navigiorum, quod erat Simonis, rogavit eum ut à terra provecheret paululum: quumque consedisset, docebat turbam ex navigio.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem, Provehito in altum, & demittite retia vestra ad capturam.

5 Tum respondens Simon ait ei, Magister, quum per totam noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus, tamen ex tuo jussu demittam rete.

6 Et quum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7 Et innuerunt consortibus qui *erant* in altero navigio ut venirent, & sibi opitularentur. Venerunt igitur, & impleverant ambas naves, ita ut pene mergerentur.

9 Quum autem *hoc* vidisset Simon Petrus, accidit ad genua Jesu, dicens, Discede à me: Nam homo peccator sum, Domine.

9 Pavor enim occuparat eum & omnes qui cum eo *erant*, super captura piscium quam comprehenderant:

10 Similiter autem & Jacobum & Johannem filium Zebedæi, qui erant socii Simonis. Tunc ait ad Simonem Jesus, Ne metue: ab hoc *tempore* vivos capies homines.

11 *Illi* autem quum subduxissent in terram navigia, relictis omnibus, secuti sunt eum.

12 Et ecce factum est, ut quum esset in quadam urbe, tum *ad venret* quidam plenus leprâ: ac viso Jesu procidens in faciem deprecaretur eum, dicens, Domine, si velis, potes me purificare.

13 *Jesus* autem extensâ manu tetigit eum, dicens, Volo, purificator. Et statim lepra abiit ab eo.

14 Ipse verò mandavit ei ut nulli *hoc* diceret: sed profectus, *inquit*, Ostende te ipsum sacerdoti, & offer pro purificatione tuâ, prout imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

15 Dimanabant autem eo magis sermones de eo: & conveniebat turba multa ut audirent, & per eum sanarentur ab infirmitatibus suis.

19 Ipse autem secedens, erat in desertis, & orabat.

17 Et factum est quodam die, quum ipse docret, sederentque Pharisæi ac Legis Doctores, qui venerant ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hierosolymis: & virtus Domini adesset *ei* ad sanandum illos:

18 Tunc ecce *ad venerunt* quidam ferentes in lecto hominem qui erat paralyticus & studebant eum inserere, & ponere in ipsius conspectu.

19 Et quum non invenissent quâ ipsum inferrent propter turbam, ascenderunt in solarium, & perfosso testaceo pavimento, demiserunt eum cum lectulo in medium, ante Jesum.

20 Qui fide eorum visâ, dixit, Heus tu, remissa sunt tibi peccata tua.

21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ & Pharisæi, dicentes, Quis est iste qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

22 Jesus autem agnitis eorum cogitationibus, respondens dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus vestris?

23 Utrum est facilius? dicere, Remissa sunt tibi peccata, aut dicere, Surge & ambula?

24 Ut autem sciatis Filium hominis auctoritatem habere in terra remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge, & sublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.

25 *Is* autem illico surgens in eorum conspectu, sublato *in humeros eo* in quo jacuerat, abiit domum suam glorificans Deum.

26 Et stupor cepit omnes, & glorificabant Deum: & repleti sunt metu, dicentes, Certè vidimus inopinata hodie.

27 Posthæc verò exiit, & conspexit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me.

28 Et *ille* derelictis omnibus surrexit, & sequutus est eum.

29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: eratq; turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipsis accumbebant.

30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

31 Et respondens Jesus dixit eis, Non opus est iis qui sani sunt, medico, sed iis qui malè *se* habent.

32 Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

33 Ipsi verò dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebrò, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum: tui verò edunt & bibunt?

34 Ipse autem dixit eis, Num potestis facere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?

35 Venient autem dies quum tolletur ab eis sponsus, tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autem eis etiam parabolam, Nemo panniculum novi vestimenti indit in vestimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *sumptus* ex novo.

37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui disrumpet vinum novum utres, & ipsum effundetur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres recentes inficiendum est: & utraque conservantur.

39 Et nemo qui biberit vetus, statim vult novum: dicit enim, Vetus utilius est.

CAPUT VI.

Cuzhmgie de sabbatho. Electio & vocatio Apostolorum. Concio de beatitudine, & contra, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis & hypocrisi.

FActum est verò ut sabbatho altero primo pertransiret per sata. Vellebant autem discipuli spicas, edebantque, confricantes manibus.

2 Quidam autem Pharisæorum dixerunt eis, Cur facitis quod non licet facere sabbathis?

3 Tunc respondens Jesus dixit eis, Ne hoc quidem legistis quod fecit David quum esuriret ipse, & qui cum eo erant?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis sumpserit, ederitque & dederat etiam iis qui secum *erant*: quibus *panibus* non licet vesci nisi solis sacerdotibus?

5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus est etiam sabbathi.

6 Factum est verò etiam alio sabbatho ut ipse ingrederetur in synagogam, ac doceret. Erat autem ibi quidam cujus manus dextera erat arida.

7 Observabant autem eum Scribæ ac Pharisæi an sabbatho sanaturus esset *illum*, ut invenirent accusationem *adversus* eum.

8 At ipse norat cogitationes eorum: & dixit homini illi qui habebat manum aridam, Surge, & adsta in medio. Ille verò surgens adstitit.

9 Dixit igitur eis Jesus, Interrogabo vos quiddam, Licet sabbathis benefacere, an malefacere *cupiens*? hominem servare an perdere?

10 Et quum eos omnes circumspexisset, ait homini, Extende manum tuam. Ille autem ita fecit: & restituta est manus ejus sana sicut altera.

11 Ipsi autem repleti sunt amentia: & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jesu.

12 Factum est autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *ibi* in precatione Dei.

13 Et quum dies ortus esset, advocavit discipulos suos, & quum ex ipsis elegisset duodecim, quos & Apostolos nominavit:

14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum & Johannem, Philippum & Bartholomæum,

15 Matthæum & Thomam, Jacobum Alphæi *filium*, & Simonem qui vocatur Zelotes,

16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iscarioten, qui etiam fuit proditor:)

17 Et descendisset cum eis, substitit in loco campestri, turbaq; discipulorum ejus & multitudo magna plebis ex tota Judæa & Hierusalem, & a maritima *regione* Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent eum, & sanarentur ab infirmitatibus suis:

18 Et qui vexabantur a spiritibus impuris: & sanabantur.

19 Et tota turba studebat eum tangere: quia vis ab eo prodibat, & sanabat omnes.

20 Ipse verò subtatis oculis suis in discipulos, dicebat, Beati *estis* paupertes: quia vestrum est regnum Dei.

21 Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.

22 Beati eritis quum vos oderint homines, & separaverint vos, & convicia fecerint *vos*, & nomen vestrum ut improbum abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete

23 Gaudete illo die, & salite. Ecce enim merces vestra multa *est* in cœlis: nam itidem faciebant Prophetis patres eorum.

24 Sed væ vobis divitibus: nam percepistis habetis solatium vestrum.

25 Væ vobis qui impleti estis nam esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.

26 Væ vobis quum bene vobis dixerint omnes homines: nam itidem faciebant pseudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros: benefacite iis qui vos oderunt.

28 Benedicite iis qui execrantur vos, & orate pro infestantibus vos.

29 Ei qui tibi ceciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui tollit tibi pallium, etiam tunicam ne prohibeto.

30 Cuivis autem petenti ábs te da: & ab eo qui tollit *res* tuas, ne repetito.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis similiter.

32 Quod si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos à quibus diliguntur.

33 Et si benefeceritis iis qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et si mutuum dederitis iis à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.

35 Immo diligite inimicos vestros, & *iù* benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos & malos.

36 Estote ergo misericordes, prout & Pater vester misericors est.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini:

38 Date, & dabitur vobis, mensuram *iniquam* bonam, pressam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem enim mensura quâ metimini, contrametietur vobis.

39 Dicebat autem eis parabolam, Num potest cæcus cæco viæ dux esse? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: sed quisquis *erit* perfectus *discipulus*, erit ut magister.

41 Quid autem aspicis festucam quæ *est* in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam quæ in oculo tuo est: quum ipse trabē quæ est in oculo tuo non respicias? Hypocrita, ejice primum trabem illam ex oculo tuo: & tum despicies ut ejicias festucam quæ est in oculo fratris tui.

43 Non est arbor bona quæ ferat fructum malum, neque arbor mala quæ ferat fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neqs enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex exundantia enim cordis loquitur os ejus.

46 Quid autem vocatis me Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

47 Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & eos præstat, præmonstrabo vobis cui similis sit.

48 Similis est cuipiam ædificanti domum, qui fodit & excavavit, statuitq; fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illi sum est flumen domui illi, sed nequivit eam quatere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit, similis est cuipiam qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento: cui illi sum est flumen: itaque statim cecidit, fuitque ruina domus illius magna.

CAPUT VII.

Christus servum Centurionis sanat, & filium viduæ resuscitat. Legatos Johannis excipit. Edit miracula, & peccata remittit.

Quum autem finivisset omnia verba sua audiente populo, ingressus est Capernaum um.

2 Centurionis verò cujusdam servus malè affectus moribundus erat, qui erat ipsi pretiosus.

3 *Is* verò quum audivisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & servaret servum suum.

4 Isti autem quum venissent ad Jesum, precati sunt eum studiosè, dicentes, Certè dignus est cui hoc præbeas.

5 Diligit enim gentem nostram, & synagogam ædificavit nobis.

6 Jesus ergo ibat cum eis. Et quum jam non longè abesset ab illa domo, misit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei, Domine, ne vexato: nec enim sum dignus ut tectum meum subeas.

7 Ideo ne meipsum quidem sum dignum arbitratus qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.

8 Etenim ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jesus admiratus est eum: & conversus dixit turbæ quæ ipsum sequebatur, Dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reversi qui missi fuerant, sanum invenerunt servum qui infirmus fuerat.

11 Et factum est *die* sequenti ut proficisceretur in civitatem quæ vocatur Naim: proficiscebantur autem cum eo discipuli

ej us multi, turbaque multa.

12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *quæ* ſi unigenitus *fuerat* matri ſuæ, & ipſi *quidem* vidua: turbaque civitatis multa erat cum ea.

13 Dominus verò ipſum intuitus, intimâ miſericordiâ commotus eſt ſuper ea, & dixit, Ne fleto.

14 Quumque acceſſiſſet tetigit loculum: (qui verò portabant, ſubſtiterunt) & dixit, Adoleſcens, tibi dico, Surge.

15 Tunc reſedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri ſuæ.

16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes, Certè Propheta magnus ſuſcitatus eſt inter nos, &, Certè Deus reſpexit populum ſuum.

17 Pervenitque iſte de eo ſermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.

18 Et annunciarunt Johanni diſcipuli ipſius de his omnibus, qui advocatos duos quoſdam è diſcipulis ſuis,

19 Miſit ad Jeſum, dicens, *Tu*æ is es qui venturus erat, an alium exſpectabimus?

20 Quum igitur veniſſent ad eum viri illi, dixerunt, Johannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens, *Tu*æ is es qui venturus erat, an alium exſpectabimus?

21 Eâdem autem horâ multos ſanavit à morbis, & flagellis, & ſpiritibus improbis: & cæcis multis viſum gratificatus eſt.

22 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Profecti annunciate Johanni quæ vidiſtis & audiſtis: cæcos viſum recipere, claudos ambulare, leproſos purificari, ſurdos audire, mortuos ſuſcitari, pauperibus evangelizari.

23 Beatus eſt autem quicumque non fuerit offenſus in me.

24 Et quum abiiſſent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam, Quid exiſtis in deſertum ſpectaturi? arundinem à vento agitatam?

25 Sed quid exiſtis viſuri? hominem mollibus veſtibus amictum? ecce, qui veſtitu magnifico utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.

26 Sed quid exiſtis viſuri? Prophetam? Certè dico vobis, etiam amplius quàm Prophetam.

27 Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce, mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.

28 Nam dico vobis, Inter genitos ex mulieribus, nullus eſt major Propheta Johanne Baptiſtâ: ſed qui minimus eſt in regno Dei, major eſt eo.

29 Et *eo* audito, totus populus & publicani juſtificarunt Deum, baptizati baptiſmo Johannis.

30 Phariſæi verò & Legis interpretes, conſilium Dei aſpernati ſunt adverſus ſemetipſos non baptizati ab eo.

31 Dixit præterea Dominus, Cui ergo aſſimilabo homines gentis iſtius? & cui rei ſimiles ſunt?

32 Similes ſunt puerulis ſedentibus in foro, & qui acclamant alii aliis, & dicunt, Cecinimus vobis tibiis, & non ſaltâſtis: lamentati ſumus vobis, & non fleviſtis.

33 Venit enim Johannes Baptiſta, neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet.

34 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicitis, Ecce homo edax & vini potor, amicus publicanorûm & peccatorum.

35 Sed juſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis omnibus.

36 Rogavit autem eum quidam ex Phariſæis ut ſecum edceret: itaque ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit.

37 Et ecce, mulier quæ fuerat in urbe peccatrix, quum cognoviſſet eum accumbere in domo Phariſæi, allato alabaſtro unguenti:

38 Et ſtans apud pedes ejus retro, flere cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui extergebat, & deoſculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.

39 Quum autem id vidiſſet Phariſæus qui vocaverat eum, dixit apud ſe, Hic ſi eſſet Propheta, nôſſet utique quæ & qualis ſit ea mulier quæ tangit ipſum; quod *videlicet* ſit peccatrix.

40 Tunc reſpondens Jeſus dixit ei, Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magiſter, dic.

41 Duo debitores, *inquit Jeſus*, erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter verò quinquaginta:

42 Quum autem illi non eſſent ſolvendo, gratificatus eſt *debitum* utriſque. Horum igitur dic uter eum plus diliget?

43 Reſpondens verò Simon dixit, *Ille*, præſumo, cui plus gratificatus eſt. At ille dixit ei, Rectè judicaſti.

44 Et converſus ad mulierem, dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingreſſus ſum domûm tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis ſui extersit.

45 Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo ingreſſa eſt, non intermiſit deoſculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxiſti: hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Cujus rei gratiâ dico tibi, remiſſa eſſe multa illa ipſius peccata: nam dilexit multum: cui autem paululum remittitur, paululum diligit.

48 Dixit autem ei, Remiſſa ſunt tibi peccata.

49 Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere apud ſe, Quis eſt hic qui etiam peccata remittit?

50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te ſervavit: vade cum pace.

CAPUT VIII.

Mulieres Chriſto miniſtrant. Parabola de ſemine & de lucerna. Item 4. miracula.

B

ET factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppidatim & vicatim, prædicans & evangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo:

2 Et quædam mulieres quas sanaverat à spiritibus improbis & morbis, *nempe* Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex qua septem dæmonia exierant,

3 Et Johanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei ex iis quæ sibi suppetebant.

4 Quum autem multa turba conveniret, & qui in singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, dixit per parabolam.

5 Quidam fator exiit ut sereret semen suum: & inter serendum aliud cecidit secundùm viam, & conculcatum est, & volucres cœli exederunt illud:

6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem:

7 Et aliud cecidit inter spinas: & simul enatæ spinæ suffocarunt illud:

8 Et aliud cecidit in terram bonam: & quum enatum esset, edidit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes, Quæ esset ista parabola?

10 Ipse verò dixit *eis*, Vobis datum est nôsse mysteria regni Dei: reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen illud est sermo Dei:

12 Qui autem secundùm viam *semen excipiunt*, ii sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit sermonem è corde eorum, ne postquam crediderint, serventur.

13 Qui verò in petram, *ii sunt* qui quum audierunt, cum gaudio excipiunt sermonem: sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis absedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audierunt: sed profecti à solicitudinibus, & divitiis, ac voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam.

16 Nemo porro, qui lucernam accenderit, operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro imponit, ut qui ingrediuntur cernant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum quod non sit futurum manifestum: nec celatum, quod non sit futurum ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergo quomodo audiatis: quisquis enim habet, dabitur ei, & quicumque non habet, etiam quod videtur habere tolletur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua & fratres tui adstant foris, cupientes te videre.

21 Ipse verò respondens dixit, Mater mea, & fratres mei, ii sunt qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrederetur in navigium, ac discipuli ejus: & diceret eis, Transeamus in ulteriorem ripam lacûs. Profectisunt igitur.

23 Navigantibus autem eis sopitus est: & descendit turbo venti in lacum: & complebantur ac periclitabantur.

24 Accedentes autem expergefecerunt eum, dicentes, Præceptor, præceptor, perimus. Ipse verò experrectus objurgavit ventum ac fluctuationem aquæ: & cessaverunt, factaque est tranquillitas.

25 Dixit autem eis, Ubi est fides vestra? Metuentes autem mirati sunt, dicentes alii ad alios, Quisnam iste est, ut ventis quoque & aquæ imperet, & auscultent ei?

26 Et navigarunt in regionem Gadarenorum, quæ est in opposita ripa Galilææ.

27 Ipsi autem egresso in terram, occurrit ex urbe vir quidam qui habebat dæmonia à temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in *ulla* domo manebat, sed in monumentis.

28 *Is* ergo quum vidisset Jesum, & exclamâsset, accidit ei *ad pedes*, & voce magnâ dixit, Quid mihi tecum Jesu Fili Dei altissimi? rogo te ne me torqueas.

29 Mandabat enim illi spiritui impuro ut exiret ab eo hominem: nam à multo tempore corripuerat eum: itaque vinctus *ille* catenis & pedicis, custodiebatur: sed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens, Quod tibi nomen est? Ipse verò dixit, Legio. Nam dæmonia multa ingressa erant in eum.

31 Et rogabant eum ne imperaret sibi ut abirent in abyssum.

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum *dæmonia* ut sibi permitteret in illos ingredi. Et permisit eis.

33 Egressa autem dæmonia ex eo homine, ingressa sunt in porcos: & grex ille ruit è præcipitio in lacum: & suffocatus est.

34 Quum autem pastores vidissent quod factum fuerat, fugerunt: & profecti annunciarunt in urbem & in agros.

35 Exierunt igitur ut viderent quod factum erat: veneruntque ad Jesum, & invenerunt hominem illum à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu: & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem ipsis etiam ii qui viderant, quomodo liberatus fuisset qui fuerat dæmoniacus.

37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur;

bantur: ipse autem ingressus navigium reversus est.

38 Deprecatus est autem eum vir ille à quo dæmonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens,

39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præstiterit Deus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta sibi præstitisset Jesus.

40 Factum est autem ut quum revertisset Jesus, exceperit eum turba: nam omnes exspectabant eum.

41 Et ecce, venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagogæ: & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum ut ingrederetur domum suam,

42 Quoniam erat ei unigenita filia quasi annorum duodecim, eaque moriebatur. Inter eundum verò turba coarctabat eum.

43 Mulier autem quæ erat in fluxione sanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari,

44 Quum accessisset à tergo, tetigit fimbriam pallii ipsius: & illico substitit fluxio sanguinis ejus.

45 Tunc ait Jesus, Quis *est* qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magister, turba te constringit & opprimit, & dicis, Quis *est* qui me tetigit?

46 Jesus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiisse.

47 Videns autem mulier illa se non latuisse, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conspectu totius populi, quam ob causam tetigisset eum, & quomodo sanata fuerat illico.

48 Ipse verò dixit ei, Confide filia, fides tua te servavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto synagogæ, dicens ei, Mortua est filia tua, ne vexa magistrum.

50 Jesus autem *hoc* audito, respondit ei, Ne metue: crede solummodo, & servabitur.

51 Ingressus verò domum, non permisit ingredi quemquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & patrem ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipse verò dixit, Ne fletenon est mortua, sed dormit.

53 Et deridebant eum, quòd scirent esse mortuam.

54 Ipse verò ejectis foras omnibus, & prehensâ manu ejus, clamavit, dicens, Puella surge.

55 Et reversus est spiritus ejus, ac surrexit illico: & *ipse* imperavit ut ei daretur quod ederet.

56 Et perculsi fuerunt parentes ejus: ipse verò mandavit eis ut nulli dicerent quod factum fuerat.

CAPUT IX.

Commissio & missio 12. Apostolorum. Miraculum 5. panum, & 2. piscium. Quid vulgus, & quid Apostoli de Christo sentirent. Prænuncii Christus de morte & resurrectione sua. Transfiguratur. Dæmoniacum sanat. Contentionem de primatu reprimit. Zelum inconsideratum redarguit. Sequi se volentes instruit.

CONvocatis autem *Jesus* duodecim discipulis suis, dedit eis vim & potestatem in omnia dæmonia, & morbos sanandi.

2 Misitque eos ut prædicarent regnum Dei: & sanarent infirmos.

3 Et dixit eis, Nihil sumite ad iter, neque virgas, neqs peram, neqs panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habete.

4 Et in quamcunque domum introveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicunque non receperint vos, exeuntes ex urbe illa, etiam pulverem à pedibus vestris excutite, *ut hoc sit* testimonium adversus eos.

6 Exeuntes igitur obibant singulos vicos, evangelizantes & sanantes *morbos* ubique.

7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæsitabat, propterea quod dicebatur à quibusdam Johannem suscitatum esse è mortuis:

8 A quibusdam verò, Eliam apparuisse: ab aliis autem, Prophetam quempiam ex antiquis surrexisse.

9 Tunc ait Herodes, Johannem ego decollavi: Quis est autem iste de quo ego talia audio? Et studebat eum videre.

10 Reversi autem Apostoli narraverunt ei quæcunque fecerant. Et *ipse* assumptis illis, secessit privatim in locum desertum urbis quæ vocatur Bethsaida.

11 Quod quum cognovissent turbæ, secuta est eum: *ipse* autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei: & eos, quibus sanatione opus erat, sanabat.

12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim illi dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* divertant & inveniant cibaria: nam hic in loco deserto sumus.

13 *Ipse* verò dixit eis, Date ipsis vos quod edant. Ipsi verò dixerunt, Non sunt nobis plus quàm quinque panes & duo pisces, nisi nos profecti emamus toti huic populo escas.

14 Aderant enim quasi viri quinque mille. Ait autem discipulis suis, Facite ut discumbant per singulos quosque discubitus quinquageni.

15 *Ipsi* igitur ita fecerunt, & discubuerunt omnes:

16 *Ipse* verò acceptis quinque illis panibus & duobus piscibus, suspiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit deditque discipulis ut apponerent turbæ.

17 Ederunt igitur omnes illi, & saturati sunt:

sunt: & sublatum est quod superfuit ipsis fragmentorum, cophini duodecim.

18 Et factum est, ut, quum ipse seorsim oraret, essent una cum eo discipuli: quos interrogavit, dicens, Quem me dicunt turbæ?

19 Ipsi autem respondentes dixerunt, Johannem Baptistam: alii autem Elias: alii verò, Prophetam quempiam ex antiquis resurrexisse.

20 Dixit autem eis, Vos verò quem me esse dicitis? Respondens autem Petrus dixit, Christum illum Dei.

21 Ipse verò interminatus eis, mandavit ut nulli hoc dicerent:

22 Dicens, Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus & principibus Sacerdotum, & Scribis, & interimi, & tertiâ die suscitari.

23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult me sequi, abdicet seipsum, & attollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis verò perdiderit animam suam meâ causâ, is servabit eam.

25 Quid enim prodest cuipiam si lucretur universum mundum, seipsum autem perdat, sive sui ipsius exitio multetur?

26 Quem enim puduerit mei ac meorum sermonum, ejus pudebit Filium hominis, quando venerit cum gloria sua & Patris, sanctorumque Angelorum.

27 Dico autem vobis verè, Sunt quidam ex iis qui hic adstant qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei.

28 Factum est autem, quum post hæc verba, quasi dies octo *intercessissent*, ut assumptis Petro, & Johanne, & Jacobo, ascenderet in montem ad orandum.

29 Facta est autem inter orandum species facici ipsius alia, & vestitus ejus albus ac refulgens.

30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moses & Elias;

31 Qui visi cum gloria, dicebant ipsius exitum, quo futurum erat ut defungeretur in Hierusalem.

32 Petrus verò & qui cum ipso erant, gravati erant somno: quum autem evigilassent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros stantes cum eo.

33 Et factum est quum illi discederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jesum, Magister, bonum est nos hic esse: atqui *adeo* faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Mosi, & unum Eliæ, nescions quid diceret.

34 Hæc autem ipso dicente, exstitit nubes quæ inumbravit illos: metuerunt autem dum illi ingrederentur in nubem.

35 Et vox exstitit è nube, dicens, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

36 Et postquam vox illa exstitisset, inventus est Jesus solus: ipsi autem silueruut, & nulli annunciarunt per id tempus quicquam eorum quæ viderant.

37 Factum est autem sequente die, ut quum ipsi descendissent è monte, occurreret ei turba multa.

38 Et ecce, quidam è turba vociferatus est, dicens, Magister, deprecor te, respice ad filium meum: nam unigenitus est mihi.

39 Et ecce, spiritus apprehendit eum, & *ipse* repente clamat, & *spirans* discerpit eum spumantem, & vix abscedit ab eo, conterens eum.

40 Et deprecatus sum discipulos tuos ut ipsum ejicerent: sed non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus ait, O gens incredula & perversa, quousque tandem ero apud vos, & sufferam vos? Adduc filium tuum huc.

42 Quum autem adhuc accederet, allisit eum dæmonium, & discerpsit: objurgavit autem Jesus spiritum impurum, & sanavit puerum: & reddidit eum patri suo.

43 Percellebantur igitur omnes super magnifica Dei virtute: omnibus verò mirantibus super omnibus quæ faciebat, dixit discipulis suis,

44 Reponite vos in aures vestras sermones istos: futurum est enim ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

45 Ipsi verò ignorabant dictum istud, eratque ipsis occultum, adeo ut illud non sentirent; & metuebant eum interrogare de hoc dicto.

46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis esset eorum maximus.

47 Jesus verò visâ cogitatione cordis ipsorum, acceptum puerulum statuit apud se:

48 Et dixit eis, Quicumque exceperit puerulum hunc nomine meo, me excipit: & quicumque me exceperit, excipit eum qui me misit: nam qui minimus est inter vos, is erit magnus.

49 Respondens autem Johannes, ait, Magister, vidimus quemdam sub nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia *te* non sequitur nobiscum.

50 Et dixit ei Jesus, Ne prohibete *illum*: qui enim non est adversum nos, pro nobis est.

51 Factum est autem, interim dum compleretur tempus quo sursum reciperetur, tum ipse faciem suam direxit ad eundam Hierosolymam.

52 Misitque nuncios ante faciem suam: qui profecti ingressi sunt in vicum Samaritanorum, ut pararent ei *hospitium*.

53 Sed *illi* non receperunt eum, quod facies ejus esset proficiscentis Hierosolymam.

54 Quum autem hoc vidissent ejus discipuli Jacobus & Johannes, dixerunt, Domine, vis dicamus ut ignis descendat è cœlo, & consumat eos, ut etiam Elias fecit?

55 Sed convertus Jesus objurgavit eos, dicens, Nescitis qualis spiritûs vos sitis.

56 Filius enim hominis non venit ut perderet animas hominum, sed ut servaret.

Abierunt igitur in alium vicum.

57 Factum est autem ut proficiscentibus ipsis, quidam in via dixerit ei, Sequar te quocunque ieris, Domine.

58 Dixit autem ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Dixit verò ad alium *quemdam*, Sequere me. At ille dixit, Domine, permitte mihi ut prius abeam, ac sepeliam patrem meum.

60 Dixit autem ei Jesus, Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: Tu verò profectus annuncia regnum Dei.

61 Dixit autem etiam alius, Sequar te Domine: sed permitte mihi prius ut valedicam iis qui sunt domi meæ.

62 Ait autem ei Jesus, Nemo qui manu suâ admotâ aratro, respexerit ad ea quæ retro *sunt*, appositus est ad regnum Dei.

CAPUT X.

70 discipuli adjunguntur 12. Apostolis, & ve urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus, & quæ diversa studia Martha & Mariæ.

POst hæc autem designavit Dominus etiam alios *discipulos* septuaginta, misitque eos binos ante faciem suam in omnem urbem & locum quo futurum erat ut ipse veniret.

2 Dicebat igitur eis, Messis quidem multa, sed operarii pauci: deprecamini ergo dominum messis ut emittat operarios in messem suam.

3 Abite, ecce, ego mitto vos ut agnos in medium luporum.

4 Ne portate crumenam, neq; peram, neque soleas: & neminẽ in via salutaveritis.

5 In quamcunq; domum ingrediemini, primum dicite, Pax *isti* huic domui.

6 Quòd si fuerit illic quispiam filius pacis, requiescet super eum pax vestra: sin minus, ad vos revertetur.

7 Manete autem in ea ipsa domo, edentes & bibentes quæ ab ipsis *apposita fuerint*: dignus enim est operarius mercede suâ. Ne egredimini è domo in domum.

8 Sed & in quamcunque urbem ingressi fueritis, & exceperint vos, edite quæ apponuntur vobis.

9 Et sanate infirmos qui in ea fuerint, & dicite eis, Appropinquavit ad vos regnum Dei.

10 In quamcunq; autem urbem ingressi fueritis, & non exceperint vos, egressi in plateas ejus, dicite,

11 Etiam pulverem qui adhæsit nobis ex urbe vestra, vobis abstergimus: tamen hoc scitote, appropinquâsse ad vos regnũ Dei.

12 Dico autem vobis, Sodomorum conditionem die illo tolerabiliorem fore quàm urbis illius.

13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si in Tyro & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere sedentes resipuissent.

14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior erit conditio in judicio quàm vestra.

15 Et tu Capernaum quæ usque ad cœlum elata es, usq; ad inferos deprimeris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos aspernatur, me aspernatur: qui verò me aspernatur, aspernatur eum qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum.

18 *Ipse* autem dixit eis. Spectabam Satanam ut fulgur è cœlo cadentem.

19 Ecce, do vobis potestatem calcandi serpentes & scorpiones, & supra omnem vim inimici: & nihil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudete quòd spiritus vobis subjiciantur: gaudete verò potiùs quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21 Eo ipso momento exsultavit Jesus in spiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo Pater, Domine cœli & terræ, quòd hæc occultaveris sapientibus & intelligentibus, & detexeris ea infantibus: etiam Pater, quia ita libuit tibi.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit quis sit Filius, nisi Pater, & quis sit Pater, nisi Filius, & cuicumque voluerit Filius *eum* revelare.

23 Et conversus ad discipulos, privatim dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, Multos prophetas & reges cupivisse videre quæ vos videtis, nec vidisse: & audire quæ auditis, nec audisse.

25 Tum ecce, quidam Legis interpres surrexit, tentans eum, & dicens, Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ei, In Lege quid scriptum est? quomodo legis?

27 Ille verò respondens dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota cogitatione tua: & proximum tuum ut teipsum.

28 Tum *ipse* dixit ei, Rectè respondisti: hoc fac, & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit Jesu, Et quis est meus proximus?

30 Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus dixit, Quidam descendebat ab Hierosalem in Jericho, & incidit in latrones, qui exspoliato eo, & plagis impositis abierunt, *eo* seminece relicto.

31 Casu autem sacerdos quidam descendit per eandem viam: qui viso eo, ex adverso prætériit.

32 Similiter & Levita, quum venisset eò, & illum vidisset, prætériit ex adverso.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit eò, & ipso conspecto, misericordiâ intimâ commotus est.

34 Et accedens obligavit ejus vulnera, infundens oleum ac vinum: & ipsum impositum suo jumento, duxit in diversorium, & ejus curam egit.

35 Postero autem die abiens, protulit duos denarios, dedit hospiti, & dixit ei,

Cura

Curam ipsius age: & quodcumque præterea insumpseris, ego quum rediero, reddam tibi.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones?

37 Ille autem dixit. Is qui usus est misericordiâ erga eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.

38 Factum est verò inter eundum, ut ipse ingrederetur in quemdam vicum: mulier autem quædam Martha nomine excepit eum domum suam.

39 Et huic erat soror quæ vocabatur Maria, quæ etiam assidens ad pedes Jesu, audiebat ipsius sermonem.

40 Martha verò distrahebatur circa frequens ministerium: superveniens igitur ait, Domine, non est tibi curæ quòd soror mea dereliquit me ut sola ministrem? dic ergo ei ut me vicissim adjuvet.

41 Respondens autem dixit ei Jesus, Martha, Martha, solicita es, & satagis de multis:

42 Atqui uno opus est. Maria verò bonâ partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Christus docet orare. Dæmonium mutum ejicit. Docet qui sint beati. Quæ signa improbi data. Et quomodo lucidum sint corpus: à Pharisæo invitatus, externam sanctimoniæ larvam increpat.

ET factum est, ut quum ipse oraret quodam in loco, postquam cessâsset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce nos orare, prout & Johannes docuit discipulos suos.

2 Dixit autem eis, Quum oratis, dicite, PATER noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ita etiam in terra.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis in diem.

4 Et remitte nobis peccata nostra: nam & ipsi remittimus cuivis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo improbo.

5 Dixit etiam eis, Quis vestrûm habebit amicum, & proficiscetur ad eum mediâ nocte, & dicat ei, Amice, da mihi mutuo tres panes:

6 Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod apponam ei.

7 Et ille intus respondens dicat, Ne mihi molestias præbe: jam ostium clausum est, & pueruli mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi.

8 Dico vobis, Etiamsi non dederit ei experrectus, eò quòd amicus ejus sit: at certè propter importunitatem ejus experrectus dabit ei quotquot sunt ei opus.

9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

10 Quisquis enim petit, accipit, & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

11 Ecquis autem ex vobis pater, si filius *ab eo* petierit panem, lapidem ei dabit? aut si piscem, num pro pisce dabit ei serpentem?

12 Aut si petierit ovum, num dabit ei scorpium?

13 Si vos igitur qui mali estis, nôstis bona dona dare liberis vestris, quanto magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum petentibus ab ipso?

14 Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum: factum est autem, egresso dæmonio, loquutus est ille mutus, & mirata est turba.

15 Quidam verò ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo petebant ab eo.

17 Ipse verò quum nôsset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum divisum adversus seipsum desolatur: & domus adversus seipsa *dissidens* cadit.

18 Quòd si etiam Satanas adversus seipsum dissidet, quomodo stabit regnum ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19 Quòd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe, antevertens pervenit ad vos regnum Dei.

21 Quum validus quispiam armatus custodit aulam suam, in pace sunt quæ ipsi suppetunt:

22 Postquam verò quispiam eo validior superveniens vicerit eum, totam armaturam ejus tollit quâ confidebat, & spolia ejus distribuit.

23 Qui non est mecum, adversum me est: & qui non congregat mecum, spargit.

24 Quum impurus spiritus exierit à quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit, Revertar domum meam unde exivi.

25 Veniens igitur invenit eam versam & ornatam.

26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spiritus improbiores quàm sit ipse, & ingressi habitant illic: sitque ultima conditio hominis illius, deterior priore.

27 Factum est autem quum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier è turba, dixit ei, Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 Ipse autem dixit, Imò verò beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29 Quum autem turba aggregaretur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ.

30 Nam prout fuit Jonas signum Ninivitis, ita etiam erit Filius hominis illi genti.

31 Regina Austri surget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quòd venerit ab ultimis terris ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quàm Solomon *est* hoc in loco.

32 Viri Ninivitæ exsurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quod ad prædicationem Jonæ resipuerint: & ecce plus quàm Jonas *est* hoc in loco.

33 Nullus verò si lucernam accenderit in occulto *loco* ponit *eam*, neque subter modium, sed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, splendorem cernant.

34 Lucerna corporis est oculus: quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quum verò malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Considera ergo num lumen quod in te est, tenebræ sint.

36 Itaq; si corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum totum, ut quum lucerna fulgore te illustrat.

37 Quum autem *hæc* loquutus esset, rogavit eum quidam Pharisæus ut prandere t apud se. Ingressus igitur recubuit.

38 Pharisæus verò quum *hoc* vidisset, admiratus est eum non prius ablutum fuisse ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisæi exteriorem poculi patinæque partem purificatis: sed quod intra vos est, plenum est rapinâ & improbitate.

40 Desipientes, Nonne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est fecit?

41 Immo ea quæ penes vos sunt date *in* eleemosynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis mentham & rutam, & quodvis olus, sed præteritis judicium & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum consessum in conventibus, & salutationes in foris.

44 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui estis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* nesciunt ii qui super *ea* ambulant.

45 Respondens autem quidam ex Legis interpretibus, ait ei, Magister, quum hæc dicis, etiam nos afficis injuriâ.

46 Ipse autem ait, Væ vobis quoq; Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47 Væ vobis, quoniam ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48 Nempe testimonio vestro ultro consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos Prophetas & Apostolos, & ex ipsis *quosdam* interiment, & *quosdam* expellent:

50 Ut à gente ista requiratur sanguis omnium Prophetarum effusus à jacto mundi fundamento;

51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem: profectò, dico vobis, requiretur ab hac gente.

52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis.

53 Quum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ & Pharisæi vehementer *ipsi* imminere, & eum allicere ad loquendum de multis,

54 Insidiantes ei, & capidè venantes aliquid ex ipsius ore, ut eum accusarent.

CAPUT XII.

Christus a fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritia, & solicitudine terrenorum dehortatur, jubetque ad regni sui præcursoria attendere.

INterea quum aggregata esset permulta turba, adeo ut alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis suis, Inprimis cavete vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

2 Nihil enim opertum est, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innotescat.

3 Propterea quæ in tenebris dixistis, in luce audientur: & quod in aurem loquuti estis in conclavibus, prædicabitur in solariis.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis qui interimunt corpus, & postea non habent quod amplius faciant.

5 Præmonstrabo autem vobis quem metuatis: metuite eum qui postquà interemit, auctoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc metuite.

6 Nonne quinque passerculi veneunt assariis duobus? & *tamen* unus ex iis non est in oblivione in conspectu Dei?

7 Quinetiam capilli capitis vestri omnes numerati sunt, ne igitur metuite: multis passerculis præstatis.

8 Dico autem vobis, Quisquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoscet eum coram Angelis Dei:

9 Qui verò me abnegaverit in conspectu hominum, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei.

10 Et quisquis loquutus fuerit adversus Filium hominis, ei remittetur; ei verò qui adversus Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur ei.

11 Quum autem adduxerint vos ad synagogas, & ad magistratus ac potestates, ne soliciti estote quomodo aut quid pro defensione allaturi, aut quid dicturi sitis:

12 Spiritus

12 Spiritus enim sanctus docebit vos eo ipso momento, quæ oporteat dicere.

13 Dixit autem ei quidam è turba, Magister, dic fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem.

14 Ipse verò dixit ei, Homo tu, quis me vobis judicem aut partitorem præfecit?

15 Dixit igitur eis, Videte, & cavete ab avaritia: nec enim cujusquam vita ex iis quæ ipsi suppetunt, in eo sita est ut redundet.

16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujusdam divitis exuberarat regio:

17 Itaque ratiocinabatur apud se, dicens, Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.

18 Et dixit, Hoc faciam: destruã horrea mea, & majora ædificabo: & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea:

19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, ede, bibe, oblectare.

20 Dixit autem ei Deus, Desipiens, hac nocte animam tuam repetunt abs te: quæ verò parâsti cujus erunt?

21 Ita *est* qui thesaurum recondit sibi, nec est in Deo dives.

22 Dixit autem discipulis suis, Propterea dico vobis, ne soliciti estote de anima vestra, quid esuri sitis, neque de corpore, qua re sitis induendi.

23 Anima plus est quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.

24 Considerate corvos neque serere, neque metere: quibus non est cella neq; horreum, & *tamen* Deus alit eos: quanto vos præstatis volucribus?

25 Quis autem ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

26 Itaque si ne rem quidem minimam *præstare* potestis, quid de reliquis illis estis soliciti?

27 Considerate lilia, quomodo crescant: non fatigantur, neq; nent: dico autem vobis, Ne Solomonem quidem in omnia gloria sua amictum fuisse ut unum illorum.

28 Quòd si herbam quæ hodie est in agro, & cras in clibanum immittitur, Deus ita circumvestit, quanto magis vos, exiguâ fide præditi?

29 Vos igitur ne quærite quid esuri sitis, & quid bibituri: & ne suspenso animo estote.

30 Hæc enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem vester novit vos istis indigere.

31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Ne metue, parve grex istenam sibuit Patri vestro dare vobis regnum illud.

33 Vendite quæ habetis, & date eleemosynam. Parate vobis crumenas quæ non veterascunt, thesaurum in cœlis qui nunquam deficiat, quò fur non appropiquat, & *ubi* tinea non corrumpit.

34 Ubi enim thesaurus vester est, illic & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri succincti, & *vestræ* lucernæ ardentes:

36 Et *similes estote* vos iis qui expectant quando dominus suus nuptiis sit à nuptiis, ut quum venerit, ac pulsaverit, statim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos quum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, Præcinget se, & faciet ut discumbant, & accedens ministrabit eis.

38 Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, atque ita invenerit, beati sunt servi illi.

39 Hoc autem scitote, si sciret paterfamilias quâ horâ fur venturus sit, vigilaret, nec fineret perfodi domum suam.

40 Et vos igitur estote parati: quia quâ horâ non putatis, Filius hominis veniet.

41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis dicis istam parabolam, an etiam omnibus?

42 Dixit autem Dominus, Quis sum est fidus dispensator ac prudens, quem dominus constituet supra familitium suum, ut tempore præstituto det demensum?

43 Beatus servus ille, quem, quum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, Supra omnia quæ sibi suppetunt præficiet eum.

45 Quòd si dixerit servus ille in corde suo, Tardat dominus meus adventum: cœperitque cædere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius eo die quo *ipsum* non exspectat, & eâ horâ quam non novit: & separabit eum, partemque cum incredulis ei statuet.

47 Ille autem servus qui novit voluntatem domini sui, & neque *se* comparavit, neq; fecit ex ejus voluntate, cædetur multis *plagis*:

48 Qui verò non *novit* & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis. Porro cuicunque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem depositum fuerit multum, amplius reposcetur ab eo.

49 Ignem veni missurus in terram, & quid volo si jam accensus est?

50 Sed baptismo oportet me baptizari, & quomodo constringor usquedo *hoc* perficiatur?

51 Putatis me advenisse pacem daturum in terra? non, dico vobis, immo dissidium.

52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinque in una domo dissidentes, tres adversus duos, & duo adversus tres.

53 Dissidebit pater adversus filium, & filius adversus patrem: mater adversus filiam, & filia adversus matrem: socrus adversus nurum suam, & nurus adversus socrum suam.

54 Dicebat autem etiam turbæ, Quum videritis nubem exorientem ab Occasu, statim

statim dicitis, Imber venit: & ita fit.

55 Et quum Austrum flantem, dicitis, Æstus erit: & fit *æstus*.

56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli nostis explorare: hoc autem *præstitutum* tempus qui fit ut non exploretis?

57 Cur autem & per vos ipsos non discernitis quod justum est?

58 Enimverò dum abis cum adversario tuo ad magistratum, da operam in via ut libereris ab eo: ne pertrahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exibis illinc usquequò ultimum etiam minutum reddideris.

CAPUT XIII.

Exemplis, & similitudine ad resipiscentiam exhortatio. Mulier Sabbatho sanatur. Parabola grani sinapis & fermenti. Salvandi difficultas, & luctus Christi super Hierusalem.

ADfuerunt autem eo ipso tempore quidam annunciantes ei de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificiis.

2 Et respondens Jesus dixit eis, Putatis hos Galilæos præ omnibus Galilæis peccatores fuisse, quòd talia passi sint?

3 Nequaquam, dico vobis: imò nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis.

4 Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuisse præ omnibus hominibus qui habitant Hierosolymis?

5 Nequaquam, dico vobis: imò nisi resipiscatis, omnes similiter peribitis.

6 Dixit autem hanc parabolam, Ficum habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens fructum in ea, neque invenit.

7 Dixit autem vinitori, Ecce, anni tres sunt *ex quo* venio quærens fructum in ficu ista, & non invenio: excinde eam: quorsum etiam terram inutilem reddit?

8 Ille verò respondens dixit ei, Domine, sine eam etiam hoc anno, usquequò fodero circum eam, & mistro stercus:

9 Et si quidem tulerit fructum *sines*: sin minus, postea excindes eam.

10 Docebat autem in quadam synagoga Sabbatho.

11 Et ecce, mulier adfuit, habens spiritum infirmitatis *ab* annis decem & octo: eratque incurva nec prorsus *sese* poterat surrigere.

12 Ipsam autem Jesus visum advocavit & dixit ei, Mulier, soluta es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit ei manus: & illico surrecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem præfectus synagogæ, indignans quod Sabbatho sanasset Jesus, dixit turbæ, Sex dies sunt quibus oportet operari: his ergo *diebus* venite & curamini, & non die Sabbathi.

15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit, Hypocritæ, unusquisque vestrûm Sabbatho nonne solvit bovem suum aut asinum à præsepi, & abducit aquatum?

16 Hanc autem filiam Abrahami, quam vinxerat Satanas, ecce decem & octo annos, non oportuit à vinculo isto solvi die Sabbathi?

17 Et quum hæc diceret, pudefiebant omnes qui se opponebant ei: tota verò turba gaudebat super omnibus illis præclaris quæ fiebant ab eo.

18 Dixit autem *Jesus*, Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quispiam misit in hortu suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.

20 Et rursum dixit, Cui *rei* assimilabo regnum Dei.

21 Simile est fermento quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequò fermentaretur tota.

22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.

23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci sunt qui serventur? Ipse verò dixit eis,

24 Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt:

25 Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamilias, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis: qui respondens dicet vobis. Nescio vos unde sitis.

26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicet, Dico vobis, nescio unde vos sitis: abscedite à me omnes qui datis operam injustitiæ.

28 Illic erit fletus & stridor dentium, quum videritis Abrahamum & Isaacum & Jacobum & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.

29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro: & discumbent in regno Dei.

30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt ultimi.

31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes, Exi & abi hinc: nam Herodes vult te interimere.

32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras: tertia autem die consummabor.

33 Verumtamen oportet me hodie & cras & perendie iter facere: quia non contingit ut Propheta pereat extra Hierusalem.

34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pullicies suam sub alas, & noluistis?

35 Ecce

35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, non videbitis me, usquedum venerit *tempus* quum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

Sanatio Hydropici Sabbatho. Sermones convivales Christi, ejusque præmonitio ad sui imitatores.

ET factum est, ut quum venisset domum cujusdam ex primoribus Pharisæis Sabbatho ad edendum panem, ipsi observarent eum.

2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.

3 Tum respondens Jesus dixit Legis interpretibus & Pharisæis, in hæc verba, Licetne curare Sabbatho?

4 Ipsi vero tacuerunt. Tum ipse prehensum eum sanavit, & dimisit.

5 Et respondens eis, dixit, Quis vestrum, *si ipsius* asinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die Sabbathi?

6 Et non potebant ei ex adverso ad ista respondere.

7 Dixit autem parabolam iis qui vocati fuerant, attendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens eis,

8 Quum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbito primo loco: ne forte honoratior te sit vocatus ab eo:

9 Et is qui te & illum vocavit veniens, dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum ignominia ultimum locum tenere.

10 Sed quum vocatus fueris, vade discubitum in ultimum locum, ut quum venerit qui te vocavit, dicat tibi, Amice, ascende altius: tunc erit tibi gloria in conspectu eorum qui tecum discumbunt.

11 Nam quisquis se extollit, deprimetur: & qui se deprimit, extolletur.

12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat ipse vocatus, Quum feceris prandium aut cœnam, ne voca tuos amicos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites: nequando & ipsi te vicissim vocent, ac retribuatur tibi gratia.

13 Sed quum facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cæcos:

14 Et beatus eris, quia non possunt *gratiam* retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc autem quum audisset quidam ex iis qui simul discumbebant, dixit ei, Beatus qui edit panem in regno Dei.

16 Ipse autem dixit ei, Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos:

17 Misitque servum suum hora cœnæ, ut diceret vocatis, Venite, quia jam parata sunt omnia.

18 Et omnes cœperunt uno *ore* excusare. Primus dixit ei, Agrum emi, & necesse habeo exire, & eum inspicere: rogo te, habe me excusatum.

19 Et alter dixit, Juga boum emi quinque, & proficiscor ad probandum ea: rogo te, habe me excusatum.

20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & propterea non possum venire.

21 Quum igitur servus ille advenisset, annunciavit ista Domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo. Exi cito in plateas, & vicos urbis, & mendicos ac mancos, claudosque & cæcos huc introducito.

22 Et ait servus, Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est.

23 Tunc ait dominus servo, Abi ad vias, & sepes, & coge ingredi, ut impleatur domus mea.

24 Dico enim vobis, neminem virorum illorum qui vocati fuerant, gustaturum cœnam meam.

25 Ibat autem turba multa cum eo: & conversus dixit eis,

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & uxorem & liberos, & fratres, & sorores, atque adeo etiam animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 Et quisquis non portat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis, si velit turrim ædificare, non prius considens computat sumptum, an habeat quæ ad *ejus* perfectionem *requirantur*?

29 Ut ne postquam statuerit fundamentum, & nequiverit eam perficere, omnes qui spectarint, incipiant illi illudere,

30 Dicentes, Homo iste cœpit ædificare, & nequivit *ædificium* perficere.

31 Aut quis rex proficiscens ut committat prælium adversus alterum regem, non prius consultat considens, an possit cum decem millibus occurrere illi qui cum viginti millibus venit adversus ipsum?

32 Alioquin, quum adhuc ille procul est, legatione missa, rogat ea quæ ad pacem spectant.

33 Sic ergo quisquis vestrum non valedicit omnibus bonis suis, non potest meus esse discipulus.

34 Bonus est sal: si verò sal insatuatus fuerit, quo condietur?

35 Neque ad terram, neque ad sterquilinium appositus est, foras eum abjiciunt. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Tres parabolæ, de ove & drachma perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores ut eum audirent.

2 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes, Iste peccatores recipit, & edit cum eis.

3 Ipse verò loquutus est ad eos hanc parabolam, dicens,

4 Quis ex vobis, si habeat centum oves, & perdiderit unam ex illis, non dereliquit illas nonaginta novem in deserto, & abit ad eam quæ periit, usquedum eam nactus erit?

5 Et

5 Et eum nactus imponit in humeros suos gaudens:

6 Veniensque domum convocat amicos & vicinos, dicens eis, Gratulamini mihi: nam inveni ovem meam quæ perierat?

7 Dico vobis ita fore gaudium in cœlo super uno peccatore resipiscente, magu quàm super nonaginta novem justis, quibus non opus est resipiscentiâ.

8 Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, & perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, & verrit domum, quæritque accurate, usquequo eam invenerit?

9 Et eam nacta, convocat amicas ac vicinas? dicens, Gratulamini mihi: nam inveni drachmam quam perdideram?

10 Ita dico vobis, gaudium est in conspectu Angelorum Dei super uno peccatore resipiscente.

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi portem substantiæ ad me attinentem. Ille igitur divisit eis facultates.

13 Post autem dies non multos, congregatis omnibus, junior ille filius peregrè profectus est in regionem longinquam: & illic dissipavit substantiam suam, profusè vivendo.

14 Quum autem omnia ipse consumpsisset, orta est fames valida in regione illa: & ipse cœpit victu defici.

15 Abiit igitur & adhæsit uni ex civibus regionis illius: qui misit eum in agros suos ut pasceret porcos.

16 Et desiderabat implere ventrem suum siliquis quas edebant porci: & nemo ei dabat.

17 Quum autem ad se rediisset, dixit, Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego verò fame pereo!

18 Surgens proficiscar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu:

19 Neque amplius sum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.

20 Surgens igitur contendit ad patrem suum. Quum autem adhuc longè abesset, vidit eum pater ipsius, & intimâ misericordiâ motus est: & accurrens incidit in collum ejus, & deosculatus est eum.

21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu, neq; dignus sum amplius vocari filius tuus.

22 Dixit verò pater ad servos suos, Proferte stolam illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum in manum ejus, & soleas in pedes:

23 Et adductum vitulum illum saginatum mactate, & edentes oblectemur.

24 Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit: perierat que, & inventus est. Cœperunt igitur sese oblectare.

25 Erat autem filius ille ipsius senior tuti: qui ut veniens appropinquavit domui, audivit concentum & choros.

26 Et vocatum unum ex pueris, percontatus est quid istud esset.

27 Is verò dixit ei, Frater tuus venit: & mactavit pater tuus vitulum illum saginatum; quod valentem illum receperit.

28 Indignatus est autem ille, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus, advocabat eum.

29 Ipse verò respondens dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus, nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis oblectarer:

30 Sed quum filius iste tuus, qui absorbuit victū tuum cum meretricibus, venit, mactasti ei vitulum illum saginatum.

31 Ipse verò dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Exhilarari verò & gaudere oportebat, quòd frater tuus hic mortuus erat, & revixit: perieratque, & inventus est.

CAPUT XVI.

Parabola dispensatoris iniqui. Divortium. Dives epulo & Lazarus.

DIxit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ut qui dissiparet quæ ipsi suppetebant.

2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Qui istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ: non enim poteris amplius esse dispensator.

3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, quum Dominus meus auferat à me dispensationem? fodere nequeo, mendicare pudet.

4 Novi quid sim facturus, ut quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me aliqui domum suam.

5 Convocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede cito, & scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit, Tu verò quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit dominus ille dispensatorem injustum, quòd prudenter fecisset. Certè filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9 Sic etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona injusto: ut quum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.

10 Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est: & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.

11 Itaque si in fallaci mamona fideles non fuistis, veram mammonam quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

13 Nullus

13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo servire & mamonæ:

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avarit & sannis eum excipiebant.

15 Tunc dixit eis, Vos ii estis qui justificatis vosipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra: quia quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.

16 Lex & Prophetæ usq; ad Johannem: ab eo tempore regnum Dei evangelizatur, & quivis in illud vi pertrumpit.

17 Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm Legis unum apicem excidere.

18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœchatur.

19 Cæterum quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso, & sese oblectabat quotidie splendidè.

20 Erat vero quidam mendicus nomine Lazarus, qui projectus erat ad vestibulum ejus, ulceribus,

21 Et desiderans saturari micis quæ cadebant è mensa divitis: sed & canes veniebant ac lingebant ejus ulcera.

22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & asportaretur ab Angelis in sinum Abrahami: mortuus est vero etiam dives, ac sepultus est.

23 Et apud inferos sublatis oculis suis, quum esset in tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24 Tum ipse clamans dixit, Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam: quoniam crucior istâ flammâ.

25 Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona tua recepisse in vita tua, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu verò cruciaris.

26 Et ad hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens constitutus est, ut ii qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque istinc huc transire.

27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur pater, ut eum mittas domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut *hæc* attestetur eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen & Prophetas: audiant eos.

30 Ille verò dixit, Non, pater Abraham: sed si quis è mortuis abierit ad eos resipiscent.

31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen & Prophetas non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, persuadebuntur.

CAPUT XVII.

Scandalum vitandum. Ignoscentia commendata. Decem leprosi sanati. Regnum Dei quomodo veniet: Et quo modo dies ille apparebit Filius hominis.

1 Ait autem discipulis, Contingere non potest ut non eveniant offendicula: sed væ illi per quem eveniunt.

2 Expedit ei si mola asinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potius* quàm ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3 Cavete vobis. Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.

4 Et, si septies in die peccaverit in te, & septies *in* die revertatur ad te, dicens, Resipui: remittes ei.

5 Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum *est* granum sinapis, diceretis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7 Quis autem vestrûm habet servum arantem, aut pascentem, qui regresso ab agro, dicat statim, Accede, & recumbe?

8 Immo nonne dicit ei, Para quod cœnem, & præcinctus ministra mihi usquedum edero ac bibero: & postea edito tu & bibito?

9 Num gratiam habet servo illi quia fecit quæ ipsi edicta fuerant? non puto.

10 Ita & vos quum feceritis omnia quæ edicta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, inter eundum Hierosolymam, ut ipse transiret per mediam Samariam & Galilæam.

12 Quum autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt procul:

13 Et sustulerunt vocem, dicentes, Jesu magister miserere nostri.

14 Qui quum *eos* vidisset, dixit eis, Profecti ostendite vos sacerdotibus. Et factum est ut inter eundum purificati sint.

15 Unus autem ex ipsis ut vidit se sanatum esse, revertit, glorificans Deum voce magnâ.

16 Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: eratq; iste Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus dixit, Nonne decem illi purificati sunt? novem autem illi ubi *sunt*?

18 Non sunt reperti qui redierint ut retribuerent gloriâ Deo nisi alienigena iste.

19 Et dixit ei, Surge, & abi: fides tua te servavit.

20 Interrogatus autem à Pharisæis quando venturum esset regnum Dei, respondit eis, & dixit, Non veniet regnum Dei ita ut observari possit:

21 Neq; dicent, Ecce hic, aut ecce illic; ecce enim, regnum Dei intus habetis.

22 Dixit autem discipulis, Veniet tempus

pus quum desiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis: nec videbitis.

23 Et dicent vobis, Ecce hìc, aut ecce illìc: *sed* ne abite, neque prosequimini.

24 Nam sicut fulgur coruscans ex *una* regione quæ sub cœlo est, in *alteram* quæ sub cœlo est splendet: ita erit & Filius hominis die suo.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & reprobari à gente ista.

26 Et prout factum est in diebus Noë, ita erit etiam diebus Filii hominis.

27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum, ad eum usque diem quo introiit Noë in arcam: venitque diluvium, & perdidit omnes.

28 Similiter etiam ut accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant:

29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit igni & sulphure è cœlo, & omnes perdidit:

30 Secundùm hæc erit dies quo Filius hominis detegetur.

31 In illo die qui fuerit in solario, & vasa ejus in ipsa domo, ne descendat ad ea tollenda: & qui in agro, similiter non revertatur retrorsum.

32 Memineritis uxoris Lot.

33 Quicumque studuerit animam suam servare, perdet eam: & quicumque eam perdiderit, vivificabit eam.

34 Dico vobis, illa nocte erunt duo in lecto uno: unus accipietur, & alter relinquetur.

35 Duæ erunt molentes simul: una accipietur, & altera relinquetur.

36 Duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

37 Tunc respondentes dicunt ei, Ubi Domine? Ipse vero dixit eis, Ubi corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAPUT XVIII.

Exemplo viduæ & publicani commendantur assiduitas & humilitas orationis. Pueruli à Christo amplectuntur. Terrenis qui pecuniis possident, & consolantur qui omnia reliquerunt.

DIxit autem eis etiam parabolam *hoc* spectantem, quòd oporteret ipsos semper orare, nec segnes esse,

2 Dicens, Judex quidam erat in quadam urbe qui Deum non timebat, nec quemquam reverebatur.

3 Erat autem in illa urbe quædam vidua, quæ venit ad eum, dicens, Vindica me ab adversario meo.

4 Ille autem noluit per *multum* tempus: postea vero dixit apud se, Etsi Deum non timeo, nec quemquam revereor:

5 Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista, vindicabo eam, ne tandem veniens obtundat me.

6 Ait autem Dominus, Audite quid judex ille injustus dicat:

7 Deus autem non vindicabit electos suos, vociferantes ad ipsum die ac nocte, etiamsi iram cohibeat super ipsis?

8 Dico vobis, vindicabit eos citò. Verumtamen Filius hominis quum venerit, num reperturus est fidem in terra?

9 Dixit autem etiam quibusdam qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam istam:

10 Homines duo ascenderunt in templum ad orandum: unus Pharisæus, & alter Publicanus.

11 Pharisæus consistens seorsim hæc orabat, Deus, gratias ago tibi quòd non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mœchi: vel etiam ut iste Publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcumque possideo.

13 Publicanus autem procul stans nolebat vel oculos in cœlum attollere: sed cædebat pectus suum, dicens, Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit iste justificatus domum suam *potius* quam ille: quia quicumque se extollit, deprimetur, & qui sese deprimit, extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: quum autem hoc vidissent discipuli, objurgarunt eos

16 Jesus verò quum pueruios advocasset, dixit, Sinite pueruios venire ad me, & eos non prohibete: talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum Dei tamquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus, dicens, Magister bone, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

19 Dixit autè ei Jesus, Cur me dicis bonum? nemo bonus nisi unus, *nempe* Deus.

20 Præcepta nosti, Ne mœchare, Ne occidito, Ne furare, Ne falsum testimonium dicito: Honora patrem tuum & matrem tuam.

21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi à juventute mea.

22 Jesus verò his auditis, dixit ei, Adhuc unum tibi deest: omnia quæ habes vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum sequere me.

23 At ille his auditis, valde tristis factus est: nam dives erat valde.

24 Quum autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit, Quam difficilè qui pecunias habent, introibunt in regnum Dei!

25 Facilius est enim camelum per foramen acûs intrare, quàm divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui verò *istud* audierant, dixerunt: Et quis potest servari?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Ille

29 Ipse verò dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos regni Dei causâ,

30 Qui non receptums sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Jesus autem assumptis illis duodecim, dixit eis, Ecce, ascendimus Hierosolymam, & perficientur omnia quæ scripta sunt per Prophetas, de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & cõspuetur.

33 Et postquam eum flagellaverint, interficient: sed die tertia resurget.

34 Ipsi verò nihil horum intellexerunt: erantque ista verba ipsis occulta, nec cognoverunt quæ dicebantur.

35 Factum est autem ut dum ipse appropinquaret Jerícho, cæcus quidam sederet apud viam, mendicans.

36 Quum igitur *is* audisset turbam prætereuntem, percontabatur quid hoc esset.

37 Annunciaverunt autem ei Jesum Nazarænum transire.

38 Tunc vociferatus est, dicens, Jesu fili Davidis miserere mei.

39 Et qui præibant, objurgabant eum ut fileret: ipse verò multo magis clamabat, Fili Davidis miserere mei.

40 Jesus autem quum substitisset, jussit eum adduci ad se: & quum is appropinquasset, interrogavit eum,

41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille verò dixit, Domine, ut visum recipiam.

42 Et Jesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te servavit.

43 Illico igitur visum recepit, ac sequebatur eum glorificans Deum, & totus populus, quum *hoc* vidisset, tribuit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Zacheus vocatur. Parabola de 10. minis. Christi ingressus in urbem, ejusque lachryma, & zelus erga Domum Dei.

1 JEsus autem ingressus Jericho, trãsibat:

2 Et ecce, quidam nomine vocatus Zacharus, & qui magister erat publicanorum, & is dives erat:

3 Studebatque videre quis esset Jesus: nec poterat præ turba, quòd statura parvus esset:

4 Præcurrens igitur ascendit in sycomorum ut eum videret: quoniam futurum erat ut illac transiret.

5 Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus vidit eum, & dixit ei, Zachæe, festinans descende, hodie enim domi tuæ oportet me manere.

6 Tum is festinans descendit, & excepit eum gaudens.

7 Et omnes quum hoc vidissent murmurabant, dicentes eum ingressum esse ad hominem peccatorem ut *ibi* diverteretur.

8 Adstans autem Zacharus, dixit Domino, Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid cuipiã per calumniam eripui, reddo quadruplum.

9 Dixit autem ei Jesus, Hodie salus huic domui contigit, eo quòd ipse quoque est filius Abrahami.

10 Venit enim Filius hominis ut quæreret & servet quod perierat.

11 Hæc autem ipsis audientibus, pergens, dixit parabolam, eo quòd esset prope Hierosolymam, & quòd putarent fore ut illico regnum Dei appareret.

12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus est in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum ac reverteretur.

13 Vocatis autem decem servis suis dedit eis decem minas, & dixit eis, Negotiamini, donec veniam.

14 Cives autem ejus oderant eum, misertque legationem post eum, dicentes, Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est quum is rediisset, accepto regno, jussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuniam; ut cognosceret quis quid negotiando conseciset.

16 Adfuit autem primus, dicens, Domine, mina tua decem lucrifecit.

17 *Ille* autem ait ei, Bene *est* serve bone: quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem in decem urbes.

18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua confecit quinque minas.

19 *Ille* verò & isti dixit, Tu quoque præesto quinque urbibus.

20 Et alius venit, dicens, Domine, ecce mina tua quam habui sepositam in sudario:

21 Metui enim te, quod homo sis austerus: & aufers quod non deposuisti, & tollis quod non seminasti.

22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te judicabo, serve male: sciebas me hominem austerum esse, qui tollam quod non deposui, & metam quod non seminavi:

23 Quare igitur non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum fœnore ipsam exegissem?

24 Et adstantibus dixit, Tollite ab eo minam, & date ei qui decem minas habet.

25 *Illi* vero dixerunt ei, Domine, habet decem minas.

26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis, Omni habenti dabitur: ei verò qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

27 Quin etiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare supra se, adducite huc, & jugulate coram me.

28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.

29 Et factum est quum appropinquasset Bethphagæ & Bethaniæ, ad montem qui vocatur Olearum, misit duos è discipulis suis,

30 Dicens, Abite in vicum qui est ex adverso: in quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit, Quare sol-

solvitis? sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.

32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.

33 Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis domini ejus, Quare solvitis pullum?

34 Ipsi verò dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.

35 Duxerunt igitur eum ad Jesu. Et pallis suis pullo injectis, imposuerunt Jesu.

36 Eunte autem ipso, substernebant palla sua in via.

37 Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum gaudentium laudare Deum voce magnâ de omnibus quas viderant virtutibus,

38 Dicentes, Benedictus rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *lo is* altissimis.

39 Et aliqui Pharisæorum è turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.

40 Ipse verò respondens dixit eis, Dico vobis, si siluerint isti, mox lapides clamaturos.

41 Et ut appropinquavit, visâ urbe, flevit super eâ,

42 Dicens, Si vel tu nôsses hoc saltem tuo die quæ ad pacem tuam *pertinent*. Sed *ea* nunc occulta sunt oculis tuis.

43 Nam veniet tempus adversum te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingent te, & constringent undique:

44 Teque solo æquabunt, & filios tuos intus, neq; relinquent in te lapidem super lapidem: eo quod non noveris præstitutum hoc tempus visitationis tuæ.

45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant in eo & emebant:

46 Dicens eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis est: vos autem fecistis eam spelunçam latronum.

47 Et docebat quotidie in templo. Primarii verò Sacerdotes & Scribæ, & primores plebis studebant eum perdere:

48 Nec inveniebant quid facerent: totus enim populus pendebat ab ipso, quum eum audiebat.

CAPUT XX.

De Baptismo Johannis. De operariis in vineam missis. De tributo. De resurrectione, & filio Davidis.

ET factum est quodam dierum illorum, ut quum ipse doceret populũ in templo, & evangelizaret, supervenerint primarii sacerdotes & Scribæ cum senioribus,

2 Et alloquuti sint eum dicentes, Die nobis quâ auctoritate ista facias, aut quis ille sit qui dedit tibi istam auctoritatem.

3 Respondens autem dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam, Dicite igitur mihi,

4 Baptismus Johannis è cœlo erat, an ex hominibus?

5 At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?

6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus: tota plebs lapidabit nos: persuasa enim est, Johannem Prophetam fuisse.

7 Responderunt igitur se nescire unde *esset*.

8 Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc, Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis: & peregre abfuit multum temporis.

10 Sed præstituto tempore misit servum ad agricolas illos, ut sibi darent ex fructu vineæ. Agricolæ autem illi cæsum illum ablegaverunt inanem.

11 *Ille* verò pertexit, & alterum servum misit: at ipsi hunc quoq; cæsum & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.

12 Et pertexit mittere tertium: at illi & istum vulneratum ejecerunt.

13 Dixit igitur dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium illum meum dilectum: utique quum hunc viderint, revereburtur.

14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes, Iste est hæres: venite, interimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et ejectum eum extra vineam, interemerunt. Quid ergo faciet eis dominus vineæ?

16 Veniet & perdet agricolas istos: & dabit vineam aliis. *Hoc* autem quum audissent, dixerunt, Absit.

17 Ille verò intuitus eos ait, Quid illud est ergo quod scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?

18 Quisquis ceciderit super illum lapidem, confringetur: super quem autem ceciderit, dissipabit eum.

19 Et studuerunt primarii sacerdotes & Scribæ injicere in eum manus eâ ipsâ horâ: sed metuerunt plebem: cognoverant enim *eum* adversus ipsos dixisse similitudinem istam.

20 Itaq; observantes *eum*, miserunt insidiatores, qui se justos esse simularent: ut carperent ejus sermonem, traderentq; eum imperio & potestati Præsidis.

21 Qui interrogaverunt eum, dicentes, Præceptor, scimus te rectè dicere & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in veritate docere:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Animadversâ autem eorum calliditate, dixit eis, Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium: Cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes autem dixerunt, Cæsaris.

25 Tum dixit eis, Reddite igitur quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ *sunt* Dei, Deo.

26 Impo-

26 Itaque nequiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati super ejus responso, siluerunt.

27 Accedentes autem quidam Sadducæorum, (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogarunt eum,

28 Dicentes, Magister, Moses scripsit nobis, Si cujus frater mortuus fuerit habens uxorem: & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet semen fratri suo.

29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus acceptâ uxore mortuus est sine liberis.

30 Accepit igitur eam secundus, *qui &* ipse mortuus est sine liberis.

31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.

32 Post omnes autem mortua est mulier.

33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.

34 Tunc respondens dixit eis Jesus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:

35 Qui verò digni habiti fuerint qui ævum illud consequantur, & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36 Nec enim mori possunt amplius, pares enim Angelis sunt: & filii sunt Dei, quum sint filii resurrectionis.

37 Mortuos autem suscitatum iri, etiam Moses indicavit in rubo, quum dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaaci, & Deum Jacobi.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum *Deus*: omnes enim vivunt ei.

39 Respondentes autem ei quidam ex Scribis dixerunt, Magister, bene dixisti.

40 Nec amplius audebant eum quicquam interrogare.

41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis?

42 Et ipse David dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam,

43 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo filius ejus est?

45 Audiente verò toto populo dixit discipulis suis,

46 Cavete à Scribis, qui volunt ambulare stolati, & amant salutationes in foris, ac primos consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis.

47 Qui exedunt domos viduarum, & in speciem precibus longis utuntur: isti recipient gravius judicium.

CAPUT XXI.

Vidua super omnes liberalitas. Excidium Jerusalem, & finis seculi.

RESpiciens verò vidit divites immittentes dona sua in gazophylacium.

2 Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta *æra* duo.

3 Et dixit, Verè dico vobis, vidua hæc pauper immisit amplius quam omnes.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi redundat, immiserunt quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria sua totum victum quem habebat.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quòd pulcris lapidibus ac donariis ornatum esset, dixit,

6 Hæccine spectatis? venient dies quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur.

7 Interrogaverunt autem eum, dicentes, Magister, quando hæc erunt: & quod *erit* signum quando futura sint ista?

8 Ipse verò dixit, Videte ne seducamini: multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum *Christus*: & tempus illud præstitutum appropinquat. Ne igitur sequimini eos.

9 Quum verò audieritis bella & exagitationes, ne consternamini: oportet enim ista primum fieri, sed non statim *erit* finis.

10 Tunc dixit eis, Insurget gens in gentem, & regnum in regnum:

11 Et magni terræmotus erunt singulis locis, & fames ac pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus, & vos persequentur, tradentes in conventus & carceres, adductos ad reges ac præsides, propter nomen meum.

13 *Hoc* autem cedent vobis testimonio.

14 Habete igitur *hoc* repositum in cordibus vestris, non præmeditari defensionem.

15 Ego enim dabo vobis os, & sapientiam cui non poterunt contradicere neque obsistere omnes qui se vobis opponent.

16 Prodemini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis: & morte multando curabunt *aliquos* ex vobis:

17 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.

18 Sed pilus capitis vestri non peribit.

19 Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.

20 Quum autem videritis Hierosolymam ciugi ab exercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem ejus.

21 Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes: & qui intra eam, excedant: & qui in agris, non ingrediantur in eam.

22 Nam hi sunt dies ultionis, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.

23 Væ autem gravidis & lactantibus in illis diebus: erit enim necessitas magna in hac regione, & ira in populo isto.

24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes: & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usquequo impleantur præstituta illa tempora Gentium.

25 Tunc erunt signa in sole, & luna, & stellis; & in terra anxietas Gentium in

consilii

consilii inopia, resonante mari & salo:
26 Exanimatis hominibus præ metu & exspectatione *malorum* eorum supervenientium in orbem terrarum: nam potestates cœlorum concutientur.
27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentia & gloria multa.
28 Quum autem hæc fieri incipient, surgum aspicite & tollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.
29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*, Videte ficum & omnes arbores:
30 Quum jam emiserint *folia*, *vos ea* cernentes, per vos ipsos agnoscitis jam prope esse æstatem:
31 Ita & vos quum videritis hæc fieri, agnoscite prope esse regnum Dei.
32 Amen, dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas quousque *hæc* omnia facta fuerint.
33 Cœlum & terra præteribunt, verba autem mea nequaquam præteribunt.
34 Cavete autem vobis nequando graventur corda vestra crapulâ & ebrietate, & solicitudinibus hujus vitæ: & repente vobis superveniat dies ille.
35 Nam ut laqueus, invadet in omnes qui habitant in superficie totius terræ.
36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes ut digni habeamini qui effugiatis ista omnia quæ futura sunt: & confistatis ante Filium hominis.
37 Docebat autem interdiu in templo: noctu vero exiens, pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.
38 Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

CAPUT XXII.

Proditio Judæ. Institutio cœnæ, professio Christi. Petri zelus, lapsus & resipiscentia. Christi de se confessio.

APpropinquabat autem festum azymorum, quod dicitur Pascha:
2 Et quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum interimerent: metuebant enim plebem.
3 Introiit autem Satanas in Judam cognominatum Iscariotem, qui erat è numero *illorum* duodecim.
4 Abiens igitur colloquutus est cum primariis Sacerdotibus ac præfectis *templo*, quomodo ipsis eum proderet.
5 Qui gavisi sunt: & pacti sunt *se* daturos ei pecuniam.
6 *Ipse* verò spopondit: quærebatque oportunitatem eum ipsis tradendi absque turba.
7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari Pascha.
8 Misit igitur Petrum & Johannem, dicens, profecti parate nobis Pascha ut edamus.
9 Ipsi vero dixerunt ei, Ubi vis paremus *istud*?
10 At ille dixit eis: Ecce, postquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: sequimini eum domum illam in quam ingredietur.
11 Et dicite patrifamilias illius domus, Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis edâ?
12 Tunc ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: illic parate *Pascha*.
13 Profecti verò invenerunt omnia prout dixerat eis: & paraverunt Pascha.
14 Quum autem adesset *constitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim Apostoli cum eo.
15 Et dixit eis, Desiderio desideravi hoc Pascha edere vobiscum, antequam ego patiar.
16 Dico enim vobis me non amplius esurum ex eo, usquequo completum fuerit in regno Dei.
17 Et accepto poculo, quum gratias egisset, dixit, Accipite hoc, & partimini vobis ipsis.
18 Dico enim vobis me non bibiturum ex fructu vitis, usquequo regnum Dei venerit.
19 Et acceptum panem, quum gratias egisset, fregit: & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.
20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, postquam cœnasset, dicens, Hoc poculum *est* Novum illud pactum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.
21 Cæterum ecce manus ejus qui me prodit, mecum *est* in mensa.
22 Et Filius quidem hominis, prout definitum est, abit: verumtamen væ homini illi per quem proditur.
23 Tunc ipsi cœperunt mutuò quærere inter se de hac re: et quis nimirum ex ipsis esset hoc facturus.
24 Orta est autem etiam de hoc contentio inter eos, quis eorum videretur esse maximus.
25 Ipse verò dixit eis, Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritatem habent in eas, benefici vocantur.
26 Vos autem non ita *estote*: sed qui maximus est inter vos, esto sicut qui minimus est: & qui ductor est, sicut qui ministrat.
27 Nam uter major est, qui accumbit an qui ministrat? nonne qui discumbit? At ego sum inter vos ut qui ministrat.
28 Vos autem ii estis qui permansistis mecum in tentationibus meis.
29 Ego verò paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum,
30 Ut edatis & bibatis in mensa mea in regno mea, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.
31 Dixit etiam Dominus, Simon, Simon, ecce, Satanas appetit vos quos vanilaret sicut triticum:
32 Sed ego deprecatus sum pro te, ut deficiat fides tua: tu igitur aliquando

quum te converteris stabili fratres tuos.

33 Ipse verò dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & ad mortem proficisci.

34 At ille dixit ei, Dico tibi Petre, non quaquam emittet vocem hodie gallus priusquam ter neges quòd tu me noveris.

35 Dixit etiam eis, Quando misi vos absq; crumena & pera & soleis, numquid defuit vobis? Ipsi vero dixerunt, Nihil.

36 Dixit ergo eis, Ac nunc, qui crumenam habet, tollat eam, similiter & peram: & qui non habet, vendat pallium suum, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, adhuc oportere scriptum istud in me perfici: istud inquam, Et cum sceleratis numeratus est. Nã ea quæ scripta sunt de me, finem habent.

38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladii hìc. Ipse verò dixit eis, Satis est.

39 Et egressus, profectus est ex more in montem Olearum: sequuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.

40 Quum verò pervenisset ad eum locũ, dixit eis, orate ne introcatis in tẽtationẽ.

41 Tum ipse abscessit ab eis, quasi ad jactum lapidis, positisque genibus oravit

42 Dicens, Pater si velles transferre poculum hoc a me! verumtamen non mea voluntas sed tua fiat.

43 Conspectus est autem ei Angelus è cœlo corroborans eum.

44 Et *ipse* constitutus in angore, intentiùs orabat. Erat autẽ sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.

45 Et quum surrexisset à precatione, venissetque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.

46 Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introcatis in tentationem.

47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis, & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit ei, Juda, osculo Filium illum hominis prodis?

49 Videntes autem ii qui circa ipsum *erant*, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemúsne gladio?

50 Et quidam ex ipsis percussit servum Pontificis maximi, & abstulit aurem ejus dextram.

51 Respondens autem Jesus dixit, Sinite huc usque. Et tacta illius auricula, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus iis qui adversus ipsum venerant, *nempe* primariis Sacerdotibus, & præfectis templo, & senioribus. Sicctne ut adversus latronem exiistis cum gladiis ac fustibus?

53 Quum quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.

54 Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt domum Pontificis maximi. Petrus verò sequebatur è longinquo.

55 Quumque accendissent ignem in medio aulæ, atque una consedissent, sedit & Petrus inter eos.

56 Quum autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.

57 Ipse vero abnegavit eum, dicens, Mulier, non novi eum.

58 Et paulo post alius videns eum, dixit, Et tu ex ipsis es. Petrus verò ait, Heus tu, non sum.

59 Et interposita quasi hora una, alius quidam *id* asseverabat, dicens, Verè & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.

60 Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illico, adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.

61 Tum conversus Dominus intuitus est Petrum, & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *sibi non* dixerat ipsi, Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.

62 Et egressus foras Petrus flevit amarè.

63 Ii verò qui una tenebant Jesum, illudebant ei, cædentes *eum*:

64 Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes, Vaticinare quis sit qui te percussit.

65 Et alia multa coaviciantes dicebant in eum.

66 Et ut ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii Sacerdotes & Scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum,

67 Dicentes, Num tu es ille Christus? dic nobis. Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequaquam credetis:

68 Quòd si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque me absolvetis.

69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dextram potentiæ Dei.

70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse vero dixit eis, Vos dicitis: nam *ut* ego sum.

71 At illi dixerunt, Quid amplius egemus testimonio? Ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAPUT XXIII.

Christus ab Herode illusus, & à Pilato damnatus, crucifigitur; crucifixus derideturs & moritur; mortuus sepelitur.

TUnc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes, Comperimus istum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari, dicendo se Christum, *id est*, regem esse.

3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens, Tu es Rex ille Judæorum? Ipse verò respondens ei dixit, Tu dicis.

4 Ait vero Pilatus ad primarios Sacerdotes & turbam, Nullam invenio noxam in hoc homine.

5 At illi invalescebant, dicentes, Concitat

ut populum, docens per universam Judæam, exorsus à Galilæa huc usque.

6 Pilatus verò, audità Galilæâ interrogavit num homo iste Galilæus esset.

7 Et quum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eo quòd audivisset multa de eo: & sperabat se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.

10 Adstabant autem primarii sacerdotes & Scribæ, magnâ contentione eum accusantes.

11 Herodes autem cum militibus suis quum eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendidâ remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.

13 Pilatus verò, convocatis primariis sacerdotibus, & principibus, ac populo,

14 Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tanquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habitâ, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis de quibus accusatis eum.

15 Sed ne Herodes quidem: nam remisi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte factum est ab eo.

16 Castigatum ergo eum dimittam.

17 Necesse autem habebat dimittere eis singulis festis unum *quempiam*:

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens, Tolle illum, dimitte verò nobis Barabbam:

19 Qui erat propter seditionem quandam & cædem factam in urbe, conjectus in carcerem.

20 Rursus ergo Pilatus alloquutus est eos, volens dimittere Jesum.

21 Ipsi verò reclamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertio dixit eis, Quid enim iste mali fecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum ergo eum dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut ipse crucifigeretur: & invalescebant voces eorum ac principum sacerdotum.

24 Tum Pilatus secundùm eos judicavit ut fieret quod ipsi petebant.

25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem & cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petierant: Jesum verò tradidit illi eorum voluntati.

26 Quum igitur abducerunt eum, prehenso Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposuerunt ei crucem ferendam post Jesum.

27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi & mulierum; quæ plangebant & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad eas Jesus dixit, Filiæ Hierusalem, ne flete de me, verùm de vobis ipsis flete, & de liberis vestris:

29 Nam ecce venient dies quibus dicent, Beatæ steriles, & uteri qui non genuerunt, & ubera quæ non lactavesunt.

30 Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos: & collibus, Operite nos.

31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo, *nempe* facinorosi, cum eo interimendi.

33 Quum igitur venissent in locum qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos: unum ad dexteram, alterum ad sinistram.

34 Jesus autem dicebat, Pater, remitte *eis* ipsis: nesciunt enim quid faciant. Partientes verò vestimenta ejus, jecerunt sortem.

35 Et stabat populus spectans: sannis autem excipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes, Alios servavit, servet seipsum, si hic est ille Christus electus ille Dei.

36 Illudebant autem etiam ei milites accedentes, & acetum ei offerentes,

37 Dicentesque, Si tu es Rex ille Judæorum, serva temetipsum:

38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum literis Græcis, & Romanis, & Hebraicis, HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.

39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis, conviciabatur ei, dicens, Si tu es Christus ille, & temetipsum & nos serva.

40 Respondens autem alter objurgavit eum, dicens, Ne Deum quidem tu times, quum in eadem sis damnatione?

41 Et nos quidem justè: (nam digna factis recipimus) iste verò nihil indecens fecit.

42 Dixitque Jesu, Domine, memento mei quum venetis in regnum tuum.

43 Tum dixit ei Jesus, Amen, dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.

44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt in tota regione ad horam nonam.

45 Et obtenebratus est sol, & aularum templi fissum est medium.

46 Quumque clamâsset voce magnâ Jesus, ait, Pater, in manus tuas depono spiritum meum. Et quum hæc dixisset, exspiravit.

47 Quum vidisset autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens, Verè hic homo justus erat.

48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pectora sua revertebatur.

49 Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres quæ erant cum una sequtæ à Galilæa, videntes ista.

50 Tum ecce quidam nomine Joseph, senator, vir bonus ac justus:

51 Qui non assensus fuerat consilio & fa-

facto eorum, ortus Arimathæ civitate Judææorum: qui & ipse exspectabat regnum Dei,

52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit corpus Jesu.

53 Et detractum illud involvit sindone, posuitque illud in monumento quod erat in saxo incisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Porro dies erat Parasceves, & Sabbathum succedebat.

55 Subsequutæ etiam mulieres, quæ cum eo venerant ex Galilæa, spectarunt monumentum, & quomodo positum esset corpus ejus.

56 Reversæ verò paraverunt aromata & unguenta: ac Sabbatho quidem quievérunt, secundum præceptum.

CAPUT XXIV.

Angeli evangelizant mulieribus. Colloquium Emmaunticum. Christi assumptio in cœlum.

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo diluculo ivérunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata: & nonnullæ cum ipsis.

2 Invenerunt autem saxum avolutum à monumento,

3 Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.

4 Et factum est ut dum in ea re hæsitarent, tum ecce, duo viri supervenerint eis, induti vestibus fulgurantibus:

5 Quum autem expavefactæ inclinarent faciem in terram, dixerunt eis, Quid inter mortuos quæritis eum qui vivit?

6 Non est hic, sed suscitatus est: mementote ut loquutus sit vobis quum adhuc in Galilæa esset,

7 Dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi: & die tertio resurgere.

8 Recordatæ sunt igitur verborū illius.

9 Et reversæ à monumento annunciavérunt hæc omnia illis undecim, & reliquis omnibus.

10 Erant autem Maria Magdalene, & Johanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ cum ipsis, quæ hæc dicebant Apostolis.

11 Sed visa sunt apud eos quasi deliramentum verba ipsarum, neque crediderunt eis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum: & quum se inclinasset, cernit linea sola *illic* jacentia: abiitque apud semetipsum mirans factum.

13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipso die in vicum distantem stadiis sexaginta ab Hierusalem, cui *vico* nomen *est* Emmaus:

14 Et colloquebantur inter se de istis omnibus quæ evenerant.

15 Et factum est ut dum colloquerentur, & *se* mutuò rogitarent, ipse Jesus accederet, & una iter faceret cum ipsis.

16 Oculi autem eorum tetinebantur ne ipsum agnoscerent.

17 Dixit autem eis, Qui sunt hi sermones quos confertis inter vos ambulantes? & *quod* estis tetrico vultu?

18 Respondens autem alter, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu solus commoratis Hierosolymæ, & non nosti quæ in ea facta sunt his diebus?

19 Ipse verò dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei, Quæ *facta sunt* Jesu Nazarænæ, qui fuit Propheta, potens reipsa & verbis, coram Deo & toto populo.

20 Quomodo eum tradiderunt principes sacerdotum & primores nostri ut morte damnaretur, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus illum esse qui redempturus esset Israelem, atqui præter hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie ex quo hæc facta sunt.

22 Sed & mulieres quædam ex nobis perculerunt nos, quæ diluculo venerunt ad monumentum:

23 Et non invento ejus corpore venerant, dicentes, Se etiam apparitionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam eorum qui erant nobiscum ad monumentum, & ita invenerunt prout mulieres dixerant, ipsum verò non viderunt.

25 Tum ipse dixit eis, O amentes & tardi corde ad credendum omnibus quæ loquuti sunt Prophetæ,

26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam?

27 Et exorsus à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quæ de se *scripta erant*.

28 Appropinquarunt igitur vico in quem proficiscebantur, & ipse simulabat se longius ire.

29 Sed *ipsi* adegerunt eum dicentes, Mane nobiscum: quoniam advesperascit, & inclinavit dies. Ingressus est igitur ut maneret cum eis.

30 Et factum est quum discubuisset cum eis, sumpto pane benedixit, & fractum dedit eis.

31 Adaperti sunt autem oculi eorum, & agnoverunt eum: sed ipse ablatus est ex eorum conspectu.

32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nonne cor nostrum ardebat in nobis dum loqueretur nobis in via, & dum adaperiret nobis Scripturas?

33 Et surgentes eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos qui cum ipsis erant,

34 Et qui dicebant, Suscitatus est Dominus vere, & conspectus est Simoni.

35 Tum ipsi exposuérunt *ea* quæ *gesta erant* in via, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis.

36 Hæc autem ipsis loquentibus, stetit ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis.

37 Conterriti verò & expavefacti putabant

tabant se spiritum conspicere.

38 Tunc dixit eis, Quid turbati estis, & quare disceptationes subeunt corda vestra?

39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipse sum: contrectate me, & videte: nam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me conspicitis habere.

40 Et quum hoc dixisset, ostendit eis manus ac pedes.

41 Adhuc autem ipsis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hic esculentum aliquid?

42 Tum ipsi dederunt ei partem piscis assi, & aliquid ex favo apiario.

43 Quæ *ille* accepit, & edit in eorum conspectu.

44 Dixitq; eis, Hi sunt sermones quos loquutus sum vobis quum adhuc essem vobiscum, oportere impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas.

46 Et dixit eis, Ita scriptum est, & ita oportuit Christum pati, & resurgere ex mortuis tertio die:

47 Et prædicari ejus nomine resipiscentiam ac remissionem peccatorum apud omnes Gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum.

48 Vos autem estis horum testes.

49 Et ecce, ego emittam promissum Patris mei in vos: vos autem residete Hierosolymis usquequò induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foras ad Bethaniam usque: & sublatis manibus suis, benedixit eis.

51 Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis sursum ferretur in cœlum.

52 Ipsi autem adorato eo reversi sunt Hierosolymam cum gaudio magno.

53 Erantque omni *tempore* in templo, laudantes & benedicentes Deo, Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM JOHANNEM.

CAPUT I.

Verbum caro factum. Testimonium Johannis de Christo. Vocatio quatuor discipulorum. Scala visa.

IN principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, eratque ille Sermo Deus.

2 Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.

3 Omnia per hunc *Sermonem* facta sunt, & absque eo factum est nihil quod factum sit.

4 In ipso vita erat, & vita erat Lux ista hominum:

5 Et Lux ista in tenebris lucet, sed tenebræ eam non comprehenderunt.

6 Exstitit homo missus à Deo, cui nomen Johannes:

7 Is venit ad *dandum* testimonium, *id est*, ut testaretur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille Lux illa, sed *missus* fuit ut testaretur de illa Luce.

9 *Hic* erat Lux illa vera quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus est, sed mundus eum non agnovit.

11 Ad sua venit, & sui eum non exceperunt.

12 Quotquot autem eum exceperunt, dedit eis hoc jus ut Filii Dei sint facti, *nempe* iis qui credunt in nomen ejus.

13 Qui non ex sanguine, neqi ex libidine carnis, nec ne ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et Sermo ille factus est caro, & commoratus est inter nos, (& spectavimus gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ut unigeniti *egressi* à Patre) plenus gratiæ ac veritatis.

15 Johannes testatus est de eo, & clamavit, dicens, Hic est de quo dicebam, *Is* qui post me venit, antepositus est mihi: quia prior me erat.

16 Et ex plenitudine ipsius omnes accepimus, & gratiam pro gratia:

17 Nam Lex illa per Mosen data est: gratia & veritas per Jesum Christum prælata est.

18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille *nobis* exposuit.

19 Hoc etiam est testimonium Johannis, quando miserunt Judæi Hierosolymis Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum quisnam ipse esset.

20 Et professus est, neque negavit: professus est, *inquam*, se non esse Christum illum.

21 Tunc interrogaverunt eum, Quid ergo es? *Tune es Elias? Ipse verò* dixit, Non sum. *Es ille*, Es tu Propheta ille? Qui respondit, Non.

22 Dixerunt ergo ei, Quis ergo es? ut responsum demus iis qui miserunt nos: quid dicis de teipso?

23 Ait, Ego *sum* vox vociferantis in deserto, Complanate viam Domini, prout dixit Esaias Propheta.

24 Qui verò missi fuerant, erant ex Pharisæis.

25 Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur ergo baptizas, si tu non es Christus ille, neque Elias, neque Propheta ille?

26 Respondit eis Johannes, dicens, Ego baptizo aquâ: sed in medio vestrum stat quem vos non nostis.

27 Hic ille est qui post me venit, qui mihi antepositus est: cujus soleatum ego non sum dignus qui solvam corrigiam

28 Hæc

28 Hæc Bethabaræ facta sunt ſcrus Jordanem, ubi Johannes baptizabat.

29 Poſtero die cernit Johannes Jeſum venientem ad ſe, & ait; Ecce agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi.

30 Hic eſt de quo dicebam, Post me venit vir qui antepoſitus eſt mihi, quia prior me erat.

31 At ego non noveram eum ſed ut manifeſtus ſiat Iſraeli, propterea veni ego baptizans aquâ.

32 Tum, *inquam*, teſtatus eſt Johannes, dicens, Conſpexi Spiritum deſcendentem quaſi columbam è cœlo, *qui* etiam manſit ſuper eum.

33 Et ego non noveram eum ſed qui miſit me ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum deſcendentem, ac manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat Spiritu ſancto.

34 Ego igitur vidi, & teſtor hunc eſſe Filium Dei.

35 Poſtero die iterum ſtabat Johannes, & ex diſcipulis ejus duo,

36 Et intuitus Jeſum ambulantem, dixit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autem eum duo illi diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Jeſum.

38 Converſus verò Jeſus, & conſpicatus eos ſequentes *ſe*, dicit eis,

39 Quid quæritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur ſi interpreteris, Magiſter) ubi moraris?

40 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt viderúntque ubi moraretur: & apud eum manſerunt diem illum: hora enim erat quaſi decima.

41 Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant *illa* ex Johanne, & ſequuti fuerant eum:

42 Invenit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dixit ei, Invenimus Meſſiam illum, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus ille.

43 Et addaxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus dixit, Tu es Simon filius Jonæ: tu vocaberis Cephas, quod *eſt*, ſi interpreteris, Petra.

44 Poſtero die voluit Jeſus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45 Erat verò Philippus ex Bethſaida, civitate Andreæ & Petri.

46 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Invenimus *illum* de quo ſcripſit Moſes in Lege, & Prophetæ, *nempe* Jeſum filium illum Joſephi, illum ex *urbe* Nazaretha.

47 Tum dixit ei Nathanael, Ex *urbe* Nazaretha poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

48 Vidit Jeſus Nathanaelem venientem ad ſe, & dixit de eo, Ecce vere Iſraelita in quo dolus non eſt.

49 Dixit ei Nathanael, Unde me nôris? Reſpondit Jeſus & dixit ei, Priuſquam te Philippus vocaret, quum eſſes ſubter ficum, vidiſſem te.

50 Reſpondit Nathanael, & dixit ei, Rabbista es ille Filius Dei: tu es ille Rex Iſrael.

51 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis? majora iſtis videbis.

52 Propterea dixit ei, Amen, amen dico vobis, Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes ac deſcendentes ſuper Filium hominis.

CAPUT II.

Nuptiæ in Cana Galilææ. Reformatio templi. Corpus Chriſti templum myſticum.

DIe autem tertio nuptiæ factæ ſunt in Cana *oppido* Galilææ: eratq; mater Jeſu illic.

2 Vocatus eſt autem etiam Jeſus ac diſcipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et quum defeciſſet vinum, mater Jeſu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jeſus, Quid mihi tecum *rei eſt*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater miniſtris, Quodcunque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundùm purificationem Judæorum, capientes ſingulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jeſus, Implete has hydrias aquâ. Impleverunt eas igitur uſque ad ſummum.

8 Tunc dicit eis, Hauríte nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem guſtavit architriclinus aquam illam quæ facta fuerat vinum, (neſciebat autem unde eſſet: ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam) vocat ſponſum architriclinus,

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & poſtquam *convivæ* inebriati fuerint, tunc id quod minus bonum eſt: tu verò ſervaſti bonum vinum uſque adhuc.

11 Hoc initium ſignorum fecit Jeſus in Cana *oppido* Galilææ, & manifeſtam fecit glotiam ſuam: & credidérunt in eum diſcipuli ejus.

12 Poſtea deſcendit Capernaumum ipſe & mater, & fratres, & diſcipuli ejus: manſerunque illic non multos dies.

13 Nam prope erat Paſcha Judæorum. Aſcendit igitur Jeſus Hierоſolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum, & ovium, & columbarum, & numularios ſedentes.

15 Factoque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves & boves, & argentariorum numulos effudit, menſaſque ſubvertit:

16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc iſtas ne faciat domum Patris mei, domum mercatûs.

17 Recordati ſunt autem ejus diſcipuli, ſcripta eſſe, Zelus domûs tuæ edodit me.

18 Respondérunt ergo Judæi, & dixérunt ei, Quod signum ostendis nobis quòd ista facis?

19 Respondit Jesus & dixit eis, Destruite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intra triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo córporis sui.

22 Postquam ergo suscitatus fuit ex mortuis, recordáti sunt ejus discípuli quòd hoc sibi dixísset, & credidérunt Scripturæ, & sermoni quem Jesus dixerat.

23 Quum autem esset Hierosolymis in Pascha in festo, multi credidérunt in nomen ejus, spectántes signa quæ edebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat eis semetipsum, eo quod nósset omnes:

25 Nec opus esset ut quisquam ei testarétur de homine; ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAPUT III.

Dialogus inter Nicodémum & Christum. Compendium evangelii propósitum, expósitum & obsignátum.

ERat autem quidam ex Phariséis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primóribus Judæorum:

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus te à Deo venísse magístrum: nemo enim potest hæc signa edere quæ tu edis, si Deus sit cum eo.

3 Respondit Jesus & dixit ei, Amen, amen dico tibi, nisi quis genítus sit iterum, non potest vidére regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci qui sit senex? num potest in útero matris suæ secundò introíre & nasci?

5 Respondit Jesus, Amen, amen dico tibi, nisi quis fuerit genítus ex aqua & Spíritu, non potest introíre in regnum Dei.

6 Quod genítum est ex carne, caro est; & quod genítum est ex spíritu, spíritus est.

7 Ne mireris me dixísse tibi, Oportet vos rerum gigni.

8 Ventus quò vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat & quò vadat: ita est quisquis genítus est è Spíritu.

9 Respondit Nicodemus & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus & dixit ei, Tu es magíster Israëlis, & hæc ignoras?

11 Amen, amen dico tibi, quòd scimus, loquimur, & quod vidimus, testámur: sed testimónium nostrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœléstia, credetis?

13 Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempe* Filius hóminis qui est in cœlo.

14 Prout autem Moses exaltávit serpentem in deserto, ita exaltári oportet Filium hóminis:

15 Ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum illum unigénitum dederit, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut damnet mundum, sed ut servetur mundus per eum.

18 Qui credit in eum, non condémnatur: qui verò non credit, jam condémnatus est: quia nó credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc est autem condemnátio, quod Lux venit in mundum, sed dilexérunt homines potius tenebras, quàm Lucem: quia sunt eórum mala opera.

20 Quisquis enim quæ mala sunt agit, odit lucem, nec venit ad lucem, ne arguántur opera ipsius:

21 Qui verò dat operam veritati, venit ad lucem: ut manifésta fiant opera ipsius, quòd secúndum Deum facta fuerint.

22 Postea venit Jesus & discípuli ejus in Judææ territórium: & illic edcabatur cum eis, & baptizabat.

23 Baptizábat autem etiam Johannes in Ænon prope Salim, quóniam aquæ multæ erant illic, & veniebant ac baptizabántur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Johannes in carcerem.

25 Orta est igitur quæstio *quibusdam* ex discípulis Johannis cum Judæis de purificatione:

26 Venerántes ad Johannem & dixérunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectum Jordanis, cui tu testimónium dedísti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Respondit Johannes & dixit, Homo non potest recípere quicquam nisi fuerit ei datum è cœlo.

28 Vos ipsi mihi testes estis me dixísse, Non sum ego Christus, sed missus sum *apparére* coram eo.

29 Qui habet sponsam, sponsus est: amícus autem sponsi qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi: hic ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me verò minui.

31 Qui supérne venit, supra omnes est: qui è terra est, terrenus est, & terrena loquitur: qui è cœlo venit, supra omnes est.

32 Et quod vidit & audívit, hoc testátur: sed testimónium ejus nemo recípit.

33 Qui recípit ejus testimónium, is signávit Deum verácem esse.

34 Nam *is quem* Deus misit, verba Dei loquitur: non enim *hoc* dat citrà Deum spíritum.

35 Pater dilígit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui verò non credit Filio, non vidébit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAPUT IV.

Colloquium Christi cum Samaritana super fonte. Regis filius sanatur.

UT ergo cognovit Dominus Pharisæos audísse ipsum plures discípulos fa-

cere & baptizare quàm Johannem.

2 (Quamquam Jesus ipse non baptizabat, sed discipuli ejus.)

3 Reliquit Judæam, & abiit rursum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacobus Joseph filio suo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi. Jesus ergo fatigatus ex itinere, ita sedit ad fontem: hora *enim* erat quasi sexta.

7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit ei Jesus, Da mihi potum.

8 Nam discipuli ejus abierant in urbem ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Judæus quum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? (non enim uruntur Judæi Samaritanis.)

10 Respondit Jesus & dixit ei, Si nosses donum illud Dei, & quis sit ille qui dicit tibi, Da mihi potum: tu petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine, neque quo haurias habes, & putens profundus est: unde ergo habes aquam illam vivam?

12 Num tu major es patre nostro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipse bibit, & filii ejus, & ejus pecora?

13 Respondit Jesus & dixit ei, Quisquis bibit ex aqua ista sitiet rursus:

14 Quisquis autem biberit ex aqua illa quam ego ei dabo, non sitiet in æternum: sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam istam, ut non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jesus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jesus, Bene dixisti, Non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc verè dixisti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video te Prophetam esse.

20 Patres nostri in hoc monte adoravêrunt: & vos dicitis Hierosolymis esse locum illum ubi oportet adorare.

21 Dicit ei Jesus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus: quia salus ex Judæis est.

23 Sed venit tempus, & nunc est, quum veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu & veritate: etenim Pater tales quærit qui ipsum adorent.

24 Deus est Spiritus: & qui adorant eum, oportet ut Spiritu ac veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Messiam venturum (qui dicitur Christus) quum venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26 Dicit ei Jesus, Ego *is* sum, qui loquor tibi.

27 Interea verò venerunt ejus discipuli, & mirati sunt quòd cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriâ suam mulier, & abiit in urbem, dixitque ejus loci hominibus,

29 Venite, videte hominem qui dixit mihi quæcumque fecimus: num iste est Christus ille?

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, ede.

32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quem dam, quem vos non nôstis.

33 Dicebant ergo discipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?

34 Dicit eis Jesus, Esca mea est exsequi voluntatem ejus qui misit me, & consummare ipsius opus.

35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimestre *spatium* superest, & messis erit? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, & spectate regiones: nam albæ jam sunt ad messem.

36 Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verum est, Alius est qui seminat, & alius qui metit.

38 Ego misi vos ad *id* metendum in quo vos non laborâstis: alii laborâverunt, & vos in labores eorum introîstis.

39 Ex urbe autem illa multi Samaritanorum crediderunt in eum propter sermonem mulieris illius, testantis, *ac dicentis*, Certè dixit mihi omnia quæ feci.

40 Quum ergo venissent ad eum Samaritani, rogârunt eum ut apud ipsos maneret: & mansit ibi duos dies.

41 Ac multò plures crediderunt propter sermonem ipsius.

42 Et illi mulieri dicebant, Non amplius propter tuos sermones credimus: ipsi enim audivimus, & scimus hunc esse verè Servatorem illum mundi, Christum.

43 Duobus autem post diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44 Ipse enim Jesus testatus fuerat, Prophetam in sua patria honorem non habere.

45 Quum ergo venisset in Galilæam, excepêrunt eum Galilæi, quum omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis in festo: nam & ipsi venerant ad festum.

46 Venit igitur Jesus rursum Cana *oppidum* Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47 Is quum audisset Jesum venisse ex Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogavit ut descenderet ac sanaret suum filium: erat enim moribundus.

48 Dixit ergo Jesus ei, Nisi signa & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ei regius: Domine, descende priusquam moriatur puerulus meus.

50 Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Jesus: & profectus est.

51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & annunciaverunt, dicentes, Filius tuus vivit.

52 Percontatus est ergo ab eis horam quâ melius habuerat: & dixerunt ei, Heri circa horam septimam dimisit eum febris.

53 Agnovit ergo pater *id factum esse* illâ ipsâ horâ quâ dixerat ei Jesus, Filius tuus vivit: & credidit ipse, ac domus ejus tota.

54 Hoc rursus, *id est*, secundum signum edidit Jesus, quum venisset ex Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Paralyticus ad piscinam. Auctoritas & officium Christi. Resurrectio mortuorum. Scrutamini Scripturas.

1 Post hæc erat festum Judæorum, & ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis ad *portam* pecuariam, piscina quæ nominatur Hebraicè Bethsaïda, quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, exspectantium aquæ motum.

4 Angelus enim descendebat præstituto tempore in piscinam, & turbabat aquam: Itaque qui primus ingressus erat post aquæ turbationem, sanus fiebat à quocunque detinebatur morbo.

5 Erat autem quidam illic triceſimum octavum annum agens in infirmitate.

6 Hunc quum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei, Cupis sanus fieri?

7 Respondit ei infirmus ille, Domine, non habeo qui, quum turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam: sed interim dum ego venio, alius ante me descendit.

8 Dicit ei Jesus, Surge, attolle grabatum tuum & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat: erat autem Sabbathum die illo.

10 Judæi ergo dicebant ei qui curatus fuerat, Sabbathum est, non licet tibi attollere grabatum.

11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabatum tuum, & ambula.

12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit tibi, Attolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat è turba quæ erat in illo loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce, sanus factus es: ne pecca amplius, ut nequid deterius tibi fiat.

15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jesum esse à quo sanatus fuerat.

16 Ac propterea persequebantur Judæi Jesum, & studebant eum interimere, quod ista fecisset Sabbatho.

17 Jesus autem respondit eis, Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor.

18 Propterea ergo magis studebant eum Judæi interimere, quia non solum solvisset Sabbathum, sed & Deum dixisset patrem suum, parem se faciens Deo.

19 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Amen, amen dico vobis, non potest Filius à semetipso operari, *id est*, nisi viderit Patrem operantem: quæcunque enim ille fecit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei quæ ipse facit: & opera iis majora ostendet ei, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater suscitat mortuos & vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio:

23 Ut omnes honorent Filium prout honorant Patrem: qui non honorat Filium, non honorat Patrem ut qui miserit eum.

24 Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non venit, sed transvit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, adventat tempus, & nunc est, quum mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitâ in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso.

27 Et auctoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis est.

28 Ne hoc miramini: nam veniet hora quâ omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus:

29 Et prodibunt, qui bona fecerint in resurrectionem vitæ: qui vero mala exercuerint, in resurrectionem condemnationis.

30 Non possum ego à meipso facere quicquam: prout audio judico: & judicium meum justum est; quia non quæro voluntatem meam: sed voluntatem ejus qui misit me, *id est*, Patris.

31 Si ego testor de meipso, testimonium meum non est firmum.

32 Alius est qui testatur de me, & scio firmum esse testimonium quod testatur de me.

33 Vos misistis ad Johannem, & is testimonium dedit veritati.

34 Ego autem ab homine testimonium non capio: sed hæc dico ut vos servemini.

35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autem voluistis ad momentum exultare ejus luce.

36 At ego testimonium habeo majus *Johannis testimonio*: Johannis: opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea consummem, ipsa ipsissima opera quæ ego facio, testantur de me quod Pater miserit me.

37 Et qui misit me Pater, ipse testatus est de me. Neque vocem ejus unquam audi-

distis, neque speciem ejus vidistis.

38 Et sermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem misit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia vos videmini vobis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testantur de me.

40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41 Gloriam ab hominibus non capto.

42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.

43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me: si venerit alius nomine suo, illum recipietis.

44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam alii ab aliis captetis, & gloriam illam, quæ à solo Deo proficiscitur, non quæritis?

45 Ne putate me accusaturum vos apud Patrem: est qui accuset vos, Moses, in quo vos speratis.

46 Si enim credetetis Mosi, crederetis mihi: nam ille de me scripsit.

47 Quod si scriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Duo Christi miracula & concio de pane & aqua vitæ, & quomodo exepta.

POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, *quod est* Tiberiadis.

2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbāt ejus signa quæ edebat in infirmis.

3 Subiit verò in montem Jesus, & ibi sedit cum discipulis suis.

4 Prope autem erat Pascha, festum Judæorum.

5 Quum ergo sustulisset oculos Jesus, & conspexisset multam turbam ad se venire, dicit Philippo, Unde ememus panes ut edant isti?

6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.)

7 Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorū panes non sufficerent eis, ut singuli eorum paululum quidd. accipiant.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, *nempe* Andreas frater Simonis Petri.

9 Est hic puerulus quidam qui habet quinq; panes hordeaceos & duos pisciculos: sed hæc quid sunt inter tam multos?

10 Dixit autem Jesus, Facite ut homines recumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt ergo viri illi numero quasi quinquies mille.

11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis distribuit discipulis, discipuli verò accumbentibus: similiter etiam ex pisciculis illis quantum volebant.

12 Ut autem expleti sunt, dixit Jesus discipulis suis, Congregate quæ superfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Congregarunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinq; illis panibus hordeaceis, quæ superfuerant iis qui comederant.

14 Illi ergo quum vidissent signū quod Jesus ediderat, dicebant, Hic est verè Propheta ille qui venturus erat in mundum.

15 Jesus ergo quum nōsset venturos, & se abrepturos ut facerent se regem, secessit rursus in montem solus ipse.

16 Ut autem serum *diei* factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et ingressi navigium, ibant trans mare Capernaumum versus: jam autem erant tenebræ, nec venerat ad eos Jesus.

18 Et mare, vento magno flante, insurgebat.

19 Profecti verò quasi stadia viginti quinque aut triginta, conspiciunt Jesum ambulantem super mare, & appropinquantem navi: & timuerunt.

20 Ille verò dixit eis, Ego sum, ne metuite.

21 Cupidè ergo receperunt eum in navigium: & statim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.

22 Postero die turba quæ substiterat ex mare, quum vidisset illic non fuisse aliud navigium nisi unum illud in quod ingressi fuerant discipuli ejus, & Jesum non introisse cum discipulis suis in navigium, sed solos ejus discipulos abiisse:

23 (Alia verò navigiola Tiberiade venerunt prope locum illum ubi ederant panē, posteaquam gratias egisset Dominus:)

24 Quum igitur *inquam* vidisset turba Jesum illic non esse, neq; discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jesum.

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc pervenisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit, Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos & saturati estis.

27 Operemini non cibo qui perit, sed cibo illi qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut operemur operibus Dei?

29 Respondit Jesus & dixit eis, Hoc illud est opus Dei, ut credatis in *eum* quem ille misit.

30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu signum edis, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri ederunt illud manna in deserto: illo: sicut scriptum est, Panem è cœlo dedit eis quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jesus, Amen, amen dico vobis, nequaquam Moses dedit vobis panem illum cœlestem: sed Pater meus dat vobis panem illum cœlestem verum.

33 Panis enim ille Dei is est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis semper panem istum.

35 Dixit autem eis Jesus, Ego sum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam

esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, Certè & vidistis me, & non creditis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, nequaquam ejecerim foras:

38 Quia descendi è cœlo ut exsequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo illo die.

40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo quia dixerat, Ego sum panis ille qui è cœlo descendit.

42 Et dicebant, Nonne iste est ille Jesus, filius ille Josephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iste, E cœlo descendi?

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45 Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre & didicit, venit ad me.

46 Non quòd Patrem viderit quisquam, nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem.

47 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis ille vitæ.

49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis ille qui è cœlo descendit, ut qui edit ex eo, non moriatur.

51 Ego sum panis ille vivus qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.

52 Pugnabant ergo Judæi alii adversus alios, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare quam edamus?

53 Dixit ergo eis Jesus, Amen, amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54 Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo illo die.

55 Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

57 Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem: *ita* etiam qui ederit me, vivet ipse quoque per me.

58 Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non prout ederunt patres vestri manna, & mortui sunt: qui ederit hunc panem, vivet in æternum.

59 Hæc dixit in synagoga, quum doceret, in *urbe* Capernaumo.

60 Multi ergo ex discipulis ejus, *ut* auditis dixerunt, Durus est hic sermo: quis potest eum audire?

61 Sciens autem Jesus apud semetipsum discipulos suos de hoc murmurare, dixit eis, Hoccine vos offendit?

62 *Quid* si igitur spectaveritis Filium hominis ascendentem eò ubi erat prius?

63 Spiritus est id quod vivificat, caro non prodest quicquam: verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt & vita sunt.

64 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt: sciebat enim à principio Jesus quinam essent qui non crederent, & qui eum proditurus esset.

65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem posse venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo.

66 Ex eo *tempore* multi discipulorum ejus pedem retulerunt: nec amplius cum eo versabantur.

67 Dixit ergo Jesus duodecim illis, Num & vos vultis abire?

68 Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:

69 Et nos credidimus, & scimus te esse Christum illum Filium Dei viventis.

70 Respondit ei Jesus, Nonne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis est diabolus.

71 Loquebatur autem de Juda Simonis *filio* Iscariota: futurum enim erat ut hic proderet eum, quum esset unus ex illis duodecim.

CAPUT VII.

Christum non cum affinibus, sed clam, ad festum, docet in templo. Variè feruntur de eo judicia: & dissident qui eum comprehendere volebant.

VErsabatur autem Jesus post hæc in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quia studebant eum Judæi interimere.

2 Prope autem erat festum Judæorum Scenopegia.

3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua quæ facis.

4 Nemo enim occultè facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo, opera ejus mala esse.

8 Vos ascendite ad hoc dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.

9 Hæc autem quum eis dixisset, mansit in Galilæa.

10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifestè, sed velut occulte.

11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille?

12 Et murmuratio multa erat in turba de eo, alii quidè dicebant, Vir bonus est: alii verò dicebant, Non: sed turbam seducit.

13 Nullus tamen liberè loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14 Festo autem jam medio ascendit Jesus in templum, ac docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo iste literas novit, quum non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit, Mea doctrina non est mea: sed ejus qui misit me.

17 Si quis voluerit quod ille velit facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.

19 Nonne Moses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?

20 Respondit turba & dixit, Dæmonium habes: quis te studet interimere?

21 Respondit Jesus & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quod ex Mose sit, sed quia ex Patribus) & Sabbatho circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabbatho, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini quòd totum hominem sanum fecerim Sabbatho?

24 Ne judicate secundùm vultum, sed justum illud judicium ferte.

25 Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nonne hic est quem student interimere?

26 At ecce, liberè loquitur, & nihil ei dicunt: numnam verò cognoverunt primores hunc verè esse Christum illum?

27 Sed novimus unde hic sit: quum autem venerit ille Christus, nemo cognoscitur est unde sit.

28 Clamabat ergo Jesus in templo, docens & dicens, Et me nostis, & unde sim nostis: & à meipso non veni, sed est verax qui misit me, quem vos non nostis.

29 Ego verò novi eum, quia ab ipso sum, & ille me misit.

30 Studebant ergo eum prehendere: sed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illa ipsius.

31 Multi verò ex turba crediderunt in eum, & dicebant, Christus quum venerit, num signa plura edet iis quæ iste edidit?

32 Audierunt Pharisæi turbam istam murmurantem de eo, & miserunt Pharisæi ac primarii Sacerdotes ministros ut eum prehenderent.

33 Dixit ergo eis Jesus, Adhuc pusillum tempus vobiscum sum, deinde abibo ad eum qui me misit.

34 Quæretis me nec invenietis: & ubi ego ero, eò vos non poteritis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi inter sese, Quonam est iste profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos qui dispersi sunt inter Græcos profecturus est, & Græcos docturus?

36 Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego ero, vos non poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo magno festi stetit Jesus, & clamavit, dicens, Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipsius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus sanctus, quia Jesus nondum erat glorificatus.)

40 Multi ergo è turba quum audissent hunc sermonem, dicebant, Verè hic est Propheta ille.

41 Alii dicebant, Hic est Christus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæa venit ille Christus?

42 Nonne Scriptura dicit, Ex semine Davidis, & ex vico Beth-lehem ubi erat David, venturum illum Christum?

43 Dissidium ergo ortum est in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipsis volebant eum prehendere, sed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo ministri ad primarios Sacerdotes & Pharisæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxistis eum?

46 Responderunt ministri, Nunquam sic loquutus est homo ut homo iste.

47 Responderunt ergo eis Pharisæi, Num & vos seducti estis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Pharisæis?

49 Sed turba hæc quæ non novit Legem, exsecrabilis est.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, quum unus esset ex illis,

51 Num Lex nostra condemnat quempiam, nisi prius ex ipso audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Responderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæus es? scrutare & scito ex Galilæa Prophetam non fuisse suscitatum.

53 Et profectus est unusquisque domum suam.

CAPUT VIII.

Christus adulteræ peccata remittit. Testatur de seipso & de Patre. Et quis semen Abrahæ & quis liber dicendus.

JEsus autem profectus est in montem Oliarum.

2 Et diluculo rursus adfuit in templo, & totus populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & quum statuissent eam in medio,

4 Dicunt ei, Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facto, quum mœcharetur:

5 In Lege verò Moses præcepit nobis ut tales lapidentur: tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare. Jesus autem incurvatus deorsum, digito scribebat in terra.

7 Quum autem perseverarent eum interrogare: sese surrigens dixit ad eos, Qui vestrûm immunis est à peccato, primus in eam jaciat lapidem.

8 Et rursum incurvatus deorsum, scribebat in terra.

9 Ipsi verò quum hæc audivissent, & à conscientia redarguerentur, singulatim alius post alium exierant, initio facto à senioribus usq; ad ultimos: & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi tui accusatores? nemo te condemnavit?

11 Ipsa verò dixit, Nemo, Domine. Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.

12 Rursum ergo Jesus eis loquutus est, dicens, Ego sum lux illâ mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

13 Pharisæi autem dixerunt ei, Tu de teipso testaris, testimonium tuum non est firmum.

14 Respondit Jesus & dixit eis, Etiamsi ego testor de meipso, firmum est testimonium meum: quia scio, unde venerim, & quò vadam: vos autem nescitis unde venerim, & quò vadam.

15 Vos secundùm carnem judicatis, ego non judico quemquam.

16 Quòd si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset: quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater.

17 Sed & in Lege vestra scriptum est, duorum hominum testimonium firmum esse.

18 Ego sum qui testor de meipso, & testatur de me qui misit me Pater.

19 Dicebant ergo ei, Ubi est tuus ille Pater? Respondit Jesus, Neque me nôstis, neque Patrem meum: si me nosseris, Patrem quoque meum nosseris.

20 Hæc verba loquutus est Jesus in gazophylacio; docens in templo: & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipsius hora.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & in hoc peccato vestro moriemini: quò ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet seipsum, qui dicat, Quò ego vado, vos non potestis venire?

23 Tunc dixit eis, Vos infernè estis, ego sum supernè: vos ex hoc mundo estis, ego non sum ex hoc mundo:

24 Ideo vobis dixi, Vos moritutos in peccatis vestris. Nam nisi credideritis me esse, moriemini in peccatis vestris.

25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis Jesus, *Id* quod à principio dico vobis.

26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac judicem: sed qui me misit, verax est: & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo.

27 Non cognoverunt se de Patre *hæc* ipsis dicere.

28 Dixit ergo eis Jesus, Quum sustuleritis Filium hominis, tunc agnoscetis me eum esse, & à meipso nihil facere, sed prout docuit me Pater hæc loqui.

29 Nam qui me misit, mecum est, non reliquit me solum Pater, quia ego quæ placent ipsi facio semper.

30 Hæc illo loquente multi credidérunt in eum.

31 Dicebat ergo Jesus iis Judæis qui credíderant ipsi, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis:

32 Et cognoscetis Veritatem, & Veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Respondérunt ei, Semen Abrahæ sumus, neque cuiquam servivimus unquam: quomodo tu dicis, Vos in libertatem vindicabimini?

34 Respondit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, quisquis operam dat peccato, servus est peccati.

35 Servus autem non manet in domo perpetuò: filius manet perpetuò.

36 Itaque si vos Filius in libertatem vindicarit, verè liberi eritis.

37 Scio vos semen Abrahami esse, sed studetis me interimere, quia sermo ille meus non habet locum apud vos.

38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis quod vidistis apud Patrem vestrum.

39 Respondérunt & dixerunt ei, Pater noster Abrahamus est. Dicit eis Jesus, Si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis.

40 Nunc autem studetis me interimere, hominem qui veritatem vobis loquutus sum, quam audivi à Deo: hoc Abrahamus non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Itaq; dixerunt ei, Nos ex fornicatione non sumus geniti: unum patrem habemus, scilicet Deum.

42 Dixit

42 Dixit ergo eis Jesus, Si Deus pater vester esset, diligeretis me: ego enim à Deo prodii & adsum, nec enim à meipso veni, sed ille me misit.

43 Quare loquelam istam meam non agnoscitis? *nempe*, quoniam non potestis audire sermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo estis, & cupiditates patris vestri vultis exsequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perstitit: non est enim veritas in eo. Quotiescumque loquitur mendacium, de suo loquitur, quia mendax est, & pater ille mendacii.

45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguit me de peccato? si veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Responderunt ergo Judæi & dixerunt ei, Nonne bene dicimus te Samaritanam esse, & dæmonium habere?

49 Respondit Jesus, Ego dæmonium non habeo, sed honoro Patrem meum, & vos contumelià afficitis me.

50 Ego verò non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum observaverit, mortem non conspiciet in æternum.

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Num tu major es patre illo nostro Abrahamo, qui mortuus est? etiam Prophetæ mortui sunt: quem tu teipsum facis?

54 Respondit Jesus, Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: Pater ille meus, is est qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse.

55 Sed non nôstis eum: ego verò ipsum novi, & si dixero ipsum mihi non esse notum, ero similis vestri, *id est*, mendax: sed eum novi, & sermonem ejus observo.

56 Abrahamus pater ille vester gestivit videre diem istum meum, & vidit, ac gavisus est.

57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Dixit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, priusquam Abrahamus existeret, ego sum.

59 Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jesus autem occultavit se, & exivit è templo, quum transivisset per medios ipsos: & ita præterijit.

CAPUT IX.

Cæci à Christo sanati historia.

PRætergrediens autem vidit quendam cæcum à nativitate?

2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus, dicentes, Rabbi, quis peccavit, iste, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?

3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque parentes ejus, *ut cæcus nasceretur*; sed *cæcus natus est* ut opera Dei manifesta fierent in eo.

4 Oportet me vacare operibus ejus qui misit me, donec dies est: venit nox quum nemo potest operari.

5 Quamdiu fuero in mundo, Lux sum mundi.

6 Hoc quum dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex sputo, & illevit lutum oculis cæci illius:

7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piscina Siloam, quod est, si interpreteris, Missus. Abiit ergo, & abluit *oculos*, rediitque videns.

8 Vicini ergo, & qui prius conspexerant eum cæcum esse, dicebant, Nonne hic est qui sedebat & mendicabat?

9 Alii dicebant, Certè hic est: alii verò, Certè similis est ei. Ille *verò* dicebat, Certè ego *is* sum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Respondit ille, & dixit, Quidam qui dicitur Jesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloam & ablue *oculos*. Ut autem abii, & ablui *oculos*, vidi.

12 Dixerunt ergo ei, Ubi est ille? Ait, Nescio.

13 Adducunt eum ad Pharisæos, eum *inquam* qui olim cæcus fuerat.

14 Erat autem Sabbathum quum lutum faceret Jesus, & aperiret oculos ejus.

15 Rursus ergo interrogarunt eum etiam Pharisæi quomodo videndi facultate esset adeptus. Ille verò dixit eis, Lutum imposuit oculis meis, & ablui *oculos*, & video.

16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam, Homo iste non est à Deo: nam Sabbathum non observat. Alii dicebant, Quomodo potest quispiam peccator talia signa edere? Et dissidium erat inter eos.

17 Rursus dicunt cæco, Tu quid dicis de ipso, quod aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Certè Propheta est.

18 Non crediderunt ergo Judæi de eo quod cæcus fuisset, & videndi facultatem esset adeptus usquequo vocarunt ejus parentes ejus *ipsum* qui videndi facultatem fuerat adeptus,

19 Et interrogaverunt eos, dicentes, Hicine est filius ille vester, quem vos dicitis cæcum natum esse? quomodo ergo nunc videt?

20 Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt, Scimus hunc esse filium illum nostrum, & cæcum natum esse.

21 Quomodo verò nunc videt nescimus: aut quis ejus aperuerit oculos nos nescimus: ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes ejus, quòd metuerent Judæos: jam enim constituerant Judæi ut siquis eum profiteretur esse Christum, synagoga moveretur.

23 Propterea parentes ejus dixerunt, Ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Secundo ergo vocarunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo: nos hunc hominem scimus peccatorem esse.

25 Respondit igitur ille & dixit, An peccator sit, nescio: unum scio, me quum cæcus fuerim, nunc videre.

26 Dixerunt autem ei rursus, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27 Respondit eis, Jam vobis dixi, & non audivistis: cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ipsius discipuli?

28 Itaque conviciati sunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius es: nos autem Mosis discipuli sumus.

29 Nos scimus Deum esse loquutum Mosi: hic autem unde sit nescimus.

30 Respondit ille, & dixit eis, At enim istud mirum est, quòd vos nesciatis unde sit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31 Scimus autem quòd Deus peccatores non audiat: sed si quis Dei cultor est, & facit quod ille vult, *ille* hunc audit.

32 Ab seculo non est auditum aliquem aperuisse oculos ejus qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo, non posset *tale* quicquam facere.

34 Responderunt & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35 Audivit Jesus eum ejectum foras: & eum nactus, dixit ei, Tune credis in Filium Dei?

36 Respondit ille & dixit, Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidisti eum, & is est qui loquitur tecum.

38 At ille ait, Credo, Domine. Et adoravit eum.

39 Et dixit Jesus, Ad judicium *exercendum* ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.

40 Audierunt autem hæc quidam ex Phariseis qui cum ipso erant, & dixerunt ei, Num & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis, Videmus: itaqui peccatum vestrum manet.

CAPUT X.

Christus distinguens verum Pastorem à Mercenario, & ovium naturam describens, conciliis sibi à Judæis odium & calumnias.

AMen, amen dico vobis, Qui non ingreditur per ostium in caulam ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

2 Qui verò ingreditur per ostium, pastor est ovium.

3 Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt: & suas oves vocat nominatim, & educit eas.

4 Quumque suas oves emiserit antegreditur eas: & oves eum sequuntur, quia norunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequaquam sequentur, sed fugient ab eo: quia non norunt vocem alienorum.

6 Hanc similitudinem dixit eis Jesus. Illi verò non cognoverunt quænam illa essent quæ loquebatur eis.

7 Jesus ergo rursum dixit eis, Amen, amen dico vobis, ego sum ostium illud ovium.

8 Quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones: sed oves non auscultarunt eos.

9 Ego sum illud ostium: per me siquis introierit, servabitur: & ingredietur & egredietur, & pascua inveniet.

10 Fur non venit nisi ut furetur, & mactet ac perdat *oves*: ego veni ut vitam habeant, & abundent.

11 Ego sum Pastor ille bonus: bonus pastor animam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves proprie, spectans lupum venientem, relinquit oves, & fugit: lupus autem eas rapit & dispergit ovile.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum Pastor ille bonus, & agnosco meas, & agnoscor à meis.

15 Prout novit me Pater, *ita* & ego novi Patrem, & animam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves habeo quæ non sunt ex hac caula: illas quoque oportet me adducere: nam vocem meam audient: Fietq; unus grex, & unus pastor.

17 Propterea Pater me diligit, quia ego depono animam meam ut eam rursus assumam.

18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per meipsum: auctoritatem habeo deponendi eam, & auctoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursum ortum est inter Judæos propter illos sermones.

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniaci: num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encænia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Circumierunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quousque animam nostram suspendis? si tu es Christus, dic nobis aperte.

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis: opera quæ ego facio in nomine

Patris mei, hæc testantur de me.

26 Sed vos non creditis: non enim estis ex ovibus illis meis, sicut dixi vobis.

27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas agnosco, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam è manu mea.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est: neque quisquam potest eas eripere è manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo rursum lapides Judæi ut eum lapidarent.

32 Respondit eis Jesus, Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidatis?

33 Responderunt ei Judæi, dicentes, Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia tu, homo cum sis, facis teipsum Deum.

34 Respondit eis Jesus, Nonne scriptum est in Lege vestra, Ego dixi, Dii estis?

35 Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura,

36 *Me*, quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis blasphemare, quia dixi Filius Dei sum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Sin verò *illa* facio, etiamsi mihi non credatis, operibus *tamen* credite: ut cognoscatis & credatis Patrem in me esse, & me in eo.

39 Rursus ergo studebant eum prehendere: sed exivit ex eorum manu.

40 Abiitque rursus ad trajectum Jordanis, in eum locum ubi primum fuerat Johannes quum baptizaret, mansitque illic.

41 Multi autem venerunt ad eum, & dicebant, Johannes quidem signum nullum edidit: quæcumque autem de isto dixit, vera erant.

42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Lazarus mortuus resuscitatur. Christi concionatur. Caiaphas insciis vaticinatur.

ERat autem infirmus quidam nomine Lazarus, à Bethania, ex vico Mariæ & Marthæ sororis ipsius.

2 (Maria autem ea erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmus erat.)

3 Miserunt ergo sorores ejus ad ipsum, dicentes, Domine, ecce *is* quem amas, est infirmus.

4 Jesus autem *hoc* audito, dixit, Hæc infirmitas non est *mortalis* ad mortem, sed pro Dei gloria, ut per eum *mortuus* glorificetur Filius Dei.

5 Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum quidem manſit duos dies in eo loco ubi erat:

7 Deinde postea dixit discipulis, Eamus in Judæam rursus.

8 Dicunt ei discipuli, Rabbi, modò studebant te Judæi lapidare, & rursum illuc abis?

9 Respondit Jesus, Nonne duodecim sunt horæ diei? si quis ambulet interdiu, non impingit: quia lucem hujus mundi cernit.

10 Si quis autem ambulet nocte, impingit: quia lux ei non adest.

11 Hæc ait: & postea dixit eis, Lazarus amicus ille noster dormit, sed proficiscor ut à somno excitem eum.

12 Dixerunt ergo discipuli ejus, Domine, si dormit, servabitur.

13 Hoc autem dixerat Jesus de ipsius morte: at illi putarunt eum de dormitione somni dicere.

14 Tunc ergo Jesus dixit eis aperte, Lazarus mortuus est.

15 Et gaudeo propter vos (ut credatis) me illic non fuisse: sed eamus ad eum.

16 Dixit autem Thomas qui dicitur Didymus, condiscipulis, Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit ergo Jesus, & invenit eum quatuor jam diem in monumento agere.

18 Erat autem Bethania prope Hierosolyma fere stadiis quindecim:

19 Multique ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, & eas quæ cum ipsis erant, ut consolarentur eas de fratre suo.

20 Martha ergo ut audivit Jesum venire, occurrit ei: Maria verò domi sedebat.

21 Dixit autem Martha Jesu, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.

22 Sed & nunc scio fore ut quæcunque petieris à Deo, det tibi.

23 Dicit ei Jesus, Resurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha, Scio resurrecturum in resurrectione ultimo illo die.

25 Dixit ei Jesus, Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet;

26 Et quisquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi, Etiam Domine, ego credo te esse Christum illum Filium illum Dei, qui in mundum venturus erat.

28 Et quum hæc dixisset, abiit, & clam vocavit Mariam sororem suam, dicens, Magister adest, & te vocat.

29 Illa ut audivit, surgit celeriter, & venit ad eum.

30 (Nondum autem venerat Jesus in oppidum: sed erat in eo loco ubi occurrerat ei Martha.)

31 Judæi ergo qui domi erant cum ea, & consolabantur eam, quum vidissent Mariam cito surrexisse, & exisse, secuti sunt eam, dicentes, Certè abit ad monumentum, ut illic fleat.

32 Maria verò quum venisset eò ubi erat Jesus, viso eo cecidit ad ejus pedes, dicens

ei, Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus autem ut vidit eam flentem, & Judæos, qui una venerant cum ea, flentes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum.

34 Et dixit, Ubi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, veni & vide.

35 Lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere ut & iste non moreretur?

38 Jesus ergo rursus fremens apud semetipsum, venit ad monumentum: erat autem spelunca, & lapis erat ei impositus.

39 Ait Jesus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat, Domine, jam olet: quatuor enim dierum est.

40 Dicit ei Jesus, Nonne dixi tibi, quòd si credideris, ut videas gloriam Dei?

41 Sustulerunt ergo lapidem *è loco* ubi mortuus ille fuerat positus. Jesus autem sustulit sursum oculos, & dixit, Pater, gratias ago tibi quòd me audieris.

42 Ego verò sciebam me semper à te audiri: sed propter turbam circumstantem *hoc* dixi, ut credant me à te missum esse.

43 Et quum hæc dixisset, clamavit voce magna, Lazare, adesdum foras.

44 Tum qui fuerat mortuus, prodiit pedes & manus vinctus fasciis, vultus autem ejus sudario erat obvinctus. Dicit eis Jesus, Solvite eum, & finite abire.

45 Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam, & spectarant quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex eis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecerat Jesus.

47 Coëgerunt ergo primarii Sacerdotes & Pharisæi concilium, & dicebant, Quid agemus? nam hic homo multa signa edit.

48 Si omittamus eum ita, omnes ei credent: venientque Romani, & delebunt tum locum nostrum, tum gentem.

49 Unus autem ex ipsis, Caiphas, Pontifex maximus anni illius, dixit eis, Vos nihil scitis:

50 Nec cogitatis conducere nobis ut unus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

51 Hoc autem ex semetipso non dixit: sed quum esset Pontifex maximus anni illius, prophetavit fore ut Jesus pro gente moreretur:

52 Nec tantùm pro ea gente, sed ut etiam filios Dei dispersos congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die, consultabant ubi ut interimerent eum.

54 Jesus ergo palam amplius non ambulabat inter Judæos: sed abiit illinc in regionem quæ est prope desertum, in urbem quæ dicitur Ephraim: & illic commorabatur cum discipulis suis.

55 Prope autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Hierosolymam ex illa regione ante Pascha, ut purificarent se.

56 Quærebant ergo Jesum, & loquebantur alii cum aliis in templo stantes, Quid videtur vobis? *an* venturus non est ad festum?

57 Dederant autem primarii Sacerdotes, & Pharisæi præceptum, ut si quis nosset ubi esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAPUT XII.

Christus à Maria ungitur. Hierosolymam ingreditur & triumphatur.

1 JEsus ergo sex ante Pascha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui fuerat mortuus, quem suscitaverat ex mortuis.

2 Fecerunt igitur ei cœnam illic, & Martha ministrabat: Lazarus autem unus erat ex iis qui simul discumbebant cum eo.

3 Maria verò accepta libra unguenti nardi liquidæ multi pretii, unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis: domus autem impleta est odore unguenti.

4 Dixit ergo quidam ex discipulis ejus, *nempe* Judas Simonis *filius*, Iscariotes, qui erat eum proditurus,

5 Quare hoc unguentum non venüit trecentis denariis, & datum est pauperibus?

6 Dixit autem hoc, non quòd pauperum ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsupium habebat, & ea quæ immittebantur portabat.

7 Dixit ergo Jesus, Omitte eam, in diem funerationis meæ asservavit istud.

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me verò non semper habebitis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic esse: & venerunt non propter Jesum tantùm, sed etiam ut Lazarum viderent, quem excitarat à mortuis.

10 Consultarunt autem primarii Sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent:

11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jesum.

12 Postero die turba multa quæ venerat ad diem festum, quum audissent Jesum venire Hierosolymam,

13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei obviam, & clamabant, Hosanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex ille Israelis.

14 Nactus autem Jesus asellum, insedit ei, sicut scriptum est,

15 Ne metue filia Sionis: ecce, Rex ille tuus venit, insidens pullo asinæ.

16 Hæc autem non cognoverunt discipuli ejus primùm: sed quum glorificatus esset Jesus, tunc recordati sunt hæc esse scripta de eo, & sese hæc illi præstitisse.

17 Testabatur verò turba quæ erat cum eo, quòd Lazarum vocasset è monumento, & suscitasset eum ex mortuis.

18 Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidisse hoc signum.

19 Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtis

detisne nos, nihil proficere? ecce, mundus eum sequutus est.

20 Erant autem quidam Græci ex iis qui ascendunt ut adorent in festo.

21 Isti ergo venerunt ad Philippum qui *erat* à Bethsaida *urbe* Galilææ, & rogarunt eum, dicentes, Domine, vellemus Jesum videre.

22 Venit Philippus & dicit Andreæ: Andreas rursum & Philippus dicunt Jesu.

23 Jesus autem respondit eis, dicens, Venit hora ut glorificãdi Filii hominis.

24 Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti ceciderit in terram, & mortuum fuerit, ipsum solum manet: si vero mortuum fuerit, multum fructum affert.

25 Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego fuero, illic & minister meus erit: & si quis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.

27 Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pater, libera me ab hac hora? sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è cœlo, *dicens*, Et glorificavi, & rursus glorificabo.

29 Turba ergo quæ astabat & audierat, dicebat tonitru esse factum. Alii dicebant, Angelus ei loquutus est.

30 Respondit Jesus & dixit, Non propter me hæc vox exiit, sed propter vos.

31 Nunc judicium est mundi hujus: nunc princeps ille mundi hujus ejicietur foras.

32 Et ego si sublatus fuero è terra, omnes traham ad meipsum.

33 (Hoc autem dicebat, significans qua morte futurum erat ut moreretur.)

34 Respondit ei turba, Nos audivimus ex Lege, Christum manere in æternum: quomodo igitur tu dicis oportere tolli Filium hominis? quis est iste Filius hominis?

35 Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo tempore lux vobiscum est: ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant, nam qui ambulat in tenebris nescit quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis fiatis. Hæc loquutus est Jesus: & quum abiisset, occultavit se ab eis.

37 Quum autem tot signa coram eis edidisset, non credebant in eum:

38 Ut sermo Esaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium Domini cui detectum est?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias,

40 Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum: ne videant oculis & sint intelligentes corde, & sese convertant, & sanem eos.

41 Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam ejus, & loquutus est de eo.

42 Verumtamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos *hoc* non profitebantur, ne synagoga moverentur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum potius quàm gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.

45 Et qui conspicit me, conspicit eum qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me, in tenebris non maneat.

47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipsum. Non enim veni ut damnem mundum: sed ut servem mundum.

48 Qui aspernatur me, nec recipit verba mea, habet qui condemnet ipsum: sermo quem loquutus sum, ille damnabit eum ultimo illo die.

49 Quia ego ex meipso non sum loquutus: sed qui misit me Pater, ipse mihi præcepit quid dicam & quid loquar.

50 Et scio præceptum ejus vitam æternam esse. Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ita loquor.

CAPUT XIII.

Christus lavat pedes Apostolorum, notat proditorem, prædicit lapsum Petri.

ANte festum autem diem Paschæ, sciens Jesus venisse horam illam digrediendi ex hoc mundo ad Patrem, quum dilexisset suos illos qui erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.

2 Et cœna peracta, (quum diabolus jam immisisset in cor Judæ *filii* Simonis, Iscariotæ, ut proderet eum)

3 Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, & se à Deo prodiisse & ad Deum abire:

4 Surgit à cœna, & deponit pallium & acceptoque linteo, præcinxit se.

5 Deinde immisit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus & dixit ei, Quod ego facio, tu nescis nunc, cognosces autem postea.

8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Respondit ei Jesus, Nisi lavero te, nihil mecum habebis commune.

9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solùm pedes meos, sed etiam manus & caput.

10 Dicit ei Jesus, Ei qui lotus est, non opus est nisi ut pedes lavet, sed est mun-

mundus totus: & vos mundi estis, sed non omnes.

11 Norat enim eum à quo prodebatur: propterea dixit, Non omnes estis mundi.

12 Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium suum recepisset, rursum recubuit, & dixit eis: Nostine quid fecerim vobis?

13 Vos me vocantes, *dicitis*, Magister ac domine, & bene dicitis: sum enim.

14 Itaque si ego lavi pedes vestros Dominus & præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.

16 Amen amen dico vobis, Servus non est major Domino suo, neque legatus major eo à quo missus est.

17 Si hæc noveritis, beati eritis si ea feceritis.

18 Non de omnibus vobis loquor: ego scio quos elegerim: sed *oportet* impleatur Scriptura, Qui edit mecum panem, sustulit adversum me calcem suum.

19 Jam nunc dico vobis priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis me *eum* esse.

20 Amen amen dico vobis, quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit; qui verò me recipit, recipit eum qui me misit.

21 Quum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitque, Amen amen dico vobis, unus ex vobis prodet me.

22 Discipuli ergo aspiciebant alii ad allos, incerti de quo diceret.

23 Erat autem quidam ex discipulis Jesu recumbens in sinu ipsius, *unus* is quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus *ut* percontaretur quisnam esset de quo diceret.

25 Ille verò quum sese inclinasset in pectus Jesu, dicit ei, Domine, quis est?

26 Respondet Jesus, Ille est cui ego intinctam offulam dedero. Et quum intinxisset offulam, dedit Judæ *filio* Simonis Iscariotæ.

27 Et post *sumptam* offulam, tunc ingressus est in illum Satanas. Dicit igitur ei Jesus, Quod facis mox facito.

28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat quorsum ei dixisset.

29 Quidam enim putabant, quoniam marsupium habebat Judas, Jesum ei dixisse, Eme quibus opus est nobis ad festum: aut egenis aliquid daret.

30 Ille igitur accepta offula, statim exivit: erat autem nox.

31 Quum ergo exivisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo.

32 *Quod si* Deus glorificatus est in eo, Deus quoque glorificabit eum in se, & statim glorificabit eum.

33 Filioli, adhuc paululum vobiscum sum. Quæretis me: sed sicut dixi Judæis, Quò ego vado, vos non potestis venire: *ita* & vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis: sicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alii alios.

35 Ex hoc omnes cognoscent vos esse discipulos meos, si charitatem habueritis alii in alios.

36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò abis? Respondit ei Jesus, Quò abeo, non potes me nunc sequi: postea verò sequeris me.

37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te deponam.

38 Respondit ei Jesus, Animam tuam pro me depones? Amen amen dico tibi, non emittet vocem gallus donec ter me abnegaveris.

CAPUT XIV.

Christus via, vita, veritas, promittit Spiritum S. ejusque officium describit.

NE turbator cor vestrum: creditis in Deum? etiam in me credite.

2 In domo Patris mei habitationes multæ sunt: alioqui dixissem vobis.

3 Proficiscor paraturus vobis locum: & quum profectus fuero, & parivero vobis locum rursum veniam, & assumam vos ad meipsum: ut ubi ero ego, & vos sitis.

4 Et quò ego abeam scitis, & viâ scitis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quò abeas: quomodo igitur possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus, Ego sum via illa, & illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem nisi per me.

7 Si nosseris me, Patrem etiam meum nosseris: & jam nunc nostis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus, Tantum temporis vobiscum sum, & non nostis me? Philippe, qui vidit me, vidit Patrem: quomodo igitur tu dicis, Ostende nobis Patrem?

10 Non credis me in Patre, & Patrem in me esse? Verba quæ ego loquor vobis à meipso non loquor: sed Pater qui in me manet, ipse facit opera.

11 Credite mihi me in Patre, & Patrem in me *esse*: sin minus, propter ipsa opera credite mihi.

12 Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & majora his faciet. Nam ego ad Patrem meum proficiscor.

13 Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

15 Si diligitis me, præcepta mea servate.

16 Ego verò rogabo Patrem, & alium advocatum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum,

17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non potest recipere, quia non conspicit eum, nec novit eum: vos autem nostis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orbos: redeo ad vos.

19 Adhuc paululum, & mundus me non amplius conspiciet, vos autem conspicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis.

20 In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.

21 Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibebo meipsum.

22 Dicit ei Judas, non *ille* Iscariotes, Domine, quid est, cur te sis nobis conspiciendum exhibiturus, & non mundo?

23 Respondit Jesus & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum observabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24 Qui non diligit me, sermones meos non observat: & sermo quem auditis, non est meus, sed ejus qui misit me, *nempe* Patris.

25 Hæc loquutus sum vobis, apud vos manens.

26 Advocatus autem ille, *id est*, Spiritus sanctus, quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæ dixi vobis.

27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis: non prout mundus dat, ego do vobis. Ne turbetur cor vestrum, neque formidato.

28 Audivistis me dixisse vobis, Abeo & redeo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique quod dixerim, proficiscor ad Patrem: nam Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis.

30 Non loquar amplius multa vobiscum: venit enim princeps mundi hujus, sed in me non habet quicquam.

31 Sed ut cognoscat mundus Patrem à me diligi: & prout præcepit mihi Pater, ita faciam: surgite, abeamus hinc.

CAPUT XV.

Christus vitis & palmitum similitudine ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint, & ad dilectionem, & patientiam suo exemplo eos hortatur.

EGo sum vitis illa vera, & Pater meus est agricola ille.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollit: & omnem qui fert fructum, purgat, ut plus fructûs adferat.

3 Jam vos puri estis propter sermonem quem loquutus sum vobis.

4 Manete in me, & ego in vobis *manebo*: sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, *id est*, nisi manserit in vite: ita nec vos, nisi in me manseritis.

5 Ego sum vitis, vos palmites estis qui manet in me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum: nam seorsim à me nihil potestis facere.

6 Nisi quis in me manserit, abjectus extra *vitam*, statim ut palmes arescet: deinde congregantur isti *palmites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7 Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.

8 In hac re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei discipuli.

9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos: manete in illa mea charitate.

10 Si præcepta mea observaveritis, manebitis in charitate mea, sicut ego Patris mei præcepta servavi, & maneo in ejus charitate.

11 Hæc loquutus sum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium vestrum impleatur.

12 Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13 Majorem charitatem nullus habet, quàm ut animam, ut quispiam animam suam deponat pro amicis suis.

14 Vos amici mei eritis, si feceritis quæcunque ego præcipio vobis.

15 Non amplius dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ipsius: vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & constitui vos ut abeuntes fructum feratis, & fructus vester maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo, det vobis.

17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios:

18 Si mundus vos odit, scitis me priùs quàm vos, illos odio habitum.

19 Si ex mundo essetis, mundus quod suum est amaret: quia verò ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote sermonis illius quem ego dixi vobis, Non est servus major domino suo: si me persequuti sunt & vos persequentur: si sermonem meum observaverunt, & vestrum observabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum qui misit me.

22 Si non venissem & loquutus essem eis, peccatum non haberent: nunc autem non habent quod prætexant peccato suo.

23 Qui me odit, eum Patrem meum odit.

24 Si opera non fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt tum me tum Patrem meum.

25 Sed *oportet* ut impleatur sermo qui in Lege ipsorum scriptus est. Oderunt me immeritò.

26 Quum

26 Quum autem venerit Advocatus ille quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, *inquam*, ille veritatis, qui à Patre emanat, ille testabitur de me.

27 Sed & vos testabimini, quoniam à principio mecum estis.

CAPUT XVI.

Christus discipulis crucem predicit, Consolatorem promittens ejusque officium describens: angustias suorum mulieri parturienti comparat.

HÆc loquutus sum vobis, ut ne offendamini.

2 Movebunt vos synagogis: imò veniet tempus quum quisquis vos interemerit, putet *se* cultum præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc loquutus sum vobis, ut ubi venerit hora illa, memineritis eorum, *nempe* quod ego *hæc* dixerim vobis: hæc autem vobis a principio non dixi, quia vobiscum eram.

5 Nunc autem abeo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, *dicens*, Quò abis?

6 Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos: si autem profectus fuero, mittam eum ad vos.

8 Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio:

9 De peccato quidem, eo quòd non credunt in me:

10 De justitia verò, eo quòd ad Patrem abeam & amplius non conspicietis me:

11 De judicio autem, eo quòd princeps hujus mundi condemnatus sit.

12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.

13 Quum autem venerit ille, *id est*, Spiritus ille veritatis, dux vitæ vobis erit in omnem veritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audierit loquetur & quæ ventura sunt, renunciabit vobis.

14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.

15 Omnia quæ habet Pater, mea sunt: propterea dixi illum de meo accepturum & renunciaturum vobis.

16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus alii ad alios, Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me, & rursus, paulisper, & videbitis me: & Quia ego vado ad Patrem?

18 Dicebant ergo, Quid illud est quod dicit, Paulisper? nescimus quid loquatur.

19 Cognovit autem Jesus eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, De hoc quæritis inter vos, quod dixi, Paulisper, & non conspicietis me: & iterum, paulisper, & videbitis me?

20 Amen, amen dico vobis, flebitis vos & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos verò tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier, quum parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium quòd homo sit natus in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitia tenemini: sed rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen, amen dico vobis, quæcumque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc loquutus sum vobis per similitudines: venit tempus quum non amplius per similitudines loquar vobis, sed aperte de Patre meo nuncium afferam vobis.

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis me rogaturum Patrem pro vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28 Prodii à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus, Ecce, nunc apertè loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31 Respondit eis Jesus, Nunc creditis?

32 Ecce veniet tempus, & jam venit, quum dispergemini unusquisque ad sua, meque solum relinquetis: sed non sum solus: nam Pater mecum est.

33 Hæc loquutus sum vobis ut in me pacem habeatis, in mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Christi ad Patrem precatio.

HÆc loquutus est Jesus, & sublatis oculis suis in cœlum, dixit, Pater venit hora illa: glorifica Filium tuum, ut & te Filius tuus glorificet:

2 Sicut dedisti ei auctoritatem in omnem carnem, ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant *esse* illum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te glorificavi in terra opere quod summavi quod dedisti mihi ut facerem.

5 Nunc igitur glorifica me tu Pater apud temetipsum ea gloria quam habui

apud te prius quàm mundus esset.

6 Manifestum feci nomen tuum hominibus quos dedisti mihi *selectos* è mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servarunt.

7 Nunc noverunt omnia quæ dedisti mihi à te esse.

8 Quia verba quæ tradidisti mihi tradidi eis: & ipsi receperunt, & verè norunt me à te prodiisse, & crediderunt me à te missum esse.

9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro *iis* quos dedisti mihi, quia tui sunt.

10 Et mea omnia, tua sunt, & tua, mea sunt: & glorificatus sum in eis.

11 Et non sum amplius in mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos per nomen tuum, quos dedisti mihi, ut sint unum, prout & nos.

12 Quum essem cum eis in mundo, ego custodiebam eos per nomen tuum, quos dedisti mihi, ego custodivi, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditionis: ut Scriptura impleretur.

13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud se.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15 Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16 Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17 Sanctifica eos tua veritate: sermo ille tuus veritas est.

18 Sicut me misisti in mundum, *ita* & ego misi eos in mundum.

19 Et eorum causa ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non tantùm autem pro istis rogo, sed & pro iis qui per sermonem eorum credituri sunt in me:

21 Ut omnes unum sint sicut tu Pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus me à te missum esse.

22 Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus.

23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus quòd tu me miseris, & eos diligas, prout me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut spectent gloriam illam meam quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.

25 Pater juste, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, quâ dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

CAPUT XVIII.

Christus in horto capitur, à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆc quum dixisset Jesus *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & discipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat.

3 Judas ergo quum accepisset cohortem, & à primariis Sacerdotibus ac Pharisæis ministros, venit illuc cum lanternis & facibus & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant in se, prodiens dixit eis, Quem quæritis?

5 Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Dicit ei Jesus, Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.

7 Iteram igitur rogavit eos, Quem quæritis? illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus, Dixi vobis me *is* esse: ergo si me quæritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo quem dixerat, Ex iis quos dedisti mihi, non perdidi quemquam.

10 Simon autem Petrus quum gladium haberet, eduxit eum, & ferit servum Pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dixit ergo Jesus Petro, Recondo gladium tuum in vaginam. Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Cohors igitur & tribunus & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum:

13 Et abduxerunt primùm ad Annam, erat enim socer Caiaphæ, qui erat Pontifex maximus anni illius: is vero misit eum vinctum ad Caiaphæm Pontificem maximum.

14 Erat autem Caiaphas is qui consilium dederat Judæis expedire ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus verò ille notus erat Pontifici maximo, & simul intrarit cum Jesu in aulam Pontificis maximi.

16 Petrus autem stabat extra ad ostium, exivit ergo discipulus ille alter qui erat notus Pontifici maximo, & locutus est ostiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla ostiaria, Nonne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille, Non sum.

18 Adstabant autem servi & ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, & sese calefaciebant: erat verò cum eis etiam

eriam Petrus adstans, & sese calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & de doctrina ipsius.

20 Respondit ei Jesus, Ego palam loquutus sum mundo: ego semper docui in synagoga & in templo, quò undique Judæi convenient; & in occulto loquutus sum nihil:

21 Quid me interrogas? interrogà eos qui audierunt quid sim ipsis loquutus: ecce, hi sciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem quum ipse dixisset, unus ex ministris qui adstabat, bacillo cæcidit Jesum, dicens, Itane respondes Pontifici maximo?

23 Respondit ei Jesus, Si malè loquutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat igitur eum Annas vinctum ad Caiphan Pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus, & *sese* calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non sum.

26 Dicit ei quidam ex servis Pontificis maximi, cognatus ejus cujus abscidit Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rursus ergo negavit Petrus, & statim gallus vocem emisit.

28 Ducunt ergo Jesum à Caipha in Prætorium, erat autem mane: & ipsi non introierunt in Prætorium, ne pollucrentur, sed ut ederent Pascha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam accusationem adfertis adversus hominem istum?

30 Responderunt & dixerunt ei, Nisi iste esset facinorosus, non tradidissemus eum tibi.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & secundum legem vestram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei, Nobis non licet interimere quemquam.

32 Ut sermo Jesu impleretur quem dixerat, significans qua morte futurum erat ut moreretur.

33 Regressus est ergo in Prætorium Pilatus, & vocavit Jesum, dixitque ei, Tune es rex ille Judæorum?

34 Respondit ei Jesus, A te ipso ne tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus, Num quid ego Judæus sum? gens tua & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus, Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certassent ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo rex es tu? Respondit Jesus, Tu dicis me regem esse: ego ad hoc genitus sum, & ad hoc veni in mundum ut dem testimonium veritati. Quisquis est ex veritate, audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et quum hoc dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Est autem vobis consuetudo ut unum dimittam vobis in Pascha: vultisne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum?

40 Clamitarunt autem rursum omnes dicentes, Nequaquam istum, sed Barabbam: erat autem ille Barabbas latro.

CAPUT XIX.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

1 Tunc ergo assumpsit Jesum Pilatus & flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam è spinis, & imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.

3 Et dicebant, Ave rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodiit ergo Jesus foras, gerens spineam illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*, Ecce homo.

6 Quum autem intuiti essent eum primarii Sacerdotes & *eorum* ministri, clamitarunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite, ego enim non invenio in eo crimen.

7 Responderunt ei Judæi, Nos legem habemus, & secundùm legem nostram debet mori, quia Filium Dei se fecit.

8 Quum ergo audivisset Pilatus hunc sermonem, magis metuit.

9 Et rursus ingressus est in Prætorium, & dixit Jesu, Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te, & potestatem habere te dimittendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi *hoc* tibi datum esset superne: propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere: Judæi verò clamabant, dicentes, Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris: quicumque se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus ergo quum audisset hunc sermonem, eduxit foras Jesum, consedit que in tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceve Paschæ, hora verò quasi sexta: & dicit Judæis, Ecce rex vester.

15 Illi verò clamitarunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt principii Sacerdotes, Non habemus regem nisi Cæsarem.

16 Tunc ergò tradidit eum ipsis ut crucifigeretur. Assumpserunt autem Jesum, & abduxerunt.

17 Et *ipse* portans crucem suam prodiens venit in eum locum qui dicitur Calvariæ, Hebraicè autem Golgotha.

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat verò scriptum, JESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM.

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Romanè.

21 Dixerunt igitur Pilato primatii Sacerdotes Judæorum, Ne scribito, Rex ille Judæorum: sed illum dixisse, Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergò quum crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, uniuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.

24 Dixerunt ergo inter se, Ne findamus eam, sed sortiamur de illa cujus sortra fiat Scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super veste mea jeceruut sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25 Stabant autem juxta crucem Jesu, mater ejus & soror matris ejus, Maria Cleopæ uxor, & Maria Magdalene.

26 Quum vidisset ergo Jesus matrem ac discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam discipulus ille domum suam.

28 Postea, quum sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit, Sitio.

29 Vas igitur *illic* erat positum aceto plenum. Illi verò impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circumdatam admoverunt ori ejus.

30 Quum autem accepisset Jesus aceto, dixit, Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbatho, quoniam erat Parasceve, (erat enim magnus dies illius Sabbathi) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.

32 Venerunt ergo milites, & priotis quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cum eo.

33 Ad Jesum autem quum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34 Sed quidam ex militibus lanceâ latus ejus fodit, & statim exivit sanguis & aqua.

35 Et qui vidit, testatur, & firmum est testimonium ejus: ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut & vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur, *dicens*, Non comminuetur *illius* os ipsius.

37 Et rursus alia Scriptura dicit, Intuebuntur quem transfixerunt.

38 Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæensis (ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu: quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus, (is qui venerat ad Jesum nocte primum) ferens mistiram myrrhæ & aloes libras quasi centum.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.

41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

42 Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quod monumentum illud propè esset, posuerunt Jesum.

CAPUT XX.

Resurrectio Christi quomodo facta & patefacta.

PRimo verò die hebdomadis Maria Magdalene venit mane, quum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: cernitque lapidem illum sublatum à monumento.

2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum quem amabat Jesus, & dicit eis, Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus ubi posuerint eum.

3 Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul; sed alter ille discipulus præcurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.

5 Et quum se incurvasset, cernit posita lintea: non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea *ibi* posita;

7 Et sudarium quod fuerat super caput ejus, non cum linteis positum, sed seorsim involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, viditque & credidit.

9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quod oporteret eum ex mortuis resurgere.

10 Redierunt ergo illi discipuli ad suos.

11 Maria verò flens stabat ad monumentum, foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.

12 Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum

ad pedes, *illic* ubi jacuerat corpus Jesu?

13 *Qui* etiam dixerunt ei, Mulier quid fles? Dicit eis, Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerunt eum.

14 Et quum hæc dixisset, convertit se retrorsum, conspexitque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.

15 Dicit ei Jesus, Mulier quid fles? quem quæris? Illa putans illi hortem esse, dicit ei, Domine, si tu ipsum asportasti, dicito mihi ubi posueris eum, & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa se convertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magister.

17 Dicit ei Jesus, Ne me tangito: nondum enim ascendi ad Patrem meum: sed proficiscere ad fratres meos, & dic eis, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuncians discipulis quod vidisset Dominum; & *quod* ea sibi dixisset.

19 Quum ergo vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ *illic* ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus: stetitque in medio *ipsorum*, & dixit eis, Pax vobis.

20 Et quum hæc dixisset, ostendit eis, manus ac latus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dixit autem eis iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.

22 Et quum hæc dixisset, afflavit eos: & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum.

23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jesus.

25 Dixerunt igitur ei alii discipuli, Vidimus Dominum: Ille verò dixit eis, Nisi videro in manibus ejus vestigium clavorum, & immisero digitum meum in vestigium clavorum, & immisero manum meam in latus ejus, nequaquam credam.

26 Octo verò post diebus rursus erant discipuli ejus intus, & Thomas cum iis: venit Jesus foribus clausis, & stetit in medio *ipsorum*, & dixit, Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum, & ne esto incredulus, sed credens.

28 Respondit autem Thomas, & dixit, Domine mi, & Deus mi.

29 Dicit ei Jesus, Quia vidisti me, Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 Multa verò etiam alia signa edidit Jesus in discipulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum illum Filium Dei, & at credentes vitam habeatis per nomen ejus.

CAPUT XXI.

Apparitio Christi, & sermo ad Petrum.

POstea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis: sic autem sese conspiciendum præbuit.

2 Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat ex Cana *urbe* Galilææ, & *filii* Zebedæi, aliique ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piscatum. Dicunt ei, Imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in navigium statim: & illa nocte nihil ceperunt.

4 Mane verò jam exorto, stetit Jesus ad littus: nesciebant tamen discipuli Jesum esse.

5 Dicit igitur eis Jesus, Puerili, num quid obsonii habetis? Respondent ei, Non.

6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dextram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant amplius illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dicit ergo discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro, Dominus est. Simon ergo Petrus quum audisset Dominum esse, amiculum præcinxit, (erat enim nudus) & abjecit se in mare.

8 Alii verò discipuli navigio venerunt, (non enim longè aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis) trahentes rete *plenum* piscium.

9 Ut autem descenderunt in terram, cernunt prunas positas, & piscem impositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus, Asferte ex piscibus quos modò cepistis.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: & quum tot essent, non est fissum rete.

12 Dicit eis Jesus, Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es? quum scirent Dominum esse.

13 Venit ergo Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Ista jam tertia vice conspicuus sese præbuit Jesus discipulis suis, postquam suscitatus fuerat ex mortuis.

15 Quum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus, Simon *fili* Jonæ, diligis me plus quàm hi? Dicit ei, Certè, Domine, tu nosti quòd amem te. Dicit ei, Pasce agnos meos.

16 Dicit ei rursum secundò, Simon *fili* Jonæ, diligis me? Ait illi, Certe, Domine, tu nosti quòd amem te. Dicit ei, Pasce oves meas.

17 Dicit ei tertiò, Simon *fili* Joannis me? Tristitia fuit affectus Petro quòd tertiò dixisset ipsi, Amas me? Dixitque ei, Domine, tu omnia nosti: tu

nosti

nosti quòd amem te. Dicit ei Jesus, Pasce oves meas.

18 Amen amen dico tibi, quum esses junior, cingebas te, & ambulabas quò volebas: quùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quò noles.

19 Hoc autem dixit, significans quâ morte glorificaturus esset Deum. Et quum hoc dixisset, dicit ei, Sequere me.

20 Conversus Petrus cernit illum discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem, qui & recubuerat in cœna illa super pectus ejus, & dixerat, Domine, Quis est ille qui te prodit?

21 Hunc ergo quum vidisset Petrus, dicit Jesu, Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei Jesus, Si velim eum manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, discipulum illum non moriturum: sed non dixerat ei Jesus, Non morietur: sed, Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille qui de his testatur, & hæc scripsit: & scimus firmum esse testimonium ejus.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur sigillatim, ne mundum quidem ipsum opinor capturum eos qui scriberentur libros. Amen.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Ascensio Christi in cœlum. Devotio Apostolorum. Electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cœpit Jesus & facere, & docere,

2 Ad eum usque diem quo, quum præcepta dedisset Apostolis quos per Spiritum sanctum elegerat, sursum receptus est.

3 Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis, per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei spectant.

4 Et cum illis convenions mandavit eis ne abscederent Hierosolymis, sed ut expectarent promissionem Patris, Quam, inquit, audistis ex me.

5 Nam Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto istis non multis post diebus.

6 Quum igitur illi convenissent, interrogabant eum dicentes, Domine, num hoc tempore restitues regnum Israeli?

7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nosse tempora sive opportunitates quas Pater in sua ipsius auctoritate statuit.

8 Sed recipietis virtutem Spiritus sancti, postquam supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hierosolymis, & in tota Judæa, & Samaria, & usque ad ultimas terras.

9 Et quum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est: & nubes suscepit eum abstulit ab oculis eorum.

10 Et quum essent intentis in cœlum oculis, eo proficiscente, ecce, viri duo astiterant illis albo vestitu:

11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi! quid statis intuentes in cœlum? hic Jesus qui susum receptus est *distractus* a vobis in cœlum, ita veniet quemadmodum spectastis eum proficiscentem in cœlum.

12 Tunc reversi sunt Hierosolymam à monte qui vocatur Oliveti, qui est prope Hierosolymam distans itinere Sabbathi.

13 Et quum introissent ascenderunt in cœnaculum ubi commorabantur & Petrus & Jacobus, & Johannes, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus *filius* Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi *frater*.

14 Hi omnes perdurabant concorditer *in* precibus & supplicationibus cum uxoribus & Maria matre Jesu, & cum ipsius fratribus.

15 Et per eos dies quum assurrexisset Petrus in medio discipulorum, dixit, (erat autem turba capitum eodem *loco* quasi centum viginti)

16 Viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus sanctus per os Davidis, de Juda, qui fuit viæ dux iis qui comprehenderunt Jesum.

17 Annumerabatur enim nobiscum, & sortitus erat sortem ministerii hujus.

18 Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ: & præcipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus.

19 Innotuitque omnibus habitantibus Hierosolymis: adeò ut vocetur ager ille propria ipsorum lingua, Aceldama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio ejus deserta, & non sit qui habitet in ea. Et, Episcopatum ejus accipiat alius.

21 Oportet igitur ex iis viris qui nobiscum convenerunt toto tempore quo Dominus Jesus versatus est inter nos,

22 Exorsus a baptismo Johannis, ad eum usque diem quo sursum receptus est a nobis, unum fieri nobiscum testem resurrectionis ejus.

23 Statuerunt igitur duos, Josephum vocatum Barsabam, qui cognominabatur Justus, & Matthiam.

24 Et orantes dixerunt, Tu Domine qui corda omnium nosti, ostende utrum elegeris ex his duobus

25 Ut recipiat sortem ministerii hujus & Apostolatus, à quo aberravit Judas,

Judas, ut abiret in locum suum.

26 Jecerunt igitur sortes eorum, & cecidit sors super Matthiam, qui communibus calculis allectus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Solennitas primæ Pentecostes N.T. in effusione Spiritus Sancti, in concione Apostolorum, nominatim Petri, conversione auditorum, & communione sanctorum.

QUum autem advenisset dies Pentecostes, erant omnes concorditer eodem loci.

2 Tum exstitit repentè sonitus è cœlo tanquam ruentis flatus violenti, qui replevit totam domũ ubi erant considentes.

3 Et visæ sunt eis dispertitæ linguæ instar ignis, qui etiam sedit super unumquemque eorum.

4 Repleti sunt autem omnes Spiritu sancto, cœperuntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5 Erant verò Hierosolymis habitantes Judæi viri religiosi, ex omni natione eorum qui sub cœlo sunt.

6 Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, & conturbata fuit quod audirent unusquisque *sua* propria lingua ipsos loquentes.

7 Obstupescebant autem omnes ac mirabantur, dicentes alii ad alios, Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt?

8 Quomodo igitur nos audimus eos sua quisque lingua in qua nati sumus?

9 Parthi & Medi & Elamitæ, & qui incolimus Mesopotamiam, Judæamque & Cappadociam, Pontum & Asiam.

10 Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ quæ est secundum Cyrenen, & advenæ Romani, tum Judæi tum Proselyti.

11 Cretes & Arabes, audivimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei facta.

12 Obstupescebant igitur omnes, & hæsitabant, dicentes alius ad alium, Quid hoc sibi vellet?

13 Alii verò irrisui eos exequentes dicebant, Vino dulci pleni sunt.

14 Consistens autem Petrus cum undecim, exaltavit vocem suam, & allocutus est eos, dicens, Viri Judæi, *vosque* omnes qui habitatis Hierosolymis, hoc vobis notum esto, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præsumitis, isti ebrii sunt, quum sit hora diei tertia.

16 Sed hoc illud est, quod dictum est per Prophetam Jcelem,

17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam ex Spiritu meo in quosvis carnem: & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.

19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem & ignem & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniat dies ille Domini magnus & illustris.

21 Et futurum est ut quicunque invocaverit nomen Domini servetur.

22 Viri Israelitæ, audite sermones istos: Jesum illum Nazarænum, virum à Deo approbatum apud vos præstantibus factis & prodigiis & signis quæ edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nostis,

23 Hunc, *inquam*, definito illo consilio & præcognitione Dei deditum quem accepistis, manibus sceleratis *cruci* affixum interemistis.

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, eo quod fieri non poterat ut ipse ab ea retineretur.

25 David enim dicit de eo, Præspiciebam Dominum in conspectu meo semper quoniam est mihi ad dexteram, ne concutiar.

26 Propterea oblectatum est cor meum & exsultavit lingua mea: atque adeo caro mea commorabitur cum spe:

27 Quoniam non deseres animam meam apud inferos, nec sines sanctum illum tuum sentire corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis me jucunditate in tuo conspectu.

29 Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de patriarcha Davide, eum & obiisse & sepultum esse, & monumentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.

30 Propheta igitur quum esset, & sciret Deum jurejurando sibi juravisse, fore ut ex fructu lumbi ipsius, quod ad carnem attinet, Christum illum suscitaret, qui collocaret super ejus thronos:

31 Præscias loquutus est de resurrectione Christi, non derelictam esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus sensisse corruptionem.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus rei omnes nos sumus testes.

33 Itaque dextra Dei exaltatus & promissum Spiritum sanctum adeptus a Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Nec enim David ascendit in cœlos, sed dicit ipse, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam:

35 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certò sciat ergo tota domus Israelis quod Deus hunc fecerit Dominum & Christum, hunc ipsum, Jesum quem vos crucifixistis.

37 Qui verò hæc audierunt, compuncti

sunt

sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos Apostolos, Quid faciemus viri fratres?

38 Petrus autem ait ad eos, Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomen Jesu Christi in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

39 Vobis enim facta est promissio, & liberis vestris, & omnibus longè post futuris, quoscunque videlicet advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, & exhortabatur eos, dicens, Servamini ex gente ista prava.

41 Qui ergo libenter receperunt sermones ejus, baptizati sunt, & additæ sunt Ecclesiæ die illo animæ quasi ter mille.

42 Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus.

43 Obortus est autem omnibus metus: multaque prodigia & signa per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem qui credebant, erant eodem loci, & habebant omnia communia.

45 Et possessiones ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.

46 Et quotidie perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione & simplicitate cordis:

47 Laudantes Deum & habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ qui salvi fierent.

CAPUT III.

Petri miraculum, & concio pœnitentialis & Evangelica.

CÆterum Petrus & Johannes simul ascendebant in templum, sub horam precationis, nempe nonam.

2 Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ, portabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingredientibus in templum.

3 Is quum vidisset Petrum ac Johannem ingressuros in templum, rogavit ut eleemosynam acciperet.

4 Intentis autem in eum oculis Petrus cum Johanne, dixit, Aspice ad nos.

5 Ille igitur attendebat eis, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, In nomine Jesu Christi Nazarei surge & ambula.

7 Et prehensa manu ejus dextera, erexit eum: illico verò solidatæ sunt plantæ ipsius ac malleoli.

8 Et exsiliens stetit, & ambulavit, & ingressus est cum eis in templum, ambulans & saliens, & laudans Deum.

9 Viditque eum totus populus ambulantem & laudantem Deum.

10 Et cum agnoverunt illum esse qui ad *petendam* eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt pavore & stupore super eo quod ei contigerat.

11 Quum autem claudus ille qui sanatus fuerat teneret Petrum & Johannem, concurrit totus populus ad eos in porticum quæ appellatur Solomonis, exparefactus.

12 Quo viso Petrus respondit populo, Viri Israelitæ, quid miramini de hoc? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propria potestate aut pietate effecerimus ut hic ambulet?

13 Deus ille Abrahami & Isaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos tradidistis & abnegastis in conspectu Pilati, quum ille judicasset esse dimittendum.

14 Vos autem sanctum illum & justum abnegastis, & postulastis homicidam condonari vobis:

15 Principem autem vitæ interemistis, quem Deus suscitavit à mortuis: cujus rei nos testes sumus.

16 Et per fidem in nomine ipsius, hunc quem conspicitis ac nostis, confirmavit nomen ipsius: fides (inquam) quæ per ipsum est, dedit isti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, scio vos per ignorantiam *ista* fecisse, sicut & principes vestros.

18 Deus autem quæ prænunciaverat per os omnium Prophetarum suorum, Christum suum perpessurum, ita implevit.

19 Resipiscite igitur, & convertite vos, ut deleantur peccata vestra: postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini,

20 Et miserit prius prædictum vobis Jesum Christum:

21 Quem oportet quidem cœli capiant, usque ad tempora restitutionis omnium, de quibus loquutus est Deus à seculo per os omnium sanctorum suorum Prophetarum.

22 Moses etenim ad Patres dixit, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris, sicut me: ipsum audietis in omnibus quæ loquutus fuerit vobis.

23 Futurum est autem ut quilibet non audierit Prophetam illum, disperdatur è populo.

24 Sed & omnes Prophetæ à Samuele & deinceps iis qui fuerunt, quotquot loquuti sunt, etiam prænunciarunt dies istos.

25 Vos estis filii Prophetarum & pacti quod pepigit Deus erga patres nostros, dicens ad Abrahamum, Et in semine tuo benedictionem consequentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primùm Deus suscitatum Filium

Filium suum Jesum misit, qui benediceret vobis, unumquemque *vestrûm* a nequitiis vestris.

CAPUT IV.

Petrus & Johannes intrepidè coram Senioribus populi, causam Christi agunt, interea discipuli precibus invigilant & communione bonorum coalescunt.

1 Loquentibus autem ipsis ad populum, supervenerunt Sacerdotes & præfectus templo & Sadducæi:

2 Molestè ferentes quòd docerent populum, & annunciarent in nomine Jesu resurrectionem ex mortuis.

3 Et injecerunt eis manus, posuerunt-que eos in custodia in posterum diem. Nam erat jam vespera.

4 Multi verò eorum qui audierant hunc sermonem, crediderunt: & factus est numerus virorum quasi quinquies mille.

5 Factum est autem postero die ut congregarentur principes eorum & Seniores & Scribæ Hierosolymis:

6 Et Annas Pontifex maximus, & Caiaphas & Johannes & Alexander, & quotquot erant ex genere Pontificio.

7 Quum igitur statuissent eos in medio, percontati sunt, Quâ potestate aut quo nomine vos hoc fecistis?

8 Tunc Petrus repletus Spiritu sancto dixit eis, Principes populi, & Seniores Israëlis,

9 Quandoquidem de nobis hodie quæritis habetur super beneficio in hominem infirmum collato, quomodo *videlicet* iste servatus sit:

10 Notum sit omnibus vobis, & toti populo Israëlitico, per nomen Jesu Christi Nazaræi, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspectu.

11 Hic est lapis ille pro nihilo habitus a vobis ædificantibus, qui factus est caput anguli.

12 Nec est in alio quoquam salus, nec enim aliud nomen est sub cœlo quod datum sit inter homines, per quod oporteat nos servari.

13 Conspecta verò Petri in dicendo libertate & Johannis, comperto quòd homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoscebant eos cum Jesu fuisse.

14 Et hominem illum, qui sanatus fuerat, cernentes stantem cum eis, nihil poterant contradicere.

15 Jussis autem ipsis extra concilium abire, conferebant inter se,

16 Dicentes, Quid faciemus hominibus istis? conspicuum enim signum editum esse per eos, manifestum est omnibus habitantibus Hierosolymis, nec id possumus negare.

17 Sed ne id amplius serpat in populum, minitemur illis ne ulli de cætero hac alli hominum loquantur in nomine isto.

18 Itaque vocatis ipsis denunciarunt ne omnino loquerentur neve docerent in nomine Jesu.

19 Petrus autem & Johannes respondentes dixerunt eis, An justum sit in conspectu Dei vobis potius auscultare quàm Deo, judicate.

20 Non enim possumus nos quæ vidimus & audivimus, non loqui.

21 Illi verò non invenientes quomodo punirent eos, additis minis eos dimiserunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo quòd factum fuerat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo ille in quem editum fuerat signum istud sanationis.

23 Dimissi autem *illi* venerunt ad suos, & annunciaverunt quæ primarii Sacerdotes & seniores ipsis dixerant.

24 Qui quum *hæc* audissent, concorditer sustulerunt vocem ad Deum, dixerunt-que, Domine, tu es Deus ille qui fecisti cœlum ac terram, mare, & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu sancto per os Davidis pueri tui dixisti, Cur fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

26 Adstiterunt reges terræ, & principes congregati sunt simul adversus Dominum, & Christum ejus.

27 Congregati sunt enim in hac civitate vere adversus sanctum Filium tuum Jesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israëlis,

28 Ut facerent quæcumque manus tua & consilium tuum prius prædestinavit ut fierent.

29 Nunc igitur, Domine, despice minas eorum, & da servis tuis ut cum omni libertate loquantur sermonem tuum,

30 Manu tua è te extensa ad sanandum, signisque & prodigiis editis per nomen sancti Filii tui Jesu.

31 Quum autem precati essent, succussus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquuti sunt sermonem Dei cum libertate.

32 Multitudinis autem eorum qui crediderant, erat cor & anima una: nec quicquam aliquid eorum quæ habebat, suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33 Et Apostoli magna vi reddebant testimonium resurrectionis Domini Jesu: & gratia magna erat super eos omnes.

34 Nullus enim erat egenus inter eos quotquot erant enim possessores agrorum aut domorum, vendentes adferebant pretia eorum quæ venalita fuerant.

35 Et deponebant ad pedes Apostolorum: dividebatur autem *hoc* singulis prout cuique opus erat.

36 Joseph ergo qui cognominatus est Bar-

rabas ab Apostolis (quod est, si interpreteris, Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Quum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pecuniam, deposuitque ad pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananie cum uxore historia. Apostoli capti demo sistuntur Concilio, & Gamalielis consilio morti eximuntur; cæduntur tamen & gaudent.

VIr autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira uxore sua vendidit possessionem:

2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, conscia etiam uxore sua: allatamque partem aliquam, ad pedes Apostolorum deposuit.

3 Dixit autem Petrus, Anania, cur implevit Satanas cor tuum ut mentireris in Spiritum sanctum, & intervertetes ex pretio istius prædii?

4 Nonne si servasses manebat tibi; & venundatum in tua erat potestate? quid *erat* cur induceres in animum rem istam? non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audiens autem Ananias hos sermones, cecidit, & exanimatus est. Et exstitit metus magnus super omnes audientes ista.

6 Surgentes verò juvenes subtraxerunt eum, elatumque sepelierunt.

7 Intercessit autem fermè horarum trium intervallum, quum uxor quoque ipsius nesciens quod factum fuerat, ingressa est.

8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi, num tanti prædium vendidistis? Ipsa verò dixit, Etiam, tanti.

9 Petrus autem dixit ei, Quid *est* cur convenerit inter vos ut tentaretis Spiritum Domini? ecce, pedes eorum qui sepelierunt virum tuum, ad ostium *adsunt*, & efferent te.

10 Illico verò cecidit ad pedes ejus, & exanimata est: ingressi autem juvenes invenerunt eam mortuam, & elatam sepelierunt juxta virum suum.

11 Et obortus est metus magnus toti Ecclesiæ, & omnibus qui hæc audiebant.

12 Per manus autem Apostolorum edebantur signa & prodigia multa in populo; & erant concorditer omnes in porticu Solomonis.

13 Reliquorum autem nemo audebat ipsis adhærere: sed magnificabat eos populus.

14 Imò verò adjiciebantur qui credebant Domino, multitudo *videlicet* virorum simul ac mulierum:

15 Adeò ut in plateas efferent infirmos, & ponerent in lectis ac grabatis; ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum.

16 Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum urbium Hierosolymam, adferentes infirmos ac vexatos à spiritibus impuris: qui sanabantur omnes.

17 Consurgens autem Pontifex maximus, & omnes qui cum eo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt invidia.

18 Et injecerunt manus in Apostolos, posueruntque eos in custodia publica.

19 Sed Angelus Domini per noctem aperuit fores carceris, eductisque illis dixit,

20 Ite, & *vos* sistentes loquimini populo in templo omnia verba vitæ hujus.

21 *Illi* verò quum *hæc* audissent, introierunt sub diluculum in templum, & docebant. Adveniens autem Pontifex maximus & qui cum eo erant, convocaverunt concilium & universum senatum filiorum Israel: miseruntque in carcerem ut illi adducerentur.

22 Quum autem venissent ministri, non invenerunt eos in carcere: *quod* reversi annunciaverunt,

23 Dicentes, Carcerem quidem invenimus clausum quàm tutissimè, & custodes extra stantes ante fores: quum aperuissemus autem, neminem intus invenimus.

24 Ut verò audierunt hos sermones, & Pontifex & præfectus templo, & primarii Sacerdotes, hæsitabant super eis, quonam hoc evasurum esset.

25 Adveniens autem quidam nunciavit eis, Ecce, viri quos posueratis in carcere, stant in templo, & docent populum.

26 Tunc præfectus abiens cum ministris, adduxit eos, *non tamen* per vim: (metuebant enim populum ne lapidarentur.)

27 Adductos igitur eos statuerunt in concilio: & interrogavit eos Pontifex maximus,

28 Dicens, Nonne etiam atque etiam demandavimus vobis ne docueretis nomine isto? & ecce, replevistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos inducere sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt, Obedire oportet Deo potius quàm hominibus.

30 Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interfecistis suspensum in ligno.

31 Hunc, *inquam*, Deus dextera sua sursum sublatum *constituit* principem ac servatorem, ut det resipiscentiam Israeli & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille sanctus, quem dedit Deus iis qui dicto sunt audientes ipsi.

33 At illi *his* auditis frendebant, & consultabant de iis interficiendis.

34 Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel, Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, jussit ut paulisper abducerent foras Apostolos.

35 Et dixit illis, Viri Israelitæ, attendite

tendite animum vobis ipsis quod ad istos homines attinet, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemtus est, & omnes qui assensi sunt ei, dissoluti sunt, & ad nihilum redacti:

37 Post hunc exortus est Judas ille Galilæus temporibus descriptionis, & avertit populum multum post semetipsum: & ille, & omnes, qui assensi fuerant ei, dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & mittite ipsos facite: quoniam si est ex hominibus consilium hoc sive opus istud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non potestis illud dissolvere, & videte, ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40 Assensi sunt autem ei: & quum advocassent Apostolos, cæsis mandarunt ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41 Ipsi verò gaudentes profecti sunt à conspectu concilii, quòd digni habiti essent qui pro nomine Jesu contumelia afficerentur.

42 Et quotidie in templo & domatim non cessabant docere & evangelizare Jesum Christum.

CAPUT VI.

Septem Diaconi eliguntur, ex quibus Stephanus capitur & accusatur.

CEterum per eos dies quum multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversus Hebræos, quòd ipsorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim Illi, advocata multitudine discipulorum, dixerunt, Non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, ô fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu sancto & sapientia, quos huic usui præficiamus.

4 Nos verò in precibus & administratione Sermonis perdurabimus.

5 Placuit autem hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenan, & Nicolaum proselytum Antiochensem:

6 Quos statuerunt in conspectu Apostolorum: qui precati imposuerunt eis manus.

7 Itaque sermo Dei crescebat, & valde multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multaque turba Sacerdotum auscultabat fidei.

8 Stephanus verò plenus fide ac potentia, edebat prodigia & signa magna in populo.

9 Exorti sunt autem è synagoga quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui sunt ex Cilicia & Asia, altercantes cum Stephano.

10 Sed æquiverunt obsistere sapientiæ & spiritui per quem loquebatur.

11 Tunc subjecerunt quosdam qui dicerent se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen & Deum.

12 Commoverunt que plebem & Seniores & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.

13 Stiterunt que falsos testes qui dicerent, Homo iste non cessat loqui verba blasphema adversus locum hunc sanctum & Legem.

14 Audivimus enim eum quum diceret, Jesum istum Nazaræum destructurum hunc locum, & mutaturum ritus quos tradidit nobis Moses.

15 Tunc intentis in eum oculis omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus quasi faciem Angeli.

CAPUT VII.

Concio Stephani apologetica, explicans mysterium Pentateuchi: ejusque lapidatio.

DIxit autem Pontifex maximus, Num igitur hæc ita habent?

2 Ipse verò dixit, Viri fratres & patres, audite, Deus ille gloriæ visus est patri nostro Abrahamo quum esset in Mesopotamia, priusquam habitaret Charris:

3 Et dixit ei, Exi è terra tua, & ex cognatione tua, & veni in terram quamcumque ostendam tibi.

4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris. Et illinc postquam pater ejus mortuus est, transtulit eum *Deus* in terram hanc in qua nunc vos habitatis.

5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne vestigium quidem pedis, quamvis pollicitus esset se illam daturum ei obtinendam, & semini ejus post eum, quum non haberet prolem.

6 Loquutus autem est ita Deus, Erit, *inquit*, semen tuum inquilinum in terra aliena, ubi servituti subjicietur, & male accipietur annis quadringentis.

7 Sed gentem cui servierint puniam ego, dicit Deus: & post hæc exibunt, & *ipsi* colent me in loco isto.

8 Dedit que ei pactum Circumcisionis: & ita *Abrahamus* genuit Isaacum, & circumcidit eum die octavo: Isaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim illos patriarchas.

9 Patriarchæ verò invidia moti, Josephum vendiderunt, *abducendum* in Ægyptum: sed erat Deus cum eo,

10 Et eruit eum ex omnibus ipsius afflictionibus, dedit que ei gratiam & sapientiam coram Pharaone Rege Ægypti, qui constituit eum ductorem Ægypti, & toti domui suæ.

11 Venit autem fames in universam

terram Ægypti & Chanaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12 Quum audivisset autem Jacobus esse triticum in Ægypto, misit patres nostros primùm.

13 Et in secunda *profectione* agnitus est Joseph à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Joseph.

14 Missis autem *nuncijs*, Joseph accersivit patrem suum Jacobum, omnemque cognationem suam, capitum septuaginta quinque.

15 Descendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiitque ipse & patres nostri.

16 Et translati sunt Sichemam, & positi in monumento quod emerat Abrahamus pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Sichemi.

17 Quum autem appropinquaret tempus promissionis quam Deus juraverat Abrahamo, crevit populus & multiplicatus est in Ægypto,

18 Usque quò exortus est alius rex, qui non noverat Joseph.

19 Hic adversus genus nostrum ingeniosus, male accepit patres nostros, *adeo* ut exponerent infantes suos ne subolescerent.

20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitùs venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.

21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi *pro* filio.

22 Et eruditus fuit Moses omni sapientia Ægyptiorum: eratque potens dictis & factis.

23 Ut verò expletum est ei quadragesimannorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos filios Israelis.

24 Et quum vidisset quendam *ex iis* sibi injuria, tutatus est *eum*, percusso Ægyptio, & laboratem illum vindicavit.

25 Existimabat autem fratres suos intelligere Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.

26 Subsequente verò die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens, Viri, fratres estis vos: cur alii alios injuria afficitis?

27 Is autem qui injuria afficiebat proximum, repulit eum, dicens, Quis te nobis constituit principem & judicem?

28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interemisti heri Ægyptium illum?

29 Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30 Expletis verò annis quadraginta visus est ei in deserto montis Sina Angelus Domini in flammeo igne rubi.

31 Moses autem ut *hoc* conspexit, admiratus est visum: & quum accederet ad *hoc* considerandum, extitit ad eum vox Domini, *dicentis*,

32 *Ego sum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moses non audebat *illud* considerare.

33 Dixit autem ei Dominus, Solve soleas pedum tuorum: locus enim in quo stas terra sancta est.

34 Vidi, vidi vexationem populi mei qui *est* in Ægypto, & inspirita ipsorum audivi, & descendi ut eruam eos: nunc ergo adesdum, mittam te in Ægyptum.

35 Hunc *ergo* Mosen quem abnegaverant, dicentes, Quis te constituit principem & judicem? hunc, *inquam*, Deus misit principem & liberatorem *facto illum* cum Angeli qui visus fuerat ei in rubo.

36 Hic eduxit illos editis prodigiis & signis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moses ille qui dixit filiis Israel, Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester è fratribus vestris sicut me: ipsum audietis.

38 Hic ille est qui conveniente *populo* in deserto, fuit cum Angelo ipsum alloquente in monte Sina, & cum patribus nostris, quique excepit viva eloquia quæ nos is traderet.

39 Cui noluerunt auscultare patres nostri, sed repulerunt *eum*, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum:

40 Dicentes Aaroni, Fac nobis Deos qui præeant nobis. Mosi enim isti qui eduxit nos ex regione Ægypti, nescimus quid contigerit.

41 Et vitulum fecerunt per illos dies, obtuleruntque sacrificium idolo, & oblectarunt se operibus manuum suarum.

42 Vertit autem *se* Deus, & tradidit eos ad colendum exercitum cœli: sicut scriptum est in libro Prophetarum, Num victimas & oblationes obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Imò bajulastis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis ut eas adoraretis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.

44 Tabernaculum testimonii fuit patribus nostris in deserto, prout edixerat is qui dixerat Mosi ut faceret illud secundùm exemplar quod viderat.

45 Quod etiam exceptum introduxerunt patres nostri cum Jesu in ipsa occupatione Gentium, quas expulit Deus à conspectu patrum nostrorum, usque ad dies Davidis,

46 Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiitque ut inveniret tabernaculum Deo Jacobi.

47 Solomon autem ædificavit ei ædem.

48 Sed excelsissimus ille in manufactis templis non habitat, sicut Propheta dicit,

49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam ædo-

dem ædificabitis mihi, dicit Dominus: aut quis est locus requietis meæ?

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Duri cervice & incircumcisi corde & auribus, vos semper Spiritui illi sancto obnitimini: quales *fuerunt* patres vestri, tales & vos *estis*.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? trucidarunt, inquam, eos qui prænunciarunt adventum Justi illius, cujus nunc vos proditores & interfectores facti estis.

53 Qui accepistis legem per dispositionem Angelorum, & non observastis.

54 Audientes autem hæc findebantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55 Quum autem esset plenus Spiritu sancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jesum adstantem ad dexteram Dei.

56 Et ait, Ecce, conspicio cœlos apertos, & Filium illum hominis adstantem ad dexteram Dei.

57 Exclamantes autem *illi* voce magna, continuerunt aures suas, & irruerunt concorditer in eum.

58 Et ejectum eum extra urbem, lapidarunt: testes autem deposuerunt pallia sua ad pedes adolescentis qui vocabatur Saulus.

59 Lapidarunt igitur Stephanum, invocantem & dicentem, Domine Jesu recipe spiritum meum.

60 Positis autem genibus, clamavit voce magna, Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et quum hoc dixisset, obdormivit.

CAPUT VIII.

Saulus Ecclesiam persequitur. Samaria Dei verbum recipit. Philippus Simonem Magum & Æthiopem Eunuchum baptizat.

SAulus autem ultro consenserat ipsius cædi. Orta est verò illo die persequutio magna adversus Ecclesiam quæ *erat* Hierosolymis: & omnes dispersi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Extulerunt autem uni Stephanum viri religiosi, & plangorem magnum ediderunt super eo.

3 Saulus verò vastabat Ecclesiam, iens domatim: & tractos viros ac mulieres tradebat in custodiam *conjiciendos*.

4 At qui dispersi fuerant peragrabant *regionem* evangelizantes sermonem *Dei*.

5 Philippus verò quum devenisset in urbem Samariæ, prædicabat eis Christum.

6 Attendebat autē turba concorditer iis quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo signa quæ edebat.

7 Spiritus enim impuri ex multis qui *ea* tenebantur, exibant, vociferantes voce magna: multique paralytici & claudi sanati sunt.

8 Et gaudium magnum exstitit in illa urbe.

9 Vir autem quidam nomine Simon, antea in urbe illa exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obstupefecerat, dicens se esse quempiam magnum;

10 Cui attendebant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes, Iste est potentia illa Dei magna.

11 Attendebant autem ei propterea quòd à multo tempore magicis artibus eos dementarat.

12 Quum verò credidissent Philippo evangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jesu Christi *pertinent*, baptizabantur tum viri tum mulieres.

13 Simon verò & ipse credidit: & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conspiciens signa & virtutes magnas edi, obstupefiebat.

14 Quum autem audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Johannem.

15 Qui quum descendissent orarunt pro eis ut acciperent Spiritum sanctum.

16 (Nondum enim in quemquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantùm fuerant in nomen Jesu.)

17 Deinde imposuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum sanctum.

18 Quum autem cōspexisset Simon per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum sanctum, obtulit eis pecuniam,

19 Dicens, Date etiam mihi potestatem istam, ut cuicumque imposuero manus recipiat Spiritum sanctum.

20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui donum Dei existimaris pecuniis acquiri.

21 Non est tibi pars neque sors in hoc negotio: cor enim tuum non est rectum in Dei conspectu.

22 Resipisce igitur ab ista malitia tua, & deprecare Deum, si forte remittetur tibi machimtio cordis tui.

23 Video enim te in felle amaritudinis & connexu injustitiæ positum.

24 Respondens autem Simon dixit, Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid superveniat mihi *istorum* quæ dixistis.

25 Illi igitur attestati sermonem Dei, reversi sunt Hierosolymam, & multis vicis Samaritanorum evangelizarunt.

26 Angelus autem Domini locutus est Philippo, dicens, Surge, & vade meridiem versus, ad viam quæ Hierosolymis descendit Gazam: & quæ est deserta.

27 Is igitur surgens profectus est: & ecce quidam Æthiops Eunuchus, Dynastes Candaces reginæ Æthiopum, qui præerat universæ illius gazæ, venerat Hierosolymam adoraturus.

28 Et revertebatur sedens in curru suo, legebatque Esaiam Prophetam.

29 Dixit

29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & proxime adhæreto currui isti.

30 Accurrens igitur Philippus audivit eum legentem Esaiam prophetam, & dixit, Nempe intelligis quæ legis?

31 At ille ait, Quinam enim possim, nisi mihi quispiam dux viæ fuerit? Et precatus est Philippum ut ascenderet, sederetque secum.

32 Locus autem Scripturæ quem legebat hic erat, Ut ovis ad mactationem ductus est: & ut agnus coram suo tonsore mutus, ita non aperuit os suum.

33 In ipsius depressione judicium ejus sublatum est: seculum autem ejus quis enarrabit? quoniã tollitur è terra vita ejus.

34 Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit, Oro te, de quo dicit istud propheta? de seipso, an de alio quopiam?

35 Tum Philippus aperuit os suum, & exorsus ab hac Scriptura, evangelizavit ei Jesum.

36 Quum verò pergerent in viam, venerunt ad quamdam aquam: tum ait ei Eunuchus, En aquam: quid prohibet me baptizari?

37 Dixit verò Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Respondens autem *ille* dixit, Credo Jesum Christum esse Filium illum Dei.

38 Jussitque sisti currum: ac descenderunt ambo in illam aquam, Philippus simul & Eunuchus: & *ille* baptizavit eum.

39 Quum autem ascendissent ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum: nec amplius vidit eum Eunuchus. Perrexit igitur in via sua, gaudens.

40 Philippus autem inventus est Azoti: & peragrans *regionem* evangelizavit omnibus urbibus, usquedum veniret Cæsaream.

CAPUT IX.

Sauli conversio, baptizatio & evasio è Damasco. Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum resuscitatio.

SAulus autem adhuc spirans minas ac cædem adversus discipulos Domini, adiit Pontificem maximum.

2 Et petiit ab eo epistolas *perferendas* Damascum ad synagogas: ut siquos invenisset hujus sectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam.

3 Quum autem iter faceret, factum est ut appropinquaret Damasco: & repente circumfudit eum ex fulgur lux è cœlo.

4 Et quum decidisset in terram, audivit vocem dicentem sibi, Saul, Saul, quid me persequeris?

5 Dixit autem, Quis es Domine? Dominus autem dixit, Ego sum Jesus quem tu persequeris: durum *fuerit* tibi contra stimulos calcitrare.

6 *Saul verò* tremens & pavens dixit, Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum, Surge, & ingredere urbem, & dicetur tibi quid te oporteat facere.

7 Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, constiterunt muti, audientes quidem *ejus* vocem, neminem autem conspicientes.

8 Surrexit autem Saulus è terra, apertisque oculis suis, neminem videbat: manu verò ductum eum introduxerunt Damascum.

9 Fuitque tribus diebus, non videns, & non edit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus, Anania. Et ille ait, Ecce, ego *adsum* Domine.

11 Tum Dominus ad eum, Surge & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus, & quære in domo Judæ Saulum *quendam* nomine, Tarsensem; ecce enim orat.

12 Et vidit per visionem virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.

13 Respondit autem Ananias, Domine, audivi ex multis de viro isto, quot malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis.

14 Quinetiam hoc loco habet potestatem à principibus Sacerdotum, vinciendi omnes qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & regum filiorum Israel.

16 Ego enim ei præmonstrabo quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit, Saul frater, Dominus misit me, (Jesus *inquam* qui visus est tibi in via qua veniebas) ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.

18 Statim autem deciderunt ab oculis ejus, quasi squamæ, & visum recepit illico: ac surgens baptizatus est.

19 Quumque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse filium illum Dei.

21 Obstupescebant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant, Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud: & huc ideireo venit ut vinctos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?

22 Saulus autem magis sese corroborabat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23 Expletis autem multis diebus cœperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24 Sed intellecta sunt Saulo insidiæ eorum: adservabant autem portas die ac nocte, ut eum interimerent.

25 Acceptum igit ream discipuli nocte, per murum dimiserunt sune submissum in sporta.

26 Quum verò Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat se propius adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27 Barnabas autem accepsum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis quomodo in via vidisset Dominum, & quòd locutus esset ei, & quomodo Damasci liberè loquutus esset in nomine Jesu.

28 Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.

29 Et liberè in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversus Græcos: illi verò conabantur eum interimere.

30 Quod quum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem, ædificabantur: & pergentes in timore Domini & consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur.

32 Factum est autem ut Petrus, per omnes pertransiens, deveniret etiam ad Sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Reperit autem illic quemdam nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et dixit ei Petrus, Æna, sanat te Jesus Christus: surge & sterne tibi ipsi. Is autem statim surrexit.

35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Saronæ, qui converterunt se ad Dominum.

36 Joppæ verò fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur Capræa. Hæc erat dives operum bonorum & eleemosynarum quas præstabat.

37 Factum est autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur: quam quum lavissent, posuerunt in cœnaculo.

38 Quum autem Lydda esset prope Joppen, discipuli audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exsurgens igitur Petrus venit cum eis: quem quum advenisset, adduxerunt in cœnaculum: & adstiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta quæ Dorcas faciebat quam una cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. Illa verò aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Data autem ei manu *Petrus* erexit eam: & vocatis sanctis ac viduis eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factumque est ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ apud Simonem quendam coriarium.

CAPUT X.

Cornelius angeli monitu Petrum accersit, & Petrus Dei jussa edit Cornelium, illoque reconciliante, venit Spiritus Dei super eum & suos.

POtrò quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, Centurio ex legione quæ vocatur Italica,

2 Pius ac timens Deum, cum tota domo sua, & præstans eleemosynas multas populo.

3 Qui quum assiduè precaretur Deum, vidit per visionem manifestè quasi horæ diei nonæ, Angelum Dei introeuntem & dicentem ipsi, Corneli.

4 At ille intentis oculis in eum, & expavefactus dixit, Quid est Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

6 Is diversatur apud Simonem quemdam coriarium, cui est domus apud mare: is dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discessit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis & militem pium ex iis qui cum ipso erant assiduè

8 Et quum eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9 Postridie verò illis iter facientibus & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum est autem ut valde esuriret, voluitque capere cibum. Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus.

11 Conspexitque cœlum apertum, & descendens ad se vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:

12 In quo erant quavis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucres cœli.

13 Et exstitit vox ad eum, Surge Petre, macta & ede.

14 Ait autem Petrus, Nequaquam Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel impurum.

15 Tum vox rursus ad eum secundò, Quæ Deus purificavit, tu ne pollue.

16 Hoc autem factum est ter: & rursus receptum est vas in cœlum.

17 Quum autem apud se Petrus hæsitaret, *cogitans* quidnam esset visum illud quod viderat, tum ecce, viri qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum.

18 Et evocato *quopiam*, percontati sunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diverteretur.

19 Petro verò cogitante de visione, dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te

20 Sur-

20 Surgens itaque descende, & nihil addubitans proficiscere cum eis: quia ego eos misi.

21 Descendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego *is* sum quem quæritis: quæ causa est propter quam adestis?

22 Ipsi verò dixerunt, Cornelius Centurio, vir justus & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitus admonitus est ab Angelo sancto ut accerseret te domum suam, & audire quædam audiret.

23 Introvocatos igitur eos accepit hospitio. Postridie verò Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24 Et altero post die introierunt Cæsaream. Cornelius autem expectabat eos convocatis cognatis suis & necessariis amicis.

25 Ut autem factum est ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.

26 Petrus verò erexit eum, dicens, Surge: & ego ipse homo sum.

27 Et colloqueas cum eo, ingressus est, invenitque multos qui convenerant.

28 Dixitque eis, Vos scitis Judæo nefas esse propriis adjungere se aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus ne quem pollutum vel impurum hominem dicerem.

29 Quapropter etiam nihil obloquutus veni accersitus. Percontor igitur qua ratione me accerseveritis.

30 Tum Cornelius ait, Nudiusquartus usque ad hanc horam eram jejunus, & hora nona orabam domi meæ: & ecce, quidam stetit ob oculos meos, veste splendida.

31 Dixitque, Corneli, exaudita sunt preces tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam venerunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus: hic diversatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: qui quum advenerit, loquetur tibi.

33 Eo fere igitur *nomine* misi ad te: & tu bene feceris qui advenerit. Nunc ergo omnes nos in conspectu Dei adsumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata sunt à Deo.

34 Petrus autem ore aperto dixit, Vere deprehendo Deum non respicere ad personam:

35 Sed in quavis gente acceptum ei esse qui eum timet, & operam dat justitiæ.

36 Quem sermonem significavit filiis Israelis, evangelizans pacem per Jesum Christum, qui est omnium Dominus.

37 Vos nostis quod gestum est in tota Judæa, initio facto à Galilæa, post baptisma quod prædicavit Johannes:

38 Ut Jesum illum à Nazareth unxerit Deus Spiritu sancto & potentia, qui obambulavit, beneficiis afficiens & sanans omnes sub diaboli potestatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos sumus testes omnium quæ & in regione Judæorum & Hierosolymis fecit, quem interemerunt suspensum in ligno.

40 Hunc *autem* Deus suscitavit tertio die, fecitque ut is conspicuus fieret:

41 Non toti populo, sed testibus quos ipse prius designaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus unà cum eo, postequam resurrexit à mortuis.

42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, & cum testificatione denunciemus eum esse qui definitus sit à Deo judex vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes Prophetæ testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba ista, illapsus est Spiritus sanctus in omnes qui audiebant hunc sermonem.

45 Et fideles qui *erant* ex circumcisione, & venerant cum Petro, obstupuerunt quod etiam in Gentes effusum esset donum Spiritus sancti:

46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus,

47 Num quis aquam prohibere potest, quominus *videlicet* baptizentur isti qui Spiritum sanctum acceperûnt sicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAPUT XI.

Apologia Petri: nunciatur ea Christianorum: Agabi prophetia.

Audierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Judæa, Gentes etiam recepisse sermonem Dei.

2 Quum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptarunt adversus eum qui *erant* ex circumcisione:

3 Dicentes, Ad viros præputium habentes introisti, & unà edisti cum eis.

4 Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit eis ordine, dicens:

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & vidi in mentis excessu vidi, *nempe* descendens vas quoddam, seu linteum magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cœlo, & ad me usque venit.

6 In quod quum intendissem oculos, consideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cœli.

7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge, Petre, macta & ede.

8 Dixi verò, Nequaquam Domine: nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.

9 Respondit autem mihi vox secunda è cœlo, Quæ Deus purificavit, tu ne pollue:

10 Idque ter factum est, & rursus omnia sursum retracta sunt in cœlum.

11 Tum ecce, eodem momento tres viri supervenerunt in ædes in quibus eram, Cæsarea missi ad me.

12 Dixit verò mihi spiritus ut irem cum eis, nihil addubitans. Venerant autem mecum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus domum viri illius.

13 Qui nunciavit nobis quomodo vidisset Angelum domi suæ, qui adstitisset ac dixisset ipsi, Mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus:

14 Qui tibi ea dicturus est per quæ in serveris & tota domus tua.

15 Quum autem cœpissem loqui, illapsus est Spiritus sanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio.

16 Recordatus sum verò illius dicti Domini, quum diceret, Johannes quidem baptizavit aqua, vos verò baptizabimini Spiritu sancto.

17 Postquam igitur par illud donum dedit eis Deus ut & nobis, quum credidissent in Dominum Jesum Christum, quis eram ego qui Deum possem inhibere?

18 His autem auditis quieverunt, & glorificaverunt Deum, dicentes, Nempe etiam Gentibus Deus resipiscentiam dedit ad vitam.

19 Cæterùm qui dispersi fuerant ex afflictione orta ob Stephanum, transierunt usque in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem *Dei* nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam Cyprii & Cyrenenses, qui ingressi Antiochiam, loquuti sunt Græcis, evangelizantes Dominum Jesum.

21 Fuit autem manus Domini cum eis: multusque numerus fide ipsis habita converssus est ad Dominum.

22 Pervenit autem hic rumor ad aures Ecclesiæ quæ erat Hierosolymis. Emiserunt igitur Barnabam ut pergeret Antiochiam usque.

23 Qui quum advenisset & vidisset gratiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes ut proposito cordis permanerent cum Domino.

24 Nam erat vir bonus & plenus Spiritu sancto & fide: & adjuncta est multa turba Domino.

25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum: & eum inventum duxit Antiochiam.

26 Factumque est ut annum totum congregarentur in Ecclesia, docerentque turbam multam: & discipuli nominarentur primùm Antiochiæ Christiani.

27 Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis Prophetæ Antiochiam.

28 Et unus eorum surgens nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29 Singuli verò discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt submittere administrationis causa mittere *aliquid* fratribus habitantibus in Judæa.

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAPUT XII.

Herodes Agrippa persecutor Jacobi & Petri perit phthiriasi.

CÆterùm per id tempus injectis rex Herodes manibus, malè accepit nonnullos ex Ecclesia.

2 Interemit autem Jacobum fratrem Johannis gladio.

3 Et quum vidisset *hoc* placere Judæis, pertexit comprehendere etiam Petrum: (erant autem dies Azymorum.)

4 Quem etiam prehensum, conjecit in carcerem, traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: voluit eum post Pascha producere populo.

5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesia pro ipso.

6 Quum verò producturus esset eum Herodes, nocte illa dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium observabant carcerem:

7 Et ecce, Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere: & pulsato latere Petri excitavit eum, dicens, Surge citò. Et exciderũt ei catenæ ex manibus.

8 Dixitque ei Angelus, Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ita. Tum *ille* dixit ei, Amicitor pallio tuo, & sequere me.

9 Itaque egressus *Petrus* sequebatur eum, nec sciebat verum esse quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.

10 Quum autem pertransivissent primam ac secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit in civitatem, quæ sua sponte aperta est eis: & egressi progressi sunt per vicum unum: & statim abscessit Angelus ab eo.

11 Tum Petrus ad se reversus dixit, Nunc verè scio Dominum omisisse Angelum suum, & eruisse me è manu Herodis, & ex omni exspectatione populi Judæorum.

12 Et *ve* apud se animadversa, venit domum Mariæ matris Johannis, qui cognominabatur Marcus, ubi erant multi congregati & orantes.

13 Quumpulsasset autem Petrus ostium vestibuli, prodiit puella ut subauscultaret, nomine Rhode.

14 Quæ agnita voce Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed intro currens annunciavit adstare Petrũ ante vestibulũ.

15 Illi verò dixerunt ei, Insanis. Illa autem asseverabat ita se *rem* habere. At illi dicebant, Angelus ejus est.

16 Petrus

16 Petrus verò *ibi* perseverabat pulsare: quum autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17 *Ipse* verò manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis quomodo Dominus se eduxisset è carcere: dixitque, Annunciate ista Jacobo & fratribus. Et egressus, profectus est in alium locum.

18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites quidnam factum esset Petro.

19 Herodes verò quum eum requisivisset, & non invenisset, quæstione de custodibus habita, jussit *eos* ad supplicium rapi, & quum descendisset a Judæa Cæsaream, *ibi* commoratus est.

20 Herodes autem infenso animo erat in Tyrios & Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pacem: eò quòd aleretur regio ipsorum ex regis *agro*.

21 Statuto autem die, Herodes indutus veste regia, & confidens pro tribunali, concionabatur ad eos;

22 Populus verò acclamabat, Vox Dei, & non hominis.

23 Illicò verò percussit eum Angelus Domini, eo quod non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus, exanimatus est.

24 Sermo verò Domini crescebat ac multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumpto etiam Johanne qui cognominabatur Marcus.

CAPUT XIII.

Paulus & Barnabas segregati Christum prædicant Judæis & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcatione punitur.

ERant autem Antiochiæ in Ecclesia quæ *illic* erat, quidam prophetæ & doctores, Barnabas & Simeon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fuerat una cum Herode tetrarcha educatus, & Saulus.

2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino & jejunantibus, dixit Spiritus sanctus, Separate mihi Barnabam & Saulem ad opus ad quod eos advocavi.

3 Quum *ergo* jejunassent, & precati imposuissent eis manus, dimiserunt *eos*.

4 Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto, descenderunt Seleuciam: & illinc abnavigaverunt Cyprum.

5 Quumque pervenissent Salamina, annunciarunt sermonem Dei in synagogis Judæorum: habebant autem etiam Johannem *sibi* subservientem.

6 Peragrata verò insulâ Paphum usque invenerunt quendam magum pseudoprophetam Judæum, cui nomen *erat* Barjesu,

7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo, viro intelligente. Hic advocatis Barnaba & Saulo, expetivit audire sermonem Dei.

8 Obsistebat autem eis Elymas, *id est*, magus, (ita enim explicatur nomen ejus) studens avertere Proprætorem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiritu sancto, intentis in eum oculis,

10 Dixit, ô plene omni dolo & ad quodvis scelus facilitate, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adversùm te: erisque cæcus, non cernens solem ad certum tempus. Illicò verò incidit in eum caligo ac tenebræ: & circumiens, quærebat qui sese manu prehensum duceret.

12 Tunc Proprætor quum vidisset quod factum fuerat, credidit, perculsus super doctrina Domini.

13 Provecti verò Papho Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*. Johannes verò abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam.

14 At ipsi progressi Perga, venerunt Antiochiam *urbem* Pisidiæ, & ingressi synagogam die Sabbathi consederunt.

15 Post lectionem autem Legis & Prophetarum, miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum, dicite.

16 Assurgens igitur Paulus, manu silentio postulato, dixit, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus ille populi hujus Israelis, elegit Patres nostros, & populum sursum evexit quum commoraretur in terra Ægypti, & ex ea eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et quum deleviset septem gentes in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram earum.

20 Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta dedit judices usque ad Samuelem prophetam.

21 Et exinde petierunt regem, deditque eis Deus Saulem filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, excitavit eis Davidem in regem, cui etiam testimonio dato dixit, Inveni Davidem *filium* Jesse, virum secundum cor meum, qui exsequatur omnes voluntates meas.

23 Hujus è semine Deus secundùm promissionem excitavit Israeli Servatorem Jesum.

24 Quum ante prædicasset Johannes coram eo jam adventante, Baptismum resipiscentiæ toti populo Israelis.

25 Quum autem expleret Johannes cursum, dixit, Quem me suspicamini esse, non is sum ego, sed ecce, venit post me cujus pedum soleam non sum dignus quò solvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis

sermo salutis hujus missus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, quum hunc ignorarent, tum voces Prophetarum quæ per omne Sabbathum leguntur, eo damnato, impleverunt.

28 Tum nulla causa mortis inventa, petierunt a Pilato ut interimeretur.

29 Quum verò perfecissent omnia quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno, posuerunt in monumento.

30 Deus autem suscitavit eum ex mortuis.

31 Qui conspectus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo à Galilæa Hierosolymam, suntque testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promissionem quæ patribus facta est, Deum videlicet eam impleviſſe filiis illorum, *id est*, nobis, suscitato Jesu:

33 Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitaverit eum ex mortuis, non amplius reversurum in sepulcrum, ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideo & aliàs dicit, Non fines sanctum illum tuum sentire corruptionem.

36 Nam David quidem postquam ætate sua inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sensitque corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit non sensit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum.

39 Et ab omnibus à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergo ne vobis superveniat quod dictum est in Prophetis,

41 Videte ô contemptores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressis autem *eis* è synagoga Judæorum, rogarunt Gentes ut intra proximè sequens Sabbathum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutoque conventu, sequuti sunt multi ex Judæis & religiosis Proselytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequente verò Sabbatho urbs prope tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visa autem turba, Judæi repleti sunt invidia, & contradicebant *ils* quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi libertate usi Paulus & Barnabas, dixerunt, Vobis nostris fuit primùm exponi sermonem Dei: postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis æterna vita, ecce convertimus nos ad Gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*, Constitui te ut sis lux Gentium, ut sis salutis usque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes, gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi verò exstimularunt mulieres religiosas & honoratas, & primos urbis, & excitarunt persequutionem in Paulum ac Barnabam, ejeceruntque eos à finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli verò replebantur gaudio & Spiritu sancto.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejecti, Paulum Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet: ibidem lapidatum se recolligit, & Ecclesias multas colligit.

FActum est autem Iconii ut simul introirent synagogam Judæorum, & ita loquerentur, ut crederet Judæorum simul & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi verò, qui assensi non fuerant *sermoni*, incitarunt & malè affectos reddiderunt animos Gentium adversus fratres.

3 Multum igitur tempus *ibi* commorati sunt liberè loquentes, fideli Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabatque ut signa & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii verò ab Apostolis.

5 Quum autem factus esset impetus Gentium ac Judæorum una cum suis primoribus ad eos contumeliis afficiendos & lapidandos,

6 Re inter se animadversa perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem:

7 Et illic evangelizaverunt.

8 Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem: qui quum intendisset in eum oculos, & vidisset quod fidem haberet *ſe* liberatum iri,

10 Dixit voce magna, Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exsiliit & ambulavit.

11 Turba verò quum vidisset quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes, Dii assimilati hominibus, descenderunt ad nos.

12 Vocabantque Barnabam, Jovem: Paulum verò Mercurium; quoniam is principabatur sermoni.

13 Sacer-

13 Sacerdos autem Jovis collocati ante illorum urbem, quum tauros vittatos ad vestibula adduxissent, volebat cum turba factificare.

14 Quod quum audissent Apostoli Barnabas & Paulus, diruptis pallis suis insiliérunt in turbam clamantes,

15 Ac dicentes, Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt.

16 Quique præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere.

17 Quamquam non passus est se *esse* expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitus pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda nostra.

18 Et hæc dicentes, vix compescuerunt turbam ne ipsis sacrificaret.

19 Supervenerent autem quidam Judæi Antiochia & Iconio, qui persuasa turba, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem, existimantes eum mortuum esse.

20 Quum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus venit Derben cum Barnaba.

21 Quumque evangelizassent urbi illi, & discipulos multos adjunxissent, reversi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam:

22 Confirmantes animos discipulorum, hortantes ut permanerent in fide, & *dicentes* oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Quumque ipsis per suffragia creassent per singulas Ecclesias Presbyteros, precatique essent cum jejuniis, commendarunt eos Domino in quem crediderant.

24 Peragrataque Pisidia, venerunt in Pamphyliam.

25 Ac Pergæ loquuti *Domini* sermonem, descenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigarunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27 Quum autem venissent & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta Deus per ipsos effecisset, eumque aperuisse Gentibus ostium fidei.

28 Et commorati sunt illic non parvum tempus cum discipulis.

CAPUT XV.

Synodus Hierosolymitana, & Pauli à Barnaba separatio, & in Asiam ablegatio.

PORro quidam qui descenderant è Judæa, docebant fratres, *& dicebant*, Nisi circumcidamini ritu Mosis, non potestis servari.

2 Orta igitur repugnantia & disceptatione non parva Paulo ac Barnabæ adversus illos: constituerunt fuit ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis, ad Apostolos ac Presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia, peragrarunt Phœnicem & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.

4 Quum autem pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesia & ab Apostolis, ac Presbyteris, & retulerunt quanta Deus per ipsos effecerat.

5 Sed *(aiebant)* quidam surrexerunt ex hæresi Pharisæorum qui crediderunt, dicentes, Oportere ipsos circumcidere & eis mandare ut observent Legem Mosis.

6 Congregati sunt igitur Apostoli & Presbyteri ut dispicerent de hac re.

7 Quum autem multa disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit eis, Viri fratres, vos scitis Deum jampridem inter nos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem Evangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu sancto, sicut & nobis:

9 Nihilque discrevit inter nos & illos, fide ab *ipso* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponêdum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11 Imò per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, exponentes quanta Deus edisset signa & prodigia per ipsos inter Gentes.

13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus dicens, Viri fratres, audite me.

14 Simeon exposuit quomodo primùm Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.

15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est,

16 Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia.

18 Nota sunt Deo ab *omni* ævo omnia opera sua.

19 Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum se convertunt,

20 Sed ad eos scribendum ut abstineant à pollutis per simulacra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21 Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipsum prædicent, quum in synagogis per singula Sabbatha legatur.

22 Tunc visum est Apostolis & presbyteris cum tota Ecclesia, delectos ex se-

viros

viros mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba: *nempe* Judam qui cognominabatur Barsabas, & Silam; viros primarios inter fratres:

23 Istis per eorum manum scriptis: Apostoli & Presbyteri & fratres, iis qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbasse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes *oportere vos* circumcidi, & observare Legem, quibus non edixeramus:

25 Visum est nobis concorditer coactis electos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba & Paulo.

26 Hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergò Judam & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.

28 Visum est enim Spiritui sancto ac nobis, ne quod ampliùs imponeremus vobis onus præter necessaria ista.

29 *Videlicet* ut abstineatis ab iis quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione: à quibus si vobis caveritis, bene agetis. Valete.

30 Illi igitur dimissi venerunt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderunt epistolam.

31 Quam quum legissent, gavisi sunt super ea exhortatione.

32 Judas quoque & Silas, quum essent & ipsi prophetæ multo sermone adhortati sunt, & confirmarunt fratres.

33 Quum autem egissent *illic* aliquamdiu, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

34 Silæ tamen visum est ibi manere.

35 Paulus autem & Barnabas commorati sunt Antiochiæ, docentes & evangelizantes, cum aliis etiam multis, sermonem Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus, Reversi invisamus fratres nostros oppidatim in quibus annunciavimus sermonem Domini, *cogniturí* quomodo *se* habeant.

37 Barnabæ verò consilium erat assumere secum Johannè qui vocabatur Marcus.

38 Paulus autem æquum censebat, eum non simul assumere qui abscessisset ab ipsis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuisset.

39 Ortri igitur fuit exacerbatio, ut alter ab altero abscesserit; & Barnabas assumpto Marco navigaverit in Cyprum:

40 Paulus verò allecto Sila abiit, commendatus gratiæ Dei à fratribus.

41 Peragravitque Syriam ac Ciliciam confirmans Ecclesias.

CAPUT XVI.

Profectio & persecutio Pauli multiplex.

DEvenit autem Derben & Lystram: & ecce, discipulus quidem erat illic nomine Timotheus, filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2 Huic dabant testimonium fratres qui Lystris erant & Iconii.

3 Eum *itaque* voluit Paulus secum proficisci: & assumptum eum circumcidit, propter Judæos qui in illis locis erant: sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse.

4 Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis observanda placita illa quæ decreta fuerant ab Apostolis & Presbyteris qui Hierosolymis erant.

5 Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide, & exuberabant numero quotidie.

6 Phrygia autem peragrata & Galatica regione, prohibiti à Spiritu sancto loqui sermonem *Dei* in Asia.

7 Quum venissent in Mysiam, tentabant versus Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu.

8 Præterita igitur Mysia, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir Macedo quidam adstabat precans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes quòd advocasset nos Dominus ut eis evangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracem, & sequente die Neapolin:

12 Et illinc Philippos, quæ est prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati sumus autem in ea urbe aliquot dies.

13 Et die sabbathi egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & quum consedissemus, alloquuti sumus mulieres quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, *nos* audivit: cujus Dominus adaperuit cor ut attenderet iis quæ dicebantur à Paulo.

15 Quum igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens. Si judicastis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et adegit nos.

16 Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem, ut ancillula quædam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præbebat dominis suis, vaticinando.

17 Hæc subsequuta Paulum ac nos, clamabat, dicens, Isti homines, servi sunt Dei illius altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: sed molestè ferens Paulus, & se convertens, spiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jesu Christi ut exeas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes illius *mancipia* domini sui

isse spem quæstus sui, prehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20 Et quum pertraxissent eos ad prætores, dixerunt, Homines isti conturbant civitatem nostram, quum sint Judæi.

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis excipere, neq; usurpare, quum simus Romani.

22 Unà verò insurrexit turba adversus eos: & prætores diruptis eorum vestibus jusserunt *eos* virgis cædi.

23 Et quum multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi ut tutò eos asservaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit numella.

25 Mediâ autem nocte orantes Paulus & Silas hymnos canebant Deo: & qui vincti erant exaudiebant eos.

26 Repente verò terræ motus magnus exstitit, ita ut quaterentur fundamenta carceris: & illico apertæ sunt omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentariensis, quum videret fores carceris apertas, stricto gladio erat seipsum interemptarus, existimans vinctos effugisse:

28 Clamavit verò Paulus voce magnâ, dicens, Ne quid feceris tibiipsi mali: omnes enim hîc sumus.

29 Is autè petito lumine irrupit, & tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*.

30 Et productis ipsis foras, ait, Domini, quid me oportet facere ut server?

31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu ac domus tua.

32 Et loquuti sunt ei sermonem Domini, & omnibus qui erant domi ipsius.

33 *Ipse* verò illis assumptis eâ ipsâ horâ noctis, lavit *eorum* plagas: & baptizatus est ipse & omnes *domestici* illius illico.

34 Et ipsis deductis domum suam, apposuit mensam: & exsultavit quòd cum universâ domo sua credidisset Deo.

35 Die autem exorto, prætores miserunt viatores qui dicerent, Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentariensis hos sermones Paulo. Miserunt, *inquit*, præfecti ut dimittamini: nunc igitur egressi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæsos nos publicè, indictâ causâ, quum simus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clam nos ejiciunt? non profectò: sed veniant ipsi, & nos educant.

38 Renunciarunt autem prætoribus viatores verba ista: metuerunt que auditò eos Romanos esse.

39 Et venientes precati sunt eos, & eductos rogarunt ut egrederentur ex urbe.

40 Egressi autem è carcere introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & egressi sunt *ex urbe*.

CAPUT XVII.

Paulus prædicat Thessalonicæ & Athenis.

ITinere autem facto per Amphipolin & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Judæorum.

2 Paulus verò sicut consueverat introivit ad eos, & per Sabbatha tria disseruit *cum* eis ex Scripturis.

3 Explicans & ob oculos ponens oportuisse Christum pati, & resurgere ex mortuis: & hunc Jesum, Quem ego, *inquit*, annuncio vobis, esse Christum illum.

4 Nonnulli igitur eorum assensi sunt, & consociati sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidiâ commoti Judæi qui *sermoni* non assentiebantur, assumptis quibusdam circumforaneis viris improbis, ac turbâ coactâ, fecerunt ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6 Et quum non invenissent eos, traxerunt Jasonem & quosdam fratres ad civitatis magistratus vociferando, Isti qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hîc adsunt:

7 Quos excepit Jason: qui omnes contra edicta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, *nempe* Jesum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magistratus hæc audientes.

9 *Qui* tamen quum satis accepissent ab Jasone & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres verò statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Beroeam: qui quum advenissent, ierunt in synagogam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis* qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint Sermonem cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se habeant.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Beroeæ quoq; annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui verò Paulum susceperant tuto loco constituendum, deduxerunt eum Athenas usque: & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum, ut quàm citissimè ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo verò Athenis illos exspectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, quum conspiceret urbem idolis refertam.

17 Disserebat igitur in Synagoga cum Judæis & religiosis: & in foro quotidie cum quibuscunque obviis.

18 Quidam

18 Quidam autē ex Epicureis & Stoicis Philosophis conflictabantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alii verò, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse: quoniam Jesum & resurrectionem ipsis annunciabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumúsne scire quæ sit ista nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus nostris: volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

21 (Cæterum Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant, nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.)

22 Quum autem constitisset Paulus in medio Areopago, dixit, Viri Athenienses, omnino conspicio vos quasi religiosiores.

23 Pertransiens enim & contemplans sacra vestra, inveni etiam aram cui inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio:

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, quum sit cœli & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, quum ipse det omnibus vitam, & halitum, & omnia.

26 Fecitq; ex uno sanguine totam gentem hominum, ut habitaret super universa superficie terræ, definitis præstitutis temporibus, & positis terminis habitationis eorum:

27 Ut quærerent Dominum, si forte palpando eum invenire et; quamquè profectò non longè abest ab unoquoque nostrùm.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestratium poëtarum dixerunt, Nam hujus progenies etiam sumus.

29 Progenies ergo Dei quum simus, non debemus existimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ artificii & excogitationis hominum, numen esse simile.

30 Deus igitur tempora ista ignorantiæ connivendo dissimulatis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut resipiscant.

31 Eò quòd statuit diem quo justè judicaturus est orbem terrarum, per eum virum quem definit, fide ejus rei palam facta omnibus, illo ex mortuis suscitato.

32 Quum audissent autem resurrectionem mortuorum, alii quidem famis eum excipiebant, alii verò dicebant, Audiemus te rursus de hac re.

33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.

34 Quidam verò ei sese adjunxerunt & credidérunt: in quibus fuit & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus visitat multas Ecclesias. Apollos peritus informatur in fide Christi.

POstea Paulus quum discessisset Athenis, venit Corinthum:

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquila, Ponticò natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priscilla uxore ejus (eò quòd edixisset Claudius ut omnes Judæi Româ excederent) venit ad eos:

3 Et quia ejusdem erat artificii, manfit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4 Disserebat autem in synagogâ omnibus Sabbathis, & in suam sententiam adducebat tum Judæos, tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt è Macedonia Silas & Timotheus, constringebatur spiritu Paulus, attestans Judæis Jesum *esse* Christum illum.

6 Ipsis autem obsistentibus ac blasphemantibus, excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester *ipso* super caput vestrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiscar.

7 Et digressus illinc introiit domum cujusdam nomine Justi, colentis Deum, cujus domus erat confinis synagogæ.

8 Crispus autem præfectus synagogæ credidit Domino cum tota domo sua: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Ne metue, sed loquere, & ne tacueris:

10 Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut male te accipiat: quoniam populus est mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus est itaq; *illic* annum & sex menses, docens apud eos sermonē Dei.

12 Quum autem Gallio esset Proconsul Achaiæ, insurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes, Iste persuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14 Paulo verò os aperturo, dixit Gallio Judæis, Si quid injusti factum esset, aut facinus malum, ô Judæi, quitenus ferret ratio vos sustinerem.

15 Sin verò quæstio est de sermone & nominibus, & lege vestrate, ipsi videritis: judex enim ego istarum rerum esse nolo.

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehensum autem omnes Græci Sosthenem præfectum synagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò quum adhuc *illic* permansisset dies multos, valedicto fratribus enavigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, quum totondisset caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi dereliquit: ipse verò ingressus synagogam, disseruit cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipsis ut diutius apud ipsos maneret, non annuit:

21 Sed valedixit eis, dicens, Oportet autem

nino me diem festum qui instat agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et provectus est Epheso.

22 Quumque descendisset Cæsteram, ascendissetque *Hierosolymam*, & salutâsset Ecclesiam, descendit Antiochiam.

23 Et quum egisset *illic* aliquamdiu, abiit, pertransiens ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, poteas in Scripturis.

25 Hic erat initiatus viâ Domini, & fervens spiritu, loquebatur & docebat diligenter ea quæ sunt Domini, sciens tantum Baptisma Johannis.

26 Cœpitque liberè loqui in synagogâ, quem auditum Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitius ei exposuerunt viam Dei.

27 Quum autem vellet transire in Achaiam, fratres *eum* adhortati, scripserunt discipulis ut exciperent eum: qui quum advenisset, multum contulit iis qui credidérunt per gratiam.

28 Magna enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

CAPUT XIX.

Libri magici Ephesi combusti, & Idololatria reprehensa exstinguitur tuba, quæ tamen sedantur.

FActum est autem interim dum Apollos esset Corinthi ut Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum: ubi quum discipulos quosdam invenisset,

2 Dixit eis, Num Spiritum sanctum accepistis posteaquam credidistis? Illi verò dixerunt ei, Imò sitne Spiritus sanctus ne audivimus quidem.

3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati estis? Ipsi verò dixerunt, In Johannis baptisma.

4 Dixit autem Paulus, Johannes quidem baptizavit Baptismo resipiscentiæ, dicens populo ut in eum, qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est in Christum Jesum.

5 Qui verò *illum* audierunt, baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6 Et quum imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus sanctus in eos; & loquebantur linguis & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8 *Ipse* porrò ingressus synagogam, liberè loquebatur, ad tres menses differens & suadens quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9 Quum autem quidam *se* duriterent, & non assentirentur *sermoni*, male loquentes de via illa *Dei* in conspectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit discipulos, quotidie disserens in Schola Tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium: *ita* ut omnes qui habitabant in Asia, tum Judæi tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu.

11 Virtutesque non vulgares edebat Deus per manus Pauli.

12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria seu semicinctia, & discederent ab eis morbi, & spiritus improbi ab eis exirent.

13 Aggressi sunt verò quidam ex circulatoribus Judæis exorcistis nominare super eos qui habebant spiritus malos, *nomen* Domini Jesu, dicentes, Adjuramus vos per Jesum quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii Sacerdotis septem, qui hoc faciebant.

15 Respondens verò spiritus improbus, dixit, Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliit in eos homo in quo erat spiritus ille improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent ex domo illa.

17 Id verò innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi: & incidit metus in eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta sua.

19 Multi verò ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, repererunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ita fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus peragrata Macedonia & Achaia profecisi Hierosolymam, dicens, Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.

22 Missis verò in Macedoniam duobus ex iis qui ministrabant ei, *videlicet* Timotheo & Erasto, ipse subsitit ad tempus in Asia.

23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super via *Dei*.

24 Nam quidam nomine Demetrius figulator argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæstum.

25 Quibus ille congregatis, & iis insimul rerum opificibus, dixit, Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias:

26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solùm Ephesiam, sed prope totius Asiæ multam turbam persuadendo avertisse, dicentem deos illos non esse qui manibus fiant.

27 Non solùm autem periculum est ne istud quod nobis est peculiare, nobis probosum evadat, sed etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur, sitque utique sit ut etiam destruatur majestas

ejus,

ejus, quam Asia tota & orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, pleni excandescentiâ, clamaverunt, dicentes, Magna *est* Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt concorditer in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo verò volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis quum essent ei amici, *nuncii* ad eum missis, rogarunt ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique nesciebant cujus *rei* causâ convenissent.

33 Ex turba verò *quidam* produxerunt Alexandrum propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox exititit una ab omnibus *prolata*, quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba quum sedâsset turbam, dixit, Viri Ephesi, quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem ædituam esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi *simulacri*?

36 Quum igitur iftis non possit contradici, oportet vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos neque contumeliosos in deam vestram.

38 Quòd si Demetrius & qui eum eo sunt artifices, negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconsules adsunt, alii alios postulanto.

39 Siquid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est ne postulemur seditionis propter *diem* hodiernum, quum nulla subsit causa ob quam possimus reddere rationem concursûs istius. Et quum hæc dixisset, dimisit concionem.

CAPUT XX.

Paulus excitat Eutychum. Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valdè efficacem.

POstquam verò cessavit tumultus, quum advocâsset Paulus discipulos, & complexus esset, abiit profecturus in Macedoniam.

2 Quum autem illas partes peragrâsset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis mensibus tribus, quum ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater Berœensis: ex Thessalonicensibus verò, Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:

5 Asiani verò, Tychicus, & Trophimus, quum præviissent, exspectarunt nos Troade:

6 Nos verò navigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hebdomadis congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus disserebat eum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant verò lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens, nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, quum diutius dissereret Paulus, præ somno deturbatus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.

10 Quum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul *eum* complexus dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11 Quum igitur ascendisset, fregisset que panem, & cibum sumpsisset, diu colloquutus usque ad diluculum, ita *demum* profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.

13 Nos verò progressi ad navem, provecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *se* nobiscum apud Assum, recepto eo devenimus Mitylenen.

15 Et quum illinc enavigassemus, sequenti die pervenimus è regione Chii, postridie verò appulimus Samum: & quum diversati essemus apud Trogylium, sequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus prætervigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, si fieri posset, die Pentecostes esse Hierosolymis.

17 Missis autem Mileto *nuncii* Ephesum, accersivit Presbyteros Ecclesiæ.

18 Qui cum ad ipsum venissent, dixit eis, Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim,

19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lacrymis ac tentationibus: quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20 Ut nihil subterfugerim eorum quæ *vobis* conducerent, quominus *ea* vobis nunciarem, & docerem vos publicè, & domatim:

21 Attestans Judæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem, quæ *est* in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu proficiscor Hierosolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:

23 Nisi quòd Spiritus sanctus oppidatim etiam atque etiam attestatur, dicens vincula & afflictiones me manere.

24 Sed nullius rei habeo rationem, neq; vita mea mihi ipsi cura est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino Jesu, ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce, ego scio non amplius visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Ideo testor vobis hodierno die me purum esse à sanguine omnium:

27 Non enim subterfugi quominus annunciarem vobis omne Dei consilium.

28 Attendite igitur *animum* ad vosipsos & totum gregem in quo vos Spiritus ille sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo illo proprio sanguine acquisivit.

29 Ego enim illud scio, lupos graves, non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum.

30 Et ex vobismetipsis exorituros qui loquantur perversa, ut discipulos post se abstrahant.

31 Ideo vigilate, memores me per triennium nocte & die non cessasse cum lacrymis admonere unumquemque.

32 Et nunc quoque fratres, commendo vos Deo & sermoni gratiæ ipsius, qui *quidem Deus* potest *vos* superstruere, & dare vobis quòd hæreditatem jure possideatis cum sanctificatis omnibus.

33 Argentum vel aurum, aut vestem nullius concupivi.

34 Imò ipsi nôstis, usibus meis & iis qui mecum sunt, manus istas ministrâsse.

35 In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu ipsum *videlicet* dixisse, Beatum est dare potius quàm accipere.

36 Et quum hæc dixisset, positis genibus suis, oravit cum illis omnibus.

37 Magnus autem fletus omnium ortus est: & ruentes in collum Pauli, deosculabantur eum:

38 Cruciati maximè, ob sermonem quem dixerat, ipsos non esse amplius faciem ejus conspecturos: & deduxerunt eum ad navim.

CAPUT XXI.

Agabus prophetat. Et Paulus Hierosolymis capitur.

UT autem provecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & illinc Patara.

2 Et nacti navem trajicientem in Phœniciam, *eâ* conscensâ, provecti sumus.

3 Quum autem cœpisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat suum onus exponitura.

4 Permansimus autẽ ibidem dies septẽ, inventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymã.

5 Sed peractis illis diebus, abiimus, omnibus deducentibus nos cum uxoribus & liberis, extra urbem usque: & positis genibus in littore, oravimus.

6 Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam.

7 Nos verò navigatione perfectâ, devenimus Tyro Ptolemaida: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8 Postridie verò egressi Paulus & nos qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9 Hunc autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et quum *istic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæa quidam propheta nomine Agabus:

11 Qui quum venisset ad nos, & sumpsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus ac pedibus, dixit, Hæc dicit Spiritus sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus Gentium.

12 Ut verò ista audivimus, rogabamus & nos & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, flentes & emollientes cor meum? Nam ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Jesu.

14 Quum igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes, Fiat Domini voluntas.

15 Porro post dies istos collectis sarcinis ascendimus Hierosolymam.

16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsarea nobiscum, adducentes apud quem diverteremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Quum igitur pervenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti verò die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes Presbyteri adfuerunt.

19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.

20 At illi *his* auditis, glorificaverunt Dominum, & dixerunt ei, Vides frater quot sint millia Judæorum qui crediderunt: suntque omnes accensi zelo Legis.

21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes qui inter Gentes sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundùm* ritus ambulare.

22 Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinẽ: audient enim te venisse.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor qui voto sese obstrinxerunt.

24 His assumptis, sanctificator cum eis, & adde ad eorum sumptus, ut radant capita, & norint omnes nihil esse eorum quæ de te auditione acceperunt, sed te quoque ita incedere ut Legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus & decrevimus nequid hujusmodi observent, nisi ut caveant ab iis quæ sunt immolata simulacris, & a sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26 Tum Paulus assumptis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Quum autem septeni illi dies jam essent finiendi, qui ex Asia *advenerant* Judæi ipsum conspicati in templo, concitarunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes, Viri Israelitæ, succurrite: hic ille homo est qui adversus populum, & Legem, & locum hunc omnes ubiq; docet: atq; adeo Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesiū in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum)

30 Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahebant è templo: statimque clausæ sunt fores.

31 Studentibus autem ipsis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse:

32 Qui e ipso *momento* acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi quum vidissent Tribunum & milites, cessarunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum, & jussit vinciri catenis duabus: & percontatus est quisnam esset, & quid fecisset.

34 Alii autem aliud vociferabantur in turba: & quum non posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Quum igitur pervenisset ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle ipsum.

37 Et quum futurum esset, ut introduceretur in castra Paulus dicit Tribuno, Licetne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit, Græce nosti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commovisti & eduxisti in desertum quatuor millia sicariorum?

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis: cæterum rogo te, permitte mihi ut alloquar populum.

40 Quum igitur ille permisisset; Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit a plebe: & magno silentio facto, loquutus est linguâ Hebraïcâ, dicens.

CAPUT XXII.

Apologia Pauli, ejusque fructus.

VIri fratres & patres, audite meam, qui nunc apud vos utor, defensionem.

2 Quum audissent autem eum Hebraïcâ linguâ ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos, *ipse* verò dixit *eis*:

3 Ego quidem sum Judæus, natus Tarsi *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus verò in hac ipsa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisitam formam patriæ legis, zelo Dei accensus, sicut & vos omnes estis hodie.

4 Qui hanc sectam sum persequutus usq; ad mortem, vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres.

5 Ut & Pontifex maximus mihi testis est, & totus senatorum ordo: à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos, qui illic essent, vinctos Hierosolymam, ut punirentur:

6 Evenit autem mihi iter facienti & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repente è cœlo circumfuderit me lux multa tamquam fulgur.

7 Cecidique in solum, & audivi vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me persequeris?

8 Ego verò respondi, Quis es Domine? Dixitque mihi, Ego sum Jesus Nazaræus, quem tu persequeris.

9 Vero qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expaverefacti sunt; vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi verò, Quid faciam Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge, ac proficiscere Damascum: & illic tibi dicetur de omnibus quæ constitutum est tibi ut facias.

11 Quum verò non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir pius secundùm Legem, testimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum,

13 Veniens ad me, & adstans dixit mihi, Saul frater, recipe visum. Et ego eodem illo momento visu recepto illum vidi.

14 Ipse autem dixit, Deus patrum nostrorum designavit te qui cognoscares ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.

15 Nam eris ei testis apud omnes homines, *eorum* quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, quum orarem in templo, ut raperer extra me,

18 Et viderem eum dicentem mihi, Festina,

stitia, & exi citò Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi, Domine, ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem, & verberibus afficisse per singulas Synagogas eos qui credebant in te.

20 Et quum effunderetur sanguis Stephani Martyris tui, ego quoque adstabam, & una assentiebar cædi ipsius, & custodiebam pallia eorum qui interimebant eum.

21 Tum *is* dixit mihi, Proficiscere: tenim ego te longè ad gentes emittam.

22 Audiebant autem eum ad hunc usq; sermonem: tum *vero* sustulerunt vocem suam, dicentes, Tolle è terra *homin*em istiusmodi: non enim convenit eum vivere.

23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aërem,

24 Jussit Tribunus eum duci in castra, dixitque ut in eum flagris inquireretur: ut resciret propter quod crimen sic clamarent adversus eum.

25 Quum autem eum distendissent loris *tendinum*, dixit adstanti Centurioni Paulus, Num hominem Romanum & *quidem* indictâ causâ licet vobis flagellare?

26 *Hoc* autem quum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens, Vide quid facturus sis: homo enim iste Romanus est.

27 Accedens autem Tribunus, dixit ei, Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam.

28 Et respondit Tribunus, Ego multâ summâ civitatem istam acquisivi. Paulus autem ait, Ego verò etiam natus sum civis.

29 Statim igitur abscesserunt ab eo qui erant in eum inquisiturit: sed & Tribunus quoque metuit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie verò volens certum rescire, nempe cujus *rei* accusaretur à Judæi, solvit eum è vinculis, & jussit primarios Sacerdotes venire, totumq; ipsorũ consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAPUT XXIII.

Paulus jussu Ananiæ percutitur, consolatur à Deo, & è conjuratorum manu Cæsaream mittitur.

INtentis autem in consessum oculis Paulus, ait, Viri fratres, ego omni conscientiâ bonâ servivi Deo ad hunc usq; diem.

2 Ananias autem Pontifex maximus imperavit iis qui ipsi adstabant, ut os ejus caderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est, ut percutiat te Deus, paries dealbate, & tu sedes judicans me secundùm Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?

4 Tum qui adstabant, dixerunt, Pontifici illi Dei maximo conviciaris?

5 Dixit autem Paulus, Nesciebam, fratres, Pontificem esse maximum: scriptũ est enim, Principi populi tui non maledices.

6 Quum verò nôsset Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram verò Pharisæorum, clamavit in consessu, Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi: de spe & resurrectione mortuorum ego in judicium vocor.

7 Quum autem hoc esset loquutus, orta est seditio inter Pharisæos ac Saldaccos: & fissa est multitudo.

8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neq; spiritum: Pharisæi autem utrumque profiteantur.

9 Ortus est igitur clamor magnus: & quum surrexissent Scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant, dicentes, Nihil mali invenimus in homine isto: quòd si spiritus loquutus est ei, seu Angelus, ne repugnemus Deo.

10 Magnâ autem ortâ seditione veritus Tribunus ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum, ducere in castra.

11 Sequente verò nocte superveniens ei Dominus, dixit, Confide Paule: ut enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.

12 Orto autem die, quidam ex Judæis factâ coitione devoverunt sese, dicentes, Neque esuros se, neque bibituros, usquequo interemissent Paulum.

13 Erant verò plures quàm quadraginta *viri* qui hanc conjurationem fecerant.

14 Qui adierunt primarios Sacerdotes & Seniores, & dixerunt, Devotione devovimus nosipsos, nihil gustaturos usquequò interemerimus Paulum.

15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex consessûs voluntate ut eum eras ad vos deducat, veluti exquisitius percognituros de iis quæ ad eum *spectant*: nos verò, priusquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.

16 Quum autem filius sororis Pauli audisset insidias, venit, & ingressus in castra annunciavit *eas* Paulo.

17 Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait, Adolescentem hunc adduc ad Tribunum: habet enim quod annunciet ei.

18 Ille igitur assumptum eum duxit ad Tribunum, & dixit, Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit ut hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habeat quod tibi loquatur.

19 Tribunus verò, prehensâ ejus manu, quum secessisset seorsum, percontatus est, Quid est quod habes mihi annunciandum?

20 *Ille* autem dixit, Judæi constituerunt te rogare ut eras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitius percontaturi sint de eo.

21 Tu verò ne ipsis assentito: Insidiantur enim ei ex istis viri plures quadraginta, qui seipsos devoverunt, neq; esuros, neque bibituros usquequò interemerint eum:

eum: & nunc parati sunt, exspectantes quid à te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, quum ei mandâsset *ne* nulli essatiret quod hæc ipsi indicâsset.

23 Et advocatis duobus quibusdam ex Centarionibus, dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque, & equites septuaginta, & stipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præfidem:

25 Scripta epistola quæ hanc summam continet.

26 Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Judæis, quum jam futurum esset ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.

28 Et volens rescire crimen, cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum consessum.

29 Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorum, nullius verò criminis reum quod sit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi insidiis adversus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi *eum* ad *te*, & mandavi quoque accusatoribus ut quæ habent adversus eum dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32 Postero autem die, reversi sunt in castra, relictis equitibus qui cum eo proficiscerentur.

33 Qui quum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam Præsidi, stiterunt coram eo etiam Paulum.

34 Quum legisset autem *literas* Præses, & interrogâsset ex qua provincia esset, ac cognovisset esse ex Cilicia,

35 Audiam te, inquit, quum accusatores quoque tui adfuerint. Jussitque in prætorio Herodis ipsum custoditi.

CAPUT XXIV.

Paulus agit causam suam, & concionatur coram Felice.

QUinque autem post diebus descendit Pontifex maximus Ananias cum Senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus dicens,

3 Multâ *nos* pace potiri per te, & ea quæ rectè ac feliciter in hac gente providentiâ tuâ gesta sunt, prorsus & ubique agnoscimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne verò te diutius interpellem, precor te ut audias nos paucis pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum hunc *esse* pestem, & qui moveat seditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehensum voluimus secundùm Legem nostram judicium ferre.

7 Sed interveniens Tribunus Lysias cum magna vi abduxit eum è manibus nostris:

8 Jussis ipsius accusatoribus ad te venire: ex quo poteris ipse, inquisitione habitâ, de omnibus istis cognoscere de quibus nos eum accusamus:

9 Consensérunt autem etiam Judæi, aientes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, quum innuisset ei præses ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præfuisse scio, eo alacriore animo quæ ad me attinent pro mei defensione dicam.

11 Quum tu possis certiori fieri non plures *exactos* esse dies quàm duodecim, ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neq; verò me in templo invenerunt cum aliquo differentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in synagogis, neque in urbe:

13 Neque probare possunt ea de quibus nunc me accusant.

14 Hoc verò tibi fateor, me secundùm viam illam, quam hæresin dicunt, ita colere patrium Deum, ut qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt

15 *Et* spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi exspectant, resurrectionem mortuorum, tam justorum, tum injustorum.

16 Interea verò ipse *me* exerceo, ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neq; cum tumultu, quidam ex Asia Judæi.

19 Quos oportuit apud te adesse, & accusare si quid haberent adversum me.

20 Aut hi ipsi dicant si quod comperierunt in me in justè factum, quum ego starem in consessu.

21 Nisi de hac una voce quâ clamavi quum inter eos starem, De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix amplius eos. Postquam exquisitius pernovero quæ ad viam istam pertinent, inquiens, cum Tribunus Lysias descenderit, pernoscam vestrum negotium.

23 Edicens etiam Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & nequis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem post diebus quum advenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum: & audivit eum de fide quæ est in Christum.

25 Disserente autem ipso de justitiâ & continentiâ,

continentia, & judicio futuro, expavefactus Felix respondit, Ut nunc se res habent, abi: opportunitatem autem post mactus accersam te.

26 Simul & illud sperans, fore ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret: quamobrem etiam crebrius eum accersens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo accepit successorem Felix Porcium Festum: & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Paulus agit causam suam coram Festo.

FEstus ergo ingressus provinciam, triduo post ascendit Cæsarea Hierosolymam.

2 Comparaverunt autem coram eo Pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati sunt,

3 Petentes gratiam adversus eum, ut accerseret eum Hierosolymam: factis insidiis ut *eum* in via interimerent.

4 Festus autem respondit ut asservaretur Paulus Cæsaræ, se verò cito *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, *ipsum* poterunt, una descendant, & siquid est in hoc viro improbum, accusent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures quàm decem, quum descendisset Cæsaream, postero die sedit in tribunali, jussitque Paulum adduci.

7 Qui quum adfuissent circumsteterunt *eum* qui Hierosolymis descenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes adversus Paulum, quas nequibant demonstrare:

8 Quum ipse pro sui defensione diceret, Neque in Legem Judæorum, neqs in Templum, neqs in Cæsarem quicquam peccavi:

9 Sed Festus volens gratiam inire à Judæis, respondens Paulo dixit, Vis Hierosolymam ascendere, & illic de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuriâ affeci, sicut & tu pulchrè agnoscis.

11 Nam si injuriâ quemquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuso mori: sin verò nihil est *ex iis* de quibus isti me accusant, nullus me potest eis donare: Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio colloquutus, respondit, Cæsarem appellâstis? ad Cæsarem proficiscêris.

13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa rex & Bernice venerunt Cæsaream, salutaturi Festum.

14 Et quum dies complures illic essent commorati, Festus regi exposuit quæ ad Paulum *pertinebant*, dicens, Vir quidam est relictus à Felice in vinculis,

15 De quo quum essem Hierosolymis, compariverunt principes Sacerdotum & seniores Judæorum, petentes damnationem adversus eum.

16 Quibus respondi, non esse Romanis morem quempiam ad exitium concedere, priusquam is qui accusatur in conspectu habeat accusatores, & locum defensionis accipiat super criminatione.

17 Quum ergo huc convenissent absque ulla dilatione, consequente die sedens in tribunali, jussi adduci hominem.

18 Cujus accusatores quum adstarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego suspicabar.

19 Sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Jesu defuncto, quem aiebat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego super ejusmodi inquisitione, dixi num vellet proficisci Hierosolymâ, & illic judicari super istis.

21 Quum verò Paulus appellâsset ut asservaretur Augusti cognitioni, jussi eum asservari quousque mitterem eum ad Cæsarem.

22 Agrippa verò dixit Festo, Velim & ipse hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.

23 Postero igitur die quum venisset Agrippa & Bernice cum multa ostentatione, & introisset in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Festo adductus est Paulus.

24 Tum Festus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui simul adestis nobiscum, videtis istum de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hierosolymis & hîc, vociferando non oportere ipsum vivere amplius.

25 Ego verò quum comperissem eum nihil dignum morte feciss: & is ipse appellâsset Augustum, decrevi cum mittere.

26 De quo quid certi scribam domino, non habeo: quapropter eum ad vos produxi, & maximè ad te, rex Agrippa, ut habitâ quæstione, habeam quod scribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, quum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* significare.

CAPUT XXVI.

Paulus differit pathetice coram Agrippa, & innocens judicatur.

AGrippa verò Paulo dixit, Permittitur tibi pro teipso dicere. Tunc Paulus extentâ manu, hoc defensione usus est.

2 Super omnibus de quibus postulor à Judæis, rex Agrippa, beatum me disco quòd sim hodie defensione apud te usurus:

3 Maximè quòd te gnarum esse sciam omnium qui apud Judæos sunt rituum & quæstionum. Ideo rogo te ut me patiente animo audias.

4 Vitam itaque meam ab am à juventute, quæque à principio fuit in gente mea Hierosolymis, sciunt omnes Judæi:

5 Ut qui antea noverint, me jam inde à majoribus (si velint testari) secundùm exquisitissimam illam hæresim nostri religiosi cultus vixisse Phatisæum.

6 Nunc

6 Nunc verò ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus:

7 Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ, *Deum* nocte & die assiduè colentes sperant se deventuras, de qua ipse postulor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos quod Deus mortuos suscitet?

9 Equidem statueram apud me adversus nomen illius Jesu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.

10 Quod etiam feci Hierosolymis: & multos sanctorum *ego* carceribus inclusi, à principibus Sacerdotum potestate acceptâ, & quum *ab eis* interimerentur, tuli suffragium.

11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coegi ad blasphemandum: & supra modum furens adversus eos, persequutus sum *ipsos* etiam in exteras usq; civitates.

12 Inter quæ etiam proficiscens Damascum cum auctoritate & procuratione à principibus Sacerdotum,

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitùs lucem, quæ splendorem solis superans, circumfudit me suo fulgore & eos qui mecum iter faciebant.

14 Quum autem omnes nos decidissemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraicâ linguâ, Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es Domine? At ille dixit, Ego sum Jesus ille quem tu persequeris.

16 Sed exsurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi ut designarem te ministrum ac testem tum eorum quæ vidisti, tum eorum, *in* quibus apparebo tibi:

17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & *à* potestate Satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni.

20 Sed iis qui sunt Damasci primùm, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & gentibus annunciavi ut resipiscerent & converterent se ad Deum, operâ facientes convenientia resipiscentiæ.

21 Horum causâ Judæi me in templo comprehensum tentarunt manibus *suis* interficere.

22 Sed auxilium, quod *est* à Deo, nactus, perstiti in hunc usque diem, testificans *vita* tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moses futura prædixerunt:

23 *Nempe* Christum fore passurum, ac primum ex resurrectione mortuorum, lucem annunciaturum huic populo & gentibus.

24 Hæc autè ipso pro sui defensione excipiente, Festus magnâ voce ait, Insanis Paule, multæ literæ te ad insaniam alligunt.

25 Tum ille, Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista rex, apud quem etiam liberè loquor: nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo: neque enim id in angulo gestum est.

27 Credis rex Agrippa Prophetis? Scio te credere.

28 Agrippa verò dixit Paulo, Propemodum persuades mihi ut sim Christianus.

29 Paulus autem dixit, Optarim à Deo, ut & propemodum & ad omnia non tantum me, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, facti essent tales qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30 Et quum hæc dixisset, surrexit rex ac Præses, & Bernice, & qui consederant cum eis.

31 Et quum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes, Certè nihil mortis aut vinculis dignum facit homo iste.

32 Agrippa verò Festo dixit, Dimitti poterat homo iste, nisi appellâsset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Pauli navigatio, naufragium, & incolumitas.

UT autem decretum fuit ut nos navigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum tum quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Augustæ.

2 Conscendentes igitur navigio Adramyteno, navigaturi secundùm Asiæ regiones, provecti sumus, & nobiscum erat Aristarchus Macedo Thessalonicensis.

3 Alterâ autem die devecti sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4 Illinc verò profecti subleginus Cyprum, quod venti essent adversi.

5 Et pelagus quod est secundùm Ciliciam & Pamphyliam emensi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ.

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Quumque multis diebus tardè navigaremus, vixque pervenissemus secundùm Gnidum, non permittente nobis vento, subleginus Cretam secundùm Salmonem.

8 Et illam vix prætergredientes, pervenimus in locum quendam qui vocatur Pulchri portus, cui propinqua erat civitas Lasæa.

9 Multo autem tempore præcto, & quum jam esset periculosa navigatio, quia jam etiam jejunium præteriisset, admonebat *eos* Paulus,

10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multaque damno navis, non solùm oneris & navis, sed etiam animarum nostrarum, futurum navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius assentiebatur, quàm iis

quæ

quæ à Paulo dicebantur.

12 Et quum appositus portus non esset ad hybernandum, plerique cœperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quo modo possent Phœnicâ devenire & illinc hybernare: qui portus est Cretæ, spectans ad Africum & Chorum.

13 Quum autem aspirâsset Notus, visi quod sibi proposuerant obtinuisse, quum solvissent, propius præterlegerunt Cretam.

14 Verùm haud multò post impegit in eam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.

15 Quumque abreptum esset navigium, nec posset obniti vento, dato *ventis navigio*, ferebamur.

16 Et quum infra parvâ quamdam insulâ quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scapha compotes fieri.

17 Quâ subductâ, adjumentis utebantur, laxincta navi; metuentes ne in Syrtin excidere t, demissis velis ita ferebantur.

18 Quum autē vehementi tempestate jactaremur, sequente *die* jacturam fecerunt:

19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta navis abjecimus.

20 Quum autem neque sol neque sidera apparerent ad complures die, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21 Et quum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit, Oportebat quidem, ō viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo sitis: amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantùm navis.

23 Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio,

24 Dicens, Ne metue, Paule, oportet te Cæsari sisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Propterea bono animo estote viri: credo enim Deo, ita fore quemadmodum loquutus est mihi.

26 In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterùm quum quartadecima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem.

28 Et demissâ bolide invenerunt passus viginti: & paululum inde progressi, rursum demissâ bolide invenerunt passus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem orsus.

30 Quum verò nautæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extenturi,

31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi isti in navi maneriut, vos servari non potestis.

32 Tunc abscideruut milites funes scaphæ, & siverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic est decimus quartus, ex quo exspectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* sumpto.

34 Ideo vos horter ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram spectat: nullius enim vestrûm capillus ex capite cadet.

35 Et quum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & quum fregisset, cepit edere.

36 Omnes verò cum jam animum recepissent, sumpserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universæ capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Cæterùm satiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Quum autem dies ortus esset, terram illam non agnoscebant: sinum vero quendam animadverterunt habentem litus, in quem decreverant, si possent, extrudere navim.

40 Anchoris igitur undiq; præcisis permiserunt *eam* mari, simul laxatis vinculis gubernaculorum: & sublato artemone ad venti flatum, tendebant ad litus.

41 Sed quum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis verò solvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem consilium erat ut vinctos interimerent, ne quis quum enatâsset, effugeret.

43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque ut qui possent natare, abjicerent *se* primos, & in terram evaderent:

44 Reliqui verò partim in tabulis, partim quibusdam navis *fragmentis*: & ita factum est ut omnes salvi evaderent in terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

ET quum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari verò præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensâ enim pyrâ acceperunt nos omnes, propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Quum autem convertisset Paulus non nihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens arripuit ejus manum.

4 Ut verò barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant: Omnino homicida est homo iste, cui quem postquam salvus evasit è mari ultio non sivit vivere.

5 At ille excussa bestiâ in ignem, nihil mali passus est.

6 Illi verò exspectabant dum inflammesceret, aut concideret repente mortuus: sed quum multum *tempus* exspectâssent, & viderent

viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.

7 Cætenim circa locum illum erant prædia primario insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo peramicè hospitio excepit.

8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteriâ detentus, decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus, sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.

10 Qui etiam multis honoribus nos honorarunt, & quum proveheremur imposuerunt quæ usui *nobis* erant.

11 Tribus itaq; post mensibus provecti sumus navi Alexandrinæ, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.

12 Et devecti Syracusas, *illic* mansimus triduum.

13 Unde circumlegentes devenimus Rhegium: & altero post die quum superveniset Auster, secundo die venimus Puteolos.

14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus ut permaneremus apud eos diebus septem: & ita contendimus Romam.

15 Unde quum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum & tres tabernas: quos quum vidisset Paulus, gratias actis Deo, sumpsit fiduciam.

16 Quum verò venissemus Romæ, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: sed permissum est Paulo ut habiteret secum, cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, quum nihil fecerim adversus populum aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum.

18 Qui quæstione de me habitâ, volebant me dimittere, quòd nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non *tamen* quasi habeam de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi, quos viderem & alloquerer: nam propter spem Israelis circumdatus sum hac catena.

21 Illi verò dixerunt ei, Nos neq; literas accepimus de te ex Judæa: neq; advenies quisquam fratrum annunciavit aut loquutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias: nam de ista hæresi notum est nobis ubique *ei* contradici.

23 Quum igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum testificatione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo essent, ex Lege Mosis & Prophetis, à manè usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur, quidam verò non credebant.

25 Quum autem inter se discordes essent, digressi sunt postquam Paulus hoc verbum dixisset, Bene sanè Spiritus sanctus loquutus est per Esaiam prophetam patribus nostris,

26 Dicens, Vade ad populum istum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant sese, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Quum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto: & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur.

31 Prædicans regnum Dei, ac docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

Pauli Apostoli Epistola ad ROMANOS.

CAPUT I.

Apostolatus sui munus professus, causam describit oppressæ & inhibitæ veritatis.

1 PAulus servus Jesu Christi, ex *Dei* vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Evangelium Dei.

2 (Quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis)

3 De Filio suo, (facto ex semine David, secundùm carnem:

4 Declarato Filio Dei potenter (secundùm Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) *nempe* Jesu Christo Domino nostro.

5 (Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei, inter omnes Gentes, pro ipsius nomine:

6 Inter quas estis etiam vos, vocati à Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis: Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quòd fides vestra annunciatur in totum mundo.

9 Testis enim mihi est Deus, quem colo spiritu meo in Evangelio Filii ejus, ut perpetuò mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus meis rogans ut si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar

impertiat vobis donum spirituale, ut vos stabiliamini.

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis & barbaris, tum sapientibus tum insipientibus debitor sum.

15 Itaque quicquid in me situm est, promptum est ad vobis quoque qui Romæ estis evangelizandum.

16 Non enim me pudet Evangelii Christi, potentia siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primùm, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est, Justus autem ex fide vivet.

18 Patet enim ira Dei è cœlo adversus omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem injustè detineant:

19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis: Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia, jam inde à condito mundo ex iis quæ fecit mente perpensâ pervidentur, æterna *videlicet* ejus tum potentia tum divinitas: ad hoc ut sint inexcusabiles.

21 Propterea quòd quum Deum norint, *tamen* ut Deum non glorificaverunt, neq; gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est cor eorum intelligentiâ carens.

22 Quum se dicitent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutarunt enim gloriam incorruptibilis Dei in effornatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrè etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorū ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua inter se.

25 Ut qui Dei veritatem transmutarint in falsitatem, & colnerint res conditas, ac servierint *eis*, præterito Conditore, qui est benedictus in secula, Amen.

26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectibus: nam & fœminæ illorum transmutarunt naturalem usum in eum qui est præter naturam.

27 Similiterq; etiam masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt sua libidine alius in alium, masculi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes.

28 Et sicut non visum est eis Deum in notitia retinere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt:

29 Oppleti omni injustitiâ, malitiâ, fornicatione, improbitate, avaritiâ: pleni invidiâ, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30 Susurrones, obloquutores, Dei osores, injuriosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus non obedientes.

31 Desipientes, fœdifragi, charitatis experres, implacabiles, immisericordes.

32 Qui Dei jure agnito (*cumpe* eos qui talia faciunt dignos esse morte) *tamen* non solùm ea faciunt, sed etiam facientibus consentiunt ultro.

CAPUT II.

Judæos & gentes ex æquo sub condemnationem peccati concludit.

QUapropter inexcusabilis es, ô homo, quisquis *alium* damnas: nam hoc ipso quod damnas alterum, teipsum condemnas: eadem enim facis *tu* qui *alium* damnas.

2 Scimus verò judicium Dei esse secundum veritatem adversus eos, qui talia faciunt.

3 Cogitas autem hoc, ô homo, qui damnas eos qui talia faciunt, & facis ea, fore ut effugias judicium Dei?

4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad resipiscentiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua & corde quod resipiscere nescit, ipse tibi thesaurū recondis iram in diem iræ & revelationis justi judicii Dei:

6 Qui reddet unicuique secundùm opera ipsius;

7 Iis quidem qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam, & honorem, & incorruptibilitatem, vitam æternam:

8 Rixosis verò & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescentia & ira.

9 Afflictio *inquā erit* & angustia in omnem animam hominis perpetrantis malum, tum Judæi in primis, tum etiam Græci:

10 Gloria verò & honor, & pax *erit* cuivis rectè facienti bonum, tum Judæo in primis, tum & Græco:

11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.

12 Quicumque enim sine Lege peccaverunt, sine Lege quoque petibunt: & quicumque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.

13 (Non enim qui audiunt Legem, justi sunt apud Deum, sed qui Legem præstant, justificabuntur.

14 Nam quum Gentes quæ Legem non habent, natura quæ Legis sunt faciant, isti Legem non habentes, sibiipsis sunt Lex:

15 Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis, una testimonium reddente ipsorum conscientia & cogitationibus sese mutuò accusantibus, aut etiam defendentibus.)

16 In die quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, ex Evan-

gelio meo, per Jesum Christum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in Lege, & gloriaris in Deo.

18 Et nosti *ejus* voluntatem, & explotas quæ discrepant, institutus ex Legis auditu.

19 Confidisque te viæ ducem esse cæcis, lucem eorum qui *sunt* in tenebris,

20 Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quòd habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege.

21 Qui igitur doces alium, teipsum non doces? qui prædicas non furandū, furaris?

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui abominatis idola, sacrilegium admittis?

23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum afficis contumelia?

24 Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.

25 Nam circumcisio quidem prodest si Legem exsequaris: quòd si transgressor Legis fueris, circumcisio tua facta est præputium.

26 Itaque si præputium jus Legis observaverit, nonne præputium illius pro circumcisione reputabitur?

27 Et quod est ex natura præputii, Legem præstans, damnabit te qui per literam & circumcisionem transgressor es Legis?

28 Non enim qui *est* in propatulo *Judæus*, Judæus est: nec ea quæ *est* in propatulo *circumcisio*, *id est*, in carne, circumcisio *est*:

29 Sed qui in occulto Judæus *est*, & circumcisio cordis, *id est*, in spiritu, non literâ: cujus *Judæi* laus non *est* ex hominibus, sed ex Deo.

CAPUT III.

Prærogativam Judæorum concedens, probat tamen eos inde non justificari; sed tantùm ex fide, quemadmodum & gentes.

QUæ est igitur præstantia Judæi? aut quæ utilitas circumcisionis?

2 Multa per omnem modum. Primarium enim *illud est*, quòd eis credita sunt eloquia Dei.

3 Quid tum enim, si infidi fuerunt quidam? num ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?

4 Absit: imò esto Deus verax, omnis autem homo mendax: sicut scriptum est, Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas quando tu judicas.

5 Quòd si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus? num injustus Deus qui inferat pœnam? (humano more loquor)

6 Absit: alioquin quomodo judex erit Deus mundi?

7 Etenim si veritas Dei per meum mendacium exundavit in gloriam ipsius, cur ampliùs ego ut peccator condemnor?

8 Ac non (sicut de nobis malè loquuntur, & sicut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala ut veniant bona? quorum damnatio justa est.

9 Quid igitur? præcellimus? Nullo modo: nam ante criminati sumus & Judæos & Græcos omnes esse sub peccato.

10 Sicut scriptum est, Non est justus ne unus quidem.

11 Non est qui intelligat, non est qui exquirat Deum.

12 Omnes deflexerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat quod bonum est, non est usque ad unum.

13 Sepulcrum apertum, guttur eorum linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum.

14 Quorum os diris & amaritudine plenum est.

15 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

16 Contritio & miseria in viis eorum.

17 Et viam pacis non cognoverunt.

18 Non est timor Dei coram oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcumque Lex dicit, iis qui in Lege sunt dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.

20 Propterea ex operibus Legis nulla caro justificabitur in conspectu ejus; per Legem enim *est* cognitio peccati.

21 Nunc verò absque Lege justitia Dei manifesta facta est: comprobata testimonio Legis ac Prophetarum.

22 Justitia, inquam, Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt: non enim est distinctio.

23 Omnes enim peccaverunt, ac destituuntur gloria Dei.

24 Ut qui justificentur gratis, *id est*, gratiâ, per redemptionem factam in Jesu Christo.

25 Quem præstituit Deus *ut esset* placamentum per fidem in sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ, propter dissimulationem peccatorum quæ antecesserunt, Deo *ita* tolerante:

26 Ad demonstrationem justitiæ suæ præsenti tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu.

27 Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? operum? non: sed per legem fidei.

28 Colligimus igitur, fide justificari hominem absque operibus Legis.

29 An Judæorum Deus solum? nonne & Gentium? certè & Gentium.

30 Siquidem Deus unus *est* qui justificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Absit: imò Legem stabilimus.

CAPUT IV.

Justificatio per fidem exemplis & dicto Scripturæ confirmatur.

QUid igitur dicemus Abrahamum patrem illum nostrum nactum esse secundùm carnem?

2 Nam si Abrahamus ex operibus justificatus

ficatus fuit, habet quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

4 Atqui ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed *est* ex debito:

5 Ei verò qui non operatur, sed credit in eum qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.

6 Sicut etiam David declarat beatum eum hominem cui Deus imputat justitiam absque operibus: dicens,

7 Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata.

8 Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.

9 Ista igitur beatitatis declaratio, *in* circumcisionem *solùm* an & *in* præputium *cadit*? Dicimus enim imputatam fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.

10 Quomodo ergo imputata est? quum esset in circumcisione, an *quum esset* in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.

11 Et signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater omnium credentium in præputio, imputata etiam ipsis justitia:

12 Et pater circumcisionis, *iis videlicet* qui non solùm sunt ex circumcisione, sed qui etiã incedunt per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in præputio.

13 Non enim per legem promissio *cessit* Abrahamo, aut semini ejus, ut hæres esset mundi, sed per justitiam fidei.

14 Etenim si ii qui ex lege *sunt*, hæredes sunt, vana facta est fides, & inanis redditus est illa promissio.

15 Nam lex iram efficit: ubi enim non est lex, ibi nec transgressio *est*.

16 Propterea ex fide *est hereditas*, ut *sit* per gratiam, ut firma sit promissio toti semini: *id est*, non solùm ei quod *est* ex lege, verùm etiam ei quod *est* ex fide Abrahami, qui est pater omnium nostrûm,

17 (Sicut scriptum est, Patrem multarum gentium constitui te) coram eo cui credidit, Deo *videlicet*, vivificante mortuos, & vocante quæ non sunt tamquã sint.

18 Qui *Abrahamus* contra spem sub spe credidit, fore ut ipse fieret pater multarum gentium, secundùm id quod *ei* dictum fuerat, Ita erit semen tuum.

19 Ac minimè infirmus fide non consideravit suum ipsius corpus jam emortuum, quum centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Sarræ.

20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributa gloria Deo:

21 Ac plenè persuasus habens, *eum* quod promiserat, posse etiam efficere.

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad justitiam.

23 Non scriptum est autem propter eum solùm, quòd *hoc* imputatum fuerat ei:

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum est ut imputetur, *iis nimirum* qui credunt in eum qui suscitavit Jesum Dominum nostrum à mortuis,

25 Traditum *morti* propter offensas nostras, & suscitatum ad nostri justificationẽ.

CAPUT V.

Fructus justificationis: & collatio Adami primi & secundi.

1 Justificati igitur ex fide, pacem habemus erga Deum apud Dominum nostrum Jesum Christum:

2 Per quem etiam fide adducti fuimus in hanc gratiam per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neque *id* solùm, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes quod afflictio tolerantiam efficiat:

4 Tolerantia verò experientiam, experientia autem spem:

5 Porro spes non pudefacit, eò quòd charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

6 Christus enim, cùm nullis adhuc viribus essemus, præstitato tempore pro impiis mortuus est.

7 Enimverò vix pro justo quisquam moriatur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eò quòd quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multò magis per eum ab ira illa.

10 Nam si cum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem Filii ejus, multò magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neq; id solùm, verumetiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pervasit in quo omnes peccarunt.

13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum verò *esse* non putatur non existente Lege.

14 Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mosen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudinẽ transgressionis Adami, qui est typus illius qui erat futurus.

15 At non ut offensa, ita etiam *est* quòd *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensâ multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16 Neq; ut *illud quod introiit* per unum qui peccavit, *ita est* beneficium: nam reatus quidem *est* ex una *offensa* ad condemnationem: quòd autem gratificatur *Deus*,

est ex multis *offensis* ad justificationem.

17 Etenim si per unam offensam mors regnavit per unam, multò magis *ii* qui exundantiam illam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18 Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ita per unam justificationem, *beneficium redundavit* in omnes homines, ad justificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam, justi constituentur multi.

20 Lex verò præterea introiit ut amplificaretur offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi* superabundavit gratia.

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per justitiam ad vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.

CAPUT VI.

Qualis redditur qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.

QUid igitur dicemus? permanebimus in peccato ut gratia auctior fiat?

2 Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis, nos quotquot baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?

4 Consepulti sumus igitur ei per Baptismum in mortem: ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos novâ vitâ ambulemus.

5 Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo* coalescemus:

6 Illud scientes, veterem illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos amplius serviamus peccato.

7 Etenim qui mortuus est, liberatus est à peccato.

8 Quòd si commortui sumus Christo, credimus fore ut etiam ipsi convivamus.

9 Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis, non amplius mori: mortem *ipsam* ei non amplius dominari.

10 Nam quòd mortuus est, peccato mortuus est semel: quòd autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos esse peccato, tum verò vivere Deo per Christum Jesum Dominum nostrum.

12 Ne regeato igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis.

13 Neque sistite membra vestra arma in justitiæ peccato: sed sistite vos Deo, ut ex mortuis vivos, & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur, non enim estis sub Lege, sed sub Gratia.

15 Quid igitur? peccabimus, quòd non simus sub Lege, sed sub Gratia? Absit.

16 An nescitis quòd cui sistitis vos servos ad obediendum, ejus servi estis cui auscultatis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratia autem *habetur* Deo, quòd fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formæ doctrinæ in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Hominum more loquor, propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut sististis membra vestra serva impuritati & iniquitati, ad *patrandam* iniquitatem: ita nunc sistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20 Quum enim servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis tunc *ex iis* de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors *est*.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem autem, vitam æternam.

23 Nam stipendia peccati, mors: donum autem Dei *est* vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT VII.

Exemplo monstratur quomodo à Lege liberemur. Ejus erga nos usus, & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.

AN ignoratis fratres, (peritos enim Legis alloquor) Legem *tantisper* dominari homini quoad *ipse* vixerit?

2 Nam viro subjecta mulier, viventi viro devincta est per Legem: quòd si mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri.

3 Proinde vivente viro mœcha vocabitur, si fiat alterius viri: sin autem mortuus fuerit vir ejus, libera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius viri.

4 Itaque fratres mei, vos quoque mortificati estis legi in corpore Christi: ut essetis alterius, ejus *videlicet* qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Quum enim essemus in carne, affectus peccatorum per legem *existentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.

6 Nunc autem liberati sumus à Lege, mortuo *eo* in quo detinebamur, ut serviamus in novitate spiritûs, ac non *in* vetustate literæ.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit. Imò peccatum non cognovi nisi per Legem, nam ipsam quoque cupiditatem non nossem *esse peccatum* nisi Lex dixisset, Non concupisces.

8 Sed peccatū occasione per illud præceptū sumptâ effecit in me totā cupiditatē.

9 Nam

9 Nam absque Lege peccatum *quidem erat* mortuum: ego verò vivus eram absque Lege quondam; præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego verò mortuus sum.

10 Et inventum est illud præceptū quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum occasione per illud præceptum sumptâ seduxit me, & per illud occidit.

12 Itaque Lex ipsa quidem sancta: & præceptum illud sanctum, ac justum, & bonum.

13 Ergo quod bonum *est*, mihi factum est mors? Absit: imò peccatum *mihi factum est mors*, ut manifestum fiat quòd peccatum mihi per id quod bonum est efficiat mortem: *id est*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim Legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus ut subjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnosco: non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.

16 Quòd si id facio quod nolo, consentio Legi quòd bona *sit*.

17 Nunc itaq; non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

18 Novi enim non habitare in me (id est, in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor.

19 Non enim facio bonum quod volo: sed malum quod nolo, hoc ago.

20 Quòd si id facio ego quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impositam esse*, quòd mihi malum adjaceat.

22 Delector enim Lege Dei quòd ad interiorem hominem:

23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.

24 Ærumnosus ego homo: quis me etipiet ex isto corpore mortis?

25 Gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem servio Legi Dei, carne verò legi peccati.

CAPUT VIII.

Immunitas, spes & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati, secundùm legem mentis & spiritum vivunt.

NUlla igitur nunc *est* condemnatio iis qui *sunt* in Christo Jesu, *qui* non secundum carnem ambulant, sed secundum Spiritum.

2 Nam Lex Spiritus vitæ *qui est* in Christo Jesu, liberavit me à lege peccati & mortis.

3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, quum viribus esset destituta in carne, Deus suo ipsius Filio misso in forma consimili carni peccato obnoxiæ, idq; pro peccato, condemnavit peccatum in carne:

4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum.

5 Nam qui secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui verò *sunt* secundùm Spiritum, quæ Spiritûs sunt.

6 Nam quod sapit caro, mors est: quod autem sapit Spiritus, vita & pax:

7 Quoniam quod sapit caro, inimicitia *est* adversus Deum. Legi enim Dei non subjicitur: nam ne potest quidem.

8 Ergo qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu: siquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quòd siquis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.

10 Porro si Christus in vobis *est*, corpus quidē mortuum *est* propter peccatum: Spiritus autem vita *est* propter justitiam.

11 Sed si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis habitat in vobis: is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis.

12 Nempe igitur, fratres, debitores sumus non carni, ut secundùm carnem vivamus, *sed Spiritui*.

13 Nam si secundùm carnem vixeritis, futurum est ut moriamini: sed si Spiritu actiones corporis mortificetis, viveti.

14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 Non enim accepistis Spiritum servitutis rursum ad metum, sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id est*, Pater.

16 Et ipse Spiritus testatur unà cum Spiritu nostro, nos esse filios Dei.

17 Quòd si filii, etiam hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si modo cum *eo* patimur, ut & cum *eo* glorificemur:

18 Reor enim minimè pares *esse* præsentis temporis perpessiones, gloriæ in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus *quasi* exserto capite observans exspectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus hic conditus subjectus est, non suâ sponte, sed propter eum qui subjecit *eum ipsi vanitati*:

21 Sub spe quòd & ipse conditus mundus liberabitur ex servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum mundum conditum unà suspirare, & unà parturire ad hoc usque tempus.

23 Neq; verò *id* solùm, sed & ipsi qui primitias Spiritûs habemus, nosipsi, inquā, apud nosipsos suspiramus, adoptionem exspectantes, *id est*, redemptionē corporis nostri.

24 Nam spe servati sumus. Spes autem si cernatur, non est spes, quod enim quis cernit, cur speret?

25 Si verò quod non cernimus speramus, *nempe* per tolerantiam exspectamus.

26 Itidem autem & Spiritus suâ sublevat infirmitates nostras: quid enim oremus ut oportet, non novimus: sed ipse Spiritus intercedit pro nobis suspiriis inenarrabilibus.

27 Qui verò scrutatur corda, novit quid sapiat Spiritus: quia secundùm Deum intercedit pro sanctis.

28 Novimus autem, iis qui diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum: iis *videlicet* qui ex præstituto *ipsius* vocati sunt.

29 Nam quos præscivit, etiam prædestinavit conformandos imagini Filii sui: ut is sit primogenitus inter multos fratres,

30 Quos verò prædestinavit, eos etiam vocavit: & quos vocavit, eos etiam justificavit: quos autem justificavit, eos etiam glorificavit.

31 Quid igitur dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Is quidem qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quo modo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur?

33 Quis intentabit crimina adversus electos Dei? Deus *is est* qui justificat.

34 Quis est qui condemnet? Christus *is est* qui mortuus est, imò verò qui etiam suscitatus est, qui etiam est ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos separabit à charitate Christi? *num* afflictio, num angustia, num persequutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36 (Sicut scriptum est, Tui causâ occidimur totum diem: reputati sumus velut oves destinatæ mactationi.)

37 Imò in his omnibus amplius quàm victores sumus per eum qui dilexit nos.

38 Nam mihi persuasum est neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura,

39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur, & promissionis fundamentum unde petendum, docetur.

VEritatem dico per Christum, non mentior, attestante mihi simul conscientiâ meâ per Spiritum sanctum:

2 Magnum mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.

3 Optarim enim ego ipse anathema esse *separatum* à Christo pro fratribus meis, cognatis *meis* secundùm carnem:

4 Qui sunt Israëlitæ: quorum *est* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones.

5 Quorum *sunt* Patres, & ex quibus *est* Christus quòd ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in sæcula. Amen.

6 Fieri verò non potest ut exciderit sermo Dei: non enim omnes qui *sunt* ex *patre* Israele, *sunt* Israel:

7 Neque quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii: sed in Isaaco vocabitur tibi semen.

8 Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.

9 Promissionis enim sermo hic est, Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10 Neque *hic* solùm, sed & Rebecca, quum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaaco patre nostro, *hac experta est*.

11 Nondum enim natis *pueris*, quum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei quod *est* secundùm *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante, *firmum* maneret.

12 Dictum est ei, Major serviet minori.

13 Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esavum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? absit.

15 Nam Mosi dicit, Miserebor cujus misertus fuero: & commiserabor quem commiseratus fuero.

16 Nempe igitur *electio* non est ejus qui velit, neque ejus qui currat, sed ejus qui miseretur, *nempe* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque cujus vult miseretur, quem autem vult, indurat.

19 Dices ergo mihi, Quid adhuc succenset? nam ejus voluntati quis obstitit?

20 Imò verò, ô homo, tu quis es qui ex adverso respondeas Deo? num dicet figmentum fictori, Cur me tale fecisti?

21 Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadem massa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud verò ad dedecus?

22 *Quid* si verò volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, pertulit multa cum iræ cohibitione vasa iræ, compacta ad interitum:

23 Et ut notas faceret divitias gloriæ suæ erga vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam?

24 Quos etiam vocavit, *nimirum* non non solùm ex Judæis, verùm etiam ex Gentibus.

25 Ut etiam apud Oseen dicit, Vocabo populû qui meus non *erat*, populû meum: & eam quæ dilecta non *erat*, dilectam.

26 Et erit, in loco ubi dictum fuerit eis, Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.

27 Esaïas

27 Esaias autem clamat super Israel, *Etiam* si fuerit numerus filiorum Israelis ut arena maris, reliquiæ servabuntur.

28 Rem enim consiciet & concidet cum justitia: quoniam rem concisam peraget Dominus in terra.

29 Et sicut prius dixit Esaias, Nisi Dominus Sabbaoth reliquisset nobis semen, facti fuissemus ut Sodoma, & Gomorrhæ similes facti fuissemus.

30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehendisse justitiam, justitiam autem eam quæ *est* ex fide:

31 Israelem verò consectando Legem justitiæ, ad Legem justitiæ non pervenisse.

32 Quare? Quia non ex fide, sed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem ad quem impingitur.

33 Quemadmodum scriptum est, Ecce, statuo in Sion lapidem ad quem impingetur & petram offendiculi: & quisquis credit in eum, non pudefiet.

CAPUT X.

Justitia fidei cum justitia legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.

FRatres, propensa quidem est voluntas cordis mei & deprecatio ad Deum super Israel ad salutem.

2 Testor enim *de* ipsis, eos zelum Dei habere, sed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei justitiam, & proprium justitiam studentes constituere, justitiæ Dei non fuerunt subjecti.

4 Nam finis Legis *est* Christus, ad justitiam cuivis credenti.

5 Moses enim describit justitiam quæ est ex Lege, *his verbis*, Quòd qui præstiterit ea, vivet per illa.

6 At quæ ex fide est justitia, ita dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cœlum? hoc est Christum ex alto reducere.

7 Aut, Quis descendet in abyssum? hoc est Christum ex mortuis reducere.

8 Sed quid dicit? Prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo. Hoc est verbum illud fidei quod prædicamus.

9 *Nempe*, Si professus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo quòd Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis.

10 Nam corde creditur ad justitiam, sit autem ore professio ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura, Quisquis credit in eum, non pudefiet.

12 Non enim est distinctio vel Judæi vel Græci, nam idem *est* Dominus omnium, dives in quosvis à quibus invocatur.

13 Quisquis enim invocaverit nomen Domini, servabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum in quem non crediderint? quomodo autem credent *ei* de quo non audierint? quomodo autem audient, absque prædicante?

15 Quomodo autem prædicabunt nisi missi fuerint? sicut scriptum est, Quàm specioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!

16 Sed non omnes auscultarunt Evangelio. Esaias enim dicit, Domine, quis credidit sermoni nostro?

17 Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed (inquam *ego*) an non audierunt? Imò verò in omnem tertam exivit sonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed (inquam *ego*) num Israel non cognovit *Deum*? Primus Moses dicit, Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem quæ non est gens: per gentem intelligentiæ expertem, ad iram vos provocabo.

20 Esaias autem utitur audacia, dicitque, Inventus sum ab iis qui me non quærebant: manifestus factus sum iis qui de me non interrogabant.

21 Adversus Israelem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem & contradicentem.

CAPUT XI.

Judæorum rejectio quomodò intelligenda, & quem usum ergà nos habere debeat.

NUm igitur (inquam *ego*) abjecit Deus populum illum suum? Absit: nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahami, tribus Benjaminis.

2 Non abjecit Deus populum illum suum quem præcognovit. An nescitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adversus Israelem, dicens,

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & petunt animam meam.

4 Sed quid dicit ei divinum responsum? Feci ut remanserint mihi septem millia virorum qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ita* igitur & hoc tempore reservatio secundùm electionem gratuitam facta est.

6 Quòd si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia: alioquin opus jam non est opus.

7 Quid igitur? Quod requirit Israel, hoc non est adeptus: sed electi assequuti sunt, reliqui verò occalluerunt,

8 Sicut scriptum est, Dedit eis Deus Spiritum soporis: oculos ut non cernant, & aures ut non audiant usque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat mensa eorum in laqueum, & tendiculum, & offendiculum, & talionem ipsis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum semper incurva.

11 *Num* igitur (inquam *ego*) impegerunt ut caderent? Absit: sed per eorum offensam salus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quòd si eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia

Gentiũ quanto magis plenitudo ipsorũ?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus Gentium) ministerium meum illustro.

14 Ut *æmulari* si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quòd si primitiæ sanctæ, *sancta* etiã massa: & si radix sancta *est*, etiam rami.

17 Quòd si nonnulli rami defracti sunt, tu verò quum esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es,

18 Ne gloriare adversus ramos: quòd si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur, Defracti sunt rami ut ego insererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti sunt, tu verò per fidem stas: ne effertor animo, sed metue.

21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide* ne tibi quoque non parcat.

22 Vide igitur benignitatem ac præcisam severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præcisam severitatem: in te verò benignitatem, si permanseris in benignitate: alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.

24 Etenim si tu ex naturali exsectus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam: quanto magis ii qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?

25 Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos sapientes) obdurationem ex parte Israeli evenisse: tantisper dum plenitudo Gentium introierit.

26 Et ita totus Israel servabitur: sicut scriptum est, Veniet ex Sion ille liberator, & averset impietates à Jacob.

27 Et hoc *est* illis à me pactum, Quum abstulero peccata ipsorum.

28 Itaque quod ad Evangelium *attinet*, *sunt* inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.

29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.

30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consequuti per istorum contumaciam:

31 Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam & ipsi misericordiam consequantur.

32 Concluſit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.

33 O profundas divitias cum sapientiæ tum cognitionis Dei! quàm inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ imperscrutabiles!

34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?

35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

36 Nam ex eo, & per eum, & in ipsum *sunt* omnia: ipsi *sit* gloria in sæcula, Amen.

CAPUT XII.

Parænesis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per misericordiam Dei, ut sistatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum vestrum:

2 Et ne vos configurate sæculo isti, sed transformate vos per renovationem mentis vestræ, ad hoc ut probetis quæ sit voluntas Dei, bona illa, placens ac perfecta.

3 Enimverò per gratiam quæ mihi data est, edico cuivis versanti inter vos ne supra modum sapiat ultra quàm oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra verò omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singulatim autẽ alii aliorum membra.

6 Habentes autem diversa dona pro gratia quæ nobis data est, sive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive ministerium, *versemur* in ministrando: tum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione: qui distribuit, cum simplicitate: qui præest, cum diligentia: qui miseretur, cum hilaritate.

9 Charitas *esto* minimè simulata. *Essote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraternã charitate alii ad alios amandos propensi. Honore alii aliis præeuntes.

11 Studio minimè ignavi. Spiritu ferventes. Domino servientes.

12 Spe gaudentes. In afflictione subsistentes. In oratione perdurantes.

13 Usibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite iis qui vos insectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti. Non elate *de vobisipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmetipsos.

17 Nemini malum pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.

18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipsi vosmet ulciscentes, dilecti: sed date locum iræ: scriptum est enim, *Meum est* ulcisci: ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaque

20 Itaq; si esurit inimicus tuus, ciba eum: si sitit, da ei potū, hoc enim si feceris, carbones ignis congregabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAPUT XIII.

Magistratui obediendum, & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMnis anima potestatibus superemi-nentibus subjecta esto: non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit: qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem adferent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis: Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est fac, & laudem ab ipsa obtinebis.

4 Dei enim minister est tuo bono. Quòd si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.

5 Quapropter necesse est subjici, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.

7 Reddite igitur omnibus quod debetis, cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.

8 Nemini quicquam debete, nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9 Siquidē illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces: & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur: nempe, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10 Charitas proximum non afficit malo: itaque Charitas est completio Legis.

11 Idque perspectâ opportunitate, quod *videlicet* tempus jam *sit* nostri à somno expergefiendi. Nunc enim propius nos est salus, quam quùm credidimus.

12 Nox processit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu qui lucī convenit.

13 Ut interdiu, compositè ambulemus: non *in* comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciviis, non lite & invidiâ.

14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAPUT XIV.

Infirmos non offendendos, sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.

EUm verò qui fide est infirmus, assumite, non *tamen* ad altercationes disceptationum.

2 Alius quidem credit edi licere quævis: alius autem *fide* infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto: & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumpsit.

4 Tu quis es qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat aut cadit, stabilietur autem: potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius autē *peræquè* æstimat quemvis diem. Unusquisq; in animo suo plenè certus esto.

6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit: gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.

7 Nullus enim nostrūm sibiipsi vivit, & nullus sibiipsi moritur.

8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.

9 Ad hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu verò cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.

11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, Certè mihi *sese* flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoscet Deum.

12 Nempe ergo unusquisque nostrūm de seipso rationem reddet Deo.

13 Ne amplius igitur alii alios judicemus: sed hæc potius adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi, & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse impurum per se, sed ei qui reputat aliquid esse impurum, *id* ei impurum *esse*.

15 Verùm si propter escam frater tuus tristitiā afficitur, non jam secundùm charitatem ambulas. Ne esca tua illam perdito pro quo Christus mortuus est.

16 Ne vestrum igitur bonum blasphemator.

17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi causā destrue opus Dei? omnia quidem munda: sed malum *est* homini qui edens impingit.

21 Bonum *est* non edere carnes, neque bibere vinum, neque quicquam facere in quo frater tuus impingit, vel offendatur, vel infirmus est.

22 Tu fidem habes? apud temetipsum habe in conspectu Dei. Beatus qui non condemnat seipsum in *eo* quod approbat.

23 Qui verò dubitat, si ederit condemnatus

tas est, quoniam non *edit* ex fide: quicquid verò ex fide non est, peccatum est.

CAPUT XV.

Exemplo Christi jubentur fortiores robur suum conferre ad confirmandos infirmiores.

DEbemus autem nos, qui firmi *sumus*, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobis ipsis.

2 *Itaque* unusquisque nostrûm proximo placeat in bonum, *id est*, ad ejus ædificationem.

3 Etenim Christus non placuit sibi ipsi, sed sicut scriptum est: Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæcunque ante scripta sunt, ad nostram doctrinam ante scripta sunt: ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

5 Deus autem *auctor* tolerantiæ & consolationis det vobis ut itidem alii in alios sapiatis, secundùm Christum Jesum.

6 Ut consonanter uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumpsit nos in gloriam Dei.

8 *Illud* autem dico, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrûm.

9 Et ut gentes pro misericordia glorificent Deum: sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam.

10 Et rursùm dicit, Hilares estote Gentes cum populo ejus.

11 Et rursùm, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rursùm Esaias dicit, Erit radix Jesse, & qui exsurgat ad imperandum Gentibus, in ipso Gentes sperabunt.

13 Ultimùm verò Deus spei impleat vos omni gaudio & pace credendo, ut spe exuberetis per virtutem Spiritûs sancti.

14 Persuasum autem habeo & ipse ego de vobis, fratres mei, quòd ipsi per vos pleni sitis bonitate, impleti omni cognitione & qui possitis etiam vos invicem admonere.

15 Audacùlè verò scripsi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam quæ data est mihi à Deo.

16 Ad hoc ut sim minister Jesu Christi apud Gentes: operans Evangelio Dei, ut oblatio Gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.

17 Habeo igitur quod glorier per Christum Jesum, in his quæ ad Deum *pertinent*.

18 Non enim sustinerem quicquam loqui quod non effecerit Christus per me, *ad obtinendum* ad obedientiam Gentibus, verbis & factis,

19 Virtute signorum ac prodigiorum, virtute Spiritûs Dei: ita ideo ut ab Hierosolyma & circumjacentibus *regionibus*, usque ad Illyricum, impleverim prædicationis Evangelii Christi munus.

20 Ita porrò contendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed sicut scriptum est, Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad vos.

23 Nunc verò quum non amplius habeam locum in his regionibus, immum autem desiderium habeam veniendi ad vos à multis annis:

24 Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore ut *illac* prætereuntes conspiciam vos, & à vobis deducar illuc: si tamen vestrâ consuetudine prius ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ & Achaiæ conferre aliquid in pauperes sanctos qui sunt Hierosolymis.

27 Libuit enim *eis ingratum*, & debitores eorum sunt: nam si spiritualia ipsorum *bona* Gentibus communicata sunt, debent etiam *ipsæ* in carnalibus eis ministerio suo adesse.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis consignavero hunc fructum, abibo istac in Hispaniam.

29 Scio verò me, quum veniam ad vos, cum plena benedictione Evangelii Christi venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritûs, ut mecum certetis *vestris* pro me apud Deum precibus:

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque ministerium hoc meum ergà Hierusalem, acceptum sit sanctis.

32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, mûlque vobiscum refocillem.

33 Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant sibi à dissidiorum auctoribus.

COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis:

2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter sanctis, & adsistis ei quæcunque in re ipsius opus fuerit vobis: nam hæc quoque multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscillam & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu:

4 Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium.

5 Item Ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit erga nos.

7 Salutate

7 Salutate Andronicum & Junian, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Amplium dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionē cognatū meum. Salutate eos qui *sunt* ex Narcisi *familiaribus*, eos *inquam* qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam quæ laborant in Domino. Salutate Petrida *mihi* dilectam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum selectum in Domino, & matrem ejus ac meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui eum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum & Julian, Nereum & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt, omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum auctores contra doctrinam quam vos didicistis: & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda *hominum* minimè malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices verò in malis.

20 Porro Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros cito. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gaius hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei vero qui potest vos stabilire, secundum evangelium meum & prædicationem Jesu Christi, ex revelatione mysterii quod a temporibus seculatibus tacitum fuit:

26 Nunc verò factum est manifestum, & per Scripturas Propheticas ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum.

27 Soli *in quem* sapienti Deo gloria per Jesum Christum in secula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

Pauli Apostoli Epistola ad CORINTHIOS prima.

CAPUT I.

Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

1 PAulus vocatione Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum, tum nostri.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis in Christo Jesu,

5 Quòd in omnibus ditati fitis in ipso omni loquendi facultate, omnique cognitione:

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7 Adeo ut nullo dono deficiamini, exspectantes, dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis *est* Deus per quem vocati estis in communionem Filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impacti eâdem mente & eâdem sapientiâ.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloës, quòd lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrum dicere, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, at ego Christi.

13 *Num* dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomen Pauli baptizati fuistis?

14 Gratias ago Deo meo, quòd neminem vestrum baptizaverim, nisi Crispū & Gaiū.

15 Ut nequis dicat me in meum nomen baptizâsse.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæterùm haud scio num quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus ut baptizarem, sed ut evangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Christi.

18 Nam sermo ille de cruce, iis quidem qui pereunt, stultitia est: iis autem qui servantur, *id est*, nobis, potentia Dei est.

19 Scriptum

19 Scriptum est enim, Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20 Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi disquisitor seculi istius? nonne insatuavit Deus sapientiam mundi hujus?

21 Nam postquam in Dei sapientia mundus non cognovit Deum per *istam* sapientiam, libuit Deo per stultitiam prædicationis servare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi signum petunt, & Græci sapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis verò stultitiam:

24 Ipsis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Christum Dei potentiam ac Dei sapientiam.

25 Nam stultitia Dei sapientior est quàm homines: & infirmitas Dei validior est quàm homines.

26 Cernitis enim vocationem vestram, fratres: vos *videlicet* non esse multos sapientes secundùm carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verùm quæ stulta *sunt* mundo, elegit Deus ut pudefaciat sapientes: & quæ *sunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28 Et quæ ignobilia sunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt aboleat:

29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conspectu.

30 Sed ex ipso vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque, & sanctificatio, & redemptio.

31 Ut *fiat* sicut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT II.

Mysteria Christi crucifixi non sermonis elegantia, sed Spiritus evidentia prædicari, quia non animalibus, sed spiritualibus suscepibilia.

EGo igitur quum venirem ad vos fratres, veni non cum eminentia orationis aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Dei.

2 Non enim statui quicquam scire inter vos, nisi Jesum Christum, eumq; crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate & timore, ac tremore multo apud vos.

4 Neque oratio mea & præconium meum *versatum est* in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratione spiritus & potentiæ.

5 Ne fides vestra consistat in sapientia hominum, sed in potentia Dei.

6 Sapientiam verò loquimur inter adultos: sapientiam autem non seculi hujus, neque principum seculi hujus qui abolentur:

7 Sed loquimur sapientiam Dei *latentem* in mysterio, *id est*, occultam illam quam præfinierat Deus ante secula ad gloriam nostram.

8 Quam nemo principum seculi hujus cognovit: nam si cognovissent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixissent.

9 Sed *prædicamus*, sicut scriptum est, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis à quibus ipse diligitur.

10 Nobis autem Deus *ea* retexit per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.

11 Quis enim hominum novit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? ita etiam ea quæ sunt Dei nemo novit nisi Spiritus Dei.

12 Nos verò non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui *est* ex Deo: ut sciamus quæ Deus est nobis gratificatus.

13 Quæ etiam loquimur, non sermonibus, quos docet humana sapientia, sed quos docet Spiritus sanctus, spiritualia cum iis quæ spiritualia sunt conferentes.

14 Animalis autem homo non est capax eorum quæ sunt Spiritus Dei: sunt enim ei stultitia, nec potest *ea* cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur.

15 At spiritualis dijudicat quidem omnia, ipse verò à nemine dijudicatur.

16 Quis enim novit mentem Domini, qui instructurus sit eum? nos autem mentem Christi habemus.

CAPUT III.

Gloriantes in ministris remittuntur, qui Christum, totius ædificii fundamentum, ei superædificandam non humana & carnalia, sed quæ probum sustinere possint.

EGo porro, fratres, non potui loqui vobis ut spiritualibus, sed *tanquam* sum ut carnalibus, *id est*, ut infantibus in Christo.

2 Lactis potu vos alui, & non escâ: nondum enim poteratis *id ferre*: imò ne nunc quidem adhuc potestis.

3 Nam adhuc carnales estis, quum enim inter vos *sint* invidia & contentio, & dissidia, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?

4 Etenim quum dicit aliquis, Ego quidem sum Pauli: alter verò, Ego *sum* Apollo: nonne carnales estis?

5 Quis igitur est Paulus, quis autem Apollos, nisi ministri per quos credidistis, & ut cuique Dominus dedit?

6 Ego plantavi, Apollos rigavit: sed Deus dedit crescendi vim.

7 Itaque neque is qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed Deus, qui dat crescendi vim.

8 Is verò qui plantat, & is qui rigat, unum sunt: unusquisque verò suam mercedem accipiet secundùm suum laborem.

9 Etenim Dei sumus administri: Dei arvum, Dei ædificium estis.

10 Secundùm gratiam Dei quæ data est mihi, ut peritus architectus fundamentum statui: alius autem superædificat. Porro

quisque

quisque videat quomodo superædificet.
11 Nam fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Jesus Christus.
12 Quod si quis superædificet super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,
13 Cujusque opus manifestum fiet: dies enim id declarabit: quia in igne revelabitur: & cujusque opus quale sit, ignis probabit.
14 Si cujus opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet:
15 Si cujus opus exustum fuerit, damnum faciet: ipse verò salvabitur: ita tamen ut per ignem.
16 An nescitis vos esse templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?
17 Si quis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei sanctum est, quod estis vos.
18 Nullus seipsum seducat: si quis sibi videtur esse sapiens inter vos in hoc sæculo, stultus fiat ut fiat sapiens.
19 Sapientia enim mundi hujus, stultitia est apud Deum: scriptum est enim, Carpit sapientes in versutia ipsorum.
20 Et rursum, Dominus novit disceptationes sapientum esse vanas.
21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque vestra sunt:
22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præsentia, & futura: omnia, inquam, vestra sunt:
23 Vos autem Christi: Christus verò Dei.

CAPUT IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

SIc de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei.
2 Quod reliquum est autem, hîc requiritur in dispensatoribus, ut quis fidus inveniatur.
3 Mihi verò pro minimo est quod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio: imò nec ipse me dijudico.
4 Nullius enim rei mihi conscius sum: sed non per hoc justificatus sum. Dominus autem is est qui me dijudicat.
5 Proinde ne ante præstitutum tempus quicquam judicaveris, *id est*, usquedum venerit Dominus, qui & illuminabit occulta tenebrarum, & manifesta faciet consilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo.
6 Hæc autem, fratres, figura quadam transtuli ad me ipsum & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, supra id quod scriptum est, non sapere: ut ne alius pro alio inflemini adversus alium.
7 Quis enim te *ab alio* discernit? quid autem habes quod non recepisti? quod si etiam accepisti, quid gloriaris quasi non accepisses?
8 Jam saturi estis, jam ditati estis: absque nobis regnum adepti estis: atque utinam sane regnum adepti estis, ut & nos vobis conregnemus.
9 Deus enim, puto, nos, ultimos Apostolos spectandos proposuit, ut mortis addictos. Nam spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.
10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem validi: vos gloriosi, nos ignominiosi.
11 Ad hoc usque tempus & esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & incertis sedibus erramus:
12 Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti, bene precamur: si qui nos persequantur, sufferimus.
13 Infamati precamur: tamquam purgamenta mundi facti sumus, & *tamquam* omnium ramentum nunc usque.
14 Non ut vos pudore suffundam, hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo.
15 Nam etsi decem millia pædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis*: in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.
16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.
17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.
18 Cœterum perinde quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam.
19 Sed veniam cito ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum, sed *spiritualem* potentiam.
20 Non enim in verbis *sunt ea* regnum Dei, sed in *spiritus* potentia.
21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an charitate, & spiritu lenitatis?

CAPUT V.

Incestuosus jubet excommunicari, & sua fermento vitiosa Pascha celebrari.

OMnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.
2 Et vos inflati estis, ac non potius luxistis, ut tolleretur è medio vestri qui facinus hoc patravit?
3 Etenim verò ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,
4 Vobis & meo spiritui in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi,
5 Ejusmodi *impium hominem* tradere Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.
6 Non *est* bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum, pro nobis sacrificatum est, nempe Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: sed non fermentatis *panibus* sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis ne commisceamini, *id est*, si quis quum frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut convictor, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim mea *interest* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis?

13 De extraneis vero Deus judicat: tollite igitur istu improbum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Contentiones forenses, & templi spiritualis profanationes, redarguuntur.

Sustinet aliquis vestrum, negotium habens adversus alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quod si per vos judicabitur mundus, indigni estis minimi judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedum *ea* quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *non judicemus*?

4 Itaque si judicia habetis de iis quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *eos* qui in nullo loco habentur in Ecclesia, *eos, inquam*, in subselliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor. Itane non est inter vos *sapiens*, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igiter omnino delictum in vobis est, quod judicia habetis inter vos? Cur quæso non potius injustam patimini? cur non potius damnum accipitis?

8 Sed vos injuria afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis iniquos non esse Dei hereditatem possessuros? Ne erretis, neque scortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis:

10 Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque convitiatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem possidebunt.

11 Et hæc quidem quidam vestrûm olim fuistis, sed sanctificati estis; sed justificati estis in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at non redigar sub ullius rei potestatem.

13 Esca ventri, *& venter escis*: Deus autem & hunc & eas abolebit: corpus verò non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentia sua.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur subtrahi membra Christi, faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, unum esse corpus *cum scorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erunt*, *caro una*.

17 Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo Spiritus est.

18 Fugite scortationem: omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est; *sed* qui scortatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritus sancti, *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos estis vestri juris?

20 Nam empti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAPUT VII.

Quæstio Corinthiorum de conjugio, & vocatione temporali, & virginitate respondetur.

Cæterum de quibus mihi scripsistis, bonum *foret* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter scortationes suum quisque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate sed uxor.

5 Ne fraudate alter alterum, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio, & precibus: & rursum simul coeatis, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio.

7 Nam velim omnes homines esse *sicut* ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius autem ita.

8 Dico autem cælibibus & viduis bonum eis est si *sic* maneant *ut* & ego.

9 Quod si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est nubere, quam uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, mandatum ego, sed Dominus, Uxor a viro ne separato.

11 Quod si discesserit, maneat cœlebs aut viro reconciliatur: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si quis frater habet infidelem

qui

quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certè liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nosti uxor, an virum tis servatura? aut ecquid nosti vir, an uxorem tis servaturus?

17 Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut unum quemque vocavit Dominus, ita ambulet, & ita in Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiā liber fieri, potius *eo* utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio emti estis, ne estote servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem, bonum *inquam* esse homini ita esse.

27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem: solutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28 Quòd si etiam duxeris uxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri sunt *qui sunt* hujusmodi. Ego verò vobis parco.

29 Hoc autem dico, fratres, quoniam opportunum tempus est angustum: in posterum: ut & qui habent uxores, sint ut non habentes:

30 Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes: præterit enim habitus hujus mundi.

32 Volim autem vos absque solicitudine esse. Qui cælebs est, solicitus est de iis quæ *sunt* Domini, quomodo placiturus sit Domino:

33 At qui duxit uxorem, solicitus est de iis quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.

34 Discretæ sunt: ea quæ est uxor & ea quæ *est* virgo: quæ *est* cælebs, solicita est de iis quæ sunt Domini, ut sit sancta cum corpore tum spiritu: quæ verò nupta est, solicita est de iis quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter & aptè adhæreatis Domino, absque ulla distractione.

36 Cæterum si quis *sese* existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ita debet fieri quod vult faciat, non peccat: jungantur matrimonio.

37 Qui verò stabilis perstat in corde, nec adigitur necessitate, sed in potestate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem, bene facit.

38 Itaque qui dat nuptum, bene facit: qui verò non dat nuptum, melius facit.

39 Uxor alligata est lege quamdiu vivit vir ejus: quòd si obdormierit vir ejus, libera est ad cui velit nubendum: tantùm in Domino.

40 Sed beatior est si ita maneat, secundùm meam sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAPUT VIII.

Cognitionem charitate frenandam docetur.

CÆterum de iis quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos. Cognitio inflat, charitas verò ædificat.

2 Quod si quis *sibi* videtur aliquid scire, nondum quicquam novit sicut oportet nosse.

3 Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4 De esu igitur eorum quæ idolis immolantur, scimus quòd nihil *esse* in mundo, & quòd nullus *sit* Deus alius nisi unus.

5 Nam etsi sint qui dicantur dii, & in cœlo & in terra: (sicut sunt dii multi, & Domini multi)

6 Nobis tamen unus *est* Deus Pater ille à quo omnia, & nos in ipso: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

7 Sed non in omnibus *est* ea cognitio: quorundam enim cum conscientia idoli usque ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma cum sit, inquinatur.

8 Cæterum esca nos non commendat Deo: neque enim si edamus, amplius habemus: neq; si non edamus, minus habemus.

9 Sed videte ne quo modo facultas ista vestra impingendi causa sit infirmis.

10 Etenim si quis viderit te, ille cognitionem præditum, in idolio accumbere, nonne conscientia ejus qui infirmus est, instruetur ad edendum ea quæ sunt idolis immolata?

11 Et tua ista cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit?

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAPUT IX.

Apostoli exemplum quomodo libertas per charitatem sit coercenda, & corpus domandum ad cursum currì absolvendum.

NOnne sum Apostolus? nonne sum liber? nonne Jesum Christum Dominum illum nostrum vidi? nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis sum: nam sigillum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos qui in me inquirunt, hæc est,

4 Annon habemus potestatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An solus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat proprijs stipendijs unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num secundum hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Mosis lege scriptum est, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam sub spe debet is qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia messuerimus?

12 Si alii *sui* in vos juris participes sunt, *an* non potius nos? atqui non usi sumus jure isto; sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.

13 An nescitis eos qui sacris operantur, *ea quæ ex sacrario sunt* edere? & qui altari assident, cum altari participare?

14 Ita etiam Dominus constituit iis qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo istorum fui usus. Neque verò hæc scripsi ut ita fiat in me: nam bonum est mihi mori potius, quàm ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim si evangelizem, non est quod glorier: necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est nisi Evangelizem.

17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo? sin invitus, dispensatio credita est mihi.

18 Quæ igitur mihi est merces? ut quum evangelizem, gratuitum constituam Evangelium Christi, ut ne abutar facultate mea in Evangelio.

19 Nam quamvis liber sim ab omnibus, omnibus meipsum servum feci, ut plures lucrifacerem.

20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qui sub Lege sunt, ut si *essem* sub Lege, ut eos qui sub Lege sunt, lucrifacerem.

21 Exlegibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.

22 Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.

23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut unà particeps ejus fiam.

24 An ignoratis, eos qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium? sic currite ut comprehendatis.

25 Porrò quisquis certat, in omnibus est continens. Illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipiant, *sumus* autem: nos autem, *ut* incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pugilem ago, ut non aëra cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo: ne quo modo, quum aliis prædicarim, ipse rejectaneus fiam.

CAPUT X.

Historia sacra mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOlim autem vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse?

2 Et omnes in Mosen baptizatos esse nube & mari?

3 Et omnes eandem escam spiritualem edisse?

4 Et omnes eundem potum spiritualem bibisse. Bibebant enim ex sequente spirituali petra: Petra verò illa erat Christus.

5 Sed plerosque illorum non habuit gratos Deus, prostrati sunt enim in deserto.

6 Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverant.

7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum, ut scriptum est, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.

8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentarunt, & à serpentibus perierunt.

10 Neque murmuremus, sicut quidam eorum murmurarunt, & perierunt à disperore.

11 Hæc

11 Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: scripta verò sunt ad nostri admonitionem, in quos fines seculorum devenerunt.

12 Itaque qui *sibi* videtur stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus qui non sinet vos tentari supra *id* quod potestis, sed una cum tentatione præstabit etiam exitum, ut possitis *eam* sufferre.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos quod aio.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est?

17 Quoniam unus *est* panis, unum corpus *nos* illi multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Israelem *qui est* secundùm carnem: nonne qui edunt victimas, consortes sunt altaris?

19 Quid ergo dico? idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?

20 Imò *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.

21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24 Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius *est*.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.

26 Domini enim est terra & plenitudo ejus.

27 Quòd si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra & plenitudo ejus.

29 Conscientiam autem dico, non tuam, sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriã Dei facite.

32 Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.

33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut salvensur.

CAPUT XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.

1 Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo verò vos, fratres, quòd omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Velim autem vos nosse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput verò Christi, Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.

5 Omnis verò mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est ac si rasa esset.

6 Nam si non operitur mulier, etiam tondeatur: quòd si turpe mulieri tondori aut radi, veletur.

7 Vir enim non debet operire caput, quum *is* imago sit & gloria Dei: at mulier, gloria viri est.

8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.

11 Attamen neque vir absque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.

13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est mulierem non opertam Deum orare?

14 Anne natura quidem ipsa hoc vos docet, quòd viro quidem comatum esse dedecori sit:

15 Contra mulieri, comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.

16 Quòd si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17 Hoc verò *ita* mando ut vos non laudem, quòd *videlicet* non cum emolumento sed cum detrimento conveniti.

18 Primùm enim, quum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Quum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.

21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit, ille verò ebrius est.

22 Enimverò num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos?

vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* eâ nocte quâ proditus est, accepisse panē:

24 Et gratiis actis fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Itidem & poculum, postquam cœnasset, dicendo, Hoc poculum est Novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite quotiescumque biberitis ad mei commemorationem.

26 Quotiescumq; enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis, usquequo venerit.

27 Itaq; quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indignè, damnas erit corporis & sanguinis Domini.

28 Exploret autem quisq; seipsū, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indignè, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nosipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Itaq; fratres mei, quum convenitis ad edendum, alius alium expectate.

34 Quòd si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua verò, quum venero, ordinabo.

CAPUT XII.

Bona Dei varia, & ipsorum usus.

DOrro de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2 Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullū per Spiritum Dei loquentem, dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesū Dominū, nisi per Spiritum sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus:

6 Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique verò datur declaratio Spiritus ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii verò sermo cognitionis per eundem Spiritum:

9 Alteri verò fides per eundem Spiritum: alii verò donum sanationum per eundem Spiritum: alii verò operatio virtutum, alii verò prophetia, alii verò discretio Spirituum:

10 Alteri verò genera linguarum, alii verò interpretatio linguarum.

11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim *illa* singulis sicut vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia verò illa membra corporis quod unicum est, multa sunt, *sed* unum sunt corpus: ita & Christus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dicat pes, Quia non sum manus, non sum ex corpore: num propterea non est ex corpore?

16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus, non sum ex corpore; num propterea non est ex corpore?

17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18 Nunc autē Deus constituit membra, singula sigillatim in corpore, sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc verò multa quidem membra sunt, unum verò corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui, Te mihi non opus est: aut rursum caput pedibus, Non est mihi vobis opus.

22 Imò multò potius, quæ videntur membra corporis infirmissima esse, necessaria sunt:

23 Et quæ putamus *membra* corporis minimè esse honesta: iis honorem ampliorem circumponimus: & quæ sunt in nobis indecora, copiosiorem decorem habent.

24 Nam quæ sunt in nobis decora, *iis decore* non est opus: sed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat ampliore tributo honore:

25 Ut ne sit dissidium in corpore, sed membra itidem sollicita sint alia pro aliis.

26 Itaq; sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive honore afficitur unum membrum, congaudent omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

28 Et alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò doctores: deinde *virtutes* potestates, deinde dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

29 Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?

30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

31 Sed affectate dona potiora. Et adhuc iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAPUT XIII.

Præstantia & excellentia charitatis.

SI linguis hominū loquar & Angelorum, charitatē autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habeam prophetiam, & noverim mysteria omnia, omnemque cognitionem: & si habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

3 Et si insumam alendis egenis omnia quæ mihi suppetant, & si tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam, *hoc* nihil *mihi* prodest.

4 Charitas iram cohibet, benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:

5 Non agit indecorè, non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat malum.

6 Non gaudet injustitia, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt, & cognitio evanescet.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc quod est aliquatenus, ut inutile tolletur.

11 Quum essem infans, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar: postquam autem factus sum vir, ut inutilia sustuli quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*: nunc novi aliquatenus, tunc verò amplius cognoscam prout amplius edoctus fuero.

13 Nunc verò manet fides, spes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAPUT XIIII.

Potitia Ecclesiæ.

Affectate charitatem, ambite spiritualia: magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu verò loquitur mysteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: qui verò prophetat, Ecclesiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut Prophetetis: major enim *est* qui prophetat, quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Quòd si nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, nisi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia, & cithara, nisi distinctionem sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibiâ canitur aut cithara?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabit ad bellum?

9 Ita & vos nisi per linguam edideritis bene significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes.

10 Tot, si casus tulerit, genera vocum sunt in mundo, & nihil *est* mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur, barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem Spiritus affectatis, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut exundetis.

13 Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem linguâ, spiritus meus orat: sed intelligentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed orabo etiam intelligentiâ: psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentiâ.

16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quòd magis quàm vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia malim quinque verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quàm decem millia verborum linguâ.

20 Fratres, ne estote pueri prudentiâ: sed malitiâ infantes, prudentiâ verò adulti estote.

21 In Lege scriptum est, propterea per diversæ linguæ *homines* & alia labra loquar populo huic: & ita quoqi me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia verò non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loci convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atqi ita procidens in faciem adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis quisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? omnia ad ædificationem fiant.

27 Et linguâ quis loquitur, *sat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & vicissim: unus autem interpretetur.

28 Quòd si non sit interpres, taceat in Ecclesia, *qui loquitur lingua*, sibiipsi verò loquatur, & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd *siquid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes sigillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *auctor* Deus sed pacis, ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus sileant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *oportet* ut subditi sint, sicut & Lex dicit.

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.

38 Qui verò ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAPUT XV.

Confirmatio resurrectionis, & quonam corpore futura sit.

1 CEterùm notum facio vobis, fratres, Evangelium, quod evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis:

2 Per quod etiam, si retinetis quo sermone vobis evangelizaverim, servamini: nisi si frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundùm Scripturas:

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundùm Scripturas:

5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est ampliùs quam quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.

8 Ultimò verò omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quòd persequutus sum Ecclesiam Dei.

10 Sed gratiâ Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis, sed ampliùs quam illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quòd si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quòd si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitasse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur.

16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17 Quod si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac solùm vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.

20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: & primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.

21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, postea qui sunt Christi, in adventu ipsius:

24 Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum Deo ac Patri: quum ut inane fuerit omne imperium, & omnem auctoritatem & potestatem.

25 Nam oportet eum regnare usquequò omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hostis aboletur mors.

27 Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Quum autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palam est *hoc dici* excepto eo qui subjecit ei omnia.

28 Postquam verò subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutionem utuntur super mortuis? Si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31 Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si secundùm hominem adversus bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas? Si mortui non suscitantur, edamus & bibamus, cras enim morimur.

33 Ne errate, Mores bonos corrumpunt mala.

34 Evigilate justè, & ne peccate: quidam enim Deum non norunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis, Quomodo suscitantur mortui? quali autem corpore prodibunt?

36 In

36 Desipiens, quod tu seris, non vivificè, nisi mortuum fuerit:

37 Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*.

38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro, sed alia quidem caro hominum, alia autè caro pecorum, alia autè piscium, alia verò volucrium.

40 Et *sunt* corpora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria: sed alius quidem cœlestium decor, alius verò terrestrium.

41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius decor stellarum, stella enim stellæ præstat decore.

42 Ita *erit* & resurrectio mortuorum, seritur *corpus* cum corruptione, suscitatur cum incorruptione.

43 Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens: seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.

44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.

45 Ita etiam scriptum est, Factus est prior homo Adamus animal vivens: posterior *autem* Adamus *factus est* spiritus vivificus.

46 At spirituale non est prius, sed animale, deinde spirituale.

47 Primus homo è terra, pulvereus: secundus homo, ipse Dominus è cœlo.

48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei sunt: & qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.

49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœlestis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.

51 Ecce, mysterium vobis dico, Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi, ad ultimam tubam.

52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale istud induerit immortalitatem, tunc fiet illud quod scriptum est, Absorpta est mors ad victoriam.

55 Ubi tua, ô mors, victoria? ubi tuus, ô sepulchrum, aculeus?

56 Aculeus verò mortis *est* peccatum: vis autem peccati, Lex.

57 Deo autem *habetur* gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAPUT XVI.

Facta exhortatione ad Eleemosynam, epistola commendatione Timothei & salutationibus claudituri.

1 De collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Primo quoque *die* hebdomadis unusquisque vestrum apud se seponat, recondens ut thesaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tunc collectæ fiant.

3 Postquam autem accessero, quoscumque probaveritis, hos mittam cum epistolis ut perferant Hierosolymam beneficentiam vestram.

4 Quòd si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos quum Macedoniam transiero (Macedoniam enim pertransibo.)

6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo ut vos me prosequamini quocumque proficiscar.

7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum mansurum *me* apud vos, si Dominus permiserit:

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Nam ostium mihi apertum est magnum & operosum, & adversarii multi.

10 Quòd si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: sed prosequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exspecto enim eum cum fratribus.

12 Porro de Apollo fratre, multum precatus sum eum ut iret ad vos cum fratribus: sed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: veniturus est autem quum tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perstate in fide, virilitèr agite, estote fortes.

14 Omnia vestra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, nostis familiam Stephanæ esse primitias Achaiæ, & sese in ministerium sanctis addixisse:

16 Ut & vos subjiciamini talibus, & omnibus operam suum conferentibus & laborantibus.

17 Gaudeo verò de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam isti defectum vestri suppleverunt.

18 Refocillarunt enim spiritum meum ac vestrum. Agnoscite igitur eos qui tales sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priscilla, cum Ecclesia quæ est domi ipsorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios osculo sancto.

21 Salutatio manu mea Pauli.

22 Siquis non amat Dominum Jesum Christum, esto anathema, maran-atha.

23 Gratia Domini Jesu Christi *sit* vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Ad Corinthios prior, missa fuit Philippis per Stephanum & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

Pauli Apostoli Epistola ad CORINTHIOS secunda.

CAPUT I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam, in afflictos refundere, & excusat se quòd ad Corinth. non veneris.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, una cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia.

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus *esto* Deus ac Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater, *inquam*, ille miserationum & Deus omnis consolationis:

4 Consolans nos in omni afflictione nostra: ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, eâ ipsâ consolatione quâ nosipsos consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ita per Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur; pro vestra consolatione ac salute *affligimur*: sive consolationem percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra consolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpessionum quas & nos perpetimur: & spes nostra firma est de vobis.

7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ita etiam consortes *fore* consolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione nostra quæ nobis evenit in Asia, nos supra modum gravatos fuisse supra vires, adeo ut prorsus animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobisipsis, sed in Deo suscitante mortuos:

10 Qui *nos* ex tanta morte nos eripuit & eripit; in quo speramus nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Una conferentibus subsidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis personis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium *videlicet* conscientiæ nostræ, quòd cum simplicitate & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei, versati sumus in mundo, plurimùm autem apud vos.

13 Non enim alia scribimus vobis quàm quæ legitis aut etiam agnoscitis: spero autem vos etiam ad extremum agnituros.

14 Sicut & aliquatenus agnovistis, nos gloriationem vestram esse, quemadmodum & vos nostra *estis*, in diem Domini Jesu.

15 Itaq; hac fiduciâ prius volui ad vos venire, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & rursum è Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Hoc igitur quum deliberarem, numnam levitate sum usus? aut quæ delibero, secundùm carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non?

18 Imò fidelis Deus *novit* sermonem nostrum apud vos non fuisse Etiam & Non.

19 Nam Dei Filius Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *id est*, per me & Sylvanum, ac Timotheum, non fuit Etiam & Non, sed Etiam fuit in ipso.

20 Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porrò, qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus *est*.

22 Qui etiam obsignavit nos, indiditq; arrhabonem Spiritus cordibus nostris.

23 Ego verò testem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum venisse Corinthum, quòd vobis parcam.

24 Non quòd dominemur vestræ fidei, sed *quòd* administri sumus gaudii vestri; nam fide statis.

CAPUT II.

Prioris scripti apologia. Respiscenti jam incestuoso jubet veniam dari.

HOc autem apud me statui, rursus cum tristitia non venire ad vos.

2 Nam si ego contristo vos, quis est igitur qui exhilaret me, nisi is ipse qui contristatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipsum vobis scripsi, ne quum venero, tristitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium, omnium vestrum *gaudium* esse.

4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi vobis, per multas lacrymas: non ut tristitiâ afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem quam habeo summam erga vos.

5 Quòd siquis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quadantenus ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio à pluribus illis *profecta*.

7 Ut è contrario potius vos *ei* condonetis, *eumq;* consolemini, nequo modo redundante tristitiâ absorbeatur *vir* hujusmodi.

8 Quapropter

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10 Cui verò quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porro quum venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritus meo, eò quòd non invenissem Titum fratrem meum:

13 Sed quum illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetur* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo: & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis qui servantur, & in iis qui pereunt.

16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis verò, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim, ut plerique, canponamur sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAPUT III.

Commendatur minister spiritus præ ministro literæ cum illi aperte pronuncient, quod hi sub velo tradebant.

INcipimus rursus nosipsos commendare? aut num egemus, ut nonnulli commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.

5 Non quòd idonei sumus per nosipsos ad cogitandū quicquam, velut ex nobis ipsis: sed quòd idonei sumus, *id est*, ex Deo.

6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritus: nam litera occidit, Spiritus autē vivificat.

7 Quòd si mortis ministerium in literis *positum*, & insormatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeo ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur.

8 Qui non potius ministerium Spiritûs erit gloriosum?

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multò magis ministerium justitiæ exundat gloria.

10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multò magis est gloriosum id quod manet.

12 Itaque quum ejusmodi spem habeamus, multa in loquendo evidentia utimur.

13 Nec *sumus* sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos dehgerent filii Israelis ad finem ejus, quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque obcalluerunt mentes illorum. Nam usq; ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc usque diem quum legitur Moses, velamen cordi eorum impositum est.

16 Quando verò sese converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.

17 Dominus verò, Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18 Nos autem omnes retectâ facie gloriam Domini, quasi in speculo intuentes, in eamdem imaginem transformamur, ex gloria in gloria, sicut à Domino Spiritu.

CAPUT IV.

Veritatem omnibus conscientiis non inducatis per Apostolos illuxisse. Confessores ejus subjectis cruci; majori tamen consolatione quàm cruce fruituros.

PRopterea quum ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consequuti sumus, segnes non sumus.

2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falsantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.

3 Quòd si opertum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est.

4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempe in* infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem, servos vestros propter Jesum.

6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux splenderet, *is est* qui splenduit in cordibus nostris ad *prædendum* lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentiæ supereminentia sit Dei, & non ex nobis:

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur: hæsitamus, at non prorsus hæremus:

9 Persecutionem patimur, sed in ea non desirimur: dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu in corpore circumferentes, ut

ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat.

11 Semper enim nos qui vivimus, morti tradimur propter Jesum, ut etiam vita, Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, secundùm illud quod scriptum est, Credidi, & ideo loquutus sum: nos quoq; credimus, quamobrem etiam loquimur.

14 Scientes fore ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.

15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus: sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur indies.

17 Illico enim præteriens levitas afflictionis nostræ, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non spectemus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at quæ non cernuntur, æterna.

CAPUT V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis, abesse à Christo; per Apostolos autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vita cognoscendus est.

SCimus enim nos, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.

3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.

4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati, in quo *constituti* non cupimus *eo* exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vita.

5 Porro Deus *is est* qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.

6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus nos dum adsumus in corpore, peregre abesse à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aspectum:

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.)

9 Quapropter etiam contendimus ut hìc præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.

12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quod dicatis* adversùs eos qui in facie gloriam captant, at non in corde.

13 Nam sive insanimus, Deo *insanimus*; sive sanâ mente sumus, vobis *sana mente sumus*.

14 Charitas enim illa Christi constringit nos:

15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.

16 Itaq; nos posthac neminem novimus secundùm carnem: quòd si etiam novimus Christum secundùm carnem, nunc tamen non ampliùs novimus.

17 Siquis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*: vetera præterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis.

19 Nempe, quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputans eis offensas eorum: posuitq; in nobis sermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos essemus ceterum justitia Dei in eo.

CAPUT VI.

Ministerium cruce & virtute insigne, commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

SEd &, ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne frustra gratiam Dei receperitis.

2 (Dicit enim *Deus*, Præstituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3 Nullam ulla in re præbentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In verberibus, in carceribus, in exagitationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 Cum castitate, cum notitia, cum ira cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu sancto, cum charitate minimè simulata,

7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiæ à dextris ac sinistris,

8 Per gloriam & dedecus, per convitia & laudes: ac impostores, & *tamen* veraces,

9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus: ut qui castigamur, nec [illegible] morte afficimur:

10 [illegible]tristitiles, semper tamen gaudentes: ut [illegible]es, sed multos ditantes: ut nihil [illegible]entes, sed omnia obtinentes.

11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non habitatis angustè in nobis: sed angusti estis in visceribus vestris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione. Dilatamini & vos.

14 Ne imperi jugo copulamini cum infidelibus, quòd enim consortium justitiæ cum Legis transgressione? & quæ communio lucis cum tenebris?

15 Et quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli?

16 Et quæ consensio templo Dei cum simulacris? nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego excipiam vos:

18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus: dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Se ex amore fecisse quòd contristaris ipsos, nec pœnitere; quoniam tristitia eorum secundùm Deum fuit, & in bonum cessit.

HAs igitur promissiones quum habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritûs, ad finem perducentes sanctimoniam in timore Dei.

2 Recipite nos: neminem injuriâ affecimus, neminem corrupimus, neminem quæstui habuimus.

3 Ad condemnationem *vestri hoc* non dico: nam ante dixi vos in cordibus nostris esse, ad commoriendum & convivendum.

4 Multa *est* mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus sum consolatione: vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.

5 Etenim quum venissemus in Macedoniam, nullam habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.

6 Sed qui consolatur abjectos, consolatus est nos, *nempe* Deus, adventu Titi.

7 Non solùm autem adventu illius, sed etiam consolatione quam ille accepit ex vobis, quum renunciaret nobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum super me ardorem: adeo ut magis gavisus fuerim.

8 Nam etiam si vos contristavi per epistolam, non me pœnitet, etiam si pœnituerit, (video enim, epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristâsse)

9 Nunc gaudeo, non quòd contristati fueritis, sed quòd contristati fueritis ad resipiscentiam: nam contristati fuistis secundùm Deum, ut nulla in re damno affecti fueritis ex nobis.

10 Nam quæ secundùm Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi tristitia mortem efficit.

11 Ecce enim ipsud quod secundùm Deum contristati fuistis, quantum in vobis effecit studium? imò defensionem, imò indignationem, imò timorem, imò vehemens desiderium, imò zelum, imò vindicationem? per omnia testatum fecistis vos esse puros in hoc negotio.

12 Itaque etsi scripsi vobis, non *scripsi vobis* ejus respectu qui injuriam fecerat, nec ejus respectu qui injuriâ affectus fuerat: sed ut apud vos manifestum fieret studium illud nostrum pro vobis, in conspectu Dei.

13 Propterea consolationem accepimus ex consolatione vestri: sed quamplurimum gavisi fuimus ob gaudium Titi, quòd refocillatus sit spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et quòd si quid apud eum de vobis gloriatus sum, non fui pudefactus, sed ut omnia verè loquuti sumus vobis, ita & gloriatio nostra quâ usus eram apud Titum, vera comperta sit:

15 Et viscera ejus eò amplius erga vos *affecta* sint, memoria repetentis omnium vestrûm obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipsum exceperitis.

16 Gaudeo igitur quòd penitùs confidam de vobis.

CAPUT VIII.

Macedonum & Christi exemplo ad eleemosynas exhortatio.

POrro notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundâsse in copiosam benignitatem ipsorum.

3 Nam pro viribus (testor) atque supra vires voluntarii *fuerunt*:

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & societatem hujus ministerii sanctorum causâ *subeundi*, in nos reciperemus.

5 At non prout sperabamus *ita fecerunt*, sed semetipsos dediderunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum ut sicut ante cœpit, ita etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaq; sicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & sermone, & cognitione, & omni studio, & vestrâ in nos charitate, *videte* ut hac quoque gratiâ abundetis.

8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestræ quoque dilectionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nôstis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, eum *videlicet* propter eos pauperem factum esse, quum esset dives, ut vos illius paupertate ditescetis.

10 Et sententiam in ea re *meam* dico: nam hoc vobis conducit, qui non solùm facere, sed etiam velle ante cœpistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum Facere absolvite: ut sicut *adfuit* promptum illud Velle, ita etiam *adsit* ipsum Perficere ex eo quod habetis.

12 Etenim si prius adsit promptus animus, aliquis acceptus *est* pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim *dico* ut aliis sit relaxatio, vobis autem afflictio: sed *ut* pari conditione quod vobis superest *suppleat* hoc tempore quod illis deest.

14 Ut & quod illis superest suppleat quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut scriptum est, Qui multum *collegit*, plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia verò *habetur* Deo qui cordi Titi indidit idem studium pro vobis:

17 Quòd tum exhortationem illam gratam habuit, tum verò quòd majore studio ultro ad vos iter suscepit.

18 Misimus autem unà cum eo fratrem illum cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.

19 (Nec *id* solùm, sed etiam suffragiis delectus est ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac beneficentia quæ administratur à nobis ad ipsius Domini gloriam, & *comprobandum* promptum animum vestrum)

20 Vitantes hoc, nequis nos vituperet in hac ubertate quæ administratur à nobis.

21 Ut qui procuremus honesta non solùm in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpe in multis probavimus studiosum, nunc autem multò studiosiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito *quæritur*, socius meus *est*, & apud vos adjutor: sive de fratribus nostris, legati *sunt* Ecclesiarum, & gloria Christi.

24 Itaque demonstrationem charitatis vestræ, & nostræ de vobis gloriationis, edite in eos, in conspectu Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemosynariam.

NAm de ministerio quod sanctis exhibetis, supervacaneum est mihi scribere vobis.

2 Novi enim promptum animum vestrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achaiam videlicet paratam esse ab anno superiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Misi autem hos fratres, ne gloriatio nostra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (sicut dicebam) parati sitis:

4 Ne quo modo, si mecum ve[illegible] Macedones, & invenerint vos imp[illegible] pudefiamus (ut ne vos dicam) in [illegible] te ista gloriatione.

5 Itaq; necessarium duxi adhortari hos fratres, ut priores venirent ad vos, & prius absolverent antea denunciatam beneficentiam vestram, ut ea sit parata ita ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui sevit parcè, parcè etiam metet: & qui sevit benignè, benignè etiam metet.

7 Quisque sicut præoptat corde, *ita* agat: non ex tristitia aut ex necessitate; nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *est* autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod sufficiat habentes, exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus: Justitia ejus manet in seculum.

10 Qui autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ,

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam ministerium functionis istius non solùm supplebit quæ sanctis desunt, sed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem istius ministerii.

13 Deum glorificando de vestra testata submissione Evangelio Christi, deq; benigna in se & in omnes communicatione.

14 Et per ipsorum deprecationem pro vobis propenso vos amore diligentium, propter excellentē gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habetur* Deo super inenarrabili suo dono.

CAPUT X.

Arma & armatura Christianorum.

CÆterum precor vos per lenitatem illam & æquitatem Christi, ego ipse Paulus qui coram quidem summisso animo sum inter vos, absens verò, sum erga vos confidens.

2 *Hoc* autem deprecor, ne præsens confidenter agam fiduciâ quâ existimor audax fuisse in quosdam qui de nobis existimant quasi secundùm carnem ambulemus.

3 Nam in carne, non *tamen* secundùm carnem ambulantes militamus:

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinitùs valida ad destructionem munitionum.

5 Ratiocinationes evertendo omnemque sublimitatem quæ sese extollit adversùs cognitionem Dei: & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo:

6 Et paratum habendo quo vindicemus omnem contumaciam, postquam impleta

pleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ ob oculos fiunt aspicitis? si quis apud se confidit se Christi esse, hoc vicissim reputet ex se, quemadmodum ipse Christi *est*, ita & nos Christi *esse*.

8 Nam si amplius etiam quippiam glorier de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt & validæ: sed præsentia corporis infirma *est*, & sermo *est* nihili.

11 Hoc reputet *qui* istiusmodi *est*, quales sumus sermone per epistolas quum absumus, tales etiam *nos fore* reipsa quum aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibusdam qui seipsos commendant: sed non intelligunt quod ipsi sese metiantur seipsis, & sibipsis se comparant.

13 At nos nen gloriabimur de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt, sed secundum modum nobis ad regulam admensum, *id est*, ejus quam distribuit nobis Deus mensuræ, *gloriabimur* nos pervenisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenerimus usque ad vos, extendimus nosipsos ultra quàm deceat: nam usque ad vos etiam perveninus in Evangelio Christi.

15 Nequaquam de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt gloriantes, *id est*, de alienis laboribus: sed sperantes, *fore ut* augescente fide vestrâ in vobis amplificemur in attributa nobis nostra mensura ad exundantiam usque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *sunt*, evangelizem: non ut in alteri attributa mensura, de præparatis gloriemur.

17 Cæterum qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, is probandus est, sed is quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Instituit sui cum pseudo-apostolis comparationem, & excusat se illius.

UTinam sustinetis pauliſper insipientiam *meam*: imò etiam sufferte me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, *quos* uni viro, *ut* virginem puram sistam, *nempe* Christo:

3 Sed vereor ne quo modo, sicut serpens ille Evam seduxit calliditate suâ, ita corruptæ cogitationes vestræ *degenerent* à simplicitate quæ est in Christo.

4 Enimvero si veniens quispiam alium Jesum prædicet quem non prædicavimus, aut *si* Spiritû alterû accipiatis quem non acceperatis, aut Evangelium aliud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuisse summis Apostolis.

6 Quòd si rudis *sum* sermone, non tamen *sum rudis* cognitione: sed omnino manifesti facti sumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi quum ipse me submitterem ut vos eveherem ini? *id est*, quòd gratuito Evangeliû Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias spoliavi, accepto *ab eis* stipendio, ut vobis inservirem: & quum apud vos essem & egerem, non obtorpui cum cujusquam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat suppleverunt fratres quum venissent è Macedonia: & in omnibus me conservavi vobis minimè onerosum, & præstabo.

10 Est veritas Christi in me, quòd hæc gloriatio non obstruetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quapropter? *an* quòd non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciamtut amputem occasionem iis qui exoptant occasionem, ut in *eo de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam istiusmodi *pseudo-apostoli*, operarii dolosi sunt, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum est igitur si etiam ejus ministri transfigurant se tamquam *sint* ministri justitiæ, quorum finis erit secundùm opera ipsorum.

16 Rursum dico, nequis me putet desipientem esse: alioquin vel ut desipientem recipite me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico secundùm Dominum, sed ut desipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur secundùm carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim sustertis desipientes, quod sitis sapientes.

20 Sustertis enim si quis vos in servitutem adigit, si quis exedit, si quis *stipendium* accipit, si quis attollit sese, si quis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ respectu dico: sicut? quod nos infirmi fuimus: Imò in quocumque audacia uti velit aliquis, (ut desipiens loquor) audacia & ego uti velim:

22 Hebræi sunt? *sum* & ego: Israelitæ sunt? *sum* & ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior sum ego: in laboribus amplius: in plagis supra illos: in carceribus amplius: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadrageas *plagas*, una minus.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi:

26 *In* itineribus sæpe *fui*, *in* periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus,

periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres.

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate.

28 Absque iis quæ extrinsecus *evenient*, *urget* agmen illud in me quotidie consurgens, *id est*, solicitudo de omnibus Ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offendiculo afficitur, quin ego uror?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *sunt* gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in sæcula, novit me non mentiri.

32 Damasci, Ethnarcha nomine Aretæ regis, præsidio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me prehendere:

33 Sed per fenestram in corbe fune demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Raptus Pauli: stimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & passionibus.

GLoriari sanè non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim, (an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: Deus novit)

4 Raptum fuisse in Paradisum, & audisse ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5 Super ejusmodi homine gloriabor: de meipso verò non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari, non ero desipiens: veritatem enim dicam: sed parcè loquor, nequis de me reputet supra *id* quod cernit *esse* me, aut *quod* audit ex me.

7 Et ne supereminentia revelationum supra modum efferret, datus est mihi stirculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut abscederet à me.

9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissimè igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tamquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.

10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: quòm enim infirmus sum, tunc potens sum.

11 Fui desipiens in gloriando: vos me coegistis: nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiam si nihil sum.

12 Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per figuras, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est in quo foetitis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertiò paratus sum venire ad vos, nec eum vestro incommodo obtorpescam: non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego verò libentissimè sumptum impendam, & expendar pro animabus vestris: etiamsi plurimùm vos diligens, minùs diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed quòd sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quemquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, & cum eo misi fratrem: num aliqua in re vos quæstui habuit Titus? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19 Rursum putatis quòd nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestri ædificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, quum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, rumores, tumultuationes.

21 Ne me, postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccarunt, nec resipuerunt super impuritate, & scortatione, & lasciviâ quam patrarant.

CAPUT XIII.

A sui-ipsorum examine probat Apostolatus sui integritatem & auctoritatem, qua posset uti.

TErtiò jam veni ad vos. Ex ore duorum testium aut trium stabit omne verbum.

2 Prædixi & secundò prædico ut præsens, & absens nunc scribo iis qui ante peccarunt, & reliquis omnibus, fore, ut si denuo venero, non parcam.

3 Quando quidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis.

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Vosipsos tentate an sitis in fide, vosipsos explorate: annon agnoscitis vosmetipsos, *videlicet* Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, nequid mali fa-

ciatis;

eiatis: non ut nos probi appareamus, sed ut quod bonum est faciatis, nos verò velut rejectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim quum nos infirmi sumus, vos autem validi estis: hoc autem etiam optamus, vestri *videlicet* connexum.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsens præcisè severitate utar ex auctoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem.

11 Quod reliquum est, fratres, gaudete, compingimini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis *urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

Pauli Apostoli Epistola ad GALATAS.

CAPUT I.

Galata mutabiles. Evangelii auctoritas. Chronicum Pauli.

PAulus Apostolus (non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Jesum Christum, ac Deum Patrem qui suscitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo:

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsenti seculo malo, secundùm voluntatem Dei, & Patris nostri.

5 Cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror vos ita citò, deserto eo qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud: sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Christi.

8 Sed etiam si nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema esto.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico, Si quis vobis evangelizaverit præter *id* quod accepistis, anathema esto.

10 Nunc enim *utrum* homines an Deum *audientem* suadeo? aut quæro hominibus placere? Enimvero si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud quod est à me evangelizatum, non esse secundùm hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum, sed *illud* per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim quomodo versatus sim olim in Judaismo, me *videlicet* supra modum persequutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastâsse:

14 Et profecisse in Judaismo supra multos coævos meos in gente mea, summè affectans traditiones à patribus meis profectas.

15 Quando verò libuit Deo, qui separaverat me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Revelare Filiũ suum in me, ut evangelizarem ipsum inter Gentes, non statim præterea contuli cum carne & sanguine:

17 Neq; redii Hierosolymam ad eos qui ante me *fuerunt* Apostoli: sed abii in Arabiam, ac denuo reversus sum Damascum.

18 Deinde tribus post annis redii Hierosolymam, ut viserem Petrum: & permansi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex Apostolis non vidi quemquam, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 In iis porro quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei *iestor* me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ *erant* in Christo.

23 Sed solùm audierant *qui dicerent*, Qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vastabat:

24 Et glorificabant Deum de me.

CAPUT II.

Chronicum Pauli continuatur, & justificatio evangelica asseritur. Paulus Apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursum ascendi Hierosolymam una cum Barnaba, assumpto simul & Tito.

2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Evangelium quod prædico inter Gentes: sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra curterem aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:

4 Nempe propter intepitios falsos fratres qui fuerant clam ingressi ad explorandum libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu, ut nos *in* servitutem adigerent.

5 Quibus *ne* ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos:

6 Ab iis autem qui existimantur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil mea refert: personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.

7 Imò è contrario, quum vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præpu-

tii, sicut Petro circumcisionis:

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerat etiam per me apud Gentes)

9 Quumque cognovissent gratiam mihi datam, Jacobus, & Cephas, & Johannes, qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi ac Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipsi verò apud circumcisos, *Apostulatu fungeremur.*

10 Solùm *monuerunt* ut pauperum meminissemus: quod & ipsum studui facere.

11 Quum autem venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti, eò quòd condemnandus esset.

12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, unà cum Gentibus edebat: quum autem venissent, subterfugiebat ac separabat sese ab eis, metuens eos qui erant ex circumcisione.

13 Ac simulabant unà cum eo reliqui etiam Judæi: adeo ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.

14 Sed quum vidissem eos non recto pede incedere, ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, quum sis Judæus, Gentiliter vivis, ac non Judaicè, cur Gentes cogis judaizare?

15 Nos naturâ Judæi, & non ex Gentibus peccatores:

16 Scientes non justificari hominem ex operibus Legis, sed per fidem Jesu Christi: etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus Legis: propterea quòd non justificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quòd si, dum quærimus justificari per Christum, invenimur & ipsi peccatores, num Christus peccati minister est? Absit.

18 Nam si quæ destruxi, ea rursus ædifico, transgressorem meipsum constituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus sum, ut Deo viverem.

20 Unà cum Christo crucifixus sum. Vivo autem, non amplius ego: sed vivit in me Christus: & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei, nam si per Legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est.

CAPUT III.

Doctrina de justificatione gratuita continuatur: Ex usu Legis ostenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos fascinavit ut obsequeremini veritati? quibus ob oculos Jesus Christus priùs fuerat depictus inter vos crucifixus?

2 Hoc solùm velim discere ex vobis, Ex operibus Legis Spiritum accepistis, an ex fide per auditum percepta?

3 Adeo amentes estis? quum spiritu inceperitis, nunc carne perficimini?

4 Tam multa passi estis frustra? si modò etiam frustra.

5 Qui igitur subministrat vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex fide per auditum percepta *subministrat?*

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

7 *Ita* nôstis, nempe eos qui ex fide sunt, esse filios Abrahami.

8 Quum prævidisset autem Scriptura Deum ex fide justificaturum Gentes, *id* ante evangelizavit Abrahamo, Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.

9 Itaque qui ex fide *sunt*, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis sunt, sub exsecratione sunt. Scriptum est enim, Exsecrabilis *est* quisquis non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem justificari apud Deum, manifestum *est*: quoniam justus ex fide vivet.

12 Lex autem non est ex fide: sed quisquis ea fecerit, vivet per ea.

13 *At* Christus nos redemit ab exsecratione Legis, dum pro nobis factus est exsecratio: scriptum est enim, Exsecrabilis *est* quisquis pendet in ligno.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami existet in Christo Jesu, & ut promissum illum Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor, pactionem tatam factam, humanam licet, nullus irritam facit, aut *aliquid ei* superaddit.

16 Abrahamo verò dictæ sunt promissiones & semini ejus. Non dicit, Et seminibus, ut de multis: sed ut de uno, & semini tuo qui est Christus.

17 Hoc autem dico, pactionem à Deo priùs tatam habitam, *respicientem* in Christum, Lex quæ post annos quadringentos & triginta extitit, non reddit inutilem, ad abolendam promissionem.

18 Nam si ex Lege est hæreditas, non jam *est* ex promissione: Atqui Abrahamo per promissionem gratificatus est Deus *hæreditatem.*

19 Quid igitur Lex? transgressionem gratia adjecta est, usquequò veniret semen illud cui facta est promissio: *Lex, inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20 Internuncius autem, unius non est: Deus verò unus est.

21 *Num* igitur Lex *addita est* adversus promissiones Dei? Absit: nam si data fuisset Lex quæ posset vivificare, verè ex Lege esset justitia.

22 Sed concluſit illa Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub Legis præsidio custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaque Lex pædagogus noster fuit in Christum

Christum *respiciens*, ut ex fide justificaremur.

25 At postquam venit fides, non amplius sub pædagogo sumus.

26 Omnes enim filii Dei estis, per fidem in Christo Jesu.

27 Nam quicumq; in Christum baptizati fuistis, Christo fuistis induti.

28 Non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus ac fœmina: omnes enim vos unus estis in Christo Jesu.

29 Quòd si vos *estis* Christi, nempe Abrahami semen estis, & secundùm promissionem hæredes.

CAPUT IV.

Status hominis sub Lege & Evangelio, sive sub peccato & gratia.

Hoc autem dico, Quamdiu hæres infans est, nihil differt à servo, quamvis sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus & curatoribus est usq; ad tempus quod Pater præstituerit.

3 Ita & nos, quum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti:

4 At postquam venit plenum tempus, emisit Deus Filium suum factum ex muliere, factum Legi sub jectum:

5 Ut eos qui Legi erant subjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, *id est*, Pater.

7 Itaque non amplius es servus, sed filius: quòd si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Imò tum quidem ignorantes Deum, serviebatis iis qui naturâ non sunt dii.

9 At nunc, quum cognoscatis Deum, imò potius cogniti sitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorsum ad infirma & egena elementa, quibus ad superiora regressi servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & præstituta tempora, & annos.

11 Metuo de vobis, ne frustra fatigatus sim apud vos.

12 Estote quasi ego: nam & ego *sum* quasi vos: fratres, deprecor vos, nulla in re affecistis injuriâ.

13 Nôstis autem me per infirmitatem carnis vobis prius evangelizâsse:

14 Et explorationem mei quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuistis, neque respuistis: sed me ut Angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.

15 Quæ igitur erat beatitatis vestræ prædicatio? testimonium enim reddo vobis, vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.

16 *Itaque* num inimicus factus sum vobis, dum vobis vera loquor?

17 Ambiunt vos non bene, imò excludere nos volunt, ut se ambiatis.

18 Præclarum est autem vehementer amare, in re bona semper, & non solùm dum præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, usquequò formetur Christus in vobis.

20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæsito in vobis.

21 Dicite mihi qui sub Lege vultis esse, Legem non auditis?

22 Scriptum est enim Abrahamum duos filios habuisse: unum ex ancilla, & unum ex libera.

23 Sed is qui ex ancilla *natus est*, secundùm carnem natus est: qui verò ex libera, per promissionem.

24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæc sunt duo illa pacta: unum quidem quod est Agar ex monte Sina, generans *prolem* ad servitutem.

25 Istud enim Agar est Sina mons in Arabia: eâdem autem serie respondet ei Hierosolymæ quæ nunc *est*, servit; que cum filiis suis.

26 Illa verò quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrûm.

27 Scriptum est enim, Lætare sterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quoniam plures sunt liberi desertæ, quàm ejus quæ habet virum.

28 Nos igitur, fratres, secundùm Isaacum promissionis filii sumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui secundùm carnem genitus fuerat, persequebatur eum qui natus erat secundùm Spiritum: ita & nunc *fit*.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

CAPUT V.

Libertas Christiana. Lucta carnis & spiritus, & utriusque fructus.

In libertate igitur quâ Christus nos liberavit, perstate, & ne regredientes implicamini servitutis jugo.

2 Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum.

3 Testor enim rursum omni homini qui circumciditur, eum esse debitorem totius Legis servandæ.

4 Inanes facti estis *separati* à Christo, quicunque per Legem justificamini: & à gratia excidistis.

5 Nos enim Spiritu ex fide, spem justitiæ exspectamus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium: sed fides per charitatem efficax.

7 Curebatis bene, quis vos intercepit ut non obsequeremini veritati?

8 Hæc persuasio non *est profecta* ex eo qui vocat vos.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud esse sensuros: sed qui turbat vos, auferet condemnationem, quisquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persequutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantùm ne libertatem *arripite ut datam* carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut teipsum.

15 Quòd si alii alios mordetis & exeditis, videte ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16 *Hoc* autem dico, spiritu ambulate, & quod concupiscit caro, ne perficite.

17 Nam caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18 Quòd si spiritu ducimini, non estis sub Lege.

19 Porro manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, adulterium, scortatio, impuritas, lascivia,

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, dissidia, hæreses,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, commessationes, & his similia; quæ prædico vobis, prout etiam prædixi: eos *videlicet* qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

23 Adversus ejusmodi non est Lex.

24 Qui enim *sunt* Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.

26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

CAPUT VI.

Dilectione mutua, cruce Christi, & nova creatura facerni filios Dei.

FRatres, etiam si præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans *unusquisque* temetipsum, & ne tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Christi.

3 Nam siquis sibi videtur aliquid, quum nihil sit, hunc suus ipsius animus seducit.

4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unusquisque suum onus portabit.

6 Communicet autem qui instituitur in sermone, cum eo qui se instituit, omnia bona:

7 Ne errate: Deus non irridetur: quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui verò seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.

9 Porro ne benefaciendo segnes simus. Præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.

10 Nempe igitur dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maximè verò erga domesticos fidei.

11 Videtis quàm longis literis vobis scripserim meâ manu.

12 Quicumque volunt speciosi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantùm ne ob crucem Christi persequutionem patiantur.

13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur, Legem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestra carne glorientur.

14 A me verò absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque secundùm hanc regulam incedent, pax *esto* super eos & misericordia, & super Israelem Dei.

17 De cætero, ne quis mihi molestus præbeto: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro, fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Roma.

Pauli Apostoli Epistola ad EPHESIOS.

CAPUT I.

De electionis & adoptionis mysterio disserens, à Deo eorum revelationem Ephesii comprecatur.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus esto Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spirituali, in cœlis in Christo.

4 Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum, ut simus sancti & inculpati in conspectu ejus cum charitate.

5 Qui prædestinavit nos quos adoptaret in filios per Jesum Christum in sese, pro benevolo affectu voluntatis suæ,

6 Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, qua nos gratis sibi acceptos effecit in illo dilecto.

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionem, *inquam*, lapsuum ex divite ipsius gratiâ,

8 Quâ exundavit in nos omni sapientiâ & prudentiâ:

9 Postquâ notum fecit nobis mysterium voluntatis suæ, secundùm gratuitam suam benevolentiam quam præstituerat in sese,

10 *Nempe* ut in plena temporum illorũ præstitutorum dispensatione summatim recolligeret omnia illa in Christo, tum quæ in cœlis sunt, tum quæ in terra:

11 In ipso, *inquam*, in quo etiam in sortem adsciti sumus, quum essemus prædestinati secundùm præstitutum ejus qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ.

12 Ut nos simus laudi gloriæ ipsius, qui priores speravimus in Christo.

13 In quo *speratis* & vos audito sermone illo veritatis illius, *id est*, Evangelio salutis vestræ: per quod etiam postea quam credidistis, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto:

14 Qui est arrhabo hæreditatis nostræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipsius.

15 Propterea etiam ego, auditâ eâ quæ in vobis est fide in Dominum Jesum, & charitate in omnes sanctos,

16 Non cesso gratias agere pro vobis, mentionẽ vestri facieus in precibus meis.

17 Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater ille gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis, per agnitionem ipsius:

18 Illuminatis oculis mentis vestræ: ad sciendum quæ sit spes illa vocationis ipsius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipsius in sanctis:

19 Et quæ sit supereminens illa magnitudo potentiæ ipsius in nobis qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipsius,

20 Quod exeruit in Christo quum suscitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dextram suam in cœlis.

21 Longè supra omne imperium ac potestatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solùm in hoc sæculo, verumetiam in futuro.

22 Et omnia subjecit ejus pedibus, eumque constituit caput super omnia *ipsi* Ecclesiæ,

23 Quæ est corpus ipsius, & complementum ejus qui omnia implet in omnibus.

CAPUT II.

Status hominis extra Christum & in Christo.

ET vos *cum vivificavit*, quum essetis mortui in lapsibus & peccatis:

2 In quibus olim ambulastis ut est vita mundi hujus, secundùm principem cui potestas est aëris, & spiritus nunc agentis in hominibus contumacibus.

3 Inter quos & nos omnes conversati sumus olim in cupiditatibus carnis nostræ, facientes quæ carni & cogitationibus libebant: eramusque naturâ filii iræ ut etiam reliqui.

4 Sed Deus, ut qui dives sit misericordiâ, propter multam charitatem suam quâ dilexit nos,

5 Etiam nos, quum in offensis mortui essemus, unà vivificavit cum Christo, *cujus* gratiâ estis servati:

6 Unáque suscitavit, unáque collocavit in cœlis in Christo Jesu:

7 Ut ostenderet in seculis superventibus, supereminentes illas opes suæ gratiæ, pro *sua* erga nos benignitate in Christo Jesu.

8 Gratiâ enim estis servati per fidẽ: (& hoc non *est* ex vobis: *sed* Dei donum *est*)

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona, quæ præparavit Deus ut in eis ambulemus.

11 Propterea mementote vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea quæ vocatur Circumcisio manibus in carne facta.

12 Vos, *inquam*, illo tempore fuisse absque Christo, abalienatos à civili statu Israelis, & extraneos quod ad pactorum promissiones *attinet*, spem non habentes, & absque Deo in mundo:

13 At nunc in Christo Jesu, vos qui olim eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui utraque fecit unum, & intergerini parietis septum solvit:

15 Inimicitiis, *id est*, lege præceptorum *quæ* in ritibus *posita est*, per carnem suam abolitis: ut ex duobus illis conderet in semetipso unum novum hominem, faciens pacem,

16 Et utrosque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis inimicitiis per eam.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, *tum* qui longè, tum qui prope eratis:

18 Quoniam utrique per ipsum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19 Nempe igitur non amplius estis peregrini & inquilini, sed concives sanctorum, ac domestici Dei:

20 Superstructi super fundamentum Apostolorum ac Prophetarum, existente imò angulari lapide ipso Jesu Christo.

21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum, crescit ut sit templum sanctum Domino.

22 In quo & vos unà ædificamini, ut sitis domicilium Dei per Spiritum.

CAPUT III.

Ex suo inter Gentes ministerio, vim potentiæ Christi in se operantem vult observari, eamque Ephesiis quoque comprecatur.

HUjus rei gratiâ ego Paulus *sum* vinctus ille Christi Jesu pro vobis Gentibus:

2 Si modò audistis dispensationem gratiæ Dei datæ mihi erga vos:

3 *Deum videlicet* per revelationem notum mihi fecisse mysterium illud, (sicut ante scripsi paucis:

4 Ex quo perlecto potestis perpendere quæ sit mea intelligentia in mysterio Christi)

5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ut nunc revelatum fuit sanctis ejus Apostolis & Prophetis per Spiritum:

6 Gentes *videlicet* esse cohæredes & concorpores, consortesque promissionis ejus in Christo per Evangelium.

7 Cujus factus sum minister ex dono gratiæ Dei, quod datū est mihi secundùm efficacem illam vim potentiæ ipsius.

8 Mihi, *inquam*, longè minimo omnium sanctorum, data est hæc gratia, evangelizandi inter Gentes imperveſtigabiles illas opes Christi,

9 Et in lucem proferendi omnibus quæ *sit* communio mysterii quod erat absconditum à seculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jesum Christum.

10 Ut nota nunc fiat per Ecclesiam imperiis ac potestatibus *que* in cœlis *sunt*, multiformis illa sapientia Dei:

11 Secundùm præstitutum æternum quod constituit in Christo Jesu Domino nostro:

12 In quo habemus *loquendi* libertatem, & aditum cum fiducia, per fidem ipsius.

13 Quapropter peto ne segnes fiatis ob afflictiones meas pro vobis, quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi.

15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nominatur,

16 Ut det vobis, pro divite sua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum suum in interiore homine,

17 Et inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris:

18 Ut in charitate radicati & fundati, valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ *sit* illa latitudo & longitudo, & profunditas & sublimitas:

19 Et nôsse charitatem illam Christi *omni* notitiâ supereminentiorem: ut impleamini ad omnem usque plenitudinem illam Dei.

20 Ei verò qui summa cum exuperantia potest omnia facere supra ea quæ petimus, aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis,

21 Ei *sit*, *inquam*, gloria in Ecclesia per Christum Jesum, in omnes ætates seculi seculorum. Amen.

CAPUT IV.

Unio, communio, & hierarchia Ecclesiæ membrorumque, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.

PRecor itaque vos ego vinctus ille in Domino, ut ambuletis ita ut convenit vocationi quâ vocati estis:

2 Cum omni animi submissione & lenitate, cum iræ cohibitione, sufferentes alii alios per charitatem:

3 Studentes conservare unitatem Spiritûs per connexum pacis.

4 Unum *est* corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestræ.

5 Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma:

6 Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7 Sed unicuique nostrûm data est gratia pro mensura doni Christi.

8 Quapropter dicit, Quum ascendisset in sublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.

9 Cæterùm illud Ascendit, quid est nisi quod etiam descenderat priùs in infimas partes terræ?

10 Qui descenderat, ipse est qui etiam ascendit longè supra omnes cœlos, ut impleret omnia.

11 Is igitur dedit alios quidem, Apostolos, alios verò, Prophetas, alios autem, Evangelistas, alios autem, Pastores & Doctores.

12 Ad compactionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi.

13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ staturæ Christi:

14 Ut ne simus ampliùs pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis ventu doctrinæ, in hominum alea, per veteratoriam ad artificiosè fallendum versutiam:

15 Sed sincerè nos gerentes in charitate, prorsus adolescamus in eum qui est caput, *nempe* Christus:

16 Ex quo totum corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente pro mensura uniuscujusque membri, incrementum capit corpori conveniens ad sui ipsius exstructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obtestor per Dominum, ne ampliùs ambuletis, sicut reliquæ Gentes ambulant, in vanitate mentis suæ,

18 Tenebris obscuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ est in ipsis, per obduritionem cordis ipsorum.

19 Qui posteaquam dedolnerunt, sese dediderunt lasciviæ ad cerratim patrandam impuritatem omnem.

20 Vos autem non ita didicistis Christum:

21 Si modò de eo audivistis, & per eum edocti estis, (sicut est veritas in Jesu,)

22 Deponere quod ad priſtinam con-

versationem attinet, veterem illum hominem qui de seductricibus cupiditatibus sese corrumpit:

23 Renovari verò spiritu mentis vestræ.

24 Et induere novum illum hominem, qui secundum Deum conditus est ad justitiam & sanctimoniam veram.

25 Quapropter depositio mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo: nam sumus alii aliorum membra.

26 Iraſcimini, & ne peccate: sol ne occidat super exacerbatione vestra.

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non ampliùs furetur: sed potius laboret, operando manibus quod bonum sit, ut habeat quod impertiat cui opus fuerit.

29 Nullus sermo putris ex ore vestro egreditor: sed siquis est commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne tristate Spiritum illum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & excandeſcentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis, cum omni malitia.

32 Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuò *offensas*, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

CAPUT V.

Imitandus Deus in charitate & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Christo & Ecclesiæ appropriatum.

ESTote igitur imitatores Dei, ut filii dilecti:

2 Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.

3 Scortatio verò & omnis impuritas aut avaritia ne nominator quidem inter vos, sicut decet sanctos:

4 Et obscœnitas, & stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt: sed potius gratiarum actio:

5 Nam hoc nôstis, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum, qui est idololatra, habere hæreditatem in regno Christi & Dei.

6 Nemo vos seducat inanibus sermonibus: propter hæc venit ira Dei in homines contumaces.

7 Ne igitur estote consortes eorum.

8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis incedite.

9 (Nam fructus Spiritûs *situs est* in omni bonitate, & justitia, & veritate)

10 Explorantes quid placeat Domino.

11 Et ne participate opera illa infrugifera tenebrarum, sed potius etiam arguite.

12 Nam quæ occultè fiunt ab istis, turpe est vel dicere.

13 Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifesta *fiunt*: lux enim illud est quod omnia facit manifesta.

14 Quapropter dicit, Excitare qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.

15 Videte igitur quomodo accurate ambuletis, nô ut insipientes, sed ut sapientes:

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.

17 Propterea ne estote desipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est, sed implemini Spiritu.

19 Loquentes inter vos mutuò psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, canentes ac psallentes in corde vestro Domino.

20 Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.

21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22 Uxores propriis viris subjicite vos, ut Domino:

23 Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ: & is est qui salutem dat corpori.

24 Itaque sicut Ecclesia sese subjicit Christo, ita & uxores suis viris sese subjiciunto in omnibus.

25 Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea:

26 Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum.

27 Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est*, Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

28 Ita debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit.

29 Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imo enutrit ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam.

30 Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.

31 Propterea derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *erant*, fient una caro.

32 Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & Ecclesia.

33 Itaque & vos singuli, suam quisque uxorem ita diligito ut seipsum, uxor autem *videto* ut timeat virum.

CAPUT VI.

Præcepta œconomica continuantur. Et paucis sacra graphicè describitur.

LIberi, auscultate in Domino parentibus vestris, id enim est justum.

2 Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum cum promissione:

3 Ut bene tibi sit, & sis longævus super terra.

4 Et *vos* patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed nutrite eos in disciplina & admonitione Domini.

5 Servi, auscultate dominis secundùm carnem, cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut Christo.

6 Non ad oculum servientes, ut qui hominibus placere student: sed ut servi Christi, facientes ex animo quæ vult Deus.

7 Cum benevolentia servientes, ut Domino, & non hominibus:

8 Scientes, singulos quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, sive servus fuerit, sive liber.

9 Et vos domini, eadem facite erga illos, remissis minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, nec personæ acceptionem esse apud eum.

10 Quod reliquum est, fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipsius.

11 Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversus artes Diaboli.

12 Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia, adversus potestates, adversus mundi principes, *id est*, tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales improbitates *quæ sunt* in sublimi.

13 Propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace justitiæ.

15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis.

16 Supra omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia jacula Mali illius ignita extinguere.

17 Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritûs, hoc est verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipsi vigilantes cum omni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis:

19 Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium Evangelii.

20 Cujus causâ legatione fungor catenatus, ut, *in quam*, de eo liberè loquar, ut oportet me loqui.

21 Ut autem sciatis & vos res meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus minister in Domino.

22 Quem misi ad vos ob id ipsum ut cognoscatis res nostras, & consoletur corda vestra.

23 Pax *sit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24 Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem. Amen.

Scripta fuit Roma ad Ephesios per Tychicum.

Pauli Apostoli Epistola ad PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Philippensibus progressum charitatis & cognitionis precatur. Fructum vinculorum suorum & dissolutionis suæ desiderium notat; atque unitatem & patientiam hortatur.

PAulus & Timotheus servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, una cum episcopis ac diaconis:

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri,

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans,

5 Super vestri in Evangelio communione, à primo die usque ad hoc tempus.

6 Persuasum habens hoc ipsum, fore ut qui incepit in vobis opus bonum, perficiat usque ad diem Jesu Christi:

7 Sicut justum est ut ego id sentiam de omnibus vobis, propterea quòd animo teneam, vos & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Evangelii, vos, *inquam*, omnes unà mecum fuisse gratiæ participes.

8 Testis enim mihi est Deus quantopere expetam vos omnes in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis ac magis exundet in cognitione & omni sensu:

10 Ut exploretis quæ discrepant, ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi,

11 Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum Christum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii evenisse.

13 *Adeo* ut vincula mea in Christo celebria sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus.

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, amplius audeant sine metu Sermonem loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli verò etiam bono affectu Christum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non castè annuncient, quòd existiment sese afflictionem adjicere vinculis meis.

17 Alii verò ex charitate, scientes me ad defensionem Evangelii constitutum esse.

18 Quid igitur? attamen quovis modo, sive in speciem, sive sincerè, Christus annunciatur:

nunciatur: & de hoc gaudeo atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & suppeditationem spiritûs Jesu Christi.

20 Secundùm intentam expectationem & spem meam, quòd nulla in re pudefiam, sed cum omni dicendi libertate, ut semper, *ita* nunc quoqs magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam seu per mortem.

21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita & in morte lucrum.

22 An verò vivere in carne mihi operæ pretium *sit*, & quid eligam ignoro.

23 Constrictus enim utrimque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim. Est enim *id* valde multo melius:

24 Sed permanere in carne, magis necessarium *est* propter vos.

25 Et hoc confisus novi, me mansurũ esse & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum & gaudium fidei:

26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me, mea rursus apud vos præsentia.

27 Tantum ut convenit Evangelio Christi vos gerite, ut sive postquam venero & videro vos, sive absens, audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno Spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii.

28 Nec ulla in re territos ab iis qui se opponunt: quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solùm in eum credere, sed etiam pro eo pati:

30 Idem certamen sustinendo quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

CAPUT II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

SI qua igitur consolatio *est* in Christo, si quod solatium charitatis, si qua communio spiritus, si quæ viscera ac miserationes,

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes & sententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimãtes sibi præcellere.

4 Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum.

5 Itaq; is sit affectus in vobis qui fuit & in Christo Jesu:

6 Qui quum esset in forma Dei, non duxit *esse* rapinam, parem esse cum Deo:

7 Sed ipse sese inanivit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus:

8 Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis:

9 Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen:

10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat, cœlestium ac terrestrium & subterraneorum.

11 Omnisque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris.

12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultastis, non ut in præsentia mea solùm, sed nunc multò magis in absentia mea, cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.

13 Deus enim is est qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14 Omnia facite absque murmurationibus ac disceptationibus.

15 Ut sitis inculpati & simplices, Dei, *inquam*, filii inculpati in medio gentis pravæ ac perversæ: inter quos *homines* splendetis ut faces in mundo,

16 Sermonem vitæ prætendentes: ut gloriari possim in die Christi me non frustra cucurrisse, nec frustra laborâsse.

17 Quinetiam si pro libamento offeratur super sacrificio & ministerio fidei vestræ, gaudeo & gratulor omnibus vobis.

18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, me Timotheum citò missurum vobis, ut & ego bono sim animo, cognito statu vestro.

20 Neminem enim habeo pari animo præditum, qui sincerè de rebus vestris futurus sit solicitus.

21 Nam omnes quæ sua ipsorum sunt quærunt, non quæ Christi Jesu.

22 Experimentũ autem ejus nostis, quòd *videlicet* tanquam cum patre filius, mecum servierit *Deo* in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me missurum, simulatq; videro rerum mearum statum.

24 Confido autem in Domino, me quoque citò venturum ad vos.

25 Sed necessarium duxi, Epaphroditum fratrem & adjutorem, ac commilitonem meum, vestrum autem legatum, quiqs mihi subministravit quibus mihi opus erat, ad vos mittere.

26 Quoniam expetebat omnes vos, & gravissimè angebatur propterea quod audissetis eum infirmum fuisse.

27 Et certè infirmus fuit proximè mortem: sed Deus misertus est ejus: nec ejus solùm, sed & mei, ne tristitiam haberem super tristitiam.

28 *Eò* studiosiùs itaq; ipsum misi, ut eo rursus viso, gaudeatis, & ego eò minùs doleam.

29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio: & tales in honore habete.

30 Nam propter opus Christi accessit ad

mortē usque; non habita vitæ ratione, ut suppleret defectū vestri erga me ministerii.

CAPUT III.

Præ notitia Christi omnia contemnit: ad sui imitamen hortatur, & detestat inimicos crucis.

Quod reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum est.

2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu colimus Deum, & gloriamur in Christo Jesu, nec confidimus in carne:

4 Quamquam ego habeo, etiam in carne, de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maxime *habeo*:

5 Circumcisus octavo die, ex gente Israelis, tribus Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Pharisæus.

6 Quod ad æmulationem *attinet*, persequens Ecclesiam: quod ad justitiam quæ est in Lege, irreprehensus.

7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Christum damnum *esse*.

8 Quinetiam certè duco omnia damnum esse propter eminentiam notitiæ Christi Jesu Domini mei: propter quem omnibus istis meipsum multavi, *eaque* duco pro stercoribus, ut Christum lucrifaciam:

9 Et comperiar in eo, non habens meam justitiam, *nempe*, quæ est ex Lege, sed eam quæ est per fidem Christi, *id est*, justitiam *quæ est* ex Deo per fidem:

10 Ut cognoscam eum, & vim resurrectionis ejus: & communionem perpessionū ejus, dum conformis fio morti ejus:

11 *Experiens* ecquo modo deveniam ad resurrectionem mortuorum.

12 Non quod jam *metam* apprehenderim, aut jam fim consummatus: sed persequor *experiens* an quoque apprehendam, cujus etiam rei causâ apprehensus fui a Christo Jesu.

13 Fratres, ego meipsum non reor *metam* apprehendisse.

14 Unum autem *ago*: ea quidem quæ a tergo sunt oblivisens, ad ea verò quæ a fronte sunt contendens, scopum versus feror, ad præmium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu.

15 Quotquot itaque adulti sumus, hoc sentiamus: quòd si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16 Attamen *in eo* ad quod usq; prevenimus, eâdem incedamus regulâ, & idem sapiamus.

17 Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate qui ita ambulant sicut habetis nos pro exemplari.

18 Multi enim incedunt quos sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hostes *esse* crucis Christi:

19 Quorum finis *est* exitium: quorum Deus *est* venter, & gloria ad ignominiam ipsorum, qui terrestria curant.

20 Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus: unde etiam Servatorem exspectamus Dominum Jesum Christum.

21 Qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi illa efficace quâ potest etiam subjicere sibi omnia.

CAPUT IIII.

Jubet gaudere in Domino, sine solicitudine esse, suam conversationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare posse, sed ventionis tamen gratiam agnoscit.

Itaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita perstate in Domino, dilecti:

2 Evodiam precor & Syntychen precor ut idem sapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, socie germane, adjuva illas, ut quæ in Evangelio concertarunt mihi, una cum Clemente quoque & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *sunt* in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: rursum, inquam, gaudete.

5 Æquitas vestra innotescat omnibus hominibus. Dominus prope est.

6 De nulla re soliciti estote: sed omni in re precibus & deprecatione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7 Et pax illa Dei quæ exsuperat omnem mentem, præsidio custodiet corda vestra, & mentes vestras in Christo Jesu.

8 Quod reliquum est, fratres, quæcumq; sunt vera, quæcumq; veneranda, quæcumque justa, quæcumq; pura, quæcumque amabilia, quæcumq; boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hæc reputate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavisus sum autem in Domino magnopere, quòd jam tandem reviruistis, in vestra pro me curæ: qua de re tamen soliciti eratis, sed destitne bamini opportunitate.

11 Non quòd penuria laborem *hoc* dicam: nam ego didici, in quibus sum, iis ipsis contentus esse.

12 Novi antè deprimi, novi etiam abundare: ubiq; & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem & ad esuritionem, *id est*, tum ad exundantiam tum ad penuriam.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe* Christum.

14 Attamen beneseciſtis quod unà participes fuistis meæ afflictionis.

15 Nostis autem & vos, Philippenses, quum initio Evangelii proficiscerer è Macedonia, nullam mihi Ecclesiam communicasse in ratione dati & accepti, nisi vos solos:

16 Nam etiam Thessalonicæ *quum esse*m, semel & iterum quod mihi opus erat mihi misistis.

17 Non

17 Non quòd requiram donum: ſed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes veſtras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus ſum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *miſſa ſunt*, odorem bonæ fragrantiæ hoſtiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus ſupplebit quicquid opus fuerit vobis, ſecundùm divitias ſuas, gloriosè, in Chriſto Jeſu.

20 Deo autem & Patri noſtro *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

21 Salutate omnes ſanctos in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, maximè verò qui ſunt ex Cæſaris domo.

23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta eſt Roma per Epaphroditum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad COLOSSENSES.

CAPUT I.

Coloſſenſibus bene precatur, iiſque prædicat Chriſtum, imaginem Dei, caput Eccleſiæ, & abſconditum olim myſterium.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per Dei voluntatem, & Timotheus frater,

2 Iis qui ſunt Coloſsis ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto Jeſu. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes:

4 Auditâ fide veſtrâ in Chriſto Jeſu, & charitate in omnes ſanctos:

5 Propter ſpem ſepoſitam vobis in cœlis: quam prius auditis per ſermonem veritatis, *id eſt*, Evangelii,

6 Quod pervenit ad vos, ſicut & in totum mundum, & fructum profert, ſicut apud vos quoque: ex quo die verè audiviſtis & cognoviſtis Dei gratiam.

7 Sicut & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſervo noſtro, qui eſt fidus pro vobis miniſter Chriſti:

8 Qui & declaravit nobis veſtram per Spiritum charitatem:

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non deſinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni ſapientia & intelligentia ſpirituali.

10 Ut ambuletis ſicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & creſcentes in agnitione Dei,

11 Omni potentia potentes fiati ſecundùm glorioſum robur ipſius, ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio.

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam ſortem ſanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex poteſtate tenebrarum, ac tranſtulit in regnum Filii ſui dilecti.

14 In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, *id eſt*, remiſsionem peccatorum.

15 Qui eſt imago Dei inviſibilis, & primogenitus omnis rei conditæ:

16 Nam per eum condita ſunt omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia, ſive throni, ſive dominia, ſive imperia, ſive poteſtates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus reſpectu condita ſunt:

17 Eſtque ipſe ante omnia, & omnia per eum conſiſtunt.

18 Eſtque caput corporis, *id eſt*, Eccleſiæ, eſtque *etiam* principium & primogenitus ex mortuis ut inter omnes primas teneat.

19 Quoniam libuit *Patri* ut omnis pleni-tudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per ſanguinem crucis ejus facta per eum reconciliaret omnia ſibi, per eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaq; vos quum eſſetis quondam abalienati, & hoſtes, mente operibus malis *intenta*, nunc ſanè reconciliavit.

22 In corpore illo carnis ſuæ, per mortem: ut ſiſtat vos ſanctos, & inculpatos, & irreprehenſos in conſpectu ſuo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & ſtabiles, nec dimovemini à ſpe Evangelii quod audiſtis, *Evangelii inquam* prædicati omni creaturæ quæ ſub cœlo eſt, cujus factus ſum ego Paulus miniſter.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Chriſti vicisſim expleo in carne mea, pro corpore ipſius, quod eſt Eccleſia:

25 Cujus *Eccleſiæ* factus ſum miniſter ex diſpenſatione Dei, quæ data eſt mihi erga vos, ad implendum Dei ſermonem:

26 *Nempe* myſterium illud quod abſconditum fuit à ſeculis & ætatibus, nunc autem factum eſt manifeſtum ſanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ ſint illæ divitiæ glorioſi hujus myſterii inter Gentes, qui eſt Chriſtus inter vos, ſpes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quoſvis, & quoſvis erudientes omni ſapientiâ, ut quoſvis ſiſtamus perfectos in Chriſto Jeſu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans ſecundùm vim illam efficacem ipſius, agentem in me potenter.

CAPUT

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia, & Angelorum cultu loquitur, unde constituit liberatos qui cum Christo mortui sunt.

VElim enim vos scire quantum certamen sustineam pro vobis & iis qui sunt Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis charitate compactis, & omni opulentia plenè certioratæ intelligentiæ, ad cognitionem mysterii Dei ac Patris & Christi:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac notitiæ absconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falsò ratiocinando fallat, sermonis probabilitate.

5 Etsi enim corpore absum, spiritu tamen sum vobiscum, gaudens & cernens vestrum ordinem, & soliditatem vestræ in Christum fidei.

6 Sicut igitur accepistis Christum Jesum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7 Radicati & superstructi in eo, ac confirmati fide, sicut edocti estis, exundantes eâ cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis sit qui vos deprædetur per Philosophiam & inanem seductionem secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et estis in eo completi qui est caput omnis imperii ac potestatis:

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione quæ sit sine manibus, corpore peccatorum carnis exuto per circumcisionem Christi:

12 Ei consepulti per Baptismum, per quem etiam cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis Dei, qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Vosque mortuos in offensis & præputio carnis vestræ, cum eo vivificavit, vobis condonatis omnibus offensis:

14 *Ac* deleto quod adversùm nos *erat* rituum chirographo: quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse* verò cruci affixum è medio sustulit.

15 *Et* expoliata imperia ac potestates traduxit palam, triumphatis illis per eam.

16 Nequis igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut respectu festi, aut novilunii, aut Sabbathorum:

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversùm vos rectoris partes sibi ultro sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, & temere inflatus carnis suæ intelligentiâ.

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & connexus suppeditatum & compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si mortui cum Christo, *liberi* estis ab elementis mundi: quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt isti*, neq; gustaris, neque attigeris:

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta* ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submissione animi, & in eo quod corpori non parcant: nec *tamen* ullius sunt pretii, *quum* ad ea *spectant* quibus farcitur caro.

CAPUT III.

Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: Instituitque œconomiam Christianam.

ITaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrestria.

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo:

4 Postquam autem Christus, vita *illa* nostra, manifestus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, scortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces:

7 Quibus in *vitiis* & vos ambulastis quondam, quum in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obscœnitatem ab ore vestro.

9 Ne mentimini alius adversùs alium, quum exuti sitis illo vetere homine cum factis ipsius:

10 Et induti sitis novo illo, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit.

11 Ubi non est Græcus & Judæus, Circumcisio & Præputium, Barbarus & Scytha, servus & liber: sed omnia & in omnibus *est* Christus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, sancti & dilecti, visceribus misericordiæ, benignitate, animi submissione, lenitate, iræ cohibitione.

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuò, si quis adversus aliquem habuerit querelam: sicut & Christus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ est connexus perfectionis.

15 Et pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris, ad quam etiam vocati estis in unum corpus: & grati estote.

16 Ser-

16 Sermo Christi inhabitet in vobis copiosè cum omni sapientia, docendo & admonendo vos mutuò Psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, cum gratia cantendo in vestro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis sermone, aut facto in nomine Domini Jesu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores subjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne estote adversus eas amaruleuti.

20 Filii, auscultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos vestros: ne desponderant animum.

22 Servi, auscultate per omnia dominis secundum carnem, non obsequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere studeut, sed cum simplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo præstate, tamquam Domino, & non hominibus:

24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis: Nam Domino Christo servitis.

25 Qui verò injuriam intulerit, referet injuriam quem intulerit, nec est personarum acceptio.

CAPUT IIII.

Ad generales exhortationes redit, commendatione sui, & salutationes subjungit.

DOmini, jus & æquum servis præstate: ut qui sciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.

3 Orantes simul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod etiam sum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifestum faciam, sicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo vester semper cum gratia *sit* sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus minister, ac conservus in Domino:

8 Quem misi ad vos ob hoc ipsum, ut cognoscat res vestras, & corda vestra consoletur.

9 Cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hic aguntur.

10 Salutat vos Aristarchus meus in captivitate socius, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo acceptis præcepta: si venerit ad vos, excipite eum.

11 Et Jesus qui vocatur Justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuere mihi solatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi, semper precibus certans pro vobis, ut stetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.

13 Hoc enim de eo testor, eum multo vestri studio ardere, & eorum qui sunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus & Demas.

15 Salutate fratres qui sunt Laodiceæ, & Nymphan, & Ecclesiam quæ in domo illius est.

16 Et quum perlecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium Ecclesia recitetur: & ut scriptam Laodicea, vos quoque legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide ut ministerium quod accepisti in Domino, impleas.

18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia *sit* vobiscum Amen.

Scripta est ad Colossenses Roma, per Tychicum & Onesimum.

Pauli Apostoli Epistola ad THESSALONICENSES Prior.

CAPUT I.

Thessalonicenses Pauli, imo Domini ipsius imitatores effecti, idea sunt bonorum Christianorum.

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre, & Domino Jesu Christo. Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, mentionem vestri facientes in precibus nostris:

3 Indesinenter commemorantes efficacem vestram fidem, & laboriosam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram Deo & Patre nostro.

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram.

5 Quoniam Evangelium nostrum constitit apud vos non sermone solum, sed etiam potentia, & Spiritu sancto, & certioratione: sicut nostis quales fuerimus inter vos, vestri causâ.

6 Et vos, imitatores nostri facti fuistis & Domini, recepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus Sancti:

7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

8 A vobis enim non solùm personuit sermo Domini in Macedonia & Achaia, verumetiam in omnem locum fides vestra quæ est in Deum, diffamavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.

9 Ip-

9 Siquidem ipsi de nobis annunciant qualem ingressum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum relictis idolis, ut serviretis Deo vivo & vero:

10 Et expectaretis Filium ejus è cœlis, quem suscitavit à mortuis, *nempe* Jesum nos eruentem ab ira illa ventura.

CAPUT II.

Speculum boni pastoris & auditoris.

NAm ipsi nostis, fratres, ingressum nostrum ad vos non fuisse vanum:

2 Immo etiam *multa* prius passi & contumeliis affecti Philippis sicut nostis, libertate loquendi usi sumus in Deo nostro, ad annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neq; cum dolo:

4 Sed sicut probati fuimus à Deo *quibus* crederetur Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo exploranti corda nostra.

5 Nec enim unquam sermone assentatorio usi sumus, sicut nostis, nec avaritiæ causâ quicquam prætexuimus: Deus testis est.

6 Neq; ex hominibus quærentes gloriâ, nec à vobis, nec ab aliis, quum possemus *vobis* oneri esse, ut Apostoli Christi.

7 Sed fuimus mansueti in medio vestri, ut si nutrix foveret liberos suos,

8 Et ita cupidi vestri, gratum nobis erat impertiri vobis non solùm Evangelium Dei, sed etiam nostras ipsorum animas, quòd charì nobis essetis.

9 Meministis enim, fratres, laboris nostri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui vestrûm oneri essemus, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.

10 Vos testes *estis* & Deus, quomodo sanctè & justè & inculpatè vobis, qui creditis, nos gesserimus.

11 Sicut nostis quomodo unumquemque vestrûm, tamquam pater liberos suos, hortabamur & consolabamur,

12 Et obtestabamur ut ambularetis sicut convenit Deo vocante vos ad suum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo sine intermissione, quòd acceptum de Deo sermonem quem audistis ex nobis, exceperitis *non ut* sermonem hominum, sed (sicut est verè) *ut* Dei sermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatores facti estis Ecclesiarum Dei quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu, quippe qui eadem passi fitis & vos à propriis tribulibus, prout & ipse à Judæis:

15 Qui etiam Dominum Jesum & proprios Prophetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adversantur:

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut serventur, ut semper compleat peccata sua: occupavit enim eos ira ad extremum usq;.

17 Nos verò, fratres, orbati vobis ad temporis momentum, conspectu, non animo, eò ampliùs studuimus videre faciem vestram, cum multo desiderio.

18 Idco voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) semel atq; iterum, sed impedivit nos Satanas.

19 Nam quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona de qua glorier? annon & vos in conspectu Domini nostri Jesu Christi in ejus adventu?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPUT III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, desiderat ipsos videre, & precatur ipsis progressum.

QUamobrem nos non ampliùs continentes, libuit nobis ut soli Athenis derelinqueremur.

2 Misimusque Timotheum fratrem nostrum, ac ministrum Dei & adjutorem nostrum in Evangelio Christi, ad vos stabiliendos & exhortandos super fide vestra:

3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones istas: ipsi enim nostis ad id nos esse constitutos.

4 Etenim quum apud vos essemus, prædicabamus vobis fore ut affligeremur; quod & evenit, & nostis.

5 Quamobrem & ego non ampliùs me continens, misi *eum* ut cognoscerem fidem vestram: *veritus* ne quo modo tentasset vos tentator ille, & inanis redditus esset labor noster.

6 Nuper autem quum venisset Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attulisset de fide & charitate vestra, & quòd bonam nostri memoriam retinetis, semper expetentes nos videre, sicut nos quoque vos:

7 Propterea consolationem accepimus, fratres, ex vobis, in omni afflictione & necessitate nostra, per vestram fidem:

8 Nunc enim vivimus, si vos perstatis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo rependere de vobis, super omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo nostro,

10 Nocte ac die magis ac magis rogantes ut videamus vestram faciem, & quæ desunt fidei vestræ suppleamus?

11 Ipse verò Deus & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos.

12 Faxit autem Dominus ut auctiores fitis & exundetis mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13 Ut corda vestra inculpata stabiliat in sanctimonia coram Deo & Patre nostro in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis suis.

CAPUT

CAPUT IIII.

Sanctimoniam & amorem fraternum sectandum, propriis manibus operandum, resurrectionem justorum solatio habendam.

Quod reliquum est igitur, fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jesum, ut sicut accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.

2 Nostis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jesum.

3 Nam hæc est voluntas Dei, *nempe* sanctificatio vestri, *id est*, ut abstineatis à fornicatione:

4 Ut sciat vestrûm unusquisque suum vas possidere in sanctificatione & honore.

5 Non in morbo cupiditatis, sicut Gentes quæ non noverunt Deum.

6 Et ut ne *quis* opprimat, & habeat quæstui in negotio fratrem suum, nam vindex est Dominus omnium istorum, sicut & ante diximus vobis, & asseveranter testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad immunditiam, sed ad sanctificationem.

8 Proinde qui *hæc* aspernatur, non aspernatur hominem, sed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum suum sanctum.

9 Cæterum de fraterno amore non necesse habetis ut scribam vobis: ipsi namq; divinitùs docti estis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sunt in tota Macedonia, precamur autem vos, fratres, ut potius excellatis:

11 Et ambitiosè contendatis quieti esse, & res vestras agere, ac operari propriis manibus vestris, sicut vobis mandavimus:

12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13 Nolim autem vos in ignorantia versari, fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne contristemini, sicut & reliqui qui spem non habent:

14 Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita etiam Deus eos qui obdormierint in Jesu, adducet cum eo.

15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut nos vivi qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui obdormierint.

16 Nam ipse Dominus cum hortationis clamore, cum voce Archangeli, & cum Dei tuba, descendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primùm.

17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aëra: & ita semper cum Domino erimus.

18 Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAPUT V.

Modus legitima præparationis ad novissimum diem.

Porro de temporibus & opportunitatibus, fratres, non est necesse ut vobis scribatur,

2 Ipsi enim penitus scitis diem illum Domini, ut fur nocte *venit*, ita venturum esse.

3 Quum enim dicent, Pax *est* & securitas: tunc repentinum eis instat exitium, sicuti dolor partus mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.

4 At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tamquam fur, deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei: non sumus *filii* noctis, neq; tenebrarũ.

6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, sed vigilemus & sobrii simus.

7 Nam qui dormiunt, nocti dormiunt: & qui inebriantur, nocti sunt ebrii.

8 At nos qui sumus diei, sobrii simus, induti thorace fidei & charitatis: & pro galea, spe salutis:

9 Nam non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate singuli singulos, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:

13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum: pacem colite inter vos mutuò.

14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos: consolamini eos qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.

15 Videte nequis malum pro malo cuiquam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuò, tum erga omnes.

16 Semper gaudete:

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.

19 Spiritum ne extinguite:

20 Prophetias ne pro nihilo habete:

21 Omnia explorate: quod bonum fuerit retinete.

22 Ab omni specie mali abstinete.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima & corpus inculpatè in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Fidelis *est* qui vocavit vos, qui & etiam *id* efficiet.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima, scripta fuit Athenis.

PAULI

Pauli Apostoli Epistola ad THESSALONICENSES posterior.

CAPUT I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandas.

PAulus & Silvanus & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensiū, *quæ est* in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo:

3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quòd vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua unius cujusque omnium vestrūm charitas:

4 Adeo ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Ecclesias Dei, *id est*, super tolerantia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris & afflictionibus quas sustinetis:

5 *Quæ res* indicium est justi judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini:

6 Siquidem justum est apud Deum, vicissim reddere iis qui affligunt vos, afflictionem:

7 Vobis verò qui affligimini, relaxationem nobiscum, in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis suis potentibus,

8 Cum igne flammante, inferens ultionem iis qui Deum nesciunt, neqs auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi:

9 Qui pœnam pendeant æterni exitii, *expulsi* à facie Domini & gloria virium ipsius:

10 Quum venerit ut glorificetur in sanctis suis: & admirandus fiat in credentibus omnibus (quod fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die illo.

11 Cujus etiam rei gratiâ oramus semper pro vobis, ut vos dignetur ista vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.

12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in eo, & gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione & abolitione.

ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 Ne citò à mente dimoveamini, neqs terreamini, neqs per spiritum, neqs per sermonem, neqs per epistolam tamquam per nos *scriptam*, quasi instet dies ille Christi.

3 Ne quis vos seducat ullo modo. *Non enim adveniet dies Christi*, quin venerit defectio prius, & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis,

4 Sese opponens ille & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo ut in templo Dei tamquam Deus sedens, præ se ferens se esse Deum.

5 Annon meministis me, quum adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis?

6 Nunc verò quid *eum* retineat nostis, ut is suo præstituto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus: tantùm qui nunc obstat, *obstabit* usquedum è medio sublatus fuerit.

8 Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit:

9 *Illum*, *inquam*, cujus adventus est ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigiis mendacibus:

10 Et cum omni seductione injustitiæ, in iis qui pereunt: propterea quòd amorem veritatis non receperunt ut salvi fierent.

11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio:

12 Ut damnentur omnes qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitia.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quòd elegerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctificationem Spiritus, & fidem habitam veritati:

14 Quo vocavit vos per Evangelium nostrum, ad acquirendam gloriam Domini nostri Jesu Christi.

15 Nempe igitur, fratres, perstate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti estis & per sermonem, & per epistolam nostram.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam & spem bonam per gratiam,

17 Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone & opere bono.

CAPUT III.

Precandum esse, & à vita inordinata & otiosa cavendum.

QUod reliquum est, orate, fratres, pro nobis, ut sermo Domini currat & glorificetur sicut apud vos:

2 Et ut eripiamur à protervis, ac sceleratis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Sed fidelis est dominus, qui stabiliet vos & custodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos, quæ mandamus vobis, & facere & facturos esse.

5 Dominus verò dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi patientiam expectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre qui inor-

matè ambulat; & non ex traditâ doctrinâ quam accepit à nobis.

7 Nam ipsi scitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinatè nos gessimus inter vos:

8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: sed cum labore & ærumnâ nocte dieque operantes, ne cui vestrûm oneri essemus.

9 Non quòd nobis *id* non liceat: sed ut nosmetipsos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim quum essemus apud vos, hoc denuncabamus vobis: quod siquis nolit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, sed insaniter satagentes.

12 Iis autem qui sunt ejusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum quiete operantes, suo pane vescantur.

13 Vos autem, fratres, ne segnescite in benefaciendo.

14 Quòd si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notate: & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.

15 Neque ut inimicum ducite, sed admonete ut fratrem.

16 Ipse autem dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus *sit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola: ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses secunda missa fuit Athenis.

Pauli Apostoli Epistola ad TIMOTHEUM prior.

CAPUT I.

Ad quid præcipuè Doctori attendendum: quibus ponatur lex: ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

PAulus Apostolus Jesu Christi ex imperio Dei Servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano filio in fide: Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut te rogavi ut permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, *vide*, ut denuncies quibusdam ne diversam doctrinam doceant:

4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potius quæstiones præbent quam ædificationem Dei quæ est per fidem.

5 Porro finis mandati, est charitas ex mundo corde, & conscientia bona, & fide minimè simulata.

6 A quibus nonnulli ut à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam:

7 Volentes esse Legis doctores, quum non intelligant quæ loquuntur, nec ea de quibus asseverant.

8 Scimus autem bonam esse Legem, si quis eâ legitimè utatur.

9 Hoc sciens, *nempe* Legem justo positam non esse, sed sceleratis & subjici nesciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, parricidis & matricidis, homicidis,

10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est quod sanæ doctrinæ sit oppositum.

11 *Quæ est* secundùm gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboravit me, *id est*, Christo Jesu Domino nostro: quòd me fidum duxerit, ut qui *me* in ministerio constituerit:

13 Qui prius eram blasphemus & persequutor & contumeliosus: sed mei misertus est. Nam ignorans *id* faciebam *nempe* fidei expers.

14 Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum fide & dilectione in Christo Jesu.

15 Certus *est hic* sermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur: Christum Jesum venisse in mundum ut peccatores servaret, quorum primus sum ego.

16 Verùm ideo misertus est mei, ut in me primò ostenderet Jesus Christus omnem clementiam, ut essem exemplar crediturîs in eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo honor *sit* & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut secundùm prægressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam:

19 Retinens fidem & bonam conscientiam: quâ expulsâ, nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphemare.

CAPUT II.

Cur pro omnibus, & quomodo precandum. Ad mulieres institutio.

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibuslvis hominibus:

2 Pro regibus & quibuslvis in eminentia constitutis: ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum est & acceptum in conspectu

conſpectu Servatoris noſtri Dei,

4 Qui quoſvis homines vult ſervari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim *eſt* Deus, unus etiam mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Jeſus:

6 Qui ſeſe ipſe dedit redemtionis pretium pro quibuſvis, *Chriſtus, inquam*, teſtimonium illud præſtitutis ſuis temporibus *deſtinatum*.

7 Cujus conſtitutus ſum ego præco & Apoſtolus, (veritatem dico, per Chriſtum, non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium eum fide ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, putas manus attollentes abſque ira & diſceptatione.

9 Itidem & mulieres amictu honeſto, cum verecundia & modeſtia ornare ſeſe, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioſo veſtitu:

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum ſpondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum ſilentio diſcito cum omni ſubmiſſione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque auctoritatem uſurpare in virum, ſed *mando* ut ſit in ſilentio.

13 Adamus enim prior formatus eſt: deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit ſeductus: ſed mulier ſeducta, cauſa tranſgreſſionis fuit.

15 Servabitur tamen liberos gignendo, ſi manſerit in fide ac charitate, & ſanctificatione cum modeſtia.

CAPUT III.

Idea Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi, & quid Eccleſia, quæve myſteria pietatis.

CErtus *eſt hic* ſermo, Siquis epiſcopatũ deſideret, præclarum opus deſiderat.

2 Oportet igitur Epiſcopum irreprehenſum eſſe, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compoſitum, hoſpitalem, aptum ad docendum:

3 Non vinoſum, non percuſſorem, non turpem quæſtum facientem: ſed æquum, alienum à pugnis, alienum ab avaritia:

4 *Qui* ſuæ domui bene præſit, qui liberos habeat ſubditos cum omni honeſtate:

5 (Nam ſi quis propriæ domui præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere teſtimonium ab extraneis: ne in probrum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæſtum facientes.

9 Tenentes myſterium fidei in munda conſcientia.

10 Atque hi etiam explorentur priùs, deinde miniſtrent, ſi ſint inculpati.

11 Uxores itidem *earum oportet eſſe* venerandas, non calumniatrices, ſobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi ſint unius uxoris mariti, qui liberis bene præſint, & propriis domibus.

13 Nam qui bene miniſtraverint, gradum ſibi bonum acquirunt, & multam loquendi libertatem per fidem, quæ *eſt* in Chriſto Jeſu.

14 Hæc tibi ſcribo, ſperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quòd ſi tardavero, ut noris quomodo oporteat in domo Dei verſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & ſtabilimentum veritatis.

16 Et ſine dubio magnum eſt pietatis myſterium: Deus conſpicuus factus eſt in carne, juſtificatus eſt in Spiritu, conſpectus eſt ab Angelis, prædicatus eſt Gentibus, fides illi habita eſt in mundo, ſurſum receptus eſt in gloriam.

CAPUT IIII.

Prædicit ultimorum temporum hypocriſin & heterodoxiam; ſuadetque ſtudium pietatis & S. Literarum.

SPiritus autem diſertè dicit fore ut poſteriori bus præſtitutis temporibus deſciſcant quidam à fide, attenti ſpiritibus deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum.

2 Per hypocriſin ſalſiloquorum, quorum conſcientia cauterio reſecta eſt:

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abſtinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, & iis qui norunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus bonum *eſt*: nec quicquam rejiciendum *eſt*, ſi cum gratiarum actione ſumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

6 Hoc ſi ſubjeceris fratribus, bonus eris minister Jeſu Chriſti, innutritus in ſermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, quam aſſectatus es.

7 Cæterùm profanas & aniles fabulas averſare: ſed exerce teipſum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis eſt: at pietas ad omnia utilis eſt, ut quæ promiſſionem habeat vitæ præſentis ac futuræ.

9 Certus *eſt* hic ſermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam ſatigamur, & conviciis afficimur, quòd ſperemus in Deo vivo, qui eſt conſervator omnium hominum, maxime *verò* fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, ſed eſto exemplar fidelium in ſermone, in converſatione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in caſtitate.

13 Interim dum venio, intentus eſto lectioni, exhortationi doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his eſto: ut tuus profectus manifeſtus ſit inter omnes.

16 Intentus eſto tibiipſi & doctrinæ: perſeve-

permane in istis: id enim si feceris, & tepsum servabis, & eos qui te audietint.

CAPUT V.

De modo quemque decenter exhortandi, de viduis, de Presbyteris & impositione manuum.

SEniorem ne increpato, sed hortare ut patrem: juniores, ut fratres:

2 Mulieres natu grandiores, ut matres: juniores, ut sorores, cum omni castitate.

3 Viduas honora quæ verè viduæ sunt.

4 Quòd si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant prius *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus: hoc enim est honestum & acceptum in conspectu Dei.

5 Porro quæ verè vidua est ac sola relicta, sperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.

6 At quæ lascivit, *ea* vivens mortua est.

7 Hæc igitur denunciato, ut sint irreprehensæ.

8 Quòd si quis suis & maximè domesticis non providet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.

9 Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor:

10 In operibus bonis bono testimonio ornata: si liberos educavit, si fuit hospitalis, si sanctorũ pedes lavit, si afflictis subvenit, si omne bonũ opus est assiduè sectata.

11 Porro juniores viduas rejice: postquam enim lasciverunt adversus Christum, nubere volunt:

12 Damnandæ, quòd primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otiosæ *esse* discunt circumeuntes domos: imò non solùm otiosæ, sed etiam nugaces, & curiosæ, garrientes quæ non oportet.

14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare adversario ad conviciandũ.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, sequutæ Satanam.

16 Quòd si quis fidelis aut si qua fidelis habet viduas, ei suppeditato quantum sufficit, & non onerator Ecclesiæ, ut iis quæ verè viduæ sunt subveniat.

17 Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantor: maximè qui laborant in sermone & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os: &, Dignus est operarius mercede suâ.

19 Adversus presbyterum accusationem ne recipito, nisi sub duobus aut tribus testibus.

20 Eos qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obtestor in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, & electorum Angelorum, ut hæc observes sine præjudicio nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus citò ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis, teme ipsum castum conserva.

23 Ne amplius esto abstemius: sed vino paucilo utere, propter stomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata ante manifesta sunt, præcuntia damnationi: quosdam verò subsequuntur.

25 Itidem & bona opera ante manifesta sunt: & ea quæ secus habent, occultari non possunt.

CAPUT VI.

Officium servi, pietatis adversus parentes, & avaritiæ mala indicantur.

QUicumque sub jugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blasphemetur.

2 Qui verò fideles habent dominos, ne *eos* contemnant quòd fratres sint: sed eò magis inserviant, quòd fideles sint ac dilecti: qui beneficentiam illam itidem capessunt. Hæc doce & exhortare.

3 Siquis diversam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundùm pietatem est doctrinæ.

4 *Is* inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur invidia, lis, maledicentiæ, suspiciones malæ,

5 Perversæ exercitationes hominum mente corruptorum, & qui privati sunt veritate, & quæstui habent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.

6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo sua sorte contento.

7 Nihil enim inculimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus.

8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.

9 Qui verò volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas amentes & damnosas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidem dum appetunt, aberrarunt à fide, & seipsos undiquaq; transfixerunt doloribus multis.

11 Tu verò, ô homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam ad quam & vocatus es, & professus præclaram illam professionem in conspectu multorum testium.

13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem:

14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illustrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi:

15 Quem præstitutis temporibus suis ostendet ille beatus & solus Princeps, Rex illæ regum, & Dominus dominorum:

16 Qui

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc seculo, denuncia ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum.

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis convictus:

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & averſare profanos illos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatæ notitiæ:

21 Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima, missa fuit Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

Pauli Apostoli Epistola ad TIMOTHEUM posterior.

CAPUT I.

Donum exsuscitandum: hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei secundùm promissionem vitæ quæ est in Christo Jesu,

2 Timotheo dilecto filio *sit* gratia, misericordia, pax à Deo patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear:

5 Memoria repetens eam quæ in te est minimè simulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunice: persuasus sum autem quòd in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut exsuscites donum Dei quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris, & charitatis, & sanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, neque te pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sancta: non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratia, quæ data est nobis in Christo Jesu ante tempora seculorum:

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium:

11 Cujus caussa constitutus sum ego præco & Apostolus ac doctor Gentium.

12 Quam ob causam & hæc patior: sed non pudefio: novi enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum posse depositum meum in illum diem custodire.

13 Expressam formam teneto sanorum sermonum, quos à me audisti cum fide & charitate quæ *est* in Christo Jesu.

14 Præclarum illud depositum custodi per Spiritum sanctum qui inhabitat in nobis.

15 Nosti hoc, quòd se averterint à me omnes qui sunt in Asia: ex quibus est Phygellus & Hermogenes.

16 Præstet misericordiam Dominus Onesiphori familiæ: quoniam sæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imò quum esset Romæ, studiosissimè quæsivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat misericordiam apud Dominum in die illa: quàm multa etiam Ephesi subministravit, tu optimè nosti.

CAPUT II.

Sumta à militibus & agricola similitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timoth. ut posthabitis clamoribus leves & mansuete agat.

TU igitur, fili mi, corroboratus per gratiam quæ est in Christo Jesu:

2 Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc committe fidis hominibus, qui sint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans esto afflictionum ut bonus miles Jesu Christi.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo delectus est miles.

5 Quòd si certet etiam aliquis, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborantem fructus percipere.

7 Perpende quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, *factum* ex semine Davidis, secundùm Evangelium meum:

9 In quo vexor usq; ad vincula ut malefactor: sed sermo Dei non est vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Jesu, cum gloria æterna.

11 Certus *est hic* sermo: nam si cum eo mortui sumus, cum eo etiam vivemus:

12 Si subsistemus, etiam conregnabimus:

mus: si abnegamus, & ille abnegabit nos.
13 Si infidi sumus, ille tamen fidus manet: negare seipsum non potest.
14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini ne de verbis pugnent quod nullam adfert utilitatem, imo auditores subvertit.
15 Stude teipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, & qui recte sermonem veritatis secet.
16 Profanos autem istos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.
17 Et sermo eorum depascet ut gangræna: ex quibus est Hymenæus & Philetus:
18 Qui circa veritatem aberrarunt à scopo, dicentes resurrectionem jam esse factam: & subvertunt quorundam fidem.
19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui: &, Abscedat ab iniquitate quisquis nominat nomen Christi.
20 Cæterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.
21 Siquis igitur sese ab his expurgaverit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accommodum usibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum.
22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis qui invocant Christum ex mundo corde.
23 Stultas autem & ineruditas illas quæstiones averſare, ſcienſ eas gignere pugnas.
24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos:
25 Cum lenitate eruditionem eos qui contrario animo sunt affecti: *ne forte* eos aliquando det Deus ut ex Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis;
26 Et emittere mentes recepta *voluntate* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti, ad ipsius libitum.

CAPUT III.

Prophetia de novissimo tempore: exhortatio, ususque S. Literarum.

Illud autem scito, fore ut extremis diebus instent tempora molesta;
2 Erunt enim homines sui amantes, & avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, profani,
3 Charitatis experies, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minimè amantes bonorum.
4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius, quam amantes Dei:
5 Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarint: istos igitur averſare.
6 Ex his enim sunt isti qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, cumulatas peccatis, actas cupiditatibus variis;
7 Semper discentes, sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possint.
8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obstiterunt Mosi, ita & hi obsistunt veritati, homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.
9 Sed non procedent amplius: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.
10 Tu verò assecutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, tolerantiam,
11 Persequutiones, perpessiones quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quas persecutiones sustinuerim: sed ex omnibus eripuit me Dominus.
12 Sed & omnes qui volunt piè vivere in Christo Jesu, persequutionem patientur.
13 Impostri autem homines & impostores procedent in pejus, tum seducentes, tum seducti.
14 At tu maneto in iis quæ didicisti & quæ tibi concredita sunt, iciens a quo didiceris:
15 Teque a puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Jesu.
16 Tota Scriptura divinitus *est* inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia:
17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

CAPUT IIII.

Officium pastoris Ecclesiæ: contra Pauli cygnea: multa passus & derisibilis ab omnibus liberatur à Domino.

Obtestor *te* igitur ego in conspectu Dei & Domini Jesu Christi, qui judicaturus est vivos & mortuos in illustri illo seculorum & regno ejus:
2 Prædica sermonem illum, insta tempestivè, intempestivè: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate & doctrina.
3 Nam erit tempus quum sanam doctrinam non sufferent: sed auribus pruriens, ipsi sibi secundum suas illas pecuniares cupiditates coacervabunt doctores:
4 Et a veritate quidem aures averterent, ad fabulas verò divertent.
5 At tu vigila in omnibus, tolerans esto afflictionem, opus perage Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.
6 Nam ego jam libor, & præstitutum tempus meæ dimissionis instat.
7 Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi, fidem servavi:
8 Quod reliquum est, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille judex: non solùm autem illi, sed & omnibus qui exoptaverint illustrem illum ipsius adventum.
9 Stude mox ad me venire.
10 Nam Demas me deseruit, amore indutus præsentis seculi, & profectus est Thessalonicam:

lonicam : Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 Lucas mecum est solus. Marcum assumtum adduc tecum : est enim mihi utilis ad ministerium.

12 Porro Tychicum misi Ephesum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber æratus multa mala mihi exhibuit : reddat ei Dominus secundum facta ipsius.

15 Quem & tu cave : vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt : utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me : ut per me certioraretur præconium quod audierant omnes Gentes : & ereptus fui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, servabitque regno suo cœlesti : cui gloria in secula seculorum. Amen.

19 Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi : Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus *sit* cum spiritu tuo. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est Roma secunda ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

Pauli Apostoli Epistola ad TITUM.

CAPUT I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeas, & de quibus Cretenses monendi.

1 PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ est secundum pietatem,

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum : manifestavit autem tempestivis suis temporibus suis :

3 *Videlicet* sermonem illum suum per præconium quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei, Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax a Deo Patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ desint corrigas, & constitutas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint in accusatione luxus, aut subjici nescii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tamquam Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem :

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem :

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui est secundum doctrinam : ut possit & exhortari in sana doctrina, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maxime qui sunt ex circumcisione.

11 Quibus oportet os obturare : qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius eorum propheta, Cretenses semper mendaces malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum : quam ob causam eos redarguito præcise, ut sani sint in fide :

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum aversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis : coinquinatis autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, quum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPUT II.

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæque juxta ætates omnes, viros & singulas exhortari.

1 AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam.

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia.

3 Anus itidem, ut sint habitu qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ.

4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes :

5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæque, quæ sese subjiciant suis viris : ne illimo Dei blasphemetur.

6 Adolescentiores itidem adhortare ut sint temperantes :

7 Per omnia teipsum præbens exemplum bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem sanum, qui damnari non possit : ut qui ex adverso *opponitur* pudefiat, nihil habens quod de vobis dicat malum.

9 Servos *hortare* ut suis dominis subjiciantur, in omnibus placentes, non respondentes :

10 Nihil fraudantes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Apparuit

11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus.

12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & justè & piè vivamus in præsenti seculo:

13 Expectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. nemo te despiciat.

CAPUT III.

Benignitati dominicæ & bonis operibus, non quæstionibus aut λογομαχίαις studendum.

IPsis suggere ut sese subjiciant principatibus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati;

2 Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.

3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes:

4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit servatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus justis quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus sancti:

6 Quem effudit super nos copiosè per Jesum Christum servatorem nostrum:

7 Ut justificati illius gratiâ, hæredes efficeremur secundùm spem vitæ æternæ:

8 Certus *est* hic sermo, & hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire. Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia:

9 stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem repelle:

11 Ut qui noris eversum esse eum qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12 Quum misero Artemam ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolim: nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo studiosè deducendos curato, nequid illis desit.

14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructus experges.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Salutà eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Pauli Apostoli Epistola ad PHILEMONEM.

CAPUT I.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro,

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:

3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis,

5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum & erga omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.

7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quòd viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit:

9 *Tamen* propter charitatem potiùs precor, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:

11 Quondam tibi inutili, nunc verò tibi & mihi perutili:

12 Quem remisi; tu autem eum, id est viscera mea excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii:

14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate tit beneficium tuum, sed spontè conferatur.

15 Utique enim propterea separatus fortasse *est* ad tempus, ut eum æternum recipias:

16 Non jam ut servum, sed amplius quam servum, fratrem *dilectum*, illum maximè mihi, quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Itaque si me habes consortem, suscipe illum tamquam me ipsum.

18 Quod si quid nocuit tibi, aut debitor tibi est, hoc mihi imputa.

19 Ego Paulus scripsi manu mea, ego reddam: ut non dicam tibi quòd & teipsum mihi debeas.

20 Ita, frater, ego te fruar in Domino: refice viscera mea in Christo.

21 Confidens obedientiæ tuæ scripsi tibi, sciens quòd & supra quàm dico facies.

22 Simul autem & para mihi hospitium: nam spero quòd per orationes vestras donabor vobis.

23 Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Jesu,

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem, primus Ecclesiæ Colossensis Episcopus, scripta Romæ.

Pauli Apostoli Epistola ad HEBRÆOS.

CAPUT I.

Christus Deus, Filius Dei, Angelis superior.

DEus, multifariam olim multisque modis locutus patribus in prophetis,

2 Novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem & fecit sæcula:

3 Qui cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis,

4 Tanto major Angelis factus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit.

5 Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? & rursùm: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?

6 Et cùm introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.

7 Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.

8 Ad Filium autem: Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ participibus tuis.

10 Et: Tu in principio, Domine, terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli.

11 Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes ut vestimentum veterascent,

12 Et ut amictum involves eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis?

CAPUT II.

Christus Deus, Filius Dei, Angelis superior.

PRopterea abundantiùs oportet observare nos quæ audivimus, ne quando effluamus.

2 Si enim qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit justam mercedem retributionis,

3 Quomodo nos effugiemus, tantam neglecti salutem? quæ cùm initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata est,

4 Contestante Deo signis & prodigiis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundùm suam voluntatem.

5 Non enim Angelis subjecit orbem futurum de quo loquimur.

6 Testatus est autem alicubi quidam, dicens: Quid est homo quòd memor es ejus? aut filius hominis quòd visitas eum?

7 Minuisti eum paulò minus ab Angelis, gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. In eo enim quod omnia subjecit illi, nihil dimisit non subjectum ei. Nunc autem nondum videmus omnia subjecta.

9 Jesum autem propter passionem mortis gloriâ & honore coronatum, qui paulò minus ab Angelis diminutus est, videmus, ut gratiâ Dei pro omnibus gustaret mortem.

10 Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.

11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare,

12 Dicens: Annuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te.

13 Et rursùm: Ego ero fidens in eum. Et rursùm: Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus.

14 Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum,

15 Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

16 Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.

18 In eo enim quod passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari.

CAPUT III.

Christus Mosi superior.

UNde, fratres sancti, vocationis cœlestis participes, considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Jesum,

2 Fidelem ei qui fecit illum, sicut & Moses in tota domo ejus.

3 Amplioris enim gloriæ iste præ Mose dignus habitus est, quanto amplior honor domûs est præ domo.

4 Omnis enim domus construitur à quodam: qui autem omnia construxit, Deus est.

5 Et Moses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant:

6 Christus autem tamquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei usque ad finem firmam retineamus.

7 Propterea, sicut dicit Spiritus sanctus: Hodie si vocem ejus audieritis,

8 Nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione secundùm diem tentationis in deserto,

9 Ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea

10 Quadraginta annis. Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi: Semper errant corde, ipsi autem non cognoverunt vias meas:

11 Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam!

12 Videte, fratres, ne forte sit in quopiam vestrum cor malum incredulitatis discedendi à Deo vivo,

13 Sed exhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

14 Participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.

15 Dum dicitur: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbaverunt: sed non omnes qui profecti sunt ex Ægypto per Mosen.

17 Quibus autem infensus est quadraginta annis? nonne his qui peccaverunt, quorum membra prostrata sunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non introire in requiem ejus, nisi incredulis?

19 Et videmus quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Christus Mosi superior.

TImeamus ergo ne forte relicta promissione introeundi in requiem ejus, videatur quis ex vobis deesse.

2 Nam & nobis annuntiatum est sicut & illis: sed non profuit sermo auditus illos, non commixtos fidei ex his qui audierunt.

3 Ingrediemur enim in requiem qui credidimus, sicut dixit: Sicut juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam! quamvis operibus ejus à constitutione mundi perfectis.

4 Dixit enim alicubi de septimo die sic: Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.

5 Et rursùm in hoc loco: Si introibunt in requiem meam!

6 Quoniam ergo superest introire quosdam in eam, & illi quibus prius annuntiatum est non introierunt propter incredulitatem,

7 Iterùm definit quemdam diem, hodie, dicens per David tam longè post, sicut dictum est: Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.

8 Si enim eos Jesus requiem dedisset, non de alio deinceps loqueretur die.

9 Ergo relinquitur sabbatismus populo Dei.

10 Nam qui introiit in requiem ejus, & ipse requievit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

11 Festinemus ergo introire in illam requiem, ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis:

13 Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus: omnia autem nuda & aperta sunt oculis ejus, ad quem nobis sermo.

14 Habentes igitur pontificem magnum, qui penetravit cœlos, Jesum Filium Dei, teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia similiter, absque peccato.

16 Accedamus

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc seculo, denuncia ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum.

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis convictus:

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & aversare profanos illos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatæ notitiæ:

21 Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima, missa fuit Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

Pauli Apostoli Epistola ad TIMOTHEUM posterior.

CAPUT I.

Donum exsuscitandum: hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei secundùm promissionem vitæ quæ est in Christo Jesu,

2 Timotheo dilecto filio *sit* gratia, misericordia, pax à Deo patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear:

5 Memoria repetens eam quæ in te est minimè simulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunica: persuasus sum autem quòd in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut exsuscites donum Dei quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris, & charitatis, & sanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, neque te pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sancta: non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratia, quæ data quidem est nobis in Christo Jesu ante tempora seculorum:

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus causâ constitutus sum ego præco & Apostolus ac doctor Gentium.

12 Quam ob causam & hæc patior: sed non pudefio: novi enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum posse depositum meum in illum diem custodire.

13 Expressam formam teneto sanorum sermonum, quos à me audisti cum fide & charitate quæ *est* in Christo Jesu.

14 Præclarum illud depositum custodi per Spiritum sanctum qui inhabitat in nobis.

15 Nosti hoc, quòd se averterint à me omnes qui sunt in Asiatex quibus est Phygellus & Hermogenes.

16 Præstet misericordiam Dominus Onesiphori familiæ: quoniam sæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imò quum esset Romæ, studiosissimè quæsivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat misericordiam apud Dominum in die illo: quàm multa etiam Epheſi subministravit, tu optimè nosti.

CAPUT II.

Sumta à militibus & agricola similitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timoth. ut posthabitis clamoribus levis & manſuete agat.

TU igitur, fili mi, corroboratus per gratiam quæ est in Christo Jesu:

2 Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc committe fidis hominibus, qui sint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans esto afflictionum ut bonus miles Jesu Christi.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo delectus est miles.

5 Quòd si certet etiam aliquis, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, *factum* ex semine Davidis, secundùm Evangelium meum:

9 In quo vexor usque ad vincula ut malefactor: sed sermo Dei non est vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Jesu, cum gloria æterna.

11 Certus *est hic* sermo: nam si cum eo mortui sumus, cum eo etiam vivemus:

12 Si subsistiterimus, etiam conregnabimus:

nus: si abnegamus, & ille abnegabit nos.
13 Si infidi sumus, ille *tamen* fidus manet: negare seipsum non potest.
14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini ne de verbis pugnent quod nullam adfert utilitatem, *imo* auditores subvertit.
15 Stude teipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, & qui recte sermonem veritatis secet.
16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.
17 Et sermo eorum ut cancer serpet: ex quibus est Hymenæus & Philetus:
18 Qui circa veritatem aberrarunt à scopo, dicentes resurrectionem jam esse factam: & subvertunt quorundam fidem.
19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui: & Abscedat ab injustitia quisquis nominat nomen Christi.
20 Cæterùm in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea ad testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.
21 Siquis igitur sese ab his expurgaverit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accommodum usibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum.
22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis qui invocant Christum ex mundo corde.
23 Stultas autem & inerudites illas quæstiones aversare, sciens eas gignere pugnas.
24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos:
25 Cum lenitate eruditionem eos qui contrario animo sunt affecti: *si quando* autem aliquando detur his Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis:
26 Et sanitate mentis recepta *evadere* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti, ad ipsius libitum.

CAPUT III.

Prophetia de novissimo tempore: exhortatio ad usumque S. Literarum.

ILlud autem scito, fore ut extremis diebus instent tempora molesta;
2 Erunt enim homines sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, prophani,
3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minime amantes bonorum.
4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius, quam amantes Dei:
5 Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarint: ipsos igitur averſare.
6 Ex his enim sunt illi qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, onustas peccatis, actas cupiditatibus variis,
7 Semper discentes, sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possunt.
8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obstiterunt Mosi, ita & hi obsistunt veritati, homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.
9 Sed non procedent amplius: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.
10 Tu verò assecutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, tolerantiam,
11 Persequutiones, perpessiones quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quas persecutiones sustinuerim: sed ex omnibus eripuit me Dominus.
12 Sed & omnes qui volunt piè vivere in Christo Jesu, persequutionem patientur.
13 Improbi autem homines & impostores procedent in pejus, tum seducentes, tum seducti.
14 At tu maneto in iis quæ didicisti & quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris:
15 Teque à puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Jesu.
16 Tota Scriptura divinitùs *est* inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia:
17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

CAPUT IIII.

Officium pastoris Ecclesiæ: cautus Pauli exemplum: multa passus & derelictus ab omnibus liberatur à Domino.

OBtestor *te* igitur ego in conspectu Dei & Domini Jesu Christi, qui judicaturus est vivos & mortuos in illustri illo suo adventu & regno suo:
2 Prædica sermonem illum, insta tempestivè, intempestivè: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate & doctrina.
3 Nam erit tempus quum sanam doctrinam non sustinebunt: sed auribus pruritentes, ipsi sibi secundum suas illas pecuniares cupiditates coacervabunt doctores:
4 Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò divertent.
5 At tu vigila in omnibus, tolerans esto, afflictionum opus perage, Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.
6 Nam ego jam libor, & præstitutum tempus meæ dimissionis instat.
7 Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi, fidem servavi:
8 Quod reliquum est, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille judex: non solum autem mihi, sed & omnibus qui exoptaverint illustrem illum ipsius adventum.
9 Stude mox ad me venire.
10 Nam Demas me deseruit, amore inductus præsentis seculi, & profectus est Thessalonicam;

Ionicam : Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 Lucas mecum est solus. Marcum assumtum adduc tecum: est enim mihi utilis ad ministerium.

12 Porro Tychicum misi Ephesum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros maximè membranas.

14 Alexander faber æratus multa mala mihi exhibuit : reddat ei Dominus secundùm facta ipsius.

15 Quem & tu cave : vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certioratetur prædicatio quod audierint omnes Gentes: & ereptus fui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, servabitque regno suo cœlesti: cui gloria in secula seculorum. Amen.

19 Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi. Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus *sit* cum spiritu tuo. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est Roma secunda ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

Pauli Apostoli Epistola ad TITUM.

CAPUT I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses monendi.

PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ est secundùm pietatem,

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum : manifestavit autem fecit prædicatitis tempotibus suis :

3 *Videlicet* sermonem illum suum per prædicationem quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei, Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax a Deo Patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ desunt corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6 Siquis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint in noxii criminis luxus, aut subjici nescii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tamquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non itacundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem :

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem :

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui est doctrinam facit, ut possit & exhortari in sana doctrina sana, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maximè qui sunt ex circumcisione.

11 Quibus oportet os obturare : qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius eorum propheta, Cretenses semper mendaces malæ bestiæ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum : quam ob causam eos redarguito præcise, ut sani sint in fide :

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum aversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis : polluris autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, quum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum reprobati.

CAPUT II.

Jubetur Titus verbis & exemplo adolescentiam, gratiæ quæ juxit omnes, ministros & singulos exhortari.

AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam.

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantia.

3 Anus itidem, ut sint habitu qui sanctimoniam decet, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ.

4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes,

5 Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne damno Dei blasphemetur.

6 Adolescentulos itidem adhortare ut sint temperantes :

7 Per omnia teipsum præbens exemplum bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem sanum, qui damnari nequit : ut qui ex adverso *opponitur* erubescat, nihil habens quod de vobis dicat malè.

9 Servos, *horiari* ut suis dominis subjiciant, in omnibus ut eis placeant, non reluctatores :

10 Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus

11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus.

12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & justè & piè vivamus in præsenti seculo:

13 Expectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni impetu. nemo te despiciat.

CAPUT III.

Benignitati dominicæ & bonis operibus, non quæstionibus aut λογομαχίαις studendum.

IPsis suggere ut sese subjiciant principatibus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:

2 Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.

3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes:

4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit servatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus justis quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus sancti:

6 Quem effudit super nos copiosè per Jesum Christum servatorem nostrum:

7 Ut justificati illius gratiâ, hæredes efficeremur secundum spem vitæ æternæ:

8 Certus *est* hic sermo, & hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire.

9 Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia: stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem repelle:

11 Ut qui potis everstum esse eum qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12 Quum misero Artemam ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolim: nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo studiosè deducendos curato, nequid illis desit.

14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructus experres.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Salutes eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Pauli Apostoli Epistola ad PHILEMONEM.

CAPUT I.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro,

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:

3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis,

5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum & erga omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.

7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quod viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit:

9 *Tamen* propter charitatem potius precor, quum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:

11 Quondam tibi inutili, nunc vero tibi & mihi pernutili:

12 Quem remisi; tu autem eum, id est viscera mea excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii:

14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium tuum, sed sponte collatum.

15 Utique enim propterea fortasse [illegible] ad horam, ut eum [illegible] recipias:

16 Non jam ut servum, sed [illegible] quam servum, fratrem [illegible] maxime mihi, quanto autem magis tibi [illegible] in carne & in Domino?

17 Itaque si me [illegible] eum tamquam me.

18 Quod si qu[illegible] debitor tibi, fi[illegible]

19 Ego Paulus [illegible] depeçudam, ut [illegible] sum etiam mihi [illegible]

20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino: refocilla mea viscera in Domino.

21 Scripsi tibi, confisus fore ut tu *me* audias, ut qui norim te supra id etiam quod dico facturum esse.

22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.

23 Salutant te, Epaphras, (*meus* in captivitate propter Christum Jesum socius)

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Roma per Onesimum servum.

Pauli Apostoli Epistola ad HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.

MUltis vicibus multisque modis olim Deus loquutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce loquutus est nobis in Filio,

2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui quum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustinetque omnia verbo illo suo potente, purificatione peccatorum nostrorum per seipsum facta, sedit ad dextram majestatis illius in *locis* excelsissimis.

4 Tanto præstantior factus Angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen.

5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Aut rursum, Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius?

6 Rursum autem quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei.

7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos facit ventos, & administros suos, ignis flammam.

8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus in seculum seculi: virga rectæ virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti transgressionem: propterea unxit te, O Deus, [illegible] lætitiæ, ultra con[illegible]

[illegible]omine terram fun[illegible] tuarum sunt cœli: [illegible]rum permanet, & [illegible]æterna erat.

[illegible] circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dexteram meam usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt ministerii munere fungentes Spiritus, qui ministerii causâ emittuntur propter hæredes salutis futuros?

CAPUT II.

Conclusis Christi doctrinæ obedientiam deberi, eumque nobis fratrem factum, ut nostrum misereatur.

PRopterea oportet nos eò amplius attendere ea quæ audivimus, nequando pereamus.

2 Etenim si per Angelos dictus sermo fuit firmus, omnisque transgressio & inoptumacia justam mercedis retributionem retulit,

3 Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quæ quum primum enarrari cœpit per ipsum Dominum, ab iis qui ipsum audierant, fuit nobis confirmata:

4 Testimonium illis præbente Deo & signis & prodigiis, variisque virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus pro sua voluntate.

5 Non enim Angelis subjecit mundum illum futurum, de quo loquimur.

6 Testatus est autem quidam alicubi, dicens, Quid est homo, ut memor sis ejus? aut filius hominis ut eum respicias?

7 Fecisti eum paulisper inferiorem Angelis: gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Enimvero per hoc quod ei subjecit omnia nihil omisit quod non sit ei subjectum. At nunc nondum videmus ei omnia esse subjecta?

9 Sed Jesum illum cernimus gloriâ & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpessionem: ut beneficio Dei pro omnibus mortem gustaret.

10 Decebat enim ut ipse propter quem sunt hæc omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo principem salutis ipsorum per perpessiones consummaret.

11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit eos vocare fratres,

12 Dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ tibi hymnos canam.

13 Et rursus, Ego fretus ero ipso. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri participes sunt carnis & sanguinis, ipse quoque [illegible] per[illegible] factus est consimilis,

mortem aboleret eum penes quem est mortis robur, hoc est diabolum?

15 Et liberos redderet et quotquot metu mortis per omnem vitam damnates erant servitutis.

16 Non enim utique Angelos assumsit, sed semen Abrahami assumsit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similis fieri, ut misericors esset & fidelis Pontifex in iis quæ apud Deum *agenda forent*, ad expiandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod perpessus fuit quum tentatus est, potest & iis qui tentantur succurrere.

CAPUT III.

Collatio Mosis & Christi. Inde exhortatio ex Davidis testimonio, & dehortatio ab exemplo indurationis in deserto.

UNde fratres sancti, vocationis cœlestis consortes, considerate Apostolum & Pontificem professionis nostræ Christum Jesum:

2 Fidelem ei qui ipsum constituit: ut & Moses *fidelis fuit* in tota domo ipsius.

3 *Tanto* namque ampliore gloria præ Mose hic dignus est habitus, quanto majorem habet honorem is qui construxit domum quam domus ipsa.

4 Omnis enim domus apparatur à quopiã: qui verò construxit hæc omnia, *est* Deus.

5 Et Moses quidem fidus *fuit* in tota domo ipsius, ut famulus ad testificanda quæ post erant dicenda:

6 At Christus ut filius domni suæ præest: cujus domus sumus nos, si modo loquendi libertatem & spem illam de qua gloriamur, ad finem usque firmam retinuerimus.

7 Quapropter, sicut dicit spiritus ille sanctus, Hodie si vocem ejus audieritis,

8 Ne obdurate corda vestra, sicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deserto:

9 Ubi tentaverunt me patres vestri, exploraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.

10 Quapropter infensus fui isti genti: & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12 Videte, fratres, nequando sit in ullo vestrûm cor malum incredulum, desistendo à Deo vivo:

13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad appellatur dies hodiernus: nequis ex vobis induretur seductione peccati.

14 Christi enim consortes facti sumus, si modo principium illud quo sustentamur firmum retinuerimus ad finem usque:

15 *Interim* dum dicitur, Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra, ut in illa exacerbatione.

16 Nam quidam quum audissent, exacerbarunt *Dominum*: non omnes tamen ii qui exierunt ex Ægypto per Mosen.

17 Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? nonne iis qui peccaverant, quorum artus conciderunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam, nisi iis qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Collatio sabbathi ceremonialis & spiritualis, & vis verbi Dei penetrantissima.

METuamus igitur ne quando derelicta promissione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illa fuisse per tarditatem exclusus.

2 Etenim nobis evangelizatum est, sicut & illis: at non profuit illis auditus sermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierant.

3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, sicut dixit, Itaque juravi in ira mea, si ingressuri sint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4 Ita enim dixit quodam in loco de septimo die, Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.

5 Et hîc rursum, Si introibunt in requiem meam.

6 Quia igitur reliquum est ut aliqui introeant in eam, & quibus prius evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:

7 Rursum quendam præfinit diem, Hodie, apud Davidem dicens tanto post tempore, (prout dictum est) Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra.

8 Nam si Jesus eos in requie collocâsset, nequaquam de alio posthac die loquutus fuisset.

9 Itaque reliquus est aliquis sabbatismus populo Dei.

10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, requievit & ipse ab operibus suis, quemadmodum à suis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciæ exemplum.

12 Vivus enim *est* sermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti: & pertingit usque ad divisionem animæ simul ac spiritûs, compagumque, & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis.

13 Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imò omnia *sunt* nuda & intimè patentia oculis ejus quicum nobis est negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum qui transivit cœlos, Jesum Filium Dei, retineamus *hanc* professionem.

15 Non enim habemus Pontificem qui non possit affici sensu infirmitatum nostratum, sed tentatum in omnibus similiter, absque *tamen* peccato.

16 Accedamus igitur cum loquendi ubertate ad thronum gratiæ; ut consequamur misericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico & Melchisedeciano.

NAm omnis Pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur in iis quæ apud Deum *agenda sunt*: ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quantum satis est possit misereri vicem ignorantium & aberrantium: quòd & ipse circumdatus sit infirmitate:

3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ita & pro seipso afferre *victimam* pro peccatis.

4 Neque sibi ipsi quisquam sumit hunc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.

5 Ita & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit ut fieret Pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Psalmo* dicit, Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedeci.

7 Qui in diebus carnis suæ deprecationibus & supplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipsum servare à morte, & exauditis precibus, *liberatus* ex metu,

8 Quamvis filius esset, *tamen* ex iis quæ passus est didicit obedientiam:

9 Et consummatus factus est auctor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus.

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundùm ordinem Melchisedeci.

11 De quo multa nobis sunt dicenda, eaque difficilia explicatu: quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimverò cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ: (infans enim est:)

14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum *videlicet* qui propter habitum, sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Pretergressis rudimentis fidei ad ipsam perfectionem tendendum esse: ubi deficientium miseria & perstantium fruenda spei certitudo asseritur.

QUapropter omisso qui in Christo rudes inchoat sermone, ad perfectionem feramur: non jacentes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis, & fide in Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum & judicii æterni.

3 Atqs id faciemus, si quidem permiserit Deus.

4 Nam fieri non potest ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti,

5 Gustaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi:

6 Si prolabantur, denuo renoventur ad resipiscentiam, ut qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, particeps fit benedictionis à Deo:

8 At quæ profert spinas & tribulos, rejectanea *est*, & maledictioni proximæ; cujus exitus *tendit* ad exustionem.

9 Sed nobis persuasimus de vobis dilecti, quæ meliora sunt & saluti adhærentia, etiamsi ita loquamur.

10 Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis quam ostendistis erga ipsius nomen: ut qui ministraveritis sanctis & ministretis.

11 Cupimus autem ut unusquisqs vestrûm idem studium ad finem usqs ostendat, ad certam spei persuasionem:

12 Ut ne fitis segnes, sed imitatores eorum qui per fidem & patientem animam hæreditario jure obtinent promissiones.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non posset per quemquam majorem jurare, juravit per seipsum,

14 Dicens, Certè benedicens benedicã tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atqs ita patiente anima fretus, adeptus est promissum.

16 Nam homines quidem per eum jurant, qui sit major: atque iisdem omnis controversiæ terminus, est jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilii sui, fidejussit jurejurando:

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest ut mentiatur Deus, validam consolationem habeamus *nos* qui cursum *eo* corripuimus ut spem propositam retineamus.

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem usque in ea quæ sunt intra velum.

20 Quò præcursor pro nobis ingressus est Jesus, factus secundùm ordinem Melchisedec Pontifex in æternum.

CAPUT VII.

Melchisedeci historia & allegoria typica.

NAm hic Melchisedecus rex *erat* Salem, Sacerdos Dei altissimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum & benedixit ei:

2 (Cui & decimas ex omnibus impertitus est Abrahamus:) qui primùm quidem ex interpretatione dicitur Rex justitiæ,

deinde verò etiam Rex Salem, quod est Rex pacis:

3 Sine patre, sine matre, sine genere: nec initium dierum neque vitæ finem habens: sed assimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.

4 Spectate verò quantus hic *fuerit*, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas spoliorum dederit.

5 Et ii quidem qui sunt ex Filiis Levi, Sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo secundùm Legem, hoc est à fratribus suis, licèt egressi ex lumbis Abrahami.

6 Is verò cujus genus ad illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promissiones benedixit.

7 Porro sine ulla controversia, id quod minus est, ab eo quod majus est benedicitur.

8 Atq; hic quidem homines qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is de quo testatum est quòd vivat.

9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus est etiam ipse Levi, qui decimas solet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat quùm occurreret Abrahamo Melchisedec.

11 Porro si consummatio per Leviticum Sacerdotium erat, (nam sub hoc sancita Lex est populo) quid amplius erat opus alium exoriri Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedeci, nec secundùm ordinem Aaronis dici?

12 Mutato enim hoc Sacerdotio, necessariò quoq; Legis mutatio fit.

13 Nam *is* de quo hæc dicuntur, ad alium tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.

14 Palam est enim è Juda exortum esse Dominum nostrum, cui tribui nihil de Sacerdotio loquutus est Moses.

15 *Idque* eò amplius manifestum est, quòd ad similitudinem Melchisedeci exoritur Sacerdos alius,

16 Qui non ex Lege, cujus præceptum sit carnale, factus est *sacerdos*, sed ex vi indissolubilis vitæ.

17 Testificatur enim ad hunc modum, Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedeci.

18 Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipsius infirmitatem & inutilitatem.

19 Nihil enim consummavit Lex, sed superintroducta spes potior, per quam appropinquamus Deo.

20 Etiam quatenus non absque jurejurando *superintroducta est*.

21 Nam illi quidem, absque jurejurando Sacerdotes facti sunt: hic verò cum jurejurando, per eum qui dixit ei, Juravit Dominus & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedeci.

22 Tanto melioris pacti sponsor factus est Jesus.

23 Et illi quidē, plures facti sunt Sacerdotes, quòd mors prohiberet eos permanere:

24 At iste, propterea quòd in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25 Unde & servare perfectè potest eos qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellet pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, ab omni malo alienus, sine labe, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus:

27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis Pontificibus, prius pro peccatis proprijs victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi. Hoc enim fecit semel quum semetipsum obtulit.

28 Lex enim homines constituit Pontifices infirmitate laborantes: at sermo jurisjurandi post Legem *concepti*, Filium *constituit* in æternum consummatum.

CAPUT VIII.

Recapitulatio doctrinæ de sacerdotio Christi.

Cæterum eorum quæ dicimus *hæc* summa *est*, Talem *nos* habere Pontificem, qui consedit ad dexteram throni majestatis illius in cœlis,

2 Sanctuarii minister, ac veri illius tabernaculi quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & victimas constituitur: unde necesse fuit hunc quoque habere quod offerret.

4 Nam si esset in terra, ne Sacerdos quidem esset, manentibus illis sacerdotibus qui secundùm Legem offerunt dona.

5 Ut qui exemplari & umbræ deserviant rerum cœlestium, sicut divinitus dictum est Mosi, quum esset absoluturus tabernaculum, Vide enim, inquit, *ut* facias omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte.

6 At nunc *noster ille Pontifex eo* præstantius ministerium sortitus est, quo etiam præstantioris est pacti mediator, quod præstantioribus promissis sancitum est.

7 Nam si prius illud tale fuisset ut nihil in eo posset requiri, haudquaquam fuisset secundò quæsitus locus.

8 Nam incusans eos inquit, Ecce, dies venient, dicit Dominus, quum peragam cum domo Israelis & cum domo Juda pactum novum.

9 Non secundùm pactum quod feci cum Patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum ut educerem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto: & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

11 Neque docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suū dicentes, Co-

gnosce Dominum: nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usque qui magnus fuerit inter nos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum & peccatorum ipsorum & transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit priùs: porro quod antiquatur ac senescit, prope est ut evanescat.

CAPUT IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris, & novi.

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultus, & sanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & mensa, & propositi panes, quod sancta vocant.

3 Post secundum autem velum *erat* Tabernaculum quod vocant Sancta sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti undique circumtectam auro: in qua, urna aurea habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim gloriosi obumbrantes propitiatorium: de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His verò sic constructis, in prius quidem Tabernaculum quoris *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes:

7 In secundum autem, semel quotannis solus Pontifex non absque sanguine, quem offert pro seipso & *pro* populi erratis:

8 Hoc declarante Spiritu sancto, nondum factam fuisse manifestam ad Sacrarium viam priore Tabernaculo adhuc consistente:

9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo tunc præsente quo dona sacrificiaque offerantur, quæ non possunt in conscientia consummare cultorem,

10 In cibis duntaxat & potionibus, & diversis ablutionibus ac ritibus carnalibus, usque ad præstitutum tempus directionis impositæ:

11 Advenions autem Christus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius Tabernaculum non manufactum, id est, non hujus conditionis,

12 Neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem, ingressus est semel in Sacrarium, æternam redemtionem nactus.

13 Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis puritatem:

14 Quanto magis sanguis Christi qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum Deo, emundabit conscientiam vestram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pacti mediator est, ut morte ad redemtionem earum transgressionum intercedente quæ fuerant sub priore pacto, qui vocati erant promissum æternam hæreditatem acciperent.

16 Nam ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis ritum est: quandoquidem nondum valet quum vivit testator.

18 Unde ne prius quidem illud absque sanguine dedicatum fuit.

19 Quum enim Moses omnia mandata secundum Legem recitasset toti populi, sumto sanguine vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librum & totum populum aspersit,

20 Dicens, *Hic est* sanguis ille fœderis pacti quod mandavit vobis Deus.

21 Insuper autem & Tabernaculum, & omnia vasa illius ministerii sanguine similiter aspersit.

22 Et omnia fere secundum Legem sanguine purificantur: & absque sanguinis effusione non fit remissio.

23 Itaque necesse *fuit* exemplaria quidem eorum quæ sunt in cœlis, his rebus purificari: ipsa verò cœlestia potioribus quam hæ sunt victimis.

24 Non enim in manufactum Sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero *Sacrario* respondens: sed in ipsum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque ut sæpe offerat semetipsum, sicut Pontifex ingreditur in Sacrarium quotannis cum sanguine alieno:

26 (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse à facto mundi fundamento) sed nunc semel in consummatione seculorum, ad peccatum per immolationem sustulit è medio tollendum, factus est manifestus.

27 Et sicut illud, statutum est hominibus ut semel moriantur, postea verò judicium:

28 Ita & Christus semel oblatus ut is *ipse* attolleret multorum peccata, secundò absque peccato conspicietur iis qui ipsum expectant, ad salutem.

CAPUT X.

Collatio sacrificiorum ad hostiam Christi, deque exhortatio ad gratiam Christi sanctificatione, fide & tolerantia amplectendam.

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum, ils hostiis quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare:

2 Alioqui desiissent offerri, propterea quod cultores, semel purificati, nullorum peccatorum amplius essent sibi conscii.

3 At in ipsis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis.

4 Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum dicit,

Sacrificium

Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem adaptâsti mihi.

6 Holocaustomata & hostiam pro peccato non approbâsti.

7 Tunc dixi, Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Quum superius dixisset, Sacrificium & oblationem, & holocaustomata, & hostiam pro peccato noluisti, neque approbâsti: (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert prius, ut posterius statuat.

10 Qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*.

11 Omnis igitur Sacerdos adstat quotidie sacro ministerio defungens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata:

12 Hic verò una pro peccatis oblata in perpetuum victima, consedit ad dextram Dei:

13 Quod reliquum est expectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14 Unicâ enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur.

15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus sanctus: nam posteaquam prius dixit,

16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam:

17 Et peccatorum atq; transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

18 Porro ubi *est* horum remissio, non *est* amplius oblatio pro peccato.

19 Quum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi Sacrarium per sanguinem Jesu,

20 Eâ viâ quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam:

21 *Quumque habeamus* sacerdotem magnum, præfectum Domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aspersione purgatis cordibus à conscientiâ mala:

23 Et ablato corpore aquâ mundâ, teneamus professionem spei non vacillantem: (fidelis enim *est* qui promisit)

24 Et observemus alii alios, ut nos acuamus ad charitatem & bona opera:

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos *est* quibusdam, sed adhortantes *alii alios*: idque eò magis, quòd videtis illum diem appropinquare.

26 Nam si ultro peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia:

27 Sed horrenda quædam exspectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28 Qui aspernatus fuerit Mosis Legem, absque misericordia ex duorum aut trium testimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur qui Filium Dei conculcarit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & Spiritum gratiæ contumeliâ affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindicatio, ego rependam, dicit Dominus. Et rursum, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate verò in memoriam superiores dies quibus posquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis.

33 Partim quidem dum & cum convitiis & cum afflictionibus in theatrum estis productî: partim verò dum socii facti estis eorum qui sic agitantur:

34 Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum quæ vobis suppetebant cum gaudio excepistis, ut qui scitetis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantiâ vobis est opus, ut voluntati Dei obsequuti reportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcumque, & qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet: at, si *quis se* subduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAPUT XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis firmata.

Est autem fides, illud quo subsistunt quæ sperantur, & quæ demonstrat quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactam fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non fiat ex apparentibus ficta.

4 Abel per fidem, majoris pretii sacrificium obtulit Deo quàm Cain: per quam testimonio fuit ornatus, quòd esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quòd translulerat eum Deus: priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quòd gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quispiam *Deo* sit gratus; nam qui accedit

ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitùs admonitus Noë de iis quæ nondum cernebantur, veritus construxit arcam ad servandam domum suam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit *Deo*, abeundo in locum quem accepturus erat in hæreditatem, & exivit, nescius quò esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Expectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præstitutum tempus ætatis peperit, quòd fidelem *esse* duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram maris.

13 Secundùm fidem mortui sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminus ea conspicati postquam *ipsis* fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere.

15 Quòd si illius memores fuissent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum:

16 Atqui potiorem expetunt, hoc est cœlestem: quapropter Deum non pudet eorum, *id est* cognominari Deus eorum, paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus quum tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui promissiones excepérat:

18 Ad quem dictum fuerat, In Isaaco vocabitur tibi semen:

19 Ratiocinatus Deum potentiâ præditum esse etiam suscitandi ex mortuis: unde etiam illum similitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Isaacus Jacobo & Esavo.

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit: & adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem Josephus obiens de egressione filiorum Israelis meminit: deq; ossibus suis præcepit.

23 Per fidem, Moses quum natus esset, occultatus est menses tres à parentibus suis, quòd viderent venustum esse puerulum: & non metuerunt edictum regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis:

25 Potiùs eligens simul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam retinere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros: intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis: nam ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis: ne qui perimebat primogenita, ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per tetram: cujus *mœris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho concidérunt, circumdatâ ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit una cum iis qui non obedierunt, quum pacificè excepisset hospitio explorátores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus, narrantem de Gedeone, de Baraco, & Samsone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac prophætis:

33 Qui per fidem debellarunt regna, operam dederunt justitiæ, assequuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitu exterorum in fugam vertérunt.

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos: alii verò distenti sunt, non acceptata liberatione, ut potiorem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi mortui sunt, oberrárunt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, malè habiti:

38 Quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus ac speluncis & cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAPUT XII.

A Sanctorum & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, vocat à peccatis, & ex N. Testamenti supra Veteris excellentia deterret ab inobedientia:

PRoinde nos quoque, quum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumeigendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem ac consummatorem Jesum: qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominia contemta, & ad dextram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit qui tales sustinuit

sustinuit à peccatoribus adversus sese contradictionem, ne vestris animabus fracti, fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversus peccatum decertando.

5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tamquam filiis loquitur. Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo, argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem quemcunque filium agnoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget pater:

8 Quòd si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe supposititii estis, non filii:

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multò magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit, iis qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite:

13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne quod claudum *est* deflectat de via, sed ut sanetur potius.

14 Pacem sectamini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.

15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim eum etiam postea, quùm vellet hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis *benedictionem* illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam:

19 Tubæque sonitum & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt ne amplius sibi fieret sermo.

20 (Non enim ferebant quod interdicebatur, Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut sagittâ configetur.

21 Et Moses, adeo horrendum erat visum quod apparebat, dixit, Expavefactus sum ac tremebundus)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum,

23 Conventum universalem & coetionem primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum,

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersionis, potiora loquentem quàm loquatur Abel.

25 Videte ne aversemini eum qui loquitur. Nam si illi non effugerunt qui recusarunt divinitùs loquentem in terrâ, multò magis nos qui eum qui de cœlis *est* aversaremur:

26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens, Adhuc semel ego concutiam non solùm terram, sed etiam cœlum.

27 Porrò illud, Adhuc semel, declarat instabilium rerum, ut puta fictitiarum, motionem, ut maneant quæ sunt stabilia.

28 Quapropter regnum assumentes quod concuti non potest, teneamus gratiam, per quam ita colamus Deum ut ei grati simus, cum verecundia & reverentia.

29 Etenim Deus noster, consumens ignis est.

CAPUT XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

FRaternus amor maneto.

2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidam inscii exceperunt Angelos hospitio.

3 Memores estote vinctorum, tamquam unà cum illis vinctis: eorum qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore *afflicti* essetis.

4 Honorabile *est* inter quosvis conjugium & cubile impollutum: scortatores autem & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritiâ: *estote* contenti præsentibus: dixit enim ipse, Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram:

6 Adeo ut confidenti animo dicamus, Dominus *est* mihi auxiliator: nec metuam quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui loquuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes qui fuerit exitus conversationis ipsorum.

8 Jesus Christus heri & hodie idem *est*, & in secula.

9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini, bonum enim est gratiâ confirmari cor, non cibis, unde nullam percepturi utilitatem qui in ipsis ambularunt.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in Sactarium per Pontificem, eorum corpora exuruntur extra castra.

12 Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra probrum ejus portantes.

14 Non

14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assidùe offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

16 Beneficentiæ verò & communicationis ne obliviscimini; talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite doctoribus vestris, & obsecundate: excubant enim ipsi pro animabus vestris tamquam rationem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.

19 Amplius autem precor vos ut id faciatis, ut eo citius restituar vobis.

20 Deus verò pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum, ex mortuis reduxit,

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quòd gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum: cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.

23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes doctores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.

25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia, per Timotheum.

Jacobi Apostoli Epistola CATHOLICA.

CAPUT I.

De exploratione & oratione fidei: de tentationis origine: de insitio Verbo & vero ejus auditore.

JAcobus Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem.

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis:

3 *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.

4 Cæterùm tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.

5 Quòd si cui vestrùm deest sapientia, petito à Deo qui dat *eam* omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens; nam qui ambigit, similis est fluctui maris qui ventis agitatur, & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille se quidquam accepturum à Domino:

8 Ut *qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.

9 Porro, frater qui est humilis conditionis, glorietur in sublimitate sua.

10 Qui verò dives est, in summissione sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.

11 Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis, à quibus ipse diligitur.

13 Nemo quum tentatur, dicat, A Deo tentor: nam Deus tentari malis non potest, nec quemquam tentat.

14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.

15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit peccatum: peccatum verò perfectum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona, & omne integrum donum est superne, descendens à Patre luminum, apud quem non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.

18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam in viri justitiam Dei non exsequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excremento malitiæ cum lenitate excipite insititium illum sermonem, qui potest servare animas vestras.

22 Effectores verò estote sermonis: nec auditores solùm, falsò ratiocinando fallentes vosmetipsos.

23 Nam si quis est auditor sermonis, & non effector, is similis est viro considerati faciem suam nativam in speculo:

24 Nam simulatq; consideravit seipsum, abiit, & statim oblitus est qualis esset.

25 At is qui introspexerit in perfectam illam Legem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, sed actor operis, is, *inquam*, beatior erit in opere suo.

26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frænans linguam suam, sed fallens ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.

27 Religiosus autem cultus, mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic est, invisere orphanos & viduas in afflictione ipsorum, & immaculatum sese conservare à mundo.

CAPUT

CAPUT II.

Prosopolepsia damnatur. Lex regia commendatur. Fides historica rejicitur, & operosa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi glorioſi.

2 Nam ſiquis in cœtum veſtrum ingrediatur, autem geſtans annulum, veſte ſplendidâ, ingrediatur autem & pauper cum ſordida veſte:

3 Et reſpexeritis ad eum qui veſtem gerit ſplendidam, & dixeritis ei, Tu ſede hic pulchrè: pauperi verò dicatis, Tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellum meum:

4 Nonne diſcrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices malè diſceptantes?

5 Audite fratres mei dilecti, Nonne Deus elegit pauperes mundi hujus *ut fierent* divites fide, & hæredes regni quod promiſit iis qui ipſum diligent?

6 At vos contumeliâ affeciſtis pauperem. Nonne divites per tyrannidem opprimunt vos, & ttahunt vos ad tribunalia?

7 Nonne blaſphemant præclarum illud nomen à quo eſtis cognominati?

8 Quòd ſi legem regiam præſtatis ſecundùm Scripturam, Diliges proximum tuum ut teipſum, bene facitis:

9 Sin verò perſonam reſpicitis, peccatum committitis, & redarguimini à Lege veluti tranſgreſſores.

10 Quiſquis enim totam Legem ſervaverit, impegerit autem in uno, damnis factus eſt omnium.

11 Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas. Quòd ſi non fueris mœchatus, occideris autem, factus es tranſgreſſor Legis.

12 Ita loquimini & ita facite, ut per legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio abſque miſericordia *erit* ei qui non præſtiterit miſericordiam: & gloriatur miſericordia adverſus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe; opera verò non habeat? num poteſt fides illa eum ſervare?

15 Quòd ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & deſtituti quotidiano victu:

16 Dicat autem eis aliquis veſtrûm, Abite cum pace, caleſcite & ſaturamini: non tamen dederitis eis quæ ſunt apta corpori, quæ *erit* utilitas?

17 Ità quoque fides, ſi opera non habeat, mortua eſt per ſe.

18 Quinimo dicit aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo, oſtende mihi fidem tuam abſque operibus tuis, & ego oſtendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum eſſe: bene facis: dæmonia quoque *iſtud* credunt, & horreſcunt.

20 Vis verò nôsſe, homo vane, fidem *quæ eſt* abſque operibus mortuam eſſe?

21 Abrahamus pater ille noſter nonne ex operibus juſtificatus eſt, quum obtuliſſet Iſaacum filium ſuum ſuper altare?

22 Vides fidem adminiſtram fuiſſe operum ipſius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuiſſe?

23 Itaque impleta eſt Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam, & amicus Dei vocatus eſt.

24 Videtis igitur ex operibus juſtificari hominem, & non ex fide tantùm?

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix an non ex operibus juſtificata eſt, quum accepiſſet nuncios illos, & aliâ viâ emiſiſſet?

26 Nam ſicut corpus abſque ſpiritu mortuum eſt, ita & fides illa *quæ eſt* abſque operibus mortua eſt.

CAPUT III.

Commoda & incommoda linguæ, illiuſque uſus & abuſus. Item ſapientia terrena & cœleſtis.

NE eſtote multi doctores, fratres mei, ſcientes fore ut gravius judicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in ſermone non impingit, hic perfectus eſt vir, ut qui poſſit fræno moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus:

4 Ecce, naves quoque, quum tantæ ſint, & à ventis ſævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocunque impulſus gubernatoris voluerit:

5 Ita & lingua puſillum membrum eſt, & ſeſe efferre magnificè. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit!

6 Et lingua flamma *eſt*, & mundus iniquitatis: ita, *inquam*, lingua conſtituta eſt inter membra noſtra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ noſtræ, & inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura, & ferarum, & volucrum, ſerpentiumque & marinorum, domatur & domita eſt à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare poteſt: malum *eſt* quod coërcere non poſsis: plena *eſt* veneno mortifero.

9 Per ipſam benedicimus Deo & Patri, & per ipſam execramur homines ad ſimilitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amarum *aquam*?

12 Num poteſt, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ita neque ſa-

ſa

ſi dulcem aquam *poteſt* edere.

13 Quis ſapiens & ſcientiâ præditus *eſt* inter vos? demonſtret ex bona converſatione opera ſua, cum lenitate ſapiente.

14 Quòd ſi invidiam amaram habetis, & irritationem in corde veſtro, ne gloriamini, & ne mendaces eſtote adverſus veritatem.

15 Non eſt *enim* iſta ſapientia ſuperne deſcendens, ſed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia eſt & rixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.

17 Quæ autem ſuperne *eſt* ſapientia, primùm quidem caſta eſt, deinde pacifica, æqua, obſequens, plena miſericordiæ & fructuum bonorum, abſque diſceptatione, & minimè ſimulata.

18 Fructus autem juſtitiæ ſeritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAPUT IV.

Origo litium & pugnarum unde. Exhortatio ad animi ſubmiſſionem, & purificationem, & ſui ipſius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, *nimirum* ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris?

2 Concupiſcitis, & non habetis: invidetis & affectatis, nec poteſtis nanciſci: pugnatis & bellatis, nec obtinetis, propterea quòd non petitis.

3 Petitis, & non accipitis, eò quòd male petatis, ut in voluptates veſtras inſumatis.

4 Adulteri & adulteræ, neſcitis amicitiam mundi, inimicitiam eſſe adverſus Deum? Quicumque ergo voluerit amicus eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur.

5 An putatis Scripturam inaniter dicere, Ad invidiam fertur ſpiritus qui ſedem poſuit in nobis?

6 Sed majorem offert gratiam quia dicit, Deus ſuperbis obſiſtit, ſubmiſſis autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo, obſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, *vos* peccatores: & expiate corda, duplices animo.

9 Senſu ærumnæ tangimini, & lugete, & flete: riſus veſter in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conſpectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres: qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem ſuum, obloquitur Legi, & damnat Legem: quòd ſi damnas Legem, non es obſervator Legis, ſed judex.

12 Unus eſt Legiſlator qui poteſt ſervare & perdere: tu quis es qui damnas alium?

13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiſcemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur.

14 Qui ignoratis quid *futurum ſit* poſtero die: quæ eſt enim vita veſtra? vapor enim eſt ad exiguum *tempus* apparens, & deinde diſparens.

15 Pro eo quod dicere debuiſtis, Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis veſtris. Omnis ejuſmodi gloriatio mala eſt.

17 Igitur qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAPUT V.

Terret divites. Hortatur ad patientiam, ſermonis ſimplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confeſſionem.

AGe nunc divites, flete, ejulantes ſuper ærumnis veſtris ſuperventuris.

2 Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra ſunt à tineis vorata:

3 Aurum & argentum veſtrum æruginè vitiatum eſt, & ærugo eorum teſtabitur adverſum vos; & exedet carnes veſtras velut ignis: theſaurum recondidiſtis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum qui meſſuerunt regiones veſtras, per vos intervertſa, clamat: & vociferationes eorum qui meſſuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt.

5 In luxu vixiſtis ſuper terram, & laſciviſtis: enutriſtis corda veſtra ut in die epuli.

6 Condemnâſtis, occidiſtis juſtum: non obſiſtit vobis.

7 Patiente igitur animo eſtote, fratres, uſque ad Domini adventum. Ecce, agricola exſpectat pretioſum fructum terræ, patienter animo eum exſpectans, dum accipiat pluviam matutinam & ſerotinam.

8 Patiente animo eſtote & vos, & ſtabilite corda veſtra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne ſuſpirate alius adverſus alium, fratres: ut ne condemnemini: ecce, judex ante fores aſtat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplum vexationis ac patientiæ animi, Prophetas qui loquuti ſunt in nomine Domini.

11 Ecce, beatos prædicamus eos qui *adverſa* ſuſtinent, tolerantiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis: nam abundat intimâ miſericordiâ Dominus, & eſt miſerator.

12 Ante omnia verò, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum juſjurandum: ſit autem veſtrum, Eſt, eſt: &, Non, non: ne in condemnationem incidatis.

13 Æger eſt animo aliquis inter vos? oret: bono animo eſt aliquis? pſallat.

14 Infirmatur aliquis inter vos? accerſat presbyteros Eccleſiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domini.

15 Et

15 Et oratio fidei servabit laborantem, erigetque eum Dominus: quòd si peccata commiserit, remittetur ei.

16 Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, ut saneminì: multum *enim* valet deprecatio justi efficax:

17 Elias homo erat similes quibus nos affectionibus obnoxius, & ardentissimè oravit ne plueret: & non pluit super terram annos tres & sex menses:

18 Et rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.

19 Fratres, si quis inter vos aberrarit à veritate, & converterit eum quispiam,

20 Sciat eum qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAPUT I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua Prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur ut renunciantes mundo, & priori vitæ se Deo conformem.

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam:

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem spiritûs, per obedientiam & aspersionem sanguinis Jesu Christi: gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *esto* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

4 *Id est*, ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam,

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem, ad salutem paratam revelari præstitute tempore ultimo.

6 Qua in re exsultatis, ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitiâ affecti:

7 Ut exploratio fidei vestræ multò pretiosior *exploratione* auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi, & honori, & gloriæ, quum revelabitur Jesus Christus.

8 Quem quum non videritis, diligitis: in quem nunc *eum* non videntes, tamen credentes, exsultatis gaudio ineffabili & glorioso:

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetarunt.

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum prænuncius ille qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventura* Christo perpessiones, & gloriam illas consequuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emissum è cœlo Spiritû sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii, ad finem usque sperate in eam quæ vobis defertur gratiam, quum revelabitur Jesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis pristinis quæ in ignorantia vestra *vigerunt* cupiditatibus:

15 Sed sicut is qui vos vocavit sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini.

16 Propterea quòd scriptum est, Sancti estote: nam ego sanctus sum.

17 Et, si Patrem cognominatis eum qui citra personarum respectum judicat ex cujusque opere, cum timore versamini commorationis vestræ tempore.

18 Ut qui sciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuisse redemptos ex vana illa vestra conversatione, à patribus tradita:

19 Sed pretioso sanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Christi:

20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifesti autem facti ultimis temporibus propter vos,

21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset.

22 Qui *igitur* animas vestras purificastis, auscultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè simulatum, ex mundo corde alii alios diligite intensè:

23 Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, *id est*, per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *est* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud quod evangelizatum est vobis.

CAPUT II.

Exhortatur ad succrescentiam in Christo, & superædificandum lapidi angulari: item ut à concupiscentiis mundi abstineatur, superioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Christi ferantur.

PRoinde depositâ omni malitiâ & omni dolo, & simulationibus, & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut

2 Ut modò geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augescatis.

3 Siquidem gustastis quòd bonus sit Dominus:

4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus ac pretiosus.

5 Ipsi quoque, veluti vivi lapides, ædificati, fiatis domus spiritualis: sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias, acceptas Deo per Jesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura, Ecce ponoo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum: in quem qui credit, nequaquam pudefiet.

7 Vobis igitur est honori qui creditis: non assentientibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi.

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non assentientes, ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat: ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem.

10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei: qui non consequuti misericordiam, nunc estis misericordiam consequuti.

11 Dilecti, precor ut tamquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes:

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ* spectarint, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: sive regi, ut superemineuti:

14 Sive præfidibus, ut qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis desipientium hominum ignorantiæ.

16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solùm bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim credit gratiæ, si quis propter conscientiam Dei, sustinet molestias injustè afflictus.

20 Quæ enim est gloria si peccantes & colaphis cæsi subsistatis? sed si bene agentes, & tamen afflicti subsistatis, hoc credit vobis gratiæ apud Deum:

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur: quum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam* ei qui justè judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc convertistis vos ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

CAPUT III.

Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter tolerandis in carne afflictione, ut spiritus salvetur.

SImiliter uxores sese subjicient suis viris: ut etiam si qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem absque sermone lucrifiant,

2 Ubi spectarint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumpositio auri, vel palliorum amictu:

4 Sed occultus ille cordis homo, *sine* in incorruptione lenis ac quieti spiritus, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ullâ territamini constematione.

7 Viri similiter, simul habitent, secundum *Dei* notitiam, vasi muliebri ut imbecilliori tribuentes honorem, utpote quam una etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ut interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraterni prædicti charitate, ad intimam misericordiam proni, comes:

9 Non teddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra, benedicentes: ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus verò Domini adversum eos qui faciunt mala.

13 Et

13 Et quis est qui malè accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & si *quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterum metu eorum ne metuite, neque turbemini:

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est: cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes:

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tamquam facinorosis, pudeant qui infesti sunt vestræ bonæ in Christo conversationi.

17 Melius enim *est* ut bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm male agentes:

18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam spiritibus qui *sunt* in carcere profectus prædicavit,

20 Qui olim non obedierant, quum semel exspectabat ille Dei patiens animus in diebus Noë quum construeretur Arca, in qua paucæ (id est, octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21 Cui rei nunc respondens exemplar Baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi,

22 Qui est ad dexteram Dei profectus in cœlum, subjectis ipsi Angelis & potestatibus ac virtutibus.

CAPUT IV.

Cum Christo mortui hortatur, ut præterita dirimant peccata, & in novitate vitæ ambulantes, gaudeant se consortes afflictionum Christi factos, tamquam qui gloriæ ipsius consortes etiam fient.

Quum igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eâdem cogitatione armamini, *nempe*, quòd qui passus est in carne, destitit à peccato,

2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quòd in carne reliquum est temporis vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore, quæ libent Gentibus perpetrâsse incedendo in lasciviis, cupiditatibus, violentiis, comessationibus, compotationibus, & nefariis simulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi* non concurrentibus vobis ad eandem luxus profusionem, peregrinari sibi videntur, blasphemantes:

5 Qui reddituri sunt rationem ei qui paratus est ad judicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoq; evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem secundùm homines, *id est*, carne, viverent autem secundùm Deum, *id est*, Spiritu.

7 Omnium autem finis imminet. Estote igitur temperantes & sobrii ad preces.

8 Ante omnia verò charitatem alii in alios intensam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hospitales *estote* alii erga alios, absq; murmurationibus.

10 Ut quisque accepit donum, *ita* alius in alium illud subministrantes, ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: si quis ministrat, *ministret* tamquam ex viribus quas suppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Dilecti, ne, tamquam peregrini exploratione illâ per ignem quæ fit in vobis ad vestri experimentum, percellemini, ut si peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Imò in eo quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exsultantes.

14 Si convicliis afficimini in nomine Christi, beati *estis*: quoniam & ille gloriæ, & ille Dei Spiritus super vos requiescit: *qui* quod ad illos quidem attinet, blasphematur; quod ad vos autem glorificatur.

15 Ne enim quisquam vestrûm malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut malefactor, aut alienarum rerum inspector:

16 Sed si ut Christianus, ne pudefiat, imò glorificet Deum hoc respectu.

17 Nam tempus *est* ut incipiat judicium à domo Dei: quòd si primùm *incipit* à nobis, quis erit finis eorum qui non assentiuntur Evangelio Dei?

18 Et, si justus vix servatus, impius & peccator ubi comparebit?

19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tamquam fideli conditori commendent animas suas bene agendo.

CAPUT V.

Officia pastorum & auditorum in Ecclesia.

Presbyteros qui inter vos sunt, precor ego unà presbyter, ac testis afflictionum Christi, atque idem gloriæ consors, quæ futurum est ut reveletur:

2 Pascite Dei gregem qui penes vos est, illius inspectioni vacantes non coactè sed libenter; non turpiter affectantes lucrum, sed prompto animo.

3 Neque ut dominantes cleris, sed ut qui sitis exemplaria gregis:

4 Et quum manifestus factus fuerit ille Pastorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Similiter juniores subjecti estote senioribus, & omnes vicissim subjicimini. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robustæ manui Dei; ut vos opportuno tempore extollat:

7 Omni

7 Omni solicitudine vestrâ in eum conjecta: nam illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester Diabolus, ut Leo rugiens, obambulat, quærens quem absorbeat.

9 Cui obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis easdem afflictiones, à vestra quæ in mundo est fraternitate peragi.

10 Cæterùm Deus omnis gratiæ *auctor*, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu, paulisper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, stabiliat, roboret, fundet.

11 Ipsi gloria & robur in sæcula sæculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut puto, scripsi, adhortans *vos*, & testificans hanc esse veram gratiam Dei in qua statis.

13 Salutat vos ea quæ est in Babylone vobiscum electa *Ecclesia*, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus qui estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAPUT I.

Propositæ fidei excellentia ad introitum in regnum Dei hortatur, & brevi moriturum, doctrinam Christi ex voce Patris & Prophetarum scriptis confirmat.

SImeon Petrus servus & Apostolus Jesu Christi, æquè pretiosam fidem nobiscum sortitis per justitiam Dei nostri & Servatoris Jesu Christi.

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri.

3 Prout divina vis ipsius omnia nobis donavit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.

4 Ex eo quòd maxima illa nobis ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elapsi ex corruptione quæ est in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipsum verò *vos*, omni præterea collato studio, adjicite fidei vestræ virtutem, virtuti verò notitiam:

6 Scientiæ verò continentiam, continentiæ verò tolerantiam, tolerantiæ pietatem:

7 Pietati verò fraternum amorem, fraterno verò amori charitatem.

8 Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non inertes vos nec infructuosos efficient in Domini nostri Jesu Christi agnitione.

9 Nam cui hæc non adsunt, is cæcus est, nihil procul cernens, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purificatum.

10 Quapropter, fratres, potiùs studete vocationem & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, numquam impingetis.

11 Ita enim amplè subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Servatoris Jesu Christi.

12 Quapropter non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis peritos & stabilitos in præsente veritate.

13 Justum autem duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem:

14 Quum sciam citò futurum ut deponam tabernaculum meum: sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.

15 Sed & studebo ut subinde vos post exitum meum, horum mentionem facere.

16 Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam & adventum: sed ut qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.

17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delata hujusmodi à magnifica illa gloria, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, quum essemus una cum eo in monte illo sancto.

19 Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum: quem bene facitis quòd attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usquedum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.

20 Si illud primùm noveritis, nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ explicationis.

21 Non enim libitu hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancti loquuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.

FUerunt autem etiam pseudoprophetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam dominum qui illos mercatus est abnegantes, accersentes sibipsis celerem perniciem.

2 Et multi sequentur eorum exitiales quos via veritatis blasphemabitur.

3 Et per avaritiam fictis sermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.

4 Nam si Deus Angelis qui peccaverunt non pepercit, sed in tartarum detrusos cœnis caliginis tradidit, damnationi servatos:

5 Et prisco mundo non pepercit, sed octavum Noë, justitiæ præconem custodivit, diluvio impiorum inducto:

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constituitque ut essent exemplar impiè victuris:

7 Et justum Lot lasciva nefariorum conversatione fatigatum eripuit:

8 (Justus enim ille, quum habitaret inter eos, indies animam justam sceleratis *illorum* factis, & videndo & audiendo excruciabat)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare:

10 Maximè verò eos qui carnem sequentes, in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, *qui, inquam, ut sunt* audaces, & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere:

11 Quum ipsi Angeli, qui sunt viribus ac potentiâ majores, non ferant adversus eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, sua ipsorum corruptela, interibunt:

13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui voluptatem ducunt diurnum luxum, labes ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando;

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, ex secrandi homines:

15 Qui derelictâ rectâ viâ aberrarunt, sequuti viam Balaam *filii* Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit:

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit: *nam* subjugis afina muta, humana voce loquuta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aquâ carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit loquendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas, qui verè effugerant ab iis qui in errore versantur:

19 Libertatem eis pollicendo, quum ipsi servi sint corruptelæ: siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis non cognovisse viam justitiæ, quàm cognita *illa*, regredi à sancto præcepto sibi tradito.

22 Sed accidit eis quòd vero proverbio dici solet, Canis reversus est ad suum ipsius vomitum: &, Sus lota, ad volutabrum cœni.

CAPUT III.

Adventus Christi ad judicium. Mundi παλιγγενεσία. Judicium Epicureorum hac de re. Præparatio ad illum diem.

1 HAsce jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus finceram mentem vestram per submonitionem expergefacio:

2 Ut memores sitis verborum quæ prædicta sunt à sanctis Prophetis, & præcepti illius nostri qui sumus Apostoli Domini & Servatoris.

3 Illud primùm scientes, venturos extremis diebus irrisores, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes:

4 Et dicentes, Ubi est pollicitatio adventûs ejus? nam ex quo *die* patres obdormierant, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipsos fugit, cœlos jam olim exstitisse per Dei sermonem, & terram ex aqua & in aqua consistentem:

6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aquâ inundatus periit.

7 Qui verò nunc *sunt* cœli ac terra, eodem sermone reconditi, asservantur igni in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *perinde esse* ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promissionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc esse* ducunt) sed patiente est animo erga nos, nolens ullos perire, sed omnes ad resipiscentiam tendere.

10 Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini, quo cœli cum stridore præteribunt, elementa verò æstuantia solventur, terraque, & quæ in ea sunt opera exurentur.

11 Quum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet esse vos in sanctis conversationibus & pietatis officiis,

12 Exspectantes & properantes *ad* adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquescent?

13 Sed cœlos novos ac terram novam secundùm promissum ejus exspectamus, in quibus justitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, quum hæc exspectetis, studete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15 Dominique nostri tarditatem ad iram, salutem ducite, sicut & dilectus frater noster Paulus pro sibi data sapientia scripsit vobis:

16 Ut in omnibus fere epistolis, loquens de istis, in quibus sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque stabiles detorquent,

detorquent, ut & reliquas Scripturas, suo ipsorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *istorum* præscii quum sitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria stabilitate.

18 Sed crescite in gratia & notitia Domini nostri & Servatoris Jesu Christi: cui gloria & nunc & ad tempus sempiternum. Amen.

Johannis Apostoli Epistola CATHOLICA prima.

CAPUT I.

Verbi annuntiatio apostolica. Communio cum Christo. Sanguis Christi λύτρον καὶ λύτρωσις. confessio peccatoris.

QUod erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ contrectarunt de Sermone illo vitæ:

2 (Nam vita illa conspicua facta est: & illam vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum: & communio nostra *sit* cum Patre & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudium vestrum sit plenum.

5 Hic est igitur nuncius ille quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec sincerè agimus.

7 Quòd si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere, nosipsos fallimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccâsse, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis.

CAPUT II.

Christi meritum catholicum. Vita Christiana. Unctio Spiritus. Doctrina Antichristi.

FIlioli mei, hæc scribo vobis ut ne peccetis. Quòd si quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Jesum Christum justum.

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nec pro nostris solùm, sed etiam pro totius mundi *peccatis*.

3 Et per hoc scimus quòd ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est:

5 Qui autem observat sermonem ejus, verè in hoc charitas Dei adimpleta est: per hoc scimus nos in ipso esse.

6 Qui dicit se in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ita & ipse ambulare.

7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed præceptum vetus, quod *vidistis* habuistis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, sermo ille est quem audivistis *jam inde* à principio.

8 E contrario præceptum novum scribo vobis, id quod verum est in ipso, & in vobis: quia tenebræ præterierunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & offendiculum in eo non est:

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ oculos ipsius obcœcarunt.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remissa sunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis, patres, quoniam nôstis eum qui à principio est. Scribo vobis, adolescentes, quoniam Improbum illum vicistis.

14 Scribo vobis, pueruli, quoniam nôstis Patrem. Scripsi vobis, patres, quoniam nôstis eum qui *est* à principio. Scripsi vobis, adolescentes, quia validi estis, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum vicistis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo sunt: si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Porro mundus præterit, & cupiditas ipsius: qui verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audivistis antichristum venturum, etiam nunc antichristi multi cœperunt esse: unde scimus ultimum tempus adesse.

19 E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: sed *egressi sunt ex nobis*, ut manifestum fieret non omnes esse ex nobis.

20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *professam*, & nôstis omnia.

21 Non scripsi vobis *idcirco* quòd veritatem nesciatis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium esse ex veritate.

22 Qui

22 Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum illum? hic est antichristus, Qui negat Patrem & Filium.

23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoscit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur audivistis à principio, in vobis maneat: si in vobis manserit quod audivistis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa est promissio quam ipse pollicitus est nobis, *nempe*, vita illa æterna.

26 Hæc scripsi vobis de iis qui seducunt vos.

27 Sed unctio quam vos accepistis ab eo, manet in vobis: nec necesse habetis ut quisquam doceat vos: verùm sicut eadem unctio docet vos de omnibus, *qua* & verax est, & non mendax: & sicut docuit vos, manebitis in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut quam manifestus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo, in ipsius adventu.

29 Si scitis eum justum esse, nostis quicumque exercet justitiam, ex ipso natum esse.

CAPUT III.

Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei symbolum. Christi dilectio erga nos. Preces conscientiæ indemnis placent.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, *nempe*, ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit vos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quod erimus: scimus autem fore ut quum *ipse* factus fuerit manifestus, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo *ipso*, castum se conservat, sicut & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam Legem transgreditur: nam peccatum est Legis transgressio.

5 Et scitis illum patefactum esse ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non esse.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat: qui exercet justitiam, justus est, sicut ille justus est.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo est: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus est ex Deo, peccato non dat operam: quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eò quòd ex Deo natus est.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli: quisquis non dat operam justitiæ, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc est denunciatio quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, *qui* ex illo Improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratiâ occidit eum? quia operæ ejus malæ erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quisquis odit fratrem suum, homicida est, & nostis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quòd ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17 Qui verò habuerit mundanum victum, & viderit fratrem suum cui aliquo sit opus, & clauserit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo neque linguâ *solùm*, sed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra.

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe, potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent facimus.

23 Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus alii alios, sicut præcepit nobis.

24 Nam qui observat ejus præcepta, in eo habitat, & ipse in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe*, ex Spiritu quem nobis dedit.

CAPUT IV.

Spiritus sunt probandi. Nota vera & falsa doctrinæ. Character piorum & impiorum.

DIlecti, ne cuivis spiritui credite, sed probate spiritus an ex Deo sint: nam multi pseudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicumque spiritus profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3 At quicumque spiritus non profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille *spiritus* Antichristi, quem audistis venturum fuisse, & qui jam nunc in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eos: quoniam potentior est qui est in vobis, quàm qui in mundo est.

5 Ipsi è mundo sunt: ideo mundana loquuntur,

quantur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus: qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo est: quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus est charitas.

9 Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quòd Filium illum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas non quòd nos dilexerimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11 Dilecti, si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conspexit unquam: si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13 Per hoc cognoscimus nos in eo habitare, & ipsum in nobis, quod de Spiritu suo dedit nobis.

14 Nos verò spectavimus & testamur Patrem misisse Filium qui esset Servator mundi.

15 Quisquis professus fuerit Jesum esse Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiscum ut fiduciam habeamus in die judicii, quòd qualis ille est, *tales* & nos sumus in hoc mundo.

18 Metus non est in charitate: sed perfecta charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non est consummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem vidit, Deum quem non vidit, quomodo potest diligere?

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem suum.

CAPUT V.

Charitas vere regenitorum. Tres testes in cœlo, totidem in terris. Peccatum irremissibile & remissibile.

QUisquis credit Jesum esse Christum illum, ex Deo genitus est: & quisquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus est.

2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus, & præcepta ejus observamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut præcepta ejus observemus: & præcepta ejus gravia non sunt.

4 Quoniam quicquid natum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria quæ vicit mundum, *nempe* fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Filium Dei?

6 Hic ille est, qui venit per aquam & sanguinem, *nempe* Jesus Christus: non per aquam solùm, sed per aquam & sanguinem: & spiritus is est qui testificatur Spiritum veritatem esse.

7 Nam tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: nam hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in *seipso*: qui *non* credit Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, *nempe* quòd vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc scripsi vobis qui creditis in nomen Filii Dei: ut sciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia quam apud Deum habemus, ipsum, siquid petierimus secundum voluntatem ejus, audire.

15 Quòd si scimus eum audire nos, quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones, quas ab eo petimus.

16 Si quis viderit fratrem suum peccare peccato *quod* non *est* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injustitia peccatum est: sed est peccatum *quod* non *est* ad mortem.

18 Scimus quòd qui quis natus est ex Deo, non peccat: sed *quod* qui genitus est ex Deo, conservat *seipsum*, & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo esse, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed scimus Filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem ut cognoscamus verum illum: & sumus in vero illo, *id est* in ejus Filio Jesu Christo. Hic est verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

Johannis

Johannis Apostoli Epistola Catholica secunda.

Charitati in vita & sinceritati in doctrina studendum.

1 Presbyter electæ dominæ, & liberis ejus, quos ego verè diligo, nec ego solus, sed & omnes qui norunt veritatem:

2 Propter veritatem quæ manet in nobis, & nobiscum erit in æternum:

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo Filio Patris, cum veritate & charitate.

4 Gavisus sum valde quòd invenerim ex filiis tuis qui sincerè ambulent, sicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum scribens tibi, sed quòd habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem est charitas, ut ambulemus secundum præcepta ipsius. Hoc est præceptum illud sicut audistis à principio, ut in eo ambuletis.

7 Nam multi impostores ingressi sunt in mundum, qui non profitentur Jesum Christum venisse in carne. Hic ille est impostor & Antichristus.

8 Respicite vosipsos, ne perdamus quæ egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.

9 Quisquis transgreditur, nec permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Quum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & atramentum: sed spero *me* venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum.

13 Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

Johannis Apostoli Epistola Catholica tertia.

Gaii hospitalitatis laudem. Diotrephes, imago falsorum Doctorum.

1 Presbyter Gaio dilecto, quem ego verè diligo.

2 Dilecte, inprimis opto ut prosperè agas & valeas, sicut prosperè agit anima tua.

3 Gavisus enim valde quum venerunt fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam, prout in sincerè ambulas.

4 Majus istis gaudium non habeo, quam *videlicet* audio filios meos sincerè ambulare.

5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos,

6 Qui testimonio suo commendarunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos rectè facies si prosequutus fueris ut Deo convenit.

7 Nam pro nomine ejus exierunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut unâ operam impendamus veritati.

9 Scripsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit Diotrephes, non recipit nos.

10 Propterea, si veneso, memoriam renovabo ipsius facinorum quæ facit, fermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipse recipit fratres, & qui volunt *recipere* prohibet, & ex Ecclesia ejicit.

11 Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est: Qui bene agit, ex Deo est, qui autem male agit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus: & nostrum testimonium nostrum firmum esse.

13 Multa possem scribere, sed nolo per atramentum & calamum tibi scribere.

14 Spero autem fore ut statim te videam, & *tunc* præsens præsenti loquamur.

15 Pax tibi. Salutant te amici. Salutem amicos nominatim.

Judæ Apostoli Epistola Catholica.

Exhortatur Apostolus ad perseverantiam fidei, contra aquæ pseudo-prophetas promovent, novam doctrinam, cavetur similitudo & exitium indicans.

1 Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre sanctificatis, & Jesu Christo asservatis:

2 Misericordia vobis & pax & charitas multiplicetur.

3 Dilecti, quum omne studium adhiberem ut scribam ad vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, ad vos hortandos ut decertetis pro fide quæ semel tradita est sanctis.

4 Nam subrepserunt quidam homines jam olim exscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lascivium, & solum illum herum Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum negant.

5 Volo autem vobis in memoriâ sem re-

cogi

case *ista*, ut qui semel hoc sciatis, Dominum, quum populum ex Ægypto liberâsset, rursus eos qui non credebant perdidisse.

6 Et angelos qui non conservarunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservâsse.

7 Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ civitates simili modo atque illæ fornicatæ, & carnem alteram sectatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.

8 Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluunt, dominatum verò aspernantur, & dignitates vituperant.

9 At Michael Archangelus ille, quum adversus diabolum altercans, disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *illi* impingere notam maledicti, sed dixit, Increpet te Dominus.

10 At isti, quæcunque non noverunt, vituperant: quæcunque verò naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.

11 Væ ipsis! tam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, quâ decepti fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, securè seipsos pascentes, nubes aquâ carentes, ventis circumactæ, arbores æmaciduæ, infructuosæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13 Undæ maris efferatæ, despumantes sua ipsorum dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.

14 Prophetavit autem etiam de iftis septimus ab Adamo Enochus, dicens, Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis,

15 Ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat quicunque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus quæ impiè patrarint, deque omnibus duris quæ loquuti fuerint adversus ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, querulli, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum ora loquitur præsumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18 Quòd *vobiscum* dixerunt vobis, in extremo tempore futuros istiusmodi qui in impiis suis cupiditatibus incederent.

19 Hi sunt qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vosipsos, per Spiritum sanctum orantes,

21 Vosipsos in charitate Dei conservate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et alios quidem habito delectu commiseremini;

23 Alios verò metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu sit maculata.

24 Cæterum ei qui potest vos custodire à lapsu sine macula, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exultatione:

25 *Id est*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria *etiam* & magnificentia, robur & auctoritas, & nunc & in omnia secula, Amen.

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI.

CAPUT I.

Prologus hujus libri, in quo inscribitur ad hanc, & prima visio.

APocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis quæ oportet fieri citò: *is* verò mittens per Angelum suum, servo suo Johanni significavit:

2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & observant ea quæ in ea scripta sunt: præstitutum enim tempus illud prope est.

4 Johannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia *si* vobis & pax à Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est: & à septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt:

5 Et à Jesu Christo, *qui est* testis illa fidelis, primogenitus ille ex mortuis, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum:

6 Et *qui* fecit nos reges & sacerdotes Deo & Patri suo: ei *sit* gloria & robur in secula seculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent eum *ob eum* tribus terræ: etiam, Amen.

8 Ego sum Alpha & Omega, *id est*, principium & finis, dicit Dominus, is qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille *ipsum*, omnipotens.

9 Ego Johannes, *qui* & frater vester *sum*, & socius in afflictione: & in regno & patiente expectatione Jesu Christi, eram in insula quæ vocatur Patmos, propter Dei & testimonium Jesu Christi.

10 Fui *autem*, Spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tanquam tubæ,

11 Dicentis

11 Dicentis, Ego sum Alpha & Omega, primus ille & ultimus: &, Quod cernis scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ loquuta erat mecum. Conversus autem vidi septem candelabra aurea.

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum *quendam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mamillas zonâ aureâ.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana alba tamquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes: & vox illius tamquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra sua stellas septem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus qualis sol in suo vigore lucet.

17 Quum autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus: tum imposuit mihi dexteram suam, dicens mihi, Ne metue: ego sum primus ille & ultimus ille.

18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum. Amen: Et habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ posthæc sunt futura.

20 Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra illa septem quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

Protasis hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

ANgelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem illas stellas in dextra sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea:

2 Novi opera tua & laborem tuum, & toleraniam tuam, & quod non possis ferre malos: & exploraris eos qui se dicitant Apostolos esse, & non sunt, & comperisti *eos esse* mendaces.

3 Et onere pressus fuisti, & toleras: & propter nomen meum laborâsti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adversum te, quòd charitatem tuam primam omiseris.

5 Memor esto itaq; unde excideris, & resipisce, & priora opera facito: sin minus, veniam adversum te citò, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6 Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Victori dabo edere ex arbore illa vitæ quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo verò Smyrnæorum Ecclesiæ scribe, Hæc dicit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus & vivit:

9 Novi opera tua & afflictionem, & paupertatem, (sed dives es) & blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ passurus es: ecce, futurum est ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem: esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis, Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo verò Pergamensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum:

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus est Satanæ, & *quòd* retineas nomen meum, neque negâsti fidem meam, etiam iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adversum te pauca, quòd habeas istic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Israelis, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata, & *ut* scortarentur.

15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum: quod odi.

16 Resipisce: sin minus, veniam adversum te citò: & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Ei qui vicerit, tribuam ut edat ex Manna illo occulto: & dabo illi calculum albi, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit nisi qui accipit.

18 Angelo verò Thyatirensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & cujus pedes *sunt* similes chalcolibano:

19 Novi opera tua & charitatem, & submissionem & fidem, & tolerantiam tuam, & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quòd permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis quæ simulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut resipisceret à scortatione sua: sed non resipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum: & eos qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.

23 Et filios ejus occidam morte: & cognoscent omnes Ecclesiæ me esse scrutatorem renum & cordium: & dabo unicuique vestrûm secundùm opera vestra.

24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirensibus, quicumque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbâstis profunditates Satanæ, ut aiunt, non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis, retinete quousque veniam.

26 Nam si quis vicerit, & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in Gentes.

27 Et reget eas virga ferrea: & tamquam vasa fictilia contentur, sicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei stellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Tres epistolæ exarantur ad totidē Episcopos.

ANgelo autem Ecclesiæ quæ est Sardibus scribe, Hæc dicit qui habet septem illos Spiritus Dei, & septem illas stellas: Novi opera tua, *nempe*, quòd dicaris vivere, sed mortuus sis.

2 Esto vigilans, & stabili reliqua moribunda: non enim inveni opera tua plena in conspectu Dei.

3 Memento igitur quæ acceperis & audieris: & observa *illa*, & resipisce. Quòd si non vigilaveris, veniam adversum te tamquam fur, neque intelliges quâ horâ veniam adversum te.

4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinarunt vestimenta sua, ideoque ambulabunt mecum albati: digni enim sunt.

5 Qui vicerit, amicietur vestimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, sed agnoscam nomen ejus in conspectu Patris mei, & in conspectu Angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Angelo verò Philadelphiensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8 Novi opera tua: ecce, propositi in tuo conspectu ostium apertum, nec quisquam potest illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & observâsti sermonem meum, neque abnegâsti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos qui sunt ex synagoga Satanæ, *id est*, eorum qui dicunt se Judæos esse, nec sunt, sed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam ut ipsi veniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quòd ego dilexi te:

10 Quoniam observâsti sermonē tolerantiæ meæ, ego quoq; te servabo ex tempore tentationis: quod venturum est in orbē universum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio citò, retine quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam ut is sit columna in templo Dei mei: nec foras egredietur amplius: & inscribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id est*, novæ Hierusalem, quæ descendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Angelo verò Laodicensium Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis ille fidelis & verax, principium opificii Dei:

15 Novi opera tua, *nempe*, te neque frigidum esse, neq; fervidum: utinam frigidus esses aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus, nec fervidus, futurum est ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, Dives sum, & ditatus sum, & nullâ re mihi est opus: Neque nôsti te esse æruminosum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum, & nudum.

18 Consilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & vestimenta alba, ut indueris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoscumque amo, arguo & castigo: Ferve igitur & resipisce.

20 Ecce, sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ostium, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Rex, caput, & dignissimum Ecclesiæ describitur à palatio, throno, aspectu, &c.

POstea vidi, & ecce, ostium *erat* apertum *in cœlo*: & vox prima quam audiveram tamquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Ascende huc, & ostendam tibi quæ oporteat fieri posthac.

2 Statim igitur sui correptus spiritu: & ecce thronus positus erat in cœlo: & *quidam* throno insidebat.

3 Is autem qui sedebat, aspectu similis erat lapidi jaspidi & sardio: & in circuitu throni erat iris aspectu similis smaragdo.

4 Et in circuitu throni, erant throni viginti quatuor, & super eos thronos vidi viginti quatuor Seniores sedentes amictos vestibus albis, & habentes impositis capitibus suis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno figura, & tonitrua, & voces: & septem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ sunt septem Spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum simile crystallo: & inter thronum, & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis ante & retro:

7 Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia singula per se habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte sine intermissione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens

Qui

Erat, & Est, & Venturus *est*.

9 Et quum tribuebant illa animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ei qui throno insidebat, illi, *inquam*, viventi in secula seculorum,

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conspectu illius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & abjiciebant coronas suas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es Domine, qui accipias gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

CAPUT V.

Liber regiminis & providentiæ Christi clausus.

DEinde vidi ad dextram ejus qui insidebat throno librum scriptum intus & a tergo obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magnâ, Quis est dignus qui aperiat librum, & solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neq; subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multum, quòd nemo dignus inventus esset qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tunc unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla.

6 Aspexi igitur, & ecce inter thronum & quatuor illa animalia, & inter Seniores illos, Agnus stans tamquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei emissi in omnem terram.

7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno insidentis.

8 Quumque accepisset librum, quatuor illa animalia & viginti quatuor illi Seniores procidерunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas suffitum, quæ sunt preces sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, & apertas ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, & audivi in circuitu throni, & animalium, & Seniorum illorum vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia:

12 Dicentes voce magnâ, Dignus est Agnus ille mactatus qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13 Sed & tes omnes conditæ, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivi dicentes, Ei qui insidet throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: & viginti quatuor illi Seniores procidерunt in facies suas, & adoraverunt eum qui vivit in secula seculorum.

CAPUT VI.

Liber clausus aperitur ab Agno. Sex sigilla ordine aperta, judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, quum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus dicens, tamquam vocem tonitrui, Veni, & aspice.

2 Aspexi igitur, & ecce *aderat* equus albus: & qui insidebat ei habebat arcum: & data est ei corona, & prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Quumque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens, Veni, & aspice.

4 Et prodiit alius equus rufus: & sedenti in eo, datum est ut tollat pacem è terra, ut alii alios mactent: datusque est ei gladius magnus.

5 Et quum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens, Veni, & aspice. Aspexi igitur, & ecce equus niger *aderat*: & qui insidebat ei, habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum, & oleum ne læseris.

7 Quumq; aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentem, Veni, & aspice.

8 Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus, qui insidebat ei, nomen erat Mors: & infernus sequebatur eam: dataque est eis in quadrantem terræ potestas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terrestres feras.

9 Quum verò aperuisset sigillum quintum, vidi sub altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter testimonium quod tuebantur.

10 Clamabant autem voce magnâ dicentes: Usquequò, Domine, qui sanctus es & verax, non judicas, & sanguinem nostrum vindicas, *eum reposcendo* ab iis qui habitant in terra?

11 Tum datæ sunt singulis stolæ albæ, & dictum est eis ut requiescerent adhuc paululum temporis, usquequò compleantur etiam conservi eorum & fratres eorum, qui occidendi sunt sicut & ipsi.

12 Deinde aspexi quum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræmotus magnus factus est: & sol factus est niger ut saccus cilicinus, & luna tota facta est ut sanguis:

13 Et stellæ cœli ceciderunt in terram, sicut ficus abjicit grossos suos quum vento magno concutitur.

14 Et cœlum abscessit sicut liber qui convolvitur: & omnes montes & in-

ſulæ è ſuis locis emotæ ſunt:

15 Et reges terræ, & optimates, & divites, & tribuni, & potentes, omneſque tum ſervi tum ingenui occultarunt ſe in ſpeluncis & in petris montium.

16 Et dixerunt montibus & petris, Cadite in nos, occultate nos à conſpectu ejus qui ſidet throno, & ab ira Agni:

17 Nam veniet dies ille magnus iræ illius: & quis poterit ſtare?

CAPUT VII.

Quatuor angeli, qui præſunt 4. cardinibus mundi. Angelus cuſtos magni ſigilli quo obſignantur 144000. electi homines. multitudo & hymnus ſanctorũ in cœlo.

POſtea vidi quatuor Angelos inſiſtentes quatuor angulis terræ retinentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus ſuper terram, neq; ſuper mare, neq; in ullam arborem.

2 Et vidi alium Angelum aſcendentẽ ab ortu ſolis, habentem ſigillum Dei vivi: qui acclamavit voce magnâ quatuor illis angelis quibus datum eſt lædere terrã & mare,

3 Dicens, Ne lædite terram, neq; mare, neque arbores, quouſque obſignaverimus ſervos Dei noſtri in frontibus ſuis.

4 Et audivi numerũ obſignatorum: centũ quadraginta quatuor millia *erant* obſignata ex omnibus tribubus filiorũ Iſrael.

5 Ex tribu Iudæ, duodecies mille obſignata: ex tribu Reuben, duodecies mille obſignata: ex tribu Gad, duodecies mille obſignata:

6 Ex tribu Aſeris, duodecies mille obſignata: ex tribu Nephthali duodecies mille obſignata: ex tribu Manaſsis, duodecies mille obſignata:

7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obſignata: ex tribu Levi, duodecies mille obſignata: ex tribu Iſſacharis, duodecies mille obſignata.

8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obſignata: ex tribu Joſephi, duodecies mille obſignata: ex tribu Benjaminis, duodecies mille obſignata.

9 Poſtea vidi, & ecce, *aderat* turba multa, quam numerare nemo poſsit, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: ſtabantque ante thronum & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis: & palmæ in manibus eorum.

10 Et clamabant voce magnâ, dicentes, Salus à Deo noſtro *eſt*, inſidenti throno, & Agno.

11 Omnes autem Angeli ſtabant in circuitu throni, & Seniorũ, & quatuor animalium illorum, & procubuerunt ante thronum in facies ſuas, & adorarunt Deum,

12 Dicentes, Amen: benedictio, & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, & honor, & poteſtas, & vires Deo noſtro in ſecula ſeculorum. Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis Senioribus dicens mihi, Iſti qui amicti ſunt ſtolis albis, quinam ſunt, & unde venerunt?

14 Et dixi ei, Domine, tu nôſti. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerunt ex afflictione magna: & lavarunt ſtolas ſuas, ac dealbarunt in ſanguine Agni.

15 Ideo ſunt ante thronum Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus: & qui inſidet throno, proteget eos umbraculo.

16 Non eſurient amplius, neque ſitient amplius, nec in eos cadet ſol, neque ullus æſtus.

17 Quoniam Agnus qui in medio throni eſt, paſcet eos, & viæ dux erit ipſis ad vivos fontes aquarũ: & abſterſurus eſt Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Epitaſis hujus libri hîc incipit. Nam apto ſeptimo ſigillo, ſeptem Angeli cum tubis procedunt: & primâ quatuor gentibus magna oritur confuſio.

POſtquam aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, fermè per ſemihoram.

2 Et vidi ſeptem illos Angelos qui aſſtant in conſpectu Dei, quibus datæ ſunt ſeptem tubæ.

3 Tum alius Angelus venit, & ſtetit ad aram habens thuribulum aureum: & datæ ſunt ei ſuffitus multi, ut offerret cum precibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum.

4 Aſcenditque fumus ſuffituum cum precibus Sanctorum, è manu Angeli in conſpectum Dei.

5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris, abjecitque in terram: & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus.

6 Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparaverunt ſe ut clangerent.

7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta eſt grando & ignis, miſta ſanguine, projectaq; ſunt in terram: & tertia pars arborum exuſta eſt, & omne gramen viride exuſtum.

8 Deinde ſecundus Angelus clanxit, & quaſi mons magnus igne ardens, projectus eſt in mare: factaque eſt tertia pars maris ſanguis:

9 Et mortua eſt tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo ſtella magna, ardens velut lampas, cecidítque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.

11 Nomen autem ſtellæ dicitur Absinthium: verſa eſt igitur tertia pars aquarum in Abſinthium: & multi homines mortui ſunt ex aquis, quòd amaræ factæ eſſent.

12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum: ita ut obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non lucreret pars tertia, & noctis ſimiliter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magnâ, Væ, væ, væ habitantibus terram, ab reliqui

liquis sonis tubæ trium illorum Angelorum qui clangent.

CAPUT IX.

Quinto & sexto Angelis clangentibus alia iubeuntur calamitates.

TUm quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *Angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteũ abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: datoque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: sed tantum homines qui non haberent signũ Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *signe* tormentum eorum ut tormentum scorpii quum percussetit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ verò locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium: *eratq;* impositæ capitibus earũ tamquã coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant:

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus currũ, equis multis currentibus ad bellũ.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erantq; aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem: Angelum abyssi: cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè verò Apollion, *id est, perdens.*

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.

13 Tum sextus Angelus clanxit, & audivi vocem quamdam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei,

14 Dicentem sexto Angelo qui habebat tubam, Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti sunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horã, & diem, & mensẽ, & annum, ut occidant tertiam partẽ hominum.

16 Eratq; numerus equestris exercitûs bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.

17 Itemque vidi equos per visionem, & qui ipsis insidebant habentes thoraces igneos, & hyacinthinos, & sulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus occisa est tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex ore ipsorum.

19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porro reliqui homines qui occisi non sunt his plagis, non resipuerunt ab operibus manuum suarũ, ut ne adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & ligneа, quæ neq; cernere possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque resipuerunt ab cædibus suis, neque à veneficiis suis, neque à scortatione sua, neque à furtis suis.

CAPUT X.

Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Johanni devorandum tradit.

TUm vidi alium Angelum validum descendentem de cœlo, amictũ nube, supra cujus caput erat iris: facies autẽ ejus *erat* ut sol, & pedes ejus ut columnæ igneæ.

2 Habebatq; in manu sua libellum apertum: & imposuit pedem suum dextrum mari; sinistrum autem super terram.

3 Clamavitq; voce magnâ, sicut leo rugit: & quum clamãsset, loquuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et quum loquuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: sed audivi vocem de cœlo dicentem mihi, Obsigna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.

5 Et Angelus quem vidi stantem super mare & super terram, sustulit manum suam ad cœlum,

6 Et juravit per eum qui vivit in secula seculorum, qui condidit cœlum, & ea quæ sunt in eo, & terram, & ea quæ in ea sunt, & mare, & ea quæ in eo sunt, tempus non fore amplius.

7 Sed diebus vocis septimi Angeli, quum clanget, consummatum iri mysterium Dei, sicut annunciavit servis suis prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo, rursum loquuta est mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum apertũ *qui est* in manu Angeli stantis super mare & super terram.

9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei, Da mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum: & amaritudinem adfertet ventri tuo, sed in ore tuo erit dulcis tamquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: eratque in ore meo dulcis tamquam mel: sed quum devorassem eum, amaruit venter meus.

11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Duo testes cælitus missi deuocantur à bestia, quorum tamen cadavera postea vitam recipiunt. Subsequitur clangor septimi Angeli.

DAtus est autem mihi calamus similis virgæ, adstititque Angelus, dicens,

Surge, & metire templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum eſt exclude, & ne metiaris illud: nam datum eſt Gentibus: & Urbem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo Illam duobus illis teſtibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.

4 Hi ſunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conſpectu Dei terræ poſita.

5 Quòd ſi quis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipſorum, & devorat inimicos eorum: nam ſi quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas, convertendi eas in ſanguinem: & percutiendi terram omni plagâ quotieſcumque voluerint.

7 Porro poſtquam peregerint ſuum teſtimonium, beſtia illa aſcendens ex abyſſo geret adverſus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noſter crucifixus eſt.

9 Et cernent *homines* ex tribubus, & populis, & linguis, & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium, & cadavera eorum non ſinent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis, & hilares erunt: & munera mittent alii aliis, quoniam hi duo Prophetæ torſerint terræ incolas.

11 Sed poſt dies tres & dimidiū ſpiritus vitæ à Deo *prodiens* ingredietur in illos: ſtabuntque *erecti* in pedes ſuos, & metus magnus cadet in eos qui ipſos ſpectarint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipſis, Aſcendite huc. Aſcenderuntque in cœlum per nubem: & conſpexerunt illos inimici eorum.

13 Factuſque eſt in illa hora terræmotus magnus: & decima pars Urbis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu capita hominum ſepties mille, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ ſecundum abiit, & ecce væ tertium venit citò.

15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes, Facta ſunt regna mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus, qui regnabit in ſecula ſeculorum.

16 Tum viginti quatuor illi Seniores qui in conſpectu Dei ſedent in thronis ſuis, procidérunt in facies ſuas, & adoravnot Deum,

17 Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es, quòd adeptus ſis potentiam tuam magnam: & regnum inieris:

18 Et erratæ ſunt Gentes, & advenit ira tua, & præſtitutum tempus mortuorum, ut judicentur, & des mercedem ſervis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis: & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertū eſt templū Dei in cœlo, & viſa eſt Arca pacti ipſius in ejus templo: & facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus, & grando magna.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus parvuli inſidiatur Draco; qui à Michaele devictus, & in terram dejectus, adhuc inſequitur mulierem.

VIſum eſt autem ſignum magnum in cœlo: mulier amicta ſole, ſub cujus pedibus erat luna, & in capita corona ſtellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & diſtorquebatur ad pariendum.

3 Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: nam ecce, *draco* magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus ſuis diademata ſeptem.

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, quas abjecit in terram: ſtetit autem is Draco ante mulierē parituri, ut quum peperiſſet, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filiam maſculum rectorum omnes Gentes virgā ferreā: & raptus eſt Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier verò fugit in ſolitudinem, ubi habet locum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis ſexaginta.

7 Et factū eſt prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus prælіati ſunt cum Dracone, & Draco pugnabat & angeli ejus:

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum amplius inventus eſt in cœlo.

9 Et projectus eſt Draco ille magnus, Serpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui ſeducit totum terrarum orbem: projectus, *inquam*, eſt in terram, & angeli ejus cum eo projecti ſunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta eſt ſalus, & potentia, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus: quia dejectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat eos in conſpectu Dei noſtri die ac nocte.

11 Sed ipſi vicerunt eum per ſanguinem Agni, & per ſermonem teſtimonii ſui: & animæ ſuæ prodigi fuerunt uſque ad mortem.

12 Propterea hilares eſtote cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris: nam deſcendit Diabolus ad vos, exacerbatus ſcientiæ magnæ plenus, ut qui ſciat ſe exiguum tempus habere.

13 Quum igitur vidiſſet Draco ſe projectum eſſe in terram, perſequutus eſt mulierem quæ pepererat maſculum.

14 Sed datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conſpectu ſerpentis in deſertum, in locum ſuum, ubi aleretur per tempus, & tempora, & dimidium temporis.

15 Ejecit

15 Ejecit autem Serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi a flumine:

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & obsorpsit flumen quod ejecerat draco ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco adversus mulierem: & abiit ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium Jesu Christi.

18 Stetitque super arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idolatriam seduxit, & ab alia confirmatur.

Tum vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2 Erat qui hæc bestia quã vidi, similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autẽ ei draco virtutẽ suã, & thronum suum, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admiratus universa terra sequata est bestiam.

4 Et adoravunt draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adoravunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut convicils afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribũ, & linguam, & gentẽ.

8 Itaq; adorabunt eam omnes incolæ terræ; quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est tolerantia & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra, habentem cornua duo similia Agni, sed loquebatur ut draco.

12 Ea verò potestatem prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, & facit ut terra & ipsius incolæ adorent bestiam illã primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editq; signa magna, adeo ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ, propter signa quæ datum est ei ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, sed revixit.

15 Datumq; est ei ut animatet imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicunque non adorarint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Sed & facit ut omnes, parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi accipiant characterem in manu sua dextra, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui intelligentiã præditus est, computet numerum bestiæ: numerus enim hominis est: & numerus ejus, sexcenta sexaginta sex.

CAPUT XIIII.

Hic incipit lætæ catastrophe hujus libri. Nam Agnus tandem prodit in scenam. Canticum novum auditur & quinq; angeli suo officio non desunt.

Tunc vidi, & ecce *aderat* Agnus stans super montem Sion, & cum eo centũ quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus scriptũ in frontibus suis.

2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam sonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum pulsantium citharas suas:

3 Et qui canebant quasi canticum novum ante thronum, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum Seniorum: neque quisquam potetat discere canticum illud nisi illa centum quadraginta quatuor millia, *ii videlicet* qui emti sunt è terra.

4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquinati: virgines enim sunt: hi sunt qui sequuntur Agnum quocunq; ierit: hi emti sunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno sacræ.

5 Et in quorum ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:

7 Dicentem magna voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriam: nam venit hora judicii ejus: & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus sequutus est, dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandescentiæ scortationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et tertius Angelus sequutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua,

10 Bibet hic quoq; ex vino excandescentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuso in poculum excandescentiæ ipsius, & torquebitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant bestiam & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic

12 Hic tolerantia sanctorum est: hîc qui observant præcepta Dei, & fidem Jesu.
13 Tunc audivi vocem è cœlo, dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini causâ moriuntur. Etiam dicit Spiritus: ut requiescant a laboribus suis: & opera eorũ sequuntur eos.
14 Aspexi autem, & ecce *ederat* nubes candida: & nubi insidebat *quidam* similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.
15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magna ad eum qui insidebat nubi, Mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terræ.
16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.
17 Tum alius Angelus prodiit è templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.
18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ sunt ejus uvæ.
19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum excandescentiæ Dei.
20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivitque sanguis è lacu usque ad frænos equorum, per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Calix iræ Dei excipitur septem phialis à totidem Angelis.

Deinde vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile: Angelos illos septem, habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erit excandescentia Dei consummata.
2 Et vidi tamquam mare vitreum mixtũ igni: & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus & charactere ejus, ex numero nominis ejus stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei:
3 Qui etiam cantabant canticum Mosis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens, Justæ & veræ sunt viæ tuæ, rex sanctorum.
4 Quis non timebit te Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo: nam judicia tua manifesta facta sunt.
5 Et posthæc aspexi, & ecce, apertum est templum Tabernaculi testimonii in cœlo.
6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli habentes septem plagas, induti lino mundo, & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.
7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem Angelis phialas aureas, plenas excandescentiæ Dei viventis in secula seculorum.
8 Et impletum est templum fumo *procedente* à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummatæ essent septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Septem phialæ nutu Dei effunduntur.

Tunc audivi vocem magnam è templo, dicentem septem illis Angelis, Ite, effundite septem phialas excandescentiæ Dei in terram.
2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam suam in terram: factumq; est ulcus malum ac noxium adversus homines qui habebant characterem bestiæ, & eos qui adorabant imaginem ejus.
3 Deinde secundus Angelus effudit phialam suam in mare, factumq; est *illud* quasi cruor cadaveris: & quodcunq; animal vivebat in mari, mortuum est.
4 Tum tertius Angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum: & factæ sunt sanguis.
5 Et audivi Angelum aquarum dicentem, Justus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quòd hæc judicaris.
6 Quoniam sanguinem sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti ad bibendum: digni enim sunt.
7 Et audivi alium è sanctuario dicentem, Etiam, Domine Deus omnipotens, vera *sunt* & justa judicia tua.
8 Postea quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est ei æstu affligere homines per ignem.
9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemarunt nomen Dei habentis auctoritatem in has plagas: neq; resipuerunt ut tribuerent ei gloriam.
10 Tum quintus Angelus effudit phialam suam super thronum bestiæ illius, & factum est regnum ejus tenebrosum: & mandebant linguas suas præ dolore:
11 Et blasphemarunt Deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis.
12 Tum sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum, *nempe*, Euphraten: & exsiccata est aqua ejus, ut pararetur via regum ab ortu solis *adventantis*.
13 Et vidi ex ore draconis & ex ore illius bestiæ, & ex ore Pseudoprophetæ illius tres impuros spiritus similes ranis *prodeuntes*.
14 Sunt enim spiritus dæmoniorum edentes signa, quique abeunt ad reges terræ & totius mundi, ut congregêt eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.
15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigilat & servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipsius)
16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.
17 Tum septimus Angelus effudit phialam suam in aërem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens, Fiat.

18 Fulgu

18 Factiq; sunt sonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, terræmotus, *ita*quam, adeo magnus.

19 Et dimpta est urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna, quasi talenti pondo descendit è cœlo in homines: & blasphemarunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAPUT XVII.

Judicium magnæ meritricis, cujus ornatus, calix, & anatome describitur.

Tum venit unus ex septem Angelis qui habebant septem phialas, & loquutus est mecum, dicens mihi, Heus tu, ostendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, sedentis super aquas multas:

2 Cum qua scortati sunt reges terræ, & cujus scortationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Quumq; me per spiritum in desertum absportasset, vidi mulierem insidentem bestiæ coccineæ, plenæ nominibus blasphemiæ, habenti capita septem, & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpurâ & cocco, & inaurata auro & lapidibus pretiosis & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immunditiâ scortationis suæ:

5 Et in fronte sua nomen scriptum, Mysterium, Babylon illa magna, mater illa scortationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum & sanguine martyrum Jesu: & miratus sum, quum viderem illam, admiratione magnâ.

7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem.

8 Bestia quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex abysso, & in exitiũ abitura, & mirabuntur incolæ terræ, (quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes bestiam quæ erat, & non est, & tamen est.

9 Hic est mens quæ habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet.

10 Et reges septem sunt quinq; ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & quum venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11 Bestia autem quæ erat, & non est, is octavus est, & è septem illis est: & in exitium abit.

12 Decem autem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed auctoritatem tanquam reges ad unam horam accipient cum bestia.

13 Hi sunt unius sententiæ, & vires ac auctoritatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum eo sunt, vocati, & electi, & fideles.

15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desertam reddent illam & nudam, & carnes ejus edent, & ipsam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut exsequantur quod ipsi visum est, & ut consentiant, dentque regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier quam vidisti, est urbs illa magna quæ habet regnũ super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

Et post hæc vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem auctoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipsius gloriâ.

2 Exclamavit autem vehementer voce magnâ, dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ & exosæ:

3 Quia ex vino excandescentiæ scortationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea scortati sunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati sunt.

4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem, Exite ex ea populo mi, ne participes fitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usq; in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus.

6 Reddite ei sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundùm opera ejus: in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum sibi gloriæ attribuit & luxuriata est, tantum date ei tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo unâ die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exurtur, quia validus est Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent super ea reges terræ, qui cũ illa scortati & luxuriati sunt, quum viderint fumũ incendii ejus:

10 Procul stantes propter terrorem tormenti ipsius, & dicentes, Vah, vah, Magna illa urbs Babylon, urbs illa valida unâ horâ venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt super ea: quoniam merces eorum

eorum nemo emit amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum, & suffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus desiderati ab anima tua abierunt à te: & omnia pinguia & præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti, procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsius, flentes ac lugentes:

16 Et dicentes, Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat byssо & purpurâ & cocco, & deaurata erat auro & lapidibus pretiosis & margaritis! quinam unâ horâ vastatæ sunt tantæ divitiæ?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus versantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari, quæstum faciunt, procul stabunt.

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, & dicent, Quæ similis *erat* urbi isti magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes ac lugentes, & dicentes: Vah, vah, quod urbs, illa magna, in qua omnes qui habebant naves in mari, divites facti sunt ex ipsius copiis, unâ horâ desolata est.

20 Exsulta super ea cœlum, & sancti Apostoli & Prophetæ, quoniam nostras de illa pœnas Deus sumsit.

21 Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ita cum impetu projicietur Babylon urbs illa magna: nec amplius invenietur.

22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibiæ ac tubæ canentium non audietur in te ampliùs: nec ullus artifex cujuscumque artis invenietur in te amplius: & sonitus molæ non audietur in te amplius.

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur amplius in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24 Sed in ea sanguis Prophetarum & sanctorum inventus est, & omnium qui mactati sunt in terra.

CAPUT XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleste Alleluja.

POst hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo, dicentis, Halleluja: salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro.

2 Quia vera & justa *sunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram fornicatione sua, damnavit, & vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3 Deinde, secundò dixerunt, Halleluja: & fumus ejus ascendit in secula seculorum.

4 Et procidérunt viginti quatuor illi Seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum insidentem throno, dicentes, Amen. Halleluja.

5 Tum vox è throno prodiit, dicens, Laudate Deum nostrum omnes servi ejus, & qui timetis eum parvi & magni.

6 Et audivi tamquam sonitum turbæ multæ, & tamquam sonitum aquarum multarum, & tamquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium, Halleluja: quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noster omnipotens.

7 Gaudeamus, & exsultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se.

8 Et datum est ei ut amiciatur byssо mundâ & splendidâ: byssus enim justificationes sunt Sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum: sed dixit mihi, Vide ne *feceris* conservus tuus sum & fratrum tuorum qui habent testimonium Jesu. Deum adora: testimonium enim Jesu est Spiritus Prophetiæ.

11 Deinde vidi cœlum apertum, & ecce *adfuit* equus albus: & qui insidebat ei, vocabatur Fidelis & Verax, & *qui* juste judicat & pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tamquam flamma ignis: & in capite ejus diademata multa: habebatq; nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse.

13 Et amictus erat veste tincta sanguine: vocaturq; nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem qui sunt in cœlo, sequebantur eum equis albis, vestiti byssо albâ & mundâ.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipse enim regeret eas virgâ ferreâ: & is est qui calcabit lacum vini excandescentiæ & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebatq; in vestimento & in femore suo nomen scriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quemdam Angelum stantem in sole, qui clamavit voce magna, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cœli, Adeste & congregamini ad cœnam magni Dei.

18 Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum qui ipsis insident, & carnes omnium liberorum ac servorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi bestiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui insidebat

insidebat equo, & cum ipsius exercitu.

20 Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta ille qui ediderat signa in ejus conspectu, quibus seduxit eos qui acceperant characterem bestiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: & vivi conjecti sunt ambo in stagnū ignis ardens sulphure:

21 Et reliqui occisi sunt gladio ejus qui insidebat equo, prodeunte ex ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Felicitas Ecclesiæ in hū terris per mille annos.

DEinde vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Qui apprehendit draconem, serpentem, *antiquum*, illum antiquum, qui est diabolus & Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille.

3 Conjecitq; eum in abyssum, quam occlusit & obsignavit super eum, ut non seduceret amplius gentes, donec consummarentur anni mille: nam postea oportet eum solvi *ad* exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, & sederunt super eos, & judicium datum est eis: & animas eorum, qui securi percussi sunt propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei, quiq; non adorant bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperant characterem ejus in frontibus suis, aut in manibus suis: viventque & regnabunt cum Christo mille illos annos.

5 Reliqui verò ex mortuis non revivi-scent, donec consummati fuerint illi anni mille. Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in hos *enim* secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum eo mille annis.

7 Postquam verò consummati fuerint anni mille, solvetur Satanas è carcere suo.

8 Et exibit ut seducat gentes quæ sunt in quatuor angulis terræ, Gogum & Magogum, ut congreget eos ad prælium: quorum numerus est, sicut arena maris.

9 Ascenderunt igitur super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorum, & urbem illam dilectam: sed descendit ignis à Deo è cœlo qui devoravit eos.

10 Et diabolus qui seducebat eos, conjectus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi *erat* & bestia illa & ille pseudopropheta, & torquebantur die ac nocte in secula seculorum.

11 Tum vidi thronum magnum candidum, & quemdam ei insidentem, à cujus conspectu fugit terra & cœlum, quorum locus non est inventus.

12 Et vidi mortuos parvos & magnos stantes in conspectu Dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est *liber* vitæ: judicatique sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum.

13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors quoque & infernus reddiderunt mortuos quos habebant: & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

14 Infernus autem ac Mors conjecti sunt in stagnum ignis: quæ est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cœlum novum & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum & terram novam: primum enim cœlum & prima terra abierat: & mare non amplius exstabat.

2 Et ego Johannes vidi sanctam illam civitatem Hierusalem novam, descendentem à Deo è cœlo, paratam, ut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audivi vocem magnam è cœlo, dicentem, Ecce tabernaculum Dei *est* cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi, populi ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit, Deus ipsorum.

4 Et absterſurus est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors amplius non extabit: neque luctus, neque clamor, neque labor exstabit amplius: quia prædecessa abierunt.

5 Et dixit is qui insidebat throno, Ecce, nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe, nam hæc verba vera sunt & fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego sum Alpha & Omega, initium & finis. Ego sitienti dabo ex fonte aquæ vivæ, gratis.

7 Victor, hæreditario jure obtinebit omnia: & ero ei Deus, & ipse erit mihi Filius.

8 Formidolosis autem & incredulis, & execrabilibus, & homicidis, & scortatoribus, & veneficis, & idololatris & omnibus mendacibus portio *assignata* est in stagno ubi ardet ignis & sulphur: quod est mors secunda.

9 Tum venit ad me unus ex septem illis Angelis qui habuerant septem illas phialas plenas septem plagis ultimis: & loquutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

10 Et asportavit me per spiritum in montem magnum & sublimem, & ostendit mihi civitatem illam magnam, sanctam, *inquam*, illam Hierusalem è cœlo descendentem à Deo:

11 Habentē gloriam Dei: & cujus lumen *erat* simile lapidi pretiosissimo, tamquam lapidi jaspidi instar crystalli splendenti.

12 Habebat præterea murum magnum & sublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente *erant* portæ tres: ab Aquilone, portæ tres: ab Austro, portæ tres: ab Occasu portæ tres:

14 Et murus urbis habebat fundamenta duodecim, in quibus *erant* duodecim nomina Apostolorum Agni.

15 Porro

15 Porro is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus & murum ejus.

16 Urbs ipsa verò quadrangularis sita est, cujus longitudo tanta est quanta & latitudo, mensusq; est civitatem illo calamo, ad stadiorum duodecim millia: sunt q; longitudo & latitudo & altitudo ejus æquales.

17 Et mensus est murum ejus: centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est Angeli.

18 Erat autem structura muri ejus ex jaspide: ipsa verò civitas aurum purum, & similis vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioso ornata: fundamentum primum *erat* jaspis: secundum, sapphyrus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus:

20 Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolythus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ sunt, & singulæ portæ ex singulis margaritis sunt: & platea civitatis, aurum purum tanquam vitrum perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens, templum illius est, & Agnus.

23 Neque civitas ista eget sole vel luna, ut luceant in ea: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam suam & honorem ad eam adferent.

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.

26 Et adferetur gloria & honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat, vel mendacium *loquitur*: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Paradisi cœlestis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem ex throno Dei & Agni.

2 In media verò platea ipsius, & ex utraque parte fluminis *erat* arbor vitæ fetens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanationem Gentium.

3 Nec ullum adversus quemquam anathema erit amplius: sed sedes Dei & Agni in ea erit, & servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus ipsorum *erit*.

5 Et nox illic non erit, neq; opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam Dominus Deus illustrat eos: & regnabunt in secula seculorum.

6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida *sunt* & vera: & Dominus Deus ille sanctorum Prophetarum misit Angelum suum ut indicet servis suis quæ oportet fieri citò.

7 Ecce, venio citò. Beatus qui observat verba Prophetiæ libri hujus.

8 Ego verò Johannes *is sum* qui hæc audivi & vidi. Et quum audissem & vidissem procidi ut adorarem ante pedes Angeli qui mihi hæc ostendebat.

9 *Is* verò dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui observant verba libri hujus. Deum adora.

10 Deinde dixit mihi, Ne obsignaveris verba Prophetiæ libri hujus: præstitutum enim illud tempus prope est.

11 Qui injustè agit, injustè agat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio citò: & merces mea mecum *est* ut reddam unicuique prout opus ipsius erit.

13 Ego sum Alpha & Omega: principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui præstant ejus præcepta: ut sit eis jus in arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & scortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat ac committit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, ut hæc vobis testificaretur in Ecclesiis. Ego sum stirps & progenies illa Davidis, stella illa splendida & matutina.

17 Et Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni: & qui sitit veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

18 Enimvero una testor cuivis audienti verba Prophetiæ libri hujus: si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas scriptas in libro isto:

19 Et si quis abstulerit *aliquid* ex verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus e libro vitæ, & ex urbe illa sancta, & ex iis quæ scripta sunt in libro isto.

20 Dicit qui testatur ista, Etiam veni citò. Amen. Veni igitur Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Soli Deo honor & gloria.

Index Biblicus, qui res eas de quibus in Canonicis Veteris & Novi Testamenti libris agitur, ad certa capita, Alphabeti ordine digesta, revocatas, summâ brevitate complectitur.

In hoc Bibliorum Indice, candide Lector, primus numerus libri caput denotat, proximè deinde sequentes, ad proximam usque sequentis capitis aut libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum nota. Cum autem asteriscus seu stella, in hunc modum [Levit. 8.] numero apponitur, indicium est, rem, de qua agitur, per plures versus in eodem capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro, si quod quæris, in versu hic notato contingat non adeo perspicuè inveniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi.*

Aaron adjungitur fratri suo Moschi socius, Exod. cap.4. ver.14, 16,30.cap.5.1. cap.6.12. cap.7.4,5. Mic.6.4.fruit pronepos Levi, Exod.6.15, 17,19. peculiari titu consecratur cum filiis ad ministerium Sacerdotii, Levit. cap.8.* Num.3.10. Deut. 18.5. Hebr. 5.4. sicut Dominus præscripserat, Exod. cap.29.* cap. 40. 13. *Aaronis* & filiorum Sacerdotalis ornatus, Exod.28.* *Aaronis* Sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, insolitato genere mortis interierunt, Exod.16.4, 12, 31, 32. *Aaron* insigni miraculo ostenditur præ cæteris à Deo in Sacerdotem summum electus, Exod. 17. 5,8. post oblationem factam benedicit extensâ manu populo, Exod. 9. 22. jure perpetuò accipit pro officio Sacerdotali oblationes & primitias à populo, Num.18. 8, 9, 11, 12.* & à Levitis decimas decimarum, Num.18.26,28.moritur, cap.20.28. cap.33.38. Deut.10.6. cap. 32. 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eleazar, Num.20. 26. Deut.10.6.

Abarim, sive *Haborim* mons, unde moriturus jam Mosche terram Cenahanis prospexit, Num. 21.11. cap.27.12. cap.33.4.* Deut.32.49.

Abba, pater, Marc. 14.36. Roman.8.15. Gal.4.6.

Abdemelech, sive *Hebed-melec* propugnator, & patronus Jirmejæ, Jir.38.7.liberatur à gladio Chaldæorum, Jir.39.16,17.

Abdenago, sive *Habed-nego* mittitur in fornacem ardentem, Dan.3.21. appellatur Hazarja, Dan.1.6.

Abdias, sive *Hobadja* abscondit Prophetas Domini, 1 Reg.18.4,13.

Abdon, sive *Habdon* Judex in Jisraele, Jud.12.13.

Abel, sive *Hebel* occiditur à fratre Cajino, Genes.4.1. Johan. 3.12. de eodem lege, Matth.23.35. Luc.11.51. Hebr.11.4. & 12.24.

Abijam filius Rechabhami rex Judæ, 1 Reg.14.31. cap.15.1. 2 Chron.13.15. reliquit Asam regni successorem, 1 Reg.15.8. Mat.1.7.

Abjathar Sacerdos effugit manus Schaulis, 1 Schem.22.20. confugit ad Davidem in Kehilam, 1 Schem.23.6. cum Adonija se conjungit, 1 Reg.1.7. amovetur Sacerdotio, 1 Reg.2.27. juxta illud, 1 Schē.2.31,32.

Abidan dux Biujamin, Num.1.11.

Abigajil uxor impii Nabalis, 1 Schem. 25.3. nubit Davidi regi post mortem Nabalis, 1 Schem.25.39.

Abihu & Nadab filii Aharonis igne absumuntur, Levit.10.2. Num.26.61.

Abimelec rex Getaris aufert Abrahæ Saram, Gen.20.2. init pactum cum Abrahamo, Gen.21.22,32. init pactum cum Jitzchako, Gen.26.31.

Abimelec filius Gedeo, Jud.8.31. occidit 70. suos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, Jud.9.5,53.* 2 Schem.11.21.

Abiram effert se contra Moschen, unde & terra aperiens os suum eum absorbet, Num.16.* cap.26.10. Deuteron.11.6. Psalm 106.17.

Abischag Schunammitis ducitur ad regem Davidem, 1 Reg.1.3. petitur ab Adonija in uxorem, 1 Reg.2.17.

Abiud filius Zorobabelis, Mat.1.13. appellatur Chananja, 1 Chron.3.19.

Abnegatio sui ipsius, Genes.12.4. cap.22. 1,2. 1 Reg. 19.19. Matth. 4. 14. cap.5.29. cap.10.39. cap. 16.24. Marc.8.21. Luc. 9.23.& cap.14.26. cap.17.33. Johan. 12.25. *Abnegatio* omnium rerum, Genes. 12. 1. Ruth.2.11. 2 Chron.22.9. Matth.4.19. cap. 19.21,27. Marc.2.17. cap. 10.28. Luc.5.11. cap.14.26. cap.18.22. Johan.12.25. 1 Corin. 7.29. Phil.3.7.

Abner præfectus militum Saulis, creat Iſchboſchethum regem Iſrael, 2 Schem. 2. 8. 9. paciſcitur cum Davide, 2 Schem. 3. 12. occiditur à Joabo, cap. 3. 27.

Abram filius Thetachi habet Sarain uxorem, Geneſ. 11. 29. egreditur ex patria in terram Cenahanis præcipiente Domino, Geneſ. 12. 1, 2. proficiſcitur in Ægyptum, Gen. 12. 7. redit in ſe in Cenahan, Geneſ. 13. 1. liberat Lotum fratrem ſuum ex manibus hoſtium, Gen. 14. 13.* accipit promiſſionem ſeminis, Gen. 15. 4. cap. 17. 10. cap. 18. 10. congreditur cum Hagara, Geneſ. 16. 4. accipit promiſſionem ſeminis & ſignum fœderis, appellatur que *Abraham*, Gen. 17. 4, 5. orat pro Sodomitis, Geneſ. 18. 23, 28. 32. Iſtzchak ei naſcitur, cap. 21. 2. paratus eſt offerre Iſtzchakum, ca. 22. 9. mittit ſervum qui quæret uxorem filio ſuo Iſtzchako, cap. 24. 4. moritur, ca. 25. 8. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Gen. 17. 5. Jeſch. 51. 2. Matth. 3. 9. Luc. 19. 9. Johan. 8. 39. Rom. 4. 11, 17, 18. & cap. 9. 7. Galat. 3. 8. de ipſo & ejus ſemine, vide Jeroſch. 24. 3. Teſch. 2. 41. 8. cap. 51. 2. Jechezkel, cap. 33. 24. Matth. 8. 11. Act. 7. 2, 16. Heb. 11. 17.

Abrahæ filii qui dicuntur, Mad. 3. 9. Joh. 8. 33.

Abſchalom filius David, 2 Schem. 13. 1. occidit fratrem ſuum, & fugit ad Thalmaium regem Geſtharis, ver. 37. revocatur, 2 Schem. 14. 22, 24. conatur patris occupare regnum, cap. 15. 6. concumbit cum patris concubinis, cap. 16. 22. juxta prophetiam, 2 Schem. 12. 11. tribus iſtius transfigitur à Josbo, cap. 18. 14.

Abſtinentia à quibuſdam cibis, Geneſ. 32. 29, 30. cap. 2. 17. & 3. 1. & 9. 4. Exod. 12. 9.* cap. 13. 6. & 21. 28. & 22. 31. & 29. 34. Levit. 6. 23. cap. 7. 8.* 22. 11. 4.* cap. 17. 12.* 22. 19.* cap. 22. 8.* cap. 23. 14. Num. 6. 4. cap. 18. 10. Deut. 12. 6, 7. cap. 14. 3.* Dan. 1. 8. Mat. 12. 4. Mar. 2. 23. Luc. 6. 1. Act. 15. 29.

Abſtinentia à vino, Levit. 10. 9. cap. 12. 34. Num. 6. 3. Jud. 13. 4. 14. Jirm. 35. 6. Jechezk. 44. 21. Luc. 1. 15.

Abſtinendum à cibo & à potu, etiam licito, propter ſcandalum alterius, Rom. 13. 20, 21. 1 Corinth. 8. 13. *Abſtinentia* præceptum violare nolentes, Jirm. 35. 6.*

Abſtus veſtium, Jeſch. 3. 19. Jech. 7. 20. Mat. 11. 8. Mar. 12. 38. Luc. 7. 25. cap. 16. 19. & 20. 46. 1 Tim. 2. 9. 1 Pet. 3. 3.

Acceptio perſonarum, vide *Perſona*.

Acceptio munerum, Exod. 23. 8. Num. 35. 31. Deuteron. 10. 17. cap. 16. 19. cap. 27. 25. 2 Chron. 19. 7. Jiob. 15. 34. cap. 36. 18. Prov. 14. 30. & 15. 27. & 17. 23. & 19. 6. & 22. 9. & 28. 21. Jeſch. 1. 23. & 5. 23. & 33. 15. Judæ 16.

Acacia, 2 Schem. 11.* Prov. 6. 6. & 10. 4. & 12. 10. & 13. 4. & 18. 9. & 19. 15, 24. & 20. 13. & 21. 25. & 24. 30. & 26. 13. & 28. 19. Jech. 16. 49. Rom. 13. 11.

Achab impius rex Iſraelis, 1 Reg. 16. 31, 32. cap. 18.* vincit Syros, cap. 20. 28, 29. init. fœdus cum Ben-hadado rege Syriæ cap. 20. 32. exercet tyrannidem in Nabuthum, 1 Reg. 21. 2. trahitur titulo & ſignum ejus canes lambunt, cap. 22. 38. ſecundum verbum Eliæ, 1 Reg. 21. 19. filii ejus perimuntur, 2 Reg. 10. 7, 11. ſecundum illud, 1 Reg. 21. 21. 2 Reg. 9. 7.

Achaia, Act. 18. 12, 27. cap. 19. 21. Rom. 15. 26. 1 Cor. 16, 15. 2 Cor. 1. 1, cap. 9. 2. cap. 11. 10. 1 Theſſ. 1. 7.

Achan ſive Hacen lapidatur, Jeſoſ. 7. 25. 1 Chron. 2. 7. in valle Hacoris, Jeſoſ. 7. 24. & 15. 7. Jeſch. 65. 10. Hoſch. 2. 15.

Achaz filius Jothami, impius rex Judæ, 2 Reg. 16.* 2 Chron. 28.* Jeſch. 7.* Matth. 1. 9. Jechizkija filius in regnum patris ſuccedit, 2 Chron. 28. 27. Mat. 1. 10.

Achija filius Achitubi, Sacerdos Domini, 1 Schem. 14. 3, 18. vocatur Achimelech, cap. 21. 2.

Achiſch rex Gathi donat Davidi civitatem Tziklagi, 1 Schem. 27. 6.

Achitophel Davidi à conſiliis, adhæret Abſchalomo, 2 Schem. 15. 12. dat impium conſilium, cap. 16. 21. ſuſpendit ſe, cap. 17. 23.

Adam creatur, Gen. 1. 27. collocatur in Paradiſo, & ligni ſcientiæ uſus ei interdicitur, cap. 2. 15, 16. perſuaſione Evæ præceptum violat, & Paradiſo pellitur Gen. 3. 6, 23. moritur, cap. 5. 5. Rom. 5. 14. 1 Cor. 15, 22.

Adhærere ad bonum, Geneſ. 15. 8. cap. 19. 24. Jeſoſ. 22. 8. 2 Chro. 30. 6. & 32. 7. Act. 11. 23. cap. 14. 21. cap. 20. 17.* 1 Theſſ. 5. 21. Tit. 2.* cap. 3. 10. Heb. 3. 12.

Adonija affectat regnum patris ſui, 1 Reg. 1. 5. uxorem petit Abiſchagam, & occiditur, 1 Reg. 2. 17, 25, 34.

Adoni Bezek capitur, Judic. 1. 6.

Adrammalec idolum, 2 Reg. 17. 31. ubi ſubſidio fratri, ſui Scharetzeri, occidit patrem Sancheribum, 2 Schem. 19. 37. Jeſch. 37. 38.

Adventus Domini expectandus, Matth. 24. 42. cap. 25. 13. cap. 26. 40. Mar. 13. 33. Luc. 12. 40. cap. 21. 34. Rom. 13. 12. Eph. 6. 18. Col. 4. 2. 1 Theſſ. 5. 6. 1 Pet. 4. 7. Apoc. 3. 3. & 16. 15.

Adulterium, luxuria, & fornicatio, Gen. 6. cap. 19. 8, 31, 33.* cap. 38. 15. Exod. 22. 16. Levit. 18.* cap. 19. 29. & 20. 10. & 21. 9. Num. 25. 1, 8. Deuter. 22. 13, 22. cap. 23. 17. Judic. 19. 2. 25. 1 Schem. 18. Pro. 2. 16. 23.* cap. 7. 10.* cap. 23. 27. cap. 30. 20. Jech. 23. 16. Jerh. 29. 10. Act. 15. 20. Rom. 2. 22. 1 Corinth. 5. 1. cap. 6. 9. 15. cap. 10. 8. Ephel. 5. 3. Colo. 3. 5. 1 Theſſ. 4. 3. 1 Tim. 1. 10. Heb. 13. 4.

Adulterium carnale & ſpirituale puniebatur, committitur, & punitur, Gen. 20. 3. cap. 26. 10. cap. 39. 9. Exod. 20. 14. Levit. 18. 20. Num. 5. 12. Deut. 5. 18. cap. 22. 22. 2 Schem. 11. 4. cap. 12. 11. Jeſch. 57. 3. 2 Schem. 11. 2, 4. cap. 12. 11. Jeſch. 50. 1. cap. 54. 6. Jirm. 3. 8. cap. 5. 7. cap. 9. 2. cap. 13. 27. cap. 23. 10. cap. 29. 23. Jechezk. 16. 32. cap. 23. 37. Hoſch. 2. 4. Mal. 3. 5. Matth. 5. 27. cap. 15. 19. Mar. 7. 21. Luc. 18. 11. Joh. 8. 3. Rom. 7. 3. 1 Corinth. 6. 9. Heb. 13. 4. Jac. 4. 4. 2 Pet. 2. 14. Apoc. 2. 22. cap. 21. 8. cap. 22. 15.

Adulterium ſpirituale, Jeſch. 57. 3. Jirm. 3. 8. cap. 5. 7. cap. 9. 2. cap. 13. 27. cap. 23. 10. cap. 29. 23. Jechezk. 16. 32. cap. 23. 37. Hoſch. 2. 4. Mal. 3. 5. Matth. 5. 27. cap. 15. 19. Mar. 7. 21. Luc. 18. 11. Joh. 8. 3. Rom. 7. 3. 1 Corinth. 6. 9. Heb. 13. 4. Jac. 4. 4. 2 Pet. 2. 14. Apoc. 2. 22. cap. 21. 8. cap. 22. 15.

Adulterium ſpirituale, Jeſch. 57. 3. Jirm. 3. 8. cap. 5. 7. cap. 9. 2. cap. 13. 27. cap. 23. 10. cap. 29. 23. Jechezk. 16. 32. cap. 23. 37. Hoſch. 2. 4. Mal. 3. 5. Matth. 5. 27. cap. 15. 19. Mar. 7. 21. Luc. 18. 11. Joh. 8. 3. Rom. 7. 3. 1 Corinth. 6. 9. Heb. 13. 4. Jac. 4. 4. 2 Pet. 2. 14. Apoc. 2. 22. cap. 21. 8. cap. 22. 15.

29.32. cap.7.* Jesch.5.7.8. Rom.2.28.cap.3.7. Rom.2.29.cap.4.12. Matt.5.27. cap.24.31.* 1 Cor.15.52. Jud.6.3. 1 Cor.6.20. 1 Thes.4.3.2 Petr.1.3.4. Jac.4.4.

Adorare proprie tribuere, seu quoties scriptis Davidis, 2 Schem.20.29. Deuteronomii, 1 Reg.1.28.

Egyptius captivitas prædicitur, Genes. 15.13. facta 15. Exod.2.8.12.40.cap.7.18.

De *Egypto* exitus, & liberatio Israelis promittitur, Gen.15.16.cap.46.2.& 50.24. Exod.3.17. cap.6.6. adimpletur, & exeunt viri 600000.cap.12.37.51.cap.13.* 14.* Numer. 33.1. Deut.26.5.Jos.24.4. Mic.6.4.

In *Egyptum* redire an prohibeat Dominus Israeliticus populus, Exod.14.11. cap.16.3.4. cap.17.3. Num.11.5.cap.14.4.& 20.5.

Contra *Egyptios* prophetatum, Jesch.19. 1,11,18.cap.20.3. Jerem.25.26.* cap.44.30. cap.46.* Jesch. cap. 29.* cap.30.* cap.31.* cap.32.*

Egyptiaca redemptio frequenter in memoriam revocata: tanquam summum beneficium, Exod.20.2. Levit.26.13.cap.25.42. Deut.4.37.cap.5.12.& 7.8.& 8.14.& 16.6. Jud.2.1.6. 1 Schem.10.18. 2 Reg.17.7. Mic. 6.4. *Egypti* affligitur pœnis variis, Exod. 7.* 8.* 9.* 10.* 11.* ut prædixit Dominus. Exod.3.19. *Egyptus* expugnatur à rege Babyloniæ, 2 Reg.24.7. Jer.46.2. *Egyptii* prodeunt in pugnam contra Jehudam, 2 Chron.12.2. & *Egyptum* fugit Christus Herodem, Matt.2.13.

Egrotantis & morbus pœna peccati, Num.12.* Deut.7.15.cap.28.27.60.* 2 Schem. 24.13. 2 Reg.5.27. 2 Chron.21.18. Joh.5.14. *Egroti* visitandi sunt & consolandi, Gen. 48.1. 2 Reg.8.29.cap.13.14. Jesch.9.11. Psal. 41.4. Eccl.7.2. Matt.25.39.40. Joh.11.3.cap. 13.9. 2 Corin.1.4. Quomodo se viri sancti in morbo & discessu ab hac vita habuerint, Gen.49.* ca.50.14. Deut.31.6. Jos.23.* cap.23.* cap.24.* 1 Schem.2.* 1 Reg.2. 1.7. 2 Chron.21.24. Jesch.38.1.

Enos senatus, Act.4.37.

Agabus imminentem famem prædixit, Actor.11.28. & Paulo manus injiciendas, Act.21.11.

Agag rex Hamalekitarum capitur à rege Schaulo, 1 Schem.15.8. jubente Schemuele occiditur, ver.33. juxta prophetiam, Num. 24.20.

Agar sive *Hagar* ancilla Sarai parit Ismahelem, Genes.16.15. expellitur cum filio, cap.21.14. Galat.4.30. *Hagareni* & sua eorum per Reubenitas prodigantur, 1 Chron. 5.20.

Aggeus sive *Chaggæus* prophetat Judæis, Chag.1.3.

Agrippa audit Paulum, Act.25.22.

Ahijah Schilonites Prophetæ latent verisimetum in 12. fragmenta, 2 Reg.11. 30. mah pedicit uxori Jerobhami, cap.14. 6.10. scripsit prophetias, 2 Chron.9.29.

Ahimaaz filius Sadoc dat Davidi panes propositionis, 2 Schem.21.5.7.& gladium Goljathi, ver.9. morte afficitur, cap.22.18. vocatur Abjathar, Mar.2.26.

Ahitophel Gilonithi, Num.23.

Alexander rex Græcorum, occiso Dario regnum ejus divisit, Dan.8.8.& 11.4.

Alphi & *Elluphi*, principium & finis, primus & novissimus est Dominus, Jesch.41.4. cap.44.6.& 48.12. Apoc.1.8.cap.21.6.& 22.13. & 22.13.

Alphæus pater Jacobi Apostoli, Mat.10.3. Mar.3.18. Luc.6.15. Act.1.13.

Altare holocausti, Exod.27.1. cap.38.1. Num.7.* 8 Schem. 24.25. 1 Regum 18.32. 2 Reg.16.15. 2 Chron.2.5. cap.4.1. & 15.8. Jesch.34.25. *Altare* Iuffitus, Exod.30.1.10. cap.37.25.& 40.5.

Amalek sive *Namalek* nascitur, Genes. 36.12. pugnat contra Israelitas, Exod.17.8. Num.14.25. Jud.6.3. conditur.c.7.* 1 Schem. 14.48. pœnitet de bello, 15.2.3.8. juxta illud, Exod.17.14. Num.24.20. Deut.25.19.

Amon sive *Hamon* postquam ad honores fuit evectus, fit lethalis hostis Judæorum, Esth.3. suspenditur, cap.9.10. suspendunt eum decem filii ejus, cap.9.13.

Amasa sive *Namasa* filius Abigeil sororis Davidis, 1 Chron.2.17. fit dux militiæ apud Absalomum, 2 Schem. 17.25. post militiæ Davidis præficitur, cap.19.13. occidem à Joabo per fraudem occiditur, cap. 20.10. cæpit cædis pœnitur capite peredente.

Amasja filius Joaschi recusat peregrinum, 2 Chron.25.5. 2 Reg.12.22. cap.14.5. pervicit Edomitas, cap.14.7. præcedit ut occidatur, ver.13. relinquit successorem filium Hasarjam regem, cap.15.1. appellatur Levi, Luc.3.29.

Amici veri & ficti, Deut.13.6. cap.13.9. Psal.41.10.& 55.13. Prov.14.20. cap.18.24. & 27.10.19. Jirm. 9.4. cap.12.6. & 41.2. Dan.11.26. Mic.7.5. Matth.10.35. Luc.12.53. Joh.13.18. 1 Thes.2.14.

Ammonitæ filius Arami, Mal.1.4. hanc Nachschon filius ejus in regno secutus est, Num.1.7. cap.7.12.& 10.14.

Ammon filius Loti, & filiæ ejus, Genes. 19.38. *Hammonitæ* prohibentur ab ingressu cœtus, Deut.23.3. percutiuntur à Jehoschaphatis, Jud.11.33.35. 1 Schem.11.11. 2 Schem. 8.12.cap.10.* cap.12.26. adversus *Hammonitas* prophetatur, Psal.83.8. & sinis, 49.2. Jesch.11.14. cap.23.2. Hamol.1.13.

Ammon filius Davidis comprehit sororem suam Thamaram, 2 Schem.13.14. unde ab Abschalome fratre suo morti traditur, ver.28.

Amon filius Menasschis rex Jehudæ, 2 Reg.21.19. morte afficitur, ver.23. ei in regno succedit filius Josiah, 2 Reg.22.1.

Amori, sive *Emorus* filius Chananis, Gen.10.16. *Emorei* non pellentur Israelitis per certum tempus, sed proficiti, Num.21. 23. Jud.11.21.22.

Amri alias *Homri* impius rex Israelitarum

1 Reg. 16. 18, 19, 24, 25. contra *Homrin*, Mic. 6. 16.

Anameleth sive *Hanamelec* idolum Sapharvajim. 2 Reg. 17. 31.

Ananias sive *Chananja* prophetæ contra Jirmejam, Jirm. 28. 1. *Ananias* cum uxore Sapphira subitò examinatur, Act. 5. 5, 10.

Anathoth civitas Benjamin, Jir. 32. 7. ubi & Jirmeja est natus, Jirm. 1. 1. cap. 29. 27. & sacerdos Ebjathar, 1 Reg. 2. 26. *Anathothe* volunt Jirmejam audire, Jirm. 11. 21.

Andreas à Christo vocatur, Matth. 4. 18. Mar. 1. 16. Joh. 2. 40.

Angeli, horumque ministerium & natura, Gen. 16. 7.* 18.* 19.* cap. 21. 17. & 22. 11. & 24. 7. & 28. 12. & 31. 11. & 32. 1, 24. & 48. 16. Exod. 3. 2. cap. 13. 21. & 14. 19. & 23. 20. & 32. 34. & 33. 2. Num. 20. 16. cap. 22. 22. Jehol. 6. 1. Jud. 2. 1. cap. 5. 23. & 13. 14, 20. & 13. 3, 6, 9. 1 Schem. 29. 9. 2 Schem. 14. 18. cap. 24. 16. 1 Reg. 13. 19. cap. 19. 5. 2 Reg. 1. 3, 15. cap. 19. 35. 1 Chron. 21. 15. 2 Chron. 32. 21. Psal. 34. 8. & 91. 11. & 103. 20. & 104. 4. & 148. 2. Jesch. 6. 6. cap. 37. 36. Dan. 3. 25. cap. 6. 23. & 8. 16. & 9. 21. & 10. 5, 10, 16. & 12. 1. Zecar. 2. 7. cap. 3. 1, 6. & 4. 1. & 5. 5, 10. & 6. 4. Mal 3. 1. Mat. 1. 20. cap. 2. 3, 19. & 4. 11. & 11. 10. & 13. 39, 40. & 16. 27. & 18. 10. & 22. 30. & 24. 31. & 26. 53. & 28. 2. Mar. 13. 32. Luc. 1. 13, 19. 28. cap. 2. 9, 13. & 12. 8. & 16. 22. & 22. 43. Joh. 1. 52. cap. 5. 4. & 20. 12. Act. 1. 10, cap. 5. 19. & 6. 15. & 7. 30. & 8. 26. & 10. 3. & 11. 13. & 12. 7, 11, 23. & 27. 23. Rom. 8. 38. Gal. 1. 8. cap. 3. 19. & 4. 14. Col. 2. 18. 2 Thes. 1. 7. Tit. 3. 16. cap. 5. 21. Hebr. 1.* cap. 2. 2. & 12. 22. & 13. 2. 1 Pet. 1. 12. cap. 3. 22. 2 Pet. 2. 11. Judæ 9. *Angelorum* tuba, Jiob. 4. 18. cap. 15. 15. Jech. 2. 1. Joh. 8. 44. 2 Pet. 2. 4. Judæ 6. *Angelorum* nomine appellantur doctores & prædicatores, Mal. 2. 7. cap. 3. 1. Matth. 11. 10. Mar. 1. 2. Luc. 7, 27. Galat. 4. 14. Apoc. 2.* 3.*

Anna sive *Channa* parit Prophetam Schemuelem, 1 Schem. 1. 20.

Anna Prophetissa laudat Dominum Deum, Luc. 2. 36.*

Annas socer Caiphæ, Luc. 3. 2. Joh. 18. 13. Act. 4. 6.

Antichristus & ejus regnum, Jesch. 11. 4. Joch. 38.* 39.* Dan. 7. 7, 19, 24. cap. 8. 9. 23. & 9. 27. & 12. 1. Zecar. 11. 15. Matth. 24. 24. Mar. 13. 6. Joh. 5. 43. Act. 20. 29. 2 Thes. 2. 3. 1 Tim. 4. 1, 2. 2 Tim. 3. 2. 2 Pet. 2.* 1 Joh. 2. 18, 22. cap. 4. 3. 2 Joh. 1.7. Judæ 10. Apoc. 11. 7. cap. 13. 8. cap. 13.* cap. 14. 9. cap. 17.* cap. 19. 20. & 20. 2, 8.

Antiochia suscipit Apostolorum de Christo prædicationem, Act. 11. 19, 26. cap. 13. 1.

Antiqua viæ inquirendæ & observandæ, & à novis declinandum, Pro. 3. 32. Jirm. 6. 16. Rom. 16. 17. Gal. 1. 6, 7, 8. 1 Tim. 6. 20. 2 Tim. 4. 3. 2 Pet. 3. 17. 1 Joh. 2. 24. 2 Joh. 7. Judæ 18, 19, 20.

Apollo vir facundus, & Scripturarum peritus, Act. 1. 24. 1 Corin. 1. 12, cap. 3. 4. & 16. 12.

Apostolus magnus est Christus, Hebr. 3. 1.

Apostoli eliguntur ex discipulis, Luc. 6. 13. mittuntur ad annunciandum regnum Dei in Judæa, Mat. 10.* Luc. 9. 2. revertuntur, cap. 10. 17. mittuntur in universum mundum ad evangelizandum, Mat. 28. 19. Mar. 16. 15. Luc. 24. 46. Joh. 15. 16, 27. cap. 20. 21. Act. 1. 8. cap. 10. 42. *Apostoli* usi sunt membranis pro libris, 2 Tim. 4. 13. hortantur ad studium legendi, 1 Tim. 4. 13, 15. *Apostoli* & Prophetæ habuerunt spiritum Dei, Exod. 4. 12. 2 Schem. 23. 2. Dan. 9. 10. Zec. 7. 7. Mala. 2. 7. Mat. 13. 11. Joh. 14. 17. Act. 1. 5. 2. 2, 4. & 4. 31. & 9. 17. & 19. 6. 1 Cor. 2. 12. cap. 12. 2. 2 Cor. 13. 3. 1 Thes. 4. 8. 2 Tim. 3. 16. 1 Pet. 1. 12. 2 Pet. 1. 21.

Apparitiones Dei, Angelorum & hominum, Gen. 32. 24. Exod. 3.* Num. 22. 22. Jeboſ. 6. 1. Mat. 17. 2. cap. 28. 2, 9. Mar. 6. 3. cap. 16. 5, 9, 12, 14. Luc. 1. 29. c. 24. 4, 15, 36. Joh. 20. 12, 14, 19, 26. c. 21. 1. Act. 1. 10. c. 2. 16. & 28. 3.

Aqua nominatus persecutio, Pro. 17. 14. Mat. 7. 25. Luc. 6. 48. Apoc. 12. 15. *Aqua* assimilatur cognitio Dei & dona Spiritûs sancti, Jesc. 11. 9. c. 12. 3. & 35. 6. & 43. 18. Jech. 47. Zec. 14. 8. Joh. 4. 10. cap. 7. 38.

Arad sive *Harad* rex Cenaanæorum pugnat contra Jisræl, Num. 21. 1.

Aram, qui & Ram nominatur, filius Chetaronis genuit Hammimadabum, Ruth. 4. 19.

Aran sive *Haran* frater Abrahami, & pater Lothi, Gen. 11. 27.

Arca Noachi, Gen. 6. 14. cap. 7.* 8.* Mat. 24. 38. Luc. 17. 27 Heb. 11. 7. 1 Pet. 3. 20. *Arca* fœderis Domini paratur, Exod. 25. 10, 21. assumitur in castra contra Philisthæos, 1 Schem. 4. 5. capitur, ver. 11. *Arca* quæ continebat, Exo. 26. 34. Deut. 10. 2, 5. c. 31. 26. 1 Reg. 8. 9. 2 Chro. 5. 10. Heb. 9. 4.

Archelaus regnat loco patris sui Herodis, Mat. 2. 22.

Arioli & auspices, Dan. 2. 27. c. 4. 9. & 5. 7, 15. Act. 19. 13. vide *Incantatores*.

Aristarchus socius S. Paulo & in itinere, & in vinculis, Act. 19. 29. cap. 20. 4. & 27. 2. Col. 4. 10.

Asa filius Abijami rex Jehudæ tollit idola, 1 Reg. 15. 8, 12. subsidium quærit à Syris, & moritur, ver. 19, 24. Jehoschaphat filius ejus rex post eum, 1 Chro. 3. 10.

Asaph cantor Davidis, 1 Chro. 6. 39. c. 16. 5.

Asarhaddon sive *Asar-Chaddon* postquam pater ejus Sancherib confossus est, succedit in regnum, 2 Reg. 19. 37. Jesch. 37. 38.

Asenath parit ipsi Josepho Ephraimum & Menaschen, Gen. 41. 50. cap. 46. 20.

Assuerus rex Persarum instituit splendidum convivium, Esth. 1. 3. accipit Estherem uxorem, cap. 9. 12. relinquit Datium filium suum successorem, Dan. 9. 1.

Aschur filius Schemi, filii Noachi constituit regnum Assyriorum, Gen. 10. 22. 1 Chro. 1. 17.

Assur virga furoris Domini, Jesch. 10. 5. contra Assyrios prophetatur, Num. 24. 24. Jesch. 10. 5,

Jesch.10.5. cap.14.21. & 17.3. & 30.28. & 31.8. rex *Assur* expugnat Israelitas; & transfert in Assyriam, 2 Reg.15.29.* cap.16.* 17.* expugnat civitates Judæ, 2 Reg.18.* 2 Chron.32.* Jech.36.* *Assyriorum* exercitus ab Angelo cæditur, 2 Chro. 32.21. Jesch.37.36.

Atharoth sive *Hatsch'haroth*, Jud.2.13. cap.10.6. 1 Schem.7.3.

Athalia sive *Hathalja* filia Homri regis Israelis, 2 Reg.8.26. perdidit totam fere regiam stirpem, cap.11.1. regnat sex annos in Juda, 2 Chro.22.12. interimitur, 2 Reg. 11.16,20.

Avaritia, Jehos.7.21. 1 Schem.8.3. cap. 25.3,10. 1 Reg.21.2.4. 2 Reg.5.20,22. Psal. 37.21. Pro.1.19.c.2.11.28.& 12.26. & 15.6.& 28.16,22.& 30.15. Eccles.2.27. cap.5.10.& 6.1,2. Jesch.56.8. cap.57.3. Jirm.6.13. cap.8.10. Jech.22.13. Hamos.8.4.* Mic.6.10. Chabak. 2.9. Mat.6.19. cap.26.14.46. Mar.8.36. Luc. 12.15. Joh.12.4. Act.5.2. cap.8.19.& 24.26. 1 Cor.6.10. Ephes.5.3. Phil.4.11. Colos.3.5. 1 Tim.6.9. Tit.1.7,11. Heb.13.5.

Audiendum verbum Dei, vide *Verbum Dei*.

Axa sive *Hacsa* filia Calebi traditur Hothnieli in uxorem, Jehos.15.17. Jud.1.13.

Azarias sive *Hazarja* filius Amatsjæ rex Judæ fit leprosus, 2 Reg.15.5. 2 Chron. 26.20. reliquit filium Jotham regem, 2 Reg. 15.32. 1 Chro.3.12. vocatur Horias, Mat.1.9. Matthat, Luc.3.29. *Hazarja* Propheta mittitur ad regem Asam, 2 Chron.15.2.

B.

Baal idolum Samaritanorum, 1 Reg. 16.31. altare *Baalis* destruitur, Judic. 6.25,30. sacerdotes *Baalis* occiduntur, 1 Reg.18.40. 2 Reg.10.25. cap.23.5.

Bahana & Rechab suspenduntur, 2 Schem. 4.12.

Bahascha impius rex Israelis pugnat contra Asam regem Judæ, 1 Reg.15.16.* cum omni progenie sua extirpatur, cap.16. 6,13. secundum verbum Jehu, 1 Reg.16.1,2,3

Babylonica captivitas 70. annorum prædicitur, Levit.26.31. Deut.4.26. cap.28.36,49. 2 Reg.20.17. Jesch.5.13. Jirm.13.19.24. cap. 16.9.& 20.4.6.& 25.8.* Jech.9.* 12.* cap. 22.3. Mic.3.12. cap.4.10. Chabak.1.6. *Babylonica* captivitatis initium, 2 Reg.24.* 25.* 2 Chron.36.* Finis captivitatis promittitur & prophetatur, Levit.26.42. Deut. 4.29,30. cap.30.2,3. 1 Reg.8.33. 2 Chron.6. 25.37. Jesch.14.1. cap.48.20. Jirm.12.15. cap. 16.15.& 24.5.& 25.12.& 29.10.& 30.* & 31.9.& 32.37. Jech.1.17. Dan.9.2,25. *Babylonica* captivitatis causa, 2 Reg.17.7. 13,19. contra *Babylonem*, Psa.137.7,8. Jesch. 13.* cap.14.2,4.& 21.2.9.& 47.* Jir.25.12. cap.50.* 51.* Apoc.14.8. cap.16.19. cap.17.* 18.*

Balaam sive *Bilham* conducitur ad maledicendum Israel, Num.22.* c.23.* docetur à Domino quid Balako loquendum sit, Num.23.9,30. *Balaam* doctrina, 2 Pet. 2.15. Apoc.2.14.

Balak rex Moabitarum mittit nuncios ad Bilham, Num.22.5. Jehos.24.9. Mic.6.5. Apoc.2.14.

Belthasar sive *Belschatzar* videt manum scribentem, Dan.5.5. occiditur, ver.30. & regnum ejus delabitur ad manus Darii, Dan.6.1.

Benaias sive *Benaja* præit Cerethæis & Pelethæis, 2 Schem.20.23. præposuit eum David satellitio suo, 1 Chron.11.25. postea præponitur exercitui Schelomonis, 1 Reg. 2.35.

Baptismus à Christo præceptus, Matth. 28.19. Mar.16.16. Joh.3.5. *baptismum* docuerunt Apostoli & administrarunt, Act.2.38, 41. cap.8.12,36.& 9.18.& 10.47.& 16.15,33. & 19.4.& 22.16. Rom.6.3. 1 Cor.1.14. Gal. 3.27. Ephes.4.5. Heb.6.2. *baptismus* est lavacrum regenerationis, Tit.3.5. *baptismus* non est iteradus, Eph.4.5. Hebr.6.6. cap.10.26. idem declarat ipsius figura, Genes.17.14. 1 Cor.10.2. *baptismus* Johannis, Mat.3.6.c. 21.25. Mar.1.4. cap.11.30. Luc.3.16.& 7.29. & 20.4. Joh.1.25,33. cap.3.23. Act.1.5.& 11. 16.& 13.24.& 19.3. *baptismus* pœnitentiæ prædicatur, Mar.1.4. Luc.3.3. Act.2.38.& 13. 24.& 19.3. Rom.6.3. Col.2.12. *baptismi* nomine significatur passio, Mat.20.22. Mar. 10.38. Luc.12.50. *baptismus* in S. sancto & igne, Mat.3.11. Mar.1.8. Luc.3.16. Joan. 1.33. Act.1.5.& 2.4.& 11.15.

Baptizandi sunt parvuli, Gen.17.14. Exo. 4.24,25, 26. Mat.11.28.& 18.14.& 19.13. Mar.10.14. Luc.18.13. Joh.3.5. Act.2.39,41. & 16.15,33. & 18.8. 1 Cor.1.16.& 10.2.& 15.22. 1 Tim.2.4. *baptizari* in Scripturis aliquando exprimitur per verbum illuminari, Hebr.6.4. aliquando per Renovari, Heb.6 6. *baptizatus* Christus, Matth.3.15. Mar.1.9. Luc.3.21. in *baptizatum* delebitur SS. Mat.3.16. Mar.1.8. Luc.3.21. Joan.1.33. *Baptizat* Christus per Discipulos, Joh.3.22. & 4.1. *baptizata* integra domus, Act.16.15, 33. c.18.8. 1 Cor.1.14.& 16.15. *baptizati* accipiunt S. Spiritum, Act.2.38. cap.19.3. induunt Christum, Gal.3.27. in morte ipsius *baptizantur*, Rom.6.3. in unum corpus *baptizantur*, 1 Corin.12.13.27. *baptizatus* Simon Magus, Actor.8.13. *baptizatus* Eunuchus, ver.38. *baptizatus* Cornelius Gentilis, Act. 10.47.

Barjesu à Deo per S. Paulum usu oculorum privatur, Act.13.11.

Barnabas ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act.4.37. ducit Paulum ad Apostolos, cap.9.27. mittitur Antiochiam, cap.11.22. redit in Hierusalem, ver.30. iterum recepit se Antiochiam cum Paulo, cap. 12.25.

Barabbas latro dimittitur, Matth.27.26. Mar.15.15. Luc.23.25. Joh.18.40. Act.3.14.

Bartimæus visu donatur, Mar.10.46,52.

Baruc filius Nerijæ, Jirm.32.12. distante Jirmeja

Jurnejà scribit librum, qui corroborat 2. 36.* constituit alium qui populo præ legitur, cap. 45.

Barzillai providet regi Davidi de servia 2 Schem. 17. 29. David præcepit ut filiis *Barzillai* benefiat, 1 Reg. 2. 7.

Basemath filia Salomonis, uxor Achimaaz, 1 Reg. 4. 15.

Beatitudo, seu beatorum gaudium, & vita æterna, Jesch. 25. 9. & 30. 29. & 49. 10. & 60.* & 64. 6.* Jirm. 31. 3. 8. 13. Dan. 12. 13. Mat. 25. 34.* cap. 19. 28. 2. 25.* Mar. 12. 25. Luc. 9. 23. & 16. 22. & 22. 29. Joh. 16. 20. & 17. 2. 24. Rom. 8. 30. 1 Corin. 2. 9. & 15. 42. 2 Cor. 12. 3. 2 Tim. 4. 8. Heb. 10. 35. 2. 12. 23. 1 Joh. 2. 25. & 3. 2. Apoc. 1. 2. & 3.* cap. 7. 9. 15. & 21. 1.* cap. 21.* & 22.* *Benedictionis* quomodo comparetur, Jesch. 25. 9. Mat. 20. 23. & 25. 34. Mat. 10. 40. Joh. 5. 25. 26. 36. 2. 5. 24. & 20. 29. Act. 2. 21. & 15. 11. & 16. 31. Rom. 1. 16. cap. 10. 4. Ephes. 1. 13. & 2. 8. 1 Thes. 5. 9. 2 Thes. 2. 13. 2 Tim. 2. 9. Tit. 1. 1. & 3. 5. 1 Pet. 1. 9. Heb. 5. 12.

Bellum est pœna peccati, Levit. 26. 25. Deut. 28. 25. 49. Jud. 2. 3. 14. & 3. 1. 2. & 6. 1. & 10. 7. 17. & 13. 1. Jesch. 5. 25. Jer. 5. 15. in *bello* excelsitate quomodo se quis habere debeat, Exod. 17. 8. 9. 12. 2 Schem. 17. 20.* 2 Chron. 13. 2. & 14. 9.* & 16.* & 20. 1.* & 32. 1. 6. Deus pugnat pro suis, Exod. 14. 13. Deut. 1. 30. & 3. 22. 1 Schem. 17. 45. Jesch. 31. 15. quare *Victoria* in Bellum est armis spiritualibus, Rom. 12. 1. 2. 2 Cor. 10. 4. Eph. 6. 11. Gal. 5. 17. *Bellum* quibus de causis susceperint olim fideles, Gen. 14. 13. Jehosh. 10. 1. 7. Jud. 9. 17. 2. 20.* 2 Schem. 10. 2. 8.

Benedictio qui homo homini benedicit, Gen. 14. 19.* & 27. 6.* & 28. 4. & 48. 9. Exod. 12. 32. Levit. 9. 22. Num. 24. 9.* Deut. 10. 8. Jehosh. 8. 33.* & 14. 13.* & 15. 19.* & 22. 9. 1 Schem. 2. 20. 2 Schem. 6. 18.* & 14. 25. 1 Reg. 1. 47.* & 8. 14. 2 Chron. 6. 3. 2 Chron. 5. Psal. 128. 8. Prov. 27. 14. Luc. 2. 34.* & 6. 28. Rom. 12. 14. Heb. 7. 7. *Benedictio* qui præsumtive consecrantur & sanctificantur, Exod. 28. 2. cap. 29. 6. 17. Levit. 21. 10.* & 22. 2.* & 29. 28. 30. Num. 6. 17.* & 8. 6. Jud. 17. 2. 2 Schem. 22. 6. 2 Chron. 18. 11. 1 Tim. 4. 5.* Hebr. 5. 2.*

Bondadad servat fidem & pactum cum rege Asa, 1 Reg. 15. 20. obsedit Schomronem, cap. 20. 1. 2 Reg. 6. 24. ægrotat, ca. 8. 7. moritur, ver. 15.

Benjamin filius Jacobi nascitur, Gen. 35. 16. *Benjaminite* abutuntur uxore Levitæ, Jud. 19. 25. punientur, cap. 20. 48.

Bestiæ & brutæ animantis non crudeliter tractanda, Gen. 33. 13. Exod. 23. 12. Num. 22. 28. 32. Deut. 5. 20.* & 22. 10. Prov. 12. 9.

Bethsabee filia Eliamii, uxor Uriæ à Davide cognoscitur & parit, 2 Schem. 11. 4. 27. infans ægrotat & moritur, cap. 12. 15. 18. fit anus Davidis, paritque Salomonem, ver. 24. 1 Chron. 3. 5. Mat. 1. 6.

Bethsaidæ quia noluit audire & Philippi, Joh. 12. 44. & 12. 48. deplorantur, Mat. 11. 21. Luc. 10. 13.

Bestialitate gravitet punientur, 1 Schem. 6. 19.

Bona opera, metaphoræ vera in Deum commendantur, Exod. 17. 5. cap. 20.* & 23. 19. 25. Deut. 5. 13. 17. 12. & 10. 12. Jehosh. 22. 1 Schem. 15. 22. Psal. 40. 7. & 50. 14. Prov. 3. 3. & 14. 31. Jesch. 1. 16. & 58. 6. Jirm. 22. 15. Jech. 28. 6. Hos. 6. 11. Mic. 6. 8. Zech. 7. 9. cap. 8. 16. Mat. 5. 24. 29. 39. Luc. 1. 75. cap. 3. 11. Joh. 12. 10. Rom. 12.* 13.* 14. 17. Phil. 3. 3. Jac. 1. 27. vide *Opera*.

Bonitas & benignitas Dei erga suos, Gen. 18. 26. 30. Exod. 9. 14. & 9. 16. & 11. 7. & 33. & 34. 6. Num. 20. 8. Deut. 4. 29. & 5. 16. & 7. 9. & 10. 18. & 28. 12. & 30. 3. & 32. 10. 2 Sam. 7. 21. & 24. 14. 1 Reg. 8. 23. 2 Reg. 20. 6. Psal. 30. 5. & 32. 7. & 37. 25. & 103.* & 136. & 145. 8. Jesch. 30. 18. & 54. 7. & 55. 7. & 58. 8. Jech. 1. 27. & 3. 15. Hos. 2. 21. Joel. 2. 13. Jonæ 4. 2. Mat. 11. 28. & 18. 29. Luc. 2. 38. & 6. 36. & 15. 20. 27. & 24. 43. Rom. 12. 4. 2 Cor. 1. 3. Eph. 1. 4. 1 Tim. 1. 13. 16.

C.

Cæcitas cum corporis, tum animi, Gen. 19. 11. Deut. 28. 28. 2 Reg. 6. 18. Psal. 69. 24. & 146. 8. Jesa. 6. 10. & 29. 18. & 35. 5. & 42. 7. 16. & 43. 8. & 59. 10. Mat. 15. 14. Mar. 8. 18. Luc. 4. 18. Joh. 9. 14. & 12. 40. Act. 9. 8. & 13. 11. Rom. 1. 21. & 11. 10. 2 Cor. 4. 4. Eph. 4. 18. 2 Pet. 1. 9. 1 Joh. 2. 11. Apoc. 3. 17. cæci illuminantur, Mat. 9. 30. & 20. 34. Mar. 8. 25. & 10. 46. Luc. 8. 35. Joh. 9.

Cæremoniæ Ecclesiasticæ, seu cultus externus, Gen. 8. 20. & 14. 18. & 15. 9. & 18. 6. & 22.* & 26. 5. & 28. 11. & 31. 20. Exod. 13.* cap. 18. 20. & 19.* Levit. 8. 34. & 9. & 10. 19. & 12.* & 14.* & 23.* & 25. Num. 1. 50. cap. 4.* & 5.* & 6.* & 7. 8.* & 9.* & 15.* 1 Chron. 13.* Mat. 5. *cæremoniæ* seu ritus certi in oratio, 1 Reg. 8. 54. & 17. 21. & 18. 42. 2 Chron. 6. Mat. 2. 11. & 26. 39. Mar. 14. 35. Luc. 1. 10. 1 Cor. 11. 4.* 1 Tim. 2. 8.

Cain sive *Kajin* primus filius Adami scitur, Gen. 4. 1. occidit Abelem fratrem suum, ver. 8. 1 Joh. 3. 12.

Caleb filius Chetæorum, 2 Chron. 2. Num. 13. 6. 30. & 14. 6. 24. 30. 38. pugnat, & consequitur terram Chebronis, Jehosh. 14. 9. 13. & 21. 12. Jud. 1. 20. 1 Chron. 6. 56.

Calix iræ & furoris, Psal. 60. 5. & 75. Jesch. 51. 17. Jirm. 25. 15. Apoc. 16. 19. *Calix* passionis, Mat. 20. 22. 26. 39. Mar. 10. 38. 22. 42. Joh. 18. 11.

Cana civitas Galilææ, ubi Christus aquam in vinum mutavit, Joh. 2. 7.

Capernaum civitas Galilææ, in quam pit Jesus prædicare, Matth. 4. 13. fuit curæ ibidem sedens Centurionis, 8. 13. appellatur civitas ejus, cap. 9. 1. patur, cap. 11. 23.

Capreos invidum, Gen. 19. 24. Act. 2. 5. 2 Tim. 2. 16. Heb. 13.

Ben-hadad Deus, Genes. 31. 29. Jesch. 42. 17. 48. 9. 18. & 12. 17. & 16. 25.

Carnem suam crucifigere quomodo quisque debeat, Rom. 6. 12. & 8. 12. 13. Gal. 5. 16. Eph. 4. 22. & 5. 3. Tit. 2. 12. 1 Pet. 2. 11. & 4. 1. Hebr. 12. 1.

Castitas cœlibum præferenda castitati conjugali, Matt. 19. 12. & 22. 30. 1 Corin. 7. 25. 32. 34. 38.* Apoc. 14. 4. *castitatis* laus, 3 Esdræ 20. 6. Phil. 4. 15. Prov. 20. 11. Jesch. 7. 16. & 56. 3. 4. 5.* Zach. 8. 17. Matt. 5. 8. 48. & 19. 12. & 22. 30.* & 25. 1. Rom. 1. 27. & 20. 24. Act. 24. 25. Rom. 6. 7. 1 Cor. 7. 25.* 2 Cor. 6. 5. & 11. 2. 1 Timoth. 3. 2. & 5. 2. & 4. 12. & 5. 2. Tit. 2. 5. & 2. 5. Apoc. 14. 4.

Cœventum à pseudoprophetis, Matt. 7. 15. Matt. 24. 6. Luc. 17. 23.

Cajaphas summus Sacerdos consilium dat contra Christum, John. 11. 49. & 18. 14. prohibet Apostolis ne prædicarent, Act. 4. 18.

Camosith idolum Moabitarum, Num. 21. 29. huic Schelomo ædificat templum, 2 Reg. 11. 7. 2 Reg. 23. 13.

Cenahan filius Nemchi maledictus, Gen. 9. 25. huic terræ *Cenahanis*, Deut. 11. 10. terra *Cenahanis* promittitur Abrahamo & semini ejus Gen. 12. 4. & 13. 15. & 15. 18. & 17. 8. & 26. 4. & 35. 12. Hesech. 3. 8. 37. Levit. 20. 24. Deut. 9. 6. datur, Jehos. 13. 6. quam ob causam Deus *Cenahanæos* expulerit, Levit. 18. 25. Deut. 9. 4. & 20. 17. quamodo eam pudentim & non simul illos meliores profligaverit, Exod. 23. 29. Deut. 7. 20. Jud. 2. 23. & 3. 2. descriptio & divisio terræ *Cenahanis*, Gen. 10. 19. Exod. 23. 31. Num. 26. 52.* & 33. 54. & 36.* Jehs Cap. 13.* & 14.* & 15.* & 16.* & 17.* & 18.* & 19.* Jud. 1. 27. 31. *Cenahanæo* muliebris filia à dæmonio liberatur, Matt. 15. 28.

Cephas, vide *Petrus*.

Christus Sacerdos, Gen. 13. 8. Levit. 19. 18. Deut. 32. 11. 2 Sebem. 17. 53. Psal. 23. 2. Prov. 20. 11. Matt. 7. 21.* & 15. 19. & 22. 36. Joh. 13. 34. & 15. 12. Rom. 12. 10. & 13. 9. 2 Cor. 13.* Gal. 5. 18. Eph. 4. 25. & 5. 2. Phil. 2. 2. Col. 3. 12. 1 Thes. 4. 9. 1 Tim. 1. 5. Heb. 13. 1. 1 Pet. 4. 8. 1 Joh. 3. 23. & 4. 7. Diligendi etiam inimici, Exo. 23. 4. 2 Sebem. 19. 17. & 20. 1.* & 30. 21. 2 Sebem. 19. 1. 2 Reg. 8. 6. 21. Hiob 31. 29. Pro. 25. 21. Matt. 5. 44. Luc. 6. 27. & 23. 34. Act. 7. 60. Rom. 12. 20. vide *Dilectio*.

Christus Jesus verus Deus & verus homo prædicitur, Genes. 3. 15. & 17. 1. & 22. 18. & 26. 4. & 28. 14. & 49. 10. Num. 24. 17. Deut. 18. 15. 2 Sebem. 7. 12. 13. 2 Sebem. 22. 8. Psal. 2.* & 22.* Jesch. 7. 15. & 8. 5. & 9. 6. & 11. 1. & 28. 16. & 40. 3. & 42. 1. & 45. 1. & 49. 6. 10. & 52. 10. & 53.* & 59. 20. & 60. 2. & 62. 11. Jer. 23. 5. & 30. 9. & 33. 15. Jud. 17. 21. & 49. 10. & 57. 20. Dan. 7. 13. & 9. 24. Mic. 5. 1. Zach. 12. & 13. & 14. & 9. Mal. 3. 1. *Christus* secundum promissum Dei Patris primum in tempore propter suos veros Israelitas, & subditum conversum, Joh. 1. 29. Deus in eo omnia restituens, 1 Tim. 3. 16. 2 Joh. 4. 10. Deo nullis Filium æquat

similitudinem ejus percuti, Roman. 8. 3. *Christus* est verus Dei Filius, Matt. 3. 17. & 14. 33. & 17. 5. Mar. 1. 11. & 5. 7. & 9. 1. & 15. 39. Luc. 1. 35. & 3. 22. & 9. 35. John. 1. 34. 49. & 6. 69. & 10. 30. & 19. 7. Roman. 1. 4. & 8. Hebr. 1. 2. & 5. 8. & 6. & 7. 3. & 10. 19. 2 Pet. 2. 1. 1 Joh. 3. 8. & 4. 9. & 5. 20. *Christus* concepta de Spiritu sancto, Matt. 1. 20. Luc. 1. 35. *Christus* natus ex Maria virgine, Matt. 1. 20. Luc. 2. 5. cap. 2. 6. 11. Gal. 4. 4. Jesch. 7. 14. natus in Bethlehem, Mic. 5. 2. Matth. 2. 1. Luc. 2. 6. 11. Joh. 1. 42. *Christus* sine peccato, Jesch. 53. 8. Joh. 8. 46. 2 Cor. 5. 21. 1 Pet. 2. 22. 1 Joh. 3. 5. Hebr. 4. 15. & 7. 26. circumcisus, Luc. 2. 21. & baptizatus in Jordane, Matt. 3. 6. Mar. 1. 9. Luc. 3. 21. *Christus* manifestatur & demonstratur certis testimoniis, Matt. 2. 6. 15. & 3. 11. & 8. 29. & 12. 8. & 16. 16. & 17. 5. & 22. 42. & 26. 64. & 27. 54. Mar. 5. 7. & 15. 39. Luc. 1. 35. 41. & 2. 10. 26.* & 9. 20. & 22. 68. Joh. 1. 14. 29. 32. 49. & 2. 11. & 3. 2. 13. 16. 35. & 5. 39. & 6. 69. & 7. 40. & 9. 35. & 10. 7. 28. 36. & 11. 27. 41. & 12. 17. & 14.* & 25. 25. & 17. 8. & 20. 28. Rom. 1. 2. & 8. 3. & 9. 1. 2 Corin. 5. 19. Gal. 4. 4. Phil. 2. 6. Col. 2. 9. 12. 1 Tim. 3. 12. Tit. 2. 11. Hebr. 1.* cap. 5.* 1 Johan. 5. 20. *Christus* est Agnus Dei, Jesch. 53. 7. Joh. 1. 29. & 8. 32. 1 Corin. 5. 7. Apoc. 5. 6. 12. & 7. 9. 17. & 13. 8. & 14. 1. 3. & 17. 14. *Christus* est Dominus dominantium, & Rex regum, Psal. 2. 6. & 24. 7. Jesh. 32. 1. Col. 1. 16. 1 Tim. 6. 15. Apoc. 2. 5. & 7. 14. & 19. 16. *Christus* est imago Dei, 2 Cor. 4. 4. Heb. 1. 3. *Christus* est Deus gratiarum & totius mundi, Jesch. 3. 1. & 9. 2. & 42. 6. & 49. 6. & 60. 2. 19. Mat. 4. 16. Luc. 2. 32. Joh. 1. 4. & 3. 19. & 8. 12. & 9. 5. & 12. 35. 46. Act. 13. 47. 1 Joh. 2. 8. Apoc. 21. 23. *Christus* verus pastor, Jesch. 40. 11. Jer. 23. 4.* cap. 31. 34. Mic. 5. 4. Zecar. 13. 7. Mat. 26. 31. Mar. 14. 27. Joh. 10. 12. Heb. 13. 20. 1 Pet. 2. 25. cap. 5. 4. *Christus* docuit & prædicavit, Matt. 4. 17. cap. 9. 35. cap. 11.* cap. 7.* Mar. 1. 14. Luc. 4. 32. & 6. 20.* *Christus* in omnem infirmitatem, Matt. 4. 23. cap. 8.* 9. 21. 30. 38. Mar. 1. 25. Luc. 17. 22. *Christus* est unus mediator, Matt. 17. 5. Mat. 9. 7.* *Christus* per prædicatores traditus, quare *Judæi Christum* passus est, Psalm.* Jesch. 49. 5. Dan. 9. 26. Mat. 16. 21. cap. 17. 22. 23. & 20. 18. 22. & 26. 37. 66. & 27. Mar. 8. 31. & 9. 31. Luc. 17. 25. 32. 18. 31. & 23.* Joh. 18. 28. & 19.* Act. 3. 18. & 8. 32. & 17. 3. Rom. 18. 31. 2 Pet. 1. 20. cap. 4. 1. Heb. 2. 18. cap. 13. 12. *Christus* est crucifixus, Mat. 20. 31. Mar. 15. 24. Luc. 23. 32. John. 19. 18. Act. 2. 23. cap. 4. 10. 1 Cor. 2. 2. Gal. 3. 1. *Christi* passio prædicta & prædicenda est, Gen. 3. 15. Psal. 22.* Jesch. 53.* Dan. 9. 26. Mat. 16. 21. Luc. 24. 26. cap. 44. 8. 12. 50. *Christus* mortuus & sepultus propter peccata nostra, Matth. 27. 58. Mar. 15. 43. 46. Luc. 23. 46. 53. Johan. 19. 30. 40. Act. 13. 29. Rom. 5. 6. cap. 8. 10. & 14. & 10. 9. 1 Cor. 15. 3. 2 Cor. 5. 15. 1 Thes. 5. 10. an per diuturnum servitium, Matthæi Augustani? *Christus* cœlo ibi tolerandis & exercendis Mat. 3. 11. Mar. 1. 8. Luc. 3. 16. Joh. 1. 26. 33. Act. 1. 5. cap. 11. 16. 19. 4. 1 Cor. 10. 2. 1 Pet. 3. 21.

cap.10.40. & 13.30. & 17.31. Rom.4.25. cap. 6.3,4. & 14.9. 1 Cor.15.4,12. 2 Timoth.2.8. idque prædictum & præfiguratum est, Psa. 16.10. Jon.2.17. Mat.12.40. cap.16.21. & 17. 22. Mar.8.31. cap.9.31. & 10.34. Luc.11.30. cap. 18.32. *Christus* ascendit in cœlum, Mar.16. 19. Joh.3.13. cap.6.62. Act.1.9. Eph.1.20. cap. 4.8. 1 Pet.3.22. Heb.4.14. Psal.68.19. *Christus* est Deus, & Dei Filius à principio, & ab æterno, Pro.8.22. Mic.5.2. Johan.1.1, cap. 8.58. & 17.5,24. Col.1.16. Heb.1.2. *Christus* mediator, reconciliator, & advocatus, Joh. 6.44,65. cap.10.7. & 14.6. Act.4.12. Rom.5. 25. cap.8.4. Gal.3.20. Eph.2.14,17. Col.1.19. 1 Tim.2.5. Heb.7.24. cap.8.6. & 9.15. cap. 12.24. 1 Joh.2.1. cap.4.10. *Christus* sedet ad dexteram Dei Patris, Psal.110.1. Matth.22. 44. Mar.16.19. Luc.22.69. Act.7.56. Rom.8. 34. Eph.1.20. Col.3.1. 1 Pet.3.22. Heb.1.13. cap.10.12. & 12.2. *Christus* venturus est judicare vivos & mortuos, Psal.96.13. Matth. 16.27. cap.24.30. & 25.21. Luc.17.24,30. cap. 21.25. Joh.5.22. Act.1.11. cap.10.42. & 17.31. Rom.2.16. 2 Cor.5.10. 1 Thes.4.16. 2 Thes. 1.7. 2 Tim.4.1. 1 Pet.4.5. Heb.9.28. Judæ 14. Apoc.1.7. cap.20.11. *Christo* omnia tradita sunt à Patre, & subjecta, Matth.11.27. cap.28.18. Luc.10.22. Joh.3.35. cap.17.2. Eph. 1.22. Per *Christum* cuncta sunt creata, Psal.33.6. Joh.1.3. Ephes.3.9. Col.1.15. Heb. 1.2. *Christus* manet in æternum, Psal.110.4. Jesch.9.7. Mic.5.2. Joh.12.34. *Christus* est Leo, Apoc.5.5. *Christus* est stella matutina, 2 Pet.1.19. Apocal.22.16. *Christus* novit omnia, Johan.16.30. cap.21.17. Apoc.2.23. *Christus* est unum cum Patre, Johan.10.30. cap.14.10,20. & 17.21. *Christus* sibi reputat fieri quod Christianis fit, Pro.14.31. Zecar.2.12. Mat.10.42. cap.18.5. & 25.35. Mat.9. 40. Luc.10.16. 1 Thes.4.8.

Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem profitentur, Act.9.41. Rom.1.7. cap.12. 13. & 15.26. & 16.2,15. 1 Cor.1.2. cap.6.11. & 14.33. 2 Cor.1.1. ca.9.1,12. & 13.12. Eph. 1.1,15. cap.5.8,18. & 6.18. Phil.1.1. ca.4.21. Col.1.* 1 Thes.5.27. 1 Tim.5.10. Heb.6. 10. cap.13.24. *Christianis* vivendum sicut Christus vixit, Gal.2.19. 1 Joh.1.7. cap.2.6. & 3.3. *Christiani* erunt cum Christo, Joh. 12.26. cap.14.3. & 17.24.

Chuselus nunciat Davidi quid in eum meditetur Abschalom, 2 Schem.15.32.

Cibus quis Judæis veritus, Exod.21.28. & 22.31. Levit.3.17. ca.7.13. & 11.4. & 17.10,13. & 19.26. Deut.12.16,23. ca.14.7,10. *Ciborum* & potûs in conviviis luxus, Jesch.5.12. Jer. 16.49. Luc.16.19. cap.21.34. Rom.13.13. Gal. 5.21. 1 Pet.4.3. 2 Pet.2.13. vide *Ebriatas*. *Cibare* esurientes, seu fame laborantes, Deuteron.33.4. Judic.8.5. 1 Schem.21.4. 2 Schem.16.1. Jesch.58.7. Mat.25.35.

Circumcisio carnalis & spiritualis, Gen. 17.10. cap.21.4. cap.34.24. Exod.4.25. cap. 12.44. Deut.10.16. cap.30.6. Jehol.5.1,6. Jerem.4.4. ca.6.10. & 9.25. Luc.1.59. ca.2.21. Joh.7.22. Act.7.8. ca.15.1,24. & 16.3. Rom. 2.25,29. cap.3.1. & 4.10. 1 Cor.7.19. Gal. cap.5.2. & 6.12. Eph.2.11. Phil.3.2. Col.2.11. cap.3.11.

Claudius Cæsar Romanus præcipit omnes Judæos exire Roma, Act.18.2. hujus tempore magna erat in orbe fames, cap.11.28.

Claudius Lysias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæsarez, Act.23.23,30.

Cleophas ibat cum altero Discipulo in Emmaus, Luc.24.13. cognovit Christum in fractione panis, vet.30.

Cogitationes prava quas odit Dominus Zecar.8.17. Mat.15.9. Mar.7.11. *Cogitationes* cordis Deus novit, 1 Reg.8.39. 2 Chro.6. 30. Joh.2.25. & nulla latet eum, Job.42.2. Jesch.29.15. Mat.9.4. Hebr.4.12. novereas & alii quibus Deus voluerit revelare, 2 Reg.6.12. Dan.2.29.*

Cognoscere licet subinde homines ex verbis & factis, Mat.7.16. cap.12.33. Luc.6. 44. *Cognosci* Deus humanâ sapientiâ aut potestate, nisi ipse revelet parvulis & humilibus, Mat.11.25. cap.16.17. Luc.10.21. Joh. 7.28. cap.8.19,27,28. & 10.14,& 14.4,& 15.15. & 17.6. Act.17.23. 1 Cor.1.17,18. ca.2.6,16. & 3.19. Col.1.26.

Concionatorum, Pastorum, & Prophetarum officium, 1 Schem.12.25. Jesch.58.1. ca.62.1. Jirm.1.5. Jech.3.1,9,13. cap.33.2,7. Act 3.18, 24. vide *Episcoporum* electio & officium.

Concordia fratrum commendatur, Psal. 133.1. Rom.12.16. idem sapere, idemque sentire jubentur, Roman. 12.16. cap.15.5. 1 Cor.1.10. Ephes.4.3. Phil.2.2. cap.3.17. & 4.2. 1 Pet.3.8.

Concupiscentia prohibetur & punitur, Exod.20.17. Num.11.13. cap.21.5,6. Jehol. 7.21. Jiob.31.1. Pro.6.25. Mat.8.26. Mat.4.19. Rom.6.12. cap.7.8. & 13.14. Gal.5.16. Col. 3.5. 1 Thes.4.3. 1 Tim.6.11. 2 Tim.2.22. 1 Corinth.10.6. 1 Pet.1.15. ca.2.11. & 4.2. 2 Pet.1.4. 1 Joh.2.16. Jac.1.14. c.4.1. Judæ 1. 23. *Concupiscentias* carnis crucifigere, mortificare, & mortificatæ jussi sumus, Rom.6.13. cap.8.8,12. & 13.14. Gal.5.16. Eph.4.22. cap. 5.3. Col.3.1. Tit.2.12. 1 Pet.2.1. cap.5.8. Heb.13.1.

Condonandum fratri in nos peccanti Mat.5.23. ca.6.14. & 18.22,35. Luc.17.3. Eph. 4.32. Col.3.13.

Confessio peccatorum in Scripturis una & multiplex, Gen.41.9. Levit.16.21. ca.26. 40. Num.5.6,7. 2 Schem.24.17. Psal.32.1,2. 38.9. Pro.16.3. cap.18.17. & 28.13. Dan.9. Mat.3.6. Luc.11.4. cap.18.13. Joh.20.23. Jac. 5.16. 1 Joh.1.8,9.

Confiteri Christum & ejus doctrinam Mat.10.32. Luc.12.8. Rom.10.9.

Conjuratio & seditio, ejusque punitio Num.16.* cap.20.2. Jud.9.10,34. ca.cap.11. 1,4. 2 Schem.30.* 1 Reg.1.5. Esth.2.21. Act.5.36,37. cap.19.23. & 23.13,20.

Connubium spirituale inter Deum & animam, Cantic.* Jesch. 50.1. cap.54.5. & 62.6. Jirm.3.1,20. Jech.16.7,8. Hosch.2. Mat.9.15. cap.21.2,& 25.5. Mar.2.19, 2

11.3. Apoc.19.7. cap. 21. 2,9.

Conscientia bonæ tranquillitas, Pro.15.15 2 Cor.1.12. 1 Joh.3.21.

Consilia mala dissipat Deus, Gen.11.1.* cap.50.20. Num.22.* 2 Schem.15.* c.17. 11.* Est.7.5.* Iiob.5.13. Psal.2.4.& 21.12 & 33.10. Jesch.7.8.c.19.3. Mat.27.62. Act. 5.19.c.9.24.& 23.12,19.& 27.42.

Constantia fidelium, 1 Schem.16.17.* 1 Reg.18.4.13. Dan.13.* Mat.14.3. Act. 4.8,13. 1 Thes.1.6.

Constitutiones superiorum potestatem constituendi habentium servandæ sunt, Exo.16.9. Luc.10.16. Act.16.4. Rom.13.1. 1 Thes.4.1,8. Tit.3.1.

Consulendus Deus dubiis in rebus, & ejus vicarii, Gen.25.22. Exod.18.19. Levit. 24.12. Num.15.34. Deut.1.17.c.17.8. Jehos. 9.14. Jud.1.1.c.18.5.& 20.18,23.& 21.2. 1 Schē.10.22.c.23.4,12.& 30.8. 2 Schem. 2.1.c.5.19,23.& 21.1. 1 Reg.14.2.c.22.5,6, 15. 2 Reg.3.11,16.c.8.8.& 22.13. 2 Chro. 18.4,14.c.23.18. Psal.119.24. Jesch.8.11. c.30.1.& 45.11. Jech.14.1,2. Zecar.7.2,3. Luc.16.19. *Consulendi* non sunt divini, vel magi, vel incantatores, & arioli, Lev.19.31. cap.20.6. Deut.18.11. 1 Schem.28.7,8,9. 2 Reg.1.2,6. cap.3.13. 2 Chro.18.5. Dan. 2.2.cap.4.7.& 5.7.

Contristare Spiritum sanctum, Eph.4.30. *contristari* ad pœnitentiam commendatur, 2 Cor.7.9.

Contritio vera prædicatur, Jirm.7.3. Mat. 3.2.c.4.17. Luc.3.3.8. cap.13.5.& 24.47. Act.2.38.c.3.19.& 8.22.& 17.30.& 20.21 & 26.20. *Contritioni* veræ promittitur remissio seu venia, Deut.4.29. cap.30.2. 1 Schem.7.2. 2 Chro.30.6.c.2.34.26,27. Psa. 32.5. Pro.28.14. Jesch.1.16.c.1.30.18.& 45. 22.& 55.7. Jer.3.9,10,17.c.2.18.& 29.12. & 31.18,20. Jech.18.21,22,27.c.33.14. Hos. 14.1.* Joa.3.8.* Zec.1.3. Mal.3.7. Luc.15.8 Act.3.19.c.2.26.18,20. *Contritionis* veræ exempla, Jud.10.15. 2 Schem.12.13.c.24.10, 17. 2 Chro.12.6.c.33.12. Jon.3.* Mat.26. 74. Luc.37.44.c.18.15 18.& 18.13.& 19.8.& 22.62.& 23.41. Act.2.37. *Contritionis* falsæ exempla, Gen.4.13. Exod.8.8. cap.9.27.& 10.16. Jehos.7.20. 1 Schē.15.24,30. 1 Reg. 21.21. Mat.27.4. Act.8.13,22. Heb.12.17.

Cor, sive voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Gen 4.7. cap.22.11. Exod. 25.2. cap.35.5. Deut.19.5. Matth.15.8. Mar. 12.41. Luc.21.1. 2 Cor.8.12. *Cor* mundatur & sanctificatur per Christum, Psal.51.4. Joan.13.10. cap.15.3.& 17.19. Act.15.19. 1 Cor.6.11. Eph.5.26. 1 Pet.1.22. 1 Joh.1.7 c.3.3. Heb.1.3.c.9.14.& 10.14.& 13.12.

Cornelius Centurio convertitur, Act.10. 3,34.

Corona vitæ, 1 Tim.4.8. 1 Pet.5.4. Jac. 1.12. Apoc.2.10.

Correptio fraterna, Gen.37.21. Lev.19.1.* Psal.141.5. Pro.9.7. cap.10.17.& 11.31.& 12.1.& 15.31.& 17.10.& 24.25.& 27.5.& 28.23.& 29.1. Hosch.4.4. Mat.18.15. Luc. 17.3. Gal.2.11.c.2.6.3. 1 Tim.5.20. 2 Tim. 2.23. Jac.5.19.

Corripiens alterum qualis esse debeat, Mat.7.3. Luc.6.41. Johan.8.3. 1 Tim.3.2. Tit.1.6.

Creator omnium rerum Deus, Genes.1.1. Exo.20.11. 1 Chro.29.10.* Psa.89.12.& 96.5.& 121.2.& 124.8.& 146.6. Jesc.37.16 c.40.28.& 42.5.& 44.19.& 45.12.& 48 13.& 51.13. Jir.10.12. c.51.15. Zec.12.1. Mat.11.25. Joh.1.3. Act.4.24.c.14.14.& 17. 24. 1 Cor.8.6. Eph.3.9. Col.1.16. Heb.1.2. 10.c.5.4.& 11.3. Apoc.4.11.c.10.6.& 14.7

Crux & tribulatio omnibus pie viventibus, Gen.4.8.c.27.43. 2 Schem.16.5.* Psal. 55.20. Pro.24.16.* Mat.10.16.* c.13.14.& 16.24.& 24.9. Mar.13.9. Luc.14.26. cap.21. 12. Joh.15.20.c.16.1. Act.9.21. Gal.4.29. 1 Thes.3.3. 2 Tim.3.12. 1 Pet.4.1,12. cap. 5.10. *Crux* à Deo imponitur ad nostram utilitatem, Iiob.5.17. Pro.3.11. Jirm.46.28. 1 Cor.11.31. 1 Pet.4.1. Heb.12.5. Apoc.3.19 Per *crucem* & res adversas perfringimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod.1.12. Pro.6.23. Mat.7.24. Luc.24.26. Joh.12.25. Act.14.21. Rom.8.17. 2 Cor.4. 8,17.c.5.1. Phil.2.8. 2 Thes.1.* Heb.2.9. cap.12.2. *Crux* patienter & læto animo ferendæ, Mat.5.10. cap.10.8. Joh.15.20. cap. 16.33. Act.5.41. cap.16.25. 2 Cor.8.2. Col. 1.24. Heb.10.32. Jac.1.2,12. 1 Pet.4.12,16. In *cruce* & afflictione consolatio, Iiob.5. 17. Jesch.26.12,19. Lam.3.18. Matth.5.10. Joh.15.20. cap.16.20,33. Rom.8.18. 1 Cor. 10.13. 2 Cor.1.4,8. Per *crucem* experitur nos Dominus; Prov.17.3. 2 Thessal.1.4. 1 Pet.1.7.

Cultus Dei verus requirit præter opus externum, etiam affectum hominis interum, Deut.5.* c.6.5.& 10 12.& 11.13.& 26.16.& 28.47.& 30.2. Jehos.22.8. 1 Schē. 12.32. Jesch.29.13. Matth.15.8. cap.22.36. Joh.4.23.

D.

Dæmones expelluntur, Mat.8.16,31. c. 9.33.& 12.22.& 17.18. Luc.4.35.c.8. 2,28.& 9.42.& 10.18.& 13.10. Act.5.16. c.8.7. etiam per malos, Mat.7.22. Mat.9.39. Luc.9.49. Act.19.13. *Dæmones* agnoscunt & credunt Deum, Mat.8.29. Mat.1.24. cap. 3.11.& 5.7. Luc.4.34.41.c.8.28. Act.19.15 Jac.2.19. *Dæmonibus* immolare nefas, Levi 17.7. Deut.32 17. 2 Chro.11.15. Psal.16.37. 1 Cor.11.20.

Damnatio æterna, quæ parata est Diabolo & omnibus impiis, Iiob.10.22.c.36.18. Jesch.24.21,22.c.30.33.& 66.24. Dan.7.11 Mat.3.12. cap.5.29.& 8.12.29.& 13.50.& 18.8.& 22.13.& 25.33.& 25.30,42. Mar. 9.47. Luc.3.17. cap.16.23,26. Hebr.10.27. 2 Thes.1.8. 2 Pet.2.4. Judæ 9. Apoc.19.20. cap.20.10.& 21.8.

Daniel appellatur Beltschazar, Dan.1.7. interpretatur somnia, cap.2.31.& 4.9,13,20. constituitur gubernator totius regni Babi-

bel, Dan.6.3. projicitur in lacum leonum ver.17.

Dare melius quàm accipere, Act.20.13.

Dandum sine acceptione personarum, maximè autem domesticis fidei, Matth.5.42. Luc.6.30,38. Rom.12.13. Gal.6.10.

David filius Iischaji (qui Jesse appellatur, Matth. 1. 6.) à Schemuele ungitur, 1 Schem.16.13. interfecit leonem, ursum, & Goljathum gigantem, cap.17.34.49. paciscitur cum Jehonathane, cap.18.2. & 20.8, 16,23. & 23.18. manducat panes sacros, cap. 21.4. simulat amentiam coram Acischo rege, cap.21.13. fugit cum patre & matre Mitzpam, cap. 22.3. præcidit alam pallii Schaulis, cap.24. mittit ad Nabalem decem pueros, ca.25.5. tollit hastam Schaulis, cap. 26.11. fugit ad Acischum Gathi, cap.27.2. ungitur in Chebrone in regem Jehudæ, 2 Schem. 2.4. poscitque eum regem universus Jisrael, cap.5.1. 1 Chro.11.3. cap.12. 38. juxta verbum Jehonathanis, 1 Schem. 23.17. & Schaulis, cap. 24. 21. committit adulterium & homicidium, 2 Schem.11.* pœnitet eum peccati, cap.12.13. fugit à facie filii sui Abschalomi, cap.15.14. Libavit aquam Domino, cap.23.16. recenset populum, cap.24.2. emit ab Arauna aream, ca.24. 24. consilium capit de domo Dei ædificanda, 1 Chro.17.1. constituit operarios & architectos, cap.23.* 24.* 25.* 26.* 27.* relinquit sibi successorem filium Schelomonem, 1 Reg.1.30. moritur & sepelitur, cap 2.10. Act.2.29. cap.13.36. *David* spiritualis (qui est Christus) promittitur, Jir. 30.9. Jech.34.24. cap.37.24. *Davidis* filius appellatur Christus, Matth.1.* ca.15.22, & 22.45. Mar.12.35. Luc.20.41. Act.2.9, ca.13. 22. 2 Tim.2.8. Apoc.5.5.

Decimarum usus & *decimæ*, Gen.14.20. ca.28.22. Lev.27.30. Num.18.21,28. Deut. 12.6. cap.14.23. & 26.12. 1 Schem.8.15. 2 Chron.31.5. Hebr.7.2. *decimæ* debentur sacerdotibus, Deut.18.3. 2 Chro.31.4.

Dedicatio templi vel altarium, Num.7. 10,11,84,88. cap.8.26,63,65. 2 Chro.7.5.9.

Dimetrius aurifaber negotium facessit, Paulo, Act.19.23.

Detractio, Psal.15.3.& 101.5. Eccles.10. 17. Pro.10.18. cap.11.13.& 26.28. 2 Cor. 12.20. 1 Pet.2.1,12. Jac.4.11.

Deus est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile, Gen.17.1. cap.18.14.& 35. 11. & 48.3. Numer. 11.23. 1 Schem.14.7. 2 Chron.14.11. Jesch.40.10.* cap.46.9.& 50.2.& 59.1. Jirm.32.17. Mat.19.26. Mar. 9.23. cap.10.27.& 14.36. Luc.1.8.37. Eph.3. 20. Apoc.16.7.14. cap.19 6. omnia regit & gubernat pro sua voluntate, Genes.45.5. Deut.8.18. 1 Schem.9.* Jiob.12.13. Psal. 114.3.& 127.1. Pro.10.22. ca.16.4,9.& 19. 21.& 20 24.& 21.1. Jesch.26.16.c.7.* Jir. 10.23. cap.27.5. Dan.2.21. Mat.6.33. ca.11.26 & 20.14. Luc.12.31. Johan.5.17. Rom.9.15. 2 Cor.1.5. Phil.2.13 Heb.13.21. Apoc.4.11. *Deus* est pater omnium fidelium ipsi obtemperantium, Deut.32.6. Psal.103.13. Jes. 2.41.ca.3.9,14. Mal.1.6. Mat.6.9. ca.16.14. & 23.8. Luc.11.2. Johan.20.17. Rom.8.15. 1 Cor.8.6. 2 Cor.1.3. ca.6.18. Eph.3.14. 4.6. 1 Thes.1.3. 2 Thes.1.1, 2. cap.2.16. verax & fidelis est, Exod 34.6. Deut.7.9. cap. 32.4.* 1 Schem.15.29. Jesch.49.7. Joh.3.3 cap.8.26. Rom.3.4. 1 Corin.1.8. cap.10.13. 1 Thes.5.24. 2 Thes.3.3. 2 Tim.2.13. Tit. 1.2. 1 Joh.1.9. ca.5.20. Heb.10.23. Apoc.3.7. 14. unus in essentia, præter quem non est alius, Exod.3.14. Deut.4.35. cap.6.4.& 7.9. & 10.17.& 32.39. 2 Schem.7.22. 1 Reg.8. 60. Jesch.37.16. ca.44.1.& 45.* & 46.4. Hosc.13.4. Mar.12.29. Joh.17.3. 1 Cor.8.6. ca.12.6. Gal.3.20. Eph.4.6. 1 Tim.2.5. *Deus* æternus est, nec principium habet, nec finem: sed est ipse principium & finis Gen.21.33. Jiob.36.26. Jesch.41.4. ca.42.8. & 44.1.& 48.12.& 57.19. Ro.16.26. Hab. 1.8. Apoc.1.8,17. cap.21.6.& 22,13. Novit, audit, & vidit omnia, Exo.3.19. Num.12.2. 1 Schem.2.3. 2 Chro.16.9. Jiob.14.6 ca.31 12.& 28.24.& 31.4.& 42.2. Psa.7.10.& 13.& 38.10.& 50 8. Pro.5.21. cap.15.3. ib. ca.24.12. Jesch.29.15. c.40.27.& 48.4. Jer. 1.5. ca.7.11.& 17.10.& 23.24.& 32.19. Jez. 11.5. Mat.6.4.c.11.2. Mar.2.8.c.14.13. Luc. 22.10. Joh.1.47. ca.13.21.& 16.30.& 21.17 Act.15.8. Rom.8.27. 1 Thes.2.4. 1 Joh.3.20 Heb.4.13. Apoc.2.23. *Deum* nemo videre potest, Exo.33.20. Deut.4.12. Joh.3 & 5.46. 1 Tim.6.16. 1 Joh.4.12. *Deus*, & divina omnia non possunt humanâ industriâ aut ingenio comprehendi, Exo.33.20. Psal. 119.* Jesch.22.2. Mat.11.25. ca.13 11.& 16.17. Luc.8.10. ca.10.21.& 24.44. Joh. 10. ca.3.3.& 6.44,65.& 14.17.& 17.6.& 16.14. Rom.1.19. ca.11.33. 1 Cor.2.* Gal. 1.1. 1 Tim.6.15,16. Apoc.3.7. *Deus* est immensus & incircumscriptus, 1 Reg.8.27. 2 Chro.2.6. ca.6.18. Jiob.11.8. Psa.139.7,11 Jesch 6.3 cap.66.1. Jirm.23.23. Hamos.9.2. Mat.5.35. Act.7.48. ca.17.24. testatur se *Deum*, id est, salvatorem & consolatorem Israelis, omniumque eorum qui rite Jpsum colunt & invocant, Gen.17.1,7, Exo.6.2. c.20.2.& 29.45. Psal.18.3. Jesc.30.19. Jer. 31.33. c.32.38. Jech.37.23. Joh.10.17. Jules est totius mundi, reddens unicuique merdem secundum meritū, Gen.18.25. Deut. 17. Jiob.34.11. Psa.7.9.& 62.13.& 94.2.& 95.13. Jesch.11.3. Jir.17.10. ca.25.15. Mat. 16.27. ca.25.31. Act.17.31. Rom.2.6. 2 Tim. 4.8. Heb.11.23. *Deo* soli attribuuntur falsa in Scripturis, & aliis per communicationem tribuuntur, ut vocabulum DEUS id *Deo* tribuitur, Deut.6.4. ca.32.39. 1 Schem. 2.2. Psal.86.10. aliis tribuitur, Exod.7.* 1 Schem.28.13 Psa.82.6. *Deus* solus bonus est, Mat.19.7. Luc.18.19. aliis tribuitur bonitas, Gen 1.31. ca.2.6.& 45.16. 1 Schem. 29.9. 2 Sche.18.27. 1 Chro.28 8. Psa.34.* Pro.18.22. Jir.7.3. Mat.7.17. Mar.9.50. Luc. 6.45. *Deus* solus sanctus, 1 Schem.2.2. alis sanctitas tribuitur, Exod.3.5. cap.28.41.&

21.31.& 19.29.31.& 30.29.& 35.2. Levit.11.44. Num.16.5. Jehoſ.6.3. 2 Reg.4.9. Matth.7.6. Rom.7.12. *Deus* fortis eſt, 1 Schem.2.2. aliis fortitudo attribuitur, Gen.32.28. Cant.3.7. Jinn.9.23. Mat.12.29. Mar.3.27. Luc.11.21. Heb.11.34. 1 Pet.5.9. *Deus* ſolus pius, Apoc.15.4. alii etiam. 1 Pet.2.9. ſolus beatus, 1 Tim.6.15. alii beati, Gen.30.13. Pſal.2.1.& 32.1.2.& 41.2.& 119.1.2.& 127.5.& 128.1. Mat.5.* c.16.17.& 24.46. Luc.1.45. ca.14.14. Jac.1.12. ſolus potens, 1 Tim.6.15. alii potentes, Exod.18.21. Pſal.112.2. Luc.2.52. Act.8.27. ſolus immortalis, 1 Tim.6.16. *Deus* facit mirabilia ſolus, Pſal.72.18.& 136.4. alii quoque faciunt mirabilia, Deut.5.4.12. *Deus* ſolus novit arcanas animi cogitationes. 1 Reg.8.39. 2 Chro.6.30. alii quoque noverunt, 1 Schemuel.9.19. 2 Reg.5.26. ſolus peccata remittit, Luc.5.21. dimittunt & alii, Mat.18.18. Joh.20.23. *Deo* ſoli honor & gloria, Pſal.115.1. Jeſch.42.8. 1 Tim.1.17. aliis quoque tribuuntur, 2 Reg.14.10. 2 Chro.17.5. Luc.14.10. Joh.5.44. *Deus* ſolus adorandus, Exo.20.5. Levit.26.1. Deut.5.15. Mat.4.10. aliis etiam poſt *Deum* ſerviendum, Gen.25.23.ca.29.20 & 47.29. 1 Tim.6.2.

Diabolus ſtudet ſemper perditioni hominum, Gen.3.1.* 1 Chro.21.1. Jiob.1.* 2.* Zecar.3.1. Mat.4.3.9.cap.8.28.& 13.19. Luc.6.12.cap.13.9.14.& 21.31. Act.5.3.cap.13.8. 2 Cor.4.4.ca.11.14. Eph.6.11. 1 Theſ.2.18. 1 Pet.5.18. Apoc.2.10.ca.12.9.& 20.7. *Diabolus* non plura poteſt quàm ei Deus permittit, 1 Reg.22.22. 2 Chro.18.20. Jiob.1.12.cap.2.6 Mat.8.31. Mar.5.12.13. Eph.2.2. 2 Tim.2.26. Apoc.20.7. *Diabolus* pater & princeps mundi, omniamque impiorum, Mat.4.9. Luc.4.6. Joh.8.44.ca.12.31.& 14.30.& 16.11. 2 Cor.4.4. Eph.2.2. cap.6.12. *Diaboli* imperium per Chriſtum ſublatum, Gen.3.15. 1 Schem.17.* Jeſch.9.4.ca.14.8.12.& 17 3.Zecar.3.2.Mat.12.29.Luc.10 18. cap.11.22. Johan.12 31.Coloſ.1.13.cap.2.15. 2 Tim.1.10. 1 Joh.3.8. Heb.2.14. Apoc.12.9.cap.20.2. *Diaboli* filii, Joh.8.44. Act.13.10. 1 Joh.3.10.

Diaconi, Act.6.3 ca.21.8. Phil.1.1. 1 Tim.3.8.

Dies noviſimi & judicium extremum, 1 Schem.2.10 Pſal.96.13. Jeſch.2.10.19.ca.13.4.6.13.& 27.2.3.& 30.30. Jirm.30.23. Dan.7.9 Mal.3.19. Mat.12.36.cap.13.41.49 & 16.27.& 24.* & 25 31.42. Mar.13 *Luc.17.24.30. Act.1.11.ca.2.20.& 17.31. Rom.2.5.16. cap.14.10. 1 Cor.15.* 2 Corin.5.10. 1 Theſ.4.16.ca.5.2. 2 Theſ.1.7.ca.2.1. Tit.2.13. 2 Pet.3.13. Heb.9.28. Judæ 14. Apoc.1.7.ca.20.11. *Dies* Domini, Jeſch.13.6. Jir.30.7. Hamoſ.5.18. Tzeph.1.14. Mal.3.19. Phil.1.6.c.2.10. 1 Theſ.5.2. 2 Tim.4.8. *Dies* Domini & hora nulli cognita, Mat.24.36. 50. Mar.13.32. Luc.17.24. 30. Actor.1.7. 1 Theſ.5.1.2 Pet.3.10. Apoc.3.3.ca.16.15.

Dilectio Dei erga ſuos, Exod.20.5. Deut.7.8. Pro.8.7. Jirm.31.3. Joh.3.16. ca.16.11.& 13.1.& 16.27. Rom.5.8. Gal.2.21. Epheſ.3.19. cap.5.2. *Diligendus* eſt Deus ſuper omnia, Zen.22.2,9. Exod.20.6. Deut.5.16. cap.6.5.& 10.12.& 11.1,13,22.& 30.6. Jehoſ.22.8. Mat.10.37.ca.22.36. Mar.12.30.ca.12.30. Luc.7.47.ca.10.27. Joh.21.15. Rom.5.5.cap.8.28, 35. 1 Joh.4.17.

Dionyſius Areopagita convertitur, Act.17.34.

Diſcordia vitanda, Pro.6.19. cap.10.12.& 16.28.& 17.11.& 18.6.& 30.33. Mat.12.24.* Luc.11.17. 1 Cor.14.33. Gal.5.15. 2 Tim.2.23.

Divites quomodo ſe erga pauperes habere debeant, Levit.25.35. Deut.15.7.10. Jiob.31.16. Pſal.62.11. Pro.14.31.ca.17.5.& 19.17 & 21,13.& 22.7.& 28.27.& 30.7. Eccle.18.1. Jeſch.13.18. Mat.6.19.cap.19.21. Luc.14.13. ca.16.* ca.18.22. Act.2.45.ca.4.34. 1 Tim.6.18. vide *Eleemoſyna*. *Divitiarum* vanitas & contemptus, & quemadmodum in *divitiis* non ſit ſperandum, Pſal.39.7.& 49.* & 52.9. Pro.10.2.cap.11.4.28.& 15.16.& 18.11.& 22.16.& 23.4.& 28.11. Eccleſ.5.10,13 ca.6.2. Jeſch.2.7. Jirm.22.13. Tzeph.1.18. Mat.3.12 cap.19.21 Luc 12.15. 1 Tim.6.7. Jacob.1.11. contra *divites* impios, 1 Schem.25.2. Jiob.29.19. Pro.23.4. cap.28.8, 20,27. Eccleſ.6.1. Jeſch.5.8. Ham.6.1.c.8.4. Chab.2 5. Luc.6.24.cap.16.19,24. Jac.5.1.

Doctrina Apoſtolorum eſt Chriſti *doctrina*, Luc.10.16. 1 Cor.14.37. 2 Cor.2.14,17. cap.7.20. 1 Theſ.2.2 13.Gal.1.11.

Dolus, Pſal.35.20. Pro.12.16. Jir.9.6. Mat.7.22. Act.5.1. Rom.1.29.

Domus ædificata ſuper petram firma manebit, Pſal.46.2. Mat.7.24.cap.16.18. Luc.6.48. Rom.8.35. *domus* corporis noſtri, 2 Cor.5.1. 2 Pet.1.14.

Domini & *domine* erga ſervos & ancillas, totamque familiam, officium, & poteſtas, Exod.21.2,20,26. Levit.19.13. Deut.5.20.27.ca.15.12.16.& 24.15. Jiob.31.13. Pro.29.19. Jirm.34.9.14. Epn.6.9. Col.4.1.

Douaria accipere ſitne prohibitum, Exod.18.21.cap.25.8. Num.22.18. Deut.10.17. ca.27 25. 1 Schem.8.3 ca.12.15. 1 Reg.13.8. 2 Reg.5.16. 2 Chro.19.7. Pſa.15.5.& 26.10. Pro.15.27. Jeſch.1.23.ca.5.23.& 33.15.& 45.13. Jech.13.19.cap.22.12. Dan.5.17. Mic.3.11. Act.20.35.

Druſilla uxor Felicis præfecti, audit doctrinam evangelicam à Paulo, Act.24.24.

E.

Ebrietas, & gula, Gen.9.21. ca.19.32,35.& 25.29. Levit.10.9. 1 Schem.25.36. 2 Schem.11.13. cap.13.28. 1 Reg.20.12,16. Pro.20.1.ca.21.17.& 25.1.2.3,20.29.ca.23.4. Jeſch.5.11,22. cap. 22. 13. & 28.7. & 57.4. Mic.2.11. Chab.2.5,16. Luc.12.45.cap.21.34. Rom. 13.13. 1 Cor.5.10. cap.6.10. & 15.32. Gal.5.21. Eph.5.18. 1 Theſ.5.7. 1 Tim.3.3. Tit.1.7. 1 Pet.4.3. Hebr. 13.10. *Ebrietas* iram Dei provocat, Jeſch.5.11. Dan.5.2. Joel 1.4.5. 1 Corin.6.10. mentem alienat,

Pro.23.31. Jos.28.1.7. Hos.4.11 ad libidinem incendit, Pro.20.1. Eph.5.18. facultates dissipat, Pro. 25.20. secretum detegit, Pro.31.4. Chab.2.25. ad furorem & iras excitat, Pro.20.1. cap.23.29. Hos.7.5.

Ecclesia accipitur pro templo materiali, Deut.23.1. Judic.20.2. Psal.68.27. Lam.1.10. Joel.2.16. 1 Cor.11.18. ca.14.34. accipitur pro coetu fidelium, Num.19.20. cap.20.4. 1 Reg.8.14.35. 1 Chron.29.1. 2 Chron.1.5. Psal.22.26.& 26.12.& 35.18. Mat.16.18. Act. 5.11. cap.8.1. 1 Cor.6.4. ca.11.16.& 12.28. & 14.5. 2 Cor.8.18.23.24. cap.11.8. Eph.1.22. Phil.4.15. Col.1.18. 1 Tim.3.5.15. Jac. 5.14. Apoc.1.11. *Ecclesia* pro coetu unius provinciæ, 1 Reg.8.14. Act.9.31. ca.11.22.& 12.1.& 13.1.& 15.1.& 19.32.& 20.17. Roman.16.1. 1 Corin.1.2. cap.16.1. 2 Corinth.8.1. Galat.1.2. 2 Thessal.1.1.* 1 Pet. 5.13. Apoc.2.1.* cap.3.1. *Ecclesia* est una & visibilis, præfigurata per unam & visibilem arcam Noachi, Gen.6.14. 1 Pet.3. 20. per civitatem sanctam Hierusalem, Apoc.11.2. per hortum conclusum & fontem signatum, Cant.4.12. per unam Columbam, cap.6.6. per vineam, Psal.80.9. Cant.2.15. Jism.12.10. Matth.20.1.* Mar. 12.1. Luc. 20.9. Apoc. 14. 15. per navem, Luc. 5. 3. per sagenam comprehendentem bonos & malos pisces, Mat.13.47. per agrum, Matth. 13.24. per regnum cœlorum, Mat.13.* 25.* *Ecclesia* firmamentum veritatis errare non potest, Jesch.29.21.* Mat.16.18. cap.28.20. Luc.22.32. Joh.14.16. cap. 16.13. & 17.11. 20. 1 Tim.3.15.* 1 Joh.2.27. *Ecclesia* est corpus Christi, Cant.1.7.* Ephes.1.22. cap. 4.4. & 5.2. 1 Cor.12.27. *Ecclesia* fidelium nascitur & propagatur per sanam doctrinam, Johan.1.12. cap.3.3. Rom.8.13. cap.9.8. Galat.4.19. Ephes.1.5. Tit.2.1. Philem.10. 2 Pet.1.23. 1 Joh.3.9. cap.5.1.18. Jac.1.18. *Ecclesia*, seu fidelium cœtus, tenetur sacerdotibus pastoribusque suis quæ ad vitam sunt tœndam necessaria, suppeditare, Deut. 12.19.ca.14.27.& 16.11.& 25.4. Luc.10.7. Rom.15.27. 1 Cor.9.7.11. Gal.6.8. Phil.2. 29.cap.4.10.16. Heb. 13.7. Tenetur etiam pro suis præfectis orare, Act.4.29. ca.12.5. Rom.15.30. Eph.6.18. Phil.1.19. Colos.4.2. 2 Thes.3.1. Heb.13.18. *Ecclesia* est sponsa Christi, Psal.45.11. Jech.16.8.* 2 Corinth. 11.2. Eph.5.20. Apoc.19.8. cap.21.10. *Ecclesia* caput est Christus, 1 Cor.12.27. Eph. 1.22. cap.4.15.& 5.23. Col.1.18. cap.2.10. *Ecclesia* quasi membra quædam sunt veri fideles, eidem capiti Christo subjecti, cujuscunque nationis fuerint, sive Judæi, sive Gentiles, Jesch.42.24. Joh.10.16. 1 Corin. 12.12. Eph.3.6. *Ecclesiæ* claves promittuntur & potestas, Matth.16.19. traduntur, Johan. 20.23. exercentur, Mat.18.17. *Ecclesiam* sibi Christus comparavit, & emit sanguine suo, Act.10.28. 1 Cor.6.20. cap.6.27. Eph. 2.13. Col.1.14. 1 Pet.1.18. Heb.9.12. 1 Joh. 1.7. Apoc.1.5. ca.5.9. *Ecclesiam* suam Deus protegit & custodit, Exod.19.21. ca.19.45. Levit.26.12. Deut.23.14. cap.31.3. Psal.91.11. item, 132.13. Jesch.42.27. Jirm.46.28. Mat.18.20. ca.28.20. Joh.14.13. 2 Cor.6.16.

Elhazar filius Aharonis, Exod.6.23. cap. 28.1. pastitur cum Jehoschuaho terram Canaanis, Jehos.14.1. juxta præceptum Domini, Num. 34. 17. consecratur sacerdos, Levit.8.24.* fit post mortem patris summus sacerdos, Num. 20.26. moritur & sepelitur, Jehos.24.33.

Eleemosyna pauperibus eroganda, Exod. 22.25. cap.23.11. Levit.23.22. ca.25.34. Deut. 15.7.10. cap.24.19. 1 Reg.17.10. Esth.9.22. Psal.41.1.& 82.4.& 112.9. Pro.3.9.28. cap. 11.18.& 14.21.31.& 18.17.& 21.13.21.& 22.9.& 28.27.& 31.20. Eccles.11.1. Jesch. 58.7. Jech.16.49. cap.18.7. Mat.6.3.ca.10.42. & 19.21.& 25.35.42. Luc.3.11. cap.6.35.& 11.41.& 12.33.& 14.13.& 16.9.21.& 19.8. & 21.1. Act. 2.42. cap.6.2.& 9.39.& 10.2. & 11.29.& 20.35. Roman. 12.8. cap. 15.26. 1 Cor.16.1.* 2 Cor. 8.4.15. cap.9.* Ephes. 4.28. Heb.13.16. 1 Joh.3.7. Jac.2.15. quare *Misericordia*.

Eli sive *Heli* sacerdos in Schilunte, 1 Schem.1.3. filii ejus reprehenduntur, cap. 2.12.22.& solio lapsus fractis cervicibus moritur, cap.4.18.

Elischah ungitur Prophetæ, 1 Reg.19.19. juxta præscriptum Domini, ver.16. transit Jardenem, 2 Reg.2.14. sanat aquam, ver.20. revocat puerum ad vitam, cap.4.32. mundat Nahamanem à lepra, cap.5.14. percutit Syrios subito scotomate, cap.6.18. prædicit rerum abundantiam, ver.34.& grotat & moritur, cap.13. 14, 20. mortuum ejus corpus excitat mortuum, ver.21.

Elymas magus fit cæcus, Act.13.8.

Emere & vendere quomodo opertet, Gen.23.9.14. cap.25.31.& 33.19.& 41.57.& 42.* Levit.19.13.35. cap.25.14. Deut.15.1. cap.25.13. Pro.11.1.26. cap.16.11.& 20.10.23. Jech.45.10. Mic.6.10. Mat.7.2. Luc.14.18. 1 Thes.4.6.

Episcopi, eorum electio & officium, Mat. 20.23.26. Luc.4.16. cap.21.26. Johan.10.4.14. cap.21.15. Act.1.24. cap.6.3. cap.11.22.& 14. 20.& 20.28. Rom.13.16.25. 1 Corin.16.1.9. 2 Cor.3.6. cap.4.5.& 10.8. Ephes.1.15. cap.4.2. Col.1.23. 1 Tim.3.1. cap.4.6. 2 Tim.2.15. 24. Tit.1.5. 1 Pet.5.2.

Erubescere nullus debeat Evangelium, Psal.40.11. Mar.8.38. Luc.9.26. Rom.1.16. 2 Tim.1.8. *erubescendum* propter peccata, Jech.16.52.

Esau sive *Hesmus* filius Jitzchak, nascitur, Gen.25.25. vendit jus primogenitorum, ver.31. Heb.12.16. supplantatur à fratre suo Jahakobo, Gen.cap.27.* ducit filiam Jischmahelis, cap.28.9. procedit contra Jahakobum cum 400. viris, ca.32.6. osculatur suum fratrem Jahakobum, cap.33.4. In *Hesmo* pugnare prohibetur Jisrael, Deut.2.4.

Esurire justitiam, Psal.107.9. Jesch.55.1. Mat.5.6. Luc.1.53. cap.6.21. Apoc.21.6.cap. 22.17.

Eva sive *Chavva* formatur ex costa Adami, Genes.1.21. comedit fructum vetitum, cap.3.6.

Evangelium Christi ejusque prædicatio, Jesch.53.1.cap.55.5.& 61.1. Mat.1.21.cap.11. 28.& 28.19. Mar.16.15. Luc.2.10.cap.24.46. Joh.3.16. cap.6.35. & 8.12.& 10.9.& 12.46. Rom.1.16. cap.3.21.24.& 8.3. 1 Cor.1.15,29. cap.4.15. & 15.1. 2 Corin.5.18. Gal.1.6,11. Eph.1.13. 1 Tim.1.15. 2 Tim.1.8. cap.2.8. 1 Pet.4.17. *Evangelium* adfert fiduciam, simul & timorem, consolationem & terrorem, Mat.3.7.* cap.5.20,22.* & 7.13,19,22.* & 8.12. & 9.15.* & 10.33.& 11.12.* & 12.37,41. & 13.29,40,50.& 15 13.& 16.17.* & 18.6. & 20.16. & 22.13,14.* & 24.12,24.* & 25.13, 13,30,41.* Mar.10.25 31. cap.13.* Luc.3.1. cap.6.24,25.* & 9.62.* & 12.20,40,48.* & 13.5, 26,30. & 16.22. & 17.30, 34. & 19.22.* & 20.47.* & 21.* Joh.5.28. ca.15.16. Act.5.5,6.* Rom.1.18.cap.2.5,6.* & 6.23.* & 9.18.* & 13. 2,3,4.* & 14.12. 1 Cor.3.13,17.cap.5.5.* & 10. 8.* & 11.29.* & 15.51.* & 16.22. 2 Cor.7.1,8, 10.cap.13.5. Gal.1.21,24. Eph.5.5. Phil.3.12. 1 Tim.5.24. Heb.9.27.ca.10.26,27.* Jac.4.9. cap.5.1. 1 Pet.4.18.cap.5.8. 2 Pet.1.10.cap. 2.4.* ca.3.10.* Judæ 15. *Evangelizanti* debetur necessaria vitæ sustentatio, Mat.10.9. Mar.6.8. Luc.9.4.ca.10.7. Rom.15.26. 1 Corinth 9.7,11. Galat.6.6. 1 Tim.5.17. 2 Tim. 2.6.

Exactio, census & tributum debetur principibus, Mat.17.24.cap.22.17. Mar.12.16. Luc.20.22. Rom.13.7.

Excommunicatio à Christo instituta & præcepta, Mat.5.39.ca.16.19.& 18.8,18. Mar. 9.42. Joh.20.23. *Excommunicatio* in usu fuit Apostolis, 1 Corinth.5.3,10. 2 Thes.3.6,14. 1 Tim.1.20. Tit.3.10. *Excommunicatio* excrcenda ad ædificationem & emundationem Ecclesiæ, & ad correctionem ejus qui excommunicatur, 1 Corin.5.4. 1 Tim.1.20. 2 Thes.3.14. *Excommunicatio* Pharisæorum, Joh.9.22,34.cap.12.42.& 16.2. *Excommunicandi* qui in moribus aut doctrina graviter errantes admoniti, nolunt resipiscere, Mat. 18.17. Rom.16.16. 1 Cor.5.* 2 Corinth.2.8 2 Thes.3.* 1 Tim.1.20, ca.6.5. 2 Tim.2.17, 21. Tit.3.10. 2 Epist. Joh.10. *Excommunicati* vitandi, Mat.18.17. 1 Cor.5.* Tit.3.10.

Exequiæ celebrantur, Gen.23.2,3.ca.50.10. Deut.34.8. 2 Schem.3.31.*

Ezechias sive *Chizkija* filius impii Achazi cum esset rex, tamen pius fuit; 2 Reg.16. 20. frangit serpentem æneum, cap.18.4. decidit ab Assyriis, vet.7. mittit nuncium ad Jeschajam Prophetam, cap.19.2. Jesch.37.2. decumbit ex gravi morbo, 2 Reg.20.1. Jesc. 38.1. ostendit Babyloniis suum thesaurum, & reprehenditur, 2 Reg.20, 12, 14. Jesch. 39.1.*

Ezechiel sive *Jechezkel* cum aliis captivis vehitur in Babylonem, Jech.1.1, vocatur & mittitur, cap.2.3.

P.

Fama bona præstantior divitiis, Prov. 22.1. Eccles.7.1.

Fames, & annonæ caritas, Gen.26.1.cap. 41.* 42.* 43.* 44.* 45.* 47.* Exod.16.4. Deut.28.53. cap.32.24. Ruth.1.1. 2 Schem. 21.1.cap.24.13. 2 Reg.4.38.cap.6.25. & 8.1. & 25.6. 2 Chron.6.28. cap.20.9. Psal.37.19. Jesch.5.13. Jirm.14.1,12,13. cap.15.2. & 29. 17.& 34.17. Jech.5.12,16. cap.6.11. Joel.1.* Hamol.4.6. Mat.24.7. Luc.4.25.cap.15.14. Act.7.11. cap.11.28. Rom.8.35. 2 Cor.8.14. cap. 11. 27. Apoc.6.8. *Fames* verbi Dei, 1 Schem.3.1. 2 Chro.1 5.3.Hosch.3.4.cap.4.1. Hamos.8.11.

Familiarum familiarumque officium, Genes.16.4,6. cap.25.* cap.30.25.& 31.4.& 39. 1.* Exod.21.2,20. 2 Reg.5.20,25. Prov.14. 35. cap.17.2. & 19.10. & 29.19. Eccles.2.8. Jirm.34.8. Joel.2.29. Luc.12.57.45. Act.12.17. 1 Cor.7.11. Ephes.6.5. Col.3.22. 1 Tim.6.1. Tit.2.9. 1 Pet.2.18.

Fermentum, mala doctrina, Lev.2.11.cap. 6.10. Deut.16.3. Mat.16.6. Mar.8.15. Luc.12.1 1 Cor.5.5. Gal.5.9.

Festa Judæorum, scil. Pentecostes, Exod. 34.22. Deut.16.9. Joh.2.1. Act.2.1.cap.20.16. Tubarum, Levit.23.24. Num.29.1. Expiationum, Lev.16.30. cap.23.27. Num.29.7,8. Tabernaculorum, Exod.23.16. Lev.23.34. Deut. 16.13. Johan.7.2. Novilunii, Num.28.11. 1 Schem.20.5. Jech.45.18. *Festorum* violatio quam graviter punitur, Num.15.32.

Fides in Scripturis variè accipitur, viz. pro fidelitate & veritate Dei in servandis promissis, Psal.33.4. Jesch.11.5. Lament.3.23. Hosch.2.20. Rom.3.3. pro veritate & constantia verborum inter homines, Gen.44. 32. Jirm.42.5. 1 Tim.2.7. pro virtute Theologica, Chab.2.4. Mat.8.13.cap.9.22.& 15.28. Mar.5.34.cap.10.52. Luc.7.50. Rom.3.21. Gal. 5.6.* Hebr.11.* pro *fide* mortua absque charitate, Mat.7.21,22. 1 Cor.13.2.cap.15.2. Jac.2.26. pro sponsione seu voto, 1 Tim.5. 12. pro fiducia, Jac.1.6. *Fides* viva quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis est, Matth.9.2,22,29. cap.21.22. Mar.16.16. Luc. 18.41. Johan.1.12. cap.3.15,16,36. & 6.35.& 7.38. & 11.25. & 14.12. & 20.29. Act.3.16. cap.10.43. & 15.9. & 16.31. Roman.1.16. cap.3.22. Galat.3.8. Ephes.2.7. Hebr.11.6.* *fides* ipsa etiam appellatur opus bonum, Phil.1.6. *fides* est una, Eph.4.5. *fidei* vivæ & operanti tribuitur justitia & salus, Gen.15.6. Mar.16.16. Luc.1.45.cap.8.48.cap. 23.41. Joh.5.24.cap.17.3. Act.13.38. ca.16.31. Rom.3.22.cap.4.3,21.ca.5.* ca.10.1,10. Phil. 3.9. 1 Pet.2.6. Heb.4.3. *fidei* prædicatio ad eorum qui præsunt in Ecclesia judicium referenda est, Gal.2.2. *fidem* Gentilium etiam respicit Deus, Jirm.39.18. Mat.8.5,13. cap.15.28. Luc.7.9.ca.10.15,33.& 17.16. Joh. 4.47. Act.10.3,ca.8.26. *fideles* Deus liberat à communi perditione, & interecione impiorum,

impiorum, Gen.6.* 7.* 8.* 19.* Exo.8.22. cap.9.4.6,26. & 10.23; & 11.7. Num.16.20, 26,31. Jirm.39.8. Dan.6.23. 2 Pet.2.7. *Infidelitas* seu incredulitas punitur, Gen.19.11, 17,26. Num.11.21.c.a.14.2,11. & 20.12. Deut. 9.20. 2 Reg.6.35. cap.7.17. Psal.78.32. Mat. 8.28.cap.14.30.& 17.17. Mar.16.16. Luc.1.16. cap.24.24. Joh.3.18,36. cap.6.7.& 8.24 & 12. 48.& 20.27. Rom.11.20. Heb.5.18.cap.4.20. cap.11.6. Apoc.21.8.

Filiorum officium erga parentes, Gen.9. 23.cap.22.2,7.cap.28.7.& 37.14. Exod.20.12. cap.21.17. Levit.19.3,32. cap. 20.9.& 21.9. Deut.5.22.cap.21.15,18. & 27.16. 2 Schem. 2.11,18,22. 1 Reg.2.19. 2 Reg.2.21. 2 Chro. 34.3. Jiob.1.4. cap.8.4. & 32.4,6. Prov.1.8. cap.4.1.& 6.20 & 10.1.& 13.1. & 15.20.& 19.26.& 20.11,20.& 22.15.& 23.19.& 30.17 Jirm.35,16. Jech.22.7. Matth.4.20.cap.15.4. & 19.19. Mar.10.19. Luc.2.49. cap.18.20. Act.7.14.ca.22.3. Eph.6.1. Col.3.20. 1 Tim. 5.1. 1 Pet.5.5.

Fœnum & herba citò transiens omnis homo, Psal.90.6.& 129.6. 1 Pet.2.24. Jac. 1.10.

Fornicatio iram Dei provocat, Deut.22. 20,23. Pro.23.27. Jir.5.7. Hos.4.14. 1 Corin. 6.9,13,15. Col.3.5. Heb.13.4. corpus enervat, & facultates absumit, Jiob.31.12. Pro.29.3. ca.31.3. *fornicatio* non solùm in opere externo, sed in affectu prohibetur, Exo.20.17. Matth.5.28. *fornicatio* spiritualis, quæ est hæresis & idololatria, Deut.31.16. Jud.2. 17. Jesch.1.21. cap.57.7. Jirm.3.1. Jech.6.9. Hos.1.2.cap.2.4. Apoc.18.3.

Fratres & sorores Christi qui sint, Mat. 12.49.cap.28.10. Mar.3.33. Luc.8.21. Joh.20. 17. Heb.2.12.

Fundamentum est Christus, 1 Cor.3.11. Eph.2.20. 1 Pet.2.6. *Fundamentum* etiam Apostoli, Mat.16 18.* Joh.21.15,17. quorum fides nunquam deficiet, Luc.22.31.

Furtum prohibetur, committitur, & punitur, Exod.20.15. cap.22.1. Levit.19.11. Deut.5.25. Pro6.30. Hosch.4.2. Mat.19.18. Joh.12.6. 1 Corin.10. Apoc.9.21. *Fures* dicuntur verbum Dei & doctrinam veram adulterantes, Jirm.23.30. Joh.10.1.

G.

Gabriel apparet Prophetæ Danijeli, Dan.8.16. Zachariæ Sacerdoti, Luc.1. 11. Virgini Mariæ, Luc.1.26.

Gad Propheta admonet Davidem, ut non maneat in terra Moabitarum, 1 Schem.22. 5. prænunciat Davidi iram Dei, 2 Schem. 24.11,18.

Gaius, 1 Cor.1.14. capitur, Act.19.29. deducit Paulum in Asiam, cap.20.4. hospitio eum suscipit, Rom.10.23.

Galilea recipit Christum, Joban.4.45. in *Galilea* incipit Christus prædicare, Mat.4. 12.Act.10.37.

Gamaliel vir peritus Legis, Act.5.34. cap.22.3.

Gaudere & lætare honestè licet. 1 Chro. 29.9. Psal.68.4. Luc 1.14. 1 Thes.1.6.c.5.16. *gaudendum* non est more Gentilium, Eccles.2.2.cc.7.3. Hosch.9 1. Jac.4.9. *gaudium* in perfectione, Mat.5.12. Act.5.41.cap.20. 24. Rom.5.3. Col.1.24. Heb.10 34.cap.11.35. *gaudium* spiritûs, Luc.10.21. Rom.10.12. cap.14.17. Gal.5.22. Phil.4.4. 1 Thes.5.16. *gaudium* salutis æternæ, Jesch.26 1. cap.53. 20.& 65.12.

Gedeon dux & judex in Jisraele, Jud.6.* 7.* 8.*

Gemitus quis probandus, quis improbandus, Exod.2.24. Jech 9.4. Rom.8.22. Jac.5.9.

Gentium vocatio, Gen 49 10. Num.24.17. 1 Reg.8.41. Psal.2.8. & 22.28. & 68.32. & 72.8. Jesch.2.2.cap.11.10. & 19 18.& 27.15. & 35.* & 42.26,27.& 49.* & 51.5. & 54.* & 55.* & 56.3.6. & 60.3,9. & 65.1. & 66. 19.20. Jirm.9 24. Hosch.2.1. Joel.2 28. Mic. 4.2. Tzeph.3.9. Zecar.2.15.cap.8.20.& 9.10. Mat.2.2,7.c.ap.8.11. & 21.31.& 22.9. Johan. 10.16. Act.8.26,30. cap.10.* 1 Corin.12.13. Ephes.2.10. *Gentium* mores non sunt nobis imitandi, Levit.18.3.cap.20.23. Jir.10.2.

Genu omne flectendum Domino, Psal.22. 30. Jesch.45.23. Rom.14.11. Phil.2.10.

Gibbonitæ redimunt vitam astu quodam, Jehoi 9.* obsidentur & obsidione liberantur, cap. 10. 5.* propter ipsos injustè à Schaule occisos suspenduntur filii Schaulis, 2 Schem.21.1 6,9.

Gladius non cuivis permittendus, Matth. 26.51. Mar.14.47. Luc.22.49. Joh.18.10. *gladius* spiritûs est verbum Dei, Jesch.11.4. cap.27.3.& 31.8.& 49.2.& 66.16. Eph.6.17. Heb.4.12. Apoc.1.16.cap.2.16.& 19.15.

Gloria Dei in omnibus quærenda, Jehos. 7.19. Psal.115.1. Mat.6.9. Joh.9.24. cap.17.4. Act.3.12. cap.12.23. 1 Cor. 6.20. cap.10.31. Phil.1.20. Col.3.17. Tit.2.10.

Gratia in Scripturis accipitur pro beneficio, Ruth.2.20. 2 Schem.2.6. cap.15.20. Pro.4.9. pro favore, Geo.6.8. cap.18.3.& 19. 19.& 39.21. Exod.12.16. Esth.2.17. Prov.15. 15. Dan.1.9. Act.2.47. cap.14.27. & 25.9. pro præmio quod à Deo expectatur, Prov.1.9. Luc.6.33. 1 Pet.2.19. pro dono aliquo *gratiæ* dato, Psal.45.3. Pro.3.22. cap 16.23.& 22. 11. 1 Cor.12.* Eph.4.7. 1 Pet.1.10. pro dono supernaturali Deo gratum faciente, Psal.84.12. Luc.1.28.c.a.2.40. Joh.1.15. Rom. 1.7. 1 Cor.16.23. 2 Cor.1.11. Gal.5.5. Hebr. 13.19. Jac.4.6. pro re grata, pulchra, accepta & amabili, Pro.31.12. Eccles.10.9. Luc.4.22. Eph.4.29. *Gratiæ* donum quàm sit occultum & reconditum, quodque nemo facilè illud sibi arrogare debeat, Jiob.9.20,21. Psal.2.11.& 19.13. Pro.14.12.c.a.20.9. Eccles. 10.13. 1 Cor.4.4. 2 Cor.10.12.ca.13 5. Gal. 6.3. Phil.2.12. 1 Pet.4.18. 2 Pet.1.10. 1 Joh. 4.1. *Gratia* quâ quis hominibus gratus est, etiam illâ à Deo est, Exod.3.21.cap.11.3.ca. 12.36. Psal.146.46. Dan.1.9. Act.25.23.cap.27. 3. cap.28.16. *gratus* animus erga Deum & homines commendatur, Genes.4.3.cap.8.20. cap.23.*

cap.23.* cap.26.25. Exod.45.1. Num.15.17. ca.31.48. Deut 4.9. ca.6.5. Jud.5.1. 1 Schem. 2.1.ca.21.11. 2 Schem.10.2.ca.19.32. 1 Reg. 2.7. 1 Chro.29 10.20. Esth.6.* Matth.11.25. Mar.5.10. Luc.18.43. Johan.11.40. Act.4.21. cap 27.35. Rom.6.17. 2 Cor.6.1. Epheſ.5.19. Phil.4.6. Coloſ.2.7. cap.3.15. 1 Theſ.5.18. 2 Theſ.1.3. 1 Tim.4.3. *Gratiæ* agendæ ante & poſt cibum ſumptum, Deut.8.10. 1 Schem.9.13. Jeſch.62.11. Mat.14.19.cap.15. 36. cap.26.25. Mar.6.41. cap.8.6. & 14.22. Luc.9.16. Joh.6.11,23. Act.27.35. Rom.14.6. 1 Cor.10.30. 1 Tim.4.3.

H.

Hæreticos & Infideles relinquit Deus ad juſtorum probationem, 1 Cor.11.19 *Hæretici* jam inde à temporibus Apoſtolorum extiterunt,1 Tim.1.20. 2 Tim.2.18. 1 Joh.2.18.Apo.2.15.*Hæreticos* futuros etiam noſtris temporibus prædictum eſt, Mat. 24.5.24. Johan.5.43. 1 Tim.4.1. 2 Tim.3.1. 2 Pet.2.1.cap.3.3. Judæ 18. *Hæretici* vitandi, Deut.13.1.* Matth.7.15. Rom.16.17. 2 Tim.2.17. cap.3.5. Tit.3.10. 2 Theſ.3.14. Joh.2.10. malè tolerantur à præfectis, Apoc.2.14.tolleudi ſunt è medio, Deut.13.5. cap.18 20. 2 Reg.10.25.*

Helia, five *Eliæ* otationis efficacia, 1 Reg.17.1.Jacob.5.17,18. alitur miniſterio corvi, 1 Reg.17.6. excitat puerum mortuum,ver.19. occidit Prophetas Bahalis, cap. 18.40. fugit Izebel, cap.19.3. mittitur in Damaſcum ut ungeret Chazaelem regem Syriæ,ver.15. mittitur ad Achabum,c.21.17. ad *Eliſæum* miſsi principes quinquagenarii cum ſuis; igne cœlitus demiſſo conſumuntur, 2 Reg.1.10. aſſumitur per turbinem in cœlum,ca.2.11.apparet in transfiguratione Domini,Mat.17 3.Luc.9.30.

Herodes Aſcalonita occidit innocentes pueros,Mat.2.16. & moritur, ver.19. *Herodes* Antipas filius *Herodis*, tetrarcha Galilææ,Luc.3.1. occidit Johannem Baptiſtam, Mat.14.9. *Herodes* & Pilatus morte Chriſti inter ſe reconciliantur, Luc.23.12.Act.4.27.

Homo creatus eſt ad imaginem Dei,Gen. 1.26.cap.2.7.& 5.1.& 9.6. Jiob.10.18. Pſal. 118.73.Jac.3.9. *Homo* maledicitur,Gen.3.17. benedicitur in Chriſto,Gen.12.3.cap.22.12. Gal.3.8. *hominis* regeneratio,Mat.18.3.Joh. 1.13.cap.3.3,6. & 4.14. & 7 38. 1 Cor.4.15. Gal.2.19.Eph.4.22. Col.2.8. Tit.3.5. 1 Pet. 1.23.c.2.2.Jac.1.18. *homo* pulvis & lutum, Gen.2.7.cap.3.19. & 18.27. Jiob.4.19. Pſal. 78.39.& 103.14.& 144.4. Jeſch.40.6.

Homicidium, latrocinium, & ſanguinis effuſio,Gen.4.* c.9.6.& 37.18.Exo.2.12.ca. 20.13.& 22.2. Lev.24.21. Num.25.7.* Deut. 5.18.ca.19 4.11 & 21.1.& 27.24. Joſuæ.20.3. 2 Schem. 4. 7. 12. 1 Reg. 2. 5. 25. 34. 46. 2 Reg.14.5. 2 Reg.21.16.Pro.6.17.ca.28.17. Lam.4.13.Jech.11.6. ca.22.3.& 24.6. Hoſeh. 4.2.Mat.5 21.cap.19.18. & 23.34. Joh.8.44. Rom.13.9.Gal.5.21. 1 Joh.3.12.Apoc.23.10.

Honor qui ab hominibus proficiſcitur non magni faciendus,Num.16.1.* Jud.9.1.* 1 Schem.10.27. 2 Schem.15.1. 1 Reg.1.5. Eſth.3.* cap.6.6.& 9.19.Jiter.9.23.Mat.6.1. cap.8.4.& 9.30.& 17.9 & 20.21.26. Mar.1. 44.cap.5.43. & 7.36. & 8.26. & 9.8. & 10. 35.Luc.22.24. Johan.6.15.cap.8.50.& 11.43. Actor.10.26. cap.14.14. Galat.6.7.Phil.2.3. 1 Theſ.2.6. 1 Pet.5.3. 3.Epiſt.Johan.& Apoc.19.10.cap.22.9.

Hoſpitalitas commendatur, Jeſch.58.7. Mat.25.36. Luc.14.13. Rom.12.13. 1 Tim. 3.2.Tit.1.8. 1 Pet.4.9. 3.Ep.Joh.5.9. Heb. 13.2.Jac.1.27. *hoſpitalitatis* exempla, Gen. 18.3.cap.19.2. & 24.31.Jehoſ.2.* Jud.13.15. cap.19. 4. 9. 1 Reg. 17.10,17. 2 Reg.4.8. Jiob.31.4.cap.31.17. Luc.10.38.cap.19.6. Act. 15.15.ca.28.2.7. *inhoſpitalitas*, Jud.8.5.cap. 19.18. 1 Schem.25.9.14.

Humilitas Deo grata eſt,Gen.18.2.ca.41. 40.Jud.6.15. 1 Schem.2.1,8. 2 Chro.12.6,8. ca.32.26.& 33.12.& 34 26. Pſal.34.19. Prov. 11.2. cap.6.19. & 22.22. & 25.7. & 29.23. Jeſch.57.1.cap.57.19.Jir.1.6.Jonæ 1.6. Mat. 3.11. cap.5.3. & 8.8. & 15.27. & 18.4.& 20. 26.& 21.5. & 23.7,11. Mar.9.34. cap.10.43. Luc.1.48. cap. 9. 42. & 14. 7. 11. & 15.19. & 18.13. & 22.26. Johan.13.15. Act.10.26. Rom.11.20.cap.12.16. 1 Cor.4.6.cap.15 20. Phil.2.3. Coloſ.3.12. Heb.11.24. 1 Pet.5.5. Jac.1.9.Apoc.4.1.cap.19.10.

Hypocriſis, 1 Schem.18.* 2 Schem.15.2.7. 2 Reg.1.6,9. Jiob.8.13. cap.13.16. & 15.34. & 20.* & 27.8. & 36.13.Prov.30.13. Eccl.1. 36.Jeſch.29.13.Jir.9.8. Jech.31.30. Mat.2.7, 16. cap.7.2,16. & 15.7. & 16.3. & 22.18. & 23.* & 24.51. Mar.7.6. Luc.11.44. cap.12. 1,56. & 18.11. Act.5.1. cap.14.8. Rom.2.* Gal.2.13. 1 Tim.4.2. 2 Tim.3.5. 1 Theſ. 5.22. 1 Pet.2.1.

I.

Jabeſchi Gilhadis habitatores oppriminntur ab Iſraele,Jud.21.10. obſidentur, 1 Schem.11.1. viri *Jabeſchi* Gilhadis exhibent miſericordiam Schauli, & filio ejus,cap.31.12.

Jahakob filius Jitzchaki naſcitur, Genes. 25.26. emit à fratre Heſauo jus primogeniti, ver.31. præripit Heſauo benedictionem, cap.27.* proficiſcitur ad Labanem, cap.28.10. vidit ſcalam, & vovet votum, ver.12,20. ſervit Labani pro duabus filiabus,c.29.18. revertitur in patriam,ca.31.17. luctatur cum Angelo, ca.32.24. vocatur Iſrael,ver.28. cap.35.10. 1 Reg. 28.31. mittit filios in Ægyptum, Gen.41.1. migrat cum tota ſua familia in Ægyptum, cap.46.* Deut.10.22. filios Joſeph adoptat in ſuos, Gen.48.5,8. benedicit duodecim filiis, & moritur,cap.49.33. ſepelitur cum patribus ſuis in terra Cenahanis, cap.50.4,7. ſecundùm promiſsionem,cap.47.29.& ſecundùm mandatum,cap.49.29.

Jacobus Zebedæi filius vocatur, Matth.

4.30. occiditur, Actor. 12. 2.

Jebus appellatur Jeruſchalaima, Jehoſ.15. 8. Jud.19.10. 1 Chro.11.4. *Jebuſæos* expugnare non poterant Iſraelitæ, Jdd.1.21. ſuperantur tamen à Davide, 2 Schem.4.8.

Jehu filius Jehoſchaphati filii Nimſchi ungitur, ut rex eſſet Iſrael. ad delendam domum Achabi, 2 Reg.9.1,6. juxta præſcriptum, 1 Reg.19.16. occidit Izebelam, 2 Reg. 9.30,33. occidit ſeptuaginta filios Achabi, cap.10.1. jubet comprehendi & jugulari fratres Achazjæ regis Jehudæ, ver.14. perdit ſervos Babalis, ver.25. moritur, ver.35.

Jejunium, & jejunandum eſſe, Joel.2.12. Mat.6.16. Mar.2.20. Luc.2.36. ca.5.35. Rom. 13.13. 1 Cor.7.5. 2 Cor.6.5. cap.11.27. Act. 13.2,3,14,12. Epheſ.5.18. 1 Theſ.5.6. Tit. 2.2. 1 Pet.1.13. cap.5.8. *Jejunatur* pro mortuis, 1 Schem. 31.13. 2 Schem. 1.12. 1 Chron.10.12. *Jejunii* exempla, Exod. 34.28. cap.34.28. Deut.9.9,18. Judic.20. 26. 1 Schem.7.5. cap.31.13. 2 Schem.3.35. cap.12.16. 2 Chron.20.3. Eſth.4.3. Pſal.35. 13. Jirm.36.9. Dan.10.3. Jonæ 3.6. Mat.4.2. cap.9.14. Luc.2.37. cap.5.33. Act.10.30. cap. 13.3. & 14.23. *Jejunium* indictum à rege Schaule, 1 Schem. 14.25. à Jehoſchaphato, 2 Chron.20.3. à Ninevitis & eorum rege, Jonæ 3.6,8. ab Eſthera & Mordecaio, Eſth. 4.16. vide *Abſtinentia*.

Jirmeja Propheta ex Hanathoth, Jir.1.1. à Deo mittitur, ver.4. perſecutionem patitur, cap.18.19. & 20.1. & 33.1. & 37.12. & 38. 4,7. invenit gratiam apud Nebucad-retzarem. can.20.11. Nebuzar-adan ſolvit eum à catenis, cap.40.4.

Jericho expugnatur & exuritur, Jehoſ.6. 14,27. vocatur civitas palmifera, Deut.34.3.

Jeroboam ſive *Javobham* filius Nebati, ſervus Schelomonis, fit inimicus Iſraeli, 1 Reg.11.26. 2 Chron. 13.6. fit rex decem tribuum, 1 Reg.12.20. juxta verbum Achijæ, ca.11.29. erigit duos aureos vitulos, & falſum cultum Dei, ca.12.28,31. ideoque punitur & exprobratur, cap.14.7. & 15.25.* & 16.21,28. 2 Reg.3.3. cap.10.29,31. & 13.2, 6,11. & 14.24. & 15.9,18,24. & 17.22. & 23. 15. manus ejus exareſcit, 1 Reg.13.5. curatur, ver.7. moritur, cap. 14. 20. tota ejus domus perditur, cap. 15. 19. juxta quod prædictum fuerat, cap.14.10. contra *Javobhamum*, Hamoſ.7.10.

Jeruſchalaima expugnatur à filiis Jehudæ, Judic.1.8. eligitur à Deo in habitaculum, 1 Reg.8.* 2 Chro.6.2. cap.8.6. *Jeruſchalaima* appellatur Jebus, Jehoſ.15.8. Judic.19.10. 1 Chro.11.4. *Jeruſchalaima* appellatur Schalem, Pſal.76.3. obſidetur à rege Syriæ & Iſraelis, 2 Reg.16.5. à Nebucad-netzare rege Babyloniæ, ca.24.10,& 25.4. comburitur & evertitur, ver.12. contra *Jeruſchalaima* & ejus cives, 2 Reg.21.12. cap.23.27. Jeſch.1.6. ca.3.2. & 22.1,8. & 65.2. Jirm.4.3,9. cap.7.* ca.13.* ca.17.19.& 19.3,6 & 25.8.& 32.3,26.& 34.1.& 38.3. Jech.2.17. cap.4.* cap.5.* & 15.* & 21.* & 22.* & 23.* *Jeruſchalaima* deſtruenda per Romanos, Dan.9.26. Zec.14.1. Matth.24.1,15. Luc.11.35. cap.19.41. & 20.16.& 21.6,10,15, 48. *Jeruſchalaima* ſpiritualis Eccleſia ſancta, Jeſch.33.20. cap.54.11.& 60.* & 62.8. & 65.18,20.

Illuminati dicuntur baptizati, Heb.6.4.

Imagines juſſit Deus fieri, Exod.25.18.* Num. 21.8.* *Imagines* fecit Schelomo, 1 Reg.6.35. ca.7.25,29,36.& 10.19. 2 Chron. 3.10,14. ca.4.3. earum uſus, Num.21.8.

Immiſericordia, & ejus punitio, Exod.1. 12. Deut.23.3. Jud.18.6,15. 1 Schem.25.19. 38. Jiob.20.19. Prov.21.10. Ham.1.6. Mat.18. 30,34. cap.25.41. Luc.16.21,23. Jac.1.13.

Impatientia, & ejus punitio, Exod.14.11. cap.15.24. & 16.3,8. & 17.2. Num.14.1,26. cap.21.5. Jiob.2.14. Pro.12.15.

Impiorum dicta, facta, & cogitata contra pios, Pſal.10.* & 11.* & 12.* & 13.* & 14.* Pro.4.14. *impiorum* proſperitas, Jiob. 10.3. cap.21.7,10. Pſal.73.2,8.& 92.8,4. Jirm. 12.1. Chab.1.13. *impiorum* proſperitas bonis admirationem parit, Jiob.21.7,13. Pſal. 73.2. Jirm.12.2. Chab.1.13. Mal.3.15. *impii* incidunt in mala quæ piis parârunt, 1 Schem.17.42. cap.31.4. Eſth.7.10. Pſal.7. 16,17. & 35.8. & 37.14,15. Prov. 26. 27. Jeſch.33.1. Jirm. 48.* Dan.6.24. Apoc. 18.6. *impii* incidunt frequenter in eum quod timent, Jiob.6.16. Prov.1.26. cap.10.24. Jeſch.66.4. *impiorum* ſubita & improviſa punitio, diſperſio & everſio Gen.7.21, cap.14.15. & 19.24. & 34.25. Levit.10.11. Num.11.33. cap.16.31. Jehoſ.10.2. cap.11.7. Judic.4.20,21. cap.7.12, 13,21. & 8.11.& 16.28. 2 Schem.13.28. 1 Reg.18.40. cap.20.13,19. Jiob.4.8. cap.5.3. & 8.13. & 15.20. & 18.* & 20.* & 27.14.& 36.11. Pſal.1.5.& 31. Pro.1.27. cap.6.15. & 10.25. & 12.7. Jeſch.5.24. cap.47.9. Jirm.15.8. Dan. 5.30. Matth.24.38. Luc.12.20.46. cap.16.23. 25.& 17.27,29. 1 Theſ.5.3. *impiorum* pœnitio bonis eſt ad timorem, & cautionem. Deut.13.11. cap. 17.18. & 19.20. & 21.21. Prov.19.25. cap.21.11. Act.5.11. 1 Tim.5.20. *impios* deridebit Deus, Pſal.2.4. & 37.13. & 59.9. Pro.1.26.

Impoſitio manuum varia in Veteri Teſtamento, Geneſ.48.14. Exod.29.10. Levit. 1.4. cap.3.2. Num.27.23. Mar.10.16.

Impudicitia contra naturam, Gen.19.5. cap.38.7. Levit.18.22. cap.20.13. Judic.19. 22,30. 1 Corin.6.10. Eph.5.12. 1 Tim.1.10. 2 Pet.2.7,8.

Incantationes & maleficia, Exod.11.14. ca.22.18. Lev.20.6,27. Deut.18.10. 1 Schem. 28.* 2 Reg.21.6. Jeſch.2.6. ca.44.20. & 47. 13. Dan.2.* Act.8.8. cap.13.6.& 19.19. Gal.2. 5.20.* Apoc.18.23.

Inceſtus grave peccatum, Levit.18.6,7. Deut.22.30. 1 Cor.5.1,2.

Inferni pœna varia & horribilis, Jiob.21. 19. Pſal.21.10. & 49.13. item 112.10. Jeſch. 30.33. cap.33.11,13,14.& 34.9. Jirm.9.15. Mat. 3.19. Mat.8.12. Luc.13.27. cap.16.23. Apoc.

14.9. cap.19.7. & 20.14. nunquam terminanda, Mat.25.41,46. Mar.9.47. 2 Thes.1.9. vide *Damnatio*.

Ingratitudo, & ejus punitio, Genes.31.1. cap.40.23. Exod.1.8. Deut.23.3.* Judic.2.1. cap.6.8.& 8.33.& 12.1. 1 Schem.10.18. ca. 12.10.& 25.3. 2 Schem.14.31. 2 Chro.24.21 Pro.13.13. Jesch.1.2. cap.5.4. Jir.2.5,6. Jech. 10.* Hos.10.1. cap.13.2,6. Mic.6.3. Matth. 11.20. Luc.17,18. Johan.11.46. Rom.1.21. 2 Tim.3.2.

Inimicus non palsim contemnendus est, 1 Schem.17.43. 2 Schē.21.20. 1 Reg.20.* 2 Reg.14.8. *inimico* reconciliato non temerè credendum est, 1 Schem. 26.21. 2 Schem.3.26.

Iniquitas abundabit, Mat.24.12. 1 Joh. 5.19.

Innocentia sua cuique tuenda, & malæ suspiciones amovendæ, Jeh.22.25. 1 Schem. 4.14. 1 Reg.18.17. Act.2.15.cap.6.12.& 7.2. & 28.19.

Inobedientia, ejusque punitio, Gen.3.16,17 cap.19.17,26. Levit.10.1.cap.26.14.* Num. 14.20,41.cap.16.31.& 20.24. Deut.11.16,28. cap.17.12.& 18.19,20.& 27.16.* & 28.15.* 1 Schem.12.17. cap.13.11. & 15.24. & 28,16. 2 Schem.6.6. 1 Reg.11.9.ca.13.16,21. & 14. 17.& 20.35.* 2 Chro.8.9.ca.26.16,19. Jesch. 24.5. Jirm.11.3.8. cap.13.8. & 17.27. & 26.4. & 35.* Jonæ 1.3. Mat.17.7. Act.7.39. Rom.2. 8. Gal.3.10. 2 Thes.1.8.

Invidia & odium, Gen.4.5.cap.26.14. & 37.43.& 30.1.& 37.4.11. Exod.20.13. Levit. 19.17. Num.12.1. cap.35.20,23. Deut.19.11. 1 Schem.18.6,10. Prov.10.12,18. Jech.25.15. Dan.6.3.* Luc.15.28. Joh.12.4. Rom.1.29.ca. 13.13. Gal.5.5,20. Jac.3.14.cap.4.2. 1 Pet.2.1. 1 Joh.3.13,15.cap.4.20.

Joab filius Tzeruiæ, 2 Schem.2.13. confodit Abnerum, cap.3.27. reconciliat Absalomum per mulierem Thekohæam, cap. 14.* confodit Hamasam, cap.20.9. confoditur ipse, 1 Reg.2. 29, 34. juxta mandatum Davidis, 1 Reg.2.5.*

Joachaz sive *Jehoachaz* filius Joschijæ exuitur regno, & vehitur in Ægyptum, ubi & moritur, 2 Reg.23.34. captivitas ejus prædicitur, Jech.19.4. appellatur Jochanan, 1 Chro.3.15. post eum creatur rex frater ejus Eljakim, 2 Reg.23.34.

Joachin sive *Jehojacim* fit rex Jehudæ, 2 Reg.24.10. ducitur captivus à Nebucadnetzare in Babyloniam, ver.14,17. dimittitur ex carcere, & ad honores evehitur, cap. 25.30. appellatur Conja, Jirm.37.1. appellatur Neri, Luc. 3.27. ei succedit patruus Matthanja, 2 Reg.24.19.

Joanna uxor Chusæ sequitur Christum, Luc.8.3.

Johannes Baptista filius Zachariæ, Luc. 1.59. Evangelium regni denunciat & baptizat, Mat.3.1. Mar.1.4.5. Joh.1.2.ca.3.23,26. vestitus ejus ex pilis camelorum, & victus locustæ, & mel sylvestre, Mat.6. noluit haberi major quàm erat, Joh.1.19,20,26, cap. 5.28. mittit discipulos ad Christum, Matth. 11.2. capite truncatur, cap.14.8. dicitur Elias, Mal.3.23. Matth.11.14. Luc.1.17.

Johannes filius Zebedæi vocatur, Matth. 4.22. unicè à Christo diligitur, Johan.13. 23. cap.19.26. & 20.2. & 21.7,10. scribit quæ vidit, Johan. 19. 35. cap.21.24. 1 Joh. 1.1.

Joasch filius Achazjæ solus evadit, dum senatus regius occiditur, 2 Reg.11.2. coronatur rex in Jehuda, ver. 11, 12. occidit Zachariam, Mat.23.35. occiditur à ministris, 2 Reg.12.21. post ipsum filius ejus Amatzja rex constituitur est, 1 Chro.3.12.

Joash filius Jehoachazi rex Israelis, 2 Reg.13.9. pugnat contra Amatzjam, subvertit mœnia Jeruschalaimorum, destruit templum, & moritur, cap.14.13,16.

Jehojadah sacerdos jussit occidi Athaljam reginam, 2 Reg. 11.15. moritur, 2 Chro.24.15.

Jona prophetat, 2 Reg.14.25. præcipitatur in mare, Jonæ 1.15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, ver.17. in cujus ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibid. Mat.12.40.

Jonathan filius Schaulis prosternit Pelischthæos, 1 Schem.13.3. cap.14.2,12. liberatur per populum à patre ob mel degustatum occidendus, ver.43. pepigit fœdus cum Davide, cap.18.3. & 20.8.& 23.18. creditur, cap.31.7.

Joram sive *Jehoram* filius Jehoschaphat rex Jehudæ, 1 Reg.22.51. moritur, 2 Reg. 8.24.

Jehoram rex Israelis, 2 Reg.1.17. ca.2.1. procedit contra Chazaëlem regem Syriæ, cap.8.28. accepto vulnere curatur in Jizrehele, cap.9.15. moritur, ver.24.

Josaphat sive *Jehoschaphat* filius Asæ rex Jehudæ, 1 Reg.22.41. mittit qui verum cultum Dei doceant in civitates Jehudæ, 2 Chro.17.7. fœdere jungitur cum impio Achabo, cap.18.3. ideoque arguitur à Propheta, cap.19.2. consociat se cum Achazja, cap.20.35. moritur, cap.21.1. habuit successorem filium Joramum, 1 Chro.3.11.

Joseph filius Jahakobi, Gen.30.23. vidit somnium, cap.37.5,9. venditur à fratribus Jischmahelitis, cap.37.27. Psal.105.17. falsò accusatur, Gen.39.17. mittitur in carcerem, ver.20. cap.41.14. datur ei filia Potipherahi uxor, cap.41.45. detegit se fratribus suis, cap.45.1. moritur, cæ.50.26. ossa ejus transferuntur ex Ægypto, ibid. Jehosc.24.32.

Josthbija filius Amonis rex Jehudæ, 2 Reg.21.26. nativitas ejus prædicta est, 1 Reg. 13.2. celebrat Pascha, 2 Reg.23.21. vulneratur à sagittariis, & moritur, 2 Chro. 35.23,24. lugetur, ibid.

Josua sive *Jehoschuah* pugnat contra Hamalekitas, Exod.17.9,13. mittitur exploraturus terram Cenahanis, Num.13.2. ei populo commendatur, ver.27. cap.14.6. constituitur loco Moschis dux populi, cap.27.18. Deut.3.21. Jehos.1.1,6. mittit exploratores,

cap.2.1. transit Jordanem, cap.3.* erigit duodecim lapides in Gilgale, cap.4.5,8,20. Angelus Domini apparet ei, Jehoſch.6.1. benedicit populo, cap.8.33. aſcendit *Jehoſchuah* ad libetandos Gibhonitas, ca.10.7. Sol & Luna ſteterunt ad imperium *Jehoſchuahi*, ver.12. revertitur in Gilgalem poſt liberatos Gibhonitas, ver. 43. percutit 31. reges, cap.12.* accipit ſuam portionem in diviſione terræ, cap.19.49. moritur, cap. 24.29. Jud.2.8.

Iracundia quantum malí pariat, Gen.4.5. Jiob.5.2. Pro.12.15.c.2.14.3.& 15.18.& 17.19 & 19.19.& 27.3. Mat.5.22. Luc.4.28. Gal.5.20 Eph.4.26. Col.3.8. Tit.1.7. Jac.1.19.

Ira alterius cedendum potius quàm repugnandum, Gen.27.42. Pro.21.14. c.29.22. Mat.2.13.

Iſaias ſive *Jeſchahja*, filius Amotzi, Jeſc. 1.1. vocatur & mittitur, cap.6.8.

Iſmael ſive *Jiſchmahel* filius Abrahæ ex Hagare naſcitur, Gen.16.15. moritur, c.25.17

Jiſchmahel filius Nethaniæ occidit Gedaljam, alioſque Judæos, Jir.41.2.6.

Iſrael ſive *Jiſrael* populus & hæreditas Domini, Exod.3.7. cap.5.1.& 6.6. & 19.5. Deut.4.20. cap.7.6.& 9.29.& 10.15.& 14.2. & 26.18. & 32.9. 1 Schem.10.1. cap.12.24. 2 Schem.7.23. Jeſch.19.25. cap.42.26. Jir.13. 11. decem tribus *Iſraelis* ſeparant ſe à tribu Davidis, 1 Reg.12. 3.9. 16. transferuntur in Aſſyriam, 2 Reg.15.29. ſecundùm prophetiam, Deut.4.26. multi ex *Iſraelitis* ſequuntur Levitas in Jeruſchalaima, 2 Chro.11.23.

Judæorum ceremoniæ erant umbra futurorum, Exod.13.9,14. Deut.16.1. Jeſch.20.1. 1 Cor.10.1. 2 Cor.3.13. Heb.7.17. cap.8.5.& 9.1,10 23.& 10.1. *Judæorum* quædam certæ conſuetudines, Exod.32.31. Judic.11.42. Ruth.4.7.

Judas ſive *Jehuda* filius Jahakobi naſcitur, Gen.29.35. neſcius concumbit cum filii ſui uxore Thamare, cap.38.15. ſpondet pro fratre ſuo Binjamine, ca.43.9. prædicitur ſceptrum non auferendum de Jehuda, donec veniat Meſsias, cap.49.10. 2 Schem. 7.11. 2 Chro.6.6.

Judas Iſcariotes eligitur in Apoſtolum, Mat.10.4. init pactum cum Phariſæis, Luc. 22.4. prodit Chriſtum, Mat.26.20,46. Joh. 28.5. ſecundùm prophetiam, Pſal.41.10.& 55.14.& 109.8. Joh.6.70. cap.12.4.& 13.21.* ſuſpendit ſe, Mat.27.4. Act.1.18. *Judas* Galilæus diſperſus eſt ſuis, Act.5.37. *Judas* & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur, Act.15.22,27.

Judicalium Sancti de hoc mundo, Mat.19. 28. 1 Cor.6.2. Judæ 14. *Judicium* perverſum, Mat.7.1. cap.12.7. Luc.6.37. ca.7.33. Joh. 7.24. cap.9.16. Act.28.4. Rom.2.1. cap.14.4, 13. 1 Cor.4.5. 1 Tim.5.21. Jac.4.11. *Judicium* Dei extremum, & quemadmodum Chriſtus in fine mundi judicaturus ſit, 2 Schem.2.10. vide *Dies novissimi*. *Judicium* debet præcedere deliberatio & cognitio cauſæ, Gen.3.11. cap.11.5. & 18.21. Exod.3.8. cap.13.2. Deut.13.6. cap.17.9.& 19. 18. Jeſoſch.7.19. Pro.18.13.

Judicium officium & auctoritas, Exod. 18.13,21. cap.21.* ca.22.* ca.23.* Lev.19.15. cap.24.11.23. Deut.1.13,16. cap.17.* cap.18. 15. & 25.1. & 27.19. Jehoſ.7.19. 1 Schem. 8.1. cap.12.7. 1 Chron.19.6. Pſal.82.* Prov. 18.5,19. cap.24.23.& 28.15. Jeſch.5.16. cap. 10.1. Jirm.5.26. Luc.18.2. cap.23.1,15,23. Job. 7.24. cap.8.15. Jacob.2.4. *Judices* Iſrael, texerunt circa 350. annos. Act.13.20.

Juraре quatenus liceat, vel non liceat, & quàm variis modis contingat, Gen.14.22. cap.21.24.& 22.16.& 24.3.& 25.33. & 26.31.& 31.53.& 42.15.& 47.31.& 50.5. Exod. 13.19. cap.20.7. & 22.11.& 23.15. Levit.5.4. ca.19.12. Num.14.21. cap.30.* Deut.6.13. ca. 7.8.& 10.20. Jehoſch.2.12. cap.9.15. & 23.7. Jud.21.1,7,18. 1 Schem.14.24. cap.19.18.& 24. 23.& 25.34.& 28.10.& 30.15. 1 Reg.1. 35. cap.19.8. 2 Reg.1.29. cap.2.8.& 8.31.& 19.2. 2 Chro.6.22. cap.15.14.& 36.13. Jiob. 27.1. Pſal.15.4.& 24.4.& 63.12. & 89.4.& 95.11.& 102.9. Jeſch.14.24. cap.19.18.& 45. 23.& 54.9. Jirm.4.2. cap.5.2.7. & 12.16.& 22.5.& 51.14. Hoſ.4.15. Hamoſ.6.8. cap.8.7. Tzeph.1.5. Zecar.8.17. Matth.5.33. cap.23.16, 18,20,21,22. Heb.6.13,16. Apoc.10.6. *Jurandum* non eſt temerè, nec per cœlum, nec per terram, nec per aliquid quod in iis eſt, Mat.5.34. Jac.5.12.

Juſti verè in hac vita, Luc.1.6. cap.15.7. Joh.8.36. cap.17.17,19. 1 Cor.6.11. Heb.11. 23.* 2 Pet.7. 1 Joh.3.1,7. Apoc.3.4.ca.14.5. vide *Peccatum*.

Juſtitiæ ſumma perfectio non habetur in hac vita, in qua ſine peccato non vivimus, Gen.6.5. cap.8.21. Exod.34.7. Num.14.18. 1 Reg.8.46. 2 Chro.6.36. Job.4.17. cap.9.15,20.& 25.4. Pſal.14.1.& 51.7.& 53.1.& 130.3.& 143.2. Pro.20.9. Eccl.7.20. Jir.2.19, 20. Mic.7.2. Nach.1.3. Mat.6.12. Luc.17.3,10. Rom.8.9,23. Gal.5.17. Epa.2.3. 1 Joh.1.8. *Juſtitia* noſtra eſt per Chriſtum, & Juſtificationem, peccatorumque remiſſionem, nulla præcedunt merita, Geneſ.15.6. Jeſch.45. 25. cap. 53.8,11. Jirm.23.6. cap.33.16. Dan. 6.22 Chab.2.4. Zecar.9.11. Act.10.43. cap. 13.39. Rom.1.17. cap 3.22,24.& 5.1,18.& 10. 4,10. 1 Cor.1.30. Gal.2.16. cap.3.11. & 5.5. Phil.3.9. Tit.3.7. 1 Pet.3.18.

Izebel impia, impii Achabi uxor, 1 Reg. 16.33. cap.21.5,7. occidit Prophetas Domini, 1 Reg.18.4,13. minatur Eliæ Prophetæ, cap.19.2. à canibus dilaceratur, 2 Reg.9.33. juxta verbum Eliæ Prophetæ, 1 Reg.21.23.

L.

Laban hoſpitio excipit famulum Abrahæ, Geneſ.24.31. mercede conducit Jahakob. cap. 29. 14,20. perſequitur Jahakobum, cap.31.22.

Labor & dolor communis omnibus hominibus, Geneſ.3.17. Exod.20.9. cap.34.21. Deut.5.13.

Deut.5.19. Psal.128.2. Pro.6.6. cap.10.4. & 14.4. & 20.4. Eccl.5.12. Joh.21.3. Act.18.3. cap.20.34. 1 Corin.4.12. Eph.4.28. 1 Thes. 2.9.cap.4.11. 2 Thes.3.8,12. *labor* non ditat sine Dei benedictione, Gen.3.17. cap.26.3, 12.& 30.27. Deut.8.18. Jiob.42.12. Prov.10. 22. Eccles.11.6. *laboranti* merces debetur, Levit.19.13. Deut.24.15. cap.25.4. Jir.22.13. Mal.3.5. Mat.10.10. Luc.10.7. 1 Cor.9.9,14. 1 Tim.5.18. Jac.5.4. *laboris* manuum & agriculturæ laus & utilitas, Pro.12.10. cap. 13.4.& 14.23.& 28.19.

Laici ne se sacris præter officium miscant, Lev.10.1. Num.1.51. nec vasa sacra temerè contingant, Num.4.15,19,20.c.18.7. 2 Schem.6.6. 2 Chro.26.18.

Laudandus Deus ante & post sumptum cibum, Deut.8.10. *Laudare* Deum pro merito non possumus, Psal.96.4. & 106.2. & 119.164. & 145.3. *Laudes* Deo canendæ, Psal.47.2.& 147.7.& 149.1. Jesch.12.4. Eph. 5.19. Col.3.16. Heb.13.15. Jac.5.13.

Lazarus jacet ante ostium divitis epulonis, Luc.16.20. suscitatur à morte, Joh.11.43 perfectionem sustinet à Judæis, c.12.10.

Lebbæus cognomine Thaddæus, Discipulus Christi, Mat.10.3. appellatur Judas filius Jacobi, Luc.6.16.

Lepra quomodo cognoscatur, Levit.13.* 14.* *Lepram* mittit Deus propter peccatum, Exod.4.4. Num.12.8. 2 Reg.5.1,27. cap.15.5. 2 Chron.26.18,19,21. *Lepra* mundatur, Exod.4.7. Num.12.13. 2 Reg.5.14. Matth.8.2. Luc.10.14. *Leprosorum* segregatio, Lev.13.49. Num.5.2. 2 Reg.15.5.

Levi nascitur, Genes.29.34. occidit cum fratre suo Schimhone Schecemitas, cap.34. 25. punitio istius facti, cap.49.5. *Levitarum* habitatio, jus, & debita vitæ sustentatio, Levit.10.12.cap.25.32. Num.18.21,24. cap.35.2,7. Deut.10.8. cap.12. 12,19. & 14. 27.& 18.1. & 26.11. Jehos.13.14,33.cap.18.7. c.21.* *Levitarum* ministerium & officium, Num.1.49. cap.3.* & 4.1. & 8.* & 18. 2,13. Deut.10.8. Jehos.3.6. 1 Chro.6.31.* c.9.14.* 2 Chro.19.8. Jech.44.11. *Levitas* sibi assumpsit Deus in ministerium pro primogenitis Jisraelis, Num.3.12,40.* c.8.16. *Levitæ* puniunt peccatum erecti vituli, Exod.32.26. expelluntur ex Jisraele, 2 Chro.11.14.

Lex prima, & præceptum datur, Gen.2.16 violatur, cap.3.4, 6. *Lex* decem mandatorum datur Mosi, Exod.20. Deut.5. *Legis* tabulæ dantur, Exod.31. 18. franguntur, Deut.9.17. dantur aliæ tabulæ, Deut.10.1. *Legis* natura officium, & operatio, Rom.3. 20.c.4.15.& 5.20.& 7.1,7. Gal.3.19. 1 Tim. 1.8. Hebr 7.18,27. *Legem* Dei sine spiritu ejus non possumus implere, Deut.29. Psal. 119.24. Luc.18.22. Act.15.10. Rom.8.2. *Legis* cæremoniæ abrogantur per Christum, Mat. 11.13. Mat.15.38. Act.13.38. cap.15.11. Rom.6. 14.c.7.4.& 8.3. Gal.3.13. cap.4.5. Eph.2.13. Col.2.14. 1 Pet.1.11,18. *Lex* legitur, Deut. 1.5. cap.31.9,11. Jehosch.8.34.

Liber vitæ, Exod.32.32. Psal.69.29. Phil. 4.3. Apoc.3.5. cap.20.12.& 21.27.

Libertas Evangelica, Joh.8.32. Rom.6.18. cap.8.2,21. Galat.5.13. 1 Pet.1.18. cap.2.16.* 2 Pet.2.19. *libertas* prava & improbanda, Hosch.7.16. 2 Pet.1.18.

A lingua mala cavendum, Levit.19.16. Jiob.5.21. Psal.52.4. & 140.4,12. & 141.3. Prov.4.24. cap.10.18.& 11.9. & 12.12,18. & 15.2.& 16.27,28. & 18.* & 20.19. & 21.23. & 26.20. & 30.11. 1 Cor.15.11. 1 Pet.3.1. Jacob.1.19. cap.3.5,8. & 4.11. vide *Detractio*. *Lingua* discretè moderanda, Prov. 10.19. cap.12.13.& 13.2,3. & 17.27.& 18.21. & 21.23. Mat.12.36. Luc.6.45. Jac.1.19. cap. 3.2. 1 Pet.3.10.

Loquenda sunt vera, honesta, & quæ audientibus prodesse queant, Exo.23.28. Psal. 15.* Prov.13.2. cap.24.26. & 25.11.& 29.20. Eccl.5.3. Mat.5.37. cap.12.36. Ephes.4.29. cap.5.3. Col.3.8. 1 Pet.3.10. *loquendi* tempus & opportunitas, Prov.15.25. cap.25.11. Eccl.8.4. quomodo *loquendum*, Jiob.6.29. Pro.15.4. cap.16.20,22.& 29.11. Col.4.6.

Lot liberatur ab incendio Sedomorum, Gen.19.15,17. 2 Pet 2.7. uxor ejus mutatur in statuam salis, Gen.19.26. Luc.17.31. concumbit cum duabus filiabus suis, Gen.19. 31,35.

Lotio pedum, Gen.18.4. cap.19.2.& 24.32. & 43.24. Joh.13.4,14. 1 Tim.5.10.

Lucas medicus, Colos.4.14. manet cum Paulo, 2 Tim.4.11.

Lucifer cecidit è cœlo, Jesch.14.12.

Lux est Christus, Jesch.9.2. cap.42.6. & 60.1,19. Joh.1.5. cap.8.12. & 9.5.& 12.35,46 1 Johan.1.5. cap.2.8. *Lux* sunt Christiani, Prov.4.18. Jesch.62.3. Mat.5.15. Rom.2.19. Phil.2.15.

Lydia purpuraria credit in Christum, Act.16.14.

M.

Macedonia mittit eleemosynas paupertibus Hierosolymitanis, Rom.15. 26. 2 Cor.8.1. Paulus vocatur in *Macedoniam*, Act.16.9.

Madian sive *Midjan* filius Abrahami, Genes.25.2. Deus præcipit ut cædantur *Midjanita*, Num.25.16. *Midjanita* cæduntur cum suo rege, cap.31.7. opprimunt Jisraelem, Jud.6.1. irruit in eos Gedeon, c.7.* *Magi* Parthorum virgas suas vertunt in dracones, Exod.7.15. *Magi* primitiæ Gentium Christum adorant, Mat.2.11.

Malcho præcidit Petrus auriculam, Joan.18.10.

Maledictio & benedictio, Genes.3.4,17. cap.8.21. & 9.25. & 24.41. & 27.30. & 48. 15,20. & 49.7. Num.5.21. Deut.11.26.cap. 27.15. Jehos.8.34. Judic.9.20. 1 Schem.17. 43. 2 Schem.2.5. cap. 16.7. 2 Reg.2.24. Pro.25.2. Jirm.29.22,cap.49.13. Zecar.8.13.

Malum dicens bonum, punitur, Prov.24. 24. Jesch.5.20. Mal.2.17. *malum* declinandum, & bonum faciendum, Prov.3.7. Jesch. 1.16.

3.16. Jech.18.21. *malorum* consortium vivendum, Psal.1.* & 25.4. Pro.1.10.cap.4.7. & 29.4. 2 Cor.6.14. 2 Johan.10.Apoc.18.4. *malum* non est reddendum pro *malo*, Pro. 20.22. cap.24.29. Rom.12.14.17. 1 Corinth. 4.12. 1 Thes.5.15. 1 Pet.3.9. *Malum* pœnæ est à Deo; Deut. 32. 23. 1 Reg.9.9. cap. 21.29. Jesch.45.7. Jirm. 11.11. cap. 32. 42. Hamos. 3. 6. Jonæ 3.11. Mic.1.12. cap.2.3. *Malum* culpæ summè aversatur Deus, tantum abest ut eum auctorem habeat, Ezod.23.7. 2 Chron.19.7. Judic.5.21. Jiob. 34.10. Psal.5.5.7. & 45.8. Prov.15.8.9. Rom. 9.4. 2 Corinth.6.15. Jacob.1.13. *malos* rectores & præpositos permittit Deus ob peccata populi, 1 Reg.12.24. Jiob.34.30. Jesch. 39. 10. Jech. 14. 9. Hosch. 13. 11. 2 Thes. 2.11. jubetque illis obedientiam præstare, Mat.23.3. *Malorum* etiam ministrorum operâ utitur Deus, Mat.7.22. Mat. 9.38. Luc.9.49.

Menasses sive *Menasche* primogenitus Josephi nascitur, Genes.41.51. cap.48.14. *Menasche* impius, filius pii Chizkijæ rex Judææ, 2 Reg.21.1.6. 2 Chron.32.33. cap. 33.1. Jirm.15.4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam convertitur ad Dominum, exanditus regnum recuperat, 2 Chro.33. 11, 13. relinquit post se Amon, 2 Reg.21.18.

Mansuetudo est nobis in Christo, Joh.15.4 Rom.8.1. 1 Corin.4.15. cap.12.13. Col.2.6. 1 Joh.2.6.28.cap.3.24.& 4.13.

Manna, Exod.16.* Num.11.7. Deut.8.3. Jehos.5.11. Psal.78.24. Joh.6.31.

Manssuetudo, Jehos.c.* 1 Schem. 25.* 2 Schem.16.10. Pro.15.1. Mat.5.4. cap.11.29. Gal.5.23. cap.6.1. Eph.4.2. Col.3.12. 2 Tim. 2.25. Tit.3.2.

Mare creatur, Gen.1.9. concluditur suis terminis, ibid. Jiob.26.10. cap.28.26. Pro.8. 29. Jirm.5.21. cedit filiis Jistaelis, Exod. 14.21. sedatur à Christo, Mat.8.26.

Maria virgo prænunciata, Gen.3.15. Num. 24.17. Psal.19.6. & 45.10. & 46.5. & 85.2. & 87.3. & 132.8. Prov.31.10.29. Cantic. capitibus 1.* 2.* 3.* 4.* 5.* 6.* Jesch.7. 14. cap.11.1. & 19.1. Jirm. 31. 22. *Maria* vocatur, & est mater Domini, Luc.1.43. mater Jesu, Mat.2.13. Johan.19.25. *Mariæ* perpetua virginitas significatur, Cant.2.2.c.4.7. cap.6.7. Jesch.7.14. cap.11.1. & 35.1.2. Mat. 2.20. Luc.1.35. *Maria* virgo multis dotata virtutibus, fide dives, Prov.31.18. Luc.1. 38.45. Johan.2.5. spe plena, ibid. charitate perfecta, Luc.1.56. cap.2.7. Joh.2.3. cap.19.25 humilis, Luc.1.38.48. misericors, Joh.2.3. prudens, Luc.2.19. modesta, Luc.2.48. pia, Luc.1.46.47. benigna, Luc.1.40. fortis, Pro. 31.10.* sapiens, Pro.31.26. Joh.2.5. pauper, Mat.2.11. Luc.2.7.24. patiens, Mat.2.13. Luc. 2.35. virtute præcellens omnes, Prov.31.29. Luc.1.28.48. *Maria* salutatur ab Angelo, Luc.1.28. visitat Elisabetam, & laudat Deum, Luc.1.39.46. proficiscitur cum Josepho in Bethlehema, Luc.2.4. in Ægyptum, Mat. 2.14. invenit Christum in templo, Luc.2.46 assistit cruci, & Apostolo Johanni commendatur, Johan.19.25. manet cum Apostolis, Actor.1.14. *Maria* Magdalena defletur peccata, Luc. 7. 38. obtinet peccatorum remissionem, Luc. 7.48. liberata septem dæmoniis, adhæret & ministrat Christo, Luc.8.2.3. ungit Dominum, Mat. 26.6. Mar.14.3. Joh.11.2. cap.12.3. adest Christo in cruce morienti, Johan.19.25. stat ad monumentum plorans, Johan.20.11. Christus ei apparet post resurrectionem, Marc. 16.9. Johan.20.14. nunciat resurrectionem Discipulis, ver.18.

Mariti officium & auctoritas in uxorem, Num.5.18. cap.30.6.12. Deut.22.5.13. cap.24.1. Prov.5.18. cap. 18. 22. & 31.10. Eccl.9.11. Mal.2.14.16. 1 Cor.7.* cap.11. 2.10. Ephes.5.22. Col.3.18. Tit.2.4. 1 Tim. 2.11. 1 Pet.3.1.

Martha hospitio excipit Dominum, Luc. 10.38. ostendit suam fidem, Joh.11.27.

Mathusalem sive *Methuschelach* filius Chanoci nascitur, Gen.5.21. vivit 969. annis; & moritur, ver.27.

Matrimonium, Gen.1.27,28. cap.2.21,22, 23,24. & 3.6,12,17. & 4.1,17.* & 9.1.& 19. 26. & 24.3. & 29.21. Exod.2.1. cap.20.17. Levit.18.* cap.20.10. Deut. 5. 27. cap.7.3. & 22.29. & 24.1. Jehosch.23.12. Judic.3.6. cap.14.3,8,16. Esth.2.17. Pro.18.22. cap.19. 14. Jirm.2.38. Mat.5.32. cap.19.3.7. & 22.24. 30. Mar.6.18. cap.10.2.6. 7, 8,9. & 12.20.* Luc.2.5. cap.3.19.& 16.18. & 20.14. Johan. 2.1.2. Rom.7.1.3. 1 Cor.7.* Ephes.5.31.32. 1 Timoth.3.2. cap.5.9. Heb.13.4. 1 Pet.3.1. *Matrimonium* indissolubile, Gen.2.24. Mat. 5.32.c.19.7. Mar.10.11. Luc.16.18. 1 Cor.7.10

Matthæus Publicanus vocatur, Matth.9.9. cap.10.3. appellatur Levi filius Alphæi, Mar.2.14. Luc.5.27.

Matthias eligitur in Apostolû, Act.1.26.

Melchisedech sacerdos & rex Salem, Gen. 14.18. Psal.110.4. Heb.7.1.

Mendacium, Genes.3.4. cap.37.19. & 39. 17. Levit.19.11. 2 Schem. 1.2.7. 2 Reg.5. 25. Prov.6.19. cap.12.22. Eccl.7.13. Hos.4.2. Joh.8.44. Act.5.4.8. Eph.4.25. Col.3.9.

Mensura quâ mensi fuerimus remetiatur nobis, Exod.21.23. Jud.1.7. 1 Schem.15. 33. 2 Schem.22.25. Psal.18.21. Prov.22.23. Jesch.31.1. cap.65.6. & 65.4. Jirm.50,15, 29. cap.51.49. Jech.16.59. Joel.3.7. Matth. 7.2. Marc.4.24. Luc.6.38. *Mensuræ* & pondera debent esse justa, Levit.18.25. Deut. 25.13. Jech.45.10. Mic.6.11. Hamos.8.5. Prov. 16.11. cap.20.10.

Mephiboscheth filius Jehonathani, 2 Schê. 4.4. invenit gratiam coram Davide, cap. 9.11.* parcit ei David, cap.21.7. vocatur Merib-Baal, 1 Chro.9.40. *Mephiboscheth* filius Schaulis suspenditur, 2 Schem.21.8.

Messias, id est, Christus, & verus unctus est Dominus noster Jesus, Matth.26.64. Marc.14.62. Luc.22.67. Johan.4.25. cap.7. 41. & 11.27. Act.17.3. cap.18. 28. & 19.4. 1 Joh.5.1.

Mica parat amicalum idolo matris suæ, Jud.17.5.

Jud.17.5.conducit Levitam, vet.7,10. sculptile & amiculum auferuntur, similiter & sacerdos abducitur,cap.18.13,18,20.

Micajehu prophetat contrarium pseudoprophetis, 1 Reg.22.13,15,23. 2 Chro.18.14

Michael pugnat cum diabolo, Dan.10.13. Judæ 9. Apoc.12.7.

Mical filia Schaulis, datur Davidi in uxorem. 1 Schem.18.26. juxta promissionem regis, cap.17.25. *Mical* conservat Davidi vitam, dimittens eum per fenestram, ca.19.12. subducitur ei,& datur Palti,ca.25 44.redditur ei, 2 Schem. 3.14,15. deridet ipsum saltantem coram Domino, ca.6.16.

Ministrorum etiam malorum operâ dignatur uti Dei bonitas, Mat.7.22. Mar.9.38 Luc.9.49. quos & jubet audiri, Mat.23.3.

Misericordiæ opera proximo exhibenda, 1 Schem.16.5. 2 Chron.28.9,15. Psal.116.5. Jesch.58.7. Hos.6.11. Mic.6.8. Zec.9.7. Matth. 5.7. cap.9.13. & 10.41. & 18.33. & 25.41. Mar.9.40. Luc.6.35. cap.11.33. Rom.12.13. Gal.6.12. Col.3.12. 1 Tim.5.10. vide *Bonitas* Dei, *Charitas*, *Eleemosyna*.

Moab filius Loti & filiæ ejus natu majoris, Gen.19.37. contra *Moabitas* pugnare, Jisraeli à Deo prohibetur, Deut.2.9. factus est *Moab* serviens Davidi sub tributo, 2 Schem.8.2. deficiunt *Moabitæ* ab Jisraele, 2 Reg.1.1. cap.3.5. irruunt latrunculi de *Moab* in terram Jisraelis,ca.13.20. non admittebantur in Ecclesiam, Deut.23.3. contra *Moab* prophetatur, Num.21.29. cap.24.17. Psal.60.10.& 118.10. Jesch.16.* cap.25.10. Jir.48.1. Jech.25.8. Hamos.2.1. Tzeph.2.8.

Molec idolum, Levit. 18, 21. cap.20.2. 2 Reg 23.10.

Mors est pœna peccati. Gen.2.17.ca.2.19. Rom.5.12,17.cap.6.23. 1 Cor.15.21. Eph.2.2 Col.2.13. 2 Tim.5.6. Jac.1.13. *mors*, & certus dies *mortis* omni homini constitutus est, Deut.31.14. Jehos.23.14. 1 Schem.26.10 Jiob.14.6. Psal.89.49. Eccl.3.3,ca.8.7.& 9.7. Joh.7.30.cap.8.20. Rom.5.12.ca.6.23. Heb.9. 27. *mors* corporis justis est quasi somnus quidam,& dormitio, Deut.31.16. 2 Schem. 7.12. 1 Reg.2.10.ca.11.21,43.& 14.20. Mat. 9.24. Joh.11.11. Act.7.60. cap.13.36. 1 Cor. 11.29. 1 Thes.4.13. *mortis* hora incertissima, Eccl.9.14. Mat.24.43. Luc.12.40. 1 Thes. 5.2. 2 Thes.2.2. Jacob.4.13. *mortem* nostram suâ morte devicit Christus, Jesch.25.8. Hos. 13.14. Rom.6.9. 1 Cor. 15.54. 1 Tim.1.10. Heb.2.14 Apoc.21.4. *mortem* qui sibi intulerint, Judic.9.54. ca.16,29. 1 Schem.31.4. 2 Schem.17.23. 1 Reg.16.18. Mat.27.5. Act. 1.18. *mortuos* lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Levit.19.28. Deut.14.1,ca. 34.8. 2 Schem.1.11.ca.3.32.& 10.2. & 12.16. & 14.3.& 19.2.& 21.10.13. Mat.9.3. Luc.7.13 Johan.11.33. Act.8.2. cap.9.39. 2 Thes.4.13 *mortui* ad vitam revocantur, 1 Reg.17.20. 2 Reg.4.33.ca.13.21. Mat.9.25.ca.27.52. Mar. 5.41. Luc.7.13. cap.8.54. Joh.11.43. Act.9.40. cap.20.10.

Moyses sive *Mosche* nascitur ex Levi, Exod.2.1.cap.6.19. Act.7.20. percutit Ægyptium,& fugit in terram Midjanis, Exo.2.12, 15. accipit Tzipporam Midjanitam in uxorem, Exod.2.21. mittitur ad Pharonem in Ægyptum,cap.3.10.* & 5.1. & 6.12. & 7.* & 8.* & 9.* & 10.* revertitur cum uxore & liberis in Ægyptum, Exod.4.20. orat pro Pharone,cap.8.12,30.& 9.28,33.& 10.17 orat pro populo,ca.14.15. & 17.4,11. & 32. 11,13,31. Num. 11.2. cap.14. 13, 17. & 21.7. Deut.9.18,26. accipit primò tabulas, Exod. 31.18. has confringit videns populi idololatriam,ca.32.19. accipit iterum novas, cap. 34.28. in faciem ejus intueri non poterat populus Jisraeliticus, ver.30. 2 Corin.3.7. mittit exploratores in terram Canahanis, Num.13.2. probat se à Deo esse missum, Num.16.28,31. videt terram promissionis, & moritur,cap.20.12.& 27.12. Deut.34.1,5 apparet in transfiguratione Christi, Mat.17. 3. Luc.9.30. Diabolus altercatur cum Angelo Michaele de *Mosis* corpore, Judæ 9.

Mundi corde, Psal.24.4. & 51.12.& 73.1. Mat.5.8. 1 Pet.1.22. *munditiæ* interior & exterior commendatur, Mat.23.25. Luc.11. 39. 2 Cor.7.1.

Murmuratores quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda, Exod.14.11. ca.15.24. & 16.3,8,9.& 17.2. Num.11.1.* c.12.1,9,10 & 14.2,27.* & 16.3.& 20.2.& 21.5.* Deut. 1.27. Jehos.9.18. Mat.20.12. Luc.15.2.c.15.2. Joh.6.41.* Act.6.1. 1 Cor.10.10. Judæ 16.

N.

Naaman, militum præfectus apud regem Syriæ, mundatur à lepra, 2 Reg.5.14. Luc.4.27.

Nabal vir iniquus, 1 Schem.25.25,26.

Naboth, quia regi Achabo vineam negabat, lapidatur, 1 Reg.21.2,13.

Nachasch rex Hammonitarum pugnat contra Jabeschum, 1 Shem. 11.1. moritur, 2 Schem.10.1.

Nadab & Abihu igne consumuntur, Levit.10.1. Num.3.4.ca.26.61. *Nadab* rex Jisraelis, 1 Reg. 14. 20. morte afficitur, cap. 15.28.

Nachum prædicat in Nineve, Nach.1.* 2.*3.*

Nathan filius Davidis, 2 Schem.1.14. appellatur Matthata, Luc.3.31. *Nathan* Propheta mittitur ad regem David, 2 Schem. 7.3.cap.12.1.

Nathanael dux tribûs Jissachar, Numeri 1.8.

Nathanael videtur à Christo, Joh.1.47. Christus manifestat se ipsi *Nathanaeli*,cap. 21.2.

Nebuchad-nezar potentissimus rex Babylonis, Jir.27.6. invadit Ægyptum, 2 Reg. 24.9. Jirm.46.2. ascendit in Jeruschalaim, 2 Reg.24.3.12. Jirm.39.1. erigit aureum statuam, Dan.3.1. habitat septem annos inter feras, cap.4.31,34.

Nicodemus occultus Discipulus Jesu Christi,

Christi, Joh.3.1. cap.7.50.& 19.39.

Ninivitæ pœnitentiam agunt de peccatis suis, Jonæ 3.5.* desolatio & destructio *Ninives*, Nach.1.* ca.2.* ca.3.* Tzeph.2. 13. Mat.12.41.

Noach filius Lemeci, Gen.5.30. præco divinæ justitiæ, 2 Pet.2.5. ædificat arcam, Gen.6.* ingreditur arcam, Gen.7.1.7. egreditur, cap.8.15. accipit signum fœderis, cap. 9.8.14.

Novum Testamentum, Jir.31.31. Mat.26. 28. Mar.14.24. Luc.22.20. 1 Cor.11.24. Heb. 8.8. ca.9.15. & 10.16. & 13.20. *novum* cœlum & *nova* terra post mundi innovationem, Jesch.65.17. cap.66.22. 2 Pet.3.13. Apoc.21.1.

Nudi vestiendi, Jesch.58.7. Jech.18.7. Mat. 25.26.39. vide *Misericordia*.

O.

OBed filius Bohazi ex Rutha, Ruth.4.17 Mat.1.5.

Obedientium Deo ejusque præceptis, & quæ *obedientibus* fit constituta merces, Gen.13.1.cap.17.9.23.ca.22.* ca.26.5. Exod. 1.17.cap.15.26. & 19.5. & 20.6. & 23.22.25. Levit.20.22.cap.26.3.11. Deut.4.40.cap.7.* cap.11.* & 13.4. & 17.15. & 18.15. & 24.8. & 27.10 & 28.1.12. Jehos.22.4. 1 Schem.12 16.cap.15.22. 2 Reg.10.30. Prov.18.33.cap. 15.31. Jesch.1.19. cap.48.18. & 55.2. Jir.7.23. ca.11.4. & 17.24. & 35.* Mat.4.19. cap.7.24. & 8.21. & 15.3. & 17.5. & 25.3. Luc.5.4 cap. 10.16. Joh.2.7. Act.4.19.ca.5.32. Rom.16.19. Phil.2.8.12. 1 Thes.4.3.ca.5.18. 1 Pet.1.22. Jac.1.22.

Oblatio omnis debet esse sine vitio aut macula, Levit.1.3.cap.3.1.& 22.19. Num.28. 3.31. Deut.15.21. Jech.43.23. Mal.1.8.14. *Oblationes* Deo gratæ cœlitus accenduntur, Gen.4.4.cap.8.20. & 15.17. Levit.9.24. Jud. 6.21.cap.13.19. 1 Rag.18.38. 1 Chron.21.26. 2 Chro.7.1. *Oblationes* quotidianæ, Exo.29. 38. Num.28.3. *Oblationes* proptiorum filiorum, Levit.18.21. cap.20.2. Deut.12.31. cap. 18.10. 2 Reg.3.27.cap.16.3.& 17.17.& 21.6. Psal.106.37. Jirm.7.31.cap.19.5. Jech.16.20. 34.cap.20.31.& 23.37. *Oblationum* convivia cum gaudio celebrantur, Gen.31.46. Exo. 18.12.ca.31.6 Num.25 2. Deut.12.* ca.27.7. 1 Schem.1.4.cap.9.12.* & 16.6. 1 Reg.1.9. cap.3.15. 1 Chron.29.21. *Oblationes* impiorum, Gen.4.3. 1 Schem.15.21. Psal.40.7.& 50.7.& 51.18. Pro.15.8.ca.21.27. Jesch.1.10. cap.43.10.& 61.8.& 66.3. Jir.6.20. cap.7.20. & 14.12. Hos.5.6. cap.8.13. & 9.4. Ham.5.22 Mic.6.7. Mal.1.7.13. Mat.9.13.cap.12.7. Mar. 1.33. Heb.10.15.

Oculus simplex & rectus, Mat.6.22. Luc. 11.34. *oculus* nequam, Prov.6.13. Eccles.4.4. Mat.6.22. Mar.7.22. Luc.11.34. 1 Joh.2.16. *oculorum* custodia quantopere sit necessaria ad vitandum peccata, Gen.3.6.cap.6.2.& 24.2.& 38.15. & 39.7. 2 Schem.11.2.* cap. 13.1. Ps.23.26.33. Mat.5.28. 2 Pet.2.14. *oculus* mentis, vel intellectûs, Num.24.3. Deut.29.4. Jesch.6.9. Luc.24.29. Act.26.18. Ephes.1.18.

Odium, vide *Invidia*. *Odio* habenda malitia, Psal.97.10.& 139.21. Hamos.5.15.cap. 6.8. Rom.12.9.

Og rex Baschanis cæditur, Deut.3.1. Psal. 136.20.

Onesiphoro optat Paulus misericordiam, 2 Tim.1.16.

Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur, Gen.3.11.cap.4.7. & 6.3.5.6.7. & 7.4. & 9.6. & 11.4.* & 17.14.& 18.20. & 19.13.34.26.& 20.3.& 42.21.& 44.16. Exod.3.9.ca.7.* & 8.* & 10.* & 11.* & 12.* & 14.* & 20.* & 21.* & 22.* & deinceps per omnes sacræ Scripturæ locus. *Opera* bona Deo grata sunt, Gen.4.4.7. cap.5.24. & 6.8.9. & 8.20.21. & 20.7. & 22.16.* & 26.4.5. & 29.32. Exod.1.20.cap.10.* & 23. 22.25. Levit.11.43.44.45.&c. *Operum* bonorum commemoratio, 2 Reg.20.3. Jiob.6. 2.3. Psa.18.21.22.25. Psal.131.1. Jesch.38.3. *opera* à nobis proximo exhibita tanquam sibi facta reputat Deus, sive bona sint, sive mala, Jesch.37.23. Jirm.1.19. Zecar.2.12. Mat. 15.40. Act.9.5 1 Cor.8.12.

Opiniones & cogitationes hominum frequenter sunt erroneæ, Num.15.39. Deut.12. 8. 1 Schem.15.9. 2 Schem.6.6. Prov.12.14. cap.14.12.& 21.2. Jesch.5.21.ca.7.12. & 14. 13.& 55.8. Matth.3.14. cap.16.22. Mat.8.32. Joh.12.4.cap.13.8.

Orare in nomine Jesu, Joh.14.13.ca.15.16. & 16.23. 1 Joh.5.14. *orare* quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Mat.20.20. Mar.10.35. Rom.8.26. Jac.4.3. *orare* noctes & dies, Psal.119.62. Luc.18.1. 1 Thes.5.10. 1 Tim.5.5. 2 Tim.1.3. *orare* sine intermissione, Mat.7.7. Luc.11.9.cap.18.1. Act.1.0.2. Eph.6.18. Col.4.2. *orare* ut fidei prædicatio succesus habeat fœlices, Eph.6.19. Col.4.3. 2 Thes.3.1. *orare* alium pro alio, Jir.42.2.10 Eph.6.18. Col.4.2. 1 Thes.5.25. 2 Thes.3.1. 1 Tim.2.1. Jacob.5.16. *orare* pro inimicis, Num.16.22.46. Mat.5.44. Luc.6.28.ca.23.34. Act.7.60. *Oratio* quomodo, quando, cui, & ubi fieri debeat, & quid petendum Num. 11.16.24. Deut.4.7. Jud.10.10. 1 Schē.1.11. 2 Schem.22.2.7. 1 Reg.3.7. Jesch.65.24. Hamos.7.2. Mat.6.5.9.ca.7.7.& 18.19.& 20.20. & 21.22.& 26.38. Mar.11.14. cap.13.35. Luc. 11.2.9.cap.22.40. Joh.4.23.cap.9.31.& 14.13. & 15.7.& 16.23. Act.1.14.ca.2.42.& 4.24.31 & 10.2. Rom.8.26. cap.12.12. 1 Cor.14.13. Eph.6.18. Col.4.2. 1 Thes.5.17. 1 Tim.2.1. 1 Pet.3.12. 1 Joh.5.14. Jac.1.6.cap.4.3.& 5.13 Apoc.19.10. *Orationes* quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Gen.16.11. cap.21.17. Exod.2.24. cap.3.7. & 6.4.& 22. 23.27. Deut.4.7. 1 Schem.7.9.10. cap.9.16. & 12.10. 2 Schem.22.4.7. 1 Reg.13.5.cap. 17.22. & 18.36. 2 Reg.20.5. 2 Chro.32.22. cap.33.13. Psal.3.5.& 4.4.& 5.13 & 22.25.& 34.7. & 50.15.& 55.17.& 118.5.& 120.1. Prov. 15.29. Jesch.30.19. cap.37.15.21. Jirm.29.12. Lam.3.56.

Lim.3.56. Jonæ 2.2. Zec.13.9. Joh.9.31. Act. 10.4. *Orationes* quotundam quare non exaudiat Deus, Deut.1.45. cap.31.18. 1 Schem. 8.18. Psal.18.42. Pro.1.28. cap.15.20. & 21.13. & 28.9. Jesch.1.15. Jir.7.16. cap.11.11. 14.& 14.12.& 15.1. Jech.8.18. cap.14.16.20. Mic. 3.4. Zec.7.13. Joh.9.31. Heb.12.17. Jacob.4.3. *Orationum* sanctorum exempla, Genes.32.9. Exod.32.11.13. Num.14.19. Deuteron.9.26. 1 Reg.8.15.* 2 Reg. 20.3. 2 Chron. 6.16.* cap.14.11. & 20.6.12. Jesch.33.2. cap.37.16. cap.64.* Jir.10.24. cap.17.15.14. & 18.19.& 32.16. Lam.5.* Dan.9.6. Jonæ 2.* Chab.3.* Act.4.24.

Osculum pudicum, pacis & charitatis symbolum, Gen.29.13. cap.45.14.& 48.10 & 50.1. Exo.4.27. Luc.15.20. Act.20.37. Rom. 16.15. 1 Cor.16.20. 2 Cor.13.12. 1 Thes.5. 26. 1 Pet.5.24.

Otium, vide *Acedia*.

P.

Pactum cum quibus non sit ineundum, Exod.23.32. ca.34.15. Deut.7.3. ca.20.13. 1 Reg.20.36.42. *pactum* contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur, Judic.1. 24.27. cap.3.5. 1 Reg.20. 34. 41. 2 Chro.19.2. *pactum* init Deus cum populo, Gen.17.2.7. Exod.19.5. Deut.5.8. Jirm.31. 33. *pactum* init populus cum Deo, Jehos. 24.25. 2 Reg.23.3.2 Chro.15.12. cap.23.16.

Parentum officium, Gen.18.19. cap.21.10. & 24.2. & 25.6. & 34.4. & 49.* Exod.12. 26. cap. 13. 13. 14. & 21.20. Levit. 19.29. Num.30.5. Deut.4.9. cap.6.7.20. & 11.19. & 21.19. & 22.13.19. & 32.46. Jehos.4.21. 1 Schem.2.23. cap.3.13. 1 Reg.2.1. Jiob.1.5. Psal.78.3. Prov.1.8. cap.4.1.& 5.7. & 11.29. & 13.24.& 19.18. & 20.7. & 22.6.15. & 23. 13. Mat.10.37. Eph.6.4. Col.3.21. 2 Tim.3.15. Tit.2.4.

Pæno affligitur propter Sarain uxorem Abrahami, Gen.12.14. somnia videt, ca.41.1. quæ ei a Josepho explicantur, ver.25. *Pæno* Israelem opprimit servitute, Exod.1.8.* submergitur cum omni sua exercitu, cap. 14.14 28. *Pæhonis* filiam accipit Schelomo uxorem, 1 Reg.3.1.

Paschæ festi institutio & celebratio, Exod.12.* cap.13.6. & 23.15. & 24.18. Levit.23.5. Num.9.2.11. cap.28.17. Deut.16.1.5. Jehos.5.9. 2 Reg. 23.21. 2 Chron. 30.1.15. cap.35.1. Jech.45.21. Mat.26.19. Mar.14.12. Luc.22.7.

Pastores, præceptores, & alii præfecti, quâ debeant uti solicitudine & curâ in eos quos suæ fidei commissos habent, Prov. 27.23.24. Jech.34.4.* Mat.18.12. cap.24.45. Luc.15.4. Joh.1.11.* ca.13.1.* & 17.9.11.* & 18.8. Act.20.22.28.31. Rom.9.2.3. cap.12. 7.8.1 Cor.4.14. 2 Cor.11.28.29. Gal.3.19.

Patiens & longanimis est Deus, Gen.6.3. Exod.34.6. Psal.86.15. & 103.8. & 145.8. Eccl.8.11. Jesch.30.18. Joel.2.13. Jonæ 4.2. Nach.1.3. Matth.27.18. Roman.2.4. 2 Pet. 3.9.

Patientia & longanimitas fidelium in genere afflictionum, Jiob.1.20. cap.2.9. & 7.2. Pro.3.11. cap.14.26.& 15.1.& 16.32. & 25.15. Mat.5.39. Rom.5.3. cap.12.12.& 15.4. 2 Cor.6.4. Gal.5.22. Eph.4.2. 1 Thes.5.14. 2 Thes.1.4.7. 1 Tim. 6. 11. 2 Tim.2.5.12. 1 Pet.1.6. Heb.10.36. cap.11.25. & 12.1. Jacob.5.7. *impatientia* & ejus punitio, Exod. 14.11. cap. 15.24. & 16.3.8. & 17.2. Num. 11.1.10. cap. 14. 2. 28. & 21.6. Jiob.2.14. cap.3.1.

Paulus Judæus ex tribu Binjaminis, Rom.11.1. Philip. 3. 5. natus & educatus Tharsis, Act. 21.3. perfequitur Christianos, cap.9.1. Galat.1.13. 1 Timoth.1.13. conversio ejus singularis, Act.9.* *Paulus* doctor gentium, Rom.11.13. cap.15.16. Gal. 2.28. 1 Tim.2.7. 2 Timoth.1.11. prædicat Antiochiæ, Act.13.16.* Iconii, ca.14.1. Lystris, ver.8.13. Thessalonicæ, ca.17.1. Beroeæ, ver.10. Athenis, ver.12.28. Corinthi, cap. 18.1. Ivocatur in Macedoniam, Act.16.9. capitur, ca.21.27. deducitur Cæsaream, cap. 23.23.30. vehitur Romam, cap.27.* & 28.* fiffitur Neroni, 2 Tim.4.22. *Paulus* nemini voluit esse oneri, Act.20.33. 2 Cor.11. 9.11. cap.12.13. 1 Thes.2.9. 2 Thes.3.8. vocabatur olim Saulus, Act.7.59. cap.9.1. & 13.1.

Pax quædam temporalis, quædam æterna, Gen.13.6.8. cap.26.22. & 45.24. Levit. 26.6. Numer.6.27. Jirm. 29 7. Matth.5.9. Mar.9.50. Luc.14.32. Act.9.31. Rom.12.18. 1 Cor.14.33. Ephes.4.3. 1 Pet.3.11. Hebr. 12.14. Jacob.3.18. Apoc.4.6. *Pax* interna qualis est inter Deum & ejus amicos, Jesch.2.4. cap.5.9. & 11.6.7. & 66.12. Hos. 2.14.20. Mic.4.3. Luc.2.14. cap.24 36. Joh. 14.27. cap.16.33. & 20.19. Act.10.36. Rom. 5.1. Ephes.2.14. Phil.4.7. *pacem* & misericordiam promittunt mendaces prophetæ, Jirm.6.14. ca 8.8.11.7.8. 14.13.& 23.16. Jech. 13.10.16. Mic.3.5. 1 Thes.5.3.

Peccati origo, Gen. 2.17. cap.3.6. Rom. 5.12. 1 Corinth.15.21. *peccatum* originale, Jiob.14.5. cap.15.14. Psal.51.7. Rom.3.9.23. cap.5.12.* effectus ejus, Gen.8.21. Rom.5. 12.17. cap.6.23. & 7.8.11.13.17.* Gal.5.17. Eph.2.3. tollitur ejus reatus per Christum, Joh.1.29. Rom 3.23.24. cap.5.8. 17.18.19. & 6.3. & 7.24. & 8.1.2. Galat. 3. 22. Ephes. 2.15. *peccatum* solus Deus proprià auctoritate remittere potest, Exod. 34.7. Psal.19.13. & 32.5. & 103.12. Jesch 42.24. cap 44.19. & 53.* Jirm. 31. 34. cap.33.8. Mic.7.18. Matth. 9.2. Mar.2.3. Luc.5.20. cap. 7.48. *peccatum* remittitur per Christum, Jesch.53.* Dan.9.24. Matth.1.21.ca. 9.2. & 11.28. & 20.28. & 26.27. Mar.2.5. Luc.24.46. Joh.1.29. Actor.2.38. cap.4.12. & 10.35.43. & 13.38. Roman.4.25. cap.5.9. 1 Cor.6.11. cap.15.3. 2 Corin.5.21. Gal.1.4. Col.1.14. Eph.1.7.ca.5.25. 1 Tim.1.15. Tit. 2.14. 1 Pet.1.18. cap.2.24. & 4.1. Heb.1.3. ca.9.12.14. 1 Johan.1.7. cap.2.12.& 3.5. Apoc. 1.5. *peccatum* in Spiritum sanctum, Matth.12.31.

Matth.12.31.Mar.3.28. Luc.11.15. cap.12.10. Heb.6.6. cap. 10.26. 1 Joh.5.16. *peccatum* vindictam clamans, Geneſ.4.10. cap.19.20. Exod.22.25. 27. Jac.5.4. propter *peccatum* unius aut paucorum puniuntur multi, Geneſ.3.* Num.6.30.* Joſhoſ.7.* Jud.19.25. 2 Schem.24.* *peccatum* contra naturam, Gen.19.* Jud 19.22. Rom.1.27. 1 Cor.6.10. 1 Tim.1.10. *peccatum* ex ignorantia, Levit. 4.2. cap.5.15. Num.15.27. Luc.25.4. Joh.9.41 cap.15.24. Act.3.17. 1 Tim.1.13. *peccatum* ex malitia & data opera, Num.15.30. Mat. 28.13. Joh.11.49. Act.4.18. Heb.6.5. cap.10. 26. *peccatum* non ſolum non imputatur, ſed etiam verè remittitur, & anima ablaitur, at mundatur, Pſal.51.12. Act.2.38. 1 Cor.6.11. 2 Pet.1.9. 1 Joh.1.9.

Peculium Dei ejus populus, Exod.19.5. Deut.7.6. cap.14.2. Johan.1.11. Epheſ.1.14. 1 Pet.2.9.

Peliſchthei perſequuntur Iſraelem, Jud. 3.3. cap.10.7. & 15.9. 1 Schem.4.* cap.5.* & 13.5. & 17.* & 23.1. & 28.1. & 29.1. & 31.1. 2 Schem.5.17,22. cap. 21. 15,18. *Peliſchthei* cæduntur, Judic.3.31. 1 Schem. 7.10. cap.13.2. & 14.* & 17.50. & 18.16. & 19.8.& 23.5. 2 Schemuel.5.24. cap.8.1. 2 Reg.18,18. contra *Peliſchtheos*, Jeſch. 15.2. Jirm.47.1.4. Jech.25.15. Hamoſ.1.8. Tzeph.2.5.

Peregrinis beneficiendum eſt, Gen.18.2. Exod.22.21. cap. 23. 9. Levit.19.33. cap.23. 22. Num.15.14. Deut. 10.18. cap.14.21. & 24.14,17. & 26.11. Jech. 22. 29. cap. 47.21. Zecar. 7. 10. *Peregrini* ſumus & advenæ in hac vita, Genel.15.13. cap.23.4. & 47.9. 1 Chron.29.15. Pſal.39.13. & 119.19. 1 Corinth.5.8. Philip 3.20. Hebr.11.13. 1 Pet. 2.11.

Perjurii & falſi crimen, Exod. 8. 8, 15, 28. Levit.5.4. 1 Schem. 19. 6.* Jirm.7.9. Zecar.5.3. Mal.3.5. Matth.26. 72. 1 Tim. 1.20.

Perſeverantia, Jiob.2.3. Prov.3.31. cap. 23.27. Jech.18.24. cap. 33.13. Matth. 10.22. cap.15.22. & 24.13. Luc.9.54. Johan.8.62. Act.2.42,ca.11.23. & 13.43.& 14.21.Heb.3.* 2 Pet.2.20. 1 Joh.2.24. Apoc.2.17.

Perſecutio, vide *Crux*.

Perſonarum acceptio illicita, nec Deus *perſonam* reſpicit, Levit. 19. 15. Deut.1. 17. cap. 10.17. & 27.2. 1 Schemuel. 16.8. 2 Chron.19.7. Jiob.34.19. Prov.18.5. cap.24. 23. & 28.21. Jeſch.11.3. Malac.2.9. Matth. 22.16. Marc.12.14. Luc, 20. 21. Act.10.34. Rom.2.11.Gal.2.6. Epheſ.6.9. Coloſ.3.25. 1 Pet.1.17. Jac.2.9.

Petere, vide *Orare*.

Petrus à Chriſto vocatur, Mat.4.18. confitetur Chriſtum, cap.16.16. appellatur Simon,c.4.18.& 10.2. Joh.20.2.appellatur Cephas, Joh.1.42. 2 Cor.1.12.cap.3.22. & 9.5. Gal.2.9. appellatur Simon Bar-Jona, Matth, 16.17. Joh.21.15. negat Chriſtum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Matth.16. 69,70,72,75. prædicat & loquitur, Actor. 1.16.ca.2.* & 3.12.* & 10.34. conjicitur in carcerem, cap.12.3. *Petrus* primus Apoſtolorum, Mat.10.2.cap.16.18.& 17.24.* Luc. 22.31.* Joh.21.17.

Phariſæi invitat Chriſtum, Luc.7.* *Phariſæus* & Publicanus ſimul orant in templo, Luc.18.10. *Phariſæi* graviter increpantur, Matth. 3. 7. cap. 7.1. & 16.4. & 23.* Johan.8.44. Act.7.51.cap.13.3.Phil. 3.2.

Pinchas filius Elhazari, Exod.6.25. Jud. 20.28. placat Deum zelo ſuo, Num.25.7.11. Pſal.106,30. mittitur in terram Gilhadi, Joſhoſ.22.13. *Pinchas* filius Heli, 1 Schem. 1.3. periit propter ſua peccata,cap.4.11.

Pignus ſalutis noſtræ eſt Spiritus ſanctus, Rom.3.16. 2 Corin.1.22.cap.5.5. Eph. 1.13. cap.4.30.

Pigritia, vide *Acedia*.

Pilatus & Herodes fiunt amici, Luc.23. 12. *Pilatus* Chriſtum innocentem morti addicit, Mat.27.26. Joh.19.16.

Plaga Dei ſeu vindicta, Exod.7.* & 9.* 14.* 2 Reg.8.28. 2 Chro.6.26. Pſal.78. 44.& 105.27. Jirm.15.2.

Pœnitentia pro peccatis, Pſal.6.7.Mat. 3.8. Luc.3.8. Actor.2.38. cap. 8. 22. 2 Corin.7.10. *pœnitentia* prædicatur, Jirm.7.3. Matth.3.2.cap.4.17. Luc.3.3.8. cap.13.3. & 24.47. Act.2.38. cap.3.19. & 8.21. & 17.30. & 20.22. & 26. 20. *pœnitentiæ* veræ & non fictæ promiſſa eſt venia, Deut.4.29. cap.30.2. 1 Schem.7.2. 2 Chron. 7. 14. cap. 20.6. & 34.26. Jiob. 22. 23. Prov. 28. 13. Pſal.32.5. Jeſch. 1. 16. cap.30.18. & 45.22. & 55.7. & 59.20. Jirm.3.5. cap. 18.8. & 25. 12. & 31. 17, 20. Jech.18. 21, 27. cap.33.14. Hoſ.14.1. Joel.2.12. Jonæ 3.9. Zecar.1.4. Mal.3.7. Luc.15.18. Act.2.19. cap.26.18.20. *pœnitentiæ* veræ exempla, Judic. 20.15. 2 Schem.12.13. cap.24.10,17. 2 Chron.10.6. cap.33.12. Jon.3.* Mat.26.75. Luc.7.37,44. cap.15.18. & 18.13. & 19.8. & 22.62. & 23. 41. Act.2.37. *Pœnitentiæ* falſæ exempla, Geneſ.4.13. cap.27.40. Exod. 8.8. cap.9.27. & 10.16. Joſhoſ.7.20. Judic.1.7. 1 Schem. 15.24.30. cap.24.19. 1 Reg.13.7. cap.21.27. Mat.27.4. Act.8.13,23. Heb.22.17.

Primitiæ fructuum debentur Deo, & jusque ſacerdotibus, Exod.23.19.ca.34.26. Levit. 23. 10. Num. 18.13. cap. 26. 2, 10. 2 Chro.31.5. Pro.3.9.

Primogenita omnia Ægyptiorum moriuntur, Exod.12.29. Pſal. 78.51. & 135.8. & 136.10. primogenitum omne Deo conſecratur, Exo.13.2.ca.12.29.& 34.20. Lev.27. 26. Num.3.13.ca.8.17. Deut.15.19. 1 Schem. 1.24. Luc.2.23. *primogenitorum* jura, privilegia, & prærogativæ, Ge.25.31. Deut.21.15. 1 Chro.21.3. *primogeniti* aliquando à Deo rejiciuntur, Gen.48.17.cap.49.4. Rom.9.13.

Proditio, & ejus punitio, Gen.37.23. Jud. 1.24. 1 Schem.23.19. Jeſch.22.15. Mat.26. 14,47.

Promiſſiones Dei cum conditione ſunt Deut.19.8. cap.28.* Levit.26.* 1 Schem. 2.30.

2.30. Jech.18.* cap.33.15,19. Mat.16.16. Joh. 3.16,36. cap.6.47.& 8.31.& 13.17.& 15.7,14. Rom.8.17. Col.1.23. Heb 3.14. 2 Pet.1.4.A-poc.2.* cap.3.* & 21.7.

Providentia, vide *Dei* gubernatio & providentia.

Pseudoprophetæ, & eorum punitio, & quod non sint audiendi, Deut.13.1.&c.18.20 1 Schem.13.12.&c.18.40.& 22.6,10. 2 Reg. 10.19. Prov.28.10. Jesch.28.7.cap.57.2. Jirm. 14.13.15. cap.23.* & 27.9. & 28.* & 29. 8,21,25. Jech.13.* cap.14.9. & 22.25. & 34. 2,8,18. Hamos.7.10. Mic. 3.5. Zecar. 13.2. Mat.7.15. Luc.12.1. Act.20.29. 1 Cor.15.13. Phil.3.2. Colos.2.8. 1 Tim.4.1,2. Tit.2.17. 1 Pet.2.* Judæ 4.8.* *Pseudoprophetæ* habentur qui currunt antequam mittantur, Jirm.14.14.&c.23.32. & 27.15. Jech.13.6.

Publius suscipit hospitio Paulum, Act. 28.8.

Q.

Quæstiones inutiles quæ sunt vitandæ, Gen.3.1,6. Pro.25.27. Eccl.7.10. Mat. 24.1. Joh.6.52.cap.21.21. Act.1.6. 1 Tim.1.4. cap.6.3. 2 Tim.2.16. Tit.3.9.

Quiescendum à peccatis, Rom.6.6.* Gal. 2.18. *quies* contingit populo Dei, Heb.4.9 *quietem* & pacem certam consequentur justi, Jesch.57.6. Luc.16.22. Apoc.14.13. *quietem* invenire animæ suæ, Jir.6.16. Mat.11.29

R.

Rachab exploratores missos in urbem Jerichuntem, excipit hospitio, Jehos. 2.1. Jac.2.25. servatur cum suis, Jeh.6.17,23

Rachel pascit oves patris sui, Gen.29.9. traditur Jahakobo in uxorem, ver.28. clam tollit idola patris sui, cap.31.19. ob difficultatem partûs periclitatur, cap.35.17.

Ratiomem Deo quisque pro se redditurus est, Mat.12.36.cap.18.23.& 25.31.* Rom. 14.12. 2 Cor.5.10.

Rechabbam filius Schelomonis, rex Jehudæ constituitur, 1 Reg.12.1. deficit Jisrael à *Rechabbamo* ad Jarobbamum, ver.19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Jisrælem, 2 Chro.11.2. oppugnatur à Schischako rege Ægypti, cap.12.2,9. moritur, ca.14.31. regnat Abijam filius ejus pro eo, cap.15.1.

Redimere novit Deus suos multis modis ex angustia, Gen.19.* Exod.14.* cap.18.8. 2 Schem.23.14.26. 2 Reg.7.* 2 Chro.18.31. cap.20.24. Psal.4.9. & 91.9. Esth.7.5. Jesch. 41.10.ca.42.26. Dan.3.19.cap.6.21,23. 2 Pet. 2.9.

Refugii civitates, Exod.21.13. Num.35.11. Deut.4.41. cap.19.2,7. Jehos.20.* 1 Reg.1. 50.cap.2.28.

Regeneratio est immutatio carnis in spiritum, Johan.3.5. carnalium affectionum in spiritualem affectum, Rom.8.5,13. infidelitatis in fidem, Joh.1.12. Gal.3.29. 1 Joh.5.1 innovatio mentis per Spiritum sanctum, Tit.3.5. Gal.4.6. atque adeo carnalis naturæ in divinam naturam, 2 Pet.1.4. Col.3.12. ut qui mali fuimus sanctificemur, 1 Cor.6. 11. Eph.5.8. *regenerati* interius, etiam exteriùs in novitate vitæ ambulabunt, Rom. 6.* ca.7.6.& 13.1. Eph.4.22. Col.3.9. 1 Cor. 5.7. 2 Cor.5.15. 1 Pet.4.2.

Reges quid facere quidve fugere debeant, Deut.17.19. 1 Schem.8.* 1 Reg.2.2.&c. 10.9. 2 Chro.9.1.cap.19.5. Jiob.34.30. Psal. 2.10.& 101.* Pro.14.28. cap.19.12. & 20.8, 26.& 28.15. & 29.4,14. cap.31.4. Jirm.22.2. vide *Superiorum* officium.

Regnum Dei vim patitur, Matth.11.14 Luc.16.16. Gal.5.16. Apoc.2.* ca.3.* ca.21.7. *regnum* Dei spirituale internum & æternum, Gen.49.10. Num.24.17. 1 Schem.2.10 cap.7.89. 1 Chro.20.2,4. Psal.2.2.6. & 9.8. & 22.28.& 45.7. & 72.1.& 100.* & 145.11. Jesch.9.6.cap.11.* & 32.16. & 40.9.& 42.1. Jir.23.5.6.ca.33.* Jech.37.24. Dan.2.44. cap. 4.36.& 7.14,27. & 9 24,25. Hos.3.5. Mic.4. 1,4.cap.5.1. Zecar.9.9. Matth.14.* Luc.1.28. cap.12.31 32.& 22.29. & 23.2. Joh.6.14. cap. 12.14.34. & 18.33,36. 1 Tim.1.17. Heb.1.8. cap.2.9.

Relinquentes omnia propter Christum, centuplum recipient, Mat.19.29. Mar.10.29. Luc.18.29.

Remittendum proximo in nos peccanti, Mat.5.23.cap.6.13.& 18.32,35. Luc.17.3. Eph. 4.32. Col.3.13.

Repudii libellus, Deut.24.1. Jesch.50.1. Jirm.3.3. Mal.2.16. Matth.5.30.cap.19.7. Mar. 10.4.

Resurrectio mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod.3.6. Jiob.14.14 cap.19.26. & 21.30. Jesch.26.19. cap.66.14. Jech.37.1,9. Dan.12.12. Jonæ 2.1. Tzeph.3.8. Mat.22.23 31. Luc.27.33. Joh.5.21,28.ca.11.24. Act.24.15. 1 Cor.15.* 2 Cor.4.14. cap.5.* Col.3.4. Phil.3.21. cap.4.3. 1 Thes.4.13,16. 2 Tim.2.11. Apoc.20.12.

Reuben primogenitus Jahakobi nascitur, Gen.29.32. violat thorum patris sui, cap.35. 22. dantur ob id primogenita ejus filiis Josephi, cap.49.4. 1 Chro.5.1. nititur fratrem suum Josephum libertate, Gen.37.21,22.29. dicit, Hos duos filios meos morti traditos si non reduxero Binjaminem, cap.42.37. 6. liis *Reubenis* primo requies datur, Num. 32.* Deut.3.12.cap.29.8. Jehos.1.13.cap.13.15 cæduntur, 2 Reg. 10. 33. transferuntur ad terram Assyriorum, cap.15.29. 1 Chro.5.26. secundùm prophetiam, Gen.49.4. ædificant altare, Jehos. 22. 24. dimicaverunt contra Hagarenos, 1 Chro.5.19.

Revelationes & visiones, Jehos.6.1. vide *Apparitiones*.

Ribka filia Bethuelis, Genes.22.23. uxor Jitzchaki, ca.24.50. parit gemino, ca.25.24.

Ritzpa concubina Schaulis, ad quam ingressus est Abner, 2 Schem.3.7. custodit corpora eorum qui in crucem sublati erant, cap.21.10.

Ruth Moabitis, Ruth.1.4. accipit eam uxorem Boaz. & parit Hobedum, ca.4.13. 1 Chro.2.12. Mat.1.5.

S.

Sabbatum, Gen. 2. 2. Exod. 16. 24. ca. 20. 8. & 23. 12. & 31. 14. 17. & 34. 21. & 35. 2. Levit. 19. 3. cap. 23. 3, 15. & 25. 4. Num. 15. 32. cap. 28. 9. Deut. 5. 18. Jesch. 56. 2, 4. ca. 58. 13. & 66. 23. Jirm. 17. 21, 27. Jech. 20. 12, cap. 22. 8. Mat. 12. 1, 10. Mar. 2. 23. cap. 3. 2. & 6. 2. Luc. 16. 31. cap. 6. 1. & 13. 11, 14. & 14. 1. Joh. 5. 10. cap. 7. 22. & 9. 14. Act. 13. 14, 27, 44. cap. 15. 21. & 18. 4. & 20. 7. 1 Cor. 16. 2. Heb. 4. 4. 10.

Sacerdotes, legis, & horum manus, Exod. 29. 44. cap. 30. 7. Levit. 10. 1, 6, 9. cap. 21.* cap. 22.* & 24. 2. Num. 3. 10. cap. 4. 5, 11. & 10. 8. Deut. 21. 5. 1 Schem. 2. 28, 35. 1 Chron. 6. 49 2 Chro. 26. 17. Heb. 5. 7. cap. 10. 11. *Sacerdotum* multitudo in veteri Lege, 1 Chro. 23. 2. ubi numerantur 38000. *Sacerdotum* Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio, Exod. 28.* cap. 29. 1. & 39. 1. & 40. 12. Levit. 8. 1, 8. *Sacerdotibus* dabantur decimæ & primitiæ, Num. 5. 9 10. cap. 18. 8, 11.* Deut. 18. 3. ut liberi à solicitudine comparandi victum, possent vacare Legi Dei, 2 Chron. 31. 4. *Sacerdotibus* Legis assignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod. 29. 26. Levit. 2. 3, 10. cap. 5. 13. & 6. 2, 12, 29. & 7. 22. & 10, 13. & 24. 9. Numer. 3. 48. cap. 5. 9. & 18. 8, 11, 28. Deuteron. 18. 3. 1 Schem. 2. 28. 2 Reg. 12. 17. 1 Chronic. 6. 54. 2 Chronic. 31. 4. *Sacerdotes* mali & eorum punitio, Num. 16.* 1 Schem. 2. 22.* cap. 3. 13. 1 Reg. 2. 26. Jesch. 3. 12. Jirm. 2. 5. cap. 8. 7.* Hosch. 4. 6, 9. cap. 5.* Mal. 1.* cap. 2. 1, 8.

Sadducei negant mortuorum resurrectionem, Mat. 22. 23. Act. 4. 1. cap. 23. 8.

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9. 52. recipit verbum Dei, Act. 8. 5.

Samaritanus miseretur vulnerati, Luc. 10. 33.

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum, Joh. 4. 7.

Sancherib oppugnat universas civitates Juda munitas, 2 Reg. 18. 13. 2 Chron. 32. 1. blasphemat Deum, Jesch. 36.* interimitur à filiis, 2 Reg. 19. 37. Jesch. 30. 31. cap. 31. 8. & 33. 1.

Sancti & mundi esse debemus, Levit. 11. 44. cap. 19. 2. & 20. 7, 26. & 21. 6. Deut. 26. 19. Ephes. 5. 26. 1 Thessal. 4. 3. 1 Pet. 1. 16. qui *sanctus*, sanctificetur adhuc, Apoc. 22. 11. *sanctus* Domini, Exod. 35. 2. Levit. 16.* Psal. 114. 2. Matth. 7. 6. Luc. 1. 31. *Sanctorum* ministerio aliquando tribuitur, quod soli Deo præcipuè convenit, Matth. 18, 16, 18. Joh. 20. 13. Rom. 11. 14. 1 Corin. 9. 20, 21. 1 Tim. 4. 16. Jacob. 5. 19. *sancti* sunt cum Christo in cœlis regnantes, Joh. 12. 26. cap. 17. 24. 1 Cor. 5. 8. Phil. 1. 23. Apoc. 3. 21. cap. 7. 9. & 14. 13. *sancti* etiam defuncti rectè à nobis laudantur, Johan. 12. 26. in *sanctis* suis Deus laudatur, Psal. 151. 1. ut Mosche & Aharon', Exod. capitib. 7. 8. 9. 10. 11. Elija excitat puerum mortuum, 1 Regum 17. 22. claudit cœlum ne pluat, cap. 17. 1. Jac. 5. 17. aperit clausum, 1 Regum 18. 41, 45. Jac. 5. 18. Elijæ toga dividit aquas, 2 Reg. 2. 8, 14. Elischah excitat puerum viduæ mortuum, 2 Reg. 4. 34. sanat aquas misso in eas sale, 2 Reg. 2. 21, 22. oleum multiplicat, cap. 4. 6. Nahamanum Syrum sanat, cap. 5. 14. facit natare ferrum, cap. 6. 6. Elischah mortuus per contactum ossium suorum operatur, cap. 13. 21. Apostoli ejiciunt dæmonia, Mar. 6. 13. cap. 16. 17. Luc. 10. 17. Johannes & Petrus sanant claudum, Act. 3. 6. Petrus excitat Tabitham, cap. 9. 41. etiam sola sua umbra sanat, cap. 5. 15. Paulus restituit claudum, cap. 14. 9. etiam per sudaria corat infirmos &c. 19. 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, cap. 20. 19. Heb. 11.*

Sanguinis conspersio, Exod. 24. 6. cap. 29. 20. Levit. 1. 5, 11. cap. 3. 2, 8, 13. & 4. 6, 16. & 6. 25. & 8. 30. & 9. 18. & 16. 14, 18. & 17. 6. 2 Chron. 30. 16. Hebr. 9. 13, 14, 19, 21, 22. *sanguinis* Christi conspersio, Heb. 9. 14. ca. 10. 19. & 12. 24. 1 Pet. 1. 2. *sanguinis* esus prohibitus, Gen. 9. 4. Levit. 3. 17. cap. 7. 16. & 17. 10, 14. & 19. 26. Deut. 12. 16, 23. cap. 15. 23. 1 Schem 14. 33. Actor. 15. 20. cap 21. 25. *sanguinis* fluxus sistitur, Mat. 9. 20. *sanguinis* innocentis effusio, Deut. 19. 5, 11. cap. 27. 24. 2 Schem. 20. 9. 1 Reg. 21. 13. 2 Reg. 21. 16. cap. 22. 4. 2 Chron. 24. 22. Pro. 6. 17. cap. 28. 17. Jirm. 7. 6.* cap. 22. 3. Jech. 22. 4. Mat. 23. 34. Luc. 11. 50. Apoc. 6. 10. cap. 18. 24. *sanguinis* innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4. 10. Apoc. 6. 10. *sanguine* Christi empti sumus, 1 Cor. 6. 20. ca. 7. 23. Act. 20. 28. 1 Pet. 1. 18. Apoc. 5. 9.

Sapientiæ divinæ origo, proprietas, usus, & utilitas, Deut. 4. 6. cap. 29. 9. Eccl. 7. 11. cap. 9. 15. Luc. 21. 13. Rom. 11. 22. 1 Corin. 1. 1. cap. 2. 6, 10. & 3. 19. Col. 2. 3. Jacob. 1. 5. cap. 3. 15.

Saphira mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua, Act. 5. 1, 8.

Scandalum seu offendiculum proximi nec in vita, nec in doctrina ponendum, Levit. 4. 3. Num. 31. 16. 2 Schem. 11. 14. Prov. 28. 10. Mat. 17. 27. cap. 18. 6. Mar. 9. 42. Luc. 17. 1. Rom. 14. 13, 15. 1 Corin. 8.* cap. 10. 32 Cor. 6. 3. 1 Thes. 5. 22. quicunque nobis *scandalo* esse possent, vitabimus, Exod. 34. 12. Deut. 7. 2, 16. cap. 13.* Matth. 5. 29. cap. 10. 22. Mar. 1. 9. 42. Rom. 16. 17.

Schalmanesar rex Assyriorum, egreditur primò contra Schomronem, & transit Jisrael. cum Hoschea rege in Assyrios, 2 Reg. 17. 6. secundo capit Schomronem, cap. 18. 9.

Schaul de tribu Binjaminis quærit asinas, 1 Schem. 9. 3. ungitur in regem à Schemuele, cap. 10. 1. & 12. 1. Act. 13. 21. juxta mandatum, 1 Reg. 9. 15. percutit Hammonitas, cap. 11. 11. obtulit holocaustum, cap. 13. 9. à regno rejicitur, ver. 13. cap. 15. 22, 26, 28. cap. 16.* exagitat eum spiritus

spiritus nequam, cap.16.15.& 18.9.& 19.9. persequitur eum, ver.27. trucidat Sacerdotes Domini, cap.22.18. mulierem habentem pythonem consulit, cap.28.7. ipsum interficit, cap.31.4. sepelitur, ver.13. filii ejus suspenduntur, 2 Schem.21.9.

Schebah, quia regnum affectârat, caput præcidítur, 2 Schem.20.22.

Schecem filius Chamoris Dinam rapit, & concumbit cum illa, Gen.34.2. necatur, cap.34.26.

Schelomonis filii Davidis nativitas promittitur, 2 Schem.7.12. nascitur, 2 Schem.5.14. cap.12.24. ungitur in regem super Israel. 1 Reg.1.33. Dominus apparuit ei per somnium nocte in Gibbone, à quo sapientiam postulat, cap.3.5,9. 2 Chron.1.7. dirimit litem meretricum, 1 Reg.3.16, 24. de ejus sapientia, magnitudine divitiarum, potestate, & ministris, 2 Chron. 9.3. init fœdus cum Chiramo rege Tyri, 1 Reg.5.12. postquam ædificavit templum, dedit Chiramo viginti civitates, cap.9.11. venit ad eum regina Schebæ, cap.10.1. Mat.12.12. Luc. 11. 31. ædificavit excelsum Cemoscho abominationi Moabitarum in monte, 1 Reg.11.7.

Schemuel, 1 Schem.1.20. adducitur ad domum Domini in Schilunte, ver.24. congregat totum Israelem Mitzpam, & clamat ad Dominum pro Israele, cap.7.4,8. præponit filios suos Judices Israeli, cap. 8.1. probat se innocentem, cap.12.5. interficit Agagum, cap.15.33.

Schimhi maledicit Davidi, 2 Schem.16. 5,13. veniam impetrat à Davide, 2 Schem. 19.23. occiditur ex præcepto Davidis, 1 Reg.2.9,42,46.

Schimhon nascitur, Gen. 29.33. interficit cum fratre Levi Schecemitas, cap.34.25. eam ob rem arguuntur à patre, cap.49.5. in vinculis tenetur in Ægypto, cap.42.24.

Sihomron obsidetur ab Assyriis usque ad annum tertium, capitur, & abducitur populus, 2 Reg.17.5. contra *Schimronem* prophetatur, Jech.23.* Hos.8.* cap.13.* Ham.3.12. Mic.1.5.

Scriptura sacra unde sit, & quis ejus usus, Exod. 17. 14. cap. 34.27. Deut 4.1. cap.17.18. & 31.9. Jehos.1.8. Jesch.8.9.cap. 30.8. & 34.16. Jirm. 30.2. cap.36.2,10. & 45.1. Dan.10.21. Matth. 4.4. cap.22.29. Luc.4.4. cap.16.29. Joan.5.39. cap.10.44. & 20.30. Act.15.21. cap. 17.11. Rom.1.2. cap.4.23. & 15.4. 1 Corinth.9.9.ca.10.11. & 15.3. 2 Tim.3.15. 1 Pet. 1. 20. cap.3 1. Apoc.1.19.

Sepelire mortuos opus misericordiæ, Gen.23.19.cap.25.9.& 35.19,29. & 50.5,13, 25. Num. 20.1. Deut.10.6. cap.21.23. Jehos.24.30. Judic. 12.7. 1 Schem. 25.1. cap. 31.13. 2 Schem. 2.32. 1 Reg.2.10, 31, 34. cap.11.43. & 13.30. & 14.31. 2 Reg.13.20. 2 Chron.16.14. cap.24.16. & 35.24. Matth. 14.12. cap.27.58. Joan.19.39. Act.2.13,29. 2 Cor.15.4.

Serpens æneus erigitur, Num.21.8. tollitur, & appellatur Nechuschthan, 2 Reg. 18.4. cujus typum gesserit, Joh.3.14.

Sichon noluit permittere Israeli transire per terminum suum, Num.21.23. Deuteron.2.30. percussus est acie gladii, Num. 21.24.

Signa futurorum, Genes. 9. 12. Jehos. 2.12. 1 Schemuel. 2.34. 2 Schemuel. 5.24. 2 Reg.19.29. Jesch. 38.7. Luc.2.12. *Signa* in memoriam præteritorum, Num.15.38. Jehosch.4.6.* *Signa* & miracula fiunt ut per ea omnipotentia, veritas, justitia, & bonitas Dei innotescat, Exod. 4.2,6. cap.7.20.& 16.13. Jehosch.3.10,14. 1 Reg. 13.5. cap.17.14. & 18.37. & 20.13. 2 Reg. 5.14. cap.20.9.

Silas cum Paulo mittitur Antiochiam, Act.15.27. profectus est cum Paulo, ver.40. remansit Beroæ, cap.17.14.

Silere est utile, Pro.17.29.

Simon in Bethania excipit Dominum, Mat.26.6. Mar.14.3. Joh.12.1.

Simplicibus & humilibus revelat subinde Deus quòd abscondit iis qui sibi videntur sapientes, Jesch.29.13, 14,18. cap. 32.4. Eccles.9.17. Mat. 11.25. Luc.2.9.5. cap.4.8. & 10.21. Act.4.13. 1 Corinth.1. 24. cap.2.1. *simplex* & rectus, Gen.20.6. Jiob.1.8. Mat.10.16. Act.2.46. Rom.16.18. Eph.6.5. Col.3.22.

Simulatio & hypocrisis cavenda, Jiob.15. 34. Jesch.32.6. Jir.9.6. Mat.23.*

Sobrietas, vide *Temperantia*.

Societas bonorum quærenda, malorum vitanda, Genes.19.15. Num.16.25. Jehosch. 23.2. 2 Chron.19.2. Jiob.31.1. Psal.26.4,8. Prov.4.14. cap.6.25. & 13.20. & 20.19. & 22.10,34. & 25.6,17. & 29.27. Jirm.16. 8. Mat.7.15. Act.19.9. 2 Cor.6.14. Ephes. 5.11. 2 Tim.4.14 Apoc.18.4.

Sodom sive *Sedom* & Hamora amœnissimo loco sita, Gen.13.10. spoliantur, cap. 14.11. subvertuntur à Domino, cap.19.25. Deut.29.23. causa, Jech.16.39.*

Sol & Luna creantur, Genes.1.16. stetit ad imperium Jehoschuæ, Jehosch.10.11. retrocesit *Sol* decem gradibus ad petitionem Chizkijæ & preces Jeschajæ, 2 Reg.20.11. amittit lumen, Matth.27.44. Mar.15.25. Luc.23.44.

Solicitudo nimia, Levit. 25.20. Deut. 8.3. Jiob.7.8. Psal. 55.25. & 145.15,16. Prov.10.3. cap.17.25. Matth.6.25. cap.10. 9,25. & 13.22. & 16.7. Luc.8.14. ca.12.22. & 14.18. & 21.31. 1 Corin.7.31. Phil.4.6. deb.13.5. 1 Pet.5.7.

Somnia & visiones in quibus Deus olim suam voluntatem aperiebat, Genes.20.3. cap.28.12. & 31.24 & 37 5.9. & 40.8. & 41.1. & 46.2. Num.12.6. 1 Schemuel.3.4, 8,11. cap.28.6. 1 Reg.3.5,15. Jiob. 7.13. Dan.7.1. cap.7.1. Matth.1.20. cap. 2.12,13. Act.16.9. cap.18.9. & 23.11. & 27.23. *Somnia* & visiones quæ non conveniunt cum doctrina Christi & Ecclesiæ, sunt contemnenda

nenda, Deut.13.1. Eccl.5.3. Jirm.23.16,25. cap.27.9. & 29.8.

Sors, Numer.17.* cap. 26. 55. & 33. 54. Jehosch. 18. 10. 1 Schem. 10. 20. cap. 14. 17,42. Prov. 16. 33. cap. 18. 18. Jonæ 1.7. Act. 1.19.

Sosipater comes Pauli, Act. 20.4.

Sosthenes princeps Synagogæ percutitur, Act. 18.17.

Spes justorum non in temporalibus rebus, sed in Deo, ejusque promissionibus fundatur, Gen. 26.5. 1 Schem. 4.3. ca. 17.45. 1 Reg. 20.28. 1 Chron. 19.13. 2 Chro. 25.7. cap. 32. 7. Psal. 9. 11. & 14.6. & 25.2. & 31.2. & 71.1. & 91.2. & 114. 9, 10, 11. & 142.6. & 146.5. Prov. 3.5. cap. 22.19. & 28. 25. & 30.5. Jesch. 26.4. cap. 29.19. & 30. 1,15. & 31.1. & 36.7. & 40.30. Jirm. 2.31. cap. 7.4. & 9.22. & 17.7. & 39.18. Lament. 3.24. Jech. 29.6. Hosch. 12.7. Mich. 7.5,7. Nach. 1.7. Matth. 10.37. cap. 12.2. Rom. 5.2. cap. 8.24. 2 Corinth. 5.2. Col. 1.27. 1 Thes. 1.3. 1 Tim. 1.1. cap. 6.17. Hebr. 3.6. 1 Pet. 1.13. *Spes* non facit securos, nec excludit timorem. Vide *Timor*. *Spes* impiorum evanescet, & in quibus confidunt vana sunt omnia, 2 Reg. 18.21. Job. 8.13. cap. 11. 20. & 14.20. Proverb. 10.28. cap. 11.7,23. & 25.19. Jesch. 30.2,12. cap. 57.15. Jirm. 9. 12. cap. 10.7.

Spinæ appellantur solicitudines hujus mundi, divitiæ & voluptates vitæ, Matt. 13.7,22. cap. 19.22. Mar. 4.7,18. cap. 10.22. Luc. 8.7,14. cap. 18,12.

Spiritus sanctus promittitur, Jesch. 43. 18. Jech. 11.19. cap. 36.26. & 39.29. Joel. 2.28. Matth. 3.11. Johan. 7.39. ca. 14.16,26. & 15.26. & 16.7. mittitur, Act. 2.1. *Spiritu* Dei edoceat mentes, Exod. 4. 12. Jesch. 54.13. Marc. 13.11. Luc. 12.11. cap. 21. 14. Johan. 6.5. cap. 14.16,26. & 15.26. & 16.13. Rom. 8.16,26. 2 Corinth. 1.22. cap. 5.5. Eph. 1.13. cap. 4.20,21. 1 Joh. 2.27. *Spiritus* probandi sunt utrum à Deo sint, 1 Corin. 14.29. 1 Thes. 5.21. 1 Joh. 4.1.

Sponsus spiritualis est Christus, Jesch. 54.5. cap. 62.6. Jirm. 31.32. Jech. 16.8. Mat. 9.15. cap. 25.1. Mar. 2.19. Luc. 5.34. Joh. 3.29. 2 Cor. 11.2. Eph. 5.24. Apoc. 19.7. cap. 21.2.

Sponsa Christi, vide *Ecclesia*.

Stephanus eligitur, Act. 6.5. accusatur, ver. 11. respondet ad accusationem, cap. 7.* lapidatur, ver. 57.

Stultitia, Prov. 14.29. cap. 20.3. & 26.1. & 29.22. Eccles. 9.22. Matth. 7.26. cap. 25.2. Marc. 7.22. Ephes. 5.4. *Stultitia* est apud Deum sapientia hujus mundi, 1 Cor. 3.18.* cap. 3.19.

Subditorum officium, Exod. 10.28. cap. 21.28. Num. 16.* Jehos. 1.16. Prov. 13.13. cap. 30.2. & 24.21. & 25.6. Eccles. 8.1. cap. 10.17. Jirm. 29.7. Matth. 17.24. cap. 22.21. Luc. 20.22. Roman. 13.1,7. 1 Thes. 5.12. 1 Timoth. 2.1. Hebr. 13.17. Tit. 3.1. 1 Pet. 2.13.

Superiorum judicium, & rectorum officium, & potestas in subditos, Genes. 9.6. Exod. 1.8.* cap. 5.* & 18.13, 17. & 22.8. Levit. 24.10,23. Num. 11.16, 24. cap. 25.4. & 27.15.* Deut. 13.17. cap. 19.17. Jehosch. 1.10. Judic. 2.7,16. 2 Chron. 19.5. Job. 1. 29.* Psal. 82.* Prov. 8.15. cap. 11.14. & 13. 23. cap. 16.10. & 20.8. & 28.15. & 29.4, 14. & 31.4. Jesch. 1.23,26. cap. 3.3. & 10.1. Jirm. 5.26. cap. 22.2. & 27.* Jech. 22.6,12. cap. 45.9. Hosch. 13.9. Mich. 3. 1,9. Matth. 22.17,21. cap. 26.51. Luc. 20.22. Johan. 3.31. cap. 19.11. 1 Cor. 15.24. 2 Tim. 2.1. Tit. 3. Heb. 13.17.

Superbia prohibetur, committitur, & punitur, Genes. 3.17. cap. 11.5,7. Exod. 5.2. 1 Schem. 17.* Pro. 6.17. cap. 11.2. & 13.10. & 16.5,18. & 18.12. & 25.6. & 29.23. Jesch. 3,16,17. cap. 9.8. & 10.8. & 14.9. & 36.* & 37.10,24. & 39.2,5. & 47.8. Jirm. 48.29. cap. 49.16. Jech. 16.49. cap. 28.2. & 31.7. Dan. 4.32,27. cap. 5.22. Hobad. 1.3. Malac. 2.11. Luc. 1.47. cap. 10.15. & 14. 7, 11. & 18.11. & 22.24. Act. 12.21. Rom. 1.30. cap. 11.20. 2 Tim. 3.2. 1 Pet. 5.5. 2 Pet. 2.18. Judæ 16.

Syri imperant Jisraeli, Judic. 3.8. opprimuntur ab Hothniele, ver. 10. cædantur à Davide, ejusque fiunt tributarii, 2 Schem. 8.5. juvant Hammonitas contra Davidem. cap. 10.6. fugientes à facie Jisraelis, occidantur à Davide, ver. 13,18. pugnant contra Jisraelem, 2 Reg. 6.8. nostris stupore immisso, quasi cœci ducuntur in Schomronem, cap. 6. 18, 19. obsidione Schomronem, cap. 6. 24. territi à Deo solvunt obsidionem, cap. 7.4,5. desolatio eorum prænunciatur, Jesch. 17.1. Jirm. 48.1. Hamos. 1.3.

T.

Tabitha suscitatur à mortuis, Act. 9. 39,40.

Temperantia in cibo, potu, & concubitu, Dan. 1.8,11. Roman. 13.13. cap. 14.17. 1 Corin. 7.* Galat. 5.23. 1 Tim. 3.2. 2 Tim. 1.7. Tit. 1.8. cap. 2.6,12. 1 Pet. 1.13. ca. 5.8. 2 Pet. 1.6.

Templum Schelomonis quando, quanto tempore, & quâ formâ sit extructum, 1 Reg. 6.* cap. 7.* 2 Chronic. 3.* cap. 4.* promissio ejus, 2 Schem. 7. 13. extruitur ope Gentilium, 1 Reg. 5.* consecratur, cap. 8.* 2 Chron. 7.7. Achaz prophanat *templum*, 2 Chronic. 28. 21. ejus consecratur per Jechizkijam, cap. 29.* prophanatum, & denuò consecratum per Menaschem, cap. 33. 7, 15. exuritur, 2 Reg. 25.9.* ejus devastatio, Dan. 9. 26. Matth. 24.2. Marc. 13.2. Luc. 19.41. contra *templum* prophetatur, Levit. 26. 31. 1 Regum 7.9. 2 Regum 21. 12. 2 Chron. 8.10. Psal. 74.6. Jirm. 7.3,17. cap. 26.6,12. Hamos. 9.1. Mich. 3. 12. Zecar. 11.2. *templum* spirituale & domus Dei, 2 Schem. 7.12 Proverb. 9.1. Chag. 2.8. Matth. 9. 24 cap. 16.18. Johan. 2.19. 1 Corinth. 3.16. cap.

6.19.

6.19. 2 Corinth.6.16. Ephes.2.20. 1 Tim. 3.15. Hebr.3.6. 1 Pet. 2.5. Vide *Ecclesia.*
Templa Idolorum, 1 Schemnel. 5. 2. cap. 31.9. 1 Regum 11.7. 2 Reg.1.0. 21. cap.17. 32. & 19.37. Jesch.37.38. Jirm. 43. 12. Dan. 14.* Act.19.27. *Templum* domus Dei, & domus orationis vocatur, Jesch. 56.7. Matth.21.13. Christus ipse, & omnes fideles frequenter in *templo* versabantur, Matth.24.1. Mar.11.11. cap.12.35. Luc.2.30. cap.19.45. Act.2.45. cap.3.1. & 5.20, 21. & 21.26. & 22.17. *Templa* manufacta non inhabitat Deus, quasi iis concludi possit, vel illis indigeat, ut homo ædibus, 1 Reg.8.27. 2 Chro.6.18. Jesch.66.1. Jirm. 23.24. Act.7.48. cap. 17.3. alioqui Deus in *templis* materialibus habitare dicitur, 1 Reg.6.13.cap.8.12. 1 Chro.23.24. Psal.78. 60.& 132.13. Jirm.7. 3.7. Mat.23.21. Act.7.46 *templum* dicitur locus sanctus, Gen.28.17. Exod.3.5. *templum* magnis muneribus donatum, 2 Chron.1.* 2.* 3.* 4.* 5.* *templi* prophanatores à Deo puniuntur, Jesc.56.5. Mat.21.12. Joh.2.15.

Tempora opportunitas in omnibus rebus observanda, Eccl.3.1.cap.8.4. Rom.13.11.

Tenebræ trium dierum in Ægypto, Exo. 10.22. Psal. 105. 28. in *tenebris* versatur mundus, & amat eas, Jesch.9.1.cap.59.9. & 60.2. Joh.1.5.cap.3.19.& 8.12,35. Act.26.17. 1 The.5.7. 1 Joh.2.11.

Tentare Deum non licet, Exod.14.11.ca. 17.2. Deut.6.16. Mat.4.7. 1 Cor.10.9 *tentat*, seu veritis probat Deus suos variis modis, Gen.22.1.* Exod.15.25. cap.16.5. & 20.20. Deut.8.2. Jud.2.22.cap.3.1. Job.1.12.* Zech. 13.9. Rom.5.4. Jac.1.2. 2 Pet.2.9. *tentari* non patitur Deus suos supra id quod possunt, 1 Cor.10.13. 2 Pet.2.9. Apoc.2.10.

Tertullus orator accusat Paulum, Act.24.2

Testamentum, Gal.4.24. Heb.9.1.ca.13.20. vide *Novum Testamentum.*

Testimonium tum verum, tum falsum, Exod.20.16.ca.23.1. Num.35.30. Deut.5.26. cap.17.11.& 19.15, 18. Psal.27. 12. & 34.11. Pro.6.19.cap.14.5.& 19.5.9.& 21.28.& 24. 28.& 25.18. Mat.18.16.cap.19.18, & 26.59. & 28.13. Marc.10.19. Johan.8.17. Act.6.11. Rom.13.9. 2 Corin.13.1. 1 Tim.5.19.Heb. 10.28. vide *Mendacium.*

Thamar concumbit cum Jehuda suo socero, Gen.38.15. parit gemellos, Peretz. & Zerach. *Thamar* violatur ab Amnone fratre suo, 2 Schem.13.14. *Thamar* filia Abschalomi, cap.14 27.

Thesaurus minus diligendus magis diligitur, Hos.9.1. Mat.6.19.cap.19.22. Mar.10. 22. Luc.12.22,33.cap.18.13. Joh.6.26. 2 Corinth.4.18.

Thendas occisus est, Act.5.37.

Thomas Didymus paratum se offert cum Christo ire in mortem, Joh.11.16. erat incredulus, cap.20,23,27.

Timendus est Deus, & ante oculos habendus, Gen.32.12. cap.31.49. Exod.1.17. cap.20.20. Deut.4.9.cap.6.2,13,24.& 10.12, 20.& 13.4. Jehos.24.14. Jud.6.10. 2 Reg 17.36. 2 Chron.30.15. Jiob.1.8. cap.28.28. Psal.27.1.& 33.8. & 34.8,10. & 111.5. & 112.1.& 138.1. Pro.1.7,ca.3.7.& 9.10. & 14. 2,27.& 15.16.& 16.6. & 22.4.& 24.21. Jesc. 8.13.cap.41.10.& 43.26.* & 51.12. Jir.10. cap.32.39. Mat.10.28. Luc.12.5. 1 Pet.2.17. cap.3.15. Apoc.14.7. *timoris* Dei fructus, utilitas, & laus, Genes.20.9. Psal.103.17.& 125.1. & 118.* Pro.10.27. cap.14.17. & 19. 23. & 22.4. ejus defectus causa peccandi, Gen.20.11. *timore* punit Deus & terrore, Gen.35.5. Exod.23.27. Levit.26.36. Deut.2. 24.cap.11.25.& 28.10,65. Jehos.2.9. Judic. 7.21. 2 Reg.7.4. 2 Chro.20.29. Psal.9.20. Jirm.49.37. *timoris* Dei exempla, Exod.1. 17. cap. 14. 31. 2 Chron.19.7. Jiob.31.23. Pro.31.30. Jonæ 1.16. Luc.2 25. Act.8.2. ca.9.31.& 10.2,35. *timor* & solicitudo non repugnant fidei aut spei, Psal.2.11. Rom. 11.20.* 1 Cor.9.27. cap.10.12. Phil.2.12.* cap 3.11,13. Heb.3.14.cap.4.1.* 1 Pet.3.17.* *timens* & reverentur bonos etiam malis, Genes.20.8. Exod. 14.25. 1 Schem.18.24. 2 Reg.1.14. Mat.6.20. Act.5.13.cap.16.19.

Timotheus circumciditur, & proficiscitur cum Paulo, Act. 16.3. mittitur cum Paulo in Macedoniam, cap.19.22. accepit gratiam per impositionem manuum, 1 Tim. 4.14. 2 Tim.1.6.

Titum Gentilem noluit Paulus circumcidi, Gal.2.3. *Titus* à Paulo constitutus Episcopus Cretensis, Tit.1.5.

Tribulatio, vide *Crux.*

Tributum, vide *Exactio.*

Trinitas, figurata & declarata, Gen.1.26. cap.18.1. Exod.3.6,15,16.cap.4.5. Psal.33.6. Jesch.6.3.cap.48.16. Mat.3.16.cap.20.20.& 17.5.& 28.19. Luc.4.18. Joh.3.35.ca.14.16,26 & 15.26.& 16 3. 1 Joh.5.7.

Tristari immoderate propter temporalia minime laudandum, Pro.12.24. ca.15.13. & 17.22. 2 Cor.7.10.

Tuba clangent Angeli in consummatione sæculi, Matth.24.31. 1 Cor.15.52. 1 Thes. 4.16.

Tzadok filius Ebjatharis fit summus Sacerdos, 1 Schem.2.35.

Tzelophchadi filiæ postulant hæreditatem, Num.27.1,7 cap.36.2. Jehos.17.3.

Tzeruja filia Jischai soror Davidis parit Abischai, Joabum & Hasa-Elem, 2 Schem. 2.18. 1 Chro.2.16.

Tziba servus Schaulis constituitur procurator Mephiboschethi, 2 Schem.9.13. donantur ipsi omnia bona Mephiboschethi, cap.16.2. procedit obviam regi Davidi, ca. 19.18.

Tzidkija, qui & Matthanja, patruus Jehojachinis substituitur pro eo in regno Jehuda, 2 Reg.25.1. Jirm.37.1. obsessa à Nebucadnetzare Jerusichal. *Tzidkija*, effossis oculis ac vinctus, jugulatisque coram se filiis suis, in Babyloniam deducitur, 2 Reg. 25.4,9,10, Jirm.39.4,7. quemadmodum ei prædictum erat, Jir.27.12. Jech.12.3,ca.21.*

Tzilag

Tzikkag datur regi Davidi, 1 Schem.27. 5,6.exuritur ab Amalekitis, cap.30.1.

Tzipporà uxor Moſchis 2 Exod.2.21. circumcidit filium ſuum, cap.4.25.

V.

VE, væ, quibus, & quis ob cauſas interminetur Scriptura, Num.1.29. Eccl.4.6 cap.10.13. Jech.1.4.24. cap.3.9.11.& 5.8.18. & 10.1.& 18.1.& 24.16.& 28.1.& 29.1.& 30.1.& 33.1.& 45.9. Jirm.4.31.cap.13.27.& 22.13.& 23.1.& 45.3.& 48.1. Jech.6.11. cap. 13.3.18.& 16.23.& 34.2. Hoſch.7.13. Joel.1. 15. Hamoſ.5.18. cap.6.1. Mic.2.1. Nach.3.1. Chab.2.6.12. Tzeph.2.5.cap.3.1. Mat.11.21. cap.18.7. cap.23.15.* Luc.6.24.cap.10.13 & 11.42. & 17.1. 1 Cor.9.16. Judæ 11. Apoc. 8.13.cap.9.12.& 11.14.& 12.* & 18.10.16.

Vaſchebi ſpernit regis imperium, & ab eo repudiatur, Eſth.1.9.19.

Vendi non debent dona Dei, 2 Reg.5. 22,26.* Dan.5.17. Mat.10.8. Act.8.20. cap. 20.35. 1 Cor.9.15. 2 Cor.12.13.

Venter præ Deo eligitur, Rom.16.18. Phil.3.19.

Verbum Dei ſemper ob oculos ponendum, Deut.4.1. cap.6.17.& 11.18. Pſal.1.2. Pro.3.1.cap.4.1.20.& 6.20.& 7.1.& *verbo* Dei non recedendum, Deut.4.2. cap.5.38. & 28.14. Joſ.1.7. Prov.4.27. Jeſch.30.21. *verbum* Dei non audiendum ſolùm & loquendum, ſed & corde credendum, & factis præſtandum, Deut.5.7.33. cap.6.21.& 31.12. Jeſch.29.13. Mat.5.22.ca.7.24.& 15.8. & 28.20. Luc.6.47.cap.11.28.& 12.47. Joh. 13.17. Heb. 4.2. Jac.1.22. *verbi* Dei contemptus & punitio ejus, 1 Reg.13.5. 2 Reg.17.14.19. 2 Chro.30.6,10.cap.36.15. Pro.1.24,28.cap.28.9 Jeſch.24.14.ca.30.9. 14. & 65.10.& 66.4 Jirm.2.5. cap.5.12,20. & 7.13.& 16.9.& 19.* & 23.4. Jech.33.30. Mat.10.14. cap.11.20. Luc.10.10. Act.13.45. cap.18.6. Rom.1.21,30. 2 Theſ.2.30. Hebr. 2.3. vide *Inobedientia*. *Verbum* Dei manet in æternum, Pſal.33.11.& 117.2.& 119. 89. Jeſch.40.8.cap.51.6.& 54.10. Mat.5.18. cap.24.35. Mar.13.31. Luc.16.7. cap.21.31. 1 Pet.1.25. *Verbum* Dei quantæ ſit veritatis & efficacitatis, Gen.1.* Jiob.38,11. Pſal.33.9. Jeſch.46.10.ca.55.11. Mat.8.13,26. Mar.1.27. Luc.5.13,24. cap. 18.42. *Verbum* Dei eſt cibus animæ, Deut 8.3 Matth.4.4. Luc.4.4. *verba* ſunt ponderanda, & non leviter effutienda, Pſal.112.5. Pro.15.2,23. cap.17 7.& 21.23.& 25.11. Eccl.5.3.ca.12.12. Mat.12.36. Col.4.6. Jac.1.19.

Vertias, Jeſch.59.15. Zec.8.16. Eph.4.25.

Veſtiendi ſunt nudi, Jeſch.58.7. Jech.18.7 Mat.25.36. vide *Eleemoſyna*.

Veſtium abuſus, vide *Abuſus*. *Veſtes* lacerare, Gen.44.13. Joſ.7.6. 1 Schem.4.12. 2 Schem.13.31. 1 Reg.21.27. 2 Reg 5.7.ca. 6.30.& 11.14.& 18.37.& 19.1.& 22.11.19. Eſth.4.1. Jirm 36.24. Joel.2.13. Mat.26.65. Act.14.13.cap.16.22.

Via per quam juſti ambulant, quæ & qualis ſit, Pſal.1.19.5. Prov.2.6.17. cap.16.3, 17. Jeich.26.7 cap.30.31.& 35.8.& 40.3 Jir. 31.21. Hoſch.14.9. 1 Theſ.4.1. Hebr.12.13. *Via* juſtorum a Domino dirigitur, Pſal. 17.5.& 25.4.& 119.35. Prov.12.18. cap.15. & 16.9. & 20.24. Jeſch. 48.17. Jirm.10.23 Mic.4.2. *Via* juſtorum remunerationem a Deo expectat, Pſal 25.12. Pro.12.29. Jeſa. 16.ca.7.3. *Via* impiorum qualis, Pſal.1.1.& Prov.4.19,26,27. cap.12.15. & 21.2. Jeſa. 57.14. *Via* impiorum exitus & finis, Jud. 6.18, Prov.14.12. cap.28.18. Jirm.2.36.ca. 4.18.

Victoria a Deo expectanda eſt, Gen.24. 14. Exod.17.9. Deut.7.18. Joſeph.1.6 Judic. 7.7. 1 Schem.14.7. cap.17.45. 2 Chron.14. 11.cap.16.8. & 24.24. & 25.8. Pſal.118.15. Pro.21.31. *Victoria* potiuntur pauci contra multos, Gen.14.14. Joſ.11.4.7. Judic. 7.2.4. 1 Schem.14.7. 2 Schem. 13.14. cap. 14.11.12. poſt pugnam *victoriam* triumphi inſtituitur, Num.31.13.* Jud.11.36.

Vidua benefacienduam eſt, Exod.22.22. Deut.16.14.cap.24.17,19.& 26.12.& 27.19. Jiob.24.3.cap.31.16. Jeſch.1.17. Jirm.22. Zec.7.10. Mat.23.14. 1 Tim.5.3,16. Jac. 27. *Viduas* pias quid deceat, Luc.2.37 1 Tim.5.3,5. Tit.2.3.

Vigilare, vide *Adventus* Domini.

Vindicta ſoli Deo, ejuſque miniſtris magiſtratui commiſſa, unde & aliis eſt prohibita, Gene.15.14. Levit.19.18. Deut. 32.35. Jud.8.20. cap.16 20. Pſal.7.7.& 9.13. & 96.1. Prov. 7 11. cap.20.22. & 24.29.& 28.22. Jech.25.12 14. Nach.1.2. Matth.5.38. Luc.5.54.cap.18.6,7,8. Rom.12.19. Gal.5.21. 1 Theſ.5.15. 2 Tim.4.14 Heb.10.30. Jac. 5.4. 1 Pet.3.9. Apoc.6.10. vide *Remiſſio*.

Vinea, Gen.9.20. Deut.24.21. Cant.24 Jeſch.5.1. Mat.20.1.cap.21.33.

Virginitas commendatur, Matth.15.11. 1 Cor.7.25.* Apoc. 14.4. præfertur conjugio, 1 Cor.7.38,40.

Viſitare & conſolari infirmos ſeu ægrotos, opus miſericordiæ, Gen.48.1. 2 Reg. 8.29.cap.13.14. Jiob.2.21. Pſal.41.4. Matth. 25.37,40. Joh.11.5.cap.12.9. 2 Cor.1.4.

Vivere Sanctos deſiderat Paulus, Rom. 11.cap.15.23,32 Gal.4 20. 1 Theſ.2.17.

Vita fidelium ad quam regulam ſit inſtituend, Gen.17.1. Exo.20.11.* Lev.11.44. ca.19 2.& 20.7.& 21.8. Mat.5.48.ca.11.29 Luc 6.36. Joh.12.26. cap.13 13.& 15.12. 21.15. Rom.6.4.cap.8 29.& 13.14.& 15.1. Eph.2.9.cap.4.1.23.& 5.1,9. Phil.1.27.cap 2.5,14. Coloſ.2.6.cap.3.5,9,12.* 1 Theſ.4. Tit.2.11. cap.3.8. Hebr.12.2. 1 Pet.2.15. cap.2.* & 3.17.& 4.1. 1 Johan.1.7.cap.2 *Vita* humanæ brevitas & vanitas, Gen.3.7 2 Schem.14.15. 1 Chro.29.15. Jiob.7.6.9. 8.9.& 9 21,25.& 14.1,3. Pſa.39.6.& 90.5 & 102.4,12.& 109.23.& 144.1. Eccl.2.cap. 3.10.& 6.12 Jeſch.40.6. Luc.12.18. Epheſ.5.16. Heb.13.14. 1 Pet.1.24. Jac.1.10. cap.4.14. *vitam* ponere pro fratribus, Jo.

13.3. Joh.15.13. 1 Joh.3.15.
Vitis, Gen.49.11. Jud.9.12. Zec.3.10. Joan.15.1. *vitis* palmes appellatur populus Iſraeliticus, Hoſch.10.1. Joh.15.5.
Vitulus erigitur in idolum, Exod.32.4. Deut.9.16. 1 Reg.12.28. 2 Reg.10.29. cap.17.16. Pſal.106.19. Hoſ.8.5. Act.7.40.
Vivendum Deo, non ſibi, Rom.14.7. 2 Cor.5.15. Gal.2.20. 2 Theſ.5.10. 1 Pet.4.2.
Voluntas noſtra accommodanda voluntati divinæ, 2 Reg.15.20. Matth.6.10. cap.26.39. Mar.14.36. Luc.22.42. Act.21.14. 1 Cor.4.19. Heb.6.1. Jacob.4.15. *Voluntas* Dei, Matth.7.21. cap.12.50. Mar.3.35. Johan.5.39. Rom.12.2. Eph.5.17. Col.1.9. 1 Theſ.4.3 1 Tim.2.14. 1 Johan.2.17. *voluntas* non eſt ut aliquis pereat, Jech.18.23. Johan.6.39. 1 Tim.2.4. 2 Pet.3.9. *voluntatem* pro opere acceptat Deus, Gen.20.3,6. cap.22.9. 1 Schem.12.11. 1 Reg.21.19. vide *Cor*.
Voluptas carnis, vide *Concupiſcentia*.
Votum, Gen.28.20. Levit.27.1. Num.6.* cap.21.2. & 30.* Deut.23.21. Jud.11.31. 1 Schem.1.11. 2 Schem.15.8. Pſal.76.12. Eccl.5.4. Mat.14.7. Act.18.18. cap.21.23. & 23.12.
Uria defert literas Davidis ad Joabum, 2 Schem. 11.14. prophetat contra Jeruſalaima, ideoque eductus de Ægypto, occiditur à Jehojakimo, Jir.26.20,23. *Uriæ* Sacerdos juxta præceptum regis Achazi extruit altare, 2 Reg.26.11.
Uſia ſive *Huzziſa*, rex Jehudæ, pugnat adverſus Peliſchthæos, ſumit ſibi officium Sacerdotum i adolere volens ſuffimentum, leprâ punitur, moritur, 2 Chron.26.17,20,23. vocatur Hazarja, 2 Reg.15.1.
Uſura, Exod.22.25. Levit.25.35. Deut.23.19. Pſal.15.5. Pro.22.16. cap.28.8. Jir.15.10. Jech.18.8,13. Luc.6.34. cap.19.8.
Uxoris officium, Gen.2.22. c.3.16. Num.30.7,13. Deut.22.5. Eſth.1.10.* Prov.11.16. cap.12.3. 1 Cor.7.* cap.11.5,9. & 14.34. Eph.5.22. Col.3.18. 1 Tim.2.11. cap.5.2,10. Tit.2.4. 1 Pet.3.1. vide *Mariti* officium.

Z.

Zacheus excipit Chriſtum ſuis ædibus, Luc.19.6.
Zacharias pater Johannis Baptiſtæ, Luc.1.5.
Zecarja filius Jehojadahi ſive Barachiæ Sacerdotis, lapidibus obruitur, 2 Chron.24.20. Mat.23.35. *Zecarja* Propheta tempore Darii, Zec.1.1.
Zelach & Tzalmunah reges Midjanitarum capiuntur, Jud.8.*
Zebedæus pater Jacobi & Johannis, Mat.4.21. uxor ejus Salome intercedit pro ſuis apud Chriſtum, Mat.20.20.
Zelus & *Zelotypia*, Exod.32.19,27. Num.25.7. Jud.20.1,8. 1 Schem.11.6. cap.15.11,32. 1 Reg.18.40. cap.19.10,14. 2 Reg.10.* Mat.21.12. Joh.2.17. Act.9.1. Phil.3.2.

FINIS.

BIBLIA SACRA
SIVE
Testamentum vet⁹
Ab Im. Tremellio et
Fran. Iunio ex
Hebræo Latinè redditū
ET
Testamentum novū
à Theod. Beza è Græco
in Latinum versum.

Argumentis Capitum additis, versibusq; singulis distinctis, et seorsum expressis.

Cum Indice.

LONDINI.
Typis Miloniis Flesher & Rob: Young. cIↃIↃCXL.
cum privilegio.

5 Meliores *sunt* duo quam unus; quia est ipsis præmium bonum ex labore suo:

6 Nam si cadant, eorum unus erigit socium suum; væ autem illi, unico illi qui ceciderit, quum non adsit secundus ad erigendum illum.

7 Etiam si vi cubent duo, concalescunt illi; unicus autem quomodo incalesceret?

8 Sive fortior fit altero unus quispiam, ipsi ambo obsistent ei: deniq; filum triplicatum non cito abrumpitur.

9 Melior *est* puer indigus & sapiens, rege sene & stolido, qui nescit admoneri amplius.

10 Nam *ille* è vinculis prodit ad regnandum: quum *hic* etiam in regno suo nascatur pauper.

11 Vidi omnes viventes qui ambulant sub sole; adjungentes se puero illi secundo qui statutus est loco hujus:

12 Non esse finem ulli populo; de ullo qui præsit ipsis etiam posteros non lætaturos esse: nam hoc quoq; vanitas *est* & afflictio spiritus.

CAPUT V.

Remedia vanitatum preced. capitis.

OBserva pedem utrumq; tuum, quum adis domum ipsam Dei: *idque* paratus ad audiendum potius quam *ad* dandum stolidorum sacrificium: nam hi non advertunt se facere malum:

Caput 5.

2 Ne acceleres ore tuo, & animus tuus ne festinet proferre quicquam coram ipso Deo: nam Deus ipse in cœlis *est*, tu autem super terram, idcirco sunto verba tua pauca:

3 Quia *ut* prodit somnium multa occupatione, ita vox stolidi multitudine verborum.

4 Quum nuncupaveris votum Deo, ne differto persolvere illud; nam non oblectatur stolidis: id quod voveris, persolve.

5 Melius est ut non voveas, quam ut voveas ac non persolvas.

6 Ne permittito ori tuo, ut peccato obstringat carnem tuam; & ne dicito coram angelo illo errorem ipsum *esse*: ecquid efferveseret Deus ipse propter vocem tuam, & perderet opus manuum tuarum?

7 Nam ut multitudini somniorum vanitates: ita verbis multis *inest*: sed Deum ipsum reverere.

8 Si oppressionem pauperis, interversionemq; juris ac justitiæ videris in ipsa provincia; ne mireris de ista voluntate: nam altus superior alto observat, imo altissimus superior istis.

9 Jam emolumentum terræ pro omnibus *est*, Regi de agro servitur.

10 Qui amat pecuniam, non satiatur pecunia, & qui amat ullam multitudinem non *satiatur ejus* proventu: etiam hoc vanitas est.

11 Quum multum est bonum istud, multi sunt qui comedunt ipsum: quid ergo commodi domino ejus advenit præter aspectum oculorum ipsius?

12 Dulcis *est* somnus illius qui servit, sive parum, sive multum comederit: saturitas autem ipsius divitis non permittit ei ut dormiat.

13 Est malum asserens ægritudinem *quod* vidi sub sole: divitiæ quæ asservantur domino suo in malum ipsius,

14 Aut pereunt divitiæ illæ in occupatione mala; ita ut *quem* genuit filium, non *habeat* in manu sua quicquam.

15 Quemadmodum prodit ex utero matris suæ, nudus iterum abit ut venerat: & quicquam non reportat labore suo, quod deferat in manum suam.

16 Quamobrem etiam hoc malum est asserens ægritudinem; omnino prout venit, ita abit: ecquid emolumenti est ei, quod laboraverit vento,

17 Etiam*que* omnibus diebus suis in tenebris comederit; id est, indignatione multa, & ægritudine sua, & fervente ira?

18 Ecce quod vidi ego, bonum pulcrum esse comedere ac bibere, & frui bono ex toto labore suo quo laborat sub sole numero dierum vitæ suæ, quos dat ei ipse Deus; nam ea *est* pars ejus.

19 Etiam cuicumq; homini dedit ipse Deus divitias & facultates, & cui copiam fecit comedendi ex illis & percipiendi partem suam, ac lætandi de labore suo: hoc donum Dei esse.

20 Quod si non multum, recordabitur *tamen* dierum vitæ suæ: nam Deus ipse annuit lætitiæ animi ipsius.

CAPUT VI.

Vanitas divitis avari.

EST malum quod vidi sub sole, idq; maximum super homines:

2 Viro cui dederit Deus ipse divitias, facultatesque, & honorem, & cujus animus non destituatur ulla re qua delectetur, quum huic non facit copiam Deus ipse fruendi re illa, sed vir alienus fruitur illa: hoc vanitatem & ægritudinem pessimam esse.

3 Si gignat quis centenos *liberos*, & annos multos vivat, quamvis multi sint dies annorum ejus, si anima ejus non satietur bono illo, adeoq; sepultura non sit ei; dico, meliorem esse eo abortivum.

4 Nam in vanitate venit, & in tenebris ambulat, ac in tenebris nomen illius obtegitur.

5 *Hic* etiam solem non vidit, neq; expertus est; tolerabilius est huic quam illi.

6 Etiamsi vivat bis mille annos, & bono non fruatur; nonne in locum eundem hi omnes abeunt?

7 Ut omnis labor hominis obvenit ori ipsius, etiam desiderium ejus non explebitur.

8 Nam quid amplius *est* sapienti; quam stolido ipsi? quid ad pauperem fracto

frueas, dum ambulant coram viventibus?

9 Melior est, *jugnies*, inspectio oculorum quam cursus desiderii: etiam hoc vanitas est & afflictio spiritus.

10 Quicquid fit, jam inditum est nomen ejus, & cognitum eum esse hominem; neque posse contendere cum eo qui valentior est ipso.

11 Quum adsint res multæ, multiplicat vanitatē; quid amplius isti homini *est*?

Caput 7.

12 Nam quis novit quod bonum est homini in hac vita, numero dierum vitæ vanissimæ suæ, quos transigit velut umbram? quis *est* qui indicaturus sit homini id quod instat ipsi posthac sub sole?

CAPUT VII.

Laus boni nominis; rem luctus & correctionis hominum, utilitas sapientiæ, quanta sit mulieris consortium amarum ei peculosum, quodque homo sit creatus rectus.

MElior est *homini* fama unguento optimo; sed dies mortis die quo ille nascitur.

2 Melius est adire locum luctus, quam adire locum convivii; eo quod ille *est* finis omnium hominum: qui autem vivit, inditurus est *illud* animo suo.

3 Melior est indignatio risu, quia tristitia vultus melior efficitur animus.

4 Animus sapientum *erit* in loco luctus: animus autem stolidorum in loco lætitiæ.

5 Melius est audire increpationem sapientis, quam ut quis audiat canticum stolidorum:

6 Nam ut crepitus spinarum sub olla, ita *est* risus stolidi: etiam hoc vanitas *est*.

7 Quum oppresso adigat ad infaniam sapientem, & perdat animum donatio,

8 Melior est finis rei principio ejus: melior est longanimis quam elatus animo.

9 Ne perturbate spiritu tuo indigneris: nam indignatio in sinu stolidorum conquiescit.

10 Ne dixeris, quid est cur dies priores fuerint meliores istis? nam non ex sapientia rogares super hoc.

11 Bona est sapientia cum possessione; & emolumento aspicientibus solem:

12 Nam *ista* in umbra sapientiæ, *alii* in umbra pecuniæ *sunt*; sed *majoris* emolumenti sapientia *est*, sapientia vivum conservare possessorem suum.

13 Respice opus ipsius Dei: nam quis possit corrigere id quod perverterit?

14 Tempore boni versare in bono, tempore autem mali utere: etiam hoc ex adverso illius facit Deus ipse, ea ratione ut non possit assequi homo *eorum quæ* instant sibi quicquam.

15 Ista omnia vidi diebus vanitatis meæ: esse justum qui pereat in justitia sua, & esse improbum qui prolonget *dies* in malitia sua.

16 Ne esto justus nimium, neque sapere tibi videtor amplius: quare desolationem tibi acciderres?

17 Ne improbus fis nimium, neq; fis stolidus; quare morereris ante tempus tuum?

18 Melius est ut prehendas hoc; quin etiam ab hoc ne remittas manum tuam: reverentem Dei exire ex omnibus istis.

19 Hæc sapientia robur confert sapienti; magis quam decem dominatores qui sunt in eadem civitate:

20 Quamvis homo nemo *sit* justus in terra; qui faciat bonum, ac non peccet.

21 Etiam ad omnia verba quæ dicuntur, ne adhibeto animum tuum; quum non debeas audire *ver*. servum tuum maledicentem tibi:

22 Nam etiam multoties conscius est animus tuus, te quoque maledixisse aliis.

23 Omnia illa probavi in sapientia; quum dicerem, sapio, ipsa longinqua erat a me.

24 Longinquissimum quicquid fuit *semper*, & quam profundissimū quis inveniat?

25 Converti me ego, idq; *ex* animo meo, ad sciendum & explorandum & quærendum sapientiā, & ratiocinium *ejus*; similiter cognoscendum improbitatem stoliditatis, & stoliditatem omnis infaniæ:

26 Inveni autem ego amarius *quiddam* morte, nimirū fœminam illam cujus in animo *sint* retia, & plagæ, cujus *in* manibus vinctī; qui bonus *videtur* coram Deo ipso, liberatur ea; peccator vero capitur ea.

27 Vide, hoc inveni, inquit Ecclesiastes; semel atque iterum *quærendo* assequi ratiocinium:

28 Quo amplius quærit anima mea *ratiocinium*, tamen non assequi: hominis *quidem* unius *ex* 1000 ex mille assequi; at fœminæ omnibus istis instructæ non assequi.

29 Solummodo vide, hoc inveni, Deum ipsum feciſſe hominem rectum: ipsos autem quærere ratiocinia plurima.

Caput 8.

30 Quis est par illi sapienti? aut quis noscenti interpretationem rei? sapientia hominis ita illustrat faciem ejus, ut firmitas vultus ejus duplicetur.

CAPUT VIII.

Observantia regis & mandatorum commendatur, vanitasque hominum rationibus aliquot confirmatur.

PRæstitutum meū, præstitutū regis observa; sed pro ratione juramenti Dei.

2 Ne perturbate à facie ejus abito, ne persistito in re mala: nam quicquid volet, facturus est.

3 Ubicumque verbum regis *est*, *ibi* dominatio: ecquis dicat ei, quid facis?

4 Qui observat præceptum, non experitur rem malam: tempus enim ac rationem novit animus sapientis.

5 Nam cuiq; volūtati est tēpus & ratio: sed malum hominis multum incumbit ei,

6 Quum non agnoscit id quod futurum est; nam quomodo futurum sit, quis indicet isti?

7 Nullus homo dominatur spiritui suo, ut contineat spiritum suum; nullaque *est*

dominatio in die mortis, nullumq; missile in isto prælio: denique non liberat confidentia utentem ipsa.

8 In tota hac re vidi, quum adhiberem animum meum ad omne opus quod fit sub sole; tempus *interdum esse*, quo dominatur homo in hominem malo suo.

9 Nam ita *dominatos* animadverti improbos sepeliri postquam decesserunt: atque è loco sancti abierunt, & oblivioni traditi in ea civitate in qua hæ fecerunt: etiam illud vanitatem *esse*.

10 Quia nullum efficitur decretum, compensatio istius mali citò: ideirco fervet animus hominū in ipsis, ut faciant malum.

11 Quamvis peccatori facienti malum centies etiam prorogaret Deus *dies*; quin etiam novi ego fore bonum timentibus Dei, qui timuerint à facie ejus:

12 Bonum autem non fore improbo, neq; prorogaturum esse dies similes umbræ, illi qui non timet à facie Dei ipsius.

13 Est vanitas quæ fit super terram, quod sunt justi quibus obtingit secundum opus improborum, & sunt improbi quibus obtingit secundum opus justorum: dixeram, hoc quoque *esse* vanitatem.

14 Quapropter laudaveram ego lætitiam, nullum esse bonum homini sub sole, nisi ut comedat ac bibat & lætetur: hoc enim adjacere ipsi ex labore suo diebus vitæ suæ, quos dat ei Deus sub sole.

CAPUT IX.

Opera Dei abyssus & sapientia παράδοξον.

QUlum autem adhibeā animum meum ad cognoscendum sapientiam, & ad perspiciendum ipsum negotium quod fit super terrā, si etiam interdiu & noctu sonnum oculis suis *quispiam* non percipiat:

2 Animadverti totum opus Dei, non posse hominem assequi illud opus quod fit sub sole, quamvis laborioſe homo quærat, non tamen assequuturum esse: quin etiam si cogitet sapientissimus cognoscere, non tamen posse assequi.

Caput 9.

3 Nam totum hoc condidi in animo meo, idq; declaraturus totum hoc; justos & sapientes, factaq; eorum in manu Dei ipsius esse: tum re amata, tum exosa non uti hominem, *nullam* esse expositam ipsis:

4 His omnibus, quemadmodum reliquis omnibus *evenire*, eventum eundem esse justo & improbo, bono sive mundo & immundo, tam sacrificanti quam ei qui non sacrificat, ita bono sicut peccatori, juranti quemadmodum juramentum reverenti:

5 Hoc pessimum *esse* in omnibus quæ fiunt sub sole, quod eventus idem *sit* omnibus; quin etiam animum filiorum hominum *qui* explerus fuerit malo, & quorum animo *inderit* omnis insania quādiu vixerunt, itaq; postea *concedere* ad mortuos.

6 Nam uter sit qui eligatur, is tota hac vita adest fiducia: quin cani viventi est melius, quam leoni mortuo.

7 Viventes enim sciunt se morituros esse; mortuos autem nescire quicquam, neq; esse amplius eis mercedem, quum oblivioni tradita fuerit memoria eorum:

8 Tum rem amatam eis, tum exosam eis, tum desideratam eis jam periisse; & partem nullam *esse* eis amplius unquam in ulla re quæ fit sub sole.

9 Agedum comede cum lætitia cibum tuum, & bibe animo hilari vinum tuum; quandocunque benevole prosequitur Deus ille facta tua.

10 Omni tempore sunto vestimenta tua nitida, & unguentum infusum capiti tuo ne deficito.

11 Fruere vita cum uxore quam amas, omnibus diebus vitæ vanissimæ tuæ, quam *uxorem* dedit tibi *Deus* sub sole, omnibus diebus vanissimis tuis; quum hoc sit pars tua in vita hac, & in labore tuo quo laboras sub sole.

12 Quicquid assequitur manus tua ut facias pro facultate tua, fac tuum: nullum *est* opus, aut ratiocinium, aut scientia, aut pientiave in sepulcro quoicunque es.

13 Convertens me animadvertebam sub sole non esse levium cursum, neq; robustorum prælium, nec etiam sapientum cibum, neq; etiam prudentum divitias, neque etiam scitorum gratiam; sed tempus & casum accidere omnibus his:

14 Etiam nescire homine tempus suum, sicut nesciunt pisces qui capiuntur reti malo, & *ut nesciunt* aves quæ capiuntur laqueo; sicut ista irretiri filios hominis tempore mali, quum irruit in eos repente.

15 Etiam hanc animadvertebam sapientiam sub sole, quæ magna *est* apud me;

16 Civitatem quandam parvam in qua homines pauci *erant* quum veniens contra eam rex magnus circumsideret, & extrueret contra eam munitiones magnas;

17 Adfuit in ea vir indigus sapiens, qui liberavit ipse civitatem istam sapientia sua: nec tamen quisquam recordatus est viri indigi illius.

18 Dico autem ego, meliorem esse sapientiam robore; quamvis sapientia illius indigi despiciatur, & verba ejus non audiantur:

19 Verba sapientium submissorum audienda esse, potius quam clamorem dominantis cum stolidis suis;

20 Meliorem esse sapientiam armis bellicis; aberrantem vero unum perdere bonum plurimum.

Caput 10.

21 *Ut* muscarum mortuarum *una* efficit ut factorem eructet unguentum pigmentarii; *similiter* pretiosum nomine sapientiæ & gloriæ *virum* fatuum efficit stolliditatis parum:

22 Animus sapientis *adest* dexteræ ipsius, animus vero stolidi sinistræ ipsius.

23 Nam

23 Nam etiam in ipsa via quum stolidus ambulat, animus ejus *est* demens; & prædicat omnibus stolidum se *esse*.

CAPUT X.

Modestia erga potentiores & administrationis bona & mala eventa prædicantur, posteaq; subditi ad sanctè cogitandum de potentioribus monentur.

QUlum spiritus ejus qui dominatur se effert contra te, locum tuum ne desereto: nam *vir* sanans sedat peccata magna.

2 Est malum *quod* vidi sub sole, secundū errorem qui procedit a facie imperantis:

3 Poni ipsam stolliditatem in *dignitatibus* celsis & amplis; divites vero in ipsa abjectione sedere.

4 Vidi servos insidentes equis, principes autem euntes tanquam servos super terram.

5 Qui fodit fossam, in eam cadit; & qui perrumpit maceriam, mordet eum serpēs:

6 Qui amovet lapides, dolore afficitur eis; qui findit ligna, periclitabitur eis.

7 Si postquam hebetaverit ferrum, is aciem non exacuat, sed vires intendat at emolumento ad dirigendum *est* sapientia:

8 Si momorderit serpens nondum adhibita incantatione, tum nullum est emolumentū *incantationis* tenenti verba ejus.

9 Verba oris sapientis *sint* gratiosa, labiis vero *suis* stolidus absorbet se:

10 Initium verborum oris tui, stolliditatis *est*; & finis *verborum* oris ejus, insaniæ pessimæ.

11 Ut stolidus ipse multis utatur verbis: nescit iste homo quid fit *quod dicat*; aut quid futurum sit poste; quis indicaret ei?

12 Labor stolidorum fatigat ipsorum *quemq;* ut qui nesciat ire in civitatem.

13 Rei tibi regio, cujus rex puer *est*; & cujus principes mane comedunt.

14 O te beatam regionem, cujus rex natus *est* clarissimis; & cujus principes suo tempore comedunt, ad robur, non autem ad compotationem.

15 Pigritia ambarum attenuatur contignatio, & demissione manuum perstillat domus;

16 Eorum qui ad lætitiam parant convivium, & vinum lætificat viventes, & quorum pecunia facit ut ista omnia respondeant.

17 Ne quidem in conscientia tua regi maledicito, & in conclavibus cubilis tui ne maledicito diviti: nam *vel* avis cœlorum perferret vocem illam, & ales indicaret verbum.

CAPUT XI.

Eleemosyna commendatur.

PRojice panem tuum secūdum aquas; nam multiplicantibus diebus inventurus es eum.

2 Da partem septem, aut etiā octo; quum nescias quid futurum *sit* mali super terrā.

3 Quum repletæ densæ nubes pluvia, super terram minatim demiserint *eam*, sive deciderit planta ad meridiem, sive ad Aquilonem; quo loco ceciderit planta, ibi futura est.

4 Qui observat ventum, non seminabit; & qui respicit ad dēsas nubes, non metet.

5 Quemadmodum ignoras quæ *sit* via venti, ut *ignoras quæ via* ossium in utero gravidæ: ita ignoras opus ipsius Dei, quæ *via* faciat hæc omnia.

6 Mane sere semen tuum, & vespere ne remittito manū tuam: nam ignoras quidnam rectum sit, hocne, an illud, an vero ambo hæc ex æquo bona *sint*.

7 *Est* quidem dulcis hæc lux, & bonum hisce oculis aspicere hunc solem:

8 Sed si annos multos vivens homo in eis omnibus lætetur: attamen recordari eum oportet dies tenebrarum, multos esse *illos*, quicquid evenit vanitatem esse.

CAPUT XII.

Allegorica descriptio delitis senii & summa summarum.

LÆtare juvenis in juventa tua, & exhilaret te animus tuus diebus juventutis tuæ, denique pergo in viis animi tui & aspectibus oculorum tuorum: sed cognosce fore, ut propter omnia hæc adducat te Deus ipse in judicium.

2 Amove ergo indignationem ab animo tuo, & averte malum a carne tua: nam juventa & ortus ipse, *est* vanitas.

Caput 12.

3 Et recordare creatoris tui diebus juvētutis tuæ, tantisper dum non adveniunt dies ipsius mali, & pertingūt anni quibus dicas, non *est* mihi in istis delectatio:

4 Tantisper dum non obtenebrescit sol, & lux, lunaque ac stellæ; neque recurrant densæ nubes post pluviam:

5 Quo tempore commovebuntur custodes illi domus, & pervertent se valentes robore; & intermittent molitrices illæ quum mandent, & obtenebrescent illi qui spectant per speculas:

6 Occludentur que valvæ foro, dejecta sonora molitione: & surget ad vocem aviculæ, deprimenturque omnia canora:

7 Etiam *a re* alta timebunt, & contritionibus in via; & efflorescentem amygdalum, & pinguefacientem se locustam, irritam faciet *animus*. iste appetens: quum abit homo in locum seculi sui, circumituris in platea lugentibus:

8 Tantisper dum non procul amovetur funis argenteus: & excurrit orbis aureus; & frangatur hydria ad scatebram, disrumpaturque rota ad cisternam,

9 Redeunte ipso pulvere in terram quē admodum fuerat; spiritu autem redeunte ad Deum qui dederat illum.

10 Vanitas vanissima, inquit Ecclesiastes: omnia hæc *sunt* vanitas.

11 Quamobrem potius (cum fuerit Ecclesiastes sapiens: præterea docuerit scientiam populum, & attendens, scrutatusque concinnaverit sententias multas.

12 Quæsiverit Ecclesiastes assequi verba delectabilia; & fingula scripta recte, verba fidelia.

13 Verba sapientum similia aculeis, & similia clavis infixis, lectissima, tradita à pastore eodem.)

14 Potius, inquam, ex istis, fili mi, admonitus esto: faciendi libros multos nullus *est* finis, & lectio multorum fatigationi *est* carni.

15 Summa rei *est*, his omnibus auditis: DEUM IPSUM REVERERE, ET PRÆCEPTA EJUS OBSERVA, QUIA HOC *est* TOTUM HOMINIS.

16 Nam omne opus Deus ipse adducet in judicium cum omni re occulta; sive bonum, sive malum.

CANTICI
CANTICORUM LIBER.
CAPUT I.

Canticum mysticum, plenissimum incomprehensibilis amoris Christi erga sponsam, et vicissim sponsæ erga sponsum, capitibus octo distinctum.

CAnticum canticorum, quod *est* Schelomonis.

2 Osculetur me osculis oris sui: nã *sunt* amores tui meliores vino.

3 Ad odoratum unguentorũ tuorum optimorum, *velut* unguentum diffunditur nomen tuum, idcirco puellæ diligunt te.

4 Trahe me, post te curremus: *quum* introduxerit me rex ipse in conclavia sua, exsultabimus & lætabimur in te, commemorabimus amores tuos meliores vino; *et quicunque* rectissime diligunt te.

5 Nigra sim, at decora *sum*, ô Jerosolymitanæ: similis *sim* Scenatis Kedirenis, *at* similis *sum inhabitantibus* aulæa Schelomonis.

6 Ne respiciatis ad me, quod sim subnigra, quod contuitus sit me sol: *quod* filii matris meæ accensi ira contra me dispeserint me custodem vinearum *alienum*, *quod* vineã meam mihi non custodiverim.

7 Indica mihi, *tu* quem diligit anima mea, ubinam pascas, ubinam cures recubare *gregem* meridie: cur enim essem quasi extendens *tentorium* apud gregis sociorum tuorum?

8 Quandoquidem ignoras, ô pulcerrima fœminarum, egredere vestigiis illius gregis, & pasce capellas tuas supra tabernacula aliorum pastorum.

9 Equitio jucto curribus Pharonis comparo te, amica mea.

10 Decoræ sunt genæ tuæ *velut* lineis lapillorũ, collum tuum *velut* tomicibus.

11 Lineas aureas faciemus tibi, cum punctis argenteis.

12 Interea dum rex in accubitu suo *est*, spikanam edit odorem suum.

13 *Est* amicus meus mihi *ut* fasciculus myrrhinus, inter ubera mea pernoctans.

14 *Ut* bacca cypri in plantariis Hengedi, amicus meus *est* mihi.

15 Ecce pulcra es amica mea, ecce pulcra es: oculi tui *sunt* columbini.

16 Ecce te, pulcer es dilecte mi, etiam amœnus, etiam sponda nostra est virens.

17 Tigna domorum nostrarum *sunt* è cedris, ambulacra nostra è brutis.

CAPUT II.

EGo *sum* rosa Scharonis, lilium convallium.

2 Ut liliam inter spinas, ita *est* amica mea inter filias.

3 Ut malus inter arbores silvæ, ita *est* amicus meus inter filios: in umbra ejus summe desidero ut sedeam, nam fructus ejus dulcis *est* palato meo.

4 Introduxit me in locum convivii, habens pro vexillo amorem erga me.

5 Fulcite me lagenis istis, sustentate me istis malis: nam ægra amore sum.

6 Sinistra ejus *est* subter caput meum, & dextera ejus amplectitur me.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *emanatis* cum capreis, aut cum cervis agrine excitetis, neque expergefaciatis hunc amorem, usque dum voluerit.

8 Vox dilecti mei *est*, ecce illum, advenit; saliens super istos montes, subsultans super istos colles.

9 Similis dilectus meus capreæ, aut hinnulo cervorũ; ecce illum stantem post parietem nostrum, prospicientem è fenestris, emicantem ex clathris.

10 Proloquens amicus meus dixit mihi; surge amica mea, pulcra mea, & veni.

11 Nam ecce, hiems tranfiit; pluvia præteriit, abiit.

12 Florentia conspiciuntur in terra; tẽpus minuritionis advenit; & vox turturis auditur in terra nostra.

13 Ficus ipsa protulit grossulos suos, & vites ipsæ prima uva edunt odorem: surge amica mea, pulcra mea, & veni.

14 Columba mea *degens* in salebris istis petræ, in latibulo præcipitato, ostende mihi aspectus tuos, fac ut audiam vocem tuam: nam vox tua suavis *est*, & aspectus tuus decens.

15 Prehendite nobis vulpes, vulpeculas corrumpentes vineas; dum vineæ nostræ efferunt uvam primam.

16 Dilectus meus, meus *est*; & ego illius, qui pascit in liliis.

17 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint umbræ istæ: revertere, similis esto, dilecte mi, capreæ, aut hinnulo cervorum *currenti* in montibus disparatis.

CAPUT III.

IN cubili meo per noctes quæsivi eum quem amat anima mea; quærens eum, quum non inveniſſem eum, *dixi*,

2 Jam surgam, & obibo civitatem, per vicos & per plateas quæram eum quem diligit

diligit anima mea; sed quærens eum non inveni eum.

3 Invenientibus me custodibus qui obeunt civitatem *dixi*, *an* eum quem diligit anima mea vidistis?

4 Paululum præteriverã ab illis quam inveni eum quem diligit anima mea: prehendi eum, non situra eum usque dum introduxero eum in domum matris meæ, & in conclave genitricis meæ.

5 Adjuro vos Jerosolymitanæ, *ementes* cum capreis aut cum cervis agri: ne excitate, neque expergefacite hunc amorem, usque dum voluerit.

6 Quænam *est* illa quæ ascenderet ex deserto, velut *fasciumigata* excitatis fumis; fassumigata myrrha & thure, *præstantiore* quam omnis pulvisculus aromatarii?

7 Ecce lectus ejus *præstantior* eo qui *est* Schelomoni, quem circumstant sexaginta potentes è potentibus Jisraelis.

8 Omnes stringentes gladium, edocti bellum; quisq; *accinctus* gladio suo super femur suum, à pavore singulis noctibus:

9 Throno *quem* paravit sibi rex Schelomo, ex lignis Libani;

10 Cujus columnas fecit argenteas, cujus stratum aureum, cujus stragula purpurea: cujus interiora *quasi* pavimentata amore, à puellis Jerosolymitanis.

11 Prodite, & spectate puellæ Tzijonis regem Schelomonem; cum corona quam caravit ei mater ejus die sponsaliorum ejus, & die lætitiæ animi ejus.

CAPUT IV.

ECce pulcra es, amica mea, ecce pulcra es, oculi tui colũbini, præ crine tuo: pilus tuus, ut gregis caprarum quæ detondent de monte Gilhadis.

2 Dentes tui similes gregi æquarum *pecudum*, quum ascendunt ex lavacro; quæ omnes è gemelliparis *sunt*, in quibus nulla *est* orba:

3 Velut filum dibaphũ labia tua, & sermo tuus decẽs, velut fragmen malogranati utrumq; temporum tuorũ præ crine tuo.

4 Simile turri Davidis collum tuum, ædificatæ ad armaria; de qua millena scuta pendent, omnes umbones potentum:

5 Duo ubera tua similia *sint* duobus hinnulis gemellis capreæ, pascentibus inter lilia.

6 Donec aspiraverit dies ille, & fugerint istæ umbræ; ibo ad montem hunc myrrhæ & ad collem thuris.

7 Tota pulcra, amica mea, & vitiũ nullum *ex fitit* in te.

8 Mecum inde à Libano, ô sponsa, mecum inde à Libano veniens: cõtemplaberis à vertice Amani, à vertice Scheniris & Chermonis, è lustris leonum, è montibus pardorum.

9 Rapis animũ meum, soror mea sponsa: rapis animum meum, uno *aspectu* oculorũ tuorum, uno torque à faucibus tuis.

10 Quam pulcri *sunt* amores tui, soror mea sponsa? quam boni sunt amores tui, *præstantiores* vino! & odor unguentorum tuorum præstantior omnibus aromatis!

11 Favum stillant labia tua, ô sponsa; mel & lac subsunt linguæ tuæ, & odor vestium tuarum *est* velut odor Libani.

12 *Ut* hortus clausus *es*, soror mea sponsa: ut scaturigo clausa, fons obsignatus.

13 Propagines tuæ *sunt* mali punicæ *tanquam* pomarii, cum fructu rerum pretiosarum; cypri cum nardis,

14 Nardus & crocus, calamus odoratus, & cinnamomum, cum omnigenis arboribus thuriferis; myrrha & santali, cum omnibus præstantissimis aromatum.

15 O fons hortorum, putee aquarum viventium; & fluentium supra quam Libani,

16 Evigila Aquilo, & veni Auster; perfla hortũ meum, perfluant *aquæ* aromata ejus:

Caput 5.

Veniat amicus meus in hortum suum, ut comedat fructũ rerũ pretiosarũm suarum

17 Ingressus hortum meum, soror mea sponsa, decerpo myrrham meam cum aromatibus meis, comedo favum meum cum melle meo, bibo vinum meum cum lacte meo; comedite amici; bibite & inebriamini, dilecti.

CAPUT V.

EGo dormivi, licet animo meo vigilãte, quũ voci dilecti mei pulsãtis, aperi mihi soror mea, amica mea, colũba mea, integra mea; nam caput meum oppletũ est rore, capilli mei aspersionibus noctiurnis;

2 *Respondi*, exui tunicam meam, quomodo induerem eam? lavi pedes meos: quomodo inquinarem eos?

3 Dilectus meus demiserat manum suam à foramine, quum visceribus meis frementibus in me.

4 Surrexi ego ad aperiendum dilecto meo, & manus meæ stillarunt myrrhinũ, digitique mei myrrhinum liquidum in manubriis seræ.

5 Aperui ego dilecto meo, sed dilectus meus subducens se præterierat: exanimata sum propter colloquiũ ejus, quæsivi eum, sed non inveni eum; inclamavi eum, sed non respondit mihi.

6 Invenientes me custodes qui obeunt civitatem, percusserunt me, vulneraverunt me; abstulerunt carbasum meum à me custodes murorum.

7 Adjuro vos Jerosolymitanæ; si invenietis dilectũ meum, quid indicaretis ei? ægram amore me esse.

8 Quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto, ô pulcherrima fœminarum? quid *est* dilecto tuo præ *alio* dilecto, quod ita adjuras nos?

9 Dilectus meus candore & rubore, vexillarius est è myriade.

10 Caput ejus, infigne aurum, purgatissimum; capilli ejus crispi; discrimmibus nigri ut corvus:

11 Oculi ejus ut columbarũ, juxta alveos aquarũ, loti in ipso lacte, siti infitione.

12 Genæ ejus similes areolæ aromaticæ, adultis plantis unguentariis; labia ejus lilijs stillantia myrrhinum liquidum.

13 Manibus ejus *insunt* orbes aurei insiti beryllo thalasis: *est* visceribus ejus nitor eboris tecti sapphiris.

14 Crura ejus *sunt* columnæ marmoreæ innixæ stylobatis auri purgatissimi; aspectus ejus ut Libanicarum, lectissimus ut cedrorum illius.

15 Palatum ejus dulcissimum *est*, denique totus *est* desideratissimus; hic *est* dilectus meus, & hic amicus meus, ô Jerosolymitanæ.

16 Quo abiit dilectus tuus, ô pulcherrima fœminarum? quo se vertit dilectus tuus, ut quæramus eum tecum?

17 Dilectus meus descendens *abiit* in hortum suum, ad areolas aromaticas, ut pascat in hortis, colligatque lilia.

18 Ego sum dilecti mei, & dilectus meus meus *est*, qui pascit in liliis.

CAPUT VI.

Pulcra es, amica mea, ut Thirza; decora ut Jerusalem: terrifica, ut vexillationes.

2 Adverte oculos tuos ex adverso mei, ut illi efferant me: pilus tuus *est* ut gregis capraram, quæ detondent è Gilhade.

3 Dentes tui similes gregi ovium, quum adscendunt è lavacro; quæ omnes *sunt* è gemelliparis, in quibus nulla orba *est*:

4 Velut fragmen malogranati utrumq; temporum tuorum *est*, præ crine tuo.

5 Ut sexaginta *sint* reginæ & octoginta concubinæ, puellæque innumeræ:

6 Unicam illam columbam meam, integram meam, unicam illam apud matrem suam, puram illam apud genetricem suam; simulac viderint puellæ, beatam prædicabunt, reginæ & concubinæ laudabunt eam *dicentes*.

7 Quæ *est* illa spectata velut aurora; pulcra ut luna, pura ut sol, terrifica ut vexillationes?

8 Ad hortos putatos destenderam ad inspiciendum virentes plantas vallis, ad inspiciendū an floreceret vitis, germinarent mali punicæ.

9 Nondum percipientem hæc, animus meus imposuit me curribus populi mei ingenui *ut discerem*.

10 Revertere, revertere, ô Schulammitis; revertere, revertere, ut spectemus te: Quid spectatis in illa Schulammitide? velut chorum Machanajimorum:

Caput 7.

11 O quam pulcri sunt pedes tui cum istis calceis, filia ingenui! ambitus femorum tuorum *sunt* velut monilia, opus manuum artificis:

12 Umbilicus tuus *velut* crater rotundissimus; ne deficiat illius mixtio: *sed* venter tuus *sit ut* acervus tritici sepitus liliis.

13 Duo ubera tua similia *sunt* duobus hinnulis, gemellis capreæ:

14 Collum tuum simile turri eburneæ: oculi tui piscinis artificiosissimis ad portam frequentissimam, nasus tuus similis turri Libani spectanti versus Damascum.

15 *Quod in* capite tuo impositum est tibi, simile *est* coccineo, & vitta capitis tui similis *est* purpuræ: Rex alligaretur suis ambulacris.

16 Quam pulcra es & quam amœna, ô amor, in deliciis istis.

17 Illa statura tua *similis est* palmæ, & ubera tua botris.

18 Dico conscendam palmam, prehendã palmites ejus: erunt; jam ubera tua sicut botri vitis, & odor nasi tui sicut poma;

19 Palatum; tuum ut vinū *odoris* optimi, movens se amantissimæ rectissimeque, efficiens ut loquātur labia dormientium.

CAPUT VII.

Ego dilecti mei *sum*, quandoquidem erga me *est* appetitus ejus.

2 Age, dilecte mi, prodeamus rus; pernoctemus ad cypros.

3 Surgentes matutino adeamus vineas, videamus an floreat vitis, an aperiat se prima uva, germinent mali punicæ: ubi datura sum amores meos tibi.

4 Amabiles istos flores edentes odorem, & secundum ostia nostra omnes pretiosos fructus, recentes simul ac veteres, dilecte mi, repono tibi.

Caput 8.

5 O *si* quis daret te ut fratrem *esse* mihi, sugentem ubera matris meæ: inveniens te foris osculārer te, etiam non contemnerer ego.

6 Deducerem te, introducerem te in domum matris meæ, quæ docet me: bibendum darem tibi de vino aromatite, de succo malogranatorum.

7 Sinistra ejus sub capite meo, & dextera ejus amplexante me.

8 Adjuro vos Jerosolymitanæ, quid excitaretis, aut quid expergefaceretis hunc amorem, usque dum voluerit?

9 Quæ *est* illa quæ ascendat ex ipso deserto adsociatura se dilecto suo? sub ipsa malo expergefacio te, ubi enixa est te mater tua, ubi enixa est *quæ* peperit te.

10 Impone me ut sigillum animo tuo, ut sigillum brachio tuo; nam fortis *est* ut mors amor, durus ut sepulcrū zelus: prunæ ejus prunæ *sunt* ignis flammæ *que* divinæ.

11 Aquæ multæ non possent exstinguere hunc amorem, ne flumina quidem inundarent eum; si daret quis totam substantiam domus suæ pro hoc amore, plane contemneretur.

CAPUT VIII.

Soror nobis *est* parva, cui nondum *sunt* ubera: quid faciemus sorori nostræ die quo sermo fiet de ea?

2 Quum murus fuerit *ædificandus*, ædificabimus in eo palatium argenteum: quum autem janua erit *munienda*, circummunietmus eam tabulato cedrino.

3 Me existente *velut* imbre, & uberibus meis velut turribus; tunc fuero in oculis ejus prope consequuta pacem.

4 Vinea est Schelomoni in loco fœrace: locat vineam suam custodibus, quisq; affert pro fructu ejus millenos *siclos* argenti.

5 Vinea quæ mea *est*, apud me *permanet*; milleni illi tui, Schelomo, etiam ducenti *sicli* custodientium fructum ejus.

6 O quæ habitas in istis hortis, sociis attendentibus ad vocem tuam præbica me.

7 Accurre, dilecte mi, & similis esto capreæ aut hinnulo cervorum, *qui versari* in montibus aromatum.

Bibliorum pars quarta.

JESCHAHJA.

CAPUT I.

Locis pœnitentialis, complexa summam Legis & Evangelij.

1 VISIO Jeschahjæ filii Amotzi, quam vidit de Jehuda & Jeruschalaimis; temporibus Huzziæ, Jotham, Achazi, Jechizkijæ, regum Jehudæ.

2 Audite cœli, & auribus percipe terra; nam Jehova loquitur: filios eduxavi & extuli, ipsi autem deficientes rebellaverunt in me.

3 Agnoscit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Jisrael non agnoscit, populus meus non animadvertit.

4 Ah, gens peccatrix, populus gravissimus iniquitate, semen maleficentissimum, filii corruptores: dereliquerunt Jehovam, contemtim irritaverunt sanctum Israelis, abalienantes sese averterunt retrorsum.

5 Quinobrem *quo* percutiamini amplius, augetis apostasiam? totum caput *infirmum est* eadem ægritudine, & totum cor languidum.

6 A planta pedis usq; ad caput non est in isto *corpore* integritas; *sed* vulnus, & tumex, ac plaga sanioletaque exprimuntur, neque alligantur, denique mulla emollitur unguento.

7 Regio vestra desolata *fuit*, civitates vestræ exustæ igne: terra ipsa vestra, quam coram vobis extranei consumserunt, jam ita desolata est, ut *solet* subversione extraneorum.

8 Et reliqua facta est filia Tzijonis, ut tugurium in vinea, ut tegillum in cucumerario, ut civitas obsessa.

9 Nisi Jehova exercituum reliquos fecisset nobis superstites, utcunque pancos; ut Sedomum essemus, Hamoræ similes essemus.

10 Audite verbum Jehovæ, ductores Sodomæ; auribus percipite doctrinam Dei nostri, populi Hamoræ.

11 Quorsum mihi multitudo sacrificiorum vestrorum? dicit Jehova: Satur sum holocaustis arietum, & adipe pinguium: & sanguine juvencorum, agnorumque, & hircorum non delector.

12 Quod advenitis, *ut* ut comparatis in conspectu meo? quis quæsivit hoc à manu vestra, ut conculcetis atria mea?

13 Ne pergitote offerre munus vanitatis, suffitus abominationi est mihi: novilunio, & sabbatho convocando convocationem, non possum *ferre* iniquitatem, neque interdicti die;

14 Novilunia vestra, & statas ferias vestras odit anima mea, sunt mihi laboriosæ, defessus sum ferendo.

15 Propterea expandentibus vobis manus vestras, occulto oculos meos a vobis: etiam quum utimini multa oratione, non exaudio: manus vestræ cædibus plenæ sunt.

16 Lavate *vos*, purificate vos, amovete malignitatem actionum vestrarum ex adverso oculorum meorum; desinite malefacere.

17 Discite benefacere, quærite jus, beate oppressum; jus dicite pupillo, suscipite causam viduæ.

18 Venite jam, & disceptemus, inquit Jehova: si fuerint peccata vestra velut dibapha, tamquam nix exalbescent; si rubra fuerint velut coccineum, similia lanæ erunt.

19 Si acquieseitis ut audiatis, bono hujus terræ fruemini.

20 Sin autem renuatis atque rebelletis, gladio consumemini, nam os Jehovæ loquutum est.

21 Quomodo effecta est meretrix urbs fidelis? & plenissima jure; in qua justitia pernoctabat, ea nunc homicidarum *plena est*?

22 Argentum tuum abiit in scorias, merum tuum infuscatum est aqua.

23 Principes tui contumaces & socii furum; unusquisq; amat munus, & sectatur retributiones: pupillo non dicunt jus, & causa viduæ non pervenit ad eos.

24 Propterea, dictum domini Jehovæ exercituum, robusti *Israelis*: Eheu, consolationem capiam de hostibus meis, & ultionem sumam de inimicis meis.

25 Nam referam manum meam contra te, ut defæcans scorias tuas *justæ* puritati restituam te: & amovebo totum stannum tuum:

26 Restituamque judices tuos sicut primum, & consiliarios tuos sicut principio; postmodum vocaberis civitas justa, urbs fidelis.

27 Tzijon judicio redimetur, & reduces ejus justitia.

28 Fragmenta autem defectorū & peccatorum pariter, ac derelinquentium Jehovam, deficient:

29 Nam pudefient propter lucos quos desideraſtis, & erubescetis propter hortos quos elegistis.

30 Nam eritis similes quercui defluenti folio suo; & similes horto cui nulla est aqua.

31 Eritque fortissimus quisque velut stupa, & opus ejus velut scintilla; ardebuntque ambo pariter, adeo ut nullus possit extinguere.

CAPUT II.

Gloria Ecclesiæ Novi Testamenti.

VErbum quod visione percepit Jeschahja filius Amotzi, de Jehuda & Jeruschalaimis.

2 Erit ergo ultimis temporibus *ubi* constitutus fuerit mons domus Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus supra colles; aut confluant ad eum omnes gentes:

3 Eantque populi multi dicentes; venite, ut ascendamus in montem Jehovæ, in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus, nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis.

4 Qui judicem aget inter gentes, & corripiet populos multos; ut tundant gladios suos in ligones, & hastas suas in falces; non attollat gens una in alteram gladium, neque discant amplius bellum.

5 Domus Jahakobi, agite, ambulemus in luce Jehovæ.

6 Quandoquidem deseris populum tuum, domum Jahakobi; quia pleni sunt supra quam Oriens *malis*, & præstigiatores ut Philistæi: & denique natis alienigenarum acquiescunt;

7 Et repleta est terra illius argento & auro, & infinitis thesauris; repletaque est terra illius equis & infinitis curribus;

8 Repleta est etiam terra illius idolis; operi manuum suarum *honorem habentes quisque* incurvant se, *illi* quod fecerunt digiti ipsius;

9 Et se deprimit plebejus homo, seque demittit vir præstans; propterea ne parcito istis.

10 Ingredere in rupem, & absconde te in ipso pulvere; propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus:

11 Oculis altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum; editusque erit Jehova solus die illa:

12 Quum dies erit Jehovæ exercituum contra omnem superbum & excelsum, & contra omnem elatum, ut demittatur;

13 Et contra omnes cedros Libani celsissimas, & elatissimas, & contra omnia robora Baschanis,

14 Et contra omnes montes celsissimos, & contra omnes colles elatissimos.

15 Et contra omnem turrim altam, & contra omnem murum munitum,

16 Et contra omnes naves oceani, & contra omnes imagines desideratissimas:

17 Tunc deprimetur altus homo, & demittetur celsitudo hominum; editusque erit Jehova solus die illa:

18 Idolorumque *celsitudo* penitus transmigrabit;

19 Quum venient *homines* in speluncas rupium & in hiatus pulveris; propter pavorem Jehovæ & propter decorem excellentiæ ejus, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

20 Tempore illo abjiciet homo idola argentea sua, & idola aurea sua, quæ fecerunt *quisque* sibi ad incurvandum se *illis*, talpis & vespertilionibus:

21 Ingrediendo in cavernas rupium & in scopulos petrarum; propter pavorem Jehovæ & propter decorem excellentiæ ejus, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

CAPUT III.

Pœna superbiæ & luxus.

ABstinete vos ab ipso homine, cui halitus *est* in naso ipsius; nam quanti æstimandus esset?

Caput 3.

2 Nam ecce Dominus ille Jehova exercituum amoturus est Jeruschalaimis & a Jehuda scipionem & bacillum; omnem scipionem panis, & omnem scipionem aquæ;

3 Potentem, & bellatorem; judicem & prophetam, sagacemque ac senem:

4 Præfectum quinquagenis, & honorabilem, consiliariumque ac peritum artificem, & intelligentem eloquentiæ.

5 Daturus autem sum (*inquit*) pueros principes eorum, & facinorosi dominabuntur in eos.

6 Ita opprimet in populo alter alterum, quisque proximum suum: superbiet puer in senem, & vilis in honoratum.

7 Si prehendat quis fratrem suum è domo paterna sua, *dicens*, vestis *est* tibi, ductor esto nobis; ut ruina ista sub manu tua *sit*:

8 Jurabit die illo dicendo, non essem obligaturus, etiam domi meæ non *est* panis neq; vestis: ne ponatis me ductorem populi:

9 Quum corruerint Jeruschalaima & Jehuda ceciderit; quia lingua eorum & actiones eorum *sunt* adversus Jehovam, ad exacerbandum oculos gloriæ illius.

10 Obfirmatio vultus eorum testatur contra ipsos, & peccatum suum sicut Sedom enunciant, non celant: væ animo ipsorum, quia afficiunt se ipsos malo.

11 Dicite justo, bene esse; nam fructu actionum suarum fruitaros esse.

12 Væ, improbo malo est; nam retributio manuum ipsius conficietur ipsi.

13 Populum meum opprimentium quisque *est* parvulus, & fœminæ dominum exercent in eum: Populo mi, qui ducunt te, seducunt; & viam itinerum tuorum tegunt.

14 Siftit se ad litigandum Jehova, qui consistit ad judicandum populos:

15 Jehova ad judicium advenit contra Seniores populi sui & principes ejus; at vos depavistis hanc vineam, rapina pauperis *est* in domibus vestris.

16 Quid vobis *est*, *quod* conteritis populum

lium meum,& faciem pauperum commolitis dictum domini Jehovi exercituum.

17 Præterea ait Jehova,eo quod altæ sunt filiæ Tzijonis, & ambulant extento gutture,& nutantes oculis : indesinenter minutis passibus incedunt, pedibusque suis compedilitas agunt :

18 Idcirco scabie afficiet Dominus verticem filiarum Tzijonis,& Jehova pudendum earum nudabit.

19 Tempore illo amovebit Dominus ornamentum illud periscelidum,ocellarque opera, & lunulas.

20 Myrothecidia,catellasque, & bracteolas,

21 Tiaras, & armillas, redimiculaque, bucculasque & amuleta.

22 Annulos, & monilia naso impendentia,

23 Syntheses vestium, & amicula, & ventralia, & aciaria,

24 Speculaque, & sindones,& mitras,& carbasa,

25 Eritq; loco aromatis *ut* exsistat tabes, & loco cinguli dissolutio, & loco operis pexi calvitium,& loco segmentatæ cyclidis cinctus cilicii, ustio loco pulcritudinis,

26 Homines tui gladio cadent, etiam potentes tui bello.

27 Quamobrem mœrentibus & lugentibus portis illius ; quum expurgata desidebit in terra.

Caput 4.

28 Prehendent septem mulieres virum eundem tempore illo,dicendo, cibum nostrum comedemus, & vestimentum nostrũ induemus : tantummodo vocemur de nomine tuo, aufer probrum nostrum.

CAPUT IIII.

Germen Domini in magnificentiã.

TEmpore illo erit germen Jehovæ gloriæ & honori ; & fructus ipse terræ excellentiæ & ornamento superstitibus Jisraelis.

2 Erit enim *ut* qui relictus fuerit Tzijone, & residuus Jeruschalaimis, sanctus dicatur ; quisquis adscriptus fuerit vitæ Jeruschalaimis :

3 Quum laverit Dominus excrementum filiarum Tzijonis, & cædes Jeruschalaimorum abluerit è medio ipsorum ; spiritu judicii & spiritu sablationis.

4 Creabitq; Jehova super unumquodque habitaculũ montis Tzijonis,& super convocationes ejus,nubé interdiu fumumq; ; & splendorem ignemque flammantẽ noctu ; nam super totam gloriam *erit* protectio.

5 Cujus protectionis tuguriũ erit umbraculo interdiu ab æstu ; & receptui atq; latibulo ab inundatione & à pluvia.

CAPUT V.

Carmen Esaiæ de vineâ spirituali.

ACcinam nunc dilecto meo canticum dilecti mei,de vinea ; fuit vinea est dilecto meo in clivo uberrimo ;

2 Quam circummunivit, & elavidavit, consevitq; generosis vitibus, & exstruxit turrim in ea,ac etiam torcular excidit in ea : sed quum expectasset *ut* ederet uvas, edidit labruscas.

3 Nunc autem habitatores Jeruschalaimorum,imo viri Jehudæ *fingui* ; judicate quæso inter me & vineam meam.

4 Quid faciendum amplius vineæ meæ, quod non fecerim in ea ? Quamobrem quum expectassem ut ederet uvas, edidit labruscas ?

5 Jam itaq; ; notum faciam quæso vobis quid facturus sim vineæ meæ ; amovendo sepem ejus ut sit depastioni, disrumpendo maceriam ejus ut sit conculcationi ;

6 Exponam eam desolationi ; non putabitur,neque resartietur,sed assurget sentis & vepres : insuper nubibus interdicam, ne demittant in eam pluviam.

7 Nam vinea Jehovæ exercituum domus Jisraelis,& viri Jehudæ *sunt* planta deliciarum ejus:& quamvis exspectaverit officium, ecce pertinacia;justitiam *exspectaverit*,ecce autem clamor.

8 Væ conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus,donec nihil *amplius sit* loci,& efficiamini habitatores vos soli in media hac terra.

9 Me audiente,Jehova exercituum *dixit*, *ne ita sit*, nisi domus multæ desolationi sint,magnæ & præstantes ; adeo ut nullus *sit futurus* habitator.

10 Nam decem jugera vineæ rendent bathum unicum, & sementis cori reddet ephan.

11 Væ surgentibus summo mane, *ut* potum inebriantem sectentur, prorogantibus ad crepusculum usque, *ut* vinum incendat ipsos.

12 *In* quorum conviviis est cithara ac nablium,tympanum, tibiaque,ac vinum : opus autem Jehovæ non inquirunt, & factum manuum ejus non considerant.

13 Idcirco migrat populus meus, quod expers *sit* scientiæ : & honoratissimi ejus homines *sunt* famelici, ac multitudo ejus aret siti.

14 Idcirco dilatat sepulcrũ se ipsum,& distendit os suum in immensum,ut descendat decor illius & multitudo illius cum tumultuatione sua, & qui exsultat in illa.

15 Ita deprimitur homo plebejus,& demittitur vir præstans ; oculique celsorum deprimuntur :

16 Et exaltatur Jehova exercituum judicio suo,& Deus sortis sanctissimus sanctificatur justitia :

17 Ut pascant agni pro more suo,& vastitatibus pinguium advenæ fruantur.

18 Væ trahentibus iniquitatem funibus vanitatis ; & veluti densò fune plaustri, peccatum ;

19 Dicẽtibus,festinet,acceleret opus suũ, ut videamus;& appropinquãs adveniat cõsiliũ sancti Jisraelitarũ, ut experiamur.

3 Et duæ oleæ ad illum, una à dextera lecythi, & altera ad sinistram ejus.

4 Quumque respondissem, loquutus sum ad angelum qui alloquebatur me dicendo, quid ista *sibi volunt*, domine mi?

5 Respondens autem angelus qui alloquebatur me, dixit mihi, an nescis quid *sibi velint* ista? cui dixi, non Domine mi.

6 Respondens itaque alloquutus est me, dicendo, hoc *est* verbum Jehovæ ad Zerubbabelem, dicendo: non virtute neq; vi, sed spiritu meo, ait Jehova exercituum.

7 Quis es, ô mons magne, coram Zerubbabele? in planitiem *es*: nam proferet lapidem summum; *cum* fragoris acclamationibus, gratia gratia ei.

8 Fuit enim verbum Jehovæ ad me, dicendo,

9 Manus Zerubbabelis fundaverunt domum istã, & manus ejus perfectura sunt, ut agnoscas Jehovam exercituum misisse me ad vos.

10 Nam quis? preverit diem parvorum *aperum?* nam lætantur aspicientes ad lapidem illum perpendiculum in manu Zerubbabelis septem isti, oculi *insunt* Jehovæ, ipsi peragrantes terram?

11 Amplius respondens dixi ei; quid *sibi volunt* duæ oleæ istæ, ad dexteram lychnuchi, & ad sinistram ipsius?

12 Et respondens denuo dixi ei; quid duæ baccæ olivarum, quæ *sunt* in spatio duorum tuborum auri effundentium ex se aureum liquorem?

13 Qui quum alloquutus esset me, dicendo, an nescis quid *sibi velint* illa? dixi, non Domine mi.

14 Itaque dixit, hæ *sunt* duæ oleosæ, quæ permanent apud Dominum totius terræ.

CAPUT V.

Imago falsæ doctrinæ.

DEinde rursus attollens oculos meos vidi quod ecce volumen volabat.

2 Quumq; diceret mihi, quid tu vides? dixi, video volumen volans, longitudine viginti cubitorum, & latitudine decem cubitorum.

3 Tum dixit mihi, hæc exsecratio processura in superficiem totius terræ; quia quisquis furatur ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit; & quisquis jurat ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit.

4 Hanc profero, dictum Jehovæ exercituum, ut invadat domum furis, & domum jurantis per nomen meum falsò: commorans; in domo ejus consumat eam, & ligna ejus, ac lapides ejus.

5 Postea progressus angelus qui alloquebatur me, dixit mihi, attolle jam oculos tuos, & vide quid *sit* hoc quod procedit.

6 Dicenti autem mihi, quid est? dixit, est Epha quæ progreditur, dixitque, hic *est* oculus ipsorum in tota hac terra.

7 Ecce autem massam plumbi allatam: cum ea, mulierem unam quæ sedit in medio illius Ephæ.

8 Dixitq; *ille*, hæc *est* ipsa improbitas, quam projiceret eam in medium Ephæ; projecitq; massam illam plumbi in os ipsius *Ephæ*.

9 Tum attollens oculos meos vidi, quod ecce duæ mulieres prodibant habentes ventum in alis suis; quibus *erant* alæ similes alis ciconiæ; efferebantque Ephan illam inter terram & cœlum.

10 Me autem dicente illi angelo qui alloquebatur me; quo istæ deferant Ephan hanc?

11 Dixit mihi, ut ædificet sibi domum in terra Schinharis; ubi stabiliatur & collocetur in basi sua.

CAPUT VI.

Angeli boni dispensores ecclesiæ.

DEinde rursus attollens oculos meos vidi, quod ecce quatuor currus prodibant è medio duorum montium; qui montes *erant* montes chalybei.

2 In curru primo equi rufi *erant*, & in curru secundo equi nigri:

3 In curru autem tertio equi albi; & in curru quarto equi grandine guttati, confirmati.

4 Itaque proloquens dixi angelo qui alloquebatur me, quid *sibi velint*, Domine mi?

5 Et respondens angelus dixit mihi, hi quatuor *sunt* venti cœlorum procedentes inde ubi constiterant, apud dominatorem totius terræ.

6 Qui sunt in illo *curru*, *&* equi illi nigri egrediuntur in terram Aquilonalem, & albi illi egrediuntur post eos, grandine vero guttati egrediuntur in terram Meridianam.

7 Confirmati itaq; illi egressi quærebant eundo ut obambularent terram hanc; quapropter edixit, ite, obambulate terram hanc: sic obambularunt *eque* terram.

8 Et accersens me alloquutus est me, dicendo, vide, hi qui egressi sunt in terram Aquilonalem, tranquillârunt spiritum meum in terra Aquilonali.

9 Tum fuit verbum Jehovæ, edicendo mihi,

10 Accipe à deportatis, à Heldajo, & à Tobija, & à Jedahja; veniens tu die eodem, veniens ingiam *in* domum Joschijæ filii Tzephanjæ, qui veniunt è Babylonia:

11 Et accipiens argentum & aurum facies coronæ; ac impones capiti Jehoschuæ filii Jehorzadaki, Sacerdotis maximi:

12 Quem alloquêris, dicendo, sic ait Jehova exercituum, dicendo; ecce virum, cujus nomen *est* GERMEN, qui è loco suo germinabit, & ædificabit templum Jehovæ.

13 Is enim ædificaturus est templum Jehovæ, idemque reportaturus decorem, & sessurus ac dominaturus in solio suo: eritque Sacerdos in solio suo, & consilium pacis erit inter utrosque.

14 Quamobrem

14 Quamobrem illarum coronarum quæque *esto*; pro Chelemo & pro Tobija, & pro Jedahja, & pro Chene filio Tzephanjæ, in memoriale, in templo Jehovæ.

15 Nam longinqui advenient & ædificabunt in templo Jehovæ, ita cognoscetis Jehovam exercituum misisse me ad vos: atq; *hoc quidem* futurum est, quam omnino auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAPUT VII.

Jejunium Deo acceptum.

POstea fuit anno quarto Darii Regis; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, quarto *die* mensis noni, Cislevo *mense*.

2 Quum misissent *populus in* domum Dei Scharetzerum & Regem Melecum, & viros suos; ad deprecandum faciem Jehovæ,

3 *Et* alloquendum Sacerdotes qui aderant domui Jehovæ exercituum & Prophetas, dicendo; an fleturas sum mense quinto separando me, quemadmodum feci jam aliquot annis?

4 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, edicendo mihi,

5 Alloquere totum populum hujus terræ, & Sacerdotes, dicendo; quum jejunatis & plangitis quinto & septimo *mense*, ut illis septuaginta annis, an ullo pacto mihi, mihi inquam jejunatis?

6 Et quum comeditis, aut quum bibitis; nonne vos comeditis & vos bibitis *vobis*?

7 Nonne *factum fuistis* secundum verba illa quæ proclamavit Jehova per prophetas priores, quum esset urbs Jeruschalaim habitata & tranquilla, & civitates circumstantes eam; quum australem locum & humilem regionem *populus* inhabitaret?

8 Fuitque verbum Jehovæ ad Zecarjam, ut diceret:

9 Sic loquutus fuerat Jehova exercituum, edicendo; jus veritatis dicite, benignitatemque & misericordiam exercete alter in alterum:

10 Viduamq; aut pupillum peregrinum, aut pauperẽ ne opprimitote: & malum alter alterius ne cogitate cum animo vestro:

11 Sed renuerunt attendere, & prabuerunt humerum refractarium; aureisque suas aggravarunt ne audirent:

12 Et cor suum disposuerunt *ut* lapidem perdiuturnum, ne audiret legem ipsam & verba quæ mittebat Jehova exercituum spiritu suo *dicenda* per Prophetas illos priores: unde fuit fervor *æ* magnus à Jehova exercituum.

13 Fuit enim quemadmodum clamante ipsum non audiverant; ut ita clamantes ipsos non audirem, ait Jehova exercituum:

14 Sed turbine disjicerem eos in omnes gentes quas non noverant, & terra hæc desolaretur post eos, destituta transeunte & redeunte: ita disposuerunt terram desiderabilem in desolationem.

CAPUT VIII.

Ira Dei placabilis.

DEinde fuit verbum Jehovæ exercituum, dicendo,

2 Sic ait Jehova exercituum, Zelotypus fui Tzijonis zelotypia magna, & excandescentia magna zelotypus fui ipsius.

3 Sic ait Jehova, reversus sum ad Tzijonem, & habito in medio Jeruschalaim. morum; ut vocetur urbs Jeruschalaimorum civitas veritatis & mons Jehovæ exercituum mons sanctitatis.

4 Sic ait Jehova exercituum, adhuc sedebunt senes & anus in plateis Jeruschalaimorum; habens quisq; scipionem suum in manu sua præ multitudine dierum:

5 Et plateæ civitatis replebuntur pueris & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6 Sic ait Jehova exercituum, quia mirabile est in oculis reliquiarum populi hujus diebus his; *an* etiã in oculis meis mirabile esset? dictum Jehovæ exercituum.

7 Sic ait Jehova exercituum, ecce ego servaturus sum populum meum, è terra Orientis; & è terra occasus solis.

8 Et reducturus eos ut habitent Jeruschalaimis; eruntque mihi populus, & ego ero eis Deus in veritate & justitia.

9 Sic ait Jehova exercituum; confirmator manus vestræ, qui audistis diebus his verba ista, ex ore Prophetarum ipsorum, *ex* quo die fundata est domus Jehovæ exercituum, templum ædificandum fuisse.

10 Nam ante dies hos merces hominis non efficiebatur, & merces jumenti nulla erat, & exeunti ac egredienti nulla *erat* pax ab hoste, sed committebam omnes homines unum cum altero.

11 Nunc vero non *sum* ut diebus illis prioribus ego, reliquiis populi hujus, dictum Jehovæ exercituum.

12 Nam sementis pacis *est*, vitis edit fructum suum; & terra edit proventum suum, cœlique edunt rorem suum; deniq; facio ut possideant reliquiæ populi hujus omnia ista.

13 Eritque *ut* quemadmodum fuistis maledictioni in gentibus, ô domus Jehudæ, & domus Jisraelis, ita servem vos & fitis benedictioni: ne timetote, confirmantor manus vestræ.

14 Sic enim ait Jehova exercituum: quemadmodum cogitaveram malo afficere vos, quum fervefecissent me patres vestri, ait Jehova exercituum; neq; pœnituit me:

15 Ita conversus cogito diebus his bono afficere Jeruschalaima & domum Jehudæ; ne timetote.

16 Hæ *sunt* res quas facturi estis: loquimini veritatem alter cum altero, veritatis & pacis jus discite in portis vestris:

17 Et alter malum alterius ne cogitetis cum animo vestro, & juramentum falsum ne ametis: nam omnia hæc *sunt* quæ odi, dictum Jehovæ.

18 Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, dicendo mihi,

19 Sic ait Jehova exercituum, jejunium quarti *mensis*, & jejunium quinti, & jejunium septimi, jejuniumq; decimi futurum

est domui Jehudæ gaudio, & lætitiæ, & in solemnitates hilares: sed veritatem & pacem amate.

20 Sic ait Jehova exercituum; adhuc *erit* quum venient populi, & habitatores civitatum multarum:

21 Et adibunt habitatores unius alteram, dicendo, eamus indesinenter ad deprecandum faciem Jehovæ, & ad quærendum Jehovam exercituum; eam ego quoq;

22 Ita venient populi multi, & gentes numerosæ, ad quærendum Jehovam exercituum Jeruschalaimis; & ad deprecandum faciem Jehovæ.

23 Sic ait Jehova exercituum; *erit* diebus illis, quum prehendent decem homines ex omnibus linguis gentium; prehendunt inquam alam viri Jehudæi, dicendo, ituri sumus vobiscum, quia audimus Deum *esse* vobiscum.

CAPUT IX.

Christus rex equitans in asino.

PRophetia onerosa *est* verbi Jehovæ in terram circumstantem te, & Damascus requies *erit* illius: quia Jehovæ est oculus *spectator* hominum, ut omnium tribuum Jisraelis.

2 Quin etiam Chamatham terminabit illa; Tyrus & Tzidonem, quamvis sapiens sit valde,

3 Et ædificaverit Tyrus munitionē sibi; congervaverit; argentū quasi pulverem, & effossum *aurum* quasi lutum platearum.

4 Ecce Dominus expellet eam, & percutiens *deiecit* in mare præmunitionem ejus, & ipsa igne absumetur.

5 Videns Aschkelon timebit, & Hazza dolebit quoque valde; etiam Hekron, quod pudefecerit *ipsam* exspectatio sua: peribitque Rex è Hazza, & Aschkelon non permanebit:

6 Et habitabit nothus Aschdodi, denique exscindam fastum Pelischthæorum.

7 Quumque amovero cædes cujusque ab ore ipsius, & detestationes ejus è dentibus ejus, relinquetur etiam ipse Deo nostro; ut sit tamquam dux in Jehuda, & Hekron ut Jebusæus:

8 Et castra habebo ad domum meam propter exercitum, propter transeuntes, & propter redeuntes, ut non pervadat eos amplius exactor: quia jam visum est mihi in oculis meis.

9 Exsulta valde filia Tzijonis, clange filia Jeruschalaimorum, ecce Rex tuus adveniet tibi, justus & salute præditus est; pauper, & insidens asino; idque pullo nato asinabus.

10 Nam exscindam currus ex Ephrajimo, & equos è Jeruschalaimis, exscindetur etiam arcus bellicus, pacemque eloquetur gentibus; & dominatus ejus à mari uno ad alterum, & à flumine usque ad fines terræ *protendetur*.

11 Tu autem insecta sanguine fœderis mei, emisi vinctos tuos è cisterna; in qua *hac sunt* aquæ:

12 Revertimini ad munitionem, vincti sperantes: tum illo die, *quod* indico duplum: restituam tibi:

13 Quum tetendero mihi Jehudam, arcum implevero Ephrajimo, & excitavero filios tuos, ô Tzijon, contra filios tuos, ô Javan, disponens te tamquam gladium potentis.

14 Nam Jehova contra hos conspicuus erit prodeunte velut fulgure sagitta ejus: & Dominus Jehovi buccina clanget, & progredietur procellis meridianis.

15 Jehova exercituum proteget illos; ut comedant, postquam subegerint lapides fundæ, & bibant strepentes quasi vino; implebunteque tum cratera, tum angulos altaris.

16 Deniq; servabit eos Jehova Deus ipsorum die illa, tamquam gregem populi sui; quum lapides coronarii pro vexillis erunt in terra illius.

17 Nam quantum *erit* bonum ejus? & quanta pulchritudo ejus? frumentum juvenes, & mustum facundas faciet virgines.

CAPUT X.

Progressus Evangelii.

PEtite à Jehova pluviam tempore serotinæ, Jehova efficiente nimbos, & pluviam imbriferam est editurus eis, cuique herbam in agro suo.

2 Nam imagines loquuntur vanitatem & divini vident falsum, & somnia vana loquuntur, vanitate consolantur: idcirco proficiscentes velut grex, testificati sunt nullum fuisse pastorem.

3 Contra pastores istos accensa est ira mea, & in istos hircos animadverti: nam visitavit Jehova exercituum gregem suum, domum Jehudæ, & disposuit illos velut equum decoris sui in bello.

4 Ab ipso *sint* angulus, ab ipso clavus, ab ipso arcus bellicus; ab ipso processit omnis exactor pariter.

5 Fueruntq; similes potentibus concalcantibus lutum platearum in bello, quum prælia bantur, quia Jehova cum ipsis *erat*, & pudefecerunt eos qui insidebant equis.

6 Corroborabo autem domum Jehudæ, & domum Josephi servabo, & tranquille collocabo eos, quia misereor eorū, eruntque ac si non abjecissem eos: quia ego *sum* Jehova Deus eorum, & exaudiam eos.

7 Eruntque similes potenti Ephrajimitæ, & lætabitur animus eorum quasi vino; & filii eorum videntes lætabuntur, exsultabit animus eorum in Jehova.

8 Sibilans ad eos cōgregabo eos, quum redimam eos: & multiplicabuntur sicut multiplicati fuerant:

9 Et dissēminabo eos in populos, ut in longinquis locis recordeantur mei; & viventes cum filiis suis revertentur.

10 Ita reducam eos è terra Ægypti, & ab Assyria congregabo eos; in terram Gilbadis, Libanique adducam eos, & non sufficiet eis.

11 Quamobrem

11 Quamobrem transiens per mare angustia, percutiet in mari fluctus, arescentq; omnia profunda rivi; & dejicietur fastus Assyriæ, sceptrumq; Ægypti amovebitur.

12 Roborabo autem illos in Jehova, ut in nomine ejus continenter ambulent, dictum Jehovæ.

CAPUT XI.

Destructio templi secundi: & disparitas pastorum Ecclesiæ, imprimis Christi & Antichristi.

APeri Libane januas tuas, ut consumat ignis cedros tuas.

2 Ejula abies, quia corruit cedrus, quia magnifici vastantur: ejulate robora Baschanis, quia concidit silva vindemiæ.

3 Vox ejulatus pastorum, eo quod vastetur magnificentia eorum, vox rugitus leonum, eo quod vastetur fastus Jardenis.

4 Sic ait Jehova, Deus meus; pasce oves has interfectionis,

5 Quas possessores earum interficiunt, neque habentur rei, & eorum qui vendunt ipsas quisque dicit, benedictus Jehova, quod ditatus sim, & pascentium eas nemo clementia utitur erga eas.

6 Nam non utar clementia amplius erga habitatores hujus terræ, dictum Jehovæ: sed ecce ego faciam ut præsto sint homines alter in manu alterius & in manu regis sui, quibus contundentibus terram hanc non eripiam è manu eorum.

7 Itaq; pavi oves interfectionis, vos, *inquam*, ô pauperes gregis; & accipiens mihi duos baculos, quorum unum vocavi amœnitatis, & alterum vocavi devinciendum, pavi oves illas.

8 Et excidi tres pastores mense uno: imminuto animo meo propter illos, quod etiã animus eorũ coqueret *consilia* in me:

9 Et dixi, non sum pasturus vos, quæ moritura *est* moriatur, & quæ excindenda est excindatur, & reliquæ comedant altera carnem alterius.

10 Itaque accipiens baculum meum, *baculum* jucunditatis, succidi ipsum; irritam faciendo fœdus meum quod pepigeram cum omnibus populis istis.

11 Irritoque facto die illa; agnoverunt recte, pauperes illius gregis qui observabant me, verbum Jehovæ esse.

12 Dixeram enim illis, si bonum *videtur* in oculis vestris, date mercedem meam, sin minus, desistite: qui appenderunt mercedem meam, triginta argenteos.

13 Edixit autẽ Jehova mihi, projice eos *conferendos* in figulum, magnificum pretiũ quo pretiose æstimatus sũ ab illistita accipiens illos triginta argẽteos projeci eos *in* domum Jehovæ *conferendos* in figulum.

14 Postea succidi baculum meum secundum, *baculum* devinciendum; irritam faciendo fraternitatem inter Jehudam & Jisraelem.

15 Tandem edixit Jehova mihi, amplius sume tibi instrumentum pastoris stulti,

16 Nam ecce ego suscitaturus sum pastorem in hac terra *qui* erraticas non visitabit, ætate teneram non requiret, & fractam non curabit: restitantem non portabit, sed carnem pinguioris comeder, & ungulas harum perrumpet.

17 Væ pastori meo nihili, derelinquenti gregem, gladius imminet brachio ejus, & oculo dextero ejus: brachium ejus prorsus arescet, & oculus dexter ejus omnino caligabit.

CAPUT XII.

Spiritus gratiæ & precum: & Ecclesia sub pressori invicta.

ONerosa prophetia verbi Jehovæ pro Jisraele: dictum Jehovæ, qui extendit cœlos & fundat terram, formatque spiritum hominis in eo.

2 Ecce ego dispositurus sum Jeruschalaima, *ut* pelvem soporiferam omnibus populis circumquaque, quando tum contra Jehudam erit in obsidione, *tum* contra Jeruschalaima.

3 Quin futurum est die illo, *ut* disponam Jeruschalaima *velut* lapidem onerosissimum omnibus populis, quo quicunq; onerant se omnino cædentur, etiamsi congregentur contra illa omnes gentes terræ.

4 Die illo, dictum Jehovæ, percutiam omnem equum stupore, & sessorem ejus amentia: & super domum Jehudæ aperiens oculos meos, omnes equos populorum percutiam cæcitate:

5 Adeo ut dicant duces Jehudæ cum animo suo, fortitudo *est* mihi, & habitatoribus Jeruschalaimorum, in Jehova exercituum Deo ipsorum.

6 Die illo disponam duces Jehudæ tamquam foculum ignis invadentis ligna, & ut tædam ignis invadentis manipulum, qui consumant ad dexteram & ad sinistram omnes populos circumquaque: ut permaneant Jeruschalaima adhuc loco suo Jeruschalaimis.

7 Ita servans Jehova tentoria Jehudæ primum: ut non magnificet se ornatus domus Davidis, & ornatus habitantium Jeruschalaimis supra Jehudam.

8 Die illo proteget Jehova habitantes Jeruschalaimis: eritque abjectissimus ex eis, die illo similis Davidi, & domus Davidis ut dii, ut angelus Jehovæ coram illis.

9 Erit enim die illo; *quum* quæram perdere omnes gentes quæ invaserint Jeruschalaima,

10 Ut effundam super domum Davidis, & super habitatores Jeruschalaimorum spiritum gratiæ & deprecationum, respicientq; ad me quem transfixerint; clangentq; super hoc, tamquam planctu de unigenito, & amare plangent de eo, ut amare quis plangit de primogenito.

11 Die illo magnus erit planctus Jeruschalaimis; ut planctus Hadadrimmonis, in convalle Megiddontis:

12 Plangent enim terra, quæque familiæ seorsim; familia domus Davidis seorsim, & fœminæ eorum seorsim, familia domus Nathanis seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

13 Familia domus Levi seorsim, & fœminæ eorum seorsim; familia Schimhitica seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

14 Omnes familiæ reliquæ, familiæ singulæ seorsim; & fœminæ eorum seorsim.

CAPUT XIII.

Passio Christi futura.

DIe illo erit fons apertus domui Davidis, & habitatoribus Jeruschalaimorum; pro peccato, & pro separatione ex immunditia.

2 Erit etiam die illo, dictum Jehovæ exercituum, *ut* exscindam nomina terriculorum è terra, adeo ut non commemorentur amplius: quin etiam eorum Prophetas & spiritum impuritatis amoturus sum à terra.

3 Eritq; quum prophetaverit quispiam amplius; ut dicant ei pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, non es victurus, quia falsitatem loquutus es nomine Jehovæ: & transfigent eum pater ejus & mater ejus qui genuerint eum, quum prophetaverit.

4 Ita erit die illo, ut erubescant isti prophetæ qui quæ à visione sua quum prophetaverit, neque induant togam villosam ut mentiantur:

5 Sed dicat, non sum Propheta; vir agricola sum, nam instituit me aliquis à pueritia mea.

6 Quod si dixerit ei *quispiam*, quid plagæ istæ in manibus tuis? dicet, *plagæ sunt* quibus percussus fui in domo amantium me.

7 Gladie, evigila contra pastorem meum, & contra virum proximum meum, dictum Jehovæ exercituum; percute pastorem, & dispergentur oves, at reducam manum meam ad parvulos.

8 Nam erit in tota terra, dictum Jehovæ, *ut* partibus duabus in ea excisis & exspirantibus; tertia relinquatur in ea:

9 Et inducam tertiam istam in ignem, conflansq; eos ut conflatur argentum, probabo eos quemadmodum probatur aurum: hic invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum, dicam, populus meus est, & ipse dicet, Jehova *est* Deus meus.

CAPUT XIV.

Excidium Jeruschalaimorum & vocatio gentium prædicitur.

ECce dies ventura est Jehovæ, quum dividetur spolium tuum in medio tui.

2 Recipiam enim omnes gentes contra Jeruschalaima ad bellum; & capietur civitas, diripienturque domus; & fœminæ comprimentur; & exeunte parte civitatis in deportationem, residuum populi non exscindetur à civitate.

3 Nam procedens Jehova pugnabit contra gentes illas; ut quo die pugnavit, die conflictus,

4 Et stantibus pedibus ejus die illo super montem olivarum, qui *est* in conspectu Jeruschalaimorum ab Oriente; scindetur mons olivarum medius Orientem & Occidentem versus, *in* vallem magnam valde: & recedet pars ipsius montis ad Aquilonem, & pars ejus ad Austrum.

5 Tum fugientes vallem montium, quum pertinget vallem montium, ad *metas contendetis quem* selegit; & fugietis quemadmodam fugiebatis meta terræ motus diebus Huzziæ Regis Jehudæ: veniente Jehova Deo meo omnibus*que* sanctis adsturis tibi.

6 Et erit die illo, *ut* non sit lux pretiosa & densa:

7 Sed erit dies unus qui agnoscetur à Jehova, non *ex* die & nocte; nam erit *ut* tempore vespertino sit lux.

8 Erit etiam die illo, prodeuntibus aquis vivis è Jeruschalaimis parte sui ad mare Orientale, & parte sui ad mare posterum (quod æstate & hyeme futurum est)

9 Erit, inquam, Jehova Rex super totam terram; die illo erit Jehova unus, & nomen ejus unum.

10 Redigetur tota hæc terra quasi campestria, à Gebaho, ad Rimmonem *in* Australi parte Jeruschalaimorum: & exaltata *urbs* manebit in loco suo à porta Binjaminis usq; ad locum portæ primæ, usque ad portam angulorum, & à turri Chananeelis usque ad lacus torcularium regis:

11 Et habitabunt in ea, & anathema non erit amplius; nam residebit urbs Jeruschalaimorum secure.

12 Hæc vero erit plaga qua afficiet Jehova omnes populos qui turmatim convenerint contra Jeruschalaima; tabescet carnem cujusque ipso stante super pedes suos, & oculi cujusque tabefient in foraminibus suis; & lingua cujusque tabescet in ore ipsorum.

13 Erit etiam die illo, *ut* sit vexatio Jehovæ magna in illis; adeo ut prehendant alter manum alterius, & ascendat manus unius in manum alterius.

14 Et *tu* quoque, Jehuda, pugnabis Jeruschalaimis; & recipientur opes omnium gentium circumquaque, aurum, & argentum, vestesque multæ admodum.

15 Et similiter futura est plaga equorum, mulorum, camelorum, asinorumque, & omnium jumentorum quæ erunt in castris illis; similis plagæ illi.

16 Eritque ut quisquis residuus fuerit ex omnibus gentibus, quæ venerint contra Jeruschalaima, ascendant de anno in annum ut incurvent se *honorem exhibentes* Regi Jehovæ exercituum, & ut celebrent festum tabernaculorum.

17 Et erit *si* qui non ascenderint ex familiis terræ Jeruschalaima, ad incurvandum se: *exhibituri honorem* regi Jehovæ exercituum; ut non sit super eos imber:

18 Quod si familia Ægypti non ascende-

rit,

rit, neque advenerit, super quos non *est imber*, erit illa plaga qua affecturus est Jehova gentes quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

19 Hæc erit pœna Ægypti ; & peccati pœna omnium gentium, quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

20 Die illo erit *inscriptum* tintinnabulis equorum; sanctitas Jehovæ, ut sint ollæ in domo Jehovæ quasi crateres coram altari :

21 Imo erit omnis olla Jeruschalaimis & in Jehuda sanctitatis Jehovæ exercituum, & venientes omnes sacrificaturi accipient ex eis, & coquent in eis : neque erit Cenahanæus amplius in domo Jehovæ exercituum die illo.

MALEACI.

CAPUT I.

Gratia Dei malam iuit gratiam apud populum confœderatum.

PRophetia onerosa verbi Jehovæ, ad Jisraelem ; per Maleacin.

2 Diligo vos, ait Jehova & dicitis, in quo diligis nos ? nonne frater *fuit* Hesau Jahakobo ? dictum Jehovæ, dilexi autem Jahakobum,

3 Hesaum vero odio habui ; ideo disposui montes ejus desolationi, & possessionem ejus draconibus deserti.

4 Quod dicit Edomæa, depauperati sumus *quidem*, at revertemur & ædificabimus vastata loca, sic ait Jehova exercituum, ipsi ædificent, at ego destruam : & vocabuntur terminus impietatis, & populus cui indignatur Jehova, usque in seculum :

5 Quod oculi vestri visuri sunt ex termino Jisraelis ; & vos dicturi, magnificat se Jehova.

6 Filius honorat patrem, & servus dominum suum : quod si pater sum, ubi *est* honor meus ? & si dominus sum, ubi reverentia mei ? ait Jehova exercituum vobis, ô Sacerdotes contemptores nominis mei, qui dicitis, qua in re contemnimus nomen tuum ?

7 Qui afferentes super altare meum cibum pollutum, dicitis, qua in re polluimus te ? in eo quod dicitis mensam Jehovæ contemptibilem esse.

8 Nam quum affertis *animal* cæcum ad sacrificandum, nihil *ne est* mali ? & quum affertis claudum aut ægrotum, nihil *ne est* mali ? offer illud jam duci tuo, an acceptum habiturus sit te, aut an susceptura vultum tuum ? ait Jehova exercituum.

9 Nunc itaque deprecamini jam faciem *Dei* fortis, ut gratiam faciat nobis ; *dum* è manu vestra est hoc, an susceperimus est *ullius* ex vobis vultum ? ait Jehova exercituum.

10 Quis etiam inter vos *est* qui claudat fores *gratis* ? aut num illustratis altare meum gratis ? nulla *est* mihi delectatio in vobis ; ait Jehova exercituum, & munus acceptum non habeo è manu vestra :

11 Nam ab ortu Solis usque ad occasum ejus magnum *erit* nomen meum in gentibus, & in omni loco suffimentum afferetur nomini meo, & munus purum : quia magnum nomen meum *erit* in gentibus, ait Jehova exercituum.

12 Etenim vos profanatis illud ; in eo quod dicitis, mensam Jehovæ pollutam esse, & proventus ejus contemptibilem *esse* cibum :

13 Et dicitis, ecce quantum fatigationis, quum exsufflare possetis illud, ait Jehova exercituum ; affertis etiam raptum, & claudum, & ægrotum, afferentes munus : an acceptum habebo illud è manu vestra ? ait Jehova.

14 Imo maledictus *est* machinator, *qui* quum sit in grege ipsius masculus, vovet & sacrificat corruptum Domino : nam rex magnus sum, ait Jehova exercituum, & nomen meum *est* reverendum in gentibus.

CAPUT II.

Peccata Sacerdotum & populi.

NUnc itaq; ad vos *spectat* præceptum istud, ô Sacerdotes ;

2 Nisi auscultaveritis, & nisi indideritis animo *studium* tribuendi gloriam nomini meo, ait Jehova exercituum, utiq; immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionibus vestris : quin etiam maledixi earum cuique, quia minime inditis animo.

3 Ecce ego corrupturus sum vobis sementem, & sparsurus simum in facies vestras, simum sacrificiorum vestrorum, adeo ut abripiat vos ad se.

4 Nostis enim me misisse ad vos præceptum istud ; ut sit fœdus meum eum *tribu* Levi, ait Jehova exercituum :

5 Fœdus meum fuisse cum illa vitæ & pacis, & dedisse eas ipsi *propter* reverentiam qua reveritus est me ; & propter nomen meum contritam fuisse :

6 *Quam* lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus ; in pace & in æquitate ambulavisse mecum, & multos avertisse ab iniquitate :

7 Quum labia Sacerdotis observarent scientiam, & lex requireretur ex ore ipsius : nam angelus Jehovæ exercituum est.

8 At vos recessistis ab illa via, fecistis ut impingerent multi in legem ; corrupistis fœdus Leviticum, ait Jehova exercituum.

9 Ideoq; etiam ego reddidi vos contemptos & abjectos toti populo, prout vos minime observatis vias meas, sed attollitis faciem contra legem, *dicendo*,

10 Nonne pater unus omnibus nobis *est*, nonne Deus fortis unicus creavit nos ? quare perfidi sumus alter in alterum, profanando fœdus majorum nostrorum ?

11 Perfide agit Jehuda, & abominatio fit in Jisraelo & Jeruschalaimis : profanat enim

enim Jehuda sanctitatem Jehovæ, quam amaturus fuerat, ducens filiam Dei alieni.

12 Excindet Jehova virum vigilantem & respondantem qui fecerit illam, è tentoriis Jahakobi; etiam offerentem munus Jehovæ exercituum,

13 Atq; hoc secundum facitis, operiendo lacrymis altare Jehovæ fletu, & exclamatione; adeo ut minime amplius respiciat *Deus* ad munus: & benevolentia *ejus* recipiat oblationem e manu vestra.

14 Dicitis autem, propter quid? propterea quod Jehova testificatus est inter te & uxorem adolescentiæ tuæ, contra quam tu perfide agis cum sit socia tua & uxor federata tibi.

15 Nam nonne unum effecit, quamvis reliqui spiritus ipsius *essent*? quid autem unum? nempe futurum semen Dei: ideo cauturi estis spiritui vestro, & in uxorem adolescentiæ tuæ perfide ne *quisquam* agito.

16 Sibi odio esse dimissionem ait Jehova Deus Jisraelis, nam *eum* operire violentiam pallio ipsius ait Jehova exercituum: quare cavebitis spiritui vestro ut non perfide agatis.

17 Fatigatis Jehovam verbis vestris, & dicitis, qua in re fatigamus? in eo quod dicitis, quisquis facit malum bonus *videtur* in oculis Jehovæ, & istis ipse delectatur, aut ubi *est* Deus judicii?

CAPUT III.

Adventus Christi, & ejus præcursor, Johannes Baptista.

Ecce ego mittam angelum meum, qui expediat viam ante me: & repente veniet in templum suum Dominus quem vos quæritis, & angelus fœderis quo vos delectamini, ecce venturus est, ait Jehova exercituum.

2 Quis autem sustinet diem adventus ejus? aut quis consistat quum apparuerit? nam ipse quasi ignis conflatoris, & ut smegma fullonum *est*.

3 Ut sedet conflans & purgans argentum, ita purgabit filios Levi, defæcans eos velut aurum & argentum; ut sint Jehovæ, qui offerant munus juste:

4 Et suave sit Jehovæ munus Jehudæ & Jeruschalaimorum; ut diebus priscis, & ut annis antiquis.

5 Accedam autem ad vos in judicium; & ero testis festinantissimus contra præstigiatores & contra adulteros, & contra jurantes falso: & contra oppressione detinentes mercedem mercenarii; viduam & pupillam ac peregrinum pervertentes, neque timentes mei, ait Jehova exercituum.

6 Quia ego Jehova non mutor: ideo vos, filii Jahakobi, non consumti estis.

7 Inde à diebus majorum vestrorum recessistis à statutis meis, neque observastis, revertimini ad me, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum: sed dicitis, qua in re reverteremur?

8 An spoliet homo Deum, quod vos spoliatis me? & dicitis, qua in re spoliamus te? decimis & oblatione.

9 Maledictione estis maledicti, eo quod vos me spoliatis; gens ipsa tota.

10 Afferte omnes decimas in thesaurum, ut sit cibus in domo mea, & probate me jam in hoc, ait Jehova exercituum: si non aperuero vobis cataractas cœlorum, & proferam vobis benedictionem, adeo ut non sufficiatis:

11 Et increpabo vestri causa exedentem, ut non corrumpat vobis fructum terræ; neque orbet vos vitis in agro, ait Jehova exercituum.

12 Itaque beatos prædicabunt vos omnes gentes, quia eritis terra oblectationis, ait Jehova exercituum.

13 Invalauerunt contra me verba vestra, ait Jehova; sed dicitis, quid obloquuti sumus contra te?

14 Dixistis, vanum *est* colere Deum; & quod lucrum *est*, quum observaverimus observationem ejus, & quum ambulaverimus atrate metu Jehovæ exercituum?

15 Imo nunc felices prædicamus superbos: & ædificantur qui faciunt improbitatem, & qui probant Deum liberantur:

16 Tunc timentes Jehovæ frequenter prædicant alter apud alterum, *attendit*: enimvero attendit Jehova & audit, atque conscriptum est in libro commentarii eorum eo pro timentibus Jehovæ & cogitantibus *de* nomine ejus.

17 Hi erunt mei, ait Jehova exercituum, quo die ego confecturus sum peculium: & clementia utar erga ipsos, quemadmodum quis utitur clementia erga filium suum qui colit ipsum,

18 Tunc conversi videbitis inter justum, & improbum *quid interfit*, inter colentem Deum, & eum qui non colit ipsum.

Caput 4.

19 Nam ecce dies ille adveniet, ardens tamquam fornax; quo erunt omnes superbi, & omnes facientes improbitatem stipula, & inflammabit eos dies ille venturus: ait Jehova exercituum, adeo ut non derelinquat eis radicem aut ramum.

20 Exorietur autem vobis, ô timentes nominis mei, sol justitiæ cum curatione in alis ipsius; & procedetis, augescetisq; ut vituli saginarii:

21 Et conculcabitis improbos; nam futuri sunt cinis sub plantis pedum vestrorum; quo die ego effecturus sum, ait Jehova exercituum.

22 Recordamini legis Moschis servi mei: cui præcepi in Chorebo *perferenda* ad totum Jisraelem statuta & jura.

23 Ecce ego missurus sum vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Jehovæ maximus & reverendus:

24 Ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipsorum, ne veniens percutiam terram anathemate.

LIBRI APOCRYPHI.

TOBIT.

CAPUT I.

Tobit senior constans confessor.

COmmentarius Tobiti filii Tobjelis filii Chananeelis, filii Hiddui, filii Gebahelis, è semine Jachzielis de tribu Naphthali :

2 Qui captivus abductus est diebus Schalmanasaris regis Assyriorũ è Thischbe, quæ *regio* sita est ad dexteram ejus quæ proprie *dicitur* Naphthali in Galilæa, supra Ascheris *tribum*.

3 Ego Tobit fideliter ac juste ambulavi singulis diebus vitæ meæ, eleemosynas multas faciens fratribus meis ac genti meæ, & iis qui venerant mecum in regionem Assyriorum Nineven.

4 Nam quum essem in regione mea in terra Jisraelis juvenis adhuc, deficiente tota tribu Naphthali patris mei à domo Jeruschalaimorum, quæ electa fuerat ex omnibus tribubus Jisraelis,

5 Ut sacrificarent *illic* omnes tribus, ubi sanctificatum fuerat templum propitiationis Altissimi, ex quo exstructum fuerat in generationes omnes æternas, & omnibus tribubus, quæ una defecerant, sacrificantibus Bahali deo, cum domo Naphthali patris mei :

6 Ego tamen solus ibam sæpe Jeruschalaima diebus festis, quemadmodum præscriptũ est toti populo Jisraelis præcepto æterno, primitias decimasque fœtuum, & prima vellera habens ; & dabam ea Sacerdotibus posteris Aharonis ad altare *offerens*.

7 Primas omnium fœtuum decimas dabam posteris Aharonis, qui ministrant Jeruschalaimis ; secundas vero decimas vendebam, & profectus expendebam eas Jeruschalaimis unoquoque anno :

8 Tertias deniq; dabam iis quibus conveniebat *dari*, quemadmodum præceperat Debora mater patris mei ; quia orphanus relictus fueram à patre meo.

9 Quumque ad viri ætatem pervenissem, ducens Channam uxorem è gente nostra, genui ex ea Tobijam.

10 Sed quum captivus Nineven abductus essem,

11 Omnibus fratribus meis ac gentilibus meis vescentibus cibis gentium ;

12 Ego continui meipsum, ne comederem *eos* :

13 Quia memor eram Dei ex toto animo meo.

14 Conciliavit autem Altissimus gratiam decoremque *mihi* coram Schalmanasare, ut essem opsonator ipsius.

15 Itaque profectus sum in Mediam ;

16 Depositique apud Gebahelem fratrem Gobrajæ Rageschi civitate Mediæ argenti talenta decem.

17 Postquam vero mortuus est Schalmanasar, regnavit Sancherib filius ejus pro eo.

18 Cujus rationes quum incertæ essent, non potui amplius proficisci in Mediam.

19 Ac in diebus quidem Schalmanasaris eleemosynas multas feceram fratribus meis,

20 Cibos meos dederam esurientibus, & vestimenta mea nudis ; & si quem ex gente mea videram mortuum projectumque ad murum Nineves, eum sepeliveram.

21 Præterea si quem occiderat Sancherib rex, quum venisset fugiens ex Jehudæa, furtim abripiens sepeliebam eum ; multos enim perdebat indignatione sua ; & requisita à rege corpora eorum non inveniebantur.

22 Profectus vero quidam Ninevitarum indicavit regi me sepelire eos, quamobrem abdidi me, & cognoscens me quari ad mortem ; ex metu me recepi alio.

23 Tum raptæ sunt omnes facultates meæ : neque relictum est mihi quicquam præter Channam uxorem meam, & Tobijam filium meum.

24 Sed non præteriverant dies quinquaginta quinque, quum occiderunt eum duo filii ipsius, fugerunt que in montes Armeniæ, & regnavit Esarchiddon filius ejus pro eo, qui præfecit Achikarum filium fratris mei Chananeelis omnibus rationibus patris sui, & toti procurationi.

25 Postulante itaq; Achikaro mea causa reversus sum Nineven : erat enim Achikar à poculis, & ab annulo, procuratorq; & rationarius, constituerat q; eum Esarchaddon secundum à se, filium fratris mei)

26 Reversoq; mihi domum, restituta est Channa uxor, & Tobija filius meus.

CAPUT II.

Tobit sit cæcus.

DIe festo pentecostes, qui *dies* sanctus est septimanarum septem, comparatum est prandium lautum mihi : quumq; accumbens ad edendum contemplarer cibaria multa, edixi filio, abi, adduc quemcunque inveneris fratrum nostrorum egenum, qui memor sit domini : Ecce autem sum exspectaturus te.

2 Ille adveniens dixit, pater quidam è genere nostro projectus jacet in foro strangulatus.

3 Tum ego antequam gustarem, exsiliens sustuli eum, & *exportavi* in domum quandam, donec occidisset sol.

4 Deinde reversus lavi, & comedi cibum meum tristis.

5 Recordando prophetiæ Hamosi, quemadmodum dixerit,

6 Cõvertentur feriæ vestræ in luctum, & omnia hilaria vestra in lamentũ ; ac flevi.

7 Quum autem occidisset sol, abii, & effossa *fovea* sepolivi eum.

8 Vicini vero *me* irridebant dicentes, non amplius metuit iste interfici propter factum istud, quamvis ante fugerit: Nam ecce mortuos iterum sepelit:

9 Eademq; nocte decubui pollutus ad calorum hypæthri, facie mea non obtecta; neq; animadverti passeres in eo muro esse.

10 Itaq; oculis meis apertis excreverũt passeres calidum *stercus* in oculos meos, unde enatæ sunt albugines in oculis meis, & quamvis adirem medicos, tamen non adjuverunt me. Achikar vero aluit me, donec profectus esset in Elymaida,

11 Channa autem uxor mea lanificium exercebat in gynæceis:

12 Cui, quum remisisset *opus* suum dominis, rependerunt quoque illi mercedem, & amplius etiam donarunt hœdum.

13 Quum vero venisset ad me, balare cœpit: Quamobrẽ dixi ei, unde hœdulus iste? nonne furto sublatus est? Redde eum dominis; nam nefas est comedere furto ablatum *quicquam*: dicente vero illa, dono datus est mihi, præter mercedem, tamen non credidi illi, sed edixi reddi eum dominis.

14 Me itaq; contra illam exardescente, respondens illa mihi dixit, ubi sunt tuæ eleemosynæ, & juste facta tua? Ecce spectata sunt omnia apud te.

CAPUT III.

Tobit gemens & orans.

ITaque contristatus flevi; & oravi cum dolore dicendo,

2 Justus es Domine, omniaque opera tua & omnes viæ tuæ sunt misericordia & veritas; etiam judicio vero, justoque tu judicas in *seculum*.

3 Memento mei, & respice ad me ne ulciscaris me pro peccatis meis, atq; erroribus meis, & majorum meorum qui peccaverunt coram te.

4 Nam non obedivimus præceptis tuis: quamobrem exposuisti nos direptioni & captivitati mortique, & dicterio probroso omnibus apud quos dispersi sumus.

5 Nunc ergo, *ut* multa judicia tua sunt & vera, me facito propter peccata mea majoramque meorum, quia non fecimus præcepta tua (non enim ambulavimus fideliter coram te)

6 Nunc, inquam, prout placuit tibi facito me, præcepto tolle spiritum meum ut dissolutus redigar in terram: quoniam utilius est mihi mori quam vivere, quandoquidem exprobrationes falsas audivi, ac tristitia multa incessit me: præcipe inquam ne solutum à necessitate hac, jam *concedere* in æternum locum; ne avertas faciem tuam à me.

7 Eo ipso die accidit filiæ Rehuelis Saræ in Ecbatanis Mediæ, ut ipsi quoq; objiceretur probrum ab ancillis patris ipsius.

8 Quia tradita fuerat viris septem, sed Aschmadæus improbum illud dæmonium occiderat eos, antequam congrederentur cum ea, ut fit mulieribus.

9 Dicebant enim ipsi, an nondum intelligis te præfocare viros tuos?

10 Jam septem viros habuisti, neq; vocaris de ullius eorum nomine.

11 Quid nos verberas propter illos, siquidem mortui sunt? abi cum illis: ne videamus ex te filium aut filiam in seculum.

12 Hæc quum audisset, tristata est valde, adeo ut strangulatione premeretur: sed dixit, equidem unica sum patri meo, si fecero hoc, probrosum fuerit ipsi; & senium ejus deduxero cum dolore in sepulcrum.

13 Postea oravit ad fenestram quandam, dicens,

14 Benedictus es, Domine Deus mi, & benedictum nomen gloriæ tuæ, sanctum & pretiosum in secula; benedicant tibi omnia opera tua in seculum.

15 Nunc autem Domine, oculos meos & faciem meam converti ad te.

16 Dicens ut liberes me ab hac terra, ac non audiam amplius exprobrationem.

17 Tu nosti, Domine, me puram esse ab omni peccato viri.

18 Ac non coinquinasse nomen meum, neque nomen patris mei in terra captivitatis meæ.

19 Unica sum patri meo, neq; est ipsi alter natus qui percipiat hæreditatem ejus:

20 Neq; agnatus propinquus, neq; filius ex eo, cui me confervem ut nubam ipsi.

21 Jamq; perierunt mihi septem quorsum me *in tempus* reliquum vivere?

22 Quod si non visum fuerit tibi occidere me;

23 Præcipe respiciens ad me, & misertus mei, ut non audiã amplius exprobrationẽ.

24 Exaudita autem est oratio utriusque coram gloria Dei maximi:

25 Et missus est Raphael curaturus hos duos, Tobiti de squamaturus albugines, & Saram Rehuelis filiam traditurus Tobiæ Tobiti filio uxorem, ac ligaturus Aschmadæum improbum illud dæmonium, quia Tobiæ *jus* acciderat, ut illam hæreditario jure duceret: eodemque momento reversus Tobit ingressus est domum suam, & Sara Rehuelis filia descendit è cœnaculo suo.

CAPUT IV.

Testamentum Tobiti.

DIe illo recordatus Tobit pecuniæ quam deposuerat apud Gebahelem Rageschi *civitate* Mediæ,

2 Dixit apud seipsum, ego postulabam mortem: quid non advoco Tobiam filiam meum, ut ipsi indicem antequam moriar? Itaque vocato illo dixit,

3 Fili, quum mortuus fuero, sepeli me, ac ne despicias matrem tuam: honora eam omnibus diebus vitæ tuæ, & fac quod placuerit tibi, neque contristes eam.

4 Memento, fili, ipsam multa pericula expertam esse propter te *lacte* in utero.

5 Quum mortua fuerit, sepeli eam apud me in eodem sepulcro.

6 Omnibus diebus,fili,Domini Dei nostri recordare, neq; voluntarie peccoes, & transgrediaris mandata ejus;sed justitiam exerce omnibus diebus vitæ tuæ; ac ne ambules viis iniquis : nam te colente veritatem prosperi successus aderunt tuis operibus, & omnibus exercentibus justitiam.

7 De facultatibus tuis fac eleemosynam; ac ne invideto oculus tuus quum facies eleemosynam; ne avertas faciem tuam ab ullo paupere, & à te minime avertetur facies Dei.

8 Prout tibi aderunt in multitudinem, facito ex eis eleemosynam :

9 Sin parum tibi fuerit, pro paucitate ne metuas facere eleemosynam :

10 Thesaurum enim bonum comparas tibi ipsi in diem necessitatis :

11 Nam eleemosyna à morte liberat,non sinit *auctorem suum* ingredi in tenebras:

12 Donum enim bonum est eleemosyna omnibus facientibus eam coram Altissimo.

13 Attente cave tibi ipsi, fili, ab omni scortatione, & uxorem imprimis assume de semine majorum tuorum,ac ne assumas uxorem exteram quæ non sit de tribu patris tui, quia filii prophetarum sumus : Nouchum, Abrahamum, Jitzchakum & Jahakobum majores nostros olim meminero, fili, omnes istos duxisse uxores è cognatis suis, & benedictos fuisse in filijs suis, ac semen ipsorum terram hæreditario jure possessuram esse.

14 Nunc etiã,fili,dilige fratres tuos,ac ne superbe fastidias cum animo tuo de fratribus tuis, & popularibus tuis, de illis, inquã,sumere tibi ipsi uxorẽ : nam superbia adest perditio multa,ac non stabilitas; & arrogantiæ diminutio indigentiaq; maxima: arrogantia enim mater est famis.

15 Merces omnis hominis qui operam commodaverit tibi apud te ne pernoctato, sed redde ei illico;quod si servieris Deo, reddetur tibi.

16 Attende tibi ipsi,fili, in omnibus operibus tuis,ut sis eruditus in tota cõversatione tua;Itaq; quod odisti nemini feceris; vinum ad ebrietatem ne bibas,neque ambulet tecum ebrius in via tua.

17 De cibo tuo da esurienti,& nudis de vestibus tuis, omnium quæ abundaverint tibi fac eleemosynam ; neque invideat oculus tuus quum facies eleemosynam.

18 Effunde cibos tuos in monimentum justorum, neque des peccatoribus.

19 Consilium ab omni prudente quære, neq; contemnas unquam consilium utile.

20 Omni autẽ momento benedic Domino;& ab eo postula ut viæ tuæ efficiantur rectæ,& omnes calles tui consiliaque tua prospere succedãt.Nam gens ulla non habet cõsilium,sed ipse Dominus dat omnia quæ bona sunt, & quem vult deprimit prout vult:Nunc ergo,fili,recordare mandata mea, ac ne deleantur ex animo tuo.

21 Jam vero indico tibi decem talenta argenti *esse*,quæ deposui apud Gebahelem filiam Gobrajæ Regeschi Mediæ ; neque propterea metuas, fili, quod pauperes facti sumus ; sunt tibi multa, si timeas Deum, & desistens ab omni peccato, feceris quæ placent ipsi.

CAPUT V.

Angelus comes & custos Tobiæ.

TUm respondens Tobija dixit, pater, faciam quæcunque mandasti mihi :

2 Verum quomodo potero recipere pecuniã illam,quum non cognoscam eum ?

3 Itaque dedit ei *puer* chirographum, & dixit ei,

4 Cõquire tibi ipsi aliquem,qui dum vivo proficiscatur tecum, & dabo ei mercedem, ita profectus pecuniã illam recipe.

5 Abiens igitur ad conquirendum aliquem invenit Rephaelem, qui

6 Erat Angelus, sed nesciebat *Tobija* :

7 Et dixit ei,an posses proficisci mecum in *civitatem* Mediæ Rageschum ?

8 Et an peritus es locorum illorum ?

9 Cui dixit Angelus,tum profecturus tecum, & apud Gebahelem agnatum nostrũ commoraturus sum.

10 Dixit vero ei Tobija,exspecta me, ut dicam patri meo : qui dixit ei, abi,ac ne tardes.

11 Ingressus itaq; dixit patri,ecce inveni qui proficiscatur mecum:tedicente autem patre, voca illum ad me, ut cognoscam,ex qua tribu sit,& an certus *homo* sit ad proficiscendum tecum, vocavit eum :

12 Quumque venisset intro salutarunt alter alterum :

13 Et dixit ei Tobit, frater,ex qua tribu,& ex qua familia es tu ? Indica mihi.

14 Quo dicente ei,tune tribum & familiam quæris, an mercenarium, qui proficiscatur cũ filio tuo? dixit illi Tobit,cupio, frater,cognoscere genus & nomen tuum.

15 Dixit vero ille, ego sum Hazarja *nomine*, genere vero filius Chananjæ illius magni & fratris tui.

16 Tum dixit Tobit, prospere advenaris, frater :

17 Sed ne iraſcaris mihi, quod quæsivi tribũ tuam,& familiam tuam cognoscere.

18 Tu vero agnatus meus es ex optimo genere : Novi enim Chananjam, & Jonathanem filios Schemahjæ illius magni :

19 Ut qui iverimus una Jeruschalaimã adoratum, afferentes primogenita *animalia* decimasque fœtuum :

20 Et ipsos *novi* non seductos esse errore fratrum nostrorum.

21 Ex stirpe magna es,mi frater,sed dic quæso tibi mercedem daturus sim, drachmam in diem *shondelo* & quæ erunt opus, ut etiam filio meo ; etsi amplius adjecturus sum tibi ad mercedem hanc, si incolumes reversi fuerimus.

22 Atq; hoc modo inter ipsos convenit.

23 Tum edixit Tobijæ, compara te ad

iter iſtud, & itinere proſpero utimini.

24 Paravitque filius, quæ ad iter illud *pertinebant:* cui dixit pater illius, proficiſcere cum homine hoc: qui autem in cœlo habitat Deus, proſperet iter veſtrum, & Angelus Dei proficiſcatur vobiſcum.

25 Itaq; egreſſi ſunt ambo ut proficiſcerentur, & canis filii comitatus eſt eos. Flevit autem Channa mater ejus, & dixit Tobito, quid emiſiſti filium noſtrum? nonne ſcipio manus noſtræ eſt, res noſtras agens arbitratu noſtro?

26 Utinam argentum huic argento non anteceſſiſſet, ſed ramenta nos circumſtantia filii noſtri eſſent.

27 Nam prout datum eſt nobis unde vivamus à Domino, hoc ſufficiēs nobis eſt.

28 Dixit vero ei Tobit, ne curam habeas ſoror; incolumis veniet, & oculi tui videbunt eum:

29 Angelus enim bonus proficiſcetur cum eo, & proſperabitur iter ejus, revertetur que incolumis: ita clamare deſtitit.

CAPUT VI.

Tobias diſcit mederi, docente Angelo.

ILli autem profecti eo itinere, venerant veſpere ad Tigrim fluviam, ubi commorati ſunt.

2 Quumque filius lotum deſcendiſſet, exiliit piſcis ex eo fluvio,

3 Qui volebat devorare filium.

4 Dixit vero Angelus illi, prehende piſcem iſtum.

5 Itaq; firme prehendens piſcem illum filius projecit eum in terram.

6 Dixitque ei Angelus, diſſeca piſcem iſtum, & excipiens cor heparque & fel, repone ea tuto.

7 Fecit ergo filius ut dixerat ipſi Angelus; piſcem vero aſſatum comederunt, perrexerunt que ambo, donec appropinquarent ad Ecbatana.

8 Quumq; dixiſſet filius Angelo, Hazarja frater, quid ſibi volunt cor iſtud, & hepar, ac fel iſtius piſcis?

9 Dixit ei, cor & hepar iſtud, ſi quem turbet dæmonium aut ſpiritus malus, ea adole coram viro aut muliere illa, ac minime turbabitur amplius.

10 Fellè inunge hominem qui habet albugines in oculis ſuis, ita curabitur.

11 Quum autem ad Rageſchum appropinquaſſent,

12 Dixit Angelus ille filio, frater, hodie commoraturi ſumus apud Rehuelem, qui idem eſt cognatus tuus; eſt autem ei filia unigenita, nomine Sara: loquar de ea ut detur tibi illa in uxorem.

13 Nam tibi accidit jus hæreditatis illius, quia tu ſolus es ex genere illius: puella autem pulcra & prudens eſt.

14 Nunc ergo auſculta mihi, & compellabo patrem illius, quumque revertemur Rageſco, celebrabimus nuptias: Nam ſcio Rehuelem minime daturum eſſe illam vipo alteri, ſecundum legem Moſchis; neq; ſibi comparaturum mortem: quia tibi convenit ut hæreditatem percipias, potius quam ulli homini *alteri.*

15 Tunc dixit filius Angelo, Hazarja frater, audivi ego puellā ſeptē viris fuiſſe traditā, & omnes in thalamo ipſo periiſſe:

16 Nunc aurem ego unicus ſum patri, & metuo ne ingreſſus moriar, ut etiā priores illi; quia dæmonium diligit eam, *ut* quod neminem injuria afficiat præter eos qui accedunt ipſam: Nunc, inquam, metuo ne moriar, & deducam vitam patris mei, & matris meæ ex dolore mea cauſa percepto in ſepulcram ipſorum: Filius autem alter non eſt ipſis, qui ſepeliat ipſos.

17 Dixit vero ei Angelus, an non meminiſti ſermonum quos præcepit tibi pater, ut aſſumeres uxorem de gente tua?

18 Nunc ergo auſcultа mihi frater, nam tua erit uxor, illius vero dæmonii nullam rationem habe:

19 Nam hac ipſa nocte tradetur tibi illa in uxorem: quum autem ingreſſus fueris thalamum, ſi accipiens cinerem thymiamatum impoſueris de corde iſtius piſcis & hepate, atque adoleveris;

20 Quum odoratum fuerit Dæmonium, fugiet; neque amplius revertetur ut impetum faciat in ſempiternum.

21 Sed quando eris cōgreſſurus cum ea, exſurgite ambo, & inclamate Deum miſericordem, qui miſertus confervabit vos.

22 Ne metuas; nam illa tibi jam olim erat præparata, & tu illam ſervabis, ac proficiſcetur tecum: etiam percipio *animo* tibi fore ex ea liberos.

23 Quumq; Tobija audiviſſet iſta, delexit eam, & animus ipſius adhæſit ei pervalde: ſic venerunt Ecbatana.

CAPUT VII.

Tobias ducit uxorem.

ADvenerunt itaque ad domum Rehuelis; Sara autem obviam facta illis ſalutavit illos, & illi *reſalutarunt* eam.

2 Poſtea introduxit illos domū dixitq; Rehuel Hednæ uxori ſuæ, quam ſimilis *eſt* adoleſcens iſte Tobito cognato meo!

3 Rogavitq; eos Rehuel, unde eſtis fratres?

4 Qui dixerunt ei, è filiis Naphthali, qui captivi ſunt Nineves.

5 Dixitq; illis, noſtis Tobitum cognatum meum? Qui dixerunt, novimus.

6 Dicente autem illo, valetne? dixerunt ipſi, & vivit & valet; dixitq; Tobija, pater meus eſt.

7 Tum exſiliens Rehuel, & oſculatus eū flevit, & benedixit ei, dicēs ei, optimi viri filius *es.* Audiens vero Tobitum amiſiſſe oculos ſuos, dolore affectus eſt, & flevit:

8 Hedna quoq; uxor ipſius & Sara filia ipſius fleverunt.

9 Poſtea excipientes eos ſtudioſe mactarunt arietem ſubrumum, appoſueruntque cibaria multa; dixit vero Tobija Raphaeli, Hazarja frater loquere de iis quæ dicebas,

bas in itinere, ut perficiatur negocium; ita communicavit rem cum Rehuele.

10 Tum dixit Rehuel Tobijæ, comede, & bibe, & age hilariter: tibi convenit filiam meam ducere:

11 Verumtamen indicabo tibi veritatẽ; dedi filiam meam septem viris, & quando congressuri erant cum ea, mortui sunt de nocte: sed in præsentia hilariter age.

12 Dixit vero Tobija, non gustabo quicquam hic donec adstantes cõstitueritis mecum. Itaque dixit Rehuel, accipito illam jam ex jure: tu agnatus es illius, & illa *vicissim* tua.

13 Misericors autem Deus prosperet vos rebus optimis.

14 Quum autem vocasset Saram filiam suam, venit ad patrem suum:

15 Qui prehendens manum illius tradidit illam Tobijæ uxorem dicens, ecce ieeundum legem Moschis accipe illam, & adduc ad patrem tuum: & benedixit eis.

16 Deinde vocavit Hednam uxorem suam, & accipiens libellum scripsit instrumentum conventionis, atque obsignavit.

17 Tum cœperunt edere.

18 Postea vocavit Rehuel Hednam uxorem suam, & dixit ei, soror præpara alteram cubiculum, & introduc eam.

19 Quæ fecit prout dixerat, & introducens eam illuc flevit, mutuasq; lacrymas accepit filiæ suæ:

20 Dixitq; ei, bono animo esto filia, Dominus cœli & terræ det tibi lætitiam pro tristitia hac tua: Bono animo esto ô filia.

CAPUT VIII.

Castitas Toliti filij.

Quum autem absolvissent cœnare, introduxerunt Tobijam ad illum:

2 Qui adiens meminit verborũ Rephaelis, acceptoq; cinere thymiamatum impositum cor illius piscis, & hepar adolevit:

3 Quem odorem quando sensit dæmonium, abiit in *partes* superiores Ægypti, & ligavit eam Angelus.

4 Conclusis autem duobus illis simul adscendit Tobija in lectum, & dixit, surge soror, precemurque, ut misericordiam faciat nobis Dominus.

5 Itaq; cœpit Tobija dicere, benedictus es, ô Deus majorum nostrorum, & benedictum nomen tuum sanctum, gloriosumq; in secula: benedicant tibi cœli, & omnes res creatæ tuæ.

6 Tu fecisti Adamum, & dedisti ei adjumentum Chavam, firmamentum uxorem ipsius, è quibus factum est hominũ genus: tu dixisti non esse bonũ ut sit homo solus, faciamus ipsi adjumentum simile ipsi.

7 Nunc autem, Domine, non ad fornicationem accipio sororem meam hanc, sed ex veritate.

8 Præcipe misertus mei ut cum hac consenescam: quæ dixit cum eo, Amen. Ita cubuerunt ambo ea nocte.

9 Surgens autem Rehuel abiit, effodit-que sepulcrum, dicens, nonne hic etiam mortuus fuerit?

10 Et veniens Rehuel domum suam, dixit Hednæ uxori suæ,

11 Mitte unam ancillarum quæ videat an vivit: sin minus, *renoviciet*, ut sepeliam eum, & nemo noverit.

12 Tum veniens ancilla quum aperuisset januã, invenit duos ipsos dormientes.

13 Egressaq; renũciavit eis illũ vivere.

14 Itaq; benedixit Rehuel Deo, dicens, benedictus es, ô Deus, omni benedictione pura, & sancta, & benedicant tibi omnes sancti tui, omnesq; res creatæ tuæ, benedicant, inquã, tibi omnes angeli tui & electi tui in omnia secula: benedictus es quod exhilaraveris me, ac non fuerit factũ mihi prout animo præceperam, sed pro multa misericordia tua te gesseris erga nos:

15 Benedictus *es* quod duorum unigenitorũ misertus sis; fac eis Domine misericordiam, fac ut percurrant vitam suam incolumes cum lætitia, & misericordia.

16 Jussitque famulis ut obruerent sepulcrum.

17 Postea exhibuit eis nuptiale cõvivium dierum quatuordecim; dixitq; ei Rehuel ante quam absolverentur dies nuptiales adhibito juramento, eum non egressurum esse, donec completi essent illi quatuordecim dies nuptiales convivii:

18 Tum vero accepto dimidio facultatum ejus abiturum incolumem ad patrem: reliqua vero, *inquit*, *accipies* quum mortui fuerimus ego & uxor mea.

CAPUT IX.

Convivium nuptiale Tobijæ.

Tum vocans Tobija Rephaelem,

2 Dixit ei, Hazarja frater,

3 Accipe tecum puerũ & duos camelos, ac proficiscere Rageschi Mediæ ad Gebahelem, & referens ad me pecuniam illam, ipsum adhuc ad nuptias: quandoquidem juravit Rehuel, me non egressurum esse:

4 Nam pater meus numerat hos dies:

5 Quod si tardavero multum, dolebit admodum.

6 Ita profectus Rephael commoratus est apud Gebahelem, & exhibuit illi chirographum ipsum:

7 Ille vero afferens loculos ipsos cum sigillis vicissim tradidit ei.

8 Postea mane surgentes, simul venerunt ad nuptias, & benedixit *Gebahel* Tobijæ & uxori ejus.

CAPUT X.

Tobija tandem dimittitur unà cum uxore.

Pater autem illius Tobit supputabat unoquoq; die: quumq; impleti essent dies profectionis, nec veniisset illi, dicebat Tobit, an forte confusus est?

2 An forte mortuus est Gebahel, ut nemo illi reddat pecuniam istam?

3 Et cõtristabatur valde dicebat vero illi uxor, periit puer, quandoquidẽ tardavit,

4 Cœpitq; ea lugere ipsum dicens:

5 Ebeu,

5 Ehen, pœnitet me fili, quod dimiserim te, lucem oculorum meorum.

6 Cui dixit Tobit, tace, ne curam habeas, incolumis est.

7 Sed dicebat illa ei, tace, ne falsa me, periit puer mens, & abibat quotidie in viam foras, qua discesserant.

8 Interdiu autem cibum non capiebat, noctes vero totas non desinebat lamentari Tobijam filium suum.

9 Tantisper dum absoluti essent dies quatuordecim nuptiarum, quos juraverat Rehuel eum illic consumturum esse.

10 Dixit autem Tobija Rehuelj, dimitte me, nam pater meus & mater mea non amplius sperant visuros esse me.

11 Cui dixit ipsius socer, mane apud me, & ego mittam ad patrē tuum; qui significent ipsi res tuas. Sed Tobija dixit, nequaquam; verum dimitte me ad patrē meum, surgens itaq; Rehuel dedit ipsi Saram uxorem ipsius cum dimidio facultatum, corporibus, jumentisque, & pecunia.

12 Et benedicens eis dimisit eos, dicendo, prosperum successum det vobis Deus, ô nati, Deus cœli, antequam moriar; dixit vero filiæ suæ, honora soceros tuos: illi nunc parentes tui sunt: audiam de te sermonem bonum, & osculatus est eam.

13 Hedna autem dixit Tobijæ, frater care, constituat te Dominus cœli, & det mihi ut videā liberos tuos ex Sara filia mea, ut exhilarer coram Domino. Ecce autem depono apud te filiam meam in depositum: ne ergo contristes eam. Postea abiit etiam Tobija benedicens Deo, qui prosperaverat viam suam, quum benedixisset Rehuēli, & Hednæ uxori ejus.

CAPUT XI.

Tobija cum uxore redit ad suos.

QUum autem profectus esset donec appropinquarent ipsi ad Nineven,

2 Dixit Rephael Tobijæ, nosti frater, ut dimiseris patrem tuum:

3 Præcurramus ante uxorem tuam, ut comparemus domum:

4 Et accipe ad manum istud fel piscis.

5 Ita processerunt, & una abiit canis sequutus eos.

6 Channa autem sedebat circumspiciens *pro* filio suo in via, & animadvertens eum venientem dixit patri ejus:

7 Ecce filius tuus advenit, & vir ille qui erat profectus cum eo, & dixit Rephael, scio ego, Tobija, aperturum oculos suos patrem tuum esse:

8 Tu itaq; inunge felle hoc oculos ipsius, nam mordicatus exteret abjicietque albugines, & videbit te.

9 Accurrens vero Channa irruit in collum filii sui, & dixit ei, videam te fili, deinceps moriar, fleverunt que ambo.

10 Tobit quoque exibat ad januam; sed impegit. filius autē ejus accurrit ad eum, & prehendens patrem suum inspersit fel illud oculis patris sui, dicens, bono animo esto pater; ut autem mordicati sunt, extrivit oculos suos, & desquamatæ sunt de angulis oculorum ejus albugines.

11 Ita videns filium suum irruit in collum ejus & flevit:

12 Deinde dixit, Benedictus es, ô Deus,

13 Et Benedictū nomē tuum in secula:

14 Et benedicant tibi omnes sancti tui Angeli, quia flagellasti, & misericordia usus es:

15 Nam ecce video Tobijam filiū meū,

16 Itaq; ingressus est filius ejus gaudēs,

17 Et renunciavit patri suo res illas magnas, quæ factæ fuerant in Media.

18 Tum egressus est Tobit obviam nurui suæ, gaudens & benedicens Deo, ad portam Nineves, & mirantibus iis qui cōtemplabantur ipsum incedentem, eo quod recepisset visum, Tobit profitebatur coram omnibus misertum ipsius fuisse Deum; quumque appropinquasset Tobit ad Saram nurum suam, benedixit ei dicens, prospere advenerit filia; benedictus sit Deus qui adduxit te ad nos, & pater tuus, ac mater tua; fuitque lætitia omnibus qui erant Nineves cognatis ejus.

19 Adfuit enim Achikar, & Nitzbi filius fratris ejus,

20 Et agitatæ sunt nuptiæ Tobijæ hilariter diebus septem.

CAPUT XII.

Tobija tandem agnoscit angelum custodem.

POstea advocans Tobit Tobijam filium dixit ei, vide fili ut des mercedē homini huic, qui profectus est tecum: etiam amplius ei oportet addere.

2 Cui dixit Tobija, pater non esset mihi grave dare ipsi dimidium eorum quæ attuli,

3 Quia me reduxit ad te incolumem, & uxorem meam curavit, & pecuniam meam attulit, deniq; te curavit eo similiter; dixitque senex, juste fiet si dabitur ei,

4 Et accersens Angelum dixit ei:

5 Accipe dimidium eorum quæ attulisti,

6 Ita discede incolumis.

7 Tum *Angelus* vocās duos ipsos clam, dixit eis, benedicite Deo, eumq; celebrate, & amplitudinem tribuite ei; celebrate, inquam, coram omnibus viventibus, pro iis rebus quas fecit erga vos; bonum est benedicere Deo, & efferre nomen ejus; res à Deo gestas honorifice ostendendo, ac ne pigremini celebrare ipsum.

8 Arcanum enim regis bonū est occultare, opera autē Dei revelare gloriosam; bonum facite, & malum non assequetur vos.

9 Bona res est oratio cum jejunio, misericordiaq; & justitia: melius est parū cum justitia, quam multum cum injustitia: melius exercere misericordiā, quam auri thesauros comportare; misericordia enim ex morte liberat, & ipsa expurgat omne peccatum, qui exercent misericordiam & justitiam omnium dum, implebuntur vita.

10 Qui autem peccant, hostes sunt suæ ipsorum vitæ.

11 Minime

11 Minime occulturus sum à vobis ullum verbum, *ut* qui dixerim arcanum regis occultare bonum esse, opera vero Dei revelare gloriosum.

12 Jam itaq; quando orabas tu & sponsa tua Sara, ego afferebam monimentum orationis vestræ coram sancto;

13 Et quando sepeliebas mortuos, similiter aderam una tibi; & quando non dubitabas surgere ac relinquere prandium tuum ut profectus circumtegeres mortuum, non erat ignotum mihi beneficium tuum, sed tecum eram,

14 Nunc ergo emisit me Deus ad curandum te, & sponsam tuam Saram:

15 Ego sum Rephael, unus ex septem Angelis illis sanctis qui referunt preces sanctorum, & egrediuntur coram gloria sancti.

16 Ipsis autem duobus turbatis, & procidentibus in faciem, quia metuebant,

17 Dixit, ne metuite, pax enim vobis futura est:

18 Verum Deo benedicite; quia non mea ipsius gratia, sed voluntate Dei nostri veni; quamobrem benedicite ei in sæcula.

19 Quotidie spectabar à vobis, ac non comedebam, neq; bibebam; sed visum vos contemplabamini,

20 Nunc autem celebrate Deum, quia adscendo ad eum qui miserat me; & scribite omnia quæ confecta sunt in libro.

21 Tum surrexerunt; quumq; amplius non viderent eum, celebraverunt opera magna, adeoq; mirabilia Dei.

CAPUT XIII.

Canticum Tobiæ.

POstquam ergo apparuisset ipsis Angelus Domini, Tobit scripsit orationem ad exsultationem, dicens,

2 Benedictus *sit* Deus vivus in sæcula, & regnum ipsius, quia ipse flagellat misereturque, deducit ad inferos & reducit, neq; est qui effugiat manum ipsius.

3 Celebrate eum filii Israelis coram gentibus quandoquidem ipse dissemin avit nos in eis; ibi ostendite amplitudinem ejus, & exaltate ipsum coram omni vivente, quandoquidem ipse dominus noster est, & Deus ipse pater noster in omnia sæcula.

4 Si flagellabit nos propter injusta facta nostra, at rursum miserebitur, & congregabit nos ex omnibus gentibus, in quibus nos dissemin averit: liquidem convertimini ad ipsum toto corde vestro, & toto animo vestro ad exercendam coram ipso veritatem, tunc convertetur ad vos, & minime abscondet faciem suam à vobis, sed contemplabimini quæ facturus est erga vos.

5 Celebrate igitur eum toto ore vestro, & benedicite Domino potentissimo, atque exaltate regem sæculorum.

6 Ego in terra captivitatis meæ celebro eum, & indico robur ac amplitudinem ejus genti peccatrici.

7 Quis novit utrum benevole sit acceptaturus nos, & facturus misericordiam nobis?

8 Deum meum exalto, & animus meus regeni cœli, qui exsultabit de amplitudine ejus.

9 Dicant omnes, & celebrent eum juste,

10 Jeruschalaima civitas sancta, flagellabit *quidem* te propter opera filiorum tuorum: sed rursum misericordiam faciet filiis justorum:

11 Celebra Dominum, quoniam bonus *est*, & benedic regi sæculorum, at rursum tabernaculum ejus exstruatur in te cum lætitia,

12 Et exhilaret in te captivos tuos, idq; diligendo in te miseros in omnes generationes sæculi.

13 Gentes multæ è longinquo venient ad nomen Domini Dei, dona in manibus habentes: dona regi cœli *offerendo*; generationes omnes laudabunt te, & dabunt exsultationis munera.

14 Maledicti omnes qui oderunt te, benedicti erunt omnes qui diligunt te in sæculum.

15 Lætare & exsulta, propterea quod filii justorum congregabuntur, & benedicent Domino justorum, *dicentes*,

16 O beatos qui diligunt te, lætabuntur de tua prosperitate; beatos qui contristati sunt pro omnibus flagellis tuis; quia de te lætabuntur contemplantes omnem gloriam tuam, & gaudebunt in sæculum.

17 Anima mea benedicat Deo regi magno:

18 Quia exstruentur Jeruschalaima sapphiro, & smaragdo, ac lapide precioso;

19 Muri tui turresque, ac præmunitiones ipsæ auro puro;

20 Et plateæ Jeruschalaimorum beryllo, & carbunculo, lapillisq; insitis ophirino tessellabuntur: dicentq; omnes *incolæ* vicorum *civitatis* illius, Hallelujah; & laudabunt dicentes,

21 Benedictus Deus, qui exaltavit *nos*, in omnia sæcula.

CAPUT XIV.

Verba novissima Tobiæ.

POstea cessavit celebrare Tobit.

2 Erat autem annorum quinquaginta octo,

3 Quando amisit oculos; post annos vero octo recepit visum,

4 Et fecit opera misericordiæ,

5 Perrexitq; timere Dominum Deum, & celebrare ipsum.

6 Plurimum autem quum senuisset, vocavit filium suum cum sex nepotibus suis, & dixit ei, fili accipe filios tuos; ecce consenui, & jam prope est ut exeruntur ex

hac

hac vita) abi in Mediam, fili, quia persuasus sum de iis omnibus quæ dixit Jona propheta de Nineve, ipsam eversum iri: in Media vero plus erit pacis ad tempus) & fratres nostros qui in ipsa terra sunt dispersum iri ex optima illa terra, & Jeruschalaima fore desertam, domumque Dei illic exustum iri, desertamque fore ad tempus usque:

7 Sed iterum miserturum ipsorum Deum & reductarum ipsos in terram illam, ubi ædificaturi sunt domum cum priore minime comparandam, donec completæ sint tempestates seculi: postea vero reversuros ex variis suæ captivitatis locis, & ædificaturos Jeruschalaima honorifice, domumq; ipsam Dei illic ædificatum iri, & in omnes generationes seculi ædificium gloriosum, quemadmodum loquuti sunt de eo prophetæ:

8 Et omnes gentes conversum iri ex veritate ad timendum Dominum Deum, sustoffuraſq; idola sua, & benedicturas omnes gentes Domino; ac populum ejus celebraturum Deum, Dominum vero exaltaturum populum suum: ita lætabuntur omnes qui diligunt Dominum Deum, in veritate & justitia, exercentes misericordiam erga fratres nostros.

9 Nunc ergo, fili, abi Nineve, quia omnino futura sunt, quæ dixit propheta Jona; tu vero observa legem & præcepta, esto; studiosus misericordiæ, & justus, ut tibi bene sit; & sepeli me honeste, matremq; tuam mecum, neq; amplius commoramini Nineves.

10 Fili, observa quid fecerit Haman Achikaro, qui educaverat ipsum; quemadmodum ex luce deduxerit eum in tenebras, & quantis malis compensaverit eū.

11 Ac Achikar quidem servatus est, illi vero retributio est facta, quum ille in tenebras descenderit: Nitzba in misericordia se occupaverat, & servatus est è laqueo mortis quem posuerant ipsi, Haman vero incidens in laqueum periit.

12 Nunc ergo, fili, vide quid misericordia faciat, & quomodo justitia liberet.

13 Hæc autem dicente illo, exhalata est anima ejus in lecto, (erat autem annorum centum quinquaginta octo) & sepelivit eum gloriose *filius*.

14 Quumq; mortua esset Channa mater ipsius, sepelivit eam cum patre suo: abiit vero Tobija cum uxore sua liberisq; Ecbatana ad Rehuelem socerum suum:

15 Ubi consenuit honorate, mortuosque soceros suos sepelivit gloriose, hæreditatemq; percepit facultatum illorum, & Tobiti patris sui.

16 Obiit autem ipse quoq; annos centū viginti septem natus, Ecbatanis Mediæ:

17 Et audivit antequam moreretur perditionem Nineves, quam cepit Nebucadnetzar & Assuerus: itaq; ante mortem de Nineve lætatus est.

ORATIO MENASCHIS REGIS JEHUDÆ.

DOmine Deus omnipotens majorū nostrorū, Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi ac seminis eorū,

2 Qui fecisti cœlum & terram cum toto ornatu eorum,

3 Qui obsignasti mare verbo præcipiente tuo, qui conclusisti abyssum obsignatam terribili & glorioso nomine tuo,

4 Quem omnia horrent, & contremunt à facie potente tua,

5 Quia perferri non potest majestas gloriæ tuæ, aut sustineri interminatio iræ tuæ contra peccatores,

6 Cujus promissionum immensa & imperscrutabilis est misericordia, quoniam tu Domine altissimus, benignus, longanimis, & plurimum misericors, pœnitentia duceris erga filios hominum;

7 Tu, Domine, qui pro amplitudine bonitatis tuæ promisisti pœnitentia te adductum iri, & remissurum iis qui peccaverint in te, & multitudine miserationum tuarum ex decreto tribuis respiscentiam peccatoribus ad salutem:

8 Tu, inquam, Domine Deus justorum non imposuisti pœnitentiam justis Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo, iis qui non peccaverunt contra te; sed imposuisti pœnitentiam mihi, qui sum peccator,

9 Quoniam plus peccavi quam numerosa sit arena maris, plurimæ sunt iniquitates meæ; Domine, plurimæ sunt iniquitates meæ; nec sum dignus qui intentis oculis contuear altum cœlum præ multitudine iniquitatum mearum:

10 Incurvatus sum graviter vinculo ferreo, adeo ut non possim efferre caput meum, sed non est relaxatio mihi, quia excitavi iram tuam, faciens quod malum videtur in oculis tuis, quum non fecerim voluntatem tuam, & mandata tua non observaverim, sed statuerim abominationes, offensas multas commiserim.

11 Nunc ergo flecto genua cordis mei, exoptans à te benignitatem tuam; peccavi Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco.

12 Quamobrem peto & oro te, remitte mihi Domine, remitte mihi, ac ne perdas me cum iniquitatibus meis, neq; in æternum iratus asserves mala mihi, aut damnatum adjudices me locis infimis terræ, quia tu Deus es, Deus pœnitentiæ;

13 Sed ostende in me totam bonitatem tuam, indignum me servando, secundum magnam misericordiam tuam.

14 Et laudabo te semper singulis diebus vitæ meæ, quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tua est gloria in sempiterna sæcula, Amen.

JUDITH.

JUDITH.

CAPUT I.

Incrementum regni Nebucad-nezaris.

ANno duodecimo regni Nebucad-netzaris, qui regnabat Nineves in civitate magna temporibus Arpacſchadi regnum tenentis Medorum Ecbatanis,

2 (Qui exſtruxit Ecbatanis circũquaq; muros ex lapidibus cæſis in longitudinẽ cubitorũ ternũm, in latitudinẽ cubitorũ ſenũm, faciens murũ altum cubitos ſeptuaginta, & latum cubitos quinquaginta,

3 Et turres ejus impoſuit portis ejus, centenũm cubitorum,

4 Statuens latitudinem fundamentorum ejus in cubitos ſexaginta,

5 Fecitq; portas ejus portas exſtantes in altitudinem cubitorum ſeptuaginta, quarum latitudo cubitorum quadragenũm fuit, ut procedere poſſent copiæ potẽtes ejus, & acies inſtructi peditatus ejus.)

6 Geſſit ergo bellum tempotibus illis rex Nebucad-netzar contra regem Arpacſchadum in planitie magna, quæ planities eſt in finibus Cragi, ad quem convenerant omnes qui incolebant montana, & omnes accolentes Euphratẽ, & Tigrim, & Hydaſpen, & planitiem Arioci regis Elymæorum, & convenerant gentes multæ admodum ex Gelodeis in aciem.

7 Miſit autem Nebucad-netzar rex Aſſyriorum ad omnes habitatores Perſidis, & ad omnes habitantes occaſum verſus, id eſt, incolentes Ciliciam, & Damaſcum, Libanumque, & Antilibanum, omneſque accolas maris,

8 Et ad gentes Carmelum & Gilhadem, ſuperioremq; Galilæam, & magnam planitiem Chitzar-allom *incolentes*,

9 Et omnes habitantes Samariam ac civitates illius, deniq; trans Jardenem uſque Jeruſchalaima, & Batanæam, & Aulonas, & Kadeſchum; & flumen Ægypti, & Daphnas, & Rameſſeſum, & totam regionem Goſchenis,

10 Uſq; qua venitur ad ulteriora Taneos & Memphcos, deniq; omnes habitantes Ægyptum uſque qua venitur ad fines Æthiopiæ.

11 Sed nihili fecerunt omnes habitatores regionum iſtarum verbum Nebucad-netzaris regis Aſſyriorum, neq; convenerunt ad ipſum bellaturi, quia non metuebant ipſum; ſed videbatur ipſis non majoris quam alius quilibet, & remiſerunt legatos ejus re infecta ignominioſe à conſpectu ſuo.

12 Quamobrem animatus Nebucad-netzar contra omnes regiones iſtas valde, juravit per thronum & regnum ſuum omnino ſe ultorum eſſe omnes fines Ciliciæ, & Damaſci, Syriæque; ac ſublaturum gladio ſuo omnes habitantes in regione Moabi, & Hammonitas, & totam Judæam, omneſq; Ægyptios, uſq; qua venitur ad fines utriuſq; maris.

13 Et aciem inſtruxit copiarum ſuarum contra Arpacſchadum regem anno decimo ſeptimo, ubi confirmatus ipſe in bello ſuo cum omnibus curribus ipſius dominatus eſt civitatibus ejus.

14 Et perveniens Ecbatana uſq; occupavit turres, & devaſtavit plateas *eruris* illius, & ornatum illius expoſuit opprobrio:

15 Ipſum vero Arpacſchadum capiens in montanis Cragi confixit jaculis ipſius, atq; profligavit eo ipſo die;

16 Eoq; confecto rediit Nineven ipſe cum tota turba miſcella ſua, multitudine hominum bellatorum permagna, ubi ſoluto animo convivatus eſt ipſe cum copiis ſuis per dies centum viginti.

CAPUT II.

Inſatiabilis dominandi libido Nebucad-netzaris.

ANno autem decimo octavo, die vigeſimo ſecundo menſis primi, factus eſt ſermo in domo Nebucad-netzaris Regis Aſſyriorum de uleiſcendis omnibus illis regionibus quemadmodum dixerat.

2 Et convocatis omnibus adminiſtris ejus, & omnibus magnatibus ejus, propoſuit eis arcanum conſilii ſui, colligens omne malum regionum iſtarum ore ſuo,

3 Illi autem judicarunt profligandam eſſe omnem carnem eorum qui non obſequuti eſſent verbo oris ipſius.

4 Fuit ita; quum abſolviſſet conſultationem ſuam, ut vocaret Nebucad-netzar rex Aſſyriorum Holophernem primarium ducem copiarum ſuarum, qui ſecundus erat ab ipſo, ac ediceret ei,

5 Hæc dixit rex ille magnus dominus totius terræ, ecce tu profectus à conſpectu meo, aſſumito tecum viros fretos robore ſuo, peditum ad centum viginti millia, equorum vero multitudinem cum ſeſſoribus ad duodecim millia: & procedito contra totam regionem illam quæ ab occaſu eſt, quia non paruerunt verbo meo; ac denunciato ipſis, ut terram & aquam comparent mihi, quia indignatione mea ſuperventurus ſum ipſis, & obtegens totam ſuperficiem terræ pedibus copiarum mearum expoſiturus ipſos direptioni eis, adeo ut ſaucii illorũ impleant valles, ac torrentes illorũ, & fluvii exundãtes mortuis illorũ impleantur; deniq; acturus turbam captivã illorũ in extremitates totius terræ: tu ergo egreſſus præoccupa mihi totum terminum illorum, quumq; dederint ſe ipſos tibi, conſerva eos mihi ad diem illum quo ſum caſtigaturus eos:

6 Erga eos autem qui erunt immorigeri ne clementia utitor oculus tuus, ut exponas eos cædi & rapinæ in tota tetra tua, quia *ut* vivo ego & potẽtia regni mei cõſtat, ita quæcunq; loquutus ſum, ea quoq; efficiam

efficiam manu mea. Tu igitur ne transgrediatur quicquam verborum domini tui, sed omnino conficito prout præcepi tibi, ac ne longior esto in efficiendis illis.

7 Egressus itaq; Holophernes à conspectu domini sui, vocavit omnes dynastas, ducesque, & præfectos copiarum Assyriæ, numeravitq; lectissimos viros in acie, quemadmodum præceperat ipsi dominus ipsius ad myriadas duodecim, & equites sagittarios duodecies mille:

8 Quorum aciem instruxit, quemadmodum militaris multitudo disponi solet, & sumsit camelos asinosque ad impedimenta ipsorum multitudine permagna, & oves boves q; & capras, ut expeditiores essent, innumeras:

9 Item commeatum in virum quemque numerosissimum,

10 Aurumq; & argentum ex domo regis permultum.

11 Ita processit ipse cum omnibus copiis suis in expeditionem præiturus regi Nebucad-netzari, ut obtegeret totam superficiem terræ ad occasum *siti* carribus & equitibus, peditibusq; electissimis ipsorum: multi etiam miscelli conveniebant ad ipsos *numero ejus* ut locustæ, aut ut arena terræ: innumerabiles deniq; erant præ multitudine.

12 Processerunt ergo Nineve itinere trium dierum in campum Betilath; castraq; fecit supra Betilathem prope montem illum qui à dextera est superioris Ciliciæ, ubi assumens omnes copias suas, pedites, & equites, atq; currus suos discessit inde in regionem montanam.

13 Et concidit Phudum, ac Ludum, vastavitq; omnes Tharsenses, & Jshmahelitas, qui ad Austrum *erant* in superficie deserti Aulonum, quum trajecisset Euphratem & transiisset Mesopotamiam.

14 Nam subruit omnes civitates excelsas impositas torrenti Arbonzo, donec veniatur ad mare;

15 Et occupans terminos Ciliciæ concidit omnes qui obsistebant sibi, pervenitque ad terminos usq; Japhonis meridiem versus, & prospectum Arabiæ.

16 Postea circumveniens omnes Midianitas incendit tabernacula eorum, & vastavit caulas eorum,

17 Descendit q; in campum Damasci tempore messis triticeæ, ubi incendens omnes agros illorum, & greges armentaq; exponens delendi, civitates eorum depræda tas est, & agros eorum exantlens cecidit omnes adolescentes eorum acie gladii.

19 Itaq; accidit metus & tremor de eo omnibus habitantibus *regionem* maritimam, qui erant Tzidone, & Tyri, habitantibusque Sari, & Hacotie, omnibusq; habitantibus Jemnane: etiamque habitatores Aschdodi, & Aschkelonis timuerunt ab eo valde.

CAPUT III.

Holophernes tyrannus, administer Nebucad-netzaris.

QUamobrem miserunt ad eum legatos, qui verbis ad pacem spectantibus dicerent,

2 Ecce nos servi Nebucad-netzaris regis magni expositi sumus tibi:

3 Utere nobis, quemadmodum placuerit tibi:

4 Ecce prædia nostra, & omnia loca nostra, omnesq; agri tritici, gregesq; & armenta, & omnes caulæ tentoriorum nostrorum expositæ sunt tibi, utere quemadmodum placuerit tibi.

5 Ecce etiam civitates nostræ, & qui incolunt eas servi tui sunt; veniens exhibete illis, ut videtur bonum in oculis tuis.

6 Quum ergo accedentes viri illi Holophernem, renunciavissent ipsi in hanc sententiam,

7 Descendit in maritimam regionem ipse cum copiis suis.

8 Et custodia imposita civitatibus excelsis, acceperunt ex eis ad auxilium viros delectos.

9 Exceperunt autem eum ipsi cum tota circumjacente regione ipsorum coronis, choreisque & tympanis.

10 Ipse vero evertens omnes terminos eorum, lucos eorum excidit:

11 Placebat enim ipsi profligare omnes Deos terræ.

12 Ut solum Nebucad-netzarem illum colerent omnes gentes; & omnes linguæ, atq; nationes ipsorum, illum invocarent Deum.

13 Quum autem venisset è regione Chatzralloni prope Dothajima, qui locus est ex adverso Serræ magnæ, ut *veram* Jehudæi,

14 Castra fecit inter Gebahum & Scythopolin: ubi fuit mensem integrum, ut omnia impedimenta copiarum suarum colligeret.

CAPUT IV.

Preces & jejunium Jsraelitarum ob insolentiam Holophernis.

AUdientes vero Jsraelitæ, qui habitabant *in* Jehudæa, quæcunq; fecerat gentibus Holophernes primarius dux Nebucad-netzaris regis Assyriorum, & quomodo spoliasset omnia loca sacra earum, eaq; delevisset:

2 Metuerunt valde ab eo, & Jeruschalaimorum causa ac templi Jehovæ Dei ipsorum conturbati sunt, quia recens ascendebant è captivitate, & nuper totus populus congregatus fuerat ex Judæa, vasaq; & altare ac domus ipsa à profanatione fuerant sanctificata.

3 Itaque miserunt in totum terminum Samariæ & vicos illius, & Beth-choronem, & Bahal-maijma, & Jerichuntem, & Mecholam, & Jzorham & convallem Schalemi, qui præoccuparent omnes vertices

vertices montium excelsorum;

4 Et muris cingentes vicos qui *erant* in eis deponerent illic commeatum ad apparatum belli, quia recens fuerant agri eorum demessi.

5 Scripsit etiam Jojakim Sacerdos magnus, qui erat tempore illo Jeruschalaimis, ad habitatores Beth-choglæ, & Bethaschittæ, quæ sita est è regione Chatzarallomi adversus agrum propinquum Dothajimis, edicens, ut obtinerent ascensus montanæ *regionis*,

6 Quia per ipsos ingressus patebat in Judæam, eratq; facile prohibere illos aggredientes, quum angustus esset transitus in viros ad summum binos.

7 Fecerunt; Jisraelitæ prout constituerat ipsis Jojakim Sacerdos magnus, & Senatus totius populi Jisraelis, qui considebant Jeruschalaimis.

8 Et inclamaverunt omnes Jisraelitæ Deum contentione magna, deprimentes animos suos contentione magna, ipsi cum uxoribus suis.

9 Et infantes ipsorum, ac jumenta ipsorum cum omni inquilino & mercenario, & *mancipio* ipsorum pecunia empto, imposuerunt cilicia lumbis sui.

10 Et unusquisq; vir, mulierque, & puer, atq; habitatores Jeruschalaimorum procidérunt ante templum.

11 Et inspergentes cinere capita sua expanderunt cilicia sua coram Domino,

12 Et altare ipsum cilicio circumdederunt:

13 Exclamaverunt; apud Deum Jisraelis unanimiter contentione magna, ne exponeret direptioni liberos ipsorum, & uxores prædæ, & civitates hæreditarias ipsorum deletioni, & res sanctas profanationi & probro, unde lætaturæ essent gentes.

14 Et exaudiens Deus deprecationem ipsorum, ex tribulatione ipsorum servavit eos:

15 Quum jejunaret populus dies complures in tota Judæa, & Jeruschalaimis coram loco sancto Domini omnipotentis.

16 Et Jojakim Sacerdos magnus, omnesque qui astabant coram Domino Sacerdotes, & qui ministrabant Domino, cilicii accincti lumbos suos offerrent holocaustum juge, & vota, & voluntaria dona populi,

17 Et versante cinere super cidares ipsorum inclamarent Dominum omnibus viribus ut benigne respiceret in totam domum Jisraelis.

CAPUT V.

Holophernes spiritum fiducinæ, & ignes adversus Jehudæos,

SEd quum renunciatum esset Holopherni primario duci copiarum Assyriæ Jisraelitas se comparavisse ad bellum, & accessus *regionis* montanæ occlusisse, muros firmasse omnem verticem montis excelsi, & in agris disposuisse res ad quas impingeret:

2 Iratus & indignatus vehementer accersivit omnes principes Moabi, omnesq; duces Hammonitarum, & omnes satrapas *regionis* maritimæ, & dixit eis,

3 Renunciate jam mihi, ô Cenahanæi, quis sit populus iste qui considet in *regione* montana, quæ civitates quas habitant, quæ multitudo copiarum ipsorum, qua in re *positum sit* robur ipsorum & potentia ipsorum, quis exstiterit apud eos rex aut princeps exercitus ipsorum.

4 Et quamobrem contra statuerint quam omnes habitantes ab occasu, ne obviam mihi procederent.

5 Cui dixit Achior dux omnium Hammonitarum, audiat jam Dominus meus rem ex ore servi sui: nam renunciabo tibi veritatem de populo isto domicilia habente prope te, qui inhabitat montanam *regionem* istam, non enim prodibit mendacium ex ore servi tui.

6 Populus iste à Chaldæis oriundus est;

7 Fuerunt autem inquilini primum in Mesopotamia, eo quod nollent obsequi Diis majorum suorum, qui erant in terra Chaldæorum;

8 Sed excedentes ex instituto gentis suæ adorarent Deum cœli, Deum quem agnoverant: quamobrem ejicientibus ipsos *patribus* à conspectu deorum suorum fugerunt in Mesopotamiam, ubi fuerunt inquilini diebus multis; quumq; edixisset Deus ipsorum, ut egressi ex incolatu suo pronunciarentur in terram Cenahanis, inquilini fuerunt illuc, & multiplicati sunt auro & argento, ac pecoribus multis valdè.

2 Postea descenderunt in Ægyptum (obtexerat enim superficiem terræ Cenahanis fames) & inquilini fuerunt illic, donec reverterentur; ubi abierant in multitudinem plurimam, adeo ut innumerus esset genus ipsorum.

10 Quum autem insurrexisset in eos rex Ægypti, ut astutis consiliis opprimerent eos, & labore ac lateritio opere deprimentes eos, efficerent eos servos:

11 Inclamaverunt Deum suum, qui percussit totam terram Ægypti plagis immedicabilibus, adeo ut ejicerent eos Ægyptii à conspectu suo:

12 Et exaresecit Deus mare rubrum coram eis:

13 Et adducens eos in montem Sinai & Kadeschum Barneæ, ejecit omnes qui habitabant in deserto.

14 Ita habitaverunt in terra Emoræorum.

15 Et omnes Cheschbonis *incolas* profligarunt potentia sua.

16 Et postquam trajecerunt Jardenem,

17 Hæreditario jure possiderunt montanam istam *regionem* totam.

18 Ejectisq; à conspectu suo Cenahanæo,

næo, & Perizzæo, Jebuſæoque, Schecemitæ, & Girgaſchæis omnibus habitarunt ibidem diu.

19 Deniq; tantiſper dum non peccaverunt coram Deo ſuo, fuerunt penes ipſos bona, quia Deus oſor iniquitatis adeſt ipſis:

20 Quando vero diſceſſerunt à via quam diſpoſuerat ipſis, profligati ſunt multis bellis quam plurimum,

21 Et captivi abducti in terram alienam, & templum Dei ipſorum habitum eſt ut profanum ſolum, & civitates ipſorum captæ ab adverſariis.

22 Nunc autem converſi ad Deum ſuum aſcenderunt è diſperſionis locis, in quæ diſperſi fuerant, & obtinentes Jeruſchalaima (ubi ſanctuarium ipſorum eſt) habitatores effecti ſunt regionis iſtius montanæ, quod deſerta eſſet.

23 Nunc ergo, Domine Imperator, ſi quis eſt error in populo iſto, & peccavit contra Deum ſuum, conſiderandum eſt: quia hoc ipſis offendiculo futurum eſt, & aſcendentes debellabimus eos.

24 Sin autem non eſt iniquitas in gente iſtorum, præterea quæſo Dominus meus, ne forte protegat Dominus ipſorum & Deus ipſorum ipſos, fimuſq; probro coram univerſa terra.

25 Fuit autem quum deſiviſſet Achior loqui ſermones iſtos, ut murmuraret totus populus, qui in circuitu tentorii circumſtabat,

26 Dicerentq; magiſtates Holophernis, & omnes habitatores regionis maritimæ & Moabitidis, ipſum diſcindendum eſſe; non enim metuemus, *inquiebant*, ab Iſraelitis. Nam ecce populus eſt cui non adſunt vires, neq; robur ad aciem validam conſtituendam:

27 Quamobrem jam aſcendemus, eruntque tam quam eſca devoranda toti exercitui tuo, Domine Holophernes.

CAPUT VI.

Iehudæi duce Achiore pendunt à Deo contra minas Holophernis.

POſtquam vero ceſſavit tumultus hominum qui conſeſſum circumſtabant, dixit Holophernes primarius dux copiarum Aſſyriæ Achiori coram toto populo alienigenarum,

2 At quiſnam es? quod tu Achior coram toto populo alienigenarum & apud omnes Moabitas, & quicunq; ſunt Mercenarii Ephrajimi, quod tu prophetaviſti apud nos, prout *audivimus* hodie, & dixiſti gentē Jeruſchalaimorū non eſſe debellandā, quia Deus ipſorū ſit protecturus ipſos: at quis Deus eſt niſi Nebucad-netzar?

3 Hic miſſurus eſt potentiā ſuam, & profligaturus eos è ſuperficie terræ: neq; liberabit eos Deus ipſorū, ſed nos ſervi illius profligabimus eos tamquam virū unum: neq; ſuſtinebunt potentiam equorum noſtrorum, nam iis proculcabimus illos,

4 Imo illorum montes inebriabuntur ſanguine illorum, & illorum campi complebuntur mortuis ipſorum; neq; obſiſtet veſtigium ullum pedum ipſorum ex adverſo noſtri, ſed peribunt plane, ait rex Nebucad-netzar Dominus totius terræ: dixit enim, non irrita fient verba mea.

5 Tu vero Achior mercenarie Hammonita: qui proloquutus es ſermones iſtos die injuſtitiæ tuæ, non viſurus es amplius faciem meam, inde à die hoc, donec ultus fuero gentem iſtorum advenarum Ægypti, ac tum pervadet ſerrum exercitus mei, & grex ſervorum meorum latera tua & corrues inter vulneratos iſtorum, quando revertar *ad te*.

6 Quamobrem conſtituent te ſervi mei *abducentes* in regionem montanam, & collocabunt te in una ex civitatibus, ad quas aſcenſuri ſumus; neq; peribis, donec profligeris cum illis. Quod ſi ſperas animo tuo fore ut non prehendantur, ne concidat vultus tuus: dixi, & nullum verborum meorum excidet.

7 Præcepit itaq; Holophernes ſervis ſuis, qui aderant tentorio ſuo, ut comprehendentes Achiorem ſtatuerent eum ad Beth-choglam, & traderent in manus Iſraelitarum:

8 Et comprehendentes eum ſervi illius abduxerunt eum extra caſtra in campum, & profecti è medio campeſtris regionis in montanam pervenerunt ad fontes qui ſubſunt Beth-choglæ: quumq; viderent eos oppidani qui erant in vertice montis, omnes fundatores obtinuerunt aſcenſum quo contendebant illi, & lapides in eos immiſerunt.

9 Quamobrem illi ſubeuntes montem ligaverunt Achiorem, & dimiſerunt abjectum ſub radice montis: poſtea ad Dominum ſuum reverterunt.

10 Deſcendentes vero Iſraelitæ è civitate ſua adſtiterunt ipſi, & ſolventes eum abduxerunt Beth-choglam,

11 Stiterunt; eum apud principes civitatis ſuæ, qui erant eo tempore Huzzija filius Micæ è tribu Schimhonis, & Chabri filius Hothnielis, & Carmi Malcielis,

12 Hi poſtquam accerſiviſſent omnes Seniores civitatis, concurrentibus omnibus adoleſcentibus eorum & mulieribus in congregationem, ſtiterunt Achiorem in medio totius populi ſui, & interrogavit eum Huzzija quidnam acciditſſet;

13 Qui reſpondens renunciavit eis verba conſeſſus Holophernis, & omnia verba quæ proloquutus fuerat apud principes Aſſyriæ, & quæcunq; magnifice jactaverat Holophernes contra domum Iſraelis.

14 Itaq; procidentes populares adoraverunt Deum, & inclamaverunt Deum dicentes,

15 Domine Deus cœli, reſpice ad immenſam ſuperbiā ipſorum, & miſerere abjectionis gentis noſtræ, ac intuere faciem eo-

rum

rum qui sanctificati sunt tibi hoc tẽpore.

16 Deinde consolati Achiorem laudaverunt eum valde.

17 Et assumto eo Huzzija ex congregatione in domum suam, exhibuit convivium Senioribus:

18 Qui invocaverunt Deum Jisraelis ad auxilium tota nocte illa.

CAPUT VII.

Holophernes obsidet Bethuliam.

POstridie vero denunciavit Holophernes toti exercitui suo & toti populo suo, iis qui adveneràt ad auxiliũ ipsius, ut conjunctis copiis ascendẽtes contra Bethchoglã ascensus regionis montanæ præoccuparent, & inferrent bellum Jisraelitis.

2 Ita conjunctis copiis eo ipso die precedentes quique viri potentes ipsorum (quorũ copiis erant bellatorum peditum centum septuaginta millia, & equitum duodecim millia præter impedimenta, & viros alios qui pedibus comitabantur ipsos multitudine quam plurima)

3 Castra posuerunt in valle propinqua Beth-choglæ, ad fontem, protenderunteque in latitudinem à Dothajimis usq; Bahalmajima, & in longitudinem à Beth-choglæ usq; ad Fabarium agrum, qui est è regione Chatzat-allomi.

4 Jisraelitæ vero ut viderunt eorũ multitudinem, turbati sunt valde, dixeruntq; alter alteri, nunc occludent isti superficiem totius hujus terræ & neq; montes excelsi, neq; convalles, neq; colles sustinebunt gravem hunc numerum istorum.

5 Et assumtis quisq; armis suis bellicis, quum accendissent pyram in turribus suis, manserunt excubantes coram noctem illam.

6 Die autem postero eduxit Holophernes totum equitatum suum in os Jisraelitarum qui erant Beth-choglæ, ut recognosceret ascensus civitatis ipsorum:

7 Et fontes aquarum ipsorum invadens occupavit eos, ac instituit in eis præsidia bellatorum: ipse vero conjunctis copiis ad populum suum regressus est.

8 Nam accedentes eum omnes principes Edomæorum, & omnes ductores populi Moabitarum duceseq; regionis maritimæ dixerant, audiat jam sermonem Dominus noster, ne fiat labes in copiis tuis:

9 Nam populus iste Jisraelitarum non confidunt hastis suis, sed istis præaltis montibus in quibus ipsi habitant: non enim fuerit facile ipsos antevertere per vertices montium ipsorum.

10 Nunc ergo Domine, ne bellum geritо contra eos, ut fit bellum instructa acie, & non cadet ex populo tuo vel unus: permane in castris tuis præservans unumquemq; virum in copiis tuis, & obtineant servi tui fontem aquæ, qui egreditur è radice istius montis (nam illinc aquantur omnes habitatores Beth-choglæ) ita tollet eos sitis, aut dedent civitatem suam nos vero & populus noster conscendemus propinquos vertices montiũ, & in eis castra metabimur ad præfidiũ, ne exeat civitate ullus; & cõtabescent fame ipsi, uxores q; ipsorum, & liberi ipsorũ; deniq; antequam gladius superveniat eis, subvertẽtur in plateis habitationis suæ. Sic rependes ipsis malum, eo quod seditionem moverint, neq; auscultaverint tibi placide.

11 Atq; horum sermones placuerant Holoperni, & omnibus ministris ejus, constituerat que facere prout loquuti fuerant.

12 Profecta igitur castra Hammonitarũ, & cum eis quinq; Assyriorum millia, metata sunt in valle, & præoccuparũt aquas & fontes aquarum Jisraelitarum. Ascendentes vero Edomæi & Hammonitæ metati sunt in regione montana ex adverso Dothajimorũ, ex quibus miserunt ad Notum & Subsolanum ex adverso Beth-harabæ, quæ est propinqua Ketzizo ad torrẽtem Mochmurtzeliquo Assyriorum exercitu castra metãtibus in campo, adeo ut obtegerent totam superficiem terræ, quum tentoria & impedimẽta ipsorum metata essent in multitudinem quam plurimam.

13 Tunc Jisraelitæ inclamarũt Dominũ Deum suum minuto spiritu ipsorum, eo quod ipsos circumsedissent omnes hostes ipsorum; adeo ut non esset effugiendi è medio illorum via. Quum enim manifsent in circuitu ipsorum tota congregatio Assyriorum, pedites, currusq; ac equites ipsorum dies triginta quatuor, deficiebant omnes habitantes Beth-choglam, omnia vasa aquaria ipsorũ, ac cisternæ ita exhaustæ erant, ut non haberent aquã unde biberent ad satietatẽ die uno, quia ex demẽso dabatur bibenda ipsis. Itaq; abjicientes animum liberi ipsorũ & mulieres ac adolescẽtes deficientes ex siti concidebãt in plateis civitatis, & in biviis portarũ; nec erat virtus amplius in ipsis. Et congregati sunt totus populus ad Huzzijã, & principes civitatis cum adolescentibus mulieribusq; & liberis, & exclamantes voce magna dixerunt corã omnibus Senioribus, judicet Deus inter nos & vos, quãdoquidẽ affecistis nos injuria magna, qui non loquuti estis de pace cũ Assyriis.

14 Nunc autem non est adjutor noster, sed vendidit nos Deus in manus illorum, ut sternamur coram eis siti & perditione magna.

15 Nunc igitur accersite eos & tradite civitatem totam diripiendam populo Holophernis, & omnibus copiis ejus.

16 Præstat enim nos ipsis rapinæ esse, quam siti emori. Erimus enim servi, sed vivet anima nostra, neq; videbimus mortem infantium nostrorum oculis nostris, & mulieres liberosq; nostros dificientes animis ipsorum.

17 Contestamur vobis cœlum & terrã, Deumq; nostrum & Dominum majorum nostrorum,

nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, & peccata majorum nostrorum; *videte* ut non faciat, quemadmodum diximus hodierno die.

18 Ita fuit fletus magnus omnium unanimiter in ecclesia, inclamantium dominum Deum voce magna.

19 Dixit vero illis Huzzija, bono animo estote, fratres: toleremus adhuc dies quinque, quibus advertet dominus Deus noster misericordiam suam in nos; non enim derelicturus est nos in æternum:

20 Quod si præterlabentur illi, nec supervenerit nobis auxilium, faciam secundum sermonem vestrum. Sic dispersit populum in stationes ipsius; qui ad muros, & turres civitatis suæ abeuntes, in domos suas uxores liberosq; remiserunt, fuerunt que plurimum abjecti in civitate illa.

CAPUT VIII.

Judith heroina consulit in rem Jehudæorũ.

AUdiens vero diebus illis Judith filia Merari, filii Achsai, filii Josephi, filii Huzzielis, filii Chilkija, filii Chananja, filii Gidhonis, filii Rephanis, filii Achitubi, filii Elijæ, filii Eliabi, filii Nethanaelis, filii Sammuelis, filii Schimhonis, filii Jisraelis.

2 Cujus vir Menasche ex tribu & familia eadem mortuus erat tempore messis hordeacæ.

3 (Instabat enim *messoribus* ligantibus manipulos in campo,) & superveniente æstu capiti ejus decubuerat in cubili suo, sepeliverantque eum cum majoribus ejus in agro inter Dochajima, & Bahalmajima *sito*.

4 Fuerat autem Judith domi suæ in viduitate annos tres & menses quatuor,

5 Et fecerat sibi tentorium in cœnaculo domi suæ, imposito lumbis ipsius cilicio, & indutis vestibus viduitatis suæ.

6 Jejunabatq; omnibus diebus viduitatis suæ præterquam pridie sabbathorum, & sabbathis, & pridie novilunionum & festis, hilarisq; domus Jisraelis.

7 Eratq; speciosa forma, & venusta aspectu valde, cui reliquerat Menasche vir ipsius aurũ, & argentũ, famulosq; & ancillas, & pecora, & agros in quibus manebat:

8 Nec erat qui mirmularet eam rei ullius malæ, quia timebat Deum valde.)

9 Audiens igitur verba populi iniqua adversus magistratum, quia minutus erat ipsorum animus ex aquarum raritate, audiens quoq; omnes sermones Judith, quibus alloquutus erat Huzzija ipsos: ut jurasset eis se traditurum civitatem post dies quinq; Assyriis, missa puella honoraria sua quæ præerat omnibus facultatibus ipsius, vocavit Huzzijam & Chabrim, & Carmin Seniores civitatis suæ:

10 Qui cum venissent ad ipsam, dixit eis, audite, quæso, me, principes habitatorum Boch-choglat nam non est rectus sermo vester, quem eloquuti estis coram populo hodierno die; statuentes jusjurandũ illud quod loquuti estis, inter Deum atq; nos, & dicentes vos tradituros civitatem hanc hostibus nostris, nisi intra dies illos conversus Dominus auxilietur nobis.

11 Nunc enim quinam estis vos, qui tentetis Deum hodierno die, & stetis loco Dei inter filios hominum?

12 Nunc enim dominum omnipotentem disquirite, & nihil pernoscetis unquam.

13 Nam profunditatem cordis humani non invenitis, & verba cogitationis ipsius non comprehenditis; & quomodo Deum qui fecit omnia hæc scrutabimini, & mentem ejus pernoscetis, & ratiocinationem ejus percipietis mente?

14 Nequaquam, fratres; ne provocate ad iram Dominum Deum nostrum: nam si nolit intra hos quinq; dies adjuvare nos; ipse habet potestatem, quibuscunq; vult, imo omnibus diebus protegendi nos, aut etiam prosligandi nos coram inimicis nostris.

15 Vos autem ne pignoremini consilia domini Dei nostri: non enim similis Deus est homini ad fumendas ultiones, neque similis filio hominis ad judicia statuenda.

16 Quamobrem exspectantes salutem quæ ab ipso est, invocemus eum ad auxilium nostrum, & exaudiet vocem nostram, si placuerit ipsi:

17 Quandoquidem non existit in generationibus nostris, neq; est hodierno die neq; tribus, neq; familia, neq; populus, neq; civitas ex nobis qui adorent Deos manufactos,

18 Quemadmodum factum est antegressis temporibus, quorum causa traditi sunt gladio & direptioni majores nostri, concideruntque casu magno coram hostibus nostris.

19 Nos vero Deum alterum non novimus, unde speramus ipsum non despecturum nos, neq; ullum e gente nostra.

20 Neq; *vero* si deprehendamur ita, nominabitur Judæa *amplius*, sed prædæ erit sanctuarium nostrum, & reposcet profanationem ejus ex ore nostro, & mentem qui fratres nostros invasit & captivitatem *peculiarum* terræ, & vastitatem hæreditatis nostræ adversus nos profundet in capita nostra apud gentes ubi servi fuerimus, erimusq; *publico* dicterio & probro coram possessoribus nostris. Non enim reddetur servitus nostra gratiosa, sed ignominiosam efficiet ipse Dominus Deus noster.

21 Nunc itaq; fratres demonstremus fratribus nostris, quandoquidem à nobis pendet animus illorum, & sanctissimum locum & domum & altare firme hærere nobis: præter omnia hæc agamus gratias domino Deo nostro, qui tentat nos ut etiam majores nostros.

22 Mementote quæcunq; fecit erga Abrahamum,

23 Et quibus tentavit Jitzchacum, &

quæ acciderunt Jahakobo in Mesopotamienſi Syria, paſcenti pecudes Labanis fratris matris ſuæ.

24 Etenim quemadmodum illos probavit igne ad examinationem cordis ipſorum; ita etiam nos non plane ulciſcitur; ſed ad inſtitutionem flagellat dominus eos qui prope accedunt ipſum.

25 Tum dixit ei Huzzija, quæcunque dixiſti, ex optimo corde eloquuta es, neq; eſt quiſquam reſtiturus verbis tuis: non enim hodierno primum die ſapientia tua manifeſta eſt; ſed à primis diebus tuis novit totus populus animum intelligentem tuum, bonam eſſe commentationem cordis tui: ſed populus fitim validam paſſus eſt, ita coegerunt nos, prout loquuti ſumus, facere ipſis, & obſtringere nos jurejurando, quod minime ſumus tranſgreſſuri.

26 Nunc autem ora tu pro nobis quum mulier pia ſis, & immittet dominus pluviam ad implendum ciſternas noſtras, ut non deficiamus amplius.

27 Dixit vero Judith, auſcultate mihi, & faciã facinus quod perveniet in generationes omnes ad poſteros gentis noſtræ:

28 Vos ſtabitis ad portam hac nocte, & egrediar ego cum ancilla honoraria mea; atq; intra dies illos quibus ehapſis dixiſtis vos tradituros eſſe hoſtibus noſtris civitatem hanc, inviſet dominus Iſraelem manu mea.

29 Vos vero ne perſcrutemini quid factura ſim: non enim ſum indicatura vobis, donec perfecta ſint, quæ ego facturã ſum.

30 Cui Huzzija dixit & principes, abi feliciter, & dominus Deus præeat tibi ad ultionem hoſtium noſtrorum: tum reverſi ex tentorio ejus ad ſuos ordines abierunt.

CAPUT IX.

Judith Deo ſupplex.

JUdith vero procidens in faciem impoſuit cinerem capiti ſuo & cilicium, poſita quam induerat veſte; quum adhuc offerretur Jeruſchalaimis in domo Domini ſuffitus veſperæ illius, & exclamavit voce magna Judith, dicens,

2 Domine Deus patris mei Schimhonis, cui tradidiſti gladium ad ulciſcendum alienigenas, qui aperuerant vulvam virginis ad inquinationem, & nudaverant femur ad rem pudendam, contaminaverantq; virginitatem ad probrum (nam dixeras non ita futurum eſſe) fecerantque res quarum nomine expoſuiſti principes eorum cædi, quæ cubile ipſorum fraude oppreſſum irrigavit ſanguine, & percuſſiſti ſervos cum potentioribus, ac potentiores in thronis ipſorum:

3 Qui expoſuiſti uxores eorum prædæ, & filias eorum captivitati, omniaq; ſpolia eorum dividenda filiis dilectis à te, qui etiam zelotypi faerunt zeli tui, & abominantes inquinamentum ſanguinis ſui, invocaverant te, ut adjutor ipſorum eſſes; ô Deus, Deus mi, exaudi me viduam.

4 Tu enim feciſti res antegreſſas illis, & illas, & conſequentes, etiamq; præſentes & venturas comprehendis mente, quæ admodum adfuerunt ex quarum conſilium ceperas, & dixerunt ecce adſumus.

5 Etenim omnes viæ tuæ ſunt paratiſſimæ, judiciaq; tua per providentiam.

6 Nam ecce Aſſyrii multiplicati ſunt copiis ſuis, elati ſunt equo & ſeſſore, gloriantur brachio peditum, ſpem habent in clypeo ſagittaq; & funda, neq; agnoſcunt te eſſe Dominum conterentem bella, Jehovam eſſe nomen tuum.

7 Tu frange robur eorum potentia tua, & rumpe vires eorum indignatione tua:

8 Nam conſilia inierunt profanandi ſanctuarium tuum,

9 Inquinandi tabernaculum quietis nominis glorioſi tui, & dejiciendi ferro cornu altaris tui.

10 Reſpice ad ſuperbiam eorum:

11 Immitte iram tuã in capite eorum:

12 Inde manui meæ quæ vidua ſum, vires quas præcepi mente.

13 Percute ſervum labiis fraudulentis meis cum domino, & dominum cum ſervo ipſius:

14 Frange eorum erectas cervices manu fœminæ.

15 Non enim vires tuæ in multitudine, neq; potentia tua in valentibus ſita eſt; ſed humiliũm es dominus, & minimorum es adjutor, defenſor infirmorum, deploratorum protector, deſperatorum ſervator; næ na, ô Deus patris mei, & Deus hæreditatis Iſraelitarum.

16 Domine cœlorum & terræ, creator aquarum, rex omnium rerum creatarum tuarum,

17 Tu exaudi orationem meam:

18 Et præſta ut ſermo meus ſit fraudi, & vulneri, & cicatrici iſtis; qui contra teſtamentum tuum, & domum ſanctificatam tuam, verticemq; Tzijonis, & domicilium poſſeſſionis filiorum tuorum conſilia dura iniverunt;

19 Deniq; affer in omni gente notitiam tui, & totius potentiæ tuæ viriumque, non eſſe alium qui protegat gentem Iſraelis, præter te.

CAPUT X.

Judith prodiens in caſtra Holophernis.

FEcit autem, quum deſiviſſet inclamare Deum Iſraelis, & perfectis omnibus verbis ſuis ſurrexiſſet ex procubitu ſuo,

2 Ut vocaret ancillam honorariam ſuam, & deſcendens in domum in qua verſabatur diebus ſabbathi & feſtis diebus ſuis, atq; evolvens cilicium quo induta erat, exueret veſtimenta viduitatis ſuæ.

3 Deinde circumluit os aqua, & ungens unguento optimo diſpoſuit capillos capitis ſui, & impoſita ſibi mitra induit veſtimenta

ſtimenta feſtiva ſua, quibus ornabatur quo tempore vivebat vir ipſius Menaſche.

4 Quumq; ſumens ſandalia adhibuiſſet pedibus ſuis,& circúpoſuiſſet brachialia, & armillas, annuloſq; & inaures, ac totũ mundum ſuum, deniq; venuſte ſe compoſuiſſet valde ad decipiendum oculos virorum,quicumq, viſuri eſſent ipſam,

5 Dedit ancillæ honorariæ ſuæ ligneum utrem vini,& vas olei,peramq; implevit farina,& palathis, panibuſq; & caſeis, quæ circumvolvens omnia vaſa ſua impoſuit ei.

6 Ita exiverunt una ad portam civitatis Beth-choglæ, inveneruntq; aſſtantes ei Huzzijam & Seniores civitatis Chabrin & Carmin:

7 Qui ubi viderunt eam altera ſpecie, & mutata veſte, admirati pulcritudinem ejus, quamplurimum,

8 Dixerunt ei, Deus Deus majorum noſtrorum efficiat te gratiolam, & perficiat inſtituta tua ad gloriationem Iſraelitarum, & exaltationem Jeruſchalaimorum; atque adoraverunt Deum.

9 Illa vero dixit eis, præcipite aperiri mihi portam civitatis,ut egrediar ad perficiendum ſermones, quos loquuti eſtis mecum, præceperunt itaq; adoleſcentibus,ut aperirent ei quemadmodum dixerat: qui fecerunt ita.

10 Egreſſa igitur Judith ipſa & ancilla ipſius cum ea proſpectabãt ad eã oppidani,donec deſcendiſſet montẽ, & tranſiviſſet vallem,neq; amplius viderent eam.

11 Abierunt autem per vallem recta, ubi occurrente ipſi prima Aſſyriorum cuſtodia prehenderunt eam, & interrogarunt eam; *ex* quibus es? & unde venis?

12 Quæ dixit,filia ſum Hebræorum, & fugio à conſpectu eorum, quia futurum eſt ut tradantur vobis devorandi.

13 Ego vero venio in conſpectum Holophernis primarii ducis copiarum veſtrarum; ut renunciem res veras: nam demonſtrabo ei viam per quam proficiſcens dominum totius montanæ *regionis* obtinebit; nec diſperibit virorum ipſius ullus, aut ullum animal.

14 Quũ autem audiviſſent viri iſti verba illius, & conſideratibus facié ejus viderentur valde admirabilis pulcritudine,

15 Dixerunt ei,ſervaſti te ipſam, quod feſtinaveris deſcendere in conſpectum Domini noſtri: nunc ergo accede ad tentorium ejus, & *quidam* ex nobis deducent te,donec te in manus ejus tradiderint.

16 Verum,quando ſtabis coram ipſo,ne metuas animo tuo; ſed renuncia in hanc ſententiam,& benefaciet tibi:ita delegerunt ex ſuo numero viros centum, quos adjunxerunt ei & ancillæ honorariæ ejus, deduxeruntq; eam ad tentorium Holophernis. Fuit autem concurſus in totis caſtris, quum pervaſiſſet clamor tentoria de adventu ejus: venientesq; circumdabant eam, quando ſtabat extra tentorium Holophernis,donec renunciaſſent ei de illa; & admirantes pulcritudinem ejus admirabantur Iſraelitas.

17 Dicebat enim alter alteri, quis contemnat populum iſtum,qui habet apud ſe mulieres hujuſmodi,non eſt bonum relinqui ex iis virum unum, qui dimiſſi poſſent arte circũvenire omnes *incolas* terræ.

18 Poſtea egreſſi qui excubabãt in tentorio Holophernis,omneſq; adminiſtri ejus, introduxerunt eam in tentorium.

19 Quieſcebat autẽ Holophernes ſuper cubili ſuo in conopeo,quod erat ex purpura auro,& ſmaragdo, & lapidibus preciofis contextum,ited quum renunciaſſent ipſi de ea,exiverat in proſceniũ cum lampadibus argenteis,præeuntibus ipſi:

20 Quumq; veniſſet Judith in conſpectum ejus & adminiſtrorum ejus, admirantibus omnibus pulcritudinem faciei ejus, procidẽs in facié inclinavit *ſe habẽs honorem* ei,ſed ſervi illius erexerunt eam.

CAPUT XI.

Judith comiter excepta ab Holopherne.

DIxit vero Holophernes ei, bono animo eſto,mulier,ne timeas apud animum tuum. Nam ego malo non affici quẽquam, qui certo conſilio voluerit ſervire Nebucad-netzari regi totius terræ:

2 Atq; etiã nunc in populares tuos habitantes montanã *regionẽ* iſtam, niſi me feciſſent nihili, non fuiſſẽ ſublaturus haſtam meam: ſed ipſi ſibi confecerunt iſta.

3 Nunc itaq; dic mihi cujus rei cauſa effugeris ab eis,& veneris ad nos: veniſſe enim tibi ſalutare futurum eſt. Eſto bono animo: hac nocte victura es,& deinceps: Non enim eſt qui faciat injuriam tibi, ſed benefaciet *quiſque* tibi, ut fit ſervis domini mei Nebucad-netzaris regis.

4 Cui dixit Judith;accipe verba ancillæ tuæ, & loquatur famula tua coram te: Non enim renunciabo mendacium domino meo nocte hac: ſed ſi ſequaris ſermones ancillæ tuæ, perfecte negotium faciet tecum Deus,neq; decidet dominus meus inſtitutis ſuis.

5 Nam *ut* vivit rex Nebucad-netzar totius terræ, & vivit potentia illius, qui miſit te ad correctionem omnis animæ, non ſolum homines per te ſerviunt ei;verumetiam beſtiæ agri,& pecudes & volucres cœli, robore tuo victuræ ſunt ſub Nebucad-netzare, & tota domo illius:

6 Audivimus enim ſapientiam tuam & verſutias animi tui,& renunciatum eſt toti huic terræ, te unum peritiſſimum eſſe in toto regno & potentem ſcientia, & admirabilem adminiſtratione bellica.

7 Jam vero *de* ſermone,quẽ loquutus eſt Achior in conſeſſu tuo, audivimus verba illius:quia aſciverunt eum Bethchoglani, & renunciavit eis, quæcunq; eloquutus fuerat apud te. Propterea domine imperator,ne omittas ſermonem ejus, ſed repone

eum

eum in animo tuo, quia verus est:

8 Nam genus nostrum non fert ultionem, nam non prævalet gladius eis, nisi peccaverint in Deum suum.

9 Sed nunc (ut dominus meus non dejiciatur spe, & re infecta abeat) & accidit mors in conspectum eorum, & occupavit eos peccatum, quo provocant Deū suum quandocunq; fecerint rem alienam:

10 Quoniam defecerunt eos alimenta ipsorum, & rara est omnis aqua, ideoque consilium iniverunt invadendi pecudes suas, & quæcunq; discrevit ipsis Deus in legibus suis ne comedant, decreverunt consumere:

11 Et primitias frumenti, decimasq; vini & olei, quas sanctificatas custodiebant Sacerdotibus qui adstans Jerusalem in conspectu Dei nostri, statuerunt absumere, quæ ne manibus quidem convenibat contingere quemquam popularium.

12 Miserant autem Jerusalem ut quod si ii etiam qui illic habitant assenserint eis qui reportarunt his remissionem à senatu, manebunt quidem hi donec renuncietur ipsis, sed ita facient: tradentur tibi proſligandi eo ipso die.

13 Itaq; ego ancilla tua cognoscens omnia hæc, autugi à conspectu illorum; & misit me Deus ad conficiendum res tecum, de quibus obstupescent in tota terra quicumq; eas audiverint.

14 Nam ancilla tua pia est, & serviens noctu atq; interdiu Deo cxli. Nunc ergo mi domine, maneam apud te, & exiens ancilla tua de nocte in vallem istam orabo Deum ut renunciet mihi, quando commiserint peccata ipsorum: venienſq; referam ad te, ut progrediaris cū omnibus copiis tuis, nec erit ex eis qui obsistat tibi.

15 Et ducam te per medium Jehudææ, donec pervenias è regione Jerusalem oportunum:

16 Et ponam sedem tuam in medio civitatis illius, ut agas eos tamquam pecudes, quibus non est pastor:

17 Ac ne canis quidem mutiet lingua sua adversum te: hæc enim mihi dicta sunt ex prænotione mea, & renunciata mihi, quæ missa sum ut renuncium tibi.

18 Placuerunt autem sermones ejus Holoperni, & omnibus administris ipsius, qui admirantes sapiētiam ejus dixerunt,

19 Non est ab extremitate una terræ ad alteram mulier ejusmodi, pulcritudine vultus, & peritia sermonum.

20 Et dixit Holophernes ei, bene fecit Deus, qui præmisit te populo isti, ut adsit manibus nostris robur, perditio vero iis qui nihili fecerunt dominum meum. Nunc autem ut tu venusta es specie, & grata sermonibus tuis,

21 Si feceris prout loquuta es, Deus tuus erit mihi Deus, & tu in domo regis Nebucad-netzaris sedens eris nominatissima in tota terra.

CAPUT XII.

Judith admissa ad conviviam Holophernis, qui inebriatur.

Tum jussit introduci eam in locū ubi deponebatur argentea supellex ipsius, & præcepit instrui mēsam ei de opsoniis ejus, & de vino suo bibendum dari:

2 Cui dixit Judith, non comedam ex eis, ne qua fiat offensa; sed de iis quæ mecum allata sunt, victus ministrabitur.

3 Dicente vero Holoperne ei, at si defecerint ea quæ habes penes te, unde habituri sumus similia eis, quæ demus tibi? Non enim est nobiscum quisquam è gente tua:

4 Respondit ei Judith, ut vivit anima tua domine mi, non consumet ancilla tua hæc quæ sunt penes me, donec fecerit dominus manu mea, quæ statuit consilio suo.

5 Quum itaq; abduxissent eam ministri Holophernis in tentorium illud, somnum cepit ad mediam usq; noctem, deinde surrexit sub matutinam vigiliam,

6 Et misit ad Holophernem dicens, præcipiat quæso dominus meus, ut finatur ancilla tua ad precandum egredi: præcepitque Holophernes custodibus suis, ne prohiberent ipsam.

7 Ita permansit in castris triduo; noctu vero egrediebatur in vallem Bethchoglæ, & abluebat se ad fontem illum aquæ in castris:

8 Quumq; ascenderet, orabat dominum Deum Israelis, ut dirigeret viam ipsius ad erigendum populares suos.

9 Et ingressa permanebat munda in tentorio, usq; dum afferret ancilla alimentum ipsius sub vesperam.

10 Fuit autem die quarto, ut exhibito Holophernes convivio servis suis solum, neq; vocato ad epulas ullo eorum qui negotiis præerant, diceret Bigvaio eunucho, qui præerat omnibus rebus ipsius; profectus jam persuade mulieri isti Hebrææ, quæ est apud te, ut veniat ad nos, & convivetur nobiscum:

11 Ecce enim turpe nobis est si mulierem hujusmodi omittamus, nec conversemur cum ea. Nam nisi eam pertraxerimus, derisura est nos.

12 Egressus itaq; Bigvai à conspectu Holophernis accessit eam & dixit, ne pigretur puella hæc pulcra venire ad dominum meum, ut gloriam consequatur in conspectu ejus, & bibere nobiscum hilariter vinum, ac fieri hodierno die ut aliqua filiarum Assyriarum, quæ adstant in domo Nebucad-netzaris,

13 Cui respondit Judith, & quæ sum ego, quæ contradicam domino meo?

14 Nam quicquid placiturum est in oculis ejus, studiose factura sum: atq; hoc mihi futurum erit exsultationi ad diem usque mortis meæ.

15 Ita exsurgens ornavit se veste & toto mundo

mundo muliebri suo: quumq; accedens ancilla ejus straviſſet ei coram Holoperne humi eas pelles, quas acceperat à Bigvaio ad quotidianum uſum ſuum, ut comederet accumbens in eis, ingreſſa Judith accubuit.

16 Tum obſtupeſcente corde Holophernis de ea, & commoto animo ejus, ſuit cupientiſſimus admodum congrediendi cum ea: nam obſervabat occaſionem decipiendi eam ex quo die primum eam viderat.

17 Dixitq; Holophernes ei, bibe jam, & eſto nobiſcum hilaris.

18 Cui Judith, jam bibam, inquit, domine, quia magnificentiam adepta vita mea videtur in me hodie plus quam ullo die ex quo nata ſum.

19 Accipienſq; comedit & bibit coram eo, quæ ancilla ipſius præparaverat.

20 Quam ob rem lætatus Holophernes de ea bibit multum vini admodum, quantum non biberat unquam die uno ex quo natus erat.

CAPUT XIII

Holophernes trucidatus à Judithæ.

UT autem adveſperavit, feſtinantes ſervi ejus receperunt ſe; Bigvaius vero concluſit tentorium ejus foris, quum dimiſiſſet adſtantes à conſpectu domini ſui, & diſceſſiſſet ad cubilia ſua.

2 Erant enim omnes defatigati, eo quod plurimum uſi eſſent potu: Judith vero ſola in tentorio illo relicta eſt,

3 Et Holophernes, qui ante procubuerat in lecto ſuo, quia pertuſus erat vino.

4 Judith autem edixerat ancillæ ſuæ, ut ſtans extra cubiculum ipſum obſervaret egreſſum ipſius, prout quotidie *faceret*; nam dicebat ſe egreſſuram eſſe ad precationem ſuam: & Bigvaium alloquuta erat in eandem ſententiam. Itaq; abiverant omnes à conſpectu ejus, & nemo relictus fuerat in eodem cubiculo, neque parvus, neq; magnus.

5 Tum conſiſtens Judith ad lectum illius, dixit apud animum ſuum;

6 Domine Deus omnis potentiæ, reſpice hora hac ad opera manuum mearum, ut exaltentur Jeruſchalaima: quandoquidem jam tempus *eſt* defendendi hæreditatem tuam, & efficiendi inſtituta mea ad confringendum hoſtes, qui inſurrexerunt in nos.

7 Et accedens ad regulam lecti quæ erat ad caput Holophernis, depromſit ex eo acinacem, & appropinquans lecto prehendit pugno comam capitis ejus dicendo:

8 Corrobora me, Domine Deus, hodierno die.

9 Et incuſſit in collum ejus duos ictus robore ſuo, auferenſq; caput ejus ab eo devolvit corpus ejus è ſtrato.

10 Et abſtulit à columnis conopeum ipſum.

11 Egreſſaq; paulo poſt tradidit ancillæ honorariæ ſuæ caput Holophernis, quum indidiſſet illud in peram cibarii ſui.

12 Ita egreſſæ ſunt ambæ ſimul pro ſua conſuetudine ad precationem, & trajicientes caſtra circumiverunt vallem illam, aſcendenteſq; montem Beth-chogla venerunt ad portas illius:

13 Dixitq; Judith è longinquo cuſtodibus qui erant ad portas, aperite, aperite modo portam hanc; nobiſcum Deus Deus noſter eſt ad faciẽdum adhuc res potẽtes in Jiraele, & robuſtas cõtra inimicos, quemadmodum etiã fecit hodierno die.

14 Fuit autem quum audiſſent viri civitatis illius vocem ejus, ut feſtinantes deſcenderent ad portam civitatis ſuæ, & Seniores civitatis illius convocarent:

15 Concurſanteſq; omnes æque parvi ac magni, eo quod præter opinionem videbatur ipſis reverti illam, & aperientes portam ſuſceperunt eas.

16 Quumq; accendiſſent ignem lucis cauſa, circumſtabant eas.

17 Illa vero voce magna dicebat eis,

18 Laudate Deum, laudate, laudate Deum: quia non abſtitit miſericordia ejus à domo Jiſraelis, ſed diffregit inimicos noſtros mea manu nocte hac:

19 Proferenſq; caput illud è pera ſua oſtendit, & dixit eis, Ecce caput Holophernis primarii ducis copiarum Aſſyriæ: ecce quoq; conopeum cui incumbebat ebrioſus, ubi perculſit eum dominus per manum fœminæ.

20 Nam *ut* vivit Dominus qui conſervavit me in hac via mea, qua ambulavi, decepit eum vultus meus ad perditionem ipſius; nec tamen commiſit peccatum mecum impurum aut pudendum ullum.

21 Tum obſtupuit totus populus admodum, & inclinantes ſe adoraverunt Deum:

22 Dixeruntq; uno animo, benedictus es Deus noſter, qui in nihilum redegiſti hodierno die inimicos popali tui.

23 Huzzija vero dixit ei, tu benedicta es, ô filia, à Deo altiſſimo ſupra omnes mulieres, quæ verſantur in terra,

24 Et benedictus Dominus Deus, qui creavit cœlos & terram, quod direxerit te ad diffringendum caput principis inimicorum noſtrorum.

25 Nam non abſiſtet ſpes tua à mente hominum recordantium robur Dei in ſeculum: faciat itaq; Deus hæc tibi ad exaltationem æternam, ut reſpiciens ad te perfundat te bonis, quandoquidem non pepercifti vitæ tuæ, propter abjectionem gentis noſtræ: ſed prævenifti caſum noſtrum recta ambulans coram Deo noſtro.

26 Dixitq; totus populus, Amen, Amen.

CAPUT XIV.

Caput Holophernis de muro ſuſpenditur.

DIxit vero Judith illis, auſcultate mihi jam fratres, & accipientes caput iſtud ſuſpendite ipſum in projectura ſumma muri noſtri.

2 Eritque

2 Ericq; illucéſcente matutino, & exoriente ſole ſuper terram, ut aſſumatis quiſq; arma bellica veſtra, & procedat omnis vir potens extra civitatem, quam impoſuerit is ducem eis, tamquam deſcenſuri in campum ad primam cuſtodiam Aſſyriorum, quamvis minime deſcenſuri eſtis.

3 Tum aſſumentes iſti omnia arma ſua, ibant in caſtra ſua, excitabantq; duces copiarum Aſſyriæ,

4 Quumq; accurrentes ad tentoriũ Holophernis non invenerint ipſum, irruente in eos metu fugient à conſpectu noſtro.

5 Tum vero inſequentes vos & quicumq; habitant totam terminum Iſraelis, proſternite eos ubicumq; fuerint.

6 Verum antequam faciatis iſta, arceſſite mihi Achiorem Hammonitam ut videns agnoſcat illũ qui nihil facit de domum Iſraelis, & qui ipſum tradendum morti miſerat ad nos: vocaverunt itaque Achiorem è domo Huzziæ, qui quum veniſſet, videns caput Holopherois ad manũ cujuſdam viri in congregatione populi, procidit in faciem, tamquã ſoluto ſpiritu ſuo. Quum autẽ reſumpſiſſent eum, accidit ad pedes Judithæ, & inclinans ſe coram ea dixit, Tu vero benedicta es in omni tentorio Judæ, & in omni gente: quæ audito nomine tuo turbabũtur: nunc autẽ renuncia mihi quæ feceris diebus iſtis, renunciavitq; Judith ei in medio populi, quæcumq; fecerat; ex quo die exiverat uſque dum erat alloquuta ipſos: quumq; deſiſſet loqui, voce magna jubilavit populus, ediderunt q; vocẽ hilarem in civitate ſua.

7 Videns vero Achior quæcumq; fecerat Deus Iſraelis, credidit Deo admodum, & circumciſus carne præputii ſui adjunctus eſt domui Iſraelis uſq; ad diem hunc.

8 Matutina autem lux quam aſcendiſſet, ſuſpenderunt caput Holophernis de muro, & aſſumens quiſque vir arma ſua proceſſerunt per acies in aſcenſus montis; quos quum viderent Aſſyrii, tranſmiſerunt ad ductores ſuos.

9 Venerunt igitur illi ad duces, & chiliarchos, & ad omnem principem ipſorũ; qui accedentes ad tentorium Holophernis, dixerunt præfecto prætorio ejus,

10 Excita jam dominum noſtrum; nam audent iſta mancipia deſcẽdere contra nos in pugnã, ut profligentur prorſus.

11 Ingreſſus autem Bigvai pulſavit veſtibulum tentorii,

12 Suſpicabatur enim eum cum Juditha dormire.

13 Sed quum nemo exaudiret, aperiens ingreſſus eſt in cubiculum,

14 Ubi invenit eum jacentem ſuper ſtrato mortuum, capite ejus ablato ab eo, exclamavitq; voce magna cum fletu ac gemitu & clamore valido, diſrumpens veſtimenta ſua:

15 Deinde ingreſſus tentorium ubi ſolebat Judith pernoctare, non invenit eam; quamobrem proſiliens ad populũ clamavit, prævaricati ſunt ſervi, attulit confuſionẽ unica mulier Hebræorũ domui regis Nebucad-netzaris: nam ecce Holophernes humi *jacet*, & caput ejus non adeſt ei.

16 Hæc autem verba quum audiſſent principes copiarum Aſſyriæ, diſcuperunt ſtatim tunicas ſuas, & turbatus eſt animus eorum valde:

17 Eorumq; clamor & vociferatio magna valde in caſtris effecta eſt.

CAPUT XV.

Panicus terror & fuga Aſſyriorum.

SEd quũ audiſſent ii qui erant in tentoriis, obſtupuerunt de eo quod factũ fuerat, & accidit eis timor & trepidatio,

2 Adeo ut non maneret quiſquã in conſpectu proximi ſui amplius, ſed effuſi uno animo fugerent in omnẽ viam planitiei & regionis montanæ, & ii quoq; qui in regione montana circum Beth-choglam caſtra poſuerant in fugam verterentur.

3 Tum vero filii Iſraelis unuſquiſque, inquam, bellator ex eis effuſi ſunt in eos:

4 Et miſit Huzzija Elchtemonem, & Beth-birem, Chobamque, & Cholonem; deniq; in omnem terminum Iſraelis, qui renunciarent de iis quæ confecta erant, indicerentq; ut omnes impetu effunderentur contra hoſtes ad tollendum eos.

5 Quod quum audiſſent Iſraelitæ, omnes uno animo irruerunt in eos Chobam uſque, ſimiliterq; ii qui Jeruſchalaimis advenerant, & ex tota regione montana, quia renunciaverant ipſis ea quæ facta fuerant caſtris inimicorum ſuorum:

6 Et qui in Gilhade, quiq; in Galilæa habitabant, irruentes fuderunt eos plaga magna, donec præteriiſſent Damaſcum & terminos ejus.

7 Ac habitatores quidẽ Beth-choglæ reliqui irruerunt in caſtra Aſſyriorũ, & prædati eos divitiarũ plurimum adepti ſunt.

8 Iſraelitæ vero à cæde reverſi reliquiis potiti ſunt, viciq; & civitates quæ in montana & campeſtri regione erant, obtinuerunt multa ſpoliaterat enim multitudo *eorum* magna valde.

9 Joiakim vero Sacerdos ille magnus, & ſenatus Iſraelitarum habitantes Jeruſchalaimis venerunt, ut conſtituerent bona quæ fecerat Deus Iſraeli, & viſa Juditha alloqueretur eam verbis pacis.

10 Ingreſſi autem ad eam benedixerunt ei uno animo, dicentes ei:

11 Tu exaltatio Jeruſchalaimorum, tu exaltatio magna Iſraelis, tu gloriatio magna ex gentis noſtræ; quod feceris hæc omnia manu tua, & te afficiente bonis Iſraelem Deus proſequatur ſit eos benevolentia; benedicta ſis ab omnipotente domino in æternum tempus; dixitq; populus totus, Amen.

12 Spoliavit autem populus caſtra per dies triginta:

13 Dederuntq; Judithæ tentorium Ho-

Iophernis, instrumentaque argenti omnia, & lectos, urnasque, & omnia supellectilia ejus; quæ accipiens illa imposuit asinis suis, aliaq; junctis plaustris suis cumulans imposuit.

14 Tum concurrens unaquæq; mulier Israelitis ad videndum eam, benedixerunt ei; & exhibuerunt ei choream ex numero suo.

15 Quumq; illa accipiens thyrsos in manus suas dedisset quoq; mulieribus, quæ comitabantur ipsam, vicissim coronam oleæ imposuerunt ipsi, & ipsius comiti. Ita processit coram toto populo in chorea dux omnium mulierum, & sequuti sunt omnes Israelitæ armati cum coronis, & hymnis ore ipsorum *decantatis*.

CAPUT XVI.

Epinicium Judithæ.

NAm incipiente Judith professionem hanc apud totum Israelem, totus populus post eam proloquutus est laudationem hanc.

2 Dixit ergo Judith, incipite Deo meo *canere* tympanis, modulamini ei Psalmos, laudemq; exaltate & invocate nomē ejus;

3 Quia Deus conterens bella, quia in castra *meorum* in medio populi eduxit me è manu persequentium me.

4 Venerat Assyrius è montibus, à Borea,

5 Venerat cum myriadibus copiarū suarum, quarum multitudo obturaverat torrentes, & quarū equitatus tegebat colles:

6 Dicebat se incensurum terminos meos, & adolescentes meos sublaturum gladio, lactentesq; abjecturum in solum, & infantes meos expositurum depopulationi, virgines q; meas prædaturum:

7 Sed Dominus omnipotens deturbavit eos manu fœminæ.

8 Non enim cecidit potens ille à juvenibus, neq; posteri Titanum percusserunt eum, neq; excelsi gigantes aggressi sunt eum; sed Judith filia Merari pulcritudine vultus sui dissolvit eum.

9 Exuerat enim stolam viduitatis suæ ad exaltandum Israelitas laborantes:

10 Unxerat faciem suam unguento, & devinxerat crines suos insertos mitræ, ceperatq; stolam lineam, ut deciperet eum.

11 Hujus sandalium abripuit oculum illius, & pulcritudo hujus captivam tenuit animam illius: pervasit acinaces colla illius.

12 Horruerunt Persæ audaciam illius, & Medi *ad* facinus audax illius perturbati sunt.

13 Tum jubilarunt humiles mei, & exclamarunt infirmi mei, quum *illi* perterrefacti sunt; exaltarunt vocem suam, quum retroversi sunt.

14 Puelli confoderunt eos, & tamquam pueros fugitivos vulnerarunt eos, perierunt ab instructa acie, domini Dei mei.

15 Cantabo Domino hymnum novum,

16 Domine magnus es & gloriosus, admirabilis potentia, & inexsuperabilis.

17 Tibi serviat omnis creatura tua; quia dixisti & facta sunt; misisti spiritum tuum qui ædificavit, neq; est qui obsistere possit voci tuæ.

18 Montes enim à fundamentis cum aquis commoverentur, & petræ à conspectu tuo, ut cera liquescerent.

19 Erga eos autem qui timentes sunt tui, tu propitius futurus es plane. Nam parva res *videtur* tibi omne sacrificium ad odorem grātum, & minima omnis adeps ad holocaustum tuum; sed qui timet Dominum, omnino magnus est.

20 Væ gentibus quæ insistunt in genus meum: Dominus omnipotens ulciscetur eas die judicii,

21 Indendo ignem vermesq; carnibus earum, quorum sensu fleant in seculum.

22 Ingressi autem Jerusalaiima adoraverunt dominum, & postquam fuit purificatus populus, obtulerūt holocausta sua, & voluntarias oblationes, ac donaria sua.

23 Obtulit vero Judith omnia instrumenta Holophernis, quæ dederat ipsi populus; & conopeum ipsum quod acceperat è cubiculo illius donarium sacravit Domino.

24 Populus vero hilaria egit Jerusalaimis coram sanctuario per tres menses, & Judith cum ipsis manfit.

25 Quibus diebus transactis junctis *ejus* reversus est quisq; in hæreditatem suam, & Judith profecta Beth-choglam, mansit apud facultates suas.

26 Fuitq; tempore suo gloriâ illustris in regione tota:

27 Et quamvis multi concupiscentes ambirēt eam, non tamē cognovit eā quisquam omnibus diebus vitæ ejus, ex qua hora mortuus erat Menasche vir ejus usq; dum aggregata est ad populum suum.

28 Sed provecta est, ut *ea* magna valde, consenuitq; in domo viri sui ad annos cētum quinque, demisitq; ancillam honorariam suam in libertatem. Ita mortua est Beth-choglæ, & sepelierunt eam *cives* in spelunca viri ipsius Menaschis, luxitque eam domus Israelis diebus septem.

29 Distribuit autem facultates suas, antequam moreretur, omnibus proximis Menaschem virum suum, & proximis genus suum attingentibus:

30 Nec fuit amplius qui metum Israelitis injiceret diebus Judithæ, & diebus multis post mortem ipsius.

BARUC.

CAPUT I.

Baruc prælegit librum suum Jehudeis cum fructu.

HEc autem *sunt* verba libri quæ scripsit Baruc filius Nerijæ, filii Machseiæ filii Tzidkijæ: filii Chaschabjæ, filii Chilkijæ in Babylonia,

2 Anno quinto, septimo die mensis illius, eodem tempore quo ceperant Chaldæi Jerusalaima, eaque incenderant igne.

3 Hujus ergo libri verba legit Baruc audiente Jeconja filio Jehojakimi rege Judæ,

4 Et audiente populo toto convenientibus ad lectionem libri, & audientibus potentioribus, & filiis principum, & Senioribus, deniq; audiente toto populo æque parvo ac magno, iis omnibus qui habitabant in Babylonia ad fluvium Sudi:

5 Quum flentes jejunarunt, & voverunt vota coram domino.

6 Coegeruntq; pecuniam prout uniuscujusq; potuit facultas;

7 Quam miserunt Jerusalaima ad Jehojakimum filium Chilkijæ, filii Schalluni, Sacerdotem, & ad Sacerdotes alios, & ad populares omnes, qui præsentes erant cum eo Jerusalaimis,

8 In terram Jehudæ die decimo Sivanis, ut accipiens ille restitueret vasa domus domini, quæ elata fuerant è templo, vasa argentea quæ curavit fieri Tzidkija filius Joschijæ rex Jehudæ,

9 Postquam deportans Nebucad-netzar rex Babyloniæ Jeconjam & principes ac potentes quosque vinctos, & populum terræ Jerusalaimis abduxisset in Babyloniam)

10 Et dixerunt, Ecce misimus ad vos pecuniam; ita comparate vobis pecunia hac holocausta, & *oblationes* pro peccatis, ac thus; & conficientes munus offerte ad altare Domini Dei nostri:

11 Et orate pro vita Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ, & pro vita Beltschatzaris filii ejus, ut sint dies illorum pares diebus cœli impendentis terræ:

12 Dabitq; dominus vires nobis, illuminans oculos nostros, ut viventes sub umbra Nebucad-netzaris regis Babyloniæ, & sub umbra Beltschatzaris filii ejus serviamus eis diebus multis, & consequamur gratiam coram eis.

13 Item orate pro nobis Dominum Deum nostrum, quia peccavimus domino Deo nostro; necdum aversa est indignatio & ira ejus a nobis in hunc usq; diem.

14 Et legite libellum hunc quem misimus ad vos, pronunciantes in domo domini diebus festis, & diebus solennibus,

15 Dicentes, Domino Deo nostro justitia: nobis vero confusio vultus *ista est*, prout est hodiernus dies, Jehudæo cuique, & habitatoribus Jerusalaimorum,

16 Et regibus nostris, ac principibus nostris, & Sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, majoribusq; nostris,

17 Eo quod peccavimus coram domino, & fuimus ei immorigeri,

18 Neq; auscultavimus voci Domini Dei nostri, ut ambularemus in præceptis ejus, quæ exposuerat in conspectu nostro.

19 Ex quo die eduxit dominus majores nostros e terra Ægypti, usq; ad diem hunc fuimus immorigeri erga dominum Deum nostrum, eumq; parvi fecimus, ut non auscultaremus voci illius:

20 Et quamvis adhæserint nobis mala & maledictio illa, quam constituerat dominus Moschi servo suo, quo tempore eduxit dominus majores nostros e terra Ægypti, ut daret nobis terram affluentem lacte & melle, ut hodierno die:

21 Non tamen auscultavimus voci domini Dei nostri in omnibus verbis prophetarum, quos mittebat ad nos;

22 Sed ambulavimus unusquisq; in cogitatione cordis sui nequam, colendo Deos alios, & faciendo quæ mala videntur in oculis Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Speculum pœnitentiæ in Jehudæis captivis.

1 Deo præstitit dominus verbum suum, quod proloquutus erat contra nos, & contra judices nostros, qui judicabant Jisraelem, & contra reges nostros, & contra principes nostros, deniq; contra Jisraelitas & contra Jehudæos,

2 Se adducturum contra nos mala magna, quæ non facta fuerint sub toto cœlo, prout factum est Jerusalaimis, secundum ea quæ scripta sunt in lege Moschis,

3 Vesciturosnos quemq; carnibus filii sui, & quemq; carnibus filiæ suæ:

4 Et reddidit eos subjectos omnibus regnis circumstantibus nos probro, & *desolationi* inviæ, omnibus populis circumstantibus nos, ubi dissemina vit eos dominus,

5 Fueruntq; inferiores, ac non superiores: quia peccavimus domino Deo nostro, & non auscultavimus voci illius.

6 Domino Deo nostro justitia; nobis vero & majoribus nostris *inest* confusio vultuum, prout est hodierno die:

7 Quæ eloquutus fuerat Dominus cõtra nos, omnia mala illa supervenerũt nobis.

8 Non enim precati sumus faciem Domini, ut averteret unumquemq; à cogitationibus cordis sui nequam:

9 Idcirco invigilavit Dominus malis istis, quæ adduxit Dominus super nos. Nam justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis.

10 Nos vero non auscultavimus voci ejus, ut ambularemus in præceptis Domini, quæ exposuerat in conspectu nostro.

11 Nunc ergo, domine Deus Jisraelis, qui eduxisti populum tuum è terra Ægypti manu robusta, signisq; & portentis, ac potentia magna, & brachio excelso, & comparasti tibi ipsi nomen, prout est hodie:

12 Peccavimus, impie fecimus, injusti fuimus, domine Deus noster, in omnibus statutis tuis.

13 Avertatur indignatio tua à nobis, quandoquidem relicti sumus pauci in gentibus, ubi dissemina sti nos.

14 Exaudi, domine, orationem nostram & deprecationem nostram, ac extrahe nos propter te, & inde nobis gratiam in

conſpectu eorum qui deportaverunt nos:
15 Ut noſcat tota terra te eſſe dominum Deum noſtrum, & de nomine tuo vocari Iſraelem, & genus illius.
16 Domine, reſpice è domo ſancta tua, & cogitationem adverte ad nos, inclina Domine aurem tuam & audi.
17 Aperi, domine, oculos tuos, & vide: Non enim qui mortui ſunt in ſepulcro, quorum receptus eſt ſpiritus ex viſceribus ipſorum, ii tributuri ſunt gloriam & laudem juſtitiæ domino:
18 Sed anima dolens de magnitudine depreſſionis & infirmitatis in qua ambulat; & oculi deficientes, animaq; famelica cedent tibi gloriã & juſtitiã Domine.
19 Non enim recte factorũ à majoribus noſtris regibuſq; noſtris nomine effundimus nos miſeram deprecationem noſtram in conſpectu tuo, Domine Deus noſter:
20 Nam immiſiſti indignationem tuã, & iram tuam in nos, quemadmodũ loquutus fueras per ſervos tuos prophetas, dicens,
21 Sic ait Dominus, inclinate humerum veſtrũ, & ſervite regi Babyloniæ, & conſidete in terra, quã dedi majoribus veſtris.
22 Quod ſi non auſcultaveritis voci Domini ſerviendo regi Babyloniæ,
23 Faciam ut deficiat ex civitate Jehudæ, & extra Jeruſchalaim vox lætitiæ & vox gaudii, vox ſponſi & vox ſponſæ, ſitq; tota terra invia, deſerta habitatoribus.
24 Quumq; non auſcultaverimus voci tuæ, ſerviendo regi Babyloniæ, præſtitiſti verba tua quæ proloquutus fueras per ſervos tuos prophetas, fore ut efferrentur oſſa regum noſtrorum, & oſſa majorum noſtrorum, è loco ſuo.
25 Nam ecce ſunt projecta ad æſtum diei & gelu noctis, & mortui ſunt in laboribus graviſſimis, fame, gladio, atque diſjectione.
26 Et poſuiſti domum tuam quæ vocatur de nomine tuo, prout eſt hodie, propter improbitatem domus Iſraelis & domus Jehudæ.
27 Deniq; feciſti nobiſcum, Domine Deus noſter, ſecundum omnem æquitatem tuam, & ſecundum omnem tuam miſerationem magnam:
28 Quemadmodum eloquutus fueras per ſervum tuum Moſchen, quo die mandaſti ei ut ſcriberet legem tuam coram Iſraelitis, dicens:
29 Niſi auſcultaveritis voci meæ: utiq; examen illud magnum ac multum illud convertetur in *numerum* parvum, in gentibus, ubi diſſeminabo eos.
30 Novi non eſſe auſcultaturos mihi, quia populus dura cervice eſt:
31 Sed ſi reverſi ad ſeipſos in terra deportationis ſuæ agnoverint me eſſe Dominum Deum ipſorum, me indente ipſis cor & aures audientes,
32 Et laudaverint me in terra deportationis ſuæ: recordantes nominis mei,
33 Et reverſi fuerint ab *averſatione* humeri ſui obdurati, & ab improbitatibus actionum ſuarum, eo quod recordati fuerint viæ majorum ſuorum qui peccaverunt coram Domino:
34 Etiam reducam eos in terram, quam juratus promiſi majoribus ipſorum, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, ut dominentur ei; & multiplicabo eos, ac nullo pacto minuentur:
35 Deniq; conſtituam eis fœdus æternum, me fore ipſis Deum, ut ipſi mihi ſint populus, neq; amovebo amplius populũ meum Iſraelẽ à terra quam dedero eis.

CAPUT III.

Supplex populi ad Deum precatio.

DOmine omnipotens, Deus Iſraelis, anima in angustiis *verſans* & ſpiritus anxius inclamavit te.
2 Exaudi, Domine, & miſerere, quoniam Deus es miſericors; miſerere inquam, quia peccavimus coram te:
3 Tu enim ſedes in ſeculum, nos vero ex periremus in ſeculum?
4 Domine omnipotens Deus Iſraelis, exaudi jam orationem mortuorum Iſraelitarum, id eſt, filiorum qui peccant corã te, qui non auſcultaverũt voci Domini Dei ſui, unde nobis adhærent hæc mala.
5 Ne recorderis iniquitates majorum noſtrorum; ſed recordator manus tuæ, & nominis tui hoc tempore,
6 Te Dominum Deum noſtrum eſſe; & laudabimus te, Domine.
7 (Nam propterea indidiſti cordibus noſtris timorẽ tui ad invocandum nomẽ tuum) & laudabimus te in loco deportationis noſtræ, quãdoquidẽ revocavimus in animũ noſtrũ totam iniquitatem majorum noſtrorum, qui peccaverunt coram te,
8 Ecce nos hodie in deportatione noſtra ubi diſſeminaſti nos, probro, & execratione, ac exactione infeſti ſumus ſecundum omnes iniquitates majorum noſtrorum, qui defecerunt à Domino Deo noſtro.
9 Audi Iſrael, mandata vitæ; auribus percipite, ut cognoſcatis prudentiam.
10 Quid eſt Iſrael, cur verſeris in terra inimicorũ, conſenueris in regione aliena,
11 Inquinatus habearis cum mortuis, reputeris inter eos qui *ſunt* in ſepulcro?
12 Dereliquiſti fontem ſapientiæ.
13 Si via Domini ambulaſſes, habitaſſes in pace æterna.
14 Diſce ubi ſit prudentia, ubi ſit robur, ubi ſit intelligentia, ut cognoſcas pariter ubi ſit longævitas ac vita, ubi ſit lux oculorum & pax.
15 Quis invenit locum illius? & quis ingreſſurus eſt theſauros illius?
16 Ubi ſunt principes gentium, & qui dominantur beſtiis terreſtribus?
17 Qui volucribus cœli illudunt, & argentum recondunt atq; aurum cui confidunt homines, quorum deniq; innumera eſt poſſeſſio?

18 Nam qui argentum fabrefaciunt, & curant sollicite, & quorum opera non possunt pervestigari,

19 Deleti sunt, & in sepulcrum descenderunt, aliique exstiterunt pro eis.

20 Juniores viderunt lucem habitantes in terra, sed viã scientiæ non agnoverunt.

21 Neq; intellexerunt calles ejus, neq; susceperunt eam filii eorum, à via ejus procul abfuerunt:

22 Neq; audita est in Canahane, neque vista in Themane;

23 Neq; Hagareni exquirentes intelligentiam eorum quæ in terra sunt, mercatores Medianæi & Themanitæ, & Rhetores, & scrutatores intelligentiæ habent eam; viam sapientiæ non agnoverunt: neq; recordati sunt calles ejus.

24 O Jisrael, quam magna est domus Dei, qui amplus locus possessionis ejus?

25 Magna, adeo ut infinita sit; alta, adeo ut immensa.

26 Illic fuerant Gigantes illi nominati, qui principio erant permagni, periti ni militaris:

27 Non hos elegit Deus, neq; viam scientiæ tradidit eis;

28 Sed perierant eo quod carerent prudentia, perierunt propter vacuitatem consilii, ex qua laborabant.

29 Quis ascendens in cœlum accepit eam, & deduxit eam è nubibus?

30 Quis trajiciens mare invenit eam, & allaturus est eam *pro* auro lectissimo?

31 Non est qui cognoscat viam ejus, non qui animum advertat ad callem ejus.

32 Sed qui novit omnia, is cognoscit eam; invenit eam intelligentia sua, qui comparavit terram in æternum tempus, qui implevit eã jumentis quadrupedibus:

33 Quo mittente lucem abit, revocante obsequitur ei tremens:

34 Quo vocante stellas splenduerunt ipsæ in stationibus suis lætantes, & dixerunt, adsumus:

35 Splenduerunt cum lætitia coram factore suo.

36 Is Deus noster est, non æstimatur alius cum ipso comparatus.

37 Invenit omnem viam scientiæ, quam dedit Jahakobo filio suo, & Jisraeli dilecto suo; postea in terra visa est, & inter homines ea conversata est.

CAPUT IV.

Ad peccati agnitionem inducitur consolatio redemptionis.

1 Is est liber præceptorum Dei, & lex subsistens in seculum, quam prehendentes omnes ad vitam *pertinent*: qui autem relinquunt eam, morituri sunt.

2 Convertere Jahakob, & prehende eam; perge ad splendorem coram lumine illius:

3 Ne cedas alteri gloriam tuam, & gentibus alienæ ea quæ conferunt tibi.

4 Beati sumus, ô Jisrael, quod ea quæ placent Deo sunt nobis cognita.

5 Bono animo esto, populi mi, monimentum Jisraelis.

6 Venundati estis gentibus, non tamen ad perditionem; sed quia ad iram provocastis Deum, traditi estis adversariis:

7 Nam exacerbastis eum qui fecit vos, sacrificantes dæmonibus ac non Deo:

8 Obliti autem estis Dei illius æterni qui genuit vos, & dolore affecistis *urbem* Jeruschalaimorum, quæ educavit vos.

9 Videns enim superventuram vobis iram à Deo dixit, audite, ô vicinæ Tzijonis, induxit mihi Deus luctum magnum.

10 Vidi enim captivitatem filiorum meorum, filiarumque, quam super eos adduxit æternus:

11 Nam educavi illos cum lætitia, sed dimisi illos cum fletu & luctu.

12 Nemo lætetur de me, quod vidua sim & derelicta à multis; desolata sum propter peccata filiorum meorum, eo quod declinaverunt à lege Dei:

13 Non autem statuta ejus agnoverunt neq; ambularunt viis mandatorum Dei, neq; callibus instituum disciplinæ traditæ justitiæ ejus.

14 Accedant vicinæ Tzijonis, & recordamini captivitatis filiorum meorum, filiarumque, quam induxit eis æternus.

15 Induxit enim gentem in eos è longinquo, gentem impudentem, & diversa utentem lingua,

16 Cujus homines non sunt reverici senem, neq; miserti pueri; sed abduxerunt dilectos viduæ, & solitariam filiabus ipsius desolaverunt.

17 Ego vero quid possem adjumenti afferre vobis?

18 Nam qui induxit vobis mala ista, is vos è manu inimicorum vestrorum exemturus est.

19 Abite liberi, abite. Ego vero derelicta sum, desolata.

20 Exui stolam pacis, & indui ciliciam deprecationis meæ; inclamatura æternum diebus meis.

21 Bono animo estote liberi, inclamate Deum; & eximet vos è potestate, è manu inimicorum.

22 Ego enim jam concepi spem in æterno salutis vestræ, advenitq; mihi lætitia à sancto propter misericordiam, quæ vobis eventura est brevi ab æterno servatore nostro:

23 Nam emisi vos cum luctu & fletu; sed Deus vos redditurus est mihi cum gaudio & lætitia in seculum.

24 Quemadmodum enim modo viderunt vicinæ Tzijonis captivitatem vestram; ita visuræ sunt brevi salutem vestram à Deo, quæ advenura est vobis cum gloria magna & splendore æterni *Dei*.

25 O liberi, patienter tolerate iram quæ à Deo supervenit vobis: Nam persequutus est quidem te inimicus tuus, sed ea

videbis ejus perditionem brevi,& eorum cervicibus supergredieris.

26 Deliciæ meæ ambulaverunt viis asperis, sublatæ sunt tamquam grex direptus ab inimicis.

27 Bono animo estote,liberi,& inclamate Deum ; erit enim recordatio vestri ab eo qui induxit *ista*.

28 Quemadmodum enim fuit vobis animus aberrandi à Deo, *nunc* conversi decies amplius requirite eum.

29 Nam qui induxit vobis mala ista, inducet vobis æternum gaudium cum salute vestra.

30 Bono animo esto, urbs Jeruschalaimorum ; nominatim vocans te, consolabitur te.

31 Miseri,qui te afflixerunt,& qui lætantur de casu tuo :

32 Miseræ civitates, quibus serviverunt liberi tui: misera,quæ accepit filios tuos.

33 Nam quemadmodum lætata fuerit de ruina tua,& gavisa de casu tuo:ita dolore afficietur de sua ipsius desolatione :

34 Quum auferam ejus exsultationem de frequentia multa, & gloriatio ejus vertetur in luctum.

35 Ignis enim superveniet ei ab æterno diutissime,& habitabitur à dæmoniis per multum tempus.

36 Circumspice ad orientem, urbs Jeruschalaimorum, & vide lætitiam tibi evenientem à Deo :

37 Ecce veniunt filii tui,quos emiseras; veniunt congregati ab ortu ad occasum usque verbo sancti, & lætantes de gloria Dei.

CAPUT V.

Urbs Jeruschalaimorum in spe gloriosæ redemptionis confirmatur.

EXue,urbs Jeruschalaimorum, stolam luctus & afflictionis tuæ, ac indue decorē gloriæ à Deo *collatæ* in seculum.

2 Amici deploidem justitiæ donatæ à Deo, impone capiti tuo mitram gloriæ *Dei* æterni.

3 Deus enim demonstrabit omni *genti*, quæ sub cœlo est,splenderem tuum.

4 Nam vocaberis nomine tuo à Deo in seculum,pax justitiæ & gloria pietatis.

5 Exsurge *urbs* Jeruschalaimorum, & consistens in loco edito circumspice orientem versus,& vide liberos tuos congregatos à solis occasu ad ortum verbo sancti, & lætantes ad Dei recordationem.

6 Nam egressi sunt à te pedites abducti ab inimicis,adducit vero Dominus eos ad te,elatos cum gloria ut filios regni.

7 Constituit enim Deus deprimi omnem montem excelsum,& litora peremnia, atque convalles impleri ad æquandum terram, ut eat Jisrael secure ad gloriā Dei.

8 Exsilierunt quoq; etiam silvæ, & omne lignum odoratum coram Jisraele præcepto Dei.

9 Deducetur enim populus Jisraelis lætus,lumine glorioso ipsius,per misericordiam & justitiam quæ ab ipso est.

CAPUT VI.

Epistola Jirmeiæ, 74 notis [illegible] *vanitatum idolorum.*

Exemplū Epistolæ quam misit Jirmeja ad eos qui agendi erant in Babyloniā à rege Babyloniorum, renuncians eis quemadmodum mandatum acceperat à Deo.

PRopter peccata quibus peccastis coram Deo,abducemini in Babyloniā captivi à Nebucad-netzare,rege Babyloniorū.

2 Quum itaq; veneritis in Babyloniam, eritis illic annos multos, & tempus longum usq; in generationes septem: postea vero educam vos, inde cum pace.

3 Nunc autem visuri estis in Babylonia deos argenteos, aureosque, & ligneos sublatos humeris, qui metum ostentant gentibus.

4 Cavete igitur ne vos etiam ullo pacto alienigenis conformemini, & vos occupet metus ab eis,

5 Quum videbitis turbam ante & post eos adorantium eos,sed dicite cogitatione vestra, te oportet adorare, Domine.

6 Nam Angelus meus vobiscum est,qui idem reposciturus est animas vestras.

7 Lingua enim illorum est expolita à fabro, ipsaq; idola deaurata & argentea ; sed falsa sunt,quum loqui non possint.

8 Etiam tamquam virgini amanti mundum,accipientes aurum,

9 Comparant coronas, imponuntq; capitibus deorum suorum : aliquando vero etiam subducentes Sacerdotes à diis suis aurum & argentum, in usus suos consumunt :

10 Donantq; ex illis etiam meretricibus quæ sub tecto ipsorum sunt,& ornant deos ipsos argenteos aureosq; & ligneos; tamquam homines, vestimentis.

11 Hi autem non servant eos constanter ab æruginе & tineis :

12 Quamvis circumamicti sint indumento purpureo, extergentes faciem eorum propter pulverem ex æde, qui plurimus est in eis.

13 Ac habet quidem sceptrum, ut judex aliquis regionis, qui tamen ullum peccantem in se non sublaturus est :

14 Habet quoq; gladium in dextera, & securim, seipsum vero ex bello latronibusq; non eximit ; unde perspectum est non esse Deos.

15 Ne igitur metuatis ab eis : nam æque ac vas hominis confractum inutile est,ejusmodi sunt illorum dii :

16 Quum illi constituti sunt in suis domibus, oculi ipsorum pleni sunt pulvere à pedibus ingredientium :

17 Et sicut alicui qui regem offenderit, circumsepta sunt atria; tamquam in vita qui ad mortem rapiendus est, domos illorū muniunt sacerdotes,januis & clausтris, & vectibus,ne à latronibus spolientur.

18 Lacoras

18 Lucernas accendunt, ac plures quam sibi ipsis, quarum nullam videre possunt: est enim profecto tamquam trabs aliqua earum quæ in æde sunt.

19 Intima vero illorum aiunt elingi terrestribus insectis: cœdentia ipsos, & iisdamentâ suum ipsorum non sentiunt:

20 Atrantur facie sua ex fumo, qui ab æde est:

21 Super corpus ipsorum & super caput advolant noctuæ, hirundines, & aviculæ, similiterq; etiam feles:

22 Unde cognituri estis non esse Deos; ne igitur metuatis ipsos.

23 Nam ex auro quod circumjacet ad pulcritudinem, nisi quis exterserit æruginem, minime fulgebunt, neq; enim senserunt quando fundebantur.

24 Omni pretio empta sunt ea quibus non inest spiritus.

25 Carentes pedibus humeris feruntur, demonstrantibus suam ipsorum ignominiam hominibus.

26 Pudore vero etiam urgentur qui ministrant eis: quia si quando in terram ceciderit, non exsurgit per se, neq; siquis eii erectum statuerit, movetur per se; neq; si inclinatus fuerit, unquam erigitur: sed tanquam mortuis palmas eis adhibent.

27 Sacrificia vero illorū vendentes Sacerdotes ipsis abutuntur; similiterq; etiam mulieres ex eis salsamenta facientes, nihil mendico neq; impotenti impertiunt.

28 Sacrificia eorum, quæ ex mensibus laborat & puerpera contiguntur: cognoscite igitur ex his non esse Deos; nec timeatis illos.

29 Unde enim vocarentur dii? *scilicet* quia mulieres offerunt diis argenteis, aureisque, & ligneis.

30 In domibus ipsorum Sacerdotes sedent, habentes tunicas discissas, & capita barbasque rasas, quorum capita retecta sunt,

31 Rugiuntque clamantes coram diis suis, ut quidam solent in epulo ad mortuam facto.

32 Ex indumento illorum ablato Sacerdotes vestiunt uxores suas & liberos.

33 Neq; si malum perficiatur ab ullo, neque si bonum, possunt reddere: neque constituere regem possunt, neq; tollere.

34 Similiter neq; divitias, neq; æs ullo pacto possunt dare: si quis, ubi votum voverit eis, non præstiterit, minime reposcituri sunt.

35 Ex morte quemquam minime liberant, neque inferiorem à potentiore unquam eripiunt.

36 Hominem cæcum ad visum minime revocant, versantem in necessitate hominem minime eximunt.

37 Viduæ non miserentur, neq; orphano benefaciunt.

38 Erutis è monte lapidibus dii simili sunt, idola lignea, & deaurata, & argentata: & qui ministrant eis, pudorem consequentur.

39 Quomodo igitur existimandum est, aut pronunciandum illos esse Deos?

40 Quinetiam ipsi quoq; Chaldæi ignominia afficiunt ea; qui quando viderunt mutum, non valentem loqui; ad Belum adducentes,

41 Petunt ut loquatur tamquam possit illud esse, nec possunt ipsi percipientes mente relinquere illatnam sensu carēt ipsi.

42 Mulieres vero cinctæ funiculis in viis ipsis sedent accendentes acus eorum.

43 Sed quando aliqua illarum abstracta ab aliquo uno ex transeuntibus compressa fuerit, alteram probro afficit, quod non fuerit appetita, sicut ipsa fuit, neq; funiculus ipsius disruptus fuerit.

44 Omnia quæ fiunt in illis falsa sunt: quomodo igitur putandum est, aut prædicandum, deos illos esse?

45 A fabris & auri fusoribus comparata sunt, nihil aliud futura quam quod esse voluerunt ea artifices;

46 Et ipsi fabricatores eorū minime longævi futuri sunt: & quomodo ergo quæ ab ipsis fabricata sunt, possent esse dii?

47 Reliquerunt enim mendacia & probra iis qui adsunt ad ipsa.

48 Nam quum supervenerit eis bellum & mala, ineunt consilium de eis Sacerdotes, ubi simul abscondentur cum eis.

49 Quomodo igitur non poterit ex sensu cognosci hos non esse Deos? qui neq; servent seipsos ex bello, neq; ex malis.

50 Quæ sunt lignea & deaurata atq; argentata, hæc cognoscētur postea à gentibus omnibus esse falsa, regibusq; manifestum erit non esse Deos, sed opera manuum humanarum, nec ullum Dei opus inesse eis.

51 Qui igitur re cognoscendum est non esse Deos?

52 Nam regem minime instituunt regionis, neq; pluviam dant hominibus,

53 Judiciumq; minime faciunt illorum, neq; liberant ab injuria, ut qui impotentes sunt: *sient* enim quasi corniculæ inter cœlum & terram.

54 Etenim quam acciderit deorum lignorum ædi, aut deauratorum, aut argentatorum ignis, fugiunt quidem Sacerdotes illorum, & servantur, ipsi vero tamquam trabes medii comburuntur:

55 Regi autem hostibusq; minime resistunt; quomodo igitur existimandum, aut accipiendum istos esse Deos?

56 Neq; à furibus, neq; à latronibus plane conservari possunt dii lignei, argentatiq; & deaurati,

57 Quorū illi valentiores ipsis detrahunt aurum & argentum & indumentum quod circumstat eos, & habētes discedūt quum illi ne se ipsos quidem adjuverint.

58 Itaq; præstat esse regem, qui ostendat suum ipsius fortitudinem, aut instrumentum domui utile quo utatur possessor

quam deos falsos esse; aut etiam januam domi servantem quæ in ea sunt, quam falsos deos; aut ligneam columnam esse in basilicis, quam falsos deos?

59 Nam Sol quidem, & luna, & astra, quæ splendida sunt, quum mittantur ad usum suum, optime auscultant:

60 Similiterq; fulgur quum apparet perspicuum est, & ipse ventus regionem totam perspirat:

61 Et quum nubibus mandatum est à Deo, ut obeant totum orbem habitabilem, conficiunt quod imperatum est:

62 Et ignis demissus superne ad desolandum montes & sylvas, facit quod imperatum est.

63 Ista autem ne formis quidem facultatibus suis conformata sunt: quamobrem nec putandum, nec prædicandum est istos esse Deos, quum non possint isti neq; judicium facere, neq; benefacere hominibus.

64 Scientes igitur non esse deos, ne timeatis illos:

65 Nam neq; regibus maledicturi sunt, neq; benedicturi:

66 Signaq; apud gentes in cœlo minime ostensuri sunt, neq; ut sol lucebunt, neque lumen præbebunt ut luna.

67 Bestiæ ipsæ meliores sunt eis, quæ fugientes in specu possunt sibi ipsis prodesse.

68 Igitur manifestum est nobis, nullo pacto esse deos, quapropter ne timeatis eos.

69 Nam quemadmodum in cucumerario pudenda statua nihil observans, ita sunt dii illorum lignei, & deaurati, & argentati eodē modo; & quemadmodum in horto rhamnus, cui avis quælibet insidet:

70 Similiterq; etiam mortuo projecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei, deauratique, & argentati:

71 Quæ non esse deos cognituri estis à purpura & splendore, qui inerat illis, putrescente; & eo quod ipsa postea exeduntur, itaq; sunt probro regioni suæ.

72 Itaq; melior est homo justus non habens idola. Nam procul à probro futurus est.

ADJECTIONES IN DANIJELEM.

Ad tertium caput Danijelis.

Hazarja canit hymnum & tres socii Danijelis.

AMbulabant autem in medio flammæ celebrantes Deum & benedicentes Domino.

25 Nam confisitens Hazarja oravit hoc modo, & aperiens os suum in medio ignis dixit,

26 Benedictus es, Domine Deus majorum nostrorum; laudandum, & gloria afficiendum nomen tuum in secula;

27 Quia justus es in omnibus quibus affecisti nos, & omnia opera tua veracia, rectæque viæ tuæ, & omnia judicia tua vera.

28 Cum judicia vera exercueris per omnia, quæ induxisti in nos, & in civitatē sanctam majorum nostrorum Jeruschalaima. Nam veriſſimo judicio induxisti hæc omnia in nos propter peccata nostra.

29 Peccavimus enim & inique fecimus deficientes à te, & quidem supra modum peccavimus in omnibus,

30 Cum mandatis tuis non auscultaverimus, neq; observaverimus, neq; fecerimus prout mandaveras nobis, ut bene esset nobis.

31 Idcirco quæcumq; induxisti in nos, & quæcumq; fecisti nobis, verace judicio fecisti;

32 Quod tradideris nos in inimicorum iniquorum manus, defectorum inimicissimorum, & regi injusto, ac improbissimo supra omnes incolas terræ.

33 Nunc itaq; non est nobis *facultas* aperiendi os, *confusioni & probro sumus expositi*) *nobis, inquam,* servis tuis & colentibus te.

34 Ne tradas nos, quæsumus, in perpetuum propter nomen tuum, neq; dissipes fœdus tuum:

35 Et ne amoveas misericordiam tuam à nobis, propterea quod Abrahamo dilecto à te & Jitzchako servo tuo, & Jisraeli sancto tuo,

36 Eloquutus es, dicens te multiplicaturum semen ipsorum, ut *stellæ* astra cœli, & ut *est* arena quæ circumstat litus maris.

37 Nam, Domine, diminuti sumus supra omnes gentes, & sumus abjecti in tota terra hodie propter peccata nostra.

38 Neq; est hoc tempore princeps & propheta, & dux, neq; holocaustum, neq; sacrificium, neq; oblatio, neq; suffitus:

39 Non locus offerendis fructibus coram te, & consequendæ misericordiæ tuæ: sed *ut fecimus* animo contrito, & spiritu abjectissimo, accepti simus:

40 Tamquam si essent holocausta aritum, taurorumque, & tamquam myriadibus agnorum pinguium oblatis; ita fit sacrificium nostrum coram te hodie, ut litetur à prosequentibus te. Non enim confusio evenit fiduciam habentibus in te.

41 Nunc itaq; prosequimur te ex toto animo, & timemus te, & faciem tuam quærimus:

42 Ne confusioni exponas nos, sed fac nobiscum secundum æquitatem tuam, & pro amplitudine misericordiæ tuæ,

43 Et exime nos secundum facta mirabilia tua, gloriamq; compara nomini tuo, Domine:

44 Ita pudore afficiantur omnes, qui designant in servos tuos mala, & confusi decidant ab omni potestate, & vires eorum conterantur,

45 Ut cognoscant te esse Dominum Deū solum

solum & gloriosam in toto terrarū orbe.

46 Quum autem non cessarent qui incesserant eos administri regis incendere fornacem naphtha, & pice, stupaque, & malleolis.

47 Diffusa flamma super fornacem in cubitos quadraginta novem ita pervasit,

48 Ut incenderet Chaldæos, quos invenit supra fornacem ipsam.

49 Angelus vero Domini in fornacem illam descendit cum Hazarja:

50 Et excutiens flammam ignis è fornace effecit medium fornacis tamquam si act fuisset perspersus rore, adeo ut non attigerit eos omnino ignis, neq; molestia afecerit, neque turbaverit eos.

51 Tunc tres illi, quasi ore uno laudarunt, benedixerunteque, & glorificarunt Deum in fornace dicentes,

52 Benedictus es, Domine Deus majorum nostrorum, & laudadus ac exaltadus supra omnia in secula, & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, supraq; omnia laudandum & exaltandum in secula.

53 Benedictus es in throno gloriosi regni tui, & supra omnia laudatus summeq; gloriosus in secula.

54 Benedictus es in templo sanctæ gloriæ tuæ, & supra omnia laudatus gloriosusq; in secula.

55 Benedictus es qui vides abyssos insidens Cerubinis, & supra omnia laudatus, summeq; gloriosus in secula.

56 Benedictus es in firmamento cœli, & supra omnia laudatus, ac glorificatus in secula.

57 Benedicite omnia Domini opera Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

58 Angeli Domini benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

59 Cœli benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

60 Benedicite aquæ omnes, quæ supra cœlos estis, Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

61 Benedicite Domino, omnes potestates Domini, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

62 Sol & Luna benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

63 Astra cœli benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

64 Omnis imber & ros benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

65 Omnes venti benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

66 Ignis & æstus benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

67 Frigus & calor benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

68 Rores & pruinæ benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

69 Nôctes & dies benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

70 Lux & tenebræ benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

71 Gelu & Frigus benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

72 Glacies & nives benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

73 Fulgura & nubes benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

74 Benedicat ipsa terra Domino, laudet & supra omnia exaltet eum in secula.

75 Montes & colles benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

76 Quæcumq; nascuntur in terra, benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

77 Fontes benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

78 Maria & fluvii benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

79 Cete & quæcumq; movemini in aquis benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

80 Omnes volucres cœli benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

81 Bestiæ omniaq; pecora benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

82 Filii hominum benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

83 Jisraelitæ benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eũ in secula.

84 Sacerdotes domini benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

85 Servi domini benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

86 Spiritus & animæ justorum benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

87 Sancti & humiles corde benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula.

88 Chananja, Hazarja, & Mischael benedicite Domino, laudate & supra omnia exaltate eum in secula: quia exemit nos è sepulcro, & servavit nos à morte, liberans nos è media fornace ardentis flammæ, atq; è medio igne liberans nos.

89 Celebrate Dominũ, quoniam bonus est, quoniam in seculũ misericordia ejus.

90 Omnes qui colitis Dominum, bene-

dicite Deo deorum, laudate, & celebrate in omnia secula esse misericordiam ejus.

CAPUT XIII.

Castitas Susannæ divinitus vindicatur.

ERat autem vir habitans Babylone, cui nomen Jojakim,

2 Qui duxerat uxorem nomine Susannam filiam Chilkijæ, pulcram valde & timentem Domini:

3 Nam parentes illius justi, docuerant filiam suam ex lege Moschis.

4 Eratq; Jojakim dives valde, habens hortum propinquum domui suæ, & conveniebant ad eum Jehudæi, eo quod præ omnibus esset in existimatione.

5 Fuerant autem designati duo Seniores ex populo judices anno illo, de quibus dixit dominus prodiisse iniquitatem Babylone à Senioribus judicibus, qui videbantur gubernare populum.

6 Isti constanter manebant in domo Jojakimi, & adibant eos quicumq; judicium expetebant.

7 Erat vero, quum excurrisset populus meridie, *ut* ingressa Susanna ambularet in horto viri sui.

8 Videntes itaq; eam duo Seniores isti ingredientem quotidie atq; ambulantem, lapsi sunt in concupiscentiam ejus:

9 Et pervertentes suam ipsorum mentem declinaverunt oculos suos, ne respicerent in se, neq; recordarentur judiciorum justorum *de cœlo.*

10 Et quamvis essent uterq; transfixi amore illius, tamen non renunciaverunt alter alteri dolorem suum:

11 (Nã pudebat eos enunciare cõcupiscentiã suam, se velle cum ea cõcumbere)

12 Sed observabant sollicite, quotidie, ut viderent eam.

13 Quumq; dixissent alter alteri, eamus jam domum, quia hora est prandii,

14 Egressi quidem discesserunt alter ab altero, sed reflectentes venerunt eodem, & sciscitantes alter ab altero causam, confessi sunt inter se concupiscentiam suam, atq; tum communi consilio constituerunt occasionem, quum eam possent invenire solam.

15 Fuitq; observantibus illis diem appositum, ut veniens Susanna sicut antea eum duabus solum puellis desideraret lavari in horto, quia æstus erat.

16 Nemo autem erat illic præterquã illi duo Seniores abditi, & observantes eã.

17 Dixerat enim puellis suis, afferte mihi oleum & smegmata, & januas horti occludite ut laver.

18 Quæ facientes prout edixerat, occluserant januas horti, quum exirent per obliquas portas, allaturæ ea quæ fuerant imperata ipsis; neq; viderant Seniores illos, eo quod essent absconditi.

19 Fuit ergo, ut egressis puellis insurgerent duo Seniores illi, & incurrentes in eam dicerent:

20 Ecce januæ horti istius clausæ sunt, & nemo contemplatur nos, sumus autem affecti concupiscentia tui; propterea assentire nobis & concumbe nobiscum:

21 Sin minus, testabimur contra te fuisse tecum juvenem, ac propterea te emisisse puellas à te.

22 Tunc ingemiscens Susanna dixit, angustiæ *sunt* mihi undique: nam si hoc fecero, mors mihi adest; si non fecero, non fum effugitura manus vestras.

23 Malo tamen non commissa offensa incidere in manus vestras, quam peccare coram Domino.

24 Itaq; exclamavit voce magna Susanna, exclamaveruntq; illi duo Seniores quoque adversus eam,

25 Et accurrens unus aperuit januas illius horti.

26 Audientes vero clamorem in horto domestici, infilierunt per obliquam januam visuri quid accidisset ei:

27 Sed quum dixissent Seniores illi sermones suos, pudore affecti sunt servi valde, quia nunquam fuerat habitus de Susanna sermo ejusmodi.

28 Fuitq; postridie ubi convenisset populus ad virum ejus Jojakimum, ut venientes duo Seniores illi, pleni iniqua cogitatione contra Susannam ad mortem afficiendum eam,

29 Dicerent coram populo; mittite ad Susannam filiam Chilkijæ, quæ uxor est Jojakimi: & miserunt illi.

30 Venit igitur illa cum parentibus suis, & filiis suis, & omnibus cognatis suis.

31 Erat autem Susanna delicata valde, & pulcra specie.

32 Isti vero iniqui jusserunt retegi ipsam (erat enim obtecta) ut explerentur pulcritudine ipsius:

33 Flebantq; qui aderant ei, & omnes qui videbant eam.

34 Surgentes autem Seniores illi duo in medio populi imposuerunt manus suas capiti illius.

35 Illa vero flens respiciebat in cœlum, quia animus illius fiduciam habebat in domino.

36 Dixerant enim Seniores illi, ambulantibus nobis in horto solis, ingressa ista cum duabus puellis occlusit januas horti, quum demisisset puellas:

37 Et veniens ad istam juvenis qui erat abditus, accubuit cum ea.

38 Nos autem qui eramus in angulo horti, videntes iniquitatem istam incurrimus in eos, nempe videntes congredi ipsos.

39 Ac illum quidem non potuimus vi comprehensum retinere, quia valentior est nobis; sed aperiens januas exsiliit.

40 Istam vero quum prehendissemus, interrogabamus quis esset ille juvenis: Sed nolait enunciare nobis, hæc testamur.

41 Tum credente eis congregatione, tamquã Senioribus populi judicibusque, condemnarant

condemnarant eam ad mortem.

42 Exclamans vero magna voce Susanna dixit, ô Deus æterne abditorum cognitor, qui nosti omnia, antequam fiant,

43 Tu scis istos re fallas contra me testificatos esse: ecce autem morior, quum nihil commiserim eorum quæ isti improbe commenti sunt contra me.

44 Tunc exaudivit Deus vocem illius.

45 Quumq; abduceretur illa ad interitum, excitavit Deus spiritum sanctum pueruli junioris nomine Danijelis, qui clamavit voce magna,

46 Purus sum ego a sanguine hujus.

47 Convertit autem se totus populus ad illum, dixerunt que, quid *sibi vult* sermo iste, quem tu eloquutus es?

48 Ille vero stans in medio eorum dixit, adeo stulti estis, ô Jisraelitæ, ut non habita quæstione, neq; re certo cognita condemnetis Jisraelitidem?

49 Revertimini in judicium, nam isti res falsas contra eam testificati sunt.

50 Reversi itaq; toto populo cum festinatione dixerunt illi *puero* Seniores, adesdum, jam sede in medio nostrûm, & renuncia nobis, quandoquidem tibi dedit Deus Seniorum munus.

51 Edixit vero Danijel illis, separate istos alterum ab altero procul, & exquiram illos.

52 Quum autem separati essent alter ab altero, accersens unum eorum, dixit ei, ô inveterate in diebus malignis, nunc venerunt supplicia peccatorum tuorum, quæ committebas antea.

53 Judicans judicia injusta, innocentes quidem condemnans, noxios vero dimittens; cum dicat dominus, innocentem & justum non interficies.

54 Nunc igitur hanc si quidem vidisti, dic sub qua arbore videris eos congredientes inter se;

55 Qui dixit, sub lentisco, dixit vero Danijel, recte, mentitus es in tuum ipsius caput; ecce enim nuncius Dei accepta sententia à Deo medium discindet te.

56 Postea seponens eum jussit adduci alterum; cui dixit, ô semen Cenahanis ac non Jehudæ, pulcritudo decepit te, & concupiscentia pervertit animum tuum.

57 Sic faciebatis filiabus Jisraelis, quæ timentes cõgrediebantur vobiscũ; at non sustinuit filia Jehudæ iniquitatem vestrã.

58 Nunc ergo dic mihi sub qua arbore deprehenderis eos congredientes inter se; qui dixit, sub ilice.

59 Tum dixit ei Danijel, recte, mentitus es tu quoq; in tuum ipsius caput: Expectat enim nuncius Dei gladiũ habens ad secandum te medium, ut profliget vos.

60 Et exclamans tota congregatio voce magna, benedixerunt Deo servanti eos, qui spem collocant in ipso.

61 Et insurrexerunt in duos Seniores illius, eo quod reos confecisset eos Danijel ex ore ipsorum falsi testimonii.

62 Et fecerunt eis secundũ legem Mõschis; quemadmodũ improbe cogitaverant facere propinquo suo, & interfecerũt eos, ita servatus est sanguis innocens die illo.

63 Chilkija vero & uxor ejus laudaverũt Deũ de filia sua Susanna cum Jojakimo viro ejus, & cognatis omnibus, quod non esset deprehẽsum turpe factũ in ipsa.

64 Danijel vero effectus est magnus coram populo à die illo in posterum.

65 Rex autem Astyages quum aggregatus esset majoribus suis, suscepit Cyrus Persa regnum illius.

CAPUT XIV.

Danijel triumphat de Belo & Draconе Babylonico.

COnvixit autem Danijel huic regi, & gloria superavit omnes amicos ejus.

2 Erat vero idolum Babyloniis, cui nomen Bel, in quod consumebant unoquoq; die similæ artabas duodecim, & oves quadraginta, viniq; metretas sex.

3 Colebat autem rex illud, & abiens unoquoq; die adorabat illud: Danijel vero adorabat Deum suum, quamobrem dicebat ei rex, quare non adoras Belum?

4 Cui dixit ille, quia non adoro idola manu facta, sed viventem Deum, qui creavit cœlum & terram, & habet dominium in omnem carnem:

5 Rege autim dicente illi, an non videtur tibi Bel esse Deus vivens? an non vides, quam multa comedat unoquoq; die?

6 Dixit Danijel ridens, ne errato, ô Rex: hic enim intus quidem lutum est, æs vero foris, neq; comedit, neq; bibit unquam.

7 Tum indignatus rex accersivit sacerdotes suos, & dixit eis, nisi dixeritis mihi quis cõedat impensam istã, morituri estis.

8 Sin autem ostenderitis Belum comedere ista, morietur Danijel, eo quod in Belum blasphemaverit: dixitq; Danijel regi, fiat secundum verbum tuum.

9 (Erant autem sacerdotes Beli septuaginta sine uxoribus & liberis) venitque rex cum Danijele in ædem Beli.

10 Ubi dixerunt Sacerdotes, ecce nos excurrimus foras, tu autem rex appone illa edulia, & vinum miscens propone, & occlusam portam annulo tuo obsigna.

11 Quod si veniens mane non inveneris omnia comesta à Belo, moriamur nos: aut Danijel, qui mentitus est contra nos, *si inveneris, moriatur*:

12 Ipsi autem eo contemnebant quod fecissent sub mensa occultum aditum, quo ingrediebantur semper, & tollebant ea.

13 Fuit autem, quum egressis illis rex apposuisset edulia Belo, ut præciperet Danijel pueris suis; qui afferentes cinerem constraverunt eo totam ædem coram rege: postea egressi clauserunt portas, & obsignarunt annulo regis, abiverunt que.

14 Sacerdotes vero ingressi nocte pro more suo, & uxores, liberique eorum comederunt.

comederunt omnia, atque abierunt.

15 Quum itaq; surrexissēt rex mane, & Danijel adesset ei,

16 Dixit rex, integra sunt sigilla, Danijel; qui dixit, integra sunt, ô rex.

17 Sed fuit, simulac aperuisset portas, ut respiciens rex ad mensam clamaret voce magna, magnus es, ô Bel, neq; est apud te dolus vel unicus

18 Ridens vero Danijel detinuit regem ne ingrederetur intus, & dixit, aspice solum, & agnosce cujus hæc vestigia sint.

19 Tum rex, video, inquit, vestigia virorum, mulierumque, & puerorum:

20 Et iratus rex comprehendit tum sacerdotes, uxoresq; & liberos eorum, qui demonstrarunt ipsi occulta ostiola, quibus ingrediebantur, ut consumerent quæ imponebantur mensæ:

21 Quamobrem interficiens eos rex donavit Belum Danijeli dono, qui evertit eum cum æde ipsius.

22 Erat quoq; Draco magnus in eo loco, quem colebant Babylonii.

23 Dixit autem rex Danijeli, non etiam hunc esse dices æreum. Ecce vivit, & comedit, & bibit: non potes dicere hunc non esse viventem Deum: itaq; adora eum.

24 Cui Danijel, Dominum, inquit, Deum meum adoraturus sum, quia is Deus vivens est.

25 Tu vero rex da mihi potestatem, & interficiam draconem istum sine gladio & fuste: cui dixit rex, do tibi.

26 Itaq; Danijel accipiens picem, adipemque, & pilos, quæ coxit una, fecit massas quas indidit in os draconis illius, & disruptus est draco. Tum dixit Danijel, ecce numina vestra.

27 Fuit autem, quum audissent Babylonii, ut indignarentur valde, & conversi in regem dicerent, rex iste Jehudæus factus est, Belum destruxit, & draconem interfecit, ac Sacerdotes ipsos jugulavit.

28 Postea venientes ad regem dixerunt, trade nobis Danijelem; sin minus, interficiemus te, & domum tuam.

29 Quum itaq; videret rex se ab illis urgeri vehementer, necessitate coactus tradidit eis Danijelem.

30 Ii autem conjecerunt eum in foveam leonum, ubi fuit dies sex.

31 Erant vero in fovea illa leones septem quibus dabantur in diem bina corpora, & binæ oves, sed tunc non erant data eis, ut comederent Danijelem.

32 Erat autem propheta Chabakuk in Jehudæa; qui quum coxisset pultem, & intrivisset panes in magide, abibat in campum ut ferret ea messoribus.

33 Verū edixit Chabakuko angelus Domini, defer prandium quod habes, Babylonem ad Danijelem in foveam leonum:

34 Cui dixit Chabakuk, Domine, Babylonem non vidi, & fovea illa ubi sit nescio.

35 Tum prehendit eum angelus Domini vertice, & bajulās coma capitis ipsius deposuit eum delatum Babylonem supra foveam impetu spiritus ejus.

36 Exclamavitq; Chabakuk dicens, Danijel, Danijel, accipe prandium hoc, quod tibi mittit Deus.

37 Danijel vero dixit, Etenim meministi mei Deus, qui non deseruisti eos qui requirunt te.

38 Ita exsurgens comedit Danijel: Angelus vero Dei restituit Chabakukum confestim in loco ipsius.

39 Rex autem venerat die septimo ad lugendum Danijelem, & veniens ad foveam inspexerat, quum ecce sederet Danijel.

40 Quamobrem exclamans rex voce magna dixit, magnus es, domine Deus Danijelis, neq; est alius præter te, & extraxit eum:

41 Eos vero qui in causa erant perditionis ejus, conjecit in foveam illam, & devorati sunt statim in conspectu ejus.

HEZRÆ APOCRYPHVS

LIBER PRIOR,

Qui vulgo Tertius appellatur.

CAPUT I.

Status turbatus regni Jude, inde à morte Joschiæ usque ad urbis excidium.

CElebrās Joschija Jeruschalaimis Pascha Jehovæ, jugulavit Pascha, quarto decimo die mēsis primi:

2 Postquam instituissēt Sacerdotes in custodiis suis vestibus indutos in domo Jehovæ;

3 Edixissetq; Levitis sacrorum administris pro Jisraele, ut sanctificantes se Jehovæ proponerent *res sanctificatas* arcæ sanctæ Jehovæ in domo quam ædificavit Schelomo filius Davidis rex:

4 Non incumbit vobis, *inquiens*, onus eam deportandi humero: sed nunc servite Jehovæ Deo vestro, & curā habete populi ejus Jisraelis; ac præparate per familias vestras secundū distributiones vestras ex præscripto Davidis Regis Jisraelis, & ex descriptione Schelomonis filii ejus.

5 Omnesq; in templo secundum partitionem familiæ paternæ suæ stantes coram Jisraelitis fratribus vestris:

6 Ordine jugulate Pascha, & sacrificia parate pro fratribus vestris, facientes Pascha secundum præceptum Jehovæ *dictum* Moschi.

7 Donavitq; Joschija populo qui aderat agnos ex ovibus & hœdos é capris triciēs mille, & armentalium tria millia; itaq; de facultatibus Regis ex promisso tradita sunt populo, Sacerdotibusq; & Levitis.

8 Chilkija autem, & Zecarja, & Jehiel præfecti templo Sacerdotibus in Pascha pecudes

pecudes bis mille *sexcentas*, & armentalia ter centum:

9 Cananja vero cum Schemahja & Nethaneele fratribus, Schasschabja quoque & Jehiel & Jozabad Chiliarchi dederunt Levitis in Pascha pecudum quinque millia & armentalia quingenta:

10 His ergo legitime comparatis, steterunt Sacerdotes ac Levitæ per tribus utentes azymis.

11 Et per distributiones familiarum paternarum suarum in conspectu populi obtulerunt Jehovæ, secundum ea quæ in libro Moschis præscripta sunt.

12 Nam assarunt Pascha igne pro ritu, hostias vero coxerunt in ahenis & in lebetibus pro arbitratu suo, quum transmissent ad omneis populareis:

13 Postea vero paraverunt sibi & Sacerdotibus, fratribus suis filiis Aharonis.

14 Sacerdotes enim offerebant adipes usque dum finita esset hora: quamobrem Levitæ illi paraverunt sibi & suis fratribus posteris Aharonis Sacerdotibus.

15 Et sacri cantores posteri Asaphi agebant in statione sua, secundum præceptum Davidis *datum* Asapho, Hemani, & Jedithuni videnti Regis.

16 Et janitores per singulas januas, quibus non erat recedendū a ministerio suo: his fratres ipsorum Levitæ paraverunt.

17 Ita consummatus est totus cultus Jehovæ die illo.

18 Celebrando Pascha, & offerendo holocausta in altari Jehovæ secundum præceptum regis Joschijæ.

19 Celebrarunt enim Jisraelitæ qui aderant, tempore illo Pascha dieinque festum azymorum, diebus septem:

20 Neq; celebratū est Pascha simile huic in Jisraele à diebus Schemuelis Prophetæ:

21 Nulli inquam Reges Jisraelis celebraverunt tale Pascha quale celebravit Joschija, & Sacerdotes, Levitæque, & Jehudæi, omnesque Jisraelitæ, & qui adeant habitatores Jeruschalaimorum.

22 Octavodecimo anno, regnante Joschija celebratum est Pascha istud.

23 Ac directa quidem sunt opera Joschijæ coram Jehova Deo ipsius, corde integro reverentis eum:

24 Quæ autē illius tempore acciderunt scripta sunt jam olim, de illis qui peccaverant & qui reverentiā Domini abjecerunt præ omni gente ac regno, quiq; ipsum dolore affecerunt sentientem: ideoque verba Domini præstita sunt in Jisraele.

25 His omnibus à Joschija gestis accidit ut Parho rex Ægypti veniret bellum excitaturus Carcemischam versus ad Euphratem, cui processit obviam Joschija:

26 Sed misit rex Ægypti ad eum qui diceret, quid mihi tecum, Rex Jehudæ?

27 Non sum missus à Domino Deo ut oppugnem te, ad Euphratem bellum meum spectat: nunc autem Dominus mecum est, & Dominus qui meca *est* is est qui accelerat: abstine à me, neq; adversare Domino.

28 Non est autem aversus Joschija cum copiis: sed pugnare contra eum aggressus est, non attendens ad verba Jirmejæ prophetæ ex ore Dei.

29 Sed constituto contra eum prœlio in convalle Megidduatis descenderunt principes ad regem Joschijam.

30 Edixitq; rex pueris suis, amovete me à prœlio, nam infirmatus sum valde: & statim amoverunt eum pueri ipsius ab acie.

31 Tum ascendit currum secundarium suum, & perveniens Jeruschalaima vita functus est, ac sepultus in sepulcro majorum suorum:

32 Et in tota Jehudæa *populares* luxerunt Joschijam: & lamentatus est Jirmeja propheta de Joschija, magistriq; symphoniæ cum mulieribus lamentati sunt de eo in hunc usque diem: mandatum enim est fieri semper in tota gente Jisraelis.

33 Hæc autem scripta sunt in libro historiarum Regum Jehudæ; singulæ inquam res gestæ Joschijæ, & gloria intelligentiaque ejus in lege Jehovæ, tum quæcunque gesta sunt ab eo ante, tum quæ nunc *servantur*, scripta sunt in libro Regum Jisraelis & Jehudæ.

34 Itaq; assumentes qui erant è *Jehudæorum* gente Jochanane filium Joschijæ, eum constituerunt regem pro Joschija patre ipsius, quum esset annorum vigintitrium.

35 Quumq; regnasset in Jehuda & Jeruschalaimis treis menses, amovit eum rex Ægypti ne regnaret Jeruschalaimis:

36 Et gentem multavit centum talentis argenti & talento auri,

37 Constitnitq; Rex Ægypti regem Jehojakimum fratrem ejus regem Jehudæ & Jeruschalaimorum,

38 Obligans sibi Jehojakimum & magnates, Jochananem vero fratrem ejus prehendens duxit in Ægyptum.

39 Annorum erat Jehojakin vigintiquinque, quum regnare cœpisset in terra Jehudæ & Jeruschalaimis, & fecit malum in conspectu Domini.

40 Contra hunc autem ascendit Nebucad-netzar Rex Babyloniæ, & ligavit eum æneo vinculo abducturus in Babyloniam.

41 Et de sacris vasis Jehovæ accipiens Nebucad-netzar abstulit, appenditque in templo suo Babylone.

42 Quæ autem narrantur de ipso & impuritate ipsius & impietate, scripta sunt in Chronicis Regum.

43 Ita regnavit Jehojakin filius ejus pro eo, annos decem & octo natus quum Rex institueretur.

44 Regnavit autem mensais tres & dies decem Jeruschalaimis; & fecit malum in conspectu Domini.

45 Itaq; vertente anno mittens Nebucad-netzar deportavit eum Babylonem cum sacris vasis Domini,

46 Et deſignavit Tzidkijam Regẽ Jehudæ & Jeruſchalaimorũ, quum eſſet annorũ viginti uniusqui regnavit annis undecim.

47 Et faciens malũ in cõſpectu Domini non metuit ſibi à verbis quæ dicta fuerãt per Jirmejam Prophetam ex ore Domini;

48 Sed quum jurejurando obſtructus fuiſſet regi Nebucad-netzari per nomen Domini, perjurans defecit, ac obdurata cervice ſua animoque ſuo tranſgreſſus eſt jura Jehovæ Dei Jiſraelis.

49 Etiam principes populi Sacerdotumque multa inique geſſerunt & impie egerunt ſupra omneis abominationes gentium omnium, pollnentes templum Jehovæ quod ſanctum erat Jeruſchalaimis:

50 Quumq; mitteret Deus majorum ipſorũ per nunciũ ſuum revocaturus ipſos, eo quod parcebat illis & habitaculo ſuo;

51 Ipſi ſubſannarunt nuncios ejus, & quando loquebatur Dominus, illuſerunt Prophetis ejus:

52 Adeo ut ad æſtum iræ cõcitatus contra gentem ſuam propter impietatem ipſius, præceperit in eos aſcendere Reges Chaldæorum.

53 Hi occiderunt juvenes eorum gladio in circuitu ſancti templi eorum, neq; pepercerunt puero aut ſeni, virgini aut adoleſcenti, quum omnes tradidiſſet in manum ipſorum:

54 Et omnia ſacra inſtrumenta Domini magna & parva, & inſtrumenta arcæ Dei, regaleſque theſauros ſumtos exportarunt in Babyloniam.

55 Et incenderunt domum Domini, ac demoliti muros Jeruſchalaimorum turres eorum incenderunt igne,

56 Abſumentes omnia quæ inerant deſiderabilia & ad nihilum redigentes: eos vero qui reliqui fuerunt à gladio deportarunt in Babyloniam;

57 Ubi fuerunt ſervi Babyloniæ uſquedum regnarent Perſæ, ad implendum verbum Jehovæ dictum ore Jirmejæ,

58 Donec exſolviſſet terra ſabbatha ſua, & omni tempore deſolationis ſuæ quieviſſet, complendo annos ſeptuaginta.

CAPUT II.

Cyrus laxat captivitatem Babylonicam.

REgnante Cyro Rege Perſarum anno primo, ad conſummationem verbi Jehovæ *dicti* ore Jirmejæ,

2 Suſcitavit Jehova ſpiritum Cyri regis Perſarum, ut promulgaret per totum regnum ſuum etiam ſcripto,

3 Dicens, ſic ait Cyrus Rex Perſarum, me deſignavit Regem orbi terrarum Jehova Deus Jiſraelis dominus excelſus,

4 Et cõmiſit mihi ut ædificem domum ſibi Jeruſchalaimis quæ *ſunt* in Jehudæa.

5 Si quis vestrũm igitur eſt è gente veſtra *ædificaturus*, eſto Jehova Dominus ejus cum eo, & aſcendens Jeruſchalaima quæ *ſunt* in Judæa, ædificato domum Domini *Dei* Jiſraelis. Is eſt Dominus, qui habitavit Jeruſchalaimis.

6 Quotquot vero hic illic reſederint, ſublevanto eos homines ipſius loci auro & argento,

7 Donis, equis & jumentis, votiviſque oblationibus in ædem Domini qui eſt Jeruſchalaimis.

8 Surrexerunt itaque principes paternarum familiarũ ex tribu Jehudæ & Binjaminis, Sacerdoteſque & Levitæ quorũcumque ſpiritum excitavit Deus ut aſcenderent ad ædificandum domum Jehovæ quæ *eſt* Jeruſchalaimis;

9 Et vicini eorum adjuverunt eos omnibus auro, & argento ſuo, jumentis, ac votivis oompluribus, permulti quorum animus excitatus eſt.

10 Etiam Rex ipſe Cyrus protulit vaſa ſacra Domini, quæ tranſtulerat Nebucadnetzar Rex Babyloniæ Jeruſchalaimis & appenderat in idolio ſuo;

11 Eaque prolata Cyrus Rex Perſarum tradidit Mithredati præfecto ærario ſuo,

12 Per quem tradita ſunt Scheſchbatzari Præfidi Jehudæ,

13 Eorum autem erat numerus: pelves aurei triginta, pelves argentei mille, ſeceſpitæ vigintinovem, crateres aurei triginta, crateres argentei ſecundarii quadringenti decem, & alia vaſa *per* millia.

14 Omnia vaſa apportata ſunt aurea & argentea, quinquies mille quadringenta,

15 Hæc exportata ſunt à Scheſchbatzare cum iis *proficiſcense*, qui ex captivitate Babylone veniebant, Jeruſchalaima.

16 Temporibus autẽ Artaxerxis Regis Perſarum ſcripſerunt ei cõtra habitatores Jehudæ & Jeruſchalaimorum Biſcham, Mithredates, Tabeel, Rechum præſes cõſilii, & Schimſchai legis peritus, cæterique conjuncti iſtis, habitantes in Samaria & locis reliquis, epiſtolam ſequentem Regi Artaxerxi Domino.

17 Rechum præſes cõſilii & Schimſchai legiſperitus & reliqui in cõſilio ipſorum, judiceſque in Cœle Syria & Phœnicia.

18 Nunc vero notum ſit domino Regi, Jehudæos qui aſcendentes à vobis ad nos venerunt Jeruſchalaima civitatem rebellem ac peſſimã, ædificare fora ejus, & muros ejus curare, ejuſq; templum excitare:

19 Quod ſi civitas iſta ædificata & muri conſummati fuerint, tributa non ſuſtinebunt dare, ſed reſiſtent etiam Regibus.

20 Quia autem de templo exſtruendo agitur, juſtum fore arbitrati ſumus ſi non deſpiceremus iſtud;

21 Sed notum faceremus domino regi; ut ſi viſum fuerit Regi, inquiratur in Commentariis majorum tuorum:

22 Et invenies in Commentariis de eis ſcriptum, cognoſceſque civitatem iſtam fuiſſe rebellem, Regibuſque & civitatibus adferentem turbas:

23 Et Jehudæos rebelles, cõſpirationemque in ea feciſſe inde à ſeculo, eamque ob cauſam civitatem iſtam fuiſſe devaſtatam.

24 Nunc

24 Nunc ergo notum facimus tibi domine Rex, si ista civitas exædificata fuerit, & muri ejus restituti, fore ut accessus tibi nō pateat in Cœlen Syriam & Phœniciam.

25 Tunc rescripsit Rex Rechumo præsidi consilii & Schimschaio legisperito, & reliquis collegis eorum, habitantibus que in Syria & Phœnicia, ea quæ sequuntur.

26 Legi Epistolam quam misistis mihi: itaque præcepi quæstionem haberi, & inventum est civitatem istam jam olim Regibus resistere.

27 Homines rebelles & conjurationum auctores esse versatos in ea; etiam Reges potentissimos & molestos Jeruschalaimis dominatos esse, qui tributa exegerint à Cœle Syria atque Phœnicia.

28 Nunc ergo præcipio prohiberi viros istos ne ædificent civitatem, & provideri ne quid amplius faciant,

29 Ac non procedant graviora mala quibus turbæ Regibus importentur.

30 Tunc recitatis iis quæ à Rege Artaxerxe scripta fuerant. Rechum & Schimschaius legisperitus & collegæ eorū jungentes festinanter venerunt Jeruschalaima cum equitatu, turba & agmine,

31 Cœperuntq; ædificantes prohibere: sic vacarunt Jehudæi ab ædificatione templi Jeruschalaimis ad annum usque secundum regni Darii regis Persarum.

CAPUT III.

Disputatio de re fortissimâ.

REx autem Darius fecit convivium magnum omnibus qui fuberant ipsi; & omnibus domesticis suis, omnibusque magnatibus Mediæ & Persidis.

2 Et omnibus clarissimis, regulis, ducibusque & præfectis qui fuberant ipsi ab India ad Æthiopiam usque centum viginti septem provinciis:

3 Qui quum edissent, bibissentq; & satiati redivissent *domum*, ascendit Darius rex in cubiculum suum, dormivit *parumper*, & expergefactus est.

4 Tunc tres juvenes illi satellites qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri,

5 Proponamus quisque dictum aliquod animum, quandoquidem cujuscunque visus fuerit sermo præstare aliorum sermoni sapientia, daturus est illi Darius Rex dona magna, & magna epinicia.

6 Ut purpura induatur, ex aureo poculo bibat, inaurato cubili dormiat, curru vehatur cum equis frænatis auro, gestet cidarin byssinam & torquem appendentem collo,

7 Secūdus sedeat à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darii vocetur.

8 Tunc scripserunt quisque dictum suum, obsignatumq; posuerunt ad cervical Darii regis,

9 Dicentes, quum surrexerit rex, dabuntur ei scripta nostra, & cujuscumq; è nobis tribus judicaverit Rex & Magnates Persidis dictum esse sapientissimum, huic dabitur victoria sicut scriptum est.

10 Unus scripserat, forte est vinum:

11 Alter scripserat, fortior est Rex.

12 Tertius scripserat, fortiores sunt mulieres, supra omnia autem vincit veritas.

13 Quum itaque surrexisset Rex, accipientes scripta dederunt illi, & legit;

14 Deinde mittēs vocavit omnes magnates Persarum Medorumque clarissimos, regulos, & duces, & præfectos, & consules.

15 Quibus cōsidentibus in consilio scripta prælecta sunt coram ipsis.

16 Postea edixit *Rex*, vocate juvenes qui exponant dicta sua: quumq; vocati venissent intro,

17 Edixit illis Rex, exponite nobis ea quæ scripta sunt. Is itaq; incepit primus qui prædicaverat fortitudinē vini, sic dicens,

18 O viri, quomodo vi superat vinum omnes bibentes ipsum! seducit mentem,

19 Æque Regis mentem ac orphani efficit unam, servi, liberi, pauperis, divitis,

20 Et omni menti securitatē ac jucunditatem affert, ita ut nullius tristitiæ debitive ullius meminerit;

21 Omnesq; animos reddit munificos, faciens ut vir potus neque Regem, neque magistratum recordetur, sed omnia talenta crepet os ipsius:

22 Aut postquam biberint, neq; amicitiæ, neq; germanitatis ullius meminerūt; sed paulo momento arripiunt gladios;

23 Quum autem è vino emergentes surgunt, non meminerunt factum.

24 O viri, nonne vi superat vinum, quod ita facere cogit? atq; hoc dicto conticuit.

CAPUT IV.

Veritatis palma.

TUm cœpit secundus dicere, qui prædicaverat fortitudinem Regis,

2 O viri, nonne fortissimi sunt homines? qui terram ac mare obtinent & omnia quæ sunt in eis.

3 Rex autem est illorum omnium fortissimos, qui ita dominatur illis utiturq; dominatione, ut quidquid edixerit ipsis ausculentent.

4 Nam si edixerit ipsis, ut belligerent alter in alterum, faciunt: sin autem eos in hostes miserit, abeunt, montes, muros, & turres subruunt;

5 Jugulantur & jugulant, ut mandatum Regis non transgrediantur; quod si vicerint, omnia afferunt ad regem, si prædati fuerint, & alia omnia *gesserint*.

6 Similiterque alii omnes qui in militiam minime incumbunt, ac ne in ullum quidem præliū, sed colunt terrā; hi quum severint atque messuerint, afferunt tributa Regi.

7 Denique solus ipse si dixerit occidite, occidunt; si definite, definunt;

8 Si percutite, percutiunt; si exterminate, exterminant; si ædificate, ædificant;

9 Si excidite, excidit; si plātate, plātant;

10 Omnis populus ejus & copiæ ejus ipsi obediunt, eis instructas accumbit, comedit

medit & bibit, dormitque eis custodientibus in circuitu ipsum?

11 Neque possunt abire ullus arbitratu suo ut curet res suas, neque immorigeri sunt ipsi.

12 O viri, ecqui nō essent Rex fortissimus? cui sic obedire oporteat? his dictis tacuit.

13 Tertius vero qui de mulieribus & veritate dixerat (is est Zerubbabel) cœpit dicere,

14 O viri, non rex maximus, non hominum multitudo, non vinum est fortissimum: quis ergo est qui dominetur eis? aut quis prævaleat eis?

15 Nonne mulieres? mulieres peperunt Regem, omnemque populum qui dominatur mari & terræ.

16 Hæ educaverunt eos qui plantant vineas, è quibus fit vinum;

17 Hæ confician vestes hominum, hæ gloriam afferunt hominibus, ab his viri nequeunt retrahi.

18 Si congregato auro & argento ac re qualibet pretiosa viderint aliquā mulierem habitam atque speciosam,

19 Omnia illa omittentes in eam intendunt defixis oculis inhiantes ei, & eam magis appetunt quam aurum & argentum & rem quamlibet pretiosam:

20 Vir patrem relinquit qui educavit ipsum, ac regionem suam; & adjungit se mulieri,

21 Et cum muliere seipsum recreans neq; patris meminit, neq; matris, neque regionis suæ.

22 Atque hinc oportet vobis cognosci istud, mulieres dominari vobis: nonne dolores fabitis & labores, & omnia datis desertisque fœminis?

23 Et accipiens homo gladium suum abit per itinera commissurus furta & latrocinia, per mare navigat & flumina,

24 Leonem videt, & de nocte ambulat, quumque furtum fecerit, fraudes, & rapinas, comportat omnia ad amatam suam?

25 Quinetiam diligi à viro uxorem ipsius magis quam patrem aut matrem *nostis*:

26 Nam multi dementes facti sunt propter uxores suas, multi servi facti sunt propter illas;

27 Multi perierunt & jugulati sunt, quam peccassent propter mulieres.

28 Jam vero non credit is mihi? nonne magnus est rex potentia sua? nonne regionum omnium homines verentur eum contingere?

29 Vidi tamen eum & Appajimam filiam Rabschakis cōcubinam Regis magnificentissimi assidentem ad dexteram Regi,

30 Quæ auferens ei diadema de capite ejus imponebat suo, & feriebat Regem sinistra manu.

31 Atq; hæc quum fiunt, Rex aperto ore intuetur eam; ea si arriserit ipsi, ridet; si indignata fuerit, abblanditur donec reconciliatus fuerit in gratiam.

32 O viri, ecqui non essent mulieres fortissimæ? quæ res faciant ejusmodi?

33 Tunc respicientibus Rege & magnatibus uno in alterum, cœpit de veritate dicere,

34 O viri, nonne fortes sunt mulieres? magna vero est terra, excelsumq; cœlum, & velox cursus Solis, qui in orbē convertatur cœli, & locum suum repetit uno die.

35 An vero non esset magnificus qui hæc fecit? maxima autem est veritas fortissimaque omnium.

36 Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam benedicit ipsi, & omnia opera commoventur ac contremiscunt ab ea, neque est apud eam iniquum quicquam.

37 Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominū, & iniqua omnia illorum opera; neq; est in ipsis veritas, sed peribūt in iniquitate sua:

38 At veritas manet, valensque in æternum vivit, & obtinet in omnia secula.

39 Apud quam neq; est acceptio personarum, neque distinctio; sed jus reddit omnibus justis & injustis, qui omnes acquiescunt operibus ejus.

40 Non enim est in judicio ejus ulla iniquitas, sed fortitudo ipsa, & regnum, potentiaque & majestas omnium seculorum est benedictus Deus veritatis.

41 Hoc autem desinente loqui, tum populus totus exclamavit, ac tum dixit, maxima est veritas atque fortissima:

42 Rex vero dixit illi, Si quid voles supra quam scriptum est, pete, & dabimus tibi; quandoquidem inventus es sapientissimus, proxime assidebis mihi, & cognatus meus vocaberis.

43 Tum ille Regi, memor esto, inquit, voti tui, voviste te ædificationem Jeruschalaimorum quo die regnum tuum acceperus esses,

44 Omniumque vasorum restitutionem exportatorum Jeruschalaimis, quæ asportans Cyrus eo quod vovisset excidium Babylonis, voverat illuc remittere:

45 Voviste quoq; ædificationem templi quod incenderunt Edomæi, quando Jehudæa vastata fuit à Chaldæis.

46 Nunc ergo hoc illud est quod postulo Domine Rex, & peto, hoc illud est de quo rogo majestatem tuam. Rogo igitur ut perficias votum quod vovisti Regi cœlesti ore tuo, facturum te.

47 Tunc surgens Darius Rex osculatus est illum, & propter illum rescripsit omnibus quæstoribus, præfectis, ducibus, atque clarissimis, ut deducerent eum ac comites ejus omneis ascensuros ad ædificandum Jeruschalaima,

48 Omnibusque procuratoribus qui erant in Cœlesyria Phœniciaque, & Libano, ut curarent devehi ligna cedrina à Libano Jeruschalaima, ad juvandum eos in civitatis instauratione;

49 Præterea Jehudæis omnibus à regno in

in Iehudæam ascensuris libertatem pronunciaus ut nomini potentiori, magistratui, aut præfecto, aut procuratori liceret invadere portas ipsorum.

50 Sed totam regionem quam obtinuerint *mandavit* liberam à tributis esse, Edomæosque cedere visis, quos detinebant Iehudæorum:

51 Et in structurâ templi dari quotannis talenta viceua donec exædificatum esset,

52 Ad holocausta vero comburenda quotidie in altari sacro, quemadmodum præceptum est offerri septena dena, alia tantena dena offerri per annos singulos:

53 Denique omnibus è Babylonia proficiscentibus ad instaurandam civitatem, pronunciavit libertatem, ipsis ipsorumq; posteris, & omnibus Sacerdotibus ascensuris.

54 Item reseripsit instrumenta & vestimenta sacra numero certo dari quibus inducti ministrarent;

55 Levitis quoque demensa dari usque dum consummata esset domus, & exstructa Ieruschalaima,

56 Et omnibus custodibus civitatis dari sortes atque stipendia:

57 Amandansque omnia vasa quæ separaverat Cyrus è Babylonia, & quæcumque Cyrus edixerat, hic etiam præcepit fieri & mitti Ieruschalaima.

58 Egressus itaque adolescens ille, elata facie versus Ieruschalaima benedixit Regi cœlesti,

59 Dicens, abs te est victoria, à te sapientia, & gloria tua est, ego vero servus tuus:

60 Benedictus es, ô qui dedisti mihi sapientiam, celebrabo te Domine Deus majorum nostrorum.

61 Et acceptis literis profectus est Babylonem, veniensque nunciavit fratribus suis omnibus *qui erant Babylone:*

62 Qui benedixerunt Deo majorum suorum, quod daret ipsis laxamentum & refrigerationem,

63 Ut ascendentes ædificarent Ieruschalaima & templum in quo invocatum est nomen ipsius; exsultaveruntque cum symphonia & lætitia diebus septem.

CAPUT V.

Iehudæi reduces instaurari cultum Dei impediuntur.

POst hæc autem electi sunt qui ascenderent principes paternarum familiarum per tribus ipsorum cum uxoribus, filiis, filiabusque ipsorum, servis, ancillisque, & pecoribus ipsorum:

2 Et misit Rex Darius cum eis equites mille, qui deducerent Ieruschalaima cum pace Iehudæos utenteis instrumentis musicis, tympanisque, & tibiis.

3 (Omnes enim fratres illorum ludebant eis) jussitq; illos cum eis ascendere.

4 Hæc autem sunt nomina virorum qui ascenderant per familias paternas suas in tribus suas in præfecturas suas;

5 Sacerdotum, è filiis Pinchasi filii Aharonis, princeps Jeschuah filius Jehotzadaki cum Jehojakime filio, & Zerubbabel filius Schealthielis è domo Davidis ex progenie Perezi, *princeps* tribus Iehudæ,

6 Qui proloquutus est apud Darium regem sermones illos sapientis secundo anno regni ejus, mense Nisane *mense* primo.

7 Atq; hi sunt ex Iehudâ qui ascenderant è captivitate illius deportationis quam deportaverat Nebucad-nezzar Rex Babyloniæ in Babyloniam, qui reversi Ieruschalaima ædificaverunt in partes Iehudæ unusquisque civitatem suam:

8 Qui venerant cum Zerubbabele, Jeschuha, Nechemja, Hazarja, Rahamja, Nachamani, Mordecaio, Bilschane, Misperetho, Bigvaio, Nechumo, Bahana, singulis principibus ipsorum: hic numerus populariorum à principibus ipsorum.

9 Filii Parhoschi, bis mille centum septuaginta duo; filii Schephatjæ trecenti septuaginta duo;

10 Posteri Arachi, sexcenti quinquaginta duo;

11 Posteri Pachath-moabi ex posteris Jeschuhæ & Joabi, bis mille octingenti octodecim;

12 Posteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor; posteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque; posteri Zaccai, septingenti sexaginta; posteri Binnui, sexcenti quadraginta octo;

13 Posteri Bebai sexcenti viginti octo; posteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo;

14 Posteri Adonikami, sexcenti sexaginta septem; posteri Bigvai, bis mille sexaginta septem; posteri Hiddinis, sexcenti quinquagintaquinque;

15 Posteri Ateris ex Chizkija, nonaginta octo; posteri Chaschumi, trecenti viginti octo; posteri Betzai, trecenti viginti quatuor;

16 Posteri Chariphi, centum duodecim;

17 Gibhonitæ, nonaginta quinque;

18 Bethlechemitæ & Netophatæi, centum octoginta octo; Hanathothani centum viginti octo; Hazmavethani quadraginta duo;

19 Kirjath-jcharimani, Cephirani, & Beerothani, septingenti quadraginta tres; Ramani & Gebahæi, sexcenti viginti unus;

20 Micmasæi, centum viginti duo; Bethelitæ & Hajani, centum vigiati tres;

21 Nebuntini alteri, quinquaginta duo; posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor; posteri Magbischi, centum quinquaginta sex;

22 Posteri Charimi, trecenti viginti; Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque;

23 Lodæi, Chadidæi, & Ouuntini, septingenti viginti unus; Senaani, ter mille nongenti triginta:

24 Sacerdotes:

24 Sacerdotes: posteri Jeschahiæ è familia Jeschuhæ, nongenti septuaginta tres,
posteri Immeris, mille quinquaginta duo;
25 Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem, posteri Charimi, mille septemdecim.
26 Levitæ: posteri Jeschuhæ cum Kadmiele è filiis Hodevæ, septuaginta quatuor;
27 Posteri Asaphi qui psallebãt in templo, centum quadraginta octo;
28 Ostiarii vero, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai, centum triginta octo;
29 Sacerdotibus ministrantes in templo, posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahoti, posteri Keroſi, posteri Sihæ, posteri Padonis,
30 Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Schalmai, posteri Chananis, posteri Giddeli, posteri Gachadis, posteri Reajæ,
posteri Retzinis, posteri Nekodæ,
31 Posteri Gazami, posteri Huzzæ, posteri Paseachi, posteri Bezai, posteri Mehunimi, posteri Nephiſcesimi, posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris.
32 Posteri Batzelithi, posteri Mechidæ, posteri Charschæ, posteri Barkoſi, posteri Siseræ, posteri Temachi, posteri Netziachi, posteri Chatiphæ.
33 Schelomonis Nethinæi: posteri Sotai, posteri Sopherethi, posteri Peridæ, posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddeli.
34 Posteri Schephatiæ, posteri Chatilis, posteri Pokereth-hatzebajimi, posteri Amonis,
35 Omnes Nethinæi & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
36 Hi sunt illi qui ascenderunt è Thelmelacho & Thelcharsa, eorumque principes Cerub, Adan, & Immer;
37 Sed non potuerunt indicare civitates suas & progeniem suam, quemadmodum essent ex Israele, posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ:
38 E Sacerdotibus vero fungentibus Sacerdotio qui non sunt inventi esse posteri Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui accepta uxore è filiabus Barzillai vocatus est de nomine ejus.
39 Horum quæsita est scriptura generis quod prædicabãt, sed non inventa est, quapropter sunt prohibiti Sacerdotio fungi:
40 Edixit enim regis legatus eis ne participarent res sanctas, donec Sacerdos exsisteret docturus veritatem Urimis & Thummimis.
41 Omnes Israelitæ erant à nato annos duodecim & deinceps, præter pueros & puellas, quadragies bis mille trecenti sexaginta.
42 Servi & ancillæ eorum septies mille trecenti triginta septẽ; cantores & cantatrices ducentæ quadraginta quinque.
43 Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum ducenti quadraginta quinque,
cameli quadringenti triginta quinque, asini sexies mille septingenti viginti.
44 Ex primoribus autem paternarum familiarum quum pervenissent ad domum Jehovæ qui habitat Jerusschalaimis, quidam *sponte* se offerentes ad domum Dei statuendam in sede ipsius
45 Pro facultate sua, dederunt in thesaurum ipsius operis auri drachmas semel & sexagies mille, argentiq; pondo quinquies mille, & tunicas Sacerdotum centum.
46 Et habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ & qui venerant è plebe Jerusschalaimi, atque in Jehudæam Nethinæi, cantoresque, & ostiarii & omnes Israelitæ in regionibus suis.
47 Quum autem septimus advenisset mensis, versantibus Israelitis in civitatibus suis, convenerunt unanimes in atrium quod erat ante portam Orientalem:
48 Ubi stans Jehoschuah filius Jotzadaki, cum fratribus suis Sacerdotibus, & Zerubbabel filius Schealthielis cum fratribus suis exstruxerunt altare Dei Israelis,
49 Ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis viri Dei,
50 Quamque erexissent altare in sede sua, quamvis convenientibus contra ipsos *populis* aliarum gentium terræ, eo quod odio essent ipsis, tum confirmaverunt eos omnes gentes quæ erant super terram, & obtulerunt in eo hostias & holocausta Jehovæ mane & vesperi:
51 Et celebraverunt festum tabernaculorum sicut præceptum est, sacrificia in diem offerentes secundum ritum,
52 Itemque holocaustum juge, & hostias sabbathorum ac neomeniarum & dierum solennium, omneis res sacras.
53 Quotquot voverunt Jehovæ, à die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ, quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentum:
54 Dederuntque pecuniam putatoribus & fabris, cibumque & potum cum oleo,
55 Tzidoniis ac Tyriis, ut adveherent ipsis ligna cedrina ex Libano ratibus in portum Japhonis, secundum facultatem à Cyro Rege Persarum ipsis perscriptam.
56 Anno autem secundo ex quo venerant ad domum Dei Jerusschalaimi, mense secundo, cœperunt Zerubbabel filius Schealthielis, & Jehoschuah filius Jotzadaki cum fratribus suis Sacerdotibus & Levitis, & quicumque venerant è captivitate Jerusschalaimi,
57 Fundare domum Dei primo die secundi mensis anno secundo, quicumque venerant in Jehudæam & Jerusschalaimi,
58 Quumque statuissent Levitas à nato viginti annos & deinceps, ut præessent operi domus Jehovæ,
59 Assistens Jeschuah, filii ejus, & cognati ejus, & Kadmiel fratres & filii ejus, filiique Jehudæ, & posteri Chenadadi, filii eorum, ac fratres eorum Levitæ simul præfuerunt

fuerant opificibus in domo Dei; quum ædificarent structores templum Domini.

60 Steterantque Sacerdotes induti cum tubis, & Levitæ posteri Asaphi cum cymbalis,

61 Collaudantes Jehovam & benedicentes canticis traditis à Davide rege Jisraelis; exclamaverantque hymnis benedicentes Domino, quia benignitas ejus gloriaque est in secula in toto Jisraele.

62 Totus vero populus vociferabatur vociferatione magna laudando Jehovam, quòd excitaretur domus Jehovæ.

63 Venientes autem ex Sacerdotibus, & Levitis, primoribusq; paternarũ familiarum senes qui viderant domum priorem,

64 Ad hujus ædificationem flebant voce magna, & multi vociferabantur ex lætitia magna,

65 Adeo ut populus non internosceret vociferationẽ ex lætitia à voce fletus populi, quia populus vociferabatur vociferatione maxima, ita ut longe audiretur.

66 Audientes vero inimici Jehudæ & Binjaminis, venerunt cognituri quid *sibi vellet* ista vociferatio:

67 Et cognoscentes deportatos istos ædificare templum Jehovæ Deo Jisraelis,

68 Accesserunt ad Zerubbabelem, & Jeboschuham, & ad primores paternarũ familiarum, & dixerunt eis, ædificemus vobiscum:

69 Nam sicut vos auscultamus Deo vestro, & ipsi pariter adolemus inde à diebus Esarchaddonis Regis Assyriæ qui deportavit nos huc.

70 Quibus dixit Zerubbabel & Jeschuah cum primoribus paternarum familiarum Jisraelis, non est vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro:

71 Sed nos soli ædificabimus Jehovæ Deo Jisraelis, ut præcepit nobis Cyrus rex Persidis.

72 Populi autem illarum regionum instantes in populum Jehudæ, obsidentesq; contrababãt opus ædificationis, & insidiis, & hominibus adductis ne ædificarent;

73 Et grassationem exercentes impediebant ne consummaretur ædificium omnibus diebus Cyri regis, protrahebantque structuram usq; ad annum secundum Darii Regis.

CAPUT VI.

Templum extruitur auspiciis Darii Nothi.

ANno autem secundo regni Darii prophetavit Chaggai & Zecarja filius Hiddonis Prophetæ Judæis qui erant in Jehudæa & Jeruschalaimis, nomine Dei Jisraelis.

2 Tunc surgẽs Zerubbabel filius Schealthielis & Jeschuah filius Jotzadaki redorsi sunt ædificare domum Domini habitantis Jeruschalaimis, quum adessent eis Prophetæ Domini juvantes eos.

3 Quo tempore venit ad eos Thatnai princeps trans flumen, & Schetar-boznai cum collegio suo,

4 Et dixerunt eis, quo auctore ædificatis domum istam & tectum istud, aliaque omnia perficitis? & quinam sunt structores qui ista ædificant?

5 Sed gratiam hanc consequuti sunt respiciente Domino in reduces à captivitate Seniores Jehudæorum,

6 Ut non impedirentur ædificare, donec significatis Dario omnibus rebus istis responsum haberetur.

7 Exemplum epistolæ quam scripsit Dario, miseruntque Thatnai princeps trans flumen, & Schetar-boznai, ac collegæ ejus, qui erant trans flumen: Dario Regi salutem.

8 Omnia nota sunto Domino nostro Regi, nos profectos in regionem Jehudæ & ingressos Jeruschalaima invenisse ex captivitatis reducibus Seniores Judæorum in urbe Jeruschalaimis ædificantes domum Dei magnam,

9 Templum novum ex lapidibus politis & maximis, pretiosaque materia ad parietes;

10 Et opus istud celeriter fieri, & prosperari in manibus eorum, magnificeque & quam diligentissime perfici.

11 Tunc interrogavimus Seniores dicendo, quo auctore ædificatis domum istam, & opera hæc fundatis?

12 Ideo autem interrogavimus eos ut notos faceremus tibi præpositos operi; & nomina eorum nobis de scripto dari postulavimus.

13 Qui responderunt nobis dicentes, nos sumus servi Dei qui fecit cœlũ & terram.

14 Ædificata autem fuerat hæc domus ante multos annos, & consummata à rege Jisraelis magno & potentissimo, perfectaque.

15 Sed ex quo majores nostri exacerbãtes peccaverunt in Deum cœlestẽ Jisraelis, tradidit eos in manum Nebucad-netzaris Regis Babyloniæ regis Chaldæorũ,

16 Qui domum istam demolientes incenderunt, & populum captivum abduxerunt in Babyloniam.

17 Verum anno primo Cyri regis Babyloniæ rescripsit Cyrus rex domum hanc ædificari,

18 Et illa sacra vasa aurea & argentea quæ exportans Nebucad-netzar è domo quæ erat Jeruschalaimis appenderat in templo suo, illa depromsit Cyrus rex è templo Babylonico; & tradita sunt Zerubbabeli *ac* Schesch-batzari Præfidi:

19 Quibus mandatũ est ut afferentes hæc vasa reponerent in templo quod futurum erat Jeruschalaimis, & ipsum templum Dei curarent ædificari in loco suo.

20 Tunc adveniẽs Schesch-batzar posuit fundamenta domus Dei quæ est Jeruschalaimis, atque ex eo tempore huc usque ædificatur, necdum est absoluta.

21 Nunc ergo si videbitur tibi, ô Rex, perquiratur in regio tabulario Cyri,

22 An inveniatur ex auctoritate Cyri Regis cœptam esse structuram domus Domini quæ est Jeruschalaimis, & judicii domini nostri Regis de his rescribat nobis.

23 Tunc Darius Rex mandavit inquiri in chartophylaciis quæ erat in Babylonia: & inventus est in oppido Ecbatanis in regione Mediæ loculus unus in quo scripta erant ista:

24 Anno primo Cyri Regis, Rex Cyrus mandavit domũ Dei quæ est Jeruschalaimis ædificari, ubi ignis jugis accendatur,

25 Cujus altitudo sit cubitorum sexaginta, & amplitudo cubitorum sexaginta, ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum, & impensas è domo Cyri regis tradi;

26 Et sacra vasa domus Domini aurea & argentea exportata per Nebucad-netzarem è domo Domini quæ erat Jeruschalaimis, restitui in domum Jeruschalaimis, ubi fuerant posita, ut ponantur illic.

27 Mandavit itaq; curæ esse Thatnæo principi trans flumen, Schetar-boznaio, & collegis, & Præsidibus qui erant trans flumen, ut abstinerent ab eo loco, sinerentque servum Domini Zerubbabelem præfectũque Judææ ac Seniores Judæorum ædificare in loco domum illam Domini.

28 Mando quoque omnino ædificari, & prospici ut adjuvetur reduces Jehudæorũ, donec cõsummatum sit templum Domini,

29 Et de canone transfluviali diligenter quantitatem dari viris illis, & Zerubbabeli præfecto ad sacrificia Domini in tauros arietesque & agnos,

30 Similiter frumentum, sal, vinumq; & oleum indefinẽter quotannis, prout Sacerdotes qui sunt Jeruschalaimis indixerint quotidie consumendum esse, ac fine mora:

31 Ut offerant libamenta Deo maximo pro Rege ac filiis ejus, orantes pro ipsorum vita,

32 Præterea denunciator istud, quisquis transgressus fuerit aliquid eorum quæ rescripta sunt, aut infirmaverit, amocum iri lignum à domo ipsius cui suspendatur, & bona ipsius adscribenda Regi.

33 Propterea vero Dominus cujus nomen invocatur illic, dejiciat omnem Regem & populum qui manum suam extenderit ad impediendum aut afficiendum malo domum Domini quæ est Jeruschalaimis.

34 Ego Darius Rex decrevi hæc fieri quam diligentissime.

CAPUT VII.

Executio seu dedicatio templi.

TUnc Thatnai princeps trans flumen, Schetar-boznai, & collegæ obsequentes mandatis Darii Regis,

2 Assistebant sacris operibus diligentissime, & Seniores Jehudæorum curatoresque templi adjuvabant:

3 Ita prosperabãtur opera sacra, prophetis Chaggaio & Zecarja prophetantibus,

4 Et perfecta sunt omnia de sententia Domini Dei Jisraelis, & ex voluntate Cyri & Darii & Artaxerxis Regis Persarum.

5 Finita autem domo nostra ad diẽ tertiũ mensis Adaris, sexto anno Darii Regis,

6 Facientes Jisraelitæ, Sacerdotes ac Levitæ & reliqui reduces deportationis qui conscripti erant, secundum ea quæ præscripta sunt in libro Moschis,

7 Obtulerunt in dedicationem templi Domini, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8 Et hœdos pro peccatis totius Jisraelis duodecim ex numero à præfectis duodecim tribuum Jisraelis:

9 Præfueruntque Sacerdotes & Levitæ induti amiculis per distributiones suas omnibus operibus Domini Dei Jisraelis, secundum præscriptum libri Moschis, & ostiarii singulis januis.

10 Deinde celebrarunt reduces deportationis Pascha die quarto decimo mensis primi, purificatis Sacerdotibus & Levitis.

11 Nam etsi omnes reduces non simul purificati sunt, tamen omnes Levitæ purificati erant.

12 Immolaverunt q; Pascha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognatis suis Sacerdotibus, ac pro seipsis.

13 Quod comederunt Jisraelitæ qui reduces erant ex deportatione, quicunq; separaverant se ab omnibus exsecrationibus gentium terræ quærentes Dominum,

14 Et celebraverunt festum azymorum septem diebus coram Jehova, epulantes.

15 Quoniam converterat animum regis Assyriæ erga ipsos ad confirmandũ manus eorum in opere Domini Dei Jisraelis.

CAPUT VIII.

Hezra redit Jeruschalaima.

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe Persarum Rege, accedens Hezra filius Sarajæ, filii Hazarja, filii Chilkijæ, filii Schallumi,

2 Filii Tzadoki, filii Achitubi, filii Amarjæ, filii Hazarielis, filii Bukki, filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis primarii.

3 Hezra ergo ascendit è Babylonia; erat autẽ legisperitus protus in lege Moschis, quam dederat Jehova Deus Jisraelis)

4 Quam dedisset ei Rex gloriose atque munifice omne desiderium ejus, tanti consequutus erat gratiam in conspectu ejus:

5 Et ascenderunt cum ipso ex Jisraelitis, Sacerdotibusque, & Levitis sacris cantoribus templi, ostiariisque & Nethinæis Jeruschalaimæ.

6 Anno septimo regni Artaxerxis, mense quinto, egressi è Babylonia primo die mensis,

7 Pervenerũt Jeruschalaimæ ipso auctore, prout Dominus iter ipsorũ prosperavit.

8 Nam Hezra maximo studio attendebat ne prætermitteret quicquam eorum quæ sunt ex Lege Domini, docendo Jisraelem justitiam ac judicium omne.

9 Ascendentibus

9 Ascendētibus autem, actuarii Artaxerxis Regis dederunt scripti ab Artaxerxe Rege concessam Hezræ Sacerdoti legisperito, cujus exemplum subjectum est.

10 Rex Artaxerxes Hezræ Sacerdoti perito legis Domini, salutem.

11 Humanius ego judicans benefacere præcipio eis qui sponte voluerint ex gente Jehudæorum & ex Sacerdotibus ac Levitis qui sunt in regno meo, comitari te Jeruschalaima.

12 Si qui ergo volent ire tecum, ut congressi proficiscatur ex placito meo & intimoram septem consiliariorum meorum;

13 Ut revisentes quæ aguntur in Jehudæa & Jeruschalaimis observent ea ex lege Domini *quam habes ad manum*.

14 Deferantq; munera Domino Deo Jisraelis, quæ vovimus ego & consiliarii, Jeruschalaima, cum omni auro & argento quod inventum fuerit in regione Babyloniæ esse Domini habitātis Jeruschalaimis;

15 Ut aurum & argentū quod donatum fuerit ab ipsa gente in templum Domini ipsoru quod est Jeruschalaimis, collectum expendatur in juvencos, arietes, agnos, hædosque & quæ his conjuncta sunt,

16 Ut offerantur hostiæ Domino super altare Domini ipsorum Jeruschalaimis.

17 Quæcumq, autem volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, pro voluntate tua ex præcepto Dei vestri facitote:

18 Et sacrosancta vasa quæ data sunt tibi ad ministerium domus Dei tui reddens Jeruschalaimis,

19 Cætera quæ tibi obvenerint necessaria domui Dei tui dato de ærario Regis.

20 *Quæ volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, fac secundum voluntatem Domini.*

21 Ego quoq; rex Artaxerxes mādo quæstoribus ærarii qui sunt trans flumen, ut quicquid requisierit Hezra Sacerdos peritus Legis Dei altissimi, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum,

22 Et similiter ad frumenti coros centum, & vini bathos centū, *totidemque olei, & salis quod abundet ei sine taxatione.*

23 Aliaque omnia secundum legem Dei sunt Deo altissimo, ne forte efferveſcat ira in regnum Regis, & filiorum ejus.

24 Vobis autem indicitur, ut omnibus Sacerdotibus & Levitis & sacris cantoribus, Nethinæisque, & administris templi hujus,

25 Nullum tributum neque indictio irrogetur, nec possit ullus imponere eis quicquam.

26 Tu autem Hezra pro sapientia Dei constitue judices & arbitros trans flumen omneis scientes Legis Dei, & omnes qui legem Dei tui non noverunt doce,

27 Ut quicunq; transgressi fuerint legē diligenter plectātur, sive morte, sive cruciatu, sive pecuniæ mulratione, sive exsilio.

28 Et dixit Hezra legisperitus, Benedictus Deus solus majorū nostrorū, qui indidit voluntatem hanc animo regis, ornandi domum Jehovæ quæ est Jeruschalaimis,

29 Et me honore affecit coram rege, cōsiliariisque ejus, & amicis omnibus, & principibus potentibus ejus.

30 Ego itaq; confirmatus animo, prodeadfuit mihi Jehova Deus meus, cōgregavi ex Jisraele viros qui ascenderūt mecū.

31 Hi autem sunt primores paternarum familiarū, & gentis luæ, qui mecum ascenderunt regnante Artaxerxe è Babylonia.

32 E posteris Pinchasi, Gerschon; è posteris Ithamaris, Danijel; è posteris Davidis, Chatusch;

33 E posteris Schecanjæ, è natis Parhoschi, Zecarja; & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:

34 E posteris Pachath-moabi, Eljohenai; & cum ipso viri ducenti:

35 E posteris Schecanjæ, filius Jachazielis, & cum ipso trecenti viri:

36 E posteris Hadinis, Hebed filius Jonathanis; & cum ipso quinquaginta viri:

37 Et è posteris Schephatjæ, Zebadja filius Micaelis; & cum ipso octoginta viri:

38 E posteris Joabi, Hobadja filius Jechielis; & cum eo ducēti octodecim viri:

39 Ex posteris Schelomithi, filius Josiphjæ; & cum eo centum sexaginta viri:

40 Ex posteris Bebai, Zecarja filius Bebai; & cum ipso viri viginti octo:

41 Ex posteris Hazgadis, Jochanan filius Katanis; & cum ipso viri centum decem:

42 Ex posteris Adonikami posterioribus, quorū hæc nomina Eliphelet, Jehiel, & Schemahja, & cum eis sexaginta viri:

43 Deniq; è posteris Bigvai, Huthai & Zabbud; & cum eis septuaginta viri:

43 Quum autem congregassem eos ad fluvium Ahavæ, metati sumus illic triduo, & recognovi eos:

44 Sed ex filiis Sacerdotum & Levitarum neminem inveni illic:

45 Quapropter amandavi Elihezerem, Arielem, Schemahjam, Elnathanem, Jaribum, & Elnathanem, Nathanemque, & Zecarjam, ac Meschullamum primores, Jojaribum quoq; & Elnathanem doctores;

46 Et dedi mandata eis ad Iddonem qui erat in Casiphja loco,

47 Jubens eos dicere Iddoni, Achivo, & Nethinæis qui erant in Casiphja loco, ut mitterent nobis qui ministerio fungerentur in domo Jehovæ Dei nostri.

48 Qui adduxerunt nobis, prout manus Dei nostri valida adfuit nobis, viros intelligentes è posteris Machli filii Levi filii Jisraelis, Scherebjam cum filiis ejus & cognatis ejus octodecim:

49 Chaschabjam, & Jeschaijam è posteris Merari, cognatos ejus & filios eorum viginti;

50 Ex Nethinæis autem quos dederat David & principes ministerio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti, quorum omnium

mnium nomina scripto expressa sunt.

51 Tum proclamavi illic jejunium, ut affligentes nos in cõspectu Dei quæreremus ab eo bonũ iter pro nobis & coitibus nostris, filiisq; & pecoribus *propter insidias:*

52 Nam pudebat me petere à Rege pedites & equites ad comitatum, ut tuerentur nos contra adversarios nostros:

53 Quia dixeramus Regi, virtutem Domini quærentibus ipsum ex toto animo, adfuturam ad omne opus bonum.

54 Sic igitur deprecati Dominum Deum nostrum, eum exoravimus, *& compotes facti sumus à Deo nostro.*

55 Et separavi è principibus Sacerdotum viros duodecim; & Scherebjam Chaschabjamque, & cum eis ex cognatis eorum viros decem;

56 Quibus appendi aurum & argentum & vasa sacerdotalia domus Dei nostri, quæ donaverat Rex & consiliarii ejus, principesque, & omnes Jisraelitæ;

57 Appensaq; tradidi eis talenta argenti sexcenta quinquaginta, vasa argentea talentorum centum & auri talenta centum,

58 Et crateres aureos viginti, & vasa ex aurichalco præstante duo speciosa ut aurum.

59 Et dixi eis, & vos sancti estis Jehovæ, & vasa hæc sancta, etiam aurum & argentum votivum est Domino Deo Patrum nostrorum:

60 Sedulo custodite donec expendatis ea principibus Sacerdotum Levitarumque, & principibus paternarum familiarum Jisraelis Jeruschalaimis in cellis domus Dei nostri.

61 Itaq; susceperunt Sacerdotes & Levitæ aurum illud, argentum, & vasa inferenda Jeruschalaima in templum Domini.

62 Tunc promovimus à flumine Ahavæ die duodecimo mensis primi, venimusque Jeruschalaima:

63 Ubi postquam consedissemus triduo, die quarto expensum est aurum & argentum in domo Jehovæ Dei nostri Meremotho filio Uriæ Sacerdoti,

64 Et collegæ ipsius Elhazari filio Pinchasi, quibuscum erant Jozabad filius Jeschuhæ, & Nohadja filius Binnui Levitæ; ex numero & ex pondere universa.

65 Et scriptum est pondus ipsorum eadem hora.

66 Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt holocausta Domino Deo Jisraelis, juvencos duodecim pro toto Jisraele, arietes nonaginta sex,

67 Agnos septuaginta septem, & hircos pro peccato duodecim, omnia in sacrificium Domino:

68 Et legenda tradiderant edicta Regis Satrapis regiis procuratoribus, & principibus trans flumen, qui honore afficerunt gentem & templum Domini.

69 His autem consummatis accesserunt ad me principes dicendo, non separaverunt se gens Jisraelitarum, & Principes, & Sacerdotes, & Levitæ,

70 Ab alienigenis gentibus & nationibus terræ; immunditias suas à Cenahanæis, Chitthæis, Perizzæis, Jebusæis, Moabitis, Ægyptiis, & Edomæis habent:

71 Conjugati enim sunt filiabus eorum ipsi & filii ipsorum, & mistum est semen sanctum alienis gentibus: etiam participes sunt principes & antistites iniquitatis istius à principio.

72 Ut audivi ista, conscidi veste & pallium meum, & vellens de capillis capitis mei & barbæ, sedi dolens & mœstus.

73 Et convenerunt ad me quicumq; movebantur verbo Domini Dei Jisraelis, ingentem propter iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad tempus sacrificii vespertini.

74 Tunc consurgens à jejunio conscissa veste & pallio, & flectens genua extendi manus ad Dominum;

75 Dicens, Domine confusus sum & pudet me comparere ante faciem tuam,

76 Nam peccata nostra multiplicata sunt supra capita nostra, & iniquitates nostræ altæ sunt in cœlum usque,

77 Quo modo à temporibus majorum nostrorum sumus in reatu magno, usque in diem hunc.

78 Itaq; propter peccata nostra majorũq; nostrorũ fuimus traditi cum fratribus nostris, Reges nostri, & Sacerdotes nostri Regibus terræ, gladio, captivitati, & prædæ, ac confusioni usque in hodiernum diem.

79 At nunc, quando contingit nobis misericordia abs te, Domine Deus, relinquente nobis radicem & nomen in loco sanctitatis tuæ;

80 Detegente lumen nostrum in domo Domini Dei nostri, dante nobis cibum in tempore servitutis nostræ;

81 Quum serviremus, non derelinquente nos Domino Deo nostro; sed confirmante nos in gratia, & disponente ut nobis reges Persidis dent cibum,

82 Ut extollamus templũ Domini Dei nostri, & instauremus vastitates Tsijnis; denique dante nobis stabilitatem in Jehudæa & Jeruschalaimis:

83 Nunc inquam, quid dicemus Domine, habentes hæc? transgressi enim sumus præcepta tua quæ dederas manu servorum tuorum Prophetarum, dicens,

84 Terra quam ingressuri estis ad possidendum hæreditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus populorum ipsius, quorum immunditiis repleta est, tota immunditia sua.

85 Nunc ergo filias vestras ne jungite filiis eorum, & filias eorum ne accipite filiis vestris:

86 Nec quærite pacem habere cum illis unquam, ut invalescentes comedatis fructus optimos terræ, & hæreditatem distribuatis filiis vestris usque in seculum.

87 Postquam

7 Postquam igitur quæ contigerunt nobis, omnia fuerunt propter opera nostra pessima & maxima peccata nostra; Tu enim, Domine, allevans peccata nostra dedisti nobis tale residuum;

8 An rursus aversi transgrederemur jura tua, & commisceremur immunditiæ alienigenarum & gentium terræ hujus?

9 Nonne iratus nobis perderes nos, donec non relinqueretur radix & nomen nostrum?

10 Jehova Deus Jisraelis justus esses: sed derelicta est radix usq; in hodiernū diem.

11 Ecce, nunc sumus coram te in reatibus nostris, quamvis non sit standum coram te in eis.

12 Quum autem oraret Hezra, & confiteretur fleus ac prostratus ante templum, congregati sunt ad eum Jeruschalaimis turba magna valde, viri & mulieres, juvenesque & juvenculæ, & fletus erat magnus in ipsa multitudine.

13 Exclamantiq; Hezræ dixit Schecanja filius Jechielis è posteris Helami; Hezra, nos in Dominū peccavimus, quod duximus mulieres alienigenas ex gentibus terræ.

14 Nunc vero spes est toti Jisraeli: hic ergo detur jusjurandum Domino nos expulsuros omnes uxores nostras quæ sunt ex alienigenis cum natis earum.

15 Sicut tibi præceptum est à majoribus ex lege Domini, surgens explica:

16 Tibi enim hæc res incumbit; nos vero aderimus tibi: viriliter fac.

17 Itaque exsurgens Hezra adjuravit principes Sacerdotum, Levitas, & totum Jisraelem, ut facerent secundū rem hanc: qui juraverunt.

CAPUT IX.

Hezra reformationem instituit.

POstea surgens Hezra ab anteriore parte templi abiit in cellam Jochananis filii Eljaschibi:

2 Ubi diversatus non gustavit cibum, nec aquam bibit, lugens propter iniquitates magnas multitudinis.

3 Et promulgatum est in tota Jehudæa, & Jeruschalaimis, omnibus qui reversi erant ex captivitate, ut congregarentur Jeruschalaimæ:

4 Quicumque vero non venturus esset biduo vel triduo ex consilio principum ac seniorum, ejus facultates omnes consecratum iri, ipsum vero separatum iri à congregatione deportata.

5 Ita congregati sunt omnes tribules Jehudæ & Binjaminis triduo Jeruschalaimæ, mense nono, die vicesimo mensis;

6 Et cōsedit totus populus in area templi tremētes propter præsentem hyemem.

7 Tunc exsurgens Hezra dixit illis, vos iniquè feciſtis quod duxiſtis uxores alienigenas, supperaddentes reatui Jisraelis.

8 Nunc ergo cedite confessionem & magnificentiam Jehovæ Deo majorum nostrorum.

9 Et perficientes voluntatem ipsius discedite à gentibus terræ & ab uxoribus alienigenis.

10 Cui exclamās omnis multitudo dixerunt voce magna, sicut dixisti faciemus.

11 Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, nec possumus sub dio stare, hoc autem opus non est unius diei nobis neque bidui, quia plurimi in hac re peccavimus:

12 Stent principes multitudinis; & omnes qui inter nos habitant quicumque habent uxores apud se alienigenas.

13 Siſtent se præfinito tempore cum senioribus & judicibus uniuscujusque loci, usque dum solverint iram Domini ex negotio hoc:

14 Tantum Jonathan filius Hasaelis & Jachezja filius Thikvæ susceperunt istud: Meschullam vero & Schabbethai Levitæ adjuverunt illos:

15 Feceruntque secundum omnia hæc reduces ex captivitate.

16 Nam electi viri Hezra Sacerdos & primarii paternarum familiarum in familias paternas suas nominibus expressi, sederunt à die primo mensis decimi, ut examinarent negotium istud;

17 Et perductum est ad finem *negotium* de viris habentibus uxores alienigenas usque ad diem primum mensis primi.

18 Et inventi sunt ex Sacerdotibus permisti qui habebant uxores alienigenas;

19 E filiis Jeschuhæ filii Jehotzadaki & cognati ejus, Mahaseja, & Eliheser, & Jarib, & Gedalja.

20 Qui adhibentes manus expulerunt uxores suas, litando ex grege arietem pro reatu suo:

21 Item è posteris Immeris, Chanani, & Zebadja, & è posteris Charimi, Mahaseja, Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Huzzija:

22 Et è posteris Paschchuris, Eljohenai, Mahaseja, Jischmahel, Nethaneel, Jozabad, & Elhasa.

23 Item ex Levitis, Jozabad, & Schimhi, & Kelaja qui idem Kelita, Petachja, Jehuda, & Eliheezer:

24 Et è musicis, Eljaschib;

25 Et ex ostiariis, Schallū, & Telē, & Uri.

26 De Jisraelitis vero; è posteris Parhoschi Ramja, & Jezija, & Malcija, & Mijamin, & Elhazar, & Malcija, & Benaja:

27 Item è posteris Helami, Matthanja, Zecarja, & Jechiel, & Habdi, & Jeremoth, & Elija:

28 Item è posteris Zatthu, Eljohenai, Eljaschib, Matthanja, & Jeremoth, & Zabad, & Haziza:

29 Et è posteris Bebai, Jochanan, Chananja, Zabbai, & Hathlai:

30 Et è posteris Bani, Meschullam, Malluc, & Hadaja, Jaschub, Scheal, & Ramoth:

31 Item è posteris Pachath-moabi, ex Hadna & Celale, Benaja, Mahaseja, Matthāja, Betzaleel, & Binnui, ac Menasche:

32 Item

32 Item è posteris Charimi, Eliezer, Jischija, Malcija, Schemahja, Schimhon,
Binjamin, & Malluc, & Schemarja:
33 Et è posteris Chaschumi, Matthenai,
Mitthatha, Zebad, Elipheler, Jeremai,
Menasche, & Schimhi:
34 Item è posteris Bani, Mahadai, Hamram, & Vel, Benija, Bedeja, Celuhu, Vanja, Meremoth, Eliaschib, Matthanja, Matthenai, & Jahasai, & Bani, & Binnui, &
Schimhi, & Schelemja, & Nathan, & Hadaja, Mahnadbai, Schaschai, Scharai, Hazareel, Schelemja, Schemarja, Schallum,
Amarja, & Joseph:
35 Et è Nebuntinis, Jehiel, Matthithja,
Zabad, Zebina, Jaddai, Joel, & Benaja.
36 Omnes isti duxerunt uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.
37 Ita habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ & Jisraelitæ Jeruschalaimis atque in regione tota: novilunio autem mensis septimi, dum erant Jisralitæ in commorationibus suis,
38 Congregata est tota multitudo simul in aream quæ est ab Oriente portæ sacræ:
39 Et dixerunt Hezræ legisperito ut afferret legem Moschis traditam à Domino Deo Jisraelis.
40 Tum afferens Hezra Sacerdos legem coram tota multitudine eorum, tam virorum quam mulierum, & omnibus valentibus intelligere Legem, novilunio mensis septimi;
41 Legit in area quæ est ante portam sacram templi à prima luce usque ad meridiem, coram viris & mulieribus omnibus attendentibus ad Legem.
42 Stabat autem Hezra legisperitus in suggestu ligneo qui fabricatus fuerat,
43 Adstantibus ei Matthithja, & Schemaho, Hanaja, Urija, Chilkija, & Mahaseja ad dexteram:
44 Ad sinistram vero Pedaja, & Mischaele, Malcija, Chaschunio, Chaschabaddana, Zecarja, & Meschullamo;
45 Quum sumeret Hezra librum coram tota multitudine, præsidens è superiore loco in conspectu omnium.
46 Deinde postquam absolvisset legem omnibus stantibus: benedixit Hezra Jehovæ Deo maximo, Deo exercituum omnipotenti,
47 Et respondit omnis populus, amen, elatisque sursum manibus procidentes in terram adoraverunt Dominum.
48 Jeschuah quoq; & Bani, & Scherebja, Jamin, Hakkub, Schabbethai, Hodija, Mahaseja, Kelita, Hazarja, Jozabad, Chanan, Pelaja, & alii Levitæ,
49 Docebant legem Domini in multitudine, legentes legem Domini, & proponebant singuli ea quibus lectio intelligeretur.
50 Deinde loquutus legatus regis cum Hezra Sacerdote legisperito ac Levitis docentibus populum dixit, dies hic sanctus est Domino (flebant enim omnes quum audivissent Legem)
51 Et dixit Hezra, digressi ergo comedite pinguissima quæque, & bibite dulcia, ac mittite munera iis qui non habent,
52 (Sanctus enim est hic dies Domino) & nolite mœsti esse; nam Dominus gaudio afficit vos.
53 Levitæ quoque denunciarunt palam omnibus diebus, dies hic sanctus est, nolite mœsti esse:
54 Et abiverunt omnes ad comedendum & ad bibendum epulandumque, & mittendum munera iis qui non habebant ac epularentur, & magnifice lætati sunt de verbis quæ edocti fuerant.
55 Et congregati omnes Jeruschalaimis celebrarunt lætitiam secundum dispositionem Domini Dei Jisraelis.

HEZRÆ APOCRYPHUS LIBER SECUNDUS,

Qui vulgo Quartus appellatur.

CAPUT I.

Murmur Hezræ a Domino multa ingratis Iebudæis exhibita beneficia exprobrantis.

Liber Hezræ prophetæ secundus, filii Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ, filii Schallumi, filii Tzadoki, filii Achitubi,
2 Filii Amarjæ, filii Hazarjæ, filii Merajothi, filii Zerachjæ, filii Huzzi, filii Bukki, filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris,
3 Filii Aharonis ex tribu Levi, qui fuit deportatus in regione Medorum, regno Artaxerxis Regis Persarum.
4 Fuit igitur verbum Domini ad me, dicendo,
5 Abiens renuncia populo meo facinora ipsorum & ipsorum filiis iniquitates quas admiserunt in me, ut renuncient posteris,
6 Peccata majorum aucta in ipsis esse: qui obliti mei sacrificaverunt diis alienis,
7 Nonne ego eduxi eos è terra Ægypti, è domo servitutis? ipsi autem irritaverunt me, & consilia mea spreverunt.
8 Tu itaq; excute comam capitis tui, & projice omnia mala super ipsos; quoniam non obedierunt legi meæ, etiamq; populus iste disciplinam non accipit.
9 Quousq; tandem tolerabem istos, quibus tanta contuli beneficia?
10 Reges multos propter eos subverti Parhonem cum servis ejus & omnem exercitum ejus percussi:
11 Omnes gentes à facie eorum perdidi in Oriente, provinciarum duarum populos Tyrum & Tzidonem usque dissipavi, & omneis adversarios eorum interfeci.
12 Tu ergo alloquere istos dicens, Hæc dicit Dominus,
13 Ego vos per mare traduxi, & plateas vobis

vobis jam olim munitas effeci, ducē vobis dedi Moschen, & Aharonem Sacerdotem;

14 Lucem vobis columna ignis exhibui, & maxima miracula feci in vobis: vos autem mei obliti estis, ait Dominus.

15 Hæc ait Dominus exercituum, Cornix vobis signo fuit, castris vestris ut prædidium circumdedi eam, quum illic murmurastis,

16 Ac non triumphastis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum, sed nunc adhuc etiam murmuratis.

17 Et ubi sunt beneficia quæ præstiti vobis? nonne in deserto esurientes inclamavistis me,

18 Dicendo, quare in desertum istud adduxisti nos? ut morte afficeres nos? præstitisset nos servire Ægyptiis quam mori in deserto hoc?

19 Et condolens gemitibus vestris dedi vobis man in escam, panem angelorum manducastis.

20 Nonne quum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ ad saturitatem? propter æstus ut foliis arborum obtexi vos?

21 Divisi vobis regiones opimas; Cenahnæos, & Perizzæos, ac Pelischthæos à facie vestra projeci, quid faciam vobis amplius? ait Dominus.

22 Hæc ait Dominus omnipotens, in deserto quum essetis ad fontes amaros, sitientes & blasphemantes nomen meum,

23 Non ignē vobis immisi pro blasphemiis, sed mittens lignum in aquam dulces feci fontes.

24 Quid tibi faciam, Jahakob? noluisti obedire Jehuda: transferam me ad alias gentes, & exponam eis nomen meum, ut custodiant statuta mea.

25 Quoniam me dereliquistis, ego quoq; vos derelinquam: quando petetis à me misericordiam, non miserebor:

26 Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos: maculastis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri excurrunt impigre ad committenda homicidia.

27 Non me plane dereliquistis, sed vos ipsos, ait Dominus.

28 Hæc dicit Dominus omnipotēs, nonne ego vos rogavi, agens ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos suos,

29 Ut essetis mihi populus, & ego vobis Deus, essetisque mihi filii, & ego vobis pater?

30 Ita vos collegi ut gallina pullos suos sub alas suas: modo autem quid facerem vobis? projiciam vos à facie mea.

31 Oblationem quam attuleritis mihi, avertam faciem meam à vobis: dies enim festos vestros, & neomenias, & circumcisiones repudiavi.

32 Ego misi servos meos Prophetas ad vos; quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum: sanguinem eorum reposcam, ait Dominus.

33 Hæc dicit Dominus omnipotens, domus vestra deserta est: projiciam vos ut ventus stipalam,

34 Et filii non procreabunt, quoniam mandatum meum neglexerunt, & fecerunt quod malum videtur in oculis meis.

35 Tradam domos vestras populo venturo, qui quum me non audiverint, credent; qui quum signa non ostendero ipsis, facient præcepta mea;

36 Qui quum Prophetas non viderint, recordabuntur iniquitates suas.

37 Testor populi venturi gratiam, cujus parvuli exsultabunt lætitia, me quidem non videntes oculis carnis, sed spiritu credentes quæ dixi.

38 Nunc vero frater aspice quæ gloria, & vide populum advenientem ab ortu;

39 (Quibus daturus sum principatum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, & Hoschehæ, & Hamoli, & Micæ, & Joelis, & Hobadjæ, & Jonæ,

40 Et Nachumi, & Chabbakuki, Tzephanjæ, Chaggai, Zecarjæ & Maleaci) & eum qui Angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris revocatur à malis suis ad viam rectiorem.

HÆc dicit Dominus, ego eduxeram populum istum de servitute, eisque mandata dederam per servos meos Prophetas: quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt consilia mea.

2 Mater quæ istos genuit dicit eis, abite filii, nam ego vidua & derelicta sum.

3 Educaverā vos cum lætitia; sed amisi vos cum luctu & tristitia, quoniam peccastis coram Domino Deo vestro, & feci istis quod malum videtur in oculis ejus.

4 Modo autem quid facerem vobis? ego vidua sum & derelicta: abite filii & petite à Domino misericordiam.

5 Ego vero te pater, testem invoco in matrem filiorum istorum qui noluerunt testamentum meum servare,

6 Ut exponas eos confusioni, matremq; eorum direptioni, ne progenies sit eis,

7 Dispergantur in gentes, nomina eorū deleantur è terra, quoniam spreverunt sacramentum juris jurandi mei.

8 Væ tibi Aschur, qui abscondis iniquos penes te: ô gens improba, recordare quid fecerim Sedomo & Hamoræ,

9 Quorū ager jacet, piceis glebis & aggesto cinere: sic efficiam eos qui mihi non auscultarunt, inquit Dominus omnipotēs.

10 Hæc edicit Dominus Hezræ, Indica populo huic meo me daturum ipsis regnū Jeruschalaimorum quod daturus fueram Jisraeli,

11 Recepturum ad me gloriam illorum, & daturum his tabernacula æterna quæ præparaveram illis;

12 Lignum vitæ fore his, unguentum odoratissimum, hos neque labori neque fatigationi infestos fore.

13 Pergite ut accipiatis rogate pro vobis,

bis, ut dies paucos morentur: jam paratum est regnum, vigilate.

14 Testare cœlum & terram, contrivi enim malum & creavi bonum, ut vivo ego, ait Dominus.

15 Mater, amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia sicut columba, cõfirma pedes eorũ: quoniam te elegi, dicit Dominus.

16 Et excitans mortuos de locis suis, & monumentis educam illos: quoniam agnovi nomen tuum, Jisrael.

17 Ne timeas, ô filiorum istorum mater, quoniam te elegi, dicit Dominus.

18 Mittam tibi adjutores servos meos Jeschahjam & Jirmejam, & quorum consilium sanctificavi ac paravi tibi, ut arbores duodecim gravidas variis fructibus,

19 Et totidẽ fœtes fluctes lacte & melle, ac mõtes ingentes septẽ abundãtes rosa & lilio; quibus gaudio explebo filios tuos.

20 Viduam absolve, pupilli causam age, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti,

21 Cõfractum & debilem cura, claudum ne deride, defende mancum, & cœcum ad videndum claram lucem meam adhibe,

22 Senẽ & puerũ intra muros tuos serva,

23 Mortuos ubi inveneris, involvens commenda sepulcro: & dabo tibi primam sedem in resurrectione mea.

24 Contine te & quiesce populo mi, nam requies tua adventura est.

25 Nutrix bona, nutri filios tuos, confirma pedes eorum,

26 Puerorum quos dedi tibi nemo intereat; eos enim ego reposcam de manu tua:

27 Sed ne defatigeris: nam quum advenerit dies oppressionis & angustiæ, plorabunt & mœrebunt alii, tu autem hilaris & gaudiis copiosa eris.

28 Invidebunt gentes, sed nihil adversus te poterunt, inquit Dominus.

29 Manus meæ protegent te, ne filii tui tormenta experiantur.

30 Hilaris esto mater cum filiis tuis, nam ego eripiam te, dicit Dominus.

31 Filiorum tuorum qui dormiunt recordare; quoniam ego eos educturus sum e lateribus terræ & misericordiam facturus eis, quia misericors sum ait Dominus omnipotens.

32 Complectere natos tuos usque dum veniam & faciam eis misericordiam: nam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet unquam.

33 Ego Hezra præceptum acceperam à Domino in monte Chorebi, ut adirem Jisraelem: sed quum veni ad eos, reprobaverunt me, & respuerunt mandatũ Domini.

34 Ideoq; vobis edico gentes quæ auscultatis & intelligitis, exspectate Pastorem vestrum requiem æternam daturum vobis: nam in proximo ille est qui temporibus ultimis erat adventurus.

35 Præparati estote ad præmia regni, quum lux perpetua lucebit vobis in æterna tempora.

36 Fugite umbram istius seculi, percipite jucundissimam gloriam vestram: ego testor palam servatorem meum.

37 Commendatum donum percipientes hilares estote, gratias agentes ei qui vos ad regna cœlestia advocavit.

38 Agedum consistite, & respicite numerum obsignatorũ ad convivium Domini.

39 Qui umbrã effugientes seculi istius, splendidas tunicas à Domino acceperunt.

40 Accipe, Tzijon, numerum tuorum, & reclude tuos vestibus candidis indutos qui legi Domini plene obsequuti sunt.

41 Filiorum tuorũ quos optabas plenus est numerus: roga Dominum penes quem imperium est, ut sanctificetur populus tuus qui ab initio vocatus est.

42 Ego Hezra vidi in monte Tzijonis turbam magnam quam numerare non poteram, omnium canticis collaudantium Dominum:

43 In quorum medio erat juvenis statura celsus, eminens supra omneis alios, qui singulorum capitibus imponebat coronas, & eo magis exaltabatur: ego autem tenebar miraculo.

44 Tunc interrogans Angelum, dixi, qui sunt hi, Domine?

45 Qui respondens mihi dixit, hi sunt qui mortalem tunicam deponentes immortalẽ induerunt, & confessi nomen Dei modo coronantur & accipiunt palmas.

46 Iterum dixi Angelo, Quis est juvenis ille qui coronas imponit eis, & palmas in manus tradit?

47 Qui respõdens dixit mihi, ille est Filius Dei quem in seculo suo confessi sunt.

48 Quum itaque cœpissem magnificare eos qui fortiter pro nomine Domini persteterunt, edixit mihi Angelus, abi renuncia populo meo, quales res & quam mirabiles Domini Dei videris.

CAPUT III.

In omnibus Adami posteris & maxime in gentibus abundare malitiam.

ANno tricesimo ab urbe diruta, quum essem in Babylonia, conturbatus sui recumbens in cubili meo, & cogitationes meæ obruerunt animum meum,

2 Quoniam videbam desolationem Tzijonis & multitudinem eorum qui erant in Babylonia.

3 Exagitato itaq; spiritu meo valde, cœpi alloqui verbis timore conjunctis Altissimum,

4 Dicens, Domine Jehova, tu verbo tuo ab initio statuisti terram solus, & in ea parasti populum:

5 Tu dedisti Adamo corpus mortuum (nam ipsum quoq; figmentũ manuum tuarum est) quumque inspirasses in illud spiritum vitæ, factus est vivens coram te:

6 Tu inducens eum in Paradisum, quem dextera tua conseverat antequam ille oriretur in terram,

7 Mandaveras illi ut diligeret viam tuam;

tuam: sed transgressus est illam; ideoque sententiam tulisti in illum mortis, & in posteros illius.

8 Ita natis gentibus, tribubusque, & populis, nationibusque innumeris, ambulavit etiam unaquæq; gens arbitratu suo, & facientes quod malum videtur in oculis tuis, spreverunt præcepta tua.

9 Quapropter succedente tempore induxisti diluvium in habitatores seculi, quo perdidisti eos:

10 Evenitq; singulis eorum, ut Adæ mors ita diluvium eis:

11 Unum vero ex eis dereliquisti, Noachum cum domo ipsius, unde justi omnes.

12 Fuit autem quum cœpissent multiplicari habitatores terræ in filios quamplurimos, unde populi ac gentes multæ dispersæ sunt, quando cœperunt iterum impietatem exercere plus quam priores:

13 Fuit, inquam, eis inique facientibus in conspectu tuo, ut eligeres tibi virum ex eis, cui nomen Abraham,

14 Et diligens eum demonstrares ei soli voluntatem tuam.

15 Ac constituere ei fedus æternum, dicens ei, te nunquam esse derelicturum semen ipsius.

16 Itaque dedisti ei Jitzchakum, Jitzchako vero Jahakobum & Hesauum: è quibus eligens Jahakobum postquam Hesauum separavisti, abiit Jahakob in multitudinem magnam.

17 Fuit; quum eductum semen ejus ex Ægypto adduxisses ad montem Sinai,

18 Ut inclinans cœlos quateres terram, commoveres orbem, tremefaceres abyssos, & contarbares seculum,

19 Et præeunte gloriæ tuæ in partes quatuor igne, & terræ motu, ventoque & gelida nube, dares semini Jahakobi legem, & generationi Jisraelis quod diligenter observaret.

20 Sed non abstulisti cor malignum ab eis, ut ederet lex tua in eis fructum.

21 Cor enim malignum primus gestavit Adam ex quo transgressione victus est, atque etiam omnes qui nati sunt ex eo:

22 Et facta est permanens infirmitas, adeoque lex infirmitatis hærens cordi populi radice pessima, in qua discedente bonitate remansit malignitas.

23 Quum autem procedentibus temporibus anni completi essent, quibus suscitasti tibi servum, nomine Davidem,

24 Indixisti ei ut exstructa civitate nomini tuo offerrentur tibi in ea thus & oblationes:

25 Quod ubi factum fuisset annis multis, dereliquerunt te habitatores civitatis,

26 Omnino facientes ut fecerat Adam omnesq; generationes ejus; & ipsi quoque asi sunt maligno corde.

27 Quamobrem tradidisti civitatem tuam in manus inimicorum tuorum.

28 An vero melius faciût habitatores Babylonis, ut propterea dominêtur Tzijoni?

29 Fuit enim ex quo veni huc ut impietates innumerabiles viderim, & delinquentes multos viderit anima mea his triginta annis:

30 Quapropter deficit animus meus, quoniam video ut sustines peccatores istos & parcis impie agentibus; perdis autem populum tuum conservans inimicos tuos, quod non significaveras.

31 Nihil venit in mentem mihi cur via hæc iminota relinqui debeat: nam an melius facit Babylon quam Tzijon?

32 Aut an alia gens cognovit te præterquam Jisrael, aut si quæ nationes credidêrunt tuis federibus, ut fecit Jahakob?

33 At horum merces non comparet, neq; labor attulit fructû suum: quacumq; vero peragravi in gêtibus; vidi eas abûdantes, quamvis immemores mandatorû tuorum.

34 Nunc ergo expende statera iniquitates nostras, & aliorum qui in hoc seculo habitant: non invenietur profecto nominis tui recordatio nisi in Jisraele.

35 Ecquando non peccaverunt in conspectu tuo qui habitant terram? aut quæ gens sic observavit præcepta tua?

36 Hos quidem nominatim comperies servasse mandata tua, gentes autem minime comperies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

REspondens vero mihi Angelus missus ad me, cui nomen Uriel,

2 Dixit mihi, Gravissime ergo defecit animus tuus, quod in seculo hoc comprehendere cogitas viam Altissimi.

3 Cui dicente me, ita Domine mi, respondens ille mihi, tres vias inquit, missus sum ut ostendam tibi; & tres similitudines ut proponam coram te:

4 E quibus unam si exposueris mihi, ego vicissim demonstrabo tibi viam quam desideras videre: & docebo te unde sit cor malignum.

5 Quum autê dixissem, eloquere Domine mi; dixit mihi, abi, pondera ignis pondus quod deferas mihi, aut metire flatum venti, aut revoca mihi diem præteritum.

6 Tum respondente me & dicente, quis mortalium ea facturus esset de quibus rogas me?

7 Dixit mihi, Si rogarem te dicendo, quantæ habitationes sunt in profûdo maris? aut quantæ venæ in abyssi ima? aut quantæ venæ aquarum sunt in expanso? aut qui sunt exitus paradisi?

8 Diceres mihi fortasse, in abyssum non descendi, ac ne in sepulcrum quidem adhuc, neque in cœlum ascendi unquam:

9 Nunc autem non rogavi te nisi de igne, & vento, & die quem præteriisti, à quibus tamen separari non potes, & non respondes mihi de illis.

10 Deinde dixit mihi, tu quæ tua sunt, tecum versantia, non potes cognoscere:

11 Et quomodo poſſet vas tuum capere viam Altiſſimi, etiam ex corrupto exterius ſeculo intelligere corruptionem quæ evidens eſt in conſpectu meo?

12 Me autem dicente illi, præſtiterat nos non eſſe quam adhuc vitam trahere inter impios & pati, quamobrem vero, non intelligere:

13 Reſpondit mihi, dicendo, Profectus ſum aliquando ad ſilvam arborum campeſtrem, quæ inviterant conſilium dicentes,

14 Agite, eamus & bellum geramus in mare, ut recedat coram nobis & faciamus nobis ſilvas alias:

15 Similiterq; fluctus mariſthi quoque inviterunt conſilium dicentes, Agite, aſcendamus & debellemus ſilvas campi, ut ibi etiam conficiamus nobis aliam regionem.

16 Sed irritum fuit conſilium ſilvæ: ignis enim veniens conſumſit eam:

17 Et ſimiliter conſilium fluctuum maris; obſiſtens enim arena prohibuit eos.

18 Si ergo judex iſtorum eſſes, utrū prius abſolveres? aut utrum condemnares?

19 Cui ego reſpondens, utrique, inquam, vanum conſilium inviterunt: terra enim data eſt ſilvæ; & maris locus ut ferat fluctus ipſius.

20 Et ille mihi, Bene, inquit, judicaſti, & quare non aptas tibi ipſi hoc judicium tuum?

21 Quemadmodum enim ſilvæ data eſt terra, & maris locus fluctibus ipſius; ſic habitatores terræ quæ ſunt ſuper terram ea ſolum poſſunt intelligere, cœlites vero quæ ſunt in cœlorum altitudine.

22 Tunc reſpondens dixi, oro te Domine ut mihi detur mens intelligendi capax:

23 Non enim fuit animus rogandi de rebus tuis ſuperioribus, ſed de iis quæ pervadunt nos quotidie: cur Iſrael expoſitus ſit gentibus opprobrio, & populus quem dilexiſti traditus nationibus impiis; cur lex patrum noſtrorū interierit, & conſtitutiones ſcriptæ nuſquam habeantur,

24 Pereuntibus nobis è ſeculo tamquam locuſtis, vitaque noſtra ſtupori & pavori dedita; quaſi indigni eſſemus conſequi miſericordiam;

25 Quid item nomini ſuo de quo vocamur facturus ſit: de his interrogavi.

26 Reſpondit autem ille mihi dicens, Quandoquidem ſcrutaris plurimū & frequenter admiraris, quod adeo feſtine ſeculum hoc pertranſeat;

27 Certe non eſt capax ut reportet ea quæ in futura tēpora juſtis promiſſa ſunt, quoniam plenum injuſtitia eſt hoc ſeculum & infirmitatibus.

28 Ea autem de quibus rogas enarrabo: nam ſeminatum eſt malum, ſed nondum evenit deſtructio ipſius.

29 Si ergo non evertatur quod ſeminatum eſt, & non diſcedat è loco ubi ſeminatum fuerat malum; non proveniet bonum ubi ſeminatum fuerit.

30 Etenim granū mali ſeminis in corde Adami ſeminatū eſt ab initio: at quantum impietatis generavit uſq; adhuc, & generaturū eſt uſq; dum in aream deportetur?

31 Jam vero æſtima apud te granum mali ſeminis quantam impietatis ſegetem generaverit:

32 Quando ergo ſecatæ fuerint ſpicæ quæ ſunt innumeræ, quam magnum areæ acervum tum primum effecturæ ſunt?

33 Quum autem reſponderem dicens, quomodo, & quando iſta? quare pauci ſunt & mali anni noſtri?

34 Reſpondens ille edixit mihi, Tu ne præſeſtinans contendas ut ſis ſuperior Altiſſimo (feſtinares enim fruſtra ſuperior eſſe ipſo) nam exceſſus tuus eſt maximus.

35 Nonne de his quādo interrogaverunt juſti ipſi in ſuis cellis dicendo, Quouſque ſic ſperaturus ſum? ecquando adventurus eſt fructus areæ & mercedis noſtræ?

36 Reſpondens ad ea Jeremiel Archangelus dixit, quando completus fuerit numerus ſeminum veſtrorum:

37 Nam qui ſtatura ponderavit ſeculum, & dimenſus eſt menſura, numeravitque tempora accuratiſſime, is non movet quicquam, nec præſtiturus eſt, uſque dum præfixa menſura impleatur.

38 Tunc ego reſpondi dicens, ô Domine Jehova, at nos etiam omnes pleni ſumus iniquitate:

39 Vide quæſo ne forte propter nos non impleantur juſtorum areæ propter peccata habitatorum terræ.

40 Reſpondens autem ille, abi, inquit, interroga prægnantem an completis novem menſibus ipſius adhuc poſſit vulva ipſius partum in ſe ipſa continere:

41 Et dicenti mihi, non poteſt Domine, dixit ille, in ſepulcro cellæ mortuorum ſunt cum vulva comparandæ:

42 Quemadmodum enim feſtinat puerpera effugere neceſſitatem partus, ſic etiam hæc ea quæ ſibi fuerint commendata feſtinabunt reddere.

43 Jam tibi demonſtrata ſunt ea quæ ab initio cupiebas cognoſcere.

44 Ego vero proloquutus dixi, Si inveni gratiam in oculis tuis, ſi fieri poteſt, ſi idoneus ſum,

45 Demonſtra mihi utrum plura eventura ſint quam præterita, an vero plura præterita quam futura ſint.

46 Quid præteriverit ſcio, quid autem futurum ſit ignoro.

47 Tum ille edixit mihi, Cōſiſte ad dextera, & demōſtrabo tibi rem ſimilitudine.

48 Conſiſtens itaque vidi quod ecce fornax ardens tranſivit ante me; fuit autem quum tranſeuntem flammam vidiſſem, quod ecce ſupereſſet fumus:

49 Poſtea tranſiens ante me nubes plena aquæ imbrem demiſit impetu; quumque tranſiviſſet impetus pluviæ, ſuperfuerunt ex ea guttæ:

50 Et dixit ille mihi, Cogita apud te, ut pluvia amplius abundavit guttis & ignis fumo, ita mensurâ eorû quæ præterierunt amplius abundare; quæ autẽ insuper ventura sunt, cum guttis & fumo comparari.

51 Quamobrem ego orans dixi, putas ne me victurum usque ad dies illos? & quid erit diebus illis?

52 Respondens autem ille mihi dixit, Signorum de quibus me interrogas partem possum tibi indicare: de vita autem tua non sum missus ut dicam tibi, nescio.

CAPUT V.

Varia signa de futuris rebus Hezræ per Angelum ostenduntur pro captivorum consolatione ac spe.

DE signis igitur, ecce dies venturi sunt, quibus deprehendentur habitatores terræ in censu multo; sed abscondita veritatis via sterilis erit à fide regio.

2 Et multiplicabitur injustitia supra quã nunc vides, & quam olim fuisse audiveris.

3 Eritque quum plurimum vestigium apponetur, ut regio quam nunc regnare vides conspiciatur deserta.

4 Nam si vitam tibi dederit Altissimus, videbis post tertiam tubam, relucentem subito Solem noctu, & Lunam interdiu:

5 Et tamquam ligno sanguinem stillante, & lapide edente vocem suam populi commovebuntur,

6 Quum regnabit is quem non sperant habitatores terræ, & volucres emigrabũt:

7 Mare autem Sedomi pisces ejiciet, & vocẽ edet noctu quam non noverunt multi, adeo ut omnes audiant vocem ejus.

8 Et solitudo fiet locis multis, velut igne frequenter immisso: etiam bestiæ agrestes emigrabunt, & mulieres ex membris laborantes parient monstra:

9 Tamquam si in dulcibus aquis inveniantur salsæ, ita amici omnes inter se pugnabunt: & tunc latebit prudens, & intelligens separatus manebit tamquam in cella sua conditus,

10 Et quæsitus à multis non invenietur; sed multiplicabitur injustus & incontinens super terram.

11 Adeo ut si rogent incolæ regionis unius incolas alterius dicentes, Nonne apud vos aliquis transiit justitiam colens, qui juste fecerit? hoc negent illi.

12 Quapropter erit illo tempore, ut quamvis sperent homines, non consequantur; quamvis laborent, non dirigantur viæ ipsorum.

13 Hæc signa ut indicarem tibi permissum est mihi: sed si orans iterum & fiens, ut modo fecisti, jejunaveris diebus sepem, adhuc istis majora audies.

14 Me autem evigilante corpus meum exhorruit valde, laboravitque anima mea adeo ut deficeret:

15 Ideo tenens me Angelus qui venerat & alloquutus fuerat me, confirmavit me, atque in pedes statuit me.

16 Fuit autem secunda nocte, ut veniens ad me Schealthiel princeps populi diceret mihi ubinam fuisti? & quare est vultus tuus tristis?

17 An nescis tibi creditum esse Jisraelem in regione deportationis suæ?

18 Exsurge ergo, & gusta cibum, ac ne derelinquas nos, ut pastor gregem suum lupis, in manu malignorum.

19 Cui dixi, discede à me, neque propius accedito me: auscultans itaque ut dixeram, discessit à me.

20 Ego vero jejunavi diebus septem, ejulans & plorans, sicut mandaverat mihi Uriel Angelus.

21 Fuitq; post dies septem, cogitationibus cordis mei angẽtibus me iterũ valde,

22 Ut reciperet anima mea spiritum intelligentiæ, iterumque inciperem loqui sermones coram Altissimo, dicens,

23 Domine Jehova, ex omni silva terræ & omnibus arboribus ejus vineam unicam elegisti;

24 Et ex omnibus terris orbis elegisti foveam unam tibi, & ex omnibus floribus orbis tibi lilium unum elegisti;

25 Et ex omnibus abyssis maris plenum rivum unum tibi elegisti; & ex omnibus civitatibus ædificatis, tibi ipsi sanctificasti Tzijonem:

26 Et ex omnibus creatis volatilibus nominatim elegisti tibi columbam unam; & ex omnibus formatis pecoribus prospexisti tibi de ove una;

27 Et ex omnibus multiplicatis populis unum tibi populum comparasti; & unam ex omnibus probatam legem donasti huic populo dilecto tuo.

28 Nunc autem Domine, quare unum hunc pluribus tradidisti? quare statuisti super unam hanc radicem arbores alias & dispersisti unicum tuum in multos?

29 Et conculcant eum qui contradicunt promissis tuis, quique tuis fœderibus non credunt?

30 Etenim si ullo pacto odisti populum tuum tuis manibus debuit castigari.

31 Fuit vero quum eloquutus essem sermones istos, ut missus ad me Angelus qui ante venerat ad me præterita illa nocte,

32 Diceret mihi, audi me, & instituam te, attende ad me & plura exponam tibi.

33 Me autem dicente, loquere Domine mi; Valde, inquit ille mihi, animus tuus extra te rapitur causa Jisraelis: an verò plus eum diligis quam qui fecit eum?

34 Non Domine, inquam ego, sed ex dolore ita loquutus sum: torquent enim me renes mei omnibus horis, cupientem tenere viam Altissimi & investigare partem judiciorum ejus.

35 Tum dixit mihi, nõ potes: & ego, quare Domine? quorsũ igitur natus sum? aut cur vulva matris meæ non effecta est mihi sepulcri loco, ut non viderem laborẽ Jahakobi, & defatigationẽ gentis Jisraelitiæ?

36 Qui dixit mihi, numera mihi quæ nôdū venerunt, collige mihi dispersas guttas, & viriditati restitue flores aridos,

37 Et aperiens mihi clausas specus producit ventos inclusos in eis, demôstra mihi vocis imaginem, & tunc ostendam tibi laboris istius causam quam rogas videre.

38 Cui ego, Domine Jehova, ecquis vero est qui hæc scire possit, nisi qui cum hominibus habitationem non habet?

39 Ego autem insipiens ecqui possem de his dicere de quibus interrogasti me?

40 Itaque dixit mihi, Quemadmodum non potes facere unum horum quæ dicta sunt, ita non potes perscrutare judicium meum, aut charitatis officia quæ promisi me facturum populo in fine.

41 Cui ego, Atqui ecce Domine, tu propinquus es iis qui in fine futuri sunt: quid ergo facturi sunt ii qui fuerunt ante me, aut nos, aut ii qui sunt sequuturi nos?

42 Et ille, Coronæ, inquit, simile effeci judicium meum: aut non est ulla posteriorum velocitas, sic nulla est primorum velocitas.

43 Tum ego respondens dixi, An non poteras facere una eos qui facti fuerunt, qui sunt, & qui futuri sunt, ut celerius judicium tuum ostenderes?

44 Respondens autem ille mihi dixit, non potest res creata festinare præ creatore, neque una sustinere seculum eos qui ereandi sunt ipso.

45 Cui ego, sicut dixisti, inquam, servo tuo te auctorem vitæ indidisse vitam creaturis una creatis à te, & sustinuisse creaturam, posset etiam nunc portare præsentes una.

46 Tunc edixit mihi, interroga mulieris vulvam dicendo ei, si paris, quare per tempora? & roga eam ut edat denos una.

47 Me autem dicente, non utique poterit, sed per tempora:

48 Et ego, inquit ille, statui *quasi* vulvam terræ iis qui seminati sunt in terra per tempora pariendis:

49 Quemadmodum enim ea non parit infantes qui deni sint, sic ego disposui à me creatum seculum.

50 Tum interrogavi dicens, quum jam aperueris mihi viam, proloquar coràm te nam ecce mater nostra, quâ dixisti mihi adhuc juvenem esse, jam senectuti propinqua est.

51 Respondens autem ille mihi dixit, interroga eam quæ parit ut dicat tibi,

52 Et dicito ei, quare ii quos nunc paris non sunt pares prioribus, sed minores statura?

53 Illa enim dictura est tibi, alii sunt qui in juventutis robore nati sunt, & alii qui sub tempus senectutis deficiente matrice sunt nati.

54 Considera tu ipse quoq; minore statura vos esse, quam ii qui antecesserunt vos,

55 Et qui post vos venturi sunt minores fore vobis, quasi jam senescentibus creaturis, & robur juventutis prætereuntibus.

56 Et ego, rogo te, inquam, Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, demonstra servo tuo per quem visites creaturas tuas.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominum, omniumque finem conficiendum.

TUnc ille mihi, ab initio, inquit, orbis terrarum, imo antequam starent processus seculi, & antequam spirarent ventorum cœtus,

2 Antequam personarent voces tonitruum, antequam splenderent nitores coruscationum, antequam statuerentur fundamenta paradisi,

3 Antequam spectarentur decori flores, antequam statuerentur ignotæ virtutes, antequâ colligerentur innumerabiles exercitus Angelorum,

4 Antequam extollerentur altæ aëris spatia, & antequam nominatim definiretur mensuræ cœlorum, & antequam arderent camini Tziione,

5 Antequam investigarentur præsentes anni, & antequam à me abalienarentur eorum qui nunc peccant inventiones, & seorsim consignati essent qui thesaurum fidei compararunt,

6 Jam tum cogitavera, omnia facta sunt per me solum, ac non per aliam; eorumque finis per me, ac non per aliū est dispositus.

7 Quum autem proloquens dicerem, quæ erit separatio temporum? aut quando erit prioris finis, & sequentis initium?

8 Dixit mihi, Ab Abrahami usque ad Jitzchaki tempus quando genitis ab eo Jahakobo & Hesaue manus Jahakobi teneret ab initio calcaneum Hesaui:

9 Ut finis hujus seculi fuit Hesaui calcaneum; & ut principium sequentis, manus Jahakobi.

10 Inter calcaneum & manum aliud noli quærere Ezra.

11 Ego vero proloquutus dixi, Domine Jehova, si inveni gratiam in oculis tuis,

12 Oro ut demonstres servo tuo finem signorum tuorum, quorum partem mihi demonstrasti præcedente nocte.

13 Et respondens ille dixit mihi, surge in pedes tuos & audies vocē sonitus amplissimam.

14 Et fiet quædam velut cōmotio, quamvis locus in quo stas non commovebitur.

15 Ideo quum loquetur, ne expavescito, quoniam verbum de fine à fundamento terræ intelligitur,

16 Et de sermonibus istis tremiscit & commovetur: scit enim oportere ut finis eorum commutetur.

17 Fuit autem his auditis quum surrexissem in pedem, ut audirem quod ecce vox loquebatur, cujus sonus par erat sono aquarum multarum,

18 Dicens, ecce dies veniunt, eritque quum appropinquare incipiam ut visitem habitatores terræ istius,

19 Et

19 Et quum quæstionem habere incipiam de iis qui injuste nocuerunt injustitia sua, postquam suppleta fuerit humilitas Tzionis,

20 Quum ergo seculum hoc reservabitur quod transire incipit, hæc signa faciam, libri aperientur coram cœlo, adeo ut omnes videant simul:

21 Et infantes anniculi edent voces suas, prægnantesque parient immaturos partus ternum & quaternum mensium, qui vivent & suscitabuntur:

22 Apparebuntque repente loca sata semente vacua, & plena promtuaria subito invenientur inania:

23 Et tuba clangens personabit, qua audita omnes subito expavescent.

24 Eritq; illo tempore, ut amici debellent alii alios tamquã inimici, adeo ut expaveſcente ex his terra venæ fontiũ consistant & non decurrant horis tribus.

25 Tunc erit ut quisquis derelictus fuerit ex omnibus istis quæ prædixi tibi servetur ille, & videat salutem meam finemque vestri seculi:

26 Videantq; homines qui recepti fuerint, qui morte non gustaverint à nativitate sua, quando mutabitur cor habitatorum & convertetur in mentem aliam,

27 Delebitur enim malũ, & exstinguetur dolus:

28 Florebit autem fides corruptione victa, & ostendetur veritas quæ infructuosa fuerat tamdiu.

29 Fuit autem quum alloquutus esset me, ut ego paulisper intuerer in eum ante quem stabam:

30 Quapropter dixit mihi, hæc veniens ostendam tibi tempore venturæ noctis alterius.

31 Si ergo denuo jejunans diebus septem de integro rogaveris, renunciabo tibi majora istis denuo qua die audivero.

32 Nam exaudita est vox tua ab Altissimo: vidit Deus fortis rectum consilium tuum, & prospexit vastitatem quam à juventute tua habuisti:

33 Propterea misit me ut his omnibus demonstratis tibi dicerem, Confide & noli timere:

34 Sed noli præfestinatione, ut prioribus temporibus, cogitare res vanas, ne præfestinando aberres à cognitione venturorum temporum.

35 Itaq; fuit postea ut flerem iterum jejunaremq; diebus septem, suppleturus tres hebdomadas quæ fuerant indictæ mihi.

36 Fuit vero octava nocte, ut animo meo de integro turbato in me inciperem loqui coram Altissimo,

37 (Inflammabatur enim spiritus meus valde, & angebatur anima mea)

38 Et dicerem, Domine, tu loquutus es solummodo initio creationis die primo, dicendo, fiat cœlum & terra, & verbo tuo opus perfectum est.

39 Quumque esset Spiritus ubi tenebræ circumferebantur & silentium erat, sonus humanæ vocis nondũ erat effectus à te:

40 Tunc edixisti de thesauris tuis proferri lumen lucidum, quo appareret opus tuum.

41 Tu die secundo creasti aerem expansi, & imperasti ei ut distingueret, divisionemque statueret inter aquas, ut pars earum sursum recederet, pars vero maneret deorsum.

42 Tu die tertio imperasti aquis ut congregarentur in partem septimam terræ 5 ex vero partes illius siccas conservasti, ut exsisterent ex iis quæ administi tui seminata à Deo colerent.

43 Verbo enim procedente ex te statim fiebat opus.

44 Processit itaq; subito fructuum multitudo immensa, deliciæ gustus multiformes, & flores colore non imitabili, & odoramenta odore imperveſtigabili: hæc die tertio facta sunt.

45 Tu quoque die quarto imperasti esse splendentem Solem, lucentem Lunam, stellas dispositas,

46 Mandans eis ut servirent homini qui formandus erat.

47 Tu quinto die dixisti parti septimæ ubi erat aqua congregata ut procrearet animalia, volucres & pisces; atque ita factum est.

48 Aqua muta & inanima quæ Dei mutu jubebatur animalia profundebat, ut ex eo mirabilia facta tua nationes enarrarent.

49 Tunc autem reservasti duo animantia, quorum unum vocasti Bahamoth, alterum Livjathan;

50 Et separasti ea unum ab altero: non enim septima pars, ubi erat aqua congregata, poterat capere ea simul.

51 Itaque dedisti Bahamothis unam partem quæ tertio die siccata fuerat ut habitaret in ea, ubi sunt montes mille.

52 Livjathani vero dedisti septimam partem humidam, & servasti ipsum ut devoret quos & quando voles.

53 Sexto autem die imperasti terræ ut procrearet coram te jumenta, bestias, & reptilia:

54 Atq; insuper Adamum fecisti ducem omnibus quæ feceras, ex quo educti sumus nos omnes & populus quem elegisti.

55 Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creasti seculum,

56 Residuas autem gentes ab Adamo ortas dixisti nihil esse, aut salivæ similes esse, & quasi stillis vasc decidentibus comparasti abundantiam earum.

57 At nunc ecce, Domine, gentes istæ quæ nihilo deputatæ sunt, cœperunt dominari nobis ac devorare nos:

58 Et nos populus tuus quem vocasti primogenitum, unigenitũ, cujus es zelotypus, traditi sumus in manus eorum.

59 Quod si propter nos creatum est seculum, quare non possidemus hæreditatem nostram cum seculo? quousque tandem?

CAPUT VII.

Non nisi per angusta ad augusta perveniri.

Fllit autem quum finisse eloqui verba hæc, ut missus ad me Angelus qui missus fuerat ad me antecedentibus noctibus,
2 Ediceret mihi, surge Hezra & audi sermones quos veni eloquuturus ad te.
3 Me autem dicente, loquere Deus mi; dixit mihi, mare positum est in spatioso loco adeo ut sit altum & immensum:
4 Est autem ei accessus in angusto portu, ubi simile est fluminibus:
5 Quis enim unquam velit ingressus mare experiri ipsum aut dominari ipsi, nisi transeat per angustum in latitudinem ipsius? quomodo alioqui venire poterit?
6 Item alterum exemplum: civitas ædificata est & sita in campestri loco, quæ plena est bonorum omnium:
7 Introitus ejus angustus & in præcipitio positus, versante à dextera quidem igne, à sinistra vero aqua alta,
8 Adeo ut semita unica sit inter hæc posita, puta inter ignē & aquā, quæ semita non capit nisi solummodo vestigium hominis.
9 Si ergo dabitur civitas hæc homini in hæreditatem; si nunquam ille periculum quod antepositum est transeat, quomodo percipiet hæreditatem suam?
10 Quum autem dixissem ad hæc, ita est Domine; dixit mihi, sic etiam est pars Jisraelis:
11 Nam propter eos feci seculum: sed quando transgressus est Adam constitutiones meas, tum adjudicatum est ei illud quod factum est.
12 Et facti sunt introitus hujus seculi angusti, dolore infesti, & laborioſi; pauci inquam, & mali, & periculorum pleni, & labore operoso cincti:
13 Alterius enim seculi introitus spatioſi & securi sunt, & afferentes immortalitatis fructum.
14 Quamobrem si nunquam ingressi fuerint homines viventes angusta hæc & vana loca, non poterunt ea recipere quæ reposita sunt.
15 Nunc ergo quare conturbaris quod corruptibilis es? & quid eo moveris quod mortalis es?
16 Quare non præcipis animo tuo quod futurum est, sed in præsente hæres?
17 Tunc ego respondens dixi, Domine Jehova, ecce disposuisti Lege tua ut justi hæc possideant hæreditario jure, impii autem pereant,
18 Justi autem ferunt res angustas pro eo quod sperabant spatiosa: qui enim impie gesserunt & at hi angustias patiuntur, nec spatiosa visuri sunt.
19 Sed dixit mihi, non est judex superior Deo, neque intelligentior Altissimo.
20 Pereunt multi in præsectia, quia negligitur Lex Dei quæ proposita est.
21 Mandavit enim Deus omnino venientibus quando venerunt, quid faciendum vitam habituris, & quid observandum ne pœnas luerent:
22 Hi autē non persuasi contradixerunt ei, & proposuerūt sibi cogitationes vanas,
23 Et circumdantes sibi cohortes delictorum dixerunt de Altissimo non esse ipsum, & vias ejus non agnoverunt:
24 Et spernentes Legem ejus sponsiones ei factas abnegarunt, & constitutionibus ejus non habentes fidem opera ejus minime perfecerunt.
25 Propterea, ô Hezra, vacua vacuis, & plena plenis.
26 Ecce tempus veniet, & erit quum venerint signa quæ prædixi tibi, ut appareat sponsa, & emergens ea demonstrabitur quæ nunc obducitur terra,
27 Et quisquis liberatus fuerit à prædictis malis videat facta mirabilia mea.
28 Revelabitur enim filius meus Jesus cum iis qui sequuntur ipsū, & recreabuntur qui relicti fuerint annis quadringētis,
29 Erit autem his annis exactis, ut moriatur filius meus Christus, & viventes omnes,
30 Et seculum convertatur diebus septem in antiquum silentium, quale fuit judiciis antecedentibus, ita ut nemo superstes derelinquatur.
31 Sed erit elapsis diebus septem, ut moriente corrupto seculo illud seculum quod nondum vigilat excitetur,
32 Reddente eos terra qui dormiunt in ipsa, & pulvere eos qui in illo silentio habitant, & cellis reddentibus cadavera quæ sibi fuerint commendata.
33 Tunc apparebit Altissimus insidens judiciali throno, & præterlapsis miseriis recipientur illi qui patientia usi fuerint longanima.
34 Nam judicium solum remanebit, veritas stabit, & fides revalescet,
35 Unde operæ pretium subsequetur, & merces ostendetur, & justitia erit pervigil, nec injustitia amplius dominabitur.
36 Dixi autem, pater Abraham pro Sodomitis oravit, & Mosche pro majoribus qui in deserto peccaverunt,
37 Et *Jehoschuah* successor ejus pro Jisraele in diebus Hacanis, & Schemuel,
38 Et David pro confractione, & Schelomo pro iis qui venerunt ad sanctū locum,
39 Et Elija pro iis qui pluviam acceperunt; & pro mortuo ut revivisceret,
40 Et Chizkija pro populo diebus Sancheribi, multi denique pro multis.
41 Si ergo modo, quum increvit corruptio & injustitia multiplicata est, oraverint justi pro impiis; quare nunc etiā non sic futurum esset?
42 At ille mihi respondens dixit, præsens seculum non est finis, gloria in eo versantes frequenter manet; propterea illi pro invalidis oraverunt,

43 Dies enim iudicii futurus est finis temporis istius, & initium temporis futuræ immortalitatis, quo perierit corruptio,

44 Soluta fuerit intemperantia, absciſſa incredulitas, excreverit iuſtitia, exorta fuerit veritas.

45 Nam tunc nemo poterit eum qui periit ſervare, nec eum qui vicit perdere.

46 Ego vero reſpondens, hic eſt, inquam, ſermo meus quem ſæpe habui, melius futurũ fuiſſe non dari terram Adamo, aut ea jam data coerceri ipſum ut non peccaret.

47 Quid enim prodeſt hominibus hic in triſtitia vivere, & poſt mortem ſupplicium exſpectare?

48 O tu quid feciſti, Adam? quod enim tu peccaſti non eſt factus tuus ſolius caſus, ſed & noſter qui ex te provenimus.

49 Quid enim prodeſt nobis quod promiſſa eſt nobis immortalitas? nos vero mortis opera egimus.

50 Quod prædicta eſt nobis ſpes perennis? nos vero peſſime evanuimus.

51 Quod repoſita ſunt nobis habitacula ſanitatis & ſecuritatis? nos vero male converſati ſumus.

52 Quod propoſita eſt gloria Altiſſimi protegens eos qui conſiderate inceſſerunt? nos autem peſſimis viis ambulavimus.

53 Quod oſtenditur paradiſus cujus fructus incorruptus perſeverat, in quo eſt ſecuritas atque curatio?

54 Nos vero non ingrediemur, ut qui in locis ingratis converſati ſumus.

55 Quod præ ſtellis fulgebunt facies eorum qui abſtinuerint ſe? noſtræ autem facies tenebris nigriores erunt;

56 Quia vivêtes non cogitavimus, quando faciebamus iniquitatem, nos poſt mortem incepturos pati.

57 Tum ille reſpondens dixit, hæc cogitatio eſt certaminis quo certaturus eſt homo qui in terra naſcitur,

58 Ut ſi victus fuerit, patiatur quod dicis; ſin autẽ vicerit, percipiat quod dico:

59 Hæc enim vita eſt quam Moſche quam viveret indixit populo, dicens, elige tibi vitam ut vivas.

60 Verum non crediderunt ei, nec Prophetis poſt eum, ac ne mihi quidem quum alloquutus ſum ipſos,

61 Non futuram fuiſſe triſtitiã eis perditione ipſorum; ſed futurum gaudiũ, ſicut futurum eſt eis quibus perſuaſa eſt ſalus.

62 Hic ego reſpondens dixi, Scio Domine, Altiſſimum vocari miſericordem, eo quod miſeretur eorum qui nondum venerunt in ſeculum,

63 Quodque miſeretur eorum qui convertunt ſe ad legem ipſius:

64 Et longanimem eſſe, eo quod longanimitatem exhibet peccatoribus quaſi ſuis operibus:

65 Et munificum eſſe, eo quod donare vult cuique prout res exigunt:

66 Et plurimum miſericordem, eo quod magis ac magis multiplicat miſericordias iis qui præſentes ſunt, qui præterierũt, & qui futuri ſunt.

67 Multiplicat; ſi enim non multiplicaret miſericordias ſuas, non ſervaretur hoc ſeculum cum iis qui obtinent ipſum hæreditario jure:

68 Et condonat; ſi enim pro bonitate ſua non cõdonaret, ut qui fecerunt iniquitatẽ ii levẽtur ſuis iniquitatibus, non poſſet decies milleſima pars hominum conſervari:

69 Et judex ſi non ignoſceret iis qui curantur verbo ipſius, & deleret multitudinem contentionum,

70 Non plane reliqui fierent ex innumerabili multitudine, niſi pauci valde.

CAPUT VIII.

Prophetæ dolens ob paucitatem ſalvandorum, recreatur magnitudine & diverſitate præmiorum quæ ſalvandos manent.

1 TUnc ille reſpondit mihi dicens, hoc ſeculum fecit Altiſſimus propter multos, futurum autem propter paucos.

2 Proponam autem tibi, Hezra, ſimilitudinem. Quemadmodum ſi rogares terram, dictura eſſet tibi ſe plus daturam terræ unde fiat fictile, minimum autem pulveris unde fit aurum: ſic etiam habet ſe hoc præſens ſeculum.

3 Multi quidem creati ſunt, ſed ſervabuntur pauci.

4 Ego autem reſpondens dixi, abſorbe ergo anima quod ſentitur, & devora quod ſapit.

5 Cõveneras enim audiendi prophetandi; conſilio; ſed non eſt tibi datum ſpatium niſi ſolummodo ad vivendum.

6 O Domine, ſi non permittas ſervo tuo ut oremus coram te, & des nobis ſemen cordi, culturamque ſenſui unde fructus efficiatur, qui vivere poſſet omnis corruptus qui inter homines locum habet?

7 Tu enim ſolus es, & nos una figmẽtum ſumus tuarũ manuum, prout loquutus es.

8 Nunc autem quando in vulva fingitur corpus, tu præſtas membra: conſervatur velut in igne & aqua creatura tua, quum novem menſibus fert opus tuum creaturam tuam creatam in ipſo:

9 Ipſum inquam quod conſervat & quæ conſervatur in eo, utraque ſervantur, & ſervata plerumque iterum reddit vulva quæ creverunt in ipſa.

10 Imperaſti etiam ex ipſis membris, præberi fructui lac mamillarum.

11 Ut nutriatur id quod formatum eſt ad tempus aliquod; & poſtea inſtituas eum in miſericordia tua.

12 Enutris eum juſtitia tua, & erudiens eũ in Lege tua corripis eũ intellectu tuo:

13 Et mortificas eum ut creaturam tuam, & vivificas eum ut opus tuum.

14 Si ergo perdis eum ſolo juſſu tuo qui tanto labore fuit formatus, facile etiam fuerit ordinare ut id quod factum eſt ſervetur.

15 Nunc itaq; Domine eloquartac de omnibus quidē hominibus tu nosti optime, verū de populo tuo propter quem doleo,

16 Et de hæreditate tua propter quam lugeo, de Jisraele propter quem tristis sum,& de Jahakobo propter quem dolore affectus sum,

17 De eo incipiam orare coram te, pro me & pro eis: quoniam video lapsus nostros qui inhabitavimus terram,

18 Et audivi celeritatem judicis adventuri.

19 Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meū: eloquar coram te præcipuum verborū Hezræ antequā assumatur,

20 Dicens, Domine qui permanes in æternum; cujus oculi elati in supremo sunt atque in aere;

21 Cujus thronus æstimari non potest, nec comprehendi gloria; cui adstat exercitus Angelorum tremens,

22 Quorū observatio vento & igni committitur, cujus verbum verum, & dicta perstantia, cujus fortia jussa, & dispositio terribilis;

23 Cujus aspectus arefacit abyssos,& indignatio tabefacit montes, ut testificatur veritas:

24 Exaudi orationem servi tui,& auribus percipe preces figmenti tui;

25 Dum enim vivo,loquuturus sum; & dum sensum habeo, assaturus te.

26 Ne respicias ad delicta populi tui, sed ad eos, qui tibi serviunt fideliter:

27 Ne attendas ad impia gentium stubia, sed ad eos qui custodiverunt anxie æstimonia tua:

28 Neq; reputes eos qui conversati sunt falso in conspectu tuo,sed eorum recordare qui ex voluntate tua cum reverentia tui agnoverunt te:

29 Neq; velis perdere eos qui pecudum mores habuerunt, sed respice ad eos qui Legem tuam luculente docuerunt;

30 Nec indigneris eis qui bestiis pejores judicati sunt,sed eos diligas qui semper in tua justitia & gloria fiducia habuerunt.

31 Nos enim & majores nostri ex morbis talibus languemus: tu autem propter nos peccatores misericors appellaberis.

32 Tunc misericors appellaberis, si voles exhibere nobis misericordiam, nobis inquam non habentibus opera justitiæ:

33 Justi enim,si quibus essent opera multa repositа ex propriis operibus mercedem reciperent.

34 Quid vero est homo,ut indigneris ei? aut genus corruptum, ut ita acerbe agas cum ipso?

35 Etenim vere nemo natus est qui non impie gesserit, & viventium nemo qui non deliquerit:

36 Hac autem in re annunciabitur justitia tua, & bonitas tua Domine, quod eorum misertus fueris quibus nihil est bonorum operum.

37 Tunc respondit mihi dicens,recte loquutus es quædam; ut sermones tabuisti, sic etiam fiet.

38 Etenim revera non exigam rationem de factis eorum qui peccaverūt ante mortem, ante judicium, ante perditionem;

39 Sed delectationem capiens ex justorum cogitationibus, recordabor earum, peregrinationis quoque, & salutis, & recipiendæ mercedis.

40 Quomodo ergo loquutus fueram, sic etiam est.

41 Sicut enim agricola serit quidem super terram semina multa, plantasque plerimas plantat; sed non omnia quæ seminata sunt procedente tempore servantur, nec omnia quæ plantata sunt radicantur: sic etiam qui in seculo seminati sunt non omnes servabuntur.

42 Ego autem respondens dixi,Si inveni gratiam, proloquar.

43 Quemadmodū semen agricolæ quum non assurgit, sive non acceperit pluviam tuam tempore suo, sive corruptum fuerit multitudine pluviæ;

44 Sic etiam perit similiter homo qui manibus tuis formatus est, qui tua imago nominatur eo quod similis est tibi, propter quem omnia formasti;quandoquidem comparasti eum cum semine agricolæ.

45 Ne irascaris nobis;sed parce populo tuo,& miserere hæreditatis tuæ: tu enim creaturæ tuæ misertus es.

46 Qui respondit mihi dicens, Quæ sunt præsentia, præsentibus; & quæ futura, futuris sunto.

47 Multum enim abes,ut possis amplius diligere creaturam meam quam ego: at autem ipsum frequenter accessi propius, sed injustos nunquam.

48 Hac autem in re mirabilis videris coram Altissimo,

49 Quod abjicien te ut decet,non judicas te dignum qui inter justos glorificeris plurimum.

50 Quapropter miseriæ multæ ac miserabiles evenient habitatoribus seculi temporibus ultimis, quia in multa superbia ambulaverint:

51 Tu autem pro te intellige, & proximilibus tui inquire gloriam.

52 Vobis enim apertus est paradisus, plantata arbor vitæ,præparatum futurum tempus, comparata abundantia,ædificata civitas,probata requies perfecta bonitate, perfectaque sapientia.

53 Radix mali obsignata est ne hæreat vobis,infirmitas & tinea à vobis absconsa est, & in sepulcrum fugit corruptio, in oblivionis locum:

54 Præterierunt dolores, & ostenditur tandem adventurus immortalitatis thesaurus.

55 Noli ergo amplius inquirere de multitudine percuntium.

56 Etenim isti assumentes licentiā spreverunt

verunt Altissimum, & Legem ejus contemnentes dereliquerunt vias ejus:

57 Præterea etiam conculcaverunt justos ejus.

58 Et dixerunt cum animo suo non esse Deum, & quidē scientes se morituros esse.

59 Sicut enim ves suscipient illa quæ prædicta sunt, sic eos invadent fitis atque cruciatus qui comparati sunt.

60 Non enim voluit Deus hominem disperdi, sed ipsi qui creati sunt coinquinaverūt nomē ejus qui fecit ipsos, & ingrati fuerunt ei qui præparaverat ipsis vitam:

61 Quapropter judicium meum modo appropinquat.

62 Atque hæc quidem non omnibus demōstravi, sed tibi & paucis tui similibus.

63 Tunc ego proloquens dixi, Ecce nunc Domine, demonstrasti quidem mihi multa signa quæ incipies facere ultimis temporibus; sed quo tempore non demonstrasti mihi.

CAPUT IX.

Judicia Dei, sicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua signa.

RESpondit autem mihi, dicens, Tu si quo modo poteris, metire tempus in ipsoterit enim, quum videris partē quamdam signorū quæ prædicta sunt tranfiisse;

2 Tunc intelliges illud esse tempus quo cœpturus est Altissimus visitare seculum quod ab ipso factum est:

3 Quando, inquam, videbitur in seculo terræ motus & populorum turbatio,

4 Tunc intellige Altissimum de iis diebus antecedentibus inde à principio loquutum esse.

5 Sicut enim quicquid est in seculo initium pariter & consummationem habet, ac consummationem manifestam:

6 Sic etiam Altissimi tempora initia habent manifesta prodigiis & potentibus factis, & consummationes manifestæ sunt & actu & signis:

7 Eritque ut quisquis servabitur, qui poterit effugere labore suo per fidem qua credidistis,

8 Reliquus fiat ex prædictis periculis, videatq; salutare meum in terra mea & in terminis meis, ut sanctificavi me inde à seculo.

9 Tunc erunt in miseriis qui nunc abutantur viis meis, & in tormentis morabuntur qui per cōtemtum eas abjecerint:

10 Qui enim non agnoverunt me, quum viventes beneficia consequerentur;

11 Et qui fastidiverūt Legē meam quum adhuc facultatē haberent, quumq; adhuc esset apertus eis pœnitentiæ locus, non tamen adverterunt, sed spreverunt eam;

12 Hos oportet post mortem in cruciatu agnoscere.

13 Tu ergo noli amplius curiose inquirere quomodo cruciabitur impii, sed inquire quomodo servabuntur justi, quorum & propter quos seculum est, & quando.

14 Ego vero respondens dixi,

15 Quod ante loquutus sum nunc etiam dico & dicam in posterum, plures esse qui pereunt quam qui serventur; sicut fluctus majores sunt guttis.

16 Ille autem respondit dicens,

17 Qualis ager, talia & semina; & quales flores, tales tincturæ; & qualis operator, tale opus; & qualis agricola, talis cultura; quoniam tempus est seculi.

18 Tunc enim quum ego pararem iis qui nunc sunt seculum (ut nondum factum fuerat) in quo habitarent, nemo mihi contradicebat:

19 Atque ut tunc quidem, quisque nunc etiam creatur in mundo hoc parato, & messe indesinente, & lege imperveſtigabili: sed corrupti sunt mores eorum.

20 Considerans itaque seculum quod ecce periculum aderat ei à cogitationibus quæ advenerant in ipsum,

21 Respexi & peperci ei valde: tandem servavi mihi acinum è botro, & plantam è plantario multo.

22 Pereat ergo multitudo quæ immerito nata est, serveturq; acinus meus & planta mea, quæ multo cum labore perfeci.

23 Tu autem si adhuc alios septem dies remiseris (sed ne jejunato illis;

24 Ito in campū florum ubi domus non est ædificata, & comedito solū de floribus ipsius campi: ne carnem gustato, vinumque ne bibito, sed flores solummodo)

25 Deprecans indesinenter Altissimum, veniam denuo & alloquar te.

26 Itaque profectus sum, sicut dixerat mihi, in campum qui vocatur Ardatha; ubi sedens inter flores comedi de herbis agri, & cibo earum saturatus sum.

27 Fuit autem post dies septem discumbente me super gramen, quum animus meus turbaretur de integro sicut antea,

28 Ut aperto ore meo inchoarem loqui coram Altissimo, & dicerem,

29 O Domine, tu quidem certe videndum te exhibuisti majoribus nostris in deserto avio & infructuoso quum egrederentur ex Ægypto,

30 Et dixisti plane, Tu Jisrael audi me, & semē Jahakobi attende ad sermones meos;

31 Ecce enim ego semino in vobis legem meam, qua efferente in vobis fructum, gloriam reportabitis de eo in seculum.

32 Verum majores nostri acceptā legem non servaverunt, & statuta tua non custodiverunt; fructus vero Legis non periit (nec enim poterat, quoniam tuus erat)

33 Nam qui acceperāt, perierūt non custodiētes quod in ipsis seminatum fuerat.

34 Ecce autē cōsuetudo est, quum excepit terra semen, aut mare navē, aut vas aliquod escam vel potum; perdito eo in quo seminatum est, vel in quod immissum est,

35 Simul id quod seminatum immissumve fuerit & quæcūq; fuerint excepta perdi, eaq; jam non esse penes nos: nobis vero non ita accidit.

35 Nos quidem qui Legem accepimus, peccando periimus, & cor nostrum quod exceperat eam:

37 Lex vero non periit, sed permansit in suo robore.

38 Quum autem hæc loquerer apud animum meum, respiciens oculis meis vidi mulierem ad dexteram, quæ ecce lugens plorabat eum vociferatione magna, & animo dolebat valde, vestimentis suis dissiis & cinere inspersa capiti ipsius.

39 Omittens itaq; cogitationes meas in quibus versabar, conversus sum ad eam,

40 Et dixi ei, quare fles? & quid doles animo?

41 Illa vero mihi, Sine me, inquit, Domine mi flere & in dolore pergere, nã valde amaro sum animo, depressa sum valde.

42 Me autem dicente ei, quid perpessa es? die mihi, respondit illa mihi.

43 Sterilis fueram ego ancilla tua, ac non pepereram triginta annis, quum haberem maritum:

44 Ego vero per singulas horas & per singulos dies annosque triginta illos deprecabar Altissimum nocte ac die.

45 Fuit tandem post triginta annos ut exaudiret me Deus ancillam tuam, & respiciens abjectionem meam attendensque tribulationi meæ daret mihi filium; de quo gavisa sum valde ego & vir meus & omnes cives mei, honoremq; Deo forti plurimum tribuimus.

46 Et educavi eum labore multo.

47 Fuit autem quum crevisset perveniss etque ad eam ætatem qua uxorem ducturus erat, ut diem facerem epuli.

CAPUT X.

Mulier flens & refulgens spectra Ecclesiæ.

Hoc facto, introiens filius meus in thalamum suum, cecidit mortuus.

2 Quamobrem evertimus omnes lumina, & surrexerunt omnes cives mei ad consolandum me, & continui me ad noctem usque diei alterius.

3 Fuit q; supersedentibus omnibus à cõsolatione mei ut quiescerem, fuit, inquam, ut surgens ex nocte fugerem, veniremque (ut vides) in hunc campum.

4 Nunc autem cogito non reverti in civitatem, sed hic consistere; neque comedere neque bibere, sed sine intermissione lugendo jejunare usque dum moriar.

5 Omittens igitur sermones in quibus versabar, iratus respondi ei, dicens,

6 Tu mulierum omnium stultissima, nonne vides luctum nostrum, & quæ nobis accidunt?

7 Tzijonem matrem nostram omni tristitia contristari, & depressione deprimi, & lugere validissime,

8 Nos nunc lugere omnes, & tristes esse? quum autem nos omnes contristamur, tu an contristaberis de uno filio?

9 Interroga enim terram, & dicet tibi se eam esse quæ debeat tam multorum lugere casus, qui in ea pullulant,

10 Et omnium qui ex ipsa ab initio nati sunt, & aliorum qui venturi sunt: nam ecce pene omnes in perditionem ambulant, & exitio traditur plurima pars eorum.

11 Ultra igitur amplius lugere debet? hæc certe quæ tantam multitudinem perdidit magis, quam tu quæ pro uno doles.

12 Quod si dixeris mihi, non est planctus meus similis plãctui terræ; quoniam fructũ amisi ventris mei, quem cum mœroribus gestavi & cum doloribus peperi;

13 Terra autem pro modo terræ; sic abit ex ea multitudo præsens ut evenit ante:

14 Ego quoque dicturus sum tibi, Sicut tu cum labore peperisti, sic etiam terra dat fructum suum homini ab initio, ei qui infecit ipsam.

15 Nunc ergo contine apud te ipsam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt casus.

16 Si enim tamquam justis, acquieveris rebus à Deo determinatis, & consilium ejus percipies suo tẽpore, & istis in rebus laudaberis.

17 Regredere ergo in civitatem ad virum tuum.

18 Illa autem dicente mihi, non faciam, neq; ingrediar civitatem, sed hic moriar:

19 Perrexi adhuc loqui ad illã, dicens,

20 Noli facere rem istam; sed assentire suadenti. Quot enim sunt casus Tzijonis? accipe consolationem propter dolorem Jeruschalaimorum.

21 Vides enim sanctuarium nostrum desolatum esse, & altare nostrum dejectum, templumque nostrum destructum,

22 Psalterium nostrum humi prostratum esse, hymnum conticuisse, exsultationem nostram dissolutam esse, lumen lychnuchi nostri exstinctum; arcam federis nostri direptam, loca sancta nostra contaminata, & nomen de quo vocati sumus pene profanatum, liberos item nostros esse contumeliam passos, Sacerdotes nostros succisos, Levitas nostros in captivitatem abductos, virgines nostras inquinatas, mulieres nostras vim passas, justos nostros direptos, parvulos nostros perditos, juvenes nostros in servitutem raptos, & fortes nostros infirmatos,

23 Et quod omnium est maximum, signaculum Tzijonis, resignatam esse gloriam ipsius: nam tradita etiam est in manus eorum qui oderunt nos.

24 Tu ergo excute tuam tristitiam multam, & depone à te dolorum multitudinem, ut tibi propitius Deus fortis requiem præstet tibi Altissimus, requiem à laboribus.

25 Fuit autem me alloquente eam, ut faciei ejus repente fulgeret, ac specie coruscus fieret aspectus ejus adeo ut expavescens valde ab ea cogitarẽ quid illud esset.

26 Ecce autem subito emisit sonum vocis magnum & ita formidabilem ut moveretur terra ipsa à sono mulieris.

27 Quumque

27 Quumq; respicerem,ecce mulier amplius non comparuit mihi; sed civitas ædificabatur & locus demonstrabatur à fundamentis magnus : & timens clamavi voce magna,

21 Et dixi, ubi est Uriel Angelus qui principio venit ad me? nam ipse fecit ut venirem in tantum hunc excessum mentis,quo finis meus quem spectabam evanescit, & oratio mea efficitur ridicula.

29 Me autem proloquente ista, ecce venit ad me :

30 Et respiciens me quod ecce jacerem ut mortuus,& intellectus meus abalienatus esset, prehendens dexteram meam confirmavit me, & statuens me in pedes meos dixit mihi,

31 Quid tibi est, quod turbata est mens tua & sensus cordis tui? quid cõturbaris?

32 Cui ego,quoniam,inquam,dereliquisti me,qui faciens secundum sermones tuos veni in hunc campũ:ecce autem videre mihi visus sum quæ non possum enarrare.

33 Ille autem dixit mihi; Sta viriliter, & docebo te.

34 Ego vero dixi,loquere, Domine mi, ad me, ne derelinquas me, ut non frustratus moriar.

35 Nam vidi quæ nesciebam, & audio quæ nescio:

36 Aut an falleretur sensus meus, & somniaret anima mea?

37 Nunc ergo oro te ut exponas servo tuo excessum istum. Qui respondens mihi dixit,

38 Audi me & docebo te exponens ea tibi à quibus metuis : nam Altissimus revelavit tibi mysteria multa :

39 Vidit rectam viam tuam, te sine intermissione fuisse contristatum pro populo tuo,& valde luxisse propter Tzijonẽ.

40 Hæc ergo intelligentia visionis quæ tibi apparuit paulo ante-

41 Quod vidisti lugentem quam cœpisti consolari,

42 Nunc autẽ speciẽ mulieris amplius nõ vides,sed visa est tibi civitas ædificari;

43 Et quod illa narrabat tibi de casu filii sui, hæc solutio est:

44 Hæc mulier quam vidisti est Tzijon, quam etiam modo conspicis ut civitatem ædificatam :

45 Quod dixit tibi se fuisse sterilem triginta annis, *dixit* propterea quod fuerint anni triginta quando non erat adhuc oblata in ea oblatio,

46 Sed fuit post annos triginta, ædificante Schelomone civitatem & oblationes offerente, tunc fuit quando peperit sterilis filium.

47 Quod dixit tibi se educasse eum cum labore, hi fuerunt habitatores Jerusschalaimorum.

48 Quod autem dixit tibi, filius meus veniens in thalamum suum mortuus est, & contigit ei casus, hæc est ruina Jerusschalaimorum, quæ facta est:

49 Ecce autem vidisti similitudinem illius, & quum lugeret filium cœpisti consolari illam de iis quæ contigerant: hæc fuerunt tibi aperienda.

50 Nunc autem videns Altissimus te ex animo contristari,& ex toto corde condolere illi, ostendit tibi claritatem gloriæ illius,& pulcritudinem decoris illius:

51 Propterea enim edixerã tibi ut maneres in campo ubi domus non est ædificata.

52 Nam sciebam Altissimum cœpturum esse tibi ostendere hæc :

53 Propterea edixeram tibi ut venires in hunc agrum ubi nullum est fundamentum ædificii :

54 Nec enim poterat opus ædificii humani sustineri in eo loco, ubi incipiebatur ostendi civitas Altissimi.

55 Tu ergo noli timere, neq; expavescat cor tuum,sed ingredere, & vide splẽdorem ac magnitudinem ædificii, quantũ potest videre aspectus oculorum tuorum:

56 Postea vero audies quantum auditus aurium tuarum audire potest.

57 Tu enim beatus es præ multis, & vocatus ab Altissimo quo alii pauci.

58 Nocte autem quæ in crastinum ventura est maneto hic,

59 Et ostendet tibi Altissimus eas visiones rerum extremarum quas efficiet Altissimus habitatoribus terræ ultimis temporibus.

60 Itaq; dormivi illic ea nocte & altera, sicut edixerat mihi.

CAPUT XI.

Aquila triceps mystica.

TUnc vidi somnium,quod ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennatæ & capita tria.

2 Vidi autem, quum ecce expanderet alas suas in omnem terram omnibus ventis cœli efflantibus in eam atq; collectis,

3 Vidi,inquam,è pennis ejus nasci contrarias pẽnas,quæ in pennulas minutas & modicas evadebant:

4 Et capita ejus quiescebant, quorum medium erat majus aliis capitibus : ipsa itaq; quiescebat cum illis.

5 Deinde vidi,quum ecce volasset aquila pennis suis, ut regnaret super terram & super habitatores ejus,

6 Vidi ei subjici omnia quæ sunt sub cœlo,& neminẽ ei contradicere, ne unã quidem è rebus creatis quæ sunt super terrã.

7 Tum vidi quod ecce surgens aquila in ungues suos, alloquuta est pennas suas, dicens,

8 Nolite omnes simul vigilare,dormite quæque loco suo,& ad tempus vigilate:

9 Capita autem ultimo loco serventur.

10 Et vidi quod ecce non prodibat vox è capitibus, sed è medio corpore ejus:

11 Et numeravi contrarias pennas ejus, quæ ecce erant octo.

12 Postea vidi quod ecce à dextera parte surgen-

surgens una penna regnavit super omnem terram:

13 Fuit vero quum regnasset, ut adveniente ei fine non appareret locus ejus, & sequens exsurgens regnavit, & multum obtinuit tempus:

14 Sed fuit quum regnasset, ut adveniente fine ipsius hæc non appareret sicut etiam prior.

15 Ecce autem vox emissa est ad eam, dicens:

16 Audi tu quæ tamdiu obtinuisti terram, hæc annuncio tibi antequam incipias disparere:

17 Nemo post te obtinebit tempus tuum, ac ne dimidium quidem illius.

18 Tum exsurgens tertia tenuit principatum sicut & priores, & disparuit ipsa quoque.

19 Et sic contigit omnibus aliis figillatim principatum gerere, ac deinde nusquam comparere.

20 Vidi enim quum ecce per tempus sequentes pennæ erigerentur à dextera parte, obtinere ipsas quoq; principatum, & eas quæ obtinebant non tamen comparere illico:

21 Et aliquas ex eis erigere quidem se, at principatum non obtinere.

22 Sic vidi postea, quum ecce non comparerent duodecim pennæ, & duæ pennulæ:

23 Nihil superesse in corpore aquilæ, nisi duo capita quiescentia & sex pennulas.

24 Vidi autem quod ecce à sex pennulis divisæ duæ mansernnt sub capite quod erat ad partem dexteram, quatuor vero manserunt in loco suo:

25 Et vidi quod ecce hæ quæ aliis suberant cogitabant se erigere & obtinere principatus.

26 Nam vidi quod ecce una erecta est, sed statim non comparuit:

27 Et sequentes etiam velocius quam priores non comparuerunt.

28 Tum vidi quod ecce duæ quæ supererant, apud seipsas cogitabant etiam regnare;

29 Quum autem cogitarent de eo, ecce unum quiescentium capitum quod erat medium evigilavit (hoc autem erat duobus aliis capitibus majus)

30 Et vidi conjunctis duobus aliis capitibus secum,

31 Quod ecce conversum est caput illud cum aliis prosequentibus ipsum, & comedit duas illas pennulas subjectas alis quæ cogitabant regnare.

32 Hoc autem caput perterruit omnem terram & dominatum est in ea habitatoribus ejus cum labore multo; & dominium tenuit orbis terrarum supra omneis alas quæ fuerant.

33 Postmodum autem vidi quod ecce medium caput subito disparuit, idque sicut alæ:

34 Superfuerunt autem duo capita, quæ & ipsa similiter regnaverunt super terram, & super habitatores ejus.

35 Et vidi quod ecce devoravit caput dexteræ partis illud quod erat in læva.

36 Tunc audivi vocem dicentem mihi, Respice ex adverso tui, & considera quod vides.

37 Et vidi quod ecce quiddam simile leoni concitato è silva rugienti; vidi, inquam, emittentem vocem humanam ad aquilam & loquentem, dicendo,

38 Audi tu, & eloquar ad te quæ dicit Altissimus tibi:

39 Nonne tu es illa quæ restas de quatuor illis animalibus quæ feci ut regnarent in seculo meo, idque ut post eos veniret finis temporum istorum?

40 Nam quartum veniens devicit omnia animalia quæ præterierant, & dominatu obtinuit seculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore gravissimo, & habitavit tamdiu orbem terrarum cum dolo:

41 Tu non judicasti terram ex veritate,

42 Sed afflixisti mansuetos, & læsisti quietos, & dilexisti mendaces, & destruxisti habitationes eorum qui ferebant fructum, & muros eorum qui non nocebant tibi dejecisti,

43 Adeo ut ascenderit contumelia tua usq; ad Altissimum, & superbia tua ad Deum fortem:

44 Respexit itaq; Altissimus superbiæ tempora, quæ ecce finita sunt, & scelera ejus completa.

45 Propterea tu ne appareto aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennulæ tuæ pessimæ, & capita tua maligna, & ungues tui pessimi, & totum corpus tuum vanum,

46 Ut refrigeretur tota terra, & liberata à vi tua convertatur, & speret jus ac misericordiam ab eo qui fecit ipsam.

CAPUT XII.

Impetrat Hezras mysterii particularem explicationem.

HOc facto, quum alloquutus esset leo his verbis aquilam, vidi,

2 Quod ecce supereesset caput, non autem comparerent illæ quatuor alæ quæ ad ipsum tranierant: nam erectæ fuerant ut regnarent, sed fuerat regnum earum exile & tumultu plenum.

3 Vidi autem quum ecce non comparerent illæ, totum corpus aquilæ incendi: unde expavit terra valde, & ego ex tumultuatione ac excessu mentis metuque magno evigilavi, & dixi spiritui meo,

4 Ecce tu præstas mihi hæc, eo quod scrutaris vias Altissimi:

5 Ecce adhuc sum defessus animo, & spiritu meo infirmus valde, ne modica quidem inest mihi virtus à timore multo quo expavi nocte hac.

6 Nunc ergo orabo Altissimum, ut me ad finem usq; confirmet.

7 Tum

7 Tum dixi, Domine Jehova, si inveni gratiam in oculis tuis, si justus effectus sum apud te præ multis, & si certe ascendit oratio mea in conspectum tuum;

8 Confirma me, & ostende mihi servo tuo interpretationem distinctam visi horribilis istius, ut plenissime consoleris animam meam:

9 Nam dignum me habuisti cui tempora ultima ostenderes.

10 Ille autem mihi, hæc est, inquit, interpretatio visionis hujus:

11 Aquila quam vidisti ascendentem è mari, regnum illud est quod visione visum est Danijeli fratri tuo:

12 Sed non est illi data interpretatio, nunc autem sum interpretaturus tibi.

13 Ecce dies veniunt quum exsurget regnum super terram, à quo erit vehementior metus quam ab omnibus regnis quæ fuerunt ante ipsum.

14 Regnabunt autem in eo Reges duodecim unus post alterum:

15 Qui vero secundus incipiet regnare, is plus temporis obtinebit quam ullus è duodecim.

16 Hæc est interpretatio duodecim alarum quas vidisti.

17 Quod autem vocem quæ loquuta est audisti non è capitibus ejus exeuntem, sed è medio corpore ejus,

18 Hæc est interpretatio; post tempus regni illius nascentur contentiones non modicæ, periclitabiturq; ut cadat; non tamen cadet tunc, sed iterum restituetur principio suo.

19 Quod vidisti pennulas octo subjectas alis cohærentes alis ejus,

20 Hæc interpretatio: exsurgent in ipso Reges octo, quorum erunt tempora brevia & citati anni: ac duo quidem ex ipsis peribunt statim:

21 Appropinquante vero tempore, quatuor diutius servabuntur medio tẽpore, quũ incipiet appropinquare tempus ejus ut finiatur: duo vero in finem servabuntur.

22 Et quod vidisti tria capita quiescentia,

23 Hæc interpretatio: ultimis temporibus ejus suscitabit Altissimus tria regna in quæ reducturus est multa alia, & dominabuntur terræ, atque habitatoribus ejus;

24 Infestantia eos labore graviore quam præcedentia: propterea vocati sunt Reges capita aquilæ.

25 Isti enim sunt qui recolligent impietates illius, & qui perficient extrema illius.

26 Quod vidisti caput maximum disparuisse, hæc interpretatio, unus ex eis super lecto suo morietur, sed tamen cum tormentis.

27 Duos autem qui perstiterint gladius consumet:

28 Unius enim gladius consumet alterum, sed tamen ille quoq; gladio tandem cadet.

29 Quod vidisti pennulas duas subjectas alis trajicere subter caput quod erat in parte dextera,

30 Hæc est interpretatio: hi sunt quos servavit Altissimus in finem suum, hoc est regnum exile: & tumultu plenum.

31 Quod etiam audivisti leonem, quem videras evigilantem progressum de silva, rugientem, alloquentem aquilam, & arguentem eam factaq; injusta ejus omnibus sermonibus suis, sicut audisti:

32 Hic est spiritus quem servavit Altissimus in finem contra eos & impietates eorum, ut arguat eos, & eis objiciat in os dilaniationes eorum.

33 Sistet enim eos in judicio vivos: eritq; postquam arguerit eos, ut tunc demum corripiat eos.

34 Nam residuum populum meum liberaturus est à miseria qui servati fuerint in finibus meis, & exhilarabit eos usque dum finis adveniat, dies judicii de quo ab initio loquutus sum tibi.

35 Hoc somnium quod vidisti, & hæ interpretationes illius.

36 Tu vero solus fuisti dignus qui hoc secretum scires Altissimi.

37 Scribe ergo omnia hæc in libro quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:

38 Et docebis ea sapientes populi tui, quorum animos scis posse capere & servare secreta hæc.

39 Tu autem adhuc sustine hic alios dies septem, ut tibi ostendatur quicquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. Ita profectus est à me.

40 Fuit autem quum audisset omnis populus præteritis septem diebus me non fuisse reversum in civitatem, ut congregati omnes æque parvi ac magni venirent ad me, & alloquerentur me dicentes,

41 Quid peccavimus in te? quid injuste egimus in te, quod derelictis nobis sedisti in loco hoc?

42 Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, ut botrus è vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut in portu navis servata à tempestate.

43 An non sufficiunt nobis mala quæ contigerunt?

44 Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis fuisset melius fuccensos fuisse nos quoq; cum Tzijonis incendio?

45 Nec enim sumus meliores eis qui ibi mortui sunt: & ploraverunt voce magna.

46 Respondens autem eis dixi, confide Jisrael, & noli contristari tu domus Jahakobi:

47 Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Deus fortis non obliviscitur vestri in tentatione:

48 Ego vero non dereliqui vos, neque discessi a vobis; sed veni in hunc locum ut deprecarer pro desolatione Tzijonis,

ut

ut quærerem miſericordiã pro oppreſſione ſanctificationis veſtræ.

49 Nunc ergo abite unuſquiſque veſtrum in domum ſuam: ego autem veniam ad vos poſt dies iſtos.

50 Et profectus eſt populus, ſicut dixeram ei, in civitatem:

51 Ego autem ſedi in campo ſeptem diebus, ſicut mihi mandavit Deus, comedens ſolummodo de floribus agri: ex herbis fuit eſca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Vir ex mari aſcendens vincit populos.

FIlit autem poſt dies ſeptem ut nocte ſomniarem ſomnium,

2 Quod ecce de mari quidam ut ventus exſurgebat, & conturbabat omneis fluctus ejus.

3 Vidi autem quod ecce invaleſcebat ille homo cum millibus cœlitum: & quocunque vultum ſuum vertebat ut conſideraret, tremebant omnia quæ ab eo reſpiciebantur:

4 Et quocunq; exibat vox ex ore ejus, exardeſcebant omnes qui audiebant vocem ejus, ſicut ardet terra quando ſentit ignem.

5 Et vidi poſtea, quum ecce congregaretur multitudo hominum innumera e quatuor partibus cœli, ut debellarent hominem qui aſcenderat è mari,

6 Vidi quod ecce ſibi ipſi exſculpſit montem magnum, & volavit ſuper eum.

7 Ego autem quæſivi regionem videre vel locum unde mons exſculptus eſſet, nec tamen potui.

8 Deinde vidi quod ecce omnes qui congregati fuerunt in eum ut expugnarent eum, timebant valde, & tamen auſi ſunt pugnare.

9 Ecce autem ut vidit impetum multitudinis venientis, non extulit manum ſuam, neq; frameam prehendit, neq; aliquod inſtrumentum bellicum; ſed ſolummodo, ut vidi,

10 Emiſit ex ore ſuo ſicut flatum ignis, & è labiis ſuis ſpiritum flammæ, & è lingua ſua ſcintillantes procellas; quæ cõmiſta ſunt omnia ſimul, flatus ignis, ſpiritus flammæ, & multitudo procellarum,

11 Quæ irruit impetu ſuper multitudinem paratam ad pugnandum, & ſuccendit omnes adeo ut repente nihil videretur de innumera illa multitudine, niſi pulvis ſolum & fumus odorem mittens: atque hæc videns extimui.

12 Poſtea vero vidi hominem illum deſcendentem de monte, & vocantem ad ſe multitudinem alteram pacificam:

13 Acceſſitq; ad eum ſpecies hominum multorum quorumdam gaudentium, & quorumdam dolentium, quorum alii erant alligati, alii adducebant ex iis qui offerri ſolent: & infirmatus ſum ex pavoris multitudine, & expergefactus dixi,

14 Tu ab initio demonſtraſti ſervo tuo res iſtas mirabiles, & dignum me habuiſti cujus precationem ſuſciperes:

15 Nunc ergo demonſtra mihi adhuc interpretationem ſomnii iſtius.

16 Nam ſicut exiſtimo ex ſenſu meo, væ iis qui derelicti fuerint diebus illis; & multo amplius væ illis qui non fuerint derelicti:

17 Qui enim non fuerint derelicti, triſtiores erunt.

18 Intelligo nunc quæ ſint repoſita in dies ultimos, ut his obveniant & iis qui derelicti fuerint:

19 Propterea enim venerint in pericula magna & neceſſitates multas, ſicut oſtenduntur ſomnia hæc.

20 Attamen facilius eſt periclitantem venire in hunc diem, & tunc videre quæ contingent tempore ultimo, quam pertranſire ſicut nubem à ſeculo.

21 Ille autem mihi reſpondens, dixit; & viſionis interpretationem dicam tibi, & de quibus loquutus es hæc adaperiam tibi.

22 Quod de iis dixiſti qui derelicti fuerint, hæc eſt interpretatio:

23 Qui perfert periculum, in illud tempus hic ſe cuſtodivit; & qui in periculo inciderunt, hi ſunt qui habent opera & fidem apud Altiſſimum.

24 Scito ergo beatiores eſſe qui derelicti fuerint iis qui ſunt mortui.

25 Hæ interpretationes viſionis: quod vidiſti virũ aſcendentem è medio maris,

26 Is eſt quem conſervat Altiſſimus multis temporibus, qui per ſeipſum liberaturus eſt creaturas ſuas, & ipſe diſpoſiturus iis qui derelicti ſunt fedus.

27 Quod autem vidiſti de ore ejus exire ſicut flatum & ignem & procellam,

28 Et quod non tenebat frameam, neq; inſtrumentum bellicum; corrupit impetus ejus multitudinem quæ venerat ad oppugnandum eum; hæc eſt interpretatio:

29 Ecce dies veniunt quando incipiet Altiſſimus liberare eos qui ſunt ſuper terram,

30 Et veniens exceſſum mentis afferet iis qui inhabitant terram:

31 Et cogitabunt debellare alii alios, civitas civitatem, & locus locum: gens inſurget adverſus gentem, & regnum adverſus regnum.

32 Erit autem quum fient hæc & contingent ſigna quæ ante oſtendi tibi, ut tunc reveletur Filius meus quem vidiſti ut virum aſcendentem.

33 Eritq; quando audierint omnes gentes vocem ejus, ut derelinquant unuſquiſq; bellũ ſuũ quod habuerint inter ſe,

34 Et colligatur in unum multitudo innumerabilis, ut volentium venire & expugnare eum.

35 Ipſe autem ſtabit ſuper cacumen montis Tzijon.

36 (Tzijon enim procedet ostenderuq; omnibus parata & ædificata, ut vidisti montem sculpi sine manibus)

37 Et ipse Filius meus arguet impietates gentium quas adinvenerunt, malis quæ cum procella comparantur; & mala cogitata eorum cruciamentis quibus incipient cruciari, assimilatis flammæ;

38 Et perdet eos sine labore per legem quæ igni assimilata est.

39 Quod autem vidisti eum colligentem ad se aliam multitudinem pacificã;

40 Hæ sunt decem tribus captivæ abductæ è terra sua diebus Hoschehæ Regis, quem captivum abduxit Schalmanasar Rex Assyriorum, quæ deportatæ eis flumen postea translatæ sunt in terram aliam

41 Ipsi autem sibi ceperunt hoc consilium, ut derelinquerent multitudinem gentium profecti in ulteriorem regionem ubi nunquã genus humanum habitavit.

42 Et ibi observarent legitima statuta sua, quæ non observaverant in regione sua.

43 Per introitus autem fluminis Euphratis angustos introierunt.

44 (Fecit enim eis tunc Altissimus figas, sistens venas fluminis usq; dum transivissent)

45 Et in eam regionem perventuris fuit via magna, iter anni unius & dimidii: regio autem illa vocatur Harschareth.

46 Tunc habitaverunt ibi ad tempus usque ultimum: nunc autem quum incipiat reverti,

47 Iterum Altissimus sistet venas fluminis ut possint transire: propterea vidisti multitudinem cum pace ambulantem.

48 Sed & qui derelicti fuerint è populo tuo, qui invenientur intra terminum meum,

49 Fiet ergo quum incipiet perdere multitudinem earum gentium quæ collectæ fuerint, ut protegat eos qui è populo superfutari sunt;

50 Et tunc ostendat eis multo plura portenta.

51 Ego vero dixi, Domine Jehova, ostende mihi cur viderim virum ascendentem è medio maris.

52 Et ille mihi, sicut non potes, inquit, vel scrutari vel scire quæ sunt in profundo maris; sic non poterit quisquam super terram videre Filium meum vel eos qui cum eo sunt, nisi tempore & die illo.

53 Hæc est interpretatio somnii quod vidisti, & propter quod illuminatus hic fuisti solus.

54 Nam dereliquisti viam tuam, & in meam incumbens legem quæsivisti eam,

55 Vitamq; tuam disponens sapienter, illam ex animo tuo vocasti matrem.

56 Ac propterea ostenditur tibi merces apud Altissimum: erit enim post tres dies illos; ut apud te alia proloquar, exponamque tibi res graves & mirabiles.

57 Profectus itaq; perrexi in campum, glorificans multum & laudans Altissimum de rebus mirabilibus quas suo tempore facit,

58 Quod gubernet tempus & quæ accidunt temporibus; & resedi illic tribus diebus.

CAPUT XIV.

Deus apparet in rubo, & libri Biblici vindicantur ab interitu.

Fuit autem die tertio quum sederem sub quercu, ut ecce vox exiens ad me è rubo diceret, Hezra Hezra;

2 Cui dixi, Ecce me Domine, & surrexi in pedes meos.

3 Tum ille mihi, plane revelatus sum super rubum, & alloquutus sum Moschen, quando populus meus serviebat in Ægypto,

4 Et mittens eum eduxi populum meum ex Ægypto, & adducens eum super montem Sinai, detinui eum apud me diebus multis,

5 Et enarrans ei res multas admirabiles, ostendi ei temporum arcana & finem:

6 Ac præcepi ei dicens, hæc palam facies verba, & hæc abscondes.

7 Nunc quoq; edico tibi,

8 Signa quæ demonstravi, & somnia quæ vidisti, & interpretationes quas audisti in corde tuo repone.

9 Tu enim recipieris ne omnia videas, adduceris reliquus factus consilio meo cum similibus tui usque dum finiantur tempora:

10 Quoniam seculo periit juventus sua, & tempora prope est ut senescant.

11 Nam in duodecim partes divisum est seculum, cujus transierunt decem, & dimidium partis undecimæ:

12 Supersunt autem ei quæ subsequuntur medium partis undecimæ.

13 Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, ac consolare humiles eorum,

14 Et renuncians jam corruptelæ dimitte abs te mortales cogitationes, abjicienscq; à te pondera humana, exue te jam infirma natura, ac reponens seorsim molestissimas tibi cogitationes festina migrare ab his temporibus:

15 Quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterum his deteriora facient.

16 Nam quo invalidius fiet seculum à senectute, eo multiplicabuntur amplius in habitatores mala.

17 Longius enim abibit veritas, & appropinquabit mendacium: jam autem festinat venire illa visio quam vidisti.

18 Ego vero respondens dixi, Placeant hæc coram te, Domine.

19 Ecce enim ego abiens, sicut præcepisti mihi, corripiam præsentem populum: qui autem deinceps nati fuerint quis commonebit?

30 Positum est ergo seculum in tenebris,& habitatores ejus sunt fine lumine;
21 Quoniam lex tua exusta est: quamobrem nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipient fieri opera.
22 Si ergo inveni apud te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum ut scribam quicquid fuit factum in seculo ab initio, quæ fuerunt scripta in Lege tua,ut possint homines invenire semitam tuam; & qui voluerint vivere ultimis temporibus, vivant.
23 Respondens itaq; mihi dixit, Abi congrega populum, & indicito eis ut non quærant te diebus quadraginta.
24 Tu autem præpara tibi libros multos ; & accipiens tecum Serajam, Debarjam, Schelemjam, Echanum, & Chatzielem,hos quinq; viros paratissimos ad scribendum velociter, advenito huc ;
25 Et ego accendam in corde tuo lucernam intellectus,quæ non exstinguetur donec finita sint quæ inceperis scribere.
26 Iisq; perfectis quædam palã facies, quædam sapiẽtibus occulte tradestin crastinum autem hac hora incipies scribere.
27 Tunc ego profectus sicut præceperat mihi, congregavi omnem populũ & dixi,
28 Audi Jisrael verba hæc,
29 Peregrinati sunt majores nostri olim in Ægypto,& liberati sunt inde,
30 Et acceperunt Legem vitæ quam non custodiverunt, & quam vos sequentes eos transgressi estis.
31 Traditaq; vobis terra in sortem & monte Tzijonis,& patres vestri & vos inique fecistis, ac non observastis vias quas præcepit vobis Altissimus:
32 Qui cum justus sit judex,abstulit vobis ad tempus quod donaverat:
33 Et nunc vos hic estis,& fratres vestri sunt ulterius quam vos.
34 Si ergo imperantes sensibus vestris erudiveritis cor vestrum,vivi conservabimini,& post mortem misericordiam consequemini.
35 Judicium enim post mortem adveniet,quando iterum revivíscemus ; atque tunc justorum nomina apparebunt, & impiorum facta ostendentur.
36 Ad me vero nemo jam accedat,neq; requirat me in dies quadraginta.
37 Ita acceptis quinq; viris ficut mandaverat mihi, profecti in campum manſimus illic.
38 Fuit autem postridie ut ecce vox me vocaret, dicens, Hezra aperi os tuum, & bibe quod bibendum tibi dedero.
39 Me itaq; aperiente os meum, ecce calix plenus porrigebatur mihi, plenus rei liquidæ sicut aqua,sed colore igneo:
40 Quem accipiens bibi ; quumq; bibissem ex eo,cor meum cruciabatur intellectu,& in pectore meo intumescebat sapientia, quam spiritus meus voluit conservare memoriæ,
41 Quapropter ubi apertum fuit os meum,non fuit clausum amplius ;
42 Sed ut Altissimus dederat intellectum quinq;illis viris,scripserunt ea quæ dicebantur excelsa mentis,& quæ non intelligebant :
43 Ac nocte quidem sumebant cibum ; ego vero per diem loquebar, & per noctem non tacebam.
44 Sic fuerunt scripti per quadraginta dies libri ducenti quatuor.
45 Fuit autem completis quadraginta diebus,
46 Ut loqueretur Altissimus dicens, Quæ priora scripsisti propone palam, ut legant digni & indigni ;
47 Posteriores vero septuaginta conserva, ut tradas eos sapientibus è populo tuo:
48 In his enim est vena intellectus,& sapientiæ fons,& scientiæ flumen. Atque ita feci.

CAPUT XV.

Prædicuntur multa calamitates seculo superventuræ.

ECce eloquere in aures plebis meæ sermones Prophetiæ quos immisero in os tuum,ait Dominus,
2 Et fac ut inscribantur chartæ ; nam fideles & veri sunt.
3 Ne timeas à cogitationibus adversum te,nec conturbent te incredula verba obloquentium :
4 Quoniam omnis incredulus in sua incredulitate morietur.
5 Ecce ego induco,ait Dominus, in orbem terrarum mala, gladium, famem, mortemq; & interitum.
6 Quia pollut vehementissime omnem terram iniquitas,& completæ sunt noxæ illorum.
7 Propterea sic ait Dominus,
8 Jam non filebo de impiis factis istorum quæ irreligiose agunt,nec tolerabo in iis quæ inique exercent : ecce sanguis innoxius & justus inclamat me, & animæ justorum clamant indefinenter,
9 Plane sumam vindictam de istis, ait Dominus, & recipiam omnem sanguinem innoxium ab istis ad me.
10 Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur : jam non patiar illum habitare in terra Ægypti ;
11 Sed educam eum manu forti & brachio excelso ; & percutiens plaga sicut prius corrumpam omnem terram ejus.
12 Lugebit Ægyptus cum fundamentis suis,verberata plaga & castigatione quas inducet ei Deus.
13 Lugebunt agricolæ arantes terram, quoniam deficient semina ipsorũ ab uredine & grãdine,& à sideratione terribili.
14 Væ huic seculo, & iis qui habitant in eo :
15 Quia appropinquavit gladius & contritio eorum ; nam gens exsurget contra gentem

gentem ad prælium cum gladio in manibus suis.

16 Nec erit stabilitas inter se hominibus, nec curabunt alii invalescentes aliis Regem suum & Principes; sed vias rerum gerendarum statuent in potentia sua,

17 Adeo ut desiderans homo in civitate sua ire, non possit.

18 Nam propter superbiam eorum civitates turbabuntur, domus evertentur, homines metuent.

19 Non miserebitur homo proximi sui propter famem panis & tribulationem multam, delendo gladio domos eorum, & diripiendo facultates eorum.

20 Ecce ego convoco, inquit Deus, omnes Reges terræ ad reverendum me, qui sunt ab Occidente, ab Austro, ab Euro, & à Libano, ut convertentes se reddant quæ ademerunt illis:

21 Sicut faciunt adhuc electis meis, sic facient reddam in sinum eorum, ait Dominus Jehova:

22 Non parcet dextera mea peccatoribus, nec cessabit gladius irruere in effundentes sanguinem innoxiū super terram,

23 Exiens ignis ab ira ejus devorabit fundamenta terræ, & peccatores ut stramen accensum.

24 Væ eis qui peccant & non observant mandata mea, ait Dominus:

25 Non parcam illis: discedite filii à potestate illorum, nolite contaminare sanctuarium meum:

26 Quoniam novit Dominus omneis qui deliquunt in ipsum, propterea tradidit illos Deus morti & occisioni, dicens,

27 Jam ecce venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis: non enim liberabit vos Deus propterea quod peccastis in eum.

28 Ecce visio horribilis, cujus aspectus est ab Oriente.

29 Nam exibunt nationes deserta colentium Arabum cum multis curribus; & sicut ventus, eorum numeri ferentur super terram, adeo ut etiam timeant trepidentque omnes qui de illis audient:

30 Carmanii quoq; insanientes ira exibunt ut apri ex silva, & advenientes cum copiis magnis consistent in bello conjuncti illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.

31 Postea vero supervalescēt incolæ deserti memores ortus sui, & cōversi conspirabunt ad persequendū eos copiis magnis.

32 Ii autem turbati quiescent à copiis horum, & convertent se in fugam.

33 Tunc à regione Assyriorum subsessor veniens obsidebit eos & consumet unum ex eis, eritq; timor & tremor in exercitu eorum & contentio in Reges ipsorum.

34 Ecce nubes ab Oriente & à Septentrione ad Meridiem usque, quarum aspectus horret valde, plenus iræ procellarumque;

35 Et collidentes inter se alident fidus amplum quod super terram est, fidus iftorum; eritq; sanguis à gladio fusus ad ventrem usque,

36 Et simus hominis usq; ad avertam cameli: eritq; timor & tremor multus super terram:

37 Et horrebunt qui iram illam viderint, & tremor occupabit illos.

38 Postmodum enim movebuntur nimbi copiosi à meridie & Septentrione, & pars alia ab Occidente,

39 Invalescentq; insuper venti ab Oriente; & nubes quas suscitabit in ira Deus recludent eos, & fidus eorum perterrefaciens Orientis & Occidentis tractum violabitur;

40 Et exaltabuntur nubes magnæ validæq; plenæ iræ, & fidus earum, exterrituræ omnem terram & habitatores ejus, effusuræq; in omnem locum altum & eminentem fiderationem terribilem.

41 Iguem, & grandinem, & gladios volantes, & aquas multas adeo ut etiam impleantur omnes campi, omneſq; rivi plenissime, ut aquis multis.

42 Et demolientur civitates, & muros, & montes, colleſque, & ligna silvarū, & enumq; pratorum, & frumenta agrorum:

43 Et transibunt constanter Babylonem usque, ac eam exterent.

44 Convenient in eam, & circumsidentes eam effundent fiderationem omnemq; iram super eam, & subeunte pulvere ac fumo in cœlum usq; omnes in circuitu lugebunt eam:

45 Qui vero sub ea manserint servient iis qui extrierint ipsam.

46 Tu autem Asia concors in spem Babylonis, & gloria personæ ejus,

47 Væ tibi misera, propterea quod imitata es eam; ornans filias tuas ad scortationem, ut placerent & gloriarentur de tuis amatoribus qui tecum semper capide scortati sunt.

48 Exosam imitata es in omnibus operibus ejus, & inventionibus ejus: propterea, inquit Deus,

49 Immittam tibi malа, viduitatē, paupertatem, famem, gladium, & pestē ad devastandum domos tuas violenta morte.

50 Gloria virtutis tuæ sicut flos siccabitur, quū exsurget ardor emissus super te,

51 Infirmaberis ut paupercula plagis affecta & castigata à mulieribus, ut non possint te amplius suscipere potentes amatores tui.

52 Numquid ego sic ductus zelotypia tecum agerem, inquit Dominus,

53 Nisi occidisses electos meos omni tēpore ad percutiendū extollens manus,

54 Et dicens, in morte eorum quum inebriata esses, exorna speciem vultus tui?

55 Merces scortationis tuæ in sinu tuo est, propterea accipies retributionem.

56 Sicut facis electis meis, dicit Dominus,

minus, sic faciet tibi Deus & exponet te malo.

57 Et nati tui fame interibunt, & tu gladio cades, & civitates tuæ atterentur, & homines omnes tui in campo concident gladio:

58 Et qui erunt in montibus, pereuntes fame manducabunt carnes suas, & sanguinem bibent ex fame panis & siti aquæ.

59 Infœlix per maria ibis, & rursum accipies mala:

60 Nam transeuntes allident civitatis accisæ incolas, & exterentes aliquam portionem terræ tuæ partem gloriæ tuæ perdent, quum revertentur rursum ad Babylonem eversam.

61 Destructaq; illis eris pro stipula, & ipsi erunt tibi ignis:

62 Absument enim te & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes silvas tuas, fructiferasque arbores comburent igne:

63 Filios tuos captivos ducent; & censum tuum habentes in prædam, perdent gloriam faciei tuæ.

CAPUT XVI.

Horrenda universo orbi desolatio in fine futura.

VÆ tibi Babylon, & Asia: væ tibi Ægypte & Syria.

2 Præcingite vos saccis & ciliciis, plangite filios vestros & dolete, quoniam appropinquavit contritio vestra.

3 Immisso vobis gladio, ecquis est qui avertat illum?

4 Immisso in vos igne, ecquis est qui exstinguat illum?

5 Immissis in vos malis, ecquis est qui repellat ea?

6 Numquid repulsurus esset aliquis leonem esurientem in silva? aut mox extincturus esset ignem in stipula quum cœpit ardere?

7 Numquid repulsurus esset aliquis sagittam immissam à forti sagittario?

8 Dominus Deus fortis immittit mala, ecquis est qui repellat ea?

9 Exit ignis ex ira ejus, ecquis est qui exstinguat eum?

10 Coruscat, ecquis non timebit? tonat, ecquis non pavebit?

11 Domino comminante ecquis non funditus conteratur à facie ipsius?

12 Terra tremit & fundamenta ejus, mare fluctuat è profundo, & fluctus ejus disturbantur ac pisces ejus à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

13 Quoniam fortis est dextera ejus quæ arcum tendit, sagittæ ejus acutæ quæ ab ipso mittuntur, non deficient quum cœperint mitti in fines terræ.

14 Ecce mittuntur mali, & non avertentur donec supervenerint terræ:

15 Ignis succeenditur, & non exstinguetur, donec consumat fundamenta terræ:

16 Quemadmodum non redit sagitta missa à valente sagittario; sic non revertentur mala quæ missa fuerint in terram.

17 Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit diebus illis?

18 Initium dolorum, & multi erunt gemitus; initium famis, & multi interitus; initium bellorum, & formidabunt potentissimi, initium malorum, & trepidabunt omnes in eis.

19 Quid faciam, quum evenerint mala ista?

20 Ecce fames, & plaga, tribulatioque & angustia, missa sunt flagella ad emendationem:

21 Sed his omnibus non revertentur ab iniquitatibus suis, sed erunt flagelloram semper immemores.

22 Ecce ut fuerit annonæ vilitas in terra adeo ut sibi putent dispositam esse pacem, tunc pullulabunt mala super terram, gladius, fames, & magna confusio:

23 A fame enim plurimi interibunt habitatores terræ, & gladius perdet cæteros qui superfuerint à fame;

24 Et mortui sicut stercora projicientur, & non erit qui consoletur eos: nam derelinquetur terra deserta, & civitates ejus dejicientur.

25 Non derelinquetur qui colat terram, & qui seminet in ea:

26 Arbores dabunt fructus, sed quis demeteret illos?

27 Uva matureseet, sed quis calcaret illam? erit enim locis omnibus magna desolatio.

28 Cupiet enim homo videre hominem, vel vocem ejus audire.

29 Nam reliqui fient è civitate deni, & bini ex agro, qui absconderint se in densis nemoribus & scissuris petrarum:

30 Quemadmodum derelinquuntur in oliveto singulis arboribus ternæ aut quaternæ olivæ.

31 Aut sicut in vinea vindemiata reliqui fiunt racemi ab iis qui diligenter scrutantur vineam;

32 Sic reliqui fient diebus illis terni aut quaterni à perscrutantibus domos ipsorum gladio,

33 Et relinquetur terra deserta, & agri ejus veterascent, & viæ ejus omnesque semitæ germinabunt spinas, eo quod non transibunt homines per eam.

34 Lugebunt virgines non habentes sponsos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum non habentes adjumentum.

35 Sponsis earum bello consumtis, & viris earum attritis fame.

36 Audite vero ista, & cognoscite ista, ô servi Domini.

37 Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis, in quos, dicit Dominus,

38 Ecce appropinquant mala, & non tardant.

39 Quemadmodum prægnans quum puritura est à nono mense partum suum; appropinquante hora partus ejus, ante horas duas vel tres, dolores circumeunt uterum ejus, & prodituro infante ex utero non tardant punctum unum:

40 Sic non morabuntur mala proditura super terram; sed gemet seculum, & dolores comprehendent illud.

41 Audite verbum plebs mea: parate vos apud pugnam, & in malis sic estote ut advenæ terræ:

42 Qui vendit, quasi qui fugiat; & qui emit, quasi perditurus:

43 Qui mercatur, quasi non capturus fructum: qui ædificat, quasi non habitaturus:

44 Qui seminat, quasi non messurus: & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus:

45 Qui nubunt, quasi non geniturí liberos: & qui non nubunt, quasi vidui.

46 Propterea quod qui laborant, laborant frustra.

47 Fructus enim illorum metent alienigenæ, & substantiam illorum rapient, domos evertent, & liberos eorum captivos ducent; quia in captivitatem & famem gignunt natos suos.

48 Nam qui negotiantur ex rapina, quo magis exornant civitates & domos suas, possessionesq; & seipsos;

49 Eo magis persequar ipsos zelotypia pro peccatis ipsorum, ait Dominus.

50 Quomodo invidet adulteræ mulier honestæ & proba valde;

51 Sic invidens justitia iniquitati quod exornat se accusabit eam in os, quum advenerit is qui prohibet omne peccatum accurari super terram.

52 Propterea nolite imitari illam, neq; opera illius:

53 Nam adhuc pusillum, & sublata iniquitate è terra justitia regnabit in vos.

54 Ne dicat peccator se non peccasse: quoniam carbones ignis accendet super caput suum qui dicit, non peccavi coram Domino Deo & gloria ipsius.

55 Ecce Dominus cognoscit omnia opera hominum, & inventiones; cogitationesque, & corda illorum.

56 Dixit enim, fiat terra, & facta est; fiat cœlum, & factum est;

57 Et verbo illius stellæ constitutæ sunt, & novit numerum stellarum;

58 Qui scrutatur abyssum quamque & thesauros illarum, qui mensus est mare & conceptaculum ejus,

59 Qui conclusit mare inter aquas & suspendit terram super aquas verbo suo,

60 Qui extendit cœlum ut cameram, super aquas fundavit ipsum,

61 Qui fecit in deserto fontes aquarum, & ad verticem montium lacus, emittens flumina ab eminente petra ad irrigandum terram,

62 Qui finxit hominem, & posito corde ejus in medio corporis indidit ei spiritum, vitam, & intellectum;

63 Et Spiritus Dei omnipotentis qui fecit omnia, & scrutatur omnia absconsa in abditis partibus terræ,

64 Hic novit inventionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occultare peccata vestra.

65 Et propterea quod Dominus plane scrutatus est omnia opera vestra, ideo traducet vos omneis;

66 Et vos confusi eritis quum procedent peccata vestra coram hominibus, & ipsæ iniquitates vestræ ut accusatores fistent se in die illo.

67 Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo & Angelis ejus?

68 Ecce judex Deus, timete eum, desinite à peccatis vestris, & jam obliviscimini in æternum committere iniquitates vestras: & Deus educet vos liberabitque ab omni tribulatione.

69 Ecce enim incenditur ardor super vos, ô turbæ amplissimæ, & rapient quosdam ex vobis quos cibent idolothytis,

70 Et qui consenserint eis, erunt eis ludibrio, & probro, ac conculcationi:

71 Erit autem singulis in locis & in vicinis civitatibus insurrectio multa in timentes Domini.

72 Erunt quasi insani, nemini parcentes, diripiendo & devastando adhuc timentes Domini:

73 Nam devastabunt & diripient facultates eorum, & de domibus eorum ejicient eos.

74 Tunc probatio apparebit electorum meorum, ut auri quod probatur igne.

75 Audite dilecti mei, inquit Dominus; ecce adsunt dies tribulationis è quibus liberabo vos.

76 Ne timeatis, neq; hæsitetis, quoniam Deus dux vester est:

77 Quin potius servate mandata & præcepta mea, ait Dominus Deus; ne gravia sint in vos peccata vestra, neve supra vos se efferant iniquitates vestræ.

78 Væ iis qui constringuntur peccatis suis, & obteguntur suis iniquitatibus:

79 Quemadmodum ager qui à silvescentibus vepribus occupatur, & cujus semita qua transit homo spinis obtecta occluditur, is traditur consumendus igni, *sic illi; futuri sunt.*

ADJECTIONES

ADJECTIONES AD LIBRUM ESTHERÆ.

CAPUT X.

Interpretatio somnii Mordecai.

ET dixit Mordecai, à Deo facta sunt ista:

5 Recordor enim illius somnii, quod videram de rebus istis; nam non præteriit earum quicquam.

6 Parvus fons, qui fluvius effectus est exorta luce & sole, & aqua multa, hic inquam fluvius est Esther, quam duxit rex & reginam fecit.

7 Duo vero dracones sumus ego & Haman:

8 Atq; hæ gentes, quæ præterea convenerant ad perdendum nomen Jehudæorum:

9 Gens autem mea ipsa est Jisrael, quicunque inclamant Deum & servantur: nam servavit Dominus populum suum, liberavitque nos Dominus ab omnibus malis istis, & præstitit Deus signa, & prodigia hæc maxima, quæ non sunt facta in gentibus.

10 Propterea effecit sortes duas, unam populo Dei, & alteram omnibus gentibus.

11 Venerunt q; hæ duæ sortes in horam & momentum & diem judicii coram Deo *constituti* apud omnes gentes,

12 Quum recordatus est Deus populi sui, asseruitq; justitiam hæreditatis suæ.

13 Quapropter agitabuntur ab his dies illi mense Adare, die decimo quarto illius mensis, cum cœtu & gaudio lætitiaq; coram Deo per generationem quamque in seculum apud populum illius.

CAPUT XI.

Aliud somnium Mordecai.

ANno quarto regnante Ptolemæo & Cleopatra attulit Dositheus qui se dicebat esse Sacerdotem & Levitam, & Ptolemæus filius ejus hanc epistolam Puriam, quam dicebant esse ipsam, & interpretatum Lysimachum *filium* Ptolemæi qui erat Jeruschalaimis.

2 Anno secundo regnante Artaxerxe Magno, primo die Nisanis, somnium vidit Mordecai filius Jairi, filii Schimhi, filii Kischi ex tribu Binjaminis, homo Jehudæus habitans in urbe Susis, vir magnus, qui erat administer in aula regis.

3 Erat autem ex captiva turba, quam captam Nebucad-netzar rex Babyloniæ Jeruschalaimis cum Jeconja Jehudææ rege deportaverat: atq; hoc illius somnium.

4 Ecce enim vox tumultus, tonitrua, & terræmotus, ac pertarbatio super terram, & ecce dracones duo magni parati processerunt ambo ad concertandum, quorum fuit sonus maximus,

5 Adeo ut sono illorum compararetur omnes gentes ad prælium, ut oppugnarent justorum gentem.

6 Ecce itaq; dies tenebrarum & caliginis, tribulatio & angustia, afflictio & conturbatio magna supervenit terræ:

7 Quia conturbatum est totum genus justum, qui timentes sua ipsorum mala comparaverunt se ad interitum.

8 Sed quum inclamavissent Deum, ad clamorem ipsorum factus est quasi ex parvo fonte fluvius magnus, aqua multa:

9 Et lux atq; sol exortus est, humiliesq; exaltati sunt, & absumserunt gloriosos.

10 Postea expergefactus Mordecai qui viderat somnium hoc, & quid Deus consilii cœpisset facere, retinuit somnium hoc in animo suo, & omni ratione voluit cognoscere illud ad noctem usq; illam.

CAPUT XII.

Mordecai, detectis insidiis, ornatur honoribus.

QUiescens autem Mordecai in vestibulo cum Bigtane & Terescho duobus eunuchis regis, custodibus vestibuli,

2 Audit illorum cogitationes; & studia eorum perscrutatus cognovit eos se comparare, ut manus injicerent in Artaxerxē regem; & indicavit regi consilia eorum.

3 Quamobrem exquirente rege duos eunuchos suos, confessi illi fuerunt strangulati.

4 Et scripsit rex negotia hæc in commentario: & Mordecai conscripsit de iisdem rebus.

5 Deinde præcepit rex Mordecaium ministrare in aula, eiq; dedit donaria hujus rei causa.

6 Haman vero filius Hammedatæ Agagæus quum gloriosus esset apud regem, quærebat malefacere Mordecaio, & populo ejus propter duos illos eunuchos regis. Epistolæ autem illius exemplum est hujusmodi.

CAPUT XIII.

Artaxerxes iniquum Jehudæis: & Mordecaius Deo supplex.

REx magnus Artaxerxes magistratibus & toparchis subditis provinciarum centum viginti septem ab India Ethiopiam usque, hæc scribit.

2 Multis imperans gentibus, & universum orbem terrarum obtinens, volui non fiducia hujus potestatis elatus, sed æquius semper & cum lenitate agens subditos expertes fluctuum in vita omnino efficere, & regnum tranquillum perviumq; ad terminos usq; exhibens, etiam renovare pacem omnibus hominibus exoptatam.

3 Me autem consulente consiliarios quomodo istud ad finem perduci posset, Haman vir prudentia apud nos excellens, & benevolentia immutabili ac firma fide

fide spectatus, qui secundum regni honorem repertavit,

4 Indicavit nobis singulis tribubus per orbem terrarum permixtum esse exosum populum quendam, adversantem legibus quæ sunt apud omnes gentes, & continenter regum institutæ omittentem, ut non procedat principatus ille qui à nobis inculpate dirigitur.

5 Quum itaq; percepissemus gentem istam unicam ex adverso semper cuivis homini objectam, per adjectionem legum extraneam mutare & dissentire à rebus nostris, ac mala pessima consummare, id; ut regnum hoc convenientem statum minime assequatur:

6 Mandavimus itaq; ut quicumq; significatur vobis literis scriptis ab Hamane præfecto negotiis & secundo à nobis, cum uxoribus & liberis pereant radicitus inimicorum gladiis, sine ulla misericordia & clementia, decimo quarto die Adaris mensis duodecimi, præsentis anni:

7 Ut isti olim & nunc exosi die uno violenter in sepulcrum descendentes, in posterum tempus sinant negotia nostra bene constituta & perturbationibus vacua contineater procedere.

8 Ille autem oravit dominum, recordatus omnium operum domini, & dixit, domine, domine, rex omnipotens, quia omnia sunt in potestate tua,

9 Et non est qui obsistere possit tibi volenti servare Israelem,

10 Quia tu fecisti cœlum & terram, & quicquid mirabile est in regione, subjecta cœlo;

11 Et dominus es omnium, ac non est qui tibi Domino possit resistere)

12 Tu omnia nosti, tu scis, domine, me non contumelia, neq; superbia, neq; cupiditate gloriæ fecisse istud, quod non incurvaverim me isti superbo Hamani *honorem habituri* us:

13 Nam grato animo vellem osculari vestigia pedum ejus ad salutem Israelis;

14 Sed me feci sse illud, ne gloriam hominis supra gloriam Dei statuerem;

15 Non enim adoraturus sum quemquam præter te, domine, neq; tamen superbiæ causa facio istud.

16 Nunc vero domine Deus rex, parce populo tuo, quandoquidem intuentur nos ad perditionem *afferendam*, & cupiunt perdere hæreditatem, quæ tua est inde à principio:

17 Ne despicias partem tuam, quam tibi ipsi redemisti è terra Ægypti.

18 Exaudi orationem meam, esto; propitius sorti tuæ, & converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum, Domine; neq; deleto os laudantium te, Domine.

19 Omnes quoq; Israelitæ clamaverunt quam maxime potuerunt, quia mors ipsorum *obversabatur* oculis ipsorum.

CAPUT XIV.

Esthera lamentatio & oratio ad Deum.

ESther regina similiter confugit ad Dominum, quum in agone mortis se deprehensam esse conspiceret:

2 Nam positis vestimentis gloriæ suæ induit vestimenta angustiæ & luctus, & pro superbis deliciis cinere sordibusque perfudit caput suum, corpus suum abjiciens valde, omnemq; locum exaltationis suæ replevit contortis crinibus suis:

3 Et orans Dominū Deū Israelis dixit:

4 Domine mi, tu rex noster unus es, adjuva me solitariam, & quæ adjutorem non habeo nisi te, quia periculum meum adest manu mea.

5 Ego audivi à nativitate mea in tribu familiari mea te, Domine, recipientem Israelem ex omnibus gentibus, & patres nostros ex omnibus majoribus ipsorum, ad hæreditatem æternam adoptasse, ac fecisse eis quæcumq; dixeras.

6 Nunc autem peccavimus coram te; ideo tradidisti nos in manus inimicis nostris, eo quod gloriam tribuimus diis istorum: justus es Domine.

7 Nunc vero non satis habent acerbitate servitutis nostræ:

8 Sed datis manibus suis in manus idolorum suorum ipsi ponderunt,

9 Se sublaturos decretum oris tui, & deleturos hæreditatem tuam, & obstructuros ora laudantium te, exstincturosque gloriam domus tuæ, & altaris tui:

10 Ora vero gentium aperturos ad virtutes vanorum *prædicandas*, & mirabilem efficiendum regem carnalem in seculum.

11 Ne tradas, Domine, sceptrum tuum iis qui nihil sunt, neq; rideant de casu nostro: sed converte consilium istorum in ipsos, & eum qui princeps hujus consilii est contra nos initi, in exemplum statue.

12 Memento Domine, innotescito tempore afflictionis nostræ, & mihi audaciam adde, ô rex gentium, & omnium dominatum obtinens.

13 Inde sermonem compositum ori meo coram leone ipso; & traduc animum illius in odium ejus qui oppugnat nos, ad interitum ipsius, & eorum qui consentiunt ipsi.

14 Nos autem libera manu tua, & adjuva me solitariam; ac non habentem alterum adjutorem nisi te, Domine, omnium cognitionem habes,

15 Et scis me odisse gloriam iniquorum, & abominari cubile incircumcisorum, & omnis extranei.

16 Tu scis necessitatem mihi impositam, me detestari signum istud meum superbiæ, quod in capite meo gero: quibus diebus me spectandā præbeo, me detestari istud ut pannunculū ex mensibus, neq; gestare istud quibus diebus conquiesco:

17 Neq; comedisse ancillam tuam è mensa Hamanis, ne, ne gloriam tribuisse convivio

convivio regis, neq; bibisse vinum libaminum.

18 Neq; lætatam esse ancillam tuam ex quo die huc translata sum usq; adhuc, nisi in te, Domine Deus Abrahami.

19 O Deus, qui robore supra omnes vales, exaudi vocem desperatorum, & libera nos è manu hominum consilia improba ineuntium: me denique libera à timore meo.

CAPUT XV.

Esthera accedit ad regem & pro Iehudæis intercedit.

Fuit autem tertio die, quum desiisset orare, ut exuens vestimenta illa luctus amiciret se glorioso ornatu suo:

2 Ita quum esset insigniter ornata, invocans omnium spectatorem & servatorem, assumsit duas ancillas honorarias suas;

3 Quarum uni quidem innitebatur quasi delicatam ageret;

4 Altera vero pone sequebatur allevans indumentum ejus.

5 Illa autem rubore perfusa cum elegantia pulcritudinis suæ, & vultu suo hilari, velut amabili, animo vero angustato à metu.

6 Ingressa omnes januas constitit coram rege, qui insidebat throno regni sui, induerat; omnes vestes insignes suas, totus ornatus auro & lapidibus pretiosis, eratq; valde formidabilis.

7 Tollens enim vultum suum coruscantem gloria, vehemente ira intuitus est; quamobrem procidens regina mutavit colorem suum defectione, & reclinavit in caput ancillæ honorariæ suæ, quæ antegrediebatur.

8 Sed mutavit Deus spiritum regis in mansuetudinem, qui celeriter contendens exiliit è throno suo, & recepit eam in ulnas suas, donec restituta esset, consolans eam verbis pacificis, & dicens ei, quid est Esther? Ego sum frater tuus; bono animo esto, nequaquam morieris: nam commune præceptum nostrum est,

9 Accede; & sublatam auream virgam suam imposuit collo illius.

10 Amplexatusque eam dixit, alloquere me.

11 Quæ dixit ei, vidi te, domine, tamquam angelum Dei, & conturbatus est animus meus metu gloriæ tuæ:

12 Quia mirabilis es, domine, & vultus tuus omni gratia plenus:

13 Ea autem loquens recidit ex defectione sua.

14 Rex vero turbatus cum toto servitio suo consolabatur eam.

CAPUT XVI.

Artaxerxes æquior Iehudæis redditus, beat illos autonomia.

Rex magnus Artaxerxes satrapis & principibus centum viginti septem regionum ab India Æthiopiam usque, & nostris procuratoribus salutem.

2 Multi plurima eorum à quibus beneficia acceperunt bonitate freqnentius honorati, plus æquo sapiunt;

3 Ac non solum subditis nostris quærunt malefacere, sed quia satietatem non possunt ferre, etiam in eos qui ipsis benefecerint aggrediuntur machinationes:

4 Et non tantum gratiarum actionem ex hominibus contra quam debuerant tollentes, verum etiam elati ventosis illis cogitationibus hominum virtutis expertium statuunt, se judicium effugituros Dei omnia spectantis semper, quod improbis invisum est:

5 Sæpe etiam multos eorum qui in potestatibus constituti sunt, quibus commissa sunt tractanda amicorum negotia, hortatio ista efficiens participes cædis innocentum, circumdedit calamitatibus immedicabilibus.

6 Quando mendace improborum morum circumventione abducunt à ratione simplicem eorum qui amplius possunt benevolentiam.

7 Hoc autem considerare licet, tum ex antiquioribus (ut traditæ sunt nobis) historiis tum ex iis quæ si exquiramus, ante pedes sunt iniqne consummata, eorum qui indigne dominatum obtinent pestilentia.

8 Proinde attendere ad ea quæ deinceps futura sunt, ut regnum turbis vacuum omnibus hominibus exhibeamus cũ pace,

9 Utentes mutationibus & quæ in conspectum venient semper discernentes, obviam eundo æquissime.

10 Ut enim Haman Hammedathæ filius, Macedo, revera alienus à Persarum sanguine, multumq; distans à bonitate nostra, & hospitio acceptus à nobis, humanitatem qua fumus in omnes gentes consequutus est eo usque, ut diceretur pater noster,

11 Et adorari ab omnibus pergeret, velut secundus à regali throno:

12 Non ferens ille tantam præstantiam, instituit dominatu privare nos, ipsosq; spiritu;

13 Et servatorem nostrũ modisque omnibus benefactorem Mordecaiũ, & inculpatam regni consortẽ Estheram cum tota illorũ gente multiplicibus & artificiosis circumventionibus expetens ad interitũ.

14 (His enim modis putabat se postquã nos solitarios deprehendisset, Persarũ dominationem ad Macedonas transfaturum)

15 Non vero Iehudæos ab isto consceleratissimo homine traditos ad delectionem; deprehendimus non esse maleficos, sed justissimis administrari legibus;

16 Et filios esse altissimi maximi Dei viventis, qui erexit & nobis & majoribus nostris regnum in hac dispositione elegantissima.

17 Recte igitur feceritis, si non utamini amplius literis ab Hamane missis filio Hammedathæ.

18 Quam

18 Quum iſte qui confecerat hæc ad Suſarum portas cum familia tota crucifixus fuerit, condignum illi judicium rependẽte Deo celeriter, qui omnia obtinet.

19 Exemplum vero hujus epiſtolæ proponentes in omni loco, libere ſinatis Judæos uti ſuis ipſorum legibus;

20 Et conjunctis viribus adjuvetis eos, ut ſi qui tempore anguſtiæ invadant eos, ulciſcantur die decimo tertio menſis Adaris duodecimi, eo ipſo die.

21 Hunc enim Deus qui omnia potenter adminiſtrat, lætum confecit ipſis loco excidii electo genere comparati.

22 Quamobrem vos quoq; in celebribus veitris feriis, inſignem illum diem cum omni lætitia ducite:

23 Ut & nunc & deinceps ſalutis nobis & benevolentibus Perſis, iis vero qui inſidiantur nobis perditionis monumentum *exſtet*.

24 Omnis autem civitas, aut in univerſam regio, quæ ſecundum iſta minime fecerit, ferro & igne cum indignatione cõſumetur; & non ſolum invia hominibus, verum etiam beſtiis & volucribus in omne tempus cõſtituetur ut inimiciſſima.

SCHIMHONIS SACERDOTIS SUMMI LIBER UNUS, VULGO MACBÆORUM III.

CAPUT I.

Impius conatus Ptolemæi Philopatoris.

VT autem Philopator didicit ab iis qui reverſi erant, ea loca quæ obtinuerat, ab Antiocho ſibi ademta eſſe, denunciavit omnibus ſuis pedeſtribus & equeſtribus copiis;

2 Et aſſumta ſecum ſorore Arſinoë contendit ad loca uſq; Raphiam adjacentia, ubi caſtra fecerant milites Antiochi.

3 Theodotus vero quidam ſe perfecturum inſidiis cogitans, optima cepit ex armis Ptolemæi quæ ante ſibi fuerant commiſſa; & intulit ſe noctu in tentorium Ptolemæi. ut ſolus eum occideret atq; hoc *facto* bellum diſſolveret.

4 Sed abducto eo Doſitheus *filius* Drimyli dictus (qui genere quidem erat Judæus, poſtea vero mutaverat cultum legitimum, & ſe à majorum placitis alienaverat) fecit ut ignobilis quidam recumberet in tentorio ejus, quem reportare contigit ſupplicium ejus.

5 Deinde vero quum prælium vehemens committeretur, & res valentiores eſſent ab Antiocho admodum, obambulans Arſinoë hortata eſt copias cum miſeranda ſpecie & lacrymis, capillis ſparſis, ut & ſeipſos & liberos ſuos uxoreſq; audacter adjuvarent, promittens ſe victoribus daturam cuiq; duas auri minas:

6 Itaq; evenit ut adverſarii cominus pugnando perderentur, & multi quoq; captivi comprehenderentur.

7 Quum autem inſidias illas ſuperaſſet, judicavit ſibi in propinquas civitates eundum eſſe ut adhortaretur eas: quod poſtquam feciſſet, donaria, delubris diſtribuiſſet, effecit ut ſubditi ſui bono eſſent animo.

8 Jehudæis vero mittentibus ad ipſum ex Senatu & Senioribus qui ſalutarent ipſum, & munera apportantes de iis quæ venerant gratularentur ipſi, accidit ut eo eſſet paratiore animo ad eos quam citiſſime adeundos.

9 Sed ubi perlatus Jeruſchalaima ſacrificavit Deo maximo, & gratias egit, & aliquid eorum quæ ex ordine *fieri ſolent* in loco fecit;

10 Quum jam veniſſet ad locum ipſum, accuratione & decore obſtupefactus, optimumq; miratus ordinem loci ſancti, in animum induxit conſilium ingrediendi templum.

11 Illis autem dicentibus non convenire ut fiat iſtud, quia ne illis quidem qui ex gente ſunt liceat ingredi, neq; omnibus Sacerdotibus; ſed ſoli Sacerdoti ſummo qui anteit omnes, idq; per annum ſemel: hic nequaquam fuit perſuaſus:

12 Sed quamvis lex apud ipſum legeretur, non deſtitit ſe ipſum inferre, dicens oportere ut ingrederetur: quod ſi illi (*inquit*) honore iſto privati ſunt me non oportet; rogavitq; quam ob cauſam ingredientem ſe in totum fanum nemo ex præſentibus prohibuerit:

13 Et dicente quodam, imprudenter *factum*, hoc ipſi male portendere; ſi hoc, *inquit*, factum eſt, quam ob cauſam non eſſem omnino, velint nolint, ingreſſurus?

14 Sacerdotibus itaq; cum toto veſtitu procedentibus, orantibuſq; Deum maximum ut inſtanti neceſſitati ſuccurreret, & impetum illius nefarie invadentis averteret, & clamore cum lacrymis complentibus templum; qui in civitate relicti erant, exſiliverunt perturbati, aliquid incerti ſtatuentes fuiſſe factum:

15 Et incluſæ in thalamis virgines cum genetricibus eruperunt, imponenteſq; pulverem crinibus ſparſis, gemitu lamentiſque plateas impleverunt.

16 Et aliæ quoq; recens emiſſæ, cum eos qui ad eundũ obviã fuerant diſpoſici, tum convenientem *ſibi* pudorem relinquentes, curſum confuſum in civitate faciebant,

17 Prætereaq; recens genitos liberos tum matres, tum nutrices hic illic relinquentes aliæ per domos, aliæ per plateas irrevocabili concurſatione in templum ſupremum congregabantur.

18 Itaq; varia erat hominum qui in unum collecti erant oratio de iis quæ illegitime ab illo tentabantur.

19 His *aderant* quoq; è civibus qui audaciam adhibentes non ferebant illum plane insistentem, & suum illud consilium explere cogitantem: sed exclamantes impetu capienda arma, & audacter pro lege patria moriendum, magnam eo in loco exasperationem concitabant:

20 Qui ægre à Senatoribus Senioribusque aversi, ad idem orationis officium accesserunt.

21 Itaq; populares quidem, ut ante, simul orantes conversabantur; Seniores vero, qui circumstabant Regem, multifariam tentabant superbam ejus mentem à concepto apud se consilio dimovere.

22 At ille audaciam assumens, omnibus omissis, jamq; aditum comparabat, se illud ad finem perducturum censens quod ante dixerat:

23 Quamobrem illi etiam qui circumstabant Regem videntes ista, se ad invocandum cum nostris eum qui omnem potentiam habet contulerunt, ut res præsentes defenderet, neq; dissimularet illegitimum istud superbumq; factum.

24 Ex concurrente autem densissima & laboriosa turbarum exclamatione incomparabilis quidam assurgebat clamor:

25 Videbantur enim non homines solum, sed parietes quoq; ipsi & solum totum personare, tamquam si jam tum mortem *& ruinam* subiissent pro contaminatione loci.

CAPUT II.

Preces Schimahons.

ITaq; Schimhon Sacerdos summus genibus contra sanctuarium flexis, & convenienter protentis manibus in cœlum orationem hanc habuit, & uno animo dixerunt omnes,

2 Domine Jehova rex cœlorum, & dominator omnis creaturæ, inter sanctos sanctissime, monarche omnipotès, attende ad nos, qui ab impio ac prophano homine, ex audacia viribusq; frenebudo opprimimur.

3 Tu enim qui creasti omnia, & qui ea universa obtines dynasta justus es, ac propterea qui ex contumelia superbiaq; aliquid faciunt tu eos judicas.

4 Tu eos qui ante hac injustitiam exercuerant, inter quos etiam gigantes exerant robori & audaciæ confidentes perdidisti, inducta super eos aqua immensa:

5 Tu occupatos in operibus superbiæ Sedomitas quum manifesto infinitæ malitiæ tenerentur concremasti, exemplum præbens post venturis *etatibus*:

6 Tum audacem illum Pathonem, qui sanctũ populum tuum Jisraelẽ servituti mancipaverat, variis ac multis suppliciis probans, notam fecisti majestatem tuam;

7 Post quæ *supplicia* notã fecisti magnã potentiam tuam, quum *regem* quidem qui persequebatur eum cum curribus & turbis multis inundasti profundo mari, eos vero qui tibi omnis creaturæ imperiũ obtinenti incumbebãt fide salvos tranvexisti, qui etiam agnoscentes apud se opera manus tuæ, te omnipotentem laudaverũt;

8 Tu, ô Rex, qui creaveras infinitam illam & immensam terram, elegisti civitatem hanc, & sanctificasti locum hunc pro nomine tuo, qui tamen nullius rei omnino indiges, & apparitione glorificasti magnifica, faciens commendationẽ illius ad gloriam magni & honorãdi nominis tui:

9 Et diligens domum Jisraelis promisisti, si quando nos aversos à te occuparet angustia & venientes in hanc locum oraremus, te exauditurum orationem nostrã.

10 Jam vero fidelis es & verax, quandoquidem sæpe dum affligerentur majores nostri succurristi ipsis in abjectione sua, & liberasti ipsos e malis maximis:

11 Ecce autem nunc, ô Rex sancte, propter multa & magna peccata nostra opprimimur subjecti inimicis nostris, & dimittimur in imbecillitate summa.

12 Atq; in hoc casu nostro audax & prophanus iste studet injuria afficere locum sanctum quem in terra hac designasti nomini glorioso tuo:

13 Nam habitatio quidem tua cœlum summum, inaccessa est hominibus: sed quandoquidem placuit tibi gloriam tuam in populo tuo Jisraele *statuere*, & locum hunc sanctificavisti,

14 Ne ulciscaris de nobis per immundos istos, neq; per prophanos punias nos, ut non glorientur iniqui cum animo suo, neq; exsultent superba lingua sua dicentes, nos proculcavimus domum illam sanctificationis sicut proculcantur domus abominationum.

15 Dele peccata nostra, & dissipa errores nostros; & misericordiã tuã ostende hoc tempore: cito præoccupent miserationes tuæ, & inde laudes in os eorũ qui prociderunt contriti animis, confecta nobis pace.

16 Hic ille inspector omnis & sanctus supra omnia Deus, in sãcto loco legitimã hanc orationẽ exaudiens, illum contumelia audaciaq; elatum maxime flagellavit hinc & inde, percellens eum ut arundinẽ *agitatam* à vento; adeo ut prostratus humi, non valens amplius agere quicquam, sed solutus membris, ne vocem quidem posset edere justo judicio implicatus.

17 Quamobrem cum amici tum custodes ejus acrem videntes castigationem quæ invaserat ipsum, metuenteq; ne vita etiam ipsum deficeret, cito extraxerunt ipsum, perculsi metu maximo.

18 Postea vero quum seipsum recollegisset, minime ad resipiscentiam venit correptus; sed amarulentis interminationibus usus abiit.

19 Quum autem delatus in Ægyptum augesceret malitia, ope adjutorum atque sociorum

sociorum ab omni justo abhorrentiũ quos ante indicavimus non solum innumeris se libidinibus explevit; sed etiam eo processit audaciæ, ut maledicta singulis locis *in populum* conferret; & multi amicorum ad propositum Regis attendentes ii quoq; sequerentur voluntatem ejus.

20 Proposuerat enim *sibi* ut gentẽ hanc publice vituperio exponeret, erectaq; ad turrim aulæ junctam columna scripturã insculpserat, ne quis eorũ qui non sacrificant veniret in templa ipsorum; sed ut omnes Jehudæi in populi censum aut servilem statum cogerentur; qui vero contradicerent, vi abrepti privarentur vita:

21 Eos autem qui in censum referrentur, adhibito etiam igne obsignari infigni Bacchi folio hederæ in corpus impresso, ac deinde separari ad utendam quæ prius contracta fuerit libertatem.

22 Ut autem non videretur omnibus inimicari, subjecit scripturæ; Quod si qui ex illis voluerint certo consilio inter illos versari qui sacris sunt initiati; eos æquo jure cives cum Alexandrinis fore.

23 Quidam igitur in civitate habentes odio istos gradus pietati civitatis hujus imperatos, facile seipsos dediderunt, velut cum magna aliqua communicaturi gloria ex cõversatione futura cum Rege:

24 Verumtamen plurimi in generoso animo confirmati non destiterunt à pietate; sed pecunias pro vita commutantes intrepide, conabantur seipsos à recensionibus liberare, quippe freti bona spe se defensionem consequuturos esse:

25 Præterea qui discedebant à se eos abominabantur, & tamquam hostes gentis suæ judicabant; privabantq; communi conversatione & commodo.

CAPUT III.

Immanis tyrannis Philopatoris.

HÆc autem impius ille percipiens adeo iratus est, ut non solum Alexandriæ *manentibus* irasceretur, sed etiam iis qui in regione *erant* adversaretur gravius, mandaretq; festinanter omneis congregari una, & pessima nece è vita tolli.

2 Quæ dum adminiſtrabantur, evulgatas est dirus contra gentem sermo conspicuibus ad maleficium hominibus; quibus dabatur ad institutum istud occasio, tamquam si *Jehudæi* ipsos à suis legibus prohibituri essent.

3 Ac Jehudæi quidem benevolentiam fidemq; constantem in reges observabant; sed quia colebant Deum & lege ejus regebantur, separationem institutebant in quosdam & conversiones (quam ob causam quibusdam esse inimici videbantur) & bonis rerum justarum factis ornantes conversationem suam, omnibus hominibus erant probatissimi.

4 Itaq; vitam quidem bene actam quæ apud omnes de gente pervulgabatur isti alienigenæ minime enumerabant; sed de adorationibus & cibis differentiam pervulgabant; dicentes neq; regi neq; testatibus homines istos consentire, sed diros esse & magnopere negotiis adversari: deniq; non vulgari perstringebant vituperatione.

5 Græci vero qui per civitatem erant nulla affecti injuria, tumultum inopinatum contra hos homines spectantes & improvisas concursationes fieri, succurrere quidem non poterant (nam tyranni regis erat constitutio)

6 Sed ferentes graviter consolabantur, & futurũ præcipiẽtes *animo* ut non starent istat non enim ab eo qui nihil ignorat, talẽ constitutionem rerum ita despectum iri.

7 Jam vero etiam vicini quidam, & amici, & qui cõmercium habebant cum ipsis, clam excipientes quosdam, dabant fidẽ se defensionem communem adhibituros, & contentissime ad auxilium adventuros.

8 Ille igitur præsente prosperitate elatus, ac in Dei maximi potentiam non respiciens; sed statuens se perpetuo in eodem consilio permansurum, contra eos rescripsit has literas:

9 Rex Ptolemæus Philopator ducibus militibusq; per Ægyptum & *quocunque* locum *residentibus* salutem & valetudinem: valeo ego ipse quoq; & negotia mea.

10 Postquam militaris nostra in Asiã expeditio (quã noviſtis ipsi quoq;) inoffenso Deorũ auxilio ad finẽ ex animo perducta est, non vi armorũ, sed æquitate & humanitate multa duximus gẽtes lactãdas esse quæ Cœlen Syriam, Phœnicia mq; habitant, & beneficiis ultro prosequendas.

11 Quumq; templis quæ per civitates sunt reditus multos attribuissemus, advenimus etiam Jeruschalaima, quo ascenderamus ut templum istorum scelleratorum & nunquam ab amentia sua definentium honoraremus.

12 Et illi sermone quidem adventum nostrum *grate*, at re ipsa falso accipientes, quum esset nobis animus ingrediendi in templum ipsorum, & decentissimis atque pulcherrimis donariis honorandi, antiquissima *sua* acti superbia ab ingressu nos prohibuerunt.

13 Ita non experti sunt robur nostrum propter eam humanitatem qua in omnes homines utimur; sed suam contra nos diritatem effecerunt manifestam, ut qui omnino soli ex gentibus cervices in reges & bene de se meritos attollentes nihil æquum perferre volunt.

14 Ac nos quidem quod istorũ amẽtiæ cõcesissimus, & cũ victoria reversi in Ægyptum omnibus etiam gẽtibus humanitatẽ exhibuimus, prout decebat confecimus:

15 Interea vero quum apud tribules istorũ omnibus significavimus obvionem *tanti* mali, atq; tum societate, tum mille rebus quas eis primũ simplicissime volueramus cõcreditas eos ausi ad mutationem

provocare, eos & conſortes perpetuorum Sacerdotum voluimus conſtituere & dignari eos Alexandrinorum civitate ;

16 Iſti contra accipientes, ingenitaq; malitia depellentes quod bonum eſt & perpetuo in malum inclinantes non ſolum averſati ſunt hoc jus civitatis inæſtimabile, verumetiam paucos è ſuis qui optime erga nos affecti ſunt abominantur ſermone atq; ſilentio, maxime ſuſpicantes nos ob illud vivendi infame inſtitutum citò ea quæ correximus everſuros.

17 Quapropter etiam optime perſuaſi ſignis iſtos modis omnibus à nobis diſſentire, atq; providentes ne ſi forte repentinus in poſterum tumultus inſtaret, impios iſtos à tergo proditores & barbaros hoſtes haberemus,

18 Mandavimus ſimul ac hæ literæ ad vos pervenerint, ut iſtos qui his literis indicantur cum uxoribus liberiſq; eadem hora exceptos contumelia & divexationibus mittatis ad nos undiq; vinculis ferreis incluſos, ut immedicabili & ignominioſa nece (quemadmodum homines diros decet) auferantur.

19 His enim ſupplicio ſimul affectis, percepimus nobis in tempus reliquum negotia perfectè conveniente ſtatu optimaq; diſpoſitione conſtitutum iri.

20 Quiſquis autem Jehudæorum aliquem ſive ſenem, ſive puerum, ſive lactentem etiam protexerit, turpiſſimis tormentis cruciabitur diſtenta familia tota :

21 Et qui indicare *illud* voluerit, præterquam quod ſubſtantiam ejus qui reus peractus fuerit accipiet, ac bis mille drachmas ex pecunia regis ; etiam libertate coronabitur.

22 Omnis vero locus ubi omnino rectus Jehudæus deprehendetur, inhabitabilis efficitor & cremator igne, ut toti naturæ mortali plane appareat inutilis in ſempiternum tempus. Atq; ſic quidem habebat literarum forma.

CAPUT IV.

Threnodia Jehudæorum, & julita hoſtium.

QUocumq; autem mandatum illud pervenit, populare conſtitutum eſt à gentibus convivium cum acclamationibus & gaudio, velut audacter jam demonſtrante ſe inimicitia quæ ipſis olim cogitatione callum indurata contraxerat.

2 Jehudæis vero perpetuus erat luctus, & plane lamentabilis clamor cum lacrymis gemitibuſque, inflammato undiq; ipſorum corde, quû improviſam pernicie̅m repente contra ſe decretâ deplorarent.

3 Quæ præfectura, aut civitas, aut quis in univerſum locus habitabilis, aut quæ vix planctu ejulatibuſq; de illis non implebantur ?

4 Ita enim acerbo & immiti animo à lucibus qui per civitatem erant unanimiter ejiciebantur, ut de inſolentibus ſuppliciis etiam ex inimicis quidam capientes ante oculos communè illam miſericordiam & incertam hujus vitæ commutationem reputantes, deplorarent infœliciſſimam eorum dejectionem.

5 Nam præibat ſenum multitudo variorum canitie, quorum incurvis pedibus tardiſq; à ſenio ſine pudore ullo ad profectionem celerem abutebantur violentæ adverſionis impetu :

6 Quæ vero ad communionem vitæ nuptialem modo thorum ſubierant adoleſcentulæ, pro delectatione ſuſcipientes ejulatus, & unguento delibutam comam conſperſæ pulvere, ac ſine velo abductæ, lamentatione̅ pro hymenæis incipiebant unanimiter, ut vexationibus alienigenis laceratæ, quûvinctæ publice vi uſq; ad locû ubi cœlcendebatur navis traherentur,

7 Et harum conjuges laqueis coronarû loco cervicibus implexi in florente ætate adoleſcentiæ, pro convivio juvenilibuſq; delitiis reliquos nuptiarum dies degebant in lamentationibus, cernentes jamq; ſepulcrum ad pedes poſitum.

8 Agebantur autè beſtiarum modo tracti vinculorum ferreorû vi, alii collo ſuſfixi clavis ad naviû tranſtra, alii pedes firmis conſtricti pedicis; idq; etiam tabulato quod ſuperne erat frequente impoſito, ut undequaq; obtenebratis oculis ductû inſidiatorum in tota navigatione paterẽtur.

9 His ergo in navigiû illud quod diximus actis & finita navigatione prout ſacitû fuerat à rege, mãdavit ut illi in ſuburbano hippodromo metarẽtur, cujus erat ingẽs ambitus, & quã opportuniſſimus ad traducendû *miſeros* cum apud eos qui in civitatem veniebant, tum apud eos qui inde in regionẽ proſiſciebãtur peregre ut neq; cum illius copiis communicarent, neque univerſe in muros reciperentur.

10 Hoc autem confecto, ut audivit *Rex* gentiles Jehudæorum è civitate clam frequẽtius exeuntes lugere ignominioſã fratrû miſeriã, iratus mandavit ut his ſimul accurate eodẽ modo ac illis fieret, neque ullo pacto à ſupplicio illorû immunes eſſent; & totam gentẽ nominatim deſcribi:

11 Non enim ſe laborioſum illud operum miniſterium quod paulo ante ſignificaverat exactum eſſe, ſed cruciatos tormentis quæ denunciaverat tandem unius diei tempore deleturum.

12 Fiebat igitur horû deſcriptio vehemente ſtudio ambitioſaq; aſſiduitate ab ortu Solis ad occaſum, ſed perfectû finem minime conſequuta diebus quadraginta:

13 Rex vero multum ac perpetuo impletus gaudio, convivinq; ad omnia idola faciens, mente à veritate procul aberrante & profano ore muta quidem & quæ non poterant ipſos alloqui aut adjuvare laudabat; in Deum vero maximum res quæ non conveniebant loquebatur.

14 Poſt illud autẽ intervallû temporis quod modo dicebamus, retulerunt ſcribæ

Regi

Regi se non amplius posse Jehudæorum descriptionē facere propter immēsam eorum multitudinem; quum essent adhuc per regionem plures, alii quidē adhuc in domibus consistentes, alii vero alio loco: tamquam si fieri non potuisset illud ab omnibus ducibus qui præerant Ægypto.

15 Quumq; interminaretur Rex eis durius quasi fuissent corrupti donis ad machinationē fugæ, accidit ut de re illa manifesto persuaderetur, dicentibus illis ac demōstrantibus & chartā jamq; & scriptorios calamos quibus utebantur defecisse.

16 Hæc autem fuit efficacitas invictæ providentiæ illius qui Jehudæis è cœlo succurrebat.

CAPUT V.

Tyrannis Philopatoris pertinax.

TUnc advocato Chermone qui præerat elephantorum procurationi, *Rex* gravi completus ira, & ab indignatione omnino immotus jussit in diem posterum largos thuris manipulos cum vino copioso mero omnibus elephantis potandos dari, qui erant numero quingenti, & efferatos profusa potus illius subministratione contra Jehudæos immitti ad necem illorum:

2 Ac ille quidem quum mandasset ista, congregatis amicis summis & ducibus qui infensi in Jehudæos erant, ad convivium se convertit: magister vero elephantorum Chermon quod imperatum fuerat apte consummavit.

3 Præterea etiam administri vespere exeuntes vinciebant miserorū manus, & reliquas contra eos cautiones moliebantur totā nocte, existimantes gentem illam fimal internecionis terminum percepturā.

4 Jehudæi vero qui gentibus ab omni protectione deserti esse videbantur propter necessitatem qua cum vinculis undequaq; circumcludebantur, omnipotentem Dominum ac omnis potestatis habētem imperiū, Deum suum patremq; misericordem omnes indesinente clamore cum lacrymis invocabant, orantes ut impium illud consilium contra se *captum* mutaret, magnificaq; apparitione ipsos à nece quæ ad pedes *erat* parata liberaret.

5 Horum ergo intente supplicatio in cœlum ascendebat: Chermon vero quum immisericordes illos elephantes potu perfudisset, plenos multa illa vini subministratione & saturatos thure, mane ad aulam adfuit ut res istas nunciaret Regi.

6 Verum *Deus* partem somni (quæ res creata inde à temporibus seculi bona est de nocte) etiam interdiu injectam ab eo qui gratiose tribuit omnibus quibuscumque ipse voluerit, immisit Regi:

7 Itaq; detentus suavissimo & profundo *somno* efficacitate Domini; à nefario quidem proposito plurimum excidit, sed ab immutabili cōsilio fraudatus magnifice.

8 Jehudæi vero quum horam quæ ante significata fuerat effugissent, Deum suum laudaverunt sanctum, iterumq; rogarunt ut optime conciliatas cum ipsis potentissimæ manus suæ robur superbis gentibus ostenderet.

9 Media autem jam ferme decima vocator frequentes invitatos videns, accessit, pepulit Regem, eumq; vix excitans obtendit tempus convivii jam præterfluere, sermonemq; de illis habuit: quem reputans Rex & ad convivium versus, jussit eos qui ad convivium venerant ex adverso sui accumbere:

10 Eoq; facto adhortatus est, ut se in convivio occupantes præsentem convivii partem eo plus honorarent *eam* in lætitia consumendo.

11 Quum autem diutius processisset cōfabulatio, Chermonem accersitum Rex cum minis acerbis interrogavit, quam ob causam sinerentur Jehudæi in diem præsentem supervivere.

12 Qui ubi ostendit se nocte quod fuerat imperatum ad finem perduxisse, & attestati sunt amici ejus, *ille* pejorem quam Phalaridis crudelitatem habens dixit, habeant illi gratiam hodierni diei somno.

13 Tu vero sine cunctatione in diem crastinum similiter elephantos comparato ad scelestorum Jehudæorum istorum deletionem.

14 Hæc ubi dixisset Rex, alacriter omnes qui aderant cum gaudio simul collaudarunt, & in suam quisq; domū reversus est: ubi non tam ad somnū tēpore noctis abusi sunt, quā ut omnia fabricarētur ludibria in eos qui miseri esse videbātur.

15 Simulac autem gallus mane cecinerat, bestias armatas in peristylio magno commovebat, & turbæ quæ per civitatem *erant* congregabantur ad spectaculum imprimis miserabile, diluculum studiose exspectantes.

16 Jehudæi vero continenter animā trahētes supplicatione multis lacrymis conjuncta canticisq; miserabilibus, manibus ad cœlum protensis orabant Deum maximum, ut brevi iterum ipsis succurreret.

17 Nondum radii Solis dispergebantur, Rege amicos excipiente, quum accedens Chermon accersivit ut prodiret, indicans illud quod antea Rex in animo habuerat paratum esse.

18 Quod quum ille acciperet & de iniquo illo exitu obstupesceret, ignoratione plane occupatus quæsivit quamobrem illud studiose ab eo effectū esset: erat autē istud ab efficacitate Dei dominātis omnibus, qui oblivionē rerum quas ille prius machinatus fuerat mēti illius indiderat.

19 Indicavit Chermon & amici omnes, *dicendo*, bestiæ copiæq; istæ, ô Rex, paratæ *sunt* ex proposito consilio vehementer tuo.

20 Ille vero his dictis gravi ira plenus, eo quod tota ipsius cogitatio de his

rebus providentia Dei dissipata esset, miraciter intuens dixit,

21 Quotquot parētes advenerint aut filiorum nati, hi largam escam bestiis feris paraverint, inculpatorū Jehudæorum loco, qui mihi meisq; majoribus integram stabilemq; fidem eximie demonstrarunt; quamquā nisi animo erga te propenso essem propter communem educationem & ministeriū tuū, pro illis privareris vita.

22 Sic Chermon inopinatam ac periculosam sustinens comminationem & aspectu & vultu cohorruit: amicorum vero quisq; paulatim diffluxit tristis, qui congregatos dimiserunt quemq; ad occupationem suam.

23 Jehudæi autem Regis sermonibus anditis illustrem Deum, Dominum, regem regum laudaverunt, ut qui ab ipso auxilium hoc consequuti essent.

24 Deinde quum Rex constituto de integro consilio hortaretur convivas, ut se ad lætitiam conferrent, secundum leges illas Chermonē accersens cum interminatione dixit *ei*, quoties oportet tibi de iisdem rebus mandata dari ô insœliciſſime? etiam nunc tandem elephantos arma in diem crastinū ad deletionem Jehudæorū.

25 Cognati autem simul accumbentes instabilem hanc mentem admirati protulerunt ista, ô Rex, quousq; vero nos ut expertes rationis pertentaturus es, jam tertio imperans deleri illos, & rursum in ipso facto dissolvens mutato consilio ea quæ placuerunt tibi?

26 Quorum gratia hæc civitas exspectatione turbatur, & multos conventus experta, jam etiam periclitatur ut diripiatur sæpe.

27 Rex itaq; *alter* omnino Phalaris impletus studio rationi adversante, & mutationes animi quæ ad procurationem Jehudæorum in ipso fuerant effectæ nihili faciens,

28 Postquam impurissimum juramentum firme statuisset se cum istos sine cunctatione gentibus pedibusq; bestiarum lauciatos ad inferos transmissurum, tum castris contra Jehudæam ductis *eam* celeriter æquatam solo flammæ & ferro traditurum, & templum illorum, quod nobis (*inquit*) inaccessum fuit, ubi consummant sacrificia, cito prostratum igne in omne tempus effecturum:

29 Tunc læti discesserūt amici & cognati cum fiducia, & disposuerunt copias ad custodiā per opportunissima civitatis loca.

30 Magister vero elephantorum ut bestias ad furiosam (ut ita dicam) fere constitutionem odoratis poculis è vino condito thure; formidabili ornatas apparatu adduxerat, sub auroram, quum jamq; civitas innumerabilibus turbis hippodromum versus repleta esset, ingressus aulam ad rem præsentem incitavit Regem.

31 Qui ira gravi impiam mentem complens, omni mole erupit cū bestiis, volens immittī animo & pupillis oculorū ficcis molestum illum & miserabilem eorū de quibus ante diximus spectare exitum.

32 Itaq; exeuntium elephantorum ad portam armatis copiis simul prosequentibus, pergentisq; multitudinis pulverem videntes Jehudæi & horrisonum tumultum audientes, quum illud sibi ultimum vitæ momentum esse arbitrarentur,

33 *Sub* finem miserrimæ illius exspectationis ad commiserationem & ejulatus versi osculabantur alii alios complectentes cognati, & in colla ruentes filiorum patres & puellarum matres:

34 Aliæ vero infantes uberibus admotos habentes, qui lac fugerent ultimum.

35 Verumtamen quum hi è converso etiam confiderarent defensiones ipsorum quæ ante fuerant è cœlo factæ, pronos unanimiter se ipsos prosternentes, & infantes ab uberibus seponentes inclamaverunt voce magna universitatis principē.

36 Supplicantes ut apparitione illustri facta miseraretur ipsos jamq; ad portas sepulcri constitutos.

CAPUT VI.

Preces Elhazaris.

ELhazar autem quidam vir insignis de Sacerdotibus *qui erant* è regione illa, in senum numero jam ætatem consequutus, & omni virtute ornatus quæ ad vitam hanc *pertinet*, senes qui circumstabant ipsum contrahens *ad* invocandam Deum sanctum, oravit his verbis;

2 Rex magnifice, altissime, omnipotens Deus, qui rem creatam omnem semper gubernas misericorditer, respice ad semen Abrahami, ad liberos sanctificati Jahakobi, *ad* populum partis quæ sanctificata est tibi, exterum in terra extera injuste pereuntem, ô pater.

3 Tu Parhonem olim abundantem curribus, Ægypti istius principē, elatum immiti audacia & lingua magniloqua, cum superbo exercitu mari persusos perdidisti, luce misericordiæ perlustrans genus Jisraelis:

4 Tu Sancheribum gravem Assyriorum regem innumerabilibus copiis exsultantem, qui gladio terram totam subjectam fibi jam occupaverat, & qui efferebatur contra sanctam civitatem tuam res graves fastu audaciaq; proloquens, tu *inquam* Domine fregisti, manifestam gentibus multis potentiam tuam ostendens:

5 Tu socios treis versantes in Babylonia, qui animā suam ultro igni tradiderāt ne *vobis* vanis servirent, ignitū caminū perfundens rore liberasti, adeo ut ne capillo quidem tenus damnum perpessi sint, flammamq; omnibus adversariis immisisti:

6 Tu Danijelem, qui invidentiæ calumniis leonibus sub terrā fuerat projectus *ut* esca bestiis *esset*, incolumem in lucem revocasti, & Jonā prolixe in ventre ma-

rini cete liquescentem, illæsum omnibus domesticis ostendisti, pater.

7 Nunc ergo, o *Deus*, ostor injuriæ, plurimum misericors, universitatis protector, cito appare istis qui de genere *suis* Jisraelis & ab iniquis gentibus abominandiq; injuriam patiuntur.

8 Quod si impietatibus in peregrinatione hac constricta fuit vita nostra, liberi nos ab inimicorum manu, & tu Domine prout volueris nos nece perde.

9 Ne isti qui nihil nisi vanitatem sapiunt, rebus vanis benedicât perditionis in dilectos tuos eventuræ nomine, dicentes, ne Deus quidem ipsorum liberavit istos:

10 Sed tu, ô æterne, qui omnes vires ac universam potestatē obtines, jam respice.

11 Miserere nostri, qui per iniquorum injuriam rationi adversam vita destituimur insidiatorum modo:

12 Gentes vero stupescentes admirentur hodie invictam potentiam tuam, ô glorioſe *Deus* potentiaq; prædite, de salute generis Jahakobi.

13 Tibi supplicat tota infantium istorum multitudo, & hi parentes istorum cum lacrymis: demonstretur, omnibus gentibus te nobiscum esse Domine, neque avertisse faciem tuam à nobis.

14 Sed quemadmodum dixisti te ne tam quidem quum in terra inimicorum suorum versantur despexisse eos, ita perfice Domine.

15 Quum autem Elhazar ab oratione modo desineret, Rex cum bestiis ac toto copiarum horrore secundum hippodromum prætervehebatur.

16 Quod contemplati Jehudæi magnū clamorem in cœlū extulerunt, adeo ut adjacentes cōvalles ipsæ una personātes castris totis necessarium fletum excuterent.

17 Tunc glorioſissimus, omnipotens, & verax Deus ostendens sanctam faciem suam aperuit portas cœli, è quibus gloria instructi duo formidabiles eiq; aspectu Angeli omnibus manifesti præter Jehudæos descenderunt,

18 Et resistentes impleverunt adversariorum copias perturbatione & metu, immotisq; ligarunt pedicis, adeo ut ipsum regis corpus horresceret, & oblivio audaciam ipsius quæ tam graviter inflammata fuerat occuparet:

19 Bestiæ vero conversæ in copias armatas quæ subsequebantur, proculcabant & profligabant illas.

20 Tunc Regis ira in misericordiam & lacrymas conversa est, propter eas res quas ante fuerat machinatus.

21 Nam quum audisset clamorem illum, & considerasset pronos omneis ad perditionem *comparatos*, cum ira lacrymans interminatus est amicis dicens,

22 Regno abutimini, qui tyrannos crudelitate superavistis, & me ipsum in vos beneficū jam aggredimini cum à principatu, tum etiam à vita amovere, clam machinantes ea quæ non essent regno profutura.

23 Quis eos *homines* qui munitiones regionis nostræ fideliter tenuerunt, è domiciliis suis exportatos singulos præter rationem huc coacervavit?

24 Quis eos qui omnino inde à principio benevolentia erga nos gentes omnes antecellunt, & qui pessima persæpe ab hominibus pericula susceperunt, ita nefariis implicuit suppliciis?

25 Solvite, dissolvite injusta vincula, in proprias sedes cum pace remittite, ea quæ ante fuerunt gesta deprecati. Absolvite filios omnipotentis, cœlestis Dei viventis, quia nostris adhuc majoribus expeditam constitutionem cum gloria præbet nostris negotiis.

26 Atq; hæc quidem dicebat iste: illi vero momento soluti, sancto servatori suo benedicebant, quod modo effugissēt mortem.

27 Postea Rex in civitatem reversus accersito eo qui reditibus præerat, jussit vina cæteraq; ad convivium necessaria in septiduum Jehudæis suppeditari, statuens eos quo in loco se subituros exitium putaverant, ibidem Soteria cum omni lætitia celebrare.

28 Tunc illi qui ante probrosi fuerant & sepulcro proximi, ac potius in illud jamq; descenderant, loco acerbæ necis & luctuosissimæ pœculum salutare inter se statuentes; cum locum qui ad ruinam ipsis & sepulcrum paratus fuerat, pleni gaudio in accubitus diviserunt.

29 Et finem flebili lamentationis cantui facientes, receperunt majorum cantica, Deum servatorem laudantes atq; mirificum; fletuq; omni & ejulatu abjecto choreas constituerunt *ad* lætitiæ pace conjunctæ signum.

30 Similiter autem Rex quoq; de his rebus, quum amplissimum convivarum numerum congregasset, indefinenter in cœlum *respiciens* vicissim celebrabat Deum magnifice, propter salutem quæ ipsi præter opinionem acciderat.

31 Qui vero ante statuerant illos in exitium *raptos* avium futuros escam, & cum gaudio descripserant, *hi* contra gemuerunt, quod pudore apud animum suum amicti essent, & quod audaciam suam, quæ ignem spiraverat merum, inglorie extinctam cognoscerent.

32 At Jehudæi constituta, ut ante diximus, chorea illa cum convivio, tempus in celebrationibus hilaribus & Psalmis transegerunt:

33 Et communem de his rebus ferentes legem in toto incolatu suo generationibus omnibus dies prædictos statuerunt hilareis celebrari, non compotationis aut comessationis causa; sed propter salutem quam ipsis Deus effecerat.

34 Deinde accesserunt regem, se ad suos dimitti postulantes.

35 Cæterum descripserant illos *administri Regis* à vicesimo quinto die Pachonis ad onartum Epiphi diebus quadraginta: constituerant vero perditionem illorum à quinto Epiphi ad septimum diebus tribus, quum etiam magnifice illustrans misericordiam suam universitatis princeps incolumes eos liberavit.

36 Unanimiter autem convivati sunt omnibus suppeditatis à Rege, ad diem usq; decimum quartum.

37 Quo etiam die quum interpellassent Regem pro dimissione sui, collaudans eos Rex magno animo scripsit eorum gratia sequentes literas ad duces unicuiq; civitati præpositos, in hanc sententiam.

CAPUT VII.

Philopatoris propensa voluntas erga Jehudæos.

REx Ptolemæus Philopator ducibus qui *sunt* per Ægyptum & omnibus qui præfecti sunt rebus *gerendis* salutem & incolumitatem: valemus quoque ipsi & liberi nostri.

2 Amici quidam, quum Deus maximus nobis ut volumus negotia dirigeret, improbo more crebrius apud nos insistentes nobis persuaserunt ut coacervato cœtu Jehudæos qui sub regno *sunt nostro* efficeremus insolentibus defectorum supplicijs:

3 Prætextum hunc afferentes nunquam fore ut bene constituantur negotia nostra propter diritatem qua isti sunt in omneis gentes, donec istud fuerit consummatum.

4 Qui etiã quum eos vinctos & vexatos tamquam municipia ac potius tamquam insidiatores adduxissent, sine ulla disquisitione & percunctatione ipsos sunt aggressi tollere, ferociore nexi crudelitate quam legis Scytharum sit.

5 Nos autem propterea interminati durissime, quum pro ea æquitate quam hominibus omnibus exhibemus ægre vitam essemus istis gratificati; Deum vero cœlestem agnovissemus certo Jehudæos protegere velut patrem semper filios propugnantem, atq; reputavissemus constantem illam quam habent erga nos & majores nostros amicam benevolentiam, *hos* juste ab omni crimine qualicumq; ratione *intento* absolvimus:

6 Et unicuiq; præcepimus ut ad res suas quisq; quocunq; loco *sit* revertatur, neminem eos omnino lædere, neq; res istas quæ præter rationem confectæ sunt *ipsis* exprobrare.

7 Scitote enim si quas improbas technas in eos cuderimus, aut eos ullo pacto tristitia affecerimus, nos non hominem, sed Deum altissimum, qui potestati omni dominatur, adversarium nobis in omni re ad ultionem factorum istorum inevitabilem semper habituros. Valete.

8 *Jehudæi* vero quum has literas accepissent non dederunt operam ut statim abscederent, sed præterea à rege postulaverunt, ut qui ex gente Jehudæorum voluntarie Deum sanctum & Dei legem omisissent iis ab ipsis pœnam debitam reportarent;

9 Adducentes, eos qui ventris causa præceptiones divinas omiserint, ne in præcepta quidem Regis bono animo futuros unquam.

10 Atque hic ut percepit eos verum dicere; collaudãs facultatem eis dedit ad omnia; ut eos qui essent transgressi legem Dei libere in omni loco Regni sui fine ulla regia potestate aut cognitione prosligarent.

11 Tunc bene precantes el, ut decebat illorum sacerdotes cum turba tota, & acclamantes Halelu-jah, cum gaudio discesserunt.

12 Ita q; pollutum ex gente sua quemque prout indicebat in itinere puniebant, variisq; modis traductum *è medio* tollebant.

13 Sustulerunt autem die illo amplius trecentos viros, agitaruntq; lætitiam cum gaudio, postquam prophanos illos sustulissent.

14 Illi vero qui ad mortem usq; Deo adhæserant, integro salutis fructu accepto, jungentes è civitate abiverunt, omnigenis floribus odoratissimis coronati, cum lætitia & acclamatione; gratias laudibus & hymnis omnimodis agentes Deo majorũ suorũ, sancto servatori Jisraelis.

15 Sed quum pervenissent Ptolemaida quæ Rhodophoros à proprietate loci nominatur, ubi de communi sententia ipsorum classis dies septem ipsos præstolabatur;

16 Illic fecerunt convivium salutare, suppeditante Rege alacriter ipsorum cuique omnia quæ erant opus ut se in suas domos singuli reciperent:

17 Atq; ibidem statuerunt ut delati *ad suos* cum pace dies eosdem hilares tempore incolatus sui adhibitis justis celebrationibus agitarent.

18 Quos ubi consecraverunt, columnaq; in convivii loco *posita* confirmarunt voto; integri liberiq; summo cum gaudio discesserunt terra, & mari fluvioq; in suas *domos*, conservati præcepto regis, & majorem habentes quam ante in inimicos potestatem gloria & metu conjunctam.

19 Deniq; nullius opera à suis facultatibus concussi sunt; sed singuli res suas omneis ex descriptione receperunt, adeo ut qui habebant aliquid *de iis* maximo cum timore ipsis restituerent: ita Deus maximus res magnificentissimas perfecte faciebat ad salutem ipsorum,

20 Benedictus *sit* liberator Jisraelis in sempiterna tempora. Amen.

MACBÆORUM

MACBÆORUM
LIBER PRIMUS.
CAPUT I.

Potentia magna Alexandri Magni fracta: & Antiochus Epiphanes vexat & Epimanes.

Fuit autem, poſtquam cecidiſſet Alexander Philippi filius Macedo, qui procedebat è terra Cittæorum, cecidiſſet, *inquam*, Darium regem Perſarum Medorumque; ut regnaret loco ejus, *quum* prius in Græcia *regnaſſet*.

2 Conſtituit enim prælia multa, expugnavitque munitiones, & jugulavit reges terræ.

3 Pervadensq; ad extremas uſq; terras accepit ſpolia multarum gentium, & tranquilla fuit terra coram ipſo.

4 Ita exaltatus eſt ac elatus animus illius,

5 Quod coactis copiis potentibus valde imperaret regionibus, gentibus, & regnis, eſſentq; ei ſibi tributaria.

6 Poſtea vero decidens in lectum, quum agnoſceret ſe in morte eſſe,

7 Accerſivit adminiſtros ſuos glorioſos qui una cum ipſo fuerant educati à pueritia, & diviſit illis regnum ſuum quum adhuc viveret.

8 Quum itaq; regnaviſſet Alexander annis duodecim, & mortuus eſſet,

9 Obtinuerunt dominatum adminiſtri ejus quiſq; in loco ſuo:

10 Et impoſuerunt omnes *ſibi* diademata poſt mortem illius, & filii eorum poſt eos annis multis; & multiplicata ſunt mala in terra.

11 Prodiit autem ex eis radix peccatrix Antiochus Illuſtris, filius Antiochi regis, qui fuerat Romæ obſes; regnavitq; anno centeſimo trigeſimo ſeptimo regni Græcorum.

12 Temporibus illis prodierunt ex Iſraele homines iniqui, & perſuaſerunt multis, dicentes; eamus & diſponamus fœdus cum gentibus circumſtantibus nos: nam ex quo ſeparati ſumus ab illis, obvenerunt nobis mala multa.

13 Qui ſermo quam bonus viſus eſſet in oculis illorum,

14 Comparati animo quidam è populo profecti ſunt ad regem, qui dedit illis poteſtatem faciendi ſtatuta gentium.

15 Ædificaverunt itaq; gymnaſium Jeruſchalaimis ſecundum leges gentium:

16 Et facientes ſibi ipſis præputia abſceſſerunt à fœdere ſancto, & cõjuncti gẽtibus venditi fuerunt ad faciendũ malũ.

17 Comparato autem regno coram Antiocho, præcepit quoq; animo regnum Ægypti, ut regnaret ſuper duo regna:

18 Et ingreſſus Ægyptum cum turba numeroſa, curribus, elephantiſque, & equitibus, & magna claſſe,

19 Conſtituit prælium contra Ptolemæum regem Ægypti, in quo averſus Ptolemæus à conſpectu illius fugit, ceciderunt q; conſoſſi multi:

20 Poſtea occuparunt civitates munitas in terra Ægypti, accepitq; Antiochus ſpolia Ægypti.

21 Inde revertens Antiochus, poſtquam percuſſiſſet Ægyptum, anno centeſimo quadrageſimo tertio:

22 Aſcendit contra Iſraelem & Jeruſchalaima cum turba numeroſa:

23 Et ingreſſus ſanctuarium ſuperbe cepit altare aureum, & lychnuchum lucẽtem cum omnibus inſtrumentis ejus, & menſam propoſitionis, & crateras, phialaſque, & pelves aureos, & velum, & coronas, & ornatũ aureũ qui erat in in cõſpectu templi, aurumq; detraxit omnibus.

24 Similiter accepit argentum & aurum, & inſtrumẽta deſiderabilia; accepitq; theſauros abſconditos, quos invenit, & captis omnibus abiit in terram ſuam.

25 Et fecit cædem hominum, loquens ſuperbia magna.

26 Quamobrem fuit luctus magnus apud Iſraelem in omni loco eorum.

27 Nam ingemuerunt principes, ſeniores que, virgines, & adoleſcentes infirmati ſunt, & pulcritudo mulierũ immutata eſt:

28 Omnis ſponſus aſſumſit lamentum, quæ ſedebat in thalamo fuit in luctu:

29 Et mota eſt terra propter habitatores ſuos, totaq; domus Jahakobi induerunt pudoris indumenta.

30 Poſt duos annos integros miſit rex præfectũ tributo in civitates Jehudæ, qui venit Jeruſchalaima cũ numeroſa turba:

31 Cui alloquenti ipſos ſermonibus pacificis doloſe, crediderunt cives.

32 Ita irruit in civitatem repente, & cecidit eam plaga magna, perdens populum multum ex Iſraele:

33 Et accipiens ſpolia civitatis incendit eam igne, dirnitq; domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34 Abduxeruntq; captivas mulieres, liberoſque, & jumenta poſſederunt.

35 Poſtea ædificaverunt in civitate Davidis murum magnum, munitumq; turribus munitis, qui fuit ipſis pro arce:

36 Et poſuerunt illic gentem peccatricẽ, viros iniquos, qui cõfirmarũt ſe in ea:

37 Et comportarunt arma atq; commeatum, congregantesq; ſpolia Jeruſchalaimorum depoſuerunt illic, fuerunt q; loco laquei maximi.

38 Nam fuit pro inſidiis in locum ſanctum, & pro diabolo infeſto in Iſraelem ſemper:

39 Unde effundebant ſanguinem innocentem in circuitu ſanctuarii, & contaminabant ſanctuarium.

40 Itaq; fugerunt habitatores Jeruſchalaimorum

laimorum propter istos, & fuit *urbs* habitatio exterorum, fuitq; extera natis suis, liberis ipsius derelinquentibus ipsam.

41 Sanctuarium ejus desolatum est ut solitudo, dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbatha ejus in opprobrium, honor ejus in nihilum.

42 Secundum gloriã ejus fuit ignominia ejus, celsitudine ejus cõversa in luctũ.

43 Quum autem rescripsisset rex toti regno suo, ut coalescerent omnes in populum unum, & derelinquerent unusquisque ritus suos:

44 Acceperunt omnes gentes secundum sermones regis.

45 Et multi quoq; ex Jisraele consenserunt cultui ejus, & sacrificantes idolis coinquinaverunt sabbathum.

46 Misit enim rex libellos per legatos Jeruschalaima, & ad civitates Jehudæ, denuncians sequendos esse ritus alienos terræ;

47 Et holocaustа, sacrificiumque, & libamen è sanctuario tollenda interdicto:

48 Et profanãda sabbatha, dieſq; festos:

49 Et coinquinandum sanctuarium, & sanctos.

50 Ædificandas aras, & lucos, idolorumq; delubra, & sacrificandas suillas, & immundas pecudes.

51 Dimittendosq; filios ipsorum incircumcisos, efficiendas animas ipsorum abominabiles re omni immunda, & inquinamento, ita ut oblivisceretur legis, & immutarent omnia statuta Dei.

52 Qui autem non fecerit secundum verbum regis, *hunc* moriturum esse.

53 In sententiam hanc omnino rescripsit toti regno suo, & præfecit inspectores toti populo,

54 Civitatibusq; Jehudæ mandavit ut sacrificarent in civitate quaque.

55 Congregati sunt itaq; ex populo ad eos multi, quisquis dereliquit legem, & perfecerunt mala in terra;

56 Facientes ut Jisrael lateret in abditis locis, in omni perfugio ipsorum.

57 Die autem decimo quinto mensis Cisievi, anno centesimo quadragesimo quinto, exstruxerunt abominationem desolationis super altare, & in civitatibus Jehudæ circumquaq; exstruxerunt aras;

58 Et in foribus domorum, & in plateis fecerunt suffitum;

59 Et libros legis, quos inventerunt conscindentes usserunt igne:

60 Et ubicumq; inveniebatur apud aliquem liber fœderis, aut si quis acquiescebat legi, edicto regis afficiebatur morte.

61 Freti robore suo faciebant ita Jisraeli, iis qui deprehendebantur unoquoq; mense in civitatibus.

62 Et vigesimo quinto mensis sacrificantes in ara quæ erat super altare,

63 Mulieres quæ circumciderant liberos suos, morte afficiebant ex præstituto:

64 Et suspendebant infantes de collo earum; & familias earum, & eos qui circumciderant illos, *trucidabant*.

65 Sed multi in Jisraele confirmati sunt, & roborati cum animis suis, ne res impuras comederent:

66 Susceperuntq; consilium moriendi, ut non pollu erentur cibis illis, neq; sanctum fœdus inquinarent, ac mortui sunt.

67 Unde effecta est ira magna contra Jisraelem valde.

CAPUT II.

Matthithjæ zelus heroicus, ejusque filiorum numero quinque.

TEmporibus autẽ illis surrexit Matthithja filius Jochananis, filii Schimhonis, sacerdos è posteris Jojaribi Jeruschalaimis, & consedit Moddinis.

2 Huic autem erant filii quinque, Jochanan, qui nominabatur Gaddesch,

3 Schimhon, qui vocabatur Taschi;

4 Jehuda, qui vocabatur Macbæus;

5 Elhazar, qui vocabatur Habaran; & Jonathan, qui vocabatur Aphusch.

6 Videns autem blasphemias, quæ efficiebantur in Jehuda & Jeruschalaimis,

7 Dixit, Hei mihi, quare jam natus sum ad videndum contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedendum illic, quando tradita est in manus inimicorum?

8 Sanctuarium in manu extraneorum *est*, factus est Deus in templo ejus habitans ut vir inglorius.

9 Instrumenta gloriæ in captivitatem exportata sunt, interfecti sunt infantes ejus in plateis ejus, & juvenes ejus gladio inimici.

10 Quæ gens non accepit sortem ex regno, & non obtinuit spolia ejus?

11 Omnis mundus ejus ablatus est, pro libera facta est ancilla.

12 Ecce enim sanctuarium nostrum, & pulcritudo nostra, & gloria nostra desolata est, & coinquinarunt ea gentes.

13 Quorsum nobis amplius vivere?

14 Et discindens Matthithja filiiq; ipsius vestimenta sua indnerunt cilicia, & luxerunt valde.

15 Quum autem venerunt adminiſtri regis, qui impellebant in apostasiam, in civitatem Moddina, ut sacrificarent *incolæ*;

16 Multi quidem ex Jisraele ad ipsos accesserunt; Matthithja vero, & filii ejus simul adducti sunt;

17 Quibus respondentes adminiſtri regis alloquuti sunt Matthithjam dicentes, princeps & gloriosus & magnus es in civitate hac, firmatusq; filiis & fratribus:

18 Nunc accede primus, & fac mandatum regis, ut fecerunt omnes gentes, & viri Jehudæ, & qui relicti sunt Jeruschalaimis: ita eris tu & familia tua inter amicos regis, & tu ac filii tui honorabimi argento & auro, muneribusq; multis.

19 Respondens vero Matthithja dixit

voce

voce magna, si omnes gentes regni, & quæ in domo regis sunt, auscultent ipsi, deficientes quisq; à cultu majorum suorum, & consenserint mandatis ejus;

20 Ego vero & filii mei ac fratres mei ambulabimus in fœdere majorũ nostrorũ.

21 Propitius nobis *sit Deus*; ne derelinquamus legem & statuta ejus.

22 Sermoni regis non auscultabimus, ut transgrediamur cultum nostrum, ad dexteram aut sinistram *deflectentes*.

23 Quumq; desivisset proloqui sermones istos, accessit quidam Jehudæus in oculis omnium sacrificaturus in ara Modinis secundum præceptum regis.

24 Quod videns Matthithja, zelo affectus est, & contremiscentibus renibus suis, extulit animum suum secundum judicium *legis*, incurrensq; jugulavit illum super aram ipsam:

25 Hominem quoq; regis cogentem sacrificare occidit momento illo, & aram destruxit:

26 Et zelo affectus legis, ut fecerat Pinchas Zimri filio Schallo,

27 Exclamavit Matthithja in civitate voce magna; quisquis zelotypus est legis, & præstat fœdus prosequatur me,

28 Fugerunt; ipse, & filii ejus in montana, & dereliquerunt quæcumq; habebant in civitate illa.

29 Tunc descenderunt multi, qui requirebant justitiam & jus, in desertum illud,

30 Ut illic considerent ipsi cum filiis suis, & uxoribus suis jumentisq; suis, quia multiplicata erant super ipsos mala.

31 Quum autem renunciatum esset vitis à rege missis, & copiis quæ erant Jerusalaimis in civitate Davidis, descendisse homines qui dissipaverant mandatum regis, in latebras quæ sunt in deserto illo, & fugisse multos post eos:

32 Statim occupantes eos castra fecerunt contra eos, & constituerunt in eos prælium die sabbathi, quũ edixissent eis,

33 Quousq; tandem? nunc egressi facite secundum sermonem regis & vivetis.

34 Qui dixerunt, non egrediemur, neq; facimus sermonem regis, polluendo diem sabbathi.

35 Itaq; acceleraverunt in eos prælium,

36 Sed non responderunt eis, neq; lapidem miserunt in eos, neq; obsepiverunt latebras suas, dicentes,

37 Moriamur omnes in simplicitate nostra; testificabitur pro nobis cœlũ & terra, quod nullo judicio habito perditis nos.

38 Ita insurgentibus illis contra hos in prælium sabbatho, mortui sunt hi cum suis uxoribus & liberis suis, ac jumentis suis ad mille animas humanas.

39 Quod cognoscens Matthithja, & amici ejus, luxerunt super eis admodum:

40 Et dixit alter alteri, si omnes fecerimus ut fratres nostri fecerunt, ac non pugnabimus contra gentes istas pro vita nostra & statutis nostris, jam celerrime nos profligabunt è terra.

41 Itaq; consilium iniverunt die illo dicentes, quisquis homo fuerit qui veniet contra nos in prælium die sabbathi, pugnabimus contra eum, ne moriamur omnes, quemadmodum mortui sunt fratres nostri in suis latebris.

42 Tunc congregati sunt ad eos congregatione sua Aschidæi valentes robore è Jisraelitis, quicumq; voluntarie adhærebant legi:

43 Et quicumq; fugiebant ab improbis, adjuncti illis, erãt illis cõfirmationi.

44 Tum constitutis copiis cecciderunt peccatores in ira sua, viros iniquos in indignatione sua; & cæteri fugerunt ad nationes *alias* ut servarentur.

45 Obiens enim Matthithja & amici ejus regionem, destruxerunt aras illorum:

46 Et circumciderunt pueros incircumcisos, quoscunq; invenerunt in terminis Jisraelis, fortiter:

47 Et persequuti sunt omnes illos superbissimos, prospere succedente hoc opere in manu illorum.

48 Ita asseruerunt legem è manu gentium, & è manu ipsorum regum, ac ne illi quidem peccatori vires concesserunt.

49 Appropinquantibus autem diebus Matthithjæ, ut moreretur, dixit filiis suis; nunc firmata fuit superbia, & castigatio, & tempus indignationis, & æstus tribulationis:

50 Jam vero filii zelotypi estote legis, & exponite animas vestras pro fœdere majorum vestrorum.

51 Mementote patrum nostrorum, quæ opera fecerint suis tẽporibus, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52 Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis? & imputatum est ei ad justitiam.

53 Joseph tempore angustiæ suæ observavit mandatum, & dominus Ægypti factus est.

54 Pinchas pater noster quum zelo afficeretur legis, accepit fœdus æterni Sacerdotii.

55 Jehoschuah complendo sermonem, factus est in Jisraele judex.

56 Caleb testimonium confirmando in Ecclesia *sermonem suum* percepit hæreditatem terræ.

57 David in misericordia sua hæreditario jure habuit thronum æterni regni.

58 Elia zelo effectus legis assumtus est in cœlum usque.

59 Chananja, Hazarja, & Michael credentes servati sunt è flamma.

60 Danijel in simplicitate sua liberatus est ex ore leonum.

61 Sic igitur cogitate in generationem quamque; quicumq; spem habent in illo, eos non infirmatum iri.

62 Et à sermonibus viri peccatoris ne timeatis;

timeatis; quia gloria ejus in ſtercora & in vermes *altitus* eſt.

63 Ut hodie extollatur, cras minime reperietur: nam reverſus fuerit in pulverem ſuum, & ratiocinatio ejus perierit.

64 Vos itaq; filii confirmamini, & viros vos præbete in lege: nam ea gloriam adipiſcemini.

65 Ecce autem Schimhonem fratrem veſtrum, ſcio virum conſilio valentem eſſe; ipſi auſcultate omni tempore, ipſe vobis futurus eſt pater.

66 Jehuda vero Macbæus, qui valet potentia à juventute ſua, is vobis futurus eſt dux exercitus, ut geratis bellum in populos:

67 Ita vos adducetis ad vos eos omnes qui obſervant legem, & *facietis* ultionem populi veſtri.

68 Retribuite retributionem gentibus, & attendite ad præcepta legis.

69 Tum benedixit eis, deinde appoſitus eſt ſuis majoribus.

70 Quumq; mortuus eſſet centeſimo quadrageſimo ſexto anno, ſepeliverunt eum filii ipſius in ſepulcris majorum ipſius Moddinis, & luxerunt eum omnes Iſraelitæ luctu magno.

CAPUT III.

Jehudas Macbæus ſuccedit patri, tanquam Joſua Moſi.

SUrrexit itaq; Jehuda, qui vocatus eſt Macbai filius ejus pro eo:

2 Cui auxiliantes omnes fratres ipſius, & quicumq; adhæſerant patri ipſius, geſſerunt bellum Iſraelis cum lætitia.

3 Et amplificavit gloriam populo ſuo: nam induens thoracem ut Gigas, & accingens arma bellica ſua, prælia conſtituit protegens caſtra ſua gladio:

4 Et ſimilis effectus leoni in operibus ſuis, & tamquam juvenis leo rugiens in venationem,

5 Perſequutus eſt iniquos perſcrutans eos, & turbantes populum ſuum incendit;

6 Adeo ut contraherentur iniqui ex metu ejus, & omnes operam dantes iniquitati conturbarentur, proſpere ſuccedente ſalute per adminiſtrationem ejus.

7 Sic exacerbans reges multos lætificavit Jahakobum operibus ſuis, ita ut in ſeculum uſq; memoria ejus *ſit* benedictioni.

8 Et pervadens per civitates Judææ profligavit impios ex ea, avertitq; iram à Iſraele,

9 Factuſq; celebris ad extremitatem uſq; terræ, congregavit pereuntes.

10 Quamobrem congregavit Apollonius gentes, & ex Schomrone copias multas, ut bellaret contra Iſraelem:

11 Quod cognoſcens Jehuda proceſſit ei obviam, & percutiens eum occidit, cadentibus confoſſis multis, & reliquis fugientibus:

12 Quorum ſpolia accipiens, gladium Apollonii aſſumſit Jehuda, eoq; bellum geſſit diebus omnibus.

13 Audiens vero Seron princeps copiarum Syriæ collegiſſe Jehudam cœtum eccleſiamq; filiolum ſecum & procedentium in bellum, dixit,

14 Comparabo mihi nomen, & glorificabor in regno, debellans Jehudam & ſocios ejus, & iſtos nihili facientes ſermonem regis.

15 Et applicavit ſe ad illud, aſcenderunteq; cum eo caſtra impiorum fortia ad juvandum eum, & exſequendum ultionem in filios Iſraelis.

16 Quum autem appropinquaſſet ad aſcenſum Bith choronis uſque, egreſſus eſt Jehuda obviam ei paucis comitibus:

17 Qui ut viderunt venientem exercitum obviam ſibi, dixerunt Jehudæ, quid poterimus, qui pauci ſumus, efficere præliando contra tantam multitudinem *&* fortem, cum nos ſolutis viribus ſimus ex inedia hodierna.

18 Sed dixit Jehuda, facile eſt concludi multos in paucorum manibus, neq; eſt differentia coram Deo cœli ut ſerve, multiſne an paucis:

19 Non enim in multitudine copiarum eſt victoria belli, ſed è cœlo fortitudo eſt.

20 Iti veniunt contra nos cum pluritma injuria, & iniquitate ad tollendum nos, & uxores noſtras, liberoſq; noſtros, ad ſpoliandum nos.

21 At nos pugnamus pro animis noſtris, & legibus noſtris.

22 Quamobrã ille cõteret iſtos in cõſpectu noſtro: vos itaque metuatis ab illis.

23 Quumq; deſiiſſet loqui, invectus eſt in eos repente, adeo ut contereretur Seron & caſtra ipſius coram eo.

24 Et perſequuti ſunt eos in deſcenſu Bethchoronis ad campum uſq;, ceciderũtque ex iis quaſi octingenti viri, reliqui vero fugerunt in terram Peliſchthæorum.

25 Ita cœpit metus Jehudæ fratrumq; ipſius, & conſternatio irruere in gentes circumſtantes ipſos:

26 Et perlatum eſt ad regem uſque nomen ipſius, deniq; de præliis Jehudæ enarrabant omnes gentes.

27 Ut autem rex Antiochus audivit ſermones iſtos, exarſit indignatione, & mittens congregavit copias omnes regni ſui, caſtra potentia valde:

28 Aperienſq; ærarium ſuum dedit ſtipendia copiis ſuis in annum, & mandavit eis ut in annum comparatæ eſſent ad omnem uſum.

29 Sed quum videret deficere argentum è theſauris, & collectores tributorum regionis paucos eſſe propter ſeditionem & plagam quam effecerat in terra, tollendo leges quæ fuerant à diebus primis;

30 Verituſq; ut non haberet quod ſemel aut bis ſatis eſſet ad ſumtus & donaria, quæ dederat antea liberali manu; ut abundaverat ſupra reges priores liberalitate donorum:

31 Incertus cum animo suo valde, cepit consilium proficiscendi in Persidą; & accipiendi tributa regionum illarum, ac congregandi pecuniam multam.

32 Itaque reliquit Lysiam hominem gloriosum, & è regali genere, præfectum negotiis regis à fluvio Euphrate usque ad terminos Ægypti,

33 Qui educaret Antiochum filium ipsius, donec reverteretur ipse:

34 Et tradidit ei dimidium copiarum atque elephantos, addens mandata ei de rebus omnibus quas volebat, & de habitatoribus Iehudææ, ac Ieruschalaimorum,

35 Ut mitteret in eos exercitum ad attendum & tollendum robur Israelis, & reliquias Ieruschalaimorum, auferendumque è loco illo memoriam eorum;

36 Et collocandum viros alienigenas in omnibus terminis eorum, & sorte tradendum terram eorum.

37 Rex vero ipse accipiens dimidium copiarum quod remanserat, profectus est Antiochia è civitate regni sui, anno centesimo quadragesimo septimo, & trajecto Euphrate fluvio regiones superiores peragravit.

38 Elegit autem Lysias Ptolemæum filium Dorymenis, & Nicanorem, & Gorgiam viros potentes ex amicis regis;

39 Et misit cum eis quadraginta millia virorum, & septies mille equitatum, ut venientes in terram Iehudæ devastarent eam secundum sermonem regis.

40 Atque hi profecti cum omni exercitu suo venerunt, & castra posuerunt prope Emmauntem in regione campestri:

41 Quorum famam audientes mercatores regionis assumserunt argentum & aurum multum valde, atque administros, & venerunt in castra, ad accipiendum Israelitas in servitium sibi, quibuscum adjunxerunt se copiæ Syriæ, & regionis alienigenarum.

42 Videns itaque Iehuda & fratres ejus multiplicata esse mala, & copias castra metari in terminis suis; ut cognoverant sermones regis quos mandaverat fieri populo ad perditionem & consummationem, dixerunt quisque alter alteri:

43 Restituamus populum nostrum ex dejectione hac, & pugnemus pro populo nostro, ac sanctuario.

44 Et congregatus est conventus, ut perati essent ad bellum, atque orantes peterent misericordiæ & miserationes à *Deo*,

45 (Nam Ieruschalaimorum urbs erat vacua habitatoribus ut desertum, non erat qui ingrederetur, aut egrederetur inter natos ejus; & sanctuarium erat conculcatum, & viri alienigenæ in arce *erant*, diversorium *erat* pro gentibus; denique sublata erat delectatio ex Jahakobo; tibiaque & cithara defecerat.)

46 Congregatique venerunt Mitzpæ è regione Ieruschalaimorum, quia locus orationis fuerat Mitzpæ antea Israeli.

47 Et jejunaverunt die illo, induentes cilicia, & cinerem imponentes capitibus suis, & dissuperunt vestimenta sua:

48 Expanderuntque libros legis, de quibus accurate scrutabantur gentes; ut inscriberent eis figuras idolorum suorum:

49 Et afferentes vestimenta sacerdotii, primitiasque, & decimas, excitaverunt Neziræos, qui expleverant dies suos.

50 Inclamaveruntque voce in cœlum sublata dicentes, quid faciemus istis, & quonam istos abducemus?

51 Et sanctuarium tuum conculcatum est atque inquinatum, & sacerdotes tui *versantur* in luctu & abjectione:

52 Et ecce gentes istæ congregatæ sunt contra nos ad tollendum nos. Tu nosti quas rationes ineant contra nos.

53 Quomodo poterimus subsistere in faciem istorum, nisi tu adjuveris nos?

54 Clanxeruntque tubis, & clamaverunt voce magna.

55 Postea vero constituit Iehuda duces populi, chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones:

56 Dixeruntq; iis qui ædificabant domos, & desponsaverant uxores sibi, & conseverant vineas, timidisque, ut reverteretur quisque domum secundum legem.

57 Ita profecta sunt castra, & metati sunt ad Emmauntem meridiem versus.

58 Et dixit Iehuda, accingimini, & estote strenui, ac estote parati mane ad pugnandum contra gentes istas quæ congregatæ sunt adversum nos, ad tollendum nos & sanctuarium nostrum:

59 Nam melius *est* nos mori in bello, quã videre mala gentis nostræ & sanctuarii.

60 Prout autem fuerit voluntas *Dei* in cœlo, ita faciat.

CAPUT IV.

Encænia templi per Iehudam.

ASsumsit autem Gorgias quinquies mille viros, & mille equites electos; & castra ista profecta sunt noctu,

2 Ut irruentes in castra Iehudæorum ederent eos repente: erantque ipsi incolæ montis duces itineris illi.

3 Quod audiens Iehuda profectus est ipse ac potentes illi ad percutiendum copias regis, quæ erant Emmaunte.

4 Atque adhuc quidem illius copiæ erant dispersæ à castris,

5 Quum veniens Gorgias in castra Iehudæ noctu, nemine invento, quæsivit eos in montibus; nam dicebat, fugiunt isti à nobis.

6 Simulac autem illuxit dies, visus est Iehuda in campo ipso cum tribus virorũ millibus: verumtamen tegumenta gladiosq; non habebant pro voluntate sua.

7 Quum itaque aspicerent castra gentium fortia loricatis hominibus, & equitatũ circumstantem ea, qui quidem periti erant rei militaris,

8 Dixit

8 Dixit Jehuda viris qui erant cum ipso, ne timeatis multitudinem istorum, & impetum istorum ne formidetis:

9 Mementote ut servati sunt majores nostri in mari rubro, quando persequebatur eos Parho instructus copiis.

10 Nunc ergo inclamemus Deum cœli, si miserebitur nostri, & recordatus fœderis majorum conteret castra ista hodie in cõspectu nostro;

11 Ut cognoscant omnes gentes, esse qui liberet & servet Jisraelem.

12 Attollentes autem alienigenæ oculos suos quum vidissent illos ex adverso venientes,

13 Exiverunt è castris in prælium; & clanxerunt qui *erant* à Jehuda.

14 Quumque fuissent congressi, gentes illæ contritæ sunt, diffugeruntque in campum:

15 Extremi vero omnes ceciderunt gladio; quos persequuti sunt ad Schedemothas usque, & usque ad campos Edomææ, Aschdodumque & Jamniam; ceciderunt que ex eis quasi ter mille viri.

16 Reversus autem Jehuda & copiæ ejus à persequutione illorum,

17 Edixit populo, ne concupiscatis spolia; hostes enim *sunt* ex adverso nostri,

18 Gorgias, inquam, & copiæ ejus in monte isto *sunt* prope nos; sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnate illos; postea vero libere spolia illorum capite.

19 Absolvente adhuc Jehuda ista *eloqui*, apparuit pars quædam prospiciens è monte:

20 Quæ vidit in fugam versos fuisse *suos*, & *Jehudæos* succendere castra sua: nam fumus qui spectabatur demonstrabat factum.

21 Illi autem videntes ista timore perculsi sunt valde; & simul videntes Jehudæ castra in campo parata ad prælium,

22 Fugerunt omnes in regionem alienigenarum:

23 Itaq; Jehuda reverso ad spolia castrorum, acceperunt aurum multum & argentum, & hyacinthinas vestes, & infectas purpura marina, & divitias magnas:

24 Deinde reversi laudarunt & benedixerunt Deo cœli, eo quod bonus sit, quod in seculum misericordia ejus:

25 Effectaque est salus magna Jisraeli die illo.

26 Quicumque autem alienigenarum conservati sunt, advenientes renunciarunt Lysiæ omnia quæ acciderant:

27 Et ille audiens confusus est, & abjecit animum, quod ea non esset facta Jisraeli quæ voluerat, neque evenissent ea quæ rex ipsi mandaverat:

28 Sequente autem anno collegit virorum lectissimorum sexaginta millia & quinquies mille virorum equitatum, ut expugnaret eos;

29 Venientesque in Edomæam castra fecerunt Beth-zurræ, quibus occurrit Jehuda cum decies mille viris,

30 Et videns castra illorũ fortia, oravit dicens, benedictus est servator Jisraelis qui contrivisti impetum potentis per servum tuum Davidem, & tradidisti castra alienigenarum in manus Jonathanis filii Schaulis, & armigeri ipsius,

31 Conclude castra ista in manu populi tui Jisraelis, & confundantur in copiis & equitatu suo:

32 Inde illis metum, & liquefac audæ robur illorum, commoveanturque contritione ipsorum:

33 Dejice ipsos gladio amantium te; & laudent te omnes qui cognoscunt nomen tuum, hymnis:

34 Tum congressi sunt inter se, ceciderunt que ex castris Lysiæ ad quinquies mille viros, ceciderunt inquam ex adverso ipsorum.

35 Videns autem Lysias fugam quæ fuerat sui exercitus, & factũ audax Jehudæ, atque ut parati sunt vivere aut mori generose, profectus in Antiochiam exteros collegit; multiplicatoque exercitu qui fuerat confectus, cogitavit oportere ut instauratus rediret in Jehudæam.

36 Dixit autem Jehuda & fratres ejus, ecce contriti sunt inimici nostri, ascendamus ad purificandum locum sanctum, & instaurandam denuo:

37 Congregatisque castris totis ascenderunt in montem Tzijonis:

38 Ubi quum viderunt sanctuarium desolatum, & altare contaminatum, portasque exustas, & in vestibulis plantas enatas tamquam in arboreto, aut in aliquo montium, cellasque dirutas:

39 Diffregerunt indumenta sua plangentes planctu magno, imposueruntque cinerem capiti suo,

40 Et procidentes super faciem in terram clanxerunt tubis hoc significantibus, & inclamaverunt Deum cœli.

41 Tunc mandavit Jehuda viris ut oppugnarent eos qui erant in arce, donec purificarent locum sanctum:

42 Et elegit sacerdotes inculpatos studiosos legis,

43 Qui purificarunt locum sanctum, & sustulerunt lapides contaminationis *exportantes* in locum immundum.

44 Quum autem consilium inirent de altari holocausti contaminato, quid eo facturi essent,

45 Accidit eis consilium optimum destruendi illud, ne forte esset ipsis probro, quia gentes contaminaverant illud: & destruxerunt altare,

46 Reposueruntq; lapides illos in monte domus ipsius commodo loco *servandos*, donec Propheta adventaret ad respondendum de illis:

47 Et acceptis lapidibus integris secundum

cundam legem ædificaverunt altare novum ad *formam ejus* quod fuerat prius.

48 Postea ædificatis locis sanctis interioribusque domus partibus, atria ipsa sanctificaverunt,

49 Et factis novis instrumentis sanctis intulerunt lychnuchum, & altare holocaustorum, ac thymiamatum, mensamque in templum.

50 Ita suffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas impositas lychnuchoo ut lucerent in templo:

51 Imposueruntque mensæ panes, & extenderunt aulæa, perfeceruntque omnia opera quæ curaverant.

52 Tum surgentes mane vigesimo quinto die mensis noni (is est mensis Cislev) anno centesimo quadragesimo octavo,

53 Obtulerunt sacrificium secundum legem in altari holocaustorum novo quod fecerant pro tempore.

54 Quo die contaminaverant illud gentes, eodem fuit denuo instauratū cum canticis & citharis, cinyrisque & cymbalis:

55 Et procidentes omnes populares in faciem adoraverunt benedixeruntq; Deo cœli, qui prosperum successum tribuerat ipsis.

56 Celebraveruntque hanc instaurationem altaris diebus octo, offerentes holocausta cum lætitia, & sacrificantes sacrificium salutis & laudis:

57 Nam ornarunt partem anteriorem templi coronis aureis, & scutulis, renovaruntque portas, & cellas, quum januas apposuissent eis.

58 Quum itaque fuisset lætitia magna in populo valde, & aversum opprobrium gentium:

59 Statuit Jehuda eum fratribus suis, & tota ecclesia Jisraelis, ut agerentur dies instaurationis altaris tēporibus suis quotannis, diebus octo, incipientibus à vigesimo quinto mensis Cislevi, cum lætitia & gaudio:

60 Et ædificarunt eodem tempore *in* monte Tzijonis circumquaque muros altos, & turres præpotentes, ne quando advenientes gentes proculcarent ea, ut fecerant prius:

61 Mandaveruntque exercitum qui illic erat custodiis incumbere, postquam munivisset illud: & servare Beth-tzuram, ut haberet populus munitionem, ex adverso Edomitæ.

CAPUT V.

Jehuda feliciter pugnat in gentes.

Fuit autem, quum audivissent gentes in circuitu ædificatum esse altare, instauratumque denuo sanctuarium, ut prius, ut irascerentur valde:

2 Inquntesque consilium de tollendo genere Jahakobi, eos qui erant in medio sui, incipierent morte afficere, & tollere aliquos è populo.

3 Quamobrem expugnavit Jehuda, bellum gerens in posteros Hesaui in Edomæa, regionem Hakrabbatenam, quia circumsedebant Jisraelitas, & percussit eos plaga magna, eosque in arctum compellens cepit spolia eorum.

4 Deinde recordatus malitiæ filiorū Hakanis, qui fuerāt populo laqueus & offendiculum, struendo eis insidias per itinera;

5 Postquam inclusi fuissent ab eo in turres castra metante cōtra illos, internecioni devovit illos, & incēdit turres illius *regionis* igne; cum omnibus qui erant in eis.

6 Inde transmeavit in Hammonitas, ubi invenit manum fortem, populumq; multum cum Timotheo duce ipsorum.

7 Eo autem cum illis congresso prælliis multis, contriti sunt à conspectu ejus, ita percussit eos.

8 Quumque cepisset prius Jahzerum & pagos illius, reversus est in Jehudæam.

9 Cōgregatæ sunt autē gentes quæ *erant* in regione Gilhadis cōtra Jisraelitas, qui erant in finibus ipsorū, ad tollendū ipsos.

10 Quamobrem fugerunt in munitionem Dathema, miseruntque literas ad Jehudam & fratres ejus, dicentes,

11 Congregatæ sunt contra nos gentes quæ circumstant nos ad tollendum nos, atque se comparant ut venientes occupent munitionem in quam confugimus, & Timotheus dux est exercitus ipsarum.

12 Nunc igitur veniens eripe nos è manu ipsarūnam ceciderunt è nobis multi:

13 Et omnes fratres nostri qui erant in partibus Tobi, morte affecti sunt, & captivas abduxerunt uxores ipsorum, liberosque eorum & ipsam supellectilem, postquam peremissent illic ad mille viros.

14 Quum adhuc literæ istæ legerentur, ecce nuncii alii advenerunt ex Galilæa disruptis vestibus renunciantes in hanc sententiam,

15 Dicentesque convenisse contra se ex Ptolemaide, Tyroque & Tzidone, & Galilæam totam repletam esse alienigenis, ut consumant nos, *irruebant illi.*

16 Quum autem Jehuda populusq; audivisset sermones istos, congregata est ecclesia magna ad consulendum quid facturi essent fratribus suis, qui erant in afflictione, & oppugnabantur ab illis:

17 Dixitq; Jehuda Schimhoni fratri suo, elige tibi viros, & profectus libera fratres tuos qui *sunt* in Galilæa: ego vero & Jonathan frater meus proficiscemur in regionem Gilhadis.

18 Ita reliquit Josephum filium Zecariæ & Hazarjam, duces populi, cum reliquis copiis in Jehudæa ad custodiam:

19 Quibus mādavit dicens, præeste huic populo, ac ne committite prælium in gentes donec reversi fuerimus.

20 Quum ergo distributi essent Schimhoni viri ter mille, qui proficiscerentur in Galilæam, Jehudæ vero viri octies mille *profecturi* in regionem Gilhadis:

21 Profe-ctus

21 Profectus Schimhon in Galilæam cõmisit prælia multa cõtra gentes, & contritis gentibus à cõspectu suo persequutus est eas ad portas usq; Ptolemaidis;

22 Adeo ut caderent ex gentibus ad viros ter mille: ceperuntque spolia earum.

23 Et assumentes alios è Galilæa, etiam qui in Harbathis *erant*, cum uxoribus liberisque & quæcumque erant ipsis, abduxerunt ea in Iehudæa cum lætitia magna.

24 Iehuda vero Macbæus, & Ionathan frater ejus quum trajecissent Jardenem, profecti sunt itinere trium dierũ in deserto;

25 Ubi occurrerunt Nebathæis, qui obviam venientes illis pacifice enarraverunt illis omnia quæ acciderant fratribus ipsorum, in regione Gilhadis.

26 Et multos ex eis comprehensos esse Botzræ, & Betzeri, Mallæ, Cheschbone, Mahacathæ, & Karnajimis, quæ omnes civitates munitæ sunt & magnæ:

27 In cæteris quoque civitatibus Gilhadis comprehensos esse, ac postridie statuere irruptione facta contra munitiones eas occupare, deinde vero tollere omnes illos die uno.

28 Quamobrem cõvertit Iehuda cum castris suis viam ad desertum in Botzram repente, & capiens civitatem occidit omnem masculum acie gladii, & acceptis omnibus spoliis eorũ incendit eam igne.

29 Inde vero movens nocte profectus est tamquam in munitionem *itaurus esset*.

30 Sed quum illuxisset, sublatis oculis ipsorum, ecce populus multus atque innumerus attollebant scalas & machinas ad capiendum munitionem, & bello petebant eos.

31 Videns autem Iehuda inceptum esse prælium, clamore civitatis ascendente in cœlum usque tubis & voce magna, dixit viris copiarum,

32 Pugnate hodie pro fratribus vestris:

33 Et procedentes tribus ordinibus à tergo illorum clanxerunt tubis, & inclamaverunt oratione.

34 Agnoscentia vero castra Timothei Macbæum esse, fugerunt à conspectu ejus, & percussit eos plaga magna, adeo ut ceciderint ex eis die illo ad octies mille viros.

35 Postea declinans Mitzpam oppugnavit eam, & occupavit eam, occidit omnem marem ejus, acceptisque spoliis ejus incendit eam igne.

36 Inde movens occupavit Cheschbonem, Mahacatham, Betzerum, & reliquas civitates regionis Gilhadis.

37 His autem rebus gestis congregavit Timotheus castra altera, & castra metatus est ex adverso Rephanis trans torrentem;

38 Iehuda vero misit qui explorarent castra, hi renunciarunt ei dicentes, congregatæ sunt ad eos omnes gentes quæ circumstant nos, copiæ multæ admodum:

39 Arabas etiam conduxit ad auxilium suum, & castra habent trans torrentem, parati venire ad pugnandum contra te. Profectus est itaque Iehuda obviam eis.

40 Dixit vero Timotheus principibus copiarum suarum, quum appropinquaret Iehuda & castra ejus ad torrentem aquæ; si trejecerit ad nos prior, non poterimus sustinere eum; sed omnino potentior erit nobis:

41 Sin autem formidaverit, & castra fecerit trans fluvium, trajiciemus ad eum erimusque potentiores eo.

42 Sed ubi appropinquavit Iehuda ad torrentem aquæ, statuit populi scribas ad torrentem, & mandavit eis dicens, ne finatis ullum hominem castra ponere; sed veniant omnes in prælium.

43 Ita trajecit in illos prior, totusque populus ipsius post ipsum, & contritæ sunt in conspectu ejus omnes gentes, quæ abjicientes arma sua fugerunt in fanum, quod est Karnajimis.

44 Occupantes autem civitatem, fanum ipsum incenderunt igne cum omnibus quæ erant in eo. Sic eversa est urbs Karnajimorum, quum non potuissent amplius sustinere in conspectu Iehudæ.

45 Tunc abduxit Iehuda omnes Israelitas qui *erant* in regione Gilhadis, tam parvum quam magnum, & uxores eorum, liberosque eorum & suppellectilem, castra magna admodum, ut venirent in terram Iehudæ.

46 Quum autem venissent Hephronem usque (quæ civitas est magna in ipso ingressu, munita valde, non poterat declinari ab ea dextrorsum aut siniſtrorsum; sed per medium ejus eundum erat)

47 Excluserunt eos cives,

48 Et obstruxerunt portas lapidibus.

49 Misit vero ad eos Iehuda verbis pacificis, dicens,

50 Transibo per terram tuam, ut abeamus in terram nostram: nemo autem male faciet vobis; tantummodo pedibus transibimus sed noluerunt aperire ei.

51 Quamobrem mandavit Iehuda, ut pronunciaretur in castris irrumpendi esse cuique ab eo quo erat loco; & irruperunt viri copiarum, oppugnaverunt; civitate toto die illo & tota nocte, donec tradita est civitas in manus ipsorum:

52 Et perdidit omnem masculum acie gladii, funditusq; eversa illa accepit spolia ejus, & pervasit per civitatem super eos qui occisi erant. Inde trajecerunt Jardenem in campum magnum, qui ex adverso Bethschanis *est*.

53 Iehuda vero agens extremam aciem, adhortebatur populum in tota via, donec venissent in terram Iehudæ.

54 Tunc ascenderunt in montem Tzijonis cum lætitia & gaudio, obtuleruntque holocausta, eo quod non cecidisset ex ipsis ullus, donec reversi essent cum pace.

55 Diebus autem illis, quibus erat Je-

huda cum Jonathane in regione Gilhadis, & Schimhon frater ejus in Galilæa ex adverso Ptolemaidos :

56 Audiens Joseph filius Zecarjæ & Hazarja principes copiarum reliquarum strenua facinora & res bellicas, quas effecerant, dixerunt,

57 Comparemus nos quoque nobis ipsis nomen, & proficiscamur ad oppugnandum gentes quæ circumstant nos :

58 Præceptoq; dato viris copiarum quæ erant cum ipsis, profecti sunt contra Jamniam.

59 Egressus vero Gorgias è civitate est, & viri ipsius obviam eis in prælium.

60 Ita versus in fugam Josephus & Hazarja persequentibus illis propulsati sunt ad terminos usque Jehudæ, ceciderantq; die illo è populo Jisraelis ad bis mille viros : adeo fuit fuga magna in populo Jisraelis ;

61 Eo quod non audivissent Jehudæ & fratribus ejus, existimantes se facturos facinus.

62 Isti autem non erant de semine virorum illorum, quorum opera salus data est Jisraeli.

63 Itaque vir ille Jehuda & fratres ejus gloriam consequuti sunt valde coram toto Jisraele, gentibusque omnibus, ubi audiebatur nomen ipsorum :

64 Adeo ut congregatæ eos accederent, acclamantes fausta.

65 Deinde procedens Jehuda & fratres ejus, ut oppugnarent Edomæos qui erant in regione Meridiana ; percussit Chebronem, & villas illius,

66 Et sublata munitione illius, postquã turres illius incêdit circumquaque, castra movit profecturus in terram alienigenarum, transivitque Schaharjima.

67 Quo tempore ceciderunt sacerdotes civitatum sine consilio, volente ipso facinus strenuum efficere quum processit in prælium.

68 Declinavitque Jehuda in Aschdodum in terram alienigenarum, quorum altaria destruxit, & sculptiles Deos combussit igne : quumque cepisset spolia civitatum, reversus est in terram Jehudæ.

CAPUT VI.

Antiocho seniori succedit junior: καὶ ὃ κόρακος κακὸν ᾠόν.

REx autem Antiochus pervadens superiores regiones quum audisset esse in Elymaide quæ est in Persida, civitatem nobilem divitiis, argento, & auro ;

2 Et templum quod erat in ea, esse opulentum valde, ibiq; esse tegumenta aurea, & thoraces, & arma, quæ reliquerat ibi Alexander filius Philippi rex Macedo, qui regnaverat primus Græcorum illic :

3 Venit quærens occupare civitatem, & deprædari eam ; sed non potuit, quia innotuerat hic sermo civibus.

4 Quamobrem insurgentes in eum prælio infestarunt eum, & fugiens movit inde cum tristitia magna, reversus Babylonem.

5 Venit autem quidam in Persida, qui nunciavit ei, in fugam versa esse castra quæ profecta erant in terram Jehudæ ;

6 Et profectum Lysiam cum copiis potentibus in primis fuisse in fugam versum à conspectu eorum, eosque invaluisse armis & copiis, & spoliis multis, quæ ex illis castris ceperant quum Jehudæi concidissent ea,

7 Et dirnisse abominationem quam ædificaverant in altari, quod erat Jeruschalaimis, & sanctuarium sicut illud quod ante fuerat circumdedisse muris altis, & Bethzuram civitatem suam.

8 Fuit vero quum audivisset rex sermones istos, ut consternaretur & cõmoveretur valde, adeo ut decumbens lecto incideret in infirmitatem ex tristitia, quod factum non fuisset ipsi sicut cogitaverat.

9 Itaq; fuit illic diebus multis, eo quod renovata esset in ipso tristitia magna.

10 Et arbitratus se jamjam moriturum, advocavit omnes amicos suos, & dixit eis, abscessit somnus ab oculis meis, & concidi animo ex solicitudine,

11 Dicens cum animo meo, quousque afflictionis deveni, & fluctus magni quo nunc jactatus sum !

12 Nam utinam bonus & dilectus fuissem in regno meo. Nunc autem recordor malorum quæ feci Jeruschalaimis, accipiens omnia instrumenta aurea & argentea quæ in eis erant, & mittens qui tollerent habitatores Jehudæ sine causa.

13 Agnosco, propter ista obvenire mihi mala hæc : nam ecce pereo tristitia magna in regione aliena.

14 Tunc advocans Philippum unum ex amicis suis præfecit eum toti regno suo :

15 Et tradidit ei diadema, & stolã suam, & annulum ; ut agens Antiochum filium ipsius educaret eum ad regnandum.

16 Ita mortuus est illic Antiochus rex anno centesimo quadragesimo nono :

17 Et cognoscens Lysias mortuum esse regem, instituit Antiochum filium illius qui regnaret pro eo, quem educavit juvenem, & imposuit ei nomen Eupatoris.

18 Qui autem ex arce erant, concludebant Jisraelitas circa sanctum locum, & procurantes *populo* huic mala semper, & firmamentum gentibus.

19 Quapropter rationem iniens Jehuda tollendi eos, congregavit universum populum ; ut circumsideret eos.

20 Qui congregati simul, obsidionem instituerunt in eos anno centesimo quinquagesimo, fecitque contra eos Jehuda stationes pro ballistariis & machinas.

21 Prodeuntes autem ex ipsis è clausura sua quidam impii ex Jisraele qui adhæserant ipsis, & profecti ad regem dixerunt,

22 Quousque

22 Quoúsque non exercebis judicium, aut ulciscéris fratres nostros?

23 Nobis placuit servire patri tuo, & ambulare in viis quæ indicebantur ab ipso, & obsequi præceptis ejus, quamvis ii qui ad istum populum pertinent hujus rei causa à nobis alienarentur:

24 Quin etiam quicunque inveniebantur ex nobis morte afficiebantur, & possessiones nostræ diripiebantur:

25 Neque in nos solum injiciebant manum, sed etiam in omnes terminos suos.

26 Ecce autem castra fecerunt hodie contra arcem Jeruschalaimorum ut capiant illam; & locum sanctum, itemque Bethzuram muniverunt.

27 Quod si non anticipaveris eos celeriter, majora istis facient, neque poteris continere eos.

28 Tunc iratus rex quum audivisset, cõgregavit omnes amicos suos principes copiarum suarum, & magistros equitum:

29 Et à regibus aliis atq; ab insulis maris venerunt ad eum mercenariorũ copiæ,

30 Adeo ut esset numerus copiarum ejus centies mille peditum, & vicies mille equitum, elephantorumque triginta duorum, peritorum rei bellicæ.

31 Tum venientes per Edomæam castra fecerunt contra Bethzuram, quam oppugnaverunt diebus multis, factis machinis; sed egressi oppidani incẽderunt eas igne, & pugnaverunt viriliter.

32 Movens itaque Jehuda ab arce, posuit castra ad Bethzecarjam è regione castrorum regis:

33 Rex vero mane surgens movit castra impetu contra viam Bethzecarjæ, ubi distributæ copiæ ad prælium clanxerunt tubis.

34 Quumque elephantibus ostendissent sanguinem uvæ & mororum, ut instituerent eos ad prælium;

35 Diviserunt bestias in phalangas, & constituerunt cuique elephanti mille viros loricatos annulis ferreis, cum galeis æneis in capitibus ipsorum: & quingenti equites ordinati sunt ad unamquamque bestiam lectissimi.

36 Hi opportunissime ubicunque erat bestia aderant; & quocumque proficiscebatur, proficiscebantur simul; non discedebant ab ea.

37 Turres quoq; ligneæ super eas firmæ, & obtegentes unamquamque bestiam erant accinctæ super ea machinis; & in unaquaq; viri triginta duo pugnantes ab eis, cum Indo *magistro* bestiæ.

38 Reliquum vero exercitum hinc & inde statuerunt in duabus partibus duces agentes *eum*, & circumsepti phalangibus;

39 Adeo ut sole super aureos clypeos fulgente, fulgerent montes ab eis, & resplenderent ut lampades ignis.

40 Fuit autem extensa pars quædam castrorum regis ad excelsa montium, & quædam ad humilia loca; ita procedebant secure atque ordinate.

41 Commovebanturque omnes qui audiebant sonum multitudinis eorum & incessum multitudinis, & collisionem armorum; erant enim castra magna admodum atque valentia.

42 Appropinquante autem Jehuda & castris ejus in aciem, ceciderunt ex castris regis sexcenti viri.

43 Videns vero Elhazar Habaran unum ex bestiis loricatam loricis regiis, quæ erat superior omnibus aliis bestiis; eo quod videbatur ipsi in ea esse rex,

44 Exposuit se ipsum ut servaret populum suum, & compararet sibi nomen æternum;

45 Incurrensque in eam audacter per medium phalangis quum morte affecisset à dextera siniſtraque, adeo ut discinderentur ab eo hinc & inde,

46 Subiit sub elephantũ illum, & supponens se ei occidit eum, ceciditque in terram super ipsum & illic mortuus est.

47 Quumq; vidissent potentiam regis & impetum copiarum, declinaverunt abeis.

48 Qui autem ad castra regis pertinebant ascenderunt adversus eos Jeruschalaima, ut castra ponerent rex in Jehudæam & in montem Tzijonis;

49 Postquam facta pace cum Bethzuranis exiissent è civitate (nam non erat ibi commeatus ipsis ut concluſi manerent in ea, quia sabbathum erat terræ.)

50 Et accepisset rex Bethzuræ, & instituisset illic præsidiũ ad servandum eam.

51 Posuit ergo castra in locum sanctum diebus multis, & statuit illic stationes pro ballistariis machinasque; & igni & lapidibus mittendis tormenta accommodat, & scorpiones ad injicienda tela, & fundas.

52 Fecerunt autem illi quoque machinas adversus machinas eorum, & præliati sunt diebus multis.

53 Cibaria vero non erant in vasis, quia septimus erat annus, & qui servati se receperant in Jehudaã à gentibus, comederant reliquum quod fuerat repositum.

54 Ita reliqui erant in locis sanctis viri pauci, quia prævalebat eis fames, & dispersi erant quisque in locum suum.

55 Sed quum audiret Lysias Philippum quem constituerat Rex Antiochus quum adhuc viveret educare Antiochum filium suum;

56 Revertisse à Perside & Media ut regnaret ipse, & copias regis quæ profectæ erant cum eo, & quærere ut cum negotiis *regnum* acciperet.

57 Festinaverant & extimulati sunt ut ex arce abirent; & dixerunt regi ducibusque copiarum & viris, deficimus in dies, & alimenta nobis sunt pauca; locus vero quem obsidemus munitus *est*, & incumbunt nobis negotia regni:

58 Nunc itaque jungamus dexteras vi-

ris istis, & faciamus cum eis pacem, & cum tota gente ipsorum;

59 Et constituamus eis ut ambulent ex lege sua sicut antea. Nam propter legalia statuta sua quæ expulimus, irati sunt, fecerunt que hæc omnia.

60 Placuit hic sermo coram rege & principibus; qui misit ad eos faciendæ pacis nomine, & acceperunt illi:

61 Quumq; juramento confirmasset eos rex & principes de illis, abierunt à munitione.

62 Rex autem ingressus in montem Tzionis quum vidisset munitionem loci, abjecit juramentum quod fecerat, datoq; mandato evertit murum circumquaque.

63 Deinde movens diligenter reversus est ad Antiochiam, ubi invenit Philippum dominantem civitati, & oppugnans eum vi civitatem occupavit.

CAPUT VII.

Jehudas vincunt Nicanorem.

ANno centesimo quinquagesimo primo, egressus Demetrius Seleuci filius Roma, ascendit cum viris paucis in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2 Fuit autem quum venisset in domum regalem majorum suorum, comprehendentibus copiis ipsius Antiochum & Lysiam, quos ad ipsum adduxerent,

3 Ut cognita re ab ipso diceret, ne mihi ostendatis facies eorum.

4 Ita quum occidissent eos copiæ, insedit Demetrius throno regni sui.

5 Venientes autem ad ipsum viri omnes iniqui & impii ex Jisraele, quorum dux erat Alcimus qui volebat sacerdotio fungi:

6 Accusaverunt populum apud regem dicentes, perdidit Jehuda cum fratribus suis omnes amicos tuos, & nos dispersérunt è terra nostra.

7 Nunc itaque mitte aliquem cui habeas fidem, ut profectus videat perditionem totam quam effecit nobis, & regioni regis; puniatque eos, & omnes qui ad hanc rem sunt adjumento ipsis.

8 Eligens itaq; rex Bacchidem amicum suū dominantē in regione transfluviali, & magnū in regno, fidumq; regi, emisit eum;

9 Et Alcimum illum impium, cui instituit sacerdotium; mandavitque illi ut efficeret vindictam in filios Jisraelis.

10 Profecti autem ubi venerunt cum copiis multis in terram Jehudæ, misit legatos ad Jehudam & fratres ejus dolose verbis pacis:

11 Sed non attenderunt sermonibus eorum; noverant enim venisse illos cum multis copiis.

12 Congregati vero sunt ad Alcimum & Bacchidem scribæ congregatione magna, requisituri quæ justa videbantur.

13 (Hi enim Aschidæi primi fuerant in filiis Jisraelis) & requisiverunt ab eis pacem.

14 Dicebant enim, quidam sacerdos à semine Aharonis venit cum copiis istis, neque injuriam faciet nobis.

15 Et ille eos alloquutus est verbis pacis, juravitque eis dicens, non procurabimus vobis mala, & amicis nostris.

16 Sed postquam credidissent ipsi, comprehenderunt ex eis viros sexaginta; & occidit eos die uno, secundum sermones illos, quos scripsit *psaltes:*

17 Carnes sanctorum tuorum & sanguinem eorum effuderunt circum Jeruschalaim, nec fuit eis qui sepeliret ipsos.

18 Quamobrem accidit illorum metus & terror in totum populum; dicebant enim, non inest veritas & jus istis: transgressi sunt enim pactum constitutum, & jusjurandum quod juraverant.

19 Movens itaque Bacchides Jeruschalaimis castra posuit Bethzethæ, & mittēs comprehendit multos ex hominibus trāfugis qui erant cum ipso, & populares quosdam, quos mactavit projecitque in magnam foveam.

20 Deinde committens regionem Alcimo, dimisit cum eo copias auxilio futuras ei, & abiit Bacchides ad regem.

21 Contendebat autem Alcimus de principatu sacerdotii:

22 Et congregati ad ipsum omnes qui turbabant populum suum, obtinuerunt terram Jehudæ, & plaga magna affecerunt Jeruschalaima.

23 Quamobrem videns Jehuda omne malum quo afficiebat Alcimus & qui erant cum eo filios Jisraelis, supra quam gentes,

24 Egressus in omnes terminos Jehudææ circumquaque fecit ultionem de viris illis qui transfugerant, & contracti sunt ne in regionem amplius proficiscerentur.

25 Ut autem videns Alcimus prævalere Jehudam & comites ejus agnovit se non posse sustinere eos, reversus ad regem accusavit eos pessime.

26 Quapropter misit rex Nicanorem unum nobilium suorum principum, odio habentem & infestum Jisraeli, dans in mandatis ei ut tolleret populum.

27 Et veniens Nicanor Jeruschalaima *instructus* copiis multis, misit ad Jehudam & fratres ipsius dolose verbis pacis dicēs,

28 Ne esto bellum inter me & vos; veniam cum viris paucis, ut videam vos in facie cum pace.

29 Ita venit ad Jehudam, & salutarunt alter alterum pacifice: sed hostes erant parati ut abriperent Jehudam:

30 Quæ res quum innotuisset Jehudæ, eum dolose venisse ad ipsum; deterritus est ne amplius congrederetur cum eo, nec voluit amplius videre faciem ejus.

31 Agnoscens itaque Nicanor retectum esse consilium suum, processit obviam Jehudæ juxta Cephar-salma.

32 Ceciderantque eorum qui erant à Nicanore quasi quinquenti viri; ita fugerunt in civitatem Davidis.

33 His

33 His autem rebus gestis, & ascendente Nicanore ad montem Tzijonis; processerunt è loco sancto quidam è Sacerdotibus & è Senioribus populi, salutaturi ipsum cum pace, & demonstraturi ei holocaustum quod offerebatur pro rege.

34 Verum subsannans eos ludificatus est eos, & polluit eos loquutus superbe;

35 Juravitque cum furore dicens, nisi tradatur Jehuda cum castris ipsius in manus meas nunc, erit quùm rediero in pace, ut incendam domum istam, exivitque actus furore magno,

36 Ingressi vero sacerdotes steterunt ante altare & templum, fleveruntque dicentes:

37 Tu elegisti domum hanc, ut vocetur de nomine tuo, ut sit domus orationis & obsecrationis populo tuo.

38 Fac ultionem de homine isto, & de castris istius, corruantq; gladio, memento blasphemiarum istorum, ac ne sinito eos consistere.

39 Egressus autem Nicanor Jerusalaimis castra posuit in Beth-chorone, ubi occurrerunt ei copiæ Syriæ.

40 Jehuda vero castra fecit Hadasis cum tribus virorum millibus, & orabat Jehuda dicens,

41 Quum legati à rege missi blasphemarunt, procedens angelus tuus percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

42 Ita contere castra ista coram nobis hodie, & agnoscât reliqui istos male obloquutos esse loco sancto tuo; & judica istum secundum malitiam ipsius.

43 Congressis itaque castris in prælium decimo tertio Adaris mensis, contrita sunt castra Nicanoris, & ipse primus in prælio concidit.

44 Quum autem viderunt castra ejus mortuum esse Nicanorem, abjectis armis suis fugerunt:

45 Eosque persequuti sunt *Jehudæi* itinere diei unius Hadasis usque quo venitur Gezerum; ubi clanxerunt tubis adsignificantibus post ipsos.

46 Egressi autem ex omnibus vicis Jehudææ *incolæ* circumquaque, feriebant illos; adeo ut revertentes hi ad illos caderent omnes gladio, nec reliquus fieret ex eis, vel unus.

47 Ita acceperunt spolia prædamque, caput vero Nicanoris amoventes & dexteram ejus quam extenderat superbe, detulerunt, & suspenderunt ad Jerusalaima.

48 Unde lætatus populus valde, agitaverunt diem illū diem lætitiæ magnæ:

49 Instituerunteque celebrari quotannis diem illum decimo tertio Adaris.

50 Et quievit terra Jehudæ diebus paucis.

CAPUT VIII.

Jehudas init fœdus cum Romanis.

AUdiens vero Jehuda nomen Romanorum, eos valere robore, & eos placido animo acquiescere iis omnibus quæ proponebantur ipsis, & quicumque ad ipsos veniunt constituere cum eis amicitiam, denique valentes esse robore:

2 (Narratum enim fuerat ei de bellis ipsorum & rebus strenuis quas gerebant apud Galatas, eos vi superasse, & effecisse sibi tributarios,

3 Et quæcumque fecerant in regione Hispaniæ, ad obtinendum fodinas metallicas auri & argenti, quæ in ea sunt;

4 Ut superaverant locum illum totum consilio suo, & tolerantia, quamvis locus ille procul abesset ab ipsis valde, & reges qui invaserant ipsos ab extremitate terræ, donec contrivissent eos, postquam percussissent eos plaga magna, utque reliqui darent ipsis tributum quotannis:

5 Philippum quoque & Perseum Macedonum regem, & qui extulerant se in ipsos, ut eos contrivissent bello, & superavissent eos:

6 Itemque Antiochum magnum, regem Asiæ, qui profectus erat in eos ad bellum habens centum viginti elephantes, & equitatum, & currus, copiasque multas valde, & atritus est ab ipsis:

7 Ut eum ceperint vivum, statueruntque ut ipsis daret cum ille, tum qui reges futuri erant post illum, tributum magnum, datis obsidibus & divisione instituta,

8 Qua regionem Iliacam, Mysiam, Lydiamque & alias ex optimis regionibus illius acceptas ab illo dederant Eumeni regi:

9 Et quia Græci consilium inierant invadendi & tollendi ipsos, cognito sermone hoc ab ipsis,

10 Miserint in eos ducem unum bellique afflixerint eos, adeo ut ceciderint ex eis confossi multi, multos vero captivos abduxerint uxores eorum, liberosque eorum; & deprædatis illis obtinuerint terram eorum, eversisque munitionibus eorum, ac deprædatis illis, servos effecerint eos in diem hunc usque:

11 Item ut reliqua regna & insulas, quæcunque obstiterant ipsis, perdiderunt, & in servitutem compulerunt:

12 Cum amicis autem suis, & iis qui acquiescunt ipsis, *cum* iis conservare amicitiam, & obtinere regna propinqua & longinqua; & quicumque audiverunt nomen ipsorum, metuere sibi ab ipsis; quoscumque autem volunt adjuvare & tenere regnum, eos regnare;

13 Contra vero quos voluerunt, destituere: denique exaltatos esse valde:

14 Atque propter hæc omnia; non imposuisse quemquam eorum diadema sibi, neque induisse purpuram, ut ea se magnifice gerat;

15 Sed senatum feciſse sibi, & quotidie consilium sibi esse trecentorum viginti, consilia ineuntium semper de republica, ut exornent eam:

16 Tantum

16 Tantum credere uni homini, qui dominetur ipsis in annum, & imperium habeat totius terræ ipsorum, & omnes ita æsculture uni ut non sit invidia, neque æmulatio inter ipsos)

17 Elegit ergo Jehuda Eupolemũ filium Jochanais, filii Hakkotzi & Jasonem filiũ Elhazaris, quos misit Romã ad constituendum cum ipsis amicitiam & societatẽ,

18 Et tollendum jugum suum à se; quia videbant regnum Græcorum opprimere Jisraelem servitute.

19 Itaq; profecti Romam (erat autem iter multum admodum) & ingressi in senatum proloquuti sunt dicentes,

20 Jehuda Macbai & fratres ipsius, & respublica Jehudæorum nos miserunt ad vos, ut constituamus vobiscum societatem & pacem, & nos inscribamur sociis & amicis vestris:

21 Qui sermo placuit coram ipsis,

22 Atque hoc exemplum *est* illius epistolæ, quam rescripsit *Senatus* in tabulis æreis, & misit Jeruschalaimã, ut esset apud eos illic monimentum pacis & societatis:

23 Quod faustum felixque sit Romanis, & genti Jehudæorũ mari terraq; in seculum, gladiusq; & hostis procul sit ab eis.

24 Quod si exsisterit bellum in Romam prius, aut in ullum sociorum ipsorum in tota ditione ipsorum;

25 Auxilium latura est gens Jehudæorum, prout tempus præbebit ipsis, animo optimo:

26 Neme dabunt, neque subministrabunt hostibus oppugnantibus ipsos commeatum, arma, argentum, naves, ut visum fuerit Romanis; & custodient mandata eorum, nihil accipientes.

27 Similiter vero si genti Jehudæorum eveniet prius bellum, auxilium ferent Romani ex animo, ut ipsis opportunitas præbebitur:

28 Et oppugnantibus non dabitur commeatus, arma, argentum, naves, ut visum fuerit Romanis: sed custodient mandata hæc, idque bona fide:

29 In hanc sententiam statuerunt Romani cum populo Jehudæorum *fedus*.

30 Quod si in posterum consilia inierint hi aut illi, addendi aut adimendi, facient prout placuerit ipsis; & quicquid addiderint, ademerintve, id ratum futurum est.

31 De malis autem quæ rex Demetrius perficit in eos, scripsimus ei dicentes, Quamobrem grave jugum imponis amicis nostris sociisque Jehudæis?

32 Si ergo amplius interpellaverint nos *pro auxilio* contra te, faciemus eis jus, & te mari terraque oppugnabimus.

CAPUT IX.

Jehuda caso succedit Jonathan frater.

Audiens vero Demetrius fecisse Nicanorem & copias ejus bellum, perrexit Bacchidem & Alcimum secundo mittere in terram Jehudæ, & cornu dex-

2 Profecti itaque via Gilgalem versus castra metati sunt contra Cesulothas quæ *sunt* in Harbathis; quam quum occupassẽt, perdiderunt animas humanas multas.

3 Mense autem primo anni centesimi quinquagesimi secundi, castra metati sunt contra Jeruschalaimã.

4 Moventes autem profecti sunt Bethzethan cum viginti millibus virorum peditum, & bis mille virorum equitatu;

5 Quum Jehuda castra posuisset Hadasis, habens ter mille viros electos secum:

6 Qui videntes multitudinem copiarum, hostes multos esse, metuerunt valde, & diffluxerunt multi è castris; non sunt facti ex eis reliqui, nisi octingenti viri.

7 Videns itaque Jehuda diffluxisse castra sua, quum prælium istud affligeret ipsum, adeoque animo attritus esset (quia non habebat tempus congregandi eos) ut dissolveretur,

8 Dixit iis qui erant reliqui, surgamus & ascendamus in adversarios nostros, si forte poterimus debellare eos.

9 Avertebant autem illum dicentes, nequaquam poterimus: sed servemus nostras ipsorum animas modo; revertere, nam fratres nostri diffluxerunt, & nos debellaremus istos? qui sumus tam pauci.

10 Sed dixit Jehuda, absit à me ut faciam facinus istud, & fugiam ab istis: nam si prope est tempus nostrum, moriamur viriliter propter fratres nostros, ac ne relinquamus quicquam quod gloriæ nostræ crimini verti possit.

11 Tunc moverunt copiæ è suis castris, ut sisterent se obviam illis, diviso equitatu in duas partes, & funditoribus sagittariisque procedentibus ante copias, qui primi bellatores erant potentes omnes.

12 Bacchides autẽ erat in cornu dextero, quum appropinquante phalange à duabus illis partibus clãgor tubis factus est.

13 Clanxerunt quoque milites Jehudæ ipsi tubis, & commota est terra à sonitu castrorum; faitque prælium commissum à mane usque ad vesperam.

14 Vidit vero Jehuda Bacchidem & firmamentum castrorum ad dexteram esse, quapropter convenerunt ad ipsum omnes animosi.

15 Ita contritum est dexterum cornu ab illis, & persequati sunt à tergo eos usque ad Aznothas montem.

16 Qui autem erant in cornu sinistro, videntes cornu dexterum attritum esse, reversi sunt secundum vestigia Jehudæ & comitum ejus à posterioribus partibus;

17 Ita ingravescente prælio ceciderunt confossi multi ex his & ex illis:

18 Jehuda vero cecidit, & fugerunt reliqui:

19 Unde tollẽtes Jonathan, & Schimhon Jehudam fratrẽ suum, sepeliverũt eum in monumento majorum suorum Moddinis:

20 Et deflentes eum planxerunt de eo

omnes

omnes Iſraelitæ planctu magno; lugentesque diebus multis dixerunt,

21 Quomodo cecidit potens, qui ſervabat Iſraelem?

22 Reliquæ vero res Jehudæ, & bella, & ſtrenua facta quæ fecit, & magnitudo ejus non ſunt deſcriptæ: nam multæ erant admodum.

23 Fuit autem poſt mortem Jehudæ, ut emergerent iniqui in omnibus terminis Iſraelis, & exorirentur omnes operarii injuſtitiæ.

24 Diebus illis fuit fames magna valde: quapropter deſcivit regio ipſa cum illis.

25 Eligens *vero* Bacchides impios iſtos viros, eos inſtituit dominos regionis.

26 Qui exquirentes perſcrutateſq; amices Jehudæ, adducebāt eos ad Bacchidem, qui ultionem ſumebat de eis, illudens eis.

27 Ita fuit afflictio magna in Iſraelitis, cujuſmodi non fuerat, ex quo die non eſt viſus propheta ipſis.

28 Quamobrem congregati omnes amici Jehudæ dixerunt Jonathani,

29 Ex quo frater tuus Jehuda mortuus eſt, non fuit vir par ei ad procedendum contra inimicos & Bacchidem, & invadendum adverſarios gentis noſtræ:

30 Nunc itaque eligimus te hodie, ut ſis loco illius princeps noſter, & dux ad gerendum bella noſtra.

31 Accepitque Jonathan momento illo principatum, & ſurrexit in locum Jehudæ fratris ſui:

32 Quod reſciſcens Bacchides quæſivit eum occidere:

33 Sed cognoſcens Jonathan, & Schimhon frater ipſius, ac omnes qui erant cum ipſo, fugerunt in deſertū Thekohæ, & caſtra poſuerunt ad aquas lacus Aſpharis.

34 Quod ubi cognovit Bacchides, die Sabbathi venit ipſe cum toto exercitu ſuo ſecundum Jardenem.

35 Miſerat autem fratrem ſuum ducem multitudinis, ut rogaret Nabathæos amicos ſuos ut apud ipſos deponerent impedimenta ſua, quæ multa erant.

36 Sed exeuntes filii Amri Medeba comprehenderunt Jochananem & quæcumq; habebat; quæ habentes abierunt.

37 Poſtea vero renunciatum eſt Jonathani, & Schimhoni fratri ipſius filios Amri celebrare nuptias magnas, & deducere ſponſam Medeba, filiam cujuſdam è magnatibus ſummis Cenahanis, cum pompa maxima.

38 Recordati itaque Jochananis fratris ſui, aſcenderunt & abdiderunt ſe ſub quadam montis unius ſpecu.

39 Quumq; ſublatis oculis ſuis vidiſſet, quod ecce turba & apparatus multus, procedente ſponſo cum amicis ſuis & fratribus ſuis obviam illis cum tympanis, inſtrumentiſq; muſicis, & armis multis;

40 Exſurrexerunt in eos ex inſidiis, & interfecerunt eos, adeo ut caderent confoſſi multi, & reliqui fugerent ad montana, ceperuntque omnia ſpolia illorum.

41 Ita converſæ ſunt nuptiæ in luctum, & vox muſicorum inſtrumentorum ipſorum in lamentum.

42 Illi autem facta ultione ſanguinis fratris ſui reverſi ſunt ad terminum Jardenis.

43 Audiens ergo Bacchides venit die ſabbathi ad ripas uſque Jardenis cum copiis multis.

44 Dixit autem Jonathan ſuis, ſurgamus jam, & pugnemus pro nobis ipſis: non enim eſt hodierno die, ut antehac:

45 Nam ecce bellum imminet ex adverſo noſtri, & à tergo noſtro; aqua vero Jardenis hinc & inde, paluſque, & ſaltus, non eſt declinandi locus.

46 Nunc ergo inclamate Deum cœli, ut ſervemini à manu inimicorum.

47 Tunc commiſſum eſt prælium, & extendit Jonathan manum ſuam ad percutiendum Bacchidem, ſed declinavit ab eo retrorſum.

48 Poſtea inſiliit Jonathan & qui erant cum eo in Jardenem, & tranſnaverunt in ulteriorem ripam; illi vero non trajecerunt Jardenem inſequentes eos.

49 Ceciderunt autem ex caſtris Bacchidis quaſi viri mille, die illo.

50 Reverſus autem Jeruſchalaima ædificavit civitates munitas in Jehudæa, & munitionem quæ eſt Jerichunte, & Bethelem, & Thimnathan, & Pirhathonem, & Thappuachum, inſtruentes muris altis, portiſque, & vectibus;

51 Et poſuerunt præſidia in eis, ut inimice agerent cum Iſraele.

52 Munivit quoque civitatem Beth-zuranam, & Gazara, & Acram; ponens in eis copias & apothecas commeatuum:

53 Acceptiſque filiis eorum qui duces regionis erant obſidibus, poſuit eos in arce Jeruſchalaimis in cuſtodia.

54 Anno autem centeſimo quinquageſimo tertio, ſecundo menſe, præcipiente Alcimo ut deſtrueretur murus atrii in loco ſancto extimus, & evertente opera prophetarum, quum jam cœpiſſet deſtruere;

55 Momento illo percuſſus eſt Alcimus, & impedita opera illius, obſeratoque ore illius, & paralyſi affecto corpore, adeo ut non poſſet amplius quicquam eloqui aut præcepta dare de domo ſua;

56 Et mortuus eſt Alcimus tempore illo cum cruciatu magno.

57 Videns ergo Bacchides mortuum eſſe Alcimum, reverſus eſt ad regem, & quievit terra Jehudæ duobus annis.

58 Quapropter conſilium iniverunt omnes iniqui dicentes, ecce Jonathan & qui cum eo ſunt habitant in quiete confidenter: nunc igitur adducamus Bacchidē, qui cōprehendat iſtos omnes una nocte.

59 Et profecti conſilium communicarunt cum eo.

60 Qui

60 Qui movens ut veniret cum copiis multis misit epistolas clam omnibus sociis suis qui erant in Jehudæa, ut comprehenderent Jonathanem & eos qui erant cum ipso; sed non potuerunt, quia innotuit illis consilium istorum.

61 Sed comprehenderunt ex hominibus regionis auctoribus illius sceleris quinquaginta viros, & interfecerunt eos.

62 Postea secedens Jonathan & Schimhon & qui erant cum eo, Beth-ketzitzum, quod est in deserto, exstruxit res amotas ejus, & firmavit eam:

63 Quod Bacchides cognoscens congregavit totam suam multitudinem, & iis qui erant ex Jehudæa denunciavit.

64 Quumque veniens castra posuisset contra Beth-ketzitzum, oppugnavit ipsum diebus multis, fecitque machinas:

65 Jonathan vero relinquens Schimhonem fratrem suum in civitate processit in regionem, & venit cum numeris.

66 Ita percussit præfectum viarum insidiis cum sociis ipsius, & eos qui falsa observabant in tentorio ipsorum.

67 Quumque incepisset cædere, ascendens cum suis copiis Schimhon quoque & qui erant cum eo egressi è civitate, incenderunt machinas:

68 Ita pugnantibus illis contra Bacchidem, contritus est ab illis, & afflixerunt eum valde, eo quod consilium ipsius & expeditio ipsius inanis esset.

69 Quamobrem irati animo in viros iniquos illos qui consuluerant ipsi ut veniret in regionem, occiderunt ex eis multos: etiamque inibat consilium invadendi terram eorum.

70 Hoc autem postquam cognovit Jonathan, misit ad eum legatos ad componendum cum eo pacem, & ut redderent ipsis captivorum turbam:

71 Quod accipiens ille fecit secundum sermones ejus, & juramento spopondit ei se non procuraturum ei malum, ullo dierum vitæ suæ:

72 Redditisque ei captivis, quos ceperat prius è terra Jehudæ, revertens abiit in terram suam, ac non perrexit amplius invadere terminos eorum.

73 Ita sublato ex Jisraele bello habitavit Jonathan Micmaschi, & quum cœpisset Jonathan judicare populum, delevit impios ex Jisraele.

CAPUT X.

Jehudæi stant à partibus Alexandri.

ANno vero centesimo sexagesimo ascendit Alexander filius Antiochi illustris, & occupata Ptolemaide, quum accepissent eum, regnavit illic.

2 Quod audiens Demetrius rex congregavit copias multas valde, ut procederet obviam ei in prælium:

3 Misitque Demetrius ad Jonathanem literas verbis pacificis, adeo ut magnificaret eum.

4 (Dicebat enim, anticipemus pacem constituere cum istis, antequam constituerit iste pacem cum Alexandro contra nos:

5 Nam recordaturus esset omnium malorum quæ commisimus in ipsum, & in fratres suos, atque in gentem suam)

6 Deditque ei potestatem congregandi copias & comparandi arma, ut esset ille socius ipsius; & obsides qui erant in arce reddi edixit ei.

7 Veniens itaq; Jonathan Jeruschalaimma, quum legisset epistolas audiente toto populo, & iis qui erant in arce:

8 Timuerunt timore magno, quando audiverunt regem dedisse ei facultatem congregandi copias;

9 Tradideruntque qui erant in arce Jonathani obsides, quos reddidit parentibus ipsorum.

10 Tunc habitans Jonathan Jeruschalaimis cœpit ædificare & instaurare civitatem.

11 Edicens operis, ut exstruerent muros & montem Tzijonis circumdarent lapidibus quadratis ad munitionem; & ita fecerunt.

12 Quamobrem fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus quas ædificaverat Bacchides:

13 Et relinquens quisque locum suum abiit in terram suam.

14 Tantum Betzuræ reliqui fuerũt quidam ex iis qui legem & præcepta reliquerant: nam hoc erat ipsis perfugium.

15 Sed audiens Alexander rex promissa quæcumq; literis significaverat Demetrius Jonathani, quum narravissent ipsi bella & strenua facta quæ fecerat ille, & fratres illius; ac labores quos sustulerant:

16 Dixit, an non possemus invenire unũ aliquẽ virum ejusmodi? nunc ergo constituemus eum amicum sociumq; nostrum.

17 Et scriptas literas misit ei, dicens in hanc sententiam:

18 Rex Alexander fratri Jonathani salutem.

19 Audivimus de te virum potentem robore esse te, & commodum esse ut sis amicus nobis.

20 Nunc itaq; constituimus te hodie sacerdotem summum gentis tuæ, & amicum regis vocari. Misit quoque ei purpuram & coronam auream: *dicens*, ut & sentias nobiscum, & conserves amicitiam erga nos.

21 Sic induit Jonathan sanctam vestem septimo mense anni centesimi sexagesimi; festo tabernaculorum, & congregavit copias, comparavitque arma multa:

22 Quos sermones audiens Demetrius dolore affectus est;

23 Et dixit, quidnam fecimus, quod prior nobis Alexander amicitiam constituit cum Jehudæis ad firmamentum sui;

24 Scribam eis ego quoque verba cohortationis, & amplitudinem & dona *conferam*, ut sint mecum ad auxilium *meum*.

25 Et

25 Et scripsit eis in hanc sententiã; Rex Demetrius genti Iehudæorum salutem,

26 Quod cõservastis pacta nobiscum inita, & permansistis in amicitia nostra, ac non accessistis inimicis nostris, audientes gavisi sumus.

27 Nunc itaq; permanete adhuc ad servandum fidem erga nos, & reddemus vobis bona pro iis quibus afficitis nos:

28 Dimittemusq; vobis, quæ dimittenda erunt multa, & dabimus vobis dona.

29 Nunc etiam absolvo vos, remittens vobis, omnes inquam Iehudæos, à tributis & à canone salinarum, & à coronis:

30 Et pro tertia parte seminis, & pro dimidio fructuũ ex arboribus quod conveniebat me percipere, dimitto ex hodierno die & deinceps; ne accipiatur à terra Iehudæ, & à tribus præfecturis ex Samaritide, Galilæaque adjectis ei; idque ab hodierno die in tempus æternum.

31 Urbs vero Ieruschalaimorum esto sancta, & libera cum terminis suis & à decimis, & à vectigalibus.

32 Dimitto etiam potestatem arcis quæ est Ieruschalaimis, quam trado sacerdoti summo, ut constitu. t in ea viros quoscunque elegerit ipse ad custodiendum eam.

33 Omnem quoque animam Iehudæorum, quæ captiva abducta fuerit è terra Iehudæ in totum regnum meum, dimitto liberam gratis.

34 Item omnes dimittunto tributa eorũ, & jumentorum ad eos pertinentium; & omnes dies festi, sabbathaq; & novilunia, diesq; sfati, & terni dies ante festum, ternique dies post festum, sunto omnes dies isti dies immunitatis & remissionis omnibus Iehudæis qui sunt in regno meo;

35 Ut non habiturus sit potestatem quisquam vendendi aut turbandi quemquam eorum de negotio ullo.

36 Præterea inscribuntor Iehudæorum in copias regis ad triginta millia virorum, quibus dabuntur munera, ut convenit omnibus copiis regis:

37 Et cõstituetur *pars* ex eis in munitionibus regis magnis, & pars ex eis cõstituetur in curandis negotiis regni fiduciariis, quorũ præfecti & magistratus sũto ex ipsis; & incedunto legibus ipsorum, quemadmodum etiam præcepit rex in terra Iehudæ.

38 Quod autem ad tres præfecturas illas adjectas Iehudææ è regione Samariæ; hoc adjicitor Iehudææ, ut receasentur subjectæ uni, nec obediant alteri potestati, nisi sacerdotis summi.

39 Ptolemaida vero & regionem adhærentem ei dono do sanctuario quod est Ieruschalaimis, ad convenientem sumtum sanctuarii.

40 Item ego in annum do quindena millia Siclorum argenti è rationibus regis ex locis ad ipsum pertinentibus;

41 Etiamq; quod abũdat, quod non reddiderant ex negotiorum administratione ut antecedentibus annis, deinceps dano in opera domus:

42 Quibus addita quinq; millia Siclorum argenti, quos accipiebant de negotiis sanctuarii (ut annis præcedentibus) ex rationibus quotannis, ea quoque remittuntor, quia pertinent ipsa ad sacerdotes qui funguntur ministerio.

43 Et quicunque fugerint in templum quod est Jeruschalaimis, & quicunq; in omnibus terminis ejus debitores sunt regalium pensitationum, aut cujuslibet operæ, absolvuntor, etiam ab omnibus quæ erant ipsis in regno meo.

44 Tum ad ædificandum & instaurandum opera loci sancti sumtus dabitur è rationibus regis;

45 Tum ad ædificandũ muros Jeruschalaimorum, & muniendum circumquaque, sumtus quoq; dabitur è rationibus regis, & ad ædificandum muros qui sunt in Iehudæa.

46 Quum autem Jonathan populusque audivit sermones istos, non crediderunt eis, neque acceperunt: recordabantur enim mali maximi quo affecerat Jisraelem, ut afflixerat eos valde:

47 Sed acquieverũt Alexandro, eo quod ille fuisset ipsis auctor sermonũ pacis; & socii prælioru fuerunt ei omnibus diebus.

48 Quum itaque Alexander rex congregavisset copias magnas, & castra fecisset ex adverso Demetrii;

49 Cõmiserunt prælium duo isti reges: sed fugerunt castra Demetrii, & persequtus est eum Alexander, quum prævaluisset eis.

50 Quumque obsirmasset prælium valde usque dum occideret sol, cecidit quoque Demetrius die illo.

51 Et misit Alexander ad Ptolemæum regem Ægypti legatos, in hanc sententiam dicens,

52 Quoniam reversus in terrã regni mei insideo throno majorum meorum, obtineoque dominatum; & conterens Demetrium obtinui regionem nostram:

53 (Nam commisi in eum prælium, quo contritus est ipse & castra ipsius à nobis, insidemusque throno regni ejus)

54 Nunc ergo statuamus inter nos amicitiam, & jam da mihi filiam tuam, ut sit mihi uxor, & ego gener tibi, & dabo tibi dona illique, digna te.

55 Respondit vero Ptolemæus rex dicens, felix dies, quo reversus es in terram majorum tuorum, & insedisti throno regni eorum.

56 Jam vero facturus sum tibi quæ scripsisti; sed occurre ad Ptolemaida ut videamus alter alterum; & socer ero tibi quemadmodum dixisti.

57 Egressus itaque Ptolemæus ex Ægypto, ipse & Cleopatra filia ipsius venerunt Ptolemaida, anno centesimo sexagesimo secundo,

58 Ubi

58 Ubi quum occurrisset ei Alexander rex, tradita est ipsi Cleopatra filia ejus; celebravitque nuptias ejus Ptolemaide, ut faciunt reges, cum gloria maxima.

59 Scripserat autem rex Alexander Jonathani, ut veniret obviam ipsi:

60 Qui profectus cum gloria Ptolemaidam, obviam venit duobus illis regibus, & dedit eis argentum, aurumque, & amicis eorum, ac dona multa, & adeptus est gratiam in oculis eorum.

61 Congregati sunt autem adversus eum viri pestilentes ex Israele, viri iniqui, ut accusarent eum quibus non attendit rex;

62 Sed mandavit rex, ut exueretur Jonathan vestimentis suis, ac indueretur purpura; atque ita fecerunt.

63 Postea sedere jussit eum rex secum, edixitque principibus suis, prodite eum eo in mediam civitatis, & mandate ne quisquam incuset eum de ulla re, & nemo ipsum interturbet ulla de causa.

64 Fuitq; ubi viderunt accusatores gloriam ejus sicut promulgabatur, & amictum ipsum purpura, ut omnes fugerent.

65 Quumq; gloria affecisset eum rex, & conscribens eum inter primos amicos disposuisset eum duce, & participe principatus:

66 Reversus est Jonathan Jerusalaimam cum pace atque lætitia.

67 Anno autem centesimo sexagesimo quinto, venit Demetrius filius Demetrii è Creta in terram majorum suorum:

68 Quod audiens Alexander rex, contristatus est valde, & reversus est Antiochiam.

69 Constituit autem ducem Demetrius Apollonium, præfectum Cœles Syriæ, qui congregans copias magnas castra posuit Jamniæ, misitque ad Jonathanem sacerdotem summum, dicens;

70 Tu unicus effertis in nos, & ego factus sum ludibrio probroque propter te: quamobrem vero potentiam ostentas contra nos in montibus istis?

71 Nunc ergo si confidis copiis tuis descende contra nos in campum, ubi decertemus inter nos; nam penes me est potentia civitatum.

72 Interroga, & disce quis sim ego, & reliqui, adjuvantes nos, dicuntur enim non posse vestra consistere vestigia in conspectu nostro, quia bis in fugam versi sunt majores tui in terra sua.

73 Nunc itaque non poteris sustinere equitatum, & copias hujusmodi in eo campo, ubi neque lapis, neque saxum: neque locus effugiendi est.

74 Quum autem audivit Jonathan sermones Apollonii, commotus animo elegit decem millia hominum, & processit Jerusalaimis, occurrente ipsi Schimhone fratre ipsius ad auxilium ipsius;

75 Et castra posuit contra Joppen, postquam exclusissent eum è civitate, eo quod præsidium Apollonii erat Joppes, & oppugnarunt eam.

76 Metuentes vero aperuerunt oppidani, & dominatus est Jonathan Joppæ.

77 Quod audiens Apollonius, castra instituit ex ter mille equitibus, & copiis multis; profectusque Aschdodum tanquam iter faceret, eadem quoque opera processit in campum, quia habebat multitudinem equitatus cui confidebat.

78 Prosequente vero *Jonathane* à tergo ejus Azotum versus, ut congrederentur castra à tergo ejus in prælium:

79 Reliquit Apollonius mille equites occulte post eos.

80 Cognoscente autem Jonathane esse insidias post se, circuiverunt castra illius, unde conjiciebant jacula in populum à mattutino ad vesperam usque.

81 Populus vero consistebat, ut mandaverat Jonathan; quum labore fatigati essent equites eorum.

82 Tunc trahens Schimhon copias suas congressus est cum phalange, (nam equites defatigati erat) & contriti ab eo fugerunt.

83 Equitatu vero dissipato in campo fugerunt Aschdodam, & ingressi sunt ædem Dagonis, templum idoli sui ut servarentur.

84 Incendens vero Jonathã Aschdodum, & civitates circumstantes eam, accepit spolia eorum & sacrum Dagonis, eosque qui confugerant in illud incendit igne.

85 Ita fuerunt qui ceciderunt gladio, cum iis qui perierunt incendio, ad octies mille viros.

86 Et inde movente Jonathane ut castra poneret contra Aschkelona, processerunt cives obviam ei cum gloria magna.

87 Postea reversus est Jonathan Jerusalaima, & qui erant cum eo, habentes spolia multa.

88 Fuitque ut audivit Alexander rex sermones istos, ut ampliore gloria Jonathanem afficeret,

89 Mittens ei fibulam auream, ut mos est dari cognatis regum, & dans ei Hekronem omnesque terminos ejus hæreditatis nomine:

CAPUT XI.

Ptolemæus in generum crudelis.

REx autem Ægypti congregavit copias multas ut est arena quæ jacet ad littus maris, & naves multas quærens obtinere Alexandri regnum dolo, & addere ipsum regno suo.

2 Eo itaque prodeunte in Syriam verbis pacis, aperientes ei cives occurrebant ei; quia mandatum erat Alexandri regis, ut occurrerent ei, eo quod socer ipsius esset.

3 Ita civitates ingrediens Ptolemæus, inhibebat copias præsidiarias in unaquaque civitate.

4 Quum autẽ venisset prope Azotũ, demonstrãtes ei templũ Dagonis qui traditum, & Azotum suburbia ejus, ipsius destructa, eorq; proj ecta, & homines exustos, quos exusserat *Jonathan* in eo bello (nam fecerant cumulos eorum in viarũ ipsius).

5 Enarraverunt regi quæ fecerat Jonathan ad criminandū eum; & cōcitavit rex.

6 Occurrente vero Jonathane regi Joppen cum gloria, postquam salutassent alter alterum & pernoctassent illic,

7 Profectus Jonathan cum rege ad fluvium usque qui dicitur Eleutherus, reversus est Jeruschalaim.

8 Rex autem Ptolemæus dominans civitatibus maritimis Seleuciam maritimā usque, ut inibat in Alexandrum rationes imprōbas,

9 Misit legatos ad Demetrium regem, dicens, age, constituamus inter nos fedus, & dabo tibi filiam meam quam habet Alexander, regnabisq; in regno patris tui.

10 Pœnitet enim me, quod dederim illi filiam meam, nam quærivit interficere me.

11 Criminatus est autem eum, propterea quod ipse concupiscebat regnum ejus:

12 Et auferens ab eo filiā dedit ipsi Demetrio & alienatus est ab Alexādro, ita ut manifestæ essent ipsorum inimicitiæ.

13 Et ingressus Ptolemæus Antiochiam, imposuit duo diademata capiti suo, Asiæ, & Egypti.

14 Rex autem Alexander erat in Cilicia temporibus illis, quia deficiebant locorum illorum incolæ.

15 Sed audiens Alexander, invasit eum bello, & producens Ptolemæus copias occurrit ei manu valida, atque in fugam vertit eum.

16 Ita fugiente Alexandro in Arabiam, ut protegeretur illic, rex Ptolemæus exaltatus est:

17 Et tollens Zabdiel Arabs caput Alexandri misit Ptolemæo.

18 Postea rex Ptolemæus obiit die tertio; & qui erant in munitionibus ejus, perierunt ab iis qui in iisdem munitionibus versabantur.

19 Ita regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20 Diebus illis cogens Jonathan incolas Jehudææ ad expugnandum arcem quæ erat Jeruschalaimis, fecit contra eum machinas multas.

21 Profecti autem quidam osores gentis suæ, viri iniqui ad Regem, quam renunciassent ei Jonathanem obsidere arcem,

22 Audiens ille iratus est, & ubi audivisset, statim jungens venit Ptolemaida, & rescripsit Jonathani ne obsideret, sed veniret ipse obviam sibi celerrime Ptolemaida, ut congrederentur.

23 Ut autem Jonathan audivit, obsidere jussit; & delectis senioribus Jisraelis & sacerdotibus exposuit se ipsum periculo:

24 Nam accipiens argentum & aurum, vestemque & alia munera plurima, profectus est ad regem Ptolemaida, & invenit gratiam coram eo:

25 Et quamvis accusarent eum quidam iniqui, ex eadem gente,

26 Fecit tamen ei rex, quemadmodum fecerant ei antecessores ipsius, & exaltavit eum coram omnibus amicis suis,

27 Stabiliens ei principatum sacerdotii, & quæcumque alia ante habuerat ad honores pertinentia, fecitque ut ille dux primorum amicorum esset.

28 Tum rogante Jonathane regem, ut Jehudæam faceret immunem tributorum & tres toparchias atque Samaritida, promittendo ei talenta trecenta;

29 Acquiescens rex conscripsit Jonathani epistolas de iis rebus omnibus, habentes in hunc modum:

30 Rex Demetrius Jonathani fratri salutem & genti Jehudæorum.

31 Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni cognato nostro de vobis, scripsimus etiam ad vos, ut videatis.

32 Rex Demetrius Lastheni patri salutē.

33 Genti Jehudæorum, amicis nostris, & conservantibus ea quæ, ex jure sunt erga nos, judicavimus benefaciendum esse propter benevolentiam ipsorum erga nos.

34 Constituimus ipsis & terminos Jehudææ, & tres præfecturas, Aphærema, Lydam, & Ramatham, quæ adjectæ sunt Jehudææ ex Samaritide, & omnia quæ aberāt ipsis, omnibus sacrificātibus Jeruschalaimis, pro regalibus illis collectis quas percipiebat rex ab eis quotannis ante ex fructibus terræ, & fructibus arborum;

35 Et alia ad nos pervenientia, decimas, inquam, tributaque ad nos pervenientia, & salis stagna, & pervenientes ad nos coronas, omnia concedimus eis:

36 Neque irritum fiet quicquam horum deinceps in omne tempus.

37 Nunc itaq; curate confici ipsorum exemplū, quod dator Jonathani, & ponite in mōte sancto, conveniente loco, & celebri.

38 Videns autem Demetrius rex quietam esse terram coram ipso & nihil sibi obsistere, dimisit omnes copias suas unumquemque in locū suum, præter exteras copias quas collegerat ab insulis gentium: ita factæ sunt inimicæ ipsi omnes copiæ quas à majoribus habuerat.

39 Trypho vero qui fuerat ab Alexandro prius, quum videret omnes copias in Demetrium murmurare, profectus est ad Malcoelem Arabem (qui alebat Antiochum puerulum Alexandri)

40 Et insistens apud eum ut traderet eum sibi ut regnaret pro patre suo, renunciabat ei quæcunque confecerat Demetrius, & inimicitias quibus prosequuntur eum copiæ ejus; manifique illic dies multos.

41 Scripsit autem Jonathan epistolas ad Demetrii regem, ut ejiceret eos qui in arce erāt Jeruschalaimis, & qui erāt in munitionibus; quia Jisraelem oppugnabant.

42 Remisit vero Demetrius literas ad Jonathanem dicens, non solum hæc facturus sum tibi & genti tuæ, sed gloria honorabo te & gentem tuam, si commoditatem habuero,

43 Nunc itaque recte feceris, si miseris ad me viros, qui pugnent mecum; nam defecerunt omnes copiæ meæ.

44 Tunc misit Jonathan viros ter mille potentes robore ad ipsum Antiochiam: quibus advenientibus ad regem, lætatus est rex adventu ipsorum.

45 Nam congregati fuerant cives intra civitatem ad viros centies vicies mille, volentes regem è medio tollere.

46 Itaque fugiente rege in aulam, occuparunt cives vias civitatis, & cœperant bello infestare.

47 Advocante autem rege ad auxilium Jehudæos, quum fuissent cõgregati ad ipsũ omnes simul, statim in civitate disperti sunt;

48 Interfecerunt que in civitate die illo ad centum millia; & incendentes civitatem, capientesque spolia multa die illo servaverunt regem.

49 Videntes vero cives obtineri à Jehudæis civitatem prout volebãt, & infirmati cogitationibus suis, inclamaverunt regem cum precibus, dicentes,

50 Da nobis dexteras, cessentque Jehudæi nos & civitatem oppugnare.

51 Tum abjicientes arma fecerunt pacem, & gloriam consequuti sunt Jehudæi coram rege, & coram omnibus qui erant in regno ipsius; reversique sunt Jerusalæm habentes spolia multa.

52 Et sedente Demetrio rege in throno regni sui, quievit terra coram ipso.

53 Verum mentitus erat, quæcunque disseruit: nam abalienatus à Jonathane non reddidit ei secundum benevolentiæ illius facta, quæ fecerat in ipsum; sed afflixit eum valde.

54 Postea autem reversus est Tryphon & Antiochus cum eo, puerulus juvenis, qui regnavit imposito sibi diademate.

55 Et congregatæ sunt ad ipsum omnes copiæ quas dispersérat Demetrius, pugnaveruntque in eum, ita ut fugatus fugeret.

56 Tum accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam.

57 Scripsit vero Antiochus Junior Jonathani dicens, stabilio tibi principatum sacerdotii, & præficio te quatuor præfecturis, & volo esse te ex amicis regis:

58 Et mittens ei instrumenta aurea ad ministerium, dedit ei potestatem bibendi ex aureis, & purpuram induendi, & habendi fibulam auream.

59 Schimhonem quoque fratrem ejus constituit ducem à tractu Tyri usque ad terminos Ægypti.

60 Profectus itaque Jonathan quum pertransset trans fluvium, & in civitatibus singulis, & congregatæ essent ad ipsum omnes copiæ Syriæ auxiliares venit Aschkeloum, ubi obviam ipsi processerunt cives honorifice:

61 Et inde abiit ad Gazam, ubi occludentibus Gazanis circumsedit eam, & incendio jububia ejus igne prædatus est ea.

62 Postea rogantibus Gazæis Jonathanem dedit eis dexteram, & acceptos filios principum earum obsides, emisit eos Jerusalæmam, pervasitque regionem Damascum usque.

63 Audiens vero Jonathan adveniße principes Demetrii Kadeschum quod est in Galilæa cum copiis multis, voluisse ejicere ipsum regione illa,

64 Occurrit eis; fratrem vero suum Schimhonem reliquit in regione sua.

65 Tum castra ponens Schimhon contra Bethzuram, oppugnavit eam diebus multis, & conclusam observavit eam.

66 Adeo ut rogarent eum sibi dexteras dari; quibus dans dexteram ejecit eos inde, & occupata civitate posuit in ea præsidium.

67 Jonathan vero & castra ipsius metatæ ad aquam Genezareth surrexerunt mane, venturi in campum Chatzoris.

68 Ecce autem castra alienigenarum occurrerũt ei in ipso campo, emissis insidiis cõtra eum in montibus; Jehudæi vero obviam occurrerunt ex adverso castrorum.

69 Sed quum insidiæ exsurgentes è locis suis committerent prælium,

70 Fugerunt milites Jonathanis omnes, neq; ullus reliquus factus est ex eis, præter Matthithjam filium Abschalomi, & Jehudam filium Chalphai principes militiæ copiarum.

71 Dirumpens itaq; Jonathan vestes suas imposuit terram capiti suo, & oravit;

72 Reversusque contra eos in prælium fugavit eos, ita ut fugerent.

73 Quod videntes ii qui fugerant ab ipso, reversi sunt ad eum, & persequuti sunt eum Kadeschum usque; in castra illorum usque, ubi posuerant castra:

74 Ceciderunt que ex alienigenis die illo ad viros ter mille, & reversus est Jonathan Jerusalaima.

CAPUT XII.

Jonathan renovat fœdus cum Romanis & Spartiatis.

VIdens itaque Jonathan commoditatem hanc temporis sibi adjumento esse, elegit viros quos misit ad Romanos ad constituendum & renovandum cum eis amicitiam;

2 Itemque ad Spartiatas & loca alia misit epistolas in eam sententiam.

3 Profecti ergo Romam, & ingressi senatum dixerunt, Jonathan summus sacerdos, & gens Jehudæorum misit nos, ut renovetis amicitiam secum & societatem, sicut antea.

4 Dederuntque literas eis, scriptas ad eos pro ratione loci, ut deducerent eos in terram Jehudæ cum pace.

5 Hoc autem exemplum literarum est, quas scripsit Jonathan Spartiatis;

6 Jonathan summus sacerdos, & senatus gentis, & Sacerdotes populusque reliquus Jehudæorũ, Spartiatis fratribus salutem.

7 Jam antea missæ sunt literæ ad Oniam Sacerdotem summum ab Areo regnante apud vos, docentes vos fratres nostros esse, ut exemplum earum subjectum est.

8 Et accepit Onias virũ illum qui missus fuerat, honorifice; quum recepisset literas, quibus declarabatur negotium societatis & amicitiæ.

9 Quapropter nos etiam qui istorum non indigemus, consolationem habentes ex libris sanctis, qui versantur in manibus nostris;

10 Tentavimus mittere qui renovet fraternitatem & amicitiam vobiscum, ne abalienemur à vobis; quoniam multa tempora transiverunt ex quo misistis ad nos.

11 Nos itaq; omni tempore indesinenter, & festis, & reliquis convenientibus diebus recordamur vestri, in sacrificiis & orationibus illis quas offerimus, ut oportet ac decet recordari fratrum;

12 Et lætamur de gloria vestra.

13 At nos quidẽ circumdederant multæ tribulationes & bella multa; nã oppugnaverunt nos reges qui circumstant nos:

14 Verum noluimus interturbare vos, & reliquos socios atque amicos nostros bellis istis.

15 Habemus enim auxilium è cœlo quod auxiliatur nobis, quo liberati sumus ab hostibus nostris, & depressi sunt hostes nostri.

16 Elegimus igitur Numenium filiũ Antimachi, & Antipatrum filiũ Jasonis, quos misimus ad Romanos, ut renovent amicitiam cum eis & societatem præcedentem.

17 Mandavimus igitur eis, ut ad vos quoque profecti salutent vos, & reddant vobis epistolas à nobis de renovatione fraternitatis nostræ.

18 Nunc itaque recte feceritis, si respondebitis ad ista nobis.

19 Hoc autem est exemplum literarum, quas miserat Oniæ:

20 Areus rex Spartiatarum Oniæ Sacerdoti magno salutem.

21 Inventum est in Scriptura de Spartiatis & Jehudæis, ipsos fratres esse, & esse ex genere Abrahami.

22 Nunc autẽ ex quo novimus ista, recte feceritis si scribetis nobis de pace vestra.

23 Enimvero nos rescribimus vobis pecora nostra, & facultates nostras vobis, & quæ nostra sunt vobis exposita esse mandavimus igitur *viros* ut renuncient nobis in eandem sententiam.

24 Audiens vero Jonathan reversos esse principes Demetrii cum copiis pluribus quam antea, ad debellandum ipsum,

25 Movens Jerusalaimis processit obviam ipsis in regionem Chamathæ, (neq; enim dabat ipsis spatium invadendi regionem ipsius)

26 Et misit speculatores in castra illius, qui reversi renunciaverunt ipsi, illos constituisse irruere in eos nocte.

27 Quum itaque occidisset sol, præcepit Jonathan suis ut vigilarent, & essent in armis, comparati ad prælium tota nocte illa; emittque præcubitores circum castra sua.

28 Quamobrem audientes adversarii paratum esse Jonathanem cum suis ad prælium timuerunt, & perculsi animo suo, & pyris per castra sua accensis *aliverunt*:

29 Jonathan vero, & milites ejus nescierunt ad matutinum usque: videbant enim luminaria ardentia.

30 Tunc persequutus est eos Jonathan à tergo; sed non comprehendit eos; nam Eleutherum fluvium trajecerant.

31 Quamobrem declinans Jonathan ad Arabas qui vocantur Nabathæi, percussit eos, & cepit spolia eorum.

32 Postea jungens venit in Damascum, & peragravit regionem totam.

33 Schimhon vero profectus peragravit Aschkelonem usque, & munitiones propinquas, & declinans Joppen versus occupavit eam:

34 (Audiverat enim eos velle munitionem tradere Demetrianis) & posuit ibi præsidium, ut custodirent eam.

35 Reversus autem Jonathan congregavit seniores populi, & consilium inivit cum ipsis ædificandi munitiones in Jehudæa,

36 Et extollendi muros Jerusalaimorum, & exstruendi murum magnum, præaltum, inter arcem & civitatem ad disjungendum eam à civitate, ut ea seorsim esset; ut neque emerent neque venderent in ea *præsidium illius*.

37 Quum itaq; convenissent ad ædificandum civitatem, appropinquavit ipse ad murum torrentis qui versus subsolanum est, ubi comparaverant *illud*, quod appellatur Chaphunatha.

38 Schimhon vero exstruxit Chadida in humili loco, quæ munivit portis & vectibus.

39 Quærebat autem Tryphon regnum Asiæ obtinere, & imponere sibi diadema injecta manu in Antiochum regem.

40 Sed metuebat ne forte oppugnaret ipsum, sineret, ac ne forte oppugnaret ipsum; ideo quærebat rationem prehendendi ipsum ut perderet, movensque venit Beth-Schean em:

41 Et procedens Jonathã in occursum ejus cum quadraginta millibus virorũ delectis ad aciẽ, Beth-Schean ẽ quoq; venit.

42 Videns ergo Tryphon adesse ipsum cum copiis multis, & injicere manum in ipsum metuens,

43 Excepit eum honorifice, cõmendans eum omnibus amicis suis, & dans ei dona; præcepitque amicis suis, ut obedirent ipsi quemadmodum sibi:

44 Dixitque Jonathani, quorsum vexasti totum populum istum, quum bellum non sit nobis?

45 Nunc ergo remitte eos in domos suas, & delige tibi viros paucos qui tecum sint, & veni mecum Ptolemaida, quam traditurus sum tibi, & reliquas munitiones copiasque reliquas & omnes qui præsunt negotiis, ut revertens abeam: nam hujus rei gratia adsum.

46 Tunc *Jonathan* fidem habens ei, fecit quemadmodum dixerat: amandavit enim copias, ut abirent in terram Jehudæ.

47 Reliquos vero detinuit secum, viros ter millequorū bis mille dimisit in Galilæam, mille vero cum ipso profecti sunt.

48 Sed quum ingressus esset Jonathan Ptolemaida; occluserunt Ptolemaidenses portas, & comprehendentes eum atque omnes qui venerant cum eo interfecerunt gladio.

49 Tum misit Tryphon copias & equitatum in terram Galilææ, & in campum magnum, ad perdendum omnes qui à Jonathane fuerant.

50 Sed ubi cognoverunt eum comprehensum esse, & periisse qui erant cum ipso, exhortati inter se profecti sunt, una revertentes & comparati in prælium.

51 Videntes vero persequutores eos de vita dimicaturos esse, reversi sunt.

52 Ita venerunt omnes in terrā Jehudæ, & luxerunt Jonathanem ac comites ejus, timuerūtque valde; luxerunt quoque omnes Jisraelitæ luctu magno.

53 Tum quærebant omnes gentes quæ circumstabant eos, atterere eos:

54 Dicebant enim, non habent principē & adjutorem: nunc ergo oppugnantes eos, tollemus ex hominibus memoriā eorum.

CAPUT XIII.

Schimhon succedit fratri Jonathani.

AUdiens vero Schimhon congregare Tryphonem copias multas ad invadendū terram Jehudæ, & atterendam eam,

2 Quum videret populum esse trepidum & perculsum metu, ascendit Jeruschalaim, & congregavit populum,

3 Et adhortatus est eos, dicens eis, ipsi nostis, quanta ego & fratres mei ac domus patris mei fecerimus pro legibus & sanctuario; & quæ prælia, angustiasque experti simus:

4 Propterea perierunt fratres mei omnes causa Jisraelis, & ego solus reliquus factus sum.

5 Nunc autem absit à me, ut parcam animæ meæ omni tempore angustiæ: non enim melior sum fratribus meis.

6 Verum vindex ero pro gente mea, & pro sanctuario, & pro uxoribus liberisque nostris; quandoquidem congregatæ sunt omnes istæ gentes, ut atterant nos infenso animo.

7 Ita de integro accendit animos populi, simul atque audivit sermones istos, qui responderunt voce magna dicentes:

8 Tu esto noster dux pro Jehuda & Jonathane fratribus tuis,

9 Gere bellum nostrum, & quæcunque dixeris nobis, faciemus.

10 Congregatis itaque omnibus viris bellatoribus, acceleravit perficere muros Jeruschalaimorum, quibus munivit ea circumquaque.

11 Misitque Jonathanem filium Abschaloni, & copias cum eo idoneas Joppen; qui ejectis iis qui erant in ea *urbe*, ibidem mansit in ea.

12 Movit autem Tryphon Ptolemaide cum copiis multis, invasurus terram Jehudæ, habens Jonathanem secum in custodia.

13 Schimhon vero castra posuit Chadidi e regione illius campi.

14 Cognoscens vero Tryphon surrexisse Schimhonem pro Jonathane fratre ipsius, & committendum sibi fore bellum, misit ad eum legatos, dicens,

15 Pro argento illo quod debet Jonathē frater tuus in ærarium regis, propter negotia quæ habuit, detinuimus ipsum:

16 Nunc autem mitte talenta centum, & duos filiorum ejus obsides, ut dimissus non deficiat à nobis, sed *recte* dimittamus ipsum.

17 Ac noverat quidem Schimhon, istos dolo loqui cum ipso; misit tamen argentum & duos pueros, idque ne quando inimicitiam susciperet magnam apud populum, qui faisent dicturi,

18 Quia non misit ei argentum & pueros, idcirco periit.

19 Quum autem misisset pueros & talenta centum, mentitus est, ac non dimisit Jonathanem.

20 Sed postea venit Tryphon ad invadendum regionem, & atterendum ipsam, ambiens viā Dorum versus; Schimhon vero, & castra ejus ex adverso procedebant ei, quemcunque in locum proficiscebatur ille.

21 Qui autem ex arce erant, miserunt ad Tryphonē legatos accelerātatos eum; ut veniret ad ipsos per desertum, & mitteret ipsis alimenta:

22 Quamobrem comparavit Tryphon totum equitatum suum, ut veniret; sed nocte illa fuit nix multa valde, adeo ut non venerit propter nivem illam: sic movens ille venit in regionem Gilhadis.

23 Quumque venisset proxime Bozzekatham, interfecit Jonathanem, qui sepultus est illic;

24 Et reversus est Tryphon castra movens in terram suam.

25 Itaq; mittens Schimhon accepit ossa Jonathanis fratris sui, quem sepeliverunt Moddinis in civitate majorum suorum,

26 Et plangentes eum omnes Jisraelitæ plāctu magno luxerūt eum diebus multis.

27 Exstruens vero Schimhon monumentum super sepulcrū patris sui, & fratrum suorum, extulit illud speciosum lapide polito, ante & retro;

28 Statuitque

28 Statuitque super ea septem pyramidas; unam, ex adverso alterius; patri, & matri, fratribusque quatuor.

29 Et iis adjecit machinas circumponens columnas magnas, quibus columnis imposuit omnem armaturam ad nomen æternum, & ad omnia armorum genera naves insculptas, ut spectarentur ab omnibus navigantibus mari.

30 Hoc est sepulcrum quod fecit Moddinis in diem usque hunc.

31 Tryphon autem incedens dolo cum Antiocho rege juniore, interfecit eum,

32 Et regnavit loco ejus, imponens sibi diadema Asiæ; intulitque plagam magnam terræ.

33 Quapropter Schimhon exstruxit munitiones Jehudææ, circummuniens turribus altis, & mœnis magnis, cum turribus & portis, ac vectibus, & posuit cibaria in munitionibus:

34 Deligensque Schimhon viros misit ad Demetrium regem ut concederet immunitatem regioni, eo quod omnes actiones Tryphonis erant rapinæ:

35 Et mittens ei Demetrius rex in eam sententiam, respondit ei, & scripsit ei epistolam ejusmodi:

36 Rex Demetrius Schimhoni sacerdoti summo, & amico regum, senioribusque & genti Jehudæorum salutem.

37 Coronam auream, vestemq; spadicem, quas misistis, accepimus, & parati sumus tribuere vobis pacem magnam, & scribere procuratoribus negotiorum, ut dimittant ea vobis quæ dimittimus.

38 Nam quæcunque constituimus erga vos, stata sunt; & munitiones vestræ quas ædificastis, vobis sunto.

39 Dimittimus quoque errores & peccata in hodiernum usque diem commissa; & coronam quam debetis: præterea si quid aliud pendebatur Jeruschalaimis tributi nomine, ne amplius pendatur.

40 Quod si qui vestrum apti sunt ut cõscribantur inter nostros, conscribantur, & pax inter nos esto.

41 Anno centesimo septuagesimo sublatum est jugum gentium à Jisraele:

42 Cœpitque populus Jisraelis scribere in sygraphis & contractibus; anno primo Schimhone principe sacerdotum magno, & imperatore ac duce Jehudæorũ.

43 Diebus illis castra ponens contra Hazzam circumdedit eam castris, & fecit Helepolin admovens civitati, ita concussit turrem unam, ut occupaverit;

44 Exilientibusque iis qui in Helepoli erant in civitatem, fuit motus magnus in civitate illa.

45 Quamobrem ascenderunt qui erant in civitate cum uxoribus & liberis in murum, discrumpentes vestimenta sua, & clamaverant voce magna, petentes ut Schimhon dexteras ipsis daret.

46 Et dicentes, ne utaris nobis secundũ malefacta nostra, sed pro misericordia tua.

47 Tunc adductus in ipsos misericordia Schimhon non debellavit eos; sed ejiciens eos è civitate purgavit domos, in quibus idola erant, atque ita ingressus est in eam celebrans & benedicens *Deo*.

48 Quumq; ejecisset ex ea omnem immunditiam, incolas, statuit illic viros qui legem observarent; & amplius muniens eam ædificavit sibi ipsi in ea habitationẽ.

49 Qui autem erant in arce Jeruschalaimis prohibebantur egredi & ingredi in regionem, etiam emere & vendere, adeo ut esurirent valde, perirentque ex eis multi fame.

50 Sed quum inclamassent Schimhonem ut dexteras jungerent, dedit eis; & ejiciens eos inde, mundavit quoque arcem ab inquinamentis.

51 Et ingressus est eam die vigesimo tertio secundi mensis, anno centesimo septuagesimo primo, cum laude, & termitibus, citharisq; & cymbalis, & nabliis, & hymnis, & canticis, eo quod attritus esset hostis magnus, & ejectus ex Jisraele:

52 Constituitque quotannis agitari diem illum cum lætitia:

53 Et amplius munivit montem sancti loci, qui erat secus arcem; ubi habitavit ipse & comitatus ipsius.

54 Tum videns Schimhon Jochananem filium suum virũ esse, statuit eum ducem copiarum omnium, & habitavit Gazaræ.

CAPUT XIV.

Halcyonia Jehudæorum sub Schimhone.

ANno autem centesimo septuagesimo secundo, congregavit Demetrius rex copias suas, & profectus est in Medium ad contrahendum auxilium sibi, ut Tryphonem debellaret.

2 Sed audiens Arsaces rex Persidis & Mediæ, venisse Demetrium in fines suos, misit unum principum suorum ut vivum comprehenderet eum:

3 Qui profectus cecidit castra Demetrii, & comprehendens eum adduxit eum ad Arsacem, qui in custodia posuit eum.

4 Quievit autem terra omnibus diebus Schimhonis, nam procuravit bona gentis suæ, adeo ut placeret eis, potentia ejus & gloria ejus omnibus diebus.

5 Cepit enim præter totam gloriam suam Joppen, ut portus *Jehudæis* esset, & comparavit aditum ad insulas maris,

6 Et dilatatis terminis gentis suæ, obtinuit regionem.

7 Congregavitque multam captivorum multitudinem, consequutus dominatum Gazaroram, Bethzuræque, & Acræ, ex qua sustulit immunditias; neque fuit qui resisteret ipsi.

8 Ita colebant terram suam cum pace, terraque dabat fœtus suos, & arbores fructum suum:

9 Seniores in plateis sedebant, omnes de rebus bonis communicabant, & juvenes indue-

indebant gloriosas vestes, & amictus bellicos.

10 Civitatibus subministrabat cibaria, & instruebat eas instrumentis ad munitionē aptis, eo usq; ut nominaretur nomē gloriosum ejus, ad extremum usque terræ:

11 Comparabat pacem in terra, lætabaturque Israel lætitia magna,

12 Et sedebat quisque sub vite sua & ficu sua, nec erat qui exterreret ipsos:

13 Defecerat enim qui oppugnaverat eos in terra, & reges ipsi attriti erant diebus illis.

14 Confirmabatque omnes abjectos populi sui, legem exquirens; & tollebat omnem iniquum improbumque:

15 Sanctuarium glorificabat, & multiplicabat vasa loci sancti.

16 Ut autem Romæ auditum est, mortuum esse Jonathanem, & Spartam usque, contristati sunt valde.

17 Sed ubi audiverunt Schimhonem fratrem ejus factum esse sacerdotem summum loco ejus, & obtinere regionem ac civitates quæ in ea sunt:

18 Scripserunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam ac societatem, quam constituerant cum Jehuda & Jonathane fratribus ejus:

19 Quæ lectæ sunt coram ecclesia Jeruschalaimis.

20 Atque hoc exemplum est literarum quas scripserunt Spartiatæ: Spartiatarum principes, & civitas Schimhoni sacerdoti magno, senioribusque & sacerdotibus, & reliquo Jehudæorum populo, fratribus, salutem.

21 Legati missi ad populum nostrum renunciarunt nobis gloriam vestram & honorem, de quorum adventu lætati sumus.

22 Itaq; rescripsimus, quæ ab ipsis dicta sint in consiliis populi, hoc pacto: Numenius Antimachi, & Antipater Jasonis filius legati Jehudæorum, venerunt ad nos renovantes suam nobiscum amicitiam:

23 Et placuit populo accipi viros illos gloriose, & poni exemplum sermonum eorum in libris qui designati sunt populo, ut monimentum habeat populus Spartiatarum. Hoc exemplum scripserunt iidem Schimhoni sacerdoti summo.

24 Postea misit Schimhon Romam Numenium habentem clypeum aureum, magnum, minarum mille pondere, ad statuendam cum eis societatem.

25 Quum autem populus audivit res istas, dixerunt, quam grātiam reddemus Schimhoni, & filiis ejus?

26 Confirmavit enim ille *fratres*, & fratres illius paternaque domus illius, atque expugnando inimicos Israelitarum propulserunt ab eis, ideo statuerunt ei libertam administrationem, ut conscripserunt tabulis æreis, quas apposuerunt columnis in monte Tzijonis.

27 Atque hoc exemplum scripturæ: Decimo octavo Elulis, anno centesimo septuagesimo secundo, qui tertius est annus Schimhone sacerdote summo.

28 In atrio munitionis, congregatione magna sacerdotum, & populi, & principum gentis, seniorumque regionis. Notum se fecit nobis, quandoquidem sæpe gerebantur bella in regione hac,

29 Et Schimhon Matthithjæ filius è posteris Jojaribi, & fratres illius, qui exposuerunt se ipsos periculo, resistentes adversariis gentis suæ, ut staret locus sanctus ipsorum & lex, gloriamque magnam pepererunt genti suæ.

30 Nam congregans Jonathan gentem suam factus est eis sacerdos summus, postquā vero appositus est ad populares suos,

31 Volentibus inimicis eorum invadere regionem illorum, ut atterendo regionem eorum extenderent manum in locum sanctum eorum:

32 Tunc surgens Schimhon propugnavit gentem suam, & consumens pecunias multas de suo arma dedit viris copiarum gentis suæ, & dedit eis stipendia,

33 Munivitque civitates Jehudæ, & Bechtzuram in finibus Jehudææ *situm*, ubi erant arma hostium prius, & posuit in ea præsidiarios homines Jehudæos.

34 Joppen quoq; munivit mari imposita, & Gazara ad terminos Aschdodi, ubi prius hostes habitaverāt, collocans illic Jehudæos, & quæcunq; cōmoda erant ad rectam horū locorū cōstitutionē, disposuit in eis.

35 Quare videns populus fidem Schimhonis, & gloriam quam carto cōsilio comparaverat genti suæ, instituerunt eum ducem suum, & sacerdotem summum, videns, inquam, justitiam & fidem quam conservavit genti suæ, procurans omnibus modis exaltare populum suum:

36 Adeo ut diebus ipsius res bene successerint administratione ipsius, sublatis gentibus è regione ipsorum; & iis qui erant in civitate Davidis Jeruschalaimis, qui fecerant sibi ipsis arcem, ex qua erumpentes contaminabant *omnia* in circuitu sanctuarii, & infligebant plagam magnam sanctitati;

37 Collocante ipso in ea viros Jehudæos, & muniente eam ad securitatem regionis civitatisque, ac efferente muros Jeruschalaimorum.

38 Et rex quoque Demetrius stabilivit ei sacerdotium summum,

39 Secundum omnia illa, & fecit eum unum ex amicis suis, ac glorificavit eum gloria magna.

40 (Nam audiebatur appelliri Jehudæos à Romanis amicos socios;, & eos obviā processisse legatis Schimhonis gloriose,

41 Et visum esse Jehudæis sacerdotibusque, ut esset ipsorum dux & sacerdos summus Schimhon in seculum, donec exsurgeret propheta certus,.

42 Esseque super eos dux, tum ut cura sit ipsi pro loco sancto constituendi per ipsum præfectos operibus ipsorum, & regioni, armisque, & munitionibus:

43 Tum ut cura sit ipsi sacrarii, atq; præatur ipsi ab omnibus, & ut scribātur de nomine ejus omnes syngraphæ in regione, & ut indaatur purpura, aurumque gestet)

44 Ideo non licebit ulli ex populo & sacerdotibus irritum facere quicquam istorum, & rebus quæ ab ipso dicentur contradicere: aut conventum in regione cogere sine ipso, aut indui purpura, & orari fibula aurea.

45 Qui autem præter hæc fecerit, aut irritum fecerit quicquam horum, reus futurus est:

46 Nam placuit toti populo statuere, ut Schimhon faciat secundum res istas.

47 Quod ut accepit Schimhon, & placuit ipsi summo sacerdotio fungi, ac esse dacem ac principem gentis Jehudæorum, sacerdotumque, & præsse omnibus:

48 Scripturam istam edixerunt poni in tabulis æreis,

49 Easque statui in ambitu loci sancti, in loco celebri: eorum vero exempla poni in gazophylacio, ut haberet Schimhon, ejusque filii.

CAPUT XV.

Romani mittunt regibus societatem Jehudæorum.

TUm misit Antiochus filius Demetrii regis literas ab insulis maris Schimhoni sacerdoti, ac principi gentis Jehudæorum, & universæ genti;

2 Quæ scriptæ erant in hanc formam: Rex Antiochus Schimhoni sacerdoti magno, & gentis principi, gentique Jehudæorum salutem.

3 Quandoquidem viri pestilentes obtinuerunt regnum majorum nostrorum,

4 Quòd regnum volens vindicare, ut illud restituam sicut erat prius, collegi multitudinem copiarum, & comparavi naves militares (volo enim procedere per regionem, ut consequar eos qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno)

5 Nunc ergo stabilio tibi omnes immunitates, quas attribuerunt tibi reges qui antecesserunt me, & quæcumque alia dona remiserunt tibi:

6 Item quod concesserunt tibi cudere proprium numisma regioni tuæ:

7 Et Jeruschalaima sanctumque locum esse libera: omnia etiam arma, quæcumque comparavisti, & munitiones, quas ædificasti, quas obtines, manento penes te:

8 Et omne debitum regi, & quæcumque futura erant regis, ab hoc in omne tempus remissa sunto tibi.

9 Quum autem constituerimus regnum nostrum, gloria afficiemus te, gentemque tuam, & templū magna, adeo ut manifesta futura sit gloria vestra in universa terra.

10 Anno centesimo septuagesimo quarto, quum processisset Antiochus in terram majorum suorum, convenerunt ad ipsum omnes copiæ, adeo ut pauci cum Tryphone essent:

11 Qui persequente Antiocho rege ipsum, venit Dora *in locum* mari impositum fugiens:

12 Videbat enim simul adduci in se ipsi mala, quum dimisissent ipsum copiæ.

13 Itaq; castra posuit Antiochus contra Dora, habens secum cētum viginti millia bellatorum, & octo equitum millia:

14 Et circumdans civitatem navesque è mari comportans, afflixit civitatem terra & mari; nec sivit egredi aut ingredi quemquam.

15 Venit autē Numenius, & comites ejus Roma; habentes literas ad reges atque regiones, in quibus scripta erant ista:

16 Lucius consul Romanorum Ptolemæo regi salutem.

17 Legati Jehudæorum venerunt ad nos, amici nostri socique, renovaturi amicitiam & societatem quæ ab initio fuit, missi à Schimhone sacerdote summo, populoque Jehudæorum:

18 Et attulerunt clypeum aureum, minarum mille.

19 Placuit igitur nobis scribere regibus ac regionibus ne procurēt eorum malo, neque oppugnent eos & civitates eorum, regionemque eorum, & ne societatem ineant cum iis qui oppugnant eos:

20 Et visum est nobis accipere clypeum illum ab ipsis.

21 Siqui ergo pestilentes effugerunt è regione illorū ad vos: tradite eos Schimhoni sacerdoti, ut ulciscatur eos secundum legem ipsorum.

22 Atque hæc quoque rescripsit Demetrio regi, & Attalo, & Ariarathi,

23 Et Arsacæ, atq; in omnes regiones, & Lampsaco, & Spartiatis, & Delo, & Mynde, & Sicyoni, & Cariæ, & Samo, Pamphiliæque, & Lyciæ, & Alicarnasso, & Coo, & Sidæ, & Arado, & Phaselidi, & Gortynæ, & Cnido, & Cypro, & Cyrenæ:

24 Quorum exemplum rescripserunt Schimhoni sacerdoti summo.

25 Antiochus ergo rex castra fecit contra Dora, secundo *die* adhibens contra illa manus, machinasque faciens; & conclusit Tryphonem, ne egrederetur aut ingrederetur quisquam.

26 Quum autem misisset ei Schimhon bis mille viros electos auxiliaturos ipsi, & argentum aurumque, & vasa multa:

27 Voluit quidem ea accipere, sed postea irrita faciens quæcumque confecerat cum ipso prius, ut alienatus est ab ipso,

28 Misit ad ipsum quemdam amicorum suorum Athenobium, qui communicaret cum ipso dicens, vos obtinetis vi Joppen, & Gazara, & Arcam quæ est Jeruschalaimis, civitates regni mei:

29 Termi-

29 Terminos earum desolastis, & inflixistis plagam magnam in terra, dominantes locis multis in regno meo.

30 Nunc ergo tradite civitates quas occupavistis, & tributa locorum quibus dominamini, ex terminis qui extra Jehudæam sunt:

31 Sin minus, date pro eis quingenta talenta argenti, & pro perditione quam intulistis, & tributis locorum quingenta alia talenta: quod si non feceritis, advenientes expugnabimus vos.

32 Veniens itaque Athenobius amicus regis Jerusalaima, vidit gloriā Schimhonis & repositorium cum vasis aureis & argenteis, apparatumque tam multum ut obstupesceret, & renunciavit ei verba regis.

33 Cui respondens Schimhon dixit, neque terram alienam occupavimus, neq; res alienas detinuimus, sed hæreditatē majorum nostrorū, quæ ab inimicis nostris injuste aliqua occasione occupata fuit:

34 Nos vero occasionem habentes vindicamus hæreditatem majorum nostrorum.

35 De Joppe autem Gazarisque, quæ petis (hæc infligebant populo plagam magnam, & regioni nostræ) horum *causa* dari sumus talenta centum: sed non respondit *Athenobius* ei verbum.

36 Reversus vero cum ira ad regem, renunciavit ei sermones istos, & gloriam Schimhonis, & quæcumque viderat: quamobrem iratus est rex ira magna.

37 Tryphon vero ingressus navigium fugit Orthosiada.

38 Itaq; instituens rex Cendebæum ducem in regione maritima, & copias pedestres, & equestres dans ei;

39 Mandavit ei ut castra metaretur adversus Jehudæam, ædificaret Gedorum, & muniret Pylas, denique ut oppugnaret populum: Rex vero Tryphonem persequutus est.

40 Itaq; adveniens Cendebæus Jamnium cœpit lacessere populum invadens Jehudæam, & captivum ducere populum atque occidere; & ædificavit Gedorum,

41 Ubi ordinavit equites copiasque, ut procedētes percurrerent itinera Jehudææ, quemadmodum constituerat ipsi rex.

CAPUT XVI.

Schimhon occumbit dolo.

QUapropter ascendens Jochanan Gazaris, renunciavit Schimhoni patri suo quæ conficiebat Cendebæus.

2 Schimhon vero accersens duos filios suos seniores, Jehudam & Jochananem, dixit eis: Ego & fratres mei, paterque domus mea gessimus bella Jisraelis à juventute ad hodiernū usq; diem & prospere successit administratione nostra ut liberaretur persæpe Jisrael.

3 Nunc autem consenui; vos vero ad hoc ætatis estis: sitote loco meo & fratris mei, & procedentes pugnate pro gente nostra; auxilium autem à cœlo adesto vobis.

4 Deinde quum delegisset è regione viginti millia peditum bellatorum cum equitibus, proficiscentes contra Cendebæum Moddinis pernoctarunt.

5 Unde exsurgentes mane profecti sunt in campum: ecce autem copiæ multæ obviam venientes eis; pedestres cum equitibus; sed torrens erat inter ipsos.

6 Habens autem castra ex adverso eorum ipse cum populo suo, ut vidit populum formidine dubitantem trajicere torrentem, trajecit primus: quem videntes viri trajecerunt post eum.

7 Tunc divisit populum, equites in medio peditum collocans (equitatus enim adversariorum multus *erat* valde)

8 Et clanxit tubis, ita verso in fugam Cendebæo & castris illius, ceciderunt ex illis confossi multi; reliqui vero confugerunt ad munitionem.

9 Tunc vulneratus est Jehuda frater Jochananis; Jochanan vero eos persequutus est, donec venisset ad Gedorum quam ædificaverat *Cendebæus*.

10 Itaque fugerunt ad turres usque quæ *sunt* in agro Aschdodi, quum eam succendisset igne: ceciderunt que ex eis ad viros bis mille: postea reversus est in terram Jehudæ cum pace:

11 Ptolemæus autem *filius* Abubi constitutus erat dux in campo Jerichuntis, habens argenti & auri multum:

12 Erat enim gener sacerdotis summi.

13 Hujus quū elatus esset animus, & vellet obtinere regionē, cogitavit dolū contra Schimhonem & filios ejus, ut tolleret eos.

14 Schimhon vero obibat civitates quæ in regione erāt, & curabat quæ in eis curanda erant: ita descendit Jerichantem ipse, & Matthithja Jehudaq; filii ipsius, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo, hic est mensis Schebat.

15 Tunc excipiens eos filius Abubi in munitionem parvam quæ appellitur Dok, quam ædificaverat, dolo fecit eis convivium magnum, & abscondit illic viros:

16 Quumque affatim bibisset Schimhon cum filiis suis, exsurgens Ptolemæus, & qui aderant ipsi, ceperunt arma illorum; invadentesque Schimhonem in convivio, occiderunt eum & duos filios ejus, & quosdam ex pueris ejus:

17 Faciens scelus magnum, & reddens mala pro bonis,

18 Deinde scripsit hæc Ptolemæus, mittens ad regem ut mitteret ipsi copias ad auxilium, & se traditurum regionem ac civitates ipsi.

19 Misit quoque alios Gazara, qui tollerent Jochananem, & chiliarchis misit epistolas ut venirent ad se, ut daret; ipsis argentum & aurum, donativaque:

20 Alios vero misit qui occuparent Jeruschalaim, & montem templi.

21 Sed præcurrens quidam renunciavit Jochanani Gazara, periisse patrē ipsius & fratres ipsius, & misit etiam, *impium*, ad cęcidendum te.

22 Quod audiens obstupefactus est admodum, & comprehendens viros qui venerant ad perdendum ipsum, interfecit eos. Cognoverat enim eos quærere ut perderent ipsum.

23 Reliqui autem sermones Jochananis, & bella ejus & strenua facta ejus, quæ fortiter gessit, & ædificatio murorum quos ædificavit, & actiones ejus:

24 Ecce hæc scripta sunt in Chronicis summi sacerdotii ejus, ex quo factus est Sacerdos summus post patrem suum.

MACBÆORUM
LIBER SECUNDUS.
CAPUT I.
Ignis in puteo servatus.

FRatribus qui *sunt* per Ægyptum Jehudæis; fratres qui *sunt* Jeruschalaimis Jehudæi, & qui *sunt* in regione Jehudææ, salutem & pacem optimam:

2 Et bonis afficiat vos Deus recordatus fœderis sui, quod constituit cum Abrahamo, & Jitzchako, & Jahakobo servis suis fidelibus:

3 Et det vobis animum omnibus ad colendum ipsum, & faciendū ipsius voluntatem corde maximo, & animo voluntario:

4 Et aperiat mentem vestrā in lege sua, & in præceptis suis, & pacem efficiat:

5 Et exaudiens vestras orationes reconciliatur vobis, neque vos deserat tempore calamitoso.

6 Prout nunc hic oramus pro vobis.

7 Regnante Demetrio anno centesimo sexagesimo nono, nos Jehudæi rescripsimus vobis de afflictione & impetu, qui supervenerat nobis annis illis ex quo defecerat Jason & comites ejus à terra sancta & regno:

8 (Qui postquam incendissent vestibulum, & innocentem sanguinē effudissent, nos orantes dominum ita exauditi sumus, ut obtulerimus sacrificia & similā, accēderimus lucernas, & panes proposuerimus.)

9 Ut nunc etiam agatis dies tabernaculorum Ciſlevo mense.

10 Anno centesimo octogesimo octavo, qui Jeruschalaimis & in Jehudæa sunt senatus populusq; Jehudæ Aristobulo magistro Ptolemæi regis (qui est de gente unctorum sacerdotum) & Jehudæis qui sunt in Ægypto, salutem & incolumitatem.

11 E magnis periculis à Deo servati maximas gratias agimus ei, ut qui in regem fuerimus dimicamus.

12 Is enim eduxit eos qui dimicaverant instructa acie contra civitatem sanctam.

13 Nam veniens dux in Persida, & copiæ comitantes eum quæ sustinere non posse videbantur, concisæ sunt in loco sancto Nanææ sacerdotibus qui Nanææ miserant verbis dolosis utentibus.

14 Ut enim congressuras cum ea advenit in locum Antiochus & amici comitantes ipsum, accipiendarum pecuniarum causa dotis nomine.

15 (Quas proponebant ipsi sacerdotes Nanææ ipso accedente cum paucis in ambitum fani) concludentes illi templum,

16 Postquam introivisset Antiochus, aperuerunt abditā ſpecus portam, & jacientes lapides tamquam fulgure obruerunt dacem, eamq; in membra dividentes, capita ademta iis qui foris erant, projecerunt.

17 In omnibus benedictus *sit* Deus noster, qui tradidit eos qui fecerant impie.

18 Acturi in Ciſlevo, vigesimo quinto die, purificationem templi, opus esse duximus, ut exponeremus vobis, ut ipsi quoque celebretis æque diem ignis illius, ac tabernaculorum: quando Nechemja qui exstruxerat templum & altare, obtulit sacrificium.

19 Etenim quum in Persidem agerentur majores nostri, sacerdotes pii, qui tum erant, accipientes de igne altaris clam, abconderunt in cavo putei fundum habentis aridum in quo collocaverunt *eum* tum, adeo ut omnibus ignotus esset locus.

20 Prætergressis autem annis multis, quando visum est Deo, missus Nechemja à rege Persidis posteros sacerdotū qui abconderant misit ad ignem illum: quæque exposuissent nobis, se non invenisse ignem, sed aquam densam,

21 Jussit eos haurientes inde afferre; & ubi oblata sunt quæ ad sacrificia pertinebant, jussit sacerdotes Nechemja inspergere aqua & ligna ipsa, & quæ incumbebant illis:

22 Quod postquam factum est, & tempus advenit quo sol resplenduit, qui prius erat nubilus, accensa est pyra magna, adeo ut admirarentur omnes.

23 Tunc orationem habebant sacerdotes quam absumeretur sacrificium, sacerdotes (inquam) & *populares* omnes incipiente Jonathane, reliquis vero acclamantibus; ut Nechemja.

24 Erat autem oratio illa hujusmodi: Domine Jehova Deus omnium creator, formidabilis, & potens, justusque & misericors,

25 Solus rex & bonus, solus beneficentissimus, solus justus, & omnipotens, æternus, qui conservas Jisraelem ab omni malo, qui fecisti majores electos, & sanctificasti eos,

26 Accipe sacrificium hoc pro toto populo tuo Jisraele, & custodi partem tuam, atque sanctifica:

27 Ac ipsi

27 Amplius collige turbam dispersam nostram; in libertatem assere eos qui serviunt in gentibus; qui nihili sunt, & abominationi sunt respice; & agnoscant gentes ipsæ te esse Deum nostrum.

28 Tormentis affice eos qui potentia abutuntur, & contumelioſi sunt superbe;

29 Plantа populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moſche.

30 Sacerdotes autem psallebant hymnis interea.

31 Postquam vero consumta sunt ea quæ erant sacrificii, tunc resident aquam Nechemja jussit lapidibus maximis capi.

32 Quod ubi factum est, flamma accensa *in eis* per relucens ex adverso lumen ab altari ipso, *æqua* consumta est.

33 Quumque manifestum fuisset hoc factum, & nunciatum Persarum regi, venientibus in locum ubi ignem absconderant sacerdotes, qui abducti fuerant aquam appuraſſe, ex qua Nechemja res purificasset ad sacrificia pertinentes;

34 Rex circumspexit locum re probata, & sanctum effecit:

35 Et multa accipiens munera variaque donavit rex, quæ gratioſe largiri placuit.

36 Vocavit autem Nechemja locũ illum Nephtar, quod si interpreteris, purificationem sonat; vocatur q; à vulgo Nephtar.

CAPUT II.

Annales Iehudæorum.

INvenitur autem in scriptis Jirmejam propheram jussiſſe eis qui deportandi erant, ut ignem acciperent, prout significatum est:

2 Et mandaviſſe propheram iis qui deportandi erant quum daret ipsis legem ut non oblivi ſcerentur præceptorum Dei, ac non aberrarent cogitationibus, videntes simulacra aurea, argenteaque, & mundum circumstantem ea;

3 Et alia dicente hujuſmodi, hortatum esse ne abſisteret lex ab animo ipsorum.

4 Erat quoque in eadem scriptura, ut tabernaculum & arcam jusserit idem Propheta divino responſo facto una secum iter facere;

5 Quumq; proceſsiſſet ad montem, quem Moſche conscendens ſpectaverat hæreditatem Dei, venientem Jirmejam inveniſſe domicilium in ſpelunca factum, & tentorium, & arcam, atque altare ſuffitus italiſſe illuc, & januam obſtruxiſſe.

6 Advenientes autem quoſdam eorum qui una comitabantur, ut annotarent viam, non potuiſſe invenire eam:

7 Quod ubi cognovit Jirmeja, increpantem eos dixiſſe, incognitum fore locum illum, donec congreget Deus venturam congregationem populi, facta miſericordia;

8 Tunc autem Dominum demonſtraturum illa, & appariturum gloriam Dõmini, ac nubem; quemadmodum etiam tempore Moſchis manifeſta fuerat, & Schelomone poſtulante ut locus ſanctificaretur, magnifice fuerat patefacta.

9 Idque quum præditus ſapientia obtulit ſacrificium dedicationis & conſecrationis templi:

10 Quemadmodum etiam Moſche apud Dominum orante deſcendit ignis de cœlo, & ſacrificia conſumſit: ſic etiam Schelomone orante deſcendens ignis conſumſit holocauſta.

11 Quum dixit Moſche, propterea quod non fuiſſet comeſtum ſacrificiũ pro peccato, fuiſſe conſumtum.

12 Similiterque Schelomo dies octo celebravit.

13 Enarrabantur autem & in ſcriptis illis, & in commentariis Nechemjæ res eædem, & quemadmodum comportans bibliotheeam accumulavit ſcripta de regibus, & prophetis, ſcriptaque Davidis, & de donariis regum epiſtolas.

14 Similiter autem Jehuda ea quæ interciderant propter bellum quod accidit nobis, comportavit omnia, ſuntque ea apud nos.

15 Horum igitur ſi indigebitis, qui exportent ad vos mittite.

16 Celebraturi ergo purificationẽ hanc, reſcripſimus vobis; recte igitur feceritis, ſi dies eoſdem celebrabitis.

17 Deus autem qui ſervavit totum populum ſuum, idem reddit hæreditatem omnibus, regnumque & ſacerdotium, & ſanctificationem;

18 Quemadmodum promiſit in lege: ſperamus enim in Deo, ipſum cito miſertum noſtri, & congregaturum *nos* è terra, quæ ſubeſt cœlo, in locum ſanctum:

19 Nam exemit nos è magnis malis, & locum purgavit.

20 Res autem à Jehuda Maebæo geſtas, & fratribus ejus, & templi magni purificationem, & aræ dedicationem,

21 Etiamq; prælia in Antiochum Illuſtrem, & Eupatorem filium illius geſta,

22 Et illuſtria ſigna è cœlo edita viris pro Jehudaiſmo certatim agentibus ſtrenue; adeo ut totam regionem, quum pauci eſſent, depopulati ſint, & barbaras turbas perſecuti,

23 Et celebre in toto orbe habitabili templum inſtauraverint, civitatemque liberaverint, & leges (quæ mox diſſolvendæ erant) reſtituerint, Domino cum omni æquitate placato in ipſos:

24 *Hæc* à Jaſone Cyrenæo declarata libris quinque, tentabimus uno volumine contrahere.

25 Nam conſiderantes confuſionem numerorum, & difficultatem propoſitam iis qui volunt evolvere narrationes hujus hiſtoriæ propter materiæ multitudinem;

26 Curavimus ut volentibus legere exhiberetur delectatio, ſtudioſis rei memoria cõplectendæ facilitas, omnibus deniq; in libram hunc incidentibus utilitas.

27 Ac nobis quidem, qui moleſtiam ſuſcepimus conficiendæ Epitomes, non

facile

facile sed *plenum* fuit sudorum opus, ac vigiliarum:

28 Quemadmodum ei qui parat convivium, & quærit omnem utilitatem, res difficilis est. Verumtamen ad habendas gratiarum actiones à multis, libenter molestiam hanc sustinebimus,

29 Accuratam quidem de singulis rebus tractationem auctori concedentes; maxime vero laborantes, ut lineamentis epitomes insistamus.

30 Quemadmodum enim novæ domus architectum oportet curam habere totius structuræ, qui autem encaustica & picturam aggreditur, eum oportet res ad ornatum proprias exquirere; sic etiam de nobis censeo;

31 Auctori quidem historiæ convenire, ut penetret & ambulacra faciat verborū, multaque rimetur in rebus singularibus;

32 Ei vero qui enarrationem inde excerptam facit, concedendum esse ut brevitatem dictionis sectetur, & quæ ad exornationem causarum pertinent, aversetur.

33 Hinc ergo narrationis initium faciamus, ad ea quæ præfari oportuit hoc tantum adjungentes. Stolidum enim fuerit ante historiam *multis* circumfluere; historiam vero contrahere.

CAPUT III.

Sanctitas templi divinitus conservata.

DUm sancta civitas cum omni pace habitaretur, & leges conservarentur optime, propter pietatem Oniæ sacerdotis summi, & improbitatis odium;

2 Accidit ut ipsi quoque reges honorarent hunc locum, & templum missis muneribus optimis decorarent;

3 Adeo ut Seleucus ipse rex Asiæ suppeditaret de suis reditibus omnes sumtus ad ministeria publica sacrificiorum pertinentes,

4 Schimhon autem quidam ex Binjamis tribu præfectus templo constitutus, quum adversus sacerdotem summum de iniquitate, quam volebat in civitate tueri, contenderet;

5 Eo quod vincere Oniam non poterat, venit ad Apollonium, Thrasæi filium, qui ea tempestate dux erat Cœles Syriæ atque Phœniciæ:

6 Et renunciavit ei pecuniis, quarum numerus dici non poterat, plenum esse gazophylacium Jeruschalaimis; adeo ut multitudo earum quæ ex tributis colligebantur esset innumerabilis, & minime venirent eæ ad sacrificiorum rationem: fieri autem posse, ut illæ sub potestatem regis recíderent.

7 Congressus autem Apollonius cum rege, de indicatis ipsi pecuniis exposuit ei; qui ut ante elegerat Heliodorum præfectum ærario, misit eum, & mandata dedit ut prædictarum pecuniarum exportationem faceret.

8 Iter statim Heliodorus justitiæ profectionem, specie quidem, tamquã Cœles Syriæ & Phœniciæ civitates obiturus; sed facto propositum regis effecturus.

9 Quam autē venisset Jeruschalaim, & benignè à summo sacerdote civitatis acceptus esset, exposuit de facto indicio illo, & cujus causa adesset demõstravit, rogavitq; an ex veritate hæc ita se haberent.

10 Cui ut sacerdos summus ostendit deposita esse viduarum orphanorumque,

11 Quædam vero etiã Hircani esse filii Tobijæ, viri præstantis excellētia, non autē ejusmodi ut calumniatus fuerit impius ille Schimhon; eaque omnia esse quadraginta talenta argenti, & ducenta auri,

12 Et injuria afici eos qui res suas crediderunt sanctimoniæ illius loci, & honorati in universo mundo templi majestati & inviolatæ religioni; illud omnino fieri non posse:

13 Heliodorus propter mandata quæ habebat regis, dixit ea plane in ærarium regis esse inferenda.

14 Ac dicto die ingrediebatur, ut pecuniarum istarum ratione habita de iis ordinaret; itaque fuit non parva in tota civitate angustia.

15 Sacerdotes vero ante altare sacris vestibus induti, projiciebant se ipsos, & inclamabant cœlum versus eum qui leges tulit depositi, ut iis qui deposuerant pecunias illas integras conservaret.

16 Neq; poterat quisquis videbat summi sacerdotis vultum, quin vulneraretur mente, nam spectus, & mutatus color declarabat angustiam quæ urgebat animum ipsius:

17 Circumfusus enim erat viro illi timor quidam & horror corporis, ex quibus manifestus efficiebatur contemplantibus dolor qui inerat cordi.

18 Alii vero ex ædibus gregatim exiliebant ad publicam supplicationem, eo quod abituras esset in contemptum locus:

19 Et succinctæ sub mammas mulieres cilicijs vias implebant, inclusæque virgines aliæ quidem ad portas concurrebant, aliæ ad muros, aliæ vero per fenestras prospectabant flexæ,

20 Et omnes protendentes manus in cœlum deprecabantur.

21 Erat; miseranda promiscuæ multitudinis prostratio, & sacerdotis summi in angustia magna versantis exspectatio.

22 Hi ergo invocabant omnipotentem dominum, ut res creditas integras iis qui crediderant cum omni securitate conservaret.

23 Heliodorus vero quum illud quod decretũ fuerat faceret, ipso ibidēcum satellitibus ad ærarium jamque præsente,

24 Ille spirituũ & omnis potestatis princeps illustre signum effecit magnum; adeo ut omnes qui fuerant ausi convenire, obstupefacti potentia Dei in deliquium animi formidinemque converterentur.

25 Apparuit

25 Apparuit enim quidam equus ipsis terribilem habens sessorem, & pulcherrimo tegmine adornatus, qui delatus impetu impegit Heliodoro anteriores ungulas; qui autem insidebat armaturam auream habere videbatur.

26 Alii quoq; duo ante ipsum apparuerunt adolescentes, robore decori, elegantissimi gloria, & amictu speciosi; qui etiã ab utroq; latere adstantes, indesinenter eum flagellabant, multas ei injicientes plagas.

27 Quam itaq; subito in terram cecidisset, & multis tenebris circumfusus esset, rapientes simul eum & imponentes lecticæ *satellites*,

28 Eum qui modo cum multa concursatione & toto satellitio in prædictum ingrediebatur gazophylacium, eum inquam qui auxilium ab armis nullum consequi potuerat extulerunt,

29 Manifeste agnoscentem potentem administrationem Dei; atq; hic quidem divina efficacitate mutus, & omni privatus spe ac salute jacebat:

30 Illi vero domino benedicebant, qui suprema gloria suum locum affecisset; & templum illud quod paulo ante meru ac turbatione plenum fuerat, ut omnipotens Dominus apparuit, gaudio lætitiaq; impletum est.

31 Quidam vero ex Heliodori familiaribus cito rogaverunt Oniam ut invocaret Altissimum, ut vitã gratiose donaret homini qui plane jacebat animam acturus.

32 Tum veritus sacerdos summus ne forte suspicionem haberet rex maleficium aliquod in Heliodorum à Jehudæis consummatum esse, sacrificium obtulit pro salute illius viri.

33 Quumq; sacerdos summus Deum exoraſſet, iidem adolescentes iterum apparuerunt Heliodoro, iisdem vestibus indutis, & stantes dixerunt, multas habe gratias Oniæ sacerdoti summo; nam propter tam gratiose vitam tibi donavit Deus.

34 Tu vero è cœlo flagellatus denuncia omnibus maximum Dei robur; atq; his dictis disparuerunt.

35 Heliodorus autem, quum sacrificium obtulisset domino, & vota maxima vovisset ei qui vitam ipsi reparaverat, Oniamque salutasset, castra movens ad regem reversus est;

36 Testificans omnibus, quæ aspectu viderat, opera Dei maximi.

37 Interrogante autem rege Heliodorum, quisnam aptus esset qui adhuc semel mitteretur Jerusalaima, dixit,

38 Si quem habes hostem, aut rebus tuis insidiantem, hunc mitte illuc, & flagellatum recipies ipsum; si tamen salvus evaserit: eo quod in loco revera quædam est Dei potentia.

39 Nam ille qui habitationem cœlestem obtinet inspector est & adjutor illius loci; qui venientes ad maleficiendum verberat, & perdit.

40 Atq; sic quidem cessarunt res Heliodori, & custodia gazophylacii.

CAPUT IV.

(alumnia & cædes in ordine sacerdotali.

ILle autem Schimhon de quo ante diximus, qui index fuerat pecuniarum & patriæ, male loquebatur de Onia, tamquam si ipse & Heliodorum impulisset, & malorum artifex exstitisset;

2 Virumq; bene de civitate meritum, & curatorem gentilium suorum, legumq; studiosum, insidiatorem in negotia *Regis* audebat dicere.

3 Sed quum inimicitia eo usq; procederet, ut etiam per aliqué eorũ qui à Schimhone probabantur, cædes cõmitterentur:

4 Considerans Onias difficultatem contentionis, & Apollonium furere velut Cœles Syriæ & Phœniciæ ducem adaugendo malitiam Schimhonis, ad regem ipsum contulit:

5 Non quod civium accusator esset, sed spectans illud quod publice privatimque toti multitudini conducebat.

6 Videbat enim sine regali providentia fieri non posse, ut res amplius sortirentur pacem, & Schimhonem non cessaturum à dementia ista.

7 Sed quum Seleucus vitam morte cõmutasset, & regnum Antiochus qui Illustris cognominabatur accepisset: ambivit Jason frater Oniæ summum sacerdotium,

8 Pollicitus regi pro consequutione trecenta sexaginta talenta argenti, & alterius cujusdã reditus talenta octoginta;

9 Præterea etiam promittebat se alia centum quinquaginta constituturum, si concederetur ipsi potentia sua gymnasium, & Epheborum ludum sibi constituere, & cives Jerusalaimorum cum Antiochenis conscribere.

10 Quum autem annuente rege principatum obtineret, statim ad Græcum ritum tribules suos traduxit;

11 Et humana regum indulta Jehudæis proposita per Joannem patrem Eupolemi (qui legationem pro amicitia & societate ad Romanos habuerat) exorata dejecit, legalesq; administrationes dissolvens illegitima novavit institutа.

12 Ultro enim sub ipsam arcem gymnasium fundavit, & potentissimos Ephebeorum subigens sub petasum duxit.

13 Atq; hoc pacto invalescebat quidam Hellenismus & progressus morum alienigenarum, propter supremam istam iſtius impii ac non sacerdotis summi Jasonis impuritatem,

14 Adeo ut non amplius alacres sacerdotes essent ad ministeria altaris: sed templum ipsum contemnentes, & sacrificia negligentes festinabant communicare cum iniquo palæstræ spectaculo post disci provocationem.

15 Patrios quidem honores nihili facientes;

cientes ; Græcanicas vero glorias pro optimis ducentes.

16 Quorum etiam causa pervasit ipsos gravis calamitas, quum quorum æmulabantur ductum, & quibus omnino volebant conformari, hos inimicos atq; ultores habuerunt.

17 Nam impie contra divinas leges venire non est facile, verumtamen hæc sequens tempus declarabit.

18 Quum autem celebraretur quinquennale certamen Tyri, cui rex aderat:

19 Misit Jason iste scelestus spectatores tamquam Antiochenses è Jeruschalaimis, exportantes argenti drachmas trecentas ad sacrificium Herculis, quas etiam ipsi qui exportabant postulaverunt non erogari ad sacrificium:

20 Sed propter ipsos qui apportabant, erogavit ad tritemes comparandas.

21 Misso autem in Ægyptum Apollonio filio Menesthei, propterea quod ad obtinendas primas à Philometore rege accersitus erat, percipiens postea Antiochus eum à rebus suis alienum factum esse, curavit ut contra ipsum confirmaretur: quamobrem Joppen venit, ac inde profectus est Jeruschalaima.

22 Ubi magnifice à Jasone & civitate acceptus cum facibus & acclamationibus introductus est; postea hoc modo in Phœnicia abducto exercitu constitit.

23 Post triennium vero misit Jason Menelaum fratrem Schimbonis, cujus ante meminimus, afferentem pecunias regi, & de negotiis necessariis monita facturum.

24 Hic vero commendatus regi, quum gloriam tribuisset ei, coram potestate, ad seipsum transtulit sacerdotium summum, eo quod Jasonem talentis argenti trecentis superasset.

25 Quum itaq; regalia mandata accepisset, advenit, nihil quidem sacerdotio summo dignum afferens; sed animos crudelis tyranni bestiæque barbaræ impetus habens.

26 Ac Jason quidem, qui proprium fratrem abdicaverat, abdicatus ab altero profugus in Hammonitida regionem expulsus est.

27 Menelaus vero principatum obtinuit, sed promissorum regi pecuniarum nihil curavit, exigebat vero eas Sostratus præfectus arci:

28 Ad hanc enim pertinebat rerum quæ ex vectigalibus colligebantur, exactio: quamobrem hi duo à rege accersiti sunt.

29 Ac Menelaus quidem reliquit sacerdotii successorem Lysimachum fratrem suum: Sostratus vero Craterem præfectum Cypriis.

30 His autem hoc modo constitutis, accidit ut Tarsenses & Mallotæ seditionem movarent: eo quod Antiochidi pellici regis dono dati essent.

31 Celeriter itaq; rex venit ad constituendum res illas, relicto qui vices fungeretur Andronico ex viris dignitate præstantibus.

32 Ratus autem Menelaus se arripuisse occasionem commodam, aurea quædam instrumenta templi subtrahens donavit Andronico & alia vendidit Tyrum & in civitates circumjacentes *exportata*.

33 Quod bene cognoscens Onias redarguit, postquam secessisset in locū tutum, Daphnen quæ ad Antiochiam sita est.

34 Quare Menelaus assumtum seorsim Andronicum hortatus est ut Oniam occideret; qui veniens ad Oniam (quū persuasus esset ad dolum, dexteraq; data cum jramentis confirmatus) & dans dexteram, quamvis suspectus esset persuasit ut ex asylo procederet: itaq; eum repente circumclusit, nulla justi reverentia ductus;

35 Quam ob causam non solum Jehudæi, sed etiam multi ex aliis gentibus indignati, tulerunt ægerrime injustam hanc hujus viri cædem.

36 Rege autem revertente è partibus Ciliciæ, compellaverunt eum Jehudæi qui in civitate erant, suffragantibus etiam odio improbitatis Græcis, eo quod præter rationem Onias interfectus esset.

37 Itaq; Antiochus ex animo contristatus, & versus ad misericordiam, etiamque lacrimans propter temperantiam defuncti, summamq; modestiam,

38 Et accensus animo statim Andronici purpuram abstulit, vestes disrupit, circumduxit per totam civitatem in eum locum ubi impie Oniam occiderat, & illic homicidam vita privavit; Domino dignam ipsi punitionem rependente.

39 Sed quum sacrilegia multa fierent per civitatem à Lysimacho, consscio Menelao, & fama foris pervulgata esset, congregavit se multitudo contra Lysimachum, multis jam aureis instrumentis variis in partes ablatis.

40 Quumq; excitatæ turbæ ira plenæ essent, armans contra Lysimachus ad ter mille viros, cœpit manus injustas inferre, duce inprimis Chavranensi quodam provecto ætate, nec vero minus amentia.

41 Illi vero simul videntes quoq; impressionem Lysimachi, arripientes alii saxa, alii fustes densos, alii vero ex adjacente cinere, quod depsebant pugillis prehendentes, projiciebant in milites Lysimachi.

42 Eamq; ob causam multos quidem eorum vulnerarunt, multos vero etiam prostraverunt, multosq; ad fugam compulerunt, ipsum denique sacrilegum propè gazophylacium interfecerunt.

43 De his autem constitutum est judicium contra Menelaum:

44 Et adveniente rege Tyrum contra ipsum accusationem fecerunt tres viri à senatu missi.

45 Menelaus vero jam deprehensus promisit pecunias multas Ptolemæo filio

filio Dorymenis, ut persuaderet regi.

46 Quamobrem accepta ea Ptolemæus abductum regem in quoddam periskylium, ut refrigeraturum se, traduxit *à sententia*.

47 Qui auctorem quidem totius mali Menelaũ absolvit ab accusationibus; miseros autem illos, qui fi etiã apud Scythas dixissent causam, liberi à condemnatione fuissent absoluti, illos adjudicavit morti.

48 Itaq; celeriter pœnam injustam subierunt, eo quod antea pro civitate, populoque, & sacris vasis dixissent causam.

49 Eamq; ob causam Tyrii quoque odio improbitatis istius adducti, res ad sepulturam eorum pertinentes suppeditaverunt magnifice.

50 Menelaus vero propter summam pecuniorum avaritiam magnus civium suorum infidiator effectus, manfit in principatu insolescens malitia.

CAPUT V.

Antiochus spoliat templum.

SUb idem vero tempus secundam profectionem Antiochus in Ægyptum comparavit.

2 Accidit autem per totam civitatem ferme ad quadraginta dies, ut apparerent in aëre currentes equites auratos amictus habentes, & lanceis turmæ ritu armati, gladiisq; strictis.

3 Et turmæ equitum dispositæ, congressusq; factæ, & incursiones utrorumque, & clypeorũ agitationes, & spicula multa, & tela conjecta, & aureorum ornamentorum splendores, & loricæ omnigenæ.

4 Quamobrem omnes expetebant ut ostentum istud bene cederet.

5 Sed quum increbuisset falsus sermo, tumquam si commutassetur Antiochus vitam *morte*, assumens Jason mille viros minimum, repente in civitatem fecit impressionem: quibus jam super muram convenientibus, ac deniq; jam occupata civitate Menelaus in arcem confugit.

6 Jason vero faciebat cædes civium suorum nemini parcens, non cogitans secum prosperitatem in cognatos infœlicitatem esse maximam.

7 Quam itaq; videretur sibi hostium ac non gentilium tropæa diruere, dominatũ non obtinuit, sed pro fine insidiarum percipiens pudorem, profugus iterum in regionem Hammonitarum abiit.

8 Itaq; terminum malæ conversationis fortitus est, quam inclusus apud Aretam regem Arabum, in civitatem unam ex altera fugiens, persequutione pressus ab omnibus, exosus ut desertor legum, & exsecrabilis ut patriæ civiumq; carnifex, in Ægyptum ejectus est.

9 Et qui multos è patria extorres fecerat, extorris periit, delatus ad Lacedæmonios tamquam si ob cognationem fuisset *apud illos* protectionem consequuturus.

10 Et qui multitudinem insepulturam ejecerat nullo fuit comitatus luctu, neque sepulturam ullam qualemcumque, aedum patrium sepulcrum habuit.

11 Sed postquam ista innotuissent regi, concepit pro rebus factis Jehudæos defecturos esse: itaq; jungens venit ex Ægypto, efferatus animo, & civitatem occupavit armis:

12 Ubi mandavit militibus conscindere, ac non parcere obviis quibusque, & eos qui domos conscenderent trucidare.

13 Itaq; fiebant juvenum & senum occisiones, virorumq; & mulierum ac puerorum deletio, virginumq; & infantium cædes.

14 Adeo ut octoginta millia totis diebus tribus consumti fint: quadraginta quidem trucidationibus, & *alii* non pauciores cæsis venditi.

15 Non contentus autem istis ausus est in sanctissimum totius terræ templum ingredi, ducem habens Menelaum, qui proditor legum fuerat & patriæ:

16 Et sceleratis manibus sacra vasa capiens & quæcumq; ab aliis regibus ad augmentum gloriamq; loci & honorem fuerant reposita, prophanis manibus contrectans,

17 Elatus est mente Antiochus, non cognoscens propter peccata eorum qui civitatem habitaverant, Dominum ad breve *tempus* iratum fuisse, ac propterea despectum fuisse locum.

18 Quod si non evenisset, neq; in multa peccata fuissent delati, quemadmodum Heliodorus (qui missus fuerat à Seleuco rege ad inspectionem gazophylacii) hic quoq; in ipso aditu repente flagellatus aversus fuisset ab audacia sua.

19 Verum non propter locum gentem Dominus, sed propter gentem locum elegerat:

20 Ac propterea idem locus qui una fuerat particeps adversorũ casuum qui fuerunt in gente, postea communicavit beneficiis: & qui relictus fuerat omnipotentis ira, iterum ex maximi Domini conciliatione cum omni gloria fuit restitutus.

21 Antiochus igitur mille octingenta talenta exportans è templo celerrime in Antiochiam secessit, existimans præ superbia se cum terram navigabilem, tum mare ipsum pervium pedibus effecturum propter elationem cordis.

22 Sed reliquit etiam præfectos ut male afficerent gentem; Jerusalem quidem Philippum genere Phrygem, moribus magis barbarum quam qui constituerat ipsum:

23 Garizimis vero Andronicum ac præterea Menelaum, qui pessime *alios* omnium supra cives efferebatur, at adversus cives Jehudæos animum habebat inimicissimum.

24 Et misit abominationum principem Apollonium cum exercitu, nempe viginti duobus millibus, mandans ut omnes qui

justa ætate erant jugularet; mulieres vero & juniores venderet.

25 Hic autem quum venisset Jeruschalaima simulans se pacificum, cohibuit se usq; ad sanctum diem sabbathi; quo occupans feriantes Judæos, illos milites qui parebant ipsi, mandavit armari.

26 Ita egressos omnes ad spectandum confodit, & per civitatem cum armis discurrens multam peremit multitudinem.

27 Judas vero Macbæus novem aliis comitantibus secedens, in montibus ferarum more transigebat vitam cum suis comitibus; qui gramineo alimento vesci perseverabant, ne contaminationis illius essent participes.

CAPUT VI.

Antiochus sævit in Judæos.

PAulo post tempore misit rex senem Antiochenum qui cogeret Judæos, ut transilientes à patriis legibus non regerentur legibus ipsis Dei:

2 Et contaminans templum quod erat Jeruschalaimis, Jovis Olympii; illud vero quod erat Garizimis (prout erant habitatores loci) Jovis hospitalis nominaret.

3 Difficilis autem & gravis erat populo malitiæ hujus institutio:

4 Nam templum luxu & commessationibus implebatur à gentibus, molliter vitam consumentibus cum meretricibus, & in sacro ædis ambitu ad mulieres se adjungentibus, etiamq; intro ferentibus quæ non conveniebant:

5 Et altare rebus illegitimis, quas lex venerat implebatur.

6 Nèq; vero celebrare licebat sabbatha, neq; patrias solemnitates observare, neq; simpliciter se Judæum confiteri;

7 Sed ducebantur cum acerba necessitate die natali regis singulis mensibus ad visceration em; & quum erat Dionysiorum festum, cogebantur hederam ferentes pompam Bacchodducere.

8 Decretum quoq; prodiit in vicinas civitates Græcas, suggerente Ptolemæo, ut contra Judæos eadem ratione visceratio fieret:

9 Qui autem ad ritus Græcos transire nollent, ii jugularentur, itaq; nihil nisi miseria instans videri poterat.

10 Nam duæ mulieres quæ filios circumciderant abductæ sunt, ad quarum ubera suspensis natis, publice per civitatem circumductas eas, deorsum à muro præcipitaverunt.

11 Alii vero inter se cœcurrentes ad speluncas, ut latentes septimum diè celebrarent, indicati Philippo concremati sunt, quia religio fuerat ipsis, ut sibi succurrerent, propter gloriam diei religiosissimi.

12 Itaq; horter eos qui librum hunc legunt, ne propter calamitates istas contrahantur; sed cogitent supplicia hæc non ad interitum, sed ad eruditionem generis nostri spectare:

13 Etenim quod non diu sinuntur qui agunt impie, sed statim in supplicia incidunt, magnæ beneficentiæ signum est:

14 Non enim judicavit Dominus, quemadmodum etiam in aliis gentibus longa patientia differt, donec ipsi ad complementum peccatorum concurrentes puniantur, ita etiam nobis faciendum esse; ut postea non ulciscatur nos, si tandem ad peccatorum summum perveniremus.

15 Quamobrem misericordiam quidem nunquà aufert à nobis; sed eruditens cum calamitate non derelinquit populù suum.

16 Verum hæc ad commonitionem dicta à nobis sunto.

17 Nunc his paucis positis ad narrationem veniendum.

18 Eleazar quidam ex primoribus scribis vir jam provectus ætate, & aspectu faciei pulcherrimus, cogebatur hiare ut comederet suillam carnem.

19 Hic autem conjunctam gloriæ morte potius quà vitæ cum abominatione complectens ultro ad tormentum adducebat;

20 Idq; se inflectens palam, quæmadmodum oportet accedere eos qui se audent ab eis defendere quæ propter vivendi studium gustare est nefarium.

21 Ac illi quidem qui ad illegitimum visceration em illam constituti erant, propter notitiam quæ ab antiquis temporibus cum viro hoc *intercesserat*, assumtum eum seorsim hortabantur, ut afferens carnes quæ ab ipso comparatæ essent, ut eretur iis quibus conveniret ipsis; sed ita simularet, quasi comederet *secundum* ea quæ à rege mandata erant, de carnibus sacrificii;

22 Ut hoc facto liberaretur à morte, & propter veterem cum ipsis amicitiam hamanitatem consequeretur.

23 Hic autem honestam suscipiens cogitationem, & dignam ætate ac senectutis excellentia & comparata ac spectata canicie optimaq; à puero educatione, ac potius sancta & divinitas indita legis institutione, continuo respondit, edicens ut cito ad sepulcrum præmitteretur.

24 Non enim hac ætate nostra *(inquit)* dignum est simulare, ut multi juvenes statuentes Eleazarum nonagenarium transivisse ad alienigenarum ritus:

25 Illi quoq; propter simulationem meam, & propter paululam istã & momentaneam vitã seducantur per me, & abominandam maculam senectutis comparem.

26 Etenim si ad præsens extrahar è supplicio humano; at omnipotentis manus, neque vivus neq; mortuus effugiturus sum.

27 Quapropter nunc quidem viriliter vitam commutans *morte*, cum hac senectute dignus videbor,

28 Tum juvenibus exemplum nobile reliquero, ut alacriter & generose pro gravibus & sanctis legibus honestam mortem oppetant; atq; his dictis ad tormentum confestim venit;

29 Iis à quibus ducebatur, animum illum benevolum quem paulo ante ipsi exhibuerant in malevolum convertentibus, propter sermones quos ante habuerat, prout ipsi dementiam esse cogitabant.

30 Quum autè plagis moriturus esset, ingemiscens dixit, Domino qui sanctam cognitionē habet manifestū est me, quum potuerim liberari à morte, duros perferre corpore dolores flagellatu, animo vero libenter propter reverētiā ipsius hæc pati.

31 In hunc igitur modum emigravit ille, non tantum juvenibus, sed etiam plurimis è gente mortem suam pro exemplo animi generosi & monimento virtutis relinquens.

CAPUT VII.

Constantia septem fratrū, & matris eorum.

ACcidit autem etiam fratres septem cum matre prehensos cogi à rege ut illicitis carnibus suillis vescerentur, flagellis cæsos & taureis.

2 Sed unus illorum, qui primus causam dixit, ita locutus est, quid rogare vis, & discere à nobis? nam parati sumus mori *prius*, quam leges patrias transgredi.

3 Tum excitus furore mandavit rex, ut sartagines & lebetes ferverēfierent:

4 Quibus repente ferveſactis, ejus qui primus eorum dixerat mandavit præcidi linguam, & cute circum detracta extremos artus resecari, cæteris fratribus & matre una videntibus:

5 Deinde cum omnino effectum inutilem jussit ad pyram adduci spirantem, & ſtigi: quum autem vapor è sartagine admodum se diffunderet, hortabantur alii alios, fratres cum matre, ad generose obeundam mortem, sic dicentes:

6 Dominus Deus inspicit, & revera de nobis consolationem accepturus est, quēadmodum per canticum, quo in os contestabatur declaravit Moſche, dicens, & de suis servis consolationem accipiet.

7 Postquam vero primus migravit hoc modo, secundū duxerunt ad ludibrium, & capitis pellem cum capillis detrahentes interrogaverunt, an comedes prinsquam suppliciis membratim afficiatur corpus?

8 Atq; hic respondens patria voce dixit, minime.

9 Quamobrem hic quoq; ut primus ille ex ordine tormentum pertulit; quumq; extremum ageret spiritum dixit, tu quidem sceleste ex hac præsente vita nos eximis; verum rex mundi nos pro suis legibus mortuos suscitabit in æternam resurrectionem vitæ.

10 Post hunc autem tertius in ludibrium traductus, quum lingua ab ipso poscetetur, eam cito protulit, & manu audaciter protendit, dixitq; generose;

11 Hæc à Deo cœli possedi, atq; hæc despicio propter ejus leges, ut qui hæc ab ipso spero me de integro reportaturū esse:

12 Adeo ut rex ipse & qui cum eo erant obstupescentes admirarentur adolescentis animum ut dolores istos nihili faceret;

13 Atq; hoc quoq; defuncto, quartum similiter cædentes cruciabant:

14 Qui quum prope esset ut moreretur, sic dixit, optabile est mutari exspectationes quæ sunt ab hominibus, & quæ à Deo sunt exspectare, nos iterum resurrecturos per ipsum: etenim tibi resurrectio ad vitam non erit.

15 Consequenter etiam quintum adductum cædebant, qui respiciens in illum dixit:

16 Potestatem inter homines habens quum sis corruptioni infestus, facis quod vis: verum ne putes genus nostrum à Deo derelictum esse;

17 Sed tu exspecta, & contemplare magnam ejus potentiam, ut te & semen tuum cruciaturus est.

18 Post hunc adduxerunt sextum, qui quum moriturus esset, dixit, ne erres frustra; nos enim propter nos ipsos perpetimur hæc, cum peccaverimus in Deum nostrum; atq; hæc digna admiratione facta sunt:

19 Tu vero ne putes te impunitum fore, qui oppugnare Deum aggressus es.

20 Sed mater supra modum admirabilis *fuit* dignaq; memoriæ optimæ, quæ sub tempus unius diei simul videns perire septem filios, forti animo ferebat, propter spes quas in Domino posuerat:

21 Et unumquemq; eorum hortabatur voce patria generoso animo impleta, fœmineamq; cogitationem masculo animo excitans dicebat eis,

22 Nescio quomodo in meo utero comparueritis, neq; ego spiritum vitamq; sum largita vobis, neq; primariam cujusq; informationem ego coaptavi,

23 Igitur conditor ille mundi, qui finxit hominum ortum & omnium naturam invenit, & spiritum & vitam vobis pro misericordia iterum redditurus est, quandoquident nunc vos ipsos despicitis propter leges ipsius:

24 Antiochus autem putans se contemni & probrosam hanc esse suspicatus vocem, quum adhuc minimus natu superesset, non tantum sermonibus adhortationem faciebat, verum etiam juramentis confirmabat se diraturum simul & beatissimum effecturum illum si traduceretur ab *institutis* patriis, & pro amico habiturum, & negotia concrediturum.

25 Et quia adolescens minime attendebat, rex accersitam matrem hortabatur ut pueri consultrix pro salute esset;

26 Quæ, quum ille multis hortatus esset, recepit se suasuram filio.

27 Tum mater se ad eum inclinans, ludificata crudelem tyrannum patria lingua sic dixit,

28 Fili miserere mei, quæ novem menses te in utero circumtuli, quæ lactavi te triennium,

trieanium, quæ educavi te & perduxi ad ætatem hanc usque, & quæ molestias educationis pertuli, peto à te, fili, ut respiciens in cœlum & terram, & videns omnia quæ in eis sunt, agnoscas Deum hæc fecisse ex iis quæ non erant, & humanum genus ita factum esse.

29 Ne timeas carnificem istum; sed ásto dignus fratribus tuis, morteméq; suscipe, ut eadem misericordia cum tuis fratribus excipiam te.

30 Hæc autem solum desinente dixit adolescens, quæ *sunt res quas* exspectatis? non sum obediturus præcepto regis; sed præcepta legis audio, quæ majoribus nostris per Moschen data est.

31 Tu autem, qui omnis mali in Hebræos inventor es, nequaquam effugies manus Dei:

32 Nos enim propter nostra ipsorum peccata patimur:

33 Quod si increpationis ac eruditionis gratia Deus vivens in nos paulisper iratus est, at iterú conciliabitur servis suis:

34 Sed tu, ô impie & omnium hominum flagitiosissime, ne frustra extollaris fremens, & incertis exspectationibus fretus in cœlestes pueros attollens manum.

35 Nondum enim omnipotentis inspectoris Dei judicium effugisti,

36 Etenim jam hi fratres nostri, qui brevem laborem sustinuerunt, divino fœderi vitæ æternæ acciderunt; tu vero judicio Dei, justas pœnas istius superbiæ reportaturus es.

37 Ego autem, sicut fratres illi, & corpus & animam trado pro legibus patriis, invocans Deum ut brevi sit propitius huic genti, utque tu per quæstiones & flagella ad confitendum adducaris ipsum solum Deum esse:

38 In me vero & fratribus meis fistatur omnipotentis ira, quæ in universum genus nostrum juste adducta est.

39 Tunc excitus rex furore, in hunc supra alios pessime invectus est, acerbe ferens, quod ita famis exagitatus esset.

40 Hic igitur pure migravit *è vita*, omnino confidens in Domino.

41 Deniq; ultima post filios vitam finivit mater.

42 De viscerationibus igitur, & de immanibus cruciatibus hactenus dictú esto.

CAPUT VIII.

Gesta Iehuda Machæi.

IEhuda autem Machæus, & qui erant cum eo latenter proficiscentes in vicos hortabantur cognatos, & eos qui permanserant in Judaismo assumentes congregaverunt sex virorum millia:

2 Et invocarunt Dominum, ut aspiceret populum ab omnibus afflictum, misereretur templum ab hominibus impiis prophanatum,

3 Misertusq; civitatis (quæ & perditæ erat, & æquanda solo) inclamantem se occisorum sanguinem exaudiret.

4 Ac recordatus illegitimæ proditionis infantium innocentium, & blasphemiarum quæ pronunciatæ fuerant in nomen ipsius, odium impuritatis ostenderet.

5 Machæus autem quum haberet aciem, jamq; non poterat à gentibus sustineri, iram Domini in misericordiam versú,

6 Civitatesq; & vicos ex improviso veniens succendebat, & commoda loca occupans non paucos hostium in fugam vertebat.

7 Maxime noctium adjumento ad hujusmodi insidias utebatur, adeo ut semo quidem de fortitudine ejus ubiq; personaret.

8 Videns vero Philippus brevi hominem ad incrementum pervenisse, & frequentius secundis rebus provehi, Ptolomæo Cœles Syriæ & Phœniciæ duci scripsit ut succurreret una negotiis regis.

9 Ipse vero cito electum Nicanorem filium Patrocli è summis amicis misit, subjectis ei *mistibus* è gentibus omnigenis non pauciotibus viciés mille, ut universum Iehudæorum genus tolleret; & Gorgiam quoq; ducem & rerum militarium peritum adjunxit ei.

10 Diffulerat autem Nicanor tributum quod rex debebat Romanis, talentorum bis mille, ut ex captiva Iehudæorum turba expleret illud:

11 Et statim ad maritimas civitates proferat provocans ad emtionem mancipiorum Iehudæorum, & promittens nonagena mancipia talento addicturum esse; *felices* non exspectans consequuturam in ipsum ultionem ab omnipotente.

12 Iehuda vero innotuit res de Nicanoris invectione:

13 Qui ut communicavit cum suis comitibus adventum illius exercitus, formidolosi *homines* & qui justitiæ Dei diffidebãt diffugerãt & se à loco subduxerũt.

14 Alii vero omnia vendebant quæ relicta erant, ac simul orabant Dominum ut liberaret eos qui ab impio Nicanore, antequam congrederentur, fuerant venditi:

15 Quod si non propter istos facturus esset, at *certe* propter fœdera ipsius cũ majoribus inita, & propterea quod de venerãdo & magnifico ejus nomine vocabãtur,

16 Tunc convocatos eos qui aderant sibi ad sex mille numero Machæus hortabatur ne propter hostes percellerentur, neq; metuerent amplam multitudinem gentium injuste ipsos invadentium; sed generose dimicarent assumentes ante oculos injuriam ab ipsis iniquè in locum sanctum consummatam,

17 Et verberationem civitatis ludibrio expositæ, etiamq; dessolutionem illius acceptæ à majoribus administrationis,

18 Illi etenim armis, inquit, pariter & audaciæ confidunt, nos vero Deo omnipotenti, qui & istos procedentes in nos & mundum

mundum totum poteſt nutu uno dejicere, confidimus.

19 Quumq; amplius collegiſſet coram eis & defenſiones pro majoribus factas, & ultionem centum octoginta quinque millium Sancheribo parentium, quemadmodum periiſſent,

20 Et prælium in Babylonia adverſus Galatas commiſſum, quemadmodum ipſi univerſe ad operam præſtandam veniſſent octies mille cum quatuor millibus Macedonum, & Macedonibus hæſitantibus ipſi octies mille *numero*, centum viginti millia perdidiſſent propter auxilium ipſis è cœlo collatum, & utilitatem magnam accepiſſent;

21 His rebus fecit ut bono animo eſſent, & parati ad mortem pro legibus patriaque obeundam.

22 Ita quadripartito exercitu facto, conſtituit etiam fratres ſuos, qui duces ordinis utriuſq; eſſent, Schimhonem, & Joſephum, & Jonathanem, quorum cuique mille quingentos milites ſubjecit, itemque Elhazarum:

23 Et poſtquam legiſſet apud illos è ſacro libro, tesſeramq; dediſſet, DEI AUXILIO, ipſe primæ aciei dux congreſſus eſt cum Nicanore.

24 Pugnante vero ab ipſis omnipotente, trucidarunt ex hoſtibus ſupra novem millia, vulneraruntq; & mutilarunt membris majorem partem exercitus Nicanoris, & omnes coegerunt fugere.

25 Pecunias deniq; eorum qui advenerant ad emtionem ſuam acceperunt; quumq; eos malerum perſequuti eſſent una, receperunt ſe hora intercluſi:

26 Erat enim pridie ſabbathi, quam ob cauſam non perſtiterunt longius in eos incurrere.

27 Sed quum arma eorum collegiſſent & ſpolia exuiſſent hoſtium, incubuerunt in ſabbathum plurimum benedicentes & celebrantes Dominum; qui conſervaverat ad diem illum uſq; principium miſericordiæ quæ denuo ſtillabat in ipſos.

28 Poſt ſabbathum autem debilitatis, viduiſq; & orphanis, ubi partem è ſpoliis erogaſſent, reliquas inter ſe & pueros partiti ſunt.

29 Atq; his perfectis, & communi ſupplicatione facta miſericordem Dominum oraverunt ut ad finem uſq; ſervis ſuis conciliatus permaneret.

30 Poſtea eorum qui Timotheo & Bachidi aderant ſupra viginti millia ſuſtulerunt conjunctis viribus obnixi, & munitiones altas pervalde obtinuerunt, ſpoliaque plura diviſerunt, æquis partibus inter ipſos, & debilitatos, orphanoſq; & viduas, ſeneſq; effectis.

31 Quumq; arma eorum collegiſſent, accurate omnia comportarunt in opportuna loca, reliqua vero ſpolia tulerunt Jeruſchalaima.

32 Philarchem quoq; qui Timotheo aderat ſuſtulerunt, hominem impuriſſimum, & qui multas moleſtias Jehudæis intulerat.

33 Similiter Epinicia in patria celebrantes, Calliſthenem (qui ſacras portas ſuccenderat) in domunculam quandam ſibi conſulentem fuga, cremaverunt: itaq; dignam impietate ſua mercedē reportavit.

34 Ille autem ſceleratiſſimus Nicanor, qui mercatores mille ad venditionem Jehudæorum adduxerat,

35 Depreſſus ab iis qui judicio ipſius minimi eſſe videbātur, auxilio Domini; gloriosa veste poſita per Mediterraneum *more* tanquā mācipiū ſe ſolitariū ſubtrahens, venit Antiochiā, ſupra omnes ſecundis rebus uſus in exercitus ſui interitu,

36 Et qui receperat tributum Romanis perſolvendum, ex captivitate eorum qui erant Jeruſchalaimis, confectum iri, renunciavit Jehudæos habere propugnatorem Deum, atq; hoc modo inviolatos à vulneribus eſſe Jehudæos, quia legibus ab eo mandatis obſequantur.

CAPUT IX.

Antiochi faſtus deprimitur.

SUb tempus autem illud Antiochus ſe ignominioſe è regionibus Perſicis receperat.

2 Nam ingreſſus urbem Perſepolim nomine tentavit ſacrilegium committere, & civitatem obtinere, ideo irruentibus turbis ad armorum ſubſidium in fugam verſi ſunt, unde evenit ut fugatus ab indigenis Antiochus turpiter referret gradum.

3 Quum autem eſſet ad Ecbatana, perlatæ ſunt ad eum res Nicanori Timotheoque factæ.

4 Itaq; furore percitus arbitrabatur ſe etiam eorum à quibus fugatus fuerat malum in Jehudæos retorſurum: ac propterea aurigam juſſit indefinenter pergentem protectionem perficere; ut judicium è cœlo jam inſtabat ipſi, ſic enim ſuperbe dicebat, cœmiterium Jehudæorum efficiam Jeruſchalaima, quum illuc venero.

5 Omnipotens autem Dominus Deus Iſraelis incurabili, nec aſpectabili plaga percuſsit eum; utque ſolummodo inchoabat ſermonem illum, occupavit illum immedicabilis viſcerum dolor, & acerba interaneorum tormenta;

6 Omnino juſte, qui per multas & inſolentes calamitates aliorum viſcera tormentis affecerat.

7 Hic vero nequaquam à jactantia deſinebat; ſed adhuc etiam implebatur ſuperbia, ignem ſpiranis animis contra Jehudæos, & profectionem accelerari jubens; ſed contigit etiam, ut ipſe decideret de curru qui agebatur impetu, decidentiq; gravi caſu omnia corporis membra ex eo corquerentur.

8 Atque hic qui modo videbatur maris fluctibus imperare, propter arrogantiam

qua

qua supra humanum modum agebatur, & arbitratus statera se montes altissimos appensurum esse dum in terra erat, gestatorio portabatur, manifestam Dei potentiam in se demonstrans;

9 Adeout etiam de corpore illius impii erumperent vermes vivi, & illius in doloribus angoribusque viventis carnes deciderent, & ex odore ejus totus exercitus gravaretur putorem *ferre*.

10 Ita hominem qui paulo ante videbatur cœli astra contingere, nemo exportare poterat propter intolerabilem illam odoris gravitatem.

11 Hic igitur cœpit vulneratus à multitudine superbiæ desinere, & divino flagello venire ad agnitionem sui, momentis singulis gravius affectus angoribus.

12 Quumque ne suum quidem odorem posset perferre, hæc dixit, justum *est* Deo subjici, eumque qui mortalis est res Deo pares minime sapere.

13 Et orabat sceleratus ille Dominum, qui jam non erat amplius misericordiam ipsius, sic dicens,

14 Se tum civitatem sanctam (ad quam venire festinabat ut æquaret solo & cœmeterium efficeret) liberam designaturum;

15 Tum Jehudæos omnes (quos decreverat ne sepultura quidem dignari, sed ejicere devorandos avibus cum feris parvulis) eos æquales Atticis futuros esse civibus;

16 Quod autem prius spoliaverat sanctum templum, elegantissimis donariis ornaturum, & sancta vasa omnia quam plurimum aucta redditurum, & convenientes ad sacrificia sumtus ex reditibus propriis suppeditaturum:

17 Præterea etiam se fore Jehudæum, & aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei.

18 Sed quum nequaquã laborioso dolores desinerent (nam supervenerat ei justũ judiciũ Dei) de rebus suis desperans scripsit ad Jehudæos sequentes literas, habentes formam deprecationis, hoc modo:

19 Bonis Jehudæis civibus salutem plurimam & valetudinem ac prosperitatem rex & dux Antiochus.

20 Si valetis cum liberis vestris & res vestræ sunt vobis ex sententia, in Deo cœli spem habenti mihi honorẽ vestrũ & benevolentiam pergratum fuerit recordari.

21 Rediens è regionibus Persidis & in difficilem infirmitatem incidens necessarium duxi curare communem securitatem omnium;

22 Non desperans de me ipso, sed spem magnam habens fore ut infirmitatem hanc effugiam.

23 Considerans autem patrem quoque meum, quibus temporibus in has superiores partes duxit exercitum, designasse eum qui sibi succederet;

24 Ut si quid præter opinionem evenisset, aut etiam aliquid grave pronunciaretur, scientes regionis incolæ cui rerum summa relicta esset, non turbarentur de eo.

25 Præterea cogitans adjacentes magnates, & vicinos regno tempora observare, & exspectare quid eventurum sit; designavimus filium Antiochum regem, quem sæpius accurrens in has superiores Satrapias, apud plurimos vestrum deponens commendabam, & scripsi ad eum quæ huic scripto subjecta sunt.

26 Hortor igitur vos & peto, ut memores beneficiorum publice privatimque observetis quisque benevolentiam quã estis in me ac filium.

27 Nam persuasus sum ipsum æque & humane sequentem propositum consilium meum, vobis obsecundaturum.

28 Iste igitur homicida & blasphemus quum res pessimas perpessus esset, prout alios exceperat, peregrinus in montanis miserrimã morte vitam commutavit.

29 Exportavit vero corpus Philippus, qui fuerat cum ipso educatus; qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometora in Ægyptum delatus est.

CAPUT X.

Jehuda recuperat urbem sanctam.

MAchæus autem & qui erant cum ipso, Domino duce & templum civitatemque receperunt,

2 Et aras quæ per forum ab alienigenis fuerant exstructæ etiamque delubra demoliti sunt,

3 Et purgato templo alterũ fecerunt altare, quumq; lapidibus attritis ignem ex eis accepissent, obtulerunt sacrificium post tempus biennii, & suffitum, lucernasque, & panem propositionum curaverunt.

4 Quibus factis rogaverunt Dominum procidentes proni, ne amplius in ejusmodi mala inciderent; sed si quando etiam peccarent, ex æquitate ab ipso eruderentur, ac non blasphemis barbarisque gentibus traderentur.

5 Quo autem die templum ab alienigenis fuerat pollutum, evenit eo ipso die purificationem fieri templi, die vigesimo quinto mensis Cisslevi:

6 Quo cum lætitia agitaverunt diebus octo formam festi tabernaculorum, recordantes ut paulo ante tempore per tabernaculorum festum in montibus & in speluncis fuerant ferarum modo solitarii.

7 Quapropter thyrsos, & ramos speciosos, etiamq; palmas habentes, hymnos offerebant ei qui prosperum successum tribuerat ad purificandum locum suum:

8 Decreveruntque communi mandato & decreto in tota Jehudæorum gente, ut hi dies quotannis celebrarentur.

9 Ac finis quidem Antiochi, qui Epiphanes cognominabatur, ita se habuit.

10 Nunc vero res ipsas quoque tempore Eupatoris Antiochi (qui filius erat illius impii) factas declarabimus, contrahentes

hentes ea mala quæ à bellis continua acciderunt.

11 Hic enim suscepto regno designavit, qui negotiis præesset, Lysiam quendam, & qui dux esset primarius Cœles Syriæ & Phœniciæ.

12 Ptolemæus enim qui vocabatur Macron, pluris faciens ut erga Jehudæos jus conservaret, propter injuriam quæ ipsis facta fuerat, res illorum conabatur cum pace transigere.

13 Unde apud Eupatorem ab amicis accusatus, & frequenter proditor appellatus, eo quod Cyprum fidei suæ commissam habens à Philometore reliquisset, & ad Antiochum Epiphanem recessisset, neque nobilem potestatem usque adeo generose administravisset, hausto veneno decessit de vita.

14 Gorgias verò dux horũ locorum factus, militem alebat exterum, & quotidie contra Jehudæos fovebat bellum:

15 Et huic conjuncti etiam Edomæi opportunas munitiones obtinẽtes exercebãt Jehudæos; profugosq; Jeruschalaimis excipientes, bellum fovere aggrediebantur.

16 Quamobrem ii qui Machæo aderant, quam factis precibus postulassent à Deo ut sibi adjutor esset, in Edomæorum munitiones fecerunt impetum:

17 In quas ubi fortiter incurrissent, compotes locorum facti sunt; & cum omnes ulti sunt qui in muro pugnabant, tum occurrentes jugularunt, sustaleruntque è medio non minus viginti millibus.

18 Quum enim confugissent novem millia minimum, in duas turres potentes pervalde, quæ habebant omnia ad obsidionem *ferendam* necessaria:

19 Machæus ipse ad urgentia loca seorsim abiit, relictis Schimhone, & Josepho, atque etiam Zaccæo, multisque cum ipso ad obsidionem illorum.

20 Qui autem Schimhoni aderant, pecuniæ avidi; à quibusdam qui erant in turribus pecuniâ corrupti sunt; & septuaginta drachmarum millibus acceptis, fiverunt quosdam dissuere.

21 Quod factum ut Machæo renunciatum est, cõgregavit ductores populi, & accusavit quod pecunia vendidissent fratres, quum hostes adversus eos dimiserant.

22 Itaque hos proditores evictos interfecit, & repente turres illas duas occupavit,

23 Armisque quæ in manibus ipsius erant utens ad omnia prospere, perdidit in duabus illis munitionibus amplius viciesmille.

24 Timotheus autem, qui prius fuerat à Jehudæis victus, cõgregatis exteris copiis quamplurimis, & equitibus non paucis ex Asia collectis adveniebat, tanquam armis Jehudæam recepturus.

25 Qui verò Machæo aderant, ipso una accedente ad supplicandum Deo,

26 Terra aspergentes capita, & lumbo ciliciis accingentes, procidentesque in solum quod est è regione altaris petiverunt ut propitius ipsis factus exerceret inimicitias contra inimicos ipsorum, & adversantibus adversaretur, prout declarat lex:

27 Deinde oratione perfuncti, assumtis armis processerunt è civitate plurimum, quumque ad hostes appropinquassent, resederunt.

28 Simul ac autem diffusus est ortus *solis*, utrique congressi sunt: hi quidem sponsorem habentes prosperitatis ac victoriæ virtute conjunctæ perfugium suum ad Dominum; illi verò ex adverso ducem certaminum constituentes animum.

29 Dum autem vehemens committebatur pugna, apparuerũt adversariis è cœlo, insidentes equis frenatis auro, viri quinq; illustres, & duces Jehudæorum duo.

30 Qui Machæum assumentes mẽdium & protegentes omni armatura, quæ super ipsos erat, integrum à vulneribus conservabant: in adversarios verò tela fulgaraque ejaculabantur. Quamobrem confusi cæcitate concidebantur, & pleni perturbatione.

31 Itaque jugulati sunt vicies mille quingenti *pedites*, & sexcenti equites.

32 Ipse verò Timotheus confugit Gazara, ut appellatur, in munitum pervalde præsidium; ubi dux erat Chæreas:

33 Machæi vero milites alacres præsidium illud obsederũt dies viginti quatuor.

34 Sed quum ii qui intus erant, confisi munitione loci, pervalde blasphemarent, nefariosque sermones objicerent,

35 Illucescẽte die vigesimo quinto, adolescentes eorum qui Machæo aderant quidam, inflammati animis propter blasphemias, accedentes murum, virtiliter feroque animo obvium quemque occiderunt.

36 Alii verò similiter consecendentes in ambitu adversus eos qui intus erant, incenderunt turres, & pyris accensis vivos blasphemos illos cremaverunt.

37 Alii deniq; fregerunt portas, qui receptis intro reliquis ordinibus, occupaverunt civitatem, & Timotheum in quadam fovea abditum jugulaverunt, fratremque ejus Chæream, & Apollophanem.

38 Quæ quum perfecissent, hymnis & celebrationibus benedixerunt Dominũ, magnifica beneficentia Israelem prosequenti, & victoriam danti sibi.

CAPUT XI.

Varia epistola [illegible] Jehudæorum scripta.

POst tempus [illegible]m paucissimum Lysias procurator regis & cognatus, præfectusque negotiis, valde graviter ferens ea quæ facta fuerant,

2 Congregatis quasi octoginta millibus, & equitatu universo, adveniebat contra Jehudæos, statuens se cum civitatem effectuum Græcorum habitaculum,

3 Tum etiam templum ut quæstum pe-

cuniæ

cuniæ accommodaturus, quemadmodum cætera delubra gentium; & venale quotannis redditurum sacerdotium summum:

4 Minime ad hæc considerans potentiam Dei, sed mente captus propter myriades peditum, & millia equitum, atq; elephantes octoginta.

5 Iehudæam itaq; ingressus accessit prope Beth-tzaram, quæ munito agro sita erat distans quasi stadiis quinq; Jeruschalaimis, & astixit eam:

6 Sed ubi Machæi comites perceperunt illum obsidere munitiones suas, ejulatibus & lacrymis supplicaverunt ipsi ac turbæ Dominum, ut bonum angelum mitteret ad salutem *præstandam* Israeli.

7 Ipse autem Machæus primus assumtis armis hortatus est alios, ut periculum secum perferentes, fratribus suis succurrerent;

8 Quamobrem etiam illacrita simul fecerunt impetum. Quum autem ibidem essent ad Jeruschalaima, apparuit antecedens ipsos eques veste alba, armaturam auream commovens:

9 Et simul omnes benedixerunt Deo misericordi, animisq; confirmati sunt, adeo ut non solum homines, sed bestias etiam ferissimas murosq; ferreos parati impetere,

10 Processerint ordinibus suis adjutorem habentes è cœlo, miserente ipsorum Domino.

11 Ita leonum more irruentes in hostes, prostraverunt illorum undecim millia, & mille sexcentos equites.

12 Omnes vero coegerunt fugere, quorum plurimi vulnerati conservati sunt nudi; ipse vero Lysias turpiter fugiens servatus est:

13 Et prout non erat demens, reputans secum damnum quod acceperat, & cognitans invictos esse Hebræos, quibus omnipotens Deus auxilietur,

14 Mittens persuasit se consentire in omnes *conditiones* justas; & quia etiam ipsius erat ut persuaderet regi, se coactorum ut ipsis amicus esset.

15 Annuit itaq; Machæus omnia ad quæ Lysias hortabatur, utilitatis curam habens: nam quæcunq; Machæus tradidit Lysiæ de scripto pro Jehudæis, ea concessit rex.

16 Fuerunt enim scriptæ Jehudæis literæ à Lysia quidem hoc modo: Lysias populo Jehudæorum salutem.

17 Jochanan & Absalo missi à vobis quum tradidissent subscriptum responsum, rogaverût pro rebus quæ significatur illo.

18 Quæcunq; igitur oportuit ad regem perferri, declaravi: quæ vero fieri posse contigit, ille concessit.

19 Si igitur servaveritis illam in negotia hæc benevolentiam, etiam in reliquum tempus conabor in causa esse ut bonis afficiamini.

20 De rebus autem singularibus præcepi & illis & legatis meis, ut colloquantur vobiscum.

21 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Jovis Corinthii vicesimo quarto.

22 Regis vero literæ sic habebant: rex Antiochus Lysiæ fratri salutem.

23 Postquam pater noster ad Deos migravit, volentes incolas regni nostri turbis vacuos incumbere in rerum suarum procurationem:

24 Quandoquidem audimus Jehudæos, qui non acquieverunt mutationi quam fecerat pater ad *ritus* Græcos, sed suam ipsorum institutionem malunt, postulare ut concedantur sibi sui ritus legitimi:

25 Volentes igitur illam quoq; gentem vacare turbæ, judicavimus & templum ipsis restituendum, & administrationem relinquendam secundum mores qui fuerunt majorum ipsorum tempore.

26 Itaq; benefeceris, si mittens ad eos dexteras dederis, ut nostrum consilii cognoscêtes & bono animo sint, & suaviter versentur in rerum suarum occupatione.

27 Ad gentem vero, Regis literæ erant hujusmodi: Rex Antiochus senatui Jehudæorum, Jehudæisq; aliis salutem.

28 Si valetis, erit prout volumus; nos quoq; valemus ipsi.

29 Manifestum fecit nobis Menelaus vos velle descendere, & rebus propriis incumbere.

30 Iis ergo qui descendunt ad vos usq; ad trigesimum mensis Xanthici, futura est fides cum securitate:

31 Ut Jehudæi utantur suis ipsorum cibis & legibus quemadmodum etiã prius; & nemo ipsorum ullo pacto afficiatur molestia rerum errore comissarum nomine.

32 Misi autem Menelaum quoque, ut consoletur vos.

33 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, decimo quinto Xanthici.

34 Miserunt quoq; Romani ad eos literas ita habentes: Quintus Memmius, Titus Manlius legati Romanorum, populo Jehudæorum salutem.

35 Quibus in rebus Lysias cognatus regis concessit vobis, nos etiã cõprobamus:

36 Quæ autem judicavit ad regem referenda esse, mittite confestim aliquem qui de iis prospiciat, ut exponamus quemadmodum conveniat vobis; nos enim proficiscimur Antiochiam.

37 Ideoq; festinate & mittite aliquos, ut nos etiam cognoscamus qua sitis sententia.

38 Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Xanthici decimo quinto.

CAPUT XII.

Jehudæi plectîs perfidiam fœderatorum.

Factis autem his conventionibus, Lysias quidem ad regem abiit; Jehudæi vero in agricultura versati sunt;

2 Sed ex ducibus qui in locis illis erant, Timotheus & Apollonius Genæi filius, itemq; Hieronymus, & Demophoon, ac præterea Nicanor præfectus Cypri non sinebant eos consistere, & negotia quiete conjuncta agere.

3 Joppenses quoq; hoc tam impium facinus consummaverunt, quod hortati Iehudæos qui secum habitabant ut cum uxoribus liberisq; in scaphas à se comparatas conscenderent, quasi nulla adfuisset contra eos animorum diritas;

4 Quum illi ex communi civitatis decreto accepissent legem, ut pacem colere volentes & nullam habentes suspicionē; submerserunt eos scaphis in altum provectos, qui ducentis non erant pauciores.

5 Itaq; postquam accepisset Iehuda factum in gentiles suos crudelitatem, denunciavit iis viris qui erant secum,

6 Et invocato justo judice Deo advenies contra homicidas fratrum, & portū incendit nocte, & scaphas concremavit, & confodit eos qui illuc confugerant:

7 Quumq; locus circumcluſus esset, recisit ut venturus denuo, & universam Joppensium rempublicam eradicaturus.

8 Accipiens quoque Jamnienſes etiam velle idem perficere in Iehudæos inquilinos,

9 Invadens Jamnienſes nocte succendit portum cum classe, adeo ut splendores flammæ appararent Jeruſchalaima usque, qui distant stadiis ducentis quadraginta.

10 Atq; inde provecti novem stadia, quum instituerent profectionem contra Timotheum; irruerunt Arabes in eum non pauciores quinquies mille *peditibus*, & quingentis equitibus.

11 Ubi commissa valida pugna, & militibus Iehudæ propter auxilium Dei prosperantibus, superati Arabes Nomades postulaverunt Iehudam sibi dexteram dare, promittentes se & daturos pecora, & reliquis in rebus fore ipsis adjumento.

12 Iehuda vero arbitratus eos revera multis in rebus futuros utiles, concesit pacem fieri cum illis; qui acceptis dexteris in tentoria sua discesserunt.

13 Aggressus quoq; est civitatem quandam ponte munitam, & muris circumseptam, & promiscuis gentibus habitatam, cui nomen erat Caspin:

14 Sed quum ii qui intus erant confidentes murorū munitione, & cibariorum apparatu, remissius agerent, milites Iehudæ petentes convitiis, præterea; blasphemantes & dicētes quæ nefas *erat proloqui*;

15 Milites Iehudæ postquam invocasset magnum mundi principem, qui sine arietibus & machinis organicis præcipitaverat muros Jerichuntis temporibus Jehoschuæ, irruerunt ferociter in murū,

16 Et occupata civitate per voluntatē Dei, cædes quæ dici non possent perfecerunt, adeo ut adjacens lacus, qui in latitudinem capiebat duo stadia, perfusus sanguine plenus videretur.

17 Inde vero profecti stadia septingenta quinquaginta, perveneruntin Characē ad eos qui Tobiani Iehudæi dicebantur.

18 Ac Timotheum quidē in locis illis non comprehenderunt, qui tum re infecta ab iis locis discesserat, sed præsidium in quodam loco, ac valde firmū reliquerat.

19 Dositheus autem & Sosipater ex ducibus qui Macbæo aderant, progressi perdiderunt eos qui à Timotheo in illa munitione relicti fuerant, plures decem mille viris.

20 Macbæus vero dispositō per cohortes exercitu præfecit eos cohortibus, & in Timotheum irruit habentem secum centum viginti millia peditum, & bis mille quingentos equites.

21 Sed cognoscens adventum Iehudæ Timotheus ante dimiserat uxores liberosq; & apparatum reliquum in locum qui dicebatur Carnion: erat enim locus difficilis obsessu & aditu propter locorum omnium angustiam.

22 Quumq; apparuisset cohors Iehudæ prima, invadentes hostes metu, & timore ex apparitione ejus qui omnia inspicit pervadēte eos, in fugā eruperunt, alii delati alio, adeo ut sæpe læderentur à suis, & gladiorum mucronibus configerentur.

23 Itaq; persequutioni instans maxima contentione Iehuda, confodiensq; miseros peditū ad triginta virorum millia;

24 Et ipse Timotheus in Dositheum Sosipatrumq; incidens, postulavit cum multis veteratoriis artibus, ut se vivum dimitterent, eo quod multorum & parentes & fratres haberet, quorum alioqui futurum esset ut nulla ratio haberetur:

25 Quumq; fidem dedisset ille multis se eos illæsos restituturum, dimiserunt eum propter salutem suorum fratrum.

26 Progressus vero *Iehuda* contra Carnion, & Atergation, jugulavit hominum viginti quinq; millia.

27 Post quorum fugam perditionemq; castra etiam fecit contra Hephron civitatem munitam, in qua omnium nationum turbæ habitabant, & adolescentes robusti ad muros constituti robuste propugnabant; ubi deniq; machinarum telorumque multi apparatus erant.

28 Sed invocato principe qui potenter conterit vires hostium, civitatem occupantes sub jugum miserunt eam, prostraverunt; eorum qui intus erant viginti quinque millia.

29 Postea moventes inde irruerunt contra Scythopolim, distantem Jeruschalaimis stadiis sexcentis:

30 Sed Iehudæis qui consistebant illic de iis testantibus qua benevolentia Scythopolitæ in eos usi essent, & quam benigna conversatione adversis temporibus,

31 Gratias agentes eis hortati sunt, ut in

in reliquum tempus erga gentem benigni essent, venerantq; Jerusalaimæ quum jam propinquus esset festus septimanarum dies.

32 Post pentecosten vero, quemadmodum appellatur, impetum fecerunt in Gorgiam ducem Edomææ:

33 Processerunt que cum peditum ter mille, & quadringentorum equitum comitatu.

34 Dum autem in illum pugnarent, evenit ut pauci ex Jehudæis ciderint.

35 Dositheus vero quidam eques ex turma Bakenoris, vir potens, quum teneret Gorgiam & captam chlamyde fortiter eum abduceret, volens exsecrabilem illum vivum comprehendere, delatus in eum quidam Thrax eques humerum amputavit ei; sic Gorgias effugit Maresciam.

36 Ut autem ii qui obsidebant Esdrin amplius pugnantes fatigabantur, invocans Jehuda Dominum, ut appareret adjutor & dux antecessor belli,

37 Et incipiens sermone patrio clamorem hymnis conjunctum, aggressus est ex improviso milites Gorgiæ, eosq; in fugam vertit.

38 Tum Jehuda recipiens exercitum venit in civitatem Hadallamum, ubi superveniente die septimo pro more purificati sabbathum transegerunt:

39 Postridie vero venerunt milites Jehudæ secundum templum illud quo ministeriam hoc fiebat, ut corpora eorum qui ante occubuerant efferrent, & cum cognatis in patriis sepulcris reponerent.

40 Invenerunt autem sub tunicis cujusque eorū qui erant mortui res sacratas idolis Jamnienibus, à quibus lex Jehudæos averterat; adeo ut omnibus fieret manifestū, istos propter hanc causam cecidisse.

41 Omnes itaq; benedicentes operibus Domini justi judicis, qui res occultas manifestas facit,

42 Ad supplicationem conversi sunt, oraverantque ut commissum istud peccatum perfecte deleretur: & generosus Jehuda hortatus est multitudinem, ut conservarent se ipsos integros à peccatis, cum ante oculos suos viderint ea quæ facta sunt propter istorum peccatum qui ceciderant.

43 Deinde quum ex capitatione conflasset ad drachmas bis mille argenti, misit Jerusalaimam, ut offerretur sacrificium pro peccato, valde bene & honeste faciens quod de resurrectione cogitaret:

44 (Nam si eorū qui ante ceciderant, resurrectionem non exspectavisset, superfluum & delirū fuisset orare pro mortuis)

45 Deinde quod prospexit iis qui pie occumbunt optimam repositam esse gratiam.

46 Sancta & pia cogitatio, ex qua pro mortuis expiationem fecit, ut à peccato soluti essent.

CAPUT XII.

Jehudas confligit cum Antiocho Eupatore & Lysia.

ANno autem centesimo quadragesimo primo relatum est ad Jehudam Antiochum Eupatorem cum copiis contra Jehudæam adventare,

2 Et cum eo Lysiam procuratorem, & unumquemq; præfectum negotiis habentem copias Græcas peditum centies decies mille, & equites quinquies mille trecentos, elephantes q; viginti duos, & falcatos currus trecentos;

3 Quibus se immiscuerat etiam Menelaus hortatus cum ludibrio multo Antiochum, non de patriæ salute cogitans, sed ut in principata constitueretur.

4 Verum Rex regum Antiochi animum adversus istum sceleratum excitavit, & quum ostendisset Lysias hunc causam esse malorum omnium, mandavit (ut moris est) *sacrificulum*, ut abducentes eum Beream in eodem loco perderent.

5 Est autem in eo loco turris cubitos quinquaginta alta, plena cinere, quæ instrumentum habebat versatile undequaq; præceps in cinerem:

6 Ibi reum istum sacrilegii, & qui etiā aliis quibusdam malis perpetrandis excelluerat, omnes in exitium impulerunt.

7 Hac nece contigit iniquū istum mori Menelaū, ac ne tertā quidem obtinere,

8 Omnino juste; nam quandoquidem consummaverat multa peccata circum altare, cujus ignis & cinis erat castus, & cinere mortem reportavit.

9 Rex exterum cogitationibus efferatus veniebat, designaturus contra Jehudæos res pessimas, quæ unquam fuissent factæ patris sui tempore.

10 Sed quum Jehuda percepisset ista, denunciavit multitudini, ut dies noctesq; invocaret dominum, si quando alias, nunc etiam succurreret iis, qui prope erant ut lege, & patria, & templo sancto privarentur;

11 Et populum qui jam paulisper respiraverat, non fineret infamibus gentibus subjici.

12 Quum itaq; omnes simul idem fecerent, & orarent misericordem Dominum cum fletu ac jejuniis tres dies indesinenter prostrati; hortatus eos Jehuda jussit venire *ad se*.

13 Et seorsim cum Senioribus existens consilium iniit, ut antequam invaderet exercitus regis Jehudæam, compotes q; fierent civitatis, ipsi procedentes, de summa rerum ope Domini decernerent *prælio*.

14 Ita procuratione tradita creatori mundi, hortatus est qui secum erant ut generose ad mortē usq; contenderent pro legibus templi, civitatis, patriæ, & reipublicæ, & circum Modaim castra fecit.

15 Deinde data suis tessera, DEI VICTORIA, cum juvenibus optimis delecta

delectis invadens noctu castra ad aulam regiam, sustulit quasi bis mille viros; & elephantem qui primas tenebat, cum multitudine impositam ipsi domum habitante, adjecit illis.

16 Deniq; postquam metu & perturbatione implevissent castra, prospere discesserunt.

17 Hoc autem factum fuerat quum jam dies illuesceret, propter protectionem Domini, quæ superne defendebat ipsum.

18 Rex autem ut percepit gustum Jehudorum audaciæ, loca tentavit artibus.

19 Quumq; ad Beth-tzuram munitum Jehudæorum præsidium accederet, in fugam vertebatur, offendebat, minuebatur:

20 Jehuda vero ad eos qui intus erant, mittebat res necessarias.

21 Quarum rerum arcana hostibus renunciavit Rhodocus è Jehudæorum exercitu; sed quæstione habita prehensus atq; conclusus est.

22 Tum rex secundo cum Beth-tzuranis sermonem habuit, dexteram dedit, accepit, abiit, congressus est cum Jehudæ copiis, inferior fuit.

23 Ut autem accepit defeciviſſe Philippum, qui relictus fuerat Antiochiæ gerendis negotiis, confusus est, Jehudæosque hortatus submisit se ipsum, & juravit in omnes justas leges: reconciliatusq; sacrificium obtulit, templum honoravit, & locum humaniter coluit.

24 Machæum etiam amplexatus reliquit ducem à Ptolemaide usq; ad Gerrenos maximum.

25 Inde veniente illo Ptolemaida, quum gravitet ferrent Ptolemenſes cõventiones illas (nam indignabantur eo quod voluissent Jehudæi conditiones irritas facere)

26 Venit in tribunal Lysias, defendit rem commode, persuasit, sedavit, & effecit benevolos, deinde jungens Antiochiam reversus est: ita successit profectio & reversio regis.

CAPUT XIV.

Jehuda ducit uxorem, rebus cum Nicanore compositis.

POst tempus autem triennii, perlatum est ad Jehudã Demetrii Seleuci filium per Tripolitanũ portũ navigio advenisse cum multitudine valida & classe:

2 Et occupasse regionem, postquam Antiochum & procuratorem ejus Lysiam sustulisset.

3 Alcimus autem quidam (qui ante fuerat Sacerdos summus, sed voluntarie inquinatus confusionis temporibus) quum reputaret nulla ratione sibi salutem esse, neq; amplius accessum ad sanctum altare,

4 Venit ad regem Demetrium anno centesimo quinquagesimo primo, afferens ei coronam auream, & palmam, ac præterea ramos, qui templi esse putabantur; & quiete se continuit die illo.

5 Sed arripiens tempus dementiæ suæ commodum, arcessitus in consilium à Demetrio, & interrogatus, quo instituto consilioq; Jehudæi constitissent, respondit ad hæc.

6 Qui ex Jehudæis dicuntur Aschidæi, quorum dux est Jehuda Machæus, bella & seditiones fovent, non sinentes ut regnum bonam constitutionem assequatur.

7 Quamobrem ego ma jorum gloria spoliatus, nempe sacerdotio summo, huc nunc adveni;

8 Primum quidem de rebus ad regem pertinentibus optime cogitans: deinde vero etiam propriis civibus dans operã. Etenim istorum quos modo dixi pravitate rationẽ aversante universum genus nostrum non mediocres calamitates accipit.

9 Quum autem tu, ô rex, singula ista cognoveris; & regioni & obsequio generi nostro prospice pro ea comi humanitate quam omnibus exhibes.

10 Tantisper enim dum Jehuda superest, fieri non potest ut pacem negotia hæc consequantur.

11 Atq; hæc postquam ab illo dicta sunt, confestim amici reliqui in res Jehudæ infensissimi, Demetrium amplius accenderunt:

12 Qui statim accersens Nicanorem, qui magister elephantorum erat, & ducem Jehudææ designans eum, misit;

13 Datis literis, ut & Jehudam tolleret, & comites ejus dispergeret, & Alcimum sacerdotem summum templi maximi constitueret.

14 Gentes vero quæ ex Jehudea fugerant Jehudam, miscebant se gregatim Nicanori, miserias & casus Jehudæorum putantes fore sibi ipsis fœlicissimos.

15 Jehudæi autem audito Nicanoris adventu & accessione gentium, conspersi terra supplicaverunt ei qui in æternum constituit populũ suum, & semper cum illustri apparitione defendit partem suam.

16 Postea præcipiente duce, statim movens inde *exercitum*, cum illis ad vicum Dessam miscuit *pugnam*.

17 Schimhon vero Jehudæ frater cum Nicanore quidem congressus est, sed de repentina adversariorum dispariticne brevi tempore facta fuit consternatus.

18 Verumtamen audiens Nicanor strenuitatem qua erat Jehuda, & fœlicitatem in certaminibus *susceptis* pro patria, metuebat armis experiri:

19 Quamobrem misit Posidonium & Theodorum Matthiamque, qui darent fidem atq; acciperent.

20 Quibus de rebus quum plurima fuissent deliberatio, & quum turbis dux communicavisset, visa concorde sententia annuerunt conventionibus:

21 Et præstituto die quo privatim una venturi essent advenienti utriq; sellæ positæ sunt:

22 (Disposuerat autem Jehuda armatos

homines paratos opportunis locis, ne forte ab hostibus repente maleficium existeret) & convenientem habuerunt sermonum inter se communicationem.

23 Tum moratus Nicanor Jerusalemis, nihil fecit absurdi, dimissis turbis gregariis quas ante coegerat:

24 Sed Jehudam semper ferebat oculis, adeo ex animo in virū hunc propendebat:

24 Eoq; hortante ut ducta uxore liberos gigneret, duxit quiete usus; & communem vitam instituit.

26 Alcimus autem ut vidit unius in alterū benevolentiā, & cōventiones factas, sumtis *comitibus* venit ad Demetrium, & dixit Nicanorem res alienas à negotiis *regis* cogitare: nam *(vigiat)* infidiatorem regni ipsius Jehudā iucceſſorem designavit.

27 Itaq; rex furore abreptus, & sceleratissimis istius calumniis inflāmatus, scripsit Nicanori, cum se dicens de cōventionibus graviter ferre, tum jubens ut cito Macbæum vinctum mitteret Antiochiā.

28 Quæ quum ad Nicanorem perlata essent, confusus erat, & inique ferebat, quod res compositas irritas facturus esset, maxime quum nullam vir ille feciſſet injuriam.

29 Sed quandoquidem non erat unde resisteret regi, opportunum tempus observabat, ut stratagemate illud perficeret.

30 Macbæus vero cognoscens Nicanorem austerius semper agere erga se, & solitam conversationem agrestiorem exhibere, cogitavit austeritatem istam ex optimo *animo* minime proficisci; & coacervatis non paucis suorum comitum se à Nicanore occultavit.

31 Alter autem agnoscens se generoſe à viro stratagemate delusum esse, adveniens ad maximum & sanctum templum, quum sacerdotes convenientia offerrent sacrificia, virum imperavit tradi:

32 Illis autem dicentibus cum juramento se nescire ubi locorum is sit qui quæritur, protendens dexteram in templum, juravit ista:

33 Niſi vinctum mihi tradatis Jehudam, istud Dei fanum complanabo, & altare suffodiam, & templum hic illustre Libero patri instituam:

34 Atq; his dictis abiit; sacerdotes vero manus in cœlum protendentes eum invocabant qui semper fuit propugnator gentis nostræ, dicentes ista:

35 Tu Domine universitatis, nullius rei indigens voluiſti templum habitationis tuæ apud nos fieri:

36 Nunc ergo, ô sancte omnis sanctificationis Domine, conserva impollutam in ſecula hanc domum quæ nuper purificata est.

37 Rezaja autem quidam è senioribus qui erant Jerusalemis, vir amans civitatis, & perbene audiens, adeoq; propter benevolentiam Jehudæorum pater appellatus, ad Nicanorem delatus est.

38 Hic enim antegresis temporibus judicium continentiæ in Jehudaismo reportaverat, & corpus animūq; pro Jehudaismo cum omni constantia exposuerat.

39 Volens itaq; Nicanor diritatem qua in Jehudæos vehebatur manifeſto testatam facere, milites amplius quingentos misit qui eum comprehenderent:

40 Putabat enim comprehenſo illo, se Jehudæis cladem effecturum.

41 Quum autem turbæ occupaturæ turrim vestibuli januam pulsarent vi, & ignem afferri juberent, januasq; incendi; deniq; quum jam pene comprehensus esset, sibi *ipſi* subjecit gladium,

42 Generoſe mori exoptans *potius*, quam sceleratis istis subjici, & indignis generoſa conditione sua contumelias perpeti.

43 Sed quum plagam non intulisset ictu certo, propter contentionis festinationem; turbæ autē illæ intra januas irrumperēt; incurrens in murum generoſe, se ipsum dedit præcipitē in turbas illas viriliter,

44 Quæ ubi cito retulissent gradum, effecto spatio processit in medium incumbens ventri;

45 Et quum adhuc spiraret animoq; inflammatus esset, surgens (quamvis ferretur salientium more sanguis, & gravia essent vulnera) cursu pervasit turbas.

46 Et super quamdam petram præruptam consistens, plane jam exsanguis effectus, protulit intestina, & capiens ambabus manibus, conjecit in turbas: tandemque invocans eum qui vitæ & spiritus dominium obtinet, ut ea sibi iterum redderet, hoc pacto migravit *è vita*.

CAPUT XV.

Victoria Jehudæorum memorabilis.

NIcanor autem ut percepit Jehudam esse in partibus Schomronis, consilium iniit, ut die quietis cum omni cautione eos invaderet.

2 Jehudæis autem, qui ex necesitate eum prosequebantur, dicentibus, nequaquā ita horride & barbare perdas illos; sed gloriam tribue diei illi, qui olim sancte ab eo fuit honoratus qui intuetur omnia:

3 Interrogavit ille sceleratisſimus, an esset in cœlo princeps, qui præcepisset diem sabbathi celebrari.

4 Quibus respondentibus, Dominum viventem eum principem in cœlo esse qui jusserit diem ſeptimum observari:

5 Ego vero, inquit, alter *sum* princeps in terra, qui præcipio capi arma & regis negotia confici: verumtamen non obtinuit ut miserum consilium suum perficeret.

6 Ac Nicanor quidem iſte cum omni jactatione cervices efferens, decreverat commune tropæum de Jehuda ſtatuere:

7 Macbæus vero indesinenter confidebat cum omni exſpectatione, se defensionem consequuturum à Domino:

8 Itaq; hortabatur ſuos ne formidarent adventus

adventum gentium; sed habentes in mente ea auxilia quæ ante fuerant ipsis è cœlo facta, nunc etiam exspectarent victoriam sibi ab omnipotente adfuturam:

9 Et consolabatur eos ex lege & prophetis; & præterea revocans in memoriam ipsis etiam certamina quæ perfecerant, alacriores eos efficiebat, animosque eorum excitabat.

10 Atq; hic denuncians ista simul ostendebat irrita facta à gentibus fœdera, juramentorumq; transgressionem:

11 Deniq; eorum quemq; non tam clypeorum lancearumq; munitione armabat, quam adhortatione sermonibus optimis; ad quos adjiciens somnium fide-digaum omneis affecit lætitia summopere.

12 Fuit autem illius visio hujusmodi: Oniam qui summus sacerdos fuerat; virum optimum, reverendum quidem aspectu, sed moribus mitem, & sermones decenter efferentem, qui deniq; à puero laboreni consumserat in rebus omnibus quæ virtutis sunt propriæ; hunc protendentem manus vota fecisse pro toto Judæorum cœtu:

13 Deinde eodem modo apparuisse virum canitie & gloria præstantem, cujus admirabilis quædam & decentissima erat circumstans eum excellentia.

14 Tum respondentem Oniam dixisse, hic est amans ille fratrum propheta Dei Jirmeja, qui multis oravit pro populo & civitate sancta.

15 Jirmejam vero protendisse dexteram, & gladium aureum dedisse Jehudæ; quumq; daret, pronunciasse ista,

16 Accipe sanctum gladium donum à Deo quo frangas adversarios.

17 Tum accipientes hortationem ex his Jehudæ verbis, bonis plane, quæ juvenum animos & ad virtutem incitare poterant, & viriles efficere: decreverunt non esse castramet andum, sed generose irruendum, & congressu toto animo ac viribus facto, de rerum summa decertandum, quandoquidem & civitas & locus sanctus & templum periclitabatur:

18 Nam de uxoribus liberisque, itemq; fratribus, & cognatis periculum minore loco habebatur, sed maximus & primus insidebat eis de templo sanctificato metus.

19 Iis vero qui in civitate detinebantur non mediocris erat sollicitudo, sed congressus sub dio faciendi cogitatio eos conturbabat.

20 Ut autem omnes jam futurum certamen exspectabant, & jam miscebant *prælium* hostes, & acie disposita, & bestiis in opportuna parte constitutis, & equitatu ad alas disposito.

21 Conspiciens Macbæus turbarum adventum, & variam armorum apparitionem, bestiarumq; ferocitatem, protendit manus in cœlum, & mirificum Dominum invocavit, agnoscens non in armis esse; sed prout apud seipsum *Dominus* judicaverit, conficere dignis victoriam.

22 Invocans autem dicebat hoc modo, tu Domine misisti Angelum tuum tempore Chizkijæ regis Jehudææ, qui sustulit è castris Sancheribi ad centum octoginta quinque millia.

23 Nunc autem, ô princeps cœlorum, mitte bonum Angelum ante nos ad timorem & terrorem;

24 Magnitudine brachii tui percellantur isti, qui cum blasphemia contra sanctum populum tuum adveuerunt; atque his dictis desiit.

25 Qui autem erant à Nicanore cum tubis & præmibus invehebantur;

26 Qui vero à Jehuda, cum invocatione & votis *precativa* cum hostibus miscuerunt;

27 Ita manibus quidem pugnantes, sed cordibus orationem fundentes apud Deum, prostraverunt non minus triginta quinq; millibus, maxime lætantes hac illustri Dei præsentia.

28 Ut autem ab opere cessantes cum gaudio revertebatur, agnoverunt ante cecidisse Nicanorē cum tota armatura sua.

29 Ita exclamatione turbulenta facta, benedixerunt Deo principi suo paterna lingua.

30 Præcepit autem ille primus civium suorum propugnator, qui omnino corpus & animam suam abjecerat, & ætate sua benevolentiam in suos gentiles conservaverat, ut rescissum caput Nicanoris & manus cū humero deferretur Jerusehalaima.

31 Quo postquam advenisset, & convocatis gentilibus suis ac sacerdotibus ante altare constitisset, advocavit eos qui erant in arce:

32 Et ostendens prophani Nicanoris caput manumq; blasphemi, qua extenta in sanctam omnipotentis domum cervices extulerat.

33 Lingua Nicanoris impii abscissa, dixit se eam minutatim daturum avibus; præmia vero dementiæ ex adverso templi suspensurum.

34 Itaq; omnes in cœlum aspicientes, benedixerunt illustri Domino, dicentes, benedictus *sit* qui conservavit locum suum impollutum.

35 Tum suspendit Nicanoris caput de arce; ut manifestum esset omnibus, & evidens signum auxilii à Domino.

36 Itaq; decreverunt omnes decreto communi, nequaquam diem hunc incelebrem sinendum esse;

37 Sed haberi celebritatem die decimo tertio mensis duodecimi, *qui* Adar Syra lingua dicitur, die uno ante diem festi Mordecaici.

38 Quam igitur res Nicanoris ita successerint, & ab illis temporibus civitatem Hebræi obtinuerint, hic ego quoque finem sermonis faciam.

39 Ac si quidem bene & prout compo-

sitione perstringi convenit *præstitero*, hoc etiam ipse volui, sin autem exiliter atque tenuiter, hoc tamen est quod potui assequi.

40 Nam ut vinum seorsim bibere, similiterq; etiam aquam, utrumq; varie adversum est; contra vero ut vinum aqua commixtum suavem & delectabilem gratiam efficit: ita etiam sermonis apparatus delectat aures legentium compositione sua, atq; hic finis futurus est.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPUT I.

Institutio Regis.

DIligite justitiam, ô judices terræ, sentite de Domino bonitate, & in simplicitate cordis quærite ipsum,

2 Nam expositus est iis qui non tentant ipsum, & patefit iis qui non infidi sunt ei.

3 Perversæ enim ratiocinationes separant à Deo, & probata illius potentia arguit insipientes,

4 Eo quod in malitiosam animam non ingreditur sapientia, neq; habitat in corpore quod subjectum est peccato.

5 Sanctus enim spiritus disciplinæ fugit dolum, & abstitit à ratiocinationibus *hominum* vacuorum intelligentia; & increpatur quum advenit iniquitas.

6 Nam humanus est spiritus sapientiæ; sed non liberat blasphemum à *maledicto* labiorum ipsius, quia renum ipsius testis est Deus, & cordis ipsius observator verus, & auditor linguæ;

7 Cum spiritus Domini impleat orbem terrarum, & idem continens omnia cognitionem habeat vocis.

8 Propterea qui loquitur rem injustam nullus occultus futurus est, neq; præteritura ipsum injustitia illa arguens.

9 Nam consilia impii adest quæstio, & auditio verborum ejus ad Dominum perventura est ut arguat iniquitates ejus.

10 Quia auris zelotypa audit omnia hæc, etiam sonus murmurationis non est abditus ei.

11 Cavete igitur à murmuratione inutili, & ab obtrectatione continete linguam; quia sermo occultus non est impune abiturus, & os contra *illum* mentiens perdit animam.

12 Ne studeatis morti errore vitæ vestræ, neq; attrahatis perditionem operibus manuum vestrarum:

13 Quia Deus mortem non fecit, neque delectatur perditione viventium:

14 Nam omnia creavit ut sint, & salutares sunt ortus hujus mundi, in quibus non est pharmacum exitiale, neq; inferorum regnum super terram.

15 Justitia autem immortalis est:

16 Impii vero manibus & sermonibus accersiverunt mortem, amicam arbitrati eam, contabuerunt ubi conventionem statuerunt cum ea; quia digni sunt qui cedant in partem illius.

CAPUT II.

Speculum vitæ & consiliorum Impiorum.

DIxerunt enim apud se ipsos ratiocinantes improbe, brevis & molesta est vita nostra, neq; remedium est adversus mortem humanam, nec cognitus est ullus qui ab inferis reverterit:

2 Nam casu nati sumus, postea vero ita futuri sumus quasi non fuissemus: quia fumus est respiratio narium nostrarum, & sermo *prolatus* motu cordis nostri scintilla est,

3 Qua exstincta in cinerem abiturum est corpus nostrum, & spiritus noster ut aer mollis diffundetur:

4 Quo tempore oblivioni erit nomē nostrum, & nemo recordabitur operum nostrorum: ita transitura est vita nostra ut vestigia nubis; & quasi nebula dispergetur infestata à radiis solis, & à calore ejus gravius impulsa.

5 Nam *ut* umbræ transitus est tempus nostrum, neq; est remeatio à morte nostra; quia obsignata est, & nemo revertitur.

6 Agite ergo, fruamur præsentibus bonis, & possessione hac tamquam in juventute utamur studiose.

7 Vino pretioso & unguentis impleamur, ac ne prætereat nos jucundus aer:

8 Coronemur rosarum calyculis, antequam marcescant:

9 Nemo nostrūm expers sit nostræ lasciviæ, ubiq; relinquamus symbola lætitiæ: nam hæc est portio nostra & sors hujusmodi.

10 Potentia opprimamus pauperem justum, ne parcamus viduæ, neq; senis revereamur longævos canos:

11 Sed ejus robur nostrum lex justitiæ; infirmitas enim deprehenditur inutilis.

12 Insidiemur autem justo, quia incommodus est nobis & adversans operibus nostris: exprobrat nobis peccata in legem, & infamiam irrogat nobis peccatorum vitæ institutæ nostræ:

13 Profitetur cognitionem se habere Dei, & filium domini se ipsum nominat:

14 Factus est nobis ad redarguendum cogitationes nostras:

15 Gravis est nobis etiam ad aspectum, quia dissimilis est aliorum vita illius, & alio spectantes semitæ ejus:

16 *Argentum* reprobum æstimamur ab ipso, & abstinet a viis nostris tamquam ab immundis rebus, beatos prædicat fines justorum, & Deum patrem jactitat.

17 Videamus sintne sermones ejus veri, & experiamur quæ sint eventura ei:

18 Nam si justus iste filius est Dei, suscipiet

suscipiet eum & liberabit eum à manu adversantium.

19 Contumelia & tormento quæstionem habeamus de eo, ut cognoscamus æquitatem illius, & probemus quam habet iste malorum tolerantiam.

20 In mortem turpem condemnemus iustum? nam illius erit prospicere ex sermonibus istius.

21 Hæc ratiocinantes erraverunt: etenim excæcavit eos malitia ipsorum.

22 Et non agnoverunt arcana Dei, neque mercedem speraverunt sanctitatis, neq; judicaverunt præmium esse animis inculpatis.

23 Deus enim creaverat hominem ad conditionem incorruptam, & imaginem ipsiusmet naturæ suæ fecerat eum:

24 Sed invidentia diaboli mors venit in mundum, & tentant illum qui ceduntur in partem istius.

CAPUT III.

Piorum post hanc vitam felicitas.

JUstorum vero animæ sunt in manu Dei, ut minime attingat eos cruciatus.

2 Videntur in oculis insipientium mori, & æstimatur malum esse exitus ipsorum,

3 Et via nostra est contritio, hi vero versantur in pace.

4 Etenim ad aspectum hominum si puniuntur, horum tamen spes immortalitatis plena est:

5 Et paulum castigati plurimū afficientur bonis; quoniā Deus tentaverit ipsos, eosque dignos se ipso deprehenderit,

6 Tamquam aurum in fornace probaverit ipsos, & tamquam holocaustum sacrificium acceperit ipsos.

7 Itaq; tempore visitationis ipsorum relucebunt, & tamquam scintillæ accendentes stipulam perficient cursum:

8 Judicabūt gentes & dominabūtur populis, regnante Domino eorum in secula.

9 Qui confidunt ipsi, intelligent veritatem; & fideles in charitate manebunt apud ipsum: nam gratia & misericordia inest sanctis ejus, & visitatio electis ejus.

10 Impii vero prout ratiocinati sunt perferent supplicium, qui neglexerint justum & à Deo defecerint.

11 Nam qui nihili facit sapientiam & disciplinam miser est; etiam inanis est spes illorum, & labores infructuosi, inutiliq; opera illorum.

12 Uxores eorum insipientes sunt, & improbi liberi illorum,

13 Maledictaq; generatio illorum: nam beata est sterilis quæ polluta non est; quæ non experta est cubile flagitiose, est perceptura fructum in visitatione animarum.

14 Similiter eunuchus qui non operatus est manu iniquitatem, neq; res improbas contra Dominum cogitavit: nam dabitur ei gratia fidei lectissima & sors in templo Domini animo gratissima.

15 Honorum enim laborum fructus celebris est, & non excidit radix prudentiæ.

16 Liberi vero mœchorum non consequentur perfectionem, sed semen ex illegitimo cubili natum delebitur:

17 Etenim sive longævi fiant, nihili æstimantur, & inhonora ad finem usque erit senectus istorum:

18 Sive celeriter moriantur, neq; spem habent neque consolationem in die cognitionis.

19 Nam generis iniqui dura sunt exitia.

CAPUT IV.

Consolatio piorum adversus mortē; adoptio & immortalitas.

ΕὐθανασίαΧ) ἀθανασία.

MElius est carere liberis servata virtute; nam immortalitas inest memoriæ illius, quia à Deo & ab hominibus agnoscitur,

2 Quam præsentem imitantur, & desiderant abeuntē, quæ in seculo hoc triumphat, coronā gestatura & certamen præmiorū pollutione carentium reportatura.

3 Plurimum soboles cens impiorum multitudo neque utilitatem afferet, neque ex adulterinis stolonibus radicem in profundum aget, neq; stabilem pedem ponet:

4 Etenim quamvis ramis ad momentum efflorverit, infirme procedentes à vento commovebuntur, & ipsa vi ventorum eradicabitur:

5 Circumquaq; diffringentur rami imperfecti, & fructus ipsorum inutilis, immaturus ad cibum, & nulli rei aptus.

6 Nam ex illegitimis cōgressibus geniti liberi testes sunt improbitatis adversus parentes, quam de ipsis habetur quæstio:

7 Justus vero si matura morte obierit, in quiete futurus est:

8 Non enim quæ longæva est senectus honorata est, neq; numero annorum multorum mensurata;

9 Sed prudentia hominibus est canities, & vita immaculata est senilis ætas.

10 Qui placens Deo diligebatur, quū viveret inter peccatores, fuit translatus.

11 Ereptus est ne malitia mutaret intellectum ipsius, aut dolus deciperet animum ipsius:

12 Nam fascinatio improbitatis obscurat quæ bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem carentem malitia.

13 Sanctificatus, brevi implevit longa tempora:

14 Grata enim Domino erat anima ipsius, propterea festinavit eum tollere ex improbitatis medio.

15 Populi autem vident, & non considerant, neq; intelligentiam advertunt ad istud, gratiam & misericordiam adesse sanctis ejus, visitationemq; electis ejus.

16 Condemnat justus moriens viventes impios, & juventus confecta celeriter annosum senium injusti,

17 Vident enim mortem sapientis; neque animadvertunt quid consilii ceperit de eo, & quorsum in tuto statuerit eum Dominus.

18 Vident & nihili faciunt, Dominus vero deridebit ipsos.

19 Erunt enim postea ruinæ ignominiosæ & contumeliæ expositi apud mortuos in seculum; quum franget ipsos prærepta voce præcipites, & commovebit eos à fundamentis, atq; ad extremum usq; desolati, erunt in dolore, & peribit memoria eorum.

20 Inibunt rationes peccatorum suorum pavidi, & revincent eos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Beatitudo justorum in altera vita, & sera pœnitentia impiorum.

1 TUnc stabit confidentia magna justus in conspectu eorum qui afflixerint ipsum, & qui abjecerint labores ipsius:

2 Videntes turbabuntur timore gravi, & superbent propter salutem inopinatam eorum:

3 Dicentq; apud se ipsos resipiscentes, dicent (inquam) gementes propter angustiam spiritus, hic erat quem habebamus quondam ludibrio & communi probro.

4 Stulti vitam ejus æstimabamus furorem, & finem ejus ignominiosum.

5 Quomodo relatus est in filios Dei, & in sanctis *est* sors illius?

6 Plane erravimus à via veritatis, justitiæ luce non lucente nobis, & sole justitiæ non exorto nobis.

7 Iniquitatis & perditionis callibus expleti sumus, & perambulavimus deserta via; viam autē Domini non cognovimus.

8 Quid juvit nos superbia? & quid divitiæ cum gloriatione contulerūt nobis?

9 Præterierunt illa omnia tamquam umbra, & tamquā nuncius prætercurrēs.

10 Tamquam navis perneans fluctuantem aquam; quæ quum tranfivit, non potest inveniri vestigium, neq; via meatus ejus in fluctibus:

11 Aut tamquam ave volante per aerem nullum invenitur indicium meatus, sed turbans ictu verberatum levem aera & scissum vi stridēte motis alis permeat, postea; non invenitur signū progressus in eo

12 Aut tamquam sagitta in scopum missa sectus aer statim in se ipsum resolvitur, adeo ut ignoretur transitus illius.

13 Ita etiam nos nati defecimus.

14 Ac virtutis quidem signum nullum valuimus ostendere; sed in malitia nostra plane absumti sumus.

15 Nam spes impii ut lanugo delata à vento, & tamquam spuma tenuis à procella impulsa, & tamquam fumus à vento dissoluta est, aut etiam pertransiit ut diversorii in diem unum recordatio.

16 Justi vero in seculum vivunt, quorum merces est in Domino, & quorum cura est apud Altissimum.

17 Propterea regnum decoris accepturi sunt, & diadema pulcherrimū è manu Domini; nam dextera sua proteget eos & brachio defendet eos:

18 Sumet *ad* totam armaturam zelum suum, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum:

19 Induet pro thorace justitiam, & imponet pro galea judicii minime simulati:

20 Sumet in scutum inexpugnabile sanctitatem:

21 Acuet vero severam iram pro gladio, & belligerabit cum eo ad finem usq; mundus ipse contra insipientes istos.

22 Procedent directa tela fulgurum; & ex nubibus, tamquam ex arcu bene in orbem adducto, insilient in scopum;

23 Et grandines confertæ, ab indignatione lapides jaculante projicientur; indignabitur in eos aqua maris, fluviique simul severe exundabunt:

24 Instabit in eos spiritus potentiæ, & tamquam procella ventilando *ejiciet* eos: desolat enim totam terram iniquitas, & thronos potentum evertit maleficentia.

CAPUT VI.

Exhortatio ad Sapientiam sectandam, in quod offerat sese tam benigne, & tam insigniter bene faciat.

1 AUdite igitur reges, & intelligite; & discite, ô judices extremitatū terræ

3 Auribus percipite dominatores multitudinis, & superbientes de turbis nationum.

4 Nam data est à Domino potestia vobis, & potestas ab Altissimo; qui quæstionem habebit de operibus vestris, & consilia perscrutabitur.

5 Quandoquidem quum ministri sitis regni ipsius non judicastis recte, neque observastis legem, neq; ex consilio Dei ambulastis;

6 Horribiliter & celeriter instabit in vos: nam judicium severum exercetur in eos qui præsunt.

7 Minimus enim quivis condonationem habet misericordiæ; potentes vero potenter exquirentur.

8 Nam Dominus omniū non disfimulabit personam, neq; verebitur magnitudinem; quū parvum ac magnū ipse fecerit, & pariter utatur providētia in omnibus.

9 Sed potentibus vehemens instat inquisitio.

10 Ad vos itaque, ô reges, pertinent sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis:

11 Nam qui sancte servant res sanctas sanctificabuntur, & qui eam edocti fuerint defensionem consequentur.

12 Expetite igitur sermones meos, & cupido animo instituimini.

13 Præclara est & nunquam marcescit sapientia: quæ facile spectatur ab iis qui diligunt ipsam, & invenitur ab eis qui quærunt ipsam;

14 *Imo* occurrit cupientibus, ut ante noscatur.

15 Qui mane attendit ad ipsam, non laboratus eſt, nam assidentem foribus suis inveniet eam :

16 Nam cogitare de illa prudentia perfectissima *est*, & qui vigilaverit propter eam, celeriter vacuus erit cura :

17 Quoniam illa dignos se circumeundo quærit, & in callibus quibusq; apparet eis benevole, atq; in omni cogitatione occurrit eis.

18 Nam verissimum principium illius est disciplinæ cupiditas ;

19 Cura autem disciplinæ *est* charitas, & charitas obsetvatio legum illius ; attentio vero ad leges *est* incorruptæ vitæ firmamentum ;

20 Vita autem incorrupta facit ut simus propinqui Deo :

21 Igitur cupiditas sapientiæ perducit ad regnum *ejus*.

22 Si ergo delectamini thronis & sceptris reges populorum,

23 Honorate sapientiam, ut in seculum regnetis.

24 Quid autem *sit* sapientia, & quomodo exstiterit ; renunciabo, nec celabo vos mysteria, sed à principio ortus per vestigium exponam perspicue cognitionem ejus, nec præteribo veritatem ipsam.

25 Neq; etiam cum invidia tabifica ambulabo, is enim non est communionem adepturus sapientiæ.

26 Multitudo autem sapientum *est* sanus mundi, & rex prudens stabilimentum populi :

27 Quamobrem erudimini verbis meis, & utilitatem capietis.

CAPUT VII.

Sapientiæ præstantia enarratur.

SUm quidem ego quoque mortalis homo, æqualis omnibus, & progenitus ab homine primo ex terra facto :

2 Et in utero matris figuratus sum caro tempore decem mensium ; coagulatus sum sanguine ex semine viri ; idque per voluptatem conjunctam somno :

3 Et ego quoq; factus traxi communem nobis aerem, & in hanc terram iisdem perpessionibus infestus decidi ; primam vocem similem omnibus emisi flens ;

4 In fasciis educatus sum & curis.

5 Nemo enim rex aliud habuit initium naturæ suæ ;

6 Sed unus *est* omnium ingressus in hanc vitam, & par exitus.

7 Propterea optavi, & prudentia data est mihi ; invocavi, & advenit spiritus sapientiæ.

8 Prætuli eam sceptris & thronis, & divitias nullas duxi cum ea comparandas esse :

9 Neq; æquavi ei lapidem pretiosum ; quia omne aurum respectu ejus arena exigua, & tamquam lutum æstimatur argentum ad eam ;

10 Præsanitate & specie dilexi eam, & proposui consilium mihi habendi eam pro luce ; quia non occumbit proficiscens ex ea lux.

11 Advenerunt autem mihi hæc bona simul cum ea omnia, & innumeræ divitiæ per eam :

12 Et lætatus sum de omnibus, quod eorum dux esset sapientia, quamvis ignorarem hanc eorum genetricem esse.

13 Hanc & sine dolo didici, & sine invidia trado ; divitias hujus non abscondo.

14 Thesaurus est hominibus qui numquam deficit ; quo qui utuntur, cum Deo contrahunt amicitiam, donis ex eruditione profectis commendati :

15 Mihi vero Deus dedit ut loquar ex sententia, & cogitem digne donatis rebus : nam ipse & ad sapientiam dux est, & constans sapientum rector.

16 Etenim in manu ipsius sumus, & nos, & sermones nostri, omnisq; prudentia, & opificiorum scientia.

17 Ipse enim mihi dedit eorū quæ sunt cognitionem certam, ut cognoscam constitutionem mundi & vim elementorum,

18 Principiū & finē mediumq; temporū,

19 Solstitiorum mutationes, & varietates tempestatum, anni circuitus, & stellarum situs,

20 Naturas animantium, & animos bestiarum, spirituum vires, & cogitationes hominum, differentias plantarum, & radicum facultates :

21 Deniq; quæcumq; sunt occulta & manifesta novi ; artifex enim omnium docuit me sapientia :

22 Nam inest ei spiritus intelligens, sanctus, simplex, multiplex, subtilis, mobilis, splendidus, impollutus, perspicuus, perpessionis expers, amans boni, acutus, expeditus, beneficus,

23 Humanus, stabilis, certus, securus, omnipotens, omnia intuens, & permeans omnes spiritus intelligentes puros & summe subtiles :

24 Nam omni motu res mobilior est sapientia, & pervadit ac permeat omnia puritate sua.

25 Nam vapor est potentiæ Dei, & syncerus fluxus à gloria omnipotentis ; propterea nihil inquinatum in eam incidit ;

26 Nam splendor est à luce æterna, & speculum efficacitatis Dei expers maculæ, ac imago bonitatis ejus :

27 Quumq; una sit, omnia potest, & in se ipsa manens innovat omnia, & per ætates singulas in animas sanctas transiens amicos Dei & prophetas comparat.

28 Nihil enim diligit Deus, nisi eum qui habitat cum sapientia :

29 Nam ea est speciosior sole, & superat omnem stellarum situm, cum luce comparata prior esse deprehenditur :

30 Etenim illam excipit nox : sapientiæ vero non est prævalitura malitia.

CAPUT VIII.

Sapientia, virgo amabilis, commendat hominem Deo & hominibus.

PErtingit autem à fine uno ad alterum fortiter, & disponit omnia utiliter.

2 Hanc amavi & exquisivi à juventute mea, & quærens ducere hanc sponsam mihi amore pulchritudinis hujus correptus sum.

3 Nobilitatem suam hac gloria exornat, quod convictum Dei habet, Dominusq; omnium amavit eam:

4 Hæc enim est quæ docet scientiam Dei, & eligit opera illius.

5 Quod si divitiarum optabilis est possessio in vita, quid sapientia ditius hæc omnia operante?

6 Et si prudentia operatur, quis eorum quæ in natura sunt artifex potius est quam ipsa?

7 Et justitiam si quis diligit, elaboratæ ab ea res sunt virtutes: nam temperantiam & prudentiam docet, justitiam & fortitudinem, quibus utilius nihil est in vita hominibus:

8 Sin etiam multiplicem experientiam desiderat aliquis, hæc novit vetera & futura conjicit, scit versutias sermonum & solutiones ænigmatum, signa & portenta prænoscit eventusq; tempestatum ac temporum.

9 Judicavi itaq; hanc ducendam ad convictum meum, sciens futuram esse mihi consultricem bonorum, & consolationem à curis & molestia.

10 Per hanc gloriam in turbis habiturus sum; & honorē apud seniores juvenis.

11 Acutus inveniar in judicio, & in conspectu potentum admirationi ero:

12 Tacentem me exspectabunt, & loquentem attente audient: etiam loquente amplius, manum imponent ori suo.

13 Per hanc habebo immortalitatem, & memoriam æternam venturis post me derelinquam:

14 Administrabo populos, & gentes subjicientur mihi:

15 Metuent me quum audierint tyranni horribiles, in multitudine bonus videbor, & in bello virilis, ingressus domum meam acquiescam ei:

16 Non enim acerbitatem habet conversatio ejus, neq; dolorem convictus ejus; sed lætitiam & gaudium.

17 Hæc ratiocinatus mecum & curans cum animo meo, immortalitatem esse in cognatione sapientiæ,

18 Et in amicitia ejus delectationem bonam, & in laboribus manuum ejus divitias indefessentes, & in communi colloquii cum ea exercitatione prudentiam, & celebritatem in communicatione sermonum ejus; circumivi quærens ut assumerem eam apud me:

19 Eram autem puer bona indole, animamq; bonam sortitus eram;

20 Ac potius ut bonus eram, in corpus impollutum veneram:

21 Sed quum agnoscerem me non aliter fore compotem illius nisi Deus dederit; atq; hoc ipsum novisse cujus sit gratia, esse prudentiæ; accedens Dominum oravi eum, & dixi ex toto animo meo:

CAPUT IX.

Oratio pro sapientia impetranda.

O Deus majorū & Domine misericors, diæ, qui fecisti omnia verbo tuo,

2 Et sapientia tua constituisti hominem; ut dominetur creaturis quæ à te factæ sunt,

3 Et administrans mundum sanctitate & justitia recto animo judicia exerceat:

4 Da mihi sapientiam adsedtricem throni tui, ac ne reprobes me è numero filiorum tuorum:

5 Nam ego servus tuus sum & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & vitæ brevis, & tenuior adhuc in judicii ac legum intelligentia.

6 Etenim ut perfectus sit aliquis inter filios hominum, absente sapientia quæ à te est nihili reputandus est.

7 Tu me ante elegisti regem populi mi, & judicem filiorum filiarumq; tuarum:

8 Dixisti ut ædificem tibi domum, in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, imaginem tabernaculi sancti quod ab initio præparavisti,

9 Tecum autem *est* sapientia, quæ novit opera tua, & quæ adfuit quum faceres mundum, & quæ scit quid placeat in oculis tuis, & quid rectum ex mandatis tuis.

10 Emitte illam è sanctis cœlis, à throno inquam gloriæ tuæ mitte illam, ut præsens versetur mecum in labore, & agnoscam quid gratum sit apud te.

11 Illa enim novit omnia atque intelligit, estque ductura me in actionibus meis moderate, & conservatura me in gloria sua;

12 Eruntq; acceptæ opera mea quum judicabo populum tuum juste, & ero dignus throno patris mei.

13 Quis enim hominum cognoscat consilium Dei? aut quis cogitare possit quid velit Deus?

14 Nam ratiocinationes mortaliū sunt timidæ, & instabiles cogitationes eorum.

15 Infestum enim corruptioni corpus aggravat animam, & deprimit terrena habitatio mentem multis curis plenam:

16 Et vix conjicimus ea quæ in terra sunt, & quæ ad manus *sunt* laboriose invenimus; quæ autem in cœlis *sunt* quis pervestigavit?

17 Et consilium tuum quis noverit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris sanctum spiritum tuum *è locis* altissimis?

18 Sic enim correctæ sunt eorum qui in terra *versantur* semitæ, & res quæ placent tibi homines edocti sunt:

19 Itaq; sapientia fuerunt servati.

CAPUT

CAPUT X.

Commoda sapientiæ variis exemplis firmata.

HÆc primum formatũ parentẽ mundi, qui solus creatus est, cõservavit.
2 Et eximens eũ à delecto ipsius dedit ei potentiam dominãdi omnibus rebus.
3 Discedens autem ab hac in justus ira sua, una periit cum furoribus quibus occidit fratrem.
4 Propter quem diluvio inundatam terram iterum servavit sapientia, quæ exiguo ligno justum gubernabat,
5 Hæc etiã in consensu improbarũ gentium confusarum agnoscens justum, servavit eum inculpatum Deo, & in summa filii sui miseratione fortem custodivit.
6 Hæc justum pereuntibus impiis liberavit fugientem ab igne in civitates quinque descendente:
7 Cujus adhuc testimonium nequitiæ constituta est solitudo fumo diffluens, & plantæ inutili pulcritudine ferentes fructum, & statua salis, constituta animæ non credentis monimentum.
8 Nam qui sapientiam præterierunt non tantum eo acceperunt damnum, quod res bonas non obtinent; sed etiam reliquerunt suæ ipsorum insipientiæ monimentum huic vitæ, ut ne iis quidem in rebus lateant in quibus lapsi sunt:
9 Sapientia vero cultores suos è laboribus liberavit.
10 Hæc fugientem ab ira fratris justum deduxit callibus rectis, demonstravit ei regnum Dei, & dedit ei cognitionem sanctorum; locupletavit eum in ærumnis, quum multiplicaret labores ejus:
11 Quum avaritiã dominatus exercerẽtur in ipsũ, hæc adfuit & ditavit ipsum:
12 Conservavit ipsum ab inimicis, & ab insidiantibus tutata est, certaminisque validi præmium dedit ei, ut cognosceret omni re potentiorem esse pietatem.
13 Hæc venditum justum non dereliquit, sed ex peccato liberavit eum: una cum ipso descendit in foveam,
14 Neq; in vinculis dimisit eum; *sed constanter adfuit* donec contulit ipsi sceptrum regni, & potentiam in eos qui tyrannice vexabant eum, mendaceſq; demonstrans illos qui vituperaverant eum, dedit gloriam æternam ei.
15 Hæc populum sanctum & semen inculpatum liberavit à gente affligentium,
16 Ingressa est in animam administri domini, & formidabilibus regibus obstitit portentis & signis:
17 Reddens sanctis mercedem sanctitatis laborum suorum deduxit eos via mirabili, & fuit eis tegumentum interdiu, & lux stellaris nocte.
18 Traduxit eos trans mare rubrum, & transvexit eos trans aquas multas;
19 Hostes vero eorum inundatione perdidit, quum ex profunditate abyssi eduxisset eos.
20 Propterea justi spoliatis impiis cantaverunt, Domine, nomen sanctum tuum, & animo uno laudaverunt manum tuam propugnantem ipsos.
21 Nam sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium disertas reddit.

CAPUT XI.

Sapientia per deserta ducit, ubique nutrit hominem & ejus inimicos devincit.

FEcit ut succederent opera eorum administratione Prophetæ sancti.
2 Permearunt desertum inhabitabile, & in locis avium impegerunt tentoria:
3 Restiterunt hostibus, & inimicos ulti sunt:
4 Sitientes invocaverunt te, & data est ipsis aqua è petra abrupta, & è lapide duro remedium sitis.
5 Per quæ enim supplicio affecti sunt inimici ipsorum,
6 Per eadem ipsi in difficultatibus versantes sunt affecti beneficio.
7 Nam loco fontis perẽnis fluvii qui sãguine sanioso turbatus fuerat ad redargutionem mandati de cædendis infantibus,
8 Dedisti ipsis aquã ex insperato largã,
9 Quum demonstravisses per sitim quæ tum fuerat quomodo adversarios punivisses,
10 Quum enim tentati fuerunt, quamvis misericordia erudirentur, agnoverunt quomodo ira judicati impii sint tormenta passi.
11 Etenim hos tamquam pater admonens probavisti, illos vero tamquã rex severus cõdemnans in quæstione adduxisti.
12 Qui & absentes & præsentes pariter cruciati sunt.
13 Nam duplex eos occupavit dolor & gemitus, rerum præteritarũ recordantes:
14 Quum enim audivissent suis ipsorum suppliciis illos bono affectos esse, persenserunt Dominum.
15 Nam quem expositum olim abjectumq; pro deplorato ludificantes habuerant, eum posterioribus eventis mirati sunt, quando siti fuerunt affecti à justorum siti dispare.
16 Pro insipientibus autem ratiocinationibus injustitiæ ipsorum, quibus errantes colebant reptilia rationis expertia & bestias viles, misisti contra eos multitudinem animantium rationis expertium ad vindictam;
17 Ut cognoscerent per quæ aliquis peccat, per eadem puniri ipsum.
18 Non enim difficultatibus destinebatur omnipotens manus tua & quæ creavit mundum ex informi materia, quin posset immittere ipsis multitudinem ursorum, audacesve leones,
19 Aut plenas juvenis animi bestias incognitas, aut iguivomum efflantes halitum, strepitumve ventilati fumi, aut instar fulguris ejaculantes ab oculis sciutillas graves;

20 Quarum non tantum noxa eos poterat simul atterere, sed etiam aspectus perterrefaciens perdere.

21 Quinetiam sine his uno afflatu cadere poterant à justitia persequente, & ventilari à spiritu potentiæ tuæ: verum omnia mensura, numeroq; & pondere disposuisti.

22 Nam quod multum potes hoc tibi semper adest, & robori brachii tui quis restiturus esset?

23 Quandoquidem tamquam momentum è lancibus est totus mundus coram te, & tamquam gutta roris descendens mane in terram;

24 Misereris autem omnium quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum ut resipiscant.

25 Nam diligis omnia quæ sunt, & nihil abominaris eorũ quæ fecisti; nec enim comparasti quicquam quod haberes odio.

26 Ecqui autem manserum fuisset aliquid nisi tu voluisses? aut conservatum fuisset quod non accersivisses?

27 Sed parcis omnibus eo quod tua sunt, ô Domine, animarum amans:

CAPUT XII.

Dei longanimitas in corripiendis peccatoribus prædicatur.

NAm spiritus incorruptus tuus ineſt omnibus:

2 Ideo qui excidunt eos paululum corripis, & revocans in memoriam quibus in rebus peccaverint admones, ut abalienati à malitia credant in te, Domine.

3 Etenim antiquos habitatores sanctæ terræ tuæ odio habens,

4 (Eo quod inimicissima facerent opera veneficiorum, & sacra impia.)

5 Et liberorum occisores immisericordes, & viscera comedentes humanarum carnium,

6 Et epulum sanguinarium, & interfectores animarum ope carentium parentes è medio sacramenti tui voluisti perdere manibus majorum nostrorum.

7 Ut dignos incolas acciperet Dei filios hæc terra apud te omniũ pretiosissima.

8 Sed etiam his tamquam hominibus pepercisti, & misisti præcursores tui exercitus vespas, ut illos paulatim profligarent ex ea:

9 Non quod potentia deficeret te impios in acie tradendi in potestatem justorum, aut bestiis gravibus aut verbo præciso ad unum atterendi:

10 Sed judicium exercens paulatim dabas locũ pœnitentiæ, non ignorans improbam esse naturam illorum, nativamq; malitiam illorum, & nequaquam mutatũ iri ratiocinationem illorum in seculum;

11 (Nam semen erat maledictum inde à principio) neq; timens aliquem in peccatis ipsorum securitatem dabas.

12 Quis enim dixerit quid fecisti? aut quis restiturus sit judicio tuo? & quis sit accusaturus te nomine gentium perditarum quas tu fecisti? aut quis constituras adversum te veniat vindex pro injustis hominibus?

13 Nam non est Deus præter te, cui curæ sunt omnia, ut ostendas te non injuste judicasse:

14 Neq; rex aut tyrannus oculum obfirmare poterit in te propter eos quos pœna affecisti;

15 Sed ut justus es, juste omnia disponis, alienum ducens à potentia tua, ut condemnes eum qui pœna non debet affici:

16 Nam potentia tua justitiæ principium est, & quod omnibus dominaris hoc facit ut parcas omnibus.

17 Quum enim non crederis pro perfectione potentiæ robur demonstrare, etiam in iis qui agnoscunt, audaciam istam redarguis.

18 Tu autem dominiam habens roboris ex æquitate judicas, & cum summa indulgentia administras nos: adest enim tibi quando vis potentia.

19 Docuisti autẽ populum operibus hujusmodi oportere ut justus humanus sit, & bonã spem affecisti in filiis tuis; quandoquidem tribuis in peccatis resipiscentiã.

20 Si enim filiorum tuorum inimicos & reos mortis cum tanta attentione punivisti, tribuens tempus & modum quibus abalienarentur à malitia ista:

21 Quanta cum accuratione judicasti filios tuos, quorum majoribus juramenta & conventiones tradidisti bonarum promissionum?

22 Nos itaq; eruditi inimicos nostros infinite castigas; ut tuam bonitatem cogitemus judicantes *de eis*, judicati vero exspectemus misericordiam.

23 Unde etiam eos qui imprudente vita injuste vixerunt propriis cruciavisti abominationibus.

24 Etenim per vias erroris erraverunt longius, deos existimantes esse etiam inhonora inimicorum suorum animalia, decepti tamquam infantes vacui prudentia.

25 Propterea tamquam pueris rationis expertibus judicium ad ludificandum eos immisisti.

26 Qui autem ludibriis increpationis non commonefiunt, justum Dei judicium experturi sunt:

27 Nam de quibus illi, quum perpetrarentur mala, cum indignatione erant soliciti, de iis inquam quos putabant Deos; quum se iisdem puniri viderunt, verum agnoveverunt Deum quem olim noviſſe negaverant: ideoq; extrema illa condemnatio supervenit illis.

CAPUT XIII.

Vanitas est creaturas majoris facere quam creatorem.

ETenim vani *sunt* omnes homines à natura, quibus ineſt Dei ignoratio, cum ex iis quæ vident bonis non potuerint

rint eum noviſſe qui eſt; neq; ad opera attendentes agnoverint artificem;

2 Sed aut ignem,aut ventum,aut citum aërem, aut orbem ſtellarum, aut violentam aquam, aut luminaria cœli Deos rectores mundi eſſe putaverint.

3 Quorum ſi delectati ſpecie iſta deos eſſe ſtatuerunt, agnoſcant quanto iſtis melior eſt dominus: nam ille naturalis auctor pulcritudinis creavit illa.

4 Quod ſi potentia ac efficacitate in admirationem traducti, intelligant ex iſtis quanto *ſit* potẽtior is qui cõparavit iſta:

5 Nam ex magnitudine & ſpecie ac creatis rebus, convenienter naturæ earum opifex ſpectatus eſt.

6 Veruntamen in rebus iſtis criminatio eſt parva: erenim ipſi fortaſſe errant quærentes Deum & volentes invenire:

7 Nam in operibus illius converſantes perſcrutantur, & perſuadentur viſu, quia res quæ videntur pulcræ ſunt.

8 Verum è diverſo ne iſti quidem ſunt digni venia:

9 Nam ſi tantum valuerunt cognoſcere ut potuerint conjecturis aſſequi ſeculum, iſtarum rerum dominum quomodo non invenerunt citius?

10 Miſeri vero *ſunt*, & mortuis incumbant ſpes eorum qui appellant deos opera manuum hominum, aurum & argentum arte elaboratum; & figurationes animalium,aut lapidem inutilem,opus antiquæ manus.

11 Sin autem etiam aliquis faber materiarius aptum operi arborem ſuccidens ſerra circumraſerit ſcite omnem corticem illius, & artem convenienter adhibens comparaverit utile inſtrumentum ad miniſterium vitæ,

12 Et reſegminibus operis ad compatiõnẽ alimẽti cõſumtis ſeſe expleverit;

13 Quod autem ex iſtis rejectum fuerit nullam ad rem utile, lignum tortuoſum, & ramis adnatis plenum ſumens ſculpſerit accurato otio ſuo, & perita intelligentia formaverit illud, aſſimilaverit illud imagini humanæ,

14 Aut animanti alicui vili illud fecerit ſimile,inunxerit rubrica & fuco, rubefecerit colorem ejus, & omnem maculam quæ in eo *eſt*, obliverit,

15 Et faciens ei domunculam dignam eo in muro poſuerit illud, & ferro confirmaverit:

16 Hic igitur proviserit quidem illi ut non decidat, ſciens illud non poſſe ſibi ipſi adjumentum aſſerre: etenim imago eſt, & opus habet adjumento.

17 Sed quum de poſſeſſionibus,& nuptiis ſuis,& liberis orat;

18 Non pudet ipſum alloqui rem inanimam: ſed de ſanitate quidem invocat id quod nullis eſt viribus, pro vita vero quod mortuum eſt rogat, & pro auxilio quod nullam plane ſui experientiam exhibuit ſupplicat,

19 Et de profectione ab eo quod negreſſu quidem uti poteſt, & de quæſtu & opere ac manuum conſequutione ab eo quod ignaviſſimum eſt manibus,commodam effectionem petit.

CAPUT XIV.

Vanitas idololatria, ejuſque exordium, progreſſus & effecta.

EDiverſo aliquis ſe ad navigandum comparans & feros permeaturus fluctus, lignum putridius inclamat eo quod fert ipſum:

2 Hoc enim cupiditas quæſtuum excogitavit,& artifex peritia comparavit,

3 Tuaque, ô pater, gubernat providentia: nam propoſuiſti etiam in mari viam, & in fluctibus ſecurum callem,

4 Demonſtrans te poſſe ab omni re ſervare, ut etiam ſine arte aliquis poſſit ſupergredi.

5 Neq; vis otioſa eſſe opera ſapientiæ tuæ: propterea etiam minimo ligno credunt homines ſeipſos,& pervadentes fluctum rate conſervantur.

6 Nam etiam principio pereuntibus ſuperbis gigantibus, ſpes mundi ad ratem confugiens reliquam fecit ſeculo ſemen naturæ *noſtræ* gubernata manu tua.

7 Benedictum enim lignum fuit per quod eſt juſtitia:

8 Illud vero manu factum maledictum eſt, ipſum, & qui fecit illud: quoniam hic quidem elaboravit, illud vero corruptum nominatur Deus.

9 Ex æquo *ſunt* exoſa Deo, & qui facit impie & impietas ipſius:

10 Etenim quod factum eſt cum eo qui fecit punietur.

11 Propterea etiam in idola gentium animadverſio futura eſt, quia inter creaturas Dei ad rem abominandam facta ſunt; ut quæ ſint offendicula animis hominũ, & laqueus pedibus inſipientium:

12 Principium enim ſcortationis eſt idolorum excogitatio, & illorum inventio corruptela vitæ:

13 Nam neq; à principio erant, neque in ſeculum futura ſunt.

14 Quum vana opinatione hominum venerint in mundum, ac propterea præciſus illorum finis excogitatus ſit,

15 Acerbo enim ſuctu vexatus pater quum filii citoſublati imaginem feciſſet, hominem tunc quidem mortuum, nunc vero ut Deum affecit honoribus,& ſubditis myſteria ſacrificiaq; tradidit.

16 Deinde procedente tempore invalescens hæc impia conſuetudo tamquam lex cuſtodita eſt, & tyrannorum præceptis cultus ſculptilibus attributus eſt;

17 Quos quum in eis non poſſent honoribus proſequi homines, eo quod longe habitarent; longinquam eorum faciem effigurantes, conſpicuam imaginem regis quem honorabant fecerunt,ut abſenti ſtudioſe tamquam præſenti aſſentarentur.

18 Ad increpeatum autem cultus ignorantes etiã provocavit ambitio artificis.

19 Etenim hic fortasse dominatori volens placere detorserit arte similitudinem ad aliquid pulcrius:

20 Multitudo vero pertractum optima operis gratia hominem, qui paulo ante honorabatur, jam numen *esse* duxerint.

21 Atq; hæ fuerunt in vitam hanc insidiæ, quod aut calamitati, aut tyrannidi servientes homines nomen illud lapidibus & lignis imposuerunt quod communicari eum illis non potest.

22 Deinde non satis fuit errare in Dei cognitione, sed etiam in magno viventes bello ignorantiæ, tanta mala appellant pacem:

23 Nam aut sacrificia ex cæde liberorum, aut occulta mysteria, aut furiosas ex alienis legibus comissationes agentes,

24 Neq; institutæ vitæ, neque nuptias amplius puras custodiunt; sed alter alterum aut insidians tollit, aut adulterans dolore affecit:

25 Omnia denique, se promiscue habent, sanguis, & cædes, furtum & dolus, corruptela, perfidia, tumultus, perjurium, perturbatio bonorum,

26 Gratiæ oblivio, animarum inquinatio, naturæ immutatio, nuptiarum confusio, adulterium, & impudicitia.

27 Nam idolorum quæ ne nominanda quidem essent, cultus principium omnis mali, causaq; & finis est:

28 Aut enim lætantes furunt, aut prophetant res falsas, aut vivunt injuste, aut pejerant cito:

29 Nam qui inanimis idolis confidunt, quando jurarunt improbe, non exspectant ut injustitiæ arguantur.

30 De utrisq; vero subsequentur ipsos ea quæ justa sunt, eo quod male senserint de Deo attendentes idolis, & injuste juraverint dolo contemnentes sanctimoniam:

31 Non enim eorũ per quos juratur potentia, sed jus peccantium semper injustorum hominum trãsgressioni supervenit.

CAPUT XV.

Fidelium & infidelium fatum dispar.

TU autem, ô Deus noster, bonus es, & verax, longanimis, & misericordia administrans omnia;

2 Etenim si peccaverimus, tui sumus nos qui novimus potentiam tuam: non sumus autem peccaturi, scientes nos in tuis reputatos esse.

3 Nam cognoscere te absoluta est justitia, & nosse potentiam tuam radix immortalitatis.

4 Neq; enim seduxit nos improbæ artis humana cogitatio, neq; umbra picturarum, *qui* labor infructuosus *est*, species maculata coloribus divertis.

5 Quarum aspectus insipientibus appetentiam excitat, quæ concupiscit mortuæ imaginis speciem carentem spiritu.

6 Rerum malarum amatores, digniq; talibus exspectationibus *sunt* & qui faciunt, & qui concupiscunt, & qui colunt eas:

7 Etenim figulus teneram terram premens laboriose quidem fingit ad ministriũ nostrũ unumquodq; *vas*; sed ex eodẽ luto finxit cum vasa operibus mundi servientia, contrariaq; omnia similiter, quorum utriusq; quis *sit* cujusque usus indicat figulus:

8 Tum improbe laborans Deum vanum ex eodem fingit luto, *illius imagineus* qui paulo ante è terra natus, paulo post prosiccetur in eam ex qua desumtus est, quam repetitũ fuerit debitum præsentis vitæ.

9 Enimvero curæ est ei non quod laboraturus sit, neq; quod brevem vitam habeat; sed concertat cum auricibus, & argentariis, & fabros ærarios imitatur, & gloriæ ducit quod res adulterinas fingit.

10 Cinis *est* cor illius, & terra vilior *est* spes illorum, & vita illius luto inhonoratior:

11 Quia ignoravit eum qui finxit se, & qui inspiravit ipsi animam efficacem, & sufflavit in ipsum vitalem spiritum.

12 Verum raciocinati sunt rem ludicram esse vitam nostram, & vitam hanc publicum mercatum esse quæstuosum: nam oportere dicunt undecumq; etiam ex malo acquirere:

13 Hic enim supra omnes novit se peccare, qui materiæ terreæ fragilia vasa sculptaq; fabricatur.

14 Omnes vero insipientissimi sunt miseri, inquam, insipientiores animis infantium inimici populi tui, qui potentia in ipsum abutuntur:

15 Quandoquidem omnia idola gentium Deos esse reputant, quibus neq; oculorum usus ad aspectum est, neq; nares ad contractionem aëris, neq; aures ad audiendum, neq; digiti manuum ad contractionem, & quorum pedes inanes sunt ad gressum.

16 Homo enim fecit illa, & spiritus mutuatus effinxit illa: nam nemo homo similem illis potest Deum fingere.

17 Sed quum sit mortalis, rem mortuam operatur manibus iniquis: melior enim est suis numinibus; quippe quam ipse quidem vivat, illa vero minime.

18 Quin etiam animalia colunt inimicissima: nam etiamsi dementia inter se comparentur, aliis deteriora sunt;

19 Neq; ita pulcra sunt ad aspectum inter animantia, ut desideremus ea; sed fugerunt & Dei laudem & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Deus qualis erga pios & impios, & quo discrimine erga illos se se habeat.

QUapropter à similibus puniti sunt merito, & à multitudine bestiarum crociati,

2 Cujus punitionis loco benefeciſti populo tuo, quibus concupiſcente appetentia alimentum præparaſti novi guſtus coturnicem:

3 Ut illi quidem concupiſcentes ab alimento averterentur propter demonſtratam illam appetentiam eorum qui emittebantur etiam neceſſariam, hi vero pauliſper indigentes effecti etiam novam participarent guſtum.

4 Oportebat enim illis quidem qui tyrannidem exercebant indigentiam ſupervenire inevitabilem, his vero ſolum oſtendi quomodo hoſtes ipſorum cruciarentur.

5 Etenim quando illis ſævus ſupervenit beſtiarum furor, morſibuſque tortuoſorum anguium corrupti ſunt;

6 Non ad extremum uſque manſit ira tua: ſed ut admonerentur, ad breve tempus fuerunt conturbati, ſymbolum habentes ſalutis ad recordationem mandati legis tuæ.

7 Nam qui advertebat ad illud, non per illud ſervatus eſt quod videbatur ab ipſo; ſed per te ſervatorem omnium:

8 Atque hoc *facto* perſuaſiſti hoſtibus noſtris te eſſe qui liberas ab omni malo.

9 Hos enim locuſtarum & muſcarum occiderunt morſus, neque inventum eſt remedium animæ iſtorum; quia digni erant qui ab hujuſmodi rebus puniretur:

10 Filios vero tuos ne venenatorum quidem draconum ſuperarunt dentes, quoniam miſericordia tua ex adverſo veniens ſanavit illos.

11 Nam ad recordationem ſermonum tuorum velociter conſervati ſunt quando aculeis confixi fuerant, ne in profundam oblivionem decidentes abalienarentur à beneficio tuo.

12 Etenim neque herba neque malagma curavit eos; ſed tuus, Domine, ſermo qui ſanat omnia:

13 Tu enim vitæ ac mortis poteſtatem habes, & deducis ad portas inferni reduciſque.

14 Homo quidem occidit malitia ſua: ſed egreſſum ſpiritum non reducet, neque relligatus eſt animam deſumtam:

15 Tuam vero manum nihil poteſt effugere,

16 Nam impii qui negabãt te à ſe cognoſci, flagellati ſunt robore brachii tui, novis pluviis, grandinibuſque, & imbribus exagitati quæ non poterant effugere, & igne conſumti.

17 Quod enim mirabile ſupra omnia eſt, in aqua extinguente omnia plus efficacitatis habebat ignis; quia hic mundus juſtorum propugnator eſt:

18 Nam modo quidem miteſcebat flamma ne combureret animalia quæ contra impios immiſſa erant, ſed ipſi intuentes agnoſcerent ſe exagitari judicio Dei;

19 Modo vero etiam inter aquam ſupra ignis facultatem ardebat, ut terræ injuſtæ fœtus corrumperet.

20 Quorum loco alimento Angelorum cibaſti populum tuum, & comparatum panem ſine labore è cœlo miſiſti ipſis, qui ad omnem voluptatem & omnem cõvenientem guſtum poterat temperari.

21 Subſtantia enim tua patefaciebat tuam erga liberos ſuavitatem, quum occurrentis cujuſque ſubſerviens deſiderio temperabatur ſecundum illud quod volebat quiſque.

22 Nix autem & glacies ſuſtinens ignem non tamen liqueſcebat, ut agnoſceret ignem ardentem in nive & in pluviis coruſcantem fructus hoſtium conſumſiſſe.

23 Hic vero è contrario; ut alerentur juſti, etiam propriæ facultatis oblitus eſt.

24 Nam creatura tibi quâi feciſti omnia ſubſerviens ad punitionem contra injuſtos intenditur, & remittitur ad beneficentiam pro iis qui confidunt in te.

25 Propterea etiã in omnia tunc transformata, gratiæ tuæ omnium altrici ſubſerviebat ad voluntatem gentium;

26 Ut diſcerent filii tui quos dilexiſti, Domine, naturas fructuum non alere hominem; ſed verbum tuum eos qui tibi credunt, conſervare.

27 Illud enim quod ab igne non conſumebatur, ſimpliciter à radio ſolis calefactum brevi liqueſcebat:

28 Ut notum eſſet oportere ut antevertamus ſolem ad gratias agendas tibi, & ad exortum ſolis oremus te.

29 Nam ſpes ingrati tamquam hiberna glacies liqueſcet, diffluetque ut aqua inutilis.

CAPUT XVII.

Impii non participant de lumine, quod animabus piis illucet.

NAm magna *ſunt* tua judicia & ineenarrabilia; quapropter ineruditæ animæ erraverunt.

2 Iniqui enim, qui ſe dominatu abuſuros in gentem ſanctam præſumebant, detenti vinculis tenebrarum, & compediti incluſi tectis noctis longiſſimæ, perſagæ à providentia æterna jacuerunt.

3 Nam quum ſtatuerunt ſe in occultis peccatis obſcuro oblivionis velamento latituros eſſe, diſperſi ſunt expaveſcentes graviter & ſimulacris perturbati.

4 Neque enim ſpelunca quæ continebat ipſos vacuos metu conſervavit; ſed ſoni conturbantes ipſos circumſtrepebant, & viſa triſtia flebilibus formis apparebant.

5 Ac ignis quidem nulla vis poterat illuſtrare, neque lucidæ aſtrorum flammæ ſuſtinebant illuminare atram illam noctem;

6 Sed apparebat ipſi ſolum pyra timore

plena;

plena ultro, exterritique à viſione illa quæ non erat aſpectabilis, ea quæ videbant ducebant peſſima:

7 Ita jacebant magicæ artis ludibria, & contumelioſum indicium arrogantium prudentiæ ſuæ incumbentium.

8 Nam qui promittebât timores & perturbationes à laborante animo depellere, hi ridiculo ex timore laborabant.

9 Etenim ſi nihil ipſos turbulentum conterruerat;

10 Beſtiarum tranſvectionibus, & reptilium ſibilis abacti peribant tremebundi, & recuſantes aërem intueri quem nulla ex parte poterant effugere:

11 Nam res timida eſt improbitas teſte proprio condemnata, & ſemper res graves præſumit dum conſtringitur conſcientia:

12 Nihil enim eſt metus niſi abjectio eorum adjumentorum quæ à ratiocinatione ſunt.

13 Quum autem intrinſecus minor eſt iſta abjectio, eo majorem ratiocinatur eſſe ignorantiam illius cauſæ quæ tormentum præbet.

14 Ii vero qui noctem illam revera intolerabilem, & ex inferni intolerabilis ſpelæncis ſupervenientem eundem ſomnum dormiebant,

15 Modo portentis agitabantur phantaſmatum, modo abjectione animi ſui deficiebant, quum repentinus ipſis & non expectatus timor ſuperveniſſet:

16 Deinde hoc pacto quicumque tandem illuc inciderat cuſtodiebatur concluſus carcere carente ferro.

17 Nam ſive agricola quis eſſet, ſive paſtor, ſive laborum qui in deſertis occupantium operarius, præoccupatus iſtam inevitabilem neceſſitatem ſuſtinebat:

18 Una enim tenebrarum catena omnes conſtricti erant.

19 Sive ſibilans ventus, ſive commoda vox avium inter denſos ramos, ſive numerus aquæ euntis violentiâ, ſive ſegror immanis dejectarum petrarum, ſive laſcivientium animalium curſus inviſus, ſive rugientium immaniſſimorum animalium vox, ſive reflexa è cavitate montium echo, hæc illos exterrentia diſſolvebant.

20 Totus enim mundus lucido perluſtrabatur lumine, & in expeditis occupabatur operibus:

21 Solis autem illis ſuperne protenſa erat nox gravis, imago tenebrarum quæ ipſos erant ſuſcepturæ; ſed ipſi ſibi graviores erant tenebris.

CAPUT XVIII.

Recenſetur ſpecialis Dei œconomia in liberatione populi ex Ægypto, ejuſdemque in deſerto conſervatione.

AT ſanctis tuis maxima erat lux; quorum vocem quidem audientes, ſed non videntes formam,

2 Prædicabant beatos illos quod non paterentur eadem etiam quæ ipſi, & gratias agebant quod non nocerent quamvis ante injuria affecti eſſent, & quod diſcrepaſſent ab illis veniam precabantur,

3 Quorum loco igne flagrantem columnam, quæ & dux eſſet profectionis ignotæ & ſol innocuus magnificæ peregrinationis, præbuiſti.

4 Etenim illi digni *erant* qui privarentur luce & cuſtodirentur in tenebris, qui incluſos cuſtodiverant filios tuos, per quos incorrupta legis lux ſeculo danda erat.

5 Quumque conſilia iniviſſent illi occidendi infantes ſanctorum, & expoſito & ſervato uno filio ad redargutionem abrupiſti iſtis multitudinem filiorum, quos uno animo inſequentes perdidiſti in aqua vehementi.

6 Illa nox prius innotuerat majoribus noſtris, ut ſecure cognoſcentes quibus credidiſſent juramentis, freti illis bono eſſent animo.

7 Sic accepta eſt à populo tuo tum ſalus juſtorum, tum inimicorum perditio.

8 Ut enim puniveras adverſarios, ſic etiam nos accerſens glorificabas.

9 Nam occulte ſacrificaverant ſancti bonorum pueri, & divinam legem concordia diſpoſuerant, eorundem pariter & bonorum & periculorum participes fore ſanctos, jam majorum laudes animo præceptas concinentes.

10 Reſonabat vero abſonus inimicorum clamor, & miſerabilis huc illuc ferebatur vox lamentantium puerorum,

11 Cum ſervi pari jure cum domino puniti, tum popularis eadem perpetientis cum rege.

12 Unoque animo omnes mortem unam nominantes mortuos habebant innumerabiles: neque enim ad ſepeliendum ſufficiebant vivi, quum momento uno honeſtiſſima ipſorum generatio corrupta eſſet.

13 Nam qui nihil crediderant propter veneficia, in primogenitorum interitu confeſſi ſunt populum filium eſſe Dei.

14 Quum enim quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo veloce curſu media eſſet,

15 Omnipotens tuus ſermo è cœlis è throno regali præciſus bellator in medium interitui adjudicatæ illius terræ deſiliit,

16 *Ut* gladium acutum, ferens mandatum tuum non ſimulatum, qui conſiſtens implevit omnia morte; cœlum quidem pertingens, ſed etiam in terra ambulans.

17 Tunc repente & viſa ſomniorum gravium exturbarunt eos, & inſtiterunt timores inopinati:

18 Et alius alibi proſtratus ſemimortuus patefaciebat quam ob cauſa morerentur.

19 Nam ſomnia quæ turbaverant eos hoc ante indicaverant, ne ignorantes cur male afficiebantur perirent.

20 Contigit

20 Contigit quidem aliquando juſtos etiam tentatio mortis, & fractio multitudinis facta eſt in deſerto; ſed non diu permanſit ira:

21 Feſtinans enim vir inculpatus propugnavit, arma ſui miniſterii orationem, & ſuffitus placationem afferens obſtitit iræ, & finem impoſuit calamitati, oſtendens ſe tuum ſervum eſſe.

22 Vicit enim vaſtatorem illum non robore corporis, non armorum efficacitate; ſed verbo ſubjecit ultorem, juramenta majorum federaque recordatus.

23 Nam quum jamque acervatim ceciderint alii ſuper alios mortui, intermedius ſtans reſcidit iram, & diviſit viam quæ ad vivos *ſpectabat*:

24 Quoniam talari veſtimento impoſitus erat totus ornatus, & majorum gloriæ inerant ſculpturæ lapidū ordinibus quatuor diſpoſitæ, & majeſtas tua ſuper diadema capitis illius.

25 His cæſit vaſtator, & hæc timuit: nam ſola illa ſufficiebat iræ tentatio.

CAPUT XIX.

Continuatur Dei œconomia erga populum, ejuſque ab inimicis vindicatio.

IMpius vero ad finem uſque animus inſtitit immiſericors:

2 Prænoverat enim res etiam futuras illorum fore, ut quum ipſi permiſiſſent diſcedere & ſtudioſe deduxiſſent illos, pœnitentia ducti perſequerentur.

3 Nam quum adhuc haberent præ manibus luctus, ejularentque ad ſepulcra mortuorum; alteram adhibuerunt cogitationem amentiæ, & quos emiſerant ſupplicantes eos ut fugitivos perſequuti ſunt:

4 Trahebat enim ipſos ad finem iſtum digna ipſis neceſſitas; quæ eorum quæ acciderant oblivionem injecerat, ut pleneperferrent punitionem tormentis illis deficientem;

5 Ac populus quidem tuus iter opinionem ſuperans tranſiret; illi vero novam conſequerentur mortem.

6 Tota enim creatura in ſuo genere de integro ſuperne reformabatur, ut deſerviret propriis mandatis, ut tui pueri cuſtodirentur illæſi.

7 Caſtra inumbrans nubes, & ex aqua quæ ante illic fuerat fundus aridæ terræ fuit conſpicuus, ex rubro inquam mari via expedita, & viridans campus è fluctu violento,

8 Per quem tota gens qui protegebantur manu tua tranſiverunt, ſpectantes portenta admirabilia.

9 Nam velut equi paſti ſunt, & velut agni exſultaverunt laudantes te, Domine, liberatorem ſuum.

10 Meminerat enim adhuc erant eorum quæ evenerant in terra peregrinationis ſuæ; quomodo pro generatione animalium terra eduxiſſet muſcas, & pro aquatilibus eructaſſet fluvius ranarum multitudinem,

11 Poſtea vero ipſi quoque viderunt novam progeniem avium, quum abducti cōcupiſcentia peterent eſcas delicatas.

12 Nam ad conſolationem ipſorum aſcenderunt è mari cotурnices,

13 Atque hæ quidem pœnæ ſuperveneruntpeccatoribus, non ſine antegreſsis ſignis, vi fulgurum: juſte enim patiebantur à ſuis ipſorum improbitatibus: eēnim graviſſimum peregrinorum ordinem exercebant:

14 Quum illi quidem ignotos homines advenientes non acciperent; hi vero beneficos peregrinos ſervituti manciparent:

15 Neque ſolum iſtud, ſed (quæcumque tandem ſit horum conſideratio) quum illi inimice alienos exceperint, hi vero poſtquam feſtive acceperant homines, jamque juris ejuſdem participes laboribus gravibus afflixerint,

16 Itaque percuſſi ſunt etiam cæcitate, ſicut illi ad fores illius juſti quum vaſtis circummicti tenebris quiſque ſuarum foriūm viam perquireret.

17 Elementa enim per ſe commutata ſunt, quemadmodum in Pſalterio ſoni nomen numeroſum mutant, etſi voces ubique permanent: quod quidem ex accurato rerum quæ factæ ſunt aſpectu licet conjicere.

18 Nam terreſtria in aquatica mutabantur, & natatilia tranſibant ſuper terram.

19 Ignis valebat in aqua propriæ facultatis oblitus, & aqua naturam exſtinguendi non recordabatur.

20 Flammæ è diverſo carnes animantium corruptioni infeſtarum non tabefaciebant, quum hic ambularent, neque liquabile, *mani*, glaciali ſpecie, genus ad liquefcendum cōmodum alimenti ſupra quam humani.

21 Nam in omnibus, Domine, magnificaſti populum tuum, & affeciſti gloria, neque deſpexiſti quin omni tempore & loco aſſiſteres.

ECCLESIASTICUS, SIVE SAPIENTIA JESU FILII SIRACHI.

Incerti auctoris præfatio.

HIc Jeſus Sirachi erat filius, nepos Jeſu ejuſdem nominis.

2 Hic ergo temporibus inſerioribus vixit poſt captivitatem & revocationem *populi*, & poſt Prophetas omnes ferme.

3 Avus autem ipſius Jeſus, quemadmodum hic quoq; teſtatur, vir fuit inter Hebræos laboris ſtudioſus ac prudentiſſimus;

4 Qui non solum aliorum hominum Prædítorum intelligentia qui ante ipsum fuerunt sapienter dicta contulit, verum etiam ipse sua quædam pronunciavit permultæ intelligentiæ & sapientiæ plena.

5 Quum igitur librum hunc primus Jesus fere bona ex parte collectum reliquens è vivis excessisset, Sirach ille post eum iterum assumens proprio filio Jesu reliquit illum,

6 Atque hic eumdem sapiens totū convenienter aptatum in unum volumē comparavit, & sapientiam de suo, patrisque adeoque avi nomine appellavit; ex ipso nomine sapientiæ alliciens, ut ampliore studio auditor ad hujus libri meditationem accederet.

7 Itaque sermones prudentiæ, ænigmataque, & parabolas continet, & cum singulares quasdam veteres Deoque gratas historias de viris qui bene placuerunt Deo, tum orationem & hymnum illius: præterea etiam quibus beneficiis dignatus sit Deus populum suum *progeny*, & quibus expleverit malis inimicos ipsorum.

8 Sectator Schelomonis hic Jesus fuit, nihil minus quam ille incumbens probandæ sapientiæ & eruditioni: qui vere & multiplex fuit scientia, & appellatus est.

Prologus auctoris in Sapientiam Jesu filii Sirachi.

Cum multa & magna nobis per legem & Prophetas aliosq; qui hos sequuti sunt tradita fuerint, quorum causa laudandus est Israel eruditionis nomine & sapientiæ;

2 Atque ita non solum ipsos quum legent sapientiores fieri opus sit, sed etiam oporteat ut qui discendi erunt studiosi exteris utiles esse possint eam dicendo, tum etiam scribendo:

3 Avus meus Jesus, postquam se plurimum in lectionem dedisset tam legis prophetarumque, quam aliorum librorum quos à patribus accepimus, atque in eis aptam facultatem consequutus esset:

4 Adductus est ipse quoque ut aliquid scriberet earum rerum quæ ad eruditionem & sapientiam pertinent,

5 Ut disciplinæ studiosi & qui horum facti sunt participes amplius adhuc augescant legitima institutione vitæ.

6 Itaque moniti estote ut lectioni huic cum benevolentia & attentione incumbatis; nobisque detis veniam si facultate vocum quarundam destituti videbimur quibusdam in locis, in quibus interpretandis studiose laboravimus:

7 Non enim æque valent eadem per se, quum dicuntur Hebraice, & quum in linguam alteram transferuntur:

8 Neque solum ista, sed etiam alia, & lex ipsa, & prophetiæ, & libri reliqui non mediocriter antecellunt sermone suo enunciata.

9 Nam trigesimo octavo anno Euergetæ regis, quum venissem in Ægyptum & aliquod tempus ibi consumsissem, inveni non mediocris disciplinæ viaticum.

10 Quapropter summe necessarium esse statui, ut ipse aliquod studium laborēque conferrem ad interpretandum hanc librum, multis vigiliis ad scientiam hanc adhibitis illo temporis intervallo:

11 Ut ad finem librum perductum ederemus, atque hoc pacto eos qui in peregrinatione voluerint studio disciplinæ incumbere, ante informaremus in moribus quibus ex lege vitam traduceremus.

CAPUT I.

Sapientia datur à solo Deo.

Omnis sapientia à Domino, atque apud ipsum est in seculum.

2 Arenam maris, & guttas pluviæ, diesque seculi quis enumerat?

3 Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, abyssumque, & sapientiam quis perveſtiget?

4 Prior omnibus creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æternitate.

5 Fons sapientiæ *est* sermo Dei *versans* in altissimis, & viæ ejus mandata æterna.

6 Radix sapientiæ cui retecta est? & callida ejus facta quis novit?

7 Unus est sapiens, reverendus valde, insidens throno suo,

8 Dominus; is creavit eam, & novit ac recensuit eam,

9 Et effudit eam in omnia opera sua, adest omni carni pro donatione ejus; & suppeditavit eam diligentibus ipsum.

10 Reverentia Domini est gloria, & prædicatio, lætitiaque, & corona exsultationis.

11 Reverentia Domini delectabit cor, & indituta lætitiam, gaudiumque, & longævitatem.

12 Timenti Dominum bene futurum est ad finem usque, & die mortis ejus benedicetur illi.

13 Principium sapientiæ est revereri Dominum: hæc adest fidelibus, in utero cum ipsis creata est.

14 Cum hominibus fundamentum æternitatis nidificavit, & cum semine eorum *quibus* credita est.

15 Plenitudo sapientiæ est, revereri Dominum: nam inebriat eos suis fructibus,

16 Omnem domum eorum implet desideratis rebus suis, & cellas fœtibus suis.

17 Utraque autem sunt dona Dei ad pacem.

18 Corona sapientiæ *est* revereri Dominum, progerminans pacem & incolumitatem salutarem: nam gloriationem amplificat diligentibus eum.

19 Scientiam & cognitionem intelligentem velut imbrem profundit sapientia, & gloriā exaltat eorum qui obtinent ipsam.

20 Radix

20 Radix sapientiæ est revereri Dominum, & rami ejus sunt longævitatis.

21 Reverentia Domini depellit peccata; & permanens avertit iram.

22 Non potest iracundus quisquam justificari; nam momentum iracundiæ ejus est minæ ipsi.

23 Ad tempus sustinet longanimus, & postea editura est se lætitia ipsi:

24 Ad tempus occultaturus est sermones suos, & labia multorum enarrabunt intelligentiam ejus.

25 In thesauris sapientiæ *sunt* parabolæ scitæ; sed abominationi *est* peccatori pietas.

26 Si cupis sapientiam, observa mandata; & Dominus eam suppeditabit tibi.

27 Sapientia enim ac eruditio est reverentia Domini, & perplacet ei fides ac mansuetudo.

28 Ne diffidas reverêtiæ Domini quum egebis, neq; accedas eum duplice animo.

29 Ne simulatus esto ut si ora humana habeas, & labiis tuis ne adhære.

30 Ne exaltes te ipsum, ut cadens non inducas animæ tuæ ignominiam:

31 Nam revelaturus esset Dominus omnia occulta tua, & in medio congregationis dejecturus te.

32 Quoniam non accesseris ex veritate ad reverentiam Domini, sed animus tuus *sunt* dolo plenus.

CAPUT II.

Inducerent eum, qui volet Deo placere.

FIli, si ad serviendum Domino accesseris, compara te ipsum ad tentationem.

2 Dirige cor tuum & perdura, neque præstinnes tempore quo inducetur illa.

3 Agglutinator ei ac ne abssistito, ut augearis ad finem usque tuum.

4 Quicquid inducitur fuerit tibi, accipe libenter; & ad commutationem dejectionis tuæ *sperandam* este longanimus:

5 Nam ut igne probatur aurum, sic homines accepti camino dejectionis.

6 Crede ipsi, & suscipiet te; & dirige vias tuas, spemque colloca in illo.

7 Qui reveremini Dominum, credite ipsi; ac non decidet merces vestra.

8 Qui reveremini Dominum, spem habete de bonis, & de lætitia æternitatis ac misericordiæ:

9 Qui reveremini Dominum, exspectate misericordiam ejus, neque declinate ut non decidatis:

10 Aspicite ad antiquas ætates, & videte,

11 Quis fiduciam habens in Domino pudefactus est?

12 Aut quis manens in reverentia ejus derelictus est? aut quis invocavit eum & despectus est ab eo?

13 Quoniam pius & misericors Dominus, longanimus, ac plurimus misericordiæ, & remittit peccata, & servat afflictionis tempore.

14 Væ cordibus timidis, & manibus remissis, & peccatori ingredienti calles duos.

15 Væ cordi remisso; quia non credit, propterea non protegetur.

16 Væ vobis qui perdidistis patientiã?

17 Ecquid facturi estis quum animadvertet Dominus?

18 Qui reverentur Dominum, non diffident verbis ejus; & qui diligunt eum, conservabunt vias ejus.

19 Qui reverentur Dominum, quærent ut placeant ei:

20 Et qui diligunt eum explebuntur lege.

21 Qui reverentur Dominum, præparabunt corda sua, & coram eo abjicient seipsos.

22 *Dicentes*; incidamus in manus Dei, ac non in manus hominum.

23 Nam ut majestas ejus, ita etiam *est* ejus misericordia.

CAPUT III.

Honor erga parentes & in pauperes beneficentia commendantur.

ME patrem audite filii, & ita facite ut salvi fiatis.

2 Nam Dominus gloriam attribuit patri ut superior sit liberis, & judicium matris firmavit in filios.

3 Qui honorat patrem, expiatur à peccato:

4 Et qui gloriam tribuit matri suæ, similis est ei qui thesaurum colligit.

5 Qui honorat patrem, de filiis lætabitur, & die orationis suæ exaudietur.

6 Qui gloriam tribuit patri, longævus erit:

7 Et qui auscultat Domino, quietem affert matri suæ.

8 Qui reveretur Dominum, honoraturus est patrem, & tamquam domipus serviturus iis qui genuerunt ipsum.

9 Opere & sermone honora patrem tuum matremque, ut superveniat tibi ab hominibus benedictio:

10 Nam patris benedictio stabiliunt domos liberorum, maledictio vero matris eradicat fundamenta.

11 Ne glorieris de ignominia patris tui; nam non est tibi gloriæ patris ignominia.

12 Gloria enim hominis *exsistit* ex honore patris ipsius, & probro *est* liberis mater ignominiosa.

13 Fili suscipe in senectute patrem tuum, neq; dolore afficias eum in vita tua:

14 Et si quando deficietur intelligentia da veniam, ac ne dedecore afficias illum, *sed honorem habe* omnibus vitibus tuis.

15 Misericordia etiam erga patrẽ tuum non tradetur oblivioni, sed contra peccata statuinen domus erit adstructum tibi:

16 Die afflictionis fiet mentio tui, velut serenitate glaciei superveniente ita dissolventur peccata tua.

17 Tamquam

17 Tamquam blasphemus est qui derelinquit patrem suum, & exsecratione perfusus à Domino qui ad iram provocat matrem suam.

18 Fili, opera tua mansuete ad finē perduc, & ab homine accepto diligeris.

19 Quo major es, eo magis te ipsum abjice; & coram Domino consequeris gratiam.

20 Multi sunt excelsi & gloriosi supra modum; sed mansuetis revelantur arcana: nam magna est potestas Domini, sed ab humilibus gloriam adipiscitur.

21 Difficiliora captu tuo ne quæras temere, & valentiora viribus tuis ne exquiras insipienter, quæ mandata sunt tibi hæc sancte cogita:

22 Non enim opus est tibi ut occulta intuearis oculis.

23 Ut redundantes sint sermones tui ne curiose laborato.

24 Nam plura quam intellectus humanus capiat demonstrata sunt tibi.

25 Multos seduxit præsumptio ipsorum vana, & suspicio prava labefactavit cogitationem eorum; pupillas non habens indigebis luce; sed si cognitionis es expers, ne annunciato.

26 Cor durum affligetur tandem; & qui amat periculum, in illo peribit.

27 Cor durum gravabitur rebus laboriosis, & peccator peccata addet peccato.

28 Quum inducitur superbo *afflictio*, non est curatio: itinera ejus radicitus convellentur, quia planta improbitatis radicata est in eo.

29 Cor intelligentis cogitabit de parabola, & auris hujusmodi auditoris à sapiente exoptatur.

30 Ignem flammantem exstinguet aqua, & misericors beneficentia expiabitur à peccato:

31 Nam Dominus qui reddit gratiose facta, in posterum recordaturus est; adeo ut quo tempore ceciderit ille, statumen consequuturus sit.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiæ & sapientiam sit exhortatio.

Fili, vitam pauperis ne destituito, neque oculis indigentibus protrahas *beneficentiam.*

2 Animam esurientē ne afficias molestia, neq; protrahas viro quum in egestate est.

3 Cor exacerbatum ne amplius turbes, neque protrahas donum *ab* indigente:

4 Supplicem afflictum ne abjicias, neque avertas faciem tuam à paupere:

5 Ab egente ne avertas oculum, neque des locum homini maledicenti tibi:

6 Maledicentis enim tibi ex acerbitate animi sui orationem exaudiet qui fecit ipsum.

7 Amicum te ipsum exhibe congregationi, & coram magnate demitte caput tuum.

8 Inclina aurem tuam ad pauperem libenter, & responde ei mansuete verbis pacis.

9 Exime eum cui fit injuria è manu injurii; neque sis minuto animo quum judicas.

10 Esto orphano tamquam pater, & pro viro matri orphanorum:

11 Ita futurus es tamquam filius Altissimi, & diliget te magis quam mater tua.

12 Sapientia exaltat filios suos, & prehendit manu eos qui quærunt ipsam.

13 Qui diligit eam, diligit vitam, & qui mane incumbunt in eam, lætitia explebuntur.

14 Qui obtinet eam, hæreditatem percipiet gloriæ; & quocumque ingreditur ea, *illic* benedicet Dominus.

15 Qui serviunt illi, sunt ministraturi sancto: nam diligentes illam diligit Dominus.

16 Qui obedit illi, judicaturus est gentes; & qui attendit ad illam, confidenter habitabit.

17 Si crediderit, hæreditatem percipiet illius; & in possessione erunt horum posteri.

18 Nam distorte *quidem* ambulatura est cum eo primum,

19 Timorem & metum adducturæ super eum, & cruciatura eum eruditione sua, donec crediderit anima ipsius & tentaverit ipsum in statutis suis:

20 Sed rursum redibit ad ipsum recta & lætificabit ipsum.

21 Detegens ipsi occultas res suas.

22 Si seductus fuerit; deseret ipsum, & tradet ipsum potestati casus ipsius.

23 Conserva occasionē: & cave à malo:

24 Ac ne pudefias pretio animæ tuæ.

25 Nam est pudor adducens peccatum, & pudor est gloriosus & gratus.

26 Ne suscipias personam damno animæ tuæ, ac ne revereatis ad ruinam tuam.

27 Ne prohibeas sermonem tempore salutis,

28 Ac ne occultes sapientiam tuam: bellus videaris.

29 Nam sermone cognoscitur sapientia, & eruditio ex verbis linguæ.

30 Ne contradicas veritati ullo modo, sed verecundia cohibetor ne mentiaris in opia eruditionis tuæ.

31 Ne verecunderis confiteri peccata tua, neque vim affer defluxioni fluminis.

32 Ne substernas te ipsum cuiquam fulto, ac ne suscipias personam potentis.

33 Ad mortem usque certa pro veritate, & Dominus Deus pugnabit pro te.

34 Ne sis audax lingua tua, iners vero ac remissus in tuis operibus.

35 Ne sis tamquam leo domi tuæ, & tamquam ex viso proclivis ad percutiendum inter famulos tuos.

36 Ne esto manus tua extenta ad accipiendum, ad reddendum vero contracta.

CAPUT

CAPUT V.

Non differendam converſionem, nec fraudulenter ambulandum coram Deo.

NE innitaris pecuniis tuis, ac ne dixeris, ſufficientes mihi ſunt ad vitã.

2 Ne perſequaris animam tuam & robur tuum, ambulando in viis cordis tui.

3 Ne dixeris, quis in me judicem agere propter opera mea? nam Dominus omnino injuriam tuam ulturus eſſet.

4 Ne dixeris, peccaveram; ecquid mihi adfuit moleſtiæ nam Dominus eſt longanimus, nequaquam vero dimiſſurus te.

5 De expiatione ne ſecurus eſto quum abundaveris, addendo peccata peccatis;

6 Ac ne dixeris, miſeratio illius multa eſt, multitudinem peccatorum meorum expiabit.

7 Nam miſericordia & ira apud ipſum citæ ſunt; ſed ſuper peccatores incubabit ejus indignatio.

8 Ne differas te ad Dominum convertere, neque dejicias de die in diem:

9 Subito enim prodibit ira Domini, qua attereris quando curam abjeceris ejus, & tempore ultionis diſperderis.

10 Ne initaris pecuniis injuſte partis: nam nihil adjuvaturæ ſunt quo die ultio adducetur.

11 Ne ventiles ad omnem ventum, neque pergas in omnem viam: ita eſt peccator bilinguis:

12 Eſto ſtabilis certa tua intelligentia, & unus eſto ſermo tuus.

13 Eſto celer ad bene audiendum, eſtoque ex veritate vita tua, & cum tolerantia reſponſionem rectam eloquere.

14 Si tibi eſt intelligentia, reſpondeto proximo; ſin minus, manus tua ſuper os tuum eſto.

15 Gloria & ignominia in loquutione eſt, & lingua hominis eſt ruinæ ipſi.

16 Ne voceris ſuſurro, ac lingua tua ne inſidiator:

17 Nam furi quidem ineſt laboriosa turpitudo, ſed bilingui peſſima condemnatio.

18 In re magna æque ac parva ne ullam quidem rem ignorato.

CAPUT VI.

Amicitiæ ſinceræ & fucatæ quid differant.

INprimis pro eo quod amicus es ne efficiaris inimicus; nam malum hoc nomen hæreditatem percipiet pudoris & probri: ita peccator bilinguis ignominiam habiturus eſt.

2 Ne efferas te ipſum in conſilio animæ tuæ, ut non hic illuc rapiatur, velut taurus, anima tua.

3 Folia tua comede; ſed perdes fructus tuos, ac te ipſum relinques ut lignum aridum.

4 Anima prava perdit poſſeſſorem ſuum, qui ludibrium inimicorum ipſum effecturus eſt.

5 Guttur ſuave multiplicat amicos ſuos, & lingua bene loquens multiplicat qui bonis verbis compellent ipſum.

6 Qui pacem colant tecum, multi ſunto; conſiliarii vero tui unus è millenis.

7 Si comparaturus es amicum, in afflictione compara eum; neque cito credas te ipſum ei:

8 Nam eſt amicus tempore ſuo, qui non permanet die afflictionis tuæ:

9 Eſt item amicus qui ad inimicitiam traducitur, & certamen probroſum tibi revelaturus eſt:

10 Item amicus eſt menſarum particeps, qui non permanebit die afflictionis tuæ;

11 Sed rebus ſecundis tuis erit tamquam tu, & in familiares tuos utetur libertate:

12 Sin deprimeris, contra te ſtabit; & à facie tua occultabitur.

13 Ab inimicis tuis ſeparator, & ab amicis tibi attende.

14 Amicus fidus valida eſt protectio; quem qui adeptus eſt, theſaurũ adeptus eſt.

15 Amici fidi non eſt pretium quo permutetur; & nullum eſt pondus æquans pulcritudinem ejus.

16 Amicus fidus medicamentum eſt vitæ; quem qui timent Dominum, conſequentur.

17 Qui timet Dominum, diriget amicitiam ſuam, quia prout ipſe eſt, ſic etiam propinqui ipſius futuri ſunt.

18 Fili, à juventute tua elige eruditionem, & ad canos uſque conſequeris ſapientiam.

19 Cujus bonos fructus exſpectato.

20 Nam in elaboratione ejus paululum fatigaberis, ſed cito comedes de fœtibus ejus.

21 Quam aſpera eſt valde rudibus! quum in ea non permaneat excors.

22 Tamquam lapis indicaturæ ſortis apud illum futura eſt, nec tardabit abjicere eam:

23 Nam ſapientia ſecundum nomen ſuum eſt, neque eſt multis manifeſta.

24 Audi, fili, & elige ſententiam meam, neque abjice conſilium meum; ſed infer pedes tuos in pedicas ejus, & in collare ejus collum tuum.

25 Subde humerum tuum, & bajula eam, neque inimice feras vincula ejus.

26 Ex toto animo tuo accede eam, & totis viribus tuis conſerva vias ejus:

27 Inveſtiga, & quære, & innoteſcet tibi; deinde compos factus eam ne dimittito:

28 Tandem enim conſequeris requiem ejus, & vertetur tibi in lætitiam:

29 Eruntq; tibi pedicæ illius pro tegmento roboris, & collaria ejus proſtola gloriæ:

30 Nam ornamentum aureum eſt ei, & vincula ejus *ſunt* glomus hyacinthinum.

31 *Ut* stolam gloriæ indues eam, & coronam exultationis tibi ipsi circúdabis.

32 Si cupiveris fili, erudieris; & si dederis animum tuum, eris solers:

33 Si dilexeris audire, recipies intelligentiam, & si inclinaveris aurem tuam, sapiens eris.

34 In multitudine seniorum consiste, & qui sapiens *est* huic agglutinare; omnem narrationem divinam cupito audire, & parœmiæ intelligentiæ ne effugiant te.

35 Si virum intelligentem videris, mane adito eum; & gradus januarum ejus deterito pes tuus.

36 Cogitationem habe in mandatis Domini perfecte, & præcepta ejus meditare semper: ipse stabiliet cor tuum, & concupita sapientia tradetur tibi.

CAPUT VII.

Œconomia & finis sui habenda ratio.

NE facias mala, & mala non deprehendent te.

2 Abstine ab injusto, & peccatum declinabit à te.

3 Fili, ne serito in sulcis injustitiæ, & minime septuplum eorum metes.

4 Ne requiras à Domino principatum, neque à rege cathedram gloriæ.

5 Ne justitiam tibi alleras coram Domino, neque coram rege sapientiam.

6 Ne quæras fieri judex, ne non valeas injuste facta tollere; ne quando metuas à facie potentis, & ponas offensionem in recto itinere tuo.

7 Ne pecces in multitudinem civitatis, & ne immittas te ipsum in turbam.

8 Ne alligeris bis peccato: nam uno non eris innocens.

9 Ne dixeris, ad multitudinem donorum meorum respiciet, & quum obtulero Deo altissimo accipiet: ne parvo animo sis in oratione tua, & ne despicias exercere misericordem beneficentiam.

10 Ne derideas hominem cujus anima in acerbitate versatur: est enim qui deprimat & qui exalter.

11 Ne exares mendacium in fratrem tuum, neque amico facias similiter.

12 Ne velis mentiri ullo mendacio: non assiduitas ejus non est futura bono.

13 Ne verbosus sis in multitudine seniorum, neque repetas sermonem in oratione tua.

14 Ne oderis laboriosum opus, & agricolationem creatam ab Altissimo.

15 Ne referas te ipsum in multitudinem peccatorum:

16 Memento iram non tardaturam esse.

17 Deprime valde animam tuam, cum ultio impii ignis & vermis *futura sit*.

18 Ne commutes amicum ulla re quæ sit indifferens, neque fratrem germanum auro ophirio.

19 Ne aberres ab uxore sapiente & bona; nam gratia ejus *est* superior auro.

20 Ne affligas famulum opus facientem fideliter, neque mercenarium qui tradit se ipsum.

21 Famulum intelligentem diligito: anima tua, ne prives eum libertate.

22 Si pecora tibi sunt, inspice illa: quod si utilia sunt tibi, permaneant tibi.

23 Si liberi sunt tibi, erudi eos; & flecte à juventute collum eorum.

24 Filiæ sunt tibi, attende ad corpus earum; neque hilarem præbeas erga illas vultum tuum.

25 Eloca filiam, & confeceris opus magnum; sed viro intelligenti trade illam.

26 Uxor est tibi ex animo; ne ejicias eam; exosæ vero te ipsum ne addicito.

27 Ex toto corde gloria affice patrem tuum, & matris dolores ne obliviscaris:

28 Memento te per illos fuisse genitum: quid enim redditurus es eis, quemadmodum illi *fecerunt* tibi?

29 Ex toto animo tuo reverere Dominum, & sacerdotes ipsius admirare; ex totis viribus dilige eum qui fecit te, & ne derelinquas ministros ejus.

30 Time Dominum, gloriaque affice sacerdotem:

31 Et da ei partem prout mandatum est tibi,

32 Primitias, & *sacrificium* pro reatu,

33 Et donum armorum, & sacrificium sanctificationis, primitiasque sanctorum:

34 Et mendico porrige manum tuam, ut consecrata sit benedictio tua.

35 Gratia doni coram omni vivente *effectus est*; etiam super mortuo gratiam ne avertito.

36 Ne recedas à flentibus, sed cum lugentibus lege.

37 Ne pigreris infirmum invisere: nam ex hujusmodi *rebus* amaberis.

38 In omnibus sermonibus tuis memento finis tui, & in æternum non peccaturus es.

CAPUT VIII.

Lites, sponsio & conversatio temeraria vitanda.

NE contendas cum homine principatum obtinente, ne quando incidas in manus ipsius:

2 Ne rixeris cum homine divite, ne quando statuat adversum te libram:

3 Multos enim perdidit aurum, etiam regum animos inclinavit.

4 Ne contendas cum homine verboso, neque aggeras ad ignem illius ligna.

5 Ne ludificeris cum rudi, ut non afficiantur ignominia progenitores tui.

6 Ne probro afficias hominem revertentem à peccato; memento nos omnes esse infestos increpationibus.

7 Ne ignominia afficias ullum de senectute ipsius, etenim ex numero nostro senescunt *homines*.

8 Ne læteris de mortuo tibi inimicissimo, memento nos omnes mori.

9 Ne despicias narrationem sapientum; sed in proverbiis illorum conversare:

10 Nam

10 Nam ab illis disces eruditionem, etiam ad ministrandum recte magnatibus.

11 Ne aberres à narratione senum: etenim didicerunt ipsi à suis parentibus.

12 Quia ab ipsis disces intelligentiam, etiam ad dandum tempore necessitatis responsum.

13 Ne incendas, carbones peccatoris, ne comburaris igne flammante illius.

14 Ne refilias à conspectu contumelioso, ut non insideat velut insidiæ ori tuo.

15 Ne mutuum des homini potentiori te, quod si dederis mutuum, ita esto quasi perdideris.

16 Ne spondeas supra vires tuas: quod si spoponderis, ita curam habe quasi soluturus.

17 Ne judicio experiaris contra judicem, nam secundum opinionem illius judicabitur.

18 Cum audace ne facias iter, ut non sit gravis in te: hic enim pro voluntate sua facturus est, & una peribis hujus insipientia.

19 Cum iracundo ne ineas certamen, ac ne facias cum eo iter solitarium: ita enim *videtur* sanguis in oculis illius, quasi nihil esset; & ubi non est auxilium, ibi dejiciet te.

20 Cum stulto consilium ne ineas, nam non posset celare verbum.

21 Coram alieno rem occultandam ne facias: nescis enim quid pariturus sit.

22 Cuivis homini ne exponas animam tuam, & ne referat tibi gratiam falsam ullas.

CAPUT IX.

Non fœmina, gloria, aut opes concupiscendæ, nec cum potentibus sed cum sapientibus conversandum.

NE fis zelotypus uxoris versantis in sinu tuo, neque doceas *eam* contra te disciplinam malam.

2 Ne dedas mulieri te ipsum, ut illa supra te ipsum ascendat.

3 Ne occurras mulieri meritoriæ, ne quando incidas in laqueos ejus.

4 Cum psaltria ne fis assiduus, ne quando capiaris institutis illius.

5 Virginem ne studeas habere notam, ne quando offensionem subeas increpationibus illius.

6 Ne des te ipsum meretricibus, ut non perdas hæreditatem tuam.

7 Ne circumspicias *eam* per vicos civitatis, etiã in solitariis illius viis ne erres.

8 Averte oculum à muliere formosa, neque studeas habere notam pulcritudinem alienam.

9 Nam pulcritudine mulieris multi seducti sunt, & ab ea tamquam ignis amor accenditur: ne ergo accumbas in ulnis complectens eam.

10 Cum muliere nupta ne sedeas plane, neque symbolam cum illa conferas ad vinum;

11 Ne quando declinet anima tua ad illam, tuoq; spiritu in perditionẽ delabaris.

12 Ne relinquas amicum veterem, nam recens non est æqualis illi.

13 *Ut* vinum novum, amicus novus: si inveteratum fuerit, tum suaviter comprehende ipsum.

14 Ne invideas gloriæ peccatoris; nescis enim quæ sit illius subversio.

15 Ne placeant tibi impiorum placita: memento eos ad inferos usque minime justos fore.

16 Longe abfiste ab homine qui potestatem habet occidendi, ut minime suspiceris timorem mortis:

17 Quod si accesseris, ne derelinquas, ut non eripiat statim vitam tuam.

18 Cognosce te medios laqueos pervadere, & in projecturis murorum civitatis ambulare.

19 Pro viribus tuis conjecturam fac de altero, & cum sapientibus ini consilia; cum intelligentibus esto cõfabulatio tua, & tota narratio tua de lege altissimi.

20 Viri justi sunto convictores tui, & in reverentia Domini esto gloriatio tua.

21 Opera artificum laudatur opus, & dux populi sapiens sermone suo.

22 Formidabilis *est* in civitate sua vir verbosus, & qui præceps est in sermone suo odio futurus est.

CAPUT X.

Idea Judicis & Magistratus boni.

JUdex sapiens erudit populum suum, & principatus intelligentis *ex ordine* institutus est.

2 Qualis est judex populi, tales etiam *sunt* ministri ejus; & qualis est dux civitatis, tales omnes habitatores ejus.

3 Rex rudis perdit populum suum, civitas vero intelligentia potentum habitabitur.

4 In manu Domini *est* potestas hujus terræ, & eum qui utilis est in ea suscitabit suo tempore.

5 In manu Domini est prosper successus viri, qui faciei literati gloriam suam appositurus est.

6 De ulla injuria ne irascaris proximo, & ne agas quicquam cõtumeliosis factis.

7 Odiosa *est* coram domino & hominibus superbia, & ab utrisque ejicitur delictum injustum.

8 Regnum à gente una ad alteram traducitur propter injuste facta, & contumelias pecuniasque dolo partas: quamobrem superbit terra & cinis?

9 Avaro etenim nihil est iniquius:

10 Nam hic etiam suam ipsius animam venalem efficit, quia dum vivit abjicium *eam* interanea ipsius.

11 Longam infirmitatem resecat medicus; & qui rex est hodie, eras etiam moriturus est.

12 Mortuo enim homine hæres serpentum & bestiarum ac vermium futurus est.

13 Principium

13 Principium superbiæ *est* quum homo absistit à Domino, quum ab opifice suo absistit animus ipsius:

14 Nam principium peccati *est* superbia; & qui tenet eam contumeliis *quidem* abominandis afficit, sed subvertetur tandem.

15 Propterea admirabiles inducit castigationes Dominus, & tandem subvertit eos:

16 Thronos magistratuum tollit dominus, & collocat mites in loco illorum inclytos:

17 Radices gentium superbarum evellit Dominus, & plantat in gloria humiles earum loco:

18 Regiones gentium subvertit Dominus, perdens eas usque ad fundamenta terræ.

19 Sustulit ex eis, eosque perdidit;

20 Et amovit è terra memoriam eorum.

21 Non est à creatione indita hominibus superbia, neque ira animi natis mulierum.

22 Semen fecurum *est* eorum qui reverentur Dominum, & pretiosa planta eorum qui diligunt ipsum: semen ignominiosum est eorum qui non attendunt legi, semen errabundum est eorum qui mandata transiliunt.

23 Inter fratres qui dux ipsorum est honoratus *est*; sed qui reverentur Dominum in oculis illius *sunt honorati*.

24 Ante fortem principatus est reverentia Domini, duritas vero superbiæque amissio est principatus.

25 Divitis & glorioſi, ac pauperis, horum gloriatio *est* reverentia Domini.

26 Non est justum ut pauper intelligens afficiatur ignominia, neque convenit gloria affici virum peccatorem.

27 Magnates quidem, judicesque, & potentes afficiuntur gloria, sed non est eorum quisquam major eo qui reverétur Dominum.

28 Famulo intelligenti ministrabunt liberi; & vir scientia præditus quum eruditur, non obmurmurabit.

29 Ne sapientem age in opere tuo faciendo, neque glorioſum age tempore angustiæ tuæ.

30 Nam melius est, ei qui operatur & abundat omnibus, quam qui glorioſum agit & indiget pane.

31 Fili, mansuetudine gloriam comparā animæ tuæ, & da honorem ei prout digna est.

32 Eum qui peccat in animā suam quis justum pronunciet? & eum qui vitam suam afficit ignominia quis ornet gloria?

33 Pauper afficitur gloria propter scientiam suam, dives vero afficitur propter divitias suas:

34 Is autem qui in paupertate afficitur gloria, quanto magis etiam afficeretur in divitiis?

CAPUT XI.

Humilitatis laudes & præcepta; omnia à Deo esse; & peccati merces quæ.

SApientia humilis *viri* exaltabit caput ipsius, & inter magnates faciet ut consideat.

2 Ne laudes quemquam de pulchritudine ipsius, neque abomineris ullum ex aspectu ipsius.

3 Parva *est* inter volucres apis, sed principatus *est* condimentorum dulcium fructus illius.

4 De amictu vestimentorum ne glorietis, & die honoris ne extollaris; nam admirabilia sunt opera Domini, occultaque opera ejus hominibus.

5 Tyranni multi resederunt humi, & is de quo nulla fuerat suspicio, gestavit diadema.

6 Multi potentes ignominia valde affecti sunt, & glorioſi traditi in aliorum manus.

7 Priusquam perquiſiveris, ne crimineris: cognosce primum, atq; tum increpa.

8 Priusquam audiveris, ne respondeas; & in mediũ sermonũ ne immittas verbũ.

9 De re quæ non attinet te ne litiges, & in judicio peccatorum ne confidens.

10 Fili, ne in multis occupentur actiones tuæ; nam si multis incubueris, non eris innocens; & si persequaris *multa* minime consequeris, & si aufugeris, minime effugies.

11 Est qui defatigatur laborans & festinans, atque eo magis deficitur.

12 Est ignavus indigens sublevatione, deficiens robore, & abundans paupertate, quem oculus Domini benefícentissime intuetur, & quẽ erigit ex abjectione ipsius

13 Cujus exaltavit caput è contritione, & de quo multi contemplantes admirati sunt.

14 Bona & mala, vita & mors, paupertas divitiæque sunt à Domino.

15 Sapientia, scientiaque, & cognitio legis à Domino; charitas & viæ bonorum operum ab eo sunt.

16 Error & tenebræ creatæ sunt cum peccatoribus; sed qui exsultant in malis, cum eis malum consenescit.

17 Donum Domini permanet piis, & benevolentia ejus succeſſum bonum confert in seculum.

18 Est qui ditescit attentione & parsimonia sua: atque hæc portio ipsius *est* mercede ipsius,

19 Quod quum dicit ille, inveni requiẽ & jam comedam indefinẽter de bonis meis, nescit tamen quale tempus præteribit ipsum, ut ea relinquat aliis moriens.

20 Confiste in fedĕre tuo, & versare in ille, atque in opere tuo veterasce.

21 Ne admireris opera peccatoris, sed crede Domino, & permane in labore tuo.

22 Nam leve *est fieri* in oculis Domini, ut quam citissime ditet te pauperem.

23 Benedictio

23 Benedictio Domini *est* in mercede pii, qui hora cita progerminat benedictionem ipsius.

24 Ne dicas, quæ est utilitas mihi ab officio? & quæ deinceps mihi futura sunt bona?

25 Ne dicas, sufficiùt mihi, & *satis* multa sunt mihi quæ habeo, quid ergo deinceps affligam me in vita mea?

26 Tempore bonorum *est* malorum oblivio, & tempore malorum non *est* bonorum recordatio:

27 Nam facile *est* coram Domino, ut die mortis reddat homini secundum opera ipsius.

28 Afflictio horæ oblivionem deliciarum efficit, hominis vero consummationem revelatio operum ipsius.

29 Ante mortem beatum ne prædices quemquam; etiam de liberis suis vir agnoscitur.

30 Ne quemvis hominem inducas in domum tuam: nam multæ *sunt* insidiæ diaboli.

31 Ut perdix venatrix in cavea, ita *est* cor superbi, & velut speculator invadens ad ruinam:

32 Nam bona in mala convertens insidiatur, etiam iis qui stant à suis partibus imponit maculam.

33 E parva scintilla multæ conficiuntur prunæ, & homo peccator in sanguinem insidiatur *multum*.

34 Attente cave à malefico: nam res pravas fabricatur, ne quando indat tibi maculam in seculo *duraturam*.

35 In domum recipe alienum, & te pervertens conturbatione abalienabit te à rebus quæ tibi propriæ sunt.

CAPUT XII.

In quos beneficia collocanda.

QUando benefacis cognosce cui facias, & referetur gratia tuis beneficiis.

2 Benefac pio, & retributionem consequeris; quod si non ab ipso, at ab altissimo.

3 Non erunt bona ei qui assidue incumbit in mala, & qui misericordæ beneficentia non gratificatur; da pio, ac ne peccatorem suscipias.

4 Benefac humili ac ne des impio, impedito panes tuos, ac ne des ei, ut non illis potestatem in te comparet: nam duplicia mala comperies *obvenire* tibi pro bonis omnibus quibus eum affeceris.

5 Nam etiã altissimus peccatores odit, & piorum gratia redditurus est ultionem; sed custodit eos ad diem illum validum ultionis eorum; da viro bono ac ne suscipias peccatorem.

6 Non ejicitur secundis rebus amicus ille, sed non occultus erit in adversis inimicus.

7 Secundis rebus alicujus tristes *sint* inimici ejus, adversis autem illius etiam amicus separatur.

8 Ne credas inimico tuo in seculum.

9 Nam sicut æs affert æruginem, sic etiam pravitas illius.

10 Etiam si abjiciat se & inflexus ambulet, insiste animæ tuæ & custodi ab illo *ipsam*, fic eris erga ipsum tamquam qui abstergit speculum, & cognosces non intuliſſe æruginem ad extremum usque.

11 Ne statuas eum apud te ipsum, ne quando quum subverterit confiſtat in loco tuo, ne colloces eum ad dexteram tuam ne quando sedem tuam quærat occupare, & tandem cognoscas sermones meos & pungaris verbis meis.

12 Quis misereatur incantatoris à serpente morsi, aut omnium accidentium bestiis? sic hominis peccatorem accedentis & se admiscẽtis peccatis ejus *nemo misereturus est*,

13 Horam *unam* tecum permanebit in statione justa; sed si declinaveris, nequaquam perdurabit:

14 Ac labiis quidem suis aget suavem inimicus, sed in animo suo versabit consilia te in foveam evertendi.

15 Oculis suis lacrymabitur, sed si occasionem invenerit non poterit impleri sanguine; mala si obveniant tibi, ibidẽ priorẽ quam te invenies illum, & quasi velit succurrere supplantabit calcem tuum.

16 Caput suum movebit, & applaudet manibus, & hic illic susurrabit multa, ac vultum suum commutabit.

CAPUT XIII.

Divitum & potentum cõversatio fugienda.

QUi attrectat picem, inquinabitur ea; & qui communicat cum superbo, similis fiet ei.

2 Pondus superans vires tuas ne tollas in vita tua, & cum eo qui robustior est te aut ditior te ne communices.

3 Quid communicatura esset olla cum lebete? illa si allidet, eadem conteretur.

4 Dives quum injuriam fecit, rogatur tamen; pauper quum injuriam fecit, hic etiam minatur amplius.

5 Si utilis fueris, opera tua utitur; quod si deficiaris, affligitur.

6 Et si habueris, convictor erit tuus; quumque exhauserit te, tum non laborabit ipse.

7 Si opus te habuerit, & seducet te arridens tibi, & faciet tibi spem alloquens te bonis *verbis* & dicẽs, quid opus *est* tibi?

8 Sed pudore afficiet te cibis suis bis aut ter *oblatis*, donec exhauserit te, & tãdẽ deridebit te; ac postea videns te derelinquet te, & caput suũ movebit adversũ te.

9 Attente cave ne seducaris mente,

10 Et ne abjiciaris hæ lætitia cordis tui.

11 Accersente potentiore te, esto ut qui subducit se; & eo magis te perget accersere.

12 Ne irruas, ut non detrudaris nullo judicio habito, & ne longe absistas, ut non trahaeris oblivioni.

13 Ne des

13 Ne des operam ut ex æquo alloquatis eum, & ne credas pluribus verbis ejus: nam multa loquutione probaturus est te, & tamquam arridens perquisiturus res occultas tuas.

14 Immisericors est qui non custodit sermones: nam afflictioni tuæ & vinculis non parciturus est.

15 Conserva & attende valde ut audias, nam cum casu tuo obambulas.

16 Audiens ista, in somno tuo vigila.

17 Tota vita dilige Dominum, & invoca eum ad salutem tuam.

18 Omne animal diligit simile sibi, & omnis homo diligit propinquum sibi.

19 Omnis caro congregatur cum suo genere, & ad similem sibi agglutinatur vir.

20 Quid communicaturus esset lupus cum agno? similiter peccator cum pio?

21 Quæ pax esset hyenæ cum cane? & quæ pax diviti cum paupere?

22 *Ut* venationes leonum sunt onagri in deserto, ita pascua divitum *sunt* pauperes.

23 *Ut* abominationi *est* superbis abjectio, ita *est* abominationi apud divitem pauper.

24 Dives jactatus statuminatur ab amicis, pauper vero cadens amplius ab amicis depellitur.

25 Divitis collapsi multi sunt defensores; quum res tacendas eloquutus est, tamen justum ipsum pronunciant:

26 Si humilis lapsus est, increpatur ipse; *si* enunciaverit verbum intelligentiæ, non tamen tribuitur ipsi locus.

27 Divite loquente omnes silent, etiam sermonem ejus exaltaverunt ad nubes usque.

28 Paupere loquente dixerunt, quis iste *est*? & si offenderit amplius, subvertere solent ipsum.

29 Bonæ *sunt* divitiæ quibus non inest peccatum, & mala paupertas in ore impii.

30 Cor hominis mutat vultum ipsius, sive ad bona *spectet*, sive ad mala: nam animus in delectatione viresçens bonum vultum efficit.

31 Vestigium cordis in bonis *versantis* est vultus virens, inventio autem parabolarum est laboriosa cogitatio.

CAPUT XIV.

Institutio avari.

BEatus est vir qui non labitur ore suo, ac non pungitur peccatorum multitudine:

2 Beatus quem non condemnat anima ipsius, & qui non decidit de spe sua in Dominum.

3 Viro sordido non *sunt* bonæ divitiæ, & viro invido quorsum pecuniæ?

4 Qui colligit subtrahendo animæ suæ, colligit aliis; & de bonis illius facient delicias alii.

5 Qui sibi ipsi malus est, cuinam erit bonus? non enim lætatur de pecuniis suis.

6 Non est pejor eo qui sibi ipsi invidet, atque hæc retributio *est* malitiæ illius.

7 Nam si benefecerit *sibi*, invitus facit, & tandem declarabit malitiam suam.

8 Invidus ad aspectum oculi malus *est*, avertens faciem, & despiciens animas.

9 Avari oculus non impletur parte, & injustitia improbi exsiccat animam ipsius.

10 Oculus malus invidet pani, & indigens *est* in mensa sua.

11 Fili, prout habueris, tibi ipsi benefacito, & oblationes dignæ offerto Domino.

12 Memento mortem non tardare, & pactum esse sepulcro non fuisse demonstratum tibi.

13 Antequam moriaris benefac amico, & pro facultate tua extende *beneficium* & dato ei.

14 Ne defrauderis die bono, & pars cupiditatis bonæ ne prætereat te.

15 Nonne alteri relicturus esses labores tuos, & defatigationes tuas divisuris hæreditatem?

16 Da & accipe, & sancte regito animam tuam:

17 Nam non est in sepulcro cur alimentum quæras.

18 Omnis caro tamquam vestimentum veterascit: nam hæc constitutio *est* inde à sæculo, omnino morituras es.

19 Quemadmodum folium virens in densa arbore illud abjiciente & hoc producente, ita etiam *se habet* generatio carnis & sanguinis: illa moritur, hæc vero gignitur.

20 Omne opus putrescens deficit, & cum eo abiturus est opifex illius.

21 Beatus vir qui cum sapientia res honestas meditatur, & qui intelligentia sua res sanctas differit;

22 Qui considerat vias suas cum corde suo, etiam res occultas illius percipiet mente: persequere illam ut vestigator, & velut insidiator vias illius explora.

23 Qui flexus inspicit per fenestras illius, & ad januas illius auscultat.

24 Qui versatur proxime domum illius, & pangit ad muros illius palum, statuens tentorium suum ad manum illius:

25 Hic diversabitur in diversorio bonorum, ponet liberos suos sub tegmine illius, & sub ramis illius acquiescet.

26 Protegetur ab illa adversus æstum, & in gloria illius diversabitur.

CAPUT XV.

Timor Dei utilis.

QUi reveretur Dominum facturus est ista, & potitus cognitione legis adipiscetur illam:

2 Quæ tamquam mater occurret ipsi, & tamquam virginalis conjunx excipiet ipsum.

3 Cibabit

3 Cibabit ipsum pane intelligentiæ, & potabendum præbebit ipsi aquam sapientiæ.

4 Statuminabitur super illam, ac minime inclinabitur; & incumbet illi, ac minime pudore afficietur.

5 Nam efferet eum supra proximos ipsius; & in medio Ecclesiæ aperiet os ejus.

6 Lætitiam & coronam exsultationis adipiscetur, & nomen æternum erit hæreditarium ei.

7 Nequaquam vero homines insipientes illam apprehensuri sunt, & viri peccatores meditiquam visuri illam,

8 Procul abest à superbia, & viri mendaces non faciunt mentionem illius.

9 Non *est* speciosa laus in ore peccatoris, quoniã à Domino non est immissa ei.

10 Nam per sapientiam prædicanda est laus, & Dominus prosperum ei successum daturus est:

11 Ne dicas; per Dominum factum est ut deficerem; nam quæ odio habet ex hoc faceres.

12 Ne dicas, ipse finxit me; nam non habet opus viro peccatore.

13 Omnem rem abominandam odit Dominus: itaque non amatur *illa* ab iis qui reverentur ipsum.

14 Ipse à principio quum fecit hominem permisit ipsum consilio ipsius, *dicens*, si voles, custodies mandata & fidem, faciendo quod placet.

15 Apposuit tibi ignem & aquam, ad quam volueris extende manum tuam,

16 Coram hominibus est vita & mors:

17 Et utrumcumque placuerit dabitur ipsi.

18 Nam multa *est* sapientia Domini, & validus *est* potentia & videns omnia,

19 Et oculi ejus inturentur eos qui reverentur ipsum, & ipse cognoscit omne opus hominis.

20 Non præcepit cuiquam ut faciat impie, nec dedit cuiquam peccandi licentiam.

CAPUT XVI.

Causa felicis Politiæ.

NE expetas inutilem liberorum multitudinem, neque lætaris de filiis impiis, si multi fuerint; ne lætaris de ipsis, nisi adsit ipsis reverentia Domini.

2 Ne fidenter incumbas vitæ illorum, neque innitaris illorum multitudine:

3 Præstat enim justus unus *aliis* mille,

4 Et mori sine liberis quam impios habere liberos.

5 Nam ab uno intelligente instrui civitas habitatoribus potest, impiorum vero tribus cito desolabitur.

6 Multa hujusmodi vidit oculus meus, & potentiora his audivit auris mea.

7 In congregationem peccatorũ accenditur ignis, & in gentem contumacem exardescit ira.

8 Non fuit placatus in omnes illos veteres gigantes, qui defecerant robore insipiente suo:

9 Non pepercit vicinitati Loti, quos abominatus est propter superbiã ipsorum:

10 Non misertus est gentis perditæ eorum qui procedebant cum peccatis suis quæ perpetraverant:

11 Atque ita sexcenta millia peditum quæ collecta fuerant, in duritia cordis ipsorum flagellans, miserans, verberans, cuntisque Dominus misericordia & eruditione conservavit; nam si quis fuerit dura cervice in populo, mirandum est istud si impune tulerit:

12 Misericordia enim & ira sunt apud illum.

13 Celeriter princeps est placidissimus aut effundens iram: prout est multa misericordia ejus, ita etiam reprehensio ejus; quemque secundum opera ipsius judicaturus est.

14 Non effugiet cum rapina peccator; ac minime deficiet pii tolerantia.

15 Omni misericordi beneficentiæ da locum: nam quisque secundum opera sua inventurus est. Dominus induraverat Pharaonem ne cognosceret ipsum, ut agnoscerentur efficacitates ipsius *rebus creatis* sub cœlo: omni creaturæ misericordia ejus manifesta est, nam lucem suam ac tenebras adimante dispescuit.

16 Ne dicas, à Domino abscondar: & apud excelsũ quis mei memor futurus est?

17 In populo quamplurimo nequaquam erit recordatio mei: nam quæ *est* anima mea inter res creatas immensas?

18 Ecce cœlum & cœlum summum, abyssus & terra, & quæ in eis sunt, ad aspectum ejus cõmoventur; totus mundus qui factus fuit & qui est, ad voluntatem ejus.

19 Una montes ipsi & fundamenta terræ, respiciente ad ea Domino, concutiuntur tremore.

20 Neque condigne cor de istis cogitare potest: nam vias illius quis percipiat animo?

21 *Est* procella quam nemo videre potest, verum plurima ipsius opera sunt in abditis.

22 Opera justitiæ ejus quis annunciare, aut quis sustinere possit? nam longe *est* fœdus ipsum & exquisitio *rerum* omnium in morte.

23 Qui submittit se cogitat ista; sed vir insipiens res stultas seductus cogitat.

24 Audi me, fili, & disce scientiam, atque ad sermones meos attende animo tuo.

25 Ostendam pensitate eruditionem, & accurate enunciabo scientiam ejus.

26 Nam ex judicio Domini *sunt* opera ejus inde à principio; & ex quo facta sunt, dispositæ partes eorum.

27 Ornavit in seculum opera sua, prout in manu ejus sunt principia illius in generationem quamque: neque esurierunt pe-

que fatigata sunt in opificiis ejus, neque defecerunt ab operibus ejus.

28 Alterum non fuit alteri angustiæ,

29 Et in seculum usque non sunt immorigera sermoni ejus:

30 Nam postea in terram respiciens Dominus implevit eam bonis suis.

31 Cadaver omnis animâtis tegit superficies illius, & in illam revertuntur ipsa.

CAPUT XVII.

Prærogativa hominis protoplasti, & Israelis & pro electis.

DOminus creavit è terra hominem,

2 Et rursus in eam convertit ipsum.

3 Dies numeratos & præfinitum tempus dedit ipsis, quum daret ipsis potestatem in ea quæ super terram sunt:

4 Et induens eos robore pro conditione ipsorum, secundum imaginem suam fecit ipsos:

5 Imposuit timorem ejus cuilibet carni, ut bestiis & volucribus dominarentur.

6 Sed partem tribuens in *sua* similitudine sexto loco dedit ipsis mentem, septimoque sermonem ad interpretationem efficacitatum ejus.

7 Consilium, & linguam, oculosque, aures & cor dedit ad cogitandum illis; scientia intelligente implevit eos, bonaque & mala demonstravit eis:

8 Adhibuit oculum suum ad corda eorum, dedit ut per secula gloriari possint de *factis* mirabilibus ipsius; ut intelligenter enarrent opera ipsius,

9 Et nominatissimam sanctificationem ipsius electi laudent:

10 Adjecit eis scientiam, & legem vitæ hæreditariam dedit eis, ut percipiant animo se nunc mortales esse:

11 Fœdus perpetuum statuit cum eis, & judicia sua demonstravit eis.

12 Magnificam gloriam viderunt oculi eorum, & gloriosam vocem ejus audivit auris eorum, quam diceret eis,

13 Attente cavete ab omni injustitia, & mandata eis singulis de propinquo daret.

14 Non sunt absconditæ ab oculis ejus viæ illorum, perpetuo sunt ei expositæ; sed omnis homo à juventute ad res malas *spectat*: itaque non potuerunt corda sua pro Jadeis facere carnea.

15 Nam quum dividerentur gentes totius terræ, unicuique genti constituit ducem, sed assumsit Jisraelem pro parte sua; quem ut primogenitus est nutrit eruditione, & in partem communicans lucem dilectionis non dimittit eum.

16 Quapropter omnia opera ipsorum sunt tamquam sol coram illo, & oculi illius assidue intuentur vias ipsorum.

17 Non fuerunt occulta ab eo injustitiæ ipsorum facta, sed omnia peccata ipsorum exposita fuerunt Domino; Dominus vero qui bonus est & agnoscit figmentum suum, neque dimisit eos, neque reliquit quin parceret ipsis.

18 Nam misericordia in virum *est* tamquam sigillum penes ipsum, & gratiam erga hominem veluti pupillam conservat, impertiens filiis suis filiabusque resipiscentiam; postea vero exsurgens retribuet ipsis, retributionem inquam ipsorum retrabuet in caput ipsorum.

19 Verumtamen resipiscentibus conversionem dedit, & revocavit eos qui tolerantiam deserebant.

20 Revertere igitur ad Dominum, & relinque peccata: precare in os, & minus offende.

21 Reduc *te ipsum* ad altissimum, & converte ab injustitia: nam ipse dux futurus est è tenebris ad illustrationem salutarem:

22 Et valde odio habe rem abominandam.

23 Altissimum quis laudet in sepulcro, loco viventium & edentium celebrationem?

24 A mortuo, tamquam si non esset, periit celebratio.

25 Vivens & incolumis corde laudat Dominum,

26 Magnum esse misericordiam Domini Dei nostri, & placationem revertentibus ad ipsum sancte:

27 Non enim posse omnia inesse hominibus, cum non sit immortalis filius hominis.

28 Quid lucidius fore at hic tamen deficit? item vir qui cogitat carnem & sanguinem.

29 Potentiam quidem altissimi cœli ille considerat, sed homines omnes sunt terra & cinis.

CAPUT XVIII.

Opera Dei imperscrutabilia.

QUi vivit in seculum, is creavit omnia communi lege.

2 Dominus, solus justus, cum non sit præter eum alter, qui fecit habitabilem mundum palmo manus suæ, cujus voluntati obediunt omnia: nam ipse rex omnium est, distinguens in eis potentia sua à prophanis res sanctas.

3 Cuinam contulit ut enunciet opera ipsius? aut quis pervestigavit magna ipsius facta?

4 Robur majestatis ipsius quis enumeret? & quis propositurus sit enarrationem miserationum ejus?

5 Non possunt minuere aut addere, neque pervestigare possunt *homines* mirabilia *opera* Domini.

6 Quum absolverit homo, tum principium est; quumque desiverit, tum dubitaturus est *unde incipiat*.

7 Nam quid *est* homo? & quis usus illius? quodnam *est* bonum illius? & quod malum illius;

8 Numerus dierum hominis, ut sint plurimi, *est* annorum centum: sed cuique præfinitum obdormiendi tempus omnium re-

cio cinio

tiocinio non potest computari: tamquam gutta aquæ æmari, & tamquam calculus arenæ, ita sunt mille anni inter dies seculi.

9 Propterea longanimus est Dominus erga illos, & diffundit misericordiam suam in illos.

10 Vidit & agnovit exitum eorum malum futurum esse:

11 Propterea copiosam adhibuit placationem suam.

12 Misericordia hominis *est* erga proximum suum:

13 Misericordia vero Domini erga omnem carnem.

14 Arguens, erudiensque, docens, & convertens, ut pastor gregem suum.

15 Excipientium eruditionem misereatur, & festinantium ad judicia ejus.

16 Fili, secundis rebus utens ne præbeas reprehensionis argumentum, neque in ulla oratione molestiam sermonis improbi.

17 Nonne æstum sedat ros? sic melior est sermo donatione.

18 Ecce nonne sermo superat donationem bonam? at utrumque *est* penes hominem gratia præditum.

19 Stultus ingrate exprobrat, & donum invidi tabefacit oculos.

20 Priusquam loquaris disce, & ante infirmitatem cura.

21 Ante judicium compara te ipsum ut benefacias, & hora animadversionis placationem consequeris.

22 Antequam infirmeris, abjice te continentia, & tempore peccatorum demonstra conversionem.

23 Ne impedias quin reddatur tempestive votum, neque differas ad mortem usque ut juste facias.

24 Antequam voveas, cõpara te ipsum; & ne esto similis viro tentanti Dominum:

25 Recordare indignationem *venturam* diebus mortis, & tempus vindictæ *venturum* quum faciem avertet Deus.

26 Recordare tempus famis tempore abundantiæ, paupertatem & indigentiam quando eris dives.

27 A matutino ad vespertinum usq; commutatur tempus, & omnia ista sunt cita coram Domino: homo sapiens in re qualibet religiose metuet, & diebus peccatorum attente cavebit à delicto; insipiens vero non observat tempus.

28 Omnis *vir* intelligens sapientiam & traditionem agnovit,

29 Et ei qui adeptus est illam celebrationem tribuit.

30 Qui intelligentes sunt ii quoque sermonibus sapientiam testantur, & destillat parœmias accuratas in vitam: optima *est* ducia in Dominum solum, quandoquidem mortuum cor adhæret rei mortuæ.

31 Ne sequaris concupiscentias tuas, sed prohibe *te* à tuis appetitionibus.

32 Si suppeditaveris animo tuo rem quam concupiscit, quæ lubet ipsi; facies ut gaudeant inimici tui de eo, qui invident tibi.

33 Ne læteris de multis deliciis tuis, neque requiras consilium illarum *adipiscendarum*.

34 Ne fias pauper convivia ex fœneratione frequenter exhibendo, quum nihil est in marsupio tibi: nam famosus esses insidiator tuæ ipsius vitæ.

CAPUT XIX.

Concupiscentia & luxuria fugienda.

OPerarius ebriosus non solet ditescere; & qui nihili facit res parvas paulatim ruit.

2 Vinũ & mulieres seducunt intelligentes; & qui agglutinatur scortis, est audax:

3 Tineæ & vermes hæreditario jure possidebant illum; & arefiet traductus in exemplum infamiæ maximæ.

4 Qui vero credit *sellis*, levis *est* animo; & qui peccat, in se ipsum delinquit.

5 Qui lætatur de constitutione prava, condemnabitur; qui vero oculum contra voluptates intentum habet, coronam paratvitæ suæ.

6 Qui compos est linguæ suæ, cum altero sine pugnis traducet vitam; & qui odit loquacitatem, minime afficitur malo.

7 Nunquam repetas sermonem, & nihil tibi detrimento erit.

8 Ne enarra apud amicum aut inimicum rationes alienæ vitæ; & nisi in te redundaturum esset crimen peccati, ne reveles.

9 Nam qui audiverit te, & observaverit te, is suo tempore odio habiturus est te.

10 Audivisti sermonẽ? moriatur apud te, & bono animo esto: non enim rumpet te.

11 A sermone stultus cruciatur doloribus, ut à fœtu parturiens.

12 Ut sagitta fixa in femore hominis, ita est sermo in ventre stulti.

13 Argue amicum, ne quando fecerit; & si fecerit, ne quando pergat:

14 Argue proximum, ne quando dixerit; & si dixerit, ut non repetat:

15 Argue amicum; nam sæpe exsistit vana calumnia, & ne cuivis sermoni credito animus tuus.

16 Est qui labitur sermone, sed non ex animo: et quis autem est qui non sit lapsus lingua sua?

17 Argue proximum antequam minaris, & cede locum legi Altissimi quum ira vacas.

18 Reverentia Domini principium est quo ad acripiendum *proximum* adduceris, & sapientia ab eo dilectionem comparat: cognitio mandatorum Domini *est* eruditio vitæ, & qui faciant res placentes ei, percipient immortalitatis fructum: reverentia à Domino est tota sapientia, & omni sapientiæ ideft effectio legis & cognitio omnipotentiæ ejus;

servus qui dicit Domino, ut placet *tibi* non faciam; & si postea faciet, irritat altorem suum.

19 Improbitatis scientia non est sapientia; neque est prudentia, ubi consilium peccatorum est.

20 Est improbitas quæ eadem abominanda est, sed est infipiens qui parum valet sapientia.

21 Præstat timidus qui trepidat in intelligentia, eo qui abundat prudentia & transgreditur legem Altissimi.

22 Est astutia accurata quæ ipsa injusta est, & est qui pervertit gratiam in proferendo judicio; sed qui juste judicia pronunciat hic sapiens est.

23 Est qui prave agens flexus ambulat pallatusque; sed apud se plenus est ignito dolo.

24 Una quidem deflectit vultum, & surdum voluntarie agit, sed ubi non cognoscitur prius te afficiet malo.

25 Etiamsi præ tenuitate roboris impeditus fuerit à peccando; si occasionem invenerit, afficiet malo.

26 Ex aspectu cognoscitur vir, & ex obvia personæ specie cognoscitur qui valet mente.

27 Ornatus viri, & risus dentium, gressusque hominis enunciant constitutionem ejus.

28 Est redargutio quæ intempestiva est, & qui tacet *eam*, is quoque prudens est.

CAPUT XX.

Ars loquendi & tacendi.

QUemadmodum melius est redarguere, quam occulte indignari, sic qui redarguenti confitetur, à detrimento prohibebitur.

2 Ut concupiscentia eunuchi de vitianda puella, ita *est* quisquis vi exercet judicia.

3 Est tacens qui sapiens deprehenditur, & est aliquis odiosus præ multa loquacitate sua.

4 Est tacens eo quod non habet responsonem, & est tacens qui opportunitatem novit.

5 Vir sapiens taciturus est ad opportunitatem usque; procax vero & insipiens opportunitatem transilit.

6 Qui abundat sermone, abominationi est; & qui potentiam sibi arrogat, odio est.

7 Quam pulcrum *est* hominem reprehensum declarare resipiscentiam! sic enim voluntarium peccatum fugiturus es.

8 Placent quidem mala viro peccatori, sed inventum est ad detrimentum ipsius.

9 Est donatio quæ tibi non profutura est, & donatio est cujus dupla futura est retributio.

10 Accidit diminutio propter gloriationem, sed est qui per humilitatem extulit caput.

11 Est qui parvo emit multa, sed illa persolvit septuplo.

12 Sapiens se ipsum reddit sermonibus amabilem, stultorum vero gratiæ effunduntur.

13 Donatio insipientis non est tibi si acceperis profutura, similiterque etiam invidentis; propter necessitatem ab eo impositam: nam oculi ejus *spectant* ut pro uno accipiant multa.

14 Pauca dabit; sed exprobrabit multa, & aperiet os suum tamquam præco.

15 Hodie mutuo dabit, & cras repetet, odiosus Domino & hominibus *vir* hujusmodi.

16 Stultus dicet; non est amicus mihi, non est gratia beneficiorum meorum:

17 Qui comedunt cibum meum sunt vani lingua.

18 O quoties & quam multi istum derisuri sunt! nam neque illud quod habuit, acceptum recto sensu dedit; neque similiter quod non habet ipsi perinde est.

19 Lapsus à pavimento tolerabilior *est* quam lapsus à lingua: ita ruina malorum studiose advenit.

20 Homo ingratus, sermo intempestivus in ore rudium assidue futurus est.

21 Ab ore stulti *prolata* reprobatur parabola; nequaquam enim dicit eam tempore suo.

22 Est qui vetatur peccare præ indigentia, ac ne in sua quidem quiete compungitur.

23 Est qui perdit se ipsum pudore; & quidem personæ observatione seipsum perdit.

24 Est qui gratiam ex verecundia promittit amico, deinde gratis eum inimicum parat.

25 Labes mala *est* in homine mendacium, & in rudium ore assidue versatur.

26 Opprobrior *est* fur quam mendax assiduus; utrique vero perditionis hæreditatem consequentur.

27 Mores hominis mendacis sunt ignominiosi; & pudor ejus comitatur ipsum assidue.

28 Sapiens provecturus est se ipsum sermonibus, & vir prudens magnatibus placiturus.

29 Qui colit agrum suum, altiorem faciet acervum suum; & qui magnatibus placet, veniam exorabit injustitiæ suæ.

30 Xenia & dona excæcant oculos sapientum, & velut pastomis oti indita avertunt reprehensiones.

31 In sapientia occulta, & thesauro abdito, quæ nam *est* utrobique utilitas?

32 Præstat homo occultans stultitiam suam homini occultanti sapientiam suam.

33 Præstat tolerantia infracta in quærendo Domino, homini suam ipsius vitam sine Domino agitanti.

CAPUT

CAPUT XXI.

Reſpiſcere eſt odiſſe & fugere malum.

Fili, *quum* peccaſti, ne pergas amplius; ſed priorum cauſa deprecare.

2 Tamquam à ſerpente fuge à peccato: nam ſi acceſſeris ipſum, mordebit te.

3 Dentes leonis *ſunt* dentes ejus, tollentes animas hominum:

4 Similis gladio ancipiti *eſt* omnis iniquitas, plagæ illius non eſt curatio.

5 Inſultatio & contumelia deſolant diuitiaſtra ſuperborum domus deſolabitur.

6 Precatio pauperis ab ore *ipſius* ad aures *ſuum* illius, ſed judicium illius ſtudioſe advenit.

7 Qui odit reprehenſionem, veſtigio inſtit peccatoris; ſed qui reveretur Dominum, convertetur ex animo ſuo.

8 Notus è lonquinquo eſt, qui valet linguæ; ſed conſideratus novit, quum ille labitur.

9 Qui ædificat domum ſuam pecuniis alienis, *eſt* qui colligit ſibi ipſi lapides ad tumulum ſepulturæ ſuæ.

10 Stuppa conſta *eſt* iniquorum congregatio, & conſumit eos flamma ignis ad perditionem.

11 Via peccatorum lapidibus quidem complanata eſt; ſed in extremo ejus *eſt* mortis fovea.

12 Qui cuſtodit legem Domini, tenet intelligentiam ejus.

13 Aſſumptio autem ſapientiæ *eſt* conſummatio reverentiæ Domini.

14 Non erudietur is qui non eſt ſolers:

15 Solertia enim eſt quæ multiplicat illi acerbitatem.

16 Cognitio ſapientis velut inundatio multiplicati ſolet, & conſilium ejus ut cæſtus fons vitæ.

17 Inteſtina ſtulti ſimilia ſunt confracto vaſi: ſtultâ ſcientiâ non tenent in vita ſua.

18 Sermonem ſapientem quum audiverit ſcitus, laudat eum & adhibet ſibi; ſin eum audivit qui caret intelligentia, & diſplicet ipſi & avertit eum poſt tergũ ſuũ.

19 Narratio ſtulti *eſt* tamquam onus in via: in labiis vero intelligentis invenitur gratia.

20 Os prudentis in Eccleſia requiri ſolet.

21 Tamquam domus deleta, ita *eſt* ſtulto ſapientia: cujus ſermones ſi cum animo reputentur, cognitioni hominis vacantis intelligentia ſermones inſunt quos nequeas perquirere.

22 Pro pedicis *eſt* in pedibus dementium eruditio, & velut manicæ ad manum dexteram.

23 Stultus in riſu extollit vocem ſuam: vir autem ſolers vix placide arriſurus eſt.

24 Tamquam mundus aureus *eſt* prudenti eruditio, & tamquam armilla impoſita brachio dextero.

25 Pes ſtulti cito infertur in domum *alterius*, ſed homo peritus multarum rerum pudore ab ea continebit ſe.

26 Imprudens à foribus flexus in domũ introſpicit, ſed vir eruditus cõſiſtit foris.

27 Ruditas eſt hominis quum auſcultat ad fores, prudens vero ignominiam iſtam gravabitur.

28 Multiloquorum labia *res* narrant quæ non attinent ipſos, prudentum vero ſermones ſtatera ponderantur.

29 In ore ſtultorum *eſt* cor ipſorum; in corde autem ſapientum eſt os ipſorum.

30 Quum exſecratur impius ſatanam, is ſuam ipſius animam exſecratur.

31 Inquinat ſuam ipſius animam ſuſurro; & ubicumque inquilinus fuerit, odio futurus eſt.

CAPUT XXII.

Candide agendum cum proximo.

Lapidi conſpurcato comparatur piger, & quiſque exhibilat ignominiam ejus.

2 Stercori bubulo è ſterquiliniis comparatur piger, quem quiſquis tollit, manum ſolet excutere.

3 Pudor patri eſt in genitura filii carentis eruditione, & filia *talis* ad detrimentum gignitur.

4 Filia prudens hæres viri ſui futura eſt; quæ autem pudore afficit *eum*, ad triſtitiam genitoris *afficit*.

5 Patrem virumque pudore afficit audax, ſed apud utroſque ignominiola futura eſt.

6 Muſicorum *ſonorum* in luctu narratio intempeſtiva *eſt*, flagella vero & correctio tempore ſapientiæ.

7 Liberi qui cum vita bona educantur, ſuorum genitorum abſcondant ignobilitatem; liberi qui in contemtu & ruditate exſultant, inquinant nobilitatem cognationis ſuæ.

8 Conglutinat teſtam qui docet ſtultum, & excitat dormientes è profundo ſomno; narrat dormitanti qui narrat ſtulto: nam conſummata narratione dicet, quid eſt?

9 Mortuum deſle, quia defecit *eum* lux; & ſtultum deſle, quia defecit eum intelligentia.

10 Suavius deſle mortuum, quia requievit.

11 Nam ſtulti vita gravior eſt morte.

12 Luctus mortui ſeptemdialis *eſt*, ſed ſtulti ac impii *luctus perduras* omnibus diebus vitæ ejus.

13 Cum inſipiente ne habeas ſermonem multum, neque ambules cum eo qui caret intelligentia: nam ut nullo ſenſu eſt, omnia tua nihili facturus eſt.

14 Cave ab illo ut moleſtiam non habeas, & quiſquiliis ejus minime inquineris.

15 Declina ab illo & requiem conſequeris, & nequaquam ſecurus eſto in dementia ejus:

16 Plumbo futurum eſſet aliquid grãvius, & ſi quod aliud nomen eſt *rei alicui gravori* plumbo.

17 Arenam, & salem, & massam ferri facilius est ferre, quam hominem vacantem intelligentia.

18 Coaxatio lineæ devincta ad ædificii concussionem non dissolvitur: ita cor statuminatum super consulta cogitatione nullo tempore timore perterrebitur.

19 Cor fundatum super intelligente cogitatione *est* velut ornatus arenati in pariete xysti.

20 Valli in alto siti ex adverso venti, nequaquam mansuri sunt;

21 Ita cor meticulosum in cogitatione stulti, ex adverso cujusque timoris minime permansurum est.

22 Qui pungit oculum, elicit lacrymas; & qui pungit cor provocat sensum.

23 Qui mittit lapidem in volucres abigit illas, & qui probris afficit amicum, dissolvit amicitiam.

24 Si in amicum strinxeris gladium, ne desperes: est enim reconciliationis via.

25 In amicum si aperueris os, ne verearis; est enim componendi ratio, præterquam ex probro, superbiaque, & arcani revelatione, & dolosa ictu: ex his enim omnis amicus aufugit.

26 *Fide* utere erga propinquum in paupertate *illius*, ut lætaris rebus secundis illius.

27 Tempore afflictionis permane apud illum, ut cohæres sis hæreditatis illius: neq; enim semper circumbærentem constitutionem oportet contemnere, neq; admirabilis *est* dives qui non habet mentē.

28 Ante ignem *præit* vapor camini & fumus, sic ante cædes convicia.

29 Amicum protegere non erubescam, & à conspectu ejus nequaquam abscondam me;

30 Quod si mala mihi per ipsum evenerint, quisquis audiverit cavebit ab illo.

31 O *si* quis inderet mihi ad os meum custodiam, & ad labia mea sigillum solers; ut non corruerem repente ab illa, & me non perderet lingua mea.

CAPUT XXIII.

Regula quodlibetica.

DOmine pater & dominator totius vitæ, ne derelinquas me in consilio istorum, neque sinas me inter istos cadere.

2 (Quis instituet in cogitationem meam flagella, & in corde meo eruditionem sapientiæ,) ut in peccatis errore commissis tu mihi parcas Domine, & non sinas eorum contumelias qui ex professo peccatores sunt:

3 Ut non multiplicentur errores mei, & abundent peccata mea ad cōtritionem; itaq; eorum coram adversariis, & gaudeat de me inimicus meus, ii quorum spes procul est à misericordia tua.

4 Domine Pater & Deus vitæ meæ, elationem oculorum ne tribuas mihi, & gigantēum animum semper amove à servis tuis.

5 Spes inanes & cupiditates averte à me, & contine semper eum qui cupit servire tibi: ventris appetentia & concubitus ne occupent me, & animo impudenti ne tradas me famulum tuum.

6 Audite, liberi, eruditionem oris veracis; quam qui servabit, minime deprehendetur labiis ipsius.

7 In sua imprudentia intercipietur peccator, & convitiator superbusque offendent istis.

8 Juramento ne assuefacias os tuum, & nominare sanctum absuefias.

9 Nam quemadmodū famulus non paucis vibicibus afficitur, de quo assidue habetur quæstio; ita qui jurat & Deum semper nominat, à peccato minime mundus erit.

10 Vir qui multum jurat plenus est iniquitate, & non abscedet à domo ejus flagellum.

11 Quum abundabit peccatum ejus in ipso, etiamsi despexerit, peccat dupliciter.

12 Quod si inaniter juravit, justus non habebitur: nam implebitur domus ejus inductis flagellis.

13 Est sermo circūvestitus morte, ne deprehendatur iste in hæreditate Jahakobi.

14 Nam à piis omnia hæc abstinta sunt, qui in peccatis non involventur.

15 Intemperāti juramento ne assuefacias os tuum: huic enim culpa inest pecti.

16 Recordare patris & matris tuæ, nam inter magnates consides bi,

17 Ne forte oblivioni tradaris coram illis, & cōsuetudine tua ipsius marcescas, velles enim te non natum esse, & diem exsecrareris partus tui.

18 Homo consuescens sermonibus probrosis, omnibus diebus suis nequaquam eruditur.

19 Duo genera multum peccant, & tertium adducit iram:

20 Animus fervidus ut ignis ardens, qui non exstinguitur donec consumtus sit:

21 Homo fœtator peccans in suo ipsius corpore, qui non desinit donec ignem accenderit.

22 Scortatori homini quilibet cibus suavis *est*, nequaquam cessaturus est donec moriatur.

23 Homo digrediens è cubili suo, dicens cum animo suo, quis videt me?

24 Tenebræ circumstant me, & parietes tegunt me, & nemo videt me, quid vereror? peccata mea minime recordabitur altissimus:

25 Cui timori *sunt* oculi hominum, quasi non noverit oculos Domini altissimi millies sole lucidiores esse,

26 Qui inspiciunt omnes vias hominum, & considerant in partes occultas usque,

27 Cui antequam hæc omnia crearentur nota erant omnia, similiterque postquam consummata sunt pervidet omnia?

28 Hic

28 Hic in plateis civitatis vindicabitur, & ubi non suspicatus fuerit deprehendetur.

29 Similiter etiam mulier relinquens virum suum, & hæredes ex alio parans.

30 Etenim primum non paruit legi Altissimi, ac secundo in virum suum deliquit, tertio vero scortatione adulteravit, & ex alio viro præbuit liberos.

31 Hæc in ecclesia producetur, & in liberos hujus animadversio erit.

32 Non mittent in diversum filii istorū radicem, & rami istius non ferent fructū:

33 Relinquet ad exsecrationem memoriam sui, & probrum istius non delebitur.

34 Ita cognoscent qui reliqui facti fuerint, nihil esse melius reverentia Domini, & nihil suavius eo qui attendit mandatis Dei.

35 Gloria magna *est* sequi Deum, & longitudo vitæ *eo sita est*, ut accipiatis ab illo.

CAPUT XXIV.

Encomium Sapientiæ.

SApientia laudat seipsam, & in medio populi sui gloriatur.

2 In Ecclesia Altissimi os suum aperit, & coram potentia ejus gloriatur, *dicens*,

3 Ego ex ore Altissimi proveni, & tamquam nebula coopeni terram.

4 Ego in excelsis *locis* tentorium habui, & *ejus* thronus meus in columna nubis:

5 Rotanditatem cœli circuivi sola, & in profunditate abyssorum ambulavi:

6 In fluctu maris & in tota terra, atque in omni populo ac gente acquisivi:

7 Et apud hæc omnia, quæsivi requiem, ut in hæreditate alicujus commorarer.

8 Tunc mandavit mihi creator omnium, & qui creavit me fecit ut requiesceret tentorium meum, dicens,

9 In Jahakobo tentorium pone, & hæreditatem Israhelis.

10 Ante seculū à principio creavit me, & in sæcula minime deficiam.

11 Atque ita in sione stabilita sum, in civitate sanctificata similiter fecit me quiescere, & Jeruschalaimis *est* potestas mea.

12 Itaq; radicata sum in populo affecto gloria, in parte Domini, hæreditatis ipsius.

13 Tamquam cedrus in Libano exaltata sum, & tamquam cupressus in montibus Chermonis:

14 Tamquam palma Hengedi exaltata sum, & tamquam plantæ rosæ Jerichuntinæ:

15 Tamquam oliva decora in speciosa campi, & tamquam platanus ex aquis exaltata sum:

16 Tamquam cinnamomum, & tamquā pila aromatica, & tamquam myrrha electa emisi odorem bonum:

17 Tamquam galbanum, & onyx, staciteque, & tamquam thuris vapor in tabernaculo.

18 Ego velut terebinthus extendi ramos meos, suntq; glorioſi & gratioſi rami mei.

19 Ego tamquam vitis germinans prodi tali odorem bonum; & flores mei afferunt fructum glorioſum & divitem.

20 Ego mater *sum* dilectionis optimæ, reverentiæque, & cognitionis, & spei sanctæ.

21 Quas communico cum liberis meis omnibus, semper futuræ iis qui indicuntur ab ipso.

22 Accedite ad me qui cupitis me, & fructibus meis quos gigno implemini:

23 Nam memoria mei dulcior *est* melle, & hæreditas mea favo mellis.

24 Qui comedunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc erunt sitientes mei.

25 Qui auscultat mihi, pudore non afficietur unquā, & qui colunt me, non aberrabunt.

26 Hæc omnia *dicit* liber fœderis Dei altissimi.

27 Lex quam mandavit nobis Mosche hæreditarium in congregationibus Jahakobi: ne deficiatis, quin robore valeatis in Domino: ut confirmet ipse vos, agglutinamini ipsi: Dominus omnipotens Deus solus est, neque est amplius præter ipsum servator:

28 Qui implet omnia tamquam Pischon sapientia sua, & tamquam Tigris diebus novorum *fructuum*:

29 Qui replet tamquam Euphrates intelligentia, & tamquam Jarden diebus messis:

30 Qui demonstrat tamquam lucem eruditionem scitam, & tamquam Gichon diebus stafescentis segetis.

31 Non agnovit primus perfecte illam, similiterq; ultimus non perveſtigavit illā:

32 Nam ex mari plurimæ emergunt cogitationes illius, & consilium illius ex abysso magna.

33 Ego sapientia tamquam fossa ducta è flumine,

34 Et tamquam aquæ ductus, processi in paradisum:

35 Dixi, irrigabo optimum hortum meum, & inebriabo areolam justam meam:

36 Ecce autem factus est mihi ex fossa fluvius, & ex fluvio meo factum est mare:

37 Quia eruditionem tamquam matutinum tempus illustro, & demonstro eam in longinquum usque.

38 Quia doctrinam ad prophetiam effundo, quam relicturus sum in generationes æternas.

39 Videtis me non mihi soli laborasse, sed omnibus qui exquirunt illam.

CAPUT XXV.

Arithmetica ethica: ubi tria quæ placent: tria, quæ displicent: decem quæ magnificant.

TRibus rebus speciosa effecta sum & surrexi speciosa coram Domino, coram Domino & hominibus:

2 Concordia fratrum, & amicitia propinqui, & viro ac muliere quibus inter ipsos convenit.

3 Tria vero genera odit anima mea, & insensus sum valde vitæ illorum:

4 Pauperem superbum, & divitem mendacem, senemque mœchum minima prædictum intelligentia.

5 In juventute tua si nihil coegeris, quomodo poteris in senectute tua consequi?

6 Quam speciosum *est* canitiei judicium, & senioribus cognitio consilii!

7 Quam speciosa *est* senum sapientia, & gloria prædictis *decora* cogitatio atque consilium!

8 Corona senû *est* experiêtia multiplex, eorumque gloriatio reverentia Domini.

9 Novem cogitata prædicavi beata esse ex animo meo, & decimum proloquar lingua mea.

10 Homo de liberis lætans *beatus est*, & qui vivens videt ruinam inimicorum:

11 Beatus qui habitat cum uxore intelligente, & qui lingua non labitur, & qui non servit homini indigno se:

12 Beatus qui adeptus est prudentiam, & qui *eam* narrat ad aures audientium.

13 Quam magnus est qui adeptus est sapientiam! sed nemo est qui superet reverentem Domini.

14 Dilectio autem Domini supra omnia excellit ad illustrationem.

15 Qui tenet eam, cui comparari possit?

16 Reverentia Domini principium *est* dilectionis ejus, fides vero principium agglutinationis ad illum.

17 Omnem plagam, modo ne plagam cordis; & omnem improbitatem, modo ne improbitatem mulieris;

18 Omnem invasionem, modo ne invasionem orfanorum; & omnem ultionem, modo ne ultionem inimicorum:

19 (Non est caput valentius capite serpentis, neque est animus valentior animo inimici)

20 Habitare cum leone & dracone malim, quam habitare cum improba muliere.

21 Improbitas mulieris mutat faciem illius, & faciem illius offundit tenebris *ut sit* tamquam ursa.

22 Inter propinquos suos accumbens vir illius etiam invitus propter illam ingemiscet.

23 Exigua *est* omnis improbitas ad improbitatem mulieris, sorte peccator accidat illi.

24 Ut ascensus arenosus ad pedes senis, ita *est* mulier garrula quieto viro.

25 Ne accidas ad pulcritudinem mulieris, & mulierê ne concupiscas deliciarum causa.

26 Ira, & impudentia, ac turpitudo magna ineſt mulieri, si suppeditaverit quæ opus sunt viro suo.

27 Cor humile, faciemque mœstam, & plagam cordis *efficit* mulier improba;

28 Manus remissas, & genua soluta quæ non consolatur virum suum in angustia.

29 A muliere principium *est* peccati, & per eam nos omnes morimur.

30 Ne des aquæ effluendi locum, neque mulieri improbæ licentiam exeundi.

31 Si non ambulat ad manum tuam,

32 A carne tua resecа illam, da *libellum* & dimitte *illam*.

CAPUT XXVI.

A quatuor rebus cavendum.

MUlieris bonæ beatus *est* vir, & numerus dierum ejus duplex.

2 Mulier fortis lætitiam affert viro suo, & annos vitæ illius implet peosperitate,

3 Bona mulier bona portio est, in partem reverentibus Dominum dabitur:

4 Divitis enim ac pauperis animus bonus *est*, erga Dominum, omni tempore vultum habentes hilarem exsultant.

5 A tribus formidat cor meum, & à quarti conspectu metuo.

6 Calumnia civitatis, & concio populi,

7 Et obtrectatio; *ista* omnia supra mortem laboriosa sunt:

8 Sed onerosa cordi & luctifica *est* mulier æmulans zelotypia mulieré *alteram*:

9 Et flagellum *est* linguæ cum omnibus de re communicans.

10 Jugum boum exagitatum *facit* mulier improbaque habet eam ita *est* ut qui prehendit scorpium.

11 Iram magnam *efficit* mulier ebriâ, & vertiginosa, quæ inhonestam constitutionem suam minime contegit.

12 Scortatio mulieris in altis oculis atque in palpebris ejus cognoscitur.

13 In filiam inverecundam confirma custodiam, ut quum invenerit sibi licentiam esse non utatur *ea*.

14 Impudentem oculum à tergo observa, ac ne mireris si delinquat in te.

15 Quemadmodum viator sitiens os aperit invento fonte, & de omni aqua propinqua bibit; *ita* adversum omnem palum sessura esset, & adversus telum apertura pharetram.

16 Gratia mulieris delectat virum ipsius, ossaque illius pinguefacit scientia illius.

17 Donatio Domini *est* mulier taciturna atq; benevola, neque est quicquam quò erudita illius anima commutari possit.

18 Gratia suprema *est* pudica & fidelis mulier;

19 Neque est pretium ullum æque ponderandum ac temperans anima illius.

20 *Ut* sol Domini ortiens in altissimis, ita pulcritudo bonæ mulieris est in ornamento domus ipsius.

21 *Ut* lucerna elucens in lychnucho sancto, ita *est* pulcritudo vultus *illius* in ætate stata.

22 *Ut* columnæ aureæ impositæ basibus argenteis,

argenteis, ita *sunt* pedes speciosi in pectoribus firmis *illius*.

23 Fili, florem ætatis tuæ conserva sanum, ac ne des alienis robur tuum.

24 Quum requisiveris ex omni agro fœcundum sortem, sere propria semina fretus bono genere tuo:

25 Ita fœtus tui superstites, & audenter generosum animum obtinêtes augescent.

26 Mulier meretrix æqualis sui reputabitur; quæ autem subest viro, turris desendens à morte reputabitur utentibus.

27 Mulier impia in partem iniquo dabitur, pia vero datur reverenti Domini.

28 Mulier inhonesta ignominiam *in virum* excitabit, filia vero honesta etiam virum verebitur.

29 Mulier inverecunda ut canis reputabitur, quæ autem verecundiam habet reverebitur Dominum.

30 Mulier honorans virum suum omnibus apparebit sapiens, quæ autem non honorat eum, superbe impiam ab omnibus agnoscetur.

31 Bonæ mulieris vir beatus *est*, numerus enim annorũ ejus futurus est duplex.

32 Mulier clamosa & loquax spectata est, ad arcendos inimicos *apta*:

33 Et hominis cujusque anima quæ similiter arcetur istis, in bellicis seditionibus sibi ipsi degendum cogitat.

34 Duobus *nominibus* afficitur tristitia cor meum, & de tertio advenit mihi indignatio.

35 Si vir bellatur inopia deficit, & viri intelligentes si flocci sunt.

36 Et si quis revertitur à justitia ad peccatum: hunc comparabit Dominus ut cædatur gladio.

37 Vix eximitur mercator è delicto, neque justus est à peccato caupo.

CAPUT XXVII.

Sapientia tria displicent.

REi indifferentis gratia peccaverunt multi, & qui quærit abundare, oculam suum avertit.

2 Inter compages lapideas pangitur clavus, & inter venditionem atque emtionem peccatum ultro citroque teritur.

3 Qui non obtinet studiose reverentiam Domini, hujus cito subvertetur domus.

4 Dum excutitur cribrum, remanent sordes; similiterque exuviæ hominis in eloquutione ejus.

5 Vasa figuli camisus probat, tentatio vero hominis colloquio ipsius *probatur*.

6 Culturam arboris demonstrat fructus illius, sic eloquutio cogitationis quæ inest cordi hominis.

7 Ante eloquutionẽ ne laudaveris quemquam, hæc enim *est* tentatio hominum.

8 Si sequaris jus, comprehendes ipsum; & indues ipsũ velut talarẽ *vestem* gloriæ.

9 Volucres ad similes sibi divertunt, veritas vero ad eos revertitur qui colunt *ipsam*:

10 Leo insidiatur venationi, similiterque peccatum iis qui operantur malum.

11 Narratio pii semper *est* cum sapientia, imprudens vero mutatur ut luna.

12 Inter eos qui carent intelligentia observa tempus; inter consideratos vero assidue versare.

13 Narratio stultorum offensioni est, & risus eorum hæret deliciis peccati.

14 Sermo illius qui plurimum jurat capillos attigit, & certamen istorum facit ut obstruamus aures.

15 Effusionem sanguinis *facit* superborum pugna, & convitiatio illorum gravis auditu *est*.

16 Qui revelat arcana, amittit fidem; ac nequaquam amicum inventurus est ex animo suo.

17 Benevolentia prosequere amicum, & fidus esto cum eo:

18 Quod si revelaveris arcana ejus, nequaquam persequaris eum.

19 Quemadmodum enim perdit homo inimicum suum, ita perdit propinquum suum.

20 Et quemadmodũ si volucrem è manu tua dimiseris, ita propinquum dimisisti; & minime venando consequeris ipsum.

21 Ne prosequaris ipsum: nam abstitit procul, effugitque ut dorcas è laqueo:

22 Nam vulnus obligari potest, & de convitio est reconciliatio:

23 Sed qui revelavit arcana, amisit fidẽ.

24 Qui nutat oculo, fabricatur mala; & qui novit eum, abstinet ab eo.

25 E regione *quidem* oculorum suave efficiet os suum, & sermones tuos mirabitur; sed postea pervertet os suum, & tuis sermonibus offensiones addet.

26 Permultum odi, neq; est quem ei cõparem, & Dominus odio habiturus est.

27 Qui lapidem in altum mittit, super caput suum mittit; ita plaga dolosa diducit vulnus.

28 Qui fodit foveam, in ipsam incidet:

29 Et qui statuit laqueum, capietur in ipso.

30 Maleficio mala supervenientia morabuntur apud ipsum, quamvis minime cognoscat unde advenient ipsi.

31 Illusio & probrum superborum *est*, vindictaque ut leo insidiatur illis.

32 Laqueo capientur qui lætãtur de ruina piorũ, & dolor consumet eos ante mortem ipsorum, simultas, & ira, & quæcumq; sunt res abominandæ: hujusmodi vir intra quam peccator possidetur istis.

CAPUT XXVIII.

Ignoscentia virtus regia.

ULtori obveniet ultio à Domino, qui peccata ejus constanter servaturus est.

2 Dimitte injuriam proximo, ac tum deprecanti tibi solventur peccata tua.

3 Homo in hominem conservat iram, & à Domino curationem petat?

4 Et in hominem similem sibi non adhibens misericordiam pro peccatis suis deprecetur?

5 Quum ipse qui caro est conservet simultatem, ecquis expiet peccata illius?

6 Memento finis, & desine inimicitias gerere:

7 Ac ne simultatem exerceas in proximum *ad* corruptionem & mortem; sed in mandatis permane.

8 Memento mandatorum, neque simultatem exerceas in proximum:

9 Et *memento* foederis altissimi, ac despice rem ignoratione commissam.

10 Abstine à lite & minues peccata: nam homo iracundus incendit pugnam.

11 Vir peccator amicos turbat, & inter eos qui pacem habent immittit calumniam.

12 Prout est materia ignis, ita accenditur: prout est confirmatio pugnæ, *ita* augetur ignis: prout est robur hominis, *ita* furor est illius: & prout sunt divitiæ hominis, *ita* illius extollunt iram.

13 Contentio accelerata accendit ignē, sed pugna accelerans effundit sanguinem.

14 Si flaveris in scintillam acceditur; sin exspueris in illam, exstinguitur; ambo vero ex ore tuo exeunt.

15 Susurronem ac bilinguem exsecrami: multos enim habentes pacem perdiderunt.

16 Lingua duplex multos divexavit, & dissipavit eos ab una gente ad alteram:

17 Et civitates munitas sustulit, domosque magnatum subvertit.

18 Lingua duplex mulieres fortes ejecit, & privavit eas laboribus ipsarum.

19 Qui attendit ei, nequaquam requiem consequetur, neque habitabit cum tranquillitate.

20 Plaga flagelli efficit vibicem, sed plaga linguæ confringit ossa.

21 Multi ceciderunt acie gladii, sed non *tam multi* quam qui propter linguam ceciderunt.

22 Beatus est qui protegitur adversus illam, qui non expertus est furorē illius;

23 Qui non traxit jugum illius, & vinculis illius non alligatus est.

24 Nam jugum illius jugum *est* ferreum, & vincula ejus vincula ærea.

25 Mors pessima *est* quæ affertur ab illa; & sepulcrum utilius est illa.

26 *Illa* piis minime dominatura est, & flamma illius minime comburentur.

27 Qui derelinquunt Dominum, incident in illam: atque in his accendetur ac non exstinguetur unquam, immittetur in eos tamquam leo, & tamquam pardalis perimet ipsos:

28 Ecce circumsepi possessionem tuam spinis; ac ori tuo fac januas & vectes.

29 Argentum tuum & aurum tuum colliga; sed sermonis tui trutinam confice, & ori tuo fac januam & vectem;

30 Et attende ne quando labaris illis, ut non concidas coram insidiatore.

CAPUT XXIX.

Opera misericordiæ.

QUi exercet misericordiam, fœneratur propinquo; & qui se pro illo confirmat facultate sua servat mandata.

2 Mutuum da propinquo tempore quo opus habet, iterumque redde propinquo tempore suo.

3 Firmum exhibe sermonem tuum, & fidus esto erga illum: ita omni tempore quod opus erit tibi consequeris.

4 Multi tamquam rem inventam existimaverunt fœnus, & laborem exhibuerunt iis qui ipsos adjuverant.

5 Usque dum acceperit, osculatur manus illius, & pro pecuniis proinpui submittit vocem:

6 Tempore autem restitutionis protrahit tempus, & affert excusationem socordiæ, ac causatur tempus:

7 Quod si potuerit dare, vix reportabit dimidium, & reputabit illud tamquam rem inventam.

8 Sin minus, *quum* privaverit eum pecuniis suis, & immerito inimicum eam comparaverit.

9 Exsecrationes & convicia rependet ei, pro gloria ignominiam reddet ei.

10 Multi itaque propter improbitatem *ipsam* aversantur hominem, & privari metuunt.

11 Verūtamen afflicto propinquo longanimus esto, & in *conferenda* misericordi beneficentia ne protrahas eum.

12 Propter mandatum suscipe pauperē, & in egestate ipsius ne averseris eum.

13 Perde argentum propter amicum & fratrem, ac ne abscondas illud subter lapidem ut pereat.

14 Colloca thesaurum tuum secundum mandata Altissimi, quod utilius erit tibi quam aurum ipsum.

15 Conclude sito misericordem beneficentiam in penuriis tuis, eaque te ex omni afflictione eximet:

16 Supra scutum robustissimum & supra hastam validam contra hostem propugnabit te.

17 Vir bonus spondebit pro altero; sed qui amisit pudorem derelinquet illum.

18 Beneficiorum sponsoris ne obliviscaris; exposuit enim animam suam pro te.

19 Sponsionem bonam evertit peccator.

20 Sponsore usus fugit peccator, atque inutilis *est* animo suo relinquit eum qui liberavit ipsum.

21 Sponsio multos cōmode agentes perdidit, & agitavit eos ut fluctus maris:

22 Viros potentes ejecit domibus, qui erraverunt per alienas gentes.

23 Peccator transgrediens mandata domini in sponsionem incidet, & qui persequitur operarum conductiones incidet in judicia.

24 Suscipe propinquum pro facultate tua, & attente cave tibi ipsi ne incidas.

25 Præcipua vitæ humanæ *sunt* aqua & panis, vestisque & domus tegens imbecillam conditionem.

26 Melior *est* vita pauperis sub tegmine grabium, quam epulæ splendidæ ex alienis rebus.

27 Æque parvis ac magnis rebus acquiesce, ac ne audias probrum domus tuæ.

28 Mala est vita *migrantis* de domo in domum: nam ubi inquilinus es, non audes aperire os.

29 Hospites accipies, & potum præbebis ingratis, & adhuc præterea res acerbas audies:

30 Advenì, inquiline, instrue mensam, & si quid est penes te pasce me;

31 Abi, inquiline, à conspectu gloriæ; opus est domo, hic frater mihi in hospitium advenit.

32 Gravia *sunt* ista prudenti, increpatio de domicilio, & fœneratoris probrum.

CAPUT XXX.

Liberorum & sanitatis vario habenda.

QUi amat filium suum, assidue flagella ei adhibiturus est ut lætetur de eo tandem.

2 Qui erudit filium suum, lætabitur de eo, & inter spectatos de eo gloriabitur.

3 Qui docet filium, invidentiam acuit inimici, & coram amicis de eo exsultaturus est.

4 Defuncto illius patre ita *est* tamen quasi non esset mortuus, nam similem sibi reliquit post se.

5 *Quem* in vita sua vidēs lætatus est de eo, neque in obitu suo afficitur tristitia;

6 *Qui* contra hostes reliquit vindicem, & qui amicis referat gratiam.

7 Qui strigilem adhibet filio, colligat vulnera illius, quamvis ad omnem clamorem turbentur viscera ipsius.

8 Equus indomitus evadit molestus, & filius sibi permissus evadit præceps.

9 Blande educa filium, & terrorem incutiet tibi, collude ipsi, & tristitia afficiet te.

10 Ne rideas cum ipso, ut non afficiaris dolore, & tandem collidas dentes.

11 Ne des ei licentiam in juventute, ac ne despicias errata ejus.

12 Flecte collum ejus in juventute, & frange latera ejus dum est infans, ne forte induratus sit tibi inobsequens, & dolori sit animæ tuæ.

13 Erudi filium tuum, & operam da ei, ut non offendas turpi conditione ejus.

14 Præstat pauper sanus & constitutione sua valens, diviti flagellis affecto in corpore suo.

15 Sanitas & bona constitutio quolibet auro melior *est*, & corpus validum immensis opibus.

16 Non sunt divitiæ quæ meliores sint sanitate corporis, neque est lætitia superans gaudium cordis.

17 Potior *est* mors quam vita acerba, aut invaletudo permanens.

18 Res bonæ inclusæ ad os clausum *sunt velut* fercula ciborum ad sepulcrum sita.

19 Quid prodest holocaustum idolo? nam neque edit, neque odoratur: ita est is quem persequitur Dominus:

20 Qui videt oculis, & gemit, tamquam eunuchus amplectens virginem, atque ingemiscens.

21 Ne tradas tristitiæ animum tuum, neque angas te ipsum consilio tuo:

22 Lætitia cordis *est* vita ipsa hominis, & exsultatio producit dies viri.

23 Dilige animum tuum & consolare cor tuum, tristitiamque procul à te fiste.

24 Multos enim perdidit occiditque tristitia.

25 Invidia & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectutem adducit solliciudo.

26 Cor splendidam & bene affectum in epulis ciborum suorum curam habet.

CAPUT XXXI.

Regulæ convivales.

VIgiliæ divitiarum *causa* tabefaciunt carnes, & cura earum amovet somnum.

2 Sollicitudo pervigil postulat dormitationem, & infirmitatem gravem eluit somnus.

3 Defatigatur dives in cogendis pecuniis, & in quiete impletur deliciis suis.

4 Defatigatur pauper penuria victus, sed in quiete sua efficitur egentior.

5 Qui amat aurum, non erit justus; & qui persequitur corruptionem, hic implebitur *ea*.

6 Multi fuerunt victi propter aurum; & perditio eorum occurrit eis.

7 Lignum offensionis *est* iis qui sacrificant ipsi, & omnis imprudens capietur eo.

8 Beatus *est* dives qui inculpatus deprehenditur, & qui non sectatur aurum.

9 Quis est ille, ut beatum prædicemus eum? fecerit enim in populo suo res admirabiles.

10 Quis probatus eo perfecte versatus est ut extollatur gloria? quis quum posset transgredi non transgressus est? & quum *posset* malum facere non fecit?

11 Propterea confirmabuntur bona ejus, & beneficia misericordiæ ejus enarrabit Ecclesia.

12 Ad mensam magnificam assidens ne aperias fauces tuas in ea:

13 Neque dicas, multa certe sunt imposita ei.

14 Memento malam rem esse oculum nequam.

15 Quid oculo nequius creatum est? propterea de omni aspectu lacrymatur.

16 Quocumque inspexeris, ne extendas manum tuam:

17 Ac ne cum eo in patina collidas.

18 Intellige res propinqui ex te ipso, & de omni

de omni verbo cogita: comede ut homo quæ apposita sunt tibi, neque devora, ne odio habearis.

19 Cessa primum eruditionis gratia, neque esto insatiabilis, ne forte offendas:

20 Quod si inter plures consederis, ne primus eorum extendas manum tuam.

21 Quam sufficit homini erudito res modica? nam in cubili suo non anhelat; somnus sanus *est*, cum intestino mediocri surgit mane, compos animæ suæ:

22 Laboriosæ vigiliæ, & cholera, torminaque adsunt viro insaturabili:

23 Quod si coactus fueris in epulis, exsurge, deambulans vome; & quiesces.

24 Audi me, fili, ac ne contemnas me, & tandem comperies sermones meos.

25 In omnibus operibus tuis esto promtus, & ulla infirmitas minime obveniet tibi.

26 Splendido in cibis benedicunt labia, testimonii *est* fidele bonitatis illius:

27 Improbo propter cibum obmurmurat civitas, & accuratum *est* testimonium improbitatis illius.

28 In vino ne agas virum: nam vinum multos perdidit.

29 Fornax probat id quo duratur acies ex immersione; ita vinum in corde superborum ex ebrietate *facit*.

30 Tamquam vita *est* vinum hominibus, si moderate illud biberis.

31 Quanam vita est *homini* qui destituitur vino? hoc enim creatum *est* ad lætitiam hominibus.

32 Exsultationem cordis, lætitiamque animi *efficit* vinum potū tempestive, quod latis est.

33 Acerbum animum *facit* vinum multum potum, irritatione & adversa casu.

34 Auget animum ebrietas imprudentis ad offensionem: minuit robur, & acquirit vulnera.

35 In convivio vinoso ne redarguas proximum, neque facias eum nihili in lætitia ejus:

36 Sermonem probrosum ne dixeris ei, neque angas eum observantem tibi.

CAPUT XXXII.

Regulæ ethico-nauticæ.

Ductorem *si* te constituerunt *homines*, ne extollitor; esto eis tamquam unus ex ipsis:

2 Curam eorum habe, atque ita sede.

3 Et omnem tui copiam facito, quum; probaveris te, requiescito: ut per illos afficiaris lætitia, & ornamenti causa coronam adipiscaris.

4 Alloquere seniorem: hoc enim decet te:

5 Sed quam accurata scientia agitur, musicos etiam modulos impedi.

6 Ubi est concentus, ne effundas eloquium, neque intempestive agas sapientem.

7 Sigillum carbunculi impositum ornamento aureo *est* concentus musicorum in vinolo convivio.

8 Sigillum smaragdi in aureo instrumento *est* musicorum melos ad vinum suave.

9 Loquere adolescens vix, si opus erit tibi, si bis interrogatus fueris:

10 Summatim sermonem contrahe; paucis multa.

11 Esto tamquam is qui novit, & silet tamen.

12 Inter magnates æqualem ne præbeas te, & ubi senes *sunt* ne multa effutias.

13 Ante tonitrus celer præit fulgur, & ante verecundum procedit gratia.

14 Tempestive expergiscere, ac ne acies extremam agito, excurre domum, ac ne desidero:

15 Ibi lude & fac quæ cogitaveris; sed sine peccatis, & sermone superbo:

16 Atque his fruens benedic ei qui fecit te, & qui inebriat te bonis suis.

17 Qui reveretur Dominum, excipiet eruditionem ejus; & qui mane incumbunt, adipiscentur benevolentiam.

18 Qui quærit legem, explebitur ea; simulator vero offendet in eam.

19 Qui reverentur Dominū, consequentur judicium, & jura accendent & lucem.

20 Homo peccator declinat redargutionem, & pro voluntate sua invenit judicii sibi convenientia.

21 Vir consultus minime cogitationem negligit: inconsultus vero & superbus non pertimescit metum:

22 Sed postquam fecit, apud se fine consilio *est*.

23 Sine consilio ne facias quidquam, & quum feceris ne pœniteat te.

24 Via in qua adversus casus est ne ambules, & ne offendas in lapidosis *locis*.

25 Ne credas viæ quæ sine offendiculo est, sed à filiis tuis cave:

26 In omni bono opere crede tibi ipsi: hæc enim est mandatorum observatio.

27 Qui credit Domino, attendit mandato; & qui fidem habet in eo, non minuetur.

CAPUT XXXIII.

Opera Dei quomodo consideranda.

Reverenti Dominum non obveniet malum: sed in tentatione etiam iterum eripiet ipsum *Deus*.

2 Vir sapiens non odit legem, hypocrita vero in ea *versatur* ut in procella malorum *fluctuum*.

3 Homo intelligentia præditus se credit legi, & lex ei fidelis futura est.

4 Utcumque interrogatio manifesta *fit*, præpara sermonem, atque ita audieris; colligato eruditionem, & tunc respondeto.

5 Rotæ plaustri *sunt* viscera stulti, & cogitatio ipsius *est* velut axis qui vertitur.

6 Equus admissarius est tamquam amicus irrisor: sub omni sessore hinnit.

7 Quamobrem dies superat diem, & omnis lux diei per annum à sole data?

8 Cognitione Domini disparata sunt,

9 Qui mutavit tempora & festa:

10 Nam

10 Nam ex illis alios exaltavit & sanctificavit, alios ex illis repositit in dierum numero.

11 Homines quoq; omnes *qui* è solo *sunt*, privat è terra creatus est Adam.

12 Plurima scientia Dominus dispartivit ipsos, & mutavit vias ipsorum.

13 Ex ipsis aliis benedixit, exaltansque ex ipsis sanctificavit & admovit sibi; ex *ipsis vero alijs* exsecratus est, & abjecit, evertitq; eos è sedibus ipsorum.

14 Velut figuli lutum in manu ejus *sunt*.

15 Omnes viæ ejus ex placito ipsius *sunt*, ita *est* homo in manu illius qui fecit ipsū & redditurus ipsis secundū judicium suum.

16 Ex adverso mali bonum *est*, & ex adverso mortis vita, similiter ex adverso peccatoris pius est, similiterq; ex adverso viri pii peccator: deniq; similiter (intuere in omnia opera Altissimi) bina *sunt* contra, unum ex adverso alterius.

17 Ego vero ultimus evigilavi, tamquā is qui spicas legit post messores, profeci benedictione Domini, & tamquam vindemiator implevi torcularis lacum.

18 Considerate me mihi non soli laborasse, sed omnibus quærentibus eruditionē.

19 Audite magnates, & ductores Ecclesiæ auribus recipite.

20 Filio, & uxori, fratri, aut amico ne des potestatem in te ipsum, dum vivis; neq; des alteri pecunias tuas, ut non de illis roges quum pœnitebit te.

21 Dum adhuc vivis & spiritus est in te, ne alienaveris te *mancipium* ulli carni:

22 Melius enim est ut liberi precentur tui, quam ut tu respicias ad manus filiorum tuorum.

23 In omnibus tuis operibus superiorem administrationem obtine, neq; afficias hæc gloriam tuam.

24 Quo die consummabuntur dies vitæ tuæ, & tempore mortis, divide hæreditatem.

25 Pabula, virgaq; & onera *sunt opus* asinorum, & castigatio, operaq; famulo.

26 Utere opera ejus cum castigatione, & quæret requiem: sine remissas illi manus, & quæret libertatem.

27 Jugum & lorum curvant cervicem *ejus*; famulo vero malefico tormenta & cruciatus.

28 Immitte eum ad opus, ut non otietur: nam multum malum docuit otium.

29 Ad opera constitue eum, quemadmodum decet eum:

30 Quod si non obsequatur, fac compedes habeat graviores; sed ne est à quibus in ullam carnem, & sine judicio ne facias quidquam.

31 Si est tibi famulus, esto tibi tamquam tu ipse, quia sanguine paratus ipsum: si est tibi famulus, age eum ut fratrem, quia est tamquam tu ipse.

32 Indigebis eo si affixeris eum injuriæ & movens aufugerit, quā via requiretis ipsum?

CAPUT XXXXIV.

Spes impiorum fallit, piorum alit.

VAnæ *sunt* exspectationes & mendaces virorū fatenti intelligentia: somniaq; addunt alas insipientibus.

2 Ut qui captat umbram & persequitur ventos, ita est qui se adhibet somniis.

3 Rem hanc secundum illam *exhibet* somniorum visio, *ut* ex adverso faciei *exhibetur* similitudo faciei.

4 De re immunda quid mundari potest? & de mendace quid verum esse?

5 Divinatio, auguriaq; & somnia vana sunt, & tamquam puerperæ visa habet cor tuum.

6 Nisi ab altissimo demittantur qui invisat te, ne adhibeas ad illa cor tuum:

7 Multos enim seduxerunt somnia, & exciderunt qui spem in eis habuerant.

8 Sine mendacio perficitur lex, & sapientiæ in ore fideli *est* consummatio.

9 Vir qui erravit, novit multa; & qui multa expertus est, enarrat sermones intelligentes:

10 Qui non est tentatus, novit pauca;

11 Qui vero erravit, multam calliditatem habet.

12 Multa vidi in errore meo: itaq; intelligentiæ meæ *sunt* quæ sermonibus meis informantur.

13 Sæpe ad mortem usq; periclitatus sum, & conservatus sum:

14 Propterea spiritus vivet reverentium Dominum,

15 Quum spes eorum incumbat ei qui servat ipsos.

16 Qui reveretur Dominum, nihil extimescit, neq; expavescit; quia ille spes ipsius est.

17 Reverentis Dominū anima beata est,

18 Cui adhibet se, & quod *est* fatumen illius?

19 Oculi Domini intenti amantibus ipsum, protectio potentissima, & fatumen valentissimum, tegmen ab æstu, tegmen inquam à meridiano, custodia ab offensione, & adjamentum in casum.

20 Exaltans animam, & illustrans oculos, curationem afferens, vitam, ac benedictionem.

21 Sacrificantis ex injusto oblatio ridicula *est*, neque placitura sunt iniquorum dona.

22 Non placent Altissimo oblationes impiorum, neq; multitudine sacrificiorum placatur peccati *sonus*.

23 Mactat filium coram patre ipsius qui offert sacrificium de pecuniis pauperum.

24 Panis vita *est* pauperum indigentium; quem qui adimit, homo sanguinarius *est*.

25 Occidit propinquum qui aufert communem victum:

26 Effunditq; sanguinem qui fraudat mercede mercenarium.

27 Uno ædificante & altero destruente

quis

quid amplius proficiunt ultra labore suo utcrque?

28 Uno orante & altero exsecrante cujus vocem exauditurus est Dominus?

29 Qui lavatus ex mortuo tactu & iterum tangit eum, huic quæ utilitas est ex lotione ipsius?

30 Sic homo est qui jejunat de peccatis suis rursumque abiens eadem facit: quis exauditurus esset orationem ipsius? & quid proficerit humiliter abjiciendo se?

CAPUT XXXV.

Victima Deo grata.

QUi observat legem, abunde oblationum facit:

2 Sacrificat hostiam salutarem, qui attendit mandatis:

3 Et qui refert gratiam, ita facit quasi offerat similam; & qui exercet misericordiam, quasi offerat sacrificium laudis.

4 Quod placet Domino est ut desistatur ab improbitate, & litatio est desistere ab iniquitate.

5 Ne appareas coram Domino vacuus;

6 Nam hæc omnia propter mandatum faciendo fiunt.

7 Oblatio justi quum pinguefacit altare, gratus odor illius est coram Domino.

8 Sacrificium viri justi acceptum est, & memoria ejus non excidet oblivione.

9 Oculo bono glorifica Dominum, & ne minuas primitias manuum tuarum.

10 In donatione qualibet hilarem præbe vultum tuum, & cum lætitia dicimas sanctas confer.

11 Da Altissimo prout dedit ipse, & bono oculo, prout adest manui tuæ:

12 Nam Dominus est qui reddit, & redditurus septuplum: ne resecato de donis:

13 Non enim acceptarus esset: ne ergo attendas injusto sacrificio.

14 Nam judex est Dominus, apud quem non est personæ ullius gloria.

15 Non est accepturus Dominus personam quæ invadat pauperem; sed orationem hujus injuria affecti exauditurus.

16 Nequaquam despecturus est supplicationem orphani; & viduam quum effuderit eloquutionem suam.

17 Nonne lacryma viduæ in maxillam descendit? etiam illius exclamatio in eum qui eduxit illam.

18 Qui colit bono animo, acceptus erit; & precatio ejus ad nubes usq; continget.

19 Oratio humilis *vivi* tranſit nubes; & minime consolationem accepturus est donec appropinquaverit, minimeq; desisturus donec inspexerit altissimus, *qui* jus dicet justis, judiciumque exsequetur.

20 Nam Dominus nequaquam tardaturus est, neque longanimis in eorum causa futurus ille fortis; donec contriverit lumbos immisericordium:

21 Sed gentibus retribuet ultionem, donec sustulerit multitudinem cōtumeliosorum, & injustorum sceptra contriverit.

22 Donec reddiderit homini secundum actiones ejus, mercedes inquam hominum secundum cogitationes ejus,

23 Donec confecerit judicium populi sui, lætitiamque illis attulerit misericordia ejus.

24 Quam tempestiva misericordia in tempore afflictionis! quasi nubes est pluviæ siccitatis tempore.

CAPUT XXXVI.

Precationis ardentis formula.

MIserere nostri, Domine Deus omnium & respice:

2 Ac immitte timorem tui in omnes gentes quæ non exquirunt te.

3 Attolle manum tuam in gentes alienas, videant potestatem tuam.

4 Quemadmodum coram ipsis sanctificatus es in nobis, ita magnificeris ante nos in ipsis:

5 Et agnoscāt te, prout etiā nos te agnovimus; non esse Deum præter te, Domine.

6 Ede nova signa, & fac res alias mirabiles.

7 Gloriam compara manui & brachio dextero, ut enarrent mirabilia tua:

8 Excita furorem, & effunde iram:

9 Tolle adversarium, & inimicū exterre,

10 Accelera tempus recordatus iræ, & enarrent te mirabilia tua.

11 Ira ignita devoretur qui servatus est, & qui malis afficiunt populum tuum perditionem consequantur.

12 Contere capita principū in gentibus dicentium, nemo est præter nos *principes*.

13 Congrega omnes tribus Jahakobi, & tribus hæreditatem ipsis, sicut principio.

14 Miserere populi qui de nomine tuo vocatur, Domine, & Jisraelis quem primogenitum nominavisti.

15 Miserere civitatem sanctificationis tuæ, Jeruschalaim, locum quietis tuæ.

16 Comple Tzijonem exsultēdo sermones tuos, & gloriā tua populum tuum.

17 Da testimonium rebus quas creavisti in principio, & prophetas excita in nomine tuo.

18 Da mercedem exspectantibus te, & Prophetæ tui fideles demonstrentur.

19 Exaudi Domine, orationem famulorum tuorum *habitam* pro populo tuo, secundum benedictionem Aharonis, ut agnoscant omnes qui in terra sunt te Dominum seculorum esse.

20 Omnem cibum comedit venter; sed cibus cibo melior est.

21 Fauces gustat cibos venaticos, ita cor intelligentia præditū sermones mendaces.

22 Cor distortum tristitiam affert, vir autem multorum peritus rependit illi.

23 Quemlibet marem accipit mulier: sed est puella una elegantior altera, & *magis accepta viro*.

24 Species mulieris exhilarat faciem, & superatam omnem concupiscentiam hominis abducit.

25 Si ineſt linguæ *illius* miſericordia; & manſuetudo, atque curatio; non eſt vir illius quales ſunt homines alii.

26 Qui comparat mulierem adjumentum ſimile ſibi & columnam requietis, incipit poſſeſsionem *conſtituere*.

27 Poſſeſsio cui nõ eſt ſepes, diſrũpitur, & cui non eſt uxor, is ingemiſcit errans.

28 Quis enim fidẽ habiturus eſt expedito latroni gliſcenti de civitate in civitatẽ? ita *etiam* viro qui non habet nidum, ſed diverſatur ubicumq; adveſperaverit.

CAPUT XXXVII.

Amicitia vera & ficta.

OMnis *quidem* amicus dicit, ego quoque amicitiam colui; ſed eſt amicus ſolum amicus nomine.

2 Nonne triſtitia manet ad mortem uſque, *quam* ſocius & amicus ad inimicitiam convertitur?

3 O improba cogitatio, unde es devoluta, quæ tegeres aridam fraudulentia?

4 Socius cum amico victitat lætè, & tempore afflictionis adverſarius eſt.

5 Socius cum amico laborat ventris cauſa, & adverſans ei accipit ſcutum hoſtile.

6 Ne obliviſcaris amici cum animo tuo; ſed ne recorderis illius qui pecuniis tuis amicus eſt.

7 Ne conſilium ineas cum eo qui ſubdole obſervat te, & ab invidentibus tibi conſilium abſconde.

8 Conſiliarius quiſque extollit conſilium ſed eſt qui conſilium det pro ſe ipſo.

9 A conſiliario tibi ipſi cave, & prius noſce quæ *ſit* ipſius neceſsitas (etenim ipſe ſibi ipſi conſulturus eſt.)

10 Ne forte detrudat aleam in te, & dicens tibi bona *eſt* via tua, ipſe ſtet ex adverſo viſurus quid eveniat tibi.

11 Ne ineas conſilium cum eo qui ſubdole obſervat te, & ab invidentibus tibi conſilium abſconde:

12 *Neque* cum uxore de æmula ipſius, & cum meticuloſo de bello, cum mercatore de permutatione, & cum emtore de venditione, cum invido de agendis gratiis, & cum immiſericordi de benignis moribus;

13 Cum pigro de omni opere, & cum mercenario in annum conducto de conſummatione *operis*, ſervo otioſo de omni labore.

14 Ne attende ad iſtos de ulla conſultatione:

15 Sed cum viro pio aſſiduus eſto, quem agnoveris obſervare mandata Domini.

16 Qui animo ſuo conveniat cum tuo, & qui quum ceciderit indoleſcat tecum.

17 Itaque conſilium cordis *tui* ſtabilito, nemo enim tibi fidelior eſt illo.

18 Nam animus viri interdum renunciare ſolet *melius*, quam ſeptem ſpeculatores ſedentes in ſublimi ſpecula.

19 Sed ſupra hæc omnia ora Altiſſimum, ut dirigat veritas ipſius viã tuam.

20 Principium omnis operis *eſt* oratio, & conſilium omnem actionem anteit, veſtigiumque lætitiæ mutatæ eſt vultus.

21 Quatuor partes oriantur, bonum, malum, vita, mors; ſed quæ horum dominatum aſsidue obtinet eſt lingua.

22 Eſt vir callidus eruditor multorum, qui ſuæ ipſius animæ eſt inutilis.

23 Qui ſapientiam agit verbis, eſt odioſus; hic omni ſapientia deſtituitur:

24 Non enim data eſt ipſi à Domino gratia quum careat omni ſapientia.

25 Eſt ſapiens ſibi ipſi, cujus intelligentiæ fructus in lingua verſantes *ſuos* laudabiles.

26 Vir ſapiens populum ſuum erudit, & fructus intelligentiæ ipſius ſunt ſtabiles.

27 Vir ſapiens impletur benedictione, eumq; beatum prædicant videntes omnes.

28 Vita cujuſq; continetur numero dierũ; ſed dies Iſraelis *ſunt* innumerabiles.

29 Sapiens in populo ſuo hæreditariam percipiet gloriam, & nomen illius ſtabit in ſeculum.

30 Fili, dum vivis, periculum fac animi tui, & vide quid *ſit* malum illi, ac ne des illi.

31 Non enim omnia conferunt omnibus, neque omnis animus omni re exiſtimationem adipiſcitur.

32 Ne eſto inſaturabilis omnibus deliciis, neque projectus eſto ad eſcas:

33 Nam multis cibis adhæret morbus, & inſatiabilis voracitas proxime accedit choleram.

34 Voraciter inſatiabili multi ſunt mortui: ſed qui attendit ſibi, vitam prorogaturus eſt.

CAPUT XXXVIII.

Excellentia medicinæ, & funera quomodo lugenda.

AFfice medicum ſuis honoribus convenientibus uſui ipſius; etenim ipſum creavit Dominus:

2 Nam ab Altiſſimo curatio eſt, *cujus nomine* etiam à rege percipietur eſt gloriã.

3 Sciẽtia medici exaltat caput ipſius, adeo ut coram magnatibus ſit admirationi.

4 Dominus creavit è terra pharmacatoquæ propter vir prudens non gravabitur illis.

5 Nonne à ligno aqua dulcis facta eſt, ut robur illius ab homine cognoſceretur?

6 Etiam ipſe dedit hominibus ſcientiam, qua glorioſi efficerentur rebus admirabilibus ipſius.

7 Illis curat *hominem*, & tollit laborem ejus.

8 Unguentarius illis facit miſtionem, & nunquam conſummata ſunt opera illius, eſtque pax ab illo in ſuperficie terræ.

9 Fili, in tua invalet udine ne deſpicias, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te.

10 Abſiſte à delicto, & manũ in recto occupato, ab omni peccato cor munda.

11 Exhibe odorem bonum, & ſuffitum conjunctum ſimilæ, & pinguem orationem offer, ut qui non coperis.

12 Deinde

12 Deinde medico da locum, etenim ipsum creavit Dominus, neq; abssistito ab eo, etenim opus *est* eo.

13 Est interdum tempus, quum manibus eorum prosper successus *advenit*;

14 Etenim ipsi Dominum oraturi sunt ut det eis quietem sanitatemq; ad vitam.

15 Qui peccat adversus opificem suum, incidat in manus medici.

16 Fili, de mortuo lacrymas educito, & tamquam res graves passus ordire lamenta: sed pro ratione ejus circumtege corpus ejus, neq; despicias sepulturam ejus.

17 Fletu acerbo utere, & calēte planctu:

18 Et fac luctum pro dignitate ejus diem unum aut duos, propter calumniam; & consolationem accipe tristitiæ causa:

19 Nam à tristitia evenit mors, & tristitia robur cordis reflectit.

20 Quum inducitur *malum*, una manet etiam tristitia: sed vita pauperis *est* maledictio cordis.

21 Ne dedas tristitiæ cor tuum, absiste ab ea recordatus finem.

22 Ne obliviscaris: non enim est reversio, & illum non juvaturus es, & te ipsum affecturus malo.

23 Memento juris tui, hoc quoq; jus tuum esse: mihi heri, & tibi hodie.

24 Requiescente mortuo fac ut quiescat memoria ejus, & consolationem de eo percipe egresso spiritu ejus.

25 Sapientia jurisperiti opportuno otio comparatur; sed qui parum attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.

26 Qua in re efficeretur sapiēs? qui tenet aratrū, & gloriatur de hastili stimuli, boves agit, & nutritur inter opera eorum, & cujus narratio est de taurorum fœtibus.

27 Hic animum suum adjicit ad edendos sulcos, & vigiliæ ejus *occupantur* in pabulis juvencarum.

28 Similiter omnis faber & architectus qui noctem ut diem transigit, qui scalpit sigilla scalpturis, & cujus assiduitas *versatur* in varietate commutanda, animū suum adhibet ad effingendam picturam, & cujus vigilia in opere consummando:

29 Ita faber ærarius assidens incudi, & addicsent in operibus ferri, cujus carnes tabescit vapor ignis, & qui æstu camini oppugnatur,

30 Cujus autem nove personat mallei & incudis sonus, & cujus oculi spectant exemplar instrumenti similitudinem.

31 Animū suū adhibet ad operum consummationem, & vigiliæ ejus *versantur* in ornando ad consummationem *operis*.

32 Similiter figulus assidens operi suo, & convertens pedibus suis rotam, qui sollicitus incumbit semper operi suo ut numerosa sit tota elaboratio sua.

33 Brachio suo figurat lutum, & eo quod ante pedes est flectit robur suum.

34 Cor adhibet ad oblinendū perfecte, & vigiliæ *sunt* ejus in mundādo camino:

35 Omnes isti manibus suis fidē habent, & quisq; procurat ut sapiat in opere suo:

36 Sine istis non ædificatur civitas, neque *cives* incolunt neq; ambulant in ea, in consilio vero populi non desiderantur neq; in concione transcendunt,

37 In sede judicum non sedent, & dispositionem judicii non discernunt, neq; eruditionem judiciumq; exponunt.

38 Neq; instructi sentētiis gravibus inveniūtur, sed possessionē seculi cōfirmāt & optatū eorum est de elaboratione artis.

39 Nisi qui adjecerit animū suum & cogitet de lege Altissimi, *non efficietur sapiēs*

CAPUT XXXIX.

Instructio ad laudandum Deum.

HIc sapientiam antiquorum omnium exquirit, & in prophetiis occupatur:

2 Narrationem virorum nominatorum conservat, & instructus variis parabolis eum eis ambulat:

3 Occulta *sensa* proverbiorum exquirit; & instructus ænigmaticis parabolis conversatur:

4 Inter magnates ministrat, & coram ducibus spectatur:

5 In terra alienarum gentium perambulat; quia bona & mala inter homines expertus est:

6 Cor suum adhibet ad Dominum mane accedens suum opificem, & precatur coram altissimo,

7 Et aperiens os suum in oratione de peccatis suis deprecatur.

8 Quum Dominus ille magnus voluerit, impletur spiritu prudentiæ.

9 Is profundens verba sapientiæ suæ et iam in oratione celebrat Dominum;

10 Is dirigit consilium suum atq; scientiam, & de occultis suis rebus cogitat:

11 Is exponit eruditionem disciplinæ suæ, & de lege fœderis Domini gloriatur.

12 Laudant intelligentiam ejus multi, quæ in seculum minime delebitur:

13 *Nec* desistet memoria ejus, sed nomen ejus vivet in omnes generationes.

14 Sapientiam ejus narrabunt gentes, & laudem ejus enunciabit Ecclesia.

15 Sive maneat, nomē relinquit amplius quam mille, sive requiescat, comparat sibi.

16 Quod cogitavi amplius enarrabo, nam velut in medio mēse *est* luna, plenus sum.

17 Audite me sancti, & germinate tamquam rosa plantata ad flumen humidum,

18 Ac proferte florem ut lilium, edite odorem, & laudate cantico.

19 Benedicite Domino de omnibus operibus ejus odis vocalibus & citharis, atq; hoc modo dicite celebrantes:

20 Opera Domini omnia *sunt* bona valde & omne præceptum suo tempore est: non est unde dicas, cur istud est? nam omnia ista suo tempore sunt exposita.

21 Sermone ipsius aqua stetit tamquam acervus frugum, & verbo oris ejus aquarum conceptacula.

22 Præcepto

22 Præcepto ejus *subsistit* quicquid placet, necq; est qui possit minuere quod servaturus est.

23 Opera cujusq; carnis *sunt* exposita ei, neque est unde abscondantur ab oculis ejus.

24 Ex quo seculum est, in seculum inspicit, & nihil est coram ipso mirabile.

25 Non est unde dicas, quid istud est? omnia enim ad ministerium suum creata sunt.

26 Benedictio ejus, ut fluvius operuit, aq; ut inundatio inebriavit aridam.

27 Ita iram ejus gentes hæreditatis nomine percepturæ sunt, ut convertit aquas in salluginem.

28 Viæ ejus *sunt* rectæ sanctis, similiterque iniquis *sunt* offendiculo.

29 Bona bonis creata sunt ab initio, similiter peccatoribus mala.

30 Præcipuum omnis usus ad vitam hominis *est* aqua, & ignis, ferrumque, & sal, & similago tritici, & lac, & mel, sanguis uvæ, oleumque & vestimentum:

31 Omnia hæc piis bona *sunt*, ita peccatoribus conversuntur ad mala.

32 Sunt spiritus qui ad ultionem creati sunt, & quorum furore flagella eorum confirmavit; tempore consummationis effundunt robur, & furorem ejus qui fecit illam sedant:

33 Ignis, & mare, & fames, atque mors, omnia ista ad ultionem creata sunt.

34 Bestiarum dentes, & scorpii, viperæque, & gladius ulciscens ad interneciones impios.

35 Lætantur quum ortus ipse:

36 Et in terra ad ministeria comparata sunt, suisq; temporibus sermonem non sunt transgressura.

37 Propterea à principio confirmatus ubi cogitavi, commisi scripto.

38 Opera Domini *sunt* omnia quæ bona *sunt*, & omne ministerium suppeditat suo tempore.

39 Nec est unde dicas, hoc illo pejus est: nam omnia tempore *suo* probata erunt.

40 Nunc ergo ex toto corde & ore laudate nomen Domini, & benedicite.

CAPUT XL.

In quas miserias homo prolapsus est.

OCcupatio magna homini cuiq; creata est, & jugum grave filiis Adam! impositum ex quo die egressi sunt ex utero matris suæ ad diem usq; quo ad matrem omnium reverturntur:

2 Cogitationibus eorum & timori cordis sollicita exspectatio *nempe* dies mortis *imposita*.

3 Æque sedenti in throno gloriæ, atque humiliter abjecto in terra & cinere,

4 Æque ferenti hyacinthinum & coronam, atq; amicienti linum crudum.

5 Indignatio, invidiaque, perturbatio, & fluctuatio, & metus mortis, & effingendi studium, atq; contentio, etiam tempore quietis de nocte somnus ejus *recumbentis* in cubili notitiam mutat.

6 Perparum, quasi nihil quietem capit; & ex eo in somno *versatur* tamquam in diebus speculationis,

7 Conturbatus viso mentis suæ ut qui effugit à bello tempore salutis suæ.

8 Expergefactus vero miratur timorem de nihilo communem omni carni & homini & pecudi; sed peccatores septuplo graviora supra hæc invadunt *mala*:

9 Mors, & contentio, gladiusque, & sanguis, adductiones famis, & contritionis, ac flagelli; contra iniquos ista omnia creata sunt, etiam propter eos diluvium factum est.

10 Quæcumq; è terra sunt, in terram revertuntur, & *quæ* ab aquis, in mare reflectunt.

11 Omne donum injustitiaq; delebitur:

12 Fides vero consistet in seculum.

13 Pecuniæ injustorum tamquam fluvius exarescent, & tamquam magnum tonitru cum imbribus *in eas* intonabit *Deus*.

14 Quum aperit ille manus, absolvit lætitia: ita qui transgrediuntur ad consummationem usq; deficient.

15 Impiorum propago non edet ramos multos, & radices impuræ *sunt* in præcipite rupe.

16 *Sunt velut* spuma imposita cuivis aquæ & ripæ fluminis, ante omne gramen evelluntur.

17 Gratia *est* velut viridarium benedictionibus confertissimum, & in seculum permanet misericors beneficentia.

18 Vita hominis sua sorte contenti & operarii suavis est; sed superat utraque qui thesaurum illum adipiscitur.

19 Liberi & ædificatio civitatis stabiliunt nomen:

20 Vinum & mubea lætitiam afferunt cordi; sed supra utraq; amor sapientiæ.

21 Tibia & psalterium suaves efficiunt modulos, sed supra utraq; suavis lingua.

22 Gratiam & pulcritudinē concupiscit oculus; sed supra utraq; herbam satam.

23 Amicus & socius tempestive occurrunt, sed supra utraq; uxor cum viro.

24 Fratres & auxilium in tempore afflictionis, sed supra utraq; misericors beneficentia liberat.

25 Aurum & argentum constabiliunt pedem, sed supra utraq; consilium probatum est.

26 Pecuniæ & robur exaltant animum, sed supra utraq; Domini reverentia.

27 Non est in reverente Dominum diminutio, neque est cur sibi ipsi quæratur auxilium.

28 Reverentia Domini *est* tamquam viridarium benedictum, quam supra omnem gloriam obtegit *Deus*.

29 Fili, vitam mendicam ne vivas: præstat mori quam mendicare.

30 Vir respiciens ad alienam mensam non

non habet vitam quæ reputanda sit vita; inquinat animam suam escis alienis:

31 Vir autem scitus ac eruditus cavet.

32 In ore impudentis suavis est mendicitas, sed ignis ardet in ventre ejus.

CAPUT XLI.

Mors cui amara & cui grata.

O Mors, quam acerba est tui memoria homini utenti pace in facultatibus suis,

2 Viro minime distracto curis, sed successu prospero utenti in omnibus, & adhuc valenti cibum capere!

3 O mors, quam bonum est judicium tuum homini indigenti & minuto viribus,

4 Extremam senectam agenti, & distracto ad omnia, atque diffidenti, & qui amisit patientiam!

5 Ne timeas jus mortis: recordare eorum qui præcesserunt te, & qui sequuntur, hoc enim jus est *judicium* carni tuæ à Domino.

6 Ecquid recuses quod placet Altissimo? sive decem, sive centum, sive mille annos *natus.*

7 Non est in sepulcro incusatio vitæ.

8 Quum liberi abominandi fuerunt, filii peccatorum, qui conversantur impiorum vicinitatibus.

9 Filiorum peccatorum perit hæreditas, & cum semine eorum assiduum est probrum.

10 Patri impio succensent liberi, eo quod per ipsum probro sint.

11 Væ vobis viri impii, qui quidem deliquistis legem Altissimi: nam sive multi fitis, ad perditionem *estis*;

12 Et sive nascamini, ad maledictionem nascamini: sive moriamini, maledictioni in partem adjudicamini.

13 Quæcumque è terra *sunt*, in terram revertuntur, sic impii in perditionem.

14 Luctus hominum de corporibus ipsorum *est*: sed nomen hominum qui non fuerunt boni delebitur,

15 Curam habe de nomine: hoc enim tibi permanet *magis* quam mille thesauri ingentes auri.

16 Vitæ bonæ numerantur quidem dies, sed bonum nomen in secula permanet.

17 Eruditionem in pace conservate liberi.

18 Sapientiæ absconditæ & thesauro non manifesto, quæ *est* utrique utilitas?

19 Præstat homo abscondens stultitiam suam homini absconditi sapientiam suam.

20 Itaque verecundia commoveatur hoc verbo meo: non enim bonum est omnem pudorem conservare, neque omnia omnibus probantur *fuisse facta* fideliter.

21 In patrem & matrem, pudeat vos scortationis; & in ducem potentioremque, mendacii;

22 Et in judicem magistratumque, delicti; in cœtum & populum, iniquitatis;

23 In socium & amicum, injustitiæ; & in loco ubi incola es, furti;

24 In veritatem Dei, *fractis* fœderis; & in eum qui impingit cubitum, ciborum; in exagitatione, mendinationis;

25 Et apud salutantem, fileutii, *pudeat* aspectus in mulierem meretricem, & aversationis ab homine nobili,

26 Ablatæ portionis & doni, & adhibiti ad mulierem conjugatam animi,

27 Curiositatis, & ancillæ; nam ne insistito in cubile ejus.

28 *Pudeat* apud amicum sermonum probri, & postquam dederis ne exprobrato:

29 Pudeat etiã repetitionis, & sermonis ex auditu, & retectionis in occultis rebus.

30 Sic etis veraciter pudens, & gratiam coram omni homine consequeris.

CAPUT XLII.

Instructionis variæ fasciculi.

NE de rebus istis pudeat te, neque scipias personam ad peccandum;

2 De lege Altissimi, & fœdere, & de judicio ut impium justifices,

3 De re sociali atque viatorum, & de traditione hæreditatis sodalium,

4 Et accuratione trutinæ pœderum, & acquisitione multarum & paucarum rerum,

5 De varia mercatorum venditione,

6 Et de multa liberorum eruditione, & de cruentando latere famuli nequam.

7 In mulierem improbam, bona *est* obsignatio; & ubi manus multæ sunt, concludæ *res tuas.*

8 Quum trades, *trade* numero & pondere, & data & accepta omnia de scripto *habe.*

9 *Ne pudeat* de eruditione amentis, & stulti, & decrepiti cum juvenibus insipientis; & sic eruditus certo, & coram omni vivente probaberis.

10 Filia patri occultas vigilias affert, & sollicitudo de ea abducit somnum; tum in juventute ejus, ne forte ætatis flos prætereat; tum elocata, ne forte odio sit:

11 In virginitate, ne forte polluatur, & in paternis *aedibus* suis gravida fiat; cum viro autem versata, ne forte transgrediatur, & elocata ne forte sit sterilis.

12 In filiam inverecundam firma utere custodia, ne forte efficiat ut tu sis gaudio inimicis, sermoni in civitate & famosus in populo, denique pudore illa afficiat te in turba multorum.

13 In ullo hominem ne intuere ob pulcritudinem, & inter mulieres ne conside.

14 Nam ex vestimentis egreditur tinea, & ex muliere muliebris improbitas.

15 Melior *est* improbitas viri, quam mulier benefica, mulier pudore afficiens ad probrum.

16 Memorabo jam opera Domini, & quæ vidi enarrabo verbis Domini, opera ipsius.

17 Et sol perlustrans in omnia inspicit, & gloria Domini plenum *est* opus ipsius.

18 Non indidit sanctis Domini ut enarrent omnia mirabilia ipsius, quæ firmavit Dominus omnipotens stamininando gloriæ sæ universitatem.

19 Abyssum

19 Abyssum & cor pervestigat, & de cal-lidi tatibus illorum cogitat:

20 Novit enim Altissimus notitiam omnem, & introspicit in signa æterna, nuncians res præteritas & futuras, & occultarum vestigia retegens.

21 Non præterit ipsum ulla cogitatio, non absconditus est ipsi ne unus quidem sermo.

22 Res magnificas ornavit sapientia sua, qui ante seculum & in seculum est:

23 Neque augetur, neque minuitur, neque indiget ullo consiliario.

24 Quam desiderabilia *sint* omnia opera ipsius, etiam ad scintillam usque facile est spectare.

25 Hæc omnia vivunt manentque in seculum omnibus in ministeriis, omniaque obediunt.

26 Omnia duplicia, unum è regione alterius; neque fecit quicquam deficiens.

27 Alterum alterius confirmat bonitatem; quis expleatur videndo gloriâ Dei?

CAPUT XLIII.

Ubique creaturæ Deum laudandi materiam suppeditant.

SUperba altitudo expansum purum *est*: species cœli cum aspectu glorioso ejus.

2 Sol ad aspectum nunciat de glorioso Deo *quod* instrumentum *est* admirabile, opus Altissimi.

3 Quum in meridiano est arefacit regionem, & ex adverso æstus illius quis sustinebit? *quasi* in caminum safflet operibus æstus *sui*.

4 Tripliciter sol exurit montes, vapores igneos efflat, & refulgens radiis hebetat oculos.

5 Magnus *est* Dominus qui fecit illum, & sermonibus suis sedavit iter *illius*.

6 Idem lunam fecit ad constitutionem tempore suo *faciendam*, demonstrationem temporum, & signum seculi.

7 Etiam à luna signum *habetur* die festi.

8 Luminare *ubi* minutum est ad cõsummationem, mensis de nomine illius; auctũ verores mirabiles facit mutatione:

9 Instrumentum castra habens in alto, in expanso cœli relucens.

10 Pulcritudo cœli *est* gloria astrorum, ornatus lucem præbens in *cœlis* Domini Altissimi.

11 Ad sermones sancti exhibent condemnationem, neque exardescunt in custodia sua.

12 Vide arcum, & benedic ei qui fecit ipsum, valde speciosum splendore suo.

13 Curavit cœlum in circuitum gloriosum, manus Altissimi extenderunt illud.

14 Præcepto suo fistit nivem, & celeriter incitat fulgura judicii sui.

15 Propterea apertis thesauris evolant nubes, ut volucres.

16 Magnificentia sua confirmat nubes, & dissringuntur lapides grandinis.

17 Sonus tonitru ipsius facit ut indoleſcat terra, & aspectu ipsius commoventur montes.

18 Voluntate ipsius spirat Notus, & procellosus Boreas, & Circius.

19 Tamquam volucres deorsum volantes spargit nivẽ, cujus descensus *est* tamquam locustæ divertentis.

20 Pulcritudinem albedinis ejus admiratur oculus, & ad imbrem illius extra se rapitur cor.

21 Et pruinam tamquam salem in terram profundit, quæ congelata efficit palorum summitatem.

22 Frigido vento Borea efflante compingitur ex aqua gelu, in omni congregatione aquarum diversatur, & aquam velut lorica induit.

23 Exedit montes, & desertum exurit, herbamque exstinguit tamquam ignis.

24 *Qui* omnia curans festinanter nebula, ros occurrens ab æstu exhilarat.

25 Sermocinatione ejus quiescit abyssus, & in ea insulas plantavit.

26 Qui navigant mare, narrant periculum ejus: quod audientes auribus nostris admiramur.

27 Ibidem *sunt* incredibilia & mitifica opera, varietas omnium animantium, discrimen cetorum.

28 Denique per ipsum prospera via utitur Angelus ipsius, & sermone ipsius consistunt omnia.

29 *Ut* dicamus multa, haud quaquam tamen assequemur; & ut summatim dicam, is est universum ipsum.

30 Gloria afficere eum ubi valeremus? nam ipse *est* magnus præter omnia opera sua.

31 Terribilis Dominus, & magnus valde, & admirabilis potentia ejus.

32 Glorificantes Dominũ exaltate quantum potestis; nam adhuc etiam superabit *exaltationem vestram*.

33 Et exaltantes eum plurimas vires conferte:

34 Ne defatigeminimon enim unquam assequemini, quis vidit ipsum ut enarret? & quis magnificet ipsum prout est?

35 Multa absconditi sunt majora istis, pauca vidimus ex operibus illius:

36 Nam omnia fecit Dominus, & piis indit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laudantur patriarchæ Chanoc, Noach, Abraham, Fitzchak & Jahakob.

JAm laudemus viros gloriosos, & majores nostros genere:

2 Multam gloriam comparavit Dominus per illos majestati suæ inde a seculo.

3 Dominantes in regnis suis, & viri celebres potentia, consilia ineuntes cum intelligentia sua, qui renunciaverunt de prophetiis.

4 Ducentes populum constantibus consiliis, & intelligentia juris popularis,

5 Quorum

5 Quorum eruditioni sapiĕres sermones inhærant, qui exquirebăt modulationes musicorum, & carmina scripta enarrabant,

6 Viri divites, instructi robore, colentes pacem in suis habitationibus:

7 Hi omnes per generationes adepti sunt gloriam; qua gloriati sunt in diebus suis.

8 Sunt ex iis qui reliquerunt nomen, cujus enarrentur laudes:

9 Sunt etiam quorum non est recordatio, qui perierunt quasi non extitissent, & fuerunt quasi non fuissent, liberique ipsorum post ipsos.

10 Verum quam fuerunt misericorditer accepti viri illi quorum juste facta non sunt oblivioni tradita?

11 Cum semine illorũ permanet bona hæreditas, posteri illorum in fœderibus sunt.

12 In fœderibus est semen eorum, & liberi eorum post eos.

13 In seculum manet eorum semen, neque deletur eorum gloria.

14 Sunt *quidem* eorum corpora sepulta in pace; sed nomen eorum vivit in generationem quamque,

15 Sapientiam eorum narrant populi, & laudem eorum enunciat Ecclesia.

16 Chanoc placuit Domino Deo, & translatus est, exemplum respiscentiæ his generationibus *propositum*.

17 Noach deprehensus est integer, justus, cujus fuit reconciliatio quo tempore iratscebatur *Deus*.

18 Propterea quum diluvium fieret,

19 Etiam fœdera perpetua cum eo constituta sunt, ut non deleretur diluvio omnis caro.

20 Abraham magnus pater multarum gentium *fuit*, cui non est inventus par in gloria illius, qui conservavit legem Altissimi, & fuit fœdere junctus illi.

21 In carne illius instituit fœdus, & in tentatione fidelis compertus est:

22 Propterea juramento constituit ei se benedicturum gentibus in semine ejus.

23 Mulkiplicaturum eum tamquam pulverem terræ, & illos hæreditatem possessuros à mari uno ad alterum, & à fluvio usque ad extremitatem terræ.

24 Similiterque in Jitzchako statuit propter Abrahamum patrem ipsius,

25 Benedictionem omnium hominum & fœdus, quod incubuit capiti Jahakobi.

26 Agnovit eum in benedictionibus illius, quumque dedisset ei hæreditatem, divisit partem ejus in tribus duodecim quas dispertitus est:

27 Eduxitque ex eo virum misericordiæ, qui consequutus est gratiam coram omni carne.

CAPUT XLV.

Triga virorum heroicâ pietate insignium, Moschis, Aharonis & Pyche.

DIlectum Deo & hominibus Moschen, cujus memoria benedictionibus conjuncta est:

2 Parem effecit eum gloriæ sanctorum, & magnificavit eum hostium timoribus, sermonibus ejus signa compescuit, & gloria affecit eum in conspectu regum,

3 Dedit ei mandata ad populum suum, & demonstravit ei gloriam suam:

4 In fide & mãsuetudine ejus sanctificavit eum, quum elegisset eũ ex omni carne:

5 Fecit ut audiret vocem suam, & introduxit eum in caliginem:

6 Et tradens ei coram mandata, legem vitæ atque scientiæ; docuit Jahakobum fœdus, & jura sua Jisraelem.

7 Aharonem extulit sanctum, similem illi, fratrem illius, è tribu Levi:

8 Instituens ei fœdus perpetuum dedit ei sacerdotium populi, & ornatu apto beavit eum.

9 Nam circũcinxit eum amictu glorioso, induens eum consummatione gloriæ, & confirmavit eum instrumentis roboris

10 Feminalibus, & talari veste, atque humerali:

11 Et circumdedit eum parvulis malogranatis, aureisq; tintinnabulis plurimis in circuitũ, ut sonaret vox ad gressus ejus, ut sonum ederet qui in templo exaudiretur, & memoriale esset populoribus ejus:

12 Stola sancta ex auro & hyacintho purpuraque opere plumario, rationali judicii manifestis veritatis *signis*.

13 *Ex* retorto coccineo opere artificioso, lapidibus pretiosis sculpturis sigilli, cum vinculis aureis, opere gemmarii, ad monimentum; scriptura cælata de numero filiorum Jisraelis.

14 Coronam auream imposuit cidari, cum ectypo signo sanctificationis *operis* sigilli, *instrumentum* gloriationis honoratæ, opera strenue fabrefacta, quæ adornata speciose ab oculis concupiscerentur.

15 Ante eum res non fuerunt ejusmodi, neque in seculum induit alienigena;

16 Præter filios ejus solum, & posteros ejus perpetuo:

17 Quorum sacrificia in holocaustum offeruntur assidue bis in diem.

18 Implevit Mosche manus ejus, eumque oleo sancto unxit;

19 *Quod* fuit ei in fœdus perpetuum, & semini ejus, tantisper dum futurum est cœlum, ut ministrantes eis simul fungantur sacerdotio, & benedicant populo in nomine ipsius.

20 Elegit eum ex omnibus viventibus ut adduceret holocaustum Domino, suffitum, odoremque gratum ad monimentum, litando pro populo:

21 Dedit ei mandata sua, potestatem; judiciorum de fœderibus *suis*; ut doceret Jahakobum testimonia, & in lege ipsius illustraret Jisraelem.

22 Quum simul instituissent in eum alieni, invidentes ei in deserto quidam, Dathan & Abiram & congregatio Korachi irato animo;

23 Videns Dominus improbavit, sed consummati fuerunt in furore iræ:

24 Fecit in eos portenta consamendo eos igne flammante:

25 Et adjiciens Aharoni gloriam, dedit illi hæreditatem, primitias primorum fœtuum impertitus illi.

26 Cibum imprimis abunde comparavit; etenim sacrificia Domini comedunt, quæ dedit ei & semini ejus.

27 Verum in terra populi hæreditatem non percipit, neq; inter populum est portio ei; nam ipse pars *est* hæreditatis ejus.

28 Pinchas vero filius Elhazaris tertius *est* gloria, eo quod zelo ductus ipse cum reverentia Domini,

29 Steterit in aversione populi optimo prontoque animo suo, & pro Jisraele *Deum* placaverit.

30 Propterea instituit ei fedus pacis & populo ipsius, ut antistes rerum sanctarum esset, ut magnificentia sacerdotii esset ipsi ac semini ipsius in seculum.

31 Ac ex federe quidem facto cum Davide nato ex tribu Jehudæ hæreditas regis à filio ad filium unicum pervenit; hæreditas vero Aharonis *debitum* etiam semini ipsius.

32 Indat vobis sapientiam, cordi *inquam* vestro ad judicandū populum suum juste, ut non deleantur bona illorum, & gloria ejus *constet*, per generationes illorum.

CAPUT XLVI.

Jehoschuah, Judices, & in iis Schemuel.

FOrtis in bello Jehoschuah filius Nunis & successor *fuit* Moschis in prophetiis:

2 Qui fuit magnus secundum nomen suum ad salutem electorum ejus, vindicandō inimicos qui insurgebant, ut hæreditatem traderet Jisraeli.

3 Quam gloriosus factus est, quum extolleret manus suas, extenderetque in civitates gladium!

4 Quis ante eum sic stetit? nam bella Domini ipse induxit *illis*.

5 Nonne ad manum illius retrogressus est sol, & unus dies fuit ut biduum?

6 Invocavit altissimum princeps quum affligeret inimicos circūquaq;, & magnus Dominus exaudivit eum immissis lapidibus grandinis potentia vehementē.

7 Erupit in gentes bello, & descendens perdidit eos qui resistebant:

8 Ut agnoscerent gentes armaturā ipsorum, Domino *esse* cure bellum ipsius: etenim persequebatur eos præcunte principe.

9 Etiam tempore Moschis fecit misericorditer ipse & Caleb filius Jephunnæ resistendo coram Ecclesia, prohibendo populum à peccato, & murmurationem improbum sedando.

10 Atque hi cum duo fuerint, è sexcentis millibus peditum conservati sunt, ut adduceret ipsos *Deus* in hæreditatem, in regionem affluentem lacte & melle:

11 Dediteq; Dominus Calebo robur quod ad senectutem usque permansit ei, adeo ut ascenderit ipse supra celsas civitates terræ; & semen ipsius hæreditatem obtinuerit:

12 Ut viderent omnes filii Jisraelis bonum *esse* obsequi Domino.

13 Similiter judices singuli de nomine suo,

14 Omnes quorum cor non est scortatione aversum à Deo, & quicumque non fuerunt aversi à Domino, horum etiam memoria est benedictionibus conjuncta.

15 Ossa eorum reviresçant in loco suo, & nomen eorum quasi permutatione renovetur in filiis eorū qui gloriam adepti sunt.

16 Dilectus à Domino suo Schemuel Propheta Domini constituit regna, & unxit principes præficiens populo ipsius;

17 Ex lege Domini judicavit congregationem, & invisit Jahakobum Dominus,

18 In sua fide accuratus Propheta compertus est, & agnitus in verbo suo:

19 Nam invocavit Dominum principem affligentibus eum inimicis ejus circumquaque, cum oblatione lactentis maris;

20 Et intonuit è cœlo Dominus, adeo ut sono magno tonitru faceret ut exaudiretur vox sua.

21 Attrivitque duces Tyriorum, & omnes principes Pelischthæorum.

22 Deinde antequām indormisceret à seculo, contestatus est coram Domino & uncto ipsius *dicens*; pecunias, ac ne calceamenta quidem ab ullo homine accepit; nec incusavit eum quispiam.

23 Posteaquam vero obdormivisset, prophetavit demōstrans regi mortem ipsius, & extulit è terra vocem suam prophetia *indicam* deletum iri iniquitatem populi.

CAPUT XLVII.

Duo viri illustres virtute David & Schelomo: & totidem illustres malitiâ Rochabhamus & Jarobham.

POstea vero exstitit Nathan Propheta, Davidis temporibus:

2 Tamquā adeps separatus ab *hostia* salutari, ita *est* David *eximius* è Jisraelitis.

3 Inter leones peregrinus conversatus est sicut inter hœdos, & inter urfos sicut inter lactentes agnos.

4 In juventute sua occidit gigantem, & sustulit probrum è populo.

5 Quum attolleret manum, lapide funda dejecturus gloriabundum Golsathum.

6 Nam invocavit Dominum altissimum, qui dedit dexteræ ipsius robur tollendi hominem potentem bello ad exaltandum cornu populi sui.

7 Sic inter myriadas gloriam tribuit ei, & laudavit eū benedictionibus Domini.

8 Quūm allatum fuisset ipsi diadema gloriæ, attrivit inimicos circumquaque, & redegit in nihilum Pelischthæos adversarios in diem hodiernum usque attrivit illorum cornu.

9 In omni opere suo tribuit celebrationem sancto Altissimo verbis gloriosis.

10 Ex toto corde suo decantavit & amavit opificem suum:

11 Instituitque cantores ante altare, ut voce suaves canerentur moduli ipsius, & in dies laudarent *Deum* odis suis.

12 Tradidit ad dies festos res decoras, & tempestates ornavit absolutissime, laudantibus illis sanctū nomen ejus, & inde à matutino personante sanctuario ejus.

13 Dominus abstulit peccata ipsius, & cornu ipsius in secula exaltavit, tradens ei fœdus regni & thronū gloriæ in Jisraele.

14 Post eum exstitit filius sapiens, per quem in lato habitavit *Deus*.

15 Schelomo regnavit temporibus pacis, & gloriam adeptus est, quum Deus sedavisset *regiones* circumstantes eum, ut statueret domum ad nomen ejus, & pararet sanctuarium in seculum:

16 Qui sapiens factus est in juventute sua, & impletus ut *aqua* fluvius, intelligentia.

17 Terram obtexit anima tua totam, & implevit parabolis ænigmaticis:

18 Ad insulas procul pervenit nomen tuum, & dilectus es in prosperitate tua.

19 De odis, & parœmiis, parabolisque, & interpretationibus admiratæ sunt regiones.

20 In nomine Domini Dei totius terræ qui tuus vocatus est, Deus Jisraelis.

21 Congregasti quasi stannum aurum, & quasi plumbum collegisti mukum argenti.

22 Inclinasti viscera tua ad mulieres, & in potestate aliena fuisti corpore tuo.

23 Indidisti maculam gloriæ tuæ, & prophanum effecisti semen tuum ad inducendum iram in filios tuos, & ut compungerentur de imprudentia tua, quum discinderetur regnum, & ex Ephrajimo regnum inobsequens inciperet.

24 Dominus vero nequaquam fuit derelicturus misericordiam suam, neque facturus ut abrumperetur cursus operum ipsius,

25 Ac minime deleturus posteros electi sui, & semen ejus qui dilexit eum minime sublaturus:

26 Sed Jahakobo dispositi reliquias, & Davidi radicem ex ipso.

27 Nam quum requiesceret Schelomo cum suis majoribus,

28 Reliquit post ipsum de semine ipsius insipientissimum è populo, minimaque intelligentia, Rechabhamum; qui avertit populum consilio suo.

29 Et Jarobham filius Nebati, qui ad peccandum induxit Jisraelem: quumque prodidisset Ephrajimo viam peccati, multiplicata sunt peccata illorum valde,

30 Ut amoverent ipsos è terra *Deus*:

31 Donec ira & vindicta supervenisset ipsis.

CAPUT XLVIII.

Triga virorum piorum: Elijæ, Chizkijæ, & Jeschahjæ.

Surrexit vero Elija Propheta tamquam ignis, cujus sermo tāquā fax ardebat:

2 Qui induxit in eos famem validam, & zelo suo paucos effecit eos:

3 Sermone Domini cohibuit cœlum, & deduxit ignem ter è cœlo.

4 Quam gloriosus effectus es, Elija, mirabilibus *factis* tuis: & quis par tibi *est* unde glorietur?

5 Qui mortuum excitasti è morte, & è sepulcro animam sermone Altissimi:

6 Qui deduxisti reges in perditionem, & gloriam adeptos è cubili ipsorum:

7 Qui audivisti in Sinai redargutionem Domini, & in Chorebo judicia ultionis:

8 Qui unxisti reges ut retribuerent, & Prophetas successores post te:

9 Qui assumtus es ignis turbine, curru equis igneis vecto.

10 Qui conscriptus es fore redargutioni in *sua* tempora, ut sedares iratum judicium Domini furore conjunctam, ut converteres cor patris ad filium, & constitueres tribus Jahakobi.

11 Beati qui viderunt te, & qui obdormierunt cum dilectione *tui*:

12 Etenim nos plane victuri sumus.

13 Elija ut tectus fuit turbine, similiter Elischah impletus fuit spiritu sancto, adeo ut diebus suis non fuerit commotus à principibus, neque dominio abusus sit in eum quisquam:

14 Ulla res non superavit illū, sed quum obdormivisset, prophetavit corpus illius:

15 Et in vita sua fecit portenta, & in morte sua mirabilia opera sua.

16 Ad ista omnia non respuit populus, neque absiterunt à peccatis suis, donec cum depopulatione abducti sunt è terra sua, & dispersi in tota terra.

17 Ita relictus est populus perpaucus, & princeps in domo Davidis:

18 *Quorum* quidem fecerunt alii quod placet *Deo*, alii vero peccaverunt plurimum.

19 Chizkija munivit civitatem suam, & introduxit in medium illius aquam: fodit ferro præcipitem *rupem*, & fontes exstruxit ad commoditatem aquarum.

20 Temporibus ejus ascendens Sancherib, misit Rabschakem à Luischo; & movens manum suam contra Tzijonem cervices extulit superbiā sua:

21 Tunc commota sunt corda, & manus illorum, indoluerunteque ut parturientes:

22 Et invocaverunt Dominū misericordem, extendentes manus suas ad ipsum:

23 Et sanctus è cœlo exaudiens eos, liberavit eos *merito* per Jeschahjam.

24 Cecidit castra Assyriorum, & contrivit eos angelus ipsius.

25 Fecerat enim Chizkija quod placet Domino, & confirmaverat se in viis Davidis

vidis patris sui, prout mãdaverat Jekhahja Propheta ille magnus & fidelis in visione sua.

26 Temporibus ejus retrogressus est sol, & addidit vitam regi *Dem.*

27 Spiritu magno vidit res ultimas, & consolatus est lugentes Tzijone:

28 Res in seculum usque futuras ostendit, & res absconditas antequam adveniret illa.

CAPUT XLIX.

Viginti duo viri illustres.

MEmoria Joschijæ *similis* comparato ad compositionem suffitus operi unguentarii,

2 In omni ore tamquam mel suavis est, & tamquam *instrumenta* musica in convivio lauto:

3 Is ad rectum adductus quando conversus est populus, sustulit res abominandas & iniquissimas:

4 Direxit ad Dominũ cor suum, temporibus iniquorum corroboravit pietatem.

5 Præter Davidem, & Chizkijam, ac Joschijam omnes delictum commiserunt:

6 Relinquentes enim legem Altissimi reges Jehudæ dereliquerunt eum.

7 Dedit cornu illorum aliis, & gloriam illorum genti alienæ:

8 Incendit electam civitatem sanctificationis, & desolavit vias illius ad manum Jirmejæ:

9 Nam afflixit ipsum, quamvis in utero ipse sanctificatus esset Propheta ad evadendum, affligendumque, & perdendum, similiter ædificandum, & plantandum.

10 Jechezkelis, qui vidit visionem gloriæ quam ostendit ipsi insidentem currui Cerubinorum,

11 (Etenim meminit inimicorum perfusorum imbre, & correxit eos qui spectabant vias rectas)

12 Et duodecim Prophetarum sit memoria conjuncta benedictionibus.

13 Quomodo magnifice exstollemus Zerubbabelem? qui *quidem est* tamquam sigillum ad manum dexteram:

14 Similiterq; Jehoschuah filius Jehozadaki, qui temporibus suis ædificaverut ædem, & extulerunt templũ sanctum Domino, paratum ad gloriam perpetuam.

15 Inter electos quoque fuit Nechemja, cujus plurimum *exstat* memoria: qui excitavit nobis muros collapsos, reliquitque portas & vectes, & instauravit arcas ædium nostrarum.

16 Nemo creatus est ejusmodi in terra, qualis fuit Chanoc: etenim assumtus est è terra:

17 Neque par Josepho fuit vir dux fratrum *suorum*,

18 Statumen populi, cujus ossa curata sunt à Domino.

19 Schem & Scheth inter homines gloriam adepti sunt, & supra universum in creatione Adam.

CAPUT L.

Encomium Schimhonis: duæ gentes odio habite & tertia stulta. Epilogus auctoris.

SChimhon filius Chonjæ sacerdos magnus, qui in vita sua tartam ædem præstitit, etiam diebus suis populum confirmavit:

2 Et ipso auctore fundata est altitudo duplicis loricationis, alta lorica templi.

3 Temporibus ejus minora fuerunt conceptacula aquæ, æneum tamquam lacus, tripli capax *confectum est.*

4 Qui curavit populum suum à casu:

5 Qui corroborans civitatem & circummuniens, gloriam adeptus es in conversatione populi:

6 Exeundo ex æde cui velum obductum est tamquam astrum matutinum inter nubes, tamquam Luna plena temporibus suis *es fusisti:*

7 Et tamquam arcus perlustrans nebulas gloriæ:

8 Tamquam Sol refulgens in templo Altissimi, tamquam flos rosarũ quo tempore existunt novi, tamquam lilia ad ripam aquæ, tamquam germen Libani diebus æstivis,

9 Tamquam ignis & thus in acerra:

10 Tamquam instrumentum ex auro solide malleatum, quovis lapide pretioso ornatum:

11 Tamquam olea decora progerminans fructus, & tamquam cupressus exaltata ad nubes; quum assumeret ipse stolam gloriæ, indueretque consummatæ gloriationis ornamenta;

12 In ascensu altaris sancti glorificavit amictum sanctificationis.

13 Quum autem acciperet membra è manu sacerdotum, ipse quoque stans ad focum altaris,

14 (Circa eum corona fratrum *vo sanve* tamquam germine cedrorum in Libano, qui circumdabant eum tamquam stipites palmarum, omnibus inquam filiis Aharonis induis gloria sua,

15 Quorum in manibus erat oblatio Domini coram tota Ecclesia Jisraelis) deniq; ministrans super altari ad ornandum oblationem omnipotentis Altissimi,

16 Extendit ad *cæterem* manum suam, & libavit de sanguine uvæ:

17 Effudit supra fundamenta altaris odorem suavem Altissimo regi omnium.

18 Tunc exclamantes filii Aharonis insonuerunt tubis ductilibus, facientes ut audiretur vox magna ad monimentum coram Altissimo.

19 Tunc universus populus promiscue festinans procidernnt super faciem in terram, ut adorarent Dominum suum omnipotentem Deum Altissimum;

20 Laudaverũtq; cantores vocibus suis, cum sono plurimo suave effectũ est melos:

21 Et oravit populus Domini Altissimi oratione coram *Deo* misericorde, donec consum-

consummatus esset ornatus Domini, & ministerium illius absolvissent.

22 Tunc descendens exulit manus suas super totam Ecclesiam Israelitarum, ut daret benedictionem Domini labiis suis, & in nomine illius gloriaretur.

23 Quamobrem repetiverunt adorationem, ut acciperent benedictionem ab Altissimo.

24 Nunc ergo benedicite Deo omnium, qui res magnas solus ubique facit, qui alte evehit dies nostros inde ab utero, & agit nobiscum pro misericordia sua:

25 *Et orate* ut sit pax temporibus nostris in Israele quamdiu futuri sunt dies seculi, ut fidem apud nos confirmet misericordiæ suæ; & diebus nostris liberet nos.

26 Duabus gentibus offenditur anima mea, etiam tertia non est gens:

27 Qui residunt in monte Schomronis, & viri habitantes Philisthæam, & populus stultus Schecemi habitans.

28 Eruditionem intelligentiæ & scientiæ exaravit in libro hoc Jesus filius Siraci Hierosolymitanus, qui profudit imbrem sapientiæ ex animo,

29 Beatus qui versatur in istis; & qui indit ista cordi suo, efficietur sapiens.

30 Si enim fecerit ista, valens erit ad omnia, quia lux Domini *aderit* vestigio ejus, qui piis tradit sapientiam.

31 Benedictus Dominus in seculum: amen, amen.

CAPUT LI.

Oratio Jesu filii Siraci.

CElebrabo te, Domine rex, & laudabo te Deum servatorem meum:

2 Celebrabo nomen tuum, quoniam protector & adjutor fuisti mihi, & liberavisti corpus meum è perditione,

3 Et è laqueo calumniantis linguæ, à labiis operantibus mendacium, & adversus eos qui obstiterunt mihi fuisti adjutor.

4 Liberavisti inquam me pro multitudine misericordiæ nominis tui, è rictibus paratis ad devorationem,

5 E manu quærentium animam meam, è compluribus afflictionibus quas habui,

6 E suffocante igni circumquaque, è medio igne, *ita ut* non fuerim exustus;

7 Et è profundi ventre, atque è lingua immunda, & à sermone mendacii, è calumnia apud regem per linguam injustam.

8 Approximavit ad mortem usque anima mea,

9 Et vita mea erat propinqua sepulcro infimo:

10 Circumfederant me undique, nec erat qui adjuvaret: aspexeram ad defensionem hominum, sed non erat.

11 Itaque recordatus sum misericordiæ tuæ, Domine, & operationis tuæ à seculo, 12. Te eximere eos qui patienter sustinent: & servare eos è manu inimicorum.

13 Et exuli ab ira alte supplicationem meam, & à morte liberationem rogavi,

14 Orans Dominū patrem Domini mei, ne derelinqueret me die afflictionis, tempore superborum, quo deficiebar auxilio.

15 Laudabo nomen tuum assidue, & cantabo te celebratione, quod exaudita fuit oratio mea.

16 Nam servasti nos è perditione, & exemisti me è tempore mali.

17 Propterea celebrabo atque laudabo te, & benedicam nomini tuo Domine.

18 Quum adhuc junior essem, antequam oberrarem, quæsivi sapientiam manifesto oratione mea:

19 Coram templo oravi pro illa; & ad extremum usque requisiturus sum illam.

20 Tamquam de flore demarurescente uva; lætatum est cor meum de illa: ingressus est pes meus recta, à juventute mea investigavi illam.

21 Inclinavi aurē meā paruper, & accepi,

22 Multamque adeptus sum mihi eruditionem: progressio à me facta est in illa.

23 Ei qui tribuit mihi sapientiam, potentiam tribuam.

24 Cogitavi enim de exercenda illa, & æmulando bono, & handquaquam pudore afficiar.

25 Decertavit anima mea de illa, & affecta fame accurate incubuit.

26 Manus meas extendi in sublime, quam ignorationes de illa animadverti:

27 Animam meam direxi ad illam, & purificatus inveni illam:

28 Cor possedi conjunctum illi inde à principio:

29 Propterea nequaquam derelinquar.

30 Et cor meum turbatum est in quærenda illa, propterea comparavi possessionem bonam.

31 Dedit Dominus linguam ut sit merces à me, itaque ea laudabo ipsum.

32 Appropinquate ad me, ô incruditi, & commoramini in eruditionis domo.

33 Quare cunctamini? aut quid dicitis interea cum vestræ animæ sitiant valde.

34 Aperto ore meo loquutus sum, comparate vobis sine argento *sapientiam*.

35 Collum vestrum supponite jugo, & suscipito anima vestra eruditionem: prope est ut inveniatis eam.

36 Aspicite oculis vestris me laborasse, & mihi ipsi requiem multam invenisse.

37 Participes estote eruditionis cum magno numero pecuniæ, & multum auri possidete cum ea.

38 Lætetur anima vestra de misericordia illius, & ne pudeat vos laudationis illius.

39 Operamini opus vestrum ante tempus *illud*, & dabit mercedem vestram suo tempore.

FINIS.

EVAN-

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPVT I.

Genealogia & nativitas Christi.

Liber generationis Jesu Christi, filii Davidis, filii Abrahami.

2 Abrahamus genuit Isaac. Isaac autem genuit Jacobum. Jacobus autem genuit Judam & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phares & Zaram ex Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram.

4 Aram autem genuit Aminadabum. Aminadabus autem genuit Naasson. Naasso verò genuit Salmon.

5 Salmo verò genuit Boozum ex Rachab. Boozus autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jessen.

6 Jesse verò genuit Davidem regem. David autem rex ille genuit Salomonem ex ea quæ *fuerat uxor* Uriæ.

7 Salomon verò genuit Roboamum. Roboamus autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asam.

8 Asa autem genuit Josaphatum. Josaphatus autem genuit Joramum. Joramus autem genuit Oziam.

9 Ozias autem genuit Joathamum. Joathamus autem genuit Achazum. Achaz autem genuit Ezechiam.

10 Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amonem. Amon autem genuit Josiam.

11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus, in transportatione illa Babylonica.

12 Post transportationem *autem* illam Babylonicam, Jechonias genuit Salathielem. Salathiel autem genuit Zorobabelem.

13 Zorobabel autem genuit Abiudem. Abiud autem genuit Eljacimum. Eljacimus autem genuit Azorem.

14 Azor autem genuit Sadocum. Sadocus autem genuit Achimum. Achimus autem genuit Eliudem.

15 Eliud autem genuit Eleazarum. Eleazarus autem genuit Matthanem. Matthan autem genuit Jacobum.

16 Jacob autem genuit Joseph, virum Mariæ, ex qua genitus est Jesus ille qui dicitur Christus.

17 Universæ igitur progenies ab Abrahamo usque ad Davidem, progenies quatuordecim: & à Davide usque ad transportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à transportatione Babylonica usque ad Christum, progenies quatuordecim.

18 Jesu verò Christi nativitas ita fuit. Quum enim mater ejus Maria desponsata esset Joseph, priusquam ipsi convenissent, comperta est prægnans esse è Spiritu sancto.

19 Porrò Joseph vir ejus, quum esset justus, & nollet eam ignominiæ exponere, voluit clam eam dimittere.

20 Hæc autem quum in animo induxisset, ecce angelus Domini in somnio apparuit ei, dicens, Joseph fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea genitum est, ex Spiritu sancto est.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim liberabit populum suum ex peccatis ipsius.

22 (Totum hoc autem factum est, ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem,

23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus.)

24 Experrectus autem Joseph ex somno, fecit ut ei imperârat angelus Domini, & accepit uxorem suam.

25 Sed non cognovit eam, quousque peperisset filium illum suum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jesum.

CAPUT II.

Magi Christum adorant. Joseph Angeli monitu fugit cum Jesu & matre in Ægyptum. Infanticidium.

Quum ergo natus esset Jesus in Bethleema *quæ est* Judææ, temporibus Herodis regis, ecce magi ab Oriente advenerunt Hierosolymam,

2 Dicentes, Ubi est ille rex Judæorum qui natus est? vidimus enim ejus stellam in Oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis Herodes rex turbatus est, & tota Hierosolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis sacerdotibus, & scribis populi, percontatus est ab eis ubi Christus ille nasciturus esset.

5 At illi dixerunt ei, In *ea* Bethleema, *quæ est* Judææ. Sic enim scriptum est per Prophetam,

6 Et tu Bethleema terra Juda, nequaquam minimatis inter duces Judæ? ex te enim exibit dux qui pascet populum illum meum Israelem.

7 Tum Herodes clam vocatis magis exquisivit

Gentiũ quantò magis plenitudo ipsorũ?
13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quateaus ego quidem sum Apostolus Gentium) ministerium meum illustro.
14 Ut *æmulationem* provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.
15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumptio, nisi vita ex mortuis?
16 Quòd si primitiæ sanctæ, *sancta* etiã massa: & si radix sancta *est*, etiam rami.
17 Quòd si nonnulli rami defracti sunt, tu verò quum esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es,
18 Ne gloriare adversus ramos: quòd si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.
19 Dices igitur, Defracti sunt rami ut ego insererer.
20 Bene: per incredulitatem defracti sunt, tu verò per fidem stas: ne effertor animo, sed metue.
21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide* ne tibi quoque non parcat.
22 Vide igitur benignitatem ac præcisam severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præcisam severitatem: in te verò benignitatem, si permanseris in benignitate: alioquin & tu excideris.
23 Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.
24 Etenim si tu ex naturali exsectus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam: quantò magis ii qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?
25 Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos sapientes) obdurationem ex parte Israeli evenisse: tantisper dum plenitudo Gentium introierit.
26 Et ita totus Israel servabitur: sicut Scriptum est, Veniet ex Sion ille liberator, & averset impietates à Jacob.
27 Et hoc *est* illis à me pactum, Quum abstulero peccata ipsorum.
28 Itaque quod ad Evangelium *attinet*, *hos* inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.
29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.
30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consequuti per istorum contumaciam:
31 Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam & ipsi misericordiam consequantur.
32 Conclusit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.
33 O profundas divitias tum sapientiæ tum cognitionis Dei! quàm inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ impervestigabiles!
34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?
35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?
36 Nam ex eo, & per eum, & in ipsum *sunt* omnia: ipsi *sit* gloria in sæcula, Amen.

CAPUT XII.

Parænesis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

Adhortor igitur vos, fratres, per miserationes Dei, ut sistatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum vestrum.
2 Et ne vos configurate sæculo isti, sed transformate vos per renovationem mentis vestræ, ad hoc ut probetis quæ sit voluntas Dei, bona illa, placens ac perfecta.
3 Enimverò per gratiam quæ mihi data est, edico cuivis versanti inter vos ne supra modum sapiat ultra quàm oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.
4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra verò omnia eandem non habent actionem:
5 Ita multi unum corpus sumus in Christo, singulatim autẽ alii aliorum membra.
6 Habentes autem diversa dona pro gratia quæ nobis data est, sive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:
7 Sive ministerium, *versemur* in ministrando: tum is qui docet, in docendo:
8 Tum qui exhortatur, in exhortatione; qui distribuit, cum simplicitate: qui præest, cum diligentia: qui miseretur, cum hilaritate.
9 Charitas *esto* minimè simulata. *Esto* abhorrentes à malo, agglutinati bono.
10 Fraternã charitate alii ad alios amandos propensi. Honore alii aliis præeuntes.
11 Studio minimè ignavi. Spiritu ferventes. Domino servientes.
12 Spe gaudentes. In afflictione subsistentes. In oratione perdurantes.
13 Usibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.
14 Benedicite iis qui vos insectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.
15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.
16 Itidem alii in alios affecti. Non elate *de vobisipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmetipsos.
17 Nemini malum pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.
18 Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.
19 Non ipsi vosmet ulciscentes, dilecti: sed date locum iræ: scriptum est enim, *Meum* est ulcisci: ego rependam, dicit Dominus.

30 Itaq; si esurit inimicus tuus, ciba eum: si sitit, da ei potū, hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAPUT XIII.

Magistratui obedientiam, & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto: non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit: qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem auferent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis: Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est fac, & laudem ab ipsa obtinebis.

4 Dei enim minister est tuo bono. Quòd si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.

5 Quapropter necesse est subjici, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.

7 Reddite igitur omnibus quod debetis, cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.

8 Nemini quicquam debete, nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9 Siquidē illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces: & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur: nempe, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

10 Charitas proximum non afficit malo: itaque Charitas est completio Legis.

11 Idque perspectâ opportunitate, quod *videlicet* tempus jam *sit* nostri à somno expergefiendi. Nunc enim propius nos est salus, quam quum credidimus.

12 Nox processit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu qui luci convenit.

13 Ut interdiu, compositè ambulemus: non *in* comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciviis, non lite & invidiâ.

14 Sed induimini Domino Jesu Christo, & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAPUT XIV.

Infirmos non offendendos, sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.

ILlum verò qui fide est infirmus, assumite, non *tamen* ad altercationes disceptationum.

2 Alius quidem credit edi licere quidvis: alius autem *fide* infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto: & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumpsit.

4 Tu quis es qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat aut cadit, stabilietur autem: potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius autē *pereque* æstimat quemvis diem. Unusquisq; in animo suo plenè certus esto.

6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit: gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.

7 Nullus enim nostrūm sibiipsi vivit, & nullus sibiipsi moritur.

8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.

9 Ad hoc enim Christus & mortuus est & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu verò cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.

11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, Cerrè mihi *sese* flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoscet Deum.

12 Nempe ergo unusquisque nostrūm de seipso rationem reddet Deo.

13 Ne amplius igitur alii alios judicemus: sed hic potius adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi, & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse *vnyuvov* per *se*, sed ei qui reputat aliquid esse impurum, *id* ei impurum *esse*.

15 Verùm si propter escam frater tuus tristitiâ afficitur, non jam secundùm charitatem ambulas. Ne esca tua illum perdito pro quo Christus mortuus est.

16 Ne vestrum igitur bonum blasphemator.

17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt, sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi causâ destrue opus Dei: omnia quidem munda: sed malum *est* homini qui edens impingit.

21 Bonum *est* non edere carnes, neque bibere vinum, neque *quicquam facere* in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est.

22 Tu fidem habes? apud temetipsum habe in conspectu Dei. Beatus qui non condemnat seipsum in *eo* quod approbat.

23 Qui verò dubitat, si edetis, condemna-

tus est, quoniam non *edit* ex fide: quicquid vero ex fide non est, peccatum est.

CAPUT XV.

Exemplo Christi jubentur fortiores robur suum conferre ad confirmandos infirmos.

DEbemus autem nos, qui firmi *sumus*, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobisipsis.

2 *Itaque* unusquisque nostrûm proximo placeat in bonum, *id est*, ad *ejus* ædificationem.

3 Etenim Christus non placuit sibiipsi, sed sicut scriptum est: Convicia eorum qui convicianter tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam ante scripta sunt: ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

5 Deus autem *auctor* tolerantiæ & consolationis det vobis ut itidem alii in alios affecti sitis, secundùm Christum Jesum.

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumpsit nos in gloriam Dei.

8 *Illud* autem dico, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrûm.

9 Et ut gentes pro misericordia glorificent Deum: sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam.

10 Et rursum dicit, Hilares estote Gentes cum populo ejus.

11 Et rursum, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rursum Elaias dicit, Erit radix Jesse, & qui exsurgat ad imperandum Gentibus, in ipso Gentes sperabunt.

13 Deus verò Deus spei impleat vos omni gaudio & pace credendo, ut sitis exundantes in virtute Spiritûs sancti.

14 Persuasum autem habeo & ipse ego de vobis, fratres mei, quòd ipsi per vos pleni sitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui possitis etiam vos mutuò admonere.

15 Audaciùs verò scripsi vobis, fratres, aliquatenus, velut commonefaciens vos, propter gratiam quæ data est mihi à Deo.

16 Ad hoc ut sim minister Jesu Christi apud Gentes in cultu Evangelii Dei, ut oblatio Gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum sanctum.

17 Habeo igitur quod gloriet per Christum Jesum, in his quæ ad Deum *pertinent*.

18 Non enim sustinuerim quicquam loqui quod non effecerit Christus per me, *ad obtinendam* ad obedientiam Gentibus, verbis & factis.

19 Virtute signorum ac prodigiorum, virtute Spiritûs Dei: adeo ut ab Hierosolyma & circumjacentibus *regionibus*, usque ad Illyricum, implèverim prædicandi Evangelii Christi munus.

20 Ita porro contendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed sicut scriptum est, Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad vos.

23 Nunc verò quum non amplius habeam locum in his regionibus, summum autem desiderium habeam veniendi ad vos à multis annis:

24 Quando profi.iscar in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore ut *istac* præteriens conspicium vos, & à vobis deducar illuc: si tamen vestrâ consuetudine prius ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ & Achaiæ conferre aliquid in paupetes sanctos qui sunt Hierosolymis.

27 Libuit enim *eis* *isiquam*, & debitores eorum sunt: nam si spiritualia ipsorum *bona* Gentibus communicata sunt, debent etiam *ipsæ* in carnalibus eis ministerio suo adesse.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis consignavero hunc fructum, abibo istac in Hispaniam.

29 Scio verò me, quum veniam ad vos, cum plena benedictione Evangelii Christi venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritûs, ut mecum certetis *vestris* pro me apud Deum precibus:

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque ministerium hoc meum ergà Hierusalem, acceptum sit sanctis.

32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, unàque vobiscum refocillet.

33 Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant sibi à dissidiorum auctoribus.

COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis:

2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter sanctis, & adsitis ei quacunque in re *ipsi* usus fuerit vobis: nam hæc tam multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscillam & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu:

4 Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ego, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium.

5 Item Ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit erga nos.

7 Salutate

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos meos, & conca ptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Amplium dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionē cognatū meum. Salutate eos qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, qui *in quam* qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam qui laborant in Domino. Salutate Persida *meū* dilectam, quæ multum laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum selectum in Domino, & matrem ejus ac meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum eis sunt fratres.

15 Salutate Philologum & Julian, Nereum & sororem ejus, & Olympan, & qui cum iis sunt, omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum auctores contra doctrinam quam vos didicistis: & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda *hominum* minimè malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices verò in malis.

20 Porro Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros citò. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gaius hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei verò qui potest vos stabilire, secundum evangelium meum & prædicationem Jesu Christi, ex revelatione mysterii quod a temporibus sæculorum tacitum fuit:

26 Nunc verò factum est manifestum, & per Scripturas Propheticas ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum.

27 Soli *inquam* sapienti Deo gloria per Jesum Christum in sæcula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corinthio, per Phœben ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

Pauli Apostoli Epistola ad CORINTHIOS prima.

CAPUT I.

Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

PAulus vocatione Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum, tum nostri.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis in Christo Jesu.

5 Quod in omnibus ditati fitis in ipso omni loquendi facultate, omnique cognitione:

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7 Adeo ut nullo dono deficiamini, exspectantes, dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis *est* Deus per quem vocati estis in communionem Filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impacti eâdem mente & eâdem sapientiâ.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloës, quòd lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrum dicere, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, at ego Christi.

13 *Num* dispertitus est Christus? nam Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomen Pauli baptizati fuistis?

14 Gratias ago Deo meo, quòd neminem vestrum baptizaverim, nisi Crispū & Gaium.

15 Ne nequis dicat me in meum nomen baptizâsse.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæterùm haud scio num quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus ut baptizarem, sed ut evangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Christi.

18 Nam sermo ille de cruce, iis quidem qui pereunt, stultitia est: iis autem qui servantur, *id est*, nobis, potentia Dei est.

19 Scriptum

19 Scriptum est enim, Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20 Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi disquisitor seculi istius? nonne infatuavit Deus sapientiam mundi hujus?

21 Nam postquam in Dei sapientia mundus non cognovit Deum per *istam* sapientiam, libuit Deo per stultitiam prædicationis servare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi signum petunt, & Græci sapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis verò stultitiam:

24 Ipsis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Christum Dei potentiam ac Dei sapientiam.

25 Nam stultitia Dei sapientior est quàm homines: & infirmitas Dei validior est quàm homines.

26 Cernitis enim vocationem vestram, fratres: vos *videlicet* non esse multos sapientes secundùm carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verùm quæ stulta *sunt* mundo, elegit Deus ut pudefaciat sapientes: & quæ *sunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28 Et quæ ignobilia sunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt aboleat:

29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conspectu.

30 Sed ex ipso vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque, & sanctificatio, & redemptio.

31 Ut *fiat* sicut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT II.

Mysteria Christi crucifixi non sermonis elegantia, sed Spiritus evidentia prædicari, quia non animalibus, sed spiritualibus suscipiendis sit.

EGo igitur quum venirem ad vos fratres, veni non cum eminentia orationis aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Dei.

2 Non enim statui quicquam scire inter vos, nisi Jesum Christum, eumq; crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate & timore, ac tremore multo apud vos.

4 Neque oratio mea & prædicatio mea *verba* fuit in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratione spirituali & potente.

5 Ne fides vestra consistat in sapientia hominum, sed in potentia Dei.

6 Sapientiam verò loquimur inter adultos: sapientiam autem non seculi hujus, neque principum seculi hujus qui abolentur:

7 Sed loquimur sapientiam Dei *latentem* in mysterio, *id est*, occultam illam quam prædestinavit Deus ante secula ad gloriam nostram,

8 Quam nemo principum seculi hujus cognovit: nam si cognovissent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixissent.

9 Sed *prædicamus*, sicut scriptum est, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis à quibus ipse diligitur.

10 Nobis autem Deus *ea* retexit per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.

11 Quis enim hominum novit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? ita etiam ea quæ sunt Dei nemo novit nisi Spiritus Dei.

12 Nos verò non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui *est* ex Deo: ut sciamus quæ Deus est nobis gratificatus.

13 Quæ etiam loquimur, non sermonibus, quos docet humana sapientia, sed quos docet Spiritus sanctus, spiritualia cum iis quæ spiritualia sunt conferentes.

14 Animalis autem homo non est capax eorum quæ sunt Spiritus Dei: sunt enim ei stultitia, nec potest *ea* cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur.

15 At spiritualis dijudicat quidem omnia, ipse verò à nemine dijudicatur.

16 Quis enim novit mentem Domini, qui instructurus sit eum? nos autem mentem Christi habemus.

CAPUT III.

Gloriantes in ministris remittuntur ad Christum, totius ædificii fundamentum; cui superædificanda non humana & carnalia, sed quæ probum sustinere possint.

EGo porro, fratres, non potui loqui vobis ut spiritualibus, sed *loquutus sum* ut carnalibus, *id est*, ut infantibus in Christo.

2 Lactis potu vos alui, & non escâ: nondum enim poteratis *id ferre*: imò ne nunc quidem adhuc potestis.

3 Nam adhuc carnales estis, quum enim inter vos *sint* invidia & contentio, & dissidia, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?

4 Etenim quum dicit aliquis, Ego quidem sum Pauli: alter verò, Ego *sum* Apollo: nonne carnales estis?

5 Quis igitur est Paulus, quis autem Apollos, nisi ministri per quos credidistis, & ut cuique Dominus dedit?

6 Ego plantavi, Apollos rigavit: sed Deus dedit crescendi vim.

7 Itaque neque is qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed Deus, qui dat crescendi vim.

8 Is verò qui plantat, & is qui rigat, unum sunt: unusquisque verò suam mercedem accipiet secundùm suum laborem.

9 Etenim Dei sumus administri: Dei arvum, Dei ædificium estis.

10 Secundùm gratiam Dei quæ data est mihi, ut peritus architectus fundamentum statui: alius autem superædificat. Porro quisque

quisque videat quomodo superædificet.
11 Nam fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Jesus Christus.
12 Quod si quis superædificet super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam;
13 Cujusque opus manifestum fiet: dies enim *id* declarabit: quia in igne revelabitur: & cujusque opus quale sit, ignis probabit.
14 Si cujus opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet:
15 Si cujus opus exustum fuerit, damnum faciet: ipse verò servabitur: ita tamen ut per ignem.
16 An nescitis vos esse templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?
17 Si quis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei sanctum est, quod estis vos.
18 Nullus seipsum seducat: si quis *sibi* videtur esse sapiens inter vos in hoc sæculo, stultus fiat ut fiat sapiens.
19 Sapientia enim mundi hujus, stultitia *est* apud Deum: scriptum est enim, Capit sapientes in versutia ipsorum.
20 Et rursum, Dominus novit disceptationes sapientum esse vanas.
21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque vestra sunt:
22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præsentia, & futura: omnia, *inquam*, vestra sunt:
23 Vos autem Christi: Christus verò Dei.

CAPUT IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei.
2 Quod reliquum est autem, *illud* requiritur in dispensatoribus, ut quis fidus inveniatur.
3 Mihi verò pro minimo est quod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio: imò nec ipse me dijudico.
4 Nullius enim rei mihi conscius sum: sed non per hoc justificatus sum. Dominus autem is est qui me dijudicat.
5 Proinde ne ante præstitutum tempus quicquam judicate, *id est*, usquedum venerit Dominus, qui & illustraturus est ea quæ nunc occultantur, & manifesta faciet consilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo.
6 Hæc autem, fratres, figura quadam transtuli ad meipsum & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, supra id quod scriptum est, non sapere: ut ne alius pro alio inflemini adversus alium.
7 Quis enim te *ab alio* discernit? quid autem habes quod non receperis? quod si etiam accepisti, quid gloriaris quasi non receperis?
8 Jam saturati estis, jam ditati estis absque nobis regnum adepti estis: atque utinam sane regnum adepti estis, ut & nos vobis coregnemus.
9 Deus enim, puto, nos, ultimos Apostolos spectandos proposuit, ut mortis addictos. Nam spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.
10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem validi: vos gloriosi, nos ignominiosi.
11 Ad hoc usque tempus & esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & incertis sedibus erramus:
12 Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti, bene precamur: si qui nos persequantur, sufferimus.
13 Infamati precamur: tamquam purgamenta mundi facti sumus, & *tamquam* omnium tamentum nunc usque.
14 Non ut vos pudore suffundam, hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo.
15 Nam etsi decem millia pædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis*: in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.
16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.
17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.
18 Cæterum perinde quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam.
19 Sed veniam cito ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum inflatorum, sed *spiritualem* potentiam.
20 Non enim in verbis *situm est* regnum Dei, sed in *spiritu* potentia.
21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

CAPUT V.

Incestuosum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum Pascha celebrare.

Omnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.
2 Et vos inflati estis, ac non potius luxistis, ut tolleretur è medio vestri qui facinus hoc patravit?
3 Enimverò ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,
4 Vobis & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi,
5 Ejusmodi, *inquam homo*, tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.
6 Non *est* bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum, pro nobis sacrificatum est, *nempe* Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: sed non fermentatis *panibus* sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in epistola, ne commisceamini cum scortatoribus.

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis ne commisceamini, *id est*, si quis quum frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax: cum ejusmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim mea *interest* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis?

13 De extraneis vero Deus judicat: tollite igitur istũ improbum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Contentiones forenses, & templi spiritualis profanationes, vehementer vrgentur.

SUstinet aliquis vestrum, negotium habens adversus alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quòd si per vos judicabitur mundus, indigni estis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedum *ut* quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *non judicemus*?

4 Itaque si judicia habeatis de iis quæ ad hujus vitæ usum pertinent, eos qui in nullo loco habentur in Ecclesia, eos, *inquam*, in subselliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor. Itane non est inter vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quòd judicia habeatis inter vosmetipsos. quare non potius injuriam patimini? cur non potius damnum accipitis?

8 At vos injuria afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis injustos non esse Dei hæreditatem possessuros? Ne erratis: neque scortatores, neque, idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis:

10 Neque fures, neq; avari, neq; ebriosi, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem possidebunt.

11 Et hæc eratis quidam: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis: in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at ego non redigar sub ullius rei potestatem.

13 Escæ ventri *destinatæ sunt*, & venter escis: Deus autem & hunc & eas abolebit: corpus verò non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentia sua.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi, faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, unum esse corpus *cum scorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erunt*, caro una.

17 Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo Spiritus est.

18 Fugite scortationem: omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritus sancti, *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos esse vestri juris?

20 Nam emti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro, & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAPUT VII.

Quæstio: Conjugiorum de conjugio, & vocatione temporali, & virginitate respondetur.

CEterum de quibus mihi scripsistis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter scortationes suum quisq; uxorem habeto, & proprium quisque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet sed potestate, sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5 Ne fraudate alter alterum, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio, & precibus: & rursum simul conveniatis, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio.

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cælibibus & viduis, bonum est si *sic* manserint ut & ego manseo.

9 Quòd si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere, quàm uri.

10 Iis autem qui matrimonio junctæ sunt, mando non ego, sed Dominus, Uxor à viro ne se ipsa separato.

11 Quòd si se ipsa separârit, maneat cælebs aut viro reconcilietur: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si quis uxorem habet infidelem,

quæ

quæ consentiat ad habitandum cum eo, non dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certè liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est seruituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nosti uxor, an virum sis servatura? aut ecquid nosti vir, an uxorem sis servaturus?

17 Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ita ambulet, & ita in Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne urbatur *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio præceptorū Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiā liber fieri, potius *eo* utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio empti estis, ne estote servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus fuit frater, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem, bonum *inquam* esse homini ita esse.

27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem: solutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28 Quòd si etiam duxeris uxorem, non peccasti: & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri *sunt qui sunt* hujusmodi. Ego verò vobis parco.

29 Hoc autem dico fratres, quoniam opportunum tempus est angustum: in posterum ut & qui habent uxores, sint ut non habentes:

30 Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes: præterit enim habitus hujus mundi.

32 Volim autem vos absq; solicitudine esse. Qui cælebs est, solicitus est de iis quæ *sunt* Domini, quomodo placiturus sit Domino:

33 At qui duxit uxorem, solicitus est de iis quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.

34 Discretæ sunt: ea quæ est uxor & ea quæ *est* virgo: quæ *est* cælebs, solicita est de iis quæ sunt Domini, ut sit sancta cum corpore tum spiritu: quæ verò nupta est, solicita est de iis quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

35 Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter & aptè adhæretis Domino, absq; ulla distractione.

36 Cæterum si quis *sese* existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ita debet fieri quod vult faciat, non peccat: jungantur matrimonio.

37 Qui verò stabilis perstat in corde, nec adigitur necessitate, sed in potestate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem, bene facit.

38 Itaq; qui dat nuptum, bene facit: qui verò non dat nuptum, melius facit.

39 Uxor alligata est lege quamdiu vivit vir ipsius: quòd si obdormierit vir ipsius, libera est ad cui velit nubendum: tantùm in Domino.

40 Sed beatior est si ita maneat, secundùm meam sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAPUT VIII.

Cognitionem charitate frænandam docetur.

CÆterum de iis quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos. Cognitio inflat, charitas verò ædificat.

2 Quòd si quis *sibi* videtur aliquid scire, nondum quicquam novit sicut oportet nosse.

3 Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4 De esu igitur eorum quæ idolis immolantur, scimus idolū nihil *esse* in mundo, & nullum *esse* Deum alium nisi unū.

5 Nam etiamsi sint qui dicantur dii, & in cœlo & in terra: (sicut sunt dii multi, & Domini multi)

6 Nobis tamen unus *est* Deus, Pater ille à quo omnia, & nos in ipso: & unus Dominus Jesus Christus, per quē omnia, & nos per ipsum.

7 Sed non in omnibus *est* ea cognitio: nonnulli enim *cum* conscientia idoli usq; ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma quum sit, inquinatur.

8 Cæterum esca nos non commendat Deo: neque enim si edamus, amplius habemus: neq; si non edamus, minus habemus.

9 Sed videte ne quo modo facultas ista vestra impingendi causa sit infirmis.

10 Etenim si quis viderit te, illa cognitione præditum, in idolēio accumbere, nonne conscientia ipsius qui infirmus est instruetur ad edendum ea quæ sunt idolis mactata?

11 Et

11 Et tua ista cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit?

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAPUT IX.

Apostoli exemplum quomodo libertas per charitatem sit coercenda, & corpus domandum ad cursum rutilis absolvendum.

NOnne sum Apostolus? nonne sum liber? nonne Jesum Christum Dominum illum nostrum vidi? nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis sum: nam sigillum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos qui in me inquirunt, hæc est,

4 Annon habemus potestatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An solus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat proprijs stipendijs unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num secundum hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Mosis lege scriptum est, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam sub spe debet is qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia metfuerimus?

12 Si alii *sui* in vos juris participes sunt, *an* non potius nos? atqui non uti sumus jure isto: sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.

13 An nescitis eos qui sacris operantur, *ea* quæ ex sacrario *sunt* edere? & qui altari assident, cum altari participare?

14 Ita etiam Dominus constituit iis qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque verò hæc scripsi ut ita fiat in me: quin bonum est mihi mori potius, quàm ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim si evangelizem, non est quod glorier: necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est nisi Evangelizem.

17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo: sin invitus, dispensatio credita est mihi.

18 Quæ igitur mihi est merces? ut quum evangelizem, gratuitum constituam Evangelium Christi, ut ne abutar facultate mea in Evangelio.

19 Nam quamvis liber sim ab omnibus, omnibus me ipsum servum feci, ut plures lucrifacerem.

20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qui sub Lege sunt, ut si *essem* sub Lege, ut eos qui sub Lege sunt, lucrifacerem.

21 Exlegibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.

22 Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.

23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut unà particeps ejus fiam.

24 An ignoratis, eos qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium? sic currite, ut comprehendatis.

25 Porro quisquis certat, in omnibus est continens. Illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipiant, *sunt continentes*: nos autem, *ut* incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pugilem ago, ut non aëra cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo: ne quo modo, quum aliis prædicarim, ipse rejectaneus fiam.

CAPUT X.

Historia sacra mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOlim autem vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse?

2 Et omnes in Mosen baptizatos esse nube & mari:

3 Et omnes eandem escam spiritualem edisse:

4 Et omnes eundem potum spiritualem bibisse. Bibebant enim ex sequente spirituali petra: Petra verò illa erat Christus.

5 Sed pleriosq; illorum non habuit gratos Deus, prostrati sunt enim in deserto.

6 Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverunt.

7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum, ut scriptum est, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.

8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentarunt, & à serpentibus perierunt.

10 Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurarunt, & perierunt à disperore.

11 Hæc

31 Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: scripta verò sunt ad nostri admonitionem, in quos fines seculorum devenerunt.

32 Itaque qui *sibi* videtur stare, videat ne cadat.

33 Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus qui non sinet vos tentari supra *id* quod potestis, sed ubi cum tentatione præstabit etiam exitum, ut possitis *eam* sustinere.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos quod aio.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est?

17 Quoniam unus *est* panis, unum corpus multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Israelem *qui est* secundùm carnem: nonne qui edunt victimas, consortes sunt altaris?

19 Quid ergo dico? idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?

20 Imò *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.

21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24 Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius *est*.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.

26 Domini enim est terra & plenitudo ejus.

27 Quòd si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra & plenitudo ejus.

29 Conscientiam autem dico, non tuam, sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam *citum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriã Dei facite.

32 Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.

33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut salventur.

CAPUT XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.

1 Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo verò vos, fratres, quòd omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Velim autem vos nosse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput verò Christi, Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.

5 Omnis verò mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est ac si rasa esset.

6 Nam si non operitur mulier, etiam tondeatur: quòd si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.

7 Vir enim non debet operire caput, quum *is* imago sit & gloria Dei: at mulier, gloria viri est.

8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.

11 Attamen neque vir absque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.

13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est mulierem non opertam Deum orare?

14 Anne natura quidem ipsa hoc vos docet, quòd viro quidem comatum esse dedecori sit?

15 Contra mulieri, comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.

16 Quòd si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17 Hoc verò *ita* mando ut vos non laudem, quòd *videlicet* non cum emolumento sed cum detrimento conveniti.

18 Primùm enim, quum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Quum igitur convenitis eodem loci, *hoc non* est Dominicam cœnam edere.

21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidam esurit, ille verò ebrius est.

22 Enimverò num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos?

vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* eâ nocte quâ prodicus est, accepisse panē:

24 Et gratias actis fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Itidem & poculum, postquam cœnasset, dicendo, Hoc poculum est Novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite quotiescumque biberitis ad mei commemorationem.

26 Quotiescumq; enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis, usquequo venerit.

27 Itaqi quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indigne, damnas erit corporis & sanguinis Domini.

28 Explozet autem quisq; seipsū, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indignē, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nosipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Itaq; fratres mei, quum convenitis ad edendum, alius alium expectate.

34 Quod si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua verò, quum venero, ordinabo.

CAPUT XII.

Dona Dei varia, & ipsorum usus.

POrro de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2 Scitis vos Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullū per Spiritum Dei loquentem, dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesū Dominū, nisi per Spiritum sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus:

6 Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique verò datur declaratio Spiritus ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii verò sermo cognitionis per eundem Spiritum:

9 Alteri verò fides per eundem Spiritum: alii verò donum sanationum per eundem Spiritum: alii verò operatio virtutum, alii verò prophetia, alii verò discretio Spirituum:

10 Alteri verò genera linguarum, alii verò interpretatio linguarum.

11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim *illa* singulis sicut vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia verò illa membra corporis quod unicum est, multa sunt, *sed* unum sunt corpus: ita & Christus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dicat pes, Quia non sum manus, non sum ex corpore: num propterea non est ex corpore?

16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus, non sum ex corpore: num propterea non est ex corpore?

17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18 Nunc autē Deus constituit membra, singula sigillatim in corpore, sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc verò multa quidem membra sunt, unum verò corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui, Te mihi non opus est: aut rursus caput pedibus, Non est mihi vobis opus.

22 Imò multò pocius, quæ videntur membra corporis infirmissima esse, necessaria sunt:

23 Et quæ putamus *membra* corporis minimè esse honesta: iis honorem ampliorem circumponimus: & quæ sunt in nobis indecora, copiosiorem decorem habent.

24 Nam quæ sunt in nobis decora, *iis decore* non est opus: sed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat ampliore tributo honore:

25 Ut ne sit dissidium in corpore, sed membra itidem solicita sint alia pro aliis.

26 Itaqi sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

28 Et alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò doctores, deinde *ejusmodi* potestates, deinde dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

29 Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?

30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

31 Sed affectate dona potiora. Et porro iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAPUT XIII.

Prærogativa & specimen charitatis.

SI linguis hominū loquar & Angelorū, charitatē autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et

2 Et si habeam prophetiam, & noverim mysteria omnia, omnemque cognitionem: & si habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

3 Et si insumam alendis egenis omnia quæ mihi suppetant, & si tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam, *hoc* nihil *mihi* prodest.

4 Charitas iram cohibet, benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:

5 Non agit indecorè, non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat malum.

6 Non gaudet injustitia, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt, & cognitio evanescet.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc quod est aliquatenus, ut inutile tolletur.

11 Quum essem infans, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar: postquam autem factus sum vir, ut inutilia sustuli quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*: nunc novi aliquatenus, tunc verò amplius cognoscam prout amplius edoctus fuero.

13 Nunc verò manet fides, spes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAPUT XIIII.

Politia Ecclesiæ.

AFfectate charitatem, ambite spiritualia: magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu verò loquitur mysteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur linguâ, seipsum ædificat: qui verò prophetat, Ecclesiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut Prophetetis: major enim *est* qui prophetat, quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Quòd si nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, nisi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia, & cithara, nisi distinctionem fonis dederint, quomodo cognoscetur quòd tibiâ canitur aut cithará?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9 Ita & vos nisi per linguam edideritis bene significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aëreri loquentes.

10 Tot, si casus talerit, genera vocum sunt in mundo, & nihil *est* mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero, ei qui loquitur, barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem Spiritus affectatis, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut exundetis.

13 Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem linguâ, spiritus meus orat: sed intelligentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed orabo etiam intelligentiâ: psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentiâ.

16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quòd magis quàm vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia mali n quinq; verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quàm decem millia verborum linguâ.

20 Fratres, ne estote pueri prudentiâ: sed malitiâ infantes, prudentiâ verò adulti estote.

21 In Lege scriptum est, propterea per diversæ linguæ *homines* & alia labra loquar populo huic? & ita quoq; me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia verò non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loci convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atq; ita procidens in faciem adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis quisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? omnia ad ædificationem fiant.

27 Et linguâ quis loquitur, *sat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & vicissim: unus autem interpretetur.

28 Quòd si non sit interpres, taceat in Ecclesia, *qui loquitur lingua*, sibiipsi verò loquatur, & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd *siquid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes sigillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *auctor* Deus sed pacis, ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus sileant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *oportet* ut subditi sint, sicut & Lex dicit.

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.

38 Qui verò ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAPUT XV.

Confirmatio resurrectionis, & quonam corpore fiuturi sit.

CEterùm notum facio vobis, fratres, Evangelium, quod evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis:

2 Per quod etiam, si tenetis quo sermone vobis evangelizaverim, servamini: nisi si frustrà credidistis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundùm Scripturas:

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundùm Scripturas:

5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est amplius quam quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.

8 Ultimò verò omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quòd persequutus sum Ecclesiam Dei.

10 Sed gratiâ Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis, sed amplius quam illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quòd si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quòd si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitasse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur.

16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17 Quòd si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac solùm vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.

20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: & primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.

21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, postea qui sunt Christi, in adventu ipsius:

24 Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum Deo ac Patri: quum ut inane sustulerit omne imperium, & omnem auctoritatem & potestatem.

25 Nam oportet eum regnare usquequò omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hostis aboletur mors.

27 Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Quum autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palam est *hoc dici* excepto eo qui subjecit ei omnia.

28 Postquam verò subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur super mortuis? Si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31 Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si secundùm hominem adversùm bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas? Si mortui non suscitantur, edamus & bibamus, cras enim morimur.

33 Ne errate, Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate justè, & ne peccate: quidam enim Deum non norunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis, Quomodo suscitantur mortui? quali autem corpore proditi?

36 De-

36 Desipiens, quod tu seris, non vivificit, nisi mortuum fuerit:

37 Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*.

38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro, sed alia quidem caro hominum, alia autē caro pecorum, alia autē piscium, alia verò volatilium.

40 Et *sunt* corpora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria: sed alius quidem cœlestium decor, alius verò terrestrium.

41 Alius decor Solis, & alius decor Lunæ, & alius decor stellarum, stella enim stellæ præstat decore.

42 Ita *erit* & resurrectio mortuorum, seritur *corpus* cum corruptione, suscitatur cum incorruptione.

43 Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens: seritur corpus animale, incitatur corpus spirituale.

44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.

45 Ita etiam scriptum est, Factus est prior homo Adamus animal vivens: posterior *autem* Adamus *factus est* spiritus vivificus.

46 At spirituale non est prius, sed animale, deinde spirituale.

47 Primus homo è terra, pulvereus: secundus homo, ipse Dominus è cœlo.

48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei sunt: & qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.

49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœlestis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.

51 Ecce, mysterium vobis dico, Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi, ad ultimam tubam.

52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale istud induerit immortalitatem, tunc fiet illud quod scriptum est, Absorpta est mors ad victoriam.

55 Ubi tua, ô mors, victoria? ubi tuus, ô sepulchrum, aculeus?

56 Aculeus verò mortis *est* peccatum: vis autem peccati, Lex.

57 Deo autem *habetur* gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAPUT XVI.

Facta exhortatione ad Eleemosynam, epistola commendatione Timothei & salutationibus claudituri.

1 PORRO de collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Primo quoque *die* hebdomadis unusquisque vestrûm apud se seponat, recondens ut thesaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tunc collectæ fiant.

3 Postquam autem accessero, quoscumque probaveritis, hos mittam cum epistolis ut perferant Hierololymam beneficentiam vestram.

4 Quòd si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos quum Macedoniam transiero (Macedoniam enim pertransibo.)

6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo ut vos me prosequamini quocumque proficiscar.

7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum mansurum *me* apud vos, si Dominus permiserit:

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecosten.

9 Nam ostium mihi apertum est magnum & operosum, & adversarii multi.

10 Quod si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: sed prosequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exspecto enim eum cum fratribus.

12 Porro de Apollo fratre, multum precatus sum eum ut iret ad vos cum fratribus: sed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: venturus est autem quum tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perstate in fide, viriliter agite, estote fortes.

14 Omnia vestra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos, fratres, nostis familiam Stephanæ esse primitias Achaiæ, & sese in ministerium sanctis addixisse:

16 Ut & vos subjiciamini talibus, & omnibus operam suum conferentibus & laborantibus.

17 Gaudeo verò de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quonam illi defectum vestri suppleverunt.

18 Refocillarunt enim spiritum meum ac vestrum. Agnoscite igitur eos qui tales sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priscilla, cum Ecclesia quæ est domi ipsorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios osculo sancto.

21 Salutatio manu mea Pauli.

22 Siquis non amat Dominum Jesum Christum, esto anathema, maran-atha.

23 Gratia Domini Jesu Christi *sit* vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

Ad Corinthios prior, missa fuit Philippis per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

Pauli Apostoli Epistola ad CORINTHIOS secunda.

CAPUT I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam, in afflictos refundere, & excusat se quòd ad Corinth. non venerit.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, una cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia.

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus *esto* Deus ac Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater, *inquam*, ille misericordiarum & Deus omnis consolationis:

4 Consolans nos in omni afflictione nostra: ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, eâ ipsâ consolatione quâ ipsos consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ita per Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur pro vestra consolatione ac salute *affligimur*: sive consolationem percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra consolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpessionum quas & nos perpetimur: & spes nostra firma est de vobis.

7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ita etiam consortes *fore* consolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione nostra quæ nobis evenit in Asia, nos supra modum gravatos fuisse supra vires, adeo ut prorsus animi pendere nos etiam quod ad vitam.

9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobismetipsis, sed in Deo suscitante mortuos:

10 Qui *que* ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo speramus nos adhuc etiam ereptum iri;

11 Vos conferentibus subsidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis personis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium *videlicet* conscientiæ nostræ, quòd cum simplicitate & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei, versati sumus in mundo, plurimum autem apud vos.

13 Non enim alia scribimus vobis quàm quæ legitis aut etiam agnoscitis: spero autem vos etiam ad extremum agnituros.

14 Sicut & aliquatenus agnovistis, nos gloriationem vestram esse, quemadmodum & vos nostra *estis*, in diem Domini Jesu.

15 Itaque hac fiducia prius volui ad vos venire, ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & rursum è Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Hoc igitur quum deliberarem, numnam levitate sum usus? aut quæ delibero, secundùm carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non?

18 Imò fidelis Deus *novit* sermonem nostrum apud vos non fuisse Etiam & Non.

19 Nam Dei Filius Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *id est*, per me & Sylvanum, ac Timotheum, non fuit Etiam & Non, sed Etiam fuit in ipso.

20 Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porro, qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus *est*.

22 Qui etiam obsignavit nos, indiditque arrhabonem Spiritus cordibus nostris.

23 Ego vero testem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum venisse Corinthum, quòd vobis parcam.

24 Non quòd dominemur vestræ fidei, sed *quòd* adjuvemur gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

*Prioris scripti apologia. Resipiscenti jam incestuoso *iubet* veniam dari.*

HOc autem apud me statui, rursus cum tristitia non venire ad vos.

2 Nam si ego contristo vos, quis est igitur qui exhilaret me, nisi is ipse qui contristatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipsum vobis scripsi, ne quum venero, tristitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium, omnium vestrum *gaudium* esse.

4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi vobis, per multas lacrymas: non ut tristitiâ afficeremini, sed ut cognoscerentis charitatem quam habeo summam erga vos.

5 Quod siquis tristitiam attulit, non mihi tristit am attulit, sed quadamtenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio à pluribus illis *profecta*.

7 Ut è contrario potius vos ei condonetis, *eumque* consolemini, neque modo redundante tristitiâ absorbeatur *vir* hujusmodi.

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, si ad omnia obedientes sitis.

10 Cui verò quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porro quum venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi mihi ostium apertum esset per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eò quòd non invenissem Titum fratrem meum:

13 Sed quum illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *autem* gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo in iis qui servantur, & in iis qui pereunt.

16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis verò, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim ut plerique, cauponamur sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAPUT III.

Commendatur minister spiritus per ministrationem illius apertè pronunciens, quod hi sub velo tradebant.

INcipimus rursus nosipsos commendare? aut num egemus, ut nonnulli commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carnalibus tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.

5 Non quòd idonei sumus per nosipsos ut cogitatio aliquam, *vel* ut ex nobis ipsis sed quòd idonei sumus, *id est* ex Deo est,

6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritûs: nam literæ occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quod si mortis ministerium in literis *positum*, & in formatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeo ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *erat* ut inutilis tollitur:

8 Qui non potius ministerium Spiritûs erit gloriosius?

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multò magis ministerium justitiæ exundat gloria.

10 Etenim quod gloriificatum fuit, nè gloriificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, superreminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multò magis est gloriosum id quod manet.

12 Itaque quum ejusmodi spem habeamus, multâ in loquendo evidentiâ utimur.

13 Nec *sumus* sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israelis ad finem ejus, quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam usq; ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectâm velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc usque diem quum legitur Moses, velamen cordi eorum impositum est.

16 Quando verò fuerit conversus ad Dominum, tolletur velamen illud.

17 Dominus verò, Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18 Nos autem omnes retectâ facie gloriam Domini, quasi in speculo intuentes, in eamdem imaginem transformamur, ex gloria in gloriam, sicut à Domino Spiritu.

CAPUT IV.

Veritatem omnibus conscientiis non inducatis per Apostolos illius sese confitentes ejus subjectos cruci, majori tamen consolatione quàm crucis fruituros.

PRopterea quum ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consequuti sumus, segnes non sumus.

2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falsantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.

3 Quod si opertum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est.

4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempe* infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem, servos vestros propter Jesum.

6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux splenderet, *is est* qui splenduit in cordibus nostris ad *præbendum* lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.

7 Habemus autem thesaurum hunc in fictilibus vasculis, ut hæc hujus potentiæ superreminentia sit Dei, & non ex nobis:

8 Dum in omnibus affligimur, attamen conquassamur: hæsitamus, at non prorsus hæremus:

9 Persequutionem patimur, sed in ea non deserimur: dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu in corpore circumferentes

ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat.

11 Semper enim nos qui vivimus, mortí tradimur propter Jesum, ut etiam vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, secundùm illud quod scriptum est, Credidi, & ideo loquutus sum: nos quoq; credimus, quamobrem etiam loquimur.

14 Scientes fore ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.

15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus: sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur indies.

17 Illico enim præteriens levitas afflictionis nostræ, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non spectemus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at quæ non cernuntur, æterna.

CAPUT V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis, abesse à Christo; per Apostolos autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vita cognoscendus est.

SCimus enim nos, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.

3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.

4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati, in quo *constituti* non cupimus *eo* exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vita.

5 Porro Deus *is est* qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.

6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus nos dum adsumus in corpore, peregre abesse à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, non per inspectum:)

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.)

9 Quapropter etiam contendimus ut hæ præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, secundùm ea ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, hominibus ut fidem addamus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.

12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quid dicatis* adversùs eos qui in facie gloriam captant, at non in corde.

13 Nam sive insanimus, Deo *insanimus*; sive sanâ mente sumus, vobis *sana mente sumus*.

14 Charitas enim illa Christi constringit nos:

15 Ut qui hoc statuerimus, si unos pro omnibus mortuos fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.

16 Itaq; nos posthac neminem novimus secundùm carnem: quòd si etiam novimus Christum secundùm carnem, nunc tamen non amplius novimus.

17 Siquis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*: vetera præterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis.

19 Nempe, quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum: posuitq; in nobis sermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAPUT VI.

Ministerium crucis & virtutis insigne, commendatur: & ab infidelium consortio dissuadetur.

SEd &, ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne frustrà gratiam Dei receperitis.

2 (Dicit enim *Deus*, Pro tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3 Nullam ulla in re præbentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In verberibus, in carceribus, in tragicationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 Cum castitate, cum notitia, cum iræ cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu sancto, cum charitate minimè simulata,

7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiæ à dextris ac sinistris,

8 Per gloriam & dedecus, per convitia & laudes: ut impostores, & *tamen* veraces:

9 Ut

9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus: ut qui castigamur, nec *tamen* morte afficimur:

10 Ut tristes, semper tamen gaudentes: ut pauperes, sed multos ditantes: ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.

11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non habitatis anguste in nobis: sed angusti estis in visceribus vestris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione. Dilatamini & vos.

14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus, quòd enim consortium justitiæ cum Legis transgressione? & quæ communio lucis cum tenebris?

15 Et quæ concordia Christo cum Beliâ? aut quæ portio fideli cum infideli?

16 Et quæ consensio templo Dei cum simulacris? nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego excipiam vos:

18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus: dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Et ex amore feciſſe quòd contriſtarit ipſos, nec pœnitere; quoniam triſtitia eorum ſecundùm Deum fuit, & in bonum eſſit.

HAs igitur promissiones quum habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis ac spiritûs, ad finem perducentes sanctimoniam in timore Dei.

2 Recipite nos: neminem injuriâ affecimus, neminem corrupimus, neminem quæstui habuimus.

3 Ad condemnationem *vestri hoc* non dico: nam ante dixi vos in cordibus nostris esse, ad commoriendum & convivendum.

4 Multa *est* mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus sum consolatione: vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.

5 Etenim quum venissemus in Macedoniam, nullam habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.

6 Sed qui consolatur abjectos, consolatus est nos, *nempe* Deus, adventu Titi.

7 Non solùm autem adventu illius, sed etiam consolatione quam ille accepit ex vobis, quum renunciaret nobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum super me ardorem: adeo ut magis gavisus fuerim.

8 Nam etiam si vos contristavi per epistolam, non me pœnitet, etiam si pœnituerit, (video enim, epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristâsse)

9 Nunc gaudeo, non quòd contristati fueritis, sed quòd contristati fueritis ad resipiscentiam: nam contristati fuistis secundùm Deum, ut nulla in re damno affecti fueritis ex nobis.

10 Nam quæ secundùm Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi tristitia mortem efficit.

11 Ecce enim istud ipsum, quod secundùm Deum contristati fuistis, quantum in vobis effecit studium? imò defensionem, imò indignationem, imò timorem, imò vehemens desiderium, imò zelum, imò vindicationem? per omnia testatum feciſtis vos esse puros in hoc negotio.

12 Itaque etsi scripsi vobis, non *scripsi vobis* ejus respectu qui injuriam fecerat, nec ejus respectu qui injuriâ affectus fuerat: sed ut apud vos manifestum fieret studium illud nostrum pro vobis, in conspectu Dei.

13 Propterea consolationem accepimus ex consolatione vestri: sed eò magis plurimum gavisi fuimus ob gaudium Titi, quòd refocillatus sit spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et quòd si quid apud eum de vobis gloriatus sum, non sui pudefactus, sed ut omnia verè loquuti sumus vobis, ita & gloriatio nostra quâ usus eram apud Titum, vera comperta sit:

15 Et viscera ejus eò amplius erga vos *affecta* sint, memoria repetentis omnium vestrûm obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipsum exceperitis.

16 Gaudeo igitur quòd penitùs confidam de vobis.

CAPUT VIII.

Macedonum & Chriſti exemplo ad eleemoſynas exhortatio.

PORro notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundâsse in copiosam benignitatem ipsorum.

3 Nam pro viribus (testor) atque supra vires voluntarii *fuerunt*:

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & societatem hujus ministerii sanctorum causâ *subeundi*, in nos reciperemus.

5 At non prout sperabamus *ita fecerunt*, sed semetipsos dediderunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum ut sicut antecœpit, ita etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaq; sicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & sermone, & cognitione, & omni studio, & vestrâ in nos charitate, *videte* ut hac quoque gratiâ abundetis.

8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestræ quoque dilectionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nôstis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, eum *videlicet* propter nos pauperem factum esse, quum esset dives, ut vos illius paupertate ditescretis.

10 Et sententiam in ea re *meam* dico: nam hoc vobis conducit, qui non solùm facere, sed etiam velle ante cœpistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum Facere absolvite: ut sicut *adfuit* promptum illud Velle, ita etiam *adsit* ipsum Perficere ex eo quod habetis.

12 Etenim si prius adfit promptus animus, aliquis acceptus *est* pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim *dico* ut aliis sit relaxatio, vobis autem afflictio: sed *ut* pari conditione quod vobis superest *supp'eat* hoc tempore quod illis deest.

14 Ut & quod illis superest suppleat quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut scriptum est, Qui multum *collegit*, plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia verò *habetur* Deo qui cordi Titi indidit idem studium pro vobis:

17 Quòd tum exhortationem illam gratam habuit, tum verò quòd majore studio ultro ad vos iter suscepit.

18 Misimus autem una cum eo fratrem illum cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias.

19 (Nec *id* solùm, sed etiam suffragiis delectus est ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac beneficentia quæ administratur à nobis ad ipsius Domini glorim, & *comprobandum* promptum animum vestrum)

20 Vitantes hoc, nequis nos vituperet in hac ubertate quæ administratur à nobis.

21 Ut qui procuremus honesta non solùm in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpe in multis probavimus studiosum, nunc autem multo studiosiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23 Sive de Tito *quæritur*, socius meus *est*, & apud vos adjutor: sive de fratribus nostris, legati *sunt* Ecclesiarum, & gloria Christi.

24 Itaque demonstrationem charitatis vestræ, & nostræ de vobis gloriationis, edite in eos, in conspectu Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemosynariam.

NAm de ministerio quod sanctis exhibetis, supervacaneum est mihi scribere vobis.

2 Novi enim promptum animum vestrum, quem de vobis jacto apud Macedones; Achaiam videlicet paratam esse ab anno superiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Misi autem hos fratres, ne gloriatio nostra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (sicut dicebam) parati sitis:

4 Ne quo modo, si mecum venerint Macedones, & invenerint vos impæratos, nos pudefiamus (ut ne vos dicam) in præfidente ista gloriatione.

5 Itaqs necessarium duxi adhortari hos fratres, ut priores venirent ad vos, & prius absolverent antea denunciatam beneficentiam vestram, ut ea sit parata ita ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui serit parcè, parcè etiam metet: & qui serit benignè, benignè etiam metet.

7 Quisque sicut præoptat corde, *ita* agat: non ex tristitia aut ex necessitate; nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *est* autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod sufficiat habentes, exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut scriptum est, Dispersit, dedit pauperibus: Justitia ejus manet in seculum.

10 Qui autem suppeditat semen serenti, & panem ad escam suppeditet, & multiplicet sementem vestram, & augeat fructus justitiæ vestræ,

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam ministerium functionis istius non solùm supplebit quæ sanctis desunt, sed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem istius ministerii.

13 Deum glorificando de vestra testata submissione Evangelio Christi, deq; benigna in se & in omnes communicatione.

14 Et per ipsorum deprecationem pro vobis propenso vos amore diligentium, propter excellentē gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habetur* Deo super inenarrabili suo dono.

CAPUT X.

Arma & armatura Christianorum.

CÆterùm precor vos per lenitatem illam & æquitatem Christi, ego ipse Paulus qui coram quidem summisso animo sum inter vos, absens verò, sum erga vos confidens.

2 *Hoc* autem deprecor, ne præsens confidenter agam fiduciâ quâ existimor audax fuisse in quosdam qui de nobis existimant quasi secundum carnem ambulemus.

3 Nam in carne, non *tamen* secundum carnem ambulantes militamus:

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinitus valida ad destructionem munitionum.

5 Ratiocinationes evertendo omnemque sublimitatem quæ sese extollit adversus cognitionem Dei: & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Christo:

6 Et paratum habendo quo vindicemus omnem contumaciam, postquam impleta

pleta fuerit vestra obedientia.

7 Quæ ob oculos sunt aspicitis? si quis apud se confidit se Christi esse, hoc vicissim repetat ex se se, quemadmodum ipse Christi *est*, ita & nos Christi *esse*.

8 Nam si amplius etiam quippiam gloriér de potestate nostra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad destructionem vestri, non pudebam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epistolas.

10 Nam epistolæ quidem (inquiunt) graves sunt & validæ: sed præsentia corporis infirma *est*, & sermo *est* nihili.

11 Hoc repetet *qui* ejusmodi *est*, quales sumus sermone per epistolas quum absumus, tales etiam *nos fore* re ipsa quum adsumus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibusdam qui seipsos commendant: sed non intelligunt quod ipsi sese metiantur seipsis, & sibiipsis sese comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ mensuræ *nostræ* non sunt, sed secundum modum nobis ad regulam admensum, *id est*, ejus quam distribuit nobis Deus mensuræ, *gloriabimur* nos perveniisse ad vos etiam usque.

14 Non enim quasi non pervenerimus usque ad vos, extendimus nosipsos ultra quam decet: nam usque ad vos etiam pervenimus in Evangelio Christi.

15 Nequaquam de iis quæ mensuræ *nostra* non sunt gloriantes, *id est*, de alienis laboribus: sed sperantes, *fore ut* augescente fide vestra in vobis amplificemur in attributa nobis nostra mensura ad exundantiam usque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *sunt*, evangelizem: non ut in alteri attributa mensura, de præparatis gloriemur.

17 Cæterum qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, is probandus est, sed is quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Instituit sui cum pseudo-apostolis comparationem, & excusat se illius.

UTinam sufferretis paulisper in insipientiam *meam*: imò etiam sufferte me.

2 Æmulor enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, *quos* uni viro, *ut* virginem puram sistam, *nempe* Christo:

3 Sed metuo ne quo modo, sicut serpens ille Evam seduxit calliditate suâ, ita corruptæ cogitationes vestræ *degenerent* à simplicitate quæ est in Christo.

4 Etenim si veniens quispiam alium Jesum prædicet quem non prædicavimus, aut *si* Spiritû alterû accipiatis quem non acceperatis, aut Evangelium aliud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuisse summis Apostolis.

6 Quòd *si* rudis *sum* sermone, non tamen *sum rudis* cognitione: sed omnino manifestè factis sumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi quum ipse me submittere ut vos eveherentini? *id est*, quòd gratuitò Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias spoliavi, accepto *ab eis* stipendio, ut vobis inservirem: & quum apud vos essem & egerem, non obtorpui cum cujusquam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat suppleverunt fratres quum venissent è Macedonia: & in omnibus me conservavi vobis minimè onerosum, & præstabo.

10 Est veritas Christi in me, quòd hæc gloriatio non obstructur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quapropter? *an* quòd non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occasionem iis qui exoptant occasionem, ut in *eo de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam ejusmodi pseudo-apostoli, operarii dolosi sunt, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Neque id mirum: ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum est igitur si etiam ejus ministri transfigurant se tanquam *sint* ministri justitiæ, quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Rursum dico, nequis me putet desipientem esse: alioquin vel ut desipientem recipite me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico secundum Dominum, sed ut desipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim sufferti desipientes, quod sitis sapientes.

20 Sufferti enim si quis vos in servitutem adigit, si quis exedit, si quis *stipendium* accipit, si quis attollit sese, si quis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ respectu dico: sicut quòd nos infirmi fuimus: Imò in quocunque audacia uti velit aliquis, (ut desipiens loquor) audacia & ego uti velim:

22 Hebræi sunt? *sum* & ego: Israelitæ sunt? *sum* & ego: semen Abrahami sunt? *sum* & ego:

23 Ministri Christi sunt? (desipiens loquor) superior sum ego: in laboribus amplius: in plagis supra illos: in carceribus amplius: in mortibus sæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas*, una minus.

25 Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi:

26 *In* itineribus sæpe *fui*, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis *à meis* gentilibus, periculis à Gentibus,

periculis in civitatibus, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis inter falsos fratres.

27 In labore & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in jejuniis sæpe, in frigore & nuditate.

28 Absque iis quæ extrinsecus *eveniunt*, *urget* agmen illud in me quotidie consurgens, *id est*, solicitudo de omnibus Ecclesiis.

29 Quis infirmus est, quin ego sim infirmus? quis offendiculo afficitur, quin ego uror?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *sunt* gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in sæcula, novit me non mentiri.

32 Damasci, Ethnarcha nomine Aretæ regis, præsidio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me prehendere:

33 Sed per fenestram in cophe sum demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Raptus Pauli: stimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & passionibus.

GLoriari sanè non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim, (an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: Deus novit)

4 Raptum fuisse in Paradisum, & audisse ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5 Super ejusmodi homine gloriabor: de meipso verò non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim volnero gloriari, non ero desipiens: veritatem enim dicam: sed parcè loquor, nequis de me reputet supra *id* quod cernit *esse* me, aut *quod* audit ex me.

7 Et ne supereminentia revelationum supra modum efferret, datus est mihi surculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut abscederet à me.

9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissimè igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tamquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.

10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: quòd enim infirmus sum, tunc potens sum.

11 Fui desipiens in gloriando: vos me coegistis: nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiam si nihil sum.

12 Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est in quo fueritis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertiò paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam: non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego verò libentissimè sumptum impendam, & expendar pro animabus vestris: etiamsi plurimùm vos diligens, minùs diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed quòd sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quemquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, & cum eo misi fratrem: num aliqua in re vos quæstui habuit Titus? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19 Rursum putatis quòd nos vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestri ædificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, quum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, tumores, tumultuationes.

21 Ne me, postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccarunt, nec resipuerunt super impuritate, & scortatione, & lasciviâ quam patrarunt.

CAPUT XIII.

A sui-ipsorum examine probat Apostolatus sui ἐπιφάνειαν & authoritatem, qua posset uti.

TErtiò jam veni ad vos. Ex ore duorum testium aut trium firmum erit omne verbum.

2 Prædixi & secundò prædico ut præsens, & absens nunc scribo iis qui ante peccarunt, & reliquis omnibus, fore, ut si denuo venero, non parcam.

3 Quando quidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis.

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Vosipsos tentate an sitis in fide, vosipsos explorate: annon agnoscitis vosmetipsos, *videlicet* Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, nequid mali fa-

ciatis: non ut nos probi appareamus, sed ut quod bonum est faciatis, nos vero velut rejectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim quum nos infirmi sumus, vos autem validi estis: hoc autem etiam optamus, vestri *videlicet* connexum.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsens præcisâ severitate utar ex auctoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem.

11 Quod reliquum est, fratres, gaudete, compingimini, consolatione fruimini, idem sapite, in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritûs sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis *urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

Pauli Apostoli Epistola ad GALATAS.

CAPUT I.

Galata mutabiles. Evangelii auctoritas. Chronicum Pauli.

PAulus Apostolus (non ab hominibus, neqi per hominem, sed per Jesum Christum, ac Deum Patrem qui suscitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo:

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eximeret nos ex præsenti seculo malo, secundùm voluntatem Dei, & Patris nostri:

5 Cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

6 Miror vos ita citò, deserto eo qui vocavit vos in gratiam Christi, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud: sed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Christi.

8 Sed etiam si nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema esto.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico, Si quis vobis evangelizaverit præter *id* quod accepistis, anathema esto.

10 Nunc enim *utrum* homines an Deum *audientem* suadeo? aut quæro hominibus placere? Enimvero si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud quod est à me evangelizatum, non esse secundùm hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus sum, sed *illud* per revelationem Jesu Christi.

13 Audistis enim quomodo versatus sim olim in Judaismo, me *videlicet* supra modum persequutum esse Ecclesiam Dei, & eam vastâsse:

14 Et profecisse in Judaismo supra multos coævos meos in gente mea, summè affectans traditiones à patribus meis profectas.

15 Quando verò libuit Deo, qui separaverat me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Revelare Filiû suum in me, ut evangelizarem ipsum inter Gentes, non statim præterea contuli cum carne & sanguine:

17 Neq; rediì Hierosolymam ad eos qui ante me *fuerunt* Apostoli: sed abii in Arabiam, ac denuo reversus sum Damascum.

18 Deinde tribus post annis rediì Hierosolymam, ut viserem Petrum: & permansi apud eum diesquindecim.

19 Alium autem ex Apostolis non vidi quemquam, nisi Jacobum fratrem Domini.

20 In iis porro quæ scribo vobis, ecce in conspectu Dei *testor* me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ *erant* in Christo.

23 Sed solùm audierant *qui dicerent*, Qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vastabat:

24 Et glorificabant Deum de me.

CAPUT II.

Chronicum Pauli continuatur, & justificatio evangelica asseritur. Paulus Apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursum ascendi Hierosolymam una cum Barnaba, assumpto simul & Tito.

2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Evangelium quod prædico inter Gentes: sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra curterem aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:

4 Nempe propter irreptitios falsos fratres qui fuerant clam ingressi ad explorandum libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.

5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos:

6 Ab iis autem qui existimantur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil mea refert: personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.

7 Imò è contrario, quum vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præpu-

tii, sicut Petro circumcisionis:

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerat etiam per me apud Gentes)

9 Quumque cognovissent gratiam mihi datam, Jacobus, & Cephas, & Johannes, qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi ac Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipsi verò apud circumcisos, *Apostulatu fungeremur.*

10 Solùm *monuerunt* ut pauperum meminissemus: quod & ipsum studui facere.

11 Quum autem venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti, eò quòd condemnandus esset.

12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, una cum Gentibus edebat: quum autem venissent, subtergiebat ac separabat sese ab eis, metuens eos qui erant ex circumcisione.

13 Ac simulabant una cum eo reliqui etiam Judæi: adeo ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.

14 Sed quum vidissem eos non recto pede incedere, ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, quum sis Judæus, Gentiliter vivis, ac non Judaicè, cur Gentes cogis judaizare?

15 Nos naturâ Judæi, & non ex Gentibus peccatores:

16 Scientes non justificari hominem ex operibus Legis, sed per fidem Jesu Christi: etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificaremur ex fide Christi, & non ex operibus Legis: propterea quòd non justificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quòd si, dum quærimus justificari per Christum, invenimur & ipsi peccatores, num Christus peccati minister est? Absit.

18 Nam si quæ destruxi, ea rursus ædifico, transgressorem meipsum constituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus sum, ut Deo viverem.

20 Una cum Christo crucifixus sum. Vivo autem, non amplius ego: sed vivit *in me* Christus: & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei, nam si per Legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est.

CAPUT III.

Doctrina de justificatione gratuita continuatur: Et usus Legis ostenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos fascinavit ut obsequeremini veritati? quibus ob oculos Jesus Christus prius fuerat depictus inter vos crucifixus?

2 Hoc solum velim discere ex vobis, Ex operibus Legis Spiritum accepistis, an ex fide per auditum percepta?

3 Adeo amentes estis? quum spiritu inceperitis, nunc carne perficimini?

4 Tam multa passi estis frustra? si modò etiam frustra.

5 Qui igitur subministrat vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex fide per auditum percepta *subministrat*?

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

7 *Ita* nôstis, nempe eos qui ex fide sunt, esse filios Abrahami.

8 Quum prævidisset autem Scriptura Deum ex fide justificaturum Gentes, *id* ante evangelizavit Abrahamo, Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.

9 Itaque qui ex fide *sunt*, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis sunt, sub exsecratione sunt. Scriptum est enim, Exsecrabilis *est* quisquis non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem justificari apud Deum, manifestum *est*: quoniam justus ex fide vivet.

12 Lex autem non est ex fide: sed qui quis ea fecerit, vivet per ea.

13 *At* Christus nos redemit ab exsecratione Legis, dum pro nobis factus est exsecratio: scriptum est enim, Exsecrabilis *est* quisquis pendet in ligno.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami existet in Christo Jesu, & ut promissum illam Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor, pactionem ratam factam, humanum licet, nullus irritam facit, aut *aliquid ei* superaddit.

16 Abrahamo verò dictæ sunt promissiones & semini ejus. Non dicit, Et seminibus, ut de multis: sed ut de uno, & semini tuo qui est Christus.

17 Hoc autem dico, pactionem à Deo, priùs ratam habitam, *respicientem* in Christum, Lex quæ post annos quadringentos & triginta extitit, non reddit inutilem, ad abolendam promissionem.

18 Nam si ex Lege est hæreditas, non jam *est* ex promissione: Atqui Abrahamo per promissionem gratificatus est Deus *hæreditatem*.

19 Quid igitur Lex? transgressionum gratia adjecta est, usquequò veniret semen illud cui facta est promissio: *Lex, inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20 Internuncius autem, unius non est: Deus verò unus est.

21 *Num* igitur Lex *addita est* adversus promissiones Dei? Absit: nam si data fuisset Lex quæ posset vivificare, verè ex Lege esset justitia.

22 Sed conclusit illa Scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus.

23 Antequam autem venisset fides, sub Legis prædio custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaque Lex pædagogus noster fuit in

Christo

Christum *respiciens*, ut ex fide justificemur.

25 At postquam venit fides, non ampliùs sub pædagogo sumus.

26 Omnes enim filii Dei estis, per fidem in Christo Jesu.

27 Nam quicumq; in Christum baptizati fuistis, Christo fuistis induti.

28 Non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, non est masculus ac fœmina: omnes enim vos unus estis in Christo Jesu.

29 Quòd si vos *estis* Christi, nempe Abrahami semen estis, & secundùm promissionem hæredes.

CAPUT IV.

Status hominis sub Lege & Evangelio, sive sub peccato & gratia.

HOc autem dico, Quamdiu hæres infans est, nihil differt à servo, quamvis sit dominus omnium:

2 Sed sub tutoribus & curatoribus est usq; ad tempus quod Pater præstituerit.

3 Ita & nos, quum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti:

4 At postquam venit plenum tempus, emisit Deus Filium suum factum ex muliere, factum Legi subjectum:

5 Ut eos qui Legi erant subjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, emisit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, *id est*, Pater.

7 Itaque non amplius es servus, sed filius: quòd si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8 Imò tum quidem ignorantes Deum, serviebatis iis qui naturâ non sunt dii.

9 At nunc, quum cognoscatis Deum, imò potius cogniti sitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorsum ad infirma & egena elementa, quibus ad superiora regressi servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & præstituta tempora, & annos.

11 Metuo de vobis, ne frustra fatigatus sim apud vos.

12 Estote quasi ego: nam & ego *sum* quasi vos: fratres, deprecor vos, nulla in re me affecistis injuriâ.

13 Nôstis autem me per infirmitatem carnis vobis prius evangelizâsse:

14 Et explorationem mei quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuistis, neque respuistis: sed me ut Angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.

15 Quæ igitur erat beatitatis vestræ prædicatio? testimonium enim reddo vobis, vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.

16 *Itaque* num inimicus factus sum vobis, dum vobis vera loquor?

17 Ambiunt vos non bene, imò excludere nos volunt, ut se ambiatis.

18 Præclarum est autem vehementer amare, in re bona semper, & non solùm dum præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, usquequò formetur Christus in vobis.

20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæsito in vobis.

21 Dicite mihi qui sub Lege vultis esse, Legem non auditis?

22 Scriptum est enim Abrahamum duos filios habuisse: unum ex ancilla, & unum ex libera.

23 Sed is qui ex ancilla *natus est*, secundùm carnem natus est: qui verò ex libera, per promissionem.

24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæc sunt duo illa pacta: unum quidem quod est Agar ex monte Sina, genetans *prolem* ad servitutem.

25 Istud enim Agar est Sina mons in Arabia: eádem autem serie respondet ei Hierosolymæ quæ nunc *est*, servitjue cum filiis suis.

26 Illa verò quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrûm.

27 Scriptum est enim, Lætare sterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quoniam plures sunt liberi desertæ, quàm ejus quæ habet virum.

28 Nos igitur, fratres, secundùm Isaicum promissionis filii sumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui secundùm carnem genitus fuerat, persequebatur eum qui natus erat secundùm Spiritum: ita & nunc *fit*.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

CAPUT V.

Libertas Christiana. Lucta carnis & spiritus, & utriusque fructus.

IN libertate igitur quâ Christus nos liberavit, perstate, & ne regredientes implicamini servitutis jugo.

2 Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum.

3 Testor enim rursum omni hominí qui circumciditur, eum esse debitorem totius Legis servandæ.

4 Inanes facti estis *separati* à Christo, quicunque per Legem justificamini: & à gratia excidistis.

5 Nos enim Spiritu ex fide, spem justitiæ exspectamus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium: sed fides per charitatem efficax.

7 Currebatis bene, quis vos intercupit ut non obsequeremini veritati?

8 Hæc persuasio non *est profecta* ex eo qui vocat vos.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud esse sensuros: sed qui turbat vos, luet condemnationem, quisquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persequutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantùm ne libertatem *arripite ut datam* carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut teipsum.

15 Quòd si alii alios mordetis & exeditis, videte ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16 Hoc autem dico, spiritu ambulate, & quod concupiscit caro, ne perficite.

17 Nam caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18 Quòd si spiritu ducimini, non estis sub Lege.

19 Porro manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, adulterium, scortatio, impuritas, lascivia.

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, [illegible], hæreses,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, commessationes, & his similia; quæ prædico vobis, prout etiam prædixi: eos *videlicet* qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus spiritûs est charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

23 Adversus ejusmodi non est Lex.

24 Qui enim *sunt* Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.

26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii alios invidentes.

CAPUT VI.

Dilectione mutua, cruce Christi, & nova creatura fecerni filios Dei.

FRatres, etiam si præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans *unusquisque* temetipsum, & ne tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Christi.

3 Nam siquis sibi videtur aliquid, quum nihil sit, hunc sunus ipsius animus seducit.

4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque: & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unusquisque suum onus portabit.

6 Communicet autem qui instituitur in sermone, cum eo qui se instituit, omnia bona.

7 Ne erretis: Deus non irridetur; quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui verò seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.

9 Porro ne benefaciendo segnes simus. Præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.

10 Nempe igitur dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maximè verò erga domesticos fidei.

11 Videtis quàm longis literis vobis scripserim meâ manu.

12 Quicumque volunt speciosi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantùm ne ob crucem Christi persequutionem patiantur.

13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur, Legem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestra carne glorientur.

14 A me verò absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque secundùm hanc regulam incedent, pax *esto* super eos & misericordia, & super Israelem Dei.

17 De cætero, ne quis mihi molestias præbeto: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro, fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Roma.

Pauli Apostoli Epistola ad EPHESIOS.

CAPUT I.

De electionis & adoptionis mysterio disserens, à Deo eorum revelationem Ephesii comprecatur.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus esto Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spirituali, in cœlis in Christo.

4 Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum, ut simus sancti & inculpati in conspectu ejus cum charitate.

5 Qui prædestinavit nos quos adoptaret in filios per Jesum Christum in seipso, pro benevolo affectu voluntatis suæ,

6 Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, quâ nos gratis sibi acceptos effecit in illo dilecto.

7 In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſſionem, *inquam*, lapſuum ex divite ipſius gratiâ,

8 Quâ exundavit in nos omni ſapientiâ & prudentia:

9 Poſtquâ notum fecit nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecundùm gratuitam ſuam benevolentiam quam præſtituerat in ſeſe,

10 *Nempe* ut in plena temporum illorū præſtitutorum diſpenſatione ſummatim recolligeret omnia [illegible] in Chriſto, tum quæ in cœlis ſunt, tum quæ in terra:

11 In ipſo, *inquam*, in quo etiam in ſortem adſciti ſumus, quum eſſemus prædeſtinati ſecundùm præſtitutum ejus qui agit omnia ex conſilio voluntatis ſuæ.

12 Ut nos ſimus laudi gloriæ ipſius, qui priores ſperavimus in Chriſto.

13 In quo *ſperaſtis* & vos audito ſermone illo veritatis illius, *id eſt*, Evangelio ſalutis veſtræ: per quod etiam poſtea quam credidiſtis, obſignati eſtis Spiritu illo promiſſionis ſancto:

14 Qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipſius.

15 Propterea etiam ego, auditâ eâ quæ in vobis eſt fide in Dominum Jeſum, & charitate in omnes ſanctos,

16 Non ceſſo gratias agere pro vobis, mentionē veſtri facieus in precibus meis.

17 Ut Deus Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater ille gloriæ, det vobis Spiritum ſapientiæ & revelationis, per agnitionem ipſius:

18 Illuminatis oculis mentis veſtræ: ad ſciendum quæ ſit ſpes illa vocationis ipſius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipſius in ſanctis:

19 Et quæ ſit ſupereminens illa magnitudo potentiæ ipſius in nobis qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipſius,

20 Quod exeruit in Chriſto quum ſuſcitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dextram ſuam in cœlis.

21 Longè ſupra omne imperium ac potēſtatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, verumetiam in futuro.

22 Et omnia ſubjecit ejus pedibus, eumque conſtituit caput ſuper omnia *ipſi* Eccleſiæ,

23 Quæ eſt corpus ipſius, & complementum ejus qui omnia implet in omnibus.

CAPUT II.

Status hominis extra Chriſtum & in Chriſto.

ET vos *unà vivificavit*, quum eſſetis mortui in lapſibus & peccatis:

2 In quibus olim ambulaſtis ut eſt vita mundi hujus, ſecundùm principem cui poteſtas eſt aëris, & ſpiritus nunc agentis in hominibus contumacibus.

3 Inter quos & nos omnes converſati ſumus olim in cupiditatibus carnis noſtræ, facientes quæ carni ac cogitationibus libebant: eramuſque naturâ filii iræ, ut etiam reliqui.

4 Sed Deus, ut qui dives ſit miſericordiâ, propter multam charitatem ſuam quâ dilexit nos,

5 Etiam nos, quum in offenſis mortui eſſemus, unà vivificavit cum Chriſto, *cujus* gratiâ eſtis ſervati:

6 Unàque ſuſcitavit, unàque collocavit in cœlis in Chriſto Jeſu:

7 Ut oſtenderet in ſeculis ſuperventuris, ſupereminentes illas opes ſuæ gratiæ, pro *ſua* erga nos benignitate in Chriſto Jeſu.

8 Gratiâ enim eſtis ſervati per fidē: (& hoc non *eſt* ex vobis: *ſed* Dei donum *eſt*)

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Nam ipſius ſumus opus, conditi in Chriſto Jeſu ad opera bona, quæ præparavit Deus ut in eis ambulemus.

11 Propterea mementote vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea quæ vocatur Circumciſio manibus in carne facta.

12 Vos, *inquam*, illo tempore fuiſſe abſque Chriſto, abalienatos à civili ſtatu Iſraelis, & extraneos quod ad pactorum promiſſiones *attinet*, ſpem non habentes, & abſque Deo in mundo:

13 At nunc in Chriſto Jeſu, vos qui olim eratis longinqui, propinqui facti eſtis per ſanguinem Chriſti.

14 Ipſe enim eſt pax noſtra, qui utraque fecit unum, & intergerini parietis ſeptum ſolvit:

15 Inimicitiis, *id eſt*, lege præceptorum *quæ* in ritibus *poſita eſt*, per carnem ſuam abolitis: ut ex duobus illis conderet in ſemetipſo unum novum hominem, faciens pacem,

16 Et utroſque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis inimicitiis per eam.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, *tum* qui longè, tum qui prope eratis:

18 Quoniam utriq; per ipſum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19 Nempe igitur non amplius eſtis peregrini & inquilini, ſed concives ſanctorum, ac domeſtici Dei:

20 Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum ac Prophetarum, exiſtente imò angulari lapide ipſo Jeſu Chriſto.

21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum, creſcit ut ſit templum ſanctum Domino.

22 In quo & vos unà ædificamini, ut ſitis domicilium Dei per Spiritum.

CAPUT III.

Ex ſuo inter Gentes miniſterio, vim potentiæ Chriſti in ſe operantem vult obſervari, eamque Epheſiis quoque comprecatur.

HUjus rei gratiâ ego Paulus *ſum* vinctus ille Chriſti Jeſu pro vobis Gentibus;

2 Si modò audistis dispensationem gratiæ Dei datæ mihi erga vos:

3 *Deum videlicet* per revelationem notum mihi feciſſe myſterium illud, (ſicut ante ſcripſi paucis:

4 Ex quo perlecto poteſtis perpendere quæ ſit mea intelligentia in myſterio Chriſti)

5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ut nunc revelatum fuit ſanctis ejus Apoſtolis & Prophetis per Spiritum:

6 Gentes *videlicet* eſſe cohæredes & concorpores, conſorteſque promiſionis ejus in Chriſto per Evangelium.

7 Cujus factus ſum miniſter ex dono gratiæ Dei, quod datū eſt mihi ſecundùm efficacem illam vim potentiæ ipſius.

8 Mihi, *inquam*, longè minimo omnium ſanctorum, data eſt hæc gratia, evangelizandi inter Gentes imperveſtigabiles illas opes Chriſti,

9 Et in lucem proferendi omnibus quæ *ſit* communio myſterii quod erat abſconditum à ſeculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jeſum Chriſtum.

10 Ut nota nunc fiat per Eccleſiam imperiis ac poteſtatibus *quæ* in cœlis *ſunt*, multiformis illa ſapientia Dei:

11 Secundùm præfitutum æternum quod conſtituit in Chriſto Jeſu Domino noſtro:

12 In quo habemus *loquendi* libertatem, & aditum cum fiducia, per fidem ipſius.

13 Quapropter peto ne ſegnes fiatis ob afflictiones meas pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.

14 Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nominatur,

16 Ut det vobis, pro divite ſua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum ſuum in interiore homine,

17 Et inhabitet Chriſtus per fidem in cordibus veſtris:

18 Ut in charitate radicati & fundati, valeatis aſſequi cum omnibus ſanctis, quæ *ſit* illa latitudo & longitudo, & profunditas & ſublimitas:

19 Et nôſſe charitatem illam Chriſti *omni* notitiâ ſupereminentiorem: ut impleamini ad omnem uſque plenitudinem illam Dei.

20 Ei verò qui ſumma cum exuperantia poteſt omnia facere ſupra ea quæ petimus, aut cogitamus, pro illa vi agente in vobis,

21 Ei *ſit*, *inquam*, gloria in Eccleſia per Chriſtum Jeſum, in omnes ætates ſeculi ſeculorum. Amen.

CAPUT IV.

Unio, communio, & hierarchia Eccleſiæ membrorumque, & præcepta ad ſanctimoniam ſpectantia.

PRecor itaque vos ego vinctus ille in Domino, ut ambuletis ita ut convenit vocationi quâ vocati eſtis:

2 Cum omni animi ſubmiſſione & lenitate, cum iræ cohibitione, ſuſtinentes alii alios per charitatem:

3 Studentes conſervare unitatem Spiritûs per connexum pacis.

4 Unum *eſt* corpus, & unus Spiritus, ſicut & vocati eſtis in unam ſpem vocationis veſtræ.

5 Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma:

6 Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7 Sed unicuique noſtrûm data eſt gratia pro menſura doni Chriſti.

8 Quapropter dicit, Quum aſcendiſſet in ſublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.

9 Cæterùm illud Aſcendit, quid eſt niſi quod etiam deſcenderat prius in infimas partes terræ?

10 Qui deſcenderat, ipſe eſt qui etiam aſcendit longè ſupra omnes cœlos, ut impleret omnia.

11 Is igitur dedit alios quidem, Apoſtolos, alios verò, Prophetas, alios autem, Evangeliſtas, alios autem, Paſtores & Doctores.

12 Ad compactionem ſanctorum, ad opus miniſterii, ad ædificationem corporis Chriſti.

13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad menſuram plenæ ſtaturæ Chriſti:

14 Ut ne ſimus ampliùs pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veterem riam ad artificioſè fallendum verſutiam:

15 Sed ſincerè nos gerentes in charitate, prorſus adoleſcamus in eum qui eſt caput, *nempe* Chriſtus:

16 Ex quo totum corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes ſuppeditatis commiſſuras, ex vi intuſgente pro menſura uniuſcujuſque membri, incrementum capit corpori conveniens ad ſui ipſius exſtructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obteſtor per Dominum, ne ampliùs ambuletis, ſicut reliquæ Gentes ambulant, in vanitate mentis ſuæ,

18 Tenebris obſcuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ eſt in ipſis, per obduritionem cordis ipſorum.

19 Qui poſtea quam dodoluerunt, ſeſe dediderunt laſciviæ ad cercatim patrandam impuritatem omnem.

20 Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum:

21 Si modò de eo audiviſtis, & per eum edocti eſtis, (ſicut eſt veritas in Jeſu,)

22 Deponere quod ad priſtinam conver-ſationem

versationem attinet, veterem illum hominem qui de seductricibus cupiditatibus sese corrumpit:

23 Renovari verò spiritu mentis vestræ.

24 Et induere novum illum hominem, qui secundùm Deum conditus est ad justitiam & sanctimoniam veram.

25 Quapropter depositò mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo: nam sumus alii aliorum membra.

26 Iratscimini, & ne peccate: sol ne occidat super exacerbatione vestra.

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non ampliùs furetur: sed potius laboret, operando manibus quod bonum sit, ut habeat quod impertiat cui opus fuerit.

29 Nullus sermo putris ex ore vestro egrediatur: sed siquis est commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne tristate Spiritum illum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & excandescentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis, cum omni malitia.

32 Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuò *offensas*, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

CAPUT V.

Imitandus Deus in charitatis & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Christo & Ecclesiæ appropriatum.

ESTote igitur imitatores Dei, ut filii dilecti:

2 Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.

3 Scortatio verò & omnis impuritas aut avaritia ne nominator quidem inter vos, sicut decet sanctos:

4 Et obscœnitas, & stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt: sed potius gratiarum actio:

5 Nam hoc nôstis, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum, qui est idololatra, habere hæreditatem in regno Christi & Dei.

6 Nemo vos seducat inanibus sermonibus: propter hæc venit ira Dei in homines contumaces.

7 Ne igitur estote consortes eorum.

8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis incedite.

9 (Nam fructus Spiritûs *situs est* in omni bonitate, & justitia, & veritate)

10 Explorantes quid placeat Domino.

11 Et ne participate opera illa infrugifera tenebrarum, sed potius etiam arguite.

12 Nam quæ occultè fiunt ab istis, turpe est vel dicere.

13 Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifesta fiunt; lux enim illud est quod omnia facit manifesta.

14 Quapropter dicit, Excitate qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.

15 Videte igitur quomodo accurate ambuletis, nõ ut insipientes, sed ut sapientes:

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.

17 Propterea ne estote desipientes, sed intelligentes quæ sit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est, sed implemini Spiritu.

19 Loquentes inter vos mutuò psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, canentes ac psallentes in corde vestro Domino.

20 Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri.

21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22 Uxores proprtiis viris subjicite vos, ut Domino:

23 Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ: & is est qui salutem dat corpori.

24 Itaque sicut Ecclesia sese subjicit Christo, ita & uxores suis viris sese subjiciunto in omnibus.

25 Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea:

26 Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum.

27 Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est*, Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

28 Ita debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit.

29 Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imò enutrit ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam.

30 Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.

31 Propterea derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *erant*, fient una caro.

32 Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & Ecclesia.

33 Itaque & vos singuli, suam quisque uxorem ita diligito ut seipsum, uxor autem *videto* ut timeat virum.

CAPUT VI.

Præcepta œconomica continuantur. Et paropole sacra graphicè describitur.

LIberi, auscultate in Domino parentibus vestris, id enim est justum.

2 Honora patrem tuum & matrem: quod est præceptum primum cum promissione:

3 Ut bene tibi fit, & sis longævus super terra.

4 Et *vos* patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed nutrite eos in disciplina & admonitione Domini.

5 Servi, auscultate dominis secundùm carnem, cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut Christo.

6 Non ad oculum servientes, ut qui hominibus placere studeant: sed ut servi Christi, facientes ex animo quæ vult Deus.

7 Cum benevolentia servientes, ut Domino, & non hominibus:

8 Scientes, singulos quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, sive servus fuerit, sive liber.

9 Et vos domini, eadem facite erga illos, remissis minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, nec personæ acceptionem esse apud eum.

10 Quod reliquum est, fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipsius.

11 Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversus artes Diaboli.

12 Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia, adversus potestates, adversus mundi principes, *id est*, tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales improbitates *quæ sunt* in sublimi.

13 Propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace justitiæ.

15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis.

16 Supra omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia jacula Mali illius ignita extinguere.

17 Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritûs, hoc est verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipsi rei excubantes cum omni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis:

19 Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium Evangelii.

20 Cujus causâ legatione fungor exceptatus, ut, *in quam*, de eo liberè loquar, ut oportet me loqui.

21 Ut autem sciatis & vos res meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus minister in Domino.

22 Quem misi ad vos ob id ipsum ut cognoscatis res nostras, & consoletur corda vestra.

23 Pax *sit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24 Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem. Amen.

Scripta fuit Roma ad Ephesios per Tychicum.

Pauli Apostoli Epistola ad PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Philippensibus progressum charitatis & cognitionis precatur. Fructum vinculorum suorum & dissolutionis sive desiderium notat; atque unitatem & patientiam hortatur.

PAulus & Timotheus servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, unà cum episcopis ac diaconis:

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri,

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans,

5 Super vestri in Evangelio communione, à primo die usque ad hoc tempus.

6 Persuasum habens hoc ipsum, fore ut qui incepit in vobis opus bonum, perficiat usque ad diem Jesu Christi:

7 Sicut justum est ut ego id sentiam de omnibus vobis, propterea quòd animo teneam, vos & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Evangelii, vos, *inquam*, omnes unà mecum fuisse gratiæ participes.

8 Testis enim mihi est Deus quantopere expetam vos omnes in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis ac magis exundet in cognitione & omni sensu:

10 Ut exploretis quæ differant, ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi,

11 Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum Christum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii evenisse.

13 *Adeo* ut vincula mea in Christo celebria sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus.

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, amplius audeant sine metu Sermonem loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli verò etiam bono affectu Christum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non castè annunciant, quòd existiment sese afflictionem adjicere vinculis meis.

17 Alii verò ex charitate, scientes me ad defensionem Evangelii constitutum esse.

18 Quid igitur? attamen quovis modo, sive in speciem, sive *veritè*, Christus annunciatur:

nunciatur: & de hoc gaudeo atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & suppeditationem spiritûs Jesu Christi.

20 Secundùm intentam expectationem & spem meam, quòd nullâ in re pudefiam, sed cum omni dicendi libertate, ut semper, *ita* nunc quoq; magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam seu per mortem.

21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita & in morte lucrum.

22 An verò vivere in carne mihi operæ pretium *fit*, & quid eligam ignoro.

23 Constrictus enim utrimque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim. Est enim *id* valde multò melius:

24 Sed permanere in carne, magis necessarium *est* propter vos.

25 Et hoc confisus novi, me mansurũ esse & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum & gaudium fidei:

26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me, mea rursus apud vos præsentia.

27 Tantum ut convenit Evangelio Christi vos gerite, ut sive postquam venero & videro vos, sive absens, audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno Spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii.

28 Nec ulla in re territos ab iis qui se opponunt: quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solùm in eum credere, sed etiam pro eo pati:

30 Idem certamen sustinendo quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

CAPUT II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & Epaphroditi excusat.

SI qua igitur consolatio *est* in Christo, si quod solatium charitatis, si qua communio spiritus, si quæ viscera ac miserationes,

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes & sententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimãtes sibi præcellere.

4 Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum.

5 Itaq; is sit affectus in vobis qui fuit & in Christo Jesu:

6 Qui quum esset in forma Dei, non duxit *esse* rapinam, parem esse cum Deo:

7 Sed ipse sese inanivit, formã servi acceptã, similis hominibus factus:

8 Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis:

9 Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen:

10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat, cœlestium ac terrestrium & subterraneorum.

11 Omnisque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris.

12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultastis, non ut in præsentia mea solùm, sed nunc multò magis in absentia mea, cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.

13 Deus enim is est qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14 Omnia facite absque murmurationibus ac disceptationibus.

15 Ut sitis inculpati & simplices, Dei, *inquam*, filii inculpati in medio gentis pravæ ac perversæ: inter quos *homines* splendetis ut faces in mundo,

16 Sermonem vitæ prætendentes: ut gloriari possim in die Christi me non frustra cucurrisse, nec frustra laborâsse.

17 Quinetiam si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ, gaudeo & gratulor omnibus vobis.

18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jesu, me Timotheum citò missurum vobis, ut & ego bono sim animo, cognito statu vestro.

20 Neminem enim habeo pari animo præditum, qui sincerè de rebus vestris futurus sit solicitus.

21 Nam omnes quæ sua ipsorum sunt quærunt, non quæ Christi Jesu.

22 Experimentũ autem ejus nostis, quòd *videlicet* tanquam cum patre filius, mecum servierit *Deo* in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me missurum, simulatq; videro rerum mearum statum.

24 Confido autem in Domino, me quoque citò venturum ad vos.

25 Sed necessarium duxi, Epaphroditum fratrem & adjutorem, ac commilitonem meum, vestrum autem legatum, quiq; mihi subministravit quibus mihi opus erat, ad vos mittere.

26 Quoniam expetebat omnes vos, & gravissimè angebatur propterea quod audissetis eum infirmum fuisse.

27 Et certè infirmus fuit proximè mortem: sed Deus misertus est ejus: nec ejus solùm, sed & mei, ne tristitiam haberem super tristitiam.

28 *Eò* studiosiùs itaq; ipsum misi, ut eo rursus viso, gaudeatis, & ego eò minùs doleam.

29 Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio: & tales in honore habete.

30 Nam propter opus Christi accessit ad mortem

mortẽ usque 1 non habita vitæ ratione, ut suppleret defectũ vestri erga me ministerii.

CAPUT III.

Ipsa notitia Christi omnia contemnit: ad sui imitamen hortatur, & deflet inimicos crucis.

QUod reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum est.

2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu colimus Deum, & gloriamur in Christo Jesu, nec confidimus in carne:

4 Quamquam ego habeo, etiam in carne, de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maxime *habeo*:

5 Circumcisus octavo die, ex gente Israelis, tribus Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Pharisæus.

6 Quod ad æmulationem *attinet*, persequens Ecclesiam: quod ad justitiam quæ est in Lege, irreprehensus.

7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Christum damnum *esse*.

8 Quinetiam certè duco omnia damnum esse propter eminentiam notitiæ Christi Jesu Domini mei: propter quem omnibus istis meipsum multavi, *eaque* duco pro stercoribus, ut Christum lucrifaciam:

9 Et comperiar in eo, non habens meam justitiam, *nempe*, quæ est ex Lege, sed eam quæ est per fidem Christi, *id est*, justitiam *quæ est* ex Deo per fidem:

10 Ut cognoscam eum, & vim resurrectionis ejus: & communionem perpessionũ ejus, dum conformis fio morti ejus:

11 *Experiens* ecquo modo deveniam ad resurrectionem mortuorum.

12 Non quod jam *metam* apprehenderim, aut jam sim consummatus: sed persequor *experiens* an quoque apprehendam, cujus etiam rei causâ apprehensus sui à Christo Jesu.

13 Fratres, ego meipsum non reor *metam* apprehendisse.

14 Unum autem *ago*: ea quidem quæ à tergo sunt obliviscens, ad ea verò quæ à fronte sunt contendens, scopum versus feror, ad præmium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu.

15 Quotquot itaque adulti sumus, hoc sentiamus: quòd si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16 Attamen *in eo* ad quod usqs prevenimus, eâdem incedamus regulâ, & idem sapiamus.

17 Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate qui ita ambulant sicut habetis nos pro exemplari.

18 Multi enim incedunt quos sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hostes *esse* crucis Christi:

19 Quorum finis *est* exitium: quorum Deus *est* venter, & gloria ad ignominiam ipsorum, qui terrestria curant.

20 Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus: unde etiam Servatorem exspectamus Dominum Jesum Christum.

21 Qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi illa efficace quâ potest etiam subjicere sibi omnia.

CAPUT IIII.

Jubet gaudere in Domino, sine solicitudine esse, suam conversationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare possit, subventionis tamen gratiam agnoscit.

ITaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita perstate in Domino, dilecti:

2 Evodiam precor & Syntychen precor ut idem sapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, socie germane, adjuva illas, ut quæ in Evangelio concertarunt mihi, una cum Clemente quoque & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *sunt* in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: rursum, inquam, gaudete.

5 Æquitas vestra innotescat omnibus hominibus. Dominus prope est.

6 De nulla re soliciti estote: sed omni in re precibus & deprecatione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7 Et pax illa Dei quæ exsuperat omnem mentem, præsidio custodiet corda vestra, & mentes vestras in Christo Jesu.

8 Quod reliquum est, fratres, quæcumqs sunt vera, quæcumqs veneranda, quæcumque justa, quæcumqs pura, quæcumque amabilia, quæcumqs boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hæc reputate.

9 Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiscum.

10 Gavisus sum autem in Domino magnopere, quòd jam tandem revirusistis, in vestra pro me curæ: qua de re tamen soliciti eratis, sed destituebamini opportunitate.

11 Non quòd penuria laborem *hoc* dicam: nam ego didici, in quibus sum, iis ipsis contentus esse.

12 Novi autẽ deprimi, novi etiam abundare: ubiqs & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem & ad esuritionem, *id est*, tum ad exundantiam tum ad penuriam.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe* Christum.

14 Attamen benefeciſtis quod unà participes fuistis meæ afflictionis.

15 Nostis autem & vos, Philippenses, quum initio Evangelii proficiscerer è Macedonia, nullam mihi Ecclesiam communicasse in ratione dati & accepti, nisi vos solos:

16 Nam etiam Thessalonicæ *quum essem*, semel & iterum quod mihi opus erat mihi misistis.

17 Non quòd requiram donum: ſed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes veſtras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus ſum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *miſſa ſunt*, odorem bonæ fragrantiæ hoſtiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus ſupplebit quicquid opus fuerit vobis, ſecundùm divitias ſuas, gloriosè, in Chriſto Jeſu.

20 Deo autem & Patri noſtro *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

21 Salutate omnes ſanctos in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, maximè verò qui ſunt ex Cæſaris domo.

23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta eſt Roma per Epaphroditum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad COLOSSENSES.

CAPUT I.

Coloſſenſibus bene precatur, iiſque prædicat Chriſtum, imaginem Dei, caput Eccleſiæ, & abſconditum olim myſterium.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per Dei voluntatem, & Timotheus frater,

2 Iis qui ſunt Coloſſis ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto Jeſu. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes:

4 Auditâ fide veſtrâ in Chriſto Jeſu, & charitate in omnes ſanctos:

5 Propter ſpem ſepoſitam vobis in cœlis: quam priùs audiſtis per ſermonem veritatis, *id eſt*, Evangelii,

6 Quod pervenit ad vos, ſicut & in totum mundum, & fructum profert, ſicut apud vos quoque: ex quo die verè audiviſtis & cognoviſtis Dei gratiam.

7 Sicut & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſervo noſtro, qui eſt fidus pro vobis miniſter Chriſti:

8 Qui & declaravit nobis veſtram per Spiritum charitatem:

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non deſinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni ſapientia & intelligentia ſpirituali.

10 Ut ambuletis ſicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & creſcentes in agnitione Dei,

11 Omni potentia potentes facti ſecundùm glorioſum robur ipſius, ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio.

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam ſortem ſanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex poteſtate tenebrarum, ac tranſtulit in regnum Filii ſui dilecti.

14 In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, *id eſt*, remiſſionem peccatorum.

15 Qui eſt imago Dei inviſibilis, & primogenitus omnis rei conditæ:

16 Nam per eum condita ſunt omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia, ſive throni, ſive dominia, ſive imperia, ſive poteſtates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus reſpectu condita ſunt:

17 Eſtque ipſe ante omnia, & omnia per eum conſiſtunt.

18 Eſtque caput corporis, *id eſt*, Eccleſiæ, eſtque *etiam* principium & primogenitus ex mortuis ut inter omnes primas teneat.

19 Quoniam libuit *Patri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per ſanguinem crucis ejus facta per eum reconciliaret omnia ſibi, per eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaq; vos quum eſſetis quondam abalienati, & hoſtes, mente operibus malis *intenta*, nunc ſanè reconciliavit.

22 In corpore illo carnis ſuæ, per mortem: ut ſiſtat vos ſanctos, & inculpatos, & irreprehenſos in conſpectu ſuo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & ſtabiles, nec dimovemini à ſpe Evangelii quod audiſtis, *Evangelii inquam* prædicati omni creaturæ quæ ſub cœlo eſt, cujus factus ſum ego Paulus miniſter.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Chriſti viciſſim expleo in carne mea, pro corpore ipſius, quod eſt Eccleſia:

25 Cujus *Eccleſiæ* factus ſum miniſter ex diſpenſatione Dei, quæ data eſt mihi erga vos, ad implendum Dei ſermonem:

26 *Nempe* myſterium illud quod abſconditum fuit à ſeculis & ætatibus, nunc autem factum eſt manifeſtum ſanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ ſint illæ divitiæ glorioſi hujus myſterii inter Gentes, qui eſt Chriſtus inter ves, ſpes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quoſvis, & quoſvis erudientes omni ſapientiâ, ut quoſvis ſiſtamus perfectos in Chriſto Jeſu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans ſecundùm vim illam efficacem ipſius, agentem in me potenter.

CAPUT

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia, & Angelorum cultu loquitur, unde constituit liberatos qui cum Christo mortui sunt.

VElim enim vos scire quantum certamen sustineam pro vobis & iis qui *sunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut consolationem accipiant eorum corda, ipsis charitate compactis, & omni opulentia plenè certioratæ intelligentiæ, ad cognitionem mysterii Dei ac Patris & Christi:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac notitiæ absconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falsò ratiocinando fallat, sermonis probabilitate.

5 Etsi enim corpore absum, spiritu tamen sum vobiscum, gaudens & cernens vestrum ordinem, & soliditatem vestræ in Christum fidei.

6 Sicut igitur accepistis Christum Jesum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7 Radicati & superstructi in eo, ac confirmati fide, sicut edocti estis, exundantes eâ cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis sit qui vos deprædetur per Philosophiam & inanem seductionem secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et estis in eo completi qui est caput omnis imperii ac potestatis:

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione quæ fit sine manibus, corpore peccatorum carnis exuto per circumcisionem Christi:

12 Ei consepulti per Baptismum, per quem etiam cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis Dei, qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Vosque mortuos in offensis & præputio carnis vestræ, cum eo vivificavit, vobis condonatis omnibus offensis:

14 *Ac* deleto quod adversùm nos *erat* rituum chirographo: quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse* verò cruci affixum è medio sustulit.

15 *Et* expoliata imperia ac potestates traduxit palam, triumphatis illis per eam.

16 Nequis igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut respectu festi, aut novilunii, aut Sabbathorum:

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversùm vos rectoris partes sibi ultro sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, & temere inflatus carnis suæ intelligentiâ.

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & copulas suppeditatum & compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si mortui cum Christo, *liberi* estis ab elementis mundi: quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt isti*, neq; gustaris, neque attigeris:

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta* ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submissione animi, & in eo quod corpori non parcant: *nec tamen* ullius sunt pretii, *quam* ad ea *spectant* quibus farcitur caro.

CAPUT III.

Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: Institutique æconomiam Christianam.

ITaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrestria.

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo:

4 Postquam autem Christus, vita *illa* nostra, manifestus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, scortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces:

7 Quibus in *vitiis* & vos ambulastis quondam, quum in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obscœnitatem ab ore vestro.

9 Ne mentimini alius adversùs alium, quum exuti sitis illo vetere homine cum factis ipsius:

10 Et induti fitis novo illo, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit.

11 Ubi non est Græcus & Judæus, Circumcisio & Præputium, Barbarus & Scytha, servus & liber: sed omnia & in omnibus *est* Christus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, sancti, & dilecti, visceribus misericordiarum, benignitate, animi submissione, lenitate, iræ cohibitione.

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuò, si quis adversùs aliquem habuerit querelam: sicut & Christus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ est connexus perfectionis.

15 Et pax Dei sit gubernatrix in cordibus vestris, ad quam etiam vocati estis in unum corpus: & grati estote.

16 Sermo Chriſti inhabitet in vobis copioſè cum omni ſapientia, docendo & admonendo vos mutuò Pſalmis, & hymnis, & cantionibus ſpiritualibus, cum gratia cantando in veſtro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis ſermone, aut facto in nomine Domini Jeſu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores ſubjicite vos proprijs viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne eſtote adverſus eas amarulenti.

20 Filij, auſcultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos veſtros: ne deſpondeant animum.

22 Servi, auſcultate per omnia dominis ſecundùm carnem, non obſequijs ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere ſtudent, ſed cum ſimplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo præſtate, tanquam Domino, & non hominibus:

24 Scientes vos à Domino receptutos mercedem hæreditatis: Nam Domino Chriſto ſervitis.

25 Qui verò injuriam intulerit, referet injuriam quem intulerit, nec eſt perſonarum acceptio.

CAPUT IIII.

Ad generales exhortationes redit, commendationeſq; & ſalutationes ſubjungit.

DOmini, jus & æquum ſervis præſtate: ut qui & ſcitis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.

3 Orantes ſimul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ut loquamur myſterium Chriſti, propter quod etiam ſum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifeſtum faciam, ſicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo veſter ſemper cum gratia *ſit* ſale conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus miniſter, ac conſervus in Domino:

8 Quem miſi ad vos ob hoc ipſum, ut cognoſcat res veſtras, & corda veſtra conſoletur.

9 Cum Oneſimo fido & dilecto fratre, qui eſt ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hìc aguntur.

10 Salutat vos Ariſtarchus meus in captivitate ſocius, & Marcus conſobrinus Barnabæ, de quo acceperitis præcepta: ſi venerit ad vos, excipite eum.

11 Et Jeſus qui vocatur Juſtus: qui ſunt ex circumciſione: hi ſoli *ſunt* mihi adjutores in regno Dei, *& fuere* mihi ſolatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſervus Chriſti, ſemper precibus certans pro vobis, ut ſtetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.

13 Hoc enim de eo teſtor, eum multo veſtri ſtudio ardere, & eorum qui ſunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus & Demas.

15 Salutate fratres qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & Eccleſiam quæ in domo illius eſt.

16 Et quum perlecta fuerit apud vos epiſtola, facite ut etiam in Laodicenſium Eccleſia recitetur: & ut ſcriptam Laodicea, vos quoque legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide ut miniſterium quod accepiſti in Domino, impleas.

18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia *ſit* vobiſcum Amen.

Scripta eſt ad Coloſſenſes Roma, per Tychicum & Oneſimum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad THESSALONICENSES Prior.

CAPUT I.

Theſſalonicenſes Pauli, imo Domini ipſius imitatores effecti, idea ſunt bonorum Chriſtianorum.

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicenſium, *quæ eſt* in Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

2 Gratias agimus Deo ſemper de omnibus vobis, mentionem veſtri facientes in precibus noſtris:

3 Indeſinenter commemorantes efficacem veſtram fidem, & laboriоſam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino noſtro Jeſu Chriſto coram Deo & Patre noſtro.

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem veſtram.

5 Quoniam Evangelium noſtrum conſtitit apud vos non ſermone ſolùm, ſed etiam potentia, & Spiritu ſancto, & certioratione: ſicut noſtis quales fuerimus inter vos, veſtri cauſâ.

6 Et vos, imitatores noſtri facti fuiſtis & Domini, recepto ſermone cum afflictione multâ, cum gaudio Spiritus Sancti:

7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

8 A vobis enim non ſolùm perſonuit ſermo Domini in Macedonia & Achaia, verumetiam in omnem locum fides veſtra quæ eſt in Deum, dimanavit, ut neceſſe non habeamus quicquam loqui.

9 Siquidem ipsi de nobis annunciant qualem ingressum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum relictis idolis, ut serviretis Deo vivo & vero:

10 Et expectaretis Filium ejus è cœlis, quem suscitavit à mortuis, *nempe* Jesum nos eruentem ab ira illa ventura.

CAPUT II.

Speculum boni pastoris & auditoris.

NAm ipsi nostis, fratres, ingressum nostrum ad vos non fuisse vanum:

2 Immo etiam *multa* prius passi & contumeliis affecti Philippis sicut nostis, libertate loquendi usi sumus in Deo nostro, ad annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neqs cum dolo:

4 Sed sicut probati fuimus à Deo *quibus* crederetur Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo exploranti corda nostra.

5 Nec enim unquam sermone assentatorio usi sumus, sicut nostis, nec avaritiæ causâ quicquam prætexuimus: Deus testis est.

6 Neqs ex hominibus quærentes gloriâ, nec à vobis, nec ab aliis, quam possemus *vobis* oneri esse, ut Apostoli Christi.

7 Sed fuimus mansueti in medio vestri, ut si nuttix foveret liberos suos,

8 Et ita cupidi vestri, gratum nobis erat impertiri vobis non solùm Evangelium Dei, sed etiam nostras ipsorum animas, quòd chari nobis essetis.

9 Meministis enim, fratres, laboris nostri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui vestrûm oneri essemus, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.

10 Vos testes *estis* & Deus, quomodo sanctè & justè & inculpatè vobis, qui creditis, nos gesserimus.

11 Sicut nostis quomodo unumquemque vestrûm, tamquam pater liberos suos, hortabamur & consolabamur,

12 Et obtestabamur ut ambularetis sicut convenit Deo vocante vos ad suum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo sine intermissione, quòd acceptum de Deo sermonem quem audistis ex nobis, exceperitis non *ut* sermonem hominum, sed (sicut est verè) *ut* Dei sermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatores facti estis Ecclesiarum Dei quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu, quippe qui eadem passi fitis & vos à propriis tribulibus, prout & ipse à Judæis:

15 Qui etiam Dominum Jesum & proprios Prophetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adversantur:

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut serventur, ut semper compleat peccata sua: occupavit enim eos ira ad extremum usq;.

17 Nos verò, fratres, orbati vobis ad temporis momentum, conspectu, non animo, eò ampliùs studuimus videre faciem vestram, cum multo desiderio.

18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) semel atq; iterum, sed impedivit nos Satanas.

19 Nam quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona de qua glorier? annon & vos in conspectu Domini nostri Jesu Christi in ejus adventu?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

CAPUT III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, desiderat ipsos videre, & precatur ipsis progressum.

QUamobrem nos non ampliùs continentes, libuit nobis ut soli Athenis derelinqueremur.

2 Misimusque Timotheum fratrem nostrum, ac ministrum Dei & adjutorem nostrum in Evangelio Christi, ad vos stabiliendos & exhortandos super fide vestra:

3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones istas: ipsi enim nostis ad id nos esse constitutos.

4 Etenim quum apud vos essemus, prædicabamus vobis fore ut affligeremur; quod & evenit, & nostis.

5 Quamobrem & ego non ampliùs me continens, misi *eum* ut cognoscerem fidem vestram: *veritus* ne quo modo tentasset vos tentator ille, & inanis redditus esset labor noster.

6 Nuper autem quum venisset Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attulisset de fide & charitate vestra, & quòd bonam nostri memoriam retinetis, semper expetentes nos videre, sicut nos quoque vos:

7 Propterea consolationem accepimus, fratres, ex vobis, in omni afflictione & necessitate nostra, per vestram fidem:

8 Nunc enim vivimus, si vos perstatis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo rependere de vobis, super omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo nostro,

10 Nocte ac die magis ac magis rogantes ut videamus vestram faciem, & quæ desunt fidei vestræ suppleamus?

11 Ipse verò Deus & Pater noster, & Dominus noster Jesus Christus dirigat viam nostram ad vos.

12 Faxit autem Dominus ut auctiores fitis & exundetis mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13 Ut corda vestra inculpata stabiliat in sanctimonia coram Deo & Patre nostro: in adventu Domini nostri Jesu Christi cum omnibus sanctis suis.

CAPUT

CAPUT IIII.

Sanctimoniam & amorem fraternum sectandum, propriis manibus operandum, resurrectionem justorum solatio habendam.

Quod reliquum est igitur, fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jesum, ut sicut accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.

2 Nostis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jesum.

3 Nam hæc est voluntas Dei, *nempe* sanctificatio vestri, *id est*, ut abstineatis à fornicatione:

4 Ut sciat vestrûm unusquisque suum vas possidere in sanctificatione & honore.

5 Non in morbo cupiditatis, sicut Gentes quæ non noverunt Deum.

6 *Et* ut ne *quis* opprimat, & habeat quæstui in negotio fratrem suum, nam vindex est Dominus omnium istorum, sicut & ante diximus vobis, & asseveranter testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad immunditiem, sed ad sanctificationem.

8 Proinde qui *hæc* aspernatur, non aspernatur hominem, sed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum suum sanctum.

9 Cæterum de fraterno amore non necesse habetis ut scribam vobis: ipsi namq; divinitus docti estis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui sunt in tota Macedonia, precamur autem vos, fratres, ut potius excellatis:

11 Et ambitiosè contendatis quieti esse, & res vestras agere, ac operari propriis manibus vestris, sicut vobis mandavimus:

12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13 Nolim autem vos in ignorantia versari, fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne contristemini, sicut & reliqui qui spem non habent:

14 Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita etiam Deus eos qui obdormierint in Jesu, adducet cum eo.

15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut nos vivi qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos qui obdormierint.

16 Nam ipse Dominus cum hortationis clamore, cum voce Archangeli, & cum Dei tuba, descendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primùm.

17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aëra: & ita semper cum Domino erimus.

18 Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAPUT V.

Modus legitima preparationis ad novissimum diem.

De tempore autem & opportunitatibus, fratres, non est necesse ut vobis scribatur.

2 Ipsi enim penitus scitis diem illum Domini, ut fur nocte *veniet*, ita venturum esse.

3 Quum enim dicent, Pax *est* & securitas: tunc repentinum eis instat exitium, sicuti dolor partus mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.

4 At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tamquam fur, deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei: non sumus *filii* noctis, neq; tenebrarũ.

6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, sed vigilemus & sobrii simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrii.

8 At nos qui sumus diei, sobrii simus, induti thorace fidei & charitatis: & pro galea, spe salutis:

9 Nam non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate singuli singulos, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:

13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum: pacem colite inter vos mutuò.

14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos: consolamini eos qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.

15 Videte nequis malum pro malo cuiquam reddat, sed beneficientiam semper sectamini, tum inter vos mutuò, tum erga omnes.

16 Semper gaudete:

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.

19 Spiritum ne extinguite:

20 Prophetias ne pro nihilo habete:

21 Omnia explorate: quod bonum fuerit retinete.

22 Ab omni specie mali abstinete.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima & corpus inculpatè in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Fidelis *est* qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima, scripta fuit Athenis.

PAU-

Pauli Apostoli Epistola ad THESSALONICENSES posterior.

CAPUT I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandæ.

PAulus & Silvanus & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensiū, *quæ est* in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo:

3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quòd vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua uniuscujusque omnium vestrūm charitas:

4 Adeo ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Ecclesias Dei, *id est*, super tolerantia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris & afflictionibus quas sustertis:

5 *Quæ res* indicium est justi judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini:

6 Siquidem justum est apud Deum, vicissim reddere iis qui affligunt vos, afflictionem:

7 Vobis verò qui affligimini, relaxationem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis suis potentibus,

8 Cum igne flammante, inferens ultionem iis qui Deum nesciunt, neqs auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi:

9 Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulsi* à facie Domini & gloria virium ipsius:

10 Quum venerit ut glorificetur in sanctis suis: & admirandus fiat in credentibus omnibus (quod fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die illo.

11 Cujus etiam rei gratiā oramus semper pro vobis, ut vos dignetur ista vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.

12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in eo, & gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione & abolitione.

ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 Ne citò à mente dimoveamini, neqs terreamini, neqs per spiritum, neqs per sermonem, neqs per epistolam tamquam per nos *scriptam*, quasi instet dies ille Christi.

3 Ne quis vos seducat ullo modo. *Non enim adveniet dies Christi*, quin venerit defectio prius, & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis,

4 Sese opponens ille & efferens super quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo ut in templo Dei tamquam Deus sedeat, præ se ferens se esse Deum.

5 Annon meministis me, quum adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis?

6 Nunc verò quid *eum* retineat nostis, ut is suo præstituto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus: tantùm qui nunc obstat, *obstabit* usquedum è medio sublatus fuerit.

8 Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit:

9 *Illum*, *inquam*, cujus adventus est ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigiis mendacibus:

10 Et cum omni seductione injustitiæ, in iis qui pereunt: propterea quòd amorem veritatis non receperunt ut salvi fierent.

11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio:

12 Ut damnentur omnes qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitia.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quòd elegerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctificationem Spiritus, & fidem habitam veritati:

14 Quo vocavit vos per Evangelium nostrum, ad acquirendam gloriam Domini nostri Jesu Christi.

15 Nempe igitur, fratres, perstate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti estis & per sermonem, & per epistolam nostram.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam & spem bonam per gratiam,

17 Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone & opere bono.

CAPUT III.

Precandum esse, & à vita inordinata & otiosa cavendum.

QUod reliquum est, orate, fratres, pro nobis, ut sermo Domini currat & glorificetur sicut apud vos:

2 Et ut eripiamur à protervis, ac sceleratis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Sed fidelis est dominus, qui stabiliet vos & custodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos, quæ mandamus vobis, & facere & facturos esse.

5 Dominus verò dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi patientem expectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre qui inordi-

natè ambulat; & non ex traditâ doctrinâ quam accepit à nobis.

7 Nam ipsi scitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinatè nos gessimus inter vos:

8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: sed cum labore & ærumnâ nocte dieque operantes, ne cui vestrûm oneri essemus.

9 Non quòd nobis *id* non liceat: sed ut nosmetipsos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim quum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quod siquis noluit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, sed inaniter satagentes.

12 Iis autem qui sunt ejusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum quiete operantes, suo pane vescantur.

13 Vos autem, fratres, ne segnescite in benefaciendo.

14 Quòd si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notate: & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.

15 Neque ut inimicum ducite, sed admonete ut fratrem.

16 Ipse autem dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus *sit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola: ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses secunda missa fuit Athenis.

Pauli Apostoli Epistola ad TIMOTHEUM prior.

CAPUT I.

Ad quid præcipuè Doctori attendendum: quibus ponatur lex: ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

PAulus Apostolus Jesu Christi ex imperio Dei Servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano filio in fide: Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Sicut te sum precatus ut permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, *vide*, ut denuncies quibusdam ne diversam doctrinam docerent:

4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potius quæstiones præbent quam ædificationem Dei quæ est per fidem.

5 Porro finis mandati, est charitas ex mundo corde, & conscientia bona, & fide minimè simulata.

6 A quibus nonnulli ut à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam:

7 Volentes esse Legis doctores, quum non intelligant quæ loquuntur, nec ea de quibus asseverant.

8 Scimus autem bonam esse Legem, si quis eâ legitimè utatur.

9 Hoc sciens, *nempe* Legem justo positam non esse, sed sceleratis & subjici nesciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, parricidis & matricidis, homicidis,

10 Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est quod sanæ doctrinæ sit oppositum.

11 *Quæ est* secundùm gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboravit me, *id est*, Christo Jesu Domino nostro: quòd me fidum duxerit, ut qui *me* in ministerio constituerit:

13 Qui prius eram blasphemus & persequutor & contumeliosus: sed mei misertus est. Nam ignorans *id* faciebam: *nempe* fidei expers.

14 Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum fide & dilectione in Christo Jesu.

15 Certus *est hic* sermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur: Christum Jesum venisse in mundum ut peccatores servaret, quorum primus sum ego.

16 Verùm ideo misertus est mei, ut in me primò ostenderet Jesus Christus omnem clementiam, ut essem exemplar crediturîs in eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo honor *sit* & gloria in secula seculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut secundùm prægressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam:

19 Retinens fidem & bonam conscientiam: quâ expulsâ, nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphemare.

CAPUT II.

Cur pro omnibus, & quomodo precandum. Ad mulieres instructio.

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibusvis hominibus:

2 Pro regibus & quibusvis in eminentia constitutis: ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum est & acceptum in conspectu

conspectu Servatoris nostri Dei,

4 Qui quosvis homines vult servari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim *est* Deus, unus etiam mediator Dei & hominũ, homo Christus Jesus:

6 Qui sese ipse dedit redemtionis pretium pro quibusvis, *Christus, inquam,* testimonium illud præstitutis suis temporibus *destinatum.*

7 Cujus constitutus sum ego præco & Apostolus, (veritatem dico, per Christum, non mentior,) doctor, *inquam,* Gentium cum fide ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, putas manus attollentes absque ira & disceptatione.

9 Itidem & mulieres amictu honesto, cum verecundia & modestia ornare sese, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu:

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum sponsdentes) operibus bonis.

11 Mulier cum silentio discito cum omni submissione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque auctoritatem usurpare in virum, sed *mando* ut sit in silentio.

13 Adamus enim prior formatus est: deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit seductus: sed mulier seducta, causa transgressionis fuit.

15 Servabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide ac charitate, & sanctificatione cum modestia.

CAPUT III.

Idea Episcopi, Presbyteri & Diaconi, & quid Ecclesia, quæve mysteria pietatis.

CErtus *est hic* sermo, Siquis episcopatũ desiderat, præclarum opus desiderat.

2 Oportet igitur Episcopum irreprehensum esse, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compositum, hospitalem, aptum ad docendum:

3 Non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem: sed æquum, alienum a pugnis, alienum ab avaritia:

4 *Qui* suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate:

5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis: ne in probrum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæstum facientes.

9 Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10 Atque hi etiam explorentur prius, deinde ministrent, si sint inculpati.

11 Uxores itidem *eorum oportet esse* venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi sint: unius uxoris mariti, qui liberis bene præsint, & propriis domibus.

13 Nam qui bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirunt, & multum loquendi libertatem per fidem, quæ *est* in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quod si tardavero, ut noris quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & stabilimentum veritatis.

16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium: Deus conspicuus factus est in carne, justificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAPUT IIII.

Prædicit ultimorum temporum hypocrisin & heterodoxias; suadetque studium pietatis & S. Literarum.

SPiritus autem diserte dicit fore ut posterioribus præstitutis temporibus desciscant quidam a fide, attenti spiritibus deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum.

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est:

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abstinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, & iis qui norunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus bonum *est:* nec quicquam rejiciendum *est*, si cum gratiarum actione sumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & preces.

6 Hoc si subjeceris fratribus, bonus eris minister Jesu Christi, innutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, quam assectatus es.

7 Cæterùm profanas & aniles fabulas aversare: sed exerce teipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis est: at pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ.

9 Certus *est* hic sermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam ideirco etiam fatigamur, & convitiis afficimur, quod speremus in Deo vivo, qui est conservator omnium hominum, maxime *vero* fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.

13 Interim dum venio, intentus esto lectioni, exhortationi doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

16 Intentus esto tibipsi & doctrinæ: & perstare

permane in istis: id enim si feceris, & teipsum seruabis, & eos qui te audierint.

CAPUT V.

De modo quemque decenter exhortandi, de viduis, de Presbyteris & impositione manuum.

Seniorem ne increpato, sed hortare ut patrem: iuniores, ut fratres:
2 Mulieres natu grandiores, ut matres: iuniores, ut sorores, cum omni castitate.
3 Viduas honora quæ verè viduæ sunt.
4 Quòd si qua vidua liberos aut nepotes habet, discant prius *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus: hoc enim est honestum & acceptum in conspectu Dei.
5 Porro quæ verè vidua est ac sola relicta, sperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.
6 At quæ lasciuit, *ea* vivens mortua est.
7 Hæc igitur denunciato, ut sint irreprehensæ.
8 Quòd si quis suis & maximè domesticis non providet, fidem abnegavit, & est infideli deterior.
9 Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor:
10 In operibus bonis bono testimonio ornata: si liberos educavit, si fuit hospitalis, si sanctorū pedes lavit, si afflictis subvenit, si omne bonū opus est assiduè sectata
11 Porro iuniores viduas rejice: postquam enim lasciverunt adversus Christum, nubere volunt:
12 Damnandæ, quòd primam fidem irritam fecerint.
13 Simul autem etiam otiosæ *esse* discunt circumeuntes domos: imò non solùm otiosæ, sed etiam nugaces, & curiosæ, patientes quæ non oportet.
14 Velim igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullam occasionem dare adversario ad conviciandū.
15 Jam enim nonnullæ defluxerant, secutæ Satanam.
16 Quòd si quis fidelis aut si qua fidelis habet viduas, ei suppeditato quantum sufficit, & non onerator Ecclesia, ut iis quæ verè viduæ sunt subveniat.
17 Qui bene præsunt præsbyteri, dupli honore digni habeantor: maxim è qui laborant in sermone & doctrina.
18 Dicit enim Scriptura, Bovi triturāti non obligabis os: & , Dignus est operarius mercede sua.
19 Adversus presbyterum accusationem ne recipito, nisi sub duobus aut tribus testibus.
20 Eos qui peccant, in conspectu omnium argue, ut & reliqui metuant.
21 Obtestor in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, & electorum Angelorum, ut hæc observes sine præjudicio nihil faciens in alteram partem inclinando.
22 Manus citò ne cui imposito, neve communicato peccatis alienis, teipsum castum conserva.
23 Ne ampliùs esto abstemius: sed vino pauculo utere, propter stomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.
24 Quorumdam hominum peccata ante manifesta sunt, præcuntia damnationi: quosdam verò subsequuntur.
25 Itidem & bona opera ante manifesta sunt: & ea quæ secus habent, occultari non possunt.

CAPUT VI.

Officium servi, pietatis αὐτάρκεια, & auaritiæ mala indicantur.

Quicumque sub jugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blasphemetur.
2 Qui verò fideles habent dominos, ne eos contemnant quòd fratres sint: sed eò magis inserviant, quòd fideles sint ac dilecti: qui beneficentiam illam itidem capessunt. Hæc doce & exhortare.
3 Siquis diversam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundùm pietatem est doctrinæ.
4 *Is* inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur invidia, lis, maledicentiæ, suspiciones malæ,
5 Perversæ exercitationes hominum mente corruptorum, & qui privati sunt veritate, & quæstum habent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.
6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo ita sorte contento.
7 Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus.
8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.
9 Qui verò volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas amentes & damnosas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.
10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidem dum appetunt, aberrarunt à fide, & seipsos undiquaq; transfixerunt doloribus multis.
11 Tu verò, ô homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.
12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam ad quam & vocatus es, & professus præclaram illam professionem in conspectu multorum testium.
13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem:
14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illustrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi:
15 Quem præstitutis temporibus suis ostendet ille beatus & solus Princeps, Rex illo regum, & Dominus dominorum:

16 Qui

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen.

17 Iis qui divites sunt in hoc seculo, denuncia ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum.

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis convictus:

19 Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depositum custodi, & aversare profanos illos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatæ notitiæ:

21 Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima, missa fuit Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

Pauli Apostoli Epistola ad TIMOTHEUM posterior.

CAPUT I.

Donum excitandum: hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei secundùm promissionem vitæ quæ est in Christo Jesu,

2 Timotheo dilecto filio *sit* gratia, misericordia, pax à Deo patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear:

5 Memoria repetens eam quæ in te est minimè simulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunica: persuasus sum autem quòd in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut excsucites donum Dei quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris, & charitatis, & sanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, neque te pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sancta: non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratia, quæ data quidem est nobis in Christo Jesu ante tempora seculorum:

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem, in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus causa constitutus sum ego præco & Apostolus ac doctor Gentium.

12 Quam ob causam & hæc patior: sed non pudefio: novi enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum posse depositum meum in illum diem custodire.

13 Expressam formam teneto sanorum sermonum, quos à me audisti cum fide & charitate quæ *est* in Christo Jesu.

14 Præclarum illud depositum custodi per Spiritum sanctum qui inhabitat in nobis.

15 Nosti hoc, quòd se averterint à me omnes qui sunt in Asia: ex quibus est Phygellus & Hermogenes.

16 Præstet misericordiam Dominus Onesiphori familiæ: quoniam sæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imò quum esset Romæ, studiosissimè quæsivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat misericordiam apud Dominum in die illo: quàm multa etiam Ephesi subministravit, tu optimè nosti.

CAPUT II.

Sumta à militibus & agricola similitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timoth. ut posthabitis clamoribus leviter & mansuetè agat.

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ est in Christo Jesu:

2 Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc committe fidis hominibus, qui sint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans esto afflictionum ut bonus miles Jesu Christi.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo delectus est miles.

5 Quòd si certet etiam aliquis, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, *factum* ex semine Davidis, secundùm Evangelium meum:

9 In quo vexor usq; ad vincula ut facinorosus: sed sermo Dei non est vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur quæ est in Christo Jesu, cum gloria æterna.

11 Certus *est hic* sermo: nam si cum eo mortui sumus, cum eo etiam vivemus:

12 Si substiterimus, etiam conregnabimus:

mur: si abnegamus, & ille abnegabit nos.
13 Si infidi sumus, ille tamen fidus manet: negare seipsum non potest.
14 Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini ne de verbis pugnent quod nullam adferat utilitatem, imo auditores subvertit.
15 Stude teipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, & qui recte tractat sermonem veritatis.
16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.
17 Et sermo eorum depascet ut gangræna: ex quibus est Hymenæus & Philetus:
18 Qui circa veritatem aberrarunt: à fide, dicentes resurrectionem jam esse factam: & subvertunt quorundam fidem.
19 Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus eos qui sunt sui: &, Abscedat ab iniquitate quisquis nominat nomen Christi.
20 Cæterùm in magna domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.
21 Si quis igitur fuerit se ab his expurgaverit vas ad decus, sanctificatum, & honorabile, utile Domino, & ad omne opus bonum comparatum.
22 Juveniles autem cupiditates fuge: sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis qui invocant Christum ex puro corde.
23 Stultas autem & indoctas illas quæstiones aversare, scient eas gignere pugnas.
24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos:
25 Cum lenitate erudientem eos qui contrario animo sunt affecti: *ne forte* non aliquando det illis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis:
26 Et resipiscant de nouissimo recepta *evadant* à diaboli laqueo, ab eo captivi facti, ad ipsius libitum.

CAPUT III.

Prophetia de nouissimo tempore: auctor, usque 5. Literarum.

Illud autem scito, fore ut extremis diebus instent tempora molesta.
2 Erunt enim homines sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, prophani,
3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, malarum quantes bonorum.
4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei:
5 Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegarint: istos à gitur averiare.
6 Ex his enim sunt isti qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, onustas peccatis, agitas cupiditatibus variis:
7 Semper discentes, sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possint.
8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obstiterunt Mosi, ita & hi obsistunt veritati, homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.
9 Sed non procedent amplius: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.
10 Tu verò assequutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem, ita cohibitionem, charitatem, tolerantiam,
11 Persequutiones, perpessiones quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quas persecutiones sustinuerim: sed ex omnibus eripuit me Dominus.
12 Sed & omnes qui volunt piè vivere in Christo Jesu, persequutionem patientur.
13 Improbi autem homines & impostores procedent in pejus, tum seducentes, tum seducti.
14 At tu maneto in iis quæ didicisti & quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris:
15 Teque à puero sacras literas noviste, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem quæ est in Christo Jesu.
16 Tota Scriptura divinitus *est* inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia:
17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

CAPUT IIII.

Officium pastoris Ecclesiæ: exemplum Pauli cygnæus: multa passus & derelictus ab omnibus liberatur à Domino.

Obtestor *te* igitur ego in conspectu Dei & Domini Jesu Christi, qui judicaturus est vivos & mortuos in illustri illo suo adventu & regno suo:
2 Prædica sermonem illum, insta tempestivè, intempestivè: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate & doctrina.
3 Nam erit tempus quum sanam doctrinam non sufferent: sed auribus pruritentes, ipsi sibi secundùm suas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores:
4 Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò divertent.
5 At tu vigila in omnibus, tolerans esto afflictionum, opus perage Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.
6 Nam ego jam libor, & præstitutum tempus meæ dimissionis instat.
7 Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi, fidem servavi:
8 Quod reliquum est, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille judex: non solùm autem mihi, sed & omnibus qui expetierint illustrem illum ipsius adventum.
9 Stude mox ad me venire.
10 Nam Demas me deseruit, amore inducus præsentis seculi, & profectus est Thessa-

Ionicam: Cresces in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 Lucas mecum est solus. Marcum assumtum adduc tecum: est enim mihi utilis ad ministerium.

12 Porro Tychicum misi Ephesum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber æratius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus secundùm facta ipsius.

15 Quem & tu cave: vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt; utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certior aretur prædicatio, & audirent omnes Gentes: & eripitus sui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, servabitque regno suo cœlesti: cui gloria in secula seculorum. Amen.

19 Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi. Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus *sit* cum spiritu tuo. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est Roma secunda ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

Pauli Apostoli Epistola ad TITUM.

CAPUT I.

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses monendi.

PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ est secundùm pietatem

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum: manifestam autem fecit præstitutis temporibus suis:

3 *Videlicet* sermonem illum suum per prædicationem quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ desunt corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6 Siquis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint obnoxii criminì luxus, aut subjici nescii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tamquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem:

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem:

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui ad doctrinam facit, ut possit & exhortari doctrina sana, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maximè qui sunt ex circumcisione.

11 Quibus oportet eos obturare: qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum: quam ob causam eos redarguito præcisè, ut sani sint in fide:

14 Non attentè Judaicis fabulis, & præceptis hominum aversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, quum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectandi.

CAPUT II.

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæ quæ illuxit omnibus, omnes & singulos exhortari.

AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam.

2 Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantiâ.

3 Anus itidem, ut *sint* habitu qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ.

4 Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes.

5 Temperantes, castæ, domi mancipes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.

6 Adolescentulos itidem adhortare ut sint temperantes:

7 Per omnia teipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui ex adverso *opponi*, erubescat, nihil habens quod de vobis dicat mali.

9 Servos *hortare* ut suis dominis sese subjiciant, in omnibus ut *iis* placeant, non respondentes:

10 Nihil interverrentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit

11 Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus.

12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & justè & piè vivamus in præsenti seculo:

13 Expectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, æmulum studio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te despiciat.

CAPUT III.

Benignitati dominicæ & bonis operibus, non quæstionibus aut λογομαχίαις studendum.

1 Ipsis suggere ut sese subjiciant principatibus ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:

2 Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.

3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes:

4 Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei,

5 Non ex operibus ju... quæ fecerimus nos, sed ex sua misericor... servavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus sancti:

6 Quem effudit super nos copiosè per Jesum Christum servatorem nostrum:

7 Ut justificati illius gratiâ, hæredes essemus secundùm spem vitæ æternæ:

8 Certus *est* hic sermo, & hæc volo te affirmare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire. Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia: stultas autem quæstiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem repelle:

11 Ut qui noris eversum esse eum qui ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12 Quum misero Arteman ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo fideliter deducendos curato, nequid illis desit.

14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructus expertes.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Salutà eos qui diligunt nos in fide. Gratia Dei *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Pauli Apostoli Epistola ad PHILEMONEM.

CAPUT I.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

1 PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro,

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:

3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis,

5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum & erga omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.

7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quòd viscera sanctorum refocillata sint per te frater.

8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit:

9 *Tamen* propter charitatem potiùs precor, quum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:

11 Quondam tibi inutili, nunc verò tibi & mihi perutili:

12 Quem remisi: tu autem eum, id est viscera mea excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii:

14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium tuum, sed sponte collatum.

15 Utique enim propterea separatus fuit *ab te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:

16 Non jam ut servum, sed amplius quam servum, fratrem *videlicet* dilectum, maximè mihi, quantò autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Itaque si me socium habes, excipe eum tamquam me.

18 Quòd si qua te injuria affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi meâ manu, ego dependam: ut ne dicam tibi quòd ipsum etiam mihi insuper debeas.

20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino: refocilla mea viscera in Domino.

21 Scripsi tibi, confisus fore ut tu *me* audias, et qui norim te supra id etiam quod dico facturum esse.

22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.

23 Salutant te, Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Roma per Onesimum servum.

Pauli Apostoli Epistola ad HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.

MUltis vicibus multisq; modis olim Deus loquutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce loquutus est nobis in Filio,

2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui, quum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustinetque omnia verbo illo suo potente, purificatione peccatorum nostrorum per seipsum facta, sedit ad dextram majestatis illius in *locis* excelsissimis.

4 Tanto præstantior factus Angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen.

5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum, Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius?

6 Rursum autem quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei.

7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos facit ventos, & administros suos, ignis flammam.

8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: virga recta virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti transgressionem: propterea unxit te ô Deus, Deus tuus oleo exsultationis, ultra consortes tuos.

10 Et, Tu in initio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli:

11 Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut vestimentum veterascent.

12 Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dexteram meam usquedum ponuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt ministerii munere fungentes Spiritus, qui ministerii causâ emittuntur propter hæredes salutis futuros?

CAPUT II.

Concludit Christi doctrinæ obediendum deberi, eumque nobis fratrem factum, ut nostrum misereatur.

PRopterea oportet nos eò amplius attendere ea quæ audivimus, nequando perfluamus.

2 Etenim si per Angelos dictus sermo fuit firmus, omnisque transgressio & contumacia justam mercedis retributionem retulit,

3 Quomodo nos effugiemus si tantam neglexerimus salutem? quæ quum primum enarrari cœpit per ipsum Dominum, ab iis qui ipsum audierant, fuit nobis confirmata:

4 Testimonium illis præbente Deo & signis & prodigiis, variisque virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus pro sua voluntate.

5 Non enim Angelis subjecit mundum illum futurum, de quo loquimur.

6 Testatus est autem quidam alicubi, dicens, Quid est homo, ut memor sis ejus; aut filius hominis, ut eum respicias?

7 Fecisti eum paulisper inferiorem Angelis: gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Enimvero per hoc quod ei subjecit omnia nihil omisit quod non sit ei subjectum. At nunc nondum videmus ei omnia esse subjecta?

9 Sed Jesum illum cernimus gloriâ & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpessionem: ut beneficio Dei pro omnibus mortem gustaret.

10 Decebat enim ut ipse propter quem sunt hæc omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per perpessiones consummaret.

11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit eos vocare fratres:

12 Dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ tibi hymnos canam.

13 Et rursus, Ego fretus ero ipso. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri participes sunt carnis & sanguinis, ipse quoq; consimiliter particeps factus est eorundem, ut per mortem

mortem aboleret eum penes quem est mortis robur, hoc est diabolum:

15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam damnates erant servitutis.

16 Non enim utique Angelos assumsit, sed semen Abrahami assumsit.

17 Unde debuit per omnia fratribus similis fieri, ut misericors esset & fidelis Pontifex in iis quæ apud Deum *agenda sunt*, ad expiandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod perpessus fuit quum tentatus est, potest & iis qui tentantur succurrere.

CAPUT III.

Collatio Mosi & Christi. Inde exhortatio ex Davidis testimonio, & dehortatio ab exemplo indurationum in deserto.

UNde fratres sancti, vocationis cœlestis consortes, confidite Apostolum & Pontificem professionis nostræ Christum Jesum:

2 Fidelem ei qui ipsum constituit: ut & Moses *fidelis fuit* in tota domo ipsius.

3 *Tanto* namque ampliore gloria præ Mose hic dignus est habitus, quanto majorem habet honorem is qui construxit domum quàm domus ipsa.

4 Omnis enim domus apparatur à quopiã: qui verò construxit hæc omnia, *est* Deus.

5 Et Moses quidem fidus *fuit* in tota domo ipsius, ut famulus ad testificanda quæ post erant dicenda:

6 At Christus ut filius domui suæ præest: cujus domus sumus nos, si modò fiducidem libertatem & spem illam de qua gloriamur, ad finem usque firmam retinuerimus.

7 Quapropter, sicut dicit spiritus ille sanctus, Hodie si vocem ejus audiveritis,

8 Ne obdurate corda vestra, sicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deserto:

9 Ubi tentaverunt me patres vestri, explorarunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.

10 Quapropter infensus fui isti genti: & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12 Videte, fratres, nequando sit in ullo vestrûm cor malum incredulum, desciscendo à Deo vivo:

13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quod appellatur dies hodiernus: nequis ex vobis induretur seductione peccati.

14 Christi enim consortes facti sumus, si modo principium illud quo sustentamur firmum retinuerimus ad finem usque:

15 *Interim* dum dicitur, Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra, ut in illa exacerbatione.

16 Nam quidam quum audissent, exacerbarunt *Dominum*: non omnes tamen illi qui exierant ex Ægypto per Mosen.

17 Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? nonne iis qui peccaverant, quorum artus conciderunt in deserto?

18 Quibus autem juravit non ingressuros in requiem suam, nisi iis qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuisse ingredi propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Collatio sabbathi ceremonialis & spiritualis, & vis verbi Dei penetrantissima.

METuamus igitur ne quando derelicta promissione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illa frustrate per tarditatem excluſus.

2 Etenim nobis evangelizatum est, sicut & illis: at non profuit illis auditus sermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierant.

3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, sicut dixit, Itaque juravi in ira mea, si ingressuri sint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4 Ita enim dixit quodam in loco de septimo die, Et requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.

5 Et hîc rursum, Si introibunt in requiem meam.

6 Quia igitur reliquum est ut aliqui introeant in eam, & quibus prius evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:

7 Rursum quemdam præfinit diem, Hodie, apud Davidem dicens tanto post tempore, (prout dictum est) Hodie si vocem ejus audieritis, ne obdurate corda vestra.

8 Nam si Jesus eos in requie collocasset, nequaquam de alio posthac die loquutus fuisset.

9 Itaque reliquus est alliquis sabbatismus populo Dei.

10 Nam qui ingressus est in requiem ipsius, requievit & ipse ab operibus suis, quemadmodum à suis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciæ exemplum.

12 Vivus enim *est* sermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti: & pertingit usque ad divisionem animæ simul ac spiritûs, compagumque, & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis.

13 Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imò omnia *sunt* nuda & intimè patentia oculis ejus quicum nobis est negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum qui transivit cœlos, Jesum Filium Dei, retineamus *hanc* professionem.

15 Non enim habemus Pontificem qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum in omnibus similiter, absque *tamen* peccato.

16 Accedamus igitur cum loquendi uberta-
te ad thronum gratiæ: ut consequa-
mur misericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Collatio Sacerdotii Christi cum Levitico & Melchisedeciano.

NAm omnis Pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur in iis quæ apud Deum *agenda sunt*: ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quantum satis est, possit miserari vicem ignorantium & aberrantium: quòd & ipse circumdatus sit infirmitate:

3 Et propter hanc debeat, sicut pro populo, ita & pro seipso afferre *victimam* pro peccatis.

4 Neque sibiipsi quisquam sumit hanc honorem, sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron.

5 Ita & Christus non ipse sibi hunc honorem tribuit ut fieret Pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Psalmo* dicit, Tu *es* Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedeci.

7 Qui in diebus carnis suæ deprecationibus & supplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipsum servare à morte, & exauditis precibus, *liberatus* ex metu,

8 Quamvis filius esset, *tamen* ex iis quæ passus est didicit obedientiam:

9 Et consummatus factus est auctor salutis æternæ omnibus ei auscultantibus.

10 Cognominatus à Deo Pontifex secundùm ordinem Melchisedeci.

11 De quo multa nobis sunt dicenda, eaque difficilia explicatu: quandoquidem segnes facti estis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores esse, rursum opus est doceri quæ sint elementa initii eloquiorum Dei: factique estis ii quibus lacte sit opus, & non solido cibo.

13 Enimverò cui cum lacte res est, is rudis est sermonis justitiæ: (infans enim est:)

14 Sed adultorum est solidus cibus, eorum *videlicet* qui propter habitum, sensus habent exercitatos ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Prætergressis rudimentis fidei ad ipsam perfectionem tendendum esse: nobis deficientium miseria & perseverantium fruenda spei certitudo asseritur.

QUapropter omisso qui in Christo rudes inchoat sermone, ad perfectionem feramur: non jacientes rursum fundamentum resipiscentiæ ab operibus mortuis, & fide in Deum,

2 Baptismatum doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectionis mortuorum & judicii æterni.

3 Atque id faciemus, siquidem permiserit Deus.

4 Nam fieri non potest ut qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud cœleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti,

5 Gustaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi:

6 Si prolabantur, denuo renoventur ad resipiscentiam, ut qui rursum crucifigant sibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, participes fit benedictionis à Deo:

8 At quæ profert spinas & tribulos, rejectanea *est*, & maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad exustionem.

9 Sed nobis persuasimus de vobis, dilecti, quæ meliora sunt & saluti adhærentia, etiamsi ita loquamur.

10 Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboriosæ charitatis quam ostendistis erga ipsius nomen: *ut* qui ministraveritis sanctis & ministretis.

11 Cupimus autem ut unusquisque vestrum idem studium ad finem usque ostendat, ad certam spei persuasionem:

12 Ut ne fitis segnes, sed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promissionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non posset per quemquam majorem jurare, juravit per seipsum,

14 Dicens, Certè benedicens benedicã tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atque ita patiente anima fretus, nactus est promissum.

16 Nam homines quidem per eum jurant, qui sit major: atque iisdem omnis controversiæ terminus, est jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promissionis ostendere immutabilitatem consilii sui, fide jussit jurejurando:

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest ut mentitus sit Deus, validam consolationem habeamus *nos* qui cursum *eo* corripuimus ut spem propositam retineamus.

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem usque in ea quæ sunt intra velum,

20 Quò præcursor pro nobis ingressus est Jesus, factus secundùm ordinem Melchisedec Pontifex in æternum.

CAPUT VII.

Melchisedeci historia & allegoria typica.

NAm hic Melchisedecus rex *erat* Salem, Sacerdos Dei altissimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei:

2 (Cui & decimas ex omnibus impartitus est Abrahamus:) qui primùm quidem ex interpretatione dicitur Rex justitiæ,

deinde verò etiam Rex Salem, quod est Rex pacis:

3 Sine patre, sine matre, sine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens: sed assimilatus Filio Dei, manet Sacerdos in perpetuum.

4 Spectate verò quantus hic *fuerit*, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas spoliorum dederit.

5 Et iii quidem qui sunt ex Filiis Levi, Sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo secundùm Legem, hoc est à fratribus suis, licèt egressis ex lumbis Abrahami.

6 Is verò cujus genus ad illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promissiones benedixit.

7 Porrò sine ulla controversia, id quod minus est, ab eo quod majus est benedicitur.

8 Atqui hic quidem homines qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is de quo testatum est quòd vivat.

9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus est etiam ipse Levi, qui decimas solet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat cum occurreret Abrahamo Melchisedech.

11 Porrò si consummatio per Leviticum Sacerdotium erat, (nam sub hoc sancita lex est populo) quid amplius erat opus alium exoriri Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedeci, nec secundùm ordinem Aaronis dici?

12 Mutato enim hoc Sacerdotio, necessè quoq; Legis mutatio fit.

13 Nam *is* de quo hæc dicuntur, ad alium tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.

14 Palam est enim è Juda exortum esse Dominum nostrum, cui tribui nihil de Sacerdotio loquutus est Moses.

15 *Idque* eò amplius manifestum est, quòd ad similitudinem Melchisedeci exoritur Sacerdos alius,

16 Qui non ex Lege, cujus præceptum est carnale, factus est *Sacerdos*, sed ex vi indissolubilis vitæ.

17 Testificatur enim ad hunc modum, Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedeci.

18 Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipsius infirmitatem & inutilitatem.

19 Nihil enim consummavit Lex, sed superintroducta spes potior, per quam appropinquamus Deo.

20 Etiam quatenus non absque jurejurando *superintroducta est*.

21 Nam illi quidem, absque jurejurando Sacerdotes facti sunt: hic verò cum jurejurando, per eum qui dixit ei, Juravit Dominus & non pœnitebit eum, Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedeci.

22 Tanto melioris pacti sponsor factus est Jesus.

23 Et illi quidé, plures facti sunt Sacerdotes, quòd mors prohiberet eos permanere:

24 At iste, propterea quòd in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25 Unde & servare perfectè potest eos qui per ipsum accedunt ad Deum, semper vivens ut interpellet pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, sanctus, ab omni malo alienus, sine labe, separatus à peccatoribus, & sublimior cœlis factus:

27 Cui non sit quotidie necesse, quemadmodum illis Pontificibus, prius pro peccatis proprijs victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi. Hoc enim fecit semel quum semetipsum obtulit.

28 Lex enim homines constituit Pontifices infirmitate laborantes: at sermo jurisjurandi post Legem *concepti*, Filium *constituit* in æternum consummatum.

CAPUT VIII.

Recapitulatio doctrinæ de sacerdotio Christi.

CÆterum eorum quæ dicimus *hæc* summa *est*, Talem *nos* habere Pontificem, qui consedit ad dexteram throni majestatis illius in cœlis,

2 Sanctuarii minister, ac veri illius tabernaculi quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & victimas constituitur: unde necesse fuit hunc quoque habere quod offeret.

4 Nam si esset in terra, ne Sacerdos quidem esset, manentibus illis sacerdotibus qui secundùm Legem offerunt dona.

5 Ut qui exemplari & umbræ deserviant rerum cœlestium, sicut divinitùs dictum est Mosi, quum esset absoluturus tabernaculum, Vide enim, inquit, *ut* facias omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte.

6 At nunc *noster ille Pontifex* eo præstantius ministerium sortitus est, quo etiam præstantioris est pacti mediator, quod præstantioribus promissis sanctum est.

7 Nam si prius illud tale fuisset ut nihil in eo posset requiri, haudquaquam fuisset secundò quæsitus locus.

8 Nam incusans eos inquit, Ecce, dies venient, dicit Dominus, quum peragam cum domo Israelis & cum domo Juda pactum novum.

9 Non secundùm pactum quod feci cum Patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum ut educerem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto: & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

11 Neque docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suu dicentes, Co-

gnosce Dominum: nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usque, qui magnus fuerit inter nos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum & peccatorum *ipsorum* & transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit priùs: porrò quod antiquatur ac senescit, prope est ut evanescat.

CAPUT IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris, & novi.

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultus, & sanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & mensa, & propositi panes, quod sancta vocant.

3 Post secundum autem velum *erat* Tabernaculum quod vocant Sancta sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti undique circumtectam auro: in qua urna aurea habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim gloriosi obumbrantes propitiatorium: de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His verò sic constructis, in prius quidem Tabernaculum quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes:

7 In secundum autem, semel quotannis solus Pontifex non absque sanguine, quem offert pro seipso & *pro* populi erratis:

8 Hoc declarante Spiritu sancto, nondum factam fuisse manifestam ad Sacrarium viam priore Tabernaculo adhuc consistente:

9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo nunc præsente quo dona sacrificiaque offeruntur, quæ non possunt in conscientia consummare cultorem,

10 In cibis duntaxat & potionibus, & diversis ablationibus ac ritibus carnalibus, usque ad præstitutum tempus directionis impositæ:

11 Adveniens autem Christus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius Tabernaculum non manufactum, id est, non hujus conditionis,

12 Neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem, ingressus est semel in Sacrarium, æternam redemtionem nactus.

13 Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis puritatem:

14 Quanto magis sanguis Christi qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum Deo, emundabit conscientiam vestram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pacti mediator est, ut morte ad redemtionem earum transgressionum intercedente quæ fuerant sub priore pacto, qui vocati erant promissam æternam hæreditatem acciperent.

16 Nam ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis ratum est: quandoquidem nondum valent quum vivit testator.

18 Unde ne prius quidem illud absque sanguine dedicatum fuit.

19 Quum enim Moses omnia mandata secundùm Legem recitasset toti populo, sumto sanguine vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librum & totum populum aspersit,

20 Dicens, Hic *est* sanguis illæ hujus pacti quod mandavit vobis Deus.

21 Insuper autem & Tabernaculum, & omnia vasa illius ministerii sanguine similiter aspersit.

22 Et omnia fere secundùm Legem sanguine purificantur: & absque sanguinis effusione non fit remissio.

23 Itaque necesse *fuit* exemplaria quidem eorum quæ sunt in cœlis, hisce rebus purificari: ipsa verò cœlestia potioribus quàm hæc sint victimis.

24 Non enim in manufactum Sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero *Sacrario* respondens: sed in ipsum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque ut sæpe offerat semetipsum, sicut Pontifex ingreditur in Sacrarium quotannis cum sanguine alieno:

26 (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse à jacto mundi fundamento) sed nunc semel in consummatione seculorum, ad peccatum per immolationem suiipsius è medio tollendum, factus est manifestus.

27 Et sicut illud statutum est hominibus ut semel moriantur, postea verò judicium:

28 Ita & Christus semel oblatus ut *ea ipsius* attolleret multorum peccata, secundò absque peccato conspicietur iis qui ipsum expectant, ad salutem.

CAPUT X.

Collatio sacrificiorum ad hostiam Christi: deque exhortatio ad gratiam Christi in sanctificatione, fide & tolerantia amplectendam.

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum, iis hostiis quas singulis annis eæsdem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare:

2 Alioqui desissent offerri, propterea quòd cultores, semel purificati, nullorum peccatorum amplius essent sibi conscii.

3 At in istis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis.

4 Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum dicit, Sacrificia

Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem adaptâsti mihi.

6 Holocaustomata & hostiam pro peccato non approbâsti.

7 Tunc dixi, Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Quum superius dixisset, Sacrificium & oblationem, & holocaustomata, & hostiam pro peccato noluisti, neque approbâsti: (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert prius, ut posterius statuat.

10 Qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*.

11 Omnis igitur Sacerdos adstat quotidie sacro ministerio defungens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata:

12 Hic verò una pro peccatis oblata in perpetuum victima, consedit ad dextram Dei:

13 Quod reliquum est expectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14 Unicâ enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur.

15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus sanctus: nam posteaquam prius dixit,

16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam:

17 Et peccatorum atq; transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

18 Porro ubi *est* horum remissio, non est amplius oblatio pro peccato.

19 Quum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi Sacrarium per sanguinem Jesu,

20 Eâ viâ quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam:

21 *Quumque habeamus* sacerdotem magnum, præfectum Domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certitudinem fidei, aspersione purgatis cordibus à conscientiâ malâ:

23 Et ablato corpore aquâ mundâ, retineamus professionem spei non vacillantem (fidelis enim *est* qui promisit).

24 Et observemus alii alios, ut nos acuamus ad charitatem & bona opera:

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos *est* quibusdam, sed adhortantes *alii alios*: idque eò magis, quòd videtis illum diem appropinquare.

26 Nam si ultro peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia?

27 Sed horrenda quædam exspectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28 Qui aspernatus fuerit Mosis Legem, absque misericordia ex duorum aut trium testimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur qui Filium Dei conculcarit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & Spiritum gratiæ contumeliâ affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindicatio, ego rependam, dicit Dominus. Et rursum, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manu Dei vivi.

32 Revocate verò in memoriam superiores dies quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis.

33 Partim quidem dum & cum convitiis & cum afflictionibus in theatrum estis productî: partim verò dum socii facti estis eorum qui sic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum quæ vobis suppetebant cum gaudio excepistis, ut qui sciretis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantiâ vobis est opus, ut voluntati Dei obsequati reportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcunque, & qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet: at si *quis se* subduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAPUT XI.

Fides quid, & ejus energia veris exemplis firmata.

1 Est autem fides, illud quo subsistunt quæ sperantur, & quæ demonstrat quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non sint ex apparentibus facta.

4 Abel per fidem majoris pretii sacrificium obtulit Deo quàm Cain: per quam testimonio fuit ornatus, quod esset justus, testimoniam perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quòd translulerat eum Deus: priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quòd gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quispiam *Deo* sit gratus: nam qui accedit

ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitus admonitus Noë de iis quæ nondum cernebantur, veritus constr uxit arcam ad servandam domum suam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit *Deo*, abeundo in locum quem acceptarus erat in hæreditatem, & exivit, nescions quò esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Expectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus.

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præstitutum tempus ætatis peperit, quòd fidelem *esse* duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram maris.

13 Secundum fidem mortui sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminus ea conspicati postquam *ipsis* fuissent persuasa, & ea amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere.

15 Quòd si illius memores fuissent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum:

16 Atqui potiorem expetunt, hoc est cœlestem: quapropter Deum non pudet eorum, *id est* cognominari Deus eorum, paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus quum tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui promissiones excepérat;

18 Ad quem dictum fuerat, In Isaco vocabitur tibi semen:

19 Ratiocinatus Deum potentiâ præditum esse etiam suscitandi ex mortuis: unde etiam illum similitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Isaacus Jacobo & Esavo.

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit: & adoravit super extremo baculo suo.

22 Per fidem Josephus obiens de egressione filiorum Israelis meminit: deq; ossibus suis præcepit.

23 Per fidem, Moses quum natus esset, occultatus ab matre tres à parentibus suis, quòd videret venustum esse puerulum: & non metuerunt edictum regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis:

25 Potiùs eligens simul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam retinere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros: intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem deteliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis: nam ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit paschа & effusionem illam sanguinis: ne qui perimebat primogenita, ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram: cujus *maris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circumdata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit una cum iis qui non obedierunt, quum pacificè excepisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus, narrantem de Gedeone, de Baraco, & Samsone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac prophetis:

33 Qui per fidem debellarunt regna, operam dederunt justitiæ, assequuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos: alii verò distenti sunt, non acceptata liberatione, ut potiorem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursus ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi mortui sunt, obtervarunt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, malè habiti:

38 Quibus indignus erat mundus; in desertis errantes, & montibus ac speluncis, & cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quidam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAPUT XII.

A majorum & Christi exemplo inducit ad tolerandas civilium afflictiones, quæ occasionem dederunt ob imbecillitatem.

PRoinde nos quoque, quum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato illi nos circumcandopos proclivi, per tolerantiam propositam nobis stadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem ac consummatorem Jesum: qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominiâ contemta, & ad dextram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit qui talem sustinuit

sustinuit à peccatoribus adversus sese contradictionem, ne vestris animabus fracti, fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversus peccatum decertando.

5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tamquam filiis loquitur, Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo, argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem quemcunque filium quoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget pater?

8 Quod si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe supposititii estis, non filii?

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multò magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit, iis qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas & genua labefactata erigite:

13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne quod claudum est deflectat de via, sed ut sanetur potius.

14 Pacem sectamini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.

15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, sicut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim eum etiam postea, quum vellet hæreditario jure beadictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim repetit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis *benedictionem* illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam;

19 Tubæque sonitum & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt ne amplius sibi fieret sermo.

20 (Non enim ferebant quod imperabatur, Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut sagitta configetur.

21 Et Moses, adeo horrendum erat visum quod apparebat, dixit, Exterrefactus sum ac tremebundus.)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum,

23 Conventum universalem & congregationem primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum,

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersionis, potiora loquentem quàm loquatur Abel.

25 Videte ne aversemini eum qui loquitur. Nam si illi non effugerunt qui recusarunt divinitùs loquentem in terra, multò magis nos qui eum qui de cœlis *est* aversaremur:

26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens, Adhuc semel ego concutiam non solùm terram, sed etiam cœlum.

27 Porrò illud, Adhuc semel, declarat instabilium rerum, ut puta fictitiarum, amotionem, ut maneant quæ sunt stabilia.

28 Quapropter regnum assumentes quod concuti non potest, teneamus gratiam, per quam ita colamus Deum ut ei grati simus, cum verecundia & reverentia.

29 Etenim Deus noster, consumens ignis est.

CAPUT XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

FRaternus amor maneto.

2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidam inscii exceperunt Angelos hospitio.

3 Memores estote vinctorum, tamquam una cum illis vincti: eorum qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore *affixi* essetis.

4 Honorabile *est* inter quoslvis conjugium & cubile impollutum: scortatores autem & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *estote* contenti præsentibus: dixit enim ipse, Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram:

6 Adeo ut confidenti animo dicamus, Dominus *est* mihi auxiliator: nec metuam quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui loquuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes qui fuerit exitus conversationis ipsorum.

8 Jesus Christus heri & hodie idem *est*, & in secula.

9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini, bonum enim est gratiâ confirmari cor, non cibis, unde nullam percæperunt utilitatem qui in ipsis ambulant.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora exuruntur extra castra.

12 Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, probrum ejus portantes.

14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assiduè offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

16 Beneficentiæ verò & communicationis ne obliviscimini; talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite doctoribus vestris, & obsecundate: excubant enim ipsi pro animabus vestris tamquam rationem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.

19 Amplius autem precor vos ut id faciatis, ut eo citius restituar vobis.

20 Deus verò pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum, ex mortuis reduxit,

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum: cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.

23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes doctores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.

25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia, per Timotheum.

Jacobi Apostoli Epistola CATHOLICA.

CAPUT I.

De exploratione & oratione fidei: de tentatione; origine de insititio Verbo & otio ejus auditore.

JAcobus Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem.

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis:

3 *illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.

4 Caterùm tolerantiæ opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.

5 Quòd si cui vestrum desit sapientia, petito à Deo qui dat *eam* omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

6 Petito autem cum fide, nihil ambigens; nam qui ambigit, similis est fluctui maris qui ventis agitatur, & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille se quidquam accepturum à Domino:

8 Ut *qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.

9 Porrò, frater qui est humilis conditionis, glorietur in sublimitate sua.

10 Qui verò dives est, in summissione sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.

11 Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis à quibus ipse diligitur.

13 Nemo quum tentatur, dicat, A Deo tentor: nam Deus tentari malis non potest, nec quemquam tentat.

14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.

15 Deinde cupiditas, postea quam concepit, parit peccatum: peccatum verò perfectum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona, & omne integrum donum est supernè, descendens à Patre luminum, apud quem non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.

18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam ira viri justitiam Dei non exsequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excremento malitiæ cum lenitate excipite insititium illum sermonem; qui potest servare animas vestras.

22 Effectores verò estote sermonis: nec auditores solùm, falsò ratiocinando fallentes vosmetipsos.

23 Nam si quis est auditor sermonis, & non effector, is similis est viro considerati faciem suam nativam in speculo:

24 Nam simulatq; consideravit sesipsum, abiit, & statim oblitus est qualis esset.

25 At is qui introspexerit in perfectam illam Legem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit auditor oblivionis, sed actor operis, is, *inquam*, beatus erit in opere suo.

26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frænans linguam suam, sed fallens ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.

27 Religiosus autem cultus, mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic est, invisere orphanos & viduas in afflictione ipsorum, & immaculatum sese conservare à mundo.

CAPUT

CAPUT II.

Prosopolepsia damnatur. Lex regia commendatur. Fides historica rejicitur, & operosa commendatur.

1 FRatres mei, ne cum acceptione personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi gloriosi.

2 Nam si intret in cœtum vestrum ingrediatur, autem gestans annulum, veste splendida, ingrediatur autem & pauper cum sordida veste:

3 Et respexeritis ad eum qui vestem gerit splendidam, & dixeritis ei, Tu sede hic pulchrè: pauperi verò dicatis, Tu sta illic, aut sede hic subter scabellum meum:

4 Nonne discrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices malè disceptantes?

5 Audite fratres mei dilecti, Nonne Deus elegit pauperes mundi hujus *ut sint* divites fide, & hæredes regni quod promisit iis qui ipsum diligent?

6 At vos contumeliâ affecistis pauperem. Nonne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7 Nonne blasphemant præclarum illud nomen à quo estis cognominati?

8 Quòd si legem regiam præstatis secundùm Scripturam, Diliges proximum tuum ut teipsum, bene facitis:

9 Sin vero personam respicitis, peccatum committitis, & redarguimini à Lege velut transgressores.

10 Quisquis enim totam Legem servaverit, impegerit autem in uno, damnatus est omnium.

11 Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas. Quòd si non fueris mœchatus, occideris autem, factus es transgressor Legis.

12 Ita loquimini & ita facite, ut per legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio absque misericordia *erit* ei qui non præstiterit misericordiam: & gloriatur misericordia adversus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera verò non habeat? num poterit fides illa eum servare?

15 Quòd si fratres aut soror nudi sint, & destituti quotidiano victu:

16 Dicat autem eis aliquis vestrum, Ite cum pace, calescite & saturamini: non tamen dederitis eis quæ sunt apti corpori, quæ *erit* utilitas?

17 Ita quoque fides, si opera non habeat, mortua est per se.

18 Quicumque dicit aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum esse? bene facis: dæmonia quoque *istud* credunt, & horrescunt.

20 Vis verò nôsse, homo vane, fidem *quæ est* absque operibus mortuam esse?

21 Abrahamus pater ille noster nonne ex operibus justificatus est, quum obtulisset Isaacum filium suum super altare?

22 Vides fidem administrasse operam ipsius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuisse?

23 Itaque impleta est Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam, & amicus Dei vocatus est.

24 Videtis igitur ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantùm?

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix an non ex operibus justificata est, quum accepisset nuncios illos, & aliâ via emisisset?

26 Nam sicut corpus absque spiritu mortuum est, ita & fides illa *quæ est* absque operibus mortua est.

CAPUT III.

Commoda & incommoda linguæ, illiusque usus & abusus. Item sapientia terrena & cœlestis.

1 NE estote multi doctores, fratres mei, scientes fore ut gravius judicium asseramus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit frenò moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis frena in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus:

4 Ecce, naves quoque, quum tantæ sint, & à ventis fervis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocumque impulsus gubernatoris voluerit:

5 Ita & lingua pusillum membrum est, & se se effert magnifice. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit!

6 Et lingua flamma *est*, & mundus iniquitatis: ita, *inquam*, lingua constituta est inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ nostræ, & inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura, & ferarum, & volucrum, serpentiumque & marinorum, domatur & domita est à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: malum *est* quod coërceri non possit: plena *est* veneno mortifero.

9 Per ipsam benedicimus Deo & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eadem fossâ simul effundit dulcem & amarum aquam?

12 Num potest, fratres mei, ficus olivas edere, aut vitis ficus? ita neque fa-

si dulcem aquam *potest* edere.

13 Quis sapiens & scientiâ præditus *est* inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua, cum lenitate sapientiæ.

14 Quod si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversus veritatem.

15 Non est *enim* ista sapientia superne descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & lixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.

17 Quæ autem superne *est* sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiæ & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minimè simulata.

18 Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAPUT IV.

Origo litium & pugnarum unde. Exhortatio ad animi submissionem, & purificationem, & sui ipsius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, *nimirum* ex voluptatibus vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: invidetis & affectatis, nec potestis nancisci: pugnatis & bellatis, nec obtinetis, propterea quod non petitis.

3 Petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis, ut in voluptates vestras insumatis.

4 Adulteri & adulteræ, nescitis amicitiam mundi, inimicitiam esse adversus Deum? Quicumque ergo voluerit, amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.

5 An putatis Scripturam inaniter dicere, Ad invidiam ferunt spiritus qui sedem posuit in nobis?

6 Sed majorem offert gratiam; quia dicit, Deus superbis obsistit, humilibus autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo, obsistite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, *vos* peccatores; & expiate corda, duplices animo.

9 Sensu afflamini, & lugete, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conspectu Domini, & exaltet vos.

11 Ne alii alios obloquimini, fratres: qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem suum, obloquitur Legi, & damnat Legem: quod si damnas Legem, non es observator Legis, sed judex.

12 Unus est legislator qui potest servare & perdere: tu quis es qui damnas alium?

13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur.

14 Qui ignoratis quid *futurum sit* postero die: quæ est enim vita vestra? vapor enim est ad exiguum *tempus* apparens, & deinde disparens.

15 Pro eo quod dicere debuistis, si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis vestris. Omnis ejusmodi gloriatio mala est.

17 Igitur qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAPUT V.

Terret divites. Hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confessionem.

AGe nunc divites, flete, ejulantes super erumnis vestris superventuris.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata:

3 Aurum & argentum vestrum æruginem vitiatum est, & ærugo eorum testabitur adversum vos, & exedet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, per vos intervessa, clamat: & vociferationes eorum qui messuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt.

5 In luxu vixistis super terram, & lasciviistis: enutristis corda vestra ut in die epuli.

6 Condemnastis, occidistis justum: non obsistit vobis.

7 Patiente igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce, agricola exspectat pretiosum fructum terræ, patienter animo eum exspectans, dum accipiat pluviam matutinam & serotinam.

8 Patiente animo estote & vos, & stabilite corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne suspitate alius adversus alium, fratres: ut ne condemnemini: ecce, judex ante fores adstat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari vexationis ac patientiæ animi, Prophetas qui loquuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce, beatos prædicamus *eos* qui *adversa* sustinent; tolerantiam Job audistis, & finem Domini vidistis: quia abundat intimâ misericordiâ Dominus, & est miserator.

12 Ante omnia verò, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum: sit autem vestrum, Est est: & Non non: ne in condemnationem incidatis.

13 Ægrè est animo aliquis inter vos? oret: bono animo est aliquis? psallat.

14 Infirmatur aliquis inter vos? accersat presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domi-

15 Et oratio fidei servabit laborantem, & ingetque eum Dominus: quòd si peccata commiserit, remittetur ei.

16 Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, ut saneminì: multum enim valet deprecatio justi efficax:

17 Elias homo erat similis nobis passibilibus obnoxius, & orationi fecit ne pluveret: & non pluit super terram annos tres & sex menses:

18 Et rursus oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.

19 Fratres, si quis inter vos aberrarit a veritate, & convertorit eum quispiam,

20 Sciat eum qui averterit peccatorem ab errore viæ suæ, servaturum animam a morte, & operturum multitudinem peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAPUT I.

Orationi agit Deo de vocatione ad fidem, ejus probam, objectum, & mercedem judicat, de qua Prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur ut renuncientes mundo, & priori vitæ se Deo conformet.

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam:

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem spiritûs, per obedientiam & aspersionem sanguinis Jesu Christi: gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *esto* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis,

4 *Id est*, ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam,

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem, ad salutem paratam revelari postulato tempore ultimo:

6 Qua in re exsultatis, ad exiguum tempus nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitiâ affecti:

7 Ut exploratio fidei vestræ multò pretiosior *exploratione* auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi, & honori, & gloriæ, quum revelabitur Jesus Christus.

8 Quem quum non videritis, diligitis: in quem nunc *etsi* non videntes, tamen credentes, exsultatis gaudio ineffabili & glorioso:

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui *de ventura* in vos gratia prophetarunt.

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum prænuncius ille qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *venturæ ei* Christo perpessiones, & gloriam illas consequuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emissum è cœlo Spiritû sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii, ad finem usque sperate in eam quæ vobis defertur gratiam, quum revelabitur Jesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis pristinis quæ in ignorantia vestra *vigerunt* cupiditatibus:

15 Sed sicut is qui vos vocavit sanctus est, ipsi quoque sancti in omni conversatione reddamini.

16 Propterea quòd scriptum est, Sancti estote: nam ego sanctus sum.

17 Et, si Patrem cognominatis eum qui citra personarum respectum judicat ex cujusque opere, eum timore versamini commorationis vestræ tempore.

18 Ut qui scitis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuisse redemptos ex vana illa vestra conversatione, a patribus tradita:

19 Sed pretioso sanguine utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Christi:

20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifesti autem facti ultimis temporibus propter vos,

21 Per eum credentes in Deum, qui suscitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac spes vestra in Deo esset.

22 Qui *igitur* animas vestras purificastis, auscultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè simulatum, ex mundo corde alii alios diligite intense:

23 Regeniti non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, *id est*, per sermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *est* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem est verbum illud quod evangelizatum est vobis.

CAPUT II.

Exhortatur ad successionem in Christo, & superædificandum lapidi angulari: item ut a concupiscentiis mundi abstineant, superioribus hortamentis, & assistionet ad imitationem Christi foratur.

PRoinde depositâ omni malitiâ & omni dolo, & simulationibus, & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut modò geniti infantes, lac illud sermonis sincerum expetite, ut per illud augescatis.

3 Siquidem gustastis quòd bonus sit Dominus:

4 Ad quem accedentes, qui est lapis vivus ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus ac pretiosus.

5 Ipsi quoque, veluti vivi lapides, ædificati, fiatis domus spiritualis: sacerdotium sanctum, ad offerendum spirituales hostias, acceptas Deo per Jesum Christum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura, Ecce statuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretiosum: in quem qui credit, nequaquam pudefiet.

7 Vobis igitur est honori qui creditis: non assentientibus autem *sermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi.

8 *Nempe* iis qui impingunt ad sermonem, non assentientes, ad quod etiam constituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus quem *sibi Deus* ut proprium vendicat: ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem suam lucem.

10 Qui quondam *eratis* non populus, nunc *estis* populus Dei: qui non consequuti misericordiam, nunc estis misericordiam consequuti.

11 Dilecti, precor ut tamquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversus animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes:

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ* spectatis, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: sive regi, ut supereminenti:

14 Sive præfidibus, ut qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo os obstruatis desipientium hominum ignorantiæ.

16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate: fraternitatem diligite: Deum timete. Regem honorate.

18 Servi, subditi estote cum omni timore dominis, non solùm bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim *est* gratia, si quis propter conscientiam Dei, sustinet molestias patiens afflictiones.

20 Quæ enim est gloria si peccantes & colaphis cæsi subsistatis? sed si bene agentes, & timentes afflicti subsistatis, hoc *est* gratia apud Deum:

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur: quum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam* ei qui justè judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc convertistis vos ad pastorem & curatorem animarum vestrarum.

CAPUT III.

Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut spiritus salvetur.

Similiter uxores sese subjiciant suis viris: ut etiam si qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem absque Sermone lucrifiant,

2 Ubi spectarint cum timore *conjuncta* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus illi in nodis capillorum, & circumpositio auri, vel palliorum amictus:

4 Sed occultus ille cordis homo, *sine* in incorruptione lenis ac quieti spiritûs, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres quæ sperabant in Deum, ornabant sese subjectæ suis viris:

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ullâ territamini consternatione.

7 Viri similiter, simul habitent, secundum *Dei* notitiam, vasi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote quum & ipsi sint hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraternâ præditi charitate, ad intimam misericordiam, eleemosynis, comes:

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra, benedicentes: ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus verò Domini *aversum* eos qui faciunt mala.

13 Et quis est qui malè accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & *si quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterum metu eorum ne metuite, neque turbemini:

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper paati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est: cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes:

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tamquam facinorosis, pudeant qui infestant vestræ bonæ in Christo conversationi.

17 Melius enim *est* ut bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm malè agentes:

18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam spiritibus qui *sunt* in carcere profectus prædicavit,

20 Qui olim non obedierunt, quum semel exspectabat ille Dei patiens animus in diebus Noë quum construeretur Arca, in qua pauci (id est, octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21 Cui rei nunc respondens exemplar Baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi,

22 Qui est ad dexteram Dei profectus in cœlum, subjectis ipsi Angelis & potestatibus ac virtutibus.

CAPUT IV.

Cum Christo mortuos hortatur, ut præterita devitent peccata, & in novitate vita ambulantes, gaudeant se consortes afflictionum Christi factos, tamquam qui gloria ipsius consortes etiam sient.

Quum igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eâdem cogitatione armamini, *nempe*, quòd qui passus est in carne, destitit à peccato,

2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quòd in carne reliquum est temporis vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore, quæ libent Gentibus perpetrâsse incedendo in lascivijs, cupiditatibus, violentijs, comessationibus, compotationibus, & nefarijs simulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandem luxus profusionem, peregrinari sibi videntur, blasphemantes:

5 Qui reddituri sunt rationem ei qui paratus est ad judicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoq; evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem secundùm homines, *id est*, carne, viverent autem secundùm Deum, *id est*, Spiritu.

7 Omnium autem finis imminet. Estote igitur temperantes & sobrij ad preces.

8 Ante omnia verò charitatem alij in alios intensam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hospitales *estote* alij erga alios, absq; murmurationibus.

10 Ut quisque accepit donum, *ita* alius in alium illud subministrantes, ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: si quis ministrat, *ministret* tamquam ex viribus quas suppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Dilecti, ne, tamquam peregrini explorationi illâ per ignem quæ fit in vobis ad vestri experimentum, percellemini, ut si peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Imò in eo quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exsultantes.

14 Si convicijs afficimini in nomine Christi, beati *estis*: quoniam & ille gloriæ, & ille Dei Spiritus super vos requiescit: *qui* quod ad illos quidem attinet, blasphematur; quod ad vos autem glorificatur.

15 Ne enim quisquam vestrûm malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inspector:

16 Sed si ut Christianus, ne pudeatur, imò glorificet Deum hoc respectu.

17 Nam tempus *est* ut incipiat judicium à domo Dei: itaquòd si primùm *incipit* à nobis, quis erit finis eorum qui non assentiuntur Evangelio Dei?

18 Et, si justus vix servatur, impius & peccator ubi comparebit?

19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tamquam fideli conditori commendent animas suas bene agendo.

CAPUT V.

Officia pastorum & auditorum in Ecclesia.

Presbyteros qui inter vos sunt, precor ego unà presbyter, ac testis afflictionum Christi, atque idem gloriæ consors, quæ futurum est ut reveletur:

2 Pascite Dei gregem qui penes vos est, illius inspectioni vacantes non coactè sed libenter: non turpitæ affectantes lucrum, sed prompto animo.

3 Neque ut dominantes cleris, sed ut qui sitis exemplaria gregis:

4 Et quum manifestus factus fuerit ille Pastorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Similiter juniores subjecti estote senioribus, & omnes vicissim subjicimini. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robustæ manui Dei, ut vos opportuno tempore extollat

7 Omni

7 Omni solicitudine vestrâ in eum conjecta: nam illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester Diabolus, ut Leo rugiens, obambulat, quærens quem absorbeat.

9 Cui obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis easdem afflictiones, à vestra quæ in mundo est fraternitate peragi.

10 Cæterum Deus omnis gratiæ *auctor*, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu, paulisper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, stabiliat, roboret, fundet.

11 Ipsi gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem puncis, ut puto, scripsi, adhortans *vos*, & testificans hanc esse veram gratiam Dei in qua statis.

13 Salutat vos ea quæ est in Babylone vobiscum electa *Ecclesia*, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus qui estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAPUT I.

Proposita fidei excellentia ad introitum in regnum Dei hortatur; & brevi moriturus, doctrinam Christi ex voce Patris & Prophetarum scriptis confirmat.

SImeon Petrus servus & Apostolus Jesu Christi, æquè pretiosam fidem nobiscum sortitis per justitiam Dei nostri & Servatoris Jesu Christi.

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri.

3 Prout divinæ vis ipsius omnia nobis donavit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.

4 Ex eo quòd maxima illa nobis ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elapsi ex corruptione quæ est in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipsum verò *vos*, omni præterea collato studio, adjicite fidei vestræ virtutem, virtuti verò notitiam:

6 Scientiæ verò continentiam, continentiæ verò tolerantiam, tolerantiæ pietatem:

7 Pietati verò fraternum amorem, fraterno verò amori charitatem.

8 Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non inertes vos nec infructuosos efficient in Domini nostri Jesu Christi agnitione.

9 Nam cui hæc non adsunt, is cæcus est, nihil procul cernens, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purificatum.

10 Quapropter, fratres, potiùs studite vocationem & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, nunquam impingetis.

11 Ita enim amplè submini strabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Servatoris Jesu Christi.

12 Quapropter non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis certos & stabilitos in præsente veritate.

13 Justum autem duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem:

14 Quum sciam citò futurum ut deponam tabernaculum meum: sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.

15 Sed & studebo ut subinde vos post exitum meum, horum mentionem facere.

16 Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam & adventum: sed ut qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.

17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delata hujusmodi à magnifica illa gloria, Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, quum essemus una cum eo in monte illo sancto.

19 Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum: quem bene facitis quòd attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usquedum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.

20 Si illud primùm noveritis, nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ explicationis.

21 Non enim libitu hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto loquuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.

FUerunt autem etiam pseudoprophetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam dominum qui illos mercatus est abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem pernitiem.

2 Et multi sequentur eorum exitia: per quos via veritatis blasphemabitur.

3 Et per avaritiam fictis sermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.

4 Nam si Deus Angelis qui peccaverunt non pepercit, sed in tartarum detrusos cœnosis caliginis tradidit, damnationi servatos:

5 Et prisco mundo non pepercit, sed octavum Noë, justitiæ præconem custodivit, diluvio impiorum inducto:

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constitutque ut essent exemplar impiè victuris:

7 Et justum Lot lasciva nefariorum conversatione fatigatum eripuit:

8 (Justus enim ille, quum habitaret inter eos, indies animam justam scelestis illorum factis, & videndo & audiendo excruciabat)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare:

10 Maximè verò eos qui carnem sequentes, in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, *qui, ipsum, ut sunt* audaces, & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere:

11 Quum ipsi Angeli, qui sunt viribus & potentiâ majores, non ferant adversus eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, sua ipsorum corruptela, interibunt:

13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui voluptatem ducunt diurnum luxum, labes ac maculæ, seductionibus suis sese obtendentes, vobiscum convivando;

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, ex secrandi homines:

15 Qui derelictâ rectâ viâ aberrarunt, secuti viam Balaam *filii* Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit:

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit: *nam* subjugis asina muta, humana voce loquuta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aquâ carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit loquendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas, qui verè effugerant ab iis qui in errore versantur:

19 Libertatem eis pollicendo, quum ipsi servi sint corruptelæ: siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis non cognovisse viam justitiæ, quàm cognita *illa*, regredi à sancto præcepto sibi tradito.

22 Sed accidit eis quòd vero proverbio dici solet, Canis reversus est ad suum ipsius vomitum: &, Sus lota, ad volutabrum cœni.

CAPUT III.

Adventus Christi ad judicium. Mundi παλιγγενεσία. Judicium Epicureorum hac de re. Præparatio ad illum diem.

HAsce jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram per submonitionem expergefacio:

2 Ut memores sitis verborum quæ prædicta sunt à sanctis Prophetis, & præcepti illius nostri qui sumus Apostoli Domini & Servatoris:

3 Illud primùm scientes, venturos extremis diebus irrisores, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes:

4 Et dicentes, Ubi est pollicitatio adventûs ejus? nam ex quo *die* patres obdormierant, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipsos fugit, cœlos jam olim exstitisse per Dei sermonem, & terram ex aqua & in aqua consistentem:

6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aquâ inundatus periit.

7 Qui verò nunc *sunt* cœli ac terra, eodem sermone reconditi, asservantur igne in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *perinde esse* ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promissionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc esse* ducunt) sed patiente est animo erga nos, nolens ullos perire, sed omnes ad resipiscentiam tendere.

10 Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini, quo cœli cum stridore præteribunt, elementa verò æstuantia solventur, terraque, & quæ in ea sunt opera exurentur.

11 Quum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet esse vos in sanctis conversationibus & pietatis officiis,

12 Exspectantes & properantes *ad* adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquescent?

13 Sed cœlos novos ac terram novam secundùm promissum ejus exspectamus, in quibus justitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, quum hæc exspectetis, studete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15 Dominique nostri tarditatem ad jram, salutem ducite, sicut & dilectus frater noster Paulus pro sibi data sapientia scripsit vobis:

16 Ut in omnibus fere epistolis, loquens de iis, in quibus sunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque stabiles detorquent

detorquent, ut & reliquas Scripturas, suo ipsorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *istorum* præscii quum sitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria stabilitate.

18 Sed crescite in gratia & notitia Domini nostri & Servatoris Jesu Christi: cui gloria & nunc & ad tempus sempiternum. Amen.

Johannis Apostoli Epistola CATHOLICA prima.

CAPUT I.

Verbi annunciatio apostolica. Communio cum Christo. Sanguis Christi λύτρον & ἱλασμός. confessio peccatoris.

QUod erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ contractarunt de Sermone illo vitæ:

2 (Nam vita illa conspicua facta est & illam vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum: & communio nostra *sit* cum Patre & cum Filio ejus Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudium vestrum sit plenum.

5 Hic est igitur nuncius ille quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec sincerè agimus.

7 Quòd si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere, nosipsos fallimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccâsse, mendacem facimus eum, & sermo ejus non est in nobis.

CAPUT II.

Christi meritum catholicum. Vita Christiana. Unctio spiritus. Doctrina Antichristi.

Filioli mei, hæc scribo vobis ut ne peccetis. Quòd si quis peccarit, advocatum apud Patrem habemus, Jesum Christum justum.

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nec pro nostris solùm, sed etiam pro totius mundi *peccatis*.

3 Et per hoc scimus quòd ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est:

5 Qui autem observat sermonem ejus, verè in hoc charitas Dei adimpleta est: per hoc scimus nos in ipso esse.

6 Qui dicit se in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ita & ipse ambulare.

7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed præceptum vetus, quod *vidistis* habuistis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, sermo ille est quem audivistis *jam inde* à principio.

8 E contrario præceptum novum scribo vobis, id quod verum est in ipso, & in vobis: quia tenebræ præterierunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & offendiculum in eo non est:

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & *in* tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ oculos ipsius obcæcarunt.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remissa sunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis, patres, quoniam nôstis eum qui à principio est. Scribo vobis, adolescentes, quoniam Improbum illum vicistis.

14 Scribo vobis, pueruli, quoniam nôstis Patrem. Scripsi vobis, patres, quoniam nôstis eum qui *est* à principio. Scripsi vobis, adolescentes, quia validi estis, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum vicistis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo sunt: si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Porro mundus præterit, & cupiditas ipsius: qui verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audivistis antichristum venturum, etiam nunc antichristi multi coeperunt esse: unde scimus ultimum tempus adesse.

19 E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: sed *egressi sunt ex nobis*, ut manifestum fieret non omnes esse ex nobis.

20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *profectam*, & nôstis omnia.

21 Non scripsi vobis *idcirco* quòd veritatem nesciatis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium esse ex veritate.

22 Qui

22 Quis est mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum illum? hic est antichristus, qui negat Patrem & Filium.

23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoscit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur audivistis à principio, in vobis maneat: si in vobis manserit quod audivistis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa est promissio quam ipse pollicitus est nobis, *nempe*, vitam illam æternam.

26 Hæc scripsi vobis de iis qui seducunt vos.

27 Sed unctio quam vos accepistis ab eo, manet in vobis: nec necesse habetis ut quisquam doceat vos: verùm sicut eadem unctio docet vos de omnibus, *quæ* & vera est, & non mendax: & sicut docuit vos, manebitis in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut cum manifestus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo, in ipsius adventu.

29 Si scitis eum justum esse, noßtis quicumque exercet justitiam, ex ipso natum esse.

CAPUT III.

Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei symbolum. Christi dilectio erga nos. Preces conscientia indemnis placent.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, *nempe*, ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit vos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quod erimus: scimus autem fore ut quum *ipse* factus fuerit manifestus, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo *ipso* se conservat, sicut & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam Legem transgreditur: nam peccatum est Legis transgressio.

5 Et scitis illum pro factum esse ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non sit.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat: qui exercet justitiam, justus est, sicut ille justus est.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo est: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus est ex Deo, peccato non dat operam: quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eò quòd ex Deo natus est.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli: quisquis non dat operam justitiæ, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc est denunciatio quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, qui ex illo Improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratiâ occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quisquis odit fratrem suum, homicida est, & nôstis nullam homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quòd ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17 Qui verò habuerit mundanum victum, & viderit fratrem suum cui aliquo sit opus, & clauserit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo neque linguâ *solùm*, sed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra.

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe, potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent facimus.

23 Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus alii alios, sicut præcepit nobis.

24 Nam qui observat ejus præcepta, in eo habitat, & ipse in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe*, ex Spiritu quem nobis dedit.

CAPUT IV.

Spiritus sunt probandi. Nota vera & falsæ doctrinæ. Character piorum & impiorum.

DIlecti, ne cuivis spiritui credite, sed probate spiritus an ex Deo sint: nam multi pseudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicumque spiritus profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3 At quicumque spiritus non profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille *spiritus* Antichristi, quem audistis venturum fuisse, & *qui* jam nunc in mundo est.

4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eos: quoniam potentior est qui est in vobis, quàm qui in mundo est.

5 Ipsi è mundo sunt, ideo mundum lo-

Quintet.

quantur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo sumus: qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo est: quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus est charitas.

9 Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quòd Filium illum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas, non quòd nos dilexerimus Deum, sed quod ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11 Dilecti, si Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conspexit unquam: si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13 Per hoc cognoscimus nos in eo habitare, & ipsum in nobis, quòd de Spiritu suo dedit nobis.

14 Nos verò spectavimus & testamur Patrem misisse Filium qui esset Servator mundi.

15 Quisquis professus fuerit Jesum esse Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiscum ut fiduciam habeamus in die judicii, quòd qualis ille est, *tales* & nos sumus in hoc mundo.

18 Metus non est in charitate: integra charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non est consummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem vidit, Deum quem non vidit, quomodo potest diligere?

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem suum.

CAPUT V.

Charitatis præcipuum opus. Tres testes in cœlo, totidem in terris. Peccatum irremissibile & remissibile.

QUisquis credit Jesum esse Christum illum, ex Deo genitus est: & quisquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus est.

2 Per hoc cognoscimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus, & præcepta ejus observamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut præcepta ejus observemus: & præcepta ejus gravia non sunt.

4 Quoniam quicquid natum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria quæ vicit mundum, *nempe* fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse Filium Dei?

6 Hic ille est, qui venit per aquam & sanguinem, *nempe* Jesus Christus: non per aquam solùm, sed per aquam & sanguinem: & spiritus is est qui testificatur Spiritum veritatem esse.

7 Nam tres sunt qui testificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt qui testificantur in terra, Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: nam hoc est testimonium Dei quod testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium in seipso: qui non credit Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, *nempe* quòd vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc scripsi vobis qui creditis in nomen Filii Dei: ut sciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia quam apud Deum habemus, ipsum, siquid petierimus secundùm voluntatem ejus, audire.

15 Quòd si scimus eum audire nos quicquid petierimus, scimus nos habere petitiones, quas ab eo petimus.

16 Si quis viderit fratrem suum peccare peccato *quod* non *est* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Est peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injustitia peccatum est: sed est peccatum *quod* non *est* ad mortem.

18 Scimus quòd quisquis natus est ex Deo, non peccat: sed *quod* qui genitus est ex Deo, conservat seipsum, & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo esse, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed scimus Filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem ut cognoscamus verum illum: & sumus in vero illo, *id est*, in ejus Filio Jesu Christo. Hic est verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

Johannis Apostoli Epistola Catholica secunda.

Charitati in vita & sinceritati in doctrina studendum.

1 Presbyter electæ dominæ, & liberis ejus, quos ego verè diligo, nec ego solus, sed & omnes qui norunt veritatem:

2 Propter veritatem quæ manet in nobis, & nobiscum erit in æternum:

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jesu Christo filio Patris, cum veritate & charitate.

4 Gavisus sum valde quòd invenerim ex filiis tuis qui sincerè ambulent, sicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum scribens tibi, sed quòd habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem est charitas, ut ambulemus secundum præcepta Ipsius. Hoc est præceptum illud sicut audistis à principio, ut in eo ambuletis.

7 Nam multi impostores ingressi sunt in mundum, qui non profitentur Jesum Christum venisse in carne. Hic ille est impostor & Antichristus.

8 Respicite vosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus.

9 Quisquis transgreditur, nec permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, ne recipite eum domum, nec Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Quum multa haberem vobis scribendi, noli per chartam & atramentum: sed spero me venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquturum, ut gaudium nostrum sit completum.

13 Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

Johannis Apostoli Epistola Catholica tertia.

Gaio hospitalitatis laudatum. Diotrephes, magus falsorum Doctorum.

1 Presbyter Gaio dilecto, quem ego verè diligo.

2 Dilecte, in primis opto ut prosperè agas & valeas, sicut prosperè agit anima tua.

3 Gavisus sum enim valde quum venirent fratres, & testimonio tuæ commendarent sinceritatem tuam, prout tu sincerè ambulas.

4 Majus istis gaudium non habeo, quam *videlicet* audio filios meos sincerè ambulare.

5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos,

6 Qui testimonio suo commendarunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos rectè facies si prosequutus fueris ut Deo convenit.

7 Nam pro nomine ejus exierunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8 Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut una operam impendamus veritati.

9 Scripsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit Diotrephes, non recipit nos.

10 Propterea, si venero, memoriam renovabo ipsius factorum quæ facit, sermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipse recipit fratres, & qui volunt *recipere* prohibet, & ex Ecclesia ejicit.

11 Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est: Qui bene agit, ex Deo est, qui autem male agit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus: & nostis testimonium nostrum firmum esse.

13 Multa possem scribere, sed nolo per atramentum & calamum tibi scribere.

14 Spero autem fore ut statim te videam, & tunc præsens præsenti loquamur.

15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

Judæ Apostoli Epistola Catholica.

Exhortatur Apostolos ad perseverantiam fidei, contraque pseudo-prophetas prænotat, eorum doctrinam, conversationem & exitium indicans.

1 Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre sanctificatis, & Jesu Christo asservatis:

2 Misericordia vobis & pax, & charitas multiplicetur.

3 Dilecti, quum omne studium adhiberem ut scribam ad vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, ad vos hortandos ut decertetis pro fide quæ semel tradita est sanctis.

4 Nam subrepserunt quidam homines jam olim præscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lasciviam, & solum illum herum Deum ac Dominum nostrum Jesum Christum negant.

5 Volo autem vobis in memoriam revo-

care *istos*, ut qui semel hæc scitis, Dominum, quum populum ex Ægypto liberâsset, rursus eos qui non credebant perdidisse.

6 Et angelos qui non conservarunt suum originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservâsse.

7 Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ civitates simili modo atque illæ scortatæ, & carnem alteram sectatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.

8 Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluunt, dominatum verò aspernantur, & dignitates vituperant.

9 At Michael Archangelus ille, quum adversùs diabolum altercans, disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *ille* impingere notam maledicti, sed dixit, Increpet te Dominus.

10 At isti, quæcunque non noverunt, vituperant: quæcunque verò naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.

11 Væ ipsis: nam viam Cain ingressi sunt, & decepti sunt mercedis, quâ decepti sunt Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi sunt in agapis vestris macularum, dum vobiscum convivantur, securè seipsos pascentes, nubes aquâ carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13 Undæ maris efferatæ, despumantes sua ipsorum dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.

14 Prophetavit autem etiam de istis septimus ab Adamo Enochus, dicens, Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis,

15 Ut ferat judicium adversùs omnes, & redarguat quicumque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus quæ impiè patrarint, deque omnibus durìs quæ loquuti fuerint adversùs ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, querulì, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi,

18 Quòd *vobis dicebant* dixerunt vobis, in extremo tempore futuros irrisores qui in impiis suis cupiditatibus incederent.

19 Hi sunt qui sectos os segregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vosipsos, per Spiritum sanctum orantes,

21 Vosipsos in charitate Dei conservate, expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et alios quidem habito ut lectu commiserimini,

23 Alios verò meta servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu sit maculata.

24 Cæterùm ei qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exsultatione:

25 *Id est*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria *esto* & magnificentia, robur & auctoritas, & nunc & in omnia sæcula. Amen.

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI.

CAPUT I.

Prologus hujus libri, in quo intimatio Johannis, & prima visio.

APocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis quæ oportet fieri citò: *is* verò mittens per Angelum suum, servo suo Johanni significavit:

2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & observant ea quæ in *ea* scripta sunt: præstitutum enim tempus illud prope est.

4 Johannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia *sit* vobis & pax à Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est: & à septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt:

5 Et à Jesu Christo, *qui est* fidus ille testis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum:

6 Et *qui* fecit nos reges & sacerdotes Deo & Patri suo: ei *sit* gloria & robur in sæcula sæculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam. Amen.

8 Ego sum Alpha & Omega, *id est*, principium & finis, dicit Dominus, *is est*, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille, *inquam*, omnipotens.

9 Ego Johannes, *qui* & frater vester *sum*, & socius in afflictione: & in regno & patiente expectatione Jesu Christi, eram in insula quæ vocatur Patmos, propter sermonem Dei & testimonium Jesu Christi.

10 Fui *autem* Spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tamquam tubæ,

11 Dicentis

11 Dicentis, Ego sum Alpha & Omega, primus ille & ultimus: &, Quod cernis scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ loquuta erat mecum. Conversus autem vidi septem candelabra aurea.

13 Et in medio septem candelabrorum *tale*rorum *quendam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mamillas zonâ aureâ.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana alba tamquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes: & vox illius tamquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra sua stellas septem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus qualis sol in suo vigore lucet.

17 Quum autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus: tum imposuit mihi dextram suam, dicens mihi, Ne me: ego sum primus ille & ultimus ille.

18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum. Amen: Et habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ posthæc sunt futura.

20 Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra illa septem quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

Præfatio hujus libri incipit; & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

Angelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem illas stellas in dextra sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea:

2 Novi opera tua & laborem tuum, & tolerantiam tuam, & quod non possis ferre malos: & exploraris eos qui se dicitant Apostolos esse, & non sunt, & comperisti eos *esse* mendaces.

3 Et onere pressus fuisti, & toleras: & propter nomen meum laborâsti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adversum te, quòd charitatem tuam primam omiseris.

5 Memor esto itaq; unde excideris, & resipisce, & priora opera facito: sin minùs, venam adversum te cito, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6 Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis, Victori dabo edere exarbore illa vitæ quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo verò Smyrnæorum Ecclesiæ scribe, Hæc dicit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus & vivit;

9 Novi opera tua & afflictionem, & paupertatem, (sed dives es) & blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos esse, & non sunt, sed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ passurus es: ecce, futurum est ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut explotemini: & habebitis afflictionem dierum decem: esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis, Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo verò Pergamensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum:

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus est Satanæ, & *quòd* retineas nomen meum, neque negâsti fidem meam, etiam iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adversum te pauca, quòd habeas istic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Israelis, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata, & *ut* scortarentur.

15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum: quod odi.

16 Resipisce: sin minùs, veniam adversum te cito: & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Ei qui vicerit, tribbam ut edat ex Manna illo occulto: & dabo illi calculum albũ, & in calculo nomen novũ scriptũ, quod nemo novit nisi qui accipit.

18 Angelo verò Thyatirensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & cujus pedes *sunt* similes chalcolibano:

19 Novi opera tua & charitatem, & subministrationem & fidem, & tolerantiam tuam, & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quòd permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere & seducere servos meos, ut scortentur, & edant ex iis quæ simulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut resipisceret à scortatione sua: sed non resipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum: & eos qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.

23 Et filios ejus occidam morte: & cognoscent omnes Ecclesiæ me esse scrutatorem renum & cordium: & dabo unicuique vestrûm secundùm opera vestra.

24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirensibus, quicunque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbâstis profunditates Satanæ, ut aiunt; non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis, retinete quousque veniam.

26 Nam si quis vicerit, & observaverit ad finem usque opera mea, dabo ei potestatem in Gentes.

27 Et reget eas virga ferrea: & tamquam vasa fictilia conterentur, sicut & ego accepi á Patre meo.

28 Et dabo ei stellam matutinam.

29 Qui habet autem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Tres epistolæ exarantur ad totidē Episcopos.

ANgelo autem Ecclesiæ quæ est Sardibus scribe, Hæc dicit qui habet septem illos Spiritus Dei, & septem illas stellas: Novi opera tua, *nempe*, quòd dicaris vivere, sed mortuus sis.

2 Esto vigilans, & stabili reliqua moribunda: non enim inveni opera tua plena in conspectu Dei.

3 Memento igitur quæ acceperis & audieris; & observa *ita*, & resipisce. Quòd si non vigilaveris, veniam adversum te tamquam fur, neque intelliges quâ horâ veniam adversum te.

4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinarunt vestimenta sua, ideoque ambulabunt mecum albati: digni enim sunt.

5 Qui vicerit, amicietur vestimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, sed agnoscam nomen ejus in conspectu Patris mei, & in conspectu Angelorum ejus.

6 Qui habet autem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Angelo verò Philadelphiensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8 Novi opera tua: ecce, proposui in tuo conspectu ostium apertum, nec quisquam potest illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & observásti sermonem meum, neque abnegásti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos qui sunt ex synagoga Satanæ, *id est*, eorum qui dicunt se Judæos esse, nec sunt, sed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam ut ipsi veniant & adorent ante pedes tuos, & sciant quòd ego dilexi te:

10 Quoniam observásti sermonē tolerantiæ meæ, ego quoq; te servabo ex tempore tentationis: quod venturum est in orbē universum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio citò, tenē quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam ut is sit columna in templo Dei mei: nec foras egredietur amplius: & inscribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id est*, novæ Hierusalem, quæ descendit è cœlo á Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet autem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Angelo verò Laodicensium Ecclesiæ scribe, Hæc dicit Amen, testis ille fidelis & verax, principium opificii Dei:

15 Novi opera tua, *nempe*, te neque frigidum esse, neq; fervidum: utinam frigidus esses aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus, nec fervidus, futurum est ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, Dives sum, & ditatus sum, & nullà re mihi est opus: Neque nôsti te esse arumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cœcum, & nudum.

18 Consilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & vestimenta alba, ut indueris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inunges oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoscunque amo, arguo & castigo: Ferve igitur & resipisce.

20 Ecce, sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ostium, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet autem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Rex, caput, & ἀρχιτέκτων Ecclesiæ describitur à palatio, throno, aſſeſſoribus, &c.

POstea vidi, & ecce, ostium *erat* apertum in cœlo: & vox prima quam audiveram tamquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Ascende hùc, & ostendam tibi quæ oporteat fieri posthac.

2 Statim igitur fui correptus spiritu: & ecce thronus positus erat in cœlo: & *quidam* throno insidebat.

3 Is autem qui sedebat, aspectu similis erat lapidi jaspidi & sardio: & in circuitu throni erat iris aspectu similis smaragdo.

4 Et in circuitu throni, erant throni viginti quatuor, & super eos thronos vidi viginti quatuor Seniores sedentes amictos vestibus albis, & habentes impositas capitibus suis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura, & tonitrua, & voces: & septem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ sunt septem Spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum simile crystallo: & inter thronum, & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis ante & retro:

7 Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia singula per se habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte sine intermissione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens,

Erat

Erat, & Est, & Venturus *est*.

9 Et quum tribuebant illa animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ei qui throno insidebat, illi, *inquam*, viventi in secula seculorum,

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conspectu illius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & abjiciebant coronas suas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es Domine, qui accipias gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

CAPUT V.

Liber regiminis & providentiæ Christi clausus.

DEinde vidi ad dextram ejus qui insidebat throno librum scriptum intus & a tergo obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magna, Quis est dignus qui aperiat librum, & solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neq; subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multum, quòd nemo dignus inventus esset qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tunc unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla.

6 Aspexi igitur, & ecce intet thronum & quatuor illa animalia, & inter Seniores illos, Agnus stans tamquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei emissi in omnem terram.

7 Invenit & accepit librum ex dextra illius throno insidentis.

8 Quumque accepisset librum, quatuor illa animalia & viginti quatuor illi Seniores procciderunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas suffitum, quæ sunt preces sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro reges & sacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, & audivi in circuitu throni, & animalium, & Seniorum illorum vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia:

12 Dicentes voce magnâ, Dignus est Agnus ille mactatus qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13 Sed & res omnes conditæ, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivi dicentes, Ei qui sedet throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: & viginti quatuor illi Seniores procciderunt in facies suas, & adorarunt eum qui vivit in secula seculorum.

CAPUT VI.

Liber clausus aperitur ab Agno. Sex sigillis ordine apertis, judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, quum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus dicens, tamquam vocem tonitrui, Veni, & aspice.

2 Aspexi igitur, & ecce *aderat* equus albus: & qui insidebat ei habebat arcum: & data est ei corona, & prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Quumque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens, Veni, & aspice.

4 Et prodiit alius equus rufus: & sedenti in eo, datum est ut tollat pacem è terra, ut alii alios mactent: datusque est ei gladius magnus.

5 Et quum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens, Veni, & aspice. Aspexi igitur, & ecce equus niger *aderat*: & qui insidebat ei, habebat stateram in manu sua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum, & oleum ne læseris.

7 Quumq; aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentem, Veni, & aspice.

8 Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus, qui insidebat ei, nomen erat Mors: & infernus sequebatur eam: dataque est eis in quadrantem terræ potestas, trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terrestres feras.

9 Quum verò aperuisset sigillum quintum, vidi sub altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter testimonium quod tuebantur.

10 Clamabant autem voce magnâ dicentes: Usquequo, Domine, qui sanctus es & verax, non judicas, & sanguinem nostrum vindicas, *eum repiscendo* ab iis qui habitant in terra?

11 Tum datæ sunt singulis stolæ albæ, & dictum est eis ut requiescerent adhuc paululum temporis, usquequò compleantur etiam conservi eorum & fratres eorum, qui occidendi sunt sicut & ipsi.

12 Deinde aspexi quum aperuisset sigillum sextum, & ecce terræmotus magnus factus est: & sol factus est niger ut saccus cilicinus, & luna tota facta est ut sanguis:

13 Et stellæ cœli ceciderunt in terram, sicut ficus abjicit grossos suos quum vento magno concutitur.

14 Et cœlum abscessit sicut liber qui convolvitur: & omnes montes & insulæ

ſulæ è ſuis locis emotæ ſunt:

15 Et reges terræ, & optimates, & divites, & tribuni, & potentes, omneſque tum ſervi tum ingenui occultarunt ſe in ſpeluncis & in petris montium.

16 Et dixerunt montibus & petris, Cadite in nos, occultate nos à conſpectu ejus qui inſidet throno, & ab ira Agni:

17 Nam venit dies illæ magnus iræ illius: & quis poterit ſtare?

CAPUT VII.

Quatuor angeli, qui præſunt 4. cardinibus mundi. Angelus cuſtos magni ſigilli quo obſignantur 144000. electi homines. multitudo & hymnus ſanctorum in cœlo.

POſtea vidi quatuor Angelos inſiſtentes quatuor angulis terræ retinentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus ſuper terram, neq; ſuper mare, neq; in ullam arborem.

2 Et vidi alium Angelum aſcendentẽ ab ortu ſolis, habentem ſigillum Dei vivi: qui acclamavit voce magnâ quatuor illis angelis quibus datum eſt lædere terrã & mare,

3 Dicens, Ne lædite terram, neq; mare, neque arbores, quouſque obſignaverimus ſervos Dei noſtri in frontibus ſuis.

4 Et audivi numerũ obſignatorum: centũ quadraginta quatuor millia *erant* obſignata ex omnibus tribubus filiorũ Iſrael.

5 Ex tribu Judæ, duodecies mille obſignata: ex tribu Reuben, duodecies mille obſignata: ex tribu Gad, duodecies mille obſignata:

6 Ex tribu Aſeris, duodecies mille obſignata: ex tribu Nephthali duodecies mille obſignata: ex tribu Manaſsis, duodecies mille obſignata:

7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obſignata: ex tribu Levi, duodecies mille obſignata: ex tribu Iſſacharis, duodecies mille obſignata.

8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obſignata: ex tribu Joſephi, duodecies mille obſignata: ex tribu Benjaminis, duodecies mille obſignata.

9 Poſtea vidi, & ecce, *aderat* turba multa, quam numerare nemo poſsit, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: ſtabantque ante thronum & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis: & palmæ in manibus eorum.

10 Et clamabant voce magnâ, dicentes, Salus à Deo noſtro *eſt*, inſidenti throno, & Agno.

11 Omnes autem Angeli ſtabant in circuitu throni, & Seniorũ, & quatuor animalium illorum, & procubuerunt ante thronum in facies ſuas, & adoraverunt Deum,

12 Dicentes, Amen: benedictio, & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, & honor, & poteſtas, & vires Deo noſtro in ſecula ſeculorum. Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis Senioribus dicens mihi, Iſti qui amicti ſunt ſtolis albis, quinam ſunt, & unde venerunt?

14 Et dixi ei, Domine, tu nôſti. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerunt ex aſſlictione magna: & lavarunt ſtolas ſuas, ac dealbarunt in ſanguine Agni.

15 Ideo ſunt ante thronum Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus: & qui inſidet throno, proteget eos umbraculo.

16 Non eſurient amplius, neque ſitient amplius, nec in eos cadet ſol, neque ullus æſtus.

17 Quoniam Agnus qui in medio throni eſt, paſcet eos, & vias dux erit ipſis ad vivos fontes aquarũ: & abſterſurus eſt Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Epitaſis hujus libri hîc incipit. Nam aperto ſeptimo ſigillo, ſeptem Angeli cum tubis procedunt: & primis quatuor clangentibus magna oritur confuſio.

POſtquam aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, ferme per ſemihoram.

2 Et vidi ſeptem illos Angelos qui aſſtant in conſpectu Dei, quibus datæ ſunt ſeptem tubæ.

3 Tum alius Angelus venit, & ſtetit apud aram habens thuribulum aureum: & dati ſunt ei ſuffitus multi, ut offerret cum precibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum.

4 Aſcendit autem fumus ſuffituum cum precibus Sanctorum, è manu Angeli ad conſpectum Dei.

5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris, abjecitque in terram: & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus.

6 Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparaverunt ſe ut clangerent.

7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta eſt grando & ignis, miſta ſanguine, projectaq; ſunt in terram: & tertia pars arborum exuſta eſt, & omne gramen viride exuſtum.

8 Deinde ſecundus Angelus clanxit, & quaſi mons magnus igne ardens projectus eſt in mare: factaque eſt tertia pars maris, ſanguis:

9 Et mortua eſt tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo ſtella magna, ardens velut lampas, ceciditque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.

11 Nomen autem ſtellæ dicitur Abſinthium: verſa eſt igitur tertia pars aquarum in Abſinthium: & multi homines mortui ſunt ex aquis, quòd amaræ factæ eſſent.

12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum: ita ut obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magnâ, Væ, væ, væ incolis terræ, à reliquis

liquis sonis tubæ trium illorum Angelorum qui clangent.

CAPUT IX.

Quinto & sexto Angelis clangentibus alia subsunt calamitates.

1 Tum quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *Angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteū abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: datumque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: sed tantum homines qui non haberent signū Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *figue* tormentum eorum ut tormentum scorpii quum percusserit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ verò locustarum similes *erant* equis paratis ad prælium: *erantq;* impositæ capitibus earū tamquā coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant:

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus currū, equis multis currentibus ad bellū.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erantq; aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem Angelum abyssi: cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè verò Apollion, *id est, perdens.*

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ postea.

13 Tum sextus Angelus clanxit, & audivi vocem quamdam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est in conspectu Dei,

14 Dicentem sexto Angelo qui habebat tubam, Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti sunt igitur quatuor illi Angeli *parati* ad horā, & diem, & mensē, & annum, ut occidant tertiam partē hominum.

16 Eratq; numerus equestris exercitūs bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.

17 Itemque vidi equos per visionem, & qui ipsis insidebant habentes thoraces igneos, & hyacinthinos, & sulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur.

18 Ab his tribus occisa est tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & sulphure, quæ prodibant ex ore ipsorum.

19 Potestas enim eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam eorum caudæ similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porro reliqui homines qui occisi non sunt his plagis, non respuerunt ab operibus manuum suarū, ut ne adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & ligneā, quæ neq; cernere possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque respuerunt ab cædibus suis, neque à veneficiis suis, neque à scortatione sua, neque à furtis suis.

CAPUT X.

Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Johanni devorandum tradit.

1 Tum vidi alium Angelum validum descendentem de cœlo, amictū nube, supra cujus caput erat iris: facies autē ejus *erat* ut sol, & pedes ejus ut columnæ igneæ.

2 Habebatq; in manu sua libellum apertum: & imposuit pedem suum dextrum mari; sinistrum autem super terram.

3 Clamavitq; voce magnā, sicut leo rugit: & quum clamāsset, loquuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et quum loquuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram: sed audivi vocem de cœlo dicentem mihi, Obsigna quæ loquuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas.

5 Et Angelus quem vidi stantem super mare & super terram, sustulit manum suam ad cœlum,

6 Et juravit per eum qui vivit in secula seculorum, qui condidit cœlum, & ea quæ sunt in eo, & terram, & ea quæ in ea sunt, & mare, & ea quæ in eo sunt, tempus non fore amplius.

7 Sed diebus vocis septimi Angeli, quum clanget, consummatum iri mysterium Dei, sicut annunciavit servis suis prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo, rursum loquuta est mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum apertū *qui est* in manu Angeli stantis super mare & super terram.

9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei, Da mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum: & amaritudinem adfertet ventri tuo, sed in ore tuo erit dulcis tamquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: eratque in ore meo dulcis tamquam mel: sed quum devorassem eum, amaruit venter meus.

11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Duo testes cœlitus missi devorantur à bestia, quorum tamen cadavera postea vitam recipiunt. Subsequitur clangor septimi Angeli.

Datus est autem mihi calamus similis virgæ, adstititque Angelus, dicens,

Surge, & metire templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum est exclude, & ne metiaris illud: nam datum est Gentibus: & Urbem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo illam duobus illis testibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducent is sexaginta, amicti saccis.

4 Hi sunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conspectu Dei terræ posita.

5 Quòd si quis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipsorum, & devorat inimicos eorum: nam si quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas, convertendi eas in sanguinem: & percutiendi terram omni plagâ quotiescumque voluerint.

7 Porro postquam peregerint suum testimonium, bestia illa ascendens ex abysso geret adversus eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8 Et cadaveta eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noster crucifixus est.

9 Et cernent *homines* ex tribubus, & populis, & linguis, & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium, & cadavera eorum non sinent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt super illis, & hilares erunt: & munera mittent alii aliis, quoniam hi duo Prophetæ torserint terræ incolas.

11 Sed post dies tres & dimidiũ spiritus vitæ à Deo *prodiens* ingredietur in illos: stabuntque *erecti* in pedes suos, & metus magnus cadet in eos qui ipsos spectarint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipsis, Ascendite huc. Ascenderuntque in cœlum per nubem: & conspexerunt illos inimici eorum.

13 Factusque est in illa hora terræmotus magnus: & decima pars Urbis cecidit, & occisa sunt in terræmotu capita hominum septies mille, & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ secundum abiit, & ecce væ tertium veniet citò.

15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ sunt voces magnæ in cœlo, dicentes, Facta sunt regna mundi Domini nostri, & Christi ejus, qui regnabit in secula seculorum.

16 Tum viginti quatnor illi Seniores qui in conspectu Dei sedent in thronis suis, procidertunt in facies suas, & adoraunt Deum,

17 Dicentes, Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es, quòd adeptus sis potentiam tuam magnam, & regnum inieris:

18 Et eratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & præfinitum tempus mortuorum, ut judicentur, & des mercedem servis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis: & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertũ est templũ Dei in cœlo, & visa est Arca pacti ipsius in ejus templo: & facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus, & grando magna.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis signum apparet, cujus partui insidiatur Draco; qui à Michaele devictus, & in terram dejectus, adhuc insequitur mulierem.

VIsum est autem signum magnum in cœlo: mulier amicta sole, sub cujus pedibus erat luna, & in capita corona stellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & distorquebatur ad pariendum.

3 Et visum est aliud signum in cœlo: nam ecce, *ad sui*s Draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus suis diademata septem.

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem stellarum cœli, quas abjecit in terram: stetit autem is Draco ante mulierẽ parituri, ut quum peperisset, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filiam masculum rectorum omnes Gentes virgâ ferreâ: & raptus est Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier verò fugit in solitudinem, ubi habet locum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factũ est prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus prælriati sunt cum Dracone, & Draco pugnabat & angeli ejus:

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum ampliùs inventus est in cœlo.

9 Et projectus est Draco ille magnus, Serpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas, qui seducit totum terrarum orbem: projectus, *inquam*, est in terram, & angeli ejus cum eo projecti sunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta est salus, & potentia, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia dejectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat eos in conspectu Dei nostri die ac nocte.

11 Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii sui: & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12 Propterea hilares estote cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & mari: nam descendit Diabolus ad vos, excandescentiæ magnæ plenus, ut qui sciat se exiguum tempus habere.

13 Quum igitur vidisset Draco se projectum esse in terram, persequutus est mulierem quæ peperarat masculum.

14 Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conspectu Serpentis in desertum, in locum suum, ubi aleretur per tempus, & tempora, & dimidium temporis.

15 Ejecit

15 Ejecit autem Serpens ex ore suo post mulierem aquam tamquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & obsorpsit flumen quod ejecerat draco ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco adversus mulierem: & abiit ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium Jesu Christi.

18 Stetitque super arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seduxit, & ab alia confirmatur.

TUlum vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2 Erat autem hæc bestia quã vidi, similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autem ei draco virtutẽ suã, & thronum suum, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admiratus universa terra secuta est bestiam.

4 Et adorarunt draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adorarunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datumque est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversus Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribũ, & linguam, & gentẽ.

8 Itaq; adorabunt eam omnes incolæ terræ, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hîc est tolerantia & fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra, habentem cornua duo similia Agni, sed loquebatur ut draco.

12 Ea verò potestatem prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, & facit ut terra & ipsius incolæ adorent bestiam illã primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editq; signa magna, adeo ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ, propter signa quæ datum est ei ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, & revixit.

15 Datumq; est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: & faciat ut quicumque non adorarint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Serl & facit ut omnes, parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi accipiant characterem in manu sua dextra, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui intelligentiã prædictus est, computet numerum bestiæ: numerus enim hominis est: & numerus ejus, sexcenta sexaginta sex.

CAPUT XIIII.

Hic incipit lata catastrophe hujus libri. Nam Agnus tandem prodit in aciem. Canticum novum auditur & quinq; angeli suo officio non desunt.

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus stans super montem Sion, & cum eo centũ quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus scriptũ in frontibus suis.

2 Et audivi vocem è cœlo tamquam vocem aquarum multarum, & tanquam sonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum pulsantium citharas suas:

3 Et qui canebant quasi canticum novum ante thronum, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum Seniorum: neque quisquam poterat discere canticum illud nisi illa centum quadraginta quatuor millia, *ii videlicet* qui empti sunt è terra.

4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquinati: virgines enim sunt: hi sequuntur Agnum quocumq; ierit: hi empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno sacræ.

5 Et in quorum ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi aliam Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:

7 Dicentem magna voce, Timete Deum, & ei tribuite glotiam: nam venit hora judicii ejus: & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus sequutus est, dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandescentiæ fortationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9 Et tertius Angelus sequutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoaverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua,

10 Bibet hic quoq; ex vino excandescentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuso in poculum excandescentiæ ipsius, & torquebitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant bestiam & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia sanctorum est, hic qui observant præcepta Dei, & fidem Jesu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo, dicentem mihi, Scribe: Beati ab hoc tempore mortui qui, qui Domini causâ moriuntur. Etiam dicit Spiritus: ut requiescant à laboribus suis: & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem, & ecce *aderat* nubes candida: & nubi insidebat *quidam* similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magna ad eum qui insidebat nubi, Mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terræ.

16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum alius Angelus prodiit è templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ sunt ejus uvæ.

19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum excandescentiæ Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivitque sanguis è lacu usque ad frænos equorum, per stadia mille sexcenta.

CAPUT XV.

Calix iræ Dei excipitur septem phialis à totidem Angelis.

DEinde vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile: Angelos illos septem, habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erit excandescentia Dei consummata.

2 Et vidi tamquam mare vitreum mixtum igni: & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus & charactere ejus, ex numero nominis ejus stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei:

3 Qui etiam cantabant canticum Mosis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens, Justæ & veræ sunt viæ tuæ, rex sanctorum.

4 Quis non timebit te Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo: nam jura tua manifesta facta sunt.

5 Et posthæc aspexi, & ecce, apertum est templum Tabernaculi testimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli habentes septem plagas, induti lino mundo, & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem Angelis phialas aureas, plenas excandescentiæ Dei viventis in secula seculorum.

8 Et impletum est templum fumo *procedente* à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummatæ essent septem plagæ septem Angelorum.

CAPUT XVI.

Septem phialæ unâ Dei effunduntur.

TUnc audivi vocem magnam è templo, dicentem septem illis Angelis, Ite, effundite septem phialas excandescentiæ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam suam in terram: factumque est ulcus malum ac noxium adversus homines qui habebant characterem bestiæ, & eos qui adorabant imaginem ejus.

3 Deinde secundus Angelus effudit phialam sua in mare, factumque est *illud* quasi cruor cadaveris: & quodcunque animal vivebat in mari, mortuum est.

4 Tum tertius Angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum: & factæ sunt sanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem, Justus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quod hæc judicaris.

6 Quoniam sanguinem sanctorum & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti ad bibendum: digni enim sunt.

7 Et audivi alium è sanctuario dicentem, Etiam, Domine Deus omnipotens, vera *sunt* & justa judicia tua.

8 Postea quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est ei æstu affligere homines per ignem.

9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemarunt nomen Dei habentis auctoritatem in has plagas: neque resipuerunt ut tribuerent ei gloriam.

10 Tum quintus Angelus effudit phialam suam super thronum bestiæ illius, & factum est regnum ejus tenebrosum: & mandebant linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemarunt Deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis.

12 Tum sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum, *nempe*, Euphratem: & exsiccata est aqua ejus, ut pararetur via regum ab ortu solis *ad venturum*.

13 Et vidi ex ore draconis & ex ore illius bestiæ, & ex ore Pseudoprophetæ illius tres impuros spiritus similes ranis *prodeuntes*.

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum edentes signa, quique abeunt ad reges terræ & totius mundi, ut congregêt eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigilat & servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipsius)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.

17 Tum septimus Angelus effudit phialam suam in aërem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens, Fuit.

18 Facta

18 Factiq; sunt fonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram, terræmotus, *inquam*, adeo magnus.

19 Et dirupta est urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna, quasi talenti pondo descendit è cœlo in homines: & blasphemarunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAPUT XVII.

Judicium magnæ meritricis, cujus ornatus, cultus, & anatome describitur.

Tum venit unus ex septem Angelis qui habebant septem phialas, & loquutus est mecum, dicens mihi, Heus tu, ostendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, sedentis super aquas multas:

2 Cum qua scortati sunt reges terræ, & ejus scortationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Quumq; me per spiritum in desertum abstortasset, vidi mulierem insidentem bestiæ coccineæ, plenæ nominibus blasphemiæ, habenti capita septem, & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpurâ & cocco, & inaurata auro & lapidibus pretiosis & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus & immunditiâ scortationis suæ.

5 Et in fronte sua nomen scriptum, Mysterium, Babylon illa magna, mater illa scortationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum & sanguine martyrum Jesu: & miratus sum, quum viderem illam, admiratione magnâ.

7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita septem & cornua decem.

8 Bestia quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex abysso, & in exitiû abitura, & mirabuntur incolæ terræ, (quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes bestiam quæ erat, & non est, & tamen est.

9 Hic est mens quæ habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet.

10 Et reges septem sunt: quinq; ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & quum venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11 Bestia autem quæ erat, & non est, is octavus est, & è septem illis est: & in exitium abit.

12 Decem autem cornua quæ vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed auctoritatem tamquam reges ad unam horam accipient cum bestia.

13 Hi sunt unius sententiæ, & vires ac auctoritatem suam bestiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum eo sunt, vocati, & electi, & fideles.

15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua quæ vidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desertam reddent illam & nudam, & carnes ejus edent, & ipsam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut exsequantur quod ipsi visum est, & ut consentiant, deuteque regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier quam vidisti, est urbs illa magna quæ habet regnû super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

Et post hæc vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem auctoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipsius gloriâ.

2 Exclamavit autem vehementer voce magnâ, dicens, Cecidit, cecidit **Babylon** illa magna, & facta est domicilium dæmoniorum, & custodia omnis spiritus impuri, & custodia omnis volucris immundæ & exosæ:

3 Quia ex vino excandescentiæ scortationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea scortati sunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati sunt.

4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem, Exite ex ea populo mi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usq; in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus.

6 Reddite ei sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundum opera ejus: in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum sibi gloriæ attribuit & luxuriata est, tantum date ei tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo unâ die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exuretur, quia validus est Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent super ea reges terræ, qui cû illa scortati & luxuriati sunt, quum viderint fumû incendii ejus.

10 Procul stantes propter torrorem tormenti ipsius, & dicentes, Vah, vah, Magna illa urbs Babylon, urbs illa valida unâ horâ venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt super ea; quoniam merces

eorum

eorum nemo emit amplius :

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & coccii, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum, & suffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14 Et fructus desiderati ab anima tua abierunt à te: & omnia pinguia & præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti, procul stabunt, propter timorem tormenti ipsius, flentes ac lugentes:

16 Et dicentes, Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat byssо & purpurâ & cocco, & deaurata erat auro & lapidibus pretiosis & margaritis! quinam unâ horâ vastatæ sunt tantæ divitiæ ?

17 Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus versantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari, quæstum faciunt, procul stabunt,

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, & dicent, Quæ similis *erat* urbi isti magnæ ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes ac lugentes, & dicentes: Vah, vah, quod urbs, illa magna, in qua omnes qui habebant naves in mari, divites facti sunt ex ipsius copiis, unâ horâ desolata est.

20 Exsulta super ea cœlum, & sancti Apostoli & Prophetæ, quoniam nostras de illa pœnas Deus sumsit.

21 Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ita cum impetu projicietur Babylon urbs illa magna: nec amplius invenietur.

22 Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibia ac tuba canentium non audietur in te amplius: nec ullus artifex cujuscumque artis invenietur in te amplius: & sonitus molæ non audietur in te amplius.

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur amplius in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24 Sed in ea sanguis Prophetarum & sanctorum inventus est, & omnium qui mactati sunt in terra.

CAPUT XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœlitus Alleluja.

POst hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo, dicentis, Halleluja: salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro.

2 Quia vera & justa *sunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram sceleratione sua, damnavit, & vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3 Deinde, secundò dixerunt, Halleluja! & fumus ejus ascendit in secula seculorum.

4 Et procederunt viginti quatuor illi Seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum insidentem throno, dicentes, Amen. Halleluja.

5 Tum vox è throno prodiit, dicens, Laudate Deum nostrum omnes servi ejus, & qui timetis eum parvi & magni.

6 Et audivi tamquam sonitum turbæ multæ, & tamquam sonitum aquarum multarum, & tamquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium, Halleluja: quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noster omnipotens.

7 Gaudeamus, & exsultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se.

8 Et datum est ei ut amiciatur *byssо* mundâ & splendidâ: byssus enim justificationes sunt Sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum: sed dixit mihi, Vide *ne feceris*: conservus tuus sum & fratrum tuorum qui habent testimonium Jesu. Deum adora: testimonium enim Jesu est Spiritus Prophetiæ.

11 Deinde vidi cœlum apertum, & *ecce adfuit* equus albus: & qui insidebat ei, vocabatur Fidelis & Verax, & *qui* juste judicat & pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tamquam flamma ignis: & in capite ejus diademata multa: habebatq; nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse.

13 Et amictus erat veste tincta sanguine: vocaturq; nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exercitus autem qui sunt in cœlo, sequebantur eum equis albis, vestiti byssо albâ & mundâ.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipse enim reget eas virgâ ferreâ: & is est qui calcabit lacum vini excandescentiæ & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebatq; in vestimento & in femore suo nomen scriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quendam Angelum stantem in sole, qui clamavit voce magna, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cœli, Adeste & congregamini ad cœnam magni Dei.

18 Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum qui ipsis insidebant, & carnes omnium liberorum ac servorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi bestiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui insidebat

insidebat equo, & cum ipsius exercitu.

20 Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta ille qui ediderat signa in ejus conspectu, quibus seduxit eos qui acceperant characterem bestiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: & vivi conjecti sunt ambo in stagnum ignis ardens sulphure.

21 Et reliqui occisi sunt gladio ejus qui insidebat equo, prodeunte ex ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Felicitas Ecclesiæ in his terris per mille annos.

DEinde vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Qui apprehendit draconem, serpentem, *antiquum*, illum antiquum, qui est diabolus & Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille.

3 Conjecitque eum in abyssum, quam occlusit & obsignavit super eum, ut non seduceret amplius gentes, donec consummarentur anni mille: nam postea oportet eum solvi *ad* exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, & sedentes super eos, & judicium datum est eis: & animas eorum, qui securi percussi sunt propter testimonium Jesu, & propter sermonem Dei, quique non adorant bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus suis, aut in manibus suis: viventque & regnabunt cum Christo mille illos annos.

5 Reliqui verò ex mortuis non revivisent, donec consummati fuerint illi anni mille. Hæc est resurrectio prima.

6 Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in hos *enim* secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum eo mille annis.

7 Postquam verò consummati fuerint anni mille, solvetur Satanas è carcere suo,

8 Et exibit ut seducat gentes quæ sunt in quatuor angulis terræ, Gogum & Magogum, ut congreget eos ad prælium: quorum numerus est, sicut arena maris.

9 Ascenderunt igitur super latitudinem terræ, & circumiverunt castra sanctorum, & urbem illam dilectam: sed descendit ignis à Deo è cœlo qui devoravit eos.

10 Et diabolus qui seducebat eos, conjectus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi *erat* & bestia illa & ille pseudopropheta, & torquebantur die ac nocte in sæcula sæculorum.

11 Tum vidi thronum magnum candidum, & quemdam ei insidentem, à cujus conspectu fugit terra & cœlum, quorum locus non est inventus.

12 Et vidi mortuos parvos & magnos stantes in conspectu Dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est *liber* vitæ: judicatique sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum.

13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors quoque & Infernus reddiderunt mortuos quos habebant: & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

14 Infernus autem ac Mors conjecti sunt in stagnum ignis: hæc est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in stagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cœlum novum & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum & terram novam: primum enim cœlum & prima terra abierat: & mare non amplius exstabat.

2 Et ego Joannes vidi sanctam illam civitatem Hierusalem novam, descendentem à Deo è cœlo, paratam, ut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audivi vocem magnam è cœlo, dicentem, Ecce tabernaculum Dei *est* cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi, populi ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit, Deus ipsorum.

4 Et absterserit Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors amplius non extabit: neque luctus, neque clamor, neque labor exstabit amplius: quia prædecentia abierunt.

5 Et dixit is qui insidebat throno, Ecce, nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hæc verba vera sunt & fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego sum Alpha & Omega, initium & finis. Ego sitienti dabo ex fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor, hæreditario jure obtinebit omnia: & ero ei Deus, & ipse erit mihi Filius.

8 Formidolosis autem & incredulis, & execrabilibus, & homicidis, & scortatoribus, & veneficis, & idololatris & omnibus mendacibus portio *assignata* est in stagno ubi ardet ignis & sulphur: quod est mors secunda.

9 Tum venit ad me unus ex septem illis Angelis qui habuerant septem illas phialas plenas septem plagis ultimis: & loquutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

10 Et asportavit me per spiritum in montem magnum & sublimem, & ostendit mihi civitatem illam magnam, sanctam, *inquam*, illam Hierusalem è cœlo descendentem à Deo:

11 Habentè gloriam Dei: & cujus lumen *erat* simile lapidi pretiosissimo, tamquam lapidi jaspidi instar crystalli splendenti.

12 Habebat præterea murum magnum & sublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente *erant* portæ tres: ab Aquilone, portæ tres: ab Austro, portæ tres: ab Occasu portæ tres:

14 Et murus urbis habebat fundamenta duodecim, in quibus *erant* duodecim nomina Apostolorum Agni.

15 Porro is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus & murum ejus.

16 Urbs ipsa verò quadrangularis sita est, cujus longitudo tanta est quanta & latitudo, mensusqi est civitatem illo calamo, ad stadiorum duodecim millia: sunto̱ longitudo & latitudo & altitudo ejus æquales.

17 Et mensus est murum ejus: centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est Angeli.

18 Erat autem structura muri ejus ex jaspide: ipsa verò civitas aurum purum, & similis vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioso ornata: fundamentum primum *erat* jaspis: secundum, sapphyrus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus:

20 Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolythus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ sunt, & singulæ portæ ex singulis margaritis sunt: & platea civitatis, aurum purum tamquam vitrum perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens, templum illius est, & Agnus.

23 Neque civitas ista eget sole vel luna, ut luceant in ea: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam suam & honorem ad eam adferent.

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.

26 Et adferetur gloria & honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat, vel mendacium *loquitur*: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Paradisi cælestis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tamquam crystallum, procedentē ex throno Dei & Agni.

2 In media verò platea ipsius, & ex utraque parte fluminis *erat* arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanationem Gentium.

3 Nec ullum adversus quemquam anathema erit amplius: sed sedes Dei & Agni in ea erit, & servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus ipsorum *erit*.

5 Et nox illic non erit, neq; opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam Dominus Deus illustrat eos: & regnabunt in secula seculorum.

6 Tum dixit mihi, Hæc verba *sida sunt* & vera: & Dominus Deus ille sanctorum Prophetarum misit Angelum suum ut indicet servis suis quæ oportet fieri citò.

7 Ecce, venio citò. Beatus qui observat verba Prophetiæ libri hujus.

8 Ego verò Johannes *is sum* qui hæc audivi & vidi. Et quum audissem & vidissem procidi ut adorarem ante pedes Angeli qui mihi hæc ostendebat.

9 *Is* verò dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui observant verba libri hujus. Deum adora.

10 Deinde dixit mihi, Ne obsignaveris verba Prophetiæ libri hujus: præstitum enim illud tempus prope est.

11 Qui injustè agit, injustè agat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio citò: & merces mea mecum *est* ut reddam unicuique prout opus ipsius erit.

13 Ego sum Alpha & Omega: principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui præstant ejus præcepta: ut sit eis jus in arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & scortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat ac committit mendacium.

16 Ego Jesus misi Angelum meum, ut hæc vobis testificaretur in Ecclesiis. Ego sum stirps & progenies illa Davidis, stella illa splendida & matutina.

17 Et Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni: & qui sitit veniat: & qui vult, accipiat aquā vitæ gratis.

18 Enimvero una testor cuivis audienti verba Prophetiæ libri hujus: si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas scriptas in libro isto:

19 Et si quis abstulerit *aliquid* ex verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, & ex urbe illa sancta, & ex iis quæ scripta sunt in libro isto.

20 Dicit qui testatur ista, Etiam venio citò. Amen. Veni igitur Domine Jesu.

21 Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Soli Deo honor & gloria.

Index Biblicus, qui res eas de quibus in Canonicis Veteris & Novi Testamenti libris agitur, ad certa capita, Alphabeti ordine digesta, revocatus, summâ brevitate complectitur.

In hoc Bibliorum Indice, candide Lector, primus numerus libri caput denotat, proximè deinde sequentes, ad proximam usque sequentis capitis aut libri citationem, sunt versuum in eodem capite signatorum notæ. Cum autem asteriscus seu stella, in hunc modum [Levit.8.*] *numero apponitur, indicium est, rem, de qua agitur, per plures versus in eodem capite tractari: vel significat locum illum esse inter reliqua diligentius notandum. Porro, si quod quæris, in versu hic notato contingat non adeo perspicuè inveniri, tum aliquot ex propinquis versibus antecedentibus, vel sequentibus tibi erunt perlustrandi.*

Aaron adjungitur fratri suo Moschi socius, Exod. cap.4. ver.14, 16,30.cap.5.1. cap.6.12. cap.7.2.5. Mic.6.4.fuit pronepos Levi, Exod.6.15, 17,19. peculiari ritu consecratur cum filiis ad ministerium Sacerdotii, Levit.cap.8.* Num.3.10. Deut. 18.5. Hebr. 5.4. sicut Dominus præscripserat, Exod. cap.29.* cap. 40. 12. *Aaronis* & filiorum Sacerdotalis ornatus, Exod.28.* *Aaronis* Sacerdotis auctoritatem qui noluerunt agnoscere, inusitato genere mortis interemti, Exod.16.4. 12, 31, 32. *Aaron* insigni miraculo ostenditur præ cæteris à Deo in Sacerdotem summum electus, Exod. 17. 5.8. post oblationem factam benedicit extensa manu populo, Exod. 9. 22. jure perpetuo accipit pro officio Sacerdotali oblationes & primitias à populo, Num.18. 8. 9. 11, 12.* & à Levitis decimas decimarum, Num.18.26.28 moritur, cap.20.28. 29.33.38. Deut.10.6. cap. 32. 50. succedit ei in summo Sacerdotio Eliazar, Num.20. 26.Deut.10.6.

Abarim, sive *Habarim* mons, unde mittuntur jam Moschæ terram Cenahanis propexit, Num. 21.11. cap.27.12. cap.33.4.* Deut.32.49.

Abba, pater, Marc. 14.36. Roman.8.15. Gal.4.6.

Abdemelech, sive *Hebed-melec* propugator, & patronus Jirmejæ, Jir.38.7.liberatur à gladio Chaldæorum, Jir.39.16,17.

Abdenago, sive *Habed-nego* mittitur in fornacem ardentem, Dan.3.21. appellatur Hazarja, Dan.1.6.

Abdias, sive *Hobadja* abscondit Prophetas Domini, 1 Reg.18.4,13.

Abdon, sive *Habdon* Judex in Jisraele, Jud.12.13.

Abel, sive *Hebel* occiditur à fratre Kajino, Genes.4.1. Johan. 3.12. de eodem lege, Matth.23.35. Luc.11.51. Hebr.11.4. & 12.24.

Abijam filius Rechabhami rex Juda, 1 Reg.14.31. cap.15.1. 2 Chron.13.15. reliquit Asam regni successorem, 1 Reg.15.8. Mat.1.7.

Abjashar Sacerdos effugit manus Schaulis, 1 Schem.22.20. confugit ad Davidem in Kehilam, 1 Schem.23.6. cum Adonija se conjungit, 1 Reg.1.7. amovetur Sacerdotio, 1 Reg.2.27. juxta illud, 1 Schê.2.31,32.

Abidan dux Binjamin, Num.1.11.

Abigajil uxor impii Nabalis, 1 Schem. 25.3. nubit Davidi regi post mortem Nabalis, 1 Schem.25.39.

Abihu & Nadab filii Aharonis igne absumuntur, Levit.10.2.Num.16.61.

Abimelec rex Getaris aufert Abrahæ Saram.Gen.20.2. init pactum cum Abrahamo, Gen.21.22,32. init pactum cum Jitzchako, Gen.26.31.

Abimelec filius Gedeo, Jud.8.31. occidit 70. suos fratres, & ictu lapidis molaris interficitur, Jud.9.5,53.* 2 Schem.11.21.

Abiram effert se contra Moschen, unde & terra aperiens os suum eum absorbet, Num.16.* cap.26.10. Deuteron.11.6.Psal. 106.17.

Abischag Schunammitis ducitur ad regem Davidem, 1 Reg.1.3. petitur ab Adonija in uxorem, 1 Reg.2.17.

Abiud filius Zorobabelis, Mat.1.13. appellatur Chananja, 1 Chron.3.19.

Abnegatio sui ipsius, Genes.12.4. cap.22, 1,9. 1 Reg. 19.19. Matth. 4. 14. cap.5.29. cap. 10. 39. cap. 16.24. Marc.8.11. Luc. 9.23.& cap.14.26. cap.17.33. Johan. 12.25. *Abnegatio* omnium rerum, Genes.12. 1. Ruth.2.11. 2 Chron.22.9. Matth.4.19. cap. 19.21,27. Marc.2.17. cap. 10.28. Luc.5.11. cap.14.26. cap.18.22. Johan.12.25. 1 Corin. 7.29. Phil.3.7.

Abner præfectus militum Saulis, creat Ishboschethum regem Israel, 2 Schem. 2. 8, 9. paciscitur cum Davide, 2 Schem. 3. 12. occiditur à Joabo, cap. 3. 27.

Abram filius Thetachi habet Saraïn uxorem, Genes. 11. 29. egreditur ex patria in terram Canahanis præcipiente Domino, Genes. 12. 1, 2. proficiscitur in Ægyptum, Gen. 12. 7. redit inde in Canahan, Genes. 13. 1. liberat Lotum fratrem suum ex manibus hostium, Gen. 14. 13.* accipit promissionem seminis, Gen. 15. 4. cap. 17. 10. cap. 18. 10. congreditur cum Hagara, Genes. 16. 4. accipit promissionem seminis & signum fœderis, appellaturque *Abraham*, Gen. 17. 4, 5. orat pro Sodomitis, Genes. 18. 23, 28, 32. Jitzchak ei nascitur, cap. 21. 2. paratus est offerre Jitzchakum, ca. 22. 9. mittit servum qui quærat uxorem filio suo Jitzchako, cap. 24. 4. moritur, ca. 25. 8. appellatur pater multarum gentium, & omnium credentium, Gen. 17. 5. Jesch. 51. 2. Matth. 3. 9. Luc. 19. 9. Johan. 8. 39. Rom. 4. 11, 17, 18, & cap. 9. 7. Galat. 3. 8. de ipso & ejus semine, vide Jehosch. 24. 3. Jescha. 41. 8. cap. 51. 2. Jechezkel, cap. 33 24. Matth. 8. 11. Act. 7. 2, 16. Heb. 11. 17.

Abrahe filii qui dicantur, Mat. 3 9 Joh. 8. 33.

Abschalom filius David, 2 Schem. 13. 1. occidit fratrem suum, & fugit ad Thalmaium regem Gescharis, ver. 37. revocatur, 2 Schem. 14. 22, 24. conatur patris occupare regnum, cap. 15. 6. concumbit cum patris concubinis, cap. 16. 22. juxta prophetiam, 2 Schem. 12. 11. tribus hastis transfigitur à Joabo, cap. 18. 14.

Abstinentia à quibusdam cibis, Genes. 1, 29. 30. cap. 2. 17. & 3. 1. & 9. 4. Exod. 12. 9.* cap. 13. 6. & 21. 28. & 22. 31. & 29. 34. Levit. 6. 23. cap. 7. 8.* ca. 11. 4.* cap. 17. 12.* ca. 19.* cap. 22. 8.* cap. 23. 14. Num. 6. 4. cap. 18. 10. Deut. 12. 6, 7. cap. 14. 3.* Dan. 1. 8. Mat. 12. 4. Mar. 2. 23. Luc. 6. 1. Act. 15. 29.

Abstinentia à vino, Levit. 10. 9. cap. 11. 34. Num. 6. 3. Jud. 13. 4, 14. Jhm. 35. 6. Jechezk. 44 21. Luc. 1. 15.

Abstinendum à cibo & à potu, etiam licito, propter scandalum alterius, Rom. 13. 20, 21. 1 Corinth. 8. 13. *Abstinentia* præceptum violare nolentes, Jism. 35. 6.*

Abusus vestium, Jesch. 3. 19. Jech. 9. 20. Mat. 11. 8. Mar. 12. 39. Luc. 7. 25. cap. 16. 19. & 39. 45. 1 Tim. 2. 9. 1 Pet. 3. 3.

Acceptio personarum, vide *Persona*.

Acceptio munerum, Exod. 23. 8. Num. 35. 31. Deuteron. 10. 17. cap. 16. 19. cap. 27. 25. 2 Chron. 19. 7. Jiob. 15. 34. cap. 36. 18. Prov. 14. 20. & 15. 27. & 17. 23. & 19. 6. & 22. 9. & 28. 21. Jesch. 1. 23. & 5. 23. & 33. 15. Judæ 16.

Accedis, 2 Schem. 11.* Prov. 6. 6. & 10. 4. & 12. 10. & 13. 4. & 18. 9. & 19. 15, 24. & 20. 4, 13. & 23. 21. & 24. 30. & 26. 13. & 28. 19 Jesch. 56. 4. Rom. 12. 11.

Achab impius rex Israelis, 1 Reg. 16. 31, 32. cap. 18.* vincit Syros, cap. 20. 18, 29. init fœdus cum Ben-hadado rege Syriæ cap. 20. 34. exercet tyrannidem in Nabothum, 1 Reg. 21. 9. trucidatur telo, & sanguinem ejus canes lambunt, cap. 22. 38. secundùm verba Eliiæ, 1 Reg. 21. 19. filii ejus pereunt, 2 Reg. 10. 7, 11. secundùm illud, 1 Reg. 21. 21. 2 Reg. 9. 7.

Achaia, Act. 18. 12, 27. cap. 19. 21. Rom. 15. 26. 1 Cor. 16, 15. 2 Cor. 1. 1. cap. 9. 2. cap. 11. 10. 1 Thes. 1. 7.

Achan, five *Hacan* lapidatur, Jehos. 7. 25. 1 Chro. 2. 7. in valle Hacoris, Jehos. 7. 24, 25. 15. 7. Jesch. 65. 10. Hosch. 2. 15.

Achaz filius Jothami, impius rex Jehudæ, 2 Reg. 16.* 2 Chro. 28.* Jesch. 7.* Matth. 1. 9. Jechizkija filius in regnum patris succedit, 2 Chro. 28, 27. Mat. 1. 10.

Achija filius Achitubi, Sacerdos Domini, 1 Schem. 14. 4, 19 vocatur Achimelec, cap. 21. 2.

Acisch rex Gathi donat Davidi civitatem Tziklagi, 1 Schem. 27. 6.

Achitophel Davidi à consiliis, adhæret Abschalomo, 2 Schem. 15. 12. dat impium consilium, cap. 16. 21. suspendit se, cap. 17. 23.

Adam creatur, Gen. 1. 27. collocatur in Paradiso, & ligni scientiæ usus ei interdicitur, cap. 2. 15, 16. persuasione Chavæ præceptum violat, & Paradiso pellitur, Gen. 3. 6, 23. moritur, cap. 5. 5. Roman. 5. 14. 1 Cor. 15. 22.

Adhortari ad bonum, Genes. 13. 8. cap. 45. 24. Jehos. 22. 8. 2 Chro. 30. 6. & 32. 7. Act. 11. 23. cap. 14. 21. cap. 20. 17.* 1 Thes. 5. 11. Tit. 2.* cap. 3. 10. Heb. 3. 12.

Adonija affectat regnum patris sui, 1 Reg. 1. 5. uxorem petit Abischagam, & occiditur, 1 Reg. 2. 17, 25, 34.

Adoni Bezek capitur, Judic. 1. 6.

Adrammalec idolum, 2 Reg. 17. 31. ufus subsidio fratri, sui Scharetzeri, occidit patrem Sancheribum, 2 Schem. 19. 37. Jesch. 37. 38.

Adventus Domini expectandus, Matth. 24. 42. cap. 25. 13. cap. 26. 40. Mar. 13. 33. Luc. 12. 40. cap. 21. 34. Rom. 13. 12. Eph. 6. 18. Col. 4. 2. 1 Thes. 5. 6. 1 Pet. 4. 7. Apoc. 3. 3. cap. 16. 15.

Adulterium, luxuria, & fornicatio, Gen. 6. 2. cap. 19. 8, 31, 33.* cap. 38. 15. Exod. 22. 16. Levit. 18.* cap. 19. 29. & 20. 10, 15. & 21. 9. Num. 25. 1, 8. Deuter. 22. 13, 23, 30. cap. 23. 17. Judic. 19. 2, 25. 1 Schem. 2. 22. Pro. 2. 16. ca. 5.* ca. 7. 10.* ca. 23. 27. cap. 29. 3. Eccles. 7. 26. Jech. 22. 10. Act. 15. 20. Roman. 1. 26. 1 Corinth. 5. 1. cap. 6. 9, 15. cap. 10. 8. Ephes. 5. 5. Coloss. 3. 5. 1 Thes. 4. 3. 1 Tim. 1. 10. Heb. 13. 4.

Adulterium carnale & spirituale prohibetur, committitur, & punitur, Gen. 20. 2. cap. 26. 7. Exod. 20. 14. Levit. 18. 8. cap. 20. 10 Num. 5. 13. Deut. 5. 24. cap. 22. 22, 29. Judic. 19. 2. 2 Schem. 11. 2, 4. cap. 12. 11. Jiob. 24. 15. cap. 31. 9, 10. Psal. 78. 27. 119. 5, 8, 30. cap. 51.

38. cap.7.* Jesch.37.7. Jirm.2.38.c.2.5.7. Jud.2.4.cap.4.2. Mat.5.37. cap.14.3.& 19.9. Job.8.3. 1 Cor.6.10. 1 Thes.4.3.Heb.13.4. Jac.4.4.

Adoram præerat tributo, seu quæstor annus Davidis, 2 Schem.20.24. lapidatur, 1 Reg.12.18.

Ægyptiaca captivitas prædicitur, Genes. 15.3. incipit, Exod.1.8.13.Act.7.18.

De *Ægypto* exitus, & liberatio Israelis promittitur, Gen.15.16.cap.48.21.& 50.14. Exod.3.17. cap.6.5. adimpletur, & exeunt viri 6000.cap.12.37.51.cap.13.* 14.* Num. 33.Deut.16.1.Hos.13.4.Mic.6.4.

In *Ægyptum* redire improbè fugitat Israelliticus populus, Exod.14.11. cap.16.3.4. cap.17.3.Num.11.5.cap.14.4.& 20.3.

Contra *Ægyptum* prophetatur, Jesch.19. 11.18.cap.30.3. Jirm.43.10.* cap.44.30. cap.45.* Jech. cap. 29.* cap.30.* cap.31.* cap.32.*

Ægyptiaca redemptio frequenter in memoriam revocatur tamquam summum beneficium, Exod.20.2.Levit.22.33.cap.26.13. Jud.4.37.cap.5.12.& 7.8.& 8.14.& 16.6. Jud.1.6. 1 Schem.10.18. 2 Reg.17.7.Mic. 6.4.*Ægyptus* affligitur pœnis variis, Exod. 7.* 8.* 9.* 10.* 11.* ut prædixit Dominus Exod.3.19. *Ægyptus* expugnatur à rege Babylonis, 2 Reg.24.9. Jir.46.2. *Ægyptii* prodeunt in pugnam contra Judam, 2Chron.12.2. in *Ægyptum* fugit Christus Herodem, Mat.2.13.

Ægrotatio & morbus pœna peccati, Num.12.* Deut.7.15.c.28.27.60. 2 Schem. 24.13. 2 Reg.5.27. 2 Chron.21.18. Joh.5.14. *Ægroti* visitandi sunt & consolandi, Genes. 2 Reg.8.29.cap.13.14. Jiob.2.11.Psal. 94. Eccl.7.2. Mat.25.37.40. Joh.11.3.cap. 13.2 Corin.1.4. Quomodo se viti sancti in morbo & discessu ab hac vita habuerint, Gen.49.* ca.50.14. Deut.31.6. Jos.23.* 24.3.* cap.24.* 1 Schem. 12.* 1 Reg.2. 17. 2 Chro.32.24. Jesch.38.1.

Æneas sanatur, Act.9.33.

Ærumnæ imminentem famem prædicit, Act.11.28. & Paulo manus injiciendas, Act.21.11.

Æsg rex Hamalekitarum capitur à rege Israelis, 1 Schem.15.8. jubente Schemuele occiditur, ver.33. juxta prophetiam, Num. 24.20.

Agar sive *Hagar* ancilla Sarai parit Ismahelem, Genes.16.15. expellitur cum filio, cap.21.14. Galat.4.30. *Hagareni* & ejus tribus per Reubenitas profligantur, 1 Chro. 5.10.

Aggæus sive *Chaggaius* prophetat Judæis, Cap.1.3.

Agrippa audit Paulum, Act.25.2.

Achiab Schilonites Propheta lacerat vestimentum in 12. fragmenta, 1 Reg.11. pauca prædicit uxori Jarobbami, cap.14. 6.10. scripsit prophetias, 2 Chro.9.29.

Achimelec sacerdos dat Davidi panes propositionis, 1 Schemma.21.7. & gladium Goljathi, ver.9. morte afficitur, cap.22.18. vocatur Abiathar, Mar.2.26.

Achira dux Nephthali, Num.1.15.

Alexander rex Græcorum, occiso Dario, regnum suum filiis divisit, Dan.8.8.& 11.4.

Alpha & *Omega*, principium & finis, primus & novissimus est Dominus, Jesch.41.4. cap.44.1.& 48.12.Apoc.1.8.cap.2.8.& 21.6. & 22.13.

Alphæus pater Jacobi Apostoli, Mat.10.3. Mar.3.18. Luc.6.15. Act.1.13.

Altare holocausti, Exod.27.1. cap.38.1. Num.7.* 2 Schem. 24.35. 3 Regum 18.32. 2 Reg.16.15. 2 Chron.1.5. cap.4.1. & 15.8. Jech.43.13. *Altare* suffitus, Exod.30.1.& 40. cap.37.25.& 40.5.

Amalech sive *Hamalek* nascitur, Genes. 36.12. pugnat contra Israelitas, Exod.17.8. Num.14.43. Jud.6.3. caeditur, c.7.* 1 Schem. 14.49. penitus deletur, ca.15.3.& junta illud, Exod.17.14. Num.24.20. Deut.25.19.

Aman sive *Haman* postquam ad honores fuit evectus, fit lethalis hostis Judæorum, Esth.3. suspenditur, cap.7.10. suspenduntur etiam decem filii ejus, cap.9.13.

Amasa sive *Hamasa* filius Abigajil, sororis Davidis, 1 Chron.2.17. fit dux militiæ apud Absalomum, 2 Schem. 17.25. postmilitiæ Davidis præficitur, cap.19.14. eadem à Joabo per fraudem occiditur, cap. 20.10. causa cædis ponitur capite præcedente.

Amatzja filius Joaschi resenset populum, 2 Chron.25.5. 2 Reg.12.23. cap.24.9. percutit Edumæos, cap.14.7. prehenditur & occiditur, ver.13. relinquit successorem filium Hazarjam regem, cap.15.1. appellatus Levi, Luc.3.29.

Amici veri & fidi, Deut.13.6. cap.13.9. Psal.41.10.& 55.14. Prov.14.20. cap.18.24. & 27.10,19. Jirm. 9.4. cap.12.6. & 41.2. Dan.11.26. Mic.7.5. Matth.10.35. Luc.12.53. Joh.13.18. 1 Thes.2.14.

Aminadabis filius Arami, Mat.1.4. hunc Nachschon filius ejus in regno secutus est, Num.2.7. cap.7.12.& 10.14.

Ammon filius Loti, & filiæ ejus, Genes. 19.38. *Hammonita* prohibentur ab ingressu templi, Deut.23.3. percussi sunt à Israelitis, Jud.11.32.33. 1 Schem.11.11. 2 Schem. 8.12.cap.10.* cap.12.26. adversus *Hammon* prophetatur, Psal.83.8. Jirm.49.1. Jech.21.25. cap.25.2. Hamos.1.13.

Amnon filius Davidis compressit sororem suam Thamaram, 2 Schem.13.14. unde ab Absalomo fratre suo morti traditur, ver.28.

Amon filius Menasches rex Judæ, 2 Reg.21.19. morte afficitur, ver.23. ei in regno succedit filius Joschias, 2 Reg.22.1.

Amori, sive *Emorites* filius Chanaanis, Genes.10.16. *Emorei* non patiuntur Israelitas per terminos suos proficisci, Num.21. 23. Jud.11.21.22.

Amri alias *Homri* impius rex Israelis

1 Reg. 16. 18, 19, 24, 25. contra *Homrin*, Mic.6.16.

Anamelech sive *Hanamelec* idolum Sapharvajim.2 Reg.17.31.

Ananias sive *Chananja* prophetat contra Jirmejam, Jirm.28.1. *Ananias* cum uxore Sapphira subitò exanimatur, Act.5.5,10.

Anathoth civitas Benjamin, Jir.32.7. ubi & Jirmeja est natus, Jirm.1.1. cap.29.27. & sacerdos Ebjathar, 1 Reg.2.26. *Anothita* nolunt Jirmejam audire, Jirm.11.21.

Andreas à Christo vocatur, Matth.4.18. Mar.1.16.Joh.2.40.

Angeli, horumque ministerium & natura, Gen.16.7.* 18.* 19.* cap.21.17.& 22.11. & 24.7. & 28.12.& 31.11. & 32.1, 24. & 48.16.Exod.3.2.cap.13.21. & 14.19.& 23.20. & 32.34.& 33.2. Num.20.16.cap.22.22. Jehos.6.1. Jud.2.1.cap.5.23.& 11.14,20. & 13. 3, 6, 9. 1 Schem. 29.9. 2 Schem.14.18. cap. 24.16. 1 Reg.13.19. cap.19.5. 2 Reg.1.3,15. cap.19.35. 1 Chron. 21. 15. 2 Chron. 32.21. Psal.34.8. & 91.11. & 103.20. & 104.4. & 148.2. Jesch.6.6.cap.37 36. Dan.3.25. cap.6. 23. & 8.16. & 9.21. & 10.5, 10,16. & 12.1. Zecar.2.7.cap.3.1,6.& 4.1.& 5.5,10.& 6.4. Mal 3.1.Mat.1.20.cap.2.3,19. & 4.11. & 11, 10. & 13,39,40.& 16.27. & 18.10. & 22.30. & 24.31. & 26.53. & 28.2. Mar.13.32. Luc. 1.13 19, 28. cap.2.9.15. & 12.8. & 16.22. & 22.43. Joh.1.52. cap.5.4. & 20.12. Act.1.10. cap.5.19. & 6.15. & 7.30. & 8.26. & 10.3. & 11.13. & 12.7, 11,23. & 27.23. Rom.8.38. Gal.1.8.cap.3.19. & 4.14 Col.2.18. 2 Thes. 1.7. Tit.3.16. cap.5.31. Hebr.1.* cap.2.2. & 12.22. & 13.2. 1 Pet.1.12. cap.3.22. 2 Pet.2. 11. Judæ 9. *Angelorum* ruina, Jiob.4.18. cap. 15. 15. Jech.2.1. Joh.8.44. 2 Pet.2.4. Judæ 6. *Angelorum* nomine appellantur doctores & prædicatores, Mal.2.7. cap.3.1. Matth.11.10. Mar.1.2. Luc.7.27.Galat.4.14. Apoc.2.* 3.*

Anna sive *Channa* parit Prophetam Schemuelem, 1 Schem.1.20.

Anna Prophetissa laudat Dominum Deum, Luc.2.36.*

Annas socer Caiphæ, Luc.3.2. Joh.18.13. Act.4.6.

Antichristus & ejus regnum, Jesch.11.4. Jech.38.* 39.* Dan.7.7, 19, 24. cap.8.9.23. & 9.27. & 12.1. Zecar.11.15.Matth.24.24. Mar.13.6. Joh.5.43. Act.20.29. 2 Thes.2.3, 1 Tim.4.1,2. 2 Tim. 3. 2. 2 Pet.2.* 1 Joh. 2.18,22.cap.4.3. 2 Joh.1.7. Judæ 10. Apoc. 11.7.cap.12.8.cap.13.* cap.14.9.cap.17.* cap. 19.20. & 20.2,8.

Antiochia suscipit Apostolorum de Christo prædicationem, Act.11.19.26.cap.13.1.

Antiqua viæ inquirendæ & observandæ, & à novis declinandum, Pro.2.22. Jirm. 6.16.Rom.16.17. Gal.1.6,7,8. 1 Tim.6.20. 2 Tim.4.3. 2 Pet.3.17. 1 Joh.2.24. 2 Joh.7. Judæ 18,19,20.

Apollo vir facundus, & Scripturarum peritus, Act.1.24. 2 Corin.1.12. cap.3.4.& 16.12.

Apostolus magnus est Christus, Hebr.3.1. *Apostoli* eliguntur ex Discipulis, Luc.6.13. mittuntur ad annunciandū regnum Dei in Judæa, Mat.10.* Luc.9.2. revertuntur, cap. 10.17. mittuntur in universum mundum ad evangelizandum, Mat.28.19. Mar.16.15. Luc. 24.46. Joh.15.16,27.cap.20.21. Act.1.8.cap. 10.42. *Apostoli* usi sunt membranis pro libris, 2 Tim.4.13. hortantur ad studium legendi, 1 Tim.4. 13, 15. *Apostoli* & Prophetæ habuerunt spiritum Dei, Exod.4.12. 2 Schem.23.2. Dan.9.10.Zec.7.7. Mal.1.1. Mar.13.11. Joh.14.17.Act.1 5.ca.2.4.& 4.31 & 9.17.& 19.6. 1 Cor.2.12.cap.12.3. 2 Cor. 13.3. 1 Thes.4.8. 2 Tim.3.16. 1 Pet.1.11. 2 Pet.1.21.

Apparitiones Dei, Angelorum & hominum, Gen.32.24. Exod.3.* Num.22.22. Jehos.6.1. Mat.17.2.cap.28.2.9.Mar.6.3.ca.16. 5,9,12,14.Luc.1.29.c.24.4.15,36.Joh.20.12, 14,19.26.ca.21.1 Act.1.10.ca.16.9.& 18.9. *Aqua* nominatur persecutio, Pro.17.14.Mat. 7.25.Luc.6.48.Apoc.12.17. *Aquæ* assimilatur cognitio Dei & dona Spiritûs sancti, Jesc.11.9.ca.12.3.& 35.6. & 43.18. Jech.4.* Zec.14.8.Joh.4.10.cap.7.38.

Arad sive *Harad* rex Cenahanæorum pugnat contra Jisraelitas, Num.21.1.

Aram, qui & Rim nominatur, filius Chetzronis genuit Hamminadabum, Ruth. 4.19.

Aran sive *Haran* frater Abrahami, & pater Lothi, Gen.11.27.

Arca Noachi, Gen.6.14.cap.7.* 8.* Mat. 24.38.Luc.17.27 Heb.11.7. 1 Pet.3.20. *Arca* fœderis Domini paratur, Exod.25.10,21. assumitur in castra contra Pelichthæos, 1 Schem.4.5. capitur, ver.11. *Arca* quid continebat, Exo.26.34.Deut.10.2.ca.31.26. 1 Reg.8.9. 2 Chro.5.10.Heb.9.4.

Archelaus regnat loco patris sui Herodis, Mat.2.22.

Arioli & aruspices, Dan.2.2,27.ca.4.9. & 5.7,15.Act.19.13. vide *Incantatores*.

Aristarchus socius S.Paulo & in itineres,& in vinculis, Act.19.29.cap.20.4.& 27. 2. Col.4.10.

Asa filius Abijami rex Jehudæ tollit idola, 1 Reg.15.8,12. subsidium quærit à Syris, & moritur, vet.19,24. Jehoschaphat filius ejus rex post eum, 1 Chro.3.10.

Asaph cantor Davidis,1 Chro.6.39.c.16.5

Asarhaddon sive *Esar-Chaddon* postquam pater ejus Sancherib confossus est, succedit in regnum, 2 Reg.19.37. Jesch.37.38.

Asenath parit ipsi Josepho Ephraimum & Menaschen, Gen.41.50.cap.46.20.

Asserus rex Persarum instituit splendidum convivium, Esth.1.3. accipit Estheram uxorem, cap.9.12. relinquit Darium filium suum successorem, Dan.9.1.

Aschur filius Schemi, filii Noachi constituit regnum Assyriorum, Gene.10.22. 1 Chro.1.17.

Asser virga furoris Domini, Jesch.10.5. contra Assyrios prophetatur, Num.24.24. Jesch.10.5.

Jesch.10.5. cap.14.21. & 17.3. & 30.28. & 38. tex *Assur* expugnat Israelitas, & transfert in Assyriam, 2 Reg.15.29.* cap.16.* 17.* expugnat civitates Jehudæ, 1 Reg.18.* 2 Chron.32.* Jesch.36.* *Assyriorum* exercitus ab Angelo cæditur, 2 Chro. 32.11. Jesch.37.36.

Asharoth sive *Haschcharoth*, Jud.2.13. cap.10.6. 1 Schem.7.3.

Athalia sive *Hathalja* filia Homri regis Israelis, 2 Reg.8.26. perdidit totam fere regiam stirpem, cap.11.1. regnat sex annos in Judæa, 2 Chro.22.12. interimitur, 2 Reg. 11.16.20.

Avaritia, Jehos.7.21. 1 Schem.8.3. cap. 15.3.10. 1 Reg.21.2.4. 2 Reg.5.20.22. Psal. 37.21. Pro.1.19 ca.11.28.& 12.26. & 15.6.& 28.16.22.& 30.15. Eccles.2.27. cap.5.10. & 6.2. Jesch.5.8. cap.57.3. Jirm 6.13. cap.8.10. Jech.22.13. Hamos.8.4.* Mic.6.10. Chabak. 1.9. Mat.6.19. cap.26.14.46. Mar.8.36. Luc. 12.15. Joh.12.4. Act.5.1. cap.8.19.& 24.26. 1 Cor.6.10. Ephes.5.3. Phil.4.11. Colos.3.5. 1 Tim.6.9. Tit.1.7.11. Heb.13.5.

Audiendum verbum Dei, vide *Verbum Dei*.

Axa sive *Hacsa* filia Calebi traditur Hothnieli in uxorem, Jehos.15.17. Jud.1.13.

Azarias vide *Hazarja* filius Amatzjæ rex Judæ fit leprosus, 2 Reg.15.5. 2 Chron. 26.20. reliquit filium Jotham regem, 2 Reg. 15.32. 1 Chro.3.12. vocatur Hozias, Mat.1.9. Matthat, Luc.3.29. *Hazarja* Propheta mittitur ad regem Asam, 2 Chron.15.2.

B.

Baal idolum Samaritanorum, 1 Reg. 16.31. altare *Bahalis* destruitur, Judic. 6.25.30. sacerdotes *Bahalis* occiduntur, 1 Reg.18.40. 2 Reg.10.25. cap.23.5.

Bahana & Rechab suspenduntur, 2 Schem. 4.12.

Bahascha impius rex Israelis pugnat contra Asam regem Jehudæ, 1 Reg.15.16.* cum omni progenie sua extirpatur, cap.16. 6.13. secundum verbum Jehu, 1 Reg.16.1.2.3

Babylonica captivitas 70. annorum prædicitur, Levit.26.31. Deut.4.26. cap.28.36.49. 2 Reg.20.17. Jesch.5.13. Jirm.13.19.24. cap. 16.9.& 20.4.6.& 25.8.* Jech.7.* 12.* cap. 22.5. Mic.3.12. cap.4.10. Chabak.1.6. *Babylonicæ* captivitatis initium, 2 Reg.24.* 25.* 2 Chron.36.* Finis captivitatis promittitur & prophetatur, Levit.26.42. Deut. 4.29.30. cap.30.2.3. 1 Reg.8.33. 2 Chron.6. 36.37. Jesch.14.1. cap.48.20. Jirm.12.15. cap. 16.15.& 24.5.& 25.12. & 29.10.& 30.* & 31.9.& 32.37. Jech.1.1.17. Dan.9.2.25. *Babylonicæ* captivitatis causa, 2 Reg.17.7. 13.19. contra *Babylonem*, Psa.137.7.8. Jesch. 13.* cap.14.2.4.& 21.2.9.& 47.* Jir.25.12. cap.50.* 51.* Apoc.14.8. cap.16.19. cap.17.* 18.*

Balaam sive *Bilham* conducitur ad maledicendum Jisrael, Num.22.* ca.23.* docetur à Domino quid Balako loquendum sit, Num.23.9.30. *Balaam* doctrina, 2 Pet. 2.15. Apoc.2.14.

Balak rex Moabitarum mittit nuncios ad Bilham, Num.22.5. Jehos.24.9. Mic.6.5. Apoc.2.14.

Belthasar sive *Belschatzar* vidit manum scribentem, Dan.5.5. occiditur, ver.30. & regnum ejus delabitur ad manus Darii, Dan.6.1.

Benaias sive *Benoja* præit Cerethæis & Plethæis, 2 Schem.20.23. præpositus eum David satellitio suo, 1 Chron.11.25. postea præponitur exercitui Schelomonis, 1 Reg. 2.35.

Baptismus à Christo præceptus, Matth. 28.19. Mar.16.16. Joh.3.5. *baptismum* docuerunt Apostoli & administrarunt, Act.2.38. 41. cap.8.12.36.& 9.18.& 10.47.& 16.15.33. & 19.4.& 22.16. Rom.6.3. 1 Cor.1.14. Gal. 3.17. Ephes.4.5. Heb.6.2. *baptismus* est lavacrum regenerationis, Tit.3.5. *baptismus* non est iterandus, Eph.4.5. Hebr.6.6. cap.10.26. idem declarat ipsius figura, Genes.17.14. 1 Cor.10.2. *baptismus* Johannis, Mat.3.6.22. 21.25. Mar.1.4. cap.11.30. Luc.3.16. & 7.29. & 20.4. Joh.1.25.33. cap.3.23. Act.1.5.& 11. 16.& 13.24.& 19.3. *baptismus* pœnitentiæ prædicatur, Mat.1.4. Luc.3.3. Act.2.38.& 13. 24.& 19.3. Rom.6.3. Col.2.12. *baptismi* nomine significatur passio, Mat.20.22. Mar. 10.38. Luc.12.50. *baptismus* in S. sancto & igne, Mat.3.11. Mar.1.8. Luc.3.16. Joh an. 1.33. Act.1.5.& 2.4.& 11.15.

Baptizandi sunt parvuli, Gen.17.14. Exo. 4.24.25. 26. Mat.11.28.& 18.14.& 19.13. Mar.10.14. Luc.18.13. Joh 3.5. Act.2.39.41. & 16.15.33. & 18.8. 1 Cor.1.16. & 10.2. & 15.22. 1 Tim.2.4. *baptizari* in Scripturis aliquando exprimitur per verbum Illuminari, Hebr.6.4. aliquando per Renovari, Heb.6 6. *baptizatus* Christus, Matth.1.15. Mar.1.9. Luc.3.21. in *baptizatum* delabitur SS. Mat.3.16. Mar.1.8. Luc.3.21. Johan.1.33. *Baptizat* Christus per Discipulos, Joh.3.22. & 4.* *baptizata* integra domus, Act.16.15. 33. ca.18.8. 1 Cor.1.14. & 16.33. *baptizari* accipiunt S. sanctum, Act.2.38. cap.19.3. induunt Christum, Gal.3.27. in morte ipsius *baptizantur*, Rom.6.3. in unum corpus *baptizantur*, 1 Corin.12.13.27. *baptizatus* Simon Magus, Actor.18.13. *baptizatus* Eunuchus, ver.38. *baptizatus* Cornelius Gentilis, Act. 10.47.

Barjesu à Deo per S. Paulum usu oculorum privatur, Act.13.11.

Barnabas ponit pretium agri ante pedes Apostolorum, Act.4.37. ducit Paulum ad Apostolos, cap.9.27. mittitur Antiochiam, cap.11.22. redit in Hierusalem, ver.30. iterum recepit se Antiochiam cum Paulo, cap. 12.25.

Barabbas latro dimittitur, Matth.27.26. Mar.15.15. Luc.23.25. Joh.18.40. Act.3.14.

Bartimæus visu donatur, Mar.10.46. 52.

Baruc filius Netirja, Jirm.32.12. dictante Jirmeja

Jeremiá scribit librum, qui comburitur c.2.36.* conscribit alium qui populo prælegitur, cap.45.

Barzillai providet regi Davidi de servis, 2 Schem. 17.27. David præcepit ut filiis *Barzillai* beneſiat, 1 Reg.2.7.

Baſemath filia Schelomonis, uxor Achimaatz, 1 Reg.4.15.

Beatitudo, seu beatorum gaudium, & vita æterna, Jesch.25.9.& 30.29.& 49.10.& 60.* & 64.6.* Jirm.31.3,8,13. Dan.12.13. Mat.13.43.* cap.19.28.c.25.* Mar.12.25. Luc.9.23.& 16.22.& 22.29. Joh.16.20.& 17.2.24. Rom.8.30. 1 Corin.2.9. & 15.41. 2 Cor.12.3. 2 Tim.4.8. Heb.10.35.c.12.23. 1 Pet.1.4,8. cap.5.4. Jac.1.2. Apoc.2.* 3.* cap.7.9.15.& 14.2.* cap.21.* & 22.* *Beatitudo* quomodo comparetur, Jesch.25.9. Mat.20.23. & 25.34. Mar.10.40. Joh.5.15, 16,36.c.6.54.& 20.29. Act.2.21.& 15.11. & 16.31. Rom.1.16.cap.10.4. Ephes.1.13.& 2.6. 1 Thes.5.9. 2 Thes.2.13. 2 Tim.1.9. Tit.1.2.& 3.5. 2 Pet.1.9. Heb.5.12.

Bellum est pœna peccati, Levit.26.24. Deut.28.35,49. Jud.2.13,14.& 3.1,8.& 4. 2,2.& 6.1.& 10.6,7.& 13.1. Jesch.5.25. Jir. 5.15. in *bello* necessitate quomodo se quis habere debeat, Exod.17.8,9,12. 1 Schem. 17.20.* 2 Chro.13.2,6.& 14.9.* & 16.* & 20.1.* & 32.1,6. Deus pugnat pro suis, Exod.14.13. Deut.1.30.& 3.22. 1 Schem. 17.46. Jesch.7.2.15. quare *Victoria Bellandum* est armis spiritualibus, Rom.13.12. 2 Cor.10.4. Eph.6.11. Gal.5.17. *Bellum* quibus de causis susceperint olim fideles, Gen.14.14. Jehos.10.1,7. Jud.9.27.c.20.* 2 Schem.30.1,8.

Benedictio qua homo homini benedicit, Gen.14.19.& 27.6.* & 28.4.& 48.9. Exo. 12.31. Levit.9.22. Num.24.9.* Deut.10.8. Jehosch.8.33. & 14.13. & 15.19. & 22.9. 2 Schē.2.20. 2 Schē.6.18. & 14.23. 1 Reg. 2.47.& 8.14. 1 Chro.16.2. 2 Chro.6.3. Psa. 128.8. Pro.17.14. Luc.2.34.& 6.28. Rom. 12.14. Hebr.7.2. *Benedictio* quâ creaturæ consecrantur & sanctificantur, Exod.28.2. cap.29.6,27. Levit.8.10.& 22.2.& 27.28, 29.30. Num.5.17.& 31.6. Jud.17.3. 1 Schē. 21.6. 2 Chron.18.11. 1 Tim.4.5.* Hebr. 9.2,3.

Benhadad servat fidem & pactum cum rege Asa, 1 Reg.15.20. obsedit Schomeronem, cap.20.1. 2 Reg.6.24. ægrotat, c.8.7. moritur, ver.15.

Benjamin filius Jacobi nascitur, Gen.35. 16. *Benjaminita* abutuntur uxore Levitæ, Jud.19.25. puniuntur, cap.20.41.

Bestiæ & bruta animantia non crudeliter tractanda, Gen.33.13. Exod.23.12. Num.22. 29.28. Deut.5.20.& 22.10. Pro.12.9.

Bath-Schebah filia Eliami, uxor Uriæ & Davide cognoscitur & parit, 2 Schem. 11.4.27. infans ægrotat & moritur, cap.12. 15,18. & uxor Davidis, parit el Schelomonem, ver.24. 1 Chro.3.5. Mat.1.6.

Bethsaida urbs natalis Andreæ & Philippi, Joh.1.44.& 12.21. deploratur, Mat. 11.21. Luc.10.13.

Bethsheemiſchita graviter punitus, 1 Schem.6.19.

Bona opera, pietasque vera in Deum commendantur, Exod.17.5. cap.20.* & 23. 19,25. Deut.5.13,17,22.& 10.12. Jehos.22.8. 1 Schem.15.22. Psal.40.7.& 50.14. Pro.21. & 14.31. Jesch.1.16.& 58.6. Jirm.22.1,2. Jech.18.6. Hos.6.11. Mic.6.8. Zecar.7.9. cap. 8.16. Mat.5.24,29,39. Luc.1.75. cap.3.11. Joh. 12.10. Rom.12.* 13.* 14,17. Phil.3.3. Jac. 1.27. vide *Opera*.

Bonitas & benignitas Dei erga suos, Gen. 18.26,30. Exo.5.24.& 9.26.& 11.7.& 20.6 & 34.6. Num.20.8. Deut.4.29.& 5.16 & 7. 9.& 10.18.& 28.1.& 30.3.& 32.10 2 Schē. 7.11.& 24.14. 1 Reg.8.23. 2 Reg.24.7. Psa.32.5.& 36.7.& 37.25.& 103.* & 138.* & 145.8. Jesch.30.18.& 54.5,7.& 55.7. Jir. 18.8. Jech.18.27.& 33.15. Hos.2.21. Joel.2. 13. Jonæ 4.2. Mat.11.28.& 18.19. Luc.1.30 & 6.36.& 15.20,27.& 23.43. Rom.11.4,31. 2 Cor.1.3. Eph.2.4. 1 Tim.1.13,16.

C.

Cæcitas cum corporis, tùm animi, Gen. 19.11. Deut.28.28. 2 Reg.6.18. Psa.69. 24.& 146.8. Jesch.6.10.& 29.18.& 35.5.& 42.7,16,18,39.& 57.12.& 59.10. Mat.15.14. Mar.8.18. Luc.4.19. Joh.9.1,4.& 12.40. Act.9.8,18.& 13.11. Rom.1.21.& 11.10. 2 Cor.4.4. Eph.4.18. 2 Pet.1.9. 1 Joh.2.11. Apoc.3.17. *cæci* illuminantur, Mat.9.30.& 20.34. Mar.8.25.& 10.46. Luc.18.35. Joh.9.7

Cæremonia Ecclesiastica, seu cultus externus, Gen.8.20.& 14.18.& 15.9.& 19. 10.& 22.* & 26.5 & 28.11.& 31.20. Exo. 12.* cap.18.20.& 19.* Levit.8.34.& 9.* & 10.19.& 12.* & 14.* & 23.* & 24. Num.1.50. cap.4.* & 5.* & 6.* & 7.* & 8.* & 9.* & 15.* 1 Chron.13.* Mat.2.11. *cæremonia* seu ritus certi in orando, 1 Reg. 8.2.54.& 17.21.& 18.42. 2 Chron.5.13.* Mat.2.11.& 26.39. Mar.14.35. Luc.22.41. 1 Cor.11.4.* 1 Tim.2.8.

Cain sive *Kajin* primus filius Adam nascitur, Gen.4.1. occidit Hebelem fratrem suum, ver.8. 1 Joh.3.12.

Caleb filius Chetzronis, 2 Chronic.2.18. Num.13.6,30.& 14.6,24,30,38. postulat & consequitur terram Chebronis, Jehos.14.6. 9,13.& 21.12. Jud.1.20. 1 Chro.6.56.

Calix iræ & furoris, Psal. 60.5.& 75.9. Jesch.51.17. Jirm.25.15. Apoc.16.19. *calix* passionis, Mat.20.22,26,38. Mar.10.38. Luc. 22.42. Joh.18.11.

Cana civitas Galilææ ubi Christus aquam in vinum mutavit, Joh.2.7.

Capernaum civitas Galilææ, in qua cœpit Jesus prædicare, Matth.4.17. Luc.4.31. curat ibidem servum Centurionis, Mat.8. 13. appellatur civitas ejus, cap.9.1. increpatur, cap.11.23.

Captivus invitus, Gen.14.14. Mat.25.37. Act.23.* 2 Tim.2.26. Hebr.13.3. captivus

non deserit Deus, Genes. 31.24. Jesch. 42.7. Act. 5.18. & 12.17. & 16.25.

Carnem suam crucifigere quomodo quisque debeat, Rom. 6.12. & 8.12, 13, 14. Gal. 5. 16. Eph. 4.22. & 5.3. Tit. 2.12. 1 Pet. 2.1. & 4.1. Heb. 12.1.

Castitas coelibum praefertur castitati conjugali, Mat. 19.12. & 22.30. 1 Corin. 7. 8, 32, 34, 38. Apoc. 14.4. *castitatis* laus, 1 Schem. 21.6. Psal. 45.15. Prov. 22.11. Jesch. 56.4. & 56.3, 4, 5. Zach. 9.17. Mat. 5.8, 48. & 19.12. & 22.36. & 25.1. Luc. 1.17. & 20.34. Act. 24.25. Rom. 2.7. 1 Cor. 7.25. 2 Cor. 6.5, & 11.2. 1 Timoth. 2.2. & 3.2, & 4.12. & 5.2. Tit. 2.8. & 2.5. Apoc. 14.4.

Cenanham à pseudoprophetis, Mat. 7.15. Mat. 13.6. Luc. 17.23.

Caiaphas summus Sacerdos consilium dat contra Christum, Joh. 11.49. & 18.14. prohibet Apostolis ne praedicent, Act. 4.18.

Camosch idolum Moabitarum, Num. 21. 29. huic Schelomo aedificat templum, 1 Reg. 11.7. 2 Reg. 23.13.

Canaan filius Noachi maledicitur, Gen. 9.25. hujus terra *Canaanis*, Deut. 11.10. terra *Canaanis* promittitur Abrahamo & semini ejus, Gen. 12.4. & 13.15. & 15.18. & 17.8. & 26.4. & 35.12. Exod. 3.8. & 37. Levit. 20.24. Deut. 9.6. datur, Jehos. 13. 6. quam ob causam Deus *Canaanaeos* expulerit, Levit. 18. 3. Deut. 9.4. & 20.17. quamobrem paulatim & non simul illas nationes profligaverit, Exod. 23.29. Deut. 7.22. Jud. 2.23. & 3.1. de scriptio & divisio terrae *Canaanis*, Gen. 13.9. Exod. 23.31. Num. 26.52.* & 33.54. & 34.* Jehos. cap. 13.* & 14.* & 15.* & 16.* & 17.* & 18.* & 19.* Jech. 47.13, 21. *Chanaanes* mulieris filia à daemonio liberatur, Mat. 15.28.

Cephas, vide *Petrus*.

Charitas fraterna, Gen. 13.8. Levit. 19.18. Deut. 22.1. 1 Schem. 19.59. Psal. 133.1. Prov. 14.21. Mat. 7.1.* & 19.19. & 22.38. Joh. 13. 34, & 15.12. Rom. 13.10. & 13.9. 1 Cor. 13.* Gal. 5.18. Eph. 4.25. & 5.2. Phil. 2.1. Col. 3.3. 1 Thes. 4.9. 1 Tim. 1.5. Heb. 13.1. 1 Pet. 3.8. 1 Joan. 3.23. & 4.7. Diligendi etiam inimici, Exo. 23.4. 2 Schē. 24.5, 7. & 26.5.* & 30.11. 2 Schē. 19.19. 2 Reg. 6.6, 21. Jobel. 19. Pro. 25.21. Mat. 5.44. Luc. 23.35.* & 23. 34. Act. 7.60. Rom. 12.20. vide *Dilectio*.

Christus Jesus verus Deus, & verus homo promittitur, Gen. 3.15. & 17.19, 21.* & 22.18. & 26.4. & 28.14.* & 49.10. Num. 24.17. Deut. 18.18.* 1 Schem. 2.10. 2 Schē. 7.12. Psal. 1.* & 22.* Jesch. 7.15.* & 8.3. & 9.6.* & 11. 1, 10.* & 28.16. & 40.9. & 41.2. & 45.1.* & 48.13. & 49.6, 10.* & 52.10.* & 53.* & 59.20. & 60.1.* & 62.13. Jir. 23.5.* & 30.9. & 33.15. Jech. 17.22.* & 34.23.* & 37.24. Dan. 7.13.* & 9.24. Mic. 5.1. Zach. 2.14. & 3.8.* & 9.9. Mal. 3.1. *Christus* secundum promissum Dei Patris primum in tempore propter nos verus homo factus, & nobiscum conversatus, Joh. 1.14. Deus in carne manifestatus est, 1 Tim. 3.16. 1 Joh. 4.2. Deus missus Filium suum in similitudinem carnis peccati, Roman. 8.3. *Christus* est verus Dei Filius, Mat. 3.17. & 14.33. & 17.5. Mar. 1.11. & 5.7. & 9.1. & 15. 39. Luc. 1.31.* & 3.22.* & 9.35. Joh. 1.34, 40. & 6.69. & 14.20. & 19.7. Roman. 1.4. & 8.3. Hebr. 1.2. & 5.8. & 6.6. & 7.3. & 10.19. 2 Pet. 1.17. 1 Joh. 3.8.* & 4.9.* & 5.20. *Christus* conceptus de Spiritu sancto, Mat. 1.20. Luc. 1.35. *Christus* natus ex Maria virgine, Mat. 1.20. Luc. 1.31. cap. 2.6, 11. Gal. 4.4. Jesch. 7. 14. natus in Bethleema, Mic. 5.2. Matth. 2.1. Luc. 2.6, 11. Joh. 1.42. *Christus* sine peccato, Jesch. 53.12. Joh. 8.46. 1 Cor. 5.21. 1 Pet. 2. 22. 1 Joh. 3.5. Heb. 4.15. & 7.26. circumciditur, Luc. 2.21. & baptizatur in Jordane, Mat. 3.6. Mar. 1.9. Luc. 3.21. *Christus* manifestatur & demonstratur certis testimoniis, Mat. 1.2, 23. & 3.11. & 8.29. & 11.8. & 16.16. & 17.8. & 22.14. & 26.64. & 27.53. Mar. 9.7. & 15.39. Luc. 1.31, 41. & 2.10, 16.* & 9.29. & 22.68. Joh. 1.14, 29, 32, 49. & 2.11. & 3.2, 13, 16, 35. & 5.39. & 6.69, & 7.40. & 9.35. & 10.7, 24, 36. & 11.27, 41. & 12.17. & 14.* & 15.25. & 17.8. & 20.28. Rom. 1.2. & 8.3. & 9.1. 2 Corin. 5.19. Gal. 4.4. Phil. 2.6. Col. 2.9, 11. 1 Tim. 3.23. Tit. 2.11. Hebr. 1.* cap. 5.* 1 Johan. 5. 20. *Christus* est Agnus Dei, Jesch. 53.7. Joh. 1.29. Act. 8.32. 1 Corin. 5.7. Apoc. 5.6, 12. & 7.9, 17. & 13.8. & 14.1, 8. & 17.14.* *Christus* est Dominus dominantium, & Rex regum, Psal. 2.6. & 24.7. Jech. 37.24. Col. 1.16. 1 Tim. 6.15. Apoc. 1.5. & 7. 14. & 20.16. *Christus* est imago Dei, 2 Cor. 4.4. Heb. 1.3. (*Christus* est lux gentium & totius mundi, Jesch. 2.5. & 9.2. & 42.6. & 49.6. & 60.1, 19. Mat. 4.16. Luc. 2.32. Joh. 1.4 & 3.19. & 8.12. & 9.5. & 12.35, 46. Act. 13.47 1 Joh. 1.5, 7. 2.8. Apoc. 21.23. *Christus* verus pastor, Jesch. 40.11. Jech. 34.* cap. 37.24. Mic. 5.4. Zech. 13.7. Mat. 26.30. Mar. 14.27. Joh. 10.11. Heb. 13.20. 1 Pet. 2.25. cap. 5.4. *Christus* docuit & praedicavit, Mat. 4.17. cap. 5.* cap. 6.* cap. 7.* Mar. 1.14. Luc. 4.15, & 6.20.* cruvit omnem infirmitatem, Mat. 4.23. cap. 8.* & 9.2, 20, 28. Mar. 8.23. Luc. 17.13. *Christus* est transfiguratus, Mat. 17.1. Mar. 9.2. *Christus* per proditorem traditur, quare Judas. *Christus* passus est, Psal. 22.* Jesch. 53.* Dan. 9.26. Mat. 16.21. cap. 17.12, 22. & 20.18. 22. & 26.37, 66. & 27. Mar. 8.31. cap. 9.31. Luc. 17.25. cap. 18.31.* & 23.* Joh. 18.28. & 19.* Act. 3.18. cap. 4.28. & 17.3. Rom. 18.31. 1 Pet. 2.21. cap. 4.1. Heb. 2.18. cap. 13.12. *Christus* est crucifixus, Mat. 27.35. Mar. 15.24. Luc. 23.33. Joh. 19.18. Act. 2.23. cap. 4.10. 1 Cor. 2.2. 2 Cor. 5.4. *Christi* passio praedicta & praefigurata est, Gen. 22.2. Psal. 22.* Jesch. 53.* Dan. 9.26. Mat. 26.22. Joh. 3.14, 16. cap. 8.28. & 12.32. *Christus* mortuus & sepultus propter peccata nostra, Matth. 27.49, 58. Mat. 15.37, 42. Luc. 23.48, 49. Joh. 19.30, 40. Act. 13.29. Rom. 5.6. cap. 6.10. & 8.34. & 14.9. 1 Cor. 15.3. 2 Cor. 5.15. 1 Thes. 5.10. ut per dimanet futurus, Mat. 16.21. cap. 20.28. *Christus* tertia die resurrexit à mortuis, Mat. 28.6, Mar. 16.6. Luc. 24.6. Joh. 20.9. Act. 2.24. cap. 4.10.

cap.10.40.& 13.50.& 17.31.Rom.4.25. cap. 6.34.& 14.9. 1 Cor.15.4,12. 2 Timoth.2.8. idque prædictum & præfiguratum est,Psa. 16.10.Jon.1.17.Mat.12.40. cap.16.21.& 17. 22.Mar.8.31.c.9.31.& 10.34.Luc.11.30.cap. 18.31. *Christus* ascendit in cœlum, Mar.16. 19.Joh.3.13.cap.6.62.Act.1.9. Eph.1.20.cap. 4.8. 1 Pet.3.22.Heb.4.14.Psal.68.19. *Christus* est Deus,& Dei Filius à principio,& ab æterno,Pro.8.22.Mic.5.2. Johan.1.1.cap. 8.58.& 17.5,24. Col.1.16.Heb.1.2. *Christus* mediator,reconciliator,& advocatus,Joh. 6.44.65.cap.10.7.& 14.6. Act.4.12. Rom.5. 25.cap.8.4.Gal.3.20. Eph.2.14,17. Col.1.19. 1 Tim.2.5. Heb.7.24.cap.8.6.& 19.15. cap. 12.24. 1 Joh.2.1.cap.4.10. *Christus* sedet ad dextram Dei Patris, Psal.110.1. Matth.22. 44.Mar.16.19.Luc.20.69.Act.7.56. Rom.8. 34. Eph.1.20.Col.3.1. 1 Pet.3.22.Heb.1.13. cap.10.12.& 12.2. *Christus* ventutus est judicare vivos & mortuos,Psal.96.13. Matth. 16.27.cap.24.30.& 25.21.Luc.17 24,30.cap. 21.25. Joh.5.22.Act.1.11.cap.10.42. & 27.31. Rom.2.16. 2 Cor.5.10. 1 Thes.4.16. 2 Thes. 1.7. 2 Tim.4.1. 1 Pet.4.5.Heb.9.28. Judæ 14.Apoc.1.7. cap.20.11. *Christo* omnia tradita sunt à Patre,& subjecta, Matth.11.27. cap.28.18.Luc.10.22.Joh.3 35.cap.17.2.Eph. 1. 22. Per *Christum* cuncta sunt creata, Psal.33.6.Joh.1.3.Ephes.3.9.Col.1.15. Heb. 1.2. *Christus* manet in æternum,Psal.110.4. Jesch.9.7. Mic.5.2. Joh.12.34. *Christus* est Leo, Apoc.5.5. *Christus* est stella matutina, 2 Pet.1.19. Apocal.22.16. *Christus* novit omnia, Johan.16.30. cap.21.17. Apoc.2.23. *Christus* est unum cum Patre, Johan.10.30. cap.14.10,20. & 17.21. *Christus* sibi reputat fieri quod Christianis fit,Pro.14.31. Zec. car.2.12. Mat.10.42.ca.18.5.& 25.35. Mar.9. 40.Luc.10.16. 1 Thes.4.8.

Christiani dicuntur sancti, quia sanctitatem profitentur,Act.9.41.Rom.1.7. cap.12. 13.& 15.26.& 16.2,15. 1 Cor.1.2. cap.6.1. & 14.33. 2 Cor.1.1. ca.9.1,12.& 13,12. Eph. 1.1,15.cap.5.3,18.& 6.18. Phil.1.1.ca.4.21. Col.1.* 1 Thes.5.27. 1 Tim. 5. 10. Heb.6. 10. cap.13.24. *Christianis* vivendum sicut Christus vixit,Gal.2.19. 1 Joh.1.7.cap.2.6. & 3.3. *Christiani* erunt cum Christo, Joh. 12.26.cap.14.3.& 17.24.

Christus nunciat Davidi quid in eum meditetur Absehalom, 2 Schem.15.32.

Cibus quis Judæis veritus, Exod.21.28.& 22.31. Levit.3.17.ca.7.13.& 11.4.& 17.10,13. & 19.26. Deut.12.16,23.ca.14.7,10.cap.xv. & potûs in conviviis luxus, Jesch.5.12. Jer. 16.49. Luc.16.19.cap.21.34. Rom.13.13. Gal. 5.21. 1 Pet.4.3. 2 Pet.2.13. vide *Ebrietas*, *abstinere* esurientes, seu fame laborantes, Deuteron.25.4. Judic.8.5. 1 Schem.21.4. 2 Schem.16.1. Jesch.58.7. Mat.25.35.

Circumcisio carnalis & spiritualis, Gen. 17.10.cap.21.4. cap.34.24. Exod.4.25.cap. 12.44. Deut.10.16. cap.30.6. Jehof.5.1,6. Jer.4.4.ca.6.10.& 9.25. Luc.1.59.ca.2.21. Joh.7.22,23.& 8.56.Act.3.1,3,24.& 16.3. Rom. 2.25,29.cap.3.1.& 4.10. 1 Cor.7.19. Gal.5. cap.5.2.& 6.12. Eph.2.11. Phil.3.2.Col.2.11. cap.3.11.

Claudius Cæsar Romanus præcipit omnes Judæos exire Roma, Act.18.2. hujus tempore magna erat in orbe fames, cap.11.28.

Claudius Lysias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæsarea, Act.23.23,30.

Cleophas ibat cum altero Discipulo in Emmaus, Luc.24.13. cognovit Christum in fractione panis,vet.30.

Cogitationes pravæ quas odit Dominus, Zecar.8.17. Mat.15.9. Mar.7.11. *Cogitationes* cordis Deus novit, 1 Reg.8.39. 2 Chro.6. 30. Joh.2.25.& nulla latet eum, Job.42.2. Jesch.29.15. Mat.9.4. Hebr.4.12. noverunt eas & alii quibus Deus voluerit revelare, 2 Reg.6.12. Dan.2.29.*

Cognoscere licet subinde homines ex verbis & factis, Mat.7.16.cap.12.33. Luc.6. 44. *Cognosci* Deus humanâ sapientiâ non potest, nisi ipse revelet parvulis & humilibus, Mat.11.25. cap.16.17. Luc.10.21. Joh. 7.28.cap.8.19,27.& 10.14.& 14.4.& 15.15. & 17.6.Act.17.23. 1 Cor.1.17,18. ca.2.6,10. & 3.19.Col.1.26.

Concionatorum, Pastorum,& Prophetarum officium, 1 Schem.12.25. Jesch.58.1.ca.61.1. Jirm.1.5. Jech.3.1.9,12.cap.33.2.7.Act 3.18. 24.vide *Episcoporum* electio & officium.

Concordia fratrum commendatur, Psal. 133.1. Rom.12.16. idem sapere, idemque sentire jubentur, Roman. 12.10. cap.15.6. 1 Cor.1.10. Ephes.4.3. Phil.2.2.cap.3.17.& 4.2. 1 Pet.3.8.

Concupiscentia prohibetur & punitur, Exod.20.17. Num.11.13.cap.21.5.6. Jehof. 7.21. Jiob.31.1. Pro.6.25. Mat.8.26. Mat.4.19. Rom.6.12.cap.7.8. & 13.14. Gal.5.16. Col. 3.5. 1 Thes.4.3. 1 Tim.6.11. 2 Tim.2.22. 1 Corinth.10.6. 1 Pet.1.15.ca.2.11.& 4.3. 2 Pet.1.4. 1 Joh.2.16. Jac.1.14.c.4.1. Judæ 1. 23. *Concupiscentias* carnis crucifigere, refrenare, & mortificare jussi sumus, Rom.6.12. cap.8.8,12.& 13.14. Gal.5.16. Eph.4.22. cap. 5.3. Col.3.1. Tit.2.12, 1 Pet.2.11. cap.3.3,6. Heb.12.1.

Condonandum fratri in nos peccanti, Mat.5.23.ca.6.14.& 18.22.35. Luc.17.3. Eph. 4.32. Col.3.1.

Confessio peccatorum in Scripturis varii & multiplex, Gen.41.9. Levit.16.21.ca.26. 40. Num.5.6,7. 2 Schem.24.17. Psal.32.5.& 38.9. Pro.16 3.cap.18.17.& 28.13. Dan.9.5. Mat.3.6. Luc.11.4.cap.18.13. Joh.20.23. Jac. 5.16. 1 Joh.1.8,9.

Confiteri Christum & ejus doctrinam, Mat.10.32. Luc.12.8. Rom.10.9.

Conjuratio & seditio, ejusque punitio, Num.16.* cap.20.2. Jud.9.10,34. ca.cap.12. 1,4. 2 Schem.20.* 1 Reg.1.5. Esth.2.21. Act.5.36,37.cap.19.23.& 23.13,20.

Connubium spirituale inter Deum & animam, Cantic.* Jesch. 50.1. cap.54.5.& 62.4. Jirm.3.1,22. Jech.16.7,8. Hosch.2.16. Mat.9.15.cap.21.2,& 25.5. Mat.2.19. 2 Cor. 11.2.

11.2. Apoc.19.7. cap. 21. 2,9.
Conscientiæ bonæ tranquillitas, Pro.15.15. 2 Cor.1.12. 1 Joh.3.21.
Consilia mala dissipat Deus, Gen.11.1.* cap.50.20. Num.22.* 2 Schem.15.* c.17. 11.* Est.7.10.* Job.5.13. Psal.2.4.& 21.12 & 33.10. Jesch.7.8.c.19.3. Mat.27.62. Act. 5.39. c.9.24.& 23.12.19.& 27.42.
Constantia fidelium, 1 Schem.16.17.* 1 Reg.18.4.13. Dan.13.* Mat.14.3. Act. 4.13. 1 Thes.1.6.
Constitutiones superiorum potestatem constituendi habentium servandæ sunt, Exo.16.9. Luc.10.16.* Act.16.4. Rom.13.1. 1 Thes.4.1,8. Tit.3.1.
Consolandus Deus dubijs in rebus, & angustijs, Gen.25.22. Exod.18.19. Levit. 24.12. Num.15.34. Deut.1.17.c.17.8. Jehos. 5.14. Jud.1.1.c.18.5.& 20.18,23.& 21.12. 1 Schem.10.22.c.23.4,12.& 30.8. 2 Schem. 5.1.c.9.23.& 21.1. 1 Reg.14.2.c.15.6, 15.2 Reg.3.11,16.c.8.8.& 22.13. 2 Chro. 18.4.24.c.33.18. Psal.119.24. Jesch.8.11. c.30.2.& 45.11. Jech.14.1,2. Zec.8.7.2.3. Luc.16.19. *Consulendi* non sunt divini, vel augures, vel incantatores, & arioli, Lev.19.31. cap.20.6. Deut.18.11. 1 Schem.28.7,8.9. 2 Reg.2.16. cap.3.13. 2 Chro.18.5. Dan. 2.cap.4.7.& 5.7.
Contristare Spiritum sanctum, Eph.4.30. *contristari* ad pœnitentiam commendatur, 2 Cor.7.9.
Contritio vera prædicatur, Jirm.7.3. Mat. 3.10.& 4.17. Luc.3.3,8. cap.13.5.& 24.47. Act.2.38.c.3.19.& 8.21.& 17.30.& 20.21 & 26.20. *Contritioni* veræ promittitur remissio seu venia, Deut.4.29. cap.30.2. 1 Schem.7.2. 2 Chro.30.6.c.34.26,27. Psal. 34.Pro.28.14. Jesch.1.16.c.1.20.18.& 45. 22.& 55.7. Jer.3.9,10,17.c.18.8.& 29.12. & 31.18,20. Jech.18.21,22,27.c.33.14. Hos. 14.2.* Jon.3.8.* Zoc.1.3. Mal.3.7. Luc.15.8 Act.3.19.c.26.18,20. *Contritionis* veræ exempla, Jud.10.15.2 Schem.12.13.c.24.10, 19.1 Chro.12.6.c.33.12. Jon.3.* Mat.26. 75. Luc.37.44.c.2.15.18.& 18.13.& 19.8.& 21.62.& 23.41. Act.2.37. *Contritionis* falsæ exempla, Gen.4.13. Exod.8.8. cap.9.27.& 10.16. Jehos.7.20.1 Schē.15.24,30.1 Reg. 21.21. Mat.27.4. Act.8.13,22. Heb.12.17.
Cor, sive voluntas hominis à Deo pro sanctificatur, Gen.4.7. cap.22.11. Exod. 36.1. cap.35.5. Deut.19.5. Matth.15.8. Mar. 11.41. Luc.21.1.* 2 Cor.8.12. *Cor* mundatur & sanctificatur per Christum, Psal.51.4. Joan.13.10. cap.15.3.& 17.19. Act.15.19. 1 Cor.6.11. Eph.5.26. 1 Pet.1.22,1 Joh.1.7 & 3. Heb.1.3.c.9.14.& 10.14.& 13.12.
Cornelius Centurio convertitur, Act.10. 1.
Corona vitæ, 1 Tim.4.8. 1 Pet.5.4. Jac. 1.12. Apoc.2.10.
Correptio fraterna, Gen.37.21. Lev.19.1.* Psal.141.5. Pro.9.7.cap.10.17.& 11.32.& 24.11.& 15.31.& 17.10.& 24.25.& 27.5.& 28.23.& 29.1. Hosch.4.4. Mat.18.15. Luc. 17.3. Gal.2.11.c.2.6.3.1 Tim.5.20. 2 Tim. 2.23. Jac.5.19.
Corruptus alterum qualis esse debeat? Mat.7.3. Luc.6.41. Joan.8.3.1 Tim.5.22. Tit.1.6.
Creator omnium rerum Deus, Genes.1.1. Exo.20.11.* 1 Chro.29.10.* Psa.89.12.& 96.5.& 121.2.& 124.8.& 148.6. Jesc.27.16. c.40.28.& 42.5.& 44.19.& 45.12.& 48 13.& 51.13. Jir.10.12. c.51.15. Zec.12.1. Mat.11.25. Joh.1.3. Act.4.24.c.14.14.& 17. 24.1 Cor.8.6. Eph.3.9. Col.1.16. Heb.1.2, 10.c.5.4.& 11.3. Apoc.4.11.c.10.6.& 14.7
Crux & tribulatio omnibus piè viventibus, Gen.4.8.c.27.43. 2 Schem.16.5. Psal. 35.20. Pro.24.16.* Mat.10.16.* c.12.14.& 16.24.& 24.9. Mar.13.9. Luc.14.28. cap.21. 11. Joh.15 20.c.16.1. Act.9.21. Gal.4.29. 1 Thes.3.3. 2 Tim.3.12. 1 Pet.4.1,12. cap. 5.10. *Crux* à Deo impositur ad nostram utilitatem, Jiob.5.17. Pro.3.11. Jirm.46.28. 1 Cor.11.31. 1 Pet.4.1. Heb.12.5. Apoc.3.19 Per *crucem* & res adversas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod.1.12. Pro.6.23. Mat.7.14. Luc.24.26. Joh.12.25. Act.14.21. Rom.8.17. 2 Cor.4. 8,17.c.5.1. Phil.2.8. 2 Thes.1.* Heb.2.9. cap.12.2. *Crux* patienter & lætò animo est ferenda, Mat.5.10. cap.10.8 Joh.15.20. cap. 16.33. Act.5.41. cap.16.25. 2 Cor.8.2. Col. 1.24. Heb.1.0.12. Jac.1.2,12. 1 Pet.4.12,16. In *cruce* & afflictione consolatio, Jiob.5. 17. Jesch.26.12,19. Lam.3.18. Matth.5.10. Joh.15.20. cap.16.20,33. Rom.8.18. 1 Cor. 10.13. 2 Cor.1.4.8. Per *crucem* experitur nos Dominus, Prov.17.3. 2 Thessal.1.4. 1 Pet.1.7.
Cultus Dei verus requirit præter opus externum, etiam affectum hominis interum, Deut.5.* ca 6.5.& 10 12.& 11.13.& 26.16.& 28.47.& 30.2. Jehos.22.8.1 Schē. 12.22. Jesch.29.13. Matth.15.8. cap.22.36. Joh.4.23.

D.

Dæmones expelluntur, Mat.8.16,31. ca. 9 32.& 12.22.& 17.18. Luc.4 35.ca.8. 2,28.& 9.42.& 10.18.& 13.10. Act.5.16. ca.8.7. etiam per malos, Mat.7.22. Mar.9.39. Luc.9.49. Act.19.13. *Dæmones* agnoscunt & credunt Deum, Mat.8.29. Mar.1.24. cap. 3.11.& 5.7. Luc.4.34.41.c.8.28. Act.19.15 Jac.2.19. *Dæmonibus* immolare nefas, Levi. 17.7. Deut.32 17. 2 Chro.11.15. Psal.16.37. 1 Cor.11.20.
Damnatio æterna, quæ parata est Diabolo & omnibus impijs, Jiob.10.22.ca.36.12. Jesch.24.21,22.ca.30.33.& 66.24. Dan.7.11 Mat.3.12. cap.5.29.& 8.12,29.& 13.50.& 18.8.& 22.13.& 25.33.& 25.30,42. Mar. 9.47. Luc.3.17. cap.16.25,26. Hebr.10.27. 2 Thes.1.8. 2 Pet.2.4. Judæ 9. Apoc.19.20. cap.20.10.& 21.8.
Daniel appellatur Beltschatzar, Dan.1.7. interpretatur somnia, cap.2.31.& 4.9,13,20. constituitur gubernator totius regni Ba-

bes. Dan.6.3. projicitur in lacum leonum ver.17.

Dare melius quàm accipere, Act.20.13.

Decimum sine acceptione personarum, maxime autem domesticis fidei, Matth.5.42. Luc.6.30.38. Rom.12.13. Gal.6.10.

David filius Jischai (qui Jesse appellatus, Matth. 1. 6.) à Schemuele ungitur, 1 Schem.16.13. intersecit leonem, ursum, & Goljathum gigantem, cap.17.34.49. paciscitur cum Jehonathane, cap.18.2. & 20.8. 16.23. & 23.18. manducat panes sacros cap. 21.4. simulat amentiam coram Acischo rege, cap.21.13. fugit cum patre & matre Maxpam, cap. 22.3. præcidit alam palli Schaulis, cap.24. mittit ad Nabalem decem pueros, cz.25.5. tollit hastam Schaulis, cap. 26.11. fugit ad Acischam Gathi, cap.27.2. ungitur in Chebrone in regem Judæ, 2 Schem. 2.4. positque eum regem universus Israel, cap.5.1. 1 Chro.11.3. cap.12. 38. juxta verbum Jehonathanis, 1 Schem. 23.17. & Schaulis, cap. 24. 21. committit adulterium & homicidium, 2 Schem.11.* pœnitet eum peccati, cap.12.13. fugit à facie filii sui Abschalomi, cap.15.14. Libavit aquam Domino, cap.23.16. recenset populum, cap.24.2. emit ab Arauna aream, cz.24. 24. consilium capit de domo Dei ædificanda, 1 Chro.17.1. constituit operarios & architectos, cap.22.* 24.* 25.* 26.* 27.* relinquit sibi successorem filium Schelomonem, 1 Reg.1.30. moritur & sepelitur, cap 2.10. Act.2.29. cap.13.36. *David* (spiritualis (qui est Christus) promittitur, Jz. 30.9. Jesch.24.23. cap.37.24. *David* filius appellatur Christus, Matth.1.* cz.15.22.& 22.45. Mc.12.35. Luc.20.41. Act.2.29.cz.13. 22. 2 Tim.2.8. Apoc.5.5.

Decimarum usus & *decimæ*, Gen.14.20. cz.28.22. Lev.27.30. Num.18.21,28. Deut. 12.6. cap.14.22. & 26.12. 1 Schem.8.15. 2 Chron.31.5. Hebr.7.2. *decimæ* debentur sacerdotibus, Deut.18.3. 2 Chro.31.4.

Dedicatio templi vel altarium, Num.7. 10.11,84,88. cap.8.26,63,65. 2 Chro.7.5.9.

Demetrius aurifaber negotium facessit, Paulo, Act.19.23.

Detractio, Psal.15.3.& 101.5. Eccles.10. 17. Pro.10.18. cap.11.13.& 26.28. 2 Cor. 12.20. 1 Pet.2.1,12. Jac.4.11.

Deus est omnipotens, & nihil apud eum est impossibile, Gen.17.1. cap.18.14.& 35. 11. & 49.3. Numer.11,23. 1 Schem.14.6. 2 Chron.14.11. Jesch.40.10.* cap.46.9.& 50.2.& 59.1. Jirm.32.17. Mat.19.26. Mar. 3.23. cap.10.27.& 14.36. Luc.18.27. Eph.3. 20. Apoc.16.7,14. cap.19.6. omnia regit & gubernat pro sua voluntate, Genes 41.5. Deut.8.18. 1 Schem.9.* Job.12.13. Psal. 114.3.& 127.1. Pro.10.22. cz.16.4.9.& 19. 21.& 20.24.& 21.1. Jesch.26.16.cz.7.* Jir. 10.22. cap.27.5. Dan 2.21. Mat.6.33. cz.11.26 & 20.14. Luc.12.31. Johan 5.17. Rom.9.15. 2 Cor.1.5. Phil.2.13. Heb.13.21. Apoc.4.11. *Deus* est pater omnium fidelium ipsi obtemperantium, Deut.32.6. Psal.103.13. Jir. 2.41. cz.3.9,14. Mal.1.6. Mat.6.9 cz.18.14. & 23.8. Luc.11.2. Johan.20.17. Rom.8.15. 1 Cor.8.6. 2 Cor.1.3.cz.6.18. Eph.3.14.cz. 4.6. 2 Thes.1.3. 2 Thes.1.1,2. cap.2.16. verax & fidelis est, Exod.34.6. Deut.7.9.cap. 32.4. 2 Schem.15.29. Jesch.49.7. Joh.3.33. cap.8.26. Rom.3.4. 1 Corin.1.8.cap.10.13. 1 Thes.5.24. 2 Thes.3.3. 2 Tim.2.13. Tit. 1.2. 1 Joh.1.9.cz.5.20. Heb.10.23. Apoc.3.7. 14. unus in essentia, præter quem non est alius, Exod 3.14. Deut.4.35.cap.6 4.& 7.9. & 10.17.& 32.39. 2 Schem.7.22. 1 Reg.8. 60. Jesch.37.16.cz.44.1. & 45.* & 46.9. Hosc.13.4. Mar.12.29. Joh.17.3. 1 Cor.8.6. cz.12.6. Gal.3.20. Eph.4.6. 1 Tim.2.5. æternus est, nec principium habet, nec finem: sed est ipse principium & finis, Gen.21.33. Jiob.36.26. Jesch.41.4.cz.44.6. & 44.1.& 48.12.& 57.19. Ro.16.26. Heb. 1.8. Apoc.1.8,17. cap.21.6.& 22.13. Novit, audit, & vidit omnia, Exo.3.19. Num.22. 1 Schem.2.3. 2 Chro.16.9. Jiob.14.6. cz.31. 12.& 28.24.& 31.4.& 42.2. Psa.7.10.& 33. 13.& 38.10.& 90.8. Pro.5.21. cap.15.3. cz.24. 12. Jesch.29.15.cz.40.27.& 48.4. Jir. 1.5. cz.7.11.& 17.10.& 23.24.& 32.19. Jz. 11.5. Mat.6.4.c.11,2. Mar.2.8.c.14.13. Luc. 22.10. Joh.1.47.cz.13.21.& 16.30.& 21.17. Act.15.8. Rom.8.27. 1 Thes.2.4. 1 Joh.3.20. Heb.4.13. Apoc.2.23. *Deum* nemo viderit potest, Exo.33.20. Deut.4.12. Joh.5.37. 6.46. 1 Tim.6.16. 1 Joh.4.12. *Deus*, & divina omnia non possunt humanâ industriâ aut ingenio comprehendi, Exo.33.20. Psal. 119.* Jesch.32.31. Mat.11.25.cz.13.11.& 16.17. Luc.8.10.cz.10.21.& 24.44. Joh. 10.cz.3.3.& 6.44,65.& 14.17.& 17.6. Act. 16.14. Rom.1.19.cz.11.33. 1 Cor.1.* Gal. 11. 1 Tim.6.15,16. Apoc.3.7. *Deus* immensus & incircumscriptus, 1 Reg.8.9. 2 Chro.2.6.cz.6.18. Jiob.11.8. Psa.139.* Jesch 6.3 cap.66.1. Jirm.23.23. Hamos 9. Mat.5.35. Act.7.48.cz.17.24. testatur se esse, id est, salvatorem & consolatorem Israelis, omnimque eorum qui rite eum colunt & invocant, Gen.17.1,7. Exo.6.3. c.20.2.& 29.45. Psal.18.3. Jesc.30.19. Jz. 31.33 c.32.38. Jech.37.23. Joh.10.17. idest est totius mundi, reddens unicuique secundum secundum meritu. Gen.18.25. Deut.10. 17. Jiob.34.11. Psa.7.9.& 62.13.& 94.2. 95.13. Jesch.11.* Jir.17.10.cz.25.15. Jo. 16.27. cz.25.31. Act.17.31. Rom.2.6. 2 Tim. 4.8. Heb.12.23. *Deo* soli attributa subsistentia in Scripturis, & aliis per communicationem tribuuntur, ut vocabulum DEUS soli *Deo* tribuitur, Deut.6.4.cz.32.39. 1 Schem. 2.2. Psal.86.10. aliis tribuitur, Exod.7.1 Schem.28.13 Psa.82.6. *Deus* solus bonus est, Mat.19.17. Luc.18.19. aliis tribuitur bonitas, Gen 1.31. cz.3.6.& 45.16. 1 Schem. 29.9. 2 Schem.18.27. 1 Chro.28.8. Psa.119.* Pro.18.22. Jir.7.3. Mat.7.17. Mar.9.50. Jo. 6.45. *Deus* solus sanctus, 1 Schem.2.2. alis sanctitas tribuitur, Exod.3.5. cap.12.16.

22.31.& 29.29,31.& 30.29.& 35.2. Levit.11.44. Num.16.5. Jehoſ.6.3. 2 Reg.4.9. Matth.16.Rom.3.12. *Deus* fortis eſt, 1 Schem.2.2. aliis fortitudo attribuitur, Gen.32.28.Cant.3.7.Jiim.9.23.Mat.12.29.Mar.3.27.Luc.11.21.Heb.11.34. 1 Pet.5.9. *Deus* ſolus pius, Apoc.15.4. alii etiam, 1 Pet.2.9. ſolus beatus, 1 Tim.6.15.alii beati,Gen.30.13. Pſal.32.2.& 32.1,2.& 41.2.& 119.1,2.& 127.5.& 128.1.Mat.5.* c.16.17.& 24.46.Luc.1.45.c.14.14.Jac.1.12. ſolus potens, 1 Tim.6.15 alii potentes, Exod.18.21. Pſal.112.2. Luc.3.12.Act.8.27. ſolus immortalis, 1 Tim.6.16. *Deus* facit mirabilia ſolus, Pſal.72.18.& 136.4. alii quoque faciunt mirabilia, Deut.34.12. *Deus* ſolus novit arcanas animi cogitationes, 1 Reg.8.39. 2 Chro.6.30. alii quoque noverunt, 1 Schemuel.9.19. 2 Reg.5.26. ſolus peccata remittit, Luc.5.21. dimittunt & alii, Mat.18.18 Joh.20.23. *Deo* ſoli honor & gloria, Pſal.115.1. Jeſch.42.8. 1 Tim.1.17. aliis quoque tribuunt, 2 Reg.14.10. 2 Chro.17.5. Luc.14.10. Jeh.5.44. *Deus* ſolus adorandus, Exo.20.5. Levit.2.5.1. Deut.5.15. Mat.4.10 aliis etiam poſt *Deum* ſerviendum, Gen.25.23.c.2.19.20.& 47.25. 1 Tim.6.2.

Diabolus ſtudet ſemper perditioni hominum, Gen.3.1.* 1 Chro.21.1. Jiob.1.* 2.* Zecar.3.1. Mat.4.3. 9.cap.8.28.& 13.19 Luc.4.11.cap.13.9,14.& 22.31. Act.5.3.cap.13.8. 2 Cor.4.4.c.11.14. Eph.6.11. 1 Theſ.2.18. 1 Pet.5.18 Apoc.2.10.c.12.9.& 20.7. *Diaboli* non plura poteſt quàm ei Deus permittit, 1 Reg.22.22. 2 Chro.18.20. Jiob.1.12.cap.2.6 Mat.8.31. Mar.5.12.13. Eph.2.2. 1 Tim.2.26. Apoc.20.7. *Diabolus* pater & princeps mundi, omniumque impiorum, Mat.4.9 Luc.4.6. Joh.8.44.c.12.31.& 14.& 16.11. 2 Cor.4.4. Eph.2.2. cap.6.12. *Diaboli* imperium per Chriſtum ſublatum, Gen.3.15. 1 Schem.17.* Jeſch.9.4.c.14.8.& 27.3 Zecar.3.2. Mat.12.29. Luc.10.18.c.11.22. Johan.12.31. Coloſ.1.13.cap.2.15. 1 Tim.1.10. 1 Joh.3.8. Heb.2.14. Apoc.12.9.cap.20.2. *Diaboli* filii, Joh.8.44. Act.13.10. 1 Joh.3.10.

Diacovi, Act.6.3 ca.21.8. Phil.1.1. 1 Tim.3.

Dies noviſsimi & judicium extremum, 1 Schem.2.10 Pſal.96.13. Jeſch.2.10,19.ca.13.6 13.& 27.2,3.& 30.30. Jirm.30.23. Dan.7.9 Mal.3.19. Mat.12.36.cap.13.41,49.& 16.27.& 24.* & 25.31,42. Mar.13.* Luc.17.24,30. Act.1.11.c.2.20.& 17.31. Rom.2.5.16. cap.14.10. 1 Cor.15.* 2 Corin.5.10. 1 Theſ.4.16 ca.5.2. 2 Theſ.1.7.ca.2.1. Tit.2.13. 2 Pet.3.13. Heb.9.28. Jud.v.14 Apoc.1.7.ca.20.11. *Dies* Domini, Jeſch.13.6. Jirm.46.10. Hamoſ.5.18. Tzeph.1.14. Mal.3.19. Phil.1.6.c.2.10. 1 Theſ.5.2. 2 Tim.4.8. *Dies* Dorini & hora nulli cognita, Mat.24.36, 50. Mar.13.32. Luc.17.24.30. Actor.1.7. 1 Theſ.5.1.2 Pet.3.10. Apoc.3.3.ca.16.15.

Dilectio Dei erga ſuos, Exod.20.5. Deut.7.8.Pro.8.7. Jirm.31.3. Joh.3.16. ca.10.11.& 13.1.& 16.27. Rom.5.8. Gal.2.21. Epheſ.5.19. cap.5.2. *Diligendus* eſt Deus ſuper omnia, Zeu.22.2.9. Exod.20.6. Deut.5.16. cap.6.5.& 10.12.& 11.1,13,22.& 30.6. Jehoſ.22.5. Mat.10.37.cc.22.36. Mar.12.30.ca.12.30. Luc.7.47.ca.10.27. Joh.21.15. Rom.5.5.cap.8.28, 35. 1 Joh.4.17.

Dionyſius Areopagita convertitur, Act. 17.34.

Diſcordia vitanda, Pro.6.19. cap.10.12.& 16.28.& 17.11.& 18.6.& 30.33. Mat.12.24.* Luc.11.17. 1 Cor.14.33. Gal.5.15. 2 Tim. 2.23.

Divites quomodo ſe erga pauperes habere debeant, Levit.25.35. Deut.15.7,10. Jiob.31.16. Pſal.62.11. Pro.14.31.ca.17.5.& 19.17.& 21,13.& 22.7.& 28.27.& 30.7. Eccle.11.1. Jeſch.13.18. Mat.6.19.cap.19.21. Luc.14.13.ca.16.* ca.18.22. Act.2.45 ca.4.34. 1 Tim. 6.18. vide *Elemoſyna*. *Divitiarum* vanitas & contemptus, & quemadmodum in *divitiis* non ſit ſperandum, Pſal.39.7.& 49.* & 52.9. Pro.10.2.cap.11.4,28.& 15.16.& 18.11.& 22.16.& 23.4.& 28.11. Eccleſ. 5.10,13 ca.6.2. Jeſch.2.7. Jirm.22.13. Tzeph. 1.18. Mat.3.12 cap.19.21 Luc.12.15. 1 Tim. 6.7. Jacob.1.11. contra *divites* impios, 1 Schem.25.2. Jiob.29.19. Pro.23.4. cap.28.8, 20,27. Eccleſ.6.1. Jeſch.5.8. Ham.6.1.ca.8.4. Chab.2 5. Luc.6.24.cap.16.19,24. Jac.5.1.

Doctrina Apoſtolorum eſt Chriſti *doctrina*, Luc.10.16. 1 Cor.14.37. 2 Cor.2.14,17. cap.7.20. 1 Theſ.2.2 13. Gal.1.11.

Dolus, Pſal.35.20. Pro.12.16. Jir.9.6. Mat. 7.22. Act.5.1. Rom.1.29.

Domus ædificata ſuper petram firma manebit, Pſal.46.2. Mat.7.24.cap.16.18. Luc.6.48. Rom.8.35. *domus* corporis noſtri, 2 Cor. 5.1. 2 Pet.1.14.

Domini & *domine* erga ſervos & ancillas, totamque familiam, officium, & poteſtas, Exod.21.2,20,26. Levit.19.13. Deut.5. 20,17.ca.15.12,16.& 24.15. Jiob.31.13. Pro. 19.19 Jirm.34.9,14. Eph.6.9. Col.4.1.

Donaria accipere ſitne prohibitum, Exod.18.21.cap 23.8. Num.22.18 Deut.10.17. ca.27 25 1 Schem.8.3.ca.11.5. 1 Reg.13.8. 2 Reg.5.16. 2 Chro.19.7. Pſa.15.5.& 26.10. Pro.15.27. Jeſch.1.23.ca.5.23.& 33.15.& 45.13 Jech.13.19.cap.22.12. Dan.5.17. Mic.3.11. Act.20.33.

Druſilla uxor Felicis præfecti, audit doctrinam evangelicam à Paulo, Act.24.24.

E.

Ecclia, & gula, Gen.9.21. ca.19.32,35.& 25.29. Levit.10.9. 1 Schem.25.36. 2 Schem.11.13. cap.13.28. 1 Reg.20.12,16. Pro.20.1.ca.21.17.& 23.1,2 3,20,29.ca.31.4. Jeſch.5.11,22. cap. 22. 13.& 28.7.& 57.4. Mic.2.11. Chab.2.5,16. Luc.12.45.cap.21.34. Rom. 13.13. 1 Cor.5.10. cap.6.10.& 15.32. Gal.5.21. Eph.5.18. 1 Theſ.5.7. 1 Tim.3.3. Tit.1.7. 1 Pet.4.3. Hebr. 13.10. *Ebrietas* iram Dei provocat, Jeſch.5.11. Dan.5.2. Joel 1.4,5. 1 Corin.6.10. mentem alienat,

Pro.23.31. Jeſe.28.1,7. Hoſ.4.11. ad libidinem incendit, Pro.20.1. Eph.5.18. facultates diſſipat, Pro.23.20. ſecretum detegit, Pro.31.4. Chab.2.15. ad furorem & rixas excitat, Pro.20.1. cap.23.29. Hoſ.7.5.

Eccleſia accipitur pro templo materiali, Deut.23.1. Judic.20.2. Pſal.68.27. Lam.1.10. Joel.2.16. 1 Cor.11.18. ca.14.34. accipitur pro cœtu fidelium, Num.19.20. cap.20.4. 1 Reg.8.14.55. 1 Chro.29.1. 2 Chron.1.5. Pſal.22.26.& 26.12.& 35.18. Mat.16.18. Act. 5.11. cap.8.1. 1 Cor.6.5. ca.11,16.& 12.28. & 14.5. 2 Cor.8.18,23,24. cap.11.8. Eph.5. 23. Phil.4.15. Col.1.15. 1 Tim.3.5,15. Jac. 5.14. Apoc.1.11. *Eccleſia* pro cœtu unius provinciæ, 1 Reg.8.14. Act.9.31. ca.11.26. & 12.1. & 13.1. & 15.1. & 19.32. & 20.17. Roman.16.2. 1 Corin.1.2. cap.16.1. 2 Corinth.8.2. Galat.1.2. 2 Theſſal.1.1.* 1 Pet. 5.13. Apoc.2.1.* cap.3.1. *Eccleſia* eſt una & viſibilis, præfiguràta per unam & viſibilem arcam Noachi, Gen.6.14. 1 Pet.3. 20. per civitatem ſanctam Hieruſalem, Apoc.11.2. per hortum concluſum & fontem ſignatum, Cant.4.12. per unam Columbam, cap.6.6. per vineam, Pſal.80.9. Cant.2.15. Jirm.12.10. Matth.20.1.* Mar. 12.1. Luc. 20.9. Apoc. 14. 15. per navem, Luc. 5. 3. per ſagenam comprehendentem bonos & malos piſces, Mat.13.47. per agrum, Matth. 13.24. per regnum cœlorum, Mat.13.* 25.* *Eccleſia* firmamentum veritatis ertare non poteſt, Jeſch.39.21.* Mat.16.18. cap.28.10. Luc.21.33. Joh.14.16. cap. 16.13. & 17.11, 20. 1 Tim.3.15.* 1 Joh.2.27. *Eccleſia* eſt corpus Chriſti, Cant.1.7.* Epheſ.1.22. cap. 4.4. & 5.2. 1 Cor.12.27. *Eccleſia* fidelium naſcitur & propagatur per ſanam doctrinam, Johan.1.12. cap.3.3. Rom.8.13. cap.9.8. Galat.4.19. Epheſ.1.5. Tit.2.1. Philem.10. 1 Pet.1.23. 1 Joh.3.9. cap.5.1,18. Jac.1.18. *Eccleſia*, ſeu fidelium cœtus, tenetur ſacerdotibus paſtoribuſque ſuis quæ ad vitam ſunt tuendam neceſſaria, ſuppeditare, Deut. 12.19. ca.14.27,& 16.11.& 25.4. Luc.10.7. Rom.15.27. 1 Cor.9.7,11. Gal.6.8. Phil.2. 29. cap.4.10,16. Hebr.13.7. Tenetur etiam pro ſuis præfectis orare, Act.4.29. ca.12.5. Rom.15.30. Eph.6.18. Phil.1.19. Coloſ.4.2. 2 Theſ.3.1. Heb.13.18. *Eccleſia* eſt ſponſa Chriſti, Pſal.45.11. Jech.16.8.* 2 Corinth. 11.2. Eph 5.20. Apoc.19.8. cap.21.10. *Eccleſia* caput eſt Chriſtus, 1 Cor.12.27. Eph. 1.22. cap.4.15.& 5.23. Col.1.18. cap.2.10. *Eccleſia* quaſi membra quædam ſunt veri fideles, eidem capiti Chriſto ſubjecti, cujuſcunque nationis fuerint, ſive Judæi, ſive Gentiles, Jeſch.42.24. Joh.1.0.16. 1 Corin-12.12. Eph.3.6. *Eccleſiæ* claves promittuntur & poteſtas, Matth.16.19. traduntur, Johan. 20.23. exercentur, Mat.18.17. *Eccleſiam* ſibi Chriſtus comparavit, & emit ſanguine ſuo, Act.10.28. 1 Cor.6.20. cap.6.27. Eph. 2.13. Col.1.14. 1 Pet.1.18. Heb.9.12. 1 Joh. 1.7. Apoc.1.5. ca.5.9. *Eccleſiam* ſuam Deus protegit & cuſtodit, Exod.13.21. ca.39.45. Levit.16.12. Deut.23.14. cap.31.3. Pſal.91. 11. item, 132. 13. Jeſch.42.27. Jirm.46.28. Mat.18.20. ca.28.20. Joh.14.13. 2 Cor.6.16.

Eleazar filius Aharonis, Exod.6.22. cap. 28.4. partitur cum Joſchuahо terram Canahanis, Joſhoſ.14.1. juxta præceptum Domini, Num. 34. 17. conſeratur ſacerdos, Levit.8.24.* fit poſt mortem patris ſummus ſacerdos, Num. 20.26. moritur & ſepelitur, Joſhoſ.24.33.

Eleemoſyna pauperibus eroganda, Exod. 22.25. cap.23.11. Levit.23.22. ca.25.34. Deut. 15.7.10. cap.24.19. 1 Reg.17.10. Eſth.9.22. Pſal.41.1.& 82.4.& 112.9. Pro.3.9,18. cap. 11.18.& 14.21,31.& 18.17.& 21.13,22.& 22.9.& 28.27.& 31.20. Eccleſ.11.1. Jeſch. 58.7. Jech.16.49. cap.18.7. Mat.6.3. ca.16.23 & 19.21.& 25.35,42. Luc.3.11. cap.6.35.& 11.41.& 12.33.& 14.13.& 16.9.21.& 19.8. & 21.1. Act. 2.42. cap.6.2.& 9.39.& 10.2. & 11.29.& 20.35. Roman. 12.8. cap. 15.26. 1 Cor.16.1.* 2 Cor. 8.4,15. cap.9.* Epheſ. 4.28. Heb.13.16. 1 Joh.3.7. Jac.2.15. quæ *Miſericordia*.

Eli ſive *Heli* ſacerdos in Schilum, 1 Schem.1.3. filii ejus reprehenduntur, cap. 2.12,22. è ſolio lapſus fractis cervicibus moritur, cap.4.18.

Eliſchah ungitur Propheta, 1 Reg.19.16. juxta præſcriptum Domini, ver.16. tranſit Jardenem, 2 Reg.2.14. ſanat aquam, ver.20. revocat puerum ad vitam, cap.4.32. mundat Nahamanem à lepra, cap.5.14. percutit Syrios ſubito ſcotomate, cap.6.18. prædicit rerum abundantiam, ver.34. agrotat & moritur, cap.13. 14, 20. mortuum ejus corpus excitat mortuum, ver.21.

Elymas magus ſit cæcus, Act.13.8.

Emere & vendere quomodo oportet, Gen.23.9,14. cap.25.31.& 33.19.& 41.57.& 42.* Levit.19.13,35. cap.25.14. Deut.15.4. cap.25.13. Pro.11.1,26. cap.16.11.& 20.10.& Jech.45.10. Mic.6.10. Mat.7.2. Luc.14.18. 1 Theſ.4.6.

Epiſcopi, eorum electio & officium, Mat. 20.23,26. Luc.4.16. cap.21.26. Johan.10.4,14. cap.21.15. Act.1.24. cap.6.3. cap.11.22.& 14. 20.& 20.28. Rom.13.16,25. 1 Corin.16.19. 2 Cor.3.6. cap.4.5.& 10.8. Epheſ.1.15. cap.4.2. Col.1.23. 1 Tim.3.1. cap.4.6. 2 Tim.2.1,15, 24. Tit.1.5. 1 Pet.5.2.

Erubeſcere nullus debeat Evangelium, Pſal.40.11. Mar.8.38. Luc.9.26. Rom.1.16. 2 Tim.1.8. *erubeſcendum* propter peccata, Jech.16.52.

Eſau ſive *Heſaus* filius Jitzchak, naſcitur, Gen.25.25. vendit jus primogenitorum ver.31. Heb.12.16. ſupplantatur à fratre ſuo Jahakobo, Gen.cap.27.* ducit filiam Iſchmahelis, cap.28.9. procedit contra Jahakobum cum 400. viris, ca.32.6. oſculatur ſuum fratrem Jahakobum, cap.33.4. In *Heſaum* pugnare prohibetur Jiſrael. Deut.2.4.

Eſurire juſtitiam, Pſal.107.9. Jeſch.55.1. Mat.5.6. Luc.1.53. cap.6.21. Apoc.21.9.& 22.17.

Eva sive *Chavva* formatur ex costa Adami, Genes. 1. 21. comedit fructum vetitum, cap. 3. 6.

Evangelium Christi ejusque prædicatio, Jesch. 53. 1. cap. 55. 5. & 61. 1. Mat. 1. 21. cap. 11. 28, & 28. 19. Mar. 16. 15. Luc. 2. 10. cap. 24. 46. Rom. 3. 16. cap. 6. 35. & 8. 12. & 10. 9. & 12. 46. Rom. 1. 16. ca. 3. 21, 24. & 8. 3. 1 Cor. 1. 15, 29. cap. 4. 15. & 15. 1. 2 Corin. 5. 18. Gal. 1. 6, 11. Eph. 1. 13. 1 Tim. 1. 15. 2 Tim. 1. 8. cap. 2. 8. 1 Pet. 4. 17. *Evangelium* adfert fiduciam, simul & timorem, consolationem & terrorem, Mat. 5. 7.* cap. 5. 20, 21.* & 7. 13, 19, 23. & 8. 12. & 9. 15. & 10. 33. & 11. 12. & 12. 37. 41. & 13. 29, 40, 50. & 15. 13. & 16. 17. & 18. 6. & 20. 16. & 22. 13, 14. & 24. 12, 24.* & 25. 12, 13, 30, 41.* Mar. 10. 25, 31. cap. 13.* Luc. 3. 1. cap. 6. 24, 25.* & 9. 62.* & 12. 20. 40. 48.* & 13. 5, 26, 30. & 16. 22. & 17. 30. 34. & 19. 22.* & 20. 47. & 21.* Joh. 5. 28. ca. 15. 16. Act. 5. 5, 6.* Rom. 1. 18. cap. 2. 5, 6.* & 6. 23. & 9. 18.* & 13. 2, 4. & 14. 12. 1 Cor. 3. 13, 17. cap. 5. 5.* & 10. 8.* & 11. 29.* & 15. 51.* & 16. 22. 2 Cor. 7. 1.* & 10. cap. 3. 5. Gal. 5. 21, 24. Eph. 5. 5. Phil. 3. 12. 1 Tim. 5. 24. Heb. 9. 27. ca. 10. 26, 27.* Jac. 4. 9. cap. 5. 1. 1 Pet. 4. 18. cap. 5. 8. 2 Pet. 1. 10. cap. 2. 4.* ca. 3. 10.* Judæ 15. *Evangelizanti* debetur necessaria vitæ sustentatio, Mat. 10. 9. Mar. 6. 8. Luc. 9. 4. ca. 10. 7. Rom. 15. 26. 1 Corinth. 9. 7, 11. Galat. 6. 6. 1 Tim. 5. 17. 2 Tim. 2. 6.

Exactio, census & tributum debetur principibus, Mat. 17. 24. cap. 22. 17. Mar. 12. 16. Luc. 20. 22. Rom. 13. 7.

Excommunicatio à Christo instituta & præcepta, Mat. 5. 29. ca. 16. 19. & 18. 8, 18. Mar. 9. 42. Joh. 20. 23. *Excommunicatio* in usu fuit Apostolis, 1 Corinth. 5. 3, 10. 2 Thes. 3. 6, 14. 1 Tim. 1. 20. Tit. 3. 10. *Excommunicatio* extenda ad ædificationem & emundationem Ecclesiæ, & ad correctionem ejus qui excommunicatur, 1 Corin. 5. 4. 1 Tim. 1. 20. 2 Thes. 3. 14. *Excommunicatio* Pharisæorum, Joh. 9. 22, 34. cap. 12. 42. & 16. 2. *Excommunicandi* qui in moribus aut doctrina graviter erranter admoniti, nolunt resipiscere. Mat. 18. 17. Rom. 16. 16. 1 Cor. 5.* 2 Corinth. 2. 8 2 Thes. 3.* 1 Tim. 1. 20. ca. 6. 5. 2 Tim. 2. 17. Tit. 3. 10. 2. Epist. Joh. 10. *Excommunicati* vitandi, Mat. 18. 17. 1 Cor. 5.* Tit. 3. 10.

Exequiæ celebrantur, Gen. 23. 3, 4. ca. 50. 10. Deut. 34. 8. 2 Schem. 3. 31.*

Ezechias sive *Chizkija* filius impii Achaz cum esset rex, tamen pius fuit. 2 Reg. 16. 20. frangit serpentem æneum, cap. 18. 4. defecat ab Assyriis, vers. 7. mittit nuncium ad Jechahjam Prophetam, cap. 19. 2. Jesch. 37. 2. decumbit ex gravi morbo, 2 Reg. 20. 1. Jesc. 38. 1. ostendit Babyloniis suum thesaurum, & reprehenditur, 2 Reg. 20. 12, 14. Jesch. 39. 1.*

Ezechiel sive *Jechezkel* cum aliis captivis vehitur in Babylonem, Jech. 1. 1. vocatur & mittitur, cap. 2. 3.

F.

Fama bona præstantior divitiis, Prov. 22. 1. Eccles. 7. 1.

Fames, & annonæ caritas, Gen. 26. 1. cap. 41.* 42.* 43.* 44.* 45.* 47.* Exod. 16. 4. Deut. 28. 53. cap. 32. 24. Ruth. 1. 1. 2 Schem. 21. 1. cap. 24. 13. 2 Reg. 4. 38. cap. 6. 25. & 8. 1. & 25. 6. 2 Caron. 6. 28. cap. 20. 9. Psal. 37. 19. Jesch. 5. 13. Jirm. 14. 1, 12, 15. cap. 15. 2. & 29. 17. & 34. 17. Jech. 5. 12, 16. cap. 6. 11. Joel. 1.* Hamos. 4. 6. Mat. 24. 7. Luc. 4. 25. cap. 15. 14. Act. 7. 11. cap. 11. 28. Rom. 8. 35. 2 Cor. 8. 14. cap. 11. 27. Apoc. 6. 8. *Fames* verbi Dei, 1 Schem. 3. 1. 2 Chro. 15. 3. Hosch. 3. 4. cap. 4. 1. Hamos. 8. 11.

Famulorum famularumque officium, Genes. 16. 4, 6. cap. 25.* cap. 30. 25. & 31. 4. & 39. 1.* Exod. 21. 2, 20. 2 Reg. 5. 20, 25. Prov. 14. 35. cap. 17. 2. & 19. 10. & 29. 19. Eccles. 2. 8. Jirm. 34. 8. Joel. 2. 29. Luc. 12. 37, 45. Act. 12. 13. 1 Cor. 7. 11. Ephes. 6. 5. Col. 3. 22. 1 Tim. 6. 1. Tit. 2. 9. 1 Pet. 2. 18.

Fermentum, mala doctrina, Lev. 2. 11. cap. 6. 10. Deut. 16. 3. Mat. 16. 6. Mar. 8. 15. Luc. 12. 1 1 Cor. 5. 6. Gal. 5. 9.

Festa Judæorum, scil. Pentecostes, Exod. 34. 22. Deut. 16. 9. Joh. 2. 1. Act. 2. 1. cap. 20. 16. Tubarum, Levit. 23. 24. Num. 29. 1. Expiationum, Lev. 16. 30. cap. 23. 27. Num. 29. 7, 8. Tabernaculorum, Exod. 23. 16. Lev. 23. 34. Deut. 16. 13. Johan. 7. 2. Novilunii, Num. 28. 11. 1 Schem. 20. 5. Jech. 45. 18. *Festorum* violatio quàm graviter puniatur, Num. 15. 32.

Fides in Scripturis variè accipitur, viz. pro fidelitate & veritate Dei in servandis promissis, Psal. 37. 4. Jesch. 11. 5. Lament. 3. 23. Hosch. 2. 20. Rom. 3. 3. pro veritate & constantia verbotum inter homines, Gen. 44. 32. Jirm. 42. 5. 1 Tim 2. 7. pro virtute Theologica, Chab. 2. 4. Mat. 8. 13. cap. 9. 22. & 15. 28. Mar. 5. 34. cap. 10. 52. Luc. 7. 50. Rom. 3. 21. Gal. 5. 6.* Hebr. 11.* pro *fide* mortua absque charitate, Mat. 7. 21, 22. 1 Cor. 13. 2. cap. 15. 2. Jac. 2. 26. pro sponsione seu voto, 1 Tim. 5. 12. pro fiducia, Jac. 1. 6. *Fides* viva quæ per charitatem operatur, magnæ virtutis est, Matth. 9. 2, 22, 29. cap. 21. 22. Mar. 16. 16. Luc. 18. 41. Johan. 1. 12. cap. 3. 15, 16, 36. & 6. 35. & 7. 38. & 11. 25. & 14. 12. & 20. 29. Act. 3. 16. cap. 10. 43. & 15. 9. & 16. 31. Roman. 1. 16. cap. 3. 22. Galat. 3. 8. Ephes. 2. 7. Hebr. 11. 6.* *fides* ipsa etiam appellatur opus bonum, Phil. 1. 6. *fides* est una, Eph. 4. 5. *fidei* vivæ & operanti tribuitur justitia & salus, Gen. 15. 6. Mar. 16. 16. Luc. 1. 45. cap. 8. 48. cap. 23. 42. Joh. 5. 24. cap. 17. 3. Act. 13. 38. ca. 16. 31. Rom. 3. 22. cap. 4. 3, 21. ca. 5.* ca. 10. 1, 10. Phil. 3. 9. 1 Pet. 2. 6. Heb. 4. 3. *fidei* prædicatio ad eorum qui præsunt in Ecclesia judicium referenda est, Gal. 2. 2. *fidem* Gentilium etiam respicit Deus, Jirm. 39. 18. Mat. 8. 5, 13. cap. 15. 28. Luc. 7. 9. ca. 10. 15, 33. & 17. 16. Joh. 4. 47. Act. 10. 2. ca. 8. 26. *fidelis* Deus liberat à communi perditione, & internecione impiorum,

impiorum, Gen.6.* 7.* 8.* 19.* Exo.8.22. cap.9.4.6,26. & 10.23. & 11.7. Num.16.20, 26,31. Jirm.39.18. Dan.6.23. 2 Pet.2.7. *Infidelitas* seu incredulitas punitur, Gen.19.11, 17,26. Num.11.21.c.a.14.2,11. & 20.12. Deut. 9.20. 1 Reg.6.35. cap.7.17. Psal.78.32. Mat. 8.28.cap.14.30.& 17.17. Mat.16.16. Luc.1.16. cap.24.24. Joh.3.18,36.cap.6.7,& 8,24 & 12. 48.& 20.27. Rom.11.20. Heb.3.18.cap.4.20. cap.11.6. Apoc.21.8.

Filiorum officium erga parentes, Gen.9. 23.cap.28.2,7.cap.2.* 7.& 37.14. Exod.20.12. cap.21.17. Levit.19.3,32. cap. 20.9. & 21.9. Deut.5.22.cap.21.15,18. & 27.16. 1 Schem. 2.11,18,22. 1 Reg.2.19. 2 Reg.2.27. 2 Chro. 34.3. Iob.1.4. cap.8.4. & 32.4.6. Prov.1.8. cap.4.1.& 6.20.& 10.1.& 13.1. & 15.20. & 19.16.& 20.11.20.& 22.15.& 23.19.& 30.17 Jirm.35.16. Jesh.22.7. Matth.4.20.cap.15.4. & 19.19. Mar.10.19. Luc.2.49. cap.18.20. Act.7.14.c.a.22.3. Eph.6.1. Col.3.20. 1 Tim. 5.1. 1 Pet.5.5.

Fænum & herba citò transiens omnis homo, Psal.90.6.& 129.6. 1 Pet.1.24. Jac. 1.10.

Fornicatio iram Dei provocat, Dent.22. 20,23. Pro.23.27. Jir.5.7. Hos.4.14. 1 Corin. 6.9,13,15. Col.3.5. Heb.13.4. cor, us enervat, & facultates absumit, Iob.31.12. Pro.29.3. ca.31.3. *fornicatio* non solùm in opere externo, sed in affectu prohibetur, Exo.20.17. Matth.5.28. *fornicatio* spiritualis, quæ est hæresis & idololatria, Deut.31.26. Jud.2. 17. Jesch.1.21. cap.57.7. Jirm.3.1. Jech.6.9. Hos.1.2.cap.2.4. Apoc.18.3.

Fratres & sorores Christi qui sint, Mat. 12.49.cap.28.10. Mar.3.33. Luc.8.21. Joh.20. 17. Heb.2.12.

Fundamentum est Christus, 1 Cor.3.11. Eph.2.20. 1 Pet.2.6. *Fundamentum* etiam Apostoli, Mat.16.18.* Joh.21.15,17. quorum fides nunquam deficiet, Luc.22.31.

Furtum prohibetur, committitur, & punitur, Exod.20.15. cap.22.1. Levit.19.11. Deut.5.25. Pro.6.30. Hosch.4.2. Mat.19.18. Joh.12.6. 1 Corin.10. Apoc.9.21. *Fures* dicuntur verbum Dei & doctrinam veram adulterantes, Jirm.23.30. Joh.10.1.

G.

GAbriel apparet Prophetæ Danielì, Dan.8.16. Zachariæ Sacerdoti, Luc.1. 11. Virgini Mariæ, Luc.1.26.

Gad Propheta admonet Davidem, ut non maneat in terra Moabitarum, 1 Schem.22. 5. prænunciat Davidi iram Dei, 2 Schem. 24.11,18.

Gaius, 1 Cor.1.14. capitur, Act.19.29. deducit Paulum in Asiam, cap.20.4. hospitio eum suscipit, Rom.16.23.

Galilæa recipit Christum, Johan.4.45. in *Galilea* incipit Christus prædicare, Mat.4. 12. Act.10.37.

Gamaliel vir peritus Legis, Act.5.34. cap.22.3.

Gaudere & lætare honestè licet, 1 Chro. 29.9. Psal.68.4. Luc 1.14. 1 Thes.1.6,c.5.16. *gaudendum* non est more Gentilium, Eccles.2.3.c.1.7.3. Hosch.9.1. Jac.4.9. *gaudium* in persecutione, Mat.5.12. Act.5.41.cap.20. 24. Rom.5.3. Col.1.24. Heb.10.34.cap.11.33. *gaudium* spiritus, Luc.10.21. Rom.14.17. cap.14.17. Gal.5.22. Phil.4.4. 1 Thes.1.6. *gaudium* salutis æternæ, Jes.h.26 1. cap.35. 20.& 65.12.

Gedeon dux & judex in Israele, Jud.6.* 7.* 8.*

Gemitus quis probandus, quis improbandus, Exod.2.24. Jesh 9.4. Rom.8.22. Jac.5.9.

Gentium vocatio, Gen.49 10. Num.24.17. 1 Reg.8.41. Psal.2.8. & 22.28. & 68.32. & 72.8. Jesch.2.2.cap.11.10. & 19 18.& 27.13. & 35.* & 42.26,27.& 49.* & 51.5. & 54.* & 55.* & 56.3.6. & 60.3,9. & 65.1. & 66. 19.20. Jirm.9 24. Hosch.2.1. Joel.2 28. Mic. 4.2. Tzeph.3.9. Zecar.2.15.cap.8.20.& 9.10. Mat.2.2,7.cap.8.11. & 2 .31.& 22.9. Joha. 10.16. Act.8.26,30. cap.10.* 1 Corin.12.13. Ephes.2.10. *Gentium* mores non sunt nobis imitandi, Levit.18.3.cap.20.23. Jir.10.2.

Genu omne flectendum Domino, Psal.22. 30. Jesch.45.23. Rom.14.11. Phil.2.10.

Gibbonitæ redimunt vitam astu quodam, Jehos.9.* obsidentur & obsidione liberantur, cap. 10. 5.* propter ipsos injuste à Schaule occisos suspendantur filii Schaulis, 2 Schem.21.1,6,9.

Gladius non cuivis permittendus, Matth. 26.51. Mar.14.47. Luc.22.49. Joh.18.10. *gladius* spiritus est verbum Dei, Jesch.11. cap.27.3.& 31.8.& 49.2.& 66.16. Eph.6.17. Heb.4.12. Apoc.1.16.cap.2.12.& 19.15.

Gloria Dei in omnibus quærenda, Jesch. 7.19. Psal.115.1. Mat.6.9. Joh.9.24.cap.17.4. Act.3.12. cap.12.23. 1 Cor. 6.20. cap.10.31. Phil.1.20. Col.3.17. Tit.2.10.

Gratia in Scripturis accipitur pro beneficio, Ruth.2.20. 2 Schem.2.6. cap.15.10. Pro.4.9. pro favore, Gen.6.8.cap.18.3.& 19. 19.& 39.21. Exod.12.16. Esth.2.17. Prov.15. 15. Dan.1.9. Act.2.47.cap.14.27. & 25.3. pro præmio quod à Deo expectatur, Prov.19. Luc.6.33. 1 Pet.2.19. pro dono aliquo *gratiæ* dato, Psal.45.3. Pro.5.22.cap 16.23.& 22. 11. 1 Cor.12.* Eph.4.7. 1 Pet.1.10. pro dono supernaturali Deo gratum faciente, Psal.84.12. Luc.1.28.c.a.2.40. Joh.1.15. Rom. 1.7. 1 Cor.16.23. 2 Cor.1.11. Gal.5.5. Hebr. 13.19. Jac.4.6. pro te grata, pulchra, accepta & amabili, Pro.31.12. Eccles.10.9. Luc.4.22. Eph.4.29. *Gratiæ* donum quàm sit excellentum & reconditum, quodque nemo facilè illud sibi arrogare debeat, Iob.9.2.31. Psal.2.11.& 19.13. Pro.14.12.c.a.20.9. Eccles. 10.13. 1 Cor.4.4. 2 Cor.10.14.c.a.13.5. Gal. 6.3. Phil.2.12. 1 Pet.4.18. 2 Pet.1.10. 1 Joh. 4.1. *Gratia* quâ quis hominibus gratus est, etiam filii à Deo est, Exod.3.21.cap.11.3. 12.36. Psal.146.46. Dan.1.9. Act.25.23.cap.27. 3. cap.28.16. *gratus* animus erga Deum & homines commendatur, Genes.4.3.cap.8.20.

cap.

cap.23.* cap.26.25. Exod.45.1. Num.15.17. 21.31.48. Deut.4.9. ca.6.5. Jud.5.1. 1 Schem. 2.1.ca.21.11. 2 Schem.10.2.ca.19.32. 1 Reg. 2.7. 1 Chron.29.10,20. Esth.6.* Matth.11.25. Mat.5.10. Luc.18.43. Johan.11.40. Act.4.21. cap.27.35. Rom.6.17. 2 Cor.6.1. Ephes.5.19 Phil.4.6. Colos.2.7. cap.3.15. 1 Thes.5.18. 2 Thes.1.3. 1 Tim.4.3. *Gratia* agendæ ante & post cibum sumptum, Deut.8.10. 1 Schem.9.13. Jesch.62.11. Mat.14.19. cap.15. 36. cap.26.25. Mar.6.41. cap.8.6. & 14.22. Luc.9.16. Joh.6.11,23. Act.27.35. Rom.14.6. 1 Cor.10.30. 1 Tim.4.3.

H.

Hæreticos & Infideles relinquit Deus ad justorum probationem. 1 Cor.11.19 *Hæretici* jam inde à temporibus Apostolorum extiterunt. 1 Tim.1.20. 2 Tim.2.18. 1 Joh.2.18. Apoc.2.15. *Hæreticos* futuros etiam nostris temporibus prædictum est. Matt. 24.5.24. Johan.5.43. 1 Tim.4.1. 2 Tim.3.1. 2 Pet.2.1. cap.3 3. Judæ 18. *Hæretici* vitandi, Deut.13.1.* Matth.7.15. Rom.16.17. 2 Tim.2.17. cap.3.5. Tit.3.10. 2 Thes.3.14. Joh.2.10. male tolerantur à præfectis, Apoc.2.14. tollendi sunt è medio, Deut.13.5. cap.18.20. 2 Reg.10.25.*

Helias, sive *Elijas* orationis efficacia, 1 Reg.17.1. Jacob.5.17,18. alitur ministerio corvi, 1 Reg.17.6. excitat puerum mortuum ver.19. occidit Prophetas Bahalis, cap. 18.40. fugit Izebel, cap.19.3. mittitur in Damascum ut ungeret Chazaelem regem Syriæ, ver.15. mittitur ad Achabum, c.21.17. ad *Elisæum* missi principes quinquagenarii cum suis, igne cœlitus demisso consumuntur. 2 Reg.1.10. assumitur per turbinem in cœlum, ca.2.11. apparet in transfiguratione Domini, Mat.17.3. Luc.9.30.

Herodes Ascalonita occidit innocentes pueros, Mat.2.16. & moritur, ver.19. *Herodes* Antipas filius *Herodis*, tetrarcha Galilææ, Luc.3.1. occidit Johannem Baptistam, Mat.14.9. *Herodes* & Pilatus morte Christi inter se reconciliantur, Luc.23.12. Act.4.27.

Homo creatus est ad imaginem Dei, Gen. 1.26. cap.2.7. & 5.1. & 9.6. Jiob.10.18. Psal. 118.73. Jac.3.9. *Homo* maledicitur, Gen.3.17. benedicitur in Christo, Gen.12.3. cap.22.12. Gal.3.8. *hominis* regeneratio, Mat.18.3. Joh. 1.13. cap.3.3,6. & 4.14. & 7.38. 1 Cor.4.15. Gal.2.19. Eph.4.22. Col.2.8. Tit.3.5. 1 Pet. 1.23. ca.2.2. Jac.1.18. *homo* pulvis & lutum, Gen.2.7. cap.3.19. & 18.27. Jiob.4.19. Psal. 78.39. & 103.14. & 144.4. Jesch.40.6.

Homicidium, latrocinium, & sanguinis effusio, Gen.4.* c.9.6. & 37.18. Exo.2.12. ca. 20.13. & 22.2. Lev.24.21. Num.25.7.* Deut. 5.18. ca.19.4.11. & 21.1. & 27.24. Jehos.20.3. 2 Schem. 4.7. 12. 1 Reg. 2.5.25.34. 46. 2 Reg.14.5.2 Reg.21.16. Pro.6.17. ca.28.17. Lam.4.13. Jech.11.6. ca.22.2. & 24.6. Hosch. 4.2. Mat.5.21. cap.19.18. & 23.34. Joh.8.44. Rom.13.9. Gal.5.21. 1 Joh.3.12. Apoc.13.10.

Honor qui ab hominibus proficiscitur non magni faciendus, Num.16.1.* Jud.9.1.* 1 Schem.10.27. 2 Schem.15.1. 1 Reg.1.5. Esth.3.* cap.6.6. & 9.19. Jiob.9.23. Mat.6.1. cap.8.4. & 9.30. & 17.9. & 20.21,26. Mar.1. 44. cap.5.43. & 7.36. & 8.26. & 9.8. & 10. 35. Luc.22.24. Johan.6.15. cap.8.50. & 11.43. Actor.10.26. cap.14.14. Galat.6.7. Phil.2.3. 1 Thes.2.6. 1 Pet.5.3. 3. Epist. Johan.8. Apoc.19.10. cap.22.9.

Hospitalitas commendatur, Jesch.58.7. Mat.25.36. Luc.14.13. Rom. 12.13. 1 Tim. 3.2. Tit.1.8. 1 Pet.4.9. 3. Ep. Joh 5.9. Heb. 13.2. Jac.1.27. *hospitalitatis* exempla, Gen. 18.3. cap.19.2. & 24.31. Jehos.2.* Jud.13.15. cap.19.4.9. 1 Reg.17.10.17. 2 Reg.4.8. Jiob.1.4. cap.31.17. Luc.10.38. cap.19.6. Act. 15.15. ca.28.2.7. *inhospitalitas*, Jud.8.5. cap. 19.18. 1 Schem.25.9.14.

Humilitas Deo grata est, Gen.18.2. ca.41. 40. Jud.6.15. 1 Schem.2.1.8. 2 Chron.12.6.8. ca.32.26.& 33.12.& 34.26. Psal.34.19. Prov. 11.2. cap.6.19. & 22.22. & 25.7. & 29.23. Jesch.57.1. cap.57.19. Jir.1.6. Jonæ 1.6. Mat. 3.11. cap.5.3. & 8.8. & 15.27. & 18.4.& 20. 26.& 21.5. & 23.7.11. Mar.9.34. cap.10.43. Luc.1.48. cap. 9. 42. & 14. 7. 11. & 15.19. & 18.13. & 22.26. Johan.13.15. Act.10.26. Rom.11.20. cap.12.16. 1 Cor.4.6. cap.15 20. Phil.2.3. Colos.3.12. Heb.11.24. 1 Pet.5.5. Jac.1.9. Apoc.4.1. cap.19.10.

Hypocrisis, 1 Schem.18.* 2 Schem.15.2.7. 2 Reg.1.6.9. Jiob.8.13. cap.13.16. & 15.34. & 20.* & 27.8. & 36.13. Prov.30.13. Eccl.1. 36. Jesch.29.13. Jir.9.8. Jech.31.30. Mat.2.7. 16. cap.7.2.16. & 15.7. & 16.3. & 22.18. & 23.* & 24.51. Mar.7.6. Luc.11.44. cap.12. 1,56. & 18.11. Act.5.1. cap.14.8. Rom.2.* Gal.2.13. 1 Tim.4.2. 2 Tim.3.5. 1 Thes. 5.22. 1 Pet.2.1.

I.

Jabesthi Gilhadis habitatores oppriminutur ab Jisraele, Jud.21.10. obsidentur, 1 Schem.11.1. viri *Jabesthi* Gilhadis exhibent misericordiam Schauli, & filio ejus, cap.31.12.

Jabakob filius Jitzchaki nascitur, Genel. 25.26. emit à fratre Hesauo jus primogeniti, ver.31. præripit Hesaui benedictionem, cap.27.* proficiscitur ad Labanem, cap.28.10. vidit scalam, & vovet votum, ver.12,20. servit Labani pro duabus filiabus, ca.29.18. revertitur in patriam, ca.31.17. luctatur cum Angelo, ca.32.24. vocatur Jisrael, ver.28. cap.35.10. 2 Reg. 28.31. mittit filios in Ægyptum, Gen.42.1. migrat cum tota sua familia in Ægyptum, cap.46.* Deut.10.22. filios Joseph adoptat in suos, Gen.48.5.8. benedicit duodecim filiis, & moritur, cap.49.33. sepelitur cum patribus suis in terra Cenahanis, cap.50.4.5.7. secundum promissionem, cap.47.29.& secundum mandatum, cap.49.29.

Jacobus Zebedæi filius vocatus, Matth.

4.20. occiditur, Actor. 12. 2.

Jebus appellatur Jeruſchalaima, Jehoſ. 15. 8. Jud. 19. 10. 1 Chro. 11. 4. *Jebuſæos* expugnare non poterant Iſraelitæ, Jud. 1. 21. superantur tamen à Davide, 2 Schem. 4. 8.

Jehu filius Jehoſchaphati filii Nimſchi ungitur, ut rex eſſet Iſrael. ad delendam domum Achabi, 2 Reg. 9. 1. 6. juxta præſcriptum, 1 Reg. 19. 16. occidit Izebelam, 2 Reg. 9. 30, 33. occidit ſeptuaginta filios Achabi, cap. 10. 1. jubet comprehendi & jugulari fratres Achazjæ regis Jehudæ, ver. 14. perdit ſervos Baalis, ver. 25. moritur, ver. 35.

Jejunium, & jejunandum eſſe, Joel. 2. 12. Mat. 6. 16. Mar. 2. 20. Luc. 2. 36. ca. 5. 35. Rom. 13. 13. 1 Cor. 7. 5. 2 Cor. 6. 5. cap. 11. 27. Act. 13. 2, 3, 14, 22. Epheſ. 5. 18. 1 Theſ. 5. 6. Tit. 2. 2. 1 Pet. 1. 13. cap. 5. 8. *Jejunatur* pro mortuis, 1 Schem. 31. 13. 2 Schem. 1. 12. 1 Chron. 10. 12. *Jejunii* exempla, Exod. 24. 18. cap. 34. 28. Deut. 9. 9, 18. Judic. 20. 26. 1 Schem. 7. 5. cap. 31. 13. 2 Schem. 3. 35. cap. 12. 16. 2 Chron. 20. 3. Eſth. 4. 3. Pſal. 35. 13. Jirm. 36. 9. Dan. 10. 3. Jonæ 3. 6. Mat. 4. 2. cap. 9. 14. Luc. 2. 37. cap. 5. 33. Act. 10, 30. cap. 13. 3. & 14. 23. *Jejunium* indictum à rege Schaule, 1 Schem. 14. 25. à Jehoſchaphato, 2 Chron. 20. 3. à Ninevitis & eorum rege, Jonæ 3. 6, 8. ab Eſthera & Mordecaio, Eſth. 4. 16. vide *Abſtinentia*.

Jirmeja Propheta ex Hanathoth, Jir. 1. 1. à Deo mittitur, ver. 4. perſecutionem patitur, cap. 18. 19. & 20. 1. & 33. 1. & 37. 12. & 38. 4, 7. invenit gratiam apud Nebucad-retzarem, cap. 39. 11. Nebuzar-adan ſolvit eum à catenis, cap. 40. 4.

Jericho expugnatur & exuritur, Jehoſ. 6. 14. 27. vocatur civitas palmiſera, Deut. 34. 3.

Jeroboam ſive *Javobham* filius Nebati, ſervus Schelomonis, fit inimicus Iſraeli, 1 Reg. 11. 26. 2 Chron. 13. 6. fit rex decem tribuum, 1 Reg. 12. 20. juxta verbum Achijæ, ca. 11. 29. erigit duos aureos vitulos, & falſum cultum Dei, ca. 12. 28, 31. ideoque punitur & exprobratur, cap. 14. 7. & 15. 25.* & 16. 21, 28. 2 Reg. 3. 3. cap. 10. 29. 32. & 13. 2, 6, 11. & 14. 24. & 15. 9, 18, 24. & 17. 22. & 23. 15. manus ejus exareſcit, 1 Reg. 13. 5. curatur, ver. 7. moritur, cap. 14. 20. tota ejus domus perditur, cap. 15. 19. juxta quod prædictum fuerat, cap. 14. 10. contra *Javobhamum*, Hamoſ. 7. 10.

Jeruſchalaima expugnatur à filiis Jehudæ, Judic. 1. 8. eligitur à Deo in habitaculum, 1 Reg. 8.* 2 Chro. 6. 2. cap. 8. 6. *Jeruſchalaima* appellatur Jebus, Jehoſ. 15. 8. Judic. 19. 10. 1 Chro. 11. 4. *Jeruſchalaima* appellatur Schalem, Pſal. 76. 3. obſidetur à rege Syriæ & Iſraelis, 2 Reg. 16. 5. à Nebucad-netzare rege Babyloniæ, ca. 24. 10. & 25. 4. comburitur & evertitur, ver. 12. contra *Jeruſchalaima* & ejus cives, 2 Reg. 21. 12. cap. 23. 27. Jeſch. 1. 6. ca. 3. 2. & 22. 1, 8. & 65. 2. Jirm. 4. 3, 9. cap. 7.* ca. 13.* ca. 17. 19, & 19. 3, 6 & 25. 8. & 32. 3, 26. & 34. 2. & 38. 3. Jech. 2. 17. cap. 4.* cap. 5.* & 15.* & 22.* & 32.* & 23.* *Jeruſchalaima* deſtruenda per Romanos, Dan. 9. 26. Zec. 14. 1. Matth. 24. 1, 15. Luc. 13. 35. cap. 19. 41. & 20. 16. & 21. 6, 10, 11, 48. *Jeruſchalaima* ſpiritualis Eccleſia ſancta, Jeſch. 33. 20. cap. 54. 11. & 60.* & 62. & 65. 18, 20.

Illuminati dicuntur baptizati, Heb. 6. 4.

Imagines juſſit Deus fieri, Exod. 25. 18.* Num. 21. 8.* *Imagines* fecit Schelomo, 1 Reg. 6. 35. ca. 7. 25, 29, 36. & 10. 19. 2 Chron. 3. 10, 14. ca. 4. 3. earum uſus, Num. 21. 8.

Immiſericordia, & ejus punitio, Exod. 21. 12. Deut. 23. 3. Jud. 18. 6, 15. 1 Schem. 24. 39. 38. Jiob. 20. 19. Prov. 21. 10. Ham. 1. 6. Mat. 18. 30, 34. cap. 25. 41. Luc. 16. 21, 23. Jac. 1. 13.

Impatientia, & ejus punitio, Exod. 14. 11. cap. 15. 24. & 16. 3, 8. & 17. 2. Num. 14. 2, 36. cap. 21. 5. Jiob. 2. 14. Pro. 12. 15.

Impiorum dicta, facta, & cogitata contra pios, Pſal. 10.* & 11.* & 12.* & 13.* & 14.* Pro. 4. 14. *impiorum* proſperitas, Jiob. 10. 3. cap. 21. 7, 10. Pſal. 73. 2, 8. & 92. 8. 4. Jirm. 12. 1. Chab. 1. 13. *impiorum* proſperitas bonis admirationem parit, Jiob. 21. 7, 13. Pſal. 73. 2. Jirm. 12. 2. Chab. 1. 13. Mal. 3. 15. *impii* incidunt in mala quæ piis parantur, 1 Schem. 17. 42. cap. 31. 4. Eſth. 7. 10. Pſal. 5. 16, 17. & 35. 8. & 37. 14, 15. Prov. 26. 27. Jeſch. 33. 1. Jirm. 48.* Dan. 6. 24. Apoc. 18. 6. *impii* incidunt frequenter in malum quod timent, Jiob. 6. 16. Prov. 28. cap. 10. 24. Jeſch. 66. 4. *impiorum* ſubita & improviſa punitio, diſperſio & eversio, Gen. 7. 21. cap. 14. 15.* & 19. 14.* & 34. 25. Levit. 10. 11. Num. 11. 33. cap. 16. 31. Jeho. 10. 9. cap. 11. 7. Judic. 4. 20, 21. cap. 7. 12, 15.* & 8. 11.* & 16. 28. 2 Schem. 13. 28. 1 Reg. 18. 40. cap. 20. 13, 19. Jiob. 4. 8.* cap. 5. 3.* & 8. 13.* & 15. 20.* & 18.* & 20.* & 27. 14.* & 36. 11. Pſal. 1. 5.* & 31. Pro. 1. 27. cap. 6. 15.* & 10. 25.* & 12. 7. Jeſch. 5. 24. cap. 47. 9. Jirm. 15. 8. Dan. 5. 30. Matth. 24. 38. Luc. 12. 20, 46. cap. 18. 13. 25.* & 17. 27, 29. 1 Theſ. 5. 3. *impiorum* jenitio bonis eſt ad timorem, & cautionem, Deut. 13. 11. cap. 17. 18.* & 19. 20.* & 21. Prov. 19. 25. cap. 21. 11. Act. 5. 11. 1 Tim. 1. 20. *impios* deridebit Deus, Pſal. 2. 4.* & 37. 13.* & 59. 9. Pro. 1. 26.

Impoſitio manuum varia in Veteri Teſtamento, Geneſ. 48. 14. Exod. 29. 10. Levit. 1. 4. cap. 3. 2. Num. 27. 23. Mar. 10. 16.

Impudicitia contra naturam, Gen. 38. cap. 38. 7. Levit. 18. 22. cap. 20. 13. Judic. 19. 22, 30. 1 Corin. 6. 10. Eph. 5. 12. 1 Tim. 1. 10. 2 Pet. 2. 7, 8.

Incantationes & maleficia, Exod. 7. 11. ca. 22. 18. Lev. 20. 6, 27. Deut. 18. 10. 1 Schem. 28.* 2 Reg. 21. 6. Jeſch. 2. 6. ca. 44. 20. & 47. 13. Dan. 2. 2. Act. 8. 8. cap. 13. 6, & 19. 19. Gal. 5. 20.* Apoc. 18. 23.

Inceſtus grave peccatum, Levit. 18. 6, 7. Deut. 22. 30. 1 Cor. 5. 1, 2.

Inferni pœna varia & horribilis, Jiob. 24. 19. Pſal. 21. 10. & 49. 13. item 11. 2. 10. Jeſch. 30. 33. cap. 33. 11, 13, 14. & 34. 9. Jirm. 9. 15. Mich. 3. 19. Mat. 8. 12. Luc. 13. 27. cap. 16. 23. Apoc.

5.9. cap.19.7. & 20.14. nunquam terminanda, Mat.25.41.46. Mar.9.47. 2 Thes.1.9. vide *Damnatio*.

Ingratitudo, & ejus punitio, Genes.31.1. cap.40.23. Exod.1.8. Deut.23.7.* Judic.2.1. cap.6.8.* & 8.33.* & 12.1. 1 Schem.10.18. ca. 12.10.* & 25.3. 2 Schem.14.31. 2 Chro.14.11 Pro.13.13. Jesch.1.2.cap.5.4. Jir.2.5.6. Jech. 30.* Hos.10.1. cap.13.2.6. Mic.6.3. Matth. 11.20. Luc.17.18. Johan.11.46. Rom.1.21. 3 Tim.3.2.

Inimicus non passim contemnendus est, 1 Schem.17.43. 2 Schē.21.20. 1 Reg.20.* 2 Reg.14.8. *inimico* reconciliato non tenere credendum est, 1 Schem. 26.21. 3 Schem.3.26.

Iniquitas abundabit, Mat.24.12. 1 Joh. 3.19.

Innocentia sua cuique tuenda, & malæ suspiciones amovendæ, Jeh.21.25. 1 Schem. 4.34. 1 Reg.18.17. Act.2.15.cap.6.12.& 7.2. & 28.19.

Inobedientia, ejusque punitio, Gen.3.16,17 cap.19.17.26. Levit.10.1.cap.26.14.* Num. 14.20.41.cap.16.31.& 20.24. Deut.11.16.28. cap.17.12.& 18.19.20.& 27.16.* & 28.15.* 1 Schem.12.17. cap.13.11. & 15.24. & 28.16. 2 Schem.6.6. 1 Reg.11.9.ca.13.16.21. & 14. 13.& 20.35.* 2 Chro.8.9.ca.26.16.19. Jesch. 24.5. Jirm.11.3.8. cap.13.8. & 17.27. & 26.4. & 35.* Jonæ 1.3. Mat.17.7. Act.7.39. Rom.2. Gal.3.10. 2 Thes.1.8.

Invidia & odium, Gen.4.5.cap.26.14. & 37.4. & 30.1.& 37.4.11. Exod.20.13. Levit. 19.17. Num.12.1. cap.35.20.23. Deut.19.11. 1 Schem.18.6.10. Prov.10.12.18. Jech.25.15. Dan.6.3.* Luc.15.28. Joh.12.4. Rom.1.29 ca. 13.13. Gal.5.5.20. Jac.3.14.cap.4.2. 1 Pet.2.1. 1 Joh.2.13.15.cap.4.20.

Joab filius Tzeruiæ, 2 Schem.3.13. consilia Abnerum, cap.3.27. reconciliat Absalomum per mulierem Thekoharam, cap. 14.* consodit Hamasam, cap.20.9. confoditur ipse, 1 Reg.2.29. 34. juxta mandatum Davidis, 1 Reg.2.5.*

Joahaz sive *Jehoahaz* filius Joschiæ creatur regno, & vehitur in Ægyptum, ubi & moritur, 2 Reg.23.34. captivitas ejus prædicitur, Jech.19.4. appellatur Jochanan, 1 Chro.3.15. post eum creatur rex frater ejus Eljakim, 2 Reg.23.34.

Joachin sive *Jechojacim* fit rex Jehudæ, 2 Reg.24.10. ducitur captivus à Nebucadnezare in Babyloniam, ver.14,17. dimittitur ex carcere, & ad honores vehitur, cap. 25.30. appellatur Conja, Jirm.37.1. appellatur Neri, Luc. 2.27. ei succedit patruus Mathanja, 2 Reg.24.19.

Joanna uxor Chuzæ sequitur Christum, Luc.8.3.

Johannes Baptista filius Zachariæ, Luc. 1.59. Evangelium regni denunciat & baptizat, Mat.3.1. Mar.1.4.5. Joh.1.5.ca.3.23.26. vehitus ejus ex pilis camelorum, & victus locustæ, & mel sylvestre, Mar.6. noluit habere majorem quam esse, Joh.1.19.20.26. cap. 5.28. mittit discipulos ad Christum, Matth. 11.2. capite truncatur, cap.14.8. dicitur Elias, Mal.3.23. Matth.11.14. Luc.1.17.

Johannes filius Zebedæi vocatur, Matth. 4.22. unicè à Christo diligitur, Johan.13. 23. cap.19.26. & 20.2. & 21.7, 10. scribit quæ vidit, Johan. 19. 35. cap.21.24. 1 Joh. 1.1.

Joasch filius Achazjæ solus evadit, dum senatus regius occiditur, 2 Reg.11.2. coronatur rex in Jehuda, ver. 21, 12. occidit Zachariam, Mat.23.35. occiditur à ministris, 2 Reg.12.21. post ipsum filius ejus Amatzja rex constituitur est, 1 Chro.3.12.

Joash filius Jehoschazi rex Jisraelis, 2 Reg.13.9. pugnat contra Amatzjam, subvertit mœnia Jeruschalaimorum, destruit templum, & moritur, cap.14.13.16.

Jehojadah sacerdos jussit occidi Athaljam reginam, 2 Reg. 11.15. moritur, 2 Chro.24.15.

Jona prophetat, 2 Reg.14.25. præcipitatur in mare, Jonæ 1.15. deglutit eum piscis à Domino præparatus, ver.17. in cujus ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibid. Mat.12.40.

Jonathan filius Schaulis profitemit Pelischthæos, 1 Schem.13.3. cap.14.2.12. libertatur per populum à patre ob mel degustatum occidendus, ver.45. pepigit fœdus cum Davide, cap.18.3. & 20.8.& 23.18. creditur, cap.31.7.

Joram sive *Jehoram* filius Jehoschaphat rex Jehudæ, 1 Reg.22.51. moritur, 2 Reg. 8.24.

Jehoram rex Jisraelis, 2 Reg.1.17 ca.3.1. procedit contra Chazaelem regem Syriæ, cap.8.28. accepto vulnere curatur in Jizreehele, cap.9.15. moritur, ver.24.

Josaphat sive *Jehoschaphat* filius Asæ rex Jehudæ, 1 Reg.22.41. mittit qui verum cultum Dei doceant in civitates Jehudæ, 2 Chro.17.7. fœdere jungitur cum impio Achabo, cap.18.3. ideoque arguitur à Propheta, cap.19.2. consociat se cum Achazja, cap.20.35. moritur, cap.21.1. habuit successorem filium Joramum, 1 Chro.3.11.

Joseph filius Jahakobi, Gen.30.23. vidit somnium, cap.37. 5,9. venditur à fratribus Jischmahelitis, cap.37.27. Psal.105.17. falsò accusatur, Gen.39.17. mittitur in carcerem, ver.20. cap.41.14. datur ei filia Potipheræ uxor, cap.41.45. detegit se fratribus suis, cap.45.1. moritur, ca.50.26. ossa ejus transferuntur ex Ægypto, ibid. Jehoh.24.32.

Josebja filius Amonis rex Jehudæ, 2 Reg. 21.26. nativitas ejus prædicta est, 1 Reg. 13.3. celebrat Paschа, 2 Reg.23.21. vulneratur à sagittariis, & moritur, 2 Chro. 35.23.24. lugetur, ibid.

Josua sive *Jehoschuah* pugnat contra Hamalekitas, Exod.17.9,13. mittitur explorators terram Cenahani, Num.13.3. ei populo commendatur, ver.27. cap.14.6. constituitur loco Moschis dux populi, cap.27.18. Deut.31. Jehoh.1.1.6. mittit exploratores,

cap.3.1. transit Jordanem, cap.3.* exigit duodecim lapides in Gilgale, cap.4.3.6.20. Angelus Domini apparet ei, Jehosch.6.1. benedicit populo, cap.8.33. ascendit *Jehoschuah* ad liberandos Gibbonitas, ca.10.7. Sol & Luna stetcrunt ad imperium *Jehoschuah*, ver.12. reversitur in Gilgalem post libertatos Gibbonitas, ver. 43. percutit 31. reges, cap.12.* accipit suam portionem in divisione terræ, cap.19.49. moritur, cap. 24.29. Jud.2.8.

Iracundia quantum mali pariat, Gen.4.5. Jiob 5.2. Pro.12.15.22.14.3.& 15.18.& 17.19 & 19.19.& 27.3. Mat.5.22. Luc.4.28. Gal.5.20 Eph.4.26. Col.3.8. Tit.1.7. Jac.1.19.

Ira alterius cedendum potius quàm repugnandum, Gen.27,42. Pro.21.14. 2.2,19.22. Mat.2.13.

Isaias sive *Jeschaja*, filius Amotzi, Jesc. 1.1. vocatur & mittitur, cap.6.8.

Ismael sive *Jischmahel* filius Abrahæ ex Hagare nascitur, Gen.16.15. moritur, c.25.17 *Jischmahel* filius Nethaniæ occidit Gedaljam, aliosque Judæos, Jir.41.2.6.

Israel sive *Jisrael* populus & hæreditas Domini, Exod.3.7. cap.5.1.& 6.6. & 19.5. Deut.4.20.cap.7.6.& 9.29.& 10.15.& 14.2. & 26.18. & 32.9. 1 Schem.10.1. cap.12.24. 2 Schem.7.23. Jesch.19.25.cap.42.26. Jir.13. 11. decem tribus *Jisraelis* separant se à tribu Davidis, 1 Reg.12. 3.9. 16. transferuntur in Assyriam, 2 Reg.15.29. secundum prophetiam, Deut.4.26. multi ex *Jisrael*is sequuntur Levitas in Jeruschalaima, 2 Chro.11.13.

Judæorum ceremoniæ erant umbra futurorum, Exod.13.9.14. Deut.16.1. Jesch.20.1. 1 Cor.10.1. 2 Cor.3.13. Heb.7.17. cap.8.5.& 9.1.10 23.& 10.1. *Judæorum* quædam certæ consuetudines, Exod.32.31. Judic.11.40. Ruth.4.7.

Judas sive *Jehuda* filius Jahakobi nascitur, Gen.29.35. nescius concumbit cum filii sui uxore Thamare, cap.38.15. spondet pro fratre suo Binjamine, ca.43.9. prædicitur sceptrum non auferendum de Jehuda, donec veniat Messias, cap.49.10. 2 Schem. 7.11. 2 Chro.6.6.

Judas Iscariotes eligitur in Apostolum, Mat.10.4. init pactum cum Phariæis, Luc. 22.4. prodit Christum, Mat.26.20.46. Joh. 18.5. secundum prophetiam, Psal.41.10. & 55.14.& 109.8. Joh.6.70.cap.12.4.& 13.21.* suspendit se, Mat.27.4.Act.1.18. *Judas* Galilæus dispersus cum suis, Act.5.37. *Judas* & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur, Act.15.22.27.

Judicabunt Sancti de hoc mundo, Mat.19. 28. 1 Cor.6.2. Judæ 14. *Judicium* perversum, Mat.7.1.cap.12.7. Luc.6.37. ca.7.43. Joh. 7.24.cap.8.16. Act.24.4. Rom.2.1.cap.14.4. 1 Cor.4.5. 1 Tim.5.21. Jac.4.11. *Judicium* Dei extremum, & quemadmodum Christus in fine mundi judicaturus sit, 1 Schem.2.10. vide *Ius provisum*. *Judicium* debet præcedere deliberatio & cognitio causæ, Gen.3.11. cap.11.5. & 18.21. Exod.3.8.cap.13.2. Deut.13.6.cap.17.9.& 19. 18. Jehosch.7.19. Pro.18.13.

Judicum officium & auctoritas, Exod. 18.13.21. cap.21.* ca.22.* ca.23.* Lev.19.15. cap.24.11.23. Deut.1.13.16. cap.17.* cap.18. 15. & 25.1. & 27.19. Jehoſ.7.19. 1 Schem. 8.1. cap.12.7. 1 Chron.19.6. Psal.82.* Prov. 18.5.19. cap.24.23.& 28.15. Jesch.5.16. cap. 10.1. Jirm.5.26. Luc.18.2. cap.23.1.13.23. Joh. 7.24. cap.8.15. Jacob.2.4. *Judices* Israel. texerunt circa 350 annos, Act.13.20.

Jurare quatenus liceat, vel non liceat, & quam variis modis contingat, Gen.14.22. cap.21.24.& 22.16.& 24.3.& 25.33. & 26.31.& 31.53.& 42.15.& 47.31.& 50.5. Exod. 13.19. cap.20.7. & 22.11.& 23.13. Levit.5.4. ca.19.12. Num.14.31. cap.30.* Deut.6.13.ca. 7.8.& 10.20. Jehosch.2.12. cap.9.15.& 23. Jud.21.1.7.18. 1 Schem.14.24. cap.19.6.cap. 24.23.& 25.34.& 28.10.& 30.15. 1 Reg.1. 35. cap.19.8. 2 Reg.1.29. cap.2.8.& 8.31.& 19.2. 2 Chro.6.22. cap.15.14.& 36.13. Jiob. 27.1. Psal.15.4.& 24.4.& 63.12.& 89.4.& 95.11.& 102.9. Jesch.14.24. cap.19.18.& 45. 23.& 54.9. Jirm.4.2. cap.5.2.7.& 12.16.& 22.5.& 51.14. Hos.4.15. Hamos.6.8. cap.8. Tzeph.1.5. Zecar.8.17. Matth.5.33. cap.23.16. 18.20.21.22. Heb.6.13.16. Apoc.10.6. *Jurandum* non est temere, nec per cœlum, nec per terram, nec per aliquid quod in eis est, Mat.5.34. Jac.5.12.

Justi vere in hac vita, Luc.1.6. cap.15.7. Joh.8.36.cap.17.17.19. 1 Cor.6.11. Heb.11. 23.* 2 Pet.7. 1 Joh.3.1.7. Apoc.3.4.ca.14. vide *Peccatum*.

Justitia summa perfectio non habetur in hac vita, in qua sine peccato non vivimus, Gen.6.5. cap.8.21. Exod.34.7. Num.14.18. 1 Reg.8.46. 2 Chro.6.36. Jiob.4.17. cap.31. 15.20.& 25 4. Psal.14.1.& 51.7.& 53.& 130.3.& 143.2. Pro.20.9. Eccl.7.20. Jira.9. 20. Mic.7.2. Nach.1.3. Mat.6.12. Luc.17.10. Rom.8.9.23. Gal.5.12. Eph.2.3. 1 Joh.1.8. *Justitia* nostra est per Christum, & Justificationem, peccatorumque remissionem, nulla præcedunt merita, Genes.15.6. Jesch.45. 25. cap. 53.8.11. Jirm.23.6. cap.33.16. Dan. 6.22. Chab.2.4. Zecar.9.11. Act.10.43. cap. 13.39. Rom.1.17. cap 3.21.24.& 5.1.18.& 10. 4.10. 1 Cor.1.30. Gal.2.16. cap.3.11. & 5.5. Phil.3.9. Tit.3.7. 1 Pet.2.18.

Izebel impia, impii Achabi uxor, 1 Reg. 16.33. cap.21.5.7. occidit Prophetas Domini, 1 Reg.18.4.13. minatur Eliæ Prophetæ, cap.19.2. à canibus dilaceratur, 2 Reg.8.8. juxta verbum Eliæ Prophetæ, 1 Reg.21.23.

I.

Iabes hospitio excipit famulum Abrahæ, Genes.24.31. meretur conduci Jahakob. cap. 29. 14.20. persequitur Jahakobum, cap.31.22.

Labor & dolor communis omnibus hominibus, Genes.3.17. Exod.20.9. cap.34.21. Deut.

Deut.5.19. Psal.128.2. Pro.6.6. cap.10.4. & 14.4. & 20.4. Eccl.5.12. Joh.21.3. Act.18.3. cap.20.34. 1 Corin.4.12. Eph.4.28. 1 Thes. 2.9.cap.4.11. 2 Thes.3.8,12. *labor* non dätat sine Dei benedictione, Gen.3.17. cap.26.3 11.& 30.27. Deut.8.18. Jiob.42.12. Prov.10. 22. Eccles.11.6. *laborantis* merces debetur, Levit.19.13. Deut.24.15. cap.25.4. Jit.22.13. Mal.3.5. Mat.10.10. Luc.10.7. 1 Cor.9.9.14. 1 Tim.5.18. Jac.5.4. *laboris* manuum & agriculturæ laus & utilitas, Pro.12.10.cap. 13.4.& 14.23.& 28.19.

Laici ne se sacris præter officium miscant, Lev.10.1. Num.1.51. nec vasa sacra tenere contingant, Num.4.15.19.20.c.18.7. 2 Schem.6.6. 2 Chro.26.18.

Laudandus Deus ante & post sumptum cibum, Deut.8.10. *Laudare* Deum pro merito non possumus, Psal.96.4. & 106.2. & 119.164. & 145.3. *Laudes* Deo canendæ, Psal.47.2.& 147.7.& 149.1. Jesch.12.4. Eph. 5.19. Col.3.16. Heb.13.15. Jac.5.13.

Lavacrum jacet ante ostium divitis epulonis, Luc.16.20. suscitatur à morte, Joh.11.43 persecutionem sustinet à Judæis, ca.12.1.0.

Lebbæus cognomine Thaddæus, Discipulus Christi, Mat.10.3. appellatur Judas filius Jacobi, Luc.6.16.

Lepra quomodo cognoscatur, Levit.13.* 14.* *Lepram* mittit Deus propter peccatum, Exod.4.4. Num.12.8. 2 Reg.5.1.27. cap.15.5. 2 Chron.26.18,19.21. *Lepra* mundatur, Exod.4.7. Num.12.13. 2 Reg.5.14. Matth.8.2. Luc.10.14. *Leprosorum* segregatio, Lev.13.49. Num.5.2. 2 Reg.15.5.

Levi nascitur, Genes.29.34. occidit cum fratre suo Schimbone Schecemitas, cap.34. 25. punitio istius facti, cap.49.5. *Levitarum* habitatio, jus, & debita vitæ sustentatio, Levit.10.13.cap.25.32. Num.18.21.22. cap.35.2.7. Deut.10.8. cap.12. 12,19. & 14. 27.& 18.1. & 26.11. Jehof.15,14.33.cap.18.7. ca.31.* *Levitarum* ministerium & officium, Num.1.49. cap.3.* & 4.1. & 8.* & 18. 2.3. Deut.10.8. Jehoſ.3.6. 1 Chro.6.31.* ca.9.14.* 2 Chro.19.8. Jech.44.11. *Levitas* sibi assumpsit Deus in ministerium pro primogenitis Israelis, Num.3.12.40.* ca. 8.16. *Levitæ* puniunt peccatum erecti vituli, Exod.32.26. expelluntur ex Israele, 1 Chro.11.14.

Lex prima, & præceptum datur, Gen.2.16 violatur, cap.3.4.6. *Lex* decem mandatorum datur Moisi, Exod.20. Deut.5. *Legis* tabulæ dantur, Exod.31. 34. frangantur, Deut.9.17. dantur aliæ tabulæ, Deut.10.1. *Legis* natura officium, & operatio, Rom.3. 20.c.4.15.& 5.20.& 7.1,7. Gal.3.19. 1 Tim. 1.8. Hebr 9.18,27. *Legem* Dei sine spiritu ejus non possumus implere, Deut.29. Psal. 119.24. Luc.18.22. Act.15.10. Rom.8.2. *Legis* cæremoniæ abrogantur per Christum, Mat. 11.13 Mat.15.38. Act.13.38.cap.15.11. Rom.6. 14.ca.7.4.& 8.3. Gal.3.13.cap.4.5. Eph.2.13. Col.2.14. 1 Pet.1.18. *Lex* legitur, Deut. 1.5.cap.31.9.11. Jehoſch.8.33.

Liber vitæ, Exod.32.32. Psal.69.29. Phil. 4.3. Apoc.3.5.cap.20.12.& 21.27.

Libertas Evangelica, Joh.8.32. Rom.6.18. cap.8.2.21. Galat.5.1.3. 1 Pet.2.18. cap.2.16.* 2 Pet.2.19. *libertas* prava & improbanda, Hoſch.7.16. 2 Pet.2.18.

A lingua mala cavendum, Levit.19.16. Jiob.5.21. Psal.5.24.& 140.4.12.& 141.3. Prov.4.24.cap.10.18.& 11.9. & 13.12,18.& 15.2.& 16.27,28.& 18.* & 20.19.& 21.23. & 26.20.& 30.11. 1 Cor.15.11. 1 Pet.2.1. Jacob.1.19.cap.3.5,8. & 4.11. vide *Detractio*. *Linguæ* discretè moderandæ, Prov. 10.19. cap.12.13.& 13.3.3. & 17.27.& 18.21. & 21.23. Mat.12.36. Luc.6.45. Jac.1.19. cap. 3.2. 1 Pet.3.10.

Loquendi sunt vera, honesta, & quæ audientibus prodesse queant, Exo.22.28. Psal. 15.* Prov.13.2.cap.24.26. & 25.11.& 29.20. Eccl.5.3. Mat.5.37. cap.12.36. Ephes.4.29. cap.5.3. Col.3.8. 1 Pet.3.10. *loquendi* tempus & opportunitas, Prov.15.25.cap.25.11. Eccl.8.4. quomodo *loquendum*, Jiob.8.19. Pro.25.4.cap.16.20,22.& 29.11. Col.4.6.

Lot liberatur ab incendio Sedomorum, Gen.19.15,17. 2 Pet 2.7. uxor ejus mutatur in statuam salis, Gen.19.26. Luc.17.32. concumbit cum duabus filiabus suis, Gen.19. 31,35.

Lotio pedum, Gen.18.4.cap.19.2.& 24.32. & 43.24. Joh.13.4,14. 1 Tim.5.10.

Lucas medicus, Colos.4.14. manet cum Paulo, 2 Tim.4.11.

Lucifer cecidit è cœlo, Jesch.14.12.

Lux est Christus, Jesch.9.2.cap.42.6. & 60.1,19. Joh.1.5.cap.8.12. & 9.5.& 12.35,46 1 Johan.1.5. cap.2.8. *Lux* (non Christiani, Prov.4.18. Jesch.62.3. Mat.5.15. Rom.2.19. Phil.2.15.

Lydia purpuraria credit in Christum, Act.16.14.

M.

Macedonia mittit eleemosynas pauperibus Hierosolymitanis, Rom.15. 26. 2 Cor.8.1. Paulus vocatur in *Macedoniam*, Act.16.9.

Madian sive *Midjan* filius Abrahami, Genes.25.2. Deus præcipit ut cædantur *Midjanitæ*, Num.25.16. *Midjanitæ* cæduntur cum suo rege, cap.31.9. opprimunt Israelem, Jud.6.1. irruit in eos Gedeon, ca.7.* *Magi* Parthorum virgas suas vertunt in dracones, Exod.7.13. *Magi* primitias Gentium Christum adorant, Mat.2.11.

Malcho præcidit Petrus auriculam, Joh. 18.10.

Maledictio & benedictio, Genes.3.4.17. cap.8.21. & 9.25. & 24.41. & 27.30. & 48. 15,20. & 49.7. Num.5.21. Deut.21.26.cap. 27.15. Jeho.8.34. Judic.9.20. 1 Schem.17. 43. 2 Schem.2.5. cap. 16. 7. 2 Reg.2.24. Pro.25.2. Jirm.29.22.cap.49.13. Zecar.8.13.

Malum dicens bonum, punitur Prov.24. 24. Jesch.5.20. Mal.2.17. *malum* declinandum, & bonum faciendum, Pro.3.7. Jesch.

1.26. Jech.18.21. *malorum* consortium vitandum, Psal.1.* & 25.4. Pro.1.10.cap 4.7. & 29.4. 2 Cor.6.14. 2 Johan.10. Apoc.18.4. *malum* non est reddendum pro malo, Pro. 20.22. cap.24.29. Rom.12.19.17. 1 Corinth. 4.12. 1 Thes.5.15. 1 Pet.3.9. *Malum* pœnæ est à Deo, Deut. 32. 23. 1 Reg.9.9. cap. 21.29. Jesch.45.7. Jirm. 21.12. cap. 32. 42. Hamos.3. 6. Jonæ 3.11. Mic.1.12. cap.2.3. *Malum* culpæ fumuè aversatur Deus, tantum abest ut eum auctorem habeat, Exod.23.7. 2 Chron.19.7. Judic.5.21. Jiob. 34.10. Psal.5.5.7. & 45.8. Prov.15.8,9. Rom. 9.4. 2 Corinth.6.15. Jacob.1.13. *malos* rectores & præpositos permittit Deus ob peccata populi, 1 Reg.12.24. Jiob.34.30. Jesch. 29. 10. Jech. 14. 9. Hosch. 13. 11. 2 Thes. 2.11. jubetque illis obedientiam præstare, Mat.23.3. *Malorum* etiam ministrorum operâ utitur Deus, Mat.7.22. Mar. 9.38.Luc.9.49.

Menasses sive *Menasthe* primogenitus Josephi nascitur, Genes.41.51. cap.48.14. *Menasthe* impius, filius pii Chizkiæ rex Jehudæ, 2 Reg.21.1.6. 2 Chron.32.33. cap. 33.1. Jirm.15.4. ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam convertitur ad Dominum, exanditus regnum recuperat, 2 Chro.33. 11. 13. relinquit post se Amon, 2 Reg.21.18.

Mavendum est nobis in Christo, Joh.15.4 Rom.8.1. 1 Corin.4.15. cap.12.13. Col.2.6. 1 Joh.2.6,28. cap.3.24. & 4.13.

Mensa, Exod.26.* Num.11.7. Deut.8.3. Jesos.5.11. Psal.78.23. Joh.6.31.

Mensuendo, Jesos.7.* 1 Schem. 25.* 2 Schem.16.10. Pro.25.1. Mat.5.4. cap.11.29. Gal.5.23. cap.6.1. Eph.4.2. Col.3.12. 2 Tim. 2.25. Tit.3.2.

Mare creatur, Gen.1.9. concluditur suis terminis, ibid. Jiob.26.10. cap.28.26. Pro.8. 29. Jirm.5.22. cedit filiis Jisraelis, Exod. 14.21. sedatur à Christo, Mat.8.26.

Maria virgo prænunciata, Gen.3.15 Num. 24.17. Psal.19.6. & 45.10. & 46.5. & 87.2. & 87.3. & 132.8. Prov.31.10,29. Cantic. 2. pitibus 1.* 2.* 3.* 4.* 5.* 6.* Jesch.7. 14. cap.21.2. & 19.1. Jirm. 31. 22. *Maria* vocatur, & est mater Domini, Luc.1.43. matren Jesu, Mat.2.13. Johan.19.25. *Maria* pergens virginitas significatur, Cant.2.2.c.4.7. cap.6.7. Jesch.7.14. cap.11.1. & 35.1.2. Mat. 1.20. Luc.1.35. *Maria* virgo multis dotata virtutibus; fide dives, Prov.31.18. Luc.1. 38.45. Johan.2.5. ipe plena, ibid. charitate perfecta, Luc.1.56. cap.2.7. Job.2.3. cap.19.25 humilis, Luc.1.38.48. misericors, Joh.2.3. prudens, Luc.2.19. modesta, Luc.2.48. pia, Luc.1.46,47. benigna, Luc.1.40. fortis, Prov. 31.10.* sapiens, Pro.31.26. Joh.2.5. pauper, Mat.2.11. Luc.2.7.24. patiens, Mat.2.13. Luc. 2.35. virtute præcellens omnes, Prov.31.29. Luc.1.28.48. *Maria* salutatur ab Angelo, Luc.1.28. visitat Elisabetam, & laudat Deum, Luc.1.39.46. proficiscitur cum Josepho in Bethlehem, Luc.2.4. in Ægyptum, Mat. 2.14. invenit Christum in templo, Luc.2.46 assistit cruci, & Apostolo Johanni commendatur, Johan.19.25. manet cum Apostolis, Actor.1.14. *Maria* Magdalena defert peccata, Luc. 7.38. obtinet peccatum remissionem, Luc. 7.48. liberata à septem dæmoniis, adhæret & ministrat Christo, Luc.8.2.3. ungit Dominum, Mat. 26.6. Mar.14.3 Joh.11.2.cap.12.3. adest Christo in cruce morienti, Johan.19.25. stat ad monumentum plorans, Johan.20.11. Christus ei apparet post resurrectionem, Mar. 16.9. Johan.20.14. nunciat resurrectionem Discipulis, ver.18.

Mariti officium & auctoritas in uxorem, Num.5.18. cap.30.6,12. Deut.22.5.13. cap.24.1. Prov.5.18. cap.18.22. & 31.10. Eccl.9.11. Mal.2.14,16. 1 Cor.7.* cap.11. 2,10. Ephes.5.22. Col.3.18. Tit.2.4. 1 Tim. 2.11. 1 Pet.3.1.

Martha hospitio excipit Dominum, Luc. 10.38. ostendit suam fidem, Joh.11.27.

Mathusalem sive *Methuschelach* filius Chanoci nascitur, Gen.5.21. vivit 969 annis, & moritur, ver.27.

Matrimonium, Gen.1.27,28.cap.2.21,22, 23,24. & 3.6,12,17. & 4.1.17. & 9.1.& 18. 26. & 24.3. & 29.21. Exod.2.1. cap.20.5. Levit.18.* cap.20.10. Deut. 5. 27. cap.5.4. & 22.29. & 24.1. Jehosch.23.12. Judic.14. cap.14.3.8,16. Esth.2.17. Pro.18.22. cap.19. 14. Jirm.2.36. Mat.5.31.cap.19.3.7. & 22.30. Mar.6.18. cap.10.2.6, 7, 8,9. & 12.20. Luc.2.5.cap.3.19.& 16.18. & 20.14. Joh. 2.1.2. Rom.7.1.3. 1 Cor.7.* Ephes.5.32. 1 Timoth.3.2.cap.5.9. Heb.13.4. 1 Pet.3. *Matrimonium* indissolubile, Gen.2.24. Mat. 5.32.c.19.7. Mar.10.11. Luc.16.18. 1 Cor.7.10

Matthæus Publicanus vocatur, Matth.9. cap.10.3. appellatur Levi filius Alphæi, Mar.2.14. Luc.5.27.

Matthias eligitur in Apostolû, Act.1.

Melchisedech sacerdos & rex Salem, Gen. 14.18. Psal.110.4. Heb.7.1.

Mendacium, Genes.3.4. cap.37.19. & 38. 17. Levit.19.11. 2 Schem. 1.2.7. 2 Reg. 25. Prov.6.19.cap.12.22. Eccl.7.13. Hos.4.2. Joh.8.44. Act.5.4.8. Eph.4.25. Col.3.9.

Mensura quâ mensi fuerimus remetitur nobis, Exod.21.23. Jud.1.7. 1 Schem.18. 33. 2 Schem.22.25. Psal. 18.21. Prov.20.10. Jesch.31.1. cap.65.6. & 65.4. Jirm.50.29 & cap.51.49. Jech.16.59. Joel.3.7. Matt. 7.2. Marc.4.24. Luc.6.38. *Mensuræ* & pondera debent esse justa, Levit.19.35. Deut. 25.13. Jesch.45.10. Mic.6.11. Hamos.8.5. Prov. 16.11. cap.20.10.

Mephiboscheth filius Jehonathanis, 2 Schem. 4.4. invenit gratiam coram Davide, cap. 9.11.* parcit ei David, cap.21.7. vocatur Merib-Bahal, 1 Chro.9.40. *Mephiboscheth* filius Schaulis suspenditur, 2 Schem.21.8.

Messias, id est, Christus, & verus unctus est Dominus noster Jesus, Matth.26.63. Marc.14.62. Luc.22.67. Johan.4.25. cap.7. 41. & 11.27. Act.17.3. cap.18. 28. & 18.5. 1 Joh.5.1.

Mica pastor amiculum idolo matris

Jud.17.5.conducit Levitam, ver 7,10. sculptile & amiculum asseruntur, similiter & idolum abducitur,cap.18.13,18,20.

Micajehu prophetat contrarium pseudoprophetis, 1 Reg.22.13,15,23. 2 Chro.18.14

Michael pugnat cum diabolo, Dan.10.13. Judæ 9. Apoc.12.7.

Mical filia Schaulis, datur Davidi in uxorem, 1 Schem.18.26. juxta promissionem regis, cap.17.25. *Mical* conservat Davidi vitam, dimittens eum per fenestram, cap.19.12.subducitur ei,& datur Palti,cap.25 44.redditur ei, 2 Schem. 3.14.15. deridet ipsum saltantem coram Domino, ca.6.16.

Miseriorum etiam malorum operâ dicuntur uti Dei bonitas,Mat.5.7.12. Mar.9.38 Luc.9.49. quos & jubet audiri, Mat.17.5.

Misericordia opera proximo exhibenda, 1 Schem.16.5. 2 Chron.28.9,15. Psal.116.5. Jesch.58.7. Hos.6.11. Mic.6.8. Zec.9.7. Matth. 5.7. cap.9.13. & 10.41. & 18.33. & 25.41. Mar.9.40. Luc.6.35. cap.11.33. Rom.12.13. Col.3.12. Col.3.12. 1 Tim.5.10. vide *Bonitas Dei, Charitas, Eleemosyna.*

Moab filius Loti & filiæ ejus natu majoris,Gen.19.37. contra *Moabitas* pugnare, Israeli à Deo prohibetur, Deut.2.9. factus est *Moab* serviens Davidi sub tributo, 2 Schem.8.2. deficiunt *Moabitæ* ab Israele, 1 Reg.1.1. cap.3.5. irruunt latrunculi de *Moab* in terram Israelis,ca.13.20. non admittebantur in Ecclesiam, Deut.23.3.contra *Moab* prophetatur, Num.21.29. cap.24.17. Psal.50.10.& 118 10. Jesch.16,* cap.25.10. Jer.48.1 Jech.25.8. Hamos.2.1. Tzeph.2.8.

Molec idolum, Levit. 18. 21. cap.20.2. 2 Reg 23.10.

Mors est pœna peccati. Gen.2.17.ca.3.19. Rom.5.12.17.cap.6.23. 1 Cor.15.21. Eph.2.1 Col.2.13. 2 Tim.1.6. Jac.1.15. *mors*, & certus dies *mortis* omni homini constitutus est, Deut.31 14.Jehos.23.14. 1 Schem.26.10 Job.14.6. Psal.89.49. Eccl.3.3.ca.8.7.& 9.7. Jer.7.30.cap.8 20. Rom.5.12.ca.6.23.Heb.9. 27.*mors* corporis justis est quasi somnus quidam, & dormitio, Deut.31.16. 2 Schem. 7.12. 1 Reg.2.10.ca.11.21.43.& 14.20. Mat. 24.Joh.11.11. Act.7.60. cap.13.36. 1 Cor. 15.51. 1 Thes.4 13. *mortis* hora incertissima,Eccl.9.14. Mat.24.43. Luc.12.40. 1 Thes. 5.2 2 Thes.2.2. Jacob.4.14. *mortem* nostram ad morte devicit Christus, Jesch.25.8.Hos. 13.14. Rom.6.9. 1 Cor. 15.54. 1 Tim.1.10. Heb.2.14 Apoc.21.4. *mortem* qui sibi intulerint, Judic.9.54. ca.16.19. 1 Schem.31.4. 2 Schem.17.23. 1 Reg.16.18. Mat.27.5. Act. 1.18. *mortuos* lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Levit.19.28. Deut.14.1.22. Jos. 2 Schem.1.11.ca.3.32.& 10.2. & 12.16. & 14.3.& 19.2.& 21.10.13. Mat.9.3. Luc.7.13 Joan.11.33. Act.8.2. cap.9.39. 2 Thes.4.13 *mortui* ad vitam revocantur, 1 Reg.17.20. 2 Reg.4.33.ca.13.21. Mat.9.25.ca.27.52. Mar. 5.41. Luc.7.13. cap.8.54. Joh.11.43. Act.9.40. cap.20.10.

Moyses sive *Moschè* nascitur ex Levi, Exod.2.1.cap.6.19.Act.7.20. percutit Ægyptium,& fugit in terram Midianis, Exo.2.12. 15.accipit Tzipporam Midianitam in uxorem, Exod.2.21. mittitur ad Pharonem in Ægyptum,cap.3.10.* & 5.1. & 6.12. & 7.* & 8.* & 9.* & 10.* revertitur cum uxore & liberis in Ægyptum, Exod.4.20. orat pro Pharone,cap.8.12,30.& 9.28,33.& 10.17 orat pro populo,ca.14.15. & 17.4,11. & 32. 11,13.31. Num. 11.2. cap.14. 13, 17. & 21.7. Deut.9.18,26.accipit primo tabulas, Exod. 31.18. bis confringit videns populi idololatriam,ca.32.19. accipit iterum novas, cap. 34.28. in faciem ejus intueri non potest populus Israeliticus, ver.30. 2 Corin.3.7. mittit exploratores in terram Cenaanis, Num.13.2. probat se à Deo esse missum, Num.16.28,31. videt terram promissionis, & moritur,cap.20.12.& 27.12. Deut.34.1,5 apparet in transfiguratione Christi, Mat.17. 3. Luc 9.30. Diabolus altercatur cum Angelo Michaele de *Mosis* corpore, Judæ 9.

Mundi corde, Psal.24.4. & 51.12.& 73. Mat.5.8. 1 Pet.1.22. *mundities* interior & exterior commendatur, Mat.23.25. Luc.11. 39. 2 Cor.7.1.

Murmuratores quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda, Exod.14 11. ca.15.24. & 16.3,8,9.& 17.2. Num.11.1.* c.12.1,9,.0 & 14.2,27.* & 16.3.& 20.2.& 21.5.* Deut. 1.27. Jehol.9.18. Mat.20.12. Luc.15,2.c.19.7. Joh.6.41.* Act.6.1. 1 Cor.10.10 Judæ 16.

N.

Naaman, militum præfectus apud regem Syriæ, mundatur à lepra, 2 Reg.5.14 Luc.4.27.

Nabal vir iniquus, 1 Schem.25.25,36.

Naboth, quia regi Achabo vineam negabat, lapidatur, 1 Reg.21.2,13.

Nathasch rex Hammonitarum pugnat contra Jabeschum, 2 Shem. 11.1. moritur, 2 Schem.10.1.

Nadab & Abihu igne consumuntur, Levit.10.1. Num.3.4.ca.26.61. *Nadab* rex Israelis, 1 Reg. 14. 20 morte afficitur, cap. 15.28.

Nachum prædicat in Nineve, Nach.1.* 2.* 3.*.

Nathan filius Davidis, 2 Schem.1.14. appellatur Matthata, Luc.3.31. *Nathan* Prophetæ mittitur ad regem David, 2 Schem. 7.3.cap.12.1.

Nathanael dux tribûs Jissachar, Numeri 1.8.

Nathanael videtur à Christo, Joh.1.49. Christus manifestat se ipsi *Nathanaeli*, cap. 21.2.

Nebuchad-nezzar potentissimus rex Babylonis, Jir.27.6. invadit Ægyptum, 2 Reg. 24.9. Jirm.46.2. ascendit in Jerusalaim, 2 Reg.24.3.12. Jirm.39.1. erigit autem statuam, Dan.3.1. habitat septem annos inter feras, cap.4.31.36.

Nicodemus occultus Discipulus Jesu Christi,

Christi, Joh.5.1. cap.7.50.& 19.39.

Ninevita pœnitentiam agunt de peccatis suis, Jonæ 3.5.* desolatio & destructio *Ninives*, Nach.1.* c1.2.* c1.3.* Tzeph.2. 13. Mat.12.41.

Noach filius Lemeci, Gen.5.30.præco divinæ justitiæ, 2 Pet.2.5. ædificat arcam, Gen.6.* ingreditur arcam, Gen.7.1.7. egreditur, cap.8.15.accipit signum fœderis, cap. 9.8.14.

Novum Testamentum, Jir.31.31. Mat.26. 28. Mar.14.24. Luc.22.20. 1 Cor.11.24. Heb. 8.8.c1.9.15.& 10.16.& 13.20. *novum* cœlum & *nova* terra post mundi innovationem, Jesch.65.17. cap.66.22. 2 Pet.3.13. Apoc.21.1.

Nudi vestiendi, Jesch.58.7. Jech.18.7. Mat. 25.36.39. vide *Misericordia*.

O.

Obed filius Bohazi ex Ruth, Ruth.4.17 Mat.1.5.

Obediendum Deo ejusque præceptis, & quæ *obedientibus* sit constituta merces, Gen.12.1.cap.17.9.23.c2.22.* c2.26.5. Exod. 1217.cap.15.26.& 19.5.& 20.6.& 23.22.25. Levit.20.22.cap.26.3.11. Deut.4.40.cap.7.* cap.11.* & 13.4.& 17.19.& 18.15.& 24.8. & 27.10.& 28.1.12. Jehoſ.22.4. 1 Schem.12 16.cap.15.22. 2 Reg.10.30. Prov.1.8.33.cap. 15.31. Jesch.1.19. cap.48.18.& 55.2. Jir.7.23. c2.11.4.& 17.24.& 35.* Mat.4.19. cap.7.24. & 8.21.& 15.3.& 17.5.& 25.3. Luc.5.4.cap. 10.16. Joh.2.7. Act.4.19.c2.5.32. Rom.16.19. Phil.2.8.12. 1 Thel.4.3.c2.5.18. 1 Pet.1.22. Jac.1.22.

Oblatio omnis debet esse sine vitio aut macula, Levit.1.3.cap.3.1.& 22.19. Num.28. 3.31. Deut.15.21. Jech.43.23. Mal.1.8.14. *Oblationes* Deo gratæ cœlitus acceduntur, Gen.4.4.cap.8.20.& 15.17. Levit.9.24. Jud. 6.21.cap.13.23. 1 Reg.18.38. 1 Chron.21.26. 2 Chro.7.1. *Oblationes* quotidianæ, Exo.29. 38. Num.28.3. *Oblationes* propriorum filiorum, Levit.18.21. cap.20.2. Deut.12.31. cap. 18.10. 2 Reg.3.27.cap.16.3.& 17.17.& 21.6. Psal.106.37. Jirm.7.31.cap.19.5. Jech.16.20. 36.cap.20.31.& 23.37. *Oblationum* convivia cum gaudio celebrabantur, Gen.31.46. Exo. 18.12.c2.31.6. Num.25.2. Deut.12.* c2.27.7. 1 Schem.1.4.cap.9.12.* & 16.6. 1 Reg.1.9. cap.3.15. 1 Chron.29.21. *Oblationes* impiorum, Gen.4.3. 1 Schem.15.21. Psal.40.7. & 50.7.& 51.18. Pro.15.8.c2.21.27. Jesch.1.10. cap.43.10.& 61.8.& 66.3. Jir.6.20.cap.7.20. & 14.12. Hoſ.5.6.cap.8.13.& 9.4. Ham.5.22 Mic.6.7. Mal.1.7.13. Mat.9.13.cap.12.7. Mat. 21.33. Heb.10.15.

Oculus simplex & rectus, Mat.6.22. Luc. 11.34. *oculus* nequam, Prov.6.13. Eccles.4.4. Mat.6.22. Mar.7.22. Luc.11.34. 2 Joh.2.16. *oculorum* custodia quantopere sit necessaria ad vitandum peccata, Gen.3.6.cap.6.2.& 34.2.& 38.15.& 39.7. 2 Schem.11.2.* cap. 13.1. Pſ.119.36.37. Mat.5.28. 2 Pet.2.14. *oculus* mentis, vel intellectus, Num.24.3. Deut.29.4. Jesch.6.9. Luc.24.29. Act.26.18. Ephes.1.18.

Odium, vide *Invidia*. *Odio* habenda malitia, Pſal.97.10.& 139.21. Hamoſ.5.15.cap. 6.8. Rom.12.9.

Og rex Baſchanis cæditur, Deut.3.1. Pſal. 136.20.

Onesiphoro optat Paulus misericordiam, 2 Tim.1.16.

Opera mala Deo displicent, & pœnam merentur, Gen.3.13.cap.4.7.& 6.3.5.6.7.& 7.4.& 9.6.& 11.4.* & 17.14.& 18.20.& 19.13.24.26.& 20.3.& 42.21.& 44.16. Exod.3.9.c2.7.* & 8.* & 10.* & 11.* & 14.* & 20.* & 21.* & 22.* & deinceps per omnes sacræ Scripturæ locus. *Opera* bona Deo grata sunt, Gen.4.4.7. cap.5.24. & 6.8.9.& 8.20.21.& 20.7.& 22.16.* & 26.4.5.& 29.32. Exod.1.20.cap.10.* & 15. 22.25. Levit.11.43.44.45.&c. *Operum* bonorum commemoratio, 2 Reg.20.3. Jisa.6. 2.3. Pſ.2.18.21.22.25. Pſal.132.1. Jesch.64. *opera* à nobis proximo exhibita tanquam sibi facta reputat Deus, sive bona sint, sive mala, Jesch.37.23. Jirm.2.19. Zecar.2.12. Mat. 15.40. Act.9.5. 1 Cor.8.12.

Opiniones & cogitationes hominum inquietæ sunt erroneæ, Num.25.39. Deut.31. 8. 1 Schem.15.9. 2 Schem.6.6. Prov.11.14. cap.14.12.& 21.2. Jesch.5.21.c2.7.12.& 14. 13.& 55.8. Matth.3.14. cap.16.21. Mat.8. Joh.12.4.cap.13.8.

Orare in nomine Jesu, Joh.14.13.c1.15.& 16.23. 1 Joh.5.14. *orare* quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus, Mat.21.2. Mar.10.35. Rom.8.26. Jac.4.3. *orare* nocte & die, Pſal.119.62. Luc.18.1. 1 Thel.5. 1 Tim.5.5. 2 Tim.1.3. *orare* sine intermissione, Mat.7.7. Luc.11.9.cap.18.1. Act.12. Eph.6.18. Col.4.2. *orare* ut fidei periculo succurrat habeat fœlices, Eph.6.19. Col.4. 2 Thel.3.1. *orare* alium pro alio, Jir.42.20 Eph.6.18. Col.4.2. 1 Thel.5.25. 2 Thel.1. 1 Tim.2.1. Jacob.5.16. *orare* pro inimicis, Num.16.22.46. Mat.5.44. Luc.6.28.c1.23. Act.7.60. *Oratio* quomodo, quando, ubi fieri debeat, & quid petendum Num. 11.16.24. Deut.4.7. Jud.10.10. 1 Schem.11. 2 Schem.22.2.7. 1 Reg.3.7. Jesch.65.24. Hamoſ.7.2. Mat.6.5.9.c2.7.7.& 18.19.& 21.22.& 26.38. Mar.11.14. cap.13.33. Luc. 11.2.9.cap.22.40. Joh.4.23.cap.9.31.& 16.13. & 15.7.& 16.23. Act.1.14.c1.2.42.& 4.24.31 & 10.2. Rom.8.26. cap.12.12. 1 Cor.14.13. Eph.6.18. Col.4.2. 1 Thel.5.17. 1 Tim.2. 1 Pet.3.12. 1 Joh.5.4. Jac.1.6.cap.4.3.& 5.13 Apoc.19.10. *Orationes* quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Gen.16.11. cap.21.17. Exod.2.24. cap.3.7.& 6.4.& 22. 23.27. Deut.4.7. 1 Schem.7.9.10. cap.9.18.& 12.20. 2 Schem.21.4.7. 1 Reg.13.6.cap. 17.22.& 18.36. 2 Reg.20.5. 2 Chro.32.12. cap.33.13. Pſal.3.5.& 4.4.& 5.13 & 22.25. 34.7.& 50.15.& 55.17.& 118.5.& 120.1. Pro. 15.29. Jesch.30.19. cap.37.15.21. Jirm.29.12.

Lam.

Lam.3.56. Jonæ 2.2. Zec.13.9. Joh.9.31. Act. 10.4. *Orationes* quorundam quare non exaudiat Deus, Deut.1.45. cap.31.18. 1 Schem. 8.18. Psal.18.42. Pro.1.28. cap.15.20. & 21.13. & 28.9. Jesch.1.15. Jir.7.16. cap.11.11.14. & 14.12. & 15.1. Jech.8.18. cap.14.16.20. Mic. 3.4. Zec.7.13. Joh.9.31. Heb.12.17. Jacob.4.3. *Orationum* sanctorum exempla, Genes.32.9. Exod.32.11.13. Num.14.19. Deuteron.9.26. 1 Reg.8.15.* 2 Reg. 20.3. 2 Chron. 6.16.* cap.14.11. & 20.6.12. Jesch.33.2. cap.37.16. cap.64.* Jir.10.24. cap.17.13.14. & 18.19. & 32.16. Lam.3.* Dan.9.6. Jonæ 2.* Chab.3.* Act.3.24.

Osculum pudicum, pacis & charitatis symbolum, Gen.29.13. cap.45.14. & 48.10 & 50.1. Exo.4.27. Luc.15.20. Act.20.37. Rom. 16.15. 1 Cor.16.20. 2 Cor.13.12. 1 Thes.5. 26. 1 Pet.5.14.

Otium, vide *Acedia*.

P.

Pactum cum quibus non sit ineundum, Exod.23.32. ca.34.15. Deut.7.3.ca.20.13. 1 Reg.20.36.42. *pactum* contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur, Judic.1. 24.27. cap.3.5. 1 Reg.20. 34. 41. 1 Chro.19.2. *pactum* init Deus cum populo, Gen.17.2.7. Exod.19.5. Deut.5.8. Jirm.31. 31. *pactum* init populus cum Deo, Jehos. 24.25. 2 Reg.23.3.2 Chro.15.12. cap.23.16.

Parentum officium, Gen.18.19. cap.31.10. & 34.2. & 25.6. & 34 4. & 49.* Exod.12. 26. cap. 13. 13. 14. & 21.20. Levit. 19.29. Num.30.5. Deut.4.9. cap.6.7.20. & 11.19. & 21.19. & 22.15.19. & 32.46. Jehos.4.21. 1 Schem.2.23. cap.3.13. 1 Reg.2.1. Jiob.1.5. Pfal.78.3. Prov.1.8. cap.4.1.* 5.7. & 11.29. & 13.24. & 19.18. & 20.7. & 22.6.15. & 23. 13. Mat.10.37. Eph.6.4. Col.3.21. 2 Tim.3.15. Tit.2.4.

Partho affligitur propter Saraïn uxorem Abrahami, Gen.12.14. somnia videt, ca.41.1. quæ ei à Josepho explicantur, ver.25. *Partho* Israele n opprimit fervitute, Exod.1.8.* labentigitur cum omni suo exercitu, cap. 14.24.28. *Parthonis* filiam accipit Schelomo uxorem, 1 Reg.3.1.

Pascha festi institutio & celebratio, Exod.12.* cap.13.6. & 23.15. & 24.18. Levit.23 5. Num.9.2.11. cap.28.17. Deut.6.1.5. Jehos.5.9. 2 Reg. 23. 21. 2 Chron. 30.1.15. cap.35.1. Jech.45.21. Mat.26.19. Mar.14.12. Luc.22.7.

Pastores, præceptores, & alii præfecti, qui debeant uti solicitudine & curâ in eos quos suæ fidei commissos habent, Prov. 27.23.24. Jech.34.4.* Mat.18.12. cap.24.45. Luc.15.4. Joh.1.11.* ca.13.1.* & 17.9.11.* & 18.8. Act.20.22.28.31. Rom.9.2.3. cap.12. 3.8. 1 Cor.4.14. 2 Cor.11.28.29. Gal.3.19.

Patieni & longanimis est Deus, Gen.6 3 Exod.34.6. Psal.86.15. & 103.8. & 145.8. Joel.2.11. Jesch.30.18. Joel.2.19. Jonæ 4.2. Mach.5.3. Matth.27.18. Roman.2.4. 2 Pet. 3.9.

Patientia & longanimitas fidelium in genere afflictionum, Jiob.1.20. cap.2.9. & 7.2. Pro.3.11. cap.14.26.* & 15.1. & 16.32. & 25.15. Mat.5.39. Rom.5.3. cap.12.12.* & 15.4. 2 Cor.6.4. Gal.5.22. Eph.4.2. 1 Thes.5.14. 2 Thes.1.4.7. 1 Tim.6.11. 2 Tim.2.5.12. 1 Pet.1.6. Heb.10.36. cap.11.25. & 12.1. Jacob.5.7. *impatientia* & ejus punitio, Exod. 14.11. cap. 15.24. & 16.3.8. & 17.2. Num. 11.1.10. cap. 14.2. 28. & 21.6. Jiob.2.14. cap.3.1.

Paulus Judæus ex tribu Binjaminis, Rom.11.1. Philip. 3. 5. natus & educatus Tharsis, Act. 21.3. persequitur Christianos, cap.9.1. Galat.1.13. 1 Timoth.1.13. convertio ejus singularis, Act.9.* *Paulus* doctor gentium, Rom.11.13. cap.15.16. Gal. 2.2.8. 1 Tim.2.7. 2 Timoth.1.11. prædicat Antiochiæ, Act.13.16.* Iconii, ca.14.1. Lystris, vet.6.13. Thessalonicæ, ca.17.1. Beroeæ, ver.10. Athenis, ver.12.28. Corinthi, cap. 18.1. vocatur in Macedoniam, Act.16.9. capitur, ca.21.27. deducitur Cæsaream, cap. 23.23.30. vehitur Romam, cap.27.* & 28.* fiftitur Neroni, 2 Tim.4.22. *Paulus* nemini voluit esse oneri, Act.20.33. 2 Cor.11. 9.11. cap.12.13. 1 Thes.2.9. 2 Thes.3.8. vocabatur olim Saulus, Act.7.59. cap.9.1. & 13.1.

Pax quædam temporalis, quædam æterna, Gen.13.6.8. cap.26.22. & 45.24. Levit. 26.6. Numer.6.27. Jirm. 29 7. Matth.5.9. Mar.9 50. Luc.14.32. Act.9.31. Rom.12.18. 1 Cor.14.33. Ephes.4.3. 1 Pet.3.11. Hebr. 12.14. Jacob.3.18. Apoc.4.6. *Pax* interna qualis est inter Deum & ejus amicos, Jesch.2.4. cap.5.9. & 11.6.7. & 66.12. Hos. 2.14.20. Mic.4.3. Luc.2.14. cap.24 36. Joh. 14.27. cap.16.33. & 20.19. Act.10.36. Rom. 5.1. Ephes.2.14. Phil 4.7. *pacem* & misericordiam promittunt mendaces prophetæ, Jirm.6.14. ca.8.8.11. & 14.13. & 23.16. Jech. 13.10.16. Mic.3.5. 1 Thes.5.3.

Peccati origo, Gen. 2.17. cap.3.6. Rom. 5.12. 1 Corinth.15.21. *peccatum* originale, Jiob.14.5. cap.15.14. Psal.51.7. Rom.3.9.23. cap.5.12.* effectus ejus, Gen.8.21. Rom.5. 12.17. cap.6.23. & 7.8.11.13.17.* Gal.5.17. Eph.2.3. tollitur ejus reatus per Christum, Joh.1.29. Rom 3.23.24. cap.5.8. 17.18.19. & 6.3. & 7.24. & 8.1.2. Galat. 3. 22. Ephes. 12.5. *peccatum* solus Deus propriâ auctoritate remittere potest, Exod. 34.7. Psal.19.13. & 32.5. & 109.14. Jesch 43.24. cap 44.22. & 53.* Jirm. 31. 34. cap.33.8. Mic.7.18. Matth. 9.2. Mar.2.3. Luc.5.20. cap. 7.48. *peccatum* remittitur per Christum, Jesch.53.* Dan.9.24. Matth.1.21.ca. 9.2. & 12.28. & 20.28. & 26.27. Mar.2.5. Luc.24.46. Joh.1.29. Actor.2.38. cap.4.12. & 10.35.43. & 13.38. Rom.4.25. cap.5.9. 1 Cor.6.11. cap.15.3. 2 Corin.5.21. Gal.1.4. Col.2.14. Eph.1.7. ca.5.25. 1 Tim.1.15. Tit. 2.14. 1 Pet.1.18. cap.2.24. & 4.1. Heb.1.3. ca.9.12.14. 1 Joban.1.7. cap.2.12.* & 3.5.8. Apoc.1.5. *peccatum* in Spiritum sanctum, Matth.12.32.

Matth.12.31. Mar.3.28. Luc.11.15.cap.12.10. Heb.6.6. cap. 10.26. 1 Joh.5.16. *peccatum* vindictam clamans, Geneſ.4.10. cap.19.20. Exod.22. 23. 27. Jac.5.4. propter *peccatum* unius aut paucorum puniuntur multi, Geneſ.3.* Num.6.20.* Jehoſ.7.* Jud.19.25. 2 Schem.24.* *peccatum* contra naturam, Gen.19.* Jud.19.22. Rom.1.27. 1 Cor.6.10. 1 Tim.1.10 *peccatum* ex ignorantia, Levit. 4.2. cap.5.15. Num.15.27. Luc.23.4. Joh.9.41 cap.15.24. Act.3.17. 1 Tim.1.13. *peccatum* ex malitia & data opera, Num.15.30. Mat. 28.13. Joh.11.49. Act.4.18. Heb.6.5. cap.10. 26. *peccatum* non ſolum non imputatur, ſed etiam verè remittitur, & anima abluitur, ac mundatur, Pſal.51.12. Act.2.38. 1 Cor.6.11. 2 Pet.1.9. 1 Joh.1.9.

Peculium Dei ejus populus, Exod.19.5. Deut.7.6. cap.14.2. Johan.1.12. Epheſ.1.14. 1 Pet.2.9.

Peliſchithæi perſequuntur Iſraelem, Jud. 3.3. cap.10.7. & 15.9. 1 Schem.4.* cap.5.* & 13.5. & 17.* & 23.1. & 28.1. & 29.1. & 31.1. 2 Schem.5.17,22. cap. 21. 15, 18. *Peliſchithæi* cæduntur, Judic.3.31. 1 Schem. 7.10. cap.13.3. & 14.* & 17.50. & 18.16. & 19.8. & 23.5. 2 Schemuel.5.24. cap.8.1. 2 Reg 18.18. contra *Peliſchithæos*, Jeſch. 15.2. Jirm.47.1.4. Jech.25.15. Hamoſ.1.6. Tzeph.2.5.

Peregrini benefaciendum eſt, Gen.18.2. Exod.22.21. cap. 23. 9. Levit.19.33. cap.23. 22. Num.15.14. Deut. 10.18. cap.14.21. & 24.14.17. & 26.11. Jech. 22. 29. cap. 47.21. Zecar. 7. 10. *Peregrini* ſumus & advenæ in hac vita, Geneſ.15.13. cap.23.4. & 47.9. 1 Chron.29.15. Pſal.39.13. & 119.19. 1 Corinth.5.8. Philip 3.20. Hebr.11.13. 1 Pet. 2.11.

Perjurii & falſi crimen, Exod. 8. 8, 15, 28. Levit.5.4. 1 Schem. 19. 6.* Jirm.7.9. Zecar.5.3. Mal.3.5. Matth. 26. 72. 1 Tim. 1.20.

Perſeverantia, Jiob.2.3. Prov.2.21. cap. 28.17. Jech.18.24. cap. 33.13. Matth. 10.22. cap.15.22. & 24.13. Luc.9.54. Johan.6.67. Act.2.42.ca.11.25. & 13.43. & 14.21. Heb.3.* 2 Pet.2.20. 1 Joh.2.24. Apoc.2.17.

Perſecutio, vide *Crux*.

Perſonarum acceptio illicita, nec Deus *perſonam* reſpicit, Levit. 19. 15. Deut.1. 17. cap. 10.17. & 27.2. 1 Schemuel. 16.8. 2 Chron.19.7. Jiob.34.19. Prov.18.5.cap.24. 23. & 28.21. Jeſch.11.3. Malac.2.9. Matth. 22.16. Marc.12.14. Luc. 20. 21. Act.10.34. Rom.2.11. Gal.2.6. Epheſ.6.9. Coloſ.3.25. 1 Pet.1.17. Jac.2.9.

Peterr, vide *Orart*.

Petrus à Chriſto vocatur, Mat.4.18. confitetur Chriſtum, cap.16.16. appellatur Simon, c.4.18. & 10.2. Joh.20.2. appellatur Cephas, Joh.1.42. 2 Cor.1.12.cap.3.22. & 9.5. Gal.2.9. appellatur Simon Bar-Jona, Matth. 26.17. Joh.21.15. negat Chriſtum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Matth.16. 69,70,72,75. prædicat & loquitur, Act.1. 1,16.c.2.* & 3.12.* & 10.34. conjicitur in carcerem, cap.12.3. *Petrus* primus Apoſtolorum, Mat.10.2.cap.16.18.& 17.24.* Luc. 22.31.* Joh.21.17.

Phariſæi invitat Chriſtum, Luc.7.36. *Phariſæi* & Publicanus ſimul orant in templo, Luc.18.10. *Phariſæi* graviter increpantur, Matth. 3. 7. cap. 7.1. & 16.1. & 23.* Johan.8.44. Act.7.51.cap.13.3. Phil. 3.2.

Pinchas filius Eliazaris, Exod.6.25. Jud. 20.28. placat Deum zelo ſuo, Num.25.7.11. Pſal.106.30. mittitur in terram Gilliadi, Jehoſ.22.13. *Pinchas* filius Heli, 1 Schem. 1.3. periit propter ſua peccata, cap.4.11.

Pignus ſalutis noſtræ eſt Spiritus ſanctus, Rom.3 16. 2 Corin.1.22.cap.5.5. Eph. 1.13. cap.4.30.

Pigritia, vide *Accidia*.

Pilatus & Herodes fiunt amici, Luc.23. 12. *Pilatus* Chriſtum innocentem morti addicit, Mat.27.26. Joh.19.16.

Plaga Dei ſeu vindictæ, Exod.7.* 8.* 9.* 14.* 2 Reg.8.28. 2 Chro.6.26. Pſal.78. 44.& 105.27. Jirm.15.2.

Pœnitentia pro peccatis, Pſal.6.7. Mat. 3.8. Luc.3.8. Actor.2.38. cap. 8. 22. 1 Corin.7.10. *pœnitentia* prædicatur, Jirm.31. Matth.3.2.cap.4.17. Luc.3.3.8. cap.13.3. & 24.47. Act.2.38. cap.3.19. & 8.21. & 17.30. & 20.22. & 26. 20. *pœnitentia* vera & non ficta promiſſa eſt venia, Deut.30. cap.30.2. 1 Schem.7.2. 2 Chron. 7. 14. cap. 20.6. & 34.26. Jiob. 22. 23. Prov. 28.13. Pſal.32.5. Jeſch. 1. 16. cap.30.18. & 40.2. & 55.7. & 59.20. Jirm.3.5. cap. 18.8. & 19. 12. & 31. 17, 20. Jech.18. 21, 27. cap.33.14. Hoſ.14.1. Joel.2.12. Jonæ 3.9. Zecar.14. Mal.3.7. Luc.15.18. Act.2.19. cap.26.18.20. *pœnitentia* veræ exempla, Judic.20.15. 2 Schem.12.13. cap.24.10.17. 2 Chron.20.4. cap.33.12. Jon.3.* Mat.26.75. Luc.7.37.44. cap.15.18. & 18.13. & 19.8. & 22.62. & 23. 41. Act.2.37. *Pœnitentia* falſæ exempla Geneſ.4.13. cap.27.40. Exod. 8.8. cap.9.27. & 10.16. Jehoſ.7.20. Judic.1.7. 1 Schem. 15.24.30. cap.24.19. 1 Reg.13.7. cap.21.27. Mat.27.4. Act.8.13,23. Heb.22.17.

Primitiæ fructuum debentur Deo, e jusque ſacerdotibus, Exod.23.19.c.34.26. Levit. 23. 10. Num. 18.13. cap. 26. 2, 10, 2 Chro.31.5. Pro.3.9.

Primogenita omnia Ægyptiorum moriuntur, Exod.12.29. Pſal. 78.51. & 135.8. & 136.10. primogenitum omne Deo conſecratur, Exo.13.2.ca.12.29.& 34.20. Lev.27. 26. Num.3.13.ca.8.17. Deut.15.19. 1 Schem. 1.24. Luc.2.23. *primogenitorum* jura, privilegia, & prærogativæ, Gē.25.31. Deut.21.15. 1 Chro.21.3. *primogeniti* aliquando à Deo rejiciuntur, Gen.48.17.cap.49.4. Rom.9.13.

Proditio, & ejus punitio, Gen.37 23. Jud. 1.24. 1 Schem.23.19. Jeſch.22.25. Mat.26. 14.47.

Promiſſiones Dei cum conditione ſunt Deut.19.8. cap.28.* Levit.26.* 1 Schem. 2.30.

2.30. Jech.18.* cap.33.15.19. Mar.16.16. Joh. 3.16.36. cap.6.47.* 8.31.* 13.17.* 15.7.14. Rom.8.17. Col.1.23. Heb.3.14. 2 Pet.1.4. A-poc.2.* cap.3.* & 21.7.

Providentia, vide *Dei* gubernatio & providentia.

Pseudoprophetæ, & eorum punitio, & quod non sint audiendi, Deut.13.1.ca.18.20 1 Schem.13.12.ca.18.40.* & 22.6,10.* 2 Reg. 10.19. Prov.28.10. Jesch.28.7.cap.57.3. Jirm. 14.13.15. cap.23.* & 27.9 & 28.* & 29. 8.21.25. Jecn.13.* cap.14.9. & 22.25.* & 34. 2.8.18. Hamol.7.10. Mic. 3.5. Zecar. 13.2. Mat.7.15. Luc.12.1. Act.20.29. 1 Cor.19.12. Phil.3.2. Colos.2.8. 1 Tim.4.1.2. Tit.2.17. 1 Pet.2.* Judæ 4.8.* *Pseudoprophetæ* habentur qui currunt antequam mittantur, Jirm.14.14.ca.23.32. & 27.15. Jech.13.6.

Psalmi suscipit hospitio Paulum, Act. 28.8.

Q.

Quæstiones inutiles quæ sunt vitandæ, Gen.3.1.6. Pro.25.27. Eccl.7.10. Mat. 15.1. Joh.6.52.cap.21.21. Act.1.6. 1 Tim.1.4. ca.6.3. 2 Tim.2.16. Tit.3.9.

Quiescendum à peccatis, Rom.6.6.* Gal. 2.2. *quies* contingit populo Dei, Heb.4.9 *quietem* & pacem certam consequentur pii, Jesch.57.6. Luc.16.22. Apoc.14.13. *quietis* irrenire animæ suæ, Jir.6.16. Mat.11.29

R.

Rachab explorstores missos in urbem Jerichuvem, excipit hospitio, Jehos. 2. Jir.2.25. servatur cum suis, Jeh.6.17.23

Rachel pascit oves patris sui, Gen.29.9. mittur Jahakobo in uxorem, ver.28. clam ulit idola patris sui, cap.31.19. ob difficultatem partûs periclitatur, cap.35.17.

Rainerus Deo quisque pro se redditurus est, Mat.12.36.cap.18.23.* & 25.31.* Rom. 14.12. 2 Cor.5.10.

Rechabbum filius Schelomonis, rex Jehudæ constituitur, 1 Reg.12.1. deficit Jisraël à *Rethabbamo* ad Jarobbamum, ver.19. præcipit ei Deus ne pugnet contra Jisraelem, 1 Chro.11.2. oppugnatur à Schischako rege Egypti, cap.12.2,9. moritur, ca.14 31. regnat ibjam filius ejus pro eo, cap.15.1.

Redimere novit Deus suos multis modis è angustia, Gen.19.* Exod.14.* cap.18.8. 1 Schem.23.14.26. 2 Reg.7.* 2 Chro.18.31. 19.2. 24. Psal.4.9. & 91.9. Esth.7.5. Jesch. 41.0.42.22.26. Dan.3.19.cap.6.21,23. 2 Pet. 2.9.

Refugii civitates, Exod.21.13. Num.35.11. Deut.4.41. cap.19.2,7. Jehos.20.* 1 Reg.2. 30.cap.2.28.

Regeneratio est immutatio carnis in spiritum, Johan.3.5. carnalium affectionum in spiritualem affectum, Rom.8.5.13. infidelitatis in fidem, Joh.1.12. Gal.3.29. 1 Joh.5.1 renovatio mentis per Spiritum sanctum, Tit.3.5. Gal.4.6. atque adeo carnalis naturæ in divinam naturam, 2 Pet.1.4. Col.2.12. ut qui mali fuimus sanctificemur, 1 Cor.6. 11. Eph.5.8. *regenerati* interius, etiam exterius in novitate vitæ ambulabunt, Rom. 6.* ca.7.6.* & 12 1. Eph.4.22. Col.3.9. 1 Cor. 5.7. 2 Cor.5.13. 1 Pet.4.2.

Reges quid facere quidve fugere debeant, Deut.17.19. 1 Schem.8.* 1 Reg.2.2.ca. 10.9. 2 Chro.9.1.cap.19.5. Jiob.34.30. Psal. 2.10.& 101.* Pro.14.28. cap.19.12. & 20.8. 26.& 28.15. & 29.4.14. cap.31.4. Jirm.22.2. vide *Superiorum* officium.

Regnum Dei vim patitur, Matth.11.14 Luc.16.16. Gal.5.16. Apoc.2.* ca.3.* ca.21.7. *regnum* Dei spirituale internum & æternum, Gen.49.10. Num.24.17. 1 Schem.2.10 cap.7.8.9. 1 Chro.2.4.2.4. Psal.2.2.6. & 9.8. & 22.28.& 45.7. & 72.1.& 100.* & 145.11. Jesch.9.6.cap.11.* & 32.16. & 40.9.& 42.1. Jir.23.5.6.ca.33.* Jech.37.24. Dan.2.44. cap. 4.36.& 7.14.27. & 9 24.25. Hos.3.5. Mic.4. 1.4.cap.5.1. Zecar.9.9. Matth.14.* Luc.1.28. cap.12.31 32.& 22.29. & 23.2. Joh.6.14. cap. 12.14.34. & 18.33,36. 1 Tim.1.17. Heb.1.8. cap.2.9.

Relinquentes omnia propter Christum, centuplum recipient, Mat.19.29. Mar.10.29. Luc.18.29.

Remittendum proximo in nos peccanti, Mat.5.23.cap.6.13.& 18.32,35. Luc.17.3. Eph. 4.32. Col.3.13.

Repudii libellus, Deut.24.1. Jesch.50.1. Jirm.3.3. Mal.2.16. Matth.5.30.cap.19.7. Mar. 10.4.

Resurrectio mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod.3.6. Jiob.14.14 cap.19.26.& 21.30. Jesch.26.19. cap.66.14. Jech.37.1.9. Dan.12.12. Joan 3.1. Tæph.3.8. Mat.22.23 31. Luc.27.33. Joh.5.21,28.ca.11.24. Act.24.15. 1 Cor.15.* 2 Cor.4.14. cap.5.* Col.3.4. Phil.3.21. cap.4.3. 1 Thes.4.13,16. 2 Tim.2.11. Apoc.20.12.

Reuben primogenitus Jahakobi nascitur, Gen.29.32. violat thorum patris sui, cap.35. 22. dantur ob id primogenita ejus filiis Josephi, cap.49.4. 1 Chro.5.1. nititur frattem suum Josephum liberare, Gen.37 21,22.29. dicit, Hos duos filios meos morti traditos non reduxero Binjaminem, cap.42.37. filiis *Reubenis* primò requies datur, Num. 32.* Deut.3.12.cap.29.8. Jehos.1.12.cap.13.25 cæduntur, 2 Reg. 10. 33. transferuntur ad terram Assyriorum, cap 15.29. 1 Chro.5.26. secundum prophetiam, Gen.49.4. ædificant altare, Jehos. 22. 24. dimicaverunt contra Hagarenos, 1 Chro.5.19.

Revelationes & visiones, Jehos.6.1. vide *Apparitiones*.

Ribka filia Bethuelis, Genes.22.23. uxor Jitzchaki, ca.24.50. parit geminos, ca.25.24.

Ritzpa concubina Schaulis, ad quam ingressus est Abner, 2 Schem. 3.7. custodit corpora eorum qui in crucem sublati erant, cap.21.10.

Ruth Moabitis, Ruth.1.4. accipit eam uxorem Bohaz. & parit Hobedum, ca.4.13. 1 Chro.2.12. Mat.1.5.

Sabbatum,

S.

Abbatum, Gen. 2. 2. Exod. 16. 24. c. 20. 8. & 23. 12. & 31. 14. 17. & 34. 21. & 35. 2. Levit. 19. 3. cap. 23. 3. 15. & 25. 4. Num. 15. 32. cap. 28. 9. Deut. 5. 18. Jesch. 56. 2. 4. ca. 58. 13. & 66. 23. Jirm. 17. 21. 27. Jech. 20. 12. cap. 22. 8. Mat. 12. 1. 10. Mar. 2. 23. cap. 3. 2. & 6. 2. Luc. 16. 31. cap. 6. 1. & 13. 11. 14. & 14. 1. Joh. 5. 10. cap. 7. 22. & 9. 14. Act. 13. 14. 27. 44. cap. 15. 21. & 18. 4. & 20. 7. 1 Cor. 16. 2. Heb. 4. 4. 10.

Sacerdotes, legis, & horum munus, Exod. 29. 44. cap. 30. 7. Levit. 10. 1. 6. 9. cap. 21.* cap. 22.* & 24. 2. Num. 3. 10. cap. 4. 5. 11. & 10. 8. Deut. 21. 5. 1 Schem. 2. 28. 35. 1 Chron. 6. 49 2 Chro. 26. 17. Heb. 5. 7. cap. 10. 11. *Sacerdotum* multitudo in veteri Lege, 1 Chro. 23. 2. ubi numerantur 38000. *Sacerdotum* Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio, Exod. 28.* cap. 29. 1. & 39. 1. & 40. 12. Levit. 8. 1. 8. *Sacerdotibus* dabantur decimæ & primitiæ, Num. 5. 9. 10. cap. 18. 8. 11.* Deut. 18. 3. ut liberi à solicitudine comparandi victum, possent vacare Legi Dei, 2 Chron. 31. 4. *Sacerdotibus* Legis alsignabatur necessaria vitæ sustentatio, Exod. 29. 26. Levit. 2. 3. 10. cap. 5. 13. & 6. 2. 12. 29. & 7. 22. & 10. 13. & 24. 9. Numer. 3. 48. cap. 5. 9. & 18. 8. 11. 28. Deuteron. 18. 3. 1 Schem. 2. 28. 2 Reg. 12. 17. 1 Chronic. 6. 54. 2 Chronic. 31. 4. *Sacerdotes* mali & eorum punitio, Num. 16.* 1 Schem. 2. 22.* cap. 3. 13. 1 Reg. 2. 26. Jesch. 3. 12. Jirm. 2. 5. cap. 8. 7.* Hosch. 4. 6. 9. cap. 5.* Mal. 1.* cap. 2. 1. 8.

Sadducæi negant mortuorum resurrectionem, Mat. 22. 23. Act. 4. 1. cap. 23. 8.

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9. 52. recipit verbum Dei, Act. 8. 5.

Samaritanus miseretur vulnerati, Luc. 10. 33.

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum, Joh. 4. 7.

Sancherib oppugnat universas civitates Juda munitas, 2 Reg. 18. 13. 2 Chron. 32. 1. blasphemat Deum, Jesch. 36.* interimitur à filiis, 2 Reg. 19. 37. Jesch. 30. 31. cap. 31. 8. & 33. 1.

Sancti & mundi esse debemus, Levit. 11. 44. cap. 19. 2. & 20. 7. 26. & 21. 6. Deut. 26. 19. Ephes. 5. 26. 1 Thessal. 4. 3. 1 P. t. 1. 16. qui *sanctus*, sanctificetur adhuc, Apoc. 22. 11. *sanctum* Domini, Exod. 35. 2. Levit. 16.* Psal. 114. 2. Matth. 7. 6. Luc. 1. 31. *sanctorum* ministerio aliquando tribuitur, quod soli Deo præcipuè convenit, Matth. 8. 16. 18. Joh. 20. 13. Rom. 11. 14. 1 Corin. 9. 20. 21. 1 Tim. 4. 16. Jacob. 5. 19. *sancti* sunt cum Christo in cœlis regnantes, Joh. 13. 26. cap. 17. 24. 1 Cor. 5. 8. Phil. 1. 23. Apoc. 3. 21. cap. 7. 9. & 14. 13. *sancti* etiam defuncti rectè à nobis laudantur, Johan. 12. 26. in *sanctis* suis Deus laudatur, Psal. 151. 1. ut Moscheæ & Aharon, Exod. capitib. 7. 8. 9. 10. 11. Elija excitat puerum mortuum, 1 Regum 17. 22. claudit cœlum ne pluat cap. 17. 1. Jac. 5. 17. aperit clausum, 1 Regum 18. 41. 45. Jac. 5. 18. Elijæ toga dividit aquas, 2 Reg. 2. 8. 14. Elischah excitat puerum viduæ mortuum, 2 Reg. 4. 34. sanat aquas misso in eas sale, 2 Reg. 2. 21. 22. oleum multiplicat, cap. 4.* Nahamanem Syrum sanat, cap. 5. 14. facit natare ferrum, cap. 6. 6. Elischah mortuus per contactum ossium suorum operatur, cap. 13. 21. Apostoli ejiciunt dæmonia, Mar. 6. 13. cap. 16. 17. Luc. 10. 17. Johannes & Petrus sanat claudum, Act. 3. 6. Petrus excitat Tabitham, cap. 9. 41. etiam sola sua umbra sanat, cap. 5. 15. Paulus restituit claudum, cap. 14. 9. etiam per sudaria curat infirmos, c. 19. 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, cap. 20. 19. Heb. 11.*

Sanguinis conspersio, Exod. 24. 6. cap. 29. 20. Levit. 1. 5. 11. cap. 3. 2. 8. 13. & 4. 6. 16. & 6. 25. & 8. 30. & 9. 18. & 16. 14. 18. & 17. 6. 2 Chron. 30. 16. Hebr. 9. 13. 14. 19. 21. 22. *sanguinis* Christi conspersio, Heb. 9. 14. c. 10. 19. & 12. 24. 1 Pet. 1. 2. *sanguinis* esus prohibitus, Gen. 5. 4. Levit. 3. 17. cap. 7. 16. & 17. 10. 14. & 19. 26. Deut. 12. 16. 23. cap. 15. 23. 1 Schem 14. 33. Act. 15. 20. cap. 21. 25. *sanguinis* fluxus sistitur, Mat. 9. 20. *sanguinis* innocentis effusio, Deut. 19. 5. 11. cap. 27. 24. 2 Schem. 20. 9. 1 Reg. 21. 13. 2 Reg. 21. 16. cap. 22. 4. 2 Chron. 24. 22. Pro. 6. 17. cap. 28. 17. Jirm. 7. 6.* cap. 22. 3. Jech. 22. 4. Mat. 23. 34. Luc. 11. 50. Apoc. 6. 10. cap. 18. 24. *sanguinis* innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4. 10. Apoc. 6. 10. *sanguine* Christi empti sumus, 1 Cor. 6. 20. c. 7. 23. Act. 20. 28. 1 Pet. 1. 18. Apoc. 5. 9.

Sapientiæ divinæ origo, proprietas, laus & utilitas, Deut. 4. 6. cap. 29. 9. Eccl. 7. 21. cap. 9. 15. Luc. 21. 13. Rom. 11. 22. 1 Corin. 1. 1. cap. 2. 6. 10. & 3. 19. Col. 2. 3. Jacob. 1. 5. cap. 3. 15.

Saphira mentitur Spiritui sancto, & cadit in terram mortua, Act. 5. 1. 8.

Scandalum seu offendiculum proximo nec in vita, nec in doctrina ponendum, Levit. 4. 3. Num. 31. 16. 2 Schem. 11. 14. Prov. 28. 10. Mat. 17. 27. cap. 18. 6. Mar. 9. 42. Luc. 17. 1. Rom 14. 13. 15. 1 Corin. 8.* cap. 10. 32 Cor. 6. 3. 1 Thes. 5. 22. quicunque nobis *scandalo* esse possent, vitabimus, Exod. 23. Deut. 7. 2. 16. cap. 13.* Matth. 5. 29. cap. 10. 22. Mar. 9. 42. Rom. 16. 17.

Schalmanesser rex Assyriorum, egreditur primò contra Schomronem, & transfert Jisrael. cum Hoscheha rege in Assyrios 2 Reg. 17. 6. secundò capit Schomronem cap. 18. 9.

Schaul de tribu Binjaminis quærit asinas, 1 Schem. 9. 3. ungitur in regem Schemuele, cap. 10. 1. & 12. 1. Act. 13. 21. juxta mandatum, 1 Reg. 9. 15. percutit Hammonitas, cap. 11. 11. obtulit holocaustum, cap. 13. 9. à regno rejicitur, vers. 13. 9. 10. 11. Elija excitat puerum mortuum, cap. 15. 22. 26. 28. cap. 16.* exagitat

Spiritus nequam, cap.16.15.& 18.9.& 19.
Spiritus persequitur eum, ver.23. trucidat Sacerdotes Domini, cap.22.18. mulierem habentem pythonem consulit, cap.28.7. seipsam interficit, cap.31.4. sepelitur, ver.13.filii ejus suspenduntur, 2 Schem.21.9.
Stehah, quia regnum affectârat, caput ejus abditur, 2 Schem.20.22.
Sthecem filius Chamoris Dinam rapit, & concumbit cum illa, Gen.34.2. necatur, cap.34.26.
Stelomonis filii Davidis nativitas prænuntiatur, 2 Schem.7.12. nascitur, 2 Schem.12.24. ungitur in regem super Israel. 1 Reg.1.23. Dominus apparuit ei per somnium nocte in Gibbone, à quo sapientiam postulat, cap.3.5.9. 2 Chron.1.7. firmit litem meretricum, 1 Reg.3.16, 24. de ejus sapientia, magnitudine divitiarum, potestate, & ministris, 2 Chron. 9.3. init fœdus cum Chiramo rege Tyri, 1 Reg.5.12. postquam ædificavit templum, dedit Chiramo viginti civitates, cap.9.11. venit ad eum regina Schebæ, cap.10.1. Mat.12.12. Luc. 11. 31. ædificavit excelsum Camoscho abominationi Moabitarum in monte, 1 Reg.11.7.
Sthemuel, 1 Schem.1.20. adducitur ad templum Domini in Schilunte, ver.24. congregat totum Israelem Mitzpam, & clamat ad Dominum pro Israele, cap.7.4.8. exposuit filios suos Judicos Israeli, cap.8. probat se innocentem, cap.12.5. interficit Agagum, cap.15.33.
Sthimhi maledicit Davidi, 2 Schem.16.5. veniam impetrat à Davide, 2 Schem.19.23. occiditur ex præcepto Davidis, 1 Reg.2.9.42.46.
Sthimhon nascitur, Gen. 29.33. interficit cum fratre Levi Sichecemitas, cap.34.25. eam ob rem arguuntur à patre, cap.49.5. in vinculis tenetur in Ægypto, cap.42.24.
Sthonron obsidetur ab Assyriis usque ad annum tertium, capitur, & abducitur populus, 2 Reg.17.5. contra *Sthonronem* propetatur, Jech.23.* Hos8.* cap.13.* Nam.3.12. Mic.1.5.
Striptura sacra unde sit; & quis ejus sit, Exod. 17. 14. cap. 34.27. Deut.4.1. 29.17.18. & 31.9. Jehos.1.8. Jesch.8.9.cap. 30.8. & 34.16. Jirm. 30.2. cap.36.2.10. & 51.1. Dan.10.21. Matth. 4.4. cap.22.29. Luc.44. cap.16.29. Johan.5.39. cap.10.44. & 20.30. Act.15.21. cap. 17.11. Rom.1.2. cap.4.25. & 15.4. 1 Corinth.9.9.cap.10.11. & 15.3. 2 Tim.3.15. 1 Pet. 1. 20. cap.3.1. Apoc.1.19.
Sepelire mortuos opus misericordiæ, Gen.23.19.cap.25.9.& 35.19.29. & 50.5.13. 25. Num. 20.1. Deut.10.6. cap.21.23. Jesch.24.30. Judic. 12.7. 1 Schem. 25.1. cap. 31.13. 2 Schem. 2.32. 1 Reg.2.10, 31. 34. cap.11.43. & 13.30. & 14.31. 2 Reg.13.20. 2 Chron.16.14. cap.24.16. & 35.24. Matth. 14.12. cap.27.58. Johan.19.39. Act.1.13.59. 1 Cor.15.4.
Serpens æneus erigitur, Num.21.8. tollitur, & appellatur Nechuschthan, 2 Reg. 18.4. cujus typum gesserit, Joh.3.14.
Sichon nolait permittere Israeli transire per terminum suum, Num.21.23. Deuteron.2.30. percussus est acie gladii, Num. 21.24.
Signa futurorum, Genes. 9. 12. Jehos. 2.12. 1 Schemuel. 2.34. 2 Schemuel. 5.24. 2 Reg.19.29. Jesch. 38 7. Luc.2.12. *Signa* in memoriam præteritorum, Num.15.38. Jehosch.4.6.* *Signa* & miracula fiunt ut per ea omnipotentia, veritas, justitia, & bonitas Dei innotescat, Exod. 4.2.6. cap.7.20.& 16.13. Jehosch.3.10,14. 1 Reg. 13.5. cap.17.14. & 18.37. & 20. 3. 2 Reg. 5.14. cap.20.9.
Silas cum Paulo mittitur Antiochiam, Act.15.27. profectus est cum Paulo, ver.40. remansit Beroææ, cap.17.14.
Silere est utile, Pro.17.29.
Simon in Bethania excipit Dominum, Mat.26.6. Mar.14.3. Joh.12.1.
Simplicitas & humilibus revelat subinde Deus quòd abscondit iis qui sibi videntur sapientes, Jesch.29.13, 14.18. cap. 32.4. Eccles.9.17. Mat. 11.25. Luc.2.9.5. cap.4.8. & 10.21. Act.4.13. 1 Corinth.1. 24. cap.2.1. *Simplex* & rectus, Gen.20.6. Jiob.1.8. Mat.10.16. Act.2.46. Rom.16.18. Eph.6.5. Col.3.22.
Simulatio & hypocrisis cavenda, Jiob.13. 34. Jesch.32.6. Jir.9.6. Mat.23.*
Sobrietas, vide *Temperantia*.
Societas bonorum quærenda, malorum vitanda, Genes.19.15. Num.16.25. Jehosch. 23.2. 2 Chron.19.2. Jiob.31.1. Psal.26.4.8. Prov.4.14. cap.6.25. & 13.20. & 20.19. & 22.10.34. & 25.6.17. & 29.27. Jirm.16. 8. Mat.7.15. Act.19.9. 2 Cor.6.14. Ephes. 5.11. 2 Tim.4.14 Apoc.18.4.
Sodom five *Sedom* & Gomora amœnissimo loco sita, Gen.13.10. spoliantur, cap. 14.11. subvertuntur à Domino, cap.19.25. Deut.29.23. causa, Jech.16.39.*
Sol & Luna creantur, Genes.1.16. stetit ad imperium Jehoschuæ, Jehosch.10.12. retrocessit *Sol* decem gradibus ad petitionem Chizkijæ & preces Jeschahiæ, 2 Reg.20.11. amittit lumen, Matth.27.44. Mar.15.23. Luc.23.44.
Solicitudo nimia, Levit. 25. 20. Deut. 8.3. Jiob.7.8. Psal. 55. 25. & 145.15.16. Prov.10.3. cap.17.25. Matth.6.25. cap.10. 9.23. & 13.22. & 16.7. Luc.8.14. cap.12.22. & 14.18. & 21.31. 1 Corin.7.32. Phil.4.6. Heb.13.5. 1 Pet.5.7.
Somnia & visiones in quibus Deus olim suam voluntatem aperiebat, Genes.20.3. cap.28.12. & 31.24 & 37.5.9. & 40.8. & 41.1. & 46.2. Num.12.6. 1 Schemuel.3.4. 8.11. cap.28.6. 1 Reg.3. 5, 15. Jiob. 7.13. Dan.7.1. cap.7.1. Matth.1.20. cap. 2.12,13. Act.16.9.cap.18.9. & 23.11. & 27.23. *Somnia* & visiones quæ non conveniunt cum doctrina Christi & Ecclesiæ, sunt contemnenda

nenda, Deut.13.1. Eccl.5.3. Jirm,23,16,25. cap.27.9. & 29.8.

Sors, Numer.17.* cap. 26. 55. & 33. 54. Jehosch. 18. 10. 1 Schem. 10. 20. cap. 14. 17,42. Prov.16. 33. cap.18. 18. Jonæ 1.7. Act.1.17.

Sosipater comes Pauli, Act.20.4.

Sosthenes princeps Synagogæ percutitur, Act.18.17.

Spes justorum non in temporalibus rebus, sed in Deo, ejusque promissionibus fundatur, Gen.26.5. 1 Schem.4.3. ca.17.45. 1 Reg.20.28. 1 Chron.19.13. 2 Chro.25.7. cap.32.7. Psal. 9. 11. & 14.6. & 25.2. & 31.2. & 71.1. & 91.2. & 114. 9, 10, 11. & 142.6. & 146.5. Prov 3.5. cap.22.19. & 28. 25. & 30.5. Jesch.26.4. cap. 29.19. & 30. 1,15. & 31.1. & 36.7. & 40.30. Jirm.2.31. cap.7.4. & 9.22. & 17.7. & 39.18. Lament. 3.24. Jech.29.6. Hosch. 12.7. Mich.7.5,7. Nach.1.7. Matth.10.37. cap.12.2. Rom.5.2. cap.8.24. 2 Corinth.5.2. Col.1.27. 1 Thes. 1.3. 1 Tim.1.1. cap. 6.17. Hebr.3.6. 1 Pet. 1.13. *Spes* non facit securos, nec excludit timorem. Vide *Timor*. *Spes* impiorum evanescet, & in quibus confidunt vana sunt omnia, 2 Reg.18.21. Jiob.8.13. cap.11. 20. & 14.20. Proverb.10.28. cap.11.7,23. & 25.19. Jesch,30.2,12. cap.57.15. Jirm.9. 23. cap.10.7.

Spinæ appellantur solicitudines hujus mundi, divitiæ & voluptates vitæ, Mat. 13.7.22. cap.19.22. Mar. 4.7,18. cap.10.22. Luc.8.7,14. cap.18.12.

Spiritus sanctus promittitur, Jesch.44. 18. Jech.11.19. cap.36.26. & 39.29. Joel. 2.28. Matth.3.11. Johan.7.39. ca.14.16,26. & 15.26. & 16.7. mittitur, Act.2.1. *Spiritus* Dei edocet mentes, Exod. 4. 12. Jesch.54.13. Marc.13.11. Luc.12.11. cap.21. 14. Johan.6.5. cap. 14 16,26. & 15.26. & 16.13. Rom.8.16,26. 2 Corinth.1.22. cap.5.5. Eph.1.13. cap.4.20,21. 1 Joh.2.27. *Spiritus* probandi sunt utrum à Deo sint, 1 Corin. 14.29. 1 Thes.5.21. 1 Joh.4.1.

Sponsus spiritualis est Christus, Jesch. 54.5. cap.62.8. Jirm.31.32. Jech.16.8. Mat. 9.25. cap.25.1. Mar.2.19. Luc.5.34. Joh.3.29. 2 Cor.11.2. Eph.5.24. Apoc.19.7. cap.21.2.

Sponsa Christi, vide *Ecclesia*.

Stephanus eligitur, Act.6.5. accusatur, ver.11. respondet ad accusationem, cap.7.* lapidatur, ver.57.

Stultitia, Prov.14.29. cap.20.3. & 26.1. & 27.22. Eccles.9.22. Matth.7.26. cap.25.2. Marc.7.22. Ephes.5.4. *Stultitia* est apud Deum sapientia hujus mundi, 1 Cor.1.18.* cap.3.19.

Subditorum officium, Exod.10.28. cap. 22.28. Num.16.* Jehos.1.16. Prov. 13.13. cap.20.2. & 24,21. & 25.6. Eccles. 8.1. cap.10.19. Jirm. 29.7. Matth. 17. 24. cap. 22.21. Luc.20.22. Roman. 13. 1,7. 1 Thes. 5.12. 1 Timoth.2.1. Hebr. 13. 17. Tit.3.1. 1 Pet.2.13.

Superiorum judicium, & rectorum officium, & potestas in subditos, Genes.9.6. Exod.1.8.* cap.5.* & 18. 13, 17. & 22.8. Levit.24.10,23. Num.11. 16, 24. cap.25.4, & 17.15.* Deut.13.17. cap.19.17. Jehosch. 1.10. Judic.2.7,16. 2 Chron.19.5. Jiob.1. 29.* Psal.82.* Prov.8.15. cap.11.14. & 13. 23. cap.16.10. & 20.8. & 28.15. & 29.4, 14. & 31.4. Jesch.1.23,26. cap.3. & 10.1. Jirm.5.26. cap.22.2. & 27.* Jech.22.6,11. cap.45.9. Hosch.13.9. Mich.3. 1,9. Matth. 22.17,21. cap.26.51. Luc.20.22. Johan.3.31. cap.19.11. 1 Cor.15,24. 2 Tim.2.1. Tit.3.1 Heb.13.17.

Superbia prohibetur, committitur, & punitur, Genes.3.17. cap.11.5,7. Exod.5.2. 1 Schem.17.* Pro.6.17. cap.11.2. & 13.10. & 16.5,18. & 18.12. & 25.6. & 29.23. Jesch. 3,16,17. cap. 9.8. & 10.8. & 14.9. & 36.* & 37.10.24. & 39.2,5. & 47.8. Jirm.48.29. cap.49.16. Jech.16.49. cap. 28.2. & 31.7. Dan.4.22,27. cap.5.22. Hobad.1.3 Malac. 2.11. Luc.1.47. cap.10.15. & 14. 7, 11. & 18.11. & 21.24. Act.12 21. Rom.1.30. cap. 11.20. 2 Tim. 3.2. 1 Pet. 5.5. 2 Pet.2.18. Judæ 16.

Syri imperant Jisraeli, Judic.3.8. opprimuntur ab Hothniele, ver.10. cædunter à Davide, ejusque fiunt tributarii, 2 Schem. 8,5. juvant Hammonitas contra Davidem. cap.10.6. fugientes à facie Jisraelis, occidantur à Davide, ver.13,18. pugnant contra Jisraelem, 2 Reg.6.8. mentis stupore immisso, quasi cœci ducuntur in Schomronem, cap. 6. 18, 19. obsident Schomronem, cap.6.24. territi à Deo solvunt obsidionem, cap.7.4,5. desolatio eorum prænunciatur, Jesch.17.1. Jirm.48,13. Hamos.1.3.

T.

Tabitha suscitatur à mortuis, Act.9. 39,40.

Temperantia in cibo, potu, & concubitu, Dan.1.8,11. Roman. 13.13. cap. 14. 17. 1 Corin.7.* Galat.5.23. 1 Tim. 3.2. 1 Tim. 1.7. Tit.1.8. cap.2.6,12. 1 Pet.1.13. ca.5.8. 2 Pet.1.6.

Templum Schelomonis quando, quanto tempore, & quâ formâ sit extructum, 1 Reg.6.* cap.7.* 2 Chronic. 3.* cap.4.* promissio ejus, 2 Schem. 7. 12. extruitur ope Gentilium, 1 Reg.5.* consecratur, cap.8.* 2 Chron.7.7. Achaz prophanat *templum*, 2 Chronic. 28. 21. horum consecratur per Jechizkijam, cap. 29.* prophanatur, & denuò consecratur per Menaschem, cap. 33. 7, 15. exuritur, 2 Reg.25.9.* ejus devastatio, Dan. 9.26. Matth.24.2. Marc. 13.2. Luc. 19.41. contra *templum* prophetatur, Levit. 26.31. 1 Regum 7.9. 2 Regum 21. 12. 2 Chronic. 8,10. Psal.74.6. Jirm.7.3,17. cap. 26.6,12. Hamos.9.1. Mich. 3. 12. Zecar.11.2. *templum* spirituale & domus Dei, 2 Schem. 7.12 Proverb.9.1. Chag. 2.8. Matth.7. 24. cap.16.18. Johan.2.19. 1 Corinth.3.16. ca

cap. 2 Corinth.6.16.Ephes.2.20. 1 Tim. 3.15. Hebr.3.6. 1 Pet. 2. 5. Vide *Ecclesia.*

Templa idolorum, 1Schemuel. 5. 2. cap. 31. 1 Regum 11.7. 2 Reg. 10. 21. cap.17. 23. & 19.37. Jesch.37.38. Jirm. 43. 12. Dan. 11.* Act.19.27. *Templum* domus Dei, & ubi orationis vocatur, Jesch. 56. 7. Matth.21.13. Christus ipse, & omnes fideles frequenter in *templo* versabantur, Matth.24.1. Mar.11.11. cap.12.35. Luc.2.30. cap.19.45. Act.2.45. cap.3.1. & 5. 20, 21. & 21.26. & 22.17. *Templa* manufacta non habitat Deus, quasi iis concludi possit, vel illis indigeat, ut homo ardiosus, 1 Reg.8.27. 2 Chron.6.18. Jesch.66.1. Jirm. 7.24. Act.7.48. cap. 17.3. alioqui Deus in *templis* materialibus habitare dicitur, 1 Reg.6.13.cap.8.12. 1 Chron.23.24. Psal.78. 69.* 132.13.Jirm.7. 3.7.Mat.23.21.Act.7.46 *Templum* dicitur locus sanctus,Gen.28.17. Exod.3.5. *templum* magnis muneribus donatum, 2 Chron.1.* 2.* 3.* 4.* 5.* *templi* prophanatores à Deo puniuntur, Jesc.56.5. Mat.21.12.Joh.2.15.

Tempora opportunitas in omnibus rebus observanda, Eccl.3.1.cap.8.4. Rom.12.11.

Tenebra trium dierum in Ægypto, Exo. 10.21. Psal. 105. 28. in *tenebris* versatur omnis, & amat eas, Jesch.9.1.cap.59.9. & 60.Joh.1.5.cap.3.19.& 8.12,35. Act.26.17. 1 Thes.5.7. 1 Joh.2.11.

Tentare Deum non licet, Exod.14.11.ca. 32.Deut.6.16.Mat.4.7. 1 Cor.10.9.*tentat*, si veritas probat Deus suos variis modis, Gen.3.1.* Exod.15.25. cap.16.5. & 20.20. Deut.8.2.Jud.2.22.cap.3.1.Jiob.1.12.* Zech. 13.8. Rom.5.4. Jac.1.2. 2 Pet.2.9. *tentari* non patitur Deus suos supra id quod possint, 1 Cor.10.13. 2 Pet.2.9.Apoc.2.10.

Tertullus orator accusat Paulum,Act.24.2

Testamentum, Gal.4.24.Heb.9.1.ca.13.20. vide *Novum Testamentum.*

Testimonium tum verum, tum falsum, Exod.20.16.ca.23.1. Num.35.30. Deut.5.26. cap.17.11.& 19.15, 18. Psal.27. 12. & 74.11. Prov.6.19.cap.14.5.& 19.5 9.& 21.28.& 24. 28.& 25.18. Mat.18.16.cap.19.18. & 26.59. & 28.13. Marc.10.19. Johan.8.17. Act.6.11. Rom.13.9. 2 Corin.13.1. 1 Tim.5.19.Heb. 10.28. vide *Mendacium.*

Thamar concumbit cum Jehuda suo socero,Gen.38.15. parit gemellos, Peretz, & Zerach. *Thamar* violatur ab Amnone fratre suo, 2 Schem.13.14. *Thamar* filia Absalomi,cap.14 27.

Thesaurus minus diligendus magis diligitur,Hos.9.1.Mat.6.19.cap.19.22. Mar.10. 21.Luc.12.22,33.cap.18.13. Joh.6.26. 2 Corinth.4.18.

Thomas occisus est, Act.5.37.

Thomas Didymus paratum se offert cum Christo ire in mortem, Joh.11.16. erat incredulus, cap.20.25.27.

Timendus est Deus, & ante oculos habendus, Gen.22.12. cap.31.49. Exod.1.17. 20.20.Deut.4.9.cap.6.2,13,24.& 10.12, 20.& 13.4. Jehos.24.14. Jud.6.10. 2 Reg 17.36. 2 Chron.20.15. Jiob.1.8. cap.28.28. Psal.27.1. & 33.8. & 34.8,10. & 111.5. & 112.1. & 128.1.Prov.1.7.ca.3.7.& 9.10. & 14. 2,27.& 15.16.& 16.6. & 22.4.& 24.21.Jesc. 8.13.cap.41.10.& 42.26.* & 51.12.Jir.10.7. cap.32.39.Mat.10.28.Luc.12.5. 1 Pet.2.17. cap.3.15. Apoc.14.7. *timoris* Dei fructus, utilitas, & laus, Genes.20.9. Psal.103.17.& 125.1. & 118.* Pro.10.27. cap.14.17. & 19. 23. & 22.4. ejus defectus causa peccandi, Gen.20.11. *timore* punit Deus & terrore, Gen.35.5.Exod.23.27. Levit.26.36. Deut.2. 24.cap.11.25.& 28.10,65. Jehos.2.9. Judic. 7.21. 2 Reg.7.4. 2 Chro.20.29. Psal.9.20. Jirm.49.37. *timoris* Dei exempla, Exod.1. 17. cap. 14. 31. 2 Chron.19.7. Jiob.31.23. Pro.31.30. Jonz 1.16. Luc.2 25. Act.8.2. ca.9.31.& 10.2,35.*timor* & solicitudo non repugnant fidei aut spei, Psal.2.11. Rom. 11 20.* 1 Cor.9.27. cap.10.12. Phil.2.12.* cap 3.11.13.Heb.3.14.cap.4.1.* 1 Pet.3.17.* *timent* & reverentur bonos etiam mali, Genes.20.8. Exod. 14.25. 1 Schem.18.14. 2 Reg.1.14.Mat 6.20.Act.5.13.cap.16.19.

Timotheus circumcidi ut, & proficiscitur cum Paulo, Act. 16.3. mittitur cum Paulo in Macedoniam, cap.19.22. accepit gratiam per impositionem manuum,1 Tim. 4.14. 2 Tim.1.6.

Titum Gentilem noluit Paulus circumcidi,Gal.2.3. *Titus* à Paulo constitutus Episcopus Cretensis,Tit.1.5.

Tribulatio, vide *Crux.*

Tributum, vide *Exactio.*

Trinitas, figurata & declarata, Gen.1.26. cap.18.1. Exod.3.6,15,16.cap.4.5. Psal.33.6. Jesch.6.3.cap.48.16. Mat.3.16. cap.10.20.& 17.5.& 28.19.Luc.4.18.Joh.3.35.ca.14.16,26 & 15.26.& 16.3. 1 Joh.5.7.

Tristari immoderatè propter temporalia minimè laudandum,Pro.12.24. ca.15.13. & 17.22. 2 Cor.7.10.

Tuba clangent Angeli in consummatione seculi, Matth.24.31. 1 Cor.15.52. 1 Thes. 4.16.

Tzadok filius Ebjathris sit summus Sacerdos, 1 Schem.2.35.

Tzelophehadi filiæ postulant hæreditatem,Num.27.1,7 cap.36.2.Jehos.17.3.

Tzeruja filia Jischai soror Davidis parit Abischai, Joabum & Hasa-Elem, 2 Schem. 2.18. 1 Chro.2.16.

Tziba servus Schaulis constituitur procurator Mephiboschethi, 2 Schem.9.13. donantur ipsi omnia bona Mephiboschethi, cap.16.2.procedit obviam regi Davidi, ca. 19.18.

Tzidkija, qui & Matthanja, patruus Jehojacinis substituitur pro eo in regno Jehuda, 2 Reg.25.1. Jirm.37.1. obsessa à Nebucadnetzare Jerusalem. *Tzidkija*, effossis oculis ac vinctus, jugulatiique coram se filiis suis, in Babyloniam deducitur, 2 Reg. 25.4.9,10. Jirm.39.4,7. quemadmodum ei prædictum erat, Jir.27.12. Jech.12.3.ca.21.*

Tzidkij

Tritlag datur regi Davidi, 1 Schem. 27. 5,6 exuritur ab Hamalekitis, cap. 30. 1.

Trippora uxor Moſchis, Exod. 2. 21. circumcidit filium ſuum, cap. 4. 25.

V.

VE, væ, quibus, & quas ob cauſas interminetur Scriptura, Num. 1. 29, Eccl. 4. 6 cap. 10. 13. Jech. 1. 4, 24. cap. 3. 9, 11. & 5. 8, 18. & 10. 1. & 18. 1. & 24. 16. & 28. 1. & 29. 1. & 30. 1. & 33. 1. & 45. 9. Jirm. 4. 31. cap. 13. 27. & 22. 13. & 23. 1. & 45. 3. & 48. 1. Jech. 6. 11. cap. 13. 3, 18. & 16. 23. & 34. 2. Hoſch. 7. 13. Joel. 1. 15. Hamoſ. 5. 18. cap. 6. 1. Mic. 2. 1. Nach. 3. 1. Chab. 2. 6, 12. Tzeph. 2. 5. cap. 3. 1. Mat. 11. 21. cap. 18. 7. cap. 23. 13.* Luc. 6. 24. cap. 10. 13. & 11. 42. & 17. 1. 1 Cor. 9. 16. Judæ 11. Apoc. 8. 13. cap. 9. 12. & 11. 14. & 12.* & 18. 10, 16.

Vaſchthi ſpernit regis imperium, & ab eo repellitur, Eſth. 1. 9, 19.

Vendi non debent dona Dei, 2 Reg. 5. 22, 26.* Dan. 5. 17. Mat. 10. 8. Act. 8. 20. cap. 20. 35. 1 Cor. 9. 15. 2 Cor. 12. 13.

Venter præ Deo eligitur, Rom. 16. 18. Phil. 3. 19.

Verbum Dei ſemper ob oculos ponendum, Deut. 4. 1. cap. 6. 17. & 11. 18. Pſal. 1. 2. Pro. 3. 1. cap. 4. 1, 20. & 6. 20. & 7. 1. à *verbo* Dei non recedendum, Deut. 4. 2. cap. 5. 38. & 28. 14. Joſue 1. 7. Prov. 4. 27. Jeſch. 30. 21. *verbum* Dei non audiendum ſolùm & locundum, ſed & corde credendum, & factis præſtandum, Deut. 5. 7, 33. cap. 6. 21. & 31. 12. Jeſch. 29. 13. Mat. 5. 22. ca. 7. 24. & 15. 8. & 28. 20. Luc. 6. 47. cap. 11. 28. & 12. 47. Joh. 13. 17. Heb. 4. 2. Jac. 1. 22. *verbi* Dei contemptus & punitio ejus, 1 Reg. 13. 5. 3 Reg. 17. 14. 19. 2 Chro. 30. 6, 10. cap. 36. 15. Pro. 1. 2 1, 28. cap. 28. 9 Jeſch. 24. 14. ca. 30. 9, 14. & 65. 10. & 66. 4. Jirm. 2. 5. ca. 5. 12. 20. & 7. 13 & 16. 9. & 19.* & 25. 4. Jech. 33. 30. Mat. 10. 14. cap. 11. 20. Lu. 10. 10. Act. 13. 45. cap. 18. 6. Rom. 1. 21, 30. 2 Theſ. 2. 30. Hebr. 2. 3. vide *Inobedientia*. *Verbum* Dei manet in æternum, Pſal. 33. 11. & 117. 2 & 119. 89. Jeſch. 40. 8. cap. 51. 6. & 54. 10. Mat. 5. 18. cap. 24. 35. Mar. 13. 31. Luc. 16. 17. cap. 21. 31. 1 Pet. 1. 25. *Verbum* Dei quantæ ſit virtutis & efficacitatis, Gen. 1.* Job. 38. 11. Pſal. 33. 9. Jeſch. 46. 10. ca. 55. 11. Mat. 8. 13, 16. Mar. 1. 27. Luc. 5. 15, 24. cap. 18. 42. *Verbum* Dei eſt cibus animæ, Deut. 8. 3 Matth. 4. 4. Luc. 4. 4. *verba* ſunt ponderanda, & non leviter effutienda, Pſal. 112. 5. Pro. 15. 2. 23. cap. 17. 7. & 21. 23. & 25. 11. Eccl. 5. 3. ca. 12. 12. Mat. 12. 36. Col. 4. 6. Jac. 1. 19.

Veritas, Jeſch. 59. 15. Zec. 8. 16. Eph. 4. 25.

Veſtimenta ſunt nudi, Jeſch. 58. 7. Jech. 18. 7 Mat. 25. 36. vide *Eternæ ſna*.

Veſtium abuſus, vide *Abuſus*. *Veſtes* lacerare, Gen. 44. 13. Joſue 7. 6. 1 Schem. 4. 12. 2 Schm. 13. 31. 1 Reg. 21. 27. 2 Reg 5. 7 ca. 6. 30, & 11. 14. & 18. 37. & 19. 1, & 22. 11, 19. Eſth. 4. 1. Jirm 36. 24. Joel. 2. 13. Mat. 26. 65. Act. 14. 13. cap. 16. 22.

Via per quam juſti ambulant, quæ & qualis ſit, Pſal. 119. 5. Prov. 2. 6, 17. cap. 16. 5, 17. Jeſch. 26. 7 cap. 30. 21. & 35. 8. & 40. 3 Jir. 31. 21. Hoſch. 14. 9. 1 Theſ. 4. 1. Hebr. 12. 13. *Via* juſtorum à Domino dirigitur, Pſal. 17. 5. & 25. 4. & 119. 35. Prov. 12. 28. cap. 13. 6. & 16. 9. & 20. 24. Jeſch. 48. 17. Jirm. 10. 23. Mic. 4. 2. *Via* juſtorum remuneretionem à Deo expectat, Pſal 25. 12. Pro. 12. 28. Jir. 6. 16. ca. 7. 3. *Via* impiorum qualis, Pſal. 119. 4. Prov. 4. 19, 26, 27. cap. 12. 15. & 21. 2. Jeſch. 57. 14. *Via* impiorum exitus & finis, Job. 6. 18, Prov. 14. 12. cap. 28. 18, Jirm. 2. 36. cap. 4. 18.

Victoria à Deo expectanda eſt, Gen. 14. Exod. 17. 9. Deut. 7. 18. Joſue 11. 6, Judic. 7. 7. 1 Schem. 14. 7. cap. 17. 45. 2 Chron. 14. 11. cap. 16. 8. & 24. 24. & 25. 8. Pſal. 118. 16. Pro. 21. 31. *Victoria* potiuntur pauci contra multos, Gen. 14. 14. Joſue 11. 4, 7. Judic. 7. 2, 4. 1 Schem. 14. 7. 2 Schem. 13. 14. cap. 14. 11. 12. poſt pœnam *victoriam* triumphus inſtituitur, Num. 31. 13.* Jud. 11. 36.

Vidua benefaciendum eſt, Exod. 22. 21. Deut. 16. 14. cap. 24. 17, 19, & 26. 12. & 27. 19. Job. 24. 3. cap. 31. 16. Jeſch. 1. 17. Jirm. 22. 3, Zec. 7. 10. Mat. 23. 14. 1 Tim. 5. 3. 16. Jac. 1. 27. *Viduas* pias quid deceat, Luc. 2. 37. 1 Tim. 5. 3, 5. Tit. 2. 3.

Vigilare, vide *Adventus* Domini.

Vindicta ſoli Deo, ejuſque miniſtris ac magiſtratui commiſſa, unde & aliis eſt prohibita, Geneſ. 15. 14. Levit. 19. 18. Deut. 32. 35. Jud. 8. 20. cap. 16. 20. Pſal. 7. 7. & 9. 13. & 96. 1. Prov. 7. 11. cap. 20. 22. & 24. 29. & 28. 22. Jeſch. 27. 12 14. Nach. 1. 2. Matth. 5. 39. Luc. 9. 54. cap. 18. 6, 7, 8. Rom. 12. 19. Gal. 5. 10. 1 Theſ. 5. 15. 2 Tim. 4. 14 Heb. 10. 30. Jac. 5. 4. 1 Pet. 3. 9. Apoc. 6. 10. vide *Remiſſio*.

Vinea, Gen. 9. 20. Deut. 24. 21. Cant. 8. 4. Jeſch. 5. 1. Mat. 20. 1. cap. 21. 33.

Virginitas commendatur, Matth. 19. 12. 1 Cor. 7. 25.* Apoc. 14. 4. præfertur conjugio, 1 Cor. 7. 38, 40.

Viſitare & conſolari infirmos ſeu ægrotos, opus miſericordiæ, Gen. 48. 1. 2 Reg. 8. 29. cap. 13. 14. Job. 2. 11. Pſal. 41. 4. Matth. 25. 37, 40. Joh. 11. 3. cap. 12. 9. 2 Cor. 1. 4.

Viſere Sanctos deſiderat Paulus, Rom. 1. 11. cap. 15. 23, 32 Gal. 4. 20. 1 Theſ. 2. 17.

Vita fidelium ad quam regulam ſit inſtituenda, Gen. 17. 1. Exod. 20. 11.* Lev. 11. 44. ca. 19. 2.* & 20. 7. & 21. 8. Mat. 5. 48. ca. 11. 29 Luc. 6. 36. Joh. 12. 26. cap. 13. 13. & 15. 12. & 17. 5. Rom. 6. 4. cap. 8. 29. & 13. 14. & 15. 12. Eph. 2. 9. cap. 4. 1, 23. & 5. 1, 9. Phil. 1. 27. cap. 2. 5, 14. Coloſ. 2. 6. cap. 3. 5, 9, 12.* 1 Theſ. 4. 3. Tit. 2. 11. cap. 3. 8. Hebr. 12. 2. 1 Pet. 2. 15. cap. 2.* & 3. 17. & 4. 1. 1 Johan. 1. 7. cap. 2. 6 *Vitæ* humanæ brevitas & vanitas, Gen. 3. 19. 2 Schem. 14. 15. 1 Chro. 29. 15. Job. 7. 6. & 8. 9. & 9. 25. & 14. 1, 3 Pſa. 39. 6. & 90. 5, 9 & 102. 4, 12 & 109. 23. & 141. 1. Eccl. 2. 24. ca. 3. 10. & 6. 12 Jeſch. 40. 6. Luc. 12. 18. Epheſ. 5. 16. Heb. 13. 14. 1 Pet. 1. 14. Jac. 1. 10. cap. 4. 14. *vitam* ponere pro fratribus, Joh. 13.

49. Joh. 15. 13. 1 Joh. 3. 15.

Vitis, Gen. 49. 11. Jud. 9. 12. Zec. 3. 10. Joan. 15. 1. *vitis* palmes appellatur populus Israeliticus, Hosch. 10. 1. Joh. 15. 5.

Vitulus erigitur in idolum, Exod. 32. 4. Deut. 9. 16. 1 Reg. 12. 28. 2 Reg. 10. 29. cap. 17. 16. Psal. 106. 19. Hos. 8. 5. Act. 7. 40.

Vivendum Deo, non sibi, Rom. 14. 7. 1 Cor. 5. 15. Gal. 2. 20. 2 Thes. 5. 10. 1 Pet. 4.

Voluntas nostra accommodanda voluntati divinæ, 2 Reg. 15. 26. Matth. 6. 10. cap. 26. 39. Mar. 14. 36. Luc. 22. 42. Act. 21. 14. 1 Cor. 4. 19. Heb. 6. 1. Jacob. 4. 15. *Voluntas* Dei, Matth. 7. 21. cap. 12. 50. Mat. 3. 35. Joan. 5. 30. Rom. 12. 2. Eph. 5. 17. Col. 1. 9. 1 Thes. 4. 3 1 Tim. 2. 14. 1 Joan. 2. 17. *voluntas* non est ut aliquis pereat, Jech. 18. 23. Joan. 6. 38. 1 Tim. 2. 4. 2 Pet. 3. 9. *voluntatem* pro opere acceptat Deus, Gen. 20. 3. 6. cap. 22. 9. 1 Schem. 12. 11. 1 Reg. 21. 19. vide *Cor.*

Voluptas carnis, vide *Concupiscentia.*

Vxor, Gen. 28. 20. Levit. 27. 1. Num. 6.* cap. 21. 2. & 30.* Deut 23. 21. Jud. 11. 32. 1 Schem. 1. 11. 2 Schem. 15. 8. Psal. 76. 12. Eccl. 5. 4. Mat. 14. 7. Act. 18. 18. cap. 21. 23. & 23. 12.

Vrija defert literas Davidis ad Joabum, 2 Schem. 11. 14. prophetat contra Jerusalaima, ideoque ejectus de Ægypto, occiditur à Jehojakimo, Jir. 26. 20, 23. *Vrija* Sacerdos juxta præceptum regis Achaz extruit altare, 2 Reg. 16. 11.

Vsia sive Hazzia, rex Jehudæ, pugnat adversus Philisthæos, sumit sibi officium Sacerdotum; adolere volens suffimentum, lepra punitur, moritur, 2 Chron. 26. 17, 20, 23. vocatur Hazarja, 2 Reg. 15. 1.

Vsura, Exod. 22. 25. Levit. 25. 35. Deut. 23. 19. Psal. 15. 5. Pro. 22. 16. cap. 28. 8. Jir. 15. 10. Jech. 18. 8, 13. Luc. 6. 34. cap. 19. 8.

Vxoris officium, Gen. 2. 22. ca. 3. 16. Num. 30. 7, 13. Deut. 22. 5. Esth. 1. 10.* Prov. 11. 16. cap. 12. 3. 1 Cor. 7.* cap. 11. 5, 9. & 14. 34. Eph. 5. 22. Col. 3. 18. 1 Tim. 2. 11. cap. 5. 2, 10. Tit. 2. 4. 1 Pet. 3. 1. vide *Mariti* officium.

Z.

Zachæus excipit Christum suis ædibus, Luc. 19. 6.

Zacharias pater Johannis Baptistæ, Luc. 1. 5.

Zacarja filius Jehojadahi sive Barachiæ Sacerdotis, lapidibus obruitur, 2 Chron. 24. 20. Mat. 23. 35. *Zacarja* Propheta tempore Darii, Zec. 1. 1.

Zebach & Tzalmunah reges Midjanitarum capiuntur, Jud. 8.*

Zebedæus pater Jacobi & Johannis, Mat. 4. 21. uxor ejus Salome intercedit pro filiis apud Christum, Mat. 20. 20.

Zelus & *Zelotypia*, Exod. 32. 19, 27. Num. 25. 7. Jud. 20. 1, 8. 1 Schem. 11. 6. cap. 15. 11, 32. 1 Reg. 18. 40. cap. 19. 10, 14. 2 Reg. 10.* Mat. 21. 12. Joh. 2. 17. Act. 9. 1. Phil. 3. 2.

FINIS.